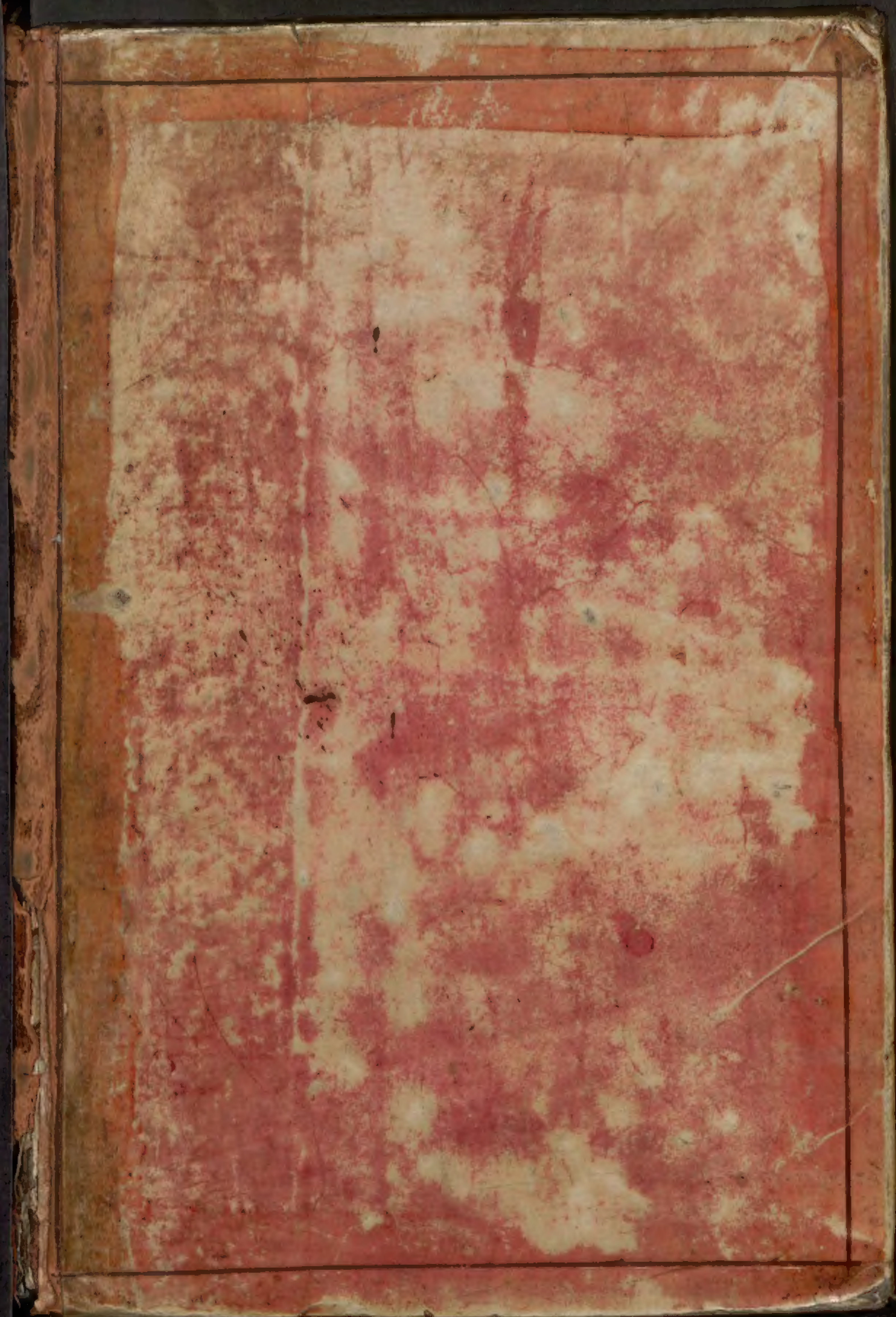

Matias Osostevicius Striykowski's Chronik von Polen, Litthauen, Zamość und allen russischen Ländern ss
Königsberg 1582.

Ktora przedtym nigdy swiátá nie widziáłá.

Kronika Polska, Litewska, Zmodzka, y wszystkiey Rusi Kijowskiey, Moskiewskiey, Siewierskiey, Wołhinskiey, Podolskiey, Podgorskiey, Podláskiey, etc.

Y rozmáite przypadki woienne y domowe, Pruskich, Mázowieckich, Pomorskich, y inszych kráin Krolestwu Polskiemu y Wielkiemu Xiestwu Litewskiemu przyległych, Według istotnego y gruntownego zniesienia pewnych dowodow z rozmáitych Historików y Autorow postronnych, y domowych, y Kijowskich, Moskiewskich, Słowáńskich, Liflantskich, Pruskich stárych, Dotąd ciemnochmurną nocą zákrytych Kronik, y Látopisczow Ruskich, Litewskich, y DLVGOSZA Oycá dzieiow Polskich z inszymi, z wielką pilnoscią y wezłowátą pracą (Osobliwie około Dzieiow Litewskich y Ruskich od żadnego przedtym niekuszonych) Przez

Ta xięga iest Oycow Bernardynow Kow...

MACIEIA OSOSTEWICIVSA STRIYKOWSKIEGO dostátecznie nápisána, złożona, y ná pierwsze swiátło z wybádánim prawdziwie dowodney stárodawnosci własnym wynálezienim, przeważnym dochćipem, y nakłádem nowo wydźwigniona przez wszystki stárożytne wieki, áż do dzisieyszego Roku 1582.

A naprzod wszystkich ile ich kolwiek iest ludzkich ná Swiecie Narodow gruntowne wywody.

Z łáská y Priwileiem Kro: J: M:

Drukowano w Krolewcu v Gerzego Osterbergerá:

M. D. LXXXII.

Hiſtorikowie y Autorowie rozmáići z rożnych Bibliotek ná dowody y doſtáteczne opiſánie tych Kſiąg znieſieni/ ktorych libros, Capitula, Folia ná margines od nas położone obaczyſz.

Archilochus.
Aul: Gelius.
Auguſtinus De Ciuit: D.
Albertus Crantius.
Albertus Magnus.
Actius Sannaſarius P.
Apollonius.
Apocalipſis Ioannis.
Biblia wſzyſtká według potrzeby dowodow.
Beroſus Chaldeyſki Hiſtorik.
Blondus Flauius.
Bonfinus Węgerſki Hiſtor.
Bulgarſka Kronika.
Bielſki.
Cœlius Rodiginus.
Cornelius Tacitus.
Cornelius Agrippa.
Callimachus.
Claudius Claudianus P.
Ciceronowych kſiąg kilko.
Caius Sempronius.
Calepinus.
Cromer oświeciciel dźiełow Polſkich.
Ceſárzow Conſtantinopolſkich Kroniki 2.
Cenſorinus.
Carion.
Cilenius Dominicus Græcus de diſciplina militari.
Dawidowe pſ:
Daniel Prorok.
Demoſtenes.
Diodorus Siculus.
Dion Caſſius.
Dźieie Apoſtolſkie.
Dioniſius P.
Dubrouius Czech.
Długoſz oćiec dźiełow Polſkich.
Decretáły Rzymſkie.
Duńſka Kronika.
Eſaiaſz
Ezechiel Proroci.
Euſebius Cęſarienſis.
Epiphanius Biſkup Conſtantienſki de Hæreſibus.
Eraſmus Stella Tilemanus
Æneas Siluius
Eraſmus Stella Saxo.
Eraſmus Roterodamus.
Flauius Ioſephus aut: Hebr:
Florus.
Greckie dźieie rozmáitych Autorow
Grzegorzá S. Kśięgi.
Gregorius Nazianzenus.
Homerus.
Herodotus.
Hieronim S.
Hiſtorie Kośćielne.
Helmoldus.
Hagecus Venceſlaus Czeſki Kronikarz.
Hiſpáńſkie Kroniki 2.
Herbort z Cromerá.
Iulius Solinus Polyhiſtor.
Iuſtinus Hiſtor.
Iornandes.
Ioſius Ludouicus Decius.
Janá Tarnowſkiego Páná Krakowſkiego Kroniká Polſka piſána.
Ioachimus Cureus Ślęzak.
Ioannes Stadius.
Ioachimus Camerarius.
Kadlubek Vincenti Kronikarz Polſki piſány.
Kijowſkie Kroniki ſtáre 4.
Liuius Oćiec dźiełow Rzymſkich.
Lambertus Saſnaburg:
Lucius Feneſtella.
Luitprandus.
Leonardus Aretinus.
Litewſkich Látopiſczow 12.
Liflantſkich Kronik o czeſtych woynach z Litwą w Wendźie albo w Kieſi / w Rydze y w Rumborku náleźionych 4.
Laertius Diogenes.
Maretan Egipczyk.
Mieſilius Leſbius.
Monſterus.
Mancinellus P.
Manilius P.
Moſkiewſkie dźieie.
Miechouius.
Oroſius.
Ouidius P.
Olaus magnus Arch. Vpſ:
Philo Żyd ant: Bibl:
Plato
Plinius natur: Hiſtor:
Pindarus.
Ptolomæus Alexandrin:
Plutarchus o Mężach zacnych.
Pomponius Mela.
Pomponius Lætus.
Paulus Diaconus
Procopius Cæſarienſis.
Platina.
Petrus a Dusburch o woynách Litewſkich z Krzyżakámi Hiſtorik ſtáry piſány.
Propertius P.
Pruſkich Kronik o woynach z Litwą y z Żmodźią 5.
Paulus Scalichius.
Paulus Iouius.
Philip. Melanchton.
Quintus Curtius o wielkim Alexandrze.
Ruſkie Kroniki ſtáre.
Remigius Antiſiodoren.
Raphael Volateranus.
Sabellicus.
Spartianus de uitis Cæſarum.
Seneca.
Simmachus.
Suetonius.
Saluſtius.
Strabo Geograph.
Silius Italicus P.
Swedſkie Kroniki.
Sławáńſka Kroniká.
Sleidan.
Sigiſmundus Herberſtein.
Tucydides Hiſt: Gr:
Tibullus P.
Tureckie dźieie.
Valerius Maximus.
Vapouius.
Virgilius P.
Xenophon de æquiuocis.
Zonaras Hiſt: Gr:

Nie naydźie tu Czytelnik żadney namnieyſzey rzeczy ktoraby kilkiem dowodow pewnych Hiſtorikow podpárta y vgruntowána nie byłá / tylko trzebá Margines pilno czytáć / ſkąd ludźiom vczonym y biegłym w Hiſtoriach / y w rozmáitych Autorow głębokim czytániu (ktorym ná rozſądek te pracą náſze ofiáruiemy) nie mnieyſza roſkoſz zá odnowieniem pámiąci dawnoczytánych rzeczy / á tym ktorzy ſie chcą w Hiſtoriach ćwiczyć ſnádna/á práwie pálcem vkazána z trudnowęzłowátą praca káſzą drogá. Tym záś ktorzy dawnych rzeczy ſkuteczną prawdę pewny dowod y gruntowny porządek Hiſtoriey chcą wiedźieć nie omylną vciechá / á czarnozębym Zoiluſſom y zayrzącym przeważney cnoćie Aryſtarchom ten wierſzyk:

Jeſli ná prawdę ſtáwiſz twarz zmarſczoną/
☞ Maſz żyſk figurę z trzech pálcow złożoną

AD VICTORIOSISSIMVM ET INVICTISSIMVM DEI GRATIA POLONIAE REGEM STEPHANVM PRIMVM, MAGNVM DVCEM LITVANIÆ, RVSSIÆ, PRVSSIÆ, MASOVIÆ, SAMAGITIÆ, KIIOVIÆ, VOLHINIORVM, POMERANIÆ, PODLACHIÆ, PODOLIORVM, LIVONIÆ, &c. TRANSILuaniæq; Principem & Dominum Potentiſsimum.

Mattiæ Oſoſteuitij Strijcouij Procemium.

EMO meliùs aut compendioſiùs uniuerſam Hiſtoriæ uoluptatem, dignitatem, ac commoda complexus eſt SERENISSIME ET INVICTISSIME REX STEPHANE, quam qui eam VITAE MAGISTRAM, ille Romanæ eloquentiæ Princeps CICERO, appellauit. Nam ea uox omnes omnium uirtutum ac diſciplinarum utilitates complexa, innuit hominum uitam uniuerſam, ad Hiſtoriæ leges dirigendam. In quam ſententiam Tucydides quoq; HISTORIAM PRAECIPVVM ET SVMMVM VITAE HVMANAE TESAVRVM eſſe atteſtatur, qui nunquam è manibus Principum ac Senatorum Reipub: quequomodo habenas moderantium excidere debeat, ut eo adiuti ſimilia negotia, pares'q; caſus commodiùs tractare queant, quando cauſæ eueniant ferè ſemper perſimiles. Nullaq; eſt alia humana Prudentia, quam euentorum obſeruatio, rerumq; præſentium ac futurarum ex præteritis tanquam ex fonte deriuata ſcientia, quod ex uniuerſo literarum genere ſola maximè præſtat Hiſtoria. (Humana prudentia in quo conſiſtat.) *Hæc enim ut omnes artes immórtalitati uirtute ſua dicatas exornat, Ita iuuenes prudentia, rebusq; dextrè gerendis, cum ſenioribus exæquat, Seniores uerò eorum quos experti ſunt caſuum comprobatione confirmat, Minus autem prudentes periculorum præteritorum notitia in præſentibus cautiores reddit, & Fœlix cenſetur ille quem faciunt aliena pericula cautum. Vndè unicum exemplum Hiſtoriæ tam in Senatoria claſſe quam bellicis negotijs, plus ualere certum eſt, quam uel millè quæſtiones Sophiſticas: Hiſtoria enim imprimis inſtruit SENATOREM, quomodo optimè conſulat Reipub: maiorum leges, mores, euentus, & inſtituta proſequendo, quæ plurimum ad ſententias ferendas, ac arduos quoſuis nodos in rebus dijudicandis ſoluendos ualent.* (Senatores quomodo inſtruantur, lectione Hiſtoriarum.) *Eadem quoq; IMPERATOREM*

Platonis dictum: Hostes industria magis & arte uinci, quam uiribus, quorum alterum Ducis, alterum militum.

exercituum, ad bellum fortiter fœliciterq́ue gerendum, uarijs præteritorum euentuum exemplis adiuuat; Cum ueluti in tabula picta potentissimorum Regum, bellicosissimorum Ducum, & uariarum nationum ortus & res gestas, mutationes imperiorum, deletos uirtute dolóue hostili multiplices exercitus, artes, insidias, stratagemata, quibus maximè falluntur hostes, urbium munitionumq́ue expugnandarum rationem, proponit. Deniq́ue spem potiundi, metum amittendi, interdum uerò fortuna (nullibi certas sedes figente) mutata, uictorem triumphantem, & profligatis insultantem cadere, uictum autem resurgere, ac eodem penè momento, succedente tristicia lætitiam, tristiciamq́ue & luctum lætitia pelli. In omni deniq́ue belli ratione, maiorum nostrorum, antiquorumq́ue Heroum, ex annalibus res gestæ petitæ, plurimum faciunt. Quod uel unico exemplo M. Luculli comprobatur, Qui nullis olim belli artibus instructus, ex sola eaq́ue assidua Historiarum lectione in tantum Imperatorem euasit, ut Mithridatis potentissimi Asiæ & Ponti, Tigranisq́ue Armeniæ, Regum copias instructissimas, ferro & fame ad internetionem deleuerit: Ipsum Mithridatem uiginti duabus nationibus, quarum & linguas apprimè callebat imperantem, Ponto expulerit, Asiamq́ue & Armeniam imperio Romano subiugauerit.

Volaterranus Geographiæ lib. 10. & in Antropologia lib. 17. & Plutarch: in Mitridate, & Lucullo, de uir: illustr:

Atq́ue utinam & nostri milites eorumq́ue præfecti aliquando resipiscant, & illud temporis quod interdum Marte respirante, Bacho ac prodigendis alea stipendiarijs pecunijs tribuunt, perscrutandis præstantium Heroum gestis, ac lectioni Historiarum impendant. Quæ solæ incredibili quodam gloriæ studio, atq́ue immortalitatis amore, homines etiam ignauissimos ad præclarè gerenda accendunt, prauos uerò pœnarum, & famæ malæ formidine in posteros quoq́ue deriuandæ à uitijs deterrent distinentq́ue: Ingenuis autem & generosis calcar addunt, Magisq́ue exempla antiquitus repetita efficaciora sunt, ad excitandos, flectendos, & assuefaciendos animos, quam uel ipsæ Solonis Licurgiue leges. Trahimur enim omnes laudis & æterni nominis studio, & optimus quisq́ue maximè gloria ducitur. Vnde & Alexander ille Macedo, cum in Sygeo ad Achillis tumulum castrametatus esset, laudis illius honesta æmulatione stimulatus, exclamasse fertur: O FORTVNATE ADOLESCENS, QVI TVAE VIRTVTIS PRAECONEM HOMERVM INVENERIS.

Virg: Æneid. 4. Fama malum quo non aliud uelocius ullum.

Cicero pro Archia Poe:

Nisi etenim Homerus extitisset, idem tumulus, qui corpus, gesta etiam & nomen, non ipsius modo Achillis, sed & omnium Argiuorum, Iliacorumq́ue Heroum, prorsus obruisset: quorum uirtutes, Homeri & aliorum scriptis uindicatæ sunt ab interitu. Vt uerè dictum sit à Lucano:

O sacer

O sacer & magnus uatum labor, omnia fato
Eripis, & donas populis mortalibus æuum.

Nam si Historiam solam rerum gestarum memoriam & indicem ab omnibus mortalibus extinxerit aliquis, protinus hominum uita ab ipsis brutis etiam uix secerni possit, & prorsus notitia Dei (quæ ex Moise alijsq́ue Prophetis, Apostolis & Euangelistis dependet) & animæ immortalitas tollerentur. Cætera namq́ue omnia ut caduca & fragilia sunt, ita uel ui extingui uel inuidiosa uetustate consumi possunt. Mutantur imperia, succumbunt uarijs casibus Regna, intereunt urbes, patiuntur ruinam Respub: Spartanorum, Ateniensium, Tebanorum, Megarensium &c. At Historiæ nisi Humani generis interitus antecedat, peribunt nunquam, sed in animis agrestium quoq́ue & imperitorum sola auditione hærere possunt. Vnde Mattiæ illius Huniadis uictoriosissimi Regis Hungariæ (quem tua maiestas & in regno diuinitus assecuto, & in rebus summa dexteritate præclarè gestis, non adæquauit modo sed & plus ultra superauit) talis esse forma Regiorum, dum à militia uacaret conuiuiorum, memoratur, ut aut Historicos mensa sua dignatos uarijs de rebus disserentes audiret, aut Musicos iuberet ad Lyram gesta præstantium uirorum in bellis Turcicis à Poëtis patrio sermone descripta decantare, quam consuetudinem laudatissimam huc usq́ue in Italia, Tracia, Bulgaria, Seruia, Valachia, utraq́ue & Transsyluania tua, ipsemet obseruari uidi, ubi nullæ obscenæ cantilenæ, præter Heroum ex Historijs petita gesta, auditores ad uirtutem stimulantia personare audiuntur. Idq́ue probatissimo more Achillis, cui Homerus inter cæteros Duces Argolicos summam uirtutem tribuens, scribit eum cum in tentorio otiosus sederet Heroum res gestas ad Cytaram cecinisse.

Cureus in Historia Silesica.

Seneca in Troade de Achille: Tinnulas plectro feriente chordas, Tunc quoq́ue graues acuebat iras, Bella canendo.

Et quoniam ego Serenissime Rex ab ineunte ætate, ignauia otia perosus, Phœbo & Musis ingenuis me totum deuouerim, multaq́ue & aperta ingenij mei testimonia, tam in Historica quam Poëtica facultate ediderim, Militiæ quoq́ue ne uel ea in parte patriæ deesse uiderer Marti Apolinem conciliando officium meum sub Interregno Augusti comprobaui. Tandem uerò cum animaduerterem Historica negotia quibus me totum addixeram tractantibus, experientiam rerum uariarum externarumq́ue nationum lustrationem maximo adminiculo esse, magnam partem Europæ & Asiæ ante & sub utroq́ue Interregno, terra mariq́ue à Septentrionalis Oceani sinu Baltico Prussiam, Liuoniam, & Philandiam alluente, ad Pontum Euxinum & Transpropontidem, Helespontiacumq́ue, AEgeum nec non Ionium usq́ue & Adriaticum mare

Hermioneus interrogatus, à quo sapientiam didicisset, à labore & experientia respondit.

Peregrinatio Autoris & intentio.

peragra-

peragraui. Omnia quæ cum aliquo fructu huius nostræ Reipub: coniuncta fore uidebantur, ne cœlum tantum non animum in tantis & tot peregrinationibus mutare arguerer explorando, & in commentarios certos iam olim summo legentium applausu editos redigendo. Cum autem pluribus ab annis Historijs Sarmatiæ nostræ inuestigandis, conscribendis, amplificandis, & perpoliendis (NE INVTILE TERRAE PONDVS FRVGES CONSVMERE NATVM dicerer, & talenti diuinitus concrediti, terræq; defossi, à iusto iudice Christo olim acusarer) sincere inuigilauerim, Sarmaticarumq; gentium, & inuictissimorum Heroum clarissimorum Ducum inclita gesta ab interitu uindicauerim, uoluntati tamen addictissimæ, quo minus illa in lucem prodirent illud obstitit quam maxime, quod Aulo Gellio noctes Atticas scribenti, & quod diuino Nasoni de ingratitudine suæ ætatis conquerenti, cum etiam illud de me ingenuè (Rumpantur licet ilia Codro) dicere audeam:

Dominus: tam eum qui Talentum per ignauiam & desperationem fodit, quam otiosos in foro stantes & virgines dormitantes reprehendit, Math. 20. & 25. & c.

Ouid. 1. Trist. 1. de Ponto ad Ruf. 2. Trist: lib. 1. Eleg. 1. lib. 3. Art.

Ingenio poteram summas uolitare per arces
Me nisi: &c. Sed;

Tibull. lib. 1.

Inuia uirtuti nulla est uia
Ipsa quidem uirtus pretium sibi
Fortunæ secura nitet, nec fascibus ullis
Erigitur, &c.

Fortuna Christianis non admittenda, Augustin. lib. Retract:

Gellius noctu scribebat, interdiu laborabat.

Plutarchus.

Qua ego etiam Duce, nulla unquam comitatus Fortuna, quæ perpetuum uirtuti bellum indixit SERENISSIME REX, duobus ferè lustris dies noctesq; Gelliano labore excubando, probabilibus autoribus undiq; conquisitis, hanc totius Sarmatiæ, Slauorum, Polonorum, Lituanorum, Samagitarum, Russorum, Volhiniorum, & cæterarum totius imperij tui nationum Historiam, propria industria & inuentione ad hæc usq; tempora descripsi, nouaq; luce, quam nunquam antea densissimis & plusquam Cymmerijs tenebris inuoluta uidit, nullis sumptibus parcendo donaui: quam tuæ Sacratissimæ Maiestati uti Regi earum gentium potentissimo, & ultra Heroicas uirtutes etiam optimorum studiorum cultori & promotori clementissimo, iure dedico, offeroq;: Minimè dubitans, omnium bonorum iudicio, illud quoq; tuis amplissimis & celeberimis laudibus (quibus iam caput intulisti astris) adnumerari, quod earum gentium probabilis Historia te feliciter regnante primam lucem aspexerit. Quam à me sincerè & probabiliter ellaboratam, sinceriusq; tuæ S: Maiestati dicatam serena & Regia fronte suscipere non dedigneris, utriusq; Artaxerxis Persiæ Regum non immemor, quorum

primus

primus aquam ab agreste quodam è profluente manu sibi sincerè oblatam, alter uerò pomum ingentis magnitudinis simili modo à simplici ruricola exhibitum, Regia liberalitate (qua sola per tot secula post funera uiuunt) recompensarunt, non quidem propter rerum donatarum utilitatem, sed ob promptam, sinceram, ac humilem offerentium uoluntatem. Interim uerò Deus Opt: Max: Tuam S. Maiestatem quàm diutissimè & optimè ualere, fœlicissimèq; tot & tantis triumphis cumulatam regnare faciat. Oro.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO PRÆSVLI ET DOMINO, D. GEORGIO RADIVILlo Dei gratia Vilnensi Episcopo, Olicæ & Nesuisi Principi.

PLATO ille diuinus amplissime Præsul in Dialogo de natura, meminit Sacerdotem quendam Ægiptium natu grandem Soloni in Saim regionem Ægypti studiorum gratia commigranti, hæc uerba obiecisse: O Solon, Solon, Græci pueri semper estis, ne quisquam e Græcia Senex. Cur istud diceret percontante Solone, respondisse sacerdotem: Quia iuuenis uobis semper est animus, in quo nulla est ex uetustatis commemoratione prisca opinio, nulla cana scientia &c.

Ægiptij Antiquitatis & rerum gestarum conscribendarum studiosissimi.

Quæcunq; uerò à nostris siue uestris, siue alijs nationibus gesta sunt, modo ad aures nostrorum peruenerint, nostris in templis descripta seruantur. Apud uos quidem & alias gentes res gestæ nuper literis monumentisq; traduntur, sed certis temporum curriculis, illuuies immissa cœlitus omnia populatur, ideo qui succedunt, & Litteris & Musis orbati sunt, quo fit ut quasi iuuenes iterum sitis, & rudes præteritarum rerum prorsus ignari &c.

Ægyptius Græcos semper pueros esse comprobauit.

Idem Plato in dialogo de legibus. Sermonem igitur aggredi forti animo decet, ac Phœbo Musisq; uocatis, antiquos ciues, excellentes viros, summis laudibus illustrare. Herm: &c.

Tunc admiratum Solonem obnixe Sacerdotes obsecrasse ait, ut sibi diligenter omnia priscorum ciuium opera reuelarent, &c. Hactenus Plato.

Quod certè & nostris Sarmatis maximè uerò Lituanis, Samagitis, & Russis meritò obijci possit, quorum famæ, gloriæ, ac uirtuti Fortuna propter penuriam Historiarum huc usq; inuidit, ut illorum, clarissimorum Heroum, magnanimorum Ducum, inuictissimorum Principum Martia Herculeaq; gesta, cœca noctis caligine suppressa, nullam hactenus lucem uiderint. Non alia de causa, nisi quod serò literarum cognitio rebus bellicis apud Sarmatas nostros iuncta fuerit, & propter penuriam ingeniorum dum artes ingenuæ earumq; alumni, & cultores, iustis premijs fraudarentur, Gnatones uerò Terentiani, Trasones, & Scurræ in pretio habentur. Quæquidem mala & si me quoq; ab inuestiganda, summisq; tenebris eruenda Historia Lituanica interdum deterrebant, nunquam tamen euicerunt, quo minus ad publicam harum gentium utilitatem, & decus immortale, id quidquid tuæ Reuerendissimæ Celsitudini communicatur operis, conscriberem, animiq; mei sinceritatem uirtutis uindicandæ gratia comprobarem.

Præsertim

Præsertim cum audirem cauillationes quorundam malesanorum sæpius iactari, Lituanos eam ob causam annales temporum suorum luci non prodidisse, quod nihil dignum unquam gesserint. Qui tamen Martijs gestis Clarissimi, Heroum maximorum gesta adæquarunt, & Romuleos triumphos de superbissimis quibusq; gentibus reportarunt. Vnde & ipsi modo sua propria uirtute (quæ tantarum uirium est ut se ipsa tueatur) impudentia Zoilorum ora, eorum proprio malo obstruere, & se à conuicio barbariei uindicare magnitudine rerum gestarum possunt, cum docuerint Monarcharum & Ducum Russiæ, Moschorumq; colla iugo suo submisisse, ac in Moschouia ipsa Metropoli triumphasse, Liuoniensium & Prussorum ordines contudisse, Germaniæ uniuersæ, Galliæ, Angliæ, Bohemiæ, Hungariæ, &c. auxilia simul ad excidium suum iuncta, millies repressisse, Marchicas regiones penetrasse, Deniq; Tartaris, quibus Mars ipse Deus belli conceditur, Reges sua autoritate (idq; ductu Atauorum & Auorum tuorum) imposuisse, & id genus uirtutum bellicarum edidisse, strennuè cum uarijs gentibus dimicando, uim ui, arma armis, à capite, à fortunis, saluteq; suorum propulsando, & quod uerè Heroicum est, superbos debellando, subiectisq; parcendo. Quæ omnia & singula amplissime Præsul, hisce in commentarijs meis, quorum te etiam participem, ut primatem huius magni Ducatus esse uolui, quilibet facilè reperiet, ubi etiam nobilissimorum maiorum tuorum frequens fit mentio, eorumq; uirtutes & res summa dexteritate, pace belloq; gestæ prædicantur. Superest igitur ut hos sinceros, bilustresq; labores nostros, tua amplissima Celsitudo, ea qua prædita est Radiuilis innata humanitate Heroica, clementer suscipere, Autoremq; deuotum amplecti non dedignetur, quo nostra studia ad maiora accendantur, & aliud opus eiusdem materiæ à nobis incohoatum diuini numinis gratia, ornatius auctiusq; aliquando edi possit.

Anno Christi 1415. & 19. Vitoldus per Radiuilum Marsalcum, Tachtamisum, Beisubal, et Ieremferdenem Vilnæ coronatos Hordis Zawolhensibus præposuit.

Georgius Radiuil Marsalcus Mag. D. Lit: Ecigereium in solium Hordæ Krimoscensis nomine Casimiri Iagelonidis sublimauit, Anno Christi 1459.

Benè ac fœliciter ualeat Illustriss: Cels: Tua

Mattias Osostevicius Strijcouius.

ILLV-

ILLVSTRISS. PRINCIPIBVS AC DOMINIS, D. GEORGIO, SIMEONI, ALEXANDRO, OLELCOUICIJS Dei gratia, Ducibus Slucensibus &c.

Mattias Ososteuicius Strijcouius

S. P.

NON vos latet Principes optimi quanta cura & diligentia continuando huic operi laborioso Annalium insudauerim, dum lustro ab hinc exacto Slucię & Siemiaticis splendidissimæ Aulę Inclyti piæ memorię Principis Georgij Olelcouicij, & Illustrissimæ Heroinæ ac viraginis lectissimæ Catharinæ Comitissæ à Teczin parentum vestrorum summa humanitate ac liberalitate prosecutus adhærerem. Cuius ego liberalitatis & hospitalitatis vestræ vt par erat semper memoriam habui, & quamprimũ daretur occasio dies omnes ac noctes cogitabam animi mei gratitudinem propensam Illustrissimo Principi patri vestro & vobis patefacere. Sed dum ego illius præclaras virtutes æternitati mandare, hoscecq́ labores meos eidem dicare (quod semper in votis habebat) gestio: Ecce proh dolor: Duræ & ineuitabilis mortis ne Cressæo quidem auro redimenda iura optimus princeps Nestora ætate quem adæquarat prudentia vincere dignus subiens, uobis & bonis omnibus maximum sui desiderium reliquit.

Cum autem vos Principes magnanimi ad patris Inclyti gloriæ hæreditatem iure optimo successistis, vobis quibus plurimum debeo, hasce decennes vigilias meas alacriter impertior. Vbi Historiarum maximis perceptis fructibus, maiori cum laude vtilitatecq́ cognoscetis gentis vestræ bellicosissimæ exordia, incrementa, progressus, disciplinas, res domi foriscq́ præclarè gestas, hactenus cœcis & plusquam cymerijs tenebris inuolutas. Considerabitis hic enim propagatores vestræ clarissimæ Olelcorum familię, & quamobrem, quomodo, quando & quibus fatis Itali Duce Palæmone vel Publ: Libone has in oras classe appulerint, rei impossibilitate à nobis Historica fide & probabilibus argumentis discussa. Videbitis hic Bortium, Cunassum, Speram, Ziuibundum, Scirmuntum, Troinatam, maiores uestros bellicosissimos, & Mendolphum Regem Lituaniæ Innocentij summi Pontificis & Friderici II. Imperatoris autoritate Anno 1235. coronatum. Admirabuntur hic benigni Lectores, Narimunti, Troidenis, Vitenenis, Gedimini, Kieystutij, & Olgerdi ataui vestri, Iagelonisq́ Regis Patrui Olelcouicij, Herculeos de superbissimis gentibus triumphos. Qui quidem maiores vestri Lituaniam, & Samagitiam, Rusiamcq́ ingenti bellorum vexatione à Crucigerorum Prussiensium & Liuoniensium nec nõ vniuersis Germanorũ Principum viribus annos 500. fatigatam victricibus semper armis defenderunt, ac tantum nomen bellica virtute sibi compararunt, vt virtus & gloria eorum ad cœlum uscq́ effloruerit. Vt enim aliorum mille triumphos & acerrima bella prætercam, Vnus Olgerdus atauus vester nulli certè Romanorum, Græcorum, & Punicorum Ducum secundus sufficiet, qui subiugatis

Dlugossus & Miechouius lib. 5. cap. 53. fol. 161. Crom. lib. 9 & Annales Russorum.

Tartaris

Tartaris Præcopensibus, & tribus eorum Regulis profligatis, Podoliacq́ depulsis, Demetrio Iuanouicio Moschorum Principi cum belli denunciatione fomitem accensum misit, è Witebscacq́ dotalis Ducatus arce, castra mouens summa celeritate, ad Moschouiam ipsam Metropolim peruenit, qua obsessa vt latebris exiret Moschum compulit, & vi supplicanti offensam condonauit, finibuscq́ Lituaniæ vltra Mosaisco promotis hastam ipsemet quemadmodũ vouerat arci Moschouiticæ illisit. Idem ille Olgerdus Achilles Lituanicus, sexcentis victorijs cum fratre Kieistuto Samagitico, Lituanocq́ Vlysse de Crucigeris fœlici Marte partis, Ludouicum Hungariæ, & Ioannem Boemiæ Reges, Carolum Marchionem Morauiæ, postea Imperatorem Romanorum eius nominis quartum, cum omnibus eorum copijs. Item Comitem de Halles, & omnes Germanię Principes Crucigeris auxilia ferentes, ac Magnos Prussiæ & Liuoniæ cum suis ordinibus Magistros ad excidium Lituaniæ totis viribus Anno 1343. horribili vndicq́ Marte uenientes ita profligauit, bellocq́ in hostiles terras more Agatoclis Siracusani, & Scipionis Africani translato aflixit, vt Reges & Principes amissis exercitibus, Magistro Prussiæ tanquam huius pessimi euentus auctori conuiciarentur, & triumpho Lituanis relicto inglorij ad sua redirent. Omitto hic Vitoldum Volodimiri Olgerdonidis Kijouiæ Principis, abaui vestri patruelem, Qui Alexandri magni nomine Christianus donatus, & gesta eiusdem expressit, Alcidemcq́ viribus & heroicis ausis (dum etiam cum Tamerlane terrore orbis acerrimè conflixit) Vlissem stratagematibus, Annibalem magnitudine animi, Scipiones dexteritate, Leonidem audacia, Cressum thesauris, & quosuis alios Heroas insigni splendore ac liberalitate (cum bis denos principes & Monarchas, trescq́ Reges & Cæsarem Sigismundum Vngariæ & Bohemiæ Regem in Lucica Volhiniæ lautissimis conuiuijs per bimestre spatium splendidissime excepisset) facilè superauit, suspicietis hic quocq́ proauum vestrum Simeonem Olelcouicium, Kijouiæ Sluciæcq́ principem, virtutis ergò bis pro magno Duce Lituaniæ, Rusiæ & Samagitiæ sufragijs procerum expetitum, ac electum, eundemcq́ cum Tartarorum horrendis copijs millies fœliciter arma conferrentem, & in eorum Hordas victricia signa inferentem, millies victorem de profligatis barbaris euasisse. Vndè à Dlugoso & Cromero memoratur iam iam animam agens, Equum, candidum, quo suus in patriam candor significabatur, & arcum frameamcq́ Casimiro Iagelonidi patrueli suo Regi ex testamento misisse, tradens illi filij sui & filiæ tutellam, & ea arma quibus ille viuens prosperè & fortitèr contra Tartaros, Turcas, & Moschos in acie pro aris & focis dimicauit. Oferet se eadem in classe Heroum Lituaniæ auus uester Georgius, qui iuuenis 16. annorum Glinscij patriæ pestis copias Sluciam oppugnantes strennuè repressit, & temporis successu Tartarorum in Rutica 8000. profligauit, eosdemcq́ postea ad Holsaniciam fluuium captiuis & spolijs Rusia & Lituania abductis onustos, manum iuncta cum Georgio Radiuilo insequutos ad internetionem ferè cruentissima clade prostrauit, vt 40000. barbarorum in acie præter fugam cæsa spolia & captiui liberati, & tres Reguli, multicq́ alij Duces Scytici capti triumphum Lituanorum exornauerint. Idem auxilia magna ad Orsam Sigismundo Regi propria in persona tulit, vbi Moschorum 80000, & Tartarorum ad Lopusnam eodem auxiliante 20000 deleta, fugata, castriscq́ opimis exuta, & id genus victoriarum illius summa cum

Victoria Olgerdi Magni Ducis Lituaniæ.

Ingenti periculo Lituania ab Olgerdo liberata. Dlugossus & Miechouius lib. 4 cap. 24. fol. 23. Cromerus lib. 12.

Vitoldi virtutes.

Conuiuium Vitoldi liberalissimum & splendidissimum.

Anno 1461.

Dlugossus & Cromerus lib. 24. & c.

Vltra Kijouiam 40. miliaribus Tartari ad Holsaniciam profligati.

laude

laude Olelkouicij nominis memorantur. Taceo hic (quamuis nulla vnquam conticescet ætas) patris vestri fœlicis recordationis in patriam præclara merita, quibus veram principis gloriam reportauit, quiq; non tantum facultatibus quibus largissimè superabundabat, neruos belli contra Moschum reficiebat, sed & ipse præsentia sua Sigismundo Augusto Regi Liuones superbos prodomanti cum quatuor millibus expeditorum equitum præsto affuit, & apud Leplum ac Lebedouam armatus contra Moschum multo tempore excubauit.

Imperatores quoque Romanorum ex Cimbarca Nepta Olgerdi.

Prodibunt hic quoq; ordine pulcherrimo diadematibus redimiti ex vestra Olgerdonida familia Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ Reges, magniq; Lituaniæ Duces, Iagello cum Vladislao, Casimiroq;, Ladislaus, Ioannes Albertus, Alexander, Sigismundus primus, Sigismundus Augustus &c. Ita vt non ad Numas, Fabios, Fabricios, Scipiones, Lucullos, Metellos, Catullos, Decios, Marios, Epaminundas, Leonidas, Aristidas, imitando, sed ad ipsos Iageloniadas, & Olelcouicios, ab Olgerdo procreatos veteres fortissimosq; Heroas, potentissimos Reges, inuictissimosq; Duces animum conuertere vestræ Cels: possint. Et si quid inuenire velint egregium ac imitatione dignum, minimè necesse erit ad alienorum gesta exemplaq; rerum gerendarum extranea confugere, neq; longiùs euagari, domi licet petatis omnium virtutum exempla, cogitando quæ fuerint maiorum vestrorum virtutes, consilia, in pace iusticia, in bellis summa fortitudo, in omni deniq; fortuna domi forisq; summa moderatio, quod si diligentius vestræ Cels: attenderint, nihil maius ad gloriam vel illam virtutis qua ad astra itur viam vobis requirendum videbitis.

Rogo itaq; vt hanc meam vobis semper deditam, & propensissimam animi voluntatem, laboresq;, quorum aliquam partem in aula vestra exegi, serena Principibus digna fronte, innataq; benignitate accipiatis: Quæ si eis grata prospexero, me hoc longè meliora breui daturum expectabunt. Seruet uos tandem Principes magnanimi, Deus Opt: Max: virtutum vestrarum promotor locupletissimus, vna cum Illustrissima parente vestra, Mulierem fortem, quam sacræ concinunt literæ, & quas antiqua miratur ætas re ipsa exprimente, impletoq; vniuerso orbe cuius maximam partem sumptuoso splendore virtutis ergô peragrastis nominis Olelcouicij fama, Nestora ætate superetis precor.

MATTI-

MATTIAS STRIICOVIUS OSOSTEVICIUS C: S: Histor: & Poëta: ætatis suę anno 34. salutiferi partus 1581.

Mattias tali est Striicouius ore uidendus,
Osstouiana domus quem pôetam genuit.

Tak Striicouius czoło nosił twarz y oczy/
Ktory ty dzicie wyrwał z ciemnogłęszey nocy.

Máciey Strijkowski Osostevicius/ sam o sobie y przygodách swoich w zwiedzeniu rozmáitych krájn Swiátá.

Jeśli kto potym cieniom nászym łáskaw bedzie/
(Gdy sroga Cloto nici lat moich doprzedzie)
A chceß wiedzieć bieg máły náßego żywotá/
Wiedz iżem sie tám rodził gdzie ma gniazdo cnotá/
W Strijkowie: przodkow moich OSOSTOW z lat dawnych
Dziedzicznym z Herbu Leliw od Piorunow sławnych/
Venus z Marsem rządziłá rok kiedym sie rodził/
A Phebus w Znáku Rybnym záś w Skopowym chodził/
Naprzod ná mnie Bog dziwną moc swoię obiáwił/
Gdy mię dwá kroć w dzieciństwie od śmierći wybáwił/

Genealogia Autoris od Piorunow/ Tułkowskich y Osostow z Herbu Leliwá własnych z stárodawná dziedzicow Strijkowskich/ áczkolwiek ták sie to często y w wielkich Monarchiach nierzkac Fámiliach Slácheckich trafia/ zá czásow odmiennośćia w insze Domy przeniesiony.

Srzodoposcie.

Ledwom

Ledwom pięć lat miał: w wielkim gdym vtonął Stáwie/
   A nierychłom nálezion iuż vmárły práwie/
Vmárły: Bo zsiniáłe wywleczono ciáło/
   Ktore snáść iuż ni Duchá podle sercá miáło/
Ktore potym w Kościele ná máry włożone/
   Długo w smutku trzymáło rodzice strwożone/
Bo iuż zátchnione członki ogień przyrodzony/
   Opuścił był/ á w głośne vderzono dzwony/
Dziwna przygodá.
Alić (y ktoby wierzył:) iam ná márach záśię
   Ożył/ á trup oziębły wziął rumiáność ná śię/
Luc. cap. 7. Matt. 9. Marci 5. Luc. 8. Joan. 11. Sapien. 16. Rom. 4. Deutero. 32. 1. Reg. 2. Math. 10. Luc. 10. 4. Reg. 13. Joan. 5. etc.
Ják on w Naim Młodzieniec/ álbo Jairowá
   Corká/ y czwartodzienna iuż śmierć Lázárzowá/
Mnie trzy kroć potykáłá: Ale Bogu snádnie
   Wszystko spráwić/ Bez niego włos z głowy nie spádnie/
Wszákżem tydzień nie mowił z srogiego przestráchu/
   Wroćiwszy śię z ćiemnego Proserpiny gmáchu/
Záś ledwom przeszedł sześć lat gdym był záraz wźięty/
   W was (dla vććiwych náuk) Muse poczet święty/
Nie chćiał Oćiec by członki subtylne z natury
   Pługiem śię mordowáły porząc rolą z gbury/
Brzeziny fundáment ćwiczenia mojego.
Wam wprzod Dank winien dawáć nász dowćip Brzeziny/
   Ktore vczone z dawná podawaćie Syny/
Wyśćie mnie Włoska Padwą/ Bononia były/
   V was śię nász dowćip mały wzdobył ná swe śiły/
Wtora przygodá.
Lecz y tám Dzwonem ná śmierć byłem zábit w głowę/
Exodi cap. 4.
   Skąd iák Moyzesz kwápliwą mam y trudną mowę/
Iż kilko wierszow pisáć wolę/ niż dwie słowie
   Wyrzec: bo wiersz rozmyślnie wprzod vważam w głowie/
Apollo záś w opiekę wźiąwszy młodość moię/
   Omył mię w Helikonie y dał Lutnią swoię/
Calliopea mię też zá sługę przyznáłá/
   A mozgorodna dar swoy Minerwá przydáłá/
A do Cástiliyskich źrzodł drzwi mi otworzyłá/
   Ktorych napoiem dowćip moy hoynie zostrzyłá/
Zem Parnaze dwuwierzchny doszedł ćiebie potym/
   Gdźiem śię przypátrzył náuk świętych Dárom złotym/
Rożne o rozmáitych rzeczach wiersze y pieśni.
A ważyłem śię naprzod Titire twych pieśni/
   A ktore w ćieniu grája Fauni Bogoleśni/
Treny o śmierći Królá Sigmuntá Augustá y wszystki Interregna od Lechá/ y Polskich Krolow y Litewskich Xiążąt wierszem wystáwienie.
Zaśiem śmierć opłákiwał wierszem Augustowę/
   A wszystki Interregna y woyny Lechowe/
Lechowe iák Wandalskie z Czechem ośiadł wzbiegi/
   A iák śię Ausonski lud przybił w Zmodzkie brzegi/
Hermionesá Philosophá gdy pytano skądbyś śię náuk y mądrośći náuczył/ od pilnych pracy y doświádczenia odpowiedźiał/ O czym czytay Volateranum lib. 31. Philolog:
Pracą y doświádczeniem wszystkiego dochodząc/
   A z głębokich przepáśći dowody przywodząc/
Pracą trudną podobną Gelli Aule twoiey/
   Gdyś też *Atticas noctes* pisał w nędzy dwoiey/
Ars sua quenque iuuat: ták ćwiczenie moie/
   Sławić cnotę y wskrzeszáć dźielnych mężow boie/
Nie pátrzę *Fas per nefas* zyskow wykrętámi/
   Nim szynkował v sądow ięzyká funtámi/
Nie trwáłe to są rzeczy: á ia myślę o tym/
   Bych ziednał sobie sławę y drugim ná potym/

Ktorą zá

Ktorą zá godność cnoćie Poëtowie dáią/
   Toż też Historikowie święći práwo máią/
Dokąd w słony Helespont Simois popłynie/
   Dokąd Jde/ Tenedos trwa: Homerus słynie:
Ktory wiek z pierwszá Nawa zámilczy Warona:
Pascua rura Duces.
   A sławiącego pástwy/ Role/ Boy/ Maroná:
Nie vmrze y Ascreus áż Musćz zginie w gronach/
   A áż przestáną zboża zbieráć po wszech stronach/
Tibullow/ Catullusow/ wdźięczny wiersz trwáć będźie/
   Dokąd łuczny Cupido żarkich strzał pozbędźie/
Ennius ipse pater nunquam nisi potus: &c.
   Jednák głośniey niż trudnozwięzły słynie Scotus
Z Słońcem z Mieśiącem kwitną wiersze ARATOwe/
   Accius śmiesznomowny/ Żárty Zophoclowe/
A Lucrecius wierszem tam nie będźie słynął/
   Gdźieby Swiát iednego dniá záraz z Niebem zginął/
Żywą od tyśiąc wiekow cni Bohátirowie/
   Ktorych sławią Poëte/ y Historikowie/
Ktorych ieśli nie doydę wżdy zá nimi stánę/
   Niedbáiąc zły Zoile ná kłow twoich ránę/
[illegible]
Moiá chęć y zábáwá wiersz czynić w pokoiu/
   Ták o rzeczach domowych/ iák o mężnym boiu/
Zkąd też znam Czytelniku iż ći to rzecz dźiwna/
   Że násza Musá zdáć śię być sobie przećiwna/
Ktora pirwey pisáłá Ritmem krwáwe boie/
   A wzwodźiłá z ćiemnośći bitne przodki twoie/
Gdy vśilnie wierszem swym z chęći prácowáłá/
   Dowodnie Historikow wszystkich skostowáłá/
Chcąc okázáć Sarmatom spráwy dźielnych Dźiadow/
   Ják w zwierćiedle rozlicznych Historiy przykłádow/
Teraz záś prostą rzeczą pioro swe prowádźi/
   Nie wiesz co w tym Minerwie świętey niewieśz wádźi/
Iż składne rytmy swoie porzućiłá ony/
   Ktorymi pierwey głośno brzmiáłá ná wsze strony.
Tymże wierszem dáliśmy pierwey GONCA CNOTY/
Goniec Cnoty roku 1574 wydány.
   W ktorym práwych Sláchćicow są własne przymioty/
Są y przykłády dźiećiow stárodawnych rożne/
   A tytuły chełpliwey Sláchty z kotrow prożne/
Gdźie Sapho wszystki Ritmy násze spráwowáłá/
Henrikow wiazd y Koronácia w Krákowie wydána.
   HENRIKOW WIAZD záś sporszym wierszem opisáłá/
A rzáło Koronáciey/ y iák ziáchał potym/
   (Snáść nie mogąc Sarmatskim władáć Sceptrum złotym/
Wywod Narodow Sarmatskich/ y Krolow Polskich żywoty roku 1575. wydáne.
Ktore nie tym co W O L T I táńcem przystoi/
   Lecz tenu co Rey wiedźie iák Hercules w zbroi)
Nie wspominam tu Krolow wierszem wysławionych/
Wiersze przećiw Nowochrzczeńcom w Lublinie pisáne 1572.
   Ni Heroes Sarmátskich z prochu wydźwignionych/
Ni Nowochrzczenskich bluźnierstw okázanych składnie/
   A ich dowodow zbitych pismem świętym snádnie/
Sarmatiæ Europeæ descriptio, ktorą sobie ieden Włoch przywłaszczył y pod swym imieniem wydał/ áczkolwiek y
Nie wspominam EVROPSKIEY SARMATIEY krájow
   Opisánych/ y rożnych w ich Páństwach zwyczájow.
Potym máło wytchnąwszy Musá násza z pracey/
   Wielką rzecz przed śię wźiętá/ znowu á bez płacey/

)(.)(ij

Gdy

Gdy DLVGOSZA Polſkiego wydáciem gotował/
Lecz rzecz náſzę przypadek indziey nákierował/
Bo Muſę świete zwiodwſzy w zgode z Marſem krwáwym/
Czyniłem to Oyczycom co przyſtoi práwym/
Gdym w Rycerſkim Rzemieſle zwiedził kráy pułnocny/
Moſkwy część/ Ruś/ Liflanty/ Memelſki port mocny/
Gdzie Kurſkie/ gdzie Filandſkie/ y Szwedſkie rubieże/
A gdzie Ozelſkie morzem otoczone wieże/
Gdzie Kurlandſki Zab wody z piaſkiem burzy ſporze
Gdzie Burſztyn bierzą świetny/ gdzie Báltyckie Morze/
Gdzie drogi áni vyrzyſz/ Morze zobie ſtronie/
Niebo zwierzchu koń w piaſkach áż do brzuchá tonie/
Po znákach tylko ścieſzki do rzadkiey goſpody/
Páſzey ni mień/ á ſłodkiey ledwo kupiſz wody/
A chcąc dáley Swiát zwiedzić do Turekem iáchał/
Gdziem iednák oyczyznie ſwey ſłużyć nie zániechał/
Przechodząc Greckie páńſtwá y Inſuły ony/
Moreyſkie/ y Bulgárſkie/ Serbſkie/ Tráckie ſtrony/
A gdzie Multáńſkie polá/ y Wołoſkie kráie/
A gdzie Beſarabſka włość ſtádá owiec dáie/
Gdziem widział o Iwonia mężny twoię głowę
Z Drakulina/ ktoremuś dał był páńſtwo nowe/
Gdzie Multan/ Serbin/ Cygan/ Grek/ Włoch lud zmieſzány/
Gdzie Naſo do Tomitow ſrogich był wygnány/
Potym gdzie miedzy Dziurdziow/ Ruſciuk płynie Dunay/
Przebyliſmy/ Gdzie mowią do domu nie dumay/
Gdzie Sigmunt Ceſarz woyſká vtráćił niemáłe/
Ztámtąd w Bulgárſkie gory ſliſmy dwá dni cáłe/
Gdzie ſkáliſte Balchany obłokow ſięgáią/
Gdzie Grek/ Alban/ Mácedon/ w niewoli ſtękáią/
Ciągniem przez wielkie gory/ ſkáły záwieſiſte/
Czáſſem pod nie muſim brnąć/ á wody pieniſte
Z wierzchu z ſzumem gwałtownym/ ogromnie ſpadáią/
Konie lgną/ áż Báwołow w wozy zákłádáią/
Potym ſkáły przebywſzy ku Zeleſpontowi/
Iuſz Tráckie Greckie polá podobne Ráiowi/
Rzadkie tám zimno bywa láſſy Cypriſſowe/
A Gáie poświęcone Poetom Bebkowe.
A Pomáránce złote ná gáłęziach krzywych/
Oliwne y Figowe láſſy v wod żywych/
Citryny ktore nigdy ſwey nie trácą kraſſy/
A winá ktore ſłodkie picie dáią z práſſy/
Ztámtąd záś iácháliſmy ſrzodkiem Tráckich włośći/
Gdzieſmy znáki baczyli zbitych Turkow kośći/
Twą ſzablą Władiſłáwie: coś zginął pod Wárną/
Gdyś ſię dał zwieść Włoſkich łbow perſuaſią márną/
Potymeſmy zwiedzili Tráckie Miáſtá ſtáre/
Ktorych też czáſem ſławá wiſſzą wznośi miárę/
Záś gdzie Andrinopolis nád Zebruſem leży/
A gdzie pod Silibriyſki mur Zeleſpont bieży/
Gdzie Naſtaſius Ceſarz mury wielkie wzwodził/
A od Morzá do Morzá Trácią przegrodził/

By Sarma-

czytáć nie vmie/ táką śmiáłość złych/ ktorych zowią perfrictæ frontis lu-dzi/ wydána roku 1576.

Ozel Wyſpá ná Morzu Liflantſkim 7. mil od brzegu/ w niey Arſenborg/ Schonenborg dwá Zamki.

Zab Kurlándſki w Pruſiech Morze máłe álbo przaſne/ w ktory Niemen wpada.

Miedzy tym Kurſkim y Báltyckim Morzem olá piaſkow wielkich z oboytego morzá wybitych dro-gi áni vyrzyſz/ właśnie iáko w Arábiey piaſczyſtey.

Roku 1574.

Iwonie Wołoſkiego Zoſpodárá głowá ná Brámie w Batoreſtu ſtołecznym Dworze y Mieście Multáńſkim/ y Drakuliná podle niego/ ktorego był wſádził Iwoniá ná Zoſpodárſtwo Multáńſkie wygnawſzy Alexandrá.

W ten czás muſieliſmy iácháć niezwyczáyną drogą ná Multáńſką/ Bulgárſką/ y Serbſką ziemie ſkáliſtą dla głodu wielkiego/ ktory w Wołoſzech y w Turcech roku 1573. y 74. pánował/ ták iáko w Litwie 1570.

Báwoły kowáne muśieliſmy w wozy ná ſkáły záprzągáć.

Tráckich pol y Mácedońſkich Gránic z Greckimi roſkoſzne położenie

Mogiły vſypáne ná gránicach Tráckich/ wyiáchawſzy z gor/ gdzie Władisław Iágełowic Krol Węgerſki y Polſki Turkow dwá kroć poráził/ roku 1443. y 1444.

Miáſtá Tráckie więcey sławne niż ſámy ſą w ſobie/ bo niktorych mury od Turkow rozwálone/ á inſze zniſzczone.

By Sarmate do iego páńſtw nie náieżdżáli/
Tych murow oczy moie vpadki widziáły/
Gdzie czterech imion Miáſto Conſtantinie twoie
Oblewa Propont/ Zelles/ Euxin Morze troie/
Nád Boſphorem Gallata/ y Kalcedon dawny/
Przeciw Ariuſowi gdzie był Sinod ſławny/
Gdziem iák Arion dziwnie z potopu wypłynął/
Gdy ſię z námi Bát w Morzu Propontſkim ochynął/
Támżem ſię dwiemá Turkom ſam wioſłem obronił/
Ktorych by mię przedáli vmyſł ſię był ſkłonił/
A wyſiadłem pod hakiem * Wiśniewiecki twoim/
Szácuiąc twoy ſmętny grob/ wſpoł z przypadkiem moim/
Tám przy nas Zelim Ceſarz wziął Afriki głowę/ 1574.
Tunis/ Golete/ ſam ſzedł w gmáchy Plutonowe/
Przy nas Syn iego Morat Cárſtwo opanował/
A rázem piąći Brátow młodſzych zámordował/
Tám Krol de Feſſa przybył/ y Popijan ſwoie
Poſły z Indiey przyſłał/ y podarki dwoie/
Rynoczerá Zwierz dziwny/ ktory walczy z Słoniem/
A Sarnape ktory ma xtałt z Sarna y z Koniem/
Tám nas zá Pontſkie Morze wieść/ záſłáć groziłá/
Zkąd ſię w mych Towárzyſzach myśl bárdzo trwożyłá/
Iam był temu záśię rad/ ná ſławę wzgląd máiąc/
Iż więcey Swiátá zwiedzę/ więźniem ná czás trwáiąc/
Oni mowili czym ſię pożywim w więzieniu/
Iam záś miał pewną żywność w ſwym zmłodu ćwiczeniu/
Bo Swiát zwiedzić chęć máiąc/ (á iż ſkarb/ kleynoty
Złodziey krádnie/ krom náuk świętych/ rzemioſł/ cnoty)
Nawykłem był riſſowáć Figur z przyrodzenia/
Illuminuiąc Złotem/ Fárbą/ iák z ćwiczenia
Tymem ſię myślił żywić: Bo to w Turcech płáći/
A Szláchćic nierobotny tám Priwiley tráći/
By był Woiewodzicem rob cokolwiek każą/
Woż/ kopay/ orz/ álbo podź do Galer pod ſtrażą/
Lecz do tego nie przyſzło przyiął nas łáſkáwie/
Nowy Ceſarz: Iam bywał iáko w domu práwie/
Potymem dáley ieździł morzem ziemią czáſſem/
Gdziem widział Zwierz Ceſárſki z Cipriſowym láſſem/
Gdzie Medea zdrádliwa Oycá oſzukáłá/
A gdzie Circes z ſwą Sioſtrą czáry wymyſláłá/
A tám gdzie Tyran Trácki gośćinnymi ciáły/
Konie tuczył áż ſtáynie pełne kośći ſtáły/
Záś gdzie Zerkules Zedrę z Bykiem zábił śmiele/
A gdzie ma inne Morze od twey śmierći Zele/
Gdzie Phaeton przewroćił z ſobą woz słoneczny/
A gdzie Icarus tytuł dał Morzowi wieczny/
A gdzie ſię w dziwne rzeczy odmieniał Proteus/
A gdzie ſię Dudkiem Trácki ſtał Krol zły Tereus/
Gdzie Zemus y Rodope Gory nieprzebyte/
Ná ktorych Orpheus grał pieśni rozmáite/ nie/
Stał przed nim Lew/ Niedźwiedź/ Ryś/ Wilk/ Wieprz dziki/ Lá-
Loś/ Zubr/ Tur/ káżdy zwierz ſzedł ná wdzięcznych ſtrun gránie

)( )(iij Gdzie

Biſantium/ Conſtantinopole/ Czarigrod/ Stamboldá/ iedno Miáſto cztermi przezwiſkámi roż-no przezwáne/ ná 7. mil wkoło ze trzech ſtron murem otoczone.

Gallata álbo Perintus Miáſto murowáne/ w ktorych mieſzkáią Chrześćiáni Włoſzy y Grecy/ zá odnogą Morzá Propontis/ ku pułnocy/ á Kalcedon po Turecku Skuder Sinodem Miáſto sławne w Aziyſkim brzegu ná wſchod słońcá zá Boſphorem/ ná troygu ſtrzeleniu z łuku od Conſtantinopolá.

Tu przygodá byłá ná mię w nocy/ gdy mię wiezli dwá Turcy w Bacie/ z Galaty do Conſtantinopolá.

* Szubienicá o ſześći hakach nád odnogą morſką/ ná ktorych Wiśniewiecki z Piaſeckim wiśieli.

O tym maſz ſzerzey w wierſzach náſzych o Wolności Sarmárſkiey wydánych/ y o Rokoſzu Tureckim. Krol de Feſſa z Numidiey z Afriki Murzyn/ y Posłowie od Popianá.

Rinoceros Zwierz dziwny tuſzámi iáko puklerzámi obrosły/ rog ma ná noſie/ ktorym z ſpodku Elephanta podchodzi y zábija.

Straſzono nas zásłáć zá Pontu do Aſiey/ áżby nowe° Ceſárzá gdy przy nas ſtáry vmárł obrano/ ktory iednák w tydzień Stolec oycowſki oſiadł.

Doświádczyłem ná ſobie onego: gdy pytano Platoná/ coby zá rożność byłá miedzy nieukiem/ y tym ktory co vmie? Medrzec odpowiedział/ áby obudwu nágich w nieznáiome kráiny záſłáli/ ták rożność miedzy nimi obaczą.
Czego też y Ariſtipus nád iednym Bogaczem nieukiem dokazał/ gdy obádwá nádzy Philozoph vbogi y Bogacz wypłynęli ná deſkach rozbitego Okretu do Rodiſſu/ gdzie Bogacz wſzyſtko w czym vfał ſtráćiwſzy nędznikiem/ á Philoſoph vbogi z náuki ktorą záwżdy z ſobą noſił/ bogátym zoſtał/ O czym czytay Diog: Laert: lib. 8. y moiego Goncá.

Morze Zeleſpontiacum y Phaetonticum.

Zemus y Rodope Gory w Niebo wyniosłe wſtronę od Andrinopolá v Poetow Muſicą Orpheuſową sławne.

Trogus Pomp: y Iuſtinus z niego: cze^{*} y Carion lib. 2 poświadczá/ kłádą 700000 woyſká Xerxeſowego/ á drudzy piſzą 1000000. zwłaſzczá Valerius / y Hieronim S. y Volateranus lib Geogr. 12. á od 4000. Grekow v Termopil porážony / potym v Sálaminy od Temiſtoclessá wodną ármatą pogromion.

Propontis y Pontus Euxinus morze ktore czarnym zowią/ nád ktorym było ku wſchodu słońcá Krolestwo sławne Colchorum / z ktorego tei niektorzy Sármati y Sławacy/ przodki náſze wywodzą/ o czym máſz wyżſzey w wywodzie narodow Sławiáńſkich.

Troia w Aſiyſkim brzegu nád Heleſpontem.

O tym tez czytay Euripidá et Senecam etc. in Troiade.

Atene od Cecropiuſſá záłożone.

Gdzie Leander do Hery ſwoiey śmiele pływał/
A z nią ſpolney miłości y śmierci vżywał/
Y gdzie Krol Perſki Xerxes/ moſt przez Morze ſtáwił/
Przez ktory zbroynych ſiedḿ kroć ſet tyśiąc przepráwił/
Y gdzie w Termopilſkich porážony ſtátach/
Y gdzie w máłey po morſkich łodce vciekł wáłach/
Y gdzie Iaſon do Kolchim przez Morze żeglował/
Gdzie złotey wełny doſtał o ktorą prácował/
Gdzie Parnaſus/ Helicon / Hipocren przeſławny/
Ktore Muſom vczonym poświęcił wiek dawny/
Gdzie Grekowie y Troiani toczyli boy ſrogi/
Y gdzie Vliſſes błądził vſtąpiwſzy drogi/
Gdzie Troyá ktora dziesięć lat woynę wytrwáłá/
Grekom bitnym/ á mury mármurowe miáłá/
Ktorych vpadki oczy ty widziáły moie/
Y nogi pláć deptáły gdzie wiodł Hector boie/
Y gdzie Hekube Synow pobitych płákáłá/
Y KASANDRA ſwe włoſy po Brátach tárgáłá/
Y tám gdzie ANDROMACHE Hectorowy kośći/
Zbieráłá omdlewáiąc po mężu z żáłośći/
Gdzie ſławna męſtwem SPARTA/ y możne ATENÆ
Cecropijſkich rąk praca/ y buczne MICENÆ/
Gdzie Bachus ſłodkogronne wprzod wino rozmnożył/
Y gdzie Achayſkie włośći Niemeyſki Lew trwożył/

Tebe o ktorych záłożeniu Poetowie piſáli / iż kámienie y cegłá dobrowolnie mury czyniły/ ná wdzięczne gránie Amphionowe.

Vpadki sławnych y przednieyſzych Greckich miaſt nád Morzem Egeum / Ionium/ y Heleſpontem.

Y gdzie o AMPHIONIE wdzięczna Lutnią twoią/
Mury były zwabione/ dziś vpádłe ſtoią/
Lecz gdzie ATENÆ były dziś tám tylko znáki/
A Rybitwowie ſwoie tám wieſzáią ſáki/
Ony porty gdzie kiedyś Okręty ſtawáły/
Dziś ſię tylko Rybitwom w przybytki doſtáły/
Páłace Zamki wielkie z ćioſánych Mármurow
Vpádły/ ná nich kuczki ſtoią Greckich Gburow/
Gdzie Ephores miewáli Párlámenty ſwoie/
Dziś ledwo ſtoią Gmáchow ſtruſzonych podwoie/
Sławne ACADEMIÆ Philoſophow ſławnych/
Dziś tylko ſą vpadku murow znákiem dawnych/
Gdzie ſię pierwey do Rády zbieráli Oycowie/
Dziś tam trzody chowáią ſwoie páſtuchowie/
Ony Arcus Trophea ſtoią mchem obroſłe/
A Wieże przedtym w Niebo vpádły wynioſłe/
Vpádły mocne Bramy budowne Kośćioły/
Vpádły ſławne po wſzem Swiecie Greckie Szkoły/
Ktorym ſię oczy moie często przypátrzáły/
Y ty nogi onych Miaſt vpadki deptáły/
Gdzie Stimphalidſkie wody / y Eleyſkie gáie/
Y gdzie bárwę Sarkatom Tyrſka konchá dáie/
Gdzie Zimy máło co znáć záwżdy Wioſná iáſna/
Ni pol trwoży pułnocnych wiátrow trwogá ſtráſzna/
Dwá kroć płodne Winnice w rok owoc dawáią/
Dwá kroć ſię ná ſwych drzewach iábłká doſtawáią/
Dwá kroć Oracz ſtokrotne z roley żniwo zbiera/
Páſterz Owiec ſwych zimie w chlewy nie záwiera/

Dwá

Dwá krociem w Niebo wynioſłe Balchany przechodził/
Y po śnieżyſtych Alpes/ Tatrach / dwá kroć brodził/
Ktorych wierzchy przechodząc czáſem ſię nam zdáło/
Iákby nas Niebo do ſkał tuż przyćiſnąć miáło/
Albo tylko przyſtáwić drábinkę do Niebá:

Skáły krzemieniſte/ i gory w Niebo wynioſłe/ w Bulgáriey/ w Tráciey/ Raſciſkiey/ Siedmigrodzkiey ziemiach.

Wſtąpilby tám: Lecz pierwey z wrotnim mowić trzebá.
Ná doł zaś ieśli poyrzyſz y w roſpádłe ſkáły/
Iáko z Niebá do Piekła przepáśći ſię zdáły.
Ná wierzchu śniegi záwżdy/ á gdy brylá czáſſem
Spádnie: łomi grábowym y dębowym láſſem/
Wáłą ſię ſztuki od ſkał / trzáſk by Niebo miáło
Vpáść: Czym nieopátrznych często zábijáło.
Często w ćiáſnych przechodach śnieg przytłukł podrożnych/
Częſtośmy y my zdeb tám pragnęli prożnych.
Częſtośmy brnąc dla zimná ácz w śrzod látá drżeli/
Często nogi ściem pieſzym/ ręce párą grzeli/
Częſty (krzemienie twárde depcąc) guz ná piecie/
Drugi w muliſtey glinie ledwo brnął ták w pęcie.
Konie nam ignąc zdycháły/ záś do páſá pieſzy
Ignęliſmy/ z gor ná gory tylko nas żárt cieſzy/
Albo kożdy ſwoy ciężar dźwigał winá fláſzkę
Pełniąc iedẽ drugiemu / nędzą miał zá fráſzkę/
Niezliczone záś rzeki z wierzchow ſkał ſpadáiąc/
Kámienie wielkie toczą pucz ſobie dziáłáiąc/
A gdzie ſię wyrwie wodá przez wybite ſkáły/
Idzie rwąc iák ſzalona hucznoſzumne wáły/
Zwłaſzczá gdy Acheloyſkie zdroie wody mnożą/
W Ieśienią z częſtych dżdżow gwałt wielkich wod ſporzą/
Z przepádłych záś iáſkin ſkał mgły ciemne wychodzą/

Sułegi/ dżdże/ y gromy ze mgł[illegible] no geſtey z ſkálny[illegible] ſkiá wychodzące

Ktore wzbiwſzy ſię wzgorę śniegi y dżdże rodzą/
Albo grádem ogniſte gromy z nich ſię burzą/
Skąd bywa z obłokow trzáſk áż ſię ſkáły kurzą/
Tyśmy tedy przebyli wynioſłe w obłoki/
Skáły dwá kroć/ ná gory z gor czyniąc przeſkoki/
Trzykrociem Oceanie widział twoie brzegi/
Dwá kroć gdzie Krol Oetá gonieł ſwoie zbiegi/ 1573.
Gdzie Morſkie hucznoſzumne wynieſione wáły/ 1574.
Iák z nawyżſzych gor na doł wzgorę záś ſkakáły/ 1575.
A Okręt iák w przepáśći czáſem ſię zákryie/
Czáſem záś áż pod obłok modry nas wybiie/
Raz záſię od rozboiu ſtráſznegom wybáwion/

Roku 1575. y przygody.

Ná Czáśnick. lách 1572. y nie dalek[illegible] od Vły potym / gdy[illegible] my iácháli z Dunei[illegible] borku nád Dźwinę[illegible] Witebſká.

Ná Gálery mied[illegible] Galatą y Sk. [illegible] álbo Káicedonem [illegible] Proponta 1574.

Dubia Ales [illegible]

Dwá krociem z vtonienia do brzegu przypłáwion/
Dwá krociem máło nie był od Moſkwy poymány/
Raz máłom ná Gálery nie był záprzedány/
Dwá krociem wytrwał chłopſki gwałt/ ták bárdzo ſrogi/
Trzey towárzyſzow pierzchło / iam ſam doſtał trwogi/
Dotąd áż broni ſtáło / trzym oſczepy w kroku
Vchwyćił / dwá pod pachą broniąc z głową boku/
Lecz Mars Bog ieſt wątpliwy: y nie záwżdy pieśći/
Spadł śmat pálcza/ y broń precz śćięta z rękoieśći/
Miałem potym ná gárdło ośḿ Łotrow wydánych/
Ktorychem wolno puśćił więzieniem ſkaránych/

Tegoż

Tegoż poki krew wrzáłá / bárdzo czeſto było/
Vderzyć ſam ná dzieſieć/ iáko ná miod miło/

Raz w Wilnie/drugi w Turcech/trzeci w Krolewcu 1581. gdym tey Kroniki Fundament zákłádał drukowáć/ gdziem też o żywot máło dbał/tylko áby tá praca moiá nie zginełá.

Siedm kroć ſtráßnieyße nád miecz powietrze morowe/
Trzy kroć trwożyło w rożnych mieſcach náße głowy/
Gdy gdzieś wyßedł/ gdzieś poyrzał/ ſtráßne nárzekánie/
Tu leżą zmárli drugich wiozą ná chowánie/
Tám ſmętny Ociec Syná płácze / Zoná Męża/
Tám Brát [illegible]/ Gość Gośćia/ ſtrzeże ſie iák weżá/
Jam iednák był b[illegible]ieczny/ áż raz z dobrey myſli
Bedac: wßyſcyſmy [illegible]towe w Dom z bieſiády przyſli/
Aż ieden co podle mnie ſiedział / iadł / żártował/
Vmárł: ták że nie ieden iuß zá nim wędrował/

W Niemcech pospolicie płáchty ná znák gdzie kto vmierał wießáia.

A płáchty ná znák zmárłych wiſzą/ tám záś áli:
Smierć (iák gbur koſą trawę) młodych/ ſtárych wáli/
Sto kroć drżący przez zimne ſtrách kośći przenikał/
Ażem w trwodze kędym mogł zdrowych nog vmykał/
Bych w nieznáiomych Ziemiach nie położył głowy/
Lecz z opátrznośći Bożey záwżdym vßedł zdrowy/
Ták po żeglownym Morzu iák po ſuchey Ziemi/
Przypátrzyłem ſie dziwnym przypadkom z dziwnymi/

Rzeki przez ktorem ſie przewoziły v niektorych poczatkow zrzodł y vſcia obecznie był.

Gdzie Dniepr/ Niemen/ Dźwiná/ Don/ Wolgá/ Boh wſtawáią/
Gdzie Wiſłá/ Narew/ Wártá/ Bug/ Pregel wpadáią/
Gdzie Dnieſtr/ Prut/ Seret/ Buzow/ Dunay dwuimienny/
Gdzie Strimon/ Hebrus/ Neſſus/ piaſek toczą ciemny/

Ouid. Metamorph: 2. też ty rzeki wſpomina.

Gdzie Peneus / Sperchius w Greckie Morze wchodzą/
Gdzie buyni Delphinowie ſkacząc vßy zwodzą/
Zwiedziłem Swiát potrzebne znácząc pilnie rzeczy/
Ktorychby proſty Pielgrzym w żadney nie miał pieczy/
Choćby ßedł zá Ocean/ y Indiyſkie końce/

Cœlum nōn animum mutant.

Niebo nie rozum mieni/ ták tu/iák tám Słońce/
A wroćiwßy ſie do ſwych wßyſtkom wierßem ſpiſał/
Com ſam ſwym okiem widział / y com właſnie ſłyßał/

Wierße moie o Wolnośći Polſkiey/ y W X Litty o Rokoſzu dzikieyße Tureckiego Ceſárzá przy mnie obráne: wydáne w Krákowie 1575.

Y wydałem ná świátło tractat o WOLNOSCI/
Ják iey ſtrzedz iák iey bronić z vprzeymey pilnośći/
Wydałem też przeſtrogę o czym Turcy rádzą/
A ták ſie z Amuratem pożrzec Polſkę ſádzą/
Wydałem ich poſtępki woienne domowe/
Y w Rokoßu z Cárzem ſwym iák mieli rozmowę/
Tem wßyſtkę z vprzeymośći pracą podeymował/
Y nákłádow Oyczyznie gwoli nie żáłował/
Máłom dárow Cereri mogąc ſłußnie vżył/
Bom cnocie ſłáwie wieczney / nie brzuchowi ſłużył/
Nie przetom żył ábych iadł iák Woł / y Koń: Ale
Tylkom iadł ábych mogł żyć przeſtáiąc ná máłe/
Czeſtom obiad przerywał vſilnym czytánim/
Y rozmáitych rzeczy w mozgu rozmyſlánim/
Czeſtom łyżkę porzućił / á iák w záchwyceniu/
Wziąwßy pioro ſtráwiłem wieczerzą w ćwiczeniu/
Pirwey ſen oczy zmorzył / niżlim przeſtał czytáć/

[illegible] Egl: 6. [illegible]um pueri ſomno [illegible] iacentem. [illegible]m heſterno venas [illegible] per Iaccho.

Záwżdy mi ſię z Poëty zdáło przez ſen witáć/
Czáſſem mię Bachus poćił nam ſłußnymi dáry/
Lecz mie rzadko w Kole ſwey miał Silenus ſtáry/

Rzędzey Cipriyſka Páni / płomienie iey záwżdy
Helikonſkich zrzodł trunek gáſił ná czás każdy/
Przeto ſie czytelniku dziwowáć nie trzebá/
Jeſli zemdlał dowćip moy dárowány z Niebá/

Ouid: Otia ſi tollas periere cupidinis arcus Contempteq; iacent, et ſine luce faces, lib. 1 de Rem; am.

Y ieſli Muſæ moie w śiłach ſwych zemdláły/
Ktore ták wiele pielgrzymſtw y przygod wytrwáły/
Zimná/ dżdże/ pluty znoßąc y wielkie niewczáſy/
Przez Morzá/ Gory/ Rzeki / y nieprzeßłe láſſy/
Nie wſpominam ſtráwionych lat w Rycerſkiey ſpráwi[e]
Y w inßey wychowániu potrzebney zabáw[ie]
Zámilczę ćięßkich chorob ktore ciáło moie/
Czeſto znioſło y z śmiercią wiodło trudn[e] boye/
Ták iż Charon kilo kroć czarną łodź náwracał/

O Diogeneſie Charonie czytay Eraſ: Rot: in dialo.

Lecz iż zá przewoz nie wziął przewieść mię odwłaczał/
Sam Homerus co ſłáwił Heroes y Bogi/
Vſtałby nierzkąc dowćip náß ſtrapion vbogi/
Vſtałby y ſam Ociec Apollo mądrośći/
Gdyby ták wiele doznał iáko ia trudnośći/
Przeto poniewáż żywot moy tákie przygody/
Wycrwał/ y nieprzeſpieczne zdrowia znioſł przeßkody/
Może łá[ſ]káwy zemną czytelnik żáłowáć/
Iż náuk nie mogł więtßych dowćip náß ſprobowáć/
Nie mogł pracą zemdlony/ y niemocą ſrogą/
Y po Ziemiach po Morzach nieprzeſpieczną drogą/
Bo cokolwiek ſie teraz prętko nápiſáło/
Gdy ſie w mdłey ręce pioro ledwo kołyſáło/
Mogłbych był doſtáteczniey wßyſtkiego popráwić/
Y dzieie Oyczyzny ſwey gruntownie wyſtáwić/
(Woyny Krolow y Xiążąt Wodzow ſtárodawnych/
Y przygod zwyćięſtw świeżych zá STEPHANA ſławnych/
Y Rycerſtwo przeważne cney ſławie zálećić/
Mogłyby ich potomkom wiecznie ſpráwy świećić)
Bych mogł przewlec moc wáße PARKI iádowite/
Y nići wieku mdłego od was ſkąpo zwite/

Matt. Cap Luc. 8. 19 Matt: 22. Mar. 13.

Lecz kiedy iuß kres przyydzie loſſom zámierzonym/
A tam ſie Bogu ziſćił w Tálencie zwierzonym/
Ty Rytmy proſte kłádę ná ſkwápliwym grobie/
Ktore cztąc zánną gośćiu drogę toruy ſobie.

ZKRAZYLEM SWIAT: TV LEZE W NADZIEI BESPIECZNY
CNOCIE SLAWIE PIOREM SWYM SPRAWIWSZY DANK WIECZNY
W SLAWIE CNOTA PO SMIERCI ZYWIE: to mię cießy/
ZAZDROSC SIE DO PLVTONA (ſtąd wyßłá) NIECH SPIESZY.

Vbi nunc poſuit: Et: Pe[illegible] Liuor, quieſcit.

Ná Zoiluſſá cnocie y pracy vććiwey nieprzyiáznego: Autor.

Zoilus był ieden złośliwy Poëtá/ ktory przećiw Homeruſſowi piſał kſiegi/ dla czego był názwan biczem Homeruſſowym/ po Grecku Homeromeſtix/ Ale gdy ſwoie piſánie Ptolomeuſowi Krolowi czytał/ Krol rozgniewawſzy ſie żadnego mu słowá (wyrozumiawſzy iego obłudną zazdrość) nie odpowiedźiał/ á gdy Zoilus niedoſtátkiem ſćiśniony Krolá prośił/ áby mu co dał ná pożywienie/ Odpowiedźiał mu Krol: iż Homerus ktory przed tyśiącem lat vmárł/ iednák po śmierći ták wiele tyśięcy ludźi wierſzámi ſwoimi karmi/ przeto y ty gdy ſie nád niego vczeńſzym czuieſz/ ſam śiebie pożyw. Potym tenże Zoilus/ gdy nań Rodźicoboyſtwo przewiedźiono/ zá wyrokiem Krolewſkim był obieſzony: ſtąd káżdy zazdrośćiwy/ y ktory ludźiom vczonym vwłoczy/ Zoilusem bywa názywan/ iáko Ouid. lib. 1. de Remed. amo. nápiſał: Ingenium magni liuor detrectat Homeri: Quisquis es ex illo Zoile nomen habes. O tym też czytay Erasm: Rot: in Prouerb:

ZOile ieſli ná te pracą moie
 Pewno pátrzyſz/ y krzywiſz twarz ſwoie/
Wiedz iż ćię dawno SAMIVS Pſem zowie/
 Twoy vrząd gryźć kość o namędrſzey głowie/
Homerus/ Plato/ Socrates kłem twoim/
 Byli ruſzeni: Lecz rozumem ſwoim/
Oni dziś ſłyną ty w Egipcie wiśiſz/
 Toż też iák Miſtrz twoy/ Ty ſczekaczu zwyżſzyſz
A Poëtowie y Hiſtoryk káżdy
 Z ktorych oni ſławią kwitną záwżdy/
Kwitnie Homerus przez ták wieki dawne/
 Kwitną Troiáńſkie/ Greckie dźieie ſławne/
Żywie Ennius/ Ouidius/ Marro/
 Liuius/ Criſpus/ Cicero y Varro/
Kwitną ich piſmá zazdrość prożno ſczeká/
 Zazdrości Piekło: Cnoty chwalá czeká.

Ná Niewdźięcznych y sławie dobrze záſłużone zayrzących.

Vczonym/ bacznym to ná brák podáią/
 Niewdźięcznych Negow ty kſięgi niedbáią.

Kur nálazł w śmiećiách perłę ále w ziárnie
 Gnoynym ſmák wolał/ Kleynot ſtráćił márnie.

Abstine sus non tibi spiro.

Nie ryy tu świnio/ idź do błotney tonie/
 Nie tobie wdźięczney ieſt Mäieran wonie.

Nie Wieprzom z Złotem/ nie z Perłámi ſpráwy/
 Niech w gnoiu pátrzą iáko zwykli ſtráwy.

Niech ſuka Kiernoz iák zwykł w plewach ſmáku/
 Mądrym należy w perłach pátrzyć bráku.

Nie ſácuy ſczerym ſproſny Gburze Potem/
 Nic Kur z Perłámi/ nic Wieprz nie ma z Złotem.

Nie ſtráſzny twoy kieł Zoile wſzeteczny/
 Moy wierſz od iádu twego ieſt beſpieczny.
Nic twoy czarny ząb/ nic y łeb twoy liśi/
 Homerus żywie/ á Zoilus wiśi.

Ná iednego

Ná iednego nieprzyiáznego Sacunká-rzá przeważnych dowćipow.

MĄdrym ſie z ſiedmi Mędrcow Greckich zowie/
 Iż ma rozum wſzyſtek w ſwoiey głowie/
Lecz iż żadnego nie vczy: coż potym/
 Bez pożytku gnoy chowáć w ſzudzie złotym:
Náuká twoiá nic nieważna ieſli
 Drudzy mimo ćię bez náuki przeſſli:
Żaden Swiece ſwey pod korzec nie kłádźie/ Mar: Cap. 4.
 Lecz kto co vmie; nie wſtyd go ſtáć w rádźie/
TOC IEST VMIEC CO: iż gdy ty rozumieſz/
 Inſzym vżyczaſz tego co ſam vmieſz.
Nie zayrzyſz Bráćie y mnie ieſlim ſwoie
 Zdánie pokazał: Niech też widźim twoie/
A nie maſzli ſił/ nie gryź kośći prożno:
 Lecz znáć DAR BOZY z kłem pſim chodźić rożno.

VALENTINVS MILIVS CHÆRVSCVS CELEBRENSIS,

in Matthiæ Stryjcouij Osostevitij Historiam.

EGREGIOS quondam Lituanum ſi terra tuliſſet,
Fortia qui gentis ſcripſiſſent geſta poëtas,
Fortis apud Lituanos alter legeretur Achilles,
Indignata ſuis lugeret Græcia fatis,
Cæderet & Lituano Romanus Iulius armis,
Militiæ laudem Latium quereretur ademptam:
Omnis at incaſſum labor eſt profuſus, & atra,
Nocte latent, qui vate carent, ſacrisq́ue Camœnis,
Magna equidem virtus, ad ſidera dignaq́ue tolli
Laudibus, auxilium rebus non aſper egenis
Ferre, fouere, colant qui dulcia numina fontis
Pegaſei, celebrent qui fortia carmine facta.
Nec magno Macedûm (Muſis fas vera fateri)
Sceptigero tantum retulerunt Martia laudem
Facta, quod imperio totum ſubiecerat orbem,
Quanta Pieridum cura indefeſſa ſororum.
Ergo tuum Lituane coles, opibusq́ue iuuabis,
In lucem reuocat, qui nunc tua geſta Poëtam,
Virtutesq́ue refert tenebrarum nocte ſepultas.

Tenże Wierſz po Polsku: S. B.

AĆh gdyby Litwá zdawná cnych Poëtow miáłá/
 Ktoryćby piſmem dzielność ich ſławę ſwą bráłá/
Nalazłby dziś z Litawow Achileſow meżnych/
 Vyrzałby z Zmodźi/ z Ruſi Hectorow potężnych/

W ſtydby

Wstydby dziś był Greciey zá Hetmany swoie/
Skrytby Julius Rzymski przed Litwą swe boie/
Y siedziełiby w cieniu Łácinscy Krolowie/
Gdyby dank sławy mieli Litewscy Wodzowie/
Lecz ich wszystká przeważna dzielność w cieniu ginie/
Dla niedostátku pismá czym Włoch y Grek słynie/
Wielkać záiste rzecz iest być sławnym do Niebá/
Lecz tych w ktorych mocy iest sławá zdobyć trzebá
Łáską/ wdzięcznością/ hoyną/ nieskurczoną reką/
Datby dziś Olgerd by mogł zá Wiersz Jurgielt z dzięką/
Gdyż y wielki Macedon nie ták z męstwá sławny
Jest/ ni z zwycięstw co by wiek iuż był zgłádził dawny/
Jáko z pismá vczonych (ktorych zdobił) ludzi/
Bo Wiersz od lat tysiącá zmárłych znowu budzi/
Przeto Litwinie swego Homerá masz zdobyć/
Ktory się twych dzielności kusił z prochu dobić/
Y wywiodł iuż ná swiátło przodkow twoich dziecie/
Z cieniow chmurnych: ktore cztąc áż się serce śmieie.

IN EANDEM HISTORIAM

EVSTACHIVS TISKIEVITIVS
Palatinides Smolenscensis.

IRA Dei quæ sit causas monstrate seclusas
Seriades Musæ, Syluestres dicite Fauni,
Quid latuit Litauum nomen memorabile sæclis,
Defuerant credo Vates celebresque Poëtæ,
Qui canerent tristes pugnas & prælia Martis,
Et sua viuaci decorarent sæcula laude.
Ergo Stryicouio grates Lituania soluet
Tantorum laudes præclaraque facta virorum,
Arma Ducum dextras, ac pectora firma canenti
Heroum innumeras cædes, turmasque cruentas,
Æquor dum puppes, dum pisces flumen habebit,
Dum grex densus apum legit optima mella,
Mella quibus diues semper Lituania gaudet,
Stryicouio ingentes soluet Lituania grates.

Tenże: M: C:

Nco był zá gniew Boży do tąd Musæ święte/
Powiedzcie: co zá czásy ták były przeklęte/
Iż krwáwobitne woyny/ y sławne dzielności
Litewskie do tąd były zákryte w ciemności/
Nie było snadź Poetow świętych z Historiki/
Ktorzyby sławnych Xiążąt wysławiáli szyki/

Stąd

Stąd Stryikowiusowi dzięki Litwá będzie
Winna czynić ktory ták głośnym piorem wszędzie/
Woyny przeważnych Xiążąt opisuie krwáwe/
Zá wolność/ zá oyczyznę przeważną zastáwę/
Wynosi z prochow ciemnych dzielney Litwy boie/
Sercá mężne y ręce ich chćiwe do zbroie.
Zá co poki po Morzu będą Nawy chodzić/
Y rzeki łuskonośne Ryby w sobie rodzić/
Poki gęste roie Pszczoł wdzięczne miody robią/
Miody ktore Litewską hoynie ziemię zdobią/
Do tąd y Stryikowskiemu Litwá/ Zmodź/ Ruś záwżdy/
Dzięki powinna czynić wiecznie ná czás káżdy.

M. IOACHIMVS CIMDARSVS
Pomeranus Gryphisvvaldensis.

QVID possit vatumque labor, studiumque virorum,
Quos iuuat historica texere scripta fide.
Mœonii cum vatis opus, tum scripta Maronis,
Facundoque potens Liuius ore probat,
Hectora quis nosset, quis fortem nosset Achillem?
Et tot in Ausonio prælia gesta solo?
Cura nisi Aonidum, grauis & solertia vatum,
Hæc à Lethæis eripuisset aquis.
Contra quæ à nullis sunt gesta notata Poëtis,
In tenebris atra nocte sepulta iacent.
Quò magis HVIC debes magnas LITVANIA grates,
Qui tua Lethęis eripit acta vadis,
Et facit, vt constet toti notissima mundo,
Fama tua haud ullo sitque caduca die.
Stryicouius ualeat longos fœliciter annos,
Acta suæ vt patriæ plura referre queat.

Tenże.

Jáć wiele może praca Historikow pilnych/
Y Poëtow do Wierszow z natury przychylnych/
Pokazuią to rownie pismá Homerowe/
Y Liuius wymowny/ wiersze Maronowe/
Hectorá ktoby dziś znał/ z Achillesem sławnych/
Y tysiąc bitew Rzymskich w Włoskich ziemiach dawnych/
Gdyby tego z Lætheyskiey chmurney niepámięci/
Historycy/ Poëtæ/ nie wyrwáli święci/
A ktorych spraw pismá ich Swiátu nie wziáwiły/
Tych w ciemnomglistey nocy przepáści zákryły/

Przeto

Przeto tym wiecey Litwá masz dáć wielkie dzieki/
Ktory spráwy twe wyrwał wprzod z Letenskiey rzeki/
Y dokazał / by sławá twoiá wiecznie trwáłá/
Y po wszech stronach Swiátá głosno traba brzmiáłá.
STriscouius niech zywie/ w długi wiek / by petym
Spráwy Oyczyzny swoiey wydał piorem złotym.

MATTHEVS STRELECIVS
Viln:

NVNC ô nunc priscas animosa resumito vires
Littaua ô pubes, fortia bella gere.
Inspice res gestas patrum, durosq; labores,
Hoc exempla tibi suppeditabit epos.
Quæ nunc Cymmerijs profert extracta tenebris,
Strijcouius vatum prima lucerna gregis.
Cui tu perplacido grates persoluere vultu,
Haud cesses Litaui clara iuuenta soli.
Græcia quid tumidis, fert se super æthera verbis
Pellæi iuuenis fortia facta canens?
Cur Teucri Æacidem, tanto dignantur honore,
Curûe suos memorat, Roma superba Duces?
Quæ Ducis Æmatij fuerint insignia, frustra
Iactantur uarijs semper in orbe modis.
Sunt Litauis etiam, celso qui pectore læti
Pro patria diras oppetiere neces.
Quid memorem clari, Mauortia bella Vitenis,
Quidue Olgerdonis fortia facta Ducis?
Non ego Kieistuti Romano sanguine creti
Aut Witoldonis prælia magna canam:
Quæ si scire cupis præsens hoc volue uolumen
Sarmatarum quod continet acta Ducum.

Toż: J: L.

WYsz mezna Litwo teraz odnow mestwo dawne/
Weyrzawszy ná dzielnośći przodkow swoich sławne/
Ná woyny y ná prace przewazne cnych Dziádow/
Ktorych ty ksiegi tysiac podáia przykłádow/
Ktore z ciemnych przepáśći Striscouius wywodzi/
Ktory Sarmatskich przodkiem Historikow chodzi.
Zá co mu czynić Litwo dziek nie przestay sławna/
Gdyz przezeń iest wskrzeszona dzielność twoiá dawna.
Bo czemu sie Grecia bucznosławna wznosi/
Gdy Peleyczyká swego dzielność w Niebo głosi?
Czemu Hectorá zdobia táka ćcia Troianie/
Czemu pyszni swych wodzow ták sławia Rzymiánie/

Y boie Alexandrá Wielkiego sa prozne/
Ktore po stronach Swiátá sławia dzieie rozne/
Gdyz tez Litwá ma tákich ktorzy sercem śmiáłym/
Przećiw nieprzyiaciołom czynili zufáłym/
Bych tu wspomniał przewazne Witennowe boye/
Y mezne o Olgerdzie sławne woyny twoie/
Nie mieniac spraw Kieystutá z Włoskiey krwie meznego/
Ani Witołdá Niemcom / Moskwi poteznego/
Co iesli prágnieß wiedzieć przeczći ty Kroniki/
Ktore Sarmatskich wodzow bitne sławia szyki.

BASILIVS IACINCTI-
des Viln:

QVID cum Consulibus Dictator fecerit olim,
Liuius ostendit, quem lege, certus eris,
Teutonis at cupias bene si cognoscere mores,
Perlustres Tacitum, sic puto certus eris:
Gallica delectat, si res, bellumq; cruentum
Cæsare perlecto, sic puto certus eris,
Si Litauum virtus nondum perspectaq; bella,
Ductaq; de Latio nota propago minûs
Strijcouij vatis doctum peruolue volumen,
Volue reuolue lubens, sic puto certus eris.

Toż: S: M:

JAkie z Sabiny z Tuski/ z Peny/ Rzym wiodł woyny/
Liuiusz ći da o tym pismem dowod hoyny/
Niemieckie zás iesli chceß znáć stáre zwyczáie/
Tacitus to swym piorem szeroko podáie:
A iesli Fráncuskie chceß wiedzieć bitwy krwáwe/
Julius w Comentarzach dawać o tym spráwe/
Iesliże Litewskie chceß z Włoch poznáć wywody/
Y Sarmatow cne boie/ y rozne przygody/
Striykowskiego vczone czytay ksiegi o tym.
Ktoreć dowodnie podał prawie piorem złotym.

Priuiley Królá Jego M: ná ty Księgi dány pod zakłádem 600. Złotych czerwonych/ ktoby ich śmiał bez woiey Autorowey do lat dziesiąci we wszystkich páństwach Krolestwá Polskiego/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ drukowáć/ álbo przedawáć ták sie poczyna.

TEPHANVS Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Lituaniæ, Rossiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samagitiæ, nec non Princeps Transsyluaniæ, &c.

Inter alia maiorum nostrorum consilia illud haud postremum fuisse comperimus, ut ad Regnorum & ditionum suarum decus atq; dignitatem plurimum pertinere arbitrarentur, Non minus rem literariam, quam militarem disciplinam ornare & promouere, quod literarum monumentis quicquid fortiter & præclare gestum esset illustrari cognoscerent, æternæq; memoriæ consecratum, ad posteros ita transmitti, ut tam exteris quam domesticis exemplo ad uirtutem esse posset. Quodq; optimarum Artium studia literis & contineri & conseruari optime didicissent. Illorum nos laudatis uestigijs insistere summo studio cupientes, dignum inprimis duximus prudenter & acurate cauere, ut si quis ad eam rem quidquam uel laboribus uel impensis, uel ingeniosa industria contulerit, ne huic beneficium publicum desit. Cum itaq; Reuerendus Dominus Mattias Ososteuicius Strijkowski Canonicus in Samagitia Mednicensis, Librum Annalium Magni ducatus Lituaniæ, Russiæ, Samagitiæ &c. Magno, arduo, eoq; Herculeo, hactenus a nemine tentato labore, & rara ingenij dexteritate, probabiliter descripserit, & maiorum nostrorum Regum, Principum, Ducum, Heroumq; uitas ab interitu uindicauerit, ac eorum Martia bella in nouam lucem ex cœca noctis caligine produxerit, uniuersisq; lectoribus specimen uirtutis imitandæ exhibuerit.

Vereri autem ne ea quæ ille magnis sumptibus & labore integri septennij exarauit, postquam typis excussa fuerint mox ab alijs praua imitatione imprimantur, & diuendantur, in graue damnum & præiuditium Authoris. Ideoq; a nobis petijt, ut contra eiusmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priuilegij nostri prærogatiua muniri illum dignaremur. Nos igitur eiusmodi Reuerendi Domini Mattiæ Strijkowski petitionibus iustis, & æquis, benigne annuentes, & illius conatus promouere cupientes hoc publico edicto uolumus & sancimus, ne quis cuiuscunq; status, gradus, ordinis aut conditionis fuerit, quacunq; imperij nostri ditiones patent, prædictum librum Chronicorum Domini Mattiæ Strijkowski polonico Idiomate, & alium librum De Sarmatia Europea latine conscriptum, nec non comentarium uulgo Goniec cnoty intitulatum, ad decennium excudere audeat, aut excussa ab alijs quacunq; regni nostri Poloniæ & magni Ducatus Lituaniæ ditiones patent uendenda importet, Seu quouis modo distrahat manifeste uel occulte, sub pœna sexingentorum aureorum Vngaricorũ: Cuius summæ dimidia pars fisco nostro Regio fraudis uindici, residua uero pars prænominato Autori cedet, præter librorum sicut præmittitur ad imitationem impressorum uel ab alijs undecunq; uenum expositorum amissionem, quos idem Dominus Mattias Strijkowski ubicunq; locorum nactus fuerit per se uel suos adiumento Magistratus loci, propriaue autoritate sibi uendicare, inq; suam potestatem redigere potest, In cuius rei fidem & euidentius supra scriptorum testimonium, ac robur præsentibus manu nostra subscripsimus Sigillumq; nostrum apponi iussimus. Datum Vilnæ in Ciuitate nostra Magni Ducatus Lituaniæ principali die 14. Mensis Iulij, Anno Domini 1 5 8 0.

Stephanus Rex.

Jasnie Wielmożnym Xiążętom/ Panom/ Senatorom/ y wszystkiemu wobecz sławnie dzielnemu Rycerstwu/ á prawdziwym Oyczyzny Oyczycom Koronnym y wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Ruskiego/ Zmodzkiego/ etc.

Maciey Ososteuicius Striykowski Canonik Zmodzki z winszowánim wszelkiego w łasce Bożey Błogosławieństwa

S. Z. Z.

Je bez częstego á práwie ośmoletnego s krwáwym potem zatrwożenia (Bog serc ludzkich y szczerości moiey świádek wie) zprácowanego mozgu/ y zemdlonego w ćwiczeniu vstáwicznym zdrowia do záłożenia fundamentu tey przedsięwziętey Historiey nászey Litewskiey/ Ruskiey/ Zmodzkiey/ y niemáłey częśći Polskiey od żadnego przed tym niekussoney/ przystępuię sławnie dzielne Rycerstwo/ á łáskáwy Czytelniku: Ponieważ wszelkie budowánie ná niewárownym gruncie wystáwione nie trwáłe bywa. A Historia iż iest naydoskonálsza Mistrzinia/ náuczycielka/ zwierciádłem/ żywym wyobrážením/ y nacelnieyszym/ á naprzednieyszym żywotá ludzkiego skárbem/ ktory nigdy z ręku mężow zacnych niema bydź spuszczány: Tedy też słusznie záłożenia nagruntownieyszego fundamentu potrzebuie/ ponieważ oná iest naprzod wszelkiey dawności kluczem/ náuczycielka/ wiádomości y wiáry o Bogu/ y Mistrzinia nauk wyzwolonych/ y rękodzielnych/ spraw wszelkich/ pochwalenia/ álbo gánienia godnych/ przykłádow/ y przygod rozmáitych/ odmienności czásow/ żywotow Krolewskich/ Xiążęcych/ y mężow zacnych/ świádkiem nadowodnieyszym/ pochodnią/ pobudką/ ośiem y ostrogą cnoty/ y przypędzicielką dobrych potomkow do násládowánia/ y wyráženia przeważnych spraw przodkow swoich/ dla sławy y nieśmiertelności dostąpienia/ á zupełnego záchowánia Familiey własney w swey zacności/ złych záś od występkow/ y sprosności żywotá/ dla boiázni niesławy y zmázy wieczney/ y dla kázni/ odwodzicielká/ ná ostátek wszelkiey mądrości/ y wszystkich cnot Historia iest źrzodłem żywym. Ktorey ieśliby niebyło/ wielkie błędy/ y chmurne wszytkich rzeczy ciemności przypádłyby ná świecie/ y żywot ludzki máłoby co rożny był od niemego bydłá. Záczymby y nieśmiertelność dusze práwie zágásłá/ ieśliby śmy áni przeszłych rzeczy wpámięci rozmyslali/ áni przyszłych zdrowa porádą/ y od stárszych wziętym przykłádem vprzedzáli. Záczym w rządzie ninieyszych y przedsięwziętych spraw wielki á nie wywikłány błąd musiałby przyść.

Co iest Historia?

Tucidides o Historiey.

Tezbyśmy y o stworzeniu Świátá nieobeszłego/ y człowieká pierwszego przodká nászego Adamá/ á snadź y o Bogu y iego Przykazániu/ y náuce zbáwienney żadney wiádomości niemieli/ by nam był tego Moizesz pissána z Duchá S. Historia/ á potym Ezdras/ y Helchias ná potomne czásy/ nie podáli/ Ná ostátek o przedziwnym národzeniu y vmęczeniu/ y chwálebnym zmartwychwstániu/ y inszych zbáwiennych spráwach/ Christusá Páná/ ktoby z nas wiedział: by nam o tym czterzey Euángelistowie w Historiach swoich zgodliwie nápissánych nie świádczyli.

Ktoby znał Troiáńskich/ y Greckich mężow krwawobiete dzielnośći: by ich był Homerus wierszem swoim nieśmiertelnośći niezálecił: Ktoby Herculessowe przeważnośći: Alexandrá wielkiego męstwo w posiadániu Swiátá pámiętał: Ktoby o Rzymskich Hetmánow/ y Cessarzow przesławnych Woynach/ y w Rzeczypospolitey chwálebnie rządzoney postępkach/ á przykłádnych dzieiach/ y inszych Krolestw y Krolow rozmáitych przypadkach/ y rożnych narodow/ y Monarchiy dziwnych odmiennościach dziś wiedział: Pewnieby ty wszystki kleinoty z wielkim á nigdy nie opłákánym potomnych czásow vpadkiem/ y nie nágrodzoną szkodą/ w ciemnomglistey nocy zgásły/ y zginęły/ by nam Historie/ y vczonych/ á cnotą wrodzoną pobudzonych ludzi pilność o tym świádectwá niedawały.

Sibilla Cumea. Odważyłby był on Krol Rzymski Tarquinius piąty/ tysiąc kroć złotem/ nie tylko 300. wielkich złotych/ ony Kśięgi Sibille Cumea/ ktore przed nim (widząc iego skąpość niewdzięczną/ y zá pracą nieprzepłáconą tárgowánie) spaliłá/ by był wiedział iakie się w nich táiemnice zámykáły/ co potym w drugich ktore iey zápłácił z wielkim żalem swoim/ y wszystkiey Rzeczypospolitey Rzymskiey/ y nas wszystkich/ nie wczás obaczył. Bo tám y Proroctwo iż się miał Syn Boży zstáć człowiekiem/ y przypadki/ y odmienności przyszłe w Rzeczypospolitey Rzymskiey tá Sibilla porządnie snáść Duchem świętym wypissałá/ ktore Kśięgi potym z wielką vczćiwością chowano w skárbie Rzymskim.

Bo záprawdę nie tylko wielkimi á poważnymi przyczynámi/ ále osobliwym nátchnienim Bożym przywodzem bywáli zdawna ludzie vczeni/ ná ostátek Niewiast y Pánienek wiele/ iż spráwy y dzieie/ przodkow swych toczące się ták ná Woynach/ iáko w pokoiu porządnie spissywáli/ á spisawszy ná świátło ich potomstwu podawáli/ Ktorą pracą swoią y nieśmiertelność wieczną przodkom zacnym/ y nástępuiącym potomkom w cnotach ćwiczenie y pobudkę przez dzielne spráwy/ do teyże nieśmiertelnośći ziednáli.

Bo iáko wielkiego świátłá/ y szerokiego gośćincá we wszelákich rádach y spráwach pilne czytánie Historiy dodáie/ y iáko do wszelkich postępkow ludzkiego obcowánia/ poważne á pomocne są przykłády przodkow nászych/ Rzecz to samá y przyrodzony rozum iáśnie okázuie/ Gdyż zá powodem przyrodzenia cnotliwego/ dowćipy y zmysły ludzi poważnych/ záwżdy do wielkich wyssokich y trudno przystępnych spraw vsiłuią/ y práwie ná one gore máłom wstępuią iáko vkázuie Littera Pitagoræ discrimine secta/ Y bicorni zá wodzem cnotą przez wielkie niebespieczności vpornie się wspináią nie inszym tákiey zapłáty y nagrody zá ták ciężkie prace swoie/ y niebespieczności zdrowia pozyskánim vwiedzieni/ iedno nádzieią nieśmiertelnośći y chwálebney sławy/ ktoraby dzielnośći ich świádkiem wiecznym po śmierći potomstwu byłá.

Tá samá nieśmiertelność sławy Herculessa/ Hectora/ Achilessa/ Cirussa/ Philippa/ Alexandra/ Temistoclessa/ Leonidessa y Alcibiadá/ Epaminunda/ Scipionow/ Hannibalá/ Mariussa/ Sille/ Pompeiussa wielkiego/ Juliussa Cesarza (ktory wielkimi kśięgámi spráwy/ y woyny swoie szeroko opissał/ skąd y dziś nie ták z częstych zwyćięstw iáko z pisania słynie) do wielkich á przeważnych rzeczy zápaliłá/ y inszych wiele niezliczonych/ á dzielnych mężow ogniem swoim do cnoty przypędziłá/ ktorych przesławnych spraw zawiśna dawność czásow/ nigdy z kśiąg żywotá nie zgłádzi. O ktorey pámięći y nieśmiertelnośći spraw swoich/ gdyby byli wątpili/ pewnieby się byli ták rozmáitych przypadkow/ y ták wiela niebespieczności zdrowia/ y vtrat máiętności swoich/ y prace

ciężkich nie podeymawáli. Lecz dla tego ták przeważną dzielnością cnotę skutkiem twierdzieli/ spodziewáiąc się iż ich przesławne dzieie vczeni Boskiego dowćipu ludzie pismem swoim iáko nazacnieyszym iákim vpominkiem/ y naywiętszą nagrodą nieśmiertelnośći poświęćić mieli.

Bo kogożby ku násládowániu trudnych tropow cnoty dowćip iákożkolwiek vdátny/ y navrodziwszy pobudził: ieśliby on baczył/ iż wszystkich inszych mężow zacnych/ ktorzy się w cnotách obieráli/ sławá/ y pámięć tylko do śmierći trwáć będzie/ á potym po wykonániu żywotá doczesnego/ wespołek z ciáłem zágrzebiona być/ á iáko Bębel ná dżdżowey wodzie zginąć miáłá:

Dla tego tedy w Ateńskim y náukámi rozmáitymi y woynámi ták ná Ziemi iáko ná Morzu sławnym Mieśćie/ y w Spárcie álbo w Lacedemonie ten zwyczay świątobliwie záchowywano/ iż z wielkim kosztem y wszystkiego pospolitego ludu Processiámi pogrzeb tym odpráwowano/ ktorzy ná woynách za oyczyznę mężnie gardła dawáli/ á po odpráwieniu obrzędow pogrzebowi służących/ tedy naystarsze y nayzacnieysze Xiążę z Senatu przed zgromádzenim ludu wszystkiego/ długą y ozdobną rzecz czyniło/ o onego Ricerzá zásłużonych spráwach/ ktore też zárázem w Xięgi álbo w Kroniki rzeczy pospolitey wpissywano/ y pieśni o tákich mężách skłádano/ ktore przy biesiádach/ y po vlicach pospolićie śpiewywano/ wychwaláiąc dzielność mężow pobitych. A ten z dawna sławnie wzięty obyczay/ y dziś w Greciey/ w Aziey/ w Traciey/ w Ziemi Multáńskiey/ y Siedmigrodskiey/ w Wołoszech/ w Węgrzech y w inszych krainach záchowuią/ iákom się sam temu przypátrzył/ y własnymi vszámi násłuchał/ iż pospolićie ná káżdych biesiádach/ á w Turcech ná vlicach y ná Bazarach/ pospolitych rynkach/ zacnych Ludzi dzieie skłádnymi wierszámi śpiewáią/ przy skrzypicach/ ktore Serbskimy zowiemy/ Lutniach/ Kobzach/ y Arfach/ z wielką poćiechą ludu pospolitego/ Xiążąt y Rycerzow zacnie przeważnych spraw słucháiącego. A v Turkow o namnieyszey potrzebie/ y bitwie z Chrześćiány/ záraz pieśni ludzie ná to z skarbu Cesarskiego opátrzeni skłádáią/ iákoż y przy mnie w Constantinopolu/ gdy Tunis y Golete roku 1574. pod Hispany w Africe wzięli/ wszędzie po vlicach Tureckim y Słowáńskim ięzykiem/ y vbodzy w Karwasserach domach gośćinnych piękne Pieśni krzykliwym głossem o mężnym dokázowániu Janczarow szturmuiących/ y przeważney śmiáłośći Bassow/ Sendziakow/ Czáuszow y Spahiow śpiewáli. Co też y o Mattiászu walecznym Krolu Węgierskim Kroniki świádczą/ iż záwżdy przy stole miewał Spiewakow/ y Poetow/ ktorzy Historie mężow zacnych/ iáko przećiw Turkom dokázowáli wierszem po Węgiersku złożone śpiewáli/ przy inszey muzyce/ áby się Zołnierze iego tym więcey do cnoty zápaláli/ spodziewáiąc się/ iże też ták o nich miano śpiewáć/ z więtszym pożytkiem/ y vczćiwością niż v nas sprośne Rytmy hucząc zá kuflem.

Bo tym wyrządzánim czći y chwały godney vmárłym żywi do cnoty/ áby tákiegoż wysławiánia dostąpili/ bywáli zápaleni/ y pobudzáni/ widząc iż cnoćie y po śmierći gotowe były záwżdy dáry/ y sławna zapłátá/ o ktorey máiąc pewną nádzieię/ do oneyże chwały y vczćiwey nagrody záwżdy przez natrudnieysze stopnie z wielkim pożytkiem Rzeczypospolitey darli się/ y ieden drugiego vprzedzáli.

Przypomina też Demostenes in oratione funebri, Iż Ludzi ná woynach sobie mężnie poczynáiących/ y pobitych nád wszystkich inszych żywiących godzi się/ y potrzebá godną y zásłużoną czćią wysławiáć y wychwaláć/ áby tá Demostenes in oratione funebri.

cześć y sławą / ktorey gdy żyli wielką sie przeważnością dorobili / y vmárłym byłá wyrządzona.

Demostenes In oratione cō. Bæotum pro Dote.

Tenże Demostenes in oratione pro Dote cōtra Bæotum, nie własnego lożą onych Synow y Potomkow być mianuie / ktorzy powinną sławą / y czcią / przodkow swoich nie zdobią: A gdy (powiáda) vmárli inszych dobr obcowánia y vżywánia mieć nie mogą / słuszna iest rzecz / áby wżdy w zásłużoney sławie nie byli oszukáni od Potomkow / ponieważ wystawiánie onych ktorzy vczćiwie gárdłá dla oyczyzny dáli / są iákoby ich własna zapłátá / A zazdrość iuż im w ten czas więcey nie wádzi: Abowiem

Ouidius lib. 1. et 5. de pōto ibidem, ele. 4. et lib. 1. de rem. am. et li. 2 metam. Silius Italicus lib. 5. Lucretius lib 5. Propertius lib 2. Horati⁹ lib. 1. epistol: Cicero in oratione pro Archia Poeta, &c.

Nascitur in viuis liuor, post fata quiescit:
Tunc suus ex merito quemq; tuetur honor.

Potomkom záś cnotliwym przypátruiącym sie chwały godnym postępkom przodkow swoich / ták sie ogień w sercach mężnych zápala / y niepierwey zgáśnie / áż sie ich dzielność y męstwo z sławą Oycow zacnych porowna. Dla tego Alexander wielki / ktory też záwdy woził z sobą wiele Historikow co sprawy iego pisáli / ktoy iednego czásu stánął w Sigeo v grobu Achillessowego (od ktorego Narod po Mátce Olimpiey / á po Oycu Philipie od Herculessá wiodł) rzekł ták westchnawszy: O szczęśliwy młodzieńcze / ktory dzielności swoiey świadká / rozgłośycielá y wożnego nálazłeś Homerussá. A słusznie / Bo iesliby Achillessowe spráwy od Homerussá nie były wierszámi wystawione / tedyby onże grob co ciáło iego zákrył / tenżeby sławne imię iego był záctumił. Ale Alexander spodziewáiąc sie tákiego drugiego po swey śmierci Homerussá / ták przeważnie vsiłował / iż nie tylko Achillessá przodká / ále práwie wszystkich woiownikow dzielnością swoią przeszedł y przewyższył.

Bo to iest rzecz pewna / iż wielkie spráwy przodkow nászych / ácz nie ták Bogáctwy / y Herbámi gołymi / iáko cnotliwą dzielnością ozdobione / wiele ludzi ku sławie y tákieyże cnocie ochotnie bieżących / iáko dziatki Mamką cząćzkiem przywabiły. Wiele też ludzi gnuśnych / zbytecznych / y do zacnych spraw ospáłych / iáko Epimenidessá od siedmdziesiąt rocznego snu obudziły / y iáko do siedzących w smrodliwey ciemnicy linę spuściwszy ná wysoką y ná wesołą á świátłą wieżę ich wyzwignęły / ná ktorey oni wysadzeni obaczywszy zacność / y trudność cnoty / ták sie do tey służb bráli / áżby na tey Dworze przodkow swoich godności dostąpili / y nieśmiertelney sławy dostáli.

Diogenes Laertius in uitis Philosophorum.

Wiele sie też ludzi náyduie / ktorzy przypátruiąc sie w Historiach chwálebney pobożności y mierności przodkow przykłádnie żyiących / wzięli od nich wzor / y przykład Bogoboynego obcowánia. A krotko mowiąc ieden przykład Historiey więcey ważny / y pożyteczny iest Krolom / Xiążętom / Hetmanom y Senatorom rzecz pospolitą porządnie stánowiącym / niż tysiąc questiy Philosophow y Metaphisicow swárzących sie de principijs rerum, de forma, vacuo, infinito, de æternitate, de fato, de materia cœli &c. Ktore Questie ludzi dwornych záwżdy dáley w więcsze á rożne mniemánia / y wątpliwości przywodzą / niż do pewnego doświádczenia prawdy. A Historia goła á dowodna prawdą swoią (w ktorey sie záwżdy bez długich á prożnych Argumentaciy y Syllogismow kocha) káżdego z nas iásnie vczy ná przeszłe rzeczy pámiętáć / ninieysze rządzić / á przyszłe przygody z przykłádow przeszłych przepátrowáć / y z dáleká przeglądáć / w ktorych trzech czásach wszystká rostropność y porządek ludzkiego żywotá / y Policiey / ták Seneca pisze / zámyka sie. Bo nie dość iest

ná tym / ábysmy tylko ninieyszego czásu postánowienia pilnowáli / y tylko ná doczesnych rzeczy dostátek y postępki wzgląd mieli / co sámego Bydłá niemego przywyknienie / y nałog iest / Ktoremu Bog y naturá schylone ku ziemi oczy / tákże brzuch iedzy tylko á piciu doczesnemu służący dał. Ale Człowiekowi rozumnemu Zwierzęciu / Os sublime dedit, cœlumq; videre iussit: dał mu Pan Bog y przyrodzenie / twarz wyniosłą / y do Niebá pátrzyć kazał / dla czego y Pánem go inszych wszytkich rzeczy ná ziemi / ná powietrzu / y w Morzu żyiących przełożył / ták to dobrodzieystwo Dawid Krol wystawia / Omnia subiecisti sub pedibus eius, Wszytkoś poddał pod nogi iego / etc. Ma tedy człowiek káżdy nie tylko według ciáłá / y doczesnych rzeczy / ále według Duchá y rozumu spráwy swoie kierowáć / A rozumu do roskázowánia ciáłu / ciáłá záś do vsługowánia rozumowi vżywáć: Ponieważ iák Salustius pisze / Alterum nobis cum Dijs, alterum commune cum belluis est, Według rozumu mamy mięáką społność z Bogiem / á według sámego ciáłá z bydłem. Przeto ieden z nich niechay roskázuie / á drugi vsługuie. A ták w sámym iednym człowiecze / y Pan / y Poddány będzie. A iż Pan ma zwierzchność nád poddánym / dla tego sie naprzod godzi więcey / y słuszniey przystoi rozumem / y dowćipem / á niżeli możnością bogactw / sławy wiecznie trwáłey szukáć / y nabywáć: Ale iż Pánu bez Poddánego bárdzo płocho / przeto iest dar wielki Boży / gdy mu dawa rozum zdrowy w zdrowym ciele / Bowiem co pierwey poczniesz wrozumie vmyślić / á potym skutkiem zá vsługowániem ciáłá vczynić rzecz vmyśloną rychło potrzebá.

Metamor. Ouid. lib. 1.

A iż żywot ten nász ktorego vżywamy / krotki / słaby / y cieniowi podobny iest / dla tego pámiątkę po sobie co nawiętszą z sławnych dzielności zostáwowáć przystoi wszystkim cnotliwym / śláchetnie vrodzonym Oycźicom / od ktorych są bárdzo dáleko rozni owi / (ácz sie tymże ślachectwem pokrywáią) ktorzy od brzuchá / y lenistwá będąc zniewoleni / Dobrá czerstwego ciáłá náprożnowánie / spánie / y zbytki obracáią / á zmysły rozumu swego ná gnuśność / y niedbáłość wydawáią / ktorych żywot y śmierć w iednákiey są wadze / bo ták o nim gdy żył / iáko y o vmárłym sławá / y Historie milczą / ponieważ nic godnego nie czynił / ále będąc prożnym / a nie pożytecznym ciężarem Ziemi / tylko sie do chlebá trawienia vrodził / czym więcey gdy był żyw dowćipnym ludziom szkodził / ziadáiąc im przynależący pokarm.

Ale záś on człowiek słusznie / godnie y prawdziwie żywie ná świecie / ktory vdawszy sie s pilnością do iákiey przedsięwziętey spráwy vczćiwey / álbo z mężnych y Rycerskich dzielności / álbo z nauk vczćiwych / sławy nieśmiertelney oyczyznie y sam sobie / tudzież potomkom szuka / y przeważnie nábywa. Bo iáko iest rzecz piękna y chwálebna Rzeczy pospolitey / álbo w Woynie przeważnym męstwem / álbo w pokoiu mądrą rádą być pożytecznym / ták też niemnieyszego pochwalenia są godni / ci ktorzy onych oboich / to iest Rycerskie dzielności / y Senatorskie sławne postępki pismem swoim wieczności y nieśmiertelności podáią.

Ná gnuśnych záś y leniwych ziemiá nárzeká / iż ią prożno obciążáią / Dla czego tákowych stárodawni Krolowie Egipscy y on sławny Seuerus Alexander Cesarz / iż żadnego pożytku áni sobie / áni Rzeczypospolitey / pracą y dowćipem swoim nie czynili / wywołániem y gárdłem karali / y musiał káżdego stanu Człowiek w Egipcie / przed Stárostámi raz w rok spráwę dawáć / y liczbę czynić / czym sie kto / y iáką nauką álbo rzemiosłem báwił / y z czego wychowánie miał.

Przeto ia też ábych tákże niebył názwan Inutile pondus terræ fruges consumere natum, zwłaszczá z vczćiwych Rodzicow vrodzony w Striykowie przed tym z dawná przodkow moich Osiostow / dziedzicznym w Łęczyckiey Ziemi mieście / á zá postępkiem czásow w Laskich Dom iák sie to często trafia / od Laskich

Mutantur regna transferuntur Monarchiæ.

& omnium rerum uiciſſitudo.

záś w Máſkowſkich záwiedzionym / Tedy czyniąc powinność wrodzonego Sláchectwá y nátury / ktora mi nie do roley / álbo grubych robot członki ſubtylne vformowáłá / z młodośći / y s pierwſzych práwie do ćwiczenia godnych lat moich / Bog lepiey drog y żywotá mego wodz y świádek wie / nigdym ſie w proznowániu nie kochał / Alem áż do látá wieku moiego ſzesnaſtego / miedzy wiele ludzi zacnych młodość pirwſzą wychował / y wſzyſtkem ćwiczenim w naukach wyzwolonych ſtráwił / w ktorychem z łáſki Bożey y oleiu iáko mowią / y czáſu prozno nie ſtrácił. A potym záwodzie pierwſzym gdym miał chęć wrodzoną do zwiedzenia dálekich kráin / pierwſza moiá z Leczyckiey Ziemie byłá do Litwy / á zá pobudką Conſtellaciey Márſzowey ná vkráynę Moſkiewſką iázdá / gdziem ná Witebſku żołnierzką kilko lat służył / Liflantym záś áż do Dunamentu nád morze y Moſkiewſkiey Ziemie część niemáłą zwiedził / gdziem też iednák prozno czáſu nietrawił. Ale będąc w Rocie iednego Włochá ná Witebſku przywiodwſzy wzgodę Martem armis rigentem cum muſis / nápiſałem kſiegi niemáłe łácinſkim iezykiem / ktorym ieſt Titul Sarmatiæ Europeæ Deſcriptio, ktore kſiegi tenże Włoch / ácz nie tákom ia myſlit / ſmiał dáć pod ſwoim Titułem drukowáć / aczkolwiek (Deum Opt: Max: appelo) ne primis quidem Heliconis fontibus labra admouerit. A kto chce tego ſprobowáć / ſpytay go iáko y ktorym ſpoſobem tám ktora ſie rzecz toczy / y iáko ſie co rozumie / & unde origo gentis alicuius deriuetur, ac quomodo geſta principum, ſitus prouinciarum, & locorum ibidem contentorum intelligantur, &c.

Tymże rſtalżem Plato Boſki Philozophy wylicza przyczyny pielgrzymſtwá ſwoiego Epiſtola 7. ad propinquos Dionis.

Potym záś dowćip moy do trudnych rzeczy przeważny / y natura do widzenia rozmáitych kráin chćiwa / ku temu mię przywiodły / iż przez niektory czás máiąc ku temu przyrodzone ingenium przewykłem / y do riſowánia ſztuk zwłaſzczá do Matematiki / Geographiey y perſpectiwy należących / ktore ćwiczenie niemniey mi pomogło do przedſiewziętey Peregrinaciey y opiſſowánia Miaſt y Zamkow Liflandſkich / Moſkiewſkich etc. y inſzych ktorem zwiedził kráiny.

Potym Roku 1574. po Henrikowym vieſchániu / ktoregom Koronácia wierſzem drukowáną w Krakowie / y Gońcá cnoty Carmine Sapphico z niemnieyſzą pracą wydał / gdym do Turek in Interregno z zacnym Koronnym Slácheicem Andrzeiem Táranowſkim záiáchał / iżbych zá morze pielgrzymuiąc / nie tylko iedno powietrza / y niebá odmieniał / ſtárałem ſie o to s pilnośćią / coby było z dobrą ſławą ſpolney Rzeczypoſpolitey náſzey / wſzyſtkichem ſie poſtepkow / obyczáiow tractatow Tureckich / w oſobie Vliſſeſowey wybádał / ktemu wſzyſtki Zamki / Miáſtá / położenie krain / ták Wołoſkich / Multanſkich / Bulgarſkich / Ráczkich / Traciyſkich / y Tureckich porządniem ſobie ſpiſſał / A tákem właſnie zá iednym obeyźrzenim wyráził / iáko ſie w ſobie y murámi / y wieżámi / y położenim álbo przyrodzenim mieyſcá miáły / Tákże Biſantium / álbo Conſtantinopolim / Skuder álbo Kalcedon / Galatę / Silibrią / Nicopolim / głownieyſze nád Morzem czarnym / Euxinem / Propontidem / y Heleſpontem miáſtá / właſną á przeważną experientią wożąc ſie w koło nich w Bacie z niemałym nakłádem / tákże Andrinopolim nád Strimonem Rzeką ſámem wyriſſował / iuxta regulas Geometricas & Coſmographicas, iż Czytelnik iákoby tám ſam był wſzyſtko ſnádnie s pracey náſzey obaczyć może.

Strimon rzeká v Poetow sławná / inde, Strimoniæ grues. etc.

Támżem też com ſam widział / y com ſłyſzał / y com mogł wyrozumieć porządniem w Comentarz niemáły wierſzem ſpiſał / ktoremum dał Titut o wolności Polſkiey / y wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / á ſrogim znieволenіu wiernych pod Járzmem Tureckim / y o Rokoſzu dziſieyſzego Ceſarzá Amuratá / ktory po śmierći Oycá Zelimá (ktory też przy nas ze Wtorku ná Srzodę vmárł w Conſtantinopolu) piaciu Brátow zámordował &c. y wydáłem to wſzyſtko Drukiem w Krákowie Roku 1575.

A iż mię

A iż mię Pan Bog z rozmáitych przygod / y niebeſpieczności / w Domu / y w rozmáitych kráinach czeſto wyrywał / Bo mię naprzod gdym dziecięciem będąc vtonął / iuſz ná márach w Kośćiele leżącego / y od Rodzicow opłákánego / Tákże potym gdy mi iuſz 14. lat było Dzwonem w głowę zábitego / iáko onego młodzieńcá w Naim / do żywotá przywroćił / Potym w młodzieńſtwie trzy kroć z poimánia od Moſkwy / raz nád Dźwiną zá Vłą / á drugi raz ná Czáſnickich y potym nie dálcko od Suſzey polach wyzwolić mię raczył. Záś gdy dwá Turczynowie przewoźnicy ná Morzu czarnym wieźli mię w nocy ſámego iednego w Bacie z Galaty do Conſtantinopola / á vśiłowáli mię iuſz ku Skuderowi ná wielkie morze dla zápredánia záwieść / Dał mi Pan Bog tákie ſerce / żem ſie im porwawſzy trzecie wioſło (bo tám bez broni chodzą) obronił / y przypędziłem ich / że mię do brzegu pod ſzubienicę Wiśniewieckiego przywieść muſieli. Potym od vtonienia na Pontus Euxini Morzu / gdy Bat wáły przewrociły z námi / wyrwał mię iáko niegdy Páwłá S. álbo Arioná ex naufragio.

Kalcedon dziś Skuder Turcy zowią / sławne miáſto Sinodem przećiw Ariuſzowi.

Záś gdym w puſzczey wyiáchawſzy z Bałchanow gor wielkich v Kazambonaru y Ciatacy Tureckich Miáſteczek / vſtąpiwſzy z drogi od ſwoich zábłądził / przed ſię mię ná proſtą drogę przywiodł / ácz przez wielkie niebeſpieczności / y wybáwił mię z rozboiu Żołnierzow y Haydukow / tákże Janczarow ná ten czás po wzięciu Golety y Tuniſſu rospuſzczonych do domow.

Bałchany gory.

Záś gdym ſie wroćił z Turek trzeći kroć mię zámordowánego od rozboynikow (ktorych ná mię było gwałtownie zebránych o piećdzieſiąt ná gránicy Pruſkiey / bom też Pruſką Ziemię wkoło / y morzem / y ziemią zwiedził) wſkrzeſił. A z inſzych rozmáitych niebeſpieczności ſnaść ku czemu lepſzemu / álbo poſłudze poſpolitey rzeczy żywot moy mdły przedłużył.

Przeto będąc tego tego niewymownego dobrodzieyſtwá y dziwnego foritowánia / y dárow álbo talentu do ſzáfowánia zwierzonego wdzięczen / niechciałem ták od leniſtwá zgnuśnieć / áni bez pożytku / y owocu ćwiczenia moiego / y ſławy poſpolitey nikczemnie vmrzeć / áni też wieku ſwego do końcá ná iákich inſzych zyſk noſzących ſłuſzbach / y domowych goſpodárſtwach ſtráwić. Ale gdym ſie w zwiedzeniu rozmáitych kráin świátá bytnośćią właſną przypátrzył / iż wſzyſtki iákmiarz Narody pod Słońcem żywiące / ták Chrześćiáńſkie iáko Pogáńſkie Kroniki álbo Hiſtorie przodkow ſwoich / zá dobrodzieyſtwem ludzi vczonych z nieśmiertelną ſławą / y pożytkiem Rzeczypoſpolitey máią / w ktorych iáko w zwierćiedle naprzezrzoczyſtſzym / wzory cnot / y przykłady mężnych dzielności przodkow ſwoich vpátruią / y iáko z żywymi Prápradziádámi tákże z inſzymi od kilku ſet lat zmárłymi Xiążęty ſwoimi w Hiſtoriach rozmawiáią / y práwie ich obliczem w oblicze záwżdy z wielką vciechą widzą / Dla tegom ſie wſzyſtek do czytánia y oſſobliwey zábáwy w Hiſtoriach vdał, vważáiąc to v ſiebie / iż Człowiek by nád Herculeſſa ktoremu Grekowie Boſtwo dla przeważnych ſpraw przypiſyią / był dzielnieyſzy / nád Creſuſſa Lidiyſkiego bogátſzy / nád Ciruſſa Perſkiego w rządzeniu Monarchiey porządnieyſzy / nád Samſona mocnieyſzy / nád Salomona y ſiedmi Greckich mędrcow roſtropnieyſzy &c. gdy iego ſpráwy y żywot do ſkárbu Hiſtoriey niebędą włożone / Ták właśnie iáko nieme zwierzę bez ſławy y pámięci vmiera / y o tákim ono Job mowi / Fuiſſem quaſi non eſſem de vtero translatus ad tumullum. Bo záraz z ćiáłem y pamięć tego / wdot ſpołem bywa zágrzebiona. Jáko ſie to naprzod w wáſzym głośno ſławnym y ſłuſznie wielkim Xięſtwie Litewſkim náyduie / ktore ták wiele Xiążąt / Krolow / y mężow przeważnie dzielnych národziwſzy / y wſzyſtkiemu ſie Swiátu krwáwobitnym ich potem rozgłośiwſzy / wżdy otego málo chwały y ſławy odnoſzą / gdyż onych wſzytkich dzielnych Rycerzow przeważne ſpráwy / y onych Xiążąt ſławy nieśmiertelney godne dzielności / bez świádectwá Hiſtoriey w ćiemnochmurney

nocy

nocy záwiſną/dawnośćią czáſow ſą záćlumione/z ktorychby potomkowie wzory cnot wybieráć/y narodu ſwego wywod wiedząc poſtronnym ludźiom / y nieprzyiaćiołom ſwoim mniemánie dobre o ſobie dáć mogli. Przeto ia Czytelniku łáſkáwy z młodośći moiey ingenuis literis eruditus, cœleſtiumq́ influxu ac diuino quodam æſtro percitus, & naturali ad quæuis ardua aſſequenda ingenio corroboratus, wźiąłem ſie zá to z wielką chętliwą á vprzeymą pilnośćią y przeważną pracą / Jżemći naprzod w Goncu moim cnoty o dźielnośćiách Litewſkich Xiąząt krotkie wierſzem zdánie moie podał. Tákże w Kśięgach de Sarmatia Europæa. Potym máiąc záwſze w nienawiśći gnuśne prożnowánie / przes lat ośm práwie vſtáwicznych / tákem około wybádánia / y doſtáteczney Hiſtoriey ſkuteczného porządku wywodow / y dźielnośći narodu Litewſkiego wypiſánia vśilnie prácował / żem śnadź będąc záwſze człowiekiem wolnym ony Żydy w pilnośći przewyżſzył / nád ktorych ſzytámi w Egipcie przy robóćie cegły z biczmi/ y z kijámi przyſtáwowie vſtáwicznie ſtali/ A iáko Żydom y plew do oney roboty Cegielney nie dawano / tylko ſobie muśieli po zdźiebłku ſłomy gdźie ktory mogł doſtáć zbieráć/ á przedśię káżdy ſztukę ſwoię muśiał wyrobić/ iáko mu zámierzono / Ták y mnie właśnie żaden do tey roboty nierzkąc plew/ ále námnieyſzey rzeczy niedodawał/ á wżdym ia chętliwie/ nie żadną niewolą / ále vprzeymą á wrodzoną ku temu narodowi życzliwośćią przypędzony kończył / ſwymi plewámi iáko Żydowie/ to ieſt/ ſwym włáſnym / ták ſam ná ſię/ iáko ná pácholęta ktorem chował czás niemáły / práwie przes lat ośm do ſpiſſowánia po kilukroć Scriptow moich / z wielką trudnośćią ſkoſſowánych kilko dźieśiąt Exemplarzow Ruſkich/ Moſkiewſkich/ y Litewſkich Látopiſzczow/ tákże inſzych Łáćinſkich / Greckich/ Szwedſkich/ Duńſkich/ Polſkich/ Pruſkich/ Iflandſkich ꝛc. Hiſtorikow w iedno ich znoſząc y zgadzáiąc/ dla wybádánia prawdy/ dowodu/ y świádectwá dawnośći/ ktorychem dla tego położył wſzędźie/capitula, libros, folia &c. przy káżdym dowodźie / Ták iż ſámych raptur rozmáićie y tám y ſam ſpiſánych nie zábrałby ná wielki furmáńſki woz.

Exod.cap.5.

A tey záwrotogłowney pracey/ y czeſtych á wielkich (wymuiąc ſam ſobie obroku) nakłádow nie wnádźieiem podiął iákiego zyſku/ áni dla okazánia bucznego mozgu/ ktory iuż z vſtáwiczney pracey / y nie dołożnego zdrowia wyſechł/ áni záiákim datkiem/ Co káżdy wiedźieć może / żem w tym żadnego nienábiegał/ ánim też tego práwie Atlantowego ćiężaru podiął / chwytáiąc y łowiąc z kąta Beneficia/ Bo ten zwierz trudno ná iednym mieyſcu v Kśiąg śiedząc oſocżyć/ muśi nań vſtáwicznie zá Dworem (gdźie wiele Acteonow) dybáć/ á Muſæ receſſu & quiete gaudentes, tám nienáią wczáſu / á iednemu trudno iáko mowią rázem ná dwoie gody / ánim też w tym zábiegał / áni łápał iednego ktorego álbo kilku Patronow łáſki mimo inſzych / ánim żadnego Priuacie y pokątney woley/ álbo roſkazániu (będąc ſobie záwżdy wolnym) vſługował. Ale iákom powiedźiał z vprzeymey ſzczerośći / y z chętliwego vmyſłu moiego dobrowolniem to iárzmo ná ſię wźiął/ w ktorymem ták długo prácował/ oſtrem dowćipu wrodzonego pobudzony / ażem to pole / y ſtárzyny záleżáłe/ żadnym pługiem / áni koſſą od żadnego przedemną nie ruſzone gruntownie wyrobił/ wytrzebił / y przebránym zbożem poſiał / naprzod ku chwale Bożey / potym dla miłośći wſzyſtkiey Rzeczypoſpolitey náſzey ták Koronney iáko wielkiego Xięſtwá Litewſkie Ruſkiego/ Żmodzkiego ꝛc. zá przeirzenim Bożym/ y dźiwnym fortowánim iego nie rozerwánym zwiąſkiem w iedno ćiáło złączoney. Tudźież też ábych ſie wſzytkim W.M. wobecz ták wielkim iáko máłym/ iednego nád drugiego nie przekłádáiąc czym mogąc záchował. Też ábych w tym oczekiwániu W.M. y nádźiei obietnice moiey czyniąc doſyć po Goncu Poſłá wielkiego do W.M. wypráwił/ by zás nierzeczono/ Parturiunt montes, prodiit ridiculus mus, co więc ná

owych

owych mowią/ ktorzy wiele ſłowy obiecuią / á máło álbo cále nic ſkutkiem iſzczą/ áby też w tym poznawſzy vprzeymą chęć/ y ſzczerość moię/ chęć chęćią á ſzczerość ſzczerośćią łáſkáwie iednákim funtem odważáć raczyli / gdyż ſie nie vpomina żaden baczny wieńcá/ y zakładu / áż gdy zawod przedśięwźięty wygra.

Gratia gratiam adfert, & beneficiū parit beneficium.

A ponieważ dla tych ſłuſznych przyczyn tę Hiſtorią y ty Kśięgi z włáſnego mozgu vrodzone/ iuż iáwnie ná świátło wydawam / Zdáło mi ſie też przed W.M. wſzyſtkimi iáwnie oświádczyć y obmowić / Jżem tu nie vmyślił / żadnego vſzom o obliwie vſługowáć/ żadnemu w wyſławiániu Fámiliy ſtárodawnych/ álbo nowo wznieconych niezábiegáiąc / okrom Domow Xiążęcych pewną Genealogią według Látopiſczow y Kronik rozrodzonych / ktorych zániedbánim wieleby ſie prawdźie y porządkowi Hiſtoriey vſzczerbić muśiáło / y okrom tych Fámiliy Sláchecich / ktorych poſługi / y dźielnośći ſą złączone z pożytkiem Rzeczypoſpolitey/ y ktorzy ták ná Woynách iáko w pokoiu znácznie ſie pokázowáli / bez ktorych też wſpomnienia Hiſtoria nie może być ſtátecznie vgruntowána. Niech ſie tu tedy żaden nie ſpodźiewa oſobliwie wychwalánia rodu ſwego / chybá ten/ ktorego imię ſámy Hiſtorie dla iego godnośći ſtawiáią/ Nienaydźie tu żaden gwoli czyiey złożonych / y przydánych Encomia / y Panegericos/ nienaydźie też coby ſie komu wczym z vmyſlney nienawiśći vbliżyć miáło/ vt Satirici & momici conſueuere.

Sophocles in œdipo Coloneo.

Bo záchowuiąc z pilnośćią cáłe práwá / y zupełne włáſnośći Hiſtoriey/ niechcę tey zámierzonych gránic gwoli żadnemu przeſkoczyć. Ale ſproſtá vśiłuię ſzczerze prowádźić ſámę ſzczerą Hiſtoriey prawdę / prawdźiwym Oyczycom z Prádźiádow ſławnych idącym / ktorzy máią zá oſobliwe kleynoty / y pociechę doſtąpić wiádomośći o ſtárodawnych dźieiách przodkow y Xiąząt ſwoich / o początku wywodźie/ odmiennośćiách / y przygodách rozmáitych narodu ſwoiego/ iáko w tych pułnocnych kráinách z przeyzrzenia Bożego oſiedli/ á iáko vſtáwicznie przez kilko ſet lat wielkie y krwawobitne Woyny z okolicznymi Nieprzyiaćioły wiedli/ chcąc ná tych mieyſcách potomki ſwoie w ktorych dźiś śiedzą ſpokoynie zoſtáwić/ y dźiedźicznie vgruntowáć.

A ták cokolwiek vczynił Spera/ Konaſus/ Borkus / Dorſprungus ꝛc. Potomkowie Palemonowi w gruntowániu oſad Litewſkich/ y cokolwiek Erdziwił Montwiłowicz/ Mingáiło/ Skirmunt/ Ringolt etc. w rozſzerzániu Oyczyzny/ á wybijániu z niewoley Monárchow Ruſkich dźielnośćią ſwoią pokázáli / izáli to nie wſzyſtkiey Litwie / y Żmodźi / y nie káżdemu tey Oyczyzny Dźiedźicowi ſławá: Albo cokolwiek Mendolphus Krol Litewſki zá Innocentiuſzá czwartego Papieżá/ y zá Friderika wtorego Ceſárzá koronowány / przećiw Pruſkim/ y Iflandſkim Krzyżakom mężnie á przeważnie dokázował. Tákże Troynatá / Troyden / Witenes / y Gedimin etc. gdy Roku 1306. Wołyńſkie/ Łuckie/ Belſkie / Włodimirſkie / Siewierſkie / Kijowſkie Xięſtwá opánował / y Synowie tego Olgerd / Kieyſtut/ Lubart / dowćipnym męſtwem czynili / á ſkutkiem Rycerſkie powołánie twierdząc páńſtwa oyczyſte / w ktorych wy śiedźićie / od Tributu Tatarſkiego / Ruſkiego / y z ćiężkiego iárzmá / y niewoley Krzyżáckiey wyſwobodźili.

Jzali też to nie wſzyſtkiey Litwy ſławá/ ozdobá y pożytek nieśmiertelny/ gdy Olgerd / y Keiſtut roku 1343. tylko z Litwą y Żmodźią ſwoią/ Ludwiká Węgierſkiego/ (ktory był potym y Polſkim) y Janá Czeſkiego Krolow / Caroluſſa Márgrábię Moráwſkiego / ktory był potym Ceſárzem / Groſſa de Halles/ Duſemera Pruſkiego / y Iflandſkiego Miſtrzow / ktemu wſzyſtki Woyſká Rzeſze Niemieckiey / ná wygubienie do gruntu Litwy y Żmodźi vśilnie náſádzo-

Dlugoſius et Miechouius lib.4.cap.24. fol.201. Cromer. lib. 12.

náſadzonych / ták mężnie zátrzymáli / y odpor im dáli / iż Krolowie przerzeczeni z Woyskámi swoimi / Węgierskimi / Czeskimi y Rzeskimi ogromnymi / z nienágrodzoną ßkodą vtrátą / y nie otártą nigdy sromotą łaiąc Mistrzowi Pruskiemu / iż ich záwżdy / musieli z Litwy viezdżáć / y vcieczką zdrowie ſcieć.

Tákże gdy Olgerd Gedyminowic po częstych zwycięstwach z Krzyżakow y z Tatarow odniesionych Dimitrowi Iwanowiczu Kniáziowi Moskiewskiemu odpowiádáiącemu / iż miał Litwę zá ieden tydzień zburzyć / żagiew zápaloną posłał / oznaymuiąc mu / iż ma ná Moskwi być niżli zgáśnie / á o Zamek iego stołeczny kopią skruszyć / co y zárázem słowá skutkiem twierdząc / wypełnił / iż y kopią do Zamku Moskiewskiego przystáwił / y z Litwą swoią w Moskwi triumphował / Ktorą dzielność niektorzy Historycy Witołdowi Synowi Olgerdowemu przypisuią. Aczkolwiek y Witold Alexandrem ná Chrzcie názwany Alexandrá wielkiego w dzielności násláduiąc / Greckie / Rzymskie / y Cartaginskie Hetmany waleczną biegłością przewyższył / gdy tysiąc kroć z namożnieyszych okolicznych nieprzyiacieli zwycięstwo odniosł / y często kroć Tatarow wstępnym boiem poráżał / y z Tamerlanem onym Tatarskim namożnieyßym Carzem (ktory był Baiazeta Tureckiego Tyranna poráziwßy mu Woyská dwie ście tysięcy poimał) wżdy y s tym śmiał Witold bitwę zwieść.

Ten też Krzyżaki Pruskie / y Liflandskie do Proßenia pokoiu przypędził / z Moskiewskiego Kniáziá dwoie zwycięstwo otrzymał / Nahaiską / Prekopską / Záwolską / Krymską / Mankopską Hordy Tatárskie zhołdował / y Carow im według zdánia swego podawał / á hárdych z stolcow zrzucał. Albo gdy sie z Iágełowey głośno po wßystkich stronach świátá rozsłáwioney winnice ták wiele Krolow y Kśiążąt zacnych rozrodziło / iza to nie wßystkiey Litwie / Rusi / Żmodzi / y káżdemu Slachcicowi osobliwa vczćiwość / ponieważ ony wßystki zwycięstwá y ryceyskich dzielności krwáwobitne boie / nie kto inßy / nie Włoch / nie Niemiec / nie Moskwicin / nie Hispan / nie Grek / nie Francuz / áni Angelczyk pokázował / iedno Litewskie Kśiążętá włáśnie z Litwy vrodzone / z Litwą / Żmodzią y Rusią / bez pomocy inßych narodow / z nieśmiertelną sławą was wßystkich zbroyno nieprzyiacielskie kráiny przechodząc swoie wam potomkom gwoli rozßerzáli.

Cicero pro Archia Poeta.

Ták iż teraz możecie rzec z Ciceronem / Quidquid Marius in profligatis Cymbris, Silla in deuicto Mitridate Lucullus in subiugato Ponto, ac debelata Asia, & Armenia: &c. gesserint, Populi Romani laus est, Nostra sunt trophea nostra monumenta, nostri triumphi, &c.

Kościoł Diany 200. lat od Xiążąt / Krolow y Ludzi wßystkiey Aziey budowány / spalony od Herostrata łotrá / A ten Kościoł naprzod były Amazones wáleczne záłożyły. O czym czytay Gellium / Valerium / y Solinum Polihistorem, &c.

A day Pánie Boże áby wßyscy ták sie o sławę nieśmiertelną z rycerskich w polu y inßych Senatorskich w pokoiu dzielności pilnie stáráli gwoli oyczyźnie / y wßystkiey pospolitey rzeczy / iżby o káżdym z osobná było co w Kroniki pisáć / ále nie tym sposobem sławy nábywáć / iáko on co Kośćioł Diany w Ephezie spalił / iednáiąc sobie nieśmiertelne imię / áczkolwiek przez łotrostwo. Bo w tych Kśięgach náßych tylko cnocie sławá vczćiwa ná práwą stronę głośno trąbiąc świádectwo chwały nieśmiertelney godne wydawa / á stárde postępki sprośnych wyrodkow lewa teyże sławy trąba z cnotliwych orßaku wywoływa. Co tá wßytko y pracą ośmiletnia / nakład / stránie / niewczásy / y pożytkow włásnych dla pospolitych wzgárdzánie / y opußczánie Pánu Bogu Censori optimo / y mądrym á bacznym zlecam / niewdzięcznych łáski nie proßę / Fatui, Fatuis, faueant, wieprz w plewach nie w perłach niechay smáku ßuka. Zoilussow sie też zawiśnych nie lękam / áni hardych sforzypiętkow / y sprośnych

sprośnych á beshumnych łápaczow / ktorzy włásney swoiey cnoty y ćwiczenia niemáiąc inßych pospolicie dowcipom zayzrzą / á nád Sędziego nieuká / y grubiáná niemáß w świecie nic niespráwiedliwßego / gdy o tym iáko Osieł miedzy Słowikiem á Kukułką sądzi / ná czym sie nie zna.

Ná ktorych sprośne złorzeczeństwá / y potwarzy wiele sie ludzi vczonych y on mędrzec w Pismie S. często vskarża / gdzie mowi / Potwarz zádawa trwogę mądremu / y łamie moc sercá iego. A złorzeczeństwo niezbożnych bárdzo gorzkie iest vcząßenie / zwłaßczá zá czásow tey ostátniey Swiátá stárości / ktora iuż mniey prawdziwych cnot rodzi.

K temu wiele iest tákowych ktorych tuczy złorzeczeństwo / Dla ktorych częstokroć vczćiwe y ßczęśliwe Ludzi przeważnie ku trudnym wstopniom cnoty idących dowcipy bywáią zemdlone / iż niewdzięcznością oną obráżone / niechcą sie ná świátło czásem pokázáć.

pissánia moie wierßem y prosą oratione.

Czegom też y ia sam ná sobie włásną experientią doświádczył / iż moich Comentarzow naprzod Łácińskie iedny de Sarmatia Europæa od inßego przywłaszczonych / iákom to wyżßey powiedział. Drugie wierßem polskim o zdrowcy podziele / trzecie przeciw Nowochrzceńcom / też polskim wierßem / czwarte o Węgierskiey Ziemi / y iey Krolach łácińskie w Krakowie / á piąte o Tirańskie dzisieyßego wielkiego Kniáziá Moskiewskiego też łácińskie / z wielką pracą Bog wie ná Witebsku vczynione zginęły mi w Choroscy przy Pánu Alexandru Chodkiewicu sławney pamięci / gdym tákże dla niewdzięczności tych nießczęsnych wiekow / dłużey niż było potrzebá / włáśnie iáko ony Niewiásty Zydowskie w Egipcie płod donoßony táiemnie przechowywał.

Exod. Cap. 1.

A iest to przyrodzona v ludzi tych ktorzy co z mozgu czynią / iż gdy iáką rzecz pierwßy raz z ßczęśliwey fantaziey / iáko Iouis mineruę vrodzą / á potym im / ták sie to często mnie trafiáło / zginie / iuż trudno w táką drugą fantazią potráfić vsiłuią. Trafia sie też to iż Ludzie dowcipni widząc niewdzięczność pracy swoich / á miásto vczćiwey nagrody nágábánia / y prześládowánia od złych odnoßący / czásem to czynią / co oná Sibilla Cumea przed národzeniem Christusá Páná 620. lat Tarquiniussowi Rzymskiemu vczyniłá / iż przed nim iáko sie to wyżßey wspominało ßeścioro ksiąg swoich spaliłá. Tákże też Ouidius vczynił piącinnaście ksiąg swoich Metamorphoseos názwánym / iż ie tákże spalił / gdy był z Rzymu wywołan / iáko sam piße / áż drugi Exemplarz potáiemnie sługá iego / widząc pracą około onych ksiąg wielką Páná swego táiemnie záchował / ktory y dziś mamy. Tenże też podobno dla teyże niewdzięczności dwoie ksiąg de amore zátáił / y niewydał ich / gdy mowi / libro primo Elegia prima Amorum.

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli,
Tres sumus: hoc illi prætulit Autor opus
Vt non vlla tibi iam sit legisse voluptas,
At leuior demptis pœna duobus erit.

A to sie wßystko działo dla prześládowánia zazdrośćiwego y niewdzięczności / á dla złego wyrozumienia / y płochego rozsądku o vmyśle onych ktorzy co pismem swoim ná świátło wydawáią. Bo ießcze iáko sie świát począł żaden człowiek ták fortunny niebył widzian / ani sie s ták ßczęśliwym rozumem / y dowcipnym ćwiczenim vrodził / ktoryby káżdemu iednemu z osobná wßystkim rázem sie vpodobał / álbo vgodził / y dosić według woley káżdego vczynił / zá czym by mogł być od złośliwych ięzykow wolnym.

Bo y Homerus on Poetá sławny źrzodło y głowá wßystkich Greckich y łácińskich Poetow / o ktorego się Oyczyznę siedm Miast y Respublik Greckich

po śmierći

po ſmierći iego (ácz zá żywotá y chálubki biedney niemiał) ſwárzyli / y długo walczyli / wzdy y ten będąc ták ßczęſliwego ingenium / nie vſtrzegł ſie Zoiluſſá / ktory iego Iliadá złoſliwie ßácował. Ale Zoilus naprzod pſem y ßczekáczem od vczonych y dobrych ludzi názwány / y oſądzony / ná oſtátek po długiey nędzy od Krolá Egipſkiego Ptolomeußá zá ſwoie łotroſtwo / y Rodzicoboyſtwo obwiniony ná ßubienicy był obießony. Tenże Zoilußom imię od ſwego zoſtáwił / ktorych iáko Miſtrzá iednáka poſpolicie zapłátá ſłußnie potykáć ma. Iáko Ouidius piße:

Ouid.lib.1. de remed. [illegible]

Ingenium magni liuor detrectat Homeri,
Quiſquis es ex illo Zoile nomen habes.

A Homerus y ſławnie bitni mężowie / y Xiążętá Greccy / y Troiánſcy iego słodkowdzięcznym wierßem wyſławieni / y obiáſnieni / przes ták wiele dawnych wiekow nieśmiertelnoſcią imion ſwoich y dziś znácznie żywią.

Plato tákże ktorego dla ſubtylnoſći rozumu / y dobrego mnimánia o Bogu y o nieśmiertelnośći Duße Boſkim Philoſophem zowiony / miał przećiwniká ſwoiego Georgium Trapezuntium / ktory przećiw iemu Kśięgi piſał / Ariſtotelesá / Alexandrá wielkiego náuczycielá przećiwnicy Sepią názywáli / Tákże Sokrateſſá / y Anaxagoreſſá etc. Philoſophow. Virgiliußowi po Homeruſie przednieyßemu / miáłki dowćip przypiſſowáli zawiſni Zoiluſſowie. Marcum Varrum człowieká poważnie vczonego Palemon Grammatik wieprzem názywał / przyczytáiąc mu w piſániu grubiaństwo. Herodotum Hiſtoriká zacnego / Agesilaus / Hellanicum Ephorus / Ephorum Timæus / Ioſephus Appionem / Ioſepha záś Egeſippus w piſániu ieden drugiego prześláduie / etc.

O tym czytay Corn. Agrippam,& Volateranum in uiris doctrina illustrib.

Plinius iákoby wiele w kśięgách ſwoich de Rerum natura miał pomießáć był ſtroſowan / Laurentius Valla / ktory Grammatikow wßyſtkich gánił / przed ſię y ſam od Mancinelluſſá był ſtroſowan / Trogus Pompeius Liuiuſſowi w Hiſtoriach Rzymſkich Oraciy kráſſomownych zmyślenie przyczyta / Pollio Aſinius Saluſtiuſſowi / Saluſtius záś / y Grekowie wßyſcy / y inßy niedawnego wieku Marcus Capella / y Apollinaris Ciceronowi onemu ſławnie záwołánemu Kráſſomowcy Rzymſkiemu / rozmáite wyſtępki / ták w obcowániu z ludźmi / iáko y w piſániu przyczytáią. Cicero záś Saluſtiußowi cześć / potym Greckiey wymowy Xiążęciu Demoſteneſſowi w wymowie tákże w piſániu Oraciy wydánych vwłoczy. Quintilianuſſowi Seneca nie we wßyſtkim ſie podoba / ktorego też drudzy przećiwnicy piaſkiem y wapnem názywáli / Mácrobiuſſowi záś niewſtydliwość dowćipu przyczytano. Cromerá Doctorá w wßelkich náukach nie tylko w Hiſtoriach doſkonále doświádczonego dziſieyßego Biſkupá Warmieńſkiego / Cureus Niemczyk in Annalibus Sileſiæ & geſtis Wladislai Loktici iáwnie á nieſłußnie ſtroſuie. Ambrożego świętego wroną y bayobaśnią názywáli / tákże Hieronimá / Auguſtiná / Gregorium / ktorzy ſą cztery Filary Kośćiołá powßechnego / y inßych ktorych tu krotkośći folguiąc tyśiąc ták Pogáńſkich iáko Chrześćiáńſkich Philoſophow opußczam / záwżdy przećiwnicy wywracáiąc ich piſmá ná ſwe kopytá dziwnie ßácowáli / ná oſtátek ábych tym zámknął od ktoregom począł / y ktory ſam ieſt początkiem y końcem wßyſtkich rzeczy / Chriſtuſá Páná Rzymiánie Pogáni (nie wſpominàiąc Żydow łotrow) Oſłem názywáli / y z oſłimi go vßámi málowáli / iáko o tym Tertullianus w ſpráwach ſtárożytnego Kośćiołá piße / á Apoſtołow y ich naſlednikow nie Chrześćiány od Chriſtuſá / Ale Aſinarios ab Aſino názywáli.

Co gdy ták wiele zacnych / y wielkiego rozumu mężow nád to Zbáwićielá moiego potykáło / tedy y ia beſpiecznie zá iego tarczą ſtoiąc / żadnych ſie naieźdnikow y ich harcow nie lękam / y owßem ſie iáwnie w iáwnym polu káżdemu / ktokolwiek chce przećiw tey pracy náßey wyiácháć ſtáwię. A ieſli co znácżniey y ozdobniey

y ozdobniey poda ku ozdobie naßey poſpolitey Oyczyzny / zá to mu nierzkąc ia y wßyſcy dobrzy dziękowáć / áley Pan Bog nagrodą będzie / y podziękuię oſobliwie / kto mię wczym pewnieyßemi dowodámi podeprze / ponieważ to y Cromerus Długoſſowi y Wapowſkiemu y inßym / y ia ſam Miechowiuſſowi / Bielſkiemu / etc. vczynił.

Wßákżem ia z łáſki Bożey ná káżdy dowod kilko / á czáſem kilkonaśćie Hiſtorikow / mieyſc / capitulla / folia / rozdziałow znośił z wielką trudnośćią / do zbićia y podpárcia przytráfiáiących ſie wątpliwośći. A ku potwierdzeniu prawdy nie ważyłem ſie tárgáć ná żadnego z gołym piorem / áni płonnymi słowy / ták to niżey káżdy obaczyć łáſkáwie czytáiąc może.

A teraz proßę o to / y wyzywam onymi słowy Didony pomśćićielá pracey moiey / do tákiegoß w ktorymem ſie ia długo poćił boiu y zawodu / Exoriare aliquis noſtris ex oſsibus vltor: Pomśći ſie kto raczy y po śmierći moiey nie mogeli zá żywotá / tego czego tu komu doſtawáć nie będzie / lecz nie gołymi / ták Zoilus słowy / ále rußywßy ták iáko ia głowy / ponieważ w teyże cenie pápir / Incauſt / y pioro káżdemu iákom ſam kupował zoſtawuię.

A iż poſpolicie mowią / lepßa ßkodká niżli ßkodá / á zámierzenie lżeyße niż vderzenie / Dla tego ábych ták wielkiey / trudney / á długo prácowitey roboty lekce á bez rozſądku ná świátło nie puśćił / wydałem był naprzod Tablicę Roku 1577. drukowáną / nie z mnieyßym rußenim mozgu / ktorey ieſt Titul Zwierciádło Kroniki Litewſkiey / gdziem naprzod wywod narodu Litewſkiego / prawdziwe Genealogie / żywoty y wßelkie poſtępki ták w domu iáko ná woynach Xiążąt Litewſkich y Krolow Polſkich z nich od Iagełá idących dowodnie w ſwoich kołách káżdego wyráził. Tám żem też vmyślnie pußczáiąc vßy miedzy ludzie wſpominał niektore Domy y Familie Slacheckie / w ktorych gdym z dáleká vſłyßał nieco być przećiwnego Hiſtoriey / á iż też máło álbo nic należáły do porządku tych kśiąg / á tám w Tablicy po ſtronach były przydáne / iáko zaßkodne appendices / tedym ich też iáko vſchłe / á niepożyteczne gáłęzi / y niepłodne zielſká / koſſą naoſtrzoną Hiſtoriey prawdą z tey winnice naßey wyćiął / á pożytecznym y owoc dáiącym látoroſlkom mieſcem vprzątnął / wßákże wywod narodu Litewſkiego / ſucceſſie y genealogie Xiążąt / Woyny y przeważne ich Bitwy / Tám w tey Tablicy náßey prawdziwie / dowodnie / y iáſnie / káżdy namniey biegły w Hiſtoriach obaczy / y o pilnośći moiey żadnego mozgiem przedtym niekußoney da ſpráwiedliwy roſſądek / iákoß widzę / iuß dwá nowotni tey moiey Tablice náſláduiąc / y wiele z niey á iáwnie / wyiąwßy w ſwoie piſſanie nákłádli / bo im to iuß śnádnie przychodzi / czegom ia / Bog lepßy świádek / z wielką trudnośćią doſtąpił: Ponieważ żaden przedemną tą drogą niechodził.

A iżem też kilko bitew znácznieyßych / ták Ruſkich z Węgry / z Litwą / y z Polaki / iáko Iagełowych / Witołdowych y Kazimierzowych z Krzyżakámi / y z Tatary / y Władiſławowey z Turki pod Warną etc. w tey Hiſtoriey wierßem nápiſał / tedym to vczynił nie inßym vmyſłem / iedno dla ſkutecznieyßego wyráżenia bitwy / y prawdziwey iáko ſie toczyłá rzeczy / áni tey áni przećiwney ſtronie folguiąc / ále trybem proſtym Hiſtorią prowádząc / czegom kładł świádectwá iáwne ná margines z łáćinſkich Kronikarzow. Teß po długiey á teſkliwey pracy w piſániu proſtey Oraciey / czáſem gdy nie było czym inßym / ćießyłem ſie Poeſi innata / opiſuiąc wierßem właśnie a prawdziwie mężow zacnych dźieie / nie Homeruſſowymi áni Wirgiliuſſowymi y Ouidiuſſowymi zmyſłámi rzecz zdobiąc / Ale proſtym gościńcem prawdziwą Hiſtorią prowádząc /

Co y

Coy Ennius opiſſuiąc ſpráwy ſławnie dzielnych Scipionow w Africe/ y Archias Poeta woynę Luculuſſowę z Mitridateſſem Krolem Pontſkim / y Marriuſſowę z Cimbrámi etc. Y Lucanus w wierßach ſwoich o Rzymſkich woynach czynił/ o ktorym iß wierßem prawdziwie Hiſtorią/ y woyny iáko ſie toczyły opiſał/ ießcze y dziś ieſt wielka zwádá / y gadká miedzy Grammaticami / ieſliby go Poetą / ieſli Hiſtorikiem ſłußniey miánowáć mieli. Bo Poetowie z nieiákiego Boſkiego nátchnienia wierße czyniąc ſkutecżniey prawdę rzeczy niż proſty Orator wyrażáią. Jáko o nich Plato on Boſki Philoſoph dał ſwoy rozſądek mowiąc: Omnes itaq; carminum Poetæ inſignes non arte, ſed diuino afflatu omnia iſta Poemata canunt: A ná drugim mieyſcu. Poetarum adminiculis peragendum, ij namq; nobis tanquam Patres atq; duces ſapientiæ ſunt. Tenże de legibus: Diuinum enim Poetarum genus eſt, dijs agitur, & ſacros concinit hymnos, vnde uera paſsim cum Muſis, atq; gratijs tangere ſolent.

Plato de Poetis.

Tenże ná drugim mieyſcu: Prudentiæ & aliarum virtutum genitores ſunt omnes Poetæ, &c. Nie wſpominam tu zálecánia Poetow z Ciceronowey oraciey/ pro Archia Poeta, áni Ouidiuſá lib. 1. Amor. & Ele. 10. Ele. 15. lib. 3. Artis, Factorum 6. Amor. 3. Tibullum lib. 1. Horat. 4. carm. etc. Abowiem:

Scinduntur ueſtes, gemmæ franguntur, & aurum
Carmina quam tribuent fama perennis erit.
Carmine fit uiuax virtus experſq; ſepulchri
Dignum laude virum muſa uetat mori

Zie mol ßáty/ kamią ſie perły/ złoto ginie/
Lecz sławá ktorą wierß da ná wiek wiekom słynie/
Wierßem ieſt żywa cnotá/ nie zna w grobie krzywdy/
Nie dádzą vmrzeć wierße godnym mężom nigdy.

Tymże ſpoſobem y wierße náße / ktoreſmy tu o niektorych bitwách znácznych w tey Hiſtoriey położyli/ nic inßego iedno godnych mężow y Xiążąt godne pámięći wiecżney dzielnośći prawdziwie y ßczerze nic nikomu nie przydáiąc / áni vwłocząc wyſtawiáią / y nienaydzie tám żadney namnieyßey rzeczy ktoraby według właſnośći Hiſtoriey pewnymi á iſtotnymi dowodámi vgruntowána/ y podpárta niebyłá.

A iżem około záłożenia fundamentu tey náßey z nátchnienia Bożego przedſiewziętey Hiſtoriey tę przemowę do W. M. począł/ tedy iuß terás ku temu przyſtępuię nie właſnym śiłom/ ktore ſą bardzo mdłe/ áni wyſchłemu y miáłkiemu mozgowi vfáiąc/ áni ſie ſłábymi zmysłámi rozumu dziuráwego podpieráiąc/ ále Dárámi Bożymi/ ktory nátchnie gdzie/ kiedy/ y kogo raczy pośilony y pobudzony/ ktoremu ia wßyſtko / y iego nieprzebránym ſkárbom przypiſſuię/ y ktory Moiżeßá záiąkliwego od trzody / Saula od oſłow / Dawidá od Owiec/ Piotrá od ſieći/ y od gárbárſtwá/ Páwłá od Żołnierſtwá/ y od roboty namiotow y tkáctwá/ á v Pogánow Balaamá od roley / A v Rzymian chłopká proſtego Waticaná tákże od roley Reatińſkiey/ co y Senecá/ Epiſtola 7. ad S. Paulum/ et Teophilum piſząc wſpomina Pan Bog wßech rzeczy hoyny dawcá / etć. do wielkich á poważnych vrzędow ſwoich ſpráwowania dziwnym foritowániem wezwał. Ktorego terás y my wzywamy / iáko świętego wßelkiey mądrośći Páná / áby wſpomoc vłomne vboſtwo / y krewkie niedoſtátki náße/ nátchnienim ſwoim raczył / ábyſmy nic zdrożnego / nic gwoli álbo temu álbo owemu Narodowi przypiſſanego / álbo vięteg / nic coby pewnymi dowodámi/ y właſną á gołą Hiſtoriey ſłużącey prawdą podpártego/ y vgrunto-

Exod. cap. 3. 1. Regū 9. 10. 16. et 17. O Pietrze S. Matth. 4. Mar. 1. Luc. 5. Joh. 1. Act. 4. O Páwle czitay Act 22. 23. 24. ad Philip. 3. Acto. 9. 26. ad Gal. 1. etc. 1 Cor. 1. O Balaamie Nume. 24. 31. 2. Petri 25.

wánego nie było / nic dawnośći czáſow vwłaczáiącego/ álbo opußczonego w ten nas ſcript niewnośiły / Ale według miárki y talentu od tegoż Páná Bogá zwierzonego ktory ſam ieſt świádkiem trudno vſtawiczney pracey / chęći/ y ſczerośći náßey/ áby prawdziwym porządkiem/ dowodnym trybem/ pioro náße ſobie gośćiniec proſty torowáło nie ſkłániáiąc ſie w lewo / áni w práwo/ á oſtátek W. M. ſwoim Miłośćiwym y łáſkáwym Pánom / á wdzięcznym Czytelnikom ná ſprawiedliwy rozſądek podáię/ offiáruię zálecam / y ná wiecżno potomną pámiątkę y vpominek ßczerośći moiey vprzeymie y życżliwie przypiſſuię. Ktorych Kleinotow áni zazdrośćiwa dawność wiekow / áni wiátronogich czáſow odmienności / y częſtych przygod nawáłnośći zágáśić zá pomocą Bogá wßech rzeczy naygruntowniey ßego fundámentu niebędą mogły. A zátym.

Viuite fœlices ſi quid mea carmina poſſunt,
Nulla dies unquam, memori uos eximet æuo.

Bo y łáćinſkim ięzykiem / ieſli mi Pan Bog mdłego żywotá przedłuży / ty rzeczy ktorych iuß mam początek niemáły / wydáć doſtátecżniey myſlę/ áby y do onych kráin/ ktorych dla dálekośći gránic zbroiá y ſtrzáły Litewſkie doſiądz nie mogły / ſławá doſięgnełá/ y dzielność ták zacnych Xiążąt rozgłośiłá / poniewaz po wßyſtkim práwie Swiecie łáćinſkie piſmo ieſt w vżywániu/ ále y Niemieckim ięzykiem ſpodziewam ſie w rychle będą wydáne.

A tę Przedmowę nie do ktorego iednego álbo kilku Senatorow/ ále do wßyſtkich W. M. obecżnie dla tegom doſtátecżniey vczynił/ áby tá iedná W. M. wßyſtkim przynależáłá / poniewaz pewne częśći tey náßey prácowitey y nakłádney pracey ná kilkonaśćie kśiąg y ich Capitulla rozdzielone/ oſobliwiem záś pod imiony ważnych M. przypiſáć vmyſlił/ ná znák vprzeymey chęći moiey/ y ábych tym imioná y záwołánie dzielnych Familiy W. M. wiecżno trwáłey / á ná wße ſtrony nieſkończonych czáſow głośno brzmiącey sławie poświęćił/ y do wiecznego Hiſtoriy ſkárbu/ ktory ſie rdze/ molu / y złodzieiá nie boi/ ná potomne świádectwo záchował.

Macieia Striykowskiego Osostevicivssa C. Z. Kroniki Litewskiey

Ksiąg pierwszych Rozdział pierwszy.

Stworzeniu Swiátá nieobeszłego Ziemie / Niebá / y początkách rzeczy ktore ná nich są / rozmáite były Czytelniku łáskáwy / mniemánia y wywody Philosophow / y Poetow Pogáńskich. Bowiem iedni byli / ktorzy ex Chao, to iest / z zámieszánia rzeczy y Elementow Swiát być vczyniony twierdzili / Co y Ouidius 1. Metam. przywodzi w ty słowá:

Ante mare & terras, & quod tegit omnia cœlum,
Vnus erat toto naturæ uultus in orbe
Quem dixére Chaos, rudis indigestaq; moles, &c.

TALes zás Milesius / ktory był mądrym miedzy siedmią Mędrcow Greckich poczytan / wszystki rzeczy z wody być stworzone wywodził / náśláduiąc w tym podobno Homerussá wszystkiey dawnieyszey Philosophiey Autora / ktory też Iliadum 16. Ocean być początkiem wszystkich rzeczy zmyślił.

Hipparchus potym / y Heraclitus Ephesius przeciwnym obyczáiem z ogniá y z wody Swiát być stworzony powiádáli. O czym y Ouid. 1. Metam.

Quippe ubi temperiem sumpsere humorq; calorq;,
Concipiunt & ab his oriuntur cuncta duobus,

Epicurus uacuū & inane, Democritus plenum & uacuum, Parmenides calidum & frigidum, &c.

Empedocles zás / Epicurus / Democritus / Diogenes Libertus / Zeno / Pitagoras Samius / Anaximenes / Hierocles / y inszy Greccy ná wielkie sie rozumy sádzący wartogłowowie rożne y rozmáite Swiátá początki kłádli.

Po tych Aristoteles / Cicero / Xenophanes / Auerrois / etc. Swiát być wieczny bez początku / y bez dokonánia wywodzili: w ktorey Sentenciey był y Manlius Poetá zacny / gdy mowi:

Hæc æterna manet, Diuisq; simillima forma,
Cui neq; principium est usquam, nec finis, in ipso,
Sed similis toti, remanet perq; omnia par est, &c.

Corn. Agrippa cap. 51.

Bo gdy oni Sumimozgowie (iáko Censorinus, y Cornelius Agrippa de uanit. scient. cap. 51. świádczą) swárzyli sie o to / ieśliby iáycá álbo ptacy pierwey były stworzone / ponieważ y iáie bez ptaká y ptak bez iáiá rodzić sie nie może / po długich swárach y questiach nie mogąc sie o iáycá y o ptaki zgodzić / potwierdzili / świát y wszelkie stworzenia / być bez początku / y wieczno trwáły. Przeciw ktorey ich sentenciey Stoicy drudzy wartogłowowie byli. A wszyscy im nagłębiey rozumy swoie okázáć chcieli / tym nabrzydliwiey (bez wiádomości o wszechmocności Bożey ktory wszystko z niszczego / á práwie ex uacuo plenum stworzył) błądzili.

Tylko z nich ieden Plato / álbo iż (iáko sie niektorzy domniemawáią) Biblią S. czytał / álbo iż to miał z Bożego nátchnienia / iáwnie powiáda in Timæo / Swiát

Swiát być od Bogá vczyniony / y wszystkich inszych rzeczy stworzenia przyczyną / samego Bogá dobroć y wszechmocność kłádzie / Dla czego był Boskim Philosophem názwan. Ouidius też podobno z niego wyczerpnął / gdy mowi met. 1.

Natus homo est, siue hunc diuino semine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo. &c.

A tácy iuż bliżey przystąpili / áczkolwiek Pogáni byli / wyznawáiąc Bogá być Stworzycielem y początkiem wszytkich rzeczy / snadź zá dostąpienim Pismá Moiżeszowego.

Przeto y my inszego pewnieyszego / dawnieyszego / gruntownieyszego / y dowodnieyszego fundamentu / początkow / wywodow / y porządku Historiey nászey Sarmatskiey / Litewskiey / Ruskiey / Słáwieńskiey / Zmodzkiey / y niemáłey częściPolskiey etc. z wielką pracą / długim y pilnocżuynym stáránim / á vsilną y szczerą chęcią przedsięwziętey Czytelniku łáskáwy záłożyć y ná potomną trwáłość wystáwić niemożemy / iedno z Pismá świętego / iáko z studnice y zrzodłá wiádomości / y nauki o Bogu / ktory iest Stworzycielem / Sprawcą / Rozmnożycielem / y początkiem wszytkich rzeczy.

Genesis 1. Iosephus lib. 1. Cap. 1. Philo etc.

A ták nas Pismo Duchá świętego przez Moiżeszá naprzod vczy / y tymi słowy naypierwszą ze wszech Historią poczyna. Iż ná początku stworzył Pan Bog Niebo / y Ziemię / Słońce / Miesiąc / Gwiazdy / y insze wszelkie stworzenie ná powietrzu / w morzu / y ná ziemi żywiące etc. Potym szostego dniá z sztuki błotney ziemie pierwszego Adamá / to iest Człowieká stworzył / ku podobieństwu swoiemu z twarzą do Niebá wyniosłą / Ktorego nátchnienim Duchá swoiego ożywił / iż sie stał z Duszą żywiącą / y ná wieki nieśmiertelną / rozumem / zmysłámi / dowcipem / y inszymi dárámi Bożymi / nád wszystko insze Stworzenie hoynie ozdobiony. Co y Mancinellus P. lib. 4. wystawia:

Początek nász z błotá. Genes. 2. 1. Corint. 15.

Mancinelus lib. 4.

Exemplumq; Dei quisq; est in imagine parua. &c.

Przydał mu też Pan Bog Towárzyszkę podobną Ewę z kości / álbo z żebrá iego właśnego ciáłá Boku stworzoną / ktorą tymże nátchnienim swoim ożywiwszy postánowił obudwu w spolnym towárzystwie obywátelámi / y dziedzicami w Raiu roskoszy. Dla tego / áby nád insze wszelkie stworzenie będąc wywyższeni / od grzechu y od śmierci wolni / w Błogosłáwieństwie Bożym / zá niewinnością y pobożnością / w ktorey byli stworzeni ná ziemi w mieyscu onym roskosznym żyli / y dziedziczyli.

Genes. 3. Ioan. 8.

Ale gdy przykazánie od Bogá vstáwione zá podusczenim Wężá zdrádliwego przestąpili / záraz sie stáli grzechowi / nędzom y śmierci poddánymi. O czym iż w Bibliey świętey iásne y szerokie świádectwo y náukę mamy / niechcę w tym długo Czytelniká báwić / tylko áby wiedział Swiát ten szeroki być záczęty / y rozmnożony s tych początkow / á Adama y Ewę od Bogá być stworzonych / Ktorzy dwá są násienim / y iedynym á gruntownym rozmnożenim wszystkich narodow ludzkich / gdziekolwiek ná świecie nie obesłym pod Słońcem żywiących / iák to niżey w wywodzie nászym narodu Synow Noego dostátecznie obaczysz. Zárázem też ná początku stworzenia Swiátá Pan Bog wszechmogący iáko porządny Gospodarz vstáwił przełożeństwo / y zwierzchni vrząd / kiedy Adamowi dał moc / y władzą nád wszelkim stworzenim w morzu / y ná ziemi będącym / áby wszystkich onych rzeczy vżywał / y dobry porządek w nich stánowił. A to przykazánie Boże iest pierwszym początkiem praw y vstaw porządnych / y wszelkiego przełożeństwá zwierzchniego Monárchow / Krolow / Xiążąt / y inszych vrzędow Duchownych y Swieckich / dla stánowienia prawdziwey chwały Bożey / porządku wszystkich rzeczy / kárności / y dozoru spráwiedliwości świętey / w czym wszystkim dla tego roskazánia podánego Adamowi Pan Bog sie wielce kocha.

Przełożeństwo pierwsze.

Pan Bog sie kocha w porządku.

Kościoł powßechny.

Stąd też y Kościoł powßechny Boży prawdziwy w ten czás wziął początek swoy. Bo przykazánie záras było dane Adamowi y Ewie / według ktoregoby boiaźń y wiárę swoię przed Pánem Bogiem záchowywáli y okázowáli. Ale skoro zgrzeßyli / obiáwił im Pan Bog moc czártowską / y śmierć wieczną / wßákże záraz przećiwko niey z Boskiego miłosierdźia swoiego obiecáć raczył / zbáwienne poselstwo o Naśieniu niewieśćim / to iest / o ChRystusie / iż miał ChRIstus Messias przyść / á zetrzeć głowę Wężowi / y zburzyć Krolestwo Szátáńskie / á nas od grzechu y niewoley śmierći wieczney wybáwić / y ná wolność wyswobodźić.

Genesis 3.

Ktorą nádzieią Adam y Ewa ćießyli nędze y niedostátki swoie z Ráiu wygnáni / iáko wesołym á zbáwiennym Proroctwem od sámego Bogá podánym / o obietnicy przyśćia Christussa Páná. A ták z tąd w tych tylko dwu osobách Kośćioł prawdźiwy powßechny naprzod sie począł / czego Epiphanius Doctor S. Biskup Constantienski z Cipru iásnie dowodźi *contra Hæreses libro* 1. *Tom.* 1.

Genesis 4. Job 15.

Swiádczy nam też Pismo święte iáko Kain Syn Adamow dla nienawiśći y zazdrośći wrodzoney zábił Abelá / Brátá rodzonego / mężá cnotliwego / y Bogoboynego / nie dla czego inßego / iedno dla pobożnośći y prawdźiwey chwały Bożey / Ktorey mu Kain zayźrzał / iß Pan Bog iego ofiáry ktore czynił / z dobytkow / z owiec / y z inßego bydłá / wdźięcznie przyimował / Bo dym prosto ku Niebu ßedł / gdy ofiárę ná ołtarzu zápalił. A Cain iż był z przyrodzenia zły / báwił sie rolą / á gdy też ofiáry palił z zboża / dym sie záwżdy po źiemi włokł / A ztąd sie też zá podußczeniem Szátáńskim ná pierwße prześladowánie Kośćiołá Bożego powßechnego poczęło.

O tym czytay Philoná Anti: Bibl:

Kain potym / ktoremu w ten czás według Philoná było lat 15 zwątpiwßy w miłosierdźiu Bożym / zá powodem złego sumnienia / vciekł od oblicznośći Oycá swoiego Adámá ná wschod Słońcá / gdźie z Siostry swoiey Temech rzeczoney / ktorą miał zá żonę / spłodźił Syná Enocą álbo Enochá / ná ktorego imię Enochią Miásto wielkie záłożył / y murámi otoczył pod gorą Libanem / o czym Berosus lib 1. Josephus y Moizeß Prorok S. ßerzey świádczą. A Philon Zyd lib. Bibl. Ant: piße / iß wßystkich Miast śiedm zbudował / ktorych są ty imioná / Enoc / Mauli / Leed / Tehe / Jesca / Celet / Jebbat / ktore Potop zgłádźił.

Tenże Cain źiemie rozmierzał, y wßystki rzeczy táxowánia y kupie wynálazł / y wagi álbo ná funt przedawánia.

Kainá potym ßosty iego Potomek Lamech ślepy / Syn Matusáelow / zábił w łowiech strzáłą z przygody / nie myśląc o tym / tylko iż zá przywodem chłopcá swoiego / iáko Josephus Zyd piße / ná zwierz mierzył / á Kain w ten czás trafił sie ná cel w chrośćie. A ták tąż śmierćią z tego Świátá ßczedł / ktorą y Brátá Ablá zgłádźił / bo kto mieczem woiuie / według wyroku Páná Christusá od mieczá ginie / á wßystkich lat swoich wykonał Kain 730.

Gen. 4. Josephus li. 1. cap. 2. Matth. 26.

Genesis 9.

Wßákże przed sie y Cain nálazł swoich chwalcow / y náśládowcow zá podußczeniem Czártowskim / Bo byli Heretykowie obrzydliwi / ktorzy go zá Pátriárchę swoiego wielbili / á zwáli sie Caianámi / y twierdźili to iż on słußnie Ablá zábił / etc. O czym czytay Epiphanium lib. 1. Tomo 3. contra Caianos 35. Hæresim.

Caiani Heretici.

Kainowi zás Synowie / y Potomkowie iego Lamechá ślepego Synowie / wynáleźli naprzod wßystkie rzemiosłá / Tubal Muzykę / y wßelkie Instrumentá / ná ktorych gráią Jabal namioty y gospodárstwo około bydłá dobytku wßelkiego y roley. Tubalcaim Kowálstwo / Slosarstwo / Złotnictwo / Málárstwo / y wßelkie rzeczy do woiennych rynsztunkow y rycerskich potrzeb należące.

Wynálezienie Rzemiosł y Gospodárstwá.

Noemá

Noemá zás Práwnuczká Kainowá / á Corká Lamechowá wßelkie przędze z Wełny y Lnu / tákże Tkáctwo / másło y Sery / etc. czynić / y inße gospodárstwo domowe / żeńskie wynálazłá / y wymyśliłá.

Noemá wnuczká Kainowá gospodyni pierwßa.

Ten Lamech ślepy / ßosty Potomek Kainow Syn Matusáelow miał śiedmdźiesiąt śiedm potomkow ze dwu żon / z Ady y z Sele / wßákże wßyscy powodzią wielkiego Potopu / dla zbytnich złośći swoich zginęli / ták iż wßystek narod Kainow obrzydliwy do gruntu był wygłádzon / w czym sie pokázáłá naypierwßa pomstá Boża spráwiedliwa á sroga / dla rozlania krwie niewinney bráterskiey w trzećim / y w czwartym pokoleniu ßukáiąc vśćienia nieprawośći.

Exod. cap. 20. Visitans iniquitatem patrū, etc.

Národźił sie potym Adamowi Roku od stworzenia iego / 230. Syn trzeći Set imieniem ná mieysce onego zábitego Ablá spráwiedliwego / y Kainá zaboyce. Ten Set w pobożnośći żywot swoy wiodąc / y Potomki swoie Pátriarchy / z ktorych Pan Christus Bog y Zbáwićiel náß według ćiáłá poßedł / w tychże dobrych y Bogoboynych obyczáiach ćwiczył / y chwałę Bożą prawdźiwą vśilnie rozmnażał y rozśerzał.

Set trzeći syn Adamow.

Piße Josephus w dawnośćiach Historiy Zydowskich / iż Adam y Set Syn iego mądrośćią / á biegłośćią spraw Niebieskich obiáśnieni / dwie Tablice wielkie / iedne miedźiáną á drugą kámienną vczynili / ná ktorych wyryli wolą Bożą y náukę iego / y Proroctwá / przez ktore bywa słowo Boże záchowáne.

A iż też dwá słupy ieden Kámienny á drugi Ceglány postáwili / przegládáiąc to z Biegow Niebieskich / iß Pan Bog miał dwiemá plagámi Świát wßystek skaráć / Potopem y ogniem. Ale nie wiedźieli ktora plagá miáłá przyść pierwey / przeto kámienny dla tego postáwili / iż iesliby wodą Pan Bog Świát pierwey zburzył / tedyby słup kámienny został / A iesliby ogniem / tedyby sie kámienny spádał / á ceglánnyby ná pámiątkę / y ná znák dawnośći potomstwu został. Pißą iescze iż ći dwá Pátriarchowie Rok álbo Bieg roczny ná dwánaśćie Mieśięcy porządnie rozdźielili / y Biegow dźiwnych Niebieskich / y ich obrotow naprzod z nádchnienia Bożego dostąpili / A Potomkow swoich w tychże náukách wyćwiczyli / bo niepodobna rzecz iżby vmysł prosty ludzki ták subtelnych / wysokich / y przedźiwnych rzeczy / doświádczenia / y wybádánia mogł dostąpić / iesliżeby ich wiádomośći y vznánia Pan Bog sam nie obiáwił. A ták náukę słowá Bożego / wymyślenie Liter do pisánia / y wßystkie ktorekolwiek náuki / naprzod Bogu / potym Adamowi y Setowi powinniśmy przyczytáć. O czym też wiele mamy świádectw v Greckich Historikow / iß pismo / y náuki / od Pátriarchow Zydowskich wßystkie są wynálezione / o czym y Herodotus piße w ksiegach piątych / iß Grekowie náuki wßystkie / y Literi od Phœnikow wźięli / ktorzy też są z narodu Zydowskiego / Aczkolwiek Grekowie według swoich zwykłych baśni wiele przypisuią swoiemu Kadmussowi y inßym.

Litery y Astrologia.

Herodotus lib. 5.

Berosus zás Lib 1. *Antiquitatum in ipso operis sui Exordio* piße dowodnie / iß Kaldeyczykowie przed Potopem / tertem Kaldeyskim ná kámiennych słupach przyßłe plagi wypisywáli / y wyrzázywáli / hámuiąc złych ludźi obrzymow potomkow Kainowych od złośći / ztąd sie też pismo Kaldeyskie znáczy być / álbo pierwße niż Zydowskie / álbo iedno z drugiego wynálezione. Był żyw Set Pátriarchá Syn Adamow lat 912. według Tilemannum Stellam Sigueńsem. A gdy mu sie Syn Enos vrodźił / miał lat 105. Ktore Bielski nie dołożywßy sie Philoná y inßych stárych Doctorow / zá wßystek wiek iego poczytá. Adam też czuiąc przyßłą śmierć swoię z obiáwienia Bożego / wezwawßy do śiebie Zony / Synow / Corek / y wßystkich Potomkow swoich / ćwiczył ich y nápominał / áby

pilnowáli

pilnowáli y strzegli woley Bożey / y w boiáźni iego trwáli / przepowiedział im też dwie plagi ktore miáły przyidź ná Świát / iedne przez Potop / á drugą przez ogień / dla obrzydliwych złości ludzkich / A zátym záraz dawßy wßystkim ostátnie Błogosłáwieństwo / rostał się z świátem / wykonawßy wieku swego Lat 930. przed národzenim Noego Pátriárchy lat 126.

Enos Syn Setow Wnuk Adamow / ten też státecznie / y nábożnie służył Pánu Bogu / modlitwámi y Ofiárámi vstáwicznymi / y w teyże pobożności Synow y potomkow swoich ćwiczył / ktorych wywod Genealogią / y wiek káżdego z nich ná Tablicy od nas z trudnością wynálezioney potym obaczyß / aż do potomstwá Noego Pátriárchy / y Synow iego / z ktorych się wßystkie Národy ludzkie ná Świecie rozkrzewiły.

Vmárł Pátriárchá Enos wykonawßy lat 905. A tu inße Historie Hebreiskie opußczam / ktorych się káżdy w Bibliey / y v Josephá w dawnościách Zydowskich náczytáć może / bo do nászego przedsięwzięcia ták dálece nie należą.

Genes. 5. et 6. Joseph. ant. Jud. lib. 1. Cap. 5. Beros. lib. 1. Philo etc. Ant. Bibli.

Mamy záś w Piśmie S. Moizeßowym / y v Borosussá / Josephá / y Philoná ⁊c. iż Pan Bog Świát wßystek skárał Potopem roku od stworzenia Świátá 1656. Bowiem káżde ciáło skáziło było drogę swoię ná ziemi / A ty przednieyße grzechy ktore Bogá srogo obráziły Pismo wylicza / naprzod wzgárdzenie Bogá Stworzyciela swego / Swowoleństwo / Cudzołostwo / nierządną porubstwo / vciśnienie y okrucieństwo / możnieyßych nád cichymi / vbogimi / y mniey możnymi / dla tego Pan Bog groził Świátu zátrácenim przez Potop / wßákże z miłosierdzia swego niżby do tego przyßło raczył obiáwić Noemu / ktory miał w ten czás wieku lat 500. w ktorym był sámym dla iego pobożności vlubił sobie / Aby Gigantow álbo Obrzymow Potomkow Káimowych od wßetecznych złości hámował / y nápominał áby się náwrocili / á zámierzył mu czás do budowánia Okrętu álbo Korabia / y dla náwrocenia złych ludzi od grzechow lat sto. A Josephus kłádzie 120. Ale się niechcieli náwrocić / y owßem przymnażáiąc złości do złości / náśmiewáli się z Noego / iż ná gorze Korab budował.

Noe Pátriárchá do Korabiá wstąpił.

Przeto Noe Pátriárchá wykonawßy iuż wieku swego 600. lat / według obiáwienia Bożego wstąpił do Korabia z Zoną swoią / y z trzemi Syny Semem / Chamem y Japhetem y z Zonámi ich Titea / Pandorą / Noelą / y Noeglą / ták Berosus piße / nábrał też z sobą Noe wßelkich Zwierząt ziemskich / y powietrznych żywiących / czystych po siedmiu par / á nieczystych po parze / Sámice z Sámcem dla potomnego rozpłodzenia / y żywności / k temu potrzebney náspiżował.

A ták od stworzenia Świátá Roku 1556. miesiącá Kwietniá dniá 17. otworzyły się przepáści Oceanu głębokiego / y wßystkie Morzá wschodnie / záchodnie / pułnocne / y miedzy ziemskie / tákże Rzeki nagle / á bez wieści gwałtem wielkim z brzegow swoich nád ludzką nádzieię wylały / obłoki też gwałtowny á popędliwy deßcz / y rosę kroplistą z wierzchu spuściły / ták iż 40. dni y 40. nocy bez przestánku leiąc / wodą wßystek Świát / y wßystek narod ludzki / zwierzętá y wßelką rzecz żywiącą zátłumiłá / zátopiłá / y zánurzyłá / okrom sam Noe z swoimi był záchowan w Korabiu / w ktorym trwał / y mießkał nád wyniosłymi skałámi pływáiąc cále trzynaście Miesięcy / bo wodá w swey mierze stałá dni 150.

Korab Noego gdzie stánął.

A gdy się wierzchy gor vkázowáły / y wodá vpádáłá / stánął Okręt w Armeniey ná gorze bárdzo wysokiey Taurus / á według Berosussá Gordieus rzeczoney / á według Epiphaniusá Doctora S. w Kardieńskiey kráinie ná gorach Ararat / y Lubar názwánych / gdzie ießcze znáki vkázuią tego Korabia.

A gdy iuż Ziemiá ossychałá / roskazał Pan Bog Noemu bespiecznie wystąpić z Korabiá / w ktorym mießkał cáły rok / y miesiąc. W tenże czás Pan Bog iákoby

iákoby powtore stworzył / y postánowił nowy Świát / bo naprzod błogosłáwił Noemu / y Potomkom iego / Y przyrzekł mu więcey się ták srogo niemścić / áni złorzeczyć Ziemi dla człowieká / áni Świátá zálewáć wodámi / ná co dał znák y potwierdzenie pokoiu y przymierza / y zakłádu wiecznego / miedzy sobą / á człowiekiem Tęczę álbo Duhę ná Niebie rumiánobrunátną / ktora się y teraz záwżdy przed dżdżem / y po dżdżu pospolicie ná kształt Duhi po wßystkich obłokach vkázuie.

Postánowienie Boże z Nohem.

A gdy iuż ták Pan Bog przyrzekł Noemu / więcey Świátá Potopem niezálewáć / áni ludzkiego narodu wodą ták srogo gubić / przedsię ty condicie przydał / iáko Philo piße w księgach *Biblicarum Antiquitatũ*. Iß ieśli ludzie ná Ziemi mießkáiący grzeßyć będą / rozsądzę ich w głodzie / álbo w mieczu / álbo w ogniu / álbo w śmierci / y morowym powietrzu / y w trzęsieniu ziemie / etc. A gdy się wypełnią látá wieku / tedy odpocznie światło / y zginą ciemności / y ożywię vmárłych / y podniosę śpiące z Ziemie / y odda Piekło dług swoy / y zgubienie wroci część swoię / á bych ia też (mowi P. Bog) oddał káżdemu według vczynkow iego / y według owocow wymysłow ich / dotąd áżbych sądził miedzy duszą y ciáłem / y odpocznie wiek / y zágaśnie śmierć / y piekło záwrze vstá swoie etc. y będzie Ziemiá inßa / y Niebo inße / mießkánie spráwiedliwym ná wieki. To tu iáśnie o Sądnym Dniu / y Zmartwychwstániu sam Pan Bog Noemu przepowiedzieć raczył.

Zmartwychwstánie y sądny dzień.

Dozwolił też Pan Bog Noemu / y iego Potomkom mięßá źwierzęcego / ábo bydlęcego / y inßych potraw vżywáć / ktorych przed Potopem ludzie nieználi / áni vżywáli / Bo ieśli się łowem báwili / tedy tylko dla skor.

Ustáwił też Pan Bog ná ten czás práwo / áby Mężoboycowie byli też śmiercią zábijáni / iáko oni inßych zábijáli / z rozsądku vrzędu zwierzchniego / á krew rozlewáiących / áby tákże byłá rozlaná / ponieważ człowiek ná wyobráżenie Boże iest stworzony.

Práwo ná mężoboyce. Genesis 9. Matth. 26.

Záczął też zárázem Noe / będąc sam w on czás Pánem wßystkiego Świátá / gospodárstwá rozmáite / około spráwowánia ziemie / y dobytku / y ßczepienia Winnice / ktorym się winem sam naprzod Stárußek vweselił / ták iż zá martwego leżał / bez wstydu odkrywßy się / co obaczywßy Cham Syn iego średni / niezákrył nágości Oycowskiey / ále vkázuiąc drugiey Bráciey náśmiewał się z niego.

Noe naprzod wynálazł wino / sam się nim pierwey vpił.

Berosus piße lib. 3. iß ten Cham obierał się około nauk Czárnoksięskich / y Czárownicych / dla czego był názwan Zoroastes / y iákoby w ten czás Oycá piiánego vmyślnie miał vczárowáć / iß potym będąc iáko rzezániec / niemogł być do płodu sposobny.

Cham czárownik.

Sem záś y Japhet drudzy bráciá Chamowi poruszeni miłością prawdziwą synowską / odwrociwßy wstydliwe oczy swoie / zákryli Oycá swoiego / ktorym potym Ociec Noe przecuciwßy się zá ich cnotliwe ku sobie záchowánie błogosłáwił / A Chamowe potomstwo przeklął mowiąc: Rozmnoż Pánie Boże Semá / y rozßerz Japhetá y Potomki iego náwieki / á Cham niech będzie sługą ich / z Potomkámi swoimi wiecznie.

Błogosłáwieństwo Noego Semowi y Japhetowi Synom cnotliwym / á przekleństwo Chámowi.

Támże też záraz náznáczył trzem Synom vrzędy trzy / y powinowáctwá / áby z nich káżdy w stánie / y w záwołániu swoim zágrániczonym trwał / y żył: gdy rzekł do nich. Ty Sem modl się / ofiáry odpráwuy / y pismem się świętym zábawiay iáko Kápłan. Ty Chámie orz rolą / y inßym Gospodárstwom / y Rzemiosłom przystoyne potrzeby odpráwuy / iáko Chłop: Ty Japhet rządź y broń tych obu iáko Krol y Slachcic / á Gránice ich rozßerzay / Bo Japhet wykłáda się rozßerzenie.

Trzy vrzędy trzech synow Noego.

Łácińskim to ięzykiem krotcey mowiemy: *Tu SEM ora, CHAM labora, IAPHET rege & protege.* A ták Noe tych trzech Vrzędow miedzy trzemá Synámi vchwalenim

chwalenim

chwalenim/y poſtánowienim / wßelką rzecz poſpolitą porządnie vgruntował/ bez ktorego porządku żadna Monarchia / áni Kroleſtwo ſtáć długo niemoże/ gdyby ty trzy vrzędy z zágrániczenia y zámierzenia ſtanow ſwoich (iáko ſie dziś v nas dzieie z wielkim vpadkiem Rzeczypoſpolitey) wykracáły.

Náuczył też Noe Synow y potomkow ſwoich Theologiey / y nauki w rzeczach Boſkich / iáko Beroſus piße / y kśięgi im zoſtáwił / w ktorych wielkie táiemnice przyrodzonych rzeczy opiſał. Náuczył ich też Biegow niebieſkich/ y rozdzielił rok według Biegu Słonecznego / y dwunaście Mieſiącow. A s tey nauki przepowiádał im co ſie ktorego roku przytráfić miáło. Potym wykonawßy po potopie 350. á wßyſtkiego wieku od narodzenia ſwego Lat 950. rozłączył ſie z Swiátem / doczekawßy Wnukow y potomkow ſwoich / y oglądawßy Syny z práwnukow / y s praſczurow / ktorych wßyſtkich było dwádzieścią cztery tyſiące/ y ſto mężow doroſłych / okrom żon ich y dzieći / ktorych drugie tyle było. Bowiem iák Beroſus piße/ Lib. 3. vſtáwicznie po parze dzieći ſie rodziło zá káżdym rodzenim mężczyzną y żeńſka płeć / Tákże y ony dzieći gdy doroſły lat godnych małżeńſtwá/ po parze płodu z ſiebie rázem wydawáły/ *Neq; enim unquam Deus uel natura defuit rerum neceßitati, quæ ad uniuerſi orbis ſpectat opulentiam &c. Hæc Beroſus.*

Poſtánowienie Roku.

Noe vmárł.

Beroſus lib. 5.

A Synowie przed Oycámi ſwoimi nigdy nie vmieráli / ále po śmierći ich ná ichże mieyſcá s táką płodnością nástępowáli / okrom Ablá / ktory nie ſwoią śmiercią vmárł.

A to Błogoſłáwieńſtwo trwáło iáko Epiphanius kłádzie / trzy tyſiące lat trzy ſtá trzydzieści y dwie / iż żaden Syn nie ßczedł z Swiátá / tylko ieden Syn Aran vmárł przed obliczem Oycá ſwoiego Tará / dla Bałwochwálſtwá ktore ſam w przod dowćipem ſwoim wynálazł / lepiąc Bałwany / obrázy / y Boßki z gliny.

Aran mortuus in conſpectu patris ſui Thara. Geneſ. cap. 11.

Były też inße potopy / ktore zálewáły pewne częśći ziemie / ále nie wßyſtek Swiát zárázem / iáko zá Noego Pátriarchy. Bo Xenophon *de Æquiuocis* drugie Potopy ták opiſſuie / y tym porządkiem liczy. Potopow (powiáda) wiele było. Pierwße zálanie Ziem wodą / ktore trwáło dziewięć mieſięcy zá Ogigeſſa dawnego. A tu podobno Noego iáko Pogánin rozumie / bo wyżßey pirwßego Ogigeſſa Prádziádem Ninuſſowym / ktory narod ludzki w Korabiu záchował od potopu zowie: Acż piſmo S. świádczy iż Noe w Korabiu trwał Mieſięcy 13. Drugi Potop był Williácki zá Xiążąt Herculeſſa / y Promoteußá / á trwał Mieſiąc ieden. Trzeći dwá mieſiąca trwał zá Ogigeſſa Ateńſkiego / Czwarty w Acháiey trzy mieſiące. Piąti Teſſalicki zá Dewcalioną Krolá Teſſalickiego Syná Promoteuſſowego / Roku przed národzenim Chriſtuſa Páná 1540. według rachunku Karionowego y inßych. Ktorego czáſu wßyſtká Grecia powodzią byłá opłynełá / ták iż wiele Miaſt / y Zamkow z ludźmi / y dobytkámi potopiłá / okrom tych ktorzy byli s Krolem ſwym Deucalionem wczás ná gory vciekli / Dla czego Ouidius lib. 1. Metamorphoſeos piße / iż w ten czás Swiát wßyſtek Potopem był zgłádzon dla złośći ludzkich / á Deucalion z Pirha Żoną ſwoią / ktorzy tylko dwá ſámi byli záchowáni od tey plagi dla ſwey pobożnośći / znowu narod ludzki rozmnożyli / A iż byli zeßłego bárdzo wieku / bo Deucalion w ten czás miał lat 82. Náuczyłá ich Themis Bogini / Aby kośći Mátki ſwoiey przes ſie miotáli / s ktorych ożywią Synowie y Dziewki. A ták Deucalion będąc zmyślnego rozumu / wyrozumiał ziemię być mátkę / á kośći iey kamienie. Przeto ktory kámień przez ſię rzućił Deucalion / ſtał ſie mężczyzną / á ktory Pirha Niewiáſtą. *Inde, Lapideum hominum genus*, á ſtąd ſie (powiáda) rozmnożył narod ludzki kámienny zły / vporny / y zátwárdziáły. Szoſty Potop był tych czáſow kiedy Paris Helenę vnioſł z Lacedemonu do Troiey. Siodmy Potop był / gdy zálał Pharos

Xenophon o Potopach.

Ouid. Metam. 1. Carion lib. 1.

Pharos ziemię w Egipcie. A od potopu wßyſtkiego Swiátá zá Noego do národzenia Dewcálionowego tenże Xenophon liczy być lat 700. w czym ſie myli.

Wſpomina też Plato *in lib. de Natura*, w Mieśćie Egipſkim / ktore zowią Saim / gadkę Soloná mędrcá / z Kápłanem ſtarym Egipſkim / ktory mu zádáie nikczemność Hiſtoriy Greckich / iż tylko ieden Potop pámiętáią / ponieważ Potopow wiele przedtym było: mowiąc / *ó Solon, Solon, Græci pueri ſemper eſtis, nec quiſquam è Græcia ſenex, quia iuuenis ſemper uobis eſt animus, in quo nulla cana ſcientia, &c.*

O rozdzieleniu iezykow przy budowaniu Wieże Babel / y rozmnożeniu rozmáitych y roznych Narodow od trzech Synow Noego / Roku po Potopie 131. według Beroſuſſá / á od ſtworzenia Swiátá według ráchunku Hebreiſkiego 1787.

Rozdział wtory.

W Piątym pokoleniu po ſtráßnym Potopie Roku 131. według Beroſuſſa / Joſephá y Epiphaniuſſa / gdy ſie ták narod ludzki z trzech Synow Noego w wielką á niezliczoną wielkość rozmnożył / á wßyſcy iednych práwie vſt y iednego ięzyká ludzie byli / wnet Xiążętá y Wodzowie ich / ktorych było ſiedmdzieſiąt / y dwá ſtárßych / rußywßy ſie od gory Lubar / y od gránic Armieńſkich z krainy Ararat rzeczoney / położyli ſie wßyſcy ná polach Sennaar / ktore ſobie zá naroſkoßnieyße obráli. A leżą ty polá y teras pod tymże názwiſkiem w Perſkiey iedney kráinie / tám tedy ná rádziwßy ſie o budowániu Miáſtá / y Wieże záczeli budowáć w tychże polach Sennaar Kaldeiſkich y Aſſiriyſkich nád Rzeką Euphrates wieżę Babilon / chcąc tám ſtolicę głowną Kroleſtwá ſwoiego záłożyć / y narody inße pod moc ſwoię podbić / A wierzch wieże do niebá wywyßyć / áby ſtąd zwano Babilończyki być przednieyßymi w narodziech ludzkich / áby też kroleſtwem nád wßyſtkimi kroleſtwy Babilonia byłá rzeczona / k temu aby ſie Bogu w oney wieży obronili / ieſliby ich chciał znowu karáć potopem. Chcieli też iáko Philon *Biblicarum Antiquitatum Libro* piße imię y ſławę wieczną vczynić ſobie ná ziemi / wyrywßy y nápiſawßy káżdy z nich imioná ſwoie ná kámieniach / y ná cegle vpaloney. A s tey materiey wieżę myślili budowáć / ktoreyby głowá y dách niebá doſięgnąć miał. Ale to ich dziwne y hárde przedśięwzięcie wniwecz obroćił Pan Bog / iako Piſmo święte świádczy / bo gdy z fundamentow wieże poczęli ku gorze wywodzić / co przed tym wßyſcy iednym ięzykiem przyrodzonym oyczyſtym Hebreyſkim / álbo według niektorych Kaldeyſkim od Adama pirwßego Patriarchy iednoſtaynie mowili / Sſtáło ſie wnet iż ſie im zmieniłá przyrodzona mowa / á káżdy z nich / inákßym ięzykiem począł mowić / zwłaſczá ſiedmdzieſiąt y dwá ſtárßych Xiążąt / ktorzy byli przyczyną / y Miſtrzámi około budowánia oney Wieże / od ktorych ſie też w ten czás z iednego ięzyká ſiedmdzieſiąt y dwá ięzykow odmieniło / od tegoż czaſu y rozdzielenie ięzykow z iednego / gdy ieden drugiemu niemogł wyrozumieć ſtáło ſie / y oná robotá około Babilonſkiey wieże niedokończona zoſtáłá / á *Epiphanius lib. 1. Tomo 1.* piße / iß y wieżę Pan Bog gwałtownymi wiátrámi

Babilon wieżá dla czego budowána.

Jezykow zámießánie y odmienienie.

72. Jezyki.

wiátrámi z fundámentow wywrocił/ á Synowie y Potomkowie Noego/ rozbiegli sie rozno/ ieoni w lewo drudzy w práwo/ káżdy narod według iezyká v Babel odmienionego z Xiążętámi swoimi/ ktorym był Noe Patriarcha ießcze zá żywotá swego Swiát ná trzy częśći/ ták Berosus piße/ rozdzielił/ y náznáczył/ To iest Asia/ Afrika/ y Europa: A ty są początki y wywody potomstwá y narodow rozmáitych od trzech Synow Noego/ Sema/ Chama y Japheta hoyno rozmnożone. Sem stárßy Syn Noego/ z ktorego sie Genealogiey Pan Christus y Zbáwiciel nàß Bog z wiekow człowiek w wypełnieniu czásow prawdziwy národził / opánował kráiny ná wschod Słońcá leżące przy Rzece Euphrates / y wßystkę Sirią wschodnią narodem swoim ossadził.

Semowego Potomstwá osady.

Potomstwo Semowe
Synow pieć.

Persowie. Cyrus.

ELAM stárßy Semow syn z ktorego máią wywod Elamitowie y Persowie narod męstwem/ y Monarchią sławny. Czyni też wzmiánkę pokolenia narodu Elamitow Xenophon w księgach swoich / ktore piße o Cirusie / ktory Cirus będąc Monarchą Perskim y Krolem wßystkiego práwie w on czás Swiátá/ pánował według pospolitych Kronikarzow / Roku od stworzenia Swiátá 4443. A według Karionowego rachunku/ ktory sie scycił Heliaßem roku 3443. Elam rozumie sie według wykłádu Hebreow młodzieniec lat swoich dorastáiący / stąd rozumiem y dziś Persowie / iákom sie sam w Aziey będąc vßámi swoimi násłuchał Roku 1574. od národzenia Christusá Páná pospolicie wołáią przy modlitwach swoich Halaha Elam/ álbo Halahu hali/ To iest Boże y Hali / álbo Elam Patriarcho nàß / w czym niewiem ieśliże Elamá Syná Semowego Patriarchę swego wspomináią/ álbo Halego Zięciá Machometowego/ ktory im Zakon podał/ bo y Turcy Halaha Mechmet / á Persowie ácz máło rożni od wiáry Machometowey / Halaha Hali wołáią / wßákże to pewna iż Persowie od Elama Syná Semowego á Wnuká Noego narod wiodą/ etc.

Vel Assur, beatus, elatus, aspiciens gradiens etc.

A Sur wtory Syn Semow/ rozumie sie Błogosłáwiony według Tilemanna Stelle / ále Remigius Antisirodenski Biskup wykłáda to imię Asur Elatus to iest wyniosły. Dla tego mowi Pan Bog v Esaiaßá Proroká w dziesiątym/ Rozgá zápalczywośći moiey Assur.

Niniuen. Assiriyczykowie/ o tym też czytay Vola: lib. 11. Strab. lib. 16. Geograph. Esaie 10. et 14.

Od tegoż Assiriyczykowie narod wiodą / ten też záłożył y zbudował Miásto sławne / y wielkie w Asiriey Niniwen rzeczone / do ktorego ono był Jonas Prorok posłan / A wykłáda sie Ninine Ninow Dom álbo nießkanie/ á Ninus rozumie sie Syn/ O czym naydzieß Esaie 14. etc.

Damasceni y Syriyczyko: Act. 9. Esai. 7. Gen. 10.

Aram trzeci Syn Semow/ ktore imię Aram rozumie sie zacny y wysoki/ Od tego sie poczęli Siriyczykowie/ y Damascenowie. A stołeczne Miásto Siriyskie/ w ktorym dziś Turecki Beglerbeg pánuie iest Damascus / álbo Damaßek do ktorego ono iádąc Páweł S. był náwrocon przez ślepotę/ Acto. 9.

Massagetowie gdzie dziś Astrachan.

V Esaiaßá też w siodmym nápisano iest/ Głowá Aramska Damascus Miásto. Synowie Aramowi/ iáko mamy Genesis 10. byli czterzey/ Mes / Getter/ Hus / y Hul / od Messa y Getera / iáko samá właśność złączonych tych dwu imion brzmi / Massagetowie poßli / narod wielki y sławny nád morzem Kaspiyskim przy vściu Wolgi Rzeki / gdzie dziś Astrahańska Horda / ktorą Moskiewski trzyma/ O ktorych Herodotus w Historiey Cirussowey/ Y Quintus Curtius w Alexandrowey ßeroko / y często pißą / tákże Ptolomeus y Eneas Siluius.

Arphárat

ARphárat rozumie sie vzdrawiáiący/ álbo zplundrowánie y zwoiowánie. Czwarty Syn Semow/ od tego sie poczęli Chaldeiczykowie/ á od tego záś wnuká Hebera álbo Hebra Syna Salemowego/ ktory Hierusalem záłożył/ poßli Hebreowie / to iest pielgrzymuiący / Z tegoż pokolenia poßedł Abraham Ociec y przodek wßystkich Żydow / iáko czytamy w iedennastych księgach Rodzáiow v Moizeßá. — Chaldei. Żydowie od Abraama y Hebera.

Jest tedy rzecz iáwna Christusá páná być národzonego od Arpharatowego pokolenia/ á od Sema Noego Patriarchy pirworodnego Syná. — Genes. 11.

Lud to iest vrodzony piąty Syn Semow/ od ktorego niektorzy mniemáią być rozmnożone narody Lidiyskie w Aziey. — Żydowie.

Potomstwo Chamowe.

CHam średni Syn Noego opánował ty kráiny / ktore leżą ná południe w Africe / Egipt/ y Murzyńskie ziemie.

Chus pierwßy iego Syn narody Murzyńskie rozmnożył w ostátnich gránicach Afriki / gdzie sie Nilus Rzeká sławna poczyna / iáko w księgach rodzáiow 1. nápissano. Chus okrążył wßystkę ziemię etc. dla tego też Ptolomeus ktory wßystek Swiát opissał Chusitow narody kłádzie byc w średnich kraiach Libiyskich. — Genes. 2.

Synowie Chusego Saba / y Hewilá: od Saby poczęli sie Arabowie/ y Sabeiczykowie/ ktorych ono Krolowa Sabá do Salomoná byłá przyiechálá słuchác mądrośći iego. Od Hewile záś niektore narody y wyspy Indiyskie ßeroko rościągnione ná zachod Słońcá / y ná południe są rozmnożone. Nimbrot álbo Nemrot/ to iest gorzki y srogi Pan / ktorego Borosus pierwßym Saturnussem Babilońskim zowie/ Syn Chusow z narodu Gigantow álbo Obrzymow/ práwnuk Noego. Ten w Babiloniey naprzod sam ták surowo pánowác począł/ iß przyległe w sąsiedztwie Narody mocą przymusił do posłußeństwá / y złączył wßystkich iákoby w iedne Monorchią / álbo Jedynowładztwo / y w iedno ciáło pánowánia swoiego. Od tego tedy Nemrota poczęłá sie pierwßa Monarchia ná świecie Babilońska / Roku od Potopu według Berosussa 131. co y Xenophon / y pismo S. wspomina/ od tego sie też poczęły woyny / y przymußánie wolnych narodow przez miecz / y moc/ pod posłußeństwo y roskázowánie Krolow. Gdyż przed tym więcey ważyłá powáżność / y vczciwość oycow/ iß stárßemu Oycowi inßy młodßy bywáli posłußni / ále potym rychło gdy sie obyczáie ludzkie mienić/ y pogorßywáć poczęły/ dla przestępstwá y zuchwalstwá ludzkiego/ wnet też stárßy y możnieyßy/ mocą / woyną/ y gwałtem Krolestwá/ y przełożeństwá wßelkie stánowić poczęli. Dla tego Pismo świete Nimrotá zowie być mocnym/ y czerstwym łowcem przed Bogiem/ á łowiec według Doctorow S. rozumie sie mocą y woyną przymußáiący ludzi do posłußeństwá/ á co przydawák temu przed Bogiem/ to sie znáczy/ iß mu Pan Bog dodawał/ mocy y siły/ powodzenia ßczęśliwego/ y zwycięstwá ná woynach w stánowieniu / y vgruntowániu przełożeństwá/ y krolowánia nád narody pospolitymi / dla rządu/ bogoboyności / kárności / posłußeństwá / y sprawiedliwośći / ktory porządek byc niemoże bez zwierzchnośći / á posłußeństwo zwierzchnośći bez pomocy Bożey prożne/ y nietrwáłe / iáko mowi Daniel Prorok / iß Pan Bog przenośi y záś grunt[u]ie/ y vmacnia Krolestwá. A Xenophon *de æquivocis* piße / iß Saturnussámi Krolow stárodawnych pospolicie zwanó/ tych ktorzy Miástá wielkie y Krolestwá fundowáli / á Syny ich pierworodne Jowissami/ á Corki Junonámi etc. Dla czego Berosus mowi/ iß ten Nemrot pierwßy Saturnus rzeczony pánuiąc

Arabowie Saba Krolowa/ Regum 10. cap. lib. 3. 2. Paralip 9. Matt. 12. Indiystie narodi. Berosus lib. 4. Antiqui. Nemrot. pierwßa Monarchia Babilońska. Woyny.

C

w Babilo-

Babilońſka Wieżá.

w Babilonie ná polach Sennaar lat 56. wywiodł wieżę z gruntu nád wyſſokość y wielkość gor/ ná znák iß tám miáło być Krolestwo Krolestw ná wieki. Ale go to omyliło/ bo w potomkach Nimrotowych dla przeklectwá onego/ ktorymbył Nohe Chamowe pokolenie przeklął/ nie długo trwáło pánowánie/ Gdyż v Aſſiryczykow nowe ſie Krolestwo y Monarchia Aſſiriyſka poczęła/ przez Aſſura Syna Semowego/ ktory Niniuen Miáſto zbudował/ y Babilonię mocą opánował. O czym też y Diodorus Siculus piße.

Wtora Monarchia Aſſiriyſka w Niniwen.

Egiptſkie krolestwo.

MEſraim wtory Syn Chamow opánował ty kráiny/ nád czyrwonym y miedzyziemſkim Morzem przy Niluſie Rzece/ ktore potym názwano Egiptem/ od Egiptuſſa Krola/ ktory wygnawßy brátá Danaa/ krolował w Egipcie lat 68. A Krolowie Egipſcy Pharaonámi według godności Krolewſkiey/ byli potym rzeczeni/ iáko o tym bárdzo ſtárodawny Hiſtorik pirwßy po Beroſuſie Egipſki Manetan rzeczony *in lib de regibus Egiptiorũ* piße/ ktorego ia mam Exemplarzyk.

A Pharao z Zydowſkiego rozumie ſie/ roſpraſzáiacy odzieráiacy etc.

Ale iß Egipſkie ſtrony Meſraim/ álbo Miſraim Syn Chamow naprzod potomkámi oſſadził/ tedy y dziś Turcy y Arabowie Egiptſkie Krolestwo názywáią Miſraim álbo Miſri y Miſſer/ á Zydowie Mikraim etc.

Jeſt też tám Pharos Wyſpá.

Synowie Mizraimowi byli/ Ludim/ Laabim/ Phut/ Enanim/ Kanaan/ Sidon/ Het/ Naphtuim/ Chaſluim/ y Phetruſim/ Od Ludima tedy pirwßego Syná Mizraimowego Lidowie/ y Lidiyſkie Krolestwo/ w ktorym ono bogáty Creſus pánował w Aziey ſie poczęło/ A nie od Ludá Syná Semowego/ Bo z Egiptu bárdzo bliſkie ieſt żeglowánie do portu mnieyßey Aziey/ w ktorey leży Lidia/ k temu obyczáie Lidiyſkie/ y vbiory bárdzo ſie zgadzáią z Egipczykámi/ iákom ſie ſam tym obiemá narodom przypátrzył w Kalcedonie/ y w Conſtantinopolu/ gdy poſłowie od Egipſkich Beglerbekow/ y Afrikanſkich Krolikow/ y od Lidow v Amurata Zelimowicza Ceſárzá Tureckiego nowego dziſieyßego/ Roku 1574. po ktorych też byli poſłowie od Popiana/ ktorzy przywieźli z ſobą Rinoceruſſa zá vpominek Ceſarzomi/ y Krol de Feſſa Mauritáńſki oſobą ſwoią z tegoż Narodu Chamowego/ y Mizraimowego/ ktory też niedawno Królá Portugalſkiego Sebaſtianá poráził y zábił z wielką ßkodą Chrześciáńſką.

Lidowie y Lidia.

Roku 1574.

Rinoceros.

Libia.

Laabim wtory Syn Chamow/ od ktorego ieſt názwaná Lybia w Africe. Phut od ktorego ſą rozmnożone narody Murzyńſkie názwáne Phutym w zachodniey ſtronie Afriki przy Mauritaniey/ w ktorey ono Jurgurta waleczny pánował/ gdzie y dziś Rzekę Phut ſtárodawnym przezwiſkiem zowią/ támeſzni obywátele/ ktora Mauritanią od Numidiey dzieli. Plinius też tę Rzekę tymże imieniem zowie Phut/ á Ptolomeus w opiſaniu Swiátá Phtut/ ále mi ſie zda/ iß ią Plinius lepiey miánuie/ y opiſuie/ ieſt też tám y Miáſto Phitis/ y Krol Epaphus iáko v Poetow czytamy Potykał ſie z Phaetontem/ ktore imioná od tegoż Phuta Mizraymowego Syná máią ſwoie wywody/ á to imię Phut wykłáda ſie po náßemu Zawiáſa/ Bo y Mauritania ieſt práwie zawiáſą/ y oſtátnią gránicą ziemie przyległey Oceanowi wielkiemu ná zachod Słońcá/ áczkolwiek ná tymże Oceanie Hiſpanowie/ y Portugalczykowie/ zá Mauritanią y Afriką/ niewiádome przedtym ludziom y Aſtrologom/ tákże Geographom Wyſpy y Kráiny náleźli przeważnym żeglowánim/ ktore dziś nowym Swiátem zowiemy.

Murzynowie

Jugurtá.

Vel Phut Siriacè interpretatur Craſſus, pinguis.

Ananim.

Cirenei álbo Cygáni.

JEnamim/ álbo Ananim/ rozumie ſie poſpolicie ſtudnicá y źrzodło wod/ ten oſiadł tę kráinę w Egipcie/ ktorą Cirenenſką zowiemy/ y tám Cirene Miáſto záłożył/ ſkąd Cygáni narod ſwoy chcą wywodzić/ á tá Kráiná w Egipſkim páńſtwie ieſt naobfitßa/ o ktorey czytay Saluſtium *de bello Iugurtino.*

A *Pindarus* y *Herodotus* pißą/ iß też w tey kráinie Argonautowie (z narodu onych Ricerzow/ co do Kolchim po złote Runo żeglowáli) oſſady ſwoie vgruntowáli byli.

był. Ale więcey tá kráiná ieſt ſławna dla dziwney ſtudnice/ Ktorą zowią obywátele ſtudnicą Słońcá/ w ktorey iáko *Quintus Curtius lib. 4. de geſtis Alexandri Magni* piße/ w południe gdy bywa nagwałtownieyßa/ ile tám w tych vpalonych Kráinach gorącość/ wodá ſie ſtawa iáko lod zimna/ á gdy Słońce záchodzi tedy ciepleie/ á o połnocy wra iáko w kotle od zbytney gorącości/ im záś dáley idzie ku Słońcá wſchodu tedy chłodnieie/ áż ſie záś w lod práwie w południe obroći. Támże nie dáleko od tey Studnice/ álbo źrzodłá ſłonecznego był on ſławny Kościoł Pogáńſki Bogá Jowiſſa Hammona/ ktore mię ſtoſſuie ſie z imieniem Chamowym/ (bo Egipcycy Chama Hamem/ á drudzy Hamonem zwáli) A ſtąd Cyreneyczykowie Chama/ Jowißem Hamonem nazwawßy/ zá Bogá chwalili dziádá Enamimowego ſwoiego fundatora.

Q. Curtius lib. 4.

Studnicá Słońcá.

Jouis Hammon.

Do tegoż ono Kościołá iezdził przez trudne niebeſpieczności drogi/ Alexander wielki dla odpowiedzi y porády/ y piſał ſie potym z hardości Synem tegoż Bogá Jouiſſa Hamona/ O czym v Curtiuſſa ßeroko lib. 4. naydzieß.

Alexander wielki.

Był też Hamon Krol Libiyſki Syn Tritonow/ ktory był od Titanow y od małżonki Rehi z Krolestwá do Crety wygnan/ iáko Beroſus lib. 5 piße.

Beroſ. lib. 5.

Piąty Syn Chamow Kanaan/ to ieſt Kupiec/ Ten oſiadł ty Kráiny w Siriey nád morzem miedzyziemſkim/ gdzie Sidon y Tyrus/ á Sidończykowie/ y Tiriyczykowie byli nasławnieyßy Kupcy/ y Żeglarze mocni ná morzu/ dla przyległośći morzá miedzyziemnego.

Tirus y Sidon.

Synowie y potomkowie Kanaanowi ſą wyliczeni w kſięgach rodzáiow/ Zidon albo Sidon Syn Kananeow rozumie ſie Łowiec/ ten zbudował Sidon ſławne Miáſto nád Portem morſkim/ s ktorego Miáſtá potym wyßedßy obywátele/ gdy ſie w iednym gniáździe zmieśćić y zgodzić nie mogli/ zbudowáli tákże nád Morzem drugie Miáſto Tirum niemniey ſławne. Aczkolwiek też Beroſus lib. 5. piße/ iß Tiras Syn Japhetow Tir záłożył. Tych potym Potomkowie Tirij z Eliſſą/ álbo Didoną Krolową do Afriki przyżeglowawßy/ Kartago Miáſto wielmożne záłożyli/ y zbudowáli. Jnßy Synowie y potomkowie Kananeowi/ Etheus/ Jebuzeus/ Amoreus/ Geruezeus/ Eueus/ Araceus/ Samareus/ etc. częścią kráiny nád morzem Siriyſkim opánowáli/ częścią też przyległośći gory Libanu oſiedli/ á s tych ſie narod Kananeiſki rozno rozpłodził/ tákże Philiſtinowie/ ktorych Philon Zyd Allophilami miánuie.

Gen cap. 10.

Beroſ. lib. 5.

HEteus ſyn Kananeow zbudował Miáſto Hebron od ktorego Hetei: gdzie długo Abraam mießkał/ y potym v Heteußowego potomká Ephrona ſyná Seo/ kupił mieyſce do pogrzebu żenie ſwoiey Sarze/ iáko o tym mamy in Geneſi zá 400. ſyklow ſrebrá.

Gen. cap. 23.

Jebuſeus záś drugi Syn Kananeow pánował w Hieruſalem y w Gabaa/ od ktorych ſą názwáni Gabaonite/ co ono Joſuego chytro vbłagáli. Jákoß ſą iáſnie opiſane y zámierzone gránice kráin/ ktore trzymáli potomkowie Kananeowi w kſięgach Geneſeos Moiżeßowych/ Ale potym przez Joſuego y inßych Krolow ſą do gruntu wygłádzeni/ dla przeklectwá Noego/ ktory ono przeklął wßyſtko potomſtwo Chamowe/ iż go iako Oycá nie vczćił/ tákże też dla Bałwochwálſtwá w ktorym záwżdy trwáli/ y dziś trwáią/ y dla nieczyſtych y merzonych luboſći cieleſnych/ y inßych złości od Chamá wrodzonych/ wiele ich narodow Pan Bog woynámi y rozmáitymi plagámi wyniszczył/ iſcząc y pełniąc obietnice ſwoie/ ktorą był Abraamowi/ Jakobowi/ Moiżeßowi/ y Joſuemu przyrzekł/ ná ich mieyſce Jſraelity prawdziwe chwalce ſwoie potomſtwo Semowe w támtych krainach Kananeiſkich dziwnym fortowánim ſwoim poſadził y rozmnożył/ o czym nam kſięgi geneſeos/ Exodus/ Joſue iáſnie świádczą.

Hieruſalem.

Gabaonite.

Joſu 15. 18.

3 Reg. 15.

4. Reg 23.

1. Paralip. 2.

2 Paralip 16.

Joſu 10. et 11. et 12. cap.

Geneſis 12.

Exod. 14.

Deuter 34.

Ták tedy wiedz Czytelniku miły/ iż Sem s potomſtwem ſwoim ná wſchod Słońcá w Aziey wielkiey rozmnożył y vgruntował oſſady ſwoie/ gdzie dziś ieſzcze Per-

Joſu. 13.

Num. 32. et 18.

cze Persowie y Assiriani / ácz niektorzy Tureckim iárzmem zniewoleni ßeroko pánuią.

Afarmat. Potomek tákże iego drugi Asarmot Syn Jektanow / wnuk Heberow / práwnuk Sale / Prasczur Arphaxatow / ktory był Syn Semow / fundował y rozmnożył wielkie á ßerokie narody Asarmoty od swego imienia názwáne / ktorych Sarmatowie potym zá postępkiem y odmiennością czásow Sarmatámi Historikowie rozmáicie miánowáli. A pod tym imieniem zámykáią sie niektore narody Scytiyskie / v Historikow / y náßy wßyscy przodkowie / Moskwá / Polacy / Rusacy / Litwá / Zmodź / Pomorzánie / Wołyńcy etc. co sie y Cromerowi wielkiey nauki Crom. ca. 12. y doświádczoney biegłości Historicowi cap. 12. *de rebus Polonorum* podoba / o tym Jos. ant. c. 14. też Asarmacie Josephus Antiquit. lib. 1. cap. 14. y Moises Geneseos 10. wspomi- Gen. 10. na. Ale to ßerzey á dowodniey w wywodzie Narodu Ruskiego niżey obaczyß / gdziem ia ná to kilkodziesiąt Historikow stosował.

HEwilla záś drugi prapráwnuk Semow Syn tegoż Jektaná w niektorych stronach Indiey nád Rzeką Ganges osiadł / ktore od swego imienia tákże iáko Asarmot Sarmati Hewillią miánował / o czym mamy w księgach Rodzáiow gdzie mowi / iß Ganges Rzeká płynie ná ziemię Hewilla.

Potomkowie záś Chamowi trzymáli przez niektory czás Ziemię Kananeyską / Egipt / Etiopią / álbo Murzyńskie kráiny y Libią. A potomstwo Japhetowo rosproßyło sie y práwie rozsiało po wßystkiey Aziey mnieyßey / A potym rościągnąwßy / ossady swoie ßeroko ná połnocy wiele krain w Europie / á práwie wßystkę Europę y część wielkiey Aziey niemogąc sie zmieśćić w máłey / opánowáli / według ßczęśliwego imienia Oycá swoiego Japheta ktory sie znáczy rozßerzáiący. A ten iest przodek náß wßystkich Chrześcian.

O Potomstwie Japhetowym.

Jafet dilatatus, dilatatio, pulcher persuadens &c. JAPhet wykłáda sie z Hebreiskiego po nászemu rozßerzenie álbo Rozßerzaiący y piękny / A ten był młodßy y ostáteczny Syn Noego / ácżkolwiek Berosus piße / iß Noe we trzech lat po potopie wyßedßy z Korabiá Jonikusá Syná spłodził / ktoremu Jonichussowi wynálezienie nauki gwiazdárskiey / Astronomiey / y Astrologiey przypisuią Chaldei / y męstwo wielkie / y dowćipny á ostry rozum. Jonichus záś miał syná Kozdroná á wnuká Subsirsadebet Krol. Subsirsadebet imieniem / Krolá walecznego / ktory teßcze przed Nemrotem począł woiowáć / á od Rzeki Eufrates áż do Edroosanu przez wßystki Indiyskie kráiny mocą przeßedßy 67. Miast głownych / napierwey przed inßymi walecznikí zburzył / y sam potomkow swoich wßystkich rycerskich postępkow náuczył / iáko Chaldei twierdzą / ále iß tego Moises niewspomina / przeto my według dowodu pismá świętego wywod potomstwá Jafetowego kończyć będziem.

Gomer, consumans, consumens, vel ... Gen. 10. Miał tedy Jafet Syn Noego Synow siedm / ktorych są ty imioná / Gomer / Magog / Madian álbo Madain / Tubal / Tiras / Jawan / y Mosoch / álbo Mesza według Philona. Gomer wykłáda sie kończący álbo vstawáiący / stárßy syn Japhetow / od ktorego máią wywod Cymmeriowie / ktorzy potym Cymbrámi są názwáni / Z tegoż Gomera y potomkow iego Cymbrow / poßli Niemcy / á od Twistoná Krolá Teutonámi y Tudeskámi názwáni / Gotowie tákże / Połowcy / Litwá / Zmodź / Lotwá / Jatwieżowie / Prussowie stárzy / Kurowie / Duńczycy / Swedowie / y Philandowie / od Syná tegoß Gomora Jafetowica / Togormy z tychże Cymbrow y Gotow prawdziwie á nie omylnie pewną Genealogią poßli / co my niżey ná wielu mieyscach pewnymi á znácznymi dowodámi y mieyscami ksiąg z wielu Historikow przez lat kilko vstáwicznych z trudnością wielką pilnie zebránymi pokażemy / dla czego tu teras dłużey sie rzeczą báwić przestáię.

Magog

MAgog (ktore imię Karion lib. 3. wykłáda Lud pod Namiotámi mießkáiący / bowiem Gog rozumie sie namioth álbo Dach) wtory Syn Jáfetow s tego máią wywod narodu Scitowie álbo Tatarowie wßyscy / á s tych záś Turcy / czego y Berosus lib. 5. poświadcza / iß Magog Aziyskie Krolestwo fundował / gdzie dziś Turcy pánuią / ácżkolwiek sie też y od Chamowych potomkow Gen. 20. Hordy ich niektore rozmnożyły. S tychże też Węgrowie álbo Hugrowie od Rzeki Beros. lib. 5. Hugry álbo Jugry / ktora iest w Moskiewskich dzierżáwach / poßli / á przepráwiwßy sie przez Wolgę rzekę Gotow álbo połowcow nád Tanais / álbo Danem Apocalip. 20. Rzeką / y nád Morzem / ktore zowiemy Palus meotis mießkáiących przodkow Litewskich poráźili / á potym Roku od Christusá Páná 383. zá Gracianá Cesárzá przyciągnęli do Pannoniey z Kadiką y Kewą wodzámi y Xiążęty swoimi / Węgrowie. á ták wygnawßy drugi raz Gotow z Pannoniey / y poráziwßy kilokroć ná głowę woyská Rzymskie y Niemieckie z Hetmány ich Macrinem y Tetrikiem / opánowali mocą / y osiedli Pannonią wßystkę / ktorą od oyczyzny swey z ktorey wyßli Juhariey / álbo Hugri rzeki / y od swego imienia Juharską y Vherską ziemią názwáli / iákoż y dziś Moskwá y Rusacy zową ich Vgrami / Polacy Węgrámi / Láćinnicy Hungarámi / á sami ße miánuią Mágierámi / Turcy ich záś zową Madzierámi etc. Bo támże w Scitiey niedáleko od Jugry rzeki miedzy Wolgą y Tanais rzekámi / są polá ßerokie Tátarskie / ktore Mádzierskimi zowią. Ci Vgrowie po śmierci Kewy / y Kadiki / wybráli potym sobie zá Krolá onego okrutnego walecznyká Atilę / Roku od Christusá 428. ktory też iáko Litewscy niektorzy Latopißce świádczą / Palemoná z inßymi Włochy do Zmodzi y do Litewskich połnocnych stron / áż z Włoch zágnał woyną / o czym będzie niżey / Atila. wßákże sie ći Węgrowie z Pogáństwá iáko y my do Christusá prawdziwego Bogá náwroćili / Roku 980. A przeto tu teras potomstwo Magogowe y Gogowe mamy rozumieć / tylko Tatary y Turki bezbożne Machometany / ktorych też Ezechiel Prorok wspomina s połnocnych kráin wynidź / á ostátnich czásow ßeroko zburzyć Jsraelá / to iest / Kościoł Boży prawdziwy / iákoż záwżdy wiernych nieprzestáią naieżdżáć / co też Prorocy inßy y Jan święty in Apocalipsi opowiedzieli / iż w ostátnim wieku świátá Gog y Magog máią vdręczyć Apocal. 20. Kościoł Boży etc. com ia też o Turcech y ich Practikach / Rokoßach y postępkach opisał w osobliwych książkach wierßem lat przeßłych 1575. gdym sie z Turek wroćił / ktorym iest Titul o wolności Polskiey y wielkiego Xięstwá Litewskiego / etc. w Krakowie drukowánych. Berosus lib. 5 piße / iß Gogus w Arabiey ßczęśliwey pánował.

MAdain trzeći Syn Jafetow / od tego rozmnożeni y názwáni są Medowie / ktorzy ßeroko ná wschod Słońcá pánuiąc dzielnością Ricerską wielce słyną / iáko to o nich Daniel Prorok y Herodotus Historyk właśnie świádczy.

JAwan álbo Jon y Jaon czwarty Syn Jafetow / od tego sie poczęły narody wßystki Greckie / á iß sie z Hebreyskiego Jawan wykłáda *defraudator* po náßemu zdradzáiący álbo oßukáiący / dla tego podobno y Grekowie záwżdy są podobni przezwiskowi y imieniowi Patriarchy swoiego / dla ktorey przywáry y sami sie pod Tureckie iárzmo dostáli. A tego Jawaná álbo Jaona Grekowie y Janus. Láćinnicy Janußem miánowáli / á o dwu czołach y twarzách go málowáli / iedne s przodku drugą s tyłu / zowiąc go *Ianum bifrontem*, dla tego / iß y Grekowie y Láćinnicy wßyscy / z niego poßli / y on ich rozmnożył / á kiedy cokolwiek mieli począć / záwżdy tego Janußá iáko Bogá osobliwemi modlitwámi chwalili y czćili / K temu rok od niego nowy záwżdy poczynáli / nazwawßy tego imieniem pierwßy Miesiąc *Ianuarius*. Rzymiánie też Kościoł iego czásu woyny otwarzáli / á w pokoiu záwierali.

Aiß Poe.

A iß Poetowie Jafetá Japetum poſpolicie zwáli. Tedy podobna rzecz / iß y Ouidius lib. 1. Metamorphoſeos nie inßemu Bogu iedno Synowi Japetowemu Janußowi przypiſuie ſtworzenie pirwßego człowieká/gdy mowi:

Terra feras cœpit uolucres agitabilis aer,
Sanctius his animal mentiſq; capacius altæ
Deerat adhuc: & quod dominari in cætera poſſet
Natus homo eſt ſiue hunc diuino ſemine fecit
Ille opifex rerum mundi melioris origo
Siue recens tellus, &c.
Quam ſatus Iapæto miſtam fluuialibus undis,
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum
Pronaq; cum ſpectent animalia cætera terram
Os homini ſublime dedit, cœlumq; uidere
Iuſsit, & erectos ad ſidera tollere uultus, &c.

Od tego też Jaoná álbo Jawaná Syná Jafetowego narod Grecki Jonij poßli/czego mamy gruntownieyße świádectwo w proroctwie Danielowym/ktory przez to ſłowo Jon rozumie y zámyka wßyſtki Greki / Bo wywroćicielá y zburzycielá Monarchiey Perſkiey własnie zowie Krolem Jawaná Krolá Greckiego y Macedońſkiego / ktory był Alexander wielki / á ten Dariußa wielkiego Monarchę poráził/ y Perſią y Babilonią opánował / O czym Quintus Curtius lib. 4. & 5. de rebus Alex. Magni, & Iuſtinus lib, 11. Diodorus Siculus ij. Herodotus piſżą ßeroko. Od tego też Jaoná Jonium morze Greckie zowią.

Synowie Jaonowi álbo Jawánowi ći ſą pierwßy: Cetim to ieſt bijący/od ktorego pewną Genealogią poßli Macedonowie / czego nam iáwnie dowodzą kſięgi Machabeiſkie/ iß ſtárodawna/iáko też Stephanus Hiſtorik y Carion lib. 1. piſżą/nie zwano ich Macedonámi/ále Machetim po Hebreiſku/á po Grecku μακέται/ á ſtąd záś imię Maceton/y Macedon vroſło / Ruſſacy ießcze zowią z Greckiego Makiedon y Makiedonia

Wtory Syn Jawanow Eliſſa / od ktorego poßli Eholles w máłey Aziey/ á ći ſą nayprzednieyßy z Grekow.

Trzeći Tarſus / ktory zbudował Miáſto głowne w Ciliciey Tarſus rzeczone/y Ciliki rozmnożył Narod Aſiyſki.

Dodanim czwarty Syn Jawanow w Epirze Dodaneyczyki rozmnożył/á z tego Epiru był on ſławny Krol Pirhus Epirotſki / ktory był Rzymiánom ßilen / ſtądże też był y Skanderbeg Caſtriot/ Tureckiey mocy burzyciel: Temu Pirhuſowi ták Gabriel Facenus Epitaphion v Joniuſſa czyni.

Epirus mihi parua quidem ſed martia tellus,
Et patria, & regnum, & generoſa bellica menti
Materies fuit, &c.

Delhunaci/ Epirotſci. Wenetowie ich zowią Stradioti.

Bo y teras z tego Epiru Turecki Ceſarz nalepße do iezdnego boiu y do Harcow męże miewa. Z tychże też Dodoneow obywátele Rodum Inſułę opánowáli/y wiele Portow y Kraim w Aziey/ w Europie/y we Włoßech/z ktorych też ſą Ciprioti/Kretenſowie/Kalabrowie/Sicilianí/Maſſiliani ꝛc. oſiedli/y narodámi Greckimi námnożyli. A tu Czytelniku miły obaczywßy nadawnieyßą / y naprawdziwßą być Hiſtorią świętą Moiſeßową/ktory Jawaná Syná Jafetowego y po-

O tym czytay Iuſtinum in principio lib. 20. tám naydzieß iß prawie

tomki iego wyżßey miánowáne/Geneſ. 10. dziwnie opiſuie/co też naydzieß Paralipomenon 1. tám obaczyß wielki błąd Hiſtorikow y Poetow Greckich/ ktorzy niewiedząc coby to był zá Jawan álbo Jon ich przodek (bo ießcze w on czas Piſmá S. nie byli świádomi) zmyślili ſobie iákiegoś drugiego Jaoná przodká w kilku wiekow po Jafecie vrodzonego / z Creuſſij Erichteuſſa Krola Corki. A ták niedoczytánim Hiſtoriy Swiętych / ácz ſie ná wielkie rozumy ſadzili / ku ſwoiey hańbie dawnośći początkow narodu ſwego ſamiß ſobie vięli. Miechouius też nąß Stárußek Chronicorum Poloniæ lib. 1. cap 1. y Wapouius podobno ſie ták, że zá nikczemnością Grecką zdrogi práwey Hiſtoriey vdawßy/chcą narody Sławakow y nas Polakow od tegoż Jawáná przez Heliſſe Syná iego wywodzić/ co Cromerus acri iudicio confutuie/ y nißey też o tym w wywodzie narodu Ruſkiego z pewnych dowodow náßych obaczyß.

wßyſtki Narody Włoſkie z Grekow poßły/et lib. 24.

O tym też czytay Dialogū Platonis de natura et legibus / gdzie ieden Egipczyk Solonowi Philoſophowi nikczemność Hiſtory Greckich ná oczy wyrzuca dowodnie.

Tubal piąty Syn Jafetow / od ktorego Chalibes poßli/ á leży tá Kraina Chalibow w máłey Azyey názwána od Miáſtá Chalibe / gdzie ſą ſławne gory dla hoynego wykopywánia kruſcu ſrebrnego y żeláznego / o ktorych y Homerus piſał/y Virgilius Chalybeoſq; frænos momordit, &c.

Dla tego też Geneſ. 4. wſpomina Moiſes Tubalkaina być pierwßym Kowalem y rzemieśnikiem kruſcu żeláznego. Chalibom przylegli w ſąſiedztwie Iberowie Aziaticcy/ ktorzy też w ſwych krainach máią dosyć wßelakiego Kruſcu/ y tym ſie wßyſcy báwią/ ſkąd máią y przezwiſko własne/ bo Iberi wykłádáią ſie ná łáćinſkie Foſſores, po náßemu Kopacze álbo Hawerze / o ktorych Chalibach y Hiberach Homerus in Iliadis 2. Apolonius in carmine Argonautico częſtą wzmiankę czynią. Z tych też krain Azyiſkich Iberow y Chalybow Ceſarz Turecki zá dziesięćinę bárzo wiele ſrebrá na káżdy rok bierze.

Miechouius ná poczatku kroniki ſwoiey. Cromerus cap. 14. et 15.

Ci potym Iberowie według niektorych z Xiążęciem ſwoim Herculeſſem z Aziey do Hiſpaniey przez Greckie / Adriatickie y miedzyziemne Morze żeglowáli/ gdzie Hercules ſłupy dwá w ćiáſnośćiach morzá / ktore Hiſpanią od Mauritániey y Afriki dzielą / poſtáwił. A Iberowie Aziaticzcy obaczywßy w Hiſpániey tákże iáko w ſwoiey Oyczyźnie bogáte gory / Kruſcem złotym / Srzebrnym y żeláznym / ktore Juſtinus lib. 44. opiſuie y wyſtawia / támże oſiedli/ á onę część Hiſpániey Iberią od ſiebie miánowáli. Ci potym złączywßy ſie z Francuzámi/ ktorych w on czás Galatámi y Celtámi zwano / że dwu narodow w ieden przez ſpolne mießkánie złączonych y ſpoionych ſą rzeczeni Celtiberij/ iákoby rzekł Celtæ & Iberi, co Juſtinus piſżąc o Iberach porządnie wywodzi.

Gades Herculis,

Iberowie w Hiſpaniey.

Liuius tákże y Florus o częſtych á meżnych dzielnośćiach rycerſkich Celtiberow bárzo częſto wſpomina. A ták Iberowie Aſiatyczcy y Hiſpańſcy tákże Celtiberi od Tubálá Syná Jafetowego narod wiodą / Aczkolwiek Beroſus lib. 5. piße/ iß Jubal fundował Celtiberow / wßákże to wßyſtko iedno. Oſiádło potym bárzo wiele narodow w Hiſpanſkich Kráinach bogátych / według poſtępkow y odmiennośći czáſow onego wieku dawnego / gdy częſte bywáły gęſtych narodow/ y rozmáitych przenoßenia z mieyſcá ná mieyſce/ y ſpolne z krain lepßych / weſelnieyßych y bogátßych vchodzenia / y wybijánia. Bowiem Afrikanu / Arabowie / Mauritani / Kartaginenſes / Rzymiánie / Francy y Galli/ Nortmani/potym Cymbrowie/ Hunnowie/ Wandalitæ / Gottowie/ Gepidowie/ Alani / y inßy Francuſcy/ Niemieccy / Sławáńſcy / y Litewſcy przodkowie / częſto ſie tám o ty Kráiny zachodnie iáko ciepłe / weſołe y bogáte vbiegáli/ á ktory był Narod mocnieyßy / ten ſie tám oſiedział. A ták wielka byłá hoyność Kruſcu złotego y ſrzebnego w Hiſpániey / iß Hannibal Kartaginſki poki tam pánował / ná kożdy rok dwánaśćie beczek złotá czyſtego z dochodow gornych bierał/iáko to nam Piliniußow ßácunek pokázuie y Juſtinow.

Vide Liuium & Florum ex eodem ac Iuſtinum de rebus geſtis Celtiberorum cum Romanis.

Hannibálowi dochod z Celtiberiey.

Moſoch, extendens, attrahens, prolongans, valans vel ſæpiens, rośćiągáiący/ przedłużáiący przyćiągáiący/ otacźáiący álbo ográdźáiący.

MOSoch álbo Mezech rozumie ſie z Hebreiſkiego ná łáćińſkie *extendens &c.* iáko Tilemannus Stella wykłáda/ po polſku wyćiągáiący y rośćiągáiący / ßoſty Syn Japhetow/ á wnuk Noego/ álbo od wyćiągánia łuku/ álbo rozßerzánia dálekich y przedłużonych gránic názwány. A ten ieſt Oćiec y Pátryarchá wßyſtkich Narodow Moſkiewſkich/ Ruſkich/ Polſkich/ Wołyńſkich/ Czeſkich/ Mázowieckich/ Bulgárſkich/ Serbſkich/ Karwáckich/ y wßyſtkich ogołem ile ich ieſt Słáwieńſkiego ięzyká z przyrodzenia vżywáiących Narodow/ iáko o tym doſyć ßerokimi pewnymi z doświádczonych y wielkiego záwołánia Hiſtorikow niżey w wywodźie narodow Ruſkich y Słáwieńſkich obaczyß / A teraz tylko śmy dla tego o moſochu wzmiánkę vczynili/ áby ſie porządek Synow Jafetowych y potomkow iego nie rozrywał.

Tracesy Tirigetæ.

TJRas wykłáda ſie ná łáćińſkie *deſtructor*, to ieſt burzyćiel / ſkáżcá / y ten ktory budowánie pſuie/ y rozwala/ śiodmy Syn Japhetow. Ten trzećią Kráinę y Narod Tráciyſki rozmnożył / ktorych też niektorzy Geographowie Tirigetámi zowią / dziś tám ty wßyſtki narody Tráćie Turcy opánowáli. Obywátele thámeśni po Grecku/ po Turecku/ po Słáwieńſku / á nád Morzem w Miáſtach portowych po Włoſku mowią. Miáſtá ty przednieyße ſą w Tráciey / ktorychem ſam świádom/ Biſantium/ co dziś Conſtantinopole álbo Czarigrod / Perá/ dźiß Galatę zowią/ Silibria/ Nicopolis/ Kaliopolis/ Liſimachia etc. Ty nád morzem Heleſpontem / y Propontidem y Ægeum leżą / Andrinopole záś nád

Strimonij grws.

Strimonem rzeką niețák wielką iáko v Poetow ſławną/ w polu leży / cztery dni iázdy od Conſtantinopola/ Miáſto wielkie po gorách ſie bárzo ßeroko rozwlokło/ gdźie Ceſarz Solthan Zelim koßtem przeważnym Kośćioł Máchometáńſki zbudował/ ktoremu ſnadź iák wßyſcy ſławią / y iákom ſam widźiał / dźiśieyßych wiekow niemáß rownego. Gory záś w Tráciey ty ſą ſławnieyße / niektore z nich áż pod Niebo wyniosłe/ Hemus/ Rodope/ Orbelos/ Orpheußową muzyką ſławne / dziś ich poſpolićie Bałchánami zowią / Zwłaßczá ku Bulgáriey iádąc/ ieſt ich dwie Niedźieli bárdzo złey iázdy/ ia ich będę poki duſzá w ćiele pámiętał/ A kto tám niebył niech ſobie czyta Ptolomeuſſá/ Plinium/ ále lepiey Caium Julium Solinum Polihiſtorem/ capit.16.

Z tych gor wyiáchawßy ią ſami z Táránowſkim wnie gilę wielkie ge Piątku nocowáliſmy v kładßy ſie iede ná drugim (Bog wie lepiey) w máley budce z winnych rozgá w wielkich śniegách.

Piße też Beroſus dowodnie y iáśnie lib.5. Jß Tiras zbudowawßy Tyrum trzymał Porty morſkie/ y fundował Traces álbo Tráki od ſwego imienia/ zá pánowánia Belá Nemrotowego Syná wtorego / Krolá Bábilońſkiego. A co niektorzy zwłaßczá Stella Tilemannus Signenſis / od tegoż Tiraſſa Syná Jafetowego Rzekę Tiras/ ktorą Nieſtrem zowiemy/ chce być názwáną. Tedy ſie y temu nieſprzećiwiam. Bo áczkolwiek Rzeká Tiras álbo Nieſtr y Dnieſtr (wßyſtko to iedno) z Ruſkich ſie gor poczyna / dáleko od Tráciey/ wßákże záś w Dunay nie dáleko od Tráciey / gdźiem ſie ſam przewoźił / wpada. Ale ſie też mnie zda iß Włoßy *Genuenſes*, ktorzy przed tym Tawrikę / gdźie dziś Przekop y inße Zamki w Wołoßech nád tą Rzeką Nieſtrem trzymáli / dla wielkiey tey Rzeki byſtrośći/ przezwáli ią Tirás/ bo po włoſku Tirar álbo tirare rozumie ſie ſtrzeláć/ á tá Rzeká ile gdźie między ſkáłámi/ ták byſtro ná progách kámiennych bieży/ iáko ſtrzáłá z łuku / ále o tym doſyć.

Synowie Gomera ſtárßego Syná Jafetowego byli trzey/ Aſcanes ktorego Moiſes Gen. 10. zowie Aſcenez / Riphas y Togorma / A od Aſkaneſa / ná co ſie wßyſcy Hebræyſcy wykłádácze zgadzáią / Niemieckie wßyſtki narody poßły/ ktore pierwey Aſcanami / potym przydawßy naprzod tego imienia Artikuł Niemieckiey mowie zwyczáyny Dieſkanami / potym Dwiſkonámi / Twiſkonámi/ y Tewtonámi zá poſtępkiem czáſſow / y odmiennośćią mowy poczęto ich zwáć/ Włoßy ich y dziś Tudeſkámi zowią / á ſami ſiebie ięzykiem włáſnym Deiczami álbo Dayczami miánują.

Beroſus

Beroſus Babilonius lib.4. Antiquitatum piße / iß Janus Oćiec w Europie Krolem Sarmatſkim vczynił Tuiſkoná/ ktory od Tanais Rzeki / áż do Renu pánował / roku po wielkim potopie 131. Tenże Beroſus libro 5. piße / iß Twiſkon Sarmaty bárzo wielkie narody fundował / roku 25. pánowánia Saturnuſá álbo Nemrotá Krolá Bábilońſkiego od potopu 156. Oczymeśmy też nápiſáli ßerzey przy Ruſkiey Kronice/ wßákże Aſcenes álbo Aſcanes y Twiſkones ieden to był Syn Gomerow dwiemá imiony przezwány.

Byłá też w Aziey mnieyßey kráiná Aſkania między Phrigią y Bitinią nie dáleko od Cimmerium Boſphorum / ſnadź od tego Aſceneſſa álbo Aſcánuſſa názwána.

Wſpomina też Homerus Aſcaniuſſa y kráinę Aſcanią *in Iliadis ſub finem ſecundi libri*, między inßymi Xiążęty / ktorzy byli ná pomoc przyßli Troianom przećiw Grekom / w ty słowá według verſiey Eobani Heſſi.

Fortibus inde Phrygum legionibus imperitarunt.
Phorcisq; Aſcaniusq; ſuperbiæ munere formæ
Præditus: Aſcania procul è diſtante profecti
Martis amore feri iuuenes & in arma parati &c.

A iß ſie w on czás poſpolićie rozmáite narody / z rozmáitych kráin ná inße mieyſcá przenośiły/ y Oyczyznę odmieniáły ieden drugie z lepßych gruntow wybiiáiąc / tedy też niedźiw iß Aſkanowie potomkowie Aſkanuſowi przemieśli ſie ná inße mieyſce/ álbo ßukáiąc lepßych kráin / álbo od inßych wyćiśnieni z oyczyſtych pol. Bowiem Sabelicus y Herodotus ſławnie ſtárzy Hiſtorikowie pißą dowodnie o potomkach tego Aſkaneſſa: Jż Cymbrowie potomkowie Gomerowi / z ktorych też był rodu ten Aſkanes / wygnáni byli z Aziey od Aliata Krolá Lidiyſkiego/ Ale podobno rychley z dobrey woley mieyſcá odmieniáli / á nie tylko ſami Cymbrowie y Aſkanowie álbo Tuiſkonowie Niemcy/ ále y Sarmatowie y Getowie/ Dákowie/ ktorich dziś Wołochámi zowiemy/ Alani Gepidowie przodkowie Litewſcy/ Sacæ albo Saſſowie y Henetowie wßyſcy z iednego narodu od Jafetowych dwu Synu/ iedni z Gomora/ drudzy z Moſochá ſpłodzeni/ ſpolną mocą złączywßy ſie weſpoł z Aziey wſchodniey ku pułnocnym kráinom ćiągnąc/ naprzod oſiedli nád Morzem ktore Meotſkim zowiemy / do ktorego Tanais Rzeká álbo Don z Moſkiewſkich ſtron płynąca wpada v Aſophu / o ktorym támeśnym w on czás ſpolnym tych narodow mießkániu / Dioniſius ſtárodawny Poeta Greckim wierßem pięknie nápiſał. Ktory ſie ták ná łáćińſkie wykłáda,

Attingunt multæ Mæotidos oſtia gentes,
Germaniq; Getæq; & Sarmatæ, Baſtarnæq;
Dacorum ſedes & fortia pectora Alani.

Baſtárnæ nád Dnieprem byli.

Przeto tedy iáko z dawná ták y dziś ty narody ſpołecznie mießkáią / przyległośćią gránic złączone y ſpoione / iáko Germani Niemcy z Gotámi z Sarmatami y Baſtarnámi/ to ieſt z Ruſakámi/ z Moſkwą / y z Polakámi/ y z Alány mężnego ſercá / iáko ich tu Dioniſius piße przodkámi Litewſkimi. A dla tego podobno Beroſus Twiſkoná Krolem Sarmatſkim od Tanais áż do Renu pánuiącego położył / iß záwżdy Niemcy z Słáwakámi Sarmatámi / w przyległośći y w ſpolnym towárzyſtwie dla ſpolnych gránic mießkáli. Z tychże Germanow y Twiſconow y Gotow / Swiones / ktorych dziś Swedámi zowiemy/ poßli/ tákże Duńczycy/ w ktorych ziemiach y dziś lud ſielſki ná Wśiach wßyſtko ſą Getowie/ álbo Gepidowie rożnego ięzyká od Niemcow.

Dla czego Beroſus Twiſkoná Krolem Sarmatſkim zowie.

Swedowie.

Duńczycy.

Záwżdy

Záwżdy też byli w przyległym ſąſiectwie Sace álbo Saſowie Getom/ álbo Sarmatom/ ktorych Ptolomeus Saſonámi zowie/ A Xenophon *in quinto libro institutionis Cyri* Sakow Hirkanom przyległych być wſpomina/ á ci ſą właſnie Saxonowie/ álbo Saſowie/ á Saſkie kráiny/ y dziś widzimy być Polakom y Czechom przyległe.

Sa też w tám tych kráinach w Hirkániey inſze narody z Scitow álbo Tatarow/ ktorych Sagas Sages y Sacos Quint? Curtius zowie/ ktorych podobno Xenophon Sacas miánuie.

Drudzy tákże z tegoż narodu Niemieckiego oſiedli w tych Kráinach/ gdzie dziś Margrabſtwo ſtáre y nowe/ drudzy w Pomorſkich krainach gdzie Mekelburg/ Stargrad álbo Stárygrod/ Roſtok/ Lubek/ etc. oſiedli/ ktorych Henetámi zowią Hiſtoricy. A tych więtſza część Sławieńſkiego ięzyká vżywa. Plinius też Tewtonow przyległych być Cymbrom piſze/ to ieſt Duńczykom/ Pruſſom/ y Litwie.

Titus Liui?. Ariowiſtus Krol Niemiecki.

Drudzy záś iáko Swewi álbo Swabowie/ Frankonowie/ Senonowie y Saſſowie/ niemogąc ſie zmieśćić w ſwych kráinach ciągnęli do Galliey (ktorą dziś Francią zowiemy) z Xiążęciem ſwoim Ariowiſtem/ y tám pod Rzymiány wiele kráin oſiedli/ á potym Octauius Auguſtus Ceſarz Rzymſki dał im oſſady przeſtrone miedzy Renem y Dunaiem Rzekámi áż do Menu ku Franciey/ gdzie ſie dziś wiele Xięſtw y Grabſtw Niemieckich/ rożnych imion námnożyło. A ták Niemieckie wſzyſtki narody od Aſceneſſa álbo Aſcaneſſa/ ktory potym był Tuiſkonem názwan/ Syna Gomerowego/ wnuká Jafetowego/ prawnuká Noego początek ſwoy máią. Ktorego też Aſcaneſſa dzielność Ricerſką Homerus ſławny Poeta w Phrigiey y pod Troią ieſnie ſławi y inſzy Hiſtorikowie.

Narody Niemieckie.

RJphat wtory Syn Gomerow wnuk Japhetow/ od ktorego też wſchodni Sarmatowie y Henetowie narody Sławiáńſkie wywod máią. Joſephus też piſze/ iſz Paphlagonowie w Azyey máłey od Ripháta ſą rozmnożeni/ miedzy ktorymi też Sławacy byli Henetowie przezwiſkiem/ o ktorych Apolonius *in carmine Argonautico* piſze po Grecku/ iſz w Paflagoniey był wielki narod Henetow Sławieńſkiego ięzyká.

Sarmatowie y Sławacy.

Homerus też *lib. 2. Iliados in Troianorum ducum catalogo* ták Enety wſpomina:

Principe Paphlagonum uenêre Pylemene turmæ,

Ex Henetis, ubi multorum genus erat agreſtum.

Z Xiążęciem powiáda Pylemeneſſem przyſzły nápomoc vſſy Pafłágońſkie z Enetow/ to ieſt z Sarmatſkiego narodu Słowakow/ gdzie był rodzay wielki mężow proſtych á cerſtwych rolą ſię báwiących. Ktorych y dziś więtſzy rodzay miedzy námi Sławaki niż Doctorow. A tu Homerus naſtárodawnieyſzy Poeta (ktory kwitnął y żył po woynie Troiáńſkiey/ Roku 160. y przed záłożenim Rzymu tákże wiele lat zá czáſow krolowánia v żydow Joſaphata) pięknie ſie zgadza ták o Niemieckim przodku Aſcaneſie/ iáko też o Paflagonach y Henetach/ ktorych Henetow Ptolomeus nawiętſzym narodem Sarmatſkim y Sławieńſkim być dowodzi/ gdy piſze: *Sarmatarum gentes maximæ Heneti.*

Homerus kiedy żył.

Ptolomeus o Sarmatach.

Stychże też Henetow/ Wandalitowie on narod waleczny poſzedł/ Acz wſzyſcy ruſzywſzy ſie z Paphlagoniey ciągnęli nád Pontem Euxinem álbo czarnym morzem/ áż do vścia morzá Meotis/ y Rzeki Tanais/ á potym złączywſzy ſie z inſzym potomſtwem Japhetowym y Moſochowym/ nápełnili więtſzą część kráin pułnocnych w Europie/ iákoſz ieſzcze do tych czáſow w kráinach tychże potomkowie ich trzymáią oſſady ſwoie/ gdzie teraz Ruſacy/ Moſkwá/ Litwá/ Podláſzánie/ Polacy/ y Pruſowie ſtárzy/ A y dziś morze Pruſkie y Pomorſkie od tych Henetow Heneticким/ álbo Wenedickim miánuią/ á narody nád tym morzem mieſzkáiące/ ktoregom ſam dobrze świádom Henetámi/ Windiſzámi/ Rugiany/ Wandaliki/ y Kaſſubámi zowią. O czym czytay Dlugoſſá y Miechowiuſſá *lib. 1. cap. 9. fol. 12.* A naydzieſz iż tám ty kráiny Pomorſkie y inſze ktore

Dlugoſius lib. 1. fol. 10.

ktore dziś Niemcy trzymáią/ wſzyſtki były poddáne Polakom/ á Leſko trzeći/ Xiążę Pogáńſkie Polſkie/ máiąc dwádzieścia Synow z rozmaitych nałożnic zá żywotá ſwego/ tamty páńſtwa był miedzy nich rozdzielił/ ktore ſie dáleko nád morzem rośćiągáły/ począwſzy od Miſniey/ y Weſtphaliey/ áż do Olſaciey/ Wiſmeriey/ Duńſkiego Krolеſtwá/ y zá Roſtok/ Hamborg/ Brzemię/ ktore dziś Bremen zową/ Lubek etc. Miáſtá.

Wiſmier Miáſto nád Morzem od Wiſſimirá Xiążęcia Polſkiego/ o czym Wapowſki ſzerzey.

A od tych ſie Krol Duńſki y Szwedſki Wandalſkimi Krolámi piſzą/ A Xiążętá Niemieckie od Rugiey (ktora przed tym Serbią od Sławakow Serbow byłá rzeczona) Rzeſkimi ſie Xiążęty tytułuią. Bo miedzy ktho iáko chce rożno twierdzi y piſze/ przedſię iednák Wandalitowie z Sławieńſkiego á nie z Niemieckiego narodu idą/ Gdyż y Carion Niemiec właſny/ ktory Hiſtorią Niemiecką piſząc/ radby był śnadź y Boſtwo ſwemu narodowi przypiſał/ ták rzecz poczyna o Sławakach Cechach/ ktorzy Bohemow Niemcow z tych mieyſc gdzie dziś Czeſka ziemiá wygnáli. *Chronicorum lib. 3. Monarchiæ 4 ætatis 3.*

Wandalſkie Kroleſtwá/ y Rzeſie Niemieckiei tytuł ſkąd.

Illud quoq; notatu dignum eſt ſub hoc tempus uenisſe primum omnium in Germaniam Vandalos, in qua etiam hodie magnam partem habent, ut, pote Bohemiæ regnum, quæ olim Germaniæ fuit, &c. To ſię też godzi (powiáda) przypomnieć iż tego czáſu/ to ieſt Roku od Chriſtuſá 433. przyſzli naprzod do Niemiec Wandalowie/ w ktorey/ to ieſt Niemieckiey ziemi/ máią ieſzcze y dziś wielką część/ to ieſt Bohemſkie álbo Czeſkie Krolеſtwo/ Ktora ziemiá przed tym Niemiecka byłá/ názwána Bohemia od Bawarow álbo Benow Niemcow/ á potym Wandalowie, Sławacy Bohemſcy (mowi Carion) nie zowią ſie Bohemámi/ ále Zeſkami (ma być Czechámi) od Zeſki (ma być Czechá Lechowego brátá od ktorego Polacy) Xiążęciá ſwego imię ſobie y ziemi dáli. Tu widziſz iż właſny Niemiec Carion Wandality od Niemcow być rożne piſze.

Carion o wywodzi Wandalitow z Sławakow.

Tegoż drugi Niemiec *Cureus Stadius in Annalibus Sileſiæ* o Henetach y Wandalitach Sławakach/ y *Ioachimus Camerarius minor* tákże Niemiec *in Arithmologia Ethica* poświadczáią. Też *in Decretalibus Gratiani* Concilium Triburienſkie ſamych Sklawow/ to ieſt Sławakow/ iáko ich Włoſzy zowią/ lud być waleczny z Węgrami wſpomina. Ktorzy nawiecey czáſow dawnych/ w zachodnych páńſtwach Chrześćiáńſkich woiowáli. Tegoż też iaſnie podpiera Doctor Tilemannus Stella Signenſis drugi Niemiec *in Genealogia Chriſti de origine gentium,* gdy mowi: *Progreſsi autem Heneti à littore maris Euxini &c.* A ciągnąc (powiáda) dáley Henetowie Sławacy od czarnego morzá/ nápełnili wielką część boku pułnocnego w Europie/ y ieſzcze trzymáią támty kráiny/ ktore teraz zowią Ruſſią/ Litwą (właſnie ſłowá iego) y Polſką.

A gdy ći Henetowie/ Sławacy/ Wandalitowie/ z oyczyſtych mieyſc wygnáli Hermundurow y Boiow Niemcow/ oſiedli Bohemią/ to ieſt Czeſką ziemię/ y Słąſkie przyległe kráiny/ od tych też Morze w Pruſiech Venedicum zowią. Nápełnili też ći Henetowie wſzyſtkie Ziemice w Illiriku/ álbo od Antenora Troiáńſkiego Xiążęciá po zburzeniu Troiey z Azyey nád Morze Adriátickie przywiedzieni/ Bo też byli ná pomoc Troianom przyſzli/ ták ſie wyżſzey powiedziáło/ Albo też gdy w Europie w pułnocnych kráinach ſie rozmnożyli/ A potym ná zachod Słońcá ciągnąc ty mieyſcá Illirickie iáko cieplейſze/ á w wino y w chleb żyznieyſze opanowáli/ gdzie y dziś wſzyſtko Sławiáńſkie narody mieſzkáią/ Od ktorych też Henetow Cornelius Nepos iák Plinius *lib. 6. cap. 11.* wſpomina Wenetow we Włoſzech narod rozmnożony być ſie domniemawa. Tákże *Quintus Curtius in Hiſt. Alexandri Magni.* Ale *Tilemannus Stella* mowi: *Nomino autem Henetos omnes ubicunq; conſederunt, qui lingua polonica utuntur, etiam ſi Dialectis diferant.* Ja powiádam tych wſziſtkich Narodow zowię Henetámi/ ácz gdziekolwiek

Henetowie Sławacy w Illiricu.

gdziekolwiek oſiedli / y ktorzykolwiek Polſkiego Jezyká vżywáią / ácz też czá-ſem słowámi niektorymi ſą ſobie w mowie rożni. A ták od Riphata wtorego Syná Gomerowego wnuká Jafetowego/ prawnuká Noego/ poszli Riphei/ ktorzy ſą Sarmatowie y Henetowie. A to imie Heneti / iáko w ſobie brzmi rozumie ſie po Hebreiſku tułáiący/ iáko też y Grekowie drugich zwáli Nomadas / to ieſt/ z iednych páſtwiſk ná drugie ſie przenoszący. Sarmata też álbo Sauromata wykłáda ſie Wodz álbo Xiąże wyſokośći/ álbo Pan wyższey y gorney kráiny / co ſie rozumie o pułnocnych ſtronach/ bo ſie ku gorze podnosi Ziemiá idąc ná połnocy. A iáko Miechouius lib. 1. cap. 2. fol. 3. kłádzie / A montibus Sarmaticis eleuationis poli 49 graduum, uſq; ad mare Baltheum ſiue Venedicum, quod eſt ſinus oceani Germanici 55. graduum, & ubi mare non alluit eleuatur polus 57. graduum & plus: Ktory rachunek biegłym á dowćipnym Geographom y Aſtronomom zlecam.

Macieia Striykowskiego

Oſoſteuiciuſſa Kanonika Zmodzkiego Kroniki Litewſkiey Kſiegi wtore/ Rozdział pierwszy.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISSIMVM PRÆSVLEM ET DOMINVM, DOMINVM MELCHIOREM

Dei gratia Samagitiæ Epiſcopum pientiſsimum, Gedrotiorum Ducem &c, Dominum, Mecœnatem obſeruandiſsimum.

OMNIBVS alijs artibus ob excellentem utilitatem honeſtatis nomen merentibus, Hiſtoriæ ſtudium meritò anteponendum, ut res ipſa, ita ſapientis illius Etnici ſententia (Qui eam VITAE MAGISTRAM pronũciauit) docet, Illuſtris & ampliſsime Præſul, mecœnas colendiſsime. Quis enim uerbis explicare poterit, quantum Hiſtoriæ ad formanda gubernandaq; imperia, & ſententias in Senatu ferendas, principibus uiris momenti adducant? Quandoquidem ex his cognoſcunt, quibus medijs maxima quæq; imperia, ex infimo ſtatu ad ſummum aſcenderint, quibusq; initijs iterum collabi cœperint. Vt interim hic non repetam, de ijs quas ſinguli cuiuſcunq; ſint ordinis, ex Hiſtoria ad ſapienter inſtituendam uitam commoditates haurire poſsint, & quæ etiam à nobis copioſè dicta ſunt in præliminari proœmio huius operis. Quod ego nemine præeunte, & in tot ſæculorum obſcuriſsima ueſtræ gentis Lituanæ Hiſtoria nullo Duce hactenus ſeſe offerente imprimis ag-

mis ag-

mis agreſſus, uotis noſtris eodem qui aurem uellit & admonuit Deo aſpirante, ac arduo Atlanteoq; oneri Alcidem, Tuam Celſitudinem ſubmittente, iam iam editurus ſum. Quamuis:

:Vndiq; totis
Vſq; adeo turbatur agris: En ipſe capellas
Protinus æger ago, hanc etiam uix Tityre duco
Hic inter denſas corylos, modo namq; gemellos
Spem gregis, ah ſilice in nuda connixa reliquit.

Verum priuatis ærumnis Reipub: poſtpoſitis, ut tandem Lituaniæ patriæ ueſtræ inclytæ tantorum Principum, Ducum, Hærowm, Regumq; ac Imperatorum feraciſsimæ parentis origines, deductiones, geſta martia, Herculeaq; bella, noua luce quam antea nunquam cæcis carceribus incluſæ uidere poterant, gauderent, hunc librum ut cætera alia tuæ ampliſsimæ Celſitudini, inſcribo, dedico, offerro, & ad perpetuam nominis immortalitatem nuncupo, defendendumq; à maleuolorum obtrectationibus trado. Nam haud neſcius ſum, cum ea quæ ſummis ingenijs inueſtigari antea non poterant, eruenda, publicandaq; ſuſceperim, futurum eſſe, ut hic meus octennis Herculeusq; labor, uirulentos Zoilorum (quorum ego latratus ui ueritatis fretus contemno) aculeos exagitet, præſertim cum nihil eiusmodi in lucem unquam prodierit, in quo inuida maledicentia non inueniſſet quod carperet.

Iam itaq; Mecœnas ampliſsime, & rationem otij mei iuſto calculo redditam conſiderabis, & gentis Lituanæ ac Samagiticæ, ex Cymbrorum & Gotorum bellicoſiſsimis gentibus, quæ & robore animorumq; ui, & ampliſsimis, uictorioſiſsimisq; triumphis ſemper claruerunt ſemina antiquitus iacta uidebis. Tandem ex P. Alæmone ſiue P: LIbone principe patricio Romano, hanc in gelidam Arcton diuino quodam fato claſſe delato, procreatos Auſonio ſanguine Duces ueluti facie ad faciem intueberis, Qui uobis poſteris ſuis ampliſsimam hanc reddiderunt patriam, & Kytaurorum ac Roſarum ſtemmata Domui quoq; tuæ R. Celſ: Gedrotiæ ſucceſsiuè & hæreditaria deuolutione feliciter inſeruerunt.

Quæ omnia ſincerè, longo ſudore, nec non minori ſumptu noſtro, & millies conferendo, legendo, ac relegendo, etiam cum læſione ualetudinis & uiſus, ellaborata, tua Reuerendiſsima Celſitudo innata humanitate quidquid eſt munuſculi, immortalitati tamen nominis tuæ Celſ: & familiæ Gedrotiorum dedicatum, clementer accipiat oro. Ouidiani illius non immemor:

D. Vt deſint

Vt deſint uires tamen eſt laudanda uoluntas,
Hac ego contentos auguror eſſe Deos,
Hæc facit, ut ueniat pauper quoq; gratus ad aras,
Et placeat cæſo non minus agna, boue.

Interim Deum Opt. Max. oro ut tuam Reuerendißimam Celſ. patriæ & nobis in hoc rerum omnium turbulentißimo ſtatu, quam diutißimè incolumem ſeruet, & omnes ſalua libertate in uera religione uiuere ac communi pace in laudem nominis ſui gaudere faciat. Valeat itaq; ueſtra Illuſtriß. Celſitudo felicißimè, cui ego me quàm humillimè recommendo. Regiomonti Borußiæ, Anno 1580. Septembris 16. die.

Veſtræ Reuerendiiß. Celſ.

cliens

Mattias Iacobi Oſoſteuicius Striykowski Hiſtoricus & Poëta Can: Sam:

Kazáliſmy tu iuß doſtátecznie y dowodnie/ w ktorych krainach Swiátá Synowie Noego y Potomkowie ich oſiedli / wywiedliſmy też pewną á prawdziwą Genealogią rozmáitych Narodow początki y rozmnożenia ich / Perſkich / Indiyſkich / Armeńſkich / Greckich / Włoſkich / Niemieckich/ Sławáńſkich / Tureckich / Macedońſkich / y inßych z nich idących/y im przyległych rożnych ludzkich rodzáiow etc. Ktore wywody nie tylko ku tey náßey ále ku wyrozumieniu inßych Hiſtorikow ták domowych iáko poſtronnych zgodzić ſie bacznemu á w rozmáitym piśmie biegłemu Czytelnikowi będą mogli.

Tu záś o Litewſkim ſławnym Ruſkim y Zmodzkim narodzie (o ktorym przed tym żaden Hiſtorik álbo Kronikarz znáczney y porządney Hiſtoriey niepiſał/ áni ſie o to kuśił/ ále áni o tym myſlił/ ſkądby były pewne y dowodne początki y rozmnożenia iego) zá pomocą Bożą/ ktory ſam lepiey wie / ku temu vprzeymą chęć náßę Rzecz poczniemy / Tylko łáſkáwego Czytelniká vpomnieć ſie naprzod nam widzi/ Aby nie w gołey záraz zwierzchu łuſzczynie orzechowey/ ále przegryznąwßy ią dobrze / wſrzodku ſamego iądrá / ſmáku ßukał / ponieważ tu nam trudniey było z wielką pracą tyſiąc Hiſtorykow ná świádectwo y ná wybádánie prawdziwych wywodow przywodzić / znośić y ſtoſſowáć / á niß iemu gotowey z rozmáitych Zwierzyn y rożnych pokármow y ziół / przyprawioney potráwy vżywáć. Przeto Látopiſczow Ruſkich y Litewſkich świádectwá/ o przyściu Włochow/ z Palemonem Xiążęciem w ty ſtrony ná wet zoſtáwiwßy / teraz naprzod proſtą potráwę o Cymbrach / Gepidach/ Alanach / y Gotach przodkach Litewſkich ſtárodawnych położymy.

Ptolomeus Czytelniku miły on napilnieyßy wßytkiego Swiátá Geograph/ w tych kráinách / ktore dziś wielkie Xięſtwo Litewſkie ßeroko zámyka w ſobie/ ácz przed

ácz przed tym ßerzey zámykáło/począwßy od rzeki Tanais/Dnipru/ Bohu y od czarnego morzá áż do Pruſkiego/od Dźwiny do Narwie y Bogu rc. rozmáite narody kłądzie/ ktorych dziś imion/ áni znáć áni ſłycháć/zwłaſzczá w tych ſtronach gdzie dziś Siewierſkie/ Rezáńſkie/ Czernihowſkie y inße pod Moſkiewſkiego pánowánim Xięſtwá / nád Tanais álbo Donem / Wolgą y Dnieprem Rzekámi leżące/tákże gdzie Kijow/Wołyń/Podole/podláße/Zmodź y ſamá Litwá.

A naprzod tych obywátelow ſtárodawnych Litewſkich w kráinach przerzeczonych kłádzie/Galindy/Bodyny/Sudyny/Kartony/ A Marobity/Stabany/ Sturny/Gepidy/Aſſuby/ Wybijony/ Sargaty y Ombrony w tych ſtronach gdzie dziś Lublin y Brzeście Litewſkie.

O tym też czytay Jodocum Decium/etc.

Plinius tákże naturalis Hiſtoriæ lib. 4. cap. 12. lib. 6. cap. 13. lib. 11. capite 7. lib. 2. cap. 16. etc. Caius Julius Solinus Polihiſtor cap. 19. 20. et 23. Crantius Strabo/ Pomponius Mela in Scytia Europea lib. 2. cap. 1. Ty narody w Litewſkich ſtronach kłádą. Eſſedony/Ewazy/ Cotti (ma być Gotty) Cimery y Cymbry/Meſſemany/ Roſtoboki/ Litalany/ Choatry/ Rorolany/ Gety/ Tuſagety / Newry / ktorych nád Dnieprem Solinus kłádzie / Gelony / Alany / Agatyrſſy / y inßymi rozmáitymi przezwiſkami ich názywáią / ſkąd ſie pokazuie/ iß ty kráiny Litewſkie (iák to ießcze ßerzey y dowodniey czytáiąc wyßzey obaczyß) nie ieden narod w ſobie wychowáły / y rozmnożyły. Dla czego też w ięzyku álbo w mowie ſwoiey poſpolitey wiele ſłow / ták łáćińſkich iák inßych narodow námießanych pełno máią. Wßákże ty wßyſtki wyżßey mianowáne narody/ według ſamey rzeczy / y świádectwá tychże Hiſtorikow / z Sarmatow od Japheta Syna Noego y od Gomerá Jafetowego / Tákże od Togormy Gomerowego Syná wywod máią / z Gotow y z Cymbrow narodow ſławnych/ z ktorych też Niemcy inßą Genealogią od Tuiſkona álbo Aſkaná wtorego Syná Gomerowego narod wiodą/ ták ſie to iuß niżey pokazáło.

Świádectwá

Wywod narodu Niemieckiego.

Od Togormy záś trzeciego Syná Gomerowego / wnuká Jafetowego práwnuká Noego Gotowie waleczni / pobrátynowie Cymbryſcy y ſąſiedzi ich Jatwiezowie / Alani / Połowcy / Pienicigowie. Ktorych był poczet s ſamym Togormą Xiążęciem tyſięcy 14000. iák Philo piße. A ci zaras we trzyſtá lat po potopie / gdy ſie po zamießániu ięzykow v Babel Wieże w wieße Narody rozmnożyły / ciągneli w pułnocne kráiny z Aſſiriey / áż przyßli w ty polá/ gdzie dziś czarne y martwe Morze / ktore *Pontum Euxinum, & paludes Meoticas* Hiſtorikowie zowią. Tám w tych polách długi czás mießkáiąc Potomſtwo Gomerowe y Togormowe ciáſności Morzá czarnego gdzie Palus meotica do niego wpada/ Gomerium Boſphorum / á potym Kymerium po Grecku y Cymerium od ſwego imienia mianowáli / ſami też potym Cymeriami / á zá poſtępkiem czáſow Cymbrámi litere b zá e przemieniwßy byli rzeczeni: Potym gdy ſie tám w tych polách dla płodnego rozmnożenia zmieyśćić niemogli / rozbiegli ſie z rożnymi wodzámi w rozne kráiny świátá / iedni ciągneli ná zachod y oſiedli nád Propontidem w Azyiſkim brzegu / gdzie ſam Pontus Euxinus Morze czarne do Heleſpontu morzá Trácktego v Conſtantinopolá / Galaty y Calcedonu wpada / ná ktorym ſie ia Morzu álbo Propontu / Roku 1574. żegluiąc od Joſepha Zydá Xiążęciá *de Nexia* z Criſtophem Dzierſkim y z Janem Buczackim z niebeſpiecznośćią zdrowia woził. Drudzy záś oſiedli w Tauricé/ gdzie dziś Prekopſcy Tatarowie y Mankop / tákże Kepha / y Krim Miáſtá ſławne / drudzy do Traciey záßli / y do Daciey / gdzie dziś Wołoßy / A o tych też Cymbrach iß byli przyległi Grekom y długie woyny z nimi toczyli/ Homerus w ſwoich Jliadach / y Apolonius *in carmine Argonautico*, tákże Procopius/Jornandes y inßy Greccy y Łáćińſcy Hiſtorikowie doſić ßeroko piſáli.

Wywod narodow od Togormy.

Cymerius Boſphorus.

O tym czytay *Chriſtianum Cilaium Cymbrum de bello Dumarſico.*

Rußenie Cimbrow od Jeſiora Meotis

A s tych co w Tauricé byli rozmnożeni Połowcy.

Drudzy nád Tanais Rzeką álbo Donem y nád Wolgą w polach mießkánie obráli. Drudzy nád Bohem Rzeką ktorą Ptolomeus y Solinus Hipanim zowią/ y nád Dnieprem / Deßną / Soſną etc. Rzekámi ßeroko ſie roſkrzewili. A drudzy w pierwßych polach gdzie byli wprzod oſiedli / zwłaßcza ſtárßy / ktorym ſie nie godziło powłoczyc zoſtáli nád czarnym Morzem y Jeziorem Meotis / á ci wßyſcy Gotámi/ Gepidami/ Pewcinámi / álbo Piecinigami y Połowcámi / od pol y polowániá álbo Polonow woiennych potym byli názwáni/ ktorzy z Ruſkimi Xiążęty/ iáko o tym będzie niżey/ długo walczyli.

Drudzy dáley w pułnocne kráiny ciągnąc / oſiedli w tych mieyſcach gdzie dziś Wołyń/ Podole y Litwá/ á drudzy nád tym Morzem/ ktore *Sinum Balticum* y *Venedicum* y Pruſkim zowiemy ßeroko ſie położyli / gdzie dziś Philandowie / Swedowie / Lotwá / Zmodź / Kurſowie / Pruſſowie ſtárzy / y Duńczykowie/ Ktorzy wßyſcy od Japhetá y Gomerá Syná iego iednoſtáynie narod wiodąc/ iezyk álbo mowę / ktorey tylko iedney po zámießániu Jezykow v Wieże Babel vżywáli/ w rozne Jezyki dla rozności oſſad y mieyſc rozno / iáko dziś widzimy pomießáli/ wßákże záwżdy mężni y do woyny z przyrodzenia vdátni wßyſcy byli/ co ich rycerſkie dzielności (ácz ich wietßa część dla niedoſtátku Hiſtorykow y grubości Ludu zginęłá) iáwnie świádczą. Bo gdy długo nád tym Morzem/ ktore Pruſſy / Duńſka / Swedſka / Zmodzka / Loteſka Ziemię zálewa / mießkáli / y ktorem ia też Morze ſwoią włáſną bytnością Roku przeßłego 1580. zwiedził/ tráfiło ſie/ iß Ocean y odnogi iego / ták ſrogo były wylały / iß ty wßyſtki wyżßey miánowáne Kráiny potopem nagłym morſkie nawálności zálały / y Ludzi wielkość z Dobytkámi y Miáſteczkámi iákie w on czás były/ y z Folwárkámi pobráły / zá czym ná kilkudzieſiąt mil od brzegow Morſkich (gdy y Rzeki wſpárwßy ſie o Morze nádęte wylewáć muſiáły) ſrogą powodź wßyſtko byłá ſplundrowáłá. Przeto támtych kráiow Pomorſkich narody / Duńczycy / Swedowie / Pruſſowie ſtárzy / Gepidowie/ Zmodź / y Litwá/ Kurſowie/ Lotwa álbo Lotthátowie obawiáiąc ſie tákiego drugiego Potopu / y ſprzykrzywßy ſobie mießkánie w tych zimnych á niepłodnych / iákom ſam doświádczył kráinach nádmorſkich / rußyli ſie wßyſcy z żonami y z dziećmi z oyczyſtych mieyſc / ßukáiąc wczeſnieyßych oſſad / á wßyſcy ácz roznych iezykow dla ſpolney drużyny iednym przezwiſkiem Cymbrámi miánowáni byli. Hiſtorikowie wßyſcy liczą ich woyſká być trzy ſtá tyſięcy / krom Zon y Dzieci/ ſkąd ſie pokázuie/ iß ták wielki zbor ludzi niemogł ſie wypráwić z ſamey Duńſkiey Ziemice / ále ze wßyſtkich okolicznych Kráin pomorſkich wyżßey miánowánych/ co y Carion przyznawa : Bo Duńſkiego Kroleſtwá y Holſackiego Xieſtwá/ przy ktorych ſamych dziś imię Cymbriyſkie zoſtáło / świádomiſmy dobrze/ gdyż nawięcey ośmnaście tyſięcy Ludzi Krol Duńſki/ z ſwego páńſtwá zebráć może do boiu. Ale w on czás Lotwá/ Zmodź / Kurſowie / Gepidowie przodkowie Litewſcy/ Jatwiezowie/ Pruſſowie / Duńczycy etc. wßyſcy ſie iednoſtáynie Cymbrámi od Gomera przodká/ y Cimeriow Bophorow ſkąd pierwey wyßli / zwáli. A ciągnąc w ſpolney drużynie Rzymſkie Páńſtwá vporną śmiáłością y gwałtowną mocą poſiadáli / y cztery kroć Rzymſkie Woyſká wielkie ná głowę / z Hetmánámi ich pobili. Ják o tym wnetże Czytelniku miły z pewnych Hiſtorikow pewnymi dowodámi rzecz ſamę obaczyß. Ktorą teraz máło przerwáć muſzę / chcąc tego potopu y wylania Morſkiego (ktore Cymbrow y Gepidow przodkow Litewſkich y Zmodzkich/ z Oyczyſtych mieyſc wygnáło) świeżą náßego wieku przygodą podeprzeć.

Przyczyná wyściá do Włoch Cymbrow/ Gotow y Gepidow przodkow Litewſkich.

Liczbá Cymbrow y Gepidow 300000.

O tym czytay *Christianum Cilicium Cymbrū, in bello Dithmarſico.*

Roku od

Roku od národzenia Chriſtuſa Páná 1570. názáiutrz po wßech Swiętych w nocy / przyßłá ták ciężka á nieſłychána powodź Morſka / ktora nagle przypádßy zálałá Ziemie Pomorſkie w dolney Niemieckiey Ziemi / iáko Ziemię Brabandſką/ y Jeziorną/ ktorą Sellánd Niemcy zowią/ Holandſkie y Flanderſkie Xieſtwá/ y oboię Frizyą. A ſtáło ſie to z ciężkich y długich wiátrow / dla ktorych ácz ſą brzegi morſkie groblámi wyſokimi z dawná opátrzone / áby zwykłe podnieſienie Morſkie po odeściu długim / záś nagle przypadwßy przez nie nieprzelewáło / Wßákże iß przez cáłą Jeſień wiátr ſrzedni miedzy wſchodem á południem vſtáwicznie ſrodze wiał/ przegnał wodę morſką od tych kráin ku Angliey y Hiberniey / iß ią iáko gorę nieiáką ná ſobie dzierżał / Potym gdy záś przeciwny wiátr powſtał/ wielkim pędem iáko z gory oná wodá wſtecz bieżáłá/ ktora ácz ſámá chybko ßłá ná doł / ießcze ią wiátr tym tężey gnał/ pędząc zá nią wodę z brzegu Anglickiego/ ſkądże ták nawálnie przypádłá / że przez wßytkie groble przelawßy / wielkim ie gwałtem wywrociłá / á vczyniwßy ſobie weßcie w rowninę / zálałá támty kráiny dolney Niemieckiey ziemie / ták gwałtownie / że ſie nikt nieſpodział / ſkąd śmierć nagła ná ludzi y ná bydło przypádłá / iż w Andorfie/ w Delphru/ w Hercogpuſu/ w Merimedzie/ w Mittelburgu/ w Grenningu/ w Roterodamie/ w Amſterdamie / y w inych głownych y mnieyßych Miáſtach/ ták wyſoko wodá wylałá/ że po wßytkich vlicach ná czołnicch iezdzić muſieli. A niektorych domow wyniosłych tylko dáchy były widziáne / zwłaßczá tych Miaſt iáko Delphu/ Dortu/ Rotterdamu/ tych Miaſt wieże tylko z ſpicámi Kościelnymi z wody wyglądáły/ á wśi około tych Miaſt/ z ktorych nawiętßa żywność pochodziłá/ iáko nalepße máſłá y Niderlandſkie ſery/ w wodzie zátonęły/ z ludźmi y z bydłem/ bo w rowninie leżąc / niebyło vcieczki nigdzie / gdyż ſie wßyſtko z morzem porownáło.

Brabandiá Selandia/ Holandia/ Flandria/ Friſia/ kráiny ziemie Niemieckiey zátonęły.

Andorf/ Hercogpuſum / Merimed / Mittelburg / Grenningen/ Amſterdam/ Delph/ Dort/ Roterdam etc. miáſtá ſławne zátonęły. Roterdam oyczyzná Eraſmi Roterodami.

Ziemie Holandſkiey Miáſtá / y Wśi nawiętße záginęły z Ludźmi y z Bydłem/ Abowiem Miáſto Rzymſki wał/ Deutkland weſpoł y z ßeſcią wśi zátonęli / Powiát wßyſtek Tolſki / iáko Miáſto Sarponnes / Swiętego Marćináſtaw/ Miáſto z ßeſcią wśi / Tegoſen z ſiedmnaſcie wśi / Benflet / Hillernes z ośmią wśi / Sroinſlag / Eſems / Gentones ze cztermi wśiámi / Puler z Amerem/ y cztery wśi do gruntu zátonęły / w Grenningu Mieście Friſlanſkim/ Hetman Hiſpáńſki Duca de Alba záłożył był twierdzą mocną / chcąc tám Zamek obronny mieć/ Ale ták oni co tám ſtraż dzierżeli / iáko y ci co budowáli / wßyſcy ſie z budowániem ták zápádli / iż nieznáć gdzie ſie co podziáło / ále wßędy wkoło ták ludzie / iáko y bydło potonęło.

Przetom tedy tę przygodę dla dowodu przytoczył / iż ſie to ták było tráfiło y przodkom Litewſkim / Zmodzkim / Pruſkim y Gotſkim / że muſieli dáley wędrowáć dla powodzi morzá / przy ktorym mießkáli / iák w on czás wolno było/ Boby pewnie támći obywátele rádzi Oyczyznę przemienili / ále iuß dziś wßędy dobrze oſiedziono/ á w on czás gdzie kto chciał tám ſie przenośił / A narod mocnieyßy / ſłábßy wybijał.

Z támtych kráin wiele Holandrow tegoż Roku 1570. do Polſki przyßło/ y Niderlandow ktory zá dozwoleniem Kroláuguſtá w Lubelſkiey ziemi y indzie oſiedli/ iákom ſam widział.

A Titus Liuius Hiſtoryk ſławny Rzymſki/ y Lucius Julius Florus / z niego opiſuiąc dzieie/ y ſprawy poſtępkow Rzymſkich/ o woynie Niemieckiey/ Cymbryſkiey/ álbo Gotſkiey (s ktorych Litwá z dawná prawdziwie idzie) ták mowi w kſięgach trzećich w rozdziele trzećim / Cymbrowie narod pułnocny / á z nimi Niemcy / y Tigurini od oſtátnich mieyſc Francuſkich zbiegwßy / gdy ich Ziemię Ocean potopił/ nowych oſſad po wßyſtkim Swiecie ßukáli / á będąc wygnáni z Franciey/ y z Hiſpaniey/ gdy do Włoch przyciągnęli / poſłáli poſłow do obozow Sylanowych / ktory był Hetmánem Rzymſkim / proßąc áby lud Ricerſki Rzymſki dał im cokolwiek ziemie/ iákoby za żołd / ták iżby ręku y mocy ich według woli ſwey vżywał. Ale co im (powieda) zá ziemię miał dáć lud Rzymſki/

A tu oſobno miánuie Cymbrow / á oſobno Niemcow.

Vt Martius Populus R.

gdyżby

Droga tám Włoká.

gdyżby sie s práwámi rolnymi musieli sámi wádzić: Odegnáni tedy czego proßbą niemogli otrzymáć / bronią vmyślili dochodzić / Ale áni pirwßego gwałtu Bárbárskiego Silanus / áni wtorego Manlius / áni trzeciego Cepio wytrzymáć mogli / wßyscy trzey Hetmanowie z woyski rospłoßeni / y z obozow złupieni są / źleby było / powiáda / gdyby sie był Marius onego wieku nietrafił. Ale sie y ten ácz ßczęśliwy Hetman niesmiał z nimi záras potkáć / czekáiąc z Rzymskim woyskiem w obozie / áżby sie przes długi czás oną popędliwość y gwałtowność okrutnego narodu Cymbriyskiego vśmierzyłá.

Actum esset nisi Marius illi seculo contigisset, verba Flori.

A własnie iáko y Fabius contra Pœnos ták Marius contra Cimbros cunctando restituit rem, ktorego też fortelu Moskiewski chciał záżyć z námi / Roku 1580.

Stadiusowo / Plutarchowo / Deciusowo świádectwo / z inszych Historikow przydániim ná potrzebnych mieyscach / O Cymbrach / miedzy ktorymi też Gepidowie Litewscy przodkowie byli.

Rozdział wtory.

Oannes Stadius in Commentario ad supplendam historiam Flori concinnato, ták piße o Cymbrach krotką rzeczą / Cymbrowie y Niemcy z Cymbriyskiey Morzem otoczoney Wyspy / ktorą Cymbricam Chersonesum łácinnicy zową / gdzie dziś Krolestwo Duńskie / y Xięstwo Ditmárskie / Holsáckie etc. Roku od záłożenia Rzymu 640. Secundum Tacitum de moribus Germanorum scribentem, á przed zbáwiennym narodzenim Páná Christusowym 100. lat / zebrawßy sie z Sąsiády swoimi / iák tenże Tacitus y Strabo / tákże Kroniki Duńskie / y Swedskie świádczą (z Swedámi / z Gotámi / z Gepidy gdzie dziś Żmodź / Litwá y Łotwá / z Vlmigawy / gdzie dziś Prussowie / Połowcy gdzie dziś Podole / y z Wołyńczámi / z Stábany / z Amaxobity / z Ombrony / z Jatwiezy / ktorzy ná ten czás według Ptolomeusá y Josta Deciussá w tych mieyscach gdzie dziś Brzeście Litewskie / Lublin / y Podláße mießkáli) ciągneli do Jllirıku / gdzie dziś Ziemie Sláwáńskie / dla niewczásow zimná nieurodzáiu / y potopu Morskiego. Tám w Jlliriku pod Miastem Norcbeią / Curiusá Carboná Ráyce Rzymskiego / ktory ná ten czás ono Páństwo álbo Prouincią trzymał / z woyskiem porázili / y pogromili / stámtąd do Fránciey / álbo Galliey (ktora ießcze ná ten czás Rzymskiey mocy nie służyłá) y do Hispániey zbroyno sie ręką po onym zwycięstwie obrocili / A gdy ich Francuzowie / y Hispani Celtiberowie z Ziem swych wygnáli / do Włoch ciągneli / tám potym gdy mieysca ku osadzie nie mogli v Rzymian vprosić / Juniusá Syllaną Hetmáná Rzymskiego z woyskiem porázili. A gdy trzeci raz Rzymiánie przeciw im do Fránciey Marká Scaurusá postáli / skoro sie woyská stoczyły / pobili Włochow y Francuzow Cymbrowie y Gepidowie. Czwarty Hetman Rzymski Cassius Longinus ná nich sie oburzył / ktorego też Tiguryni / narod Niemiecki / Towárzyßy Cymbrow meżnych / ná gránicy Allobrogow / ktorą Ziemię dziś Sawoyskim Xięstwem zową / miedzy Włochy á Francią / porázili / y sámego Hetmana Cassiusá Longiná y Towárzyßá iego Luciussá Pizoná zábili / y woyská Rzymskie ná głowę pogromili.

Cimbrica chersonesus.

O tym też czytay Josta Decium in Antiquit. Polon.

Przodkowie Litewscy / Swedscy / y Duńscy naprzod do Jlliriku z pułnocy ná południe y ná zachod sie puścili.

Carbona porázili. Do Fráncey y do Hispániey z Jlliriku.

Do Włoch sie záś prowádzą Juniusá porázili.

Scaurusá y Francusow zbili.

Allobroges circa Rodani ripā quæ hodie est pars ducatus Sabaudiæ & Delphinatus.

Hetmanow trzey Rzymskich ná Cimbri y Gepidy.

Wypráwili ießcze Rzymiánie piąty ras Hetmánow trzech Rzymskich do Fránciey przeciw Cymbrom / Quintusá Cepioną / Caiussá Manliussá / y Marcá Aureliussá /

Aureliussá / á iż wßyscy trzey rządzić chcieli woyskiem / gdy Cepio sobie pierwße mieysce iáko od Senatu zleczone przywłaßczał / powádzili sie w Fránciey dla tego y Ziemię Francuską / tákże woyská káżdy swoie osobno ná troię rozdzielili / co słyßąc Cymbrowie y Gepidowie Litewscy / złączyli sie z Niemcámi / z Tiguriny y z Ambrany / álbo Ombrony / ktorych Ludouicus Decius / fol 35. o Fámiliey Jagełowey pißąc / kłádzie być sżey krainy / gdzie dziś Lublin y Brzeście Litewskie / mowiąc / statim post Ombrones, id est, Lublinensem Palatinatum &c. Zaraz tedy vderzyli ná niezgodne Hetmány Rzymskie Cymbrowie / y Gepidowie / ktorych wielką poráßką pogromili / y zwyciężyli / ták srogo iż ośmdziesiąt tysięcy Rycerstwá Rzymskiego ná plácu poległo / á Woźnic sámych y Kucharzow czterdzieści tysięcy pobili / y dwá obozy Rzymskie Cymbrowie / Prussowie / Duńczycy / Swedowie / Niemcy / Ombrones / Podlaßánie / y Gepide przodkowie Litewscy wzięli / Hetmáná też Marca Aureliussá poimáli / y dwá Synow Burmistrzowskich zábili. Dla tego pospolstwo Rzymskie / ktore dawno ná Cepioną waśń miáło / zá tym iego nowym nießczęściem osądziło go / y winnym być skazáli / tey srogiey á nigdy Rzymowi niesłycháney porázki / iż sie / miásto Hetmanowi należy / źle / á nieprzystoynie spráwował. Tákże był do ciemnice wsádzon / gdzie y w więzieniu vmárł. Trup iego ná pole Gemonyskie gdzie złoczyńcow wießano y zábijano / od Kátá był nági wywleczon / y dobrá iego ná pospolitą rzecz wzięte.

Niezgodá á wiele Hetmánow wiet nim woysku ták rzeczy szkodliwa.

Tymże xráłte Turcy Chrześciańskie woyská raz porázili.

Bo ácz ná ten czás ießcze Lubliná y Brześciá nie było / ánio nich słychał Ptolomeus / ále iednák ty mieyscá mieni być z ktorych Ombrones wyszli.

Ad scalas Gemonias.

Przyczynę tego srogiego porázenia Rzymskich woisk z Cepionem / Trogus Prompeius y Justinus lib. 32. świętokraydztwo być kłádą / iż był Cepio przedtym złotá z Jeziora Tolossanskiego wyiał / sto y dziesięć tysięcy funtow / á śrebrá po pięć kroć dziesięć set tysięcy pondow: ktore skárby vtopili byli z dawná w tym Jezierze Tectosági Sławacy zá porádą Bogow swoich / bo ich byli zebráli z woyny y z łupow / o czym czytay v Justinussá.

A Cymbrowie y Gepide przodkowie Litewscy po tym sławnym zwycięstwie ciągneli przez Francią wtory ras do Hispániey / zkąd gdy ich Celtiberowie wygnáli / ná zad sie do Fránciey wrocili / á tám sie z Teutonámi narodem Niemieckim y z Ambronámi / ktorzy byli (iesli Deciusowi wierzymy) z Podláßá złączyli / á vrádzili y postánowili miedzy sobą / áby Alpes gory wysokie przebywßy Rzymu dobyli / y wßystkę Włoską ziemię zá ták ßczęśliwym powodzeniem opánowáli. Ták tedy z trzemi woyskámi rożno do Włoch przez gory Alpes / ktore są obroną Włochow / ciągneli / po onym sławnym zwycięstwie nád Rzymiány we dwu lat. Co vsłyßawßy Marius Hetman Rzymski / dziwną prędkością z woyskiem im zábieżał / á naprzod z Niemcámi pod sámymi początkámi gor w polu / ktore zową Aquas Sextias, ták Florus piße / bitwę zwiodł tym postępkiem / iż gdy Niemieckie woysko rzekę y inße wody zásiádło / Rzymskie vphy nárzekáły dla niedostátku wody ná Mariusá Hetmáná / ktorym Marius odpowiedział / wßákeście meżowie / ono wodę macie v swych nieprzyiaciol / idźcie á weźmicie iey sobie / záras tedy z chęcią wielką z krzykiem / y z zápalczywością Włoßy do Niemcow / á Niemcy Teutonowie do Włochow stoczyli / y ták sie potkáli / iż gdy Włoßy Niemcow przemogli / po zwycięstwie wodę z Rzeki ná poły ze krwią zmießaną pić musieli / á więcey krwie niż wody wypili. 150000. tysięcy Cymbrow y Gepidow ná plácu poległo pierwßego y wtorego dniá według Welleiusá. A Orosius świádczy / iż ich 200000. tysięcy zabito / á 80000. poimano / ledwe 3000. vbiegło. Tewtobochus ich Krol / ktory ták był chybki / iż czterech / á czásem sześci koni zwykł był razem z koniá ná koń przeskákiwáć / w ten czás ná iednego gdy vciekał niedospiał wskoczyć / bo w pierwßym skoku poimány / á iż był wysokiey vrody / y strzelistego wzrostu / za osobliwy dziw był mian / bo gdy go wiedziono miedzy inßymi znákami zwycięstwá / w poyśrzodku nád wßytkimi wyniosłego widáć było.

Wtory raz náßy wędruią z zwycięstwem przez Francią do Hispániey

Do Włoch ciągną z nowu Cymbrowie y Gepidowie.

Bitwá z Niemcy ad Aquas Sextias.

Viri inquit estis en illic aquas habetis.

Eaq; cædes bestiarum fuit, vt victor Romanus de cruento flumine non plus aquæ biberit quā sanguinis Barbarorum. Florus.

Liczbá Niemcow porázonych.

Tewtobochusse Krolá dziw kość.

Cymbrowie z Gepidámi do Włoch ciągną.

Cymbrowie z Gepidámi / y Ambronowie náßyńcy / ktorzy ciągnęli z oſobnym woyſkiem do Włoch / vſłyſzawßy o poráženiu towárzyßow ſwych Niemcow / ktorych w on czás Włoßy Tewtonámi zwáli / á dziś Tudeſkámi / namniey nierozpaczáiąc w ſwoiey mocy / y zwyćięſtwie / puśćili ſie wielką mocą proſto ku Norikowi / á potym ſie przez gory y ſkáły wyſokie / nád nádzieię Włochow / przepráwili / á iż byłá Zimá w ten czás / dziwuie ſie temu bardzo Florus Hiſtorik Rzymſki mowiąc / ći iuß (to ieſt Cymbrowie) ktoby powiádá temu wierzył / zimie przez Alpes Gory / ktore od ſniegow wyżßey ſie podnoſzą / od wierzchu gor Trydentſkich do Włoch z wielkim gwałtem burząc y paląc wćiągnęli byli. Dziwowáli ſie Włoßy / zniewieśćieli / iß Cymbrowie ważyli w zimne niewczáſy do nich przez wynioſłe ſkáły ciągnąć / bo ty gory ktorychem ſam doznał / wielkimi nád miárę śniegámi záwżdy opływáią / myſmy ich w Bulgáriey Roku 1575. z wielką trudnośćią y niebeſpiecznośćią iádąc z Turek przebyli / ták iß nam Konie co milá zdychały / á ſamiſmy piechotą wßyſcy ile nas było / niebrákuiąc oſobámi / czáſem po pás brnąc w śniegu muſieli / drugi czáſem wpadł po ßyię / ážeſmy go muſieli wywłoczyć. A gdy z wierzchu z śnieżyſtey ſkáły ſtoczyłá ſie brełká śniegu iáko pięść / niż ná doł doleciáłá / byłá ták nawiękßy dom / bo ták ná ſię tocząc ſie śnieg brałá / właſnie iáko owo v nas dzieći bryłę śniegu waláią / á gdy lecząc z gory ony bryły chroſty y drzewá łamią / czáſem poſpolicie ludzi zábijáią. Jáko y Helwetowie álbo Szweicerowie / z ſtrony Ceſarzá Carolußá piątego / ras ták byli wielkie Woyſko Krolá Francuſkiego w Gorach Włoſkich pobili / śnieg tylko z wierzchu ſkał ná nich / gdy iuß w śrzodek weßli / zwaláiąc / y ták ich śnieżną bronią do gruntu porázili / nas ták Pan Bog ſam zdrowych krom koni wcále przeniosł. A to ſie nam ießcze tráfiło tydzień przed Wielkanocą / kiedy iuß tám Láto bywa / y v nas ciepley / Ale zimá y śniegi w gorach ſamych okrutne były / coß kiedy zimie. A tey wędrowki mieliſmy dzieśięć dni z Tracyey / przez Bulgarſkie Bałchany do Dunáiá Mulcáńſkiego / ktory tám ná milę wßerz płynie / pod Vruśćiukiem Miáſtem y Dziurdziowem. A tom dla tego przytoczył iß experientia wiele człowieká vczy / *non tamen pœnitebit aliquando meminiſſe malorum*, złą przygodę z ktorey ſie da Bog wywichłáć ſerce žáłośnie wſpomniawßy przymußą dla przykłádu drugim wyrázić / ále ku rzeczy przedśięwziętey pioro obrocę.

Gepidowie y Cymbrowie nád nádzieię Włochow zimie Alpes przebyli.

Alpes gory wielkimy śniegámi ſrogie.

Alpes w Bulgáriey / ktore Bałchanámi zowią Turcy / á Moſkwá ziemnoi poiás.

Śniegi z gor bryłámi y kupámi lecące.

Helwetowie w gorach śniegiem woiſko Francuſkie zbili.

Cymbrowie znáć byli z náßych ſtron.

Ták tedy znáć iż Cymbrowie / Gepidowie / y Ombronowie / byli z náßych zimnych pułnocnych kráin / ktorzy to zimie przez Alpes cierpliwie nieſpodziáni gośćie do Włoch brnęli. Co vſłyſzawßy Rzymiánie zaras Quintuſá Catulußá towárzyßá Mariuſowego z woyſkiem poſłali / áby Cymbrom prześćia gor zabronił / Ale ſkoro wyrozumiał iß trudno było ták wielkiemu gwałtowi nieprzyiaćielſkiemu odeprzeć / od Alpow ná rowne polá z woyſkiem vſtąpił / á obá brzegi Ateſis Rzeki pod Weroną obronnie oſádził / moſt ku temu przez Rzekę vczyniwßy / áby iego Zołnierze ieſliby ich nieprzyiaciel nágrzewał / s przećiwnego brzegu beſpiecznie mogli do niego przeyść. Ale nawáłność y moc Cymbrow y Gepidow Catuluſá z woyſkiem Rzymſkim od Ateſin Rzeki odbili / iß muſiał z Rzymiány vciekáć. Aż ſam Marius nátychmiaſt z Rzymu ſie przećiwko nim wypráwił / á przebywßy Padum Rzekę / woyſko ſwoie z Catuluſowym złączył. Cymbrowie też przez Ateſin Rzekę śmiáłośćią barbarſką brnęli / bez łodzi / y bez moſtow / á gdy ſie w wodzie byſtrey áni tarczámi / áni rękomá oprzeć mogli / podćiąwßy wielki lás gáć vczynili / á ták ſie przećiw Włochom z krzykiem y z hukiem ſtraßnym Cymbrowie / Cymbrowie / wrzáſliwym y krzykliwie ogromnym głoſem ſami powtarzáiąc przepráwili. A iáko Florus piße / by byli ták záraz ogromnym ſturmem do Rzymu ciągnęli / w wielkimby á w wątpliwym ſtráchu rzecz byłá. Ale w Weneckiey Kráinie / ktorą Stadius zowie *partem Galliæ Togatæ*, z zachodu Ateſis / ze wſchodu Adriátickim Morzem / z południá Paduſem / z pułnocy

Rzymiánie chcieli prześćia gor Cymbrom zábronić.

Catulus Ateſin oſſadził.

Mari⁹ przez Padum ſie przepráwił.

Śmiáłość Barbarſka Cymbrow.

Et ſi ſtatim infeſto agmine vrbē petiſſent, grande diſcrimen eſſet,

Gránice Weneckie przy Lombardiey.

z pułnocy Natizonem Rzekami otoczoney / położyli ſie Cymbrowie obozem / A tá Ziemiá ieſt nád inße Włoſkie Kráiny vrodzáiem / wczeſnośćią ziemie / y pogodą Niebá naroſkoßnieyßa / w ktorey náßy zlenieli / á Marius im vmyślnie bitwę zwłoczył / áż ſie vżywániem chlebá y mięſá wárzonego / tákże ſłodkiego winá w roſkoßney Ziemi vcießyli / y roſpieśćili / gdyż poſpolicie Zołnierzom roſkoßy wádzą / bo w nich nalepßy Rycerze zniewieśćieią.

Fortel ná bárdzo śmiáłego y gotowego nieprzyiaćielá zwłoczenie powłácznie cunctatio.

A potym náßy mili nieopátrzni Cymbrowie y Gepidowie mnimáiąc iß ſie ich Marius boi / y tußąc iákoby iuß Włoſką Ziemię opánowali / poſłáli do niego kilo rázow / áby ſie z nimi potykał / á dzień bitwy náznáczył. Y złożył im názáiutrz drugiego dniá czás y mieyſce potkánia / iáko Florus piße / ná ßerokim á rownym polu / ktore *Claudium* zową / á Plutarchus trzeći dzień od żądánia bitwy *in Mario de uitis Illuſtrium uirorum* być piße / *tertio nonas Sextiles, in campo Vercelenſi.*

Gepidowie y Cymbrowie ná woynę wołáią.

A gdy ſie ták obie ſtronie z wielkim grzmotem / y krzykiem ochotnie potkáły / Marius fortelow chytrych vżywáiąc porázil Cymbrow / iż ich ná plácu 104000. tyśięcy poległo / á 40000. tyśiąc poimano. Włochow też trzećia część tey liczby vbitych zoſtáło / ktorá bitwá ſroga przez cały dzień trwáłá.

Cymbrowie porázeni.

A to zwyćięſtwo ktore Florus Bogom przyczyta ſławne / y wßytkiey Monarchiey Rzymſkiey nawdzięcznieyße y naſzczęśćie (gdyż wßyſcy przed Cymbrámi drżeli) Marius otrzymał / nie mocą ále chytrym fortelem z zwłoczenia y z ßykowánia woyſká ſwego / ktory fortel do dzielności iák práwy Hetman przydał / náſláduiąc w tym Hannibala / kiedy ono był Rzymian ſrogo *ad Cannas* porázil.

Per ipſos ſi credere fas eſt Deos.

Marius fortelem Cymbrow porázil.

A ták poſtępował / naprzod czekał áż ſie w roſkoßach Cymbrowie iákom pierwey nápiſał / rozlezeli / y zlenieli / potym dzień potkánia obrał mgliſty / áby ná nieprzyiaćielá mogł śnádnie bez wieśći vderzyć / ktemu wietrzny / áby im piáſek od wiátru y koni wzruszony w twarz y w oczy kurzył / ſobie powietrze przyſtęp obrawßy / też vphy ſwoie ßykował przećiw wſchodu Słońcá / iż gdy mgłá ku południowi vpádłá / a Słońce ſie iáſnie roſwiećiło / záraz od łśnienia zbroy / y przybic Rzymſkich zdáło ſie Cymbrom / iákoby ſie Niebo zapaliło / á dla odbijánia błyſkánia / y promieniow od zbroy y Słonecznego blaſku pátrzyć ná Włochow nie mogli / gdy ſie im trzey z iednego widzieli / A tu ſie káždy ſprawcá ludu Rycerſkiego / y Rotmiſtrz náuczyć może z Hiſtoriey ßykowánia woyſká / czego dáley czytáiąc więcey ſie domáca. A gdy iuß ták porázil y roſpłoßył Cymbrow y Gepidow Marius / niemnieyßą miał woynę z żonámi ich / iáko z onymi ſamymi / Bo gdy ſię wozámi y koláſami zewſząd mocno obwarowáły / ná wierzchu onego obozu ſtoiąc / iáko z Baßt álbo Zamku iákiego mężnie ſie broniły / ſpiſámi / włoczniámi / y rozmáitymi poćiſkámi Włochow ſturmuiących bijąc / á potym śmierć ich zacnieyßa ießcze byłá niż bitwá / Bo gdy ich Włoßy niemogli dobyć / rokowáły z Mariuſem ſamy Cymberki y Gepidanki / s ktorych Literki iog / przez poſły podawßy mu Condicie / áby ie przy ſwych wolnośćiach zoſtáwił / (pátrz ták niewiáſty grube wolnośći naprzod przeſtrzegáły) Potym áby Mniſzkámi być mogły według zakonu Káplánſtwá Pogáńſkiego Rzymſkiego / Bogini Weſty gdyż im mężow pobito / á gdy tego niemogły vprośić / w onym obozie / podáwßy naprzod y pobiwßy wßytki dziatki ſwoie / áby w niewolą Włoſką żywo nie przyßły / ſamy ſie potym mężnie z Włochy do vpadu śiekły / drugie poobrzynawßy wárkocze álbo włoſy ſwoie / kręćiły powrozy / á ſamy ſie ná drzewách / y od wierzchow wozow / y ná dyßlach powieśiły / á drugie mężnie Włochow bijąc á niechcąc ſie dáć poimáć / w polu do gárdłá ſie zbić dáły.

Poſtępek ßykowánia woyſká Mariuſowego.

Nec minor cum vxoribus eorum pugna, quam cum ipſis fuit.

Niewiáſty Cymbryſkie mężnie ſie bronią z obozu.

Cimberki rokuią z Mariuſem podawßy mu condicie.

Okrutna ſtáłość Cymberek y przewáżne męſtwo.

Tey dzielnośći podobną naydzieß Litawow ich potomkow ná zamku Pulłenie w Żmodzi / gdy ich Niemcy dobywáli / zá Olgierdá / iß tákże náſláduiąc ſtárych mátek ſwych / żony ſwe y dziatki popalili / á ſami ſie do gruntu zbili / áby żywo w ręce Krzyżakom hárdym nieprzyßli / O czym Cromerus *fol. 201 lib 12.* Miecho. *fol. 234. lib. 4 cap. 22.* doczytaß ſie / ále ießcze dáleko ſtąd do onąd / wracam ſie grzecży.

Beleus

Baleus Krol Cymbriyski. Baleus Krol Cymbriyski meżnie przebijáiąc vphy Włoskie ná plácu zábity zostáł. Ná onym poboysczu potym s trupich kości iák Kroniki Włoskie / y
Płoty s kości. Swedskie dowodzą / Masillenszowie Włoszy / płoty koło Winnic czynili / á ziemiá krwie y tłustości nápełniona / nád zwyczay płodna sie stáłá: dobry to był nawoz.

O Gotach / Getach y Gepidach przodkach Litewskich / y Sławáńskich / Rozdział trzeći.

Ak tedy masz Czytelniku miły o powodzeniu / dzielnościach / y srogim ná ostátek pogromieniu meżnych Cymbrow y Gepidow / Aisz w ich towarzystwie y z ich narodu Litwę / Zmodź / y Lotwę być kłádę / tedy tę rzecz ná pewnym fundamencie prawdą Historiey vgruntowáną / zákłádam / iákomći to iusz wyszey dostátecznie podał / w wywodzie tych Cymbrow y Gotow / od Gomera Jáfetowicá y Togormy Syná iego / ktorych też narody Ezechiel Prorok S. w tych
Ezechiel. 38. stronach pułnocnych / gdzie dziś Zmodź / Lotwá / Prussowie stárzy y Litwá / iásnie opissuie / gdy mowi: w Rozdziele. 38. *Gomer & Togorma latera Aquilonis.*

A ták dzielności Cymbrow sami Niemcy sobie przywłaszczyć niemogą / ponieważ y Liuius y Florus gdziekolwiek mowią o Cymbrach rożno Niemcow miánuią: Co naydziesz v Florussa lib. 3. cap. 3. gdzie mowi / *Cimbri, Teutoni atq; Ti-*
O tym też czytay Volateranum / lib. 2. geogr. *gurini, & Ombrones uel Ambrones.* A tu Cymbrow ná cele położonych masz rozumieć Swedskie / Duńskie / Lotewskie / y stárych Prussow narody stárożytne / tákże Gepidy przodki Litewskie y Zmodzkie / ktorzy w ostátnich kątách y brzegach Oceanu Baltickiego / ktory dziś Niemieckim Morzem zowiemy / mieszkáli / iáko Florus mowi / y iáko ich Ptolomeus y Jul: Cesar in Comentarijs opissuie / A ná tę wypráwę do Illiriku / y do Włoch złączyli sie byli z Niemcámi / álbo Teutonámi iáko z sąsiády y z Ambronámi / ktorych Ptolomeus y Decius w tych polach gdzie dziś Podlásze etć. z dawná kłádą. A o Gepidach przodkoch Litewskich / iż byli záwżdy w sąsiedztwie y w towárzystwie ták woiennym / iáko domowym z Cymbrámi / y z Getámi / O tym wszedzie naydziesz iásnieysze nád Słońce świádectwá y dowody / przeto cokolwiek Cymbrowie y Gotowie sławnego czynili / to też słusznie ma być przypissano y Towárzyszom ich Gepidom.

A po tey porászce ácz niemáła część Cymbrow / Ombronow / y Teutonow álbo Niemcow zostáłá / wszákże sie iusz pokrzepić nie mogli / vtrácíwszy ták wielką moc / przeto iedni poddawszy sie Rzymiánom / ná gránicach Włoskich zostáli / Drudzy w Niemieckich kráinach / y w Franciey osiedli / á drudzy ktorym było trudno o ossady / názad sie do tych kráin pułnocnych / z ktorych byli pierwey wyszli / wrocili / iáko do Daniey / do Prus / do Zmodzi y do Litwy / á drudzy do Jeziorá Meotim / y do Rzeki Tanais / iáko Florus pisze. A isz we Włoszech / w Franciey / y w inszych dálekich kráinach walcząc długo sie włoczyli / z towárzystwem rożnych narodow / tedy też stąd zá spolnością y zwyczáiem rozmáitych iezykow mowę swoię zmienili / bo Swedowie y Duńczycy właśni ináczey mowią niż Niemcy / Kurlandowie tákże / Prussow stárych ostátki / Lotwá / Litwá y Zmodź rożnych iezykow rożne y rozmáite słowá w mowie swoiey iáko słyszymy máią.

Wszákże

Wszákże Cymbrowie / Gotowie / Gepidowie / Litwá / Zmodź / Lotwá / Swedowie / Duńczycy / iedne* są narodu od Gomerá / y Togormy / ácz iezykiem y obyczáiami nieco ieden od drugiego rożny. Jáko też widzimy / Wrony / Gáwrony / kruki / kawki / Kraski / Sroki / ktorych też iest ieden / ácz nieco rożny pierzem y głossami / rodzay / wszákże iednego wroniego wszyscy przyrodzenia / á gdzie Gáwroni lecą / tám sie też Kawki / Krucy / Wrony miedzy nich mieszáią. Tákże gdy sie Cymbrowie y Gotowie do Włoch wypráwowáli / ciągneli z nimi y Gepidowie / Litwá / Lotwá / Kursowie / iáko iednego rodu y ziem ludzie / á Russacy záś y Sławacy iáko Sąsiedzi etć.

Niechay iusz tedy o tym będzie dosyć Czytelniku miły / A teraz záś ie o Gotach samych niemniey rycerską dzielnością sławnych narodach / rzecz przedtym poczetą vmyślitem ći skutecznie á dowodnie wywieść.

Położyłem tedy naprzod w wywodzie Synow Noego y ich potomstwá / Gotow przodkow Litewskich początki od Togormy Syna Gomerowego á wnuká Noego / ktorych dzielne y zacne spráwy Niemcy / Duńczycy y Swedowie (iáko y Wandalitow / y Cymbrow) sami sobie przypisuią / w ktorym prożnym mniemaniu bárdzo sie przeciw wszystkim postronnym / náostátek y przeciw swoim własnym Niemieckim Historikom myla.

Do opuściwszy dla krotkości sławnych y dawnych Historykow Greckich / Procopium Cesariensem / ktory o woynie Gotskiey w Księgach pierwszych / wto-
Agatias lib. 1. & 2. Procopius Cæsarien. lib. 1. 2. & 3. de bello Gotico, Iornandes de rebus Gæticis, Blondus decad. 1. lib. 8. & lib. 1. Dec. 1. Cornel. Tacitus, Diuus Gregorius &c. rych / y trzećich / etć. pisał / tákże *Agatiam Græcum & Iornandem de rebus Gæticis, Blondum Decadis 1. lib. 8. de inclinatione Romanæ Monarchiæ, & eundem lib. 1. Decad. 1.* y *Cornelium Tacitum*, o położeniu Ziem y obyczáiach Niemieckich etć. *Diuum Gregorium Papam, Raphaelem Volateranum lib. 2.* y inszych wiele stárodawnych á wielce záwołánych Historykow, Tedy świeżymi ich że Niemieckimi Historykámi / to ich mniemanie być prożne okażemy. Naprzod *Tilemannus Stella Signensis* Niemiecki Teolog opisuiąc *origines gentium in genealogia Christi*, ták pisze o Gotach / zowąc ich Getámi:
Gotow z Sławieńskich kráin wywodzą. *Gætas autem Gotos esse nihil dubium est, quos etsi multi in insulis maris Baltici tanquam* αὐτόχτονας *natos esse fingunt, tamen cum initia generis humani in oriente fuerint, ut Moises testatur, consentaneum est, completum esse occidentem & septentrionem, paulatim progressu, ex oriente posteris Noha &c. &c.* A Geti (powiáda) to iest Prussy stare / Litwę / Zmodź y Lotwę / być Gotámi / nie iest namniey rzecz wątpliwa / ktorych ácżkolwiek wiele Historikow ná Wyspach Morzá Baltickiego / to iest Duńskiego / Swedskiego / y Gotlandskiego / przed wieki być národzonych zmyśláią / to nie iest ku rzeczy / poniewaź początki narodu ludzkiego ná wschod Słońcá sie naprzod po potopie rozmnożyły / iáko o tym Moizesz świádczy: słuszny iest tedy dowod / isz zachodnie y pułnocne Kráiny po lekku á znienadzká były dopiero narodámi ludzkimi nápełnione / kiedy potomstwo Noego ze wschodu Słońcá / to iest od Babel Wieże ku zachodowi y pułnocy postepowáło. To tu masz świádectwo pierwszego nieládá Historiká y Teologá Niemieckiego / ktory Gotow nie z Niemcow / áni z Swedow / ále z Getow (ktorych Ouidius / Plinius / Ptolomeus / y inszy w Litewskich / w Zmodzkich / w Moskiewskich / Prekopskich / Podolskich / Wołyńskich y Wołoskich kráinach opissuią) narod być rozmnożony iáwnie świádczy / á isz nie Getowie z nich / ále oni z Getow / y z Gepidow poszli / y Duńskie / tákże Swedskie Wyspy w Skandawicy znienacká osiedli.

Dáley záś pisze: *Et facilius in arctoo latere processerunt gentes, quia ibi non impediuntur itinera mari, ut in litore maris mediteranei*, y snádniey sie powiáda rozszerzyły y rościągnęły narody ludzkie w pułnocnych kráinach / gdzie dziś Litwá y Ruś / bo tám drogi nie bywáią przeszkodzone Morzem / iáko sie trafia nad brzegámi Morzá miedzyziemskiego.

Procopius

Procopius Cæſarienſis.

Procopius też Grecki Hiſtoryk Gotow tákże Getámi zowie lib. 1. & 2. belli Gotici. Tenże też Procopius Gotow Wiſſigotow/ Wandalitow/ y Alanow iednym imieniem wßyſtkich Sarmatami zowie/ y ieden ich był narod/ tylko iß powiáda byli trochę rożni Xiążąt y wodzow ſwoich rozdzieleniem/ A iß Hiſtoryą piſał zá czáſow onych dawnych/ gdy Gotowie płużyli/ tedy też ich oſoby

Jákiey vrody byli Gotowie

iáko ſam widział ták opiſſuie/ iß ſą białego ciáłá/ włoſy płowe/ oczy wielkie máią/ iákie dziś wßyſtki narody Ruſkie y Sławáńſkie widzimy. Tenże Procopius w kſiegach 5. piße/ iß ći Gotowie wyßli s tych mieyſc gdzie dziś Moſkwá od Donu álbo Tanais Rzeki/ A tę przyczynę kłádzie/ iß ſie (powiáda) tráfiło niektorym młodzieńcom zágonić zá Jeleniem przez Rzekę Don/ álbo Tanais/ á gdy dáley ku zachodowi báwiąc ſie łowámi záßli/ wrocili ſie ná zad do ſwoich/ y powiedzieli im/ iż widzieli bárdzo dobre y okſite polá/ y role ná zachod/ Oni tedy vfáiąc w mocy y broni ſwoiey/ przyßli z woyſkiem áż do Dunáiá wßędzie zwyciſtwo otrzymawáiąc. A potym z Rzymſkimi Ceſarzámi przymierze wzięli/ do Włoch záś przyciągnęli/ á ná oſtátek áż do Hiſpániey przebyli/ to ták Procopius.

Proco. lib. 5.

Proco. ad Iſtrum uſq; uincendo peruenerunt.

Spartianus in vitis Cæſarum.

Spartianus też w opiſaniu żywotow Ceſarſkich Getami Gotow zowie/ ktorych 300000. Claudius wtory Ceſarz v Miáſtá Martinopolim w Meſſiey álbo w Bulgáriey Sławieńſkiey Ziemi poráził.

A Volateranowi lib. 2. zgádzą ſie być Gotowie z narodu Cymbrow/ o ktorych Florus piße/ iß ſie ich oſtátki po poráżce od Mariuſſa wrocili ad Meotidem/ gdzie też dziś nie Niemcow ále Sławakow miedzy Tatarami pełno.

Herby ſtárich Gotow y Cymbrow.

Też y po Herbie okázuią ſie być Getowie ſtárzy właſnie z Ruſkich kráin/ ktorzy Niedźwiedzicę zá Herb ná Chorągwiach y ná Tarczach nośili/ iáko o tym Cornelius Agrippa in Arte Heraldica capite 81. piße. Cymbrowie záś Byká ná znák mocy ſwoiey/ á Alanowie Kotá/ Polacy Orłá/ Niemcy Lwá zá Herb vżywáli.

Cornel. Agrippa in arte Heral. cap. 81.

Sigiſmundus záś Herberſteinus in Commentarijs rerum Moſchouiticarum fol. 114. ták piße o Gotlándiey/ Gotlandia quoq; inſula regno Daniæ ſubiecta &c. Gotlándia powiáda Wyſpá morſka Kroleſtwu Duńſkiemu poddána/ ná tey odnodze morſkiey Baltickiey leży/ s ktorey wiele ich mniemáło Gotow wynidź/ gdyż tá Wyſpá dáleko ciáśnieyßa ieſt/ niżli ktoraby ták wielka wielkość ludzi/ iáko byłá Gotow/ w ſobie ogárnąć miáłá: nád to ieſliby Gotowie z Skandiey iák niektorzy wywodzą mieli wynidź/ á potym z Gotlándiey do Szweciey/ tedy pewna/ iß powtore odwroćiwßy przez Skandią drogę/ muſieliby ſie ná zad wroćić/ ieſliby chcieli do Włoch ſtámtych ſtron iáko Gotowie ciągnąć. Quod rationi minimè conſentaneum eſt, co ſie z rozumem áni z rzeczą/ powiáda Herberſtein/ by namniey y żadnym ſpoſobem prawdy nieſtoſuie áni zgadza etc. A tu maß wtore świádectwo iáwne/ iß Gotowie nie z Gotlándiey áni z Scandiey/ áni z Szweciey/ ále z Litwy/ Zmodzi/ y z Moſkiewſkich kráin Meotſkich y Tanayſkich wyßli/ iáko ſie też to pięknie zgadza v Jowiuſſa libro de legatione Moſchouitarum, z trzećim wywodem o Gotach/ Demetriuſſa Posłá Moſkiewſkiego w Rzymie: ktory tákże Gotow wietßą część z Moſkwy y z Zawolſkich Tatarow/ tákże z zebrániey drużyny y gminu Lotewſkiego y Litewſkiego wywodzi/ ktorzy przed tyſiącem y kilkiemdzieſiąt lat z Krolem ſwoim Totilą Rzymſkie Ceſarſtwo y Rzym miáſto prawie z gruntu byli wywrocili/ etc.

Mowi mniemáło/ to ieſt/ ktorych ſie wiele w mniemániu ſwym myliło.

Toż też Wápowſki y Bielſki z Herberſteinem mowią zgodnie.

Tu iáwnie potwierdza Herberſtein/ iß Gotowie nie z Scandiey áni z Szweciey/ ále z Ruſkich y Litewſkich pol gdzie byli Połowcy wyßli.

Paul. Jouius in Moſch.

Totila Krol Gotſki.

Carion záś Niemiecki czwarty Kronikarz lib. 3. monar. 4. ætatis 3. o Gotach piſząc/ zowie ich być Niemcámi z Gotlándiey Wyſpy/ ktorzy powiádą część Lotewſkiey y Litewſkiey Ziemie oſiedli/ bo ty obiedwie kráinie przez morze leżą przećiwko Gotlándiey. Ale w tym co mi káżdy w Hiſtoriach namniey biegły zezna/ Carion toru vſtąpił/ Bo Gotowie ruſzywßy ſie s tych pol/ ktore ſą zá Kijowem/ Roku od Chriſtuſá 253. wtárgnęli wielką mocą do Tracyey/ w woyſku trzech

O tym też czytay Cromerá lib. 7 et lib. 1. tákże Volateranum in Gotis.

ſet tyſięcy/ co ſamże Carion lib. eod. wyżßey przećiw ſobie piße. Tám woiuiąc Rzymſkie páńſtwá/ w wálney bitwie Deciuſá Ceſarzá y z Synem zábili/ iák o tym będzie niżey. A tu ſie iáwnie pokázuie/ iß Gotowie s ták wielkim woyſkiem 300000. krom żon y dzieći/ podobniey s tych pol gdzie dziś Moſkwá/ Litwá/ Wołyń/ Podole y Przekop álbo Tauriká/ wyßli/ á niß z Gotlándiey/ iák ſie Carion domniemawa/ ponieważ z tey wyſpy/ ktorey niemáß więcey iedno oſmnaście mil ná długą/ ták wielkie woyſká wybráć ſie nie mogły/ co y Wapowius y Bielſki wſpomináią. Bo y dziś Krol Duńſki niezbierze zniey ledwo kilko ſet/ á nawięcey tyſiąc Ludu gotowego do boiu/ y to ná gwałtowną potrzebę. A co też Carion piße (niemogąc ſie z ſwoimi Gotámi bez Litwy obyść) iżby Niemcy z Gotlándiey Wyſpy przyßedwßy część Litewſkiey y Lotewſkiey Ziemie opánowáć mieli/ á potym ſie Gotámi názwáli/ tedy y to nie ku rzeczy/ ponieważ Gotowie przed tyſiącem lat trzemá ſty czterdzieſtą piącią dosyć sławni y Rzymiánom ogromni byli/ przed kilko wiekow/ y przed przyściem Niemcow do Liflánd/ ktorzy dopiero Roku 1234. za Fryderyká wtorego Ceſarzá/ á zá Grzegorzá 9. Papieżá do Lotewſkiey Ziemie Zakon Krzyżácki wnieśli/ á potym tám ten kray opánowáli/ ále Liflantámi nie Gotámi (ktorych iuß ná ten czás moc byłá do gruntu práwie zgáſłá) byli y ſą názwáni. A tu widziß nie tylko w ſámey rzeczy ále w ráchunku lat wielki ßfank/ od roku 253. kiedy Gotowie byli męſtwem ſławni/ áż do Roku 1234. kiedy ſie Niemcy do Liflánd wnieśli. Z Litewſkich tedy kráin y z Moſkiewſkich/ tákże z Wołyńſkich Gotowie poßli/ á nie z Gotlándiey Jnſułki/ áczkolwiek też Duńczykow/ Szwedow/ Cymbrow y Niemcow nád Morzem Pruſkim y ná iego Wyſpách rozmnożonych/ w ſpolney drużynie mieli/ ktorzy wßyſcy Gotámi/ Getami/ Gepidámi y Cymbrámi/ ácz z rożnych narodow zgromadzeni/ iednoſtáynie byli miánowáni/ czego y ſam przećiw ſobie Carion poświadcza/ mowiąc: Non unius autem populi appellatione cenſentur Gotthi, Vandali, Rugiani, Hunni &c. Ale nie iednego ludu mamy rozumieć Gotow/ Bo tymże imieniem rozumieią ſie Wandalitowie (narod Sławáńſki) Rugianowie/ Hunnowie z ktorych Węgrzy/ Gepidowie z ktorych Litwá/ Zmodź y Lotwa/ etc.

Decius Ceſarz od Gotow Sławakow zabit.

Trzy ſtá tyſiecy Gotow.

Carion iuß ná drogę práwą przychodzi.

Piße też Carion/ iß Gotow część w Aziey nád pontem y propontidem około Conſtantinopola kráin kilká oſiedli/ drudzy w Tracyey y Węgrzech zoſtáli/ dziś też ießcze (powiáda Carion) ſławią/ iß w Taurice álbo w Przekopie/ gdzie dziś Tatarowie Przekopſcy/ Gotowie mießkáią/ ktorzy ięzyká Niemieckiego vżywáią/ y Gotámi ſie zowią/ Poty Carion.

Słowá Carionowe.

Alem ia ſam był w tych wßytkich kráinach/ y w Tracyey niedawno Roku 1574. y około Conſtantinopola wßędzie świádom dobrze/ A támem żadnych Gotow/ Niemieckiego ięzyká vżywáiących/ niewidział/ ánim o nich ſłychał. Sławakow tám naßych przodkow wßędzie pełno w Tracyyſkich y w Bulgárſkich Ziemiách ßeroko miedzy Balchanámi gorámi mießkáiących/ tákże w Taurice álbo Prekopie/ ſą oſtanki Gotow álbo Getow Litewſkich/ y Roxolánſkich/ Ruſkich przodkow/ Ktorzy Sławieńſkim ięzykiem (nie Niemieckim) mowią/ á Bydło álbo Czabany w polách páſſą/ á zowią ſie dziś Beſarábami/ Tatami/ Sławakámi y Serbami/ nie Gotami ani Niemcámi/ ktorych tám nievyrzyß/ iżby miedzy Tátárámi y Turkámi oſſady mieli. Ponieważ v nich nád Niemiecki niemáß narodu mierzieńßego/ com właſnym okiem wßyſtko widział/ y káżdyć to powie tám tych kráiow świádomy.

Balchany gory wyſokie/ ktore Geographowie Rodopeos et Hemum zowią.

O tym też czytay Cromera lib. 7 Długoſſa y Miechowiuſſa lib. 3.

Potym Jodocus Ludouicus Decius/ Niemiec/ świeży Hiſtoryk náßego wieku opiſuiąc uetuſtates Polonorum, Jagelonum familiam, & Sigismundi Regis tempora, ßeroko y dowodnie/ ták o Gotach rzecz czyni/ wywodząc ich narod s tych kráin

Słowá Decijuszowe.

gdzie dziś Ruś / Litwá y Polskie kráiny. *Vndecunq; autem orta gens illa fuerit, &c* Ale skądby sie kolwiek począł narod Gotow / máło nam po długich wywodach / ponieważ (powiáda) żadnego narodu pod Niebem niemász / ktoryby sie słuszniey y przystoyniey dzielnościámi Gotow sławnych mogł zdobyć y wielbić / iáko ty narody ktore są położone w północnych Sarmáciey Europskiey kráinach / s ktorych byli stárzy Gitonowie / Getonowie álbo Gepidowie nad Morzem Wenedickim / ktore dziś Kurskim / Zmodzkim / Pruskim / y Liflandskim zowiemy / przodkowie Zmodzcy y Litewscy / s tychże też byli *Getæ* y Dakowie ná pomiedzie leżący / gdzie dziś Wołyń / Podole / y Wołoszy. Ciż Gotowie iż w tych wszystkich kráinach mieszkáli / gdzie Morze álbo Jezioro Meotis do pontu Euxinu wpada / y nád Rzeką Donem álbo Canais / także gdzie dziś Záwolscy y Przekopscy Tatarowie / y Rusacy Moskiewscy / świadczą nam o tym wszyscy Historikowie. A ták powiáda tenże Decius / Gotowie był narod z Sarmáciey Europskiey / y s tych wyższey pomienionych krain záwżdy sie wypráwowáli woiowáć Rzymskie państwá. Ták tedy Gotowie przez wiele czasow przy Rusi w polach mieszkáli / á Polowcámi od pol álbo polowánia y od Polonow byli názwáni / á za Cesarzá Augustá przed národzenim Christusá Páná / Gotowie s tych pol gdzie my dziś mieszkamy / ruszywszy sie / Rzymskie Państwá nágieżdżáć poczęli / Lucullus Hetman Rzymski wypárł ich z Misiey / ále potym dwu Hetmánow Rzymskich Oppiusá Sabiná / y Cornelium Fuscum / obudwu z Legiámi y z woyskámi Rzymskimi pobili / z Antoniusem też Caracallą / y Antoniussami dwiemá *Probo & Vero*, y z inszymi Hetmánámi Rzymskimi częste bitwy zwodzili / O czym Orosius sławny y wiáry godny Historik lib. 7. cap. 7. et lib. 7. cap. 9. etc. dostátecznie pisze. Tákże z Philipem Cesarzem pierwszym Chrześciáńskim / Roku 247. od zbáwiennego národzenia Christusá Páná woyne toczyli. Tracią y Missią / máiąc woyská trzy stá tysięcy zburzyli Deciussá kilo kroć porázili, ná ostátek go y s synem roku 253. zábili / ták sie o tym wyższey przypomniáło.

Jam sam nád tym Morzem do Krolewcá trzi dni iáchał z Zmodzi.

O tym też czytay Dlugosza / Miechowiusá y Cromera lib. 7. etc.

Gotowie / Polowcowie.

Dzielności Gotow Sławakow.

O tym też czytay Suetonium in Augusto, Dionem Cassium, Procopium, Pausaniā in Aticis &c.

Missia dziś Bulgaria.

Potym gdy Valeriáná Cesarzá Sapores Krol Perski poimał / y w tákgo srogiey niewoley chował, iż po iego grzbiecie (miásto stołká) ná koń wsiadał / znowu Gotowie roku 260. z inszymi narodámi Sármatskimi iáko z Moskwą / z Rusaki / z Litwą / z Łotwą / z Zmodzią / Wołyńczámi etc. zebrawszy wielkie woyská / wodą y ziemią do Aziey ciągnęli / Bitinią zburzyli / Nicomedią nád Morzem do gruntu práwie wywrócili / R on wielmi sławny Diány w Ephezie kościoł Pogáński od wszystkiey Aziey kosztem przeważnym budowány / złupili y spalili. Tákże Macedonią y Tracią splundrowáli / á od tych czásow tą rozumiem Sławieńskie ięzyká narody być w támtych kráinach rozmnożone / w ktorych y dziś szeroko mieszkáią / iákom sam widział. Potym ich *Flavius Claudius* Cesarz w Macedoniey y w Węgrzech práwie ná głowę poráził / bo ich trzy stá tysięcy ná plácu z poimánymi zginęło / y dwá tysiącá Galer álbo Okrętow armaty wodney ná morzu Greckim tenże Cesarz im odiął / roku 270. od Christusá Páná / o czym tenże Jodocus Decius / y Carion lib. 3 *Monar.* 4 *Ætatis* 3. y inszy świádczą. Potym gdy lat kilkodziesiąt w pokoiu po tey porażce Gotowie siedzieli / z nowu sie roku 368. Rzymiánom z mocy wybili. Lupicina y Marima Hetmanow ich z woyskámi pobili / Missią y Tracią posiedli / Valensá Cesarzá pod Constántinopolem porázili / y samego żywo poimawszy spalili. Constantinopole oblegli / y Wołosczy okoliczne wypalili / áż ich Cesarzowa Valensowa Wdową dárámi y pieniądzmi przeiednáłá / iż od Constantynopola odciągnęli / ták Carion pisze y Jostus.

Bitinia ktorey iest głowne Miásto Brussa dziś Turcy Bursso zowią / od Prusse Krolá v ktorego Annibal był zbiegiem.

Gotowie ná ziemi y ná wodzie porázeni. Roku 270 y 273.

Zwycięstwá Gotow roku 381.

Potym ich Teodosius Cesarz Roku 383. v Constantinopolá poráził / y z Tráciey wygnał. A tych też czásow Hieronim / Augustin / y Ambrosius Doctorowie święci kwitnęli / y Pellagius Heretik wichrował w Angliey / ktorego Augustin święty pismem S. przekonał. Potym zá Arcadiusá y Honoriusá Cesarzow

Gotowie porázeni.

Doctorowie święci.

Pellagius Heretik.

Cesarzow Synow Teodosiuszowych Roku od Christusá Páná 405. od stworzenia Swiátá 4349. á od záłożenia Rzymu 1157. znowu Gotowie z Radagostem Krolem swoim do Włoskich krain wtárgnęli / ktorych było dwie ście tysięcy. A tych Stilico porázil w ciásnościách gornych / niedáleko od Florenciey v Apenninu / támże y Radagost Krol ich poległ / á to imię Radagost álbo Rádogost znáć iż iest włáśnie Sławieńskie / iákoby rzekł Radgościom. Bo Radogost y Dobrogost pospolite są stárych Sławakow názwiská. Ale sie tey porażki y śmierci Radogostowey Alarik drugi Krol Gotski pomścił znacznie / y Rzym Miásto głowę y Pánią wszytkiego Swiátá wziął y opánował / Roku 412. od Christusá / á od záłożenia Rzymu przez Romulussá 1164. Kościelnych rzeczy zákazał ruszáć Alaryk Krol / ále cáłe trzy dni Miásto srogo plundrowáli Gotowie / potym Kampanią / Brucią / y Lukanią [illegible] zwoiowáli zá Honoriussá Cesarzá. O czym czytay *Claudium Claudianum in Stilicone, & Honorio*, Ktory też Gotow álbo Getow z tych pol gdzie dziś Russacy / Podoláńie / y Bulgarowie nád Dunáiem / wywodzi / Támże woienny Senat Alariká Krolá opissuie w ty słowá.

O tym też nat[illegible] dzieß apud Claud. Clau[illegible] [illegible] Jest też [illegible] Rzym od Gotow wzięty. Alarik Krol Gotski.

Crinigeri sedêre patres, pellita Gætarum
Curia, quos plagis decorat numerosa cicatrix,
Et tremulos regit hasta gradus, & nititur altis
Pro baculo contis, non exarmata senectus. etc.

A gdy Alarik vmárł / znowu z Ataulphussem Krolem nowowybránym do Rzymu sie wrócili / y Miásto złupili nád wolą Krolá swego / wszákże niepalili. Potym Roku 548. od Christusá / á od záłożenia Rzymu 1300. w lat sto trzydzieści y sześć po Alariku / ciż Gotowie z Totilą Krolem swoim Rzym trzeci raz / á po Genseriku Wandalskim Krolu czwarti kroć wzięli / Roku pánowánia Justiniussá Cesarzá 21. A potym Narses Persá Ewnuch álbo Trzebieniec: Hetman Justiniáná Cesarzá Totilę y Teię ostátecznych Krolow Gotskich ná głowę poráził / y wszystek práwie narod Gotow mężnych z Włoskich stron wygnał / s ktorych iedni w Hispániey / drudzy we Franciey osiedli / á drudzy do stárych pobrátynow swoich przes Niemieckie kráiny przyszli / w ty północne strony / gdzie byli Prussowie stárzy / Zmodź / Litwá / Jatwieżowie / etc. Ktorzy tákże iednego narodu z Gotámi z dawná byli / y z nimi sie iednostáynie ná rozmáite woyny do cudzych kráin s tych kątow zimnych wypráwowáli / o ktorych kto chce szerzey czytáć naydzie ich dzielności pełno v rozmáitych Historykow. Bo Procopius Cesariensis Grek zacny / ktory w woysku záwżdy sie przy Balisariusie Hetmánie báwił / szeroko ich dzieie z Rzymiány y z Greki w kilku księgach y Tomach dostátecznie wyráził. Tákże Gregorius / y Paulus Orosius / Suetonius / Jornandes / Guido Rauennas / Blondus / Cornelius Tacitus / Spartianus / Leonardus Aretinus Abbas vrspergensis / Ablauius Marcus Antonius Sabellicus práwie drugi Liuius / Volaterranus / Bergomensis / Tilemannus Stella / Blondus y Olaus magnus Arcibiskup Vpsalenski / obádwá vrodzeni Gotowie / Monsterus / y Nauclerus wielkiey wiáry Historyk / Erasmus Stella y inszych wiele zacnych y sławnych ták stárego iáko niedawnego wieku Historikow / wiele o Gotach ácz rozmáicie (gdy káżdy swemu narodowi ich dzielności chce przyczytáć) pisáło. V ktorych pilny Czytelnik chęć swoię snádnie násycić może. Jam tu tylko to co do Historiey nászey Sarmatskiey / Ruskiey / Polskiey / Litewskiey / należáło krotko s pewnych dowodow tychże Historikow przytoczył / o czym sie też niżey w wywodach nászych narodu Litewskiego y Ruskiego dostátecznicy wnetże doczytasz / á te-

Drugi raz Rzym Gotowie wzięli.

Trzeci raz Rzym wzięli.

Narses trzebieniec.

O tym czytay Platinam, Decium, Ionium &c. & Volaterranum lib. 7.

tas iusz

ras iuß do samey rzeczy przystepuiemy/ zákłádáiąc dowodny początek Historiey Litewskiey s Kronik Pruskich / niß do Palemoná álbo Publiusá Liboná z Włoch w ty strony przyżeglowánia przystąpiemy.

O Weidewucie Krolu pierwßym Pruskim z Litalanow wybránym / y o Litwonie y Samocie Synach iego/ Rozdział IIII.

Rasmus Stella Libanothanus w kśiegách wtorych dawności Pruskich / o przodkach prawdziwych Litewskich z Gotow y z Gepidow / y Cymbrow walecznych idących/ y o pirwßym Litewskim Xiążeciu Litalánie/ y o Zamocie Zmodzkim/ ták piße do Mistrzá Pruskiego Friderikâ. Czásu ktorego Valentinianus Cesarz Rzymski pánował/ to iest Roku od Christusa 366. Alanowie álbo Litalanowie ludzie pułnocni w sąsiedztwie Prusom przylegli (skąd znáć iß to był Litewski narod) gdy przeciw Rzymskiemu Cesarstwu woyne podnieśli / po długich á częstych w Páństwá Rzymskie naiázdach od Sicambrow byli porázeni/ etc. A druga część tych Alanow álbo Litalanow moleyßa y nie ták do woyny sposobna/ ktorzy byli w domu zostáli / po oney od Sicambrow porażce / Mołoycow bitnych moc stráciwßy / niebárdzo vfáli bespiecznie sie osiedzieć w własney Oyczystey ziemi / przeto z żonámi/ z dziećmi/ y z wielkim gminem sług niewolnych / do Borussow álbo Prussow pogránicznych odeßli / Sprzęty wßystki domowe y máietność w ten czás ná karach/ ná kolasach s sobą wożąc / tákże dobytki wßelkiego bydłá wßytki / ktorym on narod więcey żył / z sobą przygnáli / á sámych siebie Prusakom stárym (ktorzy byli z Litwą iednego narodu) w wiárę y w obronę podáli / ktorych Prusowie wdzięcznie przyieli / Bo ich wielkością przymnożeni / tym snádniey wßelkim narodom odpor dawáli / gdyż sie ná ten czás Niemcow więcey obawiáli / ktorzy nád Wisłą gdzie dziś Culmienska Ziemiá mießkáli / á Prusow często s tych mieysc ktore trzymáli wybijáli.

Sicambrowie był narod niemiecki nád Renem Rzeką możny.

Postąpili tedy Prussowie Alanom społecznego mießkánia w ziemiach swoich/ ktorzy też niewiast swoich Borusom złączenia pozwolili / bo żadnego Małżeństwá niemieli / ále wßyscy iednáko społnego obcowánia z niewiástami vżywáli. Dla czego w krotkim czásie w táką wielkość prętko vrośli/ iß wßytki przyległe narody/ Mázowßany/ Polaki/ y Niemcow przewyzßáli/ z tey potym wielkości dla ciásności gránic poczęli sie miedzy sobą ieden drugiego vczyskáć / ábowiem iáko sie komu podobáło / y ták sobie ktory pożyteczno być rozumiał / ták wiele ziemie sam dla siebie y dla koni brał y posiadał / dla czego miedzy nimi swary y nieznaßki rozmáite powstawáły / ktorych częstokroć społnym zábijánim dokończáły. Tá tedy samá rzecz / on lud gruby á niezgodliwy w tym zgodny vczyniłá/ iß o postánowieniu Królá schadzki poczęli miewáć / gdzie według prostości pospolstwá stąd y zowąd rozmáicie o tey rzeczy mowili y rospráwiáli.

Tám Widuutos/ álbo Weideuutos Litalanus / ktory inßych y godnością y rozumē przewyzßał (bo wielkim pocztē sług obfitował/ skąd też sobie záwołánia w cudzych ziemiach dostał) rzekł ták / gdybyście Borusowie nád pßczoły wáße głupßimi niebyli/ o tym co miedzy sobą rospráwuiecie żadneiby nieznaski niebyło bo widzicie

Rzecz y wotá Weideuuta Xiążęciá Litalańskiego stárßego miedzy Prussami.

widzicie iß pßczoły Królá máią ktorego roskazánia słucháią / ktory ich spráwy rozrządza/ káżdą z nich do słußnych robot przystáwuie/ ktory y nie posłußnych/ prożnuiących / nierobotnych y nikczemnych precz z vlow wyganiáiąc karze / zá ktorego roskázowánim wßitki wrobocie trwáią/ á dzieła y spráwy swoie kończą/ wy ktorzy to ná kożdy dzień widzicie / onych iáko wodzow náśláduycie/ á Królá sobie postánowćie / y iego woley bądźcie posłußni / on niech swary miedzy wámi porownywa / zaboystwá wściąga / złodzieystwa karze / niewinności broni / też sam ná wßytkich bez żadnego wyięcia / niech práwá / wyrok y moc zwierzchnią ma. To słyßąc Prusowie zaraz wielkie wołánie podniowßy przyzwolili / mowiąc / á chceßże ty nád námi być Boioteros ; co ich ięzykiem krola pßczoł znáczy / ták Weideuutos Litalanus z Litewskiego narodu co y samo imię świádczy/ niegárdząc ich głosami zá wßytkich zezwolenim Królem pirwßym Boruskim y Litalanskim álbo Litewskim został/ ktory ácz był tákież z prostego á grubego y Pogáńskiego narodu / wßákże mu Królewskiey wielgomyślności dostáwáło/ bo iáko skoro od pospolstwá Máiestatem Królewskim był odłączon / nie ku inßey rzeczy vmysł swoy nákłonił / iedno áby Xiążęciá albo wodzá pßczoł náśládował. Przeto naprzod pospolstwo y tám y sam tułáiące sie w pewnych gránicách ná kształt porządku pßczoł zámknął / ktore w osobnych vlách roboty swoie skończywáią / y náponinał ich do robot Sielskich / áby iedni ziemię spráwiáli / zásiewáli / y drzewá owocne sczepili / drudzy koło pßczoł áby sie bawili/ drugich do bydłá / dobytkow / drugich do Ryb łowienia náznáczył / y práwá vstáwił/ Naprzod áby żaden gospodarz więcey dobytkow / áni czeládzi niechował/ nád potrzebę dostárczenia robot swoich / inßych áby przedał / álbo pobił/ áby też żaden vłomnych/ niepożytecznych/ y do roboty nieprzygodnych nieżywił/ áni wychowywał / Dał też wolność / y práwo iż Synowi rodzicá stárością vćiśnionego/ álbo ktoryby dla mdłości/ sił roboty znośić niemogł / wolno było vdawić/ áby prożno chlebá nieiadł/ á z iedną żoną áby káżdy przestał.

Krol nád pßczołámi álbo Máciorá.

Weideuutos pirwßy Krol álbo Xiąże Borussow/ álbo Prussow stárych y Litalanow przodkow Litewskich.

Godność pospolicie obyczáie mieni.

Porządek stánowienia pospolitey rzeczy Weidewutowey w Prusiech/ y w Litwie.

Práwá Weydewutowe y vstáwy.

To też zá stárych Krolow Egipskich záchowywano.

Potym chcąc on lud gruby z okrutności zwierzęcey do skromnieyßego żyćiá przywieść / Miodow sycenia sposob wynálazł / y biesiády częste y kárczmy pospolite postánowił/ wierząc iß tym miał okrutne ich vmysły zmiękczyć/ wczym sie nieomylił/ ábowiem w rychle ku tak wielkiey pießczoney miękkości przyßli/ iß ku czemu chciał ich przywiodł.

Biesiády.

Potym vstáwił/ áby gościom przyiemność/ y ludzkość nawięcey záchowywáli/ gdyż sie tymi rzeczámi namocniey przyiaźń miedzy ludźmi spaia / etc.

Gośćinna vczynność.

Po śmierći swoiey Weidewuto Krol czterzech Synow zostáwił/ ále Kroniká inßa Pruska po Niemiecku drukowána świadczy/ iß dwánaśćie Synow miał/ ktorych były ty imioná Saimo álbo Zaimo / Neidro/ Sudo/ Slawo/ Natango/ Barto/ Galindo/ Warmo/ Ogo/ Pomezo/ Culmos y Litwos/ álbo Litalanos / ktorych Oćiec Weideuuto / iák Kroniki Pruskie świádczą / doßedwßy lat wieku swego 116. rozdzielił tym sposobem / Saimona álbo Zaimoná stárßego ná stolicy swoiey nád inßymi bráćy przełożył/ ktory Zemoidzi dał od siebie przezwisko/ gdy mu sie też ta Ziemicá z wydziału miedzy inßymi Bráćy dostáłá. Tenże też y Sambią drugą Ziemicę od siebie miánował/ po Niemiecku Samland/ z ktorych dwu Xięstw ludzi do boiu godnego czásu Pogáństwá 40000. tyśięcy iezdnych / y 40000. pießych wychodziło. A dla tego Saimoná dziedziczney dawności / Krzyżacy Pruscy pod Litwą Zmodzi przez częste woyny dochodzili.

O tym czytay w Kronikach Pruskich/ y w Cosmographiach/ Casparis Hennenbergeri.

Narod y liczbá synow Weideuutowych.

Saimodz álbo Zemodz y Sámbia od Saimoná przezwáne 80 tysięcy ludu do boiu z Zmodzi y z Sambiey wychodziło.

Sudouia od Sudosá Syná Weidewutowego / też názwána / Podláßu/ Zmodzi/ y Litwie przyległa / z ktorey 6000. iezdnych / á 8000. pießych wychodziło. Natangia trzecia Ziemicá od Natángá názwána. Nadrouia czwarta od Nadra. Slawnia piąta Ziemicá / ktora zá Xięstwo vdzielne czásu stárych Prus-

Sudauia od Suda.

Natangia. Nadrouia.

rych Prussow byłá policzona / od Litwinow / y od Krzyżakow często burzona bywáłá/ dzieli ią od Litewskiego Xięstwa Memel álbo Niemen Rzeká. Bartenland od Bartoná miánowána gránicy z Litwą 70. Jezior y puszczámi/ przeto Litwá tę ziemicę iáko przyległą częstokroć z Krzyżaki walcząc burzyłá. Galindia od Galinda nazwána ziemicá wielka y ták ludna byłá / iż obywátele Pogáni rozmnożeni w niey zmieśćić się nie mogli / wychodziło 60000. ludu do potrzeby/ do Mázowsza od południa przyległą. Warmia álbo Warmelandia od Warma imie wzięłá / w ktorey iest Warmieńskie Hosiussem y Cromerem sławne Biskupstwo. Hogkierlandia ziemicá od Hoga nazwána. Culmia dziś zowa Chełmem od Kulmy názwána. Poniezania iedennasta ziemica Pruska od Ponieza Syná Weydewutowego názwána / przez ktorą Wisła/ Elba/ Druzno/ Drobnic/ Wesera Rzeki idą. Gdy tedy ták się podzielili ziemicámi Synowie Widuuta Krolá Pruskiego pirwszego / niektorzy z nich nie będąc contenci ná vdziałach swoich/ walczyli miedzy sobą o zwierzchność pánowánia/ dla czego on lud Pruski/ y Alański ktory się iuż był pokoiowi dawnemu przyzwyczáił/ do społnych woien pobudzáli/ y częste bitwy ieden z drugim zwodzili/ Przeto Litalanus álbo Litwos młodszy Syn/ iáko przerzeczony Erasmus Stella pisze/ z Alanki mátki/ y z oycá Alaná (bo Waideuuto Krol Pruski był Alanus vrodzony) był pomocą Alanow álbo Litalanow swoich podpieran. Ale iż go Borussowie y Bráćia inszy/ iáko z inszey Mátki vrodzonego nienawidzieli / ktorzy więtszymi woyskámi możnieyszy nádeń byli / Litalanus dla wnętrznych rostyrkow vstąpić im musiał. Po wielkich tedy boiách z obudwu stron stoczonych/ ten koniec niezgody miedzy sobą postánowili / áby Litwo álbo Litalanus młodszy Weideuutow Syn z mátki Alanki vrodzony/ z swoimi Alany ná zad do Alaniey się wroćił / á Przodkow swych kráiny powtore osiadł / y tám według woley swey w nich pánował/ á Boruską ziemię Bratom inszym z mátki Boruski narodzonym áby wolno zostáwił.

Gartenland.

Galindia / s ktorei według Kronik Pruskich sześćdzie siąt tysięcy ludzi zá pogáństwá do boiu wychodziło.

Warmia.

Hockerlandia

Culma.

Pomezania.

Wtenże sposob Wapowski y inszy o Lechu náßim y o Czechu pisza.

Rosterki y niezgoda Synow Weidewutowych.

Przyiął tedy ty condicie Xiąże Litwo álbo Litwos / iáko stárszy/ á z wielką liczbą swoich Alanow (iák niegdy Lech / według Wapowskiego z Karwaciey) z Pruskiey ziemie wyszedł/ á gdy się nád obyczay byli rozmnożyli / pierwsze y stáre przodkow swoich mieyscá y osady/ ktore puste nálezli / łatwo nápełnili y osadzili/ á od tego ich Xiążęciá Litálaná álbo Litwaná / oni Ludzie ktorzy przed tym byli názwáni Alani/ Litalany są nápotym rzeczeny / á teraz ich pospolicie Litwany názywáią. Ták Erasmus Stella Litewskie imię / od Litalana przerzeczonego Weidewutowego Syná / Krolá Pruskiego wywodzi. A Kroniki insze Pruskie piszą to być po Pánie Christusie Roku 373. ktorey dáwności ráchuiąc do Roku dzisieyszego 1580. iuż iest zupełna 1208. lat/ skąd się pokázuie/ iż Litwa w tych mieyscách gdzie dziś siedzą / dawniey niż my Polacy w Polszcze/ iesliże Wapowskiemu wierzymy / ktory przyśćie Lechowo do Polski kłádzie/ Roku po Pánie Christusie 550. ktoremu przyśćiu dziśby było iák Polacy w Polszcze z Lechem záśiedli/ 1028 lat/ ácżkolwiek Cromer y inszy przyśćie ich bez pewnego czásu kłádą.

Przyczyná wyśćia z Prus do Litwy Litalanowey / podobna Czechowey y Lechowey z Karwaciey y z Sławieńskich ziem.

Alani Litalanámi od Litalaná Xiążęciá á potym Litwány nazwáni.

Rok przyścia Litalaná Xiążęciá do Litwy.

Ták tedy Litalanus álbo Litwos w Litwie y w Łotwi pánował Roku po Christusie 373. A Zaimo Brát iego drugi Zemoidzką ziemię (ktorą Strabo Samią zowie/ *Samagitiam exprimere uolens*) od swego imienia miánowawszy szeroko y możnie się w niey zgruntował/ ktorą też niektorzy Historikowie Sudauia miánuią/ o czym y Stella ták pisze / *Borussij uerò quò à Germanis finitimis tutiores forent se cum Sudinis uel Sudonitis, qui ultra Chronij fluenta sedes habent, eiusq; regionis aborigines creduntur societatem iniere, qui tum uirtute & pietate plurimum ualebant.*

Zaimo Xiąże.

Słowá własne Erásmi Stelle.

A Borussowie iżby od Niemcow pogránicznych bespiecznieyszymi byli / z Sudynámi álbo z Sudonity ktorzy zá Cronem według Ptolomeusa/ to iest zá Niemnem

Petrus a Dusburch w Kronice swoiey/ Sudini narod

Niemnem Rzeką mieszkánie swe máią / y w tey kráinie z początku Swiátá ich obywátelmi być wierzą towarzystwo wzięli/ Ktorzy ná ten czás dzielnośćią rycerską / y możnośćią bárdziey znáczni byli. Támże trochę niżey pisze tenże Stella/ iż Sudynowie álbo Zmodzinowie/ ktorzy też w ten czás iedno byli z Kurámi álbo Kursámi nád morzem mieszkáiącymi od Rzymskich woysk więcey kuszeni / á niż zwyćiężeni byli / *Romanis armis tentati magis quam uicti*, Bowiem Drusus Hetman Rzymski/ iák Plinius świádczy/ Niemcow wodną armatą woiował / ktory sam napierwey niż inszy Rzymscy Hetmánowie / ná Ocean pułnocny Okręty przywiodł/ Pisze też iż kráinę Pruską Sudinią / ktora byłá z Zemodzką ziemią zá iedno z dawnośći y iednego ięzyká Rzymskie Rycerstwo *pro Sudinia: Suberiam*, łyczáną od łyká/ iż w tych kráinách widzieli ludzi iáko y dziś łyká ná obuwie y ná insze potrzeby vżywáć.

Zmodzki zowie Sudowity / od gnoiu/ bo po zmodzku sudos gnoi á zmodz miedzy gnoiem wespołek z bydłem w wieśiach pospolićie zwłaszczá lud prosty mieszkáć zwykł.

Strabo záś przećiw temu Geogra lib. 7 pisze/ iż Rzymscy Hetmánowie nie mogli dáley przyść w pułnocne kráiny po Albis rzekę.

Pisze dáley Stella iż ći Sudynowie (pobráczymowie Zemoidzcy/ bo y dziś tymże Zmoidzkim ięzykiem wszyscy mowią) dla obfitośći Bursztynu / ktory się w Morzu im przyległym hoynie nayduie / często byli woynámi nagábáni od postronnych narodow / ábowiem nie tylko Rzymskiey zbroie skosztowáli / ále y od Saxonow ktorzy Anglią osiedli byli mocą náiezdzáni / *à quibus se terra & mari impigre defensarunt*, od ktorych się czerstwo Morzem y Ziemią vstáwicznie bronili. Pisze też o ich obyczáiach y vbierze / Mieli powiáda ći ludzie Kroliki álbo Stárosty swoie/ ktorych vstáwom byli posłuszni / role spráwowáli / y koło kupiectwá rozumieli / vbior odzienia v nich był/ iż meżowie wełniánych / niewiásty płociennym sukien vżywáli/ á obráczkámi z Miedzi / álbo z Mosiądzu szyie obtaczáli/ v vszu też kołká wieszáli/ co wszytko po dziś dzień iáko widzimy/ w Zmodzi Morzu przyległey/ w Kurlandach/ w Prusiech/ w Liflanciech pospolstwo záchowuie/ skąd się pokázuie/ iż to był z dawná ieden narod z Litwą / y iednego / iáko to káżdy y dziś obaczyć może / ięzyká/ ktorzy wszyscy z Gotow / Getow / álbo Gepidow/ Połowcow/ z Cymbrow / z Alanow prawdziwie poszli.

Słowá Erásmi Stelle o Zmodzkiey potężnośći.

Stáre vbiory Zmodzkie.

A tych Alanow/ iákoś náprzodku własnie obaczył / Erasmus Stella kłádzie w tych kráinach gdzie dziś Zmodź / y gránice Litewskie Prussom przyległe/ Ácz też niektorzy kłádą ich być z narodu Scytow/ Ale y Ptolomeus y Plinius lib. 4. cap. 12. czego y *Iosius Decius in Polonorum Antiquitatibus* szerzey dowodzi/ własnie Alánow miedzy Sarmatskimi narody kłádą / w tychże mieyscách y granicách miedzy Roxolanámi/ Getami y Prussámi/ gdzie dziś Litwá/ á záwżdy byli w społnym towárzystwie/ y wypráwach woiennych z Gotami / y z Wandalicy / iáko y Gepidowie/ ktorzy tákże byli iednego narodu z Litwą/ Co y imioná y názwiská ich Xiążąt y Krolow iásnie vkázuią/ Bo Zmodź y Litwá pospolicie in MVND zá pogáństwá imioná Xiążąt swoich miáłá y Slácheckich Domow / ktore się zgadzáią z stárymi imiony Krolow Gepidowskich/ Gotskich/ y Wandalskich/ ktorzy byli Turismund Krol Gepidow / á ten w Węgrzech z Longobardámi walczył / Gwimund záś / ktorego potym zięć własny zábiwszy / z głowy iego ściętey zczáłbátki czászę vczynił/ y pił z niey do żony swoiey / Rodiswidy Corki Gwimundowey / ktora mszcząc się Oycá swego nád Mężem okrutnym z nápráwy go zábiłá / O czym szerzey naydziesz v Volateraná w księgach 7. Ták tedy imioná stáre Krolow Gepidowskich / Turismund / Gwimund / Trasamund/ Gintabund/ Gylimir/ etc. zgadzáią się z Litewskimi/ iáko nasz Algimunt/ Pissimunt/ Germunt/ Romunt/ Narimunt/ Dowmunt/ Skirmunt / Gundemind/ Videswid/ Rodiswid/ Montiwid/ Moriwid/ Gyligin/ Algin/ etc, á w stárych Historiach/ Gilimir / Alarik / Radagost/ etc. O czym naydziesz w spráwách Gotskich / Wandalskich / v rozmáitych Historykow tysiąc własnośći/ będzieszli chciał własnie rzecz z rzeczą/ imioná z imionami conferowáć.

Krolowie Gepidow/ To też naydziesz nizey w Kronice Ruskiey o Swentosławie.

Volateranus lib. 7. Geographiæ et Iodocus Decius de Morhudo, item Volateranus lib.

Zdanie Długossowo y Cromerowo o Litwie / Rozdział V.

DLugossus piße w Kronice swoiey / czego y Cromerus lib. 3 fol. 61 primæ, secundæ verò editionis 24 folio podpiera. Czássu woyny (powiáda) wnetrzney / ktora sie miedzy Juliussem Cesárzem y Pompeiussem toczyła / zebrawßy sie niektora Drużyná Rzymska / y opuściwßy Włoska ziemie / przes długie żeglowánie y pielgrzywstwo / w tych krainach pułnocnych nád Pruskim Morzem osiedli / y tám Miásto fundowáli / ktore Romnoue álbo Romowe iákoby rzekł Roma noua, Rzym nowy od Rzymu názwáli / y było to Miásto áż do przyścia Krzyżakow v Prussow Pogánow / nagłownieyßym stolcem Ziemie / ktore też był Bolesław Chabri Polski pod nimi wziął / mßcząc sie zábicia S. Woyciechá / Roku 1017. A to zebránie Włochow przyżeglowało tu Morzem / z Wodzem swoim Libonem / y wysiedli nád odnoga Wenedyckiego Morzá ná brzeg / gdzie dziś Zmodź y Liwoni / álbo Litwá / á od Libona Liuonia álbo Lituania názwáne sa ty Ziemie. A do tego dowodu pomoże mi Rzeká Libá y Miásteczko tegoż przezwiská ná samym vściu tey Rzeki / gdzie wpada w Baltyckie / álbo Pruskie Morze / zá Memlem álbo kloipeda idąc ku Liflantom / ktore według domnimánia / od tego Libona fundowáne być mogło. A ku pewnieyßemu / y gruntownieyßemu dowodowi tych słow Długoßowych y Cromerowych pokaże to Liuij & Flori de gestis Romanorum testimonio, Qui prosequens tumultum belli ciuilis, inter Pompeium & Iulium Cæsarem, tego Libona być Hetmanem Morskim opisuie z strony Pompeiusowey lib. 4. cap. 2. tymi słowy / Quippe quum fauces Adriatici Maris iussi ocupare, Dolabella & Antonius, ille Illirico, hic Corcyreo littore castra posuissent, iam maria latè tenente Pompeio, repentè castra eius (scilicet Iulij Cæsaris) Legatus Pompeij, Octauius & Libo ingentibus copijs Classicorum utrinq; circumuenit, Deditionem fames extorsit Antonio etc. A stąd ia ták mnimam / iż skoro Pompeiusa z woyskiem poráził Cesarz / y gdy go Egipski Krol potym zábić kazał / ktemu też woyny srogie w Aziey / w Africe / w Europie / iáko w Greciey / we Włoßech / w Hispániey / w Egipcie y po wßytkich Morzách długo trwáły / Towárzyßow y Hetmanow Pompeiußowych prześláduiąc. A ten ktorego tu wspomniał Florus / Publius Libo / będąc iego Hetmanem / á máiąc Armatę ná woli wodną gotową / vmykał dáley z swymi / przed gniewem nieprziiacielá Cesarzá / A iż blizu Włoch niemogł być bespieczen / słyßąc o pustyniach w pułnocnych stronách / vmyślnie ßukáiąc sobie wolney osady / w te strony gdzie dziś Zmodź / Prusowie / Litwa / Liuones álbo Lotwá / siedzą przyżeglował / á w Kurlandach Liba Miásto od swego Jmieniá nád Morzem / y nowy Rzym Romnowe / dziś zową Romowe fundował / iáko też Bizantium / Constantin wielki / Romam nouam przechrzcił / postąpiwßy Papieżowi stárego Rzymu.

Długoß Roku kłádzie 1015.

Albo Xiążę.

Litwá y Lotwá od Libona názwáne / Libonia / potym temporis successu Liuonia & Liwonia.

Swiádectwo Liuiussowo y Florussowo o Libonie.

Liba Miásto y Rzeká ná gránicy samey Zmodzkiey.

Roma noua.

Zdánie Miechouiusowo o wywodzie Litwy / z moią Correcturą.

MAttias Miechouius Doctor w Astrologiey y w Lekárstwie / Canonik Crakowski / ktorego Kronika Polska łácińskim iezykiem (ácz

tey odu-

tey odumárł) w druk wyßłá / ták miedzy inßymi sprawámi krolowánia Jagiełowego / o początku narodu Litewskiego lib. 4. cap. 39. fol. 270. sprosta á krotko rzecz prowadzi. Pro ampliori autem cognitione animaduertendum est, quod vetustioribus referentibus, Quidam Itali deserentes Italiam &c. A dla ßerszego (powiáda) świádectwá wywodu Litewskiego / iż według powieści stárych ludzi / Niektorzy Włoßy opuściwßy Ziemię Włoską do ziem Litewskich weßli / á dáli Litwie według Oyczyzny swey imię Jtalia / á Litewskiemu narodowi Jtali / ktore przezwiská potomkowie ich Litalią Ziemię / á siebie Litalimy zowiąc według czásu przemienili. Potym záś (powiada) Rusacy y Polacy w sąsiedztwie im przylegli / więkße odmienienie vczynili / y Ziemię ich Litwánią / á Ludzi Litwany przezwáli / iákoż y dziś ták ich zową.

Włoßy do Litwy.

Litwá Jtalia.

Litalia / Litalini.

Piße dáley Miechouius / ácz nie grzeczy / iż ći Włoßy napierwey Wilno Miásto zbudowáli / Eleuationis Poli 57. graduum, A od imienia Wiliusá Xiążęciá z ktorym naprzod w ony kráiny przyßli / Wilno mianowáli / Rzekom też ktore pod to Miásto płyną / Wiliey y Wilnie od tegoß Xiążęcia przezwiská dáli / ále sie w tym stárußek omylił / wßakże mu y zá to co z chęći nápisał / powinien Czytelnik dziękowáć.

54. graduum moderni kłádą.

Domniemánie o Wilnie Miechouiussowo.

Zmodzka także Ziemię (powiáda) swoim iezykiem przezwáli / co sie rozumie niżną álbo niżßą ziemią / terra inferior, ále y tu ácz we Włoßech był nietráfił / bo iesliby Włoßy názwáli Zemoydz niżną ziemią / dáliby iey imię włoskie.

Dáley piße Miechouius Stárußek / iuż ku rzeczy mowiąc / Aliqui autem Hystoriæ ignari, à Lituo quod est cornu, & uenatorum tuba Lituaniam appellare uoluerunt, A niektorzy powiáda nieświádomi Historyey / à Lituo, to iest od rogu / álbo trąby łowieckiey (iż oná kráiná báwi sie wielkością łowow) Litewską Ziemię przezwáć chcieli.

Ná drugim mieyscu wyżßey tenże Miechouius / opisuiąc podbicie Prusow przez Bolesłáwa chrabrego pierwßego Krolá Polskiego lib. 2. Cap. 8. fol. 33. ták mowi. Aduenerunt deinde ut fama est gentes Romanæ ob bella ciuilia, Italiam deserentes, &c. Przyßli też potym iáko sławá iest narody Rzymskie w ty strony Pruskiego Morzá / dla wnętrznych á domowych woien / Włoską ziemię opußczáiąc / á pomießáne mießkanie z tymi narody pułnocnymi / oni Włoßy przychodniowie vczynili Pruską / Litewską / y Zemoydzką Ziemię społnie osiadáiąc / záczym y mowę roznego iezyká z roznym w iedno pomießáli. Dla tego wiele słow łácińskim iezykiem w mowie ich słyßemy zátracáć. Ale ießcze drugi znák dowodzicielowie pewni do tego przydáią / iż nagłownieyße Miásto w Prusiech Romowe názwáli / wziąwßy imię od Rzymu / w tymże też Mieście Biskupá swego Pogáńskiego Criue przezwiskiem godności / oni Włoßy postánowili / etc.

Druga opinia Miechouij.

Łácińskie słowá stąd w Litewczyznie.

O tym też czytay Kroniki Pruskie.

Criue Biskup Pogáński Litewski.

Swiade-

Swiádectwo o Litwie Jostá Deciuszá Ludowiká z moim rzeczy omylnych popráwieniem / á potrzebnych przydániem etc. w Kxiegach o Familiey Jagełowey / fol. 34.

Rozdział VI.

Æneas Sylvius prácował Litwe opisáć / ále niemogł ku temu przyść / ktemu ßie potym rozgniewał ná Polaki / iß mu niezyczyli Biskupstwá Warmieńskiego.

ITV Aniæ uerò nomen nouum & latinis scriptoribus incognitum est. Litewskie imie (powieda) nowe á v Pisarzow Laćinskich Historiy nieznáiome iest / á ktorego by wieku oná kráiná tego imienia dostáłá / dla długiego przewleczenia czásu to sie nieokázuie. *Æneas Sylvius* Włoch człowiek vczony / *sed Polonis & Sarmatis iniquus*, wiele poselstw w rozmáitych stronách spráwuiąc / ktory potym był Papieżem / prácował / powiáda / wiele koło narodu Litewskiego / wßákże wßystká spráwá / y pożytek iego pracey ten tylko iest / iß mieyscá onego położenie więcey niż początek narodu / álbo stárey pierwßey dawności Litewskiey imie opisał. Abowiem gdy názbyt dwornie przed przyięćim wiáry Chrześćiáńskiey narodu Litewskiego sposoby obrzędy nabożeństwá Pogáńskie / y obyczáie z Hieronymá iákiegoś wzięte wywodzi / ná żadnym mieyscu nieukázuie áni vczy / ktorymby dawnym imieniem on narod był mianowan / y iákieby spráwy Litewskie były /

Litwá y Prussowie Phinnámi zwáni.

Są też (powiáda) y drudzy Historikowie / ktorzy Litwe y Prussow Phinnámi zowią / Lecz ia / ieśli godna rzecz wierzyć Ptolomeusowi / niebroniłbych Prussow być Phinnámi / ále iżby Litwá miáłá być tym przezwiskiem kiedy mieniona / niewierzę / ponieważ Ptolomeus ktory wßystek Swiát iáko ná tablicy wymálował / inße narody w tych kráinách kłádzie / ktorzy sie mnie dziś Litwą wßyscy być zdádzą.

Decius.

Wątpliwa będzie wielum ich moiá powieść / wiele narodow ludzkich w Litwie kłádąc / Ale oni ieśli wspomnią Litwe być okrom Polski żywicielką ták wielkośći ludzi / łatwie wyrozumieią / iß Litwá nie iednego przed tym narodu według odmienności czásow záchowawycielką byłá.

Decius.

Rozmáite narody w Litwie.

Sudouitæ Zmodź.

Wßystká tedy Litewska Ziemiá osiádła / Mátką tych ludzi zdaśie być zdawná / ktorych też Ptolomeus zowie Galindæ / Bodini / Genini / Sudini / Niemcy ich zwáli Sudouios / Kariones podobno Kurlandowie / Amaxobiti / Stabani / Sargati / Sturni / Wibiones / Nasciy et Assubi podobno Kassubi etć. Ty narody wßytki zdawná w tym położeniu są od Ptolomeusá wypisáne.

Tenże Ptolomeus lib. 3. cap. 8. iáko przerzeczony *Ludouicus Decius Vetustates Polonorum prosequendo* powiáda fol. 3. Drugie wielkie narody w Sarmacyey Europskiey kłádzie / pirwße Wenedi nád wßytkimi Morzá Wenedickiego / álbo Niemieckiego / Duńskiego / Swedskiego / y Liflandskiego brzegámi / z ktorych Wenedow dziś są Pomorcycy / Kassubiánie / Prussowie / Kurlandowie / Żmodź / Liflánći / y Philandowie / ácz roznych ięzykow. Záśię wyżßey Wołoskiey ziemie ktorą Dacią według stárego przezwiská Rzymskiego zowie / Ty narody kłádzie / Pewcyny / Bastarny przez wßystko Morze Meotskie / ktore zowiemy *Paludem Meotis*, y w ktore Don wielki álbo Tanais z Moskwy płynący v Azowu wpada / Jazygi álbo Jaczwingi / y Jatweże / Korolany / Russaki / Hamaxobity / y Alany / Dziś z tych są Podolánie / Cyrcásowie / Kaniowcy / Wolhyniánie od Wolgi Rzeki názwáni /

Narody rozmáite w pułnocnych stronach z Wenedow y z Wandalitow / nie z Wenetow Włoskich.

Bastarnas drudzy kłádą nád Dnieprem / Russaki.

Wołyńcy Podolánie etć.

názwáni / od ktorey z Moskwy tu swoy narod / gdzie dziś mießkáią / wwiedli / Lucerionsowie álbo Luczánie / Kijowiánie / y Litwá z Gotow á z Wenedow (to iest Pomorczykow nie z Wenetow) y z Alanow stárych.

Z tych też Gotialanowie wyßli / gdyż Gotowie / ktorych przedtym Sarmatowie Połowcámi zwáli / w támtych mieyscách zdawná mießkáli / śćiągáiąc sie do Ruśi miedzy Tanaim Rzeką / y Morzem Meotskim / gdzie dziś Tatarowie Krymscy / Kirkielscy / y Prekopscy osiedli.

Połowcowie.

A czásem też Gotowie od Láćinnikow Getámi byli názwáni / iáko Ouidius Naso będąc wywołány z Rzymu w Taurice gdzie dziś Prekop zá tych Getow / ktorych ták wspomina w wierßach swych *de Ponto Elegia* 19. *ad Seuerum*.

Nulla Getis toto gens est truculentior orbe,
Tinctaq; mortifera tella sagita madet
Niemáß srożßego w Swiećie narodu nád Gety /
Strzáły w truciźnie moczą / łuk máiąc nápięty. &c.
Nam didicet Getice Sarmaticeq; loqui.

Ostátki Gotow álbo Getow / Podolánie y Nizowcy.

Przy tych Gottách albo Getach / Gepidach y Połowczach przodkach Litewskich / mießkáli drudzy Alanowie y Piecinigowie / á ći Rusákom / y Polakom częstymi naiazdámi dogrzewáli / iákoß y dziś tám tego narodu ostátki Podolánie / y Nizowcy / są ludzie okrutni w woynie sie kocháiący / y Tatarskim naiázdom odpieráiący.

Pułnocne kráiny ludne.

Samagetæ Zemoidz / Hunni albo Vhri / s ktorych Niegrowie / Cymbry albo Cymery, à Cimerio Bosphoro.

A iáko ludne ty kráiny pułnocne gdzie dziś Swecia / Gotlandia / Dania / Nortwegia / Litwá / Łotwa y Prussowie były / pißą o tym rozmáići Historikowie y Cosmographi / *Olaus Magnus Gottus, Iordanus uel Iornandes Gottus, Paulus Diaconus, Albertus Crantius, Metodius Martir, & id genus alij*, kłádąc s tych stron rozmáite narody wyniść / krom onych od Ptolomeusá wyliczonych / to iest Gotti / Ostrogoti / Westrogoti / Gepidi / Samageti / Massageti / Hunny s Tatarskich pułnocnych kráin á ze wschodu Słońcá z Moskiewskiego dzierżáwy / co Węgierską Ziemię przed tym Pannonią zwáną osiedli / Cymbry álbo Cymery / Parti / Swedy / Longobardy / ktorzy we Włoßech miedzy Wenecią / Weroną / Padwą / Mediolanem etć. osiedli. Turcilingi / Awares / Heruli / Swewi / Bulgari / Tachiphali / Dani / Daciy / gdzie dziś Wołoska Ziemiá / do ktorey też potym Włoßy wywołańcy przyßli / á Slaui álbo Sławacy / Rugi z Pomorskich kráin / co iesße y dziś dawności Rugiey Miástá wielkiego świádczą / y Margrabiowie Brandenburscy tytułu Xięstwá Rugie dziś vżywáią / á snadź od Rugiey Rzeską Xiążąt Niemieckich zowią / Potym záś Litalani / Sembi / Limoni / Scyri / Pikti / Karpi / Kibi / Szasi / Waragi / álbo Waragowie / y Kozerowie / y Piecinigowie / ktorzy też z dawná przy Ruśi iáko dziś Litwá y Łotwá mießkáli / y często z onym wielmożnym Carzem Ruskim Monomachem Włodimirzem / ktory miał stolec w Kijowie walczyli / y Ziemie Ruskie pustoßyli / á czásem Rusakom przećiw Polakom pomagáli / ták o tym Miechouius świádczy lib. 2. cap. 30. fol. 34. etć. Roku Pańskiego 999. ktorego też czásu Bolesłáwá Chrobrego pierwßego Królá Polskiego Otto Cesarz w Gnieźnie koronował / á Litwá też iuß w tych stronách / gdzie y dziś siedzi / znáczna byłá w ony czásy / Anád Wisłą mniey narodow kłádzie Ptolomeus.

Longobardi we Włoßech osiedli.

Bulgari álbo Wolgari / s ktorych też są Wołyńcy od Wolgi rzeki.

Sławacy.

Rzeskie Xiążętá od Rugiey.

Waragi z ktorych ono mieli Xiążętá Rusacy / trzech brátow / Rurika / Trunora Sinaussa.

Litewski narod był iuß znáczny zá Włodimirzá Monomachá roku 999.

Wenedom záś álbo Henetom przyległe wspomina Gittony od Getow y Gotow / dziś ich ostátki znáć w Sambiyskim powiećie álbo Parochiey w Prusiech / gdzie był Kośćioł Sambiyskiego Biskupá stołeczny. Po tych Ptolomeus Phinny kłádzie / Sulany / Frugundiny / s ktorych dziś są Prusom przyległe narody Kulmiánie /

Gittonow ostátki w Prusiech.

To iest domniemánie Deciussow.

Kulmiánie/álbo Chełmiánie/Kuiáwiánie/ Páłuczánie/ y Mazurowie / Potym Ombrony / Awáryny / Awártophracti / Brugieny/ y inße narody rozmáitych przezwiſk/ ktorych dziś áni ſłycháć w tych náßych mieyſcách/ Ptolomeus wypiſał.

Gránice Litewſkie dawne.

Granice Litewſkie ták opiſuie przerzeczony Decius / Litwá tymi dziś gránicámi ieſt otoczona/ záraz od Ombronow (ktorzy ono z Cymbrami we Włoſzech broili) to ieſt od Woiewodztwá Lubelſkiego ná pułnocy ku Mázowſzu áż do Wenedyiſkich / y Phineńſkich pol/ to ieſt Pruſkich/ſciaga ſie Rubież Litewſki. Támże ſie troche zábáwiwßy wywodem Pruſkim) powiáda / iß náßego wieku Litwá Pruſom od pułnocy áż do Zmodzi ieſt przyległa / á Zmodzka ziemiá pograniczna Oceanowi pułnocnemu idzie áż do Liflant/ á potym ſie ſciaga áż do Wielkiego Xiedzá Moſkiewſkiego páńſtwá / ktore Litwie ze wſchodu Słońcá przyległo. Od południá gránicży z Roxolany wrácáiac ſie do Polakow/ ktorych ma przyległych z zachodu Słońcá / áż powtore do Ombronow / to ieſt Lubelſkiey ziemie. Okázuie ſie wielkie Xießtwo Litewſkie być czwarta częścia Sarmaciey Europſkiey / w ktorym ogránicżeniu nie bez dowodu (Decius mowi) iabych wierzył wyżßey miánowáne narody być obywátelmi.

Gránice Zemoidzkie. Ze wſchodu y Od południá z Litwa. Od zachodu s Polaki. Xießtwo Litewſkie czwarta częścia ieſt Sarmaciey Europſkiey.

Ale tego niewiem/dla czego Eneas Sylwius Maſſagety zá Pruſka Ziemia w ſwoim piſaniu położył/ imie tym gránicom niezwyczáyne/ gdyß ich y Ptolomeus ná tym mieyſcu nieprzypiſuie. Abowiem Maſagetæ / ktorych też niektorzy zá Amazony poczytáia / iáwna ieſt rzecz / iß w Scitiey Aziatyckiey Tátárſkich Hordach dálekich mießkáia / ále ia záś przeciw Deciuſowi ináczey rozumiem/ iß to chciał Sylwius dobrze nápiſać / ále ſie omylił iáko poſtronny człowiek tych kráin nieſwiádomy / Bo chcac położyć *Samagetas*, to ieſt Zemodzinow Pruſom przyległych/ álbo *Maſauitas*, Mazurow/ nápiſał *Maſagetas*, álbo też y Drukarz/ ták to poſpolicie bywa / álbo iego Piſarz sfankował.

Moie zdánie.

Saiagetæ & Maſſauitæ pro Maſſagetis.

Ták tedy wielkie Xießtwo Litewſkie według Deciuſſa y Sigiſmunda Herberſteina/ y moiego doſwiádczenia/ od wſchodu z Moſkwa/z zachodu z Polſka/ z Podláßym/ z Mazowßym/y s Pruſſy troche ſie ku pułnocy náchyliwßy / gránicży/Od pułnocy Zmodzi y Liflantom pogránicżne / od południá Wołyń / y Podole/ y Ruſkie ziemie ma przyległe / á zá pánowánia Witołdá wielkiego / od Morzá álbo Jeziorá Kurlanſkiego do Liflantow y Pruſow Litewſkie páńſtwo doſiegáło/ á ná wſchod z Moſkwa po Vhre Rzeke/ y áż zá wielki Nowogrod/ y Pſkow ná pułnocy. Potym zá Putwił / álbo Puczywił / ktory leży zá Kijowem miedzy wſchodem y południem 60. mil wielkich w polach/gránicżyło/ á o pułnocy od Morzá Bałtyckiego/ álbo Niemieckiego ná wſchod / y ná południe ſciagáło ſie áż do Morzá Tátárſkiego/ ktore zowia Pontus Euxinus/ zá Oczakow po ſamy Azow/ gdzie Tanais *in Paludes Meotis* wpada.

Gránice Litewſkie zá Witolta.

Czarne morze Azow zamek Turecki ná vyśćiu Tanais álbo Donu rzeki z Moſkwy płynacey ktoraby mogł ná morze miedzy ziemne y Ocean z Moſkwy żeglowáć do Jeruſalem/ımo Conſtantinopole/y gdzieby kolwiek chciał do Szwecy/ Afriki/Hiſpániey/ do Niemiec &c.

Potym Decius o pierwßym przezwiſku y nowym imieniu Litwy z domnimánia rzecz tymi słowy prowádzi. Niektorzy s pewnych dowodow wierza / iß Litwá á Lituo/ to ieſt od rogu traby myſliwcow ieſt názwána / ále to ich domnimánie iáko baśni nikczemne w náśmiewiſko nie w dowod miánowánia Litwy idzie. Sa też drudzy ktorzy powiádáia / iß Włoßy do tey Ziemie przyßedwßy/Oyczyzny ſwey imieniem / Italia te kráine/ á onych ludzi ktorych tu záſtáli Italiany przezwáli/áż potym potomkowie ich / iáko y Miechowius piße L litere przydawßy Litalia / á ſami Litalany ſie zwáli / á zá poſtepkiem czáſow/ zepſowánym imieniem Litwany od ſaſiádow przezwáni.

Ja záś powiádam (bo Decius znáć áni Miechowius po Włoſku nierozumieli / á iam ſie Włoſkiego iezyká przez krotki czás przyuczył) á iß Włoßy poſpolicie tych artykułow w mowie ſwey vżywáia / la citta Miáſto / li paeſi kráiny/ il kawallo koń / la mulie / niewiáſtá/ il boſco las/ etc. Tákże ieſli chcieli

Artikuły włoſkie zwyczáine

názwáć

názwáć Litwe oyczyzny ſwey imieniem / záraz ia miánowáli według zwyczáiu iezyká ſwego *La Italia* Włoſka ziemiá/ áż potym Litalia y Litwania / Bo y Pruſſow pierwey zwano Bructeri/potym Bruteni/ záś Pruteni / Boruſy/ wiec Poruſſy áż do Pruſow przyßło. Tákże też Niemieckie/ Polſkie kráiny / Włoſka też Ziemie *Ænotriam, Latium, Auſoniam, Italiam, &c.* Greki *Argolicos, Danaos, Dorios, Pelaſgos, Archiuos, Argyuos, Myrmidones,* Troiany záß / *Dardanidas, Priamidas, Phrigios, Æneadas, Troas, Iliadas, Teucros, &c.* według Kráin / Miaſt / Narodow / Xiażat / przygody/ pożytkow / vrodzáiow etć. rożnymi przezwiſkámi názywano.

Włoßy ſámi ieſli tu przyßli La Italia Litwe nazwáli.

Rozmáite przezwiſká iednego narodu

Potym Decius dáley piße / ná oſtátek powiáda według domnimánia inßych Hiſtorikow / to ſie okázuie / iß Litwá przedtym z Boruſkich gránic álbo s Pruſkich z Litalanem Xiażeciem wyßli/ A ty oſady prożne / ktore były z dawná opuśćili/ nápełnili. Bo przedtym dawno kiedyś / ſtamtad ich przodkowie opuśćiwßy ty mieyſcá gdzie dziś Litwá / przenieśli ſie byli do Prus. A gdy Litalanus Xiażę z ſwoimi ludźmi do pirwßych oyczyſtych ſie kráin wrocił / y od ſiebie Litalania potym Lituania ten kray názwał / znáć iż te Ziemie zdawná były opánowáli Alanowie / Gotow mężnych plemie / ktorych też Gotialany zwano.

Litwa z Litalanem u oydzem.

To ſie też wyßey okázálo ex Eraſmo Stella

Gotialani, ex Gotis & Alanis oriundi.

Zdánie Bielſkiego o Litwie.

LItewſki narod zdawná poßedł z Zamorſkich kráin Morzá pułnocnego / ktorych też Hiſtorikowie zowa Gepide/ po Gotſku leniwi/ ábowiem bedac z Gotty walecznymi iednego rodzáiu / nierychło zá nimi do Prus z ſwymi okręty przyciagneli / bo iuß Gotty ich przodkowie wyßli byli z Prus do Węgier. A oni tułáiac ſie nád Morzem zá ſwoimi ciagnać nieſmieli/ nie máiac ſłußney ſpráwy: A ták niktorzy z nich w Pruſiech zoſtáli / s ktorymi Krzyżacy długo czynili/ niktorzy w puſtyniach nád Morzem oſiedli/ gdzie dziś ieſt Zmodź y Liflanci / niktorzy ku południowi poßli / iáko Połowcy / niktorzy ku zachodowi / iáko Jaczwingowie / á bedac nád Morzem gdzie pierwey byli Cimbrowie / wiele mowy Niemieckiey w ſwoy iezyk námießali / Niemcy zowia Krola/ álbo Xiażę Kőnig / á oni Konigos máło odmieniwßy. Po Grecku Bog Theos/ á oni zowa Dewos / bo też przy Greciey byli nád Morzem Pontſkim. Jeſt y łáćinſkich słow doſyć miedzy ich mowa / bo też zdawná byli ná Morzu bliſko Britanniey / ktore dziś zowiemy Angliki / á gdy w tych kráiach oſiedli gdzie dziś ſa/ pomießáli narod y mowe z Ruſia / ták iß iuß drudzy máło ſobie rozumieia / Bo odmiennie mowia Zmodzinowie / ták też Kurſowie/álbo Kurlandowie ináczey niż Litwá/ álbo Jatwieżowie y Liflanci. Niemcy záś do Prus y do Liflant ná ich mieyſcá przyßli rowno z Krzyżaki z Niemieckich kráin.

Bielſki wyznawa Litwe być z Gotow / nie z Prus do Wągier przyßli/ ále z pol / ktore leża zá Kijowem.

Zmodź / y Liflanci/y Litwá z Gepidow/ Połowcy/ Jaczwingowie.

Niemiecká mowá ſtad v Litwy.

Łáćinſka mowá w Litewczyźnie.

Jam był ſam w Kurlandiei roku 1580 á iedenem práwie iezyk Kurlandow y Kurſow iáko y Zmodzki ſlißał.

Ptolomeus dawny Chronograph/ ná tych mieyſcách gdzie dziś Litwá narody ináKße mieni / pierwße Galindy / Sudeny y Bodiny / á ći precz wyßli do Włoſkich kráin z Cymbrámi / z Goty y z Alany / á ná ich mieyſcá Litwá przyßłá z Xiażeciem ſwym Litaon álbo Litwon / od ktorego te Ziemie y narod Litwa zowa/ A gdy ſie rozerwáli / iedni do Prus / drudzy w polá / ktorych zwano Połowcámi / iuß ich było śnádnie Ruſakom przełomić / ktorzy Litwanow po długich z nimi trudnośćiách zniewolili/ y przymuśili tribut dawáć / łyká / wiņniki do łáźniey/ żoładź/ y ine rzeczy / áby iedno zwierzchność czuli nád ſoba / bo tám w puſtych mieyſcách bedac / niemieli co inego dawáć / ná oſtátek ſie im áż wysługowáli / ſtadże ießcze y dziś v nich ten obyczay/ iß ſie w niewola dáia/ wßákże potym gdy ſie zmocnili á obaczyli / z niewoli ſie Ruſakom wyłomili/

Litaon Xiażę Litewſkie / tu ſie iuß trzey zgodzili/o Litonie álbo Litalonie Xiażećiu Litewſkim Eraſmus Stella / Jodocus Decius/Bielſki/y Wapowſki czwarty.

kozáctwem

kozáctwem żywnośći szukáli / czyniąc wszdy do Ruśi / do Polski / do Moskwy / y ná Morze / máiąc s Prussy pierwszymi swoimi pobrátynámi porozumienie / etc.

Swiádectwa z Látopiszczow

o przyśćiu Włochow w te strony / ktore Litwa / y Zmodź ma zá pewną Kronikę.

Rozdział VII.

To własna rzecz Látopiszczow Litewskich po Rusku pissánych.

*Ma być Tiberiusá Claudiusá / ktory był trzećim Cesarzem Rzymskim / zá ktorego pánowánia Roku 18. Christus pan mękę podiął / roku wieku swego 33.

☿ Ma być Calligula / Claudius 5. Britannicus Nero okrutni roku po Christusie 57. pánowáć począł á był nie własny syn ále pásierzb Claudiussá piątego z Agripiny vrodzony.

Palemon też Grammatik sławny był w Rzymie zá Tiberiusá y Claudiusá Cesarzow / inszy od tego nászego / O czym czytay Volateranū lib. 18. Geogr. & Cornelium Agrippam de vanitate scientiarū cap. 3.

Popráwienie mote inter parenteses.

Látopiszcze Litewscy niektorzy ták sprostá prowádzą rzecz o przyśćiu Palemonowym z Włoch do Zmodzi y do Litwy / Stáło się iest wćielenie Syná Bożego przez Duchá S. z Błogosłáwioney Dziewice Mariey od początku stworzenia Swiátá / Roku 5526. onego czásu páństwo Rzymskie było z od Cesarzem Rzymskim Augustem / ktory nietylko w Rzymie ále y wszytkiemu świátu pánował / co nápisano iest / iż zá czásu Cesarzá Augustá Syn Boży wćielił się / A zá czásu Cyrusá * wtorego Cesarzá po Auguśćie wolną mękę przyiął dla zbáwienia y odkupienia narodu ludzkiego / zá ktorego Cyrusá wszytki rzeczy proroctwá wypełniwszy po wstániu od vmárłych wstąpił ná niebo y siadł ná práwicy Bogá Oycá / skąd ma przyść sądźić żywe y vmárłe / y oddáć káżdemu według zasług iego / A po śmierći Cyrusowey był Gaius ☿ Cesarzem / á po Gaiusie Klaudius / á po Klaudiusie Syn tego Nero / ktory był ták okrutny á nieustáwiczny / iż własną Mátkę swą / y Preceptorá swego naywyższego Senekę bez przyczyny o śmierć przypráwił / y wiele kroć Miásto Rzymskie kazał zápalić / á nie dla czego inszego / tylko dla tego / áby się dziwował y ćieszył / á Xiążętom y Pánom Rzymskim / y wszystkiey Rzeczypospolitey wielkie krzywdy y vćiski czynił / Przeto kożdy poddány iego dla wielkiey okrutnośći iego / niebył bespieczen / nietylko imienia álbo máietnośći ále y zdrowia swego / a ták wiele ktorzy opuśćiwszy Máietnośći swoie vćiekáli do rozmáitych kráin / szukáiąc pokoiu / W ten czás iedno Xiążę Rzymskie rzeczony Palemon / ktory był Neronowi krewny / zebrał się z żoną z dziećmi swymi / y poddánymi swymi / y ze wszystkimi skárby / s ktorym o pięć set Slachty Rzymskiey było / tákże z żonámi y ze wszytkim / wziąwszy s sobą iednego Astronomá / poszli w Okrętach Morzem miedzyziemskim stroną zachodną / chcąc sobie náleść mieysce słuszne / kędyby mieli posiedliwszy się w pokoiu mieszkáć. A miedzy tą Slachtą były cztery Domy / pirwszy z Herbu Kitaurusá Dorsprungus / Drugi z Herbu Columnow Prosper Cesarinus / y Vrsinus Julianus / y Hector z Herbu Rożey / á ták oni niemáły czás po Morzu chodząc / przyszli w miedzyziemskie Morze (ma być w Niemiecki Ocean miedzy Anglią y Flandrią) y doszli do Rzeki Szuma (ále ma być Zundu nie Rzeki ále ćiásnośći Morskich w Daniey) á tą Rzeką Suma w Morze Ocean / (ma być w Morze Baltyckie álbo Wenedickie) á Morzem Oceanem weszli do vśćia Habu álbo Hawu / Kurlandskiego Morzá / gdźie Niemen Rzeká w to Morze wpadwszy nie dáleko od Kloipedy álbo Menla Zamku bárdzo obronnego Pruskiego (iákom sam Roku 1580. widział / do Morzá Baltyckiego álbo Wenedickiego wpada) á potym weszli Rzeką Niemnem w Morze / rzeczone máłe / álbo przaszne y Kurlandskie

landskie álbo Niemnowe / á to dla tego / iż Niemen w to Morze Kurlandskie wpada dwudźiestą mieyscy (ma być dwunastą) á kożde názywáią swoim przezwiskiem / miedzy ktorymi názywáią iedno vśćie Gilią / oni poszli wzgorę przećiwko wodźie / áż doszli do cáłego Niemná / kędy iuż sámá tylko Rzeká Niemen iednym mieyscem idźie / y przyszli do Rzeki Dubisy / á idąc Dubisą / nád nią nászli gory bárdzo wysokie / rowniny wielkie / Dąbrowy piękne rozmáitymi okwitośćiámi nápełnione / y Zwierzęty rozmáitego rodzáiu / Turow / Zubrow / Łośi / Jeleni / Sarn / Ryśi / Kunic / Lisow / Bielek / Hornostáiow / etc. Ták też y w Rybách wielka okwitość / y dziwnych Ryb Morskich dla tey przyczyny / iż niedáleko Morze / á nád tymi rzekámi Niemnem / Dubisą / y Jurą tám się posiedlili / y poczęli się rozmnażáć / á ono mieysce miedzy tymi rzekámi bárdzo się im podobáło / y názwáli tę Ziemię Zmodź od mnożenia.

Własne słowá Látopiszczow.

Wtore Swiádectwo z drugiego Látopiszczá.

DRugi záś Látopiszec / ktoregom dostał w Berestowicy więtszey / v ich miłośći Xiążąt Zasłáwskich / ták też Kronikę Litewską y Zmodzką / poczyna prostymi słowy / ktorych ia tu text własny (ácz się go popráwić godźiło) właśnie kłádę.

Roku Bożego 401. powstał iest Atila / ktory zwan iest Bicz Boży / ktory wyszedł od Rzeki Juhri / á Jura y teraz iest w ziemi Jwaká Cára / Oycá iego zwáli Mandazig / wyszedł z trzemá Bráty swoimi / Atzar / Rohas / y Bledą / wyszedł Morzem Oceanem / y przyszedł w Morze ziemskie / ktore iest miedzy Francią y Hiszpanią. A gdy wszedł w to Morze / w ten czás niesiono z Britanniey Krolewnę imieniem Orsulę / zá Syná Kroliá Angelskiego / przy ktorey Krolewnie było iedennaśćie tyśiąc Pánien. Atila sámę Krolewnę / y tych wszystkich iedennaśćie tyśiąc Pánien przy niey zábił / á ony dla imienia Christusowego zostáły się Męczennicámi: To pierwsze vczynił okrucienstwo nád narodem Chrześćiánskim. Potym obszedł Ziemię Francuską y Włoską / y poszedł Morzem do Ziemie Charwáckiey / tám wyszedł z Morzá / y wziął przez moc Ziemię Karwácką / Podbił też Ziemię Węgierską / y zbudował Zamek Budzyń / y názwał się Krolem Węgierskim / á Brácia iego Athar y Rohas pomárli. A gdy budował Budzyń / y obwodził mur około Miástá / w ten czás trzeciego Brátá swego Bledoná zábił / á sam krolował ná wszystkiey Ziemi Węgierskiey / y podbił pod moc swoię wiele Páństw / y opánował ich / y ieszcze z początku iáko prześládował Chrześćiáństwo / ták osiadwszy ná tym Páństwie w żadney rzeczy vmysłu swego nie odmienił / ále się ieszcze tym więtszym prześládowcą ostał nád Chrześćiány. Y zebrawszy pięć set ludu swoiego / poćiągnął ná Ziemię Włoską / y przyszedł pod Miásto ktore zowią Aquileia / ktore Miásto w ten czás było pod Cesarzem Marcianem / y obegnał Aquileią / á to Miásto było bárdzo mocne / y Rycerstwem Rzymskim dobrze opátrzone / przeto gdy go niemogł rychło dostáć / niechćiał dłużey czásu trawić / poćiągnął dáley w Ziemię Włoską ku Rzymowi / á Xiążętá y Senatorowie / ktorzy byli w tym Mieśćie / bacząc ták wielką moc ludu iego okrutnego / byli ogárnieni stráchem wielkim / y rozbiegli się z Miástá / á niektorzy pobiegli do Kibołowow swych / y poczęli się budowáć / ná Ostrowie / ktore Miásto názwáło się potym Wenecią.

W Moskwi są dwie Rzece Juhr.

W ten czás Atilla nie mo rzem ále ziemia kráiny Niemieckie wotował / y Coloniey dobywał / ktora nád Renem leży.

Carion lib. 3. Mon. 4. tego Marcianá 47. Cesarzem kłádzie / zá ktorego to Atilla burzył / y Gotowie y Wandalitowie.

O Weneciey záłożeniu / Latopiszczow Litewskich zdánie. Ktore się zgadza z Wo

lateranem libro 4. etc. y z Carionem lib. 3.

Jedno też Xiąże imieniem Palemon/ ktore támże w Rzymie ná ten czás mieſzkało/ zebrawſzy ſie z wſzyſtkim Domem y Krewnymi ſwoimi/ ták iż wſzyſtkich było pięć ſet ſamey Slachty Rzymſkiey/ á miedzy nimi czterzy przednieyſze rodzáie álbo familiae/ pirwſzy Dorſprungus/ z Herbu Kitauru/ á z Herbu Kolumnow Proſper Ceſarinus/ á z Herbu Vrſinow Julianus/ á z Herbu Rożey Hector/ y poſzli Morzem miedzyziemnym máiąc s ſobą iednego Aſtronoma/ ktory ſie znał po gwiazdach/ á ták żeglowáli Morzem w okrętach ná pułnocy/ y obſzedwſzy Francią y Anglią/ weſzli w Kroleſtwo Duńſkie/ á tám ſtąd przypłynęli w ciąſności morſkie/ ktore Zund názywáią/ potym Morzem Oceanem náchyliwſzy żagle z pułnocy ku Słońcá wſchodu/ y ná południe przybili ſie do vścia gdzie rzeka Niemen w Morze wpada/ potym Rzeką Niemnem poſli wzgore áż w morze ktore zowią małe/ álbo Morze Niemnowe/ iż do niego wpada Niemen dwanaście vściámi/ á káżdy zowie ſie oſobnym imieniem/ s ktorych iedno zowią Gilia.

Ktorym gdy poſli w wierſch doſli cáłego Niemná/ gdzie iuż ten ſam wſzyſtek w iednym mieyſcu ciecze/ á ták Niemnem doſli do Rzeki Dubiſſy/ nád ktorą nálezli gory wyſokie/ á ná nich rowniny wielkie/ y Dąbrowy roſkoſzne/ y wielka rozmáitość zwierzow rozmáitego rodzáiu/ w Rzekach też wielką rozmáitość Ryb/ ták tych ktore ſie tám hoyno rodzą/ iáko tych ktorych wielkość z morzá Niemnem wzgorę przychodzą/ gdzie vlubiwſzy ſobie mieſzkánie/ záłożyli oſſadę pirwſzą nád Dubiſſą Rzeką. Drudzy záś s tychże Włochow nád Niemnem/ y nád Juryą oſſady wybráli/ iák o tym niżey nápiſzemy.

A ták tu ty dwá Latopiſzczá/ ktorych Litwá y Zmodź zá Kroniki pewne máią/ nie zgadzáią ſie s ſobą w przyczynie przyścia Włochow/ w ty pułnocne ſtrony/ Pierwſzy piſze iż dla tyráńſtwá Neronowego/ Drugi záś iż dla ſrogiego á okrutnego Woyſká Atile Królá Węgierſkiego/ ktory práwie wſzyſtki zachodnie kráiny/ y inſze mocne páńſtwá ſzablą á ogniem w ten czás burzył/ iák o tym ſzerzey Kroniki ſtáre Węgierſkie/ y Callimachus Florentinus/ tákże Bonfinus y inſzy świádczą/ y z náſzych to wierſzow niżey krotko wyrozumieſz/ wſzákże ty Latopiſzcze/ ktorychem ia trzynaście/ doſtawſzy ich z rożnych mieyſc/ zgadzał/ concordował/ y w iedno mieyſce dla wybádánia prawdy znośił/ w tym ſie wſzyſtki zgadzáią iednoſtáynie/ iż Palemon z Senatu Rzymſkiego Xiąże s piącią ſet Slachty Rzymſkiey/ y s przerzeczonymi cztermi Familiami w ty kráiny pułnocne Zmodzſkie y Litewſkie przyżeglował.

Bo w Hiſpániey goſciem bywa deſzcz wielkim.

Przeto ty przyczyny ktore niedáleko ſiebie chodzą opuściwſzy/ ia drugie wierſzem tobie Czytelniku miły podáię/ á napirwſzą z Hiſpáńſkich Kronik/ ktore piſzą/ iż táka wielka ſuchość czáſu iednego w zachodnich ſtronach bez dżdżu kilko lat pánowáłá/ że támtych Narodow iáko Włochow/ Hiſpanow/ Portugalczykow/ y Anglikow bárdzo ſie wiele przemieść muſiáło do tych ſtron pułnocnych zimnych/ ále iuż czytay Rytmy náſze.

Pierwſza przyczyná przyścia Włochow wey Kráiny dla ſuchości y głodu.

HIſpáńſkie dzieie pierwſzą przyczynę dawáią/
Ktore ſuchość w zachodnich ſtronách wyświadczáią/
We Włoſzech/ w Siciliey/ w Kroleſtwie Hiſpáńſkim/

Deſzcz

Deſzcz nie był przez kilko Lat/ ſnadź zá gniewem Páńſkim.
Pałáiący Syrius Role ſzczepał w ſtiby/
Iż w Rzekách wod niemiáły łuſkonośne Ryby/
Látá śmierć przynoſzące ludzi/ y zwierz mdliły/
A od bládego głodu vſtawáły śiły.
Zwiedłe láſſy/ y polá ták niepłodne ſtáły/
Chlebá kłoſſy zgorzáłe/ Ludziom niedawáły/
Dári Cereri wyſchły/ w Winnicach Bachuſſa/
Nieznáć było/ ni w ſadach ſtrożem Priapuſſa.
Wſzyſtki rzeczy pokármom ſłuſzne z Winnicámi/
Wypalone ogniſtym Słońcem z máćicámi/
Skąd wielkość ludzi w zimne pułnocne triony/
Vdáłá ſie/ oyczyſte opuſzczáiąc ſtrony.
A iák Goti/ Gepide/ Połowcy/ z Cymbrámi/
Wygnáni byli s tych ſtron przed tym powodziámi/
Ná zachod/ ták zachodni záś w pułnocne kráie/
Przed ſuchością tu przyſzli w zaiem ſie oddáie.
Palemon Xiąże Rzymſkie Publius przezwiſkiem/
W zachodnych ſtronach ſtrapion ſuchośći vćiſkiem/
Chcąc narod ſwoy záchowáć od ſtráſznego głodu/
Mogł też w ten pułnocny kray przyść morzem z zachodu.

Syrius gwiazdá w ktorey pánowániu nagoretſze bywáią czáſſy/ w ſrzod látá.

Kiedy ono byli náſzy wyſzli s tych ſtron do Włoch/ dla wylania Oceanu/ y zimnich niepogod/ ták tez Włoſzy tu przyść mogli dla ſuchośći.

Wtora przyczyná przyſcia Włochow w ty kráie dla tyráńſtwá Neronowego/ Roku od Chriſtuſa 57. według zdánia Látopiſzczow.

TAk Palemon albo ſnadź Libo Xiąże sławne/
Oſiadł Pruſkie/ y Zmodzkie Porty naprzod dawne/
Potym w Litwie/ w Iſlanciech złączył ſie z Gotámi/
Opuśćiwſzy z Rzymſkimi Włochy roſkoſzámi.
Snadź vchodząc Tyráńſtwá Nerona ſrogiego/
Albo dla burzenia Włoch Atile onego/
Albo dla niezgod wnetrznych w ty pułnocne ſtrony/
Albo głodną ſuchością/ był tu zánieſiony.
Jeſliże dla Neroná może być rzecz ſnádna/
Ktorego ſrogość byłá nád inſzych ſzkárádna/
Bo mátkę właſną roſprot/ chcąc widzieć gdzie leżał/
Senekę Miſtrzá ſwego też w Wannie zárzezał.
Rzecz poſpolita Rzymſka przed nim w ſtráchu drżáłá/
Bo złość záwżdy w tyráńſkim ſercu ſproſna wrzáłá/

Powtorzenie przyczyn.

Seneca dał ſobie żyły w wánnie zácinać y ták vmárł lekko vchodząc ſrogiey śmierći od Neroná vcznią.

Skarb

Skarb włásny sprosnym zbytkiem stráciwszy/ wnet zá tym/
Ná łup sie wdał/ morduiąc gdzie czuł o bogátym.
Sieći z iedwabiu drugie z ciągnionego złotá/
Kazał czynić/ á záraz ledá gdzie do błotá/
Przyszedwszy ryby łowił choć ich tám nie było/
Byle sie woley dosić Tyrańskiey pełniło.
Rzym kazawszy zápalić pátrząc sie dziwował/
Przyiaćioł krewnych wszytkich wybił wymordował/
Piotrá też s Páwłem strácił wiernych prześláduiąc/
Rzymskie Páłace łamał Dom wielki buduiąc/
Y nieznośne tyrańskwá sprosne insze płodził/
Dla ktorych slácheçki dom nieieden vchodził/
Palemon krewny iego tosz muśiał vczynić/
Z oyczyzny miłey gwoli Tiranowi wynidź.

Rzym łamał á pałac sobie budował skąd było vrosło przysłowie/ Roma Domus fiet, veios migrate Quirites.

Trzecia Przyczyná.

N Jesli dla Atile y to też być może/
Ktory z Hunny Europe wszystke zburzył srodze
Z Tatar z Huhri kráiny/ ktora w Moskwie leży/
Przyszedszy osiadł Węgry szczęście zá nim bieży/
Cesarzá Marcianá po trzy kroć porázil/
Y Maternusá tákże/ burząc wszytko kázil/
Tracią Achaią y Macedonią/
Zburzył Serbow/ Sławakow/ Bosnę/ Bulgarią/
Záś z Ekusem Rzymskim y s Teodorykiem
Wysegotskim/ boy stoczył krwáwobitnym szykiem/
Gdzie sto ośmdźiesiąt tyśiąc mężow poginęło/
Z obu stron áż Jezioro krwią w polách płynęło.
Potym Francuskie Miástá wszerz y wzdłuż zwoiował/
Y Ziemie nád Baltyckim Morzem pohołdował/
Kaletany/ Nortmany/ Olandry/ s Cymbrámi/
Frizy Moryny/ Sasy/ Pomorze/ s Prusami.
Giulę Hetmaná swego pod Kolno wyprawił/
Ktory obozy swoie ná czworę rozstáwił/
Y ták dobywał Miástá dniem nocą szturmuiąc/
Wśi Wołoscy wokoło szeroko plundruiąc.

Atila Krol Węgierski z Vgariey Krainy zá Moskwą leżącey/ w ty strony Panońskie y Kaukaskie z wielkośćią Scytow ábo Tatarow Caucasiyskich przyszedszy/ wielkie morderstwá w záchodnich páństwách Rzymskich czynił.

Slawáńskie páństwá przez Atile zburzone.

Atila Teodoryká Wysegotskiego Krolá/ y Ecius á Rzymskiego Hetmána poraził.

Liczbá z obu stron pobitych 180000.

Francia y wszytki Ziemie Niemieckie/ Niderlandzkie nád Morzem leżące áż do Prus y do Litwy wszerz y wzdłuż częśćią mocą częśćią strachem Atila zhołdował.

Giula Hetman Atilin Kolno Agrypine miásto wielkie sławne y dawne od Rzymian fundowáne nád Renę rzeką mocno obległ.

(W ten czas Etereus Syn Krolá Angielskiego począł sie stárác/ w Małżeństwo o Vrsule Brytanskiego Krolá dźiewkę iedynaczkę/ posławszy z wielką cześćią posły do Oycá iey/ ktorego/ gdy niewiedział coby zá odpowiedź dáć miał/ Vrsula smiernego y troskliwego nápominałá/ áby dawszy frasunkom pokoy zárzekł ią zá Etereuszá/ powiedáiąc że ma to obiáwienie od Bogá/ áby sie niezkwánialá Małżeństwá

Małżeństwá tego/ w ten sposob żeby iey dano iesżcze wolne trzy látá/ przez ktore by odpráwiłá drogę swoię/ ná ktorą sie byłá obiecáłá: To iest áby szłá do Rzymu/ máiąc przy sobie dziesięć tyśięcy pánien. A przetosz tego sie domagáłá/ áby y Oćiec y Etereus pánic tey stáráli sie społnie/ tákoby iey názli 10 pánien osobney czystośći y státeczności/ á káżda znich áby miáłá przy sobie tyśiąc pánienek/ y oná sámá áby też tákże przy sobie tyśiąc miáłá/ iedno żeby wszytki były osobliwey cnoty y czystości. Posłowie wziąwszy od Oycá Vrsulinego tę odpowiedź z rádośćią odiechali.

Przyczyná zboru iedenaśćia tyśięcu dźiewic.

Ták tedy Etereus/ y Britáński Krol Oćiec Vrsule/ zebrawszy wedle zmowy ták wiele pánien/ dáli ie Vrsuli w towárzystwo/ ktora przyiąwszy to szlachetne towárzystwo/ á spráwiwszy 11. wielkich okrętow/ y drugie rzeczy ná ták dáleką drogę potrzebne/ puśćiłá sie morzem z Britanniey áż do tego mieyscá gdzie Ren w Morze wpada/ gdzie teraz iest część Holandiey/ skąd záśię przećiw wodzie rzeką przyiecháłá do Kolna Agrippiny/ z wielką rádośćią mieszczánow/ A s Kolná do Bazileiey Tám zostáwiwszy okręty y insze sprzęty/ szłá pieszo do Rzymu/ ktora potym obchodziwszy mieyscá wszytki w Rzymie/ iáko byłá obiecáłá/ wroćiłá sie do Bazyliey/ á Papież Cyriak prowádził ią z wielką poczćiwośćią áż do mieyscá.

Wędrowká S. Vrsule z iedenaśćią tyśiąc Dźiewic do Rzymá.

Wśiadszy tedy v Bazyliey w Okręty Renem rzeką ná doł iecháłá do Kolná/ Támże wysiadłá ná brzeg nic sie nieprzyiaćielá niespodziewáiąc/ ále mniemáiąc áby ták wszytko bespiecznie było iáko pirwey/ á gdy sie do miástá przybliżáć poczęłá/ wnet ią Węgrowie ze wszech stron obskoczyli/ á z onymi wszytkimi pánnámi okrutnie posiekali. A ták oná slachetna Panná z Etereuszem Pánicem swoim/ ktory dowiedziawszy sie/ że Vrsula ná zad iedzie/ z mátką y z śiostrą Florentiną y z niektorymi inszymi Biskupy áż do Kolna przećiwko niey był wyiechał/ y z onym Cyriakiem Papieżem/ y ze wszytkimi pánnámi z tego Swiátá zeszłá/ á czystość swą Christusowi prawdziwemu dźiewictwá oblubieńcowi ofiárowáłá. Tych pánien ciáłá leżą w Kolnie. A potym kośći ich w wielki sklep są złożone. Tą Historyką dla tegom rzecz przerwał/ iż też w Litewskich stárych látopiszczach około burzenia Atile y pobićia tych iedenaśćie tyśiąca dźiewic/ á przyczynie przyśćia Włochow s Palemonem do Litwy/ iákoby przez sen ledwie iáko wspomináią. Przetom to inter parentesim położył.)

Rycerstwo Atilino/ ktore było obległo Kolno S. Vrsule z iedenaśćią tyśięcy dźiewic zábiło.

Volateranus zaś pisze lib. 3. Geogr. 11000 virginum in Galliam ad nuptum matrimonii missa per Dinotum Ducem in Britannia Cornubiæ cæsa esse ab exercitu Gratiani, wiec niewiem iesli o tych álbo o inszych 11000. Dźiewic rozumie.

Do Węgier sie zwroćiwszy Budę zámordował
Brátá/ iż Sikambrią od siebie miánował
Buda: ktory iednak dziś też Budzyniem zową/
Ktoremu (Ach Węgrowie) Turek teras głową.
Potym sie do Włoch mocą ogromną wypráwił/
Stirią/ Karintią/ Jstry/ Szablą skrwáwił/
Dalmacią z Miástámi poburzył y zgrody/
Kto wypowie pobitych kto wypisze szkody/
A gdy ku Aquileiy z obozem sie toczył/
Hetman Rzymski z woyskámi drogę mu zászkoczył/
Atila vphy Włoskie posiekł/ pomordował/
Valentinian Cesarz też trzy kroć szwankował.
Stąd Wenetowie będąc z rodu Troiańskiego/
Osiedli wysep morzá Adriatyckiego/
Gdzie Wenecią miásto sławne zbudowáli/
Tákże inszy gdzie mogli zdrowie záchowáli.

Atila poburzywszy páństwá záchodnie y pułnocne zwroćiwszy sie do Węgier Brátá Budę zábił.

Wypráwá Atilina do Włoch y do Rzymá według Eusebiusá/ roku 451. á według Sygibertá 454.

Atila Hetmáná Rzymskiego y Cesarzá Valentiniana trzy kroć z woyskámi poráził.

Wenetowie ktorzi pirwey ná ziemi mieszkáli/ ná Wyssep Morski przed Atilą vćiekli/ gdzie pirwey ich rybitwowie żyli/ Támże Venetią záłożyli. O czym czytay Volateranum lib. 4. y inszych.

 Potym

Aquileia.

Potym Aquileią obległ mocą wielką/
Burząc/ paląc około/ s Folwarki Włość wszelką/
Długi czás pod nią trawił/ mocno dobywáiąc/
Y sturmy vstáwicznie dziwne przemyslaiąc.
A iß ták mocna byłá iußby był odciągnął/
By go był Bocian wrostą swoią niepowściągnął/
Ktory z Miástá wynosił dziatki gołe swoie/
Widząc przyßły vpadek przes Węgierską zbroię.
Przeto Atila záras swoich posiliwßy/
A z siodeł ogień wkoło murow zápaliwßy
Tłukł mury á vsilnie częstym sturmowánim
Wziął Miásto/ trzydzieści siedm tysięcy zbił nánim.
Potym Taruis/ Werone wziął/ y Concordią/
Mantwe/ Bergom/ Kremone/ Ferarz/ y Brixią/
Wicencią/ Rawenne/ Ticin/ Placentią/
Meilan/ Padue/ Mutine/ Parme/ Apulią.
Ták práwie wßystkę Włoską ziemię powoiował/
Włoch ó Dio ó Dio káżdy lamentował/
Drudzy la Dona nostra krzyczą vciekáiąc/
A Węgrowie Beste Freng biią nágániáiąc.
A gdy do Rzymu ciągnął/ Lew on Papież święty/
Odwiodł iego zły vmysł ku temu nápięty/
Zá czym sie názad wrocił burząc y morduiąc/
Przeto sie nie ieden krył przyßłą trwogę czuiąc.
Palemon ktoremu też o Rzeß szło iák innym/
Kto sie nie strzeże mogąc sam sobie iest winnym/
Mogł też vchodząc trwogi w tę pułnocną Ziemię/
Záwieść długim pielgrzymstwem Włoskiey Slachty plemię.

Bocian widząc przyßły vpadek Miástá/ dzieci swe wynosił z wieże ná stáwiosk/ z czego Atila dobrą wrostę wyrozumiał.

Atila z siodeł ogień koło Miástá vczynił/ y wziął Aquileią.

37000. zbitych Mießczan.

Miástá ktore Atila we Włoßech wziął.

Lew Papież Atile/ żeby Rzymowi dał pokoy/ zodwiodł/ wyßedßy ku niemu w stołecznym vbierze Papieskim.

Atila ná zad sie wrocił z Włoch do Węgier.

Pisze też w Historiey stárey o spráwách Atilowych/ iß Harderik Krol Gepidow/ przodkow Litewskich/ bárdzo mężny y waleczny/ á dla zacnych spraw sławny/ z Atillą obyczáiem przyiacielskiego żołdu w káżdey potrzebie bywał/ y mężnie á ßczęśliwie záwżdy sie z Gepidámi swoimi/ Ták we Franciey iák we Włoßech/ y w Traciey popisował/ y w oney bitwie ktorą miał Atilla z Eciusem Rzymskim/ Ták pisze/ iß Walamir álbo Wladamir s práwego rogu z Ostrogotámi wschodnymi ná Eciusá y Rzymskie vphy czelnieyße ostrze nácierał/ Ták że też y Hardarik Krol Gepidow/ Teodoryká y Wyßegotow mężnie nagrzewał etc. gdzie iák Historia powiáda sto y ośmdziesiąt tysięcy poległo.

Harderik Krol Gepidow przodkow Litewskich/ Atili był towárzyßem w káżdey woienney wypráwie.

180000. z obu stron poległo.

A bez wßelkiego wątpienia Gepidowie będąc z Goty walecznymi iednego rodzáiu są przodkámi istotnymi narodu Litewskiego/ ktorzy do kráin pułnocnych Sarmaciey Europskiey przyßedßy *à palude Meotis*, część ich w Prusiech zostáłá nád Morzem/ s ktorymi długo Krzyżacy woynę toczyli/ iß ich wykorzenili/ y ktorych był Krolem pierwßym/ iákom powiedział/ Weideuuto. Drudzy gdzie dziś Zmodź/ Litwa/ y Lotwá w pustyniach osiedli/ Drudzy iáko Jaczwingowie ná

Gepide. Zemoidz. Lotwá. Litwá.

gowie ná zachod odciągnąwßy w Podláßu oyczyznę sobie obráli. A ná południe w polach gdzie dziś Podole/ Kaniow/ Cyrkassy/ Oczakow/ Krym/ Przekop/ drudzy záßedßy tám sie rozmnożyli/ ktorzy Połowcami od polnego mieszkánia byli názwáni. A ták ci Gepidowie Litewscy przodkowie iáko lud waleczny/ drapieżny/ y łupem żyć zwykły/ dobrowolnie y s Krolem swym Harderykiem do Atile iáko do Krolá walecznego przystáli byli. Tákże Walamir álbo Wladamir/ ktore słowo y imię iest Ruskie/ iákoby władáiący mirem Ostrogotow ná wschod Słońcá mieszkáiących Krol/ przy Atilli sie z Rycerstwem swym báwił. Tom też ná lazł w Historiey Atillowey/ chcąc sie gruntownie spraw Litewskich wybádáć. Iß Atilla áby mogł wiedzieć/ co sie po wßytkich kráinach Swiátá dzieie/ postánowił był ná czterzech mieyscách posty álbo podwody/ iednę w Kolnie/ co ie zowią Agripina/ Drugą w Jaderze Mieście Dalmackim/ Trzecią w Litwie/ Czwartą v Rzeki Tanais álbo Donu w Moskwi/ s tych mieysc kazdemálo nie wßytkiego Swiátá spráwy/ przes pomienione ná mieyscách swych posty/ do Sykambry do niego przynoßono/ á on zásię onym wßytkim wolą swoię oznaymował. Tu iuß wspomina że też w Litwie miał posty swoie/ skąd znáć iß iuß w on czás Litewska ziemiá obywátelami osadzona byłá/ zá Atile Roku Páńskiego 425.

Jatwieżowie Połowcy.

Litwa z Harderikiem Krolem swym dla chćiwości łupu dobrowolnie w woysku Atilowym sie báwili.

Walamir.

O tym czytay Historia od Basilica Cypriana przełożona.

Posti álbo podwodni Cursorowie dla prętkie przenieszienia listow y wieści Atilowi z rożnych stron.

Dawność osády Litewskiey.

Czwarta przyczyná iák Florus pisze
Lib. 4. Cap. 2.

Albo gdy Pompeius s Cesarzem boy wiedli/
A wnętrzną woyną Rzymskie dzierżáwy wyiedli/
Gdzie z obudwu stron Domow zacnych wielkość zbito/
Bo w trwodze y niewinny gárdłem płácił myto.
Ziemię y Morze własną krwią oblali wßystki/
Gdy pychá z ambicią niecił boy brzydki/ (brzmiáłá/
W Włoskich/ w Greckich/ w Africkich Páństwách zbroiá
A krew po polách wßędzie zbitych vsow wrzáłá.
Pompeius ácz woyská miał z Aziey wielkie/
Lecz iż ßczęścia odmienne są postępki wßelkie/
Przegrał zábit z woyskámi/ gdzie o trzy stá tysięcy
Ludu legło/ potopu morskiego nielicząc.
Cato mądry słysząc porażkę swey strony/
Widząc przez rosterk Rzymskiey vpadek Korony/
Pożegnawßy przyiacioł y miłego Syná/
Zábił sie sam swym mieczem/ ách smętna nowiná.
Záś Warus z Didiusem boy stoczyli srogi/
Pełne krwie Morze było/ pełne polne drogi/
Bo Ocean wzburzony Okręty ich wßytki/
Potopił karząc wnętrzney woyny ich złe zbytki.
Jáka tám trwogá stráßna co rozumieß byłá?
Gdy sie Nawa o Nawę w Morskim táńcu biłá/
Nawáłności/ y zbroie/ miecze stráßne brzmiáły/
Africkie y Hispáńskie brzegi to poznáły.

Pompeius porażon od Juliussa w Greciey ná polach Thessalickich/ gdzie wßystká moc Rzymska zostáłá/ gdyż ći dwá świátem práwie wßystkim władáli/ 300000. tysiąc Ludzi z obu stron ná plácu legło/ á sam Pompeius gdy vciekł do Egiptu/ zábił go krol Egipski/ gwoli Juliussowi.

Cato accepta partium clade nihil cunctatus (vt sapiente dignum erat) mortem etiam lætus accepit, stricto gladio reuelatum manu corpus, semel iterumque percussit. Florus.

Druga woyná wnętrzna Warussowa z Deciussem.

Siquidem velut ciuium furorem castigaret Oceanus, vtramque classem naufragio cecidit.

Quinam ille horror quum eodem tempore fluctus, procellæ armamenta confligerent etc. Florus.

Omnium postrema certaminum munda tuit ...

Bo Miásta po Potopie tym srogo burzyli/
Ná niewinnych sie škody oney Morskiey mšcili/
Cesarz Pompeianow ná Mundzie zámknionych/
Dobywał z zbitych trupow groble czyniąc onych.

Dziáło sie to od záłożenia Rzyma láta 709. á przed Christusem 48.

A gdy iuž mocą zostal ná Rzymie Cesarzem/
Triumphował/ y srogim stáwił sie zárázem/
Przeto Brutus/ Cassius z drugimi Slachćicy/
Sprzysiegli sie niechcąc być iego niewolnicy.

In Curuli sedentem Senatus inuasit.
Iulius Cesarz zábit/ o czym szerzey/ Titus Liuius/ Plinius/ Suetoni⁹ etc. świádczą.

Ták go ná Maiestácie wnet Senat vbieżał/
Vkoli go Dekami iž iáko wieprz leżał/
Dwádzieściá y trzy rány/ miał w sobie stychowe/
Co Swiát wšystek krwią oblał/ musiał też dáć głowę.

Byłá też w Litwie tey podobna/ gdy Czartoryiski Sigmunta w Trokach zábił.
Cicero zábit w wnetrzney woynie.

Potym wnet Antonius vporny zufáły/
Z Octauianem boy wsczął Cesarzem niemáły/
Lepidus/ Brutus/ Woyne y Kasius niecił/
Gdzie on Cicero zábit co wymową świecił/
Dla tych tedy rosterkow y domowey trwogi/
Wiele ich z Włoch vciekło ścżycząc żywot drogi/
Tu do Połnocnych kráin vchodzili w lásy/
Gdzie dziś Litwá/ Prusowie/ Zmodź/ Lotwá/ Wáłáßy.

Piąta przyczyná przyścia Włochow w Litewskie strony.

Bannili, proscripti, exules.

Było też to iáwna kaźń w Rzymie wywołánie/
Zá wystepki do cudzych kráin odsyłánie/
Gdzie według winy spráwá: ták długo mießkáli/
Aż pokute spełnili/ álbo przeiednáli.

Scipio Africanus P. R. P. S. S. S. R. R. R. F. F. P.

Dobre też wywołano czásem y bez winy/
Iák Scipio/ Cámillus niedawßy przyczyny
Cierpieli/ Brutus meżny/ Cicero vczony/
A on Naso był w Pontskie wywołány strony.
A drudzy też iuß názad/ y do Włoch niechcieli/
Gdy sie ná wywołániu lepiey niż tám mieli/
Iák y dziś od nas z Litwy nie káżdy sie spießy/
Lepiey ich hoyna Ceres niż tám Figá cießy/

Dacia Wołoska ziemiá.
Tauriká Prekopska Horda.
Sio vel Chio Wyspa ná Morzu Greckim.

Z tych wygnańcow w Daciey Włoßy są społdzeni/
A w Taurice gdzie Kapha s tych też rozmnożeni/
Z tych w Sio (kedym sam był) w Greciey osiedli/
Niedziw tedy do Litwy iß też swoy rod wwiedli.

Genuen-

Genuenses w Taurice/ Kaphe fundowáli/
Krim/ Azow/ y Kilią gdy Pont zhołdowáli/
Dziś Tatarowie s Turki w tych polách mießkáią/
Ták sie páństwá z narody zá czásem mießáią.

Kilia według niektorych Achilea.
Mutantur imperia, regna, tempora, & nos mutamur cum illis.
Zwłaßczá Targowiská Miásto vpádłe stáre w polach zá Kijowem ku Przekopu.

W dźikich też polách y dziś Mury stoią stáre/
Gdzie przed tym Grecy żyli rzecz sámá zna wiáre.
A dziś Tatarzyn strzela tám dzikie Kobyły/
Gdzie pierwey mocne Zamki/ Wieże/ z Miásty były.
A on Eneas z Troiey ták długo żeglował/
Ták v Scyle y Sirtim w stráchu pielgrzymował/
Afryckie pierwey brzegi/ potym Włoskie strony
Osiadł/ narod rozmnożył Troiáński strapiony.

Multum ille & terris iactatus & alto.

Szosta Przyczyná.

Iż też w on czás Rzymiánie wßystek Swiát trzymáli/
Prouincie Hetmánom swoim rozdawáli/
Gdzie z Legiámi Rzymskiey przestrzegáli škody/
Litwe też Libonowi mogli dáć w dochody.
Ktorego sámo imie Włochem być wydawa/
A Maro/ z Persiusem to imię wyznawa/
Iákkolwiek: musiał być Włoch z sámego imienia/
W ten kray połnocny przyßedł z Bożego przeyrzenia.

Macieia

Macieia Strijkowskiego

Oſoſteuiciuſſa C. Z. o wywodzie y początku Xiążąt Litewſkich y Zmodzkich / od Palemona álbo Publiuſſa Libona Patriciuſſa Rzymſkiego z Herbu Columnow y Synow álbo Potomkow iego / Borciuſſa / Cunaſſa / Speri y Juliana Dorſprunga / z Herbu Kytaurus y od Vrſina y Hectora z Herbu Rożey Slachćicow Rzymſkich / dziwnym loſſem Bożym w ty ſtrony pułnocne Zmodzkie / y Litewſkie Morzem zánieſionych.

Kſiegi trzecie / Rozdział pierwßy.

Do iaſnie Wielmożnego Pana / Pana Mikołáia Radziwiłá w Bierzach y na Dubindze Xiążęćiá etc. Woiewody Wilenſkiego / Hetmana nawyżßego Woyſk w wielkim Xięſtwie Litewſkim / y do Syna Jego Miłośći Chriſtofa młodßego / Pana Trockiego / Podkanclerzego y Hetmana polnego W: X: Litewſkiego / Staroſty Borißowſkiego / etc.

Fortunate ſenex, hic inter flumina nota,
Et fontes ſacros frigus captabis opacum.

NIeczkolwiekem iuß iáſnie z wielką pracą okazał / z rozmáitych á poważnie záwołánych Hiſtorikow / y z ſtárodawnych Latopißczow Ruſkich y Litewſkich / wywody y dowodne pocżątki Narodu Litewſkiego / y Zmodzkiego / z Cymbrow / z Gotow / Gepidow y Alanow walecznych: Położyłem też pewne y wiáry godne zdánia ludzi sławnie vczonych / y rozmáite przyczyny o przyśćiu Włochow z Palemonem álbo Publiuſem Libonem w ty pułnocne ſtrony / rzeczy niepodobność pewnymi á iáſnie podobnymi dowodámi zbijáiąc.

Wßákże iß to imie PALAEMON álbo P: Libo / od ktorego wßyſcy Latopißcze Litewſcy Hiſtorią y wywod narodu ſwego iednoſtáynie poczynáią / niktorym (zwłaßczá máłego czytánia y w Hiſtoriach niebiegłym) nowe ſie być widzi w Hiſtoriach / á tylko v Virgiliuſſa w Bukolikach sławne. Tedy y tu krotko á dowodnie pewnymi mieyſcámi Hiſtorikow te wątpliwość rozbijemy / Bo opuśćiwßy Bucolica Virgiliußowe / ktore niktorzy tylko podobno y to ledwo czytáli / y ktory pod tym imieniem (PALAEMON) AEglogam 3. nápiſał / ubi introducitur iudex inter Mænalcam & Dametam, Tedy máß y drugiego Palemona sławnego Patriciuſſa Rzymſkiego / ktorego iáſnie Perſius y Lucanus w wierßach ſwoich sławią / niewſpominąiąc Palemona Morſkiego / o ktorym máß v Ouidiuſa ná czeſtych mieyſcách / y v Volaterana in Philologia w kſiegach 33. Tegoż záś Volaterana Commentariorum Vrbanorum lib. 18. & libro 3. Geogr: in Venetiarum deſcriptione, y Cornelium Agrippam cap. 3. in Grammat. de uanit. ſcient. Czytay y inßych / Naydzieß iß Palæmon Remnius Vicentinus Patricius w Rzymie był sławnym Grammatikiem zá Tiberiuſſa Ceſarzá / y zá Claudiuſſa według rachunku Carionowego / lib. 3. Roku od ſtworzenia Swiátá 3983. od záłożenia Rzymu 792. od národzenia Chriſtuſa Páná 39. á po Claudiuſie był Ceſarzem Nero Ceſarz okrutny / Roku od Chriſtuſa 57. ktorego też czáſſu Latopißcze wßyſtki Ruſkie y Litewſkie / by ich chciał o tyſiąc znośić / przyśćie Palemona ſwego ze Włoch do Litwy opiſſuią / etc. Liuius naprzednieyßy Rzymſki Hiſtoryk / y Julius Florus z niego w kſiegach 4. w rozdziele 2. Publiuſſa Libona być morſkim Hetmanem Pompeiuſſowym przećiw Ceſarzowi wſpomináią.

Trogus też Pompeius niemniey sławny Hiſtoryk / y Juſtinus z niego / iáko Palemoná / ták Publiuſſa Liboná czeſtokroć wſpomináią.

A ieſli o Polemonach / tedy czytay Volateranum libro 10. lib. 17. et 18. tám ich naydzieß ſiedmi tego imienia.

Tákże ſáme rzecz prawdziwą o tym imieniu PAlæmon, v Claudiuſſa / gdzie piße Roku od Chriſtuſa 305. Panegyrim in quartum Conſulatum Honorij, ieſli in quarto bedzieß miał Opus / tedy ná kárcie 102. naydzieß ty wierße:

Et puer Iſthmiaci iampridem littoris exul,
Secura repetit portus cum matre PALAEMON.
Caſtra cruore natant &c.

Cicero tákże Rzymſkiey wymowy łáćinſkiey Oćiec Epiſt. Fami. lib. 7. Epiſtola 4. w ty słowá piße ad M. Marium o Libonie / in Cumanum ueni cum LIBONE tuo, uel potius noſtro, &c. Y w inßych liſtach czeſto go wſpomina. Lucanus też Poeta sławny y Plutarchus de uitis uirorum illuſtrium, y Ioannes Stadius in Comentarijs in Florum Argum cap. 2. piße / P: Dolabella Cæſaris Legatus ab Octauio, & L: Scribonio Libone, Dalmatia pulſus &c. A iżbych inßych Hiſtorikow teſkliwośći / łáſkáwego Czytelniká folguiąc / opuśćił / tedy Petrus á Dusburch Pruſki Hiſtoryk / y Laertius Diogenes Włoch / y Długoſſus Hiſtoriey Polſkiey Oćiec / y Miechouius w kſiegach 2. cap. 8. fol. 33. y w kſiegach 4. cap. 39. fol. 270. etc.

Ouid in Epiſt. Leandri ad Hero. Et iuuenem possum ſuperare Palæmona nado.

O czym też świadczą Euſebius & Tranquillus.

Słowá Floruſowe. Tum pulſus Etruria Libo etc. Item Octauius et Libo ingentibus copijs claßicorum &c.

Cromerus tákże Polonicæ Historiæ princeps, lib. 3. fol. 61. primæ, secundæ uero editionis 42. fol. iáſnie ſwiádczą o Palemonie álbo Publiuſſu Libonie / y o Rzymiánach / iáko w Zmodźi / w Lotwi álbo w Liuoniey / y w Litwie oſiedli / y Romowe Miáſto od Romy álbo Rzymu oyczyzny ſwoiey w tych ſtronach záłożyli etc. ſczym ſie teras długo niechce báwić / ponieważeſmy to iuż y wyżſzey doſtátecznie okazáli / y niżey według porządku okażemy. A tum ty Dowody iedno dla tego teraz przytoczył / áby ći ktorzy nieczytáli wiecey / tylko Bucolica Virgilij / wiedzieć mogli z prácowitego záwodu náſzego / o prawdziwym przodku Litewſkim / o ktorym ták wiele Hiſtorikow ſwiádczy / y o ktorym też Látopiſzcze ſtáre / pewnie ſobie z pálcá ták zgołá Hiſtoriey niewyſſáli: Ale z pewney y iſtotney rzeczy / rzecz iſtotną prowádzą / A iáko v nas nie ieden tego imienia Piotr álbo Páwel / y nie ieden tey Familiey Piotrowſki / Rzepecki / etc. Ták też w Rzymie y we Włoſzech nieieden był tym imieniem názwan Pub: Libo álbo Palemon / ná ktorego imie Virgilius AEglogam terciam nápiſał: Ale inſzy był / ktorego Lucanus y Perſius sławią / inſzy ktorego Ouidius y Iuſtinus wſpomináią / inſzy od ktorego Grammaticam artem Palæmoniam zwano / inſzy ktorego Liuius y Florus / y Cicero / Tákże Miechouius / Długoſz / Cromer / Stadius etc. żeglowánie y woyne morſką przećiw Ceſarzowi Iuliuſſowi z ſtrony Pompeiuſſowey wſpomináią / y ktory też do Litwy narod Włoſki Morzem / iáko Eneas Troiany do Włoch záprowádził / y od ktorego Litwá y Zmodź początek narodu ſwego (áczkolwiek ná doſić sławnym y vczćiwym od meżnych Gotow y Gepidow wywodzie przeſtáć mogą) słuſzniey wywodzą / á niżli Rzymiánie / Grekowie / Francuzowie / Niemcy / Angielczycy / etc. ktorzy dáleko niepodobnieyſze Fundatory Narodow ſwoich ſobie zmyſláią / co my iáſnie y dowodnie pokażemy / Abowiem inſze Narody z máłych á nikczemnych początkow / zá poſtepkiem czáſow y foritowánim ſzcześćia / w wielką możność rozmnożone / zwykły to czynić / zdobiąc rzecz ſwoie / iż áczkolwiek z iáwnym vſzczerbienim prawdy: Fundatory Narodow / Kroleſtw / y Miaſt ſwoich z wielkich Ludźi / á ſnáść z Niebá y z fáłecznych Bogow wywodzą. Iáko Troiánie od Neptuna / y Apoliná / Tebanowie od Bachuſſa / y iáko Orpheus wdzięcznym gránim ná Lutni kámienie do Murow zwabiał. Tákże inſzy Grekowie y Egipczykowie / od tych ktorzy nigdy nie byli fáłecznych Bogow wywody Narodow ſwoich poczynáią.

Traces

Traces Bogá woyny Marſa Oycem ſwym zowią / Perſowie / nieprzeſtawáiąc ná doſyc sławnych dzielnośćiach Cyruſſowych y ná godnośći Monarchiey / ktora v nich 228. trwáłá / od Perſeuſſa ſyná Iowiſſowego / ktory ono Andromeden od Smoká wybáwił etc. narod ſwoy wywodzą. Atenienſowie też gdy z máłego zebránia w Greciey w wielką możność vroſli / poczeli ſie piſáć Antochtonas, iákoby z wiekow obywatelmi. Tákże Włoſzy ſtárzy zwáli ſie Aborigines, to ieſt / od początku Swiátá / w teyże Ziemi Włoſkiey vrodzonemi.

Monarchia Perſka.

Rzymiánie záś gdy z páſtuchow / z łotrow / gwałtownikow / y zbiegow w wielką możność vroſli / wſtyd ich było máłych á proſtych początkow Narodu ſwego / przeto początek Kroleſtwá ſwego / y záłożenia Miáſtá głowy Swiátá Rzymu od Romuluſſa y Remuſſa z Bogá woyny Marſa / y z Rehy Sylwiey Mniſki Boginiey Weſti / vrodzonych záczynáią / iáko záś od Wilczyce dziwnie byli wychowáni / y iáko potym Romulus był do Niebá miedzy Bogi od Capreæ Palades porwány / co wſzyſtko iáwnie fałſz / O czym ſzerzey czytay Liuium, Florum lib. 1. cap. 1. Plutarchum, Dionisium, Stadium, Mirſilium, Lesbium, Portium, Catonem, Q. Fabium, Volateranum lib. 6. &c.

O tym czytay Liuiũ et Florum lib. 1. capi. 1. Ale Iuſtinus prawdziwie libro 43. piſze / *incertum ſtupro, an ex Marte cõceptos enixa eſt.*

Egipczykowie záś z wiekow ſie być przez ſiebie ſámych ſtworzonych w ſwoiey włáſney Ziemi twierdzą / tym ſámym proſtym dowodem / iż Žáby / Myſzy / y inſze ziemne Zwierzetá / gdy ſie Nilus Rzeká wyleie / náyduią w mule żywe z niedoſkonáłymi ieſzcze człońkámi / iákoby ich Ziemiá rodziłá / O co ſpor y woyny długie wiedli z Parigiycykámi / y z Scytámi ſwárząc ſie o dawność Narodow / Wſzákże ich Scytowie przegadáli / y dowodámi prawdy / y Woyną / iż oni ſą dawnieyſzym Narodem ná Swiecie / O czym czytay Herodotum Trogum, Pomp: & Iuſtinum.

Herodotus in Melpomene & Euterpe. Idem de Phrigibus lib. 2. Iuſtinus lib. 2. &c.

Niemcy záś od Tuiſconá / y Araxa / Mannuſſa / Ingewona / Hermiona / (z máłego dowodu / iż oni mowią Herr Pan / Man Mąż) y od Marſſa / iáko Ditmarſowie / od Gambriwa / Swewa / Wandaluſſa / Teutona / Alemana / y inſzych przodkow ſwoich / z rozmáitych domysłow wywodzą / etc. O czym czytay Beroſuſſa lib. 4. & 5. Cornelium Tacitum &c.

Czytaſz Ditmarſowie od Rzymian Colun.now y Vrſinow narod ſwoy wywodzą / iáko y Litwá / co Crantius zbija lib. 6. cap. 3.

Witikiadus záś Saxonow álbo Saſſow napierwſzych być z Niemcow wywodzi z Narodu Macedonow / y s pokolenia Alexandra Wielkiego / s ktorego wywodu iáko niepráwdziwego

 wego

wego/ Cornel. Agrippa capite 5. in Hiſtor. de Vanitate ſcient. ßydzi.

Angelczykowie też y Scotowie prawie z Baſni iawnych początki ſwoie wywodzą/ od Albiny Krolewny Syriyſkiey/ ktora z trzydzieſcią y dwiema Sioſtr ſwoich/ pobiwßy meże ſwoie/ wßyſtki z Syriey y z Zydowſkiey Ziemie do Angliey Morzem przyżeglowáły/ y rozmnożyły Angelſkie Kroleſtwo.

Drudzy ich wywodzą od Prawnuka Eneaſſowego Brutuſſa/ od ktorego ſie być Brytannami rzeczonymi twierdzą. O czym czytay Volateranum lib. 3. &c. in populis Britanniæ &c. Czytay też domowego Hiſtoryka Bielſkiego w kſięgach 1. wieku 3. ná kárcie 60. o żeglowániu Eneaſſowym/ y ná kárcie 61. o Britanniey álbo Angliey/ gdzie tegoß Brutuſſa dáleko niepodobnieyße żeglowánie naydzieß z Angliey do Greciey/ y do Troiey/ potym zás z Troiey do Aquitaniey/ y do Ligeri/ á potym do Albionu/ gdzie dziś Anglia názad etc. Czytay też Kariona lib. 1. z. 3. y Juſtinum o dziwnych przechodach y przenoßeniach rozmáitych narodow.

Francuzowie zás álbo Gallikowie od Comera álbo Gomera y Galluſſa/ y od Scytow Sycambrow/ drudzy od Priamuſſa młodßego/ y od Francuſſa Hectorowego Syna/ dziwne wywody zmyſláią/ Zwłaßczá Hiſtorikowie ich/ Hunibaldus/ Gregorius Turoneñ: Rhegius/ Sygibertus/ etc. Ktorych też podobno imitował R. D. Mattias Clodinius Archie; Sam: in oratiuncula de Elect. Henrici.

Hiſpanowie od Jobella/ y Tuballa Syna Jafetowego/ Drudzy z Arameow Perſow/ y od Herculeſſa/ Hiſpala/ Romana/ Caſſa/ Gorgoreſſa/ Habiſſa/ etc. Fundatory ſwoie wywodzą. O czym czytay Ioſephum antiquit. lib. 4. & 5. Iuſtinum lib. 44. Plinium lib. 19. cap. 2. Gellium lib. 17. cap. 3. Volateranum lib. 2. &c.

Węgrowie też będąc doſić sławni rycerſką dzielnoſcią/ Attile Krolá ſwego/ ktory ſie piſał Biczem Bożym y ſtrachem Swiátá/ przedſie oni nie od Atile/ áni od Hubri Rzeki y krainy w páńſtwie Moſkiewſkim/ ſkąd prawdziwie wyßli/ (y teras Krol Stephan słußnie iáko Węgrzyn Oyczyżny ſwey Juhariey/ pod Moſkiewſkim może dochodzić/ ktorą on ſam Węgrom przyznawa) áni z pol Tatarſkich/ ktore y dziś miedzy Piecihorſką/ y Aſtrachańſką Hordą Madzierſkimi zowią/ áni od Rzeki Hun/ iáko Scalichius wywodzi/ Ale áż od Hunnora y Magera álbo

Magora

Magora ſynow Nemrota Babilońſkiego/ y Ninuſſa pierwßego Aſſiriyſkiego Krolow/ od ktorych vſtáwiczną genealogią y ſucceſſią/ áczkolwiek ſie według prawdy rwie/ Krole y Xiążętá ſwoie wywodzą.

A iußbych nie dziwował inßym możnym y wielkim narodom iß ſobie wielmożne fundatory przypiſſuią/ Ale y Sleżacy ktorzy byli/ y terazby słußnie być mogli/ Prouincią Polſkiego Kroleſtwá/ Bo z początkow ſwoich iáko ſie z Polakow rozmnożyli/ ták też ku Polßcze należą/ áwżdy ich iákiś Cureus śmie wywodzić z Rayſkich ogrodow Poetow zmyſlonych/ ex Eliſijs campis, y zowie ich Eliſios, Ligios Luios à leonibus, Manimos &c. A Miáſtá ich od Polſkich Xiążąt/ co iáſnie káżdy wie/ zbudowáne/ y polſkimi imiony názwáne/ inácżey ſproſnym zfałßowánim przechrzcił/ Bo Głogow názwał Lugidunum/ Wratsław/ to ieſt Wrotasławne/ on zowie Budorgim/ Kożuchow albo Freiſtad Eleuteropolim Eliſiorũ, Gore/ Garą/ Brzeg Brigam, Legnice od legánia woiſk Polſkich przećiw Niemcom ná gránicách onych názwáną/ on Ligniciam à lignis przechrzcił/ Zegan od Zegadłá/ Saganum, Bytow Betanią/ Jaworow od Jaworu drzewá/ on Iaurium/ Swidnice y Swiebo od ſwiebody názwáne Miáſtá/ on Suibuſium à Suionibus & Sueuis ſproſnie á iáwnym fałßerſtwem/ áby nic Sląſko z Polſką niemiáło zopákował. Sleżacy.

Tákże iuß narody/ ktorych tu krotkośći folguiąc liczyć niechce/ nieprzeſtawáiąc ná prawdziwey Genealogiey od Synow Noego y ich potomkow/ ktoram ia ná przodku doſtátecznie/ ácz z wielką pracą wypiſał/ ſmieią y ważą ſie nie tylko z ludzi/ ktorych ſwiát nigdy iáko ieſt niewidział/ (coby wżdy byłá rzecz znoſnieyßa) ále z Gigantow álbo z Obrzymow/ ná oſtátek y z niebá z zmyſlonych Bogow przodki y fundatory ſwoie wywodzić.

A náßy niebożetá Polacy/ Mazurowie/ Litwá/ Zmodź/ Ruſſacy y Moſkwá/ ácz nielatáią po niebach dla wywodu przodkow ſwoich/ á wżdy im y tego zayrzą ſproſni Hiſtoriy nieukowie/ iß oni przeſtawáiąc ná proſtych á prawdziwych Genealogiach/ y ná własney á iaſney oyczyſtey cnocie/ ći Lecha/ oni Palemona álbo Publiuſſa Libona/ owi zás Moſocha y Ruſſa/ y czterech Brátow Waregow/ Rurika/ Truwora/ Sinaußa/ Patriarchami ſwoimi y fundatorami wßyſcy iednoſtáynie (by ich chciał tyſiąc tyſiecy ná ſwiádectwo zwodzić) twierdzą y ſwiádczą/ Ludzi z Ludzi ſobie podobnych/ nie z Bogow áni Obrzymow zmyſlonych wywodząc.

Aiß to imię Palæmon álbo Publius Libo ieſt v wielu Hiſtorikow

y Poetow

y Poetow sławne / tedymći to iuż doſtátecznie y dowodnie wywiodł y pokazał / o ktorey pracey moiey ſzczerey / y wielkim á głębokim czytániu / wierze iż káżdy mądry á w Hiſtoriach biegły dá łáſkáwy rozſądek / Storzypietkow ſproſnych / co tylko AEglogam tertiam Virgilij ledwo czytáli / y owych co ſami niewiedzą co piſzą / iż ſie nieuczyli / niedbam / y ták im proſtym wierſzem mowie.

Riy Swinio w gnoiu á kalay ſie w błocie /
Nie twoy / lecz bacznych ludzi ſąd o Złocie.

A ieſli ſie kto chce głębiey o tym w Hiſtoriach bádáć / tedy mu to ſnádnie przyidzie / co mnie z wielką pracą / poniewaz mą ode mnie mieyſcá / libros, capitula, folia, &c. iáko w Zwierciedle okazáne.

Tu zás ieſliby ſie komu dálekie y niepodobne morzem żeglowánie Palemonowe álbo Libonowe z Włoſkich kráin do Żmodzi y do Litwy zdáło / tedyby tákowy był podobny onemu Domaturowi / ktory gdy ná wierzch piecá wlezie / zda mu ſie / iákoby ná Alpes / ná Balchany / y ná Pyreneos montes pielgrzymował / y ktoremu może zádáć:

Dic quibus in terris & eris mihi magnus Apollo
Treis pateat cœli ſpatium non amplius ulnas?

Co wiecey Niebá niewidział / iedno ná trzy łokcie w ſtudni. Bo ieſli mu to dziwno gdzie ſie niemáſz czemu dziwowáć / tedy ſie też niechay dziwuie Iáſonowemu y Argonautow z Greciey per pontum Euxinum do Kolchis po złote Runo / á potym z Kolchow álbo Iſtrow do Morzá Adriatickiego / gdzie Aquileią zbudowáli / Didony álbo Eliſſi z Tyru do Afriki / gdzie Cartago záłożyłá / żeglowániu / Eneaſſowemu y Anteronowemu z Troiey do Włoch / gdzie ten Albam Iuliam & Caietam, á on Padwę záłożyli. Tewcruſſowemu do Cypru po zábiciu Brátá Aiaxa / á potym iáko do Hiſpáńſkich brzegow y do kráiny Galeciey / Greckie oſſady dálekim żeglowánim dziwnie záprowádził / Niechay ſie też dziwuie / iáko Vliſſes po zburzeniu Troiey ná rozmáitych morzách długo błądząc / przybił ſie áż ná oſtáteczne brzegi Oceanum Atlanticum názwáne / gdzie Vliſſibonę / ktora dziś ieſt ſtołecznym Portugalſkiego Kroleſtwá Miáſtem / od ſwego imienia záłożył. Niechay też weyźrzy w drugie Hiſtoryki / iáko Arámey áż s Perſiey / y Iberowie z Azyey / przyżeglowáli do Hiſpániey / gdzie Hiberow y Celtiberow Narody fundowáli / iáko zás Brutus z Troiey do Angliey / á z Angliey do Troiey / potym názad do Angliey ſie wracał / Iáko Genuenſowie z zachodu áż do Tauriki ná wſchod Słońcá przyżeglowáli / gdzie Teodoſią / ktorą dziś Caphą zowiemy y Kilią záłożyli. Niechay ſie też przypátrzy / iáko Francuzowie z Xiążęciem Brennonem naprzod Rzym złupiwſzy / potym Macedonią / Aſią / Grecią / y Tracią przes ták wielkie dálekośći morſkie ſplundrowáli / Iáko też Phocenſowie Narod Grecki z Aziey do vſcia Tybru w okrętach przyſzli / á potym przes ták wielkie niebeſpieczności morſkie przybili ſie w oſtátnie brzegi Francuſkie / gdzie ná vſciu Rhodanu rzeki Maſſilią Miáſto sławne zbudowáli / Iáko zás Spartanowie álbo Parteni z Lacedemonu wyiechawſzy / Tarentum y Brunduſium oſiedli we Włoſzech / Tákże Etolienſes Grekowie z Diomedeſem onym sławnym pod Troią Rycerzem towárzyſzem Vliſſeſſowym / iáko Apulią opánowáli / Scytowie zás z kráiny Iuhri z Kewą y z Kadiką / potym z Atilą Xiążęty práwie od Kaukazyſkich gor wyſzedſzy / iáko przyciągneli do Pannoniey / á potym Włoſkie / Francuſkie / etc. Ziemie zwoiowáli. Cymbrowie też / Gotowie / Alani / Gepidowie / Wolgárowie / Roxolani / Wandalitowie / etc. od ciáſnośći Morzá Czarnego / ktore zowiemy Cymmerium Boſphorum / y od Tanais y Wolgi Rzek / y Iezioŕa Meotis wyſzedſzy przeſzli Pannonią / Niemieckie / Włoſkie / Francuſkie / Hiſpáńſkie kráiny / á przebywſzy ćiáſnośći Morzá Hiſpáńſkiego / ktore zowiemy Gades Herculis ledwo ſie w Africe trzeciey częśći Swiátá opárli / okrom tych ktorzy w Ruſkich / w Litewſkich polach / y w Scandawiſkich Wyſpách / gdzie Suecia y Dania oſiedli.

O tym czytay Iuſtinum lib. 32.

Tenże Iuſtinus libro 18. 24. 43. etc.

Volateranus lib. 4. 5. 6. etc.

Virgilius Eneid.

Iuſtinus lib. 44.
Volateranus lib. 4.

T. Liuius et Iuſtinus lib. 24.

Tucidides et Iuſtinus lib. 43.

Iuſtinus lib. 3. de mutuis bellis Græcæ.

Scalichius też kłádzie Hun Rzekę miedzy Węgierſką y Czárwáſką ziemią / od ktorey de Hungáry wywodzi.

A poniewaz ty wyżſzey pomienione / y inſze ktorychby niezmierzona praca byłá wyliczáć narody / z ſwoimi Xiążęty y Wodzámi / przes ták wielkie przeciągi Swiátá / przes ták dálekie y niebeſpieczne Meotis / Pontu Euxinu / Eleſpontſkiego / Egeiſkiego / Ikariſkiego / Adriatickiego / Siriyſkiego / Libiyſkiego / Liguſtickiego / Miedzyziemſkiego / Francuſkiego / Hiſpańſkiego morzá etc. Atlantſkiego / Aquitanſkiego / Angelſkiego y Niemieckiego Oceanu / z dálekich ſtron w dálekie y nieznáiome kráiny Swiátá narody y oſſady ſwoie / ći do Włoch / drudzy do Hiſpaniey / Franciey / Angliey etc. długim żeglowánim zánieſli. Teras ſie to zda rzecz dziwna Zapiecolegom / iż Włoſzy álbo Rzymiánie z Palemonem álbo Libonem do Żmodzi y do Litwy Morzem przyżeglowáli.

Ktory Palemon álbo Publius Libo / ieſli vchodził domowych wnetrznych zwad / y krwáwych woien / ktore były wony czáſſy Rzymſkie páńſtwá ſrogo zátrwożyły / tedy miał słuſzną przyczynę / iż muſiał vchodzić w ty pułnocne krainy / A o tych Rzymſkich domowych ſrogich á okrutnych roſterkach / w ktorych wiele zacnych Familiy ſpołna woyná wybiłá / czytay Liuium & Florum lib. 3. cap. 13. & 14. w roſterkach Tiberij Grachi, & capite 15. in C. Grachi ſeditione, & cap. 6. in Appuleiana, cap. 17. in Druſiana &c. ſeditionibus, & capite 18. o woynie towárzyſkiey y o woynie wnetrzney Maruſſowey / cap. 21. y Sylle álbo Sulle ſrogim okrucienſtwie / gdzie niezliczona rzecz tyſiecy Rycerſtwá y Familiy Rzymſkich ći dwá Hetmanowie Marius y Sylla ieden przećiw drugiemu / wnetrzną woynę z niewymownym krwie wylaniim wybili / wyſiekli / y wygłádzili / á drudzy gdzie mogli / ći do Afriki / drudzy do Azyey morzem vciekáli / przed onym dwuch ßalonych ludzi okrucienſtwem / ktorego też záburzenia Palemon vchodząc mogł wty ſtrony morzem być zánieſiony. Tákże dla woyny Sertoriuſowey cap. 22. y dla woyny Lepiduſowey cap. 23. wiele zacnych domow Rzymſkich do inßych ſie krain przenośiło. O czym też czytay Plutarchum &c. & Carionem de Sylla & Mario lib. 2. Chron. Mon. 3. AEtatis 2. Nuż zás iákom też to iuß wyżßey wierßem wyráźił / kiedy Julius Ceſarz y Pompeius wielki ſwárząc ſie o márny á doroczny vrząd Bormiſtrzowſtwá Rzymſkiego / wßyſtkiego práwie świátá mocy ogromnie przećiw ſobie zebráli / A gdy Julius Ceſarz do Rzymu z wielkim woyſkiem przyciągnął / vciekł Pompeius do Greciey / z nim wiele Pánow Rzymſkich / ktorzy iego ſtronę trzymáli / drudzy ná rozmáite wyſpy Morzem y Ziemią do Angliey / do Afriki etc. gdzie ktory mogł vciekáli. Bo w ten czás Ziemie y Morzá wßyſtki niewymownie krwáwymi woynámi cáłe lat pięć okrutnie ſie trzesły. O czym naydzieß y v Cicerona bárdzo czeſte á żáłoſne vſkarżánia w liſtach / Zwłaßcza ad Atticum lib. 7. epiſt. 8. & lib. 7. epiſt. 20. gdzie piße: ego quid agam? qua aut mari aut terra &c. Et ſi terra quidem, qui poſſum? mari? quo traiciam? &c. lib. 10. epiſt. 4. lib. eodem, epiſtola 9. lib. 7. epiſtola 20. & 9. &c. Item lib. 8. epiſt. 3. Infero mari nobis incerto curſu, hieme maxima nauigandum eſt &c. Qui autem locus erit nobis tutus, & iam placitis utamur fluctibus ante, quam ad illum uenerimus? Qua autem aut quo nihil ſcimus. Nauis & in Caieta eſt nobis parata & Brunduſij, &c. Ták w ten czás y Cicero y inßy Senatorowie Rzymſcy w onych wnetrznych woynach ſobą okrutnie trwożyli / iß gdzie ſie miał ktory podzieć / y ktorym morzem nabeſpiecznieyße mieyſce vćiec niewiedzieli.

Carion lib. 2. monar. vltima.

Porty Włoſkie.

A Julius Ceſarz gdy ſie potężnie zmocnił / gonił Pompeiuſſa y ſtronę iego Morzem y Ziemią / Włoſką też Ziemię / w ktorey był Pompeius Zamki oſſadził / pretkim gwałtem poſiadł.

A tu iuß Czytelniku miły po długiey nići kłebká bedziem dochodzić / y iuß ſie tu iáſnie á dowodnie Publius Libo / o ktorym tu náße wßyſtko przedſiewzięcie ieſt / okaże / ktory do Litwy y do Żmodzi narod Włoſki zániosł / y ktory też z Włoch wygnány / iáko ſtroná Pompeiuſſowá / muſiał w ten czás álbo ná Morze / álbo wty ſtrony vchodzić. Bo Liuius y Florus Rzymſcy przednieyßy Hiſtorykowie / ták wnetże piſzą / zwłaßczá Florus krotko lib. 4. cap. 1. czym ſie dłużey Liuius báwi: Tum pulſus Etruria Libo, Vmbria Termus, Domitius Corfinio. Tedy dopiero (powiáda) LIBO wygnan ieſt z Etruriey Włoſkiego Xieſtwá / gdzie dziś Florentia / Piſtorium / Piſæ / Luca etc. Termus zás z Vmbriey / Domicius z Corfinium wygnáni. Y ſkończyłáby ſie byłá (mowi) woyná bez rozlania krwie / by był ießcze mogł doſtáć Ceſarz Julius Pompeiuſſá w Brunduſium / Ale on przez zamknienie oblężonego portu / w máłey á łatáney łodce vciekł ná Morze / iáko Florus z żáłośćią ßácuiąc fortuny odmienę mowi: Turpe dictu: modo princeps patrum, pacis belliq; moderator per triumphatum à ſe mari, lacerata & pene inermi naue fugiebat, &c. zá Pompeiuſſem zás Senat wßyſtek gdzie kto mogł iáko zá głową vćiekał. A Ceſarz Julius opánowawßy Rzym puſty / ſam ſie przez Miecz / czego niemogł przez Senatorſkie wota / Borgmiſtrzem Rzymſkim vczynił / y Skárbnice / iß ich nierychło Tribunowie otwieráli / gwałtem wyłomił / y Skárby ktore oni zwáli świetymi / iß ſie ich niegodziło rußáć / iedno ná wielką gwałtowną potrzebę / pobrał.

Na temu mieyſcu / o tym też Libonie czytay Dlugoſſa / y Cromera lib. 3. fol. 61. primæ, ſecundæ vero editionis 42. Y Miechouiuſa lib. 4. cap. 59 et lib. 2. cap. 8.

Wßákże náß Libo ktorego Latopiſzcze Litewſkie Publiuſſem Libonem y Palemonem zowią / wiernie pomagał Pompeiuſſowi / O czym tenże Liuius y Florus w tychże kſięgach y rozdziele piſzą / Bo gdy Julius Ceſarz Hiſpánią y wßyſtko práwie Morze Miedzyziemſkie Gades / y Ocean / poráziwßy Warroná Hetmáná Pompeiuſſowego / ſwoią Armatą oſſadził y opánował / wnet go po ßczeſciu przećiwne nießcześćie od LIBoná podkáło / Ktory LIBO z Collegą ſwoim Octaniuſſem / máiąc Armatę gotową ná Morzu / ieden v Corcyry / drugi w Illiriku z ſtrony Pompeiuſſowey / zámknęli miedzy ſobą Hetmánow y Towárzyßow Juliuſſowych morſkich / y porázili Dollabelle / z

Zwłaßczá ná Woynę Francuſką. O tym czytay Commentarios Stradą / in lib. 4. Flori.

Florus lib. 4. cap. 1.

Libo ná Morzu bitwę zwiodł.

bello/ y Caiussa Antoniussa wielmożnie sławnych pánow Rzimskich/ ktorzy w ten czás ták możni byli/ iáko dziś Hiszpáński y Francuski Krolowie / álbo możnieyszy. Skąd sie też pokázuie niemnieysza możność Libonowá / ktory to w ten czás y Hetruriię przednieyszą cześć Włoskiey Ziemie trzymał/ y ták silen był Cesarzowi Juliusowi / iż mu dwie Armacie Morskie odbił/ y pierwsze szczeście iego ná Morzu przełomił / iák Florus pisze / Itaq; ultro cedente Varrone &c. Quippe quum fauces Adriatici maris iussi occupare, Dollabella & Antonius &c. repente castra legatus eius (id est Pompeij) Octauius & Libo, ingentibus copijs Clasicorum utrinq; circumuenit. O czym też czytay szerzey Liuiussa / y Lucanum lib. 4. Stadiussa/ etc. Ták tedy Libo w ten czás ná Morzu z wielką Armatą Juliussowę stronę przesládował/ y trapił. A potym Julius Cesarz ze wszystkimi mocámi Europy/ y Krolámi pomocnymi / á Pompeius ze wszystką Azią / Africą / y Grecią/ Armeny/ Partami/ y z Krolámi ich tákże pomocnymi/ ogromne woyská do Epiru Greckiey krainy zwiedli/ y dáli sobie walną bitwę (ácz inszych wiele bitew przez cáłe lat cztery ták ná Ziemi iáko ná Morzu z wielkim krwie rozlániem miewáli) ná polach Pharsalickich/ Tessalickich álbo Philipickich w Greciey / gdzie wszystkę moc Rzymskiey Monarchiey vtrácili. Bo áczkolwiek Julius Cesarz zwycięstwo otrzymał/ wszákże z obudwu stron wiecey niż trzy stá tysiecy ludu Rycerskiego y przednieyszych Hetmanow bárdzo wiele poległo / okrom pomocnych woisk rozmáitych Krolow. Bo ná ten czás ci dwá ludzie zápalczywi / wszystek Swiát práwie rządzili / Dla czego im Krolowie wszyscy y Xiążetá Niemieccy/ Francuscy/ Pontscy/ Aziyscy / Greccy / Egipscy / Afrikáńscy etc. pomagáli/ y wszystek Senat Rzymski.

Florus 300000 amplius millia, &c.

Pompeius vciekа.

Z przegráney bitwy Pompeius / ktory niedawno był ogromny wszystkiemu Swiátu/ ledwo ná koniu/ á potym w máłym Báciku do Egiptu vciekł / do Ptolomeusa Krolá/ spodziewáiąc sie od niego rátunku/ bo był przedtym iego Oycá ná Krolestwo Egipskie wsádził. Ale Ptolomeus Krol zábaczywszy tego dobrodzieystwá / kazał go zábić tuż przed oczymá iego Zony y Dzieci/ chcąc sie tym záchowáć Juliussowi/ ktoremu pułgłowy Pompeiussowey posłał/ y Pierścień iego/ ná ktorym było Sigillium Lew z mieczem. Wszákże potym y sam od Juliussa zábity / á Siostrá iego Cleopatra ná Krolestwo wsádzona / Tegoż czásu Julius Cesarz poráził Pharnacessa Krolá Pontskiego Syná Mitridatessowego/ ktory też długie woyny wiodł z Roxolany.

Pompeius zábity.

Strone

Strone zás Pompeiussowę Scipiona / Catona y inszych w Africe woyną przesládował / s ktorymi sie też był Juba Krol Mauritánski złączył/ ále gdy Julius zwycięstwo otrzymał/ Juba Krol vciekł do swego Zamku/ támże przygotowawszy hoyną wieczerzą/ prosił Petreiussa Senatora Rzymskiego (ktory też z nim był z strony zábitego Pompeiussa) iżby go zábił / á ták spełniwszy ieden do drugiego przyiacielski trunek / zábił Petreius Krolá Jubę tuż miedzy potráwámi ná stole / á sam sie też podle niego tymże mieczem przebił. Scipio tákże sławne Xiążę Senatu Rzymskiego/ towárzysz Pompeiussow/ gdy w Bácie ná morze vciekał/ á obaczył zá sobą pogonią Armati Juliussowey / sam sie przez wnętrze mieczem przeráził.

Julius Cesarz w Africe woiuie.

Juba Krol dał sie dobrowolnie zábić.

Q: Metellus Scipio Swiekier Pompeiussow.

Cato zás wielki á sławny Senator Rzymski/ ktory leżał z woyskiem swoim w Africe v Vtiki/ vsłyszawszy o ták srogiey porażce strony swoiey / á pocáłowawszy y pozdrowiwszy Syná y przyiacoł swoich/ w nocy czytáiąc o nieśmiertelności księgi Platonowe / przy świecy / wziął miecz ktorym sie sam raz y drugi w odkryte piersi vderzył / y ták od swych ręku wolał vmrzeć / niżli w ręce Juliussowe przyść. A Julius vspokoiwszy Afrikę / z nowu woynę ná Morze / y do Cypru / y do Hispaniey przeniosł/ gdzie Syná Pompeiussowego zábił / o czymesmy iuż wierszem nizey opissáli. A o ktorych wszystkich postępkach czytay Liuium y Florussa lib. 4. cap. 2. Suetonium in uita Iulij, Plutarchum de uiris illustribus, Plinium, Volateranum lib. 23. Stadium, Carionem lib. 2. mon. 3. Lucanum &c.

Cato sam sie zábił.

Potym Julius Cesarz / gdy iuż wszystki przeciwniki swoie wygubił / vczynił sie pierwszym Monarchą álbo Jedinowładcą/ y Cesarzem Rzymskim y wszystkiego Swiátá / Roku od założenia Rzymá 706. á od stworzenia Swiátá 3897. przed národzeniem Christussa Páná 48. wszákże tylko pieć Miesiecy ná Cesarstwie wykonał / gdy był zábity ná Maiestacie od Brutussa/ y Cassiussa y inszych z Senatu/ ták iż miał w sobie ran 23. sztychowych / iáko Florus pisze: Sic ille qui terrarum orbem ciuili sanguine impleuerat, tandem ipse sanguine suo curiam impleuit.

Julius Cesarz zábity.

Skąd potym okrutnieysze woyny vrosły / miedzy Octauiussem Augustem / Antoniussem / Brutussem / Cassiussem/ y ony srogie proscriptiæ álbo wywołánia z Rzymu y z Ziemie Włoskiey / w ktorych y Cicero był zábity y inszych wiele Senatorow Rzymskich / O czym ábych sie nie zdał Rzymskiey Historiey

ſtoriey piſáć/ Czytay ſzeroko Liuiuſſa/ y Florum in Cæſare Octauiano lib. 4. cap. 3. Bellum Mutinen. cap. 4. Triumuirat. cap. 5. Bellum Caſſij & Brutti cap. 6. Bellum Peruſinum cap. 7. Bellum cum ſexto Pompeio cap. 8. &c. Bellum Actiarum cap. 11. Naydzieſz tám iſz w onych krwáwo ſtrászných á okrutnie záburzonych wnetrznych woynách Rzimſkich/ nietylko do Zmodzi álbo do Litwy/ ále y do Piekłá (by był Charon ſprácowány przewozić/ álbo Pluto máiąc iuſz duſz zbitich woyſk pełne gmachy/ y dzieſiąci pieklelnych bram przyſionki otworzyć chcieli) radby ſie był káżdy ſchronił.

O piekle. Virgil. lib. 6. Æneid. Ouid. 4. Met. Silius Italicus lib. 3. Tibullus lib. 1. Claudius lib. 2. in Ruff. &c.

Przeto tedy y naſz PALæmon álbo P: Libo/ o ktorymeſmy iuſz doſić ſkuteczne dowody rozmáitych Hiſtorykow podáli/ y ktory iſz trzymał ſtronę Pompeiuſſowę przeciw Iuliuſſowi Ceſarzowi/ był naprzod z Hetruriey kráiny Włoſkiey/ iáko mowi Florus, Tum pulſus Hetruria Libo, wygnány/ przemyſlał też o ſobie/ gdzieby ſie mogł y ſam z zdrowim ſwoim y z miłymi dziatkámi y przyiacioły przed onym záburzonym krwáwey domowey woyny wichrem/ beſpiecznie záchowáć.

A iſz był wielce záwinił Ceſarzowi/ y ſrożey go nád inſze pomocniki Pompeiuſſowe rozgniewał/ gdy mu dwie Armacie y Hetmanow iego Morſkich Dollabellę/ y Antoniuſſa poráził/ iáko ſie to iuſz dowodnie z Floruſſa y z inſzych vkazáło/ dla tego przed gniewem y waſnią Iuliuſſową/ iáko zwycieſce/ gdy iuſz Pompeius był zábity/ y inſzy pomocnicy/ muſiał dáley od Włoch y Rzymſkiego páńſtwá vchodzić/ poniewaſz y Iuba Krol Mauritáńſki/ y Petreius/ y Scipio/ y Cato/ ták wielkiego záwołánia mężowie teyże ſtrony Pompeiuſſowey/ chcąc być wolni od obleżenia Iuliuſſowego/ ſámi ſie pozábijáli. K temu woyny okrutne we Włoſzech/ w Hiſpaniey/ w Egipcie/ w Greciey/ y po wſzyſtkich morzách y krainach w Aziey/ w Africe/ y w Europie długo trwáły/ gdy Iulius Ceſarz drugich Towárzyſzow przyiaciol y Hetmanow Pompeiuſſowych/ y Syna iego C: Pompeiuſſa/ y Bratá Sextuſſa/ Labiena Warruſſa/ y inſzych wſzyſtką mocą w Hiſpaniey y Ciprze przeſládował/ A P: Libo álbo Palemon/ máiąc gotową Armatę ná morzu/ ludem rycerſkim/ y porządnymi Okrętámi y nawami dobrze obwárowáną/ s ktorą ono Dollabellę y Antoniuſſa gromił/ vmykał dáley z ſwymi/ przed gniewem y woyną nieprzyiacielá Ceſſarzá zwycieſce.

A iſz blizu Włoch niemogł być beſpieczen w żadney Prouinciey/ bo był wſzyſtki krainy Iulius pod moc ſwoię/ y w Monarchią álbo iedynowładſtwo przywrocił/ puścił ſie dáley ná morze

z kilkiem-

z kilkiemnaście okretow/ od vſcia Rzeki Tybru/ ktora od Rzymu płynie/ á w morze Sicyliyſkie wpada/ álbo z portu Hetruriey dzierżáwy ſwoiey/ od Miáſtá Piſe/ wziąwſzy z ſobą przyiacioły y pięć ſet Sláchty Włoſkiey dobrowolnie ná dobrowolne pielgrzymowánie y ſzukánie nowych oſſad zebránych/ k temu iſz ich też toż podobno dolegáło y trwożyło/ co y Liboná álbo Palemona/ to ieſt/ gniew Ceſarſki y ſrogie woyny domowe.

A tá przyczyná przyśćia Włochow y Rzymſkich Sláchćicow do Zmodzi y do Litwy/ ktorąſmyć tu z wielką trudnośćią y czeſtym ruſzenim mozgu z głebokich Hiſtorykow/ iáko to widziſz/ iáſnie y dowodnie wynálezli/ podoba ſie y Długoſzowi Polſkiemu Hiſtorikowi/ y Miechouiuſſowi lib. 2. cap. 8. fol. 33. & libro 4. cap. 39. fol. 270. co ſie iuſz wyżſzey doſtátecznie ná kilku mieyſcách nápiſáło. Iſz dla woyny wnetrzney Rzymſkiey/ ktora ſie miedzy Ceſarzem y Pompeiuſſem toczyłá/ niemáłe zebránie Sláchćicow Rzymſkich/ opuśćiwſzy Włoſką ziemię w tych ſtronach pułnocnych gdzie dziś Kurſowie/ Zmodź/ y Litwá oſiedli/ y Miáſto głowne záłożyli/ imieniem Romowe názwáne/ od Romy álbo Rzymu/ ktore powiáda długo było ſtołecznym Miáſtem onego (to ieſt Litewſkiego y Zmodzkiego) narodu/ z Włochow rozmnożonego/ y drugie Miáſto Libę nád Morzem Zmodzkim/ etć. Toſz y Miechouius mowi: Pro ampliori autem cognitione, animaduertendum eſt, quod uetuſtioribus referentibus quidam Itali deſerentes Italiam terras Lituaniæ ingreſsi ſunt, &c. O czym też iuſz maſz wyżſzey doſtátecznie tegoż Miechouiuſſá zdánie o Litwie/ w rozdziele wtorych kſiąg náſzych ſzoſtym.

Długoſz. Ciuili bello quod inter Cæſarem et Pompeium geſtū eſt manus quædam Romanorū deſerta Italia, in his locis conſedit, &c.

Tegoż y Cromer lib. 3. fol. 61. primæ, ſecundæ uerò editionis 42. fol. poświadcza/ dziwuiąc ſie/ ſkądby ſie łáćinſkie álbo rádniey Włoſkie y Hiſpáńſkie słowá/ w Zmodzką/ Pruſką y Litewſką mowę wmieſzáły. A támtoſz świádectwo Długoſzowo o przyśćiu Włochow do Litwy przywodząc/ podawa też o tym ſwoię ſententią álbo zdánie/ Iſz to powiáda zebránie Rzymian muſiáło przyżeglowáć Morzem w ty ſtrony do brzegow Wenedickiey (ktora pruſſy y Zmodź oblewa) odnogi/ z iákim Hetmánem álbo Xiążećiem Libonem/ ktory Libe Miáſto záłożył/ poty Cromer: á nie z iákim Libonem/ ále s tym/ ktoregom ia iáſnie z Liuiuſſa/ z Floruſſa/ Lucanuſſa/ Stadiuſſá/ y z inſzych/ iáko palcem (ieſli go kto do tych czáſow nieznał) vkazał/ y ktory był wybrány z Etruriey/ y ktory Hetmánow Iuliuſſowych ná morzu poráził.

Piſze dáley Cromer/ iſz ći Włoſzy y Rzymiánie/ álbo gwałtem

nie podo-

niepogodnych wiátrow przybili ſie w ty brzegi Zmodźkie (co być mogło/ gdyż ſie to y Eneaſſowi y inßym żeglarzom czeſto trafiáło y dźiś trafia/ iż czáſſem nie tám gdźie chcą przychodzą) álbo pewnym y vmyſlnie náproſtowánym okretow ſwoich ku pułnocy wiátrem zachodnim vćiekáiąc przed okrutnoſcią Ceſarzow tyrannow záżeglowáli w ty Zmodźkie y Litewſkie/ w on czás máło Rzymſkiemu pánowániu znáczne kąty/ gdźie ſie beſpiecznymi być od Ceſarzow okrutnych Rzymſkich rozumieli/ gdyż władza y roſkázowánie ich tych ſtron niedoſiegáłá/ czego y Strabo Geographiæ lib. 7. poſwiadcza. A tu ſie rzecz Cromerowá/ gdy mowi/ uel certo curſu Cæſarum tyrannorum ſæuitiam fugientem, &c. ſtoſſuie z Litewſkimi Látopißcámi/ ktore/ przyczyne przyśćia Rzymian y Włoſkich 500. Ślachćicow z Palemonem álbo Pub: Libonem w ty ſtrony/ iednoſtáynie kłádą być tyrańſtwo Neroná Ceſárzá okrutnego/ ktory od Chriſtuſa roku 57. ſrogo pánował w Rzymie. Albo dla okrutnego woiowánia Włoſkich kráin przez Atille Krolá Węgierſkiego/ Roku od Chriſtuſa 401. y 428. Cośmy iuß doſtátecznie y włáſnie wyzßey vkazáli/ według rzeczy y prawdy ſámey Hiſtoriey Latopißcow/ etc.

A iżem iuß niżey niepodobność v Domaturow vrosłą dla dálekośći drogi żeglowánia Włochow w ty ſtrony dowodnie roſtrząſnął/ y okazałem dálße á niepodobnieyße inßych wiela narodow do rozmáitych częśći ſwiátá żeglowánia y przenoßenia/ Tedy tu ießcze bárdzo łatwe y ſnádne z Włoch w ty ſtrony żeglowánie vkażeby chciał z ſámego Rzymu do Wilná/ y dáley.

Virg: Gens inimica mihi Tyrhenum nauigat æquor.

Naprzod tedy ieſli ſie puśćił/ od vſcia Tybru Rzeki z Rzymu ná Morze miedzyziemſkie Tirhenum, tedy rzecz słußna: wßákże słußnieyßa z portu Hetruriey od Miáſtá ktore zowią Piſas Portowego/ z ktorey Hetruriey był wygnan od Juliuſſa Ceſárzá/ iáko Florus ſwiádcy/ Tum pulſus Hetruria Libo, A od Piſas Miáſtá proſto żeglował ku zachodu morzem miedzyziemſkim/ po práwey ſtronie Liguria/ Genuą/ y Maſſilią/ á po lewey Corſike y Sardinią/ zoſtáwiwßy/ A iż w ten czás Julius Ceſarz/ y Morzem y Ziemią Hiſpanią woiował/ y ſyná Pompeiuſſowego ná Mundźie dobywał/ tedy Publius Libo imo Minorike y Maiorike Baleares inſulas przebywßy Gades Herculis ciáſnośći Morzá/ ktore Mauritanią od Hiſpaniey Granatſkiey dźielą/ Oceanem zachodnim imo Portugálią/ y potym Francuſkim Morzem obroćiwßy żagle ku pułnocy/ przybił ſie w Ocean Niemiecki/ Anglią y Scotią po lewey/ á Inderlandſkie kráiny po práwey ręce zoſtáwiwßy/

áß przyßedł zá pogodnym z zachodu wiátrem do Zundu ciáſnośći Morzá Duńſkiego/ ktore przebywßy á powroćiwßy żaglow ku wſchodowi Morzem náßym Sarmátſkim/ ktore też Venedicum & Balticum zowią/ przybili ſie do Brzegow Zmodźkich y Kurlandſkich/ gdźie dźiś Memel álbo Kloipeda/ Polonga/ Liba/ etc. leżą/ Ktorą Libe tenże Libo Xiążę od ſwego imienia w ten czás mogł záłożyć nád Morzem iáko y dźiś ieſt/ y iáko był Caiete etc. Eneas we Włoßech tákże záłożył/ co ſie y Cromerowi y Długoßowi podoba.

Cromerus lib. 3.

A ia chcąc wßyſtkiego y dowodem piſmá/ y włáſną bytnośćią doświádczyć/ Roku 1580. iáchałem vmyſlnie á przeważnie od tego Miáſtá Liby áż do Kloipedy álbo Memla wßyſtko nád ſámym morzem/ gdźie wżdy iednák porty dobre/ Ale potym gdym ſie przewiozł przez Kurſkie Morze y odnogę Niemnową v Kloipedy/ á puśćiłem ſie ſámo czwárt dla drukowánia tey Kroniki náßey áż do Krolewcá mil 20. niezwykłą drogą/ tedym tám włáſnie doznał/ iákobych był w Arabiey piaßczyſtey/ bo iádąc miedzy Kurſkim y Baltickim morzem/ pod ſámy woz wáły morſkie biią/ á nievyrzyß nic wiecey/ iedno piaſki/ wodę/ á niebo/ paſniey áni pytay/ á goſpod tylko trzy przez mil 18. y to dáleko z drogi/ do ktorych áż przez znáki ieżdżą/ znácząc ſie po Beczkach y proporcikach wywießonych ná gorach piaſczyſtych/ bo drogi áni znáć dla piaſkow od ſturmow gwałtownych z morzá wybitych y wywianych/ też tám ludźie tylko rybámi żywią/ Dla tego ſtámtych kráin niepłodnych częſte narody wychodźiły przed głodem do Włoch y indźie z Gotámi y z Cymbrámi. Ale gdźie Libá y Kloypedá/ tedy wßelkiey żywnośći doſić/ ná ktorych też podobno brzegach Libo álbo Palemon Xiążę z ſwoimi Włochy (nieináczey iáko Eneas z Troiany/ gdy ſie z Afriki do Włoſkich kráin po długim pielgrzymowániu y niebeſpiecznoſciach morſkich przybił) nieco odpoczywał/ nábywáiąc żywnośći z łowow rozmáitego źwierzu/ gdyż w ony czáſſy nád morzem wielkie á w źwierz obfite pußcże były/ czego y dźiś znáki ſą.

A iáko z Eneaſſem z Troiey do Włoch/ ták też z Palemonem álbo P: Libonem do Litwy miedzy oną 500. Ślachty Rzymſkiey/ cztery przednieyße Familie wyßły/ ná co ſie wßiſtki Látopiſce zgadzáią. Naprzod Iulianus Dorſprungus z Herbu Centaurus álbo Kytaurus, Proſper Cæſarinus, y ſam Libo z Herbu Columnow/ Vrſinus y Hector z Gaſtaldami z Herbu Rożey. A ty familie były sławne/ y dźiś ſą we Włoßech/ zwłaßczá w Hetruriey/ z ktorey był wygnány od Ceſárzá Juliuſſa Libo/ iáko mowi Florus lib. 4. cap. 2. Tum

pulſus Etruria Libo, &c. A iż był wygnány / tedy ty Fámilie iáko z Xiążęciem ſwoim ná dobrowolne Exilium / álbo iż tákże vćiekáli przed okrućienſtwem Ceſárſkim / wyſzli tu do Litwy. A iż ty Fámilie były / y ſą sławne w Etruriey / w Genui / w Piſach / w Piamonćie etć. czytay o tym Volateranum lib. 5. in Hetruria, & lib. 22. in Antropologia &c. & Iouium in Iconibus Heroum &c. naydzieſz tám Caſtaldiow álbo Gaſtałdow / z ktorych też byli Gaſztołdowie w Litwie / y z ktorych ono ieden niedawno roku 1560. zábił Rinſtarta Mnichá Opiekuná Węgierſkiey Ziemie / naydzieſz też támże v Volaterana lib. 5. et 6. y v Iouiuſſá / y inſzych Rzymſkich Hiſtorikow / Fámilie Columnow / Vrſinow / Ceſárinow ać.

Volateranus lib. 5. Caſtaldius in agiſtratus Haruſiorum.

Tenże Libo pierwſzą oſſadę ſwoię fundował ná brzegu Morzá Baltickiego / gdzie y Rzekę ktora tám w to morze wpada / y Miáſto ná iey vſciu zbudowawſzy / Libą od ſwego imienia miánował / co ſie y Cromerowi libro 3. Cron: w dzieiach Bolesłáwá Chrobrego podoba. Od tegoż też Libona / kráiná Iflandſka álbo Lotewſka nád morzem leżąca / názwána ieſt LIBONIA, á zá czáſow poſtępkiem przemieniwſzy b in u Liuonia rzeczona. Bo y w tey tám kráinie / iáko w Pruſiech y w Zmodźi gdzie naprzod wyſiadł / y w Kurſach długo nád brzegámi morſkimi przebywał / niżli ſie z tutecznymi pierwſzymi obywátelmi ſtowárzyſzył. Bo iákoſmy iuż o tym ſzeroko á doſyć dowodnie y doſtátecznie náprzodku w rozmáitych wywodach narodu Litewſkiego nápiſáli / tedy z dawná w tych kráinach gdzie dźiś Zmodź / Lotwá / Pruſſowie ſtárzy / y Litwá / mieſzkáli Gepidowie / Getowie / Samagetowie / Sudouitowie / Galindowie / Alanowie / Litalanowie / etć. y inſzy mężnych Cymbrow y Gotow potomkowie / narody grube / leśne / y zwierzęcy narod w tych pułnocnych kątach wiodące. A ći ſie bárdzo mylą / ktorzy mowią / iżby tu Włoſzy do puſtyń bez ludu przyżeglowáli. Owo zgołá ták ſie tráfiło temu Libonowi álbo Palemonowi z Włochámi gdy oſiadł miedzy tymi narody / iáko Eneaſſowi z Troiány / gdy ſie tákże właśnie ziednoczył / z niemniey grubym narodem Włoſkim / ktorych Aborigines Hiſtorie zowią / y o czym pięknie Saluſtius in coniuratione Catillinæ niebáwiąc ſie długimi wywodámi o záłożeniu Rzymu nápiſał w ty słowá.

Libonia od Libona potym Liuonia.

Ptolomeus lib. 5. Geographiæ cap. 3. Eraſmus Stella, &c.

Vrbem Romam, ſicuti ego accepi, condidere initio Troiani, qui AEnea duce profugi, incertis ſedibus uagabantur, cumq; his Aborigines, genus hominum agreſte, ſine legibus, ſine imperio, liberū, atq; ſolutum, &c. diſpari genere, diſsimili lingua, alias alio more uiuentes incredibile memoratu eſt, quam facilè coaluerint.

Tákże

Tákże też Włoſzy Litewſcy z Libonem álbo Palemonem wodzem y Xiążęciem ſwoim / przyżeglowawſzy w ty nieznáiome brzegi / tułáli ſie długo po niepewnych mieyſcách / do tąd áż pierwſzy tuteczni obywátelowie z narodu Gotow y Gepidow (ktorych też Eraſmus Stella w Hiſtoriey Pruſkiey Aborigines zowie) ludzie prośći / y grubi / bez práw / bez zwierzchnośći / wolni / y roſpuſtni / nierownego z Włochámi rodzáiu / rożnego ięzyká / ieden od drugiego inſzym ſpoſobem y obyczáiem żyiący / ſpołnie ſie potym złączyli / ſtowárzyſzyli / y w ieden ſie práwie narod ze dwu rożnych zmieſzáli / y ziednoczyli. Zá ktorą vnią y ięzyk ſwoy oyczyſty Włoſki y łáćinſki / y obyczáie Rzymſkie prętko miedzy onym ludem grubym zmienili / ponieważ iáko poſpolićie mowią / nie z obyczáymi / ále do obyczáiow (ácz czáſem grubych) iezdźić káżdy muśi.

Wſzákże iednák y dźiś ieſt niemáło słow łáćinſkich / ále więcey Hiſpáńſkich / gdy ſie in os kończą w mowie Litewſkiey / Zmodźkiey y Lotewſkiey / iáko Dewos Deus uel Teos z Greckiego / viros uir, mąż / kielis calles drogá / Donos donum chleb / łaucus po łáćinie lucus lás gęſty / ouis owcá / pecu bydło / duntes dentes zęby / bludos / podos y inſzych wiele.

Niemáſz tedy żadnego dziwu (ácz ſie temu Bielſki dziwuie) iż dźiś ná Litwie máło Włoſkich obyczáiow znáć / ponieważ nie Gepidowie álbo Gotowie we Włochy / ále Włoſzy w Gepidy y w Goty / do ktorych gośćiámi przyſzli / narod ſwoy / mowę / y obyczáie zá poſtępkiem czáſow wſzytkich rzeczy odmieniáiących przemienili / iáko y Eneas z Troiány nie zoſtáwił we Włoſzech Troiáńſkiego y Greckiego ięzyká / ále Włoſki ſam y potomkowie iego iáko dźiś widźimy przyięli.

Omnium rerum viciſsitudo, & Tempus edax rerum & tu inuidioſa vetuſtas omnia deſtruis, Ouid. 15. meta.

Ten Potym Palemon álbo Libo / y Iulianus Dorſprungus / Proſper Ceſárinus / Vrſinus y Hector towárzyſzy iego zmocniwſzy ſie powoli miedzy onym ludem grubym wyżſzey miánowánym / á vlubiwſzy ſobie oſſady w tych kráinách / puśćili ſie od vśćia Niemnowego / ktore ieſt v Kloipedy przez Hab álbo Haff Curlandſki / áż do práwego vśćia Niemnowego / gdzie iuż wpadwſzy dwunaśćią odnog do Abu Kurlandſkiego máłego y słodkiego morzá / ſam ieden płynie / áż przyſzli do vſcia rzeki Dubiſſy / gdzie w Niemen wpada / tám też obaczywſzy weſołe położenie / y rozłogi wdzięcznych pol / y págorkow zielonymi dąbrowámi nád brzegámi rzek porosłych / zábawiáli ſie łowem rozmáitego zwierzu / w ktory won czás Zmodzkie láſſy obfite były / á odnawiáiąc

H iij pámiątkę

pámiątke oyczyſtego Rzymu / záłożyli nád Niemnem Miáſto imieniem Roma noua, Rzym nowy/ktore potym potomkowie ich zwáli Romnowe/y Romowe/ y ktore / iáko Petrus à Dursburch ſwiádczy w dzieiach Pruſkich/ Krzyżacy ſpalili Roku 1295. iáko to wyżßey w ſámey Hiſtoriey obaczyß. A przedtym drugie Miáſto Romowe od tychże Włochow záłożone w Pruſiech/ w ktorym Pogáńſki Patriarcha Kiriekirieito rzeczony mießkał/ ſpalił Bolesław Chrobry Krol Polſki Roku 1017. iáko o tym Długoß y Cromerus libro 3. pißą.

Potym záſie ciß Włoßy iáko Látopißce Litewſkie ſwiádczą/ puścili ſie z Niemná/ Rzeką Dubiſſą przeciw wodzie ku wſchodu Słońcá y pułnocy w mnieyßych wodnych naczyniach/ á drudzy Ziemią ciągneli/ áż przyßli do tego mieyſcá / gdzie dziś Erraigołá ſtárodawne w Zmodzi miáſtecko / ktore ſie od tychże Włochow zda być (ieſliß ieſt zdániu wiárá) zbudowáne / y názwáne z łáciń-ſkiego iezyká Erraoſcolæ, id eſt Errantium Colonia. Ale ia z domniemánia áni z niepewnego zdánia niechce Hiſtoriey ſtoſſowáć. Wßákże to pewna / iß y około Rzeki Dubiſſy z obudwu brzegow/ y gdzie Erraigoła oſſady ſwoie Palemon z ſwoimi Włochámi vgruntował / vlubiwßy ſobie roſkoßne położenie mieyſcá / y doſtátki wßelkich rzeczy ták z ziemie żywności / iáko z laſſow zwierzu y w ryby okwitey Rzeki/ ktore tám z Morzá Niemnem á potym Dubiſſą przychodziły.

Erraigola/ Błądzących álbo tułáiących ſie oſſádá.

Rußył ſie potym Palemon álbo Libo od Dubiſſy y od Niemnu dáley ku południowi y wſchodowi Słońcá / á przebywßy Niewiaze przyßedł áż do Wiliey Rzeki / gdzie won czás Litalanowie/ Alanowie/ Gepidowie/ y inße narody/ z ktorych Gotowie poßli/ Stárzy tych kráin obywátelowie w leſiech mießkáli. Miedzy ktorymi też Włoßy przychodniowie rozumem y vkłádnością obyczáiow / y czuyną á porządną ſpráwą ſnádnie zwierzchność y pánowánie otrzymáli. A iáko oni pokoiem Litwe y Zmodź oſiedli / ták też potym Krzyżacy Niemcy / Pruſſy y Liflanty / ktorzy iednegoż narodu y iezyká byli z Zmodzią/ y z Litwą/ (co y dziś iáſnie káżdy obaczyć może) przes miecz y krwáwe woyny zhołdowáli/ o czym ſie niżey doczytaß.

Z tychże też Włochow/ y z onych walecznych Gotow Zmodźka y Litewſka Slachtá ſtárodawna (ile prawdziwa mowie) iáko we Włoßech Włoſka od Troianow wywod ſwoy zda ſie mieć. A proſci Ludzie y Czerń z ſtárych Gepidow / Sudowitow / y Litalanow álbo Alanow meżnych (iáko we Włoßech od Aboriginow)

riginow) prawdziwie ſą rozmnożeni Gepide y Sudowitowie. Aczkolwiek też zá czáſow poſtepkiem z teyże czerni y proſtego Ludu/ wiekßa ſie cześć Slachty prawdziwey Litewſkiey y Zmodzkiey/ właſną cnotą / y przeważnymi rycerſkimi dzielnościámi rozmnożyłá: co ieſt wietßa y zacnieyßa właſność prawdziwego ſláchectwá. Ponieważ:

: non cenſus nec clarum nomen auorum
Sed probitas magnos ingeniumq; facit.
Stemmata quid faciunt? quid prodeſt pontice longo
Sanguine cenſeri pictosq; oſtendere uultus
Maiorum? & ſtantes in curribus AEmilianos? &c.
Si coram lepidis male uiuitur? effigies quò
Tot bellatorum, ſi luditur alea pernox?
Tota licet ueteres exornent undiq; ceræ
Atria, nobilitas ſola eſt atq; unica uirtus &c.

O prawdziwym Sláchectwie czytay Gońcá moie & Iuuenalẽ Satira 8. Ouidium de ponto, Claudium de 4. Honorij conſulatu. Perſium Sat. 5. Ouid. lib. 13. me. & epiſtola ad Piſonem Paliagenũ Stel: in Zodiaco. Cornelium Agrippam de vanitate ſcient: cap. 80. &c.

Wierß náß Polſki:

Nic Herb/ nic Tituł/ nic wielkiego rodu
Synem być/ gdy w twych ſpráwach pełno ſmrodu/
Bo dobry żywot/ sławna dzielność cnotá/
Práwym Sláchcicom otwarzáią wrotá/
By ty y z niebá chćiał zwodźić Prádziády/
Nic potym ieſli twoy żywot ßkárády/
Lepiey Terſſites iß ci Oycem bedzie/
Gdy cnotą zrownaß z cnym Aiaxem wßedzie. etc.

Quid iuuat ad mota per auorum nomina cœlo Inter cognatos poſſe referre Iouem

Ale ku rzeczy przyſtepuie.

Rozmáite ſą záſie mniemánia rozmáitych Hiſtorikow ſkądby Imie y Przezwiſko Litwie vrosło. Naprzod Eraſmus Stella, w Hiſtoriey Pruſkiey piße/ iß roku od Chriſtuſa 373. Litalanus álbo Litwos Syn Weideuuta Krolá Pruſkiego z mátki Alanki vrodzony/ Litwe Litwą y Lotwe/ á Zaimo álbo Saimo młodßy brát iego Zamodzką álbo Zmodzką / Ziemie/ ktore ſie im z wydziału doſtáły / od ſwych imion miánowáli y názwáli. Ktorą też ſententią Eraſmi Stellæ, y to imie Litwy od Litalaná Vapouius y Joſtus Decius / y Bielſki potwierdzáią. Drudzy zás ſą / ktorzy à Lituo, to ieſt/ od trąby łowcey / iß ſie ty narody w łowiech kocháią Litwe być názwáną (co nie ku rzeczy/ y co Miechouius lib. 4. cap. 39. słußnie zbija) mniemáią. Latopiſce zás Litewſkie à littus tuba, iß nád Wiliyſkim brzegiem w długie trąby támeßni obywátele y potomſtwo Włoſkie grawáło/ Litwie imie dawáią / O czym też wyżßey wnetże ßerzey obaczyß.

Litwá od Litalaná álbo Litwoná Xiążecią.

Litwa à Lituo.

Litwá à Littus tuba.

 Mnie

Mnie ſie zás zda czego y Długoſz y Miechouius dowodnie poświadczáią/ iſz ten Palemon álbo P. Libo/ gdy iuſz zoſtał Xiążęciem tego narodu/ tedy też tym kráinom dał nowe imię od ſwey oyczyżny Włoſkiey Ziemie/ La Italia/ Bo Włoſzy w mowie ſwoiey poſpolicie tych artikułow vżywáią la citta miáſto/ il cauallo koń/ la Polonia, la Italia, &c. á potomkowie ich gdy mowę Włoſką y obyczáie z ludem grubym Gepidow pomieſzáli/ á oyczyſtego ięzyká zápámiętáli/ mowili potym Litalia, Litualia, á zá poſtępkiem czáſow Lituania y Litwá etc. O czym tu niechcę teras długo diſputowáć/ ponieważem to iuſz doſić doſtátecznie/ y dowodnie/ ſkądby y dla czego Litwá byłá názwána/ podał/ w świádectwie Deciuſowym o Litwie.

La Italia, Litalia, & Lituania.

A iſz y Rzymiánie ſámi od Hetruſkow chwały y Ceremoniy Bogow ſwoich wieśćbiarſtw y inſzych gusłow Bałwáńſkich y ogniá vſtáwicznie palenia ná cześć Boginiey Weſty ſie vczyli/ iáko Volateranus lib. 5. piſze/ Hinc Romanis Deorum cæremoniæ & primus auruſpex &c. Tedy też Xiążę Libo z Hetruriey (iáko Florus świádczy) wygnány/ tychże Ceremoniy y wieśćbiarſtw/ y palenia vſtáwicznego ogniá/ ná cześć Bogow Litwę y Zmodź náuczył: y w Romowie Mieście ná pámiątkę Rzymu nowo w Litwie zbudowánym/ nawyżſzego Kápłaná álbo Biſkupá Bałwáńſkiego Kiriekirieito według godności názwánego vſtáwił. O czym niżey doſtátecznie obaczyſz.

Volateranus lib. 5.

A ták Palemon álbo raczey Publius Libo/ według Liniuſſa y Floruſſa/ Xiążę Hetruriey Włoſkiey przednieyſzey kráiny/ z ktorey był wygnan od Iuliuſſa Ceſarzá/ pierwſzy Patriarcha y Fundator Zmodzki/ Liwońſki/ á potym Litewſki/ záſzedł dla wnętrznych domowych woien/ y dla prześládowánia Iuliuſſowego w ty pułnocne kráiny morzem Roku od ſtworzenia Świátá 3897. od záłożenia Rzymu 706. przed národzenim Chriſtuſá Páná 48. według rachunku Carionowego lib. 2. monar. 4. ætatis 2. gdy ſie Iulius Ceſarz pierwſzym Monarchą Rzymſkim przez miecz vczynił/ iáko ſie iuſz o tym dowodnie powiedziáło. Aczkolwiek Latopiſzcze Litewſkie zá czáſſow Neronowych/ ktory począł pánowáć roku od Chriſtuſá 57. przyſcie Włochow w ty ſtrony opowiádáią/ ktoreyby ſie dawności 105. lat vią́ć muſiáło. A drugie Latopiſzcze przyczynę ich przyścia dla Attile kłádą/ Roku od Chriſtuſá 401. wſzákże tego niemogą tákimi dowodámi słuſznie okazáć/ iákiem ia o Libonie z wielką trudnością zebráne/ ná ten gruntowny fundament Hiſtoriey przedſięwziętey záłożył. Bo ieſliby

Kiedy Publius Libo w ty ſtrony záſzedł.

ieſliby tu Włoſzy záſli roku 401. zá czáſſow Attille/ kiedy iuſz byli doſkonáłymi Chrześciány/ tedy pewna rzecz/ iſzby też byli w ty ſtrony wiárę Chrześciáńſką wnieſli/ iáko Niemcy potym do Inflant y do Prus/ ále iſz Pogány záſli/ dla tego też Litwá w Pogáńſtwie trwáłá áż do roku 1252. gdy ſie był ich Krol Mindolph tylko ná Rok dla Korony ochrzcił/ co niżey obaczyſz/ á potym áż do Iagełá/ gdy gruntownie wiárę Chrześciáńſką przyięli Roku 1387. etc.

O Potomkách Sławnych Xiążąt Litewskich/ Zmodzkich/ y niektorych Ruſkich/ z Narodu Palemona Patriciuſa y Xiążęciá Rzymſkiego.

Wiele po Palemonie ſtoi Xiążąt zacnych.
Wątpliwych imion/ y ſpraw ledwo w prochu znácznych/
Iednák ich sławna dzielność świádczy być mężámi/
Y Mars krwáwy wyznawa ich ſwymi vczynkámi.
Goſpodárſtwem ſie żadnym w on czás nie báwili/
W polach łukiem á ſzablą/ ſpołnie ſie żywili/
Przeto ſwoie żywoty wątpliwie podáli/
Bo cześciey ſwym ſąſiádom ſzablą kby piſáli.
Wolał káżdy w potrzebie mężnie dokázowáć/
Niż piſáć/ ſkąd w dzielnościách ſwych muſzą ſzwankowáć/
Z ktorych by Potomkowie dziś bráli przykłády/
Máiąc przed ſobą przodkow mężnych mężne Dziády.
Ale wżdy iednák ony cnoty ich przesławne/
Wynurzáią ſie z prochu/ bo cnoty choć dawne/
Záwżdy kwitną/ ſtárość im ſzedziwa nie ſzkodzi/
Gdyż sławá głośna záwżdy cne dzielności młodzi.
Przeto oni Heroes choć piſmá nieználi/
Iednák potomſtwu cnot ſwych świádectwo podáli/
Iſz mężne dzielności ich ſpiſáli poſtronni/
Ci ktorym byli męſtwem przezwánym ogromni.
Nie zátái ſie sławá nigdy zágrzebiona/
Tłum ią ty ták chceſz iednák będzie wynurzona/
Bowiem ma trąbę głośną/ ktorą obwoływa/
Swych kochánkow/ czym drugich do cnoty przyzywa.

Zabawká ſtárey Litwy/ y ſpoſob życia.

Cnotá y sławá godnych ſpraw niemoże być zátłumiona.

Náliżli

Náleźli Homeruſſa z Grekámi Troiánie/
A Liuiuſſá máią świádkiem cnot Rzymiánie/
Eneas ſwych dzielności ma świádkiem Maroná/
Vmie sławą cnym ſpráwom pobudzić pátroná.
Ták też moie pioro mdłe Apollo pobudził/
Bych ku sławie cney Litwy inſzych chęć pobudził/
Aby męſtwo ich mędrſzym piorem opiſáli/
A mnie ieſlim w tym co krzyw iednák niekáiáli.
Bom ia tu ſam torował ſobie trudną droge/
Gdyſz niechodził przedemną żaden przyſiądz moge/
Samem iák pſzczołá w rożnych kwiatkach rozno ſperał/
A gdzie dowod y pewność tom w ten ſwoy vl zbierał.

Commentarius de Sarmatia Europea & rebus Lituanicis latinè nuper deſcriptus ab Italo quodam iniuſtè vendicatus.

Naydzieſz ich iuſz po Włoſku/ naydzieſz po łácinie/
Ale prożno perłámi iák przypowieść słynie/
Mogę rzec/ Ach tempora perfida, ò mores,
Hos ego uerſus feci, wziął drugi honores.
Lecz poznáć kto ſie vczył/ znáć kto co ſam robi/
Prożno ſie Wroná czarna Pawim piorem zdobi/

Obteſtatio conſcientiæ.

Ja w tym ſumnienie ſwoie Bogu obwiezuie/
Iſz y tám w tych/ y tu wtych kſięgach ſam prácuie.
By Irus chudy zá chęć z chęcią podziękował/
Gdyż mię Creſus w tym żaden namniey nierátował/
Zoilum niewdzięcznego/ też pot náſz dba máło/
Bo v mądrych á zacnych záwżdy vydzie cáło.
Gdyż ia ſam te rzecz z chęcią nie z inſzego ſkłádam/
A bez naymu inſzym moſt Hiſtoriy zákłádam/
Piſz ſobie kto chce lepiey/ ieſli ſądziſz ſrogo/
Latwo o Inkauſt s piorem/ pápir też nie drogo.
A też cię to koſztuie ſam lepiey wieſz máło/
Nie twoim ſie nakłádem/ co tu czytaſz sſtáło/
Jam ośm lat nád tym ſiedział/ y ośm lat prácował/
Tyſiąc kroć mozg/ tyſiąc kroć mieſzek ſie fráſował.
Bo wynáleść co naprzod własną ſwoią ſpráwą/
Y wydźwignąć ná świátło co w prochu pod łáwą
Gdzieś leżáło/ tu ręce záſmuknąć potrzebá/
Tu praca wielki to dar/ gdy go da Bog z niebá.

Borkus

Borkus/ Konas/ álbo Kunas/ Spera/ Dorſprungus/ Potomkowie Pálemonowi/ Xiążętá y rozmnożycielowie Narodow Ziemie Zmodzkiey y Litewſkiey.

WSzyſtkie Látopiſzce Ruskie / Litewſkie y Zmodzkie / ktorychem z rożnych mieyſc zebránych piętnaście zgadzał / y w iedno mieyſce dla wybádánia á doświádczenia prawdy Hiſtoriey znośił / y s pilnością conformował/ ná to ſie iednoſtáynie zgadzáią/ y ták społnie świádczą/ iſz Palemon álbo Publius Libo Xiążę przerzeczone / z Włoſkich ſtron / przez dálekie żeglowánia morſkie / wty kráiny pułnocne/ Zmodzkie loſſem Bożym dźiwnym zámieſiony / coſmy też iuſz doſić dowodnie y ſzeroko wywiedli y okazáli/ ſpłodził trzech Synow: z ktorych pirwſzemu imię dał Borkus álbo Porcius / podobno według oney ſtárey Familiey Rzymſkiey Porciuſſow: Bo Porciuſſow álbo Borciuſſow ſtárodawna ieſt Familia Rzymſka/ Vnde & lex Porcia, Práwo vſtáwione od Porciuſſow. O czym Liuius/ Cicero/ Saluſtius/ Pomponius Mella etc. piſzą / Lege quoque Porcia cautum erat, ciuem Romanum uerberibus non cedi, iſz ſie Mieſzczániná Rzymſkiego biczowáć v Prągi niegodziło/ etc. Ktorym ſie práwem y Páweł święty Liſiaſſowi Tribunowi gdy go był kazał przywiązáć do słupá/ y biczowáć/ obronił / mowiąc/ Num hominem Romanum & indemnatum licet uobis flagellare? Actorum capitte zz, & Saluſtius inuehens in Ciceronem, dicit: Cum tũ ſublata lege Portia, erepta libertate &c.

Borkus vel Portius pierwſzy Syn Palemonow.

Lex Porcia.

Drugiemu ſynowi Palemon dał imię Kunos álbo Kunaſſus: A Conon tákże y Konos ſą ſtárodawne Włoſkie/ Láciuſkie/ y Rzymſkie przezwiſká/ Był też Papieżem Kunos álbo Konon tegoż imienia co y Xiążę Litewſkie/ Roku od Chriſtuſa 687. Kunos też był Xiążę Bawarſkie / Roku 1040. Konon tákże był Xiążę y Hetman Ateńſki po Alcibiádzie / ktorego Lyſander Lacedemonſki Hetman ná głowę poráził. O czym Herodotus/ Xenophon y Juſtinus lib. 5. Conos też álbo Conon tenże będąc záś Hetmánem Perſkim Lacedemonow ſrogo poráził / y Atenieńſom pierwſzą godność przywrocił/ O czym Juſtinus lib 6. etc.

Kunos wtory ſyn Palemonow.

Kono też álbo Kunos po Zmodzku ſeu ceſie rozumie.

A trzeciemu ſynowi Palemonowemu było imię Spera z łáciñſkiego słowá ſpera álbo z Włoſkiego ſperanſa/ iákoby rzekł nádzieiá po polſku/ Do Spera z włoſkiego Speranza, iáko oni mowią/ Speranſa

Spera trzeći Syn Palemonow.

mia, A

miá, A z łáćinſkiego Spes, à Spera, ſpodziewáy ſie álbo miey nádzieie/ przeto ty wßyſtkie imioná Synow Palemonowych/ ſą niedálekie od Włoſkich y Łáćinſkich imion.

Dzielnośći y ſpraw ich potocznych máło co znáć dla niedoſtátku Hiſtoriy/ Tylko to Látopiſce wßyſtki zgodliwie ſwiádczą/ iß gdy ſie tu Włoßy z ſtáremi obywátelmi Zmodzkimi/ Alanámi/ Gottámi/ y Kurſami rozmnożyli/ Tedy przerzeczone Xiążetá Zmodzką/ y Kurſką/ álbo Kurſowſką Ziemię tym ſpoſobem po ześćiu Palemoná przodká ſwego podzielili.

Vdział Borkuſſow. *Iurbork.* Borkus ſtárßy wziął vdział ſwoy nád Niemnem: támże gdzie Rzeka Iuria do Niemná wpada/ ná vśćiu Zamek záłożył/ ktoremu dał imię Iurbork złożywßy imię Rzeki Iuriey/ z ſwoim włáſnym imieniem Bork dla wieczney sławy/ iák to y Cracus Xiążę Polſkie vczynił/ gdy Crakow záłożył. Tákże Romulus gdy Rzym fundował. Tym też ſpoſobem ſrzedni Syn Palemonow Konas álbo Kunas Zamek nád Niemnem/ gdzie do niego Wilia wpada/ zábudował/ ktory Konaſſowem od ſwego imienia przezwał/ potym ten Zamek Kownem y z miáſtem zá czáſſow poſtepkiem áż po dźiſieyßy czás zowią. Tákże nád Wilią/ Niemnem/ Niewazą y Dubiſſą Rzekámi ſam Kunas pánował/ á Borkus nád Iurią áż do Morzá Pruſkiego/ y Kurlandſkiego kráiny rządził. Trzeći zás Brát Spera z ludem ſwoim dáley ſie vdał od Bráćiey/ á ciągnąc przes puſzczą ku wſchodu Słońcá y ná południe/ przebył Niewiaze/ Serwente/ y Swiętą rzeki/ y nálazł mieyſce nád Ieziorem puſzczámi/ łąkámi/ y rozłogámi wdziecznymi okraſſone/ tám záraz SPERA vczyniwßy oycowſkim obyczáiem Bogom ſwoim modlitwy y ofiáry/ począł Zamek budowáć nád onym Ieziorem/ ktoremu weſpołek z Zamkiem dał imię od ſiebie Spera/ á ták miedzy Niewiazą/ Serwentą/ y Swiętą rzekámi vgruntował ſobie oſſáde.

Kunoſſow vdział. *Kowno álbo Kunaſſow.* *Tymże podobne mamy fundowánie Czechowo z Lechem/ y z Ruſſą według Długoſſá.* *Spera gdzie oſiadł.*

Dorſprungus Iulianus. DORſprungus Iulianus też Palemonow Towárzyß Patricius álbo Oyczyc z Xiążąt Rzymſkich z Herbu y z Familiey Centauruſſow álbo Kitauruſſow y z Rożey/ widząc porządne oſſády Wnukow ſwoich Synow Palemonowych/ ciągnął dáley z ludem ſwoim nad Swiętą Rzeką/ gdzie nálazł Kopiec wyniosły w roſkoßnym położeniu zamkowi bárdzo przyſtoyny/ tám tedy záraz Bogom zwykłe ofiáry z ludem ſwoim vczyniwßy/ Zamek ieden niżny/ á drugi ná Kopcu wyżßy zábudował/ ktory według Látopißcow Wilkomirią názwał/ á ſkądby to imię názwiſko vrosło/ niemáß pewney wiádomośći.

Tenże

Tenże Iulianus Dorſprungus z Herbu Kitauruſſa: niedáleko od Wilkomiriey Dziewołtow/ iákoby rzekł/ Boże przebywánie/ záłożył/ y piſał ſie Dziewołtowſkim Xiążęciem/ á pánuiąc w Wilkomiriey/ zgruntował oſſady ſwoie áż po Wilią Rzekę/ y Dźwinnę brzegi. Zá Wilią zás ku południowi y wſchodowi Ruſkich Xiążąt w ten czás dzierżáwy były/ tákże zá Dźwiną. Aczkolwiek y Łotwá pobrátynowie Litewſcy/ iuß w ten czás ßeroko nád Morzem y za Dźwinſkich brzegach rozmnożyli ſie byli.

Dziewołtow od Bożego imienia/ bo Dziewoz po Zmodzku y Litewſku Bog.

Borkus X. vmárło. Potym gdy Borkus ktory ná Iurborku áż do Kurſkiego morzá pánował/ vmárł bez potomſtwá/ SPERA Brát młodßy ná iego mieyſce wſtąpił/ á pánuiąc wiele lat w Iurborku/ s Pruſſámi ſtárymi (ktorzy byli iednego narodu z Zmodzią) do Polſkich ſtron náiezdżał/ potym też zá Brátem Borkuſſem był pozwány/ iß bez potomſtwá vmárł. A poddáni iego według ſtárego zwyczáiu Rzymſkiego od przodkow podánego/ vczynili mu iáko Pánu pogrzeb vććiwy/ iß go ſpalili nád Ieziorem Sperą/ á zebráwßy popioł y kośći/ iák był obyczay v Rzymian ſtárych/ w trunę włożyli/ támże potym Bałwan ná sławę Spery Xiążęciá ſwego poſtáwili/ ktory y ono Iezioro obyczáiem Pogáńſkim zá Bogá áż do czáſow Iágełowych chwalili.

v Włochow y Rzymian/ y v Grekow/ y Troiancow ſtárych był zwyczay pálić tákże trupy vmárłych.

Kiernuſſius y Gymbutos Xiążetá. A gdy ták dwá Bráćia Xiążetá bez potomſtwá zeſli/ Kunaſſus ſrzedni ná Xięſtwá oboich zá zezwolenim y głoſſámi oboygá poſpolſtwá wſtąpił/ y ſpłodził dwu Synu/ z ktorych ſtárßy Kiernuſſius/ á młodßy Gymbutus byli miánowáni/ á ießcze zá żywotá obu podzielił/ iż Gymbus w Zmodźi/ á Kiernus od Niewiazy áż do Wiliey pánował.

Kiernus Litewskie pierwße/ A Gymbut Zmoidſkie czwarte/ Xiążetá Kunaſſowicy.

KIernuſus y Gymbut Kunaſſowi ſynowie/ á Wnukowie Palemonowi w ſpolney bráterſkiey miłośći y zgodzie/ po ześćiu oycowſkim/ rozßerzyli Zmodzkie páńſtwo/ od Kurſkiego y Pruſkiego morzá áż do Wiliey/ á od Serwenty y Niemná áż do Dźwiny. Potym gdy ſie ich ludzie w wielką liczbę rozmnożyli/ zá czáſſow poſtepkiem/ poczęli naprzod przechodźić zá Rzekę Wilią w Zámiliyſką Ziemię/ ktorą ná ten czás Ruſkie Xiążetá trzymáły/ támże ſie oſſádzáć Zmodź w puſtyniach poczełá,

czeká. Potym gdy według ſwego obyczáiu ná Dubaſnych álbo Zmodzkich trąbach nád Wilią mießkáiąc grawáli / Kiernus ktory był ießcze iáko Xiąże iezyká Włoſkiego y Láćinſkiego miedzy narodem grubym do końcá niezmienił / y Sláchćicow miał przy ſobie niemáło / z narodu onych pięći ſet / co byli z Pálemonem przyßli / názwał on brzeg Wiliey Rzeki / nád ktorym Zmodz byłá oſiádłá / łáćinſkim iezykiem Littus tubæ, iákoby rzekł / Brzeg Trąbny / á proſći ludzie oney ſwoiey oſſády nieumieiąc ták zwáć łáćinſkim iezykiem Littus Tubæ, zwáli ią Littuba / potym Lituwa / á zá czáſſow poſtepkiem Litwą ty wßyſtki kráie / gdzie dźiś Wielkie Xieſtwo Litewſkie / ták Ruſſacy / iák Polacy przezwáli. A ná to ſie wßyſcy Látopißcowie ſtárzy Ruſcy / Litewſcy / y Zmodzcy zgadzáią / ácz Miechouius / Decius / y Eraſmus Stella / iákoſmy to wyzßey ßeroko y dowodnie pokazáli / ná to niezezwaláią.

Domniemánie wßyſtkich Łatopißcow / iżby Kiernuſſus Litwe miał naprzod názwáć / á littus & tuba.

W teyże Litwie Kiernuſus napierwßą oſſáde y Zamek záłożył y zbudował / ktory od ſwego imienia KIERNOW mianował / nád Rzeką Wilią.

Kiernow.

Potym Xiąże Kiernus máiąc częſte naiázdy w Wiliyſkiey oſſádzie od Ruſkich Xiążąt / vmyślił moc mocą / á gwałt gwałtem odbić / á złączywßy Woyſká ſwoie Litewſkie Zawiliyſkie / z Brátem Gymbutem Xiążeciem Zmodzkim / ćiągneli w Ruſkie páńſtwá ku Brásłáwiu / ktory dźiś Litewſkim zowią / á należał w ten czás do Xieſtwá Połockiego. Ták tedy ony wßyſtki wokolći Ruſkie okrutnie ſplundrowawßy łupow y połonu nábráli wielką wielkość bez odporu / á potym do ſámego Połocká łupy do Litewſkich iáſkiń odesławßy ćiągneli / iáko Látopißce świádczą / ktore Xieſtwo wßyſtko wßerz y wzdłuż ſrogo ſplundrowáli / y Ludu wielkość z niezliczoną okwitośćią łupow w połon zágnáli. A to ſie Litwie y Zmodźi w ten czás s tey przyczyny w Ruśi ßáńcowáło / iß tákie zwycieſtwo odnieśli. Bo w ty czáſſy prawie iák Długoß y Miechouius lib. 2. cap. 21. fol. 51. świádczy / Roku od Chriſtuſá Páná 1058. Połowcy z narodu Gotow tákże Pobrátinowie Litewſcy / z Xiążeciem ſwoim Sekal Ruſkie Xieſtwá dwá kroć byli ſrogo zburzyli / iáko o tym niżey obaczyß. Sáme też Xiążetá Ruſkie społnie ſobie oczy łupiły / áż Bolesław Krol Polſki Zasłáwá ná Kiow mocą wprowádźił / Potym Jſasław ná Wizesłáwá Xiąże Połockie z pomocą Polską ćiągnął / á gdy Wizesław vćiekł / Jſasław śnádnie Połocká doſtał / y tákie

Pierwßa wypráwá do Ruſkich ziem Litewſka.

Brasław y Połocko Litwá woiuie.

Roku 1065. Maiá dniá 2.

y tákie ſrogie ſtráchy á roſterki dla wnetrzney woyny w ten czás były w Ruśi / iß z deſperáciey do Greciey wßyſcy chćieli vćiekáć / O czym v Miechouiuſá lib. 2. cap. 18. fol. 45. v Cromera lib. 4. y niżey w náßey tey Cronice ßerzey naydzieß. Dla tego tedy y Litwá z Zmodźią w ten czás Połockie Xieſtwo / y inße Ruſkie Páńſtwá śmiele z zwycieſtwem woiowáli / vpátrzywßy pogode. O czym Látopißce żadney wzmianki tych przyczyn niewſpomináią / ktorycheśmy ſie my z wielką pilnośćią ku wielkiemu pożytkowi Czytelnikowi łáſkáwemu domácáli: Bo tu iuß obaczy dowodnie / ktorego czáſſu Kieruuſus y Gymbut pánowáli / á to ſie ſtáło roku 1065. od Národzenia Páńſkiego / gdy to Litwá pierwßą wtarczke do Ruśi vczyniłá. A oni pánowáć poczeli po śmierći Oycá Kunaſſá 1040. wßákże w ten czás ſkoro ſie z Ruſkiey woyny ßcześliwie wroćili / náleźli Zmodzką Ziemie od Lotihaikow ſąśiádow zá Dźwiną y nád Morzem mießkáiących zburzoną. Ktorzy w niebytnośći Kiernuſſa y Gymbuta w Zmodźi y w Litwie czás vpátrzywßy beſpiecznie broili / y łupy wielkie do Lotwy wygnáli.

Pewne domácánie Lat y czáſſu pánowánia pierwßych Xiążąt Litewſkich.

Lotwá Zmodz woiowáłá.

Wßákże Kiernus z Gymbutem Brátem záraz ſie ſwoiey ßkody pomśćili / bo z onym gotowym Woyſkiem przeprawiwßy ſie zá Dźwine wßyſtke Lotewſką álbo Lotihalſką / dźiś zowią Liflandſką / Ziewie wßerz y wzdłuż zwoiowáli / á z wielkośćią łupow bez odporu práwie wßyſtkich Lotihaikow w niewolą do Litwy y do Zmodźi wywiedli / Ták iß potym roku od Chriſtuſa Páná 1100. Niemcy do Lifland puſtych náiezdżáć / y tám ſie oſſádźáć / á Wiáre Chrzeſćiáńſką ßczepić Roku 1200. przez Meinhardá Kápłaná pobożnego z Lubku pirwßego Arcibiſkupá Rigenſkiego poczeli / iák o tym bedzie niżey ßeroko / gdy przydziem ad 1200. annum, Przeto też tu iuß poydzie nam dowodnie ácz z wielką trudnośćią porządna á prawdźiwa Hiſtoria Litewſkich Xiążąt y ich dźielnośći / kiedy bedziem porządnie konkordowáć / znaßáć y zgadzáć pietnaśćie Latopißcow (ktorychem z wielką przeważnośćią z rożnych mieyſc doſtał) z poſtronnymi Kronikámi / iáko z Długoßem / Miechouiuſſem / Cromerem / tákże z Ruſkimi / Moſkiewſkimi / Pruſkimi / Kurlandskimi / y Liflandskimi ſtárodawnymi ſproſtá á prawdźiwie ſpiſſánymi dźieiámi: Ale ſie do rzeczy pierwßey zwroćimy.

Kiernuſſus y Gymbut Xiążetá Lotewſkie krainy zwoiowáli.

Niemcy do Lifland.

KIERnus Kunáſſowic pierwße Xiąże / y Fundator Litewſki niemáiąc meſkiego potomká / przyiął ná Xieſtwo Litewſkie Ziwibundá Syná álbo Potomká Dorſprungowego z Herbu

Poiątą Kiernusowną. Pogrzeb Kiernussow.

Kitaurussa/ iáko Zięćiá/ dawszy mu w małżeństwo Poiątę Corkę iedyną/ á potym gdy w stárośiwym wieku vmárł/ vczynił mu Ziwibund Dorsprungowic Zięć/ y Poiátá Corká pogrzeb Xiążęcym według onych czássow obyczáiem/ ná iedney gorze niedáleko od Dziewałtowá przy Swiętey rzece/ támże mu y Báłwan postáwili/ ná sławę y pámiątkę wieczną/ ktory Litwá y Zmodź zá Bogá długo chwaliłá/ áż potym zgnił/ ále gdy ná tym mieyscu Gay vrosł/ czynili tám ofiáry Pogáni/ y chwalili ony Drzewá zá Bogi/ áż do czássow Jagełowych/ gdzie ogień wieczny snadź Bogiey Westy vstáwicznie z Dębowych drew gorzał/ co wszystko Litwá y Zmodź miáłá od Rzymian przodkow swoich/ ktorzy tákże vmárłych palili/ á Xiążętom álbo Krolom y Mężom zacnym słupy/ y groby wysoko vsute stawiáli/ y Kościoły budowáli/ á potym według Pogáńskiey superstitiey zá Bogi chwalili.

Tych Historikow komu trzebá káżdy v mnie naydzie.

O czym Myrsilius Lesbius de origine Italiæ, Marcus Portius Cato, Archilochus de temporibus, Liuius Romanæ Historiæ Princeps, Berosus Babylonius, Xenophon, Q. Fabius, C. Sempronius de diuisione Italiæ, C. Iulius Solinus Polyhistor: Pomponius Mella de situ orbis, Pomponius Lætus de Antiquitatibus urbis Romæ, Lucius Fenestella de Sacerdotiis Romanorum, &c. &c. &c. dosyć szeroko w swoich Historiach świádczą.

A tu iuż od śmierći Kiernussowey rzecz przerwáć się muśi/ y odłożyć przez niemáły kres do Ziwibundá Dorsprungowiczá w Litwie/ á do Gymbutá Konassowicá y do Montwila Syná iego w Zmodzi pánowánia/ dla Kroniki/ y dzieiow Ruskich/ s ktorymi Litewskie dla porządku prawdźiwego Historiey muśimy naprzod conferowáć y stossowáć.

Maciejá Stryjkowskiego Osostevicius

Kronika Polska/ Ruska/ Kijowska/ Moskiewska/ etc. y pewne a dowodne wywody wszystkich Narodow Sławieńskich/ z wielką pilnościąy prácowitą trudnośćią zebráne.

Księgi Czwarte/ Rozdział I.

Do iaśnie Wielmożnego Pána/ Páná Ostaphija Wolowiczá/ Pána Wileńskiego/ Canclerzá Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Brześcieyskiego/ Kobryńskiego/ etc. Starosty.
Y do Jaśnie Wielmożnego Páná/ Páná Stephaná Koributowiczá Xiążęciá Zbáráwskiego/ etc. Woiewody Trockiego/ etc.

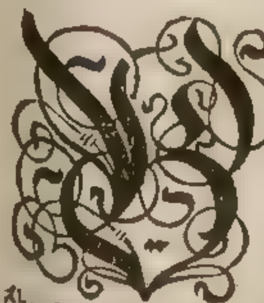

Og serc ludzkich napewnieyszy świádek lepiey wie/ iákom wielką/ frásowliwą/ przeważną/ trudną pracą/ y węzłowátszą nád on Gordiyskiego wozá od Alexandra rościęty (gdy go niepodobna rzecz byłá rozwiązáć) węzeł/ podiął Czytelniku miły/ stáráiąc się s pilnośćią ábychći prawdźiwy/ y dowodny wywod Narodow nászych Sarmatskich/ Sławáńskich/ Ruskich/ á przytym Litewskich pokazał/ iáko/ skąd/ ktorym sposobem/ od potomstwá Noego poszli/ iáko też y zá ktorym powodem w tych kráinach pułnocnych ośiedli/ á z máłych początkow w ták wielkie narody y szerokość pánowánia vrośli. Ktorego przedśięwzięćia część iżem iuż náprzodku tey Kroniki moiey/ przy wywodzie Narodu Litewskiego szeroko/ y dowodnie z prawdźiwych á rozmáitych Historikow pokazał/ ná ostátek Narodow wszystkich pod Niebem ná tym Swiećie żyiących/ á od Noego Synow y Potomkow porządną genealogią idących/ początki y rozmnożenia práwiem s korabiá wywiodł. Tedy znowu gdym przyszedł do Dzieiow Ruskiego narodu stárożytnie sławnego/ á snadź nadawnieyszego źrzodłá Sławáńskich wszystkich Ziem/ y narodow/ zdáłá mi się rzecz być potrzebna/ ná tym pierwszym początku Kroniki Ruskiey/ osobliwie linią narodow Sławáńskich Ruskich porządną genealogią według możności mozgu y śił nászych/ z dowodu Greckich/ Lacińskich/ Hebreyskich/ y Kaldeyskich Historikow położyć. Aby ná fundamencie dobrze

záłożonym / śnádniey y gruntowniey mogły ſie budowáć y ſkoſſowáć Dzieie Ruskich y Litewskich narodow.

Bowiem wiele Hiſtoriy. ktore ſámy nieſmiertelnośćią ſpráwy ludzkie zdobią / ták Polſkich / Litewskich / Ruskich / y inßych narodow dla niedoſtátku ludzi dowćipnych zginęło / zá czym początkow narodow ſwoich / dzielnośći y pánowánia Xiążąt / y pewnośći czáſſow / ktorych ſie co działo / wiedzieć nie mogą: Bo narody náße Sławańſkie Sarmatſkie / w zimnych kráinach pułnocnych położone / ſkłonnieyße były záwżdy do zwad / do woyny / do okrućieńſtwá / y poſiadánia cudzych Ziem / niż do náuk wyzwolonych / á to zá powodem y własnośćią niełáſkáwego Niebá / y warchliwego / ktoremu ty kráiny podległy / Saturnuſſa / y Scorpioná álbo Niedźwiadká iádowitego / ktory Ruſkich Ziem więtßą cześć zásłonił. Dla czego wiele náßych przodkow dzieiow ćiemnomgliſtą nocą zádußonych / w wiecznochmurnych iáſkiniach / y ſlepych przepáśćiach zginęło / z ktorychby dziś potomkowie wzory / przikłády y náuki cnot y dzielnośći rycerſkich wybieráć / y poſtronnym narodom dobre mniemánie / y wiádomość o sławnych przodkach ſwych / y ſámi o ſobie ku wielkiemu á sławnemu rozgłoßeniu záwołánia ſwoiego dáć mogli.

Wolgárowie álbo Bulgárowie.

Jednák wżdy Ruſſacy / Moſkwá / y Bulgárowie álbo Wolgarowie od Wolgi rzeki (nád ktorą ßeroko z dawnych lat mießkáli) názwáni / tákże inßy Sławacy pierwey niż my Polacy piſáć poczeli: Bo Michał Kuroplates Ceſarz Conſtantinopolſki walcząc z Bulgarami Sławaki narodu Ruſkiego / ktorzy wten czás Greckie páńſtwá náiezdżáli / y Traciey tákże Dalmaciey cześć wielką opánowáli / po długich bitwach poiednał ſie z nimi Roku od národzenia Chriſtuſa Páná / 790. á ná znák przyiaćielſtwá y ſpolnego ſprzymierzenia przerzeczony Ceſarz Kuroplates wßyſtkim Bulgarom y Sławakom posłał zá vpominek litery Hłaholſkie Az A Buki Wiedzi etc. ktore ná ten czás z Greckich nowo były wymyſlone y wynálezione gwoli Sławakom.

Michael Curoplates Ceſarz Conſtantinopolſki.

Sławáńſkie litery.

Ruſkie y Bulgárſkie Narody naprzod litery Hłaholſkie przyięły.

Tych liter / iáko poſpolićie bywa rzecz káżda nowa wdzięcznieyßa / zárazſie chwyćili Bulgárowie / Serbowie / Dalmatowie / Karwáći y Ruſſacy / y tymi literámi ſpráwy ſwoie y Kroniki dopiero piſáć poczeli / nie tylko tych ſpraw porządek w kſięgi znoßąc / ktore ſie ná ten czás v nich y przes nich działy / ále też y ony rzeczy y dzieie / ktore od ſtárodawnych przodkow ſwoich słyßeli / y ktore przes długą pámięć w zmysłach ſwoich mieli / Hłaholſkim piſmem ku wieczney pámiątce w kſięgi ſwoie ſkárbili y

bili y ſpiżowáli / wyrozumiawßy Hiſtorie ſkárbem być nieſmiertelney sławy.

Polacy kiedy piſáć poczęli.

Polacy záś náßy ledwo piſáć poczeli Roku od Chriſtuſá Páná / 962. zá Miecławá pierwßego Chrześćiáńſkiego Xiążeciá Polſkiego / y zá Chabrego Bolesławá pierwßego Krolá koronowánego od Ottoná Ceſárzá w Gnieznie roku 999. ktorych iednák Ruſſacy dwiemá ſty lat y dziewiąćią w dawnośći Hiſtoriy / y piſmá ſwoiego vprzedzili. Bo poczeli piſáć Ruſacy / Roku od ſtworzenia Swiátá / ták Grekowie y Ruś ráchuią / 6406. to ieſt / od Chriſtuſá 790. álbo máło co pozdniey / á według ráchunku Rzymſkiego Roku od ſtworzenia Swiátá 4745. od założenia Rzymu roku 1551. od Chriſtuſa Pána 801. Ná co ſie też wßyſcy Láćinſcy y Greccy Hiſtorikowie zgadzáią / y czegom ſam własną bytnośćią Roku 1574. w Konſtantinopolu doświádczył / gdzie bádáiąc ſie pilnie o ſtárodawnośćiách Greckich y Biſantinſkich widziałem Słup / álbo Kolumnę Marmurową z napiſem Ceſárzá Michałá Kuroplateſſa y z liczbą lat wyżßey miánowánych / ták Greckiego iáko łáćinſkiego ráchunku / ktorą Kolumnę przerzeczony Ceſarz poſtáwił (do Jedykuły idąc Zamku ſtárego wielkiego Conſtantiná) ná znák zwycięſtwá z Bulgarow y z Saracenow otrzymánego. Drugą záś Columnę widziałem zá Andrinopolim / ná ktorym mieyſcu Bulgárowie niewdzięcznie oddáiąc dar piſmá Hłaholſkiego / ſobie ná znák przyiaćielſtwá przysłánego / przerzeczonego Ceſárzá Michałá Kuroplátá wzrußywßy mu przymierze poráźili / iż z pogromu ſam ledwa vćiekł / á potym z deſperaciey do Klaßtorá wſtąpił / wßákże potym od Bulgárow tychże zábit.

Jedikula Siedmwież.

Ceſarz Michał Kuroplat poráżon od Sławakow.

Kto bywał w Andrinopolu / álbo będzie / obaczy znáki tych ſtárodawnych bitew Bulgárſkich z Greki / puklerze z ſkor y z drzewá ná dziwny kſztałt vczynione / máczugi okrutne / kule ná łáńcuchach rogáte żelázne / kije z wielkimi gwoźdźiámi / bełty gwałtowne od Kuß / pociſki z żelázem kończyſtym ná krzyż záoſtrzone / ktorych też pießy Rzymſcy / iák Liuius piße ná pierwßym potkániu vżywáli / vłomki ßábel ſtároświeckich / etc. A ty wßyſtki dziwne woienne Inſtrumenta ſą záwießone ná murze idąc przes Kramnice z Tureckiego Miáſtá do Andrinopolá murowánego Chrześćiáńſkiego / v wielkiey bramy / ktorymem ſie ia dobrze przypátrzył.

Od tego tedy Michálá Kuroplateſſa Ceſárzá Conſtantinopolſkiego Bulgárowie / Ruſſacy y wßyſcy Sławacy krom Polakow á

kow á Czechow litery Hłaholſkie wziąwßy ſpráwy ſwoie piſáć poczeli/ A po zábiciu záś Kuroplatowym pánował ná Ceſárſtwie Greckim Leo Ormiańſki/ ktory Chruná Bulgarſkie Xiążę zábił/ zá czáſow Karoluſſa wielkiego Ceſarzá/ roku od Chriſtuſa 801. y zá czáſſow Iana trzeciego w rzedzie 99. Papieżá.

Chruno Bulgárſkie Xiążę Słowieńſkie.
O tym też czytay Cariona.

A ták Ruſſacy ácz od lat ſiedmi ſet y oſmidzieſiąt/ to ieſt/ od roku Chriſtá Páná 801. piſmo y litery Hłaholſkie máią/ iednák wßyſtkie Kroniki Ruſkie tylko tych napierwßych być Xiążąt w páńſtwach ſwoich powiádáią/ Kyia od ktorego Kiow/ Scieka od ktorego Sciekáwicá/ Korewa etć. y ſioſtrę ich Lebedę/ tákże Oſkalda y Dira ich potomkow/ á potym wedługſwego rachunku roku od ſtworzenia Swiátá 6370. Xiążąt Wareckich trzech Brátow rodzonych/ Rurika/ Truwora y Sinauſſa w Xięſtwach ſwoich Nowogrodckich/ Pſkowſkich/ Izborſkich/ y Białoiezierſkich pánowáć piſzą. Y od tych iuß porządek y ſucceſſią pewną/ ták Ruſacy wßyſcy/ Wielcy Kniáziowie Moſkiewſcy prowádzą y wywodzą/ á dálßych y dawnieyßych początkow narodu ſwego wywieść niemogą/ dla niedoſtátku Hiſtoriy/ y tych coby ie piſáli.

Pirwße Xiążetá Ruſkie. Kiy/ Sciek/ Korew/ Lebiedź.
Waragowie.

A iß Duch Páńſki gdzie/ kiedy/ y kogo raczy dárem ſwoim świętym nátchnie/ tedy ia też tegom ſie naprzod ważył z vprzeymey ßczerośći ku náßym narodom Słowáńſkim/ iżem práwie od potopu z wielką pracą (zá dowodem dwu ſet Hiſtorikow wiáry godnych/ á w iedno mieyſce znieſionych) porządnie opiſał wywody/ Sławáńſkich Ruſkich narodow/ Alem ſie ießcze s tym wydánia teras zátrzymał y záchował/ przedłużyli Pan Bog zdrowia ná inßy czás.

Wßákże to ieſt napewnieyßy nagruntownieyßy fundament/ iß iáko od inßych ſynow Noego y ich potomkow inße rozmnożone ſą rozne narody/ ták też od Moſochá Patriarchy náßego ßoſtego Syná Iafetowego/ y od iego potomkow Ruſſa/ Lecha/ y Czecha/ wßyſcy Ruſſacy/ Polacy/ Moſkwá/ Bulgarowie/ Czechowie/ y ile ich kolwiek Sławáńſkiego języká pod Niebem vżywa/ prawdziwy wywod y początek narodu máią. Z ktorym ßerßym o tym dowodem/ iżem ſie dla pewnych przyczyn ná inßy czás záchował/ Tedyć tu tylko o Moſochu Patriarſze Sławáńſkim/ krotko mieyſcá położę v poważnieyßych Hiſtorikow/ ktorzy to imię Moſoch/ Moſcus, Moſca, Moſci, Moſcorum, Moſchouitarum, Modocarum &c. zdawná wſpominąią.

Naprzod Moizeß Prorok y Zakonu Bożego obiáwiciel/ Geneſis cap. 10. y Beroſus Kápłan y Hiſtoryk Kaldeyſki nadawnieyßy

nieyßy lib. 4. et 5. Roku po potopie 131. etć. ták piße/ Moſchus uerò Moſchos ſimul & in Aſia & in AEuropa fundauit, iß Moſchus narody Moſchowitow zárázem y w Aſiey y w Europie fundował etć. o czym y ná inßych mieyſcách/ co tu vmyſlnie opußczam/ wſpomina/ etć.

Potym Xenophon in Hiſtoria reditus Græcorum &c. Appolonius in carmine Argonautico, Herodotus, & C. Iulius Solinus Poliliſtor cap. 20. & cap. 40. Ptolomeus lib. 5. cap. 6. 9. & 13. Plinius nat. Hiſtoriæ lib. 5. cap. 27. & lib. 6. cap. 9. & 10. Trogus Pomp. & Iuſtinus Pomp. Mella in Hiſtoria de ſitu orbis cap. 2. Ioſephus Flauius Antiquit. Iud. lib. 1. Philo Iude. Ant. Biblic. Cornelius Tacitus, Strabo &c. Y inßy wßyſcy ſtárodawni Hebreyſcy/ Caldeyſcy/ Greccy/ Láćinſcy Hiſtorikowie ſtárodawni/ á niedawnego/ y drudzy náßego wieku Kronikarze/ iáko Miarecius/ Vincentius Cadlubcus/ Anonimus Gallus/ Dlugoſſus/ Miechouius/ Ioſtus Decius in uetuſtat. Polon. & Famil. Iagel. Vapouius/ Cromerus lib. 1. cap. 5. 8. et 12. etć. Bielſki/ etc. Polſcy/ Tilemannus Stella/ Geſareus/ Carion/ Philip: Melancton/ Cureus/ etc. Niemieccy/ Eneas Syluius/ Volateranus/ Datrauius/ etć. Włoſcy y Czeſcy Hiſtorikowie/ Moſocha y Moſkwy Patriarchy/ y krain tego imienia wzmiankę ná wielu mieyſcách dowodnie czynią/ Teodorus też Bibliander/ de optimo genere explicandi Hebraica ták mowi/ Moſoch uel Meſoch partem Aſiæ ad ad pontum accepit, ubi Moſchitæ, uel Moſchouitæ, & Moſchici montes, & finitima loca Capadociæ, &c.

A ieſliby tu kto rzekł/ iß dziſieyßa Moſkwá/ Białey Ruśi Narod/ niedawnych wiekow począł ſie zwáć Moſkwą od Rzeki/ Miáſtá/ y Zamku ſtołecznego Moſkwy/ tedy ták ieſt/ Bo Moſkwá Zamek z dawnych czáſſow tylko z drzewá zrabiony/ y nieznáczny był/ Iáko też o tym Herberſteinus in Chorographia principatus Moſchouiæ piße: Aż tám dopiero Wielkie Xiążę Iwan Daniłowicz/ przed Lat dwiemá ſty y trzydzieſtą z Włodimirzá Stolec ſwoy przeniosł/ z porády Piotrá Metropolitá/ Kijowſkiego y Ruſkiego/ Bowiem ten Metropolit Piotr tám też był przed tym Stolice Metropolitſką ſobie wybrał/ dla iákiegoś świętego Alexeiá/ v ktorego grobu w Moſkwi cudá ſie vkázywáły/ Zá czym ſie Moſkwá Miáſto rozſławiło/ y cudámi onymi/ y Wielkich Xiedzow Stolicą/ Bo ſkoro po śmierći Iwaná Daniłowiczá/ Tegoż imienia drugi Iwan Iwanowic/ tám Stolicę trzymał/ po nim Dimitr/ po Dimitrze

Iwan Danilowic Stolec do Moſkwy przeniosł.
Piotr Metropolit.
Moſkwá dziſieyßa kiedy ſie rosławiłá y dla czego.

Dimitrze Basili/ álbo Wassilei/ ktory poiąwßy Corkę v Witołdá W. X. Litewskiego Annotazią/ álbo Zophią/ Wasila oslepionego po sobie Dziedzicem zostáwił/ z ktorego potym Iwan wielkim Xiędzem Moskiewskim naßczęsliwßym będąc/ wybił się naprzod z mocy y z hołdu Tatarom/ Casanską Hordę/ Pormią/ Sibirią/ Lapiią/ Iuharią/ skąd przodkowie Węgrow/ Bulgarią Aziatycką etc. kráiny częścią podbił pod moc swoie/ częścią zhołdował/ od Litewskiego Páństwá 70. Zamkow oderwał/ z Swedámi/ y z Iflanty wielkie woyny wiodł/ etc. y ten się począł pisáć Cárzem/ y Pánem wßystkiey Rusi/ etc. Tego dopiero wnuk Wasili wielki Xiądz Moskiewski/ Zamek Moskiewski począł murem y wieżámi obwodźić/ ktore mury potym przes lat trzydzieści cáłe potomkowie iego ledwo dokonáli/ Wßákże y sam Sigismundus Herberstein wyżßey wopisániu Miástá Moskwy ták mowi; A iżby Miásto Moskwá inßym kráinom przezwisko od siebie dáć miáłá/ to nie pewna/ ále prawdźie rzecz podobna/ iß od rzeki Miásto imię wźięło. Nam etsi urbs ipsa olim caput gentis non fuerit, Moscorum tamen nomen ueteribus non ignotum fuisse constat, Abowiem iesli samo Miásto Moskwá przedtym niebyło Stolicą y głową narodu tego/ wßákże iest rzecz pewna/ iß imię Moskiewskiego narodu było znáczne Historikom stárodawnym od Mosochá. Toż też y Cromerus cap. 8. lib. 1. Cronicorum Pol: po długich wywodach Sarmatskich narodow/ o Moskwi twierdźi/ Y ták caput 8. lib. 1. zámyka/ Nec est incredibile eos (scilicet Moschouitas) cum Moschi, Modocæ siue Arhaxobitæ antiquitus dicerentur, aliquando in uicinorum & cognatorum Russorum siue Roxolanorum nomen transisse, Posteà uerò pristinum (id est nomen Moschorum) resumpsisse, &c.

Zwycięstwá y ßczęście Iwaná W. X. Moskiewskiego.

70 Zamkow od Litwy oderwał.

Herberstein o Moskwi.

Mosoch tedy Syn Iaphetow ßosty/ wnuk Noego zá Satmatem álbo Sarmatą krewnym swoim/ ktorego Moises Geneseos 10. Iosephus Antiquitatum Hebreicarum lib. 1. cap. 14. Istrowego álbo Iectanowego Syná Wnuká Semowego/ á Práwnuká Noego być swiádczą/ Rußywßy się od Babilonu po onym zámießániu ięzykow z narodem swoim wßystkim/ y z synámi Istrowymi/ to iest z Sławaki/ ktorzy się do nich przyłączyli/ iáko Berosus piße/ ciągnęli obádwá przez Armenskie gory/ y Scitiyskie álbo Tatarskie polá ze wschodnych kráin ku pułnocnym częściom swiátá/ á naprzod nád brzegámi Pontskiego álbo czarnego Morzá osiedli Roku 131. po Potopie/ A od pánowánia Nemrotowego w Babilonie Roku 25. A według inßych Historikow y Geographow od Potopu 175. á od Adamá 1830. narody się Ruskie poczęły/

Gen. 10. Ioseph. lib. 1. cap. 14. Philo. Biblie. Antiquit: Berosus lib. 4. & 5. Moseus verò Moschos simul & in Asia et in Europa fundauit.

O tym też czytay Cromerá lib. 1. cap. 21. de Sarmatis.

Sarmatowie kiedy osiedli nád Czarnym Morzem.

częły Sławáńskiego ięzyká/ ktorych zdawná pismo S. w Bibliey/ y wßyscy stárzy Historikowie nie Russakámi áni Russámi zwáli/ ále Mosochos, Moichos, Mesech, Modocas, Moslenos, Moschoicoicos &c. od tego Patriarchy ich Mosochá Iaphetowicá/ nie od tey dźisieyßey nowey Moskwy/ ktorzy áczkolwiek też są iednegoż narodu Ruskiego álbo Roxolanskiego/ od tegoż Mosochá/ wßákże byli zániedbáli y zániecháli tego imienia vżywáć przez wiele wiekow/ á tylko się Rusią y Rusakámi ták z onych trzech Brátow Xiążąt Waragskich/ iáko też zá Olhy álbo Heleny/ y Włodimirzá Monarchy/ y drugiego Monomachá y inßych Xiążąt zwáli. Y nieznáć było tego imienia Moskwy w ony czássy/ gdy tylko Kiiowskie/ Włodimirskie/ Wielgonowogrodzkie/ Cermihowskie/ Halickie/ Smolenskie/ etc. Xiążętá w Ruskich ziemiach płużyły/ iáko się wyżßey dostátecznie náczytaß.

Aż potym przed lat dwiemá sty y kilkiemdziesiąt/ to stárodawne imię Patriarchy Ruskiego y Sarmatskiego Mosochá wskrześili/ gdy się Moskwá od Moskwy Miástá y od Rzeki/ zá przenieśienim Stolice z Włodimirzá/ zwáć poczęli. Ale ku rzeczy przystępuię.

Tenże Mosoch Syn Iafetow/ mießkáiąc nád Pontem Euxinem czarnym Morzem/ w wielki się narod rozmnożył/ potym tám w tych polach Colchorum Krolestwo Runem złotym y Iazonowym żeglowánim sławne záłożywßy/ y narod Sławáński Ruski w nim rozmnożywßy/ y ßeroko osádziwßy/ ciągnęło dáley potomstwo iego w pułnocne kráiny zá pontskie álbo czarne morze/ gdzie nád Tanais álbo Donem y Wolgą rzekámi/ y nád Iezioręm/ álbo odnogą morzą Meotis/ w ktore Tanais wpada w polach ßeroko osiedli/ y w wielkie się narody zá krotki czás rozmnożyli/ Ták iż się w potomstwie Iafetowym y Mosochowym własność ich imion wypełniłá/ bo Iafet iß się wykłáda z Kaldeiskiego y Hebreiskiego ięzyká rozßerzenie/ álbo rozßerzáiący/ á Mosoch rozumie się rościągáiący/ wyciągáiący y dáleki/ tedy też ich potomkowie zá ßczęśliwym winßowánim y własnością imion przodkow swoich/ y błogosłáwieństwem Noego Patriarchy/ osiádłości swoie dáleko rozßerzyli y rościągnęli/ ták iß wßistkie pułnocne kráiny y miedzywschodnie częśći świátá/ narodámi Sławáńskie° ięzyká nápełnili/ y począwßy od Kapadockich y Kolchinskich krolestw/ y wßędzie około Cimerium, Bosphorū, y czarne° morzá álbo pontu Euxinu/ Tanais/ Oki/ Wolgi/ Chamy/ Dniepru/ Bohu/ Desny/ Dniestru/ Dunáiá áż do Dźwinnych y Niemnowych długim przeciągiem źrzodł/ wßystki brzegi

Sławacy kiedy osiedli nád Wolgą y Donem.

Iaphet rozßerzenie.

Boh Rzeká/ ktorą Ptolomeus Hipanim zowie/ nie Bug.

brzegi osiedli/ ná ostátek áż do lodowatego y Baltyckiego álbo Wenedyckiego po Moskiewsku Wareckiego Morzá/ ktore dziś Liflanty/ Philandią y Szwecią oblewa/ y Nortwegiey dosięga/ imię moc y władzą Sławáńskiego iezyká rozßerzyli.

A SARMOT zás álbo SARMATA Syn Jektanow Wnuk Semow á Práwnuk Noego Pátriarchy/ według Josepha lib.1.cap.14.Antiquit.Hebr. y według Moizeßá Gen. 10. ktory też był wtych stronach pułnocnych z Mosochem Dziádem strijecznym osiadł/ Sarmatom dał imię y przezwisko/ iß nas wßystkich Sarmatámi/ to iest/ wysokimi y wyniosłymi narody od niego zowią/ Bo Tilemannus Stella in deductione Genealogiæ Iesu Christi ták Sarmatæ Vocabulum wykłáda: Igitur à Riphat filio Gomeri Riphæi qui sunt Sarmatæ & Heneti, Nomen autem Heneti Hebreis significat Vagabundi, Græci dixerunt Nomades, id est, subinde alia pascua & alia loca quærentes, Sarmata autem interpretatur Dux altitudinis, vel Dux superioris regionis.

Sarmata Dux altitudinis.

Cromerus tákże Episcopus VVarmiensis w Kronice swoiey/ ktorą Polskie dzieie z ciemności y z zákryto głebokich przepáści wygrzebione oświecił/ ták też zdánie y rozsądek mądry o przezwisku y wywodzie Sarmatow ná początku księg pierwßych w rozdziale 12. piße pod titułem/ vbi asserit Sarmatas esse Slauos & Venedos, Ipsosq; esse priscos Sarmatas, vel ut Græci dicunt Sauromatas; dispersisq; à turris Babilonicæ edificatione, post diluuium uniuersæ terræ hominibus, has oras occupasse opinentur; Non à Tuiscone sed ab Assarmote seu Sarmate, quem Moses & Iosephus Hebræi scriptores Istri, vel Iectani filium, Semi nepotem, Nohæ pronepotem fuisse memorant, nomen originemq; ducentes, &c.

Sarmatæ & Slaui non à Tuiscone vt uult Crantius, sed ab Asarmote in Æuropa.

To tu maß Czytelniku miły nád inße moie/ wznoßeniu sentenciy rożnych Historikow/ dowody/ y nád moie pewnymi świádectwy podpárte y vgruntowáne zdánie ták zacnego y wielkiego męźá sententią o Sarmatách/ iż od Assarmotá álbo Sarmaty syná Jektanowego wnuká Semowego/ á práwnuká Noego są názwáni/ nie od Tuisconá álbo Asceny Gomerowego Syná/ iák niektorzy náßy z Niemieckich Kronikarzow/ á snać y Długoß pissáli. Ani od Jawaná y Helisse/ iáko Miechouius stárußek cap.1.lib.1.fol.1. in deductione primæ originis polonorum położył/ chybiwßy brodu. Bo Jawan y Helissa iego syn Greckie narody rozmnożyli/ y Łacińskie/ nie Sarmati/ ktorzy iezykiem y zwyczáiámi stárodawnymi dáleko są od Grekow/ Łácinnikow/ tákże od Niemcow rożni.

A iß Berosus Kaldeyczyk piße lib. 4. Twiskoná być Królem Sarmatskim/ od Tánais áż do Renu rzeki/ tákże lib.8. wspomina/ iß roku 131. od potopu Twiskon Sarmaty wielkie narody fundował/ tedy też tám záraz kłádzie/ iß Moscus Mosoch álbo Moskwá/ Moskiewskie Krolestwá w Aziey wespołek y w Europie záłożył y rozmnożył.

Berosus lib. 4. et lib. 8.

Támże też eodem libro piße: Anno huius Nini quarto &c. Roku czwártego pánowánia Ninusa Krolá trzeciego Babilońskiego Twiskon Gigas álbo Obrzym Sarmaty Praw álbo vstaw vczy v Rhenu/ etc.

Tedy Cromer asserens pulcherrimis Argumentis, Slauos & Sarmatas Germanos non esse cap. 6. lib. 1. ták to pięknie słußnymi wywodámi rostrząsnął/ iß y Berosussá przy zupełney wierze iego Historiey zostáwił/ y Sarmaty álbo Słowaki/ nie od Twiskoná/ ále od Assarmota álbo SArmata być rozmnożone okazał/ á Crancussa/ Jornandessá/ y Franciská Jronica Historikow Niemieckich/ ui ueritatis uictos ac manus (ták sam pißę) dantes vsilną mocą prawdy zwyciężonych y dobrowolnie ręce podáiących związał/ y zdánia ich iásnymi/ ichże włásnymi dowodámi zburzył y w niwecz obrocił. Czego też Plinius zacnie vczony Geograph y Historyk wielkiego záwołánia natur. Historiæ lib. 4. capite 12. poświadcza tymi iáwnymi słowy mowiąc/ Sarmatæ quidem certè Germani non sunt, &c. Sarmatowie záiste nie są Niemcy/ ále od nich Wisłą Rzeką nákłoniwßy sie ku Słońcá wschodu oddzieleni.

Tegoż zdánia y wyroku Pliniussowego o Sarmatach podpieráią pewnymi dowody/ Cornelius/ Tacitus/ Strabo/ Ptolomeus y inßy sławni Historikowie y Geographowie.

Drudzy zás zwłaßczá Bielski ná początku wywodu narodu Polskiego pißą/ Sauromatią być názwáną od ludzi z Jáßczorcimi oczymá/ Bo Sauros po Grecku Jáßczorká/ omma oko/ á stąd też y nazwisko Sauromatow wywodzi/ iáko ludzi gniewliwych/ y stráßliwych/ ktorym popędliwość y iádowita srogość z oczu iáko Jáßczorom okrutnym (ktorychem sie ia w Turcech miedzy skałámi nápátrzył) pierßáłá: Wßákże y to swoie mniemánie/ y ono żeby od Twiskoná/ mieli początek mieć Sarmatowie samże Bielski kassuie/ á ná zdániu y rozsądku mądrym Doctorá Cromera/ iß od Assarmota Syná Jektanowego/ Wnuká Semowego poßli Sarmatowie/ przestawa. Gdyż też Tilemannus Stella Doctor vczony in Tabulla Genealogiæ Christi, Sauromatam non à Sau-

Sa tám Jaßczory ná puł torá łokcia czásem/ á drugie ná łokciu.

ros & omnia Greckich słow/ ále z Kaldeyſkiego iezyká głebokim rozumem/ Ducem altitudinis uel ducem ſuperioris regionis wykłáda/ to ieſt wodzem y Xiążęciem wyſokości álbo wyżßey kráiny.

Macieiá Oſoſteuiciuſſa Striykowskiego

O Wywodzie sławnego narodu Ruskiego/ Sławanskiego/ Sarmatſkiego/ á dla czego ſą názwani Sławakami/

Rozdział II.

W Sławakách y Sławienskich Ziemiach narodu Ruſkiego álbo Sarmáckie° ſkąd by to ich przezwiſko vrosło rozmáite ſą mniemánia rozmáitych Hiſtorykow/ Czytelniku miły/ Wßákże ſie to iáwnie pokázuie/ iż Sławiánie/ álbo Sławacy przodkowie náßy byli sławni rycerſką dzielnością ießcze zá czáſow woyny Troiáńſkiey/ á iß oſſády ſwoie mieli w Paflagoniey kráinie Aziey mnieyßey/ nád Pontem Euxinem/ álbo czarnym Morzem/ gdzie dziś Turcy y Grekowie mießkáią/ á miedzy nimi Sławakow/ Serbow y Bulgárow práwie więtßa część/ ktorzy nieprzichodniámi iáko Turcy/ ále włáſnymi dziedzicámi Paflagonſkiey Ziemie z ſtárodawnych wiekow być ſie powiádáią/ oczymem ia też ſam z niemi miał częſte rozmowy/ Roku 1574. gdym tám był w tych kráinach.

Paflagonia.

Prokopius też sławny y ſtárodawny Hiſtoryk przed tyſiącem y ßeściądzieſiąt lat/ o woynie Gotſkiey pißąc/ zá czáſow Juſtiniana Ceſarzá Konſtantinopolſkiego/ roku od Chriſtuſá Páná 528. y zá Papieżá 49. Hilariuſſa wzmianke Sławakow czyni.

Procopius de bello Gotico.

A Jornandes Alanus niemniey ſtárodawny Kronikarz pißąc iß to imie álbo názwiſko Sławakow zá iego czáſow nowe było/ roku od Chriſtuſá 492. ále mowe Słowienſką/ ktorey teraz wßyſcy Sławacy vżywáią/ być ſtárodawną świádczy.

A przedſie tey nowinie tyſiąc lat y 88.

Co muſiáło być iß ták ieſt/ Bo po zámießániu iezykow v Babel Wieże/ napierwßy był iezyk Chaldeyſki y Hebreyſki álbo Zydowſki/ potym Scytiyſki/ álbo Tatarſki/ zás Egipſki/ Etiopſki y Indiyſki/ potym Grecki y Láciński náß też Sławieńſki/ ßoſty od Moſochá ßoſtego Syná Japhetowego/ ponim Niemiecki

Iezyki przednieyße po Potopie.

od Twi-

od Twiſkoná/ to ſą iezyki ná wßyſtkim Swiecie przednieyße/ s ktorych iáko źrzodł żywych/ inße rozmáitych Narodow iezyki początki rozmnożenia/ właſności/ y rozne dla rozności gránic wymowy ſwoie máią/ co ia káżdemu słußnymi raciámi wywiodę/ kto mię o to chce pytáć. Aczkolwiek 72. iezykow według wodzow y Xiążąt zmieniło ſie v Babel z iednego. Ale mądry/ bywáły/ y iezykow świádomy/ ſam przes ſie temu ſnádny rozſądek dáć może/ á ták co Jornandes/ ktory przed lat tyſiącem/ y ſtem piſał Kronike ſwoię/ świádczy być iezyk Sławáńſki ſtárodawny/ w tym ſie nie myli/ bo ieſt záraz po potopie Roku 131. według Beroſuſſa.

Stárodawność iezyká Sławieńſkiego.

Tenże też Jornandes/ ktory Roku od Chriſtuſá Páná 584. zá Mauriciuſſá Ceſarzá 55. piße/ iß Sławacy nád Iſtrem álbo Dunáiem ku połnocnym kráinom mießkáli/ á potym przepráwiwßy ſie przez Dunay/ Miſſią oboię/ Pannonią/ Węgry/ y Rákuſſy/ Macedonią/ Tracią/ Iſtrią ſplundrowáli/ y zwoiowáli/ á vczyniwßy ſobie przes miecz beſpieczne w onych Kráinach mießkánie/ iedni w támtych Ziemiach/ á drudzy miedzy Drawą y Sawą rzekámi w Illiriku y w Dalmaciey oſiedli/ y wßyſcy iednoſtáynie ſámi od ſiebie ony Ziemie Sławanſkimi/ od sławnych ſwoich dzielności názwáli/ á rozßerzáiąc Gránice ſwoie/ vſtáwicznymi woynámi pokoy ſobie y potomkom ſwoim w nich gruntuiąc/ Rzymſkie y Konſtantinopolſkie Ceſarſtwá do gruntu práwie zwątlili/ y ßyki ich zemdlili/ O czym ßerzey naydzieß v przerzeczonych Hiſtorikow/ Jornanda/ Procopiuſſa/ etć.

Jornandes o Sławakach ná drugim mieyſcu piße.

Woyny Sławánſkie.

Oſſády ſtárych Sławakow/ á dla czego y ſkąd názwáne.

Sławacy Rzymianom y Grekom ſilni.

Blondus zás ktory przed lat ſtem y dwudzieſtą o náchyleniu ku zgubie Rzymſkiego Ceſárſtwá/ Hiſtorią piſał/ gdzie Arkadiuſſowego y Honoriuſſowego pánowánia/ ktorzy byli Ceſarzámi/ Roku od Chriſtuſá Páná 298. wzmianke dawnieyßą czyni/ Wſpomina też tám Sławiáńſki Narod iuß ná ten czás być sławny.

Sławacy woynámi sławni/ Roku 298.

A Trogus Pompeius nád tych wßyſtkich Hiſtorikow ſtárodawnieyßy Rzymſki Hiſtoryk/ ktory ießcze przed národzeniem Páńſkim rozmáitych narodow dzieie piſał/ y Juſtinus z niego lib. 32. o narodzie Sławáńſkim/ ktorych też Iſtrámi názywáią/ ták pißą/ Iß Oëta/ álbo Aëta Krol Kolchis Ziemie nád Czarnym Morzem leżącey/ nie dáleko od Tanais álbo Donu

Iſtrámi Sławakow zowią od Dunaiá. Trog° Pomp. et Juſtin lib. 32. o Sławáńſkich przodkach.

Rzeki

Rzeki z Moſkwy płynacey / gdy mu Jaſon z Argonautámi Medeą Corkę z wielkimi ſkárbámi (ktore ſkárby Aureum uellus Poetowie zowią) vniosł / posłał zá nim wpogonią dwádzieśćiá tyśiecy ludzi w nawach / Morzem czarnym / Ci gdy przypłyneli do vyśćia Dunayſkiego / ciągneli wzwodę ſwoie nawy / áż przyżeglowáli do vśćia Sawu y Drawu rzek / potym Sawem rzeką pod gory Włoſkie Alpes przyßli / á przez gory ná rámionach do brzegow Morzá Adriátyckiego nawy ſwoie po wałkach przetoczyli / álbo ná rámionach przenieśli / goniąc y ßukáiąc Argonautow y Jaſoná / winowáycow / zdraycow / y kupießczow Królá ſwoiego Oety / ále gdy ich tám nienálezli iáko ſie ſpodziewáli / tedy porzućiwßy nawy ſwoie przyßli ná polá Włoſkie / gdzie dziś Aquileia Miáſto sławne / A tám vlubiwßy położenie wdzieczne ziemie hoyney osiedli / niechcąc ſie nazad do Domu Kolchiyſkiego Kroleſtwá wroćić / álbo dla boiáźni Królá ſwoiego Oety / iß nie pogonili zdraycow iego / álbo iß ſie im vprzykrzyło teſkliwe żeglowánie y włokitá.

Rycerſtwo Krolá Oety zá Jaſonem goniącego żeglowánie. Roku od ſtworzenia Swiátá 4010.

Ták tedy gdy osiedli náßy Sławacy w polach Włoſkich przy brzegach morzá Adriatickiego / ktore dziś Wenecią y iey kráiny oblewa / przezwano ich Jſtrami od Jſtru álbo Dunaiá rzeki / ktorą z Morzá y z ſwey kráiny Kolchidi przypłyneli / iákoby rzekł Jſtriyczykowie / álbo Dunayczykowie / Bo Sławacy Dunay názywáią Wiſter / á Łaćinnicy Iſter: Jáko Ouidius Elegia 3. de põto ad Maximũ:

Quæq; aliæ gentes ubi frigore conſtitit Iſter, &c.

Et ad Veſtalem Elegia 7. lib. 4.

Iam uides onerata ferox ut ducat Iaſis
Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas.

Ouidius ſie dziwowałgdy Jazwiezowie wozámi ieżdzili po ledzie przez Dunay.

Idem: Binominis Iſtri, &c. Tákże drudzy Hiſtorikowie y Geographowie / Dunay Jſtrum názywáią / á Sławaki nád nim y nád morzem Adriatickim ßeroko mießkáiące / Jſtriyczykámi álbo Jſtrámi zowią / á ſtąd dowodnie y iáwnie káżdy obaczyć może / iß Sławacy w Aſiey y w Europie zdawná ſie rozkrzewili / y Włoſkich tákże Greckich kráin wiele osiedli / á wßyſcy s potomſtwá Japhetowego y Moſocha ſyná iego początki ſwoie máiąc záwżdy ſtych kráin ktore dziś Moſkwá trzyma y od ieziora Meotis / y czarnego morzá álbo pontu Euxinu wty kráiny Europſkie / w ktorych ßeroko y dziś mießkáią / przychodzili z zimnych ſtron / ßukaiąc pogodnieyßego Niebá / y zyżnieyßych kráin. Naprzod Sarmatowie y Roxolani / álbo Ruſſacy / ktorzy z Mitrydateſſem Krolem onym sławnym Pontſkim

Od lat 1800.

Stad wychodziły Sławáńſkie narody.

Sarmatę Roxolani.

Oczym czytaj Volaterani.

Pontſkim woyny długie wiedli / po tych zás Gotowie / Cimbrowie y Wandalitowie / ktorych część w tych ſtronach gdzie dziś Litwá / Zmodź / y Lotwá osiádłá / iák Szwedſkie y Dunſkie dzieie / y Cilicius Cimber in proœmio belli Ditmarſici, Carion w kſiegach wtorych Monarchiey trzećiey / wieku wtorego / y Ioachimus Cureus Freiſtadienſis in hiſtoria Sileſiæ vrodzeni Niemcy ſwiádczą.

Cilicius Cymber et Carion lib. 2. Cron.

A druga część tychże Wandalitow / Gotow / y Cimbrow wßyſtkę iákmiarz Europę / Węgierſką / Grecką / Włoſką / Francuſką y Hiſpáńſką ziemie z Sławáńſkimi y Niemieckimi / tákże z Litewſkimi narody mocy ſpolne złączywßy zwoiowáli.

Ciß Wandálitowie y Africe trzećiey częśći Swiátá / y Rzymowi nieprzepuśćili / ktory okrutnie zburzyli / á w Africe lat dwieśćie mießkáli / o czym iż iáwne wßedzie Hiſtorie mamy niechcę ſie długo zábawiáć.

Rzym zburzon od Wándalitow / roku 425. od Chriſtuſá.

Po Wandalitach / Sarmatach / Gotach / y Roxolanach ſtychże pol y krain pułnocnych y wſchodnich Moſkiewſkich / drugie narody tegoż Sławáńſkiego iezyká wyßły / ktorzy ſie Wolgárámi álbo Bulgárámi od Wolgi Rzeki miánowáli / á Bulgaria álbo Wolgaria ieſt wielka kráiná z obudwu brzegow rzeki Wolgi / miedzy Europą y Aſią / ktora rzeká począwßy ſie w Rſowſkiey ziemicy Moſkiewſkiey / z Jeziorá Wolgo / á nábrawßy w ſie wiele inßych wielkich rzek płynie przes Moſkiewſkie kráiny dáleko / potym przes Kazáńſką / Zawolſką / Nahaiſką / Aſtrachanſką / y inße Tatarſkie Hordy przeßedwßy / zá Aſtrachanią w Kaſpiyſkie / álbo Hirkáńſkie y Porſkie morze / ktore Moſkwá Chwalinſkoie morze zowie / ſiedmiądzieśiąt dwiemá vśćia wpada / po Moſkiewſku Wolga / á po Tatarſku Edelſu / Ptolomeus / y Grekowie Rhò iey imię dáli / A náß Bielſki zá iedne ią kładł z Tanais álbo z Donem / nie będąc wiádomy Moſkiewskich kráin.

Wolgárowie y Bulgarowie.

Rſowá ziemicá wktorey ſie Wolgá rzeká poczyna.

Wolga rzeká Edel álbo Rha.

Od tey tedy rzeki Wolgi / y s tych pol (ktorych ſie y dziś Kniáź Moſkiewski Hoſpodárem Bulgárſkim piße / ruſzywßy ſie z wielką Hordą y mnoſtwem Ludu przodkowie náßy Sławáńſcy Bulgárowie álbo Wolgárowie / przyciągneli naprzod nád czarne Morze y Jezioro Meotis / ßukáiąc lepßych kráin / ácz niektorzy pißą / iß ich z oyczyſtych pol Tátarowie wyćiſneli / co nie ku rzeczy / iák to niżey dowodnie okażemy / á tám nád czarnym Morzem miedzy Donem y Dnieprem Rzekámi / gdzie dziś Kirkielſcy / Krimſcy / y Mankopſcy Tatarowie / czás niemáły ſpokoynie mießkáli.

Ruſzenie Wolgárow od Wolgi.

A gdy ſie w tych polach rozmnożyli / osiedli zá czáſow poſtępkiem y Taurikę / ktorą dziś przekopſki Carz Stolicą ſwoią opánował.

Wolgarowie w Taurice.

Wolgárowie Sławacy do Rzymſkich kráin wtárgneli roku od Chriſt: 420. Wolochy y Multany oſiedli.

nowáł. Potym gdy vsłyſzeli o niezgodzie Ceſarzow Rzymſkich/ á iż też Atila w ten czás z Hunnámi álbo Juhrami od rzeki Juhri s tychże ſtron Moſkiewskich / przeſzedwſzy wietſzą cześć Europy/ opánowawſzy Wegierſką ziemię/ był zwoiował. Ruſzyli ſie y náſzy Bulgárowie wodą y ziemią z Xiążęciem ſwym Derbalem do Daciey ná ten czás Rzymſkiey Prouinciey / gdzie dźiś Wołoſzy y Multani miedzy Dunaiem y Dnieſtrem mieſzkáią / á ty kráiny wygnawſzy Dakow ſámi mocą opánowáli Roku od Chriſtuſá Páná 420. Potym Roku 454. vsłyſzawſzy o śmierći Teodoſiuſſa Ceſárzá/ przepráwili ſie do Miſiey przez Dunay/ á ták oboie Miſſią máłą y wielką/ snádnie pod Greckimi Ceſárzámi/ widząc ich niezgody wnetrzne / opánowáli / á od ſwego nazwiſká ony kráiny Bulgarią miánowáli / ktore y dźiś ták názywamy / iákoż y ſámi Bulgárowie dźiſieyſzy to iáwnie wyznawáią/ iż ich przodkowie z Moſkiewskich ſtron wyſzli: A mieſzkáią ći Bulgárowie Sławacy miedzy Balchanami wyniosłymi y ſkáliſtymi gorámi / zá Dunaiem / wyiáchawſzy z Multáńſkiey ziemie / od Braiłowá / Dźiurdźiewá y Vruſciuká/ Zamkow podunaiſkich/ gdzieśmy ſie my dwá kroć y tám y ſám przewoźili. Ci potym Bulgárowie Sławacy Traciey więkſzą część poſiedli / Zenoná Ceſárzá Konſtantinopolſkiego Roku od Chriſtuſá Páná 476. porázili / y Konſtantinopole / vżywáiąc zwyćięſtwá vbiegli y ſpalili. Dla tego roku 492. od Páná Chriſtuſá/ Ceſarz Anaſtaſius piećdzieſiąty / widząc wielki gwałt y naiázdy Bulgárſkie / vczynił długi mur od Silibriey / ktora nád Heleſpontem ſámym leży / áż do Pontu Euxinu/ álbo czarnego Morzá / chcąc mieć pokoy z ſwoimi Konſtantinopolitany zá onym murem od Bulgárow. A Tracią z Andrinopolim opuśćił y zoſtáwił bez obrony/ ktorą wſzyſtkę poſiedli Bulgárowie / y ony mury rozwáliwſzy / z nowu dowokoſci Konſtantinopolſkich náieżdzáli. O czym też Cromerus in titulo deductionis Sarmatiæ populorum capite 8. piſząc ná świádectwo ſobie przywodzi Pomponium Lætum, áleм ia bytnośćią ſwoią tego pewnieyſzy y oczywiſty świádek: Bom ſam był dwá kroć w Silibriey / ktory Zamek nád Morzem Heleſpontem s Tureckim Miáſteckiem z Skáły wiśi / ośm mil náſzych może być od Conſtantinopolá/ y tych murow w polách zá Silibrią kilká mil / á naydzie ſie y kilkánaśćie/ y dźiś iáwne znáki z przekopámi y wáłámi / y káżdy kto tám tedy poiedzie ſnádnie obaczyć może / zwłaſzczá ku Czarnemu Morzu/ Po od Konſtantinopolá do Białogrodu Wołoſkiego iádąc / cáłe lat

Bulgarowie Sławacy Zenoną Ceſarzá porázili.

Ceſarz Anaſtaſius.

Pomponius Lætus & Cromerus cap. 8.

cáłe lat dwádzieśćiá y ſześć ty mury budował Anaſtaſius Ceſarz w liczbie piećdzieſiąty / przez wſzyſtek práwie czás pánowánia ſwoiego / á gdy wykonał lat 26. ná Ceſarſtwie/ zábił go piorun. A Bulgarowie z Xiążęciem ſwoim Chrunem trzećim / po iego śmierći Greckie Páńſtwá plundrowáli / y poſiadáli bez odporu.

Mury dla Bulgarow. Anaſtaſiuſá 50. Ceſarzá piorun zábił/ o tym czytay Cariona. Chruno Xiąże Bulgárſkie.

Potym Roku od Chriſtuſá Páná 718. Leoná trzeciego Ceſárzá / ktory był názwan Ikonomachus / to ieſt obrázow borzyćiel/ przerzeczeni Bulgarowie rátowáli/ gdy go Saracenowie dobywáli w Conſtantinopolu ośm lat/ ktorych Bulgarowie Sławacy ná głowę porázili / bo ich y powietrze y głod iuż był ſtrapił bárdzo/ Nád to Saraceńſkie Okręty y Galery ćiż Bulgarowie ná Heleſponćie y Propontidzie miſternym wymysłem zápalili pod wodą ogień podłożywſzy / O czym też y Carion Niemiec w Kronice ſwoiey lib. 3. Monarchiæ 4. AEtatis 3. wſpomina etc.

Leo Iconomachus.

Bulgarowie poiednawſzy ſie z Grekámi Saracenow porázili/

Carion lib. 3.

Potym roku 796. A od ſtworzenia Świátá według Rzymſkiego rachunku 4074. od záłożenia Rzymá 1551. Niceforá Ceſarzá Konſtantinopolſkiego ćiż Bulgarowie ze wſzyſtkim woyſkiem Greckim y Rzymſkim porázili/ y ſámego zábili. Potym záś Michałá Kuroplatá v Andrinopolá / iák ſie o tym ná przodku ſzerzey powiedziáło / ná głowę porázili / ták ſrogo iż ſam ledwo vćiekł / á z deſperaciey nie wykonawſzy ná Ceſárſtwie ledwie dwie lećie/ do Klaſztorá wſtąpił/ támże też wſzyſtkie woyſká Rzymſkie/ ktore były przyſzły ná pomoc Grekom poległy/ y Asbaldus Hetman Rzymſki poimány żywo ieſt ſpalon od Bulgarow ná ofiárę. Od tegoż to Michałá Kuroplata przerzeczeni Bulgarowie Litery Hłaholſkie ktorych dźiś wſzyſcy Ruſſacy vżywáią/ zá podárek wzieli. Po tym zwyćięſtwie Boſnę/ Dalmacią/ Illirik/ y wſzyſtki kráiny Rzymſkie/ nád Egeiſkim Morzem leżące áż do Morzá Adriatickiego opánowáli / y narodámi Sławieńſkiemi áż do dźiſieyſzych czáſſow nápełnili. Iſtrinopolim Miáſto ná gránicách Włoſkich/ ktore dźiś Wenetowie trzymáią mocą wzieli / gdzie piętnaśćie tyśięcy ludu godnieyſzego w niewolą poimáli. A gdy ſie ná nich z woyſkiem zebrał Algimundus Krol Longobardiyſki/ chcąc ich ſtámtąd wygnáć / porázili go ná głowę/ ták iż w tám tych kráinach y dźiś Sławacy ſzerokie oſſady máią.

Bulgarowie Niceforá Ceſarzá zábili.

Michał Kuroplat porázon od Bulgarow.

Asbaldus Hetman Rzymſki ſpalon.

Iſtrinopolim Bulgarowie wzieli.

Algimundus Krol Longobardiyſki porázon.

Oſiedli potym Epirum y Albanią/ gdzie Jablanetz/ Swatigrod/ Jaice/ Lyſſa/ Mokrą/ Biełogrod/ Dobrą/ Kroią / Nowygrod/ etc. Sławieńſkimi imiony názwane Miáſtá y Zamki záłożyli.

Albania y Epirus/ Piruſem Krolem y Skanderbegem ſławne.

Roku 859. Bulgarowie wiáre Rzymſką przyieli Chriſtuſową.

Papież Rzymſki Mikołay pierwßy/ A po Janie Niewteśćił trzeći/ roku od Chriſtuſa 859. piſał do nich łagodnymi słowy/ áby Chrzeſt ſwiety y Wiáre Chriſtuſowe przyieli/ ná co oni rádzi pozwolili/ bo miedzy nimi wiele Chrześćiánow tegoż Sławieńſkiego iezyká było/ zwłaßczá Greckiey religiey/ posłał tedy do nich Mikołay Papież Legaty ſwoie/ y ludźi Duchownych wiele/ ktorzy Bulgarow y inßych Sławakow w Traciey y w Miſſiey pochrzćili/ y náuczyli wiáry Chrześćiáńſkiey/ według Rzymſkich obrzedow/ á Fortyniany Kápłany Greckie/ ktorzy ich też przedtym ná ſwoy Zakon byli przywiedli/ od nich wygnáli/ zowiąc ich odßczepiencámi.

Bulgarowie Sławacy ſtutkiem wiáre zdobiąc/ Saracenow poráźili.

Ták gdy wßyſcy Bulgárowie iednoſtáynie przyieli Chrzeſt ſwiety/ vsłyßeli iß Saraceni Hiſpanią/ y Włoſkie Ziemie y Francią ſrogo woiowáli: iuß byli cześć Hiſpániey oſiedli/ y Garganum gore sławną w Apuliey opánowáli/ bo im Ceſarzowie Chreſćiáńſcy odporu niemogli dáć/ Zebráli ſie tedy ná nich dobrowolnie Bulgárowie/ Sławacy/ y ciągneli Morzem y Ziemią do Apuliey/ gdzie Saracenow trzydzieśći tyſiąc poráźili/ á potym ná Porćie Ankonſkim y Neapolitanſkim zwiodwßy z drugimi woyſkámi Saraceńſkimi bitwe/ Okrety im y Galeri dziwnym fortelem popalili/ y wßyſtkich Machometanow rozgromili. Dźiało ſie to od Chriſtuſa roku 859. zá Ceſarzá Ludowiká wtorego/ Syná Lotariuſſowego/ á od Machometá Proroka Saraceńſkiego roku 43. według rachunku Carionowego.

O tym czytay Cariona.

A Xiąże Bulgárſkie/ po tey posłudze Chrześciáńſkiey wſtąpił w Zakon Puſtelnicy/ Synowi ſwemu ſpuśćiwßy pánowánie/ ktory iß nieporządnie pánował/ ktemu ſektą Fortunianow Conſtantinopolſkich był zárázony/ dał mu Oćiec oczy wyłupić/ wyßedwßy z Klaßtorá/ á Syná młodßego Bulgarom dał zá Xiąże/ á ſam ſie do Klaßtorá wroćiwßy/ tám żywotá dokonał. Wßákże potym Bulgárowie/ y máło nie wßyſcy Sławacy dla ſąſiedzkiey przyległośći w Grecki ſie zakon przewiergneli/ w ktorym y dźiś trwáią.

Ták tedy s tych Ruskiego pokolenia Bulgarow álbo Wolgárow/ ktorzy od Wolgi rzeki z ſtron Moskiewskich wyßli/ ty ſie narody Sławańskie od Morzá Trackiego áż do Weneckiego ßeroko dzielnośćią rycerską rozkrzewiły/ iáko Serbowie/ ktorzy te Ziemie opánowáli/ gdźie byłá przedtym Miſſia máła/ dźiś Serbią zowią álbo Seruią/

Nießczeſliwie ią názwano Seruią bo wßyſcy ſą in ſeruitute Turcica.

Bulgarowie gdźie przedtym Miſſia wielka/ Boſnowie gdźie przedtym byłá Liburnia/ dźiś Boſſenska Ziemiá. A gdźie przedtym był Jllirik y Dalmatia dźiś Raguzowie/ Karwatowie/ Raſciowie álbo Raczowie/ Karniolani/ Albani/ Jſtiriowie y inßy miedzy gorámi mießkáiący/ y nád morzem Adriatickim/ wßyſcy tychże Bulgarow álbo Wolgarow Moſkiewſkich od Wolgi rzeki potomkowie ſą prawdźiwi/ á Sławáńſkim iezykiem áż do dźiſieyßych czáſow poſpolicie mowią y Sławakámi ſie zowią/ Zwłaßczá ći ktorzy w Jlliriku/ w Dalmaciey y w Liburniey oſiedli.

Hieronim S. Dalmata

Z tegoż Sławieńſkiego narodu był ſwiety Hieronym Dalmata Doctor y Filar Kośćiołá powßechnego/ ktory ſwiątobliwośćią żywotá kwitnął roku od Chriſtuſa 368. Tákże Cyrillus ktorego Ruſſowie Kirilo álbo Kurilo/ y Metodius pierwßy Sławienſcy Apoſtołowie/ z tegoż rodu Bulharſkiego byli/ roku 365. zá czáſow Juliená Ceſarzá Apoſtaty/ przećiw ktoremu Cirilus piſał piekne kſięgi Słowáńſkim iezykiem/ y łáćinſkim/ broniąc wiáry Chrześciáńſkiey/ ktore kſięgi iák Carion ſwiádczy lib. 3. ſą ießcze y dźiś Sławienſkie w Bibliotece Janá Reucliná onego sławnego Teologa w Mieśćie Pforzenſkim/ etć.

Metodius y Cirillus S. Apoſtołowie Bulgárſcy Sławienſcy.

A dla czego/ z ktorey przyczyny y przymiotow Bulgarowie/ Ruſſacy/ Karwatowie/ Dalmatowie/ Serbowie/ Boſnowie/ Jlirici/ y inßy s tegoż narodu/ náßy przodkowie Sławakámi ſą názwáni/ rozmáite ſą rozmáitych Hiſtorikow mniemánia/ iákom wyżßey nápiſał.

Sławacy ſkąd rzeczem.

Suidas w kſięgach ſwoich/ Sławiańſki narod być sławny zá Jſtrem álbo Dunaiem kłádzie/ gdzie dźiś Bolgarowie y Serbowie/ á názwáni ſą od sláchectwá/ y sławnych dzielnośći Ryćerſkich Slawonámi/ y Sławakámi/ nie Skláwonámi/ iáko Włoßy mowią/ ktorym przezwiskiem chćieli być rożnymi od Scitow y Tatarow. Gdyż Grekowie miedzy Henetami álbo Sarmatami narody Sławieńſkimi/ y miedzy Tatarami żadney rożnośći nieczynili/ O czym też Joachimus Cureus w Hiſtoriey Sląskiey Niemiec vrodzony wſpomina/ Henety y Wandality Sławakámi być włáſnymi od Moſocha ſpłodzonymi pißąc/ ktorzy Gotow s tych pol gdźie dźiś Litwá y Ruś Biała wygnáli/ á drudzy z tymiß Gotámi do zachodnich kráin ciągneli/ tákże z Cymbrámi/ iákoż náßy przodkowie Sławacy w Ziemiách Niemieckich zdawná oſſády ßerokie mieli/ áż do Roku Páńskiego 1149. gdy ſie ná nich wßyſtki Xiążetá Rzeskie oburzyły/ zá Ceſarzá Conrada/ y wygłádźili ich z Miſniey/ y z gránic Kroleſtwu Dunskiemu przyległych/ Bo przes cáłych lat piec ſet trwáli w Báłwochwálſtwie. Tenże Cureus Niemiec pißę/ iß ſkoro po ſmierći

Attile

Attile Królá Węgierſkiego okrutnego/ narody Sarmatſkie Sławieńſkiego iezyká/ od lodowátego Morzá/ y od Jeziora Meotis z kráin Ruſkich/ Moſkiewskich wielką mocą przyciągnąwſzy/ wygnáli s tych pol/ ktore dziś Polſká w ſobie zámyka/ Niemcow/ Senonow/ Hermundurow y Boiow/ O czym też Wapowſki Cantor Krakowski Polak w Kronice ſwoiey/ ktorey niewydawſzy áni dokonawſzy odumarł/ piſze wty słowá: iſz Sławacy álbo Słowiánie náſzy przodkowie od Jeziorá Słowionego/ ktore ieſt w Moskiewskich ſtronach/ ſą názwáni/ á dla tego Polacy/ Czechowie/ Bulgarowie/ y inſzy wſzyſcy Sławacy y Ruſacy máią wywod ſwoy od Moſocha álbo Moskwy Syná Japhetowego/ iſz z kráin Moskiewskich wyſzli. To ták Wapowski mowi.

Słowá Wapowſkiego.

Albertus záś Crantius Niemiecki Hiſtoryk mieni być názwánych Słowakow od wielamowności słow/ co ieſt iáwna nikczemnośc niebácznego zdánia iego. Bo Sławacy máią być włáſnie y prawdziwie zwáni według zdánia mądrych ludzi Sławakámi od sławy/ Ponieważ ſámi Sławacy y Bulgarowie z Ruskiego przyrodzonego iezyká/ to imię ſobie iednoſtáynie dáli od sławy/ y od ſwoich sławnych Rycerskich dzielności/ á ták gdy ſie oni ſámi Sławnymi y Sławakámi zwáli/ tedy y Láćinnicy s ktorymi długo walczyli o Greckie y Włoskie páńſtwá/ poczeli ich zwáć Slauinos & Slauos, á krainy ich Slauonia, nie Slouinos áni Slouos, áni Slononia od słow/ ále od sławy. Dla tego też Ruſacy/ Polacy y Czechowie ſtárzy náſzy przodkowie/ iſz ſie záwżdy wiecey niſz w skarbach w vczćiwośći/ sławie kocháli/ tedy Xiążętom y Synom ſwoim/ y inſzym narodu ſwoiego ludziom poſpolićie imioná dawáli złączone y złożone z sławą/ iáko Swentosław/ Przemisław/ Stosław/ Borisław/ Presław/ Wyrobosław/ to ieſt/ ktory ſobie ſam ſwą dzielnością sławę wyrobił/ Jmisław/ ktory ſie ima zá sławę/ Stanisław ſtánowiący ſobie sławę/ Dziwisław/ Mieczław od mieczá sławny/ Zalisław/ Władisław/ Jarosław/ Bretisław/ Mirosław/ Dobrosław/ Przybysław/ Zasław/ Bolesław/ Wencesław/ etc.

Crancíuſowe mnimánie nikczemne.

Sławacy ſkąd názwáni.

Jmioná ſtáre Słowieńſkie.

Jeſt tedy rzecz prawdzie podobna/ czego też Cromer w Hiſtoriach/ y we wſzyſtkich naukách wyzwolonych Boskich/ y świeckich znácznie doświádczony poświadcza/ capite 13. lib. 1. de rebus Polonorum, iſz ći Bulgarowie/ ktorzy nád Dunáiem/ y nád Greckim Morzem mieſzkáli/ gdy wielkiey á przesławney dzielności rycerskiey przećiwko Rzymskiemu y Conſtantinopolskiemu Ceſárſtwu/ iákom wyżſzey powiedział/ dokázowáli/ y częſte zwyćięſtwá nád Rzymiány y Grekámi otrzymawáli/ od zacności y chwały sławnie záwołánych ſpraw ſwoich/ oſobliwie imię ſámi ſobie dáli/ y zwáli ſie Sławakámi álbo Sławnymi.

Albo im też to imię inſzy ich narodu ludzie iáko Ruſſacy/ Moſkwá y Polacy dáli/ życząc ziemkom ſwoim dobrey sławy/ tedy od ich fortunnych á sławnych ſpraw názwáli ich Slauani álbo Sławaki/ á nasby ſwych potomkow názwáli Słábaki od słábośći/ boſmy bárzo osłábieli.

A w tym ſie bárdzo mylą Włoſzy y ich Kromkarze/ ktorzy nas y inſze Bulgary narodu Ruſkiego Sclawonámi y Sclauami w Łáćinſkim iezyku piſzą/ y zowią/ á we Włoſkim Sciauonámi y Sciauami/ miáſto Sławakow álbo Slawonow/ ktora obłędliwość y omyłká z nieumieietności náſzego iezyká/ werwáłá ſie też y wkrádłá w Hiſtorie Prokopiuſowe/ Jornandowe y Błondowe/ ſnáść od piſárzow Włoſkich/ ktorzy chcąc iákoby ſpieſzczoty dziecinney łágodniey mowić/ częſtokroć J litere miáſto L pronunciują/ á G częśćiey z słow ták Włoſkich iáko Łáćinſkich w mowieniu wypycháią dla pieſzczoty/ iáko gdy máią mowić digna, mowią dina uel dinia, ignis inis, insigne insinie, placet piacet, álbo po Włosku piace, uel piaze, flatus fiatus &c. Tákże też gdy máią mowić Slauo Slauonia uel Slauones, mowią Siauo, Siauonia, y Siaui & Siauoni, pro Slauoni. A iſz v nich niemáſz żadney rożnośći/ ieſliby kto mowił ſiauo álbo ſciauo y Slauo/ c litere álbo l miedzy s & i wmieſzawſzy/ tedy ſtąd ſnáść nieumieietni piſárze ich/ gdy chćieli mowić álbo piſáć co o náſzych przodkach Sławakach/ nie piſáli nas Sławámi álbo Slawonámi/ ále Sclauonámi y Sclauami/ ktorym imieniem teras Włoſzy wſzyſcy/ á zwłaſzczá Weneckich kráin obywátele/ niewolniká káżdego y sługę kupnego niewolnego/ Sclauámi y Sciáuami zowią/ á to dla tego/ iſz gdy ći Włoſzy/ ktorzy nád morzem Adriatickim mieſzkáli/ iáko Wenetowie y Longobárdowie/ vſtáwiczne woyny o gránice z Bulgárámi y inſzymi Sławakámi przodkámi náſzymi wiedli/ tedy ná woynie álbo wtarczkámi w niewolą poimánych Sławakow imieniem ich niewolniczym zwáli/ Sclauoni y Sciauani uel Sciaui. Jáko też był przedtym obyczay v Grekow y v Rzymian/ iſz niewolnikow ſwych poſpolićie Syrámi y Getami/ iſz z Syriey y z Getiey/ gdzie dziś Wołoska Ziemiá y Przekopska Hordá/ bywáli poimáni. Jáko też dziś Turcy dawnych rzeczy nie wſpomináiąc/ Włochow/ Kalawrazow/ Raguzow y Kandicikow/ tákże náſzych Ruſakow y Moskwę/ ktorych tám pełno ná gálerách poimánych/ Frenggaur y Vruſsgaur niewolnikámi názywáią.

Omyłká Włoſkich Kromkarzow iſz nas zowią y piſzą Sclauonámi y Sclawami.

Syri, Getæ.

Ták tedy

Ták tedy Czytelniku miły Sławacy ſą názwáni y rzeczeni od sławy y sławnych ſpraw ſwoich/ poniewaz że ich y wßyſcy Láćinſcy Hiſtorikowie Slauonámi y Słauami piſzą/ álbo też potym/ iáko ſie dziś ſámi zowią Słowakámi/ mogli to ſobie imie dáć iákoby rzekł/ prawdziwi/ pewni/ ſtali/ nieomylni w słowie/ od słowá poczćiwego y prawdziwych obietnic á pewnego przyrzeczenia ſwego. Gdyż ſie to ießcze po dziſieyßy czás v Czechow Karwatow y v nas Polakow záchowywa/ iż ſobie dobrym á podćiwym słowem przyrzekáią zápłáćić/ ſpełnić/ y vyſćić. Stąd ſie wiec słowá iáko ważnieyßego nierzeczy winney álbo obiecáney wprzod vpominamy/ ktorego niepełnić v ludzi prawdziwie ſláchecłich/ cnote y sławe dobrą miłuiących/ bywa háńbá wielka/ Ták iżby drugi wolał ráne podiąć/ niż słowu ſwemu Panem nie być/ ále dziś záś zwykli niektorzy mowić/ áza ia Czech słowo trzymáć/ ſkąd ſie pokázuie iż náßy przodkowie w sławie y w vczćiwych á prawdziwych słowach záwżdy ſie kocháli/ zá czym y ták sławne od sławy y od prawdy ſwiętey imie otrzymáli/ iż ich dziś iedni sławnymi Sławaki/ Slawonámi/ A drudzy Słowakámi zowią.

Druga denominatio Słowakow od słowá.

Jeſli tedy od sławy álbo vczćiwych á prawdziwych słow ſą názwáni Sławacy y Słowacy/ wßyſtko to dobrze y iedná rzecz/ gdyż máłá ieſt rożność w pierwßey ſylabie Sła álbo Sło/ Bo y Bulgarowie miaſto Słowo mowią Sławo/ tákże Serbowie gdy komu co obiecuią tako mi Boga/ ná mą wiáre/ ná me sławo witeſkie/ etc.

Jornandes onego czáſſu gdzie mießkáli Słowacy.

Też Jornandes przed tyſiącem práwie y ſtem lat czyniąc wzmianke narodow náßych w Hiſtoriey ſwoiey iednáko ich Słowakámi/ Sławinámi y Sławakámi zowie tymi słowy/ iż Słowacy z boku lewego Sarmatſkich gor/ ktore Beſkid álbo Tatrámi zowiemy/ mießkáli zá iego czáſſow/ á drudzy nád Wisłą rzeką ßerokie oſſady mieli/ co ſie rozumie o Ruſſakach Halickich/ Oſtrogſkich/ Podolſkich/ Belſkich/ Chełmſkich/ Lwowſkich/ Przemyſłkich/ etc. Ktore kráiny y dziś Podgorſkimi zowiemy/ dla tego iż ſie poczynáią od gor Węgierſkich. A co piße tenże Jornandes/ iż drudzy Sławacy nád Wisłą zá iego wieku roku 492. oſady mieli/ to ſie rozumie o náßych Polakach (ktorzy od ßerokich pol y od łowow ktore poſpolićie polowánim zowią ſą rzeczeni) o Pomorczykach/ Kaſſubiech/ Mazurach/ Czechach/ etc. Ktorzy tákże z Ruſkiego/ Bulgarſkiego/ Sławáńſkiego narodu y kráin początki y wywody ſwoie máiąc/ z rożnymi wodzámi y Xiążęty rożno

w tych Ziemiach/ przed tyſiącem y kilkem ſet wybiwßy Niemcow oſiedli.

Z tychże Wolgarow álbo Bulgárow od Wolgi rzeki Moſkiewſkiey/ drugi ſie narod Ruſki odłączył/ ktorzy w tych kráinach/ ktore dziś Wołhyniem zowiemy oſiedli/ á od Wolhy rzeki y od Wolharow Wołhyńczámi z ziemią ſwoią Wołhyniem ſą názwáni.

Wołhyń y Wołyniánie.

Ktory narod y dziś w Ricerſkich ſprawach/ niemniey iáko przodkowie ich baczymy być sławny/ iáko ſą Luczánie/ Wołodimierzánie/ Krzemieńczánie/ Hrodlánie/ Howruczánie/ Zitomirzánie/ Korczánie/ Zbárażánie/ etc. Ktorzy potym Kijowſkie/ Podláſkie/ Podolſkie/ y inße przyległe Ruſkie ſtrony narodem ſwym nápełnili. A drudzy w tych polach (gdzie dziś Nizoui Kozacy przebywáią) tákże nád Dnieprem y Donem rzekámi/ y w Taurice/ gdzie dziś Tatarowie Przekopſcy/ zoſtáli. A s tymi Gotowie/ Jatwiezowie/ Połowcy/ Piecinigowie/ y inßy Sarmatowie towárzyſtwo iáko z pobrátynámi z iednego narodu idącymi mieli. Dziś ich oſtátki ſą nád czarnym Morzem/ miedzy Przekopſką Hordą á Wołochy/ ktorzy ſie zowią Beſſarabami/ Słowienſkim ięzykiem mowiący.

O tych piſał Ouidius Naſo Poeta zacny zá oſſobliwy dziw do Rzymiánow/ gdy tu był wywołáńcem w Taurice/ gdzie dziś Kapha/ Krym/ y Białogrod Wołoſki/ y gdzie Oczakow/ Kániow/ Cyrkaſſy/ y Kijow.

A ták piße lib. 1. de ponto Elegia 2. ad Maximum:

Hoſtibus in medijs interq; pericula verſar,
Tanquam cum patria pax ſit adempta mihi, &c.

W poſrzodku nieprzyiaciol mießkam niebeſpieczny/
Jákby mi był z oyczyżną pokoy odiet wieczny/
Ktorzy iádem Jáßczorcym mážą ſtrzáły ſwoie/
By do ſmierći przydáli przyczyn tile dwoie/
Tu Rycerz zbroyny mury dreczy obleżone/
Własnie iák owce w chlewie wilk ſtráßy zámknione.
Dáchy ſie od ſtrzał ieżą ze wßech ſtron nátknionych.
Ledwo mocna ſtrzyma gwałt kłotká bram zámknionych.

Ad eundem Maximum Elegia 3.

Aut quid Sauromatæ faciant: Quid Iaſiges acres
Cultaq; Oreſteæ Taurica terra Deæ?

Albo co Sauromatæ y Jatwieże ſrodzy/
Czynią: tákże z Tauriki inßy ludzie mnodzy.
Gdzie Dunay zimnem ſtawa/ tám po grzbiecie wody/
Biegáią pretkim koniem przez rzeke w zawody.
Wietßa cześć ludzi Rzymie/ áni ná cie dbáią/
Ni ſie zbroie Auſonſkich Ricerzow lekáią.
Dodáią im ſerc łuki y pełne Saydaki/
Y by w naydálßą droge przywykłe Hromaki/
K temu przywykli znośić prágnienie y głody/
Nieprzyiaciel záś goniąc ich nienaydzie wody.

Idem ad Veſtalem Elegia 7. lib. 4.

Ipſe uides onerata ferox ut ducat Iaſis
Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas, &c.

Sam widźiß ſrogi Játwież iáko ćießkie wozy/
Pedźi ſrzodkiem Dunayſkich wod vfáiąc w mrozy/
Widźiß trućizne z oſtrym zmießáną żelázem/
By dwie przyczynie ſmierci dáli iednym rázem.

Jnßych wiele rzeczy z podziwienim piſał Ouidius o Sarmatách/ y przeważney ſmiáłośći Gotow y Getow y Słowakow/ w ſwoich Elegiach de ponto, y pokázuie to iáwnie/ iß náßy Sarmatæ Ruſſacy/ Játwieżowie/ Wołhyńcy/ Litwá/ Zmodź/ y Moſkwá/ nie byli poddáni mocy áni pánowániu Rzymſkiemu/ gdy mowi:

Maxima pars hominum nec te pulcherrima curat
Roma: nec Auſonij militis arma timet.
Dant illis animós accus plenæq; pharetræ, &c.

Piſał też Ouidius Słowáńſkim iezykiem álbo Ruſkim wierße: Bo go byłá ku temu wdzieczność mowy przywiodłá/ iß ſie iey náuczył doſkonále/ gdy mowi:

De ponto lib. 3. Ele. 2. *Hoc uos Sauromatæ iam uos nouêre Getæq;.*
Nam didici Geticè, Sarmaticeq; loqui, &c.

Herod. lib. 4. Czego też Herodotus lib. 4. poświadcza: Iß Sarmatowie narodu Ruſkiego/ ktorzy nád Miſſy/ to ieſt Bulgáry/ y nád Scyty Tatary won czás ozdobnieyßą wymowe mieli/ naprzod pro Barbariſmo zá grubą mowe Sollecismos, to ieſt ozdobność słow wynáleźli.

Skąd ſie też pokázuie/ iß Sarmatowie náßy/ rozni byli y obyczáymi/ y narodem/ y iezykiem od Scytow álbo Tatarow: Aczkolwiek ſtárzy Hiſtorykowie Greccy y Láćinſcy wßyſtki Narody pułnocne

pułnocne/ y miedzywſchodnie/ Scytámi y Sarmatámi záiedno zwáli/ ták Polaki/ Ruſſaki/ Litwe y Moſkwe/ iáko y Tatary iednym być narodem omylnie rozumieiąc. W ktory ich błąd przywodziło rowne okrućienſtwo w zábawach woiennych/ w ktorych iáko w przyrodzonym rzemieśle Rycerſkim vſtáwicznie ſie ćwiczyli.

Dla tego też Procopius omyliwßy ſie/ ták piße o Słowakach/ Sclauoni gens Scytica Iuſtiniani tempore in Illiricum irruere, multasq; ſtrages ediderunt. O czym naydźieß ßerzey v Volaterana/ lib. 8. in Illirico. To było roku od Chriſtuſá 528. Potym ſie w ſwym błedzie obaczyli nierychło Hiſtorikowie Greccy/ iáko tenże Volateranus lib. 7. in Sarmatia wſpomina/ y tylko potym ty narody Słowáńſkie Sarmatámi zwáli/ Volater. lib. 7. ktorzy miedzy Wiſłą/ Tanais álbo Donem/ y miedzy Morzem Niemieckim/ á gorámi Wegerſkimi mießkáli. Jáko Polaki/ Mázury/ Pruſſy ſtáre/ Litwe/ Zmodź/ Ruſſaki/ y Moſkwe. A ći wßyſcy mocy Rzymſkiey máło dbáli/ Aczkolwiek Suetonius y Eutropius pißą/ co y Miechouius lib. 1. cap. 16. y Volateranus lib. 7. wſpomináią/ Miechouius lib. 1. cap. 16. Jß Domicianus naprzod przećiwko im podniosł woyne/ wßákże krwáwe zwyćieſtwo odniosł/ bo mu dwu Rzymſkie woyſká poráżone. Hetmanu/ Aurelium Fuſcum/ y Oppium Sabinum/ z Legiámi y z Woyſkámi wielkimi Sarmatowie náßy zábili/ Antonius Pius tákże/ y Antonius Verus Ceſarzowie z drugimi Sarmaty Ruſſakámi nád Tanais Rzeką czeſte bitwy zwodzili/ ále z maką korzyſcią. S tymiß Sarmatámi/ Valentinianus/ Galenus/ Maximianus/ Galienus/ Diocletianus/ Probus/ Carus/ Druſus/ etc. Ceſarzowie/ y wiele inßych Hetmanow Rzymſkich długo ále prożno walczyli.

A Proculus ſie chwali z ſwego meſtwá/ iß z Sarmaciey ſto dziewczek poimał/ z ktorych dzieśieć iedney nocy zwoiował/ á Libido Włoſká. przes pietnáśćie dni (ilem powiáda mogł) wßyſtkim przemogł.

Pomponius záś Mella lib. 3. cap. 4. piße/ iß Sarmatſkie narody Słowieńſkie/ záwżdy były nieuſmierzone y wolne: Dla czego y Auguſtus Ceſarz/ ktory był práwie wßyſtek Swiát zhołdował/ y zá ktorego ſie Pan Chriſtus národźił/ gdy mu rádzono podnieść woyne ná Sarmaty/ ták mawiał: Jß mi ſie niegodźi złotą wedą rybkowić/ iákoby rzekł/ niechce wiecey ſtráćić niżli zyſkáć. O czym ßerzey czytay v Suetoniuſſa in Auguſto.

Tenże Auguſtus Ceſarz piſał do Lentuluſſa Hetmáná ſwego/ áby ſie nie ważył drażnić woyną Sarmatow/ ktorzy y pokoiu nie ználi/ y w poteżnośći rycerſkiey możni byli. O czym Florus w kśiegach 4.

L ij Támże

Támże też piſze ná końcu, Omnibus ad occaſum & meridiem pacatis gentibus &c. Gdy iuż ná zachod Słońcá y ná południe vſmierzył Auguſtus woyną wſzyſtki narody/ Posłáli też do niego posły Scytowie y Sarmatowie przyiáźni ſąſiedzkiey proſząc iáko wolni ludzie.

Wielki dar.

Wtenże też czás Gepidowie przodkowie Żmodźcy y Litewſcy/ kociełek miedziány obyczáiem ſwoim Pogáńſkim poſwiecony zá vpominek przyiáźni temuż Ceſárzowi Auguſtowi posłáli/ O czym Cilicius Cymber in Cymbrorum deductione, & Suetonius.

A v Żmodzi/ Łotwy y Kurſow/ zwłaſzczá v ludzi Sielſkich/ y dziś widzimy naprzednieyſzy być ſtarb kociełek/ álbo gárniec miedziány.

Ták tedy Auguſtus Ceſarz on naimożnieyſzy vważał ſobie wielce przyiaźń náſzych Sarmatow Sławakow. Toż też Traianus Ceſarz vczynił/ iż gdy Dakow y Jatwieżow zwyćiężył/ Sarmaty w przyiaźń ſwoie przyiął/ áby tym beſpiecznieyſzy od ich náiázdow był. O czym Dion Caſſius in Traiano.

Pancerze s kopyt końſkich. Pauſanias in Atticis.

Broni ich były łuki/ Kuſze/ á Rohatyny długie/ Mieczow/ Szábel/ dla niedoſtátku żelázá/ tákże zbroy długo nieználi/ Bo Pauſanias piſze/ iż ſam widział Pancerz Sarmatſki/ z rogow/ kopyt końſkich/ ná kſztałt Karaceny/ álbo łuſki Smokowey vczyniony/ ktory iednák powiáda/ y mocnośćią y lekkośćią/ niebył podleyſzy od Greckiego (iákie dziś v nas) Pancerzá.

A Juſtinianus sz. Ceſarz/ gdy niemogł áni woyną/ áni przyiáźnią Sarmatow vſkromić/ Zamki y twierdze przećiw im budował/ áby im przebyćia Dunáiá zábronił: Ale ich y to nievſtráſzyło/ O czym czytay ſzerzey Procopium de edificijs Iuſtiniani.

Ciż też Sarmatowie náſzy Attile onego przewalecznego Krolá/ ktory ſie ſtráchem Swiátá piſał/ w polách Katalanickich poráźili: A ná pámiątke ták zacnego zwycieſtwá ná Tarczach ſwoich dwu Rycerzu iezdnych z dobytymi mieczámi zwykli byli málowáć/ áby tym nád inſzych pokazáli dzielność ſwoie rycerſką/ Ktora ták v nich ważna byłá/ iáko Hipocrates w Kſięgach de aëre & aquis piſze/ Iż nietylko Mężowie/ ále y Niewiáſty báwiły ſie woyną/ á ktoraby trzech Mężow ná woynie niezábiłá/ tákich być do małżeńſtwá niegodnych rozumieli. A iżbych tu krotkośći y teſkliwemu czytelnikowi folguiąc/ y inſzych Ceſárzow Greckich/ Rzymſkich/ tákże tyſiąc dowodow o Sarmatſkiey Rycerſkiey dzielnośći opuśćił/ tedy to ſámá rzecz pokázuie/ iż pewnie nie leniſtwem/ áni oſpałą gnuſnośćią ták wielkiego á ſzerokiego

kiego pánowánia doſtáli/ od morzá lodowátego dáleko zá Moſkiewſkimi kráinámi/ y potym od Morzá Báltickiego/ ktore Pruſſy/ Liflanty y Swecią oblewa/ áż do Morzá Adriatickiego/ Weneckiego/ y áż do Heleſpontu/ y pontum Euxinum/ w ktorym okręgu dziś wſzedzie narod Sarmatſki Sławieńſki oſſády ſwoie ma: według niktorych priwileyem Alexandrá wielkiego potwierdzone/ s ktorym też y z Oycem iego Philippem przed národzenim Chriſtuſá Páná roku 310. według Joſepha Antiquit. Hebr. w poſiadániu ſwiátá prácowáli. Y twierdzą to Czechowie zápewne/ iż ieſzcze zá Alexandrá wielkiego przodkowie ich sławni byli/ á dla przeważnych dzielnośći od sławy Sławakami názwáni/ iákoż y ten priuiley Alexandrow w ſtárodawney Kronice ſwoiey Słowáńſkim iezykiem piſaney vkázuią. Karwaći zás y Bulgárowie twierdzą/ iż ſam właſny Priuiley ná Pargáminie Alexandrow Sławakom dány/ á złotymi literami w Alexandriey piſſany/ ieſt y dziś w ſkárbie Tureckim/ ktory Machomet Ceſarz wziął záraz z Conſtantinopolim. Bo y Turcy nie inſzym narodem ták wiele kráin Swiátá poſiedli/ iedno Sławáńſkim/ z ktorego Jánczáry y Adziamaglany etc. czynią.

Szerokość Sławiáńſkich ziem.

Sławacy z Alexandrem wielkim.

A iż ty narody Sarmatſkie/ Bulgarſkie/ Ruſkie/ Gotſkie/ Polſkie/ Wołyńſkie/ Wandalskie/ Czeskie od Japhetowego ſyná Moſochá ſpłodzone/ ták bárdzo waleczne były/ iż wſzyſtke iákmiarz Europe/ Azią oboie/ y Afrike woiowáli: Tedy też iezyk ſwoy przyrodzony Sławiáńſki dla rożnośći gránic y czeſtego miedzy cudzymi narody obcowánia pomieſzáli/ iż ieden narod drugiemu dziś ledwo rzecz iezyká ſpolnego wyrozumieć może/ ácz z tegoż narodu Sarmatſkiego/ y z tegoż iednego iezyká Sławáńſkiego od zámieſzánia iezykow v wież Babel poczetego/ y z tegoż Patriarchy Jafetá/ y Moſochá ſyná iego/ wywod ſpołny máią: Przeto właſny iezyk Sławáńſki ſtárodawny zda ſie być Ruſki/ Moſkiewski/ ponieważ ći Ruſſacy ktorych Moſkwą zowiemy/ zdawná wtych kráinach pułnocnych y wſchodnich gdzie y dziś záſiadwſzy dáley ſie niepowłoczyli. Dla czego też iezyká y obyczáiow ſtárożytnych niemogli zmienić/ iáko ſie to inſzym Narodom ktorzy s tychże kráin Moſkiewskich wyſzli tráfić muſiáło/ bo ſie po rozmáitych ſtronach ſwiátá woyną báwili: Przeto Serbowie/ Karwaći/ Raczowie/ Bulgarowie/ z Greki/ z Węgry/ y z Turkámi/ Dalmatowie zás/ Karniolani/ Stiriycikowie/ Iſtrowie/ Illirikowie/ z Włochy/ Slężacy/ Morawcy/ Czechowie/ Muſnacy/ Pomorzánie/ Kaſſubiánie/ z Niemcámi/ Ruſſacy Bialli

Idem Cromerus ſentit.

z Moſkwą

z Moskwą/ y z Tatáry/ Podgorzánie/ Mazurowie/ Podláſzánie/ Ruſſacy czarni/ Wołyńcy/ y Litwy część z Polakámi/ á Polacy ze wſzyſtkimi narody obyczáie/ vbiory/ y po cześci iezyk oyczyſty pomieſzáli. Ták iż nas słuſznie Simias, Protheos, & Chamaleones káżdy názwáć może.

Ták tedy iuż maſz Czytelniku miły/ wywod narodu litewſkiego/ Zmodzkiego/ Sarmatow/ Słowakow/ Ruſſakow/ etć. A iż Sarmatowie ſą názwáni od Aſarmatá álbo Sarmati/ o ktorym czytay Geneſis 10. v Joſepha Antiquit. Hebr. lib. 1. cap. 14. Albo też ſą názwáni Sarmatámi/ y Scytow narod Tatarſki wygnáli y wybili z Sarmaciey/ ktorych też potym Grekowie/ iáko ſie wyżſzey powiedziáło/ gdy ich mocy doználi/ miáſto SArmatas co ſie z Zydowſkiego wykłáda wyſoki y zacny/ Sauromatas názwáć mogli przećiwnym obyczáiem/ à Sauros, co ſie z Greckiego rozumie Jaſzczorká/ & omma oko/ to ieſt narod z Jaſzczorcymi oczymá/ dla zápalczywośći woienney/ Sławakámi ich záś zowią/ od sławy/ y od sławney/ á przeważney dzielnośći rycerſkiey/ álbo Słowakámi od słowá/ iż w wypełnieniu słowá/ obietnice/ y przyrzeczenia vprzeymie sſtali byli. A teras iuż do ſámey Hiſtoriey Ruſkiey w imię wſzech rzeczy początku Bogá przyſtepuiemy.

Macieiá Strijkowskiego Oſoſteuiciuſa

O Biáłey y Czarney Ruśi/

wſchodnich/ pułnocnych/ y z południowych Narodach ſtárożytnych/ y ich Xiążetach Wielkonowogrodzkich/ Jzborſkich/ Pſkowſkich/ Biełoiezierſkich/ Kijowſkich/ Łuckich/ Włodimirſkich/ Wołynſkich/ Halickich/ Podgorſkich/ Podolſkich/ etc.

Rozdział III.

STárożytne wſzyſtkich Sławáńſkich narodow źrzodłá y máćice Ruſkiey ziemie/ y ich sławne pokolenia/ ſkądby y z ktorey przyczyny álbo włáſnośći/ Ruſią názwáne były/ rozmáite ſą ludzi vczonych o tym mniemánia y wywody: Bo tákże nieznáczni byli Ruſſacy Greckim y łácińſkim Hiſtorikom iáko y inſze pułnocne narody/ ktorych wſzyſtkich zá iedno Scitámi álbo Sarmatámi zwáli. Aczkolwiek Roxolanow y

Roxanow imię/ ktore ſie z Ruſſany álbo Roſany y Ruſią złożyło/ nie było táiemne ſtarodawnym Geographom. Bo y Ptolomeus wſzyſtek Swiát opiſuiąc/ tákże Strabo Hiſtorik y Plinius kłádą oſſády y dzierżáwy Roxolańſkie w Sarmatiey nie dáleko od Morzá/ álbo Jeziorá Meotis/ w ktore Tanais álbo Don wpada/ gdzie też dziś Moſkiewſkie y Bieloruſkie narody mieſzkáią/ y Kaniowcy/ Biełocerkwiánie/ Putiwlanie/ Rezańcy/ Cerniowcy/ etć. A ći Roxolani álbo Roxani iáko Volateranus wſpomina według Strabona/ wielkie woyny wiedli z Mitridateſſem Eupatorem onym możnym Krolem przez Taſſe Hetmana ſwoiego/ przed Chriſtuſem lat 180. A Strabo ſam w kſiegach Geographiey ſwoiey ſiodmych ták piſze o ſtárodawnych Ruſkich oſſádach/ Roxani autem, &c. A Roxani álbo Ruſſani náchyliwſzy ſie ku miedzy wſchodnim y pułnocnym ſtronom/ miedzy Tanais álbo Donem rzekámi/ y miedzy Dnieprem w polach mieſzkáią.

Ptolomeus lib. 5. cap. 5. Julius Solinus, et Plinius lib. 4. cap. 12. ktory piſał Hiſtoriam anno Chriſti 68.

Volateranus lib. Geogr. 7. O tym czytay.

Strabo o Ruśi.

Máło záś potym piſze: Num qui verò ſupra Roxanos habitent, ignotum eſt nobis, Roxani quidem aduerſus Mitridatis Eupatoris Ductores belligerarunt. A teras powiáda coby zá narody dáley po Roxanach mieſzkáły/ niewiemy/ etć. Jednák to pewna/ iż Roxani przećiw Hetmanom Mitridateſſa Eupatora walczyli/ to ſą włáſne słowá Strabonowe. Cornelius Tacitus potym w Kronice ſwoiey lib. 17. tákże ſtárodawny Hiſtoryk/ gdzie opiſſuie czáſſy pánowánia Ottona Syluiuſſá/ ktory był oſmy po Juliuſſu Ceſárzu/ tymi słowy piſze o Roxolanach: Conuerſis ad ciuile bellum animis, &c. Eo audentius Roxolani Sarmatica gens cæſis duabus cohortibus magna ſpe ad Miſsiam irruperunt. A gdy powiáda Xiążetá Rzymſkie po śmierći Neronowey Galba/ y Otto Syluius/ y Wittelius do wnetrzney woyny vmysły obroćili/ A Otto zoſtawſzy Ceſárzem Galbę zábił/ y Witteliuſſa trzy kroć poráził/ Tedy Roxolanowie narod Sarmatſki poráziwſzy dwie woyſká Rzymſkie tym śmieley z wielką nádzieią do Miſſiey/ gdzie dziś Bulgaria/ wtárgneli/ etć. A to ſie działo Roku od ſtworzenia Swiátá 4010. według ráchunku Carionowego lib. 3. Monarchiæ 4. ætatis 3. á od záłożenia Rzymu 825. od Páná Chriſtuſſa 72. Wſzákże ieſzcze przed národzenim Chriſtuſa Páná w kilku ſet lat według Ptolomeuſſá y inſzych ſtárodawnieyſzych: Roxolanow y Roxanow imię iáſne było: Wſzákże od tego oſtátecznego do Miſſiey álbo Bulgariey wtárgnienia Roxolanow y od roku 72. do dziśieyſzego 1580. ieſt iuż pułtorá tyſiącá lat y ośm.

O tym ſzerzey czytay v tegoż Cornelium Tacitum lib. 17. Annalium.

Ross.

Ale skądby Roxolani / Rossanámi / y Russakami álbo Rusią názwáni byli/trudno sie dohádać. Naprzod náyduiemy v Esechielá Proroká w Rozdziale 38. y 39. wzmianke Xiążecia Ross/ Mosocha/ Taballa/ y Togormy/ ná co sie zgadzáią Eusebius Cesariensis/ Teodocion / Symmachus y siedmdziesiąt wykłádáczow Bibliey. Około czego sie y Hieronim S. zmysłą wodzi/ iesliby sie włásnie iákiego narodu to słowo Ross v Esechielá znáczyło álbo nie. Ale iż też Mosoch v Moisessa Moskiewskich narodow Patriarche znáczy/ tákże v Josepha Antiquit. lib. 1. cap. 11. Asarmot álbo Sarmata znáczy Sarmatow / Ascanes álbo Twiscones Niemcow/ Gomer zás Cymbrow / Togorma Gotow / JAwan Grekow y Włochow/ etc. iákosmy iuż o tym wyższey dostátecznie powiedzieli/ tedy też to imię Ross v Esechielá Proroká / blisko sie stossuie z nazwiskiem Rusi / y Rossow álbo Russow / Aczkolwiek to imię Ross/ nie náyduie sie nigdziey w Bibliey tylko v Ezechiela / ále áni v Berosussa / áni Josephá. Eusebius też przes to słowo Ross/ Rzym y Rzymiány chce rozumieć / Ale Hieronym S. coby sie w tym znáczyło nienálazł. Rzymiánie też od Romulussa názwánych sie być y fundowánych stale mienią. O czym szerzey czytay v Volaterana lib. 6. Item Mirsilium/ Portium/ Catonem etc: Ktorzy nigdziey nieczynią wzmianki deductionis Romæ à Ross / áczkolwiek sie ich tysiąż o to z rozmáitymi wywody swárzy / wywodząc Rzym od rozmáitych Fundatorow rozmáićie być / y z rozmáitych przyczyn názwány. To iednák pewna iż Grekowie stárzy y ninieysi Ruś nie Russią / ále Rossią zowią y piszą / podobno dla tego/ iż Ruś od tego słowá Ross v Esechiela być názwáną rozumieią/ co ia bacznych ludźi/ bacznemu rozsądkowi poruczam.

Esech. 38. 39. Eusebi⁹ li. 9. Hieronim.

O Mosochu czytay Genes. 10. Joseph li. 1. cap. 11. et 14. Berosum lib. 4. et 5. Prolo. lib. 7. cap. 9. et 13. Plinium lib. 5. cap. 27. et lib. 6. cap. 9 et 10. Strabonem lib. 11. Volaterranũ lib. 7.

Volaterranus lib. 6 Mirsilius Lesbius/ Pomponius Laetus/ C. Sempronius etc.

Długosz zás y Miechouius lib. 1. cap. 2. fol. 2. Cronikarze nászy Polszcy piszą / iżby Ruskie ziemie były názwáne y rozmnożone od RVSSA wnuká/ álbo iáko niktorzy powiádáią/ rodzonego Brátá Lechowego / y Czechowego / Ták iż LEch Lechycką álbo Lacką/ co dziś zowiemy Polską (od szerokich pol y polowánia / álbo Poleniow Sarmatskich narodow názwáną) ziemię osiadł y rozmnożył. Czech zás drugi Brát Czeskie kráiny / wygnawszy Boemy Niemce / Słowáńskim narodem ossádził / ktorych Czechámi od tegoż Czechá y dziś zowiemy. Potym Russ álbo Russus (ktorego imię tylko sie iedną Litterą V niezgadza z Ezechielowym Ross) trzeci Brát Lechow / y Czechow/ włásny potomek Mosochow od Jafeta wielkie á szerokie narody Ruskie w pułnocnych y miedzy wschodnich stronach y ná południe rozmnożył/ ossádził y od

Lech. Czech. Russ.

O tym też czytay Cartonem de Vandalis.

swego

swego imienia ty ziemie Rusią (iáko inszy Bráćia iego Lechy y Czechy) miánował.

Drudzy zás od Roxolanow narodow Sarmatskich Moskiewskich/ ktorzy ono z Mitridatessem Krolem Pontskim walczyli Rusaki/ Roxolany/ y Russany mienią być rzeczone. Niktorzy też chcą ich miánowáć od płci y bárwy smiadey álbo z rumiánoczarney/ co iest pospolita płeć Ruskiego/ zwłaszczá Podolskiego y Wołynskiego narodu / dla czego też dziś nászy ich zowią Ruskámi / tákże Russe Włoszy / to iest rumiánoczarne.

Są ieszcze drudzy ktorzy Ruską ziemię y Rusaki od Rusi miásteczká bárzo stárodawnego od Nowogrodá wielkiego ku pułnocy dwánaście mil leżącego/ być názwánych rozumieią / ále to ich zdánie być bárdzo niepodobne/ niegrzeczy/ y nikczemne sámá rzecz okázuie/ gdyż nie gospodarz od włásnego swymi rękomá zbudowánego Domu/ ále Dom od Gospodárskiego imienia bywa miánowan. Tákże też nie miásteczko Russa / choć stárodawne Ruskim narodom imię dáło / ále Russacy miásteczko swymi rękomá zbudowáne/ swoim też imieniem názwáli. Jáko też nie od Rzeki áni od Miástá Moskwy Moskwá / ále Rzeká y Miásto od Narodu Moskiewskiego są miánowáne / iáko y Krakow od Kroká / Roma álbo Rzym od Romulussá / Antiochia od Antiochá / Niniue od Ninussa / etc. są názwáne od swoich Fundatorow nie Fundatorowie od tych rzeczy ktore sámi záłożyli. Wywodzą też niektorzy Rusaki z Kolchis kráiny oney sławney / do ktorey Jason po złote runo álbo wełne żeglował / o czym sie iuż wyższey z Historiey Trogussowey y Justinowey powiedziáło. Lacinnicy ich zás zowią Russos, Rutenos, & Roxolanos.

Lepiey Russos et Roxolanos niż Rutenos łáćinnicy ich zowią/ Bo Rutem iest od nich rozny Narod stárodawny Francuski/ w Aquitaniey/ ktorych Gwaskonámi dziś zowią.

Wszákże Moskwá y wszyscy Białorussacy nieprzyimuią tych wszystkich wyższey pomienionych narodu swego Ruskiego álbo Rossieyskiego wywodow/ y nazwisk iáko nikczemnych y z prawdą sie niezgadzáiących. A to twierdzą iż Russia álbo Ruskie narody z stárádawna Rossieią / to iest / ludem po szerokich częściach świátá rozsianym y rozproszonym názwáne są. A w tym wywodźie Moskwá zgadza sie z Greckimi stárodawnymi Historykámi/ ktorzy też wszystkich Sarmatow Nomadámi/ to iest/ z mieyscá ná mieysce sie przenoszącymi y Sporámi / to iest / Rosproszonymi y Rozsianymi názywáią / co też káżdy pilnie czytáiąc pismá święte v Prorokow naydzie / ktorzy pospolicie słowá Rossiania vżywáią / gdy o rosproszeniu narodow mowią.

A Ruskie

A Ruſkie álbo Roſſieyſkie narody z ſwoimi iezyká Sławáńſkiego obywátelmi wietßą cześć Europy/ y Aziey niktore kąty poczawßy od morzá Lodowátego áż do morzá miedzyziemſkiego y Adriatyckiego/ gdzie Weneckie dzierżáwy/ Tákże od Liflantckiego/ Pruſkiego/ álbo Baltickiego/ y Wenedickiego morzá/ áż do Kaſpiyſkiego/ Pontſkiego/ Ezeiſkiego/ Heleſpontſkiego ꝛc. morzá poſiáły y nápełniły/ ácz ſie też mieyſcámi inße narody iáko Litwá/ Lotwá/ Tátárowie/ Grekowie/ Włoßy/ y Niemcy miedzy Sławakámi według przyległości y rozności kráin zmießáły.

Ale ſkądkolwiek Ruſſacy y inße Ruſkie narody imie y nazwiſko máią/ tedy wßyſcy Sławáńſkiego iezyká vżywáią/ y wßyſcy iuß ſą Chrześciánámi/ iedni według obrzedow (ktorych ieſt wietßa cześć Greckich/ iáko Moſkwá/ Białoruſſacy Litewſcy/ Bolgarowie/ Boſnowie/ Serbowie ꝛc. Drudzy według Rzymſkiego powßechnego Kościołá nauki/ iáko Polacy/ Mazurowie/ Czechowie/ Morawcy/ Karwáci/ Dalmatowie/ Pomorcycy/ Slężacy/ Karintiowie/ Stiriowie/ Raguſſowie y inßych wiele narodow Sławieńskiego Ruskiego iezyká vżywáiących.

Odonacer X. Ruſkie Rzym wziął według Długoßá. Volateranus záś libro 2. Odoacer vir Italus.

Piße też Długoß w Kronice ſwoiey ná kárcie 25. w kſięgach pierwßych/ Iß Odonacer Xiąże Ruskie Rzymu dobył y trzymał go/ Com ia też nálazł v Wolaterana lib. 2. Ale to Xiąże zowie imieniem Odoacer máło odmieniwßy/ wßákże go nie Rusinem zowie/ ále Włochem/ y iáko z pomocą Gotow Rzym wziął/ y panował w nim lat 14. A w tym ſie niechay Długoß z Wolateranem ſpráwuie/ ia ſie w ich rzecz niewdáie/ mieli látá.

A tych Ruſſakow cześć naprzod nád morzem czarnym Ponte Euxinem y nád Tanais álbo Donem y Wolgą rzekámi oſiádłá/ Drudzy/ ná co ſie iednoſtáynie Kroniki Ruskie zgadzáią/ nád Dunayskimi brzegámi kráiny opánowáli/ gdzie teras Wegierskie y Bulgárskie ziemie/ ktore won czás Norci álbo Norici názywano. A potym drugie narody Ruskie Sławáńskie po rożnych ſie kráinach roſpoſtarli y roſproßyli/ ktorzy rozmáitymi imionámi od Rzek/ Kráiow y Xiążąt ſwoich rozno ſą názwáni/ iáko Wolgarowie álbo Bulgárowie y Wołyńcy od Wolgi/ Morawcy od Morawy Rzeki/ álbo od Morata Xiążęciá/ Połoczánie od Poloty rzeki/ etc. Czechowie od Czechá/ Polacy od pol álbo od Polanow narodow drugich Ruskich/ ktorzy w tych kráinach gdzie dziś Kijow/ oſſady ſwoie mieli/ á potym gdy nád Dunáiem oſiedli/ wygnáli ich Wołoßy s tych tám kráin/ A drudzy z tegoż narodu nád Wisłą pod Niemcámi/ y nád Odrą pod Saſſami kráiny mocą opáno-

cą opáno

cą opánowáli z Xiążeciem ſwoim Lechem/ od ktorego áż do tych czáſow nas Lechámi/ á Turcy Lechtámi/ Węgrowie Lengiebami/ Litwá y Zmodź Lynkámi/ Lotwá Leiſſami názywáią. Drugich też zwano Drewłanámi od Drew/ iß miedzy láſſy w gęſtych y zárosłych puſzczach mießkáli.

Dregowicy záś nád Dźwiną byli/ Drudzy nád Deſną y Sułą rzekámi Siewierſkimi/ Drudzy gdzie ſie Dniepr y Wolga poczyna/ Krzywiczány byli názwáni/ ktorych było głowne Miáſto Smoleńſko. Tákże Serbowie/ Karwaci/ Bielánie/ Pomorcycy y inße Sławienſkiego iezyká narody Ruſkie/ roznymi przezwiſkámi od roznych kráin y Xiążąt ſą názwáne/ wßákże pewnych Hiſtoryi o ich ſpráwach mieć nie możemy áż do Kyiá/ Scieká/ y Korewá Xiążąt.

Kiy álbo Kig/ Sciek/ Korew Bráciá Xiążetá Ruſkie/ Libeda Sioſtrá ich.

Ten Kiy álbo Kig/ Scieg y Korewo Xiążetá Ruſkie byli bráciá rodzeni á czwarta ich Sioſtrá Lebeda álbo Lebed z narodu y potomſtwá Jafetowego/ y Moſochá Syná iego. A ci pánuiąc nád Ruſkimi narody Miáſtá y Zamki ku obronie zákłádáć y budowáć poczeli. Kiy álbo Kig ſtárßy/ Zamek y Miáſto Kijow od ſwego imienia nád rzeką Dnieprem záłożył/ gdzie potym byłá głowá y sławna ſtolicá Jedynowładſtwá Ruſkiego.

Kijow.

Wtory Brát Sciek niedáleko od Kijowá zbudował Zamek y Miáſto ná gorze Sciekáwice od ſwego imienia. Tákże też Korewo trzeci Brát ich Korewice w vdzielnym ſwoim Xięſtwie záłożył/ ktory potym Wyſſegrodem zwano. A ſioſtrá ich Libeda nád rzeką Lbiedą oſſády ſwoie vgruntowawßy/ támże Zamek Libiec álbo Lubiec zbudowáłá ná kopcu wynioſłym.

Sciekáwice. Korewicá. Wyſſegrod. Libeda Lubiec.

Ci Xiążetá przednieyße rodzoni bráciá mieli drugich Xiążąt pod ſwoią mocą niemáło/ ktorzy poſpolicie v nich Hetmány bywáli/ s tych był przednieyßy Rádzim/ od ktorego ſą názwáni Rádzimczánie/ nád rzeką ſaſſu/ Wiátko od ktorego Wiátczánie/ nád rzeką Wolgą y Wijatką/ Duleba od ktorego Dulebiánie nád Bugiem/ ktorych dziś Luczany zowiemy/ ále ty narody Ruſkie/ ktore z Rodzimá/ z Duleby/ y z Wyiatká wywod miáły/ obyczáiem zwierzecym w leſiech mießkáli/ á s krewnymi bez wßelkiey rozności y wſtydu/ iáko ſie ktoremu podobáło poſpolicie ſię złączáły/ o czym Kroniki Ruſkie/ Długoß y Miechouius lib. 1. cap. 4. fo. 6. ßerzey świádczą.

Rádzimczánie. Wiátczánie. Dulebiánie nád Bugiem.

Potym gdy trzey Bráciá przerzeczeni Xiążetá Ruſkie/ Kiy/ Sciek/ y Korewo żywot z śmiercią przemienili/ ſynowie y potomkowie ich po nich długi wiek káżdy ná ſwoim vdziale ſpokoynie pánowáli/ áß po tym ná ich mieyſcá Oſkald/ Aſkolt álbo Oſkolod y Dyr Xiążetá z ichże narodu náſtąpili.

O tym też czytay Długoßá Miechowſſá y Cromerá lib. 2. in Piaſto.

Drudzy

Drudzy záś Ruſacy w pułnocnych kráinach ßeroko nád Jeziorem Jlmen álbo Jlmer/ ktorego ieſt wßerz ośm/ á wzdłuż dwánaście mil náßych/ ſiedzieli. A ći Nowogrod wielki nád Wolchową rzeką/ ktora teras ſrzodkiem Miáſtá idzie/ zbudowáli/ á Goſtomiſſela z poſrzodku ſiebie zá Xiążę obráli. A táka byłá wten czás możność Wielkonowogrodzan/ y wták wielkiey ważnośći y mniemániu v poſtronnych to Miáſto Wielki Nowogrod było/ iß Crantius Niemiecki Hiſtorik lib.1.cap.1. táką przypowieść o nich wſpomina. Quis poteſt contra Deum & magnam Nouogrodiam? Y kto może álbo ſmie co vczynić przećiw Bogu y wielkiemu Nowogrodowi.

Crantius lib.1. cap.1. Geogr.

Náyduie ſie tez w Kronikach Ruſkich ſtárodawnych/ iß Koſſerowie (ktorzy wiedzieć niemożem co zá narodu byli) niktorym częśćiam Ruſkich kráin zdawná pánowáli/ á miáſto dani y hołdu z káżdego domu bielczáne álbo wiewiorcze ſkorki wybieráli/ tákże też Waregowie albo Waragi pánowáli im czás niemáły/ o ktorych Waregach coby zacz byli/ rozmáite ſą mniemánia/ bo y Ruſkie Kroniki okrom ſámego ich nazwiſká dálßego/ o nich wywodu nieczynią. Ale ponieważ Moſkwá WielkoNowogrodzánie/ y Pſkowiánie Baltyckie Morze/ ktore Pruſſy/ Swecią/ Dánią/ Liflanty/ Filandią y część Moſkiewſkich kráin oblewa/ wareczkie morie álbo wareczkim morzem názywáią/ tedy ſie rzecz zda być podobna/ iß álbo Swedſkie/ álbo Duńſkie y Pruſkie Xiążetá dla przyległośći ſpolnych gránic v nich pánowáli.

Jeſt też Wagria Miáſto z dawná wielmi sławne od Wandalitow záłożone niedáleko od Lubku ná gránicách Holſáckich/ od ktorego też Miáſtá Baltickie Morze Wareckim być miánowáne niktorzy mniemáią.

Aiż Wandalitowie tegoż Słowieńſkiego iezyká według zdánia niektorych Hiſtorykow vżywáli/ á onych czáſow bárzo możni wpáńſtwach ſwoich z Rycerſką dzielnośćią byli/ zda ſie być rzecz podobna/ iß Ruſſacy wten czás ſtychże Wagrow álbo Waragow y Wandalitow z narodu ſwego Słáwienſkiego Xiążetá ſobie wybráli/ y zwierzchność im nád páńſtwy Ruſkimi zlećili. Bo gdy w Ruśi ná południe leżącey Oſkałd y Dir potomkowie Kijowi ná Kijowſkim Xieſtwie pánowáli/ narody Ruſkie ßeroko ſie w pułnocnych y wſchodnich kráinach rozmnożyły/ á będąc długo bez zwierzchnych przełożonych ſpolnymi nienawiśćiámi zápaleni/ ßkodliwe roſterki/ y domowe woyny o zwierzchność y przełożeńſtwo ná Xiążęce ſtany społnie miedzy ſobą záczynáli/ co obaczywßy Goſtomiſſel

Rádá Goſtomiſſelowá.

ſtomiſſel mąż zacny/ roſtropny y wielkiego záwołánia w Nowogrodzie/ począł im rádzić/ iß ponieważ ſie zgodzić niemogli ná wybránie Xiążęciá s poſrzodku ſiebie dla rozności ſtanow/ Aby posłáli do Waregow/ á trzech Brátow Xiążąt Wareckich/ ktorzy ná ten czás dzielnośćią Rycerſką sławni byli/ áby ná páńſtwo Ruſkie wybráli y przywabili.

Te mądrą poráde Goſtomiſſelowe pochwaliwßy Ruſſacy/ wypráwili záras posły do Waragow y do Xiążąt ich/ mowiąc ták ſproſta/ Jß Ziemiá y páńſtwo náße ieſt wielkie/ y okwite/ á ſpráwy w nim niemáß/ podźćie wy a pánuycie y władaycie nád námi.

Rzecz posłow Ruſkich do Xiążąt Wareckich.

To poſelſtwo przyiąwßy wdziecznie Xiążętá trzey Waraczcy Bráćia rodzeni/ Rurik/ Sineus álbo Siniew/ y Truwor álbo Trubor wypráwili ſie do Ruśi záraz z Posłámi roku od ſtworzenia świátá według rachunku Ruſkiego 6370. ktory ſie zda być Cromerowi od Chriſtuſá 861. A gdy przyiecháli do Ruſkich gránic z wielką chęćią od wßech ſtanow Roſieyſkich byli przyięći/ á záras páńſtwo Ruskie dobrowolnie od ludu wolnego podáne ná trzy częśći trzey bráćia Xiążętá miedzy ſie podzielili. Rurik ſtárßy Xieſtwo Nowogrodá wielkiego wziął w vdział/ á Stolice ſwoie ná wyſpie Jeziorá Ladogi (ktorego ieſt wßerz mil 60. á wzdłuż ſto/ iák Herberſtein piße) trzydzieśći y ſiedm mil od Nowogrodá wielkiego záłożył.

Vide Cromerum lib. 3. A toby miáło być według Cariona lib. 3. Monar. 4. Ætatis 3. zá Ludowiká wtorego Ceſarzá Niemieckiego czwartego ſyna Lotariuſſowe°. Ruryk Xiążę Wielgo Nowogrodzkie.

Sinaus záś álbo Syniew oſiadł kráiny Ruskie nád Biáłym Jeziorem/ ktorego ieſt wßerz y wdłuż mil dwánaście/ od Nowogrodá wielkiego/ y od Moskwy miáſtá mil ſto.

Sinaus Białe Jezioro opánował.

Nád tymże Jeziorem/ w ktore/ iáko sławią rzek 360. wpada/ á iedná tylko Soſná rzeká z niego wychodzi/ przerzeczone Xiążę Sinaus Zamek ſwoy ſtołeczny y miáſto zbudował/ gdzie też Xiądz wielki Moskiewski dźiśieyßy ſkárbow ſwoich/ dla beſpiecznośći mieyſcá/ wietßą część zwykł chowáć.

Cromerus lib. 2. in Piaſto, Miechouius lib. 1. cap. 16. fol. 17. Herberſt. fol. 3. &c. Ta rzeká Soſna/ za Mologo miáſteczkiem niżey 4. mile w Wolge wpada.

Trzecie Xiążę Warackie Truwor álbo Trubor wziął Xieſtwo Pleskowskie álbo Pskowskie w vdział trzydzieśći y ßeść mil od Wielkiego Nowogrodá/ á ſtolice ſwoie záłożył w Sworcech álbo w Jzborku/ á według Miechouiuſſá w Zborku/ ktory ono náßy zá ſpráwą Kniáźiá Alexandra Połubienskie° byli wzięli/ Roku 1566. ále go odzierżeć nievmieli.

Truwor Xiążę Pſkowſkie.

Swiádczą Kroniki Ruskie/ iß ći trzey Bráćia Rurik/ Sinaus y Truwor Xiążętá przerzeczone wywod narodu ſwego pewną genealogią wiedli z Rzymskich Pánow Ceſarskie° pokolenia/

O tym też czytay Herberſteinem fol. 3. comét. moſch. Moſkiewſcy Kniaziowie z Rzymian narod ſwoy wywodzą.

od ktorych też wielcy Kniaziowie Moſkiewſcy / y dziſieyßy Iwan Waſilewic Rod ſwoy być z Rzymian twierdzą / co ieſliby ták było / tedyby ći Xiążętá potomkámi Palemoná álbo Publiuſſa Liboná Rzymſkiego Xiążęćiá / álbo towárzyßámi iego być muſieli / ktory w ty ſtrony pułnocne / gdzie dziś Zmodź / Iflanci álbo Lotwá y Litwá / z pięćią ſet Slachty Rzymſkiey / y cztermi Familiámi przednieyßymi Vrſynow / Columnow / Ceſarinow / y Kitauruſſow w Okrętach przez Angelſki y Baltycki Ocean ćiáſnośćiámi Zundſkimi dziwnym loſſem Bożym przyżeglował.

Waragia w Sabaudiey Włoſkiey kráinie ziemicá. Eius regionis Cornelius Agrippa meminit, in oratione decima funebri Principis Auſtriacorum Margaritæ.

Jeſt też ziemicá Waragia álbo Weragia w páńſtwie Safoyſkiego Xiążęćiá miedzy Włoſką y Francuſką Ziemią / od Latobrogow y Wokonciow niedáleko / ktora też w on czás byłá prouincią Rzymſką / s tey ieſli ty Xiążętá z Pálemonem w ty ſtrony pułnocne przyżeglowáły / tedy ſie Weragiyſkimi álbo Waragſkimi Xiążęty od Włoſkiey oyczyzny Waragiey zwáli / á kráinę Lotewſką w on czás Waragią miánowáli / w ktorey (gdy Palemon w Zmodźi y w Litwie z drugimi Rzymiány oſiadł) opánowáli. A s tych Wragow álbo Waragow Ruſſacy tych trzech Xiążąt bráciey pomienionych Ruriká / Sinauſſa y Truworá ná páńſtwá Ruſkie wzieli. Acz Ruſſacy y Latopißcze ich coby zacz byli y iákich ludźi Waregowie powiedzieć nieumieią: bo zgołá ták ſproſtą Kronikę ſwoie poczynáią / Posłáłá dźie Ruś do Wragow mowiąc / podźćie wy pánuyćie y władayćie nád námi etc. á przyczyn y wywodow żadnych nieczynią / bo tego ich w on czás dowćip niezniosł / gdyż Hiſtoria wielkiego doświádczenia á rozmáitych kśiąg czytánia y porády potrzebuie / kto ią chce dowodnie á rzetelnie ná świátło wywieść / iákośmy ſie y my w tym wywodzie Ruſkich y Litewſkich narodow długo zmyſłą wodzić y mozgiem kręćić muſieli / ßczerze vśiłuiąc do ſkutku rzecz przedśię wziętą przywieść.

Sinaus ná Białym Iezierze vmárł.

Truwor Xiąże Pſkowſkie y Bieloiezierſkie vmárł.

Gdy tedy Rurik pánował ná Wielkonowogrodſkim Xieſtwie w Ladodze / á Truwor ná Pſkowſkim w Zborſku / álbo Izborku / Trzeći Brát ich Sinaus ná Białym Jezierze vmárł bez potomſtwá / niewykonawßy ná Páńſtwie Ruſkim Biełoiezierſkim iedno dwie Lećie. Ktorego Xieſtwá władzą po nim Truwor Brát Xiąże Pſkowſkie przyiął / Ale y ten nie długo ſie ná puśćiźnie wyſiedział / bo w rok po Sinauſie Bráćie vmárł w Pleſkowie álbo we Pſkowie / Támże obyczáiem Pogáńſkim pod wyniosło vſutą Mogiłą pochowan. A Ruryk ſtárßy Brát Xiąże Wielgonowogrodſkie po nich oboie

Xieſtwá

Xieſtwá y Biełoiezierſkie / y Pſkowſkie opánował / potym dworzánom ſwoim y przyiaciołom zásłużonym Zamki w Ruſkich ziemiach porozdawał / iednemu Smolenſk / drugiemu Połocko / Muroml / Białe Jezioro / Roſtow etc.

Oſkołod y Dyr Potomkowie Kijowi Xiążętá Ruſkich Ziem ná południe leżących / á iáko w Greciey woiowáli y Conſtantinopolá dobywáli.

NA Ruśi ná południe leżącey ná Kijowſkim Xieſtwie Oſkołod y Dyr potomkowie Kijowi w ten czás wielmożnie pánowáli / ći zebrawßy wielkie Woyſko Ruſkie / iáko ich Latopißcze ſtáre świádczą / w naczyniu wodnym w okrętach y w galerach / y Wićinach / ciągnęli do Greciey czarnym Morzem / álbo Pontem Euxinem / y obegnáli Czarygrod / álbo Conſtantinopole / á gdy Grekowie inßey nádzieie / y pomocy okrom w Pánu Bogu niemieli / modlili ſie vſtáwicznie / áby ich z onego ſrogiego oblężenia od Ruſſakow wyzwolił / w tym Patriarchá Sergius wziąwßy ſukienkę Panny Mariey / ktora tám byłá miedzy inßymi reliquiámi vczćiwie chowána / (iák Kroniká Ruſka wſpomina) omoczył ią w Morzu / y záraz ſie Morze wzburzyło / iż ſie Okręty Ruſkie rozbiły / ták iż Oſkołod y Dzir Xiążętá Kijowſkie w máłey drużynie ledwo ſie do Kijowá wroćili.

O tym też czytay Luitprandum / et Zonarum / w Kronikach Greckich.

Rurik vmárł.

Olech opiekun Rurikowego Syná Ihora.

Oſkołod y Dzir zábići.

Vmárł potym Rurik Xiąże Wielgonowogrodzkie / Pſkowſkie y Biełoiezierſkie / A Syna Ihora zoſtáwił / ktorego ze wßyſtkim páńſtwem Ruſkim zlećił w opiekę Olechowi niktoremu krewnemu ſwoiemu / ktory vſłyßawßy / iż Oſkołod y Dzir wroćili ſie do Kijowá ſtráćiwßy Armatę pod Konſtantinopolem przes potop / záraz w naczyniu wodnym wziąwßy z ſobą Ikora Rurikowicá / przyciągnął do Kijowá Dnieprem rzeką / y wyzwał do ſiebie ná rozmowę przyiacielſką Oſkołoda / y Dzirá Xiążąt Kijowſkich / ktorzy nic ſie nieprzyiacielſkiego od ſwoich nieſpodziewáiąc / w máłym poczćie wyiecháli do obozu Olechowego y Ikorowego nád Dniepr. Tám Olech vkazał im Ikorá mowiąc / iż to ieſt dziedzic wßyſtkich Xieſtw Ruſkich Syn Rurikow / á mnie krewny / á zátym obudwu Xiążąt Brátow Oſkołoda y Dzira tuż przed ſobą kazał zábić / y opánował Kijow y wßyſtkie Ruſkie Xieſtwá do niego należące / ták iż ßeroko ná wſchod / ná pułnocy y ná południe páńſtwo y iedynowładztwo ſwoie rośćiągnął /

gnął/ wiele kráin przyległych mocą y fortelámi do posłuszeńſtwá ſwoiego y Ihorowego przypędziwszy.

Genealogia Xiążąt Moſkiewſkich y Ruſkich.

A ták ſie potomſtwo włáſnych Xiążąt Ruſkich Kijowſkich/ y Korewowicow w Oſkołodzie y Dzirze/ gdy ich Olech zdrádą pobił/ dokończyło/ á z Xiążąt Wareckich inßy Kniáziowie od Ikorá áż do dźiſieyßego wielkiego Xiędzá Moſkiewſkiego nową ſie genealogią poczęli.

Olech ná Drewlany woyne podnosi.

Ciągnął potym z woyſkiem Olech ná Drewlany z Ikorem/ ktorzy też byli narodu Ruſkiego/ y podbiwßy ich pod moc ſwoię/ hołd ná nich vłożył. A gdy po zwycięſtwie weſela vżywał w Kijowie/ kazał do ſiebie przywieść koniá/ w ktorym ſie nawięcey kochał/ y wezwawßy wießczkow pytał ich/ coby o tym koniu rozumieli/ ktorzy przyßedwßy rzekli/ iß tobie wielki Kniáziu od tego Koniá ſmierć podiąć/ przeto go kazał od ſiebie odwieść y oſobno chowáć. A zebrawßy więtße woyſko z ziem Ruſkich ciągnął wodną Armatą przez czarne Morze do Konſtantinopola/ ktorego wielką mocą dobywał/ vſtáwicznie morzem y ziemią ná báſzty y ná mury ſturmuiąc. Ktorego wielkiego gwałtu Ceſarz Conſtantinopolſki niemogąc wytrzymáć/ á pomocy ná odſiec znikąd ſie nieſpodziewał/ przeiednał Olechá wielkimi dárámi/ odkupuiąc pokoy/ á proßąc áby od obleżenia odſtąpił: Co też Olech/ widząc trudne dobycie miáſtá/ dárámi vbłagány vczynił/ á dawßy przymierze Ceſárzowi Greckiemu/ y nárádziwßy ſie z nim/ zoſtáwił tam (ják Ruś piße) Scit ſwoy álbo Herb z Tarczą ná pámiątkę potomną. A ten podobno Herb álbo Scit miedzy inßymi dáwnościámi tym kßtałtem iákiego dziś Moſkiewſki vżywa iam ſam tymi włáſnymi oczymá widział Roku 1575. nád Bramą Gálátſką przeciw Konſtantinopolowi/ po ſtároświecku málowány/ wiſząc ſie w Bacie proſto od hakow ßubienice Wiſniewieckiego pod mury Galatſkie/ gdzie kletki drzewiáne ſtoią/ ále te Brame teraz zábudowano/ tylko przedſie Herb ná kßtałt Moſkiewſkiey pogonicy málowány dobrze znáć.

Wrozbá Olechowi o Koniu. *Olech Conſtantinopole obległ.* *Olech dárámi Ceſárzá Greckiego vblágan.*

Potym ſie wrocił z Czarygrodá do Kijowá Olech czáſu Jeſieni/ y wſpomniał ná onego Koniá ſwoiego/ od ktorego mu Wießczkowie ſmierć podiąć práktykowáli/ y kazał go przywieść do ſiebie/ á gdy mu powiedziano/ iß iuß był zdechł w iego niebytności/ kazał ſie prowádzić do kośći iego/ áby ie vyźrzał/ á przyßedwßy ná mieyſce gdzie ony kośći leżały/ vſiadł ná nich/ á drugie Kroniki pißą y Herberſtein/ iß nogą won

gą w on łeb Końſki vderzył/ mowiąc/ Otośćie mi práktykowáli ſmierć podiąć od tego Koniá/ á on iuß iáko widźićie zdechł/ niechciałbych by ták y Praktikarzow potkáło/ á gdy to wyrzekł wnet żmijá iádowita z onego łbá kuńſkiego wyſkoczyłá y viádłá go w nogę/ y od tego vmárł/ wykonawßy ná Páńſtwie Kijowſkim/ Nowogrodzkim/ Pſkowſkim/ Izborſkim y Biełoiezierſkim lat trzydzieśći y trzy/ pogrzebion ná Scekáwicy gorze obyczáiem Pogáńſkim.

Olech według Praktyki vmárł.

Ihor Rurikowic Wielki Kniáź y Jedynowładziec Ziem Ruſkich.

PO ſmierći Olechowey Ihor álbo Igor Rurikowicz począł pánowáć ná Kijowie/ wielkim Nowogrodzie/ ná Pleſkowie álbo ná Pſkowie/ ná Białymiezierze/ y ná wßyſtkich Xięſtwach y Ziemiach Ruſkich/ w zachodnich/ pułnocnych y ná południe leżących/ A ießcze zá żywotá Olechowego opiekuná ſwego poiął ſobie w małżeńſki ſtan Olchę Práwnuczkę Goſtomiſſelowę ze Pſkowá. Ná Drewlany dań wielką á nieznośną włożył/ więtßą niß Olech iego Opiekun. A zebrawßy wielkie woyſká/ ciągnął dáley Morzem do Greciey/ gdzie Nicomedią y Heracteą Miáſtá sławne obległ y opalił/ y kráin wiele Greckiego Ceſárzá Romaná ſplundrował w Bitiniey y w Poncie/ á gdy wielką mocą do Konſtantinopolá ćiągnął/ máiąc s ſobą po piętnaśćie kroć tyſiąc okrętow/ y inßego naczynia wodnego/ zebrał ſie przećiw im Romanus Ceſarz Grecki z pomocą Rzymſką/ y inßych Pánow Chrześćiáńſkich/ á ſtoczywßy ſrogą bitwę z Ruſką Armatą ná Morzu czarnym/ y poráził wielkie woyſká Ruſkie ná głowę/ ták iß Ikor ledwo z trzecią częśćią Armaty do Kijowá vßedł/ y wziął potym przymierze z Ceſárzem Greckim. O tym poráženiu Ikorowym Látopißcze Ruſkie wzmianki nieczynią/ Ale Luitprandus zacny Hiſtoryk rerum per Europam geſtarum lib. 5. cap. 6. piße/ iß Ingerus Ruski Krol/ ták go on zowie chcąc rzec Ikorus álbo Igorus/ gdy z wielką Armatą ciągnął do Konſtantinopolá wodną bitwą był porázon od Romaná Ceſárzá Konſtantinopolskiego/ y wielką poraßką był odbity y odpędzony od Czárygrodá.

Zonaras też Grecki Hiſtorik Annalium Greciæ tomo 3. niemiániąc Xiążęciá Igora piße/ iß Ruſacy/ ktorych on Roſſami zowie/ quindecies mille nauium, máiąc s ſobą piętnaśćie kroć tyſiący okrętow

Konſtantinopolá dobywáli / gdzie od Grekow tak ſrogo byli porażeni / iż s ták wielkiey lidzby Okretow máło ſie ich vwiozło / á ná potym ſie Ruſacy od naiázdow do Greciey wſciągáli. A Jhor Wielki Kniáź wrociwſzy ſie od Konſtantinopola do Kijowá wypráwił ſie ná Drewlany w máłym poczcie ludźi / chcąc do nich znowu pobory wybieráć. Tedy Drewlánie z Xiążęciem ſwoim Niſkinią / á według niktorych Malditem názwánym / poczeli myſlić / coby około tych częſtych poborow y wyderkow / á iákoby ſie s ták cieſzkiey niewoley wybić / y mowili miedzy ſobą / kiedy ſie Wilk wnęci w Owce / tedy wſzyſtko ſtádo roſproſzy / Przeto widząc Igorá w máłey druzynie / vderzyli nań gwałtem ná vroćiſczu v Miáſtá Koreſtená / y zábił go Xiążę Drewlanſkie Maldit álbo Niſkinia / támże pogrzebion w Koroſtenie pod mogiłą wyniosłą vſſutą / Roku od ſtworzenia Świátá 6458. według rachunku.

Jáko ſie Olha pomſciłá nád Drewlany ſmierći Małżonká ſwoiego Jhora.

PO zábiciu od Drewlanow Małżonká ſwoiego Jhorá Rurikowicá Xieżná Holha z Synem iedynym Swentosłáwem Páńſtwá Ruſkie Wielkonowogrodſkie y Kijowſkie wzięłá w ſwoie ſpráwe / ktora nieiáko białey głowy mdła płeć / ále iáko nayporządnieyſzy Monarcha rządziłá y ze wſzyſtkich ſtron od naiázdow nieprzyiaćielſkich Aſadmowi y Cieltowi Woiewodom krewnym zábitego Małżonká ſwego vkrayne obrony zlećiwſzy / obwárowáłá.

Potym Drewlánie zhárdziawſzy w wolnośći y vrągáiąc Kijowiánom iſz ich Páná zábili / posłáli do Olhy dwádzieśćiá oſob zacnych námawiáiąc ią łágodnie / á potym grożąc y chcąc ią do tego przymuśić / áby zá ich Xiążę Drewlanſkie Niſkinię / á według niktorych Maldita w małżeńſki ſtan poſzłá / ktorych oná wysłuchawſzy / kazáłá doł głęboki we dworze wykopác / y wſzyſtkich onych Posłow weń żywych wrzućić / potym ſámá náchyliwſzy ſie nád dołem / pytáłá ich / iáko ſie tám macie Pánowie Swátowie y kazáłá ich ziemią żywych záwálić. To ſpráwiwſzy / zárázem Gońcá do Drewlanow wypráwiłá / dziekuiąc im zá to / iſz ſie o nie iáko o Wdowę oſierociáłą ſtáráią / mowiąc też / iſz ia iuſz Małżonká ſwego z martwych wſkrześić niemogę / á iżem ieſzcze młodá wáſzemu ſie Xiążęciu w małżeńſki ſtan niezbraniam / tylko po mie według moiego ſtanu poślicie ludźi zacnieyſzych / y w wietſzych pocztach / nie iáko pierwſzych. Drewlánie to vsłyſzawſzy z wielką rádośćią wypráwili do Holhy piećdzieſiąt ſtárſzych Boiárzow álbo Pánow rádnych przebránych / Drudzy kłádą czteridzieśći ſcziosou ſwietnym poczćie.

Ktorzy gdy do Kijowá przyiácháli w łodziach y w naczyniu wodnym rozmáitym Rzeką Dnieprem / kazáłá Kniáźniá Holha dla nich łáźnią wielką nágotowáć / y posłáłá do nich proſząc áby ſie w łáźni z tego trudu y dálekiey drogi wypoczęli / y ochędożyli / á potym áby s poſelſtwem do niey przyſzli. Oni będąc tey wdzięczności rádźi / ſzli do łáźniey / á gdy ſie płokáć / y winnikámi aieie wochwoch chwoſtáć poczeli / kazáłá łáźnią słomą y chroſtem wkoło otoczyć y zápalić / ták iſz wſzyſcy / y s sługámi ſwoimi ogniem gwałtownym zgorzeli / A Olha zárаz Posłow ſwoich do Drewlanow posłáłá / opowiádáiąc iſz iuſz do nich iedzie / chcąc być małżonką ich Xiążęciu / á im Pánią / iedno áby nágotowáli miodow doſtátek dla iey przyiázdu / iżby według ſlubu ſwego Małżonkowi pierwſzemu Jhorowi Trizne / iák w ten czás zwano vmárłych obchody / álbo ſtype odpráwiłá / Drzewlánie będąc temu rádźi / iſz iuſz wſzyſtkie Xieſtwá Ruſkie ich Xiążęcin / z ták wielką Małżonką będą podáne / zá ktorym powodem nád Ruſſaki wzaiem / będąc pirwey poddánymi / Pány być mieli / wnet w Choreſtenie głownym mieſcie ſwoim / Miody y ták wielkie doſtátki ná sławne weſele zgotowáli / Holha też iáko obiecáłá / z Kijowſką Sláchtą / mężámi do bitwy przebránymi / ná czás náznáczony / do Choroſcienia przyiácháłá / A Drewlánie w ſwietnych pocztach ku niey wyiáchawſzy / przyieli ią z wielką rádośćią / y poczeli potym pytáć / gdzieby ich pierwſzy y wtorzy posłowie byli / á oná odpowiádziáłá iſz zá nią inſzą drogą po lekku z ſkárbámi iádą / przez mieyſcá ſwiádome iáko Oyczycy / Wyzwoliłá potym ſobie v nich iſz poſzłá ná mieyſce / gdzie iey mąż pierwſzy Jhor Rurikowic Xiążę był pogrzebiony / bo go támże w Choroſtinie Drewlánie byli zábili y pogrzebli / á przyſzedſzy nád Mogiłę / poczęłá bárdzo rzewno płákáć / y odpráwiwſzy Trizne / iák Ruś piſze / Mężowi ſwoiemu / kazáłá ná onym mieyſcu wyſokim Mogiłę vſypáć / Y rzekli iey Drewlánie / Hoſpodze Knieinio / Muza twoieho zabilijeſmo / iſz on był niemiłoſciw / kako wolk drapiezny owce / á Holha zákrywſzy y zmyśliwſzy gniew w ſercu zámilkłá / á vbrawſzy ſie w ſwietne ſzáty / iáko ná weſele / poczęłá czeſtowáć Drewlanow / á

ſwoim

ſwoim Boiárom wßyſtkim zákazáłá miodu pić/ á skoro ſie Drewlánie wßyſcy popili/ wnet bes wieśći kazáłá ich Kijánom ſwoim Bohatirom ſcináć/ mordowáć/ kłoć/ bić/ ſiec/ y zábijáć/ y zábito ich w ten czás pieć tyſiecy/ A ſpráwiwßy to/ y powetowawßy ſmierći Męzá ſwoiego/ záłoſną ſwádzbe Drewlanom zoſtáwiłá/ á ſámá ſie do Kijowá wroćiłá.

Holha z woyſkiem przećiw Drewlánom.

Potym zebrawßy wielkie woysko w Kijowie ná drugie láto/ wypráwiłá ſie z Synem ſwoim Swentosławem Jhorowiczem przećiw Drewlánom/ zápráwuiąc go áby ſie y on też pomśćił zábićia Oycá ſwoiego Jhorá/ á porázìwßy woyská Drewlanskie/ oſtátki vciekáiących s poboiſcza goniłá áż do Choroſtená Zamku głownego/ gdzie ſie byłá wielkość Drewlanow záwárłá/ ktorym obleżenim cáły Rok dręczyłá w Zamku Choroſćienie/ á widząc iż trudno było mocą Miáſtá y Zamku doſtáć/ dla twárdośći z przyrodzenia mieyſcá/ vdáłá ſie do fortelu przemyſlnego/ y posłáłá do Mießczan y do Grodzan/ mowiąc/ iużem ſie pomśćiłá ſmierći męzá ſwego/ wßákże od was nie odſtąpie/ áż mi iáką táką dań poſtąpicie/ á niechcę więtßego podatku/ Tylko mi daycie teraz zá dań po trzy Gołębie/ á po trzy Wroble. Drewlánie s chęćią chudzinowie ſpełnili wnet condicie/ A Holha onym Gołębiom y Wroblom roskazáłá w ogony wplátáć knoty/ z śiárką y z żagwią/ y zápaliwßy żagiew/ puśćiłá ich wieczor/ ták káżdy gołąb do ſwego domu y gołębincá/ á wroble w ſtrzeche álbo pod dáchy zwykłe z ogniem názad z woyská Ruskiego przyleciawßy/ w kilkudzieſiąt mieſcach Zamek y Miáſto zápalili zárázem. A Holha też w ten czás do ſturmu ze wßyſtkich ſtron/ z ogromnym krzykiem y hukiem przypuśćiłá/ gdzie z zapalonego Zamku vciekáiących wielkość Drewlánow pobito/ poſieczono/ y potopiono/ á drudzy z żonámi/ y z dziatkámi pogorzeli/ inßych záś bárdzo wiele do Kijowá w niewolą odwiedziono/ á drugich iáko bydło rozprzedano. A ták Holha pomśćiwßy ſie ſmierći męzá ſwoiego znácznie/ y dobywßy wßyſtkich Zamkow inßych Drewlanskich/ ktore ſie iey zá tym ſtráchem/ y przemysłem niezwykłym áni słycháným/ dobrowolnie podawáły/ wroćiłá ſie do Kijowá z wielkim weſſelim z Synem ſwoim Swentosławem Czarewicem.

Holha Choroſten obległá.

Fortel Holhy przemyſlny.

Choroſten Wroble y Gołębie zápalili.

Potym Roku od ſtworzenia Swiátá 6463. wypráwiłá ſie wielkim koßtem w Okretach do Konſtantinopolá/ y przyßedwßy z dworem ſwoim Ruskich Boiar do Ceſárzá Greckiego Janá Zemiſki oddáłá mu wielkie dáry/ ktory ią wielkim doſtátkiem w Konſtantinopolu częſtował/ y ważył/ á pod dobrą myſl vyzrußony/

Holha do Conſtantinopolá.

vrodą y sławą iey zwyćieſtw/ tudzież ßerokośćią páńſtwá Ruſkiego/ rzekł iey: Godnaś być Xiężno Holha ná Ceſárſtwie Greckim z námi/ w tym náßym Mieśćie ſtołecznym Cárigrodzie/ y námawiał ią w Małżeńſki ſtan/ bo wdowcem będąc żony niemiał. A Holha mu ná to odpowiedziáłá: Ceſarzu ia ieſtem Pogánką/ á tum przyiácháłá/ ábych ſie wiáry wáßey Chrześciánſkiey náuczyłá/ A ieſliby mię chćiał poiąć/ ochrzći mię. Náuczył ią tedy Patriarcha Konſtantinopolſki w Wierze Chrześciánſkiey/ A potym ią z wielą Boiar Ruſkich ochrzcił/ A ſam Ceſár Jan/ iáko go prośiłá/ był Oycem iey Chrzeſnym/ z inßemi Xiążęty Greckimi/ y dał iey imie Helená/ iáko y pierwßey Ceſárzowey ſwoiey/ y błogosłáwił iey Pátriarcha/ mowiąc: Błogosłáwionaś ty miedzy Niewiáſtámi Ruſkimi/ ábowiem cie będą błogosłáwić Synowie Ruſcy w poſlednim rodzáiu wnukow twoich.

Olha ſie ochrzciłá.

Błogosłáwieńſtwo Holhy.

A potym wezwał ią do ſiebie Ceſſar po chrzćie ná cześć/ y rzekł iey/ żem ia ciebie Heleno obrał/ iákoś mi ſámá obiecáłá ſobie zá małżonkę ná Ceſárſtwo Greckie/ á Helená mu odpowiedziáłá/ y iákoż mię maß poiąć ochrzciwßy mię ſam iáko Ociec/ y názwawßy mię ſobie corką/ gdyż w zakonie Chrześciánſkim/ y v Pogánow to ieſt rzecz obrzydliwa y niesłycháná/ áby miał oćiec corkę poymowáć. Rzekł iey Ceſarz/ przechytrzyłáś mię Holha. Dał iey potym dáry złote/ ſrzebrzne/ zaryſnice/ y ßáty iedwabne y Złotogłowowe/ á Holha mu s Kijowá obiecáłá przysłáć Woſkow/ ſkor y czeladzi niewolney. Szłá záś do Patriarchy proßąc go o Błogosłáwieńſtwo ná dom ſwoy/ mowiąc/ Syn moy Swentosław ieſt Pogánin/ y ludzie wßyſcy ſą Pogáni/ niech mię Pan zbáwi wßyſtkiego złego/ A Patriarchá rzekł do niey: Corko moiá wierna w Chriſtuſie/ żeś ſie ochrzćiłá/ y w Chriſtuſá ieſteś obleczona/ Ten cie ſam wybáwić ma/ iákoż y zbáwił pierwßy narod Noego w Korabiu z HUR Chaldeyſkiego/ y od Abimelechá/ Lotá od Sodomczykow/ Moizeßá z ludem Jſraelſkim od Pharaoná y z domu niewoley/ Dawidá od Saula/ Daniela z paßczeki Lwow/ trzech młodzieńcow Sidrachá/ Miſacha y Abdenago z piecá ogniſtego/ ták też y ciebie wybáwi/ á to rzekßy dał iey błogosłáwieńſtwo y Presbitera/ Holha też ze wßyſtkim dworem ſwoim wſiadßy w okręty wroćiłá ſie bezpiecznie do Kijowá. O czym Zonaras Grecki Hiſtorik annalium to. 3. ßerzey piſze. A tá Holha álbo Helena napirwßa byłá chrześciánką miedzy Ruſią/ y wiele Rusakow do Chriſtuſa nawroćiłá/ Dla tego iż też Ruś przyrownawa ią ku Słońcu/ Bo iáko Słońce Swiát

oświeca/

Olha Ceſárzá oßukáłá.

Drugie błogosłáwieńſtwo Holhy od Patriarchy.

Abrama/ Geneſis 11 cap. 12.15. et 20.

Lota/ Gen 19

1 Pet. 2. Eſa. 13. Hier. 50.

Amos 4.

Moizeßa/ Exodi 14. Dawida/ Regum 15 19 20 22.

Daniela. Dani. cap. 6. etc.

Zonaras Annal. To. 3.

oſwieca / ták też oná Chrztem ſwietym / Ruſkie narody naprzod oſwieciłá. Ale syná Swentosławá żadnym ſpoſobem do Chrztu / y do vznánia prawdziwego Bogá przywieść niemogłá / Bo był bárdzo waleczny / y wßyſtek ſie był ná Ricerſki żywot vdał / dla czego ſie y Mátce wymawiał / iß gdybych ſie ia ochrzcił / Lud moy y towárzyßy moi tego nie będą chcieć vczynić / y odſtąpią mie / á ia ſtim będę woiował y oyczyzny bronił? A ták wielkiey dzielności / y ćwiczenia Ricerſkiego był przerzeczony Swentosław / iß ſkoro lat ſwoich dorosł / záwżdy w polu z Ricerſtwem ſwoim mießkał / żadnych zawad y prożnych ſprzetow w woyſku ſwoim niedopuścił wozić / ná oſtátek áni kotłow / áni żadnego naczynia kuchennego żaden iego żołnierz nie miewał / wędzone mięſo tylko á chleb ſuchy ſam ze wßyſtkimi záwżdy iadał / Namiotu y ſam nie znał / okrom Kotarhy á opończey / ná gołey ziemi pod Niebem ſiadał / tákże ſiodło álbo iárczak pod głowę włożywßy legał / będąc Monarchą wßyſtkich Ziem Ruſkich / przeto też roſkoßnych Grekow snádnie bijał / y ich páńſtwá poſiadał.

Cwiczenie Ricerſkie y cierpliwość woienna Swantosławowá.

Swantosław Jhorowic Wielki Kniáź álbo Carz Kijowſki / Pereaſławſki / etc. Jedynowładziec wßyſtkiey Rusi / Roku 6463.

Swantoſław álbo Swentoſław / Greckie Kroniki zowia go Swendoslabem.

SWantosław Jhorowic wnuk Rurikow gdy mu Matká Olha / álbo Helená ochrzczona / wßyſtkie Xięſtwá Ruſkie / Kijowſkie / WielgoNowogrodzkie / Pſkowſkie / Biełoiezierſkie / y inße w zupełną władzą puściłá / zebrał wielkie woyſko z Ziem ſwoich / á naprzod ná Kozary álbo Koſſery ludzi Ruſkiego narodu / ktorzy mu ſie z mocy wybijáli / ciągnął y dobył Zamku ich głownego / ktory Bieławieſią zwano / ſamych też Kozarow z Xiążęciem ich poráziwßy do posłußeńſtwá przywiodł / y dań ná nich vłożył / O czym Długoß y Miechouius lib. 2. cap. 3. fol. 24 świádczą.

Tey wypráwy Ruſkie Kroniki nie máią ná Koſſary.
Swantoſław Kozarow zhołdował.

Potym według Kronik Ruſkich y Polſkich zebrawßy wielkie woyſko ciągnał ná Bulgary áż zá Dunay / ktorych kilo kroć znácznie poráziwßy / wziął pod nimi ośmdzieſiąt Zamkow nád Dunáiem / á ſwoimi Ruſakámi wßyſtki oſádziwßy / w Pereasławiu Stolicę ſwoich pańſtw záłożył / á do Mátki Holhy y do Pánow ſwoich rádnych Kijowſkich wskazał mowiąc / iż w Pereasławiu ieſt vlubiona Stolicá moiá / w poſrzodku Krolestw moich / Bo

Wtora wypráwá ná Bulgary zá Dunay.
Swantoſław 80. Zamkow po Dunayſkich wziął.
Stolicá Swętoſł zowá w Pereaſławiu.

ich / Bo mi tu z Greciey przywożą Złoto / Srebro / Kleinoty / Páwłoki / Winá / y rozmáite owoce / z Węgier też Złoto / ſrebro / y konie dobre / z Ruśi / ſkory / miody / woſki / y czeladź niewolną.

A w tym czáſie Piecinigowie s tych kráin gdzie Litwá z Gotow / Jatwieżow / Połowcow / y Alanow zmießany / przyciągnęli do Kijowá / y oblegli Miáſto / á ná Zamku Kijowſkim záwárłá ſie byłá Holha z Jaropołkiem / Holhą / y z Włodimirzem trzemi wnukámi / synámi Swentosławowymi / do ktorego Holha posłáłá o pretki ratunek / mowiąc / ty cudzych Ziem ßukaß / á mnie mátki twoiey y z ſynámi twoimi Piecinigowie máło nie wzięli / bo iuß byli odciągneli / iák Miechouius piße / vsłyßawßy wieść od Ruſkich iezykow / iákoby ſie ná nich Swentosław z wielkim woyſkiem przybliżał / ále Kroniká ruſka ſwiádczy / iß Swentosław richło przyßedł z Pereasławia z Rycerſtwem ſwoim / rozgromił y rozegnał Piecynigi / wßákże w Kijowie ácz go mátká z Boiárámi vſilnie żądáłá / niechciał mießkáć / A gdy ſie do Peresławia wracał / rzekłá mátká Holha / Juß iuż ſynu miłu ia vmrę / ty mnie gdziekolwiek będzieß chciał pochowaß / y ták (iákoby wieſczá śmierci ſwoiey) dniá trzeciego vmárłá / pochowána w Kijowie / ktorey potym kości Włodimirz wnuk ochrzściwßy ſie / zá święte podniosł y ieſt miedzy święte policzona / przez Patriarchę Konſtantinopolſkiego / dzień iey Ruś święci iedennaſtego dniá Lipcá Mieſiącá.

Piecinigowie Pſkow oblegli.
Holha vmárłá.

A Swentosław po śmierci mátki ſwoiey Holhy álbo Heleny rozdzielił Xięſtwá Ruſkie trzem ſynom ſwoim / Jaropołkowi dał Kijow / Oldze álbo Olhowi Drewlany z Zamkiem Choroſtienem / y z Pereasławem / Włodimirzowi Nowogrod wielki / Bo Nowogrodzánie z namowy niktorey niewiáſty Dobrynie Włodimirzá zá Xiążę ſobie vproſili / Bowiem był w Nowogrodzie wielkim Mießczánin ieden Kaluſczá álbo Káluſczá Malec przezwiſkiem / Ten miał dwie Corce / Dobrynę y Maluſkę / Maluſka v Xiężny Holhy byłá w Fraucimerze klucznicza / s ktorą miał Swántosław Włodymirzá.

Rozdziały ſynow Swantosławowych

Ták tedy Syny opátrzywßy Swantosław y rozdzieliwßy im Xięſtwá porządnie / niemogł gnuśnieć w pokoiu / znowu ſie wypráwił do Bulgáriey / A ciągnąc nád czarnym morzem przez Dácką álbo Wołoską Ziemię / przepráwił ſie przez Dunay / gdzie miáſto głowne Bulgarskie Pereasław rzeczone / gwałtownym ſturmem wziął y opánował. Potym Baſſilowi y Conſtantinowi Ceſarzom Greckim woynę opowiedział roku od Chriſtuſá Páná 972. według rachunku Miechouiuſſowego y Długoſſowe° / wtárgnął tedy

Swantoſław znowu do Bulgáriey.

Swantoſław do Greciey.

gnął tedy do Greciey z woyſkiem Ruſkim/ Ale Ceſſárowie Greccy Baſili y Conſtantinus / záraz do niego posły wyprawili / proſząc pokoiu y przymierza/ á iákoby wiele ludu miał w woyſku ſwoim/ żądáli od niego wiedźieć/ obiecuiąc mu/ iż według liczby ludźi woyſká iego dań ná káżdego Ruśiná głowę chcieli dáć / odkupuiąc pokoy / ále ſkoro ſie wywiedźieli liczby Zołnierzow iego / wnet też woyſká ſwoie Greckie ſpiſſáli / y wiedli przećiw Swentosłáwowi/ A gdy ſie obiedwie woyſká przećiwko ſobie ściągnęły/ vlękli ſie Ruſſacy wielkośći Grekow / ktorych gdy Swentosław obaczył zátrwożonych w boiáźni / rzekł ták / Iż mieyſcá nie widzę o Ruſacy / ktoreby tu nas beſpiecznie y zákryć y záchowáć przed nieprzyiacioły nąszymi mogło / A Ziemie y sławy Ruſkiey w ręce nieprzyiaćielſkie podáć / nigdym tego w vmysł ſwoy nieprzypuſzczał / Zás przećiw tym nieprzyiaciołom mężnie á ſtale woiuiąc/ álbo śmierć vczćiwą podiąć / álbo sławę nieśmiertelną odnieść/ pewna rzecz ieſt. Abowiem ieſli przeważnie dokázuiac y mężnie woiuiąc vmrę/ imienia ſwego nieśmiertelność/ á ieſli vciekę/ wieczną ſromotę y háńbę ſtąd odnioſę. A iż mi ſie wielkośćią nieprzyiaćiol ogárnionemu vćiekáć niegodźi/ y wymknąć ſie prożno/ przeto ia mężnie á ſtátecznie będę ſtał / á głowę moię ná pierwſzym potkániu / zá oyczyznę wſzyſtkim niebeſpiecznośćiam záſtáwię y záłożę.

Fortel Grecki przećiw Ruſſakom chytry ále prożny.

Rzecz Swentoslawowá do ricerſtwá.

O tym czytay Herberſteinu.

Ták te rzecz Swentosławowę Herberſtein fol. 5. de rebus Moſchouiticis s ſtárey Kroniki Moſkiewſkiey/ ktorey ia też Exemplarz mam / opiſſuie. A Zołnierze y wſzyſtko woyſko Ruſkie/ co byli pierwey ſtrwożeni / tą rzeczą Xiążęćiá ſwego / iáko przybićim nowey pomocy pośileni / záraz iednoſtáynie krzyknęli / mowiąc / Hey gdźie Hołowa twoiá Czarſka / tám y nąszá niech będźie: Nátychmiaſt tedy pośiliwſzy Ricerſtwo / z wielkim pędem rzućili ſie y gwałtownie vderzyli ná przećiw ſtoiące woyſko Greckie/ á przerwawſzy y przebiwſzy vprzeymą nawálnośćią ich vſzykowáne/ zwyćięſtwo otrzymáli/ vćiekáiące y ſtrwożone Ruſacy bili/ śiekli/ drugich imáli. Potym vżywáiąc zwyćięſtwá Swantosław Greckie páńſtwá burzył / plundrował y puſtoſzył. A gdy go inſze Xiążętá dárámi błagáły / odkupuiąc pokoy / á Swentosław Złotá y Panadokmi Kleinotow (iáko ich Ruſkie Kroniki miánuią) niechćiał bráć y gárdźił nimi / A tylko ſzáty y broni / zbroie / Tarcze / Miecze od Grekow przysłáne przyimował.

Ochotá Ruſſakow.

Zwyćięſtwo Ruſſakow nád Greki.

Panadokmi.

Táką wielką cnotą y dźielnośćią iego Greckie narody poruſzone/ przyſzedwſzy do Ceſárzow y Xiążąt ſwoich mowili y wołáli / y my pod tákim Krolem prágniemy y chcemy być/ ktory nie złoto/ ále broń y zbroię więcey miłuie.

Czym ſobie Swantoſław Greki zniewolił.

A gdy ſie z woyſkiem Swentosław przybliżał do Konſtantinopolá/ Grekowie odkupuiąc ſie wielką dáńią / od gránic go Greckich odwroćili / iż ich więcey nie woiował / wſzákże z wielkimi łupámi / y ſtádámi Wielbłądow obćiążonych złotem / y rozmáitymi ſkárbámi wroćił ſie do Bulgáriey. Tego Swentosłáwá Zonaras ſtárodawny Hiſtorik Tom. 3. Swentosłabem zowie. A gdy ſie do Pereasłáwia Ruſkiego y do Kijowá wracał/ wielkimi łupámi obćiążony / záſtąpili mu Piecinigowie/ s ktoremi ſie Swentosław śmiele podkał ná mieyſcu złym/ á do bitwy ſtoczenia nieprzyſtoynym / Támże porážony y poimány ieſt. Poimánemu Xiążę Piecinigowſkie Kura álbo Kures rzeczony kazał głowę śiąć / á z ſczałbatki głowy iego dał ſobie czáſſę vczynić / y opráwiwſzy ią złotem/ dał text táki ná niey wyryć / SZVKAIAC CVDZEGO SVVOIE STRACIL: Y záwżdy kiedy chćiał być przerzeczony Kures dobrey myśli s tey czáſſe pijał / wznawiáiąc sławę ſwego zwyćięſtwá y pámięć.

Swantoſław od Conſtantinopolá dáńią poſtąpioną odwrocon.

Swentoſław porázony y śćięty od Piecinigow.

Czáſſá z ſczałbatki Swentosławowey.

O tych Piecinigach / ktorych Zonaras Grek Paćinnikámi zowie/ A Wapouius Pewćinámi / coby zacz byli / wyżſzey naydźieſz około wywodu Połowcow y Iatwieżow pobrátynow Litewſkich/ ktorych wony czáſy rozmáitymi przezwiſkámi miánowano. A ten Kures Xiążę był włáſny Litwin/ wczym go imię ie° wydawa.

O ſpolnych zaboyſtwach Brátow Synow Swentoſłáwowych.

PO śmierći Swantosłáwá Rurikowicá Iedynowłáyce Ruſkiego / Synowie iego trzey ácz byli dobrze y porządnie zá żywotá Oycowſkiego Xięſtwy Ruſkimi podźieleni/ y opátrzeni/ niemogli ſie miedzy ſobą zgodźić. A naprzod Swadołt iáki przednieyſzy Pan rádny niebosczyká Swentosłáwá przyiáchawſzy ná Kijow do Iarozełká Xiążęćiá Kijowſkiego ſtárſzego z brátow/ począł mu vśilnie rádźić/ áby Holhe brátá wygnał z Xięſtwá Drewlanſkiego y Pereasłáwſkiego / máiąc nań waśń/ iż mu był ſyná rzeczonego Lute Olech zábił w łowiech.

Swadolt drugi Achitophel

Ták tedy Iaropołk Swadołtową rádą poduſzczony / podniosł woynę ná Brátá/ y poráźił woyſko iego Drewlanſkie / á Olech ſámo Xiążę vćiekáiąc z pogromu ná Zamek ſwoy Waraż (według Miechouiuſſa) niemogł ſie wćiſnąć przed wielkim tumultem ludu

Tego Zamku Herberſtein nie mánuie/ ſámi Kronika Kijowſka/ tylko Dlugos/ Miechouius/ y niktore Kroniki Ruſkie.

tem Ludu vciekáiącego. A ták od Zołnierzow Jaropołkowych do Zamku ſturmuiących/ z moſtu wyſokiego miedzy inßymi zepchnion/ á gdy wiele ludu nań vpádło/ nędznie był zátłoczony y zádußony/ Roku od ſtworzenia Swiátá 6485. A Jaropełk vbieżawßy Zamek Waraż y opánowawßy go/ kazał Brátá Olechá ßukáć/ ktorego pod moſtem miedzy trupámi ledwo trzeciego dniá náleziono vmárłego/ zá vkazánim iednego Drewlaniná/ á kazawßy go przed ſiebie przynieść/ rzekł do Swadołka pátrząc ná trup Braterſki: Swadołcie/ otoś tego pożądał. Potym go pochowano w Owruczey.

Owrucza.

Włodimirz do Waregow vciekł/ álbo do Swecyey/ álbo do Dániey.

Vsłyßawßy to Włodimirz iß Jaropełk Olhę Brátá zábił/ zárázem z Nowogrodá wielkiego vciekł zá Morze do Waregow/ A Jaropełk przyciągnąwßy s Kijowá do Nowogrodá/ namieſtniká ſwoiego ná Xieſtwie Nowogrodzkim przełożył/ y ták ſie vdziáłał Jedynowłaidcą wßyſtkiey Ruśi/ opánowawßy wßyſtkie Xieſtwá Brátow ſwoich/ iedrego zábiwßy/ á drugiego wyſtráßywßy. Ale Włodimirz wziąwßy ná pomoc Waregow/ wrocił ſie do ſwoiego Xieſtwá/ gdzie namieſtniká Jaropołkowego z Nowogrodá wypędził/ á ſwoiego niiákiego Dobrynię przełożył/ á ſam zebrawßy więtße woyſko z Ruſſakow/ á złączywßy ie z Waregámi Brátu Jaropołkowi woynę opowiedział/ vprzedzáiąc go w tym/ bo wiedział/ że też Jaropełk miał woynę przeciw iemu podnieść.

Włodimirz Nowogrod wielki odiſkał.

A w tym czáſie posłał do Rechwoldá Xiążeciá Pſkowſkiego/ (ktory też był z Waregow ná to Xieſtwo przyßedł) proßąc v niego Corki Rochmidy w małżeńſtwo. Ale Rochmidá iß wiedziáłá/ Włodimirzá być nieprawego łożá/ (Bo go Swentosław z Maluſſą miłoſnicą miał) niechciáłá ná to pozwolić/ ále zá Jaropełká Brátá iego y nieprzyiacielá w małżeńſtwo ſie bráłá/ od ktorego też dziewoſłebow oczekiwáłá.

Rechwold Xiążę Pſkowſkie zábity.

Potym Włodimirz rozgniewawßy ſie iß był wzgárdzon/ wnet z onym woyſkiem gotowym/ ná Rechwoldá Pſkowſkiego podniosł woynę/ ktorego poráziwßy dobył Pſkowá/ á ſámego Rechwoldá y dwu Synow zábił przy nim/ Rochmidę też poniewoli ſobie wziął w małżeńſtwo.

Pſkow álbo Pleſkow Włodimirz wziął.

Potym záraz świeżym zwycieſtwem y przybáwieniem Pſkowſkiego Xieſtwá pośilony do Kijowá przeciw Brátu Jaropołkowi ciągnął/ á gdy mu Jaropełk nieśmiał polá ſtáwić/ záwárł ſie w Kijowie/ Włodimirz też Kijowá vśilnie dobywał/ ále iß go wyrozumiał trudno mocą doſtáć/ wypráwił

Włodimirz Kijow obległ.

wypráwił táiemnego Posłańcá do Bludá naywiernieyßego Páná rádnego Jaropołkowego/ ktorego zowiąc Oycem y obiecuiąc wielkie dáry/ prośił áby mu dodał rády/ ktorymby ſpoſobem Jaropełká brátá mogł zábić.

Wyrozumiawßy tedy prośbę y żądánie Włodymirowo Blud Woiewodá/ obiecał mu Páná ſwego zábić/ dodawßy rády Włodimirzowi/ áby Zamku Kijowskiego vſilnie dobywał/ A Jaropełká Páná ſwego zdrádliwie nápominał/ áby w Zamku niemießkał/ powiádáiąc mu iß iuß wiele Kijowian iego sług do Włodimirzá przyſtało/ y ná iego ſie zdrowie náſádziło.

Blud zdraycá.

Ták Jaropełk zdradliwą namową Bludową zwiedziony vciekł s Kijowá do Rodenu Zamku/ ktory leżał ná vściu rzeki Jurſy/ gdzie ſie być przeſpiecznym zdrowia ſwego rozumiał/ y od gwałtu Włodimirzowego. A w tym Włodimirz dobywßy Kijowá/ y oſádziwßy go ſwoimi Nowogrodzány/ y Waragámi/ ciągnął z woyſkiem zá brátem Jaropołkiem/ y obległ go w Zamku Rodenie/ á ná błánki y ná wieże vſtáwicznie kazał ßturmowáć niemáły czás/ zá czym żołnierze y Rycerſtwo Jaropołkowe długim obleżeniem/ głodem y vſtáwiczną trwogą ſtrapieni y znędzeni/ ná podánie wołáli/ niemogąc dłużey cierpieć oney nędze.

Roden zamek ſtáry Ruſki/ dziś go nieznáć.

Kijow wziął Włodymirz.

Y począł rádzić Blud Jaropołkowi znowu/ áby pokoiu v Brátá nád ſię dáleko mocnieyßego prośił/ do Włodimirzá też potáiemnie wſkazał/ iß mu iuß wnet chce brátá wydáć/ y przedeń przywieść. Ták Jaropołk vsłuchawßy przewrotney rády Bludowey/ podał ſie w moc ná łáſkę y ná wolą Brátu Włodimirzowi/ táką kondicią dobrowolnie ofiáruiąc/ iß coby mu kolwiek z łáſki ſwoiey poſtąpił/ w dzierżáwę ná wychowánie/ ná tym chciał wdzięcznie przeſtáć. A gdy ſie tá kondicia podobáłá Włodimirzowi/ wnet Blud począł nápominác Páná/ áby do Włodimirzá Brátá wyßedł/ á podał ſię/ Czego mu záś Weraſt odrugi Pan Rádny odradzał/ Ale Jaropełk zániedbawßy zdrowey rády Weraſkowey/ vsłuchał Bludá/ y wyßedł do Brátá/ á ſkoro wychodził z Brámy/ wnet od dwu Waragow zábity ieſt/ ná co ſam Włodimirz z iedney wieże pátrzał. A widząc iuß Jaropełká Brátá zábitego/ zárázem do Zamku Zołnierzow ſwoich Waragow hurmem puścił/ Zonę Brátá zábitego Greczkę zgwałcił/ s ktorą Jaropełk tákże/ poki ießcze Mnißką álbo Czernicą byłá/ przedtym niż ią zá żonę poiął/ miał Syná/ Tym tedy ſpoſobem dla łákomey chćiwośći pánowánia Jaropełk Olha Brátá/ á Jaropełká záś Włodimirz zábił.

zdrádá.

Járopołk zábity.

Wßetecnne łotrowſtwo.

Niemieni ſie wyrok P. Chryſtuſow/ kto mieczem woiuie etc. Matth. 26. Gen. 9. cap.

Włodi-

Włodimirz wielki Swentosłáwowic Jedynowłaicá Ruſki pirwſzy Chrześciánin / Roku 6486. według Ruſi od ſtworzenia Swiátá.

WŁodimirz Swantosłáwowic wnuk Jhorow á prawnuk Rurikow / opánowawſzy Xieſtwá Ruſkie Brátow pobitych / Olhy y Jaropełká / wſzyſtkę Ruś pułnocną / wſchodnią / y ná południe leżącą / Białą y Czarną / pod ſwoie moc przywiodł / dla tego ſie piſał Cárzem álbo Krolem / Jednowładcą / y Wielkim Kniáziem wſzyſtkiey Ruśi. Z Nowogrodá też wielkiego do Kijowá Stolicę przeniosł. A czyniąc Bogom ſwoim offiáry / zá duſze Brátow pobitych / Holhy y Jaropełká / bárdzo wiele Báłwanow y Kościołow pogáńſkich w Kijowie y po okolicznych gorach y polach Kijowſkich náſtáwiał / y pobudował / á naprzod Báłwan bárdzo wyſoki poſtáwił Piorunowi álbo Porkunowi / Bogowi gromow / chmur / y łyſkáwic. Ktorego nabożniey z wielką vczciwością chwalił / ſam tułow iego był z drzewá miſternie rzezány / głowę miał ſrzebrzną odlewáną / vſzy złote / nogi żelázne / á w ręku trzymał kámień / ná kształt piorunná pałáiącego / Rubinámi y Carbunculuſſem ozdobiony. Drugie Báłwany były miánowáne / Vſlad / Korſſa / Daſſubá / Stribá / Symaergla / Makoſz / etc. Ktorych Ruſſacy Kumerami iednoſtáynie názywáli / y tym offiáry czynili / y modlitwy Boſkie wyrządzáli.

A od tego Włodimirzá Moſkiewſki ſobie Cárſtwo wſzey Ruśi przypiſſuie.

Báłwan Piorunow.

Jáki był kształt Piorunow.

Tenże Włodimirz zbudował Zamek y miáſto wielkie od ſwego imienia názwáne Włodimirz / miedzy Wolgą y Oką nád Klezmą Rzeką / w kráinie bárdzo hoyney 36. mil zá Moſkwą Miáſtem ku wſchodu Słońcá / y tám Stolicę ſwoię przeniosł z Kijowá / ktora począ wſzy od tego Włodimirzá trwáłá áż do Jwáná Danilowicá Biało Ruſkiego Xiążęciá / á ten potym z Włodimirzá do Moſkwy Stolicę przeniosł. Obrocił potym myśl wſzyſtkę Włodimirz do woyny y Rycerſkiey czuyności / Naprzod podniosł woynę ná Miecłáwá Xiążę Polſkie / y dobył pod nim Przemyſla / y Cirwena Zamkow / y Powiát Radimicki Polſkiego Xieſtwá (ma być podobno Radomſki) podbił pod ſwoię moc / y dań ná nich włożył / ktorą pierwey Polakom dawáli / O czym Długoſz y Miechouius lib. 2. cap. 1. et 3. fol. 24. ⁊c.

Ruſka Stolicá z Kijowá do Włodimirzá á potym do Moſkwy przenieſiona.

Woyná Włodimirzowá ná Polaki.

Zon miał kilko weſpołek Włodimirz / á z Rochmidą Xiężną Pſkowſką / ktorey Oycá Rechwoldá y dwu Brátow zábił / miał Synow

ſynow trzech / Jzasłáwá / Jarosłáwá / Wſewoldá / y dwie Corce z Grecką miał Swantopełką / z Czeſką Xiężną Swatosłáwá y Stanisłáwá / z Bulgarką Boryſſa y Hlebá. Nád ty żony ieſzcze ná Wyſogrodzie chował trzy ſtá nałożnic / á w Beroſtowey y w Sebrach dwie ście / á ná Biełogrodzie trzy ſtá / wſzytkich był poczet 800. Potym Włodimirz będąc iuż zupełnym Jedynowłaycą wſzyſtkiey Ruśi / zebrał wielkie woyſko / s ktorym przepráwiwſzy ſie przez Dunay / opánował Ziemię Bulgarſką / Serbſką / Karwacką / Siedmigrocką / Wijaticzą / Jatwieſką / Dulebſką / y ty kráiny / gdzie dziś Wołoſzy / Multani / y Tatarowie Bobruczcy / á wſzyſtkich do posłuſzeńſtwá ſwego iedną wypráwą przypędził / y dań ná nich vłożył / ktorą pierwey Greckim Ceſſarom dawáli. A gdy ſie tą poſtronną woyną báwił Włodimirz / wtárgnęli do Ruſkich Xieſtw Piecinigowie / y oblegli Białogrod zamek ná ktorym było 300. miłośnic Włodimirzowych / A leżąc pod nim czás niemáły / niemogli Zamku dobyć / y vmyślili ták długo leżeć / áżby oblężeńcow głodem wymorzyli / iákoż ſie iuż chcieli wſzyſcy podáć / áż ieden ſtáry człowiek ich záhámował / á co byłá ieſzcze trochá żywności / s tey kazał dwie kádzi kiſielu rozſczynić / á trzeci ſyty miodowey / to wſzyſtko kazał wywieść Piecinigom do obozu (ktorych też iuż było teſkno prożno leżeć) mowiąc / ieśli tu w polu nie macie żywności co ieść / á to wam Biełogrodzánie z łáſki ſwey przysłáli / poki ſie sámi z Włodimirzem Pánem ſwoim / dla was przygotuią porządniey: Piecinigowie to widząc rozumieli / iż ich trudno głodem wymorzyć / á mocą Zamku nielza dobyć / dla tego odciągnęli od oblężenia / á Biełogrodzánie ſie máłym fortelem wyſzydzili.

Synowie Włodimirzowi.

Nałożnic Włodimirzowych 800. Mało nie zrownał z Salomonem / ktory też miał żon 700. á nałożnic 300. 3. Regum 11.

Fortel Ruſki w oblężeniu.

Potym ſie z więtſzym woyſkiem zebráli Piecinigowie / y ciągnęli do Kijowá / á Włodimirz vsłyſzawſzy o nich też ſie poſpieſzał / áby im odpor dał / y położyli ſie obozem / Piecinigowie z iedney ſtrony rzeki Trubieſſy / A Włodimirz z drugiey ſtrony ſtał z gotowym woyſkiem. Widząc to Piecinigowie / iż ſie im potężnie Włodimirz ſtáwił / nieśmieli náćieráć wſtępnym boiem / ále posłáli do Włodimirzá z táką kondicią / iż ieśliby ſie ktory mąż z woyſká twoiego Ruſkiego chciał obráć ták śmiáłym / ktoryby chciał ſam á ſam z iednym ſtrony náſzey zápaśnikiem Piecinigiem zápáſy iść / tedy Piecinigowie ſwoiego iednego zá wſzyſtkich ſtáwią ná plácu / á ieśli wáſz Ruśin zmoże náſzego Piecinigá / tedy my wam będziemy służyć / ieśli też náſz Piecinig wáſzego Ruśiná ſtłucze / tedy wy nam hołdowáć y służyć będziecie. A ieśli ſie táki zápaśnik nieobierze

Condicie Ruſſakom podáne od Piecinigow.

miedzy wámi / tedy my bedziemy Ruſką Ziemie trzy látá woyowáć / przetoby wam lepiey nieżycząc ſpolney krwie rozlewánia / iednego zá ſiebie wſzyſtkich ná plác przeciw náſzemu zapáſnikowi poſtáwić.

Wysłuchawſzy tego poſelſtwá Włodimirz / fráſował ſie bárdzo / myſląc ſam w ſobie y mowiąc: ieſli nie ſtáwie zápaſniká / będą rozumieć Piecinigowie / iſz w moich Xieſtwach y ieden ſie godny do poiedynkowego boiu niemoże náleść / zá czym wieczna hánbá ná Ruſſakach moich zoſtánie / A ieſli zás poſtáwie ſwego iákiego Ruſſaká / á Piecinig go zmoże / tedy ſromote y ſzkode / ktemu y poddańſtwo Piecinigom vczynić muſze / A gdy ſie o tym zmyſlą gryzł / przyſzedł ieden do niego Pereasłáwiánin mąż ſtáry / mowiąc: Cárzu / Kniázie wieliki Włodimirzu / ieſt v mnie ſyn / ktory ſie może

1. Regum 17. Eccleſ. ca. 46. 1. Macha. 4. Pſalm. 77.

ſkoſztowáć zápáſy z Piecinigiem / Vsłyſzawſzy to Włodimirz / był s tey wdzieczney nowiny weſoł / y kazał onego Mołoycá przed ſiebie przywieść / y pytał go nie ináczey iáko Saul Dawidá / ważyłliby ſie podkáć z Bohatyrem Piecinigow? Ktory zárázem ochotnie wſzyſtko vczynić obiecał zá zdrowie Cárá Włodimirzá / mowiąc: Ja sługá twoy to dziś pokaże / iſz Piecinigowie z Bohatyrem ſwoim przed tobą Carzu przesłáwny będą pohánbieni. Widząc Włodimirz wielką ochotę w máluczkim ciele / Bo ten Pereasłáwiánin / iáko y Długoſz y Miechowius lib. 2. cap. 10. ſwiádczą / był ſrzedniego wzroſtu / wątpił o zwycieſtwie / Wſzákże ſkutek woyny ſzczęściu poruczáiąc / posłał do Piecinigow áby z ſwoim bohatirem ná plác wyſtąpili / á on iuſz z ſwoim czeka ich / Názáiutrz tedy Piecinigowie wſpráwie zſzykowáni ſtoiąc / á ná hárdą kążąc / wysłáli ſwego zápaſniká ná plác náznáczony / chłopá grubego / plecyſtego / rámionámi czerſtwość okázuiącego / y wzroſtu práwie Goliatowego / ktory hárdo ſtoiąc / á plecámi y krokiem ſzermuiąc / wołał ná Ruſaki ſromocąc ich y hánbiąc / á co rychley rownego ſobie / á ieſliby nieſmiał ieden / tedy ſam ná ſie trzech wyzywał. Wyſtąpił tedy on Pereasłáwiánin z woyſká Ruſkie° / chłopek máły / ále záwiązáły / ktorego obaczywſzy Piecinig ſzydził z niego / názywáiąc go żołwiem / wſzákże gdy ku niemu ſmiele Ruſin poſtępował / vchwyćili ſie obádwá zarko wpáſſy / właſnie iáko Dares z Entelluſſem Eneáſowi zápaſnicy / Piecinig gruboſcią ćiáłá / Ruśin zás czerſtwością nárabiał / á iż był chłop wyſoki Piecinig / Ruſſin tym ſie niżey ſchylał / rozwiodſzy ſie vderzył Piecinigá w tłuſty brzuch głową / práwie nád konem áſz vpadł / woyſká zobudwu ſtron ſtały ſpokoynie pátrząc ná onę bieſiádę / chłopká máłego z obrzymem / porwał ſie

Duellum Ruſiná máłego z obrzymem Piecinigiem.

Virgil. in Æne.

Fortel.

wał ſie potym Piecinig / á gniewem wielkim y wſtydem záiuſzony / vderzył gwałtownie kułakiem ná Peresłáwiániná / ále on chybkością nárabiáiąc / vſkoczył mu z rázu prętko y zmieyscá / á Piecinig iáko chłop cieſzki od ſwoiego popędliwego ſtoſſu iſz chybił Ruśiná / potknąwſzy ſie padł o ziemię / á Peresłáwiánin przyſkoczywſzy nie dał mu ſie powtore popráwowáć / ále go záraz oſiodławſzy począł tłuc wſczeki áż mu zeby weſpołek ze krwią pádáły / zátym go zá gárdło vchwyćiwſzy / nieináczey iáko Hercules Anteuſá ták długo duśił / áſz ná onym plácu duſzę z niego wytłoczył. Co obaczywſzy Włodimirz / wnet z woyſkiem Ruſkim krzycząc y hucząc rzućił ſie ná Piecinigi przeciw ſtoiące / á oni widząc ſwe nieſzczęście pierzchnęli po roznych polach. Ruſacy vciekáiących bili / ſiekli / kłoli / imáli / á drugich w Trubieſie rzece topili / á odbiwſzy wielkie połony y łupow rozmáitych wobozie Piecinſkim nábrawſzy / sławne zwycięſtwo przes iednego Pereasłáwiániná (nieináczey iáko żydowie przes Dawidá nád Philiſtinámi) otrzymáli / Y záłożył Włodimirz ná tym brodzie / gdzie ſie to zwycięſtwo ſtáło Pereasław drugi / ná pámiątkę tego / iſz Pereasłáwiánin nád Bohatirem Piecinſkim zwycięſtwo ná onym mieyſcu otrzymał. A onego Młodziencá vczynił Rycerzem sławnym / y Oycá iego człowiekiem zacnym.

Piecynig Obrzym od Ruśiná zábity.

Pieniegowie poráżeni.

Pereasław drugi założon.

Ták gdy Włodimirz był wielkim y sławnym po wſzytkim świecie Monarchą / álbo Jednowładcą wſzyſtkich Ziem Ruſkich / á w Pogáńſtwie bałwany chwaląc bez zakonu żył / przyieżdżáli do niego w poſelſtwach od rozmáitych Krolow / Xiążąt y narodow náuczycielowie rozmáitych wiar / y zakonow / naprzod Machometáni / Tatarowie / Egipcyćy y Arabowie z inſzymi Krolámi Argawenſkimi / námawiáli go / áby ich wiárę y zakon od Machometá podány przyiął / ktory Włodimirz wzgárdził / iſz mu ſie zdał być plugáwy y ſzkárády. Potym od Papieżá Ceſárzow y Xiążąt Rzymſkich álbo Łáćinſkich y Niemieckich był przes częſte posły námawian / áby ich wiárę y zakon Chrześćiáńſki przyiął / Ná co też niechciał pozwolić / iſz Ceremonie Łáćinſkie máło nabożne / y Kośćioły ich niebárdzo ochędożne być mu ſie zdáły. Ná oſtátek był námawian y od Zydow / áby ich Zakon Moizeſzow przyiął / ále niechciał / bo mu ſie Moizeſzowe vſtáwy cieſzkie być zdáły / Tylko posłowie od Greckich Ceſárzow y Patriárchow v niego z wiárą y Ceremoniámi ſwoimi mieiſkie mieyſce mieli.

Posłowie rozmáići do Włodimirzá.

Od Machometanow.

Od Papieżá.

Od Zydow.

Od Grekow.

Wſzákże widząc rożność rozmáitych wiar y zakonow / niechćiał zgołá ná żadną pozwolić / Ale posłow ſwoich dzieſiąćiu wypráwił w dálekie y rozmáite ſtrony świátá / áby ſie o porządkach

Posłowie Włodimirzowi do rozmáitych stron Swiátá.

wiáry y o Ceremoniách wszelkich narodow pilnie wywiádowáli. A naprzod im kazał iácháć do Bulgariey y doświádczyć wiáry ich/ drugich posłał do Rzymu/ inszych do Niemiec do Afriki/ Egiptu/ y do Scitiey/ ktorzy Posłowie przypátrzywszy sie rozmáitych narodow rozmáitych wiar y Ceremoniy/ przyiácháli potym do Konstantinopolá/ y opowiedziano to Cesárzowi Konstantinowi/ y Basilemu/ isz Posłowie od Włodimirzá Monarchy Ruskiego przyszli wiáry przepátrywáć/ co vsłyszawszy Cesárzowie weselili sie s tego/ y okazawszy Posłom wszystkie Ceremonie według Greckich obrzedow/ y vdárowawszy ich odpráwili do Kijowá/ á iszby Pánu swemu lepszą pewność o Greckiey wierze dáć mogli/ posłał

Cirus Philosoph do Kijowá.

z nimi Patriarcha y Konstantin Cesarz Kirá álbo Cirussa Philosophá Greká Męża vczonego/ ktory przyiachawszy do Włodimirzá/ wiele z nim rozmawiał o wierze Chrześciáńskiey/ á potym mu oddał zá vpominek Zapone wielką złotą od Cesárzow swoich/ y od Patriarchow/ ná ktorey był misternie wyryty strászny sąd ostáteczny Boży/ Ktorey przypátruiąc sie Włodimirz/ prosił Philozopha/ áby mu powiedział/ co sie rozumieli ci/ ktorzy iedni ná práwicy Sedziego/ á drudzy ná lewicy stoią/ y powiedział mu Philozoph/ isz ná práwicy bedą stać ci/ ktorzy wierzą w Páná nászego Jesusá Christusá/ y czynią vczynki dobre/ zá co po śmierci wieczny żywot y Krolestwo niebieskie otrzymáią/ á ná lewicy ci stoią/ ktorzy w Bogá niewierzą/ á bez zakonu y wiáry żyiąc złe vczynki dziáłáią y swowolnie żyią/ ci w wiecznym ogniu piekielnym wiecznie potepieni bedą. Włodimirz to vsłyszawszy westchnął y rzekł/ Błogosłáwieni ci ktorzy ná práwicy stáną/ ále o biádá tym ktorzy ná lewicy. Philosoph odpowiedział/ iesli sie

Z máley rzeczy perſuaſio.

ochrzćisz y ty bedziesz ná práwicy/ á iesli w pogáństwie żyć bedziesz/ ná lewicy twoie mieysce y ze wszystkim ludem ziem twoich/ á potym wieczne potepienie. A Włodimirz sie obiecuiąc ochrzćić/ odpráwił go vdárowawszy.

Włodimirz miásto nád Kleźnią stára stolicá po Kijowskiey Ruskiey.

Y przyzwał Panow y Boiar swoich Rádnych do Wołodimirzá miástá nád Kleźnią rzeką leżącego/ do ktorego był stolice z Kijowá przeniosł/ tám im opowiedział/ co z nim zá rozmowiał około wiáry Chrześciáńskiey Kirus Grecki Philosoph/ isz ktoby sie ochrzćił/ vmárwszy ma wstáć z nowu/ y krolowáć ná wieki/ á niewiernym y bezchrześnym ma być po śmierci męká y potepienie wieczne. Ták sie byłá Włodimirzowi z wyobráżenia sądu ostátniego ná oney Zaponie wyrázonego/ Chrześciáńska wiárá

Obrázy.

w serce wpoiłá/ wszákże isz niemiał tákich ludzi nabożnych ktorzy by iego

by iego przedsiewziecie zaraz do skutku byli wiedli/ przeto tego zániedbał.

O tym Kroniki Greckie świádczą/ y Zonaras.

Raphe wziął Włodimirz.

Sabel. lib. 2.

Korsun álbo Koſchim Zamek y Miásto sławne w Taurice Greckie/ gdzie dziś Kirkiel. Tátarski.

A zebrawszy wielkie woysko z wielkich Nowogrodzan y z Kijowian/ wypráwił sie do Tauriki/ ktorą dziś Przekopem zowiemy/ gdzie dobył Kaphy álbo Teodosiey Miástá sławnego pod Grekámi. A potym głowny wszystkiey Tauriki Zamek y Miásto Korssun (ktory Sabellicus lib. 2. Chersoną á Miechouius Korschim zową) leżący w naprzedniejszym Porcie Pontskiego morzá naosobliwszy wten czás Kleinot Cesárzow Greckich obległ/ y dobywał go wszystką mocą czás niemáły/ bo był trudny do niego przystep/ á k temu go Greccy żołnierze przeważnie bronili. Włodimirz potym rokował z oblężeńcámi/ áby sie podáli/ mowiąc: iesli sie dobrowolnie nie podácie/ bede tu stał ieszcze do trzech lat/ áż was dobede/ czego potym prożno bedziecie żáłowáć/ ále Grekowie tey groźby iego niedbáli/ á Włodimirz potym leżał pod Korsunem sześć miesiecy. Gdy iusz tedy oblężeńcow nędzá dokurczyłá/ á przed sie w vporze swoim trwáli/ ieden ich Protopos imieniem Nastasius nápisał ná strzále ty słowá/ Włodimirzu Carzu/ chceszli

Nastasius Protopop zdraycá.

przedzey Zamku tego dobyć/ tedy wiedz o tym/ isz są Rury podziemne ku wschodu Słońcá/ ktorymi idzie wodá słodka do Korssunu/ A ták ty zepsowawszy ty Rury/ odeymiesz wode Korssuniánom/ zá czym sie tobie muszą podáć/ s tym textem strzáłe wystrzelił/ ktora prosto iáko mierzył pádłá przed Namiotem Włodymirzowym/ á gdy ią sobie podáć kazał/ vyźrzał ná niey Pismo

List ná strzále z zamku.

Greckie/ á záwoławszy Tłumáczá/ kazał sobie on text przeczytáć/ s ktorego rzecz słuszną wyrozumiawszy/ rozkazał wnet rury pod ziemią przekopáć/ A zá tym Korsuniánie niedostátkiem wody odietey ściśnieni/ y vdreczeni/ ná łáske z Zamkiem y z Miástem/ y ze wszystką Morską y murową Armat/ podáć sie musieli z Skárbámi Cesarskimi.

Herberstein fol. 75.

Nápisano w stárych Kronikach Ruskich/ czego też Sigismundus Herberstein w księgach swoich o Moskwi fol. 75. stych że Kronik poświadcza/ Isz Nowogrodzánie Russacy z Xięstwá y z Miástá wielkiego Nowogrodá/ gdy cáłe siedm Lat Korsuná w Poncie z Włodimirzem dobywáli/ Małżonki ich steskniwszy sie przyrodzonym Smierzbem y niebytnością długą mężow/ k temu o ich zwroceniu zwątpiwszy/ mniemáiąc isz iusz

Przygodá Nowogrodzka.

ná Woynách poginęli/ Sług swoich y Niewolnikow zá Małżonki spoimowáły/ Potym gdy sie Nowogrodzánie dobywszy Korsunu wrocili do wielkiego Nowogrodá/ y Bramy Korssunskiey

wrotá

Bramy z Korsunu y dzwon wielki do Nowogrodá przyniesion.

wrotá miedziáne ná znák zwycięstwá y bárdzo wielki dzwon (ktory y dziś iest v przednieyszego Ruskiego Kościołá támże w Nowogrodzie) s sobą przywieźli / słudzy y niewolnicy pánow swoich / ktorych żony były spoimowáły / do miástá puścić niechcieli / y wzburzywszy się przeciw własnym Pánom / odbić ich bronią vsiłowáli / á gdy z nimi Pánowie Rycerską bronią bitwę zwiedli / otrzymáli nád nimi gorę Niewolnicy / áż zá porádą iednego stárcá porzuciwszy broń Rycerską / száble y miecze / kije / y bicze álbo puhi iáko ná niewolniki wzieli / ktorych sie dopiero Niewolnicy vlękneli / wspomniawszy iż ich pierwey pánowie tákimi kijámi y puhamy karáli / nie száblámi / y ták záraz z miástá y s polá poczęli vciekáć / áż przyszli ná iedno błotne mieysce nád Mologą rzeką leżące od Vglicza dwie mili / y tám sie okopáli / y Zamek zbudowáli / chcąc sie pánom swoim obronić / ále Pánowie dobywszy ich / iednych powieszáli / drugich poczwiertowáli / y godnymi mękámi według zasługi potrácili.

Słudzy ná Pány.

Fortel ná niewolniki.

Chłopigrod nád Mologą.

Iustin' lib. 2. Herodotus in Melp.

Przygodá Scitow Ruskiey podobna.

Tey też własnie podobną Historią opisuie Iustinus ex Trogo Pompeio lib. 2. y Herodotus in Melpomene / o Tatarach / álbo Scitach / gdy ich tákże słudzy zwrácáiących sie po siedmiu lat z woyny do domow y do ich żon własnych (ktore iuż byli niewolnicy spoimowáli) puścić niechcieli / iáko nieprzyiacioł y przychodniow / áż ich tákże po długich bitwach z nimi zwiedzionych kiymi / rozgámi y puhami rospłoszyli etc. Ale do rzeczy przerwáney przystępuię.

Włodimirz Taurikę wszystkę opánował.

Włodimirz záś dostawszy przes przymuszone zá odięciem wody poddánie Korssunu Miástá y Zamku sławnego portowego / insze wszystkie Zamki y Miásteczká / y wszystkę Taurikę wyspę pod moc swoię snadnie podbił y opánował / z wielkim stráchem wszystkiey Greciey / y wypráwił Posły swoie do Konstantiná y Basiliusza Cesárzow Konstantinopolskich / Synow Janá Zemiski / Roku od stworzenia swiátá 6496. oznaymuiąc im to / iż Korssun ich sławny Zamek y Miásto portowe wziął ze wszystką Tauriką / á słysząc iż macie Siostrę / dáycie mi ią zá żonę / á iesliż nie chcecie / vczynię ták wászemu Konstantinopolowi y inszym Greckim Zamkom / iákom Korssunowi vczynił. Cesárzowie odpowiedzieli / iż sie niegodzi y nie słuszna rzecz nam Chrześciáńskim Monarchom zá ciebie Pogáńskie Xiążę Siostrę rodzoną oddáć / ále iesli sie ochrzcisz w wiárę nászę Chrześciáńską / á do Christussá prawdziwego Bogá / odstąpiwszy Bałwánow / przystániesz / tedy my tobie Siostry nászey w małżeństwo swiętym bronić nie będziemy. Vsłyszawszy

szawszy to Włodimirz / rzekł / iżem ia pierwey słał do was Posły / ktorzy mi opowiedzieli / y porządną spráwę dáli / o wászym zakonie / ktory mi sie podobał / y iest mi miła wiárá y Ceremonie wásze / A ták przyszlicie Biskupá ktoryby mię ochrzcił / á sámi záras przyiedźcie y z Siostrą swoią do mnie / álbo mi ią przyslicie w małżeństwo / á ia wam Korssun y kráinę wszystkę Taurická y Pontską wrocę / Vsłyszawszy tę wdzięczną odpowiedź Konstanti y Basili Cesárzowie / weselili sie wielką rádością / y poczęli Siostrę Annę z prośbą námawiáć / iżby szła w małżeństwo zá Włodimirzá / czego sie oná vsilnie wzbraniáłá. Brácia iey záś powiedzieli / nie poydzieszli / pewnie co Korssuniánom y Taurikánom wszystkim vczynił / vczyni to y Grekom / á ieszcze sie gorzey tey zelżywości nád námi mścić będzie / A iesli przes cię Bog Ruskie ziemie Chrztem swiętym oświeci / A Grecką ziemię / tymże twoim Małżeństwem od plundrowánia wyzwoli / wieczną sławę y niesmiertelne Błogosłáwieństwo stąd tobie vrośćie.

Ná to rzekłá Anná Cesárzowná s płáczem / Niech sie wola Páńska sstánie / á wsiadwszy v Konstantinopolá w Okręty / prowádzili ią Brácia Cesárzowie / iák Długosz y Miechouius piszą / do Korssuna z wielkim Orszakiem Xiążąt Greckich y Fraucimeru / ktorych Włodimirz wdzięcznie przyiąwszy / skoro Cesárzownę ná Páłac Korsunskiego Zamku wprowádzono / záraz nań przyszłá nagła slepotá / iż ná oczy olsnął / snać z woley Bożey / y począł wątpić iesliby sie miał ochrzcić álbo nie / Bo mniemał / iżby go Bogowie iego dla tego przedsięwzięcia skáráli. Ale Cesárzowná posłáłá do niego mowiąc / iesli sie nie ochrzcisz / niezbędzieś slepoty. A ták Roku od stworzenia Swiátá / według rachunku Ruskiego 6496. á od Christusá według Długoszá y Miechouiussą 990. á Cromerus lib. 3. kłádzie 6497. á od Christusá ráchuie 980. Włodimirz Swentosłáwowic Wnuk Ihorow y Holhy Práwnuk Rurikow iest ochrzczon w Korssunie ná Wiárę Grecką Chrześciáńską. A gdy nań Arcibiskup Korssański rękę położył / Błogosłáwiąc mu / áby przyiął Duchá swiętego / záraz iákoby łuská z oczu iego spádłá / y przeyrzał iásno / á dał chwałę Bogu / mowiąc / Terazem poznał prawdziwego Bogá / Chrzcili sie też przy nim Boiárowie / Zołnierze / y wszystko Rycerstwo iego Ruskie / á sámemu Włodimirzowi dano imię nowe Greckie ná Chrzcie Basili / po Rusku Wassil.

Włodimirz w Korssunie oslnął.

Włodimirz sie ochrzcił.

Iáko ná Páwlá S. Act. 20.

Włodimirz po chrzcie przeyrzał.

Wstąpił

Wſtąpił potym w małżeńſtwo z Anną Ceſſárzowną Grecką/ z wielką rádością poſpolitego ludu/ Támże w Korſſunie zbudował Cerkiew ná gorze ſwietego Baſilego álbo Waſila/ ná pámiątkę Chrztu ſwoiego/ Y wrocił Korſſun/ Kaphę/ y wßyſtkę Taurikę Greckim Ceſárzom/ á ſam wſiadßy w Okręty z nową Małżonką Ceſárzowną/ y pożegnawßy ſie z Konſtantinem y Baſilim Ceſſárzámi/ wrocił ſie do vſcia Dniepru/ á potym ziemią przyiáchał do Kijowá z wielką rádością ludu poſpolitego. Przyprowádził też z ſobą kości S. Klimunta/ obrázy/ kśiegi y inße náczynia y apparaty Kościelne/ y Naſtaſiuſá Protopopá z Korſſunu/ ktory mu ono był przes ſtrzáłę Rury wodne zepſowáć porádził/ Popow tákże Diakonow/ Spiewakow/ Czerncow/ y rozmáitych rzemieśnikow dla budowánia Cerkiew álbo Kośćiołow/ hoynym Jurgeltem náietych z Greciey s ſobą do Kijowá przywiodł.

Wloſus Bog Ruſki bydlecy

Pan Deus Arcadiæ, Syluestria numina Fauni.

Y kazał záraz em łamáć/ tłuc/ y z gruntu wywracáć Bałwany Charſſa/ Stribá/ Mokoſſá/ á Włoſſa Bałwaná/ ktory był mian zá bydlecego y leśnego Bogá (iáko był v Arkádow Pan Faunus etc) kazał w wychod poſpolity wrzućić/ y w nieczyſtośćiach vtopić. Pioruná też przednieyßego Bałwáná kazał komowi do ogoná przywiązáć/ y wlec przez Miáſto do Dniepru/ támże go w Dnieprze náwiązawßy kámieni vtopiono.

Piorun w Dnieprze/ á Włos w gownach vtopion.

A Lud poſpolity niewierny płákáli Bogow ſwoich z lamentliwym nárzekániem/ Ale Włodimirz po wßyſtkich páńſtwach ſwoich Ruſkich dał wywołáć/ roſkázuiąc áby ſie wßyſcy ná wiárę Chrześćiáńſką chrzćili/ á dzień pewny náznáczył/ ná ktory ktoryby ſie nie ochrzćił/ karánie iáko ná nieposłußnych vſtáwiono. Vſłyßawßy to tedy lud poſpolity/ biegli wßyſcy z rádością do Kijowá/ á drudzy ná inße mieyſcá náznáczone/ po ktorych byli Greccy Popowie dla Chrztu ſwietego odpráwowánia rozſádzeni. Y mowili/ ieſliby to niebyłá rzecz dobra/ y Kniáź wielki Włodymirz/ y iego Boiáre niechrzćiliby ſie. Y vbrawßy ſie Popowie y Diakonowie w ornaty ſtali ná ławkách k temu przypráwionych ná Dnieprze rzece/ á ludzie gromádámi wchodzili w rzekę/ iedni po pás/ drudzy po ßyię/ á Popowie dawáiąc káżdey gromádzie z oſſobná imię/ Timochwiey/ Waſil/ Piotr/ álbo Siemion/ polewáli ich wodą/ á modlitwy nád niemi zwykłe odpráwuiąc/ chrzćili wßyſtkich męſczyznę y niewiáſky/ w Imię Oycá y Syná y Duchá ſwietego.

Ruſſacy ſie chrzczą.

Wten czás od Biſkupa Korſſunſkiego dwánaście Synow Włodimirzowych byli chrzczeni oſobliwie/ ktorych miał s kilkiem żon y

Synowie Włodymirzowi ochrzceni.

żon y nałożnicámi/ Wizesław/ Iſasław/ Swantopołk/ Járosław/ Wſewold/ Swantosław/ Mſcisław/ Boris/ Hleb/ Stanisław/ Poſwizd/ Sudisław/ y dał wßyſtkich przerzeczonych Synow ſwoich/ y przy nich kilko ſet ſynow Boiárſkich piſmá Greckiego y Hłaholſkiego (ktorego dziś Ruś vżywa) vczyć/ przełożywßy nád nimi Diaki y Młodzience ćwiczone/ y kazał zmurowáć Cerkiew w Kijowie ſwietego Spáſſa z kámienia wielkiego/ ná tym mieyſcu gdzie był Bałwan Piorun przedtym chwalon/ y Cerkiew S. Waſilá ná imię ſwoie/ ktore mu było przemieniono ná Chrzcie/ inßych też Cerkwi bárdzo wiele ná tych mieyſcach/ gdzie przedtym rozmáite Bałwany ſtały/ roſkazał nábudowáć koßtem przeważnym/ iedny z cegły y z kámienia á drugie z drzewá/ y wziął od Patryárchy z Konſtantinopolá/ Facia Metropolitá naypierwßego do Kijowá/ Leonciá do Nowogrodká Arcibiſkupá/ A Joachimá Korſſunianiná w Wielkim Nowogrodzie Arcibiſkupem przełożył/ ktory przyßedßy do Nowogrodá/ Bałwany wßyſtkie połamał/ á Pioruná wrzućił w Wołchow Rzekę/ ktora ſrzodkiem Miáſtá z Wołochá álbo Jlmenu Jeziorá płynie/ á gdy tego Pioruná/ iáko Ruś piße/ bito poczerewie kiymi (bo był Bałwan dęty) tedy wnim Bies wołał/ o biedaß mnie/ iżem ſie doſtał w niemiłośćiwe ręce/ á płynąc przećiw wodzie pod wielki moſt (iák Kroniki Ruſkie y Herberſteinus z nich folio 74. in commentariis Moſchouiticis, ſwiádczą) ták rzekł głoſſem/ ktory był od wßyſtkich słyßan/ To wam ná pámiątkę moie Nowogrodzánie/ tym ſie cießcie wſpomináiąc mnie/ á záraz gdy to rzekł/ kiy iákiś z wody miedzy Ludzie ná moſt rzućił/ y powiáda Moſkwá/ iß ſie to y teraz ná pewny czás w roku przytrafia w Nowogrodzie wielkim/ y ten głos bywa słyßan/ ktory vsłyßawßy oni obywátele/ wnet ſie z wielkim krzykiem wßyſcy zbiegáią/ á kiymi ſie społecznie tłuką/ ſkąd ták zápalczywy roſtyrk vraſta/ iß go czáſem Stároſtowie ledwo z wielką pracą vſmierzyć mogą. A ták od tego czáſu wßyſtkie Ruſie/ Białey y Czarney/ wſchodniey/ pułnocney y ná południe leżącey Ruśi narody/ w wierze Chrześćiáńſkiey/ według obrzędow y Ceremoniy Greckich/ pod zwierzchnością Patriarchy Conſtantinopolſkiego ſtale y ſtátecznie trwáią/ to ieſt/ od Roku ſtworzenia Swiátá 6497. według Ruſkich y Greckich Kronik wßyſtkich: w ktorym Lat rachunku Sigiſmundus ab Herberſtein/ álbo iego Drukarz bárdzo zſzánkowáli/ kłádąc Rok ochrzczenia Włodimirzowego fol. 7. in Commentariis Moſchouiticis, 6469.

Cerkiew S. Spaſſá o Waſſiá w Kijowie.

Facius álbo Tacius.

Metropolit y Władykowie Ruscy.

Bałwany łámią w Nowogrodzie wielkim.

Diabeł w Bałwanie nárzeka.

Słowá Pioruná Bałwaná.

O tym czytay Herberſteinum.

Autorowie o roku ochrzcenia Ruſſakow zuoſieni.

przeciw wßyſtkim Kronikom Ruſkim y Hiſtorikom Greckim y Polſkim / ktorychem ia ná to zgadzał o kilkonaście. Miechouius też náß lib. 2. cap. 3. fol. 25. Wapouius y Bielſki z nich ten Rok od Chriſtuſá kłádą być 990. ochrzczenia Włodimirzowego. Ale Cromerus Doctor lib. 3. de Relligionibus Priſcorum Slauorum, ſtoſſuiąc porządek y ráchunek Lat od ſtworzenia Swiátá według liczby Greckiey / kłádzie dowodnie Rok ten 6497. á od Chriſtuſá 980. co ráchuiąc z dziſieyßym Rokiem Páńſkim kiedy to pißą 1579. vczyni 599. Lat. A Holha żoná Jhorowá Bábká Włodimirzowá przed tym ſie ochrzciłá Roku 6463. od ſtworzenia Swiátá / to ieſt / lat trzydzieści y cztery przed Włodimirzem.

Zonaras Græcus annali. Tomo 3.

Baſilius Macedo Ceſarz od Jeleniá zábity.

Aczkolwiek Zonaras Grecki Kronikarz Annalium Tom. 3. piße / iß przedtym ießcze był posłan do Ruśi Biſkup / od Baſilego Macedoná (ktorego potym zábił Jeleń rogámi) Ceſárzá Conſtantinopolſkiego / zá ktorego ſtáránim Ruſſacy Wiárę Chrześciáńſką przyieli / Bo gdy prośili iákiego Cudá álbo dziwow od Bogá Chryſtuſá / Biſkup kśiegi Ewangeliey álbo Nowego Teſtámentu wrzucił w ogień wielki / ktore namniey nienárußone w cále s podziwienim wßyſtkich Ruſſakow zoſtáły.

Ewangelie w ogniu niezgorzáły.

Ruſſacy przed Holha przyieli byli wiárę / ále nie długo wniey trwali.

Ale iß rychło od przyietey Wiáry Chrześciáńſkiey odſtąpili / ſtąd ſie iáwnie pokázuie / gdy Holha potym do Janá Zemiſki / á Włodimirz Wnuk iey do Conſtantiná y Baſilego ſynow Zemiſcinych / Ceſárzow Greckich ieźdźili / dla przyiecia Wiáry S. Chrześciáńſkiey / O czym też tenże Zonaras eodem Tomo piße.

Lambertus Saſnaburgenſis.

Ruſcy.

Wſpomina też Lambertus Saſnaburgenſis / ktory przed lat piącią ſet y dziesiącią Kronikę Niemiecką piſał / Roku od Chriſtuſá 960. Ruſciyſkie narody do Otoná pirwßego Ceſárzá Posły ſwoie przysłáli / proßąc áby im Biſkupá iákiego dla nauki Wiáry Chrześciáńſkiey przysłał / y posłał im Adalbertá Biſkupá / ktory potym ledwo z ręku ich vciekł / gdy go chćieli zábić / ále ſie w tym niezgadza Lambertus z prawdą (iák Cromerus dowodźi) okrom iżby ſiny Rugiyſkie á nie Ruſciyſkie áni Ruſiyſkie / to być poſelſtwo rozumieli / bo miáſto Ruſciæ, Rugiæ po łácinie czytáć y rozumieć trzebá. Ponieważ iß ten Adalbertus (nie náß Albertus Czech Biſkup Práſki / álbo Pragenſki / ktorego Woyciechem zowiemy / y ktorego Pruſowie Pogáni zábili) był Niemiec vrodzony Arcibiſkupem pierwßym Magdeburſkim / od tegoż Otoná vſtáwiony / Ktory Adalbertus z inßymi Biſkupámi / ktorych było pięć / náwracał ná wiárę Saxony / álbo Saſſy /

Ruſciæ, rectius Rugiæ.

Saſſy / y Sławy álbo Sławaki Pomorczyki / y Kaſſubiány w Rugiey (nie w Ruſiey) ná ten czás wßeroko mießkáiące narody Słowieńſkiego iezyká s pokolenia Polſkiego / o czym piße Helmoldus Kápłan / ktory Sławáńſką álbo Sławácką Kronikę przed cztermá ſty y dwunaśćią wieku ſtárodawnego piſſáną zoſtáwił / á teraz ią niedawno ná świátło wydano. Co ieſliby Rzymſkiego kościołá Arcibiſkup Magdeburſki Adalbertus był naprzod Ruſſakow ochrzćił / tedyby też nie po Grecku / ále według Rzymſkich Ceremoni záchowywáli obrzędy wiáry ſwoiey. A ten oto pierwßy Syn Henriká Ptaßniká / ktorego zwano po łácinie Auceps, dziesiąty Ceſarz Niemiecki / począł pánowáć roku od Chriſtuſá 935. á pánował 36. lat / ktory to w Sławieńſkich Ziemiach fundował Arcibiſkupá Magdeburſkiego / y Miſnińſkiego / Brandeburſkiego / álbo Zgorzeleckiego / Mesburſkiego y Ceytſkiego Biſkupow / w ktorych Ziemiach pierwey w ony czáſſy Sławacy náßego narodu mießkáli / O czym Carion lib. 3. Chronicorū, Monarchiæ 4. ætatis 3. ßerzey piße.

Helmoldus Hiſtorie.

Henricus auceps.

O tym czytay Cariona.

Arcibiſkupſtwá y Biſkupſtwá S. . . aż ſkie ſtárodawne.

Carion lib. 3.

Od tegoż to Otoná Lambertus Ruſciow być ná wiárę Chrześciáńſką náwroconych przez Adalberta Arcibiſkupá Magdeburſkiego wſpomina. Ale to pewnieyßa co Zonaras y inßy Greccy Hiſtorikowie / y Kroniki wßyſtki Ruſkie świádczą / iß Holhá naprzod / á potym wnuk iey Włodimirz ochrzćiwßy ſie y przyiąwßy wiárę Chrześciáńſką / według Ceremony Greckich w Konſtantinopolu / gruntownie Ruſkie wßyſtkie Ziemie do vznánia prawdziwego Bogá / y Jeſuſá Chriſtuſá Syná iego iednorodzonego / przez odrodzenie Chrztu świętego przywiedli / roku od Chriſtuſá 980. A Polacy náßy 965. zá Mieciſławá Zemomisławowicá Xiążęciá. Węgrowie tákże 990. wßyſcy ſie pochrzćili iednoſtáynie / áczkolwiek ich Xiążę Geizá Stephaná świętego Syn przyiął Chrzeſt roku 980. záraz w ten czás / kiedy y Włodimirz / A Czechowie roku od Chriſtuſá Páná 895. zá Boriwoiá Xiążęciá pierwßego Chrześciániná / wßákże áż do roku 929. lud poſpolity dopiero gruntownie wiárę przyiął.

Zonaras annal. Tom. 3.

Ruſſacy / Polacy / Węgrowie / kiedy ſie do Chriſtuſá náwrocili.

Czechowie kiedy Chrzeſt przyięli.

A tu Czytelniku miły rzecz y porządek ſpraw Włodimirzowych troche przerwáć muße / bo też to wiedzieć niezáwádzi / iákimi ſproſnymi Bałwochwálſtwy Dyabeł był zmámił przodki náße Sławaki / Ruſſaki / Czechy / Polaki / etc. y Litwę / ktore ich Pogáńſkie obrzędy od nas z wielką trudnośćią zebráne / y z głębokich dowodow doſćignione / y wybádáne / Tu iáko w źwierciedle / y iákoby ná on ſtárodawny wiek przodkow ſwoich pátrzał / obaczyß.

O starodawnych Ceremoniach / álbo ráczey szaleństwách Ruskich / Polskich / Zmodźkich / Litewskich / Liflandskich / y Pruskich obywátelow Báłwochwalcow / y rozność ich Bogow fáłszywych /

Rozdział IIII.

Do Jaśnie wielmożnego Páná / Páná Janá Kiski z Ciechanowcá / Stárosty y Generálá Ziemie Zmodźkiey / Podczászego w Wielkim Xięstwie Litewskim / etc.

WSzystek iakmiarz okrąg Swiátá szerokiego záraz od wtorego początku / y rozmnożenia narodu Ludzkiego przez Noego Patriarche y Synow iego / po onym wielkim á strászliwym potopie y zálaniu wszytkiey ziemie / zdrádą chytrą fáłszywych kłamcow Diabłow zwiedziony / prawdziwą Bogá iednego wiecznego / y wszechmocnego chwałe w niepobożne ku wielu fáłszywych Bogow nabożeństwo przemienił był / ták iż naprzod ludzi vmárłe dla dobrodzieystw od nich wziętych / álbo dzielności w Ricerskich sprawach dokazánych / álbo dla wynálezienia rzemiosł / y naczynia ludzkiemu pożywieniu / y robocie należących. Jáko Persowie Mitramá Królá swego y Słońce przy nim zá Bogá chwalili / ktoremu koniá pałąc ofiárowáli / bo wierzyli / iż prętki Bog prętkiey ofiáry potrzebował. Egipczykowie zás Iside / ktora Syná Opisá owáká szyłá / tákże Krokodile Bestie chwalili. Osiridowi zás Krolowi (ktorego iák Diodorus Siculus pisze / spráwiedliwie ná Egipskim krolestwie pánuiącego Typhon brát złośliwy zábił / y ná dwádzieściá sześć sztuk rozsiekał) Kápłani Egipscy y siestrze á żenie iego Isidzie słupy stawiáli: Apissá też ktory ich naprzod oráć náuczył / chwalili zá bogá z wielkim nabożeństwem / w osobie Wołowey / y ták sie tym Wołkom kłániáli / y cześć wyrządzáli / iáko Bogom / y Alexander wielki / y inszy Krolowie czynili mu ofiáry / O czym czytay Iustinum & Quintum Curtium in gestis Alexandri magni, & Exodi cap.8. &c.

Mitra Krol Perski zá Bogá mian / á Słońce w tego osobie chwalili / Bo Mitra po Persku Słońce.

A ty Báłwochwálstwá Merkurius y Krol Menna Egipcykom vstáwił / Melissus zás ktory Jowissá wychował Cretencikom / Faunus á przednim Janus łácinnikom Włochom / Numá Pompilius

Pompilius Rzymiánom / Orpheus y Cadmus Agenorow Syn Grekom / etc. Ceremonie y obrzędy rozmáite około chwalenia rozmáitych Bogow wymyślili.

Nád to ieszcze złodzieystw / y cudzołostw bałwany chwalili / y w piekle Bogow / Ditem / Plutonem / Cerberum / etc. náydowáli.

Maurowie też Jube Krolá swego mądrego y walecznego zá Bogá wielbili / Afrikani Neptunusá / Macedonowie Gabirá / Rodyczykowie / y Masagetowie Słońce / Pænowie Vranusá / Łácinnicy Paunusá / Sabini Sabe / Rzymiánie Castora y Poluxá / Jowiszá / Fortune / Febre álbo Trząscę / Marsá / Romulusá / y Quirinusá etc. nád to bez liczby Báłwanom rozmáitym Kościołow kosztem wielkim nábudowawszy / ná ostátek Florze nierządney niewieście / iż byłá wielkie skárby sprosną miłością zgromadzone ná pospolitey rzeczy pożytek oddáłá / Kościoł zbudowáli / y vczyniwszy z niey Boginią raz w rok świeto iey Floralia názwáne Miesiącá Maiá obchodzili / niewstydliwe rzeczy spráwuiąc iáwnie ku iey chwale y wieczney pámiątce. Atenensowie zás / ktorzy nauk wyzwolonych w Greciey biegłością słyneli / Minerue chwalili. Grekowie drudzy ná Samos wyspie Junone / w Cyprze Wenera / w Delphie Apoliná / w Lemnie Wolkaná chromego / wszytkich Bogow zmyslonego kowalá / ktorym zbroie przeciw obrzymom / á Eneasowi przeciw Turnosowi robił. W Naxos wyspie Liberum albo Bachusá / w Krecie Jowisa / Ormiánie Anaitidá / Babilonczykowie y Asyriyczycy Belá álbo Beelzebubá / Berecyntowie Rheą Boginią / insze też wszytkie niezliczone kráiny świátá nieobeszłego Bogow swoich roznych / y rozmáitych według szaleństwá wrodzonego miáły / gdy sobie ták z ludzi iáko z bydłá y z Bestiy Báłwany zmyślali. Ták iż wszytkich Bogow Pogáńskich (y to tylko Greckich / Egipskich / á Włoskich / krom tych nászych Sarmatskich stron pułnocnych) Hesiodus Poetá kładźie być w liczbie trzydzieści tysięcy / Tertulianus też Doctor S. sámych Jowiszow trzy stá ráchuie. A ci Jowissowie mieli pirwszego Oycá Saturnussá według Poetow y wiáry obłędliwey Pogáńskiey / s ktorych zás rozmáitych sie Bogow / ále słuszniey mogę rzec ludzi wszetecznych národźiło / Co ia ná ten czás / iáko rzecz máło Chrześciánom potrzebną opuszczam. Aż potym ony ták sprosne Báłwochwálstwá y strászne ciemności łáská y dobroć Christusá Jesusá Bogá y Człowieká prawdziwego / iáko naiáśnieysza pochodnia oświeciwszy rozegnáłá / gdy po wszytkich okręgach Swiátá Apostoły / Káznodzieie swoie rozesłał / ktorzy żywotá S. przykłádem / y rozmái-

Malæ Fortunæ ara in Exquilys, Febri publicum Phanum in pa-lato.

Florália.

Despota de Sa-nos.

De Bacho vnde Liber dictus, czytay Francis-cum Philelphū in conuiuio, &c.

30000 Bogow pogáńskich.

Jowiszow 300.

O tym też czytay Xenophōtem in æquiuocis

y rozmáitymi á Boſkimi cudámi/ y od Duchá S. nauką zbáwienną nádchnieni/ narod ludzki w chwale fáłſzywych Diabłow ták bárdzo záwikłáli/ od błedow ku prawdzie/ od złości ku niewinności/ od ſproſnego żyćia ku świątobliwości/ ná oſtátek od oney zmyſlonych á kłamliwych Bogow niezliczoney wielkości/ á brzydliwych ich obrzedow ku iednego prawdźiwego/ wiecznego/ wſzechmocnego Bogá vznániu/ y ku prawdziwemu á świetemu nabożeńſtwu powſzechney wiáry przywiedli. Przeto Grekowie/ Rzymiánie/ Włoſzy/ Hiſpani/ Egipczykowie y inſze wſchodnie y zachodnie kráiny/ naprzod ſzczerość y świątobliwość Ewangeliey przyieli/ gdzie iuż wten czás ony wſzyſtki Báłwany y ich kłamliwe odpowiedzi vſtáły y vpádły/ Atq;:

Ktore narody naprzod wiáre Chrześciańſką przyięły.

Ablata eſt pythij uox haud reuocabilis ulli,
Temporibus longis etenim iam ceſſat Apollo,
Claustbus oclusis silet &c.

Ale náſzy Sarmatowie/ Polacy/ Ruſacy/ Litwá/ Pruſowie onych ſzaleńſtw ſtárych náſládowáli/ gdyż ty kráiny pułnocne nád inſze narody w tych ſproſnych błedach dłużey trwáły/ dla wrodzoney ſwoiey ſrogości/ y źwierzecey okrutności/ dla ktorey wty kráie przyść Apoſtołom y ich posłáńcom trudno było z nauką Ewangeliey/ A też náſzy przodkowie będąc wony czáſſy narodem nawálecznieyſzym w Ricerſkich ſpráwách wſzytek wiek ſwoy trawiąc/ nie diſputowáli ſie około Religiey. Naprzod tedy Polacy/ Pomorczycy/ Mazurowie ty naprzednieyſze Bogi mieli/ Jowiſzá/ ktorego oni zwáli Jeſſa/ tego chwalili zá wſzechmocnego/ y zá dawce wſzech dobr/ Plutoná też Bogá Piekielnego/ ktorego zwáli Nia/ chwalili wieczor/ prośili też od niego po śmierći lepſzego y wczeſnieyſzego mieyſcá w Piekle/ y dżdżow álbo vſkromienia niepogody/ ktorego Kościoł był w Gnieznie naświetſzy/ iáko Dlugoſus świádczy. Cererę też Boginią ziemną wynálezycielkę zboża wſzelkiego/ ktorą oni zwáli Marzaná/ tey też w Gnieznie/ iáko Wincenti Kadłubkus Biſkup Krakowſki/ pirwſzy Kronikarz Polſki piſze/ był wielkim koſztem zbudowány kościoł/ gdzie iey ná chwałę dziesięciny wſzelkiego zboża po żniwách ofiárowáli/ proſząc ná drugi rok o żyzne vrodzáie. Wenerę też Boginią miłości zwáli Zizilią/ ktorey modły czynili dla płodu/ y wſzelkich roſkoſzy cieleſnych od niey żądáli. Dianę boginią łowow ſwym iezykiem zwáli Ziewonią álbo Dziewanną. Caſtora też y Poluxa Rzymſkich boſzkow chwalili/ ktorych Lelyſem y Palelyſem názywáli/ co ieſzcze y do dziśieyſzych czáſſow v Mazurow

Jowis álbo Jeſſa Bog Polſki.
Pluto álbo Nija.
W Gnieznie Kościoł Plutonow.
Marzana álbo Ceres.
Wenus Zizilia
Diana Ziewonia.
Lelus Polelus Caſtor / Polux.

Mazurow y Polakow ná bieſiádách/ gdy ſobie podleią/ iáwnie ſłyſzemy/ kiedy Lelum po Lelum wykrzykáią. Chwalili y mátkę Lelowę y Polelowę Ledę/ ktorą według Greckich baśni Jowis Bog niemogąc iey ináczey doſtáć/ przemieniwſzy ſie w Łábecia płodną vczynił/ iż iáie zniosłá/ z ktorego ſie Helená (dla ktorey Troiá zginęłá) y Caſtor s moluxem bliźnietá vrodźili/ álbo wylęgli/ á potym miedzy Bogi policzeni/ á zwykli byli meżowie y niewiáſty ſtárzy y młodźi ná Świetá tych Bogow ſwoich w iedno ſie ſchodźić mieyſce/ do tańcow y krotofil inſzych/ ktorą ſchadzkę kupáłą zwáli/ zwłaſzczá 25. dniá Máiá Mieſiącá y 25. Czerwcá/ co ieſzcze do tych czáſow w Ruśi y w Litwie záchowywáią/ Bo ſkoro po niedzieli Przewodney áż do S. Janá Chrzćicielá niewiáſty y Panny do tańcow ſie gromádą ſchodzą/ tám vięwſzy ſie zá rece Lado/ Łado/ y Łádo moiá powtarzáią. Spiewáiąc ná pámiątkę Ledy álbo Ladony Mátki Kaſtorá y Poluxa/ ácz prośći ludzie niewiedzą ſkąd ten obyczay vrosł/ tákże owy kołyſki dźiwne/ o świetym Pietrze y wieczory świete po národzeniu Páńſkim/ wſzytko z ſtárodawnych záboboonow Pogáńſkich poſzło/ bom ſie też tego y w Turcech ſam właſnym okiem nápátrzał/ Roku 1575. Decembris 20. die y záś kiedy v nas Srzodopoście wielkie.

Chwalili ieſzcze Polacy wiátr ſzumiący zá Bogá/ ktory názywáli żywie/ tákże Pogodę Bogá iáſnych á weſołych dni/ iáko słyſzał Miechouius od przodkow ſwoich.

Chwalili też drugi wiátr Pochwiſt/ ktory/ iáko Miechouius piſze (ále Cromer Pochwiſt niepogodą wykłáda) ieſzcze y dźiś Mazurowie Pochwiſcelem zowią/ przeto kiedy iuż táki ſie wiátr świſzczący tráfił/ pádáli y klekáli.

Chwalili nád to y Ruſkie Bogi/ to ieſt Pioruná/ Stribá/ Mokoſſa/ Chorſumá/ y inſzych/ ktorym był Włodimirz Monarchá wſzyſtkiey Ruśi/ Syn Swentosławow z nałożnice/ czyniąc ofiáry zá Bráty pobite/ w Kijowie bárdzo wiele Kościołow zbudował/ y Bałwanow po gorach okolicznych náſtáwiał/ á zwłaſzczá Bałwan Piorunowi Bogowi gromow/ chmur y łyſkáwic/ (ktorego nawiecey chwalił) naozdobniey wyſtáwił/ ciáło ſámo y kſztałt wzgorę wyniosły był z drzewá miſternie rzerzány/ głowá iego z Srebrá/ vſzy ze Złotá/ w ręku záś trzymał kámień ná kſztałt Pioruná pałáiącego/ ktoremu ná cześć y ná chwałę ogień Debowy/ ktory wiecznym zwano/ Kápłani k temu przyſtáwieni palili/ co ieſliby dla niepilności ſtrożow kiedy zgásł/ tákowych ná gárdle karano/ Co też Litwá/ Zmodź y ſtárzy Pruſowie záchowywáli.

Leda.
Kupała Świeto Polſkie 25. Junij.
Wieczory święte w Ruśi.
Wiatr ſzumiący Bog.
Pogodá Bog.
Pochwiſt Bog Mazowiecki.
Piorun/ Stribo/ Makoſz/ Chorſum.
Bałwan Piorunow w Kijowie.
Ogień wieczny

Perunſki monaſter w Nowogrodzie w:

Tymże ztaktem Obraz tego Piorunà był w Nowogrodzie wielkim poſtáwiony/ y wielką vczciwością zá Bogá chwalony/ ná tym mieyſcu/ gdzie teraz ieſt Mianaſtir Chrześciáńſki/ Perunſki názwány/ Potym gdy wiáre Chrześciáńſką Ruſacy wßyſcy według Greckich Ceremoniy przyieli zá Włodimirzá Swantosłáwowicá Roku od ſtworzenia Swiátá (według Ruſkiego ráchunku) 6497. á od Chriſtuſá 980. iákoſmy o tym wyżßey nápiſáli/ záraz ten Báłwan z moſtu w Rzekę Wołchowę wrzucili/ iáko Kroniki Ruſkie y Herberſteinus z nich fol. 74. in commentarijs rerum Moſchouiticarum ſwiádczą.

Czechowie y Bulgarowie iákich Bogow mieli.

Czechowie záś y Bulgárowie Sławacy brácia náßy tyß Bogi chwalili/ ále oſobliwie Nerota/ y Radamaſá mieli. Napirwßy z Sławakow Bulgárowie miedzy wielkimi ſkáłámi zá Dunáiem ku Traciey mießkáiący/ iákom ſam od ich Teologow/ gdym tám tedy dwá kroć y tám y ſám ieździł/ ále ráczey chodził (bo trudno dla wyniosłych ſkał pod niebo ná wozie leżeć) słyßał/ y iáko Cromer lib. 3. y Blondus ſwiádczą/ wiáre Chrześciáńſką przyieli/ zá Mikołáiá tego imienia Papieżá Rzymſkiego trzeciego po Chriſtuſie/ Roku 860. Potym mniey niż we trzydzieśći lat tym w ſąſiedztwie przylegli Raczowie/ Serbowie/ Boſnowie/ Karwáći/ Dalmate/ Illirikowie zá pánowánia Swantopługá Sławáńſkiego Xiążęciá wiáre Chrześciáńſką y lepße obyczáie od Grekow/ y Włochow ſąſiednich przyieli.

Swantoplug Xiąże Sławáńſkie.

O tym Swentopługu piße Wenceſlaus Kronikarz Czeſki/ iß w Morawie ná ten czás krolował/ w Wielegrádzie ſtolec máiąc/ á z Morawcámi ſwoimi naprzod ſie ochrzćił/ y wiáre Chriſtuſowę vznał/ á potym zá iegoß ſtáránim y Borzywoy Czeſkie Xiąże Chrześciáninem zoſtał/ y żonę Ludimilę y wßyſtek narod ſwoy ku teyże wierze prawdziwey przywiodł/ látá od Chriſtuſá 900. A Długoß záś ſwiádczy/ iß troie Xiążąt Sławieńſkich/ Rościsław/ Swantopełk/ y Kocel/ od Grekow wiáry Chrześciáńſkiey przyieli Ceremonie/ Roku od Chriſtuſá 800. gdy ná wſchod Słońcá/ to ieſt w Conſtantinopolſkim Ceſárſtwie/ Michał/ A ná zachodnym Rzymſkim Arnolphus/ ktorego wßy viádły/ pánowáli.

Borzywoy X. Czeſkie kiedy ſie ochrzćił

Michal y Arnolphus Ceſárzowie.

Ale Cromer w tym ráchunku czáſow woli náſládowáć Blondusá y Sabelliká/ niż Długoßá/ iáko pilnieyßych Hiſtorikow/ ktorzy ſie ná tym lepiey rozumieli/ y w prawdzie ſie z ſobą zgadzáli. A nawiecey około ćwiczenia y náuczenia w nowey wierze tych to narodow Sławienſkich świeżo ochrzczonych Cyrillus y Metodius

Cirillus y Merodius Biſkupowie Slawienſcy.

Biſkupowie świeći prácowáli/ ktorzy też tego zá dozwoleniem Papieſkim dowiedli/ iß Słowakom ſwoim przyrodzonym iezykiem godzi ſie Liturgie álbo Miße y inße obrzędy Kośćielne odpráwowáć. Omnis Spiritus laudet Dominum, Aby wßelki Duch chwalił Páná.

Ten głos z Niebá był słyßany Hiſtorie ſwiádczą.

Polacy záś náßy po Sławakach inßych Roku od Chriſtuſá Páná 965. do wiáry Chrześciáńſkiey przyſtąpili/ z tey przyczyny/ iß gdy ſie był ſyn ſlepy Zemomiſławowi Leſtowicu Práwnukowi Piaſtowemu Xiążęciu Polſkiemu roku 921. vrodził/ á gdy mu iuß lat ſiedm minęło/ tedy Xiąże Zemomisław wezwał do Gnieżná gdzie byłá iego ſtolicá/ wßytkich Pánow rádnych y Sláchty/ áby onemu dzieciątku według zwyczáiu Pogáńſkiego włoſy przyſtrzyżono/ bo w ſiedmi lat v Polakow/ Mazurow y Pomorczykow był ſtárodawny obyczay dzieciom włoſy pirwße (co dziś v Chreſcian Chrzeſt/ á v Zydow y Turkow obrzezánie waży) poſtrzygáć y imię dawáć/ á gdy ſie ziecháli Pánowie do Xiążęciá ná ony Ceremonie/ ſmętnie ie odpráwowáli/ gdyż y Xiąże Zemomisław niemniey ſie fráſował/ iáko kiedy bez potomſtwá był/ ták y w tē czás/ ponieważ ſyná ſlepego w ſtárośći ledwe doczekáne° widział/ á gdy ták wßyſcy miáſto weſela zákoſni byli/ wnet oto rádość nieſpodziána ſmutnych pocießyłá y vweſeliłá/ bo dziecię bez żadney pomocy lekárzow przeyrzáło/ ktore bez mießkánia ſámá Xiężná mátká przynioſłá z rádośćią dobrze widzące do oycá przed bieſiáduiące. Co vyrzawßy oni goście/ wnet wßyſcy z niewymownym weſelim zonego cudu dziwnego porußeni Xiążęciu/ Xiężnie y młodemu dziedzicowi ſczeſliwego pánowánia winßuiąc rádowáli ſie/ wierząc to być ku ſwoiemu y wßyſtkiey Rzeczypoſpolitey dobremu od Bogow zrządzenie/ Przeto tym ochotniey/ weſeley y hoyniey/ ieden zá drugim y káżdy zoſobná ráduiac ſie/ zá zdrowie według zwyczáiu pili/ gonitwy ſtroili/ táńcowáli/ krzyczeli/ Bogom dzięki czynieli ꝛc. A dziecięciu onemu imię Mieczysław dáli/ iáko temu ktory ſobie mieczem (oyczyznę rozßerzáiąc) miał słáwy nábyć/ według Dlugoſſowe° ſwiádectwá. Tego potym Miecysławá Mátká y piáſtunki z pochlebſtwá y z pießczenia/ iáko to bywa/ Mieſkiem náżwáli/ Acz Vincenti Kadłubkus piße/ iß go ießcze Mieſkiem przezwano od zámießánia/ ktore ſie było wßczeło gdy go poſtrzygano/ á potym mu ná Chrzćie imię Miecisław prze[illegible]mieniono. Oćiec iego Zemomisław odpráwiwßy weſele/ y gośći[illegible] pány rádne y ſláchtę poſpolitą hoynie vdárowawßy opuſćił ich/ á [illegible]o wieſzczkow pytał/ cobyſie rozumiáło to ſlepe národzenie/ y nie[illegible]yłe áż w ſiedmi lat oſwiecenie ſyná ſwoiego/ y

Polacy kiedy Chrzeſt przyieli á dla czego.

Poſtrzygánie Ceremonia v Polakow.

Miesław przeyrzał.

Mieſko.

iego/ y iákieby powodzenie zá iego żywotá być miáło/ ktorzy powiedzieli/ iż Polſká w ciemnościách do tych czáſow leżąca zá iego pánowánia oświecona być miáłá/ co Pogánie rozumieli/ iż miáłá być ßerokością gránic rozmnożona. Przeto ono dziecię zá roſkazánim oycowſkim/ iáko ná Xiążęcy ſtan należy było wychowáne. Potym gdy Zamomisław Leſkowic Práwnuk Piáſtow vmárł/ iáko Długoß ráchuie Roku od Chriſtuſá 964. w Gnieźnie go Pogáńſkim obyczáiem pochowano/ á ná iego mieyſce Mieczysław Syn ſlepo národzony dobrowolnie od wßyſtkich ſtanow Monárchą Polſkim piątymnaſtym od Lechá ráchuiąc/ wybrány. Ten pierwßy ſwoy wiek w cnotliwym życiu wykonał/ ále iáko ſkoro dorosł lat ſwoich y ſwowolenſtwá/ roſpuſtnieyßym zoſtał/ bo żon ſiedm̄ pogáńſkim obyczáiem poiął/ s ktorymi wßeteczności ſwoiey dosyć czyniąc/ iednák potomſtwá niemogł otrzymáć/ dla czego często ſie vſkarżał ná nießczęśliwą niepłodność ſwoię/ á miedzy Polaki iuż byli niektorzy z wędrowki y kupiectwá z Czech y z Moráwy/ z Sląſká/ y z Oławy wiárę Chrześciáńſką/ wracáiąc ſie do domu/ zánieśli. Było też wiele cudzoziemcow cześcią Xiążęciu Polſkiemu ná dworze ſłużących/ cześcią kupiectwá ſpráwuiących/ á cześcią puſtelnicy żywot w dálekich á głębokich puſtyniách láſow dla ſpokoyney chwały Chriſtuſowey wiele Chrześcian mießkáło/ ci tedy poczęli Xiążęciu Mieczysławowi rádzić/ przepowiádáiąc mu prawdę wiáry Chrześciáńſkiey/ á obiecuiąc mu ná wßyſtkim ßczęśliwe powodzenie y potomſtwá rozmnożenie/ ſkoroby iedno tę wiárę świętą ßczerze przyiął. Opuścił tedy Mieczysław ony pirwße ſiedm̄ żon/ s ktorymi Pogáńskim obyczáiem długo obcował/ á záraz posłał w Dziewosłęby do Bolesławá Czeskiego Xiążęciá (ktory ono był Wacłáwá miedzy Swięte policzonego Brátá ſwoiego w Kościele ná modlitwách zdrádą zábił) áby mu ſioſtrę ſwoię Dąbrowkę w małżeńſtwo oddał/ czego mu Bolesław nieodmowił. A skoro przyrzekł wiárę Chrześciáńską gwoli Małżonce przyiąć/ posłał mu ſioſtrę ſwoię Dąbrowkę w świetnych pocztach do Gniezná roku od Chriſtuſá Páná 965. gdzie tegoż dniá ſámo Xiążę Miesko álbo Mieczysław ze wßyſtkimi Pány Polskimi przed oblicznością Dąbrowki oblubienice ſwey/ y przed Czeskimi Pány wiárę Chrześciáńską przyiął/ y ochrzcił ſie.

Miecisław 15. Monarchá Polſki.

Licentia sumus deteriores.

Wacław S. zábity.

Miecisław Xiążę Polſkie/ ochrzcił ſie gwoli żenie.

Piße Miechouius/ iż mu z Mieská Mieczysław imię ná Chrzcie przemieniono/ támże záraz ślub małżeńſtwá świętego z Xiężną Dąbrowką przyiął/ potym weſ... wielką á Krolewską

práwie

práwie hoynością przez wiele dni wypełniwßy/ Pány Czeſkie/ ktorzy Dąbrowkę przyprowádzili/ znácznie vdárowáne odpráwił/ á wßytek ſie vdał ná rozmnożenie y gruntowánie w páńſtwie Polſkim wiáry Chriſtuſowey/ zá nápominánim y vśilnym ſtáránim żony Dąbrowki/ Kościołow dziewięć ná rożnych mieyſcách z cioſánego kámienia wnet poſtáwił/ y dochodámi/ tákże nádánim Kleinotow vbogácił/ ktore ná dwie Diecesie ſtołeczne rozdzielił/ y dwu Arcibiſkupow w Polßcze Gnieźnienſkiego/ y Krakowſkiego vſtáwił/ Drugie zás Kościoły y Biſkupſtwá/ iáko Poznáńſkie/ Smogorowſkie/ ktore Bicinenſkie/ á potym Wrátisłáwſkie przezwáne ieſt/ Kruczwickie tákże/ ktore zá poſtępkiem czáſow do Włádısłáwia ná Kuiáwſkie Biſkupſtwo przenieſiono. Płockie w Mázowßu/ Chełmienſkie w Pruſiech/ Lubuſkie w Sląſku/ y Kámienſkie Biſkupſtwá záłożył/ ktorym dzieſięciny z wßelkiego zbożá/ ták z ſwoich iáko z Sláchecktich/ y chłopſkich rol/ wiecznym wyrokiem przypiſał/ y nádał. Przy tych Fundaciach był Legat Papieſki/ Egidius Kardinał/ Biſkup Tuſkulanſki/ A ná Arcibiſkupſtwách/ y Biſkupſtwách/ Kanoniach/ y Plebaniach hoynie nádánych/ Włoßy/ Francuzowie/ Niemcy naprzod byli przełożeni/ gdyż ießcze Polacy do tákich vrzędow byli dla proſtości Pogáńſkiey nieſpoſobni. Pirwßy Arcibiſkup Gnieźnienſki był Wilibalmus/ Krakowſki drugi Arcibiſkup Prechorias/ Poznáńſki Biſkup pirwßy Jordanus/ Wrátisłáwſki Gotfridus/ Krußwicki álbo Władisłáwſki Lucidus/ Płocki Angelotus/ Chełmienſki Octauianus/ Kamienſki Julianus/ Lubuſki Jacintus Biſkupi etc. zá ktorych pilnością y vśilnym ſtáránim wiárá Chrześciáńſka w Polßce wielkie wzięłá pomnożenie/ zwłaßczá gdy ich wiele podárkámi Xiążęcymi/ ktorzy wßytko páńſtwo ſwoie w tey świętey ſpráwie obieżdżał/ byli przyłudzonymi. Drudzy zás groźbámi do Chrztu świętego przymußeni bywáli/ Zá czym Pogáńſkich onych Bożyſkow Bałwany/ w Miáſteczkach/ y po Wſiách były tłuczone/ łamáne/ y palone/ y one ich ſproſne Pogáńſkie obrzędy/ wygłádzone były/ od Woiewodow/ Stároſt/ Woytow/ y inßych przełożonych.

Dwá Arcibiſkupowie w Polſce/ Gnieźnienſki/ y Krákowſki.

Biſkupſtwá w Polßce.

Arcibiſkupi/ Gnieźnienſki y Krákowſki ktorzy pirwßy.

A iż ták w ßerokim páńſtwie Xieſtw Polskich wiele ich było Chrztu álbo odrodzenia z wody y z Duchá ś. potrzebuiących/ á lud Polski był bárdzo proſty/ gruby y vporny dla teo Xiążę Miecław iáwnym wyrokiem wywołáć po Miáſtách y Wſiách wßędzie kazał/ áby káżdy z osobná/ ták Sláchtá iáko Poddáni/ y wßelkiego Stanu Ludzie pod gárdłem y ſtrácenim máietności ſiodmego

dniá

dniá Marcá Miesiącá pochrzcili ſie / y ták wßyſcy przez Chrześt święty wiárę Chrześcijáńską nabożnie przyieli/ A Báłwany wßytkie popſowáli. A pámiątkę burzenia tych Báłwanow Długoß y Miechouius pißą / iż zá ich żywotá iáwnie w rok gdy ten dzień przyßedł ſpráwowano/ co y dziś w wielkiey Polßcze y w Slązku záchowuią / ábowiem Dzieci w Niedziele Srzodopoſtną / vczyniwßy ſobie Báłwan ná kſztałt Niewiáſty Ziewoniey / álbo Marzanny/ to ieſt/ Diány Boginiey łowow / ktory pierwey chwálili wetknąwßy ná kiy długi noßą żáłośnie ſpiewáiąc / á ieden po drugim opiewáiąc / álbo ná wozku wożąc. Potym w káłuże álbo w rzekę z moſtu wrzucáią / á do Domow co wſkok vciekáią / iákoby od Báłwanow do prawdziwey chwały Chriſtuſá Páná.

Obyczay Polſki mieczow ku Euangeliey dobywáć.

Wyczyściwßy tedy od onych ſproſnych Pogáńſkich obrzędow Polſkę ſwoię Xiążę Mieczław/ dla gruntowniey ßego znáku/ y zápalczywey chęci wiáry Chrześcijáńſkiey / vſtáwił to/ áby káżdy Sláchćic/ gdy Kápłan miał Euangelią záczynáć ná Mßey / Initium ſancti Euangelij &c. mieczow do połowice z poßew dobywáli/ ktore zás chowáli/ gdy Chor odſpiewywał: Gloria tibi Domine, iákoby okázuiąc w ſobie chęć zápaloną bronić Euangeliey y wiáry nowo przyietey/ y długo ten obyczay trwał w Polßcze.

Bolesław Chrobry Krol 1. Polſki.

Z tey Dąbrowki Czeſki zá błogosłáwieńſtwem Bożym vrodził ſie Xiążęciu Miecsłáwowi Syn Bolesław Roku 967. ktory był potym Chrobrym dla dzielnych ſpraw od Ruſakow przezwány Pierwßy Krol Polſki / od Ottoná Ceſárzá koronowány/ Roku 999. iák o tym Kroniki Polſkie / Wincenti / Kadłubkus/ Długoſſus/ Miechouius/ Wapouius/ Cromerus/ Bielſcius/ Herbortus/ etc. y náße wirßyki ná ſwym mieyſcu świádczą / co ná tym mieyſcu opußczam/ gdyß tu náße przedſięwzięcie tylko około ſtárych Pogáńſkich obrzędow toczy ſie / tudzież około przyięcia wiáry Chrześcijáńſkiey / ktora w Polßcze y w Mázowßu kwitnie od Roku 965.

Litwá zás y ſtárzy Pruſowie/ Zmodź/ Kurlandowie/ Lotwá/ Jatwieżowie z iednego narodu iákośmy to wyżßey pewnym dowodem dosyć ßeroko okazáli idąc / w iednákich ſie też obyczáiách/ ták domowych iák woiennych záwżdy ſpráwowáli / y iednákich Bogow ſwoich Ceremoniy álbo Báłwochwálſkich według Pogáńſtwá obrzędow vżywáli/ á to nabożeńſtwo Bałwochwalſkie naprzod w Pruſiech/ y w Litwie (iáko Kroniki Niemieckie y Pruſkie świádczą) poczęło ſie tym obyczáiem / Iż gdy Roku od zbáwiennego národzenia Chriſtuſá Páná 503. nád Pruſámi ſtárymi pobrátymy

Początek wiáry Pogáńſkiey w Pruſiech/ y w Litwie.

pobrátymy Litewſkimi Krol álbo Xiążę Bruteno rzeczony (od ktorego też niktorzy Pruską Ziemię być názwáną mniemáią) pánował/ będąc iuß w wieku zeßłym ſpokoyny żywot vmyślił prowádzić/ á Kroleſtwo Brátu Weydewutowi ſpuścił / ktory był z Litewſkiego narodu álbo z Alanſkiego / iáko Eraſmus Stella / ácz troche rozniey piße / com iuß ßerzey ná przodku z niego pokazał. Ten Bruteno był potym wybránym nawyżßym Kápłanem y Biskupem około obrzędow álbo Ceremoniy Bogow Pogáńſkich/ á przemieniwßy mu imię / názwáli go według godności vrzędu onego Kirie kyrieito (Greckim ięzykiem z Bitiniey kráiny / skąd też Pruſow w ty ſtrony Miechouius lib. 2. cap. 8. z Xiążęciem Bruſą / ácz nie ku rzeczy / wygnánym mnima przybieżeć) Potym zá poſtępkiem czáſow proſci ludzie zwáli tych to Biskupow Kriwe Kriweito nawyżßymi / co ſie wykłada bliski náß Pan/ Temu tedy Kirieitowi nawyżßemu Biskupowi Báłwanow ſwoich Pruſowie pod Dębem nád podziwienie ßeroko rozłożyſtym Kościoł wielkim koßtem zbudowáli / gdzie ná pierwßym mieyſcu po práwey ręce Báłwan / Perkunos názwány álbo Piorun poſtáwili / Támże też (gdzie dziś Heiligenbeil/ to ieſt Swięta Siekierká Miáſteczko) oni Pogáni ſtárzy Pruſowie głowne Miáſto ná onym mieyſcu záłożyli/ ktore Romanowa/ álbo Rom nowe od Rzymu názwáli / iákoby rzekł Rzym nowy. Tám ná ofiáre Bogowi Piorunowi / ták Pruſowie iáko Zmodź y Litwá ogień vſtáwiczny z dębiny we dnie y w nocy palili / ktory ieſliby kiedy zá niedbáłością przyſtawow zgásł/ co ſie rzadko trafiáło/ tácy gárdłem karáni bywáli. Po lewey zás ſtronie drugi Báłwan ſtał z miedzi ná kſztałt Węża wzdłuż zwitego / ktory oni zwáli Patrimpos / to ieſt Oyczyſtych Bogiem (v Łacinnikow Dij penates) tego zás ták chwalili/ iß káżdy Zmodzin / Litwin/ y Pruſak/ Węża álbo żmiię w Domu chował / ktore mlekiem karmili. Ná trzecim rogu trzeci Báłwan ſtał Diabelſki Patelo názwány / ná ktorego chwałę káżdy w Domu v ſiebie głowę vmárłego człowieká chował. Czwarty ich Bog był Wirſchaitos / ktorego też z wielką vczciwością chwalili / á zá Bogá domowego mieli / w ktorego mocy wßytki rzeczy ruchome y nieruchome / Bydło y wßelki dobytek być wierzyli / Piąty Báłwan był Sneibrato názwány/ ktory wßytki Ptáſtwá / powietrzne y domowe / Gęśi / Kury / Kaczki/ Gołębie/ Pawy/ etc. záwiedał. Szoſty Bog był Gurcho názwány / ktory iáko oni wierzyli / nád wßelkimi żywiołámi/ zbożym / y pokármy Ludzkimi moc miał. A to Rom nowe

Bruteno y Weidewuto X.

Bruteno nawyżßy Kápłan y Biskup Pogáńſki.

Kirie Kirieito.

Te modły álbo chwálenie wiecznego ognia/ mieli też Pruſowie/ Zmodź y Litwá / mieli od Rzymian ktorzy tákże zá vſtáwą Numy ogień wieczny Bogini Weſcie pálili z wielką pil nośćią. O czym Liuiuſá czytáy lib. 53. Florū lib. 1 cap. 2. Ouidiū in Faſtis, & Stadium in commentarys Flori, Wężow tákże chwalenie od Rzymian mieli/ O czym Virgilius in Eneidorum/ et Ouidius Metamorphoſeos libris ná wielu mieyſcach świadczą. Doctor Ere Paleolog' [illegible] [illegible] gos [illegible]

Dzi dziwnie żywi tego ktorego powiáda kupił v chłopá z Trokow w ziemi wyoránego/ y ćwierdził go być ſtárym Báłwanem Litewſkim.

Miáſto Pruſkie/ gdzie były ty ich Báłwany/ y ten Biſkup Kriueito Bolesław Chrobry Krol Polſki ſpalił y zburzył Roku 1017. iákoſmy to iuß z Długoßá/ y z Cromerá lib.z. wyzßey wypiſáli/ wßákże ná tym mieyſcu ono Pogáńſtwo y potym modły odpráwowáli/ ktore mieyſce teraz po Niemiecku Heiligenbeil/ to ieſt Swieta Siekierká zowią/ dla tego iż Krzyżacy wybiwßy Pruſow Pogánow/ ſiekierámi poświeconymi ony ich Báłwany wyſiekli.

Litwá záś y Zmodź ſkoro ſie w wielki narod rozmnożyli/ wybráli też ſobie oſobliwego Biſkupá/ ktorego oni ták ważyli/ iáko dziś v nas Papieżá/ y Rzym nowy w Zmodzi záłożyli/ ſnáć ießcze od Palemoná álbo Publiuſá Liboná nád Rzeką Niewiáżą/ ktore Miáſto oni Romowe álbo Romnowe zwáli. Być też może/ iż Włoßy/ iáko ſie to wyzßey powiedziáło/ wty ſtrony przyżeglowawßy to Miáſto Romnowe álbo Romowe záłożyli ná pámiątkę Rzymu oyczyżny ſwoiey/ Jákoß o tym y Petrus de Duſburch Krzyżak/ ktory Kronikę o woynach Litewſkich z Krzyżákámi Pruſkimi y Liflantſkimi do Miſtrzá Wernerá do Orzele piſał Roku 1326. gdy ießcze druku nie było/ zá Witená Xiedzá Litewſkiego ták mowi: Condiderant Ciuitatem Romnoue trahentem nomen ſuum à Roma, y záś wyzßey o zburzeniu tego Rzymu Litewſkiego tenże ták pißze proſtą ſtároświecką łáciną. Eodem tempore Ludouicus de Lebentele Commendator Ragnetæ cum ſuo exercitu multa bella geſsit contra Letouinos. Nauale bellum multiplex habuit, unum uerſus Auſtechiam terram Regis Letouiæ, in qua uillam dictam Romoue uel Romene, quæ ſecundum ritus eorum ſacra fuit, combuſſit, captiuis omnibus occiſis, ubi etiam frater Conradus Tuchefelt occubuit. Roku 1295. Ludwik Libentelle Commendator z Rágneti y woyſkiem ſwoim wielkie woyny czynił przećiw Litwie/ Wodną też bitwę z nimi rozmáićie zwodził/ á iednę w Auſtechiey Ziemi Krolá Litewſkiego (ták on zowie według ſtároświeckich powiátow) gdzie Miáſto Romowe álbo Romone od Rzymu rzeczone ſpalił/ ktore według ich Báłwochwálſtwá święte było/ ále też tám Brát Conradus Tuchefelt Krzyżak zacny poległ/ etc.

Petrus à Duſburch.

Własne słowá Petrá à Dusburch

Tám też ofiáry Bogom ſwoim ſpráwowáli/ y tám ogień wieczny vſtáwicznie palili/ ktory Znic náżywáli/ áż do Jagiełá/ ktory ich/ ták o tym będzie niżey/ do Chriſtuſá náwroćił. Ten Kriwe kriweito álbo Kirie kirieito/ Biſkup Pruſki y Litewſki Pogáńſki/ ták był wielkiey zacnośći/ iß (iáko tenże Dusburch pißze) nietylko Pruſowie y Litwá/ ále też Lotwá/ y inße narody Lotihalſkie/ Jaćwieżowie y Zmodź/ ná iego roſkazánie byli posłußni/ á nietylko on álbo ktorykolwiek z iego krewnych był w tákiey vczćiwośći/ ále też iego namnieyßy posłániec/ z iego łáſką álbo iákim ná to dánym znákiem/ idąc od onych kráin Xiążąt y Slachty y wßytkiego poſpolſtwá był wielką vććiwośćią tráctowan.

Znicz.

Zacność Biſkupá Pogáńſkiego Litewſkiego

O zmartwych wſtániu ná dzień ſądny wierzyli/ wßákże nie dobrze/ bo iáko kto był Slachcicem/ álbo Chłopem/ bogátym álbo vbogim/ wielmożnym álbo chudym pácholkiem/ ták też y po zmartwych wſtániu w przyßłym żywocie/ wtymże go ſtánie być wierzyli/ A dla tego z Xiążęty z Pány/ y z Slachćicámi vmárłymi (iáko tenże Dusburch pißze/ co ſam zá ſwego żywotá widział) Sługi/ Służebnice/ Száty/ Kleynoty/ Konie/ Charty/ Ogáry/ Sokoły/ Łuk z Saydakiem/ Száble/ Włocznią/ Zbroie/ y inße rzeczy w ktorych ſie on nawięcey kochał/ z Rzemieśnikámi tákże/ y s chłopy ſielſkimi/ ty naczynia ktorymi oni z roboty żywnośći nábywáli/ y co ku ich ſtanowi należáło/ palili/ ták wierząc/ iż s tymi rzeczámi weſpoł mieli z martwychwſtáć/ á iáko ná tym Swiecie/ ták ná onym tym ſie ćießyć y żywić mieli.

W árá Pogáńſka Litewſka o ſądnym Dniu y o zmartwych wſtániu.

Ryſie też álbo Niedźwiedźie páznogćie palono z vmárłymi/ bo wierzyli/ iß ná gorę wielką á przykrą ku ſądnemu dniowi mieli wſtępowáć/ ktory ſąd nád wßytkim świátem ieden iákiś Bog nawßechmocnieyßy miał czynić/ á dla tego iżby tym ſnádniey y beſpieczniey tám wleźli/ páznogćiámi Ryſimi myślili ſobie pomagáć.

Tenże Duzburch pißze/ iß ten Triwe álbo Kriwe Papież Pruſki y Litewſki Pogáńſki/ miał wiádomość wßytkich rzeczy z Diabelſkiego ſnáć przepowiádánia/ bo y Rodzicy álbo krewni vmárłego/ wierząc iß káżda Dußá imo iego Dom naprzod ná on świát wędrowáć muſiáłá/ pytáli go/ ieſliżeby tego dniá álbo tey nocy (to ieſt/ kiedy on vmárł) tákowego iákiego człowieká y w tákim vbierze/ w iákim oni vmárłego ſpalili/ Dom iego przemijáiącego widział? Ktory Kriwe záraz vrodę/ kztałt/ vbior/ Familią/ y obyczáie onego vmárłego bez wątpienia opowiádał/ ácz czáſem był w kilkudzieſiąt mil od onego mieyſcá/ gdzie on vmárł/ á ku więkßey pewnośći vkázował/ iß nád wrotami domu iego Dußá w kztałćie onego vmárłego iádąc imo/ włocznią álbo ßáblą/ álbo iákim inßym inſtrumentem/ z czym go ſpalono/ znák vczyniłá/ álbo cokolwiek zoſtáwiłá/ co záś oni iego przyiaciele od Czártá zmamieni prawdziwie poznawáli/ y w ták wielkiey zacnośći tego Kriweytá mieli/ iß też po káżdym zwycięſtwie álbo przywiezieniu kupow

z kráin nieprzyiacielſkich trzecią część wzdobyći iemu oddawáli/ ná ofiáre záś Bogom drugą część łupow/ y kilko meżow zacnieyſzych więzniow w zbroiách iáko byli poimáni palili/ ále koni náſzych przod biegánim mordowáli/ áż ná nogach ſtáć niemogły/ też ich dopiero palili.

Bogowie Litewſcy/ Zmodzcy/ Sambiyſcy/ Lotewſcy/ y Pruſcy.

A ty naprzednieyſze Bogi ty narody miáły.

1. Okopirnos/ Bog Niebá y Ziemie.
2. Swaiteſtix/ Bog świátłośći.
3. Auſchlauis/ Bog niemocnych/ chorych/ y zdrowych.
4. Atrimpos/ Bog Morzá/ Stáwow/ Sadzáwek y Jezior.
5. Protrimpos/ Bog rzek y wſzytkich wod ciekących.
6. Gardoaitis/ Bog Okretow. Tego tylko żeglarze y rybołowowie chwalili/ zwłaſzczá Kurlandowie/ Sambitowie/ y Philandowie mktorzy morzu przylegli/ Bo wierzą iż ten Gardoaitis ieſt Anioł wielki w poyſrzod Morzá y Jezior ſtoiący/ Bog wiátrow/ tákiego też być Grekowie AEolum wierzyli/ ten wiátry rządzi/ mierza/ á kiedy ſie rozgniewa/ tedy iednym chuchnienim Okręty przewraca/ y topi. Ná święto iego tylko ryby krom chlebá y inſzych potraw iedli/ á polewkę pili/ z głębokich k temu przyprawionych miſek/ iż ten Bog głębokimi wodámi włada.

Æolus. Inde Incute vim ventis etc. ſunt verba Iunonis.

7. Pergrubius/ Bog ziół/ iárzyn y trawy.
8. Pilwitos/ Bog ktory dawał bogáctwá/ y nápełniał gumná.
9. Perkunos álbo Piorunos/ bog łyſkánia/ gromu/ śniegu y dżdżu.
10. Poklus Bog Piekłá/ Chmur/ záćmienia/ y latáiących Duchow álbo Diabłow. Chwalili záś Parſtuki/ y Markopole/ ktore oni ták zwáli/ ludzie máluczkie/ ktorych my Pigmæos zda mi ſie zowiemy w ziemi mieſzkáiące/ á vkázuią ſie im ieſzcze y dziś ná pewne czáſy/ zwłaſzczá w Sweciey/ w Kurlandach/ w Lotwi/ y w Sambiey Pruſkiey Ziemicy/ gdzie ieſzcze Pogáńſtwá ſtárego zákał do gruntu ſie z proſtych ludzi niewykorzenił. A to były Bogi Prusow ſtárych/ y Kurlandow/ ktorych ieſzcze y dziś po części on narod gruby wzywa y chwali.

Pigmæi.

Litewſcy záś y Zmodzcy Bogowie ći byli oſobliwi.

Naprzednieyſzy Bog ktorego zwáli Prokorimos/ á temu ná ofiáry białe Kápłuny kiymi bili nierzeząc/ ktorych ſámi część/ część záś ich ofiárnicy iedli/ á trzecią część palili.

To y dziś w Zmodzi záchowuią.

z. Bog

2. Bog kwáśnych y kisłych potraw Ruguczis/ temu kurzycze iárzebáte ofiárowáli.

3. Bog Ziemiennik álbo ziemny ktorego w wężow chowániu/ y mlekiem karmieniu chwalili/ temu też czarne kurzyce bili ná ofiáre.

4. Kruminie Pradziu Warpu/ ktory wſzelkie zboże dawa/ temu ná ofiáre bili kury grzebieniá niſkiego á gęſtego/ y siekáli ich mięſo w drobne ſtuczki/ áby ſie żyto gęſte kłośiſte/ á niewyſokie zrodziło.

5. Lituwanis ktory deſzcz ſpuſzcza/ temu rozmáitey bárwy kurzyce białe/ czarne/ iárzebáte etc. ofiárowáli.

6. Chaurirari końſki Bog/ temu pietuchy rosłe/ cerſtwe/ rożney bárwy ofiárowáli/ áby ſie też konie tákie mnożyły/ á kiedy go o pokoy prosili od ich nieprzyiaciół (bo go też mieli zá Bogá woyny) iák Grekowie y Rzymiánie Marſá/ tedy zá piecem ná ſiodłach ſiedząc ofiáry y modły mu czynili.

7. Sotwaros Bydłá wſzelkiego Bog/ á temu przed piecem álbo ogniem rożne kápłuny ofiárowáli/ iáko rożney śierći bydło mieli.

8. Seimi Dewos/ co czeladź záwiedował/ temu też kury y koſzy rożnych farb bito/ ktorą ofiáre do piecá w ogień miotáli/ á nie wymowáli ich áż zgorzáły/ proſząc áby ſie ich słudzy trzymáli. Seimi Dewos

9. Vpinis Dewos/ co rzeki miał w ſwoiey mocy á temu proſiętá bieluchne ofiárowáli/ iżby przeźrzoczyſta wodá płynęłá.

10. Bubilos Bog miodu y pſzczoł/ tego chwalili zá piecem ſiedząc/ á Pop ich gárniec nowy wielki pełen miodu w ręku trzymał/ á wymowiwſzy zwykłe modlitwy/ z ogromnym krzykiem vderzył nim o piec/ áż ſie w ſtuki roſpadł/ proſząc Bogá Bubiloſá áby ſie pſzczoły hoynie roiły.

11. Dzidzis Lado/ to ieſt wielki Bog/ ktoremu bieluchne kápłuny ná ofiáre bijáli/ ktorego też Świętá 25. dniá Máiá áż do 25. Czerwcá obchodzili w kárczmach/ á Niewiáſty y Pánny ná łąkách y po vlicach tańce viąwſzy ſie około zá ręce ſtroili/ śpiewáiąc záłośnie á powtarzáiąc łádo/ łádo/ łádo Didis muſu Dewie/ to ieſt/ wielki náſz Boże Lado/ co y dziś ieſzcze w Litwie/ w Zmodzi/ w Liflanćiech/ y w Ruśi czynią.

12. Gulbi Dziewos Bog ktory káżdego z oſobná człowieká ſtrzeże/ co náſzy zową proprium Genium, Anyołá włáſnego/ temu białe Kápłuny meżowie/ á żony Kurzyce ofiárowáły. Genius bonus

13. Goniglis Dziewos/ páſterſki Bog leśny/ ktore Grekowie y Rzymiánie Satiros Faunosq; zwáli/ temu iáycá końſkie/ wołowe/

 kozłowe

kozłowe/ y inszego bydłá stroie ofiárowáli/ kiedy ich wałászyli álbo trzebili/ á palili one ofiáry pástuchowie ná iákim wielkim k temu obránym kámieniu/ mowiąc/ iák ten kámień twárdy niemy y nieruszáiący sie/ ták też O Dziewie musu Goniglis/ Wilcy y wszyscy drapieżni zwierze/ niechay sie niemogą ruszyć/ áby bydłu nászemu/ twoiey obronie zleconemu/ szkodzić niemogli.

Sposob modlitwy Pogáńskiey.

14. Swieczpuńscynis/ Bog/ ktory kury/ gęsi/ káczki záwiedał/ y wszytki insze ptaki ták domowe iáko powietrzne/ temu nieczynili ofiáry/ mowiąc/ isz to latáiący Bog.

15. Kielu Dziewos/ podrożny Bog/ temu kury białe ofiárowáli/ á kije w reku trzymáli przepásawszy sie y w łápcie vbrawszy iáko Zydowie Wielkąnoc obchodzący/ á prosili go/ áby ich szczesliwie w drodze prowádzić z domu y do domu raczył.

16. Puschaitis/ Bog ziemny/ ktory miedzy drzewem bzowym mieszka/ á temu naczestsze ofiáry y modły wieczor v drzewá Bzowego nabożnie y z wielkim postráchem czynili/ y snadź y dziś iesz cze czynią/ bo tákowe drzewo v nich było naswietsze/ y noszą pospolicie chleb y piwo pod krzewinę Bzową/ prosząc Bogá Puschaitesá/ áby on Parstuki Aniołki swoie to iest pignæos ludzie máłe/ posyłał do ich Gumien/ ktorzyby zboża przysparzáli/ y w okwitości záchowywáli/ A o tych Parstukach álbo Pigneach y Augustin S. in libro de ciuitate Dei pisze/ isz Pogánow y Chrześcian prostakow wieśniakow/ częstokroć dziwnym vkázowániem swoim zmamili byli/ y teraz ieszcze są prawdziwie/ y vkázuią sie w Kurlandach nawiecey/ á w Swecjey prostym ludziom/ w ktorych sie towárzystwie kocháią/ á zwłasczá tych ktorzy sie im ofiárámi y częstowániem (bo bárdzo rádzi ile wnocy osobliwie iadáią) przypodobáć vmieią/ mnie ich dziwnie ieden Doctor Medicus y Phisicus wykłádał/ co teraz tu opuszczam.

Olaus też Magnus Archiepiscopus Vpsaleñ. y Cornelius Agripa de oculta Philosophia piszą/ isz Diabli powietrzni towárzyscy niedokończá w naturze swoiey iáko piekielni zepsowáni/ w Swecjey/ w Norwegiey/ w Philandiey pospolicie ludziom prostym służą/ konie cudzą/ y insze roboty odpráwuią/ á niktorym przyszłe rzeczy y przeszłe opowiádáią/ ktorzy sie im w obcowániu spolnym przypodobáć vmieią. Ja też to powiádam com sam słyszał y widział własnym okiem w Kurlandskiey/ w Liflandskiey y w Sambiyskiey/ ktorą zową Sudawen Samland w Prusiech/ y w niktorych kątach/ zwłaszczá Morzu przyległych/ Zmodzkiey ziemie y zá Mirumskámi y Insterborkiem/ isz tego Puschaita Diabłá/ ktorego w bzowym drzewie

Spiritus Familiares.

Toż mi też P. Taranowski powiádał/ isz w Daniey bedąc/ widział listo do swego gospodarzá z Szweciey przyniesione/ á ktory ie przyniosł niewiedzieli.

drzewie mieszkáć wierzą/ ná pewne swietá dwá kroć do roku chwalą/ y Parstuki ludzie ziemne Aniołki y sprawce iego czczą/ y pokármámi hoduią ná pewne czásy swietá ich/ pospolicie stoł w Gumnie postáwią y nákryią/ czworo chlebá/ mięsá wárzonego y pieczone°/ ser y másłá ná stoł zostáwią/ y wzywáią ich ná cześć álbo kołácią wnocy według zwykłych Pogáńskich ceremoniy álbo czárow/ potym drzwi v gumná mocno zámknąwszy sámi odchodzą/ á oni Párstukowie przyszedszy o pułnocy ony potráwy iedzą/ názáiutrz záś pátrzą gospodarze/ iesli ktorey potráwy wiecey ziedziono/ iesli chlebá/ tedy wierzą/ isz im przysporzą oni Bożkowie zboża/ iesli mięsá/ tedy szczescie ná dobytek etc. rozumieią/ á oney potráwy ktora im wiecey smákowáłá/ tym wiecey niż ná pirwszym było ná drugie swieto kłádą/ prosząc ich áby zboża przymnażáli/ Powiádáią też/ isz ci Parstukowie zboże v inszych/ ktorych sobie znáią niewdziecznych gospodarzow wnocy z gumien krádną/ á do onych ktorzy ich lepiey wa[...] przynoszą. W Pruskiey też ziemi gorney/ około Choinic/ Kámieniá/ Sempelborká zá Toruniē/ y indzie o tim drzewie bzowym po dzisieysze czásy bárdzo swiątobliwie według stárożytne° Pogáńskiego zákału támeszni obywátele trzymáią/ wierząc isz pod drzewem bzowym ziemni mieszkáią iácyś dziwni duchowie álbo fantasmy/ ktorych oni krásnymi ludźmi zowią/ y widzieć sie często w nocy kiedy miesiąc swieci/ zwłasczá ludziom chorym dawáią/ o ich vrodzie powiádáią/ isz wiecey ná łokieć niesą wyższy wzrostem.

Naprzednieysze swieto v tych Pogánow bywáło/ ktore iesczcze y dziś záchowuią ná niktorych mieyscach w Litwie/ w Zmodzi/ w Liflánciech/ w Kurlandach/ y w Ruskich kráinach niktorych/ ná schyłdzie Pázdziernika miesiącá/ gdy iuż zboże wszytko pożną/ zgromádzą/ y zwożą do gumien/ tedy sobie kołácyie czynią/ ná ktore sie wszyscy czásem ze trzech y ze czterzech śioł skłádáią/ y schodzą do iednego domu z żonámi/ z dziećmi/ y z sługámi/ stoł śiánem á indzie obrusem nákryią/ ná ktorym chlebow kilko/ y cztery wielkie sudziny piwáná czterech rogách stołu postáwią/ potym przywiodą Cielcá y Cielice/ Báráná/ y Owce/ Kozłá y Koze/ Wieprzá y swinie/ kurá y kurzyce/ gąsiorá y gęś/ y insze ku iedzeniu godne dobytki/ y ptástwá domowe/ sámcá y sámice/ To wszytko tym obyczáiem ná ofiárę Bogu swoiemu Ziemiennikowi biią/ naprzod ich Wieszczek álbo Kápłan Pogáński chłop prosty wymowiwszy modlitwy według zwykłych gusłow poczina kijem bić ktorekolwiek zwierze/ potym wszyscy około stoiący kiymi tłuką ono bydle po głowie/ po brzuchu/ po grzbiecie/ po szyi/ y po nogach mowiąc: To tobie o

Ziemiennikú Boże nász ofiáruiemy/ y czynimyć dźięki/ żeś nas Roku przeszłego dobrze zdrowych w okwitości wszech dobr zboża y máietności záchował y sczycił/ y od ogniá/ żelázá/ powietrza morowego/ y wszelkich nieprzyiaćioł nászych obronić raczył. To sprawiwszy onego bydłá ná ofiáre pobitego mięsá/ y ptaki wárzą/ pieką y smáżą/ á siadszy zá stoł iedzą/ ále naprzod káżdey potráwy y ptaká sztuczkę oderznąwszy/ ich Wieszczek álbo Czárownik miece pod stoł/ ná piec/ pod ławy/ y w káżdy kąt domu mowiąc/ To tobie o Ziemiennik/ Boże nász rácz ofiáry násze przyiąć/ á łáskáwie tych potraw pożywáć/ tákże iedzą y piją áż do obżárstwá onego Ziemienniká zá káżdą potráwą y trunkiem wzywáiąc/ á w trąby długie y żonki y mężowie huczą/ tákże y spiewáią ieden drugiemu gębę ku gębie rozdziewiwszy/ á ná tych biesiádách/ y swiętach ich iam często bywał w Liflanćiech/ w Kurlandach/ w Zmodzi y w Litwie/ koło Suwieká/ Abelow/ Sobotnik/ Poswola/ Bassenborká/ Miásteczek/ zá Sokołwą/ Moisą y indzie/ gdźiem sie dźiwnym Pogáńskim gusłom przypátrzył/ bo tám w tych stronách teraz y do tych czásow práwie o Bogu máło wiedzą.

W Prusiech záś w Sambiey/ ktorą Ziemię zowią po Niemiecku Sudawen/ Samland/ y około Insterborku/ Ragnety/ y w Kurlandskiey ziemi chłopstwo sielskie/ ktorzy są wszyscy Zmodźinowie/ y Zmoidzkim ięzykiem áż do Krolewcá/ com sam słyszał y widział/ mowią/ máią swoie Swięto/ ktore zowią Pergrubri ná Wiosnę/ skoro śniegi zginą/ iż iuż czás oráć/ á trawá sie też rozkázuie/ tedy z kilku siół zsypuią słody po czwierći álbo beczce ná piwo/ schodzą sie potym w ieden Dom wielki/ tám Wurschait ich/ to iest ofiárnik/ álbo ráczey Czárownik/ weźmie gárniec piwá/ á podniowszy go wzgorę/ prosi Bogá Pergrubiusá/ ktory dáie trawę y láto/ mowiąc o Wespocie Dewe musu Pergrubios etc. To iest/ O wszechmogący Boże nász Pergrubiusie/ ty precz Zimę przykrą odganiasz/ á raczysz ziołá/ kwiatki y trawę po wszystkiey ziemi rozmnażáć/ my teraz ćiebie prośimy/ żebyś zboże násze zásiane/ y ktore siać mamy raczył hoynie rozmnożyć/ áby kłośisto rosło/ á wszytek kąkol rácz sam podeptáć. Potym konewkę álbo kubek postáwi/ weźmie ią zębámi/ y wypije piwo/ á wypiwszy rzuca konewkę bez dotykánia ręku przez głowę/ zá nim stoi Cziwon álbo stárszy oney włośczi/ ktory chwyta konewkę/ y co narychley nálawszy piwá postáwi záś przed Wurschaitá/ álbo onego Czárowniká/ ktory wziąwszy kufel/ prosi drugiego Bogá Perkunusá álbo Piorunná/ áby gromy/ grády/ łyskáwice/ dżdże/ burze/ y chmury szkodliwe pohámowáć

Modlitwy Zmodzi Pruskiey.

hámowáć raczył/ y wypije mu ná ofiáre kufel piwá wzeby viąwszy á dopiero zá nim wszyscy piją. Trzeci raz prosi wielmożnego Bogá Swaistixá Bogá swiátłości/ áby raczył łáskáwie á pogodnie swiećić/ ná zboże/ ná łąki/ ná kwiećie y dobytki ich. Záś modli sie do czwartego Bogá Pilwitá/ áby raczył dáć wszytki zboża pięknie pożąć y do gumien zgromádzić/ tákże wszytkim Bogom ktorych máią 15. ná chwałę po kuflu piwá wypiją bez dotykánia rąk w zębach trzymáiąc/ á zá tym spiewáią iákoby wilcy wyli pieśń ku ich chwale. A iesli przeszłego roku był zły vrodzay zboża/ tedy wyznawszy złości swoie iż to dla grzechow zásłużyli/ proszą Auschlawisá Bogá chorych y niemocnych/ áby sie przyczyniał do inszych Bogow/ do Pergrubiusá/ Perkunusá/ Swaitestixa/ y Pilwitá/ áby im ná przyszły rok łáskáwszymi być raczyli. Támże wtey przerzeczonych Prusow niżney ziemicy/ ktorą zowią Sudawen/ Samland/ chłopi Zmodzinowie z Litewskiego narodu/ byká álbo kozłá tym xtałtem raz do roku swięcą/ schodzą sie cztery álbo sześć siół w iedno wybieráiąc pieniądze/ chleb y insze rzeczy/ iákoby kolędę/ to przedawszy/ iesli wiele pieniędzy/ tedy záraz y Byká y Kozłá zá ony pieniądze kupią/ y zeydą sie w ieden dom/ gdźie sobie ogień wielki vdziáłáią/ tám też żony ich zsypuią mąkę pszeniczną/ y hreczyszną/ z ktorey náczynią pláckow/ Potym Wurschaitos ich Pop według Pogáńskiego obyczáiu wieniec ná głowę wdziawszy/ położy rękę ná Kozłá álbo ná Byká/ y prosi wszytkich Bogow káżdego z osobná/ ktorem wyższey wyliczył/ áby raczyli od nich miłościwie przyiąć obchod y ofiáre onego Swiętá/ á viąwszy Byká álbo Kozłá zá rogi/ wiodą go do gumná/ y podnoszą go wszyscy chłopi wzgorę/ á Xiądz Wurschait opásawszy sie ręcznikiem/ wzywa po wtore wszytkich Bogow/ mowiąc/ To iest chwálebna ofiárá y pámiątká Oycow nászych/ ábyśmy zgłádźili gniew Bogow swoich/ potym szepcząc obydźie trzy kroć Byká około/ y zárzeżą go/ á krwie nierozlewáią ná ziemię/ ktorą wypuśćiwszy w vszátek/ czerpáią kanszykiem álbo czárką/ Wurschait kropi ludźi/ á ostátek rozbierzą w gárnuszki/ y kropią káżdy w Domu swoim bydło/ iáko v nas iest obyczay swięconą wodą/ zsiekawszy záś w sztuki Byká/ wárzą w kotlech/ á chłopi siedzą około ogniá/ przed ktorych niewiásty przynioszą plácki niepieczone/ á oni viąwszy káżdy po pláćku rzucá ieden drugiemu w ręce przez płomień/ ták długo chwytáiąc áż sie vpieką/ poty iedzą y piją spiewáiąc y gráiąc ná trąbách długich przez cáłą noc/ Ráno záś idą przes Wieś ná rostánie drog mosząc plácek pszeniczny/ y co sie zostáło z oney kołáciey/ y kłádą ty w iedno mieysce/ á wszyscy

á wſzyſcy ziemią przyſypuią wzgore/ ſtrzegąc pilnie/ áby źwierz álbo Pies niemogł tego wykopáć/ á ſpráwiwſzy to poruczáią ſie Bogom/ y idą do Domow ſwoich.

A kiedy ſie iuſz ktory ſmiertelnym czuie/ tedy według możności ná beczke álbo ná dwie piwá każe proſić przyiaciol/ y wſzytkich co w onym ſiele mieſzkáią/ ktorych przepraſza y żegna/ á oni zás vmárłego w łáźni pieknie wymyią/ y vbierzą w białą koſzule długą/ iáko ieſt obyczay/ á poſádzą go ná ſtołku/ y piją do niego przyiaciele tymi słowy ſmetnymi á lamentliwymi/ mowiąc/ Ia do ciebie piję miły przyiacielu/ y czemuś vmárł/ á wſzák maſz ſwoie miłą małżonke/ dziatki/ bydło/ etc. y wſzytkiego doſtátek/ potym do niego drugi raz piją ná dobrą noc/ y proſzą go/ áby raczył ná onym ſwiecie pozdrowić ich przyiacielá/ Oyce/ Mátki/ Bráćią/ etc. áby też tám z nimi łáſkáwie y ſąſiedzko ſie obchodził/ iáko tu oni z nim zá żywotá. Vbierzą go potym w ſzáty/ á ieſli bedzie Mąż/ przypáſzą mu kord álbo ſiekiere/ recznik też około ſzyie/ w ktory mu kilko groſzy według możności záwiążą ná ſtráwe/ chlebá s ſolą/ y konew piwá wſtáwią w grob. A ieſli niewiáſte pogrzebuią/ tedy iey włożą nići y igłe/ áby ſobie záſzyłá/ ieſli ſie iey co zedrze ná onym ſwiecie/ á kiedy ią wiozą do grobu/ tedy przyiaciele wſzyſcy idąc proceſſią ſzermuią nożámi wzgore wielkim głoſem wołáiąc/ Geigei/ begeite Pokkole/ to ieſt/ vciekayćie/ vćiekayćie/ biegaycie precz od tego ciáłá wy Diabli.

Dziś ſie to ieſzcze náyduie w iednym kącie Liflandſkiey ziemie zá Moizą Solkową/ y com ſam widział przy pogrzebie vmárłych/ w trąby gráią/ ſpiewaiąc/ idź nieboże s tego nedznego ſwiátá rozmáitych vćiſkow ná wieczne weſele/ gdzie cie áni hardy Niemiec/ áni drapieżny Leiſyſz/ to ieſt Polak álbo Litwin/ áni Moskwićin krzywdzić nie bedzie mogł.

Pámiątke też vmárłych Oycow/ mátek y krewnych ſwoich obchodzą poſpolićie Mieſiącá Octobrá/ álbo Pázdziernika/ á czáſem ná káżde Swieto ná mogiłach lamentliwie iáko y ſpiewáiąc płáczą/ zwłaſzczá żony/ wyliczáiąc dzielnośći/ cnoty/ goſpodárſtwo etc. mężow ſwoich.

Ktory obyczay nietylko v tych/ ále y v Wołoſzech/ w Multanskiey/ y Bulgarskiey ziemi záchowuią/ com ſam widział w kilku Miáſteczkách w Buzowie/ w Ruſciuku w Dziurdziewie nád Dunáiem/ y w Bukoreſtu ſtołecznym Mieśćie Hoſpodara Multanskiego/ gdzie ku temu świeczki palą/ y kurzą kádzidłem ná mogiłach/ á w Turcech zás y potrawy kłádą/ ptakom ziárná ſypią/ kotki/

kotki/ pſy karmią zá Duſze vmárłych przyiaciol/ drudzy zás drągámi płuce po vlicach dwiemá chłopom nośić każą/ zá ktorymi pſi y kotki ſtádámi weſpołek chodzą/ etc. Nam też iáko gośćiom/ áczeſmy tego niepotrzebowáli/ Iáłmużne dawáli w Karwagerah niektorych/ to ieſt Domach gośćinnych ná iáłmużne poſtáwionych/ przynośili wino rużynek/ Damaſcen etc. weſpoł wárzonych/ kápuſty z Bárániną/ Ryżu/ káſze/ mleká z Báwolic/ chlebá według oſob y dwá dzbany wody/ bo winá nie dawáią zá Duſze. A miedzy grobámi/ ktore ná niektorych mieyſcách iáko Miáſteczká ſtoią/ żony y przyiaciele ná káżdy Piątek/ gdy ſie dzień iáſny tráfi/ modlitwy czynią y iáłmużne vbogim rozdawáią. — *Iáłmużny nam w Turcech dawano.*

W Kurlandſkiey zás y Samlandſkiey ziemicy/ y w Pruſiech kiedy czynią vmárłym pámiątke/ tedy s Kośćiołá proſto do kárczmy idą/ álbo do ktorego domu/ gdzie ſie ná war piwá zſypią/ żony zá nimi przynioſą w koſzałkách ryb pieczonych y wárzonych ná źimne/ támże bez nożow iedzą/ á żony im służą/ á káżdy co vmárłemu krewnemu życzy/ káżdey potráwy ſztuke pod ſtoł rzuca/ y kufel piwá leie.

W Litwie zás y w Zmodźi chłopi tákże ná vpominánie przyiaciol kołácie ſpráwuią wielkim doſtátkiem/ á Goſpodarz ſtárſzy iuſz kiedy máią począć ieść weźmie ná łyżke wielką máki rozmáitego zboża/ ſoli etc. y kádzidłá/ á zákurzywſzy mowi/ á zá wiſſumos Priatelos muſu/ etc. potym iedzą y piją áż ná nogách niemogą ſtáć/ oyczyſte ſtárodawne pieśni ſpiewáiąc. — *Przytomnem ſam był w Kiianach 2. mili od Wilná/ y w Kawariſzkach.*

Drugie zás Swieto w Zmodźi według podánia Pogáńſkiego záchowuią/ ktore Ilgy zowią: á poczynáią to Swieto práwie o wſze Swiete/ ná ktore by nauboższy muśi piwo w Domu mieć/ y ták piją przez kilko Niedziel wſpomináiąc vmárłych: á pierwey zá Pogáńſtwá to Swieto ná cześć Perkunowi Bogowi piorunow y gromow obchodźili/ etc. Ale o tych gusłach y niżey przy náwroceniu Litwy y Zmodźi ná wiáre Chrześćiáńſką náydzieſz/ przeto teraz do rzeczy Ruſkich Xiążąt przyſtepuie.

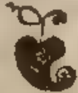

O Rozdzia-

O rozdziałach dwunaśćiu ſynow Włodimirzowych y zaboyſtwach ich ſpolnych po ſmierći Oycowſkiey:

Kſięgi piąte/ Rozdział I.

Do Jáśnie Oświeconego Páná/ Páná y Xiążęćiá Conſtantiná Xiążęćiá Oſtrogſkiego/ Hrabie z Tarnowá/ Woiewody Kijowſkiego/ etc.

Włodimirz Swantosłáwowic Baſili álbo Waſſil ná Chrzćie miánowány Monarcha wßyſtkiey Ruśi / zebrawßy wielkie woyſko wtárgnął do Polſki Roku od Chriſtuſá Páná 985. iáko Długoß y Cromer z niego lib 3. in Mieciſlao pißą/ gdzie Zamkow kilko pogránicznych wziął y opánował pod Miecisłáwem Xiążęćiem/ Acz ſie obádwá dla żon / ten dla Xieżny Czeſkiey Dąbrowki/ á on dla Greckiey Ceſárzowny Anny pochrzćili/ Ten roku 965. á ow 980.

Ruſkie Kroniki żadney wyprawy Włodimirzowey przećiw Polakom niewſpominaią/ okrom náßego Długoſſá y Miechouiuſſá / ktorzy o iego wtarczkach do Polſki czeſto ná roznych mieyſcach pißą.

Długoſſus y Miechouius fol. 34. lib. 2.

Potym Piecinigowie mßcząc ſie onego ſwoiego pogromu pod Pereasłáwem nád rzeką Trubieſſą/ zebráli ſie z wielkim woyſkiem y wtárgneli do Ruśi/ y oblegli Waſſilow. Przećiw ktorym też Włodimirz w máłym poczćie zbroyno ćiągnął / á gdy ſie obiedwie woyſká podkáły / porážon Włodimirz ná głowę od Piecinigow / ták iß gdy z poboyſcza ſam do Kijowá vćiekał / ledwo ſie ſkrył pod iákiś moſt/ ktory mu ſie vćiekáiącemu práwie z dobrodzieyſtwá Bożego ku záſciceniu tráfił. A ták potym ná pámiątkę tego od Piecinigow wybiegánia Cerkiew Przemienia Páńſkiego/ co Ruś zowie S. Spaſſa / dał zmurowáć w Kijowie. Bo práwie w ten dzień świety ná Prażnik tráfiło ſie to iego wybiegánie. A Piecinigowie wielkie ßkody mieczem y ogniem w ziemiach Ruſkich poczyniwßy bez odporu do ſwych leżyſk vſli. O czym Długoß y Miechouius lib. 2. cap. 10. fol. 34.

Włodimirz y Ruſſacy poráženi od Piecinigow.

Potym

Potym Wołodimirz przeſtrzegáiąc áby ſie po śmierći iego Synowie niewádzili o Páńſtwá y Ziemie Ruſkie/ ták miedzy nich Monorchią Ruſką rozdzielił/ Wizesłáwowi ſtárßemu dał Nowogrod wielki pierwßy vdział ſwoy / Jſasłáwowi Połocko/ Swantopolkowi Turow / Jarosłáwowi Roſtow. A gdy Wizesław vmárł/ dał temuż Jarosłáwowi wielki Nowogrod / á Boriſſowi Roſtow/ Hlebowi Moron/ Swantoſláwowi Drewlany/ Wſewoldowi Włodimirz / Mśćisłáwowi Tmutorokany álbo Timutuchany/ Stanisłáwowi Smoleńſko/ Sudzisłáwowi Pleſkow / á Pozwizydowi Wołyń/ tymże też iáko młodßym po śmierći ſwoiey Kijow/ y Bereſtow Xieſtwá náznáczył.

Vdziały Xiążąt Ruſkich ſynow Włodimirzowych.

Posłał potym po Rzemieſniki do Greciey/ y zmurował Cerkiew Bohorodzicy/ ktorą kſięgámi y Obrázámi ozdobiwßy przełożył nád nią Naſtaſiuſſá Korſunianiná Kápłaná / opátrzywßy go wielkiemi dzieſięćinámi / z miodow y zboża wßelákiego/ Spitalow też bárdzo wiele dla vboſtwá y kalekow nábudował y nádał hoynie wielkim doſtátkiem.

Kośćioł Bohorodzice w Kijowie.

Potym Kroniká Ruſka wſpomina / iß Włodimirz ćiągnął do ziemie Sudanſkiey/ y opánował głowne Miáſto Sudam/ ále coby to byłá won czás zá kráiná niewiemy. Czynią też wzmiankę Kroniki Polſkie/ zwłaßczá Długos y Miechouius fol. 27. cap. 4. iß Bolesław Chrobry Miecisłáwowić pierwßy Krol Polſki/ Roku 999. od Ottona wtorego Ceſárzá w Gnieznie koronowány/ vczynił przymierze z Wołodimirzem Xiążęćiem Ruſkim / á ſam ćiągnął przećiw Xiążęćiu Czeſkiemu Bolesłáwowi Brátu ćiotecznemu/ ktory Polſkie gránice około Klocká náieżdżał / y dobył Bolesław Chrabry Krol Polſki Pragi / y ſámo Xiążę Czeſkie z Synem iego ná Wyßogrodzie poimał.

Włodimirz do Sudanſkiey ziemie.

Pragá od Polakow dobyta.

A Jarosław Xiążę wielkiego Nowogrodá nieprzeſtáiąc ná vdziale ſwoim / inße kráiny Oycá Włodimirzá y Brátow ſwoich náieżdżał/ potym gdy ſie v niego Oćiec Włodimirz vpominał według poſtánowienia dwu tyſiącu grzywien / iß mu Nowogrod wielki po Wizesłáwie Brácie vmárłym ſpuśćił/ niechćiał tego vczynić Jarosław / y owßem wzgárdziwßy vpominánie Oycowſkie / przyćiągnąwßy z Nowogrodá Kijow vbieżał y opánował: pod zákrytym ſpokoynego wiechánia / Bo Włodimirz Oćiec w ten czás w Ber'oſtowie z dworem ſwoim mießkał. A vsłyßawßy ten złośliwy vczynek ſyná Jarosłáwá / iß Kijow pod nim vbieżał y oſiadł/ rozgniewał ſie bárdzo / y zebrał przećiw iemu woyſká ze

Jarosław ſyn pod Oycem Kijow vbieżał.

Q wßyſtkich

wszystkich Xięstw Synowskich y dzierżaw swoich. A Jarosław chcąc sie Oycowi odbić y odpor mu dáć/ przenáiął sobie ná pomoc Waragow y Piecinigow. Y dano znáć Włodimirzowi/ iż Piecinigowie do Rusi wtárgnęli/ á niemogąc sam przeciw im ciągnąć/ bo w ten czás práwie bárdzo chorował/ wypráwił ná nich Borissá Syná/ Xiążę Rostowskie/ ktory przy nim mieszkał/ A

Włodimirz vmárł.

sam vmárł rychło potym w kilku dni w Berestowie roku od stworzenia Swiátá 6525. Lipcá dniá 15. Pánował po Chrzcie lat 28. A Swantopolk y Boris dwá Bráćia niewiedząc o śmierci oycowskiey zwiedli bitwę z Jarosławem Brátem/ y porázili go ná

Boris Piecinigow poráził.

głowę/ Potym Boris zá Piecinigámi Pogány dáley sie goniąc poráził ich kilko vsow/ A w tym Brát iego Swantopolk dowiedziawszy sie o śmierci oycowskiey rychley niż Borys/ Kijow vbieżał/ támże Oycá Włodimirzá co rychley/ kwápiąc sie ná páństwo/

Włodimirz pochowan.

pochował w Grobie Marmurowym/ z wielkim żalem pospolitego ludu y Boiar/ w Cerkwi S. Bohorodzice Dziesięcinney/ ktorą był sam Włodimirz zbudował. A potym między Swięte iáko Apostoł podniesion/ ktorego Swięto Ruś obchodzi 15. dniá Miesiącá Lipcá ná káżdy Rok.

Swantopełk Kijow opánował.

Potym Swantopełk opánowawszy stolicę Kijowską/ zmowił sie z Wyssogrodzany ná Borissá Brátá/ áby go iáko mogli zdrádą zábić/ wczym mu obiecáli Wyssogrodzánie (nie Nowogrodzánie/ iáko Miechouius położył) posłużyć. A Boris Swantopełká/ iáko stárszego Brátá/ zá Oycá práwie máiąc/ w wielkiey vczćiwośći/ choć mu Boiárowie iego rádzili/ áby dochodził Kijowskiey stolice/ niechćiał żadnym obyczáiem przeciw stárszemu nic złego myślić/ Lecz złość Swantopełká zwyciężyłá. Bo gdy wyspiegował Borissa być w máłym poczcie/ posłał nań Wyssogrodzan y dworzánow swoich łotrow/ á Boris wten czás práwie w dźień sobotny ku wieczorowi kazał przed sobą Nieszpor álbo wieczernią śpiewáć pod Satrem álbo Namiotem (bo satrami y obozem stał z woyny iádąc) y sam też śpiewał z płáczem/ á potym spáć poszedł. A wstawszy ráno w Niedziele/ kazał Popowi zaiutrznią śpiewáć/ á sam sie z nabożeństwem Pánu Bogu padwszy ná oblicze modlił/ á wtym mu dano znáć/ iż sie Zołnierze Swantopełkowi przybliżáią/ chcąc go zábić/ co vsłyszawszy począł śpiewáć ten Psalm: Pánie czemu sie rozmnożyli nieprzyiaciele moi/ A skończywszy Jutrznią/ począł sie z płáczem modlić/ oczy wniebo wznosząc/ á pátrząc ná obraz Christusá Páná/ á skoro vsłyszał grzmot y brzek zbroynych Zaboycow swoich do Namiotu wielkim

pedem

pedem náćieráiących/ vlekł sie/ y począł słozy pusczáć iáko strumienie/ toż też Popi y Sługi iego czynili strwożeni/ widząc Páná smutnego/ á w tym Pusczá/ Talecz/ Jelowicz y Laszko stárszy Zołnierze Swantopełká złośliwego z dobytymi mieczámi y s kopijámi obskoczywszy błogosłáwionego Borissá modlącego

Zaboycy Borissowi.

sie/ poczęli go gwałtownie siec y kłoć/ Sługá iego álbo Giermek Geor Węgrzyn padł ná nim/ y tego przebodziono/ wszákże wyskoczyli z namiotu/ ábowiem nie byli iesżcze do końcá śmiertelnie zránieni/ y poczęli zaboyce mowić/ czemu stoiem pátrząc/ á nie kończym dzieła co nam roskazano. W tym błogosłáwiony Boris iął sie v nich prosić s pokorą/ mowiąc: Bráćia moi mili/ Dayćie mi czás máluczki/ ábym sie iesżcze Bogu pomodlił/ A zá tym weyrzawszy w Niebo z płáczem westchnął gorzko/ y iął sie modlić/ á podniowszy ná zaboycow pokorne oczy/ y padwszy ná

Nabożeństwo Borissowo o [illegible]

oblicze z płáczem/ rzekł im: Bráćia moi mili/ kończyćie dzieło wásze/ á niech będzie pokoy Pánu Brátu moiemu/ y wam Bráćia moi mili/ Tedy vsłyszawszy zaboycy ony słowá iego/ płákáli/ á po modlitwie záśnął Boris/ y dał Duszę w ręce Pánu Bogu Lipcá 24. dniá. Támże záraz przy nim y Giermek iego

Boris Xiążę zábit okrutnie.

wierny Geor Węgrzyn był zábity. A błogosłáwionego Borissá ćiáło obwinąwszy ná woz włożyli/ y wieźli do Wyssogrodá/ á gdy byli w iednym Boru/ począł iesżcze głowę podnośić/ iáko Kronjká Ruska świádczy/ co obaczywszy sludzy Swantopełkowi/ kazáli dwiemá Waragom serce iego mieczámi przebić/ y głowę precz odiąć/ á ták przyiął Koronę męczeńską/ y pochowáli ćiáło iego w Wyszogrodzie w Cerkwi S. Wassiłá.

Srogie okrucieństwo nad Borissem.

A máło ná tym máiąc niezbożny Swantopełk posłał ná Murom do drugiego Brátá Hlebá/ mowiąc: Przyiedź rychło kazał ći Oćiec/ bo iest chory bárdzo/ A on ták chytrze táił śmierci Oycowskiey/ chcąc dla nienásyconey żądzey pánowánia/ Brátow wszystkich w iednym czáśie pokowić/ y wygłádzić. Tedy Hleb Xiążę Muromskie vwierzywszy zdrádliwym słowom Swantopełkowym/ záraz z Muromia w máłym poczćie ná koniach do Kijowá sie spieszył/ á Swantopełk máiąc nád nim spiegi posłał zaboycow dworzan swoich/ ktorym tákże kazał Hlebá Brátá zábić iáko y Borissá/ ták gdy odpoczywał Hleb ná Sniadyniu vrocisku w mili od Smoleńská (bo był w drodze z koniá máło co przedtym nogę złamał nád Wolgą) przyszli bez wieśći żołnierze Swantopełkowi/ y zábili go ná modlitwie będącego/ y skryli ćiáło iego w mieyscu pustym/ między dwiemá

Złość y chytrość Swantopełkowa.

Hleb Xiążę zábito na modlitwie.

drzewy/

drzewy / Ale Pan Bog (iáko Kronika Ruska świádczy) nieopuszcza swoich wiernych. Bo gdy to ciáło zákryte leżáło w onym niespodzianym mieyscu / tedy ci ktorzy mimo chodzili / widawáli ná oney mogile świece goráiące / y głosy Angelskie śpiewáiące słyszeli. A Swantopełk vsłyszawszy wdzieczną sobie nowinę o zábiciu Hlebowym weselił sie z tego / iż iusz dwu Brátu iednáką śmiercią z oyczyzny oddzielił / á sam ich páństwá Muromskie y Rostowskie opánował.

Cudá nád ciáłem Hlebowym.

Jarosław zás trzeci Brát w ten czás był w Wielkim Nowogrodzie / y poczeli mu sie sprzećiwiáć y z mocy wybiiáć Nowogrodzánie / chcąc Swantopełká złośliwego zá Páná sobie wziąć. Ale Jarosław zebrawszy sie z Rycerstwem swoim / poráził ich tysiąc ná Rossamoy vroćisczu / y ták ony szkodliwe rosterki skarawszy buntownikow vśmierzył.

Nowogrodzánie złośliwi od Páná swego Jarosławá skaráni.

Tegoż wieczorá przyszłá nowiná z Kijowá do Jarosławá od Siostry Przedosławy o śmierći Oycá Włodimirzá / á o pobiciu Borissa y Hlebá Brátow od Swantopełká / czego áby sie y on strzegł / poniewaž też iusz nań Swantopełk tákże był náprawił zaboycow z chytrey zásadki. Vsłyszawszy to Jarosław zásmucił sie / y zebrał Nowogrodcow / ále mu oni niechćieli być pomocni przećiw Brátu Swantopełkowi. Przeto wnet zá pieniądze Waragow tysiąc przywiodł / á z inszych swoich Xiestw Ruskich iáko ná gwałt zgromádził trzydzieśći tysiecy ludu / y ciągnął do Kijowá. Swantopełk też przyzwawszy Piecinigow ná pomoc z Kijany y Wołynicámi wypráwił sie przećiw niemu. A gdy sie obiedwie woyská sciągneły przećiw sobie pod Lubiecem Zamkiem / wnet Hetman Swantopełkow Wilczyogon názwány począł ná harcz wyzywáć / háńbiąc y sromocąc Jarosławá y Rycerstwo iego. Blud zás Jarosławow sprawcá pretko sie przez Rzekę Dniepr przeprawił z woyskiem swoim / á Swantopełk z swoimi cáłą noc pił / lekce sobie ważąc Jarosławá / Lecz gdy bitwę zwiedli v Lubieczá / przypárł go Jarosław nád iedno iezierzysko / śmiele ná iego vsy náćieráiąc / co obaczywszy Swantopełk záraz z woyská swoiego vćiekł / Zá czym Kijánie y Piecinigowie będąc od Swantopełká wodzá swego wydáni / poczeli vćiekáć ná Jezioro y Rzeki ćienkim lodem zmárzłe (iáko Miechouius pisze) gdzie ich bárdzo wiele potonełó / ále wiecey ná plácu pobito. A Jarosław otrzymawszy sławne zwyćiestwo / ćiągnął do Kijowá / y opánował go ze wszystkimi przygrodkámi / ktore mu sie dobrowolnie podawáły.

Snadź iż ći Waragowie musieli być álbo z Szwecyey / álbo z Lotwy.

Jarosław y Swantopełk brácia przećiw sobie z woyskámi.

Swantopełk vćiekł do Polski.

Jarosław Kijow opánował.

Swanto-

Swantopełk zás álbo Stopołk vćiekł do Polski prosząc o pomoc Bolesławá Chrobrego pierwszego Królá Polskiego przećiw Brátu Jarosławowi / co Bolesław ná prosbę iego chetliwie vczynił / cześćią dla tego / áby Swantopełká wygnánego ná Kijow wprowádziwszy sobie hołdownym ná potym vczynił / cześćią też áby Przemyśl y Czerwień / y kráiny insze przez Włodimirzá Oycá Swantopełkowego od Polski oderwáne / przywroćił pod moc swoię. Ták tedy Bolesław Krol Polski roku 1008. iáko Dlugosz pisze / z wielkim woyskiem Polakow (s ktorym sie był świeżo wroćił z woyny Czeskiey szczesliwie) ciągnął do Kijowá prowádząc Swantopełká ná stolicę Kijowską / A wszedszy do Ruskich ziem / wszystki kráiny śiołá / miásteczká / y dwory Polacy palili / plundrowáli y burzyli / zamkom dáiąc pokoy dla prożney zábawki. Jusz ku Łuczku do Wołyńskiey ziemie Krol z Polakámi y z Swantopełkiem był wciągnął / áli im bez wieśći nád Bugiem rzeką (ktorą Cosmographowie Axiaces zowią) zástąpił Jarosław z wielkim á gotowym woyskiem Ruskim / y z pomocą Waragow y Piecinigow. Tám Blud Jarosławow Hetman począł háńbić Królá Bolesławá / y groził mu mowiąc / zbedzież tego tłustego brzuchá / Ktorym vrągánim Bolesław záiuszony wnet woyská swoie Polskie przez Bug przepráwił / nád nádzieię Jarosławowę / á vderzywszy z ogromnym pędem ná vphy Ruskie y Piecinińskie / áczkolwiek sie też dosyć meżnie opieráli y zástawiáli / poráził ich ná głowę / ták iż Jarosław w máłey Drużynie vćiekł z woyská ná mieyscá błotne miedzy Jeziorá / á potym tylko sámo czwárt vbieżał áż do Nowogrodá wielkiego / áczkolwiek mu tego vćiekánia zábraniał Konstanti Possadnik mowiąc: Jeszcze sie zá twoie zdrowie chcemy bić / ále zły strách. Ták Bolesław Krol rozgromiwszy woyská Jarosławowe / y obozy iego bogáte rozebrawszy / prowádził do Kijowá Swantopełká. Był Kijow w on czás / iáko to rzecz sámá / y Dlugosz z Miechouiusem świádczą / Miásto sławne / bogáte / budowne / wielkie y szerokie / głowá wszystkiey Ruśi / co ieszcze y dziś káżdy iáwnie obaczyć może / przypátruiąc sie rozmáitym ostátkom Vlic / Rynkow / Monásterow y Cerkwi / ktorych sámych było 300. murowánych / y ktore tylko sámy są świádkiem oney kiedyś sławney dawnośći y wielmożnośći Kijowskiey / ták iż káżdy Rusin dziś sie tám dziwuiąc może nárzekáć z Eneasem y z Pantussem / co Virgilius napisał AEne. 2. Fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens gloria Teucrorum, &c.

Bolesław Krol Polski do Kijowá.

Bug Proso. Axiaces.

Russacy od Polakow poráżeni.

Jarosław vćiekł z bitwy.

300. Cerkwi w Kijowie murowánych.

Są też drudzy sławni ludzie á Domatorowie srodzy / ktorzy śmiele twierdzą / iż o Troiá była / gdzie dziś

Q iij

To Miásto

Kijow/ co sprosne sialeństwo/ poniewasz Troiá była nád morzem w Azyey gdziem ia sam był roku 1574.

To Miásto y Zamek Kijowski/ w ktorym sie było bárzo wielkie mnostwo ludzi y rycerstwá Jarosławowego záwárło/ Bolesław Krol z Swantopelkiem obległ/ á przez dobrowolne podánie/ dla głodu w Mieście pánuiącego zá krotki czás y miásto y zámek Kijow wziął/ ktory iáko stolicę Swantopołkowi wcále oddał/ tylko skárby wielkie Jarosławowe po Włodimirzu zostáwione/ złoto/ srebro/ perły/ y insze kleinoty sobie wziął Krol Bolesław zá nakład woienny/ wszákże więtszą część łupow miedzy swoie żołnierze rozdał/ á gdy wieżdżał przez brame/ ktorą zwano Złota álbo Carska fortá/ dobywszy mieczá rościął ią ná znák zwycięstwá. Potym rozłożywszy żołnierzow swoich po leżach/ sam vmyślił mieszkáć w Kijowie przez zimę z máłym pocztem dla bespieczności Swantopełkowey/ y vtwierdzenia pánowánia iego. Tego wszystkiego postánowienia wywiedziawszy sie Jarosław/ ciągnął z woyskiem do Kijowá/ chcąc bez wieści Bolesławá Krolá Polskiego y Swantopełká Brátá obskoczyć/ á bespiecznych poimáć álbo pobić. Ale Bolesław przez spiegi wczás ostrzeżony zásádził sie z Swantopołkiem w ciásnych mieyscach/ gdzie znowu Jarosławá ná głowę porázili/ áż do Nowogrodá musiał vciekáć. Nowogrodzánie iáko byli w on czás możni w skárby/ y w Lud rycerski/ Xiążę swoie Jarosławá trzeci kroć y pieniądzmi ná żołnierze Waragi/ y osobliwie swoim Rycerstwem Ruskim rátowáli/ nápominaiąc go/ áby nieprzestawał dobywáć Kijowá/ á w ten czás też práwie Kijánie (iák Kroniki Polskie świádczą) nie mogąc dłużey cierpieć Krolá Bolesławá v siebie/ y żołnierzow iego Polakow ná leżach leżących/ poczęli ich iáwnie zábijáć/ y mordowáć/ gdzie iedno ktorego złápić mogli/ álbo zá pozwoleniem álbo też zá roskazániem Swantopełkowym.

Kijow podan Swantopołkowi od Krolá Bolesławá Polskiego.

Złota bramá.

Jarosław wtory raz porážony.

Tą krzywdą pobudzony Krol Bolesław/ wnet żołnierze swoie z leży zgromádził/ ktorym dał ná łup Kijow wszystek/ Zamek też wziął z ręku Swantopełkowych/ á swoimi osádził/ skárby pobrał/ Pánow y Boiar Ruskich przednieyszych/ ták Jarosławowych iáko Swantopełkowych pookowywał/ á z dwiemá Xiężnámi Siostrámi Corkámi Włodimirzowymi (s ktorych iedną Przedisławę/ iáko Kroniki Ruskie świádczą/ zgwałcił) do Polski záprowádził/ insze Zamki około Kijowá/ gdy Swantopełk vciekł/ Polakámi vtwierdził/ á ná znák zwycięstwá dwá wielkie słupy żelázne w pośrzodku Dniepru rzeki/ gdzie Sola weń wpádá/ postáwił/ á potym do Polski ná początku Wiosny z wielkimi łupámi się wracał.

Bolesław Kijow złupił/ y zamek sam osádził.

Znaq Páná.

To nie ku rzeczy zdá mi sie/ bo iusz miał láta w ten czás Krol.

Bolesław słupy żelázne w Dnieprze postáwił.

Jarosław

Jarosław zás máiąc nád nim pilne szpiegi z wielkim woyskiem zá nim ciągnął/ y dogonił go nád Bugiem Rzeką/ wszákże niesmiał záraz ná niego vderzyć/ pátrząc czásu y pogody/ dokądby sie żołnierze od niego do Domow roziecháli. Ale Bolesław vsłyszawszy o iego zassadkach/ wnet Żołnierzow y Rycerstwo swoie do spráwy zgromádził/ á nápomniawszy ich piękną rzeczą według czásu/ zszykowánych y pierwszym zwycięstwem przeciw Rusi zápalonych/ wywiodł do bitwy/ Jarosław tákże z Ruskimi y Waregowskimi vsámi/ po gotowiu ná plácu stoiał/ ták gdy sie ogromnym pedem z obudwu stron podkáli/ Russacy y Waregowie widząc máłe woysko Polakow tym smieley náciceráli lekce ich sobie ważąc. Ale Bolesław wypełniáiąc sam Hetmáná spráwnego/ y Rycerzá przeważnego vrząd/ rozgromił y przebił wálny vff Ruski/ w ktorym z Waregámi sam Jarosław stoiał/ zá tym Ruskie vssy insze pomieszáne po roznych polach rozno vciekáć poczęły/ Bárdzo wiele ná plácu/ ale dáleko więcey w vciekániu ich poległo/ ita ut Bugus sanguine cæsorum rubuisse dicatur, iáko Długosz y Cromer lib. 3. Miechouius lib. 2. cap. 6. fol. 29. piszą/ Isz Bug rzeká krwią pobitych szczerwieniáłá. Zywych bárdzo wiele w moc Polakom przyszło/ obozy y namioty y chorągwie woienne Polacy pobráli/ Samo Xiążę Jarosław zrzuciwszy z siebie vbior y znáki Xiążęce/ przemieniáiąc konie ledwo vciekł/ y nieostoiał sie áż w Wielkim Nowogrodzie. A Polacy ták znácznym zwycięstwem y łupámi vbogáczeni/ do Polski sie wrocili.

Bitwá Ruska z Polaki.

Jarosławowe Ruskie woyská trzeci kroć porázone od Polakow.

Swiádectwo.

Bolesław Krol Pánu Bogu zá zwycięstwo y szczęsliwe zwrocenie dzięki czyniąc/ Kościoł w Gnieznie z łupow nieprzyiacielskich hoynie nádał/ y inszych Kościołow y Klasztorow wiele nábudował/ Slachtę ktorzy sobie mężnie poczynáli/ y insze Rycerstwo vbogácił: prostego też rodu żołnierzow niemáło vslachcił. A od tego czásu Bolesławá Krolá Rusacy Chrobrym/ to iest przeważnym/ smiáłym y wielkiego sercá mężem názwáli. Polacy go dziś Chabrym zowią. Tenże milá od Wislice Chroberz Zamek zbudował.

Chrobrym dla czego Bolesław od Rusi názwan.

Ruskie Kroniki wszystki żadney wzmianki nieczynią áni wtorey/ áni tey trzeciey bitwy y poráženia Jarosławowego od Bolesławá/ tylko pierwszą bitwę/ kiedy Swantopełk wziąwszy ná pomoc Bolesławá Xiążę Polskie (iáko oni piszą) porázil Jarosławowe moc etc. O czym sie pierwey iusz nápisáło. A po wysciu Bolesławowym do Polski Jarosław ciągnął do Kijowá/ máiąc ná

 pomoc

pomoc kilko tyſiecy Waragow. Ale Swantopelk / iáko go Ruś miánuie przeklety / z Piecinigámi záſtąpił mu w ciáſnym mieyſcu / przeto Jarosław gdy ſtał obozem ná tym mieyſcu / gdzie S. Boriſſá Brátá iego y ſwego Swantopelk zámordował / podniosł rece ku Niebu z płáczem y rzekł: Oto krew Brátá moiego woła ku tobie Pánie Boże iáko Ablá niewinnego / ktorey ſie ty ſam rácz pomſcić / á to wyrzekßy / vderzył ná woyſko Swantopelkowe z wielkim grzmotem / á Boriſſá y Hlebá Brátow pobitych / áby ſie zań do Páná Bogá modlili / wzywał. Ták zá pomocą Bożą poráził Jarosław woyſká Swantopelkowe / áż ſam ledwo vciekł do Piecinigow / z ktoremi zebráwßy ſie z nowu / bárdzo prętko wielką mocą przyciągnął przeciw Jarosławowi / iáko Długoß y Miechouius lib. 2. cap. 11. fol. 25. piſzą: Jarosław też pierwßym y świeżym zwycięſtwem podnieſiony / podkał ſie z nim nád Olchą rzeką w piątkowy dzień / práwie gdy Słońce wſchodziło / támże ſrogą á krwáwą bitwą gruntownie wßyſtke moc Swantopelkowę y Piecinigow poráził y pogromił / áß ſam Swantopolk zwyciężony ledwo vciekł do Brześcia / do namieſtniká Bolesłáwowego Krolá Polſkiego / á ſtámtąd do Gniezná do ſámego Krolá iáchał / chcąc go znowu o rátunek żądáć / ále w drodze nagłą mdłością záráżony vmárł / y ná mieyſcu nieznácznym pochowány / iáko Cromer / Dlugoß y Miechouius piſzą / Kroniki zás Ruſkie twierdzą / iß Swantopelk będąc od Jarosławá poráżony vciekł z poboyſcza / á z woley Bożey opętał go Szátan / y rozßárpał / ták iß niemogł ſiedzieć ná koniu / á przebiegwßy Polſką Ziemię / przybiegł ná puſtynią miedzy Czechy y Lachy / y tám ſwego niecnotliwego żywotá (iák go oni ſądzą) dokończył / y ieſt tám przepáść áż do dniá dziſieyßego / gdzie ſie západł / z ktorey wychodzi śmrod iádowity ná obiáwienie ludziom. Ták po śmierci Swantopelkowey przeſtáły roſterki w Ruśi / á Jarosław począł pánowáć ná wßyſtkiey Ruśi.

Geneſ. cap. 4.

Jarosław Swantopelká Brátá poráził.

Kroniki Ruſkie tylko iedną bitwę Swantopelká być poráżonego wſpominaią.

Swantopelk drugi raz do Polſki vciekł.

Smierć Swantopelkowá ſtráßna.

Jarosław

Jarosław Włodimirowic Jedinowłaycá wßytkiey Ruśi / Roku 1009.

Rozdział II.

JArosław Włodimirowic Wnuk Swantosławow / Prawnuk Jhorow y Holhy / wtory iedynowłaycá Ruſki Chrześciáńſki / po śmierci Brátá Swantopelká nieſtwornego / począł beſpiecznie pánowáć Roku 1009. od Chriſtuſá Páná / ná Kijowie / ná Włodimirzu y wielkim Nowogrodzie / y ná wßyſtkiey Ruśi.

A żáłuiąc niewinney śmierci Brátá Hlebá / ktorego złośliwy Brát Swantopelk zábił / posłał Popy ßukáć w pußczy Smoleńſkiey ciáłá iego / ktore gdy náleźli / kazał ie Jarosław w poczesny grob włożyć / y prowádził do Wyßogrodá / támże go położył podle błogosłáwionego Boriſſá drugiego Brátá / tych potym brátow / przemieniwßy im po śmierci imioná / iednemu Dawid / drugiemu Roman Metropolit Kijowſki / zá dozwoleniem Patriarchy Konſtantinopolſkiego kośći podniosł / y zá świete ſą obádwá poczytáni / bo w niewinności żywotá korone práwie męczeńſką od Swantopelká Brátá podieli. Jch święto Ruś obchodzi ná káżdy Rok 24. dniá Mieſiącá Lipcá.

Kiążętá Boris y Hleb zá Swiete w Ruśi poczytáni.

A gdy ſie Jarosłáwowi národził Syn Włodimirz / zbudował ná Zamku Cerkiew ná imię preczyſtey Bohorodzice / ná złotych wrociech / wrotá też złote przez Bolesławá Krolá Polſkiego zepſowáne náprawił / y Zamek Kijowſki nowym budowániem wyſtáwił / á przyzwawßy Rzemieśnikow z Greciey / zbudował wielką Cerkiew Sophiæ, to ieſt mądrości Bożey / ná kßtałt tego iáki ia ſam w Konſtantinopolu / dziś od Turkow zprofanowány widział. Acz czworáko w Konſtantinopolu więtßy y koſztownieyßy Marmurami / Alabaſtrimi / Jaſpiſſámi ozdobiony.

Kościoł Sophie w Kijowie

Potym przeciw Jarosławowi Synowiec iego włáſny Bretisław Syn Jſasławá Kiążęciá Połockiego powſtał / y wziął pod nim Nowogrod wielki. Ale Jarosław niedawßy mu ſie długo w ſwoim kołoßyć / śpießno z Kijowá przyciągnął / y poráził woyſko Brzetiſławowe / áż ſam ledwo vciekł / zá czym Jarosław Nowogrod z mocy iego wydárł.

Tego w Ruſkiey Kronice niemáß / tylko v Dlugoſſá á Miechouiuſſa Foli 25.

Tegoż

Miechouius Rededa Ducem de Koſchochon ſingulari certamine Iaroslaus vicit. Iarosław ſie ſam á ſam potkał zá wſzyſtkich/ y wygrał.

Tegoż Roku Rededa Xiąże z Koſchochonu/ iáko Długoſz y Miechouius piſzą/ (ále podobniey ma być z Korſzunu) oborzył ſie przećiw Jarosławowi/ ktorego Jarosław wyzwawſzy ſam á ſam ná rękę zwyćiężył/ y ſam ſwą ręką zábiwſzy/ ná iego ludzi Koſchochonſkich (ále lepiey Korſzunſkich) dań vłożył.

Mśćisław Xiąże Wotmutarakanſkie.

Jakun Xiąże Worachimowſkie.

Jarosław od Mśćisławá dwá kroć porażon.

Zátaz potym Mśćisław Brát włáſny Xiąże z Wotmutarakani ná Jarosławá woynę podniosł/ o nierownosć działu/ á zebrawſzy ſie z Kozarámi y z Koſchoiámi ćiągnął do Kijowá/ Jarosław też chcąc ten gwałt odbić/ przyzwał ná pomoc Jakuna (á iáko Ruś piſze Afrika Akuna) Xiążeciá Worahimowſkiego/ według Miechouiuſá/ álbo Waragowſkiego/ á gdy ſie podkáli y ſtoczyli bitwę nád Dnieprem/ porážon dwá kroć Jarosław/ á Kijow w moc Mśćisławowę przyſzedł. Ale Mśćisław dobrowolnie posłał do Brátá Jarosławá wracáiąc mu záſię Kijow/ y ſlubuiąc mu zá beſpieczność/ rzekł do niego: Weźmi Bráćie miły nazad ſtolicę Kijowſką/ á pánuy ná niey iáko ſtárſzy według zdánia ſwego/ á mnie niechay będzie wolny vdział zdrugą ſtronę Dniepra w Siewierſkiey Ziemi/ y ták ſie łáſkáwie poiednáli. A Jarosław záſię ſiadł ná Kijowie/ á Mśćisław ná Cernieowie. Tegoż czáſu vrodził ſie Jarosławowi Syn Wſzewold. A o tym ſtoczeniu bitwy/ y wzięćiu Kijowá/ y iáko go potym Jarosławowi brát Mśćisław wroćił/ Kroniki Ruſkie niewſpomináią/ iedno iż ſie poiednáli y podzielili/ ten po Dniepr/ á Mśćisław w Siewierze vdział wziąwſzy. Ale Długoſz/ Miechouius lib. 2. cap. 10. y Cromer lib. 3. o tym ſzerzey piſzą.

Tureckie y Tatarſkie pierwſze woyny w Aſiey Chrześćiáńſkiey ſtronie.

Hieruſalem Tátárowie wzięli.

Tegoż práwie czáſu Narody Tatarſkie wyſzedwſzy od gor Kaukaſiyſkich/ podbili pod moc ſwoię Armenſkie/ Kapadockie/ y Bitineiſkie Kroleſtwá/ y práwie po wſzyſtkiey Aziey/ y Siriey pánowánie ſwoie rośćiągnąwſzy/ Hieruſalem Miáſto święte Roku od Chriſtuſá Páná 1012. wzięli. A potym z máłych y nikczemnych początkow narodu ſwego ták ſzeroko y wielmożnie iáko dziś widźimy páńſtwo ſwoie Tureckie/ według Machometowey obrzydliwey ſekty/ zá poſtępkiem czáſow zmocnili y rozſzerzyli/ dla gnuśnośći/ niedbáłośći/ y ſpolnych niezgod Ceſárzow y inſzych przełożonych Chrześćiáńſkich.

Woyſko Ruſkie do Conſtantinopolá.

Potym według Kronik Ruſkich Jarosław Monarcha Kijowſki wypráwił młodego ſyná ſwoiego Włodimirzá y Hetmáná Wyſſotę z woyſkiem do Czárygrodá álbo Conſtantinopolá/ vpominiáiąc ſie v Ceſárzow Greckich Korſunu w Taurice. Ale Grekowie zſzykowawſzy ſie porządnie wyćiągnęli do bitwy w pole/ y porázili

Ruſacy od Grekow porázeni v Conſtantinopolá.

porázili Ruſkie Woyſká/ y Wyſſotę Hetmáná poimáli/ á Włodimirz Syn Jarosławow ledwo z poboyſcza vciekł do Oycá ná Kijow.

Potym we czterzech lat wziął przymierze Jarosław z Ceſárzem Czarigrodſkim/ y był wypuſzczon Wyſſotá Hetman Ruſki z więzienia Konſtantinopolſkiego zinſzymi Towárzyſzámi y Boiáry.

Rozdział Trzeći.

Sudźisław X. Pſkowſkie od Brátá poimány.

Pieczory Kijowſkie.

Na drugi záś Rok Jarosław ſyná Włodimirzá podniosł ná Xięſtwo wielkiego Nowogrodá. Hilarioná też Greká Metropolitem w Kijowie v S. Sophie przełożył/ A Brátá ſwoiego Sudźisławá Xiąże Pſkowſkie poimał/ y oſádził go do więzienia w Porubiu. Tego też czáſu Pieczory w Kijowie kopáć poczęto/ dla grobow/ zá powodem iákiegoś Antoniego/ ktorego Ruś ma zá świętego.

Hannibálow fortel ná Włochy/ á Polſki ná Ruſaki.

Potym Jarosław Jedynowłaicá Ruſki/ Roku 1018. zebrał wielkie woyſko z Ruśi/ z Waregow y Piecinigow/ y ćiągnął do Polſki bez wieśći/ przećiw Krolowi Bolesławowi Chrobremu. Ale Bolesław Krol wywiedziawſzy ſie o nim przez ſpiegi/ vprzedził go do Ruśi/ y położył ſie w Ruſkich dzierżawach nád Bugiem Rzeką/ nieczekáiąc nieprzyiaćielá w Domu.

Woyſká Ruſkie y Polſkie przećiw ſobie nád Bugiem z máłey przyczyny bitwę záczęły.

Jarosław też przyćiągnąwſzy z ogromnymi vfámi/ położył ſie obozem z drugą ſtronę Bugá przećiw Polakom/ práwie w dzień Niedzielny Páńſki/ dla ktorego Swiętá vczćiwośći/ Bolesław Krol niemyślił áni chciał bitwy zwodźić. Też dla tego częśćią/ áby ſie wywiedział o wielkośći liczby nieprzyiaćioł/ o ich ſpráwie/ poſtępkach/ y vmyślach. Ale ſzczęśćie y fortuná máiąc wielką moc w ſkutku woyny/ częſto z ledá máluczkich przyczyn vmysły y porády ludzkie (kieruiąc ich ku lepſzemu álbo gorſzemu ſkutkowi) ináczey y opák obraca y odmienia. Bo Maſztálerze/ Woźnice y Kuchárze/ ći konie w Bugu/ ktory obozy Ruſkie y Polſkie dzielił/ nápawáiąc/ á owi mięſo płocząc/ naprzod z Ruſakámi zwádę záczęli/ kámieniámi z proc poćiſkámi/ y słowy vſzczypliwymi/ potym gdy ſie ich więcey ná on giełk z obudwu ſtron zbieráło/ ći z Łukow/ drudzy z Kuſz do ſiebie ſtrzeláiąc/ obiedwie Woyſká do

bitwy

bitwy pobudźili. Vſy Polſkie zbroyne w ſpráwionym ßyku pretko ſie przes Rzekę przepráwiły/ ſtoczyli ogromną bitwę z obudwu ſtron/ wßákże Ruſacy iß ſie ießcze byli do bitwy porządnie nieſpráwili/ bez porządnego ßyku niemogli pierwßych y wtorych naiázdow Polakom wytrzymáć/ poczęli vſtępowáć/ y po ßerokich polach/ y bliſkich láſach vciekáć/ Xiąże też Jarosław od ſwoich práwie przymußony/ vcieczką zdrowiu ſwoiemu pomogł/ á dopiero zá Xiążęciem wßyſtki vſy Ruſkie y Piecinigowſkie rożno gdzie ktory mogł ná beſpieczne mieyſcá vciekáli. Ná plácu bárdzo wiele/ ále ſnadź więcey po rożnych polach roſpierzchnionych poginęło. Obozy też bárdzo bogáte z wielkimi łupámi Bolesław Krol miedzy Zołnierze rozdał. A vżywáiąc zwycięſtwá dáley w Ziemię Ruſką ciągnął/ gdzie Zamkow niemáło mocą zdobywał/ á drugie dobrowolnie w łáſkę przez podánie wziął. Potym z Ruſią vczyniwßy przymierze/ mierną Dań ná ty kráiny y zamki ktore pod Jarosławem wziął vłożył. A ſam ſie z woyſkiem do Polſki wrocił/ gdzie potym roku 1025. Kwietniá dniá 3. z wielkich prac y fráſunkow woiennych zemdlony vmárł/ wieku ſwego 58. á krolowánia 25. látá. Tey woyny y porázenia Jarosłáwowego Kroniki Ruſkie niewſpomináią/ Tylko náß Wincenti Kadlubeus/ Długoß y Miechouius lib. 2. fol. 29. cap. 7. y Cromer lib. 3. tákże Wapouius etc.

Bitwá Ruſſakow z Polaki.

Jarosław z Bitwy vciekł czwarty kroc od Bolesławá Królá Polſkiego porázony.

Bolesław Chrobry Krol Polſki vmárł.

A w tym Jarosław Monarcha Kijowſki/ y Miecław Brát iego/ iedynowładcá Ziem Siewierſkich roku 1025. vſłyßawßy o ſmierci Boleſławá Chrobrego Królá Polſkiego/ wtárgnęli do Polſki z wielkim woyſkiem/ á ty kráiny ktore był Boleſław z mocy Ruſkiey wydárł/ plundrowáli y burzyli/ Cerwena y Przemyſlá/ y inßych Zamkow dobyli/ á wybiwßy Polaki/ Ruſſakámi ſwoimi oſádzili/ Polakow też chłopſtwá oraczow y robotnych ludzi bárdzo wiele z Polſki w niewolą nábráli/ áby role oráli/ y oſiadáli ty mieyſcá/ ktore przed tym dla częſtych woien były puſte. A gdy powtore Ruſſacy wciągnęli do Polski bez Xiążąt ſwoich ná vrywkę/ poráził ich Miecysław álbo Miesko Syn Bolesławá Chrobrego/ ktory był nowo wſtąpił ná Kroleſtwo Polskie po Oycowskiey ſmierci.

Jarosław z woyſkiem Ruſkim Polſkę burzy.

Coloniæ ex Polonia in Rußiam.

Ruſſacy porázeni w Polßce.

A gdy vmárł Mſcisław Włodimirowic Brát Jarosławow Xiąże Siewierskie/ pochowano go v S. Spaſſa w Cerkwi/ ktorą ſam zmurował. A Brát Jaroſław opánowawßy iego wßiſtkie dźierżáwy Siewierskie/ y przyłączywßy ie do Stolice Kijowskiey/ począł ſie dopiero gruntownym y práwym Jedinowłaidcą

álbo Monarchą y Cárzem wßyſtkiey Ruśi piſáć. A w ten czás/ iáko Długoß y Miechouius cap. 12. lib. 3. piſzą/ Piecinigowie z wielkim woyſkiem Kijow oblegli/ Ná ktorych ſie Jarosław pretko zgotował/ á przyćiągnąwßy bez wieści vderzył ná ich oboz/ y ták zátrwożonych nagłym przypadkiem rozgromił/ pobił/ y roſproßył/ w Dnieprze też vciekáiących więcey poginęło/ á drugich iáko bydłá poimánych bez liczby w niewolą nábrano. Ná znák tego zwyćięſtwá Kośćioł Sophiæ, to ieſt mądrości Bożey w Kijowie wyſtáwił/ y wieże przy nim pobitą pozłoconymi bláchámi nákrył/ á Kielichámi y naczynim złotym ſrzebrznym/ kſięgámi y vbiorámi drogimi Kościelnymi nádał/ y dochodámi vbogáćił/ w ktorym Kośćiele pierwßego Metropolitá Greká Hilarioná (coſmy też z Ruſkiey Kroniki wyzßey wſpomináli) przełożył. Bramę też mieyſką od Polſki według wielmożności ſwoiey y mieyſkiey/ wielkim á práwie zbytnim nakłádem zbudował/ wierzch iey y gałkę bláchámi pozłoconymi ozdobił/ y złotą Bramą álbo złotym wierſchem kazał zwáć.

Piecinigowie porázieni pod Kijowem.

Potym roku 1034. od Chriſtuſá Páná/ gdy Miecisław Syn Bolesławá Chrobrego/ Krol wtory Polſki nikczemny y leniwy 15. dniá Márcá w Poznániu vmárł/ y tám był pochowan. Zoná iego Krolowa Richſſá dla ſwoich zbytkow v Polakow ohidzona ziecháłá z Polſki do Niemiec/ z Synem máłym Kazimirzem pierwßym Dziedźicem iedynym Kroleſtwá Polſkiego/ ktory potym wſtąpił do Klaſtorá w Kluniaku. A Polſkę bez zwierchnego Páná kto ſie nielenił/ náiezdzał/ y trapił/ ták Czechowie/ Niemcy/ Węgrowie/ iáko y Pruſſowie Pogáni z Litwą.

Polſká biedna zeńład bez Páná vtrapiona.

Co widząc Jarosław Monarchá Kijowſki Jednowładziec wßyſtkiey Ruśi/ niechciał też pogodnego czáſſu prożno zálężeć/ ále zebrawßy wielkie Woyſká Ruſkie/ iednych ziemią puśćił w zagony ná burzenie y plundrowánie Polſkich kráin. Drugie też woyſko wyprawił w łodziach rzeką Bugiem do Podláſzá/ y do tych ſtron gdzie dziś Mázowße/ á ták niemáłą część Polſki ogniem y mieczem zwoiowawßy/ y Zamkow z Miáſtámi kilkonaśćie pod moc ſwoię podbiwßy/ á Ruſią oſádziwßy/ z wielką korzyśćią wroćił ſie do Kijowá.

Jarosław z Ruſſakámi Polſkę bez Páná okrutnie zwoiował.

Potym iáko Długoß/ Cadłubcius/ y Miechouius cap. 15. fol. 41. lib. 2. piſzą/ Tenże Jarosław Monarcha álbo Jedinowłaycá wßyſtkiey Ruśi/ chcąc rozmnożyć tym więcey ſkárby y gránice ſwoie/ y sławy nieſmiertelney prágnąc/ przygotował Armatę

wielką wodną/Okretow/Galer/y Batow ná vściu Dniepru Rzeki/ gdzie wpada w morze Pontskie/ s tą Armatą wtory raz wypráwił Morzem stárszego Syná swego Wołodimirzá do Konstantinopolá / y do inszych Greckich Miast / z wielkim woyskiem Ruskim/ ále gdy sie do Konstantinopolá przybliżał/ wiátry y wáły wielkie ná morzu sie wzburzywszy/rosprószyły Okrety y Armate Ruską/ ták iż sie ledwo do brzegu Russacy przybili/ á skoro wysiedli ná ziemie / náiezdzáli ná nich żołnierze Cesárzá Greckiego/ y ták ich długo trapili y vrywáli s ciásnych kątow Grekowie/ áż sie Russacy mężnie zástánowiwszy / zwiedli bitwe z nimi/ śmierć vczciwą nád żywot sromotny przekłádáiąc / y ták przeważną śmiáłością Grekow porázili / á sámi stráciwszy Armate dla nawáłności morskich/do domu sie w pokoiu z Włodimirzem Jarosławowicem Xiążeciem swoim wrocili. To ták Kroniki Ruskie inktore/ Wincentius/ Długossus/ y Miechouius opissuią. Ale Sigibertus w swoiey Kronice Historik stárodawny/ ták powieda/ iż Ruski Krol álbo Carz / wiedząc Grekow być zábáwionych woyną przeciw Saracenom / á iż też woyská ich były rozłożone po roznych wyspach Morskich/ dla strażey przeciw Pogánom / wypráwił z Ruskich Ziem tysiąc Okretow álbo więcey Morzem Pontskim do Konstantinopolá. O czym vsłyszawszy Cesarz Grecki Roman Agiropilus / wysłał też Armate swoie przeciw Russakom / tám żołnierze Greccy knoty/ y ogniste kule y smoke misternie przyprawną y rospaloną miecąc ná Okrety Ruskie / wiele ich zápalili/ y potopili/ część też ludzi poimánych y z Okretámi zákápionych poścináli / ták iż ich máło zdrowych do Ruśi vbiegło.

Ruskie woysko wodą do Constantinopolá wtory raz.

Russacy z desperacyey vćzekawszy sie z Grekámi porázili ich.

Sigibertus o woynie Ruskiego Krolá z Grekámi.

Wielmożność w ony czásy Ruskiey Armaty ná morzu. Tego Romaná Cesárzá Greckiego żoná własna w nocy vtopiłá w Morzu.

Tychże też czásow vmárł Włodimirz Jarosławow Syn Xiążę wielkiego Nowogrodá/ támże pochowan w Cerkwi S. Sophiey/ ktorą był sam zbudował / á Jarosław Monarchá drugiego Syná swego posádźił ná Xiestwo Nowogrodzkie/ imieniem Wicesławá.

Wicesław X. Nowogrodzkie.

A gdy Polacy rozmáitych nieprzyiacioł náiázdámi/ y domowymi nieznaszkámi przymuszeni/ Kazimirzá pirwszego Miecisławowicá z Klastorá Kluniáckiego ná Krolestwo Polskie z trudnością przywieźli/ y w Gnieznie go Roku 1041. vkoronowáli/ záraz Kazimierz Krolem Polskim nowo koronowánym będąc/ zá porádą mądrą Senatorow Koronnych / przymierze y przyiacielstwo wieczne z Jarosławem Monarchą Ruskim postánowił/ y vtwier-

y vtwierdźił/ wziąwszy sobie w małżeństwo Siostre iego rodzoną Marią Corke Włodimirzá Swantosłáwowicá / z Anny Cesárzowny Greckiey vrodzoną / wesele w Krákowie odpráwiwszy/ támże ią przechrzczono ná Rzymską wiáre / gdy sámá dobrowolnie Greckiey odstąpiłá / y dano iey nowe imię Dobrogniewa / potym ią w Gnieznie koronowano. Wziął po niey Kazimirz wielki possag w złocie/ w srebrze/ y w kleinotach rozmáitych/ k temu pomoc przeciw káżdemu nieprzyiacielowi od Jarosławá iey Brátá. Wtenże czás Kazimirz Krol Polski ná znák wiecznego á gruntownego przyiacielstwá / wszystko Práwo y Zamki ktore miał Dziad iego Bolesław Chrobry w Ruśi/ Jarosławowi Jedinowlaycy Swagrowi swoiemu dárował/ á Jarosław go też záwżdy Rycerstwem Ruskim / przeciw Niemcom / Mazurom/ Prussakom/ Litwie / y Czechom rátował.

Przymierze y spowinowácenie Kazimirzá Krolá Polsk: z Jarosławem.

Potym przyśli do Kijowá trzey Archimendritowie Cerncy/ ludzie vczeni z Greciey/ y podnieśli kośći dwu Xiążąt/ Olha y Jaropełká Swantosłáwowicow / Stryiow Jarosławowych pobitych/ y pogrzebli ie w Włodimirzu w Cerkwi S. Bohorodzice.

Olha y Jaropełk zá Swiete Ruskie podniesieni.

Przyszedł też z Czarigrodá Metropolit Georgi / y przeniosł kośći S. Meczennikow Borissá y Hlebá Brátow Jarosławowych roku od stworzenia Swiátá 6580. Máiá dniá 2. A Jarosław Włodimirowic Jedinowłaicá wszystkiey Ruśi / czuiąc sie być pracą częstą woienną zmordowánego / y stárośćią zgrzybiáłą zemdlonego / nápominał Synow swoich / áby káżdy z nich przestawał ná swoim vdziale / áby zgodnie gránic swoich bronili/ Rádnych swoich Boiar ważyli / áby sie też o to stáráli / iżby ich poddáni dla łáski więcey miłowáli / niżli sie ich srogości bali / prożnowánia y roskoszy/ ktore są zgubą Monarchiy / áby sie wystrzegáli / á potym ták rozdźielił Xiestwá Ruskie miedzy nich. Zásławowi stárszemu dał Kijowską Stolice/ Swantosłáwowi álbo Stosłáwowi Ciernihow / Wsewołdowi Pereasław / Jhorowi álbo Hrehorowi Smolensko y Wołodimirz / Wecesławowi Pskow y wielki Nowogrod. Aczkolwiek Miechouius pisze/ iż sie Hrehorowi Włodimirz dostał. A Wecesławowi Smolensko. Potym vmárł Jarosław siodmego dniá Nouembra/ wieku swego 76. roku/ pochowan w Kijowie w Cerkwi S. Sophiæ/ ktorą sam zbudował w Kaplicy S. Hrehoriá. Rychło potym po nim vmárli dwá Synowie iego/ iák Długosz pisze / Wecesław Xiążę Smolenskie/ y Hrehori Wolodimirskie.

Náuká Jarosłáwowa do Synow.

Vdziały synow Jarosławowych.

Jarosław Jedinowłaicá Ruski vmárł.

 Wypuśćili

Wypuścili też potym trzey Jarosławowicy Bráćia Stryiá ſwoiego Sudzisławá z Porubia/ ktory záras zoſtał Cerncem.

Synowie Jarosławowi záraz po ſmierći Oycowſkiey zábaczywßy iego pobożnego o ſpolney zgodzie y miłośći Bráterſkiey nápominánia: woyny wnetrzne/ y naiázdy ieden ná drugiego vdziały wzniecáć poczeli. Bo Jzasław/ktoremu ſie był Kijow doſtał/ y Wſewold/ktory trzymał Pereasławſkie Xieſtwo/ zbuntowáli ſie ná Wizesławá Brátá Xiąże Połockie/ y poimáli go chytrze z dwiemá Synámi iego/ y oſſádzili do więzienia w Kijowie. Zá ktorym gdy ſie Slachtá Kijowſka y Połocka przyczyniáłá/ áby był z więzienia niesłuſznego z Synámi wypußczon/ Niechciał tego Jſasław żadnym ſpoſobem ná proſbe ich vczynić/ co obaczywßy Slachtá Ruſka/ iß ſie tiranſko z Brátem obchodzi/ wnet ſie wßyſcy zbuntowáli/ y wydárli mocą y gwałtem Wizesławá z więzienia/ y dwu Synow iego/ á wygnawßy Jzasławá własnego Páná dla iego okrućienſtwá/ Brátá iego Wizesławá odbitego z więzienia/ ná Kijowſką Stolicę zá Páná ſobie przełożyli/ á Jſasław zwątpiwßy w mocy ſwoiey/ y będąc z páńſtwá wygnány/ vćiekł ſie do powinowátego ſwego Bolesławá Smiáłego Kázimierzowicá Królá Polſkiego/ proſząc go o pomoc. To o tym ták Długoſſus/ Wapowſki/ y Mechouius lib. 2. cap. 18. fol. 44. y Bielſki piſzą/ ále Kroniki Ruſkie tego niewſpomináią/ ani o Bolesławie Krolu Polſkim/ ißby miał ná Kijow Jſasławá po dwá kroć przyprowádzić/ żadney wzmiánki nieczynią. Co my tu z wyżßey miánowánych Hiſtorykow godnych wiáry położymy/ ktorzy ſie ná to wßyſcy/ iáko Euangeliſtowie czterzey/ á k temu piąty Cromer lib. 4. in Boleslao secundo iednoſtáynie zgadzáią.

Niezgody wnetrzne Ruſkie.

Wizesław z więzienia ná Kijowſką Stolicę poſádzon.

Roku od Chriſtuſá Páná 1058. gdy po ſmierći Kázimirzowey Syn Bolesław wtory przezwiſkiem ſmiáły y hoyny/ ná Krolestwo Polſkie był wybrány/ y z małżonką ſwoią Wizesławą/ Xiążęćiá Ruſkiego (niewſpomináią ktorego) iedyną Corką w Gnieźnie koronowány: Przyiecháli do niego o rátunek troie Xiążąt zacnych z Oyczyzn ſwoich wygnáni/ Náprzod Bela rodzony Brát Wratisławá Czeſkiego Xiążęćiá/ y Jzasław Jarosławowić z dwiemá Synámi/ Miſćisławem y Swantopolkiem Wielki Xiądz Kijowſki/ od Bráćiey wygnány. Tego tedy Bolesław Krol naprzod vmyślił ná oyczyznę wprowádzić/ iáko krewnego. A zebrawßy woyſko wielkie z Rycerſtwá Polſkiego/ y wßyſtki potrzeby woienne z pilnoſcią porządnie zgotowawßy/ ciągnął proſto do Ruśi gotową ſpráwą/ z Jzasławem Xiążęćiem y z dwiemá Synámi iego/ Miſćisławem y Swantopolkiem. A gdy ſie przybliżáli do Kijowá/ wnet Wizesław Xiąże z niemáłym woyſkiem Ruſkim y z pomocnymi vſámi Waragow y Pieczyngow záſtąpił im v Białogrodá/ chcąc ſie polem z nimi potkáć/ Ale wyrozumiawßy o wielkośći y potężney ſpráwie woyſká Bolesławowego Polſkiego/ y Jzásławowego/ záraz vćiekł z woyſká ſwego potáiemnie w máłey drużynie/ ktorym ſie tego zwierzył/ y nie oſtoiał ſie áż ná Połocku. Co obaczywßy Rycerſtwo iego/ iß ich Pan ná mieśne práwie iátki wydał/ á ſam vćiekł/ wßyſcy ſie też rożno z woyſká rozbiegli y roſproßyli/ w tey trwodze wßyſtká Ruś ſtrapiona drżáłá/ Kijowiánie myślili ſie podáć/ ále ich záś boiaźń trapiłá rozgniewánego Jſasławá pierwßego ſwego Páná/ ktorego byli ſámi z Xieſtwá wygnáli. Prośili tedy Wſewolodá Pereasławſkiego/ y Stosławá Cernihowſkiego/ Xiążąt/ o prętki rátunek ná odſiecz przećiw Polakom/ czego ieſliby vczynić niechćieli/ prętko opowiedzieli im/ iß ſámi chćieli Miáſto Kijow y Zamek ſpalić/ á z żonámi y z dziatkámi do Greciey y do Tauriki gotowáli ſie vćiekáć.

Bolesław ſmiáły Krol Polſki z Jzasławem do Kijowá.

Wizesław od woyſká ſwego vćiekł do Połocká.

Trwogá Ruſka.

Do Greciey chćieli Ruſacy vćiekáć.

A gdy im kazáli być dobrey myſli y nádzieie Wſewold y Stosław Xiążętá/ áby ſie ſobą nietrwożyli/ ſámi posłáli iednaczow do Jſasławá Brátá/ proſząc/ áby oyczyźnie miłey/ y poddánym ſwoim przepuśćił/ á Kijow podawáiący ſie w łáſkę przyiął/ woyſko áby odpráwił y Lachow/ co ieſli żáłośći wygnánia ſwego ná vmyśle rozgniewánym vſmierzyć niemoże/ ſam według woley ſwoiey áby karánie wziął z winnych/ á Polakom oyczyzny namilßey/ y iáko táko ſobie zásłużoney/ w niewolą y ná łupieſtwo niepodawał/ á wſpomniawßy ſobie áby o tym myślił/ iß też Swantopelk Stryi ich niewygrał y márnie zginął/ ktory tákże przez tyſz Polaki był ná Kijowſką Stolicę wprowádzony. Ná to poselſtwo Jſasław Brátom odpowiedział/ iß ia niechcę żadnego gwałtu oyczyźnie ſwoiey czynić/ tylko poznáć tego po Kijowiánach/ co o nich powiádano/ á iákieyby myśli y chęći ku mnie byli. Zá tym ſie z woyſkiem Polſkim Krol Bolesław y Jſasław do Kijowá przybliżyli. A naprzod Jſasław ſyná ſwego Miecławá posłał s kilkiem vſow Rycerſtwá przebránego/ ktory gdy był wpußczon do Kijowá/ wnet mieyſcá niktore obronnieyße vbieżał y oſiadł/ á poimawßy przednieyßych buntownikow y przyczyńcow wygnánia Oycá ſwego Boiar ſiedmdzieſiąt/ iednych poſćináć/ drugich poślepić kazał. Oycowi Jſasławowi y Krolowi Bolesławowi

Poselſtwo.

Karánie Kijowian.

przes Gońcá opowiedział/ rzeczy wſzyſtki być ſpokoyne w Kijowie/ Przeto Krol y Izasław ſpokoynie ciągnęli do Kijowá/ á Mieſzczánie y Boiárowie ná ſiedm mil wzdłuż z Miáſtá Kijowſkiego ku nim wyſli/ wdzięcznie Iſasławá/ iáko Páná z poddánſtwem przyimuiąc. Ták wtorego dniá Máiá Mieſiącá do Kijowá wiecháli. A Krol Bolesław poſádziwſzy Iſásławá ná Oycowſkiey Stolicy/ posłał z nim część woyſká ſwoiego Polakow przeciw Wizesłáwowi do Połocká/ ále gdy Wizesław do Waregow vciekł/ wziął Połocko.

Kijow ſie Iſasławowi dobrowolnie podał.

Połocko wzięto

A ták Iſasław przez dobrowolne podánie ze wſzyſtkimi przygrodkámi doſtáwſzy Xięſtwá Połockiego/ ſwego Syná Mieczławá przełożył ná nim Xiążęciem/ á gdy ten rychło potym vmárł/ poſádził ná Xięſtwo Połockie drugiego Syná ſwego Swantopełká/ álbo iáko Ruś piſze Stopolká Michniká/ y tám go zoſtáwiwſzy z częścią woyſká ſwego/ ſam ſie z Polakámi do Kijowá wrocił. Krol też Bolesław żołnierze y rycerſtwo ſwoie Polſkie po miáſteczkach y folwárkach Kijowſkich rozłożywſzy/ ſam leżał w Kijowie przes láto y przes zimę/ rozmiłowawſzy ſie weſołego położenia mieyſcá y roſkoſzy Kijowſkich/ y dziwney piękności przyrody/ y poſtáwy wdzięczney Niewiaſtek Ruſſow koſſych y czarnobrwych. A Iſasław wſzyſtkiemu Rycerſtwu woyſká Polſkiego przes wſzyſtki czáſſy dawał hoyne wychowánie/ y ſzáty/ nád to y Krolá y wſzyſtko iego Rycerſtwo według zasług przeważnie vdárował.

Długo odpoczywał.

Rozdział Czwarty.

PRzetrwawſzy Lato y Zimę Krol Bolesław w Kijowie/ ruſzył żołnierzow ſwoich z leżey/ á ciągnąc do Polſki/ wtárgnął w Ziemicę Przemyſłką Xięſtwá Ruſkiego/ álbo krzywdą iáką pobudzony/ álbo też iż Przemyſłkie Xięſtwo iego żony Wizesławy Ruſkie oyczyſte dziedzictwo było. Małe Miáſteczká ktore ſie mu w drodze tráfiły ſnádnie oſiadł/ zá pierwſzym przyśćim. Ale ſkoro do ſámego Przemyſla przyciągnął/ obaczył do niego trudny przyſtęp: Bo San y Wiar Rzeki/ ktore Miáſto y Zamek oblewáią/ w ten czás były bárdzo wylały/ nád to Miáſto Wálámi y Przekopámi obwárowáne było/ k temu

k temu też wielkość ludzi byłá/ ták Mieyſckich/ Sielſkich/ y Sláchty broniących ſie mężnie/ ktorzy tám z żonámi y z dobytki zabiegli byli vczynili z okolicznych kráin dla nieprzyiaciół Polakow. Zamek tákże ná wynioſłym kopcu z drugą ſtronę Miáſtá bronił/ wieżámi/ y murámi gwałtownymi dobrze obwárowány/ y trudny ku dobyciu według onych czáſow. Wſzákże Krol Bolesław przepráwił ſie przes rzekę San ku Miáſtu dosyć głębokim brodem/ ácz mu Ruſſacy mężnie przebycia bronili. Potym wſzyſtką mocą począł do Miáſtá ſturmowáć. Ruſſacy też nieleniwiey ſie bronili/ á częſtymi wycieczkámi Polakow około ſturmow zábáwionych vrywáli/ ále záś z wielką ſzkodą ſwoią do Miáſtá od Polakow wſpárci y wbici byli/ Ná oſtátek zwątpiwſzy w obronie mieyſckiey/ y niemogąc dłużſzych ſtoſſow Polakom zá wałámi mieyſckimi wytrzymáć/ do Zamku wſzyſcy vſtąpili. A Krol miáſto wſzelkim doſtatkiem ſkárbow y bogactw rozmáitich nápełnione/ czwartego dniá od początku dobywánia wzięte/ dał ná łup żołnierzom ſwoim/ á Zamek iż był trudny ku dobyciu dla twárdości y przyrodzenia mieyſcá/ y wielkości broniących Ruſſakow/ obległ zewſząd wkoło/ chcąc obleżeńcow głodem/ ile niedoſtátkiem wody wymorzyć/ bo ſtudniey żadney w Zamku niemieli/ tylko z Sanu Rzeki ná gorę wodę nośić muſieli z wielką trudnością y niebeſpiecznością dla Polakow zewſząd ſtrzeláiących/ Jednák ſie dosyć mężnie y przeważnie Ruſſacy długi czás bronili/ áż gdy náoſtátek Bydło/ Konie y ſkory z nich poiedli/ á głodem y powietrzym morowym dla ſmrodow/ nędze/ y niezwykłych ludziom pokármow do końcá práwie ſtrapieni/ Zamek ná oſtátku látá podáli/ wymowiwſzy ſobie żywot/ y to coby ktory mogł z ſobą ná rámionach rzeczy wynieść.

Bolesław Przemyſle obległ.

Mężne bronienie Ruſſakow ná Przemyſlu.

A Krol Bolesław wziąwſzy Zamek Przemyſki/ kazał go wnet opráwić/ y ozdobniey weſpołek z Miáſtem zábudowáć/ y tám ſam zimował/ rozłożywſzy żołnierzow po leżach okolicznych. Dziáło ſie to Roku 1069. Tego czáſu práwie gdy Bela Krol Węgierſki trzeciego krolowánia ſwego roku (ktorego też był Bolesław przed Ruſką woyną ná Kroleſtwo wprowádził y poſádził) w Folwárku Demes Kownátą był zábity/ gdy nań vpádłá. A Synowie iego Geiza/ Władisław y Lampert przyiácháli z nowu do Bolesławá z Węger/ proſząc o pomoc przeciw Salomonowi/ ktorego Ceſarz ná Kroleſtwo Węgierſkie prowádził z woyſkiem Niemieckim.

Przemyſl wzięte od Polakow.

Bela Krol Węgierſki kownátą zábity.

Bolesław do Węgier.

Ták Bolesław z gotowym woyſkiem z Przemyſla proſto ciągnął do Węgier przez gory práwie we żniwá/ gdzie zgodę miedzy przećiwnymi ſtronámi táką vczynił/ iż Sálomon Zięć Ceſárzá Henriká Krolem koronowánym ná dwu częśćiach Węgier zoſtał/ á ſynowie trzey niebożczyká Bele/ Geiza/ Lampert/ y Władisław ná trzeciey częśći Węgierſkiey ziemie vdziały ſwoie wzięli/ vżywáiąc tytułu Xiążęcego. A Bolesław Krol wźiąwszy wielkie dáry od Sálomoná Krolá/ y od Belowicow/ A wroćiwszy ſie do Polſki/ záráżem powtore wypráwił ſie z więtszym woyſkiem do Ruśi przećiw Swantosłáwowi álbo Stosłáwowi y Wſewoldowi Xiążętom Ruſkim/ Pereasłáwſkim y Cerniehowſkim/ dla tego iż byli drugi raz Brátá Zasłáwá z Kijowſkiego Xięſtwá wygnáli z żoną y s ſynámi/ ktorego záś Bolesław ná Kijow przyprowádźił/ poráźiwszy Wszewoldá y Swantosłáwá: iák Vincentius Cadlubcius in ſpeculo Hiſtoriarum, Dlugoſſus, Miechouius, Bielſcius, VVapouius &c. piſzą/ ále iż ſie Ruſkie Kroniki nie w káżdym mieyſcu z nimi zgadzáią/ Dla tego tu krotko rzecz ſáme z Kroniki Ruſkiey/ niemieszáiąc Polſkich y inszych poſtronnych Hiſtorikow położe: Ktora ſie ták ſproſtá poczyna: Potym dźie gdy Jarosław Włodimirowic wielki Kniáź Kijowſki vmierł/ Synowie iego trzey wypuśćili Stryia ſwego Sudzisłáwá z porubia/ ktory záś raz zoſtał Cerncem/ A Jhor w Smolenſku vmárł/ y podźielili Smolenſko ná trzy częśći/ Zbudował Jhor w Pereasłáwcu Cerkiew S. Michałá kámienną. Vmárł też Sudzisław Cerniec/ A v Zasłáwá Kijowſkiego Kniáźiá vrodźił ſie Syn Stopolk Micháło. Národźił ſie Stosłáwowi ſyn Olech/ á po nim drugi Dawid/ trzeći potym Hleb. A potym przyſzli Połowcy do Ziemie Ruſkiey/ Przećiwko im wyſzli trzey Jarosławicow/ Zasław/ Stosław y Wſewold/ á będąc ná Olzie/ zięły ſie vſy/ á prze gniew Boży poráżeni byli Chrześćiánie/ y vćiekli Woiewodowie Ruſcy z mnoſtwem ludźi woiennych.

Bolesław śmiáły Krol Polſki z nowu do Ruſkich Ziem.

Rzecz ſámá Kroniki Ruſkiey.

Y národźił ſie Wſewoldowi Syn Rościsław/ á po nim drugi Włodimirz. A ~~Stosław posłał~~ Syná ſwoiego Hlebá do ~~Tmutorokani ná~~ Xięſtwo/ á Zasław zbudował Manaſter S. wielkiego męczenniká Dimitreia.

Ten Włodimirz Wſewoldowic był potym Monomáchem názwan/ to ieſt/ ktory ſie ſam á ſam potykał in Duelo.

Byłá woyná wielkiemu Kniáźiu Zasłáwowi z Połowcámi/ á będąc ná obie ſtronie bitwá niemáła/ ná koniec byli zwyćiężeni od Ruśi Połowcy/ á Zasław z zwyćięſtwem wroćił ſie do domu.

A Bráćia iego Jarosłáwowicy/ Wſewold y Stosław przeſtąpili przykazánie Oycá ſwoiego/ y wygnáli Jzasłáwá z ſtołecznego

Zamku Kijowá. Stosław oſiadł w Kijowie/ á Wſewold w Pereasławcy/ y zbudowána byłá Cerkiew S. Bohorodzice Piecerſkiey/ y vmárł wielebny Chwiedoszicy Piecerſki/ á po nim náſtał Stephan Humien. A po máłym czáſie poiednał ſie Xiążę Stosław z Brátem ſwoim Zasłáwem/ y vſtąpił wielkiego Xięſtwá Kijowſkiego Brátu ſwoiemu/ á ſam śiadł ná Cerniehowie. Przyſzli do Ziemie Ruſkiey Połowcy/ á przećiwko im wyszedł Zasław/ Stosław y Wſewold/ y byłá z nimi bitwá/ y zábito Kniáźiá wielkiego Zasłáwá/ á ná Kijowie vśiadł Swietosław/ álbo Stosław (drugie Kroniki piszą iż Wſewold) á dźieci iego Dawid y Olha ná Cerniehowie/ á Stopolk ná Turowie. Vmárł potym wielki Kniáź Stosław Jarosławowic/ pochowan w Cerniehowie v S. Spaſſá/ á Brát iego Wſewold śiadł ná Kijowie. Przyszedł z Greciey Metropolit Joan. A w tym vmárł wielki Kniáź Wſewold/ pánowawszy mnoho lat/ á ná Kijowie vśiadł Michael Stopolk Zasławowic/ Olha y Dawid Stosławicy w Cerniehowie/ A Włodimirz Monomach Wſewoldowic w Pereasławiu.

Tu ſie zgadzá z Kronikarzámi Polſkimi.

Kniáź wieliki Michael Stopolk zbudował Cerkiew kámienną w Kijowie S. Micháłá Złotowierſchego. Ten Stopolk Michael wielki Kniáź Kijowſki czáſſu pánowánia ſwego wiele szkod poddánym bezwinnie poczynił/ y wyniszczył imion niemáło/ á inszym odiął. A ná ten czás był w Kijowie głod wielki/ á vćiſk ſrogi po wszyſtkiey Ziemi Ruſkiey.

Chodźił Stopolk Michael Kniáź Kijowſki ná Połowcow á z nim Olha Stosławic/ y Władimir Monomach/ y Dawid Jhorowic/ y poráźili niezbożnych Pogánow/ y z korzyśćią ſie do domu wroćili. Y byłá potym potarczká Mſcisłáwowi/ y Stopołkowi pod Włodimirzem z Dawidem Jhorowicem ná vroczyſczu/ y poſtrzelon był ſtrzáłą Stopolk y vmárł/ y śiadł Włodimirz Monomach Wſewoldowic ná Kijowie. Przyszedł z Czárigrodá Metropolit Nikifor. A Włodimirz Monomach zbudował w Smolenſku Cerkiew władiczą S. Bohorodzice kámienną.

Národźił ſie Włodimirzowi Monomachowi Syn Hrehorey. Vmárł też Dawid Stosławic Kniáź Cerniciowſki/ á Syn iego Stoſſá Dawidowic wſtąpił w Zakon Cerniecki do Monaſtirá Piecerſkiego/ y názwano go Mikułá. Vmárł záś Olha Stosłáwowic Xiążę Cerniehowſkie/ á Syn iego Stosław śiadł ná Cerniehowie.

Przyſzli

Przyſli Połowcy do Trepola/ á Włodimirz ciągnął przeciwko im z Brátem ſwym Rościsławem/ á gdy ſie podkáły vſy/ vciekli Xiążetá náſze/ vmárł Kniáź wielki Włodimirz Monomach/ á ná Kijowie ſiadł Syn iego Georhei Włodimirowic/ národził ſie Jehorhowi Syn Andrzey/ vmárł Metropolit Nikifor/ przyſzedł z Czárigrodá Metropolit Nákata ⁊c. To poty Kroniczká Ruſka.

Rod Moſkiewſkich Kniáziow

O częſtych Bitwach z Ruſkimi Xiążęty Połowcow y Piecinigow, pobrátimow Litewſkich/ á o pirwſzym wywodzie ich národu.

Rozdział V.

WSztu będzie wzmianká o woynie między Ruſakámi á Połowcy/ zdáłá mi ſie rzecz słuſzna krotko wywod ich narodu iáſniey Czytelnikowi obiáwić.

Połowcy y Piecinigowie był narod wáleczny y rycerſki/ z narodu Gotow y Cymbrow/ à Cimerio Boſphoro názwánych/ z ktorychem też Gepidi/ Litwę/ y Pruſy ſtáre dowodnie wywiodł. Czego Waponius dowodząc/ y Bielſki fol. 239. w Káźimirzá pirwſzego z Klaſztorá wziętego Królá Polſkiego ſpráwách ták mowi: Narod Piecinigow/ Połowcow/ y Jatwieżow włáſny ieſt Litwá/ iedno też mieli między ſobą máłą rożność w mowie/ iáko Polacy z Ruſią/ á mieſzkáli ná Podláſzu gdzie dziś Drohiczyn.

Litwá y Játwieżowie z Piecinigow y Połowcow.

A ci Połowcy y Piecinigowie wony czáſſy mieli oſſády ſwoie z połnocy ku wſchodu ſie náchyliwſzy nád Jeziorem Meotis/ y Pontem Euxinem/ álbo czarnym Morzem/ tákże około Tanais/ y Wolgi rzek w polách/ y w Táurice/ ktorą dziś Prekopſką Hordą zową/ kociſká ſwe mieli. Gdzie zbráciwſzy ſie dla ſąſiedztwá z Włochy Genuenſy/ ktorzy Táurikę trzymáli/ ná ten czás namożnieyſzymi ná Morzu/ y z Wołochy/ tákże z Besaraby/ Mankop/ Kirkiel/ Krim/ Azoph/ Kaphę od Grekow/ y Láćinnikow Teodoſią zwáną/ Kilią álbo Achileą/ Moncaſtrum álbo Białogrod/ Tarhowiſczá zbudowáli/ kto bywał w dzikich polach/ tám tych vroczyſc może być świádom. Bo ſámi Połowcy więcey w polách pod namioty mieſzkáli/ ná wozách wſzytki máietności wożąc/ iáko dziś

Nomadæ vel Amaxobiæ rzeczeni od Grekow.

dziś Tátárowie/ iáko Miechouius fol. 120. lib. 3. cap. 31. mowi: Też inſzy Hiſtorikowie zowią tych Połowcow Gotámi/ á prawdziwie. A gdy byli w ſąſiedztwie Ruſkim Xięſtwom/ Greckim/ Wołoſkim/ y Polſkim kráinom przylegli/ wielkie im ſzkody częſtymi naiázdámi czynili/ gdyż cudzą robotą z łupu vſtáwicznie żyli/ ále więkſze woyny z Ruſkimi Xiążęty miewáli/ dla bliżſzey przyległośći ſpolnych gránic/ A gdy ſie poiednáli/ tedy z Ruśią naiázdy do Polſki czynili/ y przezwáli ich Ruſacy Połowcámi/ iż w polach mieſzkáli/ álbo iż polowániem/ to ieſt myſliſtwem y łowem zwierza żyli/ álbo Połowcámi/ iákoby łupieſcámi/ iż z cudzego polonu/ y łupow żyli/ á iezyk z Ruſkim/ Litewſkim/ y Wołoſkim zmieſzány mieli.

Połowcy ſkąd názwáni.

Potym Roku od zbáwionego Národzenia Chriſtuſá Páná Bogá od wiekow/ y człowieká w wypełnieniu czáſſu prawdziwego 1058. Ná początku pánowánia Bolesławá Smiáłego/ y hoynego Królá Polſkiego/ Połowcy narod gruby Pogáńſki/ zebrawſzy ſie z Xiążęciem ſwoim Sekal (iák Miechouius lib. 2. cap. 21. fol. 51. świádczy) ciągneli ná Wſewolda Xiążę Ruſkie Pereaſławſkie/ á ſtoczywſzy z obu ſtron bitwę 2. dniá Februaria porázili Wſewoldá/ y Xięſtwo iego Pereaſławſkie ſrogo zburzyli. A to był pierwſza zła porażká/ ktorą Ruſkie Xięſtwá potym długo od Połowcow cierpiáły.

Połowcy od Ruſi.

Wtárgneli wtory raz ći okrutni Połowcy w Ziemie Ruſkie/ ktorym trzey Xiążętá/ Zasław Kijowſki/ Swantosław Cirniejowſki/ y Wſewold Pereaſławſki v Rzeki Olchy záſtąpili/ á ſkoro ſie mężnie obie ſtronie potkáły/ zwycięſtwo Połowcy otrzymáli/ ktorzy vżywáiąc zwycięſtwá wſzerz y wzdłuż w kráiny Ruſkie zagony roſpuśćili/ Wśi y Miáſteczká ogniem y mieczem burząc. A gdy ſie do Cernieiowskiego Xięſtwá mocą obroćili/ wnet Xiążę Swatosław nieuſtráſzony pirwſzą y wtorą porażką/ niemáiąc tylko 3000. mężow w ſwoim woysku Roku Páńſkiego 1059. Nouembrá dniá pierwſzego pod Snowskiem vroćiſcem/ gdzie dziś Miáſto Snowskie/ ná nich vderzyli/ á tám wielkie Pogáńſkie woysko od trochy Ruſakow poległo/ Bo 12000. Połowcow ná plácu vbili/ y Xiążę ich Sekala/ tákże celnieyſze Hetmány/ y Rycerſtwo poimáli/ y łupy wſzyſtki/ ktorych byli w ziemiách Ruſkich po dwu zwycięſtwách doſtáli/ odgromili im Ruſacy z Swatosławem Xiążęciem ſwoim.

Połowcy drugi raz Ruſſakow porázili.

Snowſko vroćiſce/ gdzie Połowcy od Ruſi porázeni.

O wnetrz-

O wnetrznych Woynach Ruskich Xiazat / á zábiciu Boriſá y Zaſłáwá Kijowſkiego.

Wotym w kilku lat gdy Xiaze Zasław ná Kijowie zá pomocą Bolesłáwá ſmiáłego Królá Polſkiego pánował / począł ſie roſtyrk miedzy nimi z iedney ſtrony / á Swentosłáwem y Wſewoldem Xiążety z drugiey / o gránice ſpolne / y miedzy rozdzielenie łupow Połowcow odbitych. Przeto Zasław Monarchá Kijowſki vważáiąc nieuſtáwiczną wiáre ſwego rycerſtwá / viechał z Kijowá z żoną y s ſynámi do Polſki wtory raz do Królá Bolesłáwá ſmiáłego / Brátá ſwego ciotczonego / Roku 1074. ktorego też czáſu Bolesław był z Węgier do Polſki z woyſkiem przyiáchał.

A Swatosław y Wſewold Xiążetá 22. dniá Márcá Mieſiącá wiechawſzy do Kijowá Stolec y Xieſtwo Zasłáwowe opánowáli. A gdy potym w krotkim czáſie Mieſiącá Decembrá 21. dniá roku 1072. Swantosław vmárł / y pochowan w Cernichowie w Kościele S. Spaſá / záraz Wſewold brát iego po nim ná Xieſtwo Kijowſkie wſtąpił / Co słyſząc Krol Polſki Bolesław Smiáły / Zasłáwá pirwſzego Monarche Kijowſkiego / Brátá ciotczonego z woyſkiem / z ktorym ſie był dopiero z Węger wrócił / do Kijowá prowádził / A tám pod ſámym Miáſtem z Wſewoldem bitwę ogromną ſtoczył / y porázł go / á Zasłáwá wtory raz ná Kijowſką Monárchią poſádził. Stárſzy też Syn Zasłáwow Swantopełk ná Xieſtwo Nowogrodzkie y Połockie wſtąpił / bo práwie ná ten czás Kniáź Hleb Swantosłáwá Xiążeciá Cernieowſkiego Syn był okrutnie y złoſliwie zábity od ſwoich poddánych. Włodimirz też drugi Syn Zasłáwow ſiadł ná Xieſtwie Smolenſkim / á Jaropołk trzeci Syn ná Wyſzogrodzie / ktorym porządkiem Ziemie Ruſkie zdáły ſie być iuż vſpokoione.

O tym wtorim wprowádzeniu Zasłáwowym ná Monarchią Kijowſką przez Bolesłáwá Królá Polſkiego piſze Długoſz / y Miechouius lib. 2 cap. 19. fol. 46. et cap. 21. fol. 51. lib. eodem / Cromerus lib. 4 Waponius y B.elſki / etc. Ale Kronika Ruſka świádczy / iż ſie ſámi Brácia Stosław z Zasławem poiednáli / y vſtąpił Stosław Zasłáwowi Kijowá / á ſam ſiadł ná Cernichowie / etc.

Ale Boris y Olech drugie Xiążetá Ruſkie pobudzeni zazdrością / przyzwawſzy ná pomoc Połowcow / poczeli burzyć Ziemie Ruſkie / Przeciw ktorym Wſewold Xiąże Cernieiowſkie zebrawſzy ſie 25. dniá Auguſtá / dał im bitwę ná vrocziſczu rzeczonym Zicce / ále zwyciężony vciekł / czym ſtolice ſwoie Cernieowſką vtrácił. A będąc bárdzo nędzą vciśniony / ziechał ná Kijow s ſynem Włodimirzem

do Brátá ſwego Zasłáwá Xiążeciá Kijowskiego / ktory go wdzięcznie przyiął y chował v ſiebie vczciwie / mowiąc / Ja Brácie miły tobie niechay będę ná przykład / Bom tákże w Polſzce będąc wygnánym z oyczyzny / muſiał żywności y pomocy ſzukáć / y zá rátunkiem Polakow záſiem wſzyſtko ſwoie pozyſkał. Potym záraz zebrawſzy woyſká Kijowſkie Zasław z Synem ſwym Jaropołkiem / y z Wſewoldem Cernieiowſkim / y z Synem Wſewoldowym Włodimirzem / ciągnął do Czernieiowá / w ktorym ná ten czás Boris y Olech Xiążetá vfáiąc w mocy Połowcow leżeli. Rádził tedy Boriſowi Olech mowiąc / niepodnośmy woyny przeciw czterem Xiążetom Brátom náſzym / ábowiem ſą mocnieyſzy nád nas / lepiey od nich zá słuſznym poſtánowieniem pokoiu proſmy. Ná co mu Kniáź Boris w pychę podnieſiony odpowiedział / Niechay ciebie żadne ſtáránie o zwycięſtwie nieſtráſzy / ále z zupełną nádzieią ſkutku y dokonánia bitwy czekay / bowiem Połowcow pogánow ná pomoc bárdzo był wielkie woysko przyzwał / w ktorych vfał.

Ták gdy ſie ogromnie zobu ſtron potkáli / zábity ieſt záraz Boris Xiąże ſyn Cesłáwow álbo Stosłáwow / ktory pokoiem gárdził. Ale y Zasław Xiąże Kijowskie / gdy iuż po skończeniu bitwy beſpiecznie ſie miedzy pieſzym ſwoim Rycerſtwem przechodził / od iednego żołnierzá Kniáziá Olechowego / ktory ſie był vkradkiem wmieſzał iákoby z tegoż woyská miedzy one pieſze / przebit ieſt przez łopátki oſzczepem / od ktorey rány záraz vmárł / á przez ſyná Jaropełká do Kijowá odwieziony / w Kościele pánny Máriey z wielkim płáczem wſzytkich poddánych w grobie oyczyſtym pochowan / roku od Chriſtuſá Páná 1076. A było to Xiąże Zasław wyſokiego wzroſtu / wielki miłośnik ſpráwiedliwości. O czym Długoſus y Miechonius fol. 52. lib. 2. cap. 21. świádczą. A to zábicie Zasłáwowe Kronika Ruska Połowcom przyczyta / iżby od nich był zábity.

Boris Xiąże Ruſkie hardé zábity.

Zasław Xiąże Kijowſkie w ſwoim woyſku zábity po zwycięſtwie.

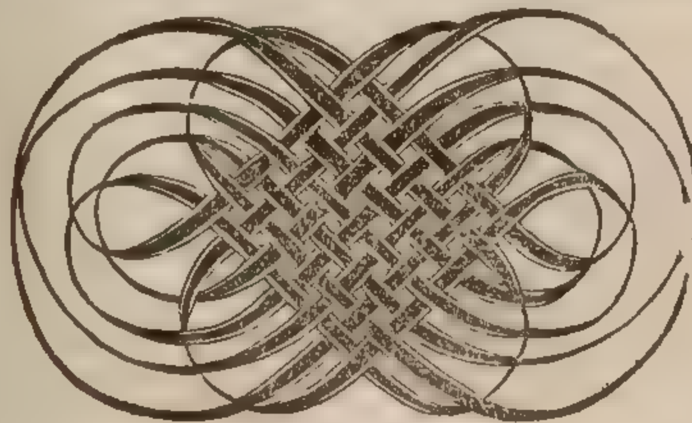

O rosterkach Ruskich Xiążąt o Stolicę Kijowską / y zábiciu Jaropołka Zasłáwicá Xiążęciá Łuckiego y Włodimirſkiego od Dworzánina własnego.

WSewold zá pomocą zábitego Zasłáwá odiſkawſzy Cerniehow / dał go ſtárſzemu Synowi Włodimirzowi Monomachowi / á drugiego Syná ná Xięſtwie Turowſkim poſádziwſzy ſam Wſewold po brácie rodzonym Zasłáwie zábitym / wſtąpił ná Xięſtwo Kijowſkie. Dla czego inſze Xiążętá Ruſkie zazdrością poruſzeni / podnieſli przeciw iemu woyne / ábowiem Roman Xiąże Ruſkie chcąc ſtolicę Kijowſką opánowáć / náiął Połowcow zá pieniądze ná pomoc / y ciągnął z nimi przeciw Wſewoldowi / gdzie potym v Pereasławia wtorego dniá Auguſtá / zá słuſznym wynáleſtiem / y iednánim Pánow Ruſkich pogodźili ſie / Ale Połowcy vczyniwſzy rozruch / iż bez ich rády pokoy ſkończył / zábili Kniáziá Romaná.

Roman Xiąże Ruſkie zabit.

Powſtał zás przeciw Wſewoldowi Jaropełk ſyn niebożczyká Zasławá Kijowſkiego / dla tego iż pod nim wziął y podſzczepił dziedzictwo oyczyſte Xięſtwá Kijowskiego / á gdy Wſewold tráctował o tym ze wſzytką rádą ſwoią / Jeden Pan Rádny Wſzewoldá ták náuczył / mowiąc / poſli Syná ſwego Włodimirzá z woyskiem przeciw Jaropołkowi / ktorego ia vprzedziwſzy / bez ſtaczánia bitwy zwalczę / á moią chytrą porádą oſzukam / Przyiechał tedy on chytry Pan Ruski Rádny do Jaropołká / mowiąc / nie vſay Pánom ſwym rádnym / ani Rycerſtwu ſwoiemu / ábowiem cię chcą wydáć Wſzewoldowi / ále co rychley iedź do Polski / iáko Zasław twoy Oćiec czynił / proſząc pomocy o przywrocenie ná Monarchią Kijowską. Ktorey zdrádney mowie záraz vwierzył Jaropełk / á zoſtáwiwſzy Mátkę / Zonę / y Syny ná Zamku Łuckim vćiekł do Polſki / do Królá Bolesłáwá śmiáłego / ktore° Bolesław niemogąc oſobą ſwoią do Ruśi prowádźić / dla rozruchu miedzy nim y rycerſtwem Polskim wſczętego / posłał z nim żołnierze polskie / zá ktorych mocą Łucko Zamek odiskał / ktorego był po iego do Polski odiechániu Wołodimir ſyn Wſewoldow dobył y opánował / nád to inſze zamki Wołodimir wrocił / y ieſzcze wrocić obiecał.

Jaropołk Łucko odiſkał.

Potym

Potym Jaropołk rozpuśćiwſzy woysko Polskie / gdy z Włodimirzá ná ſankách do Swinigrodu był wieźion / od dworzániná y kochánká ſwego / ktoremu było imię Nierádziec wſpiącki ieſt zábit / á ná Kijow odwieźion w Kościele S. Dimitrá pochowan / przy ktorym pogrzebie był Xiąże Wſewold Kijowſkie z Włodimirzem y Rośćisławem Synámi / y z Jwanem Metropolitem / z Boiáry y ze wſzytkimi ſtanámi Ruśi Kijowſkiey / Ten Jaropełk / iák Miechouius piſze / był ćichy y pokorny / miłośnik duchownych / zwłaſzczá Cerncow / ktorym dźieśięćiny płáćił / ze wſzytkiego zbożá / z trzod / y z ſtad wſzelkiego dobytku / y poki żył vſtáwicznie w modlitwách był nabożny / o to Páná Bogá proſząc / áby ták zá śmiercią vmárł / iáką Hleb y Boris Prádziádowie iego byli zámordowáni / á miedzy świętę od Ruśi położeni y policzeni / co y vprośił.

Nierádziec zdrayca Páná ſwego X. Jaropełká zábił.

Tegoż roku 1079. Bolesław śmiáły Krol Polſki S. Stanisłáwá Biſkupá Krakowſkiego zábił / á ſam też Roku 1081. ziecháwſzy z Polſki do Karintiey w Klaſztorze Oſſiey pułmile od miásteczká Feltkirchen Mnichom w nieznáczney oſſobie służąc żywotá dokonał / áż dopiero po śmierći Mniſzy przy nim liſt y inſze znáki / iż był Krolem Polſkim / nálezli / y poſtáwili ná iego grobie koniá z śiodłem z Marmuru vćioſſánego / s tym napiſem (ktory Polſki Slächćic Valenti Kuzborſki ſam niedawno widźiał) Boleslaus Rex Poloniæ occiſor S. Stanislai, Epiſcopi Cracouienſis, &c.

O Burzeniu Polski przez Ruskie Xiążętá z Litwą / y poráženiu ich / O czym Dlugoſſus / Wapouius / Kadłubkus / y Miechouius fol. 28. lib. 3. cap. 4. Cromerus lib. 5. etc.

RVskie Xiążętá vpátrzywſzy pogodę Włodimir Nowogrodzkie / Dawid / y Olech Pereasławſkie / Wołodor Przemyskie / y Jarosław Jaropołczyc Łuckie y Włodimirſkie Xiąże / zebrawſzy ſię ná czwore rozdzielonymi woyſkámi do Polſki wciągnęli / zá pánowánia ná Monarchiey Polſkiey Władisłáwá Hermáná Brátá Bolesłáwá śmiáłego / ktory był z Kroleſtwá ziechał / zábiwſzy świętego Stánisłáwá. A ták burzyli Ruſacy Polſkę áż do Rzeki Wisły / y niewymowne ſzkody w ludziach y w dobytkách ogniem y mieczem poczyniwſzy / z wielkim ſię łupem názad do domow wrá-

Ruſacy Polſkę burzą.

mów wracáli. Y iuż byli weszli wswoie Ruskie kráiny weselác sie/ y triumphuiąc s szczesliwego powodzenia ná woynie Polskiey/ gdy ich Bolesław Krzywousty Syn Hermaná Monarchy Polskiego dogonił/ á w niedzielny dzień wnocy práwie w pirwospy (bo ináczey oney wielkości Rusakow pożyć niemogł) z ogromnym okrzykiem ná nich vderzył/ gdzie przelęknionych y rosproszonych poráził/ y łupy wszytki odgromił/ á z wielką sławą do Polski sie wrocił.

Rusacy poráżeni od Bolesławá Krzywoustego.

Potym Roku Páńskiego 1082. Wasiłko Roscisłowic Xiążę Ruskie Przemyskie/ zebrawszy woysko z Rusakow y Połowcow do Polski wciągnął/ á niktore Zamki Miástá y Wsi popaliwszy wielkie łupy kwápliwie do Rusi wywiodł.

Wasilko X. Przemyskie Polske zwoiował.

O poráženiu Xiążąt Ruskich od Połowcow.

Rozdział VI.

TEgoż czásu roku Páńskiego 1083. wielkie powietrze morowe we wszytkich Ruskich páństwach pánowáło/ ktorym záráżony Xiążę Kiiowskie Wsewold Syn Jarosłáwow 13. dniá Kwietniá vmárł/ pochowan w Kościele S. Sophiæ. Ten był wielki miłośnik sirot/ y vbogich/ zostáwił po sobie dwu synow/ Włodimirzá y Roscisłáwá. Wołodimirz stárszy Monomach rzeczony Xiążę Cerniehowskie/ boiąc sie áby Swantopełk Syn Zasłáwow Xiążę Nowogrodzkie ná Xiestwo Kijowskie nienáiechał/ poniewaz to był Stolec dziedziczny Oycá iego/ przyzwał go dobrowolnie/ á z Xiestwá mu Kiiowskiego vstąpił.

Wsewold powietrzym vmárł.

Miłości w zgody przykład.

A gdy przyiáchał Swantopełk ná podáne páństwo wniedziele przewodną pirwszą po Wielkiey nocy/ wiechał do Kijowá z wielkimi dárámi y wdzięcznością od wszytkich stanow przyiety. A Włodimirz Wsewoldowic wstąpił ná Xiestwo Cerniehowskie/ á Brát iego Roscisłáw ná Pereasłáwskie. Co vsłyszawszy Połowcy/ iż Swatopełk Zasłáwow syn ná Xiestwo Kijowskie wstąpił/ wypráwili do niego posły swoie/ áby z nimi przymierze vczynił/ iáko y iego Oćiec czynił/ á z zátrzymáney dani áby im odkazał y dosyć vczynił. Ktore poselstwo Swantopełk hárde y przykre wyrozumiawszy/ niemogł tego ścierpieć/ ále ony posły poimał y posadzał.

Zgwałcenie Posłow wszystkiego złego początek.

Czego

Czego gdy sie dowiedzieli Połowcy gniewem y popędliwością zápaleni/ záraz wtárgneli w Ruskie Páństwá burząc/ paląc/ y plundruiąc/ Przeto Swantopołk widząc iż źle á niesłusznie vczynił/ posły ony z okowow wypuścił/ y odesłał do Połowcow prosząc od nich pokoiu/ ktorego gdy niemogł otrzymáć/ posłał do Włodimirzá Cerniehowskiego y do Rościsłáwá Pereasłáwskie° Xiążąt/ prosząc áby mu przyśli ná pomoc/ ktorzy zebrawszy woyská swoie/ przyciągneli do Kijowá/ gdzie zfukáli Swantopełká/ iż przeciw práwu ludzkiemu posłom Połowcow gwałt vczynił/ A potym wespołek z nim wywiedli vphy swoie woienne do Rzeki Stutnie/ á tám długo wątpili/ iesliby sie mieli potykáć álbo nie/ ále gdy Kijowiánie wszyscy wołáli ná woyne/ mowiąc/ iż żadnego przymierza z Połowcy niemáią/ spráwili sie przeciw Połowcom Swantopołk z Kijany práwy rog/ Rościsłáw s Pereasłáwiány lewy/ á Wołodimir s Cernieowiány srzodek trzymał/ á dwudziestego szostego dniá Máiá s Połowcámi się ogromnie z obu stron z krzykiem/ y z hukiem strásznym podkáli/ Swantopołk záraz z swoimi od strzelcow Połowskich porážony vciekł ná Zamek Otropol/ wieczor/ á w ciemney nocy przyiáchał do Kijowá. Połowcy potym ná Włodimirzá/ y Rościsłáwá vderzyli/ ktorych też z woyski pogromili/ y rosproszyli/ A Xiążę Rościsław vciekáiąc vtonął w Stutni rzece/ bo byłá ná ten czás wezbráła/ ktorego Włodimir Brát w máłey drużynie przebywszy Rzekę opłákawał/ ná drugim brzegu nálazwszy ciáło iego/ ktore potym w Kościele S. Sophie w grobie Oycowskim pochowano. A Połowcy otrzymawszy zwycięstwo/ z iednym woyskiem oblegli Zamek Torcz/ á z drugim ciągneli do Kijowá/ przeciw ktorym Swantopełk Xiążę wyiáchawszy/ dał im bitwę/ ále porážony od Połowcow tylko ze dwiemá służebniki do Kijowá vciekł. A Połowcy s tym wtorym zwycięstwem do drugie° woyská swego pod Torcem leżącego przyśli/ vkázuiąc obleżonym Rusakom więźnie/ y łupy/ y chorągwie Swantopełká wtory raz porážonego/ ktorzy nie mogąc sie dłużey bronić/ dla głodu/ y niemáiąc nádzieie o pomocy Swantopełká Xiążęciá swego/ podáli Zamek Połowcom/ ktory Połowcy spalili/ á z wielką korzyścią łupow y więźniow Ruskich do swych kráin odeśli/ gdzie wielkość Rusi dla nágości zimná/ y rozmáitey nędze poginęło/ y pomárło.

Połowcy Ruskie Páństwá woiuią.

Stutnia rzeká.

Bitwá Russakow z Połowcy.

X. Rościsław vtonął.

Torcz obleżony.

Swantopełk drugi raz poráżon od Połowcow.

Torcz Zamek Połowcy spalili.

A Swantopełk Xiążę Kijowskie/ tą dwoią porážką zwątlony/ niewczás po szkodzie vpadku żáłuiąc/ przymierze z Połowcámi vczynił/ á dla mocnieyszego przyiáźni potwierdzenia Corkę

Tuhortka-

Tuhortkaná Xiążęciá Połowczynskiego wziął sobie zá małżonkę.

Ale y ták niemogł być pokoy w páństwach Ruskich/ Bo Olech Xiążę vprosiwszy pomoc v Połowcow Cernieowskiego Xięstwá włości burzył/ Kościoły/ Monastery/ Miásteczká y Wsi ogniem plundruiąc/ Ták długo/ áż Xiążę Wołodimirz musiał mu Cernichowá Zamku Stolice y Xięstwá Siewierskiego postąpić/ á sam iachał ná Pereasław/ á wszákże kráiny Cernichowskie y tą vgodą od burzenia nieprzyiacielskiego niebyły wolne/ Bo Połowcowie nieprzestáiąc/ włości Ruskie/ ácz w przymierzu plundrowáli/ y bárdzo wiele Chrześcian náimawszy w nędzną niewolą wywiedli.

Olech wnętrzne woyny w Rusi wzniecił.

Połowcy burzą.

Nád to Száráńca wielka w Ruskie strony niewiedzieć skąd przyleciawszy/ wszystki zboża/ y owoce wyiádłá/ wygryzłá/ y wyniszczyłá.

Szaráńca w Rusi.

O poráženiu Połowcow:

Rozdział VII.

Kitan y Itlar/ dwoie Xiążąt Połowieckich/ zebrawszy woyská swoie podnieśli woynę ná Włodimirzá Xiążę Pereasławskie/ ktorego sámego iesżcze było páństwo od nich nienáruszone/ Przeto Włodimirz posławszy do Połowcow/ vczynił z nimi pokoy/ pod szkodliwymi á niesłusznymi Condiciámi/ dawszy im w zakłádzie Syná swego Swantosławá.

Miechouius lib. 3. fol. 61. cap. 6. et Vincentius Kadlubkus.

A potym zá porádą Rycerstwá swego/ y Sławeti Posłá Swantopelkowego Xiążęciá Kijowskiego/ naprzod Syná swego Swantosławá od Połowcow z zakłádu/ gdy go nieopátrznie strzegli/ wywiodł/ Potym Kitaná y Itlará Xiążętá Połowieckie ze wszystkim ich Rycerstwem pozábijał/ A zebrawszy woysko Swantopelk Xiążę Kijowskie/ y Włodimir Cerniehowskie/ ná kocistá y lezystá Połowcow bez wieści vderzyli/ ktorych pobili/ posiekli/ pomordowáli/ y pogromili bez liczby/ á niewiásty/ dobytki/ dzieci/ trzody/ stádá/ y Wielbłądy ich do Rusi z zwycięstwem wywiedli.

Połowcy poráženi od Russakow.

Połowcy potym zebrawszy nowe woysko Vhrow Zamek Xiążęciá Swantopelká obegnáli/ dobywáiąc go przez cáłe láto/ á nieodciągnęli/ áż ich Swantopelk posławszy dáry vbłagał.

Zá Połow-

Zá Połowcámi zás Prusowie/ y Litwá Pogáni/ z Iatwieżámi (iáko Długossus y Kadłubcus Vincentius/ tákże Miechouius swiádczą) do Rusi w wielkiey mocy przyciągnęli/ 28. dniá Augustá/ Roku Páńskiego 1089. á wszerz y wzdłuż Xięstwá Ruskie około Łucká/ Włodimirzá/ y Lwowá splundrowawszy z wielkimi łupy wyciągnęli.

Litwá y Iatwieżowie do Rusi.

Potym záraz Mániak Xiążę Połowieckie ciągnął pod Kijow/ A Tohortkan drugie Połowieckie Xiążę/ Swiekier álbo Cieść Swatopelkow z synámi przyszedł pod Pereasław/ przeciw ktorym Swatopelk/ y Włodimir wyiáchawszy dáli im bitwę 10. dniá Lipcá/ nád Rzeką Trubożą/ gdzie porázili ná głowę Połowcow/ y Tohortkan Xiążę ich z Synámi/ ná plácu zábity zostáł.

Połowcy poráženi.

Ale Połowcy niebędąc tą porážką vstrászeni/ zebrawszy woysko nowe potáiemnie/ przyciągnąwszy bez máłá Kijowá z Zamkiem nie vbiegli/ A widząc się w nádziei omylonymi/ Kościoły/ Monastery/ y Wsi okoliczne/ tákże Dwor Xiążęcy w Berostowie spalili.

Połowcy burzą.

O srogich á częstych raz po raz wnętrznych woynách/ y rosterkách szkodliwych Xiążąt Ruskich.

Xiążętá Ruskie chcąc zábieżeć/ y odeprzeć częstym naiázdom do swoich Ziem drapieżnych Połowcow/ ziecháli się ná Sieim do Kijowá/ á wypráwiwszy Posły do Siewierskiego Xiążęciá Olechá/ prosili áby do nich przyiáchał/ dla rády około pospolitey rzeczy Xięstw y Ziem Ruskich/ Ktory násmiewáiąc się s posłow ich rzekł/ Nieprzywiedziecie mię ktemu/ ábych ia Włádikom/ Cerncom/ y lekkich osob roskázowániu miał podlegáć/ y głowę swoie podáć.

Tą odpowiedzią ná poselstwo swoie obráženi Xiążętá Swatopelk y Włodimir Monomach/ pirwey ná Olechá niż ná Połowce woynę podnieśli/ y obegnáli go ná Starodubiu szturmuiąc 32. dni do zamku. Potym Olech głodem vciśniony vprosił od nich pokoy/ ofiáruiąc się przez Krzyżá pocáłowánie/ y pod przysięgą rostazánie ich vczynić/ czego żadnym sposobem niespełnił/ Bo gdy był od obleżenia wolny/ przestąpiwszy przysięgę Xięstwo Moromos/ álbo Moromon náiáchał/ A s tey przyczyny stoczył bitwę z Izasławem

Moromon.

Synem Włodimirzowym Xiążęciá Pereasłáwſkiego nie Kiiowſkiego/ iák Miechouius fol. 62. piße/ bo ná ten czás był Swatopełk Kiiowſkim/ á zábiwßy Izasłáwá/ wziął Zamek Meromoż/ y Roſtowſkie Xieſtwo wmoc ſwoie podbił. Potym Mſciſław rodzony Brát Izasłáwá zábitego/ Xiąże Nowogrodzkie/ boiąc ſie tyrańſtwá Olechowego/ przyrzekł/ iż ſie miał ſam y ociec iego Wołodimirz z Olechem poiednáć. Ale Olech będąc zápalony łákomſtwem/ y chćiwośćią opánowánia pod Mſciſłáwem Xieſtwá Nowogrodzkiego/ zebrał woyſko/ y położył ſie obozem w Turowie/ posławßy naprzod Jarosłáwá Brátá ſwego ná ſtraż/ y ná przeſpiegowánie/ ktorego gdy przeiął y poimał Mſciſław Xiąże Wielgonowogrodzkie/ vlękł ſie Olech/ y odciągnął z woyſkiem ná Zamek Roſtow/ potym ná Moromoz/ ktorego Mſciſław goniąc/ poiednał ſie z nim przez posły/ y roſpuśćił woyſko.

Olech wtory raz przymierze złamał.

Co vsłyßawßy Olech/ złamał przymierze/ á z vſámi ſwoimi gotowymi ćiągnął przećiw Mſciſłáwowi/ ktory przed nim vćiekł do Kiiowá/ á zebrawßy ſie z Kiiany/ s Połowcy/ y z Brátem Wenceſłáwem/ ktorego mu Oćiec Wołodimirz Xiąże Cernihowſkie ná pomoc posłał/ ſtoczył ogromną bitwę z Olechem/ y

Olech porázony

zwycieżył go/ áż vćiekł ná Moromoz/ á rozumieiąc iż niemogł być beſpieczen w ziemiach Ruſkich/ dla ſwych czeſto dopußczonych zdrádliwych chytrośći/ vćiekł do Xieſtwá Rezanſkiego.

A Mſciſław dogoniwßy go/ łágodnymi y miodowymi słowy zupełną nádzieią pachnącymi/ mowił do niego/ ſromotna ieſt rzecz tobie/ ſromotna y nam Brátom twoim/ ßkáráda y rycerſtwu twemu/ áby miał nedznikiem w cudzych kráinach vlegáć/ Przeto ſie wroć do Ziemie Ruſkiey ná Oyczyznę ſwoię/ tákże tymi słowy Mſciſław Olechá z Ricerſtwem iego/ z vćieczki odwroćił/ y odwiodł.

Potym záś Xiążetá Ruſkie vczyniwßy ziazd w Lubieczu/ zámkneli pokoy miedzy ſobą/ y ſpolny odpor przećiw Pogánom Połowcom vchwalili. Ale nátychmiaſt zgwałćiwßy pokoy Swatopołk Xiąże Kiiowſkie z Dawidem Hrehorowicem/ ſpiknęli ſie/ y mowili ná Xiąże Waſilká Rośćisłáwicá Przemyſkiego y Podolſkiego/ máiąc iego wiárę podeyrzáną/ y gdy do nich w pokoiu przyiáchał/ poimał go Swatopołk/ y na obie oczy oſlepił. Dla ktorey okrutnośći Xiążetá drugie Wołodimir Monomach/ Olech y Dawid Swatosłáwowic woynę ná Swatopełká podnieſli/ ktory boiąc ſie gotował vćieczkę do Połowcow/ Ale Metropolit/ y pánowie przednieyßy Kiiowſcy vprośili pokornie tych Xiążąt/ iż ſie ziednáli z Swatopołkiem.

X. Waſilko Roſćisławicz oſlepion/ Xiążąt Oſtroſkich przodek.

A Dawid Hrehorowic Xiąże Wołyńſkie/ gdy chćiał náiácháć Xiąże Przemyſkie Wáſilká oſlepionego/ był ſam obleżon od Wołodorá Xiążęciá Przemyſkiego Brátá Waſilkowego/ ktory go w tym vprzedźił/ á potym pokoy vprośił Xiąże Dawid złożywßy wßytkę winę ná Swatopołká Xiąże Kiiowſkie/ ktorą potwarzą pobudźił ná ſie tegoż Swatopołká y Wołodorá.

Ná początku tedy Wioſny Xiąże Waſilko oſlepiony z Brátem ſwoim Wołodorem/ Xiążetá Przemyſkie do Ziemie Wołhyńſkiey przyciągneli/ przećiw Dawidowi Hrehorowicu/ á dobywßy Zamku Wſewoldá zápalili go/ y ludźi w nim nálezionych okrutnie pomordowáli. Potym przyciągneli pod Zamek Wołodimirz/ gdzie wßyſtkiey wielkośći ludźi obleżonych przepuśćili/ ſámych tylko dwu Waſilká y Lázárzá Xiążąt Wołodimirſkich wyſoko obieśili/ á gęſtymi ſtrzáłámi z Kuß/ y z Łukow do śmierći vſtrzeláli/ dla tego iż powiádano być ich też przyczyną oſlepienia Xiążęciá Waſilká Rośćisłáwicá.

Wſewołd Zamek ſpalon.

Dwoie Xiążąt Wołodimirſkich obieſzonych okrutnie.

Swatopołk też Xiąże Kiiowſkie chcąc ſie pomśćić nád Dawidem/ iż nań tákże kładł winę oſlepienia Xiążęciá Waſilká/ iechał do Brześćia/ proßąc od żołnierzow Polſkich/ ktorzy ná ten czás Zamek Brzeſki trzymáli/ pomocy.

A Dawid nieprzyiaćiel iego co naprędßey mogł iechał do Władisłáwá Hermáná Monarchy Polſkiego/ Oycá Bolesłáwá Krzywouſtego/ proßąc pomocy przećiw Swatopołkowi/ ktorych obudwu Władisław Xiąże Polſkie z woyſkiem nád Bug Rzekę przyiáchawßy chćiał pogodźić/ ále gdy tego niemogł dowieść/ wroćił ſie do Polſki/ żadnemu z Xiążąt Ruſkich niedawßy pomocy.

Władisław Xiąże Polſkie nie Krol/ Bo było Koronę y godność Krolewſką ná ten czás od Polſki dla zabićia S. Stániſłáwá przez Bolesłáwá zmiátego.

A máiąc pogodę Swatopołk/ obległ Dawidá w Zamku Włodimirſkim/ ktory potym po ſiodmey Niedźieli od obleżenia vćiekł wtory raz do Polſki do Władisłáwá Monárchy Polſkiego/ á Swatopołk Zamek Wołodimir opánował. Prowádźił záś Swatopełk Kiiowſki woyſko przećiw Wołoderowi/ y Waſilkowi ſlepemu Xiążetom Przemyſkim/ y Podolſkim/ á gdy ſtoczyli bitwę/ otrzymał zwycięſtwo nád Swatopołkiem Wołodor/ y Waſilko/ Xiążetá.

Włodimirz zámek wzięty.

O przyzwá=

O przyzywaniu Colomana

Krolá Węgierskiego ná pomoc Swatopelkowi / á porázeniu iego / y o spolnych bitwach Xiąząt Ruskich / y vgodzie ich.

Swatopelk Xiąże Kijowskie będąc porázony od Wásilká ślepego y Wołodorá brátow / zbierał y popisował nowe woyſko w Kijowie / Posłał też ſyná Jarosławá do Kolomaná Krolá Węgierskiego / prosząc go o pomoc. Przyiechał tedy Colomanus z ośmią tyſiecy Rycerſtwá / y ze dwiemá Biskupy Węgierskimi / á położywszy ſie obozem miedzy Rzekámi Wiárem y Sanem / obległ Przemysł Zamek / w ktorym ſie był Wołodor záwárł.

Dlugossus y Miechouius fol. 63. lib. 3. Latopiszcze Ruskie / y Cadlubkus / Bielski fol. 350 y Wapouius.

Dawid też Xiąże widząc iż niemogł mieć od Polakow pomocy / vciekł ſie do Połowcow / y podkał w drodze Boniaká Xiąże Połowcow z woyſkiem gotowym / ktorego przeciw Węgrom wielkimi podarkámi przywiodł. A położywszy koszem woyſko ſwoie niedáleko od Przemyſla Xiąże Boniak / ſam ieden w pułnocy szedł do láſá bliſkiego dla wroſki ſkutku bitwy / według zwyczáiu Pogáńskiego / tám gdy głoſem záwył iáko Wilk / Wilcy też zszedwszy ſie záwyli / ná on ſie Boiakow głos odzywáiąc. Stą wroſką przyszedwszy do ſwoich Połowcow Xiąże Boniak / kazał ſie im do bitwy gotowáć / obiecuiąc im pewne zwycięſtwo z onego wycia Wilczego.

Miechouius

Wroſká zwycięſtwá przyszłego z głoſow wilczych.

A ták drugiego dniá rozdzieliwszy Boniak Xiąże Połowieckie ná troie woyſko ſwoie / dwie części vſow ſwoich w záſadce táiemnie záſtáwił / á ſam z trzecią częścią ludzi ná Węgry vderzył / á zmyśliwszy ſie być zwyciężonym / y vſtrászonym / począł vciekáć / co obaczywszy Węgrowie / mnimáiąc iż iuż Połowcow zwalczyli / roſpuściwszy konie zá nimi ſie bez ſprawy gonili. A w ten czás Xiąże Boniak z onymi dwiemá częściámi woyſká z záſadki ſie z okrzykiem wyrwawszy / wtył Węgrom vderzył / ktorych przeſtrászonych / y ſtrwożonych łátwo poráził y rozgromił / á ná plácu ich cztery tyſiące pobitych / krom ránnych y poimánych położył. Támże dwu Biskupu Węgierskich zábito / z ktorych ieden był imieniem Kopanus álbo Kupan / á drugi Laurenti po nászemu pan Wáwrzek / Wáwrzyniec álbo Laurent. Oſtátek woyſká Węgierskiego po leſiech / y po gorach ſie roſpierzchneli / ktorych Ruſacy / y Połowcy przez dwá dni gonili / biiąc / ſiekąc / y imáiąc / A ſam Krol Węgierski Colomanus Tarczam ſwoich oſtátká Rycerzow obromiony y záſczyczony ledwo z pogromu vciekł.

Fortel záſadki.

Węgrowie od Połowcow porázeni.

Dwá Biskupowie zábici.

Krol Węgierski ledwo vciekł

Tym zwycięſtwem Dawid Xiąże będąc podnieſiony Wołodimirski Zamek obegnał / A Swatopelk Xiąże Kijowſkie chcąc oblężonych ſwoich rátowáć / posłał im ná odſiecz Puciáte Woiewode ſwego / ktory potáiemnie do Zamku wiechawszy vczynił wycieczkę / á Dawidá y woyſko iego poráził / iż od oblężenia vciekł / á przełożywszy Baſiliuſſá álbo Waſilá iákiegoś ná Stároſtwo Wołodimirſkie / Puciátá do Kijowá odiechał.

Puciátá Woiewodá Kijowski.

Xiąże Dawid po tey porażce vciekł ſie do Połowcow / ſtámtąd znowu z Xiążęciem Połowieckim Boniakiem / wrociwszy ſie do Ruśi / Łucká zamku dobył / pod Kniáziem Swietoſią Dawidowego Synem / dla tego iż go według vmowy y poſtánowienia nieprzeſtrzegł / w przyściu vphow Swantopelkowych z Puciátą ná odſiecz Włodimirzanom. Ciągnął potym Dawid z Boniakiem pod Wołodimirz s ktorego záraz Waſiley Stároſtá Swatopelkow vciekł. A ták Dawid przez podánie tym łatwiey zamku doſtał / y opánował Wołodimirz y Łucko.

Włodimirz y Łucko wzięte.

Záś ná początku Wioſny / gdy Swatopelk Kijowſki ciągnął z woyſkiem dla odyſkánia Wołodimirſkiego Zamku / Dawid zwątpiwszy w wierze Rycerſtwá ſwego / z żoną y ze wszytkim sprzętem ſkárbow ſwoich vciekł do Władisławá Monárchy Polskiego / á Swatopelk według ſwego przedſięwzięcia / Włodimirzá zamku trzeci raz doſtał / y opánował.

Dawid Xiąże Ruſkie do Polſki vciekł.

A gdy ſie potym rychło czterzey Xiążętá Ruſkie ziecháli / Swatopelk / Dawid drugi / Olech / y Wolodor / wálny Sem w Wieticách mieli / gdzie miedzy ſobą ſpolny pokoy poſtánowiwszy / y zámknąwszy / przyzwáli z Polſki Dawidá wygnánego / ktory gdy ſie ſkárżył o złupienie z dziedzictwá włáſnego Wołodimirſkiego Xięſtwá / Odpowiedzieli mu przez posły przerzeczeni Xiążętá / iż mu Stolice Wołodimirſkiey wrocić niemogą / ponieważ częſto Ruſkie Ziemie s tey kráiny woyną náieżdżał / wszákże áby niebył w náśmiewiſko wygnáńcem y zbiegiem v cudzych narodow / poſtąpili mu opátrzenie máietnościámi pewnymi / y płátámi / Swatopelk Kijowſki náznáczył mu Oſtrog / Dubin álbo Dubno / ktore dziś Xiąże Baſili Conſtantinowic Woiewodá Kijowſki trzyma / Zasław y Czartoriysk / s ktorego Xiążętá Zasław-

Wietice.

Dubin dziś podobno Dubnem zowią.

O tym Miechouius lib. 3. fol. 64. Swantopolk aßignauit Dauidi Ostrog, Dubin, Czartorisk, & postea adiecit Drohobesa, VVlodimir adiecit 100. marcas &c.

Zasławskie/ A ná Czártoryskie potym Xiestwo Gediminowi synowie wstąpili/ y potym przydał ku temu Swatopelk Dorohobus/ skąd znáć dawność Ostrogu/ y Czártoryská/ y Xiążąt tych kráin. Włodimirz też Czerniehowskie Xiąże/ Dawid y Olech Siewierskie Xiążętá/ postąpili mu po stu grzywien płátu rocznego/ przyiął tedy Dawid ty Condicie y opátrzenie/ á w Drohobuczu mieszkáiąc rychło potym vmárł. Hæc ex Dlugosio, Vincentio, Cadlubco, Vapouio, Cricio, Matthia Miechouio, Cromero, & Bielscio, nec non Russorum annalibus probabiliter excerpta.

O sławnych á szczesliwych kilku raz poraz zwycięstwách Ruskich Xiążąt nád Połowcy/ a o wtárgnieniu Litwy z Prusámi do Rusi/ Roku od Christusá Páná 1103. O czym Miechouius lib. 3. fol. 82. cap. 15. Vincentius Cadlubkus, & Bielscius in libro Cronicorum secundæ editionis, ex Wapo. fol. 245.

Rozdział VIII.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná/ Páná Mikołáiá Rádziwiłá Xiążęciá ná Bierzach y Dubindze/ Woiewody Nowogrodzkiego/ Mozerskiego/ Mereckiego etc. Stárosti.

Stachow.

Poton Ruski z Połowcy.

Xiążętá Ruskie/ Swatopelk/ Włodimirz/ Dawid/ Olech/ Jarosław/ vczyniwszy ziazd z Połowcámi w Stachowie/ postánowili pokoy/ y przymierze miedzy sobą/ á ku mocnieyszemu onego postánowienia potwierdzeniu/ dáli sobie w zakłádzie ludzi zacnych z obudwu stron/ Wszákże Połowcy niedługo pokoiu záchowáli/ bo Ruskie páństwá vstáwicznymi wtarczkámi náiezdzáli/ łupy y pokony nieprzyiacielskim obyczáiem wyganiáiąc do swoich namiotow. Dla tego Swatopelk Xiąże Kijowskie/ Dawid Swetosłáwowic/ Dawid Wsesłáwic/ Mscisław wnuk Xiążęciá Hctorego/ Wiecesław Jaropolczyc/ y Jaropolk Włodimirowic Xiążętá Ruskie/ zebráwszy się zbroyną ręką/ obesłáli też drugich Xiążąt Czerniehowskich/ y Pereasłáwskich/ Dawidá y Olechá/ áby z nimi wespołek wypráwę woienną przeciw spolnym nieprzyiaciołom

Ruskie Xiążętá zebráły się ná Połowców.

Połowcom podieli/ záraz tedy Xiąże Dawid z swoim ludem do nich zbroyno przyiechał/ á Olech się zmyśloną niemocą wymowił.

A ták roku od národzenia zbáwiennego Christusá Páná 1103. nieczekáiąc Látá/ ty wszytki Xiążętá z woyskámi swoimi/ przyciągnęli do Schutenu vrociscza y Zamku Połowcow/ co gdy vsłyszeli Połowcy/ zebráli się w wielkiey wielkośći/ hárdą/ pyszną á buczną myślą/ chcąc záraz potłomić vphy Chrześćiáńskie. Ale Pan Bog spuśćił strách wielki ná Połowcow/ ták iż y sámi/ y konie ich zásmucone drżáły/ á żáłobnie zwieśiwszy głowy w szyku do bitwy postępowáły. Rusacy zás od Páná Bogá o wspomożenie y posiłek prosząc ze wnętrzną modlitwą wołáli/ y iáłmużny vbogim/ y Kośćiołom nádawáli/ á z wesołą myślą/ z rádośćią z zupełną nádzieią przećiw Połowcom/ gdy y konie ich wesoło rżáły/ postępowáli. Ktorych skoro vyrzeli Połowcy/ przerażeni oziębłym á ogromnym stráchem tył podáli. A Russacy konie po nich rospuśćiwszy bili/ siekli/ śćinali/ topili/ mordowáli/ wiązáli/ iż pełne polá/ drogi/ rzeki ich trupow były/ á Xiążąt Połowieckich 20. zábili/ Rusobe/ Koczá/ Harslonopá/ Kitanopá/ Kumaná/ ~~Azupá/~~ ktory ná ten czás ~~trzymał Azoph Zamek~~/ Kurtaká/ Cernierepá/ Sarborá/ y inszych wiele/ v Rzeki Lubnie/ przy nich też wiele tysiecy ludu poległo/ Obozy ich Chrześćiánie zwycięscy połupili/ gdzie Złotá/ Perel/ Bydłá/ Wielbłądow/ Koni/ y Więźniow wielką obfitość nábráwszy/ do Ruśi się z triumphem wroćili.

Schuten.

Miechouius. Immisit autem Dominus terrorem Polowcis.

Miechouius. Rutenis preces Deo & eleemosinas Ecclesijs porrigentibus.

20. duces Polowcorum eo precio cesi, Miechouius, Wapouius.

Ale tegoż roku Litwá/ Prusowie/ y Jaczwingowie Pogáni/ ktorzy też z Połowcy iednego narodu byli/ woiowáli z drugiey strony Ruskie páństwá mszcząc się swoich pobrátinow/ á z wielkimi połonámi do swych leśnych leżysk odciągnęli.

Miechouius fol. 83. & Vapouius cum Bielscio.

Połowcy też chcąc się pomśćić porażki swoiey/ zebráwszy się wtárgnęli potáiemnie w onę kráinę Ziemie Ruskiey/ ktorą Zarzeczkiem zwano/ przećiw ktorym Swatopelk Xiąże Kijowskie záraz posłał woysko swoie/ nád ktorym Iwanká Zácharzyczá/ y Kozariná przełożył/ á ći dogoniwszy Połowcow v Dunáiá pogromili ich/ y łup Ruski wszytek odbili/ á ztąd się okázuie/ iż Połowcy y nád Dunáiem/ gdzie dziś Wołoszy/ w ten czás mieszkáli.

Iwanko Zacharzycz y Kozarin Hetmanowie Ruscy, Połowcow wtory raz porázili.

Potym zás Połowcy iesżcze się mśćić swey porażki grożąc/ w wielkiey wielkośći vsow z Boniakiem/ z Sarnkanem y inszymi Xiążęty do Ruskich Ziem przyciągnęli/ á v Lubnie Rzeki obozem się położyli. Záraz tedy Swatopelk Xiąże Kijowskie y Włodimir/ Olech/ Swatosław/ Mscisław/ Wiecław/ y Jaropolk

Xiążętá Ruſkie z ſwoimi woyſkámi przepráwiwſzy ſie przez Rzekę Sułę Roku Páńſkiego 1107. Dniá 12. Auguſtá ná Połowcow nieopátrznych bez wieśći vderzyli / ktorzy wielkim ſtráchem przeráżeni / niemogli ſie do ſpráwy ſzykowáć / ále drudzy pieſzo / drudzy corychley dopadwſzy koni / w bliſkie ſie láſy roſpierzchnęli / A Ruſacy ich bijąc / ſiekąc / y imuiąc áż do Chorele gonili / y wielkość ich pobili. Tám też zábit Xiążę ich Táſzá rodzony Brát Boniakow z inſzymi / A Wapouius piſze / iſz y Boniak z Sarnkanem Xiążętá támże ná ten czás polegli. Ruſacy pobráwſzy Obozy / łupy / dobytki / y wſzytki ſprzęty ich / z wielkim weſelim / y z rádością triumphuiąc / do Ruśi ſie wroćili / kiżde Xiążę do kráiny ſwey. Chorelá álbo Korelá gdzie to pobili Ruſacy Połowcow / ieſt Ziemiá ku Philandiey ná pułnocy zá wielkim Nowogrodem / gdzie Łotewſkim y Igowskim iezykiem obywátele mowią / podobnym Litewskiemu / iákom ſam tego świádom / á ſtąd ſie okázuie / iſz Połowcy ktorzy ná on czás w Koreli mieſzkáli / iednego narodu z Litwą byli / dźiś ich ſą ieſzcze oſtátki z Moskwą pomieſzáne / ále przedſię ſwym iezykiem ſtárym Połowieckim mowią / Xiedzu Moskiewskiemu poddáni / á Moskwá ich Igowiany y Woskámi zowie.

Zgodá wielkie rzeczy z máłych czyni.

Ruſſacy trzeći kroć Połowcow poráźili.

Chorella gdzie ieſt kráiná.

Ruskie Xiążętá nieprzeſtawáiąc ná tych trzech pogromach Połowieckich / zebráli czwarty raz woyská z Ziem Ruskich / chcąc iuſz do gruntu Połowcow (ktorym ſię przedtym trudno bronili) zwoiowáć / Ták tedy wſzyſcy ná wtorą Niedziele wſtąpiwſzy w poſt Roku 1108. ochotnie przećiw Połowcom z pieſzymi y iezdnymi woyskámi wyciągneli / á przebywſzy Sułę Rzekę ſpráwili ſię z wozámi y vphámi porządnym ſzykiem do bitwy / á w tey ſpráwie przez Olhe / y Worskle Rzeki / przyciągneli do Rzeki Donu / ktorą Ptolomeus Tanais zowie / ſtámtąd porządnie ćiągnąc roſpuśćiwſzy Proporce y Chorągwie Xiążęce / przyſzli pod Zamek Rukánie / gdzie poſiliwſzy ſie Rybámi y Winem / do drugiego Zamku Połowieckiego Suworowá przyciągneli / ktory ſpalili / gdzie też wielkość Połowcow gotowych do bitwy dla obrony Ziem ſwoich nádeſzli / á nápomniwſzy ſie weſpołek Ruſacy / y ſprzyſiągwſzy ſię meżnie rádniey vmrzeć niż vćiekáć / vderzyli ná Połowcow / ktorych ſzyki rozerwawſzy pobili / rozgromili / y roſproſzyli.

Podobno rychley Oczakow.

Ruſſacy czwarty kroć Połowcow poráźili.

W kilku dni potym nowe á świeże woysko Połowcow ſie zebráło / wielą vphow przybáwionych pomnożone / Ale gdy przyſzło do potkánia. Ruſacy tymże iáko pirwey ſzcześćim ná głowę wſzytkich

wſzytkich Połowcow poráźili / y przez cáłe cztery dni bijąc / ſiekąc / imáiąc / roſproſzonych gonili / á zábrawſzy Żony / Dziatki / Obozy / Namioty / Wielbłądy / Stádá / Koni / Bydłá / Trzody y wſzytki ich ſprzęty z wielką rádością / y triumphem piąty raz poráziwſzy Połowcow / do Ruśi ſie wroćili / gdzie od Metropolita / Władikow y wſzytkiego Duchowieńſtwá / y poſpolſtwá z proceſſiámi w káżdym Mieśćie / y ná drogách byli przyimowáni / chwaląc Páná Bogá / iſz im dał gore nád Pogány / przed ktorych náiázdámi pirwey vlegáli / y były beſpieczne nápotym Ruskie Páńſtwá długo od Połowcow.

Ruſſacy Połowcow piąty raz poráźili.

Dobra woyna dobry pokoy vczyniła.

Potym roku od národzenia Chriſtuſá Páná 1112. Aprilá álbo Kwietniá Mieſiącá dniá 16. vmárł Swatopelk Xiążę y Monarchá Kijowski Świekier Bolesłáwá Krzywouſtego Xiążęćiá Polskiego / pogrzebion w Kośćiele S. Michałá w Kijowie / ktory był ſam zbudował / y wierzchem pozłoćiſtym ochędożył. Po iego śmierći ſtał ſie rozruch wielki w Kijowie / od Rycerſtwá y żołnierzow / ktorzy zebráwſzy ſie wybráli dwor Puciáty Woiewody Kijowskiego / y Żydy w Kijowie mieſzkáiące połupili / y wſzytki im skárby pobráli / iáko dźiś Janczárowie v Turkow po śmierći Ceſárzow ſwoich / dokąd im nowego wybierzą / zwykli czynić / dla tego roſtyrku corychley ná mieyſce ſtołeczne Monarchiey y Xięſtwá Kijowskiego wybran ieſt / y podnieſion Włodimirz Wſewoldowic / Monomach rzeczony / Pereaſławskie y Czerniehowskie Xiążę / Ktory śpieſzno do Kijowá przyiáchawſzy ony wſzytki burdy vśmierzył y vſpokoił.

Swatopelk X. Kijowski vmárł.

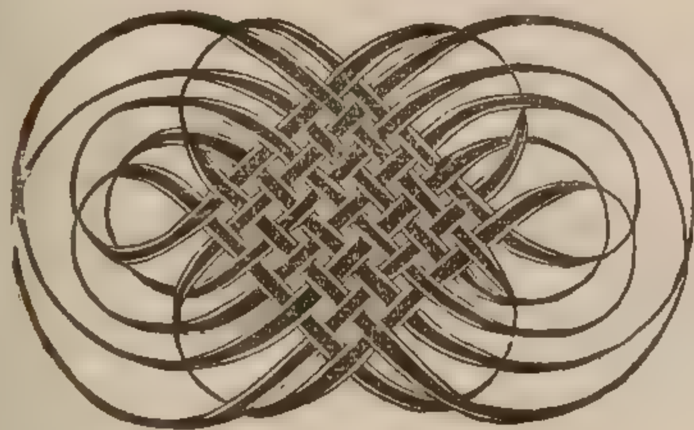

O porázeniu Jatwiezow/ Pobrátinow Litewskich od Rusakow/ y wygłádzeniu ich od Polakow/ á co byli zacz ći Jatwiezowie.

Rozdział IX.

Jarosław Swatopelká Xiażećiá Kiiowskiego Syn/ po śmierći Oycowskiey Włodimirskie Xiestwo opánował/ á Siostre iego rodzoną Zbisłáwe Bolesław Krzywousty Xiąże Polskie poiął w małżeństwo. A gdy Jatwiezowie z Prusy/ y z Litwą często Xiestwo iego Włodimirskie/ y Wołyńskie naiezdżáli/ zebrał sie na nich Xiąże Jarosław/ z pomocą inßych Xiążąt Ruskich. Jáczwingowie też zebrawßy sie/ w spráwie stoieli/ prágnąc bitwy z Rusáki/ ná ktorych vderzył Jarosław/ y porázıwßy ich wiele tysiecy/ Ziemie Jatwiezkiey cześć splundrował/ á z zwycieſtwem odciągnął.

Jatwiezowie od Russakow porázeni.

O Jatwiezach álbo Jáczwingách ácz sie wyżßey miedzy wywodem Prusow stárych/ Litwy/ Łotwy/ Żmodzi/ y Połowcow powiedziáło/ wßákże ich narodu osobliwie wyrázić y położyć nie záwádzi. A ći Jatwiezowie/ iák Waponius y Bielski piße/ fol. 246. Cronicorum, in libro secundæ æditionis, byli iednego narodu/ y iezyká z Litwą/ y s Prusy stárymi/ y z Połowcy/ áczkolwiek byli rozni w mowie odmiennością słow/ dla rożnych gránic/ y położenia kráin/ A wywod swoy prawdziwy y początek narodu od Gotow y z ostátkow Cymbrow walecznych mieli/ iáko y Litwá. Miechouius też fol. 84. lib. 3. cap. 15. zowie ich tákże iáko Wapowski/ conformes Lituanis & Prutenis, &c. podobnych we wßytkim Litwie y Prusakom/ ktorych stołeczne Miásto y Zamek było Drohiczyn/ do dzisieyßych czásow trwáiący. A Podláße wßytko áż do Prus z Wołyniá poczawßy osiedli byli/ Nowogrodek też Zamek y okoliczne włości w Litwie trzymáli. Tych był naprzod Włodimirz Swentosłáwowic Jednowładziec álbo Monarchá wßytkich Ruskich Ziem mocą zhołdował/ roku od Christusá 970. O czym Cromerus lib. 3. Potym ich też Kázimirz pirwßy z Klastorá wzięty Krol Polski Roku 1041. z Masláusem/ y z Prusy Pogány poráził/ gdzie ich 15000. poległo. O czym Długosus/ Vincentius Kadłubkus/ Miechouius fol. 40. lib. 2. cap. 14. Vaponius/ Cromerus etc.

Drohicin.

Długosus záś w swey Cronice czyni ich pogránicznymi Prussom y Litwie/ A mogli też być ći Jatwiezowie z Jázygámi Metanasti iednego rodu/ ktorych ießcze po cześći iest w Wegrzech nád Rzeką Cissą álbo Tibiskiem/ chłopi czyśći Hayducy/ á tymże przezwiskiem Jázygow/ álbo Jatwiezow y dziś sie miánuią.

Potym Cromerus fol. 145. lib. 8. o nich piße/ Iaziges uero siue Iazuingi, eiusdem cum Lituanis linguæ, ut uolunt nonnulli, eorundẽq; morum, & religionis fuere, &c.

Secundæ editionis.

A Jazigowie álbo Jazwingowie/ iednego z Litwą iezyká/ iáko niktorzy Historikowie twierdzą/ y tychże obyczáiow/ y nabożeństwá Pogáńskiego byli/ á mießkáli w lásach Litewskich Polakom przyległych/ ktorą kráine dziś Polesie/ álbo Podláße/ od przyległośći lásow zową/ álbo też Podláße/ iákoby pod Láchámi Polakom kráine przyległą Rusacy przezwáli. Narod Jatwiezow był ták bárdzo waleczny/ iż y o śmierć/ y zábicie niedbáli/ y dla tego dla chćiwośći woyny y ochoty zbytnie przeważney do bitwy/ wygineli.

Jatwiezowie gdzie mießkáli.

Podláße stąd názwáne.

Conradus Xiąże Mázowieckie gdy bitwe miał s tymi Jatwiezámi/ z Litwá/ y s Prusámi stárymi/ porázıł ich/ á niktory Gotardus Grábiá Lukáßowic poimał pięći Xiążąt Játwiezkich/ y przywiodł związánych do Conrádá Xiążeciá Mázowieckiego/ ktorych on potym ná okup wypuśćił/ gdy káżdy od siebie 700. grzywien ważonego czystego á ßczerego srebrá zápłáćił/ á zá te dzielność Gotard Grábiá przodek Vcháńskich dostał Służewá álbo Stuchowá ze wßystkimi wolnośćiámi włośći okolicznych/ y stąd sie Grábiámi z Służewá pißą.

Ná tych Jatwiezow potym Bolesław Pudicus álbo wstydliwy Monarcha Polski/ zebrał woysko wielkie/ Roku 1264. á gdy w ich Ziemie wćiągnął 21. dniá Miesiącá Czerwcá/ Jatwiezowie z Xiążećiem swoim Comatem Bárbárską śmiáłośćią y vpornośćią ták sie ochotnie z wesołym okrzykiem bili z Polaki/ że ich kilkokroć nierownym pocztem wspieráli/ y ácz im Xiąże zábito Comatá/ przedsie oni poty sie meżnie opieráli/ áż ich do iednego ná onym plácu Polacy zbili/ z krwáwym zwycieſtwem swoim. A w ten czás/ iáko Dlugosus y Cromerus lib. 9. Miechouius lib. 3. fol. 145. cap. 45. Vapouius Bielscius fol. 252. in secunda editione pißą práwie wygineli. Ita fortiter dimicantes ad internetionem usq; cæsi sunt, adeò ut ex eo tempore nomen quoq; Iasygum pene deletum sit, quoniam illa natio pedem referre, nec unquam pugnam etiam iniquam detrectare uoluit. Ták ten meżny narod Jatwiezow pobrátinow y iednorodzcow Litew-

Bitwá meżna Jatwiezow z Polaki.

Miechouius & Cromerus.

skich meżnie przeciw Polakom woiuiąc do wyniszczenia iest zbity/ y porażony/ tak gwałtownie/ isz od onego czasu/ y imie Jatwiezow/ albo Jazygow prawie iest wygładzone/ Boz woyny nietylko by vciec mieli/ ale y nogi nieruszali/ ani sie od bitwy/ chociasz widzieli przegraną y straconą/ hamować chcieli/ ale na Miecze nieprzyiacielskie/ a na przelanie krwie iako na wesele oslep sie dawali/ znać isz sie byli niewyrodzili z onych Cymbrow y Gotow/ ktorzy we Włoszech z Rzymiany broili/ s ktorych też oni z Litwą y z Połowcami prawdziwie a dowodnie idą/ Dziś ieszcze iest ich po części koło Nowogrodka Litewskiego/ tak ze około Raigrodu y Jsterborka w Prusiech/ y w Kurlandach/ także w Liflanciech y ku wielkiemu Nowogrodu Moskiewskiemu iest ich ieszcze Ziemica/ ktorych Jgowiany zowią/ czegom sam świadom/ a iako ich zwano Jatwiezami y Jazygami/ tak ich tam dziś odmiennością słow Barbarskich/ y czasu dawnego postepkiem od Jazygow Jgowiany mianuią.

Gdy tak Jazygow vpornie meżnych Bolesław Polski Pudicus bardzo poraził/ ostatki ich narodu do przyiecia wiary Chrześciańskiey mieczem pod straceniem gardła przymuszał/ a izby oną ich ziemia gdzie dziś Podlasze pusto nieleżała/ Polaki y Mazury tam osadzał. Od Vrbana też tego imienia czwartego (a Miechouius pisze od Alexandra) Papieża Rzymskiego/ tenże Pudik Bolesław roskazanie z Buką złotą do Arcibiskupa Gnieznienskiego otrzymał/ aby nowego Biskupa Jatwiezkiego w Drohiczynie przełożył/ ktorey Buły Papieskiey iest Copia v Długosza/ ale to na ten czas do skutku niedoszło. Cromer sie też domniemawa/ iszby to Biskupstwo miało być Luckie/ albo Luceoryskie/ ktore potym przez Ludowika Węgierskiego y Polskiego Krola fundowane było. Ostatek tych Jatwiezow Lesko czarny Polski Monarcha wyniścił/ isz iusz wstawać napotym niemogli/ gdy ono Litwe z nimi miedzy Narwią y Niemnem poraził/ Roku od Christusa 1282. O czym Długosius/ y Miechouius fol. 175. lib. 3. Cromerus lib. 10. etc. gdzie mowi/ in eo prælio reliquæ Iasygum, qui pertinatius nostris resisterant, & a suscepta religione defecerant, penitus deletæ sunt. W tey bitwie ostatki Jazygow/ ktorzy vpornie naszym odpierali/ y od przyietey wiary Chrześciańskiey odstali/ do gruntu wygładzeni są etc. O czym Miechouius, Vapouius, Bielscius secundæ editionis historiæ totius mundi fol. 255. O tym też wszytkim w porządku spraw Xiążąt Litewskich według czasu niżey opiszemy/ teraz o tym dosyć/ a pioro do spraw Ruskich Xiążąt/ y Monarchow Kijowskich obrocimy.

Polacy y Mazurowie w Podlaszu na mieysce Jatwiezow wybitych posadzeni.

O rosters=

O rosterkach miedzy Xiążety Ruskimi/ Miechouius fol. 84. lib. 3. cap. 15.

Włodimirz Monomach wielki Kijowski Kniaź maiąc podeyrzanego synowca Jarosława Xiąże Włodimirskie/ aby go z Xięstwa Kijowskiego niewygnał/ obległ go na Włodimirzu z woyskiem Kijowskim/ y s pomocą Xiążąt inszych Wasilka/ Rościsława/ Wołodorowica y Synow Olechowych.

Jarosław tedy Xiąże Włodimirskie nieczuiąc sie w niczym Stryiowi swemu winnym/ z Zamku bez obrony wyszedł/ a słowy pokornymi y vkładnymi Wołodimirza Monomacha Stryia swego Xiąże Kijowskie vbłagał/ y przeiednał/ prosząc go aby podszczuwaniu pochlebcow niewierzył/ ktorych pospolicie bywa dosyć w Xiążecych/ y w pańskich dworach/ Tak będąc vbłagany Włodimirz/ wyzwolił Synowca Jarosława z oblężenia/ y rospuściwszy woysko/ do Kijowa odiachał. A potym rychło znowu do tegoż Jarosława Xiążecia Włodimirskiego/ posłał listy Włodimirz/ aby do niego na Kijow przyiechał/ słysząc isz go znowu myślił z Stolice Kijowskiey wyrzucić/ albo śmiercią zagładzić. Ale Rycerstwo Włodimirzowo przestrzegło Xiąże Jarosława w niebespieczności/ dla tego niechciał iechać do Kijowa/ a poruciwszy Zamek Wołodimirski swoiemu Rycerstwu/ sam z Żoną/ z Synami/ y ze wszytkim sprzętem/ y skarbem Xiążecym do Polski viechał/ gdzie był wdzięcznie od Bolesława Krzywoustego Swagra przyięty/ y hoynie opatrzony/ A Wołodimirz Xiąże Kijowskie Zamku Włodimirza Stolice iego dobył/ y Xięstwo Włodimirskie opanował.

Pochlebcy.

Oburze=

O Burzeniu Polski przez Wołodorá y poimániu iego/ Miechouius fol. 76. cap. 13. lib. 3. Cromerus lib. 5. &c.

Rozdział X.

ROku od Christuſá Páná 1118. Wołodor Xiąże Ruſkie Przemysłkie/ zebrawſzy woyſko z Ruſakow/ y z Połowcow Polſke częſtokroć náiezdzał/ przeciw ktoremu Bolesław Krzywouſty Monárchá Polſki/ wyprawił Hetmány ſwoie z woyſki/ ktorzy Wołodorá porázili/ y vciekáiącego ná vroczyſcu wyſokim poimáli/ á do Krákowá związánego Xiążęciu Bolesławowi przywieźli/ Ale go Waſilko oſlepiony Brát wykupił dwudzieſtą tyſiecy grzywien ſrebrá/ á dawſzy záraz 12000. grzywien ſrebrá/ w oſtátku Syná Jarosławowego Xiążęciá Ruſkiego w zakłádzie záſtáwił/ á potym dał piećdzieſiąt naczynia ſrebrnego od służby ſtołu Xiążęcego/ Greckiey roboty/ á tym Wołodorá Brátá wybáwił.

Cromerus decies mile pondo ſeu viiis mile marcis argenti ſe redemit.

O prowadzeniu przez Bolesława Polskiego/ ná Ruskie Páńſtwo Jarosławá/ y zábiciu iego/ á wtorym porázeniu Syná Wołodorá Przemysłkiego.

JArosław Xiąże Włodimirskie y Wołyńſkie/ będąc wygnány od inſzych Xiążąt Ruſkich/ mieſzkał w Polſzce czterzy látá/ Dla tego Bolesław Krzywouſty Xiąże Polſkie zebráwſzy woyſko/ vmyślił go prowádzić iáko krewnego ná Xieſtwo Kiiowſkie/ á v Przemyſla przybyli temuż Jarosławowi ná pomoc Coloman Brát Krolá Węgierſkiego Stepháná/ y Wołodor z Waſilkiem Xiążętá Przemysłkie/ y Xiąże Włodimir Włodorowic/ á wziąwſzy Jarosław ſiedm̄ tyſiecy Węgrow y Polakow/ naprzod z nimi przed woyſkiem pomocnikow ſwoich ciągnął/ y záraz Zamkow ſwoich/ z ktorych go był Włodimirz Kijowſkie Xiąże

Xiąże wygnał/ Włodimirzá/ Belzá/ y Cerniehowá dobył. A Włodimirz niedufáiąc żołnierzom ſwoim/ y obronie Kijowskich wałow/ vciekł do Białey Ruśi/ á w tym Jarosław oſádziwſzy ony Zamki ſwoimi żołnierzámi/ do obozow Colomaná/ y Bolesławá Krzywouſtego przyciągnął/ á gdy ſię przybliżał do bramy Kijowskiey/ ktorą Lácką zową/ wyskoczyli przeciw iemu Ruſacy żołnierze pieſzy z Kijowá/ s tymi ſię mężnie Jarosław potkał ogromną bitwą/ á roſproſzywſzy ich/ y rozgromiwſzy/ drudzy znowu świeży ná ich mieyſce przyskoczyli/ gdzie Kijowiánie wielkość Węgrow y Polakow/ ktorzy przy Jarosławie byli/ poſiekwſzy/ poſtrzeláwſzy y pozábijawſzy/ Koniá też pod ſámym Jarosławem vkłoli y vſtrzeláli/ ták iż z Jarosławem padł. Tám dopiero ſroga ſię bitwá wſczęłá/ gdy Ruſacy przeważnie vſiłowáli poimáć Jarosławá/ á Polacy y Węgrowie vſilnie go bronili/ ták długo áż Ruſacy muſieli do Kijowá vſtąpić/ á Jarosław Xiąże kilkiem ran przekłoty w kilku dni potym vmárł.

Ten Cerniehow muſiał być w ten czás drugi gdzieś ná Wołyniu.

Sroga bitwá z Kijowiány Jarosławowá.

W tym Colomanus z Węgry/ á Bolesław s Polaki z drugimi Xiążęty Ruskimi pod Kijow przyciągnąwſzy dobywáli go. Ale Andrzey Stároſtá zamkowy od Włodimirzá Xiążęciá Kijowskiego (ktory był ná Białą Ruś dla boiáźni vciekł) zoſtáwiony/ wyſzedwſzy pokoiu pokornie prośił/ á iż Jarosław/ dla ktorego tá woyná byłá podięta/ vmárł/ Colomanus/ y Bolesław zá przyczyną Wołodorá y Waſilká/ Xiążąt Przemysłkich/ pokoy Kijowiánom dáli/ á káżdy do ſwego páńſtwá roſpuśćiwſzy woyſká odiechał.

Polacy cztwarty raz pod Kijowem.

Potym Roku 1124. ſkoro Bolesław Krzywouſty Monarchá Polſki do Dániey odiáchał/ Wołodor Xiąże Przemysłkie dowiedziawſzy ſię o iego niebytnośći/ záraz woyſko s Synem ſwym Włodimirem do Polſki wyprawił/ złamawſzy przymierze/ ktore był pod Kijowem z Bolesławem vczynił. Ták tedy Włodimirz bez odporu vpátrzywſzy pogodę Polſkie wołośćzi poburzył/ á z wielkim polonem ludźi/ dobytkow/ y ſkárbow do Oycá ná Przemysł przyciągnął.

Ruſſacy Polſkę burzą.

A Bolesław wroćiwſzy ſię z Duńſkiego Kroleſtwá záraz z wielką popędliwośćią/ y z woyſkiem od Duńſkiey wyprawy gotowym/ w Przemysłkiego Xieſtwá wołośći wciągnął burząc/ paląc y plundruiąc co ſię náwinęło.

Wołodor też Xiąże Przemysłkie zebráwſzy ſię z inſzymi Xiążęty Ruſkimi chciał zábronić burzenia ſwego páńſtwá/ y dał bitwę Bolesławowi ná vrocziſczu wilichew rzeczonym/ ále od wielkiego woyſká

Bitwá Ruſſakow z Polaki.

Russacy od Połowcow porá- [illegible]

woyská Polskiego Ruskie vsy porázone po polách sie rospierzchnę- ły / Obozy ich Polacy złupili y rozebráli / Poległo w tey bitwie wiele zacnych Pánow Ruskich / zwłasczá przednieyszy wodzowie Nawrotnik / y Zasczytnik / y Dimitr zábici / Wołodor Xiąże do Há- licza vciekł / gdzie znowu zbieráiąc woysko drugie vmárł / á w Przemyslu w Kościele S. Jwaná / ktory był sam zbudował / po- chowan / zostáwił po sobie dwu Synu / Włodimirzá ktoremu sie Swinigrod / y Podole dostáło / z vdziału / y Rościsławá / ktory ná Xiestwie Przemyskim został.

O Rosterkach Xiążąt Ruskich po śmierci Wołodimirzá Monomáchá Kijowskiego Jedinowładce.

ROku od národzenia Christusá Páná 1126. Máiá dniá 10. á od stworzenia Swiátá według Ruskich Kronik y Herbersteiná Roku 6633. Wołodimirz Monomach Xiąże Kijow- skie y Jedynowładziec / Stryi Jarosławá pod Kijowem zábitego / á Syn Wsewołdow żywot z śmiercią przemienił / pochowan w Kościele S. Sofie przy Oy- cowskim grobie. Ten Włodimirz Monomach Wsewołdowic wstąpiwszy ná stolice Kijowską Rzeczpospolitą Ruską vpádłą / y vtrapioną (dla niezgody / zaboystw / y wnetrznych woien synow / y potomkow Włodimirzá wielkiego Jedinowładce Ruskie° pier- wszego Chrześciánina) wydźwignął práwie swoimi rámiony z przepáści / y wszystki Xiestwá Ruskie rozerwáne y rozno roszár- páne z nowu dzielnością swoią w iedno práwie ciáło spoił / złą- czył / y w Monarchią álbo w Jedinowładztwo po stáremu przy- wiodł / skrociwszy męstworne Xiążętá / zá czym był potężny wszel- kim nieprzyiaciołom. Połowcow / pogánow kilo kroć poráźił / y Genuensow Włochow / ktorzy wten czás w Taurice gdzie dziś Prekopska hordá pánowáli / y Kaphe álbo Teodosią Miásto sto- łeczne sławne pod nimi wziął. Tenże gdy sie miał drugi raz po- tykáć z Genuensámi nád Morzem / wyzwał sam á sam ná rękę Hetmáná ich Stárostę Kapheńskiego / ktorego gdy obádwá do sie- bie skoczyli / Wołodimir z koniá meżnie kopią wysádził / á poimaw- szy związał / y przywiodł go zbroynego do swoiego woyská / ziął też z niego

też z niego łáncuch wielki złoty / Perłámi y Kámieniámi drogimi misternie sádzony / ktory zostáwił po sobie Wielkim Xiedzom po- tomkom / y dziś go ma Moskiewski w skárbie / á záwżdy kiedy Mo- skiewskich Kniáziow poświącáią / ten łáncuch / ktory Barmai na- zywáią / ná nich kłádą / pás tákże ze złotem y s perłámi / tákże czap- kę Xiążęcą z bláchámi złotymi / perłámi y kleinotámi drogimi kosz- townie opráwioną ná poświącánie ná Xiestwo / y dla Maiestatu koronáciey zostáwił / Ktorych tákże kleinotow y dziś wielcy Kniá- ziowie Moskiewscy iego potomkowie z wielką vcztiwością vży- wáią / O czym Herberstein wspomina fol. 22. de rebus Moschouiti- cis. A iż sie sam á sam ten Wołodimir Monarchá z nieprzyiacioły záwżdy rad potykał / aperto duello, przezwano go dla tego Mono- machem po Grecku. Z tego tedy Wołodimirá Monomachá Wse- wołdowicá wszyscy wielcy Kniáziowie Moskiewscy / y insze Xią- żętá Ruskie narod porządną genealogią wiodą / y dla tego sie Je- dynowłaycámi y Carzámi wszey Rusi tytułuią / á żadnemu na- rodowi w tym przodku pozwolić niechcą. O czym iż niżey ná mieyscu swoim opiszemy / do rzeczy porządney spraw po śmierci Włodimirzowey przystępuie. Po ktorym ná iego mieysce / y ná Stolice Kijowską Mscisław Syn stárszy wstąpił / Jaropołk zás drugi Syn młodszy Xiestwo Pereasławskie opánował. Mscisław Xiąże Kijowskie.

Rychło potym Połowcy vsłyszawszy o śmierci Xiążęciá Włodimirzá Kijowskiego do Rusi wtárgneli / ktorych Jaropołk Xiąże Pereasławskie nieczekáiąc pomocy inszych Xiążąt Brátow poráźił / y zwyciężył / y vciekáiących w rzekach wiele potopił / A ty sie wten czás rzeczy y przygody dziáły / ná Rusi ku wschodu słoń- cá leżącey. Połowcy kosty raz porázeni.

A w Xiestwách Ruskich zachodnych Polscze przyległych Sy- nowie Xiążęciá Wołodorá Przemyskiego (ktory przedtym nie- dawno vmárł od Bolesławá Krzywoustego porázony) Włodi- mirz y Rościsław / powádzilisie koło spolne° działu / y zebráli woy- ská z cudzych stron ieden przeciw drugiemu / Rościsław miał po- moc od Mscisławá Włodimirowicá Kijowskiego Xiążęciá / y od Hreorego / y Jwaná Wasilewicow Xiążąt / Włodimirz zás drugi Brát zebrał lud służebny / y pomocny z Węgier / á potym sie ziechá- li pod Sciriczem dla vgody / gdzie gdy niemogli pánowie miedzy nimi rozdiąć / y rosterku záczętego viednáć / nieskończywszy pokoiu / Włodimirz Xiąże z Zoną / z Synámi / y wszytką Familią swoią do Węgier ziáchał / áby woysko y pomocy nowe przeciw Brátu Rościsławowi przywiodł. A Rościsław z gotowym woyskiem

vdziału

vdziałku iego ſtołeczny Zamek iego Swinigrod obległ/ y dobywał mocno/ ále iż go był dobrze trzemá tyſiecy żołnierzów Włodimirz oſádził/ Przeto Rościsław z zgubą ſwoiego Rycerſtwá mu ſiał odciągnąć/ Powtore záś gdy tenże Zamek Swinigrod dzi obegnał/ Zołnierze Włodimirzowi tilko kroć vczyniwßy wycieczkę z zamku/ poráźili go/ iż muſiał od obleżenia odſtąpić.

Potym Roku od Páná Chriſtuſowego zbáwiennego národzenia 1129. gdy vmárł Mſcisław Xiąże Kijowſkie wybran ieſt y podnieſion ná Stolice Kijowſką Brát iego Jaropołk Xiąże Pereasławſkie. A gdy go drudzy Xiążętá przyrodni ná Kijowie z woyſkámi oblegli/ y dobywáli/ pogodził ſie z nimi/ Tym ſpoſobem Xiążeciu Andrzeiowi dał Pereasław/ á Jſasławowi Swantosławowicu Włodimirſkie Xieſtwo. Potym Xiążetá Olhowicy wziawßy ná pomoc Połowcow w Ruſkich páńſtwách Wśi/ y Miáſteczká nád Rzeką Sulą burzyli/ á gdy w Pereasławſkie/ Supontſkie/ y Vſcienſkie wołości wciągnęli/ zebrał ſie ná nich Jaropołk Xiąże Kijowſkie/ z ſynámi Włodimirzá Brátá ſwoiego/ á ſtoczywßy z nimi bitwe/ poráźił woyſká Xiążąt Olhowicow y Połowcow/ iż muſieli w kráiny Połowieckie vciekáć. Ale gdy ich z woyſkiem ſwoim Jaropełk Xiąże Kijowſkie dáleko gonił/ zßykowáli ſie z nowu Xiążetá Olhowicy do ſpráwy z Połowcámi/ á vczyniwßy odwrot/ potkáli ſie z zwycieżcą Jaropołkiem/ tám poráźiwßy woyſká iego/ ſámego poimáli/ y Synowcá iego Xiąże Waſilká z wielkością Boiar Kijowſkich/ ále Jaropołk poimány z wiezienia ſie wywikławßy vciekł do Kijowá/ gdzie gdy go oblegli Xiążetá Olhowiczy/ ácz miał doſtátek ludźi Rycerſkich Boiar/ y Zołnierzow Kijowſkich iednák ſie niechciał ſprzeciwić/ á ták pod słußnymi condiciámi vgode miedzy ſobą zámknęli y ſkończyli/ iż Jaropołk ná ſtolicy Kijowſkiey zoſtał/ á oni tákże do ſwych káżdy vdzielnych Xieſtw odiecháli.

Jaropołk Xiąże Kijowſkie.

Wnetrzne Ruſkich Kniáziow woyny.

Niestatość ſzczęścia/ zwyciężca zwyciężon/ y poimany/ y záś wyzwolon.

O zrzuceniu od Xiążąt Ruſkich Jarzmá Polſkiego/ O czym Długoſus et Miechouius fol. 81. cap. 14. Cromerus lib. 5. y Ruſkie Hiſtorie.

Rozdział XI.

Roku Páńſkiego 1134. Ruſkie Xiążetá ziechawßy ſie do Kijowá/ poczęli nowe ſtánowienia przeciw Polakom myślić/ máiąc to zá cießkie Járzmo/ iż Bolesław Krzywouſty Monarchá Polſki/ częſte rátunki y pomocy przeciw ſwym y Polſkim nieprzyiacielom Czechom/ Morawcom/ Pruſom/ y Pomorczykom od nich wyciągnął/ rozumieiąc też to iż Polacy bez nich żadney woyny zdołáć niemogli.

A powodem tego był Xiąże Kijowſkie Jaropołk Włodimirowic/ ktory ná ziezdzie inßych Xiążąt Ruſkich táką Oratią (iáko ią Cromer z Długoßá opiſał) do wßytkich vczynił/ ktoram ia tu po Polsku ták położył.

Jáko pod cießkimi Condiciámi y przykrymi obwiąskámi Polſkiemu Xieſtwu służymy/ Jáśnie wielmożne Ruſkiego sławnego narodu Xiążętá/ nie potrzebá tego ßerokimi słowy wykłádáć/ bowiem ábych was/ ktorzyście ſie ku roſkázowániu inßym/ nie ku służeniu/ vrodzili/ ominął/ y zámilczał/ tedy pewnie záiſte wielkości náßych ludźi poddánych przypátrzyć ſie możem/ ktorzy ácz służbie niewolney przywykli/ y bez oprtcżnego pánowánia zwierzchności przełożonych żywotá ſwego porządnie prowádzić niemogą/ wßákże iáko im przykry poſtepek y wyrozumienie tey służby ieſt/ ſámi widzicie: Bo kto owßeki ták cierpliwy ieſt/ áby to słußnym vmysłem znośić mogł/ y cießki podátek płáćić/ y w cudzey Ziemi dáleko od Oyczyżny bez żadney ſwey potrzeby y pożytku pod cudzoziemską ſpráwą/ y roſkázowánim vſtáwicznie walczyć/ y ná iáwne ſie niebeſpieczności záſtáwiáć/ wydawáć/ á inßy zá to/ ktory nie vznał niebeſpieczności/ y ran niepodiął/ zapłáte bierze? Ale niech tá będzie niewola y powinność przodkow náßych/ ktorzy ßkodliwą pożądliwością pánowánia/ á wnetrznymi niezgodámi/ y rozerwánim/ te hániebność y iárzmá ſámi ná ſie przyzwáli y włożyli/ á napięknieyße kwitnące Carſtwo/ y pánowánie Ruſkie zá ßkáradą niewolą przemienili/ izali my iuż niebędziem ßukáć żadnego

Rzecz Jaropełká Xiążęciá Kijowſkiego/ do inßych Xiążąt Ruſkich.

Poddáni y Lud proſty niemoże porządnie iść bez Przełożonych.

kóńcá wyśćia/ wybáwienia/ y wywikłánia s tey nedze/ A iabych
wolał záprawde vczćiwie vmrzeć/ niż sromotnie służyć/ O zacne
Xiążetá/ co też y o was rozumiem: Poddálić ßyie swoie przodko-
wie náßy pod iárzmo/ wiecey swoimi wnetrznymi nißli Polskimi
mieczámi zwyciężeni/ gdy domowymi woynámi/ bráterską y oy- *Niezgodá wielkie Páństwá y Monarchie niszczy.*
czystą krwią opływáiącymi/ sámi siebie zobopolnie porażáli/ y wy-
nißczáli/ á potym iedni przećiw drugim/ Brát ná Brátá/ Xiąże ná
Xiąże pomocy polskiey prośili/ y przywodzili/ nie zmnieyßą ßko-
dą swoią/ iáko y przećiwney strony/ ná ktorą woyne podnośili/ á
miásto pomocnikow Polakow/ ktorych ná rátunek przyzywáli/
nieprzyiaćioły poználi. A my teraz iednostáyną mocą złączeni/
y zgodliwi będąc/ iżali tego iárzmá niezrzućimy/ y z ßiy swoich nie
zbijemy. O Xiążetá: własnie iákobyśmy my niewiecey niż Cze-
chowie/ y Węgrowie/ y też ták bárdzo sámi oni nikczemni Páno-
wie náßy Polacy/ ważni byli/ Bo iesli Polacy ßczesliwie rzecz
prowádzą/ y walczą przećiw Węgrom/ y Czechom/ to wßytko
iest náßá spráwá/ Náßymić oni śiłámi są mocni/ nie swoimi/ ná-
ßáć młodź náßá/ náße czerstwych mołodcow ricerstwo/ pirwße
y naostrzeyße naiázdy/ y gwałtowna moc Polskich nieprzyia-
ćioł/ ná sobie záwżdy czołem zátrzymawa/ á oni sobie folguią/
y záczą wßy bitwe/ chronią sie od niey. Co iesli żadnego czásu
nigdy niebyło/ ktoregobyśmy bez trudnośći snádnie do pierwßych
wolnośći náßych przydź/ y wnie sie wßrobowáć mogli/ Teras
to nam záiste ßczeście/ álbo ráczey sam Pan Bog/ ktorego my *Od nabożeństwá y od czásſu pogodnego.*
świątobliwiey/ y porządniey niß oni chwalimy/ w rece podał/
gdy Polacy naywiekßymi dwiemá woynámi/ Węgierską y Cze-
ską są zátrudnieni/ y rozerwáni/ ktorych áni tey/ áni owey żad-
nym sposobem niezrownáią/ áni dostácza/ iesli my im ratunki/
y posyłki swoie zwykłe odeymiemy/ tylko tego niedostawa/ áby
też náße woyne/ y moc strzymáć mieli. A ia záiste Xiążetá mietáł
do pewney wolnośći/ iáko do zwyćiestwá/ y do naßerßego/ á ná-
możnieyßego pánowánia y roskázowánia was wzywam/ iesliże
mężámi być chcećie/ Oniby nam niechay służyli/ y zá nas woio-
wáli/ cośmy im my zdawná wyrządzáli/ y wypełniáli/ ieslibyśćie
wy chcieli. A mamy zá pewne/ iáko ná wßytko posłußna/ ták
nienawiśćią przykrey niewoley/ y Polskiego imienia zápalona
wielkość pospolstwá Ziem Ruskich nam poddánych. Bacżcie
wy tylko/ áby im chęći powodu/ y spráwy wáżney do woyny nie
zbywáło. Ták te Oracią skończył Jaropołk Xiąże Kijow-
skie.

Ktorey

Ktorey wysłuchawßy inße Xiążetá Ruskie/ pochwalili ráde *Jaropołk Xiąże Kijowskie/ Demostenes y Cicero Grecki.*
Jaropełkowe/ iáko drugiego Demostenessá y Ciceroná Ruskiego/
y wßyscy záraz obwiązáli sie społeczną przysięgą/ y krzyżá pocáło-
wánim/ według Greckich ceremoniy/ nád to wiáre swoie y státecz-
ność ieden drugiemu zapisámi potwirdzili.

Rádźili potym o potrzebách/ nakłádach/ y początku podnie-
śienia woyny ná Polaki/ wßákże zdáło sie im zmyslić/ y táić te rá-
de/ y postánowienie do czásu/ ážby pierwey rzeczy przynależące/
y potrzebne ná ták wielką woyne zgotowáli.

O Poimániu Jaropełká Xiążećiá Kijowskiego y Włodimirskiego chytrym fortelem/ y przynieśieniu iego do Polski.

Rozdział XII.

TA wieść o práktikach Ruskich Xiążąt/
gdy sie doniosłá do Bolesławá Krzywoustego
ná ten czás walecznego/ á wßytkim sąśiednym *Fama malum quo non aliud uelocius ullum &c.*
páństwom ogromnego Monarchy Polskiego/ zá-
trwożył sobą bárdzo/ zwłaßczá iß w ten czás z
Czechámi y z Węgrámi záraz miał woyne/ á tá
trzecia z Ruskimi Xiążety trwogá niemnieyßa/ á snać wiekßa
przypádłá.

Wezwał tedy bez mießkánia Pánow Senatorow Polskich ná
Sjem rádząc sie coby czynić/ á iákoby zábieżeć temu odrzuceniu
Xiążąt Ruskich. Tám gdy Senatorowie według zdánia káżdy
swego wotowáli/ wnet Piotr Włostowicz Grábiá z Xianzá/ Se- *Piotr Włostowicz Grábiá z Xianzá.*
nator mądry w rádzie/ powiedział/ iß niemoże być powćiągnion
strumien wod/ áż pierwey źrzodło iego zátka/ á poki drzewá s ko-
rzenim niewykopa/ poty będzie rosło/ tákże rostyrki Ruskie/ y od-
rzucenie ich poczęte/ niemoże być ináczey záhámowáne/ ážby pier-
wey głowá tego wybijánia s posłußeństwá náßego/ to iest Jaro-
pełká Xiążećiá byłá odćieta/ A to fortelem łatwiey może spráwić
nißli iáwną woyną/ gdyż to niezáwádźi namniey/ iesli ich zgwałce-
nie wiáry przez zdráde będzie od nas pomśczone/ A ku dokazániu *Przewaźność.*
tego sam sie Włostowicz podiął/ y obwiązał Bolesławowi mo-
wiąc/ áby ná iego fortel ze wßytką Polską od woyny Ruskiey spał
beśpiecznie.

A wziąw-

A wziąwßy z ſobą niewiele Sług y Dworzan wiernych/ ktorym ſie tey rády ſwoiey zwierzył/ ziechał ná Ruś do Jaropełká/ zmyſliwßy iß go wygnał/ y złupił z Oyczyzny Bolesław Krzywouſty okrutny Tyran/ gdzie ßeroko iego nieznośną ſrogość/ y tyrańſtwo długimi słowy wywodzić począł/ proßąc Jaropełká Xiążęciá/ o ktorego łáſkáwośći y pobożnośći słychał/ y do ktorey ſie vciekł/ áby go v ſiebie raczył záchowáć/ y bronić przed tym okrutnym tyranem/ ktory iuß nie tylko ſąſiednym Xiążętom/ ále ſwym wßytkim poddánym Polakom dla niezbożnośći omierzł/ iß go myſlą y chcą z páńſtwá wyrzućić.

Co vsłyßawßy Jaropełk/ bárdzo wdzięcznie przyiął Włoſczewicá Láchá/ weſeląc ſie s tego/ iß mu Pan Bog dał według rády y vmysłu pomocniká y foritarzá do podnieſienia przedſięwziętey woyny ná Polaki/ począł ſie też y ſam ſtárżyć ná Bolesłáwá Krzywouſtego/ odkrywáiąc z dáleká/ iß też vrádził z inßymi Xiążęty przećiw iemu powſtáć. A Piotr Włoſczowic Polak tym więcey do wßytkiego mu ſie gotowym ofiáruie/ mowiąc/ iß ſie też chce przy nich krzywdy ſwey pomśćić nád bezbożnym Bolesłáwem. Tákże tym chytrym pochlebſtwem iuß ſie był wkradł w Jaropołkowo táiemney rády towárzyſtwo/ y ſpołkowánie. Jaropełk też záraz obiáwiwßy to inßym Xiążętom/ y nárádziwßy ſie z nimi/ poſpießáć vmyſlił woynę przećiw Polakom. A gdy s przygody do iednego Folwárku ná Sioło odiechał Xiążę Jaropołk w máłym poćie/ Włoſczowic też z ſwoimi Sługámi przy nim iechał/ tám vpátrzywßy czás do dobrego ſkutku przywiedzienia chytrego ſwego vmysłu/ gdy Jaropołk w máłey drużynie obiedwał/ dawßy znák ſwoim Włoſczewic/ poimał go y związał/ á ná Koniá iák Báráná włożywßy/ co wſkok do Polſki viezdzał/ máiąc iuß ná to Konie rozſádzone/ y przewozy gotowe/ A ták go do Bolesłáwá we zdrowiu przyniosł. Ktory Włoſczewicowę pilność/ wiárę/ y przeważną ſpráwę pochwáliwßy hoynymi go dárámi vććił y vdárował/ á Jaropełká pod ſtrażą w Krakowie oſádzić kazał. Ale go tegoż Roku Wáſilko Xiążę Przemyſkie Synowiec z inßymi Xiążęty Ruſkimi wykupił wielką niągą Złotá/ Srebrá/ y Kleinotow drogich/ iß był wypußczon ná Xięſtwo Oyczyſte/ Kijowskie y Włodimirskie/ gdy ſlubował być ná potym wiernym y powinnym Bolesłáwowi. Ale tey wiáry nieſpełnił/ bo przemyſlał/ ißby też on fortel fortelem Bolesłáwowi mogł oddáć.

Otoż tobie Foica Niewierz Wuiu wiąney.

Jaropełk X. Kijowskie chytrym fortelem poimany.

Oddánie chytrośći chytrośćią od Jaropełká Bolesłáwowi.

JAropełk Xiążę Kijowskie y Włodimirſkie chcąc oddáć wet zá wet Bolesłáwowi/ náprawił podobną chytrośćią Węgrzyná iednego zacnego człowieká/ iáko Cromer/ y Miechouius piſzą/ ále Wapowſki powiáda/ iß Ruśiná chytrego/ iedno po Węgierſku vmiał. Ten przyiácháwßy do Bolesłáwá Krzywouſtego/ zmyſlił ſie być wygnáńcem z Węgier/ mowiąc/ mnie Belá Krol Węgierſki/ naiáśnieyße Xiążę Bolesłáwie/ ze wßytkich máietnośći złupił/ y wygnał/ dla tego iżem trzymał ſtronę twoiego wnuká przećiw iemu/ y wotowałem áby Krolem był. Ták Bolesław vwierzywßy onemu chytremu Węgrzynowi álbo Ruśinowi/ przyiął go łáſkáwie/ y dał mu Stároſtwo Wiſlickie/ á Wiſlicá Miáſto ná ten czás sławne y ludne było/ Nidą Rzeką wkoło opłynione/ y przyrodzenie mieyſcá bárdzo obronne/ od Crákowá mil dziewięć/ nád to go y do Rády Senatorſkiey przypuśćił/ dla iego wymowy y chytrey roſtropnośći.

A wten czás Bolesław wiodł woyne z Węgrámi.

A gdy Bolesław z wielkośćią Pánow Polſkich wyiechał do Niemieckiego miáſtá Bamberku ná rozmowę y vgodę z Ceſárzem Rzymſkim Lotariuſem/ Węgrzyn Stároſtá Wiſlicki bacząc czás słußny/ áby ſkutek ſwego fortelu zdrádliwego okazał/ puśćił głos po włośćiach okolicznych/ iß Ruſkie Xiążętá ná burzenie Polſki ciągną/ á ták imieniem Krolewſkim roskazał/ áby wßyſcy Polacy ná beſpieczne mieyſcá/ do Wiſlice z skárbámi y z dobytkámi zabieg czynili/ á zdrowie żon/ dziatek/ y ſwoie z máietnośćiámi beſpiecznie záchowáli/ Co wßyſcy bárdzo chętliwie/ y bez roskazánia czynili/ iß ſie wielka wielkość panią/ Sláchty y poſpolſtwá do Wiſlice ze wßytkimi máietnośćiámi zebráło. A wtym Roku Páńskiego 1135. dał prętko znáć Węgrzyn Jaropołkowi Xiążęciu Kijowskiemu/ y Włodimirskiemu/ áby co rychley wtey pogodzie pod Wiſlice z woyskiem ná pewny dzień Mieſiącá Lutego przyciągnął/ obiecuiąc mu Miáſto ze wßytkim podáć/ co Jaropołk wnet vczynił/ á we dwudzieſtu tyſiecy Ruſakow ná czás náznáczony przyciągnął pod Wiſlice/ ktorą mu w nocy Węgrzyn podał/ bramy wßytki otworzywßy. Tám Ruſkie woyſko wiecháwßy ono

Jaropełk ſie pomśćił nád Polaki ſwego więźenia.

ßy ono wielkie zebránie Polakow / niemáiąc bácznośći ná żaden ſtan / áni rożnośći mężczyzny / y białych głow ſtárych / y młodych / y Dźieći máłe poſiekli y pomordowáli / á zápaliwßy Miáſto celnieyßych z wielkimi ſkárbámi y łupámi / do Ruśi iáko bydło kwápliwie zágnáli. A onemu Zdraycy Węgrzynowi Járopełk Xiąże miáſto podárku kazał oczy wyłupić / ięzyk vrznąć / y rodzące członki męſkie / nád co mu niemogł gorzey vczynić. Táką wźiął zápłáte ſwey zdrády / bo poſpolicie Xiążętá y Krolowie / ácz zdrádę z ſwoim pożytkiem miłuią / ále Zdraycow nienawidzą / iáko Vincentius Kadłubkus / y Cromerus piße.

Zdraycy zápłátá.

Bolesław zás Monarcha Polſki / wroćiwßy ſie od Ceſárzá z Niemiec / á vsłyßawßy o Wiſlickim zburzeniu / zebrał wielkie woyſko nietylko z Slächty / ále y z poſpolſtwá Mieyſkiego / y Sielſkiego / á wciągnąwßy do Włodimirſkiego Xięſtwá / wßytki włośći wßerz y wzdłuż mieczem y ogniem powoiowáł / y z wielkimi łupámi do Polſki ſie wroćił / niemáiąc przećiw ſobie z Ruſakow ná odpor nikogo / bo był Jaropełk w láſy miedzy Jezierá / zwątpiwßy w ſwoiey mocy / vſtąpił.

Bolesław Ruſkie Páńſtwá woiuie.

O chytrym porażeniu Bolesławá Krzywouſtego od Ruſkich Xiążąt pod Haliczem / Roku 1139.

Rozdźiał XIII.

Ruſkie Xiążętá chcąc ſie pomśćić nád Bolesławem Krzywouſtym Monarchą Polſkim / zburzenia Włodimirſkich y inßych Ruſkich podźiem / ziecháli ſie do Włodimirzá / rádząc podnieść woyne / y rußenie wálne ná Polaki / Ale Járopełk Xiąże Kijowſkie y Włodimirſkie námowił wßytkich / áby rádniey fortelem niż iáwną woyną przemyſláli o poimániu álbo zábiciu Bolesławá Krzywouſtego / ktory był w káżdym poſtępku Rycerſkim ßczęſliwy / y niezwyćiężony. Wygnáli tedy naprzod Járosławá Xiąże Halickie / dla tego iß z Polaki przeſtawał / y ſtronę Bolesławowę trzymał / ráde y poſtępki Ruſkich Xiążąt wydáiąc. Ten będąc wygnány / przyiáchał do Bolesławá Krzywouſtego / prosząc o pomoc przećiw Xiążętom Ruſkim / áby záś

áby záś mogł Stolice ſwey Xięſtwá Halickiego doſtáć. Náprawił potym chytro Jaropołk Xiąże Kijowſkie Haliczány / áby v Bolesławá proſili przywrocenia Xiążęćiá ſwego Jarosławá ná Halicz / á iżby go ſam ſwą oſobą przyprowádźić raczył / náprawił też y náiął Jaropołk Slächtę Węgierſką pogránicżną Halickiemu Xięſtwu ku tey zdrádźie / ktorzy tákże iáko Haliczánie zdrádliwie proſili Bolesławá / áby ná Oyczyſte Xięſtwo Jarosławá przyprowádźił / obiecuiąc mu ná wßytkim być pomocnymi / á mowiąc / iß Xiążętá Ruſkie wßytki rozgniewánia twoiego żáłuią / y iuß w Haliczu chcą ſie s tobą zgodźić / y wiárę s posłußenſtwem przyśiądz.

Zdrádne Poſelſtwo.

Bolesław Krzywouſty iáko był z przyrodzenia ßczery / y łátwy ku wierzeniu / wnet onemu ich żądániu vwierzył / á z máłym woyſkiem / nieſpodziewáiąc ſie zdrády / Jarosławá ná Xięſtwo Halickie prowádźił / á gdy ſie do Halicza przybliżał (ktore Miáſto y zámek leży nád Dnieſtrem pod gorámi Sarmáckimi Tatrámi Ruſkie Páńſtwá od Węgier dźielącymi) naprzod vphy Węgierſkie ſpráwne do bitwy potykáły go / z pozdrowieniem / á przeminąwßy Polakow / s tyłu im záśiedli / po Węgrach wyiácháli też Haliczánie / á tákże Polakow przeminąwßy zá ich Woyſkiem w ſpráwie ſtáneli. Co obaczywßy Bolesław / domyſlił ſie iß wpadł w śidłá zdrádliwe / á przyzwawßy Wßeborá Woiewody Crákowſkiego Hetmáná Woyſk Polſkich / pocżął z nim o oney zdrádźie / y vwiárowániu iey rozmawiáć / á gdy koło tego tractuią / obaczą / áli wielkie vphy Ruſkie ná czoło ſpráwione do bitwy Jaropełk Xiąże popędliwą ſpießnośćią wiedźie. Tu dopiero bez wątpienia obaczył ſie Bolesław być zdrádzonego / y zewſząd nieprzyiaćielſkim woyſkiem wkoło ogrodzonego / Wßákże mężnie vmrzeć / niżli ſromotną vćieczką / nieprzyiaćiołom zwyćięſtwo zoſtáwić vmyſlił / á zßykowawßy vphy ſwoie przećiw Węgrom / Haliczánom / y Jaropołkowi / y krotkie nápominánie ku śmiáłemu podkániu do Zołnierzow vczyniwßy / naprzod ná woyſká Ruſkie / ktore Jaropołk ſpráwowáł / vderzył / ſtárli ſie y śćieli ogromnie obiedwie ſtronie / przebiiá obłoki krzyk / y huk Mieżow / rozlegáią ſie głoſſy chráplıwych Trąb / y grzmot hucżnych Bębnow / Zbroie chrzęſczą / Konie rżą / ránni ſtękáią / z bokow / z tyłu / ná czoło / Polacy dla zdrowia / Ruſacy dla zwyćięſtwá y waśni nácieráią / á w tym Bolesław ſwoim ćwiczonym ſtárym Rycerſtwem iuß był Ruſakow dobrze wſpárł / áż Hetman iego Woiewodá Crákowſki Wßebor vćiekł /

Witánie zdrádliwe pod Haliczem.

Jákoby ſie tylko ná znák wdźięcznośći okázowáli.

Otoż tobie witánie.

Fortel zá fortel Ruſacy Polakom oddáią.

Bolesławowá Bitwá nieſpodźiána z Ruſkimi Xiążęty pod Haliczem.

Wßebor Woiewodá Krákowſki Zdraycá.

vćiekł / á zá tym iego przykłádem większa część woyská Polskiego pierzchnełá. Poczynał iednák mężnie broniąc sie / y odpieráiąc Rusakom / y Węgrom Bolesław Chudziec z máłą drużyną swoich / á tą iuż zrániona / y zpracowáną / A gdy zá rzecz sromotną vćiekáć poczytał / przedsie niechćiał vmrzeć / nie pomśćiwszy sie nád nieprzyiaćioły / áż z przygody pod nim Koń wielą ran vtłoty / y vstrzelany / vpadł. Tám ieden prosty / chudy á nieznáczny Zołnierz podniowszy Bolesławá z ziemie / ná koniá go swego wsádził / Nápominaiąc y prosząc / áby wiecey Oyczyzne / y Krolestwo Polskie / á niż sławe y chwałe swego zwyćięstwá vważał / á vćieczką do lepszego szczęśćia zdrowie záchował. Tákże Bolesław Krzywousty / ktory przedtym bitew znácznych polnych á wálnych czterdźieśći y siedm z szczęśliwym zwyćięstwem otrzymał / ná ten czás był w chytre śidłá przywiedziony / y zwyćiężony od Rusakow / á z więzienia álbo zábićia dzielnośćią prostego żołnierzá wybáwiony / ktorego potym hoynie wielkimi dáry / y máiętnośćiámi / y przełożeństwem Senatorskim opátrzył y vpriuileiował / y Herb Nowine kotłowe vcho z krzyżem ná Sláchectwo nádał / y potomkom potwierdził. A Woiewodzie / ktory od niego z bitwy vćiekł / záieczy kożuch / y kądziel z wrzećionem w podárek posłał / mięczemność iego á płochość záieczą / y spráwy niewieśćie nie mężkie tym známiączac / ktory Woiewodá potym sie sam z rospáczy ná Dzwonicy v kośćiołá imienia swego obieśił.

Męstwo y niebezpieczność Krolá Bolesławá.

Lepszy człowiek prosty Draby niż Woiewodá.

Bolesław z zdrady porážon.

Nowiná Herb / to práwy Sláchcic.

Ten Herb w Litwie vporzod Dawni iest nádány od Iagełá.

Podárek Woiewodzie zdrayco.

Niebezpieczniey było zdrayco mężnie á sławnie vmrzec.

Bolesław też Krzywousty z frásunku wielkiego po oney porážce vmárł / á w Płocku pochowan / nád ktorym sie Iaropełk Xiążę Kijowskie tym chytrym fortelem pomśćił / onego swoiego poimánia przez Włostowiczá.

Et sic ars deluditur arte, Ták klin klinem / zdráde zdrádą / wybiiáią / O czym Vincentius, Cadlubcus, Dlugosus, Miechouius fol. 81. cap. 14. lib. 3. Cromerus lib. 6. Bielscius ex Vapouio fol. 245. Herbortus &c.

O śmierći

O Smierći Iaropełkowey / á o srogich / częstych á vstáwicznych rosterkách / y woynách Xiążąt Ruskich o Stolice Kijowską.

Kśięgi Szoste / Rozdział I.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná / Páná Mikołáiá Monwidá Olechnowiczá Dorohostayskiego / Połockiego Woiewody / Wołkowiskiego / Sereśewskiego etc. Starosty / Dzierżawce Gondińskiego / etc.

Roku od Christusá Páná 1140. Iaropełk Włodimirowic Xiążę Kijowskie / wymowny / chytry / w zwádzie y w porádzie dzielny / ktory to niezwyćiężonego Bolesławá Krzywoustego fortelem y chytrą zasádką pod Haliczem zwyćiężył / y poráźił / z długu przyrodzonego śmierći sie vyśćił / ktora go sámá chytrzeysza sámołowką podeszłá / w Kijowie w Kośćiele S. Andrzeiá pochowan. A ná iego mieysce Wiećisław Brát rodzony wstąpił / y Kijowską Stolice osiadł. Ale skoro Wsewold Olhowic przyćiągnął z woyskiem do Kijowá vćiekł sie Wiećisław / á niechcąc sie z nim bitwą kosztowáć / y spolney krwie Chrześćiáńskiey dla doczesney Stolice rozlewáć / pogodził ich Metropolit / ták iż Wiećisław z Kijowá vstąpił / á Xięstwo Turowskie z vdziału wziął / A Wsewold Monarchią Kijowską w pokoiu otrzymał / potym ná Stolice z zwykłymi Ceremoniámi był podnieśiony.

Vincentius Kadlubkus Cronika Ruska y Miechouius fol. 89 cap. 17.

Wsewold Xiążę Kijowskie.

Potym Wsewold Xiążę y Iednowładziec Kijowski wykonawszy ná páństwie puł śiodmá látá vmárł roku Páńskiego 1147. Mieśiącá Lipcá 12. dniá / á Ihor Syn iego po nim opánował Stolice Monarchiey Kijowskiey / Kijowiánie záś przyzwáli przećiw Ihorowi Wsewoldowicu Pánu swemu Iśasławá Xiążę Pereasławskie / ktory gdy z woyskiem ku Kijowu ćiągnął / wypráwił sie też przećiw iemu Ihor z Swántosłáwem Brátem / ále obaczywszy moc iego wielką / niezwodząc bitwy / obádwá s pola vćiekli / á Iśasław Xiążę Pereasławskie do Kijowá wiechał / y Stolice Xiążęcą opánował. We cztery dni potym Ihor Wsewoldowic poimány do Iśasławá był przywiedziony / ktorego

Ihor Xiążę Kijowskie.

Iśasław Xiążę Kijowskie.

do Pere-

Z Xiażecia Jhorá Cernice.

do Pereasławia odesławßy w wiezieniu chował / á potym iáko sam prosił w Cernce go postrzygł / y w Monasterze opátrzył.

Co vsłyßawßy inße Xiażetá Ruskie Georgi Brát Jaropełkow / Olech / Rosćisław / y Swantosław nienawiśćia y zazdrośćia pobudzeni / powstáli przećiw Izasławowi Kijowskiemu / y Pereasławskiemu Xiażeciu / chcac go z Stolcá Kijowskiego zrzućić / á gdy ciagneli przećiw iemu spolna moca / Jsasław też z woyskiem ktore miał gotowe / nieczekáiac obleżenia / potkał sie z nimi / gdzie wiele vphow Ruskich zbitych zobu stron poległo / áż ná ostátek Izasław od wielkośći porážony / widzac woysko swoie pogromione / pierzchnał do Kijowá / á stámtad záraz wziawßy żone y syny do Łucká vciekł. A Xiaże Georgi zwyćiestwem do Kijowá wiechał / y siadł ná Stolicy Dziádá swoiego / á Pereasław dziedziczne Xiestwo Izasławá wygnánego dał Synowi swemu Rosćisławowi.

Bitwá wnetrzna Ruskich Xiażat o Kijow.

Georgi X. Kijowskie.

Potym Xiaże Izasław tegoż Roku 1147. przećiw Georgemu / ktory go z Kijowá wygnał poczał woysko nowe zbieráć / prosił też zá wielkie podárki ná pomoc Bolesławá Kedzierzáwego / Monarchy Polskiego / Krákowskiego y Mazowieckiego / y brátá iego Henriká Sendomierskiego / Xiażat / zebrał y Wegrow zá pieniadze niemáło.

Dlugosus / Miechouius fol 96 cap 21. lib 3. Cromer lib 6 fol 99. secundæ æditionis.

A gdy Bolesław Kedzierzáwy / y Henrik Brácia z woyskiem Polskim / Wegrowie tákże ná pomoc mu przyciagneli / położyli sie obozem v Czemeriná / gdzie cáła Zime leżeli / á nic godnego dla gnusnośći y nieśmiałośći Izasławowey niespráwiwßy / y Xiażetá Polskie y Wegrowie ná Wiosne woyská rospuśćiwßy / roziecháli sie káżdy do Páństwá swego.

Cemerin.

Nieiemność Wodzá y Hetmáná.

Czego dowiedziawßy sie Georgi Xiaże Kijowskie / zebrał woysko z dwiemá Synámi swoimi / Rosćisławem y Andrzeiem / y z Brátem Wiecesławem / y z inßymi pomocnymi Xiażety Ruskimi / y obległ Izasławá ná Łucku / ze wßytkich stron / mocno szturmuiac. A gdy pokoiu prosił przez Włodimirká Xiaże Halickie / vczynił z nim przymierze Georgi Xiaże Kijowskie pod słußnymi condiciámi / gdy przysiagł wiecey niebyć przećiwnym.

Izasław gnusny oblężon.

Ale potym rychło te przysiege złamał / bo gdy Rosćisław Syn Georgego Xiaże Pereasławskie vmárł / Xiaże Izasław zebrawßy sie z Łuczany y Wołyńczámi / chciał vbieżeć y opánowáć Pereasław / A nágotowawßy ku temu wiele Batow / y łodzi wielkich y máłych / puśćił sie Dnieprem / gdzie gdy mu Jeorgi Xiaże Kijowskie z pomoca Połowcow y inßych Xiażat chciał przewozu zábronić /

zábronić / stoczyli zobu stron bitwe sroga ná Dnieprze w łodziach. Potym Jsasław Xiaże z Stryiem swoim Wiecesławem / mestwem Wołyńcow y Łuczan Georia Xiaże Kijowskie / y Połowcow / tákże inßych Xiażat pomocy wodna bitwa rozgromili / y porázili / áż Xiaże Georgi z Synámi / y z Połowcámi ledwe vciekł / y záwárł sie w Pereasławiu / A Jsasław z Stryiem swoim Wiecesławem po tym zwyćiestwie Kijow wział y opánował / á záraz z wiekßym woyskiem Georia goniac / obległ go mocno w Pereasławiu y Synow iego / szturmuiac ták długo / áż Georgi sćiśniony y przypedzony ná nowe conditie muśiał przysiadz / y z Pereasławia vstapić Jsasławowi / co gdy vczynił / dał mu pokoy Xiaże Jsasław / y wolno go z Synámi puśćił / á Pereasław Rycerstwem swym osádziwßy / do Kijowá świeżym zwyćiestwem odzyskánego odiáchał.

Bitwá Ruskich Xiażat ná Dnieprze wodna.

Jsasław Kijow stráconego odzyskał.

Ták ßczesćie w ludzkich spráwách dziwnym ßykiem włada /
Zwyćiężony zwyćiesćze bija y posiada /
Ten był wygnan zás wygnał Juriá á oboie /
Kijow / Pereasław wział dwie Stolicy swoie.
Niemogł tego dokazáć z Wegry y z Polaki /
Zás przez Wołyńskie wßytko odzyskał Kozaki /
Przegrał bitwe ná Ziemi / wygrał ia ná Wodzie /
Vmie swych wiernych záwżdy Bog ćießyć po ßkodzie.

Odmienność Fortuny niestałey.

A gdy ná pomoc Oycowi Jsasławowi Xiażeciu Kijowskiemu Mśćisław Syn Wegry prowádził / zá pieniadze zebráne / Włodimirko Xiaże Halickie vpátrzywßy ná nich czás / v Sapuhoyná / w nocy náde dniem wßytkich pijánych leżacych iáko bydło w spiacki pobił / porzezał / y pomordował / Bo ich Mśćisław opitych wzbudzić niemogł / Miechouius piße : Omnes tanquam pecora trucidauit.

Sapuhonno / gdzie Wegrowie porzezáni sa od Haliczan.

Pijaństwo w woysku ßkodliwe.

Czym poruszony Xiaże Jsasław / posłał Syná swego Mśćisławá wtory raz do Wegier z wielkimi podárkámi / áby Wegrow przećiw Włodimirkowi Halickiemu przywiodł. Dla czego sam Stephan Krol Wegierski chćiwośćia pomsty pobitych Ludzi swoich zápalony / przyciagnał z Woyskiem y z Mśćisławem pod Halicz / gdzie im Włodimirko bitwe dał / ále od wielkośći Wegrow przemożony / stráćiwßy vsy swoie do Przemyslá vciekł / zá ktorym Stephan Krol Wegierski ciagnał / y vćisnał go ná Przemyslu ták bárdzo / áż muśiał pokoiu prośić / ále Jsasław Xiaże Kijowskie / przyciagnawßy z woyskiem nowym do obozu Stephanowego / nie przyzwalał ná pokoy z Włodimirkiem Xiażeciem

Włodimir Xiaże rod Haliczá od Wegrow porážony.

żeciem Halickim nieprzyiacielem ſwoim / wßákże Stephan obu-dwu pogodził / á z woyſkiem do Wegier odciagnął / Iſasław ſie też z Synem Mśćisłáwem do Kijowá wroćił.

Cerniehow oblężony y wyzwolony.

Tegoß Roku Xiąże Georgi / álbo Jurgi (ktory był wygnał Iſasłáwá z Kijowá / á potym Iſasław onego) zebrał woyſko s Synámi ſwoimi / y z Roſtowczámi / z Sudałczámi / z Połowcámi / y Xiążety Rezáńſkimi / á przyciągnąwßy mocą pod Cerniehow / dobywał Zamku / ná wieże y ná blánki ſturmuiąc / Ale ſkoro Iſásław ná odſiecz z pomocą Cerniehowiánom przyßedł / záraz Połowcy vlęknąwßy ſie pierzchneli / zá ktorymi też Xiąże Georgi / nieufáiąc mocy ſwey / odciągnął do Nowogrodá / á mieczuiąc ſie y tám być beſpiecznym / Syná Waſilká w Nowogrodzie dla obrony zoſtáwiwßy / ſam ná Susdal viechał. A Iſasław Xiąże Kijowſkie / gdy niezáſtał pod Cerniehowem Georgego / ciągnął zá nim do Nowogrodá / s ktorego też Waſilko vciekł do Oycá ná Susdał. A Iſasław / gdy ku niemu Nowogrodzánie s pokorą / y s podárki proßąc łáſki wyſli / dał im pokoy / á do Kijowá ſie wroćił.

Połowcy pogromieni.

Wypráwił potym Xiąże Iſasław Syná Mśćisłáwá ná Połowcow / ktory ich kráiny z woyſkiem Ruſkim zburzył / y Namioty z obozámi pobráwßy / y Chrześciánow więźniow wielkość wybáwiwßy / z rozmáitymi łupámi / y polonámi Ludźi y Bydłá z zwycięſtwá triumphuiąc do Oycá ná Kijow przyiechał.

Tegoß czáſu Włodimirko Xiąże Halickie vmárł / á Iſasław chcąc ſie pomśćić ſtárey nieprzyiáźni / podniosł woyne ná Syná Włodimirkowego / Co słyßąc Haliczánie / zebráli też woyſko niemáłe z Xiążęciem ſwoim młodym / á iß był iedynak / prośili go áby ná Halicz vſtąpił / dla beſpiecznośći zdrowia ſwego / ſlubuiąc mu meżnie y cnotliwie zá iego Oyczyznę Nieprzyiacielowi ſie záſtáwić. A gdy Iſasław Xiąże Kijowſkie ná Haliczány przyciągnął / potkáli ſie z nim Haliczánie ogromną bitwą / y przeważną á vporną śmiáłośćią nád Seretem Rzeką / á gdy z obu ſtron wielkość vphow poległá / náoſtátek pomießáły ſie obiedwie woyſká / iß ieden drugiego nieznał (bo wßyſtko Ruſſacy byli) á ſwoy ſwoiego bił / tákże obiedwie ſtronie zá zwyciężonych ſie máiąc z onego poboyſcza odeßli. A ſkoro ſie Iſasław do Kijowá wroćił / vśćił ſie śmierći z długu będąc ná rok záwity pozwány / Látá od národzenia Chriſtuſá Páná 1158. Nouembrá Miesiącá 13. dniá pochowan w Monaſterze S. Fiedośiá / álbo Fiedorá w Kijowie.

Cnotá Haliczánow ku Pánu ſwemu.

Bitwá ogromna y pomieſzána.

Po ſmierći

Rośćisław Xiąże Kijowſkie.

Po ſmierći Iſasławá Xiążęciá Kijowſkiego / Rośćisław Xiąże Smolenſkie przyiechawßy do Kijowá Stolice iego oſiadł y opánował / á zebrawßy ſie z Xiążęty z Swatosławićem Wßewołodowicem / y z Mśćisławem Iſasławicem / ciągnął pod Czerniehow przeciw Iſasławowi Dawidowicu Xiążęciu drugiemu ſtryjecznemu Brátu niedawno zmárłego Xiążęciá Iſasławá Kijowſkiego / chcąc go z Czerniehowá wygnáć / ále Bog ktory zákazał cudzego prágnąć / onę ſproſną ambitią ſkarał. Bo Iſasław Dawidowic przyzwał ná pomoc Hlebá Juriowicá / y Połowcow / ktorzy gdy bez omießkánia przyſli y złączyli ſie z Iſasławem Dáwidowiczem / záraz Rośćisław Xiąże Kijowſkie y Smolenſkie obaczywßy ich moc wielką vlękł ſie / á niechcąc ßczęśćia bitwy kosztowáć / posłał ná rokowánie / poſtępuiąc Iſasławowi Dawidowicu Kijowá / á Mśćisławowi Synowcowi iego Pereasławiá. Co słyßąc Mśćisław Iſasłáwowic / rozgniewawßy ſie viáchał z ſwoim Rycerſtwem s polá / á zá nim wßytkie drugie Xiążętá rozno pierzchnęli / y vćiekli. A Połowcy vdawßy ſie po nich / wiele ich vphow Boiárow Ruſkich poſiekli y poimáli / Wśi / Kośćioły / y Monaſtery paląc y burząc z wielkim polonem do ſwoich ſtron vßli. A Iſasławic Dawidowic będąc bez bitwy zwycięzcą / do Kijowá wiechał / z ktorego mu Rośćisław Smolenſki muſiał vſtępić / co był tę woynę / vwiedziony chćiwośćią pánowánia / z ſwoią ßkodą záczął.

Przykład gniewu Bożego y odmiennośći ßczęśćia / dla prágnienia cudzego.

Et timuerunt ibi, vbi non erat timor.

Pá(n)ſtwo dziwnej Fortuny odmienność.

Ták gdy cudzego prágnął y ſwoie vtráćił /
Bo z chćiwą ambicią vpadek ſie zbráćił.

Georgi odiskał Kijow.

Przyciągnął potym Xiąże Georgi álbo Jurgi z woyſkiem do Kijowá (on co był Iſasławá / á Iſasław iego wypędził) á gdy do Miáſtá y do Zamku ſturmował / rokował z nim Iſasław Dawidowic / y poſtąpił mu Kijowá / ktory mu był niedawno ſpuśćił Rośćisław Xiąże Smolenſkie. Ták tedy Georgi wtory raz vſiadł ná Stolicy Kijowſkiey Dziádá ſwoiego / A ty kráiny Ruſkie miedzy Syny rozdzielił / Andrzeiowi dał Wyßegrád / Borisowi Turow / Hlebowi Pereasław / á Waſilkowi Porſſy.

Przeſopnicá.

Potym Georgi Xiąże Kijowſkie nieprzeſtáiąc ná tymiß Mśćisławá Iſásławicá z Pereasłáwiá oyczyſtego Xięſtwá wygnał / posłał przećiw iemu woyſko mocne do Przeſopnice / gdzie ná ten czás Xiąże Mśćisław mießkał / ktory przeſtráßony mocą nieprzyiácielſką / y bacząc ſie być nierownym do potkánia / vćiekł ná Łucko / á ſtámtąd do Polſki przyiechał / proßąc o pomoc Xiążąt Polſkich / Bolesławá Kędzierzáwego / Mieczławá / y Henriká / ktorzy

X zgromá-

Polacy do Ruśi.

zgromádźiwszy z Xiestw swoich mocy/ ciągneli obyczáiem nieprzyiacielskim do Ruśi chcąc Mśćisławá nietylko ná Pereasławską/ ále y ná Kijowską Stolice posádźił. Co vsłyszawszy Xiąże Jurgi Kijowski/ á obawiáiąc sie mocy Polskich Xiążąt/ przeiednał Mśćisławá/ y iego rodzone Bráty/ Włodimirá y Jarosławá Syny Jśásławowy/ Dziedźice y Oyczyce Kijowskiego Stolcá/ á ták im Włodimirskie/ Pereasławskie y Przesopnickie Xiestwo/ iáko y inszé im służące dzierżáwy/ okrom Kijowá zwrocił/ y przysięgą tego potwirdził/ iż sie nigdy potym ná ty ich páństwá tárgác niemiał.

Włodimierz oblężon.

Ale rychło przysięge złamał/ y obległ Xiąże Mśćisławá ná Zamku Włodimirskim/ gdzie bárdzo wiele Rycerstwá zábitego z obudwu stron poległo/ gdy Polacy ktorzy służyli zá pieniądze Mśćisławowi częste wycieczki z zamku ná woysko Georiego Xiążęćiá Kijowskiego czynili/ y wiele ich zábijáli/ ták iż Georgi kilko vphow swoich stráćiwszy z sromotą musiał do Kijowá odciągnąć/ Támże rychło potym niemocą ziety świeckiego pánowánia chćiwość łákomą ostáteczny raz pożegnawszy vmárł/ pochowan w Kośćiele S. Spásá Berestowskiego/ Roku od zbáwiennego národzenia Christusá Páná 1164. Máiá dniá 15.

Georgi Xiąże Kijowskie vmarł.

Kijow sie powrocił.

Po śmierći Jurgiego álbo Georgego Xiążęćiá Kijowskiego Jśásław Dawidowic Xiąże Cerniehowskie Kijowską Stolice opánował/ ále go teyże Zimy Mśćisław Jśásłáwowic z Kijowá wypędźił/ á gdy mu rychło omierzłá Oycowska Stolicá Kijowska/ teyże Jesieni spuśćił Kijow Rośćisławowi Stryiowi swemu/ Xiążęćiu Smoleńskiemu/ Ale sie też y temu Kijowskie Páństwo wnet sprzykrzyło/ y spuśćił ie Włodimirzowi Mśćisławowicu. Co słysząc Mśćisław Jśasławic Włodimirskie Xiąże rozgniewawszy sie wyrzućił Włodimirzá Mśćisłáwowicá/ á sam Kijowską Stolice Oyczystą wtory raz osiadł y opánował.

Potym Andrzey Georiowic Xiąże Susdalskie niemogąc tego śćierpieć/ iż Mśćisław ná Kijowie pánował/ do ktorego sie on bliższym po Oycu Juriu czynił/ zebrał woysko z Susdalcow/ Rostowcow/ y Włodimircow/ nád ktorym Syná Mśćisławá przełożył/ Przyszło mu też ná pomoc dziewięć inszych Xiążąt Ruskich/ Hleb Pereasławskie/ Roman Smolenskie/ Dawid Wyszehrodskie/ Włodimir Andrzeiowic/ Dimitr Juriowic/ Georgi y Sławiec rodzoni Brácia/ Olech y Jurgi Swatosławowicy Xiążętá/ ći wszyscy obegnáli y oblegli Mśćisławá Jśásłáwowicá ná Kijowie/ ktory dla długiego oblężenia niemogąc głodu dáley ćierpieć/ vciekł do Włodimirzá Zamku drugiego

10. Xiążąt Ruskich Kijow oblęgły.

drugiego swoiego Xiestwá Wołyńskiego. A Xiążętá przerzeczone dobywszy Zamku/ y Miástá Kijowskiego/ Zonę y Syná Mśćisłáwowego poimáli/ á Miásto Kijowskie wszytko ná łup y ná drapiestwo Zołnierzom swoim/ y Rycerstwu dáli/ ktorzy nieprzestawáiąc ná łupie Mieyskim dosyć okwitym y bogátym/ Swięte Kośćioły/ Cerkwie/ y Monastery wyłupili/ y wybráli. A gdy sie vskromiło łupiestwo/ záraz Mśćisław Andreiowic Hetmánem nád tym wszytkim woyskiem będąc/ Stryiá swoiego Hlebá Xiąże Pereasławskie ná Stolicy Kijowskiey posádźił/ ktory gdy potym dwie lećie ná Páństwie ledwo wykonawszy vmárł/ ná iego mieysce Roman Smoleńskie Xiąże wstąpił/ y Monarchią Kijowską/ o ktorą przodkowie iego/ ieden drugiego zábijáiąc/ y wyganiáiąc/ záwdy chodźili/ opánował.

Russacy sámi Kijow burzą.

Hleb Xiąże Kijowskie.

Roman Xiąże y Monarcha Kijowski.

A gdy Litwá z Jaczwingámi/ Ludźie leśni/ zebrawszy sie społną mocą do Ruskich Xiestw wtárgneli/ y łupy wielkie pobráli/ z ktorych byli zwykli żyć/ zebrał sie ná nich Roman Monarchá Kijowski/ á s korzyśćią w leśne Jáskinie vciekáiących dogonił/ y poráźił/ rosproszył/ y łupow część więtszą odgromiwszy/ wielkość Jatwieżow/ y Litawow Pogánow poimał/ á zágnawszy ich do Kijowá/ y do inszych Zamkow Ruskich/ w srogim więźieniu chował/ ćiężkie á bydlęce roboty nimi odpráwuiąc/ Drugich kazał okowawszy w pługu záprzągáć/ á iáko Wołámi polá oráć/ Stárzyny/ karcze ná nowinách álbo łádach/ iáko po Rusku zową/ vprzętáć/ Skąd oná przypowieść byłá vrosłá/ gdy ieden Litwin náuczywszy sie ięzyká Ruskiego w pługu ciągnąc/ rzekł/ Romanie/ Romanie lichym sie karmisz Litwinu orez.

Litwa do Ruśi.

Litwa Russacy orzą.

Romanie chudym sie karmisz.

Ale sie y ten Xiąże Roman niedługo wysiedźiał ná Stolicy Kijowskiey/ bo Jarosław Jśasławic zebrawszy Woysko z Połowcow/ y z Ruśi/ wygnał Xiąże Romaná/ á sam Kijow opánował/ y Stolice swoie iáko Monarchá vgruntował/ O czym Latopiszcze Ruskie y Miechouius lib. 3. cap. 22. fol. 98. świádczą.

Ná tym sie mieyscu omylił Miechouius/ pisząc Jarosław Járosłáwic/ bo ma być Jarosław Jśasławic.

O Woynie Polskiey z Ruśią.

W Otym Roku 1179. Kazimirz wtory Spráwiedliwy názwány / Bolesławá Krzywouſtego Syn / Xiąże Polſkie / widząc pogodę ná Xiążetá Ruſkie / gdy sámi z sobą zákby chodzili / náiechał ich krámy Polßcze przyległe / ktore częścią podánim / częścią mocą opánował / iáko Brzeście / ktore dziś zową Litewſkie / Włodimirz / Drohiczyn / y Przemyſl / iáko Długoß y Miechouius fol. 100. cap. 23. piſzą. Ale Vincentius Cadłubkus Cronikarz Polſki pirwßy / zá ktorego żywotá ty ſie rzeczy działy / niewſpomina áby miał wten czás Kázimirz ták wiele Ruſkiego páńſtwá odiąć / tylko iż Brzeście Litewſkie / ktore ſie było od Polſki do Ruśi przedáło / ten Kázimirz zebrawßy ſię z woyſkiem odiſkał / więcey nic / czego y Cromerus lib. 6. podpiera. A Xiążetá Ruſkie pogodziwßy ſie / według Lacopiſczow Ruſkich y Litewſkich / niedáły też długo w páńſtwách ſwych Polakom pánowáć / bo y ſwoie w zgodzie (s ktorą páńſtwá roſtą) odebráli / y kilko Zamkow Polſkich vrwáli.

[Dlugoſus et Miechouius fol 100 cap. 25]

[Caſimirz Monarcha Polſki Zamki w Ruſi pobrał.]

[Zgodá ſwieta.]

Zátym też Brzeście Litewſkie roku od národzenia Chriſtuſá Páná 1182. z posłußeńſtwá ſie Polſkiego wybiło / y wßytek on kray do Ruſkiego przełożeńſtwá z nowu przyſtąpił. Co słyßąc Kázimirz Xiąże Polſkie / obległ Brzeście / á dobywßy go zá 12. dni ſturmem vſtáwicznym / wunnieyßych ná gárdle ſkarał / y Zamek nád Miáſtem zbudował / ktory Polſkimi Zołnierzámi przeciw Ruſakom oſádził / iáko Długoß / Miechouius fol. 103. Wapowski / Bielski fol. 248. ſwiádczą.

[Brzeście od Polakow odſtąpiło.]

[Zamek w Brześciu od Polakow zbudowan.]

Od Brześcia záraz Kázimirz Polskie Xiąże z woyskiem ciągnął do Ruśi Podhorskiey / ják Vincentius Cadłubkus w ſwey Cronice piße / chcąc poſádzić Sieſtrzeńcá ſwego Mścisławá ná Xieſtwo Halickie / ktorego byli drudzy Brácia Xiążetá Ruskie z páńſtwá wygnáli / dawßy mu przygánę / iß był Bekárt / ktora wypráwá byłá przykra / y ſtráßliwa Polakom / iáko Cromerus piße / Moleſtè ferebant eam expeditionem pleriq; Proceres, fortaſsis recordatione cladis apud illum Oppidum, Crziuouſto Boleſlao regnante acceptæ.

Bo pámietáli ná one ſwoie pirwßą nießczeſliwą pod tymże
Miáſtem z Bolesławem Krzywouſtym porażkę /
wßákże zá Xiążeciem ſwym muſieli
niebożetá Polacy
ciągnąć.

O Bitwie

O Bitwie pod Haliczem z Xiążety Ruskimi / y poráženiu ich od Polakow.

Rozdział II.

KAzimirz Polſkie Xiąże Sieſtrzeńcá Mścisławá /
Chcąc poſádzić ná Xieſtwo dziedzicznego práwá /
Przyciągnąwßy pod Halicz z woyſkiem ſie położył
Pátrząc iákby y s ktorey ſtrony Zamku pożył.
Włodimirz też y Wßewold wnet ſie zgotowáli /
Ten Halickie ten Bełſkie Woyſká zßykowáli /
Inße im też Xiążetá ná pomoc przybyły /
Chcąc áby z ſwych ſtron mocą Polſki gwałt odbili.
Ták ciągneli pod Halicz ſpießno ſtráßnym pędem /
A vphy ſie po polách rościągnęły rzędem /
Ktore Polacy widząc wnet ſie polękáli /
Gdy w tymże mieyſcu pierwßy pogrom wſpámietáli.
Ale Kázimirz Xiąże wnet weſołą mową /
Iął ich cießyć nádzieią zwycięſtwá gotową /
Aby ſie nietrwożyli z tey Ruſkiey wielkośći /
A mężnie porußyli wrodzoney dzielnośći.
By ſie ná tymże mieyſcu ſwey Bráciey pomśćili /
Ktorych Ruſacy zdrádą nie męſtwem pobili /
Gdyż z vćieczką ſromotá : z męſtwem sławá chodźi /
Smiáłych ßczęście wſpomaga / płochym boiaźń ßkodźi.
Ták Polaki Kázimirz posiliwßy ſwoie /
Zßykował ich / á Wßewold Ruśi tile dwoie /
Z Włodimirzem wywiedli ogromnych z Saydaki /
Ták ſie z krzykiem gwałtownym potkáli z Polaki:
Trąby / Surmy / y Bębny huczą w káżdey ſtronie /
Mężow krzyk / grzmot zbroy brzmiących / rżą hasáiąc konie /
Mars zápalczywy wßytkich z obu ſtron podżega /
Aż Niebo / Láſſy / Ziemiá / z trwogi ſie rozlega.
Ruſkie vphy ná Polſki rog lewy nátárły /
A záraz ſtrzelbą z łukow gęſtą Lachow wſpárli /
Iß znákow niepátrząiąc vſy pomießáli
Polacy á w porządku ßykow zſánkowáli.

[Wßewold y Włodimirz X.]

[Cromer: Tunc verò apertè noſtri fremere in principem, & queri, ſe planè prodi hoſtibus.]

[Kiedy ono Bolesławá Krzywouſtego gromili.]

[Crom. Concurritur infeſtis armis.]

[Bitwá ſroga Polakow z Ruſią.]

[Cromerus fol. 113 Præmebantur noſtri in ſiniſtro cornu à ſagittarijs, nec ſatis iam ſeruabant ordines.]

Ruſſacy grad żelázny tym ſmieley puſzczáią/
A ſtrzáły z krzywych Łukow świszczące latáią/
Latáią/ á wco ktory Ruśin zmierzy/ áli
Albo Koń/ álbo ſam Mąż/ ná ziemie ſie wáli.
Kozacy zás Wołyńſcy z bokow ſie zkradáli/
A ſtąd y zowąd Polſkie vphy rozrywáli/
A ieſli rohatiną Mąż w Mężá záwádził/
Záraz duſze wypłoſzył/ y s koniá wyſádził.

Mikołay Woiewodá Krákowski.

Woiewodá Krákowſki ten lewy rog rządził/
A iuſz przed gwałtem Ruſkim pewnieby był zbłądził/
Byłoy Polakow Wſzewold z Wołyńcy potłoczył/
Gdyby Kázimirz z świeżym vphem nieprzyſkoczył.

Dzielność Kázimirzowá.

Vincentius Cadlubeus. Casimirus magno vitæ suæ periculo suis succurrit & inclinatum aciem vix restituit.

Ale przytárwſzy z boku przeważną dzielnością/
Wſpárł Ruſakow ácz z wielką ſwą nieprzeſpiecznoſcią/
Bo przez vphy Halickie przebił ſie ſam śmiele/
A potym y Wołyńcow ná plácu zbił wiele.
Pośiláiąc ſwych krzyczy/ Hey dzieci do ſpráwy/
A to nam Bog ſzczęście przywraca łáſkáwy/
Nietrwożcie ſie wſpomnicie ná ſwych przodkow ſławę/
Ktorzy Ruſaki ſiekli/ iák chłop koſſą trawę.

Rzecz Kázimirzowa do zánie[illegible] woyská.

Hetman ſpráwny wiele wáży. Lepſze woyſko Ielenie gdzie wodz Lew niż woyſko Lwow/ z Ielenim Hetmanem.

Ták że ledwo y męſtwem Kázimirz y słowy
Záhámował rog lewy vciekáć gotowy/
Y przywiodł ich do ſpráwy pátrz iák Hetman ſpráwny/
Wiele wáży ná woynie/ máſz tu przykład iáwny.

Crom. Reprimuntur feroces Russi.

W tym Polacy iuſz będąc pośileni w trwodze/
Vderzyli ná Ruſkie vphy gwałtem ſrodze/
Iſz ich ná ſtáie wſpárli biiąc/ ſiekąc z hukiem/
A niedáli żadnemu roſpoſtrzeć ſie z łukiem.
Iuſz nie ſtrzelbą ále wręcz ſwoy ná ſwego godzi/
A chęć zwycięſtwá wſzytkich do męſtwá przywodzi/
Szczęście zás ktore y tám y ſám látáć zwykło/
Od Ruśi do Polakow zdrádnym ſkrzydłem znikło.

Szczęście od Ruśi do Polakow.

Iſz Ruś ktora zwycięſtwo w ręku miáłá práwie/
Pomieſzáli ſie w ſzyku y zbłądzili w ſpráwie/
Chrzeſt z nowu/ brzęk od zbroie/ á ránni ſtękáią/
Drudzy Chorągwi ſwoich/ y Hasłá nieznáią.

Crom: Poloni cohortati se se mutuo in fugam Ruthenos conuciunt, & mox commutata fortuna pedem referre incipiunt.

A Polacy gwałtownie wytchnąć im niedáli/
Lecz społnie biy/ biy zábiy/ á mężyw wołáli/
Ruſkie vphy pierzchnęły pierwſze z ſtráchem rożno/
A Wſewold by do ſpráwy przyſzli wołał prożno.

To widząc

To widząc drugie woyſko Halickie co s práwym
Rogiem Polſkim biło ſie/ ieſzcze Márſem krwáwym/
Podáło też tył záraz/ y tám y ſám bieżą/
A włoſy ſie ná głowie wſzytkim z ſtráchu ieżą.

Quo animadverso cæteri, qui adhuc nostrorum dextro cornu sustinebant, terga vertunt & ipsi.

Polacy gonią biią/ ſieką/ tłuką/ kolą/
Drugich żywych związawſzy więc pędzą w niewolą/
Y więcey ich w vcieczcze/ niżli w bitwie zbili/
Y kupow zbitych trupow hoynych nákupili.

Maiorem longe in fugientibus quam in resistentibus stragem edunt.

Wſewolo/ Włodimirz/ konie przemieniáiąc częſte/
Ledwo vbiegli w láſy miedzy gory gęſte/
Włodmierz ziechał do Węgier żądáiąc pomocy/
Od Bele/ á Wżewold zbiegł ná Belz trzeciey nocy.

Xiążętá Ruſkie ledwo vciekły.

Elisio.

Polacy obozy ich złupili okwite/
Y narzędy woienne wzięli rozmáite/
Haliczánie też Zámek y Miáſto podáli/
A Mśćisłáwá zá Páná własnego przyználi.

Polacy otrzymáli zwycięſtwo nád Ruſſaki.

Ták tę Bitwę Długoſz y Miechouius fol. 103. lib. 3. cap. 25. Cromerus lib. 6. fol. 113 secundæ æditionis, Bielſcius ex Vapouio lib. 2. editionis fol. 248. y Vincentius Kadłubkus napirwſzy Cronikarz Polſki/ zá ktorego ſie to żywotá działo/ ácz trochę ieden od drugiego rożniey opiſuią.

O złupieniu Kijowá/ y porázeniu Kiążęciá Rezáńſkiego.

Rozdział III.

W Otym rychło/ iáko tenże Miechouius fol. 107. cap. 27. piſze/ Swatosław Xiążę Cerniehowſkie zebrawſzy wielkie woyſko/ zazdrością pobudzony/ podniosł woyne ná Iarosłáwá Iſiasłáwicá Monarchę Kijowſkiego/ y obegnał go bez wieśći ná Kijowie/ á gdy Iarosław Iſiasłáwic zwątpiwſzy w obronie z Zamku vciekł/ Swatosław Cerniehowſki dobył Kiiowá/ gdzie Zonę z Synem młodym y z Rycerſtwem/ y ze wſzytkimi ſkárbámi Iarosłáwowymi poimawſzy do Cerniehowá záprowádził/ zoſtáwiwſzy ſpuſtoſzony Kijow/ y ze wſzytkich ſkárbow złupiony.

Kijow złupiony.

Duchowieńſtwo w Kijowie złupione.

A Jarosław Iſasławic Monarchá Kijowſki wygnány z dwiemá Wnukámi Rościsłáwowymi / y z vphami Rycerſtwá do Kijowá przyiechawßy / Mießczan bogátßych / y Metropolitá / Władikow / Archimendritow / Humienow / Czerncow / Czernice / y Popow wßytkich z máiętnośći / y ſkárbow połupił / wßytke winę ná nich wkłádáiąc ßkody ſwoiey od Swatosławá Cernieowſkiego Xiążęciá vczynioney / á dla wykupienia Zony z Synem / y Rycerſtwá poimánego od tegoż Swatosławá / wielkie podátki ná Kijowiány włożył / y niektorych záprzedał. Swatosławá też chcąc ſie ßkod ſwych pomśćić ná Cernieiowie obległ / ále gdy go niemogł dobyć / vczynił z nim pokoy y przymierze / vmárł potym Jarosław Iſasławic Roku 1184. á po nim ná Stolicę Kijowſką Swatosław Cernieiowſkie Xiążę wſtąpił.

Wielka niewola ná Kijowiány.

Swatosław X. Kijowſkie.

Wßewold też potym Włodimirſkie Xięſtwo opánował po Brácie ſwym Michaile / ktory był tegoß wyżßey miánowánego Roku 14. dniá Czerwcá Mieſiącá vmárł. Po nim Mśćisław Rośćisłáwic Xiążę Roſtowſkie / chcąc wygnáć z Włodimirzá Zamku Wſewoldá / zebrał niemáłe woyſko z Roſtowcow / y Połowcow. Wſewold tákże przećiw iemu / á gdy ſie potkáli / poráźił Mśćisławá y Roſtowcow Xiążę Wſewold / A s tym zwyćięſtwem záraz ciągnął przećiw Hlebowi Xiążęćiu Rezáńſkiemu / máiąc ná pomoc dwu Synu Swatosławowych Monárchy Kijowſkiego / Olhę / y Włodimirzá / y Synowcá ſwego Xiążę Pereasławſkie Włodimirzá Hlebowicá. Co vsłyßawßy Hleb Xiążę Rezáńſkie / z chytrey porády vmyślił vprzedźić woynę Wſewoldá / á ták zebrawßy ſie z ſwoimi ludźmi / y z Połowcy pomocniki / wtárgnął do Włodimirſkiego Xięſtwá Wſewoldowego / niechcąc w ſwoim domu nieprzyiacielá czekáć. Dla tego Xiążę Wſewold / ktory iuß był blisko Rezanu muſiał ſie názad rátuiąc ſwoich z woyskiem wroćić / á gdy ſie potkał ogromna bitwa z Xiążęćiem Hlebem Rezańskim / y s Połowcy w Ziemi ſwoiey / poráźił woyſko nieprzyiacielſkie / y ſámego Hlebá Rezáńſkiego poimawßy po zwyćięſtwie / w więzieniu zámordował / á dwu Synowcow iego Xiążąt / Mśćisławá y Iaropełká oſlepił / Połowcow też poimánych iáko Pogánow wßytkich wyśćinał / pomordował / y wygłádźił / Inßych Rezáńcow y pomocy Ruſkich Xiążąt wolno roſpuśćił.

Woyny wnętrzne Xiążąt Ruſkich.

Tenże ten co vprzedźił.

Okrucieńſtwo nád ſwoimi Ruſkiego Xiążęciá Wſewoldá.

O Roſter-

O Roſterkach Xięſtwá Halickiego / etc.

WOtym Mśćisław Xiążę Halickie będąc wſádzon od Kazimirzá Xiążęciá Polſkiego po oney bitwie v Halicza wygráney ná páńſtwo Oyczyſte / ſrogo ſię z poddánymi Ruśią obchodził / przeto go trzeciego roku 1185. otruli / á do Włodimirzá Brátá iego / ktory był z przegrániey Bitwy do Węgier vciekł / posłáli / áby co rychley ná Xięſtwo Halickie przyiechał / z ktorey weſołey nowiny Włodimirz poćießony / przyßedł do Bele Królá Węgierſkiego / proßąc go o rátunek Rycerſtwem / Koniámi y nakłádem / zi czymby mogł oyczyſte páńſtwo odiſkáć / y Kazimirzowi Polſkiemu Monarßę odpor dáć. Co vsłyßawßy Krol Węgierſki Bella / nietylko áby mu rátunek miał dáć / ále ſámego Włodimirzá wſádził do więzienia / A Syná ſwego Andrzeiá z woyſkiem do Halicza wypráwił / áby co rychley Zamek vbieżał / ktory zmyśliwßy / iż Włodimirz / obawiáiąc ſie niebeſpiecznośći / naprzod go z woyſkiem posłał / á ſam pozad ciągnie / był wpußczon ná Zamek Halicki z wielkim Weſelim wßytkich Ruſakow / A ták vbieżawßy Zamek Andrzey Krolewic Węgierſki / oſádził go dobrze Węgrámi / przymußáiąc Ruſakow / iż mu przyſięgáli / á ktorzy ſię wzbraniáli przyſięgi / tych do więzienia wſadzał / wygániał / vrzędy brał / á ſwoim Węgrom porozdawał / zá czym oſiadł wßytko Páńſtwo Halickie.

Pátrzay chytrośći y złośći Węgierſkiey.

Fortel Węgierſki w vbieżeniu Halicza.

A Włodimirz chudziec włáſny Dziedźic Halicki widząc ſię być iáwnie á zdrádliwie oßukánym / y dwie lećie práwie w więzieniu chowánym od Belle Królá Węgierſkiego / przenáiął ſtroże ſwoie Węgry podárkámi / y obietnicámi / á z tymiż ſtrożámi / wodzámi / y towárzyßámi z vćieczki do Halicza przyßedł / ále Zamku niemogł doſtáć / gdy go dobrze bronili Węgrowie.

Włodimirz Halicki Dziedźic z więzienia wyßedł.

Ziecháli ſię potym wnet y zbiegli do niego Ruſacy / iáko do dziedźicznego Páná ſwoiego / á s tymi wßytkie okoliczne Xięſtwá burzył / náieżdzał / y polony wywodził / Przemyſkie też włośći / ktore iuß ná ten czás ku Polßcze służyły / wybrał / y ſpuſtoßył. Czego niemogąc ſćierpieć Kazimirz Monarchá Polſki /

Polſki/ przez Hetmáná ſwego Woiewode Crakowſkiego woyſko drapieżne Włodimirzowo porázik/ iż w Gory/ ktore Ruś z Węgierſką Koroną dzielą/ muſiał ſam Włodimirz vciekáć/ á widząc ſie być zewſząd opuſzczonym/ y vciśnionym/ vdał ſie z pokorą do Káżimirzá Polskiego Monárchy/ proſząc naprzod przez posły o odpuſzczenie winy/ á żądáiąc pomocy ku odiskániu Xięſtwá Halickiego Oyczyżny ſwoiey pod Węgry/ ſlubuiąc mu ſie ná potym w wierze y w powinnośći ſtátecznie záchowáć. Co Káżimirz iáko Monarchá práwie święty vczynił/ á przyiąwſzy go w łáskę/ posłał z nim woysko Polskie/ nád ktorym Mikołáiá Woiewodę Crákowskiego przełożył/ dobywáć Halicza. Ruskie też woysko niemáłe ze wſzytkiego Páńſtwá ochotnie iáko do Dziedźicá przyſtało. Ták Halicz wkoło obegnáli/ ktorego Węgrowie s począťku z dobrą otuchą śmiele bronili/ ſpodziewáiąc ſie Krolá Węgierskiego Belle z wielkim woyskiem co dźień przyciągnąć ná pomoc Synowi ſwemu Andrzeiowi przećiw Ruśi/ y Polakom/ ále w nádźiei rátunku będąc oſzukáni/ y głodem vciśnieni/ podáli Zamek/ wymowiwſzy ſobie wolne odeśćie do Węgier z rzeczámi ſwymi. Ták Węgrowie z Krolewicem ſwym Andrzeiem do Węgier byli odprowádzeni/ A Xiąże Włodimirz ná oyczyſtą Stolicę w Zamek Halicki s Polſkimi vphámi wiechał/ z wielką rádośćią wſzytkich Ruſakow/ Roku od národzenia Chryſtuſá Páná 1188. ktorego też czáſu Hieruſálem Saladin mocny y waleczny Krol Saraceńſki wźiął pod Chrześćiány/ y opánował po 88. Lecie/ iáko w ręku Chrześćiáńſkich było.

Halicz od Włodimirzá á Hieruſalem od Saladina Saracená wźięte/ iednego roku.

A w Ruſkich Xięſtwách ſpokoynie ſie wſzytki rzeczy toczyły/ gdy Káżimirz też ſpráwiedliwy Monárchá Polſki Roku 1194. Sláwne zawołáne á wielką hoynośćią sławne wſzytkim Stanom Slácheckim/ Duchownym/ Bogátym y Vbogim Gody ſpráwił/ w dźień S. Gotárdá/ gadáiąc ſie pod dobrą myśl z Biſkupy/ y z Pány ſwoimi/ o nieſmiertelnośći Duſze/ y błogosłáwieńſtwie Swiętych po śmierći (bo był człowiek vczony) ſkoro ſię nápił/ omdlał/ padł/ y vmárł záráżem z wielkim ſtráchem/ y dźiwnym domnimánim goduiących.

Kázimirz Monarchá Polſki nagle vmárł ná Weſelu.

O porá-

O poráženiu Połowcow/ y złupieniu Kijowá/ etc.

Rozdział IIII.

Kiążętá Ruskie ziechawſzy ſie ná Siem do Kijowá/ vrádzili ná Połowcow ſpolną mocą ciągnąć/ á ták dwudzieſtego dniá Czerwcá roku pánskiego 1194. Połowcow hárdzie vfáiących w ſwoiey mocy w wielkich zaſtępách porázili/ A Namioty y obozy ich pobrawſzy/ z wielkimi łupy/ z sławą y zwycięſtwem do Ruśi ſie wroćili. Potym Ihor Xiąże Ruskie chcąc tákieyże sławy doſtáć z dwiemá Synámi/ y z Brátem ſwoim Wſewoldem Olhowicem/ y z Rycerſtwem Cernieiowskim ciągnął przećiwko Połowcom nieprzeſtáiąc ná iednym zwycięſtwie/ á przepráwiwſzy ſie przez rzekę Don álbo Tanais vmyślił wſzytkich Połowcow wygłádźić/ Ale Połowcy w wielkim woysku bez wieśći nań vderzyli/ y nád Donem go ták ſrogo porázili/ iż żaden z woysk Ruskich żywy nievſzedł/ zá czym Połowcy kończąc zwycięſtwo do Ziem Ruskich około Pereasłáwiá wtárgnąwſzy/ wſzytki Zamki nád Rzeką Sulą pobráli/ y łupy wielkie do ſwych kráin wywiedli/ O czym Miechouius fol. 114. lib. 3. cap. 29.

Połowcy poráżeni.

Ruſacy od Połowcow poráżeni.

Potym Roku Pánskiego 1198. gdy vmárł Swiętosław Xiąże Kijowskie/ y w Kośćiele S. Cirila Cernieiowskiego był pogrzebiony/ Xiąże Rurik Mśćisłáwic Xięſtwo Kijowskie mocą opánował. Ale gdy zá poſtępkiem czáſu od Kijowiánow był wygnányni/ do Połowcow ſie vciekł/ od ktorych doſtáwſzy pomocy/ y máiąc z ſobą Synow Olhowych w niezliczoney wielkośći/ wtorego dniá Styczniá Zamek Kijowski bez odporu wźiął/ gdzie Pogáni Połowcy Kośćioł ſtołeczny świętey Zophiey/ y wſzytkie inſze Cerkwie y Monaſtery ſrogo połupili/ ſtárych y niemocnych część poſiekłwſzy/ część poślepiwſzy/ Popy/ Czernce y Czernice/ Boiáry/ Mieſzczány/ y Poſpolſtwo z żonámi/ y z Dziatkámi/ do ſwoich Ziem w niewolą odwiedli/ Poimáni też byli w ten czás Mśćisław Włodimirowic/ y Rośćisław Xiążętá z ſwoim Rycerſtwem/ A Rurik ná ſtolcu Kijowskim ácz zburzonym oſiadł.

Cudzoziemſka pomoc ſzkodliwa.

Srogie zburzenie Kijowá od Połowcow.

O dopro-

O Doprowádzeniu przez Polaki Romaná Xiążeciá Włodimirskiego ná Páństwo Halickie.

ROku przerzeconego od národzenia Christusá Páná 1198. skoro Włodimirz Xiążę Hálickie przez Kázimirzá Monarchę Polskiego ná páństwo posadzony / niezostáwiwszy po sobie potomká vmárł / wstáły się nowe rostyrki miedzy Xiążęty Ruskimi / gdy się ich wiele domagáło Halickiego Páństwá / á zwłaszczá Roman Xiążę Włodimirskie práwem dziedzicznym / y przyrodzonym / dla tego iż był niebosczyk Włodimirz iego Stryi / Halicza się imo insze Xiążętá dopierał y vpominał / Polacy záś Halickie Xięstwo vsiłowáli obrocić w Powiát Polskiey Monarchiey / iáko byli niedawno z Przemyskiego Xięstwá vczynili / ále iż ná ten czás mieli domową woynę z Miecławem stárym / ktory Stolice Krákowskiey mocą dochodził / pod Leskiem Białym / młodym Xiążęciem Polskim / vrádzili dáć Xięstwo Halickie Xiążęciu Romanowi Włodimirskiemu / ná ten czás w Ruśi mocnieyszemu / ktorego się wtey mierze obawiáli obrażić / boby záraz był podniosł woynę z Ruśią ná Polaki / Halicza mocą dochodząc.

Roztropność Rzymskiey pobożna mointeyszym folgowáć.

A ták woysko Polskie z Woiewodą Crákowskim Hetmánem / s ktorym się też Lesko Biały Syn Kázimirzow młody Monárchá nápárk ćiągnąc / prowádzili Romaná Xiążę Włodimirskie do Halicza / a skoro wiecháli w Halickie polá / zástąpili im Haliczánie zbroyni / do bitwy przygotowáni / rozumieiąc to iż Polacy Romaná chcą ná Halicz przełożyć / ktorego się oni tyráństwá boieli / y nienawidzieli. Polacy też potkáli się z nimi śmiele / á skrwożonych rosproszyli.

Bitwá Polakow z Haliczány.

Prośili potym Haliczánie łáski v Leská Monarchy Polskiego / obiecuiąc mu wielkie dáry / gdyby im sam pánował / á Xiążęciu ich Romanowi nie podawał. Ale gdy niemogli skutku prośby swoiey otrzymáć / otworzyli bramy Halickiego zamku / gdzie Romanowi Xiążęciu zá roskazániem Leskowym / wiárę y posłuszeństwo przyśięgáć muśieli / á on im też łáskáwie y spráwiedliwie pánowáć obiecał / támże w czapce Xiążęcey ná Stolicę Halicką z zwykłymi Ceremoniámi od Metropolitá y Włádikow był podniesion / á Lesko też z woyskiem do Polski się wroćił.

Roman Halickie Xiążę.

O porázeniu Połowcow / y rosterkách Kijowskich.

XIążętá Ruskie pomniąc ná częste krzywdy y naiázdy / tákże ná ono wyższey miánowáne okrutne złupienie Kijowá / y Monásterow przez Połowce Pogány / zebráli wielkie woyská przeciwko im / á w polá ich gdzie mieli swoie kocistá ciągneli / Rurik Kijowski / Jarosław Wsewoldowic Pereasławski / Roman Mśćisławic Xiążętá / á przyszedwszy bez wieśći ná Połowcow vderzyli / ná ich namioty álbo obozy / ktore oni wiezámi zwáli / gdzie wielką wielkość Połowcow Pogánow z dziećmi / y z żonámi żadnemu stanowi nie przepuszczáiąc pobili / y do Ruśi łupy wielkie Wielbłądow / Koni y rozmáitych dobytkow / y wyzwolonych Chrześćian więźniow przywiedli. A iż Rurik Xiążę Kijowskie przywiodł był przedtym niedawno Połowcow ná woiowánie Ziem Ruskich / y złupienie Kijowá / tedy zá vchwałą inszych Xiążąt / od Romaná Mśćisłáwicá Halickiego / y Włodimirskiego Xiążęćia był poimány / ktory go do Kijowá dowiodwszy / y z żoną wespoł w zakon Czerniecki postrzygł / A synow iego Rośćisławá y Włodimirzá poimánych do Halicza odwiodł ná więzienie / tylko Corki wolno puśćił.

Xiążętá Ruskie na Połowcow.

Y dziś Domy álbo Namiot w Żmodzi nazywaią / mieszkánia Chłopskie / ktorych ia miał 25.

Co widząc Xiążę Swiętosław Mśćisłáwic / iż Kijowski stolec bez Xiążęćia pusto stoi / wziął Kijow / chcąc ná nim pánowáć. Ale Roman Mśćisłáwic Halickie Xiążę / ktory chciał być miąn Monarchą wszytkiey Ruśi / y ták się pisał / przyciągnąwszy do Kijowá Swiętosławá Mśćisławicá z zelżywośćią z zamku wyrzućił / á ná Stolcu Kijowskim Rośćisławá Rurykowicá / ktorego miał v siebie w więzieniu posádził / y Brátá iego rodzonego Włodimirzá z więzienia wypuśćił / chcąc w tym mocy / łáski vczynnośći / y miłośierdzia swego sławę rozmnożyć / A wypráwę woienną do Polski / ktorą tegoż Roku gotowáł / snádniey do skutku przywieść / o czym będźie niżey / iáko Polskę z inszymi Xiążęty Ruskimi / y z Litewską pomocą woiował.

Swiętosław z Kijowá wyrzucon. Rośćisław Rurikowic ná Xięstwo Kijowskie.

O Tiranſtwie Romana/ Włodimirſkiego y Halickiego Xiażeciá/ Monarchy Ruſkiego/ y o wypráwie iego do Polſki.

Pſeudo Monárchá.

Rozdział V.

ROman Xiaże Włodimirſkie/ ktorego/ iákoſmy wyżſzey nápiſáli/ Leſzko Biały/ Monarchá Polſki/ ná Halickie páńſtwo ku ſwey ſzkodzie wprowádził/ okazawſzy ſie ná początku Halczánom łáſkáwie/ wielkim ſie rychło Tirannem oſtał/ niktorych ſcinał/ y czwiertował/ niktorych żywych w ziemie zágrzebywáć/ drugim z ſkory łupić/ w ſztuki rozſiekiwáć/ ná pale wbijáć/ ſcináć/ palić/ topić/ piłámi przecieráć/ oczy wymowáć/ y rozmáitymi mękámi práwie tirańſkimi mordowáć kazał. A Pánow Ruſkich/ ktorzy przed iego tyrańſtwem vciekáli/ łagodnym ofiárowánim przyzwawſzy/ potym ná drzewie záwieſzonych káżdego vſtrzelał/ przypominájąc to zwykłe ſwoie tyrańſkie przysłowie/ iż żaden miodu beſpiecznie pożywáć nie może/ áżby pierwey roie pſzczoł wygłádził.

Roman Xiaże drugi Phalaris y Nero.

Tyrańſka przypowieść.

Wielkie też ſkárby zebrał/ pobieráiąc dobrá y máietnośći vciekáiących/ y wywołánych Pánow Ruſkich. A tym ſie też w Ruśi zmocnił ták bárdzo/ iż inſzym Xiażętom Ruſkim był ogromny/ zá czym iednych zhołdował/ á drugich z Xięſtw wygániał/ posłuſznych według ſwego zdánia ná mieyſce wygnánych vſtáwuiąc.

Litwę też y Jatwieżow/ ludźi leśnych w ſąſiedztwie przyległych zwoiował/ zhołdował/ y do posłuſzeńſtwá Ruſkiego mocą przypędził. A iż Litwá wybijáłá mu ſie często z poddáńſtwá/ iáko Lud Pogáńſki niehámowány/ y nieſpokoyny/ tedy ile vphow Litewſkich przez miecz doſtał/ wſzyſtkich do bydlęcych robot/ co máły Konie/ y Woły robić/ przymuſzał. A do Halicza przeniosł Stolec Monarchiey Ruſkiey z Kijowá/ przełożywſzy z ſwego rámieniá ná Xięſtwo Kijowſkie Rośćisławá Rurykowicá/ á Oycá iego Ruryká w Czernce poſtrzygł/ iak ſie wyżſzey powiedziáło.

Wtory raz Litwá zniewolona od Romaná Halickiego.

A ták go

A ták go wſzytki Xiążętá Ruſkie/ Białey y Czarney Ruśi zniewolone zá poſtępkiem czáſu słucháć muſiáły/ ktorym on tym práwem/ iáko Boćian żábom pánował. Ktorego też kſztałtu pánowánia dźiś Moſkiewſki nád Kniáźikámi inſzymi dźiś vżywa.

Potym Roku 1204. Lubelſką y Sendomirſką źiemię Kniáź Roman náiechał/ podniosſzy woynę przećiw Leſzkowi Monarſze Polſkiemu/ á ták bez odporu burząc/ paląc/ y w połon ludźi Polſkich wywodząc/ ná wielu mieyſcách w Polſzcze twierdze pobudował/ y Zołnierzámi ſwoimi Ruſkimi oſádził.

Roman Polſkę woiuie.

A ná drugi Rok 1205. tenże Roman Halickie/ Luckie/ Wołyńſkie/ y Włodimirſkie Xiążę/ tytuł Monarchiey Ruſkiey ſobie przywłaſzczáiąc/ zebrał wielkie woyská iezdne y pieſze/ práwie ze wſzytkiey Ruśi/ z Jatwieżow/ y z Litwy/ grożąc nietylko Polſkę zwoiowáć/ ále wſzytko imię Łáćinnikow (ták Ruś zowie Rzymſkiego Kośćiołá náſládowce) z ich piſmem y obrzędámi nábożeńſtwá wygłádźić. Posłał też wielkie dáry Włodimirſkiemu Władice Greckiego Zakonu/ proſząc/ áby mu y Rycerſtwu iego błogosłáwił z vrzędu ſwoiego Biſkupiego/ ná wypráwę woienną do Polſki/ áby ią mogł przez trzy látá burzyć. Ale Władiká wzgárdziwſzy dáry powiedział/ iż ſię niegodźi Chrześćiánom ná Chrześćiány nieſpráwiedliwą woynę podnoſzącym tákiego Błogosłáwieńſtwá dawáć. Co vsłyſzawſzy Roman/ rozgniewał ſię grożąc Władice śmierćią/ skoroby ſię iedno z oney woyny z zwyćięſtwem wroćił. Władiká záś odpowiedział/ iż ſię ia dla prawdy śmierći podiąć nieboię/ gdyż też niewie y ſam Xiążę Roman/ ieſli ſię z woyny ma wroćić álbo nie.

Dlugoſſus Ruſſorum annales, Miechouius l. 3. c. [illegible] Cromerus l. [illegible] Vapouius et Ioannes Grotouius in Apophtegmatis Heroum.

Odpowiedź święta Władiki Włodimirſkiego.

Dubius Martis euentus.

A Xiążę Roman náſromoćiwſzy Władice/ z onym woyſkiem ogromnym ná początku wioſny do Polſki wćiągnął/ y obległ Lublin/ gdźie gdy mu ſię nie powiodło/ bo Polacy dobrze Zamku bronili/ do Sendomirſkiey Ziemie wſzytką ſię mocą obroćił/ burząc/ paląc/ wybieráiąc/ y plundruiąc/ Wśi/ Miáſteczká/ y Kośćioły/ á przepráwiwſzy woyſko przez Wiſłę częśćią brodem/ częśćią łodźiámi/ położył ſię obozem pod Záwichwoſtem 2. mili od Sendomirzá/ gdźie vsłyſzał/ iż ſię Polacy przećiw iemu z Xiążęty ſwoimi przybliżáią/ wſzákże niewierzył/ by ſię z nim potkáć śmieli/ mniemáiąc/ iż Polacy vyźrzawſzy iego woysko záraz vćiec mieli.

Roman Polſkę drugi raz woiuie.

R ij O Bitwie

O Bitwie pod Zawichwoſtem z Xiąſzęciem Romanem Wołodimirſkim/ y Halickim/ y o Zábiciu iego/ Roku 1205. Mieſiącá Czerwcá/ Dniá 13.

Roman Xiąże vpháiąc hárdzie w ſwoiey mocy/
Y w ſzczeſciu ktore dziwnie ludzkie ſpráwy toczy/
Pod Zawichwoſtem leżąc beſpiecznie woiował/
W Polſzcze przez ſwe zagony lud ſiekł y mordował.

Leſzko y Conrad Xiążętá Polſkie

Polacy zás vpadek widząc ten ſwych włości/
Zebráli ſie chcąc odbić gwałt Ruſkiey ſrogośći/
Z Leſzkiem/ z Conrádem Bráty ſwoimi Xiążęty/
Ktorych moc lekko ważył Kniáź Roman nádęty.

Nec tamen credebat pugnandi copiam facturos Polonos. Przykład iż ſobie żadnego nieprzyiaciela lekce ważyć.

Niewiedząc áby z nim zwieść bitwę polną mieli/
Nietrzebá ważyć lekko mdłych nieprzyiacieli/
Bo y mdła Czáplá czáſem Iáſtrząbá vbije/
Y Wąż rychley vkąśi/ kiedy ſie wkłąb zwije.
Ták y Polacy wten czás biedni vlegáli/
A vyźrzawſzy pogodę wnet znák bitwy dáli/
Odesławſzy Xiążętá ná mieyſce obronne/
Wywiedli ná Ruſaki Poczty ſwe ogromne.
A Kniáź Roman dopiero ſwych w vphy ſpráwuie/
Polſkie woyſko gwałtownym pędem przyſtępuie/

Nec tempus explicare ordines potuit.

Niedáli mu ſie ſpráwić/ ták zmieſzánym ſzykiem/
Vderzył iednák Roman w Polaki z okrzykiem.

Romanus inter primos acriter ſe ſubmit bona ac strenui Ducis fungens officio.

Sam Hetmáná dobrego vrząd wypełniáiąc/
Y ſwą ręką Rycerſtwo Polſkie odbijáiąc/
Wiele ich ſam ná on Swiát posłał pirwſzym rázem/
Huczy Niebo y Ziemiá przed brzmiącym żelázem.
Huczą chrapliwe trąby/ krzyk śmiáłych rycerzow/
Rżą konie/ świſzczą ſtrzáły/ grzmot y chrzęſt páncerzow/
Kniáź Roman zgołą ſzáblą ogromnymi słowy/
Pośila ſwych triumph im ſlubuiąc gotowy/

Chriſtinus Comes ... Palatinus Ploceń... Hetman Polſki ...

Toż Hetman Polſki czyni ſwych nápomináiąc/
Obietnicámi/ sławą/ cćią w nich chęć wzbudzáiąc/
Ták ſie obiedwie ſtronie ſieką zápalczywie/
Mars temu y owemu los miece wątpliwie.

Lechom

Lechom Oyczyzná własna przydawa śmiáłośći/
Káżdy ſie chce mśćić ſzkody/ y Ruſkiey ſrogośći/
Roman zás wielkośćią ſwych Ruſkich woyſk celuie/
Káżdy ſwego ná on Swiát posłáć vśiłuie.
A gdy ták długo boy trwał/ á Kniáź Roman wſzędy/
Biegáiąc ſwych pośila/ y ſzykuie w rzędy/

...laris peritus, Polakom wielkie pomocy tako Hetman ... á z tego Hetmán ... Sodomice nazwány.

Polacy walnym vphem wſzyſcy przyſkoczyli/
A rozerwawſzy Ruſtow znowu boy ſkoczyli.

Fervente aliquandiu pugna ... conſpicati id noſtri glovo ... impetum faciunt.

Z krzykiem z hukiem ogromnym y ſtráſzliwym wrzaſkiem/
Aż ſie Niebo záćmiło poruſzonym piaſkiem/
Kniáź Roman im odpierał mężnie długą chwilę/
Leżą zbići/ á trupow leży wſzerz ná mile.
Potym poczęły vphy Ruſkie pierzcháć rożno/
A Roman by ſtoieli w ſpráwie woła prożno/
Koń też pod ſámym zábit ták pieſzo vbieżał/

Cromerus & Miechovius fol. 10 ac ſtata equa ... ſtrata Wiſtulam tranauit.

Potym Kobyłę źrzebną nád rzeką nádbieżał.
Wſiadł ná nię á ták Wisłę przepłynął z pogromu/
Záraz Kobyłę źrzebną porzućił dla ſromu/
Vderzywſzy iey czołem/ piechotą z ſwoimi
Vćiekał/ zmieſzawſzy ſie z Ruſaki proſtymi.

Miechovius: Romanus Dux miles gregarius ſtimatus occiſus.

A Polacy gonili/ ſiekąc/ wiążąc/ topiąc/
A krwią nieprzyiacielſką Oyczyznę ſwą kropiąc/

Roman Xiąże zábit miedzy proſtym gminem ... 1205 Iunii 19.

Tám y Kniáź Roman zábit w nieznáczney oſobie/
Lepſz Kniázie ná Kobyle vćiec było tobie.
Pochowan w Sendomirzu potym z vczćiwośćią/

Miechovius & Cromerus mille marcis argenti redemptus Vladimiriá ductus eſt tumulandus.

Ale Ruſcy pánowie trup iego z żáłośćią/
Tyśiącem grzywien ſrebrá záraz odkupili/
W Włodimirzu znowu mu pogrzeb vczynili.

Miłość ku ſwoim Panom v Ruſakow/ y po śmierći Sen czaſem ważno ... ktory ſam doznał

Przed tą bitwą śniło ſie w nocy Romanowi/
Ano ſzczygłow niewiele ku Zawichwoſtowi/
Z Sendomirzá ná wielkość Wroblow przyleciáło/
Y śiedli wſzytki Wroble/ tákże mu ſie oſtáło.
Bo gdy Pánom ſwym ten ſen powiedział/ wnet ſtárzy
Mowili/ pewnie Kniázie licho ſie nam zdárzy/
Młodźi zás: Budet dobro Kniázie howorili/
Budem Láchow ſobák bit/ lecz w wrożbie zmylili.
Tákci nász miły Roman iák on Xerxes z Greki
Doznał tych ktorych lekce ważył mocney ręki/
Ano Seneká każe ſwych nieprzyiaćieli/
Strzedz ſie: naniedzmeyſzymi choćiaſzby być mieli.

Ták to

Ták to sławne zwycięſtwo otrzymáli Polacy pod Záwichwo/ſtem nád Wiſłą/ roku 1205. ná dzień S. Gerwázego y Protázego/ ná ktorych imię Leſko Biały Monárchá Polſki Ołtarz w Krákowſkim Zámku hoynie fundował. A Xiąże Roman zá proſtego Drabá zábity ná plácu zoſtał/ głowny Polſki y Litewſki nieprzyiaciel/ pierwey w Sendomirzu/ á potym w Włodimirzu Wołyńſkim vććiwie iáko Monárcha pochowány/ zá ktorego ćiáło Polakom Ruſacy 1000. grzywien ſrebrá dáli. O czym Długoſz/ Miechouius y Cromer ßerzey świádczą.

O burzeniu Ruſkich Xięſtw przez Litwę/ y Zmodźiny/ á o ich pirwßym v Hiſtorikow obiáśnionym imieniu/ Roku 1205.

Rozdział VI.

GDy ták Roman okrutny w ſwym ßczęśćiu ſfánkował/
A Ruſkiey Monárchiey śmierćią ſwą nádpſował/
Bowiem Xiążętá Ruſkie ktorych wiele było/
Wádzili ſię o zwierzchność co káżdemu miło.
Pierwſza przyczyná wolnośći Litewſkich y Żmodzkich.
A Litawowie z Żmodzią gdy w leśiech śiedzieli/
Skoro ſię o porażce Ruſkiey dowiedzieli.
W ſwe długie trąby hucząc iuż ſię weſelili/
Widząc iż Polacy moc Ruſką przełomili.
Ziwibundá z Montwilem Hetmány wybráli.
W ktorych dzielność s porządkiem woiennych ſpraw ználi/
Ták wyßli z geſtych láſow niechcąc prożno leżeć/
Vrádzili dla łupow do Ruśi zábieżeć.
A gdy ſię przez Wilią z woyſkiem przepráwili/
Zmodzinow/ y Iatwieżow k ſobie przybáwili/
Litwá Ruſkie Páńſtwá woiuie.
Wßerz y wzdłuż Nowogrodzkie poburzyli włośći/
Morduiąc/ łupiąc Ruſki narod bez lutośći.
Potym Luck/ y Włodimirz wkoło opalili/
Cerkwie/ y Monáſtery Ruſkie wyłupili/
Záś ku Mozeru proſto puśćili zagony/
Drudzy Pińſkie burzyli Xięſtwo bez obrony.
Holhowſcy Xiążętá Ruſkie.
Aż Holhowicy widząc Xiążętá gwałt ſrogi/
Zebrawßy ſię záśiedli Litwie ćiáſne drogi/

Gdzie

Gdzie mieli z łupy ciągnąć láſy zárąbili.
Chcąc by ono Pogáńſtwo zdrádą zágnąbili.
Lecz Litwá przeſtrzeżona indziey ſię vdáłá/
A więźniow y dobytki z łupem wielkim gnáłá/
Co słyßąc Olhowicy ſpießno ich gonili/
A vtarczką gdzie mogli Pogánow gromili/
A gdy w Słomińſkich polách Litwá koſem ſtáłá/
Wnet ſię z Holhowicámi Ruś ná nich wyrwáłá/
Z Pogány hurmem bitwę ogromną ſtoczyli/
A Litawowie do nich też śmiele ſkoczyli.
Bitwá Litewſka z Ruſſakámi.
Ruś z ßáblámi/ y z łukow/ á Litwá włoczniámi/
Biją ſię krzycząc/ hucząc rożnymi głoſámi/
Mus/ ázumuß thos Gudos z Zmodzia krzyczy Litwá/
Ták długo z obudwu ſtron rowna trwáłá bitwá.
Aż ſámi Holhowicy Xiążętá gwałt widząc/
A od Pogáńſkiey ręki zwyciężyć ſię wſtydząc/
Przywiedli świeże vphy dwá ná Litwę s tyłu/
Vderzyli wnich áż Swiát záchmurzył ſię ſpyłu.
Dopiero Litwá z czołá ściśniona y z zádu/
Y od Ruſkich ſtrzał właśnie iák żyto od grádu/
Zbići pierzcháć poczęli/ á Ruś po nich bieży/
Goniąc śieką/ trupow ich pełne pole leży.
Drudzy wpław przez rzeki brną/ drudzy ná ſtáwiſká
Vćiekli/ drudzy w láſy w ſwe zwykłe leżyſká/
Litwá od Ruſſakow porażona
Ták Holhowicy wßytki odgromili plony/
Acz też nie ieden Ruſki vph był tám zgromiony.
A Litwá vſtáwicznie potym nieprzeſtáiąc/
Czyniłá ßkody w Ruśi plony wyganiáiąc/
Bo wty czáſy Xiążętá Ruſkie po Romanie/
Wádziły ſię kto miał mieć zwierzchne włodowánie.
Dániło Romanowic Halicza dochodził/
Kiiowſki z Czernieowſkim też Kniáź zákby chodził/
Rzym głow z Swiátá vrosł z nißczego przez zgodę/
W niezgodzie wielkie Páńſtwá giną/ á máłe y nikczemne w zgodzie roſtą.
W niezgodzie s páńſtwem zniſczał/ y ſtrácił ſwiebodę.
Greckie sławne Kroleſtwá z Xięſtwy wielmożnymi/
Perſom/ Rzymiánom w zgodzie były ogromnymi/
A niezgodá ich Turkom w moc podáłá ſrogą/
Iż ſtráćili wolnośći/ y Oyczyznę drogą.
Stráćili bo niewolnik Pánow ſwoich rządzi/
Co był pierwey páſtuchem dźiś vczonych ſądzi/

 Philoſo-

Philosophow w Greciey / gdyż Turcy z pastuchow
Poszli z Kaukaziyskich gor Scitiyskich motłuchow.
Ták też własnie Kijowska Monarchia dawna /
Dzielnością cnych Rusakow w cerstwym mestwie sławna /
Dla niezgody do Litwy swoy stolec przeniosłá /
Litwá z niszczego zgodą w wielki stan vrosłá.

Litwá w zgo- dzie z niszczego vrosłá.

O tych wtarczkách Litawow do Ruskich Xiestw po zábiciu Romaná Xiążeciá Włodimirskiego / Halickiego / y Pseudo Monárchy Ruskiego / Vincentius / Cadłubkus / Długosus / y Miechouius fol. 114. lib. 3. cap. 29. ták pisze. Circa hæc tempora nomen gentis Lituanicæ auditum est, prius incognitum, Qui cum serui Ruthenorum forent, pro solutione tributorum peryzomata suberes & pelles quotannis pendentes, circa annum Domini 1205. in magna multitudine glomerati contra Rusſiam uenerunt. Duces autem Holhouici cum illis campestraliter congresſi ferè ad ultimum eos conflixerunt, licet ex Rutenis etiam multi cecidisſent, &c. Koło tych czásow Imie narodu Litewskiego dáło sie słyszeć pierwey nieznáiome / ktorzy gdy niewolnikámi Ruskimi byli / zá podátek vłożony winniki / łyká y skory zwierzęce ná kożdy rok płácząc / Roku Páńskiego 1205. w wielkiey wielkości zgromádziwszy sie w vphy / przeciw Ruskim kráinom przyciągnęli / A Xiażętá Holhowicy polną bitwę z nimi stoczywszy do gruntu ich poráźili / áczkolwiek też z Ruskiego woyská wiele Rycerstwá poległo / etc.

Łáciná Miechowinsowá.

Potym iuż Litwę często ná swych mieyscách Miechouius wspomina / ják to niżey obaczysz. Inszy też Historikowie tym stałtem tę bitwę Litewską z Olhowicy opisuią / iákom ią wirszem wyráźił.

Cromerus też záraz po tym zábiciu Romanowym in prima editione Cronicorum, fol. 183. in secunda uerò 126. lib. 7. ták pisze o tym wtárgnieniu Litawow do Rusi. Per hoc tempus Lituani gens fera, sylucstris & obscura, Rusſorum agros prædis agendis infestare cœpere, &c. To iest / przez ten czás Litwá narod okrutny / leśny / y mało znáczny / Ruskie kráiny łupy wygániáiąc náieżdżáć poczęli / etc.

Ták Długosus / Vapouius / Miechouius / y Cromerus w swych Kronikach Litewskiego narodu leśnego / y ich dzielności woienney pierwsze obiáśnienie y oznáczenie opisuią / Roku od zbáwiennego národzenia Christusá Páná 1205. Nie iżby sie Litwá od tego czásu niedawnego począć miáłá / ktory narod stárodawnych lat w tych mieyscách gdzie y dziś mieszka / ták dawno iáko

Rusacy / álbo Polacy / Ale iż ich Ruscy Monarchowie po długich á częstych z nimi woynách / iáko możnieyszy ták srogo byli zwyciężyli / zniewolili / zhołdowáli / y ścisneli / że w lesiech Litwiná z Zmodzinem do tych czásow ám słycháć było / Bo sie ieszcze gruntownie nierozkrzewili byli / A Ruska Monarchia nietylko Litwie / ále y Greckim Cesárzom / Połowcom / Piecinigom / Bulgarom / Serbom / Węgrom / Polakom / y inszym też przyległym / iáko postronnym páństwom / ile w zgodzie w postrách byłá z dawnych lat / zwłasczá Látá od Christusowego zbáwiennego národzenia 861. czásu Holgá / Igorá / Ruriká Xiążąt / tákże zá Swentosłáwá / Włodimirzá y Iarosłáwá. O czym sie iuż wyższey z dowodu pewnych Historikow powiedziáło / Zá ktorych też Monarchow Ruskich iuż Litwá byłá znáczna / ále Rusi dla przyległości poddána być musiáłá. Wszákże gdy vpátrzyli czás / do Ruskich Xiestw náieżdżáli / O czym Ruskie dzieie / y Vincentius Cádłubkus pierwszy Historyk Polski świádczy / iż Litewskie imie od 700. Lat iest sławne / y Miechouius sam przeciw sobie opisuie woyny Litewskie z Rusią od 500. lat ná niektorych mieyscách / bo v niego każdey rzeczy iáko w Labirincie szukáć / gdyż wszytko confuse nápisał / á iedne rzecz w czworgu y w pięciorgu Capitulum położył / dzieląc ią / co mogł w iednym iáko przystoi odpráwić / tákże seriem & ordinem temporum & nationum confundował / Czego iesli komu potrzebá / ia to z iego Kroniki pokażę. Tu też opisuie Roku 1205. pirwsze obiáśnienie y vsłyszenie imienia Litewskiego / Cap. 29. fol 114. á wyższey záś sam przeciw sobie Cap. 15. fol. 83. Roku 1103. ták mowi. Eodem tamen Anno Pruteni & Lituani terras Rusſiæ uastarunt &c. Wszákże tegoż Roku Prussowie y Litwá ziemie Ruskie burzyli / to sie tu okáźnie sławne mestwo Litawow / ktorzy to Ruś burzyli od lat 477. nie od 372. Czego też Vapouius / y Bielscius z niego in libro Cronicorum secundæ editionis fol. 245. dowodzą. Tenże Miechouius wyższey fol. 40. lib. 2. cap. 14. czyni wzmiánkę Litwy / Zmodzi / y Lotihałkow / od Roku Páńskiego 1041. skąd sie znáczy Litwá być sławna od Lat 576. Tenże też sam niżey z Włochow ich narod wywodzi stárodawnych czásow ieszcze przed Christusem / o czym sie wyższey dostátecznie opisáło.

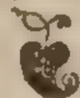

Zywibund

Zywibund Dorſprungowic

z Herbu Kitaurus álbo Hipocentaurus/ po Kiernuſie Kunaſowicu Xiądz Litewſki/ á Montwil Gymbutowic Zmodzkie Xiąże.

Rozdział VII.

Dlugaſiny ſie tu byli zábáwili rzeczą/
Czytelniku/ Ruſkich ſpraw pilną máiąc pieczą/
Zeſmy Litewſkich Xiążąt przerwáli porządek/
Lecz mi to snadź odpuściß ieſli maß rozſądek.
Bo iż Ruſki narod ieſt w dzieiach ſwych dawnieyßy/
K temu y Monarchią Kijowſką ſławnieyßy/
Tedym też ich dzielności tu ná plác wyſtáwił/
By káżdy wiedział czym ſie ten cny narod báwił.
Bo y z Mitridateſem Pontſkim Krolem onym/
Ktory w poſtrách Rzymiánom był niezwyciężonym/
Z tym sámi Roxolani cnych Ruſow przodkowie/
Walczyli/ świádczą o tym w ſwych dzieiach Grekowie.
Lutprandus/ Prokopius/ Zonaras z lat dawnych/ — *Zonaras annalium Græc. Tomo 3. Luitprandus de rebus per Europam geſtis lib. 5. cap. 6. Procopius de Bello Gottico vel Getico &c. Volateranus libro 7. Geographiæ &c.*
Pißą w Greckich Kronikach dzielność Ruſow ſławnych/
Piße y Sabellicus/ kto chce niechay czyta/
Lecz ſie y v domowych ſławy ich dopyta.
Ják z Greckimi Ceſárzmi ná Morzu ná wodzie
Boy wiedli chcąc potomkow ſwoich mieć w ſwobodzie/
Taurike/ Korſun gdzie dziś Przekop Grekom wzieli/
Y pod Andrinopolim ich Ceſárzá ścieli.
Widziałem też ſam w Perze widziałem ſwym okiem/ — *Pera álbo Galata.*
Ktore nád Propontidem ieſt Miáſto głębokim/
Herb Ruſkiey Monarchiey Mąż ná koniu zbroyny/
Z drzewem/ ná znák z Grekámi Ruſkiey dawney woyny.
Ná Bramie przytym Greckie Rytmy ſą wyryte/
Sławiąc Włodimirzowe dzieie rozmáite/
Gdy poiął Ceſárzowne Grecką á Chrzeſt święty
Wniosł do Ruśi/ Báłwáńſki błąd nißcząc przeklęty.
Też ſławi Ruſkie męſtwo Blondus Mąż vczony
Vſpergenſis/ Aretin w dzieiach doświádczony/
Oroſius/ Nauclerus/ Volateran ſławny/ — *Volateranus lib. 7. etc.*

Guido

Guido/ Rauennas/ Luitprand też Hiſtoryk dawny.
Ci wßyſcy opiſuią Ruſkie ſławne dzieie/
Ná ktore dziś wſpomniawßy/ áż ſie ſerce śmieie/
Gdy z Party/ z Greki/ z Swedy/ Scandy/ Nortweyczyki/
Y z Danámi miewáli częſto krwáwe ßyki.
Nowogrodzánie wielcy Philandy trzymáli/
A Pskowiánie z dawnych lat dań z Skandiey bráli/
Won czás gdy Monarchia Ruſka wcále ſtáłá/ — *O tym czytay Crancziußá.*
Przed przyległymi páńſtwy záwżdy przodek miáłá.
Przeto Litwinie brácie niezayrzy też Ruśi/
Gdyż też ſą niemniey ſławni zeznáć káżdy muśi/
Bez nich ty porządku ſpraw ſwych niemożeß wiedzieć/
Gdyż Ruſacy w ſwych Páńſtwach z dawna zwykli ſiedzieć/
Máią ſtárße świádectwá: Litwá záś z nich rosłá/
Gdy niezgodá v Ruſkich Xiążąt rogi wzniosłá/
A Litwá w ich oyczyźnie ich zgodą ſwą oſiádłá/
Gdy ſie wnętrzną niezgodą Ruś biedna wyiádłá.
Służyłá Litwá Ruśi záś ich zniewoliłá/
A nieprzemożne páńſtwo niezgodá zwalczyłá/
Ták Monarchie/ Páńſtwá wſpák ſie odmieniáią/ — *Omnium rerum vicissitudo, & concordia parvæ res creſcunt, Diſcordia maximæ dilabuntur.*
Niewolnicy nád Pány ſwymi zwierzchność máią.
Wprzod Kiernus Kunaſowic Xiądz Litewſki láſſy/
Oſadzał nád Wilią wty pogodne czáſſy/
Gdy ſie Xiążętá Ruſkie ſpołecznie wádzili/
A iedni przeciw drugim woyská prowádzili.
W Kiernowie ktory z ſwego imienia záłożył/ — *Kiernow od Kiernußá.*
Stolcem mießkał gdzie Xięſtwo Zawiliyſkie mnożył/
Polećku ſie Ruſakom z mocy wybijáiąc/
A ná świátko Litewſkie vmie wydźwig iuąc.
Montwil też Syn Gimbutow Brátá Kiernowego/
W Zmodzi po Oycu doſtał Xięſtwá gotowego/
W Iurborku mießkał głową czáſem w Kunáſowie/
Gdzie dziś Kowno/ żywności nábywáiąc w łowie.
Erdziwiłá/ Nemená/ y Wikintá spłodził/
Trzech Synow á káżdy z nich ná cel cnoty godził/
Lud gruby w goſpodárſtwo Zmodzki záprawiáli/
Y práwá/ y Bogom ſwym modły vſtawiáli.
Z nich ogień nád Niewiążą wieczny fundowawßy/ — *Nabożeńſtwá ſtáre Litewſkie y Żmodzkie.*
Y wieże dla Báłwanow podle zbudowawßy/
Ják ich won czás Czárt mamił Láſy poświęcáli/

W ktorych

W ktorych Wężom/ Hadzinam ofiáry wzniecáli.
Ziwibund Dorsprungowic Rzymskiey Familiey/
Mieszkał ná Dziewałtowie/ y w Wilkomiriey/
Herb Kitaurus Herb Kitaurus z przodkow miał/ puł koniá puł mężá/
A wogonnego z łuku strzáłą mierzy wężá.
Tákże czterzey Xiążętá w swym vdziale káżdy/
Mieszkáli w spolney zgodzie miłuiąc sie záwżdy/
W zgodzie Litwá vrosłá w ták wielkie narody/
A Ruska Monarchia niszczáłá z niezgody.
Kiernus zás Xiądz Litewski w szedziwey stárośći/
Corke swoie Poiáte dla godney dzielnośći/
Ziwibundu w Małżeństwo Dorsprungowicowi
Dał z nią Xięstwo Litewskie/ iáko Cieść Zieciowi.
Poniewaz Syná niemiał ktoryby dziedźiczył/
Corce przy niey Zieciowi Xięstwá swego życzył/
Ták Ziwibund Rzymskiey krwie potomek prawdziwy/
Po żenie dostał Litwy iák Dziedźic włáściwy.
Z dziewałtowá ná Kiernow wnet sie przeprowádził/
Gdzie z Poiátą one włość Litawy osádził/
Y pánował poddánych skromnie rządząc w zgodzie/
A gdzie vpad gránic czuł/ wczás zábiegał szkodzie.
Kiernusowi gdy śmierći dług zápłáćił s ciáłá/
A Duszá do Charoná ná przewoz leciáłá/
Vsypáli pod Lásem grob wzgore wyniosły/
Fosłá Gorá y Jeziorá ktore niedáleko gdzies od Kiernowá rzeki. Tám iego trup spalili v Jeziorá Zosły.
Spalili iák był zwyczay Pogáński/ á potym
Proch zebrawszy schowáli wyższey naydzieś o tym/
Ziwibund/ Dziewałtow/ Wilkomir/ Kiernowo
Osiadł/ ciáło spaliwszy po śmierći Ciesćiowo.
Columny z Kitaurusem Herbem złączył swoim/
Y pieczetował sie tym sam Kleinotem dwoim/
Z Muntwilem też Xiążeciem Zmodźkim przyiaźń stale
Chował/ obá przestáiąc ná włásnym vdziale.
Ruskim Xiążętom pomoc ná Polske dawáli/
Y Mazowieckie włośći s kątow náieżdżáli/
Łup wywodząc/ y płony s ktorych sie żywili/
A vrwawszy iuż niegoń gdy Narew przebyli/
Tákże też gdy v Ruśi widzieli niezgode/
A ná wybicie z mocy ich máiąc pogode/
Náieżdżáli ich páństwá łupy bierząc częste/

Stym

Z tym w lásy iák do Zamkow vćiekáli gęste.
Jeśliże ich ná polu niedognał/ iuż prożno/
Bo po błotnych stárzynách rozbiegli sie rożno/
Ná ostrowách Jeziornych/ y w leśnych iáskiniach/ Cromerus lib. 11.
Chowáli sie y w Jámách iák w nalepszych skrzyniach.
Vbiory ich źwierzęce wszytko były skory/ Vbiory Litewskie stáre.
A máietnośc ná sobie co mogł nośić ktory/
Dom kuczká prostym dárnem nákryta/ bot z łyká/ Skore wieki w Litwie.
Zwierzęcy łeb obłupił/ y wdział miásto słyká.
Rzekłby był iż to wszytko są Herculesowie/
Ktory też ono skore Lwią nośił ná głowie/
By był widział áno nász Zmodźin swoie głowe/
Przybrał w Wilcze/ w Niedźwiedzie łbisko y Zubrowe.
A kiedy pokupili w Ruskich Ziemiách pługi/ Broń Litewska stára.
Włocznie z narogow kuli/ potym ná kiy długi
Osádzili/ do strzał też czynili żelescá/
A niedługo iednego zágrzewáli mieyscá/
Choć ich Rusacy bili/ drugimi oráli/
Lecz do woyny chęć máiąc o śmierć máło dbáli/
Drudzy zás ták przeważnie więzienia sie strzegli/
Gdy iuż niemogli vćiec w mężney bitwie legli.
Jesli też z Ruśi żywo dostáli ktorego/
Wnet go s koniem spalili tuż sámowtorego/
Ná cześć Bogom Pogáńskim pictos Gudos Dziewie
Pták poczisś/ ták wołáli áż szumiáło krzewie.
Zwierzęcy prawie żywot z dawnych czásow wiedli/
Aż Ziwibund y Montwil ná Xięstwách vśiedli/
Ten Litwe/ á ten Zemoidź w porządnieyszey spráwie/
Cwiczyli/ ták w domowey iák w polney zábáwie.
Ci naprzod náuczyli wołow w iárzmo wprzęgáć/ Kiedy Litwá poczęłá gospodárstwo.
A Chlebá z wnetrza Ziemie ostrym pługiem śięgáć/
Po rolnych cney Cereri śiemię miecąc skibách/
A pierwey przestawáli zá źwierzu ná rybách. Pokármy pierwsze Litewskie.
Więc y Domy budowáć/ y wyniosłe Dwory/
Gospodarz też dobytek swoy gnał do obory/
Co sie pierwey po Lesiech błąkáło po polách/
To teraz po oránych iuż sie páśie rolách.
Już/mielu/mielu/ w żárnách/ Rugosz/ krusząc spiewa/ Gdy zásiele.
A chlebá s potu ciáłá zás sie wrok spodziewa/
On co pierwey łupem żył/ to iuż w swym obrebie/

Z

On co

Miał iák Ruśin y Polak żywność chćiwey gebie/
A iuż nie ták dla łupow iák dla rozszerzenia
Páństwá/ y gránic spolną mocą przymnożenia/
Náiezdżáli do Ruśi porządnieysza spráwą/
Y zwodzili z Ruskimi Kniáźmi woyne krwáwą.
Krwáwą bo sie czesto krwią swoią oblewáli/
Gdy przestrzeństwo swym wnukom száblą vprzątáli/
Obaczywszy sie ludźmi być żyli iák ludzie/
Co pierwey kàżdy iák Wilk leżał w leśney budzie.
Iuż y Námioty/ iuż y woienne obozy
Zmyślili/ y fortelne przez rzeki przewozy/
Lodzie/ Czołny z Zubrowych skor dziwnie szywáli/
A szwy dla prześcia wody/ łoiem náciecáli.
Wiec gdy gdzie mieli ciągnąć/ dwá łodź iedne nieśli/
A skoro iuż ná mieyscá rzek głebokich weszli/
W tych sie Batách wozili/ á Konie w pław wiedli/
Aż ná nieprzyiacielski brzeg w zdrowiu wysiedli.
Bo won czás gdy w tych mieyscách leśnych pusto stało/
Ieszcze przewozow bárdzo rzecznych nálazł máło/
Przeto Litwá ty lekkie zmyśliłá przepráwy/
Co Potomkom pomoże do Rycerskiey spráwy.
Bo y Dmitr Wiśniewiecki tey sztuki kosztował/
Gdy sie przez Don/ Dniestr/ Dunay czesto przepráwowáł/
Nosząc z sobą ty Baty/ ktore lekcey dźwigáć/
Niż drzewiáne/ y latwiey vćiec y dośćigáć.
Ták Zywibund pánuiąc w Litwie ná Kiernowie/
Vstáwicznie sie stárał by iego Wnukowie/
Mogli záżyć oyczyzny Litewskiey spokoynie/
Przeto ich spráwy wszytki prostował ku woynie.
Ku woynie/ bo przez dobrą woyne pokoy bywa/
Oracz rolnych owocow po pracy vżywa/
Ták po woynie Rycerze bywáli weseli/
Gdy odpędzą naiázdy swych nieprzyiaćieli.

Krwá dla kowności pierwey tylko walczyłá.

Przemyślne stá… Litwy przewozy.

O Roster-

O Rosterkách miedzy Xiąże-ty Ruskimi/ y o naiázdách Litwy do Ruśi/

A porażeniu ich/ Miechouius fol. 123. lib. 3. Cap. 33. y Látopiszcze Ruskie.

Xiążetá Ruskie/ Iurgi Wołodimirski/ y Iarosław Pereasławski/ złączywszy wespoł mocy swoie/ podnieśli niesłuszną woyne ná Xiążetá Smoleńskie y Nowogrodzkie/ ktory gwałt chcąc gwałtem odbić Wołodimir/ Constanti/ y Mścisław Brácia rodzeni/ Xiążetá Smoleńskie/ y Nowogrodzkie/ zebráli sie z woyskámi swoimi/ á gdy obiedwie stronie śmiele á vpornie przećiw sobie ciągneli/ Roku od zbáwiennego národzenia Christusá Páná 1206. dniá 12. Aprilá stoczyli bitwe srogą/ tám zá spráwiedliwośćią/ otrzymáli zwyćiestwo Smoleńskie Xiążetá/ Wolodimir/ Constanti/ y Mścisław/ nád Iurgim Wołodimirskim/ y Iarosławem Pereasławskim/ gwałtownikámi pokoiu/ pobiwszy y rozgromiwszy wszytki vphy ich/ z Ruśi y z Połowcow zebráne/ iż ich ná plácu dziesięć tyśięcy poległo.

Zá spráwiedliwą woyną Bog y szczęśćie.

A kończąc zwyćiestwo oblegli Iurgiego ná Wołodimirzu/ gdzie sie był zámknął vćiekwszy z bitwy/ ktory po długim oblężeniu pokoy vprośił/ pod tą condicią/ iż Zamek Wołodimirski podał/ á sam do nich wyszedł/ A oni dáli záraz Wołodimirskie Xięstwo z Zamkiem Brátu swemu Constantinowi/ A stamtąd do Pereasłáwiá przećiw Xiążęciu Iarosłáwowi ciągneli/ ktory iż od nich pokoiu prośił/ nie przećiwiąc sie. Co widząc zwyćięzcy/ iż sie vpokorzył/ vczynili z nim pokoy/ y przy Xięstwie Pereasławskim zostáwili/ wszákże zá wielkimi podarkámi.

Chćiwość cudzego przyszło vpadek.

A potym ná Láto Litwá widząc rostyrki y niezgode wnętrzną miedzy Xiążęty Ruskimi/ chćią łupow zápaleni/ wyśli z swoich leżyic gęstych Lásow/ á zszykowawszy sie z Xiążęty swoimi ná vphy/ wciągneli ogromnym woyskiem w Ruskie strony/ burząc/ paląc/ łupiąc/ y plundruiąc co sie im potráfiło.

Litwá Ruskie kráiny woiuie.

Ktorych chcąc odeprzeć Wołodimir Rurikowic Xiąże Kiiowskie/ máiąc z sobą Rycerstwo Smoleńskie/ k temu z Xiążęty inszy-

żęty inszy-

żety inſzymi Romanem Boriſowicem / Conſtántinem Mśćiſłá-wem y Rośćiſłáwem / Synámi Xiążećiá Dawidá złączywſzy mocy ſpolne / ciągneli przećiw Litwie Ruſkie włośći plundruiącey. A gdy im Litwá bitwy niezwłoczyłá / potkáły ſie woyſká z obu ſtron ogromnie / gdzie rownym ſzcześćim długi czás rowna bitwá ſtałá / aż ná oſtátek Litwá porážona po polách pierzcháć poczęłá / á Xiążętá Ruſkie roſpuśćiwſzy po nich zagony w leſiech / y w ſkrytych mieyſcách Litwę y Xiążętá ich bili / ſiekli y imáli / á polon wſzytek odgromili.

Lituanorum Duces occiſi, ndo fugientes perſequendo &c.

Tego też czáſu Hleb Xiąże Rezáńſkie (ktorych dziś Xieſtwo Moſkiewſki poſiadł) łákomſtwem vwiedziony / ſześći Bráci rodzonych / y wielkość Boiárow ſwoich / ktorzy ich ſtrone trzymáli / okrutnie zámordowáł / iżby ſam zupełne Xieſtwo Rezáńſkie mogł opánowáć.

Okrucieńſtwo Xiążęciá Rezáńſkiego nád Bráćią.

O koronowániu ná Kroleſtwo Galatskie álbo Halickie y Włodimirskie Colomaná Syná Andrzeiá Królá Węgierſkiego 1208. y wypędzeniu iego / á poráženiu Węgrow y Polakow od Ruśi.

Rozdział VIII.

Do Jáśnie Oświeconego Xiążęciá y Páná / Páná Januſzá Conſtantinowicá / Xiążęciá Oſtrogſkiego / etc. Hrabie ná Tarnowie / etc.

PO Romanie Halickim Włodimirskim onym /
Monarchą wſzytkiey Ruśi / co był przełożonym /
Ktory ná woynie Polſkiey zábit / burdy nowe
W Ruſkich páńſtwách náſtáły o mieyſce ſtolcowe.
Bo Kijowſki Knáź chciał być ſtárſzym po ſtáremu /
A drudzy záś Xiążętá odpieráli temu /
Jeden chciał ná Haliczu / w Włodimirzu drugi
Monárchą być wſzey Ruśi ſkąd roſtyrk rosł długi.
Z czym przez wnetrzne woyny mocy ich vbyło /
Bo káżdemu pánowáć / nizli służyć miło /

Dwie Stolicy Monárchiey Ruſkiey.

Ták mo-

Ták mocnieyſzy słábſzego wyganiał z dzierżáwy /
A Litwá wich niezgodzie miáłá pokoy práwy.
Náieżdżáli do Ruśi / nędzą z káżdey ſtrony /
Gdy Bráćia miáſto ſpolney wádzą ſie obrony /
Przeto gdy im dogryzło ieli o tym rádzić /
By Xiążę cudzoziemcá Monárchą poſádzić.
Aż ſie Xiążętámi Polſkimi brzydzili /
Przez ſpolne wotá záraz wſzyſcy ſie zgodzili
Háliczánie / wziąć ſobie z Węgier Colomaná /
Y ná Háliczu Krolem przełożyć zá Páná.
Wypráwili do Węgier by przyiechał posły
Ktory ſkoro go wdzięcznie ty nowiny doſzły /
Niedał ſie długo prośić záraz z ludem wielkim
Przyiechał do Halicza z ochędoſtwem wſzelkim.
Tám go Biſkupi z Węgier vkoronowáli /
Y s triumphem Halickim Krolem obwołáli /
Wincent Kadłubek Biſkup Krákowſki Korone
Nań kładł támże mu ráił Solomkę zá żonę /
Leſzká Białego Sioſtrę / ktorą wziął w małżeńſtwo /
Y nád Halickim / Ruſkim Carſtwem przełożeńſtwo /
Lecz to niedługo trwáło / bo Ruś niezwaláłá /
By Rzymſkich Ceremoniy Królá ćierpieć miáłá /
Boiąc ſie by Rzymſki Krol y Papieſkie modły /
Swieto Ruſkiey ich wiáry z gruntu tym niezbodły /
A zá wiárą zgwałconą też o ſwe wolnośći /
Obawiáli ſie iákiey Węgierſkiey chytrośći.
Bo gdzie wiárá zſánkuie iuż y páńſtwo ginie /
Czego dziś Francuſkich burd ſrogi przykład słynie /
Tego też y Ruſacy gdy ſie obawiáli /
Mśćiſłáwá Mśćiſłáwicá ná Páńſtwo przyzwáli.
Aż ten Mśćiſłáw był Mąż Rycerz práwie dobry /
Dáli mu nowe imię dla dzielnośći Chrobry /
K temu Halicki Dziedzic y ſłuſznie dochodził
Oyczyzny / niechcąc by mu w niey Węgrzyn przewodził /
Przeto gdy iuż Coloman Kroleſtwem ſie báwił
W Haliczu / á część woyſká do Węgier odpráwił /
Mśćiſłáw Mśćiſłáwic Chrobry wnet woyſká zgromádził /
Z Połowcow / z Litwy / z Ruśi / iák Lew Lwow prowádził /
Dobył Hálicza záraz prętkim ſzturmowániem /
Coloman ſam Krol vćiekł / á Węgrowie zá nim /

Cromerus: Et cum à Polonico nomine &c. abhorrerent.

Andrzeiá Królá Węgierſkiego Syn wybran ná Kroleſtwo Ruſkie / Halickie.

Ab Epiſcopis quos in ſuo comitatu habebat.

Mśćiſław Mśćiſłáwic Chrobry.

Coloman nowo koronowány z Halicza vćiekł.

 Kadłubek

Kadłubek też Krákowſki Biſkup zbiegł z Iwonią/

O tym ſzerzey czytay Miechouium et Cromerum lib. 7.

Kanclerzem Polſkim/ drugich záś Ruſacy gonią.
Gonią biiąc imáiąc/ á Mſcisław zochotą
Wßedł ná Zamek Hálicki/ tám Koroną złotą/

Mśćisław Mśćisławic Chrobry wygnawßy Colomaná Krolem y Cárzem wßyſtkiey Ruśi koronowan.

Ktorey Coloman odßedł był koronowány/
Od Włádikow wßey Ruśi Cárzem obwołány.
Węgrow/ Polakow wiele Ruſacy pobili/
Poimánymi w niewoli iák bydłem robili/
Drugich záprzedawáli/ á Rzymſkie obrzędy
Wyrzucili máiąc ich zá brzydliwe błędy.
A potym Węgierſki Krol Andrzey rozgniewány/
Iż był z Ruśi iego Syn Coloman wygnány/

Węgierſkie woyſko y Polſkie pod Hálicz przeciw Ruſſakom.

Posłał z nim woyſko wielkie dobywáć Hálicza/
A wyrzućić Mśćisłáwá z niego Mśćisłáwicá.
Posłał y Leſko Biały pomoc Colmanowi/
Z Polſki woyſko niemáłe przećiw Mśćisłáwowi/
Mśćisław też Mśćisłáwowic ſkoro to vsłyßał/
Wielkie vphy z Ruſakow z Połowcow popiſał.

Rośćisław Mśćisłáwowic Włodimirz Rurikowic/ y Rośćisław Dawidowic Xiąże Ruſkie przeciw Węgrom y Polakom.

Rośćisław też Mśćisłáwowic/ Włodimirz Rurikowic
Xiążetá y Rośćisław z woyſki Dawidowic/
Przybyli Mśćisłáwowi ná pomoc ochotnie/
Niechcąc zwierzchnośći Węgrom dáć w Ruśi ſromotnie.
Nád to Litwy/ Połowcow/ Iatwieżow przyzwáli/
By Węgrom y Polakom odpor mężnie dáli/
Lecz Polacy z Węgrámi ſkoro przyciągnęli/

Polacy y Węgrowie Hálicz wzięli.

Záraz Hálicz bez wieśći pierwßym ſturmem wzięli.
Tám Coloman Małżonkę ſwoię zoſtáwiwßy/
Z indleyßym ludem y ſtrzelbą Zamek vmocniwßy/
Zßykował woyſko Węgrow ſwych ná lewą ſtronę/
Polacy ná práwy bok trzymáli obronę.
Ták ciągnęli przećiwko Ruſakom wtey ſpráwie/

Południe.

A Phebus puł Niebá był obiechał iuß práwie/
Ogniſtymi włoſámi zbroie oświecáiąc/
Mars tuż ſtoi do bitwy mężow podniecáiąc.
Mśćisław Chrobry z drugimi Xiążęty też śmiele/
Vphy Ruſkie prowádził ſam ſtoiąc ná czele/
Nápominał by mężnie wßyſcy poczynáli/
A zwycięſtwá pewnego by ſię ſpodziewáli.
Tożteż Coloman czyni tożteż y Polacy/
A wtym rowem z Dąbrowy przytárli Ruſacy/ Z krzykiem/

Z krzykiem z hukiem ogromnym z Węgry ſię potkáli/

Potkánie ogromne Ruſſakow z Polaki y z Węgry.

A Połowcy Polſki rog práwy náiecháli.
Stárły ſię woyſká ſpolną śmiáłośćią chrzeſt ſtráßny/
Aż od ſtrzał záchmurzył ſię Słoneczny woz iáſny/
Ci zkuß bełty/ ći z łukow/ ći ſię záś wręcz ſieką/
A z drugich ſię iuß trzewá od długich drzew wleką.
Słyßałoby był tám ránnych pod końmi ſtękánie/
Obaczyłby y ßykow rożnych náćieránie/
Ano iák kiedy owo pßczoły podkurzone/
Roią ſię/ álbo wáły Morſkie záburzone.
Pieniſte wody pędzą/ Nawy ſkaczą rożno/
Sternik ſię/ y Bośmani z wiátry biedzą prożno/

Bitwá ſroga.

Ták y w tey bitwie gdy Mars puśćił koty z głowy/
Rowne były Zołnierzom gory/ rowne rowy.
Iuß ſię ná oſlep dárli ieden ná drugiego/
S krotką bronią niemierzył oręża długiego/
Zápalczywy ná mężá mąż vpornie bieżał/
Zginąć niedba tylko by z nim przećiwnik leżał.

Vt non dubitas caderet.

A Charon z czarną łodzią tuß ná porcie ſtoi/
A iuß ſię y ſam więcey Duß przewoźić boi/
Gdy tyſiąc zá tyſiącem ćieniow mu przybywa/
A Echo ná powietrzu z trwogi ſię odzywá.

Mśćisławow Fortel ná Polaki.

Fortelu Mśćisław pátrząc krzycząc ieźdźi wkoło/
A potężnieyßych Mężow wywodźi ná czoło/
Ták ſię ſieką ná vmor/ Coloman też ćięßy
Węgrow/ Fortuná rownym loſem wßytkich śmießy.
Polacy iuß práwy rog byli obronili/
Y Ruſakow z pierwßego mieyſcá rozgromili/

Quin in altero cornu ad Vngaros victoria inclinabat.

Do Węgrow też zwycięſtwo iuß ſwoy los ſkłániáło/
Ale ßczęśćie odmienne wnet ich okłamało.
Bo Mśćisław Chrobry świeżych Połowcow przebrawßy

Ibi Mſczislaus cum Poloweijs ecs à tergo adortus facilè ſecuros diſſipauit, & magna ſtrage profligauit.

A Polakom y Węgrom s tyłu záiechawßy/
Skąd ſię nie ſpodziewáli vderzył wnich pędem/
Kilko vphow iák trawę koſą pociął rzędem.
Drugich łatwo pogromił gdy ſię pomießáli/
A bez ſpráwy tám y ſám rożno vćiekáli/
Ruſacy goniąc ſieką/ kolą/ wiążą/ krzycząc/
Węgrowie w gory bieżą tarczámi ſię ſczycząc.

Fortel w odięciu Chorągwie Polakom.

Ruſacy záś Chorągiew Polakom wydárli/
Koronną z białym Orłem/ wnet ią roſpoſtárli/

 W ſwey

W ſwey zaſadce: Polacy z roznych mieyſc pátrzáiąc/
Szli do oney Chorągwie ſwoich być mnimáiąc.
A ktorzykolwiek do niey z omyłku przybiegli/
Wßyſcy iák w ſámołowce od Ruſakow legli/
Ták ony wßytki woyſká Węgrow Lechow zbite/
Dáły z ſiebie zwycięſtwo Ruśi známienite.

Ták tę bitwę Miechowius lib. 3. cap. 31. fol. 119. y Cromerus lib. 7. Długoſus etc. opiſuią. Iacebantq; cadauera interfectorum, iák Miechouius mowi / circa Halicz, tanquam arena inſepulta, iż leżáłá wielkość trupow pobitych niepogrzebionych iáko piáſek około Halicza.

Attilius Fileni.

Attiliuſá Filiniego Woiewodę Węgierſkiego Ruſacy poimáli / á Colomanus Krolewic Węgierſki / Krol Halicki y Włodimirſki vciekł ná Halicki Zamek / ná ktorym go Mśćisław Chrobry obegnał / á gdy nieopátrznie Colomanowi Zołnierze bramy zamkowey tylney ſtrzegli / iedney nocy podkopáli ſię Ruſacy pod nię / y wpádli do Zamku / á Węgrowie y Polacy nagle przeſtráßeni vciekáiąc / z murow ßyie łamáli / á drugich pobiwßy / y Zamek opánowawßy Mśćisław / obegnał Kośćioł Pereczyſtey / w ktorym ſię był Coloman z Zoną / z Pániámi / y z przebránym Rycerſtwem záwárł / ták głodem y prágnienim vćiśnieni / tylko żywot v Mśćisławá ná rokowániu vprośiwßy / drzwi Kośćielne otworzyli / tám zá roſkazánim Mśćisławowym Pániętá Węgierſcy y Polſcy / tákże Pánie byli wywodzeni / ktorych wßytkich Mśćisław część Połowcom / część ſwoim Dworzánom rozdał / á Colomaná z Zoną Salomką Xiężną Polſką do Torſká ná więzienie poſłał / w ktorym był chowan pod ſtrażą przez dwie lećie / według Miechowiuſá / ácz Cromerus tylko Rok kłádzie / á niebył wypuſzczon / áż po długim ſtánowieniu y tráctowániu / Roku od Chriſtuſá 1216. pod tymi condiciámi / iżby Bellá Brát ſtárßy Colomanow poiął w małżeńſtwo Maryą śioſtrę Mśćisławowę / á Mśćisław po trzech lat miał Halicza Colomanowi vſtąpić / ktore co dźie pełniąc Mśćisław / odiechał do Torſká / támże drugiego roku vmárł / pochowan w Kijowie w Cerkwi S. Krzyżá / ktory był ſam zbudował. A Coloman też nie długo ná Króleſtwie Halickim pánował / Bo Daniel Romanowic vbieżał Zamek Halicki y wygnał Colomaná / ktorego záś Oćiec Andrzey Krol Węgierſki zá dwoią wypráwą ledwo ná Halicz przywroćił / y pánował Coloman ná Haliczu trzy látá / á Roku 1225. vmárł z podeyrzenim trucizny zádáney. A od tego czáſu Krolowie Węgierſcy w Ruśi włodowánie ſwe vtrácili / wßákże potym długo vżywáli tytułu Kroleſtwá Halickiego y Lodomeryſkiego / álbo Włodimirſkiego / iáko y dziś Henricus Polſkiego / y wßyſtkiego Xięſtwá Litewſkiego / etc.

Colomannus Krol nowo Ruſki ná Haliczu poiman z żoną Pelta.

Przewaśność Ruſakow w podkopaniu Halicza.

Coloman Krol z żoną ná więzienie do Torſká.

Mśćisław vmárł Chrobry rzeczony / Roku 1212.

Daniel Romanowic / Xiążę Oſtrowſkich przodek.

Krolowie Węgierſcy długo vżywáli Titulu Kroleſtwá Gallaciæ, vel Hallaciæ, y Laodomeriæ, ma bydź Wolodomeriæ.

Po śmierći Colomanowey / Dawid Romanowic Halicz opánował / ále Iſasław będąc bliżßy do Halickiego Xięſtwá / zebrał woyſko z Połowcow / y wypędził Daniłá Romanowicá / á Xięſtwo Halickie poſtąpił Xiążęciu Michałkowi Swiniogrodzkiemu.

Burdy znowu o Halicz.

Porażenie Xiążąt Ruſkich od Polakow / Roku 1211.

RVſacy gdy po pirwßym zwycięſtwie zhárdzieli/
Odmienności fortuny mylney niewiedzieli/
Zebrawßy ſię wſpoł z Litwą / z Zmodzią / z Játwieżámi/
Náieżdżáli do Polſki częſtymi wtarczkámi.
Lesko tym obrußony posłał Sulisłáwá/
W ktorym męſtwo świećiło y woienna ſpráwá/
Ten z rycerſtwem przebránym ciągnął w Ruſkie włośći/
Oddáiąc też wet zá wet / burzył przez litośći.
Ruſcy Kniáziowie hárdzi wnet woyská zebráli/
A z Polaki ogromnym pędem ſię potkáli/
Lekce ich ſobie ważąc / á pierwßey fortunie
Vfáli / ktora często zdrádziwßy w lás dunie.
Polacy ſpráwiwßy ſię wßyſcy wálnym ßykiem/
Vderzyli w poſrzodek ich vphow z okrzykiem/
Ták rozerwánych wßytkich bez wieśći ſtrwożyli/
W ſwey mocy vfáiących fortelem pożyli.
Záczym rożno pierzchneli do láſſow Ruſſowie/
A zbitych pełno w polach / pełno w káżdym rowie/
Polacy ich obozy / y łupy obfite/
Wzieli / y krom poſpolſtwá / więźnie známienite.
Swietosław / Włodmir / Jarosław / Conſtanti y Jerzy/
Poymáni ich Kniáziowie z ſwym żołnierſtwem w wieży/
Lecz potym wypußczeni gdy Polakom ßkody
Nágrodzili / y więźniow wroćili z vgody.

Sulisław Caſtelan Sendomirſki.

Cromerus fol. 128. lib. 7. Miechouius fol. 115. Cap. 30. lib. 3.

Swiętosław Mśćisławowic Włodimir / Jarosław / Conſtanti / y Jurgi / Xiążętá Ruſkie od Polakow w bitwie poimáne.

Ták Ru=

Ták Rusacy z Lechy mir wten czás wziąć musieli/
Bo w Domu nieprzyiaciol nowych gorszych mieli/
Nowych srogich Tátárow przed tym niesłycháných/
Ani wtych polách gdzie dziś są/ nigdy widánych.

O pirwszym przyśćiu Scytow álbo Tatarow wey polá/ gdzie dziś osiedli/ Polowcow wygnawszy y wybiwszy/ zá czym y Ruskie Xiążetá porázili/ y zniewolili/ Roku 1211.

Rozdział IX.

Latopiscze Litewskie stáre bez dowodu słusznego spisáne (gdyż won czás ludźi dowćipnych niemieli) ták swoie rzecz prowádzą / czásu pánowánia Montwiłá Gimbutowego Syná / powstał Cárz Tátárski Batti/ y wszytke Ziemie Ruską Xiążąt niemáło poscinawszy / zwoiował / y Stolec wszytkiey Ziemie Ruskiey Kijow spalił / y pusty vdźiáłał / Aż Xiądz wielki Kijowski Dimitrey ná Czerniekow zbiegł/etć.

A wten czás iákoby miał Wykint Zmodzkie Xiążę Erdziwiłá Syná wypráwić/ ktory Nowogrodek / Grodno / Brześć / y Mielnik opánowáł. Ale to ináczey było / y pierwey przed Battim/ czegom z godnych Historikow / y z sámey istotney rzeczy doszedł. Abowiem Batti Roku od národzenia Christusá 1240. w sześćiuset tysiecy Ruskie páństwá / y Polske wszytke / Moráwe / Slasko/ áż do Wrocłáwia/ y Legnice powoiował/ gdzie Pompá Mistrzá Pruskiego/ y Henriká Xiążę Legnickie S. Jádwigi Syná meżnie sie zá wiáre Christusowe broniących zábili Tátárowie / á w Wegrzech potym trzy látá buiáiąc mieszkáli / wszytki Wegry / tákże Rácką/ Bossenską/ Kárwácką/ Bulgárską Ziemie ogniem y száblą zwoiowáli. Ale Litwá (czego sámi dla zániedbánia Historyey wywiedzieć niemogli) pirwey sie przed tym z niewoley Ruskiey wybili y strząsnęli/ Co iest od národzenia Christusá Páná Roku 1211. á według niektorych 1118. Gdy Scytyski narod Tátárowie álbo od Rzeki Tartar/ álbo od oyczystych mieysc/ álbo od wielkośći narodu swego/ co y sámi sobie przywłaszczáią/ ták názwáni/ pierwey zá Kaspuskim Morzem w záwárćiu Gory Jmaus / y Cacausij-

skich skał

Batti Cárz Tatárski kiedy woiował.

Cromerus: Circa annum Christi 1202. vel vt aly volunt 1118.

Idem Crom. fol. 125. lib. 7. Tartari enim Scytica gens siue a fl. etc. obscuri ignotiq. Miechouius vero

skich skał ná wschod słońcá / táiemni y nieznáczni iák Grekom ták Łácinnikom/ mieszkáiąc/ zábiwszy Krolá Indiyskiego/ ktoremu służyli. Azyą práwie wszystke wielką y máłą z zwyćięstwem wzdłuż y wszerz przeszli/ gdzie wiele Krolestw / Xięstw / y kráin ták Pogáńskich/ iáko y Chrześćiáńskich splundrowáli / á potym przeprawiwszy sie przez Wolge Rzeke / gdzie w Kaspiyskie Morze álbo Hircanskie wpada / v Astracham / ktore Moskwá Chwalinskim Morzem zowie / wielką mocą ciągneli ku zachodowi / gdzie naprzod z Połowcámi/ ktorzy miedzy Tanaim y Jeziorem álbo morzem Meotis/ y nád Pontem Greckim/ á dźiś Tureckim Morzem w polách mieszkáli/ woyne stoczyli.

fol. 120. lib. 3. cap. 31. Nam sequenti anno gens Tartarorum in eam diem ignorata, conflictis pluribus septentrionis nationibus ad Polowczos venit, etc.

Chwalinskoie More.

A to przyśćie Tátárow Cometá bárdzo wielka y niezwyczáyna znáczyłá/ y iákoby przepowiedáłá / ktora przez 18. dni Miesiącá Máiá/ Roku 1211. trwáłá/ ku Połowcom ná wschod Słońcá / y ku Ruskim páństwom ogon obracáiąc / czásem sie też ku zachodowi obracáiąc/ w czym sie Cromer z Miechowiusem niezgadza / bo ow mowi/ Coma in orientem uersa apparuit, á ten zás supra Polouczos Tanaym ac Rusiam girans caudamq; in occasum porrigens, Ktorego też Wapouius y Biescius náśláduią/ ále iáko było táko było/ iednák dáłá pewny znák przyśćia tych złych á przyległych nászych Sąsiádow / ktorzy záraz obie Sarmacie/ Azyátycką y Europską srogo skaráli/ á Ruskiey z dawná sławney y mocney Monárchiey siły znisćili/ y práwie wywroćili. A gdy im Połowcy meżnie odpieráli/ y woyská ich porażáli / ná ostátek od wielkośći Tátárskiey w mocy swoiey byli zemdleni.

Cometá znák przyśćia Tátárow.

Połowcy od Tátárow przemożeni.

Przeto áczkolwiek Połowcy byli vstáwicznie głowni nieprzyiaciele Rusakom / wszákże gwałtowną potrzebą przymuszeni/ pomocy od nich przećiw Tátárom żądáli / rozwodząc im to iż co nam dźiś od Tátárow/ to wam iutro bedźie. Dla tegoż sie im Rusacy widząc pospolitą niebespieczność nieodmowili / y owszem Tátárskich Posłow nápomináiących / áby sie w te woyne nie wdawáli / áni Połowcom dawnym swym nieprzyiaciołom pomocy dawáli / przećiw Práwu Ludzkiemu poimawszy pomordowáli / á wszyscy Ziemią y Morzem czarnym od Oczakowá / tákże Donem / Worschlą / Dnieprem / Bohem y Wolgą Rzekámi ná pomoc Połowcom przećiw Tátárom ciągneli/ Xiążę Mśćisław Romanowic z Rycerstwem Kijowskim/ Mśćisław Mśćisławic z rycerstwem Halickim/ y insze Xiążetá Ruskie Cerniecowskie/ Pereasławskie/ Włodimirskie/ Nowogrodzkie/ y Smolenskie z Włodimirem Rurikowicem. A złączywszy sie ze wszystkimi woy-

Niewola y nieprzyiaciol szuka pomocy.

Trzebá dziś tákiego zgody / ále skutku lepszego ná Turki.

Zawołánie Połowcow ábo szkodliwe.

Wypráwá Ruskich X. przeciw Tátárom.

> Protolce wro-ctice.
> Kalka Rzeká.

kimi woyskámi Połowcow/ przyciągneli do Protolcow/ stámtąd potym zá dwánaście dni iázdy ná Kalke Rzekę przyszli/ gdzie się iusz byli Tátárowie z namiotámi swoimi położyli. Tám záraz niedopuściwszy im wytchnienia Tátárowie świeży ná sprácowánych y drogą zemdlonych vderzyli/ á pogromiwszy/ y rosproszywszy Połowcow/ potym Ruskie woyská łatwo porázili/ dwoie Xiążąt według Miechouiusá Mścisłáwá Kijowskiego/ y Czerniehowskiego poimáli/ á Bielski pisze zábili/ á inszych rosproszonych (rzecz hániebną y niesłuszną ku wypowiedzeniu) sámisz Połowcowie zdraycy/ przez ktorych ziemie vciekáli/ towárzyszow woyny y pomocnikow swoich iezdnych z koni/ pieszych z szat łupiąc zábijáli/ drugich w Rzekách topili. Sam Mścisław Mścisławic Chrobry Xiążę Halickie/ ktory ono Colomaná Węgierskiego/ y Polakow poráził/ gdy vciekáiąc do łodzi swoich przyszedł/ przepráwiwszy się przez Rzeki/ á boiąc się pogoniey Tátárskiey/ wszytkie nawy potopić/ posiec/ drugie popalić kazał/ á ták pełen strachu do Halicza piechotą przywędrowáł. Włodimirz też Rurikowic vcieczką zdrowie záchowáł/ do Kijowá przyszedwszy Stolec Xięstwá Kijowskiego opánowáł. A druga wielkość Ruskich vphow gdy vciekáiąc do swoich łodzi przyszli/ obaczywszy być popalone/ y w niwecz obrocone z frásunku/ z nędze/ y z głodu niemogąc Rzek przebyć/ tám pomárli y poginęli/ krom kilku Xiążąt y niktorego ich Rycerstwá/ ktorzy ná snopkách z Tawołżowych rozg vplecionych (ktorych tám iákom z Turek iádąc widział y dziś pełno) Rzeki przepłynęli.

> Połowcy y Rusacy od Tátárow poráżeni.
>
> Xiążę Mścisław piechotą wędruie
>
> Bo Xiążę Mścisław Romanowic właśny Dziedzic y pan Kijowski był od Tátárow poimány.
>
> W Multáńskiey Ziemi około Buzowá Tawołżowych lássow pełno.

A Tátárowie po tym zwycięstwie Twierdze/ Zamki/ y Miástá Połowcow poburzyli/ ták iż wszytkie kráiny około Tanaim y Meotis wielkiego Jeziorá/ y Cherzonezem Tauriki/ co dziś Przekopem od przekopánia Istmu nászy zową/ y wkoło Pontum Euxinum Czarnego Morzá Tátárowie opánowáli y osiedli/ gdzie y dziś w támtych polách Miást/ Zamkow/ y wież dawnych murowánych/ ktore Włoszy Genuenses z Połowcámi w towárzystwie budowáli/ stáre opádłe mury/ zwłaszczá w Tarhowicy etc. świádkámi są. W polách tákże ktore Mádzierskimi zowią/ skąd też Węgrowie wyszli/ wiele stoi po dziś dzień murow/ Zamkow y Miast zburzonych. A groby świádczą/ iż tám kiedyś Chrześciánie mieszkáli/ Bo ná mogiłách są słupy wyryte Marmurowe/ Mężow zacnych we zbroiách á krzyżyki ná nich/ ále iusz niktore z dawności mchem porosły/ drugie się poobaláły/ skąd znáć/ iż tám kiedyś Grekowie/ Włoszy/ y Genuenses z Połowcámi pobrátynámi Li-

tewskimi mieszkáli/ Bo też Połowcowie/ iákom wyszszey powiedział/ z Gotow narod wiedli. Ták tedy od tego czásu Tátárowie narod przedtym niesłychány Połowcow wybiwszy/ nam sąsiády niewdzięcznymi zostáli. Potym y Ruskie Xiążętá od nich zwoiowáne/ nietylko tribut z hołdem Tátárom y posłuszeństwo wyrządzáli/ ále też niewolnikom swym pierwszym Litwie łupem zostáli/ iáko Cromerus lib. 7. pisze/ etc.

> Diodorus Siculus o Tátárach.

Ale Diodorus Siculus Historyk bárdzo stárodawny/ ktory według Suidi/ pisał księgi o spráwach rozmáitych narodow zá czásow Cesárzá Augustá: Ták świádczy o dzielności y dawności Scytow álbo Tátárow libro 3. wty słowá.

Narod Scytiyski Tátárowie/ ácz pierwey mieszkáli w ciásnych kráinach przy Indiey/ skoro sobie wybráli Krolá walecznego/ y w dzielności rycerskiey biegłego/ wnet gorne ziemie áż do Kaukásiyskich skał zwoiowáli/ á polne kráiny potym áż do Oceanu y Morzá martwego/ álbo Jeziorá ktore zowią Meotis/ y do Tanaim Rzeki/ ktorą po Moskiewsku Don zowią/ osiedli. Potym zás Potomkowie Tátárskich álbo Scitiyskich Krolow dzielnością rycerską/ y ćwiczenim woiennym kráiny wszystki od Tanais Rzeki áż do Tráciey pod moc swoie podbili. A obróciwszy ná drugą stronę moc swoie/ do Nilussá Rzeki Egiptskiey przeszli/ á podbiwszy y zhołdowawszy narody/ ktore między tymi Rzekámi były/ áż do Oceanu wschodniego Indiyskiego/ y do Kaspiyskiego Morzá/ w ktore Wolgá wpada (gdzie dziś Astrachan) y do Nieotim Morzá (gdzie dziś Tátárowie Przekopscy) osiády y pánowánie swoie szeroko rościągneli. A ták gdy się w mocy swoiey ten narod rozmnożył/ mieli Cárzow álbo Krolow pámięci godnych/ od ktorych Scytowie w Powiáty álbo w Hordy rozdzieleni/ byli przezwáni iedni Arimaspi/ drudzy Massagetæ/ niktorzy Sacebi, álbo Sagæ.

Zá tych Krolow Tátárowie z kráin inszych ktore woyną posiedli obywátele do Hord swoich przywiedli y przenieśli. Ale dwá narody nawiętsze/ ieden z Assiriey/ ktory między Paflagonią (kráiną Asiyską gdzie dziś Turcy) y między Pontem Euxinem czárnym Morzem byli osádzeni. Z Mediyskiey zás kráiny drugi narod wywiedziony nád Donem Rzeką álbo Tanaim osádzili/ ktorzy Sauromatámi byli przezwáni/ Ci Sarmatowie w wielu lat potym pánowánie swoie szeroko rospostárwszy/ y wielką część Scytiey zburzywszy/ práwie ią pustą y prożną bez ludzi vczynili. Ty są słowá Diodori Siculi o Scytach álbo Tátárach/

lib.3. O ktorego też narodu ſtárodawnośći/ obyczáiach y zacnych ſpráwach/ á iż w Aziey y w Europie zdawná ſiedzieli nád Tanais y Wolgą Rzekámi/ czytay ßerzey Herodotá Greckiego Hiſtoriká ſtárodawnego/ y Melpomenæ ßeroko o tym pißącego/ Quintum Curtium de rebus geſtis Alexandri Magni, lib.7. & 8. Trogum Pompeium & Iuſtinum Hiſtoricum lib. 2. Herberſteinum in Commentarijs Moſchouiticis. Kroniki Wegierſkie/ Callimachum Florentinum in rebus geſtis Attilæ, Miechouium de utraq; Sarmatia, Monſterum, Ioannem Carionem lib.2. Monar.2. AEta.2.&c. Wapowſkiego y Bielſkiego etc. A tám v tych Hiſtorikow ſtárodawnych y świeżych iáśniey ſię y ßerzey náuczyß/ o narodzie Tátárſkim naſtárodawnieyßym/ ktorzy Aſią wielką y máłą/ wtorą á wietßą część Swiátá naprzod męſtwem zhołdowawßy/ pánowáli w niey lat pułtorá tyſiącá/ począwßy od Wexorá Królá Egiptſkiego/ ktorego gdy od nich hołd chciał bráć porázili/ áż do wieku y pánowánia Ninuſſá Krolá Aſſyryiſkiego/ etc. A w ſąſiedztwie y w wprzyległośći ich záwżdy mießkáli Sławacy náßy przodkowie/ Ruſſacy/ Moſkwá/ etc. Ktorych Hiſtorikowie ſtárzy dla ſpolnych gránic iednáko y ogułkiem Sauromátámi y Sarmatámi zwáli/ etc.

A potym iákośmy nizey powiedzieli/ gdy Mśćisław Mśćisławic Chrobry Xiążę álbo Carz Halicki koronowány/ vmárł roku 1212. Coloman Syn Andrzeiá Królá Wegierſkiego znowu ná Halickie álbo Galátſkie Kroleſtwo y ná Włodimirſkie páńſtwo według condiciy poſtánowionych był podnieſiony/ y pánowáł w Ruśi áż do roku 1225. gdzie potym vmárł/ y tytuł Kroleſtwá Galatſkiego álbo Halickiego/ y Lodomirſkiego álbo Włodimirſkiego śmierćią ſwoią ſkończył/ áczkolwiek y po nim niktorzy Krolowie Wegierſcy/ tenże tytuł ſobie przywłaßczáli. Przeto my iuß teraz czytelniku miły/ gruntowne pioro náße do porządku Xiążąt Litewſkich po długo przerwáney rzeczy obroćimy.

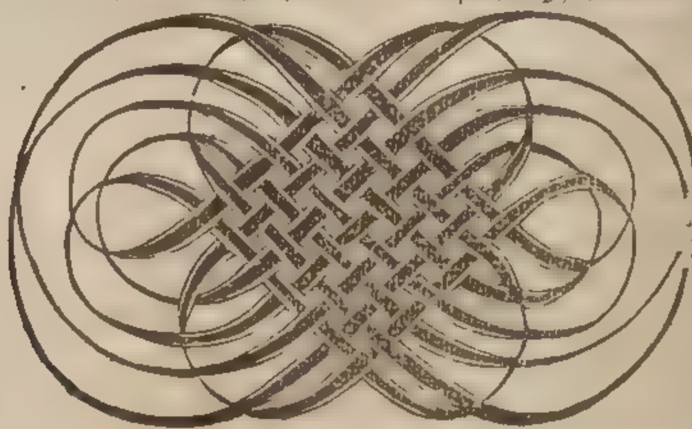

O wyprá-

O wypráwie Litewſkiey do Ruſkich Xięſtw/ y poráženiu ich od Ruſſakow Roku 1216. O czym Kroniká Ruſka y Miechouius lib.3. cap. 33. folio 123. y Długoß etc. świádczą.

Rozdział X.

Do Iáśnie Wielmożnego Páná/ Páná Iáná Hlebowiczá/ Páná Minſkiego/ etc.

Ontwil Xiąże Zmodzkie Roku od Chriſtuſá Páná 1216. vsłyßawßy iż Tátárowie Ruſkich Xiążąt moc przełomili/ ſámych porázili/ y Połowcow narod walecżny z dzikich pol wygłádzili/ zebrał woyſko z Zywibundem Dorſprungowym Potomkiem Xiążęciem Litewſkim/ á ták przełożywßy Hetmány nád oboim woyſkiem Litewſkim y Zmodzkim/ posłáli ich do Ruśi ná plundrowánie/ vpátrzywßy czás po temu/ y Zime twárdą dla przebycia Rzek/ Iezior y Brodow/ á gdy włośći Ruſkie wßerz y wzdłuż Pogáńſką ſrogośćią okrutnie ſplundrowáli/ á z wielkimi łupámi do Litwy śpießno vchodzili/ zebrał ſię ná nich Xiążę Iarosław Wsewołdowic z Nowogrodzany/ á dogoniwßy ich/ poráził Litwę nád Dźwiną/ Plures tamen milites Ruſsiæ deſiderabantur, iák Długoß y Miechouius piſzą/ wßákże więcey Rycerſtwá Ruskiego ná plácu poległo. Y Xiążę Dawid Toropiecki támże zábity zoſtał. Litwá od Ruśi porážona. Mich. Et Dux Dauid Toropiecki occiſus iacuit.

Záś powtore rychło potym/ gdy drugie woyſko Litewſkie/ Xięſtwo Połockie woiowáło/ wnet Xiąże Mśćisław Dawidowic z Rycerſtwem Smolenskim prętko ná nich przyciągnąwßy/ pod Połockiem ich nieoſtrożnych y beſpiecznych bárdzo wiele y bez liczby pobił. Drugich w Ieziorach/ iż ich máło co vbiegło potopił. Mśćisław Dawidowic X. Smolenſkie Litwę poráził.

Roku też 1218. Xiążętá Czernieiowskie z ſwoim Rycer-

ſtwem y

ſtwem / y z Mśćiſławem Smolenſkim y z Połowcámi Kámienieckiemi kráine bez żadnego odporu zburzyli w Polſce.

O znaczney á pożyteczney wypráwie Litewskiey y Zmodzkiey w Zawiliyſką ſtronę do Ruśi / z Erdziwilem Xiążęciem / á opánowániu Nowogrodká / Brzeſcia / Mielniká / etc. Zamkow Ruſkich / Roku 12. 17.

Wſzyſtki Látopiſzce Litewſkie iednoſtáynie ná tym mieyſcu ták rzecz ſwoię poczynáią / ácz liczby lat kiedy ſie co działo mieſzáią / ná żadnym práwie punkcie / bo ták głęboko w inſze Hiſtoryki weyrzeć niemogli / dla proſtośći onych czáſſow / ſkądby porządek lat wyczerpneli / ále zgołá proſto brną (co y ia chwalę) tym ſpoſobem.

Zá czáſſu pánowánia w Zmodźi Montwilá Syná Gymbutowego powſtał ieſt Cárz Batti / y poſzedł ná Ruſką ziemię / y wſzyſtkę Ruſką Ziemię zwoiował / y Xiążąt Ruſkich wiele poſcinał / etc. iáko ſie to niżey pokazáło o przyśćiu Tátárow w ty ſtrony.

A iż lat kiedy ſie co działo Litwá w on czás niewiedziáłá / ſtárałem ſie ia ſam o to z pilnośćią / ábych prawdę Hiſtoriey ich bez wątpienia okazał. A to ſtąd naprzod / iáko Cromer lib. 7. Długoſus y Miechouius cap.31. lib.3. fol. 120. Herberſteinus in Commentarijs Moſchouiticis fol.7. Kroniki Ruſkie etc. świádczą / iż roku 1211. Máiá 18. dniá vkazáłá ſie Kometá wyżſzey pomienioná / ktora Tátárow pierwſze w ty ſtrony przyśćie znáczyłá. Iákoż potym Tátárowie Komećie posłuſzni / ná drugi rok 1212. Połowcow poráźili / y Ruſkich Xiążąt / ktorzy Połowcom pomagáli / ná głowę potárli. A potym wytchnąwſzy ſobie trochę / wſzyſtkie Ruſkie páńſtwá ták pułnocne y wſchodnie gdźie Moſkwá / iáko zachodnie y połudnowe / gdźie náſzy Ruſſacy / plundrowáli przez lat cztery / łupy do Hordy wywodząc / á potym názad obroty czyniąc z Bateiem y Kaydanem Cárzánu ſwoimi.

Herberſteinus fol.7 et 87.&c.

Moſkwá u Herberſteinu według ich Greckiego rachunku piſá od ſtworzenia Swiátá Roku 6745. to woiowánie Ruſkich Xiążąt Batteiá Cárzá.

A potym

A potym iáko Cromerus / Długoſſus y Miechouius fol. 131. cap. 38. lib. 3. piſzą / Roku 1241. ćiż Cárzowie Batti y Kaidan / Trucidatis principibus & tyrannis Rutenorum, Pobiwſzy Kniáźiow Ruſkich do Polſki przez Ruſkie kráiny przyſzli etc.

Ale Montwil Gimbutowic Xiążę Zmodźkie záraz gdy Tátárowie Ruſkie páńſtwá burzyć poczęli roku 1212. wnet też począł ſobie przemyśláć / iákoby ſie mogł z niewoley Xiążąt Ruſkich z Litwą y z Zmodzią wyłomić / y z płácenia onych łyk y winnikow do Kijowá wyſwobodźić. Náſyłał tedy záwżdy Kozáckimi drogámi z Ziwibundem Litewſkim Xiążęciem ná plundrowánie kráin Ruſkich / Roku 1213. tákże 1214. 15. y 16. kiedy ich Ruſſacy poráźili pod Połockiem / iáko ſie o tym troche niżey powiedziáło. Ale roku 1217. lepiey ſie ná Ruſſaki opátrzył / Bo słyſząc iż Ruſka ſtroná ſpuſtoſzáłá / y Xiążętá Ruſkie (iáko Látopiſzcze świádczą) rozegnáne były / zebrał woyſko z Litwy zá ſpolnym ſprzyſiężenim / ktore był vczynił z Ziwibundem Dorſprungowiczem Litewſkim Zawiliyſkim Xiążęciem / y z Zmodzi / tákże z Kurlandow álbo Kurſow. Nád ktorym woyſkiem przełożył Erdziwiłá Syná ſtárſzego / Mężá w dzielnośći Rycerſkiey doświádczonego / przydawſzy mu dla porády y woienney ſpráwy / Mężow y Pániąt przednieyſzych / z Herbu Kolumnow Grumpia álbo Strumpia / Drugiego z Vrſynow imieniem Lixiſſá / Trzeciego z Herbu Rożey Grawzá. A ták Erdziwił Xiążę ſpráwiwſzy ſie z Zmodzkim Kurſowſkim / y Litewſkim woyſkiem / zſzykował wſzyſtkich y roſpráwił w vphy porządnie / Chorągwie y Trebáczow z długimi Zmodzkimi trąbámi / ná ſwych mieyſcach / á oſobno oboz z kolas ſkrzypiących poſtáwiwſzy. Rycerſtwo wſzyſtko zá zbroie y pánćerze (Bo tego ieſzcze ryſtunku w on czás Zmodz nieznáłá) iedni Zubrze / drudzy Łoſie ſkory / Niedźwiedzie / y Wilcze / ácz nie wſzyſtko wypráwne nośili. Broń záś łuk proſty / ſzáblá ledwo v Hetmáná / włocznia / kiy opalony / proce kręcone / ſiodłá z dębu bez náſłánia / munſztuki z łyká / etc. ták iáko ony látá ludowi grubemu á leśnemu ſtroie y naczynie dawáły. A gdy ſie nád Wilią wſzyſcy ściągneli / wnet z wielkich kłodzin poczynili płoty / ná ktorych koláſſy y wſzyſtko woienne narzędzie / nie długo tráctuiąc / przepráwili / y ſámi w ſpráwionych vphach ná Ruſką ſtronę przebyli. Tám dopiero Erdziwił będąc w Ruſkim brzegu ſam z wálnym vphem ciągnął pozad / á Hetmánow dwu ná czoło / trzeciego z trzemá vphcámi w zagony wypráwił. A gdy ſie przepráwili przez Niemen / náleźli we czterech milach gorę kraſną / y wyniosłą / ná ktorey

Pewne doczowánie náſze Lat Kroniki Litewſkiey.

Stárodawne Fámilie Litewſkie.

Porządek wypráwy Litewſkiey do Ruśi.

Zbroiá y broń Litewſka pierwſza.

 był pierwey

był pierwey Zamek stołeczny Nowogrodek Xiążęciá Ruskiego/ przez Bateia Carzá zburzony. Tám záraz Erdziwił záłożył sobie Stolice/ y Zamek z nowu zábudował/ á osiadwszy y opánowawszy bez rozlania krwie (gdy niebyło komu bronić) wielką część Ruskiey ziemie/ począł się pisáć wielkim Xiążęciem Nowogrodskim.

Litwá Nowogrodskie Xięstwo osiádłá.

Potym z Nowogrodká wyciągnąwszy/ nálazł tákże stáre Horodziśćze nád Niemnem Zamku od Bateiá zburzonego/ á wlubiwszy Kopiec wyniosły/ y przyrodzenim mieysca obronny/ zbudował ná nim z nowu Zamek/ ktory Grodnem názwał.

Grodno Litwá zábudowáłá.

Od Grodná potym ciągnął ku Podlászu/ gdzie w ten czás Jáczwingowie/ álbo Jatwieżowie mieszkáli/ y nálazł tákże Brzeście/ Mielnik/ Drohiczyn/ Suraz/ Bránsko/ y Bielsko/ Miástá z Zamkámi poburzone od Cárzá Batheia/ Ty wszystki Zamki ná stárych horodziśczach z nowu Erdziwił wyniosł/ y zábudował/ á Russaki Chrześciány/ ktorzy byli po onym nieszczęśliwym spustoszeniu y zwoiowániu Bateiowym zostáli/ przyiął w obronę łáskáwie/ á oni mu też wszyscy posłużeństwo przysięgli dobrowolnie.

Mielnik/ Drohiczyn/ Suraz/ Bránsko/ Bielsko Litwá osiádłá.

Ták Erdziwił moc y pánowánie swoie w Ruskich Xięstwach y Zamkach przerzeczonych snádnie zá krotki czás rozmnożył y rozszerzył/ y pisał się tym titułem Erdziwił Muntwiłowic/ Zmodzkiey y Litewskiey Ziemie Dziedzic/ pierwszy wielki Kniáź Ruski Nowogrodzki. Posłał potym vpominki do Zmodzi Oycowi Montwiłowi/ ktory y z wielkiey á zeszłey stárości/ y mniey z oney wdzięczney Synowskiego szczęścia rádości vmárł w Jurborku.

Titul Erdziwiłá Xiążęciá Litewskiego.

Iż wiele ludzi vmárło z rádości niespodziáney/ czytay o tym Plinium & Valer. Solinum [illegible].

Po nim Wikint Syn młodszy wstąpił ná Xięstwo Zmodzkie y ná Kurskie. A Erdziwił ná Xięstwie Nowogrodzkim/ y ná inszych Zamkach Ruskich y Podláskich od szczęścia podánych pánował. Ziwibund też Dorsprungowic z Herbu Kitaurus w Kiernowie/ w Wilkomeriey y w Dziewałtowie y ná wszystkiey Litwie miedzy Niewiażą á Wilią w pokoiu roskázował/ á wszyscy trzey w spolney zgodzie trwáiąc zá rowno sobie przeciw Russakom/ y Niemcom (ktorzy ich z Liflant w ten czás w Zmodzi nágabáli) nierostárgnioną pomoc y prętki rátunek dawáli/ w ktorey zgodzie y sámi w sławę/ w możność/ y w potężne pánowánie rośli/ y poddánych swoich ścyczęc gránic oyczystych obronili/ á cudze Páństwá (zwłaszczá Ruskie/ ktore się w ten czás w przeklętey niezgodzie sámy iádły y psowáły) posiedli/ iż potym Niewolnicy Pánom swoim zá porządną spráwą swoią/ y przeważną á zgodliwą dzielnością pánowáli y roskázowáli.

Wikint Montwiłowic Xiążę Zmodzkie.

Ziwibund X. Litewskie.

Zgodá Litewskich Xiążąt.

Pierwsze Powiáty y Familie w Litwie.

Rozdział XI.

Erdziwił Montwiłowic Xiąże Ruskie Nowogrodskie/ bacząc ná to/ iż go szczęście niespodziane ná Páństwie cudzym włásnym Dziedzicem vczyniło/ Tedy też záraz tym Pánom y Rycerstwu Zmodzkiemu y Litewskiemu/ ktorzy z nim byli wyszli/ zwłaszczá dobrze zásłużonym/ dał osiádłości w Ruskich Xięstwach/ ktorzy pobrátawszy się y pokumawszy z Rusią Chrześciány/ ony pustynie ktore odłogiem leżáły/ po Bátego Cárzá srogim splundrowániu osadzáli/ ták iż ieszcze y dziś máło nie w káżdym kacie Ruskim/ iest po częśći Litwy od tych czásow/ s ktorych drudzy rzadko po Litewsku rozumieią.

Ale onych trzech przednieyszych Pánow Zmodzkich z narodu stárodawney oney Sláchty Oyczycow Rzymskich/ ktorych mu był dał Oćiec Muntwil Xiąże Zmodzkie przećiw Ruśi zá Hetmány/ iák się godziło Hetmánow swoich dobrze zásłużonych Erdziwił wrodzoną Xiążęcią hoynością opátrzył y hoynie vdárował.

Naprzod Kampeiowi álbo Strumpiusowi/ álbo iák drugie Látopiszcze piszą Campaniussowi z Herbu Kolumnow dał ten Okrąg y Ostrow s puszczámi/ gdziekolwiek obiegłá Rzeká Osmianá/ y to wszystko cokolwiek dziś Xiążętá/ Pánowie y Rycerstwo trzymáią w Powiecie Osmianskim. A s tego Kampeiá/ álbo Strumpiussá/ ále ráczey Campaniussá włásnego Oyczycá z narodu Palemonowego/ vrodził się Gastold álbo Gastaldus/ o czym iednáko wszystki Látopiszcze świádczą/ á Familia Gastaldow y teraz iest sławna w Piamoncie Ziemi miedzy Francią y Włoską/ á Safoyską Ziemiámi leżącey/ z ktorych ono ieden zábił onego sławmedzielnego Mężá Mnichá Cardinałá w Budzyniu/ Opiekuná Węgierskiego Krolestwá. Tákże tey Familiey y dziś we Włoszech/ ktorzy się Gastaldi zowią/ iest kilká

Campeius/ Compoten/ Crompa álbo Strumpa/ wziął vdział nád Osmianą Rzeką.

Naydzież też o Gastaldach v Volaterana libro 5. in Hetrusria, & lib. 22. in Antropologia Castaldi, Gastaldi & Gastoldi.

 Domow/

Domow/ ſkąd ſie okázuie/ iż ten Kampeius álbo Campanius (ják niktore Látopiſzce podobno z omyłki ſtároświeckiego piſſánia/ ják ſie to y w świętym Piśmie czeſto trafia/ Strumpiuſem go zowią) był włáſny oyczyc z narodu Palemonowe° z Herbu Kolumnow/ á iż ſam ieſzcze ſie był niewyrodził miedzy grubą Zmodzią z obyczáiow Rzymſkich/ Przeto też y Syná ſwego Gaſtaldem álbo Gaſtołktem włoſkim imieniem názwał/ z ktorego Campaniuſſáy Gaſtolda w Litwie y w Ruśi byli sławni Gaſtołdowie. Drugiemu Hetmanowi ſwoiemu Ewxiuſſowi/ álbo Eiſiuſſowi z Herbu Vrſinow dał Erdziwił ten vdział y wſzyſtek s puſzczámi okrąg/ ktory dziś iego imienim Eiſzyſkámi z Miáſteczkámi zowią/ s ktorego/ iák wſzyſtki Latopiſzcze świádczą/ vrodził ſie Moniwid iákiś Pan Litewſki/ á ſtąd ſie záś Moniwidowá Familia w rożne domy rozłosłá y roſpłodziłá/ o ktorey ia niechce ſądzić/ áni żadney wzmianki czynić/ lepiey wie káżdy gniazdo ſwoie/ w ktorym ſie wylągł/ á Gąſiorá też miedzy Łábeciámi/ choćby on był nabielſzy/ tákże Dudká miedzy Kokoſzámi śnádnie poznáć.

Gaſtołtowie.

Trzeciemu Hetmánowi Grauiſiuſſowi álbo Grawzyuſſowi z Herbu Rożey dał ty wſzyſtki przyległe włości/ ktore dziś imieniem iego zowią Grawziſti/ á s tego ſie vrodził Dowoyna/ iáko wſzyſtki Látopiſzcze świádczą iednoſtáynie/ by ich kto chciał y tyſiąc koncordowáć álbo znośić/ nienaydzie ináczey/ iedno iż z Strupiuſſá álbo Campaniuſſá/ Gaſtold/ z Eixiſſá Moniwid álbo Muntwid/ z Grawza Dowoyno. Kto ſie będzie chciał dwornie dowiedzieć o tym/ álbo o narodach z tych Familiy rozmnożonych/ naydzie w drugich kſięgach moich/ ktore o tymże wierſzem rzetelniey ſą wyrážone/ wſzákże iż proſta oratio proſtości ku poznániu prawdziwey Hiſtoriey potrzebuie/ tedyſmy od dwornego w tey mierze bádánia pioro záhámowáli. Bowiem dziś Kukułek doſyć ſie náyduie/ ktore iáycá ſwoie w cudzych gniazdach pokłádáią/ á gdy ſie cudzą pracą wylęgą y doroſtą/ tedy y onego ptáſzká/ zwłaſzczá wroblíká trzćinnego/ co ich wychował y wylągł oskubą y ziedzą. Przetom ia tákowe Hukułki z tego ſwoiego gniazdá dáleko wypłoſzył.

O porá

O poráženiu Kaidaná Cárzá Zawolskiego Hetmáná Batego álbo Bakeiowego/ przez Erdziwiłá nád Rzeką Dnieprem/ gdzie do niego Perepecz wpada.

KAidan Carz Zawolski/ Hetman álbo Towárzyſz Cárzá Batego (bo go ták Miechouius piſze) iáko był zniewolił Xiążetá Ruſkie w ich niezgodzie/ y do Tributu álbo Dani włożoney przymuśił/ y Baſkaki álbo Stároſty y Poborce ſwoie w Ruſkich Xięſtwach chował/ ták y w ten czás ſkoro vsłyſzał iż nowe Xiążę Erdziwił/ z niesłychánego ſobie Zmodzkiego narodu/ Nowogrodzkie/ Podláſkie/ Brzeſkie/ Drohiczinſkie y inſze/ od Wiliey áż do Mozerá Xięſtwá Ruſkie opánowáł/ posłał do niego iáko był zwykł do inſzych Xiążąt Ruſkich/ Baſkaki y Poborce ſwoie/ vpomináiąc ſie Dani/ dochodow/ y posłuſzeńſtwá z tych Xięſtw Ruſkich ktore trzymał/ áby zárázem wſzyſtko zápłácił/ iáko Hołdownik. Co vsłyſzawſzy Erdziwił/ wziął ſobie ná rozmyślenie/ á potym ſproſną boiaźń/ dla nieśmiertelney sławy/ y wolności miłey ná ſtronę odłożywſzy/ Posłow zátrzymał/ obiecuiąc im w rychle dań hołdowną zgotowáć/ y odesłáć Cárzowi. A w tym cicho Woyſká Ruſkie (ſlubuiąc im ku pierwſzey wolności do gárdłá przeciw ſproſnym Tátárom pomoc) ſpiſſował/ y zbierał/ Też Brátá Wikintá Zmodzkie/ y Zywibundá Litewſkie Xiążetá obesłał/ proſząc o gwałtowny rátunek według Bráterſkiey ſpolney y powinney ſąſiedzkiey miłości. A gdy ſie iuſz Ruſkie woyſko niemáłe do niego ze wſzech ſtron wolności chęcią zápalone zebráło/ y pomoc z Zmodzi/ y z Litwy przybyłá/ záraz onym Posłom Dani wypowiedział/ á Cárzowi Kaidanowi pare ſtrzał miáſto złotych Kleinotow posłał/ y odpráwiwſzy ich/ ſam zá nimi ku Mozerowi nád Pripieczą ciągnął/ gdzie miał wieść o Cárzu Kaidanie/ iż tám tą ſtroną przez Dniepr miał ſie z Hordą przepráwić ná woiowánie y plundrowánie zwykłe Ruſkich kráin. A gdy Posłowie Cárzowi Kaidanowi one zuchwáłą odpowiedź Erdziwiłowe y vpominki pare ſtrzał oddáli/ wnet ſie z oney lekkości hołdowniká ſwego (iáko mniemiał) rozgniewawſzy/ woyſko Hordy Zawolſkiey przez Dniepr przepráwił/ á przyciągnąwſzy pod Mozer y Zagony ná burzenie Ruſkiey

O tym Kaidánie Cárzu Miechouius fol. 135 cap. 39 lib. 3. piſze/ iż też z Batym Cárzę Polſke/ o Siedmigrodſka/ y Węgierſka ziemię woiował.

Poſelſtwo Cárzá Tátárſkiego do Erdziwiłá po Dań.

Erdziwił Posłow zátrzymawſzy Tátárſkich/ woyſko zbiera.

Pare ſtrzał zá Dań.

Ziemie

Tátárowie Ruś woiuią Mozerſtá.

Ziemie roſpuściwſzy/ ſam ſie koſſem położył nád Dnieprem ná vſciu Perepiecy. A w tym Erdziwił z Ruśią z Nowogrodzany/ Słoninſczany/ Pinſczany/ y z Zmodzkim y Litewskim poſiłeczným woyskiem puſzczámi bez wieśći przyciągnąwſzy/ vderzył ná świtániu z wielkim okrzykiem ná koſz Tátárski/ gdzie ſam Carz głową leżał. Tátárowie też ácz ſie meżnie zá zdrowie Cárskie y z zuchfálſtwá wrodzonego bronili/ wſzákże niegotowi á beſpieczni od gotowych Ruſſakow/ ktorym ſzło o przywrocenie wolności vtráconych/ y od Litwy przełomieni/ ták iż rożno y tám y ſám po láſſach/ po błotach y ſtárzynach ſie roſpierzchneli/ ná plácu ich też wielkość poległá/ á ſam Carz ledwo w máłey drużynie vciekł/ ínſzy w Dnieprze y w Perepiecy potoneli/ drugich po rożnych zagonach ſnádnie/ gdy głowá zſánkowáłá/ Ruſſacy pogromili/ y łupy wſzyſtki z wieźniámi wyſwobodziwſzy/ wrocili ſie do Nowogrodká z Xiążeciem ſwoim Erdziwiłem/ ktory to pirwſze zwycięſtwo z Litwą nád Tátáry otrzymał. Rychło potym w zeſzłey ſtárośći lat y sławy pełen vmárł w Nowogrodku/ A Mingáiłá Syná ná tych páńſtwach/ ktore mu ſzczęście w Ruskich Xięſtwach podáło/ Dziedzicem po ſobie zoſtáwił.

Bitwá Erdziwiłowá z Kaldanem Cárzem.

Kaldan Cárz Tátárſki poráżon.

Erdziwił vmárł Mingáiło iego Syn.

Máło też co przed tym Wikint Montwiłowic Brát rodzony Erdziwiłow/ Xiąże Zmodzkie y Kurskie vmárł/ álbo iáko niktore Látopiſzcze świádczą/ ná woynie Ruskiey był zábity/ A Xięſtwo było przyſzło słuſznie przyrodzonym ſpadkiem ná Erdziwiłá Brátá Xiąże Ruskie Nowogrodzkie/ Ale iż y ten po onym zwycięſtwie nád Tátáry otrzymánym muſiał ſie vyſczyćić śmierći w długu ktory był winien z ciáłá. Tedy Xięſtwo Zmodzkie ſpádło ná Zywibundá Dorſprungowicá Xiąże Litewskie Zięciá Kiernuſſowego po Poiácie/ z Herbu Kitauruſſá/ álbo Hypocentauruſſá. A tu iuſz z Herbu Kolumnow Xięſtwo Zmodzkie y Litewskie przeniosło ſie po mieczu do Kitauruſſow/ áczkolwiek po kądzieli/ to ieſt/ po Poiácie Kiernuſſownie trwáły Kolumny przy Kitauruſie/ áż do Romuntowych Synow Narimuntá/ Dowmántá/ Giedruſſá/ Holſze/ y Troydená. Ale przedſie Kolumny począwſzy od Palemoná idą po mieczu ſwoim torem y genealogią nierozerwáną przez wſzyſtki Xiążętá Litewskie/ y z nich idące Ruskie/ áż do Witená álbo Wiczienia Erraigolcyká/ y áż do oſtátniego pokolenia Jágełowego/ iáko to w náſzey Tablicy/ álbo zwierciedle Kroniki káżdy ſnádniey obaczyć może.

Wikint Montwiłowic vmárł.

Mingaiło

Mingailo Erdziwiłowic/

Xiąże Litewskie y Ruskie ná Nowogrodku wtore/ á ná Połocku pierwſze.

Rozdział XII.

Po śmierći Erdziwiłowey Mingaiło ſyn iego wſtąpił ná Xięſtwo Nowogrodſkie y Podláſkie/ Brześć tákże y ty wſzyſtki kráiny Ruſkie od Viliey áż do zrzodł Niemnowych/ gdzie ſie zá Kopylem w piąci mil poczyna/ oyczyſtym práwem trzymał. Potym też miał ſąſiedztwo z Połocczány y gránice przyległe/ ktorzy w ten czás wolno ſobie pánowáli y żadney zwierzchności nád ſobą niemieli/ tylko trzydzieśći Mężow ſtárcow z poſrzodku Rzeczypoſpolitey ſwoiey ná potoczne ſpráwy ktory iáko Senatorow przekłádáli/ á nawięcey zá znakiem dzwoná wielkiego/ ktory w poſrzod Miáſtá był záwieſzony wſzyſcy ſie zgromádzáli/ á tám o ſpráwach y potrzebach Rzeczypoſpolitey ſwoiey/ y dzierżaw ſwoich (bo trzymáli ná ten czás Ziemie Ruſkiey ſámi Mieſzczánie Połoczáne ná mil kilkodzieſiąt) rádzili. Teyże wolności w ten czás vżywał Pſkow/ y Nowogrod wielki/ ktorey bylí doſtáli zá nieſtwornością y niezgodą á wnętrznymi woynámi/ zabóyſtwem y morderſtwem Xiążąt ſwoich Ruſkich/ gdy ieden drugiego/ iáko ſie to wyżſzey w Hiſtoriey Ruſkiey pokazáło/ z páńſtwá wygániał y zábiiał/ á Tátárowie gdy Połowcow porázili/ też Xiążąt Ruskich niemáło pobili/ á potym z Bateiem Cárem przyciągnąwſzy oſtátká dopłonili/ Zá czym Miáſtá możnieyſze Ruskie/ iáko Nowogrod wielki/ Pskow/ y Połocko bez Xiążąt wolno poczęli ſobie żyć/ y Xięſtwá Xiążąt ſwych ſámi poſiedli/ wziąwſzy kſztałt ſpráwowánia Rzeczypoſpolitey od onych sławnych Reſpublik Greckich Athen/ Thebow/ Sparti álbo Lácedemonu/ ꝛc. ktore tákże Ephoros Sędziow/ drudzy trzydzieśći Mężow przełożonych nád ſobą miewáły/ dla rządu ſpraw Rzeczypoſpolitey. Bo w on czás w Nowogrodzie/ w Połocku/ y w Pskowie wſzyſtko práwie Grekowie bywáli Metropolitámi/ Włádikámi/ y Archimendritámi/ ktorych tu záwżdy Patriarchá Conſtantinopolski álbo Czárigrodski przyſyłał/ iáko o tym ſzerzey Ruskie Kroniki świádczą. Atoż oni Grekowie wnieśli też tu byli obyczáie ſpráwowánia rzeczipoſpolitych Atenskich/ Tebáńskich ꝛc.

Niemen ſie poczyna w piąci mil od Kopyla/ niedáleko od Piaſtow Náſliedká ich Mi. Xiążąt Swięt. kich ná ktorym mieyſcu ſámem był.

Wolnośći ſtárych Połocżánow.

Wiecze álbo Seymiki.

Páńſtwo Połockich Mieſzczan.

Pſkowiáne y Nowogrodziánie Xięſtwá ſwoich Xiążąt poſiedli.

A iż pod

A iż poddánym w wolnośći (w ktorey ſie nie iáko Slachtá rodzili) rogi rosły / poczeli záraz Pánowie Połoczánie / vfáiac w ſwoiey wolnośći / ſąſiádow ná woyne wyzywáć. Ktorego ſwowolenſtwá niemogąc dłużey ćierpieć Xiąże Nowogrodzkie Mingaiło Erdziwiłowic / wziął ſie zá krzywdy poddánych ſwoich / ktore czeſto miewáli od Połocczan w przyległośći / á zebrawßy woyſko z Ruśi ſwoiey y z Litwy powiliyſkiey / ciągnął proſto do Połocká / chcąc mieſczáńſką hárdość vſmierzyć. Co vsłyſzawßy Połocánie / wnet kazáli we dzwon vderzyć / zá czym ſie wßyſtko poſpolſtwo zebráło z poſſad y z włośći okolicznych / tákże też z inßych dzierżaw ſwoich / ktore przed tym do Xieſtwá Połockiego przysłucháły / zgromádzili chłopow o kilko tyſiecy / ktore woyſko poßykowawßy / oni trzydzieśći Mużowie álbo Senatorowie Połoccy / wyćiągneli przećiw Mingaiłowi z Połocká / niechcąc nieprzyiaćielá w domu czekáć / y położyli ſie obozem pod Horodcem Zamkiem ſwoim. A Mingaiło ſpráwiwßy ſie z Nowogrodczány y z Litwą / tym ſmieley ná nich z ogromnym okrzykiem vderzył / iż wiedział chłopſtwo być bez porządku / y bez woienney ſpráwy / co obaczywßy Połocczánie / iż im potężnie nieprzyiaćiel dogrzewa, zárázem tył podáli / ktorych Ruſacy Nowogrodcy / y Litwá goniąc bili / ſiekli / y imáli po zaległych ſtárzynách / Horodziec potym ich zamek ſpalili / á kończąc zwyćieſtwo / do Połocká tegoż dniá przyciągnęli / co widząc ſtrwożone poſpolſtwo / otworzyli mieyſkie y zamku Połockiego wrotá / podáiąc ſie dobrowolnie Xiążeciu Mingaiłowi / Ták tedy Mingaiło pirwßy z Xiążąt Litewſkich Połockim Xiążeciem y Nowogrodſkim ſkroćiwßy ich hárdość zoſtał / á potym wykonawßy ná oboim páńſtwie ßczeſliwy wiek / w ſtározeßłey śiwiznie vmárł w Nowogrodku / zoſtáwiwßy po ſobie ná dwoie Xieſtwá dwu Synu / Skirmunt y Gynwilá.

Pierwßá pierwßey woyny Litewſkiey z Połocczány.

Horodziec przygrodek Połocki.

Połocczánie od Mingaiłá porażeni.

Mingaiło wziął Połocko.

Skirmunt Nowogrodzkie / Ginwil pirwßy z Litwy Chrześćiánin Połockie / Xiążetá Mingaiłowicy.

SKirmunt y Ginwił vczyniwßy przyſtoyny pogrzeb obyczáiem Pogáńſkim Oycowi Xiążeciu Mingaiłowi / vſypáli kośćiom iego kurhan wyniosły / niedáleko od Nowogrodká / á potym Skirmunt / iáko ſtárßy / ſiadł ná oycowſkiey Stolicy w Nowogrodku / Xieſtwá Ruſkiego y Litwy powiliyſkiey.

Pogrzeb Mingaiłow.

Ginwil też iáko młodßy Połockie Xieſtwo wziął z vdziału / ná ktorym ßczeſliwie pánuiąc / poiął w małżeńſki ſtan Xiężnę Mánią / Boriſſá wielkiego Kniáziá Twierſkiego Corkę / dla ktorey ſie ochrzćił w Grecką álbo Ruſką wiárę / y dano mu ná Chrzcie imię Jurgi / A to napirwßе Xiążę z Litwy zoſtał Chrześćiáninem. Z Pſkowiany y z Smolenſczany długą woynę wiodł / y ſpor o gránice przyległe / á potym w niedoßłym wieku lat ſwoich vmárł / zoſtáwiwßy po ſobie Syná Boriſſá.

Ginwil pierwße Xiąże Litewſkie ochrzćił ſie w Ruſką wiárę.

Boris Ginwilowicz Xiąże Połockie.

BOris Xiąże vczyniwßy oycowi obyczáiem Chrześćiáńſkim pogrzeb vczćiwy / z wielką sławą y dzielnośćią rycerſką Xieſtwo Połockie ſpráwował. Ten chcąc zoſtáwić po ſobie znák wieczny Chrześćiáńſtwá / vmyślił Kośćioły ku czći Pánu Bogu budowáć / y zmurował naprzod w Zamku wyżnym Cerkiew świętey Sophię / to ieſt / mądrośći Bożey / obyczáiem Greckim / iákom ſam widział / znáć iż koßtem niemáłym. Ná Bielczycy też Monáſter z wieżámi ochędożny / y Kośćioł Boriſſá y Hlebá Swiętych / murem ozdobnie wyſtáwił / czwierć mile iáko mi ſie zda (bom nie mierzył / tylkom widział) od Połocká. Drugi záś Dziewicy

Ná toſte wßyſtki Látopißce by ich chciał zyſtac znośić iednoſtáymie zgadzáią.

Trudno było mierzyć / bo gdy ia tám był / roku 1573. iádąc z Witebſká / Moſkwá w ten czás trzymálá.

Monastir w wierzch rzeki Połoty od Zamku puł mile/ w ktorym Kniaź wielki Moskiewski miał stánowisce swoie/ gdy Połocko dobywał/ czwarty Kościoł S. Spássá zbudował. A ná to budowánie przeważnym kosztem áż z Inflánt/ Cegłe/ Wapno/ Alabaster/ y insze potrzeby w strugach Dźwiną rzeką wożono. A tego káżdy naydzie y dziś iáwne świádectwo/ kámień w Dźwinie wyniosły/ od Dźisny dzisieyszego nászey pámięci záłożonego miástá milá/ á od Połocká siedm/ miedzy Drissą á Dźisną/ ná nię do Rygi płynąc/ ná ktorym kámieniu iest Krzyż Ruskim wyryty kształtem táki/ ☦ i tego Xiążęciá Borissá napis pod nim/ Wspomozy Hospody Roba swoioho/ Borissá Syná Gynwilowego/ ruskimi literámi/ co mnie vkázował ieden Kupiec z Dźisny/ gdy nas kilko Zołnierzow z Witebská w Strugu iecháło do Dinamuntu nád Inflánckie Morze/ A iżeśmy tam w tym mieyscu z przygody nocowáli/ Strugi do brzegu przypchnąwszy/ do tegosmy sie Kámieniá w czołnie wozili/ chcąc widzieć stárożytną dawność rzeczy.

Gránice Xięstwá Połockiego z Litwą stáre.

Tenże Xiążę Boris skoro odpráwił budowánie ku czći Bożey/ vmyślił też znák wiecznych gránic vmocnić/ miedzy Litwą á Xięstwem Połockim/ y zbudował Zamek y Miásto od swego imienia názwány Borissow nád rzeką Berezyną: Dokąd sie Moskiewski gránic swoich vpomina.

Borissow Zamek.

Wiodł też woyne dla spolnych gránic z Smolensczány/ z Witebskim Xiążęciem/ y ze Pskowiany.

Potym Mieszczánom Połockim przywrocił pierwsze wolności/ ktore im był złamał Dziad iego Mingaiło/ iż sie tákże wiecámi sámi sądzili/ á we Dzwon wielki/ gdy sie mieli do Rády schodzić/ dzwonili/ iáko był obyczay w Wielkim Nowogrodzie y we Pskowie. A będąc iuż zeszły w stárości/ vmarł Xiążę Boris/ y pochowan w Kościele S. Sophiæ ná Zamku/ ktory był sam zbudował.

X. Boris vmárł.

Po nim pánował ná Xięstwie Połockim Rechwold imieniem chrzczonym Wasili Syn. Ten Pskowiany długą woyną przymusił do hołdu/ y postąpienia niktorych włości/ ktore byli od Xięstwá Połockiego oderwáli/ á gdy potym w pokoiu pánował wiele lat/ musiał sie vścić śmierci z długu ná zawity Rok pozwány.

Rechwold X. Połocki.

Pskowiánie od Połoczan zhołdowáni.

Po nim ná Xięstwie Połockim został HLEB Syn/ y Corká POROSkawia/ A tá poslubiwszy Pánu Bogu dziewicy stan w czystości chowáć/ postrzygłá sie w Cernice w Monasterze S. Spassá nád rzeką Połotą/ w ktorym mieszkáłá siedm lat Pánu Bogu służąc/ y księgi do Kościołow pisząc. To po ty ku rzeczy o tey Porosłáwi piszą Látopiszcze Litewskie y Ruskie. Ale dáley coś dziwnego o niey powiedáią/ w ty słowá: Y potym dzie świetaia Porosławia wezbráłá sie do Rymá/ y w Rymie kilko lat mieszkáiąc Bogu pilnie służyłá/ y támże vmierłá/ y potym dzie sie oświeciłá/ ktorą zowią świętą Praxidis/ á po Rusku Praskowia. Ktorey że dzie to w Rymie y Cerkiew zbudowano/ ná imie ieie świetoie/ y támże ieie ciało pohrebli. To po ty wszystki Látopiszcze iednáko o tey Porosłáwi Xiężnie Połockiey świádczą. Ale iż sie ia z wielką pilnością stáram/ y ná tom siedmioletnią pracą podiął/ ábych Litewską y Ruską/ tákże Polską Historią nie z domniemánia/ ále z pewnych dowodow ná świát pokazał. Tedym też o tey Porosłáwi niemáło ksiąg Kościelnych zwártował/ ktoraby to z Xiężny Połockiey święta Práxeda w Rzymie zostáć miáłá/ alem tego nigdziey náleść áni sie dopytáć mogł. Tylko tá pospolita iest Historia o S. Práxedzie w Legendach świętych/ y w ledá wiatiku: Praxedis uirgo uenerabilis Prudentis Romani filia, amissis parentibus &c. Praxedis Pánná wielebna Prudentiussa Rzymiánina (nie mowi Rechwoldá Wasilá Kniázia Połockoho) Corká/ pozbywszy rodzicow/ s ták wielkim stáránim/ pracą/ y s stałością/ pożytkom Chrześciáńskim vsługowáłá/ iż wiele świętych vbogich swoimi máiętnościámi żywiłá/ etc. vmárłá potym/ ktorey ciáło Pastor Kapłan wedle oycáy siostry Potentiany ná Cmintarzu Priscilæ S. in uia Salaria &c. pochował/ á Rechwold ociec Porosłáwie nie w Rzimie ále w Połocku leży/ nie in Cminterio Priscillæ/ ále v S. Sophiæ. A tey Praxidy Rzymianki/ nie Połoczanki Kościoł nász Rzymski obchodzi dzień S. Lipcá 26. dniá. O ktorey też czytay Volateranum in Antropologia w księgach 18. etc.

Porosławia Xiężná Połocka Czernicá.

Látopiszce o Porosławi ale ku rzeczy.

Zbytnie mniemánia Látopiszcow.

A teyże to było roku 140. od Christusá zá Antoniná 13. Cesárzá Piusá rzeczonego. y zá Papieżá Piussá to á Połocko w ten czas nien iem iesli bo to iestże. o ktorym Volateranus in Anthropologia lib. 15. etc. & Canon lib. 3. etc.

Potym Brát tey Porosłáwy HLEB nie długo Połoczánom pánował/ Bo w młodym wieku zá oycem Rechwoldem Wasilem y zá siostrą Porosłáwią (świętą ták iáko chcą Látopiszcze) musiał ná on Swiát wędrowáć. Pochowan podle oycá w iednym grobie v S. Sophiey ná Zamku Połockim.

A Połoczánie (gdy sie w tym Hlebie ostáteczny potomek Xiążąt Połockich z Litwy zámknął/ bo bez potomstwá vmárł) poczęli sobie po stáremu wolno żyć/ y wieczámi sie sądzić/ á Páná nád sobą niemieli.

O Bitwie y Zwycięstwie Skirmuntowym nád Kniáziem Łuckim / Roku 1220.

Rozdział XIII.

Acy byli nikczemni y bez mozgu práwie / iż Pisárze Látopisczow Ruskich y Litewskich / iż swoie Historyki ledá iáko bez baczenia co im ślina do vst przyniosłá pisáli / á lat álbo rokow / ktorego sie czássu co działo / ná żadnym mieyscu nie kłádą / nievważywszy tego / iż ná wiádomości czássow każdey Historiey nawiecey zależy / á bes tego tedy y Historia (ktora iest sámá swiádkiem / zwierciádłem / y Mistrzynią żywotá ludzkiego) y wszystki spráwy Mężow dzielnych zá przeważne cnoty sławie wieczney poświeconych w niwecz by sie obrociły.

Ná wiádomości lat y pewności czasow wszystká Historia należy.

A tożem ia tego z dáru Bożego / á zá pilnym w Historiach bádániem doszedł / iże litá y pewne czásy / kiedy sie co działo / w Látopisczach / tudzież wątpliwych imion Xiążęcych / y Osob mężnie dzielnych dochodne á iáwne wywody pokázuię / áczkolwiek mi to / Bog wie lepiey / z wielką pracą przyszło.

Ták tedy Látopiscze rzecz swoie prowádzą: A potym dzierżąc Skirmunt Kniáząc ná Nowohorodku / y Kniáź Mścisław Łucki / y Pinski począł walke z Kniáziem Skirmuntem etc. Rozumiey tedy Czytelniku miły / iż ten Mścisław był nie ledá Kniáź / ále Monárchá przedtym Kijowski / Mścisław Romanowic rzeczony / ktory ná oney nieszczesliwey woynie roku 1212. gdy Tátárowie wty dzikie polá náprzod náwiedziwszy Połowiecie y wszystkich Ruskich Xiążąt woyská porázili / Tedy w ten czás poimáli tego Mścisławá Románowicá / Monárche Kijowskiego / y przy nim drugie Xiążę Czernieowskie / iáko o tym Dlugosus y Miechouius lib. 3. cap. 31. fol. 120. pisze / Diffugientibus Polouciis acies Rutenorum disijciuntur, plurimaq; cæde peracta bini Duces, Msczislaus Romanouicz Kijouiensis, & Cirnieouiensis captiuantur. O tymże y Cromerus lib. 7. A iż był przerzeczony Mścisław w więzieniu v Tátárow / tedy Włodimirz Rurikowic (iák tenże Długosz y Miechouius świádczą) wybiegawszy sie stey porážki do Kijowá przyszedł y opánował stolicę Kijowską.

Bo mniemieli Kijowiánie iż by oni ich Pan w więzieniu zginął, co o Marcinus y Bielski z omyłku piszą.

A Mścisław Romanowic gdy w kilko lat wyszedł z więzienia Tátárskiego / á Stolice swoiey Kijowskiey niemogł odiskáć / wziął od Włodimirzá Rurikowicá z vgody Wołyńskie Xięstwo / ktorego byłá w ten czás Stolicá Łucko / k temu y Pinskie páństwo. A iż ná tym nieprzestawał / bo pierwey był Monarchą / á w ten czás mu iego własnego vdzielano / námowił go tenże Włodimirz Rurykowic / áby pod Skirmuntem Xiążęciem Litewskim / y Ruskim Nowogrodskim / dostawał sobie Nowogrodká / Brześcia / Mielniká / Drohiciná / Grodná / y inszych Zamkow oyczystych Ruskich. A gdy sie zebrał z woyskiem przeciw Skirmuntowi Mingáłowicu Nowogrodskiemu y Litwy Nowiliyskiey Xiążęciu / Tedy Skirmunt zwątpiwszy w mocy swoiey / posłał do Zywibundá Dorsprungowicá wielkiego Xiędzá Zmodzkiego / y Litwy záwiliyskiey / prosząc go o prętki przeciw gwałtowney woynie rátunek / y posłał mu záraz Zywibund Syná swego stárszego Kukowoytá ná pomoc / ze wszystkimi siłámi Zmodzkimi / y Litewskimi / Potym Skirmunt złączywszy moc swoię z Xiążęciem Kukowoytem Zywibundowicem / ciągneli przeciw Mścisłáwowi Romanowicu / ktory iusz z Wołyńczámi z Pinsczany / y Kijowiany Nowogrodskiego Xięstwá przygrodki / około Brześcia plundrował / A gdy sie obiedwie woyská ná oney stronie Rzeki Jasiołdy podkáły / záraz Kniáź Mścisław zfánkował / Pinsczánie pierzchneli / Kijowská pomoc tákże / Wołyńcy zá nimi / á ná plácu y po lássach y szerokich polach wielkość ich poległo zbitych / ták iż sam Kniáź Mścisław Romanowic / stráciwszy wszystkę moc swoię ledwo vciekał w máłey drużynie ná Łucki Zamek / y wołáłá Ruś (iák Látopiszce świádczą) z wielkim płáczem / iż ták wielkie woyská ich były okrutnie pobite od bezwierney Litwy. A Skirmunt kończąc zwycięstwo / wziął przez podánie Pinsko / y Turow / Xięstwá Mścisławowe. A ták gdy ná swym nieprzestawał / á cudzego prágnął / y swoie strácił. Działo sie to roku od Christusá 1220. A tu iusz masz Czytelniku miły pewność lat / czássow / przyczyn woyny / y wywod osob Xiążęcych w Látopisczach zátłumionych dowodnie od nas wyrázony.

A tu snadź iuż domacáli pewności lat.

Bitwá Skirmuntowá z Xiążęciem Łuckim.

Mścisław Romanowic z Rusią od Litwy porażeni.

Pinsko y Turow wzięte od Litwy.

A po tym sławnym zwycięstwie Skirmunt vczciwszy Kukowoytá rozlicznymi dárámi / odpráwił go do Oycá iego z wielkimi dziękámi. Ale Kukowoit wroćiwszy sie do Zmodzi z wielką sławą záśtał Oycá Zywibundá Dorsprungowicá bárdzo chorego / bo był w leciech bárdzo zeszły / ták iż potym rychło vmárł bárdzo w zeszłey y sędziwey stárości. Poiątá też Zoná iego Corká Kiernussowá /

Zywibund Dorsprungowic vmárł.

nusowá/ po ktorey był Xiestwo Litewskie z Kiernowską stolicą/ iáka sie won czás zeszłá/ zá wiáno wziął/ máło co przedtym vmárłá/ ktorey Syn Kukowoit/ z wrodzoney miłośći postáwił Bałwan nád Jeziorem Zosłą obyczáiem Pogáńskim ku wieczney pámięći/ Ten Báłwan Ludzie prości chwalili zá Boginią/ A gdy Báłwan zgnił/ ná tym mieyscu Lipy wyrosły/ ktore tákże Litwá y Zmodź áż do czásow Jagełowych zá Bogi chwalili/ Pieśni proste o Poiácie śpiewáiąc.

Poiátá Báłwan.

A tu wiedz czytelniku miły/ iż sie o tey Poiácie ieden Látopisiec sprośnie omylił/ kłádąc te Poiáte być Corką Kukowoytową/ á oná byłá mátką/ y iákoby tá Poiátá po śmierci Kukowoytá Oycá swego miáłá mu Báłwan postáwić ná iedney gorze nád świętą rzeką/ áno sie myli/ bo oná Kiernusowi oycowi ten słup vczyniłá nád tąż rzeką/ ná co sie insze wszystki Látopiszcze zgadzáią/ ktorym podobniey niżiednemu wierzyć/ gdyż od prawdy ná kilko mieyscach iáwnie zfánkował/ y mnie (co wyznáć muszę) zwiodł w wydániu Gońcá cnoty/ Tákże też in eo libro, quem latinè sub titulo descriptionis SARMATIAE Europeæ, de uitis Regum Polonorum, ipsiusq; Poloniæ, Prussiæ, Magni Ducatus Lituaniæ, Russiæ, Liuoniæ, Moschouiæq;, ac Tartaricarum in hordas diuisarum Regionum descriptione, moribus, gentium deductione, Principum gestis &c. anno 1573. exaraui, dum adhuc adolescens in VVitebsca cuidam Italo cohortis pedestris præfecto familiariter adhærerem, ac marte interdum respirante obscura perosus ocia, ingenuis musis operam nauarem. Wszákże sie tego z łaski Bożey teras popráwiło/ gdym inszych Látopisczow z rożnych mieysc kilkonaście dostał/ K temu in euoluendis multotiesq; enucleandis uarijs Historicis assiduo duroq; superato labore optatam Historiæ Lituanicæ contigi metam. Omnia etenim conando & lentè festinando difficilis solertia uincit.

A co sie tám komu czásem zda nie pomyśli w przerzeczonych księgach moich de Sarmatia Europea ktorem ná Witebsku (czego Jáśnie Wielmożny Pan Stánisław Pácz Woiewodá Witebski etc. dobrze świádom y wszystko támeszne Rycerstwo) pisał. Tedy o tym rácz wiedzieć/ iż tá praca moiá abortiuum in immatura edenda prole passa est. Illius etenim nostri laboris, cuius testem Deum opt: max: contra conscientiam meam appello, fructu, per quendam Italum, & eundem peditum in VVitebska præfectum, frustratus sum, qui quamuis ipse neprimis quidem musarum fontibus labra admouerit, & prorsus literarum expers fuerit, præfati libri Exemplar, ut populari stiaretur aura, sub nomine suo quibusdam uerbis & sententijs (ut ipsius

inuentio inde appareret) facilè immutatis, imprimendum dedit. Et sic nos non nobis.

Ták nie dla siebie w Járzmie robią woły/
Nie sobie biedne miod zbieráią pszczoły/
Nie sobie ptaszek miłych dziatek rodzi/
Y owcá w wełnie nie dla siebie chodzi/
Nie sobie Jábłoń wdzięczny owoc dawa/
Nie sam dla siebie Człek w pracę sie wdawa/
Mysmy pisáli/ Mysmy tám robili/
Inszy sie sławą nászą przyzdobili/
Ták w Pawie piorá Wronká sie vbráłá/
Y mniema biedna by zakład wygráłá/
Ano poznano záraz co nieczyie/
Paw sie w swym szerzy/ Wroná w kąt twarz kryie.
Vmie Mistrz o swym Rzemieśle powiedzieć/
A Pártácz w kącie záwżdy muśi siedzieć.

Multa tulit puer sudauit & alsit, Abstinuit Venere & Bacho, Qui Pithia cantat. Tylkoć sie to było Jowissowi iáko Bogowi zeszło/ iż iedno sie raz w głowę vderzył/ áli wnet Corká pánná Minerwá/ Bogini nauk/ z mozgu iego wyskoczyłá. Ale my nie Jowissowie/ trzebá sie nieraz w łeb vderzyć/ kto z mozgu chce co vrodzić. Já iednák dali Pan Bog nie wątpię/ iż author fruetur debito, & plusquam iuste promerito honore, kiedy tempus ueritatis parens eam ipsam ueritatem è tenebris in lucem educet. A ten ktory to sobie przywłaszczá/ około czego nieprácowáł/ áni sie iego ingenium ná to zeydzie/ kiedy go spytáią/ iáko sie to álbo to rozumie/ confundetur, & sic suo iudicio sorex peribit, &c. Ale ná ten czás ku rzeczy przystępuię.

Dáley záś tenże Látopiszec tey Poiáty Kiernusowny męża kłádzie nieiákiego Kirussá álbo Giedrussá/ Kniáziá Dziewałtowskiego/ ále insze Látopiszcze chociaby ich tysiąc concordował/ żádnego inszego Giedrussa nie wspomináią/ tylko iednego Syná Romanowego álbo Romuntowego z Herbu Kitaurus/ z ktorego narod Kniáziow Giedroćkich poszedł. A iego Brácia byli Narimunt/ Dowmant/ Troiden Holssa. Ják o tym będzie niżey.

O Kukowoycie Zywibundowicu Zmodzkim y Litewskim Xiążeciu.

Rozdział XIIII.

Kukowoitos álbo Kukowoiczis Ziwibundow Syn z Herbu Kitaurussá po Rodzicach zmárłych Zywibundzie Oycu y po Mátce Poiácie Kiernusownie / Zmodzką Stolicę w Jurborku / w Konassowie álbo Kownie / á Litewską w Kiernowie iáko dziedziczne opánował. Niemcom ktorzy byli w ten czás do Lifland Zakon Rycerski dla wiáry Chrześciáńskiey / nowo wnieśli / mężnie odpierał / gdy do Kurlandskiey y Zmodzkiey Ziemie / iáko ná Pogány náieżdżáli. Zá żywotá swoiego Vtenussá álbo Vćianussá Syná ná páństwo náznáczył / ktorego Petrus à Dusburch stárodawny Historyk Pruski Vtinuerum Regem Lituaniæ pisze.

Vtenus vel Vilnuerus.

O poráženiu Bałaklaia Cárzá Zawolskiego przez Skirmuntá / Roku 1221.

Rozdział XV.

Bałaklai Soltan Cárz Hordy Zawolskiey / ktora byłá wten czás namożnieysza miedzy inszymi Tátáry / zhołdowawszy zá wnetrzney niezgody powodem Ruskie Xiążetá / nád ktorymi dziś iest Monárchą wielki Xiądz Moskiewski / rościągnął moc swoie od Morzá Káspiyskiego álbo Perskiego / ktore Moskwá Chwalenskoie more zowie / áż do morzá Czarnego Tureckiego / gdzie rzeká Dniepr in Pontum Euxinum wpada / gdzie też Zamek od swego imienia záłożył / ktory y dziś Bałaklay zowią / ktory bywał w dzikich polach y ná nizie / tego może być dobrze świádom / Bo tám iescze stoią Horodziscza Bałaklay / czapczakłay / osłam / etc. Aż Xiążetá Litewskie Erdziwił naprzod po nim Mingaylo / Skirmunt / y Ginwił posiedli byli wiele Xiestw Ruskich y ná nich pánowáli / á hołdu do Hordy Zawolskiey iáko insze Xiążetá Ruskie nie dawáli / wyprawił Posły swoie do Skirmuntá Mingáilowicá Nowogrodskiego / Turowskiego / Pinskiego / y Mozerskiego Xiążeciá / Litwy Powiliyskiey Dziedzicá / vpomináiąc się v niego posłuszeństwá / dani y hołdu / tudzież do niego záraz z posłámi Báskaki álbo Poborce y Rewizory swoie przysłał / ktorzyby sámi dań z káżdey głowy wybieráli / y przy Skirmuncie záwżdy obecznie mieszkáli / iáko przy hołdowniku / pilnuiąc postępkow iego. Ktory obyczay teraz Cesarz Turecki záchowuie / iákom sam widział z Hołdownikámi swoimi.

Skirmunt tedy vważywszy v siebie wolność / niechciał się pod to poddáć / ále gwałt gwałtem / á moc mocą odbiiáć vmyślił. Przeto záraz rozesłał listy po páństwach swoich Ruskich y Litewskich / áby gotowi byli przeciw naiázdom gwałtownym Tátárskim. A gdy wyrozumiał / iż mogł dáć odpor Bałakłaiowi / woyská Ruskie y Litewskie popisał / nieskwápliwie ále bacznie / y rozmyśliwszy się ná wszystko dobrze / Posłow Tátárskich potym ná cześć prosił / potym wszystkim y Sługom ich geby álbo wárgi / nossy y vszy poobrzynáć kazał / y odesłał ich ták przystroionych do Cárzá Bałakłaiá z odpowiedzią / mowiąc / iż táka dań ktoreyeś się z Rusi vpominał / y ciebie sámego potka.

Okrucieństwo Skirmuntowe nád Posłámi Tátárskimi.

A potym Bałaklay Soltan ták srogą odpowiedzią y zelżywością od hołdowniká swego / iáko się spodziewał obruszony / zebrawszy się nálato z wielką mocą / ze wszystkimi Hordámi Tatarskimi / poszedł w Ruską ziemię / gdzie wielkie szkody száblą y ogniem poczynił. Skirmunt też Xiąże Nowogrodskie y Litewskie / Ruskie y Litewskie woyská ktore miał gotowe zszykowawszy / podkał Bałakłaiá ná gránicy swoiey v Koidanowá / tám gdy się obiedwie stronie mężnie á vpornie podkáły / sfánkowáli Tátarzy / ták iż pomieszawszy szyki swoie tańcowe / pierzcháć poczęli / sam potym Carz z wielkością Murzow y Vlanow náplácu poległ zábity / zá czym ostátek Hordy bez wodzá Russacy y Litwá snádnie pogromili / pobili y ná głowę porázili / więźniow / kupy y wszystek pokon sowito z wielką korzyścią odebráli. Potym Skirmunt wytchnąwszy ná pobojscu po onym zwycięstwie / á máiąc woyská gotowe zárázem ciągnął do Siewierskiey ziemie Ruskiey zá Dniepr / gdzie naprzod się stronę Mozer wziął przez podánie / potym Starodub / Cyrniehow / Kárazow / zamki stołeczne y miástá z włościámi Xiestw Ruskich Siewierskich przednieysze opánował. A ty páństwá zá żywotá swoie°

Bałaklay Cárz Ruś woiuie.

Bitwá Litewska z Tátáry znáczna v Koydanowá álbo Kieidanowá.

Bałaklay Cárz zábity.

Skirmunt Xiąże Litewskie Siewierską ziemię opánował.

trzem

trzem Synom ſwoim rozdzielił/ Lubártowi ſtárßemu dał Ráczowſkie y Czerniehowſkie Xieſtwo/ Piſſimuntowi Turowſkie y Stárodubſkie/ á Troinatowi álbo Stroinatowi młodßemu ná Nowogrodku y ná Podláſkich Zamkach tákże ná powiliyſkiey Litwie vdział po śmierći ſwoiey náznáczył.

Potym Skirmunt rozßerzywßy moc ſwoię Litewſką w Ruſkich Xieſtwach pełen wieku y sławy/ vmárł w Nowogrodku/ á Synowie iego Lubart/ Piſſimont/ y Troinata ná vdzielonych Xieſtwach po nim ſpokoynie pánowáli.

Vtenus Zmodzkie y Litewskie Xiąże.

TEgoż thez czáſſu Kukowoytus Xiąże Zmodzkie/ Syn Zywibundow z Herbu Kitáurusſá/ y Zawiliyſkiey Litwy Pan/ vmárł/ ktoremu Syn Vtenus álbo Vtinerus/ iák Dusburch piſze/ pogrzeb vczynił pogáńſkim obyczáiem/ nád rzeką świętą ná wynioſłey Gorze/ nie dáleko od Dziwałtowá/ támże mu y słup poſtáwił ná kształt oſſoby iego/ ktory lud proſty chwalił zá Bogá/ á gdy Bałwan zgnił/ gay ná tym mieyſcu wyrosł/ w ktorym tákże temuż Kukowoyciowi ofiáry czynili/ áż do czáſow Jagełowych/ y názwáli ten Gay áż do dźiſieyßych czáſſow imieniem Páná ſwego Kukowoyczis álbo Kukowoytos. A Vtenus álbo Vtinerus pánuiąc w Zmodźi y w Litwie częſte wtarczki miewał o Dźwinny rubież z Niemcámi Liflandſkimi/ ktorzy ſtę ſtronę Dźwiny w Zmodzkim brzegu twierdze ſobie murowáli przećiw Pogánom.

Kukowoitus Báłwan.

Potym Vciánę álbo Vtenę zá Wilią od ſwego imienia záłożył/ y zamek przy poſſádzie zbudowáł nád Jeziorem/ nie dáleko od dźiſieyßey Vciany/ zda mi ſię pułtory mile/ bom ſam ná tym Kopcu był/ ktory dawa iáwne świádectwo ſtárego Horodziſcá. Potym wykonawßy ná oboim Xieſtwie większe dźiwy/ vmárł/ á zá żywotá Syná máłego poruczył w opiekę Ringoltowi Algimuntowicu Nowogrodzkiemu Xiążeciu/ ktory naprzod począł ſię piſáć wielkim Xiedzem Litewſkim/ Zmodzkim/ y Ruſkim/ iák o tym będzie niżey.

Iáko

Troinata/ Nowogrodzkie/ Podlaskie/ y Litwy powiliyskiey Xiąże/ Lubart Karaczowſkie y Czerniehowſkie/ Piſſimunt Turowſkie y Stárodubſkie/ Xiążętá Skirmuntowicy/ porazili Kurdaſſa Soltaná Cárzá Zawolſkiego/ zá pomocą inßych Ruſkich Xiążąt.

KVrdas Soltan Carz Zawolski mſcząc ſię zábitego Oycá Cárzá Bakakkáiá/ od Litewskich y Ruskich Xiążąt pod Kaidanowem/ zebrał wßyſtki Hordy ſwoie/ Zawolska/ Nahaiska/ Kazáńska/ y Krymska/ á z wielką mocą ciągnął ná Ruskie Xieſtwá/ ogniem y ßáblą wielkie ßkody czyniąc. Co widząc Troinata Skirmuntowic Nowogrodskie/ podláskie/ y Litwy powiliyskiey Xiąże/ wnet obesłał Brátow dwu rodzonych/ Lubártá Karaczowskiego/ y Czerniehowskiego/ Piſſymontá Turowskiego y Stárodubskiego/ Xiążąt/ posłał też do Swantosławá wielkiego Xiędzá Kiowskiego/ y do Siemioná Druckiego Michaiłowicá/ y do Dawidá Mśćisławowicá Luckiego/ dźiſieyßych Xiążąt Oſtrogskich przodkow/ proßąc ich o rátunek/ y przywodząc do ſpolney zgody/ ktorey w ten czás ták nagły gwałt przećiw ſrogiemu á mocnemu Cárzowi Kurdaſſowi potrzebował.

A ſam Troinat á z Lubártem/ y z Piſſimontem bráćią/ zebrawßy Nowogrodzkie/ Podláskie/ Litewskie/ Stárodubskie/ Czernihowskie/ Turowskie/ ricerſtwo/ rußyli ſię záraz przećiw Tátárom ku Mozerowi. Swatosław też Kiowski/ Siemion Michałowic Drucki/ y Dawid Mśćisławic Lucki y Wołynski Xiążętá ze wßytkimi woyskámi oſſobámi ſwoimi/ przybyli im ná rátunek/ vważáiąc ſpolną od Tátar niebeſpieczność/ á złączywßy ſię weſpoł/ tym ochotniey do Koſſá/ gdzie ſam Carz leżał zá Mozerem nád rzeką Oßumowką ciągnęli/ támże bitwę okrutną zobudwu ſtron ſtoczili/ ktora od poranku áż do wieczorá/ iáko wßytki Látopiſcze świádczą trwáłá/ Bowiem Ruſacy y Litwá dla wolnośći y wybićia z hołdu Tátárſkiego mężnie ſię potykáli/ Tátarowie záś broniąc łupow y polonu/ y vpornośćią y wielkośćią potężność okázowáli/ Aż náoſtátek pierzcháć poczęli/ á Ruſacy tym śmieley roſproßonych y vćiekáiących gromili/ bili/ śiekli/ kłoli/ ſtrzeláli/ w rzekach topili/ ták iż ná głowę

Sroga bitwá Litewſkich y Ruſkich Xiążąt nád rzeką Oßumowką.

ná głowę ony ſrogie woyſká Zawolſkich/ Nahaiſkich/ y Krimſkich Tátárow ſzczęſliwie nád rzeką Okuniowką porázili / ſam Carz Kurdaſkierey Soltan w máłey Drużynie ledwo vbieżał do Hordy/ á Ruſſacy z Litwą połony y łupy ſowite wſziſtki odebráli/ y z wielkim á sławnym zwycięſtwem do ſwoich ſtron odeſli. Wſzákże iák to w Marſowey ſzkole być muśi/ Xiążąt y Boiar Ruſkich y Litewſkich przeważnego męſtwá dokázuiących ná plácu wiele poległo od Tátar / zwłaſzczá Lubort Káráczowſkie y Czerniehowſkie/ Piſſimont Turowſkie y Stárodubſkie / Siemion Michałowic Druckie/ Andrzey Dawidá Mſcisłáwowicá Kmázia Luckiego Syn/ Xiążętá/ y inſzych paniąt niemáło/ ktorym mnie sławny Mars roſkazáli. To krotkie Epitaphion ná pámięć wieczną vczynić.

Xiążętá pobite.

Napis ná Groby pobitych Xiążąt.

Slachetne Duſze ktoreście w tym boiu/
Z mężnych ciał wyſzły / oyczyznę w pokoiu
Prágnąc záchowáć: Mieycie Dank dzielnośći/
Y pámięć wieczną / bez nieſmiertelnośći.
Nie záwádzi wam nigdy czás zgrzybiáły/
Ni zawiſnych Sioſtr kołowrot nietrwáły/
Juſz w Eliſiyſkich polach dziś świecicie/
Gdzie z Anchiſeſſem dzielność ſwą ćwiczycie/
Z nas iż dań bierzą Tátárzy ſzydzicie.

Potym zwyćięſtwie ktore nád Kurdaſſem Zawolſkim Cárzem Troynata Skirmuntowic otrzymał / Algimuntá Syná w Nowogrodku ná Stolicy ſwoiey zoſtáwił/ á ſam do Stárodubia/ Czerniehowá/ Karaczowá / y do Turowá odiechał / y wwiązał ſie w ty Xięſtwá Siewierſkiey Ruskiey Ziemie / ktore nań ſpádły práwem przyrodzonym po Lubárcie / y Piſſimontu Brátach rodzonych / w przerzeczoney bitwie od Tátar zábitych. Rychło potym wroćiwſzy ſie do Nowogrodká vmárł / á Syn Algimunt ná iego mieyſce wſtąpił / y pánował w Nowogrodku wſzyſtkiey Ruśi y Litwie od Wiliey począwſzy áż do Stárodubia / Czerniehowá/ Turowá y Káraczowá / tákże Podláſze wſzyſtko z przyległymi Zamkámi/ Brześciem/ Mielnikiem/ Drohićinem etc. w ſpokoyney dzierżáwie trzymał. Acz miał troche zátarczki z Dawidem Mſcisłáwowicem Xiążęciem Luckim/ y Bełskim o gránice Podláskie/ Brzeskie/ po tym ſie rychło poſpieſzył s tego Swiátá zá oycem Troy-

Szerokość páńſtwá Litewſkiego z Algimuntá.

-nátą/ á ná iego mieyſce y ná wſziſtki Ruſkie páńſtwá Ringolt Syn zá ſpolnym wſzech ſtanow zezwolenim wſtąpił.

Ringolt.

Tegoż też czáſſu Vtenus álbo Vtinuerus Xiąże Zmodzkie y Litwy Zawiliyſkiey vmárł/ ktorego Duzburch Krolem zowie Litewſkim/ á zá żywotá ſwoiego zlećił w opiekę Ringoltowi/ Syná iedynaká Swintoroha w dziećinnych leciech/ Xięſtwá też Zmodzkie / Litewſkie y Kurſkie / polećił mu w obronę weſpołek z Synem. A ták Ringolt gdy ſie wwiązał w Zmodzką y Litewſką ziemię / iáko Opiekun / á k temu miał oyczyſtych Xięſtw Ruſkich kilko / zwłaſczá Nowogrodzkie / Siewierſkie / Stárodubſkie / Karaczowſkie / Turowſkie / Cernihowſkie / y Podláſkie / dopiero ſie począł piſáć Wielkim Xiędzem Litewſkim / Zmodzkim / y Ruſkim / ktorego tytułu przedtym iego przodkowie nie vżywáli / áni vżywáć mogli / bo ty páńſtwá záwżdy oſobne Pány miewáły.

Kiedy ſie począł tituł wielkiego Xięſtwá Litewſkiego.

Ringolt Algimuntowic pierwſzy wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki / y Ruſki/ Roku 1219. od národzenia Chriſtuſá Páná wybrány y podnieſiony. A iáko Ruſkich Xiążąt porázil nád Niemnem ná głowę.

Rozdział XVI.

Ringolt Algimuntowic wnuk Troynacin/ á práſczur Erdziwiłow / ktory ono był naprzod z Zmodzkich Jáſkiń wyſzedwſzy w Ruśi moc ſwoię rozmnożył / po śmierći Oycá Algimuntá/ w Nowogrodku ná Xięſtwo Ruſkie/ Podláſkie / y Siewierſkie podnieſion/ á z ſtrony opieki Swintoroha Vtenuſſowicá w Kiernowie / w Kunaſſowie / y w Jurborku / wielkim Xiędzem Zmodzkim y Litewſkim był wybrány / y ſpolnymi oboiego poſpolſtwá głoſſy zá Páná potwierdzony. Ktory naprzod Ruſkie/ Zmodzkie / Kurſkie/ Litewſkie/ y Podláskie páńſtwá/ ktore mu ſzczęśćie y práwo oyczyſte podáło złączywſzy/ począł ſie piſáć Wielkim Xiędzem Litewſkim/ Zmodzkim/ y Ruskim/ w czym inſze przodki ſwoie wſzyſtki przewyzſzył.

A iż pospolićie zazdrość w káżdey namnieyszey rzeczy okrom sámey nędze bywa / wnet mu tego Tytułu y ták szerokiego pánowánia Xiążętá Ruskie zayrzáły / nieináczey iáko też ono Márgrafowie Brandeburscy Przemysłáwowi wtoremu / wielkiey Polski Xiążęciu ná Monárchią Polską podnieśionemu / zayzrzeli tytułu Krolewskiego / ktory on był sam odnowił dwie śćie lat y szesnaśćie zániedbány / od zábićia S. Stánisławá przez Bolesłáwá Smiáłego / y zábili go w Rogoznie zdrádliwie náiechawszy. Ale Ringolt odiął się Ruskim Xiążętom / bo iednák nie zdrádą Xiążętá Ruskie / ále iáwnym boiem zazdrośći skutek ná swoie zgubę okázowáli / przećiw Litwie tym sposobem.

S. Stánisław zábit Roku 1079. O czym Miechou. fol. 49. lib. 2. cap. 20 et lib. 4. cap. 1. fol. 191. Gdy Przemysław zabit roku 1295. Cromerus lib. 11. etc.

Swatosław Monarchá Kijowski / ktory sobie władzą wszystkiey Ruśi / iáko dziś Moskiewski porządkiem swoich przodkow przywłaszczał / widząc iż Litewskie Xiążętá Pogáni moc swoię w Ruskich Xięstwach rozkrzewili / á z hołdu się / ktory z dawna do Kijowá płáćić byli powinni / wybili / począł rádzić z drugimi Xiążęty / zwłaszczá ze Lwem Włodimirskim / y z Dimitrem Druckim / iákoby zás Litwę pod iárzmo pierwsze przywieść mogli / ktore byli zrzućili / zá onym spustoszeniem Ruskich Xięstw / przez Cárzá Tátárskiego Bateiá. Zmowili się tedy wszyscy trzey spolną mocą iednostáynie sobie pomagáć / y walczyć przećiw Ringoltowi Algimuntowicu / áż y go wygnáli z Nowogrodká / z Stárodubia / z Káraczowá / z Czernihowá / z Podlásza / y z Grodná stárodawney oyczyzny swoiey Xięstw Ruskich / ktore záwżdy do Kijowskiey Monárchiey nálezáły / wźięli też pomoc kilko tyśięcy Tátarow od Kurdassá Cárzá Zawolskiego / ktory miał wążń ná Litwę / iż go ono był Troynátá Skirmuntowic ná głowę poráźił v okuniowskiey rzeki zá Mozerem. A ták wszyscy trzey z Tátárską Hordą ćiągnęli z wielkimi Ruskimi woyskámi w Nowogrodzkiego Xięstwá dzierżáwy nád Niemnem leżące posiádáiąc y pustosząc co się im náwinęło. Ringolt też wielki Xiądz Litewski / Zmodzki y Nowogrodzki / zebrawszy się z Litwą y z Zmodzią / tákże z Rusáki swoimi / ácz im niedokończa w tey trwodze vfał / zástąpił Ruskim Xiążętom nád Niemnem v Mohilney / á nápomniawszy Boiárow swoich krotkimi słowy do bitwy / y porządnie ich zszykowawszy / vderzył ná Ruskie y Tátárskie woyská / z wielkim okrzykiem / A oni też tym śmieley vfáiąc swey wielkośći odpieráli / y stáłá się z obudwu stron sroga á strászna bitwá / ktora iáko wszytki Látopiścze świádczą / od poránku áż do sámego wieczorá trwáłá / ná ostátek pomogł Bog Ringoltowi iż szczęśćie się do Litwy náchyliło / iż ony ogrōne woyská ruskie y tátárskie rosproszyli

Ruskich Xiążąt rádá ná Litwę iáko niegdy Járopełkowá ná Polaki.

Bitwá Ringoltowá v Mohilney z Ruskimi Xiążęty.

rozgromili

rozgromili / pobili / potopili / y ná głowę poráźili / á Kniáziowie Swantosław Kijowski / Dimitr Drucki / y Lew Włodimirski ledwo ná podwodnych koniach w máłey drużynie do Łucká vćiekli. A Ringolt z wielką korzyśćią y zwyćięstwem sławnym / nábrawszy się łupow w odbieżánych y rozgromionych obozach / y kotarhach rozmáitych / wroćił się do Nowogrodká / á ták dobrą woyną wieczny pokoy w swoich páństwach sobie vgruntował / iż mu potym Ruskie Xiążętá z dáleká biły czołem / po szkodźie mędrszymi będąc. A drugie Látopiszcze świádczą / iż ná plácu przerzeczone Xiążętá zostáły pobite.

Zwyćięstwo Litewskie nád Rusią.

Zá tegoż Ringoltá pánowánia Niemcy z Lubku / z Bremá y z inszych miast y kráin pomorskich roku 1220. w okrętach do Liflánd naprzod náwiedzáć poczęli / á zá czásow postępkiem wszystkie ziemie Liflándską álbo Lotewską opánowáli / y obywátele iey narod gruby y leśny zniewolili / iáko o tym będźie niżey. Do Litwy potym y do Zmodzi przez Dźwinę / tákże do Kurland náieżdżáli. Jákosz o tym stára Kronika Liflándska świádczy / iż roku 1225. był Hetmanem do Litwy Auigerus Arcibiskup z Kolná Agripiny nád Niemcy / ktorzy się názwáli Bráćią y Zakonniki mieczá Chrystusowego. Ale Litwá zebrawszy się z Zmodzią / zástąpili Niemcom / tám stoczywszy bitwę srogą / zábity iest Auigenus Arcibiskup Koleński Hetman od Pogánow Litwy / ktorego wpisáli potym Krzyżacy Liflándscy w swoy Kálendarz / iáko napirwszego Rycerzá wiáry Chrześćiáńskiey / A ten Kálendarz porządkiem swoim spisány / á w Rumborku w Kośćiele náleźiony przez Páná / sławney pámięći / Janá Chodkiewicá / Páná Wileńskiego / będźiesz miał niżey ná swym mieyscu od nas przydány.

Brácia Miecznica álbo Ensifen.

Auigenus od Litwy zábity.

Wielkie á częste bitwy ten Ringolt Algimuntowic miewał z Liflándskimi Niemcy o gránice Dźwinne / y o Kurlandy / Potym wykonawszy ná wielkim Xięstwie Litewskim / Zmodzkim y Ruskim Nowogrodzkim / doyrzáły wiek lat swoich / vmárł / zostáwiwszy po sobie ná ty páństwá syná Mindauga / Mindowa álbo Mendolphá / bo go rożno rożne Kroniki názywáią / ktory potym był Krolem Litewskim / z rámienia Papieskiego koronowánym / roku 1251. iáko o tym s pewnych dowodow niżey nápiszemy. Acz insze Látopiścze tego Mendoga áni wspomináią / ták zámykáiąc koniec pánowánia Ryngoltowego / według swoiego zwyczáiu w dowodźie y w doczytániu chromego: Kniázik dźie Ringolt ná Nowohorodku mnoho let y potym dźie vmierł / y kazuć nikotoryie żeby trech synow po Ruskie te bicz wie vrobił (ták sprostá pisze) daniet wiadoma kakowoie dźieło / szietich ieho synow było.

Rzecz własna Látopiśczow Ruskich.

Przeto

Przeto ia widząc prostotę y leniwy dowcip onych stárych Pisárzow álbo Diakow / to znáczne ácz Pogánskie Xiążę / włásnego syná Ringoltowego / z dowodu Miechowity / Długoszá / Wapowskiego / Cromerá / z Pruskich y z Inflandskich Kronik / tudzież ze dwu dowodnych Látopisczow / ktory kożdy náleść może w Grodku w skárbie sławney pámięci Páná Chodkiewicá Alexandrá Stárosty Grodzienskiego / y ktorego ieszcze v mnie iest Exemplarz. Ale się tu iuż teras porządek Historiey Litewskiey czytelniku miły dla słusznych przyczyn przerwáć musi / ácz iednák dzieie y spráwy Litewskie poydą swym torem / ále nie według porządku przerwánym Xiążąt / ktory potym w swoie klobe przyidzie / y tym przerwániem lepszy / iásnieyszy / dowodnieyszy y pewnieyszy się porządek spraw y Historiy Litewskich vgruntuie / á bez tego wszystkoby się pomieszáło. Bo tu iuż poczną się woyny Litewskie / Żmodzkie / y Ruskie z Krzyżakámi Inflandskimi / y Pruskimi / w ktorych nawięcey Historia násza przedsięwzięta zależy. Przetoż tu po Ringolcie Algimuntowicu wielkim Xiędzu Litewskim / Żmodzkim / y Ruskim musimy położyć Kronikę Pruską stároświecką / ktorą nápisał niejáki Kápłan Niemiec Zakonu Krzyżáckiego w Prusiech Brat imieniem Petrus à Dusburch, łácinskim prostym iezykiem / Roku od Chrystusá Páná 1326. zá pánowánia Witennowego y Gedyminowego / á przypisał ią Wernerowi de Orzelle wielkiemu Mistrzowi Zakonu Bráciey Domu Niemieckiego w Prusiech / ktory nawięcey woyny z Żmodzią y z Litwą vstáwicznie wiodł / iák się to niżey z Długossá / Miechowiussá / y Cromerá pokaże. A te przerzeczoną Kronikę Pruską stároświeckimi literámi ku wyczytániu trudnymi pissáną / nálazł sławney pámięci Pan Jan Chodkiewic ná Zamku Rumborku w Kościele / ktorey ku przeyrzeniu vżyczył naprzod Jego miłości pánu Woytowi Wilenskiemu Augustino Ro: iáko wielkiey nauki y głębokiego dowcipu Doctorowi / Secretarzowi Kro: J. M. A ten potym mnie vżyczył / ktorą prawdziwie przełożoną ná Polski iezyk tu masz czytelniku miły od nas przypissáną. Aczem też z przodku musiał przydáć insze dowody o przyściu Krzyżakow w te strony Pruskie / y Inflanckie / zwłaszczá z Długoszá / Miechowiussá / Cromerá / Bredenbachá / Tilmanná / etc. Czego ten Duzburch won czás dostąpić nie mogł / gdyż się zá czásow postępkiem / rozumy y dowcipy ludzkie mnożą / wszákże po kilku kart iuż się sámá Historia Duzburchowá pocznie. A tu iuż Appellacią przerzemiemy od Ringoltá Wielkiego Xiędzá Litewskiego / áż do Mendogá przerzeczonego Syná iego / ktorego spráwy / y iáko był ná Krolestwo Litewskie koronowan / poczną się po tey Kronice / á od niego záś iuż prostą Genealogią y wywodem poydą Xiążętá Litewskie / y Krolowie Polscy. Vale.

Kroniki

Kroniká Stároświecka náleziona w Inflanciech ná Rumborskim Zamku w Kościele.

Pissána stároświeckimi Literami łácinskim prostym iezykiem do Mistrzá Pruskiego Wernerá de Orselle / Roku 1326. przez Piotrá Duzburchá / Brátá y Kápłaná Zakonu Krzyżáckiego / Zá pánowánia Witennowego y Gedyminowego w Litwie / á zámyka w sobie wielkie / częste / á gwałtowne y vstawiczne woyny Krzyżakow Pruskich z Litwą / ktorych on Letowinámi zowie / tákże z Żmodzią / á Xiążę Litewskie ná kożdym mieyscu Krolem / á Litwę Krolestwem pisze. Pilnie á szczerze y prawdziwie po prostu z łácinskiego prostego iezyká ná Polski przełożona. Przez Máciejá Stryykowskiego Osostewiciussá.

Księgi Siodme / Rozdział I.

Do naiwcześniwszego w Chrystusie Páná / Páná Mikołáiá Pácá / z łaski Bożey Biskupá Kijowskiego etc. Y do Jásnie Wielmożnych Pánow / Páná Stánisłáwá Pácá Woiewody Witebskiego / Surázkiego etc. Stárosty. Y Jásnie Wielmożnego Páná / Páná Páwłá Pácá Woiewody Mścisławskiego / Stárosty Wilkomirskiego / etc. Pánow y Dziedzicow z Rożanki / etc.

O Początku y przyściu Zakonu Bráciey Krzyżakow Domu Niemieckiego Tytułu Pánny Mariey w Hierusálem do Inflandskiey / potym do Pruskiey Ziemie / s ktorymi długo Prusowie / Łotwá y Kurlándowie / á nadłużey Litwá y Żmodź Pogáni woyny wiedli / ktorzy ich też z Kázimirzem Jágiełowicem w Prusiech / á w Inflanciech z Sigmuntem Augustem dokonáli y wykorzenili.

Zdáłá mi się rzecz potrzebna / ábych szerzey co nápisał o początku á przyściu Krzyżakow w ty strony / poniewasz wszytká násza rzecz niżey práwie o ich burdach z Litwą y z Żmodzią / będzie się toczyłá.

Roku od národzenia Chrystusá Páná 1188. Gdy Baldwinus Krol Hierosolimski Chrześciáński w Hierusálem y w Cyprze krolował / powstáli przeciw niemu Sáraceni Secty Machometowey / á z Zamku y Miástá portowego / ktore zowią ich iezykiem Ptolemais / łácinskim záś Akona / á Niemieckim Akris / niedáleko od gory Ptolomais / álbo Akoná / álbo Akris.

od gory Karmelus w Zydowskiey Ziemi/ pokolenia Asser/ nád Morzem miedzy ziemskim Syriyskim lezącego/ nawiecsze szkody y naiázdy do swietey Ziemie Pogáni czynili. Przeto Krol Balduinus od Papiezá y od Cesárzá/ y od inszych Pánow Chrzesciáńskich żądał pomocy. Ták tedy Włochow/ Longobárdow/ y Wenetow z inszymi/ szescdziesiąt sie Galer wypráwiło/ w ktorych było piećdziesiąt tysiecy mezow godnych do bitwy.

60. Gáler Włochow do Hierusalem.

Z Fránciey tez y z inszych kráin Chrzesciáńskich/ ná swietą woyne wiele Xiąząt y Pánow wodą y ziemią ciągneło/ tákze z Niemieckich Ziem Pielgrzymow z rozmáitych Miast zebráło sie piec set/ ktorzy wszyscy w ieden okret wsiadwszy/ przyżeglowáli áz do Ptolomaidi álbo Akony Miástá/ ktorego gdy vsilną mocą Chrzescianie cáły rok dobywáli/ bárdzo ich wiele v szturmow było pobitych y porániionych/ strzałámi Pogáńskimi. A potym sie chorzy Chrzesciáni y tám y sám z rozmáitey nedze y niewczásow/ ják to w woysku ile wálnym bywa/ tułáli/ á w cudzey Ziemi zadnego ktoby sie nád nimi zlitował náleść niemogli/ zá czym ich wiele od głodu/ y bez opátrzenia ran pomárło/ co widząc Niemcy/ ktorych przednieyszych pobożnych było ośm Pielgrzymow z Lubká y z Bremá/ miłosierdzim przychyleni wnet z żaglow okretu swoiego namiot vczynili/ do ktorego chorych y ránnych Chrzescian przyimuiąc/ wielkie stáránie y pilność o nich mieli/ potym gdy Chrzesciáni Akonę pod Sáráceny wzieli/ záłożyli w Mieście Niemcy Spital pod Titułem Pánny Mariey/ Roku 1190. Potym tez Balduinus Krol w Hierusálem drugi Spital pod tymże tytułem Pánny Máriey záłożył/ dla chorego Rycerstwá/ ktorzy byli zránieni pod Akoną/ á pierwszy Mistrz nád tymi obiemá Spitalámi był przełożony Henrik Wapolt Niemiecki Slachcic/ potym zás roku 1191. Pátriarchá Hierosolimski Nazianzenus/ y Krol Hierosolimski/ y Akonenski Biskup/ Mistrz tez Spitalá swietego Janá/ y Mistrz domu Kościelnego/ y wiele inszych Brátow obudwu domow/ y wiele Pánow Ziemie swietey/ naprzod Adolphus Pan Domu Tiberiadis/ y Hugo Brát iego/ y Ramoldus Pan Sidonu/ y Pan Cimarus z Cesariey/ y Jan z Hibelliná/ y wiele inszych z Krolestwá Hierosolimskiego/ y z Niemiec/ Konradus Moguntinski Arcibiskup/ drugi Konradus Herbipolski/ Wolgerius Pagamenski/ Gardolphus Halberstatenski y Cicenski Biskup/ Friderik Xiąze Swabskie/ Henrik Pfalcgraff Renski/ y Xiąże Brunswickie/ Friderik Xiąże Rakuskie/ y Henrik Brabantskie/ ktory był w ten czás Hetmánem nád wszitkim woyskiem/ Herman Pfalcgraff

Początek Spitalá Niemieckiego.

Niemiecki Spital Pánny Mariey w Akonie y w Hierusalem.

Henrik Wapolt pierwszy Mistrz Zakonu Niemieckiego.

Pfalcgraff Saski/ y Landgraff Turingenski/ Albricht Margraff Brandeburski/ Henrik z Kalendinu Marszałek Cesárstwá Rzymskiego/ Konrad Margraff z Landezbergu/ y Henrik Margraff Misnenski/ y wiele inszych Xiąząt y Paniąt/ posłáli do Papieza Celestinussá (ále druga stára Kroniká Pruska swiádczy/ iz do Clemensá tego imienia trzeciego) prosząc áby ten Zakon y Spital potwierdził. Dał im tedy Papiez ná ten Zakon Spitálny potwierdzenie/ y Tituł im przydał/ áby sie pisáli Brátámi Domu Niemieckiego/ Spitalá Pánny Mariey w Hierusalem/ przydał im tez Herb Krzyż czarny/ y Odpustow bárdzo wiele/ á pod Regułą Zakonu S. Augustiná przykazał im żywot prowádź/ etc.

Nie Xiąże Pruskie/ ále inszy tego imienia.

Poselstwo słáwne o fundacien Krzyżakow do Papiezá.

Fundacio Zakonu Krzyżakow Niemieckich.

Potym zás Patriarchá Hierosolimski wszystkich Brátow przerzeczonych Domu Niemieckiego od Papiezá potwierdzonych/ białym płásczem zobudwu stron krzyżem czarnym náznáczonymi przyozdobił/ y táki wszyscy tego zakonu Rycerze vbior ná potym nośili/ Było ich naprzod/ ktorzy ten habit przyieli/ Brátow Kápłanow siedm/ á dwádzieścia y czterzey Láikow álbo Slachciców nie Kápłanow. Tym było dozwolono we zbroi miecz przypasawszy Mszą odpráwowáć/ zaden brody niestrzygł/ á ná woźze nárkánym słomy według vstáwy Zakonu sypiáli/ ále to rychło potym zmienili.

Habit álbo noszenie vbiorow Krzyżackich.

Wtory Mistrz tego Spitalá po Henriku Wapolt był wybran Otto Karpen Slachcic Niemiecki roku 1200. zá Cesárzá Philippá wtorego/ á zá Papiezá Innocentiussa/ Ten Brátom w pokorze y prostości sercá służył/ á szostego roku vrząd swoy odpráwił/ pochowan w Akonie.

Otto Kárpen 2. Mistrz Niemiecki.

Trzeci Mistrz był wybran Herman Brand Slachcic Holsański roku 1206. przes cztery látá vbogim według możnosci chetliwie służył w Akonie pogrzebion.

Herman brand 3. Mistrz.

Czwarty Mistrz Herman Salcen Slachcic Misnenski zá Cesárzow Otto y Friderika wtorego/ á zá Innocentiussá trzeciego/ y Honoriussá/ y Gregorzá IX. Papiezow roku 1210. wybran ná Mistrzostwo. Ten bárdzo ważnych Priuileiow y nádánia zakonowi swoiemu od Papiezá y od Friderika Cesárzá dostał. Bo gdy Papiez z Cesárzem bárzo byli ná wnetrzną á szkodliwą woyne miedzy sobą zádárli/ on to wszystko mądrością y przeważnym rozumem swoim miedzy nimi rozigł y vspokoił. Zá iego Mistrzostwem Konrad Margraff Turingenski w zakon wstąpił/ dwá tysiącá Slachciców wszistkich rycerzow pássowánych Niemcow w zakonie pod swoią spráwą miał/ ktorych przes 30. lat zupełnych rządził. Wszák-

4. Mistrz Herman Salzen.

2000. Krzyżakow Ricerzow Niemieckich.

 że zá iego

że zá iego nießczeſliwym pánowánim Saraceni Hieruſalem z mocy Chrześciáńſkiey wydárli y oſiedli / á ták gdy byli wygnáni z Ziemie świętey / przyſli do Ceſárzá y do Papieżá proßąc / áby im gdzie dáli y wymierzyli ziemicę pewną / w ktoreyby Zakonu ſwego dokonáć według przyſiegi y profeſſiey / przeciw Pogánom woiuiąc mogli.

A w ten czás Konrad Xiążę Mázowieckie / gdy częſtemi nájazdámi od Pogánow Pruſſow ſtrapiony był / vsłyßawßy o tych Krzyżákach / posłał do Papieżá y do Ceſárzá Friderıká / áby ich do Prus przysłáli / poſtepuiąc im pewny vdział w Ziemi ſwoiey / iák o tym niżey wyrozumieß.

Przyczyná przyjścia Krzyżakow Niemieckich do Prus.

Naprzod tedy roku Páńſkiego 1160. ácz kálendarz Liflandſki piße / roku 1111. Kupcy z Lubku y z zamorſkich kráin / ktorzy dla zyſku w rozmáite ſtrony żeglowáć zwykli / gdy ſie przybili wiátrem z tráfunku w Połnocny Port odnogi Morzá Báltyckiego / gdzie teras w Liflanciech Dunamund / obaczyli Lotwę (ktorzy z Litwą iákom powiedział / iednego rodu ſą) Lud proſty / leśny y gruby. Iż poſpolicie woßczyny / ktore z miodow wyćiſkáli / iáko inße śmieci z domow wymiátáli / tedy Niemcy onych śmieci dármo w okręty nábieráiąc / niewymowny zyſk miewáli / y częſto zás w więtßey liczbie okrętow do Lotwy przyieżdżáli / woszczyny v nich dármo bierząc / á miody / bydłá y ſkory / ktorych tám hoyność wielka byłá / ledá zá co iáko v dzikiego ludu kupowáli / álbo wymieniwáli. Ták potym roku od Chriſtuſá 1200. zá pánowánia Friderıká Ceſárzá tego imienia wtorego / á zá Papieżá Innocentiuſſá trzeciego / ták śiło ſie iż s tymi Kupcámi niiáki Meinhardus Kápłan z Lubku / Mąż świętego żywotá / wſiadwßy w okręt do Liſland záiecháł / gdzie tylko z iednym sługą miedzy Ludem proſtym rok cáły mieſzkáiąc / á z nienáczká z nimi ſie ſpoſſabiáiąc / iezyká ſie náuczył / y zbudowawßy ſobie Káplicę / á máiąc iuß znáiomość y záchowánie z ludźmi / począł im wiárę y rzeczy duchowne przypominać / y po lekku od prożnych á Bałwochwalſkich zabobonow / ku przyięciu Chrześciáńſkiey wiáry przywodźić / iákoß Pan Bog pobożne onego człowieká ſtáránie poßczęśćił / iż ich niemáło dobrowolnie przyimnáſtáło ná poznánie náuke prawdy / ktorych gdy ſie záwße przymnażáło / á ludu onego dzikiego ſercá chucią / ku rzeczy nowey / y nieznáiomey wierze ſie zápaliły / zbudowáli Kośćioł / ktoregom ruinas álbo znáki ſtárodáwne w mili od Rygi ſam widział. A gdy też Niemcow Kupcow y Kápłanow co dzień to więcey do Liflandu przybywáło / záłożyli ſobie oſádę gdzie dziś Kircholm ná wyſpie Dźwiny /

Przyczyná przyjścia Niemcow do Liſland.

Meinhardus pirwßy Arcybiſkup Liſlandſki.

Dwie mili od Rygi ſą tego Kośćiołá znáki miedzy Kircholmem.

Dźwiny / á zá cżáſſu poſtępkiem Meinhardus Biſkupem Liflandſkim był wybran y poświęcon od Bremenſkiego Arcybiſkupá / Roku Páńſkiego 1205. Aż potym Niemcy Miáſto Rygę poczęli zákłádáć / gdziem ná grobie tego Meinharduſſá v fáry widział napis. Hic iacent infoſſa, Meinhardi præſulis oſſa. Po nim zás był wybran niiáki Bertoldus ná Arcybiſkupſtwo Liflandſkie / Zakonu Ciſtercienſow Opát z Bremenu od Arcybiſkupá Bremenſkiego potwierdzony. Ten też z zyskiem słowo Boże rozſiewał. A gdy dług śmierći zápłácił / Drugi tegoż imienia Bertoldus wtory ná iego ſtolec Arcybiſkupi wſtąpił / A zá tego Bertoldá wtorego (áczkolwiek Cromerus / Miechouius y Długos tych dwu Arcybiskupow nie Bertoldos ále Albertos zowią) Lotwá głupia dopiero ſie obaczyłá / że Niemcy ná ich ßyie przybywáią / y twierdze buduią / przeto porzuciwßy wiárę Chrześciáńską nowo przyiętą / Litwy ſąśiádow ná pomoc przyzwáli / á Niemcow vſtáwicznie woynámi náieżdżáli / y máło ich z ziemie ſwey niewybili. Aż Arcybiskup Rigenski przerażony Bertoldus do Niemieckich kráin rozesłał / zakon bráciey Krzyżakow zbieráiąc / pod titułem rycerzow Chriſtuſowych / Tych gdy naprzod kilko tyśięcy przyciągnęło / wybrał miedzy nimi Miſtrzá pirwßego Volquinuſá / nádawßy im ku wychowániu trzecią część dochodow Rigenskiego Arcybiskupſtwá / á noſili ná płáſczach miecz czerwony z krzyżem / skąd ſie piſáli Fratres enſiferos, to ieſt / Brácia miecz noßący / s tymi tedy Arcybiskup Pogánom mężnie odpierał / á zamki gęſte / iáko dziś widźimy / zákłádał / áż ſie zmocnił. A potym przeciw wzburzonym nieprzyiaciołom wiáry chrześciáńskiey / Litwie y Lotwi pogáńſtwu (iáko Tilmanus Bredenbach piße) weſpołek z obcymi Rycerzmi / ktorzy z Niemiec dla nabożeńſtwá ná rycerſtwo byli przyſtáli / woiowáć vmyślił / ále gdy ku bitwie przyſzło / wpadwßy ná koniu twárdouſtym w poyſrzod woyská nieprzyiacielskiego / był zábit / y zátłumion ßáblámi Pogáńskimi / ále tę przygodę inßy Kronikarze y ná Volquinuſá Miſtrzá pirwßego być świádczą. O czym będzie niżey.

Kircholm gdzie owo Kośćioł ſtoi ná wyſpie / nie gdzie Zamek.

2. Arcybiſkup Liflandſki Bertoldus.

Cromerus lib. 7 fol 126. Miechouius et Dlugoſſus

Zakon Bráciey Krzyżakow domu Niemieckiego do Liſland.

Miſtrz pirwßy Liſlandſki Wolquinus.

Vbior Krzyżakow Liflandſkich.

Enſiferi fratres.

V nas táki był pod Newlem Krezá / wßákże nie zábit.

Potym 1218. Pruſowie Pogáni z Litwą wtárgnąwßy do Kulmienskiey ziemie Xiążęćiá Mázowieckiego Konradá / wßytkę pod ſwoię moc podbili / A do Mázowßa znowu wciągnąwßy / mieczem y ogniem wzdłuż y wßerz burzyli / ták iż Płocko ſtolec Mázowßa ſpalili z zamkiem y kośćiołem. Przeto Konradus Xiążę nie mogąc ſam przez ſie odeprzeć Pruſom y Litwie / Krzyżakow przeciw Pogánom z rozmáitych ſtron / zá przywiedzieniem Chriſtuná mnichá Cyſtercienſow przyzwał / miedzy ktorimi przełożony był Henrik Xiążę Sląskie

Cromerus fol. 130. et Vapouius.

Płocko Pruſowie zburzyli z Litwą.

Krzyżacy z rożnych ſtron przeciw Prusakom.

Hetmánowie zacni ná świętą woynę.

Chełmieńſka y Lubáwſka ziemiá Pruſſom Pogánom wydárta.

Sląſkie/ y Wrocłáwſki y Lubuſki Biſkup/ y wiele inßych z Slách-ty Polſkiey. Zá tych tedy pomocą gdy Chełmińſką / álbo Kulmińſką y Lubáwſką ziemie Pogánom odiął Conradus Xiążę Mázowieckie Kriſtianá Mnichá przerzeconego pierwßym v nich Biſkupem vſtáwił/ Aby Pogány do wiáry Chrześciáńſkiey náwracał/ nádawßy mu y naſlednikom iego część Chełmieńſkiey ziemie / w ktorey ty zamki były / Grudziąc/ Wapſko / Kopriwna/ Wilißas/ Kolno/ Ruch/ Radzin/ Turno/ Pinowo/ Płochowo/ ze wßytkimi Wſiámi y Folwárkámi/ ku temu ießcze ſto wśi wiecznym práwem przydał. Nád to mu ieden Biſkup Płocki Toruń y Pepow ze wßyſtkimi onych włośći wſiámi / y wßelkim práwem ták duchownym iáko y świeckim / y z dzieſiecinámi dárował. To ſie działo w Łowiczu Roku Páńſkiego 1222. Ale iednák ći Krzyżacy niemogli Pruſom Pogánom y Litwie odeprzeć. Przeto Roku Páńſkiego 1227. Xiążę Mázowieckie Konradus s Chriſtianem Kulmińſkim Biſkupem / posławßy do Albrichtá Rigeńſkiego Arcybiſkupá / Brácią Krzyżakow czerwonego mieczá z krzyżem / z Lifland przyzwáli / ktorym Dobrzyńſką ziemie nádáli dla wychowánia/ pod tą condicią / áby vſtáwicznie przećiwko Pruſom Pogánom walczyć gotowi byli/ Ale y ći iedną bitwą/ ktora dwá dni trwáłá/ od Pruſow y od Litwy zbići y wygłádzeni byli/ ták iż tylko pięć ſtárßych Brátow Krzyżakow vbiegło / ktorzy wzgárdziwßy Dobrzyń/ do Lifland ſie wroćili ná lepßy pokoy. Potym gdy Pruſowie y Litwá vſtáwicznie Mázowße burzyli y náieżdżáli / Xiążę Konradus zwątpiwßy w mocy ſwoiey ná Seimie wálnym s Chriſtianem Biſkupem vrádzili / iż Bráciey Krzyżakow Domu Niemieckiego / Rycerzow Chriſtuſowych / Tituku Pánny Máryey/ noßących ná białym Płaſczu czarny Krzyż / ktorzy niedáwno od Sárácenow z Siriey byli wyrzuceni / z Rzymu przyzwáli/ nádawßy im wßyſtke Kulmińſką ziemie / y cokolwiek ieſt miedzy Wiſłą / Mokrą y Drwięcą rzekámi / pod tymi condiciámi / áby przećiwko Pruſom y Litwie Pogánom vſtáwicznie wßytkimi śiłámi walczyli/ A gdyby ich vſmierzyli y zwyciężyli / tedy Kulmińſką ziemie áby wroćili. A wßytki ziemie / ktorychbykolwiek pod Pogány doſtáli / áby zárowno z wynalazku godnych ludźi z Xiążęciem Mázowieckim y iego Potomkámi dzielili. Polakom też áby żadnego gwałtu áni krzywdy nieczynili / áni ich nieprzyiaciołom rádą áni pomocą pomagáli/ ále przećiwko Pogánom ná káżdą potrzebę áby im pomagáć gotowi byli. A ieſliby co s tych condiciy przeſtąpili / áby winę y karánie pobránia dobr nádánych / dla nie-

Chriſtianus pierwßy Biſkup Kulmieńſki.

Nádánie Biſkupſtwá Chełmińſkiego álbo Kulmieńſkiego w Pruſiech ná Krzyżaki przećiw Pogánom.

Cromerus fol. 131. lib. 7.

Krzyżacy z Lifland w białych płaszczach/ z czerwonym mieczem y krzyżem przyzwáni przećiw Pruſſom pogánom y Litwie.

Bitwá dwá dni trwáłá / w ktorey Krzyżacy wybići.

Krzyżacy do Liflandſie wroćili przegrawßy.

Krzyżacy Bożogrobscy Domu Niemieckiego przećiw Pruſom Pogánom przywiedzieni.

Condicie z Krzyżakámi o Pruſy poſtánowione.

wdzięczno-

wdzięcznośći podlegli. Táka byłá vgodá y poſtánowienie miedzy Konrádem Xiążęciem Mázowieckim y przerzeczonymi Brácią Krzyżakámi / ktorych był ná ten czás Miſtrzem Hermannus z Salce/ co też Grzegorz dziewiąty Papież Rzymſki vchwalił y potwierdził/ ktorego poſtánowienia ſą świádkiem kśięgi ſtáre / Niemieckim ięzykiem piſáne/ w ſkárbie ná Zamku Lubáwſkim chowáne / przydał im też Xiążę Konrad Dobrzyńſką ziemie y Neſſowe Zamek w Kuiáwſkiey ziemi / też Biſkup Płocki Gedeon dał im dzieśięćiny niktore od ſwego Biſkupſtwá/ y Wieś z wyſpą wielką.

Pierwßy Miſtrz Krzyżakow w Pruſiech, Hermannus z Salce.

Gregorius 9. potwierdził códicie Krzyżakow.

Nieſſowá.

Tego poſtánowienia Krzyżacy táili / ále przywiley z Bułą złotą Fridericá wtorego Ceſárzá pilnie chowáli/ y vkázowáli / w ktorym im potwierdził dzierżáwę Kulmieńſkiey Ziemie s Pomorſką nádánie/ ktorych im nigdy Konradus niedawał / Dla tego potwierdzenie Friderikā Ceſárzá (z ktorey przyczyny potym miedzy Zakonem á Polaki wielkie woyny były) máło ważyło/ gdyż tu żádney mocy w rozdawániu tych páńſtw niemiał.

Friderikā wtorego niesłuszne potwierdzenie Krzyżakow.

Ták tedy śiedm przedmieyßych Krzyżakow álbo Contorow/ máiąc pod ſobą 2000. Żołnierzow Domu Niemieckiego/ naprzod w Dobrzyńſkiey Ziemi z Xiążęciem Konradem Landiberſkim Landgraffem y Turingenſkim / ktorego im był Herman z Salce do Rzymu odieżdżáiąc Miſtrzem przełożył/ oſiedli / wziąwßy ná ſie obronę Mázowßan y Polakow przećiwko Pruſakom.

Potym napirwßy Zamek nád Wiſłą w Kulmieńſkiey Ziemi Roku Páńſkiego 1231. poſtáwili / ktory Fogelgeſang Niemieckim ięzykiem od śpiewánia ptakow przezwáli / á z tego Zamku z Mázuráni y z pomocą Niemiecką / ktorzy dobrowolnie ná świętą woynę przychodzili/ Pruſom y Litwie Pogánom odpieráli / y ich ziemię y włośći często náieżdżáć poczęli. Potym Toruń / Riſemberk/ y wiele inßych Zamkow z Miáſteczkámi zá krotki czás zbudowáli / y murem obwiedli.

Fogelgeſang pierwßy zamek Krzyżacki w Pruſiech.

Pruſowie też poſtáwili dwá Zamki przećiwko Krzyżakom/ ieden nád Wiſłą/ wyżßey Toruniá/ ktory názwáli Rogow/ drugi podle Toruniá/ ná tym mieyſcu/ gdzie teraz Biſkupá Kulmieńſkiego ſtołeczny Kośćioł ſtoi.

Pipinus też Xiążę Pruſkie Chrześćiáńſki wielki morderca zbudował trzecią twierdzę ná Jezierze / ktore do tych czáſow Pipinowo Jezioro názywáią. Ale ty wßyſtkie Pogáńſkie Zamecki pobráli Krzyżacy w krotkim czáſie/ á Pipiná Xiążę poimawßy roſproli mu brzuch/ y przywiązawßy kißkę iedne do drzewá/ ták go długo wodzili wkoło/ áż ſie wßyſtkie ielitá obwiły / y wynątrzyły.

Pipinus Xiążę Pruſkie Pogáńſkie.

Potym

Potym Roku páńskiego 1234. Pruscy Krzyżacy dla gruntownieyszego przeciw Pogánom Prusom y Litwie odporu/ zmocnili sie zobudwu stron/ á wieczną Lige y Vnią z Zakonnikámi rycerstwá Liflandskiego/ y z Mistrzem ich Wolquinusem vczynili/ y do swego ich Herbu álbo znáku przypuścili/ iżby obádwá Zakony białych płasczow z czarnym krzyżem vżywáli. Pod tą condicią/ áby Liflandski Mistrz Pruskiemu z swym Zakonem posłuszeństwo czynił/ y ná káżdą wypráwe gotow był/ ktore ich ziednoczenie Papież Grzegorz dziewiąty przywileiem z złotą Bułą potwierdził.

Ligá y confederacio Krzyżakow Pruskich/ y Liflandskich ná Litwe.

Ták tedy zmocniwszy sie spolną pomocą y rátunkiem Xiążąt Rzeskich posileni/ do Zmodzi y do Litwy często náieżdzáli.

O Woynie Litewskiey w Kurlandiey/według Historiey Petri a Dusburch/ y srogim porażeniu Krzyżatow/ roku 1260.

Rozdział II.

BRácia Krzyżacy zakonni z Liflandskiey y Pruskiey Ziemie/ Wziąwszy pomoc od Krolá Duńskiego/ z wielkimi woyskámi ciągneli ná odsiecz drugim swoim Krzyżakom/ ktorych Litwá obległá byłá ná Zamku S. Jerzego w Kurlandiey/ chcąc ich obronić y żywności dodáć. A w tym czásie przyszłá wieść/ iż Litwy cztery tysiące ciągnie/ á tuż niedáleko połon z Kurlandskiey ziemie pędzą/ y włości plundruią. Tám wnet Kurlandowie obiecáli pomoc spolnie Krzyżakom przeciw Litwie/ ieśliby im żony y dzieci w połon od Litwy pobráne były wrocone/ Ktorym záraz Krzyżacy Pruscy y Liflandscy odpowiedzieli/ iż to być niemoże/ ále według práwá woiennego zwykłego nam ieśliże zwyciężymy/ Ta ma wszystek łup y więźniowie przyść/ álbo co kto dostánie. Tą odpowiedzią Kurlandowie záraz ták bárdzo byli obráżeni/ iż woleli pomagáć Litwie przeciw Krzyżakom/ gdzie bárdzo wiele Chrześcian Litwá porázilá w dzień S. Małgorzety/ y Mistrz Liflandski Burgardus/ y Henrik Botel/ Marszałek Pruski/ á przy nich sto y pięćdziesiąt Brátow/ y Kontorow Zakonnych Krzyżakow co przednieyszych/ á w pospolitym woysku ták wielka porázka byłá

Száleństwo/ swárzyli sie o dział/ ktorego iesżcze niemieli.

Krzyżacy od Litwy porázeni.

(iáko tego Dusburchá włásne słowá świádczą) quod tres uel quatuor hostes centum christianos & cum magna uerecundia fugarent, iż trzey álbo czterzey Litwinowie nieprzyiaciele/ po stu Niemcow Chrześcian zábijáli/ y z wielką ich sromotą gonili/ Támże pisze ten Krzyżak nárzekáiąc ná Litwe/ Ecce quomodo confortati sunt inimici nostri, &c. Oto iáko są zmocnieni nieprzyiaciele nászy. Tám wielkości łupow/ koni/ broni/ y zbroy dostáli/ ktore z reku ták wielu tysiecy Chrześcian pobitych wydárli/ á teraz sie chełpią w dzielności swoiey/ Zetrzy Pánie moc ich y rosprosz ich/ áby poználi/ iż nieiest inszy/ ktoryby walczył zá nas/ iedno ty sam Bog nász. Támże pisze według prostoty onego czássu/ Quod euentus huius belli, iż skutek tey woyny niesczesliwey był przedtym pierwszey nocy iednemu Krzyżakowi Hermánowi Sarácenowi przepowiedziány y obwieszczony/ od widzenia Pánny Mariey/ ktora mu ták rzekłá/ Hermane, ego ad conuiuium filij mei te inuito. Hermanie ia ciebie ná kołácią do syná swoiego wzywam. Támże pisze iż też ten głos słyszáłá iedná Miniszká Siostrá Conradá Mistrzá Pruskiego/ y ieden chłop prosty. W tey sie bitwie tráfiło/ iż gdy ieden vph Pogáński vciekał/ tedy niiáki Generardus Sáski Slachcic iednemu Kurlandowi álbo Zmodzinowi vciekáiącemu głowe sciął mieczem iednym zamachem/ s ktorego ściecia nie záraz vpadł/ ále z vciekáiącymi Towárzyszámi bez głowy tąż drogą/ ktorą był poczał/ przes máły kres bieżał/ á potym vpadł/ czemu sie Krzyżacy bárdzo dziwowáli/ iż tákiey rzeczy nigdy niewidzieli. W tenże czás ná poboyscu Chrześciáńskim/ ieden Litwin nálazł Kusze nápietą/ ktorą gdy włożył sobie ná szyie/ z przygody dłubiąc tráfił náspust/ ták mu ciećiwá záraz szyie vcięłá.

Słowá Petri a Dusburch.

Widzenie.

Rzec bo.e/ iuga boum quinque emi &c. non possum uenire.

Nie mon to dowod wierz iesli chcesz.

Cud y dziwny tráfunek.

Drugi tráfunek.

Po tey zás bitwie Sambitowie/ ktorey Ziemie dziś Krolewiec głownym Miástem/ y Zmodzinowie wybili sie z mocy Krzyżackiey/ y do pierwszych sie błedow Pogáńskich zwrocili/ á wybráli sobie zá Xiąże niiákiego Glandá/ Tákże też Prusowie drudzy/ iáko Warmieńska ziemicá wybráli sobie Xiąże Glappá/ Pogozáńska Autumá/ Bartenlandska Diuaná/ Tákże insze Pruskie ziemice/ w ktorey Apostasiey y w odrzuceniu wiáry Chrześciáńskiey trwáli przes 15. lat/ s Krzyżakámi Pruskimi wielkie woyny vstáwicznie wiodąc.

Glandos Xiąże Pogáńskie Pruskie.

Xiążętá pogáńskie w Prusiech.

Tegoż roku Zmodzinowie iednego Kápłaná Krzyżaká z domu Niemieckiego/ ktory był do nich posłan/ áby ich ochrzcił/ poimáli/ á wsczepiwszy mu szyie miedzy dwie deski/ duszyli go áż vmárł. Roku zás 1264. Prusowie Pogáni/ Zmodz y Litwá z wielkim woyskiem

Kápłan vmęczon.

do Sambiyskiey ziemie wtárgneli / Tám Litwá z iednym naczy-
niem woiennym / ktorym dobywáią Zamkow álbo dziákem (on
zowie cum una machina) álbo Táranem Wikowá Miástá dobywá-
ká / przez ßeść dni mury tłukąc / ále Henrik Tupodel Krzyżak
mistrz nád kußámi wiele ich pobił / y ogien ktory Litwá pod mu-
tem do miástá idąc zákłádáłá / częstokroć zágásił / tám też tenże
Tupodel iednego Capitaná álbo Hetmáná Litewskiego zacnego
bełtem s kuße zábił / y drugiego mistrzá nád dziáłámi álbo tára-
námi przełożonego ránił. Ták iż Pogáni odstąpić musieli.

Leży to miásto nád Preglem rzeką murowáne 7 mil od Krolewcá / gdzie ia sam roku 1580. stáre ßańce Litewskie y topiec vßypány widział. Zamek tám y teras przy mieście pusty stoi.

Ale iednák Litwá Pogáni Helmeriká Mistrzá y Teodoriká
Marßałká wielkiego / y czterdzieści Brátow Krzyżakow przed-
nieyßych krom pospolstwá / w Lubáwskiey ziemi z nowu bitwe
stoczywßy / zábili / y wielkie woysko Chrześciáńskie ná głowe po-
ráźili. A tych Krzyżakow pobitych / iáko tenże Duzburch (według
stároświeckich zabobon) piße / tey nocy widział ieden nabożny czło-
wiek iákoby świece gorące do Niebá wstepuiących. Potym roku
1265. Xiąże Branświckie y Landgraff Turingenski z wielką mocą
rycerstwá niemieckie° do Prus przyciągneli / ná pomoc Krzyżakom /
potych zás roku 1266. Otto Margraff Moráwski y z synem swoim
przirodzonym z woyskiem Czeskim y Morawskim do Prus prze-
ciw Pogánom Litwie y Zmodzi przyciągnął. A potym roku 126[illegible]
Ottokarus Krol Czeski z wielkimi vphámi zbroynych Czechow
Polakow / Slezakow y Niemcow przyiáchał do Prus ná Litwe y
ná Zmodź woiowáć / ále dla Zimy ciepłey / y wielkich rostokow nie
mogli przeciw pogánom walczyć / przetosie do domow swych wro-
cili.

Krzyżakow Litwá poráźiłá.

Wielkie zebránie Chrześcian ná Litwe.

Potym Nadrowitowie pogáni / ktorzy mieli kráine swoie
w Prusiech / będąc zwyciężeni od krzyżakow przeniesli sie do Litew-
skiey ziemie iáko do pobrátinow. Skalowitowie zás Pogáni kto-
rych też ziemicá w Prusiech Zmodzi przyległá. Mieli zamek swoy
ná iedney gorze blisku Rágnety / w ktorym oblegli ich Russacy y
dobywáli cáłe lat 60. przed przyściem bráciey Zakonu Niemieckiego
do Prus / potym Russacy sprácowáni / pytáli oblężeńcow / coby
wżdy iedli / oni powiedzieli / iż mamy sadzáwke wśrzod zamku / ná
20. siążni / z ktorey mamy ryb dostátek / co vsłyßawßy Russacy /
od obleżenia odstąpili / Támże piße ten Dusburch / Ecce mirum &c.
Oto rzecz dźiwna / w on czás obfitowáłá tá sadzáwká rybámi poki
w tym zamku mießkáli niewierni / á teraz tylko w sobie płodzi żáby /
gdy w nim mießkáią Chrześciáni: ále niedoścignione są sądy Boże
y niedoścignione drogi iego.

Ták właśnie y dziś v nas w Zmodzi.

W ten czás też Stiragota / y Sareczká stárostowie Skálow-
scy z Zmodzkiey ziemie iednego brátá Krzyżaká / y trzech Niemcow

zbroynych zábili / á gdy Sareczká iednemu rámie ßablą vciął / sam
też od drugiego był zábity. Tegoż czásu Surbanta / Swizdetá /
Surdeta Stárostowie Skałowscy / ktorzy byli iednego narodu z
Zmodzią / zwyciężeni są od brátow Krzyżakow / á lud pospolity zá
wodzámi swoimi / przez ktorych woyná byłá sprawowana do Li-
twy sie przeniesli. W tenże czás Zmodzinowie Poiezáńskiego Co-
mendatorá z Elbingá / y Helwiká z Goltbachu Contora z Christ-
burgu poimáli / y ich towárzyßow / Ale niáki Sláchcic Litewski
Powidos rzeczony / wybáwił ich z więzienia. Potym zebrawßy
wielkie woysko Mistrz Pruski / Konrad z Tirburku y Krzyżacy
wßyscy / ziemię Poiezáńską zwoiowáli / á lud Poiezáński vstáwicz-
nie od Krzyżakow będąc vdreczony / do Litwy sie przeniesli / y osie-
dli w ziemicy iedney v zamku Gartiná (podobno chciał rzec Gro-
dná) á ziemiá Poiezáńska Zmodzi przyległa / byłá w pustynią obro-
cona / y zburzona od Niemcow / A tu sie okázuie iż Prusowie Po-
gáni wßyscy byli iednego rodu z Litwą y Zmodzią / Poniewaź sie
przed gwałtem Niemieckim naprzod Nadrowitowie / potim Ská-
lowitowie / y Poiezánowie posprowádzáli do Litwy / iáko do brá-
ciey / Sudowitowie zás zebrawßy sie z Zmodzią / Chełmieńską zie-
mię w Prusiech zwoiowáli / y wielką porazkę w wiernych vczynili.
Potym Mistrz Pruski posłał przeciw ich naiázdom brátá Herma-
ná z Schonenburku Comędatorá ziemskiego / mężá w woynie ćwi-
czone° / ktory im meżnie dał odpor y poráźił ich bez wielkie° woyská.

Rámie iednym ciosem vcięte.

Zmodzkie stáre Familie.

Powidos Litwin.

A ci mießkáli w lesiech gdzie dziś Augustow y Wierbołowo / y Raygrod.

Ale Stumanus Stárostá Zmodzki ze czterdzi tysiącámi ludu
swoiego / y z mocą woyská Litewskiego / potężnie wciągneli do Kul-
mieńskiey ziemie w dzień 11. tysięcy dziewic / á tám sie mścili śmierci
swoich pobrátinow rozmáicie / y Zamek názwány Plowist nád rze-
ką Ossą oblegli / zburzyliby go byli / ále miedzy nimi táka sie vgodá
z obudwu stron sstáłá / iż obleżeńcy co byli w zamku / mieli im dáć
dwu mężow świádomych drogi / ktorzyby woysko ich przez gránice
Chrześciáńskie przeprowádzili. Potym zás Zmodź y Litwá Li-
pánowa / y Rádiná zamkow dobywáli / zásie do Weisausu zamku
szturmowáli / y Przedmieście álbo possáde spalili. Ztámtąd odcią-
gnąwßy Turnicza zamku dobrze obwárowánego przez dwá dni
dobyli. Zásie Zamek S. Klementá spalili / w ktorym sto mężow
Chrześciánow krom żon y dzieci zámordowáli. Potym Grudecz /
wyspę Pánny Mariey / Satirin / Christburg zamki y possády zbu-
rzyli / y w popioł obrocili / á z nieoßácowáną liczbą więźniow / y
mnostwem łupow wßelkich rzeczy do swey sie ziemie wrocili.

O Woynie Krzyżakow z Sudowity y Zmodzią y Litwą.

EXpugnatis Deo fauente cunctis gentibus Prusiæ &c, iák tenże Dusburch piße/ Zwalczywßy zá pomocą Bożą wßyſtki narody Pogáńſkie Pruſkie Krzyżacy / zoſtáłá im ießcze byłá iedná y oſtátnia / á tá wietßa y możnieyßa Sudowitſka Ziemiá / ná ktorą ſie też Brácia oborzyli / nie w ſwey ále w Bożey obronie vpháiąc. A Poiezánowie / Sudowitowie ieden to narod ieſt.

Brácia Krzyżacy naprzod z tyſiącem y pięcią ſet iezdnych ziemice Sudowſką Kimenow názwáną ſplundrowáli / krom pobitych tyſiąc wiezniow wywiedli / Názáiutrz Krzyżacy wracáiąc ſie przyſli do láſſu Winße rzeczonego / gdzie ich Sudowitow trzy tyſiące dogonili / ále y tych Brácia poráziwßy mężnie rozgromili / z Krzyżakow ſtárßych ßeść poległo.

Tegoż czáſſu roku 1275. Litewſkie woyſko wielkie do Polſki wciągnęło / á zburzywßy Kuiáwſkie Brzeſcie / Dobrzyńſką y Łeczycką włości / ták wielki pogrom zábiiáiąc y w niewolą pędząc vczynili / iż żaden prawdziwie tego niemogł oßácowáć.

Rychło potym ośm ſet mężow z Litwy iezdnych ſplundrowáli cześć Polſkiey ziemie / ktorą názywáią Kerßow / wśi dzieſięć ſpalili / á z wielkim vphem precz vſli / w tenże czás nabożne Xiążę Leſcelinus Krákowſkie (ma być Leſko czarny) poráźił ich / y z ośmi ſet ledwo ich dzieſięć vbiegło.

Konrad też Miſtrz Pruſki z wielkim woyſkiem iezdnych y pießych woiował ziemię Sudáwſką gdzie włość miruniſki / y zábił pánow tey ziemice sławnych ośmnaście / á ludu poſpolitego ßeść ſet / á drugich w niewolą wywiodł.

Roku zás 1279. Erneſtus Miſtrz Liflandſki od Litwy ieſt zábity / á ná iego ſtolec Konrad Wuchlwagen wſtąpił.

Sudowitowie zás z Litwą w Pruſiech Sambiyſką ziemię woiowáli / roku 1280.

Tegoż czáſſu Brát Henrik Banuarus Kontor z Tapiowá z dwunaśćią Brátow y z dwudzieſtą pięcią iezdnych Sudowſką Ziemię woiowáli / ktorego potym Sudowitowie zádawßy mu pięć ran zábili.

Tegoż

Tegoż czáſſu Malborg roku 1281. zbudowano / y iedno Sudawskie Xiąże zacne Ruſſigenos názwáne ze wßyſtką Familią przyiechał do Kontora z Balgi y ochrzcił ſie.

Tegoż czáſu Konradus de Tirbig Marßałek Pruski ze wßiſtkimi bráty do Siliey Sudowskiey ziemice wćiągnął / ták to wielkie woysko Niemieckie było / iż kilko mil polá záſtąpiło.

Roku zás 1283. ośm ſet mężow z Litwy zimie do ziemie Sambiyskiey przez Kurlandy wtárgneli / gdzie dwá Powiáty Abende y Pobute ſplundrowáli / á bez odporu wiele ludźi pomordowawßy ſto pięcdzieſiąt niemcow poimáli.

Tegoż czáſſu przećiw naiázdom Litewskim Konradus Miſtrz nád Morzem słonym w Seriey Zamek Nowy dom álbo Neim Haus zbudował.

Tegoż czáſſu Miſtrz Pruski Konrad z wielkim woyskiem do Sudowiey wciągnął / ktoremu ieden Krzyżak Ludwik Libentele przedtym będąc więźniem v Sudowitow drogę záßedł wiodąc z ſobą Páná ſwego rzeczonego Kaderge / v ktorego był więźniem / y ßeść ſet ludu poſpolitego Sudowitow / ktorych on gdy więźniem był do Páná Chriſtuſá náwrocił / Tych vyźrzawßy Miſtrz wielce ſię vrádował / y kazał im do Ziemie Sambiyskiey iść / á ſam z woyskiem Sudáwską Ziemice Kimenowską burzył / y Zamku Kimenowá dobywał / á gdy oblężeni Pogánie iego mocy wytrwáć niemogli / podáli mu ſię / przyrzekáiąc wiárę Chrześciáńską przyiąć / ále gdy ich Miſtrz wolnych puśćił / y kazał im iść do Sambiey / oni w drodze przewodniká ſwego zábiwßy ſámi do Litwy poßli. Wßákże Ludwik Libentele onych ſwoich ßeść ſet Pogan Sudowitow pochrzćił.

Tegoż roku Brát Friderik Hole ze ſtem Reiterow z Chriſtburgu Zamku do Sudawiey wtárgnął / á gdy z wielkim łupem wyciągał / dogonili go Pogáni / y zábili ſámego y trzydzieśći Reiterow przy nim.

Ták piße potym Dusburch / iż wielkie y nieskończone woyny Krzyżacy czynili przećiw Sudowitom y Zmodźi / ktore powiáda dla krotkości opußczam. Gdy tedy Jedekoß Stároſtá Sudowski z zamku Kimenowá / człowiek rodu wielkiego / niemogł mocy wytrzymać Krzyżáckiey / ze wßyſtkim Domem y familią ſwoią / y z tyſiącem pięćią ſet ludzi rozmáitey płći / do Krzyżakow przyßedł y ochrzćił ſię. Ale Snudo Stároſtá drugiey częſci Sudawskiey ziemie / do Litwy wyiechał / á ták Sudowska ziemiá áż do tych czáſſow ieſt ſpuſtoßona. Kończy ſię woyná Sudáwska y Pruska / á poczyna ſię Litewska.

 O Woynie

O Woynie Litewskiey / ktora przeciw im Pruscy y Eiflandscy Krzyżacy wiedli / vstáwicznie / przez lat dwie scie y dziesięć.

Rozdział III.

JAK poczyna Historia swoie Petrus Dusburch: Tego czássu roku 1283. gdy iuż od záczetey woyny przeciwko narodowi Pruskiemu wyszło lat 53. á wszystki narody w przerzeczoney ziemi zwalczone były / y wykorzenione / ták iż záden niezostał / ktoryby Rzymskiemu Kościołowi niepodległ. Brácia Domu Niemieckiego przeciwko narodowi ná nemu możnemu / y bárdzo twárdey chrzcice / á ćwiczonemu w woynach / ktory był przyległeyszy Prussom zá rzeką Niemnem w Litewskiey ziemi mieszkáiącemu woyne poczeli tym sposobem.

O zburzeniu Zamku Litewskiego Bisseny.

Roku 1283. Konrad z Tierburgu Mistrz Pruski / y wiele brácey z wielkim woyskiem zimie po ledzie przebyli przez Niemen á wciągnąwszy do Litwy / Zamku Bisseny poczawszy od poránku do południá dobywáli / y spalili go / Druga zás częsć woyská sáme ziemice okoliczne zburzyłá / á gdy się z łupem wracáli bárdzo wiele Chrześcian y czterzey Brácia w Niemnie vtoneli / dla cienkości lodu.

Roku zás 1284. Tenże Mistrz zebrawszy bárdzo wielkie woysko z Stumandem Stárostą przed tym wielkim Litewskim ktory się był niedawno do Krzyżakow przekinął y ochrzcił / do zamku Garty lecie przyszli / á gdy się przepráwili przez Niemen / zszykował Mistrz strzelcow ná mieyscach potrzebnych / á drudzy z drabinámi ná blanki szturmowáli / y ták się sroga bitwá miedzy nimi z obudwu stron stáłá / iż strách było y pátrzyć / gdy ci mocno dobywáli / owi zás tym mocniey się bronili. Potym Niemcy do zamku się wdárli / wszystkich pobiwszy y poimawszy Zamek zápalili. W zagony zás puścili tysiąc y ośm set Reiterow / ktorzy wiele Litwy pobiwszy z wielkim się połonem wrocili / á Stumandus przedtym prześládowcą będąc / teraz zás wodzem Chrześciáńskim rychło potym vmárł.

P: D: Quod formido[illegible] cer.

P: D: His fortissime pugnantibus illis fortius repugnantibus.

A gdy Krzyżacy Zamku Garty dobywáli / Litwá do Polski wtárgnęłá / gdzie wielkie szkody poczyniwszy / z łupem się wracáli / Ale dwá zacni mężowie Numo y Dersko Bartensowie z Prus / ktorzy v Litwy wygnáni mieszkáli / widząc iż się Krzyżakom pod Gartą szczęściło / przekinęli się do nich / á gdy byli od Mistrzá łáskáwie przyięci / wnet zástąpili Litwie z Polski połon y łupy pędzącey / y ták ich snádnie porázili.

Roku 1285. Girdylo Litwin ktory się był do Krzyżakow przekinął y ochrzcił / á przed nawroceniem był wielkiego zawołánia v Litwy / Ten się przed Mistrzem chwalił / iż mogł Brácie przeciw Litwie wiele pomoc / ktorzy gdy z nim ciągnęli do zamku [illegible] / byli od niego zdrádzeni / ábowiem Grodzánie Litwá przestrzeżeni będąc z zamku się wysypáli / y wszystkich Chrześcian pobili.

Pelussia potym ieden z Xiążąt Litewskich będąc vkrzywdzony od Krolá Litewskiego / przekinął się do Krzyżakow do Sambiyskiey ziemie / do Albrichtá Kontorá Krolewieckiego / á chcąc się swoiey krzywdy pomścić / gdy czás vpátrzył / prosił v Kontorá o dwádziestu Reyterow / z ktorych byli stárszy Martin Golin / y Kontad [illegible] / ták z buntownikámi swoimi ná mieysce gdzie Xiążętá Litewskie wesele małżeńskie spráwowáły w nocy bez wieści vderzył ná niebespiecznych / pijánych y śpiących / tám siedmdziesiąt Xiążąt álbo Pánow przednieyszych / y pospolstwá bárdzo wiele oboiey płci pobił / á Páná młodego z małżonką / z pánámi / z pánnámi / z łupámi y kleynotámi kosztownymi do Krolewcá odwiodł.

O tym też Miechouius pisze lib. 3. cap. 62. fol. 183.

Potym Krol Litewski z ośmią tysięcy iezdnych Sambiyską ziemię w Prusiech zwoiował / y wszystki budowánia / y zbożá popalił, wszákże máły połon wywiodł / bo Krzyżacy o iego przyściu dawno przedtym byli przestrzeżeni / á w pieczowániu Brát Henrik [illegible] Dobin 80. Litwinow záciął z swoimi Reyterámi.

Roku zás 1290. w dzień ś. Jerzego Mistrz Pruski Menedo albo Meinegáldus z pięcią set Reyterow iezdnych / á dwiemá tysiącámi pieszych zamku Kolainie w Litwie dobywał / w ktorym się był záwárł Surmin pan Litewski Stárostá támeszny máiąc z sobą sto dwádzieścia mężow walecznych, ktorzy mężnie bronili się krzyżakom / potym wszyscy okrom dwunastu byli zránieni / ták iż krew z błánkow płynęłá / iáko wodá ze dżdżu gwałtownego / á gdy było ná zmierzkániu / 500. iezdnych Niemcow ktorzy byli w plundrowániu ziemice y w pieczowániu / zwrocili się z wielkim grzmotem / y ták strwożyli wszytkich knechtow swoich szturmuiących / iż wszyscy od obleżenia do łodzi pouciekáli / mniemáiąc áby Litwá ná odsiecz przychodziłá / á

Surmin potym Zamek pusty zostáwił/ przysiągwszy przez Bogi/ iż więcey niechćiał ná żadnym Zamku oblężenia Krzyżáckiego czekáć.

Tegoż roku około Wniebowstąpienia Bożego/ Brát Ernelio Kontor z Rágnety/ iechał do Litwy w naczyniu wodnym/ chcąc się iákich nowin dowiedzieć/ z ktorym też iechał Brát z wiedma/ y dwádzieśćiá pięć Rycerzow/ á gdy mineli Zamek Kolaine/ wnet Surmin Stárostá Kolainenski począł się rádźić z swoią Litwą/ iákoby mogli Krzyżakow oszukáć fortelem/ Ták ieden Litwin Nodam przezwiskiem/ mąż w woynie doświádczony/ ktory się potym ochrzćił/ tę pracą ná się przyiął/ á vbrawszy się w odzienie niewieście siadł nád Niemnem/ wołáiąc ná Krzyżaki z płáczem po polsku (bo Polski iezyk dobrze vmiał) áby vbogą Chrześciankę z Polski od Pogan poimáną dla Páná Bogá wyzwolili z niewoley. A Litwá druga tuż w chróście w zásadce byłá/ A gdy Krzyżacy przybili się do brzegu/ chcąc one Chrześciánkę zmyśloną do Wiciny wziąć/ wnet Nodam onę łodź álbo wićinę vchwyćił/ y dotrzymał iey ták mocno/ áż drudzy Letowinowie z zásadki się wyrwawszy wszystkich Krzyżakow do iednego zbili.

Tym sposobem Hector Nawe Protesilauowe zatrzymał/ O czym Homerus Iliad. lib. 15.

A Litwá druga z Zamku Onkaimu trzydzieśći sześć mężow/ gdy pod Rágnetę dla wzdobyći przyszli/ od Ludowiká Libentellá/ y Brátá Marquardá z Rewelingu dogonieni/ dwádzieśćiá y pięć z nich vbitych poległo.

Tegoż roku Iezbuto Pan Litewski z piąćią set iezdnych Polskę woiował/ przeto Mistrz Pruski przećiw im posłał Henriká Sutswertá z dwudziestą dziewiąćią Bráciey/ y z tysiącem dwiemá sty Reyterow/ ktorzy Litwy miedzy Lekiem álbo Ekkiem y Narwią rzekámi przes ośm dni czekáli/ Potym gdy się iuż Litwá wrácáłá z wielkim łupem/ á ná gránicy będąc/ ieden z nich puściwszy losy iák to mieli wobyczáiu/ wielkim głossem záwołał/ biádá nam biádá/ źle poydzie spráwá nászá/ ktoremu Stárostá gdy łáiał/ áby milczał/ on przedsię wołáć nieprzestał/ áż się Krzyżacy z zásadki wyrwáli/ gdzie trzy stá czterdzieśći Litwy vbili/ drudzy się rozpierzchneli/ inszy záś od głodu pozdycháli/ á niktorzy się z frásunku sámi powieśili/ ták iż ich máło co vbiegło.

Roku 1291. Ná S. Gromnic Pánny Máriey Bertold Bruhan Kontor Krolewiecki/ y wiele Bráciey z tysiącem piąćią set ludźi do Litwy wtárgneli/ á nálazwszy Zamek pusty Kolaine/ spalili go/ á ziemice Iunigediyską zburzyli/ y siedm set Litwy poimáney z łupem wywiedli.

Tegoż

Tegoż roku Litwá zbudowáli w tey ziemicy zamek Iunigede/ ktore budowánie Kontor Krolewiecki Bertold chciał im przeszkáźić/ máiąc z sobą tysiąc Reiterow/ ále się wielkośći Litewskiey nie mogł sprzećiwić/ wszákże Mederabe zamek/ z ktorego Chrześciánom Litwá wielkie szkody czyniłá/ spalił.

Tegoż czásu Meneho Mistrz z tysiącem Bráciey/ y z wielkim iezdnych woyskiem Postáwską y Gestowską ziemice w Litwie zburzył/ á gdy się z łupem wracáli/ dogoniłá ich Litwá/ tám naprzod Iezbuto Pan Litewski Henriká Sutsfertá w práwą rękę ránił/ ktorego potym Henrik włocznią przebił/ á Iezbuto iuż leżąc á niemogąc się obroćić/ iednák przez się ná Henriká vderzył/ y vciął mu pálec mieczem.

Potym o świętym Pietrze y Páwle/ Henrik Sutswert Kontor z Balgi/ z dwudziestą Bráciey/ y tysiącem piąćią set iezdnych do Iunigedy zamku przyciągnął/ tám rozsádziwszy zásadki/ Bráćia z Rágnety/ miedzy ktorymi byli Rycerze przychodni y gośćinni z chorągwią prosto do zamku biegli/ co obaczywszy Litwá wnet z zamku wyskoczyli/ gdzie ich bárdzo wiele od Niemcow poległo zbitych/ y zamek Onkaim Krzyżacy spalili.

Tegoż roku Vtinuerus Krol Litewski Syná swego Witeniá posłał do Polski z wielkim woyskiem/ ktorego/ gdy się z wielkim łupem wracał/ dogonieł Łokietek y Kázimierz/ Xiążętá Polskie/ Mistrzá też Pruskiego ná pomoc przyzwáli/ A gdy się Krzyżacy z wielkim woyskiem Litewskim podkáli/ ále gdy Polacy zsánkowáli/ y Krzyżacy tył podáli/ gdzie Niemcow bárdzo wiele poległo. Wszákże tey bitwy áni Długosz áni Miechouius wspomináią.

Tegoż roku Witen Syn Krolá Litewskiego/ z ośmią set iezdnych wtárgnął do Polski/ gdzie Łęczycką ziemię zburzył/ Kanoniki y Prełaty z Sacramentámi y z Kośćiołem spalił/ á vczyniwszy wielki pogrom y porażkę w Polakach ná dziale káżdemu Litwinowi dostáło się po dwudziestu Chrześćian/ Kázimirzá też Xiążę/ ktory ich gonił/ zábili ze wszystkim Rycerstwem iego/ krom iednego Rycerzá/ ktory vciekł/ á to inszym opowiedział.

Tegoż czásu Konrad Stanga Kontor z Rágnety/ pod Iunigedinem zamkiem ná woysko Litewskie vderzył/ y wiele ich pobił.

Roku záś 1293. Mistrz sam/ dwoie przedmieśćie/ iedno ná gorze/ drugie wedle pod zamkiem Iunigedą spalił. Z tego woyská niktory Prusak vciekł do Krolá Litewskiego/ y obwiązał mu się pod

strácenim

ſtrácenim gárdłá / iż mu miał podáć Zamek Skalowitſki ktorego słowom Krol vwierzywßy / dał mu woyſko / ták przyciągnąwßy pod Zamek / zábili Brátá Ludowiká Oſſe / á gdy do bramy bez wieśći bliſko przyſli / wnet Konrad y Albricht z Iudagine z ſwoimi Knechtámi záſtáwili ſię im mężnie / y ledwo Zamku obronili / A. Litwá ſpaliwßy Przedmieśćie precz odciągneli.

Tegoż roku Miſtrz Pruſki Meneho z wielkim woyſkiem Iunigedy / y Piſty Zamkow Litewſkich dobywał / ále gdy ſię Litwá mężnie broniłá / odſtąpił Przedmieśćia opaliwßy.

Roku zás 1294. Miſtrz Geſſowſki y Paſtowſki powiáty woiował.

Tegoż czáſſu Brát Ezbet / y Brát Otto z Bergu / y Otto z Cedelic z trzemá ſty mężow posłáni ná ſtraż do Rágnety / ći potym przed zamkiem Litewſkim Piſtą / wßyſtki ſtádá bydłá zágnáli / á pobiwßy Litwy wiele / ſiedmdzieſiat żywych poimáli.

Tegoż roku Bolesław Xiążę Mázowieckie ná zamku ſwoim Wiznie Litwę przećiw Chrześciánom chował / ktorzy wielkie ßkody w Polſcze / y w Pruſiech czynili / Przeto Miſtrz Pruſki Menegoldus zebrawßy wielkie woyſko / ten Zamek Wizne ſpalił / y wyworćił.

Tegoż czáſſu Kontor z Ragnety Ludwik Libentele z woyſkiem ſwoim wielkie woyny czynił przećiw Litwie / też wodne bitwę ná Niemnie częſto z Zmodzią y z Litwą zwodźił / Też w ziemicy Krolá Litewſkiego Auſtechiey Miáſto rzeczone Romowe álbo Romene / ktore było według Pogáńſkiego ich nabożeńſtwá v Litwy ſwięte (bo tám ich nawyżßy Biſkup Kriuekriweito mießkał) ſpalił / y ludźi bárdzo wiele poimawßy / drugich pobił / w tey że potrzebie Brát Konrad Tuchefelt był zábity.

Drugie zás woyny tenże Kontor z Zmodzką ziemią czynił / w ktorey Pograndiyſką włość ták bárdzo zemdlił / y zwoiował / iż przes wiele lat potym ku pierwßey mocy ſwoiey przyść nie mogli.

Tenże bez wieśći przyßedwßy do Ziemie Waykenskiey w Zmodźi / z záſadki wiele Slachty Litewskiey pobił / Niemoże (powieda) zupełnie wypiſáć / iáko częſte y wielkie woyny czynił przećiw Zmodźi ten Kontor Rágnetski / y ták im był ogromnym / iż przes ßeść lat wßyſtkę Litwę / ktora mießkáłá od Narwie áż do Niemná rzeki / przymuśił do pokoiu z Krzyżaki / y Tribut Miſtrzowi dawáć muſieli / á ku złączeniu przyiáźni z Krzyżaki / Slachtá pospolſtwo Zmodźkie námowiłá / iż przećiw Krolowi Litewſkiemu przy-

mu przyrodzonemu Pánu walczyli / gdzie iednego czáſu w iednym potkániu tyſiąc / dwie ſcie álbo czáſem więcey zobudwu ſtron ich poległo. Ani ſię mogł ná potym zá żywotá ſwego Krol Litewſki z Zmodzią zgodźić / iżby weſpołek ná woynę przećiw Krzyżakom wychodzili.

Wodna Bitwá Litewska z Krzyżakámi ná Niemnie roku 1295. O czym też Długoß y Miechouius fol · cap. · lib. wſpominaią.

Rozdział IIII.

ROku 1295. w piątek przed ſwiętym Piotrem / pięć Brátow á z nimi połtorá ſtá mężow / do Garti Zamku Litewſkiego ſię wezbráli / á gdy iuß nie dáleko byli / zdáło ſię im / áby opuśćiwßy konie Niemnem w łodziach pod Zamek podeſli / naprzod tedy Wieś iednę ná brzegu wyłupili / co obaczywßy Litwá / zbroyną ręką im záſtąpili / á ſtoczywßy bitwę w łodziach ná pierwßym potkániu / Brátá Ezbechá y drugiego Werniga zábili / y inßych Niemcow wiele / Litwinow też Mężow zacnych mężnie ſię potykáiących ſiedmdzieſiąt poległo.

A Krzyżacy widząc iż ſię im pod Gartą nießczęśćiło / do drugiego Zamku Iunigedu żeglowáli / gdzie gdy łodzie álbo wićiny dla máłey wody dáley niemogły iść y záwięzły / wnet Litwá ná nich przypadwßy / iednego Brátá Hewenará Kinta / y drugiego Liſtená y dwudzieſtu Ricerzow Niemcow zábili / inßy ledwo pouciekáli.

Tegoż roku Litwá potáiemnie przyciągnąwßy do wyſpy pod zamek Rágnetę / ná S. Jan / wßyſtki ſtádá y trzody Krzyżáckie zá- / teli / przedmieſcie też Rágnetſkie y Skalowitſkie ſpalili.

Tegoż czáſu Ludwik Libentelle / z niktorą Bráćią y dwiemá ſty mężow zamek Kimel Litewſki / o ktory ſię częſto Krzyżacy z wielkim koſztem y vtrátą kuśili / ſpalił / á Grodzány pobił.

Roku zás 1296. Brát Sifridus Kontor z Balgi z wielkim woyſkiem wćiągnął do Litwy / á pod zamkiem Gartą przedmieśćie ſpaliwßy ziemicę zburzył / y dwie ſcie ludźi wywiodł.

Tegoż

Tegoż roku y czáſſu ktorego Krolowie zwykli ná woynę ieź-dźić Witenus z wielką wielkością Litwy wciągnął do ziemie Li-flandſkiey / co vsłyßawßy Bertoldus Kontor Krolewiecki / iż ſam Krol z Litwy wyiechał / wnet też z woyſkiem ná burzenie Litwy Konradá Sutsfertá wypráwił / ktory Garty Zamku dobywał / ále wiele ſwoich Chrześcian ſtráciwßy / á niewſkorawßy precz odciągnął.

Roku 1297. wielka niezgodá y nieznaſki záczęły ſię między mießczány Rigenſkimi z iedney ſtrony / á miedzy Miſtrzem y Brá-cią Domu Niemieckiego z drugiey ſtrony w Liflanciech / y ták mie-dzy ſobą przes cáłe dwie lecie ſrogą woynę toczyli.

Przeto roku 1298. Krol Litewſki Witenus ná prozbę od Ry-żan przyzwány / Karkuſſá zamku dobył / gdzie czterech zacnych Brátow y ich vphy poimał / drugich pobiwßy ziemice ſpuſtoßył. Támże z Witenenem Bruno Miſtrz Liflandſki bitwę ſtoczył 11. dniá Czerwcá Mieſiącá / nád Morzem przy rzece Treider / á gdy iuß był odbił y wybáwił z ręku Litewſkich trzy tyſiące więźniow / y ośm ſet Litwy vbił / ná oſtátek Krol Litewſki zwycięſtwo otrzy-mał / gdzie Miſtrz ſam z tyſiącem pięcią ſet Reiterow / y z dwu-dzieſtą dwiemá Bráciey poległ zábity.

Tegoż roku Bertoldus Bruhane Kontor z Krolewcá ná po-moc Krzyżakom Liflandſkim posłány / Rizanow y Litwy ktorzy dobywáli zamku Nowego młyná cztery tyſiące ná głowę poráził.

Tegoż roku Litwy ſto y czterdzieśći w dzień S. Michałá do Strasburgu miáſtá náiecháli / lud wßyſtek / y iednego Xiedzá zábi-li / niewiáſty y dziatki powiązáli / á imo inße zelżenie Swiątośći ieden łotr w Chrzćilnice náproßył / Ktorych Konrad Sak Pro-winciał Ziemie Chełmienſkiey dogoniwßy poráził / y Chrześciány wybáwił.

Tegoż czáſſu Kunno Kontor z Brandenburgu z wielkim woy-ſkiem pod Iunigede y Piſtę Zamki przyciągnąwßy przedmieśćia ſpalił. A gdy mu ná pomoc w wićinach przyciągnął drugi Brát Niemnem z Rágnety / ſtoczyli wodną bitwę z Litwą / gdzie tylko ieden proſty Litwin był zábit / ále wiele ránnych.

Tegoż roku ßeść ſet Litewſkich Kozakow / Nátáńſką ziemicę w Pruſiech zwoiowáli / dwie ſcie czterdzieśći więźniow wywio-dli.

Tegoż roku Wacław Krol Czeſki był ná Kroleſtwo Polſkie koronowány / á Litwy zebrawßy ſię ßeść tyſiecy / Dobrzyńſką zie-mię zwoiowáli / s tego woyſká ſto mężow przebránych y przeważnie dzielnych ważyli ſię przebyć przez rzekę Drwięcą / y woiowá-li włośći w Chełmienſkiey ziemi / ktorych Krzyżacy porázili / iż ich 79. ná plácu zoſtáło / á 30. vbiegło / ktorzy gdy powiedzieli o ſwoiey przygodzie w woyſku potrwożyli ſię / a ták dniem y nocą vbiegáli / y wiele ich potonęło w Narwi.

Roku 1301. niiáki Litwin Draiko álbo Draikolit názwány Horodnicy Onkaimſki / prágnąc Chrztu świętego / posłał potá-iemnie Syná ſwego Pinnoná / do Wolradá Kontorá Ragnet-ſkiego / ſlubuiąc mu Zamek Onkaim podáć. Wnet tedy Kontor porádziwßy ſię Miſtrzá z woyſkiem pod Onkaim ciągnął / á w ten czás práwie ſtraż zamkową ná Draikoná przyßłá / ktory ſkoro Niemcy przyciągneli / wnet brámę otworzył / y poſiekli wßyſtkę Litwę wpadwßy w Zamek bez wieśći / krom ſyná Sudagowe-go iednego wielkiego Páná Litewſkiego / y to ßkodliwie ránnego / ták pobrawßy niewiáſty y dziatki Zamek ſpalili / á Draiko ze wßyſt-ką Fámilią ſwoią ochrzćił ſię w Ragnecie.

Tegoż roku Konrad Miſtrz z wielkim woyſkiem do Zmodźi w Karßowſką ziemicę wciągnął / ktorą ſplundrował / ále Zmodź y Litwá wßyſcy ſię byli w láſy pokryli.

Tegoż Roku piećdzieśiąt Litwinow bez wieśći w Pruſkiey ziemi Lubáwſki powiát zburzyli / á pobiwßy wielkość Chrześcian / z więźniámi vchodźili / ktorych dognawßy Krzyżacy / piętnaśćie ich zábili / á czterdzieśći Chrześcian wybáwili.

Tegoż roku ßoſtegonaſtego dniá Auguſtá ſtráßliwe drżenie ziemie po wßyſtkiey Pruſkiey ziemi było / trzy kroć ſię chwiáłá zie-miá z budowánim / iż ledwo ludzie ná nogach ſię otrzymawáli / A co to znáczyło / to ſię niżey pokaże.

Roku 1304. Eberhardus z Wirneburgu Kontor Krolewie-cki / z dwiemá tyſiącámi Reiterow do Litwy wciągnął. Konrad też de Lichtenhagen Kontor Brandeburſki z wielkim woyſkiem bedąc przed nim do Zamku Garty / ziemice około ſpuſtoßył ogniem y mieczem / Eberhardus záś bez wieśći przypadwßy Pograndeń-ſką ziemicę ſpuſtoßył / Litwy tyśiąc vbili y poimáli.

Tegoż roku poſcie tenże Eberhardus Kontor z Krolewcá z więkßym woyſkiem przyciągnął / pod Zamek Onkaim / ktory iuß byłá Litwá znowu zábudowáłá / y podał go Krzyżakom niiáki Swirtilo Stároſtá / á Krzyżacy poſiekwßy mężczyznę wßyſtkę / Dziatki y Niewiáſty pobráli / á Zamek powtore z gruntu wywro-ćili / Oſtátek woyſká ziemicę plundrowáło / gdzie Litwá trzydzieśći Niemcow / y Brátá Henriká de Wolwerſtorph zábili.

Roku záś 1305. Philip z Holandiey Woit Biskupá Sambiyskiego / máiąc z sobą iedennaście Brátow / y dwie ście Reyterow trzy wsi Królá Litewskiego spalili / á Krol w ten czás miał koło siebie wszystki Pány Rádne Krolestwá swego ná Seymie / co gdy vsłyszał z pułtorá tysiącem iezdnych gonił Krzyżakow / á Krzyżacy ná tákie mieysce vbiegli / gdzie się bespiecznymi być rozumieli / á złożywszy z siebie zbroie / gdy dwie ście Reiterow z iednym Brátem przeo nimi szło / oni w máłey drużynie zá nimi ciągnęli / Tám Krol Litewski bez wieści ná nich vderzył / á ná pierwszym potkániu Brát Bolłandus od iednego Rusiná włocznią był przebity / co obaczywszy Woyt Samotyski Krzyżák / wnet Tarcz zá plecá ná grzbiet zárzucił / á obiemá rękomá miecz viąwszyściął onego Rusiná iednym zámáchem / tákże Krzyżacy / gdy Krol Litewski nie chciał nácieráć / obronną ręką vszli.

Roku 1306. Konrad Mistrz vsłyszawszy / iż Litwá z zamku Garty z wielkim woyskiem do Polski wyciągnęłá / záraz posłał Albrichtá Indagine y niktorych Brátow z trzemá sty mężow dla vbieżenia zamku Garty / do ktore° gdy się przybliżáli / tákie się zábużenie powietrza stáło / iż ieden drugiego przed kurzáwą áni widzieć / áni przed gromem słyszeć mogł / á zápaliwszy posſáde / ktora ná ten czás wielka byłá / y ludzi wielkość pobiwszy / drugich náwiązawszy s tákim się wielkim łupem do Prus wrocili / táki w ten czás vwieść mogli.

Co vsłyszawszy Eberhardus Kontor z Krolewcá / iż gdy Przedmieście spalone było / snádnieyby mogł zamku sámego dostáć / záraz ze stem Brátow y sześcią tysięcy Reyterow iezdnych pod Garte ciągnął / ále Krol Litewski vsłyszawszy o zepsowániu Przedmieścia / posłał ná odsiecz y ná obronę zamku Litwy niemáło mężow dzielnych / y w Rycerskich spráwach doświádczonych / Przeto skoro Krzyżacy do Zamku szturmowáć poczęli / wnet Litwá mężnie się zástáwiáiąc przeciwko im bić się wyskoczyli / á stoczywszy ogromną bitwę / długą się chwile práwie áż ná vmor sie kli / potym od Krzyżakow Litowinowie wspárci vstąpili do zamku / ále wnet po máłey chwili posiliwszy się / y odpocząwszy / tym z więtszą śmiáłością z zamku wyskoczyli do Krzyżakow / á to czyniłi często / od wschodu słońcá áż do południá / gdy Niemcy Litwę / Litwá záś Niemcow przemagáłá. W tey bitwie wiele Litwy poległo / z Krzyżakow też stárszych y zacnieyszych Brátow dwánaście / y trzydzieści mężow krom ránnych ná plácu zostáło / tákże Herman z Helterburgu w szyie strzáłą postrzelony záraz skonał.

Tegoż

Tegoż czássu ieden Litwin z Eraigoły będąc poimánym w więzieniu v Królá swoiego / z námowy iednego Rusiná ktory z nim wespołek siedział / dla wybáwienia swego obiecał się ochrzcić / y z kámienia wozku świecę w Cerkwi skoroby wolnym byłślubował postáwić / Pánu Bogu ku czci / statimq; catenæ quibus ligatus fuit confractæ. wnet się łáńcuchy ktorymi był związány połamáły / y fortá v ciemnice záraz się otworzyłá / zá czym on więzień vszedł.

Roku 1307. Hanus von Spanheim Groff / Adolphus z Wintimlu / Teodorik fon Elner / młodszy y stárszy / z brácią swoią Arnoldem y Rutgierem / tákże Arnold / y Jacob fon Pomerin Rycerze Reńscy / y wiele inszych Slächcicow Reńskich przyszli do Pruskiey ziemie / á czássu zimy zebráło się Krzyżakow tysiąc czterdzieści / ná burzenie Litwy / ále niemogli w ziemię dáley ciągnąć / dla tego iż był lod słáby / y nievmárzło.

Tegoż czássu Walerodus Kontor Ragnetski przez Hildetá Reherchá Karsowicki powiát w Zmodzi zburzył / y ludzi siedmdziesiąt poimał.

Tenże Kontor Ragnetski Walerodus / w łodziach przyżeglował do Jurgi rzeki / á płynąc Jurią do Zamku Puteby / w nocy vderzył ná śpiące mieszczány / y wszystkich pobił / krom tych ktorzy do Zamku vciekli / potym przedmieście spalił.

Tegoż roku Wiesieni / gdy iusz te posáde Litwá z nowu byłá zábudowáłá / y zboża do gumien pochowáli / Tenże Kontor z swoią Brácią y iezdnymi náiechawszy / wszystko spalił / ludzi pobiwszy / á drugich powiązawszy.

Zwyczay stáry Litewski w osadzániu zamkow.

Ten záchowywano zwyczay v Litwy w strzeżeniu y w osadzániu Zamkow / Krol ich obiera pewną liczbę Slächcicow / y posyłá ná straż ktoregokolwiek Zamku / záłożywszy im czás / iż tám máią pilnowáć cáły Miesiąc / álbo więcey / á wypełniwszy swoię posługę ći do Domow odchodzą / á drudzy ná ich mieyscá przychodzą ná straż zamkową. Tu Krolem ʒowie Xiąże Litewskie.

Tráfiło się tedy iednego czássu / iż ośmdziesiąt y pięć Boiárow Litewskich z Bisseny Zamku do domow zyść mieli / co vsłyszawszy Friderik Libentele Podkontorzy Ragnetski / y Brát Albricht fon Oza / y Brat Thude von Aldenborg / z dziewiącianaście Brátow / y sześćdziesiąt Reiterow / vderzyli ná Litwę w polu ktore zowią Kalszeim / y pobili wszystkich / á drudzy bárdzo zránieni vciekli. Bissená zamek w Zmodzi kiedyś był. Kalsseim pole.

Spudo zdrayca. Putiniká Zamek.

Potym w kilko lat niiaki Spudo Pan Litewſki Stároſtá ná Zamku/ Putiniká posłał do Kontorá Ragnetſkiego/ áby z woyſkiem przyciągnął/ obiecuiąc mu Zamek podáć/ Ktory gdy przyciągnął/ záràzem Spuda Brámy zamkowe otworzył. A wpádwßy do Zamku wßyſtki Zmodziny bez wieści y moc Litewſką poſiekli/ á zamek y poſſáde ſpalili. A Spudo z Oycem/ z Bráćią/ y wßyſtką Fámilią ochrzćił ſie w Pruſiech.

A ku Wieſieni Zmodz w Karſowitſkim powiecie niemogąc dáley wytrzymáć mocy Krzyżáckiey/ przenieſli ſie do Litwy/ zoſtáwiwßy puſte dwá Zamki ſwoie/ Seroweite y Biwerwnite/ ktore potym Bráćia ſpalili.

Serowelte/ Biwerwnite zamki Zmodzkie.

Rokú záś 1308. w dzień S. Jerzego/ Manſko/ Sudargus/ y inßy Szláchćicowie Zmodzſcy/ zebráwßy pięć tyſiecy ludu ſwoiego/ do Sambiyſkiey ziemie przez Kurlandy wtárgnęli/ gdzie Poundiyſką/ y Rudomſką ziemice zwoiowáli/ á słyßąc iż przećiw im Bráćia z woyſkiem ciągną/ wnocy z łupem vbiegli.

Manſko y Sudargos.

Rokú 1309. Sifridus von Wulgwangen wielki Miſtrz Domu Niemieckiego/ przyiechał do Prus z Weneciey/ á ſtolicę Krzyżácką/ ktora od zburzenia Akony byłá w Weneciey/ do Marienborku przenioſł.

Tego drugie Kroniki zowią Soffridus de Feſtwangen. Stolicę Krzyżácki z Weneciey do Prus.

Rokú 1311. w zápuſtne dni/ Witenus Krol Litewſki/ z wielkim woyſkiem Sambiyſką/ y Natanginſką ziemice woiowáł/ á pobiwßy Chrześćian bárdzo wiele/ pięć ſet ich w niewolą poimał. A gdy Krol do Litwy z łupem wyciągnął/ y woyſko roſpuśćił/ czyniąc Bogom ſwoim ofiáry zá ßczeſliwe powodzenie/ wnet Fryderik z Wildenburku Kontor Krolewiecki/ z wielkim woyſkiem do Pogrzndenſkiey ziemice ná Zmodz wtárgnął/ ktorą też ták ſrogo ſplundrowáł/ iż zá wiele lat ku pierwßey żyznośći przyć niemogli. Tegoż czáſſu Otto fon Bergen/ y pięć Brátow z cztery ſty Reyterow/ Gárteńſką ziemie w Litwie zwoiowáli.

Tu iuż wßędzie Witená Kſiążę Litewſkie Krolem zowie. Pograndenſka ziemicá w Zmodzi zwoiowána. Grodzieńſka.

Jáko ſię Pan Bog pomśćił Bluźnierſtwá nád Litwą.

Tegoż roku 1311. Witenus Krol Litewſki mniemáiąc iż mu ſie wßyſtko według myſli miáło wodźić/ z czterymi tyſiącmi ludu wćiągnął do ziemie Pruſkiey/ gdzie Biſkupſtwo Warmieńſkie ták ſrogo zwoiowáł/ iż nic okrom zamku niezoſtáło/ Elsberg też zoſtał opáſłony á wßyſtkę ziemię do gruntu zburzył. A ták Kośćioły połupiwßy/ Ornaty y inße ſkárby ſrzebrne y złote z Kośćiołow pobrał/ á krom

á krom inßych łupow tyſiąc dwie śćie więźniow wywiodł/ á gdy z woyſkiem przyßedł do Bartenſkiey ziemie ná pole Woipłocz rzeczone/ chełpił ſię w mocy woyſká ſwego/ mowiąc do Chrześćian: gdzie teraz ieſt Bog wáß/ czemu was niewſpomoże? iáko oto Bogowie náßy nam pomogli. Ná ktore vrągánie Chrześćiánie milcząc wzdycháli. Názáiutrz potym 18. dniá Kwietniá/ Henrik de Płock wielki Komendator/ á z nim ſto czterdzieśći Brátow z wielkim woyſkiem zewſząd Krolá ogárnęli/ á ná pierwßym potkániu Litawowie ßeśćdzieſiąt Niemcow zábili/ ále ſkoro obaczyli iż Krzyżacy z chorągwią ſwoią/ y wielkośćią zbroynych śmiele nácieráią/ wnet tył podáli/ á Bráćia po nich goniąc pobili ich bárdzo wiele/ ták iż Krol ledwo w máłey drużynie vbieżał/ częśc ich od mieczá zginęłá/ częśc potonęło/ á drudzy po puſtyniach od głodu pomárli. Niewiáſty też Chrześćiáńſkie od Litwy poimáne widząc to zwyćięſtwo być z Niebá dáne/ á zábaczywßy krewkośći niewieśćiey/ ſwoich ſtrożow iáko mogły biły. Ná pámiątkę tego zwyćięſtwá Bráćia Klaſztor Pánieńſki w Toruniu zbudowáli.

Woipłocz vroczyſce. Litwá porázoná.

Tegoż roku lećie Brát Generardus/ y Manſweld Kontor z Brandenburgu/ wziąwßy z ſobą wiele inßey Bráćiey/ y tyſiąc pięć ſet Reyterow/ wtárgnęli do Pograndenſkiey ziemice/ áczkolwiek wiedzieli/ iż Litwá zbroyno byłá przećiw im pogotowiu/ wßákże one wołość ſplundrowáli. A gdy ſie wracáli z łupem do Prus/ goniłá Litwá zá nimi/ Ale Manſko y Sudargus/ y Maſſio vrzędnicy Zmodzcy widząc ich vporną śmiáłość/ nie ſtoczyli bitwy z nimi.

Stáre imioná Szláchty Zmodzkiey.

Tegoż czáſſu niktory Litwin Komornik Krolá Litewſkiego/ ktory był trzyman w więzieniu ná zamku Balga/ pod gárdłem ſwoim ſlubował Brátom zamek Gorte podáć/ ieſliby go wolno puśćili/ ktoremu vwierzywßy Krzyżacy/ poſtánowiwßy czás y ſpoſſob/ iáko mieli koło tego poſtępowáć/ puśćili go wolno do Litwy/ Ale ſkoro do Krolá przyßedł/ wnet go w tym przeſtrzegł/ y ono poſtánowienie oznaymił. A gdy Henrik de Płock z wielą Brátow y pięćią tyſiecy iezdnych przybliżał ſie do Gorty/ nieſpodziewáiąc ſie zdrády/ poimał iednego Litwiná ſtárcá/ ktory áby od śmierći vßedł/ przeſtrzegł Brátow/ iż ſie Krol z wielkim woyſkiem położył obozem pod Gartą/ ták vrádziwßy/ iż ſkoroby ſie Krzyżakow połowicá przes Niemen przeprawiłá/ miał ná nich z Litwą ſwoią vderzyć/ á potym drugą połowicę mogłby ſnádnie pogromić/ co wyrozumiawßy Krzyżacy/ záraz nic nieſpráwiwßy wroćili ſie do Prus.

Gartá Grodno. Miłość ku oyczyźnie Litwinowá.

Tegoż roku tenże Henrik wielki Komendator máiąc z ſobą ſto y czterdzieśći Brátow/ z wielkim woyſkiem iezdnych/ y dwiemá tyſiącámi pießych/ ciągneli do Litwy w ziemice/ ktorą zwáno Salſemká/ gdzie przedtym nigdy woyſko Chrześciáńſkie niebyło widziane/ á gdy ſie przybliżáli da Zamku Garty/ poimáli czterech mężow/ ſpiegow Krolewſkich/ s ktorych gdy trzech zábili/ czwárty powiedział/ iż żaden w Litwie o woyſku Krzyżáckim niewiedział/ á ku lepßey pewnośći dał im znáć/ iß dziś ma przyść do tego Láſſu piećdzieſiąt oſſocznikow/ áby oſtąpili zwierz Krolowi ſwoiemu dla łowu/ ktorych Krzyżacy zdybawßy w leſie/ wßyſtkich pobili/ á potym ſie przez Niemen przepráwili/ zoſtáwiwßy przy łodziach y tłomokach dwánaśćie Brátow y dwá tyſiącá pießych/ y roſpuśćili zagony w Garteńſką ziemicę w dzień S. Marciná/ gdzie wßyſtki włośći ſplundrowawßy/ y trzy Zamki ſpaliwßy/ przenocowáli/ Potym názáiutrz krom pobitych/ ktorych liczbę ſam Bog wie/ z wielkim łupem/ y ſiedmią ſet więźniow do Prus vſzli.

Salſemká Powiát Litewſki.

Krzyżacy Grodzieńſki powiát zwoiowáli.

Tegoż Roku Marßałek Pruſki Henrik Płoczk/ ze wßyſtką mocą woyſk ſwoich pod Zamek Biſſenę przyciągnął/ ktorego w nas iezdni ſkoro Słońce weßło dobywáli/ zás drudzy ktorzy w nawách Niemnem przyſzli/ vczyniwßy moſt ná łodziach/ y przyſtáwiwßy naczynia woienne/ z drugiey ſtrony ná blánki ſturmowáli/ ále niewſkorawßy/ gdy z obudwu ſtron wiele ich poległo/ precz odciągneli nic nieſpráwiwßy.

Biſſena Zamek Żmodzki nád Niemnem.

Wodna Bitwá Litawow z Krzyżaki.

Rozdział V.

Wernerus Kontor z Rágnety/ kazał zbudowáć Nawę álbo Galerę z Blánkámi/ máiąc inßych też wićin y łodzi bárdzo wiele/ Niemnem pod Junigede Zamek Litewſki przyżeglował/ ále zárázem wiátr ták gwałtowny powſtał/ iż onę wielką Galerę do brzegá przybił/ co obaczywßy Litwá z Zamku/ wnet zbroyną ręką wyſkoczyli/ chcąc onę Galerę poimáć/ ále ſie też Krzyżacy meżnie bronili/ ſtrzeláiąc z Gálery

Junigedá Zamek.

Galerá wielka iáko Zamek ná Litwę.

z Gálery iáko z Zamku/ w ktorey bitwie więcey Litwy niż Krzyżakow poległo/ á Krzyżacy potym vbiegli.

Krol Litewſki vſłyßawßy sławę tey nawy/ bárdzo ſie záfráſował/ y wßyſtká Litwá z nim/ á potym po długich namowach y porádach/ ktore tráctowáli około zepſowánia tey Nawy/ posłał męża zacnego y walecznego Surminá/ ze ſtem wićin y łodzi/ w ktorych było ßeść ſet mężow pießych/ á ſto iezdnych/ á gdy ták do oney Galery ſturmowáłá Litwá/ bronili ſie im meżnie czterey ſtrzelcy/ ktorzy byli z ſtrzelbą záſſádzeni we wnątrz/ potym Litwá przećiełá powroz/ ná ktorym Gálerá byłá vwiązána z kotwicą/ iż po wodzie ná doł płynęłá/ y rozbiłá ſie o brzeg gwałtownie idąc/ ták Litwá oney Gálery doſtáłá/ y ſpalili ią zárázem/ y Strzelcow Krzyżáckich pobili/ wßákże y Litwy wiele poległo/ y porániono. Stoldon álbo Gaſtołdon Brát rodzony Surminá Hetmáná był w ten czás zábity.

Ták piſze po łacinie/ ...

Surmin iáko zacny Szlachćic Litewſki.

Litwá Galerę ſpaliłá.

Gaſtołdá Stoldenem zowie.

Tegoż roku Wieſieni Brát Henrik Márßałek Zamku Biſſeny dobywał/ á opaliwßy poſſády odſtąpił.

Roku zás 1314. po Nowym Lecie tenże Henrik Marßałek z Brácią/ Miednicką ziemicę woiował/ á w ten czás pięć Litwinow wpádli do ich obozu w nocy/ y zábili w namiećiech czterech Niemcow/ y dwu Koniu vwiedli/ dla czego ſie Krzyżacy przez wßyſtkę noc byli ſtrwożyli/ á potym ſplundrowawßy włość/ ſiedm ſet więźniow wzięli.

Miednicki powiat ...

Przewaźność Litewſka podobna Lacedemońſkiey ad Termopilas ...

Tegoż roku o Gromnicach/ tenże Henrik Márßałek ze wßyſtką mocą woyſk ſwoich Miednicką ziemicę woiował/ y Zamku Sisditen rzeczonego dobywał/ ále ſie też Litwá meżnie broniłá/ y trwáłá tá bitwá długo/ w ktorey rodzony Brát Maſniow Páná Litewſkiego/ y inßych dwádzieśćiá y trzey Litewſkich Szláchćicow było zábitych/ A z Krzyżakow Brát Henrik Ruthenus/ Vlrik Tetinge/ y czterzey meżnych Reiterow/ Spagerot/ Quitunda/ y Waldow/ y Michel Mindotá/ Ták tedy zamku niedobywßy/ włość ſpuſtoßyli/ y odciągneli do Prus.

Krzyżacy od Litwy pod Zamkiem Sisditem ...

Tegoż roku Mieſiącá Wrześniá tenże Márßałek ze wßiſtką mocą ſwoią/ przyciągnął do Krziwiczáńſkiey ziemie/ w ktorey miáſteczko Nowogrod wziął/ y z gruntu wywroćił/ á ziemicę ſpuſtoßył/ Názáiutrz zás położywßy ſie obozem zamku ſámego Nowogrodká dobywał/ ále gdy ſie Litwá y Ruſacy meżnie bronili/ wiele ich z obudwu ſtron było pobitych/ yránnych/ przeto Krzyżacy muſieli odciągnąć. A gdy przyſzli ná mieyſce gdzie byli ſtraż ſwoie przy łupach y inßych ciężarach zoſtáwili/ nálezli 30. mężow ſwoich przez Da-

Krzywiczáńſka Ziemiá kiedyś w Litwie.

Dawid Stárostá Grodzienski wielki walecznik / ktorego tez dzielności rycerskie z Litwa Długosz / Miechouius y Cromer często sławią.

Głodem Niemcy porázeni.

widá stárostę Gartinskiego pobitych/ y pułtorá tysiącá koni/ chleb/ zywność rozmáitą ze wszystkim obozem od Litwy pobráne. Potrwozyli sie przeto Krzyzacy / gdy zywności nigdziey dostáć niemogli / ták iz bez chlebá kilkánaście dni pościć musieli/ drudzy głodem vtrapieni/ iedli konie swoie / drudzy ziołá y korzenie / drudzy od głodu zdycháli y vstawáli / á máła ich część znędzona ledwo szostey niedziele do Prus sie wróciłá.

Litwá pod Ragnetą.

Roku záś 1315. o Wniebowzięciu Pánny Máriey / Litwá y Zmodz ze wszystką mocą woyská swego/ przyszli bez wieści pod Rágnetę/ á gdy przeciw im Krzyzacy ná wycieczkę wyszli / niemogli sie ich wielkości sprzeciwić/ y musieli do Zamku vstąpić / z wielką szkodą swoią/ bo wiele ránnych zostáło/ y Brát Popa zábit / potym gdy Litwá Zamku dobyć niemogłá / Ragnetskie y Skálowitskie włości spustoszyli/ y zboze podeptáli / á z łupem do Litwy vszli.

O obłęzeniu y dobywániu Christimemlá.

Egoz roku Miesiącá Wrześniá/ Witenes Krol Litewski zgromádziwszy wszystki mocy z Krolestwá swoiego / ktorzy sie do bitwy godzili / obegnał Christimemel / y szturmował do niego/ tłukąc ściány dwiemá dziáłámi/ álbo táránámi / y ze wszystkich stron ná blanki z kusz y z łukow strzelał. A w tym z Sambiey przyszło ná pomoc obłęzeńcom dziesięć Brátow Krzyzakow w łodziach / y sto czterdzieści Rycerzow niemieckich / ále Litwá ták opátrznie wszystki przyściá drog byłá obwárowáłá/ iz zadnym sposobem rátunku zamkowi dáć nie mogli / dobywáli ich potym Litwá ná wodzie / y vbili osmnaście Landsknechtow Niemieckich ná Niemnie. Potym Witenes Krol gdy vsłyszał iz Mistrz Pruski z wielkim woyskiem swoim ná odsiecz ciągnie / kazał w przekop zamkowy słomę/ siáno / y drwá smolne nosić / chcąc Zamek ták zápalić / ále w tym zámioty wáłu / ták wiele Litwy pobito / iz Krol spaliwszy dwá tárany názad musiał sie do Litwy wrócić.

Litwá pod Christmemlem

Roku záś 1316. Henrik Márszałek z wielkim woyskiem iezdnym do Pástowskiey ziemice bez wieści wtárgnął / ktorą wszerz y wzdłuz zburzywszy pięć set więźniow krom pobitych z Litwy wywiodł.

Záś vczyniwszy odwrot z Krolewcá z więtszym woyskiem pielgrzymstwa / Miednicką ziemię zburzył / y dwie ście więźniow wywiodł / krom wielkości pobitych. *Miedniki woiuią.*

Tegoz czásu Friderik Liwentelle Podkontorzy z Christimemlá z dwudziestą Bráciey / y szęścdziesiąt Reiterow do Litwy wtárgnął / gdzie osmdziesiąt Boiárow Litewskich / ktorzy z Zamku Bisseny wytrwawszy swoy czás ściągáli zábił / krom pięci ktorzy ránni vbiegli.

Tegoz roku Teodrik z Aldemburgu / y Friderik Kwits sześćdziesiąt tákze Boiárow Litewskich / ktorzy ná straz szli do Bisseny zamku / zábili / á potym nálazwszy Zamek pusty spalili go / ták iz do tych czássow Bissená iest zburzona. *Bissena Zamek zburzon.*

Tegoz roku lecie Hugo Woyt Sambiyski z roskazánia Márszałkowego z osmią set iezdnych Miednicką ziemice woiował / á náwiązawszy więźniow drugich pobiwszy co wskok z łupem wyciągnął / Bo sie Litwá zá nim gonił'á.

Tegoz Roku o swiętym Janie tenze Márszałek przyciągnął z Bráciá do Pograndiyskiey ziemice / y rozdzielił woysko ná cztery części / ták iz Brát Hartman / y Friderik Qwitz / z sześćdziesiąt iezdnych mieli niktore wsi pustoszyć / ále zbłądzili ná drodze / y nic nie spráwili. Z drugą częścią pięćdziesiąt Reyterow Fridrik Libitelle Kontor Rágnetski miał Gedimin zamek vbieżeć / ále Litwá przestrzezona zamku męznie bronili. Trzecia część Allricht Jndagine z sześćdziesiąt Reyterow vderzyli ná Dwor niiákiego wielkiego Páná Litewskiego Sudargá / ktory z włością okoliczną ogniem splundrowáli / zonę iego / dziatki y wszystkę fámilią z wielkością inszych niewiast poimáli / á mężczyzne pobili. Czwarta część woyská ná koszu pod Chorągwią stoiáłá / á ták zebrawszy sie do Prus odciągnęli. *Sudargus Pan Litewski.*

Tegoz roku Márszałek Henrik w dzień S. Matheuszá / z wielkim woyskiem Gedimina zamku dobywał / ále Litwá przestrzezona odbiłá ich od blankow / á zápaliwszy w zamku słomy wielką gromáde / dawáli tym znáć włości o nieprzyiacielu / ták iz sie wnet do kupy zbieráli / y vrywáli Krzyzakow ze wszech stron / iz niewskoráwszy musieli odciągnąć / gdzie Teodrik Piremont iest zábity. *Fortel Litewski*

Roku 1318. Henrik Márszałek z wielkim woyskiem dobywał zamkow / Junigedy y Pistená / gdzie Przedmieścia oboich spalił / w ktorych w ten czás było pełno zboza nowo náwozonego.

Roku

Roku 1319. gdy byłá wielka powodź/ Dawid Stárostá Gartinſki nie pátrzac pogody/ z oſmią ſet Litwy zburzył w Pruſiech ziemice Wohenſtorph rzeczoną/ A gdy ſie z łupem wracáli/ dogonili ich Krzyżacy z Kontorem Tapiowſkim Vlrikiem Drillebe/ tám przerzućiwſzy moſt przez ktory Litwá miáłá przebywáć/ vbili czterdzieśći y pięći Litewſkich Kozakow/ y łup odgromili.

O poráżeniu Krzyżakow v Miednik y Ofiárze Litewskiey.

ROku záś 1320. w Mieſiacu Sierpniu trzeciego dniá po S. Jakobie/ Henrik Márſzałek z iedennaſcią Brátow ſtárſzych y z wielkim woyſkiem Miednicką ziemię w Zmodzi woiował/ á gdy przyſzli ná iedno mieyſce/ gdzie ſie Litwá z Zmodzią zſzykowáni byli záſadzili/ pogromiłá ich Litwá/ potym záś ná drugich ktorzy ná koſzu Chorągwią ſtali vderzyli/ gdzie wſzyſtko woyſko Niemieckie porázili/ y ſámego Márſzałká wielkiego Henriká/ y Brátow zakonnych dwudzieſtu dziewięći ná plácu zábili.

Litwá Krzyżakow porázilá.

Brátá też Gerarda Rude/ Gubernatorá álbo Woitá Sambiyſkiego nazacnieyſzego z więzniow/ wſádziwſzy związánego ná koniá iego żywotniego/ ſpalili we zbroi ná ofiáre Bogom ſwoim.

Ofiárá Litewſka.

Roku potym 1322. zacne Xiążętá trzey/ Bernard Wratkáńſkie z Polakámi y Slężakámi/ y Grof fon Erodiſcheke/ y ſynowie Grofá Juliacenſkiego/ Wildemburſkiego/ y Pregligtſkiego z wielkością Rycerſtwá niemieckiego/ y Czeſkiego/ przyciągneli do Pruſ/ z ktorymi złączywſzy wſzyſtkę moc Krzyżácką brát Friderik z Wildenburgu Wicegerent álbo Namieſtnik Miſtrzá Pruſkiego wielkiego/ máiąc ſto y czterdzieśći przednieyſzych Brátow ciągneli do Litwy wielką mocą/ gdzie waykeńską wołość y zamek Watken zburzyli/ y tákie wielkie morderſtwo nád Zmodzią y Litwą vczynili/ iż áni pies tám w tey ziemicy niezoſtał.

Verba ipſius Petri à Dusburch: Quod nec mingens ad parietem non ſupereſſ[et].

Názáiutrz ciągneli do wołośći Roſſiáńſkiey/ á trzeciego dniá przyſzli áż do Eraigoły/ ktore wſzyſtki kráiny zwoiowawſzy/ tegoż wieczorá Zamek Piſte obegnáli y ſturmowáli do niego bárdzo śilnie/ Bo ták dobrze Niemcy Pielgrzymi byli vzbroieni/ iż gdy ná błanki wſtępowáli/ áni włoczniámi/ áni mieczámi niemogli być

Roſiana y Eragolá zburzone.

od Litwy

od Litwy obleżoney odbići. Aż potym dwá álbo trzey Litwinow viąwſzy iedno drzewce álbo włocznią zápieráli o pierśi álbo o grzbiety Niemcom ná błánki wſtępuiącym/ y ták ich wſpieráiąc od Błankow y Baſt odbili. A gdy nocne ćiemnośći záſzły/ przeſtáli Krzyżacy od ſturmowánia. Názáiutrz záś gdy z nowu zamku chćieli dobywáć/ dáłá Litwá w zakłádzie kilko ſwoich Ślachćicow/ obiecuiąc ſie Krzyżakom poddáć/ ieſliby od Krolá ſwego w rychle odpowiedzi nie vſłyſzeli. Ale gdy im Krol Litewſki zágroził/ y nápominał/ áby ſie mężnie bronili/ nie ſtrzymáli wiáry Krzyżakom/ ták iż muſieli precz od obleżenia odciągnąć.

Mężne bronienie Litwy ná Zamku Piſteny.

Tegoż czáſſu gdy to woyſko Krzyżáckie było w Litewſkiey ziemi/ Litwá też w wielkośći vphow ſwoich/ wtárgnęli do Ziemie Liflandſkiey/ á okrom inſzych ſzkod/ ktore w Biſkupſtwie Derpteńſkim poczynili/ pięć tyſięcy ludu z wielkością łupow wygnáli/ ále więcey ich pobili.

Litwá w ten czas Liflanty zwoiowáłá.

O ſrogiey Zimie/ y burzeniu Duńskiey Ziemie przez Litwę/ tákże Pruſkiey y Dobrzyńſkiey.

Rozdział VI.

ROku 1323. Grof Kumererg/ y Pan z Egerburgu z wielkością Ślachty y Rycerſtwá z Czech y z Renu przyciągneli do Prus/ ktorego czáſſu táka byłá ſroga zimá y mrozy/ w Liflanćiech/ w Pruſiech y w Litwie/ iż wſzyſtki rzeczy od ſtráſznego mrozu/ ná oſtátek y láſſy poſchły/ ták iż zá wiele lat do pierwſzey ſwoiey ozdoby/ y właſnośći przyść niemogły. Przeto áczkolwiek było wielkie woyſko Pielgrzymſkie w Pruſiech/ wſzákże dáley ciągnąć nieſmieli áni mogli/ iedno miedzy Pruſką á Litewſką Ziemią leżeli/ bo dla zbytniego zimná wſzyſtek lud był poginął.

Sroga zimá.

Ale tegoż czáſſu Dawid Stároſtá álbo Kaſtellan Gartenſki wielemeiąc zimie/ z wielkim woyſkiem Litewſkim wtárgnął do

ziemie

Litwá do ziemie Królá Duńskiego ná Ozel wyspę morską po ledzie.

ziemie Królá Duńskiego/ gdzie okrom inßych ßkod ktorymi Chrześciány vdręczył/ pięć tysięcy Pánien y Pámienek Sláchecktich y inßego pospolstwá poimał/ Kápłany też y Mnichy/ tákże meżczyzna Niemcow posiekł/ y bez odporu do Litwy z wielkim łupem vßedł.

Memel dziś zowią Kłoypeda.

Tegoż czásſu trzeciego dniá po S. Jerzym/ Litwá z Zmodzią/ dobyli Miástá Memele pod Krzyżaki/ iednego Brátá zakonnego Kápłaná zábili/ á 700. ludzi poimáli/ y opalili wßystki Przedmieścia krom Zamku.

Wiekowa od Krolewcá 7. mil miásto mianowáne.

W Wigilią záś S. Piotrá w okowách/ Litwá zwoiowálá Sambią/ y w powiecie Wikowskim ßeść wśi spalili/ y Brátá Friderika Qwiczá śmiáłego y mężnie dzielnego Ricerzá/ á przy nim trzydzieści y ßeści Reyterow zábili/ Niewiásty y Dziateczki iáko trzodę do Litwy z łupámi wygnáli.

Litwá Dobrzyń zwoiowáłá.

Tegoż roku Litwá widząc iż sie im ßczęśliwie powodziło/ zebrawßy wielkie woysko/ wtárgnęli do ziemie ślachetney Pániey Xiężny Dobrzyńskiey/ gdzie ßeść tysięcy ludzi oboiey płci/ iednych wiążąc/ drugich siekąc pomordowáli/ nád to siedmi Plebanow/ y dwu Zakonnikow S. Benedictá/ á przy nich siedmdziesiąt Kápłanow/ y inßych w szkołach nálezionych pobili. Też dziesięć Kościołow Plebáńskich wielkich/ y głowne Miásto Dobrzyń/ pobiwßy y poimawßy w nim dwá tysiącá ludzi spalili/ y wßystko ono Xięstwo zburzyli. Ták iż przez ty lat pułtorá dwádzieściá tysiąc Niemcow/ Mázurow/ y Polakow od Litwy niewierney było poimánych/ y pobitych/ y Miast z Zamkámi bárdzo wiele z gruntow wywroconych.

Roku záś 1324. Hanus y Philippus Grofowie de Spanheim/ á z Czech Piotr Pan z Rozenberku/ y Herman Wnytego/ z wielkością Sláchcicow y Rycerstwá/ y wiele inßych Sláchcicow z Renu/ y z Alsaciey przyciągnęli do Prus/ wßákże nic nie spráwili przeciw Litwie dla słábey zimy/ y miękkiego lodu.

Tegoż roku w wielki Post/ trzey Bráciá máiąc z sobą ßeść set Reyterow/ náiecháli ná Folwárk Dawidá Stárosty Gartenskiego/ ktory z gruntu spalili/ trzydzieści y ośm Litwy vbili/ y sto koni z wielkością bydłá zágnáli. Potym Brát Teodorik z Aldenburga máiąc z sobą 44. Brátow/ y 400. Reyterow/ bez wieści gdy słońce wschodziło/ przyßedł pod zamek Gedimin/ y záraz przedmieście spalił/ Litwę ktorą tám nálazł pobił/ krom tych co do Zamku vciekli/ Z Krzyżakow też piąci Rycerzow zábito/ y Brátá Otherá do Zamku poimano/ Ktory potym dziwnie vciekł/ y był ná drodze dziesięć dni bez pokármu.

Krzyżacy pod Gediminem Zamkiem.

Dziesięć dni Oder Niemiec chlebá nieiadł.

Tegoż

Tegoż czásſu niiáki Muko Prussak z Warmiey máiąc z sobą 19. kotrzykow/ álbo Kozakow/ wpadł do Litwy/ gdzie ßeśćdziesiąt y piąci iezdnych Litewskich ná pußczy chytro obskoczywßy/ wßystkich pobił.

Kozaki latrunculos zowie.

Tenże Muko drugiego czásſu tákże z zásadki wiele iezdnych Litewskich pogromił.

Tegoż roku 1324. Miesiącá Lipcá Litwá pod Christmemel Zamek przyciągnęłá/ ále Krzyżacy przestrzeżeni o nich od niiákiego Piekárzá/ nágotowáli sie zbroyno/ y wyßli przeciw im/ gdzie bárdzo wiele Litwy strzelbą poránili/ y pobili/ y iednego zacnego Sláchcicá zábili/ ktorego gdy Litwá porwáć chciáłá/ bronili im tego Krzyżacy gęstą strzelbą/ Ale oni wßyscy sie zgromádziwßy/ iedni zá nogi/ drudzy zá ręce/ drudzy zá rámioná/ niktorzy zá głowę onego zábitego gwałtownie spośrzodku Krzyżakow wyrwáli/ wßákże niż tego dokazáli/ ták ich wiele Niemcy poránili/ y pobili/ iż trudna rzecz ku wypisániu. Skąd sie pokázuie/ iż to był iákiś wielki Pan/ álbo Xiążę Litewskie.

Przem[illegible] Litew[illegible] trupa.

O Legatach Stolcá Apostolskiego do Rygi/ y do Gedyminá Królá Litewskiego/ á o zburzeniu Mázowßa/ Lifland/ y Brandeburskiego Márgrábstwá przez Litwę.

ROku 1324. Joannes Papież 22. z námowy Brátá Friderika Arcibiskupá Rigenskiego/ y Mieszczan Ryskich/ posłał do stanow Liflandskich dwu Legatow/ Bártłomieiá Biskupá Electenskiego/ y Bernartá Opátá S. Teofridá Amicienskiego Diakoná Zakonu S. Benedictá/ áby oni Królá Litewskiego y Ruskiego ochrzcili.

Ci Legatowie Papiescy skoro przyiecháli do Rygi názáiutrz po S. Mattheußu/ vczynili przymierze y postánowili wieczny pokoy miedzy Gediminem Krolem Litewskim y Ruskim/ z iedney strony/ y iego poddánymi/ á miedzy Chrześciány Prussámi/ y Liflanty z drugiey strony/ y przykazáli mocą Papieską y Apostolską/ áby ten pokoy mocnie był záchowány. Przydáiąc to potwierdzenie/ iż ktobykolwiek tego pokoiu był gwałtownikiem/ álbo by cokolwiek przeciw temu wystąpił/ słowem álbo vczynkiem/

Papież Przymierze stánowi miedzy Litwa y Krzyżaki.

porádą/

Tu też iuż Gedimina wszędzie Krolem zowie.

porádą/ álbo spráwą/ czyimby ty postánowienia zdrowie były przeskodzone/ táki káżdy miał wpáść w potepienie klątwy/ od ktorey by nie mogł być ináczey iedno mocą stolcá Apostolskiego rozgrzeszon. To postánowiwszy Legatowie/ wypráwili zacne Posły do Gedimina Krolá Litewskiego/ áby mu spráwe zleconą od Stolcá Apostolskiego opowiedzieli/ y pilnie sie wywiedzieli v niego/ ieśliby on z Ludem Krolestwá swoiego chciał przyiąć łáske Chrztu świetego/ á opuściwszy Bałwochwálstwo Imie Christusowo chwalić.

Wiele ná to dbáłá Litwá.

Vmocniwszy tedy pokoy/ gdy brácia Krzyżacy/ y inszy Chrześciánie Iflandscy/ Pruscy/ y insze kráiny sąsiedzkie bez wątpienia wierzyły/ iż od tych czássow iuż wiecey woyny niemiáły być/ á iuż miecze swoie ná kroie álbo lemiesze/ á włocznie ná sierpy myślili przekowáć. Tenże Gedimin nieprzyiaciel wiernych/ iáko Pádálec głuchy zátkał vszy swoie/ ná zdrowe nápominánie Papieskie. Y wypráwił z woyskiem Dawidá Stárostę Gartenskiego do Mázowszá/ Miesiącá Grudniá/ ktory Połtowsko Miásto Biskupá Płockiego/ y sto y trzydzieści wsi iego z dworámi spalił/ y splundrował/ Folwárki też y włości Xiążeciá Mázowieckiego/ y Klasztory/ y Slácheckie máietności poburzył/ Parafiynych álbo Plebáńskich Kosciołow trzydzieści/ z wielkością inszych káplic y kosciołow ziemiáńskich spalił/ száty y naczynie świete złupił/ Duchownych/ Sláchty y inszego pospolstwá wiecey niż cztery tysiące pobił/ á inszych do Litwy iáko bydło w wieczną niewolą wywiodł.

Słowá własne Petri a Dusburch.

Połtowsk zburzon od Litwy.

Tegoż czássu tenże Krol Gedimin posłał drugie wielkie woysko do Iflánd/ Miesiącá Listopádá/ ktore Ziemie Rossiteńską zwoiowáło. A ty oboie woyská wyprawował/ gdy iesżcze Legatowie Papiescy byli przy nim/ stánowiąc pokoy miedzy nim á Chrześciány.

Rossiten.

Litwá do Iflánd.

Tegoż Roku ná schodzie Miesiącá Grudniá wrocili sie do Rygi Posłowie Legatow Papieskich z Litwy od Gedyminá/ á z nimi był ieden Pan Litewski wtory po Krolu/ Ktory według nauki Krolá swego/ w zebrániu y w kole wielkich Pánow Chrześciáńskich/ Krzyżakow/ Biskupow/ y inszych Stanow/ ták rzekł podniesionym głossem. Aczkolwiek iákieś Listy imieniem Krolá Páná moiego/ około przyiecia Chrztu od niego/ y też wszystkiego Poddánych wyszły/ y od Xiedzá Papieżá są wydáne/ wszákże Krol Pan moy/ przez moc Bogow przysiągł/ iż niechce poki żyw żadnego inszego Zakonu przyimowáć/ krom tego/ w ktorym Rodzicy iego s tego Swiátá zeszli. Toż też Posłowie

Rzecz y oratia Litwinowa do Legatow y Krzyżakow.

słowie Papieskich Legatow co sámi słyszeli z vst Gediminowych powiedzieli przed wszistkimi. Co vsłyszawszy Legatowie/ s táką odpowiedzią wrocili sie do Stolcá Apostolskiego.

Potym roku 1326. Władisław Łokietek Krol Polski/ prosił Gediminá Krolá Litewskiego/ ktorego Corkę Syn Łokietkow był nowo poiął/ áby mu dał ná pomoc kilko set Rycerstwá Litewskiego/ ktory ná iego prośbe posłał mu tysiąc y dwie scie iezdnych/ ci złączywszy moc swoie z Polakámi/ wtárgneli do ziemie Márgrafá Brandenburskiego/ y zburzyli wszystki włości około Fránkfordu/ sto sześćdziesiat Miásteczek ze Wsiámi spalili/ tákże też wiele Kosciołow Plebáńskich/ Klastorow/ Mnichow Cisterniensikich trzy/ y dwá Klastory Mniszek zburzyli/ Meżczyzne siekli y mordowáli. Tylko Niewiásty y Pánie Sláchetne/ tákże Pánienki y Dziatki w wielkiey wielkości w niewolą pedzili/ Miedzy tymi Pánienkámi byłá iedná Pánná ták piekney vrody/ że tey rownia nie było/ o tę gdy sie dwá Litwinowie spieráli/ ieden ią ná poły rosciął. A ták zburzywszy do gruntu Márgrábstwo Brandeburskie/ wiecey niż 6000. ludzi w niewolą z wielkimi łupámi zágnáli. Támże ieden Mázur Stárostę Gartenskiego Dawidá onego meżá walecznego Hetmáná przed tym y ná ten czás Litewskiego zábił.

Litwá z Polakámi Márgrabstwo wojuią.

O tey Pánnie máe to Dlugosz/ Miechouius/ y Cromer pisza/ co nizey obaczysz.

Dawid Stárostá Grodzieński Hetman Litewski od Mázuá Andrzeiá zábity/ O czym też Dlugosz/ Cromer y Miechouius świádczą.

A do tąd sie kończy Czytelniku miły Kroniká Petri de Dusburch, ktory sprostą prostą łáciną ty wszystki spráwy zá żywotá swoiego opisał/ bowiem żył czássow Gediminowych/ iákom to wyższey pokazał/ á przestał pisáć tey Historiey Roku od Christussá Páná/ 1326.

POtym záś sie sławney pámięci Pan Wilenski Chodkiewic dał mi stáre ksiegi párgáminowe/ od dwu set y osmidziesiąt lat pisáne/ stároświecką literą/ nálezione w kościele Rumborskim Zámku Iflandskiego/ przy ktorych iżem nálazł niktore rzeczy Litwie należące/ gdzie też ich Krolá wspominá/ od sámychże Krzyżakow Litewskich głownych nieprzyiaciół spissáne iákoby Kalendarzyk/ tu ich z Łácinskiego Polskim iezykiem prawdziwie przypisuie. A ták sie rzecz poczyná:

Roku Páńskiego XIII. począł sie Zakon w Iflanciech Bráciey Domu Niemieckiego.

Roku 1225. zábity iest od Litwy Auigenus Arcybiskup z Kolná Agripiny.

1228. Zburzona iest Liflandska Ziemia od Zmodzi y Kurlandow.

1237. Byłá wielka wypráwa do Litwy od Zakonnikow.

Leonward. 1260. Byłá bitwá z Litwą v Lenwárdu nád Dźwiną zimie.

Dunamunt ináczey zową Diamant. Ozilia wyspá ma zamki dwá Arnsburg y Schonenborg/ dwie ná Mazowszu ... 1263. Parnáwę nád Morzem w dzień Oczyśćienia Pánny Mariey Litwá zburzyłá/ A w octawę tegoż dniá byłá z nimi bitwá v Dinamuntu.

1270. Byłá bitwá z Litwą pod Ozylią ná ledzie / Bo tá wyspá iest siedm mil od brzegu na Morzu.

1279. Miał bitwę Mistrz Bulhardus z Litwą / gdzie Hernestus Mistrz y Grof Brulinski Gilardus polegli z sześćdziesiąt y siedmią Brátow zakonnych stárszych dziewiątego dniá Márcá.

1287. Mistrz Bulhardus Haren z trzydzieśćią pięćią Bráciey zakonnych od Litwy zábity.

Karkus. Troyden álbo Treiden. 1298. Krol Litewski zburzył Karkus y wszystkie włości iego. A gdy z łupem wyciągnął/ Bruno Mistrz v Troytenu rzeki w octawę Swiąteczną bitwę z nim stoczył/ gdzie y sam z wielą tysięcy swoich od Litwy zábity poległ. Tegoż roku Ryzánie Nowy młyn zamek oblegli pod Krzyżaki/ gdzie ich wiele potonęło.

Nowymłyn. W ten czás Ryzánie walczyli z swoimi Pány Krzyżakámi / á Litwá Ryzánom pomagáłá. 1385. Brácia zakonni Dunamunt pod Ryzany wzięli ná S. Jakub.

1387. Byłá bitwá z Litwą przed Rygą.

Dunemborg 1315. Zamek Dunemborg od Litwy zburzony znowu zábudowány.

Głod podobny onemu 1570. 1315. Wielki głod był w Liflanciech / w Litwie y w Ruśi / iż Mátki mięso Synow swoich iadły.

Memel álbo Kłoypedá. 1320. Brát Henrik Kontor z Pleczką z dwudziestą y dziewięćią Bráciey pod Memlem od Litwy zábity.

Dubna Ascherad. 1305. Byłá woyná z Litwą nád Dubną gdzie Pan Hanus Stowenhazen Contor Ascheradenski zábit.

Gwalczute Xiąże Lit. Ropá. 1310. Gwalczute Syn Królá Litewskiego Liflandską ziemię woiował/ Drugiego roku sam Krol obległ Ropę zamek.

Litwá porážona. 1311. Byłá bitwá w Prusiech w Kwietną niedzielę z Litwą / gdzie Litawow dwádzieśćiá trzy tysiące poległo.

Derpt. Kerempe álbo Kirempe zamek/ ktory też roku 1570 Christoph Radziwił pod Moskwą ogniem wziął. 1322. Litwá Tarbatę álbo Derpt y Kerempę zamki áż do Rewlá w pulpościu zburzyli/ y trzy tysiące ludzi pomordowáli.

1323. Psiowiánie Litwy ná pomoc wezwawszy ziemię Królá Duńskiego zwoiowáli/ y pięć tysięcy ludu w pojon wywiedli. Tegoż roku Litwá Memel spáliłá. Tegoż roku Krol Litewski był obwołány. Tegoż roku Ryzánie Dunamont wzięli.

Karkus. 1323. Litawowie przes Mieszczány Rigenskie przyzwáni Karkus s Powiátem zburzyli.

1329. Krol Czeski z Mistrzem zakonu Pruskiego Zmodź woiował.

1330. Litwá z Ruśią Kurlándską Ziemię splundrowáli. Tegoż Roku vgodá z Ryzany á z Zakonem postánowiona iest.

Wielona. 1339. Mistrz Liflandski Zmodź przez dwá dni burzył. Tegoż roku Teodoricus z Haldeburgu Mistrz Pruski Wielonę w Zmodzi obległ/ Ale dla gwałtownego zimná nic nie spráwił.

1343. Pod Ozelą wyspą z Litwą byłá bitwá.

Troki y Strawilissen. 1348. Duzumemer Mistrz Pruski do Litwy wciągnąwszy Traken álbo Troki obległ/ y Strawilissen Zamek. A do tąd się kończy ten spisek/ co się ktorego látá działo.

Potym iáko owo my w Minucyach spráwy / ktorego się Dniá y Miesiącá co dzieie / terminuiemy / Ták też tám w tych księgach imioná pobitych Contorow y Bráciey są tymże porządkiem nápisáne.

Dniá

Dniá 4. Januarij Almerikus Márszałek Zakonu ná Memlu z siedmnaśćią Brátow od Litwy zábit. Memel álbo Kłoipedá.

Ostátnego dniá Januarij Brát Bernardus Contor z siedmią Brátow ná Welinie zábit.

Welná álbo Welawá od Krolewcá 7. mil. Alexander Biskup Derpteński w Liflanciech zábit od Litwy.

Mistrz Zakonu Otto ze czterdzieśćią dziewiąćią Brátow zábit.

Mistrz Hernestus ze czterdzieśćią siedmią Brátow zábit.

Brát Humerus Comendator z Ascherodu z dwánaśćią Brátow zábit

A potym Brát Hanus Stouen Hasen Contor w Márcu zábity od Litwy.

Brat Henrik Dughe z iedennaśćią Bráciey.

Sofridus Contor z Aschiradu z iedennaśćią Bráciey.

Schenus Lesche z siedmią Bráciey w Kwietniu pobići.

Friso Contor z dziewiąćią Bráciey.

Mistrz Wilkinus z trzydzieśćią trzemá Bráciey.

Bruno Mistrz z dziewiąćianaśćia Bráciey. w Czerwcu pobići.

Brát Buer Arcibiskupá Rigenskiego Woyt z siedmią Bráciey.

Remfridus Phlen z trzynaśćią Bráciey.

Dehlenus ze dwudzieśćią dwiemá Bráciey. w Lipcu pobići.

Mistrz Burchardus ze trzydzieśćią dwiemá Bráciey.

Henricus Sazendob Comendator Nieschowski ze dwunaśćią Bráciey.

Burchardus Haren Mistrz Zakonu ze trzydzieśćią pięćią Bráciey.

Andrich Namiestnik Mistrzowski ze dwudziestą trzemá Bráciey.

Wolcher z siedmią Bráciey

Mistrz Wolquinus s pięćiądziesiąt dwiema Bráciey.

Brát Hanus z Hortenhazu z ośmią Bráciey zakonnych od Litwy pobići.

Tym porządkiem Mistrzow Contorow y Bráciey zakonnych od Litawow ták oni zową pobitych / w Metrikę Kośćielną wpisywáli. A tu nie mienili liczby woysk áni vphow straconych / tylko stárszych Brátow zakonnych Krzyżakow/ ktorzy bywáli Hetmánámi / Wodzami / Tákże Rotmistrzámi vfow y woysk Niemieckich / ták Pruskich / iáko Liflandskich / Bo Mistrz v nich był iáko Krol álbo Xiążę / Comendator álbo Contor iáko Woiewodá Przełożony nád Powiátem / Brácia też zakonni miewáli Zamki swoie y włośći/ iáko v nas Castellanowie y Pánowie wolni álbo Slácheicy znáczni. O czymby się mogło szerzey pisáć / ále teraz pioro do porządku Xiążąt Litewskich obroćimy.

 Mindoph

Mindoph / Mendolph / Mendog álbo Mindagos Ringoltowic Wielki Kiądz / potym Krol Litewſki / Zmodzki y Nowogrodzki / Roku zbáwienego 1240. według Kronik Pruſkich / y Długoſſá / Miechowiuſſá / Cromerá / etc.

Kſięgi Oſme / Rozdział I.

Do Jáſnie Wielmożnego Páná / Páná Janá Hlebowicá / Caſtellaná Minſkiego / Podſkárbiego Wielkiego Kieſtwá Litewſkiego / etc.

Ringolt Algimuntowic / Práwnuk Skirmuntow / Práſczur Erdiwiłá Montwiłowiczá otrzymawſzy zwyćięſtwo v Mohilney nád Niemnem z rozgromionych y porażonych onych trzech Kiążąt Ruſkich / Kijowſkiego Włodimirſkiego / y Druckiego / y wykonawſzy z Niemcámi wielkie á częſte burdy / w Nowogrodku vmárł. A Mindaugos álbo Mindow Syn tego / ktorego Miechowius Mendolphem y Mendogiem / á Cromer Mindakiem názywáią / wſtąpił ná Oycowſką ſtolicę Nowogrodzkiey Ruśi / y Wielkiego ná ine Kieſtwá Litewſkiego y Zmodzkiego. Ten pánuiąc w Nowogrodku y ná inſzych Ruſkich Zamkach począł ſciągáć przyiacioły ſwoie / chćiwośćią pánowánia vwiedziony.

Potym tegoż roku Kiążę Mindagos wypráwił Synowcow ſwoich ná wojowánie Ruſkich Kięſtw Arowidá álbo Erdziwiłá / Wikuntá / y Czterwiłá álbo Theophilá / ktory był potym Kiążęciem Połockim / bo był ochrzczony w Ruſką wiárę.

Roſkazał im tedy naprzod ciągnąć ku Smolenſku / mowiąc tymi słowy / ktory z was co wzdobędźie ſobie ná Ruśi / to niechay trzyma zá vdział / yzá oyczyznę / A przy Litewſkim woyſku z tymi trzemá Kniaziámi wyſzło też Zmodzi wiele ná Ruś dla ſpolnego łupu / wzdobyći y rozſzerzenia granic / tákoż ſie im w Ruſkich ſtronach záraz poſzczęśćiło / Bo Towćiwił álbo Theophil Połocko wziął / dochodząc práwá dźiedźicznego po Waſilu Rechwołdźie / ktory też był Litwin / y po Hlebie Synu iego / y zoſtał Kiążęciem Połockim / á Wikunt Witebſkim / á Erdziwił záś álbo Arowidos w Smolenſkim Kieſtwie y w Druckim kilko przygrodkow z włoſciámi opánował.

Połocko y Witewsko wzięte od Litwy.

A ták ći trzey Brácia Kniáźiowie Litewſcy przeſtawáiąc ná tym / co im ſzczęśćie y loſs álbo Koſtká woienna przynioſłá / vgruntowáli ſię w Ruſkich przerzeczonych Kięſtwach / y Zakon Chrześćiáńſki według Ruſkich álbo Greckich Ceremoniy przyięli / áby tym przychylnieyſze ſobie poddáne ziednáli.

A o Mendogá Stryiá ſwoiego Wielkiego Kiedzá Litewſkiego niedbáli / áni iego zwierzchnośći nád ſobą mieć chćieli. Czego niemogąc ćierpieć Mendog Wielki Kiądz Litewſki iáko ná przećiwnych y zmiennikow / poſłał woyſko ſwoie chcąc ich pobić / á oney ſię zelżywośći y niewdźięcznośći nád nimi pomśćić. Co vſłyſzawſzy Towćiwił Kiążę Połockie z Erdziwidem y z Wikontem Bráty / oſádźili y

Proſte y własne słowá Látopiſczow.

obwárowáli y vmocnili zamki ſwoie / a ſami zlękwſzy ſię wielkiey mocy Mendogowey vćiekli do Dániłá Románowicá Kiążęciá Kijowſkiego / ktory ſię w ten czás Krolem y Cárzem wſzyſtkiey Ruśi piſał (bo też był koronowány od Legatow Papieſkich / w Drohiczynie raz / á w Kijowie drugi / iáko o tym będźie niżey) proſząc go o obronę y pomoc przećiw okrutnemu Stryiowi Mindagowi wielkiemu Kiądzu Litewſkiemu / vćiekli ſię tákże o rátunek do Waſſila álbo Waſſilká Halickiego y Włodimirſkiego Kiążęciá / ktorzy ná ten czás dwá w Czarney y w Białey Ruśi miedzy inſzymi Kiążęty Ruſkimi ſtárſzymi y możnieyſzymi byli.

Dánilo Kijowſki / Waſilko Halickie przedniejsze Ruſkie Kiążętá.

Ták tedy Kiążę Dánilo Románowic Monárchá y Cárz wſzyſtkiey Ruśi (iáko ſię w ten czás piſał) Kiążąt Oſtroſkich przodek / przyiął w obronę przerzeczonych zbiegow Kiążąt Litewſkich / y począł woyſká zbieráć z Waſſilkiem Halickim y Włodimirſkim Kiążęciem / przećiw Mendogowi / ſpodźiewáiąc ſię zá táką pogodą y niezgodą Litewſką Nowogrodká / y oſtátká Ruſkich Kięſtw / ktore ieſzcze Litwá trzymáłá / doſtáć / y do Kijowſkiey Monárchiey iáko zdáwná było przywroćić / á Litwę po ſtáremu do hołdu przymuśić woyną.

Poſłáli też do Bolesławá Wſtydliwego / Kiążęciá Polſkiego / y do inſzych Kiążąt Polſkich / proſząc ich iáko ſąſiádow / y iáko Chrześćiáńſkich Pánow / o pomoc ludźmi przećiw Litwie Pogánom / Ale ſię im Polacy wymowili będąc w ten czás od Tátárow ſrogo zwoiowáni / ktorych było w liczbie ſześć ſet tyśięcy z Kaidanem Carzem Hetmánem Bátego / ktorzy w ten czás przyſzedwſzy przez Ruſkie kráiny / Polſkie / Kuiáwy / y Sląſkie Kięſtwá / Moráwę y Węgierſką źiemię okrutnie byli ſplundrowáli. A iżby ze wſzyſtkich ſtron Litwę Dánilo y Waſſilko vtrapili / poſłáli Kniáźiá Wikintá / Synowcá Mendogowego do Liflant / y do Rygi z wielkimi podárkámi / ktory proſił od Dániłá Monárchy Ruſkiego y od Brátá ſwoiego Towćiwiłá Kiążęciá Połockiego / pomocy v Miſtrzá Liflandſkiego Andrzeiá (iáko go Látopiſiec zowie / á po Niemiecku Andrichá) poſtępuiąc mu imieniem ſwoim y Bráciey ſwoiey / poł Zmodźkiey źiemie do Liflant / y połowicę Jatwieſkiey kráiny ná Podláſzu Krzyżakom Pruſkim / y nakłády woienne zápłáćić / ſkoroby Mendogá z Litwy wygnáli / Oddał też Arcibiſkupowi Rigenſkiemu y Miſtrzowi Andrichowi oſobliwie wielkie vpominki od Dániłá Monárchy Kijowſkiego / y od Waſilká Włodimirſkiego y Halickiego Kiążęciá.

Poſiłá od Tátárow zwoiowána.

Witinę Poſłem do Rygi od Dániłá.

Co widząc Miſtrz Liflandſki ſobie ná rękę / obiecał ſię pomagáć y woiowáć ná Mindogá wielkiego Kniáźiá Litewſkiego / á Dánilo też Towćiwiłá drugiego Synowcá Mindágowego / Kiążę Połockie z woyſkiem wypráwił dla rátowánia Połocká / ktorego w ten czás Mindagowo woyſko Litewſkie doſtawáło / A gdy Towćiwił moc ſwoię złączył z Niemcámi Liflandſkimi / odbił Litewſkie vpły y odſiekł od Połocká / y ná kilku Mieyſcach Woyſko Mendogá Stryiá ſwoiego poráźił / á z wielkimi łupámi y połonem ciągnął z woyſkiem Niemieckim do Rygi / dźiękuiąc zá łáſkáwą pomoc Arcybiſkupowi y Miſtrzowi Andrichowi Liflandſkiemu / tám z wielką vczćiwośćią od Ryżan przyięty był Towćiwił / y ochrzczony z Ruſkiey w Rzymſką wiárę z námowy Krzyżakow / á potym ſię do Kieſtwá ſwoiego Połockiego wroćił.

Woyſko Mindagowo Litewſkie pod Połockiem porażone.

Towćiwil Kiążę Lit: ochrzczone w Rydze.

Dánilo też Monárchá Kijowſki Kiążę Drohickie / y Waſſil Włodimirſkie y Halickie Kiążę / z drugiey ſtrony gotowáli ſię ná Litwę / y wźięli Słonim / Wołkowiſko / y Miſćibohow pod Mendogiem. Co vſłyſzawſzy Mendog / zátrwożył ſobą / y wypráwił Poſły ſwoie do Dániłá / y do Waſilká o przymierze prosząc / á iżby tym ſnádniey od nich pokoy otrzymał / poſłał im w záktádźie Syná ſwoiego ſtárſzego Wolſtinká / ktory potym Czerncem zoſtał ochrzćiwſzy ſię w Ruſką wiárę / Ale Dánilo z Wáſſilkiem poſłow nieprzyimuiąc / áni ich

Słonim wzięto.

 ſłucháiąc

Danilo wzgárdził Posły y Condicye Mendogowe. Zdzitow.

słucháiąc / ciągnęli z woyskámi pod Nowogrodek / á Syná Mendogowego Wolstinká posłali do Słonim / á Posły do Wołkowiská áby tam byli pod strážą chowáni. A sámi od Nowogrodká puścili się ku Zozytowu burząc y pustosząc kráiny Mendogowe / y bárdzo wiele Zamkow Litewskich pobrawszy / á Rusią osádziwszy wrócili się do swoich Xięstw.

Litwá od Rusakow y od Niemcow zewsząd vtrapiona dla niezgody domowey.

Towciwił záśię álbo Theophil Xiążę Połockie Synowiec Mendogow / zebráwszy się z nowu z Niemcámi Liflandskimi / wielkie szkody poczynił Stryiowi w Litewskiey Ziemi. A iesżcze mu wielką pomoc Henrik (ktorego Látopisiec Ruski Andrzeiem zowie) Mistrz Liflandski obiecował ná trzecią wypráwę do Litwy / y sam osobą swoią gotował się ze wszytkim Zakonem Krzyżackim. Czego gdy się Mendog dowiedział / iż Towciwiłowi chcą pomagáć Ryżánie / y Arcybiskup z Mistrzem y wszystką ziemią Liflandską / strwożył sobą bárdzo / y wszystká Litwá z nim / y wypráwił Posły swoie do Andrichá álbo Henriká Meisterá Liflandskiego z wielkimi podárkámi naczynia złotego / Koni y Kleynotow drogich / wchodząc go w tym / y iesżcze mu więcey obiecuiąc / gdyby Towciwiłá Synowcá iego pomogł mu z Połocká wygnáć / álbo izby go sam kazał zábić. Ale Mistrz Liflandski odpowiedział / iż z námi pokoiu iáko żywo mieć niemożesz / ponieważ iesteś Pogáninem / áni zbáwion będziesz / ieśli się nie ochrzcisz w wiárę powszechną Chrześciáńską / á do Papieżá z ofiárowánim posłuszeństwá nie poślesz / tedy chociabych ia złotem tym ktore mi dáiesz ossypał oczy swoie / nie gdyć sprzyiáć niemogę.

Poselstwo Mendogowe do Mistrzá Liflandskiego wzgárdzone.

Potym Mindog álbo Mendog Wielki Xiądz Litewski wchodząc ták gwałtownych zewsząd náiazdow / posłał do Papieżá chcąc przyiąć Chrzest / ále obłudnie / bo záwsze ofiáry czynił Bogom swoim pierwszym. To poty z Látopiscá stárodawnego / ktoregom dostał v Xiążąt Zasłáwskich o Mendogu Xiędzu Litewskim rzecz iość Czytelniku miły / á teraz záśię z Długoszá / Miechowiussá y Cromerá ostátek spraw iego nápiszemy dowodnie.

Poselstwo Mendogowo do Papieżá.

O Koronáciey Mendogowey ná Krolestwo Litewskie / Zmodzkie / Kurlandskie y Nowogrodzkie / Roku 1252.

Rozdział II.

Za pánowánia Bolesławá Wstydliwe° w Polszcze / á zá Dánilá Románowicá Krolá Ruskiego / Kijowskiego Monarchy / á zá szostego Pruskiego Konradá Popussá Osterlingá / á zá Andrichá álbo Henriká Liflandskiego / Mistrzow / zá Papieżá Innocentiussá czwártego / zá Fridriká wtorego / y Konradá Syná iego Cessarzow / według dowodu Niemieckich / Rzymskich / Polskich y Pruskich Historikow / á zá Arcybiskupá Gnieźnieńskiego Fulká y Prándoty Krákowskiego Biskupá / Przemysławá Poznáńskiego / Kazimierzá Kuiáwskiego y Łęczyckiego / Semowitá Mázowieckiego etc. Xiążąt / od Christusá Páná 1252. Mendakus ktorego też názywano Mendolph y Mindak przerzeczone Xiążę Litewskie od Ruskich Xiążąt y od Synowcow własnych / y od Krzyżakow Liflandskich

Zá ktorych się to Xiążę dáło [illegible] wod

y Pruskich vstáwicznymi woynámi vciśniony / á potym od tychże Mistrzow Krzyżackich częstymi námowámi przywiedziony / przyiął y ochrzcił się w wiárę Chrześciáńską z niektorymi Pány / y Boiáry Litewskimi / y Zmodzkimi Pogány / O czym Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 53. fol. 161. Cromerus lib. 9. fol. 153. *secundæ, primæ uero editionis, &c.* Bielski *fol. 362. editionis 2. &c.* świádczą. Nád to dał ná się listy y zápisy mocne Niemieckim y łácinskim ięzykiem pisáne Pruskiemu Mistrzowi Konradowi z Ostrzelingu y wszytkim Krzyżakom Pruskiego y Liflandskiego Domu / w ktorych wywodzi y wyznawa / iż od nich był częstokroć poważan y wspomagan / á dla tego y zá to Ziemię ktorą miał pod swoim roskazowaniem y mocą / to iest / Zmodzką / Iatwiezką (ktorą Cromer Podláską być wykłada) Kurssowską / y Wetzeińską álbo Wizweńską / y wszytkę ziemię Litewską / wiekuistym / y nieodezwánym nigdy dárowánim dárował im y zápisał / wszakże Cromer nasz niepisze / żeby miał wszytkę Litwę zápisáć / á słusznie / bo ná czymżeby był sam mieszkał / gdyby im wszytko oddał? á syny też iuż w ten czás dorosłe miał / Kukłę y Repikáse

Mindagowá vgodá z Krzyżakámi.

Potym zá porádą y námową Krzyżakow Pruskich y Liflandskich / wypráwił posły swoie Litewskie z drugimi Posłámi Mistrzow / Pruskiego y Liflandskiego do Innocentiussá czwártego Papieżá / ofiáruiąc mu y oddawáiąc posłuszeństwo synowskie / iáko iest obyczay Panow Chrześciáńskich / y oznaymuiąc iż wiárę Chrześciáńską przyiął / á przeto Korony na Krolestwo Litewskie od niego prosił.

Ták tedy Innocentius Papież Rzymski widząc rzecz być pożyteczną Kościołowi Rzymskiemu / iż ták wielkie á waleczne páństwo pogáńskie do Christusá dobrowolnie przystąpiło / záraz bez wszelkiego odkłádánia Koronę Litewską poświęcił / y Mendogá Krolá Litewskiego być obwołał / á chcąc mu się tym więcey záchowáć / posłał Legatá swoiego zakonnego Brátá Henoeriká Prouinciała Polskiego / Armákáńskiego przed tym Biskupá / á ná ten czás Kulmeńskiego álbo Chełmieńskiego w Prusiech / ktory przyiáchawszy do Nowogrodká Litewskiego z Arcibiskupem Rigenskim / y z Krzyżakámi Pruskimi y Liflandskimi Mindaugá álbo Mendoká ná Krolestwo Litewskie według zwykłych Ceremoniy Kościelnych pomázał / obwołał / y z rámienia Papieskiego / y Cesárskiego / Koroną nową Litewską koronował. O czym Cromerus: *Et à Regensi Archiepiscopo, atq; Culmensi Episcopo, solenni ritu diademate cinctus*, y Miechouius etc.

Ktore osoby były przy Koronáciey Mendogowey.

Mendog koronowan.

Tegoż roku od Krákowá pięć mil we wsi Bochni sól naprzod náleziono / á potym w Wieliczcze / z ktorego skárbu / Polská bárdzo w ten czás vpádła y zubożała / rzeczy swoie podpárła.

Sól w Bochni y w Wieliczce.

Przy teyże Koronáciey Mendogá pierwszego y ostátniego Krolá Litewskiego / Vitus niiáki niewiedzieć ieśli Niemiec álbo Polak ná Biskupstwo Litewskie napierwey był wybrány y poświęcony / y potym roku 1253. był przy Kanonizaciey świętego Stánisłáwá w Krákowie / wespołek z Gerardem Biskupem Ruskim Catolickim / Rzymskiego Kościołá obádwá / O czym Miecho. fol. 159. lib. 3. etc.

Witus pierwszy Biskup Litewski zá Mendogá.

Gerardus Biskup Ruski Catolik.

O Koroná-

O Koronáciey dwoiakiey ná Kroleſtwo Ruskie Daniłá Romanowicá/ Kiiowſkiego/ Halickiego/ Włodimirſkiego/ Drohiczkiego/ etc. Xiążęciá/ Roku od Chriſtuſá 1246. á potym 1253.

Rozdział III.

DY byłá część Ruſkich Xiążąt/ po śmierci Románá Monárchy/ od Polakow pod Záwichwoſtem zábitego/ ná Monárchią Ruſką przyzwálá Colomaná Syná Węgierſkiego Królá Andrzeiá/ Zárázem go koronowáli Biſkupi Węgierſcy ná Kroleſtwo Halickie álbo Galatſkie/ y ná Włodimirſkie. Ale Mśćiſław Chrobry Xiążę ruſkie/ Mąż wielkiey dzielnośći/ nie mogąc Cudzoziemcá Węgrzyná długo ścierpieć w Ruſkich Páńſtwach/ zebrał ſię ná Kolomaná/ y poráził go ná głowę/ á przy nim Węgierſkie y Polſkie woyſká wielkie práwie do gruntu pod Haliczem pobił/ y pogromił/ Sámego potym Kolomaná ná Haliczu obległ/ á dobywſzy Zamku/ poimał go z żoną Salomiką Xiężną Polſką/ y trzymał cáły rok obudwu w więzieniu zá ſtrażą/ áż potym od Andrzeiá Królá Węgierſkiego/ Oycá/ przez poſły był wybáwion z więzienia Ruſkiego/ zá pewnymi Condiciámi. A gdy potym trzeciego látá Koloman Hálicza doſtał/ wygnał go z niego wtóry ráz Dánilo Romanowic/ iáko właſny Ruſkiey Monárchiey Dziedzic. A gdy był trzeci ráz wprowádzon tenże Koloman ná Kroleſtwo Halickie przez Oycá Andrzeiá/ nie długo ná nim pánował/ bo ledwo trzy látá w ſpokoynym Kroleſtwie wykonawſzy vmárł/ z podeyzrzenim trucizny/ á Halickie Kroleſtwo/ y przyczynę wnętrzney woyny Ruſkim Xiążętom po ſobie zoſtáwił/ Od ktorego czáſſu/ to ieſt/ roku 1225. Węgierſcy Krolowie z Ruśi gruntownie wypádli/ wſzákże ſię Gálatſkimi y Lodomerſkimi/ to ieſt/ Halickimi y Włodimirſkimi Królámi długo ich potomkowie piſſali.

Stąd Krolowie Węgierſcy długo ſię potym piſáli Lodomerſkimi y Galatſkimi Krolámi.

Roſterki w Ruſkich páńſtwach.

A Dániło Románowic y inſze Xiążętá Ruſkie będąc częſtymi zwyćięſtwy nád Węgry y Polaki otrzymánymi podnieſieni/ złączywſzy ſię z Litwą Polſkę przez vſtáwicznymi naiázdámi trapili/ Wſzákże im potym Polacy dáli odpor przez Sulisłáwá Hetmáná/ iáko ſię to wyżſzey wierſzem nápiſáło.

A Xiążę Dániło Romanowic/ będąc y z rodu Ruſkich Monárchow/ y przybyciem Halickiey Ziemie potężnieyſzym/ inſzych Kniáziow Ruſkich przećiwnych ſobie/ częśćią woyną zhołdował y do poſłuſzeńſtwá przywiodł/ á niektorych też w wiárę ſwoię przyiąwſzy przychylnych ſobie zjednał/ zá czym wielką mocą będąc Monárchą práwie wſzyſtkiey Ruśi ná południe leżącey pánował y roſtázował. A iżby ſobie tym więtſze záwołánie/ moc/ ſławę/ y mniemánie zjednał/ vmyślił odnowić Kroleſtwo Ruſkie/ nie tylko pod Halickim y Włodimirſkim tytułem/ ktorych tylko Koloman Węgrzyn vżywał/ ále wſzyſtkiey Ruśi Krolem álbo Cárzem (iáko ſię dziś Moſkiewſki tytułuie) prágnąc być/ wypráwił Poſły ná Concilium do Lugdunu Roku 1240. iáko Długoſz y Miechouius lib. 3. cap. 62. fol. 142. y Cromerus lib. 9. piſzą/ prośąc od Papieżá Rzymſkiego Innocentiuſſá czwartego/ áby był koronowan ná Kroleſtwo Ruſkie/ obiecuiąc ze wſzytkimi

wſzytkimi ziemiámi ſwoimi Rzymſką wiárę/ Greckiey odſtąpiwſzy/ ſtále przyiąć/ y ſtolcowi Rzymſkiemu z potomkámi ſwymi poſłuſznym być/ k temu przećiw Tatárom vſtáwiczne obronę ſlubował/ ktorzy byli w ten czás wſzyſtkim Xiążętom y Ziemiom Chrześćiáńſkim w poſtrách. Przeto Papież rzecz pożyteczną á wielką być rozumieiąc/ poſłał ku tey ſpráwie Opizá Opátá z Mezanu/ y Biſkupá Madenſkiego Stolcá Apoſtolſkiego Legatow/ ktorzy przyiáchawſzy do Kijowá roku 1246. Dániłá z wielką Pompą y Ceremoniámi przynależącymi ná Kroleſtwo Ruſkie pomázáli/ podnieśli y koronowáli/ czego im Biſkupowie Polſcy/ zwłaſzczą Prandotá Krakowſki odradzáli/ przekłádáiąc nieſtáłość y chytrość Dániłowę/ co ſię potym ſtáło: Bo Koronę otrzymawſzy/ Krolem ſię wſzyſtkiey Ruśi tytułował/ á w Greckiey wierze (Rzymſkiey zániechawſzy) po ſtáremu trwał/ y co miał Chrześćian od Tatar bronić/ to ich ſam przez Hetmány ſwoie/ y Litwę z Swarnem Sieſtrzeńcem ſwoim/ á z Mendagiem Krolem Litewſkim do Polſki náſyłał. Co vſłyſzawſzy Innocentius Papież czwarty/ roku 1253. przerzeczonego Opizą z Mezanu Stolcá Apoſtolſkiego Legatá poſłał do niego wtory raz/ ktory z ſobą wziąwſzy Prandotę Biſkupá Krakowſkiego y inſze Biſkupy Polſkie. Tegoż Dánielá znowu w Drohiczynie ná Kroleſtwo Ruſkie koronowáli/ á wzięli od niego przyſięgę/ iż opuśćiwſzy Ceremonie Greckie/ ták on ſam/ iáko wſzyſtek narod Ruſki/ miał Kośćiołá Rzymſkiego wiernie á ſzczerze náſládowáć. O czym Długoſz y Miechouius fol. 161. cap 53.

Condicie Dániłowe.

Dániło ná Kroleſtwo Ruſkie koronowan.

Odmienność Dániłowá.

Są też liſty oſſobliwe tego Dániłá Królá Ruſkiego przodká Xiążąt Oſtrozkich do Papieżá Innocentiuſſá ſzeroko piſáne v Długoſzá w Kronice/ Tákże ktoremu Dániłá Papież piſał ozdobnymi słowy/ nápominiáiąc go/ áby ſtále w záwołániu ſwoim Chrześćiáńſkim y w ſtánie Krolewſkim trwał. Vmárł potym Dániel przerzeczony Krol Ruſki/ ktorego Hiſtorie Polſkie Apoſtatą dla nieſtáwiczności w wierze zowią/ Roku Páńſkiego 1266. zoſtáwiwſzy po ſobie dwu ſynow/ Lwá przerzeczonego/ ktory Woyſiełká Xiążę Litewſkie zábił/ y Romaná ktory był ná pomoc z Ruſkim woyſkiem Boleſłáwowi Wſtydliwemu Monárſze Polſkiemu przećiw Kazimirzowi Xiążęciu Kuiáwſkiemu: w ktorych potym Synach Dániłowych Titul Kroleſtwá Ruſkiego vſtał.

Dániło vmárł.

Jáko Mendog Krol Litew, ſki wiárę Chrześćiáńſką porzućił/ Mazowſze/ Lubelſką ziemię y Pruſſy zburzył/ Miſtrzá Liflandſkiego zábił/ y woyſká Krzyżáckie w Kurlandach porázil/ Roku 1255.

ENdog Krol Litewſki/ álbo żalem záwiedźiony/ y vtrácenia ziem ſwoich/ Zmodzkiey/ Litewſkiey/ Iatwieżkiey/ Wierzeiſkiey/ y Kurlandſkiey poruſzony/ ktore był zá Koronę y dla ſpolney przyiáźni Krzyżakom zápiſał/ álbo iáką inſzą przyczyną vwiedźiony do pierwſzego ſię Bałwochwálſtwá ze wſzyſtkimi poddánymi ſwemi nowo ochrzczonymi zwroćił/ porzućiwſzy wiárę Chrześćiáńſką nowo przyiętą.

Potym roku 1255. zebrawſzy woyſko Litewſkie do Ziemie Lubelſkiey wtárgnął/ ktorą wſzerzy wzdłuż zwoiowawſzy/ Zamek Lubelſki/ ktory był ná ten czás drzewiány/ y Miáſto ſpalił/ á z wielkimi łupámi y więźniow ſtádámi do Litwy

Mendog do Lubelſkiey ziemie.

Cromer. lib 9. Miecho. ca 53. fol. 162. lib. 3.

Danilo R. Lublin opánował/ Stąd podobno y dziś ná Zamku w Kośćiele Ruſkie málowánie widzimy.

Mendog Krol Litewſki wiárę Chrześciáńſką porzucił.

Mendog Mázowſze woiuie.

Płocko ſpalono.

Mendog do Prus z Mázowſza.

Litwy ſię wrocił. Zá tym Litewſkim powodem Danilo Romanowic Krol Ruſki do ſpuſtoßoney Lubelſkiey Ziemie z woyſkiem przyciągnął / ktorą Ruſſákámi/ (gdy Litwá Polaki byłá wywiodłá) oſſádził / Zamek też Lubelſki zábudował/ y wieżę okrągłą w poſrzodku dla obrony ochędożnie y wynioſło zmurował/ Miáſtá inße y twierdze po ſtáremu obwárował / y wßyſtkę Lubelſką ziemię y Sendomirſkiey część opánował. O czym Długoß y Miechowius lib. 3. cap. 53. fol. 162. Crom. lib. 9. ßerzey świádczą.

Potym Mendolphus Krol Litewſki według Miechouiuſſa roku 1260. á według Cromera (co ſłußniey) 1255. odrzuciwßy iáwnie wiárę Chrześciáńſką/ ktorą był ná czás obłudnie przyiął / tym więtßym nieprzyiacielem począł być Chrześciánom w ſąſiedztwie przyległym / á zebrawßy wielkie woyſko / ktorego było trzydzieśći tyśięcy woiennego ludu z Litwy / z Żmodzi / z Iatwieżow / y z Pruſſow ſtárych / ktorzy zá iedno z Litwą przeſtawáli / Mázowße wßyſtko okrutnie zwoiował / Miáſt y Wśi bárdzo wiele / y Stolicę Zamek Płocki bez obrony opußczony ſpalił / á wielką wielkość łupow ludzi / dobytku / ſtad koni y inßych rozmáitych korzyśći do Litwy odeſławßy / tákże zápalczywą ogromnośćią/ wyſzedł w dzierżáwy Krzyżakow Pruſkich wtárgnął / ktore ſplundrow... / wypáliwßy/ y wybrawßy/ Miáſtá wßyſtki nowo od Krzyżakow záłożone z gruntu wywrocił / á wßyſtkich Chrześciánow w nich nálezionych ſrogo pomordował / gdy Krzyżacy tylko Zámkow ledwo obronili. Ná oſtatek chcąc okazáć przerzeczony Krol Mendog ſrogość ſwoię/ brzydził ſię bráć ludzi w połon/ ále wßyſtkich śćináć kazał/ tylko dobytek y łupy do Litwy wywodził/ álbo odſyłał/ á ſam z woyſkiem Litewſkim Mázowieckie y Krzyżáckie kráiny vſtáwicznie bez odporu woiował.

Tego Miſtrzá Duzburch Burgárdem zowie. Henrik Botel/ Márßałek Pruſki.

To morze ieſt máłe/ á zową ie Habem zá Krolewcem/ gdzie Burſtin zbieráią/ iáłom ſam widział.

Tegoż roku gdy Miſtrz Pruſki z Krzyżákámi budował Zamek Karßowin ná gorze S. Ierzego w Kurlándſkiey Ziemi / Pogáni Pruſſowie y Litwá chcąc on Zamek zburzyć / oblegli go wielką mocą. A gdy dwie woyſká Pruſkich y Liflandſkich Krzyżakow z pomocą Królá Duńſkiego ná odſiecz ſwoim Chrześciánom przećiw Litwie przyćiągnęły / podkáli ſię w dzień S. Margárety nád rzeką Durom w Kurlandiey/ gdzie Niemcow wielkość poległá/ y Henrik Horſtnuſen Miſtrz Liflandſki / tákże Henrik Botel Márßałek Pruſki/ y inßych wiele Krzyżakow ná plácu zábići. A Pogáni otrzymawßy zwyćięſtwo Karßowio y Hetzburg Zamki wzięli / wymorzywßy głodem obleżencow. Potym Krolewiec oblegli/ ktory byli Krzyżacy z Otokárem Krolem Czeſkim niedawno zbudowáli/ nie opodal odnogi morſkiey nád Preglem rzeką roku 1255. A gdy Litwá moſt ná Preglu zbudowáłá/ s ktorego do Zamku ſturmowáli/ wiele ich zbitych ſtrzelbą od Krzyżakow poległo / ták iż muſieli od obleżenia odćiągnąć. O tym Petrus Duzburch/ Kroniki Liflandſkie/ Długoß y Miechowius fol. 165. lib. 3. cap. 54. y Cromer etc. lib. 9. piſzą.

Trzęśienie ziemie w Polſzcze.

Roku 1258. á Miecho. kłádzie 7. Mieſiącá Lutego godziny trzećiey ná dzień ſtráßne á okrutney nieſłychane áni zwykłe trzęśienie Ziemie w Polßcze było / z wielkim ſtráchem wßyſtkich ludzi / co potym wßyſtkiego złego w Polſzcze znákiem było/ bowiem záraz y wnętrznymi woynámi/ gdy Xiążętá Bráćia ſpolnie ſobie oczy łupili/ y wtárczkámi Pogáńſkimi ſrogo byłá Polſká vćiſniona.

Nagan y Telebugá Cárzowie do Polſki.

A ná drugi rok 1259. po S. Andrzeiu wielkie woyſká Tátárſkie z rozmáitych Hord zebráne/ y Ruſkimi tákże Litewſkimi pośiłkámi przymnożone/ z Nagaiem/ y Telebugą Cárzámi/ do Sendomirſkiey ziemie wtárgnęły / z ktorymi też byli Waſſilko Brát rodzony/ y Roman ze Lwem/ Synowie Danilá Królá Ruſkiego / á gdy Wiſłę przez lod przebyli / nieſpodziáną á nagłą prętkośćią wielkość ludzi zágárnęli/ á drugich pomordowáli/ Klaſztor Zawiche woyſki/ ktory był niedawno

niedawno Bolesław Wſtydliwy zbudował/ y dla Pánienek dwudzieśćią folwárkow nádał/ tákże drugi ná tyſſey gorze S. Krzyżá / y Sendomirſkie Miáſto ſpalili/ Potym Zamku ná ktorym ſię byłá wßyſtka Slachtá Sendomirſka / Pámiętáy y poſpolſtwo z żonámi / z dziatkámi / y máiętnośćiámi záwárli przez cáłą noc y dzień vśilnym ſturmowánim dobywáli/ ále prożno/ bo ſię Polacy z murom mężnie bronili. Co widząc Ruſkie Xiążętá Waſilko y Lew z Romanem Danilowicy / Tatarom nád Chrześciány vśiluiąc pomoc okrućieńſtwá / przywiedli y námowili przez tractaty chytre Woiewodę y Staroſtę Sendomirſkiego Piotrá z Krampey y Zbigniewá Brátá iego izby ſię Tátarom ráczey vpokorzyli / á dániną ſię máłą okupili / niżby márnie wßyſcy od ßáble okrutney pogáńſkiey / y z zamkiem zginąć mieli/ y obwiązáli im pod zapiſſámi w tym wiárę ſwoię/ vpewniáiąc ich beſpiecznie w ſwoim przyrzeczeniu/ nád to im ſwoy glejt/ y od Cárzow ná [illegible] dni przymierze poſłáli. A gdy Piotr Krampa z Brátem Zbigniewem y przednieyßą Slachtą ná ich zdrádliwe ſłowo z Zamku wyſzli / y przez Xiążętá przerzeczone do Námiotow ſámych Cárzow byli przywiedzieni / á część ná kolánach klecząc (iáko ieſt obyczay v Pogan) onym wyrządzáli / wnet Pogáni klęczących/ y pokoiu proßących mordowáć poczęli/ á złupionych z vbiorow pośćináli / á potym záraz z ogromnym okrzykiem Zamek gwałtownym zewſząd ſturmem vbieżeli/ gdy rycerſtwo Polſkie ſprácowáne odpoczywáło / á zdrády ſię w poſtánowionym przymierzu od Xiążąt Ruſkich nieſpodziewáło. Tám wßyſtkę onę wielką wielkość Chrześćian okrom pánienek y pánien vrodziwych okrutnie pośiekli / y pomordowáli / ták iż krew ćiepła / od ktorey ſię śnieg roſtopił/ ſtrumieniámi z Zamku do Wiſły płynęłá / oſtátek gminu ſtádámi nágnawßy w Wiſle potopili. A zápaliwßy Zamek Pogáni / y korzyśći wielkość nábráwßy/ záraz ſię nie mießkáiąc do Krákowá prętkim pędem zá przewodnikámi Xiążęty Ruſkimi przyćiągnęli / Miáſto puſte ſpalili / chorych y żebrakow pośiekli. Bowiem Bolesław Xiążę vſłyßawßy iż Sendomierzá dobyli Tatarowie/ vćiekł był z żoną do Węgier. Inßa záś wielkość ludzi częśćią ſię w láſy pokryli/ częśćią ſię z zamkow y twierdzy bronili. Krákowſkiego też Zamku Klimunt Woiewodá obronił. A Tátarowie bez odporu mieczem y ogniem áż do Bitowſkich gor Opolſkiego Xięſtwá wßerz y wzdłuż wßyſtko zwoiowáli / á trzećiego Mieśiącá od przyśćia ſwego / wielkośćią łupow y więźniow obćiążeni/ wrocili ſię do Ruśi / á Litwá też do ſwych leśnych táſkiń. Działo ſię to roku 1260. iák Cromer lib. 9. piſze/ áczkolwiek Długoß y Miechowius fol. 144. lib. 3. cap. 44. roku przeßłego 1259. tę porażkę y zburzenie Sendomirzá wſpominą. Ale iáko tenże Miechowius świádczy/ y Cromerus ták rozumie / Tátarowie podwá kroć do Polſki w ten czás przychodzili / pirwßy raz zimie po S. Andrzeiu roku 1259. á drugi raz lećie 1260. Mieśiącá Czerwcá. Co ſię okázuie y z Odpuſtow wielkich / ktore nádał Polakom Alexander czwarty Papież / gdy ſię przed nim ná okrutność Tátárſką ſkarżyli / iż ktobykolwiek wtorego dniá Mieśiącá Czerwcá náwiedzał do Kośćiołá Sendomirſkiego Pánny Máriey (gdzie ná Cmintarzu ćiáłá pochowáne pobitych Chrześćian od Pogan leżą) wielkie odpuſty ná káżdy rok otrzymawáją/ tákie iákie w Rzymie ma Kośćioł ktory zową *Sanctæ Mariæ de urbe*.

Zdrádá nie okrutność Tátárſka.

Sendomirz Tátárowie ſpalili.

Kráków Tátárowie ſpalili.

Tátárowie áż do Bitowſkich gor.

Polacy ſię przed Papieżem ná Tátáry ſkarżyli/ iáko by Krzyżacy na Litwę Pogány.

Odpuſty Sendomirſkie.

Tegoż też czáſſu Michał Paleologus Ceſárſtwo Conſtantinopolſkie wygnawßy Fráncuzy z Ceſárzem ich Baldwinem do Grekow przywrocił/ ktore było pod ſpráwą Fráncuſką lat 58. álbo iáko drudzy ráchuią 63. A teraz záś iáko Turcy Conſtantinopolim wzięli/ y Greckie Ceſárſtwo opánowáli roku 1453. iuß ieſt lat 130. á Páleologá żadnego nieſłycháć / ktoryby záś to Ceſárſtwo Chrześciánom przywrocił. Rychło potym ná Concilium Lugdunſkim tenże Ceſárz Paleologus zgodę miedzy Greki y Láćinniki ktora ſię trzynaśćie rázow rwáłá / y potym nie trwále iednáłá / odnowił.

Ceſárſtwo Conſtantinopolſkie od Fráncuzow do Grekow.

Zgodá Grekow z Láćinniki.

Tátarowie Chrześciáni.

Tegoż też czáſſu niektorzy Cárzowie Tátárſcy wiárę Chrześciáńſką przyięli w Aziey/ y długo przeciw Saracenom y Egipczykom w Siriey y w Perſiey wielkie woyny wiedli/ pomagáiąc Krolom Armieńſkim Chrześciánom ſtowárzyſzonym. Z tych Cárzow Tátárſkich iednego Vſſan Kaſſaná dziś ieſt potomſtwo Krolow Perſkich / ktorzy táką máią rożność wiary miedzy ſobą z Turki / iáko Grekowie z Rzymſkim náſzym Katolickim kościołem/ com ſam widział / y wyrozumiał oczywiśćie gdym bywał czeſto w Konſtantinopolu / w Nicenie / y w Kalcedonie przy ich modłach roku 1574. nád to Perſowie Halego/ Turcy Machometá Prorokow máią/ o ktorą rożność ſecty nie ták o gránice/ y dziś (á day Boże áby długo/ á nam dáli pokoy) s ſobą zapalczywie woyny wiodą.

O Woynie Pruſſow pogánow z Krzyżáki/ Roku 1260.

Sławin Xiążę Pruſkie Pogáńſkie.

TEgoż roku 1260. Pruſſowie Pogáni Zmodźi przylegli zá powodem y zwyćięſtwem nád Mázury y Krzyżaki Mendogá Krolá Litewſkiego / porzućiwſzy wiarę Chrześciáńſką nowo przyiętą/ do báłwochwálſtwá ſię pierwſzego obroćili / á wybrawſzy ſobie Xiążęciem niiákiego Glapiná/ y przyzwawſzy Zmodzi ſąſiadow ná pomoc / wſzyſtkich Chrześciánow y Kápłanow okrutnie w krzyżáckich dzierżawach/ y w ſwoich włośćiach pomordowáli/ rozſzár... kościoły popalili/ świątośći pogwałcili / naczynie y vbiory poświęcone rozſzárpáli y połupili w wigilią S. Mátheuſzá Euángeliſty. Potym ná drugi rok 1261. woyſká Chrześciáńſkie z Kroleſtwá Polſkiego y z Niemiec zebrawſzy ſię z Krzyżákámi do Prus w ziemię Nactáńſką ná dzień Gromnic Oczyſzczenia Panny Máryey wćiągnęli/ chcąc Pogánow Pruſſy y Zmodz wygłádzić/ wybić/ y wykorzenić. Ale ſkoro w pośrzodek ziemie Pogáńſkiey przyſzli/ á oſtátek woyſká przy mokách y ſprzętach woiennych zoſtáwili/ wolnym vſem ciągnęli przeciw Pogánom / Pogáni záś Pruſowie z Zmodzią przeminąwſzy wielkie woyſko Chrześciáńſkie / przez ſpiegi przywiedzieni / vderzyli ná onych co byli w oboźie przy mokách zoſtáwieni/ ktorych wſzyſtkich zá małą trudnośćią poráźili y pobili/ y obóz z tłomokámi rozſzárpáli. Potym vfáiąc w ſwey mocy y w pierwſzym ſczęśćiu/ vderzyli ná wálne woyſko Chrześciáńſkie/ gdźie z obudwu ſtron gdy ſię mężnie podkáli/ wątpliwa woyná w zápalczywey bitwie kilko godzin trwáłá/ ále z ſkarániem Bożym ná oſtátek Pogáni zwyćięſtwo otrzymáli. Tám zacni Rycerze Schinkol Graff z Bitenu / y drugi Grof z Reideru mężnie przebijáiąc pogáńſkie vſſy/ z wielkośćią rycerſtwá Niemieckiey Szláchty polegli. A gdy Pogáni ſwoim zá zwyćięſtwo obyczáiem pogáńſkim ofiáry czynili/ Hirchaſſá Szláchćicá Mágdeburſkiego przez miotánie loſſow ná ſpalenie ofiáry wybráli / á gdy był po dwákroć od pogánow niektorych ktorzy go przedtym ználi wybáwiony/ trzeći raz gdy ná niego los padł/ ſam ſię dobrowolnie podał/ á ták Hirchas zacny Rycerz w ryſie y s koniem ná ktorym ſiedział żywo był ſpalony ná ofiárę złośliwą pogáńſką.

Hirchas Szláchćic Maideburſki od Zmodzi ſpalon ná ofiárę.

Potym záś Grof Barboigten z nowym woyſkiem niemieckim ná pomoc Chrześciánom vdręczonym przyciągnął do Prus/ á gdy Sambiyſką y Zmodzką ziemię ogniem y mieczem mſcząc ſię nád Pogány pobitych Chrześcian, wotował, wnet ſię Pruſowie pogáni z Zmodzią do kupy zebráli / á vderzywſzy ná woyſko niemieckie w dzień S. Agnieſzki, ſámego Grofá Hetmáná poimáli/ y woyſko Chrześciáńſkie trzeći kroć raz poraz poráźili. Potym vżywáiąc zwyćięſtwá/ Helzberk Krzyżbork/ Konigsberg álbo Krolewiec / Bartenſtein Zamki y Miáſtá pod Krzyżaki wzięli. O czym kroniki Pruſkie/ Długoſz y Miechouius lib. 3. cap. 54. fol. 165.

Zwyćięſtwo pogáńſkie Pruſkie y Zmodzkie.

O zburzeniu

O zburzeniu raz poraz Mázowſzá przez Litwę y Ruſſaki roku 1262. y o śćięciu Semowitá Xiążęćiá.

Rozdział IIII.

DAniło Krol Ruſki wziąwſzy przymierze y zjednoczenie z Mendogiem Krolem Litewſkim/ poſłał z nim Sieſtrzeńcá ſwoiego Swarna álbo Swarmirá ná burzenie Mázowſzá/ á ták Mendog z Litwą/ á Swárno z Ruſią złączywſzy ſpolne woyſká przez láſſy y ſtárzyny wtárgnęli milczkiem do Mázowſzá/ roku 1262. á w Wigilią S. Janá Chrzćićielá zdybáli nieſpodziánego Semowitá Xiążę Mázowieckie z ſynem Konrádem y ze wſzyſtkim dworem iego w Folwárku Jáſzowſku álbo w Jazdowie beſpiecznie mieſzkáiącego / tám Swárno Sieſtrzeniec Daniłá Krolá Ruſkiego okrutny ſam ſwoią ręką śćiął Xiążę Semowitá Mázowieckiego/ ktory ſię był doſtał z butinku ná iego ſtronę/ á ſyná iego Konrádá Mendog Krol Litewſki łáſkáwicy ſię obchodząc zdrowego záchował/ y potym go dał ná odkup tegoż roku. Ták Ruſſacy y Litwá wſzerz y wzdłuż zágony rozpuśćiwſzy Mázowſze biedne bez Xiążęćiá oſierociáłe okrutnie plundrowáli. Czego niemogąc ścierpieć Szláchtá Mázowiecká zebráli ſię z chłopſtwem we wśi Długośiedli / y tám śmiele ná Litwę y Ruſſaki vderzyli / ále gdy ſię mężnie potykáli y przeważnie nieprzyiaćiołom odpieráli/ od wielkośći ſą przemożeni y pobići. A vżywáiąc zwyćięſtwá Ruſſacy z Litwą/ wſzyſtki kráiny Mázowieckie/ y część wietſzą Kuiáwſkiey ziemie zburzyli/ potym z wielkośćią niezliczoną więźniow / dobytku/ ſtad/ innych rozmáitych łupow wzdobyczą obćiążeni/ popaliwſzy Miáſteczká y śioła z folwárkámi / wroćili ſię bez odporu do ſwych ſtron.

Swarno okrutnie śćiął Semowitá.

Bitwá Mázurow z Litwą y z Ruſaki.

Ták gdy Litwá z Ruſſaki z Mázowſzá wyćiągnęli/ przyiáchał ná pogorzeliſko Bolesław Pius Xiążę Káliſkie w dzień S. Micháłá zwyćiężony będąc prośbámi żáłośnymi Gertrudy pozoſtáłey Wdowy po Xiążęćiu Semowićie Mázowieckim od Swárná śćiętym / y záraz miáſto y zámek Płock od Litwy ſpalony znowu opráwił/ przekopámi y wáłámi otoczył y obwárował/ y podał w ręce Boleſławowi y Konrádowi ſynom Semowitowym. A Litwá z Ruſſaki nie przeſtáwáiąc ná łupach y pirwſzym zburzeniu Mázowſzá/ znowu ná drugi rok do Mázowſzá opłákánego wtárgnęli/ w ktorym gdy nic dla pierwſzego zburzenia nie nálezli/ dáley w ziemię ćiągnęli/ á przepráwiwſzy ſię przez Wiſłę/ ziemicę Łowicką do Arcybiſkupſtwá Gnieźnieńſkiego należącą / ogniem y mieczem plundrowáli y burzyli/ á z wielkimi łupámi/ gdy ſię im żaden nieśmiał záſtáwić do kráin ſwoich pyſzniąc ſię odćiągnęli. Juſz bárdzo duſzno y ćięſzko (iáko Cromer y Długoſz piſzą) nietylko Mázowſzu / ále y Bolesławá Wſtydliwego Xiążęćiá Krákowſkiego y Sendomirſkiego Monarchy ná ten czás Polſkiego kráinom od Litwy było/ by był Pan Bog ſam pomocy y rátunku z niebá zeſłáć nieráczył. Abowiem on zmiłowawſzy ſię nád biednym Mázowſzem wrzućił wnętrzne niezgody y domowe nieznaſzki (ácz Pan Bog nieieſt przyczyną roſterkow/ ták tu Miechouius piſze) miedzy Litwę y Ruſaki / Bo Mendolphá álbo Mendogá przerzeczonego Krolá Litewſkiego Synowiec iego Stromát álbo Troinátá ſądząc ſię ná opánowánie Litewſkiey ziemie / we ſpiączki zábił/ y Synow iego dwu/ Rukle y Repikaſſe/

Płocko znowu opráwione.

Cromer.
Graues autē iam admodū non modo Masouiæ sed & Boleslai Pudici dominibus Litwani esse cœperant, ni diuinitus auxilium affulsiſſet etc. inteſtini etenim motus reſpirandi ſpatium nobis dederunt.

Mendog zábity z synámi.

Repikaffe/ ktorych przy nim záftał porzezał/ á fam Wielkie Xieftwo Litewfkie y Stolice krwią Stryiowfką oblaną opánował roku 1263. Ale y ten przerzeczony Troynata álbo Stroynat Xiądz wielki Litewfki nie był łáfkáwfzym ani fpokoynieyfzym przećiw Chrześćiánom / bo záraz na początku pánowánia fwoiego Mázowfze około Czerwinfká zwoiował / á dobywfzy Zamku Orfzimowá/ mefczyzne rosłą pośiekł / á nierosłą młodź popalił / tylko żeńfką płeć z łupami do Litwy wywiodł. Wfzákże rychło okrućieńftwá fwoiego wziął zapłate / Bo od Woyfiałká álbo Wolftinika Syná Mendogowego / ktory fię był w Cernce poftrzygł / y od Teophilá álbo Towćiwiłá krewnego Synowcá tegoż Mendogá w łowiech ieft poimány/ á po długich mękach zamordowány ec. O tym Długofz y Miechouius lib. 3. cap. 49. fol. 153. Cromerus lib. 9. ec. porządnie acz ná rożnych mieyfcach pifzą. Látopifiec záś ftárodawny Litewfki ieden/ tak o tym zábićiu Mendogá Królá Litewfkiego rzecz fwoię prowádzi / á naprzód iáko fię Woyfiełk álbo Wolftinik Syn iego w wiáre Rufką ochrzćił y Czerncem zoftał/ pifze/ Iż iáko fkoro Mendog Krol Litewfki wiáre Chrześćiáńfką nowo przyiętą porzućił / a do pogáńfkiey fię pierwfzey wroćił / niemogł tego błędu ćierpieć Syn tego Woyfiełk/ ále widząc niefłteczność Oycá fwego w Rzymfkiey wierze/ iechał do Halicza ná Dwor Dániłá Królá Rufkiego/ y Wáfiłká Brátá iego/ ktorzy byli nieprzyiaćiołámi głownymi ná ten czás o fpor gránic fpolnych Mendogowi oycu iego. Tám potym Woyfiełk Mendogowic Krolewic Litewfki vznawfzy obłudność tego Swiátá/ y nietrwáłą chwałe iego / ochrzćił fię z Łoniu Rzymfkiey w Rufką wiáre / y potym przyiął zakon Mnifki/ poftrzygwfzy fię w Czernce/ w ktorym zakonie mięfzkał trzy látá pod fpráwą Hrehora Polonina Archimendrita Halickiego Monaftera / ná ten czás świątobliwośćią żywotá wielce fławnego. Od tego Hrehorá potym Woyfiełk wziął błogofłáwieńftwo/ y vmyślił był wędrowáć do świętey Gory y do Cárygrodá / ále gdy dla dálekośći drogi niemogł do świętey Gory doyść/ wroćił fię do fwoiey ziemie do Nowogrodká / y zbudowawfzy fobie monafter nád rzeką Niemnem/ między Litwą y Nowogrodkiem/ tám mięfzkał z kilkiemnaśćie Cernców w pobożnośći żywotá zakonnego. A Oćiec iego Mendog Krol Litewfki karał go o tákie żyćie / ále on o to niedbał/ y miał oycowi fwemu zá złe. A tráfiło fię iż w ten czás vmárłá Mendogowi żoná/ po ktorey począł bárdzo tążyć/ pofłał potym do Swieći Iatrwie fioftry żony fwoiey/ ktora była zá Dowmantem Zánalfczáwfkim Kniáziem / profząc iey áby przyiácháłá odpráwowáć oftáteczne vpominki śieftrze fwoiey przy pogrzebie obyczáiem pogáńfkim. A gdy przyiácháłá ná pogrzeb/ wnet Mendog Krol rozmiłował fię iey/ á chcąc ią zá żonę fobie wziąć/ rzekł do niey/ iż śioftrá twoiá á żoná moiá vmieráiąc profiłá mię/ ábych ćiebie wziął fobie w małżeńftwo ná tey mieyfce/ y poniewolił ią z fobą mięfzkáć. Co vfłyfzawfzy Dowmant Zánalfczáwfki Xiąże/ był z tey niezwykley nowiny y niefłufzney bárdzo fmućien / myśląc iákoby fię mogł pomśćić zelżywośći żenney/ y lekkośći fwoiey/ tákże czuwał y przemyślał o zábiciu Mendogowym/ ále tego niemogł iáwnym boiem dokázáć/ bo iego moc máła byłá / á ten był Krolem możnym. Zmowił fię potym z Stroynatem álbo Troynatą Śieftrzeńcem Mendogowym/ ktory ná ten czás w Zmodzi pánował/ a tákże Wmowi fwoiemu ftał ná gárdło / y fprzyśięgli fię obádwá / Stroynát z Dowmantem iákoby go mogli zábić.

Látopifcie o Woyfiełku Mendogowicu.

Monafter Woyfiełkow.

Dowmant Kniaź Zánalfczáwfki. To tei niey o baczni mdey Narimantem y Dowmantem drugim Kniáziem Deltanfkim Brátą.

Stroynat Mázowfze znowu woiuie.

Stroynat zábity.

A gdy Mendog wfzyftki woyfká fwoie Litewfkie pofłał zá Dniepr ná Romaná Kniáziá Natbráwfkiego / á Dowmant też iáko Hołdownik z nimi był pofzedł ná tę woynę według powinnośći / vpátrzywfzy czás pogodny wroćił fię nazad z ludem fwoim / wymowiwfzy fię v Hetmáná Mendogowego iż mu ftę gwałtowna potrzebá. Tym fortelem zieċhał fię z Troinátem / ktory też miał pogotowiu woyfko Zmodzkie/ á ták obádwá bez wieśći obftoczyli Mendogá Królá/

gdy ieſzcze ſpał/ y ták ſpiącego zábili/ y dwu Synow iego Rukle y Repikaſſe. Co vſłyſzawſzy Woyſiełk trzeći Syn iego / ktory był Cerncem Ruſkim/ vćiekł do Pinſka/ y tám w Monáſterze mieſzkał. A Troynátá począł pánowáć ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim y Zmodzkim/ roku 1263. od národzenia Chriſtuſá Páná/ y ták ſię ſkończyło w ten czás Kroleſtwo Litewſkie weſpoł z Krolem Mendogiem/ ná ktorym był lat iedennaśćie/ od roku 1252. ktorego był koronowány.

Troynátá álbo Stroynat wielki Kniaź Litewſki.

A Troynátá będąc iuż Wielkim Xiędzem Litewſkim wypráwił poſły do Towćiwiłá álbo Teophilá Brátá/ Xiążęćiá Połockiego / proſząc go áby przyiechał do niego dla ſpolney rádośći y winſzowánia ná nowym pánowániu / chcąc też z nim ná poły rozdzielić ſię Xięſtwem Litewſkim / y dobytkiem Królá Mendogá zábitego.

To według Látopiſcow.

A gdy przyiáchał Towćiwił Xiąże z Połocká/ iął myślić y rádzić z Ruſáki ſwoimi/ iákoby mogł zábić Brátá Stroynátę/ á ſam iżby mogł wielkie Xięſtwo Litewſkie opánowáć/ máiąc porozumienie z Woyſiełkiem Czerncem Synem Mendogowym/ ktory też ná to wiodł Theophilá / áby ſię pomśćił nád Brátem ſwoim Pogáninem zábićia Oycá iego / ſpuſzczáiąc mu wſzyſtko práwo ſwoie przyrodzone/ iáko Chrześćiáninowi y Brátu w ſpolney Ruſkiey wierze / gdyby zábił Troynátę. Potym tę Rádę przenioſł Boiárzyn włáſny Towćiwiłow/ Prokopiey Połoczánin do Troynáty/ przeſtrzegáiąc go áby o ſobie czuł. Co vſłyſzawſzy Stroynátá/ vprzedził Brátá Teophilá/ y zábił go záráżem/ á Xięſtwo iego Połockie opánowawſzy/ beſpiecznie ſam ieden w Litwie/ w Zmodzi/ y w Ruśi pánował/ ále nie długo/ Bowiem páńſtwo Tyráńſkie krwią bráterſką y wniową oblite/ rzadko bywa trwáłe. Bo ſkoro STroynat álbo Troynátá wypráwił woyſká ſwoie Litewſkie y Iatwieſkie do Mázowſzá roku 1264. á Czerwieńſką ziemię ſplundrował / y Zamku Orzymowá/ w ktorym wſzyſtkę męſką płeć pomordował/ dobył/ iáko ſię wyżſzey z Cromerá lib. 9. z Długoſſá y Miechowiuſſá dowodnie pokázáło/ wnet ſię czterzey wierni ſłudzy niebożczyká Mendogá Królá Litewſkiego ná Stroynátę ſprzyśięgło/ á gdy ſzedł do łáźniey/ oni vpátrzywſzy czás zábili go / a ſami do Woyſiełka Cerńcá Syná Mendogowego ná Pinſk vćiekli. Aczkolwiek Cromer / Długoſz y Miechouius piſzą / iż go ſam Woyſiełk Cerniec Syn Mendogow z Teophilem Brátem Stryiecznym / á rodzonym tegoż Troynáty álbo Stroynáty w łowiech zábili.

Prokopiey Boiárzyn Połocki Troynátę przeſtrzega. Teophil zábity.

Cromerus lib. 9 piſze/ iż Czerwieńſką ziemię Stroynat bur[?] w Mázowſzu/ á Miechouius Czerſką mianuie. lib. 3. cap. 52. fol. 164.

Woiſiełk álbo Wolſtinik Syn Mendogá Królá będąc pierwey Cerncem Zakonu Ruſkiego / z Monáſteru iáko Kazimirz pierwſzy Polſki/ ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie y Zmodzkie wybrány y podnieſiony/ Roku 1264.

Rozdział V.

DO ták ty ſrogie zaboyſtwá y wnętrzne niezgody Xiążąt Litewſkich Ruſkie/ Zmodzkie/ y Litewſkie páńſtwá trwożyły / y wielkimi á práwie pewnymi niebeſpiecznośćiámi przed tym kwitnącemu w męſtwie y w ſczęśćiu páńſtwu wielkiego Xięſtwá Litewſkiego groziły: obaczyli ſię panowie / w ktorych należał porządek y záchowánie Rzeczypoſpolitey / iż

bez iednego pewnego wodzá y zwierzchniego sprawce / ták szerokie Páństwo Krzyżakami Pruskimi y Liflandskimi / głownymi nieprzyiacioły / tákże Ruskimi ogrodzone niemogło się w cále osiedzieć. Przeto záraz vśmierzywszy y zagásiwszy spolne miedzy sobą niesnaszki / ziechali się do Kiernowa / gdzie wszyscy ieonostaynie około wybrania y podniesienia na wielkie Xięstwo Woysielká Cerncá Syná Mendogowego / ktory ná ten czas po zábitym Oycu w Pinskim Monasterze mieszkał / rádzili. Ale Zmodź y Jatwieżowie / ktorzy Troynácie álbo Stroynácie y Dowmantowi do zamordowánia Mendogá Krola Litewskiego Oycá iego pomagáli / przeciw temu byli / boiąc się / áby on nád nimi nie mścił się śmierci oycowskiey okrutney. Russacy záś ktorzy byli od Skirmuntá / Erdziwiłá / Algimuntá / y Ryngoltá oycá Mendogowego / Xiążąt Litewskich zhołdowáni y do posłuszeństwá Litewskiego y spolney iedności zdawná przypędzeni / iáko Połoczánie / Nowogrodzánie / Grodniánie / Podlászánie / y Mozyrczánie / zgadzáli się iednostáynymi głossy / ná ktoregokolwiek z Synow Daniłá Krola Ruskiego / álbo ná Lwá / álbo ná Románá / á drudzy ná Swarná álbo Swarmirá Daniłowego Siestrzeńcá / ktory ná ten czás w Drohicinie miał Stolicę swoię / á z Mendogiem Krolem Litewskim zábitym wielkie przyiacielstwo miał / y społną mocą przeciw káżdemu nieprzyiacielowi záwżdy zwykli byli obádwá walczyć.

Ziazd w Kier[illegible]

Rosterki o wybrániu wielkiego Kniaziá Litewskiego.

Przeto iż ty Xiążętá Ruskie przerzeczone mężne były / k temu Litwie wszytko sąsiedztwie zewsząd przyległe / rádzili áby ná wielkie Xięstwo Litewskie ktorykolwiek z nich był przyzwány. Litewscy záś wszyscy Pánowie / Kniáziowie / y Boiárowie ná to y słowá mowić niepozwolili / broniąc wtym y przestrzegáiąc zacności / záwołánia / y pierworodnych własności narodu swego / ktory począwszy od Palemoná / y Dorsprunga / Xiążąt Rzymskich / iáko w tych kráinach pułnocnych dziwnym lossem páńskim z Włoch zanieśieni osiedli / y grunt páństwá Litewskiego fundowáli / nigdy postronnych Pánow nád sobą niemieli ani ználi / y owszem iesżcze ná Ruskie Xięstwá Synow Xiążąt Litewskich / Litwá y Zmodź y Gunwsadzáłá / iáko Erdziwiłá ná Nowogrodzkie / y Podláskie / Mingayłá y Giniwiłá ná Połockie / Skirmuntá ná Luckie / Káraczowskie / Turowskie / Starodubskie y Czernihowskie / Tákże też Pissimontá / Troynátá / Algimuntá y Ryngoltá Oycá Mendogowego Krolá Litewskiego / ktorzy sámi s potomkámi swoimi Litewskim y Zmodzkim męstwem w Rusi moc swoię szeroko rozszerzyli / á gdyby z synow Daniłá Krolá Ruskiego / ktorego ná wielkie Xięstwo Litewskie przyzwáli / tedyby Rusin był życzliwszy Ruskiemu narodowi / zá czymby Litwá z wielkiego páństwá w máły powiát álbo iákie vdzielne Xięstwo potym do Ruskiego włodowánia obrocona byłá / Przeto słuszniey / pożyteczniey / y sławniey Woisielká álbo Woistinika syná Mendogowego / iáko własnego y iedynego Dziedzicá z Monasteru Pinskiego wziąć / álbo y gwałtem iesliby tego byłá potrzebá wydzierać rádzili / á ná wielkie oyczyste Xięstwo Litewskie podnieść / y ná Stolicy dziedziczney zgodliwie posádzić / nie szukáiąc tego v postronnych y cudzych Narodow / co w domu mieć snádnie mogli z większą sławą y pożytkiem.

Rozerwáć w Kletciey stáren Litwy y Zmodzi.

Wypráwili tedy Pánowie Litewscy záraz do Woisielká posły imieniem wszystkiego pospolstwá y Boiar Litewskich / wzywáiąc go y prosząc ná oyczyste páństwo / ktory ácz się powołániem od Bogá ná inszy stan / to iest Duchowny, á k temu zakonny długo wymawiał / wszákże gwałtowna potrzebą záttrwożony / y rychło ku zginieniu przez wnętrzne niezgody náchyloney oyczyzny zwyciężony / y pilnymi prośbámi poddánych zmiękczony wyiechał z Monasteru Pinskiego, do Nowogrodká / á potym zebrawszy się z Nowogrodczány / w Xiążęcym poczcie wielkim szył się do Kiernowá / gdzie go wszyscy Pánowie / Boiáre / y Pospolstwo z wielkim weselim y rádosnym łado łado śpiewáiąc z klesktániem ręku przyięli / y ná stolicy wielkiego

Woysielk Cierniec na Xięstwo wielkie podniesiony.

wielkiego Xięstwá Litewskiego / Zmodzkiego / Nowogrodzkiego / Połockiego / y Kurlandskiego posádzili y zwykłymi ceremoniami z mieczem w Czapce Xiążęcey podnieśli.

A otrzymawszy iusz gruntownie páństwo oyczyste Woysielk trwał nabożnie w Greckim Cerncym zakonie / bo záwżdy ná Xiążęcym vbierze z wierzchu Kapicę nosił czarną / iáko też Kazimierz Mieszkow syn Bolesławá Chabrego Krolá pierwszego Polskiego wnuk czynił / gdy był tákże z klasztornych ciemnow ná Krolestwo Polskie oyczyste przywiedziony. Ale Walstinik odmienił się pobożnością od onego / Bo Kazimierz táki vbior z wierzchu nosił / tákimi też był y we wnątrz cnotámi ozdobiony / y ku wydźwignieniu vpádłey Korony świętą pobożnością vzbroiony. Woysielk záś zwierzchu owcze odzienie nosił / á wewnątrz wilk się drapieżny táił. Bo záraz ná początku pánowánia wiele pánow Zmodzkich / Jatwieskich y Litewskich pomordował / mszcząc się zabicia Oycá Mendogá / Drudzy záś iáko przed Neronem vciekáli / á on swoim dworzánom ich imiona rozdawał / á tym prześládowániem nieprzyiacioł wnętrznych / y łupiestwy poddánych wielkie skarby zebrał / ktorymi potym przeciw Lwowi Daniłowicu Krolewicu Ruskiemu / Włodimirskiemu Xiążęciu walczył / o spolność gránic Litewskich. Z Swárnem záś Xiążęciem Drohickim siestrzeńcem Daniłowym wielką przyiaźń wiodł / y społną mocą obádwá Polskę náiezdzáli / y áż do Iłży przeciw Bolesławowi Wstydliwemu Monársze Polskiemu Krakowskiemu y Sendomirskiemu Xiążęciu walcząc. wszytki włości wszerz y wzdłuż wypalili / y Iłżę miásto zburzyli. Jatwiezow też do Mázowszá y Lubelskiey ziemie kozáctwy drapieżnymi vstáwicznie náiezdżáli / ktorych tegoż roku Bolesław wstydliwy porázil y wykorzenił z Podlászá.

Okrucieństwo Woysielká Cerncá.

Woysielk do Iłże Polskę woiował.

O porázeniu ná głowę Jatwieżow Pobrátimow Litewskich przez Polaki ná Podlászu / Roku 1264.

Iobyl zá Narod ci Jatwieżowie / á iáką mowę / obyczáie y sposob życia mieli / toś my iusz szeroko y dowodnie pokazáli w sprawach y w dzieiach Ruskich / gdy ich ono Jarosław Swatopełkowic / Kijowskie y Włodimirskie Xiążę porázil / Roku od Christusá 1113. co wyszszey naydziesz kśiągą zábaczył. Ná tych się też Jatwieżow Bolesław Pudicus álbo Wstydliwy rzeczony / Monarchá Polski pospolitym ruszeniem Polskiey ziemie zebrał / pobudzony w gniew słuszny / ich częstymi drapieżnymi náiázdy / y plundrowániem ziemi swoich.

Ták tedy vsłyszawszy o wnętrznych rosterkach Ruskich y Litewskich Xiążąt, roku od Christusá Páná 1264. wielką mocą zszykowawszy Woyská Polskie pod Záwichwostem / ciągnął ná Podlásze / ostrożną spráwą y porządną. Bo ták rozumiał / co się y stáło / iż Jatwieżowie iáko do zwycięstwá / ták do śmierci vporni / mieli mu dáć bitwę / chocby też y przegráli / á kráin swoich przed oczymá niedopuścić burzyć / iákosz się Bolesław nie omylił w swoim zdaniu o męstwie Jatwieskim. Bowiem iáko skoro w gránice ich wciągnął 22. dniá Miesiącá Czerwcá / wnet wszystká wielkość onego Pogáństwá z Komatem álbo Konatem (iák Kromer) ku odbiciu woyny gotowa / á lędwo od straży Polskiey obaczona gdy Słońce wschodziło do obozow Polskich

 z ochotną

Smiáłość Jatwieżow y Bitwá ich z Polaki.

z ochotną śmiáłością/ y wesołą iáko ná gody rádością zápálczywym á śpiesznym pędem przycieráłá. Co obaczywszy Bolesław/ wywiodł Polskie vphy przeciw im szykowáne/ potkáli się zobudwu stron ogromnie / iedni ná drugich ślepą á zá palczywie vporną chęcią dárli się / ták iż kilko godzin wątpliwym zwycięstwem y spolnym męstwem bitwá trwáłá. Potym gdy Polacy wielkością przemagáli/ poczęli y Xiążę Jatwiezkie Komatá ktoli (ktory się przodkiem sam potykał) po... Jatwieżowie dopiero vstáwáć/ wszákże z nich żaden z mieyscá nievstąpił/ ále wszyscy do iednego mężnie się z Polaki biiąc / y nierowny odpor vporną śmiáłością dawáiąc ná plácu polegli / nie bez pomsty śmierci swoiey. W czym Sabinom/ Samnitow/ Weientom/ Equom/ Campanom/ Kartagineńczykom/ Spartanom *ad Termopillas*, y inszym rozmáitym narodom/ ktorych Liuius z Rzymiany y Trogus/ etć/ mężne o wolność bitwy wypisáli / przyrownáni á snadź y sowito w Rycerskich dzielnościach nád nich przełożeni być máią. Bo wżdy oni czásem ... á máło niewszyscy *sub iugum missi* Rzymiany zwycięsce nád sobą wyznawáli, á zás ... sem przegráne bitwy (záchowawszy vćieczką zdrowia swoie) nápráwowáli/ y odnawiáli/ á Jatwieżowie Litewscy/ wolności swoie y oyczyzny swobody/ záwżdy zem śmiercią mężną mężni Mężowie zápieczętowáli. Bo iáko Długosz y Miechouius lib.3.cap.45. fol.145. y Cromerus lib.9. świádczą / *nec pedem referre in bello, nec unquam pugnam etiam iniquam detrectare consueuerant, nec nouerant quidem terga vertere*, ... áni vćiekáć/ álbo nogi vmknąć ná woynie/ áni też bitwy/ choć przegráną widzieli / zwłoczyć álbo wzbraniáć byli zwykli. Dla ktorego vporu ná tey woynie od Polakow práwie byli z gruntu wygłádzeni / zwłaszczá Boiáre álbo Slachtá / ták iż tylko máło co chłopstwá z nich zostáło/ ktorzy się potym z Litwą zmieszáli/ ták iż dziś imię Jatwieżow nie bárdzo znáiome iest / Ostátki ich Bolesław mieczem do wiáry Chrześciáńskiey przymuśił / bo ktory się chrzćić wzbraniał / káżdego ścięto. A iżby ták pusta ich kráiná nie zostáłá/ Mázurámi y Polaki z ktorymi się potym Russacy dla przyległośći pomieszáli/ Podláše ossadził. Wyprawił też Bolesław Pudicus v Alexandra Papieżá czwártego Priuilegia / áby nowy Biskup Jatwieżom Nowochrzczeńcom był vstáwiony / wszákże to do skutku nie przyszło/ ácz Papież pisał do Arcybiskupá Gnieźnieńskiego około tego / ktory list powie Długosz w swoiey Kronice nápisał. Ostátek o tych Jatwieżach iákomći powiedział/ czytay wyszey w Dzieiach Ruskich.

Komat Xiążę zábity.

Jatwieżowie poráženi.

Ná Podlászu nowe ossady.

Tegoż roku Kometá strászna przez trzy Miesiące trwáłá w Polszcze / z ktorą potym mor ná bydło wszelákie przyszedł. W Prusiech też Krzyżacy od Pogan Prussow/ Zmodzi/ Kurlandow y Litwy práwie wszyscy byli porażeni/ á máło z gruntu nie wygłádzeni. Bo y Mistrzá Helmeryká/ y Teodriká Márszałká wielkiego / w bitwie przegráney/ gdzie przednieysze woyská Rzesze Niemieckiey polegly / strácili.

Kometá.

Helmeryk Mistrz Pruski zábity.

O Wtár

O wtárgnieniu Swarnowym z Rusią do Polski / y poráženiu iego przez Polaki / Roku 1265.

Rozdział VI.

ROku 1265. Swarno álbo Swarmir Xiążę Drohiczkie y Łuckie z Woysielkiem wielkim Xiędzem Litewskim y Zmodzkim / zebráli woyská wielkie ná Bolesławá Pudiká Monarchę Polskiego/ chcąc się pomśćić zburzenia Podlaszá/ y porážki Jatwieżow. A ták wielką mocą naprzod do Sendomirskiey ziemie wtárgnęli/ paląc y burząc co się náwinęło. Ale Slachtá y Pánowie Sendomirscy nieradząc się wtym Monarchy Bolesławá / tákże pospolstwo nád nádzieię ich / wnet się iáko ná gwałt do kupy zebráli / á Russakow w roznych zagonach y w ciásnych kątach zaskoczywszy znáczną porážką pogromili / pobili / y poimánych náwiązáli / á łupy swoie sowito odebráli / ták iż Swarno z Russaki/ y Woysiełk z Litwą/ ledwo mydło vwieźli / y obozow odeszli.

Dlugossus et Miechouius fol.145.cap.45 lib 3. Crom. lib.9. etc.

Russacy y Litwá od Polakow poráženi.

Roku zás 1266. Daniło Romanowic Krol Ruski / dwá kroć z Kámienia Papieskiego raz w Kijowie drugi w Drohićinie koronowány / Rzymskiego Kośćiołá Apostata (iák go Miechouius lib.3.fol.168. zowie) przodek Xiążąt Ostrogskich żywotá dokończył / Lwá y Romaná Synow zostáwiwszy.

Daniło Krol vmarł.

Tegoż roku Bolesław Wstydliwy Monarchá Polski widząc rosterki dla śmierći Daniłowey w Rusi / vmyślił się y swoich krzywd / y zábićia Semowitá Kśiążęciá Mázowieckiego pomśćić nád Swarnem Drohickim Kniáziem. Ruszył tedy ziemie/ á wszystkim się kazał ściągáć dla popisu y szyku do Ropczycz miásteczká. Spráwę wszystkę woienną / y zwierzchnie Hetmáństwo poruczył Piotrowi Woiewodzie Krakowskiemu/ á sam Bolesław z Kingą żoną vstáwicznie się modlił / woysko swoie w obronę pewną Pánu Bogu poruczáiąc. Piotr zás Woiewodá wziąwszy pod spráwę woysko/ ciągnął prosto w ziemię nieprzyiaćielską/ ále wszystko bácznie/ rostropnie y opátrznie spráwował/ ostrożnie postępował/ straż y szpiegi ná wszelkie strony rozsyłał / obozom mieyscá y położenia przyrodzonim nád wodámi obierał/ á wpiczowánie dla żywności/ paszey / y dla drew nie puszczał ani posyłał z obozow/ tylko z pewną obroną rycerstwá zbroynego/ wiedząc iż z chytrym nieprzyiaćielem igrzysko záczął. Nie bárdzo byli dáleko w ziemię nieprzyiaćielską zászli Polacy / Aliści Swarno Xiążę z wielkim woyskiem Ruskim / Litewskim / y pomocą Tátarską / ná polu ktore Pietą názywáią / ogromnie vphy pokazał / y położył się obozem nie dáleko od woyská Polskiego/ ále tego dnia Polacy w pokoiu stali. Názáiutrz 19. dniá Czerwcá Miesiącá w Sobotny dzień S. Protazego y Gerwazego Męczennikow (ktorego też dniá przedtym Roku 1205. Romaná dziádá tegoż Swarná oycá Daniłowego Polacy v Záwichwostá byli porázili y zábili / iák się to wyszey wierszem powiedziáło) wywiodł Piotr Woiewodá Polakow zszykowánych do bitwy/ nápominawszy ich / iż ten dzień mieli mieć iáko y przodkowie ich nád tymże nieprzyiaćielem szczęśliwy. Swarno też bitwy niezbraniał / á ták Polacy z dáleká naprzod poczęli strzeláć z kusz ná Russaki/ Russacy zás z Litwą y z Tátary z łukow/ ále iż się lepiey Russakom szczęście y zwycięstwo szánowáło / gdy iuż

Bolesław woyski ná Russaki.

Sprawnego Hetmáná postępki w ziemi nieprzyiaćielskiey.

Pole Pietá.

Crom. Expeditioni gratiore armorum plur. s de Polonis vulnerantium.

raz Polak

Bitwá Polakow z Russáki.

raz Polak kuße lewarem náciągnął/ tym Rusin ieden prętkimi strzáłámi kilkudziesiąt snádnie ránił / wnet Polacy z wielkim pędem ná nieprzyiacielskie wsstąpili/ á z bliská kopijami/oßczepámi/y mieczámi Russákow bili / skąd záraz ich rzecz lepßa być poczęłá/vstępują Russacy/Polacy ná nich przycieráią/Swarno sam vsiłował znowu bitwę náprawić/ále widząc iż prozno/popuścił Romowi wędzidłá / pierzchnął zá drugimi/ á tu dopiero wßystko woysko Ruskie tył podáło/ ieden vsst drugiemu vciekáiąc zástępuie/y záwadza/ pomießáli rozno rożne ßyki / Polacy siekę y kolą vciekáiących / wiele ich też odrzucáiących broń imáią/ wiążą/topią/ w powrozach wiodą/ ták iż zupełne á sławne zwycięstwo Polacy otrzymáli/ á rozebrawßy bogáte/y náspiżowáne nieprzyiacielskie obozy/ y Ruskie włości ßeroko spustoßywßy / wrocili się zwycięscy do Polski / rożnemi tymi łupámi obciążeni. A ták bárdzo siły Ruskie z ich myślą hárdą tą porażką były przełomione / iż potym przez wiele lat nieśmieli nic nieprzyiacielskiego myślić przeciw Polakom. O tym Długoß y Miechouius lib. 3. cap. 45. Cromer. lib. 9. etc.

Swarno vciekł z bitwy.

Cromer Vastata est hoc anno rursus à Lituanis et Prußis Mazouia.

Litwá Mázowße woiuie.

Ale Litwá tegoż roku mścząc się porażki Russákow / zebráli się z Pogány Prussámi / z ktorymi Mázowße biedne zwoiowáli / y splundrowáli / gdy Bolesław y Konrad Xiążętá Mázowieckie tylko Zamkow ledwo obronili.

W tenże czás gdy Clemens tego imienia czwarty Papież świątobliwością żywotá sławny vmarł/ Stolec Papieżki był prożny przez trzy látá / dla niezgody Kárdinalskich.

O zábiciu Woisielká Mendogowicá Krolewicá y Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ przez Lwá Danilowicá Krolewicá Ruskiego/ Roku 1267.

Woysiełk do Rusi z woyskiem Litewskim.

Po śmierci Daniłá Królá Ruskiego/ gdy się niemáłe burdy wßczęły miedzy Xiążęty Ruskimi/y Synámi iego/ około zwierzchności Monarchiey / Woysiełk też Wielki Xiądz Litewski y Zmodzki / máiąc czás po temu / wziął y opánował w Interregnum kilko Zamkow Ruskich / á zebrawßy woysko z Litwy y z Zmodzi y z ostátkow Jatwieżow/ ciągnął ná Ruskie kyi/ chcąc Wołodimierz wydrzeć Lwowi Danilowicu Ruskiemu Krolewicu. Ale Xiąże Lew vchodząc mądrze z Woisielkiem woyny/ zwłaszczá w zátrwożonym po oycu świeżo vmárłym Interregnum / dał się w Compromis do słußney o rożność spolnych gránic vgody z Woisielkiem Litewskim Xiążęciem/ ktory się wßystkiego Wołynia vpornie pod Rusią domagał. Rozpuścił tedy woysko Woysiełk wziąwßy sobie czás ná spolną rozmowę z powinnymi Lwowymi / ktorzy zábiegáiąc niebespieczney woynie / zjecháli się byli do Włodimirzá/ Wasilko Xiąże Hálickie/Brát nieboszczyká Daniłá/ á Stryi Lwow rodzony/ Swarno Drohiczkie y inße Xiążętá Ruskie. Woisielko też wielki Xiądz Litewski przyiechał ná czás złożony do Wrowská Monasterá S. Daniłá/ w ktorym pierwey będąc Czerncem w zakonie/ támże leżał długi czás/ obozem się położywßy z Pány y Kniázámi swoimi / y Boiáry Litewskimi / czekáiąc wyiázdu Xiążąt Ruskich ná Compromis y vgodę o rożność gránic.

Chytrość Lwowá.

Ziazd Xiążąt Ruskich do Włodimirzá ná vgodę z Woisielkiem.

Ale Lew Danilowic Xiąże Włodimirskie zákrawáiąc chytrego fortelu Jaropełká Monarchy Kijowskiego

Kijowskiego y Włodimirskiego przodká swego/ ktory onno był Bolesławá Krzywoustego Krolá Polskiego niezwyciężonego zdrádnym przemysłem pod Hálicem porázł roku 1139. o czym się wyżßey dowodnie pokazáło/ vmyślił wyzwáć Woisielká głębiey w ziemię Ruską / iżby go ták snádniey mogł przez nogę przerzucić. Posłał tedy ku niemu do Wrowská Wasilká Stryiá Xiąże Hálickie / y Swarná Brátá siestrzycznego/ prosząc go áby do Włodimirzá z Rádámi swoimi Litewskimi bespiecznie dla przyiacielskiey namowy przyiechał: Wzbrániał się długo Woysiełko s Pány Litewskimi / máiąc podeyrzáną wiárę Lwowę/ poniewasz z sobą w nieprzyiáźni z dawná byli / y tákże chciał áby Lew do niego do Wrowskiego Monasteru iesliby miał potrzebę przyiechał / gdzieby ták Litwie / iáko y Rusi iednáko gránice przyległy. Ale gdy Woisielkowi Swarno y Wasielko Hálicki wiárę swoię obwiązáli / y zá bespieczeństwo przyrzekli / dał się námowić / iechał z nimi do Włodimirzá / gdzie go Lew z Brátem Romanem w dzień Niedzielny pokrytą z wierzchu przyiaźnią vczciwie (á w sercu wáżą) przyiął.

O tym Wincentius Cadlubcus Długoßus / Miechoui lib. 3 ca. 14. fol 81. Cromer. lib. 6. Bielski y Cronicá náßá.

Tym kßtałtem y Bolesław Polski y Kieystut ei Jagiełá / y wiele inßych Xiążąt y Hetmánow wołowano. Strzeż się n karz cudzego przygody.

Miał gospodę Woysiełk z swoią Litwą w Monásterze S. Michálá wielkiego. Názáiutrz záś skoro po obmowie / prosił tych wßystkich Xiążąt ná obiad Markolt Niemiec Pan Ruski / ktory był zwierzchnim Sprawcą y Rádą v Daniłá zmárłego Krolá Ruskiego/ támże byli wßyscy weseli/ á pod dobrą mysl podpiwßy Wasielko (iáko Látopisiec świádczy) Kniaź Hálicki iáchał do swey gospody/ Woysiełk tákże Wielki Xiądz Litewski do Monasteru S. Michálá go. pody swoiey/ iáchał z Litwą bespiecznie. A potym Lew Danilowic Xiąże Włodimirskie przyiáchał do niego w Monaster pijany / y wyzwał go z pokoiu álbo z łożnice mowiąc thowárzyskim obyczáiem / Nápiymo się ießcze Kumie (Bo się byli w ten czas v Markolta Niemcziná pokumáli iákoby dla lepßey/ áno dla zdrádliwey przyiáźni) á skoro do niego Woysiełk pijány bespiecznie z pokoiu wyßedł / niespodziewáiąc się zdrády / záraz mu Lew począł wyrzucáć ná oczy okrucieństwá Oycá iego Mendogá / ktore czynił nád ziemiámi Ruskimi / twierdząc iż y on tákowie á niesłußnie zamkow iego Ruskich oyczystych kilko był obieżał/ á zá tym z wielką popędliwością kazawßy go swoim sługom oskoczyć/ sam mu rościął ßablą głowę / áż mozg ná ściánę y ná sługi pierzchnął. Tákże zábitego w Monásterze odeßli / á Panow inßych Litewskich w gospodach ná possadzie poimano / Státki rozebrano / rozßárpano / Dworzánow thez wlasnych Woysielkowych pijánych / ktorzy się tákiey czći niespodziewáli / posieczono / á drugich ná Zamek Włodimirski possadzano. A tym spossobem Lew vczynił sobie koniec woyny z Litwą. A Wasielko Xiąże Hálickie Stryy Lwow / z Swarnem Drohickim / pokázuiąc z siebie iż śmierci Woysielkowey nie byli winni / bo go byli sami ná swoie słowo z Wroskiego Monasteru wywábili/ z wielką tego żáłością vżywáli/ máiąc to za wieczną zelżywość y háńbę Narodu Ruskiego / iż ták zacne Xiąże przeciw prawu wßech Narodow/ zá złamániem od nich przyrzeczoney wiáry było zábite. Támże go w przerzeczonym Monásterze S. Michálá wielkiego w Włodimirzu Xiążęcą pompą/ wiele iego niestáło / pochowáli. O czym Látopisiecz Litewski y Ruski/ Miechouius tákże lib. 3. cap. 49 fol. 153. Cromerus lib. 9. etc. wspominá.

Woysiełk wielki Kniaź Litewski od Lwá Danilowicá okrutnie zábity. Otoż twoie cześć y rozmowá.

Pogrzeb Woysielkow.

W tym Wasielku zábitym Synu Mendogowym (ktorego z oycem iedná śmierć pobkáłá) Krolewicu y Wielkim Xiedzu Litewskim / Nowogrodzkim / Połockim / y Zmodzkim / skończyłá się Familia Xiążęcia Rzymskiego Palemoná z Herbu Kolumnow. A Stolicá Litewska przenießiona po wtore do Kitaurussow Dorsprungowicow / tychże Potomkow Xiążąt Rzymskich/

Rzymſkich / ále inßey Fámiliey / ną ktorą był wybrány Swintorog Vtenuſſowic.

Lwow Miáſto záłożone.

A Lew Dánikowic zábiwßy Woiſielká wielką ſławę y miłość v Ruſſakow ſwoich otrzymał / y bez boiáźni przeſpiecznie ſam w Ruſkich Xięſtwach Podlaſkim / Wołyńſkim / Kijowſkim / Swinogrodzkim / Podgorſkim (gdzie y Lwow Miáſto ſławne z dwiemá Zamkámi od ſwego imienia záłożył) y Hálickim po śmierci Stryiá ſwego Waſſilká Brátá Dánikowego ßeroko á wielmożnie pánował z Brátem ſwoim Romanem. A co ſą wßyſtko przodkowie Xiążąt Oſtrowſkich / y Zaſłąwſkich.

Swintorog Vtenuſſowic

z Herbu Kitaurus ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie wybrány / Roku 1268.

Rozdział VII.

BOR ták przez wnętrzne niezgody / y ßkodliwe domowe roſterki Xiążętá Litewſkie Mendog Krol od Stroynáty Synowcá / Stroynat też zábiwßy Brátá Towciwiłá Połockie. od Woyſielká álbo z iego naprawy / Woiſielk záś wygubiwßy wiele Pánow Litewſkich od Lwá Dánikowicá był zábity / bárdzo było poßło Wielkie Xięſtwo Litewſkie ná Nowoſkie Hoſpodárſtwo / ále wczás temu Litwá zábieżáłá / widząc iż ſię Rzeczpoſpolitá ku vpadku miáłá. Bo záraz nie czekáiąc áby ſię Interregna záſtarzáły / Iedynowłádcow álbo Wielkich Xiędzow z właſnego narodu porządną y chwálebną (ácz w on czás ießcze byli proſtymi bez nauk pogáńſkimi obyczáiami) opátrznością ſobie wybieráli. Iáko y w ten czás opłákawßy Mendogowe y Woyſielká ſtrońſkim / żáłoſne zámordowánie Wielkiego Xiędzá ſwoiego Woyſielká Mendogowicá / ziecháli ſię wßyſcy do Kiernowá / gdzie po krotkich namowach iednoſtaynymi głoſſy wybráli ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie y Nowogrodzkie Swintorohá Vtenuſſowicá z Herbu Kitaurus Xiążę Zmodzkie / ktory w ßedziwey ſtárości w ten czás był tylko ſam iedyny potomek Xiążąt Rzymſkich / Iuliana Doreſprungá y Proſperá Ceſariná / y Hectorá Herbu Rożey / ktorzy w ty pułnocne Zmodzkie y Litewſkie kráie z Publiußem Palemonem álbo Libonem / iáko ſię o tym wyżßey powiedziáło / morzem zá dziwną ſpráwą Bożą byli zánieſieni. A Swiatorog w ten czás iuß miał lat 96. gdy był wybran ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie.

Opátrzność y porządek ſtárey Litwy.

Litwá Kuiáwſką ziemię zwoiowáłá.

Roku záś 1269. gdy ſię niezgadzał z Slachtą y Rycerſtwem ſwoim Zemomiſław Kuiáwſkie y Łęczyckie Xiążę / ták iż z Poddánymi Pan / Poddáni záś z Pánem ſrogimi wolności broniąc burdy wnętrzne wiedli / wnet ſię Litwá zebráłá / ácz ich nieproßono ná iednánie / y proſto przez Mazowſkie y Pruſkie gránice do Kuiáwſkiey ziemie wciągnęli / á nábrawßy ludzi y dobytku / z wielką korzyścią y łupámi do Litwy ſię wrocili. O czym Długoß y Cromerus lib. 9. Miechouius fol. 170. lib. 3. cap. 56. etc.

Cudá ná Niebie.

Tegoż roku 1269. dziwne ſię cudá w Polſcze vkazáły / ná obłokach wojſká wielkie y ogromne potykáiące ſię widziano / y chrzęſt iáko od zbroy ſłyſzano. A potym

36. Dzieci iednym porodzeniem.

A potym ná drugi rok 1270. dwudzieſtego dniá Styczniá w ziemi Krákowſkiey we wśi Nakiel / trzydzieści y ßeść dzieci żywych iednym porodzeniem / Slachetna Margaretá Małżonká Groſſa Wirobosławá vrodziłá / ktore tegoż dniá pomárły.

60. Dzieci rázem.

78. dzieci rázem.

150. Dzieci rázem.

Potym też druga Cechná imieniem ßeśćdzieſiąt dzieci tákże iednym rodzenim porodziłá. Wßakże y Auicenná piße w kſięgach o Zwierzętach / iż iedná Niewiáſtá ſiedmdzieſiąt y ośm dzieci miáłá iednym porodzenim. Tákże Albertus Magnus lib. 9. *de hiſtorijs Animalium* piße / iż iedná Niewiáſtá pułtorá ſtá dzieci w Niemieckiey ziemi iednym porodzenim miáłá / ále niedoßonych y mártwych / á kżde nie było więcey iedno ták ko pálec máły v ręki męſkiey.

Iulius Solin. Pol. cap 3.

Iulius też Solinus Polihiſtor cap. 3. piße / iż w Rzymie zá pánowánia Auguſtá Ceſárzá / iedná Sielanká Fauſtá imieniem / czworo Bliźniąt żywych iednym rázem porodziłá / dwoie mężczyzny / á dwie dziewce.

Cielec dziwny.

Tegoż roku 1270. v Káliſzá vrodził ſię Cielec o ſiedmi nogach / o dwu głowach z pſiemi zębomá / s ktorych iedná głowá ná właſnym przyrodzonym mieyſcu / á druga v ogoná byłá: Scżierwu iego áni pśi / y ptacy nieśmieli ſię dotknąć.

Wodá y deßcz krwáwy.

Tegoż Roku w rzekách Slaſkich w Odrze y w Oſie / przez trzy dni wodá krwáwa płynęłá / á we wśi Michałowic krwáwy deßcz ßedł przez trzy dni.

O tym Dlugoſſus y Miechouius lib. 3. cap. 56 fol. 170 Cromerus lib. 9. etc.

Też od dwudzieſtego dniá Czerwcá poczawßy / áż do pułſierpnia Mieſiącá / deßcz gwałtowny / w nocy y we dnie bez przeſtanku ßedł / á gdy rzeki wezbráły / Siołá / Dwory y Miáſteczká w niſkich polach leżące / zátopiły / iż tylko wierzchy budowánia z wody wyglądáły.

Wiſłá záś y Narew wßyſtko cokolwiek nád nimi było powywracáły / y gwałtownym potopem role popſowáły / ſkąd potym drogość wielka y głody naſtąpiły / ále ſię do Litewſkich rzeczy wrocimy.

Pálenie Trupow zacnieyſkich náznaczone.

Swintorog Vtenuſſowic Wielki Xiądz Litewſki w zeßłych leciech ſtárußek / máiąc pokoy od Krzyżakow Pruſkich / ktorzy w ten czás mieli co czynić z Pruſſy Pogány / ſpokoynie w Litwie pánował / á potym Syná Germontá Xiążę Zmodzkie zá żywotá ſwego / ná Xięſtwo Wielkie Litewſkie Pánom y Boiárom zálecił y náznáczył / áby go ſobie zá Páná wczás wybráli. A gdy z trąſunku z Germuntem przerzeczonym ſynem ſwoim Wielki Xiądz Litewſki Swintorog iáchał w łowy / podobáło mu ſię mieyſce w pußczy bárdzo ozdobne miedzy gorámi / gdzie rzeká Wilna wpada w Wilią / y proſił Syná ſwego Germontá przykázuiąc mu / áby ná tym mieyſcu y miedzy tymi rzekámi po śmierci ciáło iego według obyczáiu pogrzebu Pogáńſkiego ſpalił / y aby iuż potym nie gdzie indzie / iedno ná tymże mieyſcu iednym / ciáłá inßych Xiążąt Litewſkich / tákże Pánow y Boiar zacnieyßych palono / y pogrzeby odpráwowano. Bo przedtym palili trupy mártwe ná tym mieyſcu gdzie kto vmárł. Potym też Swintorog Vtenuſſowic rychło dokonał żywotá ſwego w Nowogrodku / zoſtáwiwßy Syná Germontá ná páńſtwo Litewſkie / á wykonał wieku ſwego lat 98. A ná Xięſtwie Litewſkim tylko 2. Lecie.

Germont Swintorogowicz Wielki Xiądz Litewſki/ Ruſki/ y Zmodzki/ Roku 1271.

Giermont ieſzcze zá żywotá oycowſkiego będąc ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ Ruſkie y Zmodzkie ſpolnym wſzych ſtanow zezwoleniem wybrány/ po ſmierci záś oycowſkiey Roku 1272. w Kiernowie był ná Stolice w czapce Xiążęcey podnoſzony/ według obyczáiu zdawna zwykłego/ y od przodkow poſzłego. Potym czyniąc doſić roſkazaniu y woley oycowſkiey oſtáteczney/ uczynił y záłożył wielkie Zgliſce miedzy gorámi/ ná tym mieyſcu gdzie Wilná rzeká do Wiliey wpada/ láſſy wſzyſtki okoliczne kazał wyſiec/ á vprzątnąwſzy plác ſzeroki/ poświęcił ono mieyſce z Worozbitámi ſwoimi obyczáiem pogáńſkim/ nábiwſzy bydłá rozmáitego Bogom ſwoim ná ofiáre/ támże naprzod ciáło oycá ſwego Swintorogá Utenuſſowicá według zwyczáiu ſpalił/ vbrawſzy go w zbroie y w ſzaty iego co nadroższe/ y Száblę/ Saidák/ Włocznią/ Chartow z Wyżłámi po parze/ Iaſtrzębá/ Sokołá/ y Koniá żywotnego ná ktorym ſam iezdzywał/ y ſługę álbo kochánká iego nawierniyſzego y namilſzego/ ktorego z nim poſpołu ſpalili/ złożywſzy wielki ſtos drew dębowych y ſoſnowych. Ryſie záś y Niedźwiedzie páznogcie Pánowie y Boiárowie około ſtoiące w ogień miotáli/ dla tego iż wierzyli o dniu ſądnym / ná ktory vmárli wſzyſcy z nowu do żywotá przywroceni mieli ſtánąć/ á iż Bog ieden iákiś (ktorego nieználi/ tylko o nim ták wierzyli) wſzechmocny/ y nad wſzyſtkie inſze Bogi naywiętſzy/ miał wſzyſtkich ludzi dobre y złe ſpráwy ſądzić/ ſiedząc ná gorze wyſokiey y przykrey/ ná ktorą gorę trudno wierzyli wleść bez páznogci Ryśich álbo Niedźwiedzich. Ale ſie o tym wyżſzey doſić ſzeroko powiedziáło/ w opiſániu rozmáitych Bałwochwalſtw Ruſkich/ Polſkich/ y Litewſkich. Tym tedy ſpoſſobem Swintorohá Oycá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego/ Giermont Syn ná on Swiat odpráwił przez ogień/ á kości zebrawſzy w Trunę włożono záſpuntowáną/ á potym ná tym mieyſcu wynioſłą mogiłę vſypano.

Zgliſce trupow miedzy Wilną y Wilią.

Worożbitowie Litewſcy byli/ iáko v Rzymian Flamines & Augures.

Pogrzeb Swintorogow.

Coż ſie zda radbi v niego był Kochankiem?

Ták rozumieli o iednym Bogu iáko Athenienſes de ignoto Deo.

Wiárá Litewſka o ſądnym dniu.

A ten ritákt y obyczay palenia trupow miáſto pogrzebu/ znáć iż Litwá miáłá podány od Palemoná álbo Liboná/ y od inſzych w ty ſtrony zániesionych Rzymian/ ktorzy tákże trupy vmárłych zwykli byli palić. Rzymiánie záś y inſzy Włoſzy ten obyczay od Eneaſſa Troiańſkiego wzięty záchowywáli. Bo y Troiánie y wſzyſcy Grekowie Trupy záwżdy palili/ O czym náyduiesz v Wirgiliuſzá Æneid. 6. &c. gdzie poczyná: *Itur in antiquam ſyluam Stabula alta ferarum &c.* Y v Terentiuſſá/ Liuiuſſá/ Ouidiuſſá etć. A Homerus w ty ſłowá pięknie opiſuie pogrzeb Patrocluſſá Achileſſowego kochánká od Hectorá zábitego/ Iliadum lib. 23.

Terent. in Andria.

Tum queis ea cura laboris
Demandata fuit congeſta protinus omni
Materia ſtruxere pyram, quæ partibus eſſet
Quatuor æqualis, ſed quælibet ordine centum

Menſura pyræ.

Longa

Longa pedum: & triſtes ſuper impoſuere patroclum
Exanimem, multas etiam de more bidentes
Incuruosq́; pedes, lectiſſima corpora tauros
Cæſos ante pyram circumpoſuere, ſed horum
Pingui adipe exanimem totum contexit Achilles,
A pede ad usq́; caput, mactataq́; corpora circum
Mellis & unguenti redolentia uaſa locauit.
Tum feretro incumbens, gemitumq́; è pectore ducens
Quatuor adiecit buſto præſtantia equorum
Corpora, deq́; nouem geminos (quos ipſe fouebat
Conſueto ſibi more) canes: ter quatuor addit
Egregios iuuenes præſtanti ex ſanguine Troum
Infeſto mactans animo, poſt igne uoraci
Omnia conſumente, graui de pectore queſtu
Suſpirans, bis uoce uocans, affatur amicum:
Salue (ait) infernis etiam Patrocle ſub umbris,
Gaude etiam, quia pollicitis nunc omnia ſolui,
Debita uota meis. Tecum bis ſena cremantur
Corpora Troiani iuuenes, &c.

To też Litwá záchowywáłá właśnie / gdy bydło pobite pálili s trupem.

Y miody ná ogień lali/ y ſiápiali.

Konie wyborne.

Chartow pare.

To też Litwá wſzyſtko właśnie czyniłá: gdy Krzyżakow ná ofiáre ciecżo/ przy ſwoich pobitych palili.

Hectorow záś Pogrzeb ták wyráźił zákoſnym wierſzem.

Sic ait: Illi alacres mulos currusq́; parabant
Et plauſtris iunxere boues mora nulla, parati
Conueniunt omnes in eodem limine portæ,
In ſyluamq́; abeunt, ſonat icta ſecuribus Ilex
Roboraq́; & quercus, ac ter tribus inde diebus
Materiam cædunt, plauſtris & curribus omnem
Conuectant: Decima ſtruitur pyra, ponitur Hector
Deſuper exanimis, poſt hæc alimenta ferentes
Subijciunt flammis, & auara incendia miſcent
Poſtera iamq́; dies, primo ſurgebat Eoo,
Conueniunt, nigroq́; ignes extinguere uiro
Incipiunt, multis lacbrimis albentia fratres
Oſſa legunt cinere è medio, & candente fauilla,
Atq́; urnæ includunt, Auro ex meliore paratæ
Quam molli circumſeptam uellamine, Terræ

Id eſt Priamus pater.

Virgil: Itur in antiquam ſyluam, &c.

A Litwá miodem.

A w Litwie z wybornego Dębu.

Defodiunt

Defodiunt, circumq́ locant ingentia ſaxa,
Atq́ ita honorati ſtatuunt monumenta ſepulchri,

A tu ſię właſnie Greckie y Troiáńſkie pogrzeby zgadzáią z Litewſkimi/com ia też w inßych ktore mam wierßámi o tym wydáć kſięgach/ właſnie według Homeruſſa wierßem wierß wyráził.

Epiſt. famil. lib. 4.

Tenże też zwyczay palenia trupow Rzymiánie záchowywáli/ á czym opuſzczáiąc inßych Hiſtorykow/ Seruius Sulpitius do Cicerona ták piße lib. 4. famil. Epiſt. o Pogrzebie Marká Marcellá Rzymſkiego zacnego Patriciuſſa/ w Atenach od Magia Chilona zdrádą zábitego w ty słowá:

W Mieściesmy Ateńſkim mieyſcá do pogrzebu vprośić niemogli/ gdyż tego przed tym nikomu niedopuściłi/ wßákże w ktoreybyśmy chcieli Szkole álbo Collegium/ tám go nam pochowáć dozwolili/ etć. Nos *in nobiliſsimo orbis terrarum gymnaſio Academiæ locum delegimus, ibiq́ eum combußimus &c.* Myśmy powiáda w naſzacnieyßey wßyſtkiego Swiátá Szkole w Akademiey mieyſce obráli/ y támże my go ſpalili/ á potymeſmy ſię ſtáráli/ iż mu ná tymże mieyſcu grob mármurowy Atenienſowie poſtáwili. Toż naydzieß ná wielu mieyſcach w Hiſtoriach Rzymſkich y Greckich/ etć.

Jam też ſam widział w Conſtantinopolu y w Nicenie/ w Kalcedonie/ y w Sylibriey/ bárdzo wiele ſtároświeckich kolumn álbo ſłupow z mármuru wyſoko wymurowánych/ ná ktorych ießcze y teraz leżą okrągłe truny álbo ſkrzynie mármurowe/ w ktorych popioły ſpalonych ciał Xiążąt Greckich y ludzi zacnych były záchowáne/ y napiſſy ná tychże ſłupach álbo Epitaphia káżdy po Grecku y po łácinie może czytáć wierßem vczynione.

W Traciey tákże y w Bulgáriey bárdzo wiele mogiły z kámienia cioſánego wynioſłe widzieli/ á drugie ná ksztalt gor wielkich vſypáne w ktorych ciáłá Xiążąt walecznych leżą/ o ktorych dzielnoſciach ießcze y dziś Serbowie powiádáią/ y ná ſkrzypiczkach przygrawáiąc żywoty ich nam wyſpiewywáli. Tákże

Roku 1574.

y Litwá przykłádem inßych narodow pogáńſkich/ Xiążętom ſwoim pogrzeby przez ogień ná tym mieiſcu gdzie Wilna w Wilią wpada/ y gdzie naprzod Swintoroha ſpalili/ odpráwowáli/ Pány zacnieyße támże palili/ áż do czáſſow Jagiełłowych/ á zwáli to mieyſce Swintorohá imieniem Xiążęciá ſwoiego/ ná nim náprzod ſpalonego. A iżby ony zgliſká tym więtßey wagi y świątobliwośći były/ vſtáwił ná tym mieyſcu y fundował Xiążę Giermont káplany y worożbity/ ktorzyby modły y ofiáry Bogom odpráwowáli. Ogień też wieczny z dębowych drzew ná tych zgliſkach záwżdy we dnie y w nocy gorzał/ ná chwałę Perkunowi Bogowi/ ktory gromámi/ łyſkáwicámi/ y ogniem władał. A ieſliby zániedbálſtwem kápłanow álbo ſług ná ten vrząd wyſtáwionych ogień kiedy zgáſł/ tedy tákowi bez żadnego miłoſierdzia iáko świętokraycy bywáli ogniem paleni/ iáko ſię o tym wyżßey powiedziáło/ w opiſaniu Bogow Litewſkich pogáńſkich.

Swintoroha zgliſce/ gdzie dziś Wilno.

Fundatio modł pogáńſkich.

Potym Giermont vſpokoiwßy od Pruſkich y Liflandſkich Krzyżakow/ tákże od Polſki gránice ſwoie przez przymierze/ zebrał woyſko z Zmodzi y z Litwy/ á wtárgnąwßy ná Wołyń wdzierżáwy Lwá Dánilowicá Włodimirſkiego/ Kijowſkiego y Łuckiego Xiążęciá/ mśćił ſię nádnim zábicia Woyſiełká Xiążęciá Litewſkiego/ ktorego był zábił náiáchawßy w Monaſterze/ iáko o tym wyżßey.

Litwá Wołyń woiuie.

Miáſteczko Giermanty ktore potym Gerwanty/ á dziś Gerwaty zowią/ przerzeczony Germont od ſwego imienia w Litwie záłożył.

Gierwati.

Potym Roku 1273. iáko Długoß y Cromerus lib. 9. fol. 165. *editionis secundæ* piße: Gdy Bolesław Wſtydliwy/ Monárchá Polſki poráził przeciwną ſtronę ſwoich poddánych/ Slachty y niktorych Pánow/ ktorzy przeciw

Bolesław Wſtydliwy poráził Pánow

przeciw lennu wybráli byli ſobie zá Páná Włádiſłáwá Xiążę Opolſkie/ wnet Litwá vſłyßawßy o tych wnętrznych rozruchach Polſkich/ wtárgnęli do Lubelſkiey ziemie/ snáć iáko ſię domniemawano/ zá podwodem Pawłá Biſkupá Krákowſkiego/ ktory złośćią wrodzoną nápełniony wziął był z Litwą porozumienie przeciw Pánu ſwoiemu Bolesławowi/ á ták Litwá bez odporu Lubelſką ziemię zwoiowawßy/ z wielkimi łupámi ludzi powiązánych do Litwy wywiodli. Bo w ten czás śiły máłey Polſki ku dániu rátunku bárdzo były oſłábiały oną wnętrzną woyną/ gdy Slachtę y Rycerſtwo ſwoie przeciwne Bolesław był poráził v Boguczyną.

Polſkich ſobie przeciwnych o ... Bogucki... ná roku 1273. Czerwca ... dnia 2. Litwá Lubelſkę ziemię zwoiowáłá.

Ale tá wtarczka do Lubelſkiey ziemie nie bez pomſty byłá Litwie/ bo gdy oni Lubelſką ziemię woiowáli/ Mazurowie też z Kuiawiány/ Podláſką ich ziemię y Pruſką wzaiem ſplundrowáli. Bo w ten czás Pruſſowie pogáni z Litwą ſię złączywßy wiele broili/ wielką porażką kilá kroć Krzyżakow poráziwßy/ y Zamkow ich niktorych dobywßy/ z ziemią zrownáli. O czym Długoß y Cromerus.

Cromerus. *Pol-ſſenſis Lituanorum duo & Pruſsia viciſsim à Maſouijs vaſtata eſt.*

Potym iáko Długoß y Miechouius lib. 3. fol. 171. piße Henrik Miſtrz Pruſki (máiąc z Germontem wielkim Xiędzem Litewſkim przymierze) wßyſtko mocą obórzył ſię ná Pogány Pruſſy/ ktorzy z Zmodzią Kulmienſką ziemię w ten czás woiowáli/ á gdy ich pod Libáwą álbo Lubáwą dogonił/ Pogáni zmyśliwßy vćieczkę do láſſa vbiegli/ potym ná nieſpráwne y gońieniem ſprácowáne woyſko Krzyżáckie ná łupach odbieżánych zábáwione/ gwałtownie z láſſa wyſkoczywßy vderzyli/ gdzie Miſtrzá Henrikáy Márßałká Teodriká zábili/ y wßyſtki vphy Niemieckie poráziwßy/ ſowite łupy do ſwych ziem wywiedli. Aczkolwiek záraz ná pomoc Krzyżakom Krol Czeſki/ y Margraff Brandenburſki/ y Lanograff Turingenſki/ y Xiążę Brunſwickie/ z wielkim woyſkiem przeciw Pruſſom/ Litwie/ y Zmodzi Pogánom byli przyciągnęli/ ále dla roſtopu zimy nic nie ſpráwiwßy do domow ſię roziecháli/ Tylko Margraff Brandenburſki/ Brandenburg Zamek imieniem ſwego Xięſtwá w Pruſiech zbudował.

Fortel Pogáńſki.

Brandenburg Zamek w Pruſiech.

Germont też Wielki Xiądz Litewſki y Zmodzki wty czáſſy czołem vderzył/ gwołt śmierći z páńſtwá oyczyſtego Litewſkiego vſtępuiąc/ ná ktore dwuch ſynow/ Sylginá y Trabuſſá Xiążąt zoſtáwił.

Germont vmárł.

Siligin álbo Koligin Litewſkie y Nowogrodzkie/ Trabus Zmodzkie/ Xiążetá Giermontowicy/ Roku 1275.

Rozdział VIII.

GDy dług powinny z ćiáłá Germont Wielki Xiądz Litewſki śmierći zápłacił. Ziecháli ſię Litewſcy y Zmodzcy Pánowie do Kiernowá/ a tám z Giliginem y Trabuſſem Synámi iego opłákawßy śmierć Páná przyrodzonego/ wzięli ćiáło ná zgliſka poświęcone/ ktore był ſam Germont fundował/ támże go obyczáiem zwykłym w ßáty Xiążęce z ßáblą/ z koniem/ z ſługą nawiernieyßym/ z parą chártow/ y z ſokołem vczćiwie z wielką żáłośćią ſpalili/ á potym záraz wroćiwßy ſię do Kiernowá/ rádzili około porządne-

 ło porządne-

ko porządnego postánowienia Rzeczypospolitey zátrwożoney śmiercią Xiążęcą. Támże záraźem widząc Gilinę y Trabussa Xiążąt dziedzicznych być násládowcow mężnych Oycowskich y Dziadowskich dzielności/ Litwá Giligyná stárszego ná Wielkie Xięstwo Litewskie / á Żmodź Trabussa młodszego ná Żmodzkie Xięstwo wybráli / y ná Stolicę Xiążęcą według zwyczáiu onego wieku podnieśli/ oddawáiąc obiemá miecz y laskę oycowską w ręce/ áby w domu poddánych spráwiedliwie sądzili / á mieczem gránic Wielkiego Xięstwá Litewskiego y Żmodźkiego od Prádziádow tymże oręzym nábytych/ y vgruntowánych czuynie bronili/ y społną Bráterską iednością y miłością godnie rozmnażáli.

Inauguratio Xiążąt Litewskich.

Tegoż roku 1275. dwoie cudá tráfiły się w ziemi Krakowskiey: Dziecię we dwie tegoż dniá ktorego się vrodziło głośno y porządnie wymownymi słowy/ ták dobrze iáko dorosły mąż mowiło/ á skoro go ochrzczono/ y zęby y mowę stráciło/ O czym Długosz y Cromerus lib 9 *secundæ editionis*, fol. 165. Tegoż roku drugie dziecię pod Krákowem ledwo puł Miesiącá máiąc od národzenia/ wymownym głosem nád przyrodzenie / przyście Tátárskie do Polski przepowiádáło/ á gdy wszyscy zdumiawszy się z boiáźnią dziecięciá onego pytáli / ieśliby się też y ono Tátárow boiáło/ odpowiedziáło dziecię / y owszem / gdyż y moię głowę miedzy inszymi zetną: Co się potym sstáło roku 1287. iż Tátárowie w iedennaście lat temu Proroctwu dosić vczynili/ gdy Polskę wszerz y wzdłuż zwoiowáli/ iáko o tym szerzey w Kronice Polskiey.

Cudá w Polszcze.

Dziecię puł Miesiącá wieku máiąc prorokuie o Tátárach.

Niegodzi się też milczeniem opuścić trzeciego dziwu / ktory się tegoż czásu przy iáwnym y oczywistym świádectwie wiela ludzi tráfił. Jeden Slácheic zacny/ máiętny y bogaty w Polsce bárdzo gwałtowny y drapieżny. ták swoim poddánym iáko cudzym przykry y cięszki/ gdy bárdzo chorowáł/ był nápominan od Mnichow y Káplanow niktorych / áby vciekwszy się do miłosierdziá Bożego/ duszy swoiey zbáwieniu porádził: ále on powiádał/ iże niemiał zostáwionego miey scá przepuszczenia grzechow/ ábowiem iuż z sądu Bożego być się poddánego Diabelskiey mocy wyznawał. A zátym wnet od około stoiących były słyszáne gwałtownych rázow y bicia trzáski / y kołatánia / y częste niewiedzieć od kogo ięki/ peki / steki / vkazáły się potym ná ciele chorego/ szkárade śinowizny y sigi álbo blizny/ ták iż się wszyscy zdumieli/ a w ten czás on człowiek nieszczęśliwy żadnego słowá niemowiąc: áni stękánia pokázuiąc / po trzy kroć ziewáiąc nieszczęśliwą Duszę wyduchnął.

Cud wielki o iednom rotmistrzu/ łaczą Bogaczu.

Jek/ pek/ stek/ mek bez słowá Mázowieckie.

Roku záś 1277. iáko Długosz y Cromer lib. 9. fol. 167. *secundæ editionis*, Miechouius lib. 3. cap. 53. fol. 123. piszą: Litwá z Prussami Pogány Mázowiecką/ Chełmińską y Kuiáwską ziemię zburzyli: A potym Wieśnie tegoż roku ná dzień S. Lukaszá Litwy kilko vphow ludu Kozáckiego/ przez Mázowszę do Łęczyckiey ziemie wtárgnęli / ktorą okrutnie zburzywszy / Dwory / Wśi/ y Miásteczká popaliwszy/ á dziatki máłe/ y stárych ludźi posiekwszy/ bez odporu gdy się im żaden niezástáwił / wielkie łupy y czterdzieści tysięcy ludzi / z rozmáitymi dobytkámi w nędzną niewolą wywiedli / á Łęczycką ziemię w ten czás Kázimierz bráť rodzony Leszká Czárnego trzymał.

Litwá Mázowsze y Kuiáwy woiuie.

Cromerus, Ad 40000. hominum abeg runt. Miechouius, & qui sit ad 40000 anim iorum æsti mando &c.

Z Łęczyckiey ziemie Litwá wielkie łupy wywodźi.

Tegoż czásu iáko Długosz y tenże Cromer piszą/ vkazał się cud v Krákowá: Abowiem w puł nocy/ ktorey początek był nowego roku/ niebo iásną y wdzięczną świátłością przez krotki czás iáśnie świeciło / znácząc śmierć Xiążęciá Bolesławá Wstydliwego Monárchy Polskiego/ co się wnet pokázáło sámą rzeczą.

Vkazáłá się też y wziáwiłá pokussa iákaś w teyże Krákowskiey ziemi/ ábowiem iezioro niktore bárdzo szerokie / przenágabániem Diabelskim od vżywánia y łowienia ryb ludziom było odięte: A gdy zimie lodem vmárzło / zebráli się do niego sąsiedźi/ z processyą Káplanow/ Chorągwie / z Krzyżámi / y reliquiámi

świętymi / chcąc tym gwałt Diabelski odpędzić/ niosąc / y Letánie śpiewáiąc/ przywieźli też z sobą niewody y sieci/ y wody święconey ná opętánę. A gdy niewod zápuścili w przerębli/ zá pierwszym rázem gdy ciągnęli Rybitwowie/ trzy máłe Rybki wywlekli/ drugim ciągnieniem nic / tylko niewod zwiniony y powikłány / zá trzecim záś rázem Pokusę álbo cudo iákieś okrutnie strászliwe z kozią głową / á ná kształt ogniá z pałáiącymi oczymá wyciągnęli. A gdy się wszyscy polękli y povciekáli/ y Xiężą reliquie z krzyżámi pomiotáli / oná pokussa pod lod się w przerębl ponurzyłá / á po wszystkim iezierze y tám y sám się tłukąc y biegáiąc/ strászny trzásk/ wrzásk/ teten y grzmot wypuściłá / niktorych też ludzi gdy ochuchnęłá álbo ozionęłá / szkárade wrzody z oney zárázy ná ciáłach odnieśli. O czym Długosz y Cromer.

Cud Pokussy Diabelskiey.

Monstrum horrendum, ingens caprino capite.

Roku záś 1279. Bolesław Wstydliwy Monárchá Polski vmárł: R Ottokárus Krol Czeski w przegráney bitwie/ ktorą zwiodł w Moráwie z Cesárzem Rudolphem od swoich wydány/ zábity ná plácu. A Rudolph Cesárz po tym zwycięstwie/ nie dopierał się żadnego práwá w Czeskiey ziemi / tylko Syná Albrechtá w Augspurku ná ziezdzie Xiążąt y Kurfierstow / pierwszym Xiążęciem Rakuskim tytułował / od ktorego Xiążętá y Cessárzowie z domu Rakuskiego áż do dzisieyszego Rudolphá Maximilianowicá Cesárzá roku przeszłego 1576. wybránego. Ale ku Litewskiey rzeczy przystępuię.

Xiążętá Rakuskie kiedy się poczęły.

Giligin álbo Kolegin Giermontowic Xiążę Litewskie ledwo trzy látá ná páństwie wykonawszy/ od śmierci ná rok záwity pozwány/ musiał z stolice Xiążęcey vstąpić/ á vmieráiąc Romunta álbo Romaná syná Pánom Litewskim ná wielkie Xięstwo po sobie náznáczył y zálecił. Vmárł Roku 1278.

Roman álbo Romunt Giliginowicz Wielki Xiądz Litewski.

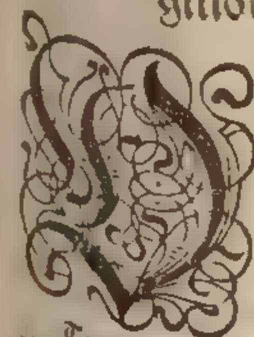

ypráwiwszy według zwykłych pogáńskich Ceremoniy Pogrzeb Gyliginowi Xiążęciu / Pánowie Litewscy/ od zgliszk Wilneńskich iecháli prosto do Kiernowá / á tám zgodnymi głosy Romuntá Syná Gynwiłowego / widząc go iuż być w męskich leciech / y z potomstwem / wybráli y podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie / iáko właśnego á iedynego Dziedzicá.

Ten Romunt leszcze zá żywotá Oycowskiego pięci Synow spłodził/ Narimuntá / Downiontá / Holszę/ Gedrussá y Troydená / álbo Troydenussá. Ci wszyscy ácz iednáko wrodzoną dzielność Rycerską z siebie pokázowáli/ wszákże Troyden młodszy / ták niektore Látopiszce świádczą / wszystek żywot swoy do woyny / łupow / y krwie rozlánia prostował. Ten thęż iáko Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 58. fol. 174. pisze álbo od Oycá Romuntá posłány / álbo też sám swowolnie / zebrawszy wielkie woysko z Litwy/ y z Prussow Pogánow / w ktorym było o trzydzieści tysięcy Ludu gotowego / rozdzielił ich ná troie/ ieden zagon do Mázowszá / á dwá do Ziemie Chełmińskiey posłał ; á zburzywszy y splundrowawszy wszystkę Ziemię Chełmińską / y dobywszy Zamku Bergelowá pod Krzyżáki / spálił go / y

Miechouius Trinotæ filius Ducis Lituaniæ coadunatis Lituanorum & Prutenorum copys quæ ad triginta millia pugnatorum explebant, &c.

h iiij wielkość

wielkość ludu z dobytkámi y rozmáitymi łupámi do Litwy w niewolę Litwá w ten czás wywiodłá.

Sudowite wła sna Zmodź. Skomand Xiąże iáties Litewskie.

Tegoż roku Skomand Xiąże z Prusami y z Sudowity/ tákże Zmodzią po gány/ powtarzáiąc pierwsze zburzenie/ drugi raz do Chełmienskiey ziemie wtárgnął/ gdzie dwie Mieście Lubáwę y Chełm oblegwszy/ działámi dobywáiąc wziął pod Chrześciány. Ziemię też Kuiawską około Kowalá splundrował. Te goż roku Miásto Łęczyckie od Litwy nagłym wtárgnięniem złupione iest. O czym Miechouius ibidem.

Tu pisze Tormentis/ktore by to rozmáite ná czą na dobywánia zamkow/iáko Tárany/ etc.

Romunt też Wielki Xiądz Litewski/ zostáwiwszy pięći Synow sobie podobnych/ Narimuntá/ Dowmanta/ Holsze/ Giedrusá/ y Troydená/ vmárł te goż roku ktorego był ná páństwo podniesiony/ nápátrzywszy się zwycięstw y łupow Troydená syná młodszego/ ktorego Miechouius Trinotem/ á ná drugim mieyscu Troydenem zowie. A Trabus zás Xiąże Zmodzkie po śmierći Romuntowey iáko Striy wziął w opiekę wielkie Xięstwo Litewskie.

Trabus Hermontowicz Xiąże Zmodzkie/ Opiekun álbo Gubernator Wielkiego Xięstwá Litewskiego.

Ták gdy od nieużytey y vporney śmierći Romunt ledwo rok ná Wielkim Xięstwie wykonawszy był pozwány/ á synow pięći zostáwił/ ktorych iescze zá żywotá Oycá Gi ligina/ niżli był ná Wielkie Xięstwo po śmierći iego wybrány spłodził. Wnet Pánowie Litewscy zábiegáiąc temu/ áby się rosterki iákie miedzy ták wielą Dziedziców Brátow nie wszczęły/ zá czym pospolicie rozerwánie zá rozerwániem domowe y wnętrzne woyny/ á zá tym zginienie y vpadek Rzeczypospolitey otworzonymi wrotámi szkodliwey niezgody przychodzi. Ziecháli się do Kiernowá/ á tám nietrawiąc czássu długimi á prożnymi mowámi/ podáli zgodliwie Wielkie Xięstwo Litewskie/ y Ruskie w opiekę Trabusowi Germontowicu Brátu Giligmowemu/ Stryiowi Romuntá niedawno zmárłego/ ktory był ná ten czás Xiążęciem Zmodzkim/ áby ták długo trzymał y spráwował wielkie Xięstwo Litewskie/ pokiby pánowie synow pięći Romuntowych własnych dziedziców porządnie rospráwili/ y podzielili kráinámi wielkiego Xięstwá Litewskiego/ coby ktoremu należáło.

Siem w Kiernowie.

Ták tedy Trabus ná początku opieki swoiey miásteczko Traby od swego imienia záłożył/ Narimuntá/ Dowmantá/ Holsze/ Giedrussa y Troydená Xiążąt młodych wnukow swoich przy sobie w Rycerskich spráwach ćwiczył. A potym tegoż roku vmárł w Nowogrodku/ á od przerzeczonych Xiążąt wnukow swoich ná zgliszá do vścia Wilny przywieziony/ według Xiążęcey godności zwyczáiem Pogáńskim z koniem/ z sługą/ z bronią/ z myśliwcem/ w száti Xiążęcey w bráńy był spalony.

Ták w ten czás látá były bárdzo zazdrośćiwe Xiążętom Litewskim/ iż ieden po drugim záraz musiał ná on Swiát ápelowáć/ ledwo się obeyrzawszy ná Stolicy.

Po śmierći Tribusowey ziecháli się Pánowie Litewscy/ Zmodzscy/ y Ruscy Litewskiemu

Litewskiemu Xięstwu podlegli/ iáko Połoczánie/ Pinsczánie/ Podláßánie y Nowogrodzánie do Nowogrodká/ gdzie ná ten czás Xiążętá Romuntowicżi/ Narimunt/ Dowmant/ Holßa/ Giedrus y Troyden/ dzieląc się skárbámi Trábusowymi mieszkáli. Támże widząc pięći Xiążąt własnych Dziedzicow dorosłych/ á k temu káżdego z nich do władzey y pánowánia godnego/ rádzili o tym iákoby iednák stárszy był nád drugimi młodszymi przełożony/ áby wzdy zwierzchność y tytuł wielkiego Xięstwá/ władza/ roskazowánie/ y porządek wyprawy woienney ná woli y ná zdániu iedney stárszey głowy były záwieszone. Ták tedy Narimuntá stárszego zá spolnym zezwoleniem Wielkim Xiędzem y zwierzchnym á nawyższym Monárchą Litewskim/ Ruskim/ y Zmodzkim wybráli/ obwołáli/ y ná Stolicę Nowogrodską (gdzie było ná ten czás głowne złożenie Xiędzow Litewskich) podnieśli. A Moniwid Márszałek podawáiąc mu Xiążęcy miecz/ rádził áby nim porządnie száfował/ złych karał/ dobrych miłował y od krzywd szczycił/ á gránic wielkiego Xięstwá dziedzicznym práwem y zezwoleniem wszech stanow podánych/ áby mężnie bronił/ y ony przykłádem przodkow swoich rozmnażał. Też áby z bráćią w zgodzie nierozerwáney ále miłośćią przyrodzoną spoioney mieszkał/ y ták w domowych iáko woiennych wypráwach/ áby ieden drugiemu pomagał/ káżdy ná swym vdziale przestawáiąc.

Siem y Elecćia w Nowogrodku.

Moniwid Márszałek.

A tu Czytelniku miły niedziwuy/ iżem w GONCV CNOTY/ ktorym roku 1574. w Krákowie drukowány wydał/ położył tych pięći Xiążąt/ Narimuntá/ Dowmantá/ Holsze/ Giedrusá/ y Troydená być Synow Trabusowych/ ták też w drugich Księgach moich łáćińskich *de Sarmatiæ Europeæ descriptione*, gdziem też y Kroniczkę Litewskich Xiążąt y Ziemie opisánie łáćińskim ięzykiem położył/ ktorą pracą moię Włoch niktory/ iákom wyższey powiedział/ mnie zwyczáy obłudnośćią swoią zmámiwszy/ sobie przywłászczył/ ácz káżdy snádnie poznáć/ iż się wroná w pawim pierzu pyszni/ czego iest świádkiem Pan Bog *conscientiarum arbiter*, Y w Gońcu omylił mię Látopisiec ieden Ruski/ ktoregom tylko ná ten czás iednego był dostał/ ktory iáko około Kiernusá y Poiáty Corki iego/ tákże około Kukowoytá/ Vtenusá/ y Giedrusá/ y tu około tych pięći przerzeczonych Synow Romuntowych/ ktorych on Látopisiec Trabussowymi położył/ bárdzo się pomylił. Czegom potym doszedł zá postępkiem czásow/ zá ktorym się dowćipy ludzkie mnożą/ gdym zniosł wespołek dla wybádánia prawdy Historiey Litewskiey kilkonaśćie Látopiszcow/ ácz z wielką trudnośćią/ y czásem z nieminneyszym nakłádem.

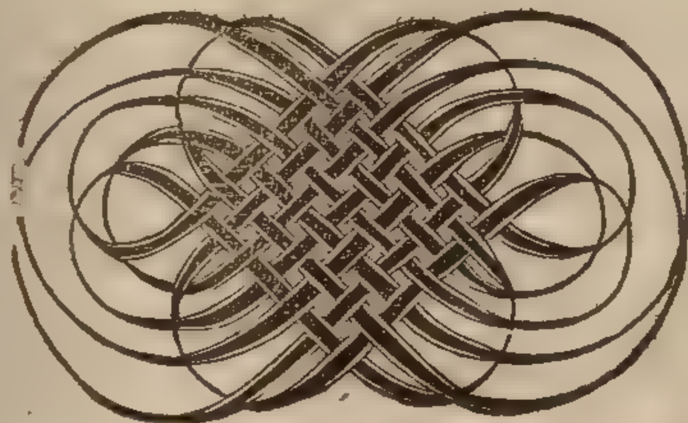

Narimunt/ Dowmant/ Holßa/ Giedrus/ Troiden/ Romuntowicy/ Bráćia/ Xiażetá Litewſkie.

Kśięgi Dziewiąte/ Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Pawłá Páciá z Rożanki/ Woiewody Mśćisławſkiego/ etc.

Narimunt Romuntowicz według práwá pierworodnego/ y zá życzliwośćią poddánych/ tudźież ſpolnym zezwoleniem Pánow Litewſkich/ będąc zwierzchnym Monárchą y Wielkim Xiędzem Litewſkim/ ino młodßą Bráćią/ ſkoro obwárowáł y opátrzył potoczne ſpráwy Rzeczypoſpolitey/ zbył przenióſł Stolicę Xiążęcą z Nowogrodká do Kiernowá/ w pośrzodku ziemie Litewſkiey/ Zmodzkiey/ y Ruſkiey/ dla potężnieyßey obrony/ y ſnádnieyßey odpráwy ſądow/ ſam głową záwżdy mießkał/ y piſał ſię potym Wielkim Xiędzem Litewſkim/ Nowogrodſkim/ y Zmodzkim.

A potym gdy ſię drudzy Bráćia Dowmant/ Holſa/ Giedrus/ y Troiden vdziałow ſwoich oyczyſtych vpominali/ złożeł iazd álbo Sieym ná Pány Litewſkie y Zmodzkie w Kiernowie/ gdzie z wynáláſku ich Dawmontowi Vciánſką ziemię wydźielił/ támże potym Dowmant zamek zbudowawßy/ piſał ſię Xiążęćiem Vciánſkim. — Vdział Dowmantow.

Holßy záſię od Wilny rzeki áż do Kotablá błotnego rzeczyßczá dał vdział z ſiołámi/ z Dwory/ y z Miáſteczkámi/ gdzie naprzod w mili od vśćia Wilny rzeki nálazł gorę ozdobną págorkámi y láſmi zewßąd ogrodzoną/ nád tąż Rzeką Wilną przećiw Rakánczyßkam/ tám Zamek y oſadę zbudowáł/ ktory od ſwego imienia Holßany mianował. A potym iezdząc ſtámtąd czeſto w łowy/ záiechał w puſzczą dźieśięć mil od pierwßego Zamku/ gdzie nálazł gorę kráſną nád rzeką Korablem/ rowniną wielkiemi oblęgłą/ ktorey rozłogi y wdźięczne w on czás położenie mieyſcá vlubiwßy/ obeſłał włośći ſwoie/ y zbudowáł tam drugi Zamek/ ktory tákże od ſwego imienia Holßany mianował/ á ſam ſię Holßáńſkim Xiążęćiem y Synowie tákże Potomkowie iego/ Aż do Páwłá oſtátniego męſkiego tego domu potomká/ Biſkupá Wileńſkiego/ w ktorym ſię Xięſtwo y Xiążętá Holßáńſkie ſkończyły męſkiey ſucceſſiey/ co zowiemy po mieczu/ gdyż ießcze po kądźieli żeńſkiey płći/ potomkowie Xiążąt Holßáńſkich ſą w wielu domach Pánow Litewſkich/ zwłaſzczá Páców/ Hlebowiczow/ Sapihow etc. A względem potomney żeńſkiey płći Xiążąt Holßáńſkich/ w domy ſwoie przez małżeńſtwá wpołoney ießcze y dźiś noſzą Herb Kitaurus/ miedzy ſwoie oyczyſte Szláchecké Herby wmießány/ iák to ßerzey w Tablicy náßey o Genealogiey Xiążąt Litewſkich niedawno wydáney obaczyß. — Vdział Holßy.

A gdy iuß ták Dowmant Vciány y Vciánſkie Xięſtwo/ á Holßa Holßáńſkie w vdźielonych ziemicách záłożyli. Giedrus też Xiążę wziął vdział ſwoy od Narimuntá Brátá ſtárßego z wynáláſku Pánow Litewſkich/ iego dźierżáwá począ wßy we dwu mil od Wiliey rzeki w Zawiliyſkiey Litwy brzegu/ ſćiągáłá ſię aż do Dźwiny/ y Lotewſkiey álbo Liflandſkiey ziemie gránic doſięgáłá. A potym Giedrus álbo Giedros/ co ſię rozumie z Zmodzkiego ięzyká Słońce/ chcąc vgruntowáć Xięſtwá ſwoiego vdźielonego Stolicę/ zbudowáł Zámek nád Jeziorem Kiemont rzeczonym ßeść mil zá Wilią rzeką od vśćia Wiliy/ ktory Giedroty od ſwego imienia mianował/ do ktorego wßyſtki włośći okoliczne przyſtucháły/ y powinne poſłußeńſtwo czynili y oddawáli. Ten Zamek zawiſna ſtárożytność dawnych czáſow znißczyłá/ iż dźiś ledwo Horodzißcze znáć/ bo w on czás iáko y dźiś v Litwy był obyczay Zamki y Miáſtá z drzewá budowáć/ dla czego znákow dawności ſtárożytnych máło co w tych kráinach pułnocnych widźimy/ iákom ſię ia ſam nápátrzył w Greciey álbo we Włoßech onych od lat pułtrzećią tyśięcu mchem obroſłych ſtárożytnych murow álbo ſłupow z mármurow ćioſánych. — Klemont Jezioro ßeść mil od Wilná.

Od tego tedy Giedruſa Xiążęćiá z Xiążąt ſtárożytnych Rzymſkich/ z Herbu Kitaurusa/ Syná Romuntowego/ Wielkiego Xiędzá Litewſkiego począł ſię y ßeroko rozmnożył/ iáko widzimy narod Xiążąt Giedrockich/ iż począwßy od Wiliey we dwu milach áż do Liflandſkich gránic tego domu płodna winnicá hoyne ſię rozkrzewiłá.

Gynwił Giedruſſowic roku 1283. po zábitym Troydenie Stryiu ſwoim/ miał wſtąpić ná wielkie Xięſtwo Litewſkie práwem dźiedźicznym/ ále mu w tem młodość wielka przeßkodziłá/ iż zá porádą Lawraßá Czerncá Syná Troydenowego był wywyßon ná Stolicę Litewſką Witenes Eraigolczyk/ á Gynwił wſzecowßy z opieki zá Gedyminá w ſpokoynym vdźiale Giedrockim ſpokoynie pánował/ Roku 1315. A potym trzech ſynow ſpłodźił/ Hurdę/ Binoine y Bubetę/ imiony pogáńſkimi názwánych. — Hurdá.

Hurdá Gynwiłowic wnuk Giedruſſow był ſławny Roku 1362. w ſpráwach rycerſkich zá Kieyſtutá/ Ten záś miał Syná Dowmantá wielkiey dźielności Męża/ ktory z Kieyſtutem przeważnie á czeſto dokázował przećiw Krzyżakom/ y zbudował był twierdzą nád Rzeką Seſſarką ná Gorze przyrodzenim mieyſcá obronney/ z ktorey Liflantow czeſtymi wyćieczkámi trapił/ y bił/ Bo w ten czás Krzyżacy Liflandſcy po Swiętą Rzekę/ á Pruſcy po Kowno/ Litewſkie grunty poſiadáli. — Dowmant. — Seſſarká rzeká.

Potym gdy Liflánći z Niemieckim woyſkiem do Litwy náiácháli/ zwiodł z nimi bitwę Dowmant ná polu dźiedźicznym Widzimiſkim/ we dwu milach od Jeziorá Kiamenti/ gdzie wßyſtkę moc Liflandſką ná głowę porázil/ ſtąd támto pole y dźiś zowią po Litewſku Kaulis/ to ieſt/ bitwá/ á oracze y tedy wyorywáią ná tem vroćiſczu/ ſtároświeckich oręża żelázá/ vłomki ßábel/ groty od drzew y włoczni/ ſtrzáły oſtrogi/ etc. — Widzimiſki 8. mil od Wilná. — Kaulis pole.

Potym gdy Witołd był podnieſion ná Wielkie Xięſtwo Roku 1392. Bráty rodzone y Stryieczne/ iednych pobił/ drugich z ich oyczyſtych vdziałow/ iáko Skirgoyłá z Trokow etc. Swidrigayłá z Witebſká/ y z Horßey/ Dimitrá Koributá Zbárawſkich y Wiśniewieckich Xiążąt przodká z Siewierſkiego Xięſtwá/ Włodimirzá z Kijowá etc. Olgerdowiczow Słuckich Xiążąt przodká/ złupił/ y wyzuł Roku 1396. Tedy też w ten czás Dowmant Hurdowic Kniaź Giedrocki wolno ſobie mießkáiąc ná vdźielnym Xięſtwie/ y czuiąc ſię być Xiążęćiem z Xiążąt/ niezábiegał Witołtowi/ áni ná iego Dwor vczęſzczał/ ále przeſtawáiąc ná ſwoim/ á hoynośćią ſtan ſwoy zdobiąc práwie wßytkę Szláchtę Zawiliyſką chlebem był zhołdował/ iż ſię przy nim iedząc y piiąc wßyſcy báwili/ *Nam ubi fuerit cadauer, ibi congregabuntur & aquilæ*, á zá chlebem Ludźie idą. — Matt. 24. Mar. 13. Luce 21.

Co obaczyw-

Co obaczywszy Witold / spytał przyiaciół swoich / czemuby Dowmant Kniąż Gedrocki przy nim niebywał / wnet niektorzy zausznicy / ktorych pełne Krolewskie y Xiążęce Dwory bywáią / odpowiedzieli / iż Dowmant z Rusi (bo też miał ná Rusi wielkie włości) ma wiele miodow / ktore w domu pijąc prawie wszystkę Zawiliyską Litwę przy sobie báwi / y wielką zgráię ludzi około siebie záwżdy chowa niewiedzieć ná co / przetoby mu trzebá obroku viąć. Tę porádę Witold pochwaliwszy / co y sam dawno myślił / wnet Dowmantá ze wszystkich dzierżaw Ruskich y Zawiliyskich wyzuł y ogolił / Tylko vdziały Stryiow iego Binoyny y Bubety zostáwił / ktorych y dziś potomkowie ich vżywáią ná Pisiunie y indzie / á ci są Goituszowie / Gynwidowie / Miczkiewici / Zognowici etc.

Dowmant złupion z oyczyzny od Witoldá.

Potomkowie Giedruszowi.

A Dowmant będąc ze wszystkiego bezwinnie wyzuty / z wielkiego á słusznego gniewu / ktory iednák bez siły do pomsty prożny iest / porwawszy się iáko Aiax / gdy go zbroie Achillessowey niesłusznie odsądzono / álbo Oriandus furibundus / wciosał sobie kół dębowy / á wyszedwszy sam ná pole Kaulis rzeczone v Widziniszek (ná ktorym ono był przedtym Inflantow poráził) wbiwszy go w ziemię / á kręcąc nim mowił / Ty kole kręć się y ruszay się iáko chcesz / iednákci zginie á ziemiá będzie ziemią wiecznie stałá. A tym podobno ná Witoldá przymawiał / ktory Bráckie vdziały posiadáiąc / był podobny kołowi w cudzą ziemię wbitemu / ktory iednák będąc też śmiertelnym / nie wiecznie miał pánowáć. Potym z frassunku wielkiego vmárł / zostáwiwszy dwu Synu młodych / Woitkossá y Petrassá / A tym zaś część oyczyzny przywrocił Sigmunt Kieystutowic w Trokach zábity / roku 1440. zá ktorego też Wagailo y Gagulis Xiążętá Gedrockie w rádzie siadáli / iákom to sam widział w Priwiletach Wielebnego Páná / Páná Mikołáiá Paczá / Biskupá Kijowskiego / y potym áż do Sigmunta Krolá mieysce w Senatorskim kole ich Potomkowie miewáli / zá ktorego y Xiążętá Słuckie / y oni / z nieżyczliwości niektorych oyczyste mieyscá vtrácili.

Vana sine viribus ira.

Dowmant vmárł.

Woytkos Dowmantowic roku 1454. zá Kazimierzá Krolá Polskiego / wielkiego Xiedzá Litewskiego był sławny / á ten zostáwił po sobie Syná Bártłomieię w młodych lecięch roku 1500. Bártłomiey zás Matuszá Marszałká Krolewskiego / z ktorego Melcher dzisieyszy z łáski Bożey Biskup Zmodzki / Casper / Marcin etc. są synowie.

Rod Matuszewiczow.

A o Dowmancie przerzeczonym / iż był mąż wielkiey dzielności / y dziś chłopstwo Litewskie pospolicie śpiewa po Litewsku / Dowmantas Dowmantas Gidrotos Kunigos / tabos Kaitos lugute / etc. Tákże o Hurdzie Synu iego / ktory miał bitwę z Krzyżakámi Pruskimi / gdy Kowno zburzyli / gdzie w pieśniach Litewskich płáczliwie nárzeká. Nie tákci mi Zamku żal / iáko mężnych Rycerzow w ogniu gorájących / roku 1362. gdzie w ten czás 3000. Litwy zgorzáło / y Woydat Xiąże Syn Kieystutow poimán z trzydzieścią sześcią Pánow przednieyszych Litewskich / O czym Długosz y Miechouius libro 4. cap. 27. fol. 243. A iż się Giedroczey Kniáziowie nie pieczętuią Kitauruszem oyczystym Herbem iedno Różą / tedy tego iest przyczyną zwády miedzy Gedruszem y Holszą Bráty / ktoremu Holsza odiął był ná kilkomil gruntu Gedrockiego nád Iezorem Sessol / ktorych Sessol y teraz potomkowie Holszowi vżywáią iáko Xiążęty Dąbrowickie.

Pieśń o Dowmancie.

Dla czego się Różą vieczętuią Kniáziowie Giedruccy.

Ták tedy w ten czás Roku páńskiego 1279. Narimunt w Kiernowie ná Wielkim Xięstwie Litewskim / Zmodzkim / y Ruskim pánował / Dowmant ná Vciańskim / Holsza ná Holszáńskim / Giedrus ná Giedrockim / Xięstwach vdzielnych rodzeni czterzey Bráciá Romuntowicy przestawáli / A piąty Brát Troyden / mieszkał przy Wielkim Kniáziu Narimuncie / niemáiąc vdziału / bo się nie báwił domem / tylko dworskimi álbo woiennymi spráwámi / O czym y Miechouius

świádczy / gdy iesżcze zá żywotá oycowskiego Prussy y Mázowsze w młodym wieku (máiąc pod spráwą swoią trzydzieści tysięcy woyská Litewskiego y Zmodzkiego) splundrował.

Potym Narimunt Wielki Xiądz Litewski / vsłyszał iż Xiążętá Iatwiezkie ná Podlaszu wymárły / y bez potomstwá iáko Látopiszce świadczą zeszły / ále podobniey od Polakow wybici / gdy ich ono Bolesław Pudicus Monarchá Polski ná głowę Roku 1264. poráził (iák się o tym wyższey z Cromera y Długoszá lib. 9. z Miechouuszá lib. 3. cap. 45. pokazáło) gdzie y Komat ich Xiąże poległo z inszymi przednieyszymi Boiáry Iatwieskimi / á ostátki ich Poddánych Iatwieżow / ktorzy z pogromu od Polakow żywi zostáli / bez Páná sobie mieszkáli. Zebrawszy tedy woysko Litewskie Narimunt / ciągnął na Podlasze z Troydenem Brátem / á Iatwieżowie pamiętáiąc iż niedawno pierwszego vporu przypłácili Polakom gárdły swymi / nie przećiwili się / ále záraz przyięli zá Páná Narimuntá Wielkiego Xiędzá Litewskiego. Potym Narimunt wszystko Xięstwo Iatwieskie y Podláskie dał zá vdział Troydenowi Brátu / ktory vgruntowawszy y obwárowawszy gránice swoie od Krzyżakow Pruskich / y od Mázurow / záiechał z przygody w pusczą ná łowy / y nálazł gorę rostoszną nád Biebrą Rzeką / ná ktorey gdy mu się położenie mieyscá spodobáło / zbudował Raigrod zamek / y pisał się Kniáziem Iatwieskim / Podláskim / y Doinowskim. A będąc w sąsiedztwie z Polakámi / z Mazury / z Rusią / y z Krzyżakámi Pruskimi / wielkie woyny z nimi czynił / á záwżdy zyskiwał / iáko Látopiszcze świádczą / y bitwy wygrawał / częste zwyćięstwá odnosząc / lecz się w nich tyrańskim obyczáiem obchodził / wielkie okrućieństwá w Chrześćiáńskich ziemiach czyniąc / ták iż go iednostáynie Kroniki Ruskie / y wszystki Látopiszcze świádczą być okrutnieyszego nád Antiochá Syriyskiego / y Heroda Hierosolymskiego / y nád Neroná Rzymskiego / bo srogiego woiennego okrućieństwá / ták nád zwyćiężonymi przez miecz / iáko nád poimánymi y poddánymi vżywał. Przeto też y sam nie vmárł swoią śmierćią / iáko niżey obaczysz.

Iatwieżowie ná Podlaszu od Litwy zhołdowáni.

Okrućieństwo Troydenowo.

O poráženiu Russakow / Litwy y Tátarow przez Polaki.

Rozdział II.

ROku Páńskiego 1279. gdy Bolesław Pudicus álbo Wstydliwy Monarchá Polski vmárł / wybrány był ná iego mieysce y ná Krákowskie / Sendomierskie / y Lubelskie Xięstwá / Leszko Czarny Xiąże Sirádskie / przećiw ktoremu záraz ná nowym pánowániu oburzył się Lew nawyższe Xiążę / y miedzy Xiążęty Ruskimi namożnieyszy / Syn Danilá Krolá Ruskiego zmárłego / przodek Xiążąt Ostroskich / ktory też ono Woisielká Mendogowiczá Wielkiego Xiędzá Litewskiego zábił pod dobrą myślą ná rozmowie w Monásterze Włodimirskim / álbo iák niektorzy piszą Wrowskim. Ten Xiąże Lew skoro po śmierći Bolesławowey wtárgnął do Lubelskiey ziemie z wielkim woyskiem / Ruskim / Tátarskim / y Litewskim / ktorą zburzywszy / Sendomirską ziemię potym ogniem y mieczem plundrował / ále od Zamku y od Miástá Sendomirskiego był odbity / ták iż z sromotą ná dwie mili

Lew Xiąże Ruskie Polskę woiuie.

do Sendomirzá odciągnąwszy / położył się obozem v wsi Goślic / gdzie ich rozkázániem Leszká czárnego: Warsius Castellan Krákowski / y dwá Woiewodowie / Piotr Krákowski y Janusz Sendomirski / zebrawszy się przeciw temu w máłym vsie Polakow / ták żołnierzow iáko zbieraney drużyny / támże trzeciego dniá Lutego Miesiącá w piątek vporną śmiałością / ále dokonániem y skutkiem szczęśliwym / vderzyli ná Ruskie woyská Polacy / z wielkim pędem / á gdy pierwsze ich vsy zgromili y pobili / ná inszych ták wielki strach przyszedł / iż odrzuciwszy broń / y wszystkie woienne oręża / iáko szaleni tył podáli / á vciekáiąc y Tátary pomocniki miedzy się pomieszáli / ták iż wszyscy przed máluczką siłą Polską [...]ki pomieszáli / Tátarowie wżdy iż vciekáiąc pospolicie więcey się potykáią / y bić zwykli / stánąwszy / zástánowili się Polakom trochę / ále y Tátarowie opuszczeni od Russakow / gdy im Polacy docieráli / prawdziwie vciekáć poczęli / Vciekáiących Polacy goniący wielką porażką porázili / Ná placu w tey bitwie ośm tysięcy Russakow z Litwą / y z Tátáry poległo / á dwá tysiącá poimánych / woiennych Chorągwi sieđm Polacy zwycięscy dostáli / insza wiele kość Russakow y pogan odbieżawszy łupow y obozow porzucáłá. Działo się to Roku 1280. Miesiącá Lutego etc. Sam też Lew Xiążę w máley drużynie ledwo vciekł.

Russacy y Tátarowie z Litwą poráženi.

A nieprzestawáiąc ná tym zwycięstwie Lesko Czarny / zá krotki czás wielkie woysko zebrał / iż było trzydzieści tysięcy iezdnych / á dwá tysiącá pieszych / z tym woyskiem ciągnął do Rusi / áby się krzywd swoich nád Lwem pomścił / ktory po pierwszey porażce schował się był w głębsze Ruskie kráiny / przeto Lesko bez oporu nieprzyiacielskie kráiny do Lwowá (ktory Zamek y Miásto od tegoż Lwá był zbudowány) splundrowawszy / wybrawszy / y popaliwszy wiele Sioł / y Miásteczek / y niektorych Zamkow dobywszy / y zburzywszy / wielkie łupy y polon do Polski wywiodł / więźniow o czterzy tysiące / á pobitych pięć tysięcy być powiádáią. O tym Długosz y Cromer lib. 10. Miecho. cap. 58. fol. 174. etc.

O wnetrznych y domowych Rosterkach y Woynach Xiążąt Litewskich / Roku 1281.

Przyczyne wnetrzney woyny miedzy Bráćią Xiążęty Litewskimi Látopiszce wszystki stáre iednostáynie te być powiádáią / iż Kniáź Wielki Litewski Narimunt / y Kniáź Dowmant Vciański / Bráćia / poszli w Małżeńskie stany po Corce v Mistrzá Liflandskiego Flandry / dwá Bráćia rodzeni / dwie Siestrze rodzone. Dáley Látopiszce rzecz ták prowádzą / iż żoná Kniáziá Dowmantowá Corká przerzeczonego Flandry Liflandskiego Mistrzá mieszkáiąc czás niemáły z Mężem swoim / roznie[...] się / y vmárłá. A Kniáź Wielki Narimunt vsłyszawszy o śmierci Niewiástki [...] Jatrwie swoiey / był żáłosny bárdzo z tego / á będąc sam niemocen / posłał żonę swoię do brátá Dowmantá Kniáziá Vciańskiego / áby przyżáłowáłá śmutku iego / y opłákáłá według zwyczáiu śmierci siostry rodzoney. A gdy ták przyiecháłá Kniehini Narimuntowá do Dowmantá dziewierzá (ále ráczey niewierzá) [...]

Ten Flandra miał iedno dziewcze ozsiedkiem zo [...] y dzieci / zá [...] Kniáź z Niemiec / bedąc [...] poten wobran ná Mistrzostwo Liflandzkie / z Litwá się zpowinowáćił.

cieszác imieniem Małżonká swego w tey żáłości / wnet Kniáź Dowmant widząc Jatrew y Brátową swoię Xiężnę Narimuntową / rozrádował się bárdzo / y rzekł / ták iam chćiał żony szukáć / á mnie Pan Bog żonę dał / y wziął sobie gwałtem zá żonę Brátową przeciw práwu Bożemu y Ludzkiemu.

Dowmant Brátu żonę wziął.

Co vsłyszawszy Kniáź wielki Narimunt / iż go ták hániebna zelżywość od Brátá rodzonego potkáłá: wnet żalem swoim y Małżonki zniewolone ziętý / obesłał Bráćią swoię / Kniáziá Giedrussá / Holszę / y Troydená / y ćciá albo Cieścia Oycá żony swoiey Flandrá Liflandskiego Mistrzá / y zebrawszy woysko Litewskie z Bráćią swoią / y z Flándrem Mistrzem / ciągnął przeciw Brátu Dowmantowi / y obległ go ná Zamku Vciánie / á wyrozumiawszy Dowmant / iż się niemogł obronić / prosił Grodzian Vciańskich poddánych swoich / áby niepodawáli Zamku / poki by on przyszedł z pomocą im ná odsiecz: á potym spuściwszy się z Zamku w nocy / przekradł się przez woysko Narimuntowo / y vciekł áż do Pskowá / á Pskowiánie obaczywszy go być mężá godnego / y sprawnego / wybráli go sobie zá Páná ná Xięstwo Pskowskie: A Narimunt wziąwszy Vciánę przez podánie / y żonę odyskawszy / woysko rozpuścił / y Bráćią podziękowawszy im zá vczynność słuszney woienney pomocy / vććiwie vdárowánych odpráwił / y pánował ná Kiernowie ná Nowogrodku / y ná wszytkim Wielkim Xięstwie Litewskim / Ruskim / y Żmodzkim spokoynie.

Dowmant vciekł.

Gedrus też Xiążę Giedrockie / y Holsza Holszáńskie / y Troyden Jatwieskie / y Podláskie / Xiążętá Bráćia / wygnawszy Dowmantá Brátá piątego zá iego niesłuszną winą / bespiecznie ná Oyczystych vdziałach siedzieli. A Dowmant też ná Xięstwie Pskowskim / ktore mu szczęście y godność ziednáłá / dáleko się od Bráciey odsiadszy / wielmożnie pánował. A iż w ten czás Krzyżacy Liflandscy do Nowogrodá wielkiego / y do Pskowskiego Xięstwá náieżdżáli / tedy przerzeczony Dowmant opádłe mury Zamku y Miástá Pskowskiego pilnie obwárowáł y opráwił / iákoż tego iego gospodárstwá iest y będzie poki Pskow stoi / wieczna pámięć murow od Dowmantá Xiążęćiá przerzeczonego wystáwionych / ktore y dziś Moskwá zowie DOWmantową Ściáną / kto chce niech sobie o tym Moskwy / zwłaszcza Pskowian / álbo co w Pskowie bywáli świádomych ludzi pytáią.

Dowmant Xiążęciem Pskowskim.

Dowmantowá Ściáná.

Tegoż roku miedzy Xiążęty Polskiemi y Sląskimi wnetrzne rosterki / náiázdy imienia / y bráckiey iedności szkodliwe zátárrzenia powstáły.

W tenże czás Sycilyczykowie pobiwszy iedney godziny w Nieszpor Wielkonocny wszytki Francuzy / po wszystkich Miástach Sycilyskiego Krolestwá według zmowy postánowioney / odkinęli się álbo odstáli od Karolussá Francuskiego Krolá / do Piotrá Arágońskiego / zá Francuzá Hiszpáná przemieniwszy / stąd potym wielkich woien / y krwie rozlánia / miedzy tymi dwiemá narody y Włochy / nieszczęśliwe początki vrosły / iż przez kilko milionow dusz Chrześciáńskich ná on Swiát poszło. Przypowieść też byłá stąd vrosłá v Włochow y Hiszpanow / gdy kto komu łáiał / O Bogdayćię potkał Nieszpor Sycilyski / Bo w ten czás iednego nieszporu Wielkonocnego Syciliánie pobili o sześćdziesiąt tysięcy Francuzow. Jak też y Żmodź potym rychło ich przykłádem / Krzyżáckich Stárostow / Vrzędnikow / y wszystkich Niemcow táke iednego dniá zmowiwszy się wybili / á ná pámiątkę tego dziś ieszcze Jlgi święto cáłe dwie Niedzieli piiąc y hodiuiąc po wszech Swiętych obchodzą.

Francuzowie pobici 60000.

Vesperæ Piculanæ.

Tego też czássu Prussowie z Żmodzią Pogáni / Krzyżáckie dzierżáwy częstymi náiázdy srogo vtrápili / á dáleko wszerz y wzdłuż mieczem y ogniem Chrześciáńskie ziemice splundrowawszy / Christburgu / Marienwerderu / Zantirá / Plęmencá / Grudencá / Zamkow dobyli y zburzyli. O czym Długosz / Cromerus lib. 10. Miechouius lib. 3. Vapouius y Látopiscze Ruskie / etc.

Litwá s Prussámi Pogány Niemcow porázili.

Troiden Romanowicz Iaćwieskie / Podlaskie y Doynowskie Xiąże ná Wielkie Xiestwo Litewskie/ Zmodzkie/ y Ruskie podniesiony.

Rozdział III.

ROku 1281. skoro Narimuntowi wielkiemu Xiądzu swoiemu Pánowie y Boiárze Litewscy/ y Zmodzcy ostátnią część y posługę pogrzebu ná zgliszczach Wileńskich odpráwili/ ziecháli się do Kiernowa/ gdzie według zwyczáiu rádzili/ ktoregoby z trzech Brátow Dziedzicow Wielkiego Xięstwá Litewskiego ná Monárchią wybráć mieli. A po długich namowách zgodzili się wszyscy iednostáynymi głosy/ ná Troydená Iatwiezkie Xiąże y Podláskie młodszego Brátá Giedrussowego/ Holszowego/ y Narimunta zmárłego/ ktory ieszcze wmłodych leciech zá pánowánia Oycá Romuntá/ y potym będąc ná swoim Xięstwie vdzielnym Iatwieskim wielkie znáki w rodzoney Rycerskiey dzielności z siebie pokázował/ gdy z Rusią z Polaki/ z Mazury/ y Krzyżakami Pruskimi vstáwicznie woyny wiodł/ częstymi zwycięstwy gránice Litewskich przymnażáiąc.

A Kniaź Giedrus y Holszá stárszy Bráćia iusz byli w leciech zeszli/ y więcey do rády domowey niż do zwády woienney/ w ktorey się Litwá záwżdy kocháią/ sposobni. Ták tedy Troydená iednomyślnie wybránego/ y od Holsze/ y Giedrussá Brátow zá dobrowolnym spuszczeniem praw pierworodnych potwierdzonego/ podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Nowogrodskie/ Zmodskie/ Podláskie/ y Iatwieskie/ z wielką rádością y klesktániem (według zwyczáiu) wszystkiego pospolstwá.

Co vsłyszawszy Dowmant (ktory był ono z Vciany do Pskowá zbieżał/ gdzie ná Pskowskie Xięstwo był wybrány) iż Troiden Brát młodszy Wielkie Xięstwo Litewskie nievćciwszy w tym onego stárszego opánował/ zebrał woysko z Pskowskiey/ y Nowogrodskiey Rusi/ chcąc woyną dochodzić práwá swego pierworodnego pod młodszym Brátem/ á przyciągnąwszy ze Pskowá do Połocká/ obległ go y dobył Zamku y Miástá Połockiego/ zá życzliwością Russakow/ ińszemu się też twierdze/ y wszystko Rycerstwo Ruskie y pospolstwo Połockiego Xięstwá dobrowolnie podáli/ ták ná Pskowie/ y ná Połocku Dowmant szyroko pánuiąc woysko rospuścił/ nieiáwną woyną/ ále fortelem táiemnym myśląc Brátá Troydená zábić/ á potym oyczystey Stolice Litewskiey dostáć snádnie mu się zdáło/ gdy iusz Połocko miał w mocy.

Połocko Dowmant wziął.

O porażeniu

O porażeniu Litwy y Iaćwieżow przez Polaki / Roku 1282.

ZA Troidenowego w Litwie nowego pánowánia/ Litwa zebrawszy się z ostátkámi Iatwieżow/ nagłym y gwałtownym wtárgnieniem / rozdzieliwszy woyská ná trzy zagony/ Lubelską ziemię okrutnie splundrowáli. A w ten czás Lesko Czarny Polski Monárcha w Krakowie ziemskie spráwy sądził / gdy się dowiedział o wtárgnieniu Litwy w Polskie kráiny/ Wnet tedy bez żadnego mieszkánia/ opuściwszy ińsze wszytkie spráwy/ roskazał się mieć wszystkim do zbroie/ ktorzy koło niego byli/ y tym ktorych w drodze mogł zebráć/ kazał zá sobą co wskok wszystkim iáko ná gwałt iecháć. A ták przez dálekie drogi zbieráiąc Rycerstwo w drodze do Lublina przyciągnął. Ale Litwá obciążeni łupámi iusz byli vbiegli zá Narew. Frásował się tedy y gryzł ná sercu swoim biedny Lesko / iż się áni nad nieprzyiacioły pomścić/ áni swoich powiązánych/ á w niewolą prowádzonych ratowáć niemogł/ bo z máłym woyskiem/ ktorego ledwo było sześć tysięcy/ dálekowiętszych vssow nieprzyiacielskich / ktorych więcey niż czternaście tysięcy było/ przez nieznáiome Polakom / á im zás bárdzo świádome lásow y błotnych kałużyst ścieszki vchodzących nieśmiał gonić. W tym frasunku gdy częścią z prácey podrożney/ y z niedospánia twárdo záśnął / vkazáło mu się widzenie Angielskie przez sen / ktore się być Michałem Archángiołem powiádáło / vpominaiąc go/ áby wszytki frásunki y zábawki porzuciwszy/ nieprzyiacioły swoie gonił/ obiecuiąc mu pewne zwycięstwo. Názáiutrz tedy Lesko wesoło wstawszy / zezwał do gromády wszystkiego Rycerstwá/ á widzenie im opowiedziawszy rzecz do nich cząsowi y rzeczy przystoyną vczynił / skąd wszyscy / ktorzy przed tym boiáźliwi byli / wnet ochotną śmiáłością zápaleni / y wszystkie ińsze zawády woienne porzuciwszy/ tylko broń lekką y ná kilko dni żywności wziąwszy / gonili nieprzyiacioł z Leskiem Monárchą swoim / y doszli ich trzynastego dniá Pázdziernika Miesiącá/ miedzy Narwią y Niemnem rzekámi/ ábowiem dla zawády łupow/ niemogłá Litwá spieszno ciągnąć/ k temu się też nie bárdzo spieszeli/ iż iusz ná swoich śmieciach álbo w swoiey ziemi śmielszymi byli / á skoro obaczyli Polaki tuż zá sobą nagle goniące/ y vpornie nácieráiące/ strwożyli się byli/ wszákże prętko rzucili się do broni / zwłaszczá zá powodem Iatwieżow / ktorzy byli wielkiey śmiáłości. W tym vderzyli ná nich Polacy iednym á poprostu zszykowánym vfcem/ bo áni dla mieysca ciásnego lásami ogrodzonego/ áni dla máłego woyská / w ktorym sześć tysięcy Polakow ledwo było / niegodziło się wiele vfow szykowáć. Litwá też śmiele y mężnie pierwsze naiázdy y potkánie czelne Polakom wytrzymáłá. A ták się zobudwu stron z ogromnym krzykiem/ hukiem/ trzaskiem/ y wrzaskiem starli / ále gdy się Litwá zápalczywie bitwą zábáwiłá / wnet więźniowie obaczywszy znáki/ proporce y chorągwie swoich/ vderzyli ná Litwę s tyłu pobrawszy z przygody potráfione oręża ich: Drudzy też bez broni y Niewiásty wesoło krzycząc / y áż do Niebá z rádości nagley głosy wynosząc/ śmiáłości swoim dodawáły/ á nieprzyiaciołom stráchu przysparzáły/ Ná ostátek y Psi (ktorych pogáni z sobą miedzy ińszymi łupámi z Polski wiedli / á drudzy co zá gospodarzmi swoimi związánymi / mniemáiąc by ná obiad / áno ná niewolą biegli) nieprzyiacioł srogo kąsali. Co obaczywszy Litwá y Iatwieżowie/ iż y skyła więźniowie/

Litwá Polskę woiuie.

Widzenie Archangielskie Leskowi.

Bitwá Polakow z Litwą.

Więźniowie ná pomocy Polakom.

Psi wiernie pomagáią Polakom.

y z przodku

y s przodku Leſko z ſwoim Rycerſtwem zewſząd ich ogárnęli/ pomieſzawſzy ſzyki do bliſkich láſow vſtąpili. W tey bitwie oſtatki Jatwiezow/ ktorzy ſię vpornie Polakom záſtawiáli/ á przyiętą wiárę Chrześciáńſką byli porzucili/ z gruntu prawie ſą wygłądzone/ Z Litwy też ktorych było ludu boiowniego czternaście tyſięcy/ máło ich vbiegło. Bo ich też wiele ktorzy byli vciekli/ częścią dla wſtydu/ częścią dla boiáźni ſwoich/ ſámi ſobie śmierć pozadawáli. A ſtąd ſię okázuie/ iż przed tym v Litwy muſiáłá być iákaś wielka á okrutna kaźń y ſromotá ná tych/ ktorzyby z bitwy (choćia przegrámey) vciekli/ á do domow ſię niedawſzy mężnie ná placu gardłá wrocili/ tedy tákowych ſámi ich Pánowie okrutną śmierćią ktorey ſię w bitwie vćieczką vſtrzegli/ w domu karáli. Przeto kiedy bitwę przegráli/ máło ſię ich do domow wracało/ bo drudzy z żáłości ſię ſámi zábijáli, álbo ſię do vpadu z nieprzyiaćielem bili.

A Leſko odiſkawſzy y odebrawſzy wſzyſtek płon/ y ſowito łupámi nieprzyiaćioł pobitych ſwoich poddánych ſzkody nágrodziwſzy/ z zwyćięſtwem wroćił ſię do Polſki/ á w Lublinie Kośćioł ná pámiątkę ſwego zwyćięſtwá zmurował/ ktory świętemu Michałowi (ktory mu ſię ono był przez ſen zwyćięſtwo obiecuiąc okazał) poświęćił. A gdy ták Leſko gránice Polſkie od nieprzyiaćioł poſtronnych obwárował/ wnet go nád nádzieię w domu przywitáłá wnętrzna trwogá/ Bo Sendomirſka Ziemia zá powodem Cryſtiná Caſtellaná/ y Páwłá Biſkupá Krákowſkiego/ od niego do Konradá Mázowieckiego Xiążęćiá byłá przyſtáłá/ wſzákże temu Leſko wczás mądrze zábieżał/ y záczęte wnętrzne burdy vśmierzył.

Tegoż Roku głod w Polſzcze okrutny pánował/ iż wiele ludzi z żonámi y z dziatkámi do Węgier/ y do Ruśi wybiegło/ chcąc iáko táko przed oną niezmierną nędzą zdrowie záchowáć/ ále vćiekli práwie ze dżdżá pod rynnę/ bowiem od Ruſſákow Tátarom zá dań byli w niewolą dawáni/ á od Węgrow w pogáńſkie ſtrony przedawáni/ O czym Długoſz y Miechouius lib. 3. cap. 58. fol. 175. Cromerus lib. 10. etc. A w Czeſkiey ziemi ieſzcze okrutnieyſzy głod pánował/ iż mátki vśmierzáiąc łáknienie bez wſzelkiego miłoſierdzia Dziatki ſwoie włáſne rzezáły y iadáły/ á potym záś powietrze morowe ſrogie ná ludzi przyſzło/ z pokármow/ chwáſtow/ y zielſk ledá iákich.

O zábiciu Troydená Xiążęciá y Dowmántá/ á o śmierci Holſze y Giedruſſa Xiążąt Litewſkich/ Roku 1282.

Rozdźiał IIII.

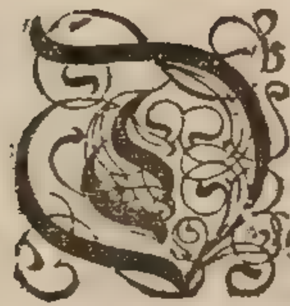

Owmant Romuntowicz Xiążę Pſkowſkie y Połockie/ máiąc zákrwáwione ſerce ná Troydená Brátá młodſzego/ iż go w pierworodnym práwie do opánowánia Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego vbieżał/ ſtárał ſię wſzelkim obyczáiem/ iákoby go zŚwiátá zgłádził/ Ale gdy tego niemogł iáwną woyną dokazáć/ nápráwił náń ſześci Chłopow/ ktorzy vpátrzywſzy czás gdy ſię Wielki Xiądz Troiden w łáźni mył/ pilnowáli pokiby wynidźie/ á gdy tylko

gdy tylko z poſługaczámi á ſkromopuſtkiem z łáźniey wychodził (bo w on czás niewielkiey powagi/ po ktorey też do łáźniey ile Litewſkiey máło/ Xiążętá vżywáły) ſtánęli chłopi rzędem po trzech z obudwu ſtron ſcieſzki/ y iákoby ſię ſkárząc y żáluiąc o krzywdy ſwoie z pokłonem czołem niſko bili/ á gdy miedzy nich wpoſrod przyſzedł przyczyny żáłoby/ wnet go wſzyſcy ſześć kiyámi przyłożyli/ y tuż ná mieyſcu zábili/ á ſámi pouciekáli/ ſnadź w tym náſládowáli onych dwu páſterzow/ ktorzy też ono iák Liuius lib. 1. *decadis primae* piſze/ zábili tymże ſpoſobem Tarquiniuſa Krolá Rzymſkiego/ zmyśliwſzy ſobie przed nim ſkárgę/ z nápráwy ſynow Ancuſzowych/ ále ći łotrowie nie czytáli Liuiuſſa/ á wżdy ſwego dokázáli/ nie trzebá ná złe vczyć.

Tymże też ſpoſobem ſkárgi Clearchus Xiążę Heracleńſkie dla tyráńſtwá od Chioná y Leonidá dwu młodzieńcow mſzczących ſię wolności zábity/ O czym Trogus Pompeius y Juſtinus lib. 16. Galeacius tákże z Forcia Xiążę Mediolańſkie od ſwoich trzech Komornikow tymże kształtem w Kośćiele niedźy gminem Ludzi y Żołnierzow vkłoty. O czym *Paulus Iouius lib. 3. Elogiorum &c.*

Tegoż też czáſſu Holſzá Xiążę Holſzáńſkie pierwſze vmárł/ zoſtáwiwſzy ná Páńſtwie Algimuntá y Miudowá/ po nim tákże rychło z Świátem ſię rozſtał Brat Giedrus pierwſze Xiążę Giedrockie/ zoſtáwiwſzy Syná Gyniwiłá ná Xięſtwie Giedrockim.

Co wſzyſtko ná rękę y po myśli tráfiło ſię Dowmantowi/ gdy Troydená przez nápráwę zábił/ á drudzy dwá Brácia pomárli/ Syn też Troidenow Lawraś po Litewſku Romunt Czerncem zoſtawſzy/ w Monaſterze Ruſkim mieſzkał/ á Gyniwił Xiążęćiá Giedruſow y Algimunt Holſzow/ Synowie właſnu dziedźicy Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ dla dziećinnych lat niebyli ſpoſobni ná rządzenie y oſiedzenie ſtolice ták wielkiego páńſtwá: Przeto widząc/ iż niemiał *Solium imperii* (*paſtore percuſſo & ſublato*) ktoryby mu do opánowánia Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego Oyczyſtego miał przeſzkodźić/ zebrał wielkie woyſko z Ruśi Pſkowſkiey/ Połockiey/ y Witebſkiey y ćiągnął wielką mocą do Litwy/ chcąc gwáłtem/ y przez miecz Litewſką y Żmodzką ziemię oyczyſtą/ ieſliby ſię dobrowolnie nie podáli/ opánowáć. Co vſłyſzawſzy Romunt álbo Lawras Czerniec/ Syn Troydenow z Xiężny Mázowieckiey/ wielką á ſłuſzną żáłośćią/ y przyſtoynym gniewem poruſzony/ zrzućił z ſiebie Kaptur álbo Kápicę Cerniecką/ á wziąwſzy zbroię/ y ſzablę w ręce wziąwſzy/ przyiáchał do Pánow Litewſkich/ ktorzy ſię byli ze wſzyſtkim poſpolſtwem bárdzo zátrwożyli przed Dowmantem y iego woyſkiem/ ále ich wnet oſobą ſwoią/ y przyſtoyną czáſowi rozmową potwierdził y pośilił Lawras Czerniec właſny Dziedźic/ z Mnichá Rycerz Hetman/ y Xiążę.

A zebrawſzy wſzyſtko Rycerſtwo Litewſkie/ Żmodzkie/ y Ruſáki Nowogrodſkie/ ćiągnął przećiw Dowmantowi Stryiowi/ chcąc ſię nád nim pomśćić zdrádliwego zámordowánia Oycá ſwego Troidená/ á oyczyznę wielkie Xięſtwo Litewſkie z nagłey trwogi wybáwić. A gdy ſię obiedwie woyſká przećiw ſobie ściągnęły nád iednym iezyorem/ ſpráwiwſzy vſſy porządnie do bitwy/ gdy ieden drugiemu niechćiał złożyć/ potkáli ſię zápalczywie chęćią iednáką y rowną z obudwu ſtron śmiáłośćią/ y ták wielki boy był miedzy nimi/ iáko wſzyſtki Látopiſce zgodnie piſzą y świádczą/ iż bitwá od poránku áż do wieczorá trwáłá/ náoſtátek Pan Bog Lawroſzowi pomogł/ iż wſzyſtko woyſko Pſkowſkie y Połockie nágłowę poráźił/ y Stryiá ſwego Kniáziá Dowmantá zábił/ ktorego ſię krwią Oycá ſwego śmierći po myśli pomśćił.

Noc rozerwáłá gonienie nieprzyiaćioł/ wſzákże Lawraſz z rycerſtwem Litewſkim/ Żmodzkim y Nowogrodſkim/ vżywáiąc zwyćięſtwá ćiągnął do Połocká/ ktore-

i iiij gdy ſię

Lawrasz z Litwa wziął Połocko. gdy sie Russacy po tey porazce y zábiciu Páná swego Dowmántá strwożyli/ snádnie dostał/ á osadziwszy Zamek Námiestnikiem y Rycerstwem swoim/ Xiestwo Połockie do Litewskiego páństwá przywrócił/ á sam z zwycięstwem názad do Kiernowá przyiechał.

Z tego Dowmántá Romanowicá álbo Romuntowicá Xiążęciá Pskowskiego/ y Połockiego/ z Vciany przedtym od Narimuntá wygnánego/ á tu zás od Troydenowego Syná Lawraszá zábitego / Kniąziowie Swirscy (iesli sie geneálogia nierozerwáłá) narod swoy chcą wywodzić/ powiádáiąc iż Swier Zamek nád Jeziorem tenże Kniąź Dowmant założył / ktorego ieszcze y dziś znáki iáwne są/ ácz sam Zamek iáko drzewiány dawnością czásu zniszczał.

A Lawrasz álbo Rimunt Troidenowic będąc w Kiernowie / y wszystkich Pánow y Boiar Litewskich/ y Zmodźkich obesławszy / tych też ktorzy z nim byli z tey woyny przyiecháli zebrawszy / vczynił Siem/ álbo Rokosz ná polu Kiernowskim/ támże zdawáiąc oyczyste páństwo / y wszystkiego sie práwá dziedzicznego w Litewskim wielkim Xiestwie wyrzekáiąc / vczynił rzecz do wszystkiego Rycerstwá/ iż poniewaź sie mnie Pan Bog moy dał pomścić krwie y okrutney śmierći Oycá moiego / nád bezbożnym Stryiem / y w tym mię sam dziwna á wszechmocna łáská rátowáć/ á woyská nieprzyiácielskie pokłumić raczył, zá czym y wy wybáwieni z srogiey niewoley / y wyswobodzeni od ciężkiego iárzmá / ktore iuż tuż nád szyiámi wászymi wisiáło iesteście/ iż iáko wolni ludzie / w wolney oyczyźnie z łáski tegoż Bogá moiego iuż bespiecznie żywiecie/ ktoremu Bogu iżem ia raz przysiągł/ y dla iego zakonu świętego Swiátá y roskoszy iego márnych á nietrwáłych wyrzekłem sie/ á przyiąłem te czarnoreszę álbo kaptur Czerniecki / tedy y *Rzecz Lawrásowá do Litwy gdy Páństwo zdawał.* ná ten czás przez miecz zá pomocą Bożą obronioną oyczyznę moię/ wam cáłą/ wolną / kwitnącą / z zupełnym / á ieszcze przybáwionym Połockiego Xięstwá przybyciem/ práwá dziedzicznego / y pierworodnego wam vstępuię/ á sam się do Monásteru moiego / w ktorymem sobie mieszkánie vlubił/ wracam: Wolniście ludzie / wolnie y według zdánia swego Páná sobie obieraycie/ ktoryby iednáko wszystkiey Rzeczypospolitey wászey był pożyteczen/ Bo iżbych wam rádził ktorego z Bratow moich Stryiecznych ná páństwo stołeczne wybráć/ gdyż oto iest Mindow y Algimunt synowie Holszego/ y Ginwił syn Xiążęciá Gedrussá / właśni oyczycy y dziedzicy Xiestwá tego po mnie / wszákże ieszcze máli / lat po temu niemáią / dla czego ná ten czás áżby dorośli niegodzą sie ná władzą ták wielkiego páństwá/ ktore męzá nie dzieći do porządney spráwy potrzebuie / Bo Stryi moy Narimunt gdy siadł ná wielkim Xiestwie Litewskim / Herb swoy Kitaurus zostáwił/ y spuścił bráciey swoiey / á sobie vczynił Herb męzá zbroynego ná koniu z mieczem gołym nád głowę wyniosłym nieprzyiaciół goniącego. A to *Pogonia Herb Litewski.* známionuiąc w tym Herbie/ iż to páństwo męstwem y mieczem rozszerzone/ potrzebuie Páná dorosłego/ y męzá zupełnego / ktoryby mieczem vmiał bronić oyczyzny swoiey / á iżby nie onego goniono / ále on gonił y bił nieprzyiacioły vćiekáiące. A ták mi sie widzi / iż ná ten vrząd godnyby był Witenes álbo Wicień/ ktory był Márszałkiem v Oycá moiego/ bo iest mąż do wszystkiego vdátny.

Pánowie tedy Litewscy wysłuchawszy tey rzeczy Xiążęciá Lawraszá álbo Rimuntá Páná swego przyrodzonego / po świeżym zwycięstwie do Monásteru sie wracáiącego / s płáczem go prosili / áby ráczey sam nád nimi iáko Dziedzic pánowáć raczył/ wszákże gdy on żadnym sposobem ná to zezwolić niechciał/ przestáli ná pożyteczney rádzie iego / y z iednostáynymi głosy tuż przy nim w Kiernowie wybráli ná Wielkie Xiestwo Litewskie/ Zmodźkie / y Nowogrodskie Witená przed tym Márszałká Troydenowego męzá doświádczoney dzielności / rodem z Eyragoły / iák niektore Látopiszce świádczą / z Herbu y Familiey stárożytney

żytney Xiążąt Rzymskich Kolumnow / w ty kráiny pułnocne Zmodźkię s Pálemonem w okrętach morzem zánieśionych / iák sie wyższey dosyć szeroko z dowodnie o tym powiedziáło.

Wicień álbo Witenes ná Wielkie Xięstwo náznaczony. Bo Troyden niebędąc ieszcze ná Xiestwie / tylko Hetmánem v Oycá Romuntá/ idąc s Pruskiey woyny przez Eiragole (ktore iest Miásteczko w Zmodzi nád Dubissą rzeką) obaczył tego Witenná z dziećmi ná piasku igráiącego / á iż było pácholątko vrodziwe / y oblicza piękności także członkow subtylnością osobnie/ wziął go ku sobie / á gdy podrosł/ był Komornikiem stárszym ná dworze Wielkiego Xiążęcia Troydena w łożnicy y w komorze / á wszelką rzecz Xiążęcą porządnie y chędogo chował y spráwował / potym zá godnością y postępkiem lat był Márszałkiem nawyższym / áż go zás po śmierći Troydenowey szczęście ná Wielkie Xiestwo Litewskie wyniosło. Láwras też álbo Romunt Syn Troydenow w Monásterze Lawraszowie swego założenia / nád Niemnem w Nowogrodskiey ziemi/ żywota Czerncem będąc szczęśliwie dokonał. *Lawras Xiążę w Monásterze dokonał żywotá.* A Siostrá iego Corká Troydenowá/ iáko Długosz/ Miechouius/ y Cromerus lib. 10. przypominá/ Bolesławowi Xiążęciu Mazowieckiemu (Synowi onego Xiążęcia Siemowitá/ ktorego Swarno Ruski Kniąź ściął) w Małżeństwo byłá oddána / iąkoż potym było kilko Xiążąt Mazowieckich Troydenow/ tym imięniem Litewskiego Xiążęcia Troydená názwánych. Bo Mázurowie onych czássow częste przez spolne Małżeństwá powinowáctwá z Litwą potwierdzáli / áby od ich przyległych náiázdow wolnieyszymi byli.

A tu sie iuż dokończył rod Xiążąt Litewskich z Herbu Kitaurussá / á tylko przy vdzielnych Xiążętach Ginwiłu Giedrockim / á przy Algimuncie y Mindowe bráciey Holszanskich Dziedzicach został. A poczęłá sie z nowu Genelogia y Narod Wielkich Xiedzow Litewskich y Zmodźkich z Herbu Columnow / y od Pogoniey Męzá ná koniu z mieczem zbroynego / ktorych Herbow od Narimuntá y Mendogá Krolá podánych/ Witen y iego potomkowie áż do Alexandrá y Zigmuntá pierwszego Kazimirzowicow / Wnukow Jagełowych vżywáli / y dziś Krolowie Polszczy Wielcy Xiedzowie Litewszczy przy Orle koronnym vżywáią.

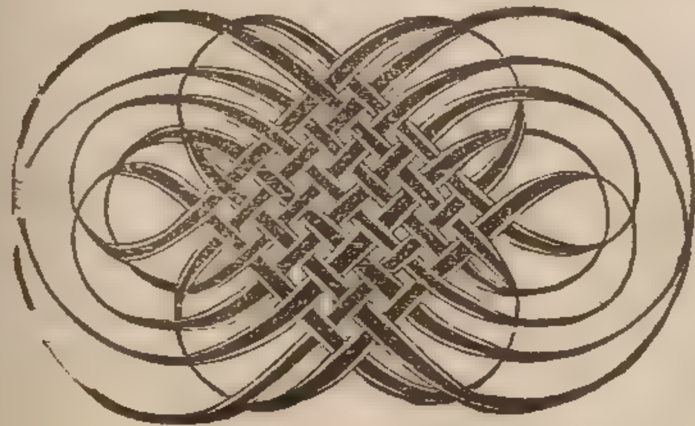

Witenes

Witenes álbo Wiczien Eiragolczyk / ná Wielkie Kſieſtwo Litewskie / Zmodzkie / Ruſkie / Jatwieſkie / y Podláſkie / zgodliwie wybrány y podnieſiony / Roku 1283.

Kſiegi Dzieſiate / Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná / Páná Jerzego Ziekowiczá / Caſtellaná Smolenſkiego / etc.

Witenes álbo Wiczien z Eiragoły rodzić / z Herbu Columnow ſpolnym wßech ſtanow Litewſkich y Zmodzkich / zezwoleniem y iednoſtáynymi głoſy / był wybrány y podnieſiony w Kiernowie / ná Wielkie Kſieſtwo Litewſkie / Zmodzkie y Ruſkie. A od Lawraſá Troydenowiczá Czerncá / własnego Litewſkiego páńſtwá Dziedzicá / ktory mu práwo ſwoie wßyſtko dobrowolnie ſpuścił potwierdzony. Roku od zbáwiennego Chriſtuſá Páná národzenia 1283. Zá pánowánia Rudolphá Ceſárzá 27. y Papieżá Jáná 21. zá Monárchy w Polßcze Leſká Czarnego / w Ruśi Lwá Dániłowicá / á zá Miſtrzá Pruſkiego dziewiątego Burcharda Swanden.

Witenes ktorego czáſu podnieſion ná wielkie Kſieſtwo.

A będąc ná nowym páńſtwie Witenes vmyślił pokázáć záráżem ſkutek mniemánia o dzielnośći ſwoiey / przeto zebrawßy woyſko wielkie / z Litwy y Zmodzi / wypráwił s nim Hetmáná ſwego ná plundrowánie Polſkiey Ziemie / chcąc ſię pomśćić oney porażki / gdy ich Leſko był ná głowę poráził miedzy Narwią y Niemnem.

Roku tedy Páńſkiego 1283. czwartego dniá Octobrá w więtßych niż pierwßego roku vſſach przez Łukowſki powiát / do Sendomierſkiey ziemie bez wieśći wtárgnęli / á bez odporu Wśi / Miáſteczká / Dwory y Kośćioły mieczem y ogniem ſrogo ſplundrowáli / łupiąc / paląc / morduiąc / co ſię náwinęło / ſtárych ludzi y niedoroſłe dziatki ſćináli. A ſześć tyśięcy więźniow Polakow poimawßy / dobytkow y bydłá z łupámi rozmáitymi nábrawßy názad do Litwy wyćiągáli / nie máiąc przećiw ſobie odporu żadnego / Bo Slachtá do Zamkow bliſkich byłá poućiekáłá. Leſko też w ten czás Seymiki álbo wiece w Krákowie odpráwował / ále ſkoro vſłyßał o tym wtárgnieniu Litewſkim / wnet ſię porwał do zbroie / á s Pány y z Slachtą ktorzy ná ten czás przy nim byli / drugim zá ſobą przez gońce obeſłánym kazawßy co wſkok iecháć / ſam dniem y nocą goniąc nieprzyiaćioł / Sendomirſką też Slachtę obeſłał / áby ſię do niego wzbiwßy / y chłopi iáko ná gwałt záráżem ziecháli.

Litwá Polſkę zwoiowáłá.

Czułość y prętkość Leſkowá.

Ták gdy ſię Slachtá y chłopſtwo zewſząd zá zwierzchnią głową y oſobą páńſką zyiáli / śćiągnęli ſię ná iedno pole wßyſcy / A iuż nie dáleko od nieprzyiaćioł będąc / vczynił rzecz Leſko ozdobną / poważną do wßyſtkiego Rycerſtwá / á málo zezwawßy ich do kupy / áby ſię dzielnymi mężámi wßyſcy być okazáli / á málżonkom y dziátkom namilßym / przyiaćiołom / bliſkim y powinnym / także kmiotkom ſwoim / ktorych w ſproſną niewolą Litwá pędzi / áby dopomogli / y rátunek

Rzecz Leſkowá do Rycerſtwá przećiw Litwie.

y rátunek związánym pożądliwy dáli / pobitych ſtárcow / pomordowánych dziatek / zburzonych gruntow / popalonych wśi / folwárkow y miáſt zplundrowánych / y zgwałconych Kośćiołow / y świętych obrzędow / áby ſię pomśćili / przywodząc iż to ieſt rzecz nauczćiwßa / zá Oyczyznę / zá chwałę Bożą / y włáſne grunty ſwoie / dáć mężnie gárdło / á iż dobrey ſławy więcey / niż żywotá mężowie cnotliwi / y mocni máią być pożądliwßy / wielka y gruntowna ſławá / w ktorey prawdziwy żywot wiecznie trwáły záleży / nieprzychodzi bez wielkich trudnośći / y nieprzeſpiecznośći / męſtwem á przeważną dzielnośćią ſławy dochodźić / krwią cnotliwie iey ſkutek pieczętowáć potrzebá. Przeto áby ciągnęli y ßli ochotnie / á pobiwßy nieprzyiaćioły / ich krwią ſwoich miłych przyiaćioł powetowáli / á więźniow ktorzy ich wſpomożenia y rátunku płáczliwymi słowámi wzywáią / áby wybáwili / etc. Ták tedy rzecz Leſkowę do Rycerſtwá Długoß y Cromer opiſuią. A iżby tym z więtßą vfnośćią y nádzieią Boſkiego wſpomożenia ná nieprzyiaćioł Bogá wzgárdzáiących odzierżeli / wßyſtkiemu Rycerſtwu przez ſpowiedź grzechy ſwoie oczyśćić / y Sacramentu Páńſkiego przyięćiem ćiáłá y duſzę vzbroić kazał / á ſam Xiążę Leſko nabożnie to ſam naprzod przed nimi vczynił.

Litwie ſię też zawad woiennych / y ſprzętu ſwoiego Rycerſkiego zoſtáwić niechćiáło / ále też baczyli / gdzieby ſię beſpiecznie przechowáć mieli / przeto tylko w męſtwie á w obronie nádzieię máiąc wßyſcy bitwy ſkoßtowáć / á śmiáłym potkániu pierwßey niefortuny powetowáć vmyślili / y poſtánowili. A ták zoſtáwiwßy w leśie przy máłey ſtraży młodych y chorych / á tłomoki ſwoie y łupy z Polſki wzięte ná gromádę ſkłádwßy / więźniow też mocniey niż przed tym związawßy / obawiáiąc ſię áby ich záś z tyłu iáko y ták rok niezátrwożyli / z wielkim pędem / y rożnych głoſow ogromnym okrzykiem przećiw Polakom wyćiągnęli / ktorzy ſtáli w ſpráwie ná polu Rowne názwánym: Strwożyli ſię nieco Polacy zá pierwßym ich obaczeniem / zwłaſzczá gdy nád nádzieię vyrzeli / á ono ku nim idą śmiele ći o ktorych iżby mieli vćiekáć pierwey rozumieli. Wßákże gdy ich ſam Leſko nápominał / y vſſy porządnie ßykował / rychło záś ku pierwßey śmiáłośći przyßli / á naprzod dwá vſſy ſpráwione przećiw Litwie náćieráiącey Leſko záſtáwił / nád iednym był przełożony Zegotá Krákowſki / á nád drugim Jánuß Sendomirſki / Woiewodowie / Sam záś ná wßyſtki ſtrony oczy y ſam pilnie obracał porządnie vpátruiąc / co ſię ná ktorey ſtronie dzieie / ßczęśliby gdzie obaczył ſwoich vpadáiących y ſłábieiących / záráżemby rátunek poſyłał. Ale niedługo ono pierwße náćieránie Litewſkie trwáło / bo mocą Polakow iáko murem záſtáwionych wnet byli odpárći. Pierwßy ktorzy z Krákowſkim Woiewodą y z Dwornym Leſkowym Rycerſtwem bitwę záczęli / poczęli vſtępowáć / myśląc o vćiekániu. Co drudzy obaczywßy / y wnet tył podawßy / do láſow ſię mieli / á potym y ſámy tám popuśćiwßy koniom wodze rozpierzchnęli ſię / kilko tyśięcy ich ná plácu poległo / á Polacy złożone w leśie łupy pobráli / y więźniow rozwiązáli.

Rowne pole.

Bitwá Polakow z Litwą ogromna.

Ordátzność Leſkowá.

Ták ty dwie raz po raz ſrogie porażki Litewſkie od Leſká Czarnego opiſuią / Długoß y Miechouius lib. 3. cap. 58. fol. 175. y 176. Wapouius y Cromerus lib. 10. etc. Wßákże iednák więkſze ßkody Polſká zwoiowána y dwie ziemicy Łukowſka y Lubelſka / y trzećia Sendomirſka od Litwy vćierpiáły.

A Leſko Czarny wßyſtkę winę burzenia y ßkod od Litwy podiętych ná Páwłá Biſkupá Krákowſkie ſkłádał / ktory łotrowſtwá práwie kurćianſkie / zápomniawßy ſtanu Duchownego płodził / Mniſzkę ku nierządnemu obcowániu z Skáły Klaßtorá pánienſkiego gwałtem wziął / Myśliwcá właſną ręką w łowie / iż nieobácznie zwierz imoon vćiekł / włocznią łowczą zabił. A iżby ſię tym śmieley

Łotrowſtwá Páwłá Biſkupá Krákowſkiego.

ſmieley Leßkowi Monarße cnotliwemu Pánu ſwoiemu opárł / przyiáznię y po winowáctwem z Litwą ſie był ziednoczył / Sendomirską też y Krákowską ziemię przećiw Leſkowi buntował. Dla tych tedy roſtyrkow potym poimány y w więzieniu ná Sierádſkim Zamku był chowány / ále z znáczną nawiązką muſiał go Leſko iednáć (iák w on czás były bárdzo Xiążętá pobożne) y wypuśćić.

Tegoż roku Lukardis Xiężeczá przemyſławá wielkiey Polſki małżonká / od włáſnych ſłużebnic vdawiona / z podeyrzenim náprawy ſamego Przemyſławá / gdy bez karánia y pomſty złoczyniec zániechał: iákoż potym poſpolicie pieśń ſpiewywano w Polßcze (áż do lat Długoßowych y Miechowiuſowych / iák ſámi wſpominaią) ná rtalc żáłoſnego modlenia tey Xiężny / ktora ſie modliłá y proſiłá / áby iey niedał okrutnie zábijáć / ále áby ią w iedney tylko koßuli do domu włáſnego odpuśćił / wßákże też y ſam potym Krolem Polſkim zoſtawßy był od Margrabie Brandenburſkiego zábity.

Okrucieńſtwo Przemysławowo nád małżonką.

Roku záś 1285. za powodem Páwłá Biſkupá Krákowſkiego wßyſcy Pánowie y Slachtá máłey Polſki / Konradá Cyrnenſkiego Mázowßa Xiążę / ná Monarchią Polſką przećiw Leſkowi Pánu ſwoiemu (ktorego byli niegodnie) przyzwáli. A gdy z woyſkiem ćiągnął do Sendomirzá / wyiechali ku niemu Warſius Caſtellan / y Zegota Woiewodá Krákowſki / y Jan Sendomirſki Woiewodá / y Criſtin Caſtellan s Páwłem Biſkupem / támże mu przyſięgę vczynili y wßyſtki Zamki y Miáſtá / krom Krákowſkiego iedno Zamku / gdźie ſie z żoną Leſko był záwárł. Ale potym widząc iż go wßyſtcy ſwoi odſtąpili / á Konrad Xiążę Mázowieckie ćiągnął wielką mocą do Krákowá / vciekł nieborak Leſko z żoną do Węgier / obronę Miáſtá y Zamku Krákowſkiego Niemcom mieśćianom zlećiwßy / ktorzy ſtale wiárę trzymáiąc Pánu ſwoiemu / áni groźbą / áni proźbą / áni mocą Konradową niedáli ſie przywieść ku podániu Zamku wierzonego / y ták ſie długo wßyſtkiey mocy Pánow Polſkich y Konradowey bronili / áż Leſko z woyſkiem Węgierſkim od Krolá Ladiſławá ná pomoc im przyßedł / z ktorym Konrad Xiążę Mázowieckie / potkał ſię wſtępnym boiem v Sieguczic nád rzeką Rabą / ále porażony / ledwo ſam do Mázowßa vciekł. A ták Pan Bog w ten czás ſkutkiem tey bitwy pokazał / ktory s nich ſpráwiedliwſzy broń przećiw drugiemu podniosł. Leßko miernie vżywáiąc zwyćięſtwá wßyſtkiey winę nieſtátecznośći Pánom przepuśćił / á ſam do Krákowá przyiáchawßy Niemcom ná potym wßyſtkę obronę zamku y miáſtá Krákowſkiego zlećił / Węgry też hoynie vdárowawßy odpráwił.

Roſterki Polſkie.

Leſko z Polſki przed ſwoimi vciekł.

Cnotá Niemcow mieśćian Krákowſkich.

Láſká Leſkowá przećiw Zdraycom.

Tegoż Roku Boleſław Płockiego Mázowßa Xiążę / kráiny Ruſkie Mázurámi woiował / ále mu też Ruſſacy wet zá wet zárázem oddáli / gdy Mázowße tákże ſplundrowáli / mßcząc ſie ßkod ſwoich.

Mázowiecká z Ruſią woyná.

Tegoż Roku 1285. ná ſchodzie Czerwcá Mieśiącá w Pruſiech / w Ruſach y w Zmodzi / gádźiny álbo chrobáctwá iádowitego z ogonámi iáko v Rákow mnoſtwo ſie námnożyło / á kogokolwiek vkąśił on chrobak / tedy obrażony trzećiego dniá vmrzeć muſiał / ták iż żadne lekárſtwo niepomogło obrażonym.

Plagá dźiwnie iádowitey gádźiny.

Tegoż Roku Tátarowie Węgierſką ziemię ogniem y ßablą / áż do Peſtu zwoiowáli / w ktorey począwßy od trzech Krolow dniá świętego / áż do Wielkieynocy / iáko w właſney Oyczyźnie mießkáli. Ci też potym Tátarowie Ceſárſtwo Conſtantinopolſkie náiecháli / á wielkie krwie Chrześćiáńſkiey rozlanie vczyniwßy wiele Miaſt Greckich opánowáli.

Tatarowie Węgry y Grecia woiuią.

O dobyciu Goſtinina / Sochaczowá / y Płocká / y Dobrzynia przez Litwę.

A iáko záś Peluſa Litwin s Krzyżakámi / Pány Litewſkie ná Weſelu pogromił.

Rozdział II.

KONrad Xiążę Mázowßa Cirnenſkiego / myſląc iákoby pod Władiſławem Łokietkiem Xiążęćiem Kuiáwſkim Goſtinſki Zamek y ziemicę opánował / Litwy y Ruſakow przyzwał ná pomoc / á zdraycow w zamku przeniáiętych nápráwił / ktorzy ſkoro Litwá Zamek oblęgłá / y ná blanki ſzturmowáłá otworzyli bronę / á Litwá wſkoczywßy do zamku ludźi ßeśćſet część poſiekli / á część do Litwy w niewolą záwiedli / á Zamek wybrány y złupiony puſto Konradowi Mázowieckiemu Xiążęćiu podáli Roku 1285. Władiſław záś Łokietek mßcząc ſie ſłußney krzywdy / Płocki zamek w nocy dobywßy ſtraż vbieżał / á niewroćił go / áż przez ſpolną vgodę Konrad mu ßkody od Litwy vczynione nágrodźił / y Zamek Goſtinſki oddał.

Wten czás Litwy do zamkow dobywánia vżywano / iákoby my dźiś Węgrow.

Niezgody Xiążąt Polſkich.

Potym Litwá z Ruſaki / ktorych był Konrad ná pomoc przedtym ſobie przyzwał / do Mázowßá wtárgnęli / Sochaczowſki y Płocki zamki wźięli y ſpaliwßy folwárki y miáſteczká plundruiąc / wielkie ßkody poczynili / ludźi oboiey płći wielkość pomordowáli / á drugich w niewolą wywiedli.

Litwá Mázowſze zwoiowáłá.

Sochaczow y Płocko Litwá wźięłá.

Roku záś 1286. Peluſa niiáki z narodu Xiążąt Litewſkich / ktorego Długoß y Petrus Duzburch / y Miechowius Ducem Lituaniæ piſze / będąc vkrzywdzony w Xięſtwie Litewſkim / álbo od Witená álbo od Pánow Litewſkich / przekinął ſie do Krzyżakow Pruſkich / chcąc ſie pomśćić krzywdy ſwoiey / á przyiáchawßy do Krolewcá / táiemnie proſił Albrychtá z Miſiny Kontora Krolewieckiego / áby mu dał dwudźieſtu Reiterow ná pomoc / poſłał tedy s nim Kontor dwudźieſtu Niemcow iezdnych / nád ktorymi byli ſtárßy Martin Golin / y Konrad Tawil / á złączywßy ſie Peluſá z ſługámi / y pomocniki ſwoimi / przyiáchał ná iedno mieyſce / gdźie Xiążętá y Pánowie Litewſcy weſele małżeńſkie odpráwuiąc godowáli / y vderzył w nocy ná ſpiących y piiánych / gdźie ſiedmdźieśiąt Xiążąt álbo Pánow przednieyßych / y inßego poſpolſtwá oboiey płći wielką wielkość pobił. A młodego páná z panią / z pániámi / z pannámi / z łupámi / y kleinotámi drogimi do Krolewcá vwiodł.

Litwin Peluſſá ſwoich pobił.

Roku záś 1287. Litwá / Zmodź / y Pruſſowie pogáni z wielkim woyſkiem kozáckimi drogámi do ziemie Dobrzyńſkiey wtárgnąwßy / głowne miáſto Dobrzyn / w dźień niedźielny gdy ſie mießczánie chwałą Bożą w Kośćiołach zábáwili / vbiegli y wźięli / á pobiwßy ſtáre y dźieći młode poſiliwßy / drugich w mieśćie y we wśiach poimánych (miáſto ſpaliwßy) w nędzną niewolą záwiedli liczbę pobitych ludźi oboiey płći trzy tyśiące obráchowano / á więźniow 9000. wywiedli bez odporu.

Drugiego roku 1288. Leſko Czarny Monarchá Polſki wypráwiwßy liſt v Papieżá ná dobrowolne Rycerſtwo Krzyżakow / przećiw Litwie pogánom / zebrał wielkie woyſko / ták z ſwoich Xięſtw / iáko y z cudzych kráin / ktorzy ze

Krzyżacy ná Litwę.

wßäd zá liſtem Papieſkim zbieráli ſie ná Litwę. Ztymi tedy Leſko puściwßy wieść do Litewſkiey ziemie ciągnąć/ á nád nimi ſie Dobrzyńſkiego niedawnego zburzenia pomścić/ obrocił ono woyſko do Mázowßa Cirnenſkiego/ ktore było w dzierżäwie Xiążęciá Konradá. A ták dawßy Litwie pokoy/ wßyſtkę ziemię Mázowiecką ná troie zagony roſpuściwßy/ ogniem y mieczem powoiował. Zá co Pan Bog Leſká záraźem ſkarał/ iż woyſko krzyżowe nie ná Litwę/ ná ktorych był wziął od Papieżá Krzyż/ ále ná ſwoich obrocił. Bo Tatárowie tegoż Jeſieni 13. Dnia Grudniá z Carzykámi Nagay y Telubugą/ w wielkiey wielkości iáko ßáráncza przez Ruſkie kráiny pierwey w Lubelſką y w Mázowiecką ziemię wtárgnęli/ potym do Sendomierſkiey/ Siradſkiey/ Krákowſkiey ziemi

Tatarowie Polſkę y Mázowſze okrutnie woiuią.

zagony roſpuścili/ gdzie Miáſteczek/ Zamkow/ Klaßtorow/ Folwarkow/ Wśi bez liczby popalili/ y zburzyli/ tylko od Klaßtorá Krzyżá ná łyſey gorze zá porádą Ruſſákow/ ręku drapieżnych powściągnęli/ A Leſko Czarny zwątpiwßy

Leſko drugi raz z Polſki vciekł.

w ſile Rycerſtwá ſwego/ vciekł do Węgier z Gryfiną małżonką ſwoią/ zá czym Tátárowie bez odporu Polſkie ziemie aż po ſame Tatry Węgierſkie ſwowolnie wyburzyli/ plundrowáli/ y palili. A ták wielką liczbę ludzi w ten czás z Polſki wywiedli/ iż kiedy ſie pod Włodimirzem ná Wołyniu butinkowáli y dzielili/ dwádzieśćiá tyśięcy y ieden ſamych dziewecżek álbo pánienek bez inßych náliczyli/

21000. Pánienek z Polſki poimánych.

Ale y Ruſacy choć towárzyßámi y hołdownikámi Tátárſkimi byli/ niewyßli od nich ßkody. Bo Tátárowie łotrowſtwo/ z Ruśi do Hordy wychodząc/ wyimuiąc ſercá z ... bitych Polakow/ á w iádowitey truciźnie ich námoczywßy wetkáli ná rożenki czárując ich ku temu náukámi Czárnokięſkimi/ y ſtáwiáli w rzeki y w ſtáwy/ ſkąd potym bárdzo wiele ludzi s picia y vżywánia zákáżoney trucizną wody w nieuleczone choroby wpadáli/ y okrutnie marli/ gdy rychło y niewczás one trucizne/ y łotrowſtwo pogáńſkie Ruſacy obaczyli/ O czym Długoß y Miech. lib. 3. cap. 60. Cromerus lib. 9. etc.

Czáry y trucizny Tatarſkie.

O cześtich wtarczkach/ y ſpolnych Woynach Litewskich y Zmodzkich z Krzyżakámi Pruſkimi Roku 1289. etc. według Kronik Pruſkich/ Liflandſkich/ Długoßá/ Wapowſkiego Miechouiuſa y Cromerá.

Rozdział III.

Sambinſka ziemia/ gdzie Krolewiec od Litwy zwoiowána.

ROku 1289. woyſko Litewſkie w osmi tyśięcy Rycerſtwá iezdne do ziemie Sambiyſkiey w Pruſiech wtárgnęło/ ktorą ogniem y mieczem zwoiowáło/ á roſciągnąwßy wßerz y wzdłuż zagony ſwoie/ wielkiemi łupámi obciążone z więźniámi y trzodámi y rozmáitym dobytkiem do Litwy bez odporu odciągnęli/ bo Krzyżacy nieśmieli s nimi bitwy ſtoczyć/ tylko pięćdźieśiąt Kozakow Litewſkich w picowániu poimáli.

Roku záś 1291. Bertolo Brunhanim Kontor Krolewiecki chcąc ſie pomśćić tey wtarczki nád Litwą/ zebrał ſie z woyſkiem Krzyżáckim/ á wtárgnąwßy do Litwy/ zamku Koleiná dobył y ſpalił/ y pobiwßy wiele ludzi Litewſkich y ſiedm ſet ich poimawßy/ wrocili ſie Krzyżacy do Prus.

A chcąc

A chcąc zágrodzić Litwá drogę Krzyżakom áby do ich páńſtw niemogli naiázdow czynić/ poczęli budowáć Zamek Mingedin/ ktorego budowánia chcąc im zágrodzić Bertolo Kontor Krolewiecki/ zebrał woyſko nowe y ćiągnął do Litwy/ Ale wielkością Rycerſtwá Litewſkiego/ ktorzy buduiących ſtrzegli przeſtráßony/ obrocił ſie w inßą ſtronę/ gdzie Zamek Litewſki Mederabe názwány wziął/ w ktorym wßyſtkich Chrześćian więźniow rozwiązał/ Pogánow pobił/ á drugich w więzienie do Prus wywiodł.

Mingedin y Mederabe zamki Litewſkie.

Ledwo wyciągnął Bertolo Kontor Krolewiecki z Litwy/ áli wnet Memer Miſtrz Pruſki z potężnym woyſkiem wnet znowu do Litewſkiey ziemie wtárgnął/ Paſtonow y Gerſow dwá powiáty zburzył/ y w popiot obrocił/ á z wielkimi łupámi więźniow y dobytku do Prus ſie wrocił.

Trzeći raz potym ſkoro Miſtrz wyciągnął Kontor z Balgi wypráwił ſie do Litwy/ á máiąc z ſobą połtorá tyśiącá Reyterow/ dwá Powiáty Onkaymſki/ y Mengedinſki ogniem y mieczem ſplundrował.

Po kilku záś dni Witenes albo Wićień Xiążę Litewſkie/ do Kuiáwſkiey ziemie przez Mazowße zá powodem Xiążęciá Bolesłáwá wtárgnął/ gdzie ogniem y mieczem około Brześcia Kuiáwſkiego wßyſtkie włości zwoiował/ á nabráwßy wielkość ludu y dobytku/ bez odporu do Litwy ćiągnął. A áczkolwiek ſie námniego Władiſław Łokietek/ y Kazimirz Kuiáwſki/ y Łęczyckie Xiążętá/ y Meinhardus Miſtrz Pruſki wczás zebráli z ſwoim Rycerſtwem/ y tuż woyſko Litewſkie dogonili/ wßákże nic dobrego nieſpráwili/ á tylko ſie plundruiących nieprzyiaciół nápátrzywßy/ názad ſie wrocili/ A Litwá z łupámi do Litwy przez Mázowße vßłá.

Litwá Kuiáwſką ziemię zwoiowáłá.

Tegoż roku Władiſławá Krolá Węgierſkiego Wołoßy álbo Kumanowie ná pokoiu ſpiącego zámordowáli dziewiątego dniá Miesiącá Lipcá.

Tegoż roku Władiſław Łokietek/ Łęczyckie/ Kuiáwſkie/ y Sirádſkie Xiążę/ z Wácłáwem Krolem Czeſkim o Monarchią Polſką wielkie burdy wiodł.

Roku záś 1292 Menhard Miſtrz Pruſki z woyſkiem Niemieckim na gránice Litewſkie przyćiągnął/ ále gdy go o ſprzyśiężeniu y o záſadce Litewſkiey z Pruſkimi pogány przeſtrzeżony/ z wielkiey niebeſpieczności ledwo vßedł/ á dniem y nocą názad vſtępuiąc do Krolewcá ſie wrocił. Bo Litwá miáłá ná woyſko Niemieckie wczoło vderzyć/ á Pruſowie ktorzy ſie do pierwßego pogáńſtwá obrocić chcieli/ z tyłu y z bokow mieli Niemcow ogárnąć wespołek z ich Miſtrzem.

Miſtrz Pruſki z Litwy ledwo vciekł.

Potym Roku 1293. Konradus Stange Kontor Ragnetſki/ w dzień S. Jakobá Mingedinu Zamku w Litwie dobył/ w ktorym wielkość Litwy pobił/ á drugich w niewolą pobrał/ Zá ktorym tuż w ſtopy goniąc ſie Wićien Xiążę Litewſkie/ z wielkością Litwy y Ruſſakow/ Pruſką ziemię przez ośmdźieśiąt dni woiował/ ále od Krzyżakow w ćiáſnym kąćie obſkoczony/ y porázony/ ledwo w máłey drużynie ſam do Litwy vciekł.

Wićien Pruſy woiuiąc porázony.

Tegoż roku Władiſław Łokietek Krakowſką ziemię/ Czechy wyganiáiąc woiował/ Tatarowie też Sendomierſkie kráiny okrutnie ſplundrowáli.

Ná drugi záś rok 1294. ſkoro po Swiątkach Wićien álbo Witenes Xiążę Litewſkie z tyśiącem y osmią ſet iezdnych/ przez láſy y borowizny kozácką drogą do ziemie Lenczyckiey wtárgnął/ Miáſto Lenczyckie ſpalił/ á naprzod ná Tum Łęczycki vderzył/ gdzie ſie było ná vroczyſte świętoo wiele ludzi zjecháło/ ktorych Litwá pośiekłá y pobiłá/ á drugich powiązáłá. Prełaty tákże/ Kanoniki/ y Kápłany w niewolą Wićien pobrał/ vbiory poświęcone/ y naczynia Kośćielne ſrzebrne/ y złote połupił/ A tych ludzi ktorych było ná Kośćioł wiele vćiekło/ y mężnie ſie Pogánom bronili/ podusił dymem y ogniem/ okoliczne Domy/ y Kánonicze Dwory wkoło Kośćiołá leżące zápaliwßy. Potym

Łęczyce Litwá ſpaliłá y Tum.

Wićien

Wićien Litwe po włościach w zagony rospuściwszy/ á wielkość łupow/ ludzi/ y dobytku nábrawszy / spiesznie do Litwy vchodził. Ktorego Kazimierz Łeczyc-kie Xiąże Brát Łokietkow z Rycerstwem swoim dogonił we Wsi Zuchowie/ á według niktorych w Troianowie blisko Sochaczowá Miástá / nád Rzeką Bzurą : tam nieuważiąc namniey smiáłości nieprzyiacioł Xiąże Kazimierz/ vderzył też ná nich smiele/ á dokazuiąc mężnie / y ściśnione vfy Litewskie przebiiáiąc zabity/ wspániáło dzielnego duchá mężny mąż mężnie wypuścił / wiele też Litwinow poki trwáłá zapalczywa bitwá vćiekło / wiele też Rycerstwá polskiego/ ktorzy z bitwy vćiekáli w Bzurze potonęło / inszy ná plácu polegli/ á drugich Litwá poimánych nieborakow w niewolą zábráłá. Gdy sie ták bitwá skończyłá śmiercią zacnego Xiążęciá Kazimierzá / ná butynku káżdemu Litwinowi pogánnowi / dostáło sie z działu dwádzieściá osob Chrześcian Polakow/ O czym Długosz y Miechouius lib. 3. fol. 190. cap. 65. *Peracta pugna cuilibet barbaro viginti Christiani Poloni in sortem cesserunt.* Cromerus lib. 10. *Tantam vero prædam hominum abduxere tunc barbari, ut viginti capita singulis cederent.* O tymże Vapouius y Bielski/ y onego wieku Historyk Petrus Duzburch iednostáynie piszą.

Xiąże Kazimierz zábity / o Polaco w swoiey ziemi od Litwy porażony.

Po 20 więźniow Chrześciian/ ná káżdego sie Litwiná dostáło.

A iż tu Miechouius y Długosz wątpią / iesliże v Troianowá álbo Zuchowá tá bitwa byłá / tedym ia sam okiem swoim widział / gdy ná Troianowskim polu/ ktore iest rowne y piászczyste niedáleko dworá od Sochaczowá czwierć mile nád Bzurą rzeką (przez ktorąśmy sie raz w korycieh y w złobiech czásu powodzi z Pánem Poznańskim przewozili / bo promow nie było) oracz pługiem wyorał ostrogi / groty trzy od drzewcow / Buławę okrągłą y kilká żelezcow od strzał stároświeckim dziełániem / ode rdze dawnością zbotwiáłe / skąd sie pokázuie / iż pod Troianowem / nie Zuchowem / Litwá z Wićienem Xiążęciem swoim to zwycięstwo otrzymáłá.

Moie własne doświádczenie tego / gdym był teraz chłopiem pierwszo raz do Litwy iádąc/ roku 1565.

A od tego czásu Włádisław Łokietek Xiąże Kuiáwskie Brát rodzony Xiążęciá Kazimierzá od Litwy zábitego Łeczycką ziemię spádkiem wziął w swoie pánowánie/ bo Kazimierz dziedzicznego potomstwá po sobie niezostáwił.

Tegoż też roku Konrad Xiąże Mazowieckie / Pan Cirnenski/ Syn Xiążęciá Semowitá od Swarná y od Litwy w Iazdowie zábitego vmárł w Klasztorze Czerwienskim / y támże pochowan. Ten w Błoniu Klasztor zbudował y nadał. A po nim Brát Bolesław zięć Xiążęciá Troydená Litewskiego zábitego zupełne Xięstwo Mázowieckie opánował.

Roku záś 1294. Menhard Pruski Mistrz ná końcu zimy dwá powiáty w Litwie Pástow y Ierschow zwoiował/ á dobywszy dwu Zamku/ y spaliwszy/ gdy trzeciego z trudnością dobyć obaczył / odesławszy więźnie Litewskie do Prus / obroćił sie z woyskiem do Wizny Zamku Xiążęciá Mázowieckiego Bolesławá / ktorego dobywszy spalił / dla tego iż Litwá w Wiznie mieszkáiąc zá dozwoleniem Bolesłáwowym / wielkie szkody w polszcze y w Prusiech / częstymi wtarczkámi czynili. A stąd sie okázuie iż tý zamki Litewskie y powiáty Gierschow y Pástow / od Krzyżakow zburzone gdzieś były ná Podlászu nie dáleko Wizny/ iákożem y sam kilko horodziszcz położeniem mieyscá obronnych zá Augustowem w puszczy ná gránicy Pruskiey widział / y dziś tám ieszcze oracze stárzyny y lásy ná role roskopywáiąc / łáńcuchy od wzwodow mostowych y zawiásy od Bram álbo wrot / tákże insze znáki stárodawnych Zamkow y bitew wykopywáią.

Niemcy Litwe woiuią / o Wizne spalili.

Roku 1575. gdym tám był.

Tegoż czásu Ludwig Kontor z Rágnety Litewski zamek Kimel wziął y spalił.

Kimel Zamek Niemcy wzięli.

Roku potym 1295. po śmierci Henriká Xiążęciá Wrácławskiego Monárchy pánu Polskiego/ Pánowie Polszczy/ gdy sie im sprzykrzyło wielu Xiążąt w iednym pánstwie rządzenie/ poczęli myślić y rádzić / iákoby záś z wielu Xięstw polskich iedno Krolestwo

Krolestwo y Monárchią álbo iedynowładztwo vczynili. Bo od Bolesławá Smiáłego Krolá Polskiego / ktory ono S. Stánisławá zábił/ Krolestwo Polskie y koronowánie vstáło było / dla klątwy y zákazánia Papieskiego. Dla tego Krolestwo Polskie ná kilkonaście Xięstw było rozerwáne / tylko ktory był Krákowskim Xiążęciem / iáko Władisław wtory / Bolesław czwarty / Lesko piąty Biáły / Bolesław piąty Wstydliwy / Lesko szosty Czarny / y Henrik cnotliwy/ Xiąże Wrácłáwskie / przy tych zwierzchność pánowánia / y iákoby ktałt Monarchiey zostawał / Aczkolwiek nád inszymi Xiążęty żadney władzey niemieli/ Bowiem Sląskie/ Kuiáwskie/ Wielkopolskie/ Sirádskie/ Pomorskie / Łeczyckie/ Sendomirskie/ Mazowieckie etć. káżdy wolno według własnych praw / vstaw/ y władzey pánował/ zá czym częste woyny naiázdy/ y wybiiánia z Xięstw/ miedzy ták wielą Xiążąt powstawáły / á Litwá / Tátarowie y Russacy z wielkim vpadkiem Polski biedney często ich rozwadzáli.

Przeto gdy ták Polská od zábićia S. Stánisławá lat dwie scie y piętnaście bez Korony trwáłá : wybráli sobie Polacy ná Krolestwo Przemysławá wtorego Xiąże wielkiey Polski / y Pomorskie / ktory ná ten czás y wielmożnością pánstwá y dzielnością wrodzoną práwie Krolewską/ insze Xiążętá Polskie przewyższał. Koronował go w Gnieznie Iakob Swinká / Arcybiskup Gnieznieński / y z żoną iego Richsą Corką Krolá Szwedskiego / ná odnowione Krolestwo Polskie / Koroną stároświecką od Otoná Cesarza Bolesławowi Chabremu pierwszemu Krolowi Polskiemu Roku 999. dáną/ ktorą przez lat 215. Práłáci Gnieznieńscy do tych czásow w Kościelnym skárbie pilnie chowáli. Ale mu tego odnowienia Krolestwá insze Xiążętá Polskie zayrzáły / w sąsiedztwie też przyległe Sasowie/ y insze Xiążętá Niemieckie obawiáli sie mocy iego / dla tego Margrabowie Brandeburscy vpátrzywszy nań czás pogodny/ gdy w Rogoźnie ná Gránicach Brandeburskich/ zapustne szalone wesele z Dworzány swoimi bespiecznie odpráwowáł/ w dzień Popielcow bez wieści przes lássy przypadwszy / vderzyli ná opiłych/ y z wczoráyszego pochmiela śpiących Dworzan iego / támże też sámego Krolá/ ácz sie dosyć mężnie bronił / okrutnie oszczepámi vstrzelánego y posieczonego poimáli/ ná ostátek gdy go żywo záwieść z sobą niemogli / puginałámi vkłotego zámordowáli. Ciáło iego w Poznániu pochowano / miał wieku swego lat trzydzieśći y ośm / miesiące trzy / dni 24. krolował ná odnowionym Krolestwie Polskim Miesiecy sześć/ Dni iedennaście. Pisze Długosz iż Zarembowie ktorzy Herb máią Lwá z muru/ y Nałenczowie/ zá Herb chustkę zwinioną noszący byli przyczynámi śmierći iego / dlatego Slachćie y Familiam tych Herbow niedopuszczono/ y zákazano było miedzy Slachtą y Rycerstwem inszym polskim w woysku stawáć / áni sie zá Slachtę liczyć / áni też czerwonego vbioru nośić/ áż potym zá Kázimierzá wtorego / gdy sie ná woynie przeciw Rusakom znácznie pokazáli / y sromotę przodkow dzielnością swoią zágłádzili do pierwszey godności byli przypuszczeni/ y przywroceni/ á od tąd iuż porządkiem swoim ią Krolowie polscy koronowáni.

Przemysław ná Krolestwo Polskie wybrány.

Przemysław Krol Polski zábity.

Nałenczowie y Zarebowie Slácheczstwo byli strácili.

Roku potym 1296. Wićien Xiąże Litewskie wtárgnąwszy do ziemie Chełmienskiey/ y do powiátu Golubienskiego/ wszystki kráiny wszerz y wzdłuż ogniem y mieczem zwoiował/ á z wielkimi łupámi do Litwy sie wroćił. A potym záraz do Liflandskiey ziemie ćiągnął z woyskiem Litewskim y Zmodzskim.

Litwá Prusy y Liflanty woiuie.

Ale Sifridus Kontor z Balgi / y drugi Piotr s Krolewcá / wtárgnąwszy do Litwy Gartin Zamek nád Niemnem oblegli. Co vsłyszawszy Wićień / wnet sie wroćił z Liflanď ná pomoc swoim/ y ná odsiec/ Niemcy też przestrászeni przybyćiem woyská Litewskiego co wskok od Gartiná do Prus vchodzili/ tysiąc ludzi z Litwy poimawszy/ O czym Długosz y Miechouius fol. 196. lib. 4. etć.

Grodno Krzyżacy oblegli.

Roku záś 1298. Litwá z Zmodzią miásto Strasburg nowo záłożone w Prusiech w Chełmienskim powiecie zburzyli / y naczynie poświęcone w Kościołach rozszarpáli / A gdy z łupem vchodzili / dogonił ich w lesie Konrad Sak Kontor z Rycerstwem Chełmienskim / y poráził ich ná głowę / á łupy y więźnie wszystki odgromił.

Litwa w Prusiech porájona.

Potym ná drugi rok 1299. Gdy sześć set Litewskich iezdnych Kozakow Pruską ziemię woiowáli / czekał ná nich w zásadce Komendator Brandenburski z wielkością Niemcow swoich w ziemicy Naktanskiey / Ale gdy Litwa podobno przez szpiegi ostrzeżona ná ony mieyscá przyść zámieszkáłá / roziecháły się woyská Krzyżáckie do domow nie wskurawszy / A Litwá tym czásem przyciągnawszy / Naktanską ziemicę zwoiowáli / dwie ście y pięćdziesiąt Niemcow poimáli / á drugich posiekli.

Litwá w Prusiech Natangią zwoiowálá.

Tegoż roku Mistrz Liflandski z Krzyżakámi swoimi / Janá Quiriná Arcibiskupá Rigenskiego Fundatora swoiego poimáli / dla tego iż im niedopuszczał Rygi Miástá zniewolić / álbo do gruntu zburzyć / ná to się byli násadzili. Co także byli przodkom tego Arcybiskupá Janowi Wochtowi / y Albrychtowi w[...] czynili. Friderika też z Hadelzappe przeszłych lat z Biskupstwá Derpskiego byli wygnáli / skąd potym miedzy Ryżany y Krzyżaki wielkie woyny wnętrzne Litwie ná rękę były vrosły. Bo Ryżánie niemogąc sami wytrzymáć mocy Krzyżáckiey Litwę przeciw Krzyżakom zá pieniądze przywodzili.

Rosterki Liflandskie.

Tegoż roku gdy Ludwik Sippem Mistrz Pruski vmárł / był wybran ná tego mieysce Eluidus Golobach rodem z Duringu / ktory gdy nie długo żył ná Mistrzowstwie / miał po sobie successora Konrada Saka.

Roku też 1295. po zábiciu Przemysławá Królá Polskiego / Pánowie y Rycerstwo Polskie y Pomorskie w Poznániu Władisławá Łokietká Xiążę Kuiáwskie / Łęczyckie / Sirádskie / y Sendomirskie ná Krolestwo Polskie wybráli / y vczyniwszy przysięgę / wszystki Zamki y Miástá w iego władzą podáli / ále gdy koronácyą niewiedzieć dla ktorey przyczyny odkłádał / vprzykrzył się stanom koronnym / ták Duchownym iáko Swietskim / Przeto roku 1300. gdy odiachał do máłey Polski Łokietek / ziechawszy się znowu do Poznániá Pánowie polscy / trzeciego roku złożyli s Krolestwá Łokietká w niebytności iego / á Wacławá Krolá Czeskiego / ktory się też pisał Krákowskim y Sendomirskim Xiążęciem / przeciw Łokietkowi ná Krolestwo Polskie wybráli / y koronowáli w Gnieźnie Koroną Polską / ktorą ná niego kładł Jakob Swinká Arcybiskup Gnieźnieński / á potym w Poznániu poiął w Małżeństwo Elzbietę Corkę Przemysławá Krolá Polskiego zábitego / áby tym stáley vmocnił sobie Krolestwo w Polszcze.

Łokietek z Krolestwá od Polakow złożony.

Wacław Czech Krol Polski.

Potym Wacław Krol Czeski y Polski / przez Henrika Berke Dubia Czechá Hetmáná swoiego / Sirádskie / Łęczyckie / y Kuiáwskie / tákże Sendomirskie dzierżáwy Łokietkowi wydárł / á swoimi Czechámi ominąwszy Polaki wszystkie práwie zamki osadził / y vrzędy rozdał.

Czechowie ná vrzędy Polskie przełożeni.

A Władisław Łokietek chudziná od swoich opuszczony / y z páństwá złożony / potym od Czechow wygnány y złupiony / ziechał do Węgier / á stámtąd pieszo do Rzymá wędrował / Potym z Rzymu wrociwszy się do Węgier / z Węgrámi do Polski náiezdżał / Czechy trapiąc y morduiąc / Pelcisską też Zamek / Wiślice y Lelow pod Czechámi wziął / á Węgrámi osadził: Bo Wacław Krol Czeski y Polski w Czechach mieszkał / zostáwiwszy Gubernatorow ná swoim mieyscu w Wielkiey Polszcze Fricza Szlężaká / w Máłey Mikołáiá Xiążę Opawskie / á w Kuiáwskiey ziemi Tassa Wiszemburga / Ják o tym szerzey Długosz / Miechouius Cromer lib. 11. etc. piszą.

Łokietkowá nędzá.

Crom. lib. 11.

Tegoż

Tegoż też roku 1300. Witen álbo Wicien Eiragolczyk Wielki Xiądz Litewski y Zmodzki / ktorego Petrus Dusburch Krolem Litewskim / á Synem Vtinnerá Krolá Litewskiego w swoiey Kronice pisze / Ryzanom y Arcybiskupowi ich / przeciw Krzyżakom ná pomoc kilko tysięcy Litewskich y Zmodzkich Kozakow zá pieniądze posłał.

Drugie też woysko Litewskie / gdy z łupámi s Pruskiey ziemie do Litwy vchodziło / dogonił ich Kontor Brandenburski w ciásnościách leśnych / ktorych ominąć niemogli. A ták wszystkich Kozakow Litewskich pobił / iż tylko trzey zonego vffczá vciekli.

Litwá w Prusiech porájona.

A Draikolik álbo Dracolit Pan Litewski / podawszy Krzyżakom Zamek Onkaim w Litwie / ná ktorym był Stárostą / że wszystką Litwą ktorzy przy nim w zamku byli / wiárę Chrześciáńską przeniozwszy się do Prus / przyiął.

Tegoż też roku 1300. Bonifacius osmy Papież według zwyczáiu y Ceremoniy Żydowskich iubileus álbo miłościwe Láto naprzod vstáwił obchodzić.

Jubileus kiedy się począł.

Tegoż roku Ottoman niektory z narodu Tatarskiego s prostych á podłych y vbogich rodzicow vrodzony / dla przeważney Rycerskiey dzielności od Turkow ná ten czás się w Aziey y sam y tám tułáiących / pierwszym Xiążęciem álbo Cárzem Tureckim był wybrány / ktory potym przyiąwszy Machometow zakon z Turkámi od Sarácenow / wielkie rzeczy w Azyey czynił / y częste zwycięstwá nád okolicznymi y przyległymi narody / y Krolami ich otrzymawał / zá czym potomkom swoim y vmocnione páństwo / y wieczne imię zostáwił / iż się od niego wszyscy Cesarzowie Tureccy Otomany piszą.

Turcy kiedy sławni być poczęli.

Tychże czassow / iák Długosz y Cromer lib. 11. y Miechouius lib. 4. cap. 5. wspominaią / *Lituani cum reliquijs Prussorum aßiduis excursionibus Crucigeros in Prußia, & Liuonia affligebant &c.* Litwá z ostankámi Prussow pogánow vstáwicznymi wytarczkámi / y naiázdámi / Krzyżakow / w Prusiech y w Liflanciech dręczyli / y trapili. Ktore naiázdy y spolne s Krzyżakámi Litewskie bitwy / iżem wyszszey w Kronice Pruskiey / Petri a Duzburch z łácinskiego przełożoney / nápisał / tu ich powtarzáć nie chcę / gdyż tám spráwy insze Witennowe porządkiem wzrázone naydziesz / álboś iuż nálazł / ieśliś s pilnością czytał.

Litwá Prussy y Liflanty woiuie.

Tegoż czásu Xiążętá Ruskie widząc wnętrzne bitwy / naiázdy / y rozerwánie Krolestwá Polskiego / miedzy Wacławem Krolem Czeskim / y Władisławem Łokietkiem wygnánym / z mocą woysk swoich do Ziemie Sendomirskiey ná kształt bystrey Rzeki powodzią co się náwinie pobieráiący wtárgnęli / gdzie wielkie szkody poczyniwszy / ludzi y bydłá z inszymi łupami nábrawszy / do swoich się Ziem wrocili.

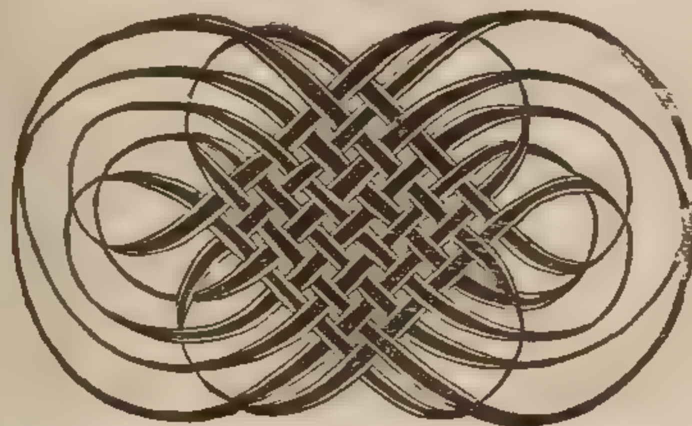

 O burzeniu

O Burzeniu Dobrzyńskiey Ziemie przez Litwę / y porażeniu Russakow pod Lublinem / Roku 1301.

Rozdział IIII.

ROku 1301. Woysko Litewskie / ktorego było sześć tysięcy rachowano / Dobrzyńską ziemię zburzyło / ktorych z łupami vchodzących Polacy gonili / wßákże im łupow / do lasow złożonych odbić niemogli. Toż woysko Litewskie chciwością więtßych łupow pobudzone / Chełmską ziemię poczęło woiowáć / ná ktore Krzyżacy Pruscy vderzyli / y rozgromili ich / á ná plácu siedmdziesiąt Litwinow vbili / á inßych rozpłoszyli / Pány też y Pánie Dobrzyńskie odbiwßy im rozwiązáli / y inßych więźniow niemáło wybáwili.

Litwie Niemcy łupy odbili.

Roku záś 1302. Gdy Wacław Krol Czeski y Polski / zostáwiwßy w Polßcze Czechy Gubernatory / sam w Czeskiey ziemi mießkał / Pánowie y Slachtá máłey Polski / Sendomierska / y Krákowska przeciw Russakom záiątrzone serca máiąc dla dawnego wydárcia y posiedzenia Lubelskiey ziemie y zamku Lublinskiego / Tudzież też dla niedawnego á świeżego zburzenia y złupienia Sendomierskiey ziemie / dobrowolnie się przeciw Russakom ná woynę wypráwili. O czym dowiedziawßy się Russacy / zebráli tákże wielkie woysko z Xięstw swoich / Litwy też y Tatarow ná pomoc przyzwáli / á złączywßy społne mocy / Polakom do Lublina przyciągáiącym zástąpili / támże vfáiąc w swoiey wielkości dáli im bitwę / Polacy záś ácz dáleko mnieyße woysko mieli / wßákże się bitwy niewzbraniali / ále vsilną mocą y przeważną śmiáłością posileni / ściśnąwßy się w wálny ufiec / rozwleczone y zákrzywione ßyki vfow Ruskich / y Tatárskich / gwałtownym pędem / á śmiáłym potkániem / ná pierwßym stárciu rozerwáli / á pomieszánych snádnie pogromili / pobili / y rożno po rolach Lubelskich vciekáiących rozpłoßyli.

Russacy y Litwá z Tatáry pod Lublinem porázeni.

Wielka ná ten czás porażká byłá nád Rusią y Litwą z Tatáry / y byłáby więtßa by im bliski Zamek Lubelski był / do ktorego vciekáli / przechowánia y záßczycenia niedał. Wßákże ich Zamek niemogł długo bronić / Bo oblężeni od Polakow / gdy ná wycieczkę z zamku nieśmieli wyniść / srogim głodem vciśnieni / iák to bywa w záwárciu wielkości ludu / y z zamkiem się musieli polakom podáć / Ták Zamek Lubelski po pięćdziesiąt y siedmi lecieh / iáko był polakom przez Russaki zá Danilá Romanowicá Ruskiego / y Mendoga Ringoltowicá Litewskiego Krolow wydárty / w ten czás iest ze wßystką ziemią Lubelską do polski przywrocony / y odzyskány.

Polacy Lublin Russakom odjeli.

Roku záś 1304. Wernerus Groff z Honenbergu / y Adolphus z rodzonym Brátem z Wentimela / y Teodorik Elner Grofowie / y wiele inßych Slachciców y Rycerstwá od Renu / do prus ná pomoc Krzyżakom przeciw Litwie z woyskámi przyciągnęli. Mistrz też pruski Konradus rozdzieliwßy woysko swoie ná dwoie do Litwy się zimie wypráwił / gdzie Gartenską ziemicę álbo Grodzieńską ogniem y mieczem zwoiowáli / á z wielkiemi łupámi ludzi y dobytkow do prus się wrocili.

Krzyżacy Litwę woiowáli.

Potym

Potym poście Komendator Krolewiecki z więtßym woyskiem przyciągnął pod Onkaim zamek Litewski / gdzie ieden Litwin Swirtył imieniem według táiemney obietnice Krzyżakom vczynioney Zamek przerzeczony / ná ktorym był Burgrabią Krzyżakom otworzył / ktorzy werwawßy się do zamku w nocy / wßystkich ieonostáynie kto się náwinął / mężczyzny y białe głowy / stárych / y máłe dziatki pobili y posiekli / á Zamek zápaliwßy w popioł obrocili.

Niemcy przez zdradę Zamek Litewski Onkaim zbu(rzy)li.

Stámtąd záś rozpuściwßy zagony po okolicznych włościach łupow y ludzi z dobytkámi wielkość wybráli / y do Prus wywiedli.

Tegoż roku 1304. iáko Miechouius lib. 4. cap. 6. fol. 200. piße Litewskie woysko wtárgnąwßy wielką śmiałością do ziemie Łęczyckiey w dzień Swiątecżny ogniem y mieczem wßystki włości spustoßyli / y miásto Łęczycę bez odporu wziąwßy y wykupiwßy spalili / ktorych obciążonych łupámi á do Litwy się wracáiących / Kazimierz Dobrzyński Xiążę Brát rodzony Łokietkow dogonił / y srogą bitwę z nimi stoczył / á ácżkolwiek Polacy ná swych śmieciach śmielßy / gdy Litwą vciekáłá zwycięstwo otrzymáli / y wßystki łupy wydárli / wßákże Xiążę Kazimierz / w iednym vfcu ktory był począł vstawáć mężnie boniąc / wielkością strzał y włoczni Litewskich skłoty y zránione / vrodziwego y przeważnie dzielnego Duchá záraz z żywotem / iáko y drugi tegoż imienia Brátiego / wypuścił. A ták Władisław Łokietek według Miechouiußá musiał mieć dwu Brátu Kazimierzow / iednego Łęczyckie / drugiego Dobrzyńskie Xiążąt / obudwu od Litwy zábitych iednego Roku 1294. Łęczyckie Xiążę Kazimierzá v wśi Troianowá / á drugiego Dobrzyńskie przerzeczone Xiążę 1304. zábili / wßákże tego wtorego Cromerus niewspomina.

Kazimierz Xiążę Dobrzyński od Litwy zábit.

Roku záś 1305. Wacław Krol Czeski y Polski wypráwiwßy z Węgier Syna Wacłáwá / ktory był ná Krolestwo Węgierskie od niktorey strony pánow Węgierskich wybrány / vmárł w Prádze Miesiącá Lipcá. Ten Wacłáw będąc ná Krolestwo Polskie z Czeskiego koronowány Roku 1300. naprzod pierwßą monetę srzebrną große Czeskie / ktore dziś po połtorá großá polskich idą / do Polski iáko nowinę ná nowe Krolestwo przyniosł / á potym od niego drudzy Krolowie polscy dopiero poczęli monetę große / połgroßki / y kwartniki pod swoim koronnym polskim znákiem kowáć. Gdyż przedtym stuczkámi siekánego Złotá y Srzebrá / tákże skorkami Kunimi / Wiewiorczymi / álbo Bielczánymi / Lisimi y inßego zwierzá towárámi / według rozmáitych frymárkow ták Polacy / iáko Russacy / Litwá / y Mazurowie zwykli byli kupie swoie odpráwowáć / áż się w ten czás Polacy od Czechow / á Litwá od Polakow y Monety pieniężney vżywáć / y gospodárstwo domowe porządniey stánowić náuczyli.

Pierwßa monetá srzebrná w Polsce / y gospodárstwo.

Tenże Wacław Krol Czeski Krákowskie miásto naprzod murem otoczył.

A po iego śmierci Władisławá Łokietká wnet łáskáwße niż przedtym ßczęście ná Krolestwo Polskie / z ktorego był trzy kroć wyrzucon fortowáć poczęło / Bo zá przychylnością chłopstwá y pospolstwá wßystkiego / Sendomirską Ziemię wßystkę osiadł / wybiwßy zewßąd Czeską obronę / á potym gdy się zá iego ßczęśliwym powodzenim / Krákowscy y Sendomirscy Pánowie y Slachtá vdáli / wnet inße twierdze w Ziemi Krákowskiey / ná ostátek sam Zamek Krákowski od Czechow podány wziął.

Łokietek Krolestwo odzyskał.

Ná drugi rok záś gdy Wacław Syn Krolá Czeskiego y Polskiego Wacłáwá do Polski się wypráwił / chcąc opánowáć Krolestwo Polskie iáko oyczyste / zábity iest we śpiączki ná pokoiu w Ołomuńcu przednieyßym Mieście Morawskim / niewiedzieć od kogo / á od tego Roku 1306. Czechowie Dziedzicá postrádawßy / postronne Krole y Pány mieć poczęli áż do dzisieyßych czásow.

Krol Czeski we śpiączki zábity.

A Wladi-

A Władiſław Łokietek Krol Polſki trzeci raz wybrány / chcąc ſię pomśćić pierwßey krzywdy ſwoiey nád Henrykiem Głogowſkim Xiążęciem / wßyſtko Sląſko ogniem y mieczem zwoiowáł.

Krzyżacy też Pruſcy ná ten czás Pomorſkie kráiny pod Xiążęty Polſkimi woiowáli / y wßyſtko Pomorze / potym tákże Kuiáwy przez zdrádliwe práktyki od Krolestwá Polſkiego oderwáli.

O burzeniu Kaliſkiey ziemie

przez Litwę / á częſtych naiázdach miedzy nimi y Krzyżaki / Roku 1306. O tym Długoß y Miechouius lib. 4. cap. 3. fol. 12. 14. 215. etc. Wapouius y Cromer lib. 11. etc.

Rozdział V.

Audientes Lituani etc.

ROku 1305. Vsłyßawßy Litwá o roſterkach y wnętrznych woynach w Krolestwie Polſkim / zebráli ſię z Rycerstwem Wićienią Xiążęciá ſwoiego / á przez leſy y nie zwyczáyne drogi kozáckimi ſwoimi proſtymi drogámi ciągnąc / przeſzli przez Mázowße do Wielkiey Polſki / gdzie Káliß / y Stawißyn miáſtá y wśi okoliczne wyłupili / ſtárych y niedoroſłe dziatki poſiekli / dwory y włośći wßyſtkie popalili / á z wielkiemi łupámi y s kilkiem tyśięcy więźniow Polakow / bez żadnego odporu do Litwy vbiegli / y wßyſtek połon w cále wygnáli / ſnadź zá pozwoleniem Mazurow / przez ktorych kráiny y tám y ſam chodzili.

Litwá Wielką Polſkę y Káliß woiuie.

Tegoż czáſſu Henrik s Pleczká rodem Saßyn / nowo ná Marßalkowſtwo / nie ná Miſtrzowſtwo (iák Miechouius piße) Pruſkie wybrány / woyſko Krzyżackie do Litwy poſłał / ktore pod Zamek Gartin nád Niemnem leżący przyciągnąwßy / á w dzień mglisty bramę otworzoną nálazwßy / zamek vbieżeli / Litwę poſiekli / drugich powiązáli / á z wielkim łupem wybrawßy Zamek do Prus ſię wroćili. Wßákże Petrus Duzburch / iák to wyżßey w iego Kronice naydźieß / nie piße áby Niemcy Zamek Gartę w ten czás vbiegli / tylko poſadę ktora ná ten czás wielka byłá zápálili. Co y ſam Miechouius eodem folio przećiw ſobie świádczy / mowiąc / *Commendator autem de Comksberg castrum Gartin non fuiſſe locatum moleſtè ferens, etc.* A Comendator powiáda Krolewiecki żáłuiąc y zá przykre ſwoim mniemániem / iż ono woyſko Niemieckie Gartiná álbo Grodną zamku nieoſiádło / wnet ſam s tymże woyſkiem wroćił ſię drugi raz do Gartina. Ale gdy od Litwy pierwey być opátrzony y oſiedzony nálazł / nowe łupy poczyniwßy w Litwie do Prus ſię wroćił. A ty też Czytelniku wroć ſię ieſli chceß do Duzburchowey Kroniki / á tám te zátarczkę Gartinſką od tegoż Duzburchá / ktory też o tym piſał zá ſwego żywotá / rzetelniey wyráżoną naydźieß.

Woyſko Krzyżackie Pruſkie zamek Grodzienſki vbieżáło.

Potym gdy bárdzo wiele Rycerstwá pielgrzymſkiego z Rzeßę Niemieckiey y z inßych ziem Chrześćiáńſkich do Prus ná świętą woynę przećiw Litwie Morzem y ziemią przyćiągnęło / záraz Krzyżacy ich mocą poſileni / nową woynę ná Litwę podnieśli / á zburzywßy powiát Karßowinſki / y wybrawßy / z wielkimi łupy wroćili ſię do Prus.

Niemcy Litwę woiuią.

Tegoż Roku Kośćioł w Zamku Krákowſkim bláchą ołowiáną nákryty y ſam wßyſtek zamek z wieżámi / ktory był ießcze w ten czás máło nie wßyſtek drzewiány / zgorzał oſmego dniá Máiá.

Potym roku 1307. w dzień S. Gáwłá Litwá do ziem Sirádſkich y Káliſkich bez wieśći wtárgnąwßy / wßiſtkie włośći okoliczne zwoiowáli / á nábrawßy wielkich łupow / ogniem y mieczem ßkody niewymowne poczyniwßy / śpiesßno do Litwy wyćiągnęli.

Litwá Polſkę woiuie.

Tegoż roku gdy Henryk Báwárſkie Xiążę z ſwoimi ludźmi / y Rycerstwem do Prus ná pomoc Krzyżakom przyćiągnął / Teodrik z Altemburgu Miſtrz Pruſki wyprawił ſię s nim do Litwy z ogromnym woyſkiem Rzeſkim y ſwoich Krzyżakow / obległ potym zamek Welunią álbo Wielonę rzeczony / ále gdy kilko ſturmow pod nim ſtráćili / wnet Miſtrz Pruſki tuż pod zamkiem Welonią dwá zamki drugie zbudowáł / ieden názwał Fridburg / to ieſt gorá ſpokoyna / á drugi Beier / to ieſt Bawarczyk / ná ſławę Xiążęciá Bawárſkiego Henriká / ktorego wßytkę ſtrzelbę w tych zámkach y inße naczynie woienne zoſtáwił / á Ludem Niemieckim y żywnośćią obádwá zamki vmocniwßy / kazał Wielony dobywáć / áżby ſię Litwá poddáłá / ſam potym z Xiążęciem Bawárſkim do Prus wyćiągnął z łupámi przez Zmodźką ziemię.

Niemcy Litwę woiuią.

Wielonę dobywáią Niemcy.

A tu ſię w Kronice Miechowinſſowey álbo iego Piſarz álbo Drukarz omylił / ktory rok dobywánia Wielony kłádzie / 1307. co miał położyć 1327. ziffrę ośm miáſto 2. położywßy z omyłki / gdyż ná ten czás niebył ießcze Miſtrzem Pruſkim przerzeczony Teodrik (Ale ma być właśnie według Kronik Pruſkich Ditrych) Graff z Aldenburgu / á Miſtrzem ná ten czás był Sifridus Fechuangen tegoż roku 1307. wybrany / czáſſu Albrichtá Ceſarzá Xiążęciá Rakuſkiego y Klemenſá Papieżá / ktory był po Celestinuſie piątym ná Stolicy Piotrowey / Po tym Sofridußie był zás Miſtrzem Pruſkim wybrany / Karolus Trewir / Roku 1309. ktory był Władiſławowi Łokietkowi Krolowi Polſkiemu odiął woyną nieprzyſtoyną Pomorſką ziemię / y część Kuiáwſkiey / y Micháłowſkie y Dobrzyńſkie Xięſtwá od Korony Polſkiey oderwał / Káliſką też / Sieradzką / Łęczycką / y wßyſtkę wielką Polſkę / tákże Mázowße zá przywodem onego Wincentego z Pomorzan był zburzył / y w popiol obroćił / áż potym nieboráł Łokietek ſpowinowaćiwßy ſię z Litwą ledwo ſię Krzyżakom odiał / iáko o tym Długoß y ſamże Miechouius lib. 4. cap. 11. 12. etc. y Cromerus lib. 11. etc. świádczą ßeroko.

Nietorrych Miſtrzow Pruſkich prawdziwy porządek.

Ten potym Karolus Trewir iádąc z Rzymu / gdzie był od Papieżá pozwan / vmárł w Wiedniu Roku 1322. O czym Kroniki Pruſkie y Miechouius przećiw ſobie ſam lib. 4. fol. 220. cap. 15. świádczy. Ná iego zás mieſcu Wernerus de Orſele álbo Vrſelenſis Miſtrzem wybran / ten potym zábity ieſt w Malborku od Krzyżaká Janá Gyndorfa. O czym tenże Miechouius lib. eodem fol. 221. cap. 16. przećiw ſobie / y Kroniki Pruſkie. Po nim zás wybrány ieſt ná Miſtrzowſtwo Luderus álbo Ludolphus Tulißurzenſkie Xiążę álbo Brunſwickie Roku 1325. za Ceſarzá Ludowiká 33. á Papieżá Janá 22. Potym dopiero Teodrik álbo Tiorik Grof Aldenburſki máiący wieku ſwego lat 80. wybran ná ſtolicę Miſtrzowſka Roku 1329. O ktorym co Miechouius piße / ſnadź zá omyłką iego piſarka / co poſpolićie raptury (iáko y v mnie chłopiec czyni) przepiſował / álbo Drukárzową niedbáłośćią / y niedoyrzenim Correctorá / iżby Roku 1307. Wieluniey w Litwie dobywał z Xiążęciem Henrykiem Bawárſkim / y iákoby Fridburg y Beier Zamki dwá tuß pod Weleną zbudował / ktorych gdy záraz Giedymin dobywał (*ſupremus Dux Lituaniæ imminens periculum depulſurus* / słowá to ſą Miechouiuſſowe) był poſtrzelon ſtrzáłą ognistą od Krzyżaká tegoż roku 1307. y támże ná plácu duſzę wypuśćił.

Ale gdyby

Ale gdyby tego roku był Gedimin zabity/ iák Miechouius pisze/ tedyćby iego Kronika musiáłá być sobie przeciwna / álboby Gedymin musiał po śmierci wał- czyć w właśney swey osobie z martwych wstawszy / ále Gedimin nie był Piotro- winem / Bo ná drugim mieyscu lib. 4. cap. 10. fol. 209. tenże Miechouius pisze/ z czym sie wszystkie insze Kroniki zgadzáią.

Wladislaus Rex Poloniæ, qui toto illo tempore, id est anno 1329 exercitum cum magna dili- gentia comparabat, cum suis gentibus, cum auxilio Hungarorum, à Carolo Rege Hungariæ missio, cui Vilhelmus Dux Austriæ præerat Cum exercitu Lituanorum, & Samogitarum, cui Princeps Gedimi- nus personaliter præerat, &c. Władisław powiáda Łokietek Krol Polski/ ktory przez wszystek czás on/ to iest roku 1329. z wielką pilnością woysko przeciw Krzyżá- kom zbierał z swoimi ludźmi/ y pomocą Węgrow / od Karolussa Krolá Węgier- skiego przysłaną / nad ktorymi był przełożony Wilhelm Xiążę Rakuskie / y z woyskiem Litewskim y Zmodzkim / nád ktorym był w osobie swoiey Gedymin Xiążę (personaliter mowi w swoiey á nie Hetmánowey postawie) przełożony. T. e wszyscy wciągnąwszy do ziemie Chełmskiey/ wszystki włości co sie nawinęło wszędzie poburzyli/ y wypalili etć. y potym áż do Rzeki Drwiącey przeszli etć. A ták zá tą pomocą Gediminową z Litwą y z Zmodzią / y z Węgrámi / Władi- sław Łokietek przymusił Krzyżakow/ iż musieli vgody prosić / ktorey potym nie strzymáli/ iáko o tym szerzey Polskie y Pruskie Kroniki świadczą. Przetom ci- by to czytelniku miły dowodnie ácz s pracą wywiodł/ abyś wiedział/ gdyby sie za czym Miechouiusa czytáć trafiło o tym/ iż sie drukarz álbo iego pisarz omylił/ á inszych bych był tego nieobaczył/ y wszystkiey iego Kroniki nie konkordował / á inszych Historikow dla wybadánia prawdy Historiey nieznosił w iedno / tedyby sie Hi- storia tá Litewska pomieszáć / y opacznie powikłáć wielkim błędem musiáłá/ á Witen musiałby stać po Gediminie / potym záś Gedymin iákoby z martwych powstałem Piotrowiná wskrzeszony / po Witenie / przeciw Ruskim y Litewskim / ná ostá- wszystkim Látopiszcom/ y przeciw inszym Historykom y Kronikarzom/ ná ostá- tekby sie y sam Miechouius / iáko w niewywikłánym labiryncie/ vwikłał. Zgo- też bedzieß wiedział według prawdziwego porządku Historiey Litewskiey Czy- telniku miły/ iż Gedimin Wielki Xiądz Litewski áż Roku 1316. po Witenie Oycu ná Wielkie Xięstwo Litewskie był wybrány / á zábity pod Friburgiem Roku 1328. nie roku 1307. iáko sie tu Drukarz w Kronice Miechowskiey omylił lat dwudziestą y trzemá. Przeto gdy bedzieß czytał v Miechowiusá w tym mieyscu: *Gedyminus autem supremus dux Lituaniæ imminens periculum depulsurus noua castra (id est Fridburg & Beier) forti exercitu circumdedit,* áż do drugiey karty / *Magister vero Prussiæ Teo- dricus eodem anno.:* ktory sie v Miechouiusá według drukárskiey omylki rozumie 1305. á ma być 1328. A gdzie potym nápisał *sequenti autem anno,* ktory sie tám 1309 omylnie rozumie / bo ma być według porządku Historiey / y wszystkich Kronik Pruskich Mistrzow 1329: *Olgerd Lituanorũ Dux necem Gedimini Patris sui, & patria vastati- onem ulturus in forti exercitu Prussiã ingressus, eam cædibus & ignibus vastauit, &c.* Tákże potym/ *Quem Henricus Prussiæ Marsalcus 14 Augusti &c. consecutus:* áż do końcá tey sentencyey/ *captiuosq; & pecora relinquere coacti (Lituani scilicet) sunt* Tedy w tym Czytelniku miły nie Miechouiussowi sławnemu y státecznemu Historikowi / ále Drukárzowi/ álbo pisárzowi iego tę omyłkę lat przyczytay / á nam dziękuy żeśmy porządku praw- dziwego tego mieyscá z konkordowania kilkunaście Kronik, Polskich, Pruskich/ Liflandskich / y Látopiszcow Ruskich y Litewskich zá łáską Bożą prawdziwie dostąpili/ Bo sie iuż potym z Długoszem/ Cromerem/ Wapowiuszem/ Piotrem á Duzburk/ y z inszymi Historyki/ Miechouius porządkiem lat/ (Tylko go trze- bá s pilnością y opátrznie czytáć) tákże sámą prawdziwą rzeczą Historiey po- leżącą zgadza. Dla tego iuż ten węzeł rozwiązány opuściwszy do pierwszego po- rządku Historiey przystępuię.

W Kronice Piotrá á Dusburch od nas przełożoney naydzieß insze vtarczki Litewskie y Zmodzkie z Krzyżaki wyższey opisane Roku 1306. 1307. 1308. y 1309. etc.

Nálazłem też w stárych Látopiszczach Ruskich z ktorych mam kilko Exem- plarzow/ iż Litwá roku 1307. Połocko wzięłá/ ále iáko y pod kim nie pisze.

Roku záś 1310. Gdańsko Krzyżacy Pruscy przez zdrádę wzięli pod Wła- disławem Łokietkiem/ Krolem Polskim / w dzień S. Dominiká / gdy nawięcszy ziazd ná Jarmark vroczysty był/ gdzie ludzi posiekli/ dobrá ták mieszczáńskie iáko kupieckie/ y inszych gości przyiezdzych gwałtownie pobráli/ połupili/ y niewymo- wnie gorzey niż pogáńskim obyczáiem okrucieństwá poczyniwszy/ miásto y zamek Gdański (ácz go Polacy długo meżnie bronili) swoim Rycerstwem osadzili / a ták Cromer pisze ná żadnym Zamku álbo Twierdzy / choć od wszystkich inszych pogan dobywánych/ ták sie wiele krwie polskiey nieprzelało / iáko ná ten czas w dobywániu Gdańská od pokryto nabożnych Krzyżakow iáłmużnikow polskich/ wzięli potym Tczow álbo Dersaw / Choynice / Nowe / y Swiecze miástá y zamki pod Polaki / ná ostátek wszystkę ziemię Pomorską osiedli. Okrucieństwo Krzyżakow Pruskich w Gdańsku dobytym.

Tegoż też czásu gdy ták swowolnie Krzyżacy Pruscy w Polszcze broili/ Li- flandscy też Krzyżacy z swoim Mistrzem Rygę miásto y wszystkę ziemicę Arcy- biskupowi swoiemu fundatorowi y dobrodzieiowi łotrowskie wydárli / od ktore- go przodkow w Liflanciech przed lat stem y czterm álbo pięcią / dla rozmnoże- nia wiáry Chrześciáńskiey byli fundowáni. Wiele też złego łotrowstwá y o- krucieństwá przerzeczem Krzyżacy oboyi ták w Prusiech / w Litwie / y w Li- flanciech w ten czás broili/ y potym vstáwicznie.

Skąd znáć iż sie ráczey stáráli o wygładzenie niż o rozmnożenie wiáry Chrze- ściáńskiey miedzy pogány / áczkolwiek sie im Litwá y Zmodź sami przes sie zá- wzdy odeymowáli/ y wet zá wet/ woynę woyną/ y gwałt gwałtem odbijáli.

Tegoż Roku Miesiącá Stycznia dniá ostátniego/ Słońce sie záćmiło/ á po- tym dla częstych dżdżow / niepogod/ y gwałtownych potopow / głod wielki w Polszcze/ w Prusiech/ w Litwie / we Włoszech / w Niemcech/ y w Czechach pá- nował/ iákowego żaden niepámiętał / áni od przodkow słychał. Powodzi y głod srogi.

O burzeniu Pruskiey ziemie przes Wicieniá Xiędzá Litewskiego/ y poráženiu iego dla bluźnierstwá Ciáłá Bożego w Sacramencie etc. Roku 1311. O czym Petrus Dusburch/ Kroniki Pruskie/ y Mie- chouius lib. 4. fol. 215. cap. 13: Wapouius etć.

Rozdział VI.

Witenes álbo Wićien Wielki Xiądz Litewski ktorego Petrus Dusburg Krolem zowie / widząc iż ná ten czás Krzyżacy Pruscy s Polaki/ á Liflandscy s swo- im Arcybiskupem y z Ryzany wielkie burdy wiedli/ ze- brał sie ze wszystkimi woyskámi swoimi / wtárgnąwszy do ziem Pruskich/ wielką część włości onych przez żelá- zo y ogień w popioł y w niwecz práwie obrocił zapust- potym z wielkimi łupámi y pięcią set Niemcow wież-

...nego czásu / roku 1311.

niow wroćiwszy sie do Litwy/ Bogom swoim ofiary czynił. A tym czásem Kontor Krolewiecki z iednym vscem/ á drugich pięć Kontorow z drugim woyskiem rożnymi drogámi zápalczywie do Litwy wtárgnąwszy wszystki włości y ludźie co sie im nawinęło burzyli/ zábieráli/ wiązáli/ siekli y bili/ y samego Witenná Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ ná ten czás sie weselącego/ y Bogow swoich hołdującego przestrászyli. Potym sie do Prus z wielką liczbą więźniow wroćili.

Tego burzenia y pustoszenia ziemi swoich Litewskich chcąc sie pomśćić Witenes Xiądz Wielki záraz przebrawszy z inszego zacnego Rycerstwá Kozaków cztyry tysiące mężow wybornych/ wtárgnął do Prus w Wigilią Świętney Niedźiele/ á wszytkę Pruską ziemię áż do Brunzbergá poburzył/ zwojował/ y spustoszył/ Kośćioły z skárbow/ z kleynotow/ y naczynia pośw. ogołoćiwszy wypalił/ Sacrament Ciáłá Páńskiego ná źiemię z zelżywośćią porzućiwszy oplwał/ y nogámi podeptał. Potym jadąc do Litwy wielką wielkość więźniow/ gdy ná granicách w iednym lesie położył sie obozem/ chcąc między swoie Rycerstwo więźniow podźielić y rozdáć/ á przed Pannámi álbo Dźiewkámi (ktorych krom mężow y inszych Niewiast tysiąc cztery stá pocztu między więźniámi było) Świątość Ciáłá Páńskiego z Kośćiołá z Kośćiołá Pruskich zánieśioną/ własną ręką wyiąwszy/ ná źiemię porzućił/ plwając y depcąc nogámi/ á pytájąc/ gdźieby był Bog ich/ ktory sie onemu niemogł sprzećiwić/ áni swoim chwalcom pomoc. Wszákże Pan Bog niedługo tego bluźnierstwá ćierpiał/ Bowiem drugiego dniá ktory był szosty Miesiącá Kwietniá ná świtaniu we wtorek Henryk Plock Namiestnik Mistrzá Pruskiego (inne Mistrz iáko drudzy piszą) zebrawszy sie z mocnym woyskiem inszych Narodow Niemieckich/ nád ktorych było ośmdźieśiąt Krzyżakow y Kontorow przełożonych/ vderzył ná woysko Witennowe ná pierwszym onym koćisku (á to vroczysce Dusburchus Woypłocz miánuie/ ktorego ty czytelniku wyższey czytał) támże ácz sie Litwá przy Xiążęćiu swoim dosyć mężnie broniłá/ ále potym mocy Krzyżáckiey wytrwáć niemogli/ ná plácu ich bárdzo wiele poległo/ poimánych zás Niemcy każdego obieśili/ álbo w Jeziorach y w Rzekach potopili/ ták iż od czterech tysięcy Litwy máło ich vbiegło zdrowych/ okrom Wielki Xiądz Witen z dwiemá sługámi swoimi y to sám w głowę ránny/ á ná pámiątkę ták sławnego zwyćięstwá Krzyżacy zwroćiwszy sie do domu, Klasztor Dźiewiczy Mniszkom w Corunu zmurowáli y nádáli.

Litwá Prussy burzą.

Bluźnierstwo Witenowo.

Tego Henryká dePlock Petrus Dusburch wielkim Komendatorem zowie.

Litwá od Niemcow porájona.

Dlugossus & Miechouius fol. 216. cap. 13.

Wtory raz potym Kontor Brandenburski wypráwił sie przećiw Litwie/ á zburzywszy powiát Pogrodenski spiesznym szykiem do Prus odćiągnął.

Trzećią zás wypráwę z woyskiem Niemieckim Henrik de Plock Mistrz Pruski náznaczony ná Litwę vczynił/ á wćiągnąwszy do źiemie Litewskiey wtorego dniá Lipcá Miesiącá Powiát Salsemlienski ogniem y mieczem zwoiował támże też trzech Zamkow Litewskich dobył/ á wybrawszy ich spalił/ y Rycerstwá Litewskiego wiele pobiwszy/ siedmdźieśiąt ich Boiárow poimánych w niewolą wywiodł/ Roku 1311.

Niemcy Litwę burzą.

Potym ná drugi rok 1312. gdy Henrik de Plock z vrzędu Mistrzowskiego (ktory iákoby w Interregnum po Sofridusie Mistrzu Zákon rządźił) vstąpił/ wybrány też Mistrzem Pruskim Henrik álbo Karolus Trewir/ Ten záraz ná nowym vrzędźie chcąc okázáć dźielność swoię/ dwu Kontorow do Litwy z woyskiem wypráwił/ w wićinách y w łodźiách rzeką Niemnem do zamku Mierzysstu/ nád ktorą wodną armatą był stárszym Hetmanem Werner Kontor z Ragnety/ Sam też Mistrz Karolus z drugim więtszym Woyskiem ćiągnął źiemią do Zamku Zmodzkiego Bisseny/ wszákże y Mistrz y Wernerus Kontor z wodną Armatą máło co zyskáli/ okrom trochy więźniow poimánych. O tym ty czytelniku naydźiesz rzetelniey v Dusburchá ná przodku/ gdźiem położył tytuły. Wodna bitwá etc.

Tu kłádźie Miechouius do zamku Merzystá ále vodoono ma bot do Merecza' gdźie tei bot pierwey za...

Piąty raz potym wypráwił sie do Litwy Henrik Plock Márszałek wielki/ z potężnym y wielkim woyskiem Niemieckim/ w ktorym niewymowną szkodę y vtrátę popadł/ ábowiem gdy niemogł dobyć zamku Bisseny/ ktorego Zmodź y Litwá vpornie á przeważnie broniłá/ odćiągnął od oblężenia/ potym woysko ná troie rozdźieliwszy/ rospuśćił zagony do trzech powiátow/ do Miednickiego/ Krzywiczáńskiego/ y Trzywiczáńskiego/ gdźie gdy żadney żywnośći dostáć niemogli (bo Litwá przed ich przyśćim wszystko byłá pokryłá) záczął sie wielki y srogi głod w woysku Niemieckim/ ták iż gdy przes sto mil y więcey názad z Litwy do Prus wyćiągáli/ wielkość ich rozmáitą nędzą y głodem nieznośnym strapionych ná drodze pozdychało. A tu mi sie zda iż w ten czas Litewskich Miednik zá Wilnem 4. mile położonych Krzyżacy dobywáli/ ponieważ Miechouius pisze/ *Per centum & amplius miliarium spatium*/ sto y kilkonaśćie mil/ bo od nászych Zmodzkich Miednik do Prus tylko 12. mil álbo czásem 15. według zayśćia gránic.

Niemcy Zmodź woiuią.

Niemcow w Litwie głod zwoiował.

Wypráwił też był tegoż roku 1313. Wielki Xiądz Litewski Hetmáná swego Surminá mężá chytrego y dowćipnego z armatą wodną sto Wićin/ álbo Strugow Niemnem rzeką/ dobywáć zamku Trisinemlá/ ktory Surmin/ nálazwszy ná Rzece Niemnie wićiny y armatę wodną Krzyżácką/ zápalił ie/ ále od Krzyżakow po długiey bitwie zwyćiężony/ vtráćiwszy trzy stá czterdźieśći Rycerstwá swoiego/ z ostátkiem stoż Armatą y Wićinámi do Litwy vbieżał.

Surmin álbo Surwil/ od ktorego Surwiliszki w Smodzi nad Nieważą.

Tegoż Roku Henrik siodmy Cesarz od trućizny zádáney w Sacramenćie vmárł/ á Kurfierstowie po nim rostárgnieni ná dwie częśći/ iedni Fryderyká Rakuskiego/ á drudzy Ludwiká Bawarskiego Cesarzámi wybráli/ ktorzy potym długo Włoskie y Niemieckie źiemie spolnymi woynámi trapili/ ná ostatek Ludwig zupełne Cesarstwo otrzymał.

W Sacramenćie trućizná.

Tegoż roku 1313. Bolesław Xiążę Mázowieckie Syn Semowitá Xiążęćiá kletego od Swarna Ruskiego Kniáziá y Mendogá Krolá Litewskiego vmárł w Wyszegrodźie/ á w Kośćiele Płockim pochowan. Ten zostáwił po sobie ná Páństwo trzech Synow Semowitá y Troydená z pierwszey Małżonki Litewski bárdzo vczćiwey/ iák Miechouius pisze y Cromer/ onego Troydená Wielkiego Xiędzá Litewskiego Corki/ y Wecławá álbo Wanká/ y iedne Corkę z Czeski vrodzonych.

Roku 1314. dwie Komety ná dźień Bożego národzenia y trzy Xiężyce rázem sie vkazáły/ á Komety áż do ostátniego dniá Miesiącá Lutego pałáły.

Był potym głod srogi w Polszcze/ w Mázowszu/ w Litwie/ y w inszych kráiách przyległych/ ták iż gdy Ludźiam źielsk/ korzenia z źiemie y inszych pokármow sprosnych niestawáło/ Mátki y Oycowie Dźiatki swoie/ Synowie tákże Rodźicow swoich zábijáli y iedli/ drudzy trupámi y śćierwem rozmáitym głod nieznośny śmierzyli/ iáko Długosz pisze/ ktora plagá dwie lećie cáłe Polskie kráiny dręczyłá/ potym zás okrutne powietrze nástąpiło/ y trwáło cáły rok/ á ták wiele ludźi pomárło/ iż iák Kroniki Pruskie świadczą w Polszcze y w Prusiech wszytkie zboża y tárczyny niepożęte ná polách zostáły.

Głod srogi.

Roku zás 1315. Zmodź z wielkim woyskiem Ragnetę w Prusiech oblegli/ á gdy długi czás pod zamkiem leżąc strawili/ á dobyć go niemogli/ poburzywszy okoliczne włośći/ y zboże wszystko podeptawszy/ wroćili sie do Zmodźi.

Ragnetę Zmodź obległá zamek wielki/ iákom sam widział.

A Witenes Wielki Xiądz Litewski záczętą od Zmodźi woynę kończąc/ zebrał woysko bárdzo wielkie/ y obległ Trismemel/ álbo Christimemel y dobywał

 go Tárantą,

Tritmemel álbo Christmemel był nád Niemnem Zamek miedzy Jurborkiem y Tylżą/ iákom sam doświádczył/ ktory byli Krzyżacy záłożyli w Litwie/ iáko dziś Mosikiewski ná Rusi Sachę mieszcząc.

go Táranámi/ szturmámi/ y rozmáitą strzelbą/ y podkopy przes cáłe siedmnaście dni y nocy/ Dwie ście też Landsknechtow od Mistrzá Pruskiego ná odsiecz przysłánych/ gdy do zamku ná pomoc swoim wnieść vsilowáli/ wßystkich do iednego zbił y posiekł. A gdy vsłyßał przes ßpiegi iż sam Mistrz przeciw iemu z ßeścią tysięcy woyská Niemieckiego ciągnie/ do Litwy sie wrocił/ iáko Miechouius piße. A ty Czytelniku v Dusburchá o tym wyżßey czytay dostáteczniey. Gonił potym Witená Mistrz Pruski/ ále go niemogł dognáć/ wßákże Litewską y Zmodzką ziemię burzył y pustoßył/ y wiele Litwy pobił y w niewolą wygnał. A Litwá tákże oddáłá im wzaiem tymże czásem wtargnąwßy do Prus z Zmodzią przewodnikámi.

Tegoż roku Henrich Plock Saßin/ Marßałek Pruski z własnym rycerstwem swoim wciągnąwßy do Litwy/ powiát Pástowski zburzył y wypalił/ á pięć set Litwy poimanych do Prus wywiodł. A gdy nálazł w Krolewcu bárdzo wiele rycerstwá pielgrzymskiego z Niemiec od Rhenu/ ktorzy przeciw Litwie ná świętą woynę przyciągnęli/ záraz sie wtory raz do Litwy z nimi wypráwił/ á dobywßy zamku Bisseny y osmdziesiąt mężow Litewskich w nim pobiwßy/ powiát Miedniki śpiesznym á prętkim plundrowániem w popioł y w perzynę obrocił.

Miedniki gdzie dziś Wornie zburzone.

Tegoż roku 1315. Witenes álbo Wicien Eraigołczyk ktorego ná kożdym mieyscu Dusburch Krolem piße/ Wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki/ Ruski/ y Podláski/ wykonawßy ná páństwie wiek ßedziwy/ y częste woyny/ á gwałtowne stoßy Krzyżakom Pruskim y Liflandskim wytrzymawßy vmárł/ á pogáńskim obyczáiem ná zgliskach Wileńskich miásto pogrzebu z wielkim żalem pospolitego ludu y Pánow/ tákże wßystkich Boiar Litewskich spalon we zbroi z ßablą/ włocznią/ z sáhaydakiem/ w ßácie Xiążęcey/ z parą Sokołow/ etc.

A tu sie o śmierci tego Wicieniá Historykowie Polscy z Ruskimi Látopiścámi/ y z Kronikámi Pruskimi/ tákże Liflandskimi *& cum Petro à Dusburch*, bárdzo nie zgadzáią/ bo Miechouius lib. 4. cap. 36. fol. 264. Vapouius y Cromerus lib. 14. ták poczynáiąc genealogią álbo wywod Narodu Xiążąt Litewskich piszą. Był (powiáda) v Witená Wielkiego Xiędzá Litewskiego Koniuszym Gediminus mąż pánowánia chciwy/ y wysokiey myśli/ ktory zábiwßy Páná swego Witená/ Wielkie Xięstwo Litewskie sam też Litwinem będąc opánował/ y ßeroko ie rozmnożył/ niktore Xięstwá Ruskie częścią mocą y woyną/ częścią też przez vgody y dobrowolne podánia pod moc Litewską przyłączywßy etc. to ták Miechouius/ Cromerus/ y Vapouius piszą. Petrus záś à Dusburch Kápłan zakonu Krzyżáckiego/ ktory Historią wieku swego/ álbo Kronikę dzieiow Krzyżákow Pruskich pisał/ y wßystkie ich woyny z Litwą porządnie wyliczył/ tedy Witená Krolem/ álbo Synem Krolá Litewskiego záwżdy kłádzie/ Gedimina záś własnym Synem Witennowym/ y iáko właśnie dziedzicznym prawem nád Litwą páństwo otrzymał/ piße.

Idem cittat Cureus in Historia Silesiæ, y przyrownywa go Sigismoni Lidigskiemu.

Látopißcze też wßystki Litewskie po Rusku pisane/ ktorych Litwá z stárodáwną zá Kronikę vżywa/ ták sprostą á iednostáynie by ich chciał y tysiąc ná iedno mieysce znieść świádczą o Wicienie Wielkim Xiędzu Litewskim. Zaczęło sie wielkie pánowánie Wicieniowo: Kniąź wielki Wicien pánował wiele lat ná wielkim Xięstwie Litewskim/ Zmodzkim/ y Ruskim/ y vrodził sie od niego Syn imieniem Gydzimin/ potym vmárł Wielki Kniąź Wicien/ po nim siadł ná Wielkim Kniążstwie Litewskim/ Zmodzkim y Ruskim przerzeczony Syn iego Gydzimin etc. Támże dáley przerzeczone Látopißcze Litewskie y Ruskie/ tákże Kiiowskie Kroniki Gediminá álbo Gydziminá záwżdy własnym być Synem Witennowym świádczą/ á iżby Koniuszym iego (iák Miechouius/ Vapouius etc. mienią)

Látopisczow rzecz.

mienią) miał być/ tego nigdy áni Ruskie/ áni Liflandskie/ áni Pruskie Kroniki/ áni Petrus à Duzburch/ ktory zá czásow Witennowych y Gedimunowych historyą pisał y żył/ nie wspomináią. Tákże też áby miał Páná swego zábić/ á po nim Wielkim Xiędzem być/ tego by z pochodnią v nich ßukał/ iáko żywo nienaydzieß/ wyiąwßy iżby tę rzecz Miechouiußa álbo pierwßego Historyká/ ktorego on zá przewodniká brał vwiodłá/ Gedimin po Oycu Witenie będąc ná Wielkie Xięstwo wybrány y podniesiony/ zábił Pelußę Syná Troynatowego (ktory też ono Troinata Mendogá Krolá Litewskiego zábił/ roku 1264.) á Wnuká Dowmantowego/ ktory Pelußa/ ták o tym Długoß y sam Miechouius fol. 183. cap. 62. lib. 3. y Petrus Dusburch świádczy/ będąc też Dziedzicem z Xiążąt Litewskich/ iż nie był ná Wielkie Xięstwo Litewskie po Troydenie zábitym wybrány/ á Witen Eraigołczyk Marßałek Troidenow imo przerzeczonego Pelußę Tromatowiczá/ y Gynwiła Georusowiczá był podniesiony/ y dobrowolnie wybrány ná Wielkie Xięstwo Litewskie od Kimunta álbo Lawráßá/ Czerncá Syná Troydenowego y od wßystkich stanow Litewskich/ iákośmy to wyżßey ßeroko pokazáli z pewnymi dowody. Tedy Kniąź Pelusá Troynátowic żalem vwiedziony vciekł był do Krzyżakow Pruskich/ á wziąwßy pomoc od Albrychtá de Missen Kontorá Krolewieckiego z Martinem Golinem/ y Konradem Tuwilem/ Kotmistrzámi Krzyżáckimi nátáchał był bez wieści Xiążąt y Pánow Litewskich ná małżeńskim weselu godniących/ y poimał przednieyßych Xiążąt álbo Pánow siedmdziesiąt y Páná młodego małżonká/ z gośćmi y wßystkim Fraucimerem świądzebnym/ á do Krolewcá ich z wielkimi łupámi vwiodł/ częste potym wtárczki do Litwy czynił/ y inßych Stárostow vkráynych buntował/ zwłaßczá Draykolá y Switrylá dwuch Pánow Litewskich ku temu przywiodł/ iż Onkaim y drugie dwá zamki Krzyżakom podáli/ ktorych potym Gedimin Roku 1315. gdy tákże ná nowym iego páństwie do Litwy z Krzyżakámi náiezdzáli iáko zmiennikow y zdraycow oyczyzny poráziwßy y poimawßy/ dał potrácić. A iż Pelußá był principał/ y pisał sie też Wielkim Xiędzem Litewskim/ ácz nim nie był (iáko dziś Henrik Francuski Krolem Polskim/ álbo Bochdan do Moskwy vciekwßy Wolewodą Wołoskim etc.) tedy Gedymin gdy poimał *Æmulum imperii*, á dał go ściąć/ inßy Historikowie mniemáli/ ktorych Polscy Kronikarze násládowáli/ iżby Páná swego/ to iest Witená/ miał Gedimin zábić/ ktorego on był własnym Synem nierozerwáną Genealogią z narodu y potomstwá Xiążąt Rzymskich od Palemoná álbo Publiußá Liboná z Herbu Kolumnow y od Dorspungá z Herbu Kitaurus idący.

Sámá też rzecz w tym zda sie być sobie przeciwna/ Gdyż w Litwie y w Zmodzi ná on czás było iuż wiele domow zacnych możnych y rodowitych/ iáko byli Gastołtowie Butrimowie/ Rombowdowie/ Moniwidowie etc. Tákże Kniázow oddzielnych Giedrockich/ Holßanskich/ Nowogrodskich/ Dziewałtowskich/ Vcianskich etc. potomkow Wielkich Xiążąt/ ktorzy iedno Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu ná Kiernowskiey stolicy (dziś zá czásow postępkiem to było dawnością zwyczáiey) siedzącemu posłußeństwo czynili/ o kilkonaście było/ Zmodź też wßystká dla vstáwicznych woien z Krzyżakami ná ten czás iáko Slachcic ták chłop iednákiey wolności vżywáli/ Russacy záśię Nowogrodscy y Połoccy/ tákże Podláscy/ ácz Litwie ná ten czás poddáni byli/ iednák iákich tákich wolności vżywáli. Pewna tedy istá gdyby Gedimin álbo Gydzimin będąc Koniuszym miał Páná swego Wielkiego Xiędzá Litewskiego Wicienia zábić/ á po nim człowiekiem prostym będąc á nierodowitym Xięstwo Wielkie ták ßerokie á możne páństwo swowolnie osieść/ vdárliby mu záraz rogi inßy Kniáziowie/ Pánowie/ y wßystko pospolstwo/ á poimánego záraz by iáko zdraycę skaráli/ ponie-

li / ponieważby tych s Koniuszego sstało / ktorzy Rusakom / Krzyżakom Pruskim y Liflandskim / Polakom y Mazurom ná ten czás ogromnymi byli / pewnieby niegodnemu nád sobą zwierzchności niedopuścili. A gdyby niebył właśnym Synem Witennowym / tedy mieli ná to mieysce Xiążętá z Xiążąt Giedrodskie Gynwilá y iego Synow / y Holszańskie Mindowha y Algimunta etc. z ktorychby ná Wielkie Xięstwo iáko własnych dziedziców podnieśli byli iednego / á zdrayceby dla swoiey wieczney zelżywości y przywáry (máiąc władzą wolnego wybierania od Rymuntá álbo Lawraszá Troydenowicá spuszczoną y potwierdzoną) nád ták wielkim Páństwem wyćierpieli.

Zmodz tákże ná ten czás dla przeważnego męstwá / iákom powiedział / wielkie wolności máiąc / pod spráwą zdrayce niechciáłaby trwáć / ponieważ właśnych swoich dziedziców Xięstwá Zmodzkiego Pelussę / Switrilá y Draikolicá (ktorych to potym Gedimin potrácił) v Krzyżakow Pruskich zbiegow mieli / pewnieby w tákim rozruchu ktorego s nich zá Xiążę sobie wolnymi ludźmi będąc wybráli. Russacy też Nowogrodzcy y Połoccy máiąc *occasionem diu expectatam ad excutiendum iugum*, máiąc pogodę y czás z dawná pożądány ku zrzuceniu iárzmá Pogáńskiego / ktore ná sobie zhołdowáni nosili / Chrześciány będąc / y wiárą y iezykiem rożni / pewna rzecz iżby byli wzięli sobie zá Paná Monárchę Kijowskiego / álbo ktorego z Wołyńskich / Halickich y Siewierskich Xiążąt / ktorych ná ten czás w Ruskich ziemiach dosyć było / á woleliby swego narodu / wiáry y iezyka Páná nád sobą mieć / niżli Pogáninà Litwiná / ktoryby przez zdrádę Páná swego zábiwszy miałby pánowáć nád nimi.

Władisław też Łokietek / iáko o tym niżey będzie Krolem Polskim możnym / sławnym y walecznym ná ten czás będąc / pewna iżby v tákowego ná stawie bardzo chromego człowieká / Corki iego Anny Synowi swemu Kázimierzowi Krolewicowi w małżeński stan zá żonę y zá Krolową ná ták sławne Krolestwo niebrał / A Polacy narod w Szláchećkich wolnośćiach okwitcie pływáiący (ále nam trzebá ostrożnie żeglowáć / byśmy w niey nie vtonęli) tákowey by rzeczy Krolowi swemu niedopuścili / ániby nád sobą tákiego narodu od oycá zdrayce Krolowey ćierpieli.

Inszych przyczyn y wywodow byłoby wiele / by samá rzecz / tudzież Kroniki Ruskie / Pruskie / Liflandskie / y Latopiszce wszystkie Litewskie / (by ich chciał y kilko tysiąc w iedno / wszakći to wolno / nosić) tego táwnie niepokázowálá / iż Gedimin álbo Gydzimin nie Koniuszym iákim / áni zaboycą / áni sługą Páná swego / ani gwałtownym posiedźićielem Wielkiego Xięstwá Litewskiego: ále właśnym Synem y Dziedźicem Witennowym był. Ná ktorego imię ieszcze zá żywotá swego Witenes iáko Oćiec miłuiąc Syná / y kocháiąc się w nim záłożył był y zbudował ná gránicy Pruskiey Zamek Gedimin názwány / ktorego Krzyżacy częśto á gęsto dobywáli / iák o tym sámże Miechouius / y Petrus a Dusburch etc. ná rozmáitych mieyscach częśtokroć piszą.

Gedimin

Gedimin álbo Gidzimin

Witennowic Wielki Xiądz Litewski / Zmodzki / Ruski / etc. Roku 1315.

Księgi Jedennaste / Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná / P: Mikołáiá Talwoyssá / Castellana Ziemie Zmodzkiey / etc.

Kniáziowie / Pánowie y Boiárowie Litewscy y Zmodzscy odpráwiwszy ostátni obchod pogrzebu / według zwykłych Pogáńskich Ceremoniy Witennowi álbo Wićieniowi Wielkiemu Xiędzu swoiemu / ná zgliszkach Wileńskich / ziecháli się do Kiernowá / gdzie po długich námowách widząc iuż syná iego Gydzimina być męża w lećiech męskich doskonáłego y częśto w dzielnośći Rycerskiey przećiw Krzyżakom doświádczonego iednostáynymi głosy wybráli go y podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Zmodzkie y Ruskie / y poddáność mu wszystki stany / iáko właśnemu Dziedźicowi vczynili / Roku 1315. zá Cesarzá Rzymskiego Ludowiká / á Jana Papieżá 22.

Látopisiec Ruski potym ták sprostá prowádzi rzecz swoię: będąc zá Władisławá Łokietká Krolá Polskiego / á Mistrzá Pruskiego Karolusá Trewir etc. Wielki Kniáź Gydzimin po śmierći Oycá swego Wićieniá ná Wielkim Xięstwie Litewskim / Zmodzkim y Ruskim / á siedząc ná stolicy Oycá swego w Kiernowie / powstáli przećiw iemu Niemcy Prusowie / y Iflanci / y wćiągnęli z wielkośćią Ludu Niemieckiego do Zmodzkiey Ziemie / chcący ią sobie ośieść y opánowáć / A Wielki Kniáź Gydzimin niepospiał rychło woyská przećiw im zebráć / iáko ná nowym páństwie będąc / y posłał Hetmáná swego z máłym ludem ná Zamek Kunaszow / ktory dziś Kownem zowią / vmacniáiąc go dla gwałtowney mocy Krzyżáckiey / á ten był Hetman iego Gastołd etc.

Ale Karolus de Trir Mistrz Pruski z Henrikiem de Plock Márszałkiem wielkim / y z Mistrzem Liflandskiego pomocą / tákże z inszymi posilecznymi vfami Rzeszey rozdzieliwszy woyská swoie ná troie / Zmodzkie wszystkie ziemice ogniem y mieczem plundrowáli y wotowáli bez odporu / Jurborku zamku mocą dobyli / Jurborka potym Kunasow głowny zamek oblegli / vstáwicznie w nocy y we dnie szturmuiąc / y podkopywáiąc wieże / á gdy się im Gastołt z Zmodzią y z Litwą dosyć mężnie v przeważnie bronił / tym Niemcy vsilniey y vporniey ná blanki się dárli częśćią po drabinách / częśćią dziurámi táranáy wybitymi / tek iż wielkośćią swoią Litwę spracowáną przemogli / á Zamek Kunassow wzięli / gdzie wybrawszy go spalili / ludzi Rycerskich pośiekli / niewiasty w niewolą zábráli / támże też Gastołtá Hetmáná przedniey szego Litewskiego poimáli. A Gedimin ták prętko przećiw gwałtowney mocy Pruskiey Liflandskiey / y wszystkiey Rzeszy Niemieckiey / niemogąc Woyská do stoczenia rowney bitwy zebráć / vtrapioney Zmodzi niemogł dáć rátunku / Zá czym Krzyżacy Pruscy wszystkę Ziemię Zmodzką / á Liflandscy Kurlandską opánowáli / á od Litwy oderwáli / y Stárosty swoie ná Zamkach Zmodzkich / y Sołtysy Niemce w włośćiach

wszystkich

wßystkich przełożyli/ iák o tym Kroniki Liflandskie/ y Latopiśce Ruskie ßerzey wzmiankę czynią/ Aczkolwiek Petrus a Dusburch áni Miechouius niepiße/ áby wten czás Krzyżacy wßystkę Żmodź osieść mieli/ tylko iż Bißenski/ Miedni-cki/ etc. Zamki spalili.

Gedimin Wielki Xiądz Litewski / będąc z tey porażki y vtrácenia Żmodzkiey ziemie bárdzo ofrásowány / iednák w ßczęściu nierospaczáiąc / á mężnie przeciwną przygodę znoßąc / woysko z swoich ludzi prędko zbierał / á okupuiąc Gasztołtá Hetmáná swoiego z niewoley Niemieckiey / posłał zań trzydzieści tysięcy złotych Mistrzowi Karolusowi / y ták go wyzwolił / á wßystko woysko pod iego spráwę znowu zlecił: Wßákże tego roku niemogł się státecznie wyprawić przeciw Niemcom będąc bárdzo od nich zwątlony / y zemdlony / odięciem Żmodzkiey ziemie / z ktorey przedtym głowna potężność y podporá woyskom Litewskim bywáłá.

Ale Mistrz Pruski (Karolus ma być nie Henrik/ iák Miechouius lib. 4. cap. 14. fol. 218. piße) pierwßym ßczęściem w śmiáłość podniesiony / zwrocił się do Litwy z więtßymi woyskámi Niemieckimi / á rozdzieliwßy vfy y zagony ßyko-wáne ná czworo/ ßerzey niż przed tym ná burzenie moc swoię rościągnął/ y wiele powiátow Litewskich przedtym od Krzyżakow nigdy nienáruszonych do dniá onego zburzył/ zwoiował/ á wielki vsiec poimáńcow z łupámi z Litwy do Prus wywiodł.

Potym Roku 1316. gdy się iuż zboże dostawáło ná polach/ á żniwo blisko było/ czwarty kroć Marßałek Pruski wielki Henrik Plock do Litwy wciągnął/ á dobywßy dwu zamku Litewskich Jngydy y Pistewy spalił ich / á zboża po wßystkich włościách podeptał / álbo wypalił.

Tey krzywdy chcąc się pomścić Dawid niáki Pan Litewski / Stárostá Gartyński álbo Grodzieński z ośmią set iezdnych zbroynych wtárgnął do Prus/ gdzie powiát Vnsdorf (ták Miechowius y Długoß / á Dusburch Niemiec Wo-henstolf go zowie) zburzył/ y nabráwßy łupow do Litwy się wracał. Ale Komtor Kapiowski Vlrik Drilebe / ma być Tapiowski/ dogoniwßy go / á most pierwey rozrzuciwßy / stoczył z nim bitwę / w ktorey pięćdziesiąt y pięć / á Dusburch piße 45. Kozakow Litewskich Niemcy zábili/ y więźniow odgromili. A ten rok być Duzburch piße 1319 ktorego też czásu Bolesław Brzeskie y Legnickie Xiąże z Konradem Głogowskim y Oleśnickim Xiążęciem w Sląsku spolną woynę wiodli/ áż ná ostátek Konradus do tákiego vbostwá woyną wyniszczony przyßedł/ iż niemiał iedno konika iednego/ á płáßczyk płocienny. Potym zá dwoie Xięstwo Głogowskie y Oleśnicke wziął z łáski Bolesłáwá zwycięzce / Lubus y Woláwę/ dwie Mieście ná podporę vbostwá / Bolesław też potym Brzeskie y Legnickie Xiąże dla márnotrátnego swoiego żywota/ do tákiey nędze przyßedł/ iż się musiał Janowi Krolowi Czeskiemu z páństwem poddáć/ y Syny swoie Wrácłáwskim Mießczánom w pewney summie pieniędzy zástáwił/ ktore potym poddáni iego Legniczánie okupili.

Tapiow iákom sam zmierzył/ nie Kapiow/ 5. mil od Krolewcá.

Długoß y Cromerus lib. 11. Miechouius etc.

Przygodá ná wielkie stany nietolko ná chudepacholki.

O ßczeßli-

O ßczęśliwym powodzeniu Litewskim/ porażeniu Krzyżakow/ odięciu Żmodzi z mocy Niemieckiey/ y o Jlgach Żmodzskim Święcie/ Roku 1315.

Rozdział II.

Gdy się ták Krzyżakom w Litwie ßáncowáło / á Żmodzką ziemię wßystkę srogim iárzmem / ktoremu przedtym on narod w wolności obfity był nieprzywykł / zniewolili / y ciężkimi á práwie bydlęcymi robotámi / nieznośnymi podatkami/ wydartkámi/ dziewek y żon vbogich według hárdey myśli swoiey gwałtámi/ Żmodź vbogą okrutnie obciążyli / woyská ktemu y roty knechtow y reiterow po włościách chowáli/ iż każdy człowiek oprzych trzech albo pięci Knechtow chowáć y hoynie iáko oni chcieli żywić musiał / á sam chudziná czásem y puści niemáiąc żony / dziewek y wßytkiey máiętności knechtowi obżártemu vstąpić musiał / wspomináli często y gęsto/ z vstáwicznym wzdychániem ná wolności vtrácone / ktorych z dawná pod Kiążęty Litewskimi vżywáli/ á nie ináczey iáko oni Żydowie v rzek Bábilońskich siedząc z płáczem Sion wspomináli / ták y Żmodź wten czás do Litwy pobratymow dawnych/ o wyzwolenie z onego ciężkiego iárzmá vstáwicznie wołáli.

Gedymin záś wielki Xiądz Litewski/ ácz miał pogotowiu niepośledniie woysko z Litwy/ z Ruśi/ y z Tatar zebráne / z ktorym miedzy Jurborkiem/ á Konasowem albo Kownem obozem leżał / wßákże vważał potężność y moc częstokroć doświádczoną woysk Niemieckich zbroynych/ poniewáż wßystká Rzeßa Krzyżakom pomagáłá / przeto iáwną y potężną w polu bitwą nieśmiał z nimi zetrzeć/ tylko z kątow ciásnych vstáwicznymi naiázdámi gdzie czás / mieśce/ y pogodę obaczył / Niemcow trapił / czekáiąc ná pomoc więtßego woyská / z Połockiey y Nowogrodzkiey Ruśi / gryzł się ná vmyśle swoim bárdzo/ widząc námilßą oyczyznę ták srogo od Krzyżakow być zburzoną / gdy się Dwory/ Siołá / Folwárki świeżo popalone kurzyły / włości też częścią wybiciem / częścią wybraniem / w polon ludzi z dobytkiem ták pusto stoiáły.

Potym gdy się wßystki woyská Litewskie/ y Nowogrodcy s Połoczany do niego ściągnęły / wnet obaczywßy potężność/ liczbę/ porządek/ y chętliwą wßystkich gotowość do bitwy/ ciągnął głębiey w Żmodzką ziemię przeciw Krzyżakom/ ktorzy też woysko wielkie z Prus/ z Lifland/ y z Rzeße niemieckiey pogotowiu mieli z Henrykiem de Plock Marßałkiem/ á ták Gedimin położył się oboze nád rzeką Dubissą/ z drugiey strony od Zeimow dwie mili/ opátrzywßy sobie mieśce ku temu z przyrodzenia obronne. Żmodź też do Litewskie woyská vstáwicznie przybywáłá/ y z włości okolicznych/ y z Niemieckiego obozu/ dawáiąc pewną spráwę o ich bykach y postępkach woiennych/ co obaczywßy Hetman niemiecki Henrik de Plock á obawiáiąc się Żmodzi/ áby się tym czásem w stoczeniu bitwy/ do Litwy nieprzedáłá/ gotował woyská swoie Niemieckie przeciw Gediminowi/ á Żmodź z Botáry wśrzodek vfow Niemieckich vßykował/ nievfáiąc im ná czele/ áni ná zádzie/ á ták spráwą ciągnął ná woysko Litewskie/ pewne sobie y swoim zwycięstwo obiecuiąc/ Żmodzi też iesliby się mężnie á stale przeciw Litwie pokazáli/ wolności pirwße przywrocić/ y dáry obiecowáli. Gedimin záśię Tátáry z łukámi ná czoło vßykował/ á Litwę

Vdręczenie Żmodzi.

Jákom sam wyiźdźał zá Jurborkiem wten czás niedáleko/ był zamek Krzyżácki nád Niemnem Christmemel Potym Ragnetá y Tilżá y Kloypedá áż do morzá/ z ktorich zamkow práwie wßystek Niemen Litwie były odięli.

Szykowánie woyská Niemieckiego y Litewskiego.

á Litwę w wálny wielki vff w ktorym sam stał spráwił / Russaki záś Nowogrodce y Połoczány z bokow y ná zádzie rozsadził. A gdy sie obiedwie woyská iáko ná dwoim strzelbiszczu złuku nád Zeimilę rzekę ku bitwie sciągáły / wnet z wielkim á ogromnym wołaniem/ krzykiem/ hukiem y wrzaskiem/ obiedwie stronie zápalczywie do siebie skoczyły/ rozne głosy miedzy roznymi narody słycháć było/

Bitwá Niemcow z Litwą.

Niemcy z drzewámi/ álbo kopiámi drożonymi/ wystrzeliwszy kilko rusznic/ (ktore tego czásu prawie były wymyslone) do Tátarow przytárli/ Tátarowie zás zwyczáynym tańcem/ á ná ksztalt połmiesiącá zákrzywionym szykiem rozno sie rozstrzelili/ vcieczkę iáko ich iest obyczay zmyslaiąc/ á nieprzyiaciołom goniącym vmyslnie szyki mieszáiąc. Ták gdy Niemcy zá Tátárámi/ mniemáiąc by vciekáli/ rozno á ochotnie skoczyli / wnet Tátarowie do nich sie znowu obrocili/ hoynie strzałámi częstymi psując. Gedymin záś z Litwą wielkim pędem vderzył ná wálny vf Niemiecki/ wręcz sie wszystcy z obudwu stron scieli/ Niemcy zbroią/ Litwa chybkością przemagáła/ włoczniámi/ mieczámi/ pociskámi srogą bitwę zwiedli/ Henryk Márszałek Niemieckie/ Gedymin z Gasztołtem Hetmánem swoim Litewskie woyská y vfy nápráwuie / krzyk mężow/ grzmot zbroy/ rżánie koni/ dźwiek trąb y bębnow / chrzest zbroy y páncerzow miedzy scisnionymi vfami. Ták z obudwu stron długo ná dzień z rowną nádzieią zwycięstwá bitwá trwáłá/ áż potym Żmodź / ktorey było o kilko tysięcy w woysku Niemieckim / wspomniawszy ná pierwsze wolności swoie/ á máiąc czás y pogodę do zrzucenia iárzmá Niemieckiego / widząc też potężność / ktorey dawno czekáli Litwy swoich pobrátimow : Práwie gdy sie bárdziey bitwá z obudwu stron zápaliłá / iednomyslnie ná Niemce Pány swoie vderzyli / á iż we srzodku woyská Niemieckiego stali/ á namniey sie woyną byli niespracowáli / snádnie w sprácowánych y niespodziewáiących sie w ten czás tákiey chytrey odmienności / wielką porażkę vczynili.

Żmodź sie do Litwy przekinęłá.

Zámieszáli sie wnet Niemcy nową rzeczą strwożeni / pierwsze też vfy co sie z Litwą ná czele potykáły/ vsłyszawszy nowy giełk/ krzyk / huk zá sobą oglądáiąc sie pytáli/ coby tám było/ ná ostátek Żmodź vczyniłá sobie drogę żelázem przes srzodek woyská Niemieckiego do Litwy / á Niemcy obaczywszy niespodziewáną zdrádę/ y gwałtowną nieprzespieczność / tym leniwiey nácieráli / Litwá záś z Żmodzią złączona/ y nową pomocą posilona / z Rusaki y z Tátáry wálnym á nácisnionym vfem rozerwáli Niemieckie Reytery iezdne / w ktorych wszystká nádzieiá Krzyżacka byłá / wnet zátym gdy czoło porázili / srzodek też vfow Żmodzią pierwey przeráziłá y zámieszáłá/ podáli tył Niemcy/ Litwá zá niemi z Żmodzią y z Russaki tym smieley y spiesznieу postepowáłá/ Tatarowie też zewsząd ich trapili/ z bokow y w czoło vciekáiącym / á zbroią obciążonym / ná lekkich koniach záchodząc / á Litwie iáko do sieci náganiáiąc / y więcey ich poległo w vciekániu niż ná plácu/ gdzie bitwę stoczyli / bo vciekáiących Litwá áż do Okmieny rzeki goniłá/ bijąc/ kolac/ siekąc / topiąc / y imáiąc / ták iż ná kilkonaście mil po drogach/ po rolach/ y rożnych polach/ trupow Niemieckich wielkości náydowano/ kryiących sie też po lasach y záległych stárzynach / chłopi ze psy wynáydowáli y bili/ álbo złupionych ná drzewach wieszáli.

Roku záś 1320. Władisław Łokietek z Jadwigą Małżonką swoią ná Krolestwo Polskie iest koronowány w Krákowie/ przemozwszy zá zezwoleniem wszech stanow Polskich Koronę y Stolicę Krolewską do Krákowá z Gniezná/ gdzie przedtym poczawszy od Bolesławá Chabrego Roku 999 áż do Roku 1306. Krole Polskie koronowano / áták od koronácyey Łokietkowey áż do dzisieyszych czásow w Krákowie Krolow Polskich koronuią. Tegoż roku Władisław Łokietek Krol Polski Corkę swoię Helżbietę posłał do Budzyniá w małżeństwo Krolowi Węgierskiemu Károlusowi.

Koroná z Gniezná do Krákowá.

Tego

Tegoż Roku Henrik de Plock Márszałek wielki Pruski/ iáko Miechouius lib.4. fol. 219. cap. 15. y Kroniki Pruskie swiádczą/ z woyskiem Niemieckim potężnym y dobrze vzbroionym / y vszykowanym / nád ktorym było czterdzieści starszych Krzyżakow zakonnych przełożonych / do Żmodzi wciągnął / gdzie powiat Miedniki iáko mogł naszerzey zwoiował / y zburzył. A tym czásem Litwá y Żmodź namniey onym woiowániem nieustrászeni w ciásności iednego lásu/ przes ktory Krzyżacy z łupámi názad mieli ciągnąć / zástąpili / á co nawiętsze drzewá y kłodziny wokoło drog zewsząd podrąbiwszy / sidła y zásadzki ná Niemcow vczynili. A gdy iuż Márszałek Pruski y woysko iego niewiedząc o oney chytrey zásadzce do lasa wciągnęli / wnet od Litwy obskoczony / naprzod sam / potym wszystcy z woyská Niemieckiego zgłádzeni / pobici / y drzewy potłuczeni y podusceni byli / á inszych wiele poimanych zostáło / ták iż żaden z onego woyská nieubieżał / ktoryby tę nieszczęsną woynę w Prusiech Krzyżakom opowiedział. A Litwá y Żmodź zá to zwycięstwo y zá boyne łupy z nieprzyiacioł pogromionych y pobitych zł[illegible] gdy Bogom swoim ofiary / y zwykłe modły czynili/ konnego zacnego Krzyżaká imieniem Gerardá Rudde Woytá álbo Stárostę ziemie Sambiyskiey / z rycerzow przedniey[illegible]go/ z Koniem ná ktorym woiował / y z zbroią w ktorey był vbrány / y z koniem żywego ná wyniosło złożonym stosie drew spalili / y z dymem duszę do niebá/ á ciáło z perzynami ná powietrze posłáli.

Márszałek Pruski z woyskiem od Żmodzi y od Litwy porażony y zabity.

Woyt bowiem Krzyżakow nad ziemicą przełożony/ iáko v nas dziś Stárostá Żmodzki/ etc.

Tegoż roku Litwá ziemię Dobrzyńską bez wieści przyciągnąwszy zburzyli/ w dzień podniesienia Krzyżá świętego / ktorą na ten czás trzymáłá Xiężná Mázowiecka Wdowá Semowitá zmárłego Xiążęciá małżonká pozostáła/ á spaliwszy Miásto Dobrzyń s poimánicámi oboiey płci / y z łupámi rozmáitymi spiesznym pocztem do Litwy vbiegli bez odporu.

Miech. lib. 4. cap. 15.

Cromerus też pisze/ iż y Mázowsze na ten czás Litwá bez zastáwy zwoiowáłá. Crom lib. 11.

O Posiedzeniu y opánowániu Włodimirskiego / Łuckiego / Kijowskiego/ Xięstw / y pobiciu Xiążąt Ruskich przez zwycięzcę Gedyminá/ Roku 1319.

Rozdział III.

Gdy sie ták Gediminowi y Litwie z Żmodzią przy nim po pierwszych onych od Niemcow trwogach szczęśliwiey powodziło / á Fortuná niestała twarz ślepą od Krzyżakow Pruskich y Liflandskich odwrociłá / iż z ich mocy Gedimin wszystkę Żmodzką ziemię wydarł/ Stárosty ich pogromił y rozpłoszył / y wielkie woyská Krzyżackie zá dzielnością Litewską y Żmodzką / nád Zeimilą y Okmieną ná głowę poráził/ Márszałká też wielkiego / y Hetmaná nawyższego ziem Pruskich Henriká de Plock z drugim ogromnym Niemieckim woyskiem plundruiącego w lesie zá Miednikami / iák Miechouius y Długosz pisza / áż do iednego pogromili / y sámego ze wszytkich Kontorow naprzedniejszego naieżdżce zábili / iuż ták bespiecznie Krzyżacy iáko przed tym do Litwy náieżdżáć nie śmieli / obaczywszy y doświádczywszy

Miedniki gdźie dziś Worniány zowią.

swiádczywszy ich potężności / y gotowości / y lepszey opátrzności przeciw sobie. W ten czás też Pomorskiey ziemie gwałtowną á niesłuszną woyną pod Władisławem Łokietkiem Krolem Polskim dochodzili. Przeto z Gedyminem Wielkim Xiędzem Litewskim Karolus Trewir Mistrz Pruski y Kontorowie iego ná dwie lecie przymierze wzięli / áby tym bespiecznieyszymi będąc od Litwy potężniey Polakom sie okazáli. Gedimin też sobie vczyniwszy dobrą woyną dobry pokoy / ácz doczesny ále potrzebny od Niemcow / záraz tegoż roku 1320. niestiodziąc z siebie zbroie s tymże woyskiem Litewskim / Żmodzkim / y Nowogrodzkim / tákże Połocką Rusią / ciągnął przeciw Wołyńskim Xiążętom / ktorzy mu sie z posłuszeństwá wybijáli / y nád to widząc go być z Krzyżaki Pruskimi zábáwionego / do Litewskich powiliyskich dzierżaw / y Nowogrodzkich náiázdy miásto pomocy czynili. Naprzod sie tedy obrocił przeciw Włodimirzowi Xiążęciu Włodimirskiemu / á przyciągnąwszy pod Włodimirz / dobywał Zamku y Miástá vpornym szturmem / ále sie też Russacy rowną śmiáłością bronili / rozmáitą strzelbą y pociskámi Litwę od blankow odbijáiąc. A w tym sám Kniáź Włodimirz Włodimirski z ludem swoim y z pomocą Tátárską ná odsiec przeciw Gediminowi przyciągnął. Gedymin też przeciw iemu tym śmieley Litwę y Żmodź vszykował. A gdy obiedwie strony bitwy niezwłaczáły / podkáli sie tuż pod zámkiem chęcią zápálczywą / rożnym głossow hukiem / zbroy grzmotem / koni rżániem / áż obłoki przebijáli / rowną bronią / száblámi / włoczniámi wręcz sie sterli / Tátárowie záś z łukow táńcem zwykłym záieżdżáiąc bez vstánku Litwę przerywáli / áż potym Gedimin zszykowawszy kilko set Żmodzi pieszych z włoczniámi / y z pociskámi / tákże z procámi miedzy ieżdną Litwę / y Ruskie y Tátárskie szyki / ktorzy pieszych niemieli przeráził / poczęli tył podáwáć / Litwá po nich bieżąc goniłá / siekąc / imáiąc / z blánkow záś zamkowych y mieyskich Russacy ná swych krzyczeli / wołáiąc y nápominájąc / áby swoich niewydawáli.

Bitwá Gedyminowá z Wołyńczány.

Lecz gdy Tátarowie w ktorych miał nádzieię Włodimirz / pierzchnęli y Wołyńcow swoich niemogł do pierwszey spráwy przywieść. A gdy sie sám z máłym pocztem Rycerstwá Włodimirskiego Litwie zástáwował / y śmiele nácierał (iáko iest łácińska przypowieść: *Temerarios ausus, temerarij sequuntur euentus*, co y ná nim sámego raz stáráło) gdy sie sám vpornie przebijał przez vfy Litewskie / zá tym iednak dobrego y Rycerzá meżnego vrząd wypełniáiąc / zábity został ná placu. Co obaczywszy inszy Wołyńcy / iż im Kniáziá y wodzá nie stáło / wnet z wielkim á záłosnym nárzekániem / rożno gdzie kto mogł vciekáli / á drudzy sie do Litwy zwyciężcow przedawáli. Oblężeńcy też widząc Páná swoiego zábitego / á zwycięstwo nieprzyiacielskie / záraz sie y z Zamkiem Włodimirskim y z Miástem Gediminowi zwycięzcy / Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu w łáskę podáli / y przysięgę posłuszeństwá vczynili / tákże wszystko Wołyńskie Xięstwo zá tym zwycięstwem y dobrowolnym podawániem obywátelow / gdy obaczyli iż sie oprzeć było trudno / Gedimin opánował.

Włodimirz Xiąże zábity od Litwy.

Włodimirskie Xięstwo Litwá mocą opánowáłá.

A osadziwszy Włodimirski Zamek y Miásto Stárostam swoim / y Rycerstwem Litewskim / ciągnął do Łucká kończąc zwycięstwo / przeciw Lwowi Łuckiemu Kniáziu / Dla tego / iż Drohiczin y Brzeście Litewskie był odiał czásu zebránie woyny Krzyżáckiey / á áczkolwiek miał iákie tákie woysko według czásu zebráne Lew przerzeczony Kniáź Łucki / wszákże przygodą Kniáziá Wołodimirá Włodimirskiego przyiaciela swoiego / (słysząc iż był porázony y zábity od Litwy) strwożony / nieczekáiąc mocy Gediminowey / vciekł áż do Bránská Siewierskiego / do Kniáziá Románá Bránskiego Zięciá swoiego. A Gedimin skoro obległ Łucki zamek / záraz Boiárowie y czerń / widząc iż Kniáź ich vciekł / á onych wydał / niechcieli sie sprzeciwić Wielkiemu Xiędzu Gediminowi / ále sie wszyscy iednostáynie

wostáynie w moc y w pánowánie iego ze wszystkim Xięstwem Łuckim / y z iego przygrodkámi poddáli / y przysięgę potomnego posłuszeństwá vczynili / ktorych Gedimin w łáskę przyiąwszy Zamek Łucki y insze przygrodki / dla lepszego vtwierdzenia y vgruntowánia swoiego zwycięstwá / Rycerstwem Litewskim y Stárostámi osádził / y obwárował.

Łuckie Xięstwo Gedimin opánował.

Potym do Brześcia z woyskiem ciągnął ostátek Ruskich przygrodkow Kniáziá Łuckiego posiadáiąc / Támże w Brześciu Pány y Rycerstwo swoie dobrze zásłużone vdárowawszy / woysko Litewskie y Żmodzkie / ná czás dla wytchnienia z pracey po Krzyżáckiey świeżey y Ruskiey woynie do domow rospuścił / á sam w Brześciu przez zimę odpoczywał / potoczne spráwy y potrzeby ziemskie odpráwuiąc, przez ktory czás broń y naczynia rozmáite woienne gotował ná nową woynę / ktorą táiemnie przeciw Stánisławowi Kniáziu Kijowskiemu przemyślał.

Z lenskom tem początkiem iuż mo dziś woiował, áczkolwiek Działu niemiał.

Potym roku 1320. obesłáwszy wszystkie Boiáry swoie Żmodzkie Litewskie / Połockie, y Nowogrodzkie / zgromádził woysko wielkie / á skoro po wielkiey nocy ktory czás iest do woyny nasłusznieyszy / gdy iuż trawa nowa koniom snádnie wyrośnie / á nieodziánemu rycerstwu wdzięczną wczesność kwitnąca Wiosná gotuie ciągnął z Brześcia przeciw Kniáziu Stánisławowi Kiiowskiemu / ktory sie z przodkow sam ieden Monárchą álbo Jedynowłaycą Ruskim w ten czás iáko dziś Moskiewski pisał. A przebywszy spokoynie Łuckie y Wołyńskie ziemie sobie poddáne / przyciągnął naprzod pod Owrucza zamek Kniáziá Stánisławow / ktorego mocą dobywszy Litwą osádził / potym Zitomir / ná ktorym sie było zawárło wiele Slachty Kijowskiey / obegnał / ktorego też (vsilnym szturmowániem / Russaki broniące sie zmordowawszy) przez podánie dostał. A Stárosty y Rycerstwo Ruskie sprowádziwszy / Litwę swoię ná Zamku y w Mieście dla obrony postáwił. Ciągnął potym dáley w Kijowskie włości burząc y pałąc co sie náwinęło. Co widząc Stánisław Kniáź Kijowski vmyślił gwałt gwałtem odeprzeć / á Litwie nieczekáiąc ich w Kijowie zbroyno / iáko pierwszym niewolnikom przodkow swoich zástąpić / Kniáziowie też inszy Ruscy y Siewierscy widząc iuż sąsiedzką ścięną gorzáłą / zbieráli sie do gromády przeciw Litwie / á ták kniáź Perecasławski Olha, y Kniáź Łucki Lew od Litwy wygnány / Roman Bránski / z Rycerstwem y z woyskámi / iákie mogli ná ten czás zgromádzić / ściągnęli sie ná ratunek do Stánisławá Kniáziá Kijowskiego / ktory obozem leżał nád Piernią rzeką sześć mil od Kijowá / á złączywszy spolne mocy swoie w iedno wielkie woysko / y pomoc od Tátárow máiąc / stáli w gotowey spráwie / słysząc iż Gedimin z Litwą od Zitomirzá śmiele y spiesznie przeciwko im ciągnął.

Gedimin z Litwą do Kijowá.

Litwá Owrucza wzięłá y Zitomir.

Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

A ták Gedimin máiąc wiádomość od szpiegow o położeniu y mocy woyská Ruskiego / namniey w szczęściu y w dzielności Rycerstwá swego nierospaczał. A krotkim nápomnieniem powodzenie szczęśliwe / á niedawnego zwycięstwá nád Krzyżaki / y Włodimirskiem Kniáziem / y Lwem Łuckim / w pámięć Litewskim y Żmodzkim vsom przywodząc / szykował ich porządnie / piesze z włoczniámi / z łukami drugich / inszych z procámi miedzy ieżdne dla rozerwánia nieprzyiacielskich szykow y posiłku mieszáiąc / tą spráwą przyszedł ogromnie tuż nád woyská Ruskie v rzeki Pierney leżące w rownym polu. Tám naprzod Kniáź Stánisław Kijowski z woyskiem swoim / y s Tátárską pomocą do Litwy skoczył / Roman záś Bránski z Ieszcze Lew Kniáź Łucki / y Olha Perecasławski lekko po nim dla posiłku náieżdżáli. Litwá y Żmodź pierwsze gwałtowne potkánie Kijowiánom śmiele y dzielnie przeciwnym piersiámi wytrzymáli / pierwey strzelbą z łukow y z kusz / potym włoczniámi / száblámi / kiymi wręcz sie ścieli / mąż z mężem / koń z koniem / ciásno sie zbili, krzyk / huk / grzmot / zewsząd ogromny / wątpliwą nádzieią zwycięstwá długo iednákim losem zobudwu stron trwáłá / áż ná ostátek Gedimin z strwożonym

Bitwá Litewska z Rusaki v Pierney Rzeki.

vſem odłączywſzy ſię od wálnego woyſká ſwoiego/ w bok Ruſſakom ogromnym
pędem vderzył/ ták iż ich ſzyki ściśnione przerwał y pomieszał/ gdy ſię muſieli z czołá
do boczney bitwy obrocić. Litwá záś y Zmodź w iednákiey ſpráwie/ y ná czele y
po bokach ſtoiąc/ ná zmieszánych Ruſſakow tym śmieley náćieráłá/ niemogł ich
gwałtownego pędu Kniáź Stániſław Kijowſki wytrzymáć/ począł ná zad v-
ſtępowáć/ Litwá zá nim przyćieráłá/ Olhá też Kniáź Pereaſławſki/ Roman
Brańſki/ y Lew Łucki/ Kniáziowie/ nie długo ná plácu ſtali/ widząc Kijowiá-
ny z Kniáziem ſwoim vſtępuiące/ Wſzákże Kniáź Lew Łucki/ ktoremu szło o Łu-
ckie Xięſtwo/ z ktorego był niedawno wygnány/ śmieley nád inſze przećiw Litwie
náćierał/ z Holhą Pereaſławſkim/ ále vporney śmiáłośći tuż ná plácu gárdły
przypłáćili/ bo w zámieszáney bitwie obudwu zábito. Co obaczywſzy Kniáź Stá-
niſław Kijowſki/ y Roman Brańſki/ záraz tył podáli/ Rycerſtwo Kijowſkie/
tákże Brańſkie/ y Pereaſławſkie/ częśćią pobićiem y vćiekániem Kniáziow ſwo-
ich/ częśćią gwałtowney mocy Litewſkiey niemogąc wytrzymáć/ rożno po roż-
nych polach pierzchnęli/ drudzy láſy zá opłákáną obronę bráli/ Litwá ich z Zmo-
dzią vćiekáiących áż do nocy (ktora ćiemnośćią ſwoią Ruſſakow rátowáłá) go-
nili/ bijąc/ śiekąc y imáiąc. Názáiutrz Gedimin przez noc z pracey wytchnąwſzy/
łupy zbieráć z pobitych Ruſkich vſow kazał/ ktore miedzy Rycerſtwo porządnie
rozdzieliwſzy/ więźnie obwárowawſzy/ y ránnych opátrzywſzy/ Tegoż dniá niedá-
iąc Ruśi przewłoki ku zbierániu do Kijowá przyćiągnął kończąc zwyćięſtwá/
á obegnawſzy Zamek dobywał go vſtáwicznymi ſzturmámi/ oblężeńcom iśćiby
dłużey w vporze ſwym trwáli/ á niepodáli ſię dobrowolnie/ wygłádzeniem/ y ro-
zmáitym karániem grożąc. Wſzákże Kijowiánie/ ktorych ſię po świeżey porażce/
w mieśćie y w zamku z żonámi/ z dziatkámi/ y ſkárbámi wielkość byłá záwárłá/
bronili ſię długo y mężnie/ ſpodziewáiąc ſię y czekáiąc rátunku ná odśiec od Kniá-
źiá ſwego Stániſławá/ ktory był áż na Rezan vćiekł z przegráney bitwy/ z Kniá-
ziem Romanem Brańſkim/ ále widząc ſię być wydánych od Páná ſwoie°/ y wiá-
dziei oszukánych/ po długich namowách zezwolili iednoſtáynie ná podánie Zam-
ku y Miáſtá. Ták naprzod Metropolit/ Władikowie/ Archimendritowie/ Proto-
popowie ze wſzyſtkim duchowieńſtwem niosąc krzyże y chorągwie proceſſią wy-
szli ku Gediminowi/ á zá nimi Pánowie Boiárowie/ y wſzyſtko poſpolſtwo Ki-
iowſkie wyszło/ bijąc czołey podáiąc ſię w łáſkę y wmoc Gediminowi wielkiemu
Xiędzu Litewſkiemu: Támże mu wſzyſtcy á naprzod Metropolit przyśięgę poſłu-
szeńſtwá vczynili. Wiechał potym Gedimin z zwyćięſtwem przez Miáſto ná Zá-
mek Kijowſki/ wziął też przez dobrowolne podánie przygrodki inſze Kijowſkie/
Białogrodek/ Slepowrot/ Kaniow/ y Czerkáſy/ dobył też Brańſki Siewierſkie°/
y Pereaſławia Zamkow ſtołecznych Xiążąt Ruſkich/ ták iż zá iednym zwyćięſt-
wem Monárchią Kijowſką/ Wołyńſkie y Siewierſkie Xięſtwá/ áż do Putwilá zá
Kijowem mil ſześćdzieśiąt opánował/ y do Litewſkiego Páńſtwá przyłączył.

Ná Kijowie y ná inſzych przygrodkach przełożył ſtárſzym namieſtnikiem ſwo-
im Mindowá Xiążę Holſzańſkie/ Syná Holſzowego krewnego ſwoiego/ ktory ſię
był w Ruſką wiárę ochrzćił/ y pánował ná Kijowie áż do Włodimirzá Olgier-
dowicá/ Xiążąt Słuckich przodká/ z Wielkich Xiędzow Litewſkich porządną
Genealogią idących/ od Holſze Witenesá Gediminá y Olgerdá/ etc.

A Stániſław z narodu ſtárożytnych Xiążąt Ruſkich Monárchow Kijow-
ſkich/ y od Ruryká/ Truworá/ Sinauſá/ Xiążąt Wareckich/ tákże od Igora y Ole-
chá narod wiodący/ z ktorych też ieſt narod Xiążąt Oſtroſkich/ będąc porażony/
wygnány y wyzuty z Xięſtwá Kijowſkiego od Gediminá/ vćiekł ſię do Xiążę-
ćiá Rezáńſkiego o wſpomożenie/ ktory mu záraz dał w Małżeńſtwo Corkę
ſwoię Holhę/ á iż męſkiego potomſtwá niemiał/ tylko tę iedną Dziedziczkę/
dał mu

Dwá Kniáziowie Holha Pereaſławſki/ y Lew Łucki zábici.

Ruſkie Xiążętá porażone od Litwy.

Miał lepſze rozgrwke niżli Annibal Kartaginſki/ ad Cannas.

Bo w ten czás w Kijowie byłá ſtolicá Metropolitowá wſzyſtkiey Ruśi.

Gedimin Kijow wziął przez podánie.

Kijow y Siewierſkie Xięſtwá y Wołyńſkie opánowáłá.

Xiążętá Słuckie.

Xiążętá Oſtroſkie.

dał mu y wſzyſtko Xięſtwo Rezáńſkie z Corką/ w ſpráwę/ władzę/ y w pánowá-
nie/ będąc ſam Człowiekiem zeszłym w leciech.

A Rezáńſkie Xięſtwo było z dawná możne miedzy inſzemi Xięſtwy Ruſkie-
mi/ ták o tym rzecz ſamá kto świádom y Kroniki Ruſkie/ tákże Sigismundus
ab Herberſtein, in Commentarys ac Chorographia regionum Moſchouiæ Duci ſubiectarum
świádczą/ fol. 65.56 etc. Leży Rezáńſkie wielkie Xięſtwo miedzy Oką y Donem
álbo Tanais rzekámi wielkiemi/ y ſławnymi/ z ktorych iedná Tanais/ álbo Don
po Moſkiewſku rzeczona/ Azią y Europę dzieli/ á wpada w ~~marowe~~ morze/ ál-
bo czarne Jezioro/ ktore zowią Coſmographi Pallus Meotis v Azophu Miá-
ſtá Tureckiego/ Skąd potym Kupcy Donem z Moſkwy y z Rezanu żegluiąc/
áż do Kaphy/ Prekopu/ Konſtantinopolá/ y do wſzyſtkiey Greciey/ Włoch/
Hieruzálem/ Sirtey/ y do Afriki Morzem Miedzyziemſkim przes Pontum Eu-
xinum/ y Heleſpontum przychodzą/ ...kom ſam własną experientią y bytnośćią
począśći tego żeglowánia ſkoſztował Roku 1574.

Wſzyſtkie inſze krainy Moſkiewſkie Rezáńſkie Xięſtwo hoyno ...ćią żywno-
śći y vrodzáiem Zboża/ Miodow/ Zwierzu/ Bydłá/ y Ryb rzecznych y iezior-
nych przewyższa/ y ludzi czerſtwośćią/ y przyrodzoną śmiáłośćią woienną vſlách-
cionych. Bo Tátárom Przekopſkim/ y Kazańſkim ſą przyległi/ z ktorymi ſię mu-
szą vſtáwicznie ćwiczyć. Rezan záś zámek y miáſto ſtołeczne drzewiáne/ niedále-
ko od Oki rzeki wielkiey/ od Moſkwy miáſtá 36 mil leży przyrodzenim mieyscá o-
bronny Rzáwiorſie Kniáź Rezáńſki piſał wielkim Xiędzem iáko dziś Moſkiewſki.

Potomek tego Stániſłáwá Monárchy Kijowſkiego od Gediminá wygná-
nego/ Waſiley Wielki Xiądz Rezáńſki/ poiął Śioſtrę v Waſilá Wielkiego Xię-
dzá Moſkiewſkiego/ z ktorą miał Jwáná y Fiedora/ Synow. A gdy Wielki
Kniáź Waſiley vmárł/ pánował po nim Jwan Syn/ Ten potym zoſtáwił po
ſwey śmierći trzech Synow/ Waſilá/ Fiedorá/ y Jwáná/ z ktorych dwá ſtárſzy
wadząc ſię o zwierzchność pánowánia/ ſtoczyli bitwę wálną w polach Rezáń-
ſkich/ támże ieden porażon y zábit ná plácu/ á drugi otrzymawſzy zwyćięſtwo
zárázem ná tychże polach vmárł. Trzeći ktory zoſtał młodſzy dowiedziawſzy ſię
o śmierći ſtárſzych dwu Brátow/ zebrał ſię z Tátáry/ y opánował mocą wielkie
Xięſtwo Rezáńſkie oyczyſte/ ktore teſzcze Mátká iego rządźiłá. Tego potym
(...z przodkowie iego w wolnym páńſtwie wolno z dawná pánowáli/ á żadne-
mu inſzemu Monárſze niebyli powinni) wnet Waſil wielki Kniáź Moſkiewſki
ktory ſię iedynowłaycą wſzyſtkiey Ruśi piſał/ pozwał przed ſwoy Máieſtat/ y o-
ſadził do więźienia/ á poſławſzy woyſká ſwoie Rezan zamek wziął/ y wſzyſtko
Xięſtwo opánował/ á mátkę przerzeczone° młodego á oſtáteczne° Kniáziá wiel-
kiego Rezáńſkiego Wdowę podſtrzygł w czernice/ y do Monáſterá prz...
ią wegnał. A iżby ná potym Xięſtwo Rezáńſkie od Moſkiewſkiego Xięſtwa nie
odſtąpiło/ wielką część Rezańcow Waſil Kniáź Moſkiewſki/ po rożnych krái-
nach ſwoich roſprowadził/ y porozſádzał. Zá czym zupełną moc y władzą nád
możnym y ſtárożytnym Rezáńſkim Xięſtwem otrzymał. Bo áczkolwiek ten o-
ſtátni Kniáź Jwan Rezáńſki vćiekł był z więźienia do Litwy roku 1525 gdy Tá-
tárowie pod Moſkwą Miáſtem tuż ſię byli położyli/ wſzákże bez potomſtwá w
Litwie iáko zbieg vmárł. A tum ſię dla tego czytelniku miły ſzerzey o tym ſtáw-
nym á wielkim Xięſtwie Rezáńſkim zábáwił/ áby obaczył iáko páńſtwá wielkie
prętko á nagle przes wnętrzne niezgody vpadáią/ ták ſię to tu okázáło/ iż dwá
Brátá wadząc ſię o iedyną oyczyznę márnie ią ſtráćili/ ſámi zginęli/ y trzećiego
Brátá vporem ſwoim y Mátkę w kaleki obroćili/ ták iż wſzyſtek narod wielkich
Kniáziow Rezáńſkich/ ktory trwał y kwitnął przes kilko ſet lat z gruntu zniſz-
czał y zginął. Przeto ſię iuż do rzeczy przedśięwziętey ſpraw Gediminowych
wroćimy.

Rezáńſkie Xięſtwo co ieſt.

Rezan Zamek y Miáſto.

Przygodá dwu Brátow.

Jáko Moſkwá Rezan opánowáłá.

Jwan Kniáź Rezáńſki do Litwy zbiegł.

Gedimin Wielki Xiądz Litewski przełożywszy ná Kijowie Mindowá Xiążę Holszáńskie namiestnikiem/ y insze zamki Stárostámi swoimi osádziwszy/ wrocił się do Litwy z wielkim zwycięstwem/ w Kiernowie potym (gdzie ná ten czás byłá stolicá wielkiego Xięstwá Litewskiego) był od wszystkiego pospolstwá z wielką rádością / zwykłym ręku klesktániem / y łádo łádo śpiewániem / trąb dziwnych huczeniem przyięty/ gdzie Rycerstwo ná onych woynach Ruskich dobrze zásłużone vdárowawszy woysko dla wytchnienia z onej długiey pracey do domow rospuścił. A od tego czásu/ to iest roku 1321. Monarchia álbo iedynowładztwo Kijowskie/ gdy Gedimin Kijow opanował vstáło. Bo wszystkiey Ruskiey Monárchiey z stárodawná głową był Kijow / od Kijá Xiążęciá záłożony / roku po národzeniu Christusá Páná 430. według niektorych zdánia/ ácz Kroniki Ruskie dla stáradawności tego Miástá pewnego czásu wywieść niemogą / wszákże od Olhy/ álbo Heleny / ktora się w Grecką wiárę Roku od stworzenia Swiátá według ráchunku Ruskiego ochrzciłá / y od Swántosławá Syná iey/ y od Wołodimirzá Syná tegoż Swátosławá Monárchow Ruskich/ ktory się też w Cárygrodzie ochrzcił / Látá od Christusá Páná 990. á od stworzenia Swiátá / iák Ruś ráchuie / roku 6469. tedy Monarchia Kijowska / to iest wszystkiey Rusi iedynowładziectwo do opánowánia Kijowá od Gediminá Wielkiego Xiążęciá Litewskiego stáło lat 431.

Potym przedsię Wielcy Kniáziowie Białey Rusi Moskiewscy pisáli się Jedynowładcámi wsiey Rusi (ácz się w tym mylili/ bo Litwá niemáłą część Ruskich Xięstw dawno byłá posiádłá) vżywáiąc tytułu tego / ktorego dziś Wielki Kniaź Moskiewski w liściech swoich vżywa / wszákże práwa Monarchia Kijowska wszystkiey Rusi/ tylko zá pánowánia Rurikowego/ Igorowego/ Olchowego / Swantosławowego / y Włodimirowego / początkiem swym / y pewną successią w mocy swey kwitnęłá y trwáłá. A po śmierci Włodimirowey dwánaście Synow tego sroga wnętrzną woyną ná kilkodziesiąt części pánstwo y iedynowładztwo Ruskie rozerwáli / áczkolwiek to był zásię przywiodł w pierwszą klobę y w Monarchią Włodimirz Monomach przezwiskiem Syn Wszewołodow/ Wnuk Włodimirzá wyższey miánowánego / wszákże się to wszystko po iego śmierci znowu rozerwáło / iákośmy o tym wyższey w dzieiach Ruskich dowodniey wypisáli/ Przeto do rzeczy Litewskich przystępuiemy.

O záłożeniu Trokow stárich y Wilná przez Gediminá/ Roku 1321.

Rozdział IIII.

Gedimin Witenesowic Wielki Xiądz Litewski zbywáiąc w Kiernowie rozmáitymi łowámi przeszłey pracey/ y wszystkich niewczásow woiennych / zebrawszy się z Dworem y wszystkim myślistwem swoim iáchał w głębsze pusze dla wesilszey pociechy / y głowniejszych łowow. A gdy mu się według myśli szánowáło iż się ucieszył y obłowił / częstował w polu pod kotarhámi pány Dworzány / y myśliwce swoie wpiąci milach od Kiernowá / miedzy Wáką y Wilią rzekámi/ tám potym vpodobáło mu się miey-

sce y plác nie ták bárzo służny ku zamkowi / iáko iemu wdzięczny / iż się ná tym mieyscu y w okolicznych polach y lásach obłowił/ támże zárázem obeszłá wszy wołości/ zábudował zamek/ ktory przekopem y wałem obwárował/ y názwał go Troki/ dla tegoż iż co żywo. Zayęcy/ Lissow/ kunic/ y inszego máłego źwierzá y ptástwá/ ták Dworzánie / iáko ośocznicy/ myśliwcy/ kuchcikowie y chłopięta/ wszyscy byli pełno około iarczakow/ przed sobą y zá sobą/ y po stronach w troki nawiązáli y náwieszáli. Zwierzu też wielkiego/ Łośi/ Jeleni/ Sarn etc. pełne wozy náwkłádali. A ták dla tego szczęśliwego obłowu znáczáiąc w tym sobie wrozkę szczęśliwą (bo w on czás Litwá obyczáiem Rzymskim żadney rzeczy bez wrozki niepoczynáli) zárázem z Kiernowá Stolicę Xiążęcia do Trok nowo budowánych przeprowádził/ ktore dziś stárymi Trokámi zowiemy względem nowych od Kieystutá potym iego Syná zbudowánych/ iáko o tym niżey nápiszemy. A ták od tego czásu stolec w Kiernowie od stárożytnych Xiążąt Litewskich/ zwłaszczá od Kiernuszá Kunásowicá Palemonowego z Rzymskich Xiążąt Potomká wtorego záłożony vstał / zá czym też to Miásto z Zamkiem dawnością czásow zágłuszone ták dziś widzimy zniszczáło. A w Trokach się nowa Stolicá Xiążąt Litewskich poczęłá / ále nie długo trwáłá / Bo Gedimin rychło potym zágnawszy w łowy/ zwykłym obyczáiem/ czynił ostępy nád brzegámi Rzeki Wiley / ktore w on czás lásámi y puszczámi wielkimi/ gęstymi á gwałtownymi zewsząd zárośłe / kryiówkami tylko y przechowániem rozmáitemu źwierzowi ták wielkiemu iáko máłemu były. Ták tedy Gedimin bawiąc się łowámi/ z ostępu ná ostęp przechodząc / przyiechał ze wszystkim orszakiem Dworu y myśliwstwá swego ná żgliská poświęcone przodkow swoich/ gdzie rzeká Wilná do Wiley wpadá / od Trok stárych cztery mile / ktore żgliská / to iest plác palenia ciał Xiążęcych y Pánow przednieyszych Litewskich/ fundował był ná tym mieyscu Swintorog / á po nim Germont Syn iego / iákośmy o tym wyższey nápisáli/ gdzie też Kápłani Litewscy obyczáiem pogáńskim Bogom swoim ofiáry zá Dusze zmárłych Xiążąt / (bo o nieśmiertelności Dusz / o Dniu sądnym / y o zmartwychwstániu wielce trzymáli) czynili/ y ogień wieczny vstawicznie we dnie y w nocy bez przestánku (iáko też ono był w Rzymie obyczay Ceremonie Westi Boginiey) ná tym mieyscu zá pilnością Kápłanow k temu vstánowionych gorzał / ktory ogień Litwá y Żmodź/ Prussowie/ y Lotwá zá osobliwego Bogá miáli y chwalili.

Stáre Troki zbudowáne/ á dla czego Trokámi názwáne.

Z Kiernowá Stolec do Trok przeniesiony.

Tám tedy Gedimin około przerzeczonych żglisk w puszczy miedzy gorámi/ ktore dziś Łysymi zowią polując / inszego źwierzu mnostwá sam postrzelił Turá wielkiego s kusze/ y zábił go ná tey gorze gdzie dziś wyższy zamek Wileński/ ktorą gorę od tego Turá y dziś Turzą gorą zowią / á skore y rogi iego złotem oprawione miásto zacnych Kleynotow długo w skárbie chowano / áż do czásow Witołdowych/ á Witołd iż pospolicie s tych rogow ná wielkich biesiádach / y częstowániu Posłow postronnych pijał / tedy ieden dárował zá wielki vpominek Cesárzowi Rzymskiemu Sigmuntowi / Krolowi Węgierskiemu / ná onym sławnym ziezdzie Krolow y Xiążąt w Łucku / roku 1429. iáko o tym będzie niżey. A teraz rzecz przedsię wziętą kończę.

Gedimin Turá postrzelił.

Gedimin sprácowawszy się łowániu / tudzież iż wieczor był zászedł / á noc ciemna nádchodziłá / do Trok też omieszkał / pociészywszy się znácznie z zábitego ták własna Turá nocował w kotarhach ze wszystkim Dworem swoim ná żgliskach miánowánych ná łące Swintorozie od Swintaroha Xiążęciá názwaney/ gdzie dziś pusskárnia/ stáynie y niższy zamek/ á gdy po pracy iák to bywa twárdym snem był zmorzony/ śniło mu się iż ná tey gorze y ná tym mieyscu gdzie Turá zábił/ y gdzie dziś Wilno z zamkámi stoi / widział Wilká wielkiego/ y mocnego/

Sen Gediminow.

 á prawie

z prawie iakoby żelazną blachą warownie przeciw wszelkim postrzałom vzbroionego/ w tym Wilku záś słyszał sto Wilkow ogromnie wyiących / ktorych głos po wszystkich stronach roznosił. Ocuciwszy się tedy Gedimin / wpadł mu ten sen w myśl/ y gryzł się długo sam z sobą chcąc zgadnąć coby się przez to znaczyło. Ale iż ná się trudną rzecz obaczył / nie ináczey iáko on Pharao Krol Egipski o siedmi Krowach tłustych y chudych/ albo Baltazar Krol o oney ręce/ ktorą widział piszącą Tekel, mane, Phares / mensus est, mensum est, ponderauit & diuisit, &c. Iż był czas przyszedł zginąć Baltazarowi ze wszystkim iego Krolestwem etc. Tym sposobem Gedimin nazaiutrz wstawszy / ten sen wszystkim Pánom y Dworzanom swoim opowiedział/ rádząc się y pytáiąc /coby się im ten sen zdał / á coby znáczył: Bo Litwá w on czás iáko Pogánie ledá czemu wierzyli / á sámi butámi/ albo wrożkami / iáko Rzymiánie Aruspicijs, extis, auium volatu, &c. ták woienne iák domowe sprawy záwżdy odpráwowáli. Lecz ten sen y wykład iego nie dał się żadnemu ták zgołá gryść/ áż musiało przyść ná Krywe Kriwcia Biskupa Litewskiego pogáńskiego/ ktoremu było imię Lizdeyko.

Lizdeyko naywyższy Biskup Litewski w orlim gniaździe nálezion.

A ten iáko Látopiszce świádczą zá Witenesa Oycá Gediminowego był nálezion w Orlim gniaździe w iedney puszczy przy gościńcu / á niektorzy powiádáią/ iż w kolebce ochędożney ná drzewie záwieszonego sam Witenes nálazł/ y chowáć go dał vćciwie iáko Syná. A gdy dorosł okázował z siebie dzielności nie prostego człowieká/ skąd się znáczyło/ iż był zacnego iákiegoś álbo Xiążęcego narodu/ ále snadź dla zazdrości pánowánia/ iescze w pieluchach álbo od Mácochy/ álbo od Oyczymá był ták do lásu zásłány / iáko też ono był vczynił Emulius Krol Albański / Remusá y Romulusá Bliźniętá z Rebi Silwiey Dziewki Krolewskiey Mniszki vrodzone zásłał był táiemnie do Tibru vtopić/ ktore potym od Wilczyce wychowáne (iák sławią) y od Faustulusá pásterzá nálezione/ Rzym głowę wszystkiego Swiátá záłożyli/ etc. Tákże też ono był vczynił Astyages Krol Medski Cyrusowi z Corki swoiey y z Xiążęciá Perskiego vrodzonemu/ iż go był w pieluchach kazał głodem vmorzyć Hárpagowi Secretarzowi swoiemu/ áby po nim nie krolował / Harpagus potym zlitowawszy się nád niemowiątkiem krwie Krolewskiey / zásłał go do lassu potáiemnie / y kazał go ná drzewie záwiesić / áby tám zá oczymá Hárpagowymi vmárło / wszákże to dziecię tenże pásterz (dawszy swoie ná ten czás vmárłe Hárpagowi) wychował v siebie / Potym gdy wzrastał / wybráły go dzieci wespoł pasące bydło Krolem sobie / ná ostátek przez dziwne przeyrzenie Boże (ktoremu się rádá ludzka prożno opiera) y Astiagessá swego Dziádá wygnał / y Krolestwo iego Medzkie y Oyczyste Perskie y Assiriyskie / ná ostátek wszystkę Azią / Sirią / Iudzką ziemię / y Indią opánował.

O tym czytay Liuium & Florum, &c.

O tym Iustinus/ Carion etc.

O tym też czytay Volaterranum, Iustinum, Carionem, etc. & Danielis 13. cap. & 14. &c.

Tego też Cyrussá pierwszego Monárchę Perskiego / Dániel Prorok przywiodł był ku vznániu prawdziwego Bogá/ Roku od stworzenia Swiátá 4441. etc. á według Káriona 3443.

Danielis. 14.

Czytamy też dziwnieyszy tego przykład apud Trogum Pompeium, & Iustinum lib. 44. Iż tákże Krol napierwszy Hiszpański Gargoras albo Gorgoras Wnuká y Syná swoiego/ ktorego z własney Dziewki miał: dla wstydu rozmáicie chcąc zátrácić/ kazał miotáć między Swinie / y między Psy głodne by go zjedli / y ná ścieszki chlewow ciásnie potym go kłádziono/ by go Bydło zdeptało/ ná ostátek gdy y ták nie mogł zginąć/ w Morze go wrzucono/ á wżdy go nawáłności Morskie ná brzeg bez náruszenia wybiły / gdzie go potym Ielenicá wychowáłá piersiámi swoimi / potym dziwnym lossem przeyrzenia Bożego / został wtorym Krolem Hiszpáńskim / ktoremu było dano imię Habis. Telephus tákże Missiyski

O tym też czytay Volaterranum lib. 2. de Gestis in Hispania ad Cous.

Habis Krol 2. Hiszpański.

Missiyskie Xiążę álbo Bulgarskie od łániey w puszczy tákże będąc zániesiony ná zgubienie/ był wychowány. Toż czytamy w Kronikach Czeskich / co y v Bielskiego w księgach siodmych o Czeskim Krolestwie naydziesz / fol. 322. Roku od Christusá 909. iż Iwaná Gestimulussá Krolewicá Karwackiego / łániá tákże ná puszczy czterdzieści y dwie lecie mlekiem żywiłá. Parissa tákże Syná Priamussowego / Krolewicá Troiáńskiego Niedźwiedzicá ná puszczy vchowáłá/ etc. á Romulussa y Remussa etc. Wilczycá / á Iowissá Syná Saturnussowego Pszczoły / etc. Tom dla tego przypomniał / áby nie było w podziwienie świádectwo Látopiszczow Litewskich o Lizdeiku / Bo się też ták własnie y z nászym Lizdeikiem w on czás działo/ ktory będąc ná dworze Xiążęcym wychowány / w náukách gwiazdárskich według Biegow pogáńskich/ w Wieszczbierstwách / Snow wykłádách / (iáko niegdy Ioseph y Moizesz w wszelkiey mądrości Egiptskiey) był wyćwiczony / áż potym był zá Gedimina naywyższym Biskupem álbo przełożonym Nabożeństw pogáńskich / ktorego z vrzędu Kriwe Kriweyto zwano / o ktorym vrzędzie apud Cromerum, Miechouium, Dlugossum, Erasmum Stellam, Dusburchium, naydziesz iáśnie świádectwá / Ten tedy Lizdeyko Biskup naywyższy nie ináczey (iáko Ioseph Faraonowi / y onym Towárzyszom więźniá / Podczaszemu y Piekárzowi / y iáko Dániel Nabuchodonozor o czterzech Monárchiách/ y potym o oney ręce ná ścienie piszącey Baltásárowi) on Sen o Wilku ná Turzey gorze stoiącym / y o stu Wilkow inszych w nim wyiących/ tym wtalcem porządnie y prawdziwie wyłożył / iż Wilk ten ktoregoś widział iákoby z żelázá vkowánego Wielki Kniáżę Gedyminie / znáczy to / iż ná tym mieyscu zgliszcz przodkom twoim poświęconych/ będzie Zámek mocny y Miásto tego páństwá głowne / á sto Wilkow w tym Wilku ogromnie wyiących/ ktorych się głos ná wszytkie strony rozchodzi, to znáczą/ iż ten Zámek/ y to Miásto zácnością y dzielnością obywátelow swoich/ tudzież wielkimi spráwámi potomkow twoich Wielkich Xiedzow Litewskich/ ktorzy tu będą mieli stolec swoy rozgłoszy się y rozszerzy z wielką sławą po wszystkich stronách Swiátá/ y cudzym narodom w rychle z tey Stolice z wielką sławą pánowáć będą.

Telephus od łáni wychowány.

Iwan Gestimullus.

Paris.

Romulus á Remus.

Iouis.

Moizesz tákże był ná Rzece wyłożon/ w [illegible] skrzynce. Exodi cap. 2.

Lizdeik Biskup Pogáński.

Genesis cap. 40. et 41.

Daniel. cap. 2.

Daniel. cap. 5. Mane, Tekel, Phares, Mensus est ponderatus & diuisit &c.

Item Daniel. cap. 7. o czterech wiátrach/ o czterech Bestiach [illegible] Dan. 2. cap.

Ták mądry y prawdziwy á ku rzeczy wykład snu Lizdeykowego Gedimin pochwaliwszy/ y ofiáry Bogom swoim ná Zgliszkách odpráwiwszy/ wnet nie odkłádáiąc obesłał włości okoliczne / Rzemieślnikow też rozmáitych / Cieślow/ Murárzow/ Kowálow, Kopáczow / y máteriey ktemu wszelkiey dostátki sposobiwszy / począł murowáć naprzod wyszny Zámek ná Turzey gorze / ná ktorey sam z kusze Turá wielkiego był postrzelił. Wymierzył potym plac ná niżny zámek ná Swintoroze / ktore mieysce w on czás krzywa dolina názywano / przy vyściu Wilny rzeki/ gdzie do Wiliey wpada / támże Zámek niżny z drzewá z wyniosłymi wieżycámi/ y z blankámi Gedimin wielką prętkością ále z większą pilnością zbudował kosztownie/ A dokonawszy obu zámku miánował ich Wilnem/ od Wilny rzeki/ tákże y Miásto prętko się przy zámkách nád Wilną y Wilią osiádło/ bo Gedimin z Trok stolicę swoię tegoż roku do Wilná przeniosł / y tám ią ná potomne czásy vgruntował/ zá czym wielkie zebránie ludzi/ iáko Orłowie do ścierwu prętko się w wielkie Miásto y rozwlekłe possády zgromádziło. Pánowie też wszyscy dwory wielkie przy głownym mieście/ dla vstáwicznego tám mieszkánia Wielkiego Xiążęciá swoiego ozdobnie pobudowáli/ ták iż Wilno z máłych początkow záczęte/ gdzie przed tym tylko trupy Xiążęce páliwano miásto pogrzebow wielkim y sławnym miástem roku 1322. vrosło/ zá rádą mądrą Lizdeykową/ ktory był potym długo Biskupem Litewskim żonátym / według pogáństwá y Augurem álbo wieszczkiem iáko był obyczay wzięty y vrząd zacny v Rzymian Augurij. Bo y Cicero/ iáko sam świádczy o sobie/ on mąż y Senator zacny Rzymski był też

Wykład snu o Wilnie.

Zámek wyszny Wileński ná Turzey gorze.

Niżny Zámek.

Mathei 24. Mar. 13. Luc. 21. Gdzie ścierw będzie/ tám się zgromádzą y Orłowie.

Augures, hoc est tres sacerdotes, qui auspiciorū disciplinā curarēt.

w Rzymie z vrzędu/ to iest Wieszczkiem álbo dozorcą zwierzchnym wieszcżbiárstwá/ według ktorych sie Rzymska rzecz pospolita spráwowáłá/ co też Litwá iákoby od Rzymian zwyczay podány záchowywáłá/ á iáko Cicero y inszy w Rzymie/ ták też Lizdeiko w wielkim Xięstwie Litewskim był Augurem.

Niezániedbał też Gedimin chwały Bogow swoich wygruntowánym stołecznym mieście swoim potwierdzić/ bo ácz pierwey od Swintorohá y Germontá Syná iego Xiążąt Litewskich wieczny ogień iáko w Rzymie v Westy był fundowány/ ná tym mieyscu gdzie dziś puszkárnia/ y Kápłani/ ktorzy pod gárdłem áby ogień nie zgásł święty pilnowáli/ byli hoynie nádáni/ wszákże Gedimin nádto Lás ciemny Bogom poświęcił/ (co zwano v łácińskich pogan y inszych národow Lucus, á Litwá y dziś Lás zowie Laukos) y Kápłany pogáńskim obyczáiem w nim vstáwił/ ktorzy tám zá dusze zmárłych Xiążąt ná onych mieyscach álbo zgliszczach spalonych modły czynili/ támże y węże Gywoitos y Ziemieniukos názwáne karmili/ y hodowáli/ iáko Bożki domowe. A ten lás był nád Wilią poddle puszkárniey áż do Lukiszek.

Postáwił iescze Gedimin Báłwan Perkunowi álbo Piorunowi/ Kámień krzemienisty wielki/ z ktorego ogień Kápłani krzossáli w ręku trzymáiący/ temu też ná ofiárę vstáwicznie ogień wieczny z dębiny we dnie y w nocy palono/ ná tym mieyscu gdzie dziś Kościoł (od Jagełłá Wnuká Gediminowego fundowány) świętego Stánisłáwá w zamku.

Byłá iescze wielka Salá álbo Bożnicá ná Antokoli wszystkim Bogom/ ktorych Litwá zmámiona gusły czártowskimi chwaliłá/ tám świece woskowe po wieczerach we czwartki Kápłani záwżdy stáwiáli/ y palili. Alesmy o tych Báłwanach y zabobonach pogáńskich wyższey szeroko z pewnych dowodow y vprzeymego dawności Litewskich wybádánia/ w Ruskiey Kronice opisáli/ bo przeto o záłożeniu Trok y Wilná ná ten czás Czytelniku miły bądź content/ bo do inszych spraw y dzieiow zá Gediminá sie toczących przystępuiemy.

O woiowániu Litewskich y Zmodzkich Ziem przez Xiążętá Rzeskie/ y Krzyżaki/ á o zburzeniu Lifland áż do Rewlá y Derptu/ przez Litwę/ o splundrowániu Mázowszá y Dobrzyniá Roku 1322. O czym Petrus Dusburch/ Kroniki Pruskie/ Lifländskie/ Długosz y Miechouius lib. 4. fol. 220. cap. 15. etc.

Rozdział V.

Roku 1322. Krzyżacy Pruscy iákosz byli poráženi 1319. nie od Gediminá nád Zeymilą rzeką y nád Okmieną walnym woynácieráli potym do Litwy áni do Zmodzi wálnym woyskiem/ tylko Kozáckimi vtarczkámi/ á słysząc iż sie Gedimin Ruskimi woynámi/ tudzież budowániem Wilná był zábawił/ iákosmy wyższey powiedzieli/ zbieráli wielkie woyská ták z Prus iáko z Lifland/ y z inszych Xięstw Niemieckich. Bernardus też Xiążę Swidnickie z Rycerstwem swoim Sląskim y z Czechámi/ y Xiążę Szwabskie/ y owá Grofowie Renscy/ iáko Miechouius pisze y Długosz/

Długosz/ á Dusburch iescze przydawa Grofá Grodischeckiego/ y Synow Grofá Julacenskiego/ Wildemburskiego/ y Preglitskiego/ ktorzy ná woynę świętą (ná ktorą był Odpust od Papieżá iákoby do Jeruzalem iechał) przeciw Litwie y Zmodzi Pogánom/ z wielkością Rycerstwá Niemieckiego/ Francuskiego/ Czeskiego/ Sląskiego/ Rakuskiego/ do Prus ná pomoc Krzyżakom przyciągneli/ z ktorymi złączywszy wszystki mocy swoie Krzyżacy Liflandscy y Pruscy/ do ziem Zmodzkich y Litewskich ogromnie wciągneli/ gdzie trzy Powiáty Wankenski álbo Waykienski/ Rosienski/ y Klogenski zburzyli/ y Zamku Pisteni iáko Miechouius pisze/ dobyli/ ále Dusburch świádczy/ iż sie Litwá y Zmodź Niemcom vsilnie szturmuiącym ná tym Zamku obronili/ O czym iesli chcesz wyższey czytay w roku 1322. v Dusburchá Krzyżaká. A gdy Litwá y Zmodź chytro poddánstwo y posłuszeństwo obiecáłá Krzyżakom/ wstrzymáli sie od mordowánia ludzi Litewskich y burzenia włości/ tákże bránia w niewolą.

Rzesza Niemieckiey y Xiążąt rozmáitych gotowánie ná Litwę.

Wankienski/ Rossienski y Klogenski Powiáty w Zmodzi zburzone/ dziś tylko Rosienskiego imię zostáło.

Zmodź sie chytro Krzyżakom Rossienska poddáć obiecáłá.

Tegoż czásu gdy Liflandski Mistrz z Pruskim Zmodź woiował/ Xiążę też Litewskie zwoiowawszy Lifflanty y wszystko Biskupstwo Derptskie/ y insze Powiáty pięć tysięcy Niemcow y Łotwy/ y wielką wielkość łupow do Litwy bez odporu wywiodł/ ták iż Krzyżakom wet zá wet oddał tále troie/ gdy oni Zmodź przez się pustą pustoszyli/ z więtszą szkodą niż korzyścią swoią.

Litwá Liflanty około Derptu wzáiem zwoiowáłá.

Tego zburzenia chcąc sie pomścić Chrześciáńskie woysko/ gdy iuż zimá nástáwáłá/ wciągneli do Litwy/ wszákże dla okrutnie srogiey zimy/ tego roku nád zwyczay iáko sie wszyscy Kronikarze zgadzáią pánuiącey/ nic niespráwiwszy áni skorawszy zimnem zwoiowáni z wielką szkodą swoią do Prus wrocić sie musieli.

Prożna wypráwá woysk Niemieckich do Litwy dla zimná.

David verò Capitaneus castri Gartin frigore non torpens etc. Ale Dawid Stárostá Zamku Grodzieńskiego/ niekurcząc sie áni gnuśniejąc przed zimnem z wielkimi woyski Litewskimi/ Liflanty z nowu áż do Rewlá zwoiował/ y wszystek powiát Rewelski około Morzá y nazad ciągnąc/ áż do Dźwiny spustoszył/ Kościoły popalił/ naczynia Kościelne srebrne y złote/ y Ornaty pobrał/ Kápłany pobił/ álbo w więzienie wypędził/ á pięć tysięcy więźniow Niemcow y Łotwy krom pobitych z wielkimi łupámi do Litwy przyprowádził. Dusburch pisze iż w ten czás Królá Duńskiego ziemię Dawid z Litwą zwoiował/ z ktorey sámych pánienek y pánien Szláchećkich pięć tysięcy poimał etc. bo podobno w ten czás (co ku rzeczy) Krol Duński trzymał w Liflanciech Rewel/ iáko y dziś Krol Szwedski.

Słowá Miechowiussowe.

Litwá áż do Rewlá Liflanty zwoiowáłá.

Trzymał też ná ten czás Dzilią Wolpe ná morzu Liflandskim ktorą też dziś Magnus Duński Krolewic w Liflanciech trzyma.

Potym teyże zimy Litwá y Zmodź Miástá Memele/ y trzech Zamkow wkolo niego pod Krzyżaki dobyli/ w ktorych wielkość Niemcow y inszych Chrześcian pobiwszy/ y w niewolą zábrawszy/ ták Miásto iáko Zamki spalili. Ale podobno nie ták był w on czás mocny Memel/ iákom go sam dziś obwárowány widział.

Litwá y Zmodź Memel álbo Kłoypedę nád morzem wzięłá.

Záraz z tym zwycięstwem zágrzewáiąc sie prętkością ná mrozie Wilowski powiát y Sambiyska ziemię zwoiowáli w Prusiech/ á wielką porážką/ y szkodą Krzyżakow vdrzywszy/ Kontorá z Tapiowá/ ktory ich chciał gromić/ zábili/ y mnoswo iego ná głowę poráźili/ á z wielkimi łupámi y Rotámi więźniow poimánych do Litwy sie bez odporu wrocili.

Wilowski Powiát/ iest od Memlá mil 18 Wielowá od Tapiowá 2. mili/ á Tápiow wielki zamek/ iedno ktory y z Wilná wyciągnedzał od Krolewcá 5 mil.

Mázowieckie też Xięstwo przerzeczony Dawid Stárostá Grodzieński zwoiował teyże zimy/ á wielkość Dworow/ Wśi/ y Kościołow popaliwszy/ y złupiwszy/ bárdzo wiele Oraczow/ Wieśniakow/ Mazurow do Litwy poimánych wywiodł.

Litwá Mázowsze zwoiowáłá.

Tegoż czásu Carolus de Trier álbo Trewir Mistrz Pruski vmárł/ á ná iego mieysce Werner de Orselle r... im Mistrzem był wybrány.

Tegoż czásu Wrocłá... náśko głowne Sląskie y z Xięstwę Jan Krol Czeski/ dziwnymi á chytrimi ...zykámi ná Henriku Xiążęciu wyszydził y opánował/ á od tego

Temu Dusburch Kroniks dedikował/ ktorą mász od nas wyższey przełożone

Wrocłáwſkie y inſze Xięſtwá Sláſkie od Polſki do Czech oderwáne.

á od tego czáſſu Wrocłáwſkie Xięſtwo do Czeſkiego Kroleſtwá od Polſki/ y Xiá-
żąt Sláſkich oderwáne Czechom przyłączone ieſt. Legnickie też Xiąże y Brzegen-
ſkie álbo Brzeſkie poddáli ſię whold y w poſłuszeńſtwo przerzeczonemu Janowi
Krolowi Czeſkiemu/ groźbámi vſtrászeni/ y iego potomkom nápotym będącym
Krolom Czeſkim przyśięgli wiárę chowáć/ Roku záś 1323. Litwá táiemnymi
drogámi nagle á bez wieśći do ziemie Dobrzyńſkiey wpádwszy/ wszyſtkę wszerz y
wzdłuż okrutnie zwoiowáli/ ſtáre y nie doroſłe dziatki zábijáiąc/ á inszych w po-
lon zábieráiąc krwáplwie y śpiesznio z dziewiącią tyśiecy więźniow obłádowá-
nych do Litwy vbiegli. Dla tego Władiſław Dobrzyńſkie Xiąże/ rodzony Brat
Władiſławá Łokietká Krolá Polſkiego/ w obi: ſwoiey do Krakowá przyiá-
chawszy/ Dobrzyńſką ziemię ze wszyſtkimi zamkámi/ włośćiámi y miáſteczká-
mi/ Władiſłáwowi Brátu Krolowi y Kroleſtwu Polſkiemu wiecznym prá-
wem oddał y dárował/ Bowiem dla częſtych naiázdow Krzyżáckich/ y Litew-
ſkich/ niemogł iey dłużey bronić/ áni trzymáć: A vprzeymymi y pokornymi
prośbámi ziemię Łęczycką do żywotá ſwego/ bo potomſtwá niemiał/ ſobie y
Mátce ſwoiey Anaſtáſiey Wdowie po Xiążęćiu Semowićie Dobrzyńſkim pozo-
ſtáley/ otrzymał z hoyności Krolewſkiey. A ták od tego czáſu Dobrzyńſka zie-
mia do Kroleſtwá Polſkiego ieſt przyłączona: ácz o nię potym dość krwáwych
burd Polacy z Krzyżaki áż do Kazimierzá Jagiełowicá miewáli.

Litwá 9000. więźniow z Dobrzyńſkiey Ziemie wywiodłá.

Dobrzyńſka ziemiá do Korony Polſkiey.

Potym Roku 1324. Dawid Stároſtá Grodzieńſki/ z roſkazánia Gedymi-
ná Wielkiego Xiędzá Litewſkiego/ wtárgnął do Mázowſzá/ gdzie Miáſto Poł-
towſk Biſkupá Płockiego/ y ſto trzydzieśći śioł okolicznych w dzień S. Helżbie-
ty náiecháwszy/ mieczem/ ogniem/ y łupieſtwem zwoiowáł/ y trzydzieśći Koś-
ćiołow Plebáńſkich álbo Páráfiynych iáko zową/ ogniem wygłádził/ nád to
cztery tyśiące ludzi/ iáko Miechouius piſze w niewolą do Litwy wywiodł. Dru-
gie też woyſko Litewſkie/ wciągnąwszy do Ziemie Liflandſkiey/ ná kilku miey-
ſcach ią zwoiowáli/ á łupy z więźniámi do Litwy wywiedli/ O tym Długosz y
Miechouius lib.4.cap.16. fol.221. etc.

Mázowſze od Litwy zwoiowáne.

4000. więźniow z Mázowſzá.

Litwá Liflanty woiuie.

Wszákże ty Czytelniku ieśli chcesz Hiſtorią z Hiſtorią ſtoſſowáć/ á ſzerſzą y
doſtátecznieyszą rzecz ſpraw Litewſkich obaczyć/ Czytay o tym ná końcu w
Kronice Petri a Dusburch od nas z pilnośćią wyżſzey przełożoney: Zwłaſzcza
o poráżeniu Krzyżakow v Miednik y ofiárze Litewſkiey/ o śrogiey zimie y burze-
niu Duńſkiey ziemie przez Litwę/ tákże Pruſkiey y Dobrzyńſkiey/ O Legatách
Papieſkich do Gedyminá: á tám oſtátek ſpraw Gedyminowych do Roku
1326. od národzenia Chriſtuſſa Páná y koniec Kroniki Dusburcho-
wey obaczysz/ ktorą on czáſſow Gedyminowych y Witenno-
wych ſam będąc Krzyżakiem piſał/ á co ſam widział/
y słyszał/ to świadczy/ á świadectwo
tego ieſt prawdziwe.

O ſpowino-

O ſpowinowáceniu Litwy z Polaki/ á iáko Władisław Łokietek Krol Polſki Syná ſwego Kazimierzá w szeſcenaśćie lećiech ożenił z Xiężną Gedyminowną/ Roku Páńſkiego 1325.

Rozdział VI.

WŁádisław Łokietek Krol Polſki zá trzećim
rázem dla wielkich wnętrznych y poſtronnych roſter-
kow ledwo ſtátecznie koronowány/ á od śrogiego nie-
szczęśćia dziwnie będąc vtrapiony/ myślił y z Radámi
Koronnymi vſtáwicznie tráktował/ ktorymby ſpoſo-
bem po onych trwogach mogł beſpiecznie pánowáć:
Stárał ſię naprzod o vſpokoienie częſtych naiázdow Li-
tewſkich/ ktorym woyną odeprzeć niemogł/ Frásował ſię też y o odięćie y gwał-
towne wydárćie Pomorſkiey ziemie przez bezbożne Krzyżaki Pruſkie Jałmużniki
koronne/ k temu oddalenie Sláſkiego Xięſtwá od Korony Polſkiey przez Czechy.

Crom: Neq; verò facilè y domari poterant.

Vtrapienie Polſki zewsząd.

W tych trwogach máiąc vmysł rozerwány nie wiedział co pierwey czynić y
ku czemu ſię obroćić/ Widział iż Krzyżacy nie tylko Pomorſkiey ziemie wzbra-
...ſię wroćić/ Ale gwałtownie y ná Dobrzyńſką ziemię/ ktora też byłá niedaw-
no przez Litwę zburzona vmysł ſwoy hárdy náſádzili. Baczył też iż Czechowie
...ſię byli ſtowárzyszyli z Krzyżaki/ że ich trudno było rozłączyć/ zwłaszczá gdy
...opánowániem Sláſká y Miáſtá Wrocłáwſkiego w pychę podnieśieni zá po-
mocą Krzyżácką mieli nádzieię wszyſtkę Polſkę wrychle pośieść/ bo obádwá
nieprzyiaćiele byli przez ſię dość ſilni y możni/ á iednego trudno było zaczepić/ ażby
...woiemą muśiał czynić zaraz/ Nád to Saſſowie y Brandeburſcy Márgrábiowie
...przymierzeniem y ſąśiedztwem z Krzyżakámi złączeni/ gotowi im byli pomagáć/
...ſię y ſámi ná Polſkę zá namnieyszey przyczyny okazániem/ gwałtem y zdrá-
...náſádzili byli. A gdy ſię Krol ná ty woyny z myślą rozerwaną wodził/ álbo mu
...było wydáć Polſkę ná drapieſtwo y burzenie Litwie/ álbo też ná odpárćie ich ná-
...iázdow zoſtáwiwszy obronę/ muśiałby mocy rycerſtwá ſwego vmnieyszyć/ y woy-
ſkę ná kilo częśći roſtárgnąć/ ktore y ták choć cáłe/ niemogłyby przećiwko onym
drugim nieprzyiaćiołom doſyć vczynić. Abowiem vſtáwicznymi wtárczkámi
Litwá raz ty raz ty y owy kráiny Polſkie náieżdżáli y woiowáli/ y niedawno
przedtym Połtowſko Biſkupá Płockiego Miáſto/ y Dobrzyń z włośćiámi byli
...ili/ y złupili/ y wiele kráin od Polſki woyną oderwawszy pośiedli/ k temu tru-
dno ich było vkroćić/ gdyż do bitwy záwżdy byli gotowi/ ponieważ ſię woyną
...vſtáwicznie báwili. A w domu záwodámi y trudnym przebyćiem Rzek/ Łá-
...ſow/ y iezior w nieſprawnych won czás puszczach á niewyrobionych ſtárzynach/
iáko w napewnieyszych y mocnych zamkách beſpiecznie żyli/ Ták iż ieśliby kto był
...ćiał woynę ná nich podnieść/ ...n by niemniey z nieprzyiaćielem przemyślnym/
...piekłem/ leśnym/ błotnym y ...rym muśiał czynić/ iáko też z trudnośćiámi
...drog/ geſtośćią láſow/ z niepog... ...niebá/ y głodem/ muśiałby ſię naprzod biedzić.
Ták tedy Krol Władiſław ...etek tey oſtáteczney rzeczy myślił ſkuśić/ ieśliby
...mogł iáko Litwę vgłá... á w towárzyſtwo ſwoie przywieść. A naprzod
...otrzymániu tey przyiáźn... ...ydawáło mu to niemnieyszey nádzieie/ y otuchy/
...wiedział Krzyżaki być ... Polakom ták Litwie poſpolite y głowne nie-
...przyiaćioły/ ktore zdán... ...rzedśięwzięćie Krolewſkie gdy wszyſtko zebránie
Senatorow

Cromer. Vel praedenda erat Polonia Lituanorum populationibus.

Aſſiduis enim excurſionibus, iam has iam illas oras Poloni e Lituani uexabant.

Z Litwą trudno było walczyć bo ij goſpodárſtwá nieználi/ á láſow niewyrabiáli.

Et domi fluminũ obiectu, ſyluarũque & paludum latebris &c. tuti eſſent.

Ita vt ſi quis bellum eis inferret, et non magis cum hoste inſidioſo etc.

Itaq; quod erat reliquum, placuit tentare, ſi fortè y mitigari ulla ratione, & in ſocietatem pertrahi poſſent.

Senatorow pochwaliło / y potwierdziło / Wyprawili do Gedimina Wielkiego Xiedzá Litewskiego posły / ktorzyby z nim przymierze vmocnili / á Corki v niego Kázimierzowi Krolewicowi w małżeński stan prosili / á nie inszego posagu iedno pokoiu wiecznego z obudwu stron / á wypuszczenia więźniow pobránych narodu polskiego áby żądáli.

Instructia y Summa Legaciey Polskiey do Litwy.

Tych Posłow Gedimin wdzięcznie w Wilnie przyiąwszy / y náradziwszy się z Kniáziámi y Boiáry swoimi / á widząc rzecz bárdzo pożyteczną / gdyby się przeciw Krzyżakom Pruskim głownym nieprzyiaciołom z Polaki y z Mazurámi zjednoczył / spissał y zprzymierzył / nieodmowił Corki swoiey dáć zá Kazimierza Krolewicá Polskiego / Ale ią záráżem z przerzeczonymi Posłámi Polskimi y z swoimi / tákże z posagiem żądánym więźniow do Polski posłał.

Aldoná Gediminowná do Polski.

Ták tedy Xiężná Gediminowná imieniem pogáńskim Aldoná / z Posłámi Koronnymi y z pocztem niemáłym Pánow Litewskich / y Dworzan Gediminowych Kozakow / w Niedźwiedzie kożuchy y Wilcze szyki z saydakámi ozdobnie á świetno (ták w on czás stroy był) przybránych / przyiáchałá do Krakowá roku 1325. á zá nią y przed nią y wkoło niey possag iey / więźniowie narodu polskiego y Mázowieckiego z niewoley Litewskiey wypuszczeni / ták mężczyzná iáko białegłowy / długimi Kotánii ciągnęli / ktorych sámych połonnych oboiey płci liczą na ten czas dwadzieściá y cztery tysiące było / co z Litwy iáko Zydowie z Babilonu na ten czás byli wypuszczeni / z wielką rádością pospolitego ludu Polskiego wszędzie / y na wiezdzie do Krakowá byłá przyięta / bo się iuż spowinowáceniem wiecznego pokoiu od Litwy nieboiętá spodziewáli.

24000. więźniow Polskich y Mázowieckich w possagu.
Ezdrae cap. I.
Quae ingenibus omnis conditionis sexus atq; aetatis captiuorum caterus commutata &c.

Naprzod tedy byłá náuczona przerzeczona Xiężná w Wierze Chrześćiáńskiey od Nankierá Biskupá Krakowskiego.

Potym w Wigilią S. Piotrá y Páwłá Apostołow / w Kościele Krakowskim iest ochrzczona od tegoż Biskupá / á imieniem Chrześćiáńskim Anná mianowána / tamże záraz Kazimierzowi Łokietkowicu Krolewicowi Polskiemu siedmnastego roku wieku swego dochodzącemu / w małżeński stan poślubiona y oddána / A od tego czássu Polská vtrapiona / dopiero osiádleysza / ludnieysza y zżyzniejsza być poczęłá / ktora przedtym większą częścią spustoszona y zwoiowána od Litwy Pogánow byłá / gdyż Mázowsza przyległego / tákże Dobrzyńskiey / Lubelskiey / Sendomirskiey / Łęczyckiey / Sirádzkiey / Káliskiey y Kuiáwskiey ziemi większa część bez ludzi odłogiem nieruszona pługiem leżáłá / dla vstáwicznych nájázdow Litewskich : Przeto gdy ony dwádzieściá y cztery tysiące ludzi z Litwy wypuszczonych / Krol po roznych pustyniach rozsádził / ták się ieli roboty z pilnością / iż nie tylko stáre puste role osiedli y náprawili / *Sed & nouas villas in nuda radice locatas*, iáko Długosz y Miechouius lib. 4 cap. 9. fol. 207. ále y sioła álbo wsi ná surowym korzeniu wyrobili / lássy roskopáli / y ku orániu y mieszkániu godne y pożyteczne zá krotki czás vczynili / náuczyli się nieboiętá w Litewskiey niewoli żárnámi mieląc / Łady rabáiąc / y lássy roskopywáiąc gospodárstwá.

Gediminowná ochrzczona.
Atq; ex eo tempore Polonia magna ex parte vastata & inculta &c. populosior, & cultior esse coepit, &c. Cromerus lib. 11.

Ták gdy iuż pokoy y stowárzyszenie z Litwą Władisław Łokietek Krol Polski postánowił y vtwierdził / większą vfnością y vsilnością począł obmyślawáć woyne Krzyżacką. Naprzod tedy vmyślił sprzyśięzników Krzyżáckich Márgrábiow Brandenburskich / y Mazurow / ktorzy przeciw Polszcze zá Krzyżakámi z Wańkiem Xiążęciem swoim pomagáli / postrászyć / áby w domu woyną vtrapieni / Krzyżakom pomagáć niezdużáli. Dla tego posławszy do Mázowsza woysko z Krakowskiey y Sendomirskiey Slachty zebráne / mieczem y ogniem nászło Roku 1325. y wzdłuż wszystkie powiáty zwoiował / y Miásto Płockie spalił /

Wacław álbo Wánko Xiąże Mázowieckie bárdzo źle y srogie / skąd vrosło przysłowie / posiedzieć ná Wańká.
Mázowsze Polacy woiuią.

Ná drugi záś rok 1326. Władisław Łokietek wziąwszy ná pomoc tysiące dwie ście Litewskiego Rycerstwá od Gedimina / nád ktorymi był Hetmánem Dawid

Dawid on sławny Stárostá Grodzieński / Z Wołoch też y z Rusi possiłek mając / á z Polski k temu większe woysko zebrawszy / sám swoią osobą wypráwił się do Saskiey ziemie y Margrabskiey przeciw Woldemarowi Margrabi Brandenburskiemu po świętym Janie Chrzcicielu / á ták gdy żadnego odporu przeciw sobie nie miał / od Odry rzeki y od Brandenburgu / áż do Fránkfortu conaszerzey y nadłużey mógł / wszystki kráiny Margrábstwá Brandenburskiego zwoiował / potárł / y w niwecz prawie ogniem / żelazem / łupiestwem obrocił / Miástá obronne y Zamki mijáiąc / z ktorych tylko ledwie Niemcy wyjrzeć / nie iżby ná dosięcz wynijść śmieli / gdzie wielkie okrucieństwá Litwá pogáni nád Kośćiołámi / ktorych sto czterdzieśći zburzyli / y owá Klasztory Mnichowszárych y Mniszek spalili / okazowáłá / młode dziatki / y stárych mężow / y báby posiekli / á godnych do roboty y posług iáko bydłá / więcey niż sześć tysięcy dusz Niemieckich w niewolą wywiedli / z wielką okrutnością y wzdobyciá wszelákiego dobytku / y inszych łupow / á ták do Polski Krol Władisław Łokietek ze wszytkim połonem bez odporu wcále odciągnął. Ná tey woynie tráfił się ieden pámięci godny vczynek Mniszki niektorey / ktora poimána będąc od iednego Litwiná / gdy tey chciał gwałt vczynić / prosiłá go áby tey tey zelżywości nieczynił / obiecując go miásto zapłaty y okupu / tákiego fortelu nauczyć / iż żadnym sposobem żelazem niemiał być obrażon / Czego gdy się Litwin chciał chętnie nauczyć / podáłá mu szyię swoię wyciągnioną / mowiąc / iesli mię wierzysz / skosztuy teo pierwey szabla swoią ná mojey szyi. Litwin vwierzywszy á wnet dobywszy száble / zá iednym rázem głowę iey vciął / ták oná panná ostałá szkárádego gwałtu przez śmierćią vszłá / Poganin też oszukány wyrozumiał / iż w więtszey wadze v niey vczćiwość Pánieńska byłá / niż żywot doczesny. Potym Litwá od Władisławá Łokietká do swey ziemie odpuszczona / ciągnęli przez Mazowsze z Dawidem Stárostą Grodzieńskim Hetmánem swoim burząc / woiuiąc / y łupiąc co się im nawinęło.

Ten Woldemar Margrabia ... dał był Krzyżakom ... ziemie do Polski należące.
Łokietek Margrábstwo woiuie.
142 Kośćiołow Litwá zburzyłá.
6000 więźniow Niemieckich.
Fortel Mniszki ná Litwiná.
Idem inde apud Cureum in Annalibus Silesiae, fol. 9.
Litwá przez Mázowsze ciągnąc plundruie.

Niemogł scierpieć onego plundrowánia á okrucieństwá Litewskiego niiáki Slachcic Mázowiecki Andrzey imieniem ále gniewem wielkim zápalony / wážył się pámięci godnego vczynku dokázáć / Bo gdy się miedzy vsy Litewskie wmieszał / Dawidá Stárostę Grodzieńskiego mężá wielce w Litwie sławnego / y Páná ná ten czás po Wielkim Xiążęciu Gediminie pierwszego (ktorego też zá sobą w małżeństwie Corkę włásną miał) Hetmáná onego woyská zábił / w pośrzodku obozu / á dodawszy przekłutemu Koniowi ostrog / przez strwożone vsy Litewskie / ácz go długo się Litwy gonilo / vbieżał. A Dawid Hetman sławny / ktory ono Pruskie ziemie y Liflantskie áż do Rewlá y Derptu woiował / iákośmy wyższey nápisáli / od iednego Mázowieckiego zámachu wiecznym snem záraz vsnął.

Scewola Mázowiecki.
Andrzey Mazur Hetmáná Litewskiego zábił.

Potym ná drugi rok 1327. Gedimin Wielki Xiądz Litewski / gdy się iego ludu ná pierwszey wypráwie z Łokietkiem zápráwił / y wzdobył / zebráwszy woysko z Litwy y z Zmodzi / támecznymi y niezwyczáynymi drogámi / dziewiątego dniá Márcá / do Márgrábstwá Brándenburskiego znowu wćiągnął / á położywszy się obozem pod Fránkfortem Miástem głownym / nád Odrą rzeką ostátki wszystkiey ziemie Márgrábskiey zburzył / zwoiował / złupił y spustoszył / ludzi támeczni sieká / zábijáiąc / á drugich wniewolą biorąc / á nábráwszy okwitość rozmáitych łupow / dobytku y więźniow srzodkiem gránic Pruskich y Mázowieckich przez mil dziewięćdziesiąt y więcey bez namnieyszego odporu do Litwy się wrocił. Miechouius pisze iż Olger syn Gediminow wtey wtorey wypráwie do Brandenburskiego Márgrábstwá był wodzem y Hetmánem od Oycá nád Litwą.

Gedimin sam znowu do Márgrábstwá.
300 mil y więcey Litwá z łupem vszłá.
Idem scribit Cureus in historia Silesica.

Tegoż roku 1322 Xiążętá Sláskie Opolskie / Jaworowskie / Tessyńskie / Głogowskie / Zegańskie / Námysłowskie / Oleśnickie / Sprotáwskie / Kożuchowskie / Stynawskie / Brzeskie / Legnickie / Swidnickie y Fálkenberskie / z narodu Krolow y

Xiażat Polskich idace / zapomniawszy swoiey przesławney Familiey Krolewskiey / zapomniawszy tez wolności / ktorey od onego czassu przy Krolestwie Polskim vżywali / gruntownie się przekinęli do Jana Krola Czeskiego / głownego nieprzyiaciela Władisławá Łokietka Krola Polskiego / á co byli przed tym wolni / to wten czás musieli postapic hołd y posłuszenstwo Czechom. Insza przyczyná tego niebyła iedno zazdrość nienawisna / iż Władisław Łokietek wziął na się Koronę Polską bez ich porady y dołożenia / dla czego nie zwáli go Krolem Polskim / tylko Krakowskim / y poddanym swoim tak go sławić rozkazali. Potym zásná ich wieczna zelżywość Krol Łokietek narádziwszy się o tym z Senatory / dał wywołać w państwach Koronnych / áby żaden z tych Xiażat Slaskich póki by cudzego Czeskiego iarzma hołdu / y poddaństwa z siebie nie zrzucił / á do Korony Polskiey z nowu się nie wrocił / nie był wybieran Krolem / Gubernatorem ani Starostą w Polszcze / także ich Potomkowie áby żadnego dostoieństwá w Polszcze ná potym nie mieli / á od tego czássu Slaskie wszystkie Xięstwá / y Wrocław od Korony Polskiey do Czechow się przedáły á wrocić się trudno w pierwszą klobę máią / bo áczkolwiek Zigmunt Kazimierzowic był Xiążęciem Głogowskim / y Starostą Slaskim / y Opolskim / tedy to miał z łaski Władisławá Brátá Krolá Węgierskiego y Czeskiego / á gdy wstąpił ná Wielkie Xięstwo Litewskie / y potym ná Krolestwo Polskie po Bráćie Alexandrze / tedy zá się wrocił Głogow y Slasko z Opolim Brátu Władisławowi do Korony Czeskiey / tákże y Wrátisław Miasto / á iákoby vrząd zleconych Xięstw zdał / ktore przed tym zdawna / oyczyste y dziedziczne były Xiążąt Polskich.

Xiążętá wszystkie insze Slaskie od Polski do Czechow.

Z máłey vrazy wielka.

Bo vleżwen nie dáli vrzędu y dostoienstwá Duchowne y Swieckie w Polszcze.

Zigmunt I. Krol Polski łáskim prawem Głogow y Wrocław trzymał.

O Synach y Corkach Gedimnowych / y ich vdziałech.

Rozdział VIII.

GEDImin Witenessowic Wielki Xiadz Litewski miał siedm synow Monciwidá / Narimuntá / Olgerdá / Kieystutá / Lubártá / Jawnutá / y Koriatá / Tych wszystkich zá żywotá swego z porządnie Xięstwy y Páństwy vdzielnymi rozdzielił / zabiegáiąc wnętrzney domowey niezgodzie / áby się po śmierci iego z Braterskiey miłości y zgody (w ktorey máłe páństwá w wielkie vrastáią) nierozerwáli / á woyną y mieczem áby sobie vdziałow nowych nie czynili. Napomniawszy ich tedy áby káżdy ná swey vdzieloney części przestawał / tym sposobem ich podzielił. Monciwidowi stárszemu Kiernow y Słonim Zamki z ich włościámi y przygrodkámi náznáczył / Narimuntowi Pinsko ze wszystkimi okolicznymi przyległościámi nád Przypiecią Rzeką áż do Dniepru się sciągáiącymi / ktorych kráin dostał był Gedimin woyną pod Włodimirzem Wołodimirskim / Ruskim Kniáziem. Olgerdowi Krewo Zamek / ktorego się Páństwo sciągáło áż do Berezyny Rzeki ku wschodu Słońcá idąc. A iż miał Olgerd gránice z Kniáziem Ruskim Witebskim / poiął v niego Corkę iedynaczkę imieniem Vliane / po ktorey tez wziął w possagu wszystko Xięstwo Witebskie / ktore się wten czás sciągáło od Berezyny Rzeki áż do Juhry Rzeki v Moskwi / po ktorą był potym Witołdowic Olgerdowic

Słonim y Kiernow.

Pinsko.

Krewskie włości y gránice stáre

Vliáná Olgerdowá Witebsk w possagu y gránice iego.

wiec Olgerdow gránice Litewskie z Wassilem Kniáziem Moskiewskim y iego páństwy záłożył / iák o tym będzie niżey / á ták Olgerd wten czás od Krewá / y Witebská áż do Juhri ná Xięstwach vdzielnych y wiánowánych szeroko pánował. Kieystutowi Troki stáre ze wszystkim Zmodzkim Xięstwem z Grodnem / Kownem / Vpitą / Lidą / áż do Podlaszá przy gránicy Pruskiey idąc dostáły się z wydziału. Koriatowi był wydzielon Nowogrodek Xięstwo / z Wołkowiskiem / y Mścibohowem / ktorego páństwo sciągáło się wten czás do Słuczey Rzeki. Lubárt zás iż był poiął w małżeński stan Corkę v Włodimirza Kniáziá Wołodimirskiego y Wołyńskiego wziął był po niey w possagu część vdzieloną ná Wołyniu / á gdy potym Gedimin Oćiec Lubártow Włodimirzá przerzeczonego Cieśćiá syná swego iáko hárdego poraźił / ták iż ná plácu stráciwszy woysko był zábity / wziął wszystko Xięstwo Włodimirskie y Wołyńskie / iáko się o tym wyższey nápisáło / y dał ie Lubártowi synowi / ktory też miał tych Xięstw dziedziczkę zá Małżonkę / á potym y Łuckie Xięstwo / gdy był tákże ná Kijowskiey bitwie Lew Kniaz Łucki od Litwy zábity / Lubártowi spadkiem przyszło / á ták ná Ruskich Xięstwach / ktorych spadkiem po Małżonce y po zábitym cieśćiu dostał przestáiąc / niemiał żadnego vdziału w wielkim Xięstwie Litewskim między bráćią / wszákże stáło zá tego / bo potym áż do Lwowá y Węgierskich gor / iáko Długosz / Miechouius y Cromer piszą páństwo swoie spadkámi y woyną w Ruskich Xięstwach był rosciągnął / o ktore z Kazimirzem Łokietkowicem Krolem Polskim szwagrem swoim / y z Ludowikiem Węgierskim y Polskim Krolem długo walczył / iáko o tym niżey będzie.

Stáre Troki y iego przygrodki.

Nowogrodek y iego przygrodki

Lubárt w possagu wziął Włodimirz ná Wołyniu.

Szerokość páństwá dzierżaw Lubártowá.

Jawnutowi zás álbo Jawnućie młodszemu Synowi / w ktorym się Oćiec Gedimin nawięcey kochał / po swey śmierci wszystkę zwierzchność Wielkiego Xięstwá Litewskiego Ruskiego / y Zmodzkiego / nád inszą Bráćią nie rozmyślnie zlećił / y zápisał / y Wilno Miasto z stolicą Wielkiego Xięstwá z Zamkámi obiemá temu oddał. K temu zás Osmiański / Wilkomierski / y Bráczławski powiáty przy Woiewodztwie Wilenskim.

Jawnutá vá Wielkie Xięstwo.

Jákoż y po dzisieysze czássy Wilkomierski / Osmiański / y Bráczławskie powiáty przy Woiewodztwie Wilenskim ták w domowych iáko woiennych wypráwach z przygrodkámi swoimi trwáią.

Woiewodztwo Wilenskie y iego powiáty.

Tym sposobem wszystkich siedmi synow pewnymi częściámi Wielkiego Xięstwá Litewskiego / Gedimin Wielki Xiądz iáko porządny Oćiec / zá żywotá swego rozdzieliwszy / áby się po śmierci iego ku zgubie rzeczy pospolitey z wielką pracą przodkow w ták wielkie páństwá złączoney / mieczem y krwáwą woyną nie dzielili / iednák iáko porządny gospodarz / ták synami y ich vdziałámi / iáko Wielkim Xięstwem wszystkim Litewskim / Zmodzkim y Ruskim władał / y wszystkie domowe y polne wypráwy álbo też woienne / zápráwuiąc w przyrodzone rzemiosło Rycerskie Syny sam według zdánia swego odpráwował.

Corkom zás ktorych miał kilko żadnego vdziału w swoich páństwach nie zostáwił / tylko po dwu miásto possagu pokoy á więźnie dárował / iáko po Dánmili / ktora byłá dána w małżeństwo Wánkowi Xiążęciu Mazowieckiemu / y po Annie / ktorą poiął Kazimierz Łokietkowic Krolewic Polski / iáko się wyższey nápisáło. Tymże sposobem y Xiążętá Ruskie dla pokoiu y spowinowácenia z Litwą bez possagow drugie Corki v Gedyminá Wielkiego Xiędzá spoymowáli / á Synowie iego tákże v Xiążąt Ruskich Corki bráli z Xięstwy ich / iáko Olgerd Witebskie / Lubárd Włodimirskie. Jawnucz Zasławskie / z ktorego Hlebowicowie narod swoy po kądzieli wiodą / ~~y Romac etc.~~ Tylko sam Kieystut Zmodzką z Połongi poiął / iáko o tym będzie niżey.

Zasław Litewski ktory był dan z łáski Jawnućie z Wilná wyrzuconemu.

O burzeniu

O burzeniu Pruskiey ziemie przez Łokietká z Gediminem y z Węgry/ y ostátnim zwyćięstwie y zábićiu Gediminowym pod Fridburgi roku 1328.

Władisław Łokietek Krol Polski / widząc iż hardzi Krzyżacy Pruscy/ áni ná Bogá/ áni ná Papieskie Posły / y nápominánie iego Commissarzow niedbáli / á Ziemie Pomorskiey gwałtownie od Polski oderwáney wroćić niechćieli / y owszem do stárych krzywd nowe przydawáli / náieżdżáiąc pogránicżne kráiny Polskie/ nie zdáło mu się dáley odwłaczáć / ále zebrawszy woysko wielkie z Krolestwá swego/ máiąc też pomoc od Károlussá Krolá Węgierskiego Zięćia swego / k temu Gedimin Wielki Xiądz Litewski ná żądánie Łokietkowe/ iák Długosz y Miechouius lib.4. cap.10. fol.209. piszą/ sam swoią osobą ná pomoc Polakom z wielkim woyskiem Litewskim/ Żmodzkim y Ruskim/ y z Synámi swoimi przyćiągnął/ nád Węgrámi też był Hetmánem Wilhelm Xiążę Rákuskie. A ták spolną mocą Łokietek Krol y Gedimin / ogromnie do ziemie Chełmieńskiey wćiągnąwszy / wszystki włośći ogniem y żelázem práwie w popiół y pustynię obroćili. Potym gdy dáley w Pruską ziemię przez Drwięcę rzekę ćiągnąć chćieli / bronił im przepráwowánia Mistrz Pruski z Liflandskim / ktorzy ná kilko mil wszystki brzegi Drwięcey rzeki / pniámi / kłodzinámi y inszymi záwádámi obrabiwszy/ y zátárásowawszy z onych szańcow z Dział y z Rusnic y rozmáitą strzelbą/ Polakom/ Litwie y Węgrom przebyćia ná drugą stronę bronili. Potym ieden Chłop prosty w kilku milach brod Krolowi vkazał wolny/ przez ktory fortelem woyská Krzyżakow oszukawszy/ że wszystkimi vfámi Koronnymi / Litewskimi y Węgierskimi przepráwił się przez rzekę Drwięcę/ á spráwiwszy vffy do bitwy / ćiągnął przećiw Krzyżakom / prágnąc z nimi bitwę zwieść / ále oni obaczywszy wielką moc Łokietkowę / nie śmieli polá stáwić / wnet się rozpierzchnęli po roznych Zamkách/ z ktorych y zdrowia swego y máiętnośći bronili.

Gedimin z Polaki.

Polacy z Litwą Prussy burzą.

Już się w ten czás vkázowáły Działá y Rusnice v Niemcow.

Bo iedná część woyská stałá przećiw Krzyżakom / gdźie brodu bronili/ drugá się niedomyśliwszy ná innym mieyscu przepráwiłá/ ktorym też fortelem Alexánder wielki Porussá Indyiskiego w przepráwowániu Rzeki [illegible] podśiedł/ [illegible] lib. 8. cap. 3 etc.

Ale Łokietek Krol y Gedimin dawszy Zamkom y Miástom obronnym pokoy / wszerz y wzdłuż rospuśćiwszy zagony/ áż do Ossy rzeki Pruskie kráiny woiowáli/ Krol do Polski / Gedimin do Litwy po kilko kroć łupy y stádá / trzody z więźniámi odsyłáli/ á znowu raz po raz gdźie iesżcze było cáło plundrowáli. Dobrzyńskiego zamku kilko dni dobywáli/ ále go Krzyżacy przeważnie bronili. Potym się ná drugą stronę rzeki Ossy przepráwiwszy / wszystkie Wśi/ Miásteczká y Przedmieśćia Miást murowánych wybráli y wypalili. Co obaczywszy Mistrz Pruski z Liflandskim / wnet Posły do Krolá y do Gediminá wypráwili / pokornie y vgody prosząc/ ták Krol Łokietek ich chytrey pokorze práwie wilczey vwierzywszy/ widząc też iż Krzyżakom wet zá wet / á snadź we czwor sposob oddał/ vczynił z Mistrzem przymierze doroczne pod tą kondicią / áby Krzyżacy Dobrzyńską Ziemię y zamek Dobrzyń / tákże Bydgoszczą Krolowi Łokietkowi y Koronie Polskiey záraz wroćili / á o Pomorską ziemię z Krolem się mieli vgodzić w tymże roku/ do ktorey vgody Krzyżacy z swey strony Jáná Czeskiego/ á Łokietek Károlussá Węgierskiego / Krolow, zá iednacze obráli / wszákże potym to iednánie do skutkow nieprzyszło/ dla niebytnośći y chytrych wykrętow Jáná Krolá Czeskiego/ ktory się też Polskim Krolem pisał.

Tegoż

Tegoż czásu Krolá Węgierskiego Károlussá nagła niebespieczność zdrowia przestraszyłá / bo gdy wieczerzał ná Wielką noc w Sądzie z żoną Krolową Corką Łokietkową y z Synámi/ Felicián niáki Slácheic Węgierski z Familiey Zachárow álbo Sachow, dobywszy szable ćiął ná Krolá/ ále chybiwszy gdy się Krol vmknął tylko go trochę w prawą rękę ránił / á Krolowey ktora Krolá prętko zásłoniłá/ cztery pálce áż vpadły v práwey ręki vćiął / Synow záś iego Krolewicow Ochmistrzowie y Bakalarzowie zásłoną osob swoich zásćyćili/ y obronili, támże nátychmiast on vmyślny złoczyńcá / y zaboycá od Jana Potockiego Slachćicá Polskiego o ziemię vderzony / y od Drábantow Krolewskich / ktorzy się wnet ná onę trwogę zbiegli/ w sztuki y ná członki był rozśiekány. O przyczynie tego przedśię wziętego złego vczynku wątpliwa rzecz byłá/ niektorzy powiádáłá iż Krolá zabiwszy sam chćiał być Tyrannem/ álbo Hospodárem Węgierskim/ drudzy mowili / iż się mśćił zgwałcenia Siostry swoiey Clary / od Kazimierzá Łokietkowicá Krolewicá Polskiego / do ktorego vczynku iákoby mu miáłá być pomocnicą Siostrá Krolowa.

Felician Zachárz chćiał Krolá zábić.

Jan Potocki.

Rychło záś potym tenże Carolus Węgierski Krol / gdy przez przyczyny podniosł woynę ná ~~Bazáradá~~ Hospodárá Multáńskiego / porażon iest fortelem náglowę od Multanow y Wołochow/ ták iż w máłey oružynie ledwo sam Krol z pogromu vbieżał do Węgier. Na tym mieyscu gdźie bitwá byłá/ Hospodárowie Multáńscy Monáster zmurowáli / y słupy murowáne trzy z kámienia postáwili/ ktorem ia sam widział roku 1574. z Turek idąc zá Giurgieccem Miásteczkiem dwá dni chodu od ~~Sybinowá~~ Miástá Siedmigrodzkiego idąc przez gory. A Włádisław Łokietek postánowiwszy przez woynę vgodę z Krzyżaki/ woysko rospuśćił/ y pomocy Litewskie y Węgierskie vdárowawszy y podziękowawszy odpráwił.

Carolus Węgierski od Multanow porażon.

Wszákże Krzyżacy zoney nagłey boiáźni wybáwieni/ máło ná vgodę dbáli/ á máiąc od Polakow pokoy ná Litwę y ná Żmodź mszcząc się nád nimi iż Polakom pomagáli/ moc wszystkę obroćili/ Wielunią Zamek álbo Welonę nád Niemnem oblegli y dobywáli go vstawicznymi szturmámi / ále gdy się Litwá y Żmodź mężnie z blánkow y ná wyćieczkę często wychodząc bronili / á Niemcow kilo kroć od bram y podkopywánia śćian / tákże gdy z drábinámi ná blanki gwałtem się dárli / wielką porażką odbili / odćiągnęli od oblężenia Welony. Wszákże Teodrik Grof z Aldenburku Márszałek wielki Pruski Namiestnik Mistrzowski (nie Mistrz iáko Miechouius pisze / tylko iż był ná Mistrzostwo náznaczony od Luderá Mistrzá) złączywszy woyská Niemieckie z Henrykiem Xiążęćiem Báwárskim / ktory był ná pomoc Krzyżakom przyćiągnął z nowu Wielunią álbo Welonę obegnáli / á iżby rychley y snádniey bez vtráty ludu swego zamku dobyć przez podćinie/ zá vdręczeniem oblężeńcow głodem mogli / wnet zbudowáli dwá Zamki nowe tuż pod Welona / z ktorych ieden Fridburg / to iest Spokoyna gorá/ á drugi Beier/ to iest Báwárczyk miánowáli / á náspiżowawszy obádwá ony zamki dostátkiem wszelkiey żywnośći/ y Rycerstwem/ y strzelbą porządnie obwárowawszy/ tudzież dziáłá Xiążęćiá Báwárskiego w nich zostáwiwszy, sámi do prus odćiągnęli / roskazawszy vstáwicznymi wyćieczkámi z obudwu zamku Litwę oblężoną ná Welonie dręczyć/ áżby się z zamkiem poddáli.

Wielunia álbo Wielona.

Krzyżacy się ná Litwę y ná Żmodź oburzyli.

Litwá Wielony obroniłá.

Krzyżacy dwá Zamki v Wielony zbudowáli

Ná tym mieyscu iusz Historie działá wspominaią.

Te gwałtowną niebespieczność y náiázdy Niemieckie/ Gedimin wielki Xiądz chcąc odbić á rycerstwo swoie z oblężenia ćięskiego wybáwić/ zebrał woysko wielkie z Litwy y Żmodzi z Olgerdem / Jawnućiem / y Kieystutem Synámi / á obległszy mocnym woyskiem ony dwá Zamki nowe/ Fridburg y Beier / dobywał ich przez dwádzieśćiá y dwá dni vstáwicznymi szturmámi / podkopy / strzelbą y táránámi / lecz gdy się Niemcy ruśniczną strzelbą iesżcze Litwie nieprzywykłą

Litwá Beieru y Fridburgu dobywa. Rusnice.

 mężnie

mężnie bronili/ y wiele Gedyminowi ludu pobili/ sam Gedymin dodawáiąc Rycerstwu swoiemu ochoty / bliżey pod ściane przyiáchawszy / vkázował szańcom y Táránam mieysce słusznieysze do tłuczenia / y rozwalánia baszty iedney / tam gdy sie ochotnie stáruszek vwijał / postrzelił go w grzbiet z Rusnice Niemiec ieden z blánkow / iáko Pruskie Kroniki świádczą / á Miechouius pisze/ iż go ignea sagitta per dorsum trasfixit, ognistą strzáłą/ ále podobno rychley ognistą kulką z Rusnice/ bo tego czássu rusnice Niemcy wymyślác poczęli/ wszákże ieszcze bez krzosow/ iáko owych kilká ná Zámku Wileńskim w skárbie widzimy/ tákże w Rydze/ w Dunámuncie y w Pruskich zámkách inszych tych stárodawnych rusnic wielem widział. Gedymin od onego postrzelenia nátychmiast dusze wydychnął/ y skonał / á zá iego śmiercią Woysko Litewskie od oblężenia Zámkow odstąpiło z wielkim smutkiem/ płáczem y nárzekániem synow iego Olgerdá/ Kieystutá / Iawnucia/ y inszych/ y pospolitego ludu y Rycerstwá z zwykłym ná reate śpiewánia lámentowániem / y wyliczániem cnot y dzielności iego / iáko iest obyczay Litwy opłákiwánia vmarłych.

Niebespieczna rzecz sámemu Xiążęciu pod Zámek chodzić.

Gedymin zábity z Rusnice.

Prowadzili potym do Wilná ciáło iego Synowie y wszytko Rycerstwo/ á tám obyczáiem Xiążęcym według obchodow y obrzędow pogáńskich / złożywszy wielki stos smolney sosnyny w tym mieyscu gdzie Wilná do Wiliey wpada grob mu nágotowáli / potym gdy sie wszyscy siedm Synow Montwid/ Nárimunt/ Olgerd / Kieystut / Lubárt / Iawnucz / Koriat ná ostáteczny obchod pogrzebu Oycowskiego ziecháli/ vbráli go w odzienie y w száty Xiążęce świetne/ w ktorych sie zá żywotá sam nawięcey kochał/ Száble/ Włocznią/ Sáidak z łukiem/ Sokołow/ y Chártow parę / Koniá z siodłem żywotnego/ y Sługe nawiernieyszego iego Kochanká związawszy z nim / ná stos drew położyli z wielką żáłością zgromádzonego Rycerstwá / potym wkoło drwá zápaliwszy/ páznogcie Rysie/ y Niedźwiedzie ná ogień miotáli/ iáko był v nich zwyczay stárodawny/ zbroie też y część łupow Nieprzyiacielskich/ y trzech więźniow Niemcow zbroynych/ żywych z nim spalili / Potym gdy ciáłá zgorzáły osobno popioł y kostki Xiążęce/ Sługi/ Koniá/ y Chártow etc. zebráwszy y w trunę záspuntowawszy w ziemię ná onymże mieyscu pochowáli. A tu sie iuż pánowánie y spráwy woienne/ y domowe / tudzież śmierć y pogrzeb Wielkiego Xiążą Gedyminá Witenessowicá dowodnie z rozmáitych Historikow Polskich/ Pruskich/ Liflandskich / Ruskich y Látopiszczow Litewskich z wielką prácą czytelniku miły zebráne/ y porządnie spissáne dokończyły Roku 1329.

Pogrzeb Gedyminow podobny Protoclessowemu/ o Hectorowemu/ O czym Homerus.

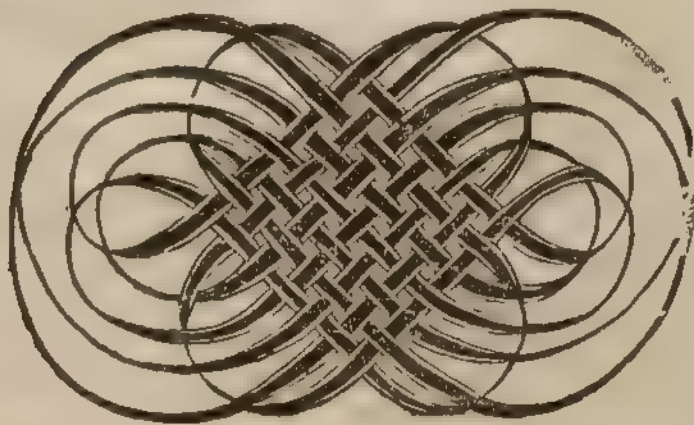

Máciejá Osostewiciussá Stryjkowskiego/ C. Z. Ksiegi Dwánaste/ Rozdział I.

Do Jásnie Wielmożnego Páná/ Páná Albrichtá Radziwiłá / ná Nieświeżu y Olice Xiążęciá / Márszałká Dwornego Wielkiego Xięstwá Litewskiego / Kowieńskiego/ Brásławskiego etc. Stárosty.

Iawnutá Gedyminowic/ Wielki Xiądz Litewski/ Ruski/ etc. y Kieystut Xiążę Zmodzkie/ Bráciá/ roku 1329.

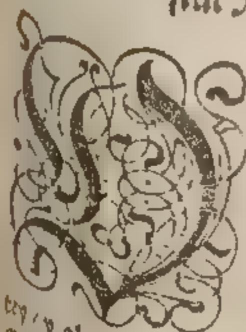

ODpráwiwszy zwykły pogrzeb w Wilnie Gedyminowi Wielkiemu Xiędzu y Oycu swoiemu / Olgerd/ Kieystut/ Nárimunt/ Iawnucz álbo Iawnutá/ Lubárt/ Koriat/ y Montwid Xiążętá Litewskie/ wnet zábiegáiąc szkodom y niebespiecznościam spolney oyczyzny od Niemcow / złożyli Sœym támże w Wilnie ze wszystkimi Pány/ y Boiáry Litewskimi y Zmodzkimi / ná ktorym nie długo sie próżnymi tractaty báwiąc / porządek Rzeczy pospolitey/ y obronę pográniczną od Prus y Liflant postánowili / ktorą iednostáynie Olgerdowi y Kieystutowi Brátom swoim / rycerską dzielnością z przyrodzenia ozdobionym zlecili / Sámi też áby sie iáka zwádá domowa o działy miedzy nimi nie wszczęłá / według woley Oycá Gedyminá / y náznáczenia iego/ przyrzekli sobie/ y tákże sie spisáli/ áby káżdy ná swym dziale od Oycá postánowionym przestawał / á gránic spolnych / áby spolną mocą od káżdego nieprzyiaciela iednostáynie bronili. A iż byłá wola y postánowienie Gedyminowe / áby Iáwnute álbo Iawnucz młodszy Syn po śmierci iego ná Wilnie stolicy Wielkiego Xięstwá Litewskiego pánował/ y áby zwierzchność nád inszymi Bráty iáko Wielki Xiądz miał/ nie przećiwili sie y temu postánowieniu woley oycowskiey / y owszem ácz byli inszy Bráciá dálecko do ták wielkiego vrzędu y mieyscá godnieyszy/ iednák zábiegáiąc spolney zgodzie / poniewaz Krzyżakow tuż nád szyią mieli/ wszyscy iednomyślnie ná Oycowską Wielkiego Xięstwá Litewskiego stolicę Iawnutę álbo Iawnucią Brátá młodszego ácz mniey godnego w Wilnie ná Zámku podnieśli / támże mu Miecz y Laskę znáki zwierzchności oddáli / y czapkę Xiążęcą / száte y insze własności k temu należące ná głowę iego włożyli y Wielkim Xiędzem Litewskim / Ruskim / Zmodzkim / Kurlandskim/ álbo Kurtowskim y Siewierskim wyználi/ y zwykłemi Ceremoniámi Pogáńskimi (ácz sie było iuż kilko Synow Gedyminowych w Ruską wiárę ochrzciło) według stárodawnego zwyczáiu obwołáli.

Porządek Synow Gedyminowych.

Iawnutá ná W. X. podniesion.

O vbieżeniu Wilná pod Jáwnućiem.

Xiążętá Litewskie Bráćia/ odpráwiwszy Pogrzeb Oycowi Gedyminowi / y podniowszy ná Wielkie Xięstwo Brátá Jawnutá / rozieachali się kożdy do vdziałow swoich/ Montiwid stárszy do Slonimá/ Narimunt do Pinská/ Olgerd do Krewá / potym ná Witebsk do żony / Kieystut do Trok / Koriat do Nowogrodká / á Lubart ná Wołyń do Włodimierzá / á Jawnucz álbo Jawnutá ná Stolicy Wileńskiey z Pány y z Rycerstwem ziemskim został.

Ale Olgerd y Kieystut Bráćia będąc nád inszych ćwiczenim / obyczáymi/ y wielką vrodą/ y przyrodzoną dzielnością rycerską / tákże inszymi wspániáłymi y wielkimi gomysłnymi przymiotámi obdárzeni / tym się też więcey obadwá tylko mimo inszych spolnie miłowáli/ á máiąc to sobie zá niegodną y niesłuszną rzecz/ aby nád nimi Jawnucz młodszy pánował / zmowili się táiemnie obadwá / iákoby go z Wielkiego Xięstwá spolną pomocą zrzućić mogli / á náradziwszy się porządnie y dostátecznie / náznáczyli sobie pewny czás / godzinę y dzień/ kiedy obadwá mieli
Zmowá ná Jáwnutá.
Wilno vbieżeć y opánowáć / przyrzekwszy ieden drugiemu w tym niewydawáć. Ták tedy gdy Jawnutá prostak bespiecznie sobie w Wilnie mieszkał / Kieystut (podobniey Astutus) pilnie się ná on czás náznáczony gotował / przemyśliwáiąc y wynáyduiąc fortele rozmáite do vbieżenia Zamkow Wileńskich / ále gdy Olgerd z Witebská dla dálekośći drogi ták rychło przybyć niemogł / według zmowy ná czás náznáczony/ sam Kieystut zszykowawszy swoie zbroyne Rycerstwo Zmodzkie y Trockie/ Nouembrá dniá 22. w nocy przyćiągnął z Trok potáiemnie pod Wilno/ á ná świtániu przystáwiwszy drábiny do blankow / y bramy gwałtownym pędem bez wieśći wyrabawszy (bo się był ná to porządnie zgotował) zamki
Kieystut obádwá Zamki Wileńskie vbieżał
obádwá Wileńskie / wyszny y niżny álbo krzywy vbieżał / y bez máłá sámego Jawnutá / Brátá Wielkiego Xiedzá w pośćieli ieszcze leżącego niezdybał / ále w onym gielku nagłym y niespodzianym / tylko w kożuszku boso z blankow się
Jawnutá vćiekł boso.
spuśćił/ y vćiekł ták sam ieden w gory miedzy lassy/ tám gdy sobie nogi ná grudzie zmárzłey odziebił / był poiman od Zołnierzow Kieystutowych / ktorzy go po
Jawnutá poimán niewinnie.
oney Selmie gonili/ y przywieziony ná koniu do Wilná / gdzie pod strażą w więzieniu vććiwym był chowan. Ták gdy Kieystut Miásto y Zamki Wileńskie y Jawnutá Brátá dobrze opátrzył / posłał co wskok przećiw Olgerdowi gońcá/ oznáymuiąc mu / iáko y ktorym sposobem Wilno vbieżał y Jawnutá poimał/ przy tym prosząc áby co rychley do Wilná się spieszył. A gdy przyiáchał Olgerd/
Rzadko dziś táka miłość y szczerość miedzy bráty náleść. Ten też miłośći podobny przykład dzieje v Justinusá lib. 2. miedzy Artobarzánem y Xerxessem/ gdy ieden drugiemu Krolestwá Perskiego vstąpił.
wnet Kieystut z wrodzoney á snadź więcey niż Bráterskiey miłośći szczerośćią go swoim poczćił/ oddáiąc mu Wileńskie Zamki y Miásto ze wszystkimi skárbámi y zwierzchnośćią iáko stárszemu. Olgierd záś niechćiał/ wymawiáiąc się rozmáitymi przyczynámi / á oddáiąc to Keistutowi Brátu / co mu fortuná y iego dzielność podáłá. Keystut tym vsilniey z płáczem z łkániem y łágodnymi proźbámi Olgerdowi te godność y część zwierzchnośći przywłaszczał. A gdy się ták długi czás z bráterskiey szczerey miłośći (nieináczey iáko Orestes y Pilades/ kiedy onno ieden towárzysz zá drugiego ná plácu chćiał gárdło położyć) częstuiąc spierali/ ná ostátek ieden drugiego częćią poważáiąc/ ták miedzy sobą postánowili/ iże się iednostáynie páństwem y skárbámi Jáwnutowymi podźielili / á Olgierd áby w Wilnie

w Wilnie y ná wszystkim wielkim Xięstwie Litewskim / Ruskim / y Zmodzkim zwierzchnośći vżywał / iáko Wielki Xiądz / Jeśliby też ktory z nich iákiey ziemie
Postánowienie miedzy Olgerdem y Kieystutem.
álbo kráiny przez woynę / y iákimkolwiek sposobem pod nieprzyiaćielem dostał/ áby wszystko w rowny dział miedzy się obadwá dzielili / ieden drugiemu aby ná gárdło nie stał/ áni máietnośći y vdziałow nie iezdżał / ále według możnośći áby spolnie pożytki ieden drugiego spolnie pomnażáli / y szkod przestrzegáli. Ty tedy kondicie sobie obádwá poprzysięgli / y sprzymierzenie wieczne/ státecznie á gruntownie miedzy sobą / świątobliwie według oyczystych pogáńskich Ceremoniy w Wilnie ná świętych zgliszczach przed Perunem Bożyszczem / ktoremu vstáwicznie święty ogień gorzał / vczynili / postánowili y zámknęli. A Jáwnutowi Brátu
Przysięgá Pogáńska Litewska przed Piorunem bałwanem
wypuśćiwszy go z więzienia dáli z łáski w Woiewodztwie Mieńskim Zasłáwską kráinę zá vdział / ktory się potym pisał Xiążęćiem Zasłáwskim y potomkowie iego po nim niedawnych czássow zeszli / dziś ieszcze z Wnuczki álbo Prawnuczki Jawnutowey Syná Gedyminowego Xiążęćiá zasłáwskiego potomek został/
Jawnutá Xiążęćiem Zasławskim Litewskim.
Castellan Miński pan Jan Hlebowic Woiewodzic Wileński z Xiężny Zasłáwskiey vrodzony/ y do tych czássow Zasław Zamek po mátce trzyma prawem dziedzicznym. A Zasław ná Wołyniu od tego iest rożny / z ktorego też są Xiążętá
Hlebowic.
Ruskie Zasławskie/ nie od Jáwnutá Gedyminowicá / ále od Włodimirzá y Járosławá Kijowskich Monárchow / y od Dawidá Hleborowicá Xiążęćiá Włodimirskiego ich potomká narod wiodący / o czym masz wyższey w Kronice Litewskiey/ y v Długossá y Miechowiusá libro 3. fol. 64. v Kromerá też y Bielskiego o tym szerzey naydzieß.
Zasław ná Wołyniu y Xiążętá Zasławskie.

Olgerd wielki Xiądz Litewski/ Ruski/ Krewski/ Witebski/ y Podolski/ Kieystut Zmodzki/ Trocki y Podláski Gedyminowicy/ á iáko się Oycowskiey śmierći Olgerd nád Prussaki pomśćił / y trzech Cárzykow Tátárskich poráźił / á Podole ku Litwie przywrocił/ Roku 1330.

Rozdział II.

Olgerd y Keistut Bráćia vgruntowawszy y obwárowawszy porządnie spráwy wszystki domowe / Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ miłośćią y żáłośćią synowską poruszeni/ záwżdy o tym myślili / iákoby się nád Krzyżakami Pruskimi śmierći zábitego pod Welona Oycá Gedyminá / y oderwánia częśći więtszey Ziemie Zmodzkiey pomśćili/ á szkod nieznośnych splundrowáney nád Niemnem Litwy powetowáli.
Bo iuż był odiął Zmodz nád Niemnem aż po Welonę.
Przeto zárázem niedługo szymuiąc Olgerd Litewskich / á Kieystut Zmodzkich/ Trockich y Podláskich/ tákże Grodzieńskich Boiar y Pánow obesłáwszy/ w kilku niedziel do Kowná się wszyscy zbroyno ziecháli y ściągneli/ Bráćia też drudzy Xiążętá / według powinnośći pospolitego ruszenia przybyli im ná pomoc/ Montiwid z Slonimiany y z Kiernowiány/ Narimunt z Pinská/ z Mozerská y Rzeczycą Ruską/ Koriat z Nowogrodzką/ Wołkowiską y Mśćibohowską Slachtą/

Lubart

Lubart Fiedor ná chrzcie miánowány z Wołyńczany y z Łuczany / Jawnutá z Zasławiany y z Minsczany / tákże też inßy Kniáziowie Holßańscy / Giedroycy etc. y Pánowie Litewscy wßyscy z vprzeymey ku oyczyznie chęci / á przeciw głownym nieprzyiacielom Krzyżakom ochotnie się pokazáli. Z tym wielkim á ogromnym woyskiem / ktorego było tysięcy czterdzieści y z Bráćią Kiążęcy, Olgerd ciągnął prosto do Prus: Witebská / Połocká / Wilkomirská / Brasławská / y Dzisko Slachtą gránice Dźwinnych brzegow od Liflant obwárowawßy / áby Mistrz Liflandski w tym czásie do Litwy nie wtárgnął. A gdy iuż do Pruskich Krzyżáckich ziem wćiągnęli / wßystkiemu woysku ostrożnie w porządney spráwie ciągnąć kazał / trzy huffy walne á pięć posiłkowych vßykowawßy / w pieczowánie też y w zagony dla wzdobyczi nie puszczał iedno w tysiącu albo w kilku set koni / y to zbroynych á przebránych mężow / pilnie vpátruiąc / áby z zásadek chytrych w ludziach nieopátrznych Niemcy nie czynili ßkody / ná co się byli zgotowáli / ále wßystkie ich przemyślne fortele (gdy obaczyli wielkie á w porządney spráwie nád nádzieię swoię woysko Litewskie) w niwecz się obrociły, ták iż áni z zásadek / áni iáwnym polem / áni wtarczkámi pookáć się śmieli / tylko z Zamkow y Miásteczek obronnych / w ktorych sámych nádzieię zdrowia y majętności pokładáli / bronić się vmyślili. Litwa záś y Russacy z Kiążętámi swoimi odawßy Zamkom pokoy / wßerz y wzdłuż Miásteczká nieobronne / Dwory ze Wsiámi y Folwárkámi ogniem y mieczem bez odporu áż do Elbingu / á potym áż do Krolewcá y Elbergu splundrowáli y zburzyli / Insterborskiego Kontorá Eberhardá Sorczá z trzemá sty Reyterow / á z pięćią set pießych Knechtow / ktorych wiodł z Sáskiey ziemie do Krolewcá ná głowę w ciásnych mieyscách porázil. Potym Sambiyská / Natáńská / Pomezáńská / y Warmieńska ziemice y Brandenburskie Kontorstwo spustoßyli / żadney płci áni látom Niemieckiego ludu záskoczonego niefolguiąc / stárych y młodych / niewiásty y mężczyźnę okrutnie mordowáli y siekli / więźniámi się wiele dla tákiey zawády y niebespieczności nie bawiąc / tylko łupy á wzdobyczi z dobytkiem wßelákiego bydłá do Zmodzi y do Litwy raz po raz odwroty czyniąc wyganiáli / ktorey zápálczywości dodawáłá im słußna y spráwiedliwa żáłość zábitego Gedyminá / Wielkiego Kiążęciá / á przy nim wielkości Rycerstwá Litewskiego postrzeláńie / ná właśnym gruncie Litewskim pod Fridburkiem y Beierem Zamkámi nád Niemnem od Krzyżakow niedáleko od Welony záłożonymi. Tymi tedy gwałtownymi woyskámi Litewskimi y Ruskimi Krzyżacy Pruscy zwątleni y práwie zemdleni / pátrząc z zamkow y z wież wyniosłych ná włości okoliczne wßędzie ogniem świeżym / y dymem ćmiurno mglistym się kurzące / y ná folwárki / przedtym wdobytek wßelaki y w żywność obfite zburzone / role y zboża podeptáne / Chrześciány pomordowáne / á niemáiąc zrs mocy ná odpárcie nieprzyiacielowi / poniewasz tej przed tym woysko swoie z Niemiec przybyłe ná burzenie Polskich ziem przećiw Łokietkowi Krolowi z Litwą spowinowáconemu zá przywodem zdrayce Wincentego z Pomorzan byli wysłáli / vdáli się ná rokowánie z Olgerdem y z Bráćią iego Kiążęty Litewskimi / prosząc o przymierze / y o vgodę słußną / przyrzekáiąc też Zamki w Litwie y w Zmodzi zá Gedyminá posiedzione / y nowo zbudowáne / wrocić / á przymierze postánowione státecznie záchowáć / tylko áby z Prus z woyskiem wyciągnęli / á opłákánym ostátkom zburzonych kráin Pruskich przepuścili. Nádto podárki wielkie Olgerdowi y Bráciey iego / y Pánom Litewskim przednieyßym posłał Mistrz Pruskich Ziem wielki Dietrich z Aldemburgu / pokoy odkupuiąc pośpiesznie vczynili przez Kontory / z ktorymi Olgerd z Bráćią vgodę y przymierze doczesne vczynili / wziąwßy od nich przysięgę ná spełnienie kondiciy postąpionych / ktore záraz

Wyprawa Kiążąt Litewskich do Prus.

Porządek Olgerdow w cudzey Ziemi.

Eberhardus Sorcz Contor Insterborski porážony od Litwy.

Sambia gdzie Krolewiec.

Warmia gdzie Biskupstwo Warmieńskie.

Pomesania gdzie Wisłá Drobnia / Wesera rzeki / áż do Malborku.

Natangia gdzie Brandenburg Balgá / Heiligenbeil / etc.

W ten czás vrawie wßystko wielka Polska omal się dostáło Krzyżakom byli zwoiowáli / y w popioł obrocili.

Krzyżacy od Litwy do proßenia pokoiu y wrocenia części Zmodzi przymußeni.

zyscżyli gdy Beier z Fridburgiem Litwie podáli z niemáłą częścią Zmodzi. A Olgerd też zwycięzcá máiąc zá swe / pomściwßy się znácznie śmierci Oycá Gedyminá / vdárowawßy Bráćią z woyskiem z Prus wyciągnął / łupámi y wzdobyczámi rozmáitymi obciążony.

Działo się to roku od Christusá Páná 1330. zá Ludowiká 33. Cesárzá / á zá Papieżá Janá 22. zá Teodriká álbo Ditricha z Aldemburgu Wielmistrzá Pruskiego ßesnastego / zá Władisławá Łokietká Krolá Polskiego / á zá Dimitrá Semieczycá Kniaziá wielkiego Moskiewskiego pánowánia / według dowodu kilkunaście Kronik Ruskich / Pruskich y Liflandskich ktoreśmy tu dla pewności zznosili z pilnością.

Potym Roku od stworzenia Swiátá według Ruskiego ráchunku 6865. gdy Zanabek Carz Tatárski wielki / Syn Azbekow / á Wnuk Battego (ktory onego czásu był Polskę y Ruś w ßesciu set tysiąc Tatárow zburzył) w Záwolskiey / w Perekopskiey y Krymskiey Hordzie pánował. Brátow inßych dla chćiwości pánowánia pobił / y moc swoię ßeroko w Ruskich państwach / zniewoliwßy ich Kiążętá rozßerzył. Zostáwił ná Cárstwie Tatárskim Syná Berdebeká / ktory tákże ... dwánaście Brátow rodzonych zámordował / áby mu w páństwie nieprzeszkádzáli / ále y sám ledwo dwie lecie ná Cárstwie wykonawßy vmárł / syná też ... Kulpe Narus drugi Cárzyk iż ledwo Miesiąc pánował zábił. Narussá záś w rok potym Chidir zábił / roku od stworzenia Swiátá 6868. według Kronik Ruskich / á Chidirá Syn własny Temerhoscha zdrádą zámordował / ále y ten ná państwie złośliwie nabytym ledwo siedm dni wykonawßy / od Carzá Temnikiá Mamaiá był wygnány y zábity / Roku 6869. O czym náydzieß w Kronikach Moskiewskich y v Herbersteiná *folio 8. & folio 88. in commentarijs Moschouiticis* niedáleko chodząc.

O Tátárow Záwolskich powodzeniu.

Srogie wnętrzne zaboystwá Cárzykow Záwolskich.

O tym czytay Herbersteina / etc.

Dla tych tedy rosterkow y zaboystw wnętrznych pogáńskich Tátárskich / gdy ... mozebiło / wiele Kiążąt Ruskich zwłaßczá Simeon Iwánowic Twierski / ... Wielki Kniaź Moskiewski / iárzmo Tátárskie ktorym byli ich przodkowie Roku od stworzenia Swiátá 6745. przez Batego Cárzá zniewoleni z ßyi swoich zrzucili y w pierwßą się wolność wßrobowáli Tátárskie woyská kilkorákie pogromiwßy. A iż też Tátárowie Prekopscy y Krymscy w ten czás wßystki ... Kijowę ßeroko leżące / y Podole wßystko Litewskim ziemiam przyległe trzymáli / y Baßkaki álbo Otomany swoie ... Russakámi w támtych kráinach mieszkáiącymi chowáli / tákoby Stárostow / ktorzy od nich zá wżdy dań wybierali / y według swego zdánia Russákom Chrześciánom iáko poddánym roskazowáli / częstymi náiázdámi do Litewskich dzierżaw wielkie krzywdy Olgerdowi wyrządzáli. Przetoż roku od Christusá Páná 1331. Olgerd vmocniwßy przymierzenia dwie lecie z Krzyżakámi Pruskimi / y z Liflandskimi / wypráwił się przeciw Tátárom w dzikie polá / ciągnęli też z nim czterzey Synowcy Koriatowicy Kiążętá / Alexánder / Konstanty / Jurgi / y Fiedor Synowie Koriatowi Kiążęciá Nowogrodzkiego / A gdy przyßli na vrocisczá do Siney wody ... Kániow y Cirkássy / vkázáłá się im w polu wielka Hordá Tátárow z trzemá Cárzykámi ná trzy vfce rozdzieleni / ieden vf wiodł Kutlubach Soltan / drugi spráwował Kaczybeykierey / á trzeći rządził Dimeiter ... co obaczywßy Olgerd iż się do bitwy mieli Tátárowie / zßykował ... swoich ná ßeść vfcow zákrzywionych / rożno ich z bokow y ná czoło rozstáwiwßy / áby ich Tátárowie iáko myślili tańcámi zwykłymi ogárnąć y ... zkodzić nie mogli. A potym zápálczywą chęćią Tátárowie strzały z łukow ná Litwę gęsto puścili / zátoczywßy tańce po kilkoć / ále im máło Strzelbą zaßkodzili / dla porządnego zßykowánia / y prętkiego

Ruskie Kiążętá y Kniaź Moskiewski iárzmo Tátárskie zrzucili.

Tátárowie Podole trzymáli.

Olgerd ná Tátáry z Litwą.

Kutlubach / Kacibeykierey / y Dimeiter Cárzowie.

Potkánie Litwy z Tátáry.

y przekłego rozstąpienia. Litwá záś do nich z Russakámi skoczyłá/ wnet w kociániámi y száblámi wręcz się potykáiąc/ czoło im przerwáli/ y tánce pomieszáli/ drudzy záś z Ruś bełtámi/ zwłaszczá Nowogrodzánie z Koriatowicy wálili ich z Koni náciéráiąc z boków/ iż lecieli niemnieyzey iáko snopie od gwáłtownego wiátru rozburzone. Niemogli dłużey wytrzymáć Litwy ná czele/ poczęli się mieszáć/ y pierzchliwie vciekáć po szerokich polách/ ná pobojsczu trzey ich Cárzykowie/ Kutlubach/ Kácibey (od ktorego y dziś iest názwáne Jezioro słone w dzikich Polách ku Oczákowi idąc Kácibeyskie) y Dimeitr Sołtan zábici zostáli/ á przy nich Murzów y Vłanów bárdzo wiele. Trupów też Tátárskich pełne polá y rzeki rożno pobitych leżały. Stad końskich kilkodziesiąt y Wielbłądów/ y kocistą álbo obozyskách/ w ktorych wszystkę máiętność z sobą zwykli Tátárowie z pászey ná pászą wozić/ Litwá z Russakámi po tym zwycięstwie zábráli. Cátehowice ktorey ieszcze y dziś w polách znák murów ná vściu rzeki Bohu stoi/ Biała Cerkiew Swinigrod/ y wszystki polá áż zá Oczaków od Kijowá y od Putiwla áż do vściá Donu/ od Tátárów wolne vczynili/ y wypłoszyli ich áż do Wolgi/ á drugich ku Káffie y ku Azofowi/ y Krimowi w srzodek Tauryki álbo Przekopu zágnáli. Potym vżywáiąc zwycięstwá do Podola ná zad ciągnęli/ gdzie też Tátárowie ták iáko dziś w Przekopie w ten czás mieszkáli/ zhołdowáwszy y zniewoliwszy Russaków. Tych iż wodzów áni Cárzą niemieli/ snádnie Olgerd pokonnił/ wybił/ y wypłoszył z Podolskich kráin/ ták iż ich ledwo część przez Dniestr vbiegłá nád Czarne Morze y do Przekopu. A ci potym w Dobruckich polách osiedli zá Dunáiem ná gościńcu Tureckim/ ktorymeśmy y my iácháli/ przeniozszy się v Obłucice y Silistriey przez Hordę tych Tátárów Dobruckich/ ktorych też większa część Słowieńskim iezykiem mowią/ y gospodárstwem się báwią/ y nas wdzięcznie przyimowáli y częstowáli winnymi gronámi y garbuzámi słodkimi/ też to sámi gdym ich pytał powiádáli/ iż przodkowie ich z Podola od Litwy byli wygnáni/ ále się ku rzeczy wrácam. Gdy ták sławne z dawná zwycięstwo Olgerd nád Tátáry otrzymał/ y wszystki polá do Kijowá z dawná należące/ od ich łotrostwá oczyścił/ wrocił się do Litwy z częścią woyská dobrze zásłużonego/ á drugie woysko w Podolu zostáwił/ nád ktorymi przełożył Synowcow swoich/ Kniáziow Nowogrodzkich Koriatowicow/ Alexándrá/ Constantiná/ Fiedorá y Jurgego/ y wszystki przyległe kráiny Ruskie z Podolem zlecił im/ y dał w władzą y w pánowánie/ bo mu się byli dobrze zásłużyli ná tey woynie Tátárskiey.

Nowogrodska Slachta z Koriatowicámi.

Kácibeyskie Jezioro/ z ktorego Sol bierzą.

Tátárowie porażeni od Litwy y trzey Cárzowie zábici.

Tátárowie spół miedzy Dnieprem y Donem leżący wygnáni.

Tátárowie z Podola wygnáni od Litwy.

Tátárowie Dobruccy.

Gárbuzy owoc wielki á słodko wodny/ iáko dánie/ w Turciey się to rodzi/ á w Dobruckich Polách ácz kolwiek mniey/ y w Multánskiey ziemi tádá li á przynoszą.

Koriatowicy ná Podolu.

A iż Zámków ná Podolu w ten czás ieszcze żadnych niebyło/ á iesli były tedy od Tátárów zburzone zostały. Tedy Koriatowicowie Kiążętá Litewscy zábudowáli pierwszą twierdzą y zámek w gorze przyrodzenim mieyscá obronney/ ktory Bekotą názwáli/ zbudowáli záś drugi grod Smotric od Smotrice rzeki mimo płynącey názwány.

Bekotá y Smotricz zámki ná Podolu.

Potym przerzeczone Kiążętá Koriatowicy Alexánder/ Constantin/ Fiedor y Jurgi/ gdy zátecháli w łowy/ vbili Zubrów/ Jeleni/ Sarn/ y dzikich Kobył bárdzo wiele nád rzeką Smotricą w tym mieyscu gdzie dziś Kámieniec Podolski. Tám tedy onym obłowem nád nádzieię vćiesznie krotofil Kozáckich z Litewskim y Ruskim Rycerstwem vżywáli/ á obaczywszy mieysce przystoyne do zámku práwie ręką Bożą w twárdym á niedobytym horodzisku położone/ założyli tám y zábudowáli Zámek y Miásto słáwne Kámieniec/ od kámienney skáły názwány. To Miásto y Zámek (w ktorymem sám był dwá kroć) leży od Chocimá Zámku Wołoskiego pográniczńego/ y od Dniestru rzeki dwie mili/ w rowninie piękney/ práwie Bástá koronna/ ręką Bożą zbudowána/ byśmy iey strzegli á máłym kosztem opráwić chcieli/ wkoło niego iest przekop przyrodzony bárdzo á przykro głęboki/

Miewáią tám Kozacy Miody/ ktorym y ia roku 1574. pijał/ ná ktorym dziesięć pszczoł miod nosi/ á 12. wołow wodę wozi.

Kámieniec Podolski záłożony.

głęboki/ przez ktory Smotryc rzeká płynąc Miásto oblewa/ z obudwu stron zásie wkoło skáły kámieniste bárdzo przykre iáko vćiosáne/ Przekop/ Rzekę y Miásto otoczywáią/ á od polá rownego szerokim przeciągiem odłączáią/ iż gdy z polá w przekop do rzeki weyrzysz zda się iáko przepáść/ z przekopu zá ku skále kámienney ná ktorey we srzodku Miásto leży przystęp bárdzo trudny/ przykry/ y ná weyrzeniu niepodobny: bo skáły kámienne iáko dwie ściány vćiosáne y zwierzchu ná doł/ y z dołu ná wierzch są wyniosłe/ iedną Bramą od Zámku przez most do Miástá/ á drugą do rzeki Smotricy w przekop/ támże w przekopie ná Rzece są Basztey miedzy skáłámi zmurowáne: Zámek też od Miástá odłączony Básztámi y murámi nienagorzey obwárowány/ ále Miásto sámo w lepszym mieyscu.

Opisánie oczewiste Kámieńcá Podolskiego.

Tátárowski tám raz mostu z koniem spadł/ á wżdy żyw został.

Ci też Koriatowicy Kiążętá Litewskie/ drugie zámki ná Podolu zbudowáli/ Brásław/ Wynnicę/ Miedzyboż/ Brezánice/ Chmielnik/ Trebowla etc. przeciw częstym náiázdom Tátárskim y Wołoskim/ z ktorymi się często y długo vganiáli/ y Podole w ten czás vspokoili/ y do Wielkiego Xięstwá Litewskiego przyłączyli/ o czym miły czytelniku ieszcze będziesz miał dowodnie w spráwach Jágełowych.

Swiadczą potym Látopiszcze Litewskie y Ruskie/ iż Juriá Koriatowicá Wołoszy ná Hospodárstwo álbo Woiewodztwo Wołoskie y Mołdáwskie dla iego dzielności rycerskich wzięli/ y w Soczáwie ná Stolicę według swego zwyczáiu podnieśli/ wszákże iáko v nich iest wrodzona niestáteczność częstego odmieniánia Pánow/ Juriá Koriatowicá otruli w Soczáwie/ pochowan w Wásziulach Monásterze murowánym zá Berladem (gdziem sám był roku 1575.) puł dniá iazdy.

Jurgi Koriatowic/ ná Wołoskim Hospodárstwie otruty.

A gdy Koriat Gedimynowic Kiąże Nowogrodká Litewskiego vmárł. Fiedor Syn iego od Slachty Nowogrodzkiey z Podola przyzwány zá życzliwością Olgerdá Wielkiego Kiedzá Litewskiego Stryiá swego Xięstwo Oyczyste w Nowogrodku opánował. Alexánder záś y Konstánti owę Brácia stárszy Koriatowicy Podole rownym działem od Olgerdá Stryiá rozdzielone trzymáli. A gdy potym Alexánder z Kázimierzem Krolem Polskim wziął znáiomość y przyiaćielstwo/ dał mu Kázimierz Olesko Zámek y część Włodimirskiey ziemie/ O czym Długosz y Cromer. lib. 12. świadczy.

Dlugossus et Cromerus lib. 12. etc.

A Constantin Brát iego zá dozwoleniem Olgerdá Stryiá wszystkę Podolską ziemię áż do Podgorza/ y Pokucia sam ieden trzymał/ wszákże pewną summę dochodow z tych tám dzierżaw/ ktore się od dzikich pol y Wołoch áż do gránic Polskich ściągały/ záwżdy płácił/ ná káżdy rok do skárbu Litewskiego. Działo się to roku 1331. ktorego też czásu Władisław Łokietek Krol Polski był od Krzyżaków Pruskich vtrapiony/ gdy wielką Polskę/ Kuiáwską/ Kálisską/ Łęczycką/ y Sirádzką ziemię/ srogo y okrutniey niż Pogáni byli zwoiowáli/ y Dobrzyńską ziemię od Polski oderwáli: Wszákże tego przypłácili/ gdy ich tegoż roku Miesiącá Septembrá dniá 27. Krol Łokietek Władisław poráził tysięcy czterdzieści v Bielewá álbo v Płowcach pod Rádzieiowem/ ták iż ná plácu według Długoszá 40000. trupow Niemieckich leżało/ á z Polskiego woyská zábitych 500. á według niektorych/ co y Cromerus lib 11. przywodzi tylko 30. y to prostego pospolstwá/ á Slachćicow przednieyszych 12. W teyże bitwie Florian Sari Slachćic Polski/ Herb Jelitá trzy oszczepy/ ktorymi był áż do wypłynienia ielit ná pobojsczu przebity/ otrzymał/ ktorego się potomstwo z tymże Herbem szeroko rozmnożyło: A kozłe rogi álbo żerwi kápturow Herb trzy kozie głowy ścięte/ ktorych przedtym tenże Sari vżywał/ od tego czásu był zá trzy oszczepy przemieniony. O czym náydziesz szerzey v Długoszá y v Miechowiussá lib. 4. cap. 11. fol. 210. et 211. et cap. 11. fol. 213. v Cromera lib. 11. v Wápowskiego y Bielskiego/ etc.

40000. Krzyżakow porażonych.

Sari Slachćic y Herb Jelitá.

Dowody.

O hárdey

O hárdey odpowiedźi Dimitrá Semeczki Wielkiego Kniáźiá Moskiewskiego Olgerdowi y Wielkiemu Xiestwu Litewskiemu posłáney/ á oddániu Wielkonocnego Jáiá / etc. Roku 1332.

Rozdźiał III.

Herbersteinus fol. in Comment. Moscouit.

DImitr według Herbersteiná y Wapowskiego Semeczką názwány / potomek własny Rurykow/ Jhorow/ Swatosławow y Włodimirzow Ruskich Monárchow/ ku... dac Wielkim Kniáźiem Moskiewskim / począł się wybijáć z mocy y z posłuszeństwá Tatarom Zawolskim y Krym... skim / ktorym przodkowie iego y wszystki insze Xiążętá Ruskie od Batego Cesárza Tátárskiego zwoiowáne y zniewolone roku od stworzenia Swiátá według rachunku Ruskiego 6745 hołdowáli przez lat prawie pułtora stá. Bo skoro vmárł Włodimirz Wsewolodowic Monomach przezwány Monarchá Kijowski/ roku od stworzenia Swiátá 6634. á od Christusá Páná 1126 Máiá dniá 10. zá pánowánia w Polsce Krolá Bolesławá Krzywoustego/ iákośmy to wyższey w Kronice Ruskiey z pewnych dowodow Długoszá/ Cromerá y Miechouiuszá etc. opisáli/ tedy áni Synowie áni potomkowie iego nic znácznego ku pożytkowi Rzeczypospolitey Ruskiey nieczynili/ coby było godno pissánia do Historiey ná potomne czásy / tylko się sámi miedzy sobą wnętrznymi woynámi iedli/ á wybijáli/ ieden drugiego náieżdżáiac: Záczym się też Litwá w tey ich niezgodzie od Monárchow Kijowskich zdawná zniewolona obaczyłá / y wybiwszy się Xiążatkom Ruskim z mocy / páństwá ich náieżdżáć y posiadáć poczęli/ O czym masz wyższey dostátecznie. Batti też Carz Tátárski roku od stworzenia Swiátá 6745. w sześciu set tysiąc woyská Tátárskiego Ruskie wszystki páństwá prawie do gruntu zwoiował/ także Polskę aż do Legnice y Węgry splundrował / Kniáźiow wielkich Moskiewskich Dźiedźicow Blisko Ruskiey Monárchiey/ Juriego y Wássilá poráźił y zábił / Wołodimirską y Pereásławską ziemię spustoszył. Od tego tedy czásu nieszczęsnego/ wszystki Xiążętá Ruskie y Moskiewskie / nie tylko Hołdownikámi byli Tátárskimi / ále też od Carzow Tátárskich według ich zdánia y woley/ ná Xięstwá byli wsádzáni/ á niepostuszni zrzucáni/ spory też wszelkie/ y zwády około vdziałow Tátárowie miedzy nimi rozeymowáli/ także sądy y spráwy głowne odpráwowáli Murzowie Tátárscy ná to wysádzeni / á do Cárza Tátárskiego bywáłá appellacia.

Włodimirz Monomach kiedy vmárł.

Niezgodá Ruskie Xiążęta ku czemu przywiodłá.

600000. Tátárow.

Xiążętá Moskiewskie pobite.

Wszákże iednák częste rosterki/ wnętrzne woyny y spolne naiázdy / wyganiánia z Xięstw/ y wybijánia z vdziałow miedzy nimi bywáły / á zwłaszczá miedzy Siewierskimi / Moskiewskimi/ Włodimirskimi / Nowogrodzkimi / Stárodubskimi etc. Xiążęty / Bo Kniáź Andrzey Alexandrowic vprośił był sobie naprzod pánowánie ná Wielkim Xięstwie Siewierskim / Moskiewskim / Ruskim Cárzá Tátárskiego / ktore gdy osiadł y opánował pierwey Dimitr Brát iego/ wnet Andrzey wźiąwszy ná pomoc woysko Tátárskie Dimitrá wygnał/ y bárdzo wiele złego w Ruskich ziemiach z pogány poczynił. Potym záś drugie Xiążę Dimitr

Dimitr Michaylowic v Tátárow będąc w Hordźie zábił Kniáźiá Juriego Dánilowicá/ co widząc Azbek Carz Tátárski Dimitrá Michaylowicá śiąc kazał zá ten zły vczynek.

Zabostwá Xiążąt Moskiewskich.

Był potym spor o Wielkie Xięstwo Twierskie miedzy Bráty y Krewnymi/ ktorego gdy Kniáź Siemion Jwánowic od Zánábeká Cárzá Tátárskiego prosił/ chćiał od niego rocznego Hołdu y trybutu Carz. A potym záś gdy się Tátarowie y Cárzowie ich/ tákom trochę wyższey powiedźiał/ wnętrznymi woynami sámi zábijáć y mordowáć poczęli / otrząsnął się im Dimitr Wielki Kniáź Moskiewski / y Mamáiá Temniká Cárzá Tátárskiego wielkiego / wstępnym boiem poráźił/ y ná głowę prawie pogromił / y záś potym trzeciego látá tegoż Cárzá Temniká Mamáiá/ gdy się chćiał mśćić/ ták bárdzo srogo poráźił Dimitr wielki Kniáź Moskiewski/ iż więcey niż ná trzynaśćie mil trupow Tátárskich pełne pola/ drogi y role leżáły/ O czym Kroniki Ruskie Moskiewskie y Herberstein fol. 8. et fol. 70. etc. świádczą.

Dimitr Moskiewski Tátárow srogo poráźił.

O tym czytay Herbersteiná fol. 8. et 70.

Tym tedy sławnym zwyćięstwem Dimitr Wielki Kniáź Moskiewski podniesiony/ vmyślił też pod Litwą Pogány Witebskiego/ Kijowskiego/ y Połockiego/ Xięstw Ruskich woyną dochodźić / y wypráwił do Olgerdá Wielkiego Xiążęcia Litewskiego posły buczne z odpowiedźią woienną / á przytym naśmiewał się z wielkiey hárdośći/ posłał mu száblę y ogień / obiecuiąc go w Wilnie przywitáć z tymi vpominkámi wielkim álbo krajnym táiem ná przyszłego roku 1332. wielki dźień álbo Wielką noc zmartwychwstánia Christusá Páná / y wszystkę Litwę zá rok zwoiowáć / á okázáć moc y potężną gotowość swoię. Ktorego zuchwáłego poselstwá y hárdey odpowiedźi Olgerd wysłuchawszy / y náradźiwszy się z Keystutem Brátem y z inszymi Xiążęty/ zátrzymał ony posły/ á sam záráżem pospolite ruszenie po wszystkich páństwach wielkiego Xięstwá Litewskiego y Ruskiego obwołáć kazał/ y ziázd do szyku pod Witebsk náznáczył ná pewny dźień Srzodopośćia wielkiego. Bráty też wszystki obesłał / áby mu pomoc prędką przećiwo temu pospolitemu á głownemu nieprzyiaćielowi posłáli / A ták gdy się wszyscy do Witebská śćiągnęli ná Srzodopośćie / y okázáli się porządnie iáko do woienney potrzeby/ roskazał záraz Olgerd drogi proste dla spiesznego ćiągnienia z woyskiem ku Miástu Moskwy kilkom tyśięcy czerni gotowáć/ przystáwiwszy nád nimi iezdnych dwá tyśiącá dla obrony/ á sam ruszywszy się z Witebská ze wszystkim woyskiem Litewskim y Posły Moskiewskie zátrzymáne z sobą wiodąc/ dniem y nocą ćiągnął spiesznie do Moskwy / niebáwiąc się pustoszenim áni palenim ziemie/ tylko żywność potrzebną woysku biorąc / á drogi wszędźie mośćzono przez błotá y stárzyny co naprośćiey być mogło / k temu źimá iescze w ten czás ziemię háртowáłá/ Spiegowie też y straż záwżdy przed woyskiem w kilko milach także z bokow / y z tyłu byłá. A gdy przyćiągnął do Mozáiská położył się obozem w mili zá Miástem dla wytchnienia y odpocznienia woyskowi strudzonemu/ ośmnaśćie mil od Moskwy Miástá stołecznego / ztámtąd dopiero ruszywszy się w porządney spráwie iáko do bitwy / posły Moskiewskie odpráwił / á sam zá nimi tuż ćiągnął do Miástá Moskwy / á zágwie zápaloney smáł z ogniem kazał im áby oddáli swoiemu Wielkiemu Kniáźiowi Dimitrowi/ á opowiedźieli iż Olgerd niechcąc będąc poważny vprzedzáiąc go w wyrządzániu poććiwośći / y nieżycząc mu dálekiego trudzenia do Wilná v niego w Moskwi sam będźie ná Wielką noc / y odda mu Wielkonocne iáie pierwey niż ten ogień w zágwi zgáśnie / ktorego było nietrzebá Litwie do Wilná z Moskwy słáć / gdyż go też sobie do potrzeby z krzemieniá y z zágwie dostáć vmieią. Też chce Kopiią Litewską pod Zámek Moskiewski przystáwić / áby wiedźiał Kniáź Moskiewski / iż

To się tylko w Latopiszach Litewskich po Rusku pisánych náyduie.

Szyk y popisowánie pod Witebskiem.

Porządek y ostrożność w ćiągnieniu.

nie to woiennik co do roku odkłáda / y co pogody pátrza/ ále ten ktory zkrazy w niepogodzie myśli / iákoby mogł strátę nágrodzić / omieszkánia powetowáć/ y zábieżeć swoiey szkodzie.

Z tym poselstwem y z ogniem w zagwi ledwo Posłowie Moskiewscy máło co pierwey do swego Kniazia przyiecháli / ktorego podkáli w dzień Wielkonocny do Cerkwie idącego ná iutrznią : Ali iuż gdy ieszcze świtáło Wielki Xiądz Litewski Olgerd ze wszystkim Woyskiem swoim pod Miásto przyciągnął / y położył się obozem ná Pokłonney gorze / iáko wszystcy Latopiszcze świádczą / by ich chciał ná to tysiąc znosić / Aczkolwiek tego Ruskie Kroniki niewspominaią/ áni inszy Historikowie/ okrom Herbersteiná.

Dimitr Wielki Xiądz Moskiewski wysłuchawszy poselstwá bárdzo wet zá wet oddánego/ á nieprzyiaciela tuż nád Miástem do woyny zgotowánego/ y w wyszykowánych vfach spráwnie ku bitwie stoiącego / nieufáiąc obronie zamkowey y mieyskiey myślił się z Litwą w polu potkáć / ále iż się ná prętce do bitwy y do odporu ták wielkiemu nieprzyiacielowi niemogł zgotowáć / vdał się w rokowánie y posłał do Olgerdá o vgodę / y zástánowienie przymierza / postępuiąc mu nákłádow woiennych nagrodę/ záchowánie státecznego pokoiu raz potwierdzonego/ y gránice z Litwą tákie iákieby słuszne być miáły / y ná ktorych Olgerd z rycerstwem swoim przestánie. Po długich tedy namowach dał się Olgerd do słusznego iednánia y przymierza nákłonić/ vważáiąc w cudzey ziemi zwłaszczá wątpliwy skutek zwycięstwá / wszákże pod tymi kondiciámi/ áby mu wolno było do Zamku Moskiewskiego z częścią Rycerstwá Litewskiego y z Boiárámi przednieyszymi zbroyno wiecháć/ á kopiię do ściány Zamkowey przystáwić / á zá bespieczność y zá stateczne záchowánie postánowionego przymierza y gránic Litewskich z Moskwą po Vhrę rzekę/ áby sam Kniaź wielki Dimitr z Metropolitem y z Boiáry swoimi pochrześnym cáłowániu przysięgę vczynił. Co gdy wszystko Moskiewski spełnił y potwierdził / vchodząc czego gorszego. Olgerd też przestawáiąc ná kondiciach przymierza postánowionego dobrowolnie podánych bez kosztowánia skutku wątpliwego woyny/ według postánowienia wiechał w Zamek Moskiewski dobrowolnie otworzony / tám w Cerkwi Dimitrá Wielkiego Xiędzá Moskiewskiego przywitał / y oddał mu kraśne álbo Wielkonocne iaie / mowiąc: Widzisz teraz Kniáźie Wielki Dimitrze / kto z nas ránicy ná woynę wstáie. A potym sam Olgerd kopiią o ściánę zamkową skruszył/ á drugie Látopiszcze świádczą / iż tylko przystáwił / áby Moskwá pámiętáłá/ iż Litwá z Olgerdem kopiię swoię pod Zamek Moskiewski przystáwowáłá. Odłożył tedy Olgerdowi Moskiewski wszytki nakłády woienne/ y inszymi vpominkámi rozmáieymi w Złocie / w Szátach / w Koniach / y drogich Kámieniach ták sámego iáko iego Rycerstwo vdárował / gránice z Litwą po Moszayśk z iedney strony ośmnaście mil od Moskwy / á z drugą strony po Vgrę álbo Juhrę Rzekę głęboką y błotną / ktora się poczyna nie dáleko od Dorobużá w lesie zá Smoleńskiem mil ośmnaście/ á miedzy Kolugą y Worotinem do Oki Rzeki wielkiey wpada.: Po tę byłá gránicá z Moskwą z drugiey strony / O czym też Herberstein wspomina *fol 70. in Commentariis Moscouiticis.* Ták w ten czás Olgerd Gedimmnowic Wielki Xiądz Litewski y Witebski / to sławne zwycięstwo y rozszerzenie páństwá swego bez zwodzenia bitwy y rozlania krwie otrzymał : A potym się z weselim ná Witebsk do żony Vlianę/ po ktorey trzymał Xięstwo Witebskie / wrocił / á stamtąd woysko rospuścił/ Rycerstwo dobrze zásłużone vdárowawszy.

Drugie Látopiszcze świádczą po Mozaysk / y po Vhrę rzekę.

Máte nakłády woienne w on czás bolni bo nie żołnierzámi tylko własnemi Litewskim Boiárom w on czás woiny Xiążętá Litewskie odpráwowáły.

O tym też czytay Herbersteiná fol 71.

Gránice Litewskie zá Olgerdá od Moskwy Miástá 18 mil y zá Witolta.

A tu Czy-

A tu Czytelniku miły wiele niewiádomych y nieukow Historiy ciemnością dla niedbálstwá ludzi vczonych zásłonionych / tę przeważną Olgerdowę pámięci wieczney godną dzielność / Witołtowi Synowcowi iego przypisuią niebácznie/ niepátrząc w tey mierze rożności czássow / y prawdziwego doświádczenia istotney rzeczy y porządku lat / Bo mniemáią by tylko ieden Witold w Litwie był sławny / áno tákich Xiążąt Witołtowi podobnych álbo snadź nádeń walecznieyszych w tym wielkim Xięstwie o tysiąc było / wszákże dzielności ich y postępki rycerskie/ ktore práwie sławą niebá dosięgały / długo w ciemnochmurnych otchłaniach leżáły/ dla niewdzięczności czássow przewrotnych y niedostátku tych ktorzyby to byli ná świátło wydźwignąć dowcipem mądrym mogli. Nálázłoby się wiele w Polszcze / w Litwie y w Rusi Herculessow / Hectorow/ Achilessow/ Ewripilussow / Diomedessow / Pandarussow/ Patroclessow/ Nestorow / Aiaxow / Antenorow y Eneassow / kiedyby byli Homerussowie / álbo Maronowie/ á ku temu hoyni Mecœnassowie/Polionowie/Augustowie etc. Ale ci wszyscy w Litwie gdy iednego drugiego mu niedostawáło zginęli.

A iesliby się tu komu rzecz niepodobna zdáłá / áby Olgerd z Litwą / miał ták bez wieści pod Miásto Moskwę przyciągnąć z Witebská/ Tedy o tym wiedz Czytelniku miły / iż *Virtuti nihil est non peruium,* dzielności czuynego á przeważnego woienniká nic nie iest trudnego y dálekiego ku przebyciu / czego tu wiele przykładow opuszczam. A Olgerd w on czás máiąc zá sobą wtorą żonę Máryą Corkę Xiążęciá Twierskiego/ O czym Cromer lib.14. y Bielscius w księgach 8.etc. Z ktorey miał Jagełłę y inszych Synow/ á Xięstwo zás Twierskie álbo Tuwierskie w on czás było wielce możne Moskwi przyległe (Bo sámo Miásto y Zamek Tuwer tylko 36. mil od Miástá Moskwy) Tedy Olgerd máiąc porozumienie z oycem żony swoiey / y spolne sprzymierzenie ná spolnego nieprzyiaciela Moskiewskiego/ ktory też w on czás Twierskiego Xięstwá gránice náieżdżał / á dziś iáko widzimy to wszystko Xięstwo posiadł / mogł z Litewskim woyskiem przez Twierskie kráiny przyiacielskie/ spokoynie przebyć/ á potym bez wieści pod sámę Moskwę przyciągnąć/ máiąc *Arcem belli* Twier. Poniewáż też niepodobniey dáleko było Gediminowi roku 1326. y temuż Olgerdowi áż do Odry rzeki y Brandenburgu/ tákże Francfortu z woyskiem Litewskim przebyć/ á wżdy przebyli zá spolną ligą z Polaki/ y zwoiowawszy Brandenburskie Márgrábstwo przez sto mil zás názad do Litwy y Saskimi/ Polskimi / Mázowieckim / y Pruskimi gránicámi w cále się po trzykroć wracáli. O czym masz v Długoszá / Cromerá lib. 11. v Miechouiuszá/ Cureussá *in Annal : Silesiæ, &c.* y w tey nászey Kronice wyższey tysiąc iáśnieyszych nád słońce świádectw/ y dowodow / álbo tákże gdy wielką Polskę/ Kuiawy / Podgorze etc. burzyli y náieżdżáli. Przeto im podobniey było z Olgerdem z Witebská do Moskwy przez puste w on czás kráiny bez wieści przyść / y przez Twierskie przyiacielskie Xięstwo mil 16. od Moskwy gránicząc/ niż do Frankfortu z Wilná przez 100. mil/ gdzie były Zamki y Miástá obronne etc.

Potym Olgerd gdy z Witebská z żoną iáchał do Wilná / wyszło przeciwiemu wszystko pospolstwo według obyczáiu Pogáńskiego w ręce kleskcząc/ á Ládo Ládo spiewáiąc / okázuiąc wdzięczność y rádość wielkiemu Xiędzu swoiemu / z zwycięstwem się z Moskwy do stolice zwracáiącemu. Támże też y Bogom swoim modły y ofiáry spráwowáli ná zgliszkach poświęconych / gdzie dziś Kościoł świętego Stánisłáwá w Zamku. Ale zárázem po tey rádości prętka y żáłosna trwoga Wilnowcow podkáłá / Bo Piotr Gastolt Pan Litewski domu stárożytnego wielki y możny / będąc ná części Podola Polszcze przyległego Woiewodą / bywał często v Páná Buczackiego ná biesiádach sąsiedzkich / v ktorego potym gdy mu się Corká podobáłá/ poiął ią w małżeński stan/ á porzuciw-

O tym też czytay Herbersteiná in Commentariis Mosch: fol. 13. et 14. etc.

Olgerd do Wilná z Triumphem.

Gastold Piotr Woiewodá Podolski pierwszy zá Olgerdá w Rzymską wiárę w Litwie ochrzczony.

szy stare

szy stare błędy bałwochwalskie Litewskie / ochrzcił się według Rzymskich obrzędow świętych na wiarę Chrześciańską / a na Chrzcie był Piotrem mianowan. Potym iż miał bardzo wielkie imiona w Litwie y w Wilnie / był Woiewodą wielkim y namiestnikiem Olgerdowym / gdy był na woynie Moskiewskiey / przywiodł Mnichow Franciszkanow z Polski do Wilna / aby nawracali lud Pogański Litewski na wiarę Chrześciańską / bo się też już mało nie wszystki Xiążęta Litewskie Gedyminowicy ochrzcili byli w Ruskich obrzędow wiarę Chrześciańską oprocz Kieystuta. Olgerd też acz się był iescze za żywota Oyca Gedymina ochrzcił / gwoli żenie Ulianie / po ktorey y Xięstwo Witebskie otrzymał / ale święta skorupa czystością smrodliwą nawrzała / starą przywarą woniała. Wszakże iednak owie Cerkwi w Witebsku Greckim krałtem kosztownie zmurował / znać iakom sam widział niemałym nakładem / iednę w niżnym Zamku / a drugą w polu za Ruczaiem albo przykopem zamkowym / Zamek też wyszny murem y wieżami y pałacem ktory dziś złamano ozdobił / tamże na wysznym zamku w Cerkiewce widziałem własnym okiem obraz Olgerdowy żony iego w Cerkwi na ołtarzu w długim płaszczu / Greckim krałtem malowany / Ale się ku rzeczy wracam: Onym Mnichom Franciszkanom Gasztolt Piotr zbudował był Klasztor swoim nakładem w Wilnie / na tym mieyscu gdzie dziś Dwor Biskupi / y Kościołek S. Krzyża / y nadał im wszystki potrzeby do wychowania zakonnego należące / y poczęli byli rozmnażać wiarę Chrześciańską z wielką pilnością / pogaństwo od brzydliwych Bałwochwalstw odwodząc / ale gdy Gasztolt odiachał do Tykocina / wnet się pospolstwo wszystko Pogańskie gwałtownie rzuciło na on Klasztor / dobywaiąc Mnichow / a gdy snadnie wrota drzewiane wybili / siedmi ich poimali / y wywiedli na rynek a ściąć ich kazali / a drugich siedmi między łysymi gorami dogoniwszy wszystkich na krzyże k temu uczynione / gwoździami za ręce y za nogi poprzybijali / y wrzucili ich do Wiliey Rzeki / mowiąc / pływaycie na tym naczyniu waszym / ktoreście nam chwalić kazali / y o ktorymeście nas uczyli. Pochował ich ciała potym Gasztolt z wielkim płaczem na tym mieyscu gdzie dziś Sad Biskupi przed Kościołkiem S. Krzyża / y słup tam drzewiany nad ich mogiłam stoi. Przeto skoro Olgerd do Wilna przyiachał z Moskiewskiey wyprawy / na przełożenie słuszney skargi Gasztoltowey dał ściąć pięć set Wilnowcow za ono ich okrutne morderstwo nad Mnichy Chrześciany / kazał w ten czas y napotym wywołać / aby wszędzie wolno y bespiecznie było w Litwie mieszkać Chrześcianom / y Mnichom ktorzy wiary Chrześciańskiey nauczali. Przywiodł tedy inszych Mnichow z Polski Gasztolt do Wilna y zbudował im bespiecznieyszy y warownieyszy Klasztor na piasku nad kałużą Winkra / gdzie y dziś iest Klasztor Franciszkanow y Kościoł Panny Mariey / a ci Mniszy wiele pogaństwa nauką swoią / y przykładnym żywotem od obrzydliwych błędow do Pana Chrystusa nawrocili. Działo się to w Wilnie Roku 1332. ktorego też czasu Wańko Xiążę Mazowieckie Szwagier Witoltow a Zięć Kieystutow / zły a srogi na poddane / y nieprzyiaciel Polski / Confederat Krzyżacki umarł / a w Płocku pochowan. Syn iego Bolesław z drugiey Litewki Corki Gedyminowey urodzony po nim na Xięstwie Mazowieckim panował. Tegoż też roku Władisław Łokietek Krol Polski Chełmińską ziemię y insze Pomorskie kraie w Prusiech zwoiował / y Mistrza Ludera do proszenia przymierza na rok przypędził / gdy pola nie śmiał stawić po pierwszey porażce. W ten czas też Litwie było lżey gdy Krzyżacy z Polaki mieli co czynić.

Frąciszkani Mniszy do Wilna.

Gedyminowicy Xiążęta w Ruską wiarę ochrzceni.

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem testa diu.

Widziałem iako stara powiada że ty Xiężna to na Olgerdową w niewoli ... tego zamek zmurowała ... Klasztor pierwszy Franciszkanow.

Franciszkani Mniszy pobici / y potopieni od Wilnowcow.

500. Wilnowcow ścięto.

Wolność pierwsza Chrześcianom w Litwie.

Wańko Xiążę Mazowieckie umarł.

Zatymże woyskiem Krol Łokietek do Sląska przeciw hardym Xiążętom / y przeciw Janowi Krolowi Czeskiemu ciągnął / tam bez odporu włości ogniem y mieczem splundrowawszy / więcey niż pięćdziesiąt twierdzy y zameczkow wziął

y spalił. A gdy Kościan Zamek mocny na bagniskach y między ieziory pod Czechami Polacy oblegli / dobywali go usilnie / szydzili z Polakow Czechowie y Niemcy / ktorą zelżywością Kazimierz Krolewic Syn Łokietkow Szwager Olgerdow a Zięć Gedyminow poruszony / wnet z Rotą Rycerstwa swoiego sam na przodku idąc / przyszedł śmiele pod same blanki / ktorą przeważność Krolewicowę widząc insi Polacy rzucili się wszyscy na mury y do bram / a tak przeważną śmiałością y gwałtownym pędem Zamek mocą wzięli / Czechy y Niemce pościnali / a Zamek swymi osadzili / Mieszczanie się też z Miastem potym poddali. A to było ostateczne zwycięstwo Łokietkowo / Bo przyiachawszy do Krakowa z tey woyny / umarł / Roku 1333. w dzień S. Gregorza / tamże na Zamku pochowan. Krolował lat 13. wzrostem był mały / ale serca Herkulessowego. Po śmierci iego Kazimierz Syn wtory tego imienia wielki nazwany tegoż roku 25. dnia Kwietnia był koronowan na Krolestwo Polskie w Krakowie wespoł z Małżonką Anną Xiężną Litewską Corką Gedyminową / a Siostrą Olgerdową y Kieystutową / od Janisława Arcybiskupa za nierychłym dozwoleniem Krolowey starey Matki Kazimierzowey Edwigi / ktora potym w Sądeczu starym do Klasztora wstąpiwszy Mniszką Zakonu S. Franciszka została.

Łokietek Sląsko woiuie.

Roku zaś 1334. dnia 23. Kwietnia w rok po koronaciey Kazimierzowey / śnieg wielki spadł w Polszcze / y w Litwie / prawie na święty Jurgi albo święty Woyciech / ktory gdy na zbożu posianym przez pięć dni wysoko leżał nad nadzieię oraczow strwożonych / dziwna a niewymowna z łaski Bożey hoyność / buyność / y obfitość wszelkiego zboża iako po nalepszym nawozie została się.

Śnieg wielki w Maiu.

Ale potym drugiego roku 1335. tak wielka moc szarańczey chrobastwa latającego prawie we żniwa ucznami przyszła / iż gdy gęstymi gromadami leciała / Słońca Ludzie widzieć przed nią nie mogli / a gdy na ziemię oną gadziną upadła / tedy do pułgoleni Końskich po zbożu leżała / a stąd / gdy zboże dojrzało wszedzie wypasły y wygryzły / głod wielki y drogość nastała.

Szarańcza sroga.

O Burzeniu Mazowsza

przez Litwę / y przeważney dzielności Litewskiey / gdy się bronili Krzyżakom na Zamku Pulenie / Roku 1336.

Rozdział IIII.

Zda mi się iż podobno ma być na Zamku Punenie albo Punach / Bo iesli Historik stary napisał Punen staroświecką literą / tedy za drudzy miasto n dwoie ll położyli / a za Punen Pullen napisali.

Lugosz w Kronice swoiey / y Miechouius lib. 4. cap. 22. fol. 233. pisze / iż roku 1336. za krolowania Kazimierza Łokietkowica w Polszcze / Miesiąca Nouembra albo Listopada / dnia 16. po S. Marcinie / Synowie Gedyminowi / Olgerd Wielki Xiądz Litewski / Keistut Trocki y Żmodzki / Koributt / Patrik / Lubard / Surwid (podobno ma być Swidrigel) y Butaw / z wielkim woyskiem wciągnęli do Mazowsza / aczkolwiek powinowactwo dla spolnych małżeństw / y pokoy przymierza postanowionego mieli z Xiążęty Mazowieckimi / iednak wszystki włości Mazowieckie nieprzyiacielskim obyczaiem złupili / zwoiowali / y wypalili / y więcey

więcey niż tyſiąc y dwie ſcie Mázurow Chrześciánow poimánych z bydłem/ y z rozmáitymi dobytkámi/ do Litwy w niewolą wywiedli. Tegoż roku 1336. gdy wielkie woyſko z Niemieckich ziem przyćiągnęło do Prus / nád ktorymi byli Hetmánámi Márgrabiá Brandenburſki/ Grof Námienſki/ y Grof Hennenbergſki/ złączywſzy mocy ſwoie z Krzyżakámi / ćiągnęli do ziem Litewſkich/ y obległi zamek Pullen/ w ktorym ſię było więcey niż cztery tyſiące Litwy/ z żonámi / z dziatkámi / z dobytkámi / y z máiętnośćiámi / przed onym wielkim woyſkiem Niemieckim záwárło / Dobywáli ich tedy vſtáwicznymi ſturmámi Krzyżacy / á Litwá ſię też mężnie y przeważnie z blankow / y częſtymi wycieczkámi broniłá. Ták áczkolwiek dośic długo mężnie á ſtále Niemcom odpor dawáli/ wſzákże gdy obaczyli/ iż iuż wßyſtek zamek był práwie rozwalony/ blanki/ ſćiány/ y wieże/ częſtą/ á gęſtą ſtrzelbą/ dziáłámi y tárányámi rozmáitymi / y ziemnymi podkopámi wywrocone/ y rozbite/ Wnet wielki ſtos drew ſuchych w pośrzod zamku złożyli/ ná ktory wßyſtki máiętnośći/ ßáty/ y ſkárby włożyli/ y záPálili/ Sámi potym żony y dziatki ſwoie poſiekli/ y dobytek wßyſtek poſiekli/ y ſpalili/ á potym też Stáróśćie ſwemu zamkowemu dobrowolnie ſię ſciąć dáli / áby żywo w ręce nieprzyiaćielſkie nie przyßli. Niemcy potym gdy ſię do zamku wdárli y nie/ gdy ſię dobyli / máło co od czterech tyſięcy żywych Litwy záſtáli / y to y ći gdy ſię mężnie z Stároſtą ſwym bronili práwie do vpadu/ Niemcy poſiekli/ ledwo kilku żywych doſtáli / á zápaliwßy Zamek / y do gruntu go ſpaliwßy / włośći też okoliczne zwoiowawßy do Prus ſię wroćili : O tym Długoß y Miechouius lib. ut ſupra, y Cromerus lib. 12. Libet autem inſigne quoddam facinus eorum (id eſt Lituanorum) commemorare &c. y Kroniki Pruſkie etc. ßerzey świádczą. Táką też drugą przeważność obleżonych Numidow naydzieß v Saluſtiuſſá de bello Iurgurtino, y v Liwiuſſá/ gdy pod nimi Metellus vſilnie dobywał zamku Talle/ gdzie tákże Numidowie widząc mury porozbiiáne/ wßyſtki ſkárby od złotá y ſrebrá/ ktore bárzo wielkie były/ do iednego Páłacu Krolá ſwego Iurgurti znoſiwßy / á ſámi ſię w nim poptywßy/ wßyſtkie rzeczy y ſámych ſiebie zápalili / Toż też náßych czáſow Węgrowie ná Segiecie y Dzule vczynili/ gdy ich Soliman Ceſarz Turecki dobywał.

Mázowſze zwoiowáne.

To też podobną naydzieß in Commentarus Sta bij dźielność Illirikow przećiw Rzymiánom/ gdy ſie ich było zá várło ná zamku Metulli 3000. O czym Stadius To też Sodiani gdy ich Alexander wielki dobywał vczynili / y Xantiani gdy ich ... tutus obległ. To też vczynili Sagunt ini gdy ich Annibal dobywał 9 mieſiecy iáko Florus piſze lib. 2. cap. 6. in ... in foro excitant rog um ... de ſuper ſe ſuosque cum omnibus opibus ſuis ferro & igne corrumpunt &c. A ſtąd beła włoną vrosłá ... edzo Kárthágineńſkiego Rzymiánom/ O czym ßerzey czytay v Liwiuſſá. Toż też vczynili Numantini Hiſpáni gdy ich Scipio dobywał/ quae cautas nullum de ſe gaudium hoſti reliquit, iáko Florus lib. 2 cap 18. pise Toż też Abideni vczynili gdy ich Philip Krol Mácedońſki dobywał. Tákże Petilini/ & Creteńſes O czym czytay Dominicum Cilenium de re militari lib. 1 cap 9

Roku záś 1337. ná dźień S. Iádwigi Litwá Kozáckimi drogámi do Mázowieckiego Xięſtwá bez wieśći wtárgnęłá/ Połtowſk/ y Ciechánow Miáſtá/ ze wßyſtkimi ich okolicznymi włośćiámi y przyległośćiámi zburzyli y zwoiowáli/ y ludzi bárdzo wiele z dobytkámi do Litwy wiedli/ ále gdy beſpiecznie w nierządney ſpráwie ćiągnęli/ zebráłá ſię wnet Slachtá Mázowiecka / á dogoniwßy ich nád rzeką Narwią / potkáli ſię z nimi / y ſłádnie Litwę rozgromili/ y poráźili/ łupy wßyſtkie y więźnie odbili / wiele ich też ktorzy z tłomokámi / w błotney rzece przez Narew chćieli vćiekáć/ żáłuiąc oney ſwey pracy odbieżeć / w błotney rzece potonęło/ ták iż ſie ich máło co bez korzyśći wten czás do Litwy wroćiło.

Tegoż roku 1337. Tátárow wielkie woyſko z Ruſią zamek Lublin oblegli/ y dobywáli go vſtáwicznymi ſturmámi przez dwádzieśćiá dni/ Ale gdy Cárzá Tátárſkiego ſtrzałá z zamku wypuſzczona zábiło / záraz z wielkim hukiem / z trząſkiem vcieczywßy w Saydaki odćiągnęli / Iam ſam widział kortynę malowáną tego dobywánia Lubliná y zábićia tego Cárzá/ w Kośćiele Mnichow Lubelſkich/ ále kulá z dziáłá/ nie ſtrzałá/ Bo iuż wten czás Dziáłá y Rußnice náſtáwáły / ktorą też ſtrzelbą y Gedyminá pod Friburgiem v Welony Krzyżacy zábili / iáko ſię wyżſzey powiedziáło.

Tátárowie pod Lublinem z Ruſią porażeni.

Roku záś 1339. Teodricus z Aldemburgu Miſtrz Pruſki/ máiąc złobą ná pomoc w towárzyſtwie Pfalcgráfá Reńſkiego y inße Xiążętá/ z wielkim á mocnym á wielkim woyſkiem Niemieckim wćiągnął do Litwy Zimie/ gdźie nád Niemnem

Niemnem Zamek Wielonę obegnał. ktorego przeważnymi ſzturmámi dobywał/ ále gdy ſię Litwá y Zmodź ſtále broniłá / obaczywßy proźną pracą/ y vśiłowánie ſwoie dáremne / tákże vtrátę w ludziach pod częſto przegránymi ßturmámi/ muſiał ſię do Prus wroćić. A ná láto záś z wielkośćią Rycerſtwá pielgrzymſkiego z dálekich ſtron zebránego do Litwy y do Zmodzi ſię wroćił/ krainy y włośći Litewſkie zwoiował / y więźniow bárdzo wiele wywiodł do Prus. Trzy też groble y wáły vſypał / y trzy przekopy álbo rowy głębokie przywodnymi wodę wykopáć dał wten czás/ chcąc tymi záſtáwámi/ chytrych á częſtych vkrádkiem wtárczek / y náiázdow do ziem Pruſkich Litwie y Zmodzi zábronić.

Krzyżacy pod Wieloną.

Tegoż roku 1339. Kázimierzowi Krolowi Polſkiemu Małżonká vmárłá Krolowá Anná Litewká Corká Gedyminowá / á Sioſtrá Olgerdowá y Kieyſtutowá. Tá iáko Długoß/ Miechouius y Cromerus lib. 12 piſzą / ták ſię bárdzo kocháłá w tańcach vſtáwicznych y w muzyce/ iż y w drodze gdźiekolwiek iáchałá/ záwżdy rozámi wkoło ſiebie tánecznikow y rozmáitych muzykow wodźiłá/ ktorzy ią ſpiewániem/ gránim ná dudach/ multánkach / ſurmach/ ná ſkrzypicach y bębnach gráiąc ćieſzyli, Potomká żadnego męſkiego Kázimierz Krol z nią nie miał/ tylko iedną Corkę Helzbietę / ktora byłá potym wydána w małżeńſtwo zá Bogusławá Xiążę Szczetyńſkie. Przeto Krol Kázimierz tegoż roku 1339. Máiá dnia 8. złożył Sięm w Krákowie / ná ktorym o wybrániu / y náznaczeniu pewnego potomká y ſucceſſorá po ſobie ná Krolęſtwo Polſkie z Pány y Slachtą rádźił / Ponieważ nie miał tylko iedną Corkę z Litewki vrodzoną / Tám niektorzy ná Ianußá / drudzy ná Semowitá / Xiążętá Mázowieckie/ á drudzy ná Xiążę Włodźiſławá Opolſkie wotowáli / iż ći wßyſcy z ſtárodáwná z pokolenia y z narodu Krolow Polſkich genealogią wiedli. Ale Kázimierz Krol ty wßyſtki wotá Panow Polſkich wniwecz obroćił / powiádáiąc iż Xiążę Opolſkie y inße Xiążętá Sląſkie / ponieważ ſię od Korony Polſkiey odłączyli/ á do Czechow (iáko ſię wyżſzey nápiſáło) przyſtáli/ nie byli godni tey vczćiwośći / z Xiążąt zaś Mázowieckich máło godnośći y rozßerzenia Krolęſtwu Polſkiemu przybyć mu ſię zdáło, gdyż oni hołdownikámi Krolow Polſkich byli/ á w obudwu ták w Slązakach / iáko w Mazowßanach bárdzo ſłabą potężność / y obronę przećiw nieprzyiaćiołom być powiádał/ Przeto ná Károluſſá Krolá Węgierſkiego Swágrá ſwoiego / ktory miał Sioſtrę iego Annę Krolewnę Polſką zá ſobą / wßyſtkich wotá y zdánia záraz Kázimierz obroćił / y ná Syny iego Ludowiká / y Stephaná

Tomác realtem Awaſta Cefarz Grecki zámurowáć ie był od Tatárow / y Bulgárow Sławakow wáł wodowiny od czarnego morza áż do Silistryey nad Heleſpont/ gdzie iem ia ... był Roku 1575 ... czym też Cromerus cap. ... & Pomponius Laetus lib. 2. in Hiſt. Rom. Imper: Tenże też podobne wotam było iednego náßego ... od Tátárow ſię zámurowáć.

Pomorſkie Xiążętá Szczeciń. potym ſię ſtercko wzmogli ... ten wnuczki Gedyminowey.

Electia Succeſſorá ná Krolęſtwo Polſkie.

Crom lib 12.

Roſpuśćiwßy potym Sięm iáchał ſam Kázimierz do Węgier z wielkimi á świetnymi pocztámi Panow Polſkich / á tám w Wyßegrodzie ná Krolęſtwo Polſkie Ludowiká Syſtrzeńcá ſwoiego wnuká Łokietkowego / á Syná Károluſſowego Krolewicá Węgierſkiego miedzy inßych Brátow náznaczył / y potwierdził zá przyzwoleniem Panow Polſkich.

Ludwik ná Krolęſtwo Polſkie náznáczony.

Piſzą też y świádczą Látopiſcze Ruſkie/ y Litewſkie/ iż Kázimierz Krol y Panowie koronni / ná tymże Seymie Krákowſkim dla Electiey wyżſzey mianowaney zebránym/ miedzy inßymi Kandidáty żądáli y chćieli wybráć ná Krole/ ſtwo Polſkie Conſtantiná Koriatowicá Wnuká Gedyminowego / á Synowcá Olgerdowego / Xiążę ná ten czás Litewſkie w ziemiach Podolſkich. A gdy przyiáchał do Krákowá námawiał go Kázimierz Krol/ áby ſię ochrzćił z Ruſkiey w Rzymſką wiárę / chćiałliby być po nim Succeſſorem ná Krolęſtwo Polſkie wybránym/ Czego gdy Xiążę Conſtantim Koriatowic niechćiał vczynić / ani ná to pozwolić/ áby miał wiárę odmieniáć/ wzgárdził (powiádáią Látopiſcze) ſucceſſią ná Krolęſtwo Polſkie/ á do Podola ſię wroćiwßy rychło potym vmárł.

Tego Polſkie Kroniki nie wſpominaią.

Conſtantin Koriatowic o Krolęſtwo Polſkie żądan.

Co vſlyßawſzy

Co vsłyszawszy Fiedor Koriatowic Xiąże Nowogrodzkie Litewskie/ iż Brácia iego Constantin Xiąże ná Podolu bez potomstwá vmárł/ á Jurgi do Wołochow ná Hospodárstwo wźięty/ od nichże zás był otruty/ wypráwił się do Podola/ chcąc ie posieść y opánowáć práwem przyrodzonym/ po brátach zmárłych/ czego snádnie dokazał/ gdy mu y Stryi Olgerd Wielki Xiądz Litewski tego pozwolił. Ale skoro się zmocnił y wszystki zamki Podolskie porządnie opátrzył/ zaraz zhárdział niechcąc posłuszeństwá áni powinności postánowioney oddawáć Wielkiemu Xiążu Litewskiemu Olgerdowi Stryiowi swoiemu. Co wzbudzony Olgerd/ żalem słusznym y niewdzięcznością dobrodzieystwá oyczego poruszony/ ciągnął z woyskiem Litewskim do Podola / chcąc stáráć swowolnego Fiedorá Koriatowicá Synowcá/ Ale y on czuł o sobie/ bo osádziwszy Wołochámi zamki Podolskie/ Kámieniec/ Skałę / y Sokolec/ sám z skárbami zjachał do Węgier ná dwor Károlussá Królá Węgierskiego/ żądáiąc od niego pomocy przeciw Olgerdowi Stryiowi / Ale gdy omieszkał przydź ná odsiecz swoim Wołochom/ W tym czásie Olgerd z Litwą dobył Brásławia/ Skały/ Sokolcá/ y Smotrycz zamkow pod Wołochy. Vbieżał potym w nocy Kámieniec y Czerwonygrodek zá życzliwością Kozakow Podolskich/ także insze wszystkie zamki/ y twierdze Podolskie część iá mocą / częścią przez podánie posiadł y opánował/ ná Kámieniec też stárszego Woiewodę namiestniká Koriatowiczego imieniem Niesłá mienca posłał/ y do wszystkich w Wilnie osádził/ Wołochy pościnał/ á Gastolta poimał/ y do wszystkich w Wilnie osádził/ ten Pána Litewskiego namiestnikiem swoim y Woiewodą ná wszystkim Podolu vczynił/ Kniáżę tedy Fiedor Koriatowic rychło potym w Węgrzech wygnańcem y wywoláńcem będąc vmárł/ zá czym Podole wszystko Olgerd do Wielkiego Xięstwá Litewskiego przyłączył/ y wszystki kráiny Ruskie do Lwowá/ Krzemieńcá/ y Bełzá/ tákże wszystko Podláše zá Brzeście Litewskie y Parczow z Polskim Krolestwem rozgránicżył. Látopiszce Litewskie świádczą/ iżby y Alexander Koriatowic záraz po Constantinie y Jurgim Brátach miał vmrzeć/ á iżby Fiedor czwarty Brát po ich śmierci miał Podole osieść/ ále Cromer świádczy z Długoszá/ y z pewnych dowodow/ iż był żyw potym Roku 1366. y wziął od Kázimierzá Królá Polskiego część Wołyńskiey ziemie/ z łáski podáną.

Fiedor Koriatowic przeciw Olgerdowi Stryiowi.

Olgerd Podole wziął pod Koriatowicem.

Niesłak poimán.

Ten Gastolt był przedtem ná części Podola Woiewodą / á potym ná wszystkim.

Dlugosius & Cromerus libro 12. fol. 215. secundae editionis.

O posiedzeniu Ruskich kráin

przez Wielkiego Kázimierzá Królá Polskiego/ y vgodzie iego z Kśiążęty Litewskimi / Roku 1340.

Rozdział V.

Lib. 12.

Długosz y Cromer ták w swoich Kronikach piszą o postępkach y postánowieniu w Ruskich Xięstwach miedzy Kázimierzem wielkim Łokietkowicem Krolem Polskim/ a Xiążęty Litewskimi/ iż gdy Potomstwo niskie Dánielá albo Dánilá Królá Ruskiego / ktorego wielka byłá możność w Rusi/ vstáło y zeszło / Lubárt Gedyminá Xiążęciá Litewskiego Syn / gdy Włodimirskiego Kniáziá Corkę zá żonę poiął/ wziął po niey Włodimirz Xięstwo ná Wołyniu / á potym wszystkie insze páństwá Ruskie Litwie przyległe opánował/ Xiążętá

Xiążętá Ruskie/ ktorych dla wielkości y niezgod siły były zniszczone częścią zwyciężywszy/ częścią poddánymi w obronę przyiąwszy / ták iż Lwow głowę wszystkiey Rusi czarney Dzierżáwom Polskim przyległy trzymał. Drugą zás część Ruskich ziem miedzy Lwowem á Haliczem / Bolesław Xiąże Syn Troydená Xiążęciá Mazowieckiego dzierżał/ spádkiem po mátce Xiężnie Márney Wnuczce Królá Ruskiego Dánilá/ ále Russacy dla okrutnego iego panowánia / y podátkow / y dla gwałtow ktore czynił Żonom y Corkom ich swowolnie/ á Mázury ná vrzędy przekłádał/ y wiárę Ruską w Rzymską chciał odmienić / otruli go/ iż nie długo w Rusi Mázurowie panowáli. A Xięstwa Ruskie/ Lwowskie/ Włodimirskie/ y Halickie práwem przyrodzonym ná Kázimierzá Królá Polskiego po Xiążęciu Mázowieckim y Ruskim Bolesławie od Rusi otrutym przypádły. Przeto Kázimierz Krol Polski roku 1340. miesiącá Kwietniá nie długo odwłocząc / ciągnął do Ruskich ziem z woyskiem / naprzod Lwow głowę wszystkiey Rusi obległ y dobywał go mocno/ potym gdy przyrzekł Russakom przy stárey Greckiey wierze ich záchowáć / wziął Miásto zobiemá Zamkámi przez podánie/ gdzie wielka moc Srebrá/ y Złotá/ Pereł/ Szat drogich y wielkość inszego sprzętu y rystunku/ stárych Xiążąt Ruskich skarb / w tych zamkach nalazł/ w ktorym zacnieysze były dwá Krzyża złote/ wielkością drogich pereł ozdobione/ w iednym była sztuka drzewá zamkniona / ná ktorym Pan Christus wisiał / ktory y teraz iest ná Zamku w Kościele Krakowskim/ nád to dwie Korone złote/ wielkością drogich pereł ozdobione z Stołkiem złotym / y z Szatą złotą Perłámi y Kámieniámi drogimi sádzoną. A ten Skarb Kázimierz do Polski z sobą wywiozł/ á zamki iż były drzewiáne spalił/ Aby w nich Russacy vfność máiąc z posłuszeństwá się nie wybijáli. Potym zás Kázimierz máło w Krakowie pomieszkawszy / z woyskiem dla podbicia ostátka Rusi prawie we żniwá ciągnął/ gdzie zá máłą trudnością Przemyśl/ Sanok/ Halicz/ Trembowlą / Lubaczow/ Tustan/ y insze wszytkie onych włości Zamki pobrał / y ták áż do Krzemieńcá z woyskiem bez odporu przyszedł / o ktory iednák z vmowy z Jáwnucim/ Kieystutem z Olgierdem / y z Lubártem Xiążęty Litewskimi / Synámi Gedyminowymi/ y z iego Wnukiem Jurgam Nárimuntowicem zgodził się / iż Jurgi Nárimuntowic miał do pewnego czásu ná Krzemieńcu pánowáć / A Włodimirskie / Łuckie / Bełskie / Chełmińskie / Brzeskie páństwá / do dwu lát nienáruszone przy Litewskich Xiążętach zostáwił / ábowiem się przestrzegał / by mu ná przeszkodzie nie byli / gdyby się do gruntowánia czego inszego vdał/ á potym Kieystut y Olgerd, to postánowienie wtory raz z Kázimierzem odnowili/ y iest zapis ich teraz w skárbie Krolewskim/ ná Zamku Krakowskim/ w ktorym są wyliczone zamki / ktore Lubárt ná Wołyniu / y Kieystut ná Podlásiu trzymáli/ támże przydano, iż Krol Kázimierz y Lubárt / mieli sobie zobopolną y wzáiemną pomoc ná káżdego nieprzyiaciela dawáć/ á iesliby się miedzy nimi iáki spor wszczął/ áby to zdánim y rozsądkiem Królá Węgierskiego bywáło rozstrzygnione. To odprawiwszy Krol/ máiąc Stem z Rusią / Ruskie Xięstwá podbite w powiáty obrocił/ Woiewody/ Castellany / Stárosty / Sędzie/ y insze vrzędy obyczáiem Polskim postánowił/ y Russakom iedno práwo z Polaki nádał/ y w iedno ich ciáło złączył/ y ziednoczył/ iákoż potym oná część Rusi/ w pospolitey rádzie od Polakow nie odstąpiłá / Ale Litwá nie pełniąc vmowy z Xiążęciem swoim Kieystutem tegoż roku Mázowieckie Xięstwo okrutnie złupili y splundrowáli.

Lwow Lubárt trzymał.

Mázowiecki Xiąże w Rusi otrute.

Lwow Polacy wzięli.

Skárby Lwowskie Krzyże, Stołki, Száty / y Korone złote Xiążąt stárych Ruskich.

Zamki Lwowskie spalone.

Kázimierz ostátek Rusi czarney/ y Podgorskiey opánował.

Vgodá Kázimierzowá z Xiążęty Litewskimi.

Ruskie Xięstwá w powiáty do Polski obrocone.

Litwá Mázowsze burzy.

O Burzeniu Mázowßa y Pruskich ziem przez Litwę / y o gwałtowney á prożney woynie Ludwiká Węgierskiego / Janá Czeskiego / Krolow / y Károlussá Margrafá Moráwskiego / y Grofá Haleskiego / z Rzeską mocą y Mistrzem Pruskim ná Xiążętá Litewskie / Roku 1341. y 1343. etc.

Rozdział VI.

ROku 1340. Septembrá álbo Wrześniá miesiącá dniá ośmego / Litwá z Xiążętámi swoimi w wielkiey wielkości ludu Rycerskiego do Mazowßa wtárgnęli / ktore bez odporu / gdy się im kto niemiał zástáwić / wßerz y wzdłuż zwoiowáli / y więźniow bárdzo wiele z rozmáitymi wzdobyczámi do Litwy wywiedli. Tegoż też roku Jadwigá Krolowa Matká Kázimierzá Krolá Polskiego vmárłá w klasztorze Sądeckim Mniszką będąc. Roku záś 1401. Teodrik z Aldemburgu Mistrz Pruski vmárł / á na vrząd Mistrzowski Kontor stárßy Rudolph Xiążę Sáskie był wybran zá pánowánia Ludowiká 33. Cesárzá / y zá Benedictá 11. tego imienia Papieżá.

Tego Mistrzá Pruskie° Miechouius Luderem zowie.

Ten Mistrz Rudolph roku 1342. zebráwßy wielkie woysko Niemieckie / y Pruskie / dobywał nowego Márgrábstwá pod Poláki y Xiążęty Pomorskimi / co vsłyßawßy Litwá / z wielkim woyskiem do ziem Pruskich z Zmodzią wtárgnęli / y włości ktore práwie wßystki do gruntu mieczem y ogniem zburzyli / splundrowáli y w popiół obrocili bez odporu / bo Mistrz Rudolph ze wßystkimi Contory y Rycerstwem zakonu Krzyżáckiego / do Márgrábstwá nowego dobywánia był wyciągnął / á ták cudzego prágnąc / y tám nie wskorał / y swoie strácił: Bo Litwá z wielkością więźniow / łupow / y dobytkow rozmáitych / y z zwycięstwem wrocili się do swoich kráin.

A Rudolph álbo Luderus Mistrz gdy się wrocił z woyskiem do Prus z nowego Márgrábstwá / chcąc swoich od Litwy rátowáć / wßystkie kráiny Pruskie pustkámi kurzące się y od świeżych ogniow wniwecz obrocone nálazł / á ktorego frásunku / widząc złupienie / pomordowánie / wybicie / y wybránie w niewolą ludzi swoich Pruskich przez Litwę / záraz em oßálał / y bez rozumu y zmysłow vmárł. Pochowan potym w Mieście Marienwerder / iáko Kroniki Pruskie świádczą.

Mistrz Pruski oßálał.

Długoß też z Miechouiussem folio 236 lib. 4. cap. 23. ták piszą / *Luderus tanta consternatione de suorum cæde, & captiuitate angustiatus est, ut sensu amisso delirus amens[q]ue fieret.* Ná mieysce tego Luderá Henrik Dusemer Mistrzem Pruskim był wybran / y przez Clemensá śmiertego (?) tego imienia Papieżá potwierdzon.

Ten Mistrz Pruski Henrik Dusemer / chcąc się pomśćić onych ßkod zá przyczyną swoiego w Pruskich ziemiach przez Litwę vczynionych / posłał do Janá Krolá Czeskiego / y do Ludowiká Krolá Węgierskiego / y do inßych okolicznych Xiążąt Chrześciáńskich / tákże do wßystkiey Rzeßy Niemieckiey / prosząc ich o rátunek przeciw Litwie Pogánom / Nád to v Papieżá Clemensá śmiertego / listy do wßytkich Pánow Chrześciáńskich wypráwił / áby z miłości Chrześciáńskiey ciągnęli ná święta woynę przeciw Litwie y Zmodzi / nádáwßy im tákie Odpusty / iż ktobykolwiek w ten czás do Litwy y do Zmodzi iáchał álbo ßedł ná woynę / iákoby też był w Hierusálem v grobu Christusá Páná / álbo w Rzymie ná miłościwe láto / y v świętego Jakobá w Kompostelli.

Odpusty ná woynę Litewską.

Ták tedy roku od národzenia Christusá 1343. Ludowik Krol Węgierski ná páństwo po śmierci Oycá Károlussá nie dawno koronowány z Węgrámi / y Jan Krol Czeski Grábiá Lucemburski z Czechámi / y Syn tego Karolus Márgrábiá Moráwski (ktory potym był Cesárzem roku 1350.) z Moráwcámi y z Slężakámi / wßyscy osobámi swoimi ciągnęli do Prus przeciw Litwie / Ludowik Krol z Węgierskim woyskiem przez Polskę prosto / bo był Siestrzeniec Kázimierzá Krolá Polskiego / á Jan Krol Czeski z Synem Károlussem z Czeskimi / y Moráwskimi / y Sląskimi woyskámi / przez Pomorze / y Kássuby / Potym záś Grof de Halles / y inßych wiele Xiążąt Niemieckich / tákże Hetmánow od wßystkiey Rzeßy Niemieckiey / z niemáłym ludem / y pomoc Angielskiego / y Duńskiego Krolow / Sląskie też / Sáskie / Pomorskie Xiążętá / y Márgrábowie Brandenburscy (ktorzy mieli dawną waśń ná Litwę o zburzenie swoich ziem przez Gedyminá y Olgerdá / iáko się wyżßey nápisáło) wßyscy do Prus przyciągnęli przeciw Litwie y Zmodzi Pogánom / chcąc tą walną á niesłycháną / ták wielu Monárchow wypráwą imię y pámiątkę Litewską do gruntu wykorzenić / álbo zniewolonych woyną / pod iárzmo y moc Krzyżácką przywieść y podbić / iáko Łotwi / Prussom stárym / y Kursom vczynili. Ale Olgerd y Kieystut vsłyßawßy o ták gwałtowney woynie przeciw sobie y ziemiom swoim / zá rázem wßystki kráiny Litewskie y Zmodzkie Pruskim gránicom przyległe sámi spustoßyli / bydło / stádá / y wßystkie dobytki z máiętnościámi / tákże Niewiásty y Dziatki / y inßą mdłą płeć / á do boiu niegodną ná zamki / ná Jezierzyscá / ná bagniská / y stárzyny nie przeßłe / záprowádzić kazáli / drudzy też w gęste lássy y w támy / wßystki máiętności pochowáli swoie / á gdzie kto mogł ná roskazánie Xiążąt swoich / y ná strászliwą sławę ták gwałtowney woyny / wßyscy sobie dla máiętności żon y dziatek bespieczeństwo gruntowáli / á ták ná mil kilkonaście w Litwie / y w Zmodzi sámi pusto y goło vczynili / bez wßelkiey żywności / Zamki też y Twierdze / ktore w ony czássy gęste były w Litwie / y w Zmodzi / dobrze obwárowáli / y opátrzyli. A gdy vsłyßeli / iż iuż Krol Ludwig Węgierski / y Jan Krol Czeski / y inße wyżßey miánowáne Xiążętá ze wßystką mocą Rzeße Niemieckiey / Tákże y Henrik Dusemer Mistrz Pruski / y Burchardus Haren Mistrz Lifländski z obiemá zakonámi swoimi / z Kontory y z woyskámi Pruskimi / y Lifländskimi do Zmodzi wćiągnęli / wnet Olgerd y Kieystut wßelkie fortele przeciw ták gwałtowney mocy przemyśláiąc / z gotowymi woyskámi Litewskimi y Zmodzkimi ná dwoie się rozdzielili / Olgerd z Litwą wtárgnął do Lifländskiey ziemie / ktora bez odporu / gdy nie było komu bronić (bo wßyscy Krzyżacy do Litwy z Mistrzem byli wćiągnęli) zburzył y zwoiował áż do Habselłá / á potym áż do Derptu. Kieystut záś z Zmodzią / y z Trocką / tákże Grodzieńską Slachtą wzaiem do Pruskich ziem inßą drogą wtárgnął / ktorą tákże iáko Olgerd Lifländy bez obrony náßedwßy woiował / Bo też nie było komu bronić / gdy Mistrz Dusemer ze wßystkim Zakonem y z Kontorámi do Litwy iáko ná wygráną z Krolámi / Czeskim y Węgierskim był wyćiągnął / Sambiyską álbo Samlandską ziemicę / w ktorey iest głowne Miásto Krolewiec / do gruntu práwie zburzył / ogniem y mieczem wßystkie okoliczne Miástá plundruiąc / á polony y łupy bogáte z rozmáitymi dobytkámi zábieráiąc / Krolewiec / Fischhaus / Lochstet / Mulmelburg / Gyrmawią / Rudáwę / Neuhaus / Wargią / Cellgarbią / Bobecz / Labtaw / Schakz / Chremetz /

Ludwig Węgierski / Jan Czeski / Krolowie do Litwy

Karolus ciągnął to potym Cesarz do Litwy.

Ten Ludowik był potym Krolem Polskim ... Cerkie Xiążęto z Krolestwem ...

Grof von Halles Herman wielki Rzeße Niemieckiey do Litwy etc.

Przemysł Olgerdow y Kieystutow ná wielkie woyská.

Tegoż też fortelu chciał Moskiewski vżyć roku 1580 ále go naszy vprzedzili iż nie mogłá Moskwá zboża sprzątnąć z pol.

Ten też był zdradziecki vmysł Ośnikow Moskwá z Lifland do Litwy przywieść Roku 1580. sposobny Kiel do Moskwy wyciągnął.

Kiejstut Prusy wzaiem woiuie.

Chremetz/ Waldow/ Tirenburg/ Bonund/ Rossiten/ Raimen/ Zamki y Miasta opalił/ a niektore z nich ktore mogł vbieżeć/ albo moca/ albo przez poddanie wziąć/ zburzył/ skarby wybrawszy/ y ludzi pobiwszy/ a drugich w więzienie zagnawszy.

Krolowie zaś Ludwig Węgerski/ y Jan Czeski/ y Margrabia Morawski Carolus/ y ony wszystkie woyska Rzesze Niemieckiey/ gdy w tak ogromnych woysk wielkości do Żmodzi y do Litwy wciągneli/ a spustoszone/ y bez wszelakiey żywności wygładzone naleźli/ bić się też z kim nie było/ bo co Ludzie godnieyszy z Kieystutem w Prusiech/ a drudzy z Olgerdem w Liflanciech wzaiem/ y wet za wet woyna woyne oddawali/ Na ostatek z wielkim ludem dáley w ziemię Litewską ciągnąc/ gdy żywności żadney dostać niemogli (bo wszystko przed niewdzięcznymi gośćmi dobrze było sprzątniono) poczęli od głodu zdychać/ zwłaszcza Niemcy/ Angelczycy/ Francuzowie/ Holandrowie/ co się w swoich ziemiach rozkosznie żyć/ miękko legać/ a wina pić byli náuczyli/ Węgrowie także/ Czechowie/ Morawcy/ Ślężacy/ Sassowie/ Pomorczycy/ Dmieczycy nędzą y niewczasami Litewskimi/ y leża zielskami/ ktore głod śmierząc iede musieli/ zemdleni y zarażeni na drogach vstawáli/ drudzy biegunkami/ y czerwonymi niemocami marli/ a niektorzy Konie swoie także z głodu vstawaiące iedli. Olgerd zaś w Liflanciech/ a Kieystut w Prusiech krainach obfitych/ y wszystkimi dostatkami opływaiących sobie wolno tym czasem bujáli/ iakoby niiaki frimark/ albo zamianę państwa za państwo czyniąc. Co obaczywszy Ludwik Krol Węgerski/ y Jan Czeski/ y wszystkie insze Xiażęta y Hetmanowie woysk Niemieckich/ poczęli Mistrza Pruskiego Henrika Dusimera sromocić/ łaiąc go y hańbiąc/ iż ich tak niekczemnie zawiodł/ zwłoczył/ y zniedził/ nie opowiedziawszy im pierwey iako nieświadomym/ y gościom przychodnim/ sposobu y zwyczaiu nieprzyiacielskiego/ y położenia/ także niedostatkow ziemie Litewskiey/ y Żmodzkiey/ A tak nasważywszy się/ a nieprzyiaciela w oczy nie widziawszy/ statkow woiennych bardzo wiele/ a prożno pomorawszy/ Koni y dobytkow/ także Ludzi głodem y nędzą zmorzonych potraciwszy/ musieli wyciągnąć nazad do Prus z Litwy y z Żmodzi/ z nienagrodzoną szkodą y niesławą wieczną/ tak gwaltowney y wielkiey/ a prożney y dáremney onej Krolow/ y kilkudziesiąt Xiążąt y wszystkiey Rzesze Niemieckiey wyprawy/ Dusimer też Mistrz Sambiyska wszystkie ziemie/ y kilkonaście zamkow w Prusiech przez Kieystuta zburzonych ku tey szkodzie nalazł/ także Burchardus Haren w Liflanciech przez Olgerda z Litwa nalazł pusty vczynione/ począwszy od Dźwiny do Abselskiego/ y Derptskiego Biskupstwa/ O czym Kroniki Pruskie y Liflandskie stare świadczą dostatecznie/ y Długosz nasz z Miechowiussem lib. 4. cap. 24. folio 23. wspominaią w ty słowa: *Iodem anno 1343. Ludouicus Hungariæ, Ioannes Lucemburgensis Bohemiæ, Reges, Carolus filius eius Marchio Morauiæ, item Comes de Habes & alij quam plures illustres uiri in Prußiam cum eorum potentijs aduenerunt, atq; cum Magistro Prußiæ in Lituaniam descenderunt: Lituani autem interim quo eorum terra uastabatur, cum omni potentia in terram Sambiensem, & in Liuoniam perrexerunt, & eas grassabant, Magistro Liuoniæ absente, & Samagittas oppugnante, Quæ uarietas adeò Reges afflixit, ut Magistrum conuiciarentur tanquam huius peßimi euentus auctorem.*

My w naszych/ my w waszych.

Woyska wielkie Czeskie/ Węgerskie/ Rzeskie/ Pruskie/ etc. głodem w Litwie porażone.

Tym też fortelem Annibal Carthaginensis ... Scipio ... Rzymiany ... Justinum lib. 22.

Cromerus także lib. 12. tak krotko o tey woynie wspomina: *Contra Lituanos quidem expeditionem Ioannes Boemorum Rex cum Carolo filio Marchione Morauiæ, & Ludouicus Vngarorum hyberno huius anni tempore magnis uiribus, sed successu non satis pari apparatui Crucigeris opem ferentes fecisse memorantur.*

Potym

Potym Roku 1345. Henryk Dusemer przerzeczony Mistrz Pruski chcąc lepsze powetować oney pierwszey prożney wyprawy na Litwę z owiemi Krolami etc. zebrał woysko wielkie z Prus/ z Pomorza/ y z Liflant/ maiąc na pomoc pozostałe Rycerstwo Węgerskie/ y Czeskie/ y Margraffa Holandzkiego z Flandrami y z Angelczyki/ a tak na nowiu Miesiąca Marca/ do Litwy się y do Żmodzi wyprawił/ ale iako Długosz y Miechowius piszą/ mało wygrał/ z przyczyny tego/ iż Litwa w zamkach się była zawárła/ a drudzy się w gęste lassy schronili/ częścią też iż gołoledź y śliskość wielka/ a potym roztoki przystąpiły/ gdy śniegi y lodowate ieziora/ także rzeki na wiosnę się rozpuszczać Słońcem zagrzane poczęły/ a tak się do Prus bez korzyści musiał wrocić.

Scipio także Africanus ... Carthaginensis ... Justinum ... lib. 8. cap. 4.

Roku zaś 1346. tenże Mistrz Pruski Henrik Dusemer zimie czás vpátrzywszy/ do Litwy ciągnął z wielkim woyskiem Pruskim y cudzoziemskim/ ktorego Kroniki Pruskie y Długosz z Miechowiussem fol. 238. lib. 4. czterdzieści tysięcy być poczytáią/ a tak Żmodzkie y Litewskie kráiny wszerz y wzdłuż woiował/ Olgerd też Wielki Xiądz Litewski maiąc z sobą wielkie woysko Smoleńszczanow/ Połoczanow y inszych Xiążąt Ruskich/ y Litwę z Żmodzią/ w dzień Gromnic albo oczyścienia Panny Mariey/ na Mistrza Dusemera/ y na woysko tego vderzył/ a gdy bitwa ogromnie zapalczywa długo z obudwu stron od poranku aż do nocy trwáła/ na ostatek Litwa y Russacy od zbroynych woysk Niemieckich przemożeni/ poczęli szánkować y vpadáć/ aż potym pierzchnęli z placu gdzie kto mogł w nocy/ a Olgerd z Połoczany/ y z Żmodzią obronnie vszedł do Zamku Welony/ wszakże ośmnaście tysięcy/ iak Miechowius liczy/ Litwy/ Żmodzi/ y Russakow w ten czás na placu pobitych legło/ a Kroniki Mistrzow Pruskich dziesięć tysięcy kładą/ Skąd się pokazuie/ iż też y Niemcy nie wszyscy się z tego zwycięstwa nazawtrz radowali/ bo też rannych y pobitych bardzo wiele poległo/ wszakże plác y obozy Litewskie otrzymáli/ a wrociwszy się z łupami do Prus Mistrz Dusemer/ y dziękuiąc Pánu Bogu za to zwycięstwo/ Klasztor pánieński dał Mniszkom zmurować w Krolewcu/ Lebenicht nazwány/ y nadał go dostatecznymi dochody.

Litwa Niemcy woiuią.

Bitwa Litewska z Niemcy.

Litwy/ Rusi/ y Żmodzi 18000 poległo według Miechowiussa a według kronik Pruskich 10000.

Klasztor w Krolewcu.

Tegoż roku na láto zebrawszy woysko nowe/ wyprawił się drugi raz tenże Henrik Dusumer do Litwy/ a ciągnąc przez Żmodzkie kráiny nad Niemnem wodą y ziemią/ Wielunia albo Welony Zamek obległ/ ktorego dobywáiąc vstawicznymi szturmami/ y podkopámi/ wszystki blanki y wieże wywrocił. A gdy się Litwa dłużey bronić nie mogła/ walny szturm przypuścił/ y wszytek zamek spalił/ potym splundrowawszy okoliczne włości y miasteczka z siołami wypaliwszy/ z wielkością łupow y więźniow do Prus odciągnął.

Wielona zburzona.

Olgerd też Wielki Xiądz Litewski/ zebrawszy mocne woysko z Żmodzi/ z Rusi/ y z Litwy/ do Sambiyskiey ziemie pod Krolewiec bez wieści wtargnął/ a zwoiowawszy także włości okoliczne Pruskie/ y miasteczka niemurowáne/ tymże obyczaiem dwory y folwárki wypaliwszy/ kilko tysięcy Chrześcian oboiey płci w więzienie z wielkimi łupami y zdobyczą do Litwy wyprowadził.

Olgerd Prussy burzy.

Tegoż Roku Augusta Miesiąca 27. dnia Jan Krol Czeski slepy/ wielki/ a głowny nieprzyiaciel Korony Polskiey/ y Litewskiey/ był zábit na woynie gdy wskoczył miedzy vszy Angielskiego woyska pomagáiąc z Czeskim woyskiem Philippowi Francuskiemu Krolowi krewnemu swoiemu/ przeciwko Edwárdowi Krolowi Angielskiemu/ Z teyże bitwy Krol Francuski Philip tylko z Synem y z Krolem Nawárskim ledwo vciekł/ przyprowadzili potym Czechowie ciáło Krolá Janá zábitego z Fránciey do Lucemburku/ a tám go pochowáli. A iż tegoż iednego dnia Augusta Miesiącá 27. acz rocznych lat dwa Krolowie

Krol Jan Czeski zabity.

lowie

Dzień 27. Augusti nieszczęsny v Czechow.

lowie Czescy ná woynach byli zábici / to iest Jan slepy / y Ottockrus / dla tego Czechowie ten dzień zá nieszczęsliwy y smutny poczytáią / O czym Cureus in historia Silesiæ p. sze.

Ná mieysce Janá slepego Syn Karolus Márgrábiá Morawski Krolem Czeskim był wybran / á záraz potym y ná Cesárstwo Rzymskie był podniesion od Electorow / y koronowan w Rzymie / á Karolussem czwartym názwan.

Carolus 4 Cesarz / y iego niebespieczność.

Tego we Włoszech Mieszczánie Pizancy prosiwszy go ná cześć / w Ratuszu záparli / y máło go nie spalili prochy podsádziwszy / ledwo się od tego gwałtu zá mężną obroną Czechow wybiegał.

Krol Polski Kázimierz wielki / wziął z nim przymierze y vgodę w Namysłowie Roku 1345.

Tegoż czássu w Krákowie z Kośćiołá wszech Swiętych łotrowie puszkę miedziáną pozłoćistą / mniemáiąc iżby złota / w ktorey pod ossobą chlebá naświętszy Sacrament Ciáłá Páná Christussowego był zámknion vkrádli / á gdy poználi iż miedź pozłoćista / wrzucili ciáło Páńskie z puszką w błotną káłużę v wsi Bawołá pod Krákowem / á gdy kilko dni y nocy nád onym błotem vstáwiczne ognie iáko pochodnie z wielkim podziwieniem ludzkim / ktorzy nie wiedzieli coby się działo / gorzáły / wnet Biskup Krákowski / Jan Grot posty przez trzy dni vstáwił / á potym od wszystkich Kośćiołow z processiámi szli ná ono mieysce / á tám náleźli puszkę one z naswiętszym Sacramentem / ktory záś do Kośćiołá wszech Swiętych z vczćiwośćią odnieśli. A ná onym mieyscu Kázimierz Krol Kośćioł Ciáłá Bożego dał zmurowáć kosztownie / y Miásto nowe murem otoczone ná tymże mieyscu / gdzie byłá pierwey Wieś Báwoł / záłożył / ktore od swego imienia Kázimierzem miánował.

Cudá nád Sacramentem Ciáłá Páńskiego w błoto wrzuconego.

Kázimierz miásto v Krákowá.

Roku záś 1345. Henrik Dusemer Mistrz Pruski vmárł / á w Malborku pochowan / ná iego mieysce Winrik álbo Wenrik de Kniprode / iák go Miechouius zowie / á według Kronik Pruskich Henrik Kinpradiensis wielki Comendator był wybrány / ná dzień świety trzech Krolow / á ten był w rzędzie Mistrzow Pruskich osmynasty á naśrozszy naiezdnik Litewski.

Winrik von Kniprode Mistrz Pruski.

O częstych Woynách / y spolnych naiázdach miedzy Winrikiem z Kniprodu Mistrzem Pruskim / Litwą y Polaki.

Rozdział VII.

Winrik álbo Henrik z Kniprodu wskapiwszy ná Stolicę Mistrzowską Zakonu Krzyżakow Pruskich / záráżem po trzech Krolach Roku 1346. zebrał woysko wielkie z Niemiec / y z swoich ziem Pruskich / á wtárgnąwszy do Litwy Powiát Pistrzymski álbo Pástrzymski mieczem y ogniem srogo zwoiował / y z wielkimi łupámi y z więźniámi do Prus vszedł.

Pistrzymski Powiát w Litwie zburzon.

Olgerd

Olgerd záś Xiądz Litewski z Bráćią / y Kieystut Xiążę Trockie y Zmodzkie z Synem Patrikiem / zebrawszy się / tuż w stopy y w świeży slad / zá Mistrzem y woyskiem Niemieckim do Prus ćiągnęli / á skoro się woyská Krzyżáckie rozbiegły / oni z Litwą / y z Zmodzią Pruskie ziemie woiowáli bez odporu / á splundrowawszy ogniem y mieczem kilko powiátow / wielkośćią łupow y wzdobyczy wszelakich obćiążeni / bydłem y z stádámi / ktemu siedm set poimánych Niemcow wiodąc do Litwy się wroćili. Rychło záś potym iák Długosz y Miechouius fol. 239. cap. 25. wspomináią. Xiążę Smolenskie z nowym woyskiem Ruskim y Litewskim do Prus wtárgnęło / gdzie wszystkie włości około Labiowá żelázem / y ogniem szeroko poburzył / Przećiw ktoremu Kontor Lábiowski / ácz dáleko z mnieyszym woyskiem wyćiągnął / á gdy się z obudwu stron mężnie potkáli / Krzyżacy zwyćięstwo otrzymáli / y łupy wszystki odbili / á Litwá y Russacy z swoim Hetmánem Xiążęćiem Smolenskim rozno się pomieszawszy / gdy rzekę nád ktorą bitwá byłá przebydź chćieli z onej trwogi / więcey ich w wodzie potonęło / niż od nieprzyiaćioł poległo / nád to y sámo Xiążę Smolenskie támże w tey rzece vtonęło / ktorego śmierć tym sławnieysze zwyćięstwo Krzyżakom przyniosłá.

Litwá Prussy woiuie.

Xiążę Smolenskie do Prus.

Litwá porážona y Smolenszczanie.

Xiążę Smolenskie vtonęło w Prusiech.

Roku záś 1349. Wenrich Mistrz Pruski máiąc w swoim woysku czterdzieśći tysięcy ludu Rycerskiego / ktorzy byli ná świętą woynę do Prus przyćiągnęli z Fráncyey / y z Angliey po skończeniu woyny miedzy Philippem Fráncuskim á Edwardem Angelskim / Krolámi / do Litwy y do Zmodzi wćiągnął / w ktorych ziemiach wszystki powiáty co się nawinęło / ogniem y mieczem powoiował / wszelką płeć ták męską iáko niewieśćią zábijáiąc / á żadnego nie żywiąc / á gdy się do Prus łupámi obćiążony wracał / dogonił go y vderzył ná iego woysko Kieystut / zebrawszy się z Litwą y z Russakámi / bili się z obudwu stron mężnie 24. dnia Miesiącá Januariá / ná ostátek Litewskie woysko od wielkośći Niemcow zbroynych przemożone szánkowáć poczęli / á Mistrz z Krzyżakámi zwyćięstwo otrzymał / Litwy y Russakow ná plácu osmnaśćie tysięcy zbitych poległo. A z Krzyżáckiego woyská zacnieyszy byli zábići / Gerardus de Stegin Kontor Gdański / y Komendator Gobienski / y sześć przednieyszych Brátow z Zakonu / á piećdziesiąt Reyterow / y inszych wiele Jezdnych y pieszych z rycerstwá y żołnierstwá pospolitego ná tymże poboyscu zostáło / ták iż máło nie wzáiem obiedwie stronie bitwę zápłáćiły.

Kienstutowá bitwá z Krzyżaki.

18000. Litwy porážono.

Tegoż roku morowe wielkie powietrze pánowáło w Polszcze.

Roku záś 1349. Krol Polski Kazimierz wielki zebrawszy / y spisawszy wielkie woysko z Korony Polskiey / wypráwił się do Rusi chcąc ty kráiny pod swoię moc poobić / ktore iák Długosz y Cromer lib. 12. piszą Keistut Xiążę Zmodzkie / y Lubárt Włodimirskie Gedyminowicy sobie przywłaszczáli / y trzymáli. A ták bárdzo zá máłą pracą iednego tego látá / Łuská álbo Łucká / Włodimirzá / Chełmá y Brześćia Zamkow pod Litwą y Russakámi / mocą dobył y osśádził Polakámi / insze záś zamki y twierdze dobrowolnie się podawáły / Zá czym Wołyńską wszystkę y Bełská / tákże Brześćieyską ziemię w moc swoię przywiodł.

Łucko / Włodimirz / Brześćie Polacy wzięli.

Ruskim Kniążiom potym niktorym dobrowolnie się poddáiącym / dopuśćił wolnego w ich oycżystych działach y zamkách pánowánie / tylko ná przednieyszych y głowniejszych zamkách Polakow przełożył.

A iż y Węgerscy Krolowie stárodawnym práwem K[illegible] Xięstwo po Kolomanie Hálickim / y Włodimirskim Krolu (ták o [illegible] nyzszey w Kronice Ruskiey napisáli) dochodźić chćieli / Tedy Kázimierz [illegible] chcąc w Rusi mieć spokoyne panowánie / Tegoż roku z Ludwikiem Krole[illegible] gerskim Siestrzeńcem swoim / ktorego successorem po śmierći swoiey ná [illegible] stwo Polskie obrał / y vgodę

y ugode [illegible] około Rusi postanowił / na ktorą y Stephan Brat Ludwikow X. ąża Sławieńskie / y Dalmatskie przyzwolił.

Wtenże też czas Ludowik Krol Węgierski Matkę swoię Helżbietę / Siostrę Kazimierzowę do Polski posłał / aby imieniem iego przysięgę od Polakow wzięła / iż on po śmierci Kazimierza Wuia swoiego / miał w Polszcze Krolem być.

A Kazimierz Krol przyiachawszy z woyny Ruskiey do Krakowa / z szczęśliwego powodzenia / y z wysławiania ludzkiego udał się na sprośne wszeteczeństwa / nałożnice w Opocznie y w Kressowie iawnie sobie gwoli chowaiąc / z ktorych występkow gdy go napominał Bodzęta Biskup Krakowski / nietylko iego napominanie wzgardził / ale y ludzi włości iego Biskupich w Sendomirskiey ziemi podatkami / y robotami niepowinnymi udręczył / y zniewolił. Co gdy Biskup Polscy do Papieża odnieśli / kazał go Papież swoim imieniem napominać / a gdy się tego ważył mimo inszych Xiądz Marcin Bariczka / Wikary Krakowskiego Kościoła na Zamku / kazał go utopić Krol Kazimierz w Wiśle / Ale ten sprosny uczynek niemogł gniewu Bożego długo od pomsty zatrzymać / Bo zaraz Bodzęta Biskup Krakowski Krola zaklął / a powietrze morowe okrutnie przez dwie lecie prawie wszystkę Polskę splundrowało / iż Miasta y Wsi bez ludzi wszędzie puste zostały.

Wystepki Kazimierzowe.

X. Marcin Bariczka utopion.

Powietrze.

Tegoż roku we wszystkim prawie Chrześciaństwie nastała była nowa Secta / iż Mężowie y Niewiasty nago chodzili popas / biczuiąc się y siekąc rozgami / y tak się włoczyli po Swiecie Rotami / a chorągwie przed sobą nosili / głosem lamentliwym wspomożenia Bożego wzywaiąc. Tych też nowych biczowników przyszło było kilka Rot do Polski z Węgier / ale gdy doznano w ich Religiey błędow y występkow przeciwo Bogu / karaniem tę Sectę zawściągniono y zagaszono / co się prętko wzniecilo / to niedługo świeciło.

Secta nowa.

O Woynie Litewskiey na Polaki y zburzeniu Sendomirskiey ziemie / y o poimaniu Kieystuta / a oszukaniu Zdraycow / etc.

Dlugosz / Cromer / Miechouius / Wapowski / Bielski / y Bonfinius Kronikarz Węgierski / tak tę woynę przyczynę na rożnych mieyscach opisuią.

Skoro się (powiada) morowe powietrze w Polszcze uciszyło / Litwa dla wydartey sobie od Polakow Rusi (ącz kolwiek wten czas od krzyżakow y ich pomocnikow Niemcow / Francuzow y Czechow ciężką woyną byli utrapieni) Sendomirską ziemię częstymi nałazdami prawie wszystkę zburzyli / rozgromiwszy y rozproszywszy Polaki / ktorzykolwiek śmieli się im zastawić. Ruskiey też ziemie oneczęść / ktorą był dawno Kazimierz Lubartowi Gedyminowicu wydarł / pod moc swoię / wyrzuciwszy Starosty Polskie / podbili.

Cromerus lib. 12. fol. 207. primae editionis, secundae vero fol. 209. Huius fugati que nostris, si qui forte obuerte se ipsis ausi sunt.

Włodimirz także w ktorym był Zamek Kazimierz z cegły zmurował / Chełm / Bełz / y Brzeście przez podanie wzięli / ze wszystkimi ich przyległościami / A z tych Zamkow według swey woley Polskie krainy plundrowali. Stamtąd zaś aż do

Litwa zamki Wołyńskie y Ruskie odebrała.

zaś aż do Lwowa zagony puściwszy / gdy obaczyli obadwa zamki Lwowskie przez Polaki zbudowane / a nowymi murami obwarowane / y Po[illegible] ... cer, stwem porządnie opatrzone / dawszy pokoy ich dobywaniu / około[illegible] ... wszystkie mieczem y ogniem powoiowali / y srogo poburzyli.

Litwa do Lwowa.

Circumiacentem oram omnem ferro et igni foede vastarunt.

Tymi tak tedy wielkimi szkodami Kazimierz Krol poruszony roku Pańskiego 1351. zebrawszy wielkie woyska wespołek z Ludowikiem Krolem Węgierskim / ciągnął do Rusi przeciw Litwie / gdzie poraziwszy ieden zagon Litewski / Kieystuta w zamieszaney bitwie Polacy poimali / także wszystkę Włodimirską ziemię zwoiowali. Krolowie potym Kazimierz Polski y Ludwig Węgierski tejże zimy woysko rozpuścili. Kieystut też był chowan w uczciwey straży / a gdy się ślubował ochrzcić rychło potym w nocy z więzienia uciekł oszukawszy Krolow / y straża.

Kiestut od Polakow poiman w bitwie.

Kiestut z więzienia uciekł.

A zarazem zebrawszy woyska Litewskie z Braciq / znowu do Rusi przeciw Polakom ciągnął / tam Włodimirski Zamek pod Polaki bez wieści uieżdżawszy złupiwszy spalił / y wszystkie ony krainy sobie y swym bratom przez Kazimierza wydarte odyskał / y do Litwy przywrocił / także y Halickie włości acz od ktho od Litwy na Węgierskich granicach y Wołoskich położone z Lubartem [illegible] tam pobarzył.

Kiestut Wiedzimirz odiął wtory raz / y Halicz zburzył.

Cromerus miasto Kieystuta / Lubarta być poimanego od Polakow w przegraney bitwie kładzie / ale Dlugossus y Miechouius Kieystuta położyli / co podobniey / bo Lubart iuż się był przed tym dawno ochrzcił w Ruską wiarę gwoli żenie Xiężnie Włodimierskiey / po ktorey y Wołyńskie Xięstwo ieszcze za Oyca Gedimina wziął w udział / prożno się tedy miał ślubować ochrzcić / ponieważ iuż był Chrześcianinem / ale Kieystut był Poganinem zawżdy / y tak umarł / Kieystut tedy a nie Lubart był poimany wten czas / a obietnicą ochrzczenia z więzienia się wykręcił.

O tym czytay Miechouium lib. 4. cap. 19. fol. 227. Kiestut Ruthenorum uicem Lituanicum quandam particulari certamine capit etc. sed Reges delud.ns, noctu effugit.

Bonfinius zaś Kronikarz Węgierski pisze / iż ta woyna nie w Rusi / ale w Litwie była / gdy kałuże / ieziora / y rzeki umarzły / a na rostoku zimy Węgrowie y Polacy z Litwy wyciągnęli.

A Kieystut z Lubartem za nimi śladem idąc / trzecia wyprawa Sendomirską ziemię trzeci kroć aż do Zawichwosta z Litewskimi kozaki zwoiowali / mając ku temu wodze, ktorzy pogany ku burzeniu oyczyzny swoiey u takiey przywodzili / miedzy tymi zacnieyszych Dlugosz / y Cromer w swoich Kronikach położyli być Piotra Psonkę z Herbu Janiny / y Otona z Czechorowa z Herbu Topor, ktorzy będąc wiadomi iako oyczycy położenia mieysc / y spraw polskich / potaiemnie nałazdy Litewskie przywodzili / y porządy swoich onym wywadzali. Trafiło się tedy z przygody / iż gdy Litwa w srzodek Polski z swoimi Xiążęty wtargnąć umyślili / Piotra Psonkę przerzeczonego dla przespiegowania brodu na Wiśle posłali / ktory nalazszy brod przez Wisłę / długie laski dla prostego przeiachania w Rzece od brzegu do brzegu wtykał / a sprawiwszy to / Litwie w posłudze swey ubespieczył. Mało potym Rybitwowie na ono mieysce w czołnach przypłynąwszy / ony laski obaczyli / a domyśliwszy się zdrady / co na naygłębszym y naprzykrzeyszym wirze Wisły ony laski albo żerdzi ponatykali.

Dlugosz et Cromerus lib. 12.

Przewodcie Litwy do Polski Psonka y Otto.

Et sic ars deluditur arte.

Potym Litwa w ciemney nocy na ono mieysce z woyskiem przyiachawszy / aby tym łatwiey bez wieści Polakow z oney strony rzeki zdybali / y spustoszyli / owiązali, za ukazaniem Piotra Psonki po onych znakach w Wisłę wiechali / gdzie ich barzo wiele na żarliwych wirach y z końmi pogunęło / Co Xiążęta Litewskie obaczywszy / obawiaiąc się zdrady / Piotra Psonkę iako zdraycę swoiego na brzegu

Otoż tobie zapłata.

ścięli / A

sieli/ A boiąc się Polskiey zássadzki / teyże nocy názad odciągnęli. Y powiádáią iż Jagello zostawszy Krolem Polskim/ ták Pszoncyne iáko Otonowe dobrá po-brał był/ dla tego występku/ áż zá przyczyną Pánow rádnych vprzeymą / Otonowemu potomkowi Tárłowi Zaklicze máiętności wroćił/ Bo też był v niego Komornikiem/ á Pszoncyne dobrá/ iáko wieś Krzyzonowo do Lubelskiego Stárostwá przyłączył.

Jagello Pszoncyne y Tárłowe dobrá ná się wziął.

Olgerd záś Wielki Xiądz Litewski/ z Tátárámi przez Podole przyćiągnąwszy/ kráiny Podolskie wszystkie Polskiey dzierżáwy ogniem/ y żelázem zwoiowul/ á z wielkimi łupámi vszedł/ ktorymi się z Tátáry podzielił.

Miechouius lib. 4. cap 19. Olgerd Podole do Polski należące zwoiował.

Nád to roku 1353. Lubárt Gedimunowic Brát Olgerdow Xiążę Wołyńskie y Luckie/ niedbáiąc ná przymierze/ ktore był Kázimierz Krol Polski z Litwą ná czás pewny postánowił/ zebrał się z Kozakámi Litewskimi / y Wołyńskimi potáiemnie/ y przyszedł bez wieśći pod Hálicki Zámek śiodmego dniá Lipcá mieśiącá/ Miásto Hálickie vbieżawszy/ Mieszczánow y Kupcow / ktorzy się byli ná Jármárk ziácháli/ bárdzo wiele pobił / á Miásto spalił/ ktore było w dzierżáwie Polskiey/ á stámtąd y z okolicznych włośći zwoiowánych wielkich łupy y pownábrawszy/ do Litwy śpiesznie vszedł. Potym záraz złożywszy łupy y wzdobycz w chroniinach albo budach Litewskich (iáko te Miechouius zowie) z większym woyskiem pod Zawichwost do Polski wtárgnął / dźiewiątego dniá Septembrá/ gdźie wszytki okoliczne włośći/ folwárki/ miásteczká/ wśi złupiwszy/ á mieczem y ogniem zwoiowawszy / niż się Polscy żołnierze we zbroię vbráli/ ták Długosz y Miechouius fol. 227. cap. 19. piszą / wszystkie łupy y wzdobycz do Litewskich iáskin y taynikow leśnych vwiodł w cále. A to skáránie Korony przez Litwę Miechouius przypisuie występkowi Kázimirzá Krolá/ iż on opuśćiwszy cnotliwą małżonkę Adleidę/ iął się był nierządnych miłośnic/ ktorych miał dosyć po rożnych zamkach rozłożonych / ktemu iż się był rzućił ná dobrá Kośćielne/ y ná Biskupá Krakowskiego Bodzentę. Potym Xiędzá Márciná Báryczkę/ co był nań klątwę przyniosł dał vtopić w Wiśle. Ták Pan Bog dźiwny bicz swoy zá grzechy násze dopuszczáć raczy.

Lubart Hálicz zwoiował.

Miecho. lib. 4.

Miecho. Et antequam milites Polonorum arma sumerent rapiam prædam in latibula Lituaniæ deduxit.

Litwá bicz Boży ná Polskę.

X. Marćin Báryczká vtopion.

Tegoż roku 1353. gdy w Márcu/ w Kwietniu/ y w Máiu/ bárdzo pogodne á ćiepłe dni / zboża wszelákie pięknie rozkocháły / iż iuż kłossy kwitnęły / wnet gwałtowne á ostre zimná vderzyły / á zá tym śnieg spadł ták srogi / iż ná dwa łokćiá wzwysz leżał / práwie w sobotę Swiąteczną / y trwał ták aż do szostego dniá okrywszy kwitnące zboże/ żytá / y iárzyny z wielkim stráchem oráczow / Ale skoro się śnieg rozpłynął / gdy wszyscy mniemáli / iż się zboża wszystki popsuią y wniwecz obrocą / táka się okwitość y hoyna płodność zboża po onym śniegu/ iáko po naylepszym nawozie ostáłá / iż tákie ledwo kiedy były vrodzáie w Polszce/ w Ruśi y w Litwie/ A ktorzy oracze śnieg z zboża zmiátáli / tym się wszystko wniwecz obroćiło.

Snieg wielki ná Swiątki.

Tegoż roku 1353. Olgerd / Kieystut y Pátrik Xiążętá Litewskie zebráli woysko wielkie / chcąc się pomśćić nád Krzyżáki oney porażki pod Łabiowem/ w ktorey ono y Xiążę Smoleńskie vtonęło / wtárgnęli tedy do Prus w Powiat Reselski/ gdźie wszystki włośći około Reselá okrutnie zwoiowáli/ á rospuśćiwszy dáley y głębiey w Pruską źiemię zagony / bez odporu ogniem y mieczem / co się im náwinęło burzyli / y plundrowáli / Potym bárdzo wiele ludzi Niemieckich stárych y młodych náśiekwszy / y pomordowawszy z wielkośćią więźniow y łupow do Litwy się wroćili.

Litwá Prussy zwoiowáłá.

A ná drugi rok 1354. Olgerd z Synem Skiergayłem/ á Kieystut z Pátrikiem do Prus znowu pod Wartemberg ćiągnęli / á wszystki okoliczne włośći zá Krolewiec mil piętnaśćie okrutnie zburzyli/ Miásteczká nieobronne / dwory/ folwárki/

folwárki / y wśi popalili / stáre ludźi / y niedorosłe dźiatki Niemieckie śiekli / nie máiąc odporu áni odśieczy żadney / Bo iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 25. piszą/ Winrik z Kniprodu Mistrz Pruski/ nie śmiał z wielkośćią Litwy bitwy stoczyć/ tylko z zamkow z drugimi Krzyżakámi y z Kontory / ná kurzące się włośći wyglądał / á Xiążętá Litewskie z wielkimi łupámi y wzdobyczámi / y rotámi więźniow do Litwy się wcále wroćiły.

Litwá 15. mil zá Krolewcem Prussy zburzyłá.

Roku záś 1355. Kázimierz Krol widząc podgorskiey Ruśi kráiny dla częstych naiázdow Litewskich zburzone y puste / Niemieckiego narodu ludźi w kráinach támtych osádził / ktorzy iescze y dźiś po Wśiach mieszkáią około Przeworská/ Przemyślá/ Sanoká/ y Járosławia/ á iákom sam widźiał/ są ossobliwi gospodarze.

Niemcy ná Podgorzu osádzeni.

Tegoż roku Mázowieckie Xiążę Semowit Xięstwo swoie Mázowieckie do Korony Polskiey przyłączył z y wćielił/ y przysięgę z hołdem Krolowi Kázimierzowi w Kaliszu vczynił / posłuszeństwo też / y pomoc spolną przećiw káżdemu Koronnemu nieprzyiaćielowi / ták Chrześćiáńskiemu iáko Pogáńskiemu postąpił/ y ślubował / Krolá Kázimierzá / y insze Krole Polskie iego náslędniki dźiedźicámi y Pány Mázowieckiey źiemie przyznawáiąc / á śiebie y insze Xiążętá Mázowieckie po sobie będące Hołdownikámi Koronnymi być obiecuiąc/ z Biskupem Płockim / y ze wszytkimi Pány Mázowieckimi.

Mázowsze do Polski.

Tegoż Roku Krol Kázimierz Płockie Miásto w Mázowszu murem nowym y wieżámi otoczył/ y Zamek Płocki drugim murem obwárował / przećiw częstym kozáckim naiázdow Litewskim.

Płocko murem obwiedźione.

O wzaiemnym Burzeniu Prus przez Litwę/ á Litwy y Zmodźi przez Krzyżaki y o troiákim poimániu Kieystutowym/ á o zburzeniu Kowná.

Rozdźiał VIII.

TEgoż roku 1355. Winrik Kniprode Mistrz wielki Pruski / chcąc się pomśćić nád Litwą swoich źiem przeszłych lat zburzenia / ćiągnął do Zmodźi z wielkim woyskiem Niemieckim / gdźie powiát Miednicki / y wszystkę Zmodzką źiemię zburzył/ y zwoiował/ á pośiekwszy/ y pomordowawszy dźiatki niedorosłe / y stárych / co się do robot niegodźili/ pobiwszy / z wielkośćią więźniow y łupow wroćił się do Rágnety / ále skoro przyiáchał teyże nocy Zamek Rágnetski z przygody zgorzał/ y Mistrz Winrik spadwszy z Koniá rękę práwą złamał / zá ktorym niebezpieczeństwem Krzyżáckim Zmodźi z więźienia bárdzo wiele vćiekło.

Miednicki Powiát zburzony.

Rágnetá zgorzáłá.

Winrik rękę złamał.

A ná nowy rok 1356. w wigilią świętey Agnieszki/ Xiążętá Litewskie Olgerd/ Kieystut y Pátrik z wielkim á mocnym woyskiem do Pruskich źiem ćiągnęli/ ktore ták wszerz iáko wzdłuż rożno rospuśćiwszy zagony woiowáli y splundrowáli ogniem y mieczem przez dni kilkonaśćie / ták srogo iż práwie wszystkie Prussy

O tym cżytay Miechouium lib. 4. cap. 25. fol. 260. In magno et forti exercitu. Mich: Adeo vt ferè vniuersam

Prussiam hostiliter peruagasse eorum sunt. Magistro et Crucigeris in aciem prodire non audentibus.

Prussy nieprzyiacielską zápalczywością zprzechodzili / y poburzyli. Bo Mistrz Winrik y Krzyżacy nie śmieli im odporu dáć / áni się z Zamkow wychylić. A Litwa z wielkością niezliczonych więźniow / y rozmáitych łupow do Litwy się wcale wrocili.

Wielka á ogromna wypráwá Xiążąt Cesárstwá ná Litwę.

Roku záś 1357. Xiążętá y wszystki stany Rzeszé Niemieckiey / y Rycerstwo z Frankoniey / Szwabskiey ziemie / z Angliey y z Fránciey / słysząc o ták srogim uciśnieniu y zwoiowániu Krzyżakow swoich w Prusiech przez Litwę pogány / zebrawszy wielkie woyská / wszyscy się wypráwili ná święta woynę do Litwy / Żołnierzow też y Rycerstwa dobrowolnego bárdzo wiele przyciągnęło z Czeskiey / Moráwskiey / Pomorskiey / y Sląskiey ziemie ná pomoc Krzyżakom / Winrikus tákże Mistrz Pruski ruszywszy wszystkich Prussakow y Kontorow z Rycerstwem zakonu swoiego / gdy sam ná rękę złamáną bárdzo chorował y przełożył nád nimi Hetmánem wielkim Zyfridá z Dawelen Márszałká Pruskiego. A gdy ze wszystkimi woyskámi do Zmodzi y do Litwy wciągnęli / á żadnego odporu przeciw sobie nie mieli / burzyli / palili / y plundrowáli wszystki sioła y włości / wszelkiego okrucieństwa nád chłopkámi y ludem prostym bez litości vżywáiąc / á potym się do Prus z wielkością łupow y więźniow Litewskich wrocili.

Miech: fol 26. lib. 4.
Litwá y Zmodź zburzona.

Roku 1359. do Kázimierzá Krolá Polskiego Stephan Woiewodzic Wołoski z częścią Panow Wołoskich uciekł / prosząc o pomoc przeciw Brátu Petrikowi / á obiecuiąc się być na potym Hołdownikiem Krolestwu Polskiemu.

Pierwsza wypráwá Polakow do Wołoch nieszczęśliwa.

Kázimierz tedy Krol / posłał z nim woysko z máłey Polski y z Rusi zebráne ná nowie Miesiącá Lipcá. A gdy do Wołoskiey ziemie wciągnęli / nie śmiał z nimi zwieść rowney bitwy Petryło Woiewodá / widząc iż nierowno. Ale vdawszy się do chytrych forcelow / w lesie Płoniny rzeczonym / przez ktory Polacy mieli z woyskiem ciągnąć / zássádził się z pieszymi vfámi Wołochow swoich / z kossámi / z łukámi / z kuszámi / y z włoczniámi / drzewá też z obudwu stron drogi podćináć kazał / ták iż się tylko troche ná pniach trzymáły / á iáko skoro Polskie woysko wonę gęstwinę y w sidłá nágotowane weszli / wnet Wołochowie z zássadki wyskoczywszy drzewá podrąbane poczęli obaláć / á potym iedno drzewo o drugie się powaláło / á tym zdrádliwym forcelem Polakow wszystkich práwie iáko w sieci pogromili / pobili / y zátłumili / á ktorzy żywo zostáli / y tych iednych z nogámi / drugich z rękomá / grzbiety / y inszymi członkámi połamánemi od gwałtu wálącego się drzewá poranionych / y vłomnych poimáli / y chorągwie / y wszystki obozy z znácznym woiennym pobráli / zwłaszczá trzy czelnieysze wielkie ziemskie Chorągwie / Krákowską z Orłem Koronnym / Sendomirską z trzemi polámi / y z trzemi rzędámi Gwiazd / Lwowską / ze Lwem w złotey Koronie / á dziewięć Chorągwi mnieyszych Fámiliy przednieyszych Slácheckich / pod Herbámi Toporow / Leliwow / Lissow / Ráwiczow / Gryffow / Srzemiánow / Habdánkow / Połukozcow / Sterzemienow etc. Sam tylko Nawoy Tęczyński obronną ręką z tego poboyscza / zdrowo vszedł / potym do Rzymá záwędrowawszy Duchownym został / y był Dziekanem Krákowskim / ácz Cromerus pisze iż y ten był poimán / wespołek z Zbigniewem Oleśnickim / Dziadem onego Zbigniewá / ktory był potym zá Jagełłá Biskupem Krákowskim y Cardinałem.

Polacy od Wołochow poráżeni y Chorągwie pobráne.
Nawoy Tęczyński.

Kázimierz Krol z tey poráżki swoiego woyská y potrácenia Rycerstwá zásmucony / posłał do Petriká Wołoskiego Woiewody / áby więźnie koronne (bo było bárdzo wiele Pániąt Polskich poimánych) dał ná okup / co snádnie zá pieniądze otrzymał / A to byłá pierwsza poráżká Polakow od Wołochow / y [illegible] zdrádliwy Płoniny / Roku 1359. á druga ná Bukowinie nieszczęsney zá Albrichtá Krolá Polskiego roku 1497. iáko o tym będzie niżey.

Roku

Ludowik Cesárzowic Márgraff Brandeburski ná Litwie.
Schindekop Marszałek y Hetman.

Roku záś 1360. Winrik Kniprode Mistrz Pruski / przybyciem woyská nowego Niemieckiego z Márgrabią Brandeburskim Ludowikiem Synem Ludowiká Cesárzá posiłony / wypráwił się ná Litwę / á przełożywszy nád wszystkim woyskiem Schindekopá Márszałká zakonnego wielkiego Hetmánem / kráiny Litewskie y Zmodzkie woiował / Potym z wielkością więźniow y łupow do Prus się wrocił. Wszákże tegoż roku ná początku zimy / z nowu się do Litwy w insze strony obrocił / gdzie poburzywszy okoliczne włości / łupy y więźnie do Prus wywiodł. A trzeci raz odwrot z więtszym Niemieckim woyskiem w trzecią stronę Litewską / iesżcze nie woiowáną vczynił / á ták srogo tymi trzemá wypráwami ony kráiny zwoiował / iż więtsza część ziemie Zmodzkiey y Litewskiey pustkámi bez ludzi y osad stáłá.

Litwá y Zmodź [illegible] zburzone.

Kieystut nieborák Xiążę Zmodzkie y Trockie żałością zburzoney oyczyzny vwiedziony / zebrawszy się iáko mogł naprędcey z swoimi Troczany y z Zmodzią / vderzył ná woysko Krzyżáckie trzeci raz z łupámi y z więźniámi do Prus wyciągáiące / gdzie gdy się dość mężnie potykał / od wielkości zbroynych vfow Niemieckich zewsząd ogárniony / był poimán. A ták tá trzecia wypráwá Krzyżacka do Litwy byłá nád insze sławnieysza poimániem Kieystutowym / iáko Długosz y Miechouius lib 4. cap. 26. pisze / wszákże Kieystut tegoż roku gdy dał [illegible] więźniow [illegible] w Prusiech nábránych / był z więzienia od Krzyżakow [illegible] / y wrocił się we zdrowiu do Trok.

Kieystut w bitwie poimán.
Kieystut się z więźniámi otwo[illegible].

Roku 1361. Nyjaki Páweł Mnich Zakonu Dominikanow / powiádáiąc [illegible] ná kazániu v Fáry w Krákowie / iż się Pánna Máriá w grzechu pierworodnym národziłá / spadł z kazálnice y zárázem skonał.

Cud.

Tegoż roku Kázimirz Krol Polski / od Vrbaná Papieżá otrzymał / iż Arcybiskupá w Rusi w Mieście Lwowie postánowił / z Plebaniey Cátedrę vczyniwszy y nádawszy.

Arcibiskup we Lwowie kiedy.

Pierwszy Arcibiskup Lwowski / Cristinus Slácheic Polski był poświecon od Jakobá Swinki Arcibiskupá Gnieźnieńskiego / przy bytności Kázimierzá Krolá.

Henrik Kramfelt [illegible] ná Ruś.

Tegoż Roku Winrik z Kniprodu Mistrz Pruski / przełożywszy nád woyskiem Niemieckim y Pruskim / Henrica Kramfeltá Commendatorá wielkiego Hetmánem / wypráwił go ná [illegible] ziemi Ruskich / ták Miechouius lib 4. cap. 26. pisze: A gdy tego [illegible] potopy z częstych á vstáwicznych [illegible] przechodziły / áby się prożno oná wypráwá nie zwłoczył / ciągnął z woyskiem do Litewskich kráin / ktore gdy ogniem y mieczem począł woiowáć / wnet Kieystut y Patrik Syn iego [illegible] z woyskiem Litewskim y Zmodzkim przypadszy vderzyli ná woysko Krzyżáckie bespieczne / y nieprzyiaciela [illegible] / á stoczywszy srogą bitwę z Niemcy / długo wątpliwe szczęście [illegible] placu obiema stronam zwlaczáło / áż ná ostatek do Niemcow się [illegible] nachyliło ktorzy obwárowánym obozem y zbroią Litwę przemagáli. Náto poimánie wtore Kieystutowo przymnożyło im zwycięstwá. Bo Kieystut [illegible] stracone y pomieszáne szyki Litewskie / á sam y Hetmáná porządnego y przezwaznego [illegible] mądra spráwa / y Rycerzá dzielnego mężna prawica vrząd [illegible] / gdy się sciął sam á sam z Henrikiem Hekierzbekiem Krzyżakiem / Rycerzem passowánym / był od niego drzewem z koniá wybity / tákże żywy [illegible] Niemieckie przyszedł. Patrik záś Syn iego gdy się przebiiał przez woysko Niemieckie chcąc Oycá rátowáć / y odbić z poimánia / od drugiego Krzyżaká Henriká Hoberg był tákże drzewem wysádzony z koniá / á gdy go chcieli Niemcy poimáć / rzucili się do nich Litwá z wielkim pędem / á biiąc się z Niemcy ná vmor odbili go / y wyprácowáli z pośrzodku woyská Krzyżáckiego / y vszli z nim obronną ręką z tego poboyscza. Krzyżacy też z łupámi y z zwycięstwem wrocili się do Prus /

Bitwá Litwy z Niemcy.
Kieystut wtore[illegible] w bitwie poimán wtory raz.
O tom czytay Miechouium lib 4 cap 26. fol 263.

wiodąc

Miecho. Kieistut in Castrum Mariemburg delatus, illic in testudine forti vinctus catenatus &c.

wiodąc z sobą poimánego Kieystutá Xiążę Trockie y Zmodzkie / ktorego przywiozwßy do Malborku / łáńcuchem y pętámi związáli / y wsádzili go do mocnego sklepu ná więzienie / wßákże też nie długo onego więzienia tylko dwá dni cierpiał / Bo ieden Litwin ktory niedawno ochrzciwßy się w Malborku mießkał / dodał mu rády / y naczynia / iż się y z pętá / y z łáńcuchá y z sklepu zamurowánego wyłamał / nád to pomagáiąc mu wiernie / dodał mu płaßczá białego / według Krzyżáckiego Habitu álbo noßenia z krzyżem czarnym / tákże ßpády y konia / A ták z Zamku we dnie sobie wyiáchał przez Miásto w Krzyżáckim vbierzeniu / y ośukał wßystkich / Mistrzá / Krzyżakow / Kontorow y Mießczány Malborskie / iż kto go iedno pookał idącego sobie drogą / wßyscy mu się iáko Krzyżákowi kłániáli / potym gdy do wielkiey á gęstey pußczey wiáchał / porzuciwßy konia w iedney błotney kałuży / krył się przes kilko dni w lesie / strzegąc się Niemcow / ktorzy go z Malborku gonili / obaczywßy iż z więzienia vciekł / á nie śmiejąc dla pogóniey we dnie iść / wßystko nocą wędrował przez gęste lássy pudcząc się błąkáiąc / Potym chudzina minimiąc iżby do Litwy ßedł / álbo do Zmodzi / zbłąkał się w lesiech / bo nie drogą ßedł / ále známionuiąc się po Słońcu przez gęste lássy / y błotne stárzyny dárł się gdzie mogł / áż tráfił do Mázowßá / y przyßedł vbłociwßy się y vßárgawßy á iáko łotr ośárpawßy ßáty po chrośćie y zgłodzony do

Miłość przyrodzonej ku swoim przykład.

Kieistut z więzienia vciekł w Krzyżáckim vbierze.

Kieistut do corki przyßedł.

Corki swoiey Xiężny Mázowieckiey Anny álbo Danuty / ktora byłá w małżeństwie zá Janußem Xiążęciem Mázowieckim. Od tey tedy wdzięcznie poznány / był z wielką rádością y wielkim wdzięcznie przyięty / á odpocząwßy z onego trudu kilko dni / y wychwoláwßy się w łáźni / á posiliwßy picim y potráwámi przypráwnymi żywot zemdlony / odprowádzon był do Litwy vczciwie / ná koniech z wozámi y pocztem dworzan Xiążęciá Mázowieckiego / z ktorego iego iuß zwątpionego zwrocenia / wßystká Litwá y Brácia wielce byli pociesßeni.

Magno solatio tam fratribus quàm genti fuit.

Zárázem tedy chcąc się pomśćić swoiego więzienia / zebrał woysko wielkie z Litwy y z Zmodzi / y wtargnął do Prus / gdzie naprzod Zamek świętego Janá obległ / á ßturmuiąc vsilnie dobył go / gdzie wziął skárby wielkie / Niemcow pobił / drugich powiązał / á Zamek zburzył y spalił. Ztámtąd záś ogniem y mieczem wßystki wołości burząc / do Gdáńská przyciągnął / tám też Zamku Gdáńskiego dobywßy spalił go / y Komendatorá zacnego Janá Kolliná ná nim z wielą inßych Krzyżakow poimał. Przyciągnął potym do trzeciego zamku Hekberga rzeczonego (ktory trzymał on Rycerz Henryk Heckerberg co go był z koniá zbił y w przeßłey bitwie poimał) przypuścił tedy do ßturmu Litwę y Zmodź z drábinámi / ták iż Zamek vbiegli y bramy wysiekli / ktory wybráwßy / á Niemcow w nim posiekwßy / spalili ich z Zamkiem záraz. A gdy się iuż Kieystut z łupámi y z więźniámi do Litwy wracał / dogonili go dwá Komendatorowie z woyskiem Krzyżáckim / ieden z Kastembergu / á drugi z Bartensteinu / y vderzyli ná woysko Litewskie z wielkim okrzykiem / podkáli się mężnie z obudwu stron zápalczywie / Niemcom ßło áby łupy odbili / Litwie záś áby ich y sámi siebie w ziemi nieprzyiacielskiey obronili / ále iż pospolicie pies ná swych śmieciach śmielßy bywa / otrzymáli gorę Krzyżacy nád Litwą / y łupy y więźniow odbili / tám trzeci kroć iáko Długoß y Miechouius lib. 4. cap. 26. fol. 243. y Kroniki Pruskie tymi słowy świádczą: *Dux ipse Kieistut equo à Wernero de Windeken deiectus pedestris audacißimè pugnans, deiectorum sui equo interfecto, per Commendatorem de Niessowa vulneratus, à Commendatore de Bartenstein capitur, &c.* Kieystut sam Xiążę Zmodzkie / gdy y tám y sám vfy Niemieckie przebiiáiąc ieździł / y lud swoy przywodził ku bitwie / od iednego Rycerzá Wernerá z Windekien był z koniá wysádzony drzewem / ále gdy się pießo bárdzo mężnie y śmiele bronił / y pod Windekenem Wernerem co go zbił / koniá zábił / od Komendatorá z Niessowy ránion / á od drugiego Comendatorá z Barten-

Pozráwił się Kieistut po więzieniu.

Castrum S. Ioannis conquisiuit & incendit.

Mich: Ab inde ad castrum Danczk venit.

Kieistut w Prusiech trzy Zamki wziął.

Multisq; spolijs onustus redibat.

Bitwá Litwy z Niemcy.

Kieistut z koniá wybity pießo się broni.

Kieistut w bitwie ránion y poiman trzeci raz.

steinu poiman trzeci raz / wßákże rychło potym gdy go máło opátrznie strzeżono w więzieniu / po trzeci kroć Krzyżakow ośukawßy vciekł z więzienia do Litwy piechotą / dla czego wielkie poswarki / y podeyrzenia v Krzyżakow były vrosły / gdy ieden ná drugiego wkłádał winę niepilnowánia Kieistuta w więzieniu. A ty wßystki dzielności / poimánie / y wyśiglowánie z więzienia Malborskiego / y z inßych niebespieczności / Kieystutowe nieświádomi Historyy prawdziwych / á zwłaßczá y Litwá sámá z Rusią / omylnie Witułtowi Synowi Kieystutowemu przywłaßczáią / ktory ießcze w ten czás ná woynie áni bywał / Tylko Pátrik drugi Brát iego ten iest sławny dzielnością rycerską w Kronikach Pruskich / y v Długoßá tákże Miechouiußá wey czásy. Ale Kieistut drugi Vlisses / Hector / Diomedes / y Carpedon Litewski / y Brácia / krom iednego Olgerdá / y Syny swoie wßystki dzielnościámi rycerskimi y przeważnymi náiazdámi do Prus (ktore áż po Gdáńsko etc. woiował) przenioßł y przewyżßył / Ale áczkolwiek on ták przemyślnie poki był żyw z więzienia Krzyżáckiego trzy kroć się wyśiglował / iednák sławá iego wieczney pámięci godna / przes lat 107. dla niewdzięczności czássow áż do tego roku 1575. gdy to piszemy w ciemnóchmurnych iaskiniach siedziáłá / iáko y inßych Xiążąt Litewskich przeważne dzielnych / o ktorych drugi właśny Litwin przedtym áni słychał / ktorych esmy ná ten czás według ßczerey á vprzeymey możności / z niegodnego w tych otchłániach więzienia / prawdą pilnie zebránych y porządnie wybádánych Historyy ratowáli.

Miech: Kieistut iterùm Crucigeros fallens, de quo apud eos magni morsus habebantur captiuitatem euadens in Lituaniam peruenit.

Roku záś 1362. Winrik z Kniprodu Mistrz Pruski / zebrawßy wielkie woysko Niemieckie ták z Rzeße iáko z dobrowolnych Pielgrzymow z Czech / z Sláská / z Fránciey / z Angliey / z Dániey / z Renu / z Westwáliey etc, y z Prusskiey ziemie / wypráwił się sam osobą swoią do Litwy ná początku Wiosny gdzie Kowno Zamek naprzod obegnał / y dobywał go ze wßech stron / A Xiążętá Litewskie Olgerd / Kieistut / y Pátrik / chcąc Niemcow odbić od obleżenia / vderzyli ná ich oboz we Czwartek po Niedzieli wstępney / á gdy się z obudwu stron mężnie y vpornie potykáli / y bili / otrzymáli plác Niemcy / ták iż Litwá vstąpić musiáłá z swoimi Xiążęty: A Mistrz Winrik odpłoßywßy ich / tym vsilniey y gwałtowniey Kowná dobywał / táránámi y podkopámi mury rozwáláiąc / y strzelbę ognistą vstáwicznie pußczáiąc / Potym w Sobotę Wielkonocną podkopawßy mury / y zápaliwßy ná kilko mieyscach strzelbą ognistą ściány / wieże / y budowánie / wzięli Krzyżacy Zamek Kowieński / wßákże kiedy Niemcy biegli do ßturmu / mur podkopány ná nich vpadł / y bárdzo wiele ludu z Krzyżáckiego woyská przywálił y podußył / w Zamku też zápalonym wielka wielkość Litwy broniąca blánkow od ogniá zgorzáłá / Trzy tysiące Litwy w tym oblężeniu pobitych y pomárłych zginęło / á Woydat Xiążę Kieistutow Syn z trzydzieściá y ßeściá przedniejßych Boiar Litewskich / támże w Kownie poimány / był wzięt do więzienia / O czym Miechouius piße lib. 4. cap. 27. iż y dziáłámi y ognistą strzelbą / iáko on zowie *machinarum crebra contusione, & telorum ignitorum proiectione*, w ten czás Krzyżacy Kowná dobywáli / skąd się pokázuie / iż iuß w ten czás strzelbá ognista / Dziáłá y Ruśnice v nich w zwyczáiu być poczęły / y tym więcey Litwę tępili.

Miech. lib. 4. cap. 27.

Kowno obleżone.

Litwá poráżona pod Kownem.

Kowieńskie muru podkopem obálone / Niemcow sturmuiących pobiły.

Y teras Litwá śmierci [illegible] Xiążęciu [illegible] dnem Giegrodkim / ktore w tem obleżeniu lámentliwie ná rzeka / mowiąc / nietáki mi zamku áli iáko mozum [illegible] iaceraow y Boiarow w ogniu gorącoch / á to Xiążę Gedroikie był Hetman ich.

Názáiutrz w Wielkonocną chwálebną Niedzielę / Dzień święty Zmartwychwstánia Páńskiego / támże ná Horodzisczu Kowieńskim Krzyżacy obchodźili / á Mßą Bártłomiey Sambiyski Biskup odpráwował.

Woydat Kieistutowic poiman.

W Poniedziáłek záś Wielkonocny rozwáliwßy do ostátká ściány murow zamkowych / y wßystki przekopy z ziemią porownawßy / rußył się Winrikus

Kowno wzięte w Wielkonocną Sobotę.

Piſten ſpalon. Miſtrz do zamku Piſteny z woyſkiem / ktory gdy nalazł od Litwy opuſzczony/ kazał go zapalić / á przyciągnąwſzy y przyſzancowawſzy ſię do zamku trzeciego

Wielona wzię-ta. Wielony/ dobył go czwartego dniá / vſtáwicznymi ſzturmámi/ od Wielony po tym z wielkością więźniow y łupow wrocił ſię do Málborku. Tegoż czáſſu Kometá ogoniáſta trwáłá pięć niedziel cáłych.

Tegoż roku 1362. w Litwie dla częſtych woien y burzenia Krzyżáckiego/ á w Polſzcze dla nieurodzáiu y wymárcia przez powietrze morowe / gdy niebyło

Głod w Polſce y w Litwie. komu ziemie wyrobić / głod wielki pánował. Ale Krol Kázimierz w Polſzcze ſnadnie ten głod vſmierzył/ máiąc gumna y folwárki ſwoie z vrodzáiu przeſzłych lat wſzelkiego zboża pełne/ bogátym zá pieniądze ſłuſznie przedawáć kazał/ á lud vbogi zamianą bydła y inſzych máietnośći zboże bráli / drugich záś wieſzá część / ani pieniedzy / ani zamiany máiąc / do robot wſzelkich zá żywność przyimowáni byli.

Geneſ. cap. 41. A ták w ten czás Kázimierz Krol Polſki iáko drugi Pharao

Goſpodárſtwo Kázimierza Krolá polſkiego Egipſki przez Josephá / bárdzo wiele Miaſt y Zamkow/álbo wſzyſtkich prawie ich wiozimy murowánych w Polſzcze murámi / wałámi / y przekopámi obwárował/ Stáwow/ Sadzáwek/ Kur/ Grobli/ y Kośćiołow ná cześć y chwałę Pánu Bogu nábudował / á robotnikom wſzyſtkim y vboſtwu nieprożnuiącemu z folwárkow Krolewſkich doſtátki dawano/ Ták y ludzie od márcia głodem przez zły czás przechował/ y wieczny pożytek Koronie vczynił / y do ſkárbu ſwego wielką ſumme pieniedzy zgromádził/ ktora mu potym wiele ku ſławie pomogłá/ gdy tegoż roku zá Károluſſá Ceſárzá y Krolá Czeſkiego Wnuczkę ſwoię Elżbietę Kſiążęćiá Szczecinſkiego Boguſławá Corkę / ktora byłá vrodzona z Wnuczki Gedimmowey Helżbiety/ w małżeńſtwo wydawał/ ná ktorym ſławnym weſelu przez 20. dni z wielką hoynośćią ſpráwowánym / Był Karolus Ceſárz z Niemieckimi / Czeſkimi / y Moráwſkimi Pány y Grofámi/ Ludwig Wę-

Sławne weſele w Krákowie. gierſki / Sigmunt Duńſki y Gotſki / Piotr Cypriyſki Krolowie / k temu Kſiążętá Báwárſkie / Siemowit Mázowieckie / Boleſław Swidnickie / Władiſław Opolſkie/ y Boguſław Stetińſkie z Corką ſwoią Helżbietą Ceſárzową poślubioną / Wnuczką Kázimierzową / á Práwnuczką Gedimmá Wielkiego Kſiążęćiá Litewſkiego. Tych też wſzyſtkich Krolow y Kſiążąt ze wſzyſtkimi gośćiámi/ ieden Mieſzczánin Krákowſki Ráycá Wernek imieniem / kędy Szafárzem Krolewſkim / w domu ſwoim kilko dni częſtował / y hoynie wſzyſtkich vpo-

100000 podáret złotych czerwonych. dárował / ták iż ſámemu Krolowi Kázimierzowi y Pánu ſwemu dał vpominki / ktore ná ſto tyśięcy złotych we złoćie ſzácowano / ná tymże Weſelu ći wſzyſcy Krolowie y Ceſárz wieczne przymierze miedzy ſobą ſpolnymi przyſięgámi vczynili zátárwſzy pierwſze waśni.

Ná drugi Rok 1363. Winrikus Miſtrz Pruſki/ gdy mu przyćiągnął ku pomoc Wolffgang Grábiá Báwárſki z woyſkiem Niemieckim / w dzień świętey Agnieſzki wypráwił ſię znowu do Litwy/ á roſpuśćiwſzy kilkonaśćie zagonow iezdnych Reiterow w rożne ſtrony/ bárdzo okrutnie Zmodź y Litwę zwoiował/

Zmodź okrutnie zwoiowána. zwłaſzczá powiáty Panreimſki / Eroglemſki / (ma być podobniey Eraigolſki) Lambimſki/ ogniem/ mieczem/ y łupieſtwy ſplundrował. Miſtrz też Liflanſki do Litwy ze wſzyſtkim zakonem ſwoim y z woyſkámi Liflandſkimi/ przyćiągnął do Litwy z drugą ſtrony ná pomoc Winrikowi Miſtrzowi Pruſkiemu, á rozdzieliwſzy woyſko ná dwoie, iedny vſzy ſam Miſtrz Liflandſki/ á drugie Márſzałek iego ſpráwo-

Miſtrz Liflandſki Litwę burzy. wał/ Potym złączywſzy ſię wſzyſcy trzey z woyſkámi Pruſkiemi/ y Báwárſkimi weſpołek/ wſzyſtki kráiny Litewſkie wſzerz y wzdłuż woiowáli / gdy ſię im Kſiążętá Litewſkie nie śmiáły záſtáwić wſtępnym y rownym boiem / dla ich wielkiey mocy / tylko z kątow á wtarczkámi ściekáli ná obozy Nie-

mieckie. A ták Winrik Miſtrz Pruſki z Grábią Báwárſkim do Prus/ á Miſtrz Liflandſki z Kontorámi ſwoimi do Liflandt obciążeni wielkimi łupámi / z rozmáitym więźniow wyćiągnęli.

Márſzałek záś Pruſki wielki Henrik Schindekop rzeczony z nowym woyſkiem świeżo z Niemiec przybyłym do Litwy (ledwo pierwſze łupy złożywſzy) odwrot vczynił/ á gdy obległ Zamek Gartin álbo Grodno nád Niemnem/ ſtráćił kilko ſzturmow / y był odbity y odpędzony od obleżenia przez Pátryká Kſiążę Syná Kieyſtutowego / ktory ſię w ten czás był záwárł w Grodnie / y obronił mężnie Zamku/ zbiwſzy Niemcow bárdzo wiele/ A Márſzałek Pruſki zburzywſzy włośći Grodzienſkie/ wrocił ſię do Prus z więźniámi y z łupámi. Niemen v ſtrumu ... od... niem powi...

Roku záś 1364. Kſiążętá Litewſkie Zamku Kowienſkiego zburzonego/ drzewem y palámi dębowemi opráwowáli / y moſt wielki ná rzece Niemnie dla obrony zamkowey zbudowáli/ ktore budowánie Comendator z Rágnety przyćiągnąwſzy z woyſkiem Niemieckim/ gdy Litwá od budowánia zamku vćiekłá/ ſpalił y z gruntu wywrocił. Litwá Kowno oprawuie prożno.

Tym też czáſſem Winrik Miſtrz Pruſki / z więtſzym woyſkiem przyćiągnął pod zamek Piſtow/ ktory tákże nálazwſzy puſty gdy Litwá z niego vćiekłá ſpalił. Piſtow ſpalon.

Potym do zamku Wielony przyſzancowawſzy ſię z woyſkiem/ á dobywáiąc go vſilnym ſzturmowániem/ kazał złożyć wielką gromádę drew ſuchych pod mocem pod blanki idąc/ á zápaliwſzy on ſtog drew / gdy wiátr k temu gwałtowny pomagał do rozſzerzenia więtſzego / Zamek Welonſki ſpalił / y ták go dobył/ gdzie wiele Litwy w ogniu zginęło. A Staroſtá zamkowy Gaſtawdus (iák go Miechowius y Długoſz zowią) álbo Gaſtałdus/ po náſzemu Gaſztołd poimány/ gdy go Landsknechtowie Niemcy wiedli do Namiotu Márſzałkowego / zábili go miedzy rękomá wiodących poſwárzywſzy ſię o iego poimánie. A ſkoro woyſka Krzyżáckie z Litwy do Prus wyćiągnęły / zebrał Kſiążę Kieiſtut woyſko z Zmodzi y z Troczan / z ktorymi ſcieſzkámi táiemnymi wtárgnąwſzy do Prus/ wſzyſtki kráiny około Jurgemborku zwoiował y ſpuſtoſzył/ á nábrawſzy łupow y więźniow bárdzo wiele do Litwy ſię wrocił bez odporu / tylko Komendator Jurgemborſki niektorych z Litwy / ktorzy ſię zá woyſkiem opoźnili w puſzczy poimał. Zuác ... dolá Litwá znowu Wielone zatu... dowała. Wielona czwarty raz wzięta od Niemco... Gaſtold Stároſta Wielon... poimány y zabity. Miech fol 244 Kieiſtut Pruſſy burzy. Jurgemborg álbo Jnrberg ná gośćincu od Krolewcá 12. mil/ od Inſterborku ... mile/ gdziem iam widział roku 1580 ... go zamku od Litwy ...

Potym gdy Márſzałek Pruſki Zmodź woiował / Kieiſtut Kſiążę zebrawſzy ſię z Litwą vderzył ná iego woyſko / ktore pozad ciągnęło / ktore pobił y poráził/ y łup wſzyſtek z więźniámi Zmodzkimi odbił / á potym ná wálne woyſko Niemieckie/ w ktorym był ſam Márſzałek wielki Schindekop Henrik zápalczywiey y śmieley ćiągnął / ále Márſzałek widząc iádnie woyſko poślednie od Litwy porázone/ porzućiwſzy oſtátek łupow vćiekł do Prus z oſtátkiem woyſká. Kieiſtut Niemcow w Zmodzi porazil.

Tegoż roku w Litwie y w Polſzcze táka ſroga zimá byłá / iż bydło domowe y zwierzętá w leśiech od zimná wyzdycháły / tákże ptacy / y drzewá w ſádach owocne poſchły. Zimá ſroga.

Roku záś 1365. Kieyſtut Kſiążę Zmodzkie / Trockie y Podláſkie / zebrawſzy wielkie woyſko z Litwy y z Zmodzi przez leśne ſkryte y táiemne ſcieſzki wtárgnął do Prus / y dobył mocą zamku Angerborku / á zburzywſzy okoliczne włośći/ do Zmodzi z łupem y z więźniámi viezdzał / Gonili go z woyſkiem Krzyżacy z Woytem wielkim Sambiyſkiey ziemie y z niektorymi Kontorámi / ále gdy łupu zebranego Kieiſtutowi odbić y odiąć niemogli / zburzyli też powiát Eroglelſki (ma być Eraigolſki) y wrocili ſię do Prus z łupámi wzaiemnymi. Kieiſtut Angerborg wział/ y Pruſſy zburzył. Eraigolſki Powiát od Niemcow zburzony.

Potym tegoż roku czterzey Kſiążętá Litewſkie Olgerd wielki Kſiądz/ Kieyſtut/ Patrik y Alexander/ zebrawſzy wielkie á mocne woyſká/ czworákimi vſtámi y zagonámi do Prus wćiągnęli/ gdzie wſzyſtki kráiny pográniczne ſrogim y Litwá ſrogo Pruſſy zwoiowáłá.

Rágnety Litwá wzięłá zamek wielki y budowány nád Niemnem / tákże sam widział / od Telże milá.

okrutnym burzenim zwoiowáli / á dobywszy zamku Rágnety y Telze / y wiele inszych Miásteczek okolicznych popaliwszy / támże w Prusiech Bogom swoim pogáńskim obyczáiem / ofiáry ze krwie bydlęcey czynili / Potym niemáiąc przeciw sobie żadnego odporu / ośm set więźniow Chrześcian / y siedmdziesiąt koni wielkich Frezow z rozmáitymi łupámi do Litwy wywiedli.

Litwę Niemcy woiuią.

Tey szkody mszcząc się Winrikus Mistrz Pruski / tylko z Zakonem swoim y Rycerstwem Pruskim / Litwę tákże ná wielu mieyscach zwoiowáł / á poczyniwszy ogniem y mieczem wiel szkod / gdy się Litwá w lesiech y w zámkach kryłá / z mem ła liczbą więźniow do Prus vszedł.

Wspomina potym Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 28. fol. 246. iż Switrik y Butaw rodzeni Bráciá Olgerdowi y Kieystutowi Xiążąt Litewskich / z niektorymi swoimi Boiáry / Tego czásu do Prus ziácháli / y przyięli wiárę Chrześciáńską ochrzciwszy się w Krolewcu. Ale Olgerd y Kieystut nie mieli inszych Brátow iedno Moniwidá / Narimuntá / Koriatá / Lubártá / á Iawnutá. Przeto Switrik ma być podobniey Swidrigiel / y Butaw / nie Bráciá / ále Synowie Olgerdowi / á Synowcowie Kieystutowi byli w ten czás / dla tákiey przyczyny do Prus mogli ziácháć / ná co by chciał tysiąc Kronik y Genealogiy znosić niemáią dziś mączey. W czym się musi być Pisarz exemplarzá Miechouiuszowego álbo Drukarz ták to pospolicie omylił.

Swidrigiel y Butaw Xiążętá Synowie Olgerdowi / do Prus ziácháli / y ochrzcili się.

Litwę Niemcy burzą.

Litwá Prussy burzy.

A Mistrz Pruski Winrikus wypráwiwszy się z nowu do Litwy / kilku zámkow dobył / y spalił / á z łupámi do Prus się wrocił. Litwá też záraz skoro on z Litwy wyciągnął / drogámi táiemnymi do Prus wtárgnęli pod zámek Nordemborg / gdzie zdybawszy ludzi bez wieści / bárdzo wiele szkody ogniem y mieczem / y łupiestwy poczynili / á nábiwszy / y náwiązawszy Niemcow / y posiekszy / drugich związánych z rozmáitymi łupámi do Litwy odprowádzili.

Krzyżacy Litwę y Żmodź burzą.

Roku záś drugiego 1366. Winrik Mistrz Pruski máiąc ná pomoc niemáłe woyská z Rzeszé Niemieckiey / y z inszych Krolestw z Fránciey / z Angliey etc. ná świętą woynę przybyłe / y żołnierzow z Sląská / z Czech / z Saskich Xięstw zá pieniądze niemáło zebrawszy / wypráwił się do Litewskich y Żmodzkich ziem / á nie wielką mocą: ktore iednego roku dwá kroć odwroty czyniąc zwoiowáł, á nábrawszy bárdzo wiele łupow y więźniow do Prus się wrocił / Zá ktorym goniąc się Xiążę Kieystut / ták milczkiem y potáiemnie do Prus wtárgnął, iż mało zámku Iasterborku nie vbieżał / y Kontor Insterborski gdy w ten czás prawie śniadał do obiádu mało w śiodłá nie wpadł / á ták zá ledwie zamku obronili / y Comendator ledwie się wybiegał / wszákże wszystki konie y máiętności Commendátorskie Litwá zábráłá / á spaliwszy Miásto Insterborskie / y dwá powiáty Wielowski y Tapiowski ogniem y żelázem zwoiowawszy / wypaliwszy y wybrawszy z wiele kośćia stad / bydłá / więźniow y łupow rozmáitych do Litwy się wrocił.

Kieystut Prussy woiuie. Insterborg zamek wielki y budowány nád Instrą rzeką od Krolewcá mil 12. Miech. fol. 246.

Dla tych szkod Mistrz Pruski Winrik trzeci kroć tegoż roku wypráwił się do Litwy / á ciągnąc dáley w ziemię nieprzyiacielską / wszystki ony włości gdzie kolwiek szedł z woyskiem zburzył y zwoiowáł / á chcąc ná potym zábronić / y zágrodźić Litwie táiemne y chytre drogi / ktorymi byli zwykli Prussy náieżdżáć / zbudowáł zamek Christimemel / y most ná rzece Memilu ma być ná Niemnie. Tego budowánia Kieystut Xiążę chciał dwá kroć przeszkodźić náieżdżáiąc woysko Niemieckie / y trwożąc robotnikow / ále odbity y odpędzony musiał dáć pokoy.

Christimemel zamek zbudowáli byli Krzyżacy miedzy Kownem y Iurborkiem.

O wypráw-

O Wypráwie Kázimierzá wielkiego Krolá Polskiego przeciw Litewskim Xiążętom niektorym ná Wołyń / zburzeniu Mázowszá przez Kieystutá / y o spolnych Woynach Litewskich z Krzyżakámi / Roku 1366. etc.

Rozdział IX.

KRol Polski Kázimierz / wielki rzeczony / postánowiwszy przymierze wieczne y krewność z Cesárzem Karolusem Krolem Czeskim / vmyślił ostátka Ruskich ziem dochodźić á do Polski przyłączyć / zwłaszczá Łucká / Bełzá / Chełma / Oleská / y Włodimirzá / ktore ziemie z zamkámi Litewskie Xiążętá od lat czternaśćie álbo piątnaśćie iáko kładzie Miechouius / y Cromer / trzymáli / zá życzliwośćią Russakow. A ták roku 1366. po świętym Ianie Chrzćićielu zebrał wielkie woyská ze wszystkiego Krolestwá Polskiego / y przyciągnął naprzod do Bełskiey ziemie / tám do niego przyiachał Iorgi Narimuntowic Xiążę Litewskie / Bełskiego kráiu dzierżáwcá / á vbłagawszy Krolá łagodną przemową / nie nieprzyiacielem ále hołdownikiem Polskim być się wyznawáiąc / otrzymał w pokoiu Bełską ziemię / oszukawszy chytrym fortelem Krolá / iáko Miechouius pisze / iż Polacy nic nieprzyiacielskiego w ziemi iego niepoczynili / nád to iescze przydał mu Krol Kázimirz Chełmski powiát y zamek Chełmo Litwie wydárty. A Lubárt Fiedor ná chrzcie rzeczony Xiążę Włodimirskie gdy prośił łaski / niechćiał ná to pozwolić Krol / ále záraz ná Wołyń w dzierżáwy iego z woyskiem się ruszył / y ćiągnął dáley do Włodimirskiego kráiu / gdźie gdy żadnego odporu niemiał / Łucká / Włodimirzá / y Oleská zamkow mocą dobył / á drugich przygrodkow snádnie przez podánie dostał. A ták Lubártá Gedyminowicá Brátá Olgerdowego / y Kieystutowego z Wołynia wygnawszy / y on wszystek kray podbiwszy y zhołdowawszy / podał go z łaski Alexandrowi Xiążęciu Podolskiemu Koriatá Michaiłá Xiążęćia Nowogrodzkiego Synowi / Wnukowi Gedyminowemu / iáko Cromer lib. 12. świádczy / ácz kolwiek Miechouius lib. 4. cap. 12 fol. 231. tego Alexandrá synem Kieystutowym mężem doświádczoney y szczerey wiáry być świádczy. Ale tenże Alexander był Koriatow Syn nie Kieystutow / ták według Długoszá y Cromerá / iáko według inszych Kronik y Látopiszcow Ruskich: A iżby tego to Alexandrá Koriatowicá Kázimierz do chowánia státeczney wiáry y przyiáźni przywiodł / osádził Polakámi Łucko / y Włodimirz / potym zamek Włodimirski / ktory był przedtym drzewiány / murem ceglánym chędogo zbudowáł / y wieżámi obwárowáł / y trwał nápotym Alexander Koriatowic w wierze y w przyiáźni z Krolem Kázimirzem / Ale Iurgi Narimuntowic Wnuk Gedyminow / á Synowiec Olgerdow Xiążę Bełskie nie strzymał wiáry / á ná ostátek kusił się kilo kroć mocą Krolowi Kázimierzowi y Polakom odpierác / y do Polskich kráin często náieżdżał z Bełzá / z drugimi Xiążęty Litewskimi / iáko o tym będźie niżey.

Zamki ná Wołyniu Polacy podráli.

Alexandrá Koriatowicá z Polaki záchowánie.

Iurgi Nárimuntowic przeciw Polakom.

Tegoż czásu roku 1367. Skarb niemáły Krolestwu Polskiemu zginął / Bo Mieszczanie Bytomscy gdy gwałtowną popędliwośćią Plebaná swego / Piotrá y Mikołáiá Rázinodziele vtopili / wnet ná nich pomstá Boża przyszłá / iż Srebro y Ołow

Kruszec Srebrny zginął w Bitomiu.

bro y Olow/ ktore kruszce przed tym w gorach Bitomskich hoynie kopano/ záraz zginęły y przepádły/ O czym Długosz y Miechouius lib. 4. fol. 246. cap. 25. Cromer. lib. 12. Herbortus et eodem cap. 10. lib. 10. etc.

Tegoż roku Winrik Mistrz Pruski zebrawszy woysko niemáłe z włásnego Rycerstwá Pruskiego/ dał ie pod spráwę Henrikowi Schindekopowi Márszałkowi Pruskiemu wielkiemu/ ktory wtárgnawszy do Litewskich ziem/ prętkimi zagony pięć powiátow okrutnie zwoiowáł/ burząc y plundruiąc co mu się náwinęło áż do Kowná/ osm set więźniow/ y koni/ tákże bydłá rozmáitego trzody y stádá do Prus wywiodł.

Litwę Niemcy burzą.

A iż się Litwá domniemáłá ty szkody podiąć od Krzyżakow z porády Biskupá Płockiego/ záraz Kieystut Xiążę Zmodzkie roku 1365. zebrawszy się z Boiáry Trockimi/ Grodzieńskimi/ Surázkimi y Brańskimi/ ciągnął do Mázowszá/ Zamek y Miásto Poltowsk/ Biskupá Płockiego obegnał/ á iż Miásto było nieobronne/ snádnie ie Litwá wybrawszy spaliłá/ zamku potym vsilnie dobywáli/ z ktorego gdy się mężnie broniłá Slachtá Mázowiecka/ y Mieszczánie Poltowscy/ wnet Litwá z ostátkow spalonego miástá drzewo biorąc/ obmiotáli zamek y przekopy wokoło/ szańcuiąc się podmiotámi/ potym gdy ony stogi drew zápalili pod murámi y w przekopách/ á wiátr po temu wiał ná zamek/ poczęły się mury od ogniá pádáć y walić/ á ná ostátek y ludzie się w zamku skwárzyli/ ták iż ich więtsza część zgorzáłá z zámkiem wespołek/ á ktorzy z ogniá vciekli/ ie onych Litwá posiekłá/ drugich powiązáli/ potym rospuściwszy zagony po okolicznych włościach bez odporu łupow y korzyści wielkich dostáli/ ktore z rotámi więźniow/ trzod y stad wszelákiego dobytku pędząc wcále do Litwy vbiegli.

Litwá Mázowsze woiuie.

Poltowsk spalon.

Roku zás 1369. Winrikus Mistrz Pruski ciągnąc z woyskiem do Litwy/ kazał záraz Niemnem wzgorę prowádzić wapno/ y cegłę w szkutach/ chcąc zamek gdzie w Litwie zbudowáć/ á gdy przyszli Niemnem milá álbo pułtory od Kowná/ náleźli máteriey gotowey potrzebney do muru dostátek od Litwy nád Niemnem tákże dla murowánia zamku nowego/ álbo dla opráwowánia Kowná zburzonego zgotowáne.

Ná onym tedy mieyscu/ Winrikus Mistrz záraz począł zamek murowáć/ y dokonał go zá sześć Miesięcy/ z ściánámi/ z wieżámi y budowánim wewnątrz/ á dał mu imię Gotteswerder/ to iest wyspá Boża/ á obwárowawszy go y osádziwszy mocną obroną Rycerstwá Niemieckiego/ sam z woyskiem ziemię Litewską wkoło y tám y sám zwoiował y wypalił ná dzień Swiąteczny.

Gotlswerder Zamek milá od Kowná zbudowány od Niemcow.

Potym skoro Mistrz z woyskiem Niemieckim do Prus wyciągnął/ wnet Olgerd y Kieystut Xiążętá/ gniewem słusznym y zápálczywością dla zbudowánia onego Zamku w swoiey ziemi pobudzeni/ oblegli Gotteswerder zamek nowy z wielkim woyskiem Litewskim/ á dobywáiąc go we dnie y w nocy vstáwicznie cále pięć niedziel/ wzięli go mocą/ gdzie więtszą część żołnierzow Niemieckich pobiwszy/ y posiekwszy/ drugich do więzienia w ciemnicę wrzucili/ á on Zamek z gruntu zburzyli.

Gotlswerder zburzon.

Potym tegoż roku Henrik Schindekop Márszałek Pruski/ z wielkim woyskiem do Litwy wciągnął/ á zamek Beiery obegnał/ ktorego gdy vstáwicznymi y gwałtownymi szturmámi dobył/ przysłał do niego Xiążę Kieystut posły swoie/ vpomináiąc go/ áby mu zamek Beieri záraz wrocił/ pierwey niżliby go mocą dostáwał/ á woysko Niemieckie pomordował. Tym poselstwem zufáłym Márszałek Schindekop záiuszony/ wnet tuż przed posłámi Kieystutowymi/ y zamek Beiery/ y dziewięć set Litwy z nim spalił wespołek/ á drugich powiązał. Przeto Xiążę Kieystut łágodniey z nim postępuiąc/ prosił rokowánia/ w ktorym postánowili/ iż więźniow z obudwu stron ná odmiánę sobie wypuścili/ Ale w ten czás Kieystut się zágroził/

Beiery zamek spalon.

Miech. fol. 247. Sed tunc Dux Kieistut commis

się zágroził/ iż też tegoż roku miał do Prus w náwiedźiny przyiácháć. Ktorą grozbą Winrikus Mistrz Pruski obruszony/ dwá kroć iedney zimy tegoż roku do Litwy z woyskiem wypráwował Henriká Márszałká/ ktory zá káżdym rázem okrutnie ogniem y mieczem lud y powiaty Litewskie y Zmodzkie vdręczył y zwoiował.

natus est pro ... no futuro aduentum, &c.

Kieystut też Xiążę roku 1370. chcąc się vścić y spełnić obietnice pogroszki swoiey tákroczney/ gdy groził Márszałkowi iż miał wzaiem ná drugi rok Prussy náwiedzić/ zebrał woysko wielkie z Ruśi y z Tátárow ktorych ná pomoc przyzwał/ tákże z Zmodzi y z Litwy/ á ták z tymi wielkimi vfámi iezdnych/ y rotami pieszych/ wespołek z Brátem Olgerdem do Pruskich ziem ciągnęli/ gdzie naprzod Sambijski powiát rozdzieliwszy woyská ná dwoie zburzyli/ wybráli/ y wypalili/ potym do zamku Ortelzberku z woyskiem się przyszańcowáli/ ktorego dobywszy spalili/ z tamtąd zás do Rudowá álbo Rowdiná drugiego zamku przyciągnawszy położyli się w polu obozem y namioty rozbili/ á w zagony po rożnych stronach Pruskich puścili/ burząc zbieráiąc/ siekąc/ y paląc co się im nawinęło. W tymże czásie roku 1370. Winrikus Mistrz ze wszystkimi mocámi swoimi Pruskimi/ ná ostátek z miast y od roley wszystkich ludzi do zbroie ruszywszy/ k temu z wielkością rycerstwá z Rzeszé y z inszych cudzoziemskich stron przybyłego/ w niedzielę w ktorą śpiewáią introit iáko Miechouius pisze: *Exurge quare obdormis Domine?* vderzył ná woysko Litewskie. A gdy z obudwu stron srogą á okrutną bitwę stoczyli/ ták iż z rownym szczęściem od południá trwáło/ ná ostátek Xiążętá Litewskie dawszy znák przez traby/ kazáli obronną ręką w lássy bliskie woysku swoiemu z łupámi vstępowáć/ y ták spolá vbiegli zá niedokońcá zwyciężonych/ A Krzyżacy plác otrzymáli/ wszákże Henrik Schindekop Márszałek wielki Pruski/ srogi náiezdnik y burzyciel Litewski/ támże został od Litwy zábity/ y przy nim 25. brátow zacnych rycerzow zakonu Krzyżackiego poległo/ á Litwy tysiąc ná plácu pobitych zostáło.

Litwę Niemcy burzą.

Sambia gdzie Krolewiec.

Psalm. 43.

Et atrox pugna commissa.

Miecho. Duces Lituaniæ dato a signo receptui

O małżeństwie Kieistutowym/ Rozdział X.

MAłżeństwie Kieistutowym látopiszcze Ruskie ták rzecz prowadzą: gdy powiádá pánowáł Kieistut ná Trocech y ná Zmodzi. vsłyszał iż ná Połondze (ktore miásto iest nád morzem Zmodzkim) byłá Pánná Corká niektorego wielkie[go] Páná Litewskiego álbo Zmodzkiego bardzo gładka imieniem Birutá/ ktora byłá Bogom swym podług obyczáiu pogáńskiego poślubiłá chowáć czystość áż do śmierci/ skąd też sámá byłá chwalona od ludzi prostych zá Boginię/ A iádąc z woyny Pruskiey Xiążę Kieistut záiáchał do niey sam/ y vpodobáłá mu się że byłá gładka y dosyć mądra/ támże iey prosił áby mu byłá zá małżonkę/ á gdy ná to zezwolić niechciáłá/ obmawiáiąc się iż poślubiłá bogom swoim czystość chowáć áż do śmierci/ Xiążę Kieistuciey zmocniwszy się wziął ią gwałtem z te[go] mieyscá/ y prowádził w wielkiey vczciwości do stolice swey ná Troki nowe/ á obesławszy brácią Xiążętá vczynił wesele/ y Birutę wziął sobie zá żonę/ z ktorą miał Witołtá y inszych synow iáko o tym będzie niżey. A w Połondze nád morzem widziałem sam vrocisce gorę wyniosłą tey Biruti/ ktore tákże y dziś świątos Birutos Zmodź y Kursowie zowią/ y obchodzą iesżcze podziś dzień tey S: vroczyste/ tám ná tym mieyscu gdzie y Káplan Rzymski záieżdza/ á z świec y z ofiar niemáły pożytek biera: Acz nie sądzę iáko ty ofiáry Bog przyimuie/ gdyż tá Birutá byłá pogánká. Ale się do rzeczy wracam.

Rzecz Látopisczow o Birucie żenie Kieistutowey.

Przyćiągnął potym Lupoldus Xiążę Rákuſkie z woyſkiem Niemieckim/ z Czechy/ z Węgry/ z Moráwcy y z Sleżakámi Krzyżakom ná pomoc/ ktorego przybyćiem Miſtrz Pruſki y Zakon iego poſileni/ rozdzieliwßy woyſká ná czworo do Zmodzi wćiągnęli/ y wßyſtki práwie Zmodzkie kráiny wypalili/ á pobiwßy ſtárych ludzi y máłe dziatki/ wyroſtkow y tych co ſię do robot godzili w wielkiey liczbie związánych do Prus wywiedli.

Zmodź zburzona.

A Kieiſtut Xiążę Zmodzkie goniąc ſię zá Miſtrzem y woyſkiem iego z łupem názad wyćiągáiącym/ zamku Gozenlanken w Pruſiech dobył/ á wybráwßy go ſpalił/ y powiát wßyſtek okoliczny ogniem y mieczem wypuſtoßył y zburzył/ tákże ludzi Niemieckich bárdzo wiele oboiego pogłowia w zátem drugich ná wiązáwßy z łupámi y z polonem ſpießno do Litwy odćiągnął. A ſkoro Kieiſtut z Prus do Litwy ſię wroćił/ wnet Comendator z Inſterborku Wigandus Belderſeim do Litwy z woyſkiem wtárgnął gdźie śiołá ießcze przedtym nigdy niewoiowáne wybrał/ y wypalił/ á nábráwßy więźniow y łupow do Inſterborku odćiągnął.

Kieiſtut goni Miſtrzá.
Kieyſtut Pruſy burzył.
Litwą Niemcy woiuią.

Tegoż Roku 1370. Kázimierz Krol Polſki wyiechawßy ná łow w dzień święty národzenia Pánny Máriey (iák Cromer lib. 12. piße/ á Wapowſki y Bielſki kłádą iż názáiutrz) Mieſiącá Septembrá 9. dniá padł z koniem y ſtłukł ſobie goleń lewą/ gdy Jeleniá w lás zápálczywie gonił/ do Sendomirzá ná woźie przywieziony/ á potym gdy wpadł w febrę/ do Krákowá był doprowádzony/ támże potym vczyniwßy Teſtáment porządnie/ y przyiąwßy Sacrament pánſki/ vmárł dniá 5. Nouembrá/ pochowan ná Zamku w Kośćiele S. Stániſłáwá/ w Grobie Mármurowym/ ná ktorym y dziś widzimy wyobráżenie iego. Krolował lat 37. á żył 60. lat zupełná.

Kázimierz Krol Polſki vmárł.

O burzeniu Polſki przez Litwę/ wzięćiu y wroceniu drzewá Krzyżá świętego od nich/ y o Ludowiku Krolu Węgerſkim y Polſkim.

Rozdział XI.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Mikołáiá Bielewicá Stánkiewicá/ Podkomorzego Ziemſkiego Ziemie Zmodzkiey.

Roku 1370. Xiążętá Litewſkie Kieiſtut z Lubártem/ y z inßymi Bráty vſłyßawßy o śmierći Kázimierzá Krolá Polſkiego/ ćiągnęli z woyſkiem ná Wołyń/ y oblegli Zamek Włodimirſki pod Polaki/ ktorego gdy niemogli zá pierwßym ſturmem dobyć/ nie ſturmowáli więcey iedno leżeli wokoło blánkow.

A był w ten czás Stároſtą y Rotmiſtrzem ná Zamku Włodimirſkim nijáki Piotras Turſki z Ziemie Łęczyckiey/ ten ácz mogł dłużſze oblężenie wytrzymáć/ bo żywnośći było w zamku doſyć/ á gwałtu żadnego ießcze nie było/ wßákże gdy Xiążę Alexander Koriatowic Synowiec Olgerdow/ Lubártow/

Lubártow/ y Kieiſtutow (ktoremu był Krol Kázimierz dał Wołyńſką ziemię/ wyogrowßy ią Lubartowi iego Stryiowi) do Krakowá odiáchał/ bo z Polaki dobrze mießkał/ Piotras Turſki nie ſpodziewáiąc ſię pomocy z Polſki/ grozbámi Litewſkimi vſtráſzony/ Zamek drzewiány ſtáry/ ktory miał w ſwey obronie wymowiwßy ſobie wolne wyiáchánie z máiętnośćią właſną/ podał dobrowolnie. A Xiążę Lubárt oſádził mocno Rycerſtwem ſwoim Litewſkim y Ruſkim Włodimirſki Zamek/ Bo to był właſny iego vdział/ y ktremu ießcze poſłag po żenie Xiężnie Włodimirſkiey/ A nowy Zamek murowány/ ktory Kázimierz Krol Polſki dwie lećie cáłe wielkim koßtem nágrowßy murárzow/ ozdobnie był z paloney cegły wyſtáwił/ á tylko go trochę niedokończył/ wßyſtek z fundámentow áż do gruntu Xiążę Lubárt rozwálił/ zburzył y z ziemią zrownał. A potym Olgerd wielki Xiądz Litewſki/ Kieiſtut Zmodzki/ Troćki y Podláſki/ y Lubárt Wołyńſki/ proſto od Włodimirzá z gotowym woyſkiem Litewſkim y Ruſkim/ ćiągnęli do Polſki/ á przeſzedwßy Lubelſkie ziemie/ y zwoiowawßy w niey wßyſtki włośći/ wtárgnęli do Sendomirſkiey ziemie/ ktorą teláz zburzyli ſplundrowáli/ áż do Łyſſey gory/ ná ktorey ieſt Kośćioł ſławny z bogátym Klaſztorem [illegible] miedzy inßymi łupámi/ gdy Klaßtor y Kośćioł bárzo bogáty wybráli wźięli też ſztukę drzewá Krzyżá S. ná ktorym Pan Chriſtus wiſiał w złoto [illegible] oprawioną. A gdy iuż z łupámi y z wielkośćią więźniow do Litwy ſię wrácáli/ wnet ſkoro ie granice Polſkie przyßli/ ktore Litwę od Polſki dźieliły/ ſtał ſię cud dziwny y pámięći godny: Abowiem woz on ná ktorym Drzewo Krzyżá S. z inßymi łupámi wieziono/ záraz ſtánął/ iákoby go wrył w ziemię/ iż żadnym ſpoſobem áni przyprzężeniem kilkunaśćie cugow koni/ y iarzmi wołow/ áni żadną pomocą wielkośći ludzi niemogł być z mieyſcá ruſzony/ y owßem ießcze nád to káżde Bydlę/ Konie woły/ tákże Ludzie ktorzy ſię kolwiek onego wozá dotknęli/ wßyſcy záraz ná ziemię padáli y vmieráli. Przeto Xiążętá Litewſkie zdumiawßy ſię y przelękwßy z tego nowego á dziwnego przypadku [illegible] iáko Cromerus piße/ iednego Ruśiná/ á [illegible] fol. 243. lib. 4. cap. 20. kłádzie/ iż Kapłaná ſwoiego ktorego zowie Flamen/ álbo Wáiſzką Litewnego pytáli/ coby zá przyczyná byłá tego dziwnego cudu/ y oney plagi ná [illegible] vmieráiących dopußczoney/ á gdy im powiedział on [illegible] [illegible] Kapłan/ iż żadnym ſpoſobem woz ſię z tego mieyſcá nie ruſzy/ [illegible] ná was morowa vſtánie áż pierwey drzewo Krzyżá S. ná ſwoie mieyſce odeślecie. Zaraz tedy Xiążętá Litewſkie Slachćicá iednego Polſkiego Pomorzego [illegible] [illegible] z więzienia wolno wypuśćili álbo Korabowſkiego [illegible] przezeń onę ſztukę Krzyżá S. z złota opráwą do Klaßtoru Łyſſogorſkiego na pierwße mieyſce/ á ſámi z inßymi łupámi y z więźniámi do Litwy vßli.

Turſki zamek podał.
Włodimirz Litwá odieła.
Zamek murowány Włodimirſki zburzon.
Litwá Polſkę burzą w Interregnum.
Łyſſa górá.
Cud w woźie [illegible] drzewá Krzyżá S. Dlugoſſ. et Miechouius lib. 4. cap. 20. Crome. lib. 12. [illegible] [illegible] [illegible]
Przez [illegible] Korabą [illegible]
Korabala Polſki Slachćic z Krzyżem S. wolno puſzczon.

Ziemowit też Xiążę Mázowieckie záraz ſkoro vſłyßał o śmierći Kázimierzá Krolá Polſkiego/ pobrał zamki ktore był Kázimierz ſpadkiem do Polſki przyłączył iáko Płocko Ráwę Wyßegrod/ Goſtinin y Sobaczow.

Xiążę Mázowieckie Polſkę odárpał.

Haſſo tákże Zuchtenhain ſyn Haſſonow von Wedel Stároſtá Otoná Márgrábie Brándenburſkiego/ Santok zamek wziął przez podánie przymuſzone/ ácz kolwiek go doſyć mężnie bronił Sandiwoy Sleßyński.

Santok wźięty.

Ták Polacy w krotkim czáśie bez Krolá będąc ze trzech ſtron/ nawięcey od Litwy vćiśnieni/ wypráwili Poſły Floriáná Biſkupá Krákowſkiego/ y Janá Strzelcá Kánclerzá koronnego do Ludwiká Krolá Węgerſkiego/ proſząc go áby záraz ná kroleſtwo Polſkie od Kázimierzá Wuiá ießcze zá żywotá náznáczone przyiáchał/ á bytność ná oſobę ſwoiey ku beſpiecznośći kroleſtwá polſkiego ze wßyſtkich ſtron wiſzące vſpokoił. A gdy ſię długo Ludowik z tego wymawiał/ mowiąc/ iż niepożytecżno dwiemá trzodom álbo ſtádom vięć iednego páſterzá/ ták też dwie rzeczy

Bez Krolá ſleʒ[illegible]
Mádra odpowiedź Ludowiká Krolá Regna plura non bene ab vno adminiſtrari

rzeczy pospolite / iedna bez drugiey szkody álbo bez vtráty obudwu / od iednego trudno mogą być rządzone y spráwowáne / ná ostátek prosbámi zwyciężony przyzwolił y przyiáchał naprzod do Sądecza / á stamtąd od Panow Litewskich do Krákowá przyprowádzon / támże koronowan od Járosławá Arcybiskupá Gnieznieńskiego ná zamku w Kościele S. Stánisławá. A ták począwszy od Lechá pierwszego Xiążęciá y fundatorá narodu Polskiego / áż do tego Kázimierzá Łokietkowicá wtorego śmierci / snadź przez dziewięć set lat álbo więcey záwżdy Polská miáłá Xiążętá y Krolá z swoiego własnego Polskiego narodu / okrom iednego Wacłáwá Czeskiego Krolá / ktory też był przed Łokietkiem nie długo ná Krolestwie Polskim. Ale ten Kázimierz wtory / gdy bez potomstwá mężskiego vmárł / skończył successią álbo násłodnictwo Krolow Polskich z narodu Polskiego od Lechá. Bo od Ludwiká Węgrzyná y od Jagełá Olgerdowicza Litwiná źięciá tego / postronni iuż też w polszcze pánuią / ktorego potomstwá iesżcze teraz mamy Krolowę Annę drugiemu Węgrzynowi Stephánowi Siedmigrodzkiemu Woiewodzie z Krolestwem Polskim oddáną / ktory tego roku ktorego tę nászę Kronikę kończymy 1579. z Krolową Anną pránuczką Jagełową Corką Sigmunta Krolá / á Siostrą Sigmuntá Augustá szczęśliwie pánuie.

Ludwig Węgerski ná Krolestwo Polskie.

Warowski roku od Christusá 550 á Hagecus 650 począć Lechowego pánowánia kłádą / áczkolwiek dáwnieysz czás inszy kłádą.

Postronni Krolowie w Polszcze.

Wielka żałość śmierći swoiey Kázimierz Krol wten czás Polakom vtrápionym po sobie zostáwił / Bo Krol nowy Ludwik iáko Cudzoziemiec żadnego do siebie Polaká niepuszczał / á wszystki rzeczy przez tłumácze odpráwował. Ktoremu co miał krainy oderwáne do Polski przybáwić / to iesżcze záraz(?) po koronacyey kilko powiátow od Polski oddał Władisławowi Xiążęciu Opolskiemu Węgierskiemu Woiewodzie / iáko Wieluńską ziemię y Ostrzeszowską / nád to Olsztyński / Krzepicki / Bobolicenski powiáty z zamkámi / y Brzeźnicką ziemię w Sierádzkim Woiewodztwie iemu dárował. Potym vczyniwszy pogrzeb Kázimierzowi Krolowi wielkim kosztem w Krákowie / iáchał do wielkiey Polski / stamtąd zás zmieszkawszy w Gnieznie dwá dni / á w Poznániu tákże / rychło do Krákowá przyiáchał / á z Krákowá záráżem się do Węger wrocił / Mátkę swoię Halżbietę Polkę / Siostrę niebosczyká Kázimierzá Krolá / Gubernatorką ná swoym mieyscu w Polszcze zostáwiwszy / y wszystkę iey spráwę koronną zleciwszy. Ta tedy Elżbietá stára Krolowa Węgierska / rozumem się niewieścim sprawuiąc / młodych y nikczemnych ludzi do Rády Senatorskiey w Polszcze wybieráiąc podwyższyłá / á godnych / poważnych / y státecznych mężow z vrzędow złożyłá / á ná ich mieysca pochlebcow y nikczemnikow possádziłá.

[redacted]

Polskich powiátow álbo ziemie kilko Ludwik Krol od Polski oddał.

Gubernatorká w Polszcze.

Ták też bedowcu(?) nił Roboam 2. Paralip. 10. 3. Reg. 12. 3. Reg. 14 et 2. Paralip. 12.

Corki dwie Kázimierzá Krolá właśne dziedziczki / y Krolewny Polskie / y wszystkimi skárbámi / ktore im był Oćiec Krol Kázimierz bárdzo bogáte w złocie / w srzebrze / w perłách / y w rozmáitych klenotach y vbiorach zostáwił / Elżbietá stára Krolowa do Węger záslałá / A tám Ludowik osądziwszy prawo odsądził ich od dziedzictwá y successiey Krolestwá Polskiego / twierdząc to niesprawiedliwie / iż nie z właśnego łożá Krolewskiego były vrodzone / á w tym tego mu zábiegał / áby potym mężow iákich Xiążąt potężnych niedostáły / ktoreby z nimi dziedzictwá w Krolestwie Polskim dochodzili. A ták ostáteczne ty dwie Polskie Krolewnie Lechowego y Piastowego potomstwá / od Ludwiká Krolá powinowátego swego / nie tylko były z skárbow y z Krolestwá dziedzicznego złupione / ale y niesłusznie osławione. Wydáne potym były w małżeństwo iedná zá Hulhelmá Grábię Cyliyskiego / á Jádwigá zá Xiążę Romerá Stetyńskiego / Hołdowniká w Węgierskich. Nád to iesżcze Krol Ludwik miásto przybáwienia stáwy Polakom / z namowy mátki swoiey wziął Koronę stołeczną Sceptrum / Jábłko / y Miecz / tákże insze vbiory y klenoty Krolewskie / á to wszystko do Węger

Krolewny Polskie niesprawiedliwie osromocone y z dziedzictwá złupione / od Ludwiká.

Koroná Polska złupiona od Ludwiká.

do Węger záwiozł / áby Polacy inszego Krolá mimo niego / álbo iego potomstwo sobie wybráć / y koronowáć nie mogli. Ty zás Klenoty potym áż Jágełło Krol Polski / Wielki Xiądz Litewski z Węgier odyskał / iák o tym będzie niżey.

O gestych woynach Kieystutowych / y inszych Xiążąt Litewskich z Krzyżaki Pruskimi y Liflandskimi / y Burzeniu okrutnym Polski przez Litwę.

Rozdział XII.

Ych ostáteczny(?) wtarczek / nái(?) rzadek / bitew y woien Kieystutowych / y inszych Xiążąt Litewskich z Niemcy Pruskimi y Liflandskimi / Czytelniku miły / zebráwszy porządek z Pruskich / y z Liflandskich / z Długoszowych y Miechowiuszowych Kronik lib. 4. cap. 33. fol. 257. et cap. 34. fol. 219. et 260. etc. tum dowodnie nápisał / niechcąc namnieyszey rzeczy należącey Litwie y Żmodzi (ácz mi to z wielką pracą / trudnością / nakłádem y bádániem przyszło) opuśćić / ponieważem się ná to záwiodł. A tu iákieś często burzone zamki w Litwie y w Żmodzi bywá wspominane / ktorych dziś nieznáć áni słycháć / bo dawnością czásu y częstym burzeniem / iż też k temu drzewiáne były zniszczały / wszákże iesżcze y dziś bárdzo wiele horodzisć gęstych w Litwie y w Żmodzi widzimy / ktore są świádkámi tego świadectwá(?).

A nie tylko drzewiáne zamki w Litwie y w Żmodzi zniszczeli miáły / ále y murowánych wiele, iáko w Kiernowie / y w Dusketopolach(?) / ktorych dziś ani w iednym nie znać(?).

Roku 1370. Kieystut Xiążę Żmodzkie / Trockie y Podláskie / z woyskiem Litewskim na pretce zebranym wtárgnął do Prus / á tám powiatu(?) Stesteinskiego(?) zburzył / wybrał y wypálił / potym z wielkością więzniow y łupow rozmáitych prędko z Prus do Litwy wyszedł.

Kieystut Stitenski Powiát zburzył.

Tegoż roku 1370 Winrikus Mistrz Pruski mszcząc się nád Kieystutem zburzenia powiátu Stesteinskiego / á rozszykowawszy woyskę swoie na czterzy zagony do Litwy wciągnął / ktora ná wielu mieyscach zburzywszy / z łupámi wyszedł.

Winrik burzy Litwę.

Po nim záraz Einer Comendator z Bálgi w Ruskie kráiny ná Podlásze ciągnął / tám Drewniká zamku dobywał / ktorego gdy niemogł wziąć / zburzywszy wiele włośći do Prus z plonem vszedł.

Drewnik zamek ná Podlászu podobno chciał nápisáć Drohiczyn.

Tegoż roku Karolus czwarty Cesarz Rzymski y Krol Czeski / Syná swego Wencesławá ná Cesárstwo koronował zá żywotá. A Sigmuntowi drugiemu synowi dał Margrabstwo Brándenburskie / y Moráwskie / Ten po śmierci oycowskiey / Bráta Wacławá Cesárzá poimał / y wsádził do więzienia w Wiedniu roku 1373. iáko o tym będzie niżey. Tegoż roku gdy wiele rycerstwá pielgrzymskiego ná pomoc Krzyżakom przyszło / Comendátor z Insterborku z nimi Litwę burzył / Dersune(?) zamek wziął / y spálił / y wielkie łupy wywiodł do Prus.

Wacław Cesarz nikczemny y pijánicá.

Dersune Zamek Dersza po Żmodzku / Kieżgowá(?).

Ná drugi Rok 1371. Kieystut Xiążę Żmodzkie / wzáiemnym sposobem do Prus wciągnąwszy / Stisbenski(?) zamek z włośćią wtory raz poburzył / A wielkość Niemcow poławszy łupy wielkie do Litwy wywiodł.

Kieystut Prusy burzy.

Przeto tegoż roku Wiganous Beldelstein / y Comendator z Insterborku / z dwiemá woyskámi do Litwy wciągnęli / Ale obádwá nie vczyniwszy nic godnego pámięci / názad odeszli. Potym

Miech. et Dlugosz nihil memorabile vterq; gesse.

Wołkowisk zburzony.

Potym roku Páńskiego 1373. Elner Contor z Bálgi Wołkowisko ziemię w Litwie áż do Kámieńcá poburzył/ á z wielkim dobytkiem y więźniámi do Bálgi się wrocił.

Omnes custodes Crucigerorum fallens. Fortel Kieystutow. Dlugoss. Relictis insidijs in locis oportunis.

A Kieystut tegoż roku poście przed Wielką nocą wszytki stráży Krzyżáckie ná gránicach Pruskich rozsádzone oszukawszy przez pustynie y lássy do Prus wciągnął/ Biberstegińskie wszystki włości ludzi siekąc y wiążąc poburzył/ á do- wiedziawszy się od szpiegow iż blisko było woysko Krzyżáckie / do lássow z łupámi vszedł/ zostáwiwszy chytro w ciásnych mieyscach zásadzki po sobie/ z ktorych by ná Niemcow ieśliby go gonili vderzył. Dla tego Comendator Brandenburski ktory był Hetmánem woyská Rzeskiego y Pruskiego / obáwiáiąc się áby w szkodę y w sámołowki Litewskie nie wpadł / przestał Kieystutá gonić / á ták Kieystut wcále z płonem do Litwy vszedł.

Włádisław Mnich w Polsce broi.

Tegoż czássu roku 1373. w Polszcze vtrapioney nowe się burdy poczęły/ Bo Włádisław Biały Xiążę Gniewkowskie/ powinowáty bliski Kázimierzá Krolá niedáwno zmárłego Polskiego, będąc więcey niż czternaście lat Mnichem y Diákonem w Klasztorze S. Benedictá Diwionskim w Xięstwie Burgundiyskim/ A gdy przywabiony był od niktorych wielkiey Polski Slachcicow rosterkliwych/ á habitu niemogł v Papieżá dyspensáciey otrzymáć/ wnet sam iáko był niestáteczny zrzucił Mnichowski/ á zebrawszy Vtrátow y swowolney Slachty kilko set/ trzy zamki iednego dnia w Kuiáwach vbiegł y opánował / Włádisławski/ Gniewkowski/ y Złotoriyski/ á potym Sarleia/ y Inowłodsławia zamkow dobył.

Dwá kroć Złotoria Włádisław Mnich wziął/ raz od Ná Rom. Stárosty ná woli á drugi raz Krzywin skiego vpiwszy winem podesłanym.

A Złotoriey zamku nád Wisłą obronnego wtory kroć tym fortelem dostał/ ktory się może zgodzić ná przestrogę Pánom Rotmistrzow. Przełożył był ná tym zamku Złotoriey Sendiwoy Generał wielkiey Polski/ Skripińskiego niiákiego Szwagrá swoiego po Siestrze/ stárego człowieká/ y ktory był sławny zwykłym podchmielánim. Włádisław tedy Biały nápráwił nań iego Kybiewy / ktorzy go vpoili Winem z Toruniá przywiezionych / á gdy go wino y sen/ k temu żonká młoda vkołysáłá y vspiłá/ wnet drabi y stroże zamkowi / tákże słudzy tego przykłádem pániem podweseliwszy sobie posnęli / á w tym Włádisław Mnich swoich z drábiny podesłáwszy/ wieże/mury/ y blánki vbieżał / Pan Stárostá z żoną y wszystką cżeładź iego/ tákże żołnierze poimáni/ áż potym przyiaciele sámego tysiącem złotych odkupili/ O czym Długosus y Cromer lib 13.

Y Zamek y 1000 złotych zá pijaństwo.

Záś w Kuiáwach y wielkiey Polszcze tenże Mnich stoczywszy bitwę kilko kroć z Sendiwoiem z Subiná Stárostą wielkiey Polski / y pod Złotoryą Kázimierzá Xiążę Szczecińskie/ y Dobrzyńskie/ y inszych wiele zábiwszy v szturmu/ wielkie szkody w Polszcze y w Kuiáwach poczynił/ ná ostátek porázony y záprowádzony do Węger. Tám Ludwikowi Krolowi Xięstwo swoie dziedziczne Gniewkowskie w Kuiáwach przedał zá dziesięć tysięcy złotych / k temu wziął bogáte Opáctwo w Węgrzech ná wychowánie/ wszákże rychło potym gdy mu się sprzykrzyło mieszkáć w Węgrzech / wrocił się do pierwszego Klasztorá swoiego Diwionskiego do Burgundiey / y tám przyiąwszy z nowu zakon y kápicę vmárł/ á pomocnicy iego w Polszcze/ iedni więzieniem/ y pobránim imion ná Krolá/ drudzy dobrowolnym wywołánim z ziemie byli skaráni.

Weigow Zamek y Powiát álbo Woigow kiedyś był.

Roku 1374. Komendator z Insterborku z iezdnym y pieszym woyskiem/ w Zmodzi Weigowski powiát poburzył / y z łupámi wielkimi do Insterborku odszedł. Potym się oburzyli ná Litwę wszyscy pográniczni Comendatorowie/ z Hetmánem swoim Gotfridem de Tita Márszałkiem Pruskim / á zebrawszy się wielką mocą znowu Dirsingenski y Weigowski powiáty w Zmodzi zwoiowáli/ z ktorych siedm set więźniow do Prus wywiedli.

Dirsingenska ma bye podobno Derwańska y Weigowska wo łości zburzone.

Roku

Musi być wielkie woysko było gdzie wszyscy Kontorowie byli.

Roku 1375. Krzyżacy dwie woyská zebrawszy / z więtszym w ktorym byli wszyscy Comendatorowie / do Litwy wciągnęli / á z mnieyszym Comendator z Rágnety do Kuśi wtárgnął/ ták z obudwu stron włości poburzywszy/ z wielkimi wzdobyczámi do Prus się wrocili. A Xiążętá Litewskie Olgerdus/ Kieystut y Swerderko (musi być Swidrihaylo) z swoimi y pomocnymi woyski ná troie się rozdzieliwszy/ záraz do Prus wtárgnęli/ Olgierd Welowski powiát / Kieystut Káplehenską ziemię/ Swidrigał Insterborskie włości/ ogniem y mieczem zágony po stronach rospuściwszy burzyli/ y pustoszyli/ Dziewięć set Niemcow posiekszy/ Insterbork Zamek wzięli/ y spalili/ á bez żadnego odporu z wielkimi wzdobyczámi ludzi/ skárbow y dobytkow do Litwy się wrocili.

Wzaiemność łupow.

Insterborg spalon.

Mszcząc się tedy tey szkody Eberhardus Comendator z Rágnety z iedney strony/ A Teodoricus Brát zakonny z drugiey/ do Litwy weszli / ktora wtorego dnia Miesiącá Lipcá kilko dni burzyli / A połtorá stá więźniow poimawszy/ do Prus bez odporu vszli.

Tegoż roku 1376. Elżabetá Łokietkowná Krolowa Węgerska stára/ znowu ná gubernacią / Krolestwá Polskiego z Węgier przyiecháłá przez Sądecz do Polski/ gdzie ku niey wyiecháli Pánowie y Slachtá Krákowskiey y Sendomirskiey ziemie. A gdy przyieciáłá do Bochniey / powiedzieli iey Polscy Pánowie/ iż Xiążętá Litewskie ze wszystką mocą swoią gotuią się ná woiowánie Krolestwá Polskiego: A oná im z płochego rozumu niewieściego odpowiedziáłá/ áby się o tym námniey niestáráli/ á bespiecznie ná to spáli/ poniewáż (powiáda) moy syn Krol Ludwik ták mocne y długie ręce ma/ iż ná sámo tylko imię ie° / nie iedno gruba y leśna Litwá/ ále y insze wszystkie okoliczne narody drżeć y pádáć muszą.

Miech. Quoniam filius suus tam longam validamq; haberet manum &c.

A w tym czásie bez mieszkánia / iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 30. fol. 25. Cromer. lib. 13. etc. piszą/ Litewskie woyská/ z Kuśi/ z Zmodzi/ y z Litwy zebráne z Xiążętámi swoimi z Kieystutem / z Jágełem / z Witołtem / z Trok/ z Wilná / y z Grodná do Polski wtárgnęli / Lubárt też Fiedor Xiążę Wołyńskie z Łucká y Włodimirzá/ y Jurgi Narimuntowic z Bełzá z Wołyńcámi/ y z Ruśiákámi przez wielkie pustynie przyszli do Lubelskiey ziemie/ á tám złączywszy wszyscy mocy swoie/ y potym roszykowawszy się ná rożne zagony / z Lubelskiey ziemie przez Sendomirską ciągnąc/ przyszli ~~áż do Sanu Rzeki ná Podgorze/ wto-~~ tego dnia Nouembrá álbo Listopadá Miesiącá / tám wszytki kráiny Polskie miedzy Sanem y Wisłą rzekámi leżące / wszerz y wzdłuż zwoiowáli áż do Tarnowá y zá Sendomirz daleko w drugą stronę / A ták prętkości wielkiey w woiowániu vżywáli / iż bárdzo wielką wielkość Ludzi y Slachty / tákże Bogaczow w domach bespiecznych bráli/ y wiązáli/ á drugich niewczás vciekáiących po drogách y polách rożnych imáli. Przeto wielkich łupow y skárbow v nieopátrznych obywátelow onych kráin wespołek z nimi sámymi nábráli. Piotras synowiec Janusza Arcibiskupá Gnieznenskiego/ porwawszy żonę z dzieciątkiem dopiero národzonym / iescze niechrzczonym z Tárnowá śrzodkiem nieprzyiacioł skokiem wyskoczywszy / ledwo przez Wisłę z żoną y z onym dzieciątkiem vciekł. Grábina też z Tárnowá Castellaná Wislickiego Grábie Michałá odumárta żoná/ iádąc do Krolowey z wielkim pocztem kosztownie/ widząc tuż Litwę zá sobą/ ledwo się wybiegałá z ręku Litewskich/ przez Wisłę w czołnie / od sług pilnych przeprowádzona / á wozy skárbne/ Rydwany y Kolebki / tákże Konie ze wszytkim sprzętem y skárbámi / Litwie ná łup zostáwili. Litwá potym ku Wiślicy dziewięć mil od Krákowá puścili zagony / z ktorych niktore vsy tylko się w kilku mil od Krákowá łupámi wielkimi obciążeni wrocili. A Helżbietá Krolowa Węgerska śmierząc y cieszac on smętek y żáłosne nárzekánie Ludu dla burzenia Litewskiego / tańce z rozmáitą muzyką / y krotofile nakłádone

Kieystut z Trok/ Jágełło z Wilná z Olgerdem oycem/ Witołd z Grodná etc. do Polski.

Litwá áż do Sanu ná Podgorze.

Crom. Ita vt per multi de nobilioribus quoq; et locupletioribus, vel in fuga vel in domibus suis incauti a barbaris opprimerentur etc.

Piotras vciekł z żoną iáko Eneas z Troiánskiego pożaru.

Grábina z Tarnowá w strachu.

Litwá około Wiślice burzą.

spráwowáłá/

sprawowała/ na Zamku Krakowskim w niedziele nazáiutrz po świętym Mikołáiu/ y tańcowała wten czás Bábá stara ośmdziesiąt iusz lat máiąc/ kiedy było o obronie pilnie myślić trzebá.

Krolowa Bábá 80. lat máiąc krotofilowa.

A Litwá też bez odporu cáłe dziesięć niedziel sobie w Polszce tańcuiąc / łupy/ więźniow/ stad/ trzod/ y rozmáitych dobytkow wielka wielkość do Litwy náiazd przez Radomską/ y Sendomirską ziemię pędzili/ Kápłanow/ stárych y máłe dziatki co się do robot niegodziły y w dáleką drogę vstawáły / siekli y mordowáli/ Kościoły łupili y palili/ burząc co się im kolwiek nawinęło / y ták wszli do Litwy w cále/ ale Żmodź od Krzyżakow Pruskich zwoiowána náleźli/ y sześć powiatow zburzonych.

Litwa 10. niedziel Polskę bez odporu burzy.

Bowiem roku 1376. Winrikus Mistrz Pruski/ słysząc iż wten czás Litwá do Polski wtárgnęłá/ on też vpátrzywszy czás do Żmodzi z swoim Rycerstwem wciągnął / gdzie bez żadnego odporu sześć powiatow z zamkámi/ To iest Miedniki/ Eraigołę/ Arwisten/ Rozein / ma być Rosieinie/ Giessow y Pastow mieczem/ y ogniem zwoiował. Potym Kowno zamek obległ y dobywał go mocno/ ále gdy v szturmu wiele zacnych Slachcicow zakonnikow stráćił / niedobywszy Zamku do Prus odszedł. A Marszałká z dziesiącią tysięcy zbroynego Rycerstwá burzyć Litwę wyprawił / ktory włości nád Niemnem leżące zwoiowawszy/ z wielką korzyścią ludzi y dobytku do Prus się wroćił.

Miedniki gdzie dziś Wornie/ Arwisten dziś niewiác/ Geissow/ Pastow/ dziś y tych niezna.
Marszałek Pruski Litwę nád Niemnem burzy.

Tegoż roku 1376. skoro Litwá z Polski wyciągnęłá/ Krolowa stára Helżbietá Bábá on frásunek przez dobry trunek ćieszyłá / ná zamku w Krakowie igry rozmáite záwżdy spráwuiąc/ námniey się z onego srogie* oyczyzny swoiey zburzenia niezásmućiłá / áż ią drugi wdomu frásunek nowy zdybał / Bo Węgrowie ktorzy byli z Krolową przyiácháli/ siáno y owies gdy kto álbo ná targ álbo ná swoię potrzebę wiozł do miástá/ záwżdy gwałtem swowolnie bráli / y insze rzeczy wydzieráli przekupkom ná rynku Krakowskim. Tego gwałtu áby też nie ćierpiał iedeń Slachcic Polski Przedborz z Brzezia gdy mu siáno wiezione do Krakowá/ postáwił sługi swoie przed domem swoim v Stradomskiey bramy. A gdy tákże Węgrzy iáko byli zwykli ony wozy z siánem bráć gwałtownie poczęli/ bronili im tego sludzy/ áż się z obudwu stron powádzili. Krolowa to z zamku widząc / wysłáłá Jáská Kmitę Stárostę Krakowskiego/ áby one zwádę vśmierzył y vspokoił, á gdy iáchał ná koniu miedzy wielki tumult ludzi/ postrzelon był od iednego Węgrzyná strzáłą w szyię/ áż spadł záraz z koniá y vmárł. A tu dopiero przyiaćiele iego záłości y palczywą żáłością záiuszeni / zbiegwszy się y zebrawszy zewsząd / poczęli bić/ siec y mordowáć Węgrow / nie tylko tych ktorzy się w onym gwałćie nawinęli / ále y drugich z gospod wywłoczyli/ ktorych z szat złupiwszy/ y z pássow srzebrnych iáko się won czás nosili/ áni wielkiego rodu Slachćicom nie folguiąc zábiiáli/ Ták iż tego dniá sto y sześćdziesiąt Węgrow zábito/ tylko ći żywo zostáli/ co do zamku mogli vciec. Trzy dni potym Krakowski zamek stał záwárty/ od zbroynego Rycerstwá Kmitow obleżony. Działo się to ták Miechouius/ Długosz/ Cromerus y Herbortus z niego/ piszą/ roku 1376. á Wapowski y Bielski 1377. co ku rzeczy/ bo po roku 1376. ktore* Litwá Polskę burzyłá in Nouembre & Decembre/ nástał był nowy rok 1377. Tego Kmicy widzimy y dziś obraz málowány wychodząc z zamku Krakowskiego po lewey ręce do Miástá idąc. Węgry pobite pochowano w Krolowey Káplicy w Kośćiele S. Fránćiszká/ ktora y dziś Węgierska zowią. A Krolowa smutna z tego przypadku/ odiácháłá do Węgier/ dawszy ná vśmierzenie záłości zábitego Oycá Piotrowi Kmićie Stárostwo Łęczyckie.

Swowoleństwo Węgrow w Krakowie ná co wyszło.
Kmitá Stárostá Krakowski zábity.
160 Węgrow zábitych.

Tegoż roku 1376. po śmierći Grzegorzá iedennastego Papieżá/ ktory z Fránciey z Auinium Miástá stolec Papieski/ gdzie trwał przez 70. lat z wielkim vpádkiem Chrześćiáńskim/ po wtore do Rzymá przeniosł/ zá czym się znowu zás nowe szkodliwe

szkodliwe rozerwánie ostáło/ o Papiestwo / Bo Włoszy wybráli Papieżem Vrbaná szostego / á ten w Rzymie mieszkał / przy ktorym też Włoskie/ Niemieckie/ Węgierska y Polska ziemia przestawáłá / Fráncuzowie zás wybráli sobie drugiego Papieżá / ktorego Clementem siodmym názwáli / á ten mieszkał stolicą w Awinium/ przy ktorym Fráncia/ Hiszpánia / y Anglia przestawáłá. A ták ći dwá Papieżowie z wielkim vpadkiem wszystkiego Chrześćiáństwá / ieden drugiego klął / y prześládował. Aż potym zá tym rozerwániem we dwie lećie / to iest Roku 1378. Jan Hus w Prádze Stolicy Czeskiey / przećiw Odpustom y inszym wystepkom Papieskim iáwnie począł kázáć / zá ktorym powodem prześládowánie Mnichow y Duchowieństwá w Czechach / y wnętrzne woyny vrosły. A trwał ten błąd około Stolice Papieskiey lat trzydzieśći y dziewięć / do Concilium Constancienskiego / ná ktorym Roku 1414. Jan Hus y Hieronim Kaznodzieie Czescy spaleni są. A trzey Papieżowie Jan 23. Grzegorz y Benedict / z Stolcow Papieskich ná ktore się vpornie wdzieráli / byli zrzuceni/ á ná ich mieysce wybran Papieżem Otto Columna / ktory był nazwan Marcin piąty/ á pierwszy trzey Papieżowie przerzeczeni rázem będąc/ ieden we Włoszech mieszkał w Bononiey/ Jan 23. Bo Rzym byli wten czás Węgrowie opánowáli / Grzegorz w Arimine w Fránciey / bo był w Auinium Pálac Papieski zgorzał/ á Benedict w Hiszpániey mieszkáli/ á miedzy narody rożnymi / rożno rostrząsáiąc/ rożne rożnice / y rosterki rospustne rozśiewáli.

Dwá Papieżowie iednym rázem.
Jan Hus y Hieronim spaleni.
Trzey Papieżowie zrzuceni.
Węgrowie Rzym opánowáli.

Roku zás Páńskiego 1377. Ludwik Krol Węgierski y Polski/ chcąc się pomśćić nád Litwą ták srogiego zburzenia Polskiego Krolestwá swoiego / zebrawszy woyská Węgierskie/ y wszystkiey Polszce pospolite ruszenie roskazawszy/ sam z Węgier do Polski przez gory Sanockie prosto ku Sendomirzowi przyćiągnął/ gdzie też do niego Krakowskiey y Sendomirskiey ziemie/ y inszych powiatow Polskich Rycerstwo przybyło / nád tymi przełożywszy Hetmánem Sandiwoiá z Subinia / poſłał ich dobywáć Zamku Chełmskiego/ ktorego zá krotki czás Polacy dostáli pod Russakámi/ á Ludwig sam z Węgry do Bełzá się ruszył / á przy nim Krakowiánie z Sendomirzány / á drudzy Polacy po wzięćiu Chełmienskim/ Grabowca/ Horodłá/ y Sewolośá/ Zamkow Litewskich dobywszy/ do Ludwiká Krolá pod Bełzem leżącego / z Sendiwoiem Hetmánem przyćiągnęli. Tám Kiestut Xiążę Żmodzkie vczyniwszy się z nieprzyiaćielá iednaczem / zá gleitem Litewskim przyiáchał do woyská Polskiego/ y Węgierskiego/ y pogodził Krolá z Jurgim Narimuntowicem Bełskim Xiążęciem / Synowcem swoim / tym sposobem/ Aby Litwa wroćiwszy więźnie z Polski pobráne / Jurgi Xiążę áby zámek Bełski Krolowi podał/ ále Krol Kniaziá Jurtowymi obietnicámi y łágodnymi słowy vbłagany będąc/ nie tylko mu Bełz wroćił / ále też y Lubáczow zá- mek wziąwszy od niego wierności przysięgę przydał/ nád to mu z Bochinskiey żupy kożdy rok sto grzywien złotu postąpił y zápisał / á ták się dokonáłá vgodá Polakow z Litwą przez Kieistutá iednaczá / á Chełmská y Bełská ziemia przy Litwie zostáły. A do tego im pomogło/ iáko Cromerus lib. 13. pisze/ zátárgnienie miedzy Węgrámi y Polakámi/ dla ránienia wtwarz Piotrá Száfránicá/ ktoremu ná nágrodę dał záráz Krol Zamek Pieskową skáłę/ z ktorey się dziś Száfránicowie piszą / á woyská Węgierskie / y Polskie (obawiáiąc się gorszego rosterku) ktore był ná Litwę zebrał / rospuśćił. Sámych Toporczykow / ktorych są w Polszce głową Tęczyńscy Grábiowie/ było wten czás siedm Chorągwi. Pisze też Długosz/ iż dwá kroć potym Xiążę Litewskie / ktorego nie miánuie / Ruskie ziemie pod Węgrámi náieżdżáło / Bo Ludwik Krol chcąc Ruskie ziemie od Polski oderwáć / á do Węgier przyłączyć / rozdał był wiele zamkow Ruskich Pánom Węgierskim/ zwłaszcza Emerikowi Agrienskiemu Biskupowi/ Jurgemu Zuderemu z bráćią/

Wyprawá Ludwikowá ná Litwę.
Polacy Zamkow Ruskich dobyli.
Kieistut iáko Vlisses/ chytry iednacz.
Vgodá Litwy z Ludwikiem.
Lubáczow do Bełzá przydano Jerimuntowiczowi/ y Sol z Bochnie.
Arcybiskup Agrienski / Emerik Dziurdzi/ Zuderi, Bebek/

y Zamki oſſády w Ruśi Polſkiey wzięli.
Polacy biedni zá Ludwiká.
Lwowſkie Arcibiſkupſtwo.
Łuckie Biſkupſtwo.

mu z bráćią / Emerikowi Bebekowi / y Janowi Zapolemu / ktorzy ze wſzyſtką władzą imieniem Królá Ludwiká / z ſtrony Kroleſtwá Węgierſkiego w Ruſkich kráinach roſkázowáli / o ktorą krzywdę nieznośną w ten czás Polacy zewſząd vtrapieni áni ſzeptáć śmieli. A Ludwik Krol zoſtáwiwſzy w Polſce Gubernatorem Włádiſłáwá Xiążę Opolſkie do Węgier odiechał. Wypráwił potym Ludwik v Papieżá Grzegorá potwierdzenie ná Arcibiſkupſtwo Hálickie / ná Biſkupſtwo przemyſkie / y Chełmſkie / ále Arcibiſkupi ſtolec / iáko ſię zda Cromerowi / był potym przenieſion do Lwowá / á Biſkupſtwo Lwowſkie do Kámieńcá Podolſkie / ták iż w Haliczu iedno Ruſki Włádiká zoſtał / Z Włodimirza też do Łucká Jágełło Krol Polſki ſtolicę Biſkupią potym przenióſł / iák o tym będzie niżey.

Turcy napierwey do Ziem Chrześćiáńſkich w Europie.
Andrinopolis wzięte.
Idem Turcas citat.
Papieżowi záſmákowáło Biſkupſtwo Wrátſłáwſkie.

Tegoż roku 1377 Amurat tego imienia pirwſzy / trzeci Krol Turecki z Otomanow / á Syn Orchanow / bárdzo ſtrwożył Weneckie y Genueńſkie w Greciey páńſtwá. A ten był przyzwan przedtym ná pomoc od iednego nie właſnego Ceſárzá Greckiego Cátákuſená roku 1363. przećiw właſnemu dziedzicowi Ceſárſtwá Conſtántinopolſkiego Paleologowi / á przewiozwſzy ſię z Aziey v Calliopollá przez Heleſpontſkie morze w nawách Genueńſkich / bárdzo wiele Miaſt Greckich poſiadł miáſto pomocy / potym Bulgárſkie / Serbſkie / Boſſeńſkie y Albáńſkie Xiążętá ſrogo poráźił / y ziemie ich pobrał / á drugie zhołdował, y Andrinopolim Miáſto wielkie w Tráciey opánowawſzy / ſtolicę ſwoię w nim záłożył. A ták był w poſtrách Włochom / iż Papież boiąc ſię o Rzym / zewſząd pomocy ſzukał / y do Polſki przyſłał Legatá Matoricenſkiego Biſkupá / ktory roku 1376. złożywſzy Synod w Vnieiowie wyłudził Podátek ná Biſkupach y inſzym Duchowieńſtwie / iż Papieżowi poſtąpili / ná woynę Turecką (nie widząc właſney od Litwy w domu) po dwu groſzy od káżdey grzywny / nádto po Biſkupie Wrátſłáwſkim Prediſławie / ktory był w ten czás vmárł / wziął 30000. złotych czerwonych / A Papież vſtáwił ſobie z tego Biſkupſtwá płáćić ná káżdy rok po 8000. złotych czerwonych / dla tego do śiodmego roku zwłoczył Sacrá ſam gdy mu záſmákowáło dochody bráć.

Amurat Turecki zábit.

Amurat też Krol Turecki ſtoczywſzy bitwę z Lázárzem Serbſkim Deſpotem w Miſſiey zoſtał ná plácu kopią przebity / wſzákże y Lázarz Deſpot támże mężnie gárdło dał / ácz Chrześćiánie zwyćięſtwo otrzymáli / y dziś ieſzcze iákom ſię ſam náſłuchał w Bulgáriey pieśni o tey bitwie żáłoſne z weſelim zmieſzáne / Boſnowie y Rácowie Słáwieńſkim ięzykiem śpiewáią. Teraz do ſwoiey rzeczy Litewſkiey przyſtępuię.

Miech. fol. 259. Dolis magis quã viribus &c.
Kieiſtut Pruſſy burzy.

Kieiſtut Xiążę Żmodzkie roku 1377. ktory był więcey zwykł fortelámi y chytrośćią / iáko Miechouius mowi / niżli mocą walczyć / ſzkodą pierwſzą w Litwie y w Żmodzi przez Krzyżaki vczynioną oburzony / woyſká ſwoie przez Mázowieckie ziemie do Prus przeprowádził / gdzie ſię Litwy nigdy nieſpodziewano / A wſzyſtkie kráiny koło Dziáłdowá y Nidborku dwudzieſtego dziewiątego dniá Septembrá ogniem y mieczem zwoiował / zburzył y ſpuſtoſzył / A wielkimi zdobyczámi więźniow / ſkárbow / y wſzelkiego dobytku obćiążony / do Litwy tąż drogą przyćiągnął.

Pierwſza wypráwá Witołdowá do Prus.
Miech. Vitoldus adoleſcens manu & animo promptus &c.
Ma być podobno do Tapiowá nie Tainowá 5. mil od Krolewcá.

Tegoż roku máło przedtym Witołt Syn Kieyſtutow młodzieniec vdátny / Ręką y ſercem śmiały / á do woyny chćiwy / pierwſzą wypráwą ſam przez ſię do Prus wćiągnął / o świętym Jákobie Mieſiącá Lipcá 26. dniá / Jnſterborg Zámek y Włośći iego poburzył / á roſpuśćiwſzy zagony áż do Tainowá wſzerz y wzdłuż ſrogo ſpuſtoſzył / złupił y zwoiował / á záwśćiwſzy ſię y zápráwiwſzy wielkimi łupámi obćiążony / bez vtráty ſwego woyſká z zwyćięſtwem do oycá ſię wroćił.

Winrikus Miſtrz Pruſki chcąc tych ſzkod powetowáć z wielkim woyſkiem ſwych Krzyżakow / w Ruſkie kráiny ná Podláſze ćiągnął / á pod Bielſkiem kilko dni leżał.

dni leżał. Ale niedobywſzy Zamku / burząc y paląc / áż do Kámieńcá ćiągnął / ztámtąd w Litewſką / y w Żmodzką ziemię zagony roſpuśćił / ktore ſrogo ſpuſtoſzywſzy / gdy iuż z łupem wyćiągał / Litawowie ſámołowki tám gdzie miał ćiągnąć chytro záſtáwili / lás wielki ná wielu mieyſcach ſpodćináli / doły po drogach pokopawſzy / á dárnem y liśćiem nakrywſzy / gdzie część wielką y przednieyſzą woyſká Niemieckiego pobili / w ktorym bárdzo wiele wodzow zacnych poległo. A drudzy też po leśiech łupy porzucáiąc / vćiekli / drudzy mocą obroniem vſzli.

Sámołowki Litewſkie ná woyſko Niemieckie.
Miech. cap. 34 lib. 4
Niemcy poráżeni.

Tegoż roku Olgerd y Kieiſtut z wielkim woyſkiem ná troie rozdzielonym do Prus wtárgnęli / á zburzywſzy / ſpuſtoſzywſzy / y w popioł obroćiwſzy / Welowſki y Jnſterborſki powiáty paląc / śiekąc / y plondruiąc / do Salewá zamku Kánonikow Krolewieckich zagony roſpuſzczáli / A wſzytkę Salowſką ziemię ogniem y mieczem zniſzczywſzy przez Jnſterborſkie włośći zburzone z wielkimi ſtadámi więźniow / łupow / dobytkow do Litwy ſię wroćili.

Wielowá od Krolewcá 7. mil
Litwá Pruſſy burzą.

Potym Comendator z Rágnety y drugi z Bálgi / y Brát zakonny Kune Hádenſtein / káżdy ſwoim oſobnym woyſkiem ze trzech ſtron Litwę iáko ktory nádáley mogł burzyli / á z więźniámi do Prus odeſzli.

Niemcy Litwę burzą.

Tegoż Roku ſam Miſtrz Winrikus / zebrawſzy wielkie woyſká z pomocą Xiążąt Rzeſkich / y Zakonu ſwoiego do Litwy ćiągnął / gdzie dwá zamki Bártenburk y Demrin ná gránicy Żmodzkiey zbudował / á niż ich dokonał / wypráwił Márſzałká Gotfridá z Lindy z wybránym woyſkiem / ktory Litwę zburzywſzy / więźniow wielkość wywiodł.

Dwá Zamki przećiw Żmodzi zbudowáne.

A nieprzeſtawſzy ná tey wypráwie Miſtrz Winrikus gdy mu przyſzli ná pomoc Rákuſzánie / do Żmodzi ćiągnął / gdzie dwá powiáty Káićnarenſki / y Wedulſki przez dni dzieśięć burząc wielkie łupy do Prus wywiodł.

Ma być Kotelniáńſki o Widuklewſki powiáty zburzone / w ktorych dziś są Parochie Miechouius zowie lib. 4. cap. 34 Kaltaneuen / et Viduke.

Potym roku 1378. Márſzałek Pruſki Gotfridus z Lindy máiąc dwánaśćie tyśięcy woyſká przebránego / wtárgnął do Litwy / ktorą áż do Trok y do Wilná burzył / ktorego mocą Kieyſtut ſtrwożony / vdał ſię w rokowánie / y otrzymał to iż Márſzałek dáley nieburząc / ná łupach ná ten czás wziętych przeſtawſzy ná zad ſię wroćił.

Niemcy ſię áż od Trok y od Wilná wroćili.
Comtor Ragneſki burzy Żmodź.
Miech. fol. 260. ták zowie te powiaty Prewáli / Labiow / Arwiſch / Paſterin / Erogley et Pernarei.

Po nim záraz Comendator z Rágnety Brát Kune de Hattenſtein z nowym woyſkiem w dzień S. Janá Krzćićielá do Żmodzi y do Litwy wćiągnąwſzy / poburzył Labiowſkie / Prewanſkie / Arwiſkie / Paſterinſkie / Eraigolſkie / Pernareiſkie powiáty / á z wielkośćią łupow do Rágnety wyćiągnął.

Miech. Habens in ſuo comitatu omnes Commendatores. Tám woyſko Niemieckie wielkie być muſiáło.
Litwá rol Wilná Miáſtá y zamkow obroniłá.

A gdy Krzyżakom z Niemiec nowe pomocy z świeżym Rycerſtwem ná pomoc przybyły / záraz Gotfridus de Linda Márſzałek Pruſki / trzećią wypráwą ná Litwę ſię oburzył / Máiąc w ſwoim woyſku wſzyſtki Comendatory. A ták zá pięć noclegow cokolwiek ſię tráfiło Mieczem y ogniem pſuiąc do Wilná przyćiągnął. Tám Xiążę Kieyſtut / ktory ná ten czás w Wilnie mieſzkał / wziąwſzy przymierze z Niemcy ná ieden dzień / proſił / áby ſię wſtrzymáli od palenia Miáſtá Wileńſkiego / co ácz mu Márſzałek Pruſki przyobiecał / wżdy Niemcy połowicę Miáſtá ſpalili / A drugiey połowice Mieſzczánie ledwo obronili / á ſkoro dzienne przymierze wyſzło / poczęli Niemcy dobywáć Zamkow Wileńſkich / Ale obaczywſzy Márſzałek iż ich niemogł doſtáć / bo ſię Litwá mężnie broniłá / przeſtawſzy od oblężenia / z woyſkiem do Prus odćiągnął.

Fortel Witołtow ná Niemce.

A w ten czás Witołt Kieſtutow Syn z pięćią ſet Litewſkich Kozakow / Niemieckie woyſko vprzedzáiąc / żywność zapaśną ktorą byli Krzyżacy w leśiech y w puſtyniach ná ſwoie zwrácanie zoſtáwili y záchowáli / vbiegł y pobrał / A oſtátek popſował / ták iż Niemcy gdy ná one mieyſcá przyſzli nienálazſzy żywnośći / przez ſześć dni głod ſrogi ćierpieli / ták iż ich wiele vſtawáiących ná

drogach pomárło / á Litwá ich z Witołtem vstáwicznie z kątow y w ciásnych mieyscach trapili.

Tegoż Roku Károlus czwarty Cesarz y Krol Czeski miesiącá Nouembrá 29. dniá vmárł / w Prádze pochowan / á ná iego mieyſce Syn Wacław Cesárstwem y Krolestwem Czeskim rządził roku 1378. ktorego też czásſu Jan Hus v Czechow w Prádze począł kázáć. Tegoż roku czego się nie godzi zámilczeć / strzelbę ogromną y strászliwą / ktorą działem pospolicie zowiemy / ku zátráceniu wielá godnych ludzi / ieden Niemiec v Wenetow wymyślił / z śpiże álbo z miedzi vlaną / ále Ruśnice przedtym tákże Niemcy wynáleźli / ktora strzelbá iáko się wyższey powiedziáło / Gedimin Wielki Xiądz Litewski Oćiec Olgerdow / y Kieystutow / Dziad Jágełow / y Witołtow był naprzod zábity. Acżkolwiek Cornelius Agrippa in libro de uanitate scientiarum, tákże Volateranus [...] inszy tego chcą dowodzić / iż strzelbá Ruśniczna ognista z dawnych wiekow byłá w vżywániu / co się y z tych wierszow Wirgiliussowych pokázuie / gdzie mowi:

Działá wynáleziona.

Corn: Agrip: De verbo Dei in vanit. Scient: cap. 100.

Vidi & crudeleis dantem Salmon[...]

Dum flatus Iouis & sonitus imitatur olymp[...]

Virgil. 6. Æneid.

Semowit záś Xiążę Mázowieckie Syn Troyden[...] roku 1381. vmárł zostáwiwszy trzech Synow Jánuszá / ktory miał zá dzi[...] Warszáwę / Semowitá ktory miał Płocko / á Henrykå ktory był Proboszczem [...]czyckim został / á potym Płockim Proboszczem y Biskupem będąc / ożenił się z Siostrą Witołtową Ringalą iáko o tym będzie niżey.

Vdział trzech Xiążąt Mázowieckich.

Tegoż roku Winrik álbo Henrik Kniprodensis Mistrz Pruski / wielki ze wszystkich Krzyżakow naokrutnieyszy naiezdcá y burzyćiel Litewski y Żmodzki vmárł w Malborku / á ná iego mieyſce wybran iest dwudziestym Mistrzem Konrad Zolner / od Wencławá Cesárzá / á od Vrbaná szostego Papieżá potwierdzony.

Winrik Kniprode Mistrz Pruski vmárł.

Konradus Zolner Mistrz Pruski 20.

Tegoż też roku 1381. według Miechowiussá / Olgerd Gediminowic Xiądz Litewski / w zeszłey stárośći ták częstym á srogim y gwáłtownym Prusom náiezdom mężnie odpieráiąc żywot z śmiercią przefrymárczył / ktory z Annibálem Cartagińskim / z Scypionem / y Dentatem Rzymskimi / Sirophanesem Egipskim / z Pirussem Epirotskim / Jugurtą y Jubą Mauritańskim / y z onymi Troiánskimi / Greckimi / Tebańskimi / Lecedemońskimi / Xiążęty y Krolámi sławnymi w męstwie y w dzielnośći porownał. A áczkolwiek był Pogáńskim Monárchą / y Chrześćiánow częstymi woynámi trapił / wszákże w tey mierze miásto wiáry / y przygány wieczney sławy Korony miedzy onymi Rycerzámi / ktorych dla dzielnośći przeważnych / Heroes zwano / otrzymał.

Olgerd vmárł.

Ponieważ vprzeymość bronienia oyczyzny y práwá wolenne máło należą do wiáry / á ktory narod w iákim się nabożeństwie od przodkow podánym vrodził / tego do gárdłá rad więc strzeże: A Olgerd też tym sposobem záraz y rozszerzenia páństwá y chwały Bałwánow oycowskich / iáko oyczyzny y pospolitą rzecz wonczás potrzebowáłá chętliwie bronił.

Jágełę Syná ktorego ze wszytkich nawięcey miłował / ná Wielkie Litewskie Xięstwo po śmierći swey náznáczył / Kieystut też Xiążę Żmodzkie dzielnie / ącz był mogł Xięstwo záraz po Olgerdzie opánowáć / ále w tym pilnuiąc ślubu swego y miłośći Bráterskiey / Jágełowi Synowcowi Stolcą Oycowskiego postąpił / ącz mu się to źle potym zápłáciło / iáko o tym niżey obaczysz.

O Olgerdowych

O Olgierdowych y Kieystutowych Synach y ich vdziałech.

Rozdział XIII.

Lgerd ieszcze zá żywotá Oycá swoiego Gedimmá / poiął był pirwszą żonę Vlianę Corkę Xiążęćiá Witebskiego iedynaczkę / po ktorey y Witebská dostał / á z tą miał sześciu synow w wiárę Ruską álbo Grecką pochrzczonych / Pirwszy y stárszy był názwan Włodimirzem / ktory miał Kijowskie Xięstwo zá vdział / ten záś spłodził Alexandrá po Rusku Olelká Syná, ktory Słucko záłożył / y Oświeconych Xiążąt Słuckich Narod y Fámilią sławną Olelkowiczow rozmnożył / Wtory Jwan Zedziewic ktory miał ziemię Podolską / Trzeći Kniáź Symeon Lingwieniey / ten miał vdział ná Mśćisławiu / Czwarty Wigunt Andrzey vdział iego był Trupczek / á ten był potym Połocká dobył y Łukomlá / z pomocą Krzyżakow Pruskich / gdy Jagełło do Krakowá ná koronácią viáchał. Potym był od Witołtá porążony y poimány / á do Chęcin ná więzienie postány / gdzie trzy látá śiedział / iák o tym będzie niżey. Piąty Constantyn / vdział iego Czerniehow Siewierski / y Czártoryisk / z ktorego Xiążętá Czártoryskie / Szosty Fiedor Sángusko / z ktorego narod Xiążąt Kosserskich / y Kowelskich Sánguskow.

Pierwsza żona Olgerdowá.

Słuckie Xiążętá.

Jwan Zedziewic.

Lingwin Mśćisławski.

Ci do Moskwy zászli.

Czártorinskie Xiążętá

Xiążętá Sánguskowie.

A gdy vmárłá Kniehini Vliáná / poiął Olgerd v Xiążęćiá Twierskiego drugą żonę Márią imieniem / z ktorą miał naprzod Jágełá / ktory był potym przechrzczon Władisławem zostawszy Krolem Polskim / drugiego Skirgayłá / ktory Kázimierzem / trzeciego Swidrygiełłę / ktory Bolesławem / Czwartego Korybutá / ktory Dimitrem ná Chrzćie názwány / z ktorego Xiążąt Zbárázkich / y Wiśniewieckich narod idzie / Piątego Dimitrá / z ktorego sławne y mężne Xiążętá Koreckie. Szostego Wiguntá / ktory był ochrzczon w Ruską wiárę pirwey / y názwan Wásilem / á potym Alexandrem / gdy się w Rzymską wiárę przechrzćił / był miánowan / Ten też miał vdział ná niktorych zamkach Siewierskich / á w Litwie ku temu Kiernow trzymał. A potym Jágeło zostawszy Krolem Polskim tegoż Wiguntá álbo Alexandrá imo insze Bráty / iż był w Rycerskich y wszelkich spráwach postronnych dzielny / miłował go / y dał mu był Bydgoszczą / y Jnowłodsław w dzierżáwę / y insze dochody w Polszcze. Ale potym otruty z naprawy Witołtowey / iáko o tym z pewnych dowodow niżey obaczysz.

Jagełło.
Skirgaiło.
Swidrigaiło.
Koribut
Wiśniewieccy y Zbárscy Xiążętá
Koreckie Xiążętá.
Wigunt Alexander.

Cromerus lib. 14. y Bielski w księgach 8. o Polskim Krolestwie / Tylko iedną Ruskę Xiążęćiá Twierskiego Corkę Olgerdowę być żoną kłádą / z ktorą sámą miał powiádáią tych dwánaśćie Synow / Jágełá / Skirgełá / Swidrigełá / Borissá / Koributá / Wigundá / Korigellá / Narimuntá / Languiná / Lubártá / Andrzeiá / y Butáwá. Alem ia tego z Látopiszcow Ruskich y Litewskich stárych dobrze zgadzáiąc ich piętnaśćie dla wybádánia prawdy / iż miał dwie żenie Olgerd obiedwie Ruśce / pirwszą Xiężnę Witebską Vliánę / z ktorą miał wyższey miánowánych synow / y ktorey ia obraz tymi oczymá widział po stároświecku roku 1573 malowány wespołek z Olgerdē mężem ná zamku Witebskim wyższnym w Cerkiew ćie stároświeckiey drzewiáney ná podmurzu / ktory zamek y wieże tá sámá Xiężná

Porownánie Látopiszcow z Kronikámi Polskimi.

r iiij zmurowá-

zmurowáłá w niebytności Olgerdowey / gdy śię báwił Pruską woyną / tákże ow Pálac od niżnego zamku / ktory dziś złamano / tylko go ściáná iedná gwałtowná ze wschodámi stoi. Też sam Cromerus ná teyże kárćie wyżsey tego poświádcżáiąc pisze / *Obuenerat etiam Olgerdo in Rußia Witebscensis Dominatus cum unicam ducis eius ore filiam uxorem accepisset &c.*

Witebsk zamek z Księżną zá żołnierską służbę trzy láta.

Toż też sam przećiw sobie Bielski wspomináiąc krotko národ Jagełow piśe / iż śię Olgerdowi dostáło Krewo: ále po żenie wźiął Witebsk / etc. Tegoż y Miechouius lib. 4. cap. 36 fol. 265. poświádcża / *Olgerdo (obuenit) Creva cui Ducatus Rußiae de Witebsko unica, quam reliquerat filia, in matrimonium tradita, Ducatum quoq; iure successionis tradiderat &c.* Ale tá rzecz iż iest przez śię sámá iáśnie dowodna / ták dłużey zápewnić niepotrzebuię / tylkom to przytoczył potwierdzáiąc prawdę Latopiscow Ruskich / á dla okázánia istotney prawdy.

Synowie y corki Kieystutowe.

Kieystut záś z iedney żony Biruty Żmodki Polongáńskiey / miał sześć Synow Witołtá / Patriká / Towtwiłá / Sigisdá álbo Sigmuntá / y Woidatá / y dwie Corce / Ringále ktora byłá dáná w małżeństwo Xiążęćiu Mázowieckiemu ośmietnemu / drugą Danutę álbo Annę / ktorą był poiął Janus Xiążę Mázowiecki / y Witolt do ktorey ono był przyszedł Oćiec Kieystut vćiekáiąc z Malborku / y Brát tákże z Krewskiego więzienia. Pátrych miał vdźiał / Brańsko / Żuraś / y Strámele. A ten wykonawszy wielkie woyny z Krzyżakámi Pruskimi / zábit iest od Tátárow roku 1398. Woydat od Krzyżakow gdy wźięli Kowno z trzydźieśćią Pánow poimány / Towtwił gdy z brátem Witołtem zamku wyższego Wileńskiego dobywał / z Dźiáłá iest zábity / O czym Cro. lib. 15. A Sigmunt w Litewskim / w máiąc pierwey w Stárodubiu vdźiał / potym zostawszy w X: Litewskim / w Trokach z....zezány.

A iáko Olgerd y Kieystut záwżdy śię szczerze y vprzeymie áż do śmierći mimo inszych Brátow miłowáli / ták też y Synowie ich Jagełło z Witołtem / ácżkolwiek śrzodek ich miłośći był rozerwány / wszákże początek ich bráterstwá iście był potwierdzony. Olgerd Jagełłę nád insze Syny miłował / y naznaczył go zá przyzwoleniem Brátá Kieystutá po śmierći swoiey ná Wielkie Xięstwo Litewskie. Kieystut śię tákże w Witołćie iwo inszych Synow kochał / iż tego obyczáiow iáko właśny Oćiec náśládował / ktewu Oycá twarzą / postáwą / rycerską dźielnośćią / chybkośćią / w sercu y w ręku śmiáłośćią (iák go Miechouius ná kilku mieyscach máluie) właśnie w sobie zá życzliwośćią nátury łáskáwey wyráźił etc.

A tu niechay będźie Czytelniku miły
Xiąg dokończenie.

Máciejá

Máciejá Strijkowskiego C. Z. Kroniki Litewskiey Księgi XIII. Rozdźiał I.

O Jágielle Olgerdowicu

Wielkim Kiedżu Litewskim / Krewskim / Witebskim / etc. Roku 1381.

Do Wielmożnego Páná / Páná Mikołáiá Sapihi / Woiewodi Mińskiego / etc.

Kieystut Xiążę Żmodzkie / Trockie / Grodzieńskie / y Podláskie / odpráwiwszy zwykłym obyczáiem oyczystym ná zgliszkach Wileńskich pogrzeb Olgerdowi Brátu / záráżem przy bytnośći wszystkich inszych Xiążąt Litewskich / Brátow / Synowcow / y Synow swoich / y przy zgromádzeniu wielkośći Pánow y Boiárow Litewskich / Żmodzkich / y Ruskich / Jágełłę Syná Olgerdowego / Synowcá swoiego ná wielkie Xięstwo Litewskie y Ruskie podniosł / y zwykłymi Ceremoniámi w czapkę y w száty Xiążęce z mieczem vbránego ná stolicę Wileńską posádźił. Támże mu sam naprzod z Synámi swoimi y z inszymi Xiążęty y z Boiáry przysięgę poddáństwá oddał / co wszytko czynił Kieystut z szczerey miłośći / y wierney vprzeymośći / ktorą stále chował ku Olgerdowi Brátu y po śmierći iego / iż mogąc w ten czás záráżem wszytko wielkie Xięstwo Litewskie / Ruskie y Żmodzkie opánowáć / ponieważ iż miał wszytko w mocy / iednák rzadko w Kronikach słycháney szczerośći swoiey dosyć czyniąc / zániedbawszy siebie samego y Synow właśnych swoich / tey vczćiwośći y zwierzchniego przełożeństwá ná ták wielkim páństwie Litewskim Jágełłowi Synowcowi życzył / y táka mu stáruszek on / niezwyćiężony Krzyżakow Pruskich burzyćiel / y nájezdnik / cześć wyrządzał / iż záwżdy do iego rády / y do stolice / iáko ieden Xiążątek lekkich vczásował / y wszystkę miłość nie ináczey iáko ku Oycu iego Olgerdowi Brátu swoiemu zmárłemu / iemu okázował / Ale mu śię tá szczerość wiáry y miłośći nie sowićie zápłáćiłá / tym obyczáiem.

Szczerość rzadko słychana w Kieystućie ku Jágełłowi.

Był v Jagełłá w wielkiey łáscenijáki Woydiło / człowiek chłopskiego prostego národu chytry y dowćipny. Ten będąc naprzod v Olgerdá Oycá Jágełłowego piekárzem / á według Bielskiego piwnicznym / (ktory podobno *inter pistrinam & pincernam* differencyey nie zrozumiał) ták śię pilnośćią porządkiem y dowćipna wkrádźáiąc... w pośtępku spráwą Xiążęćiu zálećił y vpodobał / iż z Piekárzá Komornikiem / potym Podczászym został / na ostátek wszystkich táiemnych rad y spraw swoich / vczynił go Olgierd wiernikiem y nawyższym Secretarzem / w ktorey łásce nád inszych Pánow był zacnieyszym áż do śmierći Olgerdowey. Ale y Jagełło zostawszy Wielkim Xiedzem Litewskim zá życzliwośćią Kieystutá Stryiá / namniey go w łásce oycowskiey y przyiáźni nie vpośledźił / y owszem nád to niedołożywszy się Stryiá Kieystutá y dobrodźieiá swoiego / dał w małżeństwo Woidiłowi Śiostrę swą rodzoną Xiężnę Márią / y Lidę zamek w posságu ze wszystką przyległośćią. Ktore stádło nie według godnośći złączone / bárdzo Kieystutá obruszyło / Co gdy obaczył

Woidiło chłop potem Zięć Jágełłow. Crom. lib. 14. *Woidilo rusticanae & obscurae sortis homo, callidus et impiger, qui cum primum pistrinam exercuisset &c.*

Maria Olgerdowna Wdową zá Woidiłá chłopá wydána.

obaczył Woidiło/obawiáiąc się áby dla powáżności Kieystutowey w iáko zel żywość y poniżenie álbo niebespieczność zdrowia nie przyszedł/ począł Kieystutá przed Iágełem oskarżáć/ rozmáite potwarzy wymyśláiąc/ y przywiodł do tego porádą swoią y częstą namową Iágełá Xiążę młode/ iż się potáiemnie z Mistrzem y z Krzyżakámi Pruskimi sprzymierzył/sprzysiągł y spisał ná Kieystutá/ Ale Pan Bog ktory zdrády y kopania chytrych dołow pod bliźnim nie lubi/ zá rázem ty wierutne postępki/y samołowki Woydiłowy y Iágełowy obiáwił/ Bo Augustin (á Miechouius pisze Sundstein) Kontor Ostrodomski/ ktory był został kumem Kieystutowi/gdy Corkę iego Danutę álbo Annę ochrzcił wydáną w małżeństwo zá Ianussá Xiążę Mázowieckie/ przestrzegł w tym Kieystutá/ iż się Iágełło ná iego gárdło sprzymierzył z Krzyżakámi Pruskimi y Lifláńdskimi/ przez tractaty Woydiłowe/ przeto mu rádził áby się miał ná ostrożności z Synámi y z Zamkámi swoimi.

Rádá vszczwo tna Woidiło wá iáko Achitofelowá. 2. Regum 15. 16. 17.

Zdrádne rády Woidiłowe wydáne.

Vsłyszawszy to Kieystut posłał po Syná Witołtá do Grodná/ ktory także właśnie z Iágełem się miłował/ iáko przed tym Kieystut z Olgerdem/ iżby prawie parę Orestessow/y Piládessow/ y Ionátę z Dawidem/ y iedno chcenie y niechcenie/ przyiaciela y nieprzyiaciela/ iáko miedzy Oycámi/ ták miedzy Synámi mogł obaczyć. Gdy tedy przyiáchał Witołt do Trok/ vkazał mu Kieystut Ociec z płaczem listy przestrzegáiące od Contorá Osterodomskiego/ mowiąc/ Oto masz skutek miłości Iágełowey/ ktora z nim masz/ iż się ná gárdło moie y twoie z Krzyżakámi głownymi nászymi nieprzyiacioły sprzysiągł/ Ták mu dobrodzieystwo moie oddáie/ iżem go ná Stolicę Oycowską Wielkiego Xięstwá Litewskiego podwyższył/ máiąc to w swoiey mocy/k temu ná zelżywość nászę dał zá Woydiłá Siostrę swoię y twoię zá chłopá niegodnego/ ktory vstáwicznie ná mię y ná cię z Iágełem niewdzięcznym dobrodzieystwá moiego zdradliwie sidłá gotuie y stáwia.

Narzekánie Kieystutowo ná Iágełá.

Na to Witołt odpowiedział szeroką rzeczą rozwodząc Oycowi/áby temu niewierzył/ iżby kiedy Iágełło iemu co złego miał myślić/ á iż to wszytko płotki lekkich y nikczemnych ludzi/ ktorzy szepietliwymi ięzykámi vsiłuią rozerwáć miłość miedzy Xiążęty przyiacioły. Ták tedy to podeyrzenie ná Iágełá Witołt przed Oycem zátárł y zágłádził/ iż to był Kieystut mimo się puścił/ Ale się rychło tráctáty Woidiłowe wynurzyły. Bo Iágełło szukáiąc przyczyny podniesienia woyny ná Stryiá Kieystutá/dał Skiergayłowi Brátu rodzonemu Xięstwo Połockie/ ktore w ten czás trzymał Andrzey Garbaty przedtym Woydat rzeczony/ Syn Kieystutow Brát Witołtow. Ale gdy Połoczánie przy pirwszym Xiążęciu swoim Woydácie Andrzeiu Kieystutowicu státecznie stali/ niechcieli przyiąć Skiergáiłá zá Páná/ przeto Iágełło áby swoiego przedsięwzięcia dokazał/ posłał woysko Litewskie y Ruskie/ z Skiergáiłem Brátem/ áby mocą dobył Połocká/ á Andrzeiá Syná Kieystutowego wyrzucił. Posłał też do Mistrzá Lifláńdskiego/ áby według spolnych zapissow dał pomoc Brátu iego Skiergáyłowi pod Połocko/ Ktory to rad z chęcią vczynił/ y sam osobą swoią z Kontoránu y z rycerstwem ziemie Liflantskiey przyciągnął pod Połocko/ á złączywszy moc swoię z woyskiem Litewskim y z Ruskim/ dobywáli Połocká vsilnymi szturmámi pod Andrzeiem Kiezstutowym Synem. Iágełło też z drugą strony w tym czásie miał przywieść woysko Krzyżakow Pruskich ná Kieystutá sámego.

Witołt Iágełá obmowił z podeyrzenia przeciw Kieystutowi.

Woyná nieslusna Iágełowá ná Kieystutá.

Połocká Litwá y Niemcy dobywáią z Skirgáyłem.

Ale Kieystut stáruszek drugi Vlisses/ y Nestor Litewski/ w wielu przygodach y bitwach wyćwiczony y doświádczony/ czuł pilnie o sobie/ y rzekł do syná Witołtá mowiąc/ iześ ty wierzył Iágełowi/ á teraz się iuż iáwnie zły iego vmysł okazał/ iż Brátá twoiego/ á Syná moiego Andrzeiá Woydatá z Niemcámi Liflándskimi ná Połocku dobywa/ á potym mnie y ciebie/ iesli o sobie myślić nie [illegible]dziemy/

Ten ono był Woidat w Kownie poimany od Niemcow.

będziemy rychło z Swiátá zgłádzi/ poniewaz się z Woydiłem iuż ná to iáko sam widzę násádził. Ale Witołt w miłości ku Iágełowi trwáiąc áni iáwnymi znákámi ani płáczem oycowskim zmiękczony/ niechciał temu iáko żywo wierzyć/áby kiedy Iágełło iemu y Oycowi iego Kieystutowi miał co złego myślić/ y z tym od Oycá odiáchał do Grodná. A Kieystut stáruszek nie czekáiąc áby go nieprzyiaciel ná łożku niezdybał/ zebrał rycerstwo swoie Trockie y Zmodzkie potáiemnie/ posłał też do Wilná przed sobą o trzy stá Mężow doświádczonych w wierze Slachciców Zmodzkich/ ktorzy rożno po gospodach iáko goście stánęli/ potym o cztery stá podwod zgotował wozow/ ná ktorych także ludzi zbroynych zakrył o[...] się/ przykrywszy ich zwierzchu skorámi/ á drugich sienem/ y słomą/ tych do Wilná rożnymi bramámi w párkan (bo iesżcze muru nie było) wesłał/ á sam z Trok też wieści w tysiącu iezdnych ~~Kozakow~~ zá nimi táiemnie wpadł do Miástá/ potym gdy dał znak swoim/ poczęli się sypáć z wozow podwodnych/ iáko Grekowie z onego koniá przyprawnego w Troiey/ á drudzy z gospod rożnych [...] się do gromády zebráli/ y vbiegli nagłym pędem obádwá zamki Wileńskie/ Iágełá Xiążę z Matką iego/y Woydiłá Zięciá z żoną Xiężną Márią Olgerdową poimáli/ ktorych Kieystut dał pod vczciwą straż/ á opátrzywszy Zamki y Miásto Wileńskie R[...] swoim/ Woydiłá ktory był tego piwá náwárzył/ kazał zárazem obieśić ná szubienicey vczynioney/ ná gorze łysey pod Zamkiem, áby był od wszytkich widzian iż wziął zapłátę rády przewrotney/ á iż się ná wysokie mieysce sádził/ ná wysokiey też szubienicy został.

Sceleroś Witołtowá.

Tegoż też fortelu chciał być vżyć Comannus ná Masilienśi/ ále się okazał/ o czym Iustin. lib. 43.

Kieystut fortelem Wilno vbiegł/ y Iágełá poimał.

Woidiło obieszon.

Alta petisti alta tene.

Nalazł też Kieystut w skrzyni Iágełowey zapissy y listy od Mistrzá Winrychá Krzyżakow Pruskich/ y Liflándskich Iágełowi dáne/ ktorymi się byli sprzymierzyli/ sprzysięgli y spisáli spolną ligą ná Kieystutá. Posłał tedy Kieystut wskok do Witołtá Syná do Grodná/ dáiąc mu znáć co się stáło/ á iż Iágełá poimał/ y Wilno wziął/ Witołd przyiáchał tegoż dniá z Grodná do Wilná ná Koniach rozsádzonych/ tám go Ociec począł gromić z prożney wiáry iego y miłości ku Iágełowi/ y vkazał mu zapissy/ y sprzysięgnienie Krzyżakow Pruskich y Liflándskich z Iágełem ná się/ pod pieczęciámi obudwu stron. Ale Witołd acz widział iáwne dowody sprzysięgnienia y złey myśli Iágełowey/ iednák począł Oycá prosić/ áby mu tę winę przepuścił/ á w łáskę go pierwszą przyiął/ y z więzienia wypuścił/ ponieważ to nie z chęci/ ále z przewrotney námowy Woydiłowey (ktory iuż zapłátę swoię wziął) vczynił.

Prussowie Mistrzowi tákże byli vczynki/ O czym Cromer. lib. 4. Dlugoss et Miecho. lib. 2. cap 14.

Witołd Iágełá drugi raz wyprosił.

Tą prośbą [...] Witołtá Syná swoiego Kieystut zmiękczony/ wypuścił Iágełá z więzienia y Mátkę iego/ nád to mu skárby wszystki/ ktore były w Wilnie [...] woiennym wziął wrocił/ y oyczyznę iego Krewo ze wszystkimi włościámi przyległymi, tákże Xięstwo Witebskie mácierzyste oddał mu/ á sam się we wszystko Wielkie Xięstwo Litewskie wwiązał/ y w kráiny iemu przyległe.

Kieystut Wielkie Xięstwo y Wilno opánował.

Kazał potym Iágełowi z Wilná wyiecháć do Krewá/ áby tám sobie iáko [...] mieszkał/ poniewaz był niewdzięczen pierwszego dobrodzieystwá. Odprowádził tedy Iágełá Witołd y Mátkę iego do Krewá z wielką vczciwością/ [...] w drodze/ nie ináczey iáko Dawid z Ionátą Synem Saulowym przysięgli obie spolną miłość Bráterską ieden ku drugiemu státecznie chowáć/ co się rychło potym zmieniło. Posłał też Kieystut do Skirgayłá Brátá Iágełowego/ y do woyská Litewskiego/ ktore Połocká dobywáło/ roskázuiąc áby od oblężenia wszyscy odciągnęli. A ták woysko Litewskie opuściwszy Skirgayłá Kieystutowi się podáło/ iáko Wielkiemu swoiemu Xiążęciu Litewskiemu/ á Skirgáyło widząc złą przygodę Iágełá podkáłá/ ziáchał do Lifland/ y bawił się czás niemáły w Rydze v Mistrzá Liflándskiego/ Iágełło też w Krewie spokoynie z Mátką mieszkał/ á Witołd w Grodnie.

1. Regum cap. 20.

Połocko z oblężenia wyzwolone.

Skirgallo do Rygi ziacha.

Potym tegoż Roku Kieyſtut Wielki Xiądz Litewſki / wypráwił ſię z woyſkiem do Nowogrodká Siewierſkiego/ ná drugiego Synowcá ſwowolnego y nieposłuſznego Dimitrá Koributá Olgerdowicá / Brátá Jágełowego/ Ktory áni Kieyſtutá Stryiá/ áni żadney zwierzchności wielkiego Xięſtwá Litewſkiego nie chćiał przyznawáć/ y owſzem kilko zamkow iuż był od Litwy w tym roſterku Kieyſtutowym z Jágełem oderwał.

Kieyſtut ná Koributá Synowcá.

Ná tę woynę obiecał ſię też był Jágeło według powinności iácháć / ále widząc ſłuſzny y pogodny czás do odiſkánia Wilná / y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ z tym woyſkiem ktore zebrał z Witebſkiego y z Krewſkiego Xięſtwá/ z ktorym miał ná pomoc Stryiowi ćiągnąć / tedy ſię obroćił do Wilná / złamawſzy vmowę y przyſięgę/ ktorą był Kieyſtutowi vczynił. Zmowił ſię też z Háwnuiem Horodniczym / y z ſtárſzymi Mieſzczány Wilenſkimi / ktorzy obádwá zamki Wilenſkie w nocy vbieżawſzy/ Jágełowi ſkoro przyćiągnął podáli. A w tey trwodze częśc Rycerſtwá Kieyſtutowego w zamkach pobito / drugich do więzienia poſádzano. Poſłał też zárázem Jágeło do Miſtrzá Pruſkiego Konradá Zolnerá/ proſząc go o pomoc/ á opátrzywſzy dobrze Zamki Wilenſkie / y Wilno / ćiągnął z woyſkiem do Trok/ gdzie mu też ná pomoc z woyſkiem Niemieckim przyćiągnął Márſzałek wielki Pruſki/ Co widząc Witołt iż nieprzelewki / á boiąc ſię obleżenia od Litewſkiego y Niemieckiego woyſká / vćiekł z Trokow z máłką Birutą do Grodná / á Oycowi Kieyſtutowi dał znáć co ſię dźiało. Troczánie też wytrzymawſzy przez kilko dni gwałtowne obleżenie/ á nieſpodziewáiąc ſię przykiey odſieczy zniſkąd/ podáli ſię Jágełowi z Miáſtem y z Zamkámi.

Jágeło przyſięgę złamał.

Jágeło Wilno vbieżał.

Jágeło Troki wziął.

Kieyſtut záś ſkoro vſłyſzał o tych ſmętnych burdach / dał pokoy dobywániu Nowogrodká Siewierſkiego/ ále co wſkok przyiáchawſzy do Zmodzi/ zebrał woyſko/ á przyćiągnąwſzy z Rycerſtwem Zmodzkim do rzeki Wiliey / ziáchał ſię z Witołtem Synem / y złączył Zmodź ſwoię z Rycerſtwem iego Grodzienſkiey Szláchty/ á ták obádwá ćiągnęli pod Troki y dobywáli ich. Jágeło też máiąc pewną nádzieię o pomocy Miſtrzá Pruſkiego y Liflandſkiego / ktorzy iuż nádćiągáli/ wyiáchał z woyſkiem ſwoim z Wilná pod Troki / gdzie też Pruſcy y Liflandſcy Krzyżacy przyſzli mu ná pomoc z wielkim woyſkiem. A Kieyſtut też był poſłał do Januſzá Xiążęćiá Mázowieckiego Zięćiá ſwoiego / proſząc go o prętki rátunek w tey potrzebie / ále Xiążę Mázowieckie w tym czáſie roſterku Litewſkiego máiąc pogodę/ miáſto pomocy zebrawſzy ſię z Mázurámi/ y z Polaki/ wziął zamek Drohićin / potym Mielnik/ Suráſz / Kámieniec / zamki / pod Litwę pobrał/ y oſádził Mázurámi.

Kieyſtut Trokow dobywa.

Drohićin/ Mielnik / Suraſz Mázurowie wzięli.

Kieyſtut tedy zewſząd vtrapiony dał pokoy dobywániu Trokow / ále zſzykowawſzy Zmodzkie y Grodzienſkie Rycerſtwo / ktore przy nim ſtátecznie trwáło/ wyćiągnął do bitwy w pole przećiw Jágełowym/ y Niemieckim ogromnym woyſkom / nie ważąc nic ſobie ich wielkośći / tylko w ſpráwiedliwośći ſwoiey vfáiąc / prágnął zwieść bitwę z nimi. Ale Jágeło chytro poſtępuiąc / poſłał do Witołtá ſtronę ſwoię/ proſząc go áby był iednaczem y ſtánowićielem pokoiu między nim / á Oycem ſwoim Kieyſtutem / iżby ſię według ſłuſznych vdziałow pogodźili/ krwie ſpolney bráterſkiey nie rozlewáli / á w miłośći zobopolney á ſobą mieſzkáli/ Bo tám máło nie wſzytko ſobie znáiomi w obudwu woyſkach byli/ ponieważ z Litwy z Ruśi z Zmodzi wſzyſcy ſię zebráli.

Smiáłość ſtárcá Kieyſtutá.

Przyiáchał też y Skirgayło do woyſká Kieyſtutowego w teyże rzeczy od Jágełá/ y przyrzekł pod przyſięgą Witołtowi zá beſpieczność zdrowia / áby tákże iáchał ná rokowánie do woyſká Jágełowego / co Witołt vczynił / iż gdy obiedwie woyſká przećiw ſobie do bitwy ſzykowáne ſpokoynie ſtały / przyiáchał do Jágełá/ y tráctował z nim. Zdáło ſię im potym/ áby y ſámego Kieyſtutá do

Chytre tráctowánie Jágełowo z Kieyſtutem.

oney vgody

oney vgody przyzwáli / bo powiádał Jágeło / iż ſię to bez niego ſtátecznie ſkończyć nie mogło/ á ták y Kieyſtut ſtáruſzek zá porádą Witołtową/ y zá przyrzeczeniem dla beſpieczności zdrowia Skirgáyłowym / przyiáchał do woyſká Jágełowego/ tám dopiero gdy obaczył/ iż go woyſko Jágełowe / y Niemieckie wkoło iáko wieńcem obſtąpiło/ wyrozumiał iż nieopátrznie wpadł w Sámołowkę / á gdy ſię iuż Słońce ku zachodu miáło / począł Jágeło mowić / iż ſię czás do ſkończenia vgody ſkroćił/ á iż po temu mieyſce nie było / przeto powiáda lepiey iutro tey rzeczy y vgodę w Wilnie między ſobą ſkończymy/ y zámkniemy.

Táttez właſnie Bolesławá Krzywouſtego Ruſſacy pod Háliczem máło nie vłowili.

A ták Kieyſtut z Synem Witołtem trwożąc ſobą muſieli do Wilná iácháć/ á woyſká obiedwie ták Kieyſtutowe iáko Jágełowe / bez namnieyſzego bitwy zátárgnienia rozieicháły ſię z polá/ mniemáiąc iż ſię Xiążętá pogodziły. Ale Jágeło złamawſzy przyſięgę ſwoię / Kieyſtutá Stryiá teyże nocy łáńcuchámi y pętámi okowáć kazał/ y poſłał go do Krewá / á tám był nad wodą do ſmrodliwey wieże/ ktorą teſzcze y dziś widzimy murowáną/ wrzucony y oſádzony mocną ſtrażą/ á Witołt Syn iego tákże w Wilnie pod ſtrażą był chowan. Piątey potym nocy Kieyſtut Gedyminowic Xiążę przeſłáwne dzielne/ mężne/ w fortelach y w ſtáczániu rozmáitych bitew przeważne/ przemyſlne/ bo y z więzienia Niemieckiego trzy kroć poimány w rożnych bitwách / trzy kroć fortelem vſzedł/ á czwarty raz z Polſkiego więzienia vbiegł / murem Litewſkim nieprzebitym/ y báſztą mocną przećiw náiázdom Niemieckim będąc / drugi Achilles / Hector/ Aiax / Vliſſes y Hercules Litewſki/ y Zmodzki vdáwion ieſt ná Krewſkim zamku w wieży murowáney/ z roſkazánia Jágełowego / przez Prorę mięſkiego / ktory był Podczáſzym v Wielkiego Xiążęćiá Jágełá/ y przez Brátá iego Bilgená/ y Moſtewá Getką Krewlániná / y przez Kiſzycę ktory miał vrząd v Jágełá Swiece zápaláć/ y ogień ná kominie ſkłádáć/ zwano go Zibintą / y przez Kuczuká / y inſzych ktorym to był Jágeło zlećił / złamawſzy przyſięgę y práwo ludzkie / nieprzyſtoynie był z Swiátá Kieyſtut miły ták gwałtowną śmierćią zgłádzony. Ciáło iego Skirgayło Synowiec/ Brát Jágełow do Wilná vczćiwie obyczáiem Xiążęcym przyprowádził/ á vczyniwſzy wielki ſtos z drew ſuchych ná zgliſkach Wilenſkich według zwyczáiu oyczyſtego pogáńſkiego / zgotowáli wſzyſtki potrzeby do ſpalenia ciáłá/ támże vbrawſzy go we zbroię y w ſzáty Xiążęce z ſzáblą / z włocznią y z ſáydakiem/ położyli go ná ſtos drew/ á przy nim ſługę wiernego żywego / konia nalepſzego żywotnego vbránego / parę chártow / ſokołow / y wyżłow / páznogcie Ryſie y Niedźwiedzie / y trąbę myśliwcą / potym vczyniwſzy Bogom modlitwy y ofiáry/ y wyſpiewawſzy dzielnośći iego co zá żywotá czynił / zápalili on ſtos drew ſmolny/ y ták wſzytko ćiáło zgorzáło / popioł potym y koſtki wypalone zebrawſzy w trunie pochowáli / á to było dokonánie y pogrzeb ſłáwnego Xiążęćiá Kieyſtutá.

Jágeło drugi raz przyſięgę złamał Kieyſtutowi.

Kieyſtut ſtáruſzek w Krewie oſádzony y okowány.

Kieyſtut w Krewie vdáwion.

Pogrzeb Kieyſtutow pogáńſki.

Potym Jágeło mſcząc ſię śmierći Woydiłá Zięćiá ſwoiego/ ktorego ono był Kieyſtut dał obieſić/ kazał też wpleść wkoło Wuiá Mátki Witołtowey Biruty/ Widimontá Páná Zmodzkiego zacnego z Pokongi / Cieśćiá Kieyſtutowego/ w lećiech zeſzłego / á iego máiętnośći y wſzyſtki imioná w Zmodzi y w Litwie oddał Jágeło y dárował Moniwidowi álbo Montwidowi Pánu Litewſkiemu/ ná ktorego był łáſkaw/ iáko Látopiſzce świádczą. Zoná też tego Widimontá Vliáná ze wſzyſtkiego dzierżánia Męża ſwoiego byłá gwałtownie wybitá ná deſpect Witołtowi.

Widimunt w koło wpleciony.

Witołtá záś ſámego Syná Kieyſtutowego ná ono mieyſce gdzie był vdáwion Kieyſtut iego Oćiec / Jágeło poſłał do Krewá z Wilná / y tám był pod ſtrażą ále bárdzo twárdą ſtrażą chowan / bo żadnego Sługi niemogł mieć/ Tylko żenie iego Xiężnie Annie z dwiemá pánnámi dozwolono było do niego

Witołd w Krewie oſſadzon.

f

chodźić

chodzić ná noc / á záś po ránu wychodzić / A gdy się dowiedziáłá od strażey / iż tákaż śmierć Witołtá mężá iey potkáć miáłá / iáko y Kieystutá Oycá / y iuż ná to byli sprawcy od Jagełá przysłáni / wnet teyże nocy porádziłá mężowi / iż się w iedney pánny odzienie vbrał / á iż był bez brody to mu niemniey pomogło / bo wyszedł przez wszystkę straż zá Xiężną Anną żoną / miásto pánny służebney / á pánná iedná w wieży ná mieyscu Witołtowym vbrána w odzienie iego zostáłá. Potym skoro noc przyszłá / spuścił się Witołt z blánkow Krewskiego Zamku po powrozie / á dostawszy od życzliwych przyiaciol koniá / vciekł do Mázowszá / do Jánuszá Xiążęciá Mázowieckiego Szwagrá swoiego / od ktorego był wdzięcznie przyięty / á według niektorych powieści / co y Miechowius lib. 4. cap. 37. wspomina / był ochrzczony ná wiárę Chrześciáńską / á Konradem miánowány / y pewną włością z Folwárkámi y Wsiámi opátrzony y dárowány. Ale obawiáiąc się áby go tám Jagełło nie náiechał y nie poimał / ponieważ w on czás Mázowsze Litwie było ná łup wydáne / iáko dziś Tátárom Podole / przeniosł się do Prus do Konradá Zelnerá Mistrzá Pruskiego / od ktorego był násprzod zsukan / iż v Krzyżakow zá niewolą dopiero rátunku szukał / gdy go nieszczęście przyćisnęło / potym był wdzięcznie przyięty w Malborku y kazáli mu Krzyżacy być dobrey nádzieie.

Witold z Krewá zá porádą żony vciekł.

Witold się ochrzcił y Konradem názwan.

W tych rosterkach miedzy Xiążęty Litewskimi / Janusz Xiążę stársze Mázowieckie zięć Kieystutow vpátrzywszy pogodę wziął był Drohiczyn / Mielnik / Suraż y Kámieniec pod Litwą iáko się wyższey powiedziáło. Przeto roku 1383. Jagełło Wielki Xiądz Litewski / przyćiągnął z woyskiem pod Drohiczyn / y dobywał Zamku vsilnymi szturmámi / á w tym czásie niiáki Saszyn Marszałek Xiążęciá Mázowieckiego / ktory był Stárostą Drohiczkim / przeiechał wielkim pędem przez obozy y przez woysko nieprzyiacielskie Litewskie / z trzydziestą iezdnych z włocznikámi / á z sześćidziesiąt z kuszámi / y ták się mężnie przebił był do pod Zamek / á od swoich Mázurow potym poznány z wielką rádością do Zamku wpuszczony / y długo się mężnie / á przeważnie Litwie szturmuiącey bronił z blánkow / y częstymi wyćieczkámi. Ale Russacy od Jagełá przysłáni / ktorzy byli w zamku / w nocy ná kilku mieyscach Zamek zápalili / á sámi się po powrozach z blánkow spuścili / y vciekli do obozu Litewskiego / w tym Litwá ze wszystkich stron ogromnym pędem do Zamku zápalonego szturmowáłá / trwáłá bitwá cáłą noc / ná ostátek Saszyn Marszałek Mázowiecki / y Stárostá Drohicki długo się á mężnie broniąc / y kilkonaście szturmow przeważnie wytrzymawszy / podał się Jagełłowi Xiążęciu / á drugich Mázurow bárdzo im wiele od ogniá / y od mieczá zginęło / zwłaszczá gdy Zamek gorzał / bo im Litwá żadnego odpoczynku / áni przystępu do gászenia niedopuściłá. Dziś tám kości wyorywáią oracze pługámi / tákże gdzie Zamek był pierwey / byle ziemię ruszył / wiele kości naydzieß. Dobywszy Drohiczyná Jagełło ćiągnął pod Surasz / ktory obegnawszy wziął przez poddánie / Mielnik też Litwá vbiegłá / á wybiwszy y powiązawszy Mázowieckie Rycerstwo / swoimi ossádzili. Potym pod Kámieńcem tydzień cáły Jagełło z woyskiem leżał / ktory też podał Xiążęciá Mázowieckiego Stárostá / niemogąc dłuższego obleżenia / dla vstáwicznych szturmow wytrzymáć. Ták Jagełło odebrawszy Zamki y Powiáty Podláskie / wroćił się do Litwy / gdzie nálazł woynę gotową w domu / Bo gdy on tych zamkow dobywał / Witołd też z Żmodzią / ktora przy nim vprzeymie stáłá / y z Mistrzem Pruskim Konradem Zelnerem Litwę zwoiował / y Troki Miásto y obádwá Zamki vstáwicznymi szturmámi / táranámi y strzelbą z dział prawie do większey połowice Niemcy potłukli y porownáli / ná ostátek ich dobyli.

Jagełło Drohicin obległ.

Dzielność Sasiná Mázurá.

Mázurowie Drohicina zápalonego mężnie bronią.

Jagełło wziął Drohicin.

Mielnik / Suraż Kámieniec Litwá odzyskáłá.

Żmodź przy Witolcie.

Niemcy z Witołtem Troki wzięli.

A ták

A ták Mistrz Zelner obádwá zamki Trockie Niemieckim możnym y potężnym Rycerstwem osádził / y żywnością dostáteczną náspiżował y opátrzył / á sám słysząc iż się Jagełło z woyskiem z Podlászá wracał / wyćiągnął do Prus z Witołtem. Jagełło tedy z gotowym woyskiem Troki pod Niemcámi obległ / á pierwey niżliby rozwálone mury opráwić y zábudowáć mogli / vsilną przeważnością we dnie y w nocy do Zamkow szturmował / Ktorego vpornego Litewskiego gwałtu / Niemcy niemogąc wytrzymáć / poczęli z Jagełłem rokowáć / áby im wolno było z swoimi rzeczámi wynijść / czego gdy im Jagełło pozwolił / podáli zamki Trockie niedawno wzięte / ktore Jagełło znowu pozápráwował. Żmodź też wszystká od Litwy do Witołtá przystáłá / ktory był przy Krzyżakach w Prusiech. Działo się to roku 1383. ktorego też czásu w Krákowskiey / w Sendomirskiey / Sląskiey ziemi / w Czechach / w Pomorzu / y we Włoszech okrutnie morowe powietrze pánowáło.

Jagełło Troki odzyskał.

Potym Jagełło posłał do Witołtá ná Malborg tájemnie iednacze nápominájąc go / áby się do oyczyzny wroćił / przyrzekáiąc mu zá pokoy / y przespieczność zdrowia / postępuiąc mu też Podláskie zamki ná wychowánie Xiążęce / tylko áby przyiáchał / á v Niemcow się wygnáńcem więcey nie włoczył. Dał się tedy námowić Witołd / iż vciekł od Krzyżakow do Litwy / gdzie się poiednał z Jagełłem / y wziął od niego zá vdział Grodno ze wszystkimi przyległośćiámi / Brześćie / Drohiczyn / Mielnik / Bielsko / Suraż / Kámieniec / Nsćibohow / y Wołkowisko / miástá y zamki z ich powiátámi / á tym dobrodzieystwem Jagełło wiárę y posłuszeństwo Witołtowe sobie zniewolił / ták iż bez wiádomośći Jagełłowey y posłá námnieyszego Witołt nigdziey nie posyłał. A Litewskie Látopiszce świádczą / iż też w ten czás Witołtowi dał Jagełło Łucko z Wołyniem y wszystko Podole.

Witold przyiednany od Krzyżakow vciekł / y vdział iego.

O Woynie Jagełłowey ná Polaki y zámiotániu Kiymi Zawichwostá / á zburzeniu Sendomirskiey ziemie / y o wtorym wzięciu Drzewá Krzyżá S. Roku 1384.

Rozdział II.

Jagełło Olgerdowic Wielki Xiądz Litewski vspokoiwszy ze wszystkich stron páństwo swoie / y zamki vkráinne od Prussow y od Liflánd żołnierstwem Żmodzkim / y Litewskim opátrzywszy / wypráwił się z woyskiem do Mázowszá / ktore ogniem y mieczem ná kilku mieyscach zwoiowawszy ćiągnął / do Sedomirskiey ziemie / mszcząc się nád Polaki iż pomagáli Jánuszowi Xiążęciu Mázowieckiemu dobyć Drohicziná / y Mielniká / á rospuśćiwszy zagony po Sedomirskiey ziemi / wszystkę prawie wszerz y wzdłuż okrutnie splundrował / potym gdy się zagony z łupámi y z więźniámi do Koszá ściągnęły / przyszedł pod Zawichwost Zamek / w ktorym się było bárdzo wiele Slachty z żonámi y z dziatkámi / y z máiętnośćiámi záwárło / tám Jagełło nád Wisłą będąc / iáko Látopiszcze Ruskie y Litewskie świádczą / począł się Pánow y Boiárow swoich rádzić / iákoby mogł woysko przez Wisłę pod Záwichwost przeprowádzić ná drugą stronę / gdzie ieden Pan / ktorego Láto-

 piszce Ká-

Radziwił za ogonem końskim Wisłę przepłynął.

pißce Radziwiłem zowią/ nie wiele mowiący/ obwinął sobie ogon koński około ręki/ á drugą ręką koniá biczem záciął mowiąc/ táki w tych ręku wodze niebywáć/ y wskoczył z koniem w Wisłę/ á Rotá iego iezdnych kozakow zá nim/ ktorą miał pod swoią spráwą/ drudzy tákże ze wßystkim woyskiem przykłádem Rádziwiłowym wpław Wisłę przebyli/ iedni w siedlech siedząc/ drudzy się zá ogony trzymáiąc/ á Jágełło sam w czołnie był przeprowádzon. Tám gdy się z wody wßyscy otrząsáli/ wnet onże Rádziwił/ ktory im był powodem do przebycia Wisły/ wziął kilko kijow/ toż też kazał drugim czynić/ ktorzy wßyscy nábráwßy drzewá spustoßonego miásteczká/ y płoty rozebráwßy ßáńcowáli się podmiotem idąc pod Zámek/ y zámiotáli przekop głęboki drzewem/ á potym ...ez blanki do Zamku vstáwicznie ćiskáiąc/ zámiotáli go kłymi/ iáko o tym ...stkie Látopiscze iednostáynie świádczą/ potym on podmiot w przekopie ...alili/ od ktorego się y blanki y zámek z wieżámi drzewiánymi zápalił/ tam ...lakow bárdzo wiele z żonámi/ z dziatkámi/ y z máiętnośćiámi pogorzáło/ á ktorzy z zamku vćiec mogli przez ogień wkoło się rzarzący/ tych Litwá ...ilá.

Litwá podmiotem Zawichwost spaliłá.

Rospuśćił potym Jágełło dáley po rożnych kráinach Polskich zagony/ iż áż do Wislice od Krákowá mil 9. woiowáli/ y Klaßtor świętego Krzyżá/ gdzie się też Ludzi niemáło było záwárto/ ná łysey gorze wybráli/ támże też sztukę drzewá Krzyżá świętego/ w złoto kosztownie opráwioną/ ieden Pan Litewski Dowoyno názwány wziął y schował go miedzy inßymi łupámi ná woz do tłomoká. Wroćił się tedy Jágełło bez namnieyßego odporu/ z wielkością więźniow y łupow do Wilná/ gdzie był od wßystkiego pospolstwá z wielką rádością/ y z klesk[áni]m ręku łado łado spiewáiąc iáko zwyćięscá przyięty.

Litwá wtory raz áż do Wislice Polskę burzy.
Dowoyno wziął Drzewo Krzyżá S.
Jágełło do Wilná z łupámi.

Potym w Ruskim Látopißcżu dáley piße/ iż w ten czás w Wilnie w wielkiey ćiżbie Ludu/ ktory się kolwiek Pogánin dotknął wozá/ álbo tłomoká onego Dowoynowego/ gdzie drzewo Krzyżá świętego leżało/ káżdy nagle vmárł/ á gdy ich ták wiele pomárło/ Jágełło dziwuiąc się coby to było/ pytał się przyczyny: Tám iedná wielkiego Domu pánná poimána z Polski z Herbu Habdánku (ktorą był tenże Dowoyno wziął/ y chował ią vczćiwie) powiedziáłá/ iż Anioł Boży mowił do niey przez sen/ że Pan Bog przepuśćił ná pogány śmierć nagłą/ dla nievczćiwośći y zgwałcenia Krzyżá świętego. Co Jágełło vsłyßawßy/ tę pánnę w wielkiey vczćiwośći/ y z dárámi do Polski odesłał/ dawßy iey drzewo Krzyżá świętego/ (nie ináczey iáko Philistinowie onę skrzynię przymierza) vpewniwßy ią/ áby go ná toż mieysce odniosłá. A oná pánná pámiętáiąc ná státeczność Dowoynowę/ prosiłá go áby z nią do Oycá iey iáchał/ ponieważ byłá iedynaczką/ y iácháwßy z nią Dowoyno/ ochrzćił się/ á onę sobie wziął zá Małżonkę/ y támże mu dano w ten czás Herb Habdániecz/ A przyłączywßy do niego krzyż ná znák odnieśienia Drzewá świętego/ názwány iest ten Herb Dubno/ ktorego dziś iest wiele Fámiliy w Polßcze/ y ná Ruśi. Támże po piße Látopißec/ iż w ten czás Jágełło z Polaki gránice Litewskie vczynił/ po ~~Białą wodę/ to iest po Wisłę/~~ Ale tego postánowienia gránic nie Historie nie wspomináią.

Litwá vmiera nagle.
Obiáwienie Krzyżá S.
O tym czytay 3. Regū cap. 4. 5 6 et 7. w Bibliey S.
Habdániecz Herb: Dwoie W. á Dubno też W ále z Krzyżem.

A ták Drzewo Krzyżá świętego dwá rázy było bráne przez Litwę/ raz zá Kieystutá y Olgerdá/ Roku 1372. odesłáne názad Kárábolą Slácheićiem Polskim/ iáko Miechouius/ Cromer/ Bielski/ Wapowski świádczą/ y o czymeśmy wyßßey nápisáli. A wtory raz przez Jágełłá według Ruskich y Litewskich stárych Látopißczow odesłány z przerzeczoną Pánną do Polski z Wilná.

A te wßyst-

A te wßystkie wyżßey miánowáne ßkody w Polßcze/ y w Mázowßu/ Litewskie Xiążętá tym śmieley czynity/ iż było ná ten czás Interregnum/ postronną y domową woyną záburzone/ po śmierći Ludwiká Węgierskiego y Polskiego Krolá/ ktory vmárł w Węgrzech w Miásteczku Ternawie Mieśiącá Wrześniá/ á w Białohrodzie pochowan 1382. Pánował ná Polskim Krolestwie 12. lat.

A po śmierći Ludwikowey Węgrzy/ ktorym były Ruskie Zamki ná Wołyniu/ y ná Pokuciu polecone: Heleßko/ Kámieniec/ Hrodło/ Lopaczyn/ Sniátin/ Rohátin/ z ich przyległośćiámi y powiáty przedáli ie Lubártowi Xiążęćiu Litewskiemu/ ktory ná ten czás Lucko/ Wołyń/ y Włodimirz trzymał/ wßákże ich Krolowa ná gárdle niktore/ drugie więźieniem zá to karáłá/ á od tego czásu Litwá Wołyń sobie przywłaßczáć poczęłá/ iáko Kronikarze niktorzy Polscy pißą/ áczkolwiek przedtym zá Mendogá/ potym zá Gedyminá Litwá Wołyń mocą pod Ruskimi Xiążęty opánowáłá.

Wołyńskie y Po... zamki ... przedáne.

Zá tego to Ludwiká w Polßcze żadnego rządu nie było przez niebytność Krolá/ ábowiem łupiestwá y rozboie wielkie były/ á ktory o krzywdę iechał do Węger/ Krol go odesłał do Krolowey/ Krolowa záśię do Krolá/ potym do Polski przez listy do Gubernatorow wskazano/ oni záś ná listy niedbáli/ zá listy lepak Węgrzy łupili/ á Litwá ich też záwżdy trapiłá/ ták iż ze wßystkich stron vćisk wielki był w biedney Polßcze.

O Prosterkach Polskich/ y rożnych Electiach/ Ktore nászym dźiśieyßym czásom ...łos podobne były/ á o przyzwániu Jágełłá Wielkiego Xiążęćiá Litewskiego ná Krolestwo Polskie/ y w Małżeństwo z Jádwigą Ludwikowną.

Rozdział III.

Jako zá żywotá ták y po śmierći Ludwikowey wielkie burdy postronne y wnętrzne nástały w Polßce/ bo był ná to Pánow Polskich/ przyzwawßy ich do Węgier/ przypędził/ Aby koniecznie Zięćiá iego Sigmuntá Márgrábię Brandenburskiego ná Krolestwo Polskie wzięli/ y muśieli mu niktorzy w Węgrzech przyśięgáć/ zá wierność y posłußeństwo. A przyiácháwßy do Polski/ począł záraz sobie przećiwnych karáć/ zamkow pod nimi dobywáć/ y máiętnośći ich oyczyste bráć. Semowitá Xiążęćiá Mázowieckiego/ ktory go niechćiał zá Krolá przyiąć (bo się sam ná to był násádził) woyną prześládował/ y źiemię Mázowiecką mieczem y ogniem zwoiował/ A Janus drugie Xiążę z swoiey częśći Xięstwá Mázowieckiego Hołd mu postąpił.

Poniewolna Electia.
Sigmūt Margraff Brandenburski/ ktory był potym Krolem Węgierskim y Cesarzem/ ná Krolestwo Polskie náiáchał.

Ciągnął potym Sigmunt do Poznánia/ gdzie zá powodem Bodzenty Arcybiskupá Gnieznieńskiego y Domorátá Stárosty wielkiey Polski/ od wßystkich był zá Krolá słußnie przyięty.

Sigmūt Margraf od Wielgopolánow zá Krolá przyięty.

Tegoż roku Polacy Sięm vdziáłáli w Rádomskim/ ná dźień S. Kátárzyny/ ná ktorym potáiemnie tę rzecz zámknęli/ y pieczęćiámi vtwierdźili/ iżby imo Sigmuntá Dźiedziczkę swoię Krolewnę średnią do śiebie wzięli/ á dáli ią zá Małżonkę tákiemu/ coby ich Rzecz pospolitą dobrze spráwował/ ktoremu ich

postánowie-

poſtánowieniu był ná odpor Bodzentá Arcybiſkup Gneznienſki/ y Domárat Stároſtá wielkiey Polſki / wßakże potym przyzwolili. A ták gdy Sigmunt chciał do Krákowá przyiácháć / nie chcieli go puśćić / zwłaßczá Dobek z Kurozwąk Káſztelan Krákowſki/ Przeto ſtámtąd do Bochni / potym do Sącza / á ſtámtąd záś do Węgier Polſkim nakłádem odprowádzon.

Polacy Sigmuntá dawßá nie ná ſtráwę wyſłáli.

A drudzy Polacy ná Seymie Sirádzkim Semowitá Mázowieckie Kśiążę zá Królá chcieli wziąć/ Ale tę rzecz do przyiazdu Iedwigi odłożyli. Przeto Semowit vczyniwßy potáiemnie zmowę z Bodzętą Arcybiſkupem iáchali do Krákowá / áby ſię ták w Krákowſki zámek pierwey wwiązáć/ á potym Królewnę z Króleſtwem ośięgnąć mogli. Ale go obaczono w Krákowie: Przeto zámárto miáſto y zámek/ ták iż muſiał ná Kleparzu zoſtáć w dworze Bodzenty/ ktory on dał zmurowáć ná Proboſtwo S. Floriáná / do ktorego Krákowiánie poſłáli/ áby ſtámtąd wyćiągnął dla niiákiego podeyrzenia / y muśiał to vczynić / mießkał potym w Korcżinie piętnaśćie dni / czekáiąc przyiazdu Królewny / ktorą miał wolą gwałtem/ ieśliby z dobrą wolą niechćiáłá/ pochwyćić.

Semowit Krolem Polſkim wybrány.

Ale gdy Krolowa Węgierſka przyſtánim Krolewny Iadwigi czás zwłoczyłá/ Bodzentá Arcybiſkup ná Seymie Sirádzkim ná ktory żaden niechciał iáchać/ tylko drobna Sláchtá/ Semowitá Kśiążę Mázowieckie ná Króleſtwo Polſkie poomoſt y ſłußnie wybránym być Krolem obwołał. A dowiedziawßy ſię tego Krolowa Węgierſka/ poſłáłá wnet Zięćiá ſwoiego Sigmuntá Márgrabię Moráwſkiego y Brándenburſkiego we dwánaśćie tyśięcy Węgrow przez Sądecz do Mázowßa przećiw Semowitowi / á k temu też Polacy z ziemie Krákowſkiey y Sędomirſkiey przyiechali do Sigmuntá z niemáłym woyſkiem/ A ták ziemię Mázowiecką Semowitowę część okrutnie palili/ y puſtoßyli przez miecz y ogień. Potym Brześćie Kuiáwſkie obegnał Sigmunt (bo ná ten czás byli wßyſtki Kuiáwcy pod mocą Semowitową) tám leżąc przez dwánaśćie dni wßyſtkę ziemię Kuiáwſką pogáńſkim obyczáiem/ okrutnie Węgrzy woiowáli/ áż Władiſław Kśiążę Opolſkie miedzy Sigmuntem á Semowitem do czáſu w obyczay zieſiedniánia rozłał, to ieſt do Wielkiey nocy. Domárat záś z Pierzchná/ wielkiey Polſki Stároſtá/ przywiodßy lud z Saſkiey / y z Pomorſkiey ziemie / tákież Kuiáwy woiował/ chcąc ſię w tym Sigmuntowi záchowáć/ Ale iego płon / y ludzi odbił Władiſław Kśiążę Opolſkie/ ktory ná ten czás mießkał w Inowłoczławiu/ bo ſię też to tykáło y iego dzierżaw.

Węgrowie y Polacy Mázowße burzą.

Kuiáwy Węgrzy burzą.

Domárat Pierzchliński porázon.

Tymi wnętrznymi woynámi czáſu nießczęſliwego Interregnum Polacy vćiśnieni/ roku Páńſkiego 1384. poſłáli do Krolowey Helżbiety/ áby ich więcey ná ſłowie nie trzymáłá/ á Krolewnę przyſłáłá/ grożąc iey iśliby dáley odwłaczáłá ſobie inßego Páná obmyſliwáć. Krolowa tedy tym poſelſtwem poruſzona / poſłáłá záraz Krolewnę Iadwigę z Zięćiem ſwym Sigmuntem Márgrábią Moráwſkim y Brándenburſkim/ áby iey był do czáſu opiekunem / y Gubernatorem Króleſtwá Polſkiego/ poki ku látom nieprzyidzie. Tego gdy ſię dowiedzieli Polacy/ iż ich ták krolowa lekce waży/ á niewiáſtá im Gubernatory podawa/ zebrawßy ſię z ludem niemáłym/ ściągnęli ſię do Sącza/ y poſłáli do Sigmuntá Márgrábię/ ktory iuż był w Lubowli/ áby nie iezdził do Polſki/ bo go áni zá Królá áni zá Gubernatorá niechcą mieć/ á powiedzieli mu iniáczey iáko z nieprzyiacielem będziemy czynić, ieſli ſię będzie ważył do Polſki wiácháć. Przeto Sigmunt muśiał názad/ wßákże Krolowa czyniąc doſyć obietnicy / poſłáłá z inßymi Pány Krolewnę Iedwigę do Polſki/ zwłaßczá z Demetriuſem Stringonſkim Arcybiſkupem Kárdinałem/ z Iánem Biſkupem Wárádinſkim/ y z inymi Pány Swieckimi/ dawßy iey ſkárbow y klenotow złotá y ſrebrá doſyć / y wßytek apparat krolewſki/ ku ktorey wiele Pánow y Rycerſtwá wyiezdzáło/ y proceſſie wychodziły z wielką rádośćią ná dzień S. Iedwigi z Kra-

Polacy przećiw Sigmuntowi.

Krolewná Iadwiga Lud. ow. koruną do Polſki.

kowá. Tám záráżem przyiácháwßy pomázána ieſt zá Krolową Polſką przez Bodzentę Arcybiſkupá Gnieźnieńſkiego/ przy tychże Poſlech Węgierſkich y przy inych Biſkupiech Polſkich y Sląſkich/ ktorey dano moc ſpráwowáć Króleſtwo Polſkie do tego czáſu/ poki małżeńſtwu nie będzie podána.

Iadwigá Ludwikowna, krolowa Polſka.

Potym roku 1385. vſłyßawßy Iagełło Wielki Kśiądz Litewſki o przyiáchániu y o korონácyey Iedwigi/ á máiąc o niey ſpráwę iż byłá vrodziwa/ obyczayna y mądra/ k temu dziedziczką Króleſtwá Polſkiego/ poſłał do niey Brátow ſwoich / Skirgełłá / Boriſá/ y Háwnulá Stároſtę Wileńſkiego z bárdzo wielkimi y koßtownymi dáry/ pytáiąc iey ieſliby go zá małżonká ná Koronny ſtolec chćiáłá przyiąć / podawáiąc Condicie/ naprzod iż ſię ſam chce ze wßyſtkimi páńſtwy ochrzćić/ wroćić y przyłączyć Polßcze wßyſtkie dzierżáwy/ ktore Litwá zwyciężá,y oderwáłá od Polſki / ták Zamki iáko y Miáſtá / zwłaßczá Ruſkie kráiny / y wßytko Podláße / nád to ießcze wßyſtkie ludzie z więzienia / ktore w Ruśi y w Polßcze zdawná im przodkowie iego pobierali wolno puśćić / k temu Litewſkie wielkie Kśięſtwo z Polſką zjednoczyć ná wieki / Sląſkich / Pruſkich / Pomorſkich ziem y Kśięſtw zdobywáć/ y do Polſkiego Króleſtwá przyłączyć/ ſkárby wßytkie ktore ma y mieć będzie ná rzecz poſpolitą do Polſki obroćić.

Iagełło dziewoſłęby do Iadwigi poſał.

Kondicie od Iagełłá podáne Polakom.

Byłá tá rzecz wßytkim Polakom od Poſłow Litewſkich wdzięczna / ſpodziewáiąc ſię ták od nich mieć pokoy/ ále Krolewnie nie bárdzo ſmakowáło/ bowiem ießcze zá Oycowſkiego żywotá byłá poſlubiona Gwilhelmowi Rakuſkiemu Kśiążęciu / y z nim ießcze w kolebce pokłádána byłá / przeto iey był pierwßy oblubieniec ná myśli/ k temu zakład álbo zarękę dwieśćie tyśięcy złotych/ á ieſliby ktora ſtroná rozrywáłá małżeńſtwo/ tedy tę ſumę przepádáć miáłá/ wßákże y zá tę zarękę Poſłowie Litewſcy przyrzekali/ iż to miał Iagełło zápłáćić. Dla czego Poſłowie Koronni iácháli do Węgier/ Włodko z Ogrodzieńcá/ Podczáßy Krákowſki/ y Kriſtin z Oſtrowá z Poſły Iágełłowymi/ opowiádáć Helżbiećie Krolowey Węgierſkiey Poſelſtwo od Iágełłá Wielkiego Kśiedzá Litewſkiego / ktore Krolowa wdzięcznie przyiąwßy / odpowiedziáłá / iż ia przeſtánę ná wßyſtkim co Pánowie Polſcy dobrego poſtánowią / ku pożytkowi Rzeczy poſpolitey.

Rychło potym Krolowa Węgierſka Helżbietá/ gdy iácháłá z drugą Corką Máryą Krolewną Sigmuntowi poſlubioną do Kárwáciey drugiego Króleſtwá ſwoiego/ ná drodze obſkoczona od poddánego ſwoiego Horwatá Iáná Báná Kárwáckiego/ á okrutnie z kolebki wywleczona y zbita byłá vtopiona. Nátychmiaſt tedy Poſłowie wyprawieni ſą do Litwy/ Włodko z Ogrodzieńcá Podczáßy Krákowſki/ Kriſtin z Oſtrowá/ Piotr Száfrániec z Łuczyce/ Hinczá z Rogowá/ álbo Roſtowá / áby Iagełłá z obiecánymi Condiciámi przyprowádzili zá Małżonká Krolewnie Iadwidze.

Ban był vrząd w Karwáciey/ iáko v nas Stároſtá. Smierći iey á ten ſię mśćił ſmierći Károlus iá Króla Neápolitáńſkiego/ ktory ná Węgierſkie Króleſtwo wzgárdzono był zábity od Błáżego Forgácżá/ z naprawy tey Krolowey Helżbiety. Crom. lib. 14. Dlugoß et Mech. lib. 4.

A gdy ſię tych rzeczy dowiedział Gwilhelm Rákuſkie Kśiążę/ będąc świádom ku ſobie chęći y vprzeymośći Krolewnyney/ á ſnadź od niey przyzwány/ przyiáchał do Krákowá w ozdobnym poczcie Niemcow z wielkimi ſkárbami/ á tám długą chwilę mießkał bywáiąc częſto weſoł z Krolewną ná zamku/ Potym mu Dobieſław z Kurozwąk Káſztelan Krákowſki ná zámek chodzić zákazał/ iż muśiał ſtać w mieśćie/ ále Krolewná chodziłá do niego z ſwoimi Dworzány/ y z Fráucimerem do Kláſztorá S. Fránćiſzká / á tám w Refectarzu bywáłá vćieśnie y mieżnie/ z Gwilhelmem y z inemi Pány/ tákież z pánnámi weſołá. Co bacząc Pánowie Koronni/ iż wdzięcznym gośćiem był Gwilhelm v Krolewny / á ku temu miał ſerce drugie/ prowádzili go ná zámek / y chćieli go oddáć w małżeńſtwo z Krolewną według woley Ludwiká iey Oycá niebośczyká / Ale gdy vſłyßeli iż Iagełło z Litwy idzie/ kázáli wynidź poniewoli Gwilhelmowi z zamku/ y bramy y forty pozáwieráno

Gwilhelm mało nie... Krolewn. P....

Wilhelm Rakuski z Zamku wygnan. zawierano za nim. Krolewna zaś żałuiac Gwilhelma chciała na doł z zamku na wiedzić go/ á gdy nalazła forty zamknione / porwała sama siekierę v stroża / y chciała swymi rekoma zapory y kłotki potłuc : Ale gdy iey to rozwodził pięknę

Jadwiga kłotki v bram tłucze. rzecza Dimitr Gorayski/ Podskarbi Koronny / iż to na iey stan nieprzystało/ dała się pretko hamowáć/ Gwilhelm też Xiąże Rakuskie boiąc się iakiey wietszey zelżywości / wiachał do Rakus z Krakowa w małey drużynie potáiemnie / nie

Gwilhelm z Krakowa v-wiozł. biiąc czołem Polakom za cześć. A skarby / kleynoty/ y insze drogie rzeczy v Gniewoszá Podkomorzego Krakowskiego zostáwił / zá ktore potym ten Gniewosz

Gniewosz się wzbogacił. sobie był imion wielkich nakupił / bo się v niego wszystko zostało / wszakże lekko nabyte nie długo trwało/ Bo potomkowie iego/ ony dobra pretko rozszafowali/ y rozproszyli / iako Długosz/ y Cromer piszą.

Miasto tego Wilhelma Xiążęcia Rakuskiego/ ktory się to vpornie starał/ o dokonánie Małżeństwá z Krolewną Jadwigą Ludwikowną/ Latopiscze Ruskie y Litewskie przeciw istotney prawdzie / y wszytkim Historikom / Fridrichá iakieś Pomorskie Xiąże bez słusznego rzeczy porządku kładą/ co nigdy *in rei veritate* nie było.

Omyłka Latopiscow.

O przyiachániu Jagełowym do Krakowá / y koronácyey iego ná Krolestwo Polskie/ Roku 1386.

Rozdział IIII.

Roku 1386. Gdy ták Wilhelm Rakuskie Xiąże niewdzieczny v Polakow Swat y Gość / z Krakowá do Rakus vwiozł/ Jageło Olgerdowic wielki Xiądz Litewski/ Ruski y Zmodzki / wiachał do Krakowá z Spitkiem Melsztyńskim Woiewodą Krakowskim y z inszymi Pány koronnymi / ktorzy byli ku niemu wyiachali we wtorek dnia 12. Miesiącá Lutego.

Byli też z Jagełem Bracia rodzeni/ y stryieczni/ Xiążętá y Pánowie Litewscy / Zmodzcy y Ruscy z wielkimi á ozdobnie świetnymi poczty/ y z wozami skarbnymi/ w ktorych długim rzędem skarby y sprzet wszystek nadworny Jagełow był przyprowadzony. Tegoż dnia Xiążętámi bracią otoczony/ Krolewnę Jadwigę na Zamku Krakowskim w pałacu witał/ á nazáiutrz iey bárdzo wielkie y kosztowne dary przez Witołtá Borissá/ y Swidrigełá Bratow posłał.

Wiazd Jagełow do Krakowá.

We czwartek potym dwunastego dnia Lutego / ktory był S. Valentego/ Jageło z Bracią był náuczony około wyznánia y táiemnic wiáry S. Chrześciáńskiey/ á w Kościele Krakowskim przez Bodzente Arcibiskupá Gnieźnieńskiego/ y Janá Biskupá Krakowskiego był ochrzczony/ á Władisławem miánowány. Támże też przy nim inszy Bracia Xiążętá/ gdy wyználi y przyrzekli bronić y trzymáć státecznie wiárę Chrześciáńską / byli ochrzczeni / y nowymi imiony miánowáni. Wigunt Xiąże Kiernowskie Alexandrem / Skirgayło y Korigeło Kázimierzami/ Swidrigayło Bolesławem / Witołd też Alexandrem był miánowány/ wszyscy tákże Pánowie Litewscy y Zmodzcy zárázem się przy Wielkim Xiądzu Jagele ochrzcili/ okrom Ruskich Pánow / y inszych Xiążąt Olgerdowiców Bratow y Stryiow Jagełowych / ktorzy się dawno przedtym w Ruską wiárę Greckiego

Jageło ochrzczony z bracią.

Greckiego zakonu byli pochrzcili/ iako Fiedor/ Lubárt/ Sangusko Xiąże Luckie/ Wołyńskie y Włodimirskie/ Dimitr Koribut Xiąże Siewierskie Zbaráskich y Wiśniewieckich Xiążąt przodek / Włodimirz Olgerdowic Kijowskie Xiąże/ tesz Oświeconych Xiążąt Słuckich rozmnożyciel / Narimunt Wasil Pińskie/ Siemion Lingwen Mścisławskie/ Nowogrodzkie / Siewierskie / Jurgi Dowgot y insze Xiążętá Litewskie. Tegoż dnia po Chrzcie świętym y przyięciu Sacrámentow pańskich / Jageło wstąpił w święte Małżeństwo z Jadwigą Krolewną/ przy bytności Bráciey Xiążąt przerzeczonych. Támże zaraz wielkie wszytko Xięstwo Litewskie / Zmodzkie / y Ruskie kráiny / ktorych był mocą dostał/ do Korony Polskiey práwem wiecznym przyłączył/ y w iedno ciało spoił/ potwierdziwszy zapissow swoich przysięgą. Nád to Witołt z Michałem Xiążęciem Zasławskim/ y z Fiedorem Lubártem Wołyńskim Xiążęciem zapissáli się y przyrzekli Krolowey Jadwidze / y Pánom Koronnym zá Jagełá Brátá / iż to miał wszystko spełnić co obiecał. Czwartego potym dnia według Ceremoniy przy koronaciey zwykłych był pomázány na Krolestwo Polskie od Bodzenty Arcibiskupá/ y koronowány nową Koroną/ bo stárą do Węgier był Ludwik wywiozł z inszymi kleynotámi Koronnymi. Názáiutrz záś był doprowádzon ná rynek Krakowski/ á tám ná Máiestácie przysięgi słuchał od Krakowian / y od inszych Miast. Xiążętá też insze Litewskie y Ruskie/ ktore ná ten czás w Krakowie były przysięgáli Krolowi y Krolowey / y dawszy ná się zapissy pod pieczęciámi/ przyrzekli się być wiernymi Krolowi y Koronie Polskiey/ z Xięstwy swoimi. A około tego postánowienia / y spolnego Wielkiego Xięstwá Litewskiego z Koroną Polską wcielenia/ y ziednoczenia / są y dziś zapissy ná Krakowskim zamku w skárbie Krolewskim / z pieczęciámi Xiążąt Litewskich / ktore w ten czás z Jagełem w Krakowie były / naprzod Dimitrá Koributá Nowogrodzkiego y Siewierskiey ziemi Xiążęciá / y Włodimirzá Kijowskiego Xiążęciá / Olgerdowicow/ Xiążąt Słuckich przodká/ Skirgayłá Trockiego / Alexandrá Wiguntá Kiernowskiego / Fiedorá Lubártá Luckiego / Nárimuntá Wasilá Pińskiego/ Siemioná Lingwená Mścisławskiego / ktorego był Jageło ná wielkim Nowogrodzie przełożył / Michayłá Zasławskiego Jawnuciewicá / y iego Synow Jurgego/ y Andrzeiá Kniazioẃ Zasławskich / Jerzego Dowgotá / y Alexandrá Witołtá etc. Xiążąt Brátow Krolewskich. Było potym wesele odpráwowano/ y biesiády przez wiele dni/ gonitwy/ zapássy y insze krotofile/ káżdy kto co vmiał dla vczciwości ták sławnego Małżeńskiego wesela / y dla Krolá nowego okazował.

Jageło zwinnowán Litwá z Polską ziednoczona

O tym czytay szerzey w Státucie Polskim.

Jageło koronowány.

Zapissy Xiążąt Litewskich zá Jagełá.

O woiowániu Litwy y Rusi przez Krzyżaki/ y o poimániu Kniáziá Andrzeiá Jagełowego Brátá / y burzeniu Mścisławia / Witebská y Orszey / przez Swantosławá Smoleńskiego Kniáźiá.

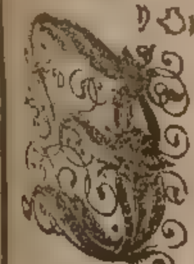

Jageło skoro przyiáchał do Krakowá, posłał wespołek z Krolową Jadwigą do Prus, Rzimy swoie y ná wesele z Gorayskiego Podskárbiego Koronnego / prosić ná Mistrzá Pruskiego / ále on z hárdości nádętey Niem[ieckiey] wzgárdziwszy ono wzywánie ná Wesele Krolowey / wtárgnął do Litwy/

Mistrz Pruski niechciał ná wesele przyiacháć. A Litwę y Zmodź burzył.

Litwy y do Zmodzi / z dwiemá woyskámi / ktore páństwá ná ten czás puste bez Xiążąt y Pánow (bo byli do Krákowá z Jágełem wszyscy wyiácháli) nálazwszy y práwie osierociáłe zdybawszy / woiował wszerz y wzdłuż rozdzieliwszy się z woyskámi ná dwoie. Był też przy Mistrzu z trzecim woyskiem Ruskim Xiążę Andrzey Olgerdowic Brát Jágełow / ktory był w ten czás Krzyżakow Pruskich y Inflandskich pobudził ná Litwę / chcąc z nimi Wielkie Xięstwo Litewskie pod Jágełem y inszymi Bráty osieść y opánowáć / á miał ku sobie Ruskie wszystkie zamki / y ludzi przychylnych / bo się był dawno w ich wiárę ieszcze zá oycá Olgerdá z dziecińwithin ochrzcił. A ták Pruski Mistrz z iedne strone z dwiemá woyskámi / Inflandski z drugą od Dźwiny Litewskie krainy bez odporu plundrowáli / zá powodem Kniáziá Andrzeiowym. Lukomle zamek obegnáli / z ktorego iż się Rusacy y Litwá z strony Jágełowey mężnie bronili / przypuścił Mistrz Pruski Niemcow swoich gwałtownym szturmem z drábinámi / y z ogniem / y ták długo szturmowáli / iż zamek wzięli mocą / gdzie wiele Niemcow kołámi y kámieniámi pobitych wkoło blánkow poległo. Tám Andrzey Olgerdowic został w zamku Lukamli z Rycerstwem swoim / á potym mu się y Połoczánie z zamkiem y z miástem / y ze wszystkim Xięstwem Połockim podáli: Bo Mistrz Pruski Konrad Zolner / y Henrik Mistrz Inflandski do tego ich mocą przyprowádzili. A ták Połocko / Drissę / Druię / Lukomlę / y niemáłą część Rusi zá pomocą Krzyżakow opánował. Dziś w Lukomlu tym z ktorego się Kniáziowie Lukomscy piszą / tylko Horodziscze iákom sám widział roku 1573. stoi / ále znáć iż tám kiedyś był Zamek wielki y gwałtowny / bo to wáły y kopiec szeroko vsypány świádczy.

Niemcy Lukomle zamek mocą wzięli.

Andrzey Połocko wziął.

Tegoż iednego czásu Swádosław álbo Swántosław Xiążę Smoleńskie / snadź ná zmowie spolney z Xiążęciem Andrzeiem Olgerdowicem / wtárgnął z woyskiem z drugą strone do Ruskich ziem Jágełowych / Witebsk / y Orszę dwádzieściá mil od Witebská leżącą opalił / włości / dwory / sioła y folwárki spustoszył / ludzi Ruskich / áczkolwiek Chrześciáńskiey wiáry byli / okrutnie siec / bić y mordowáć kazał / drugich nágnawszy do izdeb / y do chromin bez miłosierdziá palił / inszych záś podważywszy domy y budowánia kazał kłáść szyiámi pod podwáliny podniesione / á ták ku ziemi spuściwszy budowánie byli okrutnie podduszeni / y potłoczeni / y insze srogie morderstwá nád Litwą y nád Rusią poddáną Litwie bez wszelkiego miłosierdziá wymyślał / ták iż Neroná Rzymskiego y Kámbisessá Perskiego / y Herodá w okrucieństwie przewyższył. A gdy nie mogł dobyć Witebská y Orszey / ciągnął z woyskiem do Mściśławia / ktory ze wszech stron obegnawszy / dobywał go vstáwicznymi szturmámi / ściány podkopuiący tárányámi tákże rozmáitą strzelbą blánki / wieże / y bramy t[illegible]ąc.

Kniáż Smoleński Ruś Litewską woiuie.

Srogie morderstwo Kniáziá Smoleńskiego nád Rusią y Litwą.

Mścisław oblężony.

Co gdy vsłyszał Krol Jágełło / wnet Skirgaiłá Brátá / y Witołtá z Litewskimi Pány ná rátunek oyczyźnie z Krákowá wypráwił / Polakow też do brow[illegible]zych ná swą (iáko mowią) szkodę bárdzo wiele z nimi wyiácháło. A ták o Srzod[illegible]poście Skirgáiło z Witołtem / zebrawszy woysko z Zmodzi y z Litwy ciągnęli z [illegible]akámi do Rusi / spodziewáiąc się gdzie woyskom Krzyżáckim zástoczyć. Ale [illegible]istrz Pruski Zelner / y Henrik Inflandski iusz byli do swoich ziem spiesznie odciąg[illegible]eli słysząc o woysku Litewskim y Polskim przeciw sobie. Oblegli tedy Lukomle / [illegible] Niemieckie y Ruskie pospobywszy / zástáwę Andrzeiá Xiążęciá y Rycerstwo iego swoimi osádzili. Stámtąd / drugich powiązáli / á inszy rozpłoszyli / á Lukomle... prosto ciągnęli do Mściśławia przeciw Swántosławowi Kniáziu Smoleńskiemu okrutnemu / ktory iusz był práwie wszystki ściány zamku Mściśławskiego vstáwicznymi szturmámi porozwalał / y potłukł tárányámi / ále gdy vsłyszał iż przeciw niemu Skirgaiło z Witołtem ciągnie / odciągnął od

Witold Lukomle odiśał.

zamku / á wytoczywszy się z woyskiem swoim Smoleńskim w pole / vderzył wielkim pędem ná Litwę. Skirgaiło záś y Witołt vfáiąc w swoiey spráwiedliwości / tym mężniey odpieráli / tám Swántosław sám gdy szyki nápráwował włocznią od iednego Litwiná ná wylot przebity spadł z koniá / y wziął zapłátę okrucieństwá swoiego / Co obaczywszy woysko iego iż im Xiążęciá nie stáło / wnet do bliskich lássow pierzchnęli / Litwá ich z Polaki gonili / więźnie / połon / łupy / y obozy wszystkie nieprzyiacielskie wzięli / Támże Jurgi Syn Swántosłáwow mężnie się broniąc był rániony / y poimány / á do Skirgáyłá przywiedziony / ále gdy przysiągł posłuszeństwo / wiárę / hołd / y poddáństwo Krolowi Jágełowi / y brátu iego Skirgáyłowi / y potomkom ich wielkim Xiędzom Litewskim státecznie y ustáwicznie chowáć / był odprowádzon przez Skirgáyłá do Smoleńská / á ná mieysce oycá zábitego Swántosłáwá Xiążęciem Smoleńskim był podniesiony. Ciągnęli potym do Połocká Skirgáiło z Witołtem / ktorego zá krotki czás dobywszy swowolnych / y tych ktorzy byli przyczyną woyny y zdrády / álbo odstánia y przekinienia od Jágełá do Andrzeiá / mieczem ná gárdle y ná máiętnościach skaráli / á osádziwszy Połocko zamek rycerstwem Litewskim / wszystkę Ruś / Połocką / Lukomską / Witebską / Orszeńską / Smoleńską / Mściśławską / z onych buntow vspokoili / y do posłuszeństwá Jágełowego y wielkiego Xięstwá Litewskiego przywiedli. Andrzeiá też Olgerdowicá Brátá Jágełowego y Skirgáyłowego / ktory tych wszystkich rosterkow był nábroił / poimali / odesłan potym do Polski Jágełowi / á tám skárány zá vpor swoy trzy látá cáłe ná zamku Chęcińskim w ciemney wieży pod strażą siedział w więzieniu. Potym był czwartego roku ná przyczynę inszych brátow wypuszczony. A Skirgáyło y Witołd y Swidrigáyło po onym zwycięstwie woyská Litewskie y Zmodzkie rospuścili / sámi się też do zamkow swoich spokoynie roziecháli / Skirgaiło do Trok / Witołt do Grodná / á Swidrigaiło w Połocku został.

Bitwa Kniáziá Smoleńskiego z Litwą.

Swántosław Smoleński zábity.

Jurgi Swántosławowic poimany.

Połocko odzyskáne.

Kniáź Andrzey poimany y osádzon.

O wypráwie Jágełowey do Wielkiey Polski.

Postánowiwszy Krol wszystko porządnie w Krákowie w máłey Polszcze y w oyczystey Litwie / ciągnął w Srodopoście do wielkiey Polski z Krolową Jádwigą / y z woyskiem dla vspokoienia rosterków przez Domárátá Pierschlińskiego Stárostę / y Vincentego Woiewodę wzbudzonych / ktore záraz swoim przyiazdem vskromił / dobrá Kościelne gwałtownie w Interregnum rozerwáne co komu należáło przywrócił / Bártoszá Kośmińskiego swowolnie łotrowstwem y łupiestwem żywiącego z Krolestwá wywołał / Odaleniow zamek iego wziął. A gdy do Gniezná przyiáchał / á tám kilko nieb... miesszkał / kmieciow włości duchownych / ktorzy niechcieli stácyey dáwáć / kazał grábić obyczáiem Litewskim / á gdy go Krolowa prosiłá / áby tego obyczáiu do Polski niewnosił / á poddánym vbogim gwałtem dobytkow niebrał / rzekł Jágełło / á toż máią swoie Bydło / niech ie sobie wezmą názad. Krolowa ná to odpowiedziáłá / Bydło im wrocić możemy / ále łzy y płácz ich kto im wrocić y nágrodzić może? Zapráwdę świę[te] á pámięci godne Krolowey Bogoboyney przysłowie. Ták tedy Krol ná ten czás wszytki szkodliwe rosterki y zaburzenie wnętrzne w wielkiey Polszcze nadobnie / á łágodnie vskromił / y vspokoił / ná czym Láto wszystko y Jesień strawił.

Imiona Kościelne wrocone.

Czásy podobne nászem 1576. y roku 1577.

Grábiesz po Litewsku.

Przysłowie vdobne Krolowey Jadwigi.

O rozmno-

O rozmnożeniu wiáry chrześciáńskiey w Litwie przez Jágełá/ Roku Páńskiego/ 1387.

Rozdział V.

ROku od zbáwiennego národzenia Páná Christusowego 1387. ná początku zimy/ Władisław Jágełło Krol Polski / y Wielki Xiądz Litewski / niechcąc áby Oyczyzná iego Litwá dáley trwáłá w błędzie / wypráwił się do Litwy z młodą Krolową / wziąwszy z sobą Arcibiskupá Gnieznieńskiego Bodzentę / y Jáná Biskupá Krákowskiego/ y inszych Duchownych niemáło / przy nim też iácháli Janus/ y Ziemowit Mázowieckie / Konrad Oleśnickie Xiążętá / Bártosz z Wisemborgu/ Woiewodá Poznáński / Kristin z Koziegłow Sądecki / Mikołay Ossoliński Wislicki/ Kastellanowie/ Zakliká z Miedzygorza Kánclerz/ y Mikołay Moskorowski Podkánclerzy koronny/ Spitek z Tarnowá Podkomorzy/ y inszych Xiążąt y Pánow koronnych bárzo wiele.

Orszak Pánow z Jágełłem do Litwy.

Ták tedy Krol Jágełło Seym głowny w Wilnie złożył / po Wstępney Niedzieli w Post/ ná ktory się Xiążętá Litewskie ziácháły/ Skirgayło Trockie, Witołt Grodzieńskie/ Włodimirz Kijowskie/ Dimitr Koribut Nowogrodzkie bráciá Krolewscy/ y wiele Pánow/ Boiar y pospolstwá Litewskiego / y Żmodzkiego. Tám rádzili społnie / o ugruntowániu wiáry Chrześciáńskiey / á wykorzenieniu sprośnego Bałwochwálstwá / Támże w Wilnie cokolwiek Pogan było ná onym ziezdzie/ wszyscy się pochrzcili. A potym Krol iezdząc od ziemie do ziemie/ y od powiátu do powiátu/ kazał się schodzić ludu prostemu ná Chrzest święty do głownych Miast / á dla lepszey chęci ich / nákupił był w Polszcze białego sukná bárzo wiele/ w ktore ie ku chrzczeniu obłoczono / y dárowano sukno nowo każdego. A ták ze wszystkich stron ono pogáństwo szło ná Chrzest słysząc o hoyney swobodzie Krolewskiey/ bo drugi nie ták dla Chrztu iáko dla Sukniey szedł/ gdyż y ubiory przed tym tylko w koszulach / á w skorach źwierzęcych chodzili / száty y ubiory insze rzadko mieli/ krom tych co w Polszcze kozáctwem złupili/ á iżby się Chrztem prędzey odpráwowáli/ ná kilko uphow ich rozszykowáno / á imioná káżdemu uphowi/ álbo gromádzie/ wodą ich święconą kropiąc osobne dawano / Bo kiedyby ich poiedinkiem było chrzcić przyszło / nieskończonaby praca byłá/ ále tey gromádzie Stanul/ drugiey Lawrin/ Matulis / Sczepulis / Piotrulis/ Janulis etc. tákież y białym głowam kazano stánąć/ iedney gromádzie Katriná/ drugiey Jadzinká / A drugiey Anná / áż poki ich stawáło. A tym obyczáiem ochrzczono ich ná ten czás w Litwie ná roznych mieyscach około trzydzieści tysięcy okrom tych co przed tym w Wilnie ná Seimie / y w Krákowie ochrzczeni byli/ y okrom Slachty/ y Boiar/ ktorym dla uczciwości osobny Chrzest wyrządzano.

Xiążętá Bráciá Jágełłowi do Wilná.

Litwá się chrzci.

Litwá do Chrztu sukniámi przywabiona.

30000. Pospolstwá Litewskiego ochrzczono.

Sam Krol Jágełło wielką pilność ustáwicznie czynił w náwracániu pogáństwá do Páná Christusá/ gdy nie tylko nápominał/ prosił/ y dárámi ich przyłudzał/ ále też ustáwicznie on lud gruby náuczał / rozważáiąc im táiemnice/ y wyznánie członkow wiáry świętey Chrześciáńskiey / Bo kápłani Polscy iężyká nierozumiei-

-ąc Litewskiego/ po Polsku słowo Boże przepowiádáli / á Krol zá nich tłumáczył/ y wykłádał od słowá do słowá wszystko kazánie pospolstwu Litewskiemu / wszákże z wielką trudnością Litwá oyczyste przodkow Bałwochwálstwá opuszczáłá / bo ácz się y drudzy chrzcili/ iednák táiemnie Bożkom swoim ofiáry y modły czynili / o ktorych Litewskich y Żmodzkich zabobonach/ y bałwánach rozmáitych nápisałem dostátecznie wyższey w Kronice Ruskiey. Ale gdy Jágełło Krol roskazał naprzod w Wilnie/ ogień ktory mieli zá święty/ ná tym mieyscu gdzie dziś Kościoł S. Stánisłáwá / w zamku zgásić y rozmiátáć/ Kościoł też pogáński w ktorym stał Bałwan Perkunos / y Ołtarze iego kazał rozwálić/ y wieżę z forty/ z ktorey Kápłani y Wieszczkowie dawáli ludziom zmamionym odpowiedzi/ y przyszłe rzeczy przepowiádáli/ wywrocić / węże y gádzinę ktore zá Bogi mieli/ pobić/ lassy święte gdzie dziś stáynie/ y puszkárnia/ w ktorych kárwali święce / posiec y wyrąbáć/ bez żadnego obráżenia Polakow/ ktorzy ony Bałwány burzyli/ siekli/ y psowáli/ co się stáło nád nádzieię Litwy Pogan / bo się spodziewáli/ iż wnet álbo nagle pomrą/ álbo polsną/ ále gdy widzieli / iż się im nic nie stáło/ mowili z wielkim podziwieniem / iż gdyby to ktory z nas uczynił/ zarazby był skarany od Bogow / Bo się im według wiáry działo.

Báłwány Litewskie burzą.

Tám ieden Czech Kápłan Hieronym imieniem/ żywotá pobożnego/ gdy sam ochotnie rąbał siekierą ieden wielki Bałwan Perkun názwány / z drzewá zá wielką uczyniony / záciął się z przygody bárzo szkodliwie w nogę / co obaczywszy Litwa Pogáni/ wnet z krzykiem y z płáczem wołáć poczęli/ iż go zá swoię krzywdę ich Bog zgwałcony skarał: ále Hieronim Kápłan rzekł/ iż tá nie iest rána ku śmierci/ ále ku chwale Bożey/ áby przez to Pan Jesus Christus był uwielbiony. Potym klęknąwszy począł nabożnie Páná Bogá prosić / áby imię swoie święte iáwnym cudem miedzy onym pogáństwem obiáśnić y oświecić raczył / á w tym wyciągnąwszy onę ránioną nogę przed wielkim zborem onego Pogáństwá / przeżegnał ránę znákiem Krzyżá świętego / Páná Bogá w Troycy świętey iedynego wzywáiąc / y wnet się rána zgoiłá / ktora byłá bárzo szkodliwa / iż áni blizny námnieyszey nieznác było/ á wstawszy zdrowy/ dorąbał do końcá onego Bałwána. Co obaczywszy Litwá stáli zdumiawszy się z dziwnego zágoienia oney szkodliwey rány/ á widząc prożność y niekczemność Bogow swoich / mowili iż mocnieyszy y dziwnieyszy ieden Bog Chrześciáński / niż nászych tysiąc / á ták ochotniey do wiáry Chrześciáńskiey przystawáli.

Tráfunek.

Joan cap. 11.

Pan Bog cudá czyni tákowych potrzeba.

To też Marek S. w Lucanie dziey uczynił / o czym czytay Hadriam Barlandum/ w żywocie tego Márká S.

Záłożył potym y zbudował Kościoł Biskupi Jágełło w zamku Wileńskim nizszym/ ná tym mieyscu gdzie pierwey gorzał ogień Pogáński ustáwicznie / ktory Bodzętá Arcybiskup Gnieznieński poświęcił ná pámiątkę S. Stánisłáwá / y nádał go dochodámi hoynymi y ták ná Biskupá / iáko ná Kánoniki / y Wikárie dostátecznie należącymi. Andrzeiá Wásziłá Polskiego Slachcicá/ z Herbu Jástrzębcow / Zakonu Fránciszkanow Mnichá pobożnego żywotá/ Helżbiety Krolowey Węgierskiey Spowiedniká / przedtym Biskupá Cereteńskiego/ pierwszym Biskupem Wileńskim przełożył y postánowił / k temu siedm Kościołow Párochiálnych Plebáńskich z dostátecznym nádániem w Litwie fundował. Pierwszy w Wilkomierzy/ w Missogole / w Niemenczynie / w Miednikach / w Krewie/ w Holciach / y w Haynie / ktore też Kościoły Krolowa Jádwigá dosić hoynie Kleynotámi / Srebrem / y Krzyżámi / tákże Ornatámi kosztownymi z skárbu własnego nádáłá.

Kościoł Biskupi w Wilnie ná Zamku.

Andrzey Wásziło Biskup Wileński pierwszy.

Plebánije w Litwie pierwsze przez Jágełłá.

Fundował też Krol Jágełło y zbudował Kościoł S. Marcińá ná Zamku wyższym Wileńskim / ktory tákże Prebendą y nádániem słusznym opátrzył / dziś iáko widzimy zniszczał y upadł / tylko znáki od łysey gory málowánego budowánia/ y rozwalonych sklepow stoią.

O ktorym teraz ták możemy rzec:

Quæq́; prius sanctos cogebat curia patres
Serpentum facta est, alituumq́; domus.
Plenaq́; tot passim, generosis atria ceris
Ipsa sua tandem subruta mole iacent.
Calcanturq́; olim sacris onerata trophæis
Limina, distractos & tegit herba deos,
Tot decora, artificumq́; manus, tot nota sepulchra,
Totq́; pios cineres una ruina premit &c.

Támże też Jágelo z Bráćią swoią Xiążęty / ná tymże ziezdzie Wileńskim / dał Przywiley y Fundus ná Biskupstwo Wileńskie / w ktorym to naprzod uchwalił / áby Ruśi Greckiego Zakonu z Kátoliki wiáry Rzymskiey nie godziło się w Małżeństwo wstępowáć / áżby pierwey Ruská / álbo Ruśin do Rzymskiego Kośćiołá posłuszeństwá przystáli. Wtymże Przywileiu dobrá Biskupstwá Wileńskiego y wszystkiego Duchowieństwá wyzwala / wiymuie y ná wieczne czásy pod przysięgą wolnymi czyni / od wszelkich podátkow / Serepcizn / podwod / wypráwy woienney / strażey / opráwowánia mostow / Dziákłow y wszelkich inszych ktorychkolwiek powinnośći świeckich / wczym y potomkow swoich wszystkich / Wielkich Xiedzow Litewskich obowięzuie. A ták się poczyna ten Priwiley / ktoregom kopiey v sławney pámięći Xiążęćiá Juriá Juriewiczá Olelkowiczá Słuckiego dostał.

O Ruskim małżeństwie z Rzymiány ustáwá.

In nomine Domini amen: Ad perpetuam rei memoriam, Quia tunc multis errorum, & dubiorum prudenter occurimus in commodis &c. Proinde nos Wladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Lituaniaq́; Princeps supremus, Pomeraniæ, Russiæq́; Dominus & hæres. Significamus tenore præsentium &c. Quemodo Spiritus sancti præuidenti clementia, errores paganicos relinquentes, fidem sacram deuote recepimus, & fonte sacri renati baptismatis, in terris nostris Lituaniæ & Russiæ eandem fidem Catolicam volentes augmentare de concessu & voluntate fratrum nostrorum charissimorum Ducum, & omnium nobilium terræ Lituaniæ disposuimus & ordinauimus &c. &c. Potym ták zámyka wolność duchowną. *Sed ipse Episcopus in sua Ecclesiæ possessionibus, & cæteri sacerdotes in suis plenam & omnimodam habeant faculatem, alijs omnibus potestatibus ut præfertur sæcularibus omnino exclusis, ut autem præmissa omnia uigorem obtineant perpetuæ firmitatis, præsentes literas fieri fecimus sigilli nostri munimine roboratas. Actum Wilnæ feria 6. post diem cinerum, anno Domini 1 3 8 7. præsentibus inclitis Principibus, Skirgelone Trocensi, Wlodimiro Kiouiensi, Koributo Nouogrodecensi, Witoldo Grodnensi Lituaniæ, Conrado Olesnicensi, Ioanne & Semouito Masouiæ Ducibus, ac sirenuis &c.* Ták potwierdziwszy Biskupstwo Wileńskie Krol Jágelo posłał Dobrogostá Biskupá Poznańskiego do Vrbaná szostego / Papieżá / oporwiadaiąc mu posłuszeństwo synowskie Kośćiołowi Bożemu powszechnemu należące / tudzież Wielkiego Xięstwá Litewskiego oyczyzny swoiey do wiáry Chrześćiáńskiey náwrocenie.

Potym Jágelo odesławszy Krolową do Polski Rok práwie cáły po rożnych mieyscach Litewskich z miástá do miástá / y z włośći do włośći iezdził / szczepiąc / y gruntuiąc wiárę świętą chrześćiáńską / á Báłwány Pogáńskie niszcząc y wykorzeniáiąc.

Jágelo do Witebská.

Jáchał záś ná Ruś do Witebská Xięstwá máćierzystego / y do Połocká / gdzie nowe rosterki od Slachty Ruskiey y od pospolstwá wzruszone uskromił y uspokoił / skarawszy tych ná gárdle ktorzy byli onych burd przyczyną. Stámtąd wroćił się do Wilná / gdzie zá dobrowolnym zezwoleniem / y iednostáynymi głosy Kniáziow / Boiar / y

Boiar y Pánow Litewskich / Skirgáyłá Brátá rodzonego / ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Ruskie / y Zmodzkie (záchowuiąc sobie ná wszystkim zwierzchność) przełożył / y ná swoim mieyscu w Wilnie posádził / przez spolne podnoszenie Stolice Wielkiego Xięstwá / y oddawánie Mieczá / Czapki / y Laski / według stárodawnych obyczáiow podnoszenia Xiedzow Wielkich Litewskich. Támże Siostrę swoię rodzoną Alexandrę / zá Semowitá Mázowieckie Xiążę młodsze wydał / y wesele wielkim kosztem w Wilnie spráwował / á Rádomską ziemię w posságu mu postąpił.

Skirgaiło ná Wielkie Xięstwo Litewskie podniesion.

Z tey Alexandry Olgerdowny Siostry Jágełowey / á Małżonki Semouitá Xiążęćiá Mázowieckiego / vrodziłá się Cymbarká / ktora byłá dána w małżeństwo Erneftowi Arcyxiążęćiu Rákuskiemu / Tá vrodziłá Fryderyká trzeciego Rzymskiego Cesárzá / Arcyxiążę Rákuskie / Fryderyk záś Cesarz Práwnuk Olgerdow z Eleonory Edwardá Krolá Portugálskiego Corki vrodził Maximiliáná Cesárzá / Maximilian z Mariey Cárolussá Xiążęćiá Burgundiyskiego Corki iedyney Dziedziczki (po ktorey Burgundia ná Rákuski Dom spádłá) Philippá Krolá Hiszpáńskiego / Philip záś Károlussá piątego Cesárzá y Krolá Hiszpáńskiego / y Ferdinandá drugiego Cesárzá Rzymskiego / Węgierskiego / y Czeskiego Krolá / Arcyxiążę Rákuskie / Ferdinand potym z Anny Wnuczki Jágełowey / Władisławá Węgierskiego y Czeskiego Krolá Kázimierzá Jágełowicá Syná Corki / vrodził Máximiliáná Cesárzá Electá Polskiego / ktory vmárł Roku 1576. z Titułem wybránia ná Krolestwo Polskie / ktore Stephan pierwszy / Siedmigrodzki Woiewodá szczęśliwiey wybrány szczęśliwiey opánował. A Rudolphus Syn Maximilianow Krol Węgierski / y Czeski z Alexandry pczerzeczoney Siostry Jágełowey po kądzieli (iáko mowią) od Olgerdá Wielkiego Xiedzá Litewskiego / y potym z Anny Władisławowny od Kázimierzá Jágełowicá Krolá Polskiego / y Xiedzá Litewskiego Narod wiodący / ták to szerzey w Tablicy nászey Genealogiey Xiążąt Litewskich obaczysz Cesárzem Rzymskim Roku 1577. iest wybrány: A po tey Alexandrze Olgerdownie Xiężnie Mázowieckiey / y po Corce tey Cimbarce / Xiążętá Rákuskie / y Cesárz z tego Domu idący práwá dziedzicznego w Mázowieckim xięstwie y dziś chcą dochodzić / ktorego się chciał wyrzec Máximilian wtory Cesárz w Conuiciach podánych / iesliby był ná Krolestwo Polskie przyszedł / ále to y bez tego dawnośćią wyszło.

Alexandrá Olgerdowna zá Xiążę Mázowieckie / z ktorey genealogia Xiążąt Rákuskich y Cesárzow po kądzieli.

Rudolph Cesarz.

Práwo dálekie ná Mázowsze Domu Rákuskiego.

A odpráwiwszy w Wilnie Krol Jágełło Wesele Małżeńskie Siestrze Alexandrze / z ktorey się ten sławny Narod Cessárzow rozmnożył / y postánowiwszy porządnie rzeczy Litewskie / wyiachał do Polski przez Wołyń / gdzie ná Stárostwo Luckie przełożył Krzesławá z Kurozwąk / Cástellaná Sędomirskiego / nád wolą Pánow Litewskich / ktorzy wolnośći swoich bronili / áby zwierzchnych vrzędow w Litewskim páństwie Polakom Krol nie dawał.

Krzesław Polak pierwszy Stárostá w Łucku.

Przyiáchał potym Krol Jágełło do Lwowá / gdzie Piotrá Hospodárá Wołoskiego / gdy przysięgę hołdownym obyczáiem z Rádámi swoimi pod Chorągwią Koronną vczynił / w obronę przyiął / bo wten czás Wołoszy odstąpili się byli od Węgrow w Interregnum po śmierći Ludwikowey / á do Polakow przystáli.

Wołoszy do Polakow.

A gdy przyiáchał Krol do Krákowá / pognniewał się z Krolową Jádwigą / o podeyrzenie występku w małżeństwie / ták bárdzo / iż máło nie przyszło do rozwodu szkodliwego / ále to Panowie łagodną rádą vhámowáli / á iżby Krol tákich swárliwych á niepewnych rzeczy odnośićielá wydał / usilnie náciráli / y przywiedli to / iż Krol muśiał wydáć Gniewoszá z Herbu Strzegomia / Podkomorzego Krákowskiego / ktory świętą Krolową śmiał osłárżyć y zhánbić przed Krolem / iákoby

Gniew Jágełow z Krolową Jádwigą.

lem/ iákoby oná w niebytności iego z Gwilhelmem Rákuskim Xiążęciem (ktory się iey ono pierwey swátał) obcowáłá/ ktory był słowie potáiemnie/ á nie znácznie do Krákowá przyiáchał/ gdy Krol w Litwie mieszkał.

Krolowa przysięga.

Krolowa tedy wywodem Ochmistrzá / y Fraucimeru swoiego świádectwem/ tudzież cielesną przysięgą / z tego się Krolowi oczyściłá / y wywiodłá/ á Pan Gniewosz/ iż się powieści swoiey niemogł záprzeć / áni iey dowieść / tedy w Wiślicy ná Seymie z wynálezienia Senatu Koronnego / zá táki występek / musiał pod łáwą táwnie głossem wielkim iáko pies szczekáć / á odwoływáć / y wyznawáć / iż łgał y szczekał niecnotliwie iáko pies / o cnotliwey Krolowey Pániey swoiey. Ták potym miłość małżeńska / miedzy Krolową y Krolem byłá vgruntowána.

Gniewosz pod łáwą szczeka. Dlugosz & Cromerus lib. 15. etc. Mendacis obtrectatoris poena apud Polonos.

Skirgáiło Olgerdowic wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki y Ruski.

Rozdział VI.

Skirgáiło Olgerdowic będąc podniesiony w Wilnie ná Wielkie Xięstwo Litewskie oyczyste Ruskie/ y Zmodzkie roku 1387. zá dobrowolną życzliwością Krolá Jágełá Włádisławá Brátá / więcey był przychylny do rozmnożenia modł Ruskich Zakonu Greckiego / niż do szczepienia y vgruntowánia powszechney wiáry Chrześciáńskiey Kościołá Rzymskiego/ bo się miedzy Rusią zmłodu vchował.

Niestateczność Skirgaiłowá.

Ná nowym páństwie vdał się do vstáwicznych biesiad y píjáństwá/ státeczności Xiążęcemu stanowi należącey namniey nieprzestrzegáiąc / dla czego po odiechániu Krolá Jágełá do Polski nie długo trwáły w pokoiu spráwy Litewskie/ Bo Witołt Kieystutowic będąc mężem wielkiego sercá / y wysokiey myśli/ sádził sie też ná wielkie Xięstwo Litewskie / zá niegodną y niesłuszną rzecz pocżytáiąc / Skirgáyłowi nikczemnemu y sobie w dzielności nierownemu podlegáć (iáko on sobie według wysokiey dumy rozumiał) frássował się też ná Krolá Jágełá/ iż ná iego zasługi/ y godność niedbał/ á w słowie mu się nieziścił / ktorym mu obiecował spuścić Wielkie Xięstwo Litewskie y Wilno / skoroby się sam ná Krolestwie Polskim vgruntował / y tą go obietnicą z Prus (gdy ono był do Krzyżakow ziáchał z Krewá vciekszy) przywabił. Obawiał się też Witołd aby go Skirgáyło bez wieści niespodzianego kiedy nie zábił/ bo to do niego wiedział/ iż był ięzyká y ręki do zwády prętkiey/ k temu był okrutny/ á niestáteczny/ y nie vstáwiczny/ á tylko z nim było do obiádá siedzieć/ bo skoro sobie podpił ná kogo gniew trzeźwi chował/ tego po píjánu zábił/ y pospolicie ná ty ktorzy z nim píjáli z bronią się tárgał / y wiele przyiációł ták pobił niemnáczey iáko Alexander Wielki w Persiey.

Witołdowe rozmysły.

Popędliwość píjánego Skirgáyłá.

O tym cżytay Q. Curtium & Iustinum &c.

Przeto Witołd iáko był mąż ná wszem dzielny / przemyslny / y dowcipny/ skoro Skirgayło do Połocká viáchał / zebrał się z Grodnány / y Podlásiány/ á przyciągnąwszy bez wieści pod Wilno / myślił Zamki Wileńskie vbieżeć/ ále Polacy służebni / ktorzy byli ná wyższym Zamku / y Mieszczánie Wileńscy prawdziwie służąc Skirgáyłowi / odbili go dwá kroć od Zamkow / iż musiał názad

Wilnowie y Polacy Witołtá odbili.

vstąpić. Widząc tedy Witołd iż mu się nie według myśli szańcowáło/ wrocił się do Grodná/ Potym przyzwawszy Niemcow z Prus zá pieniądze/ y żołnierzow tákże Boiárow swoich przysięgłych niemáło zebrawszy/ ossádził zamkiem obádwá Grodzieńskie mocnym rycerstwem y strzelbą/ tákże Brzeście/ Suraż/ Kámieniec zamki vdzielne porządnie náspiżował/ y obwárował Rycerstwem swoim/ á sam z żoną Xiężną Anną y z skárbámi wszystkimi do Mázowszá wyiáchał/ do Janusza Xiążęciá Mázowieckiego Szwagrá swoiego / od Janusza záś gdy mu się v niego niespodobáło/ przeniosł się do Semowitá Brátá iego do Płocká drugiego Xiążęciá Mázowieckiego / ktory był poiął Siostrę Jagełową y Skirgayłowę rodzoną Alexandrę / ále gdy go obádwá y Janus y Semowit niewdzięcznie przyięli/ y nie pomyśli częstowáli/ ziáchał do Prus z żoną/ y z Boiáry swoiemi do Mistrzá Konrada Zolnerá / od ktorego był w Málborku wdzięcznie przyięty/ Kontorowie też y wszyscy Krzyżacy chętliwie mu wyrządzáli gościnną przyiaźń / y łaskáwie mu się ofiárowáli z dobrą obietnicą / y potuchą dostąpienia Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ á to mu tuszyli Krzyżacy ná zdrádzie/ bo się przeciw (iáko z ich wnichą ptaki łowiąc) Zmodzkiey y Litewskiey ziemie dostáć spodziewáli. Tám w Prusiech mieszkáiąc czas niemáły z żoną / náuczył się gospodárstwá domowego y ięzyká Niemieckiego po cześci / iáko Dlugosz / Miechowszy y Cromerus lib. 15. piszą. Potym trácktuiąc z Mistrzem y z Krzyżakámi/ áby mu pomogli dostąpić Wielkiego Xięstwá Litewskiego / ktorego się też Oycem y dziedzicem właśnie miánował / zástáwił im y zápisał zá prácą y nákłády woienne/ Zmodzką ziemię we trzech set tysięcy złotych / álbo iáko niktore Látopiszcze Litewskie świádczą we trzech set tysięcy kop Litewskich.

Witołd zamki swoie osadzá.

Witołd do Mázowszá wtory raz ziechał.

Witołd z Mázowszá do Prus

Witołd się gospodárstwá w Prusiech vczy.

Zmodzką ziemię Witołd zástáwił Niemcom.

A ták Mistrz Pruski Zolner z iedney strony od Zmodzi y od Niemná/ á Mistrz Inflandski z drugiej strony od Dźwiny Litewskie páństwá z woyskámi Niemieckiemi nagieżdżáli/ y burzyli / zá czym się też Litwá ná dwie części rozdzieliłá / ták iż iedná część Szláchty y pospolstwá zá Witołtem stałá / á drudzy Skirgáyłowi sprzyiáli. Przeto Krol Jágełło obawiáiąc się áby Witołd z Niemcámi / zá niedbalstwem y gnuśnością Skirgáyłową Wilná nieopánował/ przez podánie Russákow / ktorzy Witołtowi więcey życzyli / wypráwił do Litwy Mikołáiá Mosákowskiego/ Podkánclerzego Koronnego z rownym pocztem Zołnierzow/ y Drabow Polskich / z Rynsztunkiem woiennym y z strzelbą / áby obu dwu Zamkow Wileńskich bronił y strzegł/ ktoremu też Skirgáyło Wilno wszystko wobronę podał/ y z Litwy Rycerstwá przebránego do strażey około blánkow przydał niemáło.

Krzyżacy Zmodź y Litwę burzą z strony Witołtowey.

Wilno Polakámi przeciw Witołtowi osádzone.

Tegoż roku w Jesieni przyciągnął znowu Witołd z Niemcámi Pruskimi y z Inflandskimi pod Trok/ gdzie dwá szturmy próżno strácіwszy/ przystancował się od Antokoley y od tych gor pod zamki Wileńskie/ ktorych Niemcy zátoczywszy strzelbę Działá nowo wynálezione/ y tárány gwałtownym vporem/ y vstáwicznymi szturmámi dobywáli / ále iż się Litwá y Wileńscy Mieszczánie mężnie bronili z niższego Zamku/ á Polacy z Moskorowskim z wyższego / ták iż musiał Witołd z Niemcámi odciągnąć nic wskorawszy w dobywániu Wilná. Látopiszcze Ruskie świádczą/ iżby Witołd miał w ten czás niższego zamku dobyć/ ále to potym zá trzecią Witołtową wypráwą było/ iáko niżey naydzieś/ według Długoszá/ Miechowitá y Cromerá doświádczonych Historikow y kronik Pruskich.

Witołd y Niemcy Prusscy odbieżi od Wilná.

Potym Witołd odciągnąwszy z woyskiem Krzyżackim / Litewskimi łupámi vbogácony do Prus / frásował się ná swoie nieszczęście / á wyrozumiawszy z pewnego doświádczenia y iáwnych znákow wiárę Krzyżakow Pruskich być sobie podeyrzáną / ktorzy nie iego ále swoich własnych pożytkow w woiowániu Litwy pátrzáli/ wypráwił táiemnie do Jágełá Krolá wiernego posłáńcá/ przez

Krzyżacy chytro Witołtowi pomagáli.

ktorego się z Krolem ziednał / bo się też iuż Jágełowi naiázdy Witołtowe były wprzykrzyły / ku temu / iáko Długosz / y Cromerus lib. 15. Miechouius lib. 4. cap. 39. piszą / boiał się / áby Litwá y Russacy nie podáli się dobrowolnie Witołtowi. Posłał mu tedy Krol Jágełło przez tegoż táiemnego posłańcá listy swoie wierne / ktorymi obiecował / y postępował Witołtowi wszystkę władzą ocę ná Wielkim Xięstwie Litewskim / y ná Stolicy Wileńskiey / tylko áby się co rychley z Prus zwrocił / nie psuiąc więcey oyczyzny włásney / áni iey wołowániim Niemcow karmiąc y bogacząc.

Witołd się z Jágełłem ziednał.

Ty listy otrzymawszy Witołt / á vfáiąc obietnicy Krolewskiey / Krzyżácką też wiárę podeyrzáną máiąc / myślił iákoby się z Malborku wymknął / á tak naprzod żonę Xiężnę Annę do Folwárkow ktore miał od Krzyżakow / iákoby ná przeiażdżkę z skárbámi wysłał / sam potym zmyślił sobie / iż miał do Litwy iáko przed tym często czynił dla wzdobyczy z ludem swoim wtárgnąć / A ták zebrawszy się porządnie iáko ná woynę z Kozáctwem swoim Litewskim / ktorzy z nim z Litwy byli wyszli / żonę wziął z Folwarku potáiemnie z skárbámi / y ciągnął do Żmodźi / á iżby pámiątkę y znák Krzyżakom przemyślnego ziachánia po sobie zostáwił / á do swoich się z iákim vpominkiem y godnieyszy od nieprzyiáciol wrocił / nie ináczey iáko Dawid myślił od Philistinow y Záwa Krola / obieżał trzy Zamki Krzyżáckie ná gránicy Żmodźkiey leżące / Jurgenburg / Mergenburg / y Nawanze álbo Nehinhaus / do ktorych był dobrowolnie wpuszczon iáko przyiáciel / y towárzysz / bo wszyscy mniemáli / iż Litwę ...

3. Regũ cap. 27 et 2. Regum cap. 2.
Witold trzy zamki Krzyżáckie vcieczáiąc spalił.
Dlugossus et Miechou. lib. 4. cap. 39. fol. 272. Cromer. lib. 15. Wapowius etc.
Witold z Prus do Grodná przyszedł.

... starému wołowáć tedzie / tám Niemcow y Krzyżakow sámych z Stárostámi ich postrzelawszy / y w przekopy pobitych námiotawszy / Zamki wybrawszy spalił / á celnieyszych y zacnieyszych Krzyżakow powiązawszy z strzelbą y z łupámi w zamkach onych / y w okolicznych włościách Pruskich prętko zágrábionymi przyiáchał do Litwy / y mieszkał w Grodnie / á Krolowi Jágełowi do Polski y w Krzyżáckich więźniow zacnieyszych w Jurgemborgu / w Mergemburgu / y w Nawánzie pobránych ná znák nieprzyiáźni prawdziwey z Prussy posłał / vpominaiąc się przy tym obietnice podánia Wilná y Wielkiego Xięstwá Litewskiego.

Ale gdy długą przewłokę w ziszczeniu obietnice Krolewskiey obaczył / począł teskníć w nádziei / á iáko był człowiek skrzętny / wielgomyślny / y niecierpliwy / vmyślił Wilno chytrym fortelem vbieżeć. A ták (włásnie iáko on Krol Kommanus / ktory przemyślał Mássilią pod Grekámi vbieżeć / o ktorym fortelu Justinus lib. 43. pisze) puścił wieść Witołd / iż miał Siostrę swoię Ringáyłę za Henriká Xiążę Mázowieckie w małżeński stan wydáwáć / á Wesele dla vczciwości w Wilnie odpráwowáć / Przeto wozow trzystá y podwod nágotował / w ktore zbroynego Rycerstwá przebránego / y krzysiągłego zákrył pułczwártá stá mężow / á mięssá zwierzynnego / Zubrow / Zárn / Wieprzow dzikich / y Jeleni ná wierzch wozow nákładł / k temu bárdzo wiele Boiárow swoich nieznácznie do Wilná násłał / ktorzy rożno po gospodách obyczáiem gościnnym stáli / czekáiąc skutku fortelu postánowionego według zmowy / wiáchały tedy y ony trzystá podwod do Wilna / á gdy ieden iák by sprawcá stárszy / y szafarz Witołtow prosił / áby go z onymi wozámi do Zamku wpuszczono / zwierzynę y insze potrzeby do Wesela należące złożyć / y schowáć / wnet zdrádę wydáli sámiż Boiárowie drudzy Witołtowi / iż żołnierze Siergáyłowi y Polacy ktorzy wyższego Zamku strzegli / tákże Mieszczánie Wilenscy zebráli się prętko iáko ná gwałt / wozy ony poimáli / zbroynych z nich wyłoczyć z pod zwierzyny poczęli / bić / siec / y wiązáć / Boiárowie záś drudzy Witołtowi wiedząc fortel obiáwiony / á iż trudno dokazáć mieli ná co byli posłáni / vciekli z miástá gdzie

Justinus lib. 43.
Fortel Witołtow do vbieżenia Wilná wydány / do tego Zamku nie fortelem był Wilno wiecznie dane z Jagełłem.

ktá gdzie kto mogł / Witołd też sam w nádziei / y w przemyślnym fortelu omylony znowu do Mistrzá Pruskiego Konradá Walerodá / ktory był po śmierci Zolnerowey ná Mistrostwo wybrány / y do Krzyżakow listy y Jednaczow posłał / prosząc áby mu pierwszą winę odpuścili / ślubuiąc im wszystki szkody nágrodzić / á iżby go záśię po stáremu w pierwszą łáskę / y obronę przyięli. Ták przeiednawszy Krzyżakow Grodno y insze zamki swoie w Litwie mocno osádził / á sam z żoną y z Siostrą Ringayłą y z Corką Anástázią álbo Zophią z przyiacioły y z wielką częścią Boiárow y z Xiążęciem Olszańskim Janem Algimuntowicem y z Totwiłem Brátem / do Prus trzeci raz ziáchał / gdzie dwie lećie cáłe mieszkał / vstáwicznie Litwę z pomocą Krzyżakow Pruskich / y Lifflandskich náieżdżáiąc. Zolnierze tákże y Kozáctwo Witołtowe z Litwy y z Niemiec zá pieniądze zebráne / ktorzy byli ná Grodnie / ná Brześciu / y ná Kámieńcu / zamkách / dla obrony od niego zostá wiem okoliczne włości poddáne Skirgáyłowi / y Krolowi Jagełowi częstymi wycieczkámi y wárczkámi trapili / ták iż Litwá biedna dla Witołtowey niestworności zewsząd byłá vciśniona.

Witold z przyiacioły trzeci raz do Prus ziáchał.
Witold Litwę burzy.

O wypráwie Jagełowey z Polski do Litwy przećiw Witołtowi / y iego zamkom / á o dobywániu Grodná / roku 1390.

Rozdział VII.

Włádisław Jágełło zebrawszy woyská iákie mogł ná prętce z Polski / ciągnął do Litwy / áby rosterki wzburzone miedzy Litewskimi / y Ruskimi Pány vśmierzył / á moc Witołtowę przełomił / y vtarczek ...
żakow Pruskich y Lifflandskich powściągnął ...
nowe woyská z Niemieckich ziem dla pom...
towi zbieráli.

Naprzod tedy Krol Jágełło pod zamki od Witołtá os...
z ktorych częste naiázdy do Polski / y Mázowsza y do Li...
nieli / Brzeście dziesiątego dniá mocą wziął / A Zince R...
zbrynymi ná nim przełożył / stámtąd woysko pospolite ...
głodu (gdyż tá wypráwá byłá w miesiącu Lutym) w...
cie / á z oziewiácią set iezdnych dworu swego / Kám...
tego zá máłą trudnością dobywszy / podał go do ...
wi Mastowskiemu Slachcicowi / y Mieczniko...

Potym Krol Jágełło przepráwiwszy się pr...
położył / A iż zamku mocą dobyć niemogł / gło...
we wymorzyć vmyślił / Tám mu ná pomoc ...
Xiąże Słuckich Xiążąt przodek z niemáłym ...
Dmitr Xiąże z Nowogrodká Siewierskie...
iąt przodek z kilkiem iezdnych vffow Rus...
chał, á ták z tym woyskiem Krol Jágeł...
koło słysząc oblężenie swoich ná Grod...
żakow Pruskich ná pomoc / y ná od...

Niemnem przećiwko zamkowi oboz położywſzy/ nowy Zamek ná kopcu z ziemi wſypánym budowáć pocżął/ ále tym bynamniey oblężonym nie pomogł/ Bo iuż niżny zamek Krolewſcy żołnierze/ ná co ſam Witołd z żáłośćią pátrzał/ wźię-li byli. Przeto Witołd przeſtawſzy od budowánia nowego zamku/ łáńcuch żelázny mocżny przez Niemen do Grodzieńſkiego wyżſnego Zamku przeprowádził/ y v bramy okował/ á podle łáńcucha łodzie y wićiny rzędem ſtawiaiąc moſt vcżynił/ áby tak łácwiey oblężonym mogł dáć pomoc/ y żywnośći im dodáć/ ránne y niemocne do ſiebie bierząc/ á świeżą obronę poſyłáiąc.

Przemyſł Witołtow.

Ten fortel Witołtow obacżywſzy Krolewſcy żołnierze/ náśiekli y nárąbáli wielkich á mnieyſzych kłodzin ſośnowych ná wierzchu Niemná/ ktore w płot związawſzy puśćili po wodźie y powietrzu ná niż/ á tak zá pędem byſtrey rzeki ony ſośnie gwałtownie w on moſt Witołtow vderzyły/ y potopiły łodzie y wićiny z ludźmi prożno ſię opieráiącymi łáńcuch rozerwawſzy/ iż tylko ieden Niemiec ná brzeg Krolewſkiego obozu ledwo wypłynął/ ná ktore drudzy Niemcy prożno wołáli/ nápomináiąc go áby rácżey w wodźie zginął/ niżliby miał żywo w ręce nieprzyiaćielſkie przyść/ ále on wolał zdrowo zoſtáć. A tak z tego Niemcá poſtępków Witołtowego woyſká y ſpraw iego Krol ſię doſtátecżnie wywiedźiał/ A Witołd przyſzłey nocy z wątpiwſzy o obronieniu Zamku/ do Pruſ z woyſkiem odćiągnął. A tak Zamek Grodźieńſki przez pięćdźieſiąt dni oblężony w moc Krolewſką przyſzedł. Ale to oblężenie Grodná niemniey tym ktorzy oblegli/ to ieſt woyſku Krolewſkiemu y inſzych Xiążąt Litewſkich/ iáko y oblężonym dokucżyło. Bowiem tak trudno o żywność było/ iż záledwo po troſze chlebá cżarnego z ſłomą/ z plewámi y z kłoſſámi zmielonego żołnierze doſtáć mogli/ á koniom liśćie z drzewá y ſnopki ſłomiane z chromin chłopſkich miáſtowſá y ſiáná po troſze/ y to zá cżternáśćie mil wkoło ſzukáiąc dawáli. Bo woyſko Krolewſkie y Litewſkie z Skirgáyłem y z Włodimirſkiem Kijowſkim/ tákże z inſzymi Bráty Krolewſkimi z iedney ſtrony/ á z drugiey Witołd z Niemcámi wſzyſtko byli wypalili y wyplundrowáli. Ták Krol Jagiełło wziąwſzy Grodno y o... przećiw Witołtowi/ y Krzyżakom w Litwie zmocniwſzy/ do Wielkiey ...ćiągnął/ gdźie Wárćiſławá Xiążę Szcżećinſkie w obronę przyiął/ y w ... A on przećiw Krzyżakom Pruſkim przyſięgę obycżáiem hołdow... / y Kroleſtwu vcżynił.

Fortel ná fortel ktorego then Gdańſzcżanie vżyli/ gdy moſt Krolowi Stephanow. 1578. roku pod Gdańſkiem rozerwáli/ przypuśćiwſzy barkę z ſmołą Sośnianą zápaloną/ á potym okręt z rożámi ktory z żáglámi powietrze idąc moſt z łáńcuchem y z łodźiámi przećiął.

Grodno zá dni 50. wźięte.

Wielki głod w woyſku Jagełowym.

...gdy Krol Jagiełło w Litwie ſię około Grodná báwił/ Jadwi...nká iego zebrawſzy drugie woyſko z Polſki do Ruśi ſię wy...Węgrámi/ y pod Ślężákámi Zamkow Ruſkich dobyłá ...nieboſzcżyk Oćiec iey/ Krol Węgierſki y Polſki/ przez ...mocą Jároſław/ Przemyśl/ Grodek/ Hálicz/ ...rezow/ y inſze Zamki Ruſkie/ z ktorych W... ...ygnáłá/ á z zwyćięſtwem Ruſkich ...ká Krolá Jágełłá z Litwy ...áiącego przy...vitáłá.

O Burzeniu Litwy przez Witołtá z Krzyżaki/ O ſpaleniu Trokow y dobywániu Wilna/ y o śmierći Nárimuntá/ Korigełá/ Towtiwiłá/ Xiążąt/ y o przyieźdźie Jágełowym do Wilná.

Egoż roku 1390. gdy ſię iuż zboża ná polach doſtawáły/ á żniwá ſię przybliżáły/ Lánkáſter Henriká Krolá Angielſkiego Syn/ z wielką mocą Anglikow/ Skotow/ Fráncuzow/ Niemcow/ ná ſwą ſzkodę dla świętey woyny przećiw Pogánom Litwie zebránych/ do Prus przyćiągnął/ á zá nim Algardus Grof Hohenſteinſki z drugim woyſkiem Niemieckim przyſzedł/ mniemáiąc iż Litwá ieſzcże w Pogáńſtwie ... Przeto Miſtrz Pruſki Conradus Valerodus/ ktoremu nie o wiárę/ ále o pánowánie wielkiego Xięſtwá Litewſkiego y Żmodzi/ pod pokrywką wprowádzenia Witołtá ná ſtolec páńſtwá oycowſkiego/ grá byłá/ zebrał też woyſká Pruſkie ſwoim Krzyżaki/ przyzwawſzy ná pomoc Miſtrzá Liflandſkiego/ tak tedy ... zagonámi/ y z trzemi ogromnymi woyſkámi do Litwy z Witołtem ćiągnęli/ iedno woyſko Witołd wiodł/ drugie ſam Conradus Valerodus Miſtrz Pruſki/ Trzećie Miſtrz Liflandſki z Lánkáſtrem Krolewicem Angielſkim/ y z Algárdem Grábią Hohenſteinſkim/ á ściągnęli ſię wſzyſcy v Kowná/ gdźie Wiliá w Niemen wpada. Ztámtąd proſto pod Troki ćiągnęli/ ktore z Zamkiem cżeſtym ſzturmowánim zburzyli y ſpalili.

Krolewic Angielſki ná Litwę.

Chytrość Miſtrzá Pruſkiego

Trzy woyſká wielkie ná Litwę do Kowná

Troki zburzone.

Potym do Wilná obozy tocżyli/ tám ich Żołnierze Krolewſcy Polacy nád Wilią z Skirgáyłem ktory też miał woyſko niemáłe Litewſkie potkáli/ gdźie zá... ſtocżyli bitwę z obudwu ſtron ogromną zápalcżywośćią/ nie dáleko od Wilná nád rzeką Wilią/ w tych polách gdźie dziś dwor Soltanow/ ktore Siſki... w on cżás zwano/ Vgániáli ſię potym áż pod gorę gdźie dziś Werki Biſkupie... Litwá y Ruſacy śmiáłośćią/ bo im ná domowych śmiećiach było/ Niemcy ... zbroią y wielkośćią przemagáli/ bili ſię od poránku áż do południá/ ták iż ... trupow y ránnych pełne owy polá rowne zá Wilią z obudwu ſtron leżáły/ ná oſtátek żołnierze Krolewſcy y woyſko Skirgáyłowe Litewſkie/ tákże Xiążętá Ruſkie Litwie pomagáiące o owielkośći Niemcow y Anglikow przemożeni/ muſieli ... do Wilná vſtępowáć y gdźie kto mogł/ ále wiele zacnych mężow w bitwie ... Litewſkiey ná placu poległo/ miedzy ktorymi znácznieyſzy byli/ Kniąż ... Swentoſławowic Xiążę Smoleńſkie/ Xiążę Siemion Jáwnutowic Zaſław... Conſtantinowic Czártoryſki/ Kniąż Jwan Lwowic/ y inſzych ... pámięci Litewſkich wielkiego rodu/ ſkąd ſię pokázuie/ iż tám nie ládá bitwá byłá/ poniewaź ták wiele zacnych Xiążąt poległo.

Bitwá Skirgáyłowá y Polakow/ z Witołtem y z Niemcámi.

Skirgáyło z Polaki porażon.

Xiążętá przez Witołtá y krzyżáki pobite. O tym też cżytay Długoſſá y et Cromerá lib. 15. Mie. lib. 4. cap. 40 etc.

Dziś ieſzcże tám w tych polách náyduią Ruśince ſtároświeckie/ ſzpady/ przyłbice/ y miecże/ tákże oſtrogi zárdzewiáłe/ y w Werkach w dworze Biſkupim wiele zwietrzonych kilko broni/ co chłopi wyoráli.

A Xiążę Skirgáyło z oſt...kiem ludu ná ſtáre Troki z pobojyſzcza obronną ręką vſzedł. Potym zebrawſzy ſię z ... więtſzym ludem/ Niemieckie obozy vſtáwicżnie pod Wilnem náieżdżał/ A w tym ... Wileńſki zamek niżny/ ktory krzywym zowią/ Niemcy zewſząd oblegli/ záraz nikt ... y zdraycy z Litwy y z Ruśi dwie Bramie/ ... Wieże z blankámi zápalili/ z ktorey ... vćiekał Xiążę Káźmierz Korigełło Brát

Zdrádą zamek niżny zápalili.

Kortgiel Xiąże ściety.

14000 Ludzi w zamku niżnym zginęło.

gelo Brát rodzony Krolewſki/ był od Niemcow poiman/ á gdy go do Witoltá przywiedziono/ kazał go záráżem śiąć/ áczmu był Brát Stryieczny/ á głowę iego ná drzewcu nośić. Też czternaśćie tyśięcy ludzi Litwy y Ruśi w Zamku zámkniony ch/ częśćią od ogniá/ częśćią od mieczá nieprzyiacielſkiego zginęło. Wyżßnego Zamku Polacy z Moſkorowſkim Mikołáiem/ Stároſtá Wileńſkim mężnie bronili/ iż áni ſpaleniem Zamku niżnego/ áni grozbámi nieprzyiacielſkimi/ áni vkázowániem głowy Xiążećiá Korigełá/ áni ſrogim á gwáltownym ſzturmowániem/ áni vſtáwicznym ſtrzelániem z Dział/ ktorymi wielka część muru rozrzucona y rozwálona byłá/ do poddánia przywieść ſię dáli. A boiąc ſię zdrády ſámi miedzy ſobą/ Ruſſakow y ludzi podeyźrzánych z Zamku wygnáli/ ſámi ſię mężnie broniąc/ á Niemcow ſzturmuiących w nocy y we dnie odbiiáiąc/ mieyſcá ty gdzie były mury od vſtáwiczney ſtrzelby vpádły/ ziemią y gnoiem záſtáwowáli/ y ſkorámi bydlęcymi/ tákże wánczáchami wełną nátkánymi záſtáwiáli/ á ták ſtrzelbę z dział Niemieckich oſzukiwáli/ ná oſtátek ćiáłámi ſwoimi nieprzyiaćiołom vśilnie ſzturmuiącym/ á do zamku vpornie ſię ćiſnącym/ záſtáwili ſię w dziurach wybitych/ y zpycháli ich z gory drzewy/ kołámi/ kámieniámi/ y rumem muru potłuczonego/ á Niemcy młyńcem ſię toczyli ná doł połámawßy iáko piły/ á drudzy ná członkach okrutnie porániení/ drudzy ßyie połamawßy iuż ná doł doleciáli pomárli. Narimunt Xiąże Pinſkie Brát rodzony Iagełłow gdy mężnie obudwu zamkow z Litwą/ y z Ruśią bronił/ przechodząc ná ratunek od iednego do drugiego/ był wyzwan od iednego niepodłego Rycerzá Niemieckiego z ſtrony Witołtowey ná rękę ſam á ſam/ á gdy obádwá w pole wyiecháli ná łąkę/ potkáli ſię Drzewy mężnie/ tám Nárimunt z Koniá zbity był poimány/ y przywiedziony do Witołtá/ ktorego bez lutośći Witołt kazał zá nogi obieśić ná drzewie wiązowym ná łące/ miedzy działy y ſtrzelbą Niemiecką/ á ſam go do śmierći okrutnie z łuku ſtrzáłámi vſtrzelał/ nád przyſtoynośći przećiw Brátu Stryiecznemu rycerſkiemu Xiążęćiu.

Polacy mężnie obronili Zamku wyżßnego Wileńſkiego.

Deniq; corporib⁹ ſuis hoſti irrumpere conanti, aditum obſtruebant.

Duellum Narimunta, Xiążęćiá z Niemcem.

Narimunt od Witołtá okrutnie vſtrzelan.

Skirgełło też Brát Krolewſki z ſwoimi Ruſkimi y Litewſkimi Kozaki nieprzyiaćioł częſtymi vtarczkámi z wielką ich porażką trapił/ A gdy przez trzy Mieſiące Witołd z Niemcámi Wileńſkich zamkow prożno dobywał/ iáko Cromerus piſze/ á Miechowius od świętego Ianá Krzćićielá áż po świętym Michale do piątku oblężenie trwáć kłádzie/ pierwßego dniá Octobra/ niedokazawßy niczego co ſię byli náſadzili/ odćiągnęli/ Włośći okoliczne/ Miáſteczká/ Dwory/ Stodoły y Kośćioły Chrześćiáńſkie nowo zbudowáne połupiwßy/ á ludzi vbogich coſię niebroniło poſiekwßy/ y w niewolą náwiązawßy/ do Prus y do Inflant z dobyczkámi y łupámi zégnáli. Ale też nie mnieyſzą ſzkodę w dobywániu Wilná Krzyżacy podieli/ y bárdzo wiele zacnych/ y mężnych ludzi potrácili/ z ktorych był zacnieyßy Algardus Gráviá Hobenſteinſki/ y Totwił Kieyſtutowic Xiążę Brát rodzony Witołtow/ z zamku wyżßnego poſtrzelony vmárł/ á Witołt mſzcząc ſię tego/ Narimuntá Brátá Iagełłowego zá nogi ná wiązie kazał obieśić/ á ſam go z łuku do śmierći vſtrzelał/ y Xiążę Korigełá Kázimierzá Krolewſkiego Brátá drugiego iákom wyżßey powiedział śiąć kazał/ O czym Długoß y Miechouius lib. 4. cap. 79. fol. 272. Cromerus lib. 15. etc. Potym Witołt Żmodzką ziemię przyległą Pruſſom z Komendatorem Kágnetſkim y z Stároſtą Inſterborſkim/ ktorym to było od Miſtrzá zlecono poburzył/ á z [illegible]oniem y z łupámi do Pruſ wyćiągnął.

Trzy Mieſiące Wilna Niemcy dobywáli.

Algardus Grar Hobenſteinſki y Kniąż Totwił zabit pod Wilnem.

Witołd Żmodź burzy.

Władiſław Iágełło Krol Polſki/ [illegible] woyſká Krzyżáckie z Witołtem z Litwy wyſzły/ chcąc podpomoc [illegible] dá oyczyznie ſwoie Roku Páńſkiego 1390. Mieſiącá Nouembrá z wielkim woyſkiem/ y doſtátkiem żywnośći do Litwy ná ten czás dla burzeniá Witołtowego/ bárdzo głodney przyiechał/ gdzie nie-

gdzie nieuſtáwiczne/ wątpliwe/ y chwieiące ſię ná tę y owę ſtronę z roſpaczy vmyſły Litewſkie/ y Ruſſakow/ tákże Żmodź hoynośćią ſwoią y ſwobodą Krolewſką potwierdził/ zwłaßcza podárkámi białych ßat/ ktorych był wielką moc z ſobą z Polſki przywiozł. A iż Mikołay Moſkorowſki Podkánclerzy Koronny Stároſtwo mu Wileńſkie zdawał/ niechcąc mießkáć więcey ná nim dla pychy/ y okrućieńſtwá Skirgełłowey/ y dla náiázdow częſtych możnych nieprzyiaćioł/ tedy Ianá Oleśnickiego ná iego mieyſcu Stároſtą y obrońcą Wileńſkich zamkow przełożył. A Skirgełłowi Brátu áby go z Wilná wyſádził Kijowſkie Xięſtwo dał/ odiąwßy ie nieſłußnie drugiemu rodzonemu Brátu Włodimirzowi przodkowi Xiążąt Słuckich. Ianußowi też ſtárßemu Xiążęćiu Mazowieckiemu Drohiczyńſką ziemię z Drohiczynem/ Mielnikiem/ y Bielſkiem Zamkámi/ dziedzicznym práwem dárował/ pod tą Condicią áby też powinność Krolowi táką z nich czynił/ iáko iuż Xiążętá Litewſkie zwykli czynić. Potym źimie Krol do Polſki odiáchał/ A ná pomoc Oleśnickiemu Żołnierzow kilko Rot z żywnośćią y ſtrzelbą do Wilná z Polſki poſłał.

Bo ſię iuż mnśili podáć Witołtowi.

Ian Oleśnicki drugi Stároſtá Wileńſki z Polſki.

Podláſia częśćię wießa od Litwy oderwána do Mázowßá.

O trzećim oblężeniu Wilná przez Witołtá z Krzyżaki/ y burzeniu Litwy/ etc. Roku 1391.

Rozdział VIII.

Roku záś drugiego 1391. ná początku pierwßym látá/ gdy iuż żniwá przyſpiewáły/ á koniom y woyſkowi látwe pożywienie bywa/ Witołd z Konrádem Walrodem Miſtrzem Pruſkim/ y z woyſkámi Niemieckimi/ Angelſkimi/ y Fráncuſkimi/ do Litwy ziemią/ y Niemnem w naczyniu wodnym ćiągnął/ á máiąc nádzieię podániá zamkow Wileńſkich/ od tych ktorzy mieli w nienawiśći Skirgáłłá/ námowit Miſtrzá iż ſię trzeći kroć dobywáć Wilná obróćili. Co vſłyßawßy Ian Oleśnicki Polak/ Stároſtá Wileńſki/ iż ſię Niemcy do Wilná przybliżáią/ Mieſto Wileńſkie ſpalił/ áby nie było przechowániem y ſtánicámi gotowymi nieprzyiaćiołom/ á ludziom do niżnego zamku kazał ſię ze wßyſtkimi máiętnośćiámi znieść/ y z doſtátkiem żywnośći/ poczynił też zobylenia/ y płoty z ſurowey ſośniny/ y z drzewiny około zamkow/ iż nieprzyiaćiel do nich przyſtępu niemogł mieć z żadney ſtrony. A gdy iuż Niemcy wćiągnęli ze wßyſtką mocą ná pogorzeliſká miáſtá Wileńſkie/ położyli ſię obozem miedzy párkanem mieyſkim v Kośćiołá Pánny Máryey ná placu/ gdzie dziś ieſt Klaßtor Mnichow Fránćiſzkanow/ wnet Oleśnicki zebrał ſię w zamku z Rycerſtwem Polſkim y Litewſkim przebránymi/ á vczyniwßy potáiemną wycieczkę/ vderzył z ogromnym okrzykiem bez wieśći ná woyſko Niemieckie/ gdzie ſtrwożonych nad nádzieię bárdzo wiele poſiekł/ poránił/ pobił/ y kilku zacnych iezykow doſtał/ potym w porządney ſpráwie pod chorągwią Krolewſką/ żadnego z ſwoich nie ſtráćiwßy/ do Zamku ſię wroćił.

Oleśnicki pod Wilnem ná wyćieczce Niemcow pogromił.

Czwarto kroć Witołd od Wilná odbity.

Ciemnáłość przeważna Krolewſkich Polſkich y Litewſkich żołnierzow/ y Wileńſkich mießczan obaczywßy Krzyżacy y Witołd/ wnet zwątpili w nádzieię podániá zamkow Wileńſkich w ktorey vfáli/ dla tego iż iuż Skirgáłło był z Wilná od Krolá wyſádzony/ ktory był v Wilnowcow w nienawiśći á obronà nowa

porządney

porządniey przez Oleśnickiego zmocniona byłá/ przy ktorym sie Litwá/ y Ruśá-cy máiąc dobrego wodzá/ vpornie z blánkow y wytarczkámi bronili. Przeto Niemcy z Witołtem rychło odstąpili po kilku dniach od oblężenia/ strácíwßy dwá ßturmy Knechtow pod Zamkiem/ krom onych ktorych Oleśnicki pod Klaßtorem Fráncißkanow wycieczką pobił.

Nowogrodek nád Wilią y Wilkomirz spalone.

Odciągnąwßy Witołd od Wilná z Mistrzem Pruskim Konrádem Walrodem y z woyskiem Niemieckim/ y Angielskim/ niechcąc oney wypráwy dármo podiąć/ okoliczne włośći do końcá woiowáli/ y Nowogrodek Zamek nád Wilią rzeką od Skirgayłá nowo zbudowány/ tákże Wilkomierią z zámkiem nád Swiętą rzeką (ktorego dziś tylko kopiec znáć) spalili: A żołnierzow Krolewskich y Skirgáyłowych/ ktorych w zamkach náleźli/ pośiekli y pobili/ mßcząc się nád nimi vtráty swoiey pod Wilnem. Skirgáyło też przyciągnąwßy z Rusi z kilkiem vfow Ruskich y z Litwą ná prędce zebráną/ dał im bitwę/ ále strzelbą y wielkośćią Niemiecką przemożony/ ledwo vciekł do Trok z pogromu/ á Niemcy z Witołtem máłą korzyść otrzymawßy/ bo iuż w pustych włośćiach nie było co więcey bráć/ do Prus odćiągnęli.

Bitwá Skirgáiłowá z Witołtem y z Niemcy.

Miedniki y Welzany zwoiowáne.

Potym tegoż látá wyśpiegowawßy w Zmodzi ießcze niezwoiowáne dwie włośći/ wypráwili się Krzyżacy z Witołtem ná dwoie woysko rozdzieliwßy/ á ták iedni Miedniki álbo Wornie/ gdzie dziś Cátedrá Biskupia/ drudzy Welżány zburzyli/ wybráli/ y wypalili z okolicznymi włośćiámi.

Potym iáko Długoß/ y Miechouius lib. 4. cap. 40. fol. 273. Cromerus lib. 15 y Kroniki Pruskie piszą/ Witołd z Krzyżakámi zebrawßy się tegoż roku 1301. źimie przyciągnęli z wielkim woyskiem Niemieckim/ Fráncuskim/ y Angielskim pod Kowno/ ná ktorym byli żołnierze Krolewscy/ á obegnawßy Zamek Kowieński ze wßech stron/ dobywáli go strzelbą/ podkopem y ßturmámi vstáwicznymi/ drábiny ná mury y ná blánki przystáwiáiąc. Ale gdy się Litwá y Polacy drabi pießy mężnie z zamku bronili/ y kilko ßturmow Niemieckich odbili/ nie ßturmowáli więcey podiąwßy ßkodę wielką w Rycerstwie pobitym.

Kowno mocno oblężone.

Odbici od Kowná/ Witołd y Niemcy.

Wßákże iżby prożno nie odćiągnęli/ vrádzili z Witołtem nowe zamki około Kowná pobudowáć/ á ták záráżem milą od Kowná nád Niemnem zbudowáli Zamek z drzewá/ ktory przezwáli Neuwerder/ to iest Nowa wyspá/ drugi Riterwerder/ to iest wyspá Zołnierzow álbo Rycerzow/ też nie dáleko od Kowná tákże z drzewá prędko z báßtámi wystáwili/ trzeći Metemburg/ to iest gorá álbo zamek celu y gránic/ z wapná/ z cegły/ z kámienia/ y z drzewá spießno zbudowáli.

Trzi zamki około Kowná Niemcy wystáwili.

Riterwerder/ y Neuwerder dwá zamki sámi Niemcy osiedli/ y strzelbą tákże żywnośćią opátrzyli/ á Metemburg Witołtowi y iego Rycerstwu podáli. á ták z tych trzech zamkow okoliczne kráiny vstáwicznymi wycieczkámi nájeżdżáli/ burzyli/ y plundrowáli.

Litwá biedna woiowána.

Jan Oleśnicki Stárostá Wilenski chcąc tym gwałtownym á ßkodliwym náiázdom zábieżeć/ wypráwił Alexándra Wiguntá Brátá Krolewskiego rodzonego Xiążę Krewskie y Kiernowskie z kilkiem vfow Litewskich iezdnych żołnierzow/ y z trzemá Rotámi pießych Polakow dobywáć onych zamkow nowo od Niemcow zbudowánych/ y obegnał naprzod Ritterwerder/ ktorego dobywał mężnie vstáwicznymi sturmem/ wßákże rychło od oblężenia nic nie spráwiwßy odciągnął/ gdyż iuż blisko tego było/ iżby był Zamek wziął/ iáko się tego potym dowiedziano. Ták tedy Niemcy/ y Witołt z onych zamkow biedney á zewßąd vtráþioney Litwy woiowáć nie przestawáli.

Alexander Wigunt pro'no Riter werder dobywa.

O ziednániu Jagełowym z Witołtem/ o śmierći Kniáźiá Wiguntá/ y Małżeństwie Siostry y Corki Witołtowych.

Przykrzyłá sie iuż byłá woyná Jágełowi Krolowi Polskiemu z Witołtem/ dla trudnośći koronnych spraw y wielkich nakłádow/ ktore podeymował w chowániu żołnierzow broniąc oyczystey Litwy/ á nietylko służebnych/ ále y sáme Szláchtę Litewską z pospolstwem/ dla niedostátku żywnośći przez vstáwiczne burzenie nieprzyiacielskie/ musiał zbożem/ tárzynámi/ y dobytkiem podeymowáć/ áby z rospaczy nie podáli się nieprzyiaciołom/ á nie dopuśćili opanowáć Xięstwá Litewskiego. Przeto Jágełło wypráwił do Witołtá/ Henryká Proboßczá Łęczyckiego y Płockiego/ Biskupá Płockiey Dioecesiey náznáczonego Semowitá zmárłego Xiążęćiá Mázowieckiego Syná/ áby potáiemnie o pokoiu z Witołdem tráctował.

Nakład wielki Jágełow dla zatrzymánia Litwy.

Henryk Xiążę Mazowieckie Proboszcz Łęczycki etc. do Witołtá Posłem.

Vmárł też w ten czás od trucizny zádáney Wigunt Alexander Xiążę Krewskie Brát Jágełow/ ktorego Krol dla dowćipu y dzielnośći á vkłádnych obyczáiow vprzeymie miłował/ y dał mu był w Polsce Jnowłocław/ y Bydgoscią zamki z włośćiámi w dzierżáwę/ nád vdział Krewski w Litwie y Kiernowski. A poiął był w Małżeństwo Corkę Włádysławá Xiążęćiá Opolskiego/ ále potomstwá żadnego nie zostáwił/ iego otrućia był podeyrzánym przyczyńcą Witołd/ bo społnie nieprzyiáźni miedzy sobą wiedli. A gdy vmárł/ łátwieyßa vgodá przyßłá Jágełowi z Witołtem/ gdyż mu Krol obiecał podáć Xięstwo wielkie Litewskie/ inßych dwu Brátow rodzonych Skirgełá y Swidrigełę opuśćiwßy/ á inßymi ich vdziały contentowawßy/ ktorych tylko do pijaństwá/ y do łowow vdátnych być baczył.

Pod tymi tedy Condiciámi Witołdá z Jágełem Henryk náznáczony Biskup Płocki ziednał/ á sam iuż máiąc dwoie święcenie y potwierdzenie z Sacrą ná Biskupstwo od Bonifaciussá dziewiątego Papieżá/ wzgárdziwßy Kápłaństwo Siostrę Witołtowę/ iáko Miechouius piße/ Ringálę poiął zá żonę/ y tám mu w Márienborku Witołd y Mistrz Walerodus wesele spráwowáli. Ale do Płocká przyiechawßy/ gdy się chćiał z Bráty Xiążęty oyczyzną dzielić/ od trucizny rychło vmárł/ y wziął záraz pomstę złamánego ślubu Kápłáńskiego/ pochowan w Płocku miedzy Xiążęty Mázowieckimi.

Te Ringále Cromerus Corką Witołtową zowie, ále ma być Siostrá. Henryk Xiążę Mazowieckie Proboszczem y Suffraganem będąc ożenił się.

A Witołd potym Corkę swoię Zophią posłał był przedtym z Gdańská w małżeństwo Kniáźiowi wielkiemu Moskiewskiemu Wásilewi Dimitrowicu/ ktorą Kniáź Jan Olgimuntowic Holßáński z Posłámi Moskiewskimi przez Morze w okrętach do Nárwy portu Inflanckiego y Moskiewskiego doprowádził/ á stámtąd przez Pskow/ y Nowogrod wielki/ áż do Moskwy przyiechali/ gdźie Xiężnę Zophią Witołtownę Metropolit Ciprian álbo Cyprian z wielkim Kniáźiem Moskiewskim Wásilem zwinczał/ A wesele z hoynymi Triumphámi czterzy Niedziele trwáło. Witołd też postánowiwßy według myśli swoiey vgodę z Jágełem Krolem Polskim przemyślał/ iákoby się od Niemcow mogł wyniknąć.

Zophia álbo Zoßia Witołtowna do Moskwy z Prus niesiona.

Jáko Witold od Krzyżakow ziednawßy sie z Jágełem viáchał/ trzy Zamki ich spalił/ á Niemcow pobił/ O czym Długoß Kroniki Pruskie y Miechouius lib. 4. cap. 40. fol. 273. Waponius et Cromerus lib. 15. etc.

Rozdział IX.

Witold mießkawßy v Krzyżakow Pruskich zá trzecim ziáchániem z Litwy do Prus dwie lecie cáłe/ á zwoiowawßy z nimi práwie do gruntu biedna oyczyznę Xięstwo Litewskie/ y Zmodzkie/ długo się w wątpliwey nadziei dostąpienia zá pomocą Krzyżakow Xięstwá wielkiego Litewskiego wießáiąc/ skoro się przez Henryká Biskupá Płockiego Swagrá swoiego ziednał z Jágełem Krolem/ y postánowił z nim według myśli rzeczy swoie/ záraz przemyślnym fortelem/ taiemnie á nieznácznie wysłał z Prus żonę naprzod z skarbámi y sprzętem domowym do Zmodzi ná pewne mieysce. Sam zaś zmowiwßy się z przyiacioły y z Boiáry swoimi Litewskimi/ á zwierzywßy się im rády swey/ iż miał do Litwy ná wielkie Xięstwo ziáchać/ iáchał z Márienborku do Ritterwerderu Zamku swego pod Kowno. Tám Kupcow Niemieckich/ Krzyżakow y Rycerzow/ ktorzy z nim w Ritterwerderze Zamku mießkáli/ tez wiele obsaczonych pobił/ posiekł/ y w Niemen wrzucić kazał/ á drugich co zacnieyszych powiązawßy/ á zápaliwßy Zamek Ritterwerder do Wilná z nimi wiezdzał. Co obaczywßy drudzy Krzyżacy y żołnierze Niemieccy/ ktorzy w Metenburgu y w Neuwerderze Zamkach byli/ záraz się w pogonią zá Witołdem iáko zá zdraycą swoim (Szelmem go názywáiąc) vdáli/ á gdy go dáley w Litwę ku Wilnowi gonili/ wnet Witold więzniow pierwßych Niemieckich w Ritterwerderze poimánych ná pewnym mieyscu pod strażą zostáwił/ á sam się z swoimi ná Niemcow goniących w ciásnym mieyscu zásádził/ ktorych sprácowánych gonieniem gdy w zásadkę przyßli snádnie do iednego pobił/ posiekł/ á drugich poimał/ y do Litwy odesłał. Potym wyrozumiawßy iáko świádomy z liczby pobitych y poimánych/ iż nie wiele Niemcow ná Metenburgu/ y Neuwerderze Zamkach zostáło/ wrocił się dobywáć onych Zamkow/ ktorych mocą dobywßy spalił/ á Niemcow ostátek pobił/ drugich powiązał/ á ták ony trzy Litwie bárzo szkodliwe około Kowna Zamki Niemieckie spaliwßy y vprzątnąwßy/ wrocił się do pierwßych więzniow/ ktorych rzędem długim związánych/ z strzelbą/ z rystunkiem woiennym/ y z wielkimi łupámi z Krzyżakow nabránemi prowádząc/ do Wilná ßczęśliwie z wielką rádością wßystkiey Litwy pokoiu długo pożądánego prágnącey przyiáchał: Gdzie od Jana Olesnickiego Namiestniká Jágełowego Stárosty Wileńskiego był vczciwie przyięty/ iáko mu był Krol Jágełło przez Listy roskazał/ Zamki mu też Wileńskie obádwá iáko Pánu dziedzicznemu podał/ z strzelbą y z rynstunkiem wßelkim/ y cokolwiek náleżáło do skárbu Wielkich Xiężow Litewskich.

Witold od Krzyżakow vcieka trzeci raz.

Witold vciekáiąc trzy Zamki spalił Krzyżáckie.

Witold do Wilná wiezdzał od Krzyżakow.

A Krol Jágeło vsłyßawßy o przyiáchániu Witołtowym z Prus do Wilná z wielką rádością co rychley do Litwy się wyprawił/ ná końcu Miesiącá Lipcá

Lipcá Roku 1392. wziąwßy z sobą Krolową Jádwigę/ Witołt też przyimował Krolá v Ostrowá z dworem swoim y z żoną Anną Anną/ Tám się Krol Jágeło Witołtowi łáskáwie y vkłádnie ofiárował/ y z Skirgáyłem go Brátem swoim poiednał/ Jákoß iesßcze dziś są zápisy Witołtowe ná zamku Krákowskim w skárbie Krolewskim/ ktorymi wyznawa/ iż się poiednał/ y pogodził z Skirgáyłem Brátem stryiecznym/ o zwierzchność wielkiego Xięstwá Litewskiego/ y też z nim towárzystwo przyiął przeciw káżdemu nieprzyiacielowi okrom Krolá Polskiego/ A iż sam Witold Xięstwá Kijowskiego dostáwáć miał nákłádem swoim/ pod Włodimirzem Brátem Jágełowym/ y Skirgáyłowym przodkiem Xiążąt Słuckich/ y oddáć go Skirgełowi y dziedzicom iego. Támże się też zápisał Krol Jágeło żadnemu Wilná/ Witebská/ Mereczá (w ktorym był on czás Zamek/ co y kopiec dziś nád Niemnem pokázuie) Gárteny álbo Grodná bez woley Witołtowey nie podawáć/ A Skirgełowi do Kijowskiego Xięstwá/ y do Trok/ Krzemieniec y Stosko przydał/ Przeto iż oyczyzny swoiey Wilná y wßystkiego Wielkiego Xięstwá Litewskiego vstąpił Witołtowi/ folguiąc w tym łasce Krolewskiey y spolney zgodzie/ O czym Długoß/ Miechouius/ Cromer/ y dawne zápisy w skárbie Krolewskim świádczą. A postánowiwßy tę vgodę Jágeło/ wziął Stárostwo Wileńskie Janowi Olesnickiemu/ á Witołtá ná Wielkim Xięstwie Litewskim/ Zmodzkim y Ruskim przełożył/ wziąwßy od niego przysięgę/ iż miał chowáć wiárę y przyiaźń Krolestwu Polskiemu/ áby też Polski w ßczęśliwych y nießczęśliwych przygodách nieopußczał/ áni wydawał/ Ale z iednego spolne dobrá rozmnażał. Toż też Anná żoná Witołtowá zá siebie sámá/ y zá mężá swoiego ślubowáłá/ y ręczyłá/ y listámi pod pieczęcią dánymi potwierdziłá/ iáko Długoß y Cromer pißą.

Zgodá Jágełowá y Skirgáyłowá z Witołtem.

Krzemieniec y Stosko do Xięstwá Skirgełowi.

Witołt Alexander Kieistutowic Xiądz Litewski/ Zmodzki/ y Ruski/ Roku 1392.

Księgi Czternaste/ Rozdział I.

Władisław Jágeło Krol Polski postánowiwßy wdzięczną vgodę z Witołtem Brátem stryiecznym/ oddał mu wßystkę zwierzchność y władzą ná Wielkim Xięstwie Litewskim/ Ruskim y Zmodzkim/ y Bráty rodzone swoie Włodimirzá Kijowskie/ Dimitrá Koributá Siewierskie/ Swidrigayłá Połockie y Witebskie Xiążętá/ tákże Skirgayłá złożonego z wielkiego Xięstwá pod iego postußeństwo podał/ co niedługo dla ich vkrzywdzenia trwáło. Podał mu też Wilno ze wßystką własnością/ Troki/ Krewo/ Kierniow/ Grodno/ Suraß/ Kámieniec Podláski/ Brzeście/ Łucko/ Włodimirz/ ze wßystkim Wołyniem/ ynße zamki wßystkie Litewskie/ Ruskie/ Zmodzkie/ y Podláskie/ okrom vdziałow pewnych inßych Xiążąt Brátow swoich rodzonych. Potym przy bytności Krolá Jágełá/ y Krolowey Jádwigi/ przy Skirgáyle/ y przy wielkości Pánow y Rycerstwá/ y Boiárow Litewskich/ Ruskich/ y Zmodzkich był ná stolice wielkiego Litewskiego Xięstwá z máiestatem przyprawionym/ w Kościele świętego Stanisławá ná zamku Wileńskim podnießiony od Andrzeiá Wazilona Biskupá Wileńskiego/

Wilenſkiego/ według Ceremoniy Chrześciáńſkich / á záchowuiąc ſtározwykłe obyczáie podnoßenia wielkich Xiedzow/ był w czapkę Xiążęcia / y w ßaty k temu należące vbrány / támże mu miecz/ y laſkę Márßałek Litewſki wielki / y pieczęć Xiążęcą oddawał / według zwyczáiu. Anná tákże Xiężná záraz czáſſowi y Ceremoniom tákim należące/ z nim byłá podnoßona/ potym triumphy / krotochwile y weſele czáſſowi y Ceremoniom tákim należące Krol y Pánowie Litewſcy odpráwowáli/ będąc wßyſcy rádzi pokoiowi / ktorego ſie przy Witołdzie ſpodziewáli. Ale ich nádzieiá omyliłá / Bo ſkoro Krol Jagełło z Krolową do Polſki odiáchał / záráżem Skirgáyło y Swidrigáyło Brácia Jágełłowi/ iż nád nich Witołtá ſtryiecznego Brátá przełożył / nowe burdy y wnętrzne woyny záczęli/ á Skirgáyło iż był więkßey śmiáłości y ſerca popędliwßego / k temu miał ſkarby wielkie/ y życzliwość v wßyſtkiey Ruśi / zebrał woyſko przećiw Witołdowi/ chcąc go znowu z Wilna wybić/ y z Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego (do ktorego ſie bliżßym/ y godnieyßym być mienił) wyrzućić.

Podnoßenie Witołtowe ná Wielkie Xięſtwo.

Skirgáyło ná Witołtá woyſko zbiera.

Bolesław záś Swidrigáyło Xiążę Połockie y Witebſkie Brát Skirgáyłow / iż niebył ták śmiáły áni możny / k temu co więtßy ſkarb/ záchowánia y życzliwośći miedzy ſwoimi nie wiele miał / vciekł przeto do Prus do Krzyżakow Pruſkich/ y do nowego Miſtrzá Konradá Jungingená po zmárłym Walerodzie wybránego/ á ten Walerodus iáko Kroniki Pruſkie świádczą był złoſny y okrutny/ Mnichy y Kápłany ſam będąc Zakonnikiem prześládował/ y vmieráiąc żadnego do śiebie nie przypuśćił.

Swidrigáyło do Prus ziechał.

Walerodus Miſtrz niezbożny.

Przyięli tedy Krzyżacy Pruſcy bárdzo wdzięcznie Swidrigáyłá / bo mieli waśń y gniew nieuśmierzony ná Witołdá/ iż ich trzeći kroć zá dobrodzieyſtwo zdrádził / zamki trzy ſpalił / y wiele zacnych Krzyżakow w nich pobił. A ták záráżem zebrawßy woyſko/ do Litwy z Swidrigaykiem wćiągnęli/ gdzie bárdzo wiele włośći ogniem y mieczem zwoiowáli / Suraż/ Grodno/ y Sczánele Zamki Witołdowe oyczyſte mocą wzięli / á poimawßy trzy tyśiące ludu obojgá pogłowia / z wielkimi łupámi do Prus ſie wroćili.

Krzyżacy Litwę burzą z Swidrigaykiem.

Vſłyßawßy ty żáłoſne nowiny Krol Jágełło záraz roku 1393. z Krolową Jádwigą do Litwy ſpießno z Polſki przyiechał/ á przyzwawßy Skirgáyłá Brátá z Ruśi / vprośił go/ iż ſie z Witołtem poiednał / á ták do ſpolney miłośći Bráterſkiey obudwu powtore przywiodł / á iżby ſerce zápálczywe y przeciwe Skirgáyłowe vbłagał / iáko Długoß y Miechouius piſzą / przydał Krol w dzierżáwę Skirgáyłowi zá dozwoleniem Witołdowym do Kijowſkiego Xięſtwá Stárodub Siewierſki/ Krzemieniec Wołyńſki / y ſtáre Troki Zamki y powiáty z ich włośćiámi / á napotym ieſliby ſie co tákiego miedzy nimi ku zwádzie przytráfiło / tedy ſie ná to obádwá Witołd y Skirgáyło zápiſáli/ iż rozſądkiem Krolowey Jádwigi mieli być rozſtrzygnieni bez wßelkiego záwodzenia.

Skirgáykowi do Kijowá Stárodub przydáne etc.

Litewſkie Látopiſcze ná tym mieyſcu Skirgáyłá nie wſpomináią / iżby miał z Witołtem mieć záśćie / ále Koributá Brátá Jágełłowego / y Skirgełłowego od Witołtá iáko nieposłußnego zwyciężonego być y poimánego świádczą. A iż ſie Witołd w ten czás roku 1393. z Skirgaykiem po pierwßey zwádzie przez Krolá Jágełłá/ y przez Krolową Jádwigę poiednał/ zbrácił/ y przećiw káżdemu nieprzyiaćielowi okrom Krolá Polſkiego ſprzymierzył etc.

Rychło też potym Andrzey Olgerdowic Brát rodzony Jágełłow/ ktory ono był z Krzyżakámi Pruſkimi y z Iflanckimi Łukomlą y Połocko wziął/ y Litwę ná zwoiował / w koronácią Jágełłową z więzienia ieſt wypußczon / w ktorym ná Zamku Chęćińſkim w wieży śmrodliwey trzy látá śiedział / zá przyczyną y proźbą Witołdową / y inßych Xiążąt Bráciey / gdy Krolowi zá niegoręczyli/ y ſlubowáli/

y ſlubowáli/ iż ſie niemiał mśćić więzienia y kaźni. Potym w Litwie miernym vdziałem ná wychowánie był opátrzony z łáſki.

Tegoż też czáſſu Fiedor álbo Lubárt Sanguſzko Olgerdowic Xiążę Włodimirſkie / od Krolá Brátá wziął w dzierżáwę Siewierſkie páńſtwo / obiecuiąc ſie Krolowi Polſkiemu Jagełłowi w wierze y w mocy iego záwżdy być/ ná co y liſty pod pieczęćiámi inßych Xiążąt Bráciey ná ſie dał. A ták Krol Jagełło poiednawßy Witołtá z Skirgaykiem/ y inßych Xiążąt brátow do zgody z Witołtem przywiodßy/ odiáchał do Polſki z Krolową.

Fiedor Sanguſzko.

O woiowániu Litwy y dobywániu Wilná przez Swidrigáyłá z Krzyżaki / Roku 1394.

Skoro po odiáchániu Krolá Jágełłá do Polſki/ Swidrigáyło Xiążę Połockie y Witebſkie / będąc zbiegiem w Pruſiech / pobudził wtory raz Krzyżakow Pruſkich przećiw Witołtowi / á ták roku 1394. Miſtrz Pruſki Konradus Jungingen zebrawßy wielkie woyſko z Niemieckich ziem y Prus/ ku temu iáko Długoß y Miechouius cap. 40. lib. 4. piſzą/ miał bárdzo wiele Fráncuzow/ Anglikow/ y inßych cudzoziemcow ná Litwę dobrowolnie z biegu/ ciągnął Niemnem rzeką wnaczyniu wodnym/ y ziemią do Litwy / włośći wßyſtkie mieczem y ogniem wołaiąc/ zácżym y ćwierdzy/ tákże zameczkoro w Zmodzi y w Litwie kilko wzięli.

Potym Swidrigeł będąc przewodnikiem ze wßyſtkim woyſkiem Niemieckim y Fráncuſkim, y z Miſtrzem Konrádem Jungingen / przyćiągnęli pod Wilno, ktorego cáłe dwá Mieſiącá dobywáli vſtáwicznie ſzturmuiąc / y ſtrzeláiąc ná obádwá zamki/ á gdy niemogli mocą/ vdáli ſie do zdrády / y przenáiął Swidrigáyło Czernicow Ruſkich ktorzy w zamku byli / áby ná pewny czás potáiemnie obádwá zamki zápalili / Ná co iuż gdy ſie Swidrigáyło z Krzyżakámi iáko ná pewne zwyćięſtwo ſpodziewáli/ omyliłá ich nádzieiá / Bo ieden Czerniec będąc lepßego ſumnienia one rády ſtárßym / y przełożonym zamkowym opowiedział/ á ták gdy one drugie Czernce iáko zdrayce ſkarano / Krzyżacy y Miſtrz Pruſki z Swidrigáykiem niedokazawßy ná co ſie byli náſádzili muśieli precz odćiągnąć.

Swidrigáyło z Krzyżakámi dwá Mieſiącá Wilná dobywa.

Czerńcy Ruſcy zdrayce ſkaráni.

Witołt też áczkolwiek miał niemáłe woyſko z Litwy/ z Ruśi y z Polſki zebráne / więkße muśiał wálney bitwy táimie dáć Krzyżakom / ktorzy mocą y wielkośćią przewyżßáli/ tylko vſtáwicznie woyſko ich nácieżał/ trápił y trwożył, drugich w picowániu y w zagonach gromił / w ćieśnych záś mieyſcach zaſadzká bárdzo wiele ich pobił/ y poimał / á czáſſem do Pruſkich kráin wtárczki czynił wſzytkiem/ ich bogáte Folwárki łupiąc/ y woiuiąc/ ták iż nie mnieyßą ßkodę Krzyżacy w woyſku y w ziemi ſwoiey podieli / iáko w Litwie vczynili / bo ſobie wſzytkiem wet zá wet oddawáli.

Witołd ßkodę Niemcom trápi.

Tegoż roku zimie Wernerus Teringar Márßałek wielki Pruſki/ vczyniwßy obrot Litwę znowu woiował / á z łupámi y z więźniámi vßedł. Po nim záś Konrádus Jungingen Woyt Sambijſki rodzony Brát Miſtrzá Pruſkiego (ktory potym będąc Miſtrzem potym od Jagełłá porážony był y zábity) z więtßym woyſkiem Zmodzką ziemię koło Miedniki/ y Roſienie ſplundrował.

Krzyżacy Zmodź woiuią.

Witold Inſterborg poburzył.

Tego zwoiowánia kráin ſwoich mſzcząc ſię Witold wtárgnął też do Prus z woyſkiem Litewſkim / gdzie około Inſterborku wßyſtki bogáte włości gburſkie y folwárki Krzyżáckie / ogniem / mieczem y łupámi zburzył / y bez odporu z wielką korzyścią y zdobyczą do Litwy ſię wrócił. Konrádus záś Koborg Komendátor z Balgi z woyſkiem Niemieckim ná Podláſzie Litewſkie wtárgnął / á Drohicką ziemię tákże zwoiował / y łupy z więźniámi do Prus wywiodł.

Krzyżácy Podláſze woiuią.

O bitwie Witołdowey z Koributem / y odięciu Kijowá Włodimirzowi Kiążąt Słuckich przodkowi z nieſłuszney wásni / á o śmierci Skirgáłowey / y o poimániu Koriatowicá ná Podolu / á opánowániu Zamkow Podolskich przez Witołtá.

Rozdział II.

Witold częſtymi woynámi á vſtáwicznymi trwogámi y włoczęgámi będąc wyniſzczony / y w ſkarb bárdzo zubożony / á ku temu iż nowo ná páńſtwie zewſząd ſpuſtoſzonym y zwoiowánym oſiadł / przemyślał iákoby wielkiego Kięſtwá Litewſkiego Stolec ku pierwſzey zacności y wielmożności mógł wydźwignąć / y do ſkárbu wyniſzczone dochody ſtárodáwne / y inne od ná ſtołeczne w onych woynach y trwogach wnętrznych rożno rozſzárpáne / y od ſtołu Kiążęcego oddalone (iáko ſię y v nas dziś dzieie) przywrócić.

Auctilia, gospodárſtwo / ægelas, dochody przemyśl.

A ták gdy go náuczyłá *ingenioſa egeſtas* porządnego goſpodárſtwá naprzod ſię tám vdał gdzie co wziąć rozumiał / przeto nálazł przyczynę ná Kiążę Dimitrá Koributá Olgerdowicá / Krolá Jagełá rodzonego / á ſobie ſtryiecznego Brátá / przodká Kiążąt Zbáraſkich y Wiśniewieckich / ktory w ten czás miał vdział ná Nowogrodku Siewierſkim / do ktorego poſłał / áby mu hołd y przyſięgę wierności / y poddáńſtwá / iáko Pánu zwierzchniemu á wielkiemu Kiążu Litewſkiemu przed tym vczynił / á iżby dawał dań zwykłą do ſkárbu wielkiego Kięſtwá / iáko przed tym zdáwna bywáłá dawáná z Siewierſkiego Kięſtwá / ſtymże też poſelſtwem y do Kiążęcia Włodimirzá Olgerdowicá / drugiego Brátá Krolá Jagełá rodzonego / Kiążęciá Kijowſkiego przodká Kiążąt Słuckich odpráwił / y do Fiedorá Koriatowicá / ktory w ten czás Podole trzymał / áby mu wſzyſcy poſłuſzeńſtwo y przyſięgę poddáńſtwá z hołdem oddáli.

Witold nálazł przyczynę ná Bráty ſtryieczne.

Dimitr Koribut Kiążę Siewierſkie / czując ſię być Olgerdowym Synem y rodzonym Brátem Krolewſkim / á bliżſzym do wielkiego Kięſtwa niż li Witold / nie chciał ſię w hołd podawáć / áni przyſięgi czynić / y owſzem do Witołdá wſkazał iż też miał części w Wilnie bliżſzą niż on. Tym tego śmiáłym á hárdym odkazánim Witold obruſzony / chcąc go do poſłuſzeńſtwá przywieść / wypráwił ſię z woyſkiem Litewſkim y Zmodzkim przeciw niemu do Siewierſkiey ziemie / co vſłyſzawſzy Koribut Olgerdowic / niechciał czekáć nieprzyiacielá w ſwoiey ziemi / ále zebrawſzy woyſko z Ruśi / y máiąc pomoc od Kiążęciá Twerſkiego / ciągnął też do Litwy przeciw Witołdowi / nie zádáiąc mu do Siewiera dálekiey drogi / A gdy ſię obiedwie woyſká ſciągnęły / w Nowogrodkowá podkáli ſię w ſtrzym

Bitwá Koributowá z Witołtem.

pilnym boiem ná ſzerokich polach ogromną zápalczywością / Koribut z ſwoimi Ruſſaki śmiałością / Witold záś z Litwą y z Zmodzią / y śmiałością y wielkością woyſká iego przewyżſzał / ná oſtátek gdy bitwá kilko godzin w wątpliwym ſzczęściu zobudwu ſtron trwáłá / poczęły ſię vſzy Koributowe trwożyć / mieſzáć / y z plácu vſtępowáć / á Witold tym śmieley z Litwą nacieráiąc pomieſzánych rozerwał / y rozgromił / co obaczywſzy Koribut dodał koniowi oſtrog / chcąc ſię zachowáć ná drugi raz do lepſzego ſzczęściá / á ták w máłey drużynie z pogromu vbieżał do Nowogrodká Siewierſkiego głownego Zamku vdziału ſwoiego / ná ktorym ſię z żoną y z dziećmi záwárł / blánki y wieże Rycerſtwem y ſtrzelbą porządnie opátrzywſzy. A Witold vżywáiąc zwycięſtwá / máło co wytchnąwſzy pokí łupy z pobitych żołnierze / y rycerſtwo iego zebráli / á ſwoich pochowáli / ciągnął zá nim do Nowogrodká Siewierſkiego / á obegnawſzy go ze wſzyſtkich ſtron ná wieże y ná blánki vſtáwicznie ſzturmował / ściány podkopuiąc / y ogień podkłádáiąc / ták długo áż Zamek mocą wziął / gdzie Koributá z żoną / y z dziećmi poimał / á pobrawſzy ſkárby / máiętność / y ryſtunki iego / Zamek ſwoimi oſſádził / y w kráinach iego Siewierſkich Stároſty / y namieſtniki ſwoie vſtáwił / á ſámego Koributá z żoną Corką Kiążęciá Rezáńſkiego y z dziećmi do Wilná ná więzienie odeſłał / gdzie długi czás pod ſtrażą ná Zamku wyżſzym Wileńſkim ſiedział / áż go potym Alexánder Kiążę Rezáńſkie álbo Holbá Cieść iego v Krolá Jagełá / y v Witołdá wyrzeczył / y wyproſił / ſlubuiąc im od niego zá pokoy / iż ſię mśćić tey krzywdy niemiał / iákoż tego Kiążęciá Rezáńſkiego ſą y dziś zápiſſy około tego poſtánowienia w Skárbie Krolewſkim ná zamku Krakowſkim / zá ktorymi Jagełło / y Witold Dimitrá Koributá z więzienia Wileńſkiego wypuśćili. O ktorych zápiſſach Cromerus lib. 15. wſpomina.

Kugiemked um pugrabu. Koribut ſtoi przegránem vciekł.

Koribut z żoną y z dziećmi poiman.

Holbá Kniáż Rezáńſki cieść Koributow.

W tenże czás Siewierſkie Kięſtwo Koributow vdział y Nowogrodek z Bránſkiem Witold ſobie do wielkiego Kięſtwá Litewſkiego przywłaſzczył / á Koributowi dał z łáſki w odmiánę ná Podolu y ná Wołyniu ty Zamki / Bracłáwiec / Winnicę / Sokolec / y Krzemieniec / potym ſám Dimitr Koribut / Wiśniowiec y Zbáraż Zamki zbudował. Jego potym Syn Sigmunt Koribut był ná Krolestwo Czeſkie obrány / á potym w przegráney bitwie / ktorey pomagał Swidrygayłowi wróciwſzy ſię z Czech / był poimány y vtopiony w Swiętey rzece pod Wilkomierzą / od Kniáziá Michałá ſyná Sigmunta Kieyſtutowicá wielkiego Kiążá Litewſkiego zábitego w Trokach. Drugi záś Syn Koributow Fiedor álbo Fiedko máiąc pomoc od Wołochow y Tátárow / chciał Jagełowi Krolowi Polſkiemu Sercowi woynę odpieráć / potym porázony muſiał Krolowi podáć Krzemieniec / y Bráſław / Roku 1430. iáko o tym będzie niżey / á ſám ná Zbárażu / Wiśniowcu / ná Kołodnie y Snulżnicach przeſtał / Z tego potym y z tego ſyná Kiążęciá Dániłá álbo Dáſzká w Rycerſkich ſpráwach doświádczonego / Kiążętá Zbáráſkie y Wiśniewieckie etc. ſą rozmnożone.

Przenieſienie prá... Koributowo z Siewierſkiego Kięſtwá ná Wołyń.

Genealogia Kiążąt Zbáráſkich y Wiśniewieckich.

Potym Witold czyniąc ſobie przeſtrzeńſtwo / y wolne pánowánie w Litwie / y w Ruśi / á práwie vimáiąc y vpátrzáiąc záwády ſobie przeciwne z wielkiego Kięſtwá Litewſkiego / y z Ruſkiego / ſkárawſzy Koributá / nálazł przyczynę ácz nieſłuſzną y ná Włodimirzá Olgerdowicá Kiążę Kijowſkie vdzielne / przodká Kiążąt Słuckich / á zádawſzy mu winę nieposłuſzeńſtwá / iáko by ſię miał wybijáć z zwierzchności Wielkiego Kięſtwá Litewſkiego / wypráwił ſię z woyſkiem do Kijowá vdziału iego własnego / máiąc z ſobą w towárzyſtwie Skirgayłá Kiążę Brátá Włodimirzowego rodzonego / á ſobie ſtryiecznego / ktoremu był Witold obiecał y obwiązał ſię Kijow podáć / iż mu Stolice wielkiego Kięſtwá Litewſkiego w Wilnie poſtąpił / iákośmy wyżſzey o tym nápiſáli. A ták w ten czás Witold nálazł ácz nieſłuſzną przyczynę woyny / y ná

Báránie nie miał wody.

Xiążę Włodimirzá/ áby go z Kijowá fas per nefas wyzuł/ á Skirgáyłowi się w obietnicy/ y w zapissach uiscził/ miał też stárą wáśń y zápalisty gniew ná Włodimirzá y ná Koributá/ iż poki był v Krzyżakow/ przeszkadzáli mu do Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Grodno też/ Suraż/ Brzeście/ y Kámieniec Podláski pod nim wzięli/ Krolowi Jágełowi Brátu pomagáiąc/ iákoś o tym miał wyższey. Przeto się tego wszystkiego chciał nád Koributem/ y Włodimirzem záráżem pomścić/ zostawszy Wielkim Xiędzem Litewskim/ á obchodząc się z nimi iáko Lew z Osłem w dziale/ álbo Wilk w spowiedzi z Báránem.

Włodimirz zás rozumieiąc się bydź Synem Olgierdowym y Brátem Kroli Jágełá rodzonym/ á Xiążęciem z Xiędzow Wielkich Litewskich vrodzonym/ y máiąc wolny vdział ná wolnym Xięstwie Kijowskim od Oycá Olgierdá/ ktemu będąc bliższy do Wilná y do Wielkiego Xięstwá Litewskiego po Oycu y po Brácie Jágele/ á niż Witołd/ ktory stryiecznym Brátem będąc/ rodzonych posiadł/ niechciał hołdu/ áni przysięgi y poddáństwá niewolnego/ ktore ná nim Witołd wyciągał postąpić/ ále odzywáiąc się do świętey spráwiedliwości w ktorey vfał/ y do práwá przyrodzonego/ y do pospolitey wolności/ vmyślił się bronić/ á gwałt niesłuszny iáko mogąc/ słuszną obroną odbijáć.

Woyná Witołdowá ná Włodimirzá Kijowskiego.

A wtym Witołd z Skirgayłem ná początku Wiosny Owrucza y Żitomir zamki iego przygrodki Kijowskie mocą wzięli/ ktore Witołd záraz Skirgayłowi podał/ á gdy Witołd do Kijowá z woyskiem ciągnął/ nágotował się Włodimirz przeciw iemu/ chcąc mu bitwę dáć/ Ale Krol Jágełło ktory też był tymiowy taiemnym vczestnikiem słowie broniąc/ y hámuiąc krwie Braterskiey rozlania/ przywiodł do zgody Włodimirzá z Witołdem przez Posły Koronne/

Włodimirz Kiiow podał Witołdowi.

Ták iż Włodimirz musiał Kijow puścić Witołdowi/ ná ktorym wedlug zmowy Skirgayłá Brátá Włodimirzowego Xiążęciem Kijowskim záraz przełożył/ y Kijow ze wszytkimi przygrodkámi wmoc iego podał/ á Włodimirzowi

Inszy vdział Włodimirzowi Kopyl etc zá Kijow.

Xiążęciu dał zámiáne Kopyl zamek z wielkimi włośćiámi/ z pusczámi/ z solwarkámi/ z dworámi/ y z ieziorámi/ począwszy od Kopylá zamku/ y od tego mieysca gdzie się Niemen poczyna (ná ktorymem mieyscu sam był) áż do Piotrkowic Miásteczká/ y gdzie Slucza w Prepiec/ á Prepiec do Dniepra wpada/ w obrębie ná długą y ná szerzą przez trzydzieści y kilko mil/ to mu wszytko wten czás z wynalazku Comissarzow od Jágełá Krolá przysłánych wydzielił/ y oddał w woinę ná wieczność z potomki vżywánie/ wszákże potym Synowi tego Wło

Kijow zásię Olelkowi Xiążęciu wrocon.

dimirzá Olgierdowicá Alexandrowi álbo Olelkowi Xiążęciu/ od ktorego się Xiążętá Słuckie Olelkowicámi piszą/ Kázimierz Jágełowic zostawszy Wielkim Xiędzem Litewskim/ Kijow ze wszystkimi przygrodkámi wrocił/ y przy Kopylu go zostáwił/ iáko o tym będzie niżey.

A Skirgáiło Brát Włodimirzow zostawszy przez Witołdá Xiążęciem Kiiowskim/ ciągnął z woyskiem pod Kániow/ pod Cirkassy/ y pod Zwinigrod zamki/ ktorych Włodimirz niechciał puścić áni Witołdowi/ áni Skirgayłowi/ ázić Skirgayło mocą dobył y opánował/ á ták wten czás Skirgayło otrzymał pod Brátem Włodimirzem Kijowskie Xięstwo Żitomir/ Owrucza/ Kániow/ Cyrkássy/ y Zwinigrod zamki ze wszystkimi przygrodkámi y przyległo

Skirgaiło Xiążęciem Kijowskim zostawszy otruty.

ściámi Kijowskimi. Ale się nie długo ná nowym páństwie pod Brátem swym niesłusznie podszczepionym weselił/ Bo rychło potym gdy wyiáchał zá Dniepr w łowy/ prosił go do swoiego folwárku Humien Kijowskich Czerncow/ námiestnik ná ten czás Metropolitow/ támże gdy sobie podweselił/ á bez kredencu z towárzystwem y z dworzany się nápijał/ zádał mu on Humien truciznę iadowitą w piciu/ od ktorey w Kijowie rychło vmárł. Potym z wielką vczciwością y żałością wszyscy Kijowiánie (ktorych był sobie hoynością zniewolił) odpráwowáli mu

wáli mu pogrzeb obyczáiem Xiążęcym/ z processiámi y z inszymi Ceremoniámi Popow Ruskich/ pochowan w Pieczurach Kijowskich/ ktore są sławne grobámi zacnych Xiążąt Ruskich/ á Długosz w swoiey Kronice nápisał/ iż Skirgayło był zábity od swoich poddánych ná Zamku Wissegrodzkim/ dla nieznośnego okrucieństwá/ Ale Látopiszcze Ruskie y Litewskie/ Waponius/ Cromerus y Miechouius otrutego być ná czci zdrádliwey od Humienia Kijowskie świádczą.

Skirgayło w Pieczurach pochowan.

A ták czterzey synowie Olgierdowi Brácia Jágełowi/ nie swą śmiercią zeszli z Świátá/ Bo Witołd Wiguntá Alexandrá Xiążę Krewskie otruł przez nápráwę/ Narimuntá zá nogi obiesił y vstrzelał pod Wilnem/ á Korigełá ściął. Skirgayło zás przez Humieniá otruty/ A Kieystutowi Synowie Totywił pod Wilnem z dziáłá zábity/ á Zigmunt zostawszy Wielkim Xiędzem w Trokách zárzezany/ tego też Syn Michayło gdy do Moskwy ziáchał w Prásturze od Popá otruty/ Ná woynie zás gdy Witołdá Tátárowie porázili/ vczciwie dla obrony oyczyzny/ polegli ową Olgierdowi Synowie/ Andrzey ktory onó w Chęcinach trzy látá siedział/ y Dimitr Koribut z dwiemá Synámi/ przodek Xiążąt Zbáraskich y Wiśniewieckich/ y Pátryk Syn Kieystutow z dwiemá Synámi/ iáko o tym będzie niżey.

Szeście Olgirdowicow y Kieystutowicow.

Po śmierci Xiążęciá Skirgáyłá w Kijowie otrutego/ Witołd przełożył ná Xięstwo Kijowskie od siebie námiestnikiem Xiążę Holszánskie Iwaná Algimuntowicá/ ná ktorego był bárdzo łáskaw/ bo z nim y w Prusiech przez wszystek czás mieszkał/ y Corkę iego Anástasią álbo Zophią Moskiewskiemu Wasilewi w małżeństwo z Malborku odprowádził/ y do Wilná dobycia wiernie we wszystkim Witołdowi pomagał.

Iwan Algimuntowic Xiążę Holszánski/ námiestnikiem Kijowskim.

Potym się Witołd do Podola z woyskiem Litewskim y Ruskim wyprawił/ ná Xiążę Fiedorá Koriatowicá/ ktory się z poddáństwá/ y z powinności Wielkiego Xięstwá Litewskiego y z Witołdowey zwierzchności wybijał. A skoro Witołd pod Bracław Podolski przyciągnął/ chciał mu mocą odpierać Koriatowic/ [illegible] zmotyká ná Słonce/ záraz był od Witołdá porázony/ [illegible] do Kámieńcá/ á Witołd vżywáiąc zwycięstwá pobrał [illegible] zamki Podolskie częścią mocą/ częścią przez podánie/ Bracław/ Smotric/ Czerwonygrod/ Bekotę/ y Skałę/ gdzie y [illegible] vkázuią mogiły/ vroczyscá y szańce Witołdowe/ iákom sam widział roku 1575. gdym iáchał z Turek przez Podole.

Witołd do Podola ná Koriatowicá.

Obległ potym Witołd Kámieniec głowny zamek Podolski/ ná ktorym się był Fiedor Koriatowic zawárł máiąc pomoc od Wołochow sąsiedow. Ale gdy ooczyli oblężeńcy vpornie násádzoną myśl Witołdowę do dobywánia zamku/ powádzili się sámi miedzy sobą Podolánie z Wołoskimi żołnierzámi/ A wtey niezgodzie (ktora pospolicie námocniey się zamki y páństwá wiecey niż nieprzyiaciel burzy) Witołd wziął przez podánie Kámieniec Zamek y Miásto przyrodzenim mieyscá bárdzo obronne/ y iesli się w rozsądku oczu włásnych nie myle/ nie dobyte/ gdzieby ku temu porządne obwárowánie przystąpiło.

Witołd Podole wziął.

Witołd wziął Kámieniec Podolski.

Tám też Witołd poimał Xiążę Fiedorá Koriatowicá/ y odesłał go ná więzienie do Wilná/ á sam wszytko Podole z Zamkámi/ y z przygrodkámi opánował/ y Stárostámi/ námiestnikámi/ y żołnierzámi Litewskimi osádził/ á do Wielkiego Xięstwá Litewskiego przyłączył.

A iáko Olgierd Stryi Witołdow roku 1331. naprzod Podole osiadł/ á Tátáry ich Bászaki z niego wygnał/ y dał ie w dzierżáwę Koriatowicom/ tedy do tego roku/ gdy ie zás Witołd potomkowi Koriatowemu Fiedorowi wydárł y wziął wyszło lat 64. A przedtym teszcze/ ná co się wszystki Látopiscze Litewskie zgadzáią/ Olgierd sam był wygnał drugiego Fiedorá Koriatowicá z Podola/ tákże dla nieposłuszeństwá/ y Zamki wszystki pod nim pobrał/ y Niestaká iego Námiestniká

mieſtniká

mieſtniká poimał/ á ſam Fiedor Koriatowic do Węger uciekł/ y tám będąc wygnáńcem ná dworze Károlussá Krolá Węgerskiego umárł/ roku 1340. iákośmy o tym wyżßey w ſprawach Olgerdowych z pewnych dowodow nápiſſáli. A ták Podole dwiemá Fiodorom Koriatowicom dwá kroć było odięte dla nieposłußeństwá / pierwßy raz przez Olgerdá roku 1339. á potym wtory y oſtátni raz przez Witołdá roku 1395. kiedy iuß Podole ſkutecznie w Prowincią álbo w powiat/ y w Woiewodztwo było do wielkiego Xięſtwá obrocone.

O Podolu ßerße świádectwo. Rozdział III.

Látopiſiec o Podolu.

WSzyſtkie Látopißcze Ruſkie y Litewſkie ſtáre/ tymi słowy świádczą o Podolu: Iż Krol Władysław Iágełło / słyßąc o opánowániu ziemie Podolſkiey przez Litwę/ prosił Witołdá/ áby mu z miłości bráterſkiey ku ſtátwie iego / y Korony Polſkiey rozßerzeniu / poſtąpić części Podola w pewney ſumie pieniędzy / iákoż Witołd według ugody ſpuścił Iágełłowi Krolowi we dwudzieſtu tyſięcy kop Polſkich (bo Cromer tey ſumy 40000 złotych kłádzie) ty zamki Podolſkie / Kámieniec/ Smotric/ Skáłę/ y Czerwonygrodek/ A w inßych zamkach Podolſkich Stároſty ſwoie Witołd oſádził/ iáko w Winnicy / w Brásławiu / w Bekocie / w Sokolcu etc. A potym Krol Polſki wyżey miánowáne zamki Podolſkie od Witołdá poſtąpione dał w ſumie Pánu Spitkowi.

Cromerus lib. 15.

Ale Cromer lib. 15. omylność Látopißczowi Ruſkiemu álbo umyślne zepsowánie porządku przez piſárzá przyczyta / á dáley ták piße/ chcieli (powiáda) Litwá ábyśmy im pozwolili tego / iż Koriatowicy Podole od Tatar ſpuſtoßone oſiedli/ y Zamki w nim pobudowáli / Niechayże też nam pozwolą/ iż Kázimierz Krol Polſki wßyſtkę Ruś ná południe leżącą / y Podole áż do Kámieńcá przez miecz opánował / czegośmy (powiáda) z pewnego dobádánia doßli/ y z ſamych Xiążąt Litewſkich zapiſow / miedzy ktorymi był ieden Iurgi Koriatowic / ktory potym od Wołochow / iáko Hiſtoria Litewſka świádczy/ był otruty álbo zabity/ tegośmy doświádczyli. A potym Ludwik Krol Węgierſki y Polſki/ iáko ná wßyſtkich Ruſkich Zamkach / ktore ná ten czás ku Polſkiey służyły / ták y ná Podolu Węgry Stároſty przełożył/ y ſą powiáda w ſkarbie Krolewſkim w Krákowie liſty Teodorá álbo Fiedorá Koriatowicá Xiążęciá Podolſkiego/ y Páná Węgerſkiego z Munkaczu máło po tym czáſie piſáne/ ktorymi liſtami świadczy/ iż ſię z Władysławem Krolem Polſkim pogodził/ á z Podolim mu ſię w obronę podał / nád to ieſt kopia Priwileiu tegoż Krolá Władysławá Iagełłá pod titulem y pieczęcią Woyciechá Arcybiſkupá Gnieźnieńſkiego z Priwilem Krolewſkiego przepiſána/ w ktorey Krol okázuie / iż Zamek z włością Kámieniecką Witołdowi/ y dziedzicom iego dał Mánſkim álbo Hołdownym obyczáiem/ á to było roku 1394. ktory ſię (powiáda) czás zgadza z onym ktorego Látopißec świadczy / Kámieniec z inßymi Podolſkimi Zamkámi mocą przez Witołdá być opánowáne. Potym Cromer dáley piße / ſtąd powiáda podobnieyßa rzecz ku prawdzie ieſt / iż Witołd gdy onę część Podola / w ktorey ieſt Żydomir/ y Cyrkáſſy w moc ſwą podbił / Kámieniec też pod Pánem z Munkaczu Węgierſkim/ ktory od Ludwiká trzymał/ Witołd opánował/ Ale to zá prośbą u Krolá Iagełłá odzierżał / gdyż powiáda onę część Podola do Kroleſtwá Polſkiego należącą / á oſtátek Podola przerzeczony Pan z Munkaczu Węgrzyn trzymał zá dozwoleniem Krolewſkim/ iáko to Cromer ßerzey wywodzi. Ale Witołd iáko wziął Podole mocą / y Tátáry z niego płoßył / Ták go áni u Krolá Brátá/ áni u Węgrow/ ktorzy tam y przyległości / áni dziedzictwá żadnego nie mieli/ nie prosił/ Ale ieśli ktore Zamki od Ludwiká Krolá Węgrowie ná Podolu trzymáli/ ſłußnie im to po iego śmierci iáko włáſne dziedzictwo Witołd wydárł/ Ponieważ też ießcze dawno przedtym Olgerd Stryi Witołdow wielki Xiądz Litewſki/ y Koriatowicy w Podolu (Tátáry wygnawßy) pánowáli/ y tam zamkow w puſtyniach Podolſkich nábudowáli/ y oſádzili Litwą / iáko w Kámieńcu/ w Skále, w Bekocie/ y w inßych przygrodkach / Aż kiedy Olgerd nieposłußnego Fiedorá Koriatowicá Synowcá ſtamtąd wygnał, ktory do Węgier uciekwßy według Hiſtoriey Litewſkiey Podolſkie Zamki Wołochámi y Węgrámi był oſádził/ ktorzy też do czáſow Witołdowych niktore twierdze trzymáć mogli. Potym Cromer ſam piße lib. 10. tymi słowy: Iż Iágełło Krol Polſki/ iednáiąc Świdrigiełłá brátá nieſpokoynego/ áby więcey Litwy oyczyzny ſwoiey z Krzyżakámi nie wołował/ przyzwał go z Prus zápłáciwßy zań wielką ſumę pieniędzy/ ktorę tam był nátráwił/ y co był ná woynę przeciw Witołdowi wyłożył/ A Podole odkupiwßy od ſynow Spitká Melßtyńſkiego w piąciu tyſiąc grzywien Práſkich álbo Czeſkich/ temu dał ná wychowánie. A o tym iáko było zaßło Podole wodzierżſtwo Spitká Melßtyńſkiego Látopiſcze Ruſkie ná drugim mieyſcu ták świadczą. w roku 1423. poſłał Iagiełło do Witołdá mowiąc tymi słowy/ Ktoremu był Zamki dał we dwudzieſtu tyſięcy kop/ tam ie oddał Spitkowi/ A iż Spitká Tátárowie zabili / tedy żoná będąc Wdową z máłymi dziateczkami nie może obronić Zamkow od Tatar / Ale pobierz Zamki ſwoie/ á mnie odday dwádzieściá tyſięcy kop ktoreś mi opiſał / co Kniáź Witołd uczynił / y poſłał pieniądze Krolowi Iagełłowi / przez ręce Páná Nimiry / y Páná Dimitrá Wáſilewicá/ A ták Witołd Zamki Podolſkie ku Litwie pobrawßy/ Stároſtá ná nich uczynił Hronowſkiego / A potym dał Podole wßyſtko Deydigołdowi / A w máłym czáſie dał Dedygołdowi Smoleńſk / A Podole oddał Dowgirdowi Woiewodzie Wileńſkiemu / ktore on trzymał ze wßyſtkimi Zamkámi / áż do śmierci Witołdowey/ A gdy Witołd umárł / tedy iáko ſam Cromer ná początku kſiąg 20. Kroniki Polſkiey piße/ Długoß tákże/ y Miechowius lib 4. cap. 48. fol. 288. Panowie Polſcy Paweł Biſkup Kámieniecki proſtego narodu / ále dowcipny y chytry/ Teodrik Michał / y Mußiło Bráciá rodzeni Buczaczcy/ y Cruſſiná Golowſki / poki ſię śmierć Witołdowá nie rozſławiłá / wyzwáli do ſiebie obyczáiem przyiacielſkim Daugerdá Woiewodę Wileńſkiego z Kámieńcá Podolſkiego w rzeczy ná porádę / ále nie wiele rádząc ſkoro do nich wyiáchał poimáli go/ á Kámieniec Zamek/ y inße Podolſkie Zamki w moc ſwoię wzięli / á od tego czáſu piße Miechowius / Podole do Polſkiego Kroleſtwá przyłączone ieſt/ wßákże nie piße / gdzie podzieli Dawgerdá poimánego / ále ſię ná to Látopißcze Litewſkie zgadzáią / iż go zábito / co być mogło / ieśli ſię bronił / obaczywßy iż wpadł w nieſpodziáną ſámołowkę/ działo ſię to Roku 1430. á pod mocą Litewſką Podolſka ziemiá / iáko ią Olgerd opánował z Koriatowicámi Roku 1331. byłá ſto lat y rok / wßákże y potym Świdrigayło zoſtawßy wielkim Xiędzem Litewſkim po Witołdzie/ długie burdy wiodł o Podole z Polaki / y potym trwáło przy Litwie/ áż do Alexandrá Krolá zupełnie / iák o tym będzie niżey ná ſwoich mieyſcach.

Cromer o Podolu.

Kázimierz część Podola oſiadł.

Moie zdánie iáko Witołd Podole odzyſkał.

Podole Świdrigełłowi podáne.

O ziednániu

O ziednániu Jagełowym z Swidrigayłem / á iáko pod nim záś Witołd wziął Witebsk y Horszą / dla iego rosterkow / o poddániu y hołdzie Xiążąt Odruckich / y Juriá Swentosłáwowicá Smolenskiego / o wzięciu Smolenská iemu / y iego Brátu Hlebowi / o zwoiowániu Xięstwá Rezánskiego / poráženiu Tátárow / y o przyieździe Wasilá W: Kniáziá Moskiewskiego do Witołdá ná Smolensk / Roku 1396.

Rozdział IIII.

Oku 1396. Władisław Jágełło Krol Polski podniosł słuszną woynę ná Władisławá Xiążę Opolskie / ktory bárdzo wiele Imion y Zamkow w Polszcze od Ludwiká Krolá Węgerskiego y Polskiego nádánych trzymał / á Jágełę gánić sobie ważył / y zwierzchności iego niechciał znáć / przeto go Jágełło prętko skarał / iáko y Witołd Brátow / y wziął mu Jágełło tylko zá siedm dni siedm Zamkow przednieyszych / Holstein ná skale / Krzepice / Wieluń / Bobolice / Brzeźnice / Ostrzeszow / y Grábow / Ale pod Zamkiem Bolesławcem nád rzeką Prosną w mocnym mieyscu leżącym / siedm lat Polacy leżeli / áż się ná osmy rok oblężeńcy poddáli.

Polacy 7. lat Bolesławcá dobywáli.

A Władisław Xiążę Opolskie wetuiąc szkod swoich y Zamkow pobránych / Polskie vkráinne włości vtarczkámi częstymi drapieżył / do czego mu pomagáło wiele Polakow wywołáńcow / y tych ktorzy máiętności swoie potrácili. Przeto Krol Jágełło ciągnął z woyskiem do iego oyczystego Xięstwá / Opole Zamek y Miásto przednieysze obległ / Olesznó / Strzelec / y Lubliniec Zamki mocą wziął / ktore Spitkowi Melsztinskiemu w dzierżáwę dárował / áż potym Władisław Xiążę Opolskie / widząc iż trudno przeciw ościenowi wierzgáć / v Krolá Jágełá łáski prosić musiał / ktorą otrzymał zá przyczyną Krolá Czeskiego / y zá rękomią Wencłáwá Biskupá Wrátisławskiego / tákże Ludwiká Brzeskiego / Konradá Plesnickiego / y Kozlenskiego / y Przemysławá Opáwskiego Xiążąt / O czym Długosz / Miechouius y Cromer lib. 15. *editionis secundae fol.* 250. & 251. szerzey piszą.

Tegoż czásu Fiedor Tanguszko Xiążę Włodimirskie v Krolá Jágełá y v Witołdá z łáski otrzymał Xięstwo Siewierskie / dawszy ná się listy y mocne zápisy / iż miał nápotym záwżdy być pod mocą Krolewską / iák Cromer pisze.

Fiedor Sanguszko Siewierską Ziemię otrzymał.

A Xiążę Bolesław Swidrigayło Brát Jágełow będąc zbiegiem w Prusiech / zebrał się z nowu ná Witołdá / A ták roku 1403. iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 42. etc. piszą / z Mistrzem Pruskim Conradem Jungingen / y z wielkim woyskiem Niemieckim ná dzień S. Doroty do ziem oyczystych Litewskich przyciągnął / ktore ogniem y mieczem zwoiowawszy y połupiwszy / wrocił się z Mistrzem do Rágnety. A skoro Mistrz Pruski odciągnął z łupámi / wnet záraz z drugiey strony Mistrzá Liflantskiego woysko do Zmodzi wtárgnęło / á nábráwszy bárdzo wiele łupow y więźniow / do Lifland się bez odporu wrocili.

Swidrigayło z Niemcy Litwę burzy.

Przeto Krol Jágełło vżaliwszy się ták gwałtownego woiowánia oyczyzny swoiey / posłał iednacze do Swidrigáyłá / ktorzy go z Prus pod pewnymi Condiciámi

wyzwáli do Polski. A ták Krol Jágełło vgadzáiąc w to pilnie / áby więcey Swidrigáyło w Litwie przeciw Witołdowi nie wichrzył / dał mu Podolską / y Zydáczowską ziemię w vdział / y k temu w Polszcze ty Miástá y Zamki z Powiátámi / Stry / Stołow Grabstwo / Stobnicę / Drugnią / y Vście / Nád to ieszcze tysiąc cztery stá grzywien rocznego płatu w Zupach Krolewskich mu náznáczył / Ale iednák tá hoyność y vczynność Jágełowá nie mogłá vbłagáć niewdzięcznego á wichrowátego Swidrigáyłá / iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 41. et 42. y Cromer lib. 15. tákże Látopiszcze Ruskie y Litewskie świádczą.

Swidrigayło vdział w Polszcze niewdzięczny.

Bo skoro w tym práwie czásie vmárłá Xiężná Vliáná Witebska dziedziczka / Zoná Olgerdá Nieboszczyká / á Mátká Jágełowá y Swidrigiełowá / Tedy Krol Jágełło niiákiego Fiedorá Wiosnę Prásznika álbo łowczego swoiego posłał od siebie do Witebská Namiestnikiem. Co widząc Swidrigáyło / iż pod nim Witołd pierwey oyczyznę osiadł / á potym go Máćierzystego dziedzictwá Krol Jágełło oddalał / znowu vciekł do Prus / á potym do Lifland / á wziąwszy pomoc od Mistrzá Liflandskiego y Boiar Ruskich / tákże Kozakow bárdzo wiele zbuntowawszy / ciągnął do Witebská / ktorego prętko zá życzliwością Russakow dostał / támże poimawszy Stárostę Jágełowego Fiedorá Wiosnę rzucał go z blánkow / áż szyię złamał / á sam Witebsk opánował / y Orszey potym dobył / Tákże insze przygrodki Ruskie częścią mocą / częścią przez poddánie pobrał.

Swidrigayło Witebská dostał.

Co vsłyszawszy Krol Jágełło wnet despectem tákim od niewdzięcznego brátá obruszony / posłał do Witołdá Wielkiego Xiędzá Litewskiego / prosząc áby tey iego zeżywości y szkody pomścił / nád Swidrigáyłem spolnym nieprzyiacielem. A ták Witołd zebrawszy woysko z Litwy / y z Ruśi / ciągnął naprzod do Orszey / ktorey zá kilko dni szturmem dobył / á potym Drucko obegnał / ále Druccy Kniáziowie z Boiáry swoimi / ácz pierwey stronę Swidrigáyłowę trzymáli / łáski záraz prosili / y przyiáchawszy w oboz do Witołdá poddáli miásto w moc z Zamkiem / y ze wszystkimi dzierżáwámi dobrowolnie / y vczynili przysięgę hołdu y posłuszeństwá / ták Witołdowi / iáko inszym iego ná potym následnikom Wielkim Xiędzom Litewskim.

Witołd Orszę wziął.

Hołd Kniáziow Druckich.

Potym Witołd máiąc iusz Orszáńcow y Kniáziow Druckich ná pomoc hołdowánych / z ktorych mu przybyło pomocy / ciągnął tym vśilniey do Witebská / ktory zewsząd wielką mocą obegnał / támże też do niego ná pomoc przyciągnął Xiążę Jurgi Swentosłáwowic Smolenski / y postąpił mu hołd y posłuszeństwo do Wielkiego Xięstwá Litewskiego / á ták szturmem / y strzelbą vstáwicznie obudwu Zamkow Witołd dobywał / ále się też Swidrigáyło z Niemcámi Liflandskimi mężnie y przemyślnie bronił / ták iż zá cztery Niedziele niżnego Zamku ledwo Witołd dostał / á zásádziwszy Dziáłá v Cerkwie murowáney ná niżnym Zamku w mocnych száńcach / tłukł mury wyższego Zamku we dnie y w nocy bez przestánku / Czego ieszcze dziś iest świádkiem wieżá murowána ku Dźwinie / wyższy Zamek murowány z niżnym drzewiánym złączáiąca / ktorey y dziś połowá przez Witołdá odbita y práwie odcięta stoi / ále przez Kniáziá Stephaná Koributowicá Zbáráskiego / y przez Páná Stánisławá Páçá Woiewodow drzewem zábudowána / ktorym vpadkom y iam się przypátrował / gdym tám pułtorá látá żołnierską służył Roku 1573.

A gdy Swidrigáyłá pospolstwo dla niedostátku żywności odstąpiło / tym snádniey Witołd dobył y wyższego Zamku murowánego / y poimał Bolesłáwá Swidrigáyłá Brátá Stryiecznego / ktorego Jágełowi Krolowi do Polski ná więzienie odesłał / á sam Witebsk swoim Rycerstwem osádził / y wszystko

Witołd Witebská dobył / Swidrigáyłá poimał.

Witebskie Xięstwo / Orszą y insze przygrodki / tákże Odruckich Kniążiow do postuszeństwá Litewskiego przywiodł / y przypędził.

Swidrigeł z więzienia vciekł w ktorym siedział lat kilko.

A Krol Jágiełło Swidrigáytá poimánego ná Krzemieniec do więzienia posłał / ále Miechouius pisze / iż go sam Witołd iáko y poimał ták y posádził w Krzemieńcu / co więcey ku rzeczy / gdyż Wołyń y Krzemieniec w ony czásy był Litewski pod włádzą Witołdową / á nie Jágiełową / Wszákże potym Swidrigeł zá życzliwością Russakow w nocy z pęt rozwiązány vciekł w Wielki piątek / Roku 1418. y zábił Stárostę Krzemienieckiego Conradá Polaká / á sam ziáchał naprzod do Wołoch / z ktorymi w Rusi szkody czynił / y ná Podolu / á z Wołoch do Sigmuntá Rzymskiego y Węgierskiego Krolá (ktory był potym Cesárzem) do Węgier ziáchał.

Swidrigeł zoi.

Potym zá przyczyną Brátá Jágełá przyiął go Witołd w łáskę / y dał mu Bránsko / y Nowogrodek Siewierski w dzierżáwę / Ale on iáko niespokoyniczek y tám nie długo wytrwał / bo trzeći kroć do Krzyżakow / potym do Moskiewskiego ziáchał / O czym niżey ná swym mieyscu przypomniemy / á teraz do rzeczy pierwszey przystępuię.

Po wzięciu Witebská y Orszey / y poimániu Swidrigełá / y po hołdzie Xiążąt Druckich / dał nowey woynie przyczynę Jurgi Swentosłáwowic Xiążę Smoleńskie / ktory ácz był przyszedł ná pomóc Witołdowi pod Witebsko / wszákże skoro się z nim roziáchał / wziął kilko włości Orszeńskich Witołdowych / y dał w dzierżáwę swoim Boiárom / k temu zá namową Holhy Xiążęciá Rezáńskiego / począł ieszcze więtsze rozruchy wzniecáć / y hárdzie przeciw Witołdowi kázáć.

Smoleńska woyná Witołdowá.

A ták Witołd wczás máłym początkom woyny ná potym szkodliwey zábiegáiąc z gotowym woyskiem Litewskim / ktore go prowádziło od Witebská ku Wilnu / wroćił się názad / y ciągnął prosto do Smoleńská / Co vsłyszawszy Kniáź Jurgi Swentosłáwowic Smoleński / vciáchał do Holhy Xiążęciá Rezáńskiego /

Witołd wziął Smoleńsk.

A Witołd przyciągnąwszy pod Smoleńsk / wziął Miásto / potym y Zamek przez podánie. A gdy Hleb Brát Juriá pierwszego Xiążęciá własny Dziedzic Smoleński / łáski v Witołdá prosił / y hołd postuszeństwem do Wielkiego Xięstwá Litewskiego czynić poprzysiągł / przyiął go Witołd w łáskę / y dał mu oyczyste Xięstwo Smoleńskie pod Chorągwią swoią. Swiádczą też drugie Látopiszcze / iż wten czás Witołd wziąwszy Smoleńsko Juriowi Swentosłáwowicu nieposłusznemu / dał mu ná Wołyniu Zasław z łáski / z ktorego dziś są Xiążętá Zasłáwskie.

Zasławskie Xiążętá ná Wołyniu.

Swiádczą zás Látopiszcze wszystki / iż ten Kniáź Hleb Swentosłáwowic / gdy był posádzon ná Xięstwo Smoleńskie oyczyste od Witołdá / nie był wdzięczen dobrodzieystwá iego / iáko y Brát Kniáź Jurgi / Bo skoro Witołd z Smoleńská wyiáchał / niechciał znáć żadney zwierzchności iego / á to wszystko z námowy y buntow Kniążiá Holhy Rezáńskiego Cieściá swoiego / ktory był ná ten czás wielce możny.

A ták Witołd gryząc się sam w sobie ná Hlebá niewdzięcznego Kniążiá Smoleńskiego / przedsię nie iáwną woyną / ále fortelem ná to godził / iákoby mogł ony rosterki Smoleńskie raz po raz wzniecone vśmierzyć / y vspokoić.

Fortel Witołdow ná Smoleńsko.

Tamerlánes álbo Temirkutlu / Cesarz Tátárski sławny

Zebrał się tedy znowu z woyskiem Litewskim / á puścił wieść / iż miał ciągnąć ná Záwolskiego Cárzá Tátárskiego onego sławnego Támerláná (ktorego Látopiszcze Temirkuciem / á Tátárowie Temirkutlu (to iest szczęśliwe żelázo) á Moskiewskie Kroniki / y Herberstein fol. 55. Temirasak / to iest żelázem chromym go zowią / bo ná szczudle chodził / A skoro Witołd pod Smoleńsk przyszedł / wyzwał do siebie Kniążiá Hlebá Swentosłáwowicá Smoleńskiego z Bráty /

z Bráty / ná przyiácielską rozmowę / chcąc się z nim iákoby porádzić około wypráwy ná Tátáry / y wprowádzenie ná Cárstwo Záwolskie Táchtámissá Cárzá / ktory był wten czás wygnáńcem w woysku Witołdowym. A gdy Kniáź Hleb Swentosłáwowic do obozu Witołdowego przyiáchał / przyiął go wdzięcznie / á potym podweseliwszy z nim / záhámował go w obozie / á sam z Rycerstwem Litewskim przebránym do Zamku wiáchał / y ták Smoleńsko opánował / y nieposłusznego skárał fortelem / bez krwie rozlania / coby było musiáło być / by go był mocą dobywał. Dał potym z łáski Kniáziu Hlebowi Połony Zamek ná wychowánie z niemáłą włością / á sam ná się wszystko Xięstwo Smoleńskie (ktorego się wten czás dziedzicy Wielkimi Kniążiámi pisáli) wziął / y Litwą tákże Russakámi ktorym vfał osádził / á namiestnikiem w nim przełożył Kniáziá Jamuntá Wássilá Boreikowicá.

ná ktorą ono Bájazetá Tureckiego porázil / y Constantinopole od iego oblężenia wybáwił / woyská [illegible] wał 1200000. nogę mu tego przetrącono / gdy zmłodu z małego rodu bedąc złodziejstwem się báwił. O tem też czytay Miechowiussá lib. 4. cap. 41.

A Kniáź Jurgi Swentosłáwowic Brát Hlebow stárszy / ktoremu był Witołd pierwey Smoleńsko wziął / był ná ten czás v Kniáziá Holhy Rezáńskiego.

Litwá Rezáńskie Xięstwo zwoiowáłá.

A iż ten Kniáź Holhá Rezáński tych wszystkich buntow y rosterkow Smoleńskich był przyczyńcą / posłał Witołd záráżem z Smoleńská część woyská Litewskiego y Ruskiego wiego dzierżáwy / przełożywszy nád nimi Hetmánem Kniáziá Siemioná Lingwieniewicá Mścisławskiego / ktory bez odporu wszystek kray Rezáński miedzy Oką y Donem álbo Tanaim Rzekámi leżący mil 36. od Moskwy zwoiował / á z zwycięstwem / y z wielką korzyścią / (gdyż ten kray iest bárdzo vrodzáyny / O czym czytay Herbersteiná fol. 65.) do Witołdá się wrocił.

Druga zás część woyská Litewskiego y Ruskiego przełożywszy nád nim Hetmáná Olgerdá Páná Litewskiego / wypráwił Witołd w dzikie polá / do Hordy Záwolskiey / y Zadonskiey / chcąc Tátárskiey mocy sprobowáć / y ich położenia wyszpiegowáć. A ták gdy iuż Olgerd Hetman z woyskiem Litewskim / y z ~~Kozaki Rusinimi przyciagnal~~ przyciągnął nád Don Rzekę / ktorą my Láćinnicy / y Ptolomeus Tanaim zowiemy / zástąpili mu trzey Cárzykowie Bráćia / Krimski / Kirkielski y Mankopski / ktorzy z Podola (iáko y Cromer z Látopiszczow lib. 15. wspomina) dań w ten czás bráli.

Litwá w dzikich polach Tátarow porázilá.

Tám Tátárowie ná swych śmieciach będąc śmielszy z wielkim okrzykiem ná Litwę vderzyli / Litwá też ktorym y o sławę y o zdrowie szło / gdyż dálecko było do oyczyzny vćiekáć / nie zmnieyszą śmiáłością Tátárom pierwszym y wtorym tańcem odpor dáli / ná ostátek Tátárowie widząc nowych gości / á przedtym nie świádomych / y sobie bárdzo śilnych y potężnych / nie mogli wyerwáć trzećiego táńcu / poczęli pierzcháć po polach szerokich / gdzie ktory mogł zdrowie vnieść. Litwá zás záufawszy się zá ninu gonionego táńcuiąc tym śmieley biłá / Ták iż ony trzy Hordy zá łáską Bożą y szczęściem Witołdowym / á męstwem Litewskim ná głowę były porázone / y zbite / y trzey Cárzykowie / ná co się wszystki Látopiszcze zgadzáią ná plácu zostáli zábići. A Olgerd Hetman z Litewskim woyskiem wrocił się do Witołdá szczęśliwie / ktory ieszcze w Smoleńsku wten czás leżał. A to był pierwszy Credenc bitwy Litewskiey z Tátáry.

Moskiewski do Witołdá przyiáchał.

Tegoż czássu Basili álbo Wásil Wielki Kniáź Moskiewski Zięć Witołdow / słysząc o ták szczęśliwym powodzeniu Witołdowym / przyiáchał do niego ná Smoleńsk / bijąc mu czołem / y winszuiąc szczęśliwego pánowánia iáko Cieśćiowi / ktorego Witołd wdzięcznie przyiąwszy długi czás v siebie częstował / támże przymierze miedzy sobą / y páństwy swoimi potwierdzili / y przećiw Támerlanowi álbo Temirkutlowi Tátárskiemu Cárzowi spolnie się spissáli / potym vczćiwszy się podárkámi wzaiemnymi / odpráwił Witołd Wásilá Wielkiego

Smolensko tedy do Litwy przyszło/ y zás odeszło.

kiego Kniáziá Moskiewskiego do Moskwy/ á sam też z Smolenská do Litwy się wroćił/ á od tych czássow roku 1396. Smolensko było pod mocą Litewską/ áż do Roku 1514. gdy ie zás Wasil Práwnuk tego Wasilá wziął przez práktiki Glinskiego.

Witołd też przyiáchawszy do Litwy zbierał znowu woysko wielkie ná Tátáry/ chcąc wprowádzić ná Cárstwo Záwolskie Táchtanussá pierwszego Cárzá Záwolskiego/ ktory od Támerlaná wygnány do Witołdá był vciekł/ y mieszkał w Litwie ze wszystkimi Vlany/ y Murzámi swoimi ná Lidzie.

Sigmunt Cesarz od Turkow porážon.

Tegoż Roku 1396. Sigmunt Krol Węgierski chcąc Turkow wyprzeć z Misiey/ álbo Bulgáriey/ ktorzy iuż byli z Báiázetem Tracią y Grecią opánowáli/ zebrał wielkie woyská z Chrześćian/ y potkał się z Báiázetem/ ále porážon ze wszystkim woyskiem Chrześćiáńskim/ Sigmunt w łodźi Dunáiem vciekł ná Czarne Morze/ y przyszedł do Constantinopola/ potym do Rodissu/ á stamtąd zás do Dálmáciey/ y do Węgier się wroćił/ było też w tey nieszczęśliwey bitwie niemáło Polskich Sláchćicow/ z ktorych tám ieden przeważność dzielności Sármáckiey skutkiem pokazał Scibor Sciboricz Herbu Hostoia/ Ten z Krolem y z Węgry do Dunáiá vciekaiąc/ gdy niemogł do łodźi zdążyć/ ták iáko był zbroyny/ w Dunay wskoczył/ y przepłynął ná drugą stronę/ zá co będąc potym w łásce v Krolá Sigmuntá/ został Woiewodą Siedmigrodzkim/ ten przeszedł Vrátiusá Rzymskiego/ ktory ono Tiber przepłynął/ Bo iákom sam widział

Sciborz Polak Dunay w zbroi przepłynął.

Dunay w Bulgáriey/ y w Tráciey/ iest iáko dźieśięć Tibrow/ od brzegu go do brzegu ledwie przeyrzeć/ zwłaszczá v Vrušciuká/ Dziurdziewá/ etc. Gdzieśmy się my też przewozili/ y gdźie tá porażká Chrześćiáńska byłá/ ná ktorych ješmy mogiły (wzgorę zdawná od Chrześćian Bulgárow vsute) sámi pátrzyli.

Roku 1574.

A tom dla przeważnośći tego Polskiego Slachćicá przypisał. Potym Węgierski Krol Sigmunt po oney porażce od Turkow będąc v swych Węgrow wzgárdzonym/ przyiáchał do Krákowá do Krolá Jágełá/ y Krolowey Jádwigi/ y postánowił z Jágełem y z Krolową przymierze ná lat 16. Roku 1397.

O wtorey wypráwie Witoldá sámego ná Tátáry według Cromerá/ Długoszá y Miechouiuszá/ Roku 1397.

Rozdział V.

Azow Zamek Turecki ná vśćiu Tánais. Tanais po Moskiewsku Don.

Witołd chćiwy y sławy/ y páństwá wielkośći/
Postánowiwszy Litwę/ y Ruś w bespiecznośći/
Zebrał woyská/ á ciągnął polmi od Kijowá/
Aż przyszedł przez Tanaim do ~~Zamku Azowá~~:
Tám nád Donem y Wolgą Tátárow pogromił/
Zdybawszy ich bez wieśći pobił y rozgromił/
Obozy ich/ Wielbłądow/ y Báchmátow stádá
Pobrał/ y cokolwiek ich Hordá rodzi rádá.

Ták

Ták Nahayskich/ Záwolskich dwie Hordy poráził/
Y do vtarczek Ruskich drogę im przekáził.
Don/ Worschłá/ Siná wodá/ Wolgá krwią płynęły/
Czym Litwy z Ruśią mężne dzielnośći słynęły.
Hordę iedne do Litwy Witołd przyprowádził/
Ktorą nád Wáką rzeką ná rolach posádził/
Gdzie y dziś nád tąż Wáką szeroko mieszkáią/
A powinność Rycerską z vchwały działáią.
Drugą część oney Hordy posłał Jágełowi/
A ći przez Chrzest imioná dáli Christusowi/
Acz mowią iż ich Witołd nie przymuśił woyną/
Ale przećiw Krzyżakom namową przystoyną.

Długosz y Miechouius ták o tym Hord Tátárskich do Litwy przyprowádzeniu piszą/ iż Witołd Alexander Wielki Xiąd Litewski/ vspokoiwszy ná ten czás Litwę roku 1397. wypráwił się sam ná Tátáry z znácznym woyskiem/ á przebywszy rzekę Tanais/ ktorą Tátárowie y Moskwá Don názywáią/ y náiechawszy wielkość Tátárow/ vderzył ná nich/ gdźie ich wiele tyśięcy z żonámi/ dźiatkámi y z dobytkámi poimał/ y przywiodł ich áż do Litwy/ ktorych iedne część Brátu Jágełowi Krolowi do Polski posłał/ á ći ochrzćiwszy się/ zstáli się iednym ludem z Polaki/ á drugą ich część w Litwie ossádził nád Wáką rzeką y Lidźie.

Miechouius lib. 4 cap. 41. fol. 275.

Litwá áż zá Tanais woiowáłá.

Cromerus zás według Látopisczow Litewskich lib. 10. pisze: iż cáłą Hordę Tátárow Witołd do Litwy w ten czás przygnał/ áczkolwiek się oni tego przą/ powiádáiąc iż nie przymuszeni żadną woyną/ ále dobrowolnie dla wnętrznych woien/ w Hordach swoich/ y od Witołdá przećiw Krzyżakom przyzwáni/ do Litwy przyszli/ Co máło nie ku rzeczy/ ponieważ y dziś iednákich praw y wolnośći z Slachtą Litewską vżywáią/ Ale iákokolwiek było/ przedśię Witołd otrzymał zwyćięstwo w ten czás nád Tátáry/ y z triumphem się do Litwy wroćił.

O wtorey wypráwie Witołdowey przećiw Tátárom niefortunney/ Roku Páńskiego 1399. á od stworzenia Swiátá 6906. y o Cárzu Támerlanie/ álbo Timirkuciu.

Witołd będąc zwyćięstwem pierwszim záiuszony
Nieśmiertelney pochodnią sławy zápalony/
Zbierał woysko cáły rok/ ácz Krol y Krolowa/
Tego mu odradzáli y woyná domowa.
Domowa ktorą hárdzi Krzyżacy wzniecáli/
Lecz Witołdowey chęći nie vhámowáli/

Bo iednák

Bo iednák przedſięwzięćiu czyniąc ſwemu doſić/
Nie dał ſie ni Krolowi/ ni Niemcom vnoſić.
A gdy wziął pokoy z Niemcy wnet mu pomoc dáli/
Reiterow pięć ſet zbroynych ktorych mężnych ználi/
Zmodźką też Slachtę k temu Witołd wßyſtkę rußył/
Bo máiąc od Prus pokoy dobrze ſobie tußył.
Bráty tákże zgromádźił Xiążętá vdźielne/
Iż ſie zbiegli ták roie do máćiory pßczelne/
Ták wßyſtkę moc Litewſką/ á Polaki k temu

Pánowie Polſcy y rycerſtwo ná pomoc Witołtowi/ Ráphał Grábia z Tarnowa/ Jan Głowacz Woiewodá Mázowiecki/ Sendziwoy Oſtroróg/ Dobrogoſt z Sámotuł/ Jan Dąbrowſki/ Wárßycki/ Michocki/ Sochá Woiew. Płocki/ Tomaß Wierzbięta/ á z nich przedniejßy Spitek z Melßtyná Woiewodá Krákowſki/ y Pan niżney Ruśi álbo Podola etc.

Miał gotowe ku boiu ná pomoc świętemu.
Ráphał z Tarnowá Grábiá: y Spitek z Melßtyná
Krákowſki Woiewodá/ y Jan z Głowáczyná
Mázowiecki Woywodá/ Sámotulſki mężny/
Oſtroróg też miał poczet w zbroi świetney iezdny.
Jan Dąbrowſki/ Wárßycki/ Dobrogoſt/ Michocki/
Pilik/ Wołaß/ y Sochá Woiewodá Płocki/
Inßey Slächty niemáło wßyſcy Witołtowi/
Przybyli ná Pogány Bożemu wodzowi.
W ten czás Támerlanes Carz pánował w Aziey/
Pan wßyſtkich Hord Tátárſkich/ Pontu/ Bitiniey/

Apud Stellam montem Armeniæ.

Bayzet Turecki Carz z nim zwiodł w Perſiey woynę/
Tám ſam poymány/ ſtráćił wßytki woyſká zbroyne.

Pißą Hiſtorikowie iż miał w woyſku ſwoim Támerlan po dzieśięć kroć ſto tyśięcy ludu/ á drudzy kłádą/ 320000. zwłaſzczá náß Cromer.

Támerlan związawßy go łáńcuchy złotymi/
Woźił w klatce iák ptaká z triumphy wielkimi/
Turkow dwie śćie tyśięcy ná plácu położył/
Perſy/ Syri/ Armeny/ Medy/ Egipt ſtrwożył.

Tachtamis Carz Záwolſki ktory w Litwie mieſzkał/ od Támerlaná wygnány/ Roku od ſtworzenia Swiátá według Kronik Moſkiewſkich 6890.

~~Táchtámis Carz Za~~wolſki przed nim też vbieżał
Do Litwy/ tákże inße Cárzyki wyrzezał/
Wßytek wſchod Słońcá oſiadł wżdy z nim Witołd miły/
~~Skoſztował z Litewſkimi Kozaki~~ ſwey śiły.
A máiąc iuß gotowe woyſká z potrzebámi/
K temu pięćdźieśiąt Xiążąt Ruſkich z Polakámi/
Ciągnął áż do Kijowá/ Táchtámis też z ſwymi
Wygnániec był vpháml przy nim Záwolſkimi.
Tám v Kijowá wßytkich Witołd rozßykował/
Táchtámiſá poſádźić ná ſtolcu ſlubował/
Wygnawßy Támerlaná: ták w Tátárſką ziemię

Cromerus. Iamq; transmißis Sola & Pſola fluminibus.

Ciągnął Witołd: wygubić z gruntu chcąc ich plemię.
A iuß Pſołę y Sułę przeßli byli Rzeki/
Niebacząc przećiw ſobie do odporu ręki/ Lecz gdy

Lecz gdy nád Worſchłę przyßli wnet obaczą áli
Po polach ſie Tátárſkich woyſk wielkich ćmá wáli.

Ædiga Cárzow woyſká Támerlanowego Hetman. Ibi conſternatis noſtrorũ animis.

~~Edigą~~ Cárzem wodzem/ woyſk Támerlanowych/
Strách przenikał przez kośći vſſow Witołtowych/
Spitká ná rokowánie do Tátar posłáli/
Miru proßąc czego im oni nie wzbraniáli.
Lecz młodych Paniąt náßych ochotá do boiu/
Niechćieli (s krzykiem łáiąc ſtárßych) wziąć pokoiu/
Wßyſcy bić/ bić/ wołáią/ bić bić Pogan krzyczą/
Będziem bić powtarzáią/ będą bić nieliczą.
Ták zuſſálſtwo przemogło ßáble w ręku gołe
Dzierżą/ A Witołd do nich ty słowá weſołe

Rzecz Witołdowá do Rycerſtwá.

Rzekł iż gdyż bacze wáße o Rycerſtwo cnotę/
Y te do boiu śmiáłość y mężną ochotę.
Serce mi obiecuie przez was dziś zwyćięſtwo/
Nád tą wielkośćią Pogan: tylko ſpolne męſtwo
Okażćie/ ia nie wydam: pierzchácći im w pole:
Będą pomnieć iż byli w Chrześćiáńſkiey ßkole.
Látwoć im Báiázetá Turkow było gromić
Pogánow/ ktorych Pan Bog niechćiał złośći bronić/
Ale nas będzie bronił: bo nas ma zá ſyny/
Y te woynę wznośimy dla iego przyczyny.
Gdy ten nas bronić raczy: ktoż przećiw nam będźie?
Nic tá wielkość v niego wygramy plác wßędzie/
Tylko iemu vfaymy/ á iuß teraz śmiele
Biyćie/ kolćie/ y ſieczćie ſwe nieprzyiaciele.

Tráfiłá ſie tá bitwá z Tátáry w dzień Mączennikow y S. Wawrzyńcá nazáiutrz/ Auguſtá Mieſiącá dniá 14.

Ták rzekł: zá tym ogromnie ſkoczyli do ſiebie/
Z krzykiem/ z hukiem/ áż Eho odzywał ſie w Niebie/
Trąby chrápliwe głoſſy/ Bębny kołát dáią/
Konie rżą/ Háłá Háłá Tátárzy wołáią.
Náßy ßáblámi/ ſtrzelbą ruśniczną ich biją/
A Tátárowie z łukow bez przeſtanku ßyią/

Dimitr Koribut Olgerdowic Xiążę Zbáráſkich y Wiśniowieckich przodek od Tátar zábity.

Dimitr Koribut w ſrzodek Tátar z ſwymi wſkoczył/
Siekł ſie długo áż go gmin on koniámi ſtłoczył.
Krzyk/ y ßum vſſow zewßąd rożnie ſie wálących/
Podobni morſkim wáłow/ dla wiátrow burzących/
Gdy ſie do krzywych brzegow od pułnocy toczą/
A Eolus ich pędzi Blazbáłkow ſwych mocą.
Strzáły iák deßcz świßczące lecą z káżdey ſtrony/
W polach iák roie pßczelne krzecą ſie zagony/

Száble

Tátárowie nás koch ogárneli.

Száble/ miecze brzmią/ zbroie chrzęszczą/ ránni ieczą/
W tym nászych opássáli Tátárzy iák tecza.
Iż poczeli mdleć przed ich gwałtowną wielkością/
Lecz długo mężną bili Tátárow dzielnością/
Aż Witołd widząc iż źle vciekł z Swidrigielem/
Z Ostrorogiem/ z Samtulskim przemyslnym fortelem.
Tátárzy biją/ sieką/ co sie náwinęło/
Acz sámych kilkodziesiąt tysiecy zginęło/
Woiewodá Krákowski Spitek choć mogł zbieżeć/
Obrocił sie siekł Pogan wolał z swymi leżeć.
Kupią sie wkoło niego chcąc poymáć żywego/
Lecz sie bronił poki mogł do vpadu swego/
Przeszedł Greckie/ y Rzymskie dzielne męże ony/
Godzien áby sławie był wieczney poswiecony.
Bitwá cáły dzień trwáłá/ nászyby wygráli
Męstwem: lecz Tátárowie woyski przewyższáli/
Jágiełowi niktorzy Brácia tám polegli/
Y Xiążąt Ruskich wielkość/ á drudzy vbiegli.

Crom: Melstinius inter confortissimos hostes honestissime occumbere maluit &c.

Pobići zacnieyszy z Polakow/ Spitko z Melstina Woiewodá Krákowski/ y Podolskiey ziemie dzierżawcá/ Sochá Woiewodá Płocki/ Pilik Woiewodá Wárszáwski/ Wárszo z Michálowá/ Jan głowacz/ y Pan Boguß. A z Litwy y z Rusi/ Andrzey Kniąż Połocki Olgierdowic/ z Brátem Dimitrem Koributem/ y Andrzey przodkiem Xiążąt Zbáráskich/ y Wiśniewieckich/ Jwan Skinder/ y Kijowa Dimitrowicy Koributowicy/ Jwan Jewłáskowic/ Jwan Borisowic Siemiosk/ Hleb Swiętosłáwowic Smoleński/ Hleb Koriatowic z Brátem Jámuntem/ Micháyło Podbereski/ Dimitr y Fiedor Pátrikiewicy Wolsczy/ Számotultowic/ Jwan Jurgiewic Bielski/ etc. A Witołd z Dobrogostem z Számotul/ y z Sandiwoiem z Ostrorogá/ ktorzy byli strażą boku iego/ y z Swidrigiełem zbiegli koni przemieniáiąc.

Epitaphium Paniąt pobitych.

Mężni Rycerze coście polegli wtym boiu.
Zycząc oyczyźnie miłey sławy y pokoiu/
Wam dank moy mdły wiersz dawa/ y sam Mars łáskáwy/
Zápisał w księgi wieczne wásze swiete spráwy/
Dzielnośći swych nagrodę macie w Niebie hoyną/
Zdobi was cna Bellona koroną przystoyną/
Wam obrázy w Kościele swym sławá spráwiłá/
Wászych cnot niesmierteln ą pámięć wyráziłá.
Ty Sármácki Rycerzu wiedz co to czyśc będzieß/
Raz sie rodziß/ raz w łodkę Charonowę wsiędzieß/

Broń oy-

Broń oyczyzny ktora cie w sobie wychowáłá/
Aby też ták o tobie wieczna sławá brzmiáłá.

Tátárowie kończąc zwycięstwo zagony w Ruskie y Litewskie Páństwá rospuśćili/ y Kijow obegnáli/ ále sie Kijowiánie trzemi tysiecy Rublow odkupili/ Drugie zagony áż do Łucká wszystek Wołyń splundrowały. A Támerlan potym zwycięstwie tegoż roku vmárł/ ktory będąc z rodu chłopskiego/ zá szczęściem y spráwą rycerską wszystek Swiát stráchem był nápełnił/ *in cuius conspectu terra siluit*, ják Miechouius pisze/ Tátárowie go zowią Temirkuto/ to iest/ szczęśliwe żelázo/ á drudzy Temir Aksak/ żelázo obronne.

Kijowiánie sie okupili Tátárom.

Witołdá szczęście záwżdy głáskáło łáskáwe/
Niewierz mu: bo odmienia zdrádnie swoie spráwe/
Jednák mu potym zá te nágrodziło szkodę/
Iż záwżdy Tátárow bił/ bo trafiał w pogodę.

O śmierci Krolowey Já-dwigi/ y o wtorym Małżeństwie Jágełowym/ á o potwierdzeniu páctow z Litwą/ y Witołtem/ 1399.

Rozdział VI.

Tegoż Roku po nieszczęsney woynie Witołdowey z Támerlanem/ Jadwigá Krolowa Jágiełowá práwie święta Páni porodziłá Elżbietę/ Corkę pierwszą/ ktora trzeciego dniá vmárłá/ á sámá też Krolowa rychło po niey w świątobliwośći żywotá z Swiátem sie rozstáłá/ y w Krákowie ná Zamku pochowána przed wielkim Ołtarzem. Tá w Prádze w Czeskim Mieśćie głownym/ dla Litewskich Pácholąt w náukach wyzwolonych ćwiczenia zbudowáłá byłá Collegium dwor wielki y nádáłá/ bo iescze w Krákowie Collegium niebyło. A iż z niey żadnego dziedzicá Krol Jágieło niemiał/ zwątpił był bárdzo o Krolestwie Polskim/ przeto do Rusi wyiáchał/ chcąc sie ná wielkie Xięstwo Litewskie wroćić/ á Krolestwo dobrowolnie zdáć/ nizby miał być z niego gwałtem wypędzonym/ ále go w tym Pánowie koronni pociészyli/ y wszyscy mu wiárę/ y vprzeymość szczerą z poddaństwem iák przedtym ták y ná potym slubowáli. A ták zá rádą ich posłał w dziewosłęby do Wilhelmá Máná Węgierskiego/ Grábie Cyliyskiego ktory mu dał Corkę swoię Annę/ wuteczną Siostrę nieboszczki Edwigi. Tá tedy przyniesiona byłá do Krákowá przez Janá z Obychowá Przemyskiego Kastellaná/ y przez Hincę z Rogowá/ y Janá z Ostrowcá/ miesiącá Lipcá dniá 16. Látá 1400. Tá nievmiáłá inákszego ięzyká iedno Niemiecki/ wszákże zá ośm Niedziel náwykłá po Polsku/ gdzie sie temu wszyscy dziwowáli. Gniewał sie oto Jágieło ná Dziewosłęby/ iż mu ią przynieśli/ bo sie mu nie cudna zdáłá/ przeto ślub niezárázem był/ Koronácia też iey áż we dwie lecie byłá/ áżby po polsku dobrze mowić vmiáłá.

Litewskie Collegium w Prádze.

Jágieło chciał Krolestwo polskie opuśćić.

Krolowa Anná po Polsku náwykłá zá 8. niedziel.

A Krol Jágieło tym czásem Roku Páńskiego 1401. do Litwy iecháwszy z Witołdem/ y z Pány Litewskimi postánowienie vmowy/ y przymierze pierwsze zmocnił/ z wielem Rad Koronnych odnowił/ Támże iáko Cromer pisze/ lib. 16. o

postánowie-

postánowieniu spolnymi zapissámi obwárowal / iż iesliby Witold bez potomstwá szczedl / áby wszytko cobykolwiek on trzymał / w moc Krolewską y koronną przyszło / wespolek y z wielkim Xięstwem Litewskim / wyiąwszy połowicę Nowogrodzkiego Xięstwá / y czterzy Folwárki / ktore miały przyszdz spadkiem ná Zydká / albo Sigmuntá Brátá Witoltowego / pod tą Condicią / áby y on był Krolestwu poddány / wyiąwszy też dobrá wianá Anny Zony Witołtowey / ktore też iednák po iey smierći ná Krolá y ná Koronę przyść miały / ták tedy biedna Litwá ná ten czás nie máiąc potężnych á mądrych Senatorow w niewoli práwie uwichłána byłá / iák Długosz y Cromer piszą.

Litwá biedna práwie vlowiona.

Ale Látopiszce Ruskie y Litewskie to postánowienie ináczey opisuią / ácz sprostá ále ku rzeczy w ty słowá.

A po onym czásie ná zimę ziechał się Witold z Jágiełem Krolem Polskim w Przemyslu / y támże stánowienie z sobą uczynili tym obyczáiem / Jesliby Witold dzieci nie miał / á Jágiełło miał / tedy Dzieci iego ná Koronie Polskiey / y w wielkim Xięstwie Litewskim pánowáć miáły / tymże sposobem iesliby Jágiełło dzieci nie miał / á Witold miał / tedy w Koronie Polskiey y wszytkich ku nieyná leżących páństwách / Witołtowe Dzieci / Wielkie Xiążętá Litewskie / pánowáć miáły / iákoż y zapissy miedzy sobą uczynili / y Pánowie Koronni tákże / y Litewscy przysięgę miedzy sobą ná tym udziáłáli / iż inszych Pánow sobie nieobieráć / tylko z Potomstwá Jágiełowego / álbo Witołtowego. A ták to zda się podobnieysza być rzecz / poniewaz oni niebożętá stárzy Litewscy pisárze ták sprostá prawdy przestrzegáiąc bywáli. A potym Witold z Xiężną Anną Małżonką swoią był ná weselu u Jágiełá / gdy brał slub z przerzeczoną swoią wtorą Małżonką Grofowną Cyliyską Anną.

O záłożeniu Academiey Krákowskiey / y postronnych burdách / Roku / 1401.

Tegoż roku Krol Jágeło Akádemią Krákowską według Testámentu Krolowey Jádwigi fundowal y hoynie nádał przyzwawszy do niey Doktorow y Misztrzow wszytkich nauk wyzwolonych z Prági.

W Litwie y w Polszce ná ten czás wszytko się spokoynie powodziło / ále w Niemczech / y w Czechach ináczey / Bo Wenclaw Cesarz od Korfirstow y od właśnych Mieszczan Wiedeńskich był poimány / y w Wiedniu w więzieniu chowan / ktory był ták wielki pijanicá / y rospustny / iż gdy mu powiedziano o zgorzeniu iednego Zamku bárdzo bogátego / tylko się o piwnicę winną iesliby iesszcze niezgorzáłá pytał. Robertus potym Woiewodá Renski ná iego mieysce był wybrány.

Wenclaw Cesarz pijánicá od swoich poiman.

Węgrowie też Sigmuntá Krolá swoiego Szwagrá Jágiełowego ná ten czás poimawszy w więzieniu chowáli.

Sigmunt od swych poiman.

A we Włoszech Xiążę Mediolanskie Galeacius przeciw Florentinom walcząc wszystkę Włoską ziemię do woyny wzburzył / y Robertá Cesárzá poráźił.

Papieżowie też Rzymscy ná ten czás dwá byli: Bo Fráncuscy Cárdinałowie w Awinium wybráli Benedictá Arágonczyká / á Włoscy Cárdinałowie Bonifáciusá dziewiątego z Neapolitanskich Krolow w Rzymie podnieśli / ktory

Dwá Papieżowie.

tylko 34. látá ná ten czás miał / A činá się klątwy z obu stron słáli / y wszytkiego Swiátá rzecz pospolitą Chrześciáńską zámieszáli / y záburzyli / ieden przeciw drugiemu Krolow y Xiążąt pobudzáiąc / á Kárdinałow przeciwnych topiąc / dawiąc / y zábijáiąc / á nowych co im pochlebowáli wybieráiąc.

Papież młody.

W Polszcze też Grot Sulpecki herbu Ráwá / y Jan herbu Rogalá / Cástellan Włádisłáwski rozbijáli / ktorych Krol záraz powściągnął / y Cierstenę Zamek / ná ktorym się przechowywáli / wziął / á Konáry drugi Zamek Rogalin w Sendomirskiey ziemi zburzył.

Grot y Rogalá rozbijáią.

O przysiedze Woiewod Wołoskich / O nieprzyięciu Krolestwá Węgierskiego / y dobyciu trzeći raz Smolenská przez Witoldá.

Rozdział VII.

Swidrigiel Brát Jágiełow ná Podolu mieszkáiąc poimał był Woiewodę Wołoskiego Romaná Petrilowiczá / á gdy go Krol Jágieło z więzienia iego wyzwolił / przysiągł wespolek z Brátem Alexandrem y z Rádámi swoimi być posłusznym Krolestwu Polskiemu / y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu.

Swidrigiel Woiewode Wołoskiego poimał.

Węgrowie też ktorzy mieli ná ten czás Sigmuntá Krolá swego w więzieniu / podáwáli się dobrowolnie z Krolestwem Krolowi Polskiemu Jágiełowi / Ale on ná swym przestáiąc według szczerości wrodzoney / niechciał im ná to przyzwolić / y owszem się uprzeymie stárał / iż Sigmuntá Szwagrá z więzienia wybáwił / á ná iego potrzebę dziesięć tysiecy grzywien polskich pożyczył / czego iest swiádectwo w skárbie Koronnym / gdzie Jágiełowi Scibor Sciboricz Polák / ná ten czás Woiewodá Siedmigrodzki imieniem Krolá Sigmuntá w przerzeczoney summie Márgrábstwo nowe zápisał / y Moráwę.

Moráwę y nowe Márgrábstwo Jágieło zákupił.

Potym roku 6909. od stworzenia Swiátá / á od Páńskiego národzenia według Cromerá 1403. Kniáź Jurgi Swietosłáwowic y Kniáź Holhá Rezáński ciągnęli z woyskami do Smolenská: A w ten czás w Zamku Smolenskim wielka niezgodá miedzy Boiáry y pospolstwem byłá / bo iedni chcieli mieć zá Páná Witoldá / á drudzy Kniáziá Jurgiá Swietosłáwowicá / iáko oyczycá Smolenskiego. A w ten czás iuż był od Witoldá ná Zamku Kniáź Roman Brański / wszákże go Smolniánie zábili / Tylko żonę y dzieci wolnie puścili / A namiestnikow Witoldowych / y wszystkich Boiar Smolenskich / ktorzy Kniáziá Jurgiego niechcieli / pozábijáli.

Rostercz Smolenskie.

Przeto Witold żáłością uwiedziony / wziąwszy pomoc od Krolá Jágiełá / tegoż czásu z woyski swymi Smolensko obległ / á Kniáziá Jurgego Swietosłáwowicá / y Holhę Rezáńskiego poráźił / y wygnał / zá czym Witold Smolensk powtore osiadł / y Xięstwo / áby więcey w nim burdy niebyły / w Powiát álbo w Woiewodztwo obrocił ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu / skárby też ktorych wielką obfitość w Zamku nálazł miedzy zásłużone żołnierze rozdał / á drugie Krolowi Jágiełowi z więźniámi do Polski posłał.

O tym Látopiszce y Długosz y Cromerus lib. 16.

A Kniáź

A Kniaź Jurgi Swietoſłáwowic do Węgier vßedł/ gdźie potym ná poſługách Krolá Sigmuntá pod niktorym Zamkiem poſtrzelony vmárł.

O Woynie z Krzyżakámi zá Swidrigiełową nieſtwornośćią / y vgodźie z nimi/ á oddaleniu Zmodźi od Litwy.

BOlesław Swidrigiełło Brát Krolewſki/ ſkrzętny á nieuſtáwiczny/ po wtore do Krzyżakow zbiegł/ z ktorymi Conradus Jungingien Miſtrz Pruſki Roku Páńſkiego 1403. w Miesiącu Lutym o świętey Dorocij źiemie Litewſkie z wielkim woyſkiem popuſtoßył/ y do Ragnety z łupámi vßedł. Zá nim záś Miſtrz Inflantſki zdrugą ſtrony do Zmodźi wtárgnął/ gdźie wielkie ßkody poczyniwßy z plonem do Inflant wyciągnął. A Witołd vważáiąc mądrze moc Niemiecką/ gdy iego źiemie burzyli/ nieſmiał im odporu w ſwoiey źiemi dáć/ ále ſkoro wyßli/ zaraz Inflanty wßerz y wzdłuż mieczem y ogniem powoiował/ y Dunemborg Zamek obronny nád Dźwiną z Miáſteczkiem wziąwßy/ y ſpaliwßy/ z więkßą wtroy naſob korzyśćią niż oni do Litwy ſię wroćił. Krzyżacy też Pruſcy y Inflantſcy rychło potym Litwę burzyli/ y wielkość ludu w niewolą wywiedli/ ktorych Witołd odmianą więźniow Niemieckich wyzwolił.

Potym Krol Jágełło zlutowawßy ſię nád vdręczoną oyczyzną Litwą/ przyzwał wtory raz Swidrigiełłá z Prus/ á dał mu wßytko Podole/ odkupiwßy ie od Synow Spitká Melßtinſkiego od Tátar zábitego w pięći tyśiącach grzywien Czeſkich/ Sumę też wielką pieniędzy/ ktorą w Pruśiech Swidrigieł nátráwił/ y ná woyny náłożył/ Witołd y Jágiełło Niemcom zapłáćili zá niego/ Nád to mu Krol Jagełło w Polßcze y w Ruśi poſtąpił Stryy/ Zydaczow/ Sidłow/ Drugnią/ Stobnice/ Powiáty y Zamki z Miáſtámi/ y tyśiąc czterzyſtá grzywien rocznego płátu z Zup Solnych/ á wżdy iednák tá hoyność Krolewſka wporności go Swidrigiełłá nie vbłagáłá/ bo przedśię do Krzyżakow vciekł. A potym roku Páńſkiego 1404. Krol Jagiełło y Witołd z Pány Litewſkimi/ tákże Conradus Jungingen Miſtrz Pruſki/ zjecháli ſię ná Swiątki do Rácziąża dla ſpolney vgody/ y ſtał ſię pokoy miedzy nimi/ pod tymi Condiciámi/ iż Jagiełło y Witołd Ziemię Zmodzką Miſtrzowi y Zakonowi Pruſkiemu poſtąpili/ A Krol Jágiełło Ziemię Dobrzyńſką miał v nich okupić we czterdźieśći tyśiącach złotych/ też áby zbiegow v ſiebie z obudwu ſtron więcey nieprzechowywáli/ á więźnie powracáli. Aby też Krzyżacy wßyſtkiego práwá/ ktore ſię ná Litwę mieć vkázowáli/ odſtąpili/ A nie dopußczáli żadnemu woyſku obcemu przez ſwoię źiemię do Litwy wtárgáć/ kupiectwá też w Litwie z Pruſſy áby wolne były. To concludowawßy Jágiełło był ná cżći w Toruniu v Miſtrzá/ gdźie gdy ſię po Mieśćie przeieżdżał/ kuchárká wßytkiego pomyiámi plugáwymi z kámienice zlałá/ álbo z trafunku/ álbo z naprawy/ á gdy byłá zá to ná gárdło oſądzona/ Krol iey zdrowie vproſił/ y winę odpuśćił.

Potym roku 1405. Witołd miał drugi ziazd z Krzyżakámi v Rownia gdźie z nimi pokoy więcey potrzebny niż vczćiwy przyiął/ bo im powtore Zmodźkie páńſtwo wiecznym dárowániem zápiſał/ dawßy im ná ſię dwá liſty/ ieden Láćińſkim/ drugi Niemieckim ięzykiem piſáne/ á gdy ſię Zmodź vbogą Niemcom ſłużyć wzbraniáłá/ y ich vrzędniki w nocy dawili/ y zábijáli/ proßąc Witołdá áby ich Niemcom okrutnym niewydawał. Witołd ich ſam pod Járzmo Niemieckie mieczem przyganiał/ A iżby ich Krzyżacy ſnádniey zniewolili/ trzy Zamki w Zmodźi zbudowáli/ dwá nád Niewiążą Rzeką/ á trzeći ná vśćiu Dubiſſy gdźie w Niemen wpada. A ten pokoy z Niemcy Witołd muſiał podobno przyiąć dla Moſkiewſkiey woyny/ a Swidrigiełłowey nieſtwornośći.

Długoß et Miechouius lib. 4. cap. 42. fol. 277. Crom: lib. 16.

Zamki Swidrigiełłowi vdźielone w Polßcze.

Swidrigieł vciekł do Krzyżakow.

Ziazd z Krzyżaki y vgodá.

Zmodźka Niemcá Krzyżakom dána.

Bo vkázowáli záwiſſo onego Mendogá co go byli vkoronowáli ná Litewſkie Kroleſtwo/ á on im był po śmierći ſwey páńſtwá Litewſkie zápiſał.

Krol pomyiámi zlan.

Witołd Zmodź Krzyżakom dał.

Witołd ſam Zmodź Krzyżakom Niemieckiem mieczem przymuſzał.

Zamki Krzyżacy w Zmodźi buduią.

O trzećim zbieżeniu Swidrigiełłowym do Prus / á wzięciu Podola ku Polßcze / Roku 1405.

SWidrigieł nápełniony vporu y złośći/
Nie będąc content z oney Krolewſkiey hoynośći/
Podolſkie Zamki ſwymi żołnierzmi oſſádźił/
Sam do Prus zbiegł trzeći raz / by ich z bráty zwádźił.
Przeto Jágiełło zebrał woyſko z Polſki wielkie/
Wziął Kámieniec Podolſki/ y w nim ſkárby wielkie/
Piotrá Száfráńcá ná nim Stároſtą przełożył/
A potym obleżenim Zamkow inßych pożył.
Swidrigiełłowe wßytkie wyrzućił obrony/
A Podole przyłączył mocą do Korony/
Támże mu Alexander Hoſpodar z Wołochy/
Przyſiągł hołd: á Swidrigieł wichrzył w Litwie płochy.
Chcąc Witołdá wypędźić: lecz go Miſtrz nie chował/
Gdyż to był Jágiełłowi w Ráciążu ſlubował/
Wziął potym pierwßy vdział Swidrigieł w Siewierze/
Branſk/ Stárodub / w wątpliwey kołyßąc ſię wierze.

Swidrigieł do Prus zjechał/ nád poſtánowienie.

Krol Jágiełło pod Swidrigiełłem wziął Podole.

Podole do Polſki przyłączone.

Alexander Woiewodá Wołoſki.

Branſko y Stárodub dan Swidrigiełłowi.

O pierwßey Woynie Witołdowey z Zięćiem Moſkiewſkim Kniáźiem Wáſilem / Roku 1406.

Rozdźiał VIII.

WItołd w dobrey przyiáźni z Zięćiem ſwym mießkáiąc
Moſkiewſkim / dáry ſpołnie ſobie poſyłáiąc/
Záchowáli z obu ſtron z ſobą pokoy záwżdy/
Ták Litwin iák Moſkwićin miłował ſię káżdy.

Ná vroczysczu zwánym Putywl/ niedáleko od Putywlá/ ktory leży zá Kijowem mil 60. ná południe ku dzikim Polom.

Lecz gdy Moskwá Siewrukow Litewskich rozbiłá/
 Pod Putwilem dwu Bobru/ kadź miodu im wzięłá/
 Dwie siekierze/ y trzy z nich złupili Siermiegi/
 Wnet Litwá to w czwor sposob zápisáłá w księgi.
Y skárżyli ná Moskwe przed Witołtem w Wilnie/
 Instiguiąc o rozboy gwałtowny vsilnie/
 Chłopskim ktałtem przydáiąc co niebyło czássem/
 Iż káżdemu z nich Rublow sto vrwáli z pássem.
Witołd do Zieciá posłał dla spráwiedliwości/
 A Zięć tego zániechał dla skarg nikczemności/
 Zá nic to sobie ważąc/ á Witołd rzekł zá tym/
 Zhárdziałeś bárdzo Dudku z swoim łbem czubátym.
Zebrał woyská Litewskie/ Smolenskie/ Witebskie/
 Ciągnął burząc y paląc gránice Moskiewskie/
 Wásil widząc w páństwách swych nieodpártą szkode/
 Posłał wnet do Witołdá prosząc o vgode.

Witold sámi á sám z Moskiewskim Wásilem tráctował potom.

Witołd mu nieodmowił: á ták sie ziecháli
 Sámi wpuł Vhri Rzeki/ tám konkludowáli
 Pokoy y mir/ á szkody woienne odłożył/
 Moskiewski Witołdowi cokolwiek nałożył.
Tám Andrzey Litwin krzyknął gdy sie pomierzyli/

Niemir niemir.

 Niemir Niemir gdyśmy sie wręcz z Moskwą nie bili/

Dom Niemirow w Rusi/ w Litwie/ y ná Podlaszu.

 Ztąd niemirą iest názwan stan swoy ochedożył/
 A Niemirow sławny Dom z niego sie rozmnożył.
Witołd wten czás gránice po Vhre Litewskie

Gránice Litewskie po Vhre.

 Záłożył: łupy rozdał Żołnierzom Moskiewskie/
 Boácz sie pogodzili ále łupy wszytki
 Pobráli przed vgodą z skárbámi z dobytki.
To sie tu o Siewruki sroga woyná wszczełá/
 Dziś ćme chłopow/ ćme Slachty Moskwá nam odjęłá/
 Ziemie Ruskiey/ Siewierskiey/ ná sto mil vrwano/
 (Byś dziś wstał o Witołcie) skarb z ludźmi pobrano.

Swidrigeł Brát Stryieczny Witołtow/ nieprzestáiąc áni w Polszce áni w Litwie/ áni ná Podolu ná słusznym vdziale/ vciekł był trzeci raz do Krzyżakow Pruskich/ y dawał im iusz puł Litewskiego Xięstwá/ ktorego w mocy swey nie miał/ áby mu tylko Witołtá z Wilná wygnáć dopomogli. Ale gdy go Krzyżacy nie przyięli dla vgody ktorą byli vczynili z Jagiełem Krolem/ y z Witołtem w Ráciążu/ znowu záś do Litwy sie wrocił/ y począł nowe bunty z Rusią sobie przychylną przeciw Witołdowi stroić/ A gdy mu sie nie powiodło/ vciekł do Polski do Bráta Jagiełá/ ktory iego wrodzoną złość łáską Bráterską gląszcząc/ ziednał go czwarty kroć z Witołtem/ y dał mu Witołt w Siewierskiey Ziemi/

Ziemi/ ktorą dziś Moskiewski posiadł/ vdziały Xiążęce/ Stárodub/ Bransko/ y Nowogrodek Siewierski. Lecz iż przyrodzoną złość trudno vkrocić/ vciekł do Moskwy spaliwszy Bransko/ y Stárodub/ á Nowogrodek Siewierski Moskiewskiemu podał/ dla czego Witołd tę wtorą woynę musiał ná Moskiewskiego Kniáziá Zięciá swoiego podnieść. O czym Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 42. fol. 277. Crom. lib. 16. et Miechouius fol. 317. cap. 41. etc.

O wtorey Woynie Witołdo- wey z Zięciem Básilim Moskiewskim/ á o złości Swidrigiełowey/ 1407. & 1408.

Swidrigiel ktory wichrzyć zwykł w oyczyźnie záwżdy/
 Gárdząc w Polszce/ w Podolu/ w Siewierze dział káżdy/
Widział iż mieysce w Prusiech v Krzyżakow stráćił/
Kręcząc sie y tám y sám z Moskiewskim sie zbráćił.
Prosząc go by mu pomogł oyczyzny dochodzić/
Aby iuż więcey Witołd wniey niemogł przewodzić/
Zbiegł do Moskwy Stárodub y Bransko spaliwszy/
Nowgrodek Wásilewi Siewierski spuściwszy.

Swidrigieł zbiegł do Moskwy.

Witołd záraz z woyskámi począł sie gotowáć/
Chcąc sie despectu pomścić y szkod powetowáć/
Krol mu Jágieł ná pomoc Márszałká z Polaki
Przysłał/ á Mistrz też Pruski Landsknechtow z Krzyżaki.

Zbigniew z Brzezia Márszałek Koronny/ Herman nad Polaki/ ktorych było 1000 z włecznicámi/ á Niemcow iedná chorągiew.

Woysko Litewskie z Ruskim zlecił Rumbowdowi/
A dworne vsfy rządzić kazał Monwidowi/
Záś Jwan Boreikowic prowádził Smolniany/
Olelko Włodimirowic wiodł swoie Kijany.

Xiążę Olelko Włodimirowic Xiążąt Słuckich przodek/ Wnuk Olgerdow.

Ták wszytkich v Smoleńská Witołd zszykowawszy/
Y zagony plundrowáć w Moskwe rozesławszy/
Sam z Niemcámi/ z Polaki burzył áż do Oki/

Oká rzeká wielka w Moskwi/ ktora wpada w Wolge v niżnego Nowogrodá.

Gdzie mu Swidrigieł on port zástąpił głęboki.
Ták przepráwy zá Okę mężnie mu obronił/
Y z kątow Litwę/ Niemcow/ y Polakow gromił/

Swidrigieł Witołtowi zábronił przepráwy przez Okę.

Lecz iednák łupy wielkie y więźniow nábráli/
Wsi/ Miásteczká/ włości/ wszerz wzdłuż zwoiowáli.
Gdzie Niemcy z Rusnicámi/ y pieszy Polacy/
Więcey niż iezdni wten czás ważyli Kozacy/

Crom: Pedestri magis quam equestri prelo victi pulsique sunt hostes.

Bo konie Litwie lgnęły w lesiech onych błotnych/
Tylko im śmiáłość Drabow pomogłá ochotnych.

Kniaź Moskiewski Bázili záś szukał vgody/
Widząc nieopłákáne Xięstwá swego szkody/
Potwierdził záś z Witołtem pierwsze stánowienie/
Y chrzesnym cáłowánim przymierza zámknienie.
Miecho. Tandem restitutis possessionibus &c. Wrocił Zamki co był wziął y przyrzekł śrzedz wiáry/
Y po Vhre záchowáć z Litwą rubież stáry:
A Witołd skoro pokoy z Zieciem concludował/
Ná rozsádzonych koniach k Wilnu áppelował
Crom: Vt erat in Venerem pronus. Do żony/ bo go Venus piekłá ná dzień káżdy/
A też zwyczay przed woyskiem rzeżdżáć miewał záwżdy/
Woyská w nieprzyiacielskiey ziemi się zostáły/
Ktore bez wodzá zewsząd szkody potykáły/
Przez puste mieysca ciągnąc z głodu vstawáli/
Z Swidrigiełem Tátárzy też ich z kątow rwáli/
Poloni amissis armis & equis, &c. Zwłaszczá Polacy koniow strádáli y zbroie/
Y stráwione ciężkie wozy porzucáli swoie.
Ciężką woynę iż z Moskwą mieli z niewczásámi/
[illegible] wżdy z lekczeyszymi vszłá z kolásámi/
Witołd szkodę Polakom nágrodził sowito/
Y Pruskim Knechtom według żołdu oddał myto.

O nowych burdách Litewskich y Polskich z Krzyżaki Pruskimi/ 1408. á o wzięciu Zmodzi przez Witołdá.

Rozdział IX.

KRol Jágiełło y Witołd/ chcąc Krzyżakow Pruskich od woyny ná ktorą się vpornie przeciw Litwie gotowáli/ odwieść/ złożyli ziazd z Mistrzem Pruskim v Kowná/ gdzie ácz się ziechali/ y długo około spolnego pokoiu rádzili/ álе dla pychy y hárdości zufáłych Krzyżakow nic gruntownego nie zámknęli/ y ták się prożno roziechali.

Potym roku Páńskiego 1409. gdy był nieurodzay wielki w Litwie/ Krol Jágiełło Witołdowi Brátu do Litwy posłał Wisłą dwádzieściá szkut wielkich nalądowánych zbożem/ ktore wszytki Krzyżacy pobráli/ á gdy ich Krol przez Posły vpominał/ áby to wrocili/ Szydzili z tego mowiąc/ iż Polacy dodawáli obrony Pogánom/ przeciw Krzyżakom Chrześciánom: A nád to jeszcze ku więtszey krzywdzie Kupcom Litewskim w Ragnecie gwałt vczyniwszy/ niektorych pobili/ y kupie ich wszytkie rozsárpáli. Przeto Witołd tymi krzywdámi poruszony od niezbożnych Krzyżakow/ wypráwił z woyskiem

Witołdowi Krzyżacy szkuty z zbożem wzięli.

Kupcy Litewscy v Rágnecie pobici.

z woyskiem Márszałká swoiego Rumbowdá/ ktory bez wieści do Zmodzi przyszedszy/ wszytki żołnierze y vrzędniki Krzyżáckie (ktorzy byli przy Michaelu Kochmeisteru/ Comendatorze y Stároście nowey Márchiey) pobił/ powiązał/ y z Zamkow Zmodzkich powyrzucał/ á wszytkę Zmodź/ ktora sobie dawno byłá zbrzydziłá pánowánie hárdych Niemcow/ do Litwy przywrocił. Przyiecháli potym Posłowie od Krzyżakow do Krolá Jágiełá skárżąc się ná Witołdá o wydarcie Zmodzi/ y o pobicie swoich żołnierzow/ á woynę zaraz opowiedáiąc/ ponieważ Witołd niechciał Zmodzi wrocić/ áni szkod nágrodzić. Pytáli też Krolá iesliżeby przy Witołcie chciał stać: Wczym się Krol z myślą długo biedził/ iż iesliby Witołtá opuścił/ iużby y iego y Oyczyznę miłą wielkie Xięstwo Litewskie Krzyżakom niezbożnym ná łup musiał wydáć/ á iesliby wespołek z nim przeciw Krzyżakom stał/ tedyby ná się y ná Koronę Polską pobudził wielki gwałt Niemieckiey/ Pruskiey/ y Węgierskiey woyny/ czego mu też Pánowie koronni vprzeymie odradzáli/ mowiąc/ iżby ráczey Zmodź pustą niżli Polskę we wszytko hoyną Krzyżakom wydał.

Rumbowd Krzyżakow w Zmodzi pobił.

Krzyżacy Litwie y Polakom woynę opowiedzieli.

Crom: Et abhorrebant ab eo bello Polonorum animi.

Odpráwił potym Krol z Seymu Łęczyckiego do Mistrzá Pruskiego Posłow/ z ktorych był przednieyszy Mikołay Kurowski/ Arcibiskup Gnieznieński/ chcąc się przyiacielsko o krzywdy przez Witołdá vczynione z nim zgodzić/ Ale Mistrz hárdy z wielkiey popędliwości woynę záraz ná Litwę podnieść groził. Ktorey pychy Mistrzowey nie mogąc dłużey ścierpieć Arcibiskup rzekł: Przestań nas woyną strásyć/ bo iesli się ty oburzysz ná Litwę/ o tym wiedz/ że też nas z woyną v siebie záraz w domu będziesz miał: Ná co Mistrz dobrze/ dobrze/ powiáda/ gdy iuż wiem tę wolą Krolewską/ wolę się też zá głowę niż zá ogon iąć/ A ták záraz tych słow swych skutkiem potwierdził/ bo Posły odpráwiwszy/ Dobrzyniá wielką mocą dobył/ y spalił/ y Stárostę Jakobá Płomińskiego ze wszytkimi żołnierzámi kazał poścináć/ Potym Rypiná/ y Lipiná Miast zá pierwszym szturmem dobył/ Mieszczan/ Oraczow/ Slachtę z żonámi/ y z dziatkámi pogáńskim obyczáiem siekąc y morduiąc. Bobrowniki też przez podánie Płomykowskiego Wárcłomieiá z Herbu Lissow wziął. Złotorią záś obległ/ ktorey ośmego dnia dobył/ Bydgoszczą tákże gdy iey mocą niemogł dostáć/ przez podánie przeniętego Burgrábiego wziął/ á widząc Krol iż nieprzelewki/ kazał się wszytkiey Polszcze/ Rusi/ y Litwie/ ná woynę ruszyć przeciw Krzyżakom/ zá czym się máli Polacy z Russaki do Wolborzá zebráli/ á wielcy do Łęczyce.

Smiáła odpowiedź Arcibiskupá Posłá Mistrzowi.

Okrucieństwo Mistrzá Pruskiego nad Polaki.

Potym Krol v Rádzieiowá woyská zszykowawszy ciągnął pod Bydgoszczą ostátniego dnia Wrześniá/ ktorey ośmego dnia dobył.

Mistrz też Pruski pod Swieczem swoim się zbieráć kazał/ o czym Krol dowiedziawszy się/ część woyská tám swego posłał/ gdzie Polacy Niemcow rozgromili/ y Obozy im z namiotkámi pobráli. A wtym Posłowie od Krolá Czeskiego Wacłáwá przyiecháli/ ktorzy tę woynę miedzy Krolem Władisławem Jágiełem/ y miedzy Witołdem á Pruskim Mistrzem vhámowáli/ vtwierdziwszy z obudwu stron przymierze do dwudziestego czwartego dniá Czerwcá Roku przyszłego. Ale Sigmunt Koribut Brátá Krolewskiego Dimitrá Koributá syn/ gdy ieszcze o tym przymierzu nie wiedział/ z Litewskim woyskiem do Prus wtárgnął/ á trzy Zamki z Miástámi wziawszy/ wiele wsi y włości popalił/ á z łupámi/ y z wielkością więźniow Niemieckich do Litwy przyszedł.

Polacy Niemcow poráźili.

Sigmunt Koribut do Prus wtárgnął.

Przeto Krzyżacy nie przyimuiąc żadney wymowki niewiádomości o przymierzu/ potáiemnie przepráwiwszy się przez Rzekę Nietupę do Litwy wtárgnęli/ á pobiwszy straż Litewską v Jstrow/ ktorą dym wydał/ Roku Páńskiego 1410. ná Wołkowisko Miesiącá Márcá szostego dniá vderzyli w dzień Niedzielny/ gdzie wielkość ludzi co się byli do Kościołow zeszli w niewolą pobráli/ y Miásto

Nietupá Rzeká.

Krzyżacy do Wołkowiská.

 spalili/

Witold sie w lesie kryie.

spalili/ A Witold gdy tylko w siedmi milach od Wolkowiská był/ nie śmiał Niemcow odeprzeć/ Ale w puszczy z żona swoia áż wyszli siedział. Potym przez kilko Miesięcy w Litwie y w Polszce pokoy był/ gdy obie strony wyroku Wacławá Krolá Czeskiego czekáły.

Poczatek Sekty Husowey.

Tegoż Roku Jan Hus z Hieronymem Collega álbo vczniem swoim nowe burdy około wiáry w Czechach zámieszáli/ widzac wielkie niestwornosci Papieżow Rzymskich/ ktorych wten czás kilko o Stolec sie Papieski wádziło/ zá czym y Duchowni wielkie zbytki plodzili.

Wyrok sprosny Krolá Rzymskiego.

Potym gdy czas przymierzu wyszedł z Krzyżaki ná dzień S. Janá Krzcicielá/ Krol Czeski vczynił wyrok / ábymu w moc dáli do Roku Dobrzynską ziemię/ á on potym miał ia spuścić temu / kogoby rozumiał knicy więtszą sprawiedliwość mieć / Skazał tez aby Polskie Krolestwo / nigdy ze wschodniego kraiu/ iako z Litwy y z Moskwy / nie wybierało Krolá / iedno z zachodniego / mieniac tám być wszystko Pogány. A Krol Władisław nie czekaiac wyroku Czeskiego Krolá/ do Litwy odiachał/ gdzie z Brátem Witołtem potáiemnie sie zmowili/ Pruskim Krzyżakom woyna odpieráć. Ale pierwey posłał Krol Witolda do Sigmuntá Krolá Rzymskiego/ y Węgierskiego/ przymierze stánowić.

O Witołdowey do Węgierskiego Krolá wypráwie.

Witold do Węgier.

Witołd náradziwszy sie o woynie Pruskiey z Brátem Jágiełem/ á spodziewáiac sie sam przez sie co lepszego około pokoiu pospolitego spráwić/ z kilkiem pánow Litewskich/ z Gastołtem/ z Rumbowdem/ á Rádziwiłem Vrzednikámi swoimi Litewskimi / iechał do Sigmuntá Krolá Węgierskiego / ktory też był wten czás ná Krolestwo Rzymskie potym ná Cesárstwo od Rzeszy po śmierci Robertá Cesárzá wybran/ dla czego folguiac Niemcom strone Krzyżakow trzymał.

Tam Witołd z Sigmuntem Krolem szeroko tráctował/ y vżywał go wtym iáwnie/ y w potáiemney rádzie/ áby ták przymierze trzymał / iákie był wziął do szesnaście lat z Polaki y z Litwa / á ieszcze czterzy látá nie wyszły były. Krol záś Sigmunt powiedział / iż niesłuszno mi to dzierżeć / iesli Bracia Zakonna w Prusiech przesládowáć będziecie.

Cesarz kusi Witolta.

Witold niezegnaiac Cesárzá odiechał/ przeto go wrocił, iż zá nim miał sam Cesarz iezdzić.

A zátym námawiał Witoltá / áby odstąpił Brátá Jágełá/ chcac go Krolem Litewskim vczynić / iesliby z nim / y z Krzyżakámi przeciw Polakom stał. Ale Witolt wyrozumiawszy iego chytra zdrádę / nie żegnáiac go/ áni czołem zá cześć biiac / odiáchał do Polski / áż go sam Cesarz Sigmunt w mili dogonił/ támże długo z Witołdem rozmawiał / y vdárowawszy go wielkimi vpominkámi vczciwie odprawił. A Witołd przyiáchawszy do Sądecza / Brátu Jágiełowi wszytki námowy y práktiki Sigmuntowe obiáwił. Co Krol wyrozumiawszy/ iż ináczey być niemoże / kazał ná woyne rozesławszy listy do Wici przywiazáne przeciw Krzyżakom wołać. Witołd też do Litwy tákże woyská zbieráiac odiáchał.

A od tego czásu listy wiciemi/ iako Długosz y Cromer piszá/ Wiciámi zwáć poczęto.

O sławney

O sławney woynie/ y szczęsliwey bitwie Jágiełowey y Witołdowey z Krzyżaki Pruskimi/ y Xiążęty Niemieckiey Rzeszey/ Roku 1410.

Xięgi Piętnaste/ Rozdział I.

Zbroie y mężow dzielność wysławiam Sármá-
(ckich/
Y potłumiona hárdość wielkich sił Krzyżáckich/
Hárdość ktora Bog niszczy/ á pokore lubi/
Cichych ná stolce wsadza/ pysznych z Cárstwy gubi.
Xiaże Witołd y Jágieł on Krol práwie święty/
Widzac Mistrzá Pruskiego zły vmysł nádety/
Iż chciał Polske y Litwe do gruntu wygłádzić/
A w ich oyczyznách hárdy swoy zakon osadzić.
Rozesłał wnet Krol wici wołáiac ná woyne/
Aby wszytkie powiáty zebráły sie zbroyne/
Oznáymuiac Krzyżakow tuż być przede drzwiámi/
Y wszystkich Niemcow mocy z Rzeskimi woyskámi.
Przeto áby sie wszyscy ták ná gwałt zbieráli/
Nieprzyiacioł w ich ziemiach/ nie w domu witáli/
A gwałt gwałtem odbili / y oyczyzne miła/
Wyzwolili z paszczeki Krzyżáckiey swa siła.
Wnet tedy Woiewodztwá ieły sie gotowáć/
Páncerze zárdzewiáłe / y zbroie szorowáć/
Brzmia wárstaty Platnerskie/ pukawki Slosárze/
Tarcze/ Drzewcá á Trzossy brzakáia Száfárze/
A Sláchcicy też Polszcy co w Węgrzech mieszkáli/
Y wielkich máietnośći tám byli dostáli/
Widzac iż Sigmunt ich Krol przestawa z Krzyżaki/
Wyszli precz czuiac sie być práwymi Polaki.
Záwiszowie/ Gárbowscy/ Brogłowski/ y Kálski/
Puchálá/ Skárbek/ Gorski/ y Nałenczyk Malski/
Przyśli do Krolá gárdzac nádáne włości/
Dla oyczyzny swey Polski wrodzoney miłośći.
Támże Arcibiskupá w Polszcze Gnieznieńskiego
Postáwił y zdał mu moc Stolcá Krolewskiego/
Bieckiey/ Sczyrzyckiey Słáchcie od Węgier obrone
Zlecił: ták warowáł że wszech stron Korone.

O skutkach pychy/ y pokory czytay szczegol Lu. 1. et 18. cap. Esa. 14 Daniel 4. 3. Reg 15. Hester 3. et 13. Eccl. 10 Tob. 4. Rom 8. 1. Pet 5. Jacob. 4 Philip 2 Gen. 3. 1 Reg. 5 et 9. etc.

Zle nieprzyiaciela w domu czekáć/ Bo to było zdanie Annibálowo/ iż Rzymian niemogł ináczey woiowáć, iedno w ich domu własnym

Polacy sie gotuia ná woyne.

Cnota Polskich Sláchcicow y miłość ku Oyczyznie.

Dlugossus & Cromerus.

Gubernator ná czás Mikołay Kurowski Arcibiskup.

Sczyzielem z Brzezia Márszałek Koronny od Węgier dla obrony posłány.

A sam

A ſam w Skupiey Miáſteczku dwá dni odpoczywał/
Gdzie Bogá vſtáwicznie z wielką ſkruchą wzywał/
W Kośćiele przez cáły dzień ná modlitwách trwáiąc/
A wieczor áż pokármu troche pożywaiąc.

Nabożeńſtwo Jágielowe.

Potym ſie pod Czerwieńſkiem przez Wiſłę z woyſkámi
Przez moſt z łodźi przepráwił/ z ſtrzelbą z obozámi/
Tegoż dniá Witołd z Litwą/ y z Tátáry ſwymi
Przyćiągnął/ y z Hordámi dwiemá Zawolſkimi/
Zawolſkimi ktorych rok nakłádem ſwym chował/
Támże ich ſam Krolowi tańcem okázował/
Litwę też zbroyno ſwietno rozſzykował ſwoie/
Kozakow rozdzieliwſzy z Vſarzmi ná troie.

Witołd rok cáły Zawolſkich Tátárow w Litwie podeymował dla tey woyny.
Szyk Litewſkiego woyſká y okázowánie pod Czerwieńſkiem.

Semowit Mázowieckie y Jánuſz Xiążętá/
Przy nich Biſkupie vſſy/ y Polſkie Panietá/
Ná dzień Piotrá y Páwłá/ Swiętych ſie ziecháli/
Tám Krolowi Oyczyznie chęć ſwą obiecáli.
Z Czyrwieńſká proſto w Pruſkie ćiągneli włośći/
Gdzie Tátárowie z Litwą bez żadney rożnośći/
Co ſie im náwinęło ſiekli y palili/
Y Kośćioł z Swiątośćiámi w Ludbergu złupili.

Tátárzy z Litwą pogáńſkim obyczáiem burzą.
Luterberg miáſto od Litwy ſpalone.

Przeto Witołd z Jágełem wnet tákich ſkaráli/
A dwu winnieyſzych Litwow z poyſrzodku wydáli/
Ktorzy ſie ſámi wieśić ná drzewie muſieli/
Tym drudzy vſtráſzeni iuſz broić nieſmieli.

Wiſli ſie ſmiele de budet ſie Kniáż gniewáł.

Ruſzywſzy ſie od Wukry ſtáneli w rowninie/
W polu Turzym ktore krwią Pruſką y dziś słynie/
Tám ſam Krol zſzykowawſzy woyſká w rownym pláczu/
Wziął Chorągiew Koronną wzdycháiąc od płáczu/

Wukrá rzeká/ ktora Pruſſy o Mázury dzieli.

Rozwinął ią y rzekł ták: Ach wſzechmocny Boże/
Przed ktorym zła dobra rzecz ſkryta być niemoże/
Ktory ſam myśli ludzkich w ſkrytośćiach doznawaſz/
Dobrym dobrą odpłáte/ złym záś źle oddawaſz.
Ty ſam znaſz ſerce moie/ wieſz iego ſkrytośći/
Wieſz żem nie myślił woyny tey wznieść z vpornośći/
A zwłaſzczá z Chrześćiány iákimi tákimi/
Ktorzy mię pobudzili krzywdámi wielkimi.
Ty wieſz ráde/ myśl/ y chęć moie do pokoiu/
Żem vchodził krwáwego ze wſzytkich śił boiu/
Vchodziłem: lecz ludu bronić muſzę twego/
Dokąd mi śił/ y gárdłá będzie ſtawáć mego/

Oświádczánie Krolewſkie przed Bogiem. Cromerus & Dlugoſſus, Acceptumq; manu vexillum maximũ, ſonora voce lachrimabũdus ita fatur, &c.

Ten rzą

Ten vrząd ktoryśmi ſam zlećił pełnić muſzę/
Boć winien liczbę będę dáć zá káżdą Duſzę/
Juſzbych był odkupił rad pokoiem tę woynę/
Acz mam krzywdę y pomſty przyczyny przyſtoyne/
Kiedyby byli chćieli hárdzi Zakonnicy/
Pychy przeſtáć/ iák Polſcy zdawna Jáłmużnicy/
Ale nienáſyconą chćiwośćią iuſz ſwoią/
Przywiedli mię iż muſzę zbroię odbić zbroią.
Nie mogłem ich pokorą vbłágáć ćierpliwą/
Podnieśli ná mię woynę hárdzie zápálczywą/
Przeto ten lud ktoryś dał mnie w obronę Pánie/
Niech dziś pod ſkrzydły twoiey wielmożnośći ſtánie.
Rácz ich ſam ze mną bronić/ bo iuſz w imię twoie/
Rozwijam tę Chorągiew z Orłem Pánie ſwoie/
Ty ſpráwiedliwą ſtronę rozſądź/ kto przyczynę
Dał woynie: Rácz mu tey krwie dáć rozlaną winę.
Gdy to Krol mowił z płáczem: wſzyſcy też płákáli/
Też Witołd y Xiążętá z Mázowſza dziáłáli/
Bogá ſie oświádczáiąc/ potym łzy otárli/
A Chorągwie z Powiátow wſzytkich roſpoſtárli.
Zyndram Máſzkowſki woyſká ſpráwował Koronne/
Jan Zárnowſki Czech rządził żołnierze poſtronne/
Litwę Jwan Zedziewit/ y Jan Gaſztołt wiedli/
Tátárowie poboczną obronę záśiedli.
Potym od Drwiącey wzgorę pod Dziáłdow ćiągneli/
A tám Sacráment Páńſki nabożnie przyięli.
W dzień święty Rozesłáńcow/ potym ſie puśćili/
A v Wśi Grunwáldá Námioty rozbili.
Było pole ſzerokie Dąbrowámi wkoło
Opáſáne/ Págorki zielone weſoło
Stały/ krzywymi w ſrzodku rowy rozdwoione/
Ná tym obozy Polſkie były położone.
A przećiw Role ſtały ktore przedtym były/
Geſtym láſſem y krzewim wkoło ſie okryły/
A inna zielona ná pięć mil pátrzáłá/
Gdzie kiedyś żyzne bydłu páſtwiſká dawáłá.
Na tym Litewſkie ſtały obozy ſzeroko/
Ktorych wáły broniły kopáne głęboko/
Aż z Polſkim ſie obozem dotykáły rogi/
Iż ſobie ſpolny rátunk mogli dáć dla trwogi.

Zindram Máſzkowſki Hetman Koronny.
Szykowánie pierwſze wſzytkiego woyſká.
Grinewald Wieś Pruſka.
Położenie mieyſcá.

Przećiw

Przeciw zás gorá ſtałá wielka y wynioſła/
Geſtym krzewim debowym ze wßech ſtron obroſła/
A z wierzchu gdy tám wſtąpił wßyſtko widáć było/
Ják ſie Polſkie z Litewſkim woyſko położyło.
Ná tym rozbite Satri Niemieckie ſtoiáły/
A łáńcuchy y rożny wkoło ich ſpináły/
Mieyſcá słußne do boiu/ y do krwie przelania/
Y do vſſow w ßerokie połki ßykowánia.
Krol w Namiecie Mßey słuchał z wnetrznymi słozámi/
Ták iż Niebo obciążył ſwymi modlitwámi/

Onerauit æthera votis.

A iuß po rownych polách woyſká w ſpráwie były
Zßykowáne/ á zbroie od Słońcá ſwieciely.

Woyſko Krzyżáckie.

Konie rżą w dekách ſwietnych zbroią ládrowáne/
A ná Giermkách iedwabne ßáty áſtowáne/
Wßyſcy włoſſy golone ſturmaki okryli/
Zá Contory Oßczepki z znákámi noſili.
A Reiterowie czarni hárde wſpárwßy boki/
Ná Frezach Hop Hop krzycząc buczne ſtroią ſkoki/
Zás ćmy knechtow z ſpiſſámi pod ſtem Fendlow kroczą/
Potym zá Miſtrzem oboz y Dział dwie ſcie toczą.
Witołd woyſká obieżdza ſwoie y obaczy/
Ano ogromne vſſy iuß wiodą Krzyżacy/
Ogromne/ bo od zbroie polá ſie ſwieciły/
A słoneczne promienie bláſk od nich niecily.

Chorągwie Krzyżáckie.

Chorągwie roſtoczone/ pirwßa z białym Krzyżem/
Y z Orłem w złotym polu/ druga z białym brizem
Czerwona/ ná trzeciey Lew w białym polu ſrogi/
W czwartey Orzeł dwugłowny rozßerzywßy nogi.

Piecdźieſiąt y iedná Krzyżáckich Chorągiew á Fendlow pieſzych ſto.

Inßych piecdzieſiąt iedná rożnych herbow było/
Aż od nich wßyſtko pole Grindwaltſkie ſwieciło/
Tárátan Tárá Tárátan trąby zewſząd brzmiáły/
A bebny grzmotem hucznym vßy zágłußáły.
Frezy rżą/ głoſſy meżow ſpolnie ſie cießących/
Zewſząd Teten á Echo po láſſach ßumiących/
A pod Niebo huk nioſſąc/ głos ſowito dwoi/
Niemcy krzyczą wołáiąc/ iż ſie ich Krol boi.
Te trwoge Witołd bacząc wſkok do Królá bieżał/
Ktory Krzyżem modląc ſie przed Ołtarzem leżał/

Witold Jágiełłá Brátá oſuwał.

Co czyniß Ehey prze Bog porzuć iuß ty modły/
Czy czekaß by pácierze/ Pruſką moc odbodły?

Ták go

Ták go z fukał: lecz ſwiety Krol nie wſtał z modlitwy/
Aż po Mßey/ ſkutek Bogu polecáiąc bitwy/
W tym Miſkowſki Polaki/ Witołd Litwe ſpráwił/
A ná práwy rog vſſy Litewſkie poſtáwił.

Zindram Máſzkowſki Polſkie/ Witold Litewſkie woyſká ſzykuie.

Ták Litwá pod czterdzieśćią Chorągwi ſtánełá/
Smoleńſka z Połockā trzy Slachtá rozwinełá.

Litewſkich chorągiew 40 á Smoleńſkich 3.

A Polacy lewy rog od Litwy trzymáli/
Piecdzieſiąt też Chorągwi ſwych rozßykowáli.

Polſkich Chorągwi 50 ná lewym rogu.

Czelnieyßych wyſtáwiwßy y zbroynych ná czoło/
Bogá Rodzicá wßyſcy krzykneli weſoło/

Bogá Rodźicá ſtárodawna polſka pieśń ktorą byli zwykli przed potkániem záwżdy wßyſcy ſpiewáć

Ták Litwá z Polakámi chuć y rece máiąc/
Stali á znáku trąby do bitwy czekáiąc.
Serce w ochotnych meżach ſkacze do potkánia/
Y nieſmiertelney sławy meſtwem otrzymánia/
A Krol ſie ießcze modlił oni nie czekáiąc/
Wyieżdżáli ná hárce Niemcow wyzywáiąc.
W tym Krol po Mßy wſiadł ná koń Turecki ciſáwy/
By go był w ten czás widział rzekł by Hector práwy/
Xiezą w oboz odesłał/ á zá tym w te słowá/
Do wßytkiego Rycerſtwá byłá iego mowá.
Teraz/ teraz/ potrzebá o sławni Meżowie/

Rzecz Krolewá do Rycerſtwá.

Oyczyzny miłey bronić ták własni Synowie/
Teraz/ teraz/ potwierdzić macie ſwych wolności/
A pomśćić ſie nieznośnych onych doległości.
Ktore wam źli niezbożni Krzyżacy dziáłáli/
Y oyczyzny wáßey cześć gwałtownie pobráli/
Ledwie to Krol wymawiał/ y obaczy áli
Dwá Posłowie od Miſtrzá buczno przyiecháli.
Ná Frezach koſmonogich/ kuſſych hasſáiących/
A zbroie ládrowáną ledwo dźwigáiących/
Sámych też by był widział: własni Cyclopowie/
Albo ktorych ſie Iouis lękał Obrzymowie.
Jeden Królá Rzymſkiego miał Orłá czarnego
W Tarczy: drugi Xiążeciá z Grifem Stetinſkiego/

Ouid. 1. Metam.
Hárde Poſelſtwo z dwiema mieczámi/ ktore ießcze o dziś ſą w ſkárbie Koronnym.

Miecze dwá dzierżąc rzekli: Miſtrz náß Krolu ciebie
Z Brátem twoim rátuie/ bronią w tey potrzebie.
Dwáć mieczá przez nas przysłał byś ſobą nie trwożył/
A zbroie do potkánia ſmieley ná ſie włożył/
A ieſli ciáſne pole maß vſtąpić ſwego/
W ktorym boiu dokażeß w nim przedſiewziętego.

Krol

Pokorna odpowiedź.

Krol wziąwszy miecze mowiąc ácz v mnie doſyć broni/
Lecz y zá ten dar Brát moy ze mną ſie pokłoni/
Dziękuie zá podárek: á co ſie tknie plácu/
To Bogu ſwemu zlecam/ zá tym oczy z płáczu
Otárwſzy/ kazał w bębny/ w trąby dáć znák woyny/
Sam vſtąpił miedzy vph Polſki w ſrzodek zbroyny.
Teraz iuż wiedzcie wierſz moy pánny z Helikoná/
Wſpomnicie ktora ktorą przemagáłá ſtroná/
Ktorzy Rycerze meżni dzielność pokazáli/
Nam to Bog ſam pomnieć dał: my od was doſtáli/

Litwá ſie przodkiem podkáłá.

Wſpomnicie Muſæ/ Litwá iż z przodkiem ſkoczyłá
Z Tátárámi/ á ſrogi boy z Niemcy ſtoczyłá.
Bogá rodzicá náſzy/ Niemcy dástycht krzyczą/
Z Dział/ z Bebnow/ z Trąb/ trzaſk/ krzyk/ zbroy brzęk/ konie rżą/ (kwiczą/
Niemcy iż wyżſzey ſtali/ z dwu Dział vderzyli/
Ale żadnego w woyſkách Polſkich nietráfili.
Litwá tym ſmieley do nich z okrzykiem nátárli/
Aż ſie konie z koniámi boki o bok tárli/
Witołd ſam miedzy Litwą tám y ſám ſie ſnuie/
Nápomina/ á ſzykow krzycząc popráwuie.
Grzmot ſtráſzny/ właſnie iák gdy Sodomá gorzáłá/
Gdzie Dom Dom/ Wieżá Wieże lecąc rozbijáłá/
Albo gdy ſie Troiáńſki mur od Grekow kurzył/
Albo mocne Kártago gdy Scipio burzył.
Vſy ſie z vſy tłoczą iák gdy owo czáſſem
Niedźwiedź ránny ogromnie bieży łomiąc láſſem/
Sieką ſie iuż wręcz/ Niemcy zbroią przemagáią/
Tátárowie záś z Litwą z łukow ich wſpieráią.
Frezy pod nimi pſuiąc á ktory w co zmierzy/
Lub w bok/ lub w czoło dármo iednák nievderzy/
Stráſzny ſie ze wſząd nieſie chrzeſt y grzmot od zbroie/
Zołnierze też rozdárwſzy wſzyſcy gárdłá ſwoie/
Krzyczą/ huczą/ á ránni pod końmi ſtekáią/
Drudzy ſie ná báłuku iuż bez śił czołgáią/
Bitwá z obu ſtron rowna puł godziny trwáłá/
A fortuná wątpliwa tám y ſám latáłá.
Kurzy ſie pył do Niebá z prochow poruſzonych
Końmi/ á Mars wznieca chęć w Meżach záiuſzonych/
Aż Litwá vſtąpiłá plácu iák ná ſtáie/
Witołd ſam ná nich woła proſząc/ drugim łáie.

Miechouius piſze/ y Siluius/ iż rowna bitwá Litewſka z Niemcy godźinę trwáłá/ á Cromerus puł godźiny kłádźie

Litwá vſtąpiłá plácu ná ſtáie.

Lecz zbroy

Lecz zbroynym Niemcom ręczney bitwy nie wytrwáli/
Tylko z łukow vſſy ich z boku przerywáli/
Część ich w pole pierzchnęłá/ áż do ſámey Litwy/
Powiedáiąc przegrány ſkutek náſzych bitwy.
Lecz nie trzebá dziwowáć gdyż ná pierwſzym czele/
Potkáli ſie dość meżnie y czynili ſmiele/
A wſzyſtek gwałt ná ſobie zbroynych zátrzymáli/
Muſieli biedni wytchnąć gdy ſie ſprácowáli.
Smoleńſczánie Ruſſacy czyście záſtáwili/
Z Wilnowcámi/ z Troczány sławy popráwili/
Pod trzemi Chorągwiámi vderzyli z boku/
A Krzyżácy wálny vſſ wnet vſtąpił kroku.
Czym wieczną cześć od sławy wzięli nieśmiertelney/
Pomagáiąc Polakom z vprzeymości wierney/
Záś Czech Zárnowſki pierzchnął wnet z Cudzoziemcámi/
W pierwſzym potkániu zmowę miał zdraycá z Niemcámi/
W tym Chorągiew Krolewſką Niemcy gwałtem wzięli/
Ale ią wnet Polacy przytárwſzy odięli/
A zwłaſzczá Sirádzánie/ zá co godność czuią/
Iż ſie woſkiem czerwonym wſzyſcy pieczętuią.
Smoleńſka/ Trocka Slachtá/ Wileńſka z Grodniány/
Widząc iuż Litewſki ſzyk słáby y zmieſzány/
Cieſząc iedeń drugiego wnet przyſli do ſpráwy/
A z Krzyżakámi znowu ſtoczyli boy krwáwy/
A w tym wſzyſcy z Chorągwią odbitą weſoło/
Krzycząc przerwáli Niemcow nazbroynieyſzych czoło/
Trąmbá też Podkánclerz wiodł z obozu vſſ nowy/
Podkał w leſie z Zárnowſkim Czechow: gdzie wnet słowy
Ogrownymi ich oſukał iż wiárę złamáli/
Czechowie Zárnowſkiego winnym być wydáli/
Ták ſie wrocić muſieli názad do Polakow/
A przyściem przeſtráſzyli ſwym bárdzo Krzyżakow/
Bo mniemáli iż woyſká nowe przybywáły/
Polakom: ták od ſtráchu łytki im drygáły/
Támby był widział nową ſpráwę oney woyny/
Gdy vderzył Niemcom w bok Polſki vſſiec zbroyny/
Smoleńczánie ácz iedeń vſſ ſwoich ſtrácili/
Jednák ſie we dwu vſſach z Polaki zbrácili/
Bili/ śiekli Krzyżakow z grmotem iák gdy owo
Wieżá wielka vpádnie przez wiánie wiátrowo/

Smiáłość y dzielność Smoleńſczan. Wileńſkiey y Trockiey ziemie Slachtá záſtánowiłá ſie z chorągwiámi ſwoimi/ ci z czerwoną/ á owi z błękitną.

Czech Zárnowſki z Chorągwią S. Jerzego vciekł. Chorągiew Polakom wydarta Marcin Wrocimowſki był Chorążym Krákowſkim.

Sirádzánie ſkąd máią wolność pieczętowánia czerwonym woſkiem.

Mikołay Trąmbá Podkánclerzy Koronny/ Czechow vciekáiących wroćił.

Ten Zárnowſki był potym ścięty od żony / ták iż go y żoná porzućiłá / brzydząc ſie iego zdrádą.

Smoleńſczan pierwſzy vſſ porażono.

Południe było.

Szum/ krzyk/ y grom od zbroie z nowu powſtał ſtráßny/
A Phebus iuß puł Niebá był obiechał iáſny/
W tym kilko dzieſiąt Pruſkich Contorow zginęło/
Zá czym Niemcy pierzchnęli/ źrzodło krwią płynęło.

Pierwße woyſko w ktorym było 50. Contorow/ náßy porázili.

A náßy ich gonili bijąc/ koląc/ ſiekąc/
A zacnieyßych ſtryczkámi powiązawßy wlekąc/
Tęczá też z brunatnym ſię vkazáłá łukiem/
A deßcz wdzięczny ſpuściłá zá ktorego hukiem

Crom: Leni pluvia delapſa.
Deßczyk ſie puścił práwie náßym goniącym ná pomoc.

Kurzáwy vćichnęły náßym ſnádnie było
Gonić Niemcow po chłodzie gdy wiátr chwiał áż miło/
Mgłá tákże z prochu wßytká zá deżdżem vſtáłá/
Co pierwey pierzcháiących Niemcow zásłániáłá.
Náßy ich grzbiety kłoli długimi drzewámi/
Iż z nich wnętrznośći ſládem pádáły z trzewámi/
W tym drugi vff náſtąpił Krzyżácki ták z nowu
Lecą kule ruśniczne z lanego ołowu.

Wtorego woyſká Pruſkiego poráženie.

Swißczą y gęſte ſtrzáły/ brzmią ßpady o miecze/
A pod ſtrumieniem y krew zbitnych Mężow ćiecze/
Trocka/ Wilenſka Sláchtá z Zmodzią ſtale trwáli
Z Witołdem / á Polakom mężnie pomagáli.
Lecz iuß inße powiáty Litewſkie zemdlone/
Rozbiegły ſie gdzie kto mogł vwieść w ktorą ſtronę/
Y głowney z ſwiętym Jerzym Chorągwie nie ſtáło/
Ná ktorą wßyſtko woyſko Litewſkie pátrzáło.
Iuß było dußno Litwie/ lecz Witołd ná czele/
Z Nowogrodczany ſtoiał/ y z Wołyńcy śmiele/
Łęczycżánie zás ſtoiąc z Kuiáwiány rzędem/
Vderzyli w Krzyżáckie vffy wielkim pędem.

Łęczycánie/ Ráwiánie/ Kuiáwiánie y Płocka Slachtá ná oſtátku ſie potykáły mężnie.

Xiążętá Mázowieckie też z boku Płoczanow
Przywiedli y z Wárßáwſkim powiátem Ráwianow/
W tym Skárbek náß Stetyńſkie Xiążę poymał śmiáły/
Ktory niedawno z Grifem ſwoim był zufáły.
Vff Niemiecki ßſánkował á náßy ich bili/
Knechćiſká po ßelinie iáko wilcy wyli/
Trzeći vff wielki w ktorym był ſam Miſtrz z Contory/
Szeſnaśćie miał Chorągwi á z rożnymi wzory

Skárbek z Gory poimał Kázimirzá Xiążę Stetyńſkie, od ktorego też był Poſeł z mieczem krwáwym z Herbem Grifem do Krolá Jágiełá.

Przyßedł á znowu woynę po czwarty raz wzniećił/
Aż z Ruſnic trząſkáiących ogień wßędzie ſwiećił/
Sam Krol Jágieł chćiał ręką ſkuśić bitwy ſwoią/
Skacząc ná koniu łśniącą ozdobiony zbroią.

Trzecie woyſko Pruſkie z Miſtrzem náſtąpiło.

Lecz go

Lecz go Mikłaß Kiełbáſá ſprawcá pohámował/
A z Oleſnickim przy nim ſtraż zbroyną zgruntował/
Chorągiew też gdzie Krol ſtał dla znáku zákryli/
A zá tym piąći náßy Kontorow vbili.

Mikołay Kiełbáſſá Herbu Nałęcz.

Contorow ktorzy mieli woyſká pod ſwą ſpráwą/
Ták trupy wßędzie Knechtow leżáły iák ławą/
W tym Grof Dipold Kikierzyc Rycerz páſowány/
Wßyſtek od głowy do nog we zbroie vbrány/
Pás złoty przez rámioná/ biały Káptur máiąc/
Dárł ſie do Krolá vffy Polſkie przebijáiąc/
Iuß bliſko Krolá przyßedł y drzewo nań złożył/
Krol też mierzył by mu ßtych on ßtychem odłożył.

Dipoldus Kußacius Kitlitzyc Grof von Decher Rycerz páſowány/ y miał śmiáły ná Jabłkowitym koniu.

Lecz Zbigniew Oleſnicki vprzedził go drzewem/
Iż ſpadł z koniá/ áż fláki z niego wyßły s trzewem/
A gdy mu Helm odkryto ſam go Krol vderzył/
Mowiąc od tego vmrzeß ná ktoregoś mierzył.
Mężnego Mężá/ mężny mężu mocą zginieß/
Aż cię ſam Krol zábił/ śmiercią mężną ſłynieß/
Drábánći go dobili zá tym Niemcy bieżą/
Vćiekáiąc po polách trupow kupy leżą.

Zbigniew á Oleſnickiego mieſtwo/ za co potym Krákowſkim Biſkupem y Kárdináłem/ á tego drzewcá miał w ręku ſemifráktā hastā ktorym go zbił.

A náßy biią/ ſieką co ſie im náwinie/
Własnie iák kiedy w powodź z gory rzeká płynie/
Nie oprze ſie iey ogrod/ ni zbucżniáła kłodá/
Ni młyn / ni Dom : Bo wßyſtko rwie ßalona wodá.
A Niemcy iák gdy w pußczy Jelenie y łánie
Huczney trąby głos ſłyßą / y łowcow wołánie/
Chwytáiąc on dźwięk w vßy/ brnie gdzie może ktory/
Ten w lás/ ten w błotne łożу/ byle vmknął ſkory/
Miſtrzá Vlryká proſty Drab oßczepem przeßył/
Ktory ono Mieczámi hárdzie Krolá ćießył/
Skrynninſki iego łáńcuch z Krzyżem przyniosł złoty
Do Krolá odiąwßy go v Drabá z Kleinoty.

Vlrik Jungingen Miſtrz Pruſki / od proſtego Drabá zábity. Mieczug Skrynninſki.

Miſtrz ſie wala złupiony trup oziębły leży/
A krew wrząca ſtrumieniem z ćiepłą dußą bieży/
Z Dußą ktora wiele duß ná on Swiát posłáłá/
Hardośćią ſwą ſámá też ich ſládem lećiáłá.
Werner Tetinger Contor w lás pierzchnął zufáły/
Drudzy w obronę wzięli obozowe wáły/
Ktore były rożnámi w koło otykáne/
Y łáńcuchámi wozy z wozámi związáne.

Werner Tetinger Contor Elbinſki/ ktory nahárdziey wołał ná woynę/ vćiekł.

To náſzy rozerwawſzy ſiekli ich iák bydło/
Ták w ſwoie ktore pletli w pádli Niemcy ſidło/
Z obozow ich krew ciekłá: ciekłá hárda oná/
Iż wſzytká Grundwálſka włość krwią byłá ſkropioná.

Tomiris Tátárſkiey Krolowey ſyná tym fortelem był Cyrus Krol Perſki vłowił/ zoſtáwiwſzy winá doſtátek w obozięch/ ſam zmyślnie vciekał / á gdy ſię Cárzyk z Tátáry winem náleziono[m] vpił / wrocił ſię názad Cirus/ á pijanych pobił / O czym Iuſtin. lib. 1. Carion lib. 2. Herodotus etc.

Krol kazał Winá zſiekáć kuphy nálezione/
Od Cyruſſá fortele pomniąc wymyſlone/
Acz Tomiris ſámego záś potym zábiłá/
A głowe iego ſcietą w iegoż krwi moczyłá.
Mowiąc piy krew ktoryeś prágnął ſię náſycić/
Ták też wten czás Krzyżakow oboz niemogł ſczycić/
Kontorá Newenſkiego Litwin iákiś ſtrzáłą
Zábił/ ktory odradzał woyne myſlą ſtáłą.

Kontor Newenſki Grof Wendenſki zábit od Litwiná / á ten rádził wſiſtnie ná pokoy z Polaki/ áż go Werner Teringer Cótor Elbinſki zſukał przeczątáiąc mu ſerce zátecze á ſam naprzod vciekł.

A ták Kontorow pierwſzych trzy ſtá z Miſtrzem legło/
Piećdzieſiąt tyſiąc zbitych/ áż źrzodło krwią biegło/
Stetinſkie/ Oleſnickie / y Kierczdorf Xiążetá
Poimáne/ przy nich Rzeſkie / Krzyżáckie Panietá.
Saſkich/ Renſkich/ Liflantſkich/ Pruſkich/ y Luſáckich/
Friſkich/ Swabſkich/ Moráwſkich/ Czeſkich y Holſáckich/
Duńſkich/ Sląſkich/ Moráwſkich/ Swedſkich Niemcow (zbili/
A z ich hárdych obozow ſkárbow nákupili.

Wſzytki Xiąſtwá y Páńſtwá Rzeſkie / y ile ich kolwiek pludrow v[...] ná oſtátek Węgrzy y Czechowie ná Polſke y Litwe ſię byli oburzyli/
Sam Kierczdorf Xiąże Grof ze czterdzieſcią pániąt Czeſkich poimany.

Więźniow czternaście tyſiąc iáko bydłá gnáli/
A Chorągwi piećdzieſiąt y iedney doſtáli/
Ty dziś w Krákowie wiſzą ná Zamku w Kościele/
Coż rozmieſz iák pod káżdą ludzi beło wiele?
Bo ſto czterdzieśći tyſiąc nieprzyiacioł było/
Ktorych ſie hárdzie ſerce ták było ſpiknęło/
Wybić/ wyſiecz/ wyniſczyć/ y inie wygłádzić/
Polſkie/ Ruſkie/ Litewſkie/ á Niemcy oſádzić.

Liczba więźniow 14000 tyſiecy/ á Cótorow 300 według Silumſtá / ácz inſzy Hiſtor. kładą 400. ich kłádą/ á Decius fol. 40. piſze/ viri nobiles & Cōmendatores 600 periêre 140000 tyſiecy Niemcow było według iſtotnego dowodu Cromerowego/ ⁊c. Chorągwi Pruſkich wziętych 51.

Náczynie ná męce Polakow.
Toż ſię przydáło y Gdáńſzczánom pod Tczowem.

Nálezli płotná z ſmołą wiele pełnych wozow/
Ná náſzych zgotowánych káńcuchow/ powrozow/
Bog záwżdy hárdość karze/ iż ſámi ty petá/
Y káńcuchy noſili w Polſzcze niebożetá.
Paniąt wſzytkich do Polſki posłał ná wiezienie/
Tylko dwu Contoru wziął Witołd ná ſtrácenie/
Márkwárdá Salizbácha / Sumbergá dla tego/
Iż w Siem pod Kownem Mátce ſromocili iego.

Witold kazał ſciąć dwu Contoru / ták iż ich Krol wymowić nie mogł: iż pod Kownem ná zieździe mátce iego ſromocili / Marquardá Salczbáchá Contorá Brandeburſkiego/ y Sumbergá po choć iuż byli poimáni / námnieg hárdych słow przeciw Witoldowi niepuſcili.

Ná kilko ich mil náſzy gonili ſcigáiąc/
A oni vciekáli pludry z nog zrzucáiąc/
Drugi też wnie nápocił/ porzucáli broni/
Y zbroie/ drugi z błotney pátrzył iák wilk toni.

Strách im kośći przenikał ieden ich ſto gonił/
Aż Phebus z złotym wozem w Ocean ſie ſkłonił/
Y Iezíorá błotnego kilko ich Rot było/
Pieſzych Knechtow w ſzeline záległą ſie ſkryło.
Bláſk ich od zbroie wydał: náſzy przyſkoczyli/
Niemcow iák omamionych wſzytkich potłoczyli/
A drudzy dobrowolnie rece podawáli
Do wiązánia / y bronie od ſiebie miotáli.
Nie inácżey iák owce gdy w chlewie niebogi/
Wilk głodem wyſuſzony przeſláduie ſrogi/
Iedná ſie k drugiey tuląc cicho w kupie ſtoią/
A ku tey ſtronie gdzie Wilk y poyrzeć ſie boią.
Nie było w ten czás słyſzeć daſticht vnd Polſz: áni
Wyzywáli w Kiryſſach łſniących ládrowáni/
Iák pierwey/ gdy ták całkiem náſzych pożrzeć chcieli/
Lecz Bog chciał iż ſwe petá ná ſwych nogách mieli.
Ták ich do Krolá gnáli / Witołd też Tátáry
Puśćił burzyć wołośći / co ich zwyczay ſtáry/
Ktorzy wſzerz wzdłuż gwałtowney ná kſztałt wpowodź wody/
Mieczem/ ogniem / nieznośne poczynili ſzkody.
Potym Krol kazał trąbą znák wydáć pokoiu/
Y Zołnierzow zwoływáć od chćiwego boiu/
Bo iuż dosyć krwie ziemiá dosyć ſie nápiłá/
A z Winem rozſiekánym iák rzeką płynełá.
Przywieziono do Krolá Chorągwie z Dziáłámi/
Y z bogátych obozow z wielkimi łupámi/
Krol záſłużonych dzieli butynkiem Rycerzow/
Pełno złotá/ y Srebrá/ ſzat/ zbroy/ dział/ páncerzow.
Krol więźniow inſzych puśćił ſlubem záwiązawſzy/
Zacnieyſzych ná więzienie w Zamki rozesłáwſzy/
Gońcowie ſie rozeſzli do Polſki z weſelem/
Powiedáiąc zwycieſtwo nád nieprzyiacielem.
W wſzyſtkich Kościołách/ w wſzyſtkich włośćiách rádość wſtáłá/
Z nabożeńſtwá áż ziemiá/ y z powietrzem drżáłá/
W wſzyſtkich Kościołach wſzedzie Te Deum ſpiewano/
A chwałę Bogu w Polſzce/ w Litwie powtarzano.
Zá tym Niemcy z Málborku ſmętni przyiecháli
Do Krolá/ á pogrzebu pokornie żądáli/
Ciezom zbitym / á zwłaſzczá z Contory Miſtrzowi/
Y przezacnieyſzemu Paniąt Niemieckich zborowi.

Słońce záſzło.

Knechtow zbroiá wydáłá. Cromer. Quedam autem in loco paluſtri aliquot turmæ latitantes armorum ſplendore produntur.
Cromer: Abiectis armis pecudum in morem noſtris præ ſe agentibus in caſtra compulſi ſunt.

Pogrzeb proſzą.

Odpowiedź Krolewſka.

Do ktorych ták dobry Krol rzekł krotkimi słowy/
Iżem był záwżdy z wámi do zgody gotowy/
Tedybych rad y teraz tym żywot dárował/
Ktorych zá ich przyczyną Mars krwáwy zmordował.
Płácząc wzdychał Krzyżakow pobitych żáłuiąc/
Przygody/ śmierć/ odmienność fortuny ßácuiąc/
Zá tym ciáło Miſtrzowe ná Málborg wieziono/
Y pobitych Kontorow gdzie ich pogrzebiono.

Liczbá woyſká Niemieckiego.

Kontorow ktorych trzy ſtá / drudzy ßeść ſet kłádą/
Drudzy iż ich cztery ſtá legło / z prawdą iádą/
Woyſká wßyſtkiego było ſto czterdzieści tyſiąc/
Woźnic/ Kuchárzow/ Niemkiń/ Iungerow nielicząc.
Ták tym sławnym zwycięſtwem ozdobić Polaki/
Y Litwę Bog ſam raczył/ iż zbili Krzyżaki/
Zbili y Kiążętá ich y obozy twárde
Pobráli/ y Hetmány powiązáli hárde.
Polſkich Sláchćicow tylko dwá przednich zginęło/
Iákubowſki z Czulickim / ktorych wſpomnieć miło/
Iż meżnie zá oyczyznę walcząc gárdło dáli/
Potomkow k temuß budząc w sławę wßrobowáli.
Z Litwy/ y z Ruśi wiele Boiárow zoſtáło/
Gdyż ich woyſko Polakom wprzod kredencowáło/
Niech máią dank dzielności poki Phebus koło
Słoneczne będzie woził po Niebie weſoło.

Iákubowſki z Herbu Roża y Imbrám Czulicki zábici.

Długoß/ Miechouius/ y Cromer/ y wßyſcy Kronikarze/ to zwycięſtwo Bogu (iákoż ták ieſt) przypiſuiąc/ powiádáią/ iż z obudwu ſtron przez wßytek czas bitwy (ktora byłá w dzień wtorkowy w Swięto świętych Rozeſłánicow) widziano ná powietrzu Mężá poważnego w Biſkupim vbierze / ktorego być mniemáią S. Stániſłáwem / nąßych pośiłáiącego / A Niemcow ſtráſzącego/ Przeßłey też nocy widziano ná Niebie przy okręgu Mieſięcznym/ Krolá y Mnichá ſpolnie ſię biiących/ á Mnichá ná oſtátek zwyciężonego/ y z niebá zrzuconego / Czego Cromer ßerzey dowodzi/ iż to zá ſkutkiem obrotu Plánet Niebieſkich być mogło.

Widzenie Krolá o Mnichá walczących/ ktorych gdy ſam Krol Iágiełło widział/ wołał ná S. Stániſłáwá/ o nuß ich miło świętę Sčáſtu.

O odebrá-

O odebrániu Zamkow y Miaſt po zwycięſtwie/ á obleżeniu Marienborku.

Rozdźiał II.

Po tym sławnym zwycięſtwie trzy dni ná onym pobóyſcu nąßy leżeli / przećiwko rádzie mądrych rycerſkich ludzi/ Bo gdyby byli záraz Malbork oblegli / tedyby go y wzięli iáko nieobwárowány ludem/ y wßyſcyby ſię Pruſſacy Krolowi zwyciężcy podáli/ gdyż Krzyżacy y woyſká drugiego niemieli/ y Miſtrzá im zábito / áż ich trzeciego dniá Henrik z Pláwną Contor Swiecki ſtrwożonych przybyciem z kilkiem vſſow Niemieckich nowo zebránych pocieſzył/ y Márienborg oſſádził.

To też zákłodził to y Annibá owigdy Rzymiánow ad Cannas poráźił/ iż Rzymu niewziął/ mogąc tego záraz dokázáć / bo vmiał zwyciężać/ ále zwycięſtwá vżyć nie vmiał.

Ruszył ſię potym Krol z woyſkiem w Pruſką ziemię dáley / gdzie Hohenſtein/ Morąg/ Preußmark / Zyrgony Miąſteczká z Zamkámi wziął przez poddánie/ támże wielkie bogáctwá Krzyżáckie nálezione rozdał między żołnierze/ á ſiodmego dniá pod Márienborg przyciągnął / ktory ze trzech ſtron oblegli / nąßy od Nogatu Polacy/ á od Wiſły Litwá / á z południa Ruſſacy / Wołyńcy/ y Podolánie / tákże z dział vſtáwicznie mury tłukli / á w tym obleżeniu Sláchtá wßyſtká Pruſka/ Kulmińſka/ y Pomorſka/ y czterzey Biſkupowie / Culmienſki/ Wármienſki/ Pomezánſki/ y Sambiyſki/ dobrowolnie ſię Krolowi podáli/ tákże Miáſtá/ y Zamki/ Gdánſk/ Elbing / Toruń / Chełmno / Krolewiec / Swiecie/ Gniewo / Tczewo / Nowe/ Brodnicá / Brandenborg / Koprzywno / Grábino/ Wąceſławowo/ Gołubin/ Grondec / Allenborg / Oſterodá/ Nidborg/ Działdow/ Scytno/ Kurentung/ Bratianow/ Kowale/ Hamerſtein/ Bytow/ Lomborg/ Holandia/ Pißkarta/ Rogozno/ Stuma/ y Tuchola.

Malbork nąßy oblegli.

Zámki Pruſkie Iágiełłowi podáne.

Z tych Miaſt y Zamkow dał Witołdowi Krolewiec/ y Holandią / á Xiążętom Mázowieckim / Iánußowi Hoſterode / y Nidborg / A Semowitowi Działdow / y Scytno / á Xiążęciu Stolpenſkiemu Bytow / Hamerſtein / Szypelbein/ Fridland/ y Balgenborg. Inße záś Stároſtámi ſwoimi Polaki y Czechy oſſádził. Márienborku tym czáſſem vſtáwicznie mocno nąßy dobywáli / y iuż żołnierze Krzyżáccy myślili ſię poddáć/ ále Krol wzgárdziwßy porádę zdrową Podkanclerzego / Mikołáiá Tramby / od obleżenia odciągnął/ czemu byli Krzyżacy bárdzo rádzi / á to im więcey rádośći przydáło / gdy pod Krolem Koń vrodziwy / y wychowáły pięknie háſáiący / ſkoro nań wśiadł záraz padł y zdechł / co było złą wrożką v wßyſtkich / Ale potym Krol wziął Rádin Zamek bárdzo obronny przez podánie/ ktorego Zolnierze Polſcy od Grundowálſkiey Bitwy prozno długi czás dobywáli. Támże piętnaśćie zacnych Krzyżakow Pániąt Niemieckich poimáli. A Witold też z woyſkiem ſwoim Litewſkim obciążonym łupámi Niemieckimi do Litwy ſię wrocił z zwycięſtwem.

Krolewiec Witołdowi podány

Przygodá Iágiełłowá.

Ale Krol ſłyßąc iż Herman Miſtrz Liflandſki z pięcią ſet Reiterow/ Knechtow ná pomoc Krzyżakom Pruſkim ciągnął do Prus / wnet Witołdá z Litwą/ y dwánaśćie Proporcow Polſkiego Rycerſtwá przećiw temu

wypráwił: A gdy Witołd chciał nań vderzyć nád Rzeką Passarią/ zá Holandią Miástem/ záraz Mistrz Liflantski widząc iż bitwą niemogł wygráć/ vdał się chytro w rokowánie z Witołdem/ ofiáruiąc mu się być ná potym przyiacielem/ y z strony Zmodzi/ tákże Kursow/ y Sudonow wieczne mu przymierze/ y pokoy sam od siebie/ y od Krzyżakow Pruskich obiecał. Ktorą chytrą namową y miodowymi słowki dał się Witołd zwieść/ á máiąc w ręku nieprzyiaciela/ przepuścił go wolno. Ták tedy Mistrz Liflandski Herman wykręciwszy się v Witołdá/ á zostáwiwszy Knechtow pieszych v Balgi y Brandenburgu/ iechał do Málborku z pięcią set Reyterow iezdnych/ gdzie leżąc Krolá y woysko Polskie zástał/ ále tákże słowy łagodnymi Krolá vbłagał/ ofiáruiąc się być ieonaczem/ y namowcą do podánia/ nie nieprzyiacielem/ á ták srzodkiem woyská Polskiego/ ktoremu był podobno mgłę w oczy puścił/ wiáchał wolno do Malborku/ gdzie znowu Krzyżakow strwożonych potwierdził.

Witold się dał zwieść.

Naszo ładwie odrodzeni/ iż im ... mogli Niemcy ... ku Polacy/ tu Litaw.

W ten czás też gdy naszy pod Malborkiem leżeli/ Pleban Gdański bárdzo stáry/ ktory był w Malborku/ zmyśliwszy iakoby niemogł dłużey oblężenia ścierpieć/ wyiáchał sam z woyskiem z Zamku przez wszystko woysko Polskie/ bo się w nim żaden zdrády niespodziewał/ á Kapłáństwu y stárym látom wszyscy dufowáli/ á on miedzy księgami/ y inszym sprzętem swoim wywiozł trzydzieści tysiecy Złotych czerwonych podwoynych od Henriká Plaueniussá Namiestniká Mistrzowskiego/ ktore dał Dorsku Gdańskiemu/ Stochowskiemu/ y Swecieńskiemu Komendatorom/ áby zá to Knechtow y Reiterow zbieráli. A tom dla tego przyłożył z Cromerá/ y z Dlugoszá/ iż nie káżdemu Duchowi ále w woynie y w oblężeniu trzebá wierzyć/ gdzie káżdy o sobie dziwnymi fortelámi przemyśla.

Niewierz Mistrz Wagner.

Ksiądz stárowski bych oszukał.

A w ten czás iuż Krzyżacy nie mieli iedno ośm Zamkow w Prusiech/ Rádyński/ Gdański/ Stochowski/ Swecenski/ Brandenburski/ Balgs/ Ragnetę/ á Kłoypedę. Ragnetę iákom sam widział Zamek wielki nád Niemnem/ ále Kłoipedá práwie niedobyta/ gwałtownym wałem nád vściem Kurskiego Morzá álbo Kurlándskiego/ y Niemnowego otoczona/ ćwierć mile od słonego Morzá/ gdziem się ią też przewoził w gwałtowny szturm Roku 1580. gdym tam vmyślnie iezdził/ chcąc własną bytnością doznáć prawdy Látopiszczow Litewskich o przyżeglowániu Włochow do Litwy z Pálemonem.

O wtorym vtrzeciim Krziżáckich woysk poráżeniu Roku 1410. y czwartym zwyciestwie nád Węgry/ y piątym nád Mistrzem Liflandskim/ raz poraz tegoż roku.

Rozdział III.

Henryk z Plawná gdy Mistrzem Pruskim był wybrány/
Chciał się mścić nád Polaki niezleczoney rány/
Od oney przeszłey bitwy woysko popisowáł/
Aby Zamki odebrał/ y szkod powetowáł.
Michel Kochmeister zebrał rożnych cudzoziemcow/
Czechow/ Sásow/ Moráwcow/ Holszatow/ y Niemcow/
Wszystkich

Wszytkich dziesięć tysiecy/ też Krolá Rzymskiego
Pomoc/ y pięć set iezdnych Mistrzá Liflandskiego.
Krol to w Niessowie słysząc/ wnet Dwor swoy wypráwił
Ku ktoremu się Slachty wielki zbor przybáwił/
Iż ich było sześć tysiąc: szli pod Koronowo/
Gdzie Michel Kochmeister stał dáć bitwę gotowo.
A gdy był Phebus práwie w puł niebieskiey drogi/
A w mężach chęć do bitwy Mars podniecał srogi/
Stánęły woyská przeciw: w rowninie Polacy/
Z Czechy z iś/ z Węgry/ z Niemcy/ z Slężaki/ Krzyżacy
Idą ku sobie piasek/ z pyłem poruszáią/
Fenole/ Proporce wzgorę zobu stron wznaszáią/
Iezdni miecze/ y drzewá/ rusznice zás pieszy/
Y z spissámi oszczepy/ á druh druhá cieszy.
W tym Konrad Niemczyc Slężak kareri biegáiąc/
Z strony Krzyżáckiey wołał ná hárc wyzywáiąc/
Frez pod nim kosmonogi/ rusnice ná łęku/
Szpadá tuż/ á drożiste drzewo trzymał w ręku.
Żelázny mu kápálin otoczywał głowę/
A pánce rzem okryły Brzuch kolcá drotowe/
Wszystek w ksiniącym kirysie iáko okowány/
Frez tákże blachą zewszad dla strzał ládrowány.
Ten w tey zbroi hárcuiąc rzekł/ iesli tákowy
Iest z was/ ktoryby ze mną bić się był gotowy/
Sam á sam poiedynkiem/ ia placu dostoię/
Hey kto cerstwy niech dzielność tu pokaże swoię.
Wyiedź owo ia czekam/ broń ná broń niech będzie/
Wnet się tu rostrzygniemy/ kto ná kogo wsiędzie/
Ták rzekł on Slężak koniem tám y sám ruszáiąc/
Po Niemiecku/ á czássem po Polsku wołáiąc.
W tym Jan Scicicki Polak nie wiele hárcuiąc/
Ale męstwo/ y cnotę dzielną w sobie czuiąc/
Záraz ku niemu ná plac z kopią wyskoczył/
Gdzie ieden z drugim drzewy ochotnie hárc stoczył.
Strácił Polak Slężaká y poymał żywego/
W tym woyská do potkánia chciwe ogromnego/
Trąbámi znák wydáli krzyk/ huk/ y trzask wszędzie/
Chorągwie rozwinione chwieią w káżdym rzędzie.
Stoczą społnie do siebie w piersi mierząc drzewy/
Krzyk/ huk/ z drugich wnetrzności krwáwe płyną z trzewy/
Wręcz

Woyská Polskie y Krzyżáckie znowu bitwę zwodzą.

Konrad Niemczyc Slężak ná hárc woła/ á iáki był iego strey y słowá.

Jan Scicicki Slężaká zbił.

Dlugossus & Cromerus.

Potkánie Niemcow z Polaki.

Wrecz zás ſcieli ſie wßyſcy/ grzmot od mieczow ſrogi/
Kto wypiße ſmierć Mężow/ kto wyliczy trwogi.

Michel Kochmeiſter Hetman Pruſki.

Michel Kochmeiſter Niemcow pobudza do woyny/
Sam y tám y ſám ieżdżąc wßytek w kiris zbroyny/

Hetmánowie y Rotmiſtrzowie Polſcy.

Polakow Miezerecki/ Oſtrowicki ſmiáły/
Y Marcin Łábißynſki vſſy ſpráwowáli.
Bronie y zbroie miecze od Słońcá błyſtáią/
A vſſy iedny drugich mocą wyćiſkáią/
Wálą ſie trupy mężow/ wálą ſie y konie/
A ßczeście rowne trwáło ná obiedwie ſtronie.

Obiedwie ſtronie zá wołáwßy frit/ zgodźiły ſie ná przymierze/ do puł godźiny dla wytchnienia ták iż z woyſká do woyſká iáko by ſobie nic źle go iák żywo nie myſlił ieden do drugiego pił.

Sieką ſie zápalczywie żywot odważywßy/
Aż Hetman Michel Frid Frid krzyknął wyſtąpiwßy/
Náßy też przyzwolili ták ſobie vſiedli/
A ránnych y ſmiertelnych ná ſtronę odwiedli/
Rány ich opátrzywßy y pili do ſiebie/
Nágż do Niemcá: áż y Bog ſam ſmiał ſie im w Niebie/
Widząc zgodę tych co ſie pierwey ſrogo bili/

Było ſie czemu dziwowáć/ gdy ieden z drugim bił ſie ná vmor/ A potym do ſiebie pili.

Lecz nie długo wtey zgodzie ták wytchnąwßy byli/
Skoczyli zás do ſiebie z wielkim krzykiem z trzaſkiem/
Aż ſie Niebo záćmiło poruſßonym piaſkiem/
Juß ſie ták w oſlep ſieką zámrożywßy oczy/
Chęć w nich y gniew dobywa zápalczywy mocy.
Wtory ſie raz Frid Frid Frid wołáiąc zgodźili/
Siadwßy obiedwie ſtronie z pracy ſie chłodźili/
Pełnili ßyſakámi Wino/ drudzy Piwo/
A poglądáią ná ſie z obudwu ſtron krzywo.
Zás do ſiebie ſkoczyli z ſrogim ſtráßnym pędem/
Aż ták trupy leżáły ná gromádach rzędem.

Męſtwo Janá Oſtrowickiego Mężnego z Herbu Topo-

Z bębnow/ z trąb/ z dźiał/ z ruśnic trzaſk w tym Jan Oſtrowicki
Mężny rzeczon: Niemieckie vſſy przebił wßyſtki/
Sciął Chorążego y wziął Chorągiew od niego/
A przebił ſie z nią ná zad do woyſká ſwoiego.
Zá tym Niemcy bez znáku pobłądźili ßykiem/
A náßy ich przerwáli z ogromnym okrzykiem/
Oni bieżą pierzcháiąc po ßerokich polách/
A drudzy po brozdźiſtych waláią ſie rolách.
Ośm tyſiąc Niemcow legło ná plácu pobitych/
Náßy ſie zbogáćili z ich łupow obfitych/

Michel Kochmeiſter Hetman poimány.

Wieźniow też kilko vſſow z Kochmeyſtrzem Hetmánem/
Rzędem długim przed Krolem ſtáwili ſwym Pánem.
Wieźniow

Wieźniow Krol wßyſtkich puśćił ſlubem záwiązawßy/
A Kochmeiſtrá Hetmáná do Chęćin zásławßy/
Tám go chował w więzieniu/ á według godnośći
Rycerſtwo vdárował z Krolewſkiey hoynośći.

Piotr Száfrániec Podkomorzy Krákowſki trzeći raz Krzyżakow záiadzá poráził/ 28 dniá Octobrá.

Trzeći raz pod Tucholą Száfrániec fortelem/
Pomśćił ſie wźięcia Zamku nád nieprzyiacielem/
Trzy ich vſſow poráźił y poymał ich wodze/
Iż ich trupow gromády leżáły po drodze.

Jan Xiążę Monſterberſkie/ z Biſkupem Wirburſkim ledwo vćiekł.

Hans Xiążę Monſterberſkie/ z Wirburſkim Biſkupem
Eberhárdem vćiekli: á náßy ich łupem
Zbogáćili ſie hoyno/ iż potym Krzyżacy
Nie wſkoráli z tych trzech ran długo nieboracy.
Krol też Jágiełło ſluby Bogu odpráwiwßy/
Y w Gnieźnie zá zwyćięſtwo dźięki vczyniwßy/
Znowu wielkich Polakow w Pomorze wypráwił/
Ktore pożarzył ogniem/ y mieczem pokrwáwił.

Rádin wtory raz od náßych vbieżony.
Crom: Bombarda à ſacerdote quodam temere ſuccenſa, &c.

Rádin też Zámek náßy mocny vbieżeli/
Gdźie Niemcy iáko bydło pobići leżeli/
Bo gdy náßy k ſturmu ſli/ Xiądz z dźiáłá vderzył/
Náßych chybił/ ſwych pobił/ iż głupie wymierzył.

Głupſtwo właſne Niemcow oßukáło.

Co drudzy Niemcy bacząc: wnet broń pomiotáli/
Bo ſámi miedzy ſobą zdrádę być mniemáli/
Y podáli ſie náßym: wtymże ßcześćiu Nowe/

Nowe wźięli náßy.

Zamek y Miáſto wźięli náßy przez vmowę.
A w tym Sigmunt Węgierſki Krol w zmowie z Krzyżaki/
Że o wiinaśćią Chorągwi woyſko ná Polaki/

Ten Scibor był vrodzony Polak/ ále mu dał Woiewodztwo Siedmigrodzkie Krol Sigmunt/ gdy ono Dunay w zbroi przepłynął.
Cromerus piſze/ iż w tym woyſku Węgrow nie było/ tylko Czechowie/ Morawcy/ á Rakuſzánie/ bo Węgrowie womowili ſię właſnemu Krolowi Przymierzym ktore mieli z Polaki.
Náßy poráźili woyſko Krolá Węgierſkiego pod Bardiowem y wziąwßy ziemie ich przywilegia Polſkie zwyowáli.

Z Sciborem Siedmigrodzkim poſłał Woiewodą/
Ktory Sądecką burzył włość drapieżną ßkodą.
Lecz ſie Sláchtá Podgorſka wnet z Sláchtą zebráli/
Pod Bardionem z Węgry mężnie ſie potkáli/
Náßym ßło o oyczyznę á o łupy onym/
Siekli ſie wßyſcy ſpołnie ſercem zápalonym.
Náßy otrzymáli plác ácz z krwáwym zwyćięſtwem/
Lecz przemogli Rákußan y Węgrow ſwym męſtwem/
Łupy im odgromili ſámych náwiązáli/
Y włośći wet zá wet Węgierſkie wybráli.
Wroćili ſie z zwyćięſtwem piąte ſie tráfiło/
Triumphy po triumphách dawa Bog áż miło/

Podobny temu fortelowi naydźieß apud Quintum Curtium lib. 5. de reb. Alex. magni.

Bo Herman Miſtrz Ifflantſki z Niemiec/ z Czech/ z Morá-
Wielkie woyſká wiodł dla Prus zburzonych zaſtáwy. (wy
Pod Go=

Szoſte zwycię-ſtwo náſzych nád Hermanem Miſtrzem Liflandſkim.

Pod Gołubem obozem z nimi ſie położył/
Lecz Dobiesław Puchałá fortelem ich ſtrwożył/
Fortelem á ſmiáłośćią kilko Rot záſádził/
W ſkrytych mieyſcách/ á ſam ſie przećiw im wyſádził
Z iedną Rotą pod Gołub: Niemcom ſie wnet zdáło
Náſzych gonić á pobić widząc ich ták máło/
Rzućili ſie zá nimi nie bacząc zaſádki/
Ták ich Puchałá nágnał zewſząd w chytre ſiatki.
A iż náſzych nie wiele było: wnet Puchałá
Trebáczow w puſzczą posłał/ ktora bliſko ſtałá/
Drugich kilku po gorach rozſádził z bebnámi/
A przy nich po trzech iezdnych chwieiąc Proporcámi.
Strwożyli ſie Niemczyſká trwogą niezwyczáyną/
Náſzy ich náganiáią z dziury w dziurę táyną/
Siekąc/ koląc/ y wiążąc drudzy vćiekáią/
Do Miáſtá náſzy pod mur ſmiele ich ſcigáią.
Straż Bramy wnet záwárłá/ boiąc áby náſzy
Miáſtá ták niewbiegli zá nimi w ty czáſſy/
A náſzy záſkoczywſzy im z tyłu y z zádu/
Bili ich/ iáko bydło ná rzeź do vpádu/

Crome: Et quadruplo maior numerus captiuorum &c.

Tám ácz Niemcow w czwor ſpoſob wiecey w liczbie było/
Niż náſzych/ wżdy ich włáſne ich głupſtwo pobiło/
Bo drudzy niewpuſzczeni przed Miáſtem zoſtáli/
Polakom dobrowolnie wiązáć ſie dawáli.
Káżdy Lách czterzech/ pięći Niemcow związał łyki/
Więźniow w czwor ſpoſob gnáli przed ſobą iák byki/
Wiedli rzedem związánych/ á Fendle przed nimi/
Ich włáſne roſpuśćili z Triumphy wielkimi.
A gdy ich do Ryppiná związánych przywiedli
Náſzy/ á ile było ich wſzyſcy ſie zbiegli/
Dopiero plwáli Niemcy widząc náſzych máło/
Bo w bitwie ſto z iednego náſzych ſie im zdáło.

Poſtępkow tey woyny z Krzyżaki/ y inſzych przedtym opiſánych bitew prawdziwie dowodzą/ *Eneas Siluius, poſtea Pontifex Romanus, Dlugoſſus, Cromerus lib. 17. Miechouius fol. 279. & 281. lib. 4. cap. 43.* y po nich Herbort *lib. 13. fol. 123.* Wapowius *lib. 3. fol. 272.* A zwłaſzczá Cromer ták tę oſtátnią bitwę opiſuiąc mowi.

Ita Excluſi oppido hoſtes, quum cæderentur paſſim in medio, proiectis armis ſupplices noſtris ſe dediderunt, & quadruplo maior numerus captiuorum, quam eorum qui eos ceperunt fuiſſe proditur, verum illi re inopinata perculſi alium longè maiorem exercitum noſtrorum in ſyluis latitaſſe crediderunt. Ripplnum tandem captiui cum appulſi eſſent ingenti cum dolore ac pudore errorem ſuum cognouerunt.

A tu ſie

A tu ſie vcz Żołnierzu iáko przez fortele/
Nawiętſze woyſká vſſy máłe biją ſmiele/
Ták ten rok triumphom był wſzytek poſwiecony
Węgrzyn/ Krzyżak/ Czech/ Liflant mężnie był ſkrocony.
Dziś tám wtych wſzytkich mieyſcach gdzie chłopkowie orzą
Olekáiąc/ lemieſzem w ſtiby ziemie porzą/
Wykopuią ſturmaki/ ſzpady zárdzewiáłe/
Siekierki/ włocznie/ bláchy z Kieryſow zbuczniáłe.
Mężow ſcięte głowy w ſzyſzakách náyduią/
A wyłożywſzy wołom zbiegwſzy ſie dziwuią/
Odmiennośćiam złych czáſſow y chćiwośći ludzi/
Ktora dla márnych rzeczy w Krolách woyny budzi.

Kilko Triumphow zacnych w iednym roku.

Ná drugi rok 1411. eſtáłá ſie vgodá miedzy Krolem Polſkim Jágiełem y Witołtem/ á miedzy Miſtrzem Pruſkim Henrikiem z Ptáwná/ y Kontory iego woiecznieyſzá zwyćiężonym niżli zwyćiężcom/ tym obyczáiem. Iż Krol Polſki miał wſzytki Miáſtá y Zamki wroćić Miſtrzowi Pruſkiemu/ cokolwiek przez walkę wziął/ y więźnie wſzytki wypuśćić/ á Krzyżacy Żmodzkie páńſtwo Litwie/ á Dobrzyń Polakom wroćić przyrzekli. Tegoż roku piſze Cromer/ iżby Jágiełło miał dáć nád wolą Pánow Koronnych Witołdowi Podole/ złożywſzy z niego Stároſtę Piotrá Wołodká Chárbinowſkiego z wielkim vſzczerbieniim Polſkim. Ale to ináczey Látopiſcze Ruſkie ſpiewáią/ iák o tym będzie niżey. Potym tez Żmodzka ziemia po ſmierći Krolewſkiey/ y Witołdowey miáłá być zapiſána wiecznie ku Pruſſom. A Pruſki Miſtrz Krolowi Polſkiemu miał dáć zámnie zá iego vtráty dwie ſćie tyſięcy złotych/ płáſkich Czeſkich groſzy. A tę vgode Jágiełło z námowy Witołdowey vczynił/ iżby mu Krzyżacy Żmodź wroćili.

Vgodá náſzych z Krzyżaki.

Tegoż Roku ná dzień S. Kátárzyny/ Krol Włádiſław ſzedł piechotą z Niepołomic do Krákowá/ náwiedzáiąc mieyſcá ſwięte/ á przed nim nieſiono Chorągwie Pruſkie/ ktore w Kośćiele ná Zamku/ ná pámiątkę zwyćięſtwá powieſzono: Ktorych ieſzcze y dziś káżdy ſie nápátrzyć może.

O Wypráwie Jágiełowey do Węgier/ y przyniesieniu Kleynotow Koronnych/ y o Weneckich/ y Tátárſkich Poſłách.

Rozdział IIII.

Roku Páńſkiego 1412. Wenetowie przysłáli Posły do Krolá Włádiſłáwá Jágiełá/ poſtępuiąc mu ná pięć ſet Żołnierzow Myſárſkich żołd/ iżby podnioſł woynę ná przećiwko Sigmuntowi Krolowi Węgierſkiemu/ ktory był ná ten czás wybrány ná Kroleſtwo Rzymſkie/ á Wenetowie z nim walczyli o Dálmáckie Páńſtwo. Czego dowiedziawſzy ſie Sigmunt posłał tez do Krolá Włádiſłáwá/ proſząc go ná ziazd do Lubowli/

 bowli/

bowli / vczynił to ná prośby iego Włádiſław / iż ſie wypráwił do Lubowli. Tám po długim ofiárowániu Sigmuntowym Krol Jágiełło potwirdził z nim przyiaźń / y przymierze zobopolne przyſiega. Potym zá prośba Sigmuntowa przyiechał do Budzyniá / gdzie go Węgierſcy Pánowie z wielkimi Triumphy przyimowáli. Támże Tátárſkiego Cárzá Poſłowie z wielkimi podárkámi do niego przyiecháli / ofiáruiac mu ſie y obiecuiac ze wſzyſtkimi śiłámi Tátárſkimi być gotowymi przeciw káżdemu nieprzyiacielowi Kroleſtwá Polſkiego / y Wielkiego Xiaſtwá Litewſkiego / ktore poſelſtwo było bárdzo wdzięczne Krolowi Jágiełłowi / zwłaſzczá ná ták wielkim ziazdzie rozmáitych narodow / á k temu w poſtronnym Kroleſtwie. Tám Krol Jagełło / gdy ſie obiadł ſerá Bárwolſkiego świeżego / á potym ſie w ciepło nápaloney łáźni długo z winnikiem ták iáko miał zwyczay párzył / y w Dunáiu ſie kapał / wpadł w ciężka Febre / z ktorey zá pilnością Doctorow Sigmuntowych był iednák vleczony.

Tátárowie ſie ofiáruia ſłużyć Jágiełłowi.

A po długim czeſtowániu piatego Mieſiacá po wyiechániu z Polſki z wielkimi á z zacnymi dárámi od Sigmuntá Królá Rzymſkiego wziętymi / przez Moráwe do Krakowá przyiechał / A to był nawiętſzy dar miedzy inſzymi Kleynoty Koroná / Jábłko / Sceptrum / y Miecz Bolesłáwá Krzywouſtego / ſkárby Koronne / ktore był Ludwik z Mátką ſwoia Elżbieta do Węgier wyniośł. Dárował go też Sigmunt wielka ſkátułá ſrebrna pełna kośći Swiętych z rozmáitymi kleynotámi / to wſzytko kazał przed ſoba do Krakowa z wielkimi triumpháми wieść / á nie długo zmieſzkawſzy w Krakowie / przez Sędomirſka / y Chełminſka ziemie / do Rubieſzowá nád Bug przyiechał / gdzie Witołdowi y Pánom Litewſkim oznaymił to co poſtánowił z Sigmuntem Krolem Węgierſkim. A roſpráwiwſzy ſie z Witołdem / Zamki Ruſkie obieżdżał / gdzie do niego Arcibiſkup Strigońſki / y Michel Rochmeiſter od Sigmuntá Królá w poſelſtwie przyiecháli / proſzac áby mu ośmdzieſiat tyſięcy kop Czeſkich pożyczył / ná doſtapienie Ceſárſtwá Rzymſkiego / záſtáwiwſzy Sczepuzyńſka ziemie z trzynaśćia Miaſt / krom Zamku Sczepuzá / ktora Summe Krol Jágiełło Sigmuntowi odliczywſzy / wwiazał ſie w Sczepuzyńſka Ziemie ktora y teraz pod pánowánim Korony Polſkiey trwa / ále niewiem czemu ſie w tey ſummy liczbie Hiſtorykowie omyláia / bo Cromer libro 17. *Octoginta milia Sexagenarum Fragenſium* kłádzie / á Miechouius fol. 252. *quadraginta millia latorum groſſorum Fragenſium*. Herbort zaś ktory Cromerá imitował / *octoginta milia florenorum Pragenſium, Sigismundum á Iag. ēte mutuo accepiſſe aſſerit* fol. 124. lib. 13. Wapouius czterdzieści tyſiac kop groſzy ſzerokich Polſkim iezykiem zproſtá ráchuie / w czym go y Bielſki náſláduie. Ale iáko táko było / iednák znáć iż won czas náſzy y wálczyli y wygrawáli / y pieniedzy doſtátek mieli / ták iż ich wielkim Monárchom pożyczáli / á dziś wſzytko opák.

Tu álbo Cromer álbo Herbort álbo o Piſárze o Drukárze pſantowáli.

O wtory-

O wtorym ziednoczeniu Litwy z Polſka / y nádániu wolności Ślácheckich z Herbámi Fámiliom Litewſkim / á o przywiedzieniu Zmodzi do Chrztu y Wiáry Chrześćiáńſkiey.

Rozdział V.

Roku 1413. w Litwie y w Zmodzi Zimá táka byłá ciepła nád zwyczay (zwłaſzczá w kráinach pułnocnych zimnych) iż w Mieſiacu Styczniu / y w Lutym z wielkim podziwieniem / kwiatki / Fiołki / Roża / y ogrodne Járzyny / z Sády kwitnęły. Krol potym Jágiełło przyiechał do Litwy / á v Grodłá miał ziazd z Witołtem / y z Pány rádnymi wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / tákże z Xiażęty vdzielnymi Kijowſkimi / Wołyńſkimi / Siedrockimi / Zbárázſkimi / Wiśniewieckimi / Záſłáwſkimi etc. y z Boiáry ziemſkimi.

Tám Krol Jágiełło z Brátem Witołtem przymierze y ziednoczenie tych dwu narodow / Polſkiego y Litewſkiego odnowili y potwirdzili / nád to nádáli Ślachcie Litewſkiey (tym tylko ktorzy náſládowáli Kośćiołá Rzymſkie*) wolności ſwiebody / y prerogatiwy / Tákże Herby / znáki / y Sigilia obyczáiem Ślacheckiey Polſkiey / wyiawſzy krom tego / áby ná potym ná roſkazánie wielkiego Xiedzá / byli powinni Zamki budowáć / y gośćince náprawowáć / y dani zwykłe dawáć / do ſkárbu Xiażecego. Ale Senatory / Woiewody / Vrzedniki / y inſze przełożone ziemſkie / áby tym ſtaktem záchowáli przy ſwych wolnośćiach / iáko y w Polſce. Wielkiego Xiedzá Litewſkie* áby nie wybieráli iedno według zdánia Krolá Polſkiego y Rady koronney / ták też Polacy áby bez woli y wiádomości Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / y Senatorow iego / tákże Ślachty Litewſkiey Krolá ſobie wybieráć nieśmieli / pod przyſięgámi ſpolnymi y rozerwániem Vniey. Seymy y ziazdy poſpolite ileby kroć potrzebá było / áby álbo w Lublinie / álbo w Parczowie álbo gdzieby ſie kolwiek Senatorom oboiego páńſtwá według ſpolnego zezwolenia zdáło / ſkłádáć y odpráwowáć / Stany też Duchowne áby tegoż práwá / y tych że wolności y ſwobod iáko inſze w Polſce vżywáły. Ty wſzyſtkie Condicie koło wolności Herbow y ſwobod Ślacheckich przyiecia / tákże Vniey z Koroną Pánowie Litewſcy z wielkim Xiedzem ſwoim Witołdem pochwalili / potwierdzili / y pieczęćiámi ſwoimi vmocnili.

Támże w tym Priwileiu y poſtánowieniu / Witołd ták opiewa / *Praeterea Nos Alexander alias Witowdus de conſenſu Sereniſsimi &c.* Nád to my Alexander álbo Witołd / zá zezwoleniem naiáśnieyſzego Xiążećiá y Páná Włádiſławá Krolá Polſkiego / Brátá náſzego namilſzego / wybieramy do Herbow y Klenotow Ślacheckich Kroleſtwá Polſkiego / Ślachte Ziem náſzych Litewſkich niżey opiſána. Ktorych ſami Kroleſtwá Polſkiego Ślachćicy / weſpołek ze wſzyſtkimi / ktorzy ich pokolenia narod wiodą / do Bráterſtwá y krewności ſtowárzyſzenia przyięli.

A naprzod Ślachćicy Herbu Leliwá / przyięli Moniwidá Woiewode Wileńſkiego. Ślachćicy Herbu Zadorá Lawuná álbo Háwnulá Woiewode Trockiego / Ślachćicy Herbu Rawá Minigáilá / Caſtellaná Wileńſkiego / Ślachtá Herbu Liſſy

Herb Leliwá Mieſiac á Gwiazdá. Rawá Pánná ná Niedźwiedziu.

bu Lissy Sunigáłá/ Castellaná Trockiego. Jástrzebcy álbo Łazanki álbo Boleśki Nagora názwány Herb Niemirom/ Trabki Hośtikowi/ ktorych dziś Radziwiłowie vżywáią/ Topor Butrimowi/ Łábec álbo Skrzinśći Goliguntowi/ Poráie Mikołáiowi Biligmowi/ Dębno Korewonu/ Dorowas Wissegerdowi/ Wadwic Piotrowi Montigerdowi/ Drija Mikołáiowi Tawtigerdowi/ Habdániec Janowi Gasztołdowi/ Połkozia Wołczkonowi Kukrie/ Grif Butowdowi/ Srzeniawá Zadałdowi/ Pobodze Kalonowi/ Grzimała Janowi Kimowidowicu/ Zarebá Gyntowi Kojicewiczu/ Pierschała Dawri/ Nowiná Mikołáiowi Boinarowi/ Działossá Wołczkowi Kokutowiczu/ Kopacz Gedorwochowi/ Kola Dangelowi/ Syrokomia Jakobowi Mingiełowi/ Kot Morski Woysiárowi Wilkolewiczu/ Powala Jurgeniu Sangawowi/ Pomian Sakowi/ Doliwa Náczkonowi/ Sarza Twertucowi/ Dołangá Monstwiłowi/ Bogoria Stánisłáwowi Wissigmowi/ Janiná Woissimowi Dancikowiczu/ Bychawa Monstołdowi/ Swinka Andrzeiowi Dowkucowiczu/ Kolda Minimundowi Sesinkowiczu/ Sulima Bodiwiłowi/ Nałencz Koczanowi/ Łodzia Miczussowi/ Jelitowie Gerdudowi/ Korczakowie Guppowi/ Biała Mordilonowi Czussołowiczu/ Wężyk Koiczanowi Sukowiczu/ Ciołek Janowi Ewilnowi/ Godzambá Stánisłáwowi Butowtowiczu/ Osmorogola Gorałtowie Surgutom z Kieslinná/ etc.

Zarebá Lew z muru. Kopacz Orle skrzydło z nogą. Kola crto tiwie z Rożą.

Toch Surgutow y Dusburch wspomina tá czásow Witeniesowych.

Z ktorych Herbów/ y Kleinotow przerzeczeni Slácheicy/ Pánowie/ y Boiarowie Ziemi Litewskich od tego czássu y ná potym niechay sie weselą/ y ich vżywáią/ iáko ich przerzeczeni Slácheicy Korony Polskiey vżywáć zwykli. A izby vgruntowánia y obwárowánia okwitszego ty wszystki wyższey miánowáne rzeczy moc wzięli/ Vmocniliśmy ten Priwiley wárunkiem pieczęci nászych/ Będacych przytym y zezwaláiacych Pánach/ etc. Nawielebnieyszych w Christusie Oycach/ Mikołáiu Gnieznienskim Arcibiskupie/ Woiciechu Krákowskim/ Janie Włádisłáwskim/ Pietrze Poznáńskim/ Jakobie Płockim/ Mikołáiu Wilenskim/ Janie wybránym Lwowskim Arcibiskupie/ Máciein Przemyskim/ Michale Kijowskim/ Grzegorzu Włodimirskim/ Sbigniewie Kámienieckim/ Chełmienskim etc. Biskupach. Y przy bytności wielmożnych/ meżnych/ y rycerskich Mężow/ Cristina Krákowskiego etc/ etc. Działo sie to w Miásteczku Hrodle/ przy Rzece Bugu/ ná Seymie wálnym dniá wtorego Miesiącá Octobrá/ Roku Pánskiego 1413. etc.

A tu sie káżdy po Herbie może domácáć śnádnie przodkow swoich.

Potym Krol z Witołtem wypráwili sie do Zmodzi/ á tám on narod ktory iesscze był Bałwochwálstwá nie przestał/ do Wiáry świętey Chrześciáńskiey z wielka pilnością y vsilnością przywodzili. Bałwány ich/ Łássy święte/ Węże y insze zabobony Pogáńskie (ktore z Litwą tákież przed tym opisał iednáki mieli) wysiekli/ y popsowáli/ á zwłasczá ogień wieczny/ ktory oni Zniez názywáli/ na wielkiey Gorze nád Rzeka Niewiażą/ Krol zálać y zagásić kazał/ co sie oni z wielkim nárzekániem frasowáli przeklináiac Polakow/ y Litwe Chrześciánow/ á dziwuiac sie/ iż sie nád nimi oni ich Bogowie krzywdy swoiey nie mścili. Ale Krol z Witołtem częścia dárámi/ częścia groźą/ y karániem/ przyganiáli ich do vznánia práwego Bogá/ y Chrztu świętego.

Ogień święty pogánski nad Niewiażą.

A poniewaz Xięża Polscy z nimi mowić nie vmieli/ sam Jágiełło z Witołdem z wielka pilnością/ y pracą/ iáko dwá Apostołowie naprzod ich Modlitwy Pańskiey náuczyli/ potym wyznánia Wiáry Chrześciańskiey. Tak tedy Zmodz obaczywszy prożność Bogow swoich/ wyprawili iednego naststárszego Męża z poysrzodku siebie do Krolá/ przyzwaláiac ná Chrzest/ ktory

ták od nich mowił: Skorośmy poználi naiáśnieyszy Krolu Jagiełło/ y naoświecżeńsze Xiąże Witołcie Pánie nász/ iż Bogowie nászy iáko niemocni y mdli/ od Bogá wászego Polskiego zwalczeni/ y zgładzeni są/ opuszczamy ich/ á do Bogá wászego Polskiego iáko mocnieyszego przystawamy. Zatym Krol kazał ich iáko przed tym Litwę ná gromády rozszykowáć/ á w imię Oycá/ y Syná/ y Duchá świętego/ wodą kropić/ dawszy káżdey gromádzie osobliwie imię Piotrul/ Stánul/ etc. Tákże Niewiástom Hannulá/ Mágrulá/ Jádzulá áż do końcá.

Rzecz Zmodzkiego posłáńcá do Krolá.

A potym chrzcie Mistrz Mikołay Wężyk Zakonu Káznodzieiow Mnich/ Káznodzieiá Krolewski/ przez tłumáczá powiádał Słowo Boże nowo ochrzczoney Zmodzi/ o Wierze/ o stworzeniu Swiátá/ y vpadku Adámowym: To słysząc ieden Zmodzin stárszy rzekł do Krolá/ Welna azyn tassai Kunigs/ meluy/ Milastiwas Karalau etc. Bredzi powiáda ten Xiądz Miłościwy Krolu/ ktory powiáda o stworzeniu Swiátá/ będąc sam niedawnego wieku/ bowiem miedzy námi iest dosyć stárszych ludzi/ ktorzy y sto lat wieku przeszli/ á żadnego stworzenia Swiátá nie baczą/ tylko iż Słońce y Miesiąc/ tákże Gwiazdy według biegow swoich nam świecą powiedáią. Na to mu Krol odpowiedział/ iż on nie twierdzi tego/ áby był Swiát zá iego lat stworzony/ ále przedtym zdawná/ to iest/ od sześciu tysięcy lat/ y dáley według zrządzenia Bożkiego etc. A tey sie prostocie ludzi onych czásow nietrzebá dziwowáć/ gdyż sie to niedawno zá nászego wieku y w Kownie tráfiło/ iż gdy ná Wielki Piątek Bernárdinski Káznodzieiá według zwyczáiu o męce Páńskiey kazac/ znák vmęczenia Páná Christusowego gdy przyszło *ad flagellationem* miotełką/ y biczem siekł/ Zmodzin chłop prosty pytał towarzyszá/ á ką tatay muschi Kunigas/ on mu odpowiedział/ Pana Diewa/ á on zás pytał/ ar ana kuris mumus padare piktus rugius/ bo sie było tego Roku zboże źle zrodziło/ odpowiedział mu Towárzysz/ anu/ á chłop záraz krzyknął ná Káznodzieię/ gieray milas Kunige plak schita Diewa/ piktus mumus dawe rugius. Ták tedy wten czás Jágiełło z Witołdem tegoż roku 1413. Zmodzki narod pochrzciwszy/ y Bałwochwalstwo wygłádziwszy (ácz niedokończá) fundowáli Biskupstwo Zmodzkie w Miednikach/ przełożywszy im pierwszego Biskupá Máciejá Wilnowcá/ dla tego iż iezyk Zmodzki vmiał/ A Kościoł Kátedralny pod Titułem Piotrá y Páwłá S. Apostołow/ nie Alexandrá áni Teodorá/ y Ewanciusá/ iáko Miechouius nápisał/ fundowáli y nádáli. Fundował tej Witołd w Zmodzkim Xięstwie/ y zbudował dziewięć Kościołow Párochiálskich według powiátow/ ktore wten czás przednieysze były/ Eraigołá/ Kroże/ Miedniki/ Rosienie/ Widukle/ Wieloná/ Kołeiniany/ Cetrá/ Lukniki etc. Tego potym Biskupstwá Zmodzkiego Kánonie y Párochie áż czwartenástego roku po záłożeniu Jan Arcibiskup Lwowski/ y Piotr Biskup Wilenski potwierdzieli według Cromerá y Długoszá. A przełożywszy Krol Jágiełło/ y Witołd Kieyzgáłá zacnego Slácheicá Litewskiego Stárostą Zmodzkim/ roziecháli sie/ Jágiełło do Polski dla ziazdu z nowym Mistrzem Pruskim Michelem Kochmeistrem/ A Witołd ná gránice Pskowskie/ 1414.

Tá Cetrá niewiem gdzieby byłá.

O podbiciu Xięstwá wielkie-go Nowogrodá y Pskowá przez Witołdá ku Litwie.

Rozdział VI.

ROku 1414. Witołd wielki Kniáź Litewski/ postánowiwszy z Krolem Jágiełem porządek Chrześciáński w Żmodzi/ y opátrzywszy gránice od Krzyżakow/ zebrał woysko pospolitego ruszenia z Litwy y z Rusi: A przepráwiwszy się przez Dźwinę Rzekę v Drissy/ obległ naprzod Siebież przygrodek Pskowski/ Bo w ten czás Pskowiánie nie máiąc nad sobą Xiążęciá wolno sobie bez zwierzchnośći żyli/ wiecami się sądząc/ á Moskiewskiemu/ y Krzyżakom Liflandskim dla spolnych gránic y kupiectw záwżdy byli przychylnieyszy/ y pomagáli im często przeciw Litwie. Przeto Witołd ktory y właśnym Brátom rzadko wolności życzył (Bo przedtym Włodimirzá Xiążąt Słuckich przodká z Kijowa/ y Dimitra Korybuta Zbárawskiego z Siewierá/ y Dowmántá Gierdćie Xiążę etc. z oyczyzny ich był wyzuł) vśiłował też y Pskowian ná ten czás wolnych/ pod iárzmo swoie przywieść/ á wziąwszy Siebież Zamek przez poddánie/ obległ drugi przygrodek Pskowski/ Porchow rzeczony/ pod ktorym przez Miesiąc leżał. Potym Pskowiánie widząc iego vpor nieprzełożony/ á iż nie mogli mocą woyskom Litewskim odeprzeć/ dobrowolnie się poddáli z Miástem Pskowem y ze wszytkim Xięstwem Witołdowi/ y hołd mu ná káżdy rok postąpili płáćić/ y potomkom iego Wielkim Xiążętom Litewskim/ á to byłá ich dań 5000. Złotych Czerwonych/ Frezow Niemieckich/ ktorych dostawáli z Nárwy Portu

Dań z Pskowá. swoiego y Liflandskiego 50. y wszelkich futer y skor źwierzęcych káżdego z osobná po pułsoroká/ zwłaszczá Wilkow/ Niedźwiedzi/ Rysiow/ Lissow/ etc. á Kun/ Soboli/ Bielek/ Hornostáiow/etc. po soroku. Włożywszy tedy tę dań ná Pskowiány Witołd/ Stárostę nád nimi przełożył Kniáziá Iuriá Nossá. A potym zaraz z gotowym woyskiem ciągnął do wielkiego Nowogrodá: Co obaczywszy Nowogrodzánie iż mu się Pskow nieopárł: wyiácháli ku niemu dobrowolnie/ y poddáli się pod słusznymi vmowámi z Zamkámi/ z Miástem/ y ze wszystkimi kráinámi y Xięstwy do wielkiego Nowogrodá należącymi. Bo o tym wiedz Czytelniku miły/ iż wielki Nowogrod tak był możny z stárodáwná/ iż pięć Xięstw ossobliwych mieli pod swoią mocą Nowogrodzánie sámi/ y wszystkiey tám práwie Rusi bywał skład kupiecki/ Mieli też pod swoią mocą ná wschod Słońcá Dwinę álbo Dwinę kráinę ná 150. mil áż do Morzá Lodowátego/ wszák roká/ tákże Wołochdę/ ktore kráie ácz dla zimná są z więtszey częśći puste/ wszákże w kosmáte towáry wszelkie bárdzo hoyne/ mieli też połowicę Miástá Tersiak/ nie dáleko od Twierá/ ná południe/ y áż do Norwegiey imo Swecią y Filandią gránice ich były/ y Chłopigrod Zamek niegdy od ichże niewolnikow zbudowány/etc. O czym też czytay *Herbersteinum Comment. Mosch: fol. 73 75. & 78 &c. Munsterum & Crantium*, Ktory też pisze o tákiey wielkiey możności Nowogrodzan/ iż to przysłowie v nich było pospolite: *Quis potest contra Deum & magnum Nowogrodum?* Kto może przeciw Bogu y wielkiemu Nowogrodu? Ale Witołd iáko drugi

Dań z Nowogrodá. Hercules Litewski tę niepodobność skutkiem w niwecz obroćił/ y przywodził ich do tákiego hołdu/ iż ná káżdy rok musieli płáćić do skárbu Litewskiego dźiesięć tysięcy czerwonych Złotych z sámego iednego Miástá Nowogrodá/ po sto Frezow Niemieckich/ po dźiesiąći sorokow wszelkich Futer/ Kunich/ Sobolich/ Rysich/ Lisich/ Hornostáykowych/ Bielczanych/etc. ácz drugie Látopiscze kłádą po soroku. A przełożywszy nád nimi Namiestniká swoiego Stárostą Kniáziá Siemioną Algimuntá Holszáńskiego/ Szwagrá swego/ Y przygrodki wszytki Nowogrodz-

kie/ y Pskowskie/ Litwą ossádziwszy/ wroćił się do Wilná z zwyćięstwem y wielkimi zdobyczámi: ktorych też część Jágiełowi do Polski posłał.

O nowey wypráwie z wielkimi woyskámi Jágiełowey z Polaki/ y z Xiążęty Sląskimi/ á Witołdowey z Litwą/ y z Tátárámi do Prus/ Roku Páńskiego 1414.

MIchel Kochmeister Woyt nowey Márchiey/ poimawszy á wsádziwszy do więzienia Henriká Plawensá Mistrzá/ był ná Mistrzowstwo Pruskie wybrány/ á niechcąc z Krolem vgody/ zaraz w Dobrzyńską źiemię wćiągnął/ Chrześćian poimánych nie tylko chłopkow/ ále y Slachtę gorzey niż Pogáńskim obyczáiem wieszáiąc/ we Gdańsku też Krzyżacy Kupcow Poznańskich/ á w Trismemlu y w Rágnecie Litewskich y Żmodzkich okrutnie niewinnie wiáry pomordowáli/ y dobrá ich pobráli. Przeto Krol Władisław Jágiełło/ y Witołd nie mogąc tey krzywdy dáley znosić/ woyská ze wszytkich powiátow/ ten z Polski/ á ten z Litwy/ y Tátárow zebrawszy do Prus ciągnęli/ Náto Xiążętá Sląskie/ y Pomorskie ná pomoc Krolowi y Witołdowi przybyli/ Bernard Opolskie/ Jan Rátiborskie/ Bolesław Cieszyńskie/ Conrad Oleśnickie/ Wacław Żegáńskie/ Jan Lubieńskie/ Conrad Biáły Kozielskie/ y Wácław Opáwskie. Latikus też Krawarius Morawski Stárostá iedne Chorągiew Rycerstwá Morawskiego y Czeskie ná pomoc przysłał/ ták iż z onym woyskiem nietylko Prussy/ ále (iáko Cromer lib. 18. powieda) y niemáło część Swiátá mogł był posieść. Ale máło nie ták wiele iáko Xerres w Greciey zwiedli/ tylko Miástá niektore częścią mocą częścią przez poddánie wzięli/ Nidburg/ Hohensteyn/ Allenstein/ Guttestat/ Zirgony/ Prábuts/ Biskoffswerder/ y Kretburg/ á gdy Litwa nieporządnie/ y łupy/ y połon do obozu gnáłá/ vderzyli ná nich Niemcy/ gdźie Butrimá Márszałká Litewskiego/ y tákiegoż Mikitę zacnego człowieká poimáli/ wszákże iednák wzdłuż y wszerz włości poburzywszy y spustoszywszy/ Krol pod Toruń/ Witołd z Litwą pod Kulmę álbo Chełmno ciągnęli/ ktoreby się były záraz poddáły/ by ich był Mistrz chytrym fortelem od przedsięwzięciá nie odwiodł. Rozmyślił list iákoby od Contorá Brodnickiego do siebie pisány/ iż się dłużey bronić nie może ná Brodnicy Polakom dla głodu/ y słábośći murow/ y niedostátku strzelby/ y posłał on list Kursorem vmyślnie tám gdźie woysko náprzeciw leżało. Poimáli go tedy nászy y do Krolá przywiedli. Tám wyrozumiawszy z listu łátwe dobycie Brodnicze (ktora byłá we wszytko dobrze opátrzona obronę mieysca/ spiżą/ ludźmi/ y strzelbą) oblegli ią/ y leżał pod nią prożno Krol z Witołdem cáły Miesiąc. Tám do nich przyiechał od Janá Papieżá Legat Jan Lauzenski Biskup/ y vczynił pokoy do dwu lat miedzy Polaki y Litwą z Krzyżakami/ gdy było po Concilium w Constanciey/ ná ktorym Husá Janá/ y Hieronymá z Prági spalono/ á potym sám Papież miał mieć z nimi zgodę. Tákże Krol y Witołd woyská ony práwie Xerresowe rozpuściwszy/ y z Prus/ ten do Polski/ á on do Litwy z wielkimi łupámi wyciągnęli.

Krzyżacy woyne podnieśli.

Litwá porażona w ćiągnieniu nieporządnym.

Fortel chytry Mistrzow/ z ktoregoś może náuczyć/ iáko od słábego Zamku do mocnego nieprzyiacielá odwieść o zwłocze.

Jan Hus spalon.

O pierwszym Poselstwie Jágiełowym y Witołdowym do Turká 1415.

Gdy Krol Rzymski y Węgierski Sigmunt był ná Concilium Constáncieńskie odiáchał / Turcy Krolestwo iego Bosnę náieżdżáli / y plundrowáli / Węgrow pobiwszy. Przeto Włádisław Jágiełło / y Witołd (ktorym był Sigmunt zlecił odieżdżáiąc w obronę Węgierskie Krolestwo) posłáli do Tureckiego Krolá Máchometá / ktory iuż był w ten czás w Andrinopolu stolec swoy vgruntował / grożąc mu srogo á surowo woyną / ieśliby nie przestał Węgrow y Bosny náieżdżáć. A tym swym Poselstwem / ktorego się Turek vląkł / wszystki więźnie Węgierskie wybáwili / y Boseńskie Krolestwo z mocy Pogáńskiey wyięli / Tákże miedzy Turki á Węgry do sześci lat przymierze vczynili. A tu możem záśpiewáć onę stároświecką.

Byli nászy Turkom groźni kiedyś /
A coż potym kiedy to iuż nie dziś.

A od tego czásu mnie w Constantinopolu roku 1574. Mnich Węgierski poturczony Amurat Czaus Cesárski / człowiek vczony / vkázował z Kronik Tureckich początek przyiáźni z Polską y z Litwą Tureckiey.

Początek przyiáźni Tureckiey z Polską.

Tegoż roku 1415. gdy był Krol w Sniatyniu / przyiechał do niego Alexander Woiewodá Wołoski z wielkością Boiar / á porzuciwszy Chorągiew pod nogámi Krolewskimi iáko był obyczay / przysiągł hołd y posłuszeństwo.

Hołd Wołoski.

W ten czás Posłowie od Cesárzá y Pátriárchy Constantinopolskiego przyiecháli prosząc o wspomożenie żywnością / bo ich Turcy zmocniwszy się w Andrinopolu srogo náieżdżáli / y Constántinopole obleżenim dręczeli. Przeto Krol z Rusi / y Witołd z Litwy Dnieprem (miłością Chrześciáńską wzruszeni) posłáli im do Kácibeiá portu Morzá Pontskiego (ktory Port był ná ten czás w dzierżáwie Litewskiey) zboża y żywności dostátek.

Kácibeiski Port Litewski nie dáleko Oczákowá.

O Dárách Witołdowych / y vgodzie Litwy z Krzyżaki / o trzeciey żenie Jágiełowey / y zburzeniu Kijowá przez Tátáry.

Rozdział VII.

Krol Jágiełło z Sniátiniá prosto do Litwy przyiáchał / gdzie go Witołd z Pány Litewskimi w Wilnie wielmożnie częstował / y dárował mu dwádzieściá tysięcy grzywien Czeskich / y czterdzieści nawybornieyszych Szat z futrámi Sobolimi / y sto koni żywotnych Frezow / y sto Szat długich według onego wieku noszenia złotogłowowych. Dziśby nász skárb tego niezniosł. A wziąwszy to Krol Jágiełło iáchał do Krákowá / gdzie odpráwiwszy pogrzeb Annie Krolowey / ktora mu w ten czás byłá vmárłá / zás przyiechał do Litwy. A złożywszy ziazd wálny z Witołtem Pánom y Slachcie Litewskiey w Żmodzi pod Welongą / tám chciał postánowić pokoy wieczny z Krzyżakámi. Ale gdy się Krzyżacy Żmodzkiego Xięstwá od Litwy hárdzie domagáli / Condiciy od Krolá / y od Witołtá podánych nieprzyimowáli / bo im sprzysiężenie z Tátáry śmiáłości dodawáło / A nie spráwiwszy nic rozieccháli się.

Wielkie podárki Witołdowe Jágiełowi: ktore podobno iáko się mnie zda z Nowogrodá Wielkiego y ze Pskowá miał.

Krzyżacy się z Tátárámi ná Litwę sprzysięgli.

Rychło potym Roku 1416. wielkie woyská Tátárskie z Edigo Cárzem swoim do Kijowskiego Xięstwá wtárgnęły / Miásto sámo Kijow splundrowáli / złupili / spalili / iż od tego czásu ku pierwszey ozdobie przyść nie może / ále iednák Zámku gez vśilnym dobywániem wziąć niemogli.

Ten też Edigá pierwey Witoltá poráził będąc Hetmánem Tamerlánowym.

Krol Jagiełło kiedy miał nieprzyiaciołom opor czynić / tedy wesele małżeństwá w Sanoku spráwował / gdzie przeciw woley wszytkiey Rády Koronney / y przeciw práwu małżeńskiemu poiął trzecią żonę Elżbietę Gránowską Wdowę / z dáwna stárą domu Pileckich / Mátkę swoię Chrzesną / bo oná gdy go chrzczono / ie według zwyczáiu przyrzekáła / á tá miáła przedtym trzech Mężow / Wisłáwá / Laczká / Krámárusá Stárostę Moráwskiego / y Gránowskiego. Vprosiłá też v Krolá / iż Syn iey Jan Gránowski z Pilce ná Grabstwo Járosławskie był podniesiony / o co się Slachtá bárdzo ná Krolá gniewáłá. Ale potym to Grabstwo było rychło zgłádzone przez Pány.

Grabstwo Járosławskie.

Koronował Elżbietę Jan Rzesowski Arcibiskup Lwowski / bo Mikołay Arcibiskup Gnieźnieński był ná ten czás ná Concilium w Constanciey / gdzie też stáráiąc się / áby ná potym żaden inszy Biskup nie śmiał krom Arcibiskupá Gnieźnieńskiego / Krolá áni Krolowey koronowáć / v Papieżá to y v Concilium otrzymał / y Tytułu *Primatus regni* dostał. Wszákże ten Priwiley zá nászych czássow przełamał / zá Krolá Stephaná dzisieyszego.

O ziezdzie Litewskim z Krzyżaki á nieprzespieczności Jágiełowey / y wtorym małżeństwie Witołtowym / Roku 1418.

Krol Włádisław Jágiełło / przyiechawszy do Litwy záraz z Witołtem Siem złożyli w Żmodzi w Wielonie z Krzyżaki / rádząc o spolnym pokoiu / ále nic dla hárdości Niemieckiey nie concludowáli. Potym gdy Krol sam v Węgrow pusczey łowem się zwierzu báwił / máło nie wpadł w śidłá Comendatorá Rástemberskie / ktory się był ná to násádził / by Krolá poimał, tylko Krolá przestrzegł / Niemcy też widząc iż ich obaczono / vciekli boiąc się zebránia dworzan Krolewskich / y Witołdowych.

Dlugossus & Cromerus folio 2°0. lib. 18. secundæ editionis.

Tegoż czásu gdy Witołtowi pierwsza Anná żoná / Kniáziá Swiętosłáwá Smoleńskiego Corká vmárłá / poiął drugą Xiężnę Vlianę Wdowę pierwszey żony Siostrę rodzoną / ktore małżeństwo iż było niesłuszne / niechciał im ślubu dáć Piotr Biskup Wileński. Ale Jan Kropidło Biskup Kuiáwski / ktory był w ten czás z Krolem do Litwy przyiechał / nieprzystoynie / á niebácznie ich zwinszował. Witołt miał trzy żony / pierwszą Annę Smoleńszczankę / co go oná byłá z więzienia wybáwiłá / wtorą Márią Corkę Kniáziá Andrzeiá Łukomskiego / y Stárodubskiego / Trzecią Vlianę Corkę Kniáziá Iwaná Olgimuntowicá Holszańskiego Siostrę rodzoną Kniáziá Siemioná Lutego / y Kniáziá Andrzeiá Wiaziemskiego / v ktorego też potym Jágiełło Corkę Zophią poiął Mátkę Włádisławowę y Kázimierzowę / iáko o tym niżey będzie.

Tego też Roku 1418. iáko Wapowius fol. 273. piße Witołd máiąc w podeyrzeniu Brátá Swidrigiełá / ktory ſie był z Moſkwy wrocił / wtory raz wſádził go ná Krzemieniec / ále gdy mu Ruś pofolgowáłá / vciekł do Węgier do Krolá Sigmuntá / potym ná iego przyczynę dał mu Witołd Nowogrod Siewierſki / gdzie mießkał ſpokoynie áż do śmierci Witołdowey. Ale Miechouius lib. 4. cap. 51. (iákom to wyżßey powiedział) piße / iż ſkoro Swidrigáło z więzienia Krzemienieckiego w wielki Piątek vciekł / do Węger zábiwßy Stároſtę zámkowego Konrada Polaká / potym zá przyczyną Sigmuntá Rzymſkiego y Węgierſkiego Krolá / y Brátá Jágiełá / przyięty był w łáſkę / y wziął Nowogrod Siewierſki y Brańſko dwoie Xięſtwo od niego ná wychowánie. Ktore dziś Moſkiewſki poſiadł Litwie wydárwßy.

O wypráwie Jágiełowey y Witołdowey ná Krzyżaki / y zprzyſiężeniu z Krolem Duńſkim / y Szwedzkim / y przeſtráchu Jágiełowym / Roku Páńſkiego / 1418.

GDY Krzyżacy bezbożni nieprzeſtawáli z Litwą y z Polſką gwałcząc przymierze zátarczek / Krol Jágiełło z Witołtem zebrawßy woyſká z Polſki y z Litwy / gdy wciągneli do Pruſkiey ziemie / Tám do nich przyiechał Bártolomeus Cápra Arcibiſkup Medyolanſki od Papieżá / ktory onę woynę rozwiodł / zwłaßczá zá namową Witołdową / y przymierze do dwu lat miedzy nimi á Krzyżakámi vtwierdził.

Támże Krol Erik Duńſki / Szwedzki / y Nordweiſki / y Xiążę Pomorſkie przyiechawßy ná dzień trzech Krolow do obozu Krolewſkiego z Krolem Jágiełem y z Witołdem vczynili ligę / y ſprzymierzenie pod przyſięgámi ſpolnymi / przeciw Krzyżakom / y przeciw káżdemu nieprzyiacielowi wßytkich trzech ſtron / iż gdyby też chciał ktory Krol álbo Witołd onego towárzyſtwá przeſtáć / iednák pod dáni áby nie byli od oney przyſięgi y zprzymierzenia wolni / Ale żeby ieden bez wiádomości drugiego woyny nie zaczynał. A gdy ſię z tey woyny y vgody Witołd do Litwy wrocił / Krol też iáchał do wielkiey Polſki / á kiedy z Poznániá iechał do Srzody / tráfiło ſię w dzień ktory był wßytek iáſny / przed wieczorem / iż Niebo od chmur znagłá ſczerniáło / zá czym częſte á ſtráßne trzáſkáwice powſtáły / zá tym piorun vderzył ogromnie ná woz Krolewſki ná ktorym ſiedział / á iednym rázem zábił czterzech woźnikow / y dwu pobocznych Drábántow Krolewſkich / Tákże Poznáńſkiego y Sędomirſkiego Woiewody / y dziewiąci inßych Dworzan Krolewſkich konie pobił / y Krolewſkiego Dziánetá / ná ktorym Giermek z kopią z znákiem Krolewſkim ſiedział / ſámym iezdnym nic / tylko ná Giermku Szátá (Jágiełło Krol gromem z Niebá ſrogo przeſtráßony.) rozdárł / Krol też chwilę iákoby bez Duße (obyczáiem onego Száwłá) leżał / potym gdy ku ſobie przyßedł / nic mu nie wádziło / iedno iż kilko dni nie dobrze ſłyßał / á w ręce práwey trochę bolu czuł. Dawáli niektorzy przyczynę tego przeſtráchu od Bogá dla nieſłußnego Małżeńſtwá z Gránowſką.

Jágiełło Krol gromem z Niebá ſrogo przeſtráßony.

O Sauluſie álbo Páwle przeſtráſzonym z Niebá cżytaj w Dzieiach Apoſtolſk: cap. 9. 5. 22. 26 Corint 15. Galat. 1. etc. Dlugoſſus et Cromerus fol. 281. Herbertus 128.

O podá-

O podawániu Cárzow Tátárſkich przez Witołtá / Roku Páńſkiego 1418. y 1419.

Rozdział VIII.

WItołd ſwoią dzielnością y męſtwem wrodzonym /
Práwie iuż był po wßytkim Swiecie rozsłáwionym /
Tátárſcy go Cárzowie też wßyſcy słucháli /
Iż bez iego woley Hord ſwych nießáfowáli.
A gdy Zoldan Zeledin vmárł Cárz Záwolſki /
Z ktorym Witołd przyiaźń miał y Jágieł Krol Polſki /
Y z Hordámi im służył ná Pruſkie wypráwy /
Kieremberden Syn iego oſiadł ſtolec krwáwy /
Krwáwy ſtolec oycowſki : bowiem go dochodził /
Száblą gdy Witołdowe moc odgromić godził /
Witołd tego nie cierpiał począł ſię gotowáć /
Chcąc mocą Kieremberdá z páńſtwá wyforowáć.
Tachtámißá Betsbulá w Wilnie koronował /
Jáko Záwolſkich Tátar zwyczay potrzebował /
W złotogłow go vbrawßy styk nań wdział perłowy /
Wołáiąc iż Táchtámis Záwolſki Krol nowy.
Ták go posłał do Hordy z Krolewſkimi dáry /
Dawßy mu woyſko z Litwy / y z Wáki Tátáry /
Część też Hordy Záwolſkiey przy nim przyſtawáłá.
Część záś Kieremberdeiá zá Ceſárzá miáłá /
A ſkoro woynę z ſobą o Cárſtwo ſtoczyli /
Y długo krwáwe Száble w włáſney krwi moczyli /
Kieremberden zwyciężył Táchtámißá Brátá /
Sciął ſámego chcąc imię iego zgłádzić z Swiátá.
Jeremferden Brát iego co vciekł z tey bitwy /
Przyßedł z Murzámi ſwymi / z Hulany do Litwy /
Tegoż záś Witołd w Wilnie koronował z nowu /
Dał mu ßáblę y ßátę nań wdział z złotogłowu.
Márßałká Rádwiłá z nim do Hordy wypráwił /
Aby go ná oycowſką ſtolicę poſtáwił /
Przyiąwßy od niego hołd ták w polá ciągneli /
A Kieremberdenowi część Hordy odięli.

Kerembérden Soltan Cárz Záwolſki przeciwny Witołtowi. Mecho. fol. 317. lib. 4. et Dlugoſſus, Wapowius fol. 273.

Tachtamis Betſubul Soltan Cárz Záwolſki od Witołdá ná Cárſtwo Záwolſkie w Wilnie koronowan / iáko niedawno cżáſſow náßych Magnus ná Kroleſtwo Liflántſkie od Moſkiewſkiego / iáki Coronator táki Coronatus.

Tachtamis Cárz od Kieremberdená brátá ſcięty.

Witołd drugiego Cárzá Jeremferdená ná ſtolicę Záwolſką z Rádziwiłem wwieſć im poſłał.

Potym

Litwá ná pomoc Jeremferdenowi przybywßy Kierembeꝛdená poráźili.

Potym nád Wolgą ſrogi boy obádwá zwiedli/
Gdzie gdy z Litwy Kozacy w záſadce záſiedli/
Wnet Kierembeꝛdenowe Hordę przeráźili/
Bez wieśći przyſtoczywßy wielkość vſſow zbili.

Jeremferder Cárz Záwolſki/ Litewſki Hołdownik od Witołdá przez Rádziwiłá ná Hordę poſádzony.

Ták Jeremferder wygrał/ Cárſtwo opánował/
Kierembeꝛdená iąwßy słußnie zámordował/
A Witołdowi przyſiągł ſłużyć z ßczerey wiáry/
Y przez Rádziwiłá mu posłał wielkie dáry.
Y potym ták był ßczery Witołdowi záwżdy/
Jż mu ſam z Hordą służył w potrzebny czás káżdy/
A ták Litwá Tátárom won czás pánowáłá/
A podług woli ſwoiey Cárow im dawáłá.

Dlugoſſus & Cromerus lib. 18.
Ten Edigá był pierwey Hetmánem Támerlánowym/ gdy ono Witołdá poráźił/ Roku 1399.

Tegoż Roku Edigá Cárz Przekopſki sławny/
Ktory ono z Witołdem miał też boy niedawny/
Z ſtrony Támerlanowey/ lecz gdy ſam pánował/
Witołdá iák Syn Oycá z ßczerośći miłował.
Przysłał mu dáry wielkie proßąc o mir wieczny/
By w Przekopſkiey Hordzie żył od Litwy przeſpieczny/
Przyſiągł wierność y pomoc dáwáć Witołdowi/
Gdzie każe ku káżdemu nieprzyiaćielowi.
Dobrowolnie służyli nie zá vpominki/
Niedawał im nic Witołd poniewoli z ſkrzynki

Odmienność czáſſow/ & ſerui noſtri dominati ſunt nobis.

Dziś niesłużą: wżdy gwałtem wyćiągáią płáty/
O Witołćie by ty wſtał dziś z ſwoimi láty.

Jż Litwá Tátárom Záwolſkim naprzod/ potym y Przekopſkim Cárzow podawáłá Czytelniku mily/ maß o tym w Látopißczach Ruſkich y Litewſkich miaſto táſne świádectwá/ ktorem iák tu krotko wierßem melancolią wrodzoną miaſto lutniey ćießąc wyráźił prawdziwie/ Ale y Dlugoß/ y Miechouius lib. 4. cap. 51. fol. 317. ták o tych roſtyrkach Tátárſkich rzecz prowádzi. Sub eodem anno &c. Pod tymże (powiáda) rokiem gdy był Witołd poimał Swidrigáyłá/ etc. gdy vmarł Zoldan Zeledin Tátárſki Carz/ ktory Jágiełowi Krolowi Polſkiemu/ y Witołdowi wielkiemu Kniáziowi Litewſkiemu przećiw Krzyżakom záwżdy wiernie pomagał. Keremberden Syn iego/ ná ſtolec Oycowſki podwyżßony/ nieprzyiaćielſkie ſię Witołdowi ſtáwić począł. Przećiw ktoremu Witołd drugiego Cárzá Betſubulaná (ktorego Tátárowie Tachtamis Carz zowią) koronowawßy go w Wilnie/ y w złotogłow ná Máieſtacie vbrawßy/ poſtánowił/ á woyſko ſwoie Litewſkie z Hordą iego złączywßy/ posłał go áby ſię bił z Keremberdenem/ ktory w ſrogiey bitwie od Keremberdená zwyćiężony/ y śćięty ieſt. W kilku potym dni ſam Keremberden od Brátá rodzonego Jeremferdená zábity. A ten Witołdá Wielkiego Kniáziá/ nieináczey iáko iego Oćiec Zeledin/ czćił y ſłuchał etc. y ná káżdą práwie woienną potrzebę ſam Litwie z Hordą ſłużył/ etc.

Tegoż czáſſu Edigá Carz Tátárſki poſławßy Witołdowi dáry (iáko Cromer lib. 18. etc. piße) prosił v niego pokoiu/ Zá czym przymierze miedzy nim y Litwą było vtwierdzone.

O nieprzy-

O nieprzwiećiu Kroleſtwá Czeſkiego dobrowolnie ofiárowánego Jágiełowi/ y Witołdowi/ y o śmierći Krolowey Helżbiety.

ROku 1419. Krol Władisław Siem w Łęczycy złożywßy (ktorego czáſſu vmárłá mu Helżbietá Krolowá trzećia/ á z wielką rádośćią wßytkich ſtanow koronnych/ ktorym byłá omierzłá w Krákowie w Manſionarſkiey káplicy pochowána) w ten czás w Czeſkim Kroleſtwie wielkie záburzenie było koło wiáry/ bo Wicleffowo y Huſowo kácerſtwo wßyſtkie one kráinę z wielkim vpadkiem Chrześćiáńſtwá było zátrzęsło. A zwłaßczá Jan Zyſká zebrawßy 40000. tyśięcy Heretikow ná Taborze gorze zmocnił ſię był bárdzo/ y Sigmuntá Kolá Rzymſkiego y Węgierſkiego poráziwßy dwá kroć ná głowę wiele złego/ plundruiąc Miáſtá y Kośćioły/ nabroił.

Ziſká wodź Heretykow.

Przeto Roku 1420. do Krolá Włádiſławá Jágiełá przyiecháli Poſłowie zacni od Korony Czeſkiey/ podawáiąc mu ſię z Kroleſtwem/ y z Morawſkim Márgrábſtwem/ y z Slaſkimi Xięſtwy/ proßąc áby ich Krol przyiął/ á bronił przećiw Sigmuntowi Rzymſkiemu. Krol im zá tę chęć podźiękował y pomoc obiecował/ Ale Kroleſtwá niechćiał przyiąć (zwłaßczá dla tego nawięcey iż byli Heretycy) á bez porády Brátá Witołtá powiedział iż tego vczynić niemogł. Przeto Poſłowie oni z wielkimi dárámi iácháli do Witołdá/ ktorego nálazwßy w Wilnie/ vpominki mu oddáli/ proßąc tákże pokornie/ áby ich Krolem Czeſkim/ y Márgrafem Moráwſkim y Slaſkim raczył być/ Ale im Witołd podźiękowawßy/ powiedział/ iż ná ſwym przeſtawam/ á v nieposłußnych Kośćiołá Rzymſkiego krolowáć ſię wzbraniał.

Cnotá Witołdowá.

Przyiecháli tegoż Roku drudzy Poſłowie od Korony Czeſkiey do Litwy/ á w Mereczu Krolá Jágiełá y Witołtá koło łowow zábáwionych nálezli/ á o to ich/ o co y pierwey proſili/ podawáiąc tę condicię/ iż gdy ſię Czeſkie Kroleſtwo z Koroną Polſką/ y z wielkim Xięſtwem Litewſkim złączy/ nie tylko Krzyżaki/ ále nápotężnieyßego Monárchę káżdego/ zwłaßczá Sigmuntá Rzymſkiego poſpolitego tych pańſtw nieprzyiaćielá/ ná ktorego miał Witołd wárk zwyciężyć mogą/ á co ſię tknie Religiey álbo wiáry/ tedy we wßytkim woley Krolewſkiey/ y Witołdowi ſię podawáli/ y do wßytkiego gotowymi ſię ofiárowáli/ tylko áby ktory z nich Krolem ich być raczył/ álbo Krol álbo Witołd.

Drugie Podawánie Korony Czeſkiey Witołdowi y Jágiełowi.

Długo ich Witołd w nádźiei trzymał/ niewymawiáiąc ſię im do końcá/ zwłaßczá áby ſię mogł z nimi pomśćić krzywdy ſwoiey y Korony Polſkiey nád Sigmuntem Krolem Rzymſkim y Węgierſkim/ ktory przećiw Litwie y Polſzcze z Krzyżakámi zdrádliwie/ á niecnotliwie záwżdy poſtępował. Ale potym z Lubelſkiego Seymu odpowiedziano poſłom Czeſkim od Krolá y od Witołtá/ iż oni ácz ſię znáią być bárdzo obrážonymi od Sigmuntá/ wßákże niemáią tego z wrodzoney cnoty w myśli/ áby mu mieli złość złośćią (mogąc) oddáć/ ále ſię ofiárowáli poiednáć ich z Papieżem/ y z Sigmuntem/ we wßyſtkich á w słußnych potrzebách pomágáć ſię im nie odmowili.

O czwar-

O czwartim Małżeństwie Jágiełowym. Rozdział IX.

W Otym roku 1422. Krol Jágiełło iáchał do Litwy/ A tám zá porádą Witołdową (przeciw woli Rády koronney/ ktorzy mu Eufemią Corkę Władisławá Krolá Czeskiego nie dawno zmárłego poiąć rádzili) wziął w Małżeństwo czwartą żonę Zophią / Andrzeiá Kijowskiego Xiążęciá/ á Siostry Witołdowey Corkę/ kráśną y vrodziwą w Nowogrodku według Miechowiusá z Ruskiego zakonu w Rzymski przechrzczoną/ w Zapusty/ ktorych Máciey Biskup Wileński winszował. Po tey Krol żadnego posagu nie wziął/ ále stało zá iego/ gdy mu Władisławá y Kázimirzá dwuch Synow porodziłá. A tu niektore Látopiśzcze Litewskie iáwnie bárdzo błądzą/ y czásem/ y rzeczą/ ktore to kłádą roku 1405. po wzięciu Smoleńská/ y iákoby Zophia miáłá być Corką Andrzeiá Olgimuntowicá Holszáńskiego/ álem ia tego z dziesięci inszych Látopiśzczow Ruskich y Litewskich kilku / tákże z Cromerá lib. 18. z Długoszá/ z Wapowskiego fol. 273. z Miechowity 285. z Herbortá 129. etc. bádáiąc sie prawdy Litewskiey doszedł / iż to byłá Corká Andrzeiá Iwanowiczá/ przedtym Kijowskiego/ á ná ten czás Druckie° Xiążęciá/ z ktorych też Ostrogskie/ y Zasłáwskie Xiążętá idą / Witołdową wnuczká z Siostry. A to Małżeństwo było prawdziwie Roku 1422.

Miechouius folio 285. o w Nowogrodku powiáda. A Wapouius omylnie iż sie w Grodku przechrzczona.

Tegoż czásu gdy sie Krol z Litwy wracał/ záiácháli mu Posłowie Xiążęciá Cliweńskiego/ Monteńskiego/ álbo Bergeńskiego podawáiąc mu sie dobrowolnie/ áby go z Witołdem w obronę przyiął. Ale im odpowiedzieli Pánowie Koronni/ iż tá rzecz áni Krolowi / áni Xiążęciu niemoże być pożyteczna / dla rozności/ y dálekości gránic / bowiem to Xięstwo iest nád Rhenem prawie w wnętrzney ziemi Niemieckiey ku Fránciey.

O posłániu Sigmuntá Koributá Dimitrowicá/ Xiążęciá Litewskiego ná Krolestwo Czeskie od Witołtá/ y o woienney wypráwie Jágiełowey z Polaki/ á Witołdowey z Litwą/ z Zmodzią/ y z Rusią do Prus / Roku 1422.

Rozdział X.

G Dy Posłowie Czescy trzeci kroć álbo Jágełá álbo Witołtá ná Krolestwo Czeskie żądáli / Witołd im odpowiedział/ iż niechce być żorawiem/ co ná dwu drzewach chciał gniazdo swoie budowáć/ toż też y Jágełło Krol vczynił/ Wszákże áby Czechow dobrowolnie sie álbo Litwie álbo Polakom podawáiących y przyłączáiących zá wzgárdzonych nie opuścili. Tedy Witołd wielki Xiądz Litewski / zá spolną zmową z Jágełem

Krolem / wypráwił ná Krolestwo Czeskie Sigmuntá Koributá Dimitrowiczá Synowcá swoiego/ z niemałym woyskiem Litewskich / Polskich y Ruskich vffow/ áby bronił Krolestwá Czeskiego przeciw Sigmuntowi Rzymskiemu / Węgierskiemu / y w ten czás nowo koronowánemu Krolowi Czeskiemu/ Márgrabi Brandenburskiemu / ná ktorego Witołd miał dawną á słuszną waśń/ bo Krzyżaki Pruskie ná Litwę/ y ná Zmodź/ y ná Polskę záwżdy buntował / y pomagał im vsilnie. Przeto Sigmunt Koribut Zbárázkich y Wiśniewieckich etc. Xiążąt narodu/ z Litewskim/ Polskim / y Ruskim woyskiem pocżątym/ y z Posłami Czeskimi/ naprzod do Moráwy przyciągnął. Bo w ten czás Krol Sigmunt z wielkim woyskiem Niemieckim / y Węgierskim dobywał pod Czechámi Ostrogu Zamku y Miástá. Ale skoro vsłyszał / iż Koribut Xiążę imieniem Witołdowym przeciw iemu na Krolestwo Czeskie był posłány / zárazem iáko Długosz/ Miechouius lib. 4. cap. 46 fol. 285. y Wapouius etc. piszą/ wszystki naczynia / obozy y strzelbę / wozy / y insze narzędy woienne popalił / y pomiotał/ y vciekł od oblężenia/ boiąc sie áby nań Koribut nie vderzył.

Plochość Sigmuntá Cesárzá.
Miechouius.
Sic [illegible] apparatus bellicos concremavit, re in ipsum [illegible] persentiens etc.

A Koribut ciągnąc dáley przez Moráwę / dobył mocą Winczowá Miástá obronnego / ktore go przyiąć dobrowolnie nie chciało / ktore dawszy ná wszystko żołnierzom do gruntu splundrował. Potym do Prági stołecznego Miástá Czeskiego przyciągnął/ gdzie go większa część Szláchty Czeskiey / y Miesczánie Prágenscy zá Krolá y Páná przyięli / y z podániem kluczow / poddáli mu wszystkę władzą w Prádze Mieście/ y w Zamkach obudwu. Zá tą tedy życzliwością Czechow / Koribut wszystkę Czeską ziemię prawie / Moráwskie Márgrabstwo / Sląsko / y Bitom opánowáł. A Sigmunt Cesarz Rzymski/ Węgierski /y Czeski Krol koronowány / widząc Koributowę potężność y opánowánie ná páństwie Czeskim / nie kusił sie więcey o Moráwę/ áni o Czechy / ále ná Władisławá Jágełá Krolá Polskiego/ y ná Witołdá Wielkiego Xiędzá Litewskiego zgrzytał zębámi/ iż mu tę lekkość przez Koributá wyrządzili. A iż sie sam nád nimi nie mogł mocą pomścić / vstáwicznie buntował Krzyżaki Pruskie y Inflantskie/ áby do Polski y do Litwy náieżdżáli / á potym áby Polakom y Litwie z przymierza sie nie wymawiáli/ dotąd áżby co pewnieyszego od Cesárzá Sigmuntá vsłyszeli/ álbo od Papieżá / záczymby Polakow y Litwę vbespieczonych bez wieści oszukáli. A iżby z nimi Cesarz Sigmunt mogł bespiecznicy woynę ná Polaki stánowić y tráctowáć/ tedy Posły swoie/ y insze szpiegi w żebrácze odzienie/ iáko Cromer y Długosz piszą / vbierał / ktorzy przez Polskie y Litewskie páństwá listy y tám y sám do Krzyżakow y od Krzyżakow nosili. Ale gdy ieden tákowy Szpiegierz żebrak w Kownie vmárł ná drodze / náleziono przy nim listy/ zdrádliwe Sigmuntá Cesárzá do Krzyżakow / w ktorych sie spolne sprzysiężenie ná Polaki y ná Litwę zámykáło: Przeto Krol Jágeło y Witołd doznawszy tych zdrádliwych práktyk Sigmuntowych y Krzyżáckich / zárázem nie táiemnymi buntámi / ále iáwną woyną fortele chytre nieprzyiacielskie vprzedzáiąc/ zebráli woyská sto tysięcy z Polski/ z Litwy/ z Rusi/ y z Tátárow ieżdnych y pieszych / z ktorymi do Prus dwiemá drogámi/ Jágeło z Polski/ á Witołd z Litwy / y z Zmodzi wciągnęli. A ták w spráwie iáko do pewney bitwy wszędzie szli/ Bo y Krzyżacy/ ktorzy mieli trzydzieści tysięcy ludu boiownego / niechcąc pátrzyć ná burzenie ziem swoich / chcieli dáć iáwną bitwę nászym / By im był Conradus Niemcius Slężak/ Mąż w rycerskich rzeczách biegły nie rozrádził. Przeto Krzyżacy odmieniwszy swoie przedsięwzięcie / do bronienia sie Zamkow vdáli / zostáwiwszy część woyská Knechtow y Reiterow / ktorzyby przeprawienia przez Drwiącą Rzekę nászym bronili / ále y tych Polacy z Litwą snádnie rozgromili / pobili / y wiele ich poimáli. Potym do burzenia włości

Fálszywe przymierze Krzyżáckie.

Zamkow y Miaſt zagony roſpuśćili. Fridek álbo Wambrzezno / gdźie byłá Stolicá Biſkupá Kulmienſkiego / y Golubiow Miáſtá wźieli / złupili / y ſpalili / y dwu Zamkow Golubſkich niznego y wyßnego doſtáli / gdźie Knechtow y Reyterow więcey niż cztery ſtá / y Krzyżakow ſamych 15 poimáli / y do więźienia oſſádźili.

Támże do Krolewſkiego y Witołdowego obozu przyiáchał Poſſel Biſkup Korbáwſki od Ceſárzá Sigmuntá / proßąc áby Koributowi z Czeſkiego Krolewſtwá Krol Jágiełło wyiácháć kazał / á Krzyżakow áby woyną nie prześládował / co ieſliby oni co Krolowi zákrzywdźili / áby ſobie z nich dochodźił ſpráwiedliwośći v ſtolcá Ceſárſkiego / A ieſliby ſię też czuł być od Ceſárzá obrážonego / tedyby to niechay wźięli w Compromis Pánowie Węgierſcy y Polßcy zobudwu ſtron / etc.

Nád to mu odpowiedźiano / iż co ſię tknie Krzyżakow / tedy iuß Krol doſić dobrze wiáry y ſpráwiedliwośći Ceſárſkiey doznał / wßákżeby y ná iego nayniesprawiedliwßym Decrecie był przeſtał / gdyby go Krzyżacy naprzod byli nie wzgárdźili / y przymierzeby z nimi był dłużey trzymał / kiedyby był zdrády chytrey z Liſtow Ceſárſkich nie doßedł / etc. przeto Krol muśi woyną ſwego doſkiwáć / gdy ináczey być nie może : A Koributnie z wolą Krolewſką w Czechach z woyſkiem mießka.

Zá tym porwał ſię wnet Witołd y rzekł / żem go ia ſam tám poſłał / áby ſię nád Ceſárzem krzywd náßych y zgwałconego przymierza pomśćił / y będźie tám ießcze y ná potym mießkał / áby ſobie wyrozumiał Ceſarz / iákich ludźi pod pokrywką przyiáźni zdrádliwymi śidłámi omyla. A z tą odpowiedźią Poſeł był odpráwiony. Potym náßy nie przeſtawáli burzyć nieprzyiaćielſkich kráin / wßerz y wzdłuż zagony roſpuśćiwßy.

Tám z przygody cztery ſtá wybornych Wołochow (bo ich ták wiele był Woiewodá ná pomoc Krolowi przyſłał) pod Málborkiem łupy bráli / y tyrániowáli / Ná ktorych Krzyżacy w wielkiey liczbie z Zamku ſię wyſſypawßy gwałtownie vderzyli / co obaczywßy Wołoßy iż im nierowno / á nieprzyiaćioł ich wielkość goni / wnet do bliſkiego láſſu obronną ręką vbiegli / á z koni ſkoczyli / nie

Fortel Wołoſki w leśie bić.

zwyczáynym Niemcom ſpoſſobem miedzy gęſtym drzewem chcąc ſię pießo (co ich obyczay) bronić. Niemcy záś weſli zá nimi / chcąc ich z láſſow iáko kryiących ſię wywłoczyć / bo ták mniemieli iż ſię kryią. Ale wnet gęſtym gradem

Niemcy od Wołochow poráženi.

ſtrzał y rohátin od Wołochow zátłumieni / poczęli vćiekáć / Wołoßy ich co przednieyßych bárdzo wiele pobili / y poimáli / á drugich vćiekáiących bijąc / áż do Zamku gonili. Ták z zwyćięſtwem / z łupem y z więźniámi do obozu ſię wroćili.

Tymże też ßczęśćim Andrzey Brochocki Herbu Oſſoria Mąż niemniey mężny / iáko pobożny Stároſtá Brzeſtenſki ośm ſet Krzyżackich Reyterow iezdnych y Knechtow niemáło porázil ná głowę v Orłowá y Murzynowá / ktorzy byli gwałtem vderzyli ná iego ſtraż wyćiekwßy z Nieſſowy. Támże námieſtniká Comendatorá Toruńſkiego (bo ſam był Comendator vćiekł) y dwánaśćie ſtárßych Krzyżakow / krom proſtych Reiterow y Sláchćicow poimał / á drugich chłopi po láſſach błądzących bili y łupili.

Náßy Dráhimow wźięli.

Potym Krol Drahimow Zamek niedawno vbieżony od Niemcow odyſkał / zá pomocą Páwłá Wenzyká Niemcá / ktory w nocy Polakow do Zamku wćiągnął ſiećią łowieczką / zá co był żołdem rocznym w Wieliczce opátrzony.

Ciągnął záś Krol z Witołtem od Zamku Kowalewá po Niemiecku Schoneſee nazwánego / ktorego niemogł dobyć / pod Toruń. Tám ſię dowiedźiał od ſpiegow / iż Krzyżacy mieli woyſko niemáłe pogotowiu / á iż chćieli z wieśc iáwną bitwę / lecz tylko czáſſu á pogody pátrzyli. Przeto Krol y Witołd zárázem przećiwko nim

wypráwili ßeſnaśćie Chorągwi Polakow / á ßeſnaśćie Litwy y Ruſákow / ále pierwey niż Niemcy woyſko náßych vyrzeli / wnet z polá do Zamkow vćiekli. A Krol wyrozumiawßy iż w ten czás powietrze morowe pánowáło w Toruniu / zárázem dla zápowietrzenia zburzywßy przedmieśćie y okoliczne włośći / z Witołdem do Kulmienſkiey źiemie ćiągnął / chcąc ią álbo zburzyć álbo pod moc ſwoię podbić. Ale Krzyżacy widząc iż trudno przećiw oſnowi wierzgáć / á poddánych ku temu ſwoich nárzekániim y płáczem zfraſſowáni / wypráwili Poſły do Krolá y do Witołdá o pokoy proßąc. Czego im Krol y Witołd vſtnie pozwolili / dla miłośći Chrześćiáńſkiey / y znáczyli czás dźień przenieśienia S. Stániſłáwá Krzyżakom / y mieyſce v Mielná Jeziorá w obozie nád rzeką Oſſą / á kondicie pokoiu ty były przednieyße z obudwu ſtron podáne / áby Krzyżacy wiecznie ſię wyrzekli y odſtąpili Zmodźkiey źiemie / Sudowſkiey / y Nieſzowſkiey / ktore z dawná ku Litwie należáły (á Sudawſkie Xięſtwo przy Zmodźi z drugą ſtroną Niemná / ktore dźiś Xiążę Pruſkie trzyma / byłá kráiná bárdzo obfita w chleb y źwierz / á do boiu 6000. iezdnych / á 3000. pießych zá pogánſtwá z niego wychodźiło / wßákże dźiś tylko kilkonaśćie śioł w tey źiemicy ieſt / bo wßyſtkę Krzyżacy w niwecz obroćili) Druga Condicio tego przymierza byłá / áby Krzyżacy połowę mytá przewoźnego ná Wiſle v Toruniá Krolowi poſtąpili / á Krol im też miał wroćić / tákże Witołd / cokolwiekby tą woyną poſiedli / á z obudwu ſtron wßyſtki nieprzyiáźni áby były zátárte. Też ieſliby ktora ſtroná ná drugą woynę podnieść chćiáłá / áby w tym poddáni nie ſłucháli Pánow ſwoich / ták Polacy Jágełá Krolá / iáko Litwá Witołtá / y Pruſſowie tákże Liflandſcy Krzyżakow y Miſtrzow ſwoich / á woienne nákłády áby Krzyżacy Witołdowi y Jágełowi odłożyli. A tę vgodę y poſtánowienie y Eberhardus náwyżßy Miſtrz Krzyżácki liſtámi ſwoimi potwierdźił. Ale ſkoro Krol Jágełło do Polſki / á Witołd do Litwy z woyſkámi odiácháli / niechćieli Krzyżacy obóc áni ſpełnić condiciy poſtąpionych v Mielná : zá namową Ceſárzá Sigmuntá.

Przeto Krol Jágełło z Polaki / á Witołd z Litwą znowu chćieli Krzyżakow do ſpełnienia słowá woyną przypędźić. Co bacząc Sigmunt Ceſarz / iż náßym nie ſłow ále broni więcey doſtawa / poſłał wnet do Krolá Jágełá / á oſſobliwie y do Witołdá / proßąc / áby do niego przyiácháć raczyli ná ſpolną przyiaćielſką rozmowę y vgodę / do Kieżmárku / ále Krol Jágełło tylko poſły ſwoie do Kieżmárku odpráwił / ktorzy z Pány Węgierſkiemi o ſpolney vgodźie tráctowáli / á potym ſam Krol Jágełło / ziáchał ſię z Ceſárzem Sigmuntem v Stárego ſiołá / gdźie z ſobą pokoy y przymierze z obudwu ſtron po długich ſporach odnowili / y Krzyżakom roſkazano poſtánowieniu v Mielná doſſić vczynić / y áby Litwie Zmodźką / Sudáwſką / y Neſtowſką / źiemię wroćili / á Zamki ktore byli czáſſu woyny zbudowáli ná Litewſkich gruntech / áby rozburzyli / á ſobie rum y máteryą pobráli / etc. A Krol Jágełło y Witołd / áby Koributá Sigmuntá Siewierſkie / Zbáráſkie / y Wiſniewieckie Xiążę / áby z Czeſkiey źiemie / gdźie ſię w ten czás zá Krolá nośił / wyzwáli / y áby mu roſkazáli do Litwy álbo do Polſki wyiácháć / etc.

Bo mu Jágełło w Polßcze miał poſtąpić Dobrzyńſką źiemię.

 O Koro-

O Koronáciey Zophiey/ czwartey żony Jágiełowey/ y przyieździe Sigmuntá Koributá z Czech/ y o zacnych gościách/ á wtorym Korybutowym do Czech zwroceniu 1424.

Rozdział XI.

KRól Władisław Jágiełło y Witołd według vgody z Cesárzem w Kieżmárku y stárego sioła vtwierdzoney/ y według Condiciy v Mielná z Krzyżakámi Pruskimi odnowienia/ przyzwáli przez Posły Sigmuntá Koributá Dimitrowiczá Brátanká swego/ gdzie iuż był práwie wßytko Krolestwo Czeskie/ Moráwę/ y Slasko opánował/ Prágę Miásto stołeczne/ tákże Pány Koronne (okrom factiey Sißczyney) vkłádnością swoią zmießána z srogością/ iáko Eneas Syluius piße/ do posłußeństwá był swego przywiodł/ y z woyskámi Sigmuntá Cesárzá kilko kroć ßczęśliwie poraził/ y z Czech wygnał. A gdy mu Krol w Polßce Dobrzyńską ziemię obiecał/ á niedał/ znowu myślił do Czech/ y iuż popisował woysko/ áż go Krol y Witołd łágodnie vhamowáli.

Státo fortel obiecáć á niedáć. Si tibi Dominus mons promiserit auri, Mellea si dederit verba dedisse puta.

Tego też roku według postánowienia v Mielná/ Zmodzkie páństwo y Sudáwską ziemię zupełnie Litwie y Witołdowi przywrócili Krzyżacy/ y gránice z obu stron Witołt z nimi náznáczył.

Potym 12. dniá Februarij Krol Władisław Zophiey Krolowey w Krákowie koronácią spráwował/ ná ktorym weselu był Cesarz z Bárbárą Cesárzową (ktorego Sigmunt Koributt/ przyiechawßy z Czech witał w pięći set koni Czechow y Litwy.)

Ericus Krol Duński.

Goście zacni.

Ericus też Krol Duński ktory w ten czás z Ieruzálem iechał/ Brándá Kárdinał/ y Iulianus Cesarianus Legatowie Papiescy/ Ludwik Báwárski/ Semowit/ Władisław/ Cázimierz y Alexander Brácia Mázowieckie/ Bernard Opolskie/ Bolesław Ceßyńskie/ Ian Ratiborskie/ Kázimierz Oświecimskie/ Wencław Opáwskie/ dwá Conradowie Czarny y Biały Kozlinskie/ Wencław Zegáńskie etc/ y dwá Comendatorowie Elbinscy/ y Toruński. A Witołd nie wiedząc dla czego gniewáiąc się ná Krolową/ niechciał przyiecháć/ tylko posłow swoich y wiele Pánow Litewskich y Ruskich przysłał.

Koributá záś Czechowie proszą ná Krolestwo.

Po tey koronáciey przyiecháli Posłowie od Korony Czeskiey do Władisławá y Witołdá/ prosząc ich gdy sámi niechcieli/ áby im záś Koributá ná Krolestwo posłáli/ bo się im był dobrze przeßłego czássu w dzielnościách Rycerskich y spráwach domowych záchował/ á gdy ná to Krol nie chciał przyzwolić/ y owßem im woyną groził/ tedy Koributt sam zebrawßy wielkość ludzi wolnych/ y służebnych zá pieniądze/ przeciw woli Krolewskiey y Witołdowey/ do Czech ciągnął przez Moráwę/ A tám z Czechami swoimi przeciw Cesárskim woyskom insze poczynał/ skąd było nowe podeyrzenie Cesárzowi vprosto ná Krola/ ácz mu się tego słußnie wywiodł/ gdy wßystki dobrá y Xięstwá Koributowe w Litwie y w Rusi ną się z Witołtem pobráli/ á samego ná wieczne wywołánie osądzili etc.

O náro-

O národzeniu pierwßego Syná Władisławá/ y Kázimierzá Jágiełowi/ etc.

ROku 1425. ostátniego dniá Octobrá národził się z Krolowey Zophiey Syn Władisław z wielką rádością oycowską á czwartego áż Miesiącá ochrzczony był/ ná ktorych Chrzcinách od wßytkich Monárchow y Xiążąt Chrześciáńskich Posłowie byli/ ktorzy wielkie dáry Krolowi/ y Krolewicowi przynieśli. Witołd sam niebył/ ále mu przysłał kolebkę srebrną sto pundow srebrá ważącą.

Dar Witołdow sto pundow srebrá/ Kolebká.

Krol potym iáchał do Litwy/ á iż powietrze srogie pánowáło/ ták w Polßcze iáko w Litwie/ musiał z Witołtem y z Krolową długi czás w pusczách mießkáć/ gdzie bawiąc się łowem goleń złamał/ ná ktorey lekárstwie kilko Miesięcy w Krásnym stáwie zmießkał. Vrodził się potym drugi Syn Jágiełowi Roku Páńskiego 1416. Máiá 16. dniá á wtorego dniá Czerwcá ochrzczony/ y Kázimierzem názwány. Ale záś Roku 1427. Márcá 2. dniá vmárł/ w Krákowie pochowány.

Jágieło goleń złamał.

Pißą też Długoß y Cromer iż Roku 1426. Witołd zebrawßy wielkie woysko żołnierzow z Polski zá pieniądze y z Litwy/ wypráwił się wtory raz przeciw Pskowiánom/ ktorzy mu się z posłußeństwá wyłámowáli/ ále mu się tá wypráwá ná przodku źle ßáńcowáłá dla niepogody/ y dżdżow częstych/ á wßákże Pskowiánie wielką sumą złotá y srebrá w pieniądzách/ y w klejnotách v Witołdá się dla pokoiu wykupili.

Tegoż Roku Władisław Jágiełło przeciw Turkom pięć tysięcy iezdnych Polakow/ y Litwy z Russakámi ná pomoc Cesárzowi Sigmuntowi posłał do Wołoch/ ále záś iáko przyśli ták wyśli/ gdy Cesarz w Czechách zábáwiony próżno leżał. A tych ktorzy byli ná tę wypráwę iácháć niechcieli/ zwłaßczá Russakow Krol więzieniem karał.

O successiey Syná Krolewskiego Władisławá/ y o pomowie ná Krolową o cudzołostwo przez Witołdá.

Rozdział XII.

ROku wyżßey mienionego 1426. ná dzień Swiątecżny/ Krol Władisław Jágiełło/ ná Seymie Łęczyckim stárał się o to pilnie/ v Slachty y Pánow koronnych/ áby mogł otrzymáć Successią ná Krolestwo Polskie po sobie Synowi Władisławowi/ obiecując im zá to popráwę y nádánie hoyne inßych wolności/ ále gdy tego iáwnie otrzymáć ná Seymách żadnym sposobem niemogł/ porádził mu Sigmunt Cesarz/ áby

Niedowiero Moniat ten fortel do Polski wniosł.

Y w Weneciey Xiążęciem Weneckim tákże prosty Mieszczánin został.

sarz áby potáiemnie á poiedynkiem z Pány Koronnymi koło tego tráctował. Ták tedy vczynił / iż gdy wßytkich po iednemu potáiemnie námowił / obiecując im nádánia imion / y wolności / pobrał od nich zapissy / á gdy było ná Seymie / tedy wßytek Senat zezwolił ná successią Synom Krolewskim / Tym też kształtem raz Xiążęciem Niemieckim chudziuchny Szláchcic został. Bá podobno y Monluk tego był zákroił w Electią Henrikowe.

A iż w ten czás Krolowa Zophia trzecim płodem byłá obciążona / vlękł się Witold / áby zá ták częstym rodzeniem Wielkie Xięstwo nieprzyßło ná Krolewskie Syny / przeto obmowił Krolową przed Krolem Jágiełem o iey cudzołostwie / mowiąc mu / iż ty Krolu będąc iuż wieku zgrzybiáłego / nie mogą to być twoi włásni ták raz po raz Synowie. Vwierzywßy tedy Krol kazał czynić opytek o záchowániu Krolowey / poimáne były dwie Pánnie / Kátárzyná y Elżbietá Siostry Szczukowskie / ktore były w táiemnych spráwach Krolowey / ty botże nią miáły przydáną wyznáły o Krolowey zbytkách / ále ieśli prawdziwie álbo nie / wątpliwa rzecz byłá / Wydáni też miánowicie byli śnim rádá obcowáłá / naprzod Hincá Rogowski / Piotr Kurowski / Wáwrzyniec Zarembá / Piotr Krasicá / Jan Koniecpolski / y Piotr / y Dobiesław Szczekoczyńscy / z tych trzey ostátni záraz vciekli / á drugich trzech do więzienia wsádzono / Krolowę też chciał Krol do Litwy ná więzienie odesłáć / y iuż były wozy nágotowáne. Ale to Pánowie ná Seymie Hrodelskim (ktory był Witold ná to złożył) Krolowi rozwiedli / zwłaszczá Jan Tárnowski / Woiewodá Krákowski / pytał Krolá coby myślił czynić z Synámi swoimi / gdy ták Mátkę ich Krolowa ostáwi / powiedział Krol / iż przy mnie będą / áby záś po mnie krolowáli: A Tárnowski rzekł: Boże vchoway / áby ty nam miał tych ná krolestwo podawáć / ktorych Mátkę vniesławiß / á ich zá swe Syny nie przyznawaß. Potym to Rádá koronna vhámowáłá / iż się Krolowa przysięgą swoią / y z kilkiem pań świádectwem z potwarzy wywiodłá. A wrychle potym Syná trzeciego vrodziłá / ktoremu Andrzey Kázimierz imię ná chrzcie dano.

Polscy Szláchcicy o Krolową oskárżeni.

Janá Tarnowskiego poważne słowá.

Roku záś 1428. Sigmunt Cesarz Krol Węgierski / wypráwiwßy się ná Turki do Bulgáriey z wielkim woyskiem / wnet skoro Tureckie vsy vyrzał / nie stoczywßy bitwy / vciekł sromotnie z częścią woyská ná Dunay / á drugą część ludu ná mieśnie iátki Turkom wydał. Tám Jan Záwissá Czarny / Polak / Stárostá Spiski / gdy mu też Cesarz áby zá nim vciekał czołn przysłał / niechciał do niego wstąpić / woląc sławnie vmrzeć / niż sromotnie brácią swoię Chrześciány wydawßy vciekáć / á rozbodwßy ostrogámi koniá / vderzył ná ściśnione vsy Tureckie / á zábiwßy ręką swoią kilko Turczynow / gdy więtßey dzielności dokazował / skupili się Turcy wkoło niego / y poimáli żywego / á gdy był wiedziony w pozłocistey zbroi Mąż vrodziwy zá wielki dar do Cesárzá Tureckiego / poswárzyli się oni dwá Turczynowie / gdy obádwá poimánie iego sobie przyczytáli / támże od iednego ścięty iest / Mąż przez wßystek żywot rycerskimi dzielnościámi / y Senatorską rádą sławny / y pámięci wieczney godny.

Tegoż czásu Witold wielki Xiądz Litewski / máiąc ná pomoc wiele Polakow / ták wolunterow iáko zá pieniądze náiętych / wtory raz podniosł woynę ná Wielkonowogrodzany Russaki / ludzi wolnych / sąsiádow Pskowskich / dawßy im przyczynę woyny o wzrußenie gránic / á gdy nád ich nádzieię z woyskiem Litewskim y Polskim trudność drogi przebył / położył się pod Opoczką Zamkiem ich z Polskimi y z Litewskimi woyski obozem. Tám do niego z pokorą przyśli Nowogrodzánie podawáiąc mu się z Miástem y z Zamkámi y Xięstwy / wielkie też dáry we Złocie / w śrebrze y w kleynotách poddawánia oddáli / y przysięgę vczynili / y dań wielką ná káżdy rok płácić postąpili. Byli z Witołdem ná tey wypráwie

Nowogrodzánie wtory raz zhołdowáni.

wypráwie / iáko Długoß y Cromer piszą zacnieyßy z Polakow / naprzod Kázimierz Xiążę Mázowieckie / Wincenti Sámotulski / Cástellan Miedzyrzecki / Hetman woyská / Jakob Kobyleński / Jan Czizowski / Mściąg Skrzyński / Mikołay Brzeski / Zik Radłubski / Mácíey Vski / Jan Szczekociński / Jan Łopátá Kalinowski / Jacob Prekorá Morawiański / Mikołay Sepiński / etc. A ták Witold záś tą wtorą wypráwą Nowogrodzany wielkie gruntownie zhołdował.

O zacnym zieździe / y osławionym Weselu w Łucku / y iáko Witold przemyślał z Xięstwá Litewskiego Krolestwo vczynić zá powodem Cesárskim / Roku Páńskiego 1429.

Rozdział XIII.

SIgmunt Cesarz / Węgerski y Czeski Krol po oney porażce od Turkow w Bulgáriey / gdy ludzi swoich wydawßy Donáiem sam sromotnie vciekł bitwy niezwiodwßy / iżeby iáko táko pokrył zelżywość y vtráty swoie / vskarżał się ná Krolá Jágiełá / iákoby mu on według obietnice y zmowy ná pomoc ludu swoiego nie przysłał. Ktorych iednák Jágełło y Witold posłáli byli rok przed tym áż nád Dunay do Braiłowá / ostátecznego y pogránicznego Miástá z Turki Wołoskiego / á Cesárz sam omießkawßy w Czechach náßych prożno zwłoczył.

Cesarz tedy Sigmunt będąc wielkim áczkolwiek táiemnym nieprzyiácielem Jágełowi y Polakom / stárał się o to vsilnie naprzod / áby Witołdá y Litwę mogł iáko z Polaki y z Jágełem zwádzić / y spolne ich ziednoczenie rozerwáć. Przeto Witołdá y Jágełá Krolá prosił o spolny ziazd y pewne mieysce ná rozmowy / co snádnie vprosił / iż mu Witold złożył mieysce w Łucku ná Wołyniu / ná przyßły dzień Styczniá Roku 1429. A w tym czásie Synowie Semowitá Xiążęciá Mázowieckiego / w przeßłym roku zmárłego / przyiáchawßy do Sendomirzá przysięgę y hołd Krolowi Jágiełowi oddáli / Jan też Stryi ich Wárßáwskie Xiążę w kilko dni potym vmárł.

A Cesarz Sigmunt według zmowy y czásu przyiáchał do Łucká z żoną swoią Bárbárą y z wielą Xiążąt / y Grofow Rzeße Niemieckiey / tákże Węgerskich / Kárwáckich / Czeskich / Rakuskich etc. pániąt / ktorzy wßyscy przy Cesárzu więcey ná sławę Witołdowe nie ták ná on ziazd przyiácháli. Krol też Jágiełło z Krolową / y z Xiążętámi Mázowieckimi / y z Pány koronnymi / etc. y z Xiążęty / Legnickim / Brzeskim / y Pomorskimi. Przyiáchał też ná prośbę Witołdową iáko Látopiszcé świádczą / Wásil wielki Kniaź Moskiewski zięć iego / y Boris Twierski / y Rezański / y Odoiewscy Kniáziowie Białey Rusi. Ericus też Krol Duński / y Szwedski / y Prekopski / y Záwolski Cárzowie / y Hospodar Wołoski wygnány / Ruzdorf Mistrz Pruski / y Sifridus Liflandski z swoimi Comendatory / Paleologus też Cesarz Grecki przysłał swoie Posły / y inßych Xiążąt y Pániąt postronnych okrom swoiey Litwy / Russakow y Polakow bárdzo wiele do Łucká się ziácháło / ták iż ná kilko mil po wsiach y folwárkach około Łucká pełno było gości / ktorych wßystkich Witold wielmożnie przyiąwßy / tym wielmożniey częstował / y podeymował.

Tám gdy

Tám gdy się dla rozmowy zeszli/ mowili sobie Cessarz/ Krol Jágełło/ y Witołd iáwnie w oczy/ o spolnych krzywdach y przyczynach nieprzyiáźni/ á naywięcey Cesarz o Wołochy nácierał/ żądáiąc áby Krol y Witołd według opisánia w przymierzu wespołek z nim Wołoską ziemię mocą pod posłuszeństwo podbili/ y áby się nią wszyscy trzey podzielili/ powiádáiąc/ iż ten narod żadnemu nieiest wierny/ y iż ná woynę Turecką iemu dawno nie przybyli ná pomoc. Krol zás Jágełło odpowiedział/ iż ia tego niechcę czynić/ y owszem Wołochow bronić będę/ ktorzy mnie z dawná służą y hołdują/ A iesli ná pomoc Cessárzowi nie przyszli/ tedy to nie ich ále sámego Cessárzá winá/ poniewasz oni przedtym wespołek z Litwą/ z Wołyńcy/ y z Podolany wyciągnęli byli rok przed tym ná Turki aż do Braylowá/ ále ich sam Cessarz omylił. Przeto Cessarz musiał przestáć ná odpowiedzi Jagełowey/ wszákże tátemnie począł z Witołtem rokowáć/ y osobliwe schadzki miewáć/ obiecuiąc mu iáko ták wielkiemu/ dzielnemu y sławnemu Xiążęciu Koronę ná Krolestwo Litewskie/ támże się z nim stowárzyszył/ spisał/ y sprzymierzył/ áby go z Krolem Jágełłem/ y z Polaki zwádził. Witołd też iáko był wielgomyślny/ y sławy prágnący/ nie odmowił tego Cessárzowi/ ále powiedział/ iż korony przyiąć nie może/ ani mu się godzi bez przyzwolenia Jagełowego. Cessarz tedy chytrze y łágodnie wespołek z żoną swoią poczęli námawiáć Krolá Jágełłá/ aby on dla wczciwości/ ozdoby/ y sławy oyczyzny swoiey dziwowáł/ nie bronił Korony przyiąć Witołdowi/ ktorą námową Krol zmiękczony/ nie bronił tego/ wszákże pod tą kondicyą/ iesliby Senat koronny Polski ná to zezwolił. Częstował potym Witołd hoynie przeważnym kosztem/ y niewymownym dostátkiem/ hoynością dzielności swoich nádstáwiáiąc/ Ták iż ná co się wszyscy Latopiscze zgadzáią/ áczkolwiek rzecz wielka/ ále y według zboru gości podobna/ ná kożdy dzień wychodziło siedm set beczek Miodu/ okrom Wina/ Małmázyey/ Piwa/ y inszych trunkow do picia/ Wołow y Jáłowicz siedm set/ Bárnow czternaście set/ Żubrow/ Łosi/ Swiń dzikich po stu/ okrom inszych do kuchni przypraw/ y rozmáitych potrzeb/ y rozchodow/ á cáłe siedm Niedziel trwał ten ziazd w Łucku/ szácuyże sobie tę przeważność/ y koszt Witołtow/ y zebránie ták wiela zacnych gości y Monárchow przednieyszych do Łucká.

Potym Witołd postánowiwszy z Cesárzem Sigmuntem czás pewny przynieśienia Korony od Papieżá ná Krolestwo Litewskie/ prosił drugi raz obywá łágodnie Władisławá Jagiełłá Krola/ áby dla ozdoby y sławy Litwy oyczyzny swoiey/ Korony Witołdowi y Litwie niebronił. A gdy ná tym Krola Senatory záśiadł/ Witołd też sobie chytro mieysce w Rádzie koronney uprosił/ áby przy bytności tego przeciw iemu wotowáć Polacy nie śmieli. Tám Wojciech Jástrzębiec Arcybiskup Gnieźnieński/ iáko Primas/ długo to rzecząc rozwodził/ nic pewnego nie concluduiąc. Po nim Zbigniew Oleśnicki Biskup Krakowski poważnymi słowy to przedsięwzięcie Witołdowe zgánił/ áby rozumiał ten dar y uczynność Cesárską ofiárowáną/ być nie ku ozdobie y sławie Xiestwá Litewskiego/ dosyć przez się z dawná rycerskimi dzielnościámi sławnego/ ále ku rozerwániu y zwádzie z Koroną Polską/ zá czymby ich rozłączonych snádniey mogł potedenkiem z Krzyżaki pożyć: Prosił też áby Witołd iusz pełen będąc sławy/ á ku temu ośmdziesiąt lat wieku máiąc pámiętał ná przysięgę swoię/ ktorą Litwę z Polską ziednoczył/ á iżby pewnie wiedział *frigidum latitare Anguem* herbis/ w tym Cesárskim przysmáku zdrádliwą truciznę poznał.

Potym Jan Tarnowski Woiewodá Krákowski/ y inszy áż do końcá Senátorowie/ Witołdowe przedsięwzięcie długim tráctowániem zbili. A Witołd potym wszy się zgrzytáiąc zębámi gniewliwy wyszedł z koła grożąc ręką/ iż gdy się ták onym zda/ postára się tego co raz umyślił/ inszą drogą dochodzić/ Senat też Krola

Witołdow fortel dla czego nań mieysce w Radzie dla Jego... Krolestwa Polskiego ... (margin)

Mowá przeciw Witołdowi Pánow Koronnych w Łucku.

Witołd z koła gniewliwy porwał.

Krolá zsiekał/ iż ták swowolnie nieprzyiacielowi swoiemu głownemu Cesárzowi dopuszcza w páństwie swoim przewodzić/ zá tym się z Łucká roziechali. A Cesarz potym kilko dni przy Witołcie mieszkał/ ále boiąc się iákiey zdrády od Polakow rozgniewanych/ prętko do Węgier umknął/ wziąwszy wielkie dáry od Witołdá/ á miedzy temi Rog Turzy/ (ktorego ono był Gedimin ubił/ ná tym mieyscu gdzie dziś wyższy Zamek Wileński) we złoto opráwiony y kámieniámi drogimi osádzony.

Zigmunt Cesarz z Łucka od Witołdá udárowány wyiechał.

O ofiárowániu Korony Polskiey Witołdowi.

Rozdział XIIII.

Witołd potym posłał Gástołtá Woiewodę Wileńskiego/ y Rombowdá Marszałká swego/ do Krolá y Senatu koronnego ná ziazd Korczyński/ opowiedáiąc iż Witołd chociaszby Pánowie Polscy chcieli/ álbo niechcieli/ iáko wolny wolnego ludu Pan/ chce Krolem Litewskim być. Wypráwili też Koronni Pánowie do Witołtá Zbigniewá Biskupá Krákowskiego/ y Mikołáiá Michałowskiego/ Woiewodę Sędomirskiego/ upominiáiąc go/ áby się od tego nie raczył rozrywáć. A iesliby od przedsięwzięcia nie przestał/ ręką mu zbroyną tego bronić odpowiedzieli. Ale Witołd ná to niedbáiąc tym częściey przez posły Cesárzá corychley o koronę prosił/ y z Krzyżakámi się sprzymierzył. Co skoro Polacy z pomiánych Cursorow Witołdowych z listami wyrozumieli/ ziechawszy się do Sendomirzá gdzie ná ten czás Krol leżał/ posłáli do Witołdá z nowu Zbigniewá Biskupá Krakowskiego/ y Janá Tarnowskiego z tym poselstwem/ iż gdy uwiáczey Witołd od przedsięwzięcia nie mogł być odwiedziony/ á Krolestwá ták wielce prágnął/ Krolestwo mu Polskie ze wszystką władzą y mocą zupełnie z dozwoleniem Jagiełowym/ y wszytkich stanow Koronnych oddawáli. Tylko áby z Litewskiego Xięstwá Krolestwá nie czynił/ á iżby rádniey od przyiaciol/ á nie od nieprzyiaciol zdrádliwych Krolestwo y Koronę przyiął. Jágiełło też prácą ciężką y látámi zemdlony/ iáko męzniejszemu y dowcipnieyszemu Witołdowi Krolestwo/ ná ktorym się iusz był nážył/ imo dwu máłych Synow swoich/ Władisławá y Kazimierzá dobrowolnie spuszczał/ rozumieiąc iż po śmierci tego ná niche miáło przyść/ poniewasz też iusz Dziedzicow swoich dla stárości mieć nie mogł.

A to Pánowie niktorzy Polscy fortowáli/ iáko Długosz y Cromerus lib. 19. pisze/ ktorym było zásmákowáło bráć podarki od Witołtá/ y ktorych był Witołd hoynością swoią zniewolił etc. ták iż chcieli Jágiełłá z krolestwá złożyć/ á Witołtá ná iego mieysce podnieść. A iusz się Witołtow áczkolwiek stały y uporny umysł/ tym poselstwem máło nie dał náklonić do przyięcia Korony Polskiey/ by go byli Pánowie Koronni drugiey factiey/ ktorzy (iáko Cromerus pisze/ *privata compendia publicæ rei præferentes, ut largitiones eius in se assentando magis augerent &c.*) włásne pożytki y obrywki/ nád pospolitey rzeczy dobrá przekłádáiąc/ áby tym więcey przymnożyli sobie podárkow od Witołtá pochlebuiąc mu/ potáiemnie go byli przez

Poselstwo Litewskie do Polski.

Odpowiedź Pánow Polskich sroga Witołdowi.

Witołtowi Polacy Krolestwo oddawáią Polskie pod Jágiełłem.

Tedy był tylko Gubernatorem á nie Krolem.

byli przez posłáńce swoienie nápomináli / áby trwał w swoim przedśięwzięciu/ y wiedział záwżdy pierwey to poselstwo / przedtym niż do niego Posłowie Ko- ronni przyiacháli. Ták y won czás Senatorowie koronni iedni pochlebiáli Wi- tołdowi/ áby Krolem Polskim był/ á drudzy go zás podżegáli áby z Litewskiego Xięstwá Krolestwo vczynił/ lecz się w tym wszyscy zgadzáli/ áby co wziąć. A tak:

Auro pulsa fides, auro uenalia iura,
Propert. lib. 3. *Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor, &c.*
Virg. 3. Æne. *Quid non mortalia pectora cogis*
Auri sacra fames?
Horatius lib. 2. serm: *Virtus, fama, decus, diuina, humanaq; pulchris*
Diuitijs parent, quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, iustus, sapiens, etiam & Rex,
Et quidquid uolet, &c.

Prawie Chrze- śćiáńska odpo- wiedź Witoł- dowá Posłom Koronnym.

Ale Witołd ták krotko odpowiedział Posłom koronnym/ ktorzy mu Kro- lestwo Polskie pod Jágełem podawáli: Iż ia niechcę być ták niewstydliwym y niezbożnym/ ábych miał Brátá Jágełá z Krolestwá iego złupić / ále od przedsię- wzięcia moiego / ktorymem się iuż po wszystkim Swiecie / y v wszystkich Kro- low y Xiążąt osłáwił / y do ktorego mu był powodem sam Jágełło/ zdá mi się rzecz szkárádá / y nie vczćiwa przestáć. Nic przećiw Krolowi y Polakom złego nie myślę / ále iesliby iáką woynę ná mię podnieśli / wszelką vśilnością będę się bronił.

Smok srebrny y złoty w podar- ku Witołdowi od Cesárzá.

Przy tych Posłách od Cesárzá przynieśiono podárek Witołdowi Smoká pięknym á misternym działem od złotá y srebrá vrobionego / ktoryby był vpo- minkiem spolnego ich towárzystwá y zprzymierzenia/ ták z Cesárzem iáko z Krzy- żakámi/ y żądáli od niego przyśięgi Posłowie Cesárscy pod słusznymi condicia- mi/ ná stowárzyszenie z Cesárzem. Ale Witołd odpowiedział / iż ia Smoká zá przyiacielski y gośćinny podárek á nie zá vpominek towárzystwá z Cesárzem przyimuię/ á przyśięgi mu żadney nie mogę vczynić / lecz iednák od przedsięwzię- ćia koronowánia nie dał się Polskim posłom odwieść / y owszem pewny dzień koron iemu y żenie iego przysłánia od Cesárzá miał náznáczony / co Krol z Pány koronnymi wyrozumiawszy iego nieprzełomiony vmysł / y zprzymierzenie z Krzyżaki Pruskimi y Liflandskimi / posłał do Papieżá prosząc / áby korony nie dawał do Litwy/ iákoż Papież zá częstym dokuczániem Pánow Polskich / Si- gmuntowi Cesárzowi/ y Witołdowi o koronę się więcey stáráć zákazał / listy do nich posławszy. Ale tym Witołdowe przedsięwzięcie vhámowáć się nie dáło/ zwłaszczá zá potuchą iáko się powiedziáło Pánow koronnych sámych/ kto- rym podárki częste od Witołtá mile bywáły/ ktemu iż ták wielką by- łą poważność y záwołánie Witołdowo w Polszcze/ z ktorego porządy długi czás Jágiełło wszytko spráwował/ iż Polacy Witołtá więcey niż Królá czćili y ważyli/ y oba- wiáli się go.

O poimániu Posłow Cesár- skich do Witołtá idących.

Rozdział XV.

Złożył potym Krol Jágełło Sięm w Jedlnie we wśi powiátu Rádomskiego/ Roku 1430. ná ktorym wol- nośći Szláchećkich potwierdził/ y więtsze nádał/ chcąc tym sobie koronne Stany zniewolić/ dla successiey drugiego Sy- ná ná Krolestwo / ktorą successią otrzymał / ále widząc Jágiełło/ iż Witołtá niemoże od przedsięwziętey koronáciey ná Krolestwo Litewskie odwieść / ktorą było złożono w Wilnie ná 16. dzień Miesiącá Septembrá / posłał Janá Czárnkowskiego Pod- komorzego Poznáńskiego ná [illegible] / v gránic Polskich / y Sląskich / áby Posły Witołdowe y Cesárskie tám y sám przez Prussy często idące przeymował / iákoż mu się záraz poszczęśćiło/ iż poimał Baptistę Cigallę Doktorá w prawie / Genu- eńczyká/ y Sigmuntá/ Rotá Slężaká / do Witołtá z listy idących/ ktorych wy- egzáminowawszy niebácznie puśćił/ á listy Cesárskie od nich wziąwszy/ do Krolá przy- niosł/ á w tym byli posłáni do Witołtá / áby go z wątpienia o koronie wybáwi- li (bo Witołt wątpił iesliby miał moc Cesarz álbo Krol Rzymski/ ktory był sam iesżcze Korony Cesárskiey nie dostąpił/ nowych Krolow czynić / y potwierdzáć) mieli tedy ći Posłowie Witołtowi priwileie Cesárskie/ ktorymi postánawiał no- we Krolestwo w Litwie / y Witołtá Krolem czynił / á insi posłowie zá nimi koronę przywieść mieli/ były też listy drugie o sprzymierzeniu Litwy z Krzyżaká- mi Pruskimi / y Liflantskimi przećiw Polakom.

Jágełło przybá- wieniem wolno- śći Szláchcie successią otrzy- mał ná Krole- stwo/ á ták zá wolność wol- ność przedano.

Posłowie Ce- sárscy poimáni.

Priuileia ná Krolestwo Li- tewskie odięte.

O zábronieniu przyniesienia Korony Witołtowi.

Gdy Czárnkowski dla niesposobnego zdrowia o- ney straży pilnowáć nie mogł / záraz wszytká Szláchtá wiel- kiey Polski/ bez żadnego roskazánia / y wiádomośći Krolew- skiey zebráli się zbroyno iáko ná woynę z wodzámi swoimi/ Sendiwoiem Ostrorogiem / Woiewodą y Stárostą/ y Do- brogostem Számotulskim / Castellanem Poznáńskim / y Já- rándem Brudzewskim / Woiewodą Włádisłáwskim. A ták v Turzey Gory / drogi wszytki / lásy y rzeki zbroyno záśiedli. A iuż Posłowie Cesárscy/ Niemieccy/ Węgierscy / Czescy/ y Papiescy / z wielką pompą y z ko- ronámi Witołtowi / y Xiężnie iego Vliánie idąc / minęli byli Fránkford nád Odrą / gdy vsłyszeli od Polakow wszytkie drogi być záśiedzione / dla tego nie- śmiejąc się wdáć w niebespieczność / á czekawszy roziechánia woyská Polskiego dwá Miesiącá prożno/ do cesárzá się wroćili.

Polacy się wiel- cy zebráli dla odięcia Korony.

[redacted]

Z wielkim tego frásunkiem Witołd vżywał / á wßákże przed gośćmi ele=ßac ich / żáłość swoię pokrywał / y áż do końcá Miesiącá Wrześniá hoynie ich częstował / á byli ći goście do Wilná ná koronácią wezwáni / iák Cromer *secunda editionis fol. 294 lib. 19.* y Długoß piße / Dwa Mistrzowie Páweł Rusdorf Pruski / a Sifridus Liflándski z swoimi Comendatory / y Zakonniki / Xiążęcy y Grofami Rzeskimi / Wasił Moskiewski Kniąż wielki / Zięć iego / Twierski / y Odoiewski / Xiążętá / y Cárzowie Záwolskich / y Prekopskich Tátarow z Murzámi / y z Hulany / etc.

Goście záeni v Witołtá w Wilnie ná Koronácią.

A Látopißcze Litewskie bez dowodu ináczey to być świádczą / iákoby Posłowie Witołtowi / trzy látá mieli mießkać we Włoßech / bo Korony nieść nie śmieli dla wielkich woien ná ten czás w Włoskiey ziemi wzburzonych. A potym iákoby im Polacy Koronę we Lwowie mieli odiąć / nieżycząc tey Litwie / ále Polskie Kroniki / y Pruskie ináczey á dowodniey świádczą / Bo y Miechowius fol. 238. lib 4. ták o tym przeciw Látopiscżom piße. *Legebatur & nunciorum regis Sigismundi (scilicet in literis interceptis) cum corona transitus per Saxoniam (non Leopolim) Prussiam uersus. Et Dlugosus nec non Cromerus lib. 19. Iam Frankfordiam quæ supra Odram est, legati prætergreßi (scilicet cum corona) erant, cum obsideri uias omnes à Polonis acceperunt, & non ausi periculo sese committere, cum duobus mensibus frustra expectarent, ad Cæsarem reuersi sunt.* Tákże też Vapouius / Herbortus / Bielscius / *& aly* A tym sie podobno omylił Látopisiec / nie wiedząc rozność czássow / Bo też Kázimierz wielki Łokietkowic / Krol Polski / wziął był we Lwowie dwie Koronie złote / inßy skarb Xiążąt Ruskich Roku 1340. iáko maß wyßßey w spráwach Olgerdowych.

O wyzwániu Jagełowym do Litwy przez Witołtá / y o Smierći iego.

Rozdział XVI.

W Ten czás Witołd álbo z frásunku / álbo z iákiey inßey przyczyny wpadł był w niemoc / ktorą Antrax Lekárze zową / á wßákże nic stáránia o Koronie nie opuścił / á gdy widział / iż k temu dla niechęći Polakow / przyść mu trudno było / czego niemogł iáwnym násádzenim / tego fortelem dochodzić vmyślił. Prosił Kroli do siebie w łowy do Litwy / przyrzekáiąc iuß onych wßytkich przeßłych burd zábaczyć / y o Koronie stáránie opuścić.

Miło Krolowi było do miłey Oyczyzny iecháć / ále było ono Witołtowo wezwánie ná cześć Pánom koronnym podeyrzáne / przeto kilko Senatorow przy nim posłáli / y Zbigniewá Biskupá Krákowskiego / ktorych wßytkich z Krolem Witołd wdzięcznie y łágodnie / krom Biskupá (bo ten był nawięcßy iego przećiwnik) od sámych gránic Litewskich do Wilná prowádził / A skoro w Wilnie byli / z wielką prosbą Witołd Krolowi nálegał / áby mu Korony ku ozdobie / y sławie spolney Oyczyzny / ná Krolestwo Litewskie nie bronił. A gdy mu Krol odpowiedział / iż tego bez dozwolenia Pánow Koronnych vczynić nie mogę / stárał sie naprzod / iákoby sobie Zbigniewá Biskupá ziednał.

Do ktorego

Do ktorego imieniem swoim posłał / wielkimi go dáry y obietnicámi obciążáiąc / áby on sam sławie y vćiwośći iego niebył przećiwien / grożąc mu też / iż iesliby vporu swego nie przestał / y nogámi / y rękomá (iáko mowią) że wßytkich sił o to sie stáráć przysiągł / áby był z Biskupstwá zrzucon.

Ná co mu odpowiedział Zbigniew / iż go być rozumie nagodnieyßym Xiążęćiem Korony / iedno iż tego bez narußenia / y złamánia przyiaźni zprzymierzenia y zieonoczenia / y zapisow spolnych wielkiego Xięstwá Litewskiego z Koroną vczynić nie może / Też áby sie w tym obaczył / iż mu ná to Cesarz y Krzyżacy / głowni oboygá páństwá nieprzyiaciele / rádzą / nie iżby go ozdobili / Ale áby te ową narody / ktorych w zgodzie świętey pożyć nie mogą / rozerwáli / y zwádźili / gdyż też to záwżdy Cesarz miał w przysłowiu / iż chce wrzućić kośći miedzy dwu psu / ktorychby on potym społnie sie iedzących snádniey mogł rozwádzić y pożyć.

Ták to Witołtowi Zbigniew ßerokimi słowy rozwodził / A niemoc też ták go byłá bárdzo ziełá / że z rospáczy dłużßego żywotá / ono wßytko stáránie o Koronę Litewską opuśćił / á do śmierći / iák Chrześćiáńskiemu Panu należy / z wielkim sie nabożeństwem y z skruchą gotował / co obaczywßy Krol / záraz Zbigniewá Biskupá / y Pány Koronne do Polski odpráwił / bo to rozumiał / że przy nich Swidrigiełá Brátá ná Xięstwo Litewskie (iáko był vmyślił) nie mogł przełożyć.

W sławnych Triumphách Rzymskie przeßedwßy Hetmány /
Greckie / Troiáńskie / Perskie ony zacne Pány /
Zmárł sławny Witołd w Trokách w ośmidziesiątym lecie /
Ktory imię rozßyrzył męstwem po wßem Swiecie.
Nie obcymi lecz z Rusią walczył Zmodzią / Litwą /
Wżdy Triumphy przesławne odniosł mężną bitwą /
Tátárskich Cárzow zrzucał / inßych vstáwował /
Iż mu káżdy Carz z Hordą swoią vsługował.
Bo gdy Zoldan Zeledin vmárł Car Záwolski /
Z ktorym Witołd przyiaźń miał y Jágieł Krol Polski /
Táchtámisá w Wilnie sam Witołd koronował /
K Oycowskiego páństwá stolec mu zgruntował.
Tego złe Kierembeden Brát gdy z Swiátá zgłádził /
Witołd Ieremferdená ná Stolec posádził /
Ten Kierembedá zábił też dla Cárstwá Brátá /
Pánowáłá Tátárom Litwá w one Látá.
Przekopskim też Tátárom podał dwu Soltanu /
Potym Dewletkiereiá też z Cárskiego stanu /
Máhometá ná Cárstwo Kirkielskie posádził /
A z sławnym Támerlanem o zwierzchność sie wádził.
Páństwo swoie rozßerzył od Morzá Pontskiego /
Z Oczakowá do Morzá wzdłuż / wßerz Niemieckiego /

W Trokách sie vrodził / w Trokách y vmárł / nie w Łucku / iák Látopißec powiáda.

Táchtámis od Witołtá ná Cárstwie posádzon.

Litwá

Litwá kwitnełá w ßcześciu / w sławie / y w wdzieczności /
  Z Ruſkim Rycerſtwem máiąc gránice w cáłości.
Łáſkáwe go trzymáło ßczeście ná ſwym łonie /
  Wyrywáiąc go z dziwnych ſideł w wßelkiey ſtronie /
  Fortelem męſtwá ſwego wſpierał bácznie záwżdy /
  Też mu w potrzebie wßelkiey / padł ßczeſny los káżdy.
Nie mogł nigdy prożnowáć ták iż przy potráwách /
  Gdy iadł ſądził poddáne w natrudnieyßych ſpráwách / — *Obyczáie Witołdowe.*
  Y posły odpráwował poſtronne przy ſtole /
  Albo z Pány rosprawiał o Rycerſkiey ßkole.
Miał thez to w obyczáiu / iż ſwe Przełożone /
  Łupił / niſczył / z Vrzedow / z Stároſtw wzbogácone /
  A pobrawßy wßytko przełożył ich znowu /
  Ná on Vrząd ták ſkarb ſwoy mnożył z ich obłowu.
Swych Poddánych y Pánow wiecey groźą záwżdy /
  Niż dobrocią zniewolił / iák grał ſtakał káżdy /
  Do poſtronnych był hoyny / lecz názbyt w Wenerze /
  Służył ták iż w miłości nie folgował mierze.
Wzroſtu był ſubtylnego / y niſkiego ciáłá / — *Vrodá Witołdowá.*
  Lecz zá Obrzymſką wielkość iego dzielność ſtałá /
  A choć był Bábiey twarzy / lecz brodaczow záwżdy
  Vganiał iż przed nim drżał nieprzyiaciel káżdy.
Gdy ſie raz miał potykáć nád Dnieprem z Tátáry /
  Rádził mu bitwy niedáć iákiś Kniázik ſtáry / — *Apophtegmata, álbo vczysłowie Witołdowe.*
  Bo wielkie zimno było / Witołd mu rzekł ná to /
  Namyli ciepłá czekáć ießcze nie tu láto.
Ale ſie dziś ácz zimno z Tátáry potkamy /
  A ieſli zwyciężymy iuß ſie ſpodziewaymy /
  Iż y z zimná y z Tátar bedziem mieć zwycieſtwo /
  Przegramyli iuß dwoie nas zwycięży męſtwo.
Nie ták wielka ſromotá przed dwiemá vciekáć /
  Ale záwżdy tráci czás kto chce czáſu czekáć /
  Tákże zá tą namową meżnie ſie potkáli /
  A z zimná y z Tátárow triumph otrzymáli.
Niktorzy mu to zá złe ſtrophuiąc go mieli /
  Iż Tátárow bogátych ná WAce widzieli / — *Tatarowie ná Wace.*
  Ktorych on vbogácił mowiąc iż niedobrze /
  Pogánow ták rozmnazaß w ſwoim páńſtwie ſcodrze.
Witołd rzekł / iż dobrocią y na ſroßße zwierzę
  Vgłaßczeß / y Lew bierze z człowiekiem przymierze /

ztym

Z tym ktory mu ieść dawa tákże Tátárowie /
  Z tey hoynośći będą iák włáſni Litwinowie.
Przed nim chwalono Páná iednego wymowe /
  Y piękną orácią / y słowá miodowe /
  Witołd rzekł iż ia wolę kto mowi po proſtu /
  A w proſtośći nie chybia świętey prawdy moſtu /
Winá / Piwá nie pijał ták záwżdy żył trzeźwo /
  Też mu wßytko po myſli co począł ßło rzeźwo /
  Nie leżał nigdy prożno / powołánia ſwego
  Rycerſkiego pilnie ſtrzegł kleinotu zacnego.
Ztąd sławá nieſmiertelna iego trwa w cáłośći /
  Wiecznie ktorey doſtąpił / z ſwey właſney dzielnośći /
  Procz obcych doydzie Rycerz káżdy iego torem /
  Kreſu sławy rycerſkiey ćwicząc ſie tym wzorem.

O Bolesławie Swidrigaile Olgerdowicu / Wielkim Kiedzu Litewskim / Ruſkim / y Zmodzkim. Kſięgi XVI. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná / Páná Alexandrá Kiąże-ciá Prunſkiego / Woiewodzicá Kijowſkiego Stolniká Wielkiego Xięſtwá Litewskiego.

GDy ták Witołd sławne / dzielne / przeważne / y przemyſlne Xiąże w Trokach żywotá dokonał / długo ſie z wątpliwymi namowámi Pánowie Litewſcy / Ruſcy / Zmodzcy / y Wołyńſcy wießáli / dziwnie y rozmáicie myſląc / y rożne zdánia iáko to poſpolicie bywa podáiąc / kogoby ná Wielkie Xięſtwo podnieść mieli.

Wotowáli iedni ná Alexandrá álbo Olelká Włodimirowicá / Xiążąt Słuckich przodká / drudzy ná Koributá Sigmuntá Dimitrowicá Siewierſkiego y Zbáráſkiego Kniáziá Wnukow Olgerdowych / á Synowcow Jágiełowych / ále Koribut ná ten czás w Czeſkim Kroleſtwie zá Krolá ſie nośił / áczkolwiek nie był koronowány / y Częſtokroć wielkie woyſká Sigmuntá Ceſárzá właſnego Krolá Czeſkiego / y Rzeſze Niemieckiey wielkie vſſy poráżał / y bijał / ktorą dzielnością ták ſie był po wßyſtkim práwie Swiecie rozſławił / iż mu y Wielkiego Xięſtwá Litewſkie większa część Pánow życzyłá. Byli też drudzy zwłaßczá Ruſſacy / ktorzy ná Bolesławá Swidrigáyłá Brátá Jágełowego wotowáli / ponieważ był Ruſkiey Religiey przychylnieyßy / áczkolwiek był w Rzymſką ochrzczony / A ten był do Węger ziáchał do Sigmuntá Ceſárzá / boiąc ſie Witołtá / ále w łáſkę przyiety potym od niego przyiáchał máło przed tym do Litwy / wßákże był nikczemny / pijánicá / y gniewu pops.

Votá rożne Pánow Litewſkich.

Koributowi Sigmuntowicu większa część Xięſtwá Litewſkiego życzyłá.

Swidrigáyłowá nikczemność.

wu pops.

wu popędliwego / tylko hoynością swoią wiele był Litwy y Ruśi sobie zhołdował. A Krol też Jagełło był iemu iáko Brátu rodzonemu (ácżkolwiek o tym Swidrigayło niewiedział) przychylnieyszy. Y dla tego Krol zárázem z Trokow Polaki wszystki / zwłaszczá Zbigniewá Biskupá Krákowskiego odpráwił do Polski / áby mu nie przeszkadzáli do przełożenia ná Wielkie Xięstwo Litewskie Swidrigáyłá Brátá / Ktory vmysł Krolewski Litwá y Russacy obaczywszy / wnet sámego Krolá opuścili / ták iż około niego bárdzo máło się ich zostało / á wszyscy się do Swidrigáyłá vdáli / y ziezdzáli / życzliwości / posługi / pomocy / wierność / dáry iemu oddawáiąc. A Jágełło sam práwie / gdy y Polakow od siebie odpuścił / został.

Polacy z Litwy odesłáni.

Przyiáchał potym ná pogrzeb Witołtow do Wilná Swidrigáyło / wielkim gminem Pánow Litewskich / Ruskich / y Zmodzkich / y Szláchty pospolitey otoczony / a tegoż czásu zá życzliwością swoich ludzi / Wilenskie / Trockie y ine przednieysze Zamki vbiegł y opánował / y począł się y pisáć / y nośić zá Wielkiego Xiedzá Litewskiego / nieczekáiąc w tym áni żądáiąc woley Jágełá Krolá. A potym Witołd był pochowan obyczáiem Wielkich Xiedzow Litewskich / w Kośćiele S. Stánisławá ná Zamku Wilenskim z wielką żáłością Vliány żony iego (ktora też skárby swoie do Polski wysłáć chćiáłá) Pánow y ludu pospolitego / y Jagełá Krolá / á z dawno oczekiwáną rádością Swidrigáyłową / Ktory záraz zem po odpráwieniu pogrzebu / iáko był popędliwy / począł Krolá Jagełá Bráta nieucżćiwymi słowy sromoćić y háńbić / przypominiáiąc mu iáko go przedtym często z Witołtem z oyczyzny wygániał / y do więzienia y ćiemnice przez dziewięć lat sadzał / á mowiąc iż też czás teraz przyszedł / gdy się słusznie pomśćić może nád tobą / y czyśćie wet zá wet oddáć. Polakow też ktorzy przy Krolu byli tym więcey sromoćił / y zelżywośći im wyrządzáć kazał / drogi wszystki strażą osadził / listy Krolewskie y Polakow / ták do Polski / iáko z Polski noszone / kazał otwieráć / y drapáć / á Cursorom ieść y trząść ich y bić kazał / ták iż blisko było Nieszporu Sicilijskiego / álbo Jlgow Zmodzkich: Ale wżdy Krol Jágełło według czásu vlegáiąc / Swidrigełowę popędliwą onę furią vkłádnością swoią / y łágodną odpowiedzią nieiáko zmiękczył / y vgłaskał. Przytym też z zwykłymi Ceremoniámi w Szaty Xiążęce y w Czapkę vbrány Swidrigayło był podniesion ná Stolicę Wielkiego Xięstwá Litewskiego przez sámego Krola Jagełá / y Mikołaiá Biskupá Wilenskiego / Y iuż się był począł łágodniey stáwić Krolowi y Polakom / álić wnet nowiná przyniesiona znowu zapalczywą furią iego zapaliłá. Bo Pánowie Podolscy przednieyszy / iáko Páweł Biskup Kámieniecki / człowiek málego rodu ále dzielny / y Rysko Kierdcy / Fiedor / Michał / y Mikołay Brácia Buczaczcy / y Krusiná Gałowski / vsłyszawszy prętko o śmierći Witołdowey / podiácháli pod Kámieniec / á wyzwawszy ná przyiaćielską rozmowę Dawgerdá Dedigołdowicá Woiewodę Wilenskiego / ktory ieszcze o śmierći Witołdowey nie wiedział / á ná ten czás był Generałem Podolskim / y nawyższym Sprawcą od Witołtá / poimáli go / á iáko Látopiszcze Ruskie y Litewskie świadczą zábili / lecz się tego Polacy nie ważyli / czego im pobożność sámá Chrześćiáńska iednák broniłá / y sámy Látopiszce przećiwneby sobie były / ktore Dawgerdá zá Sigmuntá Xiądzá Woiewodą Wilenskim być kłádą / potym Roku 1440. gdy Sigmuntá Xiążę w Trokach zábito / co niżey obaczysz / y czegom się y ia sam nierychło domácał / prawdę Historiey vprzeymie wynáyduiąc / wyiąwszyby to był záś Syn tego Woiewody Wilenskim álbo Brát tegoż Domu / lecz słuszniey iż go tylko poimáli Polacy / á nie zábili / A zátym Kámieniec Podolski / Smotric / Skała / Czerwonygrod / Zamki / y większa Część Podolskiey Ziemie snádnie posiedli / chcąc to wszystko Krolowi y Polakom podáć / áby nápotym Podole przy Litwie nie było.

Swidrigáyło do Wilna.

Witołdow pogrzeb.

Swidrigieł Jagełá Krolá zelżył.

Swidrigáiło był lat 9. w więzieniu.

Swidrigieł broi.

O Niesporze Sicilijskim ... Mollis responsio mitigat iram.

Swidrigayło ná W. X. Lit. podniesion.

O tym też czytay Długoszá y Miechowitá lib. 4. cap. 48. fol. 288. Cromerum lib. 20 etc. y Látopisce.

Podole Litwie odięte.

Ná tosię y Długosz y Miechowius y Cromer zgadzáią. Miechowius pisze iż od tego czásu dopiero Podole do Polski iest przyłączone.

Co vsłyszawszy Swidrigayło / dopiero począł z wielką zápalczywością Krolá łáiáć / sromoćić / złorzeczyć / y záraz z oną furią popędliwie rzućił mu się do brody / ná iego stan Krolewski y sędziwość niebacząc / á Polakom obecznie stoiącym y więzieniem / y szubienicą / y śmiercią rozmáitą grożąc / tákże Krolowi też śluby mu zárázem Podola Oyczyzny iego Litewskiey zdrádliwie wydárteу y vkrádzioney (iáko mowił) nie wroćił. Ták iż Polacy záwżdy muśieli niebożętá nie spáć / á sámi śiebie y Krolá około pokoiu iego leżąc strzedz. Ale Swidrigáyło potym y onych y Krolá pilnieyszą strażą swoią osadził / iż áni tám áni sám żaden niemogł wyniść / z oney straży álbo ráczey więzienia / Aczkolwiek iednák Polacy myślili śiebie y Krolá choć ich máło było do gárdłá bronić / niektorzy odważyli byli Swidrigayłá sámego iákokolwiek zábić / by ich był Jagełło nie pohámował / ktory więcey miłośćią ku Brátu / niż onym od niego háńiebnym więzieniem był obruszony.

Swidrigáyło się ná Krolá rzućił.

Niebespieczność ná Krolá y Polaki w Wilnie.

Przedtym też czásem Sigmunt Koribut Xiążę Zbáráskie / y Siewierskie nosząc się zá Krolá v Czechow / poráził wielkie woysko Niemieckie y Angielskie / y Cursersky Niemieckie z Xiążęty Sląskimi / zá ktorym zwyćięstwem Sląsko wszystko zburzył / Miástá z Zamkámi / Głogow / Cigenhals / Weidns / Falkenberg / Paczkow / Kamienc / Henrichow / Opolę / Bręg / Frankenstein / Hamhainow pobrał / y Przedmieśćie Wrátisławskie spalił / zá pomocą Prokopá Czechá / y Niedoczyscha Hussitow Heretikow. Potym roku 1431. iáko Długosz y Miechowius lib. 4. cap. 52. fol. 299. piszą / Cursierstowie Cesárstwá wszyscy z wielkim woyskiem iezdnym y pieszym / Niemieckim / Włoskim / y Angielskim / do Czech wćiągneli / przed ktorymi ćiągnął z vsem swoim Julian Cardinał pobożny / iáko Hetman / Przećiw ktorym też wyszedł Sigmunt Koribut Xiążę Zbáráskie z Prokopem Kapłanem / z niewielkim vsem Czechow / á ledwo ná dwádzieśćiá tyśięcy stáiali od śiebie woyská były / gdy wielka boiaźń y strách / ktorego niebyło przyczyny / ná Niemcow przyszedł / iż tylko z wieśći przychodzących nieprzyiaćioł / gdy naprzod Margraf Brandenburski pierzchnął / wszyscy strachem strwożeni tył podáli / Obozy / Namioty / Wozy / Spiże / Skárby / y wszytek sprzęt woienny porzućiwszy / y zostáwiwszy / co wszystko Sigmunt Koribut z Czechámi pobrał / támże też Czechowie Niemcow y Cursierstow goniąc / dostáli Krzyżá y Vbioru Cardinałá Juliana / ktory był vćiekáiąc zrzućił / áby go nie poznano / y ktory potym Czechowie zwyćięscy ná szyderstwo okázowáli / á będąc w bębęn z skory Zyski Hetmaná swoiego pierwszego po śmierći obłupioney vczyniony / gonili ony woyská Niemieckie áż do Lusáckiego Xięstwá / ktore z Koributem ogniem y mieczem zburzyli / y wybráli. Ták iż się potym áni Papież / áni Cesarz / ná nich długo nie tárgáli / á Koribut się tym poczżniey zá Krolá Czeskiego nosił / ponieważ był z Litwy y z Polski wywołány.

Sigmunt Koribut Sląsko opánował.

Roku 1431.

Tente Julian zawiodł y Wła dislawá nászego v Warny zábitego / gdźie y sam zábit.

O chytrych Listách.

Rozdział II.

Potym Krol Jágiełło gdy ták kilko niedziel zá strażą był od Swidrigiełá w Wilnie chowány / musiał mu przyrzeczone Podole wrocić / álbo dla stráchu / álbo iż życzył rozmnożenia oyczyznie swey Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu więcey niż Koronie Polskiey / w tey tedy rzeczy posłał Tárłá Zakliké z Szczekárzowic z domu Toporow / dawszy mu list swoy do Buczackiego / ná ten czás Stárosty Kámienieckiego / á roskázując áby Podole záraz ze wszytkimi Zamkámi Kniáziu Michájłowi Bábie / imieniem Swidrigáiłowym / ku Xięstwu Litewskiemu podał / co skoro vsłyszał Andrzey Tęczyński / y Mikołay Drzewicki Custos Sedomirski / ktoremu się był Krol pieczęci swoiey zwierzył w niebytności Kánclerzá / y Podkánclerzego koronnego / napisáli listy do Buczackiego / y Slachty Kámienieckiey / opowiádáiąc co się dziáło / iż to Krol poniewoli vczynić musiał / á w świecę woskową zálepiwszy / dawszy mu trochę pieniędzy / (gdyż w ten czás żadnych listow áni do Litwy żaden nieść iáwnie niemogł / bo Swidrigieł kazał y żebrakow wytrząsáć) oddáli temu Komornikowi Krolewskiemu / prosząc go áby naprzod oddał tę świecę Buczackiemu / á mowił / iż iesliby nie chciał błądzić z Slachtą y Vrzędem támecznym / áby swiátłá tey Swiece szukał. To gdy Tárło według ich roskazánia vczynił / Buczacki zwątpliwey tego powieści / mysląc coby to było / rozłomił woski y nálazł listy / z ktorych wyrozumiawszy postępek przygody / y przymuszoney woley Krolewskiey / záraz Tárłá chudzinę co sam ná się miotełkę przyniosł / y Kniáziá Michałá Bábę / od Swidrigayłá ná Stárostwo Podolskie posłánego poimał / y zá Polską strażą chował / á Zamki Podolskie lepiey opátrzył / y ták Podole przy Polszcze ná ten czás zostáło.

Temu też podobny fortel naydziesz v Justinusá lib. 2. fol. 33 in quarto / kiedy Demaratus Krol Lacedemonski wygnány z Persi ey do Lacedemonu list przysłał / ná drzewiáney Tablicy pisáne / á woskiem z wierzchu zámázane / dla poznánia / przestrzegáiąc swoich / gdy się ná nich Xerxes gotował / z tysiącem tysięcy woysk swoich do Greciey.

Rozeszły się były nowiny o záhámowániu y więzieniu Krolewskim przez Swidrigayłá / po Polszcze y po inszych páństwách postronnych / y do Papieżá Márciná piątego były doniesione / ktory záraz do Swidrigiełá Legatá z listy swymi przysłał / áby Krolá Jágiełá brátá stárszego wolno wypuścił z niesłusznego więzienia y straży. Polacy też byli złożyli SEym w Wárcie ná szosty dzień Decembrá / ná ktorym vrádzili mocą Krolá z Litwy wyzwolić / ácz byli niktorzy / co mowili / iż ták dobrze ná Krolá / gdyż tego sam sobie náwárzył wszákże wywołáli áby wszytcy ná piątynasty dzień Stycznia stáwili się zbroyno pode Wsią Kijanámi nád Wieprzem rzeką / iednákże pierwey przez Posły vmyślili sprobowáć przedsięwzięcia Swidrigiełowego / Ale Swidrigieł iuż był Krolá Jagiełá przeiednał / y przeprosiwszy z straży wypuścił / nád to mu dárował tysiąc grzywien srebrá / y insze wielkie vpominki z skárbu Litewskiego / ktore Krol przed sobą do skárbu koronnego posłał / przez Janá Olesnickiego Márszałká swego / sam też zátym do Polski przyiechawszy SEym w Sędomirzu złożył / dla tego / iż skoro po wyieździe Krolewskim wielki Kniąż Swidrigiełło zebrawszy woyská Litewskie / w Podolu Winnicę / Skałę / Bráсław / y Czerwonygrodek był wziął / y Smotric mocno ácz z swoią vtrátą dobywał / nád to Lwowskie / y Trebowelskie włości burzył / záraz tedy Rádá y Slachtá koronna ná woynę przeciw Swidrihaiłowi / y Litwie wołáli / y Krolá vstáwicznie ku temu przyciągáli / ále ich iednák Krol zwyciężył / áby pierwey przez Posły Swidrihayłá napomnieli.

Wypráwieni

Wypráwieni tedy Posłowie do Litwy Stánisław Poznáński / y Jan Chełminski Biskupowie / y Sendiwoy Poznáński / y Jan Lichmiński / Brzeski Woiewodowie / z tym roskazániem / áby Swidrigieł Zamki pobráne Podolu wrocił / z Wołyniá / y z Łucká / tákże z Podlásza / áby Polakom vstąpił / do Krolá z Pány Litewskimi / áby ná dzień pewny przyiechał / á od niego Xięstwo Wielkie porządnie przysięgę vczyniwszy / pod pewnymi condiciami przyiął / ktore niesłusznie osiadł / ináczey iesliby vczynił / mocą y woyną práwá swego z Krolem ná nim y ná Litwie dochodzić odpowiedzieli. Ale im też ná to Swidrigieł srożey odpowiedział / mowiąc / iż cokolwiek czynił álbo czyni / w tym dobrze słusznie / y według práwá postępuie / á nietylko iżbych co miał Polakom dáć / álbo wrocić z Oyczyzny swey / ále się y ostátká Podola z Kámieńcem od Krolá vpominał / áby mu było wrocono / woyną też wzaiemną grożąc Polakom / gdzieby go namniey záczepieli.

Srogie Poselstwo Polakow do Swidrigałłá.

Swidrigałłowá odpowiedź Polakom.

W ten czás też Sigmunt Korybut z Czechámi (v ktorych był po Zyszce wodzem) Łużáckie Xięstwo zburzywszy Sląsko plundrował / á potym wygnány będąc z Prági / do Krákowá do Krolá Władisławá Jágiełá przyiechał z hufkiem wielkim Czechow Hussytow / ktorzy się Sierotámi po Zyszce zwáli / Krol ich potym dla niestworności Hereticzkiey odpráwił / iż záś z nimi y Xiążę Korybut / ktory się był przy nich łupem żyć náuczył / wyciągnął. A y Polska Slachtá iuż od nich byłá nawykłá łotrowáć y Kościoły łupić / iákoż y w ten czás niktorzy / ktorych był wodzem Jacob Nadobny Rogowski / y Jan Kuropátwá Herbu Srzeniáwá / Klasztor w Częstochowey z obrázem Pánny Mariey słáwny / wybráli / á iżby się ná Czechy domyślano / á nie ná nich / obraz ná trzy przecięli / Krol potym z Polaki ná woynę się przeciw Swidrihaiłowi z Biecá gotował.

O Woynie Polakow przeciw Swidrigáykowi / Roku 1431.

Krol Jágiełło będąc vstáwicznie pobudzan od Pánow Koronnych / áby woynę o krzywdę odięcia Zamkow Podolskich / przez Litwę / ná Swidrigáyłá podniosł / zebrawszy woysko z Polski przyciągnął do Biecia / á stámtąd chcąc Swidrigiełá od przedsięwziętego / á hárdego vmysłu odwieść / posłał do niego Janá Brzezińskiego / ktoremu Swidrigieł przeciw práwu ludzkiemu zelżywość vczynił / czym Krol poruszony / ciągnął prętko pod Miásteczko Grodło / nád Bugiem leżące / gdzie dwánaście dni czekáiąc wielkiey Polski Slachty / obozem leżał / potym się przez Bug przepráwił / á w tym pospolstwo Ruskie / y Litewskie / ony włości dla boiázni Woyská Polskiego / ná bespieczne mieyscá rozno z dobytkiem / y sprzętem swym domowym vciekáli / zá przestrogą / ták się domnimawano / Krolewską / ktory Oyczyzny swey żáłował / ále Polakom gwoli musiał czynić. Przyiechał też ná odpor Swidrigiełło z sześcią tysięcy Rycerstwá Litewskiego / A Zamek Łucki Spiżą / Zołnierzámi / y Strzelbą przeciw Polakom dobrze obwárowawszy / potykał się kilko kroć z woyskiem Polskim lekkimi vtarczkámi / gdzie z obudwu stron rowni sobie byli / tylko iż iákiś Kniąż Stenko Litwin w bitwie poległ / woiowáli zátym Polacy Włodimirskie włości y

Swidrigałło posłá Polskiego zelżył.

Woyná z Swidrigałłem.

Miásto

Miáſto Wołodimir z Zamkiem ſpalili/ Potym ſię Krol Jágiełło z woyſkiem przepráwił przez Stir Rzekę/ ktora pod Łucko idzie/ z wielką trudnością y vtrátą ſwoich/ bo był Swidrigieł moſt rozrzućił/ á widząc iż nie mogł wielkiemu woyſku Polſkiemu rownie wſtępnym boiem odeprzeć/ z kątá ich trwożył/ potym widząc nierowno/ Miáſto Łucko ſpalił/ A Zamek Jurdze Ruśinowi Stároście ſwemu w obronę zlećiwßy/ ſam z Litwą ſwoią ná mieyſcá beſpieczne vſtąpił/ wßákże wiele Litwy Polacy nieſpráwnie vſtępuiących pobili y poimáli/ miedzy ktorymi byli zacnieyßy Rumbowdus Márßałek Litewſki/ y Gáſztold/ ktorych záś w rychle Swidrigiełło wybáwił/ pod pewnymi condiciámi/ iż ich miał ſtáwić Krolowi do Krákowá/ Polakow też wiele zginęło y poległo/ ktorzy nieopátrznie Litewſkich Tátárow gonili/ Bełſką ziemię drugie woyſko Polſkie w ſześciu tyśięcy z Kázimierzem Mázowieckim Xiążęciem burzyło.

Juraha Ruśin Łucki Stárosta.

Potym Krol ze wßytką mocą Koronną Łucki Zamek ná dzień Swiętey Máłgorzáty obległ/ á gdy część muru wielką z dział zbili y zrzućili/ iednák prożno Polacy z vtrátą ſwoią ßturmowáli. Wzięłá potym Litwá co byli ná Zamku z Polaki do trzech dni przymierze/ iżby ſię rozmyſlili y národzili w tym czáſie o podániu Zamku/ ále inßa v nich byłá w ſercu/ á inßa w słowiech rádá/ bo przez te dni mur zbity zápráwiáli/ báßty z blánki mocnili/ wody ktorey im Polacy bronili/ y kámieni nánośili/ y według potrzeby dobrze ſię opátrzyli/ Ták iż tego przymierza Polacy nie wczás żáłowáli/ ná Krolá wßytko ſkłádáiąc/ gdy ich dobyć vśilnymi ßturmámi nie mogli.

Ale y w woyſku Polſkim/ iáko Długoß y Cromer lib. 20. piſzą/ było też wiele miedzy Pány przednieyßymi y Senatory Proditorow/ ktorzy w nocy táiemnie z oblężonymi rozmowy miewáli/ y iáko mowiono/ broni/ y żywnośći im dodawáli/ iákoż to był potym wyrzućił ná oczy Stániſław Cwiklá Herbu Łabęć/ Wáwrzyńcowi Zarębie/ Cáſtellanowi Sierádzkiemu/ iáko on zá podárkámi był Krolewſkim/ y Koronnego woyſká zdraycą/ álbo proditorem/ ia nie wiem ktore nazwiſko lepße/ ieſli Polſkie/ ieſli łáćinſkie/ kto ſię w czym kocha niech ſobie obiera/ á gorße porzući.

Zarębie zdrádę zádano.

Przyſtał też potym Swidrigieł do Krolá chcąc tráctowáć o przymierzu/ ále nie z ſercá/ tylko áby woynę odwlokł/ á oblężeńcom ná Łucku pomocy dodał/ Bo czekał woyſká z Wołoch y z Tátar/ Polſkę wet zá wet woiowáć/ w ten czás też Litewſkie zagony Ratno Polſki Zamek przez podánie Ruśi wzięli/ A żołnierze Krolewſkie poſiekwßy y Zamek wybrawßy ſpalili.

Potym Chełmińſką ziemię zwoiowáli/ ále ich Ciołek Podſtároſći Chełminſki z Zamku we ſtu y trzydzieśći koni wyſkoczywßy bez wieśći beſpiecznie leżących náiáchał/ y trzy ſtá z Litwy/ y z Tátáry vbił/ á czterdzieśći poimał pod Kámieńcem ich w ten czás Polacy záſádką gromili/ ták ſię ſpolnie Litewſkie y Polſkie woyſká trapiły.

Dobywáli drudzy Polacy Łucká/ á Ruſacy/ y Litwá ktorzy z nimi byli Greckiego Zakonu/ ktorychkolwiek w Zamku nálezli Narodu Polſkiego/ álbo y ſwoich ktorzy był kolwiek Rzymſkiego Zakonu byli/ wymęczywßy ná blánkách y ná wieżách/ ták iżby Polacy widzieli/ okrutnie mordowáli/ y ktorychkolwiek poimáli ná pale wbiiáiąc z blánkow wyrzkáli/ á czáruiąc według nauki niezbożney Żydowſkiey (ktorzy z nimi w Zamku byli) iednego vrodziwego młodzieńczyká Polaká w gárdło nożem przebili/ á krew wycądziwßy/ y wnętrznośći z członkiem męſkim z niego wytárgnąwßy/ w ſtuczki drobne zśiekáli/ y ná węgle roſpalone włożywßy kurzyli/ ktorym kurzenim wßytkie kąty zamkowe z záklinánim Czárownicym okadzáli. Polacy też chcąc ich wet zá wet oddáć Ruſſakow okrutnie mordowáli y prześládowáli. A iużby ſię byli Pánowie Polſcy o przymierze

Polacy Łucká dobywáią.

Dlugoſus et Cromerus lib. 20. fol. 299.

przymierze zgodzili/ iedno Swidrigieł niechciał ich condiciy przyiąć/ bo dufał w towárzyſtwie Wołochow/ y Krzyżakow Pruſkich z Iflantſkimi.

Jákoż w ten czás Alexander Woiewodá Wołoſki zábaczywßy przyśięgi ſwey/ Sniátinſkie/ Halickie/ y Kámienieckie ziemie/ y włości burzył k woli Litwie/ ále gdy łupem obciążonym wyciągał/ Buczáccy zebrawßy ſię z woyſká Krolewſkiego rozgromili Wołochow/ y pobiwßy łupy odbili/ ták iż ſam Woiewodá ledwe przez Nieſtr vciekł/ á z fráſunku w rychle vmárł.

Tymże ſpoſobem Krzyżacy złamawßy ono poſtánowienie v Mielná/ ktore byli Jágiełłowi y Witołtowi potwirdzili trzymáć/ z drugą ſtronę Kuiáwſką/ y Dobrzyńſką ziemię gwoli Swidrigáiłowi burzyli/ Ale Slachtá zebrawßy ſię porázili wßytki zagony Krzyżakow/ Toruńſkich/ Słuchowſkich/ Swiecienſkich/ ták iezdnych/ ták pießych/ y k temu ſiedm ſet Reiterow Iflandſkich ná głowę zbili/ ták iż y odrzucáiącym broń nie przepuſzczáli/ Teodoriká Márßałká Iflantſkiego/ y ſiedm Comendatorow Pruſkich poimáli/ y cztery chorągwie odięli/ ktore ná znák zwyćięſtwá w Krákowie záwieśili/ á iednák w ten czás Krzyżacy w Kuiáwſkiy y Dobrzyńſkiy ziemi 24. Miáſteczek ſpalili/ Miedzy ktorymi Nieſzowá/ Włádſław/ y Jnowłodſław ſławnieyße były/ czego krwią ſwoią hoyno przypłáćili. Nieſſowſki też Zamek przez podánie zdrádliwe Mikołáiá Komigráty Siekowſkiego Krzyżacy wzięli/ ále Brześciá prożno dobywáli.

O przymierzu z Swidrigiełem. Rozdział III.

Gdy Polacy Łucká niemogli dobyć/ wziął Krol z Swidrigełem miedzy Polaki á Litwą przymierze do Gromnic przyßłego roku. A ſkoro Krol do Polſki viechał/ Wołyńcy wßelkie okrucienſtwá y morderſtwá nád Polaki (ktorzy tám byli po zámknieniu przymierza zoſtáli/ á drudzy też oſiádłośći mieli) okázowáli/ Kośćioły też wßyſtkie ktorekolwiek nie były zakonu Ruſkiego okrutnie popalili.

A gdy do Krolá wielkość Slachty/ Kuiáwſkich/ y Dobrzyńſkich ziem przyſłá proſząc o wſpomożenie po burzeniu od Krzyżakow. A niemogąc ich czym w tym Krol porátowáć/ gdyż mu ſkarb wßyſtek Litewſka woyná byłá wyſſáłá/ kazał im wiecháć w dobrá Xięże/ y Biſkupie/ á vżywáć ich przez zimę z żonámi/ y dziećmi.

Potym Roku 1432. Krol złożył ziazd w Párcewie/ ná ktorym ſię ſtárał z Pány Koronnymi o vgodę wieczną z Swidrigaiłem/ y z Litwą/ ále niemogł nic otrzymáć dla hárdośći Swidrigełowey/ bo mu Krzyżacy potuchy dodawáli/ przez Contorá Toruńſkiego/ áby przymierza z Polaki nie brał.

Sięm w Párcewie z Litwą prożny.

Záś w ten czás ná drugi Sięm Sirádzki przyiechał do Krolá Jágiełłá/ od Januſzá Krolá Cypriyſkiego/ Hieroſolimſkiego/ y Armeńſkiego Poſeł zacny Baldwinus de Noris/ Marßałek Kroleſtwá Cypriyſkiego z dwiemá ſynámi ſwymi/ y z Piotrem Polakiem z Bnina we dwu ſet koni/ ten oddawßy podarki Krolowi y Krolowey/ proſił v nich Corki Jádwigi (bo nie wiedział/ iż byłá przed tym niedawno vmárłá) w Małżeńſtwo Synowi Krolá Cypriyſkiego/ proſił też áby Jágie-

Poſeł Cypriyſki do Krolá Jagełá.

áby Jágiełło Krolowi Cypriyskiemu dwu set tysięcy Złotych czyrwonych pożyczył / zastáwuiąc mu w tym trzecią część Krolestwá Cypriyskiego / ále go z niczym odpráwiono/ gdyż Krolewná vmárłá / á o pieniądze się Krol wymowił/ iż mu skarb osierociał / dla częstych woien. Tom dla tego przypisał/ iż to były Włoskie chytre / á tákowe spráwy / ták per magnum chaos, y per tanta maria & regna v Polakow pieniedzy nábywáć / podobniey ich onym v nich było szukáć / gdyż się tám iák Włoszy powiádáią złoto rodzi / y dwá kroć álbo trzy kroć do roku pożytki z ziemie zbieráią/ ácz tego Miechouius słuszną przyczynę kłádzie / iż musiał ná to námowić Krolá Cypriyskiego Polak Piotr z Bniná / ktory w Cyprze był dawno osiadł/ Bo wszędzie nászych pełno.

Sigmunt Kieystutowic wielki Xiądz Litewski/ Ruski/ Zmodzki/ Stárodubski / etc. Roku 1432.

Rozdział IIII.

Gdy ták vporny á niespokoyny Swidrigáyło Bolesław hárdzie kasał / á do przymierza y wieczney zgody z Polaki náwieść się żadnym sposobem nie dał / ázby mu Polacy wszystko Podole / y część Wołynia odiętego wrocili. Wnet Krol Jagełło zá namową Pánow Koronnych / posłał do Sigmuntá Kieystutowicá Brátá Witołtowego / ktory w ten czás ná Stárodubiu mieszkał / áby przyiáchał ná Wielkie Xięstwo Litewskie / chcąc mu wiernie pomoc przeciw Swidrigayłowi / ázby go wygnał. Posłał też y do Swidrigáyłá Wawrzyńcá Zarebę/Castellaná Sieradzkiego/ áby go słowie do zgody námawiał / ále prawdziwą rzeczą / áby potáiemnie Pány Litewskie przeciw Swidrigáyłowi zá Sigmuntem buntował/ ktorym też iuż był Swidrigáyło omierzł dla okrucieństwá / y iż Russakom y Xiążętom Ruskim więcey życzył / y vrzędy im rozdawał z namowy żony swoiey Ruski Xiężny Twerenskiey.

Poseł zmyslny.

Ták tedy Pánowie Litewscy wyrozumiawszy wolą Krolá Jágiełłá / wnet wysłáli do Sigmuntá Kieystutowicá / ktory skoro przyciągnął do Litwy/ wyiácháli ku niemu Pánowie Litewscy / z ktorymi y z woyskiem gotowym Sigmunt vderzył ná Swidrigáyłá ná ten czás w Osmianie mieszkáiącego. Ale go w tey zdrádzie przestrzegł Montwid Woiewodá Trocki / iż vciekł spiesznie y od żony ná Ruś / gdzie był wdzięcznie przyięty od wszystkich Russakow/ á nawięcey od Smolenscżan / y z tymi potym y Litwę náieżdżał y woiował / Zá czym też Połoczánie/ y Kijowiánie Russacy zá Xiążę go przyięli. A Sigmunt Zonę iego Ruskę Twerenskiego Kniáziá Corkę poimał w Osmianie / y wszystkę Litwę/ Wilno / Troki / y insze Zamki / tákże Zmodzką ziemię snádnie osiadł y opánował/ O czym dawáiąc znáć záraz do Krolá Jágełłá posły odpráwił / prosząc o potwierdzenie ná Wielkie Xięstwo. Dla tego siedmi pánow koronnych Krol do Wilná przysłał/ ktorzy przysięgę od Sigmuntá przyięli / y z nowu vnią z Litwą Korony polskiey odnowili. Ale y to w kondiciach inszych przydáli/ áby Sigmunt przeciw woley Polakow/ Korony ná Krolestwo Litewskie/ choć dobrowolnie

Sigmunt Kieystutowic do Litwy.

Swidriget z Osmiany vciekł.

Sigmunt Xięstwo Litewskie osiadł.

wolnie ofiárowáney od żadnego nie przyimowáł/ Też áby niekogo inszego/ tylko Krolá/ y Syny iego / ná Xięstwo Litewskie dziedzicámi y následniki zostáwił/ Michał Syn iego áby tylko ná Trokách y ná Stárodubiu miał vdział / y to by był poddány Krolowi / á iesliby sczedł bez potomstwá / áby Krol y Krolestwo po nim dziedziczyli. Wołyń áby trzymał do żywotá/ á po śmierci iego/ áby w moc Koronną przyszedł. To gdy wszytko Sigmunt / y Syn iego Michał/ y Pánowie Litewscy zá wszystkiey Slachty zezwolenim przyięli / y pod pieczęciámi vtwierdzili. Vczyniono potym Máiestat w Kośćiele S. Stánisławá ná Zamku/ ná ktorym Sigmunt był podniesion/ z zwykłymi Ceremoniámi ná Wielkie Xięstwo Litewskie / támże mu Zbigniew Biskup Krákowski miecz oddawał ymieniem Krolewskim. Dał też List álbo Bułę Pánom Litewskim / Ruskim y Zmodzkim od Papieżá/ ktory ich rozgrzeszał od przysięgi Swidrigáyłowi vczynioney/ zá czym znowu przysięgáli Sigmuntowi/ przyczym też był Ludwik Comendator Toruński / z trzemá Collegámi Krzyżaki / ktory się stárał w niwecz obrocić postánowienie y condicie od Polakow Litwie podáne/ y przymierze nowe chcieli z Sigmuntem przyiąć/ w czym im pomagał Butrim Zmodzki Pan/ mąż wielkiey dzielności/ y chytry/ y ktory był wiele kráin postronnych zwiedził. Ale wszem posłom Krzyżackim iáko nieprzyiaciołom kazano precz z gránic wyniść.

Pacta Koronne z Sigmuntem.

O Wołyniu.

Litwá od przysięgi rozgrzeszona.

Butrim.

A Swidrigáyło osadziwszy Połocko/ Smolensk y Kijow / práwie wszystkę Ruś opánował/ Bo wszystkich Russakow hoynością/ y iż się z nimi rad nápijał/ sobie zniewolił / á ku temu iż ich nabożeństwá więcey násládował / áczkolwiek według Rzymskich obrzędow w Krákowie ochrzczony.

Swidriget Ruś opánował Diałą.

Potym też Fiedor álbo Fiedko Xiąże Ostroskie / Mąż wielkiey dzielności y waleczny/ trzymáiąc stronę Swidrigáyłowę/ dobył Smotryci/ Brásławia / y [illegible] Zamkow pod Polaki / zá czym Swidrigáiło przez spráwę tegoż Xiążęciá Ostroskiego Fiedorá / wszystko práwie Podole wydárł Polakom. Przeto Krol Jagiełło do Lwowá wyciągnąwszy/ posłał woysko koronne do Podola/ ktore Olesko/ snadnie inszych Zamkow dostáli/ A Brásław sam Kniąż Ostroski spalił/ áby cáło Polakom w moc nie przyszedł. Potym zebráwszy się z Russacámi y z Wołochámi vstáwicznie z kątow woysko Polskie trapił y náieżdżał. A gdy iuż Polacy dla bliskiey zimy do domu się wracáli/ wnet Kniąż Ostroski Fiedko/ máiąc ná pomoc więcey Tátárow/ Wołochow/ y Bessárábow/ táiemnie zá nimi ciągnął/ czásu/ mieyscá/ y pogody gdzieby ná nich vderzyć pátrząc. Był Morákwá rzeká ktora do Dniestru wpada/ błotna/ y szeroko wylewáiąca/ y przez trudne mieyscá płynąca/ á iuż cienkim lodem zmárzła byłá/ przez ktorą áby Polacy snadniey przebyć mogli/ gácili ią y mościli chróstem. Ná ono tedy mieysce Kniąż Ostroski Fiedko inszą drogą pierwey przebywszy / zásádził się ná drugim brzegu z woyskiem swoim w lesie. A iuż byłá część Polakow ciasną ściezką przez one trudne mieyscá przebyłá/ á wozy y insze naczynia woienne miedzy woysko zszykowánie zá nimi szły/ gdy on nagle y bez wieści z wielkim gwałtem y okrzykiem/ y z głośnym trąb/ surm y bębnow gránim/ hukiem y trzaskiem ná pierwey przepráwionych Polakow vderzył. Polacy záś strwożeni przygodą nową y niespodziewáną / gdy im názad do swoich/ dla rzeki y zawády wozow wrocić się mogli / á się máłego od nich spodziewáli / iednák gwałt nieprzyiacielski iákokolwiek ná sobie zátrzymawáli. Co obaczywszy drugi wof Polski ostátni/ wnet opuściwszy strách y niebespieczność / iedni w pław od kamiąc / á drudzy wozy swoie porzucawszy y poprzewracawszy przybyli spiesznie swoim ná rátunek/ y z nowu ogromną bitwę záczęli. Ale Xiąże Ostroskie woyskiem przewyższał Polakow/ ktemu strwożonych/ y bez spráwy pomieszánych y z rzeki wyieżdżáiących Russacy z práwem mieysc onych błotnych świadomszy/ zewsząd nágrzewáli/ bili/ topili/ y

Fiedko Kniąż Ostroski Podole Polakom odiął.

Olesko wzięte.

Morakwá rzeká.

Zásadká Fiedkowá.

Cromer: Trepidi nostri re noua & inexpectata.

Bitwá Kniążá Ostroskiego z Polaki.

Zła rzecz przed zwycięſtwę nie dokonánym / do łupow ſie bráć.

imáli/ á drudzy iákoby iuſz zwycięſtwo otrzymawſzy/ do łupow ſie bráli/ y do wozow Polſkich w rzecze ſtoiących. Zła iuſz byłá y prawie opłákána rzecz Polſka/ gdy oto iákoby od Bogá rátunek im przyſzedł. Bo Kemlicki niyáki Rotmiſtrz ze ſtem iezdnych żołnierzow iáchał był naprzod w pieczowánie. Ten gdy vſłyſzał z dáleká bitwę/ z trąbámi y grzmotem zbroy / wnet ono ſto iezdnych zſzykował/ á z wynioſłym okrzykiem vderzył w tył nieprzyiaciołom/ ktorzy ſie iuſz ná łupach byli zábáwili/ á drudzy Polakow biednych bitwą dokonywáli. A ták y Ruſſakow z Wołochámi iuſz prawie zwycięſcow ſtrwożył / y ſwoim ſercá y śmiałości dodał / gdy y z zádu y z czołá znowu Polacy bitwę odnowili/ záczym Kniąż Oſtroſki z ſwoimi mniemáiąc iż wielka pomoc Polakom przibyłá/ począł obronną ręką/ co pierwey bił y gonił vſtępowáć/ pierzchnęli potym wſzyſcy gdzie kto mogł/ á Polacy ich áż do pułnocy/ ktora byłá ná ten czás zaropoświetna żadnego nieyſzwiąc gonili y bili. Jeſt to mieyſce gdzie tá bitwá byłá mil wielkich 40. ode Lwowá/ a wzdy ktorego ſie dniá tá potrzebá ſtáłá/ to ieſt oſtátniego Nouembrá/ gdy Krol w Kościele był we Lwowie/ gdzie ſię przez wſzyſtki dni modlił zá woyſko ſwoie/ widząc z iáko potężnym y chytrym nieprzyiacielem bitwę miáło zwieść/ tegoż dniá wieść wſzyſtko Miáſto nápełniłá o zwycięſtwie náſzych / á niemożono wiedzieć ktoby tę nowinę przyniosł/ ták iż ſię ludzie prożną rádością zdáli wſeſelić. Lecz iż wieść ieſt rzecz bárdzo prętka / czytay o tym Wirgiliuſá / y Juſtinuſá Hiſtorika o woynie Xerxeſſowey z Ateńſkimi etc.

Polacy zwyciężeni/ zwycięſcow pobili.

Virg. Fama malum quo nõ aliud velocius vllum.

Crom. Deplorata res noſtrorũ erat.

Kemlicki niyáki Rotmiſtrz náſzych dobrze ráтował.

Wielki to á záwżdy potrzebny fortel.

Potym náзáiutrz rzecz wſzyſtkę iáko ſię działá/ opowiedziano pewnie Krolowi / y Chorągwi dwánaście Wołoſkich / Swidrigáyłowych / y Kniąziá Oſtroſkiego z pogromionego woyſká ich przynieſiono / ktore potym w Krakowie ná Zamku miedzy Krzyżáckimi ná znák zwycięſtwá záwieſzono / á Krol z Rycerſtwem / y z Duchowieńſtwem we Lwowie Triumph obchodził nabożnie.

Dwánaście chorągwi odięctych.

Tegoż czáſſu práwie druga weſſoła nowiná Krolá vweſſeliłá / Bo Kniąz Swidrigáyło máiąc wielką pomoc z Moſkiewſkiey Ruśi od Cieſcia ſwoiego Kniaziá Boriſſá Twierſkiego / Tákże z Połoczan / Smoleńſczan/ z Kijowian y Wołyńcow woyſká pięćdzieſiąt tyśięcy zebrawſzy ciągnął inſzą ſtroną do Litwy/ burząc/ y paląc co mu ſię náwinęło/ a gdy ſię położył obozem v Oſmiany/ Zebrał tez Sigmunt przećiw iemu woyſko z Wilnowcow / y z Trockiey / Grodzieńſkiey/ Nowogrodzkiey/ y Záwiliyſkiey y Zmodzkiey Slachty / ktorzy przy nim wiernie przeſtawáli / okrom Moniwidá Woiewody Trockiego ſámego y niktorych Pánow / ktorzy byli zá Swidrigaiłem. A gdy Sigmunt z ſwoimi vderzył ná Swidrigaiłá v Oſmiany leżącego / ſtáłá ſię ogromna bitwá z obu dwu ſtron/ gdy obiemá potężnym ſzło o Stolicę Litewſką/ Ná oſtátek Sigmuntowá ſtroná Swidrigełowę przemagáć poczęłá / pierzchnęli Ruſſacy Połocżánie/ Smoleńſczánie / y Twiercy po rożnych polach / á Swidrigáyło koni przemieniáiąc w máłey drużynie áż ná Kijow ledwo vbieżał / ná plácu Swidrigełowych vfow dzieſięć tyśięcy poległo zábitych á 4000. poimánych/ miedzy ktorymi wiele było Pánow y Kniążiow Ruſkich / Támże tez poiman Dedigold y Kniąż Jurgi Siemionowic / y Fiedor Oozincewic / y Rombowd Márſzáłek Litewſki/ y Moniwid Woiewodá Trocki/ ktorych dwu poſiedních dawſzy im wino zdrády/ záraz dał Sigmunt ſtráćić/ oſſądziwſzy o nich práwo. A ná pámiątkę zwycięſtwá zbudował Kościoł w Oſmiánie Collegiatſki y nádał. To tedy zwycięſtwo Wielki Kniąż Sigmunt Jágełowi Krolowi oznaymiwſzy/ znowu pacta vniey y ſtowárzyſzenia Litwy z Polſką odnowił. A Jágeło ná dzień Národzenia Páńſkiego do Krákowá zwycięſtwem dufnym vcieſzony piechotą wſzedł ſtáruſzek/ y pierwey niż ná Zamek wſtąpił / wſzyſtkie Kościoły Pánu Bogu dzięki czyniąc obchodził.

Bitwá Sigmuntowá z Swidrigáiłem.

Swidrigáiło ná Kijow vciekł.

10000. Ruſſa tow porążonych

Jan Moniwid y Rombowd ſcięci.

Tego

Tegoż roku gdy iuſz Krol Jágeło dla ſtárości práwie był y wzrok ſtrácił / á Krzyżakow hárdych do ſłuſznego pokoiu przywieść nie mogł / wypráwił Sendiwoiá Oſtrorogá z wielkiey Polſki Slachtą / y z Czechámi Heretikámi do nowego Márgrábſtwá / ktorą Ziemicę y dwánaście Miaſt przednieyſzych y obronnych pod Krzyżaki zá krotki czás wzięli / y oſiedli.

Sigmunt tez wielki Kniąż Litewſki tegoż czáſſu zebrawſzy ſie z Litwą y z Zmodzią / do Liflandu wciągnął/ ktore przez dwanaście dni prętkimi zagony burząc y plundruiąc/ wielkie łupy y wzdobycz do Litwy bez odporu wyprowádził.

Litwá Liflanty burzy.

A w Ruśi ná Wołyniu Ryśko Kierdey Mąż w woynie ćwiczony/ poráził y poimał Hetmáná drugiego Swidrigayłowego Kniąziá Noſſá/ ktory był niedawno Łucki Zamek vbieżał ná Swidrigáyłá. A ták y Łucko y Wołyń przez tegoż Kierdeia z nowu było Litwie przywrocone. Alec potym Kniąż Oſtroſki Fiedko vbieżał y oddał Swidrigayłowi.

Łucko dwá kroć raz po raz wzięte.

Tegoż czaſſu Polacy z Czechámi Pruſſy przez kilko Mieſięcy woiowáli / y Pomorze práwie wſzyſtko zburzyli / Tczow ſpalili / gdzie więcey niż dzieſięć tyśięcy więźniow poimáli: Czechow ktorzy Krzyżakom przećiw Polakom ſłużyli Czapko Hetman Czeſki Polſki złożywſzy wielki ſtos Drew okrutnie ſpalił/ wymiotáiąc im ná oczy zdrádę / iż przećiw Polakom ktorzy ſą z nimi iednego ięzyká y narodu zá Niemcámi walczyli.

Polacy Pruſſy burzą.

Tákże tez Jan Straſz Freybiterow Krzyżáckich y Holándrow poimánych w wielkim budowániu záczyniwſzy / á ſłomą oblokwſzy zápalił/ á pánie / pánny y białogłowſką wſzyſtkę płeć z vczciwością przez Wiſłę przewiozwſzy wolno odpuścili. Spálili potym náſzy Oliwę Klaſztor bogáty / y Jáſieniec Zamek/ gdzie więźniow wſzyſtkich żadnego nieżywiąc poſiekli/ mſcząc ſię Janá Lewiná Wilcinſkiego w dobywániu Zamku zábitego.

Zburzyli potym práwie wſzyſtki Pomorſkie kráiny áż do morzá Polacy / á gdy do morzá przyſzli / ták ſię rádowáli / iż y wodę z morzá á zwłaſzczá Czechowie w Fláſzki/ chcąc ią ná znák zwycięſtwá do Domow nieść bráli. A Krzyżacy zwątpiwſzy bárdzo o ſobie / vproſili ſtania pokoiu ná trzy Mieſiące. Więźniow też zacnieyſzych gdy ſię záś ſtánowić przyrzekli puſczono/ á proſtych knechtow Polacy y Czechowie po dwá złote ná okup przedawáli / álbo ná zamiánę dawáli.

Cromer: Captiui binis florenis redempti.

Tegoż czáſſu Stephan Woiewodá Wołoſki / Krolowi Jágełowi w Sądowie przy Poſłach Koronnych przyſięgę vczynił. A iżby ſię tym lepiey przyſłużył/ Tatarow ná Podole ciągnących poráził / y Bráſławiá Zamku pod Swidrigáyłem dobył / y oddał Krolowi.

Stephan przyſiągł.

Potym Krol Jagełło Stáruſzek poſpolite ruſzenie koronne vchwalił do Pruſ ná zimę przyſzłą/ ále gdy Slachtá bez żołdu zá gránice ciągnąć niechciáłá/ á pieniedzy ktore ſą Neruus belli, iáko y v nas dziś nie było / poſtánowiono táki ſpoſob/ áby Woiewodowie káżdy w ſwym Woiewodztwie Slachcie o zápłáce, mu żołdu przemyſláli/ Czego gdy ſię dowiedzieli Krzyżacy / wnet do Krolá poſły wypráwili / á przyiąwſzy condicie podáne ktorych ſię pierwey wzbraniáli/ przymierze ná dwánaście lat vtwierdzili. W tenże czás Márſzałek Liflandſki był wypuſzczony z więzienia / á zá niego był dány Fiedor Buczacki / ktorego był poimał Kniąż Fiedko Oſtroſki y do Lifland Miſtrzowi zá więźniá z roſkazánia Swidrigayłowego poſłał.

Spoſob płácenia żołdu.

Przymierze z Krzyżaki.

O Burzeniu Litwy przez Swidrigayłá y o śmierci Królá Jagełá.

Rozdział V.

TEgoż roku 1433. Swidrigiyło Bolesław Brát Jagełow / máiąc ná pomoc woysko Inflandskie / Tátáry / y bárdzo wiele Rusi Moskiewskiey / Twerskiey / Smolenskiey / Siewierskiey / Kijowskiey / y Połockiey ze trzemá wielkimi zagonámi do Litewskich ziem wciągnął / burząc / paląc / siekąc / co mu się náwinęło / Kniáź też Fiedko Dmitrowic Koributowic Zbáraski / y Kniáź Nosz z drugą strony Wołyń y Podole ktore było ku Polsce woiowáli / y Zásław / Łucko, Brasław y insze Zamki wzięli. A Swidrigayło Miasto Wileńskie / Troki obiedwie / Krewo / Molodziecżno / Lidę / Eiszyszki / Merecz ze wszystkimi włościámi okrutnie wypalił y wypłonił / Szláchtę poimáną na pale wbijáiąc / ćwiertuiąc. Potym Piotrá Mongerdowicá álbo Mondigierdowicá Hetmáná Sigmuntowego poráził / y woysko Litewskie rozgromił / záczym Wielki Kniáź Sigmunt niemogąc mieć rátunku z Polski / á swoim nie bárdzo vfáiąc dla przyiaciół Moniwidowych y Rombowdowych / ktorych był dał strácić w łássach / z żoną y z synem vbiegał / á tylko vtarczkámi woysko Swidrigáiłowe z kątow trapił.

Swidrigáyło Litwę burzy.

Potym Swidrigayło wielką mocą ktorey mu záwżdy przybywáło ciągnął do Witebská / ktory wziąwszy przez podánie / poimał ná Zamku wyszym Kniążę Simeoná Holszánskiego / y dał go vtopić w Dźwinie / ná ktorym miejscu y dziś kámień wielki stoi w Rzece z Krzyżem wyrzezánym zá Zamkiem / iákom sam widział / Roku 1573. Támże też poimał y Metropolitę Ruskiego Kijowskiego Hárászimá y dał go spalić.

Kniáże Holszánskie o Metropolit hániebnie strácení.

Z drugiey strony záś Kniáź Fiedko Koributowic Zbáraski / y Kniáź Nosz Zamkow Brześcia Litewskiego y Mielniká dobywáli / y iuszby obudwu byli dostáli / ále Mázurowie Litwie y Polakom z rosskazánia Jagełowego ná odsiecz się gotowáli.

Tatarow też Prekopskich przywiodł był Swidrigayło zá wielkie podárki náiętych / áby oni zburzyli ostátek Ruskich ziem Sigmuntowi poddánych / ále Tátarowie skoro się dowiedzieli / iż Sigmunt Stolicę Wileńską Wielkiego Xięstwá Litewskiego zá przyiáźnią Królá Jagełá opánował / y z Polaki dobrze mieszkał / wnet odmieniwszy vmysł swoy / Swidrigełowe kráiny Kijowskie / y Czernihowskie zwoiowáli.

A tak w ten czás biedna Litwá y Ruskie ziemice dla Swidrigáyłowey niezgodności zewsząd / y od swoich / y od Moskwy / od Tátarow / Wołochow / Inflantow / Prussow / od Polakow / Podolan / Wołyńcow / Smoleńszczan / srogo były vtrapione / y zwoiowáne.

A tym śmieley Swidrigieł ná ten czás Litwę woiował / iż wiedział być Sigmuntá w nienawiści / v Pánow Litewskich dla ciężkiego iego pánowánia / y łupiestw / też iż widział Polakow z Krzyżakámi zábáwionych / á brátá Królá Jagełá bárdzo stárego / też się bał przyiaciół pánow Litewskich pobitych / ktorych iákom powiedział

powiedział dał był przed tym niedawno strácić / iáko Janá Moniwidá Woiewodę Trockiego / y Rumbowdá / Márszałká wielkiego ziemskiego Litewskiego / mężow w rádzie y w woynie dobrze zásłużonych / dawszy im winę iákoby go mieli z strony Swidrigiełowey zdrádzić.

Teyże Jesieni Sigmunt zebrawszy wielkie woysko z Litwy / y z Polski chcąc wetowáć szkod swoich nád Swidrigayłem / y Ruskimi Xiążęty / ciągnął w Ruskie páństwá / á Mścisław oblegwszy dobył go zá czterzy niedziele / potym zwoiowawszy okoliczne włości wrocił się do Litwy.

Mścisław Litwá wzięłá.

Potym roku 1434. Krol Jágieło w zeszłey stárości ná prośbę Sigmuntowę do Litwy ostáteczny raz przyiechał / A w Krinkách Sigmuntá ná Xięstwie Litewskim z zupełną mocą postánowiwszy / y wielkie podárki od niego wziąwszy / do Korczyná iechał / gdzie miał Sejm przez wszystek post wielki / z ktorego Seymu ná Concilium Basiliyskie wypráwił / á sam odiáchał do Krákowá. Potym do Grodká ná Ruś czterzy mile ode Lwowá iáchał / gdzie miał przyiąć Hołd y przysięgę od Stepháná Woiewody Wołoskiego / á w drodze według zwyczáiu w lesie słuchał Słowiká szczebiecącego do pułnocy / á iż było láto nád zwyczay zimne / przeziębł / skąd wpadł w Febrę / á przyiechawszy do Grodká w wigilią Swiąteczną v stołu siedząc / przy posłach Woiewody Wołoskiego srogo się rozniemógł / Ták poleciwszy Syny Pánom koronnym / y testámentem Litwę y Polskę rozpráwiwszy / y Swiątości Páńskie przyiąwszy / vmárł w poniedziałek Swiąteczny ostátniego dniá Máiá siedmnastego dniá po rozniemożeniu / á w Krákowie pochowan w grobie Mármurowym / ktory y dziś widzimy. Krolował lat czterdzieści y ośm / y trzy Miesiące / á iáko długi wiek miał niewiedzieć / lecz był starszy niż Witołd / ktory vmárł w ośmidziesiąt lat wieku doskonáłego.

Jágieło Krol vmárł.

Wiek Jagełow wątpliwy.

Ták on Krol święty w Grodku śmierci dług zápłácił / Obyczáie Jágiełowe.
Męstwem / cnotliwym żyćim z Herohy się zbrácił /
Słucháiąc szczebietánia Słowiká wdzięcznego / Słowiká rad słuchał.
Szedł do chorow Angielskich śpiewánia wiecznego.
Zimno / głod / posty znośił / w kożuchu báránim / Cirpliwość y Száty.
Soboli / Złotogłowu nievyźrzałeś ná nim.
A był ták bárdzo hoyny iż wszytko rozdawał / Z hoyności Prodigum go zowie Miechouius.
A z zyskiem gdy co komu dał on dźień wyznawał.
Łowámi się z młodośći áż do śmierći báwił / Łowy.
A spráwiedliwość prętką káżdemu odpráwił / Spráwiedliwość.
A niżli ná dwor wyszedł trzy kroć się vwinął
W koło ná iedney nodze / by go zły raz minął. Zabobony.
Káżdy post w chlebie w wodzie, w nabożeństwie znośił / Posty.
A tego dał połowę kto go o co prośił / Sposob dawánia.
A dla tego sowito muśiał wiecey prośić / Obyczay prośby.
Kto chćiał połowę statkiem prośby swey odnośić.
Winá / Miodu niepijał ták trzeźwo żył záwżdy / Trzeźwość.
Przezedni się w Łáźni mył álbo ná dźień káżdy / Łáźnia y zwykłe w niey winnikiem chwostánie.
A winnikiem się chwystał mowiąc á / ie / ie / ie /
Po Litewsku / á w ćieple ná zwierzchnicy zieie.

Dar namnieyſzy ták wdzięcznie káżdego przyimował/ — *Dar y oddárowánie.*
Iż w czwor ſpoſob ſowito hoynie oddárował/ — *Artaxerxes.*
Ná poſtronnych był hoyny/ Kościoły nádawał/ — *Poſtronnym hoyny.*
A czáſem áż ná obiad ledwe z łożá wſtawał. — *Oſpáłość.*
Wzroſtu ſam był miernego/ twarzy/ ſzyie długiey — *Wzroſt.*
Day nam Boże Jágiełki tákiey doſtáć drugiey
Ják tá Litewſka byłá ktora oſwieciłá/
Polſkę/ y w Litwie prawdę Bożą rozmnożyłá.

Władisław trzeci Jagiełło, wic Krol Polski/ á potym y Węgierſki/ Roku Páńſkiego 1434.

Kſięgi XVI. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná/ Paná Euſtáchiuſá Tiſkiewicá/ Woiewodzicá Smolenſkiego.

Ak gdy ſię Jágełłá Królá śmierć po wſzyſtkim páńſtwie rozſławiłá/ wnet Zbigniew Biſkup Krakowſki zwielgo Polany w Poznániu miánowáli y wybráli ná Krolestwo Polſkie Włádiſławá ſtárſzego Syná Jágełłowego/ ná co potym Pánowie y Rycerſtwo máłey Polſki/ áczkolwiek nie rychło zezwolili. A był złożon dzień koronáciey ná Swiętey Jakob Roku 1434. ná ktory ſię wielkość Pánow Duchownych y Swieckich y Rycerſtwá ziechało do Krakowá. Sigmunt też Wielki Xiądz Litewſki ſam ná ten czás będąc chory/ y wielką niemocą złożony/ przyſłał zacnych Poſłow/ z Pánow Litewſkich/ y Ruſkich z ſtrony ſwoiey ná onę Koronácią/ Toż też Woiewodá Wołoſki Stephan/ y Xiążętá Mázowieckie/ Semowit/ Kázimierz/ y Bolesław vczynili. — *Elekcia Włádisławá Jágełłowicá.*

A gdy iuż koronáciey dzień przyſzedł ná świety Jacob/ wnet Spitko z Melſztiná/ y Derslaus Ritwáńſki/ y Abram Zbąſki/ y Jan Straż z Kościelnik zá ſtáwili ſię y wzruſzyli wielkie burdy mowiąc/ iż ſię niegodzi ták młodego/ á teſzcze dzieciećiá koronowáć/ ktory nie może ſtátecznie poprzyſiąc praw/ y wolności poſpolitych/ ále im to wnet Zbigniew Biſkup Krakowſki z inſzymi Senatory rozwiodł/ gdy vkazáli kſięgi ſtáre piſáne Kroniki Polſkiey z Kościołá Krakowſkiego/ ná ktorych było wymálowano oſobę młodą á niezároſtą Kázimirzá wielkiego y ſpráwy iego zacne wypiſano/ ktory w tych lecięch był koronowan.

Ták przeſtáli oni Pánowie wartogłowni więcey wichrzyć/ á tu może káżdy obaczyć z domowego przykłádu iáko iedná namnieyſza rzecz Hiſtoriy ſtárych więcey waży w poważnych/ á trudnych/ y wielkich rzeczach/ niż tyſiąc queſtiy Philozophow.

Potym przy koronaciey w niedzielę ná dzień S. Jacobá/ gdy iuż miáno ná Włádiſławá koronę kłáść/ nowe burdy powſtáły/ gdy Pánowie niktorzy y Poſłowie ziemſcy roſterkliwi záwołáli/ iż ná to nie zezwáláią/ ponieważ bez ich woli Krolá — *Tey máło nie podobna byłá y Henrikowá Coronácia gdy ſię*

Krolá koronuią. To wnet vhámował Jan Oleſnicki Głowacz Márſzałek wielki/ ktory ſtronie przeciwney od Senatu powiedział/ iż ktoby zezwalał ná Włádiſławá Jágiełłowicá/ áby wyſtąpił ná práwą ſtronę/ á ktoby rozumiał ináczey ná lewą/ to gdy vſłyſzeli/ ſtáło ſię iż wſzyſcy iednoſtáynymi głoſy zá onym fortelem przyzwolili/ á Melſztinſki/ Zbąſki/ y Straſz/ ktorzy byli wyſoko wſtąpili/ nie chcąc przyzwolić/ ſromotnie ná doł zrzuceni. A iż ſię długo ſwárzyli/ Mſza áż po południu byłá/ á koronacia przez Wocięchá Jáſtrzębcá Arcibiſkupá Gnieźnieńſkiego ledwo ſię przed wieczorem ſkończyłá. — *ſwar wſczął o confederatia tolo Religiey.* — *Fortel ná zezwolenie coronáciey* — *Miechouius fol. 301. poſt meridiem miſſa incepta Cromerus fol. 310. Sole ad veſperũ declinante.*

Támże też ná tey Koronáciey Ruſka y Podolſka Sláchtá z Polſką w iednákich wolnościach y práwach od nowego Krolá byłá porownána y ziednoczona/ Bo przedtym Podolánie/ Wołyńcy/ Chełmiánie/ y Bełzánie/ zdawná tę powinność czynić muſieli/ iáko Długoſz y Cromer lib. 21. piſzą/ iż gdziekolwiek álbo kiedykolwiek Krol álbo Wielki Xiądz Litewſki kazał im ná woynę iecháć/ tedy muſieli/ bez żadnego żołdu/ też Zamki ziemſkie budowáć y opráwowáć byli powinni/ á z káżdego ſtáię záſianego roli ná kożdy rok Krolowi álbo Wielkiemu Xiędzu muſieli dawáć dwá korcá owſá/ y dwá żytá/ y po czterzy groſze. Támże też Sigmunt Wielki Xiądz Litewſki z nowu páctá odnowił Litewſkie z Krolem nowym y z Koroną przez Poſły.

O rożnych Woynách w Litwie/ y poráženiu Miſtrzá Liflandſkiego w Zmodzi/ etc. Roku 1434.

Swidrigieł wichrząc záwżdy zebrał ſię z Ruſſaki/
Tákże z Miſtrzem Liflantſkim/ z Contory z Krzyżaki/
Ciągnął áż do Brásłáwiá burząc/ paląc włości/
A nád włáſnym narodem vżywał ſrogości.
Lecz w ten czás z gwałtownych dżdżow były wielkie błotá/ — *O tym też czytay Długoſzá y Cromerá lib. 21 y Miechowiuſzá.*
Zá czym Swidrigiełowá vſtáłá ochotá/
Odciągnął do Połocká tám woyſko odpráwił/
A Miſtrz Liflantſki kupem w Zmodzi ſię zábáwił.
A gdy z płonem wyciągał/ záraz ciemne láſſy/
Ktore były leżyſkiem źwierzow w one czáſſy/
Gdzie Niemcy mieli ciągnąć Zemodź podrąbiłá.
A gdy iuż w ſrzodek przyſli drzewá obáliłá.
Trzaſk y łom gdy ſię ſoſnia o dębinę wáli/
Krzyk mężow áż obłoki głoſem przebijáli/
A Zmodź Niemcow ták kole/ bije/ wąże/ ſiecze/
Aż krew po gęſtym krzewiu y kłodzinich ciecze.
Drugich drzewi okrutnym przywaláią pędem/
Leżą trupi oiebli przytłuczeni rzędem/
A ránni iecząc Herr Gott Herr Gott nárzekáiąc/

Zmodź záś mus vsmus krzyczy w kąt ich náganiáiąc.
Y Reyterowie zbyli Frezow kosmonogich/
Y rystunkow woiennych/ strzelby/ sátrow drogich/
Mistrz ránny ledwo vciekł/ zá czym Zmodzinowie/
Łup wszytek odgromili ná chytrym obłowie.
A gdy ták zbići byli od Zmodzi Krzyżacy/
Już mieli snádny pokoy od Prusow Polacy/
Wziąwszy spolne przymierze z młodym Krolem potym/
Zgruntowáli w pokoiu Polskie spráwy złotym.

Krzyżacy Pruscy ktorzy vsłyszeli o porażeniu Mistrzá Liflandzkiego w Zmodzi musieli wziąć przymierze z Polaki y z Litwą.

O tym Dlugosus & Cromerus lib. 21. *Fefellerat enim Crucigeros euentus Samogitici belli. Nam Liuonienses præda onusti è Samagitia reuertentes, in sylua quadam succisis arboribus, impediti à Samagitis & circumuenti magnaq; strage profligati erant, &c.*

W ten czás też Swidrigáiło Podole z Ruską y Moskiewską pomocą burząc poimał był Teodorá álbo Fiedká Koributowicá Xiążę Nieświeskie/ ktory był do Królá przystał/ ále Polacy záraz Swidrigiełowi przez Michałá Buczáckiego odpor dáli / y Kniáziá Fiedká Nieświeskiego/ przodká Xiążąt Zbárázkich wybáwili/ ktory Krolowi Władisłáwowi / dobrowolnie Krzemieniec / y Brásław podał / Ale mu záśię ty Zamki Krol wrocił w dożywotne vżywánie/ gdy mu się z żoną y z dziećmi w obronę skutecznie podał / Cromerus fol. 311. tego Fiedká táwnie *Ducem Niesvvieszensem* zowie / a dziś záś Nieśwież w Dom Rádziwiłow/ iáko iest wszystkich rzeczy odmienność/ przyszedł/ skąd się też zá priwileiem Cesárskim Xiążętámi ná Nieświeżu y Olice piszą.

Fiedko Koributowic od Swidrigáiłá poimány.

O Porażeniu Swidrigiełowym z wielkimi woyskámi / y vtopieniu Koributá/ Roku 1435. w dzień S. Simoná y o Holdzie dwu Woiewodow Wołoskich.

Rozdział II.

Potym Swidrigieł z nowu w Witebsku mieszkáiąc/
Zebrał wszytkę Ruską moc / y sąsiad wzywáiąc/
Z Kniáziem Twierskim/ z Moskiewskim/ y z Mistrzem Liflandskim
Ciągnął w Litwę y z Cárzem woiuiąc Kázáńskim.
Sigimunt Rot Ślężak/ Polski prześládownik srogi/
Ktory w Polszcze y w Litwie czynić był zwykł trwogi/
Przywiodł Swidrigáyłowi ná pomoc lud wielki/
Z Prus/ z Czech/ z Slązká/ y strzelby rożney rynsztunk wszelki.
W tym Swidrigieł z Liflandskich y z Ruskich woysk zborem
Przyszedł pod Brásław ktory leży nád Jeziorem/
Tám się koszem w z gony rożno ssąc położył/
A własny Syn Oyczyznę własną mieczem trwożył.

Sigismundus Rot Ślężak był wielki nieprzyiaciel Polakom/ bo go był Czárnkowski poimał/ gdy iáchał od Cesárzá do Witołtá.

Oboz Swidrigełow pod Brásławiem Litewskim nád Jeziorem.

Koribut

Koribut też przybył z Czech do niego z Slężaki/
A ták się zszykowáli ná Litwę z Krzyżaki/
Burząc/ paląc włości srogo Sigmuntowe/
Litwę práwie zniszczyli przez woyny domowe.
Krol Władysław ośm tysiecy Polakow wypráwił/
A Jacobá z Kobylan Hetmánem vstáwił/
Ná pomoc ich do Litwy posłał Sigmuntowi/
By skretnemu odpárli ták Swidrigáiłowi.
Sigmunt też woyská swoie Litewskie zszykował/
Y potrzeby do bitwy porządnie zgotował/
Syná swego Michałá Hetmánem vstáwił/
Aby się ták w Rycerskim ćwiczeniu záprawił.
W ten czás Wilkomeriey Swidrigieł dobywał/
Ktorą krzywym puszczim brzeg Swietey otoczywał/
Kniąż Micháyko z Polaki y z Litwą przybieżał
Ná kosz tám gdzie Swidrigieł z swoim woyskiem leżał/
Sprawiwszy się vderzył nań z wielkim okrzykiem/
A Polacy Vsárskim z kopijámi szykiem/
Przerwáli woyská iego á Litwá záś z łukow
Szyie/ odzywa się lás y niebo od hukow.
Titan w ten czás złoty woz swoy z Morzá wytaczał/
A promienie ogniste po Niebie rozwłaczał/
Gdy Kniąż Michał trzy vphy zbił Swidrigiełowy/
Pełne polá pobitych/ pełne trupow rowy.
Polacy też Liflantow / y Czechow przerwáli/
Koributá z Sigmuntem Rotą záś poymáli/
Michałá Wiązemskiego też Kniáziá zábito/
Támże Járosław Twierski Kniąż dał śmierći myto.
Mistrz Liflantski z Marszałkiem swym poległ zábity/
Y wszystká moc Liflantska ległá z Moskowity/
Wielkość ich w Swietey rzece z końmi potonełá/
A wodá zmieszána z krwią pobitych płynełá.
Inszych Kniáziow czterdzieśći w poboiu poymano/
Jednych więzienim/ mieczem/ drugich pokarano/
Tám Koribut vtopion z Rotem w Swietey rzece/
Drugich wiedziono rzędem powiązawszy ręce.
Swidrigieł w máłym poczcie ledwe vwiozł mydło/
A więźniow ták pędzono do Wilná iák bydło/
Sigmunt Smoleńsk/ Połock wziął/ y Kijow tą spráwą/
Swidrigieł do Wołoch zbiegł máiąc nań myśl krwáwą/

Jacob Kobylanski.

Bitwá Kniáziá Micháiłowá z Swidrigáiłem.

Práwie gdy Słońce wschodziło Swidrigáiło porażony.

Sigmunt Koribut y Sigmunt Rot poimani Twierski y Wiązemski Kniáziowie zábici Crom. Liuonienses obruti omnes Liuonio [illegible] cum Magistro et Marsalko conciderunt, &c.
Sigmunt Koribut Dimitrowic Kniąż Zbárázki/ ktory się też zá Królá Czeskiego nosił/ y Sigmunt Rot Ślężak vtopieni w Swietey. Miechou. fol. 307 lib. 4. Crom fol. 312. lib 2.
Sigmunt potym zwrocił w Ruskie Kresy wá odsiał.

Támże

Miechouius piße / iż siedm lat pásł Owce w Wołoszech.

Támże wełnonoßne pásł kilko lat Czábany/
Tu obácz iák przygodá mieni wielkie stany/
Z Xiążęciá wnet Skotopás/ ßczęście sie ták wije/
Dziś Cresus/ iutro Irus/ głaßcze/ záś vbije.
Nie dufay nigdy w ßczęściu/ nie rospaczay w smutku/
Bo ty dwie rzeczy fatum wiedzie k swemu skutku/
Gdyż nieczosána Cloto wßytko dziwnie mießa/
A ná cieniuchney nitce ludzkie spráwy wießa.

Policrates bárdzo sczęśliwe Xiążę ná wyspie Samos/ gdy zá ßczęściem swoim wiele inßych wyspow y kráin opánował/ á prágnąc áby go też kiedy áby raz nießczęście potkáło / pierścień bárdzo wielkiego kosztu w morze wrzucił / ktory w vłowioney rybie zárázem nalazł/ á wżdy potym wisiał/ także Cresus od Cyrussá zwyciężony etc. O czym czytay Herodotum, Iustinum, Xenophontem, Plutarchum etc. Strabonem Libro 14. Volaterranum lib. 18. etc.

Policrat ßczęściá kußąc/ pierścień w Morze wrzucił/
Ktory mu w vłowioney rybie wnet sie wrocił/
Skąd ßczęściu hárdzie vfał / lecz go wnet zdrádziło/
Bo go ná ßubienice potym wprowádziło.
Ták też y náß Swidrigieł w swym sie ßczęściu spárzył/
Gdy pod Wilkomierią boy mu sie nie zdárzył/
Wßytkie Xięstwá ktore miał ná Ruśi vtrácił/
A sam sie z Haydukámi kupem żyiąc zbrácił.

A tu Cromer wątpliwie piße o vtopieniu Koributowym: *Tametsi de Coributo (scilicet aquis suffocato) fama variat, nam & ueneno in medicamentum infuso à Sigismundo extinctum esse uulgatum est.*

Cesarz Sigmunt ktory był Swidrigiełá ná tę woynę proznymi obietnicámi pobudził przeciw Wielkiemu Xiędzu Sigmuntowi/ przysłał posły swoie do Krolá Władisłáwá Jágiełowicá do Krakowá zá Swidrigiełem proßąc / ále sie iuż byli tą woyną dobrze rostrzygnęli / gdy Swidrigiełá Sigmunt wypędził. Poßło było w ten czás wielkie Xięstwo Litewskie ná Hospodárstwo Wołoskie.

Burdy Wołoskie.

Tegoż roku Heliaß Woiewodzic Wołoski vciekł táiemnie z Zamku Sieradzkiego/ ná ktorym był chowan pod strażą Piotrá Száfráńcá / gwoli Stephanowi Brátu / á przyßedwßy do Wołoch/ zárázem woysko ná brátá Stephaná zebrał/ zá czym ieden drugiego wyganiáiąc/ wßystkę Wołoską ziemię krwią oblili. Aż potym roku 1436. Krol Władisław obudwu przez posły pogodził/ y rozdzielił im ná dwie częśći Wołoskie kráiny / Stefan wziął zá vdział Białogrod z portem Morzá czarnego / Tehinią / Kilią/ Silistrią / y Obłucicą / ktore dziś Zamki / iákom sam widział / Turcy opánowáli. Heliaß záś otrzymał tę stronę od Niestru/ Chocim/ Szocáwę/ Jassi (gdzie dziś Stolicá z Sociáwy po zábitym Despocie przeniesiona) Breilow/ Berlad/ Vßi/ Tehucz/ etc. Ktore Miástá przy mnie był Iwonia wypalił roku 1573. Ták potym przyiáchał Heliaß do Lwowá / gdzie z częśći tey Wołoch Krolowi Władisłáwowi Hołd vczynił / y dań ná káżdy rok z teyże częśći postąpił / naprzod dwie ście wozow wyziny ryby Dunayskiey/ cztery stá Wołow do Krolewskiey kuchniey/ y cztery stá ßkarłatnych ßat álbo purpurowych / y sto koni / zá pewny tribut/ á Krol mu postąpił Zamku Halickiego dla chowánia skárbow. Stephan záś miał płácić z drugiey częśći 5000. Złotych czerwonych ná káżdy rok / á 400. konnych ná káżdą potrzebę Krolowi stáwić / á to dziś wßystko Turcy ozięnęli.

Hołd y Tribut Wołoskiey ziemie/ O czym czytay Dlugoßá y Miechowiußá lib 4 cap 53. etc.

O vpámie-

O vpámiętániu Swidrigiełowym/ y iego nędzy/ Rozdział III.

Roku Páńskiego 1437. Xiążę Swidrigayło gdy wßystko przez swoię niestworność vtrácił/ nie wczás na stárość tego żáłuiąc do Krakowá 13. dniá Augustá obecznie z pokorą przyßedł / proßąc Krolá Władisłáwá / y Pánow Koronnych/ áby go w łáskę przyięli / á z Sigmuntem Brátem Stryiecznym Wielkim Xiędzem Litewskim ziednáli/ iżby wżdy w Litwie gdziekolwiek iáki kącik spokoyny ná stárośći podporę otrzymał.

Dlugoß & Miechouius lib. 4. cap. 56. fo. 508. Crom. lib. 21.

A ták tą vkłonnośćią / y pokorą swoią porußył był Swidrigieł Krolá y wßytkich Pánow Koronnych / gdyż y Łucko ktore ießcze ná ten czás trzymał/ oddał do Korony Polskiey. Ale Sigmunt postawßy posły swoie Litewskie do Krakowá/ nie dał ná zgodę z Swidrigiełem y słowá rzec/ grożąc sie z Xięstwem Litewskim rozłączyć od Polski / ieśliby Swidrigáyłá chciał Krol ná Xięstwo Ruskie przełożyć.

Ták tedy biedny Swidrigieł gorzko ná swoie nie wczás ony burdy z złożámi płácząc y nárzekáiący był z Polski wypędzon iáko nieprzyiaciel / iż sie y tám własnie iák on Iowinianus Cesarz / álbo Krol nabuchodonozor / ná ostátek iákom pierwey pisał / musiał páść Owce w Wołoßech przez siedm lat. O tym też Miechouius piße / będąc pierwey Wielkim Xiędzem Litewskim/ y Ruskim y Zmodzkim. A Łucko od niego podáne Krol Sigmuntowi/ y Xięstwu Litewskiemu wrocił ze wßystkim Wołyniem / pod tą condicią / áby po śmierći Sigmuntowey záś było y z Wołyniem do Korony przywrocono. Dowgierd też będąc ten czás vczyniony Woiewodą Wileńskim y Stárostą Łuckim przysiągł imieniem wßytkiey Litwy / po śmierći Sigmuntá Wielkiego Xiędzá/ Wileńskiego Zamku żadnemu inßemu nie podawáć/ iedno Władisłáwowi / y iego Nástępcom Krolom Polskim. A tu Czytelniku obácz / iż Dawgerd y teras iest Woiewodą Wileńskim/ ktorego ono Polacy byli poimáli/ wyzwawßy go z Kámieńca Podolskiego po śmierći Witołtowey / przeto nie był zábity w on czás / iáko Letopiścze świádczą / poniewaź teraz żyw iest / á Piotrowinem nie mogł być/ wyiąwßyby to był powinny álbo Brát tegoż imienia y Fámiliey.

Swidrigayło pásł Owce ... lat w Wołoßech áż do vdzierżenia ná n: Xięstwo Lit: Kazimierzowi ktore go záś w łáskę przyiął.

Roku záś 1437. Sigmunt Cesarz Krol Czeski y Węgierski iádąc z Prági vmárt w Znoymiey/ y pochowan w Wárádzynu. A ná iego mieysce wstąpił Albricht Xiążę Rákuskie. Czechowie záś niktorzy posłáli do Krolá Polskiego Władisławá / áby im zá Páná vstáwił Brátá Kazimirzá/ ktoremu było trzynaście lat/ zwłaszczá Taborowie Heretici/ ktorych byłá moc więczßa / drudzy też Krolá Rzymskiego Albrichtá wybráli/ ktorego Prážánie przez Filibertá Biskupa Konstantienskiego w Prádze koronowáli. Dla tego Krol Władisław Brátá swego Kazimirzá z Woiewodą Poznáńskim Ostrorogiem Sędziwoiem/ y z Janem z Tęczyná Woiewodą Sendomirskim posłał do Czech/ dawßy im ludzi niemáły poczet/ ktorzy w Czechách stáráli tych ktorzy ná Kazimirza nieprzyzwoláli. A ták Albricht wezwawßy ná pomoc Xiążąt Niemieckich / tákież Elektorow/ y Węgrow/ y inych/ ciągnął do Taboru z trzemidziesty tysiąc ludzi/ kędy Polskie woysko leżáło / ktorych też mogło być czternaśćie tysiąc / k temu

dobrze

dobrze okopáni byli / tám ná káżdy dzień hárce czynili / Taborzánie z gory Polakom byli ná wielkiey pomocy / przeto ich nie mogli pożyć / Ale głodem strapione obie woysce będąc / ruszyli się precz / Albricht do Pragi / Polacy do Taboru. Władisławá potym Królá spráwili Woiewodowie przez listy o wielkiey mocy Albrichtowey / przeto Władisław zebráwszy woysko Polakow y Litwy ciągnął do Czech przez Ślązko / A gdy było v Opáwy / przyiechał k niemu Jan z Tęczyná Woiewodá Sędomirski / powiádáiąc iż się woyská precz ruszyły / Krol Władisław zásię ná zad ciągnął czyniąc w Ślązku wielką szkodę.

Władisław sam do Czech.

Spicko z Melsztiná / y Dersław Ritwianski zhárdziawszy z wielkich bogactw y máietności / w Polszcze broili / Tátárowie też Zawolscy do Podola z Sachmatem Cárzem wtárgnąwszy wielkie łupy y polon wzięli roku 1435. á gdy wyciągáli zebráwszy się Slachtá Ruska / y Podolska stoczyli z nimi bitwę / ale w złym á błotnym mieyscu / przeto od Tátárow przemożeni / gdzie moc wszytki Slachty Podolskiey / y Michał Buczacki / Stárostá Kámieniecki polegli.

Tám nijáki Jan Włodek Slachcic zacny Herbu Sulimá / znák pámięci godney cierpliwości okazał / gdy będąc wielkością ran zemdlony miedzy trupámi się vtáił / A gdy go Tatarzyn z szat odzierał / iáko vmárłego / bo żadnego nie żywili / ták w sobie duch żywiący zátrzymał / iż gdy mu z nog nożem vbránie Lundyskie prot y z ránámi częstymi obrzynał / y pálec ná ktorym miał Sygnet vcinał / áni się ruszył / á niewymowną cierpliwością żywot záchował / o ktorym Długosz pisząc powiáda / iż go sam widział z pálcem vciętym / y z nogámi według swego vbránia poprotymi / *Egregium fortis uiri facinus, tolerantiæq; exemplum singulare*, Cromerus dziwując się to być świádczy.

Włodek dziwna cierpliwością żywot záchowal.

Tego też Roku ná Seymie Piotrkowskim w Miesiącu Grudniu / Krol Władisław Jágiełowic był ná Krolestwo Polskie skutecznie potwierdzony / y z opieki wypuszczon / gdyż iuż miał lat piętnaście / w ktorych leciech pospolicie v Polakow opiekunowie vstawáią / á práwá y wolności wszytkim Stanom Duchownym y Swieckim poprzysiągł czwartego roku po koronáciey.

Władisław ná Krolestwo potwierdzon.

Sigmunt też Wielki Xiądz Litewski z Pány Rádnymi vgodę postánowioną przez Jágiełę y Witołtá Litwy z Koroną Polską odnowił / y zápisem potwirdził.

W tenże czás Concilium Basiliyskie ácz się z Ewgeniusem Papieżem nie zgadzáło / y z vrzędu go zrzuciwszy / inszego wybráło / wszákże przez Posły o pokoy miedzy Krolem Polskim / y Cesárzem Albrichtem Czeskim / y Węgierskim Krolem stáráło się / áby tym snádniey mogli dáć rátunek Grekom / y Węgrom od Turká vciśnionym / á gdy Posłowie z obudwu stron o pokoy z Polaki tráctowáli / dla hárdości Niemieckiey nie mogli nic pewnego skończyć / tylko ná czterzy Miesiące przymierze wzięli / ále iednák w ten czás był pokoy od postronnych nieprzyiaciół.

Eugenius Papież od Concilium Basileyskiego złożony.

O burdach w Polszcze przez Melsztinskiego / y przyięciu Korony Węgerskiey.

Rozdział IIII.

Potym Krol Władisław Jágiełowic złożył Siem w Korczynie álbo w Nowym Mieście nád Nidą roku 1439. ná ktory gdy się wiele Pánow Polskich y Ruskich ziecháło / y od Sigmuntá Xiędzá Litewskiego Posłowie / Spicko z Melsztiná zebráwszy potáiemnie woysko niemáłe z przyiacioł zá pieniądze / y z poddánych chłopow swych włości / á zszykowawszy się zbroyno v Piaskow więtszych wśi swoiey / gdzie mu tego okop Pan Czechowski dzisieyszy z iego Familiey potomek vkázował / wiechał gwałtownie bez wieści w Nowe Miásto / tám gospody Biskupá Włádisłáwskiego / y Mikołaiá Lásockiego Dziecaná Krákowskiego / ráno gdy wszyscy iesczcze spáli wystąpił. To też Klasztorowi vczynił szukáiąc tám Janá Koniecpolskiego Kánclerzá / y Janá Oleśnickiego Márszałká / ná ktorych miał wárk / ále oni zá przestrzeżeniem vstąpili / to zbroiwszy z Miástá wyciągnął / á przeciwko gdzie Nidá w Wisłę wpada / począł się z woyskiem obozem otoczywáć y okopywáć / gdziem y dziś tego znáki iásnie widział / y znáć tám iż dobrze wał sypiąc robili / ále niż tego dorobił / záraz wszyscy co około Krolá byli ná woysko iego gwałtem vderzyli niezbroyni ná zbroynych / á stráciwszy bitwę Spicko w pierwszym potkániu mężnie się zástawiáiąc vmárł / zá czym inszy bez wodzá pierzchnęli. Krol chłopkom włości iego / ktorzy to musieli z przymuszenia zá Pánem czynić / przepuścić kazał / wszákże ich wielkość zá gwałtem w Nidzie rzece ktorą zá sobą mieli potonęło / ná Spická iesczcze się rucháiącego wyrok vczynion / y czći iáko wzburzyciel / y zgwałciciel pospolitego pokoiu odsądzon / trzy dni nági y niepogrzebiony iáwnie leżał. A Rapsztin Zamek iego ná się Krol wziął / tylko Melsztinázenie tego zá prośbą Krol pozwolił / á iż to iáko powiedano z szaleństwá vczynił / tedy ná żądánie Panow Rad / Krol / áby to potomkom iego nie wádziło / decretowi swoiemu o odsądzeniu czći zfolgował.

Pan Czechowski z Tarnowá Hrabiá.

Spicko Melsztinski zábity y czći odsądzon.

Ná potomki Melsztinskiego o cześć wzgląd.

W wielkiey też Polszcze ná ten czás nie mnieysze záburzenie było / przez Abrahamá Zbąskiego / ktory Czechow Heretikow przechowywał / y s nimi przestawał / wszákże Biskup Poznánski zebráwszy blisko tysiącá iezdnych ná Zbąszynie go Zámku obległ / á przymusił mocą / gdy ná klątwę niedbał / iż mu pięć Xiężow Czechow wydał / ktorych iáwnie w Poznániu spalono / Sam też Zbąski zfrásunku wrychle vmárł. Ták ći dwá gwałtownicy pokoiu pospolitego / żywotá dokonáli /

Zbąski w wielkiey Polszcze broi.

Tego też roku ná Concilium w Florenciey ná ktorym był Cesarz y Patriarchá Constantinopolscy / y Prełatowie stárszy z Greciey / sstáłá się iedność vżywánia Ceremoniy w Kościele Rzymskim y Greckim / ále to nie długo trwáło. Támże Zbigniew Biskup Krákowski / y Isidor álbo Sidor Metropolit Kijowski Cardináłámi byli poczynieni.

Zbigniew Krákowski / Sidor Kijowski / Cardináłowie.

Tegoż Roku gdy Albricht Cesarz Krol Węgierski y Czeski z płynienia żywotá vmárł / zostáwiwszy żonę brzemienną. Węgrowie vważáiąc gwałt woyny Tureckiey / vrádzili wziąć ná Krolestwo Władisłáwá Jágiełowicá Krolá Polskiego / Wypráwili tedy do niego Posły zacne z Rády koronney / y od

Albricht Cesarz vmárł obsadzić sie bał y grzybow.

Miast Węgierskich / Janá Biskupá Signieńskiego / Márká z Taloncżu Dalwatskiego / y Karwáckiego Báná / Emeriká Márcellá Ochmistrzá dworu Krolewskiego / Janußá Pereniego / y Ladisławá z Paloncżu / ktorzy przyiáchawßy do Krakowá spráwili poselstwo w Kośćiele ná zamku do Krolá Władisławá od wßytkich stanow / żądáiąc go ná Krolestwo Węgierskie / Dálmáckie / y Karwáckie. Tám Pánowie Koronni niektorzy mu odradzáli / áby Krolestwá ofiárowánego nie przyimował / á ná swym przestał / vważáiąc w tym trudność dwoiego páństwá rządzenia / y gwałt woyny Tureckiey wieczny. Ale Pánowie drudzy odrzućiwßy ofiárowánie Tureckie / y strách ich woyny ná stronę / przewiedli dla ozdoby y sławy Polskiey / tudzież dla snádnieyßego pokoiu od Turkow zá cudzą śćianą / iż Władisław Krolestwo Węgierskie przyiął.

Pátrz Tureckiego ofiárowánia ábe się sámi Chrześćiánie iedli.

Byli też ná ten czás w Krakowie posłowie od Tureckiego Cárzá Amurátá / ktorzy trzy Miesiące odpráwy czekáli / bo byli przyiecháli ießcze zá żywotá Albrichtá Cesárzá / obiecuiąc Władisłáwowi Krolowi Polskiemu ná pomoc sto tysięcy woyská / y pieniądzy co potrzebá ná żołnierze / ieśliby począł woynę (ku ktorey się było náchyliło) z Cesárzem Albrichtem o Krolestwo Czeskie.

A ták o świętym Woyciechu Roku 1440. wyiechał Władisław z Krákowá do Węgier przez Sądecz z wielkością ludzi Polskich / w Sobotę S. Troycę / á gdy wiechał ná Budzyń / od Węgrow był przyięt poććiwie / á w ten czás Krolowa Węgierská Albrichtowa Cesárzowa Elżbietá porodziłá Syná / ktoremu dano imię Ládisław / tá vkradßy Koronę / záraz em go kazáłá ná dźień Swiąteczny Dionizemu Kárdinałowi w Białogrodzie koronowáć / tákże y Dźiecię y Koronę potáiemnie zásłáłá do Rákus / y dáłá ku wychowániu Fridrikowi Cesárzowi powinowátemu swemu.

Koroná Węgierská iáko przedtem Polská vkrádziona.

Ale Pánowie Węgierscy / ziácháwßy się ná Budzyń / chćieli koronowáć Władisłáwá ná Krolestwo Węgierskie / tám gdy Korony nie náleźli / nie chćieli nigdzie puśćić z Miástá Ládisłáwá Gáry / tákież Dionisiusá Kárdinałá / y drugich co byli z strony Krolowey przyiecháli ná gleycie / áżby Zamek Wyßegrod podáli / á Koronę wroćili / ktora byłá poruczona Gárze przerzeczonemu.

Ták Gárá gdy muśiał z Arcibiskupem przysiądz Władisłáwowi Krolowi Polskiemu / wnet wßyscy z wielkim triumphem do Kośćiołá go prowádźili / támże go Arcibiskup Dionisius według zwyczáiu Węgierskiego ná rámioná swoie wziął / y podniozwßy obwołał go być Krolem Węgierskim / Kárwáckim / y Dalmáckim. Jácháli potym do Białogrodá ná koronácią z Budzyniá: Tám gdy Gárá po Koronę ßedł ná Wyßegrod nie ználazł iey w skrzyni / bo ią byłá przez iego wiedzenia Krolowa vkrádłá / dla tego był Władisław koronowan z Swiętego Sczepaná głowy Sczálbátkę Koronę w Białogrodzie ná dźień S. Alexego. A ztąd były wielkie rożnice miedzy Krolową Elżbietą / á Władisławem Krolem Węgierskim.

Władisław koronowan Koroną z sczálbatki S. Sczepaná.

O zábiciu

O zábiciu Sigmunta Wielkiego Xiedzá Litewskiego przez Kniáźiá Iwaná Czártoryskiego 1440. á od stworzenia Swiátá 6948.

Rozdział V.

Sigmunt Kieystutowic Kniáź Wielki Litewski / po onym zwyćięstwie nád Swidrigayłem otrzymánym / gdy Swidrigayłá z páństwá wygnał / y Smoleńskie / Podolskie / Kijowskie / Połockie / Witebskie / Mśćisławskie etc. Xięstwá Ruskie iemu przychylne częśćią mocą / częśćią przez podánie pobrał / á Koributá / Moniwidá / y Rombowdá / ktorych się też obawiał / potráćić dał / począł tym pilniey przemyśláć / áby ostátek tych / ktorych moc podeyrzáną rozumiał / wygłádził / á potym pochodnią łákomstwá (ktore gdy mu raz wodzy popuśći miáry nie ma ani się vhámowáć da) zápalony / vdał się ná okrutne tyrañstwo / áby tylko sam ná wßystkimi według woley swey pánował / á iżby żaden nic własnego w Wielkim Xięstwie Litewskim nie miał / tylko to komuby on sam co do łáski dał / áby ták sobie wßystkich zniewolił.

Tyráństwo Sigmuntowe.

Naprzod tedy Moniwidowi y Rombowdowi wielkie máiętnośći y skárby pobrał / potym Jurá Lingwieniewicá Xiąże Mśćisławskie poimał y osádził go w Trokach / á wßystko Xięstwo Mśćisławskie y skárby iego wziął ná się. Tegoż też czásu poimał ná Kopylu Xiąże Olelká Włodimirowicá Olgerdowá Synowcá swoiego / z żoną Anhimą / y z Synámi Siemionem y Michaiłem / á wziąwßy Kopyl Zamek / y wßystki Słuckiego Xięstwá włośći vrzędnikámi swoimi / ktorych był z Mástálerzow y chłopow gwoli swoiey náczynił / osádźiwßy / wsádził do więźienia Xiąże Olelká w Kiernowie / á żonę iego Xiężnę y dwuch Synow / Siemioná y Michayłá do Vciany ná więźienie tákże záslał / dawßy im wßystkim przyczynę niewinnie / iż się ná niego z Swidrigayłem znowbuntowáli.

Xiąże Słuckie poiman.

A myśląc ießcze inßych Kniáziow y Pánow wygubić y wytráćić / złożył Siem walny w Trokach / ná ktorym miał wßystkich sobie podeyrzánych poimáć y wytráćić / A ná ich mieyscá / páństwá / y vrzędy / chłopy / niewolniki / y zaußniki swoie przełożyć / ktorzyby záwżdy według woley iego skakáli. A záwżdy sam z okná ná Miásto Trockie pátrząc / gdzie więcey mießkiwał / gdy vyrzał áno dwá álbo trzey gadáią / wnet do siebie pozwánych / pytał poiedynkiem / o czym by rozmawiáli / á ieśli się w czym ktory namniey potknął / dał wßystkich záraz em bez práwá potopić / y tym sposobem gdy nikomu nie wierzył / y wßystki rozmowy o sobie być mniemał / á wßystkich się boiał (co iest własność káżdego Tyranná) dał bárdzo wiele Slachty y pospolstwá Litewskiego potráćić. Pozwał tedy ná on Siem do Trok mandatem Kniáziow inßych y Pánow niektorych. Ale Kniáź Iwan Czártoryski Olgerdow Wnuk á iego Synowiec / Brát stryieczny Xiążęćiá Olelká Kopylskiego álbo Słuckiego / tákże Dawgerd Woiewodá Wileński / y Lelußá Woiewodá Trocki / kárząc się y będąc ostrożnieyßy rádzą á świeżą inßych przygodą / poczęli o sobie przemyśláć / áby w nágotowánie śidłá nie wpádli / przeto poczęli rádźić wespołek / iákoby mogli Wi-

Okrutne vprzedsięwzięćie Sigmuntowe.

Cato: Conscius ipse sibi de se putat omnia dici. Czytay też o tym Salustiuß in Iugurta etc.

 leńskie y

Ráda Czártoryiskiego ná Sigmuntá.

lenskie y Trockie Zamki/ vbieżeć/ á ná Swidrigáyłá w Wołoszech sie ná ten czás tułáiącego ony trzymáć/ Sigmuntá záś y z Synem iáko Tyranná ktory mkol wiek obyczáiem zádłabić/ y zátráćić.

Był Skobieyko Kijowiánin v Sigmuntá Száfárzem/ y Koniuszym záras ná dwu vrzędach/ tego tedy wielkimi obietnicámi námowili/ iż sie z nimi ná zábicie Páná swoiego spisał/ y sprzysiągł/ á naprzod zgotowawszy trzy stá wozow siáná/ zákryli w nich po dwu zbroynych/ y postáli ich do tegoż Skobieyká do Trok (máiąc iuż z nim ná to zmowę) iáko do Koniuszego siáno Dział elne

Fortel ná zábicie Sigmuntá.

z włości ná konie Wielkiego Kniáziá wybráne/ á sam Kniáź Czártoryiski Iwan/ z Dawgerdem y z Lelussą Woiewodámi/ przyiáchawszy pod Troki w Sobotę w nocy ná Niedzielę Kwietną/ zostáwili poczty swoie w owym lesie ktory y dziś widzimy tuż przed Zamkiem nád Iezioorem/ á sámi nieznácznie wesli z kilkądziesiąt sług do Zamku ráno skoro bramę otworzono/ á oni drudzy w sie nie iáko w koniu Troiáńskim ná zmowie po gotowiu leżeli/ owi też iáko Bo-

Virgil. lib. 2. Æneid.

rowie y sludzy Wielkiego Kniáziá po Zamku chodzili. A ták nie długo rádząc skutkiem vmysł przedsięwzięty potwierdzili.

Niedźwiedzica omylná.

Miał Sigmunt W: Kniáź Litewski Niedźwiedzicę ták z młodu vgłáskáną y w domu wychowáną/ iż záwzdy przy nim v łożká ná pokoiu iáko pies legáłá á gdy wyszłá ná dwor/ záś miáłá zwyczay nogą drápáć we drzwi/ gdy chciáłá do Páná wniść. A w ten czás práwie gdy Słońce weszło/ tá Niedźwiedzicá po Zamku chodziłá/ z pokoiu wyszedwszy/ ná ktory pokoy do Wielkiego Kniáziá rzadko kogo puszczano/ bo był Melánkolik/ y ludzi nierad widział przy sobie/ á w ten czás iáko w Niedzielę Kwietną ráno sam ná pokoiu Mszey słuchał. Przeto Kniáź Czártoryiski kazawszy drugim záczynić Zamek/ sam drápnął we drzwi pokoiowe iáko Niedźwiedzicá/ á gdy mu otworzono/ wnet krzyknąwszy z kilkiemnaście sług swoich zprzysiężonych/ y z Kobieykiem Kijowczykiem zdraycą Páná własnego wskoczył do pokoiu/ y záwárł zá sobą/ oni też wła- iáko z koniá Troiáńskiego w Troiey wysypáli sie z wozow trzech set siáná/ y o- pánowáli Zamek Trocki wielki przy Mieście/ á Kniáź Iwan Czártoryiski wy- rzucáiąc z furią popędliwą sámemu Sigmuntowi Wielkiemu Xiędzu tyrán- stwo/ y iego niespráwiedliwe/ á niesłuszne dla wygłádzenia Domow Xiążę-

Sigmunt zábity.

cych/ y Slachty Litewskiey/ Seymu onego złożenie/ vchwycił go zá gárdło/ y vderzył o ziemię/ Skobieyko záś Kijowczyk/ iego własny Koniuszy/ porwawszy widły żelázne z komina/ vderzył go w głowę/ áż mozg ná ściánę y ze krwią ski- czył/ ktorey krwie znák mnie vkázowano w tey wieży Roku 1576. W tym

Sławko.

Sławko Komornik táiemny y kochánek Sigmuntow vpadł ná niego/ chcąc zdrowie iego/ iáko wierny Sługá/ swoią śmiercią zásłonić/ ále Czártoryiski porwawszy Sławká wyrzucił go oknem z wieże áż szyię złamał/ Támże potym Sigmuntá sámego nie ináczey iáko Iuliuszá Cesárzá Brutus z Cassiuszem/ Kniáź Czártoryiski z Skobieykiem kilkunaście ran zádánim zábili/ á wlo- żywszy ciáło iego ná sánie z Zamku ná Iezioro wypchnęli/ á chorągiew z tey wieże wywiesili.

Trwogá.

W ten czás práwie niczym nie wiedząc Kniáź Michayło álbo Michayłuszko syn Sigmuntow pilnował processiey zwykłey niedziele Kwietney w kościele Fáry/ Pánow też Litewskich żadnego ná ten czás przy wielkim Kniáziu Sigmuncie nie było/ bo sie go wszyscy boieli: Ale Żydowie co w mieście mieszkáli vsłyszawszy one trwogę/ naprzod sie do Zamku iáko ná gwałt rzucili/ bo inszy Mieszczánie

Y stąd máią Priwiley Żydowie Troccy.

wszyscy iáko Chrześciánie tey godziny nabożeństwem sie báwili. Potym Kniáź Michayłuszko vsłyszawszy wielką trwogę/ y wieść o Oycu zábitym/ vciekł do mnieyszego

mnieyszego Zamku iezioorem wkoło otoczonego/ y tám sie záwárł/ Lelussá záś Woiewodá Trocki z Kniáziem Czártoryiskim Zamek większy opánowáli y osá- dzili ná Swidrigáyłá. Dawgerd tákże Woiewoda Wileński niżny Zamek w

Troki y Wilno ossadzone.

Wilnie ná tegoż Swidrigáyłá wziął y osádził. A Narbutt teyże nocy wyższy Zá-

Narbutt.

mek Wileński vbieżał ná Kniáziá Michaiłá Sigmuntowicá/ tákże o insze Zámki Litewskie rozmáici Vrzędnicy/ rozmáite sztuki gráli.

Drudzy záś Pánowie Litewscy ktorzy ná dálekich vrzędach siedzieli/ nie rychło sie o tym srogim záburzeniu dowiedzieli. A Gastołt do Trok ná Seym iádąc z Smoleńská/ tákże Kieżgal z Żmodzi/ dopiero sie dowiedzieli o tym zábiciu Sigmuntá wielkiego Kniáziá w drodze. Potym wszyscy Pánowie ziáchawszy sie do Trok/ iedni z żałością przyrodzoną ku Pánu przyrodzonemu/ á drudzy z rá- dością/ ktorzy stronę Swidrigáiłowę trzymáli/ prowádzili ciáło Sigmuntowe do Wilná/ támże go w iednym grobie z Witołtem Brátem w Kościele S. Stá- nisławá ná Zamku pochowáli.

Czártoryiski Kniáź nie był Rusin ále Litwin Olgerdowic tylko miał vdział ná Rusi y wiárę Ruską trzymał.

Miechouius pisze lib. 4. cap. 57. Iż zá iego wieku Litwá śpiewáłá pieśni żáłobną o Sigmuncie: Smiałe Xiążętá Ruskie zábiły Wielkiego Xiędzá Litewskiego Sigmuntá. Tegoż też roku w Krolestwie Polskim y w Xięstwie Litewskim/ y w przyległych páństwach zimá strászna á wielka byłá/ y mor álbo powietrze nábyło wszelkie/ zá czym srogość niewymowna wszelkiey żywności vrosłá/ Slachtá y Chłopkowie stare/ poszycie z domow/ y z chlewow odzieráli/ á tym iá- ko mogli ryk y głod bydłá/ y dobytku domowego vstáwicznie ryczącego/ rzą- czącego/ y kwiczącego podpieráli/ sámi też ludzie z liścia/ z korzenia ledá iákiego/ y

Głod srogi w Litwie.

z iemiołowego/ ktory Miechouius *uiscum* łacińskim ięzykiem zowie/ chleb dziá- łáiąc to ochotnie y smácznie iedli/ ktorzy potym látá przyszłego zdycháli/ bowiem też korzenie/ y ziołá niezwyczáyne ku iedzeniu po onym głodzie/ y drogości/ choro- by w ludziech nie vleczone vczyniły/ ktore Niemcy y *Galenus in principio Euchimiæ & Cacochimiæ* opisuie. A był ták wielki głod w Litwie/ y w Rusi po Wsiách/ y po Miástech/ iż drudzy rozchodząc sie z Miast/ y ze Wsi/ po puszczách sie błąkáli/ ktorzy záś zwierz iadał/ A w Zamku y w Mieście Smoleńskim y po vlicách/ Drugich psi iadáli/ nogi/ ręce/ y głowy włoczyli/ iż dla wielkiego głodu czło- wiek człowieká zieść musiał/ A Mátki też dzieci swe iadáły/ co sie też zá nászego wieku/ ták o tym będzie niżey/ tráfiło.

Tegoż roku Isidorus Greczyn rodem/ po Rusku Sidor Metropolit/ álbo Arcybiskup Kijowski/ Kárdinałem nowo od Papieżá Eugeniuszá we Florentiey vczyniony/ w poselstwie Stolcá Apostolskiego od Papieżá do Rusi był posłan/ Miczástáły y vczony/ máiąc Bully Apostolskiego Stolcá ołowiáne/ á Cesárzá Constantinopolskiego złote/ przez Sędecz do Rusi iádąc/ miał Mszá álbo Li- turgią w Kościele Rzymskim obyczáiem Greckim/ czego mu dozwolono po vniey Rzymskiego Kościołá z Greckim/ ktora nie długo trwáłá/ gdy Grekowie/ y Russacy násmiewáiąc sie z Rzymskich Ceremoniy vnią wzgárdzili. Isidor Me-

Rzymskie Ceremonie od Russakow y Grekow wzgárdzone.

tropolit albo Arcibiskup Kijowski y Kardinał nowy Ruski/ skoro przyiechał do Białey Rusi/ y do Moskwy/ do swoich Diocesiy Biskupow/ y Sufrága- now/ po Rusku Włádikow/ á iedności im onę przepowiádał/ tám ze wszystkich dobr y skárbow/ ktorych był bárdzo wielkość w Ruskich Diocesiach zebrał/ złu-

Sidor Kardinał poimán od Rusi.

piony y odárty/ od Xiążąt Moskiewskich był poimány/ y w więzienie wsádzony/ ále potym z więzienia vciekł/ y ták zdrowie swoie záchował/ á vniey Grekow z Rzymiány więcey nie przepowiádał.

Tegoż Roku Kniáź Swidrigieł vsłyszawszy o zábiciu Sigmuntowym/ przyiechał z Wołoch/ tákże Łucko Zamek przez podánie Russakow pod Litwą o-

Swidrigayło Łucko odzyskał.

pánował/ á Xiążętá ktore były od Sigmuntá do więzienia wzięte/ To iest Olelko

Xiążąt Słuckich przodek do Kiernowá/ á żoná iego z dwiemá Syny z Siemionem/ á z Michaylem do Vcianny / A Kniaź Jurgi Lingwieniewic Mścisławski do Trok/ Tych po śmierći Sigmuntowey z więzienia wypußczono / iákoż Kniaź Lingwieniewic iechał do Zamku swego Mścisławiá / A Kniaź Olelko z żoną y z synámi do Kopyla. A Panowie wßyscy Litewscy / y Kniaź Jurgi Holßański naprzod do Holßan/ potym do Brześcia się ziechali / chcąc tám oczekiwáć Kazimirzá Krolewicá Polskiego.

Kazimirz Jagiełowic/ wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki/ Ruski/ Wołyński/ y Podláski/ Roku Páńskiego 1440.

Rozdział VI.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Stanisławá Narußewicá/ Ciwoná Wilenskiego / etc.

Rożne woła Pánow Litewskich ku wybrániu Páná.

GDy ták po zábitym wielkim Xiedzu Litewskim/ Sigmuncie/ Xięstwo Litewskie w wielkim rosterku zostáło (Biedni ná Michayłá Syná iego / drudzy ná Swidrigayłá/ ynßy zásię Olelká Xiążę Kopylskie álbo Synow iego / drudzy záś zwłasczá wietßa część ná Kazimirzá Jágiełowicá Bráta Władysławowego wotowáli) wnet Pánowie przednieyßy Litewscy/ y Xiążętá z Wołyniá y z Ruśi/ obawiáiąc się áby w tym rosterku Kniaź Michaylo Sigmuntowic zá życzliwością niktorych Wielkiego Xięstwá nie opánował / á ná nich się zabicia Oycá swoiego nie mścił / wypráwili z pośrzodku siebie dwuch Kieżgałow Panow Zmodzkich Brátow rodzonych do Polski/ Michałá / y Janá / áby żadáli ná Wielkie Xięstwo Litewskie Kazimierzá Jagiełowicá Krolewicá Polskiego/ ktory ná ten czás był w Sedomirzu/ á Krol Władisław Brát iego odiáchał był máło przedtym ná Krolestwo Węgierskie. Ale Pánowie Koronni / niechcieli go mieć Wielkim Xiędzem Litewskim / tylko Gubernatorem / áby ták snádniey Wielkie Xięstwo Litewskie do Korony Polskiey przyłączyli. Przeto Xiążętá Mázowieckie Kazimirz y Bolesław y wiele Panow polskich wziąwßy pieniędzy z skárbu koronnego prowádzili Kázimirzá ná Gubernácią Wielkiego Xięstwá Litewskiego we dwu tysiącu koni. Litwa záś niechcąc mieć Gubernátorow żadnych wybráli go y podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie w Wilnie przećiw woli Pánow koronnych/ w lecie wieku iego ßesnaście/ Nie trzynaście iáko Látopißec świádczy / bo go Czechowie 1437. chcieli ná páństwo we trzynaście lat / á na Xięstwo Litewskie wstąpił 1440. O czym Miechouius fol, 309. lib. 4. Długosus et Cromerus lib. 21. Vapouius fol, 275.

Kazimierz ná Wielkie Xięstwo wybrány.

Kazimierz się z zamku spuścił

A Látopißec Litewski świádczy/ iżby się táiemnie miał z Zamku Sedomirskiego spuśćić / do Pánow Litewskich / bez wiádomośći Pánow Polskich / bo mu Kieżgał łowy w Litwie schwalił / á iáko go w Brześciu Panowie Rádá Litewska ná Wielkie Xięstwo Litewskie podnieśli / á nie w Wilnie/ ktorzy byli ná onym ziezdzie przednieyßy/ Mikołay Rádziwił Márßałek wielki ziemski Kieżgał

Kieżgał Pan Wilenski/ y Stárostá Zmodzki/ Jan Gastołt/ Kniaź Jurgi Holßański / y Mikołay Niemirowic.

A potym powiáda w tenże czás przyiecháli z Wołyniá do niego Xiążętá Sankußkowscy / Zbáráscy / Wißniewieccy / Czártoriyscy / Kowielscy / Koßerscy Olgerdowicy/ etc. y inße Xiążętá z Boiárámi Wołyńskimi / y vczynili przysięgę Kazimirzowi służyć mu wiernie ku Xięstwu wielkiemu Litewskiemu. A Kniaź Wielki Kazimirz przyiąwßy Wołyńcow / y ze wßytkimi Xiążęty y Pány Rádnymi Litewskimi iáchał do Wilná ná Stolec Oycá swego Jagiełá / y Stryiá swego Witołtá/ czego dowiedziawßy się Syn Sigmuntow Michaylo zá pewne/ iż Litwá wzięli z Polski Kazimierzá zá Páná / y podnieśli go ná Wielkie Xięstwo Litewskie w Brześciu/ tegoż czássu z Trockie° Zameczku vciekł/ y bieżał ku Mázowßu do Ciotki swoiey Xiężny Mázowieckiey Bolesławowey/ á gdy iáchał przez bor Kuonicki / bez wieśći potkał się z W: Kniáziem Kazimirzem/ A tam zsiadßy z koniá prosił o łáskę / iákoż go Kazimirz w łáskę przyiął / y obiecał mu oyczyznę iego wroćić. A gdy Kazimirz przyiáchał do Wilná/ y opánował wielkie Xięstwo Litewskie/ Ruskie/ Zmodzkie/ Wołyńskie / y Podláskie / Ná ten czás był ießcze Stárostą od Sigmuntá Drohickim / y Mielnickim Jurgi Nazut álbo Nossutá. Ten skoro vsłyßał / iż Kazimirzá podniesiono ná Wielkie Xięstwo Litewskie / á Michaylo Syn Sigmuntow vciekł do Mázowßa / záraz z tymi Zamkami / z Bielskiem / z Drohicinem / y z Mielnikiem podał się Michaiłowi Sigmuntowemu Synowi / tákże y Pánow Rad Litewskich y Boiar niemáło námowił przy sobie/ iż przystáli do Kniázia Michayłá.

Xiążętá Wołyńskie z Olgerdá.

X. Michaiło z Trok vciekł/ y w łáskę przyięte.

Nossutá.

Vsłyßawßy tedy o tym Kazimirz z Pány Rádámi Litewskimi / tegoż czásu odprawili z woyskiem Janá Gastołtá / ktoremu przy podnieśieniu na Xięstwo Kazimirzá porućili/ áby v niego był Ochmistrzem / gdyż ießcze był młody ná ten czás / A ták Jan Gastołt przyciągnąwßy pod Zamki wyżßey mienione Podlaskie/ y zásię wßytkich mocą dobywßy / do Xięstwá Litewskiego po stáremu przywroćił/ A Jurgi Nossutá vciekł do Mázowßa / gdyż był rodem Mázowßanin / y przyiáchał Gastołt z wielkim triumphem do Wielkiego Xiędzá Kazimirzá / A zá przyiácháním iego Dawgierd Woiewodá Wilenski spráwował się przed Kazimirzem o zámordowánie Sigmuntá / iákoby nie miał być w Rádzie z Lelußem Woiewodą Trockim/ y instigował Dawgierd ná Leluße / iż nie godzien w Rádzie siedźieć / gdyż ná Zamku Trockim Woiewodztwie iego/ y zá iego napráwą iego był Xiążę Sigmunt zábit / A ten Dawgierd był możny w przyiaźni ludzkiey/ y niemáło miał powinnych w Radzie / zá ktorych pomocą Kazimirz v Lelußy Woiewodztwo Trockie wziął/ á Janowi Gastołtowi dał: Tákże Látopißec świádczy.

Długoß y Cromer piszą/ iż ty Zamki Bielsko/ Drohicin y Mielnik Kazimierz z Litwą nie Michaiłowi/ ále Bolesławowi Xiążęciu Mázowieckiemu oddał / ktore był przed tym dał Jagiełło á zá... Januszowi etc.

Przemowá Lelußie od Dawgierdá

A iżby się iezyká Kázimierz náuczył / do Litewskich go tłumáczow Pánowie dáli/ Czego im prożno Polacy bronili/ przekłádáiąc zprzymierzenia z Polską nárußenie / y przećiwną wolą Krolá Władisławá / ktory odieżdżáiąc do Węgier w gubernácyą/ tylko Xięstwo Litewskie zlećił był Brátu Kázimirzowi/ A wießcey v Pánow Litewskich wżytá trwogá/ y boiaźń ná ten czás po zábitym Sigmuncie będąca / bowiem się obawiáli / iż ieśliby Kazimirz tylko miał być Namiestnikiem Wielkiego Xięstwá Litewskiego / iáko Polacy chcieli/ záraz by Kniaź Michaylo Sigmuntow Syn zá przyiáźnią Zmodzi / ktora przy nim mocno stałá/ y zá inßych stron życzliwością , Stolec Xięstwá Wilno vbieżał/ y opánował / á śmierći Oycowskiey nád nimi się pomśćił/ gdyż iuß y ná Ruśi nowe burdy y rozruchy powstawáły.

Casimirus Wilnae Dux magnus à Lituanis renunciatus est, nec quicquam reclamantibus Polonis etc. O czym Cromerus.

O burdách Smolenskich y Zmodzkich. Rozdział VII.

W Smolenſku ſkoro po Wielkiey nocy we śrzodę poſpolſtwo ſię wßyſtko/ Kupcy y Rzemieśnicy wzburzyli/ gdy vſłyßeli o śmierći Sigmuntowey/ á chcąc Andrzeiá Sákowicá/ Namieſtniká Gáſtołtowego z vrzędu Woiewodzkiego wyrzućić/ do Zamku zbroyno ſturmowáli/ Ale Andrzey Sákowic z Boiáry Smolenſkimi/ y z dworem ſwym wpadßy ná konie z kopijnikámi/ potkáli ſię z poſpolſtwem przed Kośćiołem S. Boriſá w Zamku/ gdźie wielkość ludźi proſtych kopijámi pozábijáli/ y porázili/ Wßákże boiąc ſię áby więtßa gromádá nie nadbiegłá/ teyże nocy Andrzey ze wßytkimi Boiáry Smolenſkimi z Zamku wyiechał/ y byłá niezgodá wielka w Smolenſku/ iż Smolanie poimáli Pietriká Márßałká Smolenſkiego/ y vtopili w Dnieprze/ A obráli ſobie Woiewodę Smolenſkim Kniáźiá Andrzeiá Dmitrowicá Dorohobuſkiego. A Boiáre Smolenſcy niechcąc być poſłußni Kniáźiu Dorohobuſkiemu/ iácháli do Kniáźiá Wielkiego Kazimirzá/ vſkarżáiąc ſię ná lud poſpolity/ iż oni bez woley ich Woiewodę ſobie obráli.

Dmitrowic Dorohobuſki ná Xięſtwo Smolenſkie Woiewodá.

Co vſłyßawßy lud poſpolity/ á boiąc ſię Kazimirzá/ y ßukáiąc ſobie więtßey obrony/ obráli ſobie zá Hoſpodárá Kniáźiá Jurgiá Lingwieniewicá Mśćiſłáwſkiego/ ktory był w więźieniu v Sigmuntá/ ten przyiáchawßy ná Smolenſk Boiar máło nie wßytkich dał wyśćináć. A drugich w więźienie pobrał/ y imienia v nich poodeymował/ y podawał ich ſwoich Boiárom/ wykonawßy ſię z poſłußeńſtwá Kazimierzowego/ y Litewſkiego. A Kazimirz będąc bárzo z tego żáłośćiw/ poſłał Pánow Rad Litewſkich z woyſkiem pod Smolenſk/ ktorzy pod Smolenſkiem ſtali trzy niedźiele/ ále Zamku nie mogli dobyć/ wßákże Monaſtyry y poſády Miáſtá Smolenſkiego popalili/ ludźi wiele w niewolą pobráli/ á drugich obyczáiem nieprzyiaćielſkim bili y śiekli. Co też Cromer lib. 21. y Długoß wſpomináią.

Jurgi Lingwieniewic ná Xięſtwo Smolenſkie.

Litwá Smolenſká dobywá.

A potym Kniáź wielki Kazimirz teyże Jeśieni poćiągnął ſam z woyſkiem Litewſkim ku Smolenſku/ y Zamek z Miáſtem mocą wźiął/ Zá czym Kniáź Jurgi Lingwieniewic vćiekł do Nowogrodá Wielkiego. A Kazimirz dawßy Woiewodztwo Smolenſkie Andrzeiu Sakowicu/ ſam ſię zwroćił ná zad do Stolicá ſwoiego do Wilná.

Smolenſko wźięte.

Potym Kniáź Jurgi Lingwieniewic będąc w Nowogrodźie obaczył źe źle vczynił/ á Kazimierzá rozgniewał zápomniawßy łáſki iego/ iż mu oyczyznę wroćił/ ktorą mu był Sigmunt wźiął/ poſłał do Janá Gáſtołtá Kumá ſwoiego/ proßąc go áby mu gniew v Kázimirzá przeprawił. A Jan Gaſtołt námowiwßy wßytki Pány Rády Litewſkiey/ proſił Kázimirzá zá nim/ ktory ná proßbę Gaſtołtowę/ y ná przyczynę drugich Pánow Rad Kniáźiu Jurgiemu Lingwieniewicu gniew odpuśćił/ y wroćił mu záś Oyczyznę iego Mśćiſław.

A potym przyßłá nowiná do Kazimirzá/ iż mu Zmodź ſłużyć nie chce/ y z mocy ſię Xięſtwá Litewſkie wybija/ oczekawáiąc/ Micháylá Syná Sigmuntowego/ iákoż y Vrzędnikow Kiezgałá Staroſtę Zmodzkiego wygnáli/ y vczynili ſobie Stároſtą powinnego Kontowtowego Dowmontá/ gdyß Dowmont był rodem Zmodzin zda mi ſię z rodu onego Dowmontá Xiążęciá Litewſkiego/ Romuntowicá

álbo Dowmontá Gedroſkiego. A Kazimierz będąc żáłośćią obrußony/ zebrawßy woyſká wßytkie Litewſkie/ Ruſkie y Podláſkie/ ćiągnął do Zmodźi/ y położył ſię v Kowná. Zmodź też zebrawßy woyſká ſwe ſtánęli obozem ná gránicy Zmodzkiey nád Rzeką Niewiązą/ chcąc bitwę dáć Kazimirzowi. Aż potym Jan Gaſtołt rozwodźił to Kazimirzowi mowiąc/ iż ſię tobie nie godźi walki wieść z poddánymi ſwymi/ Bo ieſli oni ciebie porážą/ z nieſławą twoią będźie/ á ieſli ty ich porázíß/ przećię ſławy nie otrzymaß/ żeś ſwoie poddánie poráźił: Ale vczyń ták/ poſli im Stároſtę Kontowtá/ gdyż iego powinny Dowmont w Zmodźi zá obránim ich ſpráwuie. A on ich námowi że oni tobie ku Xięſtwu Litewſkiemu ſłużyć będą/ bo ieſli w źiemię ich poćiągnieß/ tedy ich ſámych wypleniß y źiemię zepſowawßy pożytku żadnego z tego ſobie nie vdźiáłaß. Ták tedy Kazimirz vczynił według rády Gaſtołtowey.

Zmodź przećiw Kazimierzowi.

Gaſtołt mądrą rádą bitwę rozwiodł.

A gdy Kontowt do woyſká Zmodzkiego przyiechał/ naprzod powinnego ſwego Dowmontá/ ktorego ſobie byli zá Stároſtę obráli/ námowił/ áby Kazimirzowi ſłużył/ gdyż Micháylo Syn Sigmuntow vćiekł do Mázowßá. Potym Zmodźinowie wßyſcy ná to przyzwoliwßy/ przyiácháli do Kazimirzá do Kowná/ á tám mu przyśięgę vczynili/ gdy im też Kazimirz przyśiągł práwá/ y wolnośći w cále chowáć/ á Kontowtá im dał zá Stároſtę.

Zmodźkie wolnośći.

Wßákże we trzech leciech wźiąwßy ten vrząd od Kontowtá/ dał záś Stároſtwo Zmodzkie Kiezgáłowi po ſtáremu. Ták ſię roſtyrki ßkodliwe wnętrzne vciſzyły/ ktorych ſię Pánowie Litewſcy ná on czás obawiáiąc/ y wielkiey ßkody vchodząc/ muśieli Kázimirzá Krolewicá/ przećiw woli Władiſłáwá Polſkiego y Węgierſkiego Krolá/ y przećiw zápiſom/ y ziednoczeniu z Poláki/ ná Xięſtwo Litewſkie wybráć.

Wßákże tegoż roku Kazimirz przes poſły ſwoie/ Rádziwiłá Márßałká/ y przez Kieizgáłá vżywał Brátá Krolá Władiſłáwá/ áby tę ſpráwę/ y poſtępki Litewſkie potwierdźił/ ále nic nie vproſił/ y tym więcey obrußył Władiſłáwá/ gdy Kazimierz Kniáźiá Micháyłá Sigmuntowicá ze wßyſtkiey oyczyzny wyzuł/ y Bielſko/ Mielnik/ Drohićin ze wßyſtkimi włośćiámi Bolesławowi Xiążęciu Mázowieckiemu odiął/ ktore był Zamki Jagiełło od Litwy oddaliwßy dárował Dźiádowi Bolesłáwowi/ ále gdy mu ie był Witołd záś wźiął/ y do Xięſtwá Litewſkiego przywroćił/ znowu Bolesław/ iákom wyżßey powiedźiał/ po śmierći Sigmuntowey máiąc pogodę w zátrwożeniu Litewſkim/ bez Xiążęciá/ przez Noſſutę podáne ty Zamki był opánował.

A w Parczowie Pánowie Polſcy z Litewſkimi ziazd mieli/ gdźie długo á pilno o zgodę miedzy Kazimirzem Wielkim Xiędzem Litewſkim/ y Bolesławem Mázowieckim Xiążęty/ tákże Micháyłem Sigmuntowicem tractowáli/ gdy Litwá condiciy nie przyimowáłá/ y ták ſię roziecháli nie ſpráwiwßy nic/ á Mielnik/ Bielſk/ y Drohićin przy Litwie zoſtał.

Litwá woyną Podláße odiętá

O porážę-

O poráżeniu Moſkwy przez Kiſkę Stániſłáwá/ y niebeſpiecznośći Kazimierzowey.

Rozdział VIII.

Moſkwá Ruś Litewſką burzy.

Kaſimirz do Moſkwy.

POtym Roku 1442. Kniáż Moſkiewſki nie trácąc czáſſu y pogody w tych burdach y zátrwożeniu Litewſkim/ zebrał wielkie woyſká/ przyzwawſzy ná pomoc Cárzá Kázánſkiego/ y ciągnął pod Wiazmę/ ktorą ná ten czás Litwá trzymáłá/ burząc/ paląc/ y plundruiąc okoliczne włośći. Co vſłyſzawſzy Wielki Xiądz Kazimierz/ zebrał woyſko z Litwy y z Zmodzi/ y żołnierzow zá pieniądze/ nád ktorym ludem przełożywſzy Hetmánem Stániſłáwá Kiſkę/ ſam zoſtał w Smolenſku/ á Stániſław Kiſká ciągnął z woyſkiem przećiw Moſkiewſkim vſom/ chcąc ich gdzie záſkoczyć/ ále Moſkiewſcy Hetmánowie iuſz byli woyſko z Litewſkich dzierżaw vwiedli.

Kiſká Hetman burzy Moſkwę.

Przeto Stániſław Kiſká wtárgnąwſzy w Moſkiewſkie włośći burzył ich wſzerz y wzdłuż bez obrony/ potym Mozayſko/ Kozieſko/ Wiercie y Borubsk Zamki opalił/ y ſpuſtoſzył/ á gdy ták przez dziewięć dni vſtáwicznie plundrował/ gotował ſię z wielkimi łupámi názad odciągnąć/ A w tym woyſko Moſkiewſkie/ ktorego ſtáwiono być tyſięcy piętnaśćie/ ná ośiecz przyſzło/ y zewſząd Litwę ogárnąć ſię ſzykowało. Co widząc Kiſká Hetman/ narádził ſię z ſwoimi/ ktorzy wſzyſcy gdy łupow nábránych porzućić/ á ſromotnie vćiekáć nie chcieli/ przyzwolili ná bitwę z Moſkwą.

Zienowic y Rádziwiłowie z Kiſką.

A ták Kiſká máiąc z ſobą Zienowicá y dwu Rádziwiłow w towárzyſtwie/ rozſádził ich w chytrych záſádkách/ do Kázimirzá też Wielkiego Kniáziá poſłał o rátunek proſząc. A gdy ſię zdał Moſkwie vćiekáć/ wnet Moſkwá w wielkośći vfáiąc ogromnym pędem ná Litwę ruſzyłá. Litwę zás Kiſká roſtropnie wwodząc/ przywiodł Moſkwę ná Korzienowicowe/ y Rádziwiłow/ ktorych był vmyſlnie w záſádkách rozſzykował/

Bitwá náſzych z Moſkwą.

á potym ſam z Litwą ná czoło podkał ſię z Moſkwą/ á Zienowic y Rádziwiłowie z bokow vſy ich nád nádzieię przerwáli/ ktorą nową rzeczą Moſkwá ſtrwożona/ mniemaiąc iż lud wielki/ nie długo ná plácu trwáli/ ále Moſkiewſcy Hetmánowie/ gdy im Litwá ze trzech ſtron dogrzewáłá/ wnet tył podáli/ y roſpierzchneli ſię rożno po láſſach y ſzerokich polách/ á Litwá ich goniłá ná dwie mili bijąc/ śiekąc/ y imáiąc/ zá czym ſowito więcey łupow y więźniow nábrawſzy/ bez ſzkody ſwoich Stániſław Kiſká Hetman z zwyćięſtwem wroćił ſię do Kázimirzá ná Smolenſko.

Kiſká Hetman Moſkwę pogromił.

A to zwyćięſtwo w ten czás nád Moſkwą tráfiło ſię w niebytnośći Kniáziá Moſkiewſkiego iáko Látopiſce świádczą/ Bo był ſam wyciągnął ze wſzyſtką mocą przećiw Cárzowi Tátárſkiemu Machmetowi/ y Synowi iego Momcziaku pod Murowlą/ á tám gdy ſtoczył bitwę v Suſdalá Zamku przy iednym Monaſtyrze/ przegrał Moſkiewſki y ſam był poimán (ále ráczey iż w máłey drużynie ledwo vſzedł) ktorymi dwiemá porażkámi od Litwy y od Tátarow Moſkiewſki zemdlony/ muſiał przymierza v Wielkiego Xiędzá Kazimirzá proſić/ ktore pod przyſięgą dáną y pewnymi condiciámi otrzymał.

Przymierze z Moſkwą.

A gdy ták Wielki Xiądz Kazimierz vſpokoił Litwę y Ruś od Moſkwy y od Tátarow/ wroćił ſię do Wilná/ gdzie czyniąc ſam z ſiebie ſpráwiedliwość poſłá

poſłał do Kniáziá Michayłá/ Sigmuntá zábitego w Trokách Syná/ ktory ná ten czás w Mazowſzu mieſzkał/ aby ſię wroćił beſpiecznie do Oyczyzny. A gdy ná ſłowo y gleit dány przyiáchał do Litwy/ pogodził ſię z nim Kazimierz y oddał mu wſzyſtkę Oycá iego pierwſzą dzierżáwę/ naprzod w Siewierſkiey ziemi Bránſkie y Stárodubſkie Xięſtwá/ nádto Bielſko/ Suraż/ y Brańſko/ drugie ná Podláſzu/ w Ruśi zás Kłecko/ ktory dziś Pánowie Rádziwiłowie trzymáią/ á w Zmodzi Kieydany/ dziś w Dom Pánow Kiſkow obrocone/ chcąc go tymi rożnymi vdziały w ſtáteczney wierze ku ſobie zátrzymáć.

Vdział Kniáziá Michayłow.

Ale Kniáż Michayło ſkoro wziął ty vdziały/ będąc w Kłecku przypadł mu płacz ſerdeczny/ z wielkim tego żalem vżywáiąc/ iż mu iego właſnego vdziału/ y zmowił ſię z Kniáziami Wołożyńſkimi Suchtámi ná Kazimirzá/ iákoby go mogł z świátá zgłádzić/ á ſam áby oyczyſte Wielkie Xięſtwo cáłe po nim oſiadł.

Wołożyńſcy zdraycy.

Przeto gdy ſię Kazimierz báwił łowámi pod Trokámi/ poſłał Michayło Kniáziow Wołożyńſkich w pięći ſet koni zbroynych mężow/ áby ſię w puſzczy v Trokow y v Międzyrzeca rozſádzili/ á Kazimierzá álbo iáwnie/ álbo ze krzá áby pomogąc zábili/ iákoż máło do tego nie przyſzło/ ále Oſocnicy ktorzy zwierz w puſzczy gwoli Kazimierzowi obſkępowáli/ obaczywſzy lud zbroyny rożno vſzem po puſzczy rozſádzony/ wnet vſkoczyli y opowiedzieli to co nárokiem widzieli Andrzeiowi Gaſztołtowicu Márſzałkowi nadwornemu/ á ten zás nie trwożąc Wielkiego Xiędzá Kázimirzá/ oznaymił to Oycowi ſwoiemu Janowi Gaſztołtowi. A ták Jan Gaſztołt z Synem Andrzeiem Márſzałkiem/ y z dworzani Kazimierzowym wśiadwſzy ná konie bieżeli ná ono mieyſce chytrych y zdrádliwych záſſadek w puſzczy/ y ták nálezli/ vderzyli tedy ná zdraycow/ ále oni rożno ſię roſpierzchneli/ wſzákże ſámych Wołożyńſkich Kniáziow Suchtow pięći Gaſztołt dogonił/ áż miedzy Krewem y Oſmiáną/ y poimał ich/ ktorych potym oſádziwſzy w Trokach iáko zdraycow dał Kazimierz pośćináć/ á Wołożyn y inſze ich imioná ná Wielkiego Kniáziá wzięto.

Wołożyńſcy poimáni y pośćináni.

O czym vſłyſzawſzy Kniáż Michayło/ iż mu ſię nie według myſli ſzczęśćie/ zbiegł zárázem do Moſkwy/ á wziąwſzy pomoc od Moſkiewſkiego/ przyciągnął pod Kijow/ y wziął Zamek z Miáſtem Kijowem przez podánie/ y oſádził go ſwoimi. Ale Kazimierz zárázem wypráwił woyſko Litewſkie do Kijowá z Janem Gaſztołtem/ ktory zás Kijow odiſkał/ y oſádził Litwą/ Brańſko potym w Siewierſkiey ziemi wziął/ A Michayło nie máiąc mocy ná odpor Litwie/ drugi raz do Moſkwy ziáchał/ támże go Humion Ruſki w iednym Monaſterze Proſkurem otruł/ po koronáciey Kázimierzowey ná Kroleſtwo Roku 1448. nie ináczey iáko onego Henryká ſiodmego Ceſárzá Mnich w Florenciey otruł w naświętſzym Sacramencie Páńſkim/ O czym też Sabinus ták nápiſał wierſzem.

Michayło z Moſkwą wziął Kijow.

Tuſcia conduxit ſceleris mercede miniſtrum,
Dominici tonſo de grege frater erat:
Toxica qui præbens illi ſub corpore Chriſti,
Manducanda ſacro pane uenena daret, &c.

Illi: id eſt Henrico ſeptimo. Cnotá Włoſka y pobożność.

Tegoż roku Xiąże Alexander álbo Olelko Włodimirowic Olgerdowic Xiążąt Słuckich przodek/ ktorego Oycowi Włodimirzowi Olgerdowicu odiął był Witołt bez przyczyny Kijowſkie Xięſtwo vdzielne/ przyiáchał ozdobnie do Wilná do wielkiego Xiędzá Kazimirzá z Siemionem y z Michałem ſynámi/ gdzie w Senatorſkim

natorskim kole vpominał się iáwnie vdziału swoiego oyczystego Kijowá. Co obaczywßy Xiądz Wielki Kazimierz/ iż się słußney rzeczy vpomina/ zá przyczyną Pánow wßystkich wrocił mu Kijow ze wßystkimi przygrodkámi/ iáko własną oyczyznę iego.

Tegoż też czásu Swidrigajło przedtym Wielki Kniáź Litewski/ od Zygmuntá wygnány/ gdy w wielkiey nędzy wßystko vtráciwßy/ w Wołoßech pásł owce siedm lat/ wrocił się do Litwy/ ktoremu tákże Kazimierz iáko Stryiowi dał Łucko ná wychowánie do śmierci z okoliczną włością.

Roku 1443. Dowgierd Woiewodá Wileński vmárł/ á Kazimierz dał Woiewodztwo/ y Namiesnictwo Janowi Gastołtowi/ A Trockie Iwanowi Montiwidowi albo Moniwidowi.

Tegoż roku Tátarowie Prekopscy/ Bokrinowscy/ y Syrinowscy/ gdy im Carz bez potomstwá vmárł/ przysłáli do Kazimierzá Wielkiego Xiędzá Litewskiego/ prosząc aby im dał ná Cárstwo Aczkiereiá/ ktory zbiegwßy z Hordy w Litwie ná ten czás mießkał/ trzymáiąc Lidę ná wychowánie/ z hoyności Pánow Litewskich/ przeto Kazimierz ná dzień náznáczony w Wilnie tego to Aczkiereiá ná Maiestacie w Zamku przyprawionym/ ná Cárstwo Tátarskie z pány Litewskimi podwyzßył/ y posłał go do Hordy Prekopskiey z Rádziwiłem Marßałkiem/ ktory go tám ná stolicę Oycowską posádził skutecznie.

O powodzeniu Władisławá Jagiełowicá/ Krolá Polskiego/ y Węgierskiego/ z nieprzyiacioły wnętrznymi/ y postronnymi w Węgrzech/ y o Woynie z Turki ßczęśliwey.

Rozdział IX.

Skoro Władisław Krol Polski był koronowan ná krolestwo Węgierskie/ iákośmy wyżßey opisáli/ záraz Elżbietá Cesárzowa Wdowá po Albrichcie Cesárzu Krolu Węgierskim/ chcąc stolec Węgierski ná Syná swego dziecię otrzymáć/ poczęłá się buntowáć przeciw Władisławowi máiąc po sobie Vlriká Grábię Cyliyskiego/ nawiętßego wzburzyciela pokoiu pospolitego/ y Telephusá/ tákże Jiskrę Czeskich Hetmánow/ A ták po częstych z obu stron vtarczkách/ Węgrowie y Polacy z strony Władisławá Krolá/ oblegli Vlriká Grábię Cyliyskiego ná Zamku Jaurinie/ y poimáli go Polacy/ gdy vciekał z Zamku/ á ten był powodem wßystkich rosterkow. Poráźili też Ladzisławá z Gary z iego towárzyßmi/ Andrzeiá Botos y Eriká zábili pod Battą. Dla tego Krol Władisław Siedmigrodzkie Woiewodztwo Vlakowi Mikołáiowi y Janowi z Humiadą obiemá dobrze zásłużonym Hetmánom dał/ tákież y pograniczne Zamki od Turkow dał Humiádowi/ przełożywßy go ná Hetmáństwo Węgierskie. Krolowa zásię Elżbietá Janá Jiskrę Czechá z Brandisu ná tych Zamkách przełożyłá Stárostą ná Koßycách/ Bárdiowie/ Kremniczy/ Zoleniu/ Lurßey/ y wßędzie w gornych Węgrzech/ ktory też pieniędzmi przenáymowáł stronę Władisłáwowę/ y wziął pod Krolem zdrádą Operiak/ Schariß/ Kißyk/ á potym y Kieżmark pod Polaki osiadł/ Mikołáiá

Zwycięstwo Polakow.

Woiewodztwo Siedmigrodzkie Humiadowi y Vlakowi oddáne.

Węgry rozerwáne.

Czaykę/ y Komorowskiego złupił/ y poimał/ ktorzy byli ná Podolińcu. Talesus zásię do Agru przyciągnąwßy/ dobył go/ y złupił Węgry/ á Polaki ktorzy byli ná nim poimał. Ale drudzy Polacy y Węgrzy zebrawßy się poścignęli go/ poráźili/ y poimáli sámego z niektoremi Czechy/ á dáli w moc Agierskiemu Biskupowi.

Krol Władisław dobył zásię Zamkow ktore byli posiedli Rákußánie ná gránicach. A w tym Julianus Cardinał od Papieżá przyiechał/ y poiednał Krolową Elżbietę Wdowę z Władisławem/ słußnym obyczáiem. Rychło potym Elżbietá Krolowa Albrichtowa ioná z niemocy czerwoney z żáłością Władisławową vmárłá/ zostáwiwßy po sobie dwie Corce/ y Syná Władisłáwá.

Krol Władisław Zamki Polskie dla Węgrow pozostáwiał.

Potym Krol Władisław Jagiełowic pozástáwiáwßy w Polsce Zamki y Miástá gránicżne ná potrzebę Węgierską/ wypráwił się przeciw Turkom roku 1443. y z Kardinałem Julianem/ gdzie zásię Zamkow od nieprzyiacioł w ziemi Rackiey dobywał. A gdy się dowiedział iż Turcy ciągną przeciw iemu/ posłał z woyskiem Janá z Humiádą przeciw nim/ ktory bez wieści przyßedł ná Turki/ poráźił ie y rozproßył/ á cztery tysiące więźniow poimawßy 9. Chorągwi Tureckich wziął. Potym náßy przeßli przez wßytki kráiny Sławáńskie/ áż do Mácedoniey/ Turek zás posłał woysko ná gory bronić Romániey/ y Mácedoniey/ gdzie tám miedzy gorami z nowu z Turki vtarczkami czynili/ Abowiem Turkom przybył był ná pomoc Báßá Nátoliyski Karambey zięć Amuratow/ przeto iż wielki ich lud był/ z ciásnych kątow strzeláli ná náßych śmiele. Báßá Kárambei bacząc swoich ludzi więcey niż náßych/ potkał się z náßymi/ ále porażon/ gdzie wiele Turkow poimano było/ drudzy ná gory vciekli/ wßákże náßy dla mieyscá ciásnego/ y trudnego przebycia go/ wrocili się do domu. Kroniká Węgierska piße/ żeby sam Krol w ten czás nie był/ iedno Jan z Humiádá/ ktoremu wßytkę sławę samemu przypisuią nie Krolowi/ ále Kállimach ktory w ten czás był z nimi/ ináczey tę bitwę z Turkow zá Krolá Władisłáwá opisuie/ w ktorey Karámbey nawyżßy Báßá albo Beglebeg Hetman woysk Tureckich był poiman/ á Władisław Krol ácz był we zbroi/ że gdy Turkow ná iedney gorze vprzeymie áż do wieczorá dobywał/ ktory strzáłą w piersi ácz nießkodliwie był obrażon/ á w tymże poboysku Turkow trzydzieści tysięcy ná plácu poległo/ á pięć tysięcy poimano/ bo ich Polacy pießy naywięcey oszczepámi w gorách pobili. Bulgárię też wßystkę zá tym zwycięstwem/ ták Bonfinius piße/ Krol opánował/ bo się dobrowolnie podawáli Sławacy dla podobieństwá ięzyká Polskiego.

Humiádes Turkow poráźił.

Węgrowie y Polacy wtory raz Turkow poráźili.

O tym też czytay Callimachá Bonfiná/ Długoßá/ Cromerá y Miechowiuszá.

Wielkie to są y wysokie gory/ á nawyżße skáły/ ná ktorych tá bitwá z Turki byłá/ y sławno Poetow/ y Historikow Greckich/ ktore Mácedonią y Trácią od Missyey/ Dárdániey/ y Trabalitow/ tákże Bulgárow dzielą/ wßytki Sławieńskimi narody Serby/ Ráczami/ á Bulgáry y Grekámi osiedli/ dziś się iuß Turcy/ iákom sam widział/ z nimi pomießáli. Miásteczká y Wsi ná wysokich práwie pod obłokámi skáłach siedzą/ Zamki murowáne Turcy potłukli/ iescześmy ich znáki widzieli/ Bo gdy był głod wielki w Tureckich y támtych ziemiách/ Roku 1575. właśnie iáko on w Litwie/ myśmy tám tedy z drogi práwie dwádzieściá dni iácháć musieli iechá/ á czásem ledwośmy się ná iednę gorę álbo skáłę ze trzemi wozámi wbili zá dziewięciennym Bo Bulgáry y Ráce Chrześciány Jánczárzyn przistaw nasz przymußał iż ná Bawołach musieli náße ciężary wozowe ná skáły wieść/ Grekowie/ y Historicy Hemum, y Rhodopeios montes ich názywáią/ czásem kiedyśmy się wbili ná wierzch skáły/ tylko było do niebá drábinkę przystáwić/ ták się nam zdáło/ iżby tám byná śniadánie/ á w Piekle spadwßy z skáły rychley niż ná obiad/ á támeśmy musieli iecháć dla łatwieyßego nábycia żywności. Tylko we dwoie przeście tych gor iest/ w iednym mieyscu ku Traciey y ku Andrinopolu/ gdzie kupcy

Hemus & Rodopey montes v Historikow y Poetow sławne.

zmnieyßą trudnością poſpolicie ieżdżą/ á drugie ku Mácedoniey y Albániey ktorędyſmy my iecháli/ przez wielkie ciáſności z wielką trudnoſcią y niebeſpiecznoſcią.

A potym ſławnym zwycieſtwie przyiecháli poſłowie z Polſki do Węgier do Kroli Władiſłáwá/ proßąc áby do Polſki przyiáchał/ opowiádáiąc mu/ iż Tátárowie/ y Sleżący wielkie ßkody w kroleſtwie czynili przez łupieſtwo. Rádzili też áby odpoczynął ná czás/ á z Turkiem bitwy nie zwodził ſwą wolą. A w tym czáſie przyiecháli Poſłowie Tureccy do Królá/ gdy był w Segiedzynie z Kárdynałem Julianem/ żądáiąc przymierza wiecznego/ y poſtępuiąc wrocić wßytki dzierżáwy w Ráſciey/ ktore był wziął Ceſarz Turecki Jrzemu Deſpotowi/ tákież dwu Synu iego wypuścić z więzienia/ áczkolwiek oſleptonych. Ták Pánowie Rádni z Krolem vrádzili wziąć przymierze z Turkiem do dzieſiąci lat/ ponieważ ſię go z ſłuſznymi condiciámi modlił/ áby wrocił Deſpotowi ty Zamki w Ráſciey. Golubiec/ Zárnow/ Smiderow/ Knißowiec/ Krowin/ Sewerin/ Srebrnik/ Oſtrwic Nowobárdo/ Szurzyn/ Koſnik/ Łáſkowiec/ Zelenygrod/ Prokopia/ y inſze w Albániey/ álbo w Raſciey twierdze pobráne/ á Bulgáriey część z Andrinopolim przy Turku zoſtáć miáłá. Co poſtánowiwßy Poſłowie pod przyſiegámi ſpolnymi/ wrocili ſię do Turek/ á czyniąc doſyć przymierzu/ y vgodzie wrocili Zamki przerzeczone Deſpotowi/ y dwu ſynu iego/ ktore iuß był oſlepił Amurat. Bacząc tedy to Julian Kárdinał/ zwieśił głowę/ á záraz dał znáć Papieżowi o tákim przymierzu z Turki Władiſłáwowym/ co ſię Włochom y Papieżowi niepodobáło/ gdyż w ten czás zá ſczęſliwym powodzenim y zwycieſtwem cząſtym Władiſłáwá Krolá Polſkiego y Węgierſkiego/ iáko zá ścianą mocną Włoßy/ Fráncuzowie/ Hiſpani/ y Niemcy ſiedzieli.

Turecki Ceſarz przymierza proſi.

Przymierze z Turki ná 10. lat.

O złamániu Przymierza Turkom z námowy Papieskiey / á o zacney z nimi bitwie Krolá Władisłáwá Jagełowicá y zábiciu iego v Wárny / Roku 1444.

Kſięgi Oſmnaſte / Rozdział I.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná / Páná Mikołáiá Rádziwiłá / ná Bierżách y Dubindze Xiążęciá / Woiewody Nowogrodzkiego / Mozerſkiego / Merećkiego / etc. Stároſty.

Nieopłákáną wsławiam śmierć Władisłáwowę/
Y iák broiło zacne plemię Jágiełowe/
Broiło Turkow mężnie z Greciey płoßąc/
A sławę nieśmiertelną przodkow ſwych wſkrzeßąc.
Władisław Jágiełowic w Węgrzech Rákußany
Zgromiwßy/ ſkrocił potym hárde Czeſkie Pány/
Turkow z Ráckich/ y z Serbſkich włości wygonił/
Zamki pod nimi pobrał y moc ich przełomił.
Przez Huniádá też z nich częſto brał zwycieſtwo/
Sławne było v Turkow w ten czás Polſkie męſtwo/
Ciągnął

Ciągnął ſam z Węgry/ z Láchy áż do Romániey/
Przez Macedonſkie polá wßedł do Albániey.
Tám w gorách z Nátoliyſkim Báßą woynę ſtoczył/
Gdzie ſto tyſięcy Turkow krwáwym Marſem ſkłoczył/
Proſił Amurat Ceſarz v niego pokoiu/
Widząc Jágłowe plemię niezwalczone w boiu.
Wrocił Ráckie/ y Serbſkie Deſpotom dzierżáwy/
A Krol do dzieſiąci lat miał z nim pokoy práwy/
Władisław ná Sacrament przyſiągł mir záchowáć/
A Turek ná Alkoran przyrzekł go nie pſowáć.
Ták gdy z Turki przymierze iuß ſkuteczne było/
Záraz ſię Włochom/ Grekom/ Wenetom ſprzykrzeło/
Gdyż zá Polſką y Węgrzy beſpiecznie ſiedzieli/
Lecz iák przyſięgę trzymáć tego nie wiedzieli.
Julianus Kárdinał będąc przy Władsłáwie/
Dał záraz Papieżowi znáć o iego ſpráwie/
Rozgrzeßył go Papieſkim imieniem z przyſięgi/
Lecz Bog krzywoprzyſięſtwá záwżdy mściciel tęgi.
Władisław iáko młody dał ſię wnet námowić/
A záraz począł woynę ná Turki ſtánowić/
Wnet popiſawßy woyſko/ Dunay v Orßáwy
Przebył á ciągnął proſto w Bulgárſkie dzierżáwy.
Do Callipollá ciągnąc z Hetmány vrádził/
Aby ſię tám z woyſkámi Włoſkimi zgromádził/
Lecz trudno było przebyć gory w Albániey/
Przeto przez Bulgárią ciągnął do Tráciey.
Tákże dwudzieſtego dniá przyciągnął ßoſtego/
Do Nicopolim Miáſtá (z woyſkiem) Bulgárſkiego/
Tám ſię dla odpoczynienia obozem położył/
A przyſięgi złamáney záwżdy go mol trwożył.
Tám Drákulá Multanſki Hoſpodar ku niemu
Przyiáchał/ dziwuiąc ſię ták woyſku máłemu/
Bo piętnaście tyſięcy ledwe iezdnych było/
A pießych mniey y to ſię z chłopſtwá zgromádziło.
Rzekł mu iż więcey Turek gdy ná łowy iedzie/
Ludzi pießych/ y iezdnych koło ſiebie wiedzie/
Odradzał mu tey woyny/ ále trudno było/
Gdy ſię w Krolu wrodzone męſtwo zápaliło.
Drácul ſię też wymowił/ lecz Syná zoſtáwił/
Z cztermi tyſięcy ludu/ czym woyſká przybáwił.

V Orßáwy przewoz z dniá Nouembrá.

A to Miáſto Nicopolis było głową w ten czás Bulgáriey/ dziś iátom ſám widział mnieyße niż iego sławá.

Drákuły Multanſkiego Woiewody práwdziwa rádá ą przysłowie.

Proroctwo Drakulo.

Dał też dwu koniu pretkich winßuiąc Krolowi/
By vciekał gdy przydzie ku złemu ſkutkowi.
Dał y dwu przewodnikow co tám ználi drogi/
By Krolá vwodzili gdy ſie tráfi z trwogi/

20000. woyſká iezdnego v Władisławá.

Jerzy też Deſpot Serbſki ſwoy lud przyprowádził/
Ták wżdy dwádzieśćiá tyſiąc Krol iezdnych zgromádził.
Tych zßykowawßy ciągnął proſto w Trácką ziemię/
Gdzie Tureckie z Grekámi zmießáło ſie plemię/
Wziął kilko Miaſt y Zamkow mocnych przez podánie/
A poddánym dał dobr ſwych wolne vżywánie/
W Sumenu/ y w Petraſu Turcy ſie bronili/
Ktorych náßy iednym dniem ßturmámi dobyli/

Jan Tarnowſki bramę Sumenſkiego Zamku/ ácz podiął dwie ránie/ wyſiekł.

Tarnowſki Polak bramę ſam wyſiekł Zamkową/
Czym do ßturmu ſwym dziurę vczynił gotową.
Ale gdy Bramę rąbał/ podiął tám dwie ránie/
Wßákże náßy ſczęśliwe mieli ſturmowánie/
Bo zá Tarnowſkim idąc Sumeńſki grod wzięli/
Gdzie broniących ſie Turkow o kilko ſet ſcięli.
A Leſko zás Bobrzycki ná Petráſkie mury/
Pirwßy wſkoczył z Chorągwią gdy nie było dziury/
Ták dwá Polacy dzielność sławną okazáli/
Zá czym Węgrowie z Krolem dwu Zamku doſtáli.

Wapowſki ſto/ á Paulus Jouius ośmdzieśiąt tyśięcy Turkow liczą.

W tym Amurat Turecki Carz ſto tyſiąc ludzi/
Przepráwił przez Heleſpont/ á Włoſka ſtraż ludzi/
Genuenſes z Weneti co tám portu ſtrzegli/
Przenáięći od Turkow rożno ſie rozbiegli.

Franciſcus Cardinał Weneckiey Armaty Hetman/ co miał Turkom przewozu morſkiego bronić/ ſam práwie ich przewiozł w ſwoichże okrętách/ barkách/ Gálerach/ á Turcy płácili po czerwonemu złotemu od głowy.

A drudzy zás kotrowie Włoßy w Bárkách ſámi/
W ſwoichże ich wozili zmanieni dárámi/
Wierzże Włochom wierzże tu Weneckiemu słowu/
Ktorzy y duße trácą dla złotego łowu.
Władisław vsłyßawßy dopiero ſie trwoży/
Wßytkim ná Włoſką zdrádę z oczu płyną słozy/
Jednák ſwych poſiliwßy wnet woyſko zßykował/
A do Wárny ták w ßyku drogę ſwą proſtował.

Warná po ſtáremu Dioniſiopolis/ ktorą Władisław Krol wziął 9. die Nouembris.

Ták wziął Wárnę podánim/ á ſwymi oſádził/
A z Turkámi ſie potkáć w tym mieyſcu vrádził/
W nocy náßy obaczą áno ognie niecą
Turcy/ áż ſie y Morze/ Niebo/ z Ziemią ſwiecą.

Proſto gdy Słońce weßło Turcy do bitwy ſie zgotowáli.

A ſkoro Titan złoty woz wytaczał z Morzá/
A słoneczna po gorách ſwiećiłá ſie zorzá/ Godziná

Godziná iedná ná dzień y obaczą náßy/
Ano Tureckie woyſká idą iáko láſſy/
Krol ná nogę záchorzał/ ále Węgrzy krzyczą/
Bić Turkow bić bić/ vphow wielkośći nie liczą/
Tákże Huniad woyſko pod gorámi ſpráwił/

Szyk woyſká náßych.

A Węgrow ná práwy rog z Multany wyſtáwił/
Deſpot z Serby/ Julian Kardinał też z Krzyżem/

Jerzy Deſpot Serbſki.

Przy nich ſtał á Chorągiew biała z złotym bryzem/
Warádzinſki/ Agierſki przytym Biſkupowie/

Waradinſki/ Agierſki Biſkupowie. Frankoban z Karwaty y z Bulgáry. Krol we ſrzodku.

Z Frankobanem Bulgárzy/ Racy/ Kárwatowie/
Sam Huniad lewy rog trzymáć obrał ſobie/
A Krolewſkiey w poyſrzodku dał mieyſce Oſobie/
Wozow zás dwá tyſiącá ná zádzie zßykował/

Oboz.

W obozie mdłych/ y chłopiąt dobrze obwárował.

Położenie mieyſcá.

Jeſt pole gdzie ſie kończą gory Macedońſkie/
Srzedney ſtrony/ z południá morze Heleſpontſkie/
Wárná wielkie Jezioro od ktorego zową/
Miáſto dziś twoią sławne Władisłáwie głową.
Tákże miedzy Jeziorem/ Morzem/ y Gorámi/
Ná mile pole ſtoi rowne z págorkámi/
Przyſtoyne ku boiowi/ y woienney ſpráwie/
Ktore ſobie poświęćił Mars Bog woyny krwáwie/
Ná to pole dwie mili ták w ßyku ciągneli
Náßy/ á potym w ſpráwie porządney ſtáneli/

Rzecz dziwna/ Wiátr Chorągwie náßych rozdrápał w ćichą y pogodną dzień powſtawßy.

Chorągwie roſpuśćili ktore wiátr powſtawßy/
Rozdrápał po powietrzu rożno rozmiotawßy.
Straßny znák ſkutku woyny gdy Proporce lecą/
A wichry z wiátrem ſrogim/ y z gromy ſie miecą/
Amurat ſie dziwował też Władisłáwowi/

Amurat ſam nárzekał ná złamánie przymierza/ y słowo iego.

Iż ták śmiał złamáć słowo ſwemu Chriſtuſowi/
Rzekł gdyś my ty nie dufał wezmę go ia ſobie
Ná pomoc/ á naukę dam przyſięgáć tobie/
Ták náßy trzy godziny w onym polu ſtali/
A Turkow do potkánia ochotnie czekáli.
A potym wielką mocą od Gor przyſli z krzykiem/
Haká Haká/ wołáiąc z zákrzywionym ßykiem/

Bo Turcy poſpolicie ná kształt Mieſiącá ſie ßykuią.

W práwy rog vderzyli náßym wielkim pędem/
W ktorym Węgrzy z Multany ſtali długim rzędem.
Nie dotrzymáli plácu/ Multani/ ná gory

Multani vciekli z bitwy.

Pierzchneli/ á vciekał zárąz gdzie mogł ktory/

 Krol

Krol záſie z Huniádem wnet ſie popráwili/
A Turecką krwią pole wßytko pokrwáwili.

Náſzy dierwßy vſ Turecki rozgromili.

Wſpárli Turkow ná czterzy Włoſkie bijąc mile/
Zawoiow pełne polá z oney krotofile/
Pełne y rowy ſcietych głow Tátarſkich leżą/
A náßy roſpuściwßy konie po nich bieżą.
Oni podobni Sárnom gdy ich łowiec trwoży/
Vciekáią ná Błotá/ y niedoßłe łoży.
Záś ná drugie ich woyſko vderzyli ſmiele/
W ktorym wnet trzech Sándziakow vbili ná czele.
Krzyk huk Hałá/ Hała/ brzmi/ brzmią o ßáble miecze/
A ſtrzáły z wierzchu lecą iáko gdy deßcz ciecze/
Konie rżą/ trąby huczą/ á bębny trzáſkáią/
Chorągwie/ zbroie/ broni z słońcá ſie błyſkáią.
Náßy meſtwem/ á Turcy wielkością wzmagáią/
Z Dział trzaſk/ z zbroy grzmot/ á ránni/ pod końmi ſtękáią/
Widziałby tám był/ áno zbywßy Pánow konie/
Błąkáią ſie/ á Echo brzmi ná káżdey ſtronie.
Widziałby był/ áno ten bez głowy bez ręki/
Słyßałby był áno tám y tu ſmętne ſtęki/
Zbici iáko drwá lecą drudzy nácieráią/
Ci z bokow/ ći ná czoło/ ći wzad ßyk ſtaczáią.
Roſproßyli wnet náßy Turkow iż pierzchneli/
A wßytkę Trácką ziemię ſtráchem nápełnili/
Vciekáią tám y ſám gonią ich záś náßy/
Pełne gory y polá/ pełne trupow láſſy.
Wßyſcy iezdni Tureccy pobići ná głowę/
A zwycięſtwo iuż w ręku v náßych gotowe/

Wątpliwa rzecz o Huniádzie. Bo y Turcy vciekáli y Węgrowie będąc zwycięzcámi práwie w ſtronę pierzchneli z Huniádem/ á iedr Turczyn iáko Crom: piße/ wołał ná Węgry/ Ey gdzie vciekacie mężowie węgierſcy/ poniewaz wáße ieſt zwycięſtwo.

Lecz Huniad z Węgrámi álbo Turkow gonił/
Albo iák náßy pißą/ z częścią woyſká ſtronił.
Nie przyßedł ná rátunek gdy vciekł z Wołochy/
Ták ſnadź Bog chciał iż vmysł dał zwycięzcom płochy/

Widzieliście wołanie mądre do Rycerſtwá.

Lecz Krol bił y ſiekł Turki w zad vſtępuiące/
Krzyczy máiąc z śmiáłości ſerce pałáiące/
Woła o Towárzyßy/ o gdzie vciekacie/
A to zaporę Morſką vcieczki ſwey macie/
Zámknieniſmy w tył Wárną/ á ziemie nieſtáło/
Wßák ſmiáłych w meſtwie ßczęście wſpomoc obiecáło.

Smiáłych ßczęście wſpomaga.

Przez was/ y mężne ſpráwy/ á wßák z ſmiertelnymi/
Walczymy/ nád nas wiárą/ meſtwem podleyßymi/

Lata ná byſtrym koniu/ á gárdłem chrápliwym
Prożno woła/ ſiekł Turkow ſercem zápalczywym.
Ják Lew Armenſki gdy go łowcow gmin obſkoczy/

Podobieńſtwá ſmiáłośći Włádisławowey.

Ná włocznie ſmiele idzie vfáiąc ſwey mocy/
Albo iák rozdrażniony Niedźwiedź gdy lás łomi/
Albo Tigris złodzieiá/ gdy ſwych dziatek goni/
Bieży ſmiele ná ogień/ bieży y ná miecze/
Nie dba ácz z zránionego dla dziatek krew ciecze/
A gniew/ dzielność y żáłość wzad vciekáć bronią/
Ták Krol Włádysław nácierał/ á Multani ſtronią.
Juß był Phebus z ſwym wozem chłodzić ſie zátoczył/
Gdy Krol czwarty raz między vphy Turſkie ſkoczył/
Wynioſłym mieczem ſiekąc/ kto mu ſie náwinie/
Z niego pot/ á krew z zbitych Pogan zrzodłem płynie.
Polacy w koło niego/ toż co Krol dziáłáią/
A Węgrzy by ſmiáłośći tey przeſtał wołáią/
Tám Báßę mężnie zábił Aziátyckiego/

Krol ſám zábił nawyżßego Hetmáná Tureckiego.

Swą ręką nawyżßego wodzá Tureckiego.
Amurat iuż chciał biegáć gdy iezdni vciekli/
Turcy ßyki zmießawßy krzeczą ſie iák wściekli/
W tym Włádysław ná Jánáńczárſką moc znowu vderzył/
Krzyk/ huk/ kołát/ grzmot znowu ktoby to wymierzył.
Huniad z Węgry vbiegł/ Krol zoſtał z Polaki/
Bił Turkow áż ſam przyßedł ná ich zdrádne haki/
Bo Janczárowie przekop darnem wnet nákryli/
Y chroſtem/ á zá nim ſie z Ceſárzem bronili.

Sidło ná Krolá.

A gdy Krol krzycząc do nich miecz wyniozwßy ſkoczył/
Wpadł w on doł/ támże go gmin Janczárſki potłoczył/
Potłoczył/ mężnie mężne pokolenie ginie/
Stąd Jágłowych potomkow wieczna sławá słynie.
Byłem ſam tám w tych polách/ gdzie náßy przodkowie/

Sámem tám był roku 1575.

Turki bili/ ſpiewáią dziś o nich Serbowie/
Widziałem Warnę z płáczem nád nią oracz krzywy/
Náyduiąc zgniłe w roli zbroie ma zá dziwy/
Wyorywa ßyßaki/ tarcze y puklerze/
Groty/ ßáble zbotwiáłe/ buławy/ páncerze/
W Gorách Hemu w Albańſkich/ Macedońſkich polách/

Hemus Gory y Rodopey nazwáne Orpheuſowa muſiká ále wiecey meſtwem Włádisławowym sławne.

Y ná Tráckich Orpheus gdzie wdzięcznie grał rolách.
Widziałem to ſwym okiem/ tym widziałem okiem/
Y w przekopie gdzie Krol wpadł chodziłem głębokim/

Chodźikiem / á Greczyn mi mieyſcá vkázuie/
A pobitych Chrześćian y Krolá żákuie.
Lecz iednák ono świete Jagiełowo plemie/
Własną reką ſkropiło ki wią Turecką ziemie/
Zá co mu obraz wieczny sławá poſtáwiłá/
Y imię niezgwałcone ná wieki ſpráwiłá.

Cromerus lib. 21. Miechouius lib 4 cap 37. Wapouius fol. 276. Herbortus ex Cromero fol. 176. lib. 15. Ioſtus Decius, Æneas Syluius, Bonfinius, Węgierſcy Kronikarze/ y Demetrius Bulgárſki. Tákże Greckie y Tureckie Hiſtorie/ ktorychem od iednego Węgrzyná poturczonego/ Męża vczonego/ s ktorymem miał towárzyſtwo w Conſtantinopolu doſtał/ ták tę bitwę opiſuią/ iákom ią tą wierßem prawdziwie wyráził. Ale Callimachus Włoch ktory przy tym był/ á w Krákowie v świętey Troyce w Kośćiele Dominicanow leży/ trochę ináczey porządek tey Hiſtoryey ſtoſuie/ mowiąc/ iż Jan z Huniádą Wojewodá Siedmigrodzki/ á Hetman Węgierſki/ nie miał pewnego mieyſcá w ßykowánym woyſku Krolewſkim/ ále z Multany álbo z Wołochy zagornymi pilnował ſtrony ku rátunku ſwoich/ iżliby gdźie ßfánkowáli náßy. A iż Węgrowie ktorzy ná prawym rogu ſtali/ od gęſtych á podobnych gwałtownemu dżdżowi ſtrzał Tureckich/ zwłaßczá Jánczárow wſpárći byli/ á ná przyległe gory vciekli/ z ktorych potym od wielkośći nieprzyiaciol w wąwozy zegnáni byli/ á tám gdy ſię mężnie długą chwilę bronili/ rozpłoßeni od Turkow/ tám też Biſkupowie Agierſki/ y Wárádzinſki w vćiekániu zábići/ á Legat Papieſki Julianus Cárdinał/ z Deſpotem/ y z Frankobanem w obozie ſię záwárli/ y długo Turkom rowną bitwę z obu ſtron odpieráli/ áż Leſzko Bobrzycki Polak/ ktory śmiáłośćią/ y nápominánim moc nieprzyiaćielſką zátrzymawał/ był zábity.

Walachi Transalpini.

Dwá Biſkupowie zábići.

Leſzko Bobrzycki zábity.

Támże gdy vſtępowáli Węgrowie/ Turcy ſturmowáli ná oboz/ Co gdy Krol z Huniádem obaczył/ przyſkoczyli/ á Turkow ná dwie mili Włoſkie wſpárli. Potym gdy odwrot Pogáni vczynili/ kilko raz ſię ná rożnych mieyſcách z nimi náßy potykáli/ á wßytkie iezdne woyſká Tureckie roſproßyli/ á gdy ſię náßy iákoby po otrzymánym zwyćięſtwie do łupow rzućili/ tráfili ná Kárawan Wielbłądow obciążonych klenotámi/ ktorych ſię konie vlękły/ y potu ich woniáiącego ſtrzymáć/ tákże w vſtráßeniu koni iezdni náßy zátrzymáć áni rządźić/ potym ni władáć mogli. A w ten czás Krol z trochą iezdnych ná Jániczáry/ w ktorych oſtátnia obroná byłá Ceſárzá Tureckiego/ vderzył/ gdźie ſię powtore krwáwa bitwá znowu zácżęłá/ y iuß Turcy myſlili vćiekáć/ áż obaczyli náßych częśćią vſtráßenim koni od Wielbłądow/ częśćią z niepewney wieśći zábićia Krolá ſtrwożonych/ záraz Janczárowie poczęli ſię nápominać/ y bitwę wznawiáć. Huniades obaczywßy zátrwożenie ſwoich/ y vćiekánie/ wnet Krolá z pośrzodku gęſtych nieprzyiaciol biiącego Turkow vśiłował odwieść/ ále nie mogł/ bo gdy go nápominał áby vbiegał/ á lepßego ßczęśćia czekał/ Krol mu odpowiedział/ iż vćiekáć ieſt rzecz ßkárádna/ á mnie/ y narodowi moiemu nieprzyſtoyna/ á też nie godźi ſię temu vćiekáć przed tym kto ná kogo woynę podnieſie. To rzekßy á miedzy ſkupionemi nieprzyiaćioły mężnie poczynáiąc/ ſam ſwą ręką wielkość ich pobił.

Zła rzecz ná łup ſię vtwáźiáć

Konie ſię Wielbłądow zlękły.

Smiáłá á vrzeważnie vporna dzielność Władiſławowá.

Odpowiedź Władiſławowá.

Támże potym gdy ſię ku wieczorowi nákłoniło Krol zbity z zránionego koniá ßáblámi Jánczárſkimi był rozśiekány. A Huniádes niemogąc Krolewſkiego ćiáłá doſtáć/ gdy wßyſcy rożno vćiekli/ ſam też z trochą Wołochow vbieżał. A Turcy zbywßy y ſtráćiwßy iezdne woyſká/ nie gonili vćiekáiących Węgrow/ y Woło-

y Wołochow/ y do obozu przez trzy dni ſturmowáć nie śmieli/ ábowiem w nocy wątpliwe ießcze zwyćięſtwo máiąc/ obawiáli ſię záſadki náßych. Trzećiego áż dniá obozu dobyli/ z ktorego dwá tyśiącá wozow z wielkimi ſkárbámi wziąwßy/ rannych y niemocnych okrutnie pomordowáli.

Julianus Cárdinał vćiekáiąc z obozu od iednego Multaná ktory go przez Dunay vćiekáiącego przewoźił/ dla wielkośći złota ktore z ſobą dźwigał złupiony był zábity y vtopiony. Polacy tylko dwa z tey bitwy nießczęſliwey vbiegli/ Jan Rzeſſowſki/ ktory był potym Biſkupem Krákowſkim/ á Grzegorz Sanocki/ ktory był Arcibiſkupem Lwowſkim/ Tarnowſcy Brácia dwá zábići/ y Synowie Záwißę Czárnego/ że wßytkiego woyſká Węgierſkiego/ ktorego dwádzieśćiá tyśięcy było/ ledwe piąta część w bitwie zginęłá. A Turkow ośmdźieśiąt tyśięcy/ iáko Długoß y Miechouius fol. 307. świádczą/ náßy pobili/ á według Bonfiná trzydźieśći ich tyśięcy ná placu poległo. Y gdyby był Krol nie zginął/ náßychby było zwyćięſtwo.

O tym też czytay Volateranum lib 8 Geograph : iż gdy konia nápadał był zábity od Węgrow.

Jan Rzeſſowſki y Grzegorz Sanocki.

Poimánych Polakow Sláchćicow dwádźieśćiá y czterzey było/ s ktorych dwunaśćie vrodziwych młodzieńcow Amurát ſam dla ich oſobliwey vrody y pięknośći/ obrał ſobie w Andrinopolu/ do łożnice/ á ći záraz ſprzyſięgli ſię Tyránná zámordowáć/ y vczyniliby byli doſyć przedśięwźięćiu przeſławnemu/ ále ich ieden Bulgárzyn wydał/ ktorego też byli do tey rády niebácznie przypuśćili/ á gdy ſię to ták wynurzyło/ oni Slachćicy Polſcy boiąc ſię żywo przyść w ręce Tyránſkie/ zápárwßy drzwi dobrze ſámi/ á wziąwßy broń w ręce bili ſię ſpołnie/ áż ſię do vpadu poſiekli/ y od ſwych ran polegli/ czym przeważność Polſkiey cnoty v Pogánow okazáli.

Dwánaśćie Polſkich Slachćicow ſámi ſię zbili.

A tráfiłá ſię tá nießczęſliwa porażká/ Roku Páńſkiego 1444. Kroleſtwá Władiſławowego w Polſcze iedennaſtego/ A w Węgrzech piątego/ wieku ſwego ledwe dwudźieſtu lat doßedł/ ále Miechouius fol. 307. lib. 4. pißę/ iż dwudźieſtego pirwßego Roku zginął wieku ſwego.

Był vrody wyſokiey/ oblicza śniádego Greckiego/ ále wdźięcznego/ y poważnego/ w łoſow ruſſych/ w pracy/ y w poſtách bárdzo ćierpliwy/ y trzeźwy/ do winá nie pijał/ hoynośći zbytniey/ cnotliwy/ vkłądny/ y łáſkáwy/ też y ku nieprzyiaćiołom miłośierny/ wielkiego vmyſłu/ y ſercá wyſokiego/ ták iż nigdy nic niſkiego nie myślił/ á żadną trudnośćią nie dał ſię od tego odwieść/ co raz porządnie poſtánowił/ ná oſtátek wßytki cnoty/ ktore nawiętßym Xiążętom y Monárchom należą/ w nim świećiły. A tu máß w czwor ſpoſob więkßego niż Achilleſſá/ śmierćią y dźielnośćią Jágiełowicá/ z narodu Litewſkiego.

Przimioty Władiſławá Jágiełowicá.

Interregnum po Władiſłáwie przez puł trzećiá látá/ á o burdách przyięćia Kroleſtwá z Kazimierzem/ y z Litwą.

Rozdział II.

Skoro ſię rozniosłá wieść o zábićiu Władiſłáwowym w Polſcze/ wielka żáłość y ſmutek ſercá ludzkie/ z śmierći Páná przyrodzonego záfráſowáłá/ wßákże ießcze niktorzy twierdźieli/ zwłaßczá Węgrowie/ iż we zdrowiu vßedł/ álbo do Conſtantinopolá/ álbo do Weneciey/ álbo do Wołoch/ álbo do

Mniemieli że by ták vćiekał/ iáko ono Sigmunt Ceſarz y Krol Węgierſki/ gdy

przegrawszy bitwę z Turki do Constantinopolá pierwey/ potym do Rodisu/ záś do Weneciey z stráchu vciekał.

álbo do Multáńskiey ziemie. Drudzy też powiádáli / iż ieszcze iest w Albániey álbo Rásciey z woyskiem dobrze zdrowy/ wierzyli temu nászy coby byli rádzi widzieli/ Ale skoro tá sławá/ y wieści w niwecz się obrociły/ dopiero Pánowie Polscy wypráwili do Trácyey / Bulgáriey y Greciey / Janá Resowskiego / y Egidziego Suchodolskiego/ pytáć się o Krolu / ále nic pewnego o nim dowiedzieć się nie mogli.

Kazimierz wybran ná Krolestwo.

A gdy się Polacy dowiedzieli/ iż Węgrowie inszego sobie Krolá wybráli Władisłáwá Syná Albrichtá Cesarzá/ pięć lat tylko máiącego/ złożyli też Sejm walny ná Electią Krolá inszego w Sirádzu Roku 1445. ná dzien S. Woyciechá. Tám z sentenciey Zbigniewá Kardinałá vrádzili/ áby Kazimierzowi Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu Władisłáwá zábitego Brátu Krolestwo oddáli.

Posłowie Polscy do Kazimierzá.

Wypráwili tedy Posły do Litwy / áby Kazimierzá przyzwáli ná Sejm w Piotrkowie złożony/ gdzieby się z obudwu stron spolnie około Rzeczy pospolitey Polskiey bez Krolá osierociáłey nárádzili / y námowili. Ale Kazimierz Posły Koronne bez pewney odpowiedzi odpráwił/ á swoich do Piotrkowá / iáko Rádziwiłá/ Kieżgáłá / y Pácá Miesiącá Septembrá z tym roskazániem przysłał/ powiedáiąc się być zemdlonego żáłością y smętkiem z przerzeczoney przygody Bráckiey / dla czego ná on Sejm sam przyiecháć nie mogł / á też niedosyć y niesłuszne być wzięcie inszego Krolá powiádał / gdy ieszcze wszystkie rzeczy są niepewne/ á iż on áni Krolestwá/ áni spráwowánia żadnego nie chce przyiąć / wszákże by mu się zdáło/ áby ci namiestnicy/ y Gubernatorowie / ktorych Władisław do Węgier odieżdżáiąc ná swym mieyscu postánowił / Rzecz pospolitą rządzili do czásu.

A gdy się tá odpowiedź ziázdowi Rycerstwá y Senatu koronnemu nie podobáłá/ wypráwili do niego po wtore ośm Pánow Rádnych/ áby go iusz práwie rzeczą ná Krolestwo przyzwáli / co iesliby niechciał / y odwłoczył / áby mu powiedzieli iż inszego sobie Krolá szukáć muszą. Ale Kazimierz przedsię w swoim vporze stał/ gdy go Pánowie Litewscy zátrzymawáli / ktorym się był ná wszystkim w spráwách woiennych/ y domowych podobał / przeto Posłowie Polscy z niczym musieli názad się wrocić.

Drugie vroczne poselstwo do Kázimierzá.

Krolowa też stára Jagiełowá Kazimierzá iáko Syná nápominálá/ áby w tey rzeczy zdrowszey rády vżywał / ále go námowić żadnym sposobem nie mogłá/ wszákże Kazimierz prosił Posłow koronnych / áby poczekáli dokądby się o tym ná Seymie s Pány Litewskimi y Ruskimi námowił/ ktory złożył po narodzeniu Pánskim 1446. w Wilnie Miesiącá Styczniá/ á skoro ten czas przyszedł/ zebráli się Pánowie koronni z Slachtą wtory raz do Piotrkowá / ná ktory ziázd od Kázimirzá sześć Posłow Pánow Litewskich przyiácháło / prosząc áby ieszcze Electią odłożyli/ czego iesliby niechcieli vczynić/ woyną grozili Polakom / gdyż Kazimierz z Litwą chce ná nich práwá swego mieczem dochodzić / iesliby z dobrą wolą czekáć go nie chcieli / wszákże przydáli / iż on ná Wielkim Xięstwie Litewskim przestawa/ á Krolestwá nie żąda.

Sejm w Wilnie

Groźne poselstwo do Polakow Kázimierzowe y Litewskie.

Przeto Polacy będąc záiątrzeni ták srogim poselstwem / inszego Krolá sobie wybráć vmyslili/ ále się tego obawiáli/ iż gdyby zwádę z Litwą záczęli/ Krzyżacyby Polskę náieżdżáli. Dla tego ieszcze Kazimierzowego vmysłu skusić się im zdáło / wypráwili tedy do niego Predborá Koniecpolskiego Sędomirskiego / y Sciborá Sárleiá Jnowłodzkiego/ Kastellanow/ ále y ci tákoż/ iáko y drudzy odpowiedź wzięli.

Trzecie Poselstwo do Kazimierzá prożne.

Dla tego Senat koronny y Rycerstwo ná dwudziesty osmy dzień Márcá do Piotrkowá się ziecháli / á wszyscy Sacrament Pánski nabożnie przyiąwszy/ áby tym świątobliwiey o Rzeczy pospolitey tráctowáli / poczęli Electią nowego

Od nabożeństwá záczętá Electia.

Krolá stánowić/ wszákże pod tymi Condiciámi/ iż Kázimierzowi pierwsze mieysce w przyięciu Krolestwá zostáwili. A wotowánia Biskupow wszytki się skłoniły/ ná Frideriká Márgrábię Brandenburskiego / ktory był przed tym zięciem y następcą Jágiełowym námieniony/ krom Páwłá Kozickiego Biskupá Płockiego/ ktory ná ktoregokolwiek z dwu Brátu Xiążąt Mázowieckich wotował/ ná Władisłáwá álbo Bolesłáwá. Przyczym też stáli Jan Czyżowski Castellan / y Jan Tęczyński Woiewodá Krákowski / Łukasz z Gorki Woiewodá Poznański/ y wielkość Rycerstwá ná Bolesławá się zgodziło. Ták tedy z zezwolenia wszystkiego Senatu/ Bolesław Xiążę Mázowieckie / od Wincentego Arcibiskupá Gnieznieńskiego / był Krolem náznáczon / iesliżeby Kazimierz przed Swiątkámi woley swoiey odmienioney nieoznaymił.

Votá ná Márgrábię.

Votá ná Xiążę Mázowieckie.

A Kazimierz vsłyszawszy to co się ná Seymie Piotrkowskim ostáło/ posłał do Mátki Krolowey potáiemnie/ áby Pánow z nowu ku niemu námowiłá/ ktorego łatwo dostąpiłá / iż Máli Polacy záraz nan przyzwolili / y do wielkiey Polski posłáli/ áby wolą swoię od Electiey Bolesławowey ku Kazimirzowi skłonili/ ktorzy też to ochotnie vczynili / á znowu Posły do Kázimierzá Wielkiego Xiędzá Litewskiego wypráwili / áby dniá ostátniego Septembrá w Parczowie [...]mu się ná Sejm ziechał/ iákoż się Pánowie Polscy ziecháli/ ná dzień náznáczony do Parczowá/ ále Kázimirzá długi czás prożno czekáli/ á gdy go nápominali/ áby przyiáchał/ powiedział iżeśmy ieszcze żadnego obiáwienia woley swey/ o przyięciu Krolestwá nie oznaymili / wszákeśmy do Brześcia przyiecháli / ále iesli Pánowie Polscy chcą co stánowić/ niechayże do nas do Brześcia przyiádą.

Ziázd w Brześciu Kázimierzow z Polaki.

Ták tedy Pánowie Polscy sześć Senatorow z Parczowá do Brześcia posłáli do Kazimierzá/ ktory ty Condicie Legatom podał/ iż ináczey niechce Krolestwá przyiąć/ ażby pierwey Podole/ Łucko/ Olesko/ Lopáczyn/ Wietle/ Hrodło/ Litwie od Polakow były wrocone Ziemie z Powiátámi y z Zamkámi.

Vprzemność Kázimierzowá ku Litwie.

Tych Condiciy gdy Polacy nie chcieli przyiąć/ y roziecháć się niespráwiwszy nic gotowáli / Kazimierz potym ná ich żądánie przyzwolił przyiecháć do Krákowá / ná przyszły rok/ ná dzień S. Janá Chrzciciela / dla przyięcia Krolestwá Polskiego / gdy mu niktorzy z Pánow Polskich cicho potuszyli / iż mu to wolno będzie Litwie wrocić/ y odiąć od Korony cokolwiek będzie chciał / gdy iusz Krolestwo ostánie / iák o tym Cromerus lib. 22. szerzey pisze / á Dlugosus świádczy / iż Łomaczy / y Połubice od Stárostwá Párczowskiego / y od Polski odiąwszy do Litwy przyłączył.

Łomaczy y Połubice Litwie wrocone.

Kazimierz trzeci Jagiełowic/ Krol Polski/ y Wielki Xiądz Litewski/ Roku 1447. Czerwcá Miesiącá dniá 25.

Rozdział III.

TAk tedy Kazimierz Wielki Xiądz Litewski / ná czás náznáczony koronácie przyiáchał do Krákowá z wielkimi y świetnymi pocztámi Pánow Litewskich y Ruskich/ y z Swidrigayłem Stryiem swoim / tákże z Olelkiem Sluckim y Kijowskim Xiążęciem etc. Ktorego Mátká Krolowa y Pánowie Koronni/ y Mázowieckie Xiążętá/ Władisław y

staw y Bolesław Brácia we dwu tysiącu koni/ y Ratiborskie/ Cesinskie/ Oświęcimskie y Brzeskie Kxiążętá/ y wiele Pánow Czeskich/ Węgierskich y Sląskich/ y Henrik z Elbingu/ y Ludwig z Mewe Kontorowie/ Posłowie od Mistrzá Pruskiego Erlichshausená/ z wielką vczćiwośćią y triumphem przyimowáli. A nazáiutrz Czerwcá Miesiącá dniá 26. był koronowány według zwykłych Ceremoniy w Krakowie ná Zamku w Kośćiele S. Stánisławá. Ale práwie w koronácią wielką ostáłá się trwogá strászna/ gdy Niewiast ze Wśi Klasztorá Tinieckiego wielka gromádá z płaczem/ krzykiem/ y lámentliwym hukiem/ Kośćioł S. Stánisławá nápełniły/ dla pobránia bydłá ná stácią Krolowi nowemu/ ktore ich nárzekánie záledwie vskromiono/ á potym się Msza y koronácia dokonáła swym porządkiem przez Wincentego Arcibiskupá.

Kazimierzowy wiazd do Krákowá.

Trwogá od Niewiast.

Kazimierz zásię gdy Krol według zwyczáiu był prowádzon ná Máiestat w Rinku Krákowskim wystáwiony/ poswárzyły się Kxiążętá Mázowieckie Władisław y Bolesław z Biskupámi o mieysce śiedzenia po práwey rece Krolewskiey/ tak iż Krol musiał ná zad do Zamku się wroćić/ przysięgi od Mieszczan nie przyiąwszy/ wszákże potym Kxiążętá vstąpiły Biskupom.

Swar Biskupow z Kxiążęty.

Dawno mowią Da locum melioribus, vstąp twarogowi.

Potym gdy Krol Kázimierz záráżem chćiał vsilnie do Litwy odiácháć/ zátrzymáli go Pánowie Koronni/ iż musiał pierwey do Poznániá námiedźić dla potrzeb wielkiey Polski. Wszákże Pány Litewskie áż zá Bramę Krákowską dla vczćiwośći wyprowádził sam Krol/ á potym do wielkiey Polski z Mátką odiáchał. A gdy był w Kálisku przyszedł do niego Kniáź Micháyło Sigmuntowic/ dziedźic Xięstwá Litewskiego/ y vpadł v nog Krolewskich/ prosząc pokornie áby mu oyczyznę iego wroćił/ ále nie mogł nic słusznego vprośić/ y owszem od Kázimirzá Krolá był chudzinká nie práwie słusznie odpędzon. A tu iuż czytelniku miły obaczysz porządnie ode mnie zebráne powodzenie chudziny Kniáźia Micháyłá/ nie tylko według Látopisczow/ ále według Cromerá/ Długoszá/ Miechowiusá etc.

Uczćiwość Pánom Litewskim.

A ten Kniáź Micháyło gdy nie mogł mieć mieyscá w Litwie/ y Stolicę Oycowskiego dostąpić/ k temu obaczywszy iż mu Kazimierz ná gárdło stał/ zá iego rosterkámi vciekł naprzod z Litwy do Mázowszá do Szwagrá swoiego Xiążęciá Bolesławá/ iáko o tym wyższey/ potym do Prus/ á gdy y tám nie mogł być bespieczny/ zbiegł do Sląská/ á z Slężaki/ y z Czechy Polskę náieżdżał/ łupieżnym á vrwáńskim obyczáiem. Potym/ iáko ia rozumiem/ skoro vsłyszał/ iż Xiążę Mázowieckie Bolesław Szwagier iego był ná Krolestwo Polskie náznáczony/ przystał do Polski/ spodziewáiąc się zá iego koronną pomocą Xięstwá Wielkiego Litewskiego dostąpić. Ale gdy Kázimierzá Polacy koronowáli/ widząc iż niedźwiedź ożywa/ vdał się w pokorę/ á w Kálisku iáko Cromer pisze/ vpadszy Krolowi Kazimirzowi v nog prosił o zwrocenie oyczyzny/ iákoby rzekł/ ponieważ ciebie Pan Bog opátrzył Krolestwem Polskim oyczystym/ wroć też mnie moią własność/ ná ktorąm podennął po Sigmunćie Oycu moim wstąpił/ Potym cum nihil æqui impetrare posset, Niewskorawszy ná swoiey pokorze/ y owszem stamtąd był chudziná odegnány/ vciekł do Piotrá Wołoskiego Woiewody/ A gdy się go Krol przez Odrowąžá Woiewodę Ruskiego/ y przez Koniecpolskiego vpominał/ áby był wydan/ niechćiał go Hospodar Wołoski Piotr wydáć/ mowiąc: neq; ex fide sua, neq; ex dignitate Regis Michaelem quasi clientem prodendum fore, sed iussurum se ut princeps, ut is finibus suis excederet. Ták się Woiewodá Wołoski wolał z wydánia Kniáźiá Micháyłá wymowić/ á niż z przysięgi/ y hołdu/ ktory postąpił Kázimirzowi. A Michał nieborák widząc iż nie miał mieyscá y v Wołochow/ vciekł do Perekopskich Tátárow/ ktorzy potym zá iego powodem Podole okrutnie zburzyli/ Acz to ná Litwę y ná Krolá Polácy kłádli/ iákoby oni podarkámi Tátárow ná Polskę

Michała Sigmuntowicá Xiążęcego wolnego tułánie.

Pokorá Kniáźiá Micháłowá.

Iśny to dni iego dni Krolá ćiśło/ tego kto się do kogo vciecze wydáwáć.

Micháyło do Tátárow.

Polskę podburzáć mieli/ co iest nie pewny dowod/ gdyż omne regnum in se diuisum desolatur. Ale to wszystko broił Kniáź Micháyło Sigmuntowic z Tátarámi/ mszcząc się nád Kázimirzem krzywdy odięcia Oyczystego Wielkiego Xięstwá Litewskiego. Jákoż potym Roku 1449. s tymiż Tátary zebrawszy się do Siewierskiey ziemie wćiągnął/ O czym też Dlugossus y Cromerus świádczą/ y wziął Stárodub/ Nowogrod Siewierski/ Putiwil/ Serpiesk/ Bránsko/ y inszych Zamkow Ruskich/ Moskiewskiemu páństwu przyległych łatwo iáko dziedźic przez podánie dostał/ tumultuarijs aliquot copijs Regis fusis, poráziwszy kilko zagonow Krolewskich ná vtarczkę wyciekáiących/ y pisze dáley Cromer: Maiore mole Rex contra eum arma mouit, Iż się wypráwił Krol przećiw iemu większą mocą/ á wygnawszy go/ y wyrzućiwszy z Siewierskiego páństwá/ Zamki záś wszystki odebrał/ y ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu przywroćił.

O tym też czytay Cromerum lib. 22.

A potym spodziewáiąc się większego posiłku Micháyło od Moskiewskiego/ zwłaszczá dla dobyćia przerzeczonego Siewierskiego Oyczystego páństwá/ Stárodubiá/ Bránská/ Nowogrodká/ etc. vciekł do Moskwy/ gdźie iuż więcey nie pielgrzymował/ bo go tám Humien w Ruskim Monasterze Prásurem otruł/ y tám vmárł. Ktoryby się był mśćił śmierći Oycowskiey y swego wygnánia/ gdyby był Stolec Oycowski po ták dziwnym pielgrzymstwie opánował. Ale się tylko Witołtowi Stryiowi iego ledwo zwiodło.

Bo Sigmunt Oćiec iego od Czártoriyskiego záliczy Stárodubskiego, Siewierskie vdziału wziet był ná Wielkie Xięstwo Litewskie. Kniáź Micháyło otruto ná Moskwi.

O odieździe Krolewskim do Litwy/ y Seymie Párczowskim/ y Nowogrodzkim/ y rosterkách Wołoskich.

Rozdział IIII.

Do Wielmożnego Páná Jáná Hlebowicá Castellaná Minskiego/ Podskárbiego W.X. Litewskiego.

Objáchawszy Krol Wielką Polskę/ złożył Siem w Piotrkowie/ chcąc burdy miedzy Litwą/ y Polaki nowo wszczęte vśmierzyć/ bo Buczacki Fiedor Stárostá Podolski wziął był Litwie niektore Zamki ku Podolu y Wołyniu śiedzące. A gdy Krolá Pánowie Polscy prośili/ y námawiáli/ áby Litwie onych Wołośći odiętych niedopuszczał/ áni wracał/ ktore iuż były w dzierżáwie Koronney/ nie przyzwolił im ná to Krol znamowy niektorych Pánow Litewskich/ ktorzy byli przy nim/ ále śpiesznie do Litwy odiechał/ wziąwszy z sobą kilko Pánow koronnych. Támże się v Wilnie/ y w Knyszyńskich puszczach vstáwicznymi łowámi báwił/ opuśćiwszy y porzućiwszy spráwy Koronne/ dla czego wielkie rozboie po drogách y okrutne swowoleństwa w Polszcze vrosły/ iż też Wśi y Miásteczka łotrostwo/ zwłaszczá Szlachtá náieżdżáli y plundrowáli.

Buczacki Litwie Zamki Podolskie/ y Wołyńskie pobrał.

Kazimirz Polakom nie przyzwolił przećiw Litwie.

Rozboie w Polszcze.

Ná drugi Rok 1448. ná schodźie Miesiącá Máiá/ á Miechouius pisze fol. 111. iż po Bożym ćiele złożył Siem Krol Kázimirz w Lublinie Polakom/ y Litwie/ Tám Xiążętá/ Pánowie/ y Slachtá Litewska prośili áby rownym y iednákim práwem sprzymierzenie s Polaki mieli/ áby też ony zápisy śiedmiocze-

Siem w Lublinie/ y zadánie Pánow Litewskich.

 nia Litwy

niá Litwy / Zmodzi / Ruś z Polską były zmienione / áby im Podole y Zamki z Powiátámi Olesko / Wiechle / Lopáczyn / y Hrodło były wrocone / ná co Pánowie Polscy odpowiedźieli / iż co się tknie sprzymierzenia / tedy to dobrze iest postánowiono / przez Witoltá y Jágiełá / dla czego niemáią się o co skárżyć pánowie Litewscy / też się im tego nie godzi uczynić / co iest mocnie zapisámi y przysięgámi przez Krole nasze utwierdzono / zwłaszczá przez Jágiełá ktory się obwiązał / y potomki swoie mocnemi zapisámi y przysięgámi ty czterzy ártikuły dzierżeć / pierwey niż Krolewnę Edwigę z Krolestwem wziął. Pierwszy ártikuł / iż miał święty Chrzest przyiąć z Brácią / y z poddánymi / y uczynił temu dosyć. Drugi iż wszytko swoie Xięstwo / y ine dzierżáwy ktore miał / y ktorych potym nábyć miał / ku Krolestwu Polskiemu przyłączyć y przywłaszczyć obiecał / y także uczynił. Trzeći / wszytkie skárby swoie ná potrzeby Krolestwá Polskiego obroćić. Czwarty iż miał wszytkie więźnie Chrześćiáńskie wypuśćić / A co się tknie Podola / tedy Podolska ziemiá nigdy nie byłá ku Litwie / áni iey też Polacy mieli od Litwy / co ráwnie iest opisáno w Kronikách / iż Krol Cázimirz Wtory dostał iey część spadkiem przyrodzonym / á część pod Tátáry ktorą kiedy chcieli bráli / Ale Cázimirz poczyniwszy twierdze drzewiáne / w Kámieńcu / w Bákocie / w Brásłáwiu / w Miedzybożu / y w Włodimirzu / dzierżał Podole spokoiem / po iego záś śmierci przyszły ty ziemie ná Ludwiká / y były w dzierżeniu iego / po Ludwiku potym przyszły ná Krolá Jágiełá / iáko ná Krolá Polskiego / ktore rozdawał ku dzierżeniu swoim zásłużonym / naprzod Spitkowi z Melsztina. Dawał też z łáski dzierżeć Bráciey niktore Zamki w Ruśi Witoltowi y Swidrigáyłowi do żywotow ich tylko á nie ná wieczność. Przeto dla tego scżodrobliwośći doczesney / nie mogłá nam wieczność zginąć / Xiążę też wasze Sigmunt nieboszczyk dzierżał dárem á nie wiecznością ty Zamki przerzeczone / iákoż y list iego tego poświadcza.

Odpowiedź Pánom Litewskim od Polakow.

4. przednieysze obowiązki Jágiełowe.

Polacy dowodzą Kroniká / iż Podole ku Litwie nie było nigdy.

Witolt Podole trzymał.

Dla oddánia z łáski wieczność nie ginie.

Sigmunt Kieystutowic W. X. L. iáko Podole trzymał.

Prośił potym Krol Cázimirz Pánow Koronnych / áby przyiáźni pánow Litewskich nie obrażáli / á łáskáwą y słuszną im odpowiedź dáli / o czym gdy się Senat koronny národził / odpowiedźieli Krolowi / iż łatwieyszey drogi ku zatrzymániu umysłow Litewskich niemász / iedno áby oni / y Russacy wszyscy Polskim imieniem / y titulem Krolestwá / odrzućiwszy y oddaliwszy tytuł y władzą Wielkiego Xięstwá swego / nápotym się zwáć y miánowáć chcieli / ná co pánowie Litewscy nieprzyzwolili / á Polacy wywodzili záś Podole z dawná do Korony przynależeć.

Polacy chcieli tytuł W. X. Litewskie° y imię Litew kieżagłá dźiś / áby się koronnym imieniem titulowáli.

Ale Látopiscze Ruskie y Litewskie stáre / ktorychem ia dwánaście [12] concordował / ináczey á iconostáynym dowodem świádczą / iákom to wyszey opisał przy Geodiminie / Olgierdzie / Jagielle / y Witołcie / iż napierwey Xiążętá Litewskie / Koriatowicy Tátary z Podola wygnali / y Kámieniec / Skałę / Bakotę / y insze Zamki zárobili / á do Wielkiego Xięstwá Litewskiego dzielnością swą przyłączyli / ták tedy w ten czás Pánowie Litewscy od Polakow odpráwieni / do Litwy odiecháli / y s tym się Siem skończył / á Krol Cázimirz do Krákowá iechał.

Látopiscze Litewskie nie zgadzáią się s Polskimi o Podolu.

Roku 1449. gdy umárł Stephan / y Helias Woiewodowie Wołoscy / Hołdownicy Polscy / ná iednego Stolec Petriło / á ná drugiego Roman Synowie wstąpili / Potym Petriło máiąc pomoc od Janá Huniádá / Gubernatorá Węgierskiego / wygnał Romaná Brátá Stryiecznego / ktorego záś ná páństwo Kazimirz usiłował wprowádzić / ále gdy usłyszał w drodze / iż od trwizny żądáney Roman umárł / tym spiesznicy ciągnął do Kámieńcá Podolskiego / ruszywszy Przemyskie / Lwowskie / Chełmienskie / y Podolskie Woiewodztwá.

[illegible] tiem do [illegible]och.

Z Kámieńcá

S Kámieńcá potym posłał do Petriłá Woiewody / áby do niego przyiechał / á hołd y przysięgę uczynił / ná co Petriło przyiecháć obiecał / by tylko miał gleit od Krolá / Krol tego nie czekáiąc / zostáwiwszy w Choćimu posły ktorzyby przysięgi Petriłowey przysłuchali / spiesznie się do Litwy obroćił / gdzie w Nowogrodku s pány Litewskimi seymowáć ledwe począł / około przywrocenia wyszey mienionych powiátow od Korony do Litwy / gdy Tátarowie do Podola wtárgneli / ogniem y mieczem srogo wszytkie włośći plondruiąc / ktorych iednák Teodor Buczacki kilko połkow y zagonow poráził / y więźniow wiele wybáwił. Ale insze zagony Tátárskie u Brásłáwiá hoynie / y łáskáwie były przyięte / y częstowáne od Jurzego álbo Jurgi páná Litewskiego / skąd było Polakom podeyrzenie urosło / iż álbo zá wolą Krolewską / álbo zá przywiedzeniem pánow Litewskich / Tátarowie Podole / y Ruś / ktore Polacy Litwie odięli / burzyli.

Choćim Zamek Wołoski 2 mili od Kámieńcá.

Tátárowie Podole burzą.

Jurgá.

O wymowieniu z Przysięgi Kázimierzowey Polakom gwoli Litwie / y porázeniu Polakow w Wołoszech.

Rozdział V.

Potym Miesiącá Grudniá / Krol ná Siem Piotrkowski iechał / ná ktorym się wiele rzeczy potrzebnych y pożytecznych postánowiło / co się záś wnet rozerwáło / bo gdy pánowie Koronni Krolá k temu przyciągneli / áby im przysiągł według ich praw y uchwał Krolestwo spráwowáć / y spráwy Krolow przeszłych / tákże nádánia / y dobrodzieystwá ich ráwnie / y osobliwie pozwolone / áby gruntownie záchował / A Litwie odiętych powiátow nie wracał / czego im Krol nie chciał pozwolić áni uczynić / áby w czym Litwie / ktorą uprzeymie miłował / nie uszczyrbił.

Ná drugi Rok 1450. Krol miał Siem w Krákowie z máłymi Polaki / około wywiądowánia / y powściągnienia łotrostwá / y rozboiow przez Slachtę wznieconych / co się było pánom Rádnym podobáło. Ale Jan Tęczyński Woiewodá Krákowski tę rzecz rozrádził / nie iżby sprzyiał złodzieiom / ále iż niechciał nic stánowić / ráwnie z Krolem przećiwko wszytkiey Rzeczy pospolitey Polskiey przyzwoleniu / ábowiem się byli przed tym panowie ná wyższym Seymie ziecháli / áby Kázimierzá zá práwego Krolá nie przyznawáli / áżby im przysięgę / ktorey od niego żądáli / uczynił. Ták z tego Seymu gdy się rozie（cháli nic nie spráwiwszy / więtsza moc y swowolenstwo łotrostwo wzięło / y byłá sławá / iż też iuż Piotr Száfrániec zásadkę ná gárdło Krolewskie czynił.

Slachtá rozbiia w Polszcze.

Száfrániec myślił Krolá zábić / Cromerus secundæ editionis fol. 354. Et iam Regi quoq; ipso Saframecius insidias tendere dicebatur.

Po śmierći Petriłá Wołoskiego Woiewody / Bohdan ktory się liczył być Synem / ácz nieuprawnego łożá Alexandra Woiewody Wołoskiego / páństwo Wołoskie opánował / przed ktorym Alexander máły Syn Heliaszow z Mátką do Polski uciekł / ktorego záś Sieniénski / zá roskazániem Krolewskim ná Hospodárstwo wprowádził / á Bohdaná wypędził / Ale skoro Sieniénski z woyskiem z Wołoch wyciągnął / Bohdan ktory był w Gory uciekł zebrawszy się znowu Alexandrá z páństwá wyrzućił / Przeto záś Krol Odrowążá Koniecpolskiego wypráwił /

Rostierki Wołoskie.

prawił /

prawił/ ktorzy Alexandrá z Wołochy / z Russaki / y z Podolany ná páństwo wprowádzili. A Bohdan widząc się być nierownym do stoczenia bitwy/ w lesi się z swoimi skrył/ y pokoy od naszych vprosił/ tym sposobem/ áby Hospodárstwo Wołoskie rządził/ dokąd doroście piącinaście lat Alexander dziedzic/ á izby siedmdziesiąt tysięcy złotych czerwonych/ Tureckich (iák Długosz/ y Miechouius piszą) y 200. Koni y Wołow 200. á Wyziny 300. wozow ná kożdy Rok Krolowi Polskiemu obyczáiem hołdownym dawał.

Hołdu Wołoskiego Krolowi Kazimirzowi podaczká powinna / á dziś to Turcy sowito bierzą.

Ták vczyniwszy pod tymi Condiciámi pokoy / naszy wracáli się do Polski/ A Bohdan obwiodwszy woysko swoie w lesie / v Wsi Krasnego na Polaki vderzył/ Polacy też woląc mężnie vmrzeć / niż sromotnie vciekáć / á zdrádliwemu nieprzyiacielowi zwycięstwo oddáć / mężnie się z Wołochy potkáli / y bili się od poránku áż do wieczorá rownym szczęściem/ áż przedsię naszy krwáwy plác otrzymáli / bo wielkość Slachty Ruskiey poległo / y wodzowie przednieyszy Piotr Odrowąż Woiewoda/ y Michał Buczacki/ y Páráwa Mikołay zábici/ pochowáni we Lwowie z płáczem pospolitego ludu.

Bitwá naszych z Wołochy. Pugnatum à mane ad vesperam. Hetmanowie Polscy pobici/ Crom. fol. 335. Długosz/ Wapouius 277. Herbort 187. y Miechouius.

Rychło potym Roku 1452. iák Cromer á Wapouius zmyliwszy 1452. Tátárowie słysząc o poráženiu Slachty Ruskiey w Wołoszech / wielkim gwałtem á z do Podola y do Rusi wtárgneli / burząc y paląc áż zá Lwow do Grodká/ z wielkimi łupámi y zdobyczámi ludzi y bydłá / do Hordy wyszli.

Tátárzy burzą. Grodek 4. mile ode Lwowá.

A tymi dwiemá złemi przygodámi przez Wołochy / y Tátáry/ nie tylko Podoláne y Russacy/ ále y wszyscy Polacy srogo byli vtrapieni / gdy żaden nie był ktoryby ich (iesliby się co złego przygodziło) rátował / bo Krol Kazimirz w Litwie ná ten czás mieszkał / Seymuiąc z Pány Litewskimi około przywrocenia Łucká y Podola.

Vtrapienie Polski wniebytności Krolewskiey. Kazimirz w Litwie z Pány Seymuie.

Przyiechał potym Krol do Krákowá / gdzie go Zbigniew Biskup zfukał/ oświadczáiąc z tego przyczyny być wszytkie przeszłe y przyszłe porażki tego ludu/ y zgube kraiu koronnych/ wszákże to namniey Krolá nie ruszyło/ ktory po tym záraz do Litwy ná łowy viechał.

Zbigniew Krolá zfukał. Kazimirz do Litwy znowu.

O Seymie podeyrzánym Pánom Litewskim w Parczowie z Polaki.

Rozdział VI.

Złożył potym Siem Krol w Parczowie/ ná ktory Pánowie Litewscy przyiecháć nie chcieli / O czym też Długosus y Cromerus piszą/ ázby im pierwey glejt wolnego spokoynego y bespiecznego przyiáchániay odiácháńia pánowie koronni dáli / ále im tákowego glejtu Polacy dáwáć zábronili/ áby się co nie vlżyło sprzymierzu obojgá narodu. Potym Krol sam ku pánom Litewskim áż do Łomázow wyiáchał / á do Parczowá ich z sobą przyprowádził/ wszákże Gasztolt nie chciał iácháć. A ná tym Seymie Pánow Litewskich toż było, gadánie co y pierwey około wrocenia Podola/ Łucká/ y inszych onych páństw amkow / y włości/ też koło popráwienia sprzymierzenia / ktore powiádáli / Pánowie Polscy álbo oni bez ich wiádomości z wielką Litewską zelżywością / y ták o winney álbo wiązáney niewoley oświádczeniem nápisáli.

Litwá ná Siem Parczowski niechciáłá. Crom: Ad quæ Comitia Lituani non veniebant nisi fides publica illis à Polonis daretur, verum ea negata est. Krol Kazimirz ku Pánom Litewskim wyiáchał. Litwá się Podola y Wołynia vpomina. Obnoxiæ seruitutis.

Ták tedy

Ták tedy ná te ich rzecz Zbigniew Biskup Krákowski wszystkiey Polski imieniem odpowiedział/ zbiiáiąc im to dowodnie/ iż oni bez swey wiádomości sprzymierzenie być powiádáli: Abowiem Maciey Biskup Wileński / y inszy Pánowie Rádni Litewscy nie mogli się tego záprzeć/ iż to sprzymierzenie potym pochwalili/ y przysięgą potwierdzili / y wespołek też o Podolu / y inszych Zamkach wyználi/ do Polskiego práwá ich przynależeć. Pozwolili im też tego Polacy / áby sobie w tych rzeczách wybráli Comissarzow / álbo Sędziow / y iednaczow do spolney vgody / chociażby chcieli y samego Krolá spolnego Páná. A gdy ná to Pánowie Litewscy nie przyzwolili / á iżby z zátątrzonymi vmysły nie odiácháli/ zdáło się Polakom przez cáły Rok te spráwę záwiesić do drugiego Seymu ná tymże mieyscu.

Odpowiedź ná żądánie Litewskie.

A Látopiscze Ruskie/ y Litewskie wszytkie ktorychem dwánaście ná to zgádał/ ináczey skutek tego Seymu opisuią sprostá tymi słowy: R będąc dzie Kazimirzowi ná Koronie Polskiey / y ná Wielkim Kniástwie Litewskim / w rok po koronáciey vczynił Siem wálny w Piotrkowie / ná ktorym Seymie Pánowie koronni prosili Krolá/ áby im złożył drugi Siem w Párczowie/ ná ktorym áby Pánowie Litewscy byli: vmyśliwszy to táiemnie sámi w sobie bez wiádomości Krolewskiey / Pánow Litewskich poimáć y ossádzić / á Xięstwo do Korony przywrocić/ ták iáko przed tym z Pány Ruskimi y Przemyskimi vczynili/ Przemyśl záśiedli. A gdy się ná ten Siem Pánowie Polscy / y Litewscy do Parczowá ziecháli/ Tám Pánowie Litewscy stáneli wszyscy w okopie obozem / á przez dwá dni iezdzili do Pánow Polskich do Rády / A trzeciego dniá niákiś Andrzey Polák Rohátyński dowiedziawszy się miedzy swymi zá pewne / że Pánow Litewskich miano poimáć/ wezwawszy ich do rády/ przestrzegł w tym Janá Gasztoltá Woiewode Wileńskiego/ y Kieżgałá Stárośię Zmodzkiego / ktorzy zmowiwszy się z inszymi Pány/ nic powiádáiąc nic Sługom swoim/ wyiácháli z obozu/ y vciekli do Brześcia. A chcąc doświádczyć powieści Rohátyńskiego/ zostáwili ná mieyscu w Párczowie obóz/ y nieco sług / A w tym Pánowie Polscy nie málo ludzi w liczbie posłáli/ ktorzy ná obóz Pánow Litewskich náskoczyli/ Ale w obozie nikogo nie zástáli / tylko Slug máło/ á woźnice / y tym dáli pokoy. A vmyśliwszy się że to byli źle vczynili/ tegoż czássu wozy y sługi zá nimi do Litwy odpuścili / y od tego powiáda czássu ostáłá się wielka niemiłość miedzy Pány Litewskimi / y Polskimi / Jákosz Jan Gasztolt Woiewodá Wileński / y Iwászko Moniwid Woiewodá Trocki / Herbu Leliwá / y Kieżgał Stárostá Zmodzki/ y Piotras Mongierdowic Márszałek Ziemski / y námiestnik Nowogrodzki/ y Rádziwił/ Herby ktore ná Bráterstwo byli od Polakow zá Jágiełá pobráli/ záś im ná zad odesłáli / á swymi stárymi pieczętowáć się poczęli/ y wiele złego Polakom zá to myślili/ wszákże Krol Kazimierz w to się pilno włożył / y Polakow z Litwą do zgody przywiodł / bo y Cromer pisze/ iż Krol rospuściwszy Siem / do Litwy záraz ná łowy / ále podobno rychley dla spolney obojgá narodu zgody w tym zátątrzeniu / iechał.

Swiádectwo Látopisczow o skutku Seymu Párczowskiego. Litwá wokoło Parczowá stánetá. Andrzey Rohátyński przestrzegł Litwę. O tym też mowi Cromerus: Gastoldus tamen venire recusat, podobno się tego przestrzegał. Słowá Látopisczow. Przyczyná nienawiści Litwy z Polaki. Iwászko to był Iwászko Moniwid nie on co go dał sciąć Zygmunt Brát rodzony. Litwá Polakom Herby odesłáli.

O Łucku przez Litwe vbiezonym / y śmierci Swidrigiełowey.

Rozdział VII.

Litwá Łucko po Swidrigaile wzięłá.

ROku páńſkiego 1452. Mieſiącá Lutego Xiążę Boleſław Swidrigayło Olgerdowic Brát Jagiełow / wielką niemocą zemdlony w Łucku vmárł / á Zamek Łucki Litwie/ktorzy záraz wielkim pędem przyjecháli/podáć kazał.

Swidrigieł y Michájło Sigmuntowic w Wilnie iednym rázem pochowáni.

Tegoż też czáſu Kniąź Michayło Sigmuntowic/ktory zbiegł/ był do Moſkwy/ tákom iuż dwá kroć wyżſzey opiſał/ w Monáſterze otruty vmárł/obudwu ciáłá do Wilná przywieziono/y w Kościele S. Stániſłáwá ná Zamku pochowáne ſą/ á Litwá Łucko oſádziłá / y włości przyległe z przygrodkámi oſiádłá / y Włodimirz Zamek z Miaſtem ſpalili / ſkąd wielkie burdy vroſły / gdy Polacy zgrzytáli ná Krolá/ iż zá iego wolą Litwá Łucko wzięłá/ iáko powiedano. Y vrádzili to áby Slachtá Matey Polſki Wołodimirſki Zamek przez Litwę ſpalony z nowu zábudowáli/ y Łucká wſzelkim ſpoſobem pod nimi dobywáli/ ále nic nie ſpráwili pánowie

Polacy chcieli Litwie Łucko odiąć.

Polſcy ſwoią rádą dla boiáźni obráżenia Krolewſkiego / wſzákże Podſtárbiemu koronnemu Żupnikowi ſolnemu przykazáli/ áby żadney broni do Łucká/ choćby też ſam Krol kazał / nie dopuſzczał dodawáć/ czego gdy ſię Krol dowiedział/ ſrogo ſię rozgniewał ná Zbigniewá Cárdinałá/ y ná Crákowſkiego y Sędomirſkiego Woiewodę / y poſłał ná nich ſkárżyć ſię ná ziazd Wielkich Polakow/ iż go oni Kroleſtwá vpornie odſądzáli. Jákoż potym w Sędomirzu ná Swiątki Krol miał Siem dla pomśćzenia ſię tey krzywdy ſwoiey/ ná ktorym z Pány ſpolnie o zelżywość ſwoię expoſtulował / ále mu Zbigniew Cárdinał ná wſzytko krotką rzeczą odpowiedź vczynił/ ſtrofuiąc go z tego iż Litwie więcey niż Polakom życzył / y z nimi vſtáwicznie w bieſiádách/ y w porádách obcował / y Łucko z Podolim gwoli im od Polſki dopuścił oderwáć.

Polacy Litwie zákazáli obrony dodáwáć.

Kázimierz ſkárży ná ſwoię rádę.

Siem w Sedomirzu.

Krol Kázimirz więcey Litwę miłował.

Rychło potym Tátárowie do Podola wtárgnęli/ á Rowu Zameczku dobywſzy (ktory potym Boná Krolowá znowu zbudowáłá / y Barem przezwáłá) z wielkością łupow wyſzli.

Bar przedtym zwano Rowem.

Siem w Sirádzu z Litwą.

Rozdział VIII.

Cromerus: Eadē quæ pridem cantilena, à Lituanorum Legatis ſuperbè non ſine minis repetita.

Táiemna rádá o Litwie. Crom. fol 338 y Dlugoſſ. Herb. 189.

NA Seymie Sirádzkim Pánowie Litewſcy przez poſły ſwoie tegoż czego y pierwey ſrogo / y zufále z pogrożką woyny rozerwánia vpominali ſię od Polakow / ktorym pánowie koronni łágodną y vkłádną odpowiedź dáli / á Krolá vpornym nálegánim do przyſięgi / y potwierdzenia praw / y wolności Koronnych przywodzili / ktory iuż od nich zewſząd ściśniony / z osmią przednieyſzych pánow koronnych rády táiemną miał / á gdy to

gdy to przywodził / iż ná ten czás nie mogł doſyć pánow Polſkich żądániu vczynić /dla niebeſpieczności głowy ſwoiey/ y oderwánia Litwy / vprośił v nich ná rozmyślenie rok ieden / áby tym czáſſem Łucko / y przednieyſze Zamki Litewſkie w moc ſwoię pobrał/ y ſkarby wſzytkie Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego do Polſki przenioſł / y przywiedli ná to pánowie Polſcy Krolá/ iż im te obietnice zápiſem ſwym z pieczęcią / y podpiſem ręki potwierdzić muſiał / do czego też oni pieczęci przyłożyli / á Arcibiſkupowi do záchowánia zwierzyli/ y o tym ſię z Seymu roziecháli.

Cromer. Teſaurumq; Lituanicum in Poloniam transferret.

Pod tymże czáſſem Tátárowie znowu do Podola wtárgnęli y włości wſzytkę áż do Lwowá zburzyli / á gdy ſię iuż z plonem wyciągáć do Hordy zmyślili/ po czterzy kroć ſię wrácáli/ á ludzi ktorzy byli z ſkrytych mieyſc ná żniwo wyſzli/ w nędzną niewolą pobráli. Dla czego Krol Ruſką Slachtę z Janem Czyżewſkim/ y z Tęczyńſkim Woiewodą Krakowſkim / y z Wołochy poſłał / áby Tátárſkiey ſrogości odpárli / á ſam do Litwy/ choć w ten czás wielkim powietrzem morowym vtręczoney/ ná łowy odiechał. Ale niż ſię náſzy ná Tátáry zgotowáli/ oni z wielkim plonem do Hordy vſzli. A byłá rzecz podeyźrzána / iż Pánowie Litewſcy tych Tátárow przywiedli / bo natychmiaſt Gaſtold z Moniwidem wypráwili Rádziwiłá Márſzałká z wielkimi podarkámi do Sachmátá Cárzá Záwolſkiego/ dziękuiąc mu zá te poſługę. Ale gdy do nich iáchał Radziwił/ tráfił w dzikich polach ná woyſko Ecigereiá Cárzá Prekopſkiego / ktory był porázıł Sadachmátá Záwolſkiego/ z Podola z łupem ciągnącego/ tám tedy był złupion ze wſzyſtkiego Rádziwił / á ledwo nági wolno puſzczony.

Tátárowie ſię po czterzy kroć wrácáli ná Podole.

Powietrze morowe w Litwie.

Polacy ná Tátáry omieſzkáli.

Rádziwił do Tátarow z podarkámi.

Carz Prekopſki Záwolſkiego pogromił.

Rádziwił złupion. Cromer. fol. 339. ſecundæ editionis.

Sádachmat też Carz Záwolſki vciekáiąc z dziewiącią Synow / y z Murzámi/ także z Hulany przednieyſzymi ſwoimi Pány do Litwy / iáko do przyiacioł przyiechał/ ále go nádzieiá omyliłá / bowiem był poimán od Pánow Litewſkich (co ſámo Litwę z podeyrzenia przywiedzienia tego ná burzenie Podola wywodzi) y potym gdy chciał vciec/ zá Kijowem dogoniony/ á w Kownie pod ſtrażą áż do śmierci był chowan od Litwy / áby ſię tym záchowáli nieprzyiacielowi iego Ecigierowi Przekopſkiemu.

Sadachmat do Litwy vciekł/ y poimány od nich.

Pod tymże czáſſem roku 1453. dniá 29. Máiá/ Machomet Turecki Ceſarz poráziwſzy Karámańſkie waleczne Xiążę / wziął w przymierzu Conſtantinopole Miáſto ſławne/ wielkie / morzem ze trzech ſtron otoczone / Stolicę y głowę Ceſárſtwá Greckiego / A do tego Turkom pomogł niiáki Gertuká zdraycá/ Pan Grecki / ktory do Turkow vciekwſzy / vkazał im ſpoſob ſzturmu / y gdzie były ſłabnieyſze mieyſcá ku wzięciu Miáſtá/ ktorego potym Machomet Ceſarz Miáſto podarku dał ſćwiertowáć/ obrzydziwſzy ſię iego zdrádą.

Conſtantinopole wzięte.

Gertuka álbo Gerlutá zdraycá.

Iſidorus álbo Sidor Metropolit Kijowſki/ ktory ono był Cardinałem ná Synodzie w Florenciey / od Eugeniuſzá Papieżá vczyniony/ zebrawſzy niemáło Slachty y Rycerſtwá Ruſkiego/ przebił ſię przez wielkie woyſká Tureckie/ y przyſzedł był ná pomoc Páleologowi Ceſárzowi do Conſtantinopolá/ Támże mężnie dokazował z Ruſſaki / gdzie y Ceſſarz ſam Paleologus r ſzturmu / gdy chciał z inſzymi z Miáſtá vciekáć w Bramie był vtłoczony / á potym vmárłemu głowę ſtięto / ktorą przynioſł Jánczárzyn ieden zá wielki podárek Ceſſárzowi Máchometowi. Ták to Miáſto ſławne y po Rzymie pierwſze ná Swiecie / Helleſpontem y Propontidem Morzámi podlane/ wielkie / iż go ieſt w okrąg ná ſześć mil álbo więcey w murze/ pogáni áż do dziſieyſzych czáſſow z wielkim vpadkiem wſzyſtkiego Chrześćiáńſtwá trzymáią.

Iſidor Metropolit Kijowſki do Conſtantinopola/ O tym też czytay Cureum in Hiſtoria Sileſiæ, in geſtis Wladislai Poſtumi.

O ktorego Miáſtá wzięciu/ y iego położeniu/ y zacności/ opiſałem w inſzym Commentarzu moim ſzeroko y dowodnie/ktore potym ieśli Bog mi dá tego żywotá przedłużyć wydam ná świátło/ bom ſam w tym Mieście roku 1574. mieſzkał niedziel

20. gdziem

26. gdźiem też wiele inßych Miast y kráin Tureckich w ten czás zwiedźił / á teraz to opußczam / ábych sie nie zdał Greckich álbo Tureckich Historiy pisáć. Przeto do Litewskich spraw przedsięwziętych przystępuię.

Tegoż czásu Iwan Xiążę Ostroskie y Jan Łasz w dźień Wielkonocny Tátárow według Miechowiussá v Trebowle porázili ná głowę y pobili / ták bárdzo iż żaden Pogánin nie vßedł / czego y Cromer lib. 22. w ty słowá poświadczá / *Ita ut ne unus quidem euasisse existimetur*, á więźniow 9000. náßy odbili y inße łupy.

O trzecim Seymie w Párczowie Polakow z Litwą y w Piotrkowie.

Rozdźiał IX.

ROku Páńskiego 1453. Miesiącá Czerwcá / gdy Mátias Biskup Wileński vmárł / złożył Krol Kázimirz Polakom y Litwie Sięm w Párczowie / ná ktory pánowie Litewscy nie przyiácháli / obawiáiąc się y dáiąc przyczynę pánom Polakom / niewiem iákich zdrádnych záśadek / podobno onych co ich Látopisiec wyżßey świádczy / Cromerus też fol. 340. *secundae editionis* mowi / *Insidias nescio quas causificantes*. Ale iednák posłow przysłáli / Janá Chodkiewicá / Namiestniká ná ten czás Witebskiego / Rádziwiłá / Mikołáiá Pacá Stárostę Lidskiego / y Márßałkow trzech s powiatow / tákże posłow z Woiewodztw.

Posłowie Litewscy ná Sięm.

Vpominali się ci posłowie v pánow Polakow tegoż co y ná pierwßych y przeßłych Seymach / áby było poprawienie sprzymierzenia / á Podole / y Wołyń Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu iáko własność tego wroćili. Vkázali im ná to pánowie Koronni Priwilia Jágiełowy / Witołtowy / y Swidrigiełowy / á ich sámych dowodámi Litwę z tey własności zbijáli / gdyż oni sámi mowili że Podole y Wołyń od Jágiełá Krolá Polskiego Witołtowi być zástáwione ze czterdźieśći tysięcy czerwonych złotych / skąd iáwnie się okázowáło / iż oni ziemie práwá Polskiego były / á po śmierći Witołtowey wespołek s pieniądzmi w dzierżáwę Jágiełowe słußnym spádkiem przeßły. Podawáli im k temu Polacy / ktoregoby Compromissárzow / iáko y pierwey / álbo Krolá / álbo Papieżá / álbo ktorego inßego páná Chrześćiáńskiego chćieli / Litwá záś Tátárskiego Cárzá / álbo Cesarzá Chrześćiáńskiego podawáłá / ktora rzecz gdy się Polakom zdáłá nieprzystoyna / z niczym odpráwili posłow Litewskich. Kußtował też sám Krol y pátrzył w tey rzeczy środku z niektorymi pány Koronnymi / áby to było ná drugi Sięm odłożono / ále tego nie dopuśćili Polacy.

Odpowiedź Pánow Koronnych Litwie.

Compromissárzow ná vgodę z Litwą podawánie.

Potym słuchano posłow Xiążąt Mázowieckich / Władisłáwá / y Bolesłáwá / ktorzy się vpominali Tykociná y Goniądzá od Litwy wziętych / ktorym gdy Krol bez Rády pánow Koronnych srogo z pogrożką odpowiedźiał / iż to Litwá słußnie vczyniłá / był ßkan od Zbigniewá Cardinałá / iż się Krolowi przykrymi słowy áni vczynki żadnego obrażáć nie godźi / przytoczywßy ty przypowieść / *inter apes quoq; Regem aculeo carere*, iż y Krol miedzy pszczołámi żądłá nie ma / ktorymby miał kąsáć swoich / włászczá Xiążąt Mázowieckich towárzyßow y przyiaćielow Koronnych / ze krwie Krolow polskich idących.

Krol zá Litwą.

Krol Pszczelny áni Mácicá nie ma żądłá.

Z Párczowá

Z Párczowá ná drugi Sięm Krol do Piotrkowá záraz iáchał / ná dźień S. Janá Chrzćićielá náznáczony. Tám Krolowi Arcybiskup Gnieźnieński vkazał ony obietnice y zapis / ná ktorym się był Krol przymußony zápisał / y obwiązał Polakom ná odięcie Zamkow niektorych Litwie / y ná przysięgę / iákom to wyżßey w zámknieniu Seymu Sirádzkiego położył / według Długoßá / y Cromerá / żądáli tedy Pánowie koronni od Krolá / aby wżdy iuż oney obietnicy swoiey dosyć vczynił. Potym wziąwßy sobie Krol ná rozmyślenie dźień / odpowiedźiał pánom / iż się mnie nie godźi przećiwney przysięgi czynić / nád pierwßą przysięgę / ktorąm Litwie vczynił / gdy mię ná Wielkie Xięstwo wybráli / y podnieśli / wßakże mogę dáć wam przysięgę / ále táką iáko Krol Polski / á nie iáko Wielki Xiądz Litewski.

Dlugosus / Cromerus fol 34. Herbort. 291.

Krol zá Litwą.

Zdáłá się tá przysięgá pánom Polskim niestáteczna / podeyrzána / y sámolowna / przeto poczęli nálegáć wespołek z Zophią Krolową / Mátką Krolewską / áby Krol tych kluczek poniechał / á poruczywßy komukolwiek Xięstwo Litewskie / Rzecz pospolitą Polską sám przez się áby pilniey spráwował / Litwinow áby od swego obcowánia / y społkowánia oddalił / czterech Pánow przedniéyßych z Senatu koronnego iáwnie náznáczonych / y miánowánych áby do swey rády przypußczał / á z ich wyroku y zdánia wßytko spráwował / á coby kromie ich zdánia było spráwiono álbo vchwalono / áby ty wßytkie rzeczy iáko [illegible] / y nieważne były / ieśliby tego Krol nie vczynił / powiedźieli / iż nie będą dłużey czekáć / niżby siebie / y Rzeczy pospolitey inßym sposobem opátrzyć mieli / á záraz ty słowá swoie vczynkiem y skutkiem potwirdźili / gdy się zobopolnie wiárą y ślubem ieden z drugim obwiązáli / żadnym sposobem Oyczyzny swey nieodstępowáć. Tym potym ták vpornym żądánim / y też grożbámi poruszony Kázimirz / przysięgę iákiey prośili dał.

Cromerus Captiosum id ius iurandum re uera zowie.

Lituanos à suo contubernio amoueret.

Conditie Krolowi od Polakow podáne.

Do dźiewiątego dniá w ten czás trwał ten Sięm / ktory iáko nową y niezwyczáyną rzecz / iż ták długo trwał / Długoß wspomina / cożby się dźiś temu dźiwował / gdyby kilko Miesięcy náße Seymy przewłoczone być bez pewnego skutku rzeczy widźiał.

Sięm 9. dni długi.

Potym Krol Kázimirz z tego Piotrkowskiego Seymu do Krákowá przyiáchawßy á kilko dni zmießkawßy do Litwy odiechał.

Kázimirz do Litwy.

Tego też Roku Oświęcimskie Xięstwo w moc Korony Polskiey przyßło / y Slachtá wßytká onego kráiu Krolowi przysięgłá / A Jan Xiążę Oświęcimskie władzey wßytkiey musiał vstąpić / wziąwßy pewną sumę pieniędzy.

Xiążę Oświecimskie stupiont.

O rozruchu Prussakow przećiw Krzyżakom / y o Małżeństwie Krolewskim / á przyięciu Prussow w poddánie.

Rozdźiał X.

A ten czás Roku 1454. wielkie rozruchy záczęły się w Prusiech od Slachty / y Mieśczan przećiw Krzyżakom / ktorzy wielkimi krzywdámi od nich vćiśnieni / spiknąwßy się miedzy sobą wiele Zamkow y Miast wyrzućiwßy z nich Krzyżaki pod moc swoię przywroćili.

A wyprá-

A wypráwiwszy do Krolá Kázimirzá zacne posły / z ktorych był stárszy Jan Bassenus / ony wszycki Zamki / z Miásty / y wszystkę Pruską ziemię / Pomorską / Culmieńską / y Michałowską w moc mu podáli.

Tegoż też czásu 9. dniá Februaria pirwsza Małżonká Kázimirzowi do Krákowá przywieziona / Elżbietá Albrichtá Cesárzá Rzymskiego Corká / á Siostrá Ládisláwá młodego Czeskiego y Węgierskiego Krolá. Aż sie Cardinał Zbigniew / y Arcibiskup swárzyli / ktoryby z nich godnieyszy był / Małżeństwo dáwáć / włożyli tę vczciwość potym ná Janá Capistraná Włochá / Káznodzieię vczonego / y prawie Męża świętego / Zakonu Bernárdinow / ktory był z Rzymu przez Zbigniewá Kárdinałá proszony przyiechał do Krakowá / ále iż áni Niemieckiego áni Polskiego iezyká rozumiał / Zbigniew to Cárdinał odpráwił / á Arcibiskup nową Krolową pomázał y koronował.

Swar o dawánie Slubu.

Słuchano potym posłow Pruskich w Senatorskim kole / ktorzy długo orátią skárżyli sie ná Krzyżaki o srogie á prawie zwierzęce zniewolenie / Dobr y Máietności własnych pobieránie / y wyniszczenie / żon y dziewczek sromotne pohańbienie / y insze nieznośne vćiski od Mistrzow / Contorow / y ich Stárost także Vrzędnikow wyliczáiąc. Prosząc áby ich Krol / y Senat koronny w obronę y w poddáństwo przyiął. Tymi tedy ich prośbámi Krol / y pánowie Polscy przywiedzeni / áby ták piękney y niespodziewáney occásiey nie opuścili / ktorą by sie potym trudno tráfić miáłá / y zá ktoraby to co ich przodkowie do Krzyżakow przed tym vtrácili / łacwie odiskáć á do Korony przywrocić mogli / przyięli Prussakow w poddánie y w obronę. Posłał tedy Krol záraz Andrzeia Biskupá Poznáńskiego / y Janá Koniecpolskiego Kánclerzá Polskiego do Prus / przed ktorymi Slachtá / y Mieszczánie Pruscy / Culmieńscy y Michałowscy wierność / posłuszeństwo y poddáństwo Krolowi Kázimirzowi / y Koronie Polskiey vczynili / y Zamki wszytki tym ktorym Krol kazał podáli.

Skárgá ná Krzyżaki.

Jáchał potym Krol do Litewskiego Brześcia / gdzie krotki czás z Pány Litewskimi Seymował / y łáskáwie sie im ofiáruiąc prosił / áby bronili przeciw przez Zmodź Liflántskim Krzyżakom ná pomoc Pruskiemu Mistrzowi. To postánowiwszy záraz do Łęczyce ná drugi Siem w Miesiącu Máiu złożony iáchał. Tam Xiążętá Mázowieckie vpominały sie v Krolá / y v Litewskich pánow / áby im Goniadz y Tykocin / tákże Węgrow były wrocone / obiecuiąc Krolowi wszytkie woyská swoie ná pomoc przeciw Mistrzowi Pruskiemu posłáć / ále sie prożno vpomináli / bo Litwę Krol przy tym zostáwił / obawiáiąc sie ich rozgniewáć / áby nie wzięli tákiego porozumienia z Krzyżaki Pruskimi / y Liflántskimi / á iż też te Miástá z dawná do Litwy służyły.

Siem w Brześciu Litewskim.

Siem w Łęczycy.

Goniadz / Tykocin y Węgrow Litwie przysądzone.

Z Łęczyce záraz Krol iáchał do Prus w wielkim á ozdobnym poczcie pánow koronnych / Tám w Toruniu / w Elbingu / y we Gdańsku od Senatorow Slachty / y Miast według świętego obrzędu Przysięgá odnowiona byłá / w słowá Krolá Kázimirzá / y potomkow iego Krolow Polskich / Biskupi też trzey / Culmieński / Pomezáński / y Sámbiyski przysięgli / á czwarty Biskup Warmieński był przy Krzyżakách w Márienborku / wszákże Capituła iego álbo Collegium przysięgę vczyniłá.

Podánie Prussow skuteczne.

Miał potym Krol w Grudziądzu Siem z Prussaki / tám podatek álbo pobor vchwalili z pogłowia dla záptácenia Czechom Zołnierzom / ktorzy byli Málborg od Slachty Pruskiey pod Krzyżaki oblegli / á płácono im po 26. złotych ná koń / ná trzy Miesiące / tych tedy rospuszczono / álbo dla tego iż byli drogo náięci / álbo dla wątpliwey wiáry / á ná ich mieysce Krol swoy dwor pod Málbork wypráwił.

Málborg prożno oblężon.

Támże Pruskie ziemie wzięły vnią z Koroną iáko w iedno ciáło spoione / Szesnaście

Szesnaście też Pánow Rádnych z Slachty y z Miast wybrano / ktorzyby záwżdy z Krolem o Rzeczypospolitey Pruskiey rádzili / támże im Cłá wszytki / y myta ná ziemi y ná wodzie / y podatki od wagi álbo funtá / ktore po Niemiecku zwano Funtzol / álbo Frinczol / dwá pieniądzá od káżdey grzywny / y Narzas / ktorą dań pospolicie wieprzem zwano / Krol im odpuścił. A Gdańszczánom / ktorzy Krolá ze wszytkim dworem wielkim kosztem vczciwie przyięli / osobliwie Krol odpuścił siedm set grzywien z Mieyskiego dochodu / ktore Krzyżakom ná káżdy rok płácili / k temu młyny wszystki Mieyskie / y Zuláwę mnieyszą / ktorą Wisłá / Morze / y Gory otoczyły / dárował im / tylko sobie trzynaście Wśi / y dwá Folwárki wyiął / á podatek Mieyski z tego wszystkiego iedno dwá tysiące złotych czerwonych im vstáwił / z czego pirwey 60000. złotych czerwonych / iáko Wapowius pisze / y Cromer z iego świádectwá / przychodziło. Też áby ná káżdy Rok Mieszczánie przez cztery dni Krolá ze wszystkim Dworem kosztem swoym podeymowáli / á miásto Zamku stłuczonego / áby Krolowi pałacz kosztowny w Mieście / tákże Spichlerz dla sypánia zboża / y Stáynią zbudowáli.

Nádánie wolności Prussom / o płatow vliżenie.

60000. dawáli Krzyżakom z Gdańská.

Przyiecháli potym posłowie od Papieżá / od Cesárzá / Curfierstow / od Philippá Burgundzkiego / Ludowiká Báwárskiego / y od wszytkich Niemieckiey Rzesze Xiążąt / prosząc Krolá / áby Krzyżakom iesli co wystąpili odpuścił / á Prussy im wszytkie wroćiwszy sámną woynę Turecką / dla odiścia Constantinopola / áby z nimi woyská swoie złączył. A Krol Cázimirz (iżby dłużey Niemieckich Xiążąt / ktorzy przeciw niemu woynę zá Krzyżaki podnieść myślili / ná słowie záwiesił) nic inszego nie odpowiedział / iedno iż w tych rzeczách ma wyprawić ná Siem Frankfordieński / ktore Miásto iest nád Rzeką Menem / Posły swoie.

Frankford nád Menem.

O nieszczęśliwey Bitwie Kázimirzowey z Mistrzem Pruskim v Choynic / Roku Páńskiego 1454.

Księgi XIX. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Janá Wołminskiego / Castellaná Połockiego / Krewskiego Stárosty.

Krol Kázimirz gdy przyiął w obronę Prussaki /
Záraz podniosł myśl swoię ná hárde Krzyżaki /
Stumę / Brodnicę obległ / y Málbork ich głowę /
Záś pod Choynice woyská wiodł z Polski gotowe.
Stumę wziął przez podánie swych Zołnierzow męstwem /
Litwá też rátowáłá Polakow Rycerstwem /
Pięć tysiecy iezdnych im ná pomoc posłáli /
Sudununtowicu ich pod spráwę podáli.
Kucznk / Stanko Kościewic / z Janem Jlinicem /
Przy tych z Bohdanem Jurgi Woł / Andruskowicem /

Stuma podána.
Olecłno Sudununtowic Hetman nád 5000 Litwy y Tátárow pod Choynice przyciągnął
Kucznk / Stanko Kościewic Jan Jlint Bochdar druskow

Roty

Jurgi Wat. Rotmistrzowie Litewscy.

Roty wiedli ktorych Krol obaczywßy w ſpráwie/
Weſelił ſię/ y Litwie dziękował łáſkáwie.

Lukaß z Gorki Poznáński Stárostá/ Oſtrorog Káliſki/ Mikołay Szarley Inowłodsláwski/ Woiewodowie/ y Dersław Rotwiáński Cásztellan Roſpierſki Hetmánowie Polſcy.

Polakow Lukaß z Gorki z Oſtrorogiem rządził/
Szárleiowi z Ritwiáńſkim Krol dwor ſwoy przyſądził/
Bo ci czterzey Hetmáńſtwo ſobie przywłaßczáli/
Ácz co woyná y bitwá bez humny nie ználi.

Kánclerz Koniecpolſki.

Kánclerz vśilnie Krolá á mądrze odwodził/
Widząc młode Hetmány by bitwy nie zwodził.
By z piącią tyſiąc czekáć Czárnkowſkiego raczył/
Áż wątpliwy ſkutek woyny by obaczył.

Dubia Alea Martis.

Ále Wielcy Polacy rzekli/ iż woźnice

Vt vel aurigarũ ſuorum flagellis hoſtes in fugam actũ iri iactarent

Náßy Niemcow zápędzić mogą przez ſwe bicze/
Ták gdy bitwy wołáli/ Krol ná ich żądánie
Przyzwolił widząc w nich chęć z Niemcy ná potkánie.

Straż Polſka Niemiecka porázilá.

Z przygody ſtraż Niemiecka ná náße tráfiłá/
Á iedná z drugą bitwę ogromną ſtoczyłá/
Náßy iednák odnieśli zwycięſtwo ácz krwáwe/
Á Krolowi o Niemcách dáli pewną ſpráwę.
Juß Phebus tchnące Konie do Morzá prowádził/

Wieczor bitwá

Á Heſperus też chmury okoczne zgromádził/
Gdy Ludwik Miſtrz Krzyżáckie vphy wywiodł ſwoie/
Przy nim Zegáńſkich Xiążąt/ Rudolph Baltzár dwoie.
Bernard/ Sumberg Czech Niemcow/ Moráwcow/ z Saxony/
Ośm Fendlow miał pod ſpráwą/ iż nim Rzeſkie zagony/
Náßy też z Litwą w ſiedm ſię Połkow zßykowáli/
Á z obudwu ſtron trąbą znák do bitwy dáli.

Coeperuntq; trepidare, y qui nunquam armatas acies aſpexerunt.

Lecz w náßych oná pirwßa chęć záraz vſtáłá/
Gdyż ich więtßa część zbroynych nigdy nie widziáłá/
Ktemu ná błotnym mieyſcu/ y Hráſtim ſtáneli/
Wßákże śmiele do ſiebie z obudwu ſtron brneli.
Niemcy daſticht vnd krzyczą/ Polß ßelm/ áż grzmią láſy/
Gárdłá też rozdzieráli głoſem wrzeſcząc náßy/
Bębny y trąby głośne dźwięk dawáią hucżno/
Á Niemcy zás z ſpiſſámi pießy idą bucżno.

Bitwá sroga.

Konie rżą/ grzmot gdy zbroie o zbroie chrzeſciáły/
Z ruśnic trząſk dym/ á ſtrzáły pierzyſte świſczáły/
Kopie náßy komią/ Niemcy też ſwe drzewá
Drożyſte w náßych topią/ áż z koni ßky trzewá.
Proporce y chorągwie z obu ſtron ſię chwieią/
Zbići legą á ránni zás ſtękáiąc mdleią/

Náßym

Náßym Mars w pierwßey bitwie potußył łáſkáwie/
Rozgromili Niemieckie vphy w przedniey ſpráwie.
Baltzar Zegáńſkie Xiążę zábit/ Sumberg żywy
Poimán/ ſkąd náßy triumph ſądzili prawdziwy/
Ále zás w tym Krzyżacy gwałtem náſkoczyli/
Á znowu z zwycięzcámi ſrogi boy ſtoczyli.

Znowu bitwá ſroßa.

Kurzy ſię pył do Niebá z prochow porußonych/
Á gniew śmiáłość podnieca w mężach záiußonych/
Áż Niemcy náßych wſpárli walczących bez ſpráwy/
Gdzie ſię dopiero wſczął huk/ krzyk/ trząſk y boy krwáwy/

O tym też czytay Cromerá.

Bo Hetmánowie náßy ſwym rátunek dáli/
Niemcy náßych/ náßy zás Niemcow w tył wſpieráli/
Á Litwá bez przeſtanku pſowáłá im Frezy
Z Lukow/ w tym Niemcow wálny vphiec przyßedł świeży.
Tych poſledni vph náßych widząc gdzie Krol ſtoiał/

Náßy pierzchnęli.

Pierzchnął/ gwałtu niemáiąc ſnáść ſię cienia boiał/
Vciekli/ á Krol krzyczy áby w ſpráwie ſtali/
Lecz niepohámowánym nogam wolą dáli.
Co widząc drudzy ktorzy w przednim byli ßyku/
Vſtráßeni z ſtráßnego Niemieckiego krzyku/
Pierzchneli po ßelinie zá drugimi rożno/
Krol zá nimi hey ſtoycie/ ſtoycie woła prożno.
Bo porwawßy ſię wßyſcy z ordinku ſwoiego/
Bieżą byſtro po niwách polá Choynickiego/

Podobieńſtwo vciekáiących.

Właśnie ják kiedy w puſczy Sárny álbo łánie/
Łowcowa trąbá trwoży y chártow ſczekánie.
Ony lękliwe w vßy dźwięk ſtráßny chwytáią/
Głowy wzgore podniozwßy po ſkáłách pierzcháią/
Ták náßy roſpuśćili ſwym koniom wędzidłá/
Á ßáty wiátr zá nimi chwieie iáko ſkrzydłá.
Krol ich z vcieczki głoſem chrápliwym hámuie/
Y gdyby ſię zwroćili zwycięſtwo ſlubuie/

Cromer: Quod niſi vi abſtractus eſſet viuus in hoſtium poteſtatem veniſſet.

Tám máło y ſam nie był ná plácu poymány/
Áż od tych co go ſtrzegli był ledwo przygnány.
Iż też pierzchnął/ á Niemcy po nim byſtre konie
Puśćili/ chcąc go w ktorey ják záłápić ſtronie/
Támże náßych co z Krolem biegli rozerwáli/
Iż ſię rożno od Krolá wßyſcy rozbłąkáli.
Sámych Pánow Litewſkich pięć ſię záſtáwili/

Litewſcy Rotmiſtrzowie przy Krolu zoſtáli.

Áby Niemcow ná ſobie goniących báwili/

Záczym

Zá czymby Krol viáchał wprzod Sudimuntowic/
Kuczuk/ Jlinic/ Stanko / Bohdan Andriſkowic/
Z Niemcy ſie ſmiele ściąwſzy mężnie poczynáli/
Y długą ich ná ſobie chwilę zátrzymáli/
Z łukow im odpieráiąc / potym od wielkośći/
Poymáni okazáli znák sławney dzielnośći.

Ná to ſie wſzyſtki Látopiſce zgadzáią.

W tym gdy iuſz Titan złotą ſtrył do Morzá głowę/
Noc z iáſkini wywodziłá ciemność Charonowę/
Lecz Mieſiąc świecił iáſny / náſzych Niemcy ſczuiąc/
A po polách pierzchliwych promieniem ſkázuiąc.

Niemcy náſzych gonili po Mieſiącu.

Krol od ſwoich zbłądziwſzy ſámoczwárt vchodził/
Aż ſie Litewſki Sláchćic Wołk niemu przygodził/
Támże ich w iednym mieyſcu gdy Niemcy dognáli/
Máło wſzytkich y z Krolem rázem nie poymáli.
Lecz ná błoto vbjegli/ tám Woł z koniá zſiadwſzy/
Począł ſtrzeláć z ſáydaká / ſtrzáły rozſypawſzy/
Gdy kilko Niemcow ránił / náćieráć nie ſmieli/
W tey ſie też máłey liczbie Królá nie ſpodzieli.
Wrócili ſie do ſwoich Krol też wybrnął z błotá
Piechotą/ ruſzyłá go w niewoli ochotá/
A gdy iuſz był z przeſtráchu wolny ná ſwiebodzie/
Woł Wáłáchá ſwieżego máiąc ná powodzie/

Látopiſce kłádą/ iż Czechowie poſtrzelał / co być mogło/ tych ktorzy Krzyżakom ſłużyli / bo w Málborgu náſzy v Czechow żołnierzow Krzyżáckich kupili.

Dał Krolowi / bo Drigant pod nim ſprácowány
Vſtał był/ gdyż w vcieczce lepſzy koń rzezány/
Tákże z Krolem Woł vſzedł Niemieckiey pogoni/
Y z oney gdzie więzienie y śmierć byłá toni.

Krol Kázimirz ledwo vſzedł.

Do Nieſzowy przybiegli dyſząc z oney kaźni/
A Rytwiańſki iął witáć Królá idąc z káźni/
Dziękuiąc Bogu iż go wyniosł z oney trwogi/
Acz nieprzyiacielſki miecz inſzych pobił ſrogi.

Ná to ſie też wſzyſtki Látopiſce Ruſkie y Litewſkie zgadzáią.

Krol rzekł: tyś ſie w káźni mył/ á Rycerze mili
Polacy z Litwą przy mnie krwią ſie własną myli/
Záś płácząc rzekł o Boże ktorego obroną/
Zdrowie moie ieſt cáłe z zupełną Koroną/

Odpowiedź Rytwiańſkiemu.

Ktoryś mię dziś ſam z ręku nieprzyiaciół hárdych
Wyrwał/ y ludzi moich z ich okowow twárdych/
Acześ mię zá grzech ſkarał ále iednák Pánie/
Wyrwałeś mię przes sługi cnego rátowánie/
Przez moc wiernego sługi / wiernego o Boże/
Bo ktoż co dzielnieyſzego kiedy ſpráwić może/

Dziękowánie Kázimierzowo zá wyzwolenie z ręku Krzyżáckich.

Ták dzielny

Ják dzielny Woł ktory mnie od śmierći wybáwił/
A krwią z nieprzyiacielſką ſtrzáły ſwe pokrwáwił.
Teraz widzę o Boże iżeś nie przebaczył/
Jeſcze mnie s páńſtwem moim / gdyś tákiego raczył
Dáć mnie ſtrożá w zginieniu mogę rzec nie Woká/
Ale w iego poſtáwie podobno Anioká.

Bo według Látopiſcow wſzyſtkich Woł Ruſki Sláchcic obronił go ; ſtrzelaiąc ná Krzyżáki/ ná ten czás ktora pomoc Krolowi przybyłá.

Ták tey Bitwy nieſzczęśliwey poſtępki / Pruſkich Krzyżakow piſáne ſtároświeckie Kroniki / Ruſkie / y Litewſkie Látopiſcze niktore/ y Długoſz opiſuią/ Cromerus tákże lib.23. fol.347. *ſecundæ editionis*, Miechouius fol 316. lib.4. cap.50. Wapouius fol.278. Herbortus fol.295. lib. 6. etc. wzmiánkę czynią.

A Cromerus/ Miechouius/ y Długoſz tę porażkę nie ták ſzkodliwą iako ſromotną być świádczą/ bo ledwe 60. Sláchćicow vbito/ z ktorych byli zacnieyſzy/ Piotr Sczekoćinſki Podkánclerzy / Mikołay Morſki Chorąży Sendomirſki/ Jan Záwiſze czarnego Syn / Stároſtá Kolenſki / y Jan Rzimſki/ A trzy ſtá y trzydzieśći poimánych/ miedzy ktorymi byli zacnieyſzy / Łukaſz Gróbiá z Gorki Mikołay Szarlewſki Woiewodá Jnowłodſłáwſki / Jan y Sczęſny Tarnowſcy / Jan y Mikołay Rytwiánſcy (á trzeći ták Látopiſcze Ruſkie świádczą Derſław Rytwiańſki Królá w ściercze z łáźniey wyſzedwſzy witał) Jozt Suchodolſki/ Jan Melſtinſki/ Sendiwoy Lezenſki / Piotr Strykowſki y Bártłomiey Ogrodzienſki/ A ći w Málborku w ćiáſnym więzieniu byli chowáni.

Pobitych náſzych trupow powiązawſzy zá nogi w rzekę końmi włoczyli/ y mordáli przećiw ludzkośći / ktora y nieprzyiaćioł pogrzebem vczćić każe/ obozu wſzytkiego Niemcy doſtáli/ w ktorym 4000 wozow ſkárbnych wzięli.

A Látopiſzec Ruſki bez dowodu nápiſány tę bitwę przegráną z Jerzykiem Krolem Czeſkim pod Wrácłáwiem być kłądzie / á ſzykowánie / y vcieczkę Krolewſką do Choynic proſtuie / w czym ſię názbyt myli / co ia dowodnie pokażę.

Omyłki Látopiſczow Litewſkich czáſem/ mieyſcem/ y nieprzyiaćielem o tym poráženiu Kazimierzowym.

Rozdział II.

Pirwſza / iż Jerzyk Podebrándſki ná ten czás ieſzcze Krolem Czeſkim nie był / gdy ſię tá bitwá / y porażká tráfiłá/ Bo tego czáſſu Ládiſław młody Syn Albrichtá Ceſárzá zmárłego (ná ktorego był mieyſce Ládiſław Jágiełowic Krolem Węgerſkim wzięty) krolował w Czechach / y w Węgrzech/ ktoręż Sioſtrę rodzoną Helżbietę Ceſárzownę z przerzeczonych Kroleſtw Dziedziczkę poiął Kázimirz Krol Polſki w małżeńſtwo/ máło co przed tą ſwoią porażką.

Wtora / iż tá porażká według wſzytkich Cronikarzow pod Choynicámi byłá / do ktorych trudno miał Kazimirz vciec / bo Krzyżacy ieſzcze ná ten czás Choynice trzymáli.

Trzecia/ iż *magnum chaos*, dáleki przeciąg vciekáć z Wrátisłáwia do Choynic/ co iáko żywo *in rerum natura* nie było.

Czwarty/ iż sámiż Látopiszcze przeciw sobie być te bitwe pod Choynicámi świádczą mowiąc/ y wyciągnął dzie Krol Kázimirz ze wszytkimi woyskámi Polskimi/ y Litewskimi/ do Choynic / á pod Choynicámi ich zszykował etc. Potym dáley mowi ták w spráwie ciągnął ku Wrocławiu.

Piąta omyłká Látopisczow/ iż co miał nápisáć *defectionem*, odrzucenie álbo przekinienie Slachty y Miast Pruskich od Krzyżakow / á poddánie w moc y w obronę Kázimirzowi / dla ktorych tá pirwsza bitwá byłá / nápisał / przysłáli powieda Wrocłáwiánie / y Slężacy do Krákowá posły swoie / prosząc Królá Kazimirzá/ áby v nich Pánem był/ á od Krolá ich Czeskiego bronił/ ná co Krol Kázimirz przyzwolił/ y woyskom się swym gotowác kazał / Tak Látopiszec.

Ale przeciw temu dowodniey pisze Miechouius lib. 4. Cap. 60. fol. 317. To iest/ mowiąc: *Anno autem Domini* 1459. *Rege Casimiro Lanciciæ commorante &c.* Cnie w Cracow Roku Páńskiego 1459 Gdy Krol Cázimirz w Łęczycy mieszkał/ (nie w Krakowie iák Latopiszec mowi) przyiecháli do niego w piątek w dzień S. Bártłomieiá Rádá y Stárszy Miástá Wrátisłáwskiego/ ktorzy swoim y Namysłáwskich obywátelow imieniem prosili / áby ich w moc y w obronę swoie przyiął/ raczył/ ábowiem w ten czás gdy vmárł Ládisław Krol Węgierski / y Czeski/ Jerzyk albo Georgi z Podebrandu / Hussowa Secta zarażony / począł był krolowáć w Czechach/ A tym dano táką odpowiedź / iż Krol woyną Pruską tak się bardzo vwikłał y zátrudnił / że ich żadną miárą przyiąć w obronę nie może. To Miechouius.

Długosz záś o tym szerzey/ y Cromerus lib. 24. ták mowi: *Sub finem Mensis Augusti, uenit ad Regem Lenciciam Wratislauiensium, & Namislauiensium legatio deditionem Oppidorum suorum offerens, &c.* To iest / ná ostátku Miesiącá Sierpniá / á Roku 1459. przed tym ná *Margines* kłádzie/ przyszło do Krola w Łęcycy będącego/ od Wrátisłáwskich / y Namysłowskich Mieszczan poselstwo / offiáruiąc mu poddánie Miast swoich / iż pod roskázowániem Gerzego Krolá Czeskiego Heretiká ze wszystkim Sląskiem być niechcieli. Byłá powieda zálecona ich pobożność y nabożeństwo / ále im powiedziano / áby sobie skąd inąd pomocy/ y opátrzenia żądáli / Dla tego iż Kazimirz Krol bronić ich nie może/ Pruską woyną zátkány/ wszákże iesliby pokoy z Krzyżaki vczynił/ przyiąć ich może.

Wrátisłáwiánie y Namysłáwiánie się poddáią.

Wapowius tákże twierdzi/ y Bielscius z niego *secunda & tertia editione fol.* 27... iż się im Krol z tego potrzebą Pruską wymowił. A ták Látopiszec Litewski wodną prawdą/ ták poważnych Kronikarzow z drogi vstąpił. Ná ostátek to pokaże / iż Jerzyk álbo Gerzy Podebrandski / Krol Czeski / nigdy woyny także áni vtarczki z Cázimirzem nie miał / ále záwżdy przed nim vlegał/ y łásce iego dla boiáźni Mátiaszá Krolá Węgierskiego folgował.

Naprzod Cromerus lib. 24 Miechouius fol. 360. y Długosz piszą/ Anno 1458. przyiecháli posłowie od nowego Krola Czeskiego Jrzego do Cázimirzá przymierza prosząc / y wielkie pomocy przeciw Krzyżakom Pruskim/ y Krolestwá Czeskiego successią po śmierci swoiey Krolowi y iego Potomkom Krolewicom Polskim obiecuiąc. A tym odpowiedziano / ż Krol záwżdy przyiáźń z Czechy záchował/ zá co też żąda áby się mu to w zá tem od nich oddawáło/ etc.

Przyiaźń Kázimirzowá z Czechy.

Potym 1460. nie walcząc z sobą sprzymierzeli się przez posły. á mieli się ziecháć do Glogowá dla vgody o Posag Helżbiety Krolowey Żony Cázimirzowey/ ktora byłá *Infans Bohemiæ, & Hungariæ Regnorum legittima.*

Ziecháli się potym 1462. do Glogowá gdzie się sprzymierzeli przeciw Turkom/ y vgodę

y vgodę spolnych Krolestw concludowáli. Długosz y Cromer lib. 24. Waponius y Miechouius 319. lib. 4.

Potym Roku 1466. Krol Jrzyk posłał woysko swoie ná Wrátisłáwiány/ ktorzy go niechcieli słucháć / Ale Hetman iego Scibor Towáczowski Morawczyk/ od Wrátisłáwiá do Polski wtárgnął/ á Częstochow Miásteczko y Klasztor wylupił/ y wołość okoliczną spalił / álbo swowolnie / álbo z roskazánia Krolá swego Jrzego / ktory się też boiał szczęśliwego ná ten czás powodzenia Kázimierzowego nád Pruskimi Krzyżaki, A gdy Krol Kázimirz przez Posły spráwiedliwości żądał v Krolá Jrzyká / záprzał się iż o tym nie wiedział / ále iednák chcąc wszytki szkody nágrodzić Kázimirzowi w Bitomiu ná dzień S. Andrzeiá złożył. O tym Cromer *fol.* 387. *secundæ editionis.* Tenże Jrzyk Krol Czeski *arbitrem* álbo iednaczem brał sobie záwżdy Kázimirzá / O czym tenże *Cromerus fol.* 392. *editionis secundæ.*

Częstochowski Klasztor złupiony.

Potym Roku 1468. zá iego dozwolenim nád własne Syny Ládisław Syn stárszy Cázimierzow ná Krolestwo Czeskie przeciw Mátiaszowi Węgierskiemu był náznáczon / O czym Długosus y Miechouius/ tákże Cromerus piszą / pod tą condicią / áby Ludomilę Corkę Jrzykowę poiął.

Vmárł potym Jrzyk 1471. z puchliny nog w Heretyctwie Hussowym / á kazał wziąć ná Krolestwo Czeskie Syná stárszego Kázimirzowego Ládisłáwá/ O czym Miechouius fol. 320. Cromerus lib 27. Długosus / Waponius / Bonfinius/ Bielscius etc. y Kroniká Czeska osobliwie świádczą przeciw Látopisczom/ iż z początku Krolestwá Gerzy z Podebrandu Krol Czeski áż do śmierci z Cázimirzem Polskim żadney Bitwy nie miał. A tom dla tego ácz z wielką trudnością mieysca Historikow ták w gęstych pusczách zbieráiąc przypisał / ábych prawdę Choynickiey bitwy okazał/ y áby Litwá prawdziwiey z postronnych Historyi spraw swoich postępki/ y porządek według czásow mieysc y osob/ poznáłá.

Krzyżacy sławę tego zwycięstwá Choynickiego większą niż byłá wszytki Niemieckie ziemie nápełnili/ ále się Krol záraz stárał / áby to ich wesele nie długie było / bo zebrawszy lud służebny z Czech / z Sląská / y z Moráwy zá pieniądze/ tákże Polskie powiáty ruszywszy/ Zamki wszytki w Prusiech osádził / y niktorych Miast z Zamkámi/ ktore się były podáły Krzyżakom zwycięscom/ dobył / á potym Miesiącá Stycznia/ Slachtę z Powiátow zimą vdręczoną do domow rozpuścił/ gdy z káżdey włoki postąpili 12. groszy dáwáć ná Służebne / Sam też Krol do Polski odiechał/ zostáwiwszy Andrzeiá Tęczyńskiego Culmienskiego/ Piotrá Számotulskiego/ Pomorskiego/ y Janá Kolde Czechá niżney Ziemie Pruskiey Stárostow z woyskiem służebnych Zołnierzow ná swym mieyscu przeciw Krzyżakom.

Pobor po dwánaście groszy.

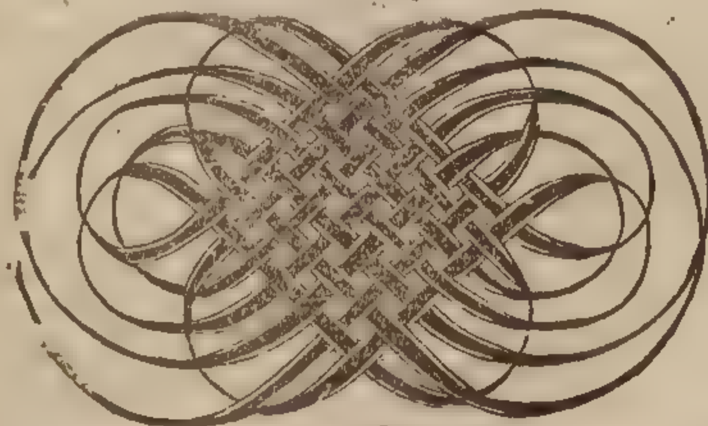

ZZ iij Orosterkách

O rosterkách w Litwie przez Gastoltá / y o śmierci Olelká Włodimirowicá Xiážecia Kijowskiego / Xiążąt Słuckich przodká.

Rozdział III.

Cromerus fol. 349. nie wspomina coby to było zá rosterki Litewskie / tolko mowi / Nouos quosdam motus à Gastoldo excitatos.

Roku 1455. Jan Gastolt Woiewodá Wilenski poburzył był insze Pány y Slachtę Litewską ku temu / áby Podola / y niktorych Zamkow Wołyńskich pod Polaki mocą dochodzili / poniewaz Polacy niechcieli ich dobrowolnie ná kilku Seymách wrocić. A tey śmiáłośći dodawáłá Litwie zábawká woyny Pruskiey / co słysząc Krol Cázimirz / záraz do Litwy iáchał / á ty rostyrki vkłądnośćią swoią y obietnicámi vśmierzył / y k temu przywiodł Pány Litewskie / áby spolną moc swoię złączyli z Polaki przećiw Krzyżakom / z czego się pierwey wymawiáli / ále potym iáko Látopiszec Litewski świádczy / z Janem Chodkiewicem Namiestnikiem Witebskim wielką pomoc Polakom / to iest / 8000. Jezdnych Litwy y Tátar posłáli / y 80000. czerwonych złotych ná służebne pożyczyli z skarbu Litewskiego / iák o tym będzie niżey / ácz tego Polscy Kronikarze nie wspominąią.

Pomoc Litewska Polakom.

W ten czás w Wilnie cáłą Wiosnę Krol z mieszkał / gdzie od wielu Xiążąt postronnych poselstw słuchał / zwłaszczá od ~~Eczigierea~~ Cárzá Prekopskiego sprzymierzonego przyiaćielá / ktory mu pomoc przećiw Krzyżakom obiecował / á iżby Wołyń y Podole Zamkámi zá iego żywotá opátrzył / napominał / przećiw niestałośći Synow iego Cárzykow / y ludu Tátárskiego swowolnego / ábowiem się sam powiądá skárżał / á oni pokoiu y prożnowánia nie są cierpliwi.

Tegoż Roku 1455. od národzenia Christusá Páná / á według ráchunku Ruskiego od stworzenia Swiátá 6964. Alexánder álbo Olelko Włodimirowic Xiąże Kijowskie / y Kopylskie / Wnuk Olgierdá Wielkiego Xiędzá Litewskiego / Ruskiego / y Zmodzkiego / mądry / dzielny / y ná wszytkim spráwny pan / dług z ciáłá śmierći zápłáćił / zostáwił po sobie dwu Synow / Kniáziá Micháyłá / y Kniáziá Siemioná. A ci gdy się chcieli po Oycu dzielić Xięstwem Kijowskim / y Kijowem Miástem / nie dozwolił im tego Krol Cázimirz / przed ktorym mieli o ten dział spráwę w Wilnie / ále Kijow dał od siebie dzierżeć Kniáziu Siemionowi (ktorego potym Pánowie Litewscy chcieli wziąć ná Wielkie Xięstwo Litewskie / iáko o tym będzie wnetże niżey) A Kniąż Micháyło ná Kopylu y iego przygrodkách wziął swoy vdział. A od tego Alexandrá álbo Olelká Włodimirowicá Olgerdowicá Xiążęćiá Kijowskiego Słuckie Xiążętá piszą się Olelkowicy / ktorzy Pogonią / y Columny Herby z Czapką słusznie noszą / gdyż są od Olgierdá Gedyminowicá Wielkiego Xiędzá Litewskiego potomkámi.

Xiąże Olelko Słuckie vmárł.

Xiążętá Słuckie skąd się Olelkowicámi piszą.

Tegoż też czásu gdy Krol w Litwie mieszkał / Zbigniew álbo Zbiszek Cárdinał / y Biskup Krákowski pierwszego dnia Kwietnią vmárł w Sędomirzu 66. lat wieku wykonawszy / á ná Biskupstwie 32. lećie / wielki nieprzyiaciel Litewski /

Zbigniew Cárdinał vmárł.

Litewski / Bo y Korony Witołtowi ná Krolestwo Litewskie nie dopuśćił. W tenże czás Bolesław Xiąże Mázowieckie pobożnie vmárł / czterzech Synow Conrádá / Cázimirzá / Bolesławá / y Jánuszá / y dwie Corce Annę y Zophią zostáwiwszy.

W Prusiech też Königsberg álbo Krolewiec do Krzyżakow się przedał / y Knypow się podáć muśiał. Tákże Sławecki Mázur Działdow Zamek y Miásto Krzyżakom wydał / ktorego mu był Krol do Litwy odieżdżáiąc zwierzył / ále go záś rychło Czech Koldá z Krolewskiey strony vbieżał / y wiele Niemcow pośiekszy spalił / gdy był wpuszczon vbrawszy się iáko Contor Elbinski w krzyżackie odzienie.

Cromer. fol. 349. secundæ editionis.

Fortel.

Toruniá też Mistrz Pruski máło nie vbieżał w nocy / máiąc zmowę z przednieyszymi Mieszczány / y z Plebanem / y z Mnichy Dominikány / ále gdy się zdrádá odkryłá / zdraycow pokarano / á Mistrz nie wskorawszy włość okoliczną splundrował. Zá tym Krol postánowiwszy rzeczy Litewskie w Mieśiącu Máiu / z Wilná do Piotrkowá ná Siem przyiechał.

Pleban y Mniszy zdrayce.

Przyiechawszy Krol z Litwy / złożył Siem w Piotrkowie / ná ktorym tráctował z Pány Rádnymi / o dostániu pieniędzy żołnierzom ná woynę Pruską / ktorych gdy ták wiele iáko było potrzebá dostarczyć z inszych poborow nie mogą / vradzili áby Krol wespołek / tákże Duchowne y Rycerskie stany wszytki po połowicy rocznych dochodow znieśli / nie wymuiąc vczćiwośći / áni godnośći / dostoynośći / áni przełożeństw pożytkow. A Mieszczánie według szácunku ruchomych máiętnośći / po dwu groszu od grzywny áby dawáli. Kmiecie záś álbo Chłopkowie wieśniacy po groschu 1. z głowy / ták Niewiast iáko Mężczyzny. A Slachcicy ktorzyby nie mieli żadnych poddánych / áni płátow / po 24. groszy zápłáćili. Ná co byli wybráni Poborcowie / ktorzyby tymi pieniędzmi według pożytku Rzeczypospolitey szafowáli.

Pobor wielki ná woynę Pruską.

Nád to złotá y srebrá z Kośćiołá Crákowskiego Zamku Krol się vpornie domagał / ále mu tego Biskup Tomás Strzempienski stale odmowił / y zábronił. Był potym Krol vbłagan 5000. Złotych / ktorych Biskup y Cápitułá ná swą wiárę v Kupcow dostáli / pod tą Condicią / áby ich potym Krol zápłáćił.

Mieli potym nászy Żołnierze / ktorych było zá ty pieniądze náięto / częste potrzeszki z Niemcámi / y záwżdy nád nimi gorę otrzymáli / Jáko Długosz y Cromer piszą / kilko też Zamkow pod nimi wzięli / á pod Fridlandem Czech Scubela 500. Reiterow ich porázil / á 100. poimał żywych.

O osádzeniu Zamkow Podolskich przećiw Litwie / y ich surowym poselstwie do Królá / á iáko chćieli imo Królá Kazimirzá podnieść sobie ná Wielkie Xięstwo Litewskie Siemioná Olelkowicá / Xiąże Kijowskie / Słuckich Xiążąt przodká.

Rozdział IIII.

Do Wielmożnego P. Mikołáiá Jásieńskiego / Podkomorzego Wilenskiego / Pisárzá W. X. Litewskiego.

Panowie Koronni dowiedziawszy się/ iż Litwá przemyślałá/ iákoby Zamkow od Wielkiego Xięstwá odistych dostáć/ wypráwili záraz z Seymu Piotrkowskiego do Podola postow/ ktorzyby przeciw Litwie Zamki wszytkie żołnierzámi/ spiżą/ strzelbą/ y bronią obwárowáli/ á przysięgę od Stárost ná imię koronne/ y Krolewskie wzięli. Słáli też pánowie Litewscy posty swoie do Królá/ vpomináiąc się Podola od Polakow/ á nápomináiąc go áby się im viścił w przysiędze ktorą im był vczynił/ gdy miał iecháć ná Krolestwo Polskie z Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Czego iesliby nie vczynił/ powiedzieli iż Pánowie Litewscy tey krzywdy dłużey znośić nie mogą/ á przydawáli im tey śmiáłości/ iák Cromer pisze/ Krzyżacy/ z ktorymi się byli sprzymierzyli.

A potym tegoż Roku większa część Xiążąt/ Pánow y Slachty Litewskiey obruszeni niebytnością Krolá Cázimirzá/ y zápaleni chęcią ku odięciu Podola Polakom/ gdy ináczey tego otrzymáć ná kilku Seymach niemogli/ vrádzili wziąć y podnieść ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Żmodzkie/ y Ruskie Siemioná Olelkowicá/ Xiążę Kijowskie/ przeciw Cázimirzowi Krolowi Polskiemu/ gdy ná ten czás inszego po Cázimirzu bliższego nie było do Wielkiego Xięstwá Litewskiego. A tego byli przednieyszym powodem Jan Gastolt Woiewodá Wileński/ Swiekier Kniáziá Siemionow/ y Jurgi Xiążę z Ostrogu/ y Alexander álbo Olelko Sudzimuntowic/ ktorego był wielkim człowiekiem Cazimirz vczynił z chudego Slachcicá/ iż był Namiestnikiem Połockim/ y Podczászym Wielkiego Xięstwá ziemskim/ zá onę posługę v Choynickiey bitwy/ gdzie się był zá zdrowie Krolá vciekáiącego dobrze popisał/ y poimáć się z inszych pracią pamiąt Litewskich dał/ áż Krol z Wolem vbieżał/ iákom to wyższey wyráził wierszem. Czego Cromer zámilczał/ á ná tym go mieyscu zowie/ *Alexander quispiam humili loco natus, sed singulari Regis gratia in sublime euectus*, Ci tedy Pánowie Litewscy ná podnieśienie Kniáziá Siemioná Olelkowicá vśiłowáli/ Ale Moniwid Woiewodá Trocki z swoimi krewnymi/ y z drugimi Paniięty/ y Slachtą strony Krolá Cazimirzá bronił.

Strona Siemioná Kijowskiego Olelkowicá.

Moniwid zá Kázimirzem.

Przeto Krol Cázimirz słysząc o tych rosterkách Litewskich/ á skończywszy Siem Piotrkowski/ do Litwy się gotował/ ácz mu się ná ten czás pierwszy Syn Władisław vrodził pierwszego dniá Márcá/ według Miechouiusá/ y Jostá Decciusá fol. 42. y Cromerá. Pánowie go też koronni zátrzymawáli/ vsilnie prosząc áby do Litwy nieiezdził/ á z nimi mieszkáiąc/ Pruskie burdy trudne/ y spráwy záczęte áby pierwey skończył. Ale Krol opuściwszy ich prośby do Litwy iáchał/ gdzie pánow Litewskich/ iednych vkłádnością y obietnicámi przywrocenia Podola/ y inszych Zamkow/ Drugich nádánim Jmion y hoynością swoią vbłagał/ á on rostyrk koło podnieśienia ná Wielkie Xięstwo Kniáziá Siemioná Olelkowicá więcey ná czás zátrzymał niż vśmierzył/ Bo potym tegoż Kniáziá Siemioná ná wielkie Xięstwo wziąć chcieli/ iák o tym niżey będzie/ y o czym Dlugosz y Cromerus lib. 24. świádczą.

Władisław Kazimierzowic vrodzon.

A wszytká winá tych rosterkow ná ten czás wszczętych ná Gástołcie zostáłá/ wszákże o to karánia nie wziął/ iż był wielkiego záwołánia y możności/ do gorszego záburzenia.

Tegoż czássu gdy Krol w Litwie był/ we Gdańsku wszczęły się szkodliwe rostyrki miedzy pospolstwem/ zá poduszczenim Márciná Rogá nieznácznego/ ále chytrego Niemcá/ ktory Krzyżakom sprzyiał/ ále go potym ścięto zá ten występek/ y ták się rostyrk vspokoił.

Gdański rostert.

Tegoż czásu Jan Huniades z Capistranem Mnichem przy ktorym się 600. Polakow

Polakow dobrze y sławnie popisowáło/ porázili Machometá wtorego Cesárzá Tureckiego/ pod Białogrodem Serbskim/ áż sam ránny sromotnie ledwo vciekł. Rychło też po tym zwycięstwie ci dwá sławni wodzowie Chrześciáńscy żywot z śmiercią przemienili.

Machomet pod Białogrodem Serbskim porażony.

Tegoż też czássu Ládisław Krol Węgierski/ y Czeski młody/ gdy się miał żenić/ trucizną vmarł/ ktorego siostrá Helżbietá byłá zá Kázimirzem/ Ná iego mieysce Jrzyk podebrandski Secty Hussowey Krolem Czeskim został.

Krzyż (?) ładi ná noc/ á po niey pląc roznlemogł się/ O czym czytay Cureum.

A Węgrowie w tenże czás Matiássá Syná Huniádowego ná Węgierskie Krolestwo wzięli/ ktory był w więzieniu przedtym v Podebrándskiego Jerzego.

Matias ná Krolestwo Węgierskie.

Roku zás 1457. ná Wiosnę przyiecháli posłowie Pruscy/ y Polscy do Kázimirzá Krolá/ w ten czás się w Wilnie około spraw Litewskich báwiącego/ zá ktorych prośbą do Polski z Litwy wyiechał/ ná Siem Piotrkowski/ á z Piotrkowá zás ná ziazd Wielkich Polakow do Kolá iechał/ á támi od Slachty Wielkopolskiey vprośił/ iż gdy pieniędzy ná Służebnie niedostawáło/ Słochowa/ Swiecia/ y Tucholey/ Zamkow Pomorskich bronić się sámi podięli. Potym się Krol do Prus ruszył/ á ku Gdańskowi prosto iechał/ gdzie go Carolus Krol Duński/ wygnány ná ten czás z Krolestwá/ piechotą z Gdańská wyszedwszy witał/ y od Gdańszczan był wdzięcznie y hoynie przyięt.

Krol do Gdańská.

A Pruski Mistrz nie máiąc czym zápłáćić służebnym swoim/ nád ktorymi był stárszy Vdalrikus Czerwonká Czech/ Polakom przychylny/ y życzliwy/ dzierżącie ná słowie dawszy im w moc Zamek Malbork/ pokiby im nie zápłácono. Ale boiąc się służebni oblężenia od Polakow ná Málborku/ ktorych było sześć tysięcy/ posłáli do Krolá áby im pieniądze zásłużone dał/ obiecuiąc mu Zamek Malbork podáć. Krol Cázimirz nie miał ták wiele pieniędzy/ ále vłożył dań ná Duchowne/ y ná Swieckie/ y k temu z Kośćiołow Wielkiey Polski Srebro pobrano krom Krákowá/ bo ná ten podátek Tomas Strzempczyński Biskup Krákowski niechciał przyzwolić. Zgromádzono potym one summę pieniędzy: Naprzod sámi Gdańczánie dáli czterdzieści tysiąc złotych czyrwonych Vlrikowi Czerwonce: Potym Polacy dwádzieśćiá y pięć tysiąc temuż Czerwonce zięgo Towárzyszmi/ á ostátek pieniędzy/ y o wyzwolenie Zamku/ tákież więźniow odłożono było do wielkiey nocy. A po Wielkiey nocy Czerwonká wziąwszy ostátek pieniędzy od Krolá Polskiego/ á Pruskiego Mistrzá do Tczewá wyprowádziwszy/ Krolá Kázimierzá z Pány Polskimi forta od Rzeki Nogátu ná Zamek Malbork puśćił/ ná ktory Krol z Gdańská prosto s pokoiem wiechał Latá 1457. we Srzodę Swiąteczną. A ták tym służebnym zá Malbork dano wszytkę Summę 476000. złotych/ Ale Miásto Málborskie nie rychło się poddáło/ áż im dotłuczono z Zamku/ ci też Służebni z Málborkiem Gitáwę y Dersáwę álbo Tsczow Zamki z Miásty Krolowi záraz podáli.

Summá ná Malbork złożona.

Malbork wzięty.

O poráżce

O poráženiu Russakow/ y Polakow ná Podolu przez Tátáry. Rozdział V.

TAtarski Carz słysząc iż Krol sie w Prusiech báwił/
Bez wieśći ná Podole woyská swe wypráwił/
Lecz Bárthłomiey Buczácki z Łáscem swoie dwory/
Złączywszy vmyślili gwałt ich odbić skory.
Ná dwoie sie Tátárskie woysko rozdzieliło/
W większym połku do bitwy godnych máło było/
A w mnieyszym wszytko byli rycerze przebráni/
Czym nászy od nich byli zdánim oszukáni.
Bo mnimáiąc iż w większym woysku moc ich stałá/
Ná to pierwey vderzyć rzecz sie słuszna zdáłá/
Tákże w nocy bez wieśći w pierwszego snu czásszy/
Ná bespieczne Pogáństwo vderzyli nászy.
Z krzykiem/ z hukiem ogromnym áż obłoki grzmiáły/
A cienie nocne głossy w lesiech rozdwaiáły/
Bili/ siekli Tátárow y wiązáli śpiących/
A z nagłego przestráchu bez obrony drżących.
Ták ono większe woysko do gruntu zgromili/
A drugich bijąc/ siekąc w ciemnośćiách gonili/
Drugie ich woysko mnieysze/ słysząc huk z tey trwogi/
Ná insze mieysce z koszá vderzyli w nogi.
A nászy szli zá nimi po onym zwyćięstwie/
Chcąc ich bić á mniey dzierżąc niż o pierwszych męstwie/
Y zbiliby ich byli gdyby ná strwożonych
Vderzyli/ po pirwszych zbitych w nocy onych.
Ják Łáscz rádził/ lecz gdy sie nászy zábawiáli/
Tátárom onym ná sie śmiáłośći dodáli/
Bo widząc nászych máło/ śmiele przyskoczyli/
A wkoło ich iák wieńcem zewsząd otoczyli.
Acz sie meżnie bronili ále przemożeni/
Od wielkośći do gruntu wszyscy potłoczeni/
Ták ich szczeście zdrádziło po pierwszey pogodzie/
Mędrszy záwżdy iest Polak iák mowią po szkodzie.
Bo gdyby sie im pierwey rospostrzeć nie dáli/
Snádźnieby ich iák pierwszych nászy skołátáli/

Bárthłomiey Buczácki/ Stárostá Podolski/ y Jan Łáscz Podkomorzy/ Herbu Pomian.

Bitwá nászych z Tátáry.

Dlugosus & Cromerus fol. 143. Herbortus 299.

Przewłoká

Przewłoká w woysku szkodzi/ czásem zwyćiężeni/
Zwyćiężcow swoich biją/ zwłasczá przymnożeni.
Hannibál gdy Rzymian ad Cannas poráził/
Snádnieby był wszytke moc Rzymską záraz skáźił/
By zwyćięstwá vżywáć vmiał/ Ták też nászy
Zwyćiężcy zwyćiężonym podlegli w ty czásszy.

O wypráwie Polskiey do Prus niepożyteczney. Rozdział VI.

ROku 1458. Krol Kazimierz z Seymu Piotrkowskiego wszytkiey Polski pospolite ruszenie Sláchty y Miast do Prus postánowił. A ták gdy wszytki woyská sćiągnęły sie do Gniewkowá/ stámtąd przeprawili sie przez Wisłę vczyniwszy most ná łodziách/ á Pápowią Zamek/ ktory byli nie dawno Krzyżacy wźieli/ oblegli/ y dobyli go vsilnym szturmowánim.

Ruszyli sie potym pod Malbork/ bo Krzyżacy Miásto Malborskie przez zdrádę byli vbiegli y osádzili/ pod ktorym nászy przez dwá Miesiącá leżeli/ gdźie wielkie vćiski y szkody podieli dla długiego mieszkánia/ ták od smrodu/ głodu/ y inszych niedostátkow 8000. ludzi vmárło/ á koni 7000. zdechło/ skąd wielkie nárzekánie ná Królá od Slachty powstáło/ iż muśiał dáć ná dwádzieśćiá Miesięcy przymierze Krzyżakom/ á Slachtá też wszytká stęskniwszy sie długim w polu leżenim bez woli Krolewskiey do domow sie roziechá. Krol potym zá rozbieżánym woyskiem y sam do Polski odiechał/ ácz go Gdańszczánie prozno vsilnie zátrzymáli áby pod Málborkiem leżał/ obiecuiąc mu ná 4000. żołnierzow pieniądze. Ale sie do żony ktorey dawno nie widział wiecey spieszył/ iák Długosz powiáda/ ktora mu też ná ten czás vrodziłá wtorego Syná Kazimirzá w Crákowie Roku 1458. Octobrá dniá 3. według Jostá Decyusá fol. 42. Támże też Krol słuchał Posłow Gerzego z Podebrándu Królá Czeskiego nowego/ iákom to wyższey nápisał.

Ná początku zaś Roku 1459. w puł Miesiącá Jánuáriá Siem w Piotrkowie Krol złożył/ ná ktorym o pokoiu/ y o woynie z Krzyżaki rádzono/ gdyż wiem byłá wieść/ iż Krzyżacy chcieli przymierze vczynić pod tymi condicámi áby 100000. Złotych zá nakład woienny Krolowi dáli/ á Hołdownym poddáństwem ná kożdy rok 20000. Złotych płáćili/ á dwá Proporcá Żołnierzow ná káżdą woynę Krolowi stáli/ y wszyscy Mistrzowie áby Krolom Polskim ná potym przyśięgáli/ á Pruską ziemię z tákimi gránicámi trzymáli iákie były przed tą woyną.

Pochwaliłá wielka część Senatorow ty Condicie/ ále Posłowie Pruskiey Slachty y Miast prawie ná ten czás tráfili/ prosząc Królá y Senatu/ áby ich w obronę y w wiárę przyiętych/ okrutnym Kryżakom ná męki/ y w srogą niewolą nie wydawáli.

Ná tym tedy po długim tráctowániu stánęło/ nie opuszczáć áni wydawáć Prussow/ Ale o sposobie kończenia woyny z Krzyżaki ná powiátowe Seymiki odłożono/ ábowiem Slachtá Polska przeszłą wypráwą Pruską bárdzo obrážona/ y pie-

Popow Polacy wźieli.

Slachtá sie z woyská rozbiegłá.

Krol od Malborku odstąpił.

Kazimierz urodził.

Condicie od Krzyżakow podáne.

niedzmi

Slachtá ſie wzbrania poboru ná woyne.

niedzmi pomocy niechcieli dáć/ y z wypráwy woienney ná potym ſie wzbraniáli/ ktorey y ſam Krol nie chwalił dla zbytnego y ßkodliwego ſwowoleńſtwá od Rycerſtwá.

Odieżdżie Krolewſkim do Litwy / y wypráwie do Prus.

Litwá chciáłá mocą Podola dochodźić.

Rol Kázimirz vrádziwßy w Piotrkowie woyne kończyć przećiw Krzyżakom / odiechał do Litwy z Krolową/ gdźie vmyſły Pánow Litewſkich od dobywánia mocą pod Polaki Podola vkłádnośćią ſwoią pohámował.

A iż w ten czás bárdzo był zvbożał w ſkarb / y Koroná/ tákże y Pánowie Polßcy dla częſtych nakłádow woyny Pruſkiey z nędzeni byli / vproſił v Pánow Litewſkich pomocy ludem y pieniędzmi/ co mu przyobiecáli / ácz Cromer nie piße co w Litwie czynił/ mowiąc: *Interea Rex in Lituaniam cum Regina excurrit.* Ale to rzecz ſamá y gwałt potrzeby iego ná woyne Pruſką / tákże Látopiſcze Ruſkie/ y Litewſkie okázuią / iż dla pomocy do Litwy ieździł / Bo w ten czás nie tylko z poddánych Mießczan / z Wieśniakow/ z Slachty/ z Kośćiołow/ y ze wßytkich duchownych / y świeckich dochodow pobory wybierano / dochody / czynße / máietnośći ruchome y nieruchome/ z káżdego ſtanu ráchuiąc/ y ßácuiąc / áleby było mogło być y z kámienia

Vciſk na Polſke dla woyny z Krzyżaki.

Krol radby był pieniądze kował/ ná żołnierze przećiw Krzyżakom / gdyż ſie iuż Slachtá z podátkow/ y poſpolitego ruſzenia z wielkim narzekánim y roſtyrkiem/ iák to wyżßey Cromer świádczy/ wyłámowáłá. A tám Litewſcy Pánowie Krolowi obiecáli pożyczyć 80000. Złotych czerwonych/ y pomoc ludem rycerſkim.

Ośmdzieſiąt tyśiecy Złotych czerwonych Litwá poſłopiłá.

Odiechał potym Krol z Litwy do Kołá ná ziazd Wielkich Polakow/ v ktorych też vproſił wypráwe do Prus według káżdego máietnośći / y rocznych dochodow/ iż káżdy Slachćic z káżdego ſtá grzywien dochodu rocznego miał iednego z drzewcem ná woyne wypráwić/ á pod iednego iezdnego z drzewcem imieniem y oſobą zámykáli ſie trzey iezdni w ten czás v Polakow / Bo iezdny iedenzbroyny z drzewcem muſiał mieć przy ſobie dwu drugich iezdnych ſtrzelcow z kußámi/ iáko Długoß piße. Ták od káżdego ſtá grzywien káżdy Slachćic trzech muſiał ná woyne wypráwić.

Od ſtá grzywien trzey ná woyne : ieden z drzewcem dwá z kußámi.

Miáſteczká záś y Miáſtá Krolewſkie ná te woyne pießych wypráwowáć muſiáły. Vczynili tedy Wielgopolánie doſyć woley Krolewſkiey / iż woyſko do Prus wypráwili/ ále máło pożytku vczynili/ tylko iż Pruſſakow czáſſu żniwá od naiázdow Krzyżáckich obronili / á w Jeśieni nie czekáiąc roſpußczenia do domow ſie roziecháli.

Tego też czáſſu Zołnierze álbo Rycerſtwo ſłużebne / zacne y ſławne zwyćięſtwo z Krzyżakow w niżney Ziemi Pruſkiey gdźie Krolewiec / odnieſli / y máło w tey bitwie Ludwik Miſtrz Pruſki żywy nie był poimány. Tám łupy wielkie z obozu Niemieckiego/ y z pobitych wzięli náßy/ ták iż gdy ſie dźielili/ po 20. złotych czerwonych z butynku ná káżdego ſłużebnego przyßło.

Miſtrz Ludwik porážon.

Po 20 Złotych czerwonych z łupow ná káżdego.

A to zwyćięſtwo Zołnierze Polßcy otrzymáli zá pomocą Litewſką / iáko Látopißec świádczy/ ácz záprawde ktokolwiek dźieie Litewſkie w ony czáſſy znaczył / y poſtępkiem czáſſow / y potoczney ſpráwy porządkiem zmylił/ y ßánkował/ przypiſuiąc poráženie Kázimirzá Krolá pod Choynicámi Jrzykowi Krolowi Czeſkiemu / iákom to wyżßey pewnymi rácyámi confundował/ y prawdy rzeczy

rzeczy okazał / Ták też y tu piße pomoc od Pánow Litewſkich przećiw temuż Jrzykowi Czeſkiemu/ ále ſie Diácißce omyliło nie wprawdźie / iedno iż byli ná on czás piſárze Litewſcy / y Ruſcy proſtaczkowie / á nawięcey Moſchowitowie v nich płużyli w piſárſtwie / *rerum externarum prorſus ignari,* wßákże proſtą prawdą Látopißec ták rzecz prowádzi o pomocy Litewſkiey Cázimirzowi Krolowi / y Polakom przećiw Miſtrzowi Pruſkiemu / á on chudziną nápiſał przećiw Jrzykowi Krolowi Czeſkiemu / ktory nigdy z Cázimirzem nie walczył.

V Litwy przed tom wßyſtko Moſkwá Piſſáwámi bywáli.

A po oney dźie bitwie / to ieſt Choynickiey / będąc Krol Cázimirz záłośćien że go porážono / myślił iákoby nieprzyiaćielowi ſwemu oddał / y poſłał do Pánow Litewſkich / żądáiąc áby mu pieniędzy pożyczyli ku tey potrzebie iego. A przy poſlech Pánowie Koronni poſłáli do Pánow Litewſkich / áby ich w ludźie zápomogli weyrzawßy ná ten vpad ich.

Słowá właſne o rzecz Látopiſczow Ruſkich z mois correctura.

A w ten czás Pánow nikogo nie było blizu Wilná/ tylko Jan Gáſtołt Woiewodá Wileńſki/ A w Trocech Moniwid Woiewodá Trocki/ á ći dwá Pánowie ziechawßy ſie/ y widząc potrzebe Krolewſką / y Panow Koronnych/ zaraz nieobſyłáiąc ſie z inßymi Pány / odpráwili do Krolá Podſkarbiego Litewſkiego/ Paná Alexandrá Jurgiewicá/ ktorego ono Cromer zowie Alexander *quispiam humili loco natus,* A wziawßy z ſkarbu ziemſkiego Litewſkiego ośmdzieſiąt tyśiecy czerwonych Złotych/ przezeń poſłáli w pożyczke Krolowi/ á Panom Koronnym ná proźbe ich poſłáli ośm tyśiecy ludzi konnych / To ieſt/ pięć tyśiecy Xiążąt / Pániąt / y Dworzan Litewſkich / á trzy tyśiące Tátar/ Nád ktorymi poſłáli Hetmánem ſtárßym Páná Jwaná Chodkiewicá / Namieſtniká Witepſkiego / iákoż Krol Cázimirz przyiąwßy Zołnierze / y zebrawßy woyſká Koronne z pomocą woyſká Litewſkiego/ poſłał ich ná Krolá Jrzyká Czeſkiego (ále ma być ná Ludwiká Miſtrzá Pruſkiego) ktory zá pomocą/ y łáſką Bożą / we czternaśćie niedźielách (ma być we czterzech látách) po pierwßey porážce / porázili woyſká Jrzykowe ná głowe (ma być Ludwikowe) A ſámi fortunnie z málą ßkodą otrzymawßy zwyćięſtwo / do Krolá ſie Kázmirzá wroćili. A poimáli w tey bitwie w woyſku Jrzykowym wiele Pánow Czeſkich/ y Sląſkich / miedzy ktorymi był Pan z Perſtiná/ ktorego poimał Kniáź Głaziná Xiążę Smoleńſkie / ktory był potym Okolniczem Smoleńſkim / z czego był Cázimirz poćießon / y chwałe Pánu Bogu dał/ iż ták w krotkim czáſie nieprzyiaćielowi odpor vczynił. To Látopißec właſnie mowi / w czym nie trzebá dziwowáć / iż ſie ták Látopißcow Litewſkich Diak w imieniu iáko proſtak omylił/ Bo ponieważ w ten czás Czechowie ták v Polakow iáko v Krzyżakow poſpolićie ſłużyli żołnierzką zá pieniądze/ O czym Długoß/ Cromer/ Miechouius/ Wapowſki/ y Krzyżáckie Hiſtorie świádczą/ iáko dziś v nas Węgrowie/ tedy iż w ten czás Litwá będąc ná pomoc Polakom bili ſie z Czechámi żołnierzámi Krzyżáckimi / y zwyćięſtwo z nich odnieśli / á Diak to nápiſał w Látopißec mniemáiąc iż tá bitwá z Krolem Czeſkim byłá/ Bo w ten czás Litwá poſtronnych narodow nieznáłá / ledwo Moſkwe á Polakow/ y Mázurow/ ktorzy v nich w wielkiey wadze bywáli/ y wyſługowáli.

Dlugoſſus & Cromerus lib. 26 primæ verò editionis fol. 385. ták o tem piſze: Nec parum incõmodis noſtros aſficiebant; id eſt, Crucigeri Polonos: donec ſubmiſsis à Rege Lituanis ac Tartaris equitibus liberiores eorum excurſiones inhibitæ ſunt, toż ná wielu mieyſcách o pomocy Litewſkiey wſpomina.

Pan z Perſtiná od Kniáziá Głaziny poiman.

A y dziś to bywa / czegom ia ſam / y káżdy Rycerſki człowiek świádom / iż czáſem Polacy y Tátarowie Pietihorſcy etc. żołnierze z Moſkwą ſie biją/ á wżdy wßytko Litwie Moſkwá przyczyta/ ktora im żołd płáći. Tákże Magnus Krolewic Duńſki z Niemcy w Inflanciech broił/ á wßytko Moſkiewſkiemu przypiſowano/ Seremiet tákże przy mnie z ośmią tyśiąc Tátarow Nahayſkich Witebſk był obległ z ſtrony Moſkiewſkiego (ktorych Stániſław Pácz Woiewodá Witebſki mężnie odbił) á wżdy mowiono Moſkwá Witebſk obległá. Ták też gdy Czechow Krzyżáckich Rotmiſtrzow/ y Zołnierzow Litwá pobiłá/ y wiele ich poimáłá żywych/ z ktorych tu mieni Páná z Perſtiná. Te porážke Jrzykowi

Krolowi Czeſkiemu omyliwßy ſię Diákłákis przypiſał/ Bo Bernhardus Sumberg miał w tey bitwie dwá tyſiące Czechow/ y Morawcow/ z ktorymi iáko Hetman Czeſki Krzyżakom zá pieniądze ſłużył.

Stáráli ſię też o to Krzyżacy uſilnie wſzelkim ſpoſobem y Sumberg ich Hetman z inßymi/ áby mogli Jrzyká Czeſkiego Krolá z Kázimirzem zwádzić/ iáko Długoſſus/ y Cromerus lib 24. piße/ *quo facilius Cruciferi bellum cum Polonis haberent, si eos Bohemico quoq; bello implicassent*, ábytym łatwiey woynę z Polaki mieli Krzyżacy/ ieſliby ich też Czeſką woyną uwikłali. *Nihil enim intentatum ij relinquebant, quod ad perniciem Polonorum pertinere existimarent*, ále tego nie dokazáli Krzyżacy/ Bo Jrzyk Czeſki záwżdy w przyiáźni áż do śmierci z Kázimirzem mieſzkał/ y przymierze międzi ſobą czeſto przez Poſły odnawiáli y potwierdzáli.

Krzyżacy żadney rzeczą nie opuſcili ktorąby Polakom ſzkodzić nie myſlili/ y Tátáry przenámawiáli/ áby Podole burzyli.

Też ſámá przyległość gránic tego poświadcza/ iż Litwie podobniey/ łácniey/ ſnádniey/ y bliżey było dáć rátunek/ ludem Rycerſkim Krolowi do Pruſ ſąſiedztwem przyległych/ przeciw Miſtrzowi Pruſkiemu Ludwikowi/ zwłaſzczá *ad inferiorem Prußiam*, iáko Cromer piße/ gdzie był głowniey ßym/ y ſtołecznym Miáſtem w ten czás Krzyżackim Krolewiec po opánowániu Malborku przez Kázimirzá/ á niż do Sląſká pod Wrotſław/ przeciw Czeſkiemu Krolowi Jrzykowi/ co nigdy w ten czás iáko żywo nie było/ wyiąwßy kiedy ono potym ná Sląſką wypráwę przeciw Máciaſſowi Krolowi Węgierſkiemu Litwá ſtáłá pomoc temuż Kázimirzowi/ ále to dáleko od ſiebie czáſem/ mieyſcem/ y oſobámi nieprzyiaciol/ y przyczynámi woyny było/ iáko o tym niżey nápißemy. Tom dla tego wtory raz przytoczył/ ábych Látopiſßec Litewſki oczyścił z omyłki w czáſie/ y w oſobie woyny Choynickiey y tego poráženiá Ludwiká Miſtrzá Pruſkiego/ nie Jrzyká Krolá Czeſkiego. Tegoż roku 1460. Jan Gaſztolt Woiewodá Wileńſki umárł.

Tegoż Roku Krol Cazimirz złożył Siem w Piotrkowie/ ná ktory Poſłowie Krákowſkiey ziemie przyiecháć niechcieli/ ażby im Krol gleit wierny wolnego przyiechánia/ y odiechánia pierwey dał/ ábowiem ſię dowiedzieli/ iż Krol dworniemu ſwoiemu Rycerſtwu kazał być zbroyno ná Seymie/ będąc nápomniony iż Slachtá Krákowſka buntowáłá ſię przeciw iemu.

Poſłowie Krákowſkiey ziemie gleitu proßą.

Byłá to rzecz nowa y nieſłychána/ wßákże áby ſię iáka więkßa burdá nie wzburzyłá/ dał im Krol gleit. A przednieyßy poſelſtwá tego Sprawcy byli/ Jan Rytwiáńſki Stároſtá Sędomirſki/ Jan Tarnowſki/ Jan Melſztinſki. Tám Jan Rytwiáńſki/ ktoremu ięzyká y ſercá wielkiego doſtawáło/ záraz w Senacie do Krolá długą rzecz od wßytkich mowił/ ſtrofuiąc go iáwnie o krzywdy poſpolitey Oyczyzny/ ktore zá iego pánowánia Koronę y ich ſámych potykáły. Upominał ſię też áby Krol Polakom to wßyſtko co Litwá zá iego dozwoleniem odięłá wrocił/ zwłáßczá Łucko/ y wielką część hoyney Ruſkiey ziemie/ y Goniądz/ tákże Węgrow/ Miáſtá z włośćiámi/ ktore też Litwa ſwoie przyiaciołom koronnym Xiążętom Mázowieckim wydárli/ áby też Mince máłoważney y nikczemney nie kował/ fálßywą monetę wnieſioną z cudzych ſtron áby wywołał/ Wdowam y Sierotam ſpráwiedliwość czynił/ Przełożonym ſwowoleńſtwá/ y wßeteczney władzey powſciągnął/ Kroleſtwo wßyſtko według powinności ſwoiey od złodzieyſtwá/ y łotrowſtwá wyczyścił/ pożytkow Polſkich/ y ozdoby Koronney nie więcey niż Litewſkich uważał. Co ieżeliby Krol uczynił/ gotowymi ſię do wßytkich prac/ nákłádow/ y chętliwey ná woynę wypráwy ofiárowáli/ á ieſliby ich żądánie odrzucił/ opowiedzieli ſię iż nád porządek rzeczy Krol od nich prożno ma czego ſię ſpodziewáć.

Surowa rzecz Rytwiańſkiego do Krolá.

Ná to im Krol ſkromnie y układnie odpowiedział/ wßyſtkę winę z ſiebie ſkłádáiąc/ ále iednák rzeczy nie ſkończywßy roziecháli ſię z Seymu/ gdy Nalo [...] go polánie po ßeśći großy z Włoki poboru ná Zołnierze poſtąpili/ z czego ſię Maley

Maley Polſki Poſłowie wzbronili/ opowiedáiąc/ iż im Slachtá żadney mocy nie dáłá ciężaru żádnego ná ſwoie wolności przyimowáć.

Máłeo Polſki Slachta ... ru nie poſtąpiłá po 6 großy.

Przeto drugi Siem ná tymże mieyſcu złożono ná ßoſty dzień Decembrá/ ale gdy zá wolą Krolewſką/ y Senatu koronnego/ dwádzieśćiá Panow przednieyßych ktorzyby o Rzeczy poſpolitey rádzili/ y ſtánowili/ byli wybráni/ á Krol też ná potym z wyſtępkow od Slachty w oczy wyrzucáiących popráwić obiecał/ po 12. großy z Włoki pobor poſtąpili/ y Cłá ze wßytkich ná rok uſtáwione kupi ktoby ſię kolwiek zyſkiem báwił/ á od Duchownych y Rycerſkich ſtanow znáczna część dochodow ná Zołnierze Pruſkie obiecána byłá Krolowi.

Krol ſzkod ſwoich popráwić ſię obiecał.

Pobor drugi.

Z tego też Seymu Jacob Seneńſki Proboßcz Gnieźnieńſki do Papieżá Piuſá wtorego Æneáſá Sylwiuſá przed tym rzeczonego/ był poſłan/ áby mu wßytkiego dobrego winßował/ á Krolá w poſłußeńſtwie iego być opowiedział. Támże uproſił rozgrzeßenie z klątwy Pruſſakom/ ktorą byli do poddáńſtwá Krzyżakom przyciągáni.

Pruſſacy z klątwy rozgrzeßeni.

Proſił też imieniem Krolewſkim/ áby Krzyżacy Pruſcy byli przenieſieni ná wyſpę Tenodos do Greciey przeciw Turkom/ gdyß tu iuß po nich máło było/ między Litwą/ Polſką/ y inßymi Chrześciany/ z ktorymi nád przyſięgę/ y powinność Zakonu ſwego uſtáwicznie woyny z hárdości ſwey wiedli. A Machomet Ceſarz Turecki wziąwßy Conſtantinopole/ wßytkę Grecią ſrogą woyną ná ten czás trwożył/ y Corintu Miáſtá naſławnieyßego dobył/ Tákże Lemnum y Miteliny wyſpy opánował/ Peleponeſum też inße Eubeiſkie Jnſuły náieżdżał/ ále w tym Papież więcey Niemcom niż Polakom życzył/ iż Poſeł Krolewſki nic nie uproſił/ á Krzyżakom ſię też ſtąd nie chciáło bo trudno Wilkámi oráć.

Kraiácy do Tenodos niechcieli z Prus.

Turcy Corint wzięli.

Tego też czáſſu Krzyżacy przeciw poſtánowieniu przymierza Páſſenheymſkich mießczan námawiáli/ áby ſię od Krolá do nich przedáli/ co gdy Mießczánie obiáwili Michałowi ſromotnemu Stároście/ y Rotmiſtrzowi ſwemu od Krolá dánemu/ záßli chytro ná Krzyżaki/ á kazáli áby im ná obronę przeciw Polakom żołnierze ſwoie Niemieckie poſłáli/ obiecuiąc im Miáſto podáć. Poſłał tedy Miſtrz 500. iezdnych Reyterow z wielkością Knechtow pießych/ A náßy wiedząc o tym/ y nágotowawßy ſię z Mießczány zbroyno/ inßym kazáli przed Miáſtem ſtać/ á trzyſtá ich iezdnych do Miáſtá wpuściwßy bramę o nich záwárli/ tám wßytkich záraz do iednego zbili/ drudzy obaczywßy zdrádę uciekli.

Wierność Pruſka.

Reyterowie Krzyżaccy ſortelem zbici.

Tegoż Roku 1460. dniá 27. Decembrá Krolowa Helżbietá Jáná Albrychtá trzeciego Syná Kázimirzowi urodziłá.

Jan Albricht urodzon.

Tegoż roku 1460. Krol Cazimirz do Ruśi z Polſki wyiáchawßy wypráwił poſły do ~~Legyterá Prekopſk~~iego Cárzá/ y do Stepháná Wołoſkiego Woiewody/ proßąc o pomoc przeciw Krzyżakom/ co mu obádwá chętliwie obiecáli/ objechawßy Ruſkie ziemie/ złożył Siem w Brześciu Litewſkim/ ná ktorym ſię z Pány Litewſkimi potrzeby y ſpráwy Wielkiego Xięſtwá ſtánowił/ y umyſły ich ublagał/ y odwiodł od podnieſienia woyny przeciw Polakom/ gdy Podola moca chcieli pod nimi doſtáwáć/ zwłáßczá gdy ſię oni Pruſką woyną zátrudnili byli. Potym do Sędomirzá odiáchał/ gdzie Seymował z Polaki około woyny Pruſkiey/ á záraz ná drugi Siem w tey rzeczy do Łęczyce iecháli.

Siem w Brześciu Litewſkim.

Siem po Seymie.

Málborſkie też Miáſto tego czáſſu ſię Polakom pod ktorym 4. Mieſiące leżeli ku Zamkowi podáło.

Quizyn tákże y Warmią Miáſtá ktore Marienwerder y Fraumberg Niemcy zową Polſcy Zołnierze w nocy ubiegli/ gdzie ſię ták zbogácili/ iż z łupu ná káżdego oſobę 200. Złotych przyßło.

Dwie ſcie złotych ná káżdego Drabá y Zołnierzá.

O Seymie Wilenskim/ y wtorym żądániu Kniáziá Siemioná Olelkowicá/ ná Wielkie Xiestwo Litewskie/ y o Woynie z Krzyżaki/ Roku 1461.

Rozdział VII.

Do Wielmożnego Páná Stánisłáwá Siemiotá Kuchmistrzá W: X: Litewskiego.

Dlugossus et Cromerus fol. 563. lib. 24.

KRol Kázimirz z Seymu Brześcia Kuiáwskiego/ przez Rádom do Litwy ná Wielkanoc przyiechał/ gdzie Pánom Litewskim Siem w Wilnie złożył/ ktorzy go o to vsilnie żądali/ áby z nimi albo sam obecznie mieszkał w Litwie/ álbo żeby im ná Wielkie Xiestwo Litewskie/ Zmodzkie/ y Ruskie Kniáziá Siemioná Olelkowicá Kijowskiego przełożył/ iáko własnego Dziedzicá z Wielkich Xiedzow Litewskich idącego/ ále Krol to ich żądánie vbłagał/ y ná inszy czás odłożył/ prosząc aby mieli cierpliwość pokiby woynę Pruską skończył/ álbo vspokoił.

Wyiáchał potym Krol z Wilná do Sędomirzá ná Siem/ á stámtąd dował sie do Crákowá/ potym záraz ciągnął do Jnowłodzławiá/ gdzie się wszystkiey Slachcie ná Pruską woynę kazał ziecháć/ A nászy żołnierze zebrawszy się z Mieszczány Elbingskimi/ y z Skálskim Czechem wodzem swym/ przewieźli się przez Habum máłe morze do Sambiyskiey ziemie/ ktorą wszerz y wzdłuż ogniem y mieczem zwoiowáli/ y łupy wielkie wzięli/ zwłaszczá gdy wtargnęli bez wieści w te krainy/ ktore dla dálekości od nieprzyiaciół Polakow nie spodziewały się woyny/ tam iáchał mil 20 nád tym morzem Roku 1580.

Sambia nászy zwoiowáli.

Tego też czásu Helżbietá Krolowa Cázimirzowi czwartego Syná vrodziłá Alexandrá/ roku 1461. Sierpniá Miesiącá piątego dniá. Przed tymże czásem w kilku dni Miesiącá Lipcá/ Andrzey Grábiá z Tęczyná stárodawnego domu w Polszcze/ á wielkiego y zacnego záwołánia/ vderzył Płatnerzá Clemunta w Crákowie/ iż mu zbroie nie rychło wygotował/ ktory gdy gwałtu záwołał/ wiele ludzi pobudził. A Ráyce do Krolowey Elżbiety szli skárżyć ná Zamek w niebytności Krolewskiey/ ktora do záiutrza kazáłá być obiemá stronom w pokoiu/ ále niżli Ráyce zeszli z Zamku/ pospolstwo zámknąwszy bramy ná gwałt dzwoniło/ gdzie się wiele zbroynego ludu zeszło/ Tęczyński mogł był vbieżeć ná Zamek zá námowánim Krolowey Elżbiety/ niż się gwałt zebrał/ iedno mu się zdáłá rzecz szkárádna vstępowáć przed wielkością wzburzonego chłopstwá zápalczywego/ co się y mnie tráfiło raz roku 1576. że tak ná mię bez przyczyny ná gránicy Pruskiey gwałtu wszytko Miásto záwołáło/ á niechcąc sromotnie vciekáć zástáwiłem się sam ná trzy stá pospolitego ludu broniąc się ták długo dokąd broni w ręku stawáło/ y áż mię z rękoieścią ná ostátek vcisto/ gdziem też máło tey krotochwile/ iáko y Tęczyński/ nie przypłácił/ bo záwżdy *nocuit temeraria virtus*.

Alexander vrodzon.

O potłczek ná gwałt.

Tęczyński tedy przed tym gwałtem záwárł się był w domu Kizlinkowym ná Brąckiey vlicy/ ále gdy tám temu mieyscu nie dufał/ vszedł do Kościołá S. Fráncisz-

-ká z Synem Janem/ y z Secygniowskim/ y z Spitkiem Melstinskim/ á tam ná wieżę wlezli/ Potym sam Tęczyński vciekł do Zákristiey towárzystwá ná wieży zániechawszy/ Pospolstwo Mieyskie bez żadnego baczenia świętego mieyscá y osoby zacney rzucili się á dobyli gwałtem Zákristiey/ támże go hániebnie vsiekwszy zámordowáli/ y ciáło ná Ratusz wlekli vmárłe tłukąc/ dwá dni v Ratuszá leżáło. Syn iego gdy się w piecu v iedney Wdowy zátáił w nocy vciekł z Miástá. Trzeciego dniá doniesione było ciáło do Kościołká S. Wociechá w rynku/ á czwartego przyiaciołom wrocono/ ktore pochowáli w Xiążu. Ná drugi Rok pozwáni byli Ráyce Krákowscy przed Krolá w wigilią trzech Krolow/ ktorzy prosili ná Roku áby byli sądzeni práwem Niemieckim Magdeburskim przed Woytem według ich Przywileiow/ ále Krol z Rádámi swymi powiedział im/ iż nieboszczyk Tęczyński odzywał się też z wámi ná to práwo/ á niechcieliście mu go złożyć/ ále bez práwá zámordowáliście go hániebnie/ Tám tedy skazano ná śmierć czterzech z Rády/ to iest/ Conradá Lángá/ Stánisłáwá Lamitter/ Jarosłáwá Szárleiá/ Marciná Belzę/ á z pospolstwá Janá Teßnárá/ Janá Wolfrámá Kuśnierzá/ Janá Málárzá/ Janá Scherlangá Slosárzá/ y Cechmistrzá Ratusznego/ á on zdraycá Płatnerz vciekł. Ná Zamek potym do wieże osądzeni/ ktorą zwano Tęczyńską wieżą/ á szostego dniá przyiąwszy Páńskie Swiątości támże ná Zamku pod tąż wieżą piętnastego dniá Styczniá poscináno trzech/ á trzech z nich wziął ná Rápstyn Jan Rápstinski/ to iest/ Janá Teßnárá/ Janá Wolfrániá/ Marciná Belzę/ ktore chował pod strażą długo áż dwu wypráwiono/ á trzeci vmárł. Senat też Krákowski 6000. Złotych zápłácił Janowi Castellanowi Krákowskiemu Brátu/ y Janowi Synowi zábitego Andrzeiá Tęczyńskiego.

Tęczyński zábity okrutnie.

Szcięt Krákowian sześcio.

Tegoż czásu Krol Cázimierz Fridland Zamek y Miásteczko/ wziął pod Krzyżaki ośmego dniá od obleżenia. Pod Choynice zás z woyskiem przyszedwszy piętnaście dni ná milę od Miástá prożno leżał/ A część woyská z sześcią set Tátárow Litewskich/ ktorych byli Pánowie Litewscy przysłáli/ Eriká Stetinskiego Xiążęciá ziemię/ ktory z Krzyżaki przestawał/ zburzyli/ y splundrowáli/ á gdy się z płonem/ y z łupámi wielkimi wyciągáli/ vderzyli Niemcy ná nich z wielką mocą/ ktorych Polacy/ y Litwá do gruntu porázili/ á z wielką sławą więźniow do Krolá przywiedli. Tegoż też czásu gdy Krol pod Choynicámi leżał/ przyszłá żáłosna nowiná o śmierci Mátki Krolowey Sophiey/ ktora iáko Jágiełło był z nią w Małżeństwo poślubioną lat 41. wykonáłá/ niewiástá wielkomyślna/ nabożna/ ále gniewliwa/ pochowána w Kościele S. Stánisłáwá ná Zamku Krákowskim w Káplicy S. Troyce/ ktorą sámá zbudowáłá y wielką hoynością skárbow y ośmią Mansionarzow nádáłá. A byłá Wnuczká Witołtową z Siostry/ Corká Andrzeiá Jwanowicá przedtym zdawná z Xiążąt Kijowskich idącego ná ten czás Kniáziá Druckiego (nie Holszáńskiego iák Látopiszec kłádzie) z ktorego też Domu on święty á sławny Hetman Constanti Xiążę Ostroskie poszedł/ Bo Xiążętá Ostroskie y Zasłáwskie z Kijowskich/ y z Druckich własną Genealogią idą.

Fridland wzięty.

Tátárowie Litewscy Stetin zwoiowáli.

Niemcy porázeni.

Sophia Jágiełłowa vmárłá.

Xiążętá Ostroskie.

Potym Krol Cázimirz do Głogowá się z Pány koronnymi wypráwił/ gdzie ku niemu ná milę Gerzy Krol Czeski z Głogowá wyiechał/ z Wrátisłáwskim/ y Ołomuńskim Biskupámi/ y ze czterimi Xiążęty Sląskimi/ á skoro się spotkáli z koni zsiadwszy przywitáli/ Kázimirz był ná Zamek Głogowski odprowádzon/ á Krol Czeski Jrzy w Ratuszu Mieyskim stał/ támże dziewięć dni potym z sobą tráctowáli/ y przymierze z obudwu stron áż do śmierci nie zgwałcone potwierdzili.

Zjazd Kázimierzow z Jerzym Krolem Czeskim.

O poráženiu Woyſká Krzyżáckiego przez Polakow y Tátárow Litewſkich pod Nieſſową / y Puckiem.

Rozdział VIII.

KRol z Głogowá do Polſki wielkiey przyiáchawßy/
Trzy niedziele w Poznániu ná ziezdzie zmießkawßy/
Do Inowłodsłáwiá ſie rußył/ ſtámtąd ſwoie
Dworzány ná Krzyżáki pobudził do zbroie.
W Kulmienſką ich włość posłał / by zboże pſowáli/
Práwie w żniwá/ á Niemcom wet zá wet oddáli/
Posłał też y Litewſkie przy nich Krol Tátáry/
Iż zburzyli wßytkę włość y Cerery dáry.
Jechał zás do Toruniá Krol / ſtámtąd Krolową/
Z Litewſkimi Tátáry posłał ná Nieſſową/
Gdzie ią czeſto náwiedzał/ á Sumberk z Krzyżáki/
Przemyślał by gdzie náßych przywiodł ná ſwe háki.
Wypráwił w łodziách wielkość Niemcow pod Nieſſowę/
Wisłą / w nocy á máiąc przyprawy gotowe/
Zápalili przedmieście ſtrwożyli ſie náßy/
Gdyż Krolowa leżáłá w Nieſſowie w ty czáſſy.
Z Litewſkimi Tátáry z Miáſtá wyſkoczyli/
A Niemcow ony vphy záraz potłoczyli/
Tátárowie ich z Litwą z łukow przeßywáli/
Polacy zás w ręcz drugich ſiekąc pokłádáli.
Drudzy nád Wiſlne brzegi do łodzi pierzcháią/
A náßy ich w tym ſiekąc zewſząd zábiegáią/
Wßytki łodzie pobráli y wielkość ich zbili/
Tylko ich ßeść w dwu łodziách z tey bitwy vpłyli.
W tenże czás pod Warmią gdy Pruſki Miſtrz leżał/
Piotr Dunin z Zołnierzámi rátowáć ſwych bieżał/
Co Miſtrz słyßąc wnet vciekł odbiegwßy obozow/
A náßy wielką wzdobycz wzieli z iego wozow.
Támże Dunin w Stargradſkie y w Lemburſkie włości
Wtárgnął burząc/ y paląc w pierzchliwey prętkości/
Bytowſkie / Puckie tákże połupił ziemice/
Aż do Morzá plundruiąc Krzyżáckie gránice/

Marginalia: Dworzánie Krolewſcy Kulmienſką ziemię woiuią. — Zboże Tátárowie w Pruſiech podeptáli. — Krolowa Tátárowie Litewſcy odprowádzili do Nieſſowy. — Krzyżacy zápalili Nieſſowſkie Przedmieście. — Crom: Tartari cum perpaucis aulicis ad perſequendum hoſtem emiſsi. — Litwá o Polacy Niemcow porázili. — Crom. Sex modo nauti cum duabus nauibus de omni illo numero euaſerunt. — Piotr Dunin z Herbu Janoſká álbo Bárzanow. — Pruſſo Krzyżáckie náßy woiuią.

Co widząc Krzyżacy iż w ciáſne mieyſcá náßy
Weſli/ miedzy Jeziorá/ Morze/ Rzeki/ Láſſy/
Vrádzili tám ich w tych ciáſnościách záſkoczyć/
A snádnie Polakow zbić/ poſiec y potłoczyć.
Tákże ich Hetmánowie Fricz Ráwnechey z Niemcy/
Y Caſper Noſtwic z Czechy/ z Rzeßey z Cudzoziemcy/
Szykowáli ſie zbroyno z inßymi Krzyżáki/
A ná burzące proſto ciągneli Polaki.
Záſiedli wßytki drogi / láſſy zárąbili/
Ták náßy iáko w klatce ogrodzeni byli/
Krol chcąc ſwoich rátowáć z dworem ſwym Gorſkiego
Posłał przy nich Tátáry Xieſtwá Litewſkiego.
A Niemcy przeciwko im Wiskę oſádzili/
By ſie ná rátunek ſwym nie przeprowádzili/
Lecz ſie Gorſki ná inßym mieyſcu wnet przepráwił/
A Tátáry Litewſkie ná czoło wyſtáwił.
Niemcy zás wkoło wßytki zárąbili láſſy/
Aby ſobie rátunku niemogli dáć náßy/
Gorſki chciał do Duniná/ Dunin do Gorſkiego/
Ale trudno dla woyſká było Niemieckiego.
Tákże Dunin widząc iż ináczey niezbieżeć/
Jedno ſie mężnie potkáć/ álbo słáwnie leżeć/
Vmyślił do ſwych drogę otworzyć żelázem/
Y począł Rycerſtwo ſwe ßykowáć zárázem.
Proſząc nápominiáiąc by ná to pomnieli/
Że zá oyczyſte grunty potykáć ſie mieli/
Zá słáwę/ y zá wolność / y zá zdrowie miłe/
Przeto áby okazał káżdy mężną śiłę.
Aby ſie nie lekáli Niemieckiey wielkości/
Niemcy też toż czynili z wrodzoney hárdości/
Zprzyſięgli ſie iż żaden nie miał z nich vciekáć/
A Polakow do gruntu wßytkich w keſy zſiekáć.
Ták w bębny vderzyli w trąby krzycząc huczne/
A Knechci poſtępuiąc ſtáwią kroki buczne/
Pod boki ſie viąwßy dasticht vnd Poß krzyczą/
Pod Reiterámi Frezy zbroyne ſkacząc kwiczą.
Dunin Piotr też ſwych iezdnych ná czoło wyſtáwił/
A Draby y Kußniki zá nimi poſtáwił/
Skoczył do Niemcow/ Niemcy też do náßych śmiele/
Tám Knechtow vph ná pirwßym náßy ſtárli czele.

Marginalia: Fricz Ráwnecki álbo Rawnechen Rákuzánin / á Caſper Noſtwic Ślązak / Hetmánowie Krzyżáccy Polakow obſtąpili. — Crom: Gorſcium cum comitatu ſuo ac Tartaris Lituanicis ad ſuccurrendum ſuis miſit. — Ciáſno Polakom. — Crom: Ferro per medios hoſtes viam ſibi aperire ſtatuit. — Nápominánie Piotrá Duniná do ſwoich. — Crom: Inuicem ſe adiurarent ac deuouerant, vt qui de ſuis pedem retuliſſet &c. — Xtałt woyſká Niemieckiego. — Bitwá náßych z Niemcy.

Crom: Paulus Iasienius gente Gosdouius armatus ab latere inter duas acies magno impetu procurrens, hastas hostium in nostros intentas auertit.

Fortel y śmiáłość Iásienskiego.

Páwel Jasienski zbroyny Dworzánin Krolewski/
Widząc z drzewy vph iezdny ná nászych Niemiecki/
Z boku miedzy dwá vphy ich wskoczył / á one
Drzewcá Rzeskie obrocił ná swych násádzone/

Eodemq; momento nostri inopinata re perturbatos summa vi adoriuntur.

Tákże iego dzielnością Niemcy szyk zmieszáli/
A nászy drzewcá swoie o nich połamáli/
Káżdy Reiterá swego wysádził kopią/
A Litwá ich z kusz z łukow bez przestánku szyią.

Niemcy co mieli vderzáć ná nászych swoimi kopiámi w czoło/ tedy ich ná sámego Jásienskiego w bok obrocili/ á nászy w ten czás ná obroconych y pomieszánych vderzyli.

Smiáłością nászy / Niemcy wielkością przechodzą/
A ieden ná drugiego zápalczywie godzą/
Krzyk/ huk rożnych iezykow / broń z zbroią brzmi wszedzie/
Konie rżą/ bebny/ trąby/ huczą w káżdym rzedzie.

Crom. Cumq; totas tres horas dubio marte pugnatum esset.

A gdy sie trzy godziny rownem Marsem bili
Niemcy/ Polacy rożno / z plácow vstąpili/
Włásnie iáko z vgody ták odpoczywáli/
Záś sie do siebie wszyscy ochotnie porwáli.

Rursus vna hora dimicatum est.

Bili sie záś godzine/ áż Fricz był rániony/
Zá czym vciekáć vph był Niemiecki skłoniony/
Gdy ich drabi z kusz nászy bez przestánku szyli/
Jezdni też Polszcy śmiáłe sercá záiuszyli/

Interim dum ciet pugnam animatq; suos Fricius interfectus corruit.

Fricz Hetman zábity.

Pierzchneli Niemcy áż ich záś Fricz zástánowił/
Y z nowuby z nászymi bitwe był odnowił/
Lecz sámego drab zábił / zá czym Niemcy rożno/
Pierzchneli widząc iż iuż opieráć sie prożno.

Crom: Pars castra, pars stagna, lacusq; propinquos petiuêre,

Nostri pernicitate equorum freti fugientes persecuti.

Z Nostiwicem Hetmánem drudzy vciekáli/
A Lássy y Jeziorá zá obrone bráli/
Drudzy do bliskich Zamkow zdrowie swe skłonili/
A nászy rospuściwszy konie ich gonili/

Oboz Krzyżácki nászy wzieli.

Záś ná ich oboz bystrym vderzyli pedem/
Ktory rożnámi wkoło był otykan rzedem/
Rozerwáli wnet rożny dział pietnaście wielkich
Wzieli/ y dwie ście wozow/ zbroie sprzetow wszelkich/
W tym gdy sie v obozu zábáwili nászy/
Niemcow wiele vciekło iezdnych przes ty czássy/
Jeden ich vph w lás ktory sámi zárąbili/
Przyszedł á tám ich nászy do iednego zbili.

Caesa hostium 2000. Capti 690. De nostris 100. gregarij ceciderunt, á Szláchcicá iednego Hectorá Chodorostskiego zábito.

Wszytkich dwá tysiąc zbili ná plácu Krzyżakow/
Sześć set poymáli żywych Knechtow nieborakow/
Nászych prostych żołnierzow tylko sto zostáło
Vbitych/ Szláchcic ieden/ lecz ránnych niemáło.

Dunin

Dunin sam w vd y w reke rániony w tey potrzebie/
Bo z garścią swych Polakow czynił dosyć z siebie/
Erik Stolpenskie Xiąże / ná pomoc Krzyżakom/
W ten czás z sześcią set koni szedł przeciw Polakom.
Lecz słysząc ich porażke iż ich Dunin skrocił/
Názad sie do Pomorza vciekáiąc wrocił/

Xiąże Stolpenskie vciekł/ á iego wosko zádne nászy pobili.

Nászy po tym zwycięstwie zá nim sie gonili/
A z zádnych vphow iego niemáło zgromili.
Drugich poymáli w więży/ á ták dzielnym męstwem/
Osłáwili sie w ten czás dwoiákim zwycięstwem/
Iż iednych pod Niessową/ á drugich tu stárli/
Y Stolpenskie wzad Xiąże vciekáć przypárli.

Stáła sie tá sławna bitwá v Pucká Roku 1462. w piątek 17. dniá Septembrá/ O czym Dlugossus/ y Miechouius 319. fol. lib. 4. Cromerus lib. 25. Herbortus fol. 204. lib. 16 A Wapouius y Bielscius z niego fol. 279. pisze/ iż nászy w ten czás na sześć mil Niemcow gonili bijąc. A od tego czássu iuż Prussowie nie mieli nigdy mocy nád Polaki.

Krzyżacy trzykroć poráżeni z nowu.

Tegoż czássu práwie ná trzech drugich mieyscách nászy szczęśliwą bitwę z Krzyżáki mieli / y Golubie Miásteczko Czerwonká Czech z strony Krolewskiey wziął/ Krzyżáckich żołnierzow część pomarwszy / á część pobiwszy / dla ktorych szczęśliwych postępkow wiele sie było záśie nákłoniło z Krzyżáckiey dzierżáwy Prussow ku Krolowi.

Tegoż czássu Ráwę y Gostinin Krol Cázimirz wziął spadkiem od Xiążąt Mázowieckich.

Furia Legatá Papieskiego.

W tenże czás ná Seymie Piotrkowskim wielki spor á szkodliwe zátárgnienie o Biskupstwo Krakowskie miedzy Jacobem Sennenskim / á Janem Grusczinskim był pomiarkowány bo Krol Grusczinskiemu vsilnie sprzyiał mowiąc/ iż wolę Krolestwo stracić á niżby Sennenski Biskupem miał być. A Legat záś Papieski Hieronym Arcybiskup Cretenski mowił / iż lepiey áby trzy Krolestwá zginęły, niżby sie co Stolicowi Apostolskiemu (od ktorego iuż miał Sennenski potwierdzenie) vbliżyć miało / wszakże Krol ná swym przewiodł/ iż Sennenski vstąpił Biskupstwá / á Grusczinskiemu czterzy tysiące złotych odliczył zá szkody / Oo cáłe woine wybieranie Kápitulne ná Biskupstwo w swych wolnościach zá nastąpieniem gwałtownym priwileiow szwánkowáło/ iáko o tym szeroce pisza Dlugossus Miechouius lib. 4. cap. 61. fol. 317. Cromerus lib. 25. Herbortus lib. 10. Cap 13. Wapouius/ Bielscius etc. Ná tymże Seymie Xiążętá Mázowieckie prosiły przez posły/ áby Krol o wrocenie Płockiey ziemie łáskawiey z nimi postępował. Litewscy też Pánowie y Rycerstwo wszytko przez zacne posły swoie Totiwiłá y Ruczká z pogrozką woyny vpomináli sie Podola / k temu Bełskiego/ Olesnenskiego y Rátnenskiego powiátow / tym nic inszego Pánowie Koronni odpowiedzieli / iedno iż mieli ná ich Siem posłow swych wypráwić/ Coż zaraz skoro Krol Cázimierz z Rádomiá z Krolową do Litwy wyiechał/ posłáli zá nim w tey spráwie Stánisłáwá Ostrorogá Woiewode Káliskiego / y Janá Kitwiańskiego Márszałká koronnego / ktorzy to wywiedli / iż sie prożno Podola/ y przerzeczonych Powiátow Litwá vpomináłá od Polakow / ále gdy Pánowie Litewscy tego sie z pewnymi dowodámi (ták Látopiszce Ruskie szerzey świádczą / czego Cromer zániechał) dopieráli / Krol wszytkę tę spráwę do Seymu wálnego

Totiwił y Ruczko Posłowie Litewscy.

Cromerus lib. 25. & Dlugossus.

mu wálnego Piotrkowſkiego odłożył. Tegoż czáſſu z Zołnierzámi Krolewſkimi Jan Skálſki Krzyżáckie trzy vphy pod Ornetą poráził. Vlrik też Czerwonká Czech pod Skampą Miáſteczkiem trzy ſtá Reyterow Miſtrzá Pruſkiego ná głowę zbił/ iż ich máło co vbiegło/ á oſmdzieſiąt żywych poimano.

Krzyżacy dwá kroć porażeni.

Tego látá roku 1463. pięć ſet nászych Ruſkich żołnierzow/ ktorzy zá dozwoleniem Krolewſkim od Káfienſkich Mieſczan náięci ciągnęli przeciw Turkom/ dla wyzwolenia Káphy Miáſtá z oblężenia/ tám v Bráſłáwia od Litwy/ y Wołyńcow ſą porażeni/ s tey przyczyny/ iż gdy przyciągnęli żołnierze do Bráſłáwia Wołyńſkiego/ Litewſkiey iák Cromer piſze dzierżáwy/ powádziwſzy ſię z Mieſzczány niebácznie/ iednego z nich z przygody zábili/ á ſkoro obaczyli iż ſię ná nich gwałt gminu zábużonego co dáley to więcey buntował/ zápalili poſády/ áby tym snádniey vbieżeć mogli/ gdyby ſię koło gászenia Mieſzczánie zábáwili. A Námieſtnikiem Bráſłáwſkim był ná ten czás Michał Xiążę Czártoryſkie/ Ten zápaliwſzy ſię żáłością y gniewem weſpołek/ z zebránym iáko ná gwałt vſcem/ gonił Ruſſakow żołnierzow/ po cztery kroć ná nich nácierał/ á po cztery kroć z niemáłą ſzkodą ſwoich był odbity/ áż gdy ſię práwie wſzytká włość ćwiczona w Rycerſkich poſtępkach dla naiázdow Tátárſkich zebráłá/ zewſząd obſtąpionych nád Boh ich rzekę przypárwſzy pobił/ y poddáiącym ſię nie przepuſzczáiąc/ tylko ich pięć od pięci ſet vbiegło/ łup wſzytek ktory Michał Xiążę Czártoriyſkie wziął/ ná trzydzieści tyſięcy złotych ſzácowano.

Bitwá Kniáziá Czártoriyſkiego z Ruſſakámi.

Boh rzeká ktora Ptolomeus/ y Solinus Hypanim zowie.

Tegoż czáſſu Turcy Lezbon Wyſpę/ y rychło potym Krolewſtwo Boſſeńſkie/ Sławáńſkie w ſkárby bárdzo bogáte y w Zámki potężne poſiedli/ á Królá ich Stephaná poimawſzy ná przednieyſzym Zamku Jaycy/ Máchomet nád przyrzeczenie wiáry kazał v ſłupá vwiązáć/ y zſtrzeláć z łukow/ á potym z ſkory obłupić/ á w nię czerwonych złotych z iegoż ſkárbu náſypáć/ wyrzucáiąc mu ná oczy iego gnuśność/ y nikczemność/ iż ze Złotem y Srebrem/ ktorego byłá wielka moc w ſkárbach iego náleziona/ wolał zginąć/ niżli s tym ſam ſiebie y poddánych ſwoich bronić. A od tego czáſſu Jánczáry Rycerſtwo pieſze Máchomet poſtánowił z Sławáńſkiego narodu/ przebrawſzy trzydzieści tyſięcy Boſſeńſkich młodzieńcow do tego/ Było ich pierwey práwych Janczárow tyſięcy czternaście/ ále teraz przy nas Amurat dziſieyſzy roku 1574. przydał do ich liczby dwá tyſiącá.

Boſſeńſki Krol odłupion z ſkory.

Tego też Krolá Scalichius w ſwoiey Genealogiey ſobie powinnym zowie.

O Seymie Polakow z Litwą prożnym/ y o porażeniu Liflantow fortelem Żmodzkim.

Rozdział IX.

Gdy ſię Litewſcy Pánowie vpominali raz po raz v Pánow Koronnych Podola/ y inſzych Zamkow odiętych/ złożył oboiey ſtronie Krol Sieym w Parczowie/ pierwey ná dzień Národzenia Pánny Máriey/ potym ná S. Marcin odłożony/ ná ktory proſto z Piotrkowá iáchał/ y ziechało ſię było bárdzo wiele Senatorow y Pánow z obudwu ſtron/ ále gdy Litewſcy Pánowie do Parczowá ku Polakom á Polacy ku nim do Brześcia zbronili ſię wyiácháć/ w Łomázách ſię potym ziecháli/ gdzie też nic ſpráwić nie mogli/

Prożny ziazd Litwy z Polaki.

nie mogli dla nieprzyſtoyności mieyſcá onego/ y dla niepogody/ przeto tę rzecz do roku odłożyli/ Krol też roſpuściwſzy on ziazd/ z Krolową do Litwy odiechał/ á iż w Wilnie ná ten czás powietrze pánowáło/ w Grodnie mieſzkał niktory czás/ Potym ſię do Kowná ruſzył/ gdzie więkſzą część zimy ſtráwił/ O tym Długoſz y Cromerus lib. 25. primæ editionis fol. 558. secunda verò 378. Tego też Roku Matiás Krol Węgierſki Boſſeńſkie Krolestwo Turkom wydárł/ y Jayce Zámek głowny/ Miaſt też Rackich/ y Boſſeńſkich dwádzieściá y pięć przez podánie wziął.

Matias Krol Węgierſki Boſſnę odiſkał.

Tegoż Roku 1465. Nowe Miáſto w Pruſiech długi czás będąc w oblężeniu/ poddáło ſię Krolowi/ ktorzy chcieli wolno wynidź dopuſzczono im/ y wywieźli pięćdzieſiąt y trzy wozy ſwoich rzeczy. Jan też Skálſki Czech Holſtein wielkie Miáſto Krzyżáckie bez wieści ná Krolá vbieżał. W tenże czás Mikołay Bażyński gorę Dobrzyńſką oſſádził/ z ktorey wiele mogli ſzkodzić Niemcy nászym w Nowym będącym/ co obaczywſzy niewczás Krzyżacy/ ták ich to ſtrwożyło/ iż w poſwarku gdy ieden ná drugiego winę zániedbánia około oney gory vbieżenia kładł/ dwánaście ſię ich zábiło. Tegoż czáſſu ſiedm ſet Reiterow Krzyżáckich náſzy pod Kolberkiem w Pomorzu ná głowę zbili. Stáráli ſię potym o vgodę Krzyżacy/ ále ſámiſz dla ſwey hárdości wſzyſtko zámieſzáli/ w tym Gdańſzczánie dobywáiąc Pucká/ Morzem y ziemią cáłe ſześć Mieſięcy pod Krzyżaki doſtáli go przez podánie.

Krol Cázimirz ſkoro przyciągnął przez Łęczycę y Rádom do Litwy/ przyiechał do niego Ludwik Pátriarchá Antiocheńſki/ od Ecikiereiá Tátárſkiego Cárzá iádąc/ v ktorego imieniem Papieſkim y Ceſárſkim to poſelſtwo ſpráwował/ áby Ecikierey Máchometá Tureckiego Ceſárzá od woyny ná ktorą ſię przeciw Chrześciánom gotował odwiodł/ á ieſliby ináczey być niemogło/ áby przeciw Turkom woynę podnioſł/ obiecuiąc mu hołd od Papieżá/ y od Ceſárzá Chrześciáńſkiego/ iákoż mu y w ten czás bárdzo wielkie podarki oddał/ ále gdy Ecigierey odpowiedział/ iż on koło woyny ná Turki podnieſienia/ według woli y porády Kázimirzowey iáko przyiaciela y ſprzymierzonego ſwego/ powinien poſtępowáć/ dla tego Patriarchá Antiocheńſki prośił Kázimirzá/ áby iáko Pan Chrześciáńſki Chrześciánow rátowáć raczył/ ponieważ to w mocy ſwoiey miał/ ále Krol odłożywſzy tę ſpráwę ná Sieym Koronny Piotrkowſki/ poſłá bez pewney odpowiedzi odpráwił.

Poſelſtwo od Papieżá do Tátárſkiego Cárzá.

Wioſzy ogon pod ſię tulą.

Siedliácie y Władisławá.

Tegoż Roku Długoſz y Cromer fol. 382. secundæ editionis, primæ vero 565. lib. 2. Miechouius etc. piſzą Mieſiącá Lutego Liflantſkich Niemcow ſiedm ſet iezdnych y pieſzych/ gdy ciągnęli ná pomoc ſwoim Krzyżákom do Prus/ iáko ſkoro do Żmodzkich gránic poczęli wchodzić/ á przez láſſy/ ktore Żmodź ná drogách wſzytkich przechodách zawálili/ przebyć nie mogli/ vdáli ſię inſzą drogą ku Morzu/ co Żmodzinowie obaczywſzy/ doły ná támtych mieyſcách bárdzo głębokie wykopáli/ około Połongi/ á darnem y ziemią nákryli/ w ty tedy iámy Liflanci głodem/ ſtráchem/ zimnem ſtrapieni/ od Żmodzi ſćigáni/ nieopátrznie powpadawſzy pobici ſą/ máło ich ktorzy wywikławſzy ſię z onych ſámołowek/ ná lod wyſzli/ ále y ci gdy ſię lod ſłáby złomił/ potonęli/ dwá tylko Niemcow z wſzyſtkiey liczby żywych zoſtáło/ ktorzy powiedzieli iż niedawno przed tym czterdzieści Okrętow pełnych Żołnierzow z Niemiec do Prus żegluiących potonęło/ y zginęło.

Żmodź 700 Inflantſkich Krzyżakow zbiłá.

40. Okrętow Niemcow potonęło.

Tegoż czáſſu Biſkup Warmieńſki Páweł ze wſzytkimi Zamkami ſwoimi od Miſtrzá do Krolá/ widząc iego ſzczęśliwe powodzenie/ przyſtał.

Tegoż czáſſu Jan Skálſki w máłey Drużynie wziął Zamek Melſak pod Krzyżaki/ y Plawenuſſá Commendatorá poráził.

Ná drugi-

Niefczeście Krzyżakow Pruſkich.

Ná drugim záś mieyſcu żołnierze Polſcy kilko vfow Pruſkiego Miſtrzá/ ktore były wyßły z Choynic y z Stargárdu ná głowę pobili/ y Oſiek Zamek wzięli.

Drugich tákże wſtępną bitwą pod Kęſlą Zamkiem ſzczęśliwie pogromili/ ták iż kilko Rot Niemcow iezdnych y pießych ná plácu poległo.

Tegoż czáſſu Krol Kázimierz do Bydgoſzczey przyiechał/ vſłyßawßy o wybieżeniu Słuchowá Zamku: Ktory fortel dla nauki Pánom Rotmiſtrzom y Stároſtom krotko przypiſzę.

Fortel.

Gerzy Dąbrowſki Stároſtá Słuchowſki poimał był iednego Szláchcicá Pomorſkiego bogátego Márciná Sißowicá/ ktorego v ſiebie w Zamku Słuchowſkim chował/ ták długo áżby mu ſię okupił. Ten ſię potym ták był ſłowy wrzyßył z Stároſtą/ iż wolno po Zamku chodził/ á widząc iż náßy cierpieli niedoſtátek w żywności/ począł tráctowáć z Dąbrowſkim Stároſtą/ áby go wolno puścił/ obiecuiąc mu przywieść z domu ſwego álbo imienia mąki z potrzebę/ á przedtym ſię zmowił z Pomorczykámi o podánie Zamku/ ktorzy też poſpołu ſą Draby miedzy Polaki ſłużyli. Dąbrowſki tedy Stároſtá prętko vwierzywßy ſię iego oney obietnicy/ wypuścił onego Szláchcicá Sißowicá/ ktory iákoby ſię ucząc w ſłowie przywiozł cztery wozy pełne mąki do Słuchowá/ á przy káżdym woźie po czterech mężow pießych wybránych y zbroynych/ krom woźnic/ ktorzy nie podleyßy byli przyſtáwił/ iákoby dla beſpieczności y obrony w drodze/ áby ich Krzyżacy gdzie nie záſkoczyli. Z tą tedy mąką y z onymi ſtáfirámi gdy był do Zamku wpußczony/ wnet Stároſtę ſámego y Towárzyße/ tákże ſługi iego był przez wieści poimał/ zá pomocą Pomorczykow Drabow/ z ktorymi ſię był przedtym zmowił/ y wſádził ich ná doł w wieżę głęboko/ á Zamek Słuchow w moc ſwoię wziął/ á ták z więźnia chytrego Pan/ á z Páná nieopátrznego więzień zoſtał.

Otoż to mąká.

Siſſowicz Pomorczyk máłym fortelem wielki Zamek wziął.

Tegoż czáſſu Stárigrod Zamek y Miáſto Krzyżáckie Mieſzczánie Krolewſkiemu nád woyſkiem przełożonemu Gotárdowi Radlinſkiemu podáli. Ktorą weſołą nowiną Krol będąc pocießony/ záráżem pod Choynice woyſko Polſkie wypráwił/ z Duninem y Sinowockim Hetmány/ á ſam w Bydgoſzczy zoſtał. Náśmiewáli ſię Krzyżacy obleżeni z náßych/ iż tylko z iedney ſtrony Miáſto było oblegli/ á gdy záś około Miáſtá ßańce czynić poczęli/ wycieczkáli ná náßych Drabow ßańce kopáiących/ drugich też z murow rozmáitą ſtrzelbą z Dział y z Ruſnic/ ná oſtátek ſtrzáłámi iádem nápoionymi trapili/ drugich nieopátrznie ſię iáko tułáiących z záſadki chytro przeymuiąc imáli/ y niemáłymi niewczáſſámi/ iáko Długoß y Cromerus lib. 26. etc. piße: náßych dręczyli/ áż im Krol przyſłał ná rátunek Litewſkie y Tátárſkie iezdne Rycerſtwo/ toż dopiero ich ony ſwowolne wycieczki były powśćiągnione.

Cromer: Donec ſubmißis à Rege Luuanis ac Tartaris equitibus etc.

A w tym czáſie Słuchowá Zamku náßy zá pomocą ſzczęścia/ ſkorego bárzo od vtrácenia iego doſtáli: ktory Zamek y wielkością y obroną práwie ſię rowna Málborkowi/ Bo gdy náßych czterdzieści koni przyßło ná pole Słuchowſkie/ áby czego doſtáli/ wyrwał ſię ná nich Syſſowic Márcin z Zamku ze wßyſtkim Rycerſtwem/ iż tylko dwá Xiężá/ á Miſtrz ßkolny s kilkiem młodzieńcow żákow w Zamku zoſtáli/ Ci będąc náßym przychylnieyßy Zamek zátáráſſowáli/ á wyłamawßy drzwi do wieże Dąbrowſkiego Stároſtę pierwßego/ y ßeſnaście iego towárzyßow z wieże ſieciámi łowczymi wyciągnęli/ potym wſtąpiwßy ná blanki okrzyk wielki vczynili/ Co vſłyßawßy Pomorczycy/ do Zamku nazad chcieli/ ále oni Xiężá y żacy z náßymi kámieńmi ich z wierzchu bili/ onych też drugich náßych czterdzieści obaczywßy co ſię dzieie/ z tyłu im nágrzewáli/ ták iż ledwo Pánowie Pomorczycy mydło vwieźli/ á náßy zá máłą pomocą ták wielkiego y

zacnego Zamku doſtáli/ iáko go byli y ſtrácili. Fridlandzianie też y Hamerſtandzianie w ten czás podáli ſię Krolowi. A oni żacy y Xiężá od Krolá dobrze vdárowáni.

O dobyciu Choynic/ y o wiecznym pokoiu z Krzyżaki Pruſkimi/ á ſkończeniu Woyny z nimi/ ktora trwáłá lat 150. zobu ſtron/ á zá Kázimierzá 14. lat.

Rozdział X.

Roku 1466. Gdy náßy długo leżeli pod Choynicámi Miáſtem Krzyżáckim/ Mieſiącá Wrześniá/ vczynili Niemcy wycieczkę/ ále ſtoczywßy bitwę od náßych do Miáſtá wſpárci/ rychło potym gdy náßy obiedwáli/ wyrwáli ſię z Miáſtá/ á gdy kilo godzin mężnie ſię potykáli/ wiele ſwoich ſtráciwßy názad pierzchnęli/ á náßy ich bijąc gonili/ czego boiąc ſię nieprzyiaciele/ aby náßy z Mießczány weſpoł z nimi do Miáſtá ſię nie werwáli/ záwárwßy prętko brámy bárdzo wiele ſwych ná polu zoſtáwili/ ktorzy częścią pobići/ częścią poimáni/ częścią gdy zbroyni w przekop pełen wody ſkakáli/ potonęli/ wnet potym náßy ſtrzáłámi ogniſtymi ſtrzeláiąc Miáſto zápalili/ ták iż go czwarta część z ſpichlerzámi y zbożym zgorzáłá/ czym gdy był zwyciężony vpor nieprzyiacielſki/ poſłáli Vlriká Eiſenouerá Commendatorá wielkiego/ y Janá Zaylußá podáiąc ſię Krolowi/ zdrowie y máiętności tylko wymowiwßy/ á przeciw Polakom przyſięgli nigdy broni nie podnośić/ á ták zoſtáwiwßy ſtrzelbę/ y wßytek riſtunek woienny/ nárzekáiąc z płaczem z Miáſtá wyßli/ á woyſko Polſkie z zwyćięſtwem (oſſádziwßy Choynice) do Krolá w Toruniu ná ten czás będącego przyciągnęło. Tám wßytko Rycerſtwo wdzięcznie y hoynie było przyięte. Sámym Choynicom Miáſtu Krol winę odpuścił/ ácz wßyſcy rádzili z ziemią ich zrownáć. To vſłyßawßy Krzyżacy/ zwątpili w ſwey hárdości/ á záraz boiąc ſię áby wßytká Pruſſia ziemia od nich nie odſtąpiłá/ ſtáráli ſię o pokoy wieczny przez Rudolphá Legatá Papieſkiego/ ktorego im Krol łáſkawie pozwolił. Potym Miſtrz ſam Ludwik z Comendatory był do Toruniá przyzwány Octobrá dniá 10. y ſtáłá ſię vgodá y pokoy wieczny przyſięgą z obudwu ſtron vmocniony/ ktorego poſtánowienia priwiley ręką Legatá Papieſkiego/ y trzech Piſarzow vchwalonych/ ktorych łáćinnicy Notarios zowią podpiſan/ á pieczęćiámi Krolewſką/ Miſtrzowſką/ y Pánow Rad Duchownych y Swieckich vmocniony. Miſtrza y Contorow Krol z wielkimi podárkámi opuścił/ y nád to mu dowiedziawßy ſię o iego niedoſtátku 15000. Złotych dla zápłácenia Żołnierzom/ obiecał.

Niemcy poráżeni v Choynic.

Choynice podáne.

Pokoy wieczny z Krzyżakámi.

Nie ſtáło zá tego.

W ten czás Pomorſka/ Chełmienſka/ y Michałowſka ziemie do Korony ſą przywrocone/ o ktore 150. lat woyná trwáłá/ Biſkupſtwo też y Kościoł Chełmienſki do właſney Mátki Gnieznienſkiego Arcibiſkupſtwá przywrocon/ ktore Biſkupſtwo od Polſki oderwáne przez dwie ście lat w Liflanciech Rigenſkiemu Arcibiſkupſtwu nieſłußnie od Krzyżakow było przydáne/ W ten czás ſię też woyná/ ktorą Kázimirz wiodł z Krzyżaki lat 14. (iák Miechouius fol. 320. lib. 4.

Ziemie Pruſkie do Polſki.

lib. 4 piße) ſkończyłá/ ácz Cromer lib. 26. y Herbortus z niego fol. 311. lib. 16 cap. eodem rokiem mniey kłádą.

Sigmunt ſię vrodził.

Roku zás 1467. pirwßego dniá Januáriá/ Sigmunt piąty Syn Kázimirzowi Krolowi vrodził ſię w Koziniczách Miásteczku nád Wiſłą od Strzyżyce 2. mili práwie ßczęſliwą wroſką / w ten czás gdy ſię Pruſkie burdy vſkromiły/ ktorych on potym gdy byli z nowu Krzyżacy ożyli dokończył. A Krol ná trzeci dzień Máiá w Piotrkowie miał Siem/ ná ktorym po śmierci Ludwiká Miſtrzá oſtátek Panow Pruſkich / ktorzy ná vgodzie Toruńſkiey nie byli / Krolowi y Koronie przyſięgáli.

Czechowie Kroleſtwo Kázimirzowi ofiaruią.

Gdy Krol z Seymu Piotrkowſkiego do Niepołomic przyiáchał / Pánowie Czeſcy proſili go áby bez dłużßego odkłádánia/ álbo ſam Kroleſtwo ich przyiął/ álbo ktorego Syná z tyſiącem nic więcey iezdnych do Czech poſłał / obiecuiąc go ſámi mocą ſwoią ná Kroleſtwo poſádzić / podziękowáł im Krol / ále tę rzecz dla niebytności wßyſtkiego Senatu ná inßy Siem odłożył.

Friderik Cárdinał vrodzon.

Tegoż czáſu Krolowa Elżbietá ßoſtego Syná Frideriká 27. dniá Kwietniá vrodziłá.

Comety.

Tegoż czáſu gdy Krol we Gdańſku / y w Málborku z Niepołomic przyiáchawßy mießkał / koło ſtánowienia Pruſkich rzeczy / Cometá wielka miedzy wſchodem Słońcá y pułnocą / piętnaście dni ſię vkázowáłá / á tá znáczyłá Tátárow przyście/ ktore wnet potym było do Litwy y do Podola. Po tey Comecie vkázáłá ſię druga ná zachod Słońcá znácząc wielkie rozlanie krwie w Niemieckich ſtronách niżnych Niemcow / bo Carolus Xiążę Burgundyiſkie gdy Leodeńſczy Mieſzczánie iego Sieſtrzeńcá Biſkupá á Páná ſwego/ poimawßy w więzienie wſádzili / dobywáiąc ich ſtrácił v ſturmu czterdzieści tyſięcy ludzi/ á dobywßy lud wyſiekł/ á Miáſto z ziemią zrownał.

Xiążę Burgundiſkie 40000. ludzi v ſturmu ſtrácił.

Stephan Woiewodá Wołoſki przyſięgł.

A Stephan Woiewodá Wołoſki będąc zátrudniony dla niebeſpieczności Tureckiey / iż niemogł do Lwowá gdzie go Krol Kázimirz połtorá Mieſiącá czekał przyiecháć / vczynił przyſięgę poſłom iego Koronnym Janowi Múżyłowi Woiewodzie Podolſkiemu / y Spitkowi Jároſławſkiemu Podkomorzemu Przemyſkiemu.

Potym Krol poſtánowiwßy Pruſkie/ Wołoſkie/ y Polſkie ſpráwy w Gdańſku / we Lwowie / y w Rádomiu / przez Wołyń y Łucko do Litwy iáchał / á w Grodnie z Litewſkimi Pány ſeymował/ ktorego czáſu Tátárowie Záwolſcy ktorzy zá Wolgą Rzeką mießkáli / z Cárzem ſwoim Mámákiem przepráwiwßy ſię przez Dniepr/ á ná trzy woyſká ſię rozdzieliwßy / do Litwy iedni / drudzy do Podola/ y do Wołoch wtárgnęli/ á w Litwie/ y w Podolu Litewſkiey dzierżáwy y ná Wołyniu/ wßytek kray koło Kámieńcá/ Zitomirzá/ Kuzminá/ Zidowá. Włodimirzá ſplundrowáli / y dzieſięć tyſięcy ludzi wzięli / gdy im Litwá dla máłego zebránia ſprzećiwić ſię iáko Cromer piße niemogłá.

Tátárowie woiuią.

Przeſtrzegł był w tym Królá Mendlikierey Carz Prekopſki iáko przyiaciel/ ále Litewſkich Pánow ácz Krol kazał/ nie wiele ſię było zebráło/ w Podolu Polſkie należącym máło ßkody vczynili / bo Polſkie / y Ruſkie woyſká záraz ſię do Trebowli zebráły z Raphalem Jároſławſkim Lwowſkim/ y z Páwłem Jáſieńſkim Belſkim y Chełminſkim/ Stároſtámi/ dla czego Tátárowie vſtępić muſieli/ á w Wołoſiech trzy kroć porążeni od Stephaná Woiewody Wołoſkiego/ iż ich máło vßło/ y Carzowic ſtárßy poiman od Wołochow / ktorego Cárzowicá gdy ſię z pogrożką y odpowiedzią poimánego Carz Záwolſki iáko Oćiec Syná vpominał przez poſły ktorych było ſto koni / kazał go Stephan przed ich oczymá rozśiekáć/ á 90. poſłáńcow ná pale powbiiáć/ iednego tylko puśćił z tą nowiną do Mámáká Cárzá obrzezawßy mu vßy y nos/ áby wßyſtek poſtępek z Cárowicem y poſłámi

Wołoſzy Tátárow porázili.

Odprawá Poſłow Tátárſkich od Stepháná.

Cárzowi ſwemu powiedział/ O tym Długoſſus y Cromerus lib. *primæ editionis* 26. *fol.* 558 *secundæ verò editionis fol.* 397. *Miechouius fol* 335. *lib* 4. *&c.*

A Krol przyiáchawßy z Litwy miał Siem w Piotrkowie przez dni 40. ná ktorym Henryk z Pláwna nowy Miſtrz Pruſki z dwiemá Commendatory Krolowi przyſięgał/ y podle Królá po lewey ręce ſiedział / ále y ten rychło potym Apoplexią odiecháwßy do Prus vmárł/ á inßy ná iego mieyſce Henrik Richtembergius w Krolewcu Miſtrzem wybran / ktory też ná Siem Piotrkowſki przyiecháwßy Krolowi przyſięgę vczynił.

Hołd Miſtrzow Pruſkich.

Z Seymu Piotrkowſkiego znowu Krol do Litwy z Krolową odiechał/ ná początku Grudniá/ gdzie ſię łowámi z Pány Litewſkimi náćießywßy / nowego Latá 1470. máiąc pogodną źimę Połocko / Witebſk / y Smolenſko obiechał/ w ktorych Zamkách przez ßeſnaście lat / iáko ná Kroleſtwo z Litwy wyiáchał/ niebył / Pánow też Litewſkich wiele przy nim iezdziło/ á poſtánowiwßy rzeczy Litewſkie/ ná początku Wioſny do Polſki ſię wrocił.

Krol Kazimirz Zamki Ruſkie Litewſkie obieżdża.

Zás 1471. ná początku nowego Roku według zwyczáiu Krol z Krolową do Litwy ná łowy przyiechał / gdzie nád obyczay dłużey mießkał około ſtánowienia ſpraw Litewſkich / Abowiem Lifláncі ſkoro Miſtrz ich vmárł / ßeſnaście Wśi Litewſkich ſplundrowali byli/ y v Kijowian po śmierci Siemioná Olelkowicá Xiążęcia roſtyrki ſię wſczęły / bo ácżkolwiek Simeon Xiążę zoſtáwił był po ſobie Syná Waſilá/ y Corkę iedną/ ktorych vmieráiąc Krolowi przez poſły polecił/ poſłáwßy mu w podárku koniá białego/ iák Długoß piße / y iák ná ktorym przeciw Tátárom zá niego boiował / wßákże Krol zá porádą Pánow Litewſkich w Powiát Kijow obrocił / á Márciná Gáſztołtá Litwiná Stároſtą álbo Woiewodą ná Kijowie przełożył / iáko ſię o tym wyżßey według Látopiſcow wyrázyło/ O czym Długoſſus y Cromerus *lib* 26. *fol. primæ editionis* 591. *ſecundæ* 400. Ale Kijowiánie mieniąc rzecz być niegodną ſłużyć człowiekowi nie Xiążęcego rodu/ áni zgadzáiącemu ſię w wierze / y Litwinowi ktemu / ktory ná[illegible] przed tym hołdował przodkom ich / Gáſztołtá po dwá kroć przyieżdżáiącego nie przyimowáli/ á od Królá proſili áby im Xiążę Michałá Siemionowego Brátá / ktory w ten czás był ná Nowogrodzie wielkim Namieſtnikiem imieniem Krolewſkim/ álbo ktorego Greckiey wiáry / álbo ná oſtátek ktorego z Synow ſwoych áby im przełożył / wßákże potym gdy Królá z przedśięwzięcia zeprzeć niemogli/ Gáſztołtá przyięli / á od tąd Kijowſkie Xięſtwo w Woiewodztwo ieſt obrocone.

Liflanci w Litwie broią.

Xiążę Siemion Olelkowic vmárł.

Kijowſkie Xięſtwo w Woiewodztwo obrocone.

Liflanci też wybrawßy ſobie nowego Miſtrzá/ á wypráwiwßy do Królá Poſły/ Litwie doſyć zá ßkody vczynili/ y pokoy ſpolny potwierdzili/ á ſpráwiwßy to Krol do Polſki odiechał.

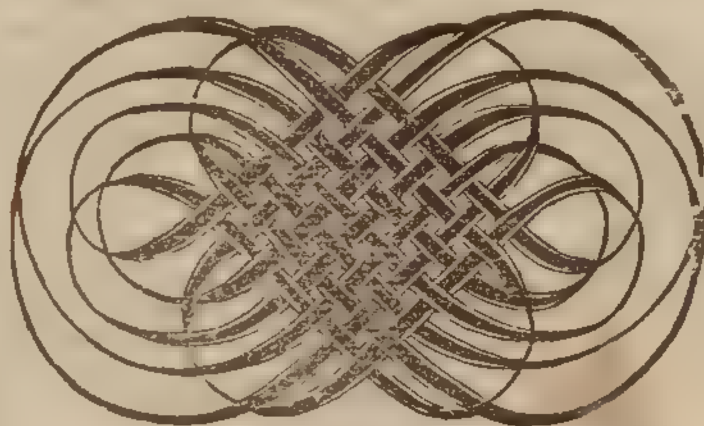

O koronáciey ná Krolestwo Czeskie Władisłáwá Kazimirzowicá / á odpędzeniu Kázimirzá drugiego Syná Kazimirzowego od Krolestwá Węgierskiego przez Máciaszá.

Księgi XX. Rozdział I.

Do Wielmożnych Pánow Wacłáwá y Janá Siemiotow / Castellanowicow Zmodzkich.

ROku 1471. skoro Jrzyk Podebrandski Krol Czeski vmárł / záraz sie ná Sgiem do Prági Pánowie Czescy ziácháli / dla wybránia Krolá nowego. Co vsłyszawszy Cázimirz / wypráwił posły swoie do Prági ku Pánom Czeskim / vpominaiąc ich áby pomnieli ná obietnice swoie / y ná práwo Cázimirzowo ktore miał ná Krolestwo Czeskie po żenie. A gdy o tym długo sie toczyłá spráwá 25. dniá Máiá / Władisłáwá pierworodnego Syná Cázimirzá Krolá Polskiego / y Wielkiego Xiążęcia Litewskiego Czechowie Krolem Czeskim obwołáli / áczkolwiek temu byli ná odpor drudzy z Senatorow / ktorzy Máciaszowi Krolowi Węgierskiemu Janá Huniádá Synowi życzyli : wnet tedy wybráli Czechowie posłow z przednieyszych Pánow / z Slachty / y z Miástá Prágenskiego nie máło ludzi zacnych / áby Władisłáwá co rychley z Polski ná Krolestwo przyprowádzili. A Máciasz widząc sie być oszukánym w nádziei / Czechy y Moráwę obyczáiem nieprzyiacielskim srogo trapił / przeto dla tych przyczyn áby sie co rychley kwápił z wypráwą / Władisłáwá Czechowie prosili / ktory wziąwszy od Oycá siedm tysięcy iezdnych / á dwá tysiące pieszych / nád ktorymi był Hetmánem Páweł Jasienski 25. dniá Juliá z Crakowá wyiechał. Ociec go też Kazimirz przez dwá dni prowádził. Jecháli przy nim ludzie zacni / Biskup Kámienski / Mikołay / Wincenti Kienski / Páweł Láodicki Biskupi (ktorzy go w Prádze koronowáli) Stánisław Ostrorog Káliski / Mikołay z Kutná Łęczycki Woiewodowie / y Jan Długosz náuczyciel iego / Xiążąt też Slaskich sześć z nim poczty swoie złączyli / á v Klocká Zamku Pánowie Czescy / y wszystki Stany Krolestwá Czeskiego w wielkiey wielkości pocztow ku niemu wyiecháli / gdzie im práwá poprzysiągł / á spokoyną dzierżáwę Krolestwá Czeskiego przyiął / od Biskupow Polskich wyższey miánowánych zwykłymi Ceremoniámi koronowány / y pod iedną osobą Sacrámentem Ciáłá Páńskiego spráwowány. A Máciasz domowemi rosterkámi zábáwiony w Węgrzech został ná koszu.

Władisław Kazimirzowic Krolem Czeskim.

Co vsłyszawszy Węgrowie iż Władisłáwá Syná Krolá Cázimirzá Czechowie opuściwszy ich Máciaszá ná Krolestwo Czeskie wybráli / záraz też sámi wypráwili posły do Cázimirzá Krolá Polskiego / prosząc go áby im Syná drugiego Kázimirzá (ktory owo w Zamku Wilenskim leży) ná Krolestwo Węgierskie dał / dla tego iż tyraństwá Máciaszowego dłużey cierpieć niemogli / czego teżby niechciał Cázimierz vczynić / choć od Turkow pomocy prosić sie oponowáli / á nakłády woienne sámi dáć obiecáli. Przeto Cázimirz Krol ich prośbą

Węgrowie drugiego Syná Kazimirzowego ná Krolestwo proszą.

niegárdzą

nie gárdząc Cázimirzá Syná z niemáłym woyskiem / nád ktorym był Piotr Dunin Hetmánem / do Węgier posłał z wiela Pánow koronnych. A Máthiasz Krol Węgierski dowiedziawszy sie o tych praktikach / Pánow swoich / s pilną kwápliwością ktorekolwiek w Moráwie y w Slasku miał woyská do Węgier ich zebrał / A przednieyszych Pánow częścią groźbą / częścią wielkimi obietnicámi ku sobie zásie przywiodł / ktorych drudzy násláduiąc wiárę Cázimirzowi zmienili. A Cázimirz Krolewic Polski minąwszy Koszyce położył sie z woyskiem v Nitry Strigonskiego Arcybiskupá Zamku / gdzie żaden z Pánow Węgierskich do niego nie przyiechał. Máciasz záś máiąc szesnaście tysięcy ludzi w woysku v Budzyniá / zástępuiąc Cázimirzowi przyciągáiącemu przez trzy mile od niego położył sie obozem / ále iednák bitwy Polakom nie dał. A gdy ták czás prożno z obu stron trawili / przyiechał do Cázimierzá Krolá Polskiego Tilemannus Slechtus Canonik Kolenski / Komornik Papieski / nápomináiąc go ku zgodzie z Máciaszem / áżby go od woyny Tureckiey nie odrywał. Niechcąc sie tedy Cázimirz w tym sprzykrzyć Papieżowi / przy Tilemanie przerzeczonym posłał Janá Wątrobkę do Cázimirzá Syná y do Pánow Węgierskich z listámi / á wtym żołnierze pieniężni dla niezápłácenia żołdu poczęli sie z obozu od Cázimirzá Krolewicá rozchodzić / dla czego Pánowie co przy nim byli rádzili mu / áby sie gdzie ná mieysce bespieczne przeniosł / ktore przenoszenie vcieczce bárdzo prętkiey (iáko Długosz / Cromer / Herbort / y Miechowius piszą) było názbyt podobne / bo nie stánęli ná mieyscu áż do Gitáwy przyszli / ná drodze sześćdziesiąt wozow wielkich od chłopow wydártych porzucili. A słusznie ná ten czás tę zelżywość od Bogá Polakow potkáłá / bo ciągnąc do Węgier rospustnie bez kárności rycerskiey wszytkie krzywdy / y nieznośne hánby ludziom wyrządzáli. Ták tedy Cázimirz Krolewic do Oycá przyiechał / Páwłá Jasienskiego ná Nitrze ze czterma tysięcy ludzi zostáwiwszy / iáko Cromer pisze / ále Napowski y Bielski trzy tysiące kłádą / ále y ten od Máciaszá nágrzewány iednák mężny obronną ręką á przeważną śmiáłością sam siebie záchował / y lud do Polski w cáłości przywiodł / trzy stá ich w Nitrze dla obrony zostáwiwszy. A Cázimirz Krolewic mieszkał osobliwie z roskazánia oycowskiego w Dobczycach trzy mile od Krakowá / dla wielkiey podiętey zelżywości w Węgrzech strzegąc sie światłości y widzenia ludzkiego / á iżby też oycowskiey łáski ktorą ná ten czás wielką miał oblicznością y okázowániem swoim tym bárziey nie zátrzył. bowiem to frásowáło bárdzo Krolá Cázimierzá / ku temu tym niemniey go drugie stáránie gryzło / iż nie miał skądby żołnierzom z niszczyny z Węgier zwroconym żołd zásłużony zápłácił / bowiem dochody z Stárostw ná przeszłe bárdzo nákłády dwu Synow do Czech y do Węgier wypráwy ták był wyciągnął / iż też áni ná powszechne wychowánie stołowe nákłádow niedostáwáło. Dla czego żołnierze ktorym żołdu nie zápłácono po gościncách rozbiiáli. Przeto ná ziazdach Kolienskim y Korczynskim vstáwiono Pobor po dwunáście groszy z kożdey włoki / á Biskupstwá Gnieznienskie / Krakowskie / Kuiáwskie y Poznánskie / tákże wszystki stany Duchowne połowicę dochodow wedle ustálowánego szácunku postąpili / czym sie Krol porátował. Potym Castellan Sądecki posłan do Węgier / á z Máciaszem Krolem doroczne przymierze wziął. Po tymże potym roku 1473. początku Cázimirz Krol z Helżbietą Krolową z Toruniá wyiechawszy przez Gostinin v Wárszáwę do Litwy iechał / á w pulpostu miał Sgiem z Pány Litewskimi w Wilnie / gdzie mu po sześci groszy Pruskich / to iest / po Polskich z kożdey sochy Pobor Litwá postąpiłá.

Tegoż Roku Klimunt prostego rodu ále świątobliwego żywotá Biskup Kiiowski vmárł / á Woyciech Narburt zacnego rodu Litwin ná iego mieysce wstąpił.

Węgrowie Kázimierzá oszukáli.

Zły strách.

Cromerus secundæ editionis lib. 27. fol. 402. Herbort. fol. 318. lib. 17. cap. 4.

Jasienskiego dzielność.

Xiędzem było lepiey być.

Żołnierze rozbiiáią.

Pobor ná Żołnierze.

Woiciech Narbutt Biskup Kijowski.

Potym

Suchość wiel[illegible] Potym 1473. wielka suchość pánowáłá w Polßce y w Litwie/ á iáko Miechouius piße fol. 337. lib. 4. we wßytkiey Europie/ ták iáko y Kroniki Pruskie świádczą/ w brod koniem przeieżdżano zá Rágnetą/ lássy y bory z korzenia wygorzywáły/ zboża y iárzyny wßystki w niwecz dla zbytniego gorącá obrociły się etc. ogniem też bárdzo wiele Miast pogorzáło. A Máthiaß Krol Węgierski (z ktorego się náprawy popalenia Miast Polskich w przerzeczoney suchości domniemawano) zebrawßy ßeść tysięcy woyská/ pod spráwą Tomaßá Tarcego ná Podgorze do Polski posłał/ ktore wßytko mieczem y ogniem poburzył/ ná co prawie Krol Kázimirz pátrzał Seymuiąc w Wiślicy/ gdzie ná woynę Węgierską pobor z Włoki po 12. großy vchwalono/ y ruszenie Slachty według możności y dochodu káżdego/ á iż to w ten czás ießcze według woley Slachty było/ dla tego roskazánia Krolewskiego máło dbáli/ á Krol w Opátowcu długi czás prożno czekał. Aż w tym Panowie Polßcy y Węgierscy posyłáiąc do siebie z obu stron częste posły/ przymierze ná trzy látá z Węgierskimi/ Polskimi/ y Czeskimi Krolámi postanowili/ pod tymi Condiciámi/ áby Zamki y więźniowie wzięci z obu stron były zwrocone/ o ßkod też vczynienių áby wzmianki żadna stroná nie czyniłá. A to przymierze pod słußnymi Condiciámi Krol Máthiaß dla tego przyiął/ iż

Siedmigrodzka ziemia do Kazimierzá chciáłá.

Siedmigrodzkie Woiewodztwo od niego do Kázimirzá przystáć miáło/ iákoż w tey spráwie iuß byli posły do Polski wypráwili/ Koni/ Zolnierzow/ y pieniędzy przeciw Tirannowi Máciaßowi obiecuiąc/ iáko Długoß/ Miechouius y Cromer świádczą/ Nád to Machomet Turecki Cesarz Bosniáckie Krolestwo plundrował/ y Jáyce Zamku z wielkim woyskiem dobywał/ ále sam ránny potopiwßy w Rzece Dziwá z wielką sromotą odegnány musiał vstępić.

A Hussankássan Krol Perski/ porázíwßy Máchometá Cessárzá Tureckiego kilo kroć/ tak iż mu zá káżdym po kilkudziesiąt y kilku tysięcy woyská pobił/ y Trápezundskie mu Cessárstwo w Aziey/ tákże Sinapolim w Natoliey wydárł/ Roku 1474. Káterinę Zenę Wenetá Człowieká Slachetnego y sprawnego

Poselstwo Krolá Perskiego do Kazimierzá.

z listámi Káldeyskimi literámi pisánymi przysłał/ proßąc áby Kazimierz przeciw Machmetowi Turkowi nieprzyiacielowi wiáry Chrześciáńskiey (ktorego on przed tym kilo kroć zwyciężył) z drugimi Krolmi Chrześciáńskimi ná przyßłą Wiosnę woynę podniosł/ zá pewne słubuiąc/ iż sam Hussankassan pięćdziesiąt kroć sto tysięcy woyská swoiego ná wygłádzenie Turkow/ á ná pomoc Chrześciánom miał przyprowádzić/ á to poselstwo iáwnie było spráwowane/

5000000. woyská Perskiego wiecey niż Xerxessowego.

á táiemnie Corkę Hussankassanowę stárßą z Cáteryny Corki Cesárzá Trapezundskiego vrodzoną/ iednemu ktoremukolwiek z Synow Cázimierzowych zá żonę podawał/ á w posągu Grecią y Constantinopole obiecował/ ktore sam Husankassan mocą swoią y ręką zbroyną miał Turkom wziąć/ á z Corką w Małżeństwo záraz oddáć/ przeciw Węgerskiemu też Krolowi ludu y nakłády woienne obiecował/ ále prożne y máłoważne to się poselstwo zdáło/ y nic mu inßego nie odpowiedziano/ iedno iż Krol Hussenkassanowi przez posły swoie miał dáć odpowiedź/ O tym też Miechouius *fol.* 325. *Cromerus lib.* 28. *fol. primæ editionis* 608. *secundæ* 408.

O Woynie Kázimierzowey z Polaki y Władisłáwowey z Czechy przeciw Węgierskiemu Krolowi Mátiaßowi nießczęśliwey/ y zburzeniu Ruskich kráin od nikczemnego woyská Tátárskiego.

Rozdział II.

Gdy Krol Kázimirz miał Siem w Piotrkowie w pułmiesiącá Czerwcá/ przyiecháli do niego Posłowie od Syná Władisłáwá Krolá Czeskiego wspomożenia proßąc przeciw Mátiaßowi Krolowi Węgierskiemu/ ktory złamawßy przymierze Moráwy y Sląská plundrowáć nie przestawał. Posłał tedy Kázimirz Synowi dwádzieściá czterzy tysiące Złotych czerwonych ná podporę woienną/ ktorey summy iáko Látopiscze Ruskie y Litewskie świádczą/ z skárbu Litewskiego pożyczył/ A przeciw

Litwá Krolowi pieniędzy ná woynę Węgerską dáłá.

Ślązkim Xiążętom ktorzy też Polskę náieżdżáli y stronę Mátiaßowę trzymáli/ vrádzono pospolitym ruszeniem wßytkiego Krolestwá postępowáć/ y roskazał Krol wßytkim się ziecháć do Mostowá ná puł miesiącá Augustá/ A skoro Krol z Seimu do Korczyná odiáchał/ chcąc się stámtąd gotowáć ná woynę/ przyniesiono mu wieść iż Tátarowie z Cárzikiem Aidorem Eczkiereiem Cárzá Precopskiego Synem do Podola ciągną/ wßákże Krol żadney rzeczy ku temu potrzebney nie opátrzył/ zá czym od siedmi tysięcy Tátarow y tych nikczemnych bezbronnych (iáko Miechouius piße) *pannosos*, oßárpáńcow/ wßytki kráiny koło Kámieńcá/ Halicza/ Glinian/ Dunáiowá/ Gologor ná sto práwie mil wzdłuż y wßerz ná 30. żelázem y ogniem nędznie á okrutnie bez odporu poburzyli/ y ludzi bárdzo wiele iáko bydłá pomordowáli y w niewolą zágnáli.

Od Dunáiowá Miásteczká swego Grzegorz Arcibiskup Lwowski mężnie ich odbił/ á Pomorzánow Swinká Mąż czystego sercá/ z ßeścią tylko towárzyßow obronił/ gonili ich naßy ále niewczás y z więkßą swoią żáłością/ gdy Tátarowie chorych/ stárych/ y mdłych przed ich oczymá siekli/ á sto tysięcy ludzi

Tátarow 7000 oßárpánych/ 100000 náßich poimáli.

poimánych od siedmi tysięcy Tátarow (iáko Długoß y Cromerus ráchuią) w niewolą zágnáli. Tegoż też czásu Krol Kázimirz Lubelskie Woiewodztwo/ ktore przed tym nie było/ postánowił/ odiąwßy część powiátu od Sędomirskiego Woiewodztwá.

Lubelskie Woiewodztwo postánowione.

Zaraz potym Krol Kazimirz vdawßy się ná Sląską woynę według czásu postánowionego do Mostowá ciągnął/ ále woyská nie rychło się ściągáiącego ßeść niedziel czekał/ zá czym przystoyny czás woyny nikczemnie przeßedł/ bo też w ten czás kárność y ćwiczenie Rycerskie było v nas zániedbáne. Potym

Krol Kázimirz przeciw Máciaßowi.

gdy kilkonaście tysięcy Litewskiego woyská y Tátarow Litewskich/ nád ktorymi był Hetmánem Iwan Chodkowic Namiestnik Witebski/ przyciągnęło/ 26. dniá Septembrá/ ruszył się Krol do Sląská ze wßytką mocą/ máiąc ludu Rycerskiego ßeśćdziesiąt tysięcy zbroynego/ iáko Cromer piße/ ále Wapowski y

Podobno przytym Cromer Litewskie pomocy kłádzie.

Litewski czterdzieści tysięcy kłádą. A wciągnąwßy do Opolskiego Xięstwá/ Cruczborg/ y Bicinę Miásteczká wziął/ záś przebywßy Odrę Rzekę w brod pod Wrátisław ciągnął/ słyßąc iż go tám Máciaß nieprzyiaciel czekał.

Położyli ſię obozem Polacy v Oławy / á gdy w pieczowániey ná wzdobycz zagony roſpuścili / záraz Matiaß rozdzieliwßy woyſko ſwoie przyiął naßych/ ktorych bez ſpráwy włości okoliczne plundruiących snádnie rozgromił/ iż vciekáć muſieli, Co widząc Tátárowie Litewſcy wnet z bliſka przyſkoczyli/ za czym Polacy vciekáiący ſtánęli/ á przyßedwßy ku ſobie y pierwßey śmiáłości/ podkáli ſię z nowu z Węgry / Krol też Cázimirz dowiedziawßy ſię tego / wnet im ná pomoc poſłał Dwor ſwoy z Pawłem Jaſieńſkim Podſkarbim / á ſam z drugim woyſkiem zá nimi ſię ſpießył. Nieprzyiaciele tedy ſkoro obaczyli iż Polakom mocy przybywa/ pierzchnęli/ á nie ſtánęli áni ſię obeyźrzeli áż do Wrátſławia przyſzli. Zabito w tey potarczce z nieprzyiacielſkiego woyſká tyſiąc/ á Sláchciców 60. poimano/ miedzy ktorymi byli zacnieyßy Hugwicz Páwel Karwat / y drudzy Bánowie y Woiewodowie/ y Vlrik álbo iáko Długoß y Cromer piſzą/ Wilhelm Perſtinſki Czech.

Náßy porázili Węgrow.

Potym 24. dnia Octobrá Władiſław Krol Czeſki/ o ktorego rzecz ßło/ do Oycá Cázimirzá przyiechał 20000. woyſká máiąc / ále więcey pieſzego / tám przywitawßy ſię ſpolnie / do Wrátſławia ciągnęli / á przed Miáſtem obie ſię woyſká położyły rozbiwßy namioty/ ále prożno á nikczemnie y bez rády/ y bez zwády czás trawili / Mathiaß też obwárował był oboz ſwoy pod Miáſtem v Klaßtorá S. Wincentego/ z ktorego pátrzał milczkiem / coby Krolowie z nim poczynáć chcieli/ z wzdychánim y rwánim włoſow często mowiąc/ iżby ſnadnie mogł wßyſtek okrąg Swiátá opánowáć/ gdyby ták wielkie y tákie woyſká miał/ tákie y iáko wielkie przeciw iemu nieprzyiaciele iego Krol Polſki y Czeſki przywiedli/ ále wßyſcy leniwie á nikczemnie czás trawili / żadney rzeczy pożyteczney nie ſtánowiąc/ w pieczowániu naßych nie porządnie ſię tułáiących bárdzo wiele vſtáwicznie chwytano / ták iż pełne Wieże y Turmy wßytki Wráćláwſkie więźniow były / nád to ſię oboz náßym zápalił w gwałtowny wiátr / gdzie wiele ludzi/ ſprzętow woiennych / koni y wozow pięć ſet / namiotow / y żywności pogorzáło. A iáko piſzą Długoß/ Miechouius/ y Cromerus *lib* 25 *fol* 612. *prima editionis secunda vero* 410. iż w woziech ná poły zgorzáłych náydowano Monſtrancie/ álbo noßenie naświętßey táiemnice wiáry Chrześciáńſkiey Ciáłá Páńſkiego/ dla czego tę plagę przepußczoną być wierzyli. A Matiaß widząc złą ſpráwę náßych/ ktorych ſię pirwey bárdzo boiał/ wziął ná nich ſerce/ y poſłał część woyſká ſwego/ rozdzieliwßy ich ná dwoie / iedno do Wielkiey Polſki / drugie do Welunſkiey ziemie/ gdzie wielkie ßkody mieczem y ogniem Węgrowie poczynili. Opolſkie też/ Głogowſkie y Kożuchowſkie Kśiążętá z ſtrony Matiaßowey Sirádzkie ziemię y Wielką Polſkę áż do Poznánia ſplundrowáli bez odporu/ Miedzyrzecze ſpalili/ á Zamek Miedzyrzecki/ iáko Długoß piße y inßy Kronikarze/ Sendiwoy Czárnkowſki Staroſtá zá złoto przedał/ dla czego był potym ná oyczyźnie ſtracon. Potym zimá nádeßłá/ głod też wielki/ y czerwone niemocy ſrogo w woyſku náßych pánowáły / ták iż muſieli z Mathiaſſem do dwu lat y ßeści Miesięcy przymierze wziąć/ tákże czás y nakład prożno ſtrawiwßy/ á nic nie ſpráwiwßy rozieháli ſię náßy/ á Matiaß iáko był iego chełpliwy obyczay / triumphuiąc do wßytkich Pánow Chrześciáńſkich o ſwoim zwycięſtwie roſpiſał / iż dwu Krolow możnych poráził/ á iż wßytkie ich woyſká mogł ſnádnie wygłádzić/ by ſię był Chrześciáninem będąc nád Chrześciány nie zlitował. Ludzie też vczeni w ktorych ſię bárdzo kochał/ y hoynie opátrował/ wierſami y piſmami ſławę iego rozgłáſſáli / iákoß y ná Polaki w ten czás Gabriel Biſkup Agrienſki piſał wierſze ſkáluiąc ich nikczemność / á ten był Włoch z Mnichá vbożuchnego dla rzeczy (bo był Poetá) Biſkupem/ á potym Cárdinałem.

Náßy Wrátſław prożno oblegli.

Matiáſſowe słowá.

Fortel Olgerdow y Kieyſtutow.

Sendiwoy Czárnkowſki Miedzyrzecze przedał.

Brumá

Bruma uenit, nix alba ruit migrate Poloni,
O fugite ad proprios algida turba lares &c.

Ktoremu záś Grzegorz Arcibiſkup Lwowſki odpiſał.

Garrula lingua tace nec ſenſu, nec ratione,
Vlla uales, uerba pudenda uomis, &c.

O ſrogim poráżeniu Turkow przez Stephaná Woiewodę Wołoſkiego.

Rozdział III.

ROku 1475. Machomet Turecki Ceſarz/ gdy Rádułowi Woiewodzie Multáńſkiemu przeciw Stephanowi Wołoſkiemu Hoſpodárowi Hołdownikowi Polſkiemu pomagał/ y zhołdował go ſobie/ poſłał też ſto y dwádzieścia tyſięcy woyſká Tureckiego z Tátáry / y z Multany do Wołoch ná burzenie/ chcąc też Stephaná zhołdowáć. Ale Stephan Woiewodá Wołoſki wziąwßy pomoc od Cázimirzá Krolá Polſkiego dwá tyſiącá iezdnych/ Wołochow też czterdzieści tyſięcy zebrawßy/ pięć tyſięcy Czaklow / ktore był Matiaßowi Krolowi Węgerſkiemu odiął/ z tym ludem więcey fortelu niż mocy vżywáiąc/ Tureckie ſtráßliwe á wielkie woyſko zewſząd trapił. A tym ich więcey zdziáłał/ iż nadolną ziemię/ gdzie Turcy mieli ciągnąć/ przedtym był ſam wypalił/ y wygłodził / y trawę ogniem poſußył / zá tym ſámi y konie ich roſkoßne z głodu vſtawáli/ Potym gdy ich przywiodł w niebeſpieczne mieyſcá nád Jezioro Rákowiec v Rzeki Berladu / vderzył ná nich / y tam Turkow y Tátárow zá pomocą Bożą máłym ludem ſto tyſięcy ná głowę poráził / trupy pobitych kazał ſpalić / z ktorych ießcze dziś znáć kości wielkie á wyſokie gromády/ com ſam do Turek iádąc roku 1575. własnym okiem widział/ y trzy krzyże ná znák tego zwycięſtwá murowáne ſtoią/ kilko też Baſſow Hetmánow przednieyßych zabito/ Chorągwi woiennych więcey niż ſto wzięto / poimánych wßytkich kazał ná pale powbiiáć/ á czterzech przednieyßych więźniow/ y 36. Chorągwi woiennych/ tákże część łupow nieprzyiacielſkich celnieyßych Cázimirzowi Krolowi w Litwie ná ten czás mießkáiącemu przez Pány ſwoie poſłał.

Fortel ná Turki Wołoſki.

Turkow ſto tyſięcy poráził Stephan.

A Matiaß Krol Węgerſki według zwykłey chełpliwości piſał do Papieżá/ do Ceſárzá/ y do inßych Pánow Chrześciáńſkich wyſtawiáiąc ſwoie zwycięſtwo/ iż wielkie woyſká Tureckie Hetman iego Stephan Woiewodá Wołoſki (ktorego ſię ſam boiał) poráził. Ale Stephan z tego ſię zwycięſtwá nic wynoſząc ſrogo rozkazał / po wßytkiey ziemi ſwoiey / áby żaden tego zwycięſtwá iemu nie śmiał przypiſowáć/ ále ſámemu Pánu Bogu / przez czterzy też dni cále pokornie pośćił. Matiaßowi też chełpliwemu y Papieżowi z łupow y więźniow wielkie vpominki poſłał. Do Tureckiego też Ceſárzá Machometá przez zacnego Posłá dáry poſłał / ſkárżąc ſię ná łotrzyki y wywołáńce Tureckie/ ktorzy mu wielką ßkodę poczynili w ziemi iego nád wolą Ceſárſką / o ktorych iego Ceſárſka miłość nie wiedział/ áni im tego roſkázował/ á czem ich ſkarał/ ále zá moie nie ſtoi / przeto proſzę áby y ći byli wydáni / ktorzy tám do ziemie wáßey Ceſarſkiey miłości pouciekáli.

Cnotá Stephanowá.

Szyderſtwo Stephanowe z Turká.

Tym poſeł

Tym poselstwem Turecki Cesarz po oney porażce zátrzony/ posádził posły do więzienia/ ále obaczywßy iż niesłußnie vczynił/ gdyż Poseł ma pokoy y mieysce v wßech ludzi/ puścił ich boso zábrawßy im wßytko/ O tym Długoß Cromerus libro 28. primæ editionis fol. 614. secundæ uero, fol. 411. Bielski fol. 279. Herbortus fol. 326. &c. á Miechouius lib. 4. Cap. 70. fol. 339. ták piße z podziwieniem go wychwaláiąc/ O Stephanum uirum admirabilem &c. O Stephan Mąż dziwny y częstym zwycięstwem nád Turki sławny/ ktory náßych wiekow ták sławne zwycięstwo sam pirwßy miedzy Pány Chrześciáńskimi nad nimi otrzymał.

Rápha wźięta. Tego też Roku 1475. Machomet Cesarz Turecki Raphę álbo Theodosią Miásto wielkie/ á sławne nád Morzem Pontskim w Taurice álbo w Prekopie leżące/ ktore ná on czás Genuensowie Włoßy trzymáli/ opánował/ przez zdrádę y podánie zdraycow Włochow Złotem zepsowánych. A broniło się to Miásto Turkom lat 24. od wźięcia Constantinopola/ Sláchtá wßytká z żonámi/ y z dziatkámi/ tákże z onymi zdraycámi Włochy do Constantinopola przeniesioná/ á zdrayce do więzienia wsádzeni/ lud prosty ná połowię máiętności skarány/ ná swych mieyscách zostáwieni/ ieden tylko Okręt w ktorym było pułtorá stá młodzieniaßkow napięknieyßych y vrodziwßych z Raphy/ ná sromotne spráwy

Carz Prekopski [illegible]. Tureckie Tyrannά przebránych z drogimi łupámi w ręce Stephaná Woiewody Wołoskiego przyßedł. Tám też Máchomet Cárzá Prekopskiego Mendligereia z dwiemá Bráty w Ráphie poimał/ ktory iáko przyległy Sąsiad z polá dla lepßey bespieczności do murow się Włoskich był przeniosł.

Włoßy zdrádźili. Ták Miásto Genuenskie Slachetne Raphá/ z inßymi okolicznymi Zamkámi od Tureckiego Cesárzá Máchometá opánowáne iest przez podánie zdraycow Włochow w nim mießkáiących. Co vsłyßawßy Biskup Ráphinski Simon (ták Látopiścze świádczą) ktory był ná ten czás w Kijowie/ rátunku żądáiąc v Marciná Gástołtá Woiewody Kijowskiego/ zá stołem z frásunku nagle vmárł/ y támże w Kijowie pochowan.

Białogrod wźięty. A Máchomet prosto od Ráphy do Białogrodá Wołoskiego/ ktory nád Niestrowym vściem gdźie w Morze Pontskie wpada leży/ przyciągnął/ y wźiął go tákże przez podánie/ A Stephan Woiewodá Wołoski widząc się być nierownego przeciw Machmetowi Cesárzowi/ po lesiech/ y po gorách vlegał/ Zamki vmocniwßy. Tá wieść gdy nagle do Polski przyßłá/ ták wßystkich sroga bojáźnią strwożyłá/ nie ináczey iákoby iuß w Podolu/ y w Rusi Turcy plundrowáli. Stephan záś Woiewodá Wołoski (ták Cromer y Waporski piszą) skoro woysko Tureckie y Tátárskie odciągnęło/ Białogrod odyskał/ á Turecką osádę w nim wysiekł. Tegoż Roku powodź z wylania Wisły ták sroga byłá/ iż Kázimirz y Stradom Miástá przy Krákowie wodá zákryłá/ iż do wirzchow Ołtarzow w Kościołách dosięgáłá. Tegoż też czásu Száráńczey srogie mnostwo w Sierádzkiey/ y w Łęczyckiey ziemi/ tákże w Mázowßu pánowáło/ iż nie tylko łąki y zboże/ ále y gáłęźi z drzewá obiadáłá/ gęstość ich roiu ledwo Słońce przenikáło/ iáko Cromer y Miechouius lib. 4. fol. 341. Cap. 71. piszą/ ták iż iáko obłok Niebo zástániáłá.

A Kázimirz Krol potym Jádwigę Corkę stárßą do Poznániá odprowádził w Małżeństwo Jerzemu Xiążęciu Báwárskiemu s posągiem trzydzieści y dwá tyśiecy złotych námienionym/ ku ktorey nie tylko Oblubieniec/ ále y Cesarz Friderik z Kurfierstámi w tysiącu koni wyieżdżał.

Przyiechał potym rychło drugi poseł od Hussankáßaná Krolá Perskiego do Cázimirzá/ Jsaak z Trapesandu/ prosząc áby się wypráwił przeciw Machmetowi Tureckiemu Cesárzowi ná Wiosnę/ przyrzekáiąc gruntowne wygłádzenie Turkow z Greciey/ y z Aziey/ ten odpráwion łáskáwie/ tákże drugie Pány Chrześciáńskie obieżdżał/ ále máło wskorał. A gdy

A gdy Krol z Polaki y z Litwą w Lublinie Seymował/ słał vstáwicznie posły iedne zá drugimi Stephan Woiewodá Wołoski/ prosząc Krolá o rátunek przeciw Turkom/ bo Máchomet v Andrinopolá wielkie woyská zbierał do Wołoch/ y rádzili Pánowie Litewscy (ták Cromer piße/ & suadebant quidem Litwani &c.) áby Krol tákiey potężney á zacney przeciw Turkom od Litwy y Polski Báßtey Wołoskiey ziemie wßystką mocą bronił/ á niżliby ią márnie stráciwßy/ álbo rácżey ná mizerne iátki wydawßy/ nie wczás ostátká páństwá swego z niebespiecznością bronić miał/ ále to Krolá nie rußyło/ ácz o tym cáłe dni piętnáście tráctowáli.

Roku záś 1476. Machomet Cesarz Turecki z wielkim woyskiem Turkow y Tátárow do Wołoch wciągnął/ przeciw ktorym zebrał się Stephan Woiewodá Wołoski/ Tatáry naprzod poráził ßczęśliwie/ potym ná Turki gdy się przez Dunay przepráwowáli vderzył/ ále od wielkości przemożon/ wßákże obronną ręką vßedł/ nie więcey iedno dwie ście swoich stráciwßy/ trapił potym Turkow ściąśnych katow/ á Turcy zwoiowawßy Wołochy áż do Chocimá/ do Podola wtárgnęli/ y kilko wśi spalili/ co vsłyßawßy Kázimirz záraz rußył Ruską Podolską y Bełską Slachtę/ ále náßy gdy leżeli długi czás v Kámieńcá obozem á bez Krolá zá gránicę nie chcieli/ áni do domow wrocić się śmieli/ nie mnieyßą ßkodą Podolską ziemię iáko y nieprzyiaciel vtrapili/ áż Cázimirz z Korczyná do Bełzá się rußył/ áby swoią osobą sercá swoim dodał/ á Turkow postráßył/ á Turcy bez mießkánia z Wołoch wyciągnęli/ bo Gálery y Okręty ná ktorych dziáła y inße rynßtunki do Zamkow dobywánia wieziono y z Janczárámi Cesárzá Machometá/ práwie też w ty czásy ná Morzu Czarnym potonęły/ y od wiátrow rozrzucone. A Mathiaß Krol Węgierski rospisał listy chełpiąc się/ iż skoro się zebrał ná Turki/ vciekli z Wołoch/ Z tey przyczyny posłał mu Papież/ y Miástá/ tákże Xiążętá Włoskie dwá kroć sto tysiecy złotych we złocienie pomoc przeciw Turkom. [illegible] Rychło potym Turcy z Bosny/ w Węgrzech pięć Zamkow [illegible] nád Dunáiem/ y wßystki kráiny okoliczne Sławieńskie y Włoskie splundrowáli/ [illegible] Włoßy kłamstwo y prożną chlubę Mátiaßowę niewczás obaczyli.

Mátiaßowá chełpliwość.

Wiarą mota ná błaznach.

Otoż tobie chlubá.

Rychło potym Roku 1477. Stephan Woiewodá Wołoski Multáńską ziemię zburzył/ y Rádulá álbo Drakulę Woiewodę Multáńskiego od Bráßowskich Mieszczan wydánego poimał/ á porázíwßy y wygnawßy Tureckie zastáwy/ [illegible] iednego z swoich Pánow rádnych Woiewodą Multáńskim vstáwił.

O wźięciu Nowogrodá wielkiego pod Litwą przez Kniáźiá Moskiewskiego Jwaná Wasilewicá/ Roku 1477.

Rozdział IIII.

IWan Wasilewic Xiądz Moskiewski/ mąż wielkiey dzielności/ zebrawßy wielkie woyská ciągnął pod Nowogrod wielki Litewski/ á Nowogrodzánie nieczekáiąc go w zámknieniu/ zßykowáli się/ y zwiedli z nim bitwę v Rzeki Solony iáko Herberstein piße/ ále od wielkości Moskwy przemożeni/ do Miástá pierzchnęli/ ktore przez niedbáłość Litewską y Krolá

Solona Rzeká.

Cázimirzá/

Cázimirzá/ y złe osádzenie Iwan Moskiewski Xiądz wziął/ gdzie trzy stá przednieyßych Mießczan dał ściąć/ y ich wßytkie wielkie á bogáte máiętności pobrał/ Mießczány też wßytki inße złupił/ tylko trzecią część káżdemu swego dobrá wrácał/ y Arcibiskupá álbo Metropolitá Nowogrodzkiego skárbnice/ Złotem/ Srebrem/ Perłámi/ Kámieniámi drogimi/ y wßelkim rodzáiem bogáctw przez wiele lat zebránych napełnioną złupił/ á sámego tylko Złotá/ Srebrá/ Pereł/ Kámieni drogich/ y Kleinotow trzy stá wozow wywiozł do Moskwy z Nowogrodá/ á ßat y inßych státkow bez liczby było pełno wozow.

300. wozow Kleinotow z Nowogrodá.

Ten Iwan Wásilewic áczkolwiek był ná ßyrokie pánstwo po swych przodkách wstąpił/ ále było w niewoli y pod hołdem Tátárskim/ tych Tátarow ktorzy zá Wołgą mießkáią/ á ták srogo był zniewolony od nich káżdy Kniąż Moskiewski/ iż gdy Posłowie álbo Goncowie Tátárscy po tribut álbo w tákiey inßey spráwie przyiecháli do Moskwy/ sam Xiądz Wielki piechotą musiał przeciw Posłowi wychodzić/ á Kobylego mleká (ktore picie Tátárom iest náwdzięcznieyße) kubek z wielką vkłoną y czołem biciem ná koniu siedzącemu Tátárzynowi podawał/ á iesliby iáka kropla ná grzywę końską z wąsow Tátárskich álbo z kubká vkápnęłá/ to Xiądz Wielki musiał lizáć/ Tłumáczowi zás czytáiącemu listy Cárskie/ dla siedzenia Száty nawybornieyßych Sobolow podściełał/ á sam z Rádnymi Pány swoimi stoiał/ á potym czołem biiąc słucháiąc listow ná kolaná vpadał/ y klęczał/ ani się z żadney posługi Tyráńskiey wymawiał/ też chociaby woynę przeciw własnym przyiacielom powinnym á Chrześciánom podnieść mu kazał/ musiał wßytko czynić.

Niewola Tátárska Kniáziow Moskiewskich.

Tey ták srogiey á ciężkiey niewoley Iwan Wásilewic Mąż wielkiego sercá y Rycerz waleczny/ dla czego iest słußnie wielkim názwan/ nie mogł ścierpieć/ á zá pobudką Zony Greckiey wybił się z niey/ pogránicżne też inße y przyległe Ruskie Xiążętá powinowáte swoie więcey fortelem niż mocą pod moc swoię podbił/ tákże też Zamkow Litwie zdawná służących wiele pobrał. A rozciągnąwßy páństwo ná zachody Nowogrod wielki Miásto bárdzo ßerokie/ ludne/ y składem kupi ze wßytkich stron pułnocnych nabogátße/ y nastáwnieyße opánował. Z ktorego Nowogrodá ná káżdy rok sto tysięcy czerwonych Złotych/ iáko Wapowius y Bielski świádczą/ álbo Rubli iák Długoß y Cromer pißą/ Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu do tego czásu płáciło/ O czym Długoß/ Miechouius lib. 4. cap. 27. fol. 343. Cromerus lib. 29 *primæ editionis fol 632. secundæ verò 422. fol.* Bielski 2. *editionis fol* 251. *Herbortus fol. 33. lib. 17. cap 9. Wapowius &c.* Ale Ruskie Látopiscze y Litewskie tribut z Nowogrodá wielkiego ták ráchuią/ iákosmy wyżßey nápisáli/ iż z Nowogrodá wielkiego dawano do skárbu Litewskiego/ liczonych pieniędzy dziesięć tysiąc Złotych Czerwonych/ Frezow wielkich Niemieckich sto/ skąd znáć iż Nowogrodzánie Inflándską ziemią/ zwłaszczá gdzie iest port v Nárwy/ iáko y Moskiewskie Kroniki świádczą/ władáli/ od ktorych zá Dań Frezy z zamorzá miewáli/ á Xiędzom Litewskim w tribucie dawáli/ nád to Rysiow czterdzieści Sorokow/ Soboli/ Kun/ Lissow/ Marmorkow/ Wilkow/ y wßelkiego rodzáiu Futer/ káżdego po czterdzieści Sorokow. Pskowiánie zás połowicę tego tributu płácili/ to iest po pięći tysiąc czerwonych Złotych/ po 50. Frezow/ y 20. Sorokow káżdego rodzáiu futer.

Dań Litwie zwołła z wielkiego Nowogrodá.

Tym łupem niewymownym y opánowániem ták sławnego Miástá Iwan Wásilewic podniesiony/ ná wßytki kráiny y Xięstwá Ruskie y Litewskie myśl swoię násádził/ widząc iż się Kázimirz inßymi spráwámi w dálekich stronách Polskich báwił. Ale Pánowie Litewscy przez vstáwiczne posły wnet go przyzwáli/ iż vmocniwßy przymierze z Mátiáßem Krolem Węgierskim/ y przysięgę od Márciná Pruskiego Mistrzá/ z ktorey się wyłámował/ wziąwßy/ A Janowi Biskupowi/

Biskupowi y Jakobowi Dębinskiemu Castellanowi y Stároście Krákowskiemu/ tákże Páwłowi Jásieńskiemu Castellanowi Sedomirskiemu Koronne spráwy zlecił/ sam z Krolową y z Krolewicámi do Litwy spiesßno iechał/ gdzie stánowiąc Litewskie spráwy dłużey nád zwyczay w Wilnie mießkał/ y posłał záraz Dworzániná swego Streká do Cárzá Záwolskiego Sáchmatá prosząc go o pomoc przeciw Moskiewskiemu. Záwolski tedy Carz z wielkim woyskiem Ordy swoiey ciągnął do ziemie Moskiewskiey/ á położył się ná Rzece Vhrze/ Ale áczkolwiek Pánowie Litewscy nalepßą rzecz być rádzili (iáko Długoß piße) woyną swego dochodzić/ y odyskiwáć/ wßákże Krol z srogim Xiędzem Moskiewskim wolał spokoynie postępowáć/ widząc go ták wyniesionego y potężnego/ przybyciem wielkich bogáctw y kráin posiedzeniem/ tákże wielkością niezliczoną Rycerstwá ćwiczonego vstáwiczną woyną/ y wspámiętániem przeßłych zwycięstw mocy swey vfáiącego/ á swoich długim záleżeniem nikczemnych y zniewieściáłych do woyny być powiádał/ pieniężnymi ludźmi przeciw ták możnemu nieprzyiacielowi woynę wieść potrzebá/ ktorych z Polski y z innych sąsiednych stron ná ten czás ták prętko wywieść nie mogł/ Dla tego z Moskiewskim ná kilko lat Kázimirz przymierze wziął/ A Nowogrod wielki y kilo Xięstw Ruskich od Litwy oderwánych przepádło.

Kázimierz do Litwy prozno.

Vhrá Rzeká.

A Car Záwolski stał ná Vhrze niemáły czás oczekawáiąc náuki Krolewskiey/ á potym Kniąż Moskiewski dał wielkie dáry Hetmánowi Cárskiemu Kniaziu Tymiru/ y wßytki vpominki/ y osobne wielkie dáry co były záтrzymáne kilká lat z Moskwy Carowi odesłał. Car też nie máiąc náuki od Kázimirzá/ y będąc námowion od Hetmáná swego Tymirá/ zwrocił się do Cárstwá swego/ ktorego tenże Tymir Hetman iego zá podárki Kniáziá Wielkiego zárzezał/ á Krol Kázimirz do Polski odiechał.

A tu Látopißec Ruski w czásie/ y w przyczynie o odiazdu Krolá Kázimierzá z Litwy do Polski ßfánkował/ powiedáiąc iż iáko Krol Jrzyk Czeski vmárł/ posłáli do niego Pánowie Czescy/ prosząc áby im Władisłáwá Syná dał ná Krolestwo Czeskie. Przeto Kázimirz opuściwßy spráwy Litewskie y woynę Moskiewskim/ zá námową Pánow Polskich iáchał do Polski chcąc odpráwić Syná ná Koronę Czeską etc. To nie ku rzeczy/ Bo Jrzyk Podiebrándski Krol Czeski vmárł Roku 1471. á Władisław Syn Cázimirzow był koronowan ná iego mieysce záraz w Prádze/ iák się o tym wyżßey námieniło/ á Moskiewski potym Roku 1479. Nowogrod wziął/ á ták tu Látopißec ßfánkował w ośmi leciech/ gdy rzecz przeßłą zá przyßłą kłádzie.

O porázeniu Turkow stá tysięcy przez Stephaná Batorego Woiewodę Siedmigrodzkiego. Rozdział V.

TEgoż Roku 1479. o S. Gáwle w Jesieni/ Tureckiego woyská sto tysięcy/ nád ktorymi było pięć Báßow Hetmánow/ máiąc z sobą pomocne vphy Multanow/ do Siedmigrockiey ziemie wciągnęli/ á v Sobinowá álbo Sibinowá Miástá obozem się położyli/ ná ktory gwałt Batori Jstphan Woiewodá z swoim woyskiem zebrawßy się ciągnął

 przeciw

przećiw Pogánom/ ktorzy w ſwey wielkośći dufáiąc zewſząd go ogárnęli/ Stephan też Batory widząc iż ſię miał trudno bitwy vwárowáć/ á z dwiemá vſtá mi Węgrow inßych od Mátiaßá Krolá przyćiągáiących złączyć ſię trudniey widział/ wßákże dał im znáć o ſwoiey bitwie z Turki gwałtowney/ żołnierze też y wßytko Rycerſtwo Batorego dobrowolną przyſięgą ſpołnie ſię obwiązáli/ iż ráczey pierwey vmrzeć á niż vćiekáć/ wßyſcy przyrzekli/ kazał zátym Batory dáć znák woyny/ á rośćiągnąwßy Proporce/ y w Trąby/ tákże w Bębny z obu ſtron ogromnie vderzywßy ſkoczyli bitwę ſrogą/ ktora prawie trzy godziny trwáłá/ y iuß Węgrowie wſpárći od wielkośći Turkow poczęli byli vſtępowáć/ á Batory ich też iuß ledwo zátrzymał/ obowiązuiąc ich poććiwośćią/ drugich łáiąc á ſwierzo im nie dawno ſpołnie vczynioną przyſięgę ná pámięć przywodząc/ gdy oto w tym dwá oſtátnie vphy w ktorych byli Dworzanie Krolá Mátiaßá/ tákże Ráczowie/ ktorych było z Hetmánem Járiczem y Kniáźiem Páwłem dźiewięć ſet gwałtownie prętką iázdą nátárli/ w bok nieprzyiaćioł vderzyli/ á Turcy z niespodźiáney rzeczy zdumiawßy ſię/ obroćiwßy końmi záſtáwiáli ſię ná máło chwilę/ potym zátrwożeni y wſpárći vćiekáć poczęli/ Tám wielka w vćiekáiących porażká ſtáłá ſię/ ábowiem żadnego okrom pięćidźieſiąt zacnieyßych poimánych Węgrowie nie żywili/ poległo Turkow ná rożnych mieyſcach y ná plácu w ten czás pobitych dźiewięćdźieſiąt tyśięcy/ bo ich gonili Węgrowie od Sibinowá do Gurgeczá Miáſtá Multáńſkiego nád Buzową Rzeką/ ktore poboyſcze mnie ſámi Multáni co ſłycháli od ſwych Dźiádow vkázowáli/ gdym tám tędy do Turek Roku 1575. iáchał.

Bitwá Węgrow z Turki.

90000 Turkow poległo [redacted]

Ták w ten czás to ſławne á káżdego wieku pámiątki godne zwyćięſtwo Batory Stephan Mátiaßowi Krolowi Węgierſkiemu z Turkow odnioſł/ ktory ſam w ten czás Pedogrą ná śmierć práwie ſtrapiony w Węgrzech leżał/ ták iż poſpolićie ćwierdzono wßędzie iżby vmárł/ ále ſię dał Niemcom znáć być żywym/ gdy Rákuſką ziemię ná drugi Rok przez Tomaßá Tarczego zwoiowáł. O tey ſławney bitwie y zwyćięſtwie Batorego nád Pogány Kroniki Węgierſkie/ zwłaſzcżá Bonfinus/ á z náßych Miechouius lib. 4. fol. 343. Cap. 72. Cromerus lib. 29. *primæ editionis* fol. 632. *secundæ verò* 423. Herbortus lib. 17. Cap. 19. fol. 331. etc. A ten Rok przeßły/ y drugich lat kilko/ iáko Cromerus/ á Látopißec ſiedm lat świádczy/ Krol Kázimirz z Krolową y z Synámi iuß będąc zeßły w ſtárośći/ w Litwie około łowow w ktorych ſię rad kochał ſtráwił/ áni ſię żadna rzecz godna piſánia w ty czáſy tráfiłá w Polſce/ y w Litwie/ poniewáż był pokoy ze wßytkich ſtron/ tylko iż Jan Długoß Roku 1480. Cánonik Krákowſki Náuczyćiel Synow Kázimirzowych vmárł/ ktory miał wſtąpić ná Arcibiſkupſtwo Lwowſkie/ piſał Kronikę Polſką ſzeroko łáćińſkim ięzykiem/ tákże położenie Ziemie Polſkiey/ áż do tego czáſu iego śmierći/ ktora ácz dla zazdrośći ná świátło nie wyßłá/ wßákżem iey ia iáko práwdziwie á ſczerze nápiſſáney w tey náßey Kronice według Cromerá y Miechowiuſá náſládował.

Długoß vmárł

Roku potym 1482. powietrze wielkie morowe z Węgier do Krákowá przynieſione/ w máłey y w wielkiey Polſce pánowáło/ w ktorym ludźi wielkość niezliczona pomárłá/ Simon też z Lipnice Bernádyńſkiego Zakonu Káznodźieiá świętego żywotá tego czáſſu w Krákowie vmárł/ v tego grobu wiele chorych vzdrowionych być powiádáią.

Powietrze morowe w Polßce.

Swięty Simon z Lipnice.

Roku záś 1483. w wſtępny czwartek poſtu roſtał ſię z tym świátem Xiąże Kázimirz wtororodny Syn Krolewſki/ w Wilnie támże pochowan w Káplicy Kośćiołá S. Stániſłáwá/ ktorego pogrzeb Oćiec vććiwie obchodźił/ v iego grobu

grobu ſłáwią też być świątobliwośći cudá doświádczone/ á powiádáią go w tákiey czyſtośći żywot ſwoy prowádźić/ iż gdy mu lekárze ná *concubitum* ieſliby chćiał być zdrow rádzili/ odpowiedźiał/ iż wolał śmierć podiąć niż práwo czyſtośći poślubioney przeſtąpić. Ták on do wiecznego Błogoſłáwieńſtwá był vprzeymy/ álbo z iedney oney woyny Węgierſkiey/ doświádczywßy/ gdy był od Mátiaßá wypárty/ nieuſtáwiczności y prożney omylnośći tego Swiátá.

Kázimierz S. vmárł.

Tego też czáſu bez Krolá ſwowoleńſtwá ſię w Polßce było námnożyło/ iż poſpolićie Sláchtá zacnieyßa kupieſtwem y rozboyſtwem żyłá/ z ktorych Chriſtoff Száfrániec zacnego rodu y wielkimi máiętnośćiámi obdárzony/ zebrawßy łotrowſtwá bárdzo wiele z Pieſkowey Skáły Zamku ſwoiego (iák Cromerus/ Miechouius/ Waponius y Bielſki piſzą) ná dobrowolnych gośćincách rozbijał/ Kupcow Crákowſkich niemáło bogátych y zacnych ná Lublinſki Jármárk iádących pobił/ y połupił we Zborowku v Wiſlice/ dla czego był wywołány/ á gdy wywołánia nie dbał/ obſkoczony był w Sarczowie Miáſteczku Sierádzkiey ziemie/ y poimány/ á w Crákowie z roſkazánia Krolewſkiego śćięty/ záczym ſię ſpokoynieyße gośćińce ſtáły.

Száfrániec rozbijał.

Száfrániec śćięty.

W Czeſkim też Kroleſtwie w ty czáſy ſrogie wnętrzne roztruchy były/ bo Zetkowie pobiwßy Kápłany/ y roſpędziwßy ich/ ná Pány Swieckie/ y ná ſámego Włádiſławá Krolá ſwoiego Cázimirzowego Syná buntowáć ſię poczęli/ ták iż Krol widząc niebeſpieczność zdrowia ſwego/ w gory Kutnenſkie muſiał vieżdżáć/ á poſpolſtwo rozburzywßy ſię Senatory álbo Pány Rádne ſtárey y nowey Prági gwałtownie pobili/ y Klaßtory połupili.

Roſtyrki Czeſkie.

Tegoż czáſſu Máchomet Ceſarz Turecki Rodiſſu dobywał/ ále odbity z ſzkodą y zelżywośćią/ do Apuliey Włoſkiego páńſtwá wtárgnął/ tám Beſtią y kilko Miaſt inßych zburzył. A Hidrunt Miáſto portowe ſławne Turkámi oſádźił. Potym gdy z woyſkiem do Siriey ćiągnął/ vmárł v Nikomediey/ á po iego śmierći Turcy ſię ná dwie częśći rozdźielili/ bo iedni Baiazetowi ſtárßemu/ á drudzy Zemowi młodßemu Synowi iego życzyli/ y wnętrzną woynę wiedli/ zá czym Alfons Syn Krolá Neápolitáńſkiego Hidrunt záś Pogánom odiął.

Máchomet Ceſarz Turecki vmárł.

O przyśiędze Stephaná przeſłáwnego Woiewody Wołoſkiego Krolowi Kázimirzowi/ y o iego Bitwách z Turki.

Rozdział VI.

Baiázet Ceſarz Turecki ſkoro ná ſtolec Máchometá Oycá wſtąpił Roku 1484. do Wołoch z wielkim woyſkiem morzem y ziemią przyćiągnął/ chcąc ſię pomśćić nád Stephánem krzywdy/ porażki y zelżywośći Oycowſkiey/ Kilią y Białogrod ácz z wielką ßkodą ſwoich Zamki portowe poſiadł/ y Wołoſką ziemię wßytkę zburzył/ ále nie opánował iáko Jouius omyliwßy ſię nápiſał. Bo Stephan Woiewodá widząc być nierownego mocy Tureckiey/ w gorách y w láſach vlegał/ Turkow vrywkámi záwżdy trapiąc. Potym drugiego Roku 1485. iák Miechouius/ Cromer/ Wapowſki/ etc. á od ſtworzenia Swiátá 6994. iák Látopißcze Ruſkie

Turcy Wołoſką ziemię zwoiowáli.

świádczą/

ſwiádcza / poſłał do Kázimirzá Krolá proßąc go o rátunek przećiw Turkom/ obiecuiąc mu przyſiądz wiecznie hołd y poſłußeńſtwo z potomkámi ſwemi. Kázimirz tedy niechcąc tey pogody opuśćić/ áby ſobie zhołdował tákiego Monárchę/ ktory Turki / Tátary y Węgry czeſto wielkimi porażkámi zwyciężał / á do tąd ſie z przyſięgi ſkuteczney iemu wyłámował / ruſzył ſie do Lwowá ná początku Jeśieni/ gdzie ná roſkazánie iego wßytká Slachtá Ruſka/ Podolſka/ Pánow też Polſkich y Litewſkich bárdzo wiele do Kołomiey przyćiągnęli / Zbroią y Końmi ſtroynie ozdobieni/ ták iż wßyſtkiego woyſká iezdnych do woyny godnych tyśiecy dwádzieśćiá było / A w ten czás *Formidabile erat Turcis nomen Polonorum*, ták Cromerus piße / Stráßne było imię Polſkie Turkom. Y położył ſie Kázimirz obozem v Kołomiey ná ßerokim polu / á Stephan według náznáczonego dniá w kilku tyśiący iezdnych z Pány y z Boiáry Wołoſkimi przyiechał do Krolá / á tylko ſam od Pánow Rádnych Koronnych y Litewſkich wprowádzon vczćiwie do Namiotu/ w ktorym Krol ná Maieſtácie w Koronie y w vbierze Krolewſkim śiedźiał / Tám Stephan Woiewodá trzymáiąc w ręku Chorągiew z Herbem Wołoſkim / y vczyniwßy z vkłonnośćią poććiwość Krolowi ná koláná vpadł/ y Chorągiew przed nogi iego porzućił / támże przyśięgał według zwykłych Ceremoniy że wßytká Wołoſka ziemia być záwżdy w wierze y w poſłußeńſtwie Krolá Polſkiego Kázimierzá y iego náſlednikow Krolow Polſkich / Ani żadnego Páná inßego krom iego nieznáć / przećiw káżdemu nieprzyiaćielowi ze wßyſtką mocą iemu być pogotowiu/ áni pokoiu / áni woyny z żadnym bez roſkazánia Krolewſkiego nie czynić/ podnieśiony potym z ziemie od Krolá y pocáłowány z trzynaśćią Pánow Wołoſkich przednieyßych v ſtołu poſádzon / y doſyć vczćiwie częſtowan / ná oſtátek gośćinnymi vpominki vdárowány do Wołoch odiechał/ wziąwßy od Krolá trzy tyśiące iezdnych przebránych ná pomoc przećiw Turkom / nád ktorymi był Hetmánem Jan Polak rzeczony/ ácz Látopiſec świádczy iż Syná ſwego Janá Albrychtá s tym ludem Krol był poſłał/ A s tym poſiłkiem Stephan Turkow bárdzo czeſto mężnie porażał / y wielkie ich woyſka pobijał / ták iż ich z Wołoch wygnał / y wykorzenił/ á pokoy długo miał od Ceſárzá Tureckiego.

Krol Kázimierz od Turkow.

Stephan Turki z Wołoch wygnał.

Tegoż Roku Kázimirz Krol iáko Látopiſec świádczy przyiáchał do Litwy/ gdzie przybieżał do niego Kniáź wielki Micháyło Boryſowic Twierſki/ á Xięſtwo iego Twierzycá podáło ſie Kniáziu Jwánu Waſilewicu Moſkiewſkiemu/ z tego Xięſtwá czterdzieśći tyśiecy iezdnych ná woynę wychodziło záwżdy/ ták Herberſtein piße.

Kniáź Twierſki do Litwy.

Tegoż látá Mieśiącá Máiá 21. dniá vpadł śnieg wielki do goleni / y było źimno bárdzo wielkie w Litwie/ á potym Krol Cazimirz był w wielkim Xięſtwie Litewſkim śiedm lat nie wyieżdżáiąc / gdyż rádniey mießkał w Litwie niźli w Polſce dla roſkoßnych łowow/ y rozmáitych źwierzow/ bo był bárdzo myśliwy.

Potym Krol Kázimirz Roku 1489. vſłyßawßy iż Tátarowie w wielkim woyſku Ruſkie y Podolſkie ziemie ſrogo woiowáli / wypráwił przećiw im Janá Albrychtá Syná ſwoiego z przebránym Rycerſtwem koronnym / do ktorych też Litewſka/ Ruſka/ y Podolſka Slachtá przybyłá/ á Tátarowie z łupámi/ y z więźniámi iuż wychodźili do Ordy / rozdźieliwßy ſie ná dwá vpływy wielkie/ co gdy vſłyßał Albrycht/ ná pirwßy vpłh przodkiem ßedł / á było w nim konnego ludu ták Wapowius piße piętnaśćie tyśiecy/ ná ktory z wielką śmiáłośćią vderzywßy/ y ná głowę Pogánow poráźił / y łupy y więźniow odbił.

Ná drugich potym ktorzy pozad ſie ćiągnęli Jan Albrycht á nieſpodźiánych bez wieśći gwałtownie obſkoczył/ tám koląc/ bijąc/ śiekąc Pogánow iáko było/ ktorych było dźieśięć tyśięcy pogromił z ſwoim Rycerſtwem áż do zmordowánia/ iż z káżdego

Jan Albrycht 25000 Tátarow poráźił.

z káżdego od prácey pot ßedł/ á práwie cáłe puł dniá bijąc ich ſtráwił. W tym rozpbie ieden Carz zábity poległ / á drugi vćiekł.

Byłá tá porażká Pogánow nád Rzeką Sauorunem álbo Sáfránem gdźie w Bogu wpáda.

Ná źimę záś Tátarowie mśćiąc ſie tey porażki do Podola wtárgnęli / ále Litwá y Podoláne / tákże Wołyńcy prętko ſie zebráwßy poráźili ich zá Bożą pomocą/ bo przed wielkim śniegiem vćiekáć nie mogli / ták iż ich ná plácu dźiewięć tyśiecy zoſtáło/ A w ten czás Jan Albrycht dla tey ſwoiey ſpráwney w Rycerſkich ſpráwách dzielnośći (ácz nie był w tey oſtátniey bitwie / ktorą Litwá wygráłá) począł być w ſławie y w miłośći / ták v Rycerſtwá iáko v więźniow/ ktorzy iego męſtwo/ mądrość/ y roſtropne baczenie wyſławiáli.

Litwá Tátarow 9000. poráźiłá.

Tegoż czáſu Krol Kázimirz z Báiacetem Tureckim Carzem przymierze przez Mikołáiá Firleiá poſtánowił/ ktory był potym Hetmánem Koronnym.

O Woynie y vgodźie miedzy Janem Albrychtem y Włádisłáwem Krolem Czeſkim/ Kázimirzowicy rodzonnymi Bráty / á przekinieniu Xiążąt Siewierſkich od Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego do Moſkiewſkiego Xiedzá / A o śmierći Krolá Kázimirzá.

Rozdział VII.

Mathiaß Krol Węgierſki Roku 1490. zburzywßy y opánowawßy Rákuſką Ziemię / y Wiedeń głowne Miáſto pod Friderikiem Ceſárzem wziąwßy/ gdy Nowego Miáſtá dobywał / vmárł Apoplexią. Po iego śmierći Pánowie Węgierſcy rozdwoili ſie ná rożne częśći około wybránia Krolá nowego / bo iedni Janá Albrychtá Krolewicá Polſkiego wybráli/ á drudzy záś ktorych więcey było / Włádiſłáwá Brátá iego Krolá Czeſkiego prętko przyzwawßy w Budzyniu koronowáli. Co vſłyßawßy Jan Albrycht / wnet zá poradą Oycá Kázimirzá Krolá Polſkiego/ y Wielkiego Xiedzá Litewſkiego / y z iego nákłádem woyſká dwánaśćie tyśiecy z Chorągwiámi koronnymi zebrał/ wyćiągnął z Krákowá Mieśiącá Czerwcá do Węgier/ A gdy przyiechał do Peſtu/ nálazł Miáſto oſádzone ſtrzelbą / tákże brzegi Dunayſkie: Potym z porády ſwoich odćiągnąwßy od Peſtu/ obegnał Koßyce/ záczym Saris/ Operiaß/ y Sibinow Miáſtá pobrał/ á Koßyc ſtrzelbą y ſturmámi przez cáłą Jeśień áż do puł źimy dobywał. A Koßycánom gdy ſie oblężenie ſprzykrzyło poſłáli do Krolá Włádiſłáwá o rátunek proſząc. Ruſzył ſie tedy do Koßyc Krol Włádiſław z woyſkiem przećiw Brátu/ ále Węgrowie widząc Albrychtá z Polaki potężnie ſtoiącego/ ná vgodę táką rzecz przywiedli / iż Krol Czeſki Włádiſław miał być Krolem cáłym Węgierſkim/ iáko doſtáteczenie wybrány y koronowány / á Olbrychtowi poſtąpił w Sląſku Xięſtwo Głogowſkie/ Kożuchowſkie/ Wrátſławſkie/ y inße dźierżáwy ktore trzymáło przed tym Xiążę Zegáńſkie / y záráżem mu dzierżáwy pániſtwá zupełne zwiazánie przez Stároſtę Głogowſkiego Poláká dano. Ták tedy Jan Albrycht Krolewic odćiągnął od Koßyc ná Aperiaß/ á Węgrowie ſie też

Ten Friderik Ceſárz był ták waleczny/ iż go Florentini Włoßy ná Kápu małowáli / z tym napiſem / *Tendimus in Latium*, śindząc z iego nikczemnośći.

Jan Albrycht Xięſtwá Sląſkie wziął z vgody.

 wie ſie też

Ociec sam Synow wádził.

wie sie też roziechali. A gdy zá porádą máło mądrych y roskazániem Oycowskim (ktory go k temu pobudzał y obiecował mu ná pomoc z wielkim woyskiem Polskim / Litewskim / y Tátárskim przybyć) wszytki okoliczne włości w Węgrzech Albricht burzył / Władisław Krol Brát iego czestymi skárgámi swoich wzbudzony ośmnaście tysięcy (iáko Cromer pisze / ále Bielski dwánaście tysięcy kładzie) pieszych wespoł y iezdnych przeciw Albrichtowi posłał / nad ktorymi Stephaná Batorego Woiewodę Siedmigrodzkiego przełożył / A Jan Albricht ledwie iuż miał w woysku swoim czterzy tysiące żołnierzow / iáko Cromer pisze / á Miechouius lib. 4. fol. 325. tylko dwá tysiącá kładzie, wszákże nammiey z sobą nie trwożąc z wielkości przyciągáiących nieprzyiaciół / nápomniawszy swoich áby mężnie á nie bez pomsty iáko Mężom poćciwym y mocnym przystoi potykáiąc się ráczey śmierć sławną podieli / niżby sromotnie vciekáiący / albo kryiący się iáko bydło pomordowáć się dopuśćić mieli / wywiodł ich w pole pierwszego

Bitwá Albrichtowá z wielkim woyskiem Brátá Władisławá.

dniá Styczniá Miesiącá / roku 1492. á gdy trąby zobu stron znák bitwy dały / ścięły się obiedwie woyská wręcz / gdzie mężnie sobie poczynáli Żołnierze Albrichtowi / áż pierwszy vph nieprzyiacielski na zad wspárli / ále od wielkości przemagáiącey / wiele Mężow zacnych stráciwszy vstąpili / potym sam Albricht Krolewic gdy długą chwilę prożno vsiłował bitwę náprawić / á swoich do spráwy przywieść / gdy dwu koniu w zápalczywości bitwy pod nim zábito / á trzeciemu / ná

Pod Albrichtem trzech koni w bitwie zábito.

ktorego się przesiadł / brzuch przebodziono / ledwo ná Aperiasz viechał. Tám dwá Czechowie co się byli po nim vdáli / gdy iuż Słońce záchodziło máło go nie poimáli / bo się był od swoich w ciemney nocy odłączył / á broniąc się Czechom / miecz mu się przepadł ná dwoie / y iuż się nie miał czym bronić / áż mu Krupski mieczá dodał / ktorym on zárez obudwu nieprzyiaciół Czechow poprzebijał. Polskich Żołnierzow y Litewskich Noc rátowáłá / iż ich wiele vbiegło / tráfił potym Albricht ná insze Vsarze Węgierskie / ktorzy gdy go obstoczyli / począł z nimi rokowáć / A żołnierze iego co też rozno vciekáli / poznawszy go po mowie biegli ieden zá drugim miedzy Węgry wołáiąc / biy zábiy / biy zábiy / dla tego Husárze Węgierscy mniemáiąc by nászych było więcey / nocą omylni vciekli opuściwszy Krolewicá Albrichtá / tákże wybáwiony z tych złych dwu toni z swoimi / ktorych było przy nim niewiele / vbieżał ná Aperiasz.

Miecz się przepadł Albrichtowi / iáko Turnussowi gdy się bił z Eneasem.

Krupski Slachcic.

Męstwo Albrichtowo.

Fortel.

Sámi vciekáli á słowie gonili.

Władisław Krol Węgierski y Czeski vsłyszawszy o tym nie z zwycięstwá ále z dobrego zdrowia Brátá swego rádował się / á posławszy do niego vczynili táką vgodę / iż Jan Albricht wziął wielki Głogow w Slasku / Kożuchow / Sprotáwę / Zieloną gorę / Swebodzą / skąd sukná Swiebodzinskie / Giurę / Krosno / Sćináwę / Opáwę / Kárnow / Tosko / Bitom / Swietlenicę / y Kozlę z Miástámi y Zamkámi / y ze wszytkimi włośćiámi / ktorych miał ták długo z dziećmi swoimi vżywáć dokądby Krolem nie zostáł. A to miedzy sobą postánowiwszy y pieczęćiámi z obu stron vmocniwszy / Jan Albricht do Krákowá przyiáchał z ktorego nie wyieżdżał áż do śmierći oycowskiey / Bo Krol Kázimirz w Litwie ná ten czás mieszkał stánowiąc z pány Litewskimi iákoby woiennym obyczáiem pod Moskiewskim swoie páństwá odebráć / ktore był od Litwy oderwał. Abowiem skoro Nowogrod wielki opánował / Xiążętá Siewierskie z Wielkich Xiążąt Litewskich od Olgierdá narod wiodąc / do Moskiewskiego Wielkiego Xiędzá Iwaná Wásilewicá przystáli byli / ácz nie bárdzo wielką rzeczą obráżeni / to iest dla tego / iż gdy do Wilná ku Krolowi Kázimirzowi przyiechali / niektorego czásu niechciano ich do niego ná pokoy wpuśćić / A gdy ieden z nich vpornie się dopierał wniść / Odźwierny mu pálec v nogi drzwiámi przyćisnął / y złamał / zá to áczkolwiek Odźwierny był śćięty / wszákże tym gniew Xiążąt onych nie mogł być vbłagan / bo prosto do Moskiewskiego z Wilná odiácháwszy sámi siebie z Xięstwy swoimi

Xiążętá Siewierskie przekinęli się do Moskiewskiego.

swoimi iemu się poddáli. A iesli tá przyczyná ich przekinienia byłá / álbo rácżey oná / iż obaczyli być się wzgárdzonymi v Pánow Litewskich / á w nabożeństwie y w obrzędach Kościelnych od nich rożni byli / á z Moskwą się zgadzáli / iednák táką pogodę y tę przyczynę máiąc / o czym dawno przemyśláli / to w ten czás vczynili / tá tedy przyczyná woyny byłá Kázimirzowi przećiw Moskiewskiemu / ále więcey będąc zápalony chęćią wywyższenia Albrichtá Syná ná Krolestwo Węgierskie / skoro vsłyszał iż go Władisław drugi Syn / ná ktorego się o niewdzięczność dobrodzieystw swoich gniewał / poráził / y zgody oney nie lubiąc wziął przymierze z Moskiewskim / á sam woynę Węgierską chćiał z Synem odnowić / á zelżywości się Albrichtowey pomśćić. Y ruszył się z Wilná chcąc zaraz Annie Corce poślubioney Xiążęciu Bogusławowi Szczecinskiemu wesele vczynić / y Ruśi Podgorskiey y Podolskiey rátunek dáć / Bo w ten czás Mucha niejáki chłopskiego rodu zebrawszy Wołochow / y Ruśi Pokuckiey dziesięć tysięcy / Ruś y Podole plundrował / ktorego zá łáską Bożą Mikołay Chodecki Zemelká názwány / Mąż dzielny / y w Rycerskich spráwách biegły / z służebnym ludem Polskim poráził / á ono chłopstwo rozgromił / sam potym Muchá od Ruskiey Slachty v niektorey Ruski ktorą miłował poiman / y do Krákowá przywiedziony / w więzieniu żywotá dokonał.

Muchá Wołoszyn drugi Podkowá.

A Krol Kázimirz skoro po Wielkieynocy tegoż Roku 1492. z Wilná do Trokow iáko Cromer pisze iednym dniem przyiecháwszy záchorzał / z Trokow potym do Grodná przywieziony / tám mu przypádłá niemoc Czerwona / z ktorey co dáley to był mdleyszy / á gdy go Doctorowie vleczyć nie mogli / Bernádini go leczyli grubym chlebem / y pieczonymi gruszkámi / zá tym począł puchnąć / Y spytał Doctorá swego Jacobá Zaleskiego ieśliby iescze byłá iáka nádzieiá zdrowia / á gdy mu odpowiedział / iż nie może być żyw / wnet iáko nievstraszony bolownik rzekł / WIEC TEDY VMRZEC : A ták przyiąwszy z nabożeństwem Sacrámentá páńskie / Testáment vczynił / á w osobliwym táiemnym záchowániu sto tysięcy złotych czerwonych vkazał / ktore miedzy Syny rozdzielił / á Panow Litewskich s płáczem prosił áby ná Wielkie Xięstwo Litewskie wzięli sobie Syná tego Alexandrá / ná co przyzwolili / widząc y pámiętáiąc ná iego porządną spráwę y miłość ku sobie.

Kázimirzowá śmierć... gdy miał vmrzeć. Wielko wielk... stárośćie... 100000 Złotych czerwonych zostáwił.

Panow tákże Koronnych żądał / áby Janá Albrichtá drugiego syná iego ná Krolestwo Polskie koronowáli / Władisłáwá zás Węgierskiego y Czeskiego Krolá / tákże Janá Albrichtá przyszłego Polskiego Krolá Synow obwiązał / áby Brátá swego młodszego Sigmuntá nie opuszczáli / á dáli mu táki vdział miedzy páństwy swymi / vmárł we Czwartek ná Zamku Grodzienskim siodmego dniá miesiącá Czerwcá tydzień przed Swiątkámi / iáko Miechouius pisze / á Látopiszec tydzień przed Bożym Wstąpieniem kłádzie / odwieziony potym vććiwie do Krákowá przez Pány Litewskie y Koronne / á tám iedennastego dniá Lipcá w Grobie Mármurowym ktory był sam zbudował ná Zamku v S. Stánisłáwá pochowan z wielką pompą zwykłych Ceremoniy / ktore Krolowa Elżbietá z Synámi / z Biskupámi / y z Pány Koronnymi y Litewskimi obchodziłá.

Testament Kázimirzow.

Pogrzeb Kázimirzá.

Był wzrostu wysokiego strzelistego / długiey á suchey twarzy / łysy ná głowie / mowy sczepietliwey / obyczáiow prostych / myślistwem około zwierzu / y ptástwá wszelkiego náder się báwiący / dla tego w Litwie więcey mieszkiwał / ták iż gdy wielkie podarki z Litwy posłał Synowi Władisłáwowi Krolowi Czeskiemu / á Rybnickie ie Xiążę Postom odiął / Potym widząc zły vczynek / łáski y odpuszczenia v Kázimirzá Krolá prosił / iedno to rzekł / niech tylko Psy wroći / á insze podárki niech sobie trzyma / nie pyszny / trzeźwi / bo Winá / Piwá / y Miodu nie pijał / vtrátny / nie budowny / w łáźni się z winnikiem záwidy chwostał

Vrodá y obyczáie Kázimirzowe.

Ták też wiásnie vczynił Wacław Cesarz / gdy mu Zamek ieden zgorzał bo gáro / nie potał

chwostał/ pracey/ zimná/ wiátru/ dimu/ vpalenia Słonecznego cirpliwy/ á we wszytkim Oycu Jágiełowi podobny/ Małżonkę swoię Elżbietę nád obyczay miłował/ oná tákże iego. Potomkow trzynaście wszytkich zostáwił/ sześć Synow/ á siedm Corek/ ktorych národzenia y małżeństwá widzisz od nas porządnie wyrázone.

sie o wiecen/tol ko/ á Piwnicá z vinum cżo zostáłá/ bo był nas brát.

Synowie.

1. Włádisław Krol Czeski y Węgierski	vrodził się roku	1456.	Miesiącá/ y dniá	1. Márcá. (kk
2. Kazimirz		1458.		3. Pázdziernikᵃ
3. Jan Albricht Krol Polski		1460.		27. Grudniá.
4. Alexander W. X. Lit: y Krol Polski		1461.		5. Pázdziernik
5. Sigmunt pirwszy Sląskie Xiążę etc.		1467.		1. Styczniá.
6. Friderik Biskup y Cardinał *in 7. folijs*		1468.		27. Kwietniá.

Krolewny.

1. Jádwigá stársza	oddány w Małżeństwo	Xiążętom	Jerzemu Báworskiemu.
2. Zophia			Janowi Margrábi Brandenburskiemu.
3. Elżbietá } Pomárły w dzieciństwie			
4. Elżbietá } Pomárły w dzieciństwie			
5. Anná			Bogusławowi Stolpenskiemu.
6. Bárbárá			Jurkowi Myszyńskiemu.
7. Elżbietá			Friderikowi Legnickiemu.

Znáki ktore się przed śmiercią Kázimirzową okázowáły ná Niebie/ po pełni Grudniá Miesiącá widziano trzy Słońcá ná południe. Potym Cometá przez dwá práwie Miesiącá trwáłá. Krolował Kazimirz lat 45. á wieku swego wykonał sześćdziesiąt czterzy látá. Tegoż czássu Włádisław Kázimirzowic Turkow wielkie woyská Bośnie y gránice Węgierskie náieżdżáiące poráził/ y od oblężenia Sabaczyc odpędził.

Trzy Słońcá.

Turcy poráżeni.

O Podniesieniu Alexandrá ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Ruskie/ Żmodźkie/ etc. A Janá Albrichtá ná Krolestwo Polskie Kázimirzowicow/ 1492.

Księgi XXI. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Marká Wnuczká Ciwoná Krolá J. M. Retowskiego.

Ziazd Xiążąt Litewskich.

Pánowie Litewscy skoro po śmierći Krolá Kázimirzá Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ złożyli Siem w Wilnie/ ná ktory przybyli Wásil/ y Michał Kniáztowie Glinskie/ y Siemion Xiążę Sluckie Olelkowic Micháłowic w pięći set koni/ Xiążętá też Holszáńskie/ Mścisławskie/ y Wagáyło Gedrockie/ Tám záraz spolnymi głosy Alexandrá (ácz też Siemion Olelkowic/ Micháłowic Xiążę Sluckie z strony swoich przyiaciol miał votá ná się) Kázimirzowego Syná czwartego według żadánia y prosby Oycowskiey/ tudzież zá godnością y dzielnością iego/ ktorą po sobie okázował/ ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Żmodzkie y Ruskie wybráli/ podnosili go z stárodawno zwykłymi Ceremoniámi ná Zamku Wileńskim S. Stánisławá/ w Czapce Xiążęcą Perłámi y Kámieńmi drogimi ossádzoną/ tákże Száty zwykłe/ iáko dziś Kurfierstowie Rzescy przy koronáciey Cesárskiey noszą/ przybránego. Tám gdy go iuż ná Máiestacie posádzili/ á Biskup Wileński Tabor nád nim Błogosłáwieństwo y nápominánie pásterskie według zwyczáiu odpráwił/ wystąpił Litawer Chreptowic Wielkiego Xięstwá Marszałek nawyższy/ ten mu goły miecz iák był obyczay podawáiąc zá roskazániem wszytkich Pánow Litewskich ty słowá mowił: Weźmi Xiążę naiásnieysze/ ktoregosmy cię zá Xiedzá y wodzá sobie wybráli/ ten miecz/ y przy nim zupełne pánowánie miey nád námi/ á pámiętay iż nád Litwą iesteś przełożony/ co iesli ty sam y sercá ku temu mężne/ y Rycerskiey dzielnośći wodzem będzież/ stánieć to Xięstwo zá wszytki zosobná Cesárstwá y Krolestwá postronne/ tylko ty obiemá rękomá nád námi chciey pánowáć/ w iedney Miecz/ w drugiey łáskę záwżdy nosząc/ to iest/ złych vczynkow srogością/ y spráwiedliwością áby powściągał/ á cnotę y spráwy dobrych ludzi dobre/ vczynnością y łáskáwością áby odpłacał/ ná ostatek zá wszystkich Stanow tego Wielkiego Xięstwá zezwoleniem prosimy cię/ áby nie Włoskim/ ktore iest obłudne/ áni Czeskim/ álbo Niemieckim obyczáiem/ ále prawdziwym Litewskim y Witołdowym przykłádem nas rządził y sądził/ czego iesli będziesz przestrzegał/ káżdemu zosobná Krolowi rowny będzież/ A iesli od tey náuki/ y tego przedsięwzięcia odstąpisz/ tedy y sam swoiego/ y nászego zginienia ty sam przyczyną będzież/ á to wyrzekwszy/ goły ktory w ręku trzymał podał mu miecz/ ktory on wziąwszy zá dobrowolne ná Wielkie Xięstwo y Stolec przodkow swoich podniesienie/ Xiążętom y Pánom Litewskim podziękował/ ofiáruiąc się im być we wszytkim gotowym według oráciey Litawerowey/ ktorą Jodocus Decius w księgach *de Iagelonum familia fol. 45. Wapouius &c.* opissáli.

Podnoszenie ná W. X. Lit: Alexandrowo.

Litawer Chreptowic Márszałek wielki Litewski/ y iego słowá do Alexandrá.

Decius. Altera manu frameam altera gratiam gestans.

Podánie Mieczá.

Pánowie też Koronni vczyniwszy pogrzeb Krolowi swoiemu Kazimirzowi/ ziecháli się ná Siem do Piotrkowá pod pełnią Miesiącá Augustá/ A tám rożne były votá y zdánia około Electiey nowego Krolá/ bo Pánowie y wszystko Rycerstwo Koronne rozowoiem ná Syny Kázimirzowe rożno wotowáli/ iedni Janowi Albrichtowi iáko stárszemu/ y dla zwyciestwá ktore był otrzymał niedawno nád Tátáry/ życzyli/ drudzy záś iego pychą y przegráną bitwą w Węgrzech obrusżeni/ ná Alexandrá Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ łágodnieyszymi obyczáiámi y hoynością ozdobionego rádzili/ nád to/ iż sprzymierzenie y zjednoczenie Litwy z Polską wieczne/ ktore był Jágiełło z Witołtem vczynili/ potwierdziłoby się/ y byłyby ty dwie Monarchie pod iednego roskázowániem/ gdyby Alexandrá wzięli/ ktorego iuż byli Pánowie Litewscy ná Wielkie Xięstwo Litewskie podnieśli/ skądby wielki pożytek Koronie Polskiey przyszedł. Ale inszy ich tego odradzáli/ przywodząc iż Litewscy Pánowie przeciw vgodzie/ y spolnym zapisom wystąpili/ ponieważ bez porády Koronnych Stanow Polskich Wielkiego Xiedzá wybráli/ dla czego też byłáby rzecz niesłuszna náśládowáć ich zdánia w wybierániu Krolá sobie. Drugich wielka część ná Sigmuntá się zgadzáłá/ zwłasczá Zbigniew Arcibiskup Gnieznienski/ Ráphał Járosławski/ Márszałek Koronny/ y Panowie z Tęczyná/ tákże wszyscy z Herbu Toporow. Xiążę też Mázowieckie Jánusz sádził się ná Krolestwo/ iáko ten ktory z stárożytney familiey Krolow Polskich narod wiodł/ y przyiecháł był ná Siem w tysiącu iezdnych z Brátem Conrádem/ co vsłyszawszy Elżbietá Krolowa stára/ iż się przeciw gwałtowi miáłá/ záraz tysiąc y sześć set iezdnych w Krákowie zá swoie pieniądze

Rożne votá Pánow Koronnych w wybieraniu Krolá. Ná Albrichtá.

Ná Alexandrá

Ná Sigmuntá.

Jánusz Xiążę Mázowieckie.

Moc ná moc.

pieniądze zebrawßy / ná pomoc ich Friderikowi Biskupowi Krákowskiemu y inßym ktorzy strone Albrichtowe trzymáli posłáłá. Ták tedy gdy moc ná moc przyßłá / á wzięłá gore stroná Albrichtowá / dwudziestego siodmego dniá Miesiąca Augustá Albricht Kázimirzowic Krolem Polskim wybran y obwołan.

Jan Albricht Krolem wybran.

W Krakowie potym koronowan przez Zbigniewá Oleśnickiego Arcibiskupá Gnieźnieńskiego / ktory rychło po koronáciey z puchliny vmárł. A Friderik Brát Krolewski Biskup Crákowski ná Arcibiskupstwo Gnieźnieńskie wybrány po nim / ták iż obiedwie Beneficia zá potwierdzenim Alexandrá szostego / Papieżá otrzymał / y od tegoż Papieżá Cardinalstwá pod titułem in septem solijs dostał / roku 1493. wßákże mu Czapki nie posłał czerwoney Cárdinalskiey do Crákowá / áż Roku 1495. ná przyczyne Albrichtá Polskiego y Władisłáwá Czeskiego / y Węgierskiego Krolow Brátow / iák Miechouius fol. 356. pisze / galerum cum non misit ei, &c. podobno áż zá dobrym podárkiem. Przyiecháli potym do Albrichtá posłowie od Wenetow / y od Tureckiego Cesárzá Báiezetá winßuiąc mu szczęśliwego pánowánia ná nowym Krolestwie. Tureccy záś posłowie od Báiázetá przymierza prosili / y wielkie podárki przynieśli / ktorych Krol prawie cały Rok ná słowie trzymał / y pozwolił potym Turkom przymierza ná trzy láta / ktore z obudwu stron przysięgámi było vtwierdzone.

Friderik Kázimierzowic Arcibiskupem y Biskupem Krákowskim.

Posłowie Tureccy z podárkámi.

Tegoż Roku 1493. Jesień y zimá przez wßytki dni Styczniá y Lutego Miesiącow ták ciepłe były zá Słońcem łáskáwie grzeiącym / iż Sády kwitnęły / trawy zimie wielkie były / role się y łąki zieleniáły / ptacy drugie / y wtore ptaßętá płodziły się y wylęgáły / potym w Márcu zimno przez 15. dni ták srogie vderzyło / iż ono wßytko poschło / y w niwecz się obrociło.

Jesień y Zimá dziwnie ciepła / á Wiosná zimna.

Tegoż Roku 1493. niemoc Fráncuska (ktora pospolicie Fránca zową / iáko Miechouius lib. 4. y Bielski piszą) Niewiástá iedná z Odpustu Rzymskiego do Crákowá zá vpominek przyniosłá / ktora niemoc w Polßce iáko osobliwa plagá Boża zá wßeteczeństwem ludzi swowolnych prętko się rozmogłá. Potym z Węgier Roku 1495. y 1496. ludzie służebni tym wrzodem záráżeni do Polski przychodzili y rozmnożyli ią / á naprzod nasz Xiądz miły Cárdinał Friderik chorował.

O woynie Moskiewskiego ná Litwę / y przymierzu z nim / y o małżeństwie Alexandrowym z Corką iego Heleną / o ziezdzie w Lewocy / y porázeniu nászych v Wiśniowcá od Tátárow.

Rozdział II.

TEgoż Roku 1493. iák Látopiszcze Litewskie y Ruskie świádczą / Jwan Wásilewic wielki Kniáź Moskiewski / máiąc czás y pogodę zá nowego Pánowánia Alexandrowego / ná początku zimy podniosł woynę ná páństwo Litewskie / y wziął Wiázmę / Chlepien / Mieściosk / Lubociesk / Mscześńsko / Serpokoch etc. Zamki Ruskie Siewierskie ku Litwie od Olgierdá / y od Witołtá służące / y wołoszcy inßych bárdzo wiele w krotkim czásie opánował. Co widząc Alexander y Pánowie Wielkiego Xięstwá Litewskiego iż było trudno z ták możnym nieprzyiacielem

woynę záczáć / zwłaszczá zá tym nowym przyiechánim Alexandrowym ná páństwo / wypráwili do niego Posły wielkie / Páná Piotrá Janowicá Białego / y Stánisławá Gásztołtá Janowicá Páná Trockiego / Stárostę Zmodzkiego / y Márßałká Litewskiego Dwornego / Wociechá Janowicá / á Pisárzá Hospodárskiego Fiedorá Hrehorowicá dzierżawcę Stokliskiego / ktorzy przyiecháwßy do Moskwy ziednáli przymierze wieczne miedzy Alexandrem Wielkim Xiędzem Litewskim y Jwanem Wásilewicem Moskiewskim / y miedzy obiemá páństwy / tákże potomkámi ich / ná co przysięgę od Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego wzięli / wßákże Nowogrod wielki / Wiázmá / y inße wyższey miánowáne Zamki od Litwy oderwáne przy Moskiewskim zostáły / tylko niecc Kupcow Smoleńskich ná tych Zamkách pobránych wolno odpuścił.

Posłowie do Moskwy Litewscy.

Zá tymże przymierzym ciż Posłowie zmowili w Małżeństwo zá Alexándrá Corkę Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego / Helenę imieniem z Anny Kniehiney Małżonki iego / z Corki Tomaßá Páleologá Pelepomskiego / Despotá vrodzoną / ktorey Siostrá druga byłá zá Woiewodą Wołoskim Stephanem walecznym.

Helená Moskiewká.

Roku 1494. gdy się to w Litwie działo / ziecháli się potym do Lewocy Miástá w Spiskiey ziemi Krolowie Brácia / Władisław Czeski y Węgierski / Jan Olbrácht Polski z Brácią swoią Sigmuntem y Friderikiem Cárdinałem. Był tez Siestrzeniec ich Friderik Márgrábiá Brándenburski z Pány Rádnymi Węgierskimi y Polskimi / rádząc iákoby się mogli wßyscy spolną ręką pomścić okrutney śmierci Stryiá swego Władisłáwá Królá Węgierskiego nád Turki / y pusćili głos iż nic nie postánowili / áczkolwiek mieli w głowie kazdy swoy vmysł / ále go nie obiáwiáli.

Máło to fortel ná Turká.

Wiedział to dobrze Turecki Cesarz / z tey przyczyny wielki Poseł iego przyiecháł do Crákowá tegoż Roku / chcąc potwierdzić przymierze / A stał gospodą w Xiążęcey Kámienicy / á Wielbłądy ktorych wiele było w rynku pod Ratußem kárnuli / przeto stárzy ludzie w ten czás / ktorzy pámiętáli kazánie Kapistránowo / wspominali ie / ktory powiádał iż we czterdzieści lat iesli się nie polepßycie / Turcy v was swe Wielbłądy srod rynku postáwią / tákże się stáło ácz nie sam ále Poseł iego.

Proroctwo Cápistranowo / iesli nieczarno tedy biało.

Tegoż też czásu plagá przyßłá wielka przez ogień / ábowiem się zápaliło od Piekárzow podle nowey brony w Niedziele Miesiącá Czerwcá / y wßytko wygorzáło cokolwiek było domow od nowey Brony áż do Swiećkiey kromia rynku / z trzymi Bronámi / S. Mikołáiá / S Floriáná / Sławkowska etc. S. tez Márká Kościoł z Klasztorem / y ze wßytkimi wieżámi ktore były w murze / tákież dzwonnice y dzwony S. Szczepaná / y z Plebánią zgorzáły / A Turcy ná Wielbłądy włożywßy swoie rzeczy / y wziąwßy odpußczenie v Królá iecháli precz.

Kráków pogorzał.

Mieszczánie Krákowscy wkłádáli tę plagę ogniową ná Żydy / dla tego ich Krol wygnał do Kázimirzá / gdzie było záłożone Collegium / od Kázimirzá wielkiego.

Żydowie do Kazimirzá wygnáni.

Tegoż Roku ná schodzie Wrześniá Miesiącá / Tátárowie Prekopscy do Podola y ná Wołyń wtárgnęli / czego záraz dowiedziawßy się Krol Albricht Dwor swoy przeciw im posłał / á gdy się Dworzánie złączyli z służebnymi ktorych ná ten czás máło było / ná Tátary pod Wiśniowcem Xiążąt Wiśniewieckich Zameczkiem vderzyli / ále od Pogan prętko ogárnieni / y strzałámi práwie záćmieni y porázeni są / gdzie wiele mężow zacnych poległo / miedzy ktorymi zacnieyßy byli Henrik Kámieniecki / y Dersław Głowiński. W ten czás dwoie dziwy w Krákowie były / bo iedná Niewiástá ná vlicy S. Duchá dzieciątko martwe vrodziłá / ná ktorego grzbiecie Wąż żywy vrpił się był / gryzący / kąsáiący y trawiący ciáło dziecięce.

Náße porázenie od Tátárow.

Cudá srogie w Krakowie.

dziecięce. Druga Niewiástá ná Przedmieściu Krákowskim w czarney Wśi tegoż czásu dziw drugi vrodziłá / Dziecię ktore miáło ßyię y vßy iáko Záiąc / á iedno wielkie Jelito wßytek brzuch zástániáiące/ rozdziewiwßy gębę dycháło / O tym też Cromer lib. 30. fol. 644. *primæ editionis, secunda vero 430. Miechouius, Bielscius, &c.*

Płockie Xięstwo do Korony.

Ná drugi Rok potym / to iest 1495. Januß Płockie Xiążę bez żonáty vmárł/ po ktorym Xięstwo Płockie w Mázowßu do Korony ná Albrichtá Królá spadkiem przypádło.

O przyniesieniu Heleny Xieżny Moskiewskiey do Wilná w Małżeństwo Alexandrowi/ á wypráwie iego prożney do Wołoch.

Rozdział III.

Posłowie po Helenę.

Potym w Roku od národzenia Christusá Páná 1495 Kniąż Wielki Alexander / posłał do Moskwy po Małżonkę Xiężnę Helenę Pány Rádne swoie / to iest / Páná Wileńskiego Namiestniká Grodzieńskiego/ Kniáziá Alexandrá Juriewicá/ á Páná Trockiego Namiestniká Połockiego / Páná Jáná Jurgewicá Zabrzezieńskiego/ A Namiestniká Brásławskiego / Páná Juriá Zienowicá / przy nich Pisárzá swego dzierżawcę Stokliskiego / Fiedorá Hrehorowicá / ktorzy Xiężnę Helenę przynieśli do Litwy.

Posłowie Moskiewscy z Heleną.

A Ociec iey Kniąż Jwan Wasilewic Moskiewski posłał z nią Posły: Naprzod Kniáziá Siemioná Ropáłoskiego / Micháłá Rusálkę / Jwáná Skurátowá/ y Pisárzá swego Jwáná Kuleßyná / A przynieśli ią w tymże roku wyższey pomienionym do Wilná przed Zapusty Rzymskimi dwie niedzieli. A Kniąż Wielki Alexander ze wßytkimi Pány Rádnymi y ze wßytkim Dworem swym y z wielkiego zebránia ludzi/ podkał ią wyiáchawßy z Gor Wileńskich / y społem wiecháli w Zamek Wileński/ tám przez kilká niedziel byli Posłowie Moskiewscy / A potym z wielką czcią y z wielkimi dáry odpußczono ich do Moskwy.

Krolowa z Synem y z Corkámi do Wilná.

Tegoż Látá po Wielkieynocy Mátká Kniáziá Alexandrá Elżbietá / z Synem Friderikiem / ktory był Cárdinałem / y z dwiemá Corkámi Krolewnámi Bárbárą y Elżbietą przyiecháli do Alexándrá do Wilná / ktory z wielką rádością Mátkę/Brátá y Siostry przyiął / gdzie czás niemáły w Wilnie mießkáli/ A potym z wielką czcią y z wielkimi dáry odpuścił ich do Polski.

Teyże Jesieni Krol Polski Jan Albricht posłał do Brátá swego Kniáziá Wielkiego Litewskiego Alexándrá/ prosząc go / áby Siem z nim vczynił w Parczowie/ Ale iż Alexander z Xiężną Heleną/ y ze wßytkimi Pány Rádnymi Litewskimi iezdził w obiazd po Zamkách vkráynych Ruskich / y był w Smoleńsku/ w Połocku/ w Witebsku/ w Horskiey etc. z tych przyczyn ták rychło ziazd w Parczowie być nie mogł/ Wßákże w Roku 1496. iáchał Alexander do Brześcia z Pány Litewskimi / á Krol Albricht z Brátem Sigmuntem do Lubliná / á potym ledwy ze wßytkimi Pány swymi Koronnymi/ y Litewskimi ziecháli się ná Siem do Parczowá / gdzie táiemnie krom Pánow Rad Koronnych y Litewskich nieráďziwßy się/ iáko y w Lewocy z Władisławem Krolem Węgierskim y Czeskim przed tym vczynił/ roziecháli się precz / że o tym żaden człowiek nie wiedział po co się ziezdżali.

Tá wßystká rádá byłá ábo Woiewode Wołoskiego Stepháná wyiguáli / á Sigmuntá brátá ná iego mieysce posádzili.

O Woynie Albrichtá Krolá y Alexandrá Wielkiego Xiedzá Litewskiego przeciw Turkom postánowioney / á wypráwie ich do Wołoch/ y o dobywániu prożnym Szocáwy w Wołoßech/ á o poráženiu Polakow ná Bukowinie.

Rozdział IIII.

Jan Albricht Krol Polski wedkug ziazdu y zmowy w Lewocy/ z Władisłáwem Brátem Krolem Czeskim/ y Węgierskim / y z drugim Brátem Alexandrem Wielkim Xiedzem Litewskim w Parczowie rádę táiemną zámknąwßy / gotował się ná woynę przeciw Turkom nieprzyiacielom stráßnym wßytkiego Chrześciáństwá/ álbo dla nábycia sławy/ álbo dla pomszczenia śmierci Władisłáwá Jágiełowicá Stryiá swego Krolá Węgierskiego y Polskiego/ v Wárny od Turkow zábitego / y áczkolwiek się tey chytrey á táiemney ze wßytkimi Bráty zmowy pospolicie domyślano/ y ták wßyscy wierzyli/ iż myślił Albricht Krol Wołoską ziemię ná Sigmuntá Brátá opánowáć / oßukawßy Stepháná Woiewodę Wołoskiego fortelem zmyśloney wypráwy przez Wołoską ziemię przeciw Turkom ciągnąc / iákoż ták było/ ále się mu nie powiodło/ bo Cromerus k temu wiedzie y Látopiśce Litewskie ták świádczą/ iż Albricht ciągnął ná Stepháná.

Kto podkim doł kopa sam weń wpadnie / á to wßystko byłá rádá przewrotna Callimáchá Włochá.

Ná tę tedy woynę Alexandrá wielkiego Xiedzá Litewskiego/ y Jáná Tifie. fusá Mistrzá Pruskiego/ tákże Conrádá Xiążę Mázowieckie/ y Sigmuntá Brátá wedlug spisánia spolnego / y sprzymierzenia powinnego / námowił y przywiodł/ Slachcie też wßytkiey Koronney/ y Prussom/ Pomorzánom/ y Slezakom miesiącá Máiá do Lwowá pospolitym ruszeniem kazał się ziácháć / nád to zá pieniądze służebnych żołnierzow wielkość zgromádził / tákże do Woiewody Wołoskiego posłał/ nápomináiąc go y prosząc/ áby się z nim ná Turki zgotował/ obiecuiąc mu pod Turki Białogrod y Kilią odyskáć.

Wielkie zebránie woysk.

Ruszył się tedy Krol Albricht z Sigmuntem Brátem/ y z ludem służebnym/ á v Przemyśla woyská czekáiąc / kilko dni leżał / tám go Kresław z Kurozwąk Kánclerz y Biskup Kuiáwski náznáczony / swoim y Friderika Kárdinałá imieniem od tey woyny pięknymi á słußnymi przyczynámi odwodził/ ále Krol złáiawßy go srogo kazał mu idź precz mowiąc / iż Xiedzu Mßey nie woyny pátrząć przystoi / w ktorey y koßulę swoię ieśliby iego przedsięwzięcię wiedziáłá spalić się przyrzekł.

Alexander też wielki Xiądz Litewski w táiemnicy ná Seymie Párcowskim z Brátem był postánowił/ iż miał ciągnąć z Litwą do Wołoch przez Brásław y Soroki. A ták Alexander z drugiey strony ruszył Litwę/ Zmodź/ Russaki/ Wołyń y Podláßány / á gdy ku rzece Bohu przyciągnął / Pánowie Litewscy pytáli go dokądby ßedł/ gdyż z nimi o tym nie rádził/ á Alexander prosił Pánow áby mu zá złe nie mieli/ że im tey táiemnice otworzyć nie może/ dawáiąc im tę przyczynę/ tákowo Albricht Polakom/ gdyby y koßulá moiá o tym wiedzieć miáłá / pewniebych ią spalił / gdyż te rzeczy muszą być w táiemnicy chowáne coni z Brátem swym Krolem Polskim postánowił/ skąd się okázuie iż się to wßytko ściągáło ná Stepháná niebo-

phaná nieboraká. Tym będąc Pánowie bárdzo obruszeni od Alexandrá/ powiedzieli mu ná to/ ponieważeś ty przed námi rády swe zátáił przedsięwzięcia swego/ my z tobą dáley nie poydziemy/ y woiowáć nie będziemy. Dla tego Alexander nie mogąc iuż umowie swey ktorą uczynił z Krolem Olbráchtem dosyć uczynić/ Gdyż Panowie Rádá y wszystko Rycerstwo Litewskie nie chcieli z nim iść/ odpráwił ná pomoc Albrichtowi Márszałká swego Namiestniká Lidzkiego/ Páná Stánisławá Piotrowicá Kiszkę/ á Kniáziá Siemioná Iwánowicá/ á z nimi kilká tysięcy Xiążąt/ Pániąt/ y Dworzan ludu przebránego/ á sam kazał budowáć Brásław Zamek ktory był pierwey spalon od Woiewody Wołoskiego.

Stanisław Piotrowic Kiszká Hetman do [redacted]

A Posłowie ktorzy do Wołoch byli posłáni/ powiedzieli Krolowi/ iż Stephan Woiewodá ná tę wypráwę przeciw Turkom wszytkiego Chrześciáństwá swemu gwałtownemu nieprzyiacielowi bárdzo rad przyzwolił/ obiecuiąc Krolowi stácie ná woysko iego/ y sam się z swoimi Wołochy y z Cáklámi do niego przyłączyć/ tylko aby Krol pierwey do nadolney ziemie pod Białogrod/ y pod Kilię swoią mocą przyciągnął. Ale Węgierscy Pánowie widząc iż Wołoską ziemię z obrony y opieki ich miáłá wyniść zá tą woyną/ wnet Stephaná Woiewodę przez listy y posły swoie nápominali/ áby się ostrzegał/ gdyż Krol Polski to woysko nie ná Turki ále przeciw iemu sámemu wiedzie/ áby iego wygnawszy Bráta Sigmuntá Wołoskim Hospodárem postánowił. Zá tych tedy Pánow Węgierskich przestrzeżenim/ Stephan Woiewodá począł pilniey przepátrowáć przez szpiegi coby Krol chciał poczynáć. A Krol zszykowawszy woyská Koronne v Lwowá ostátniego dniá Czerwcá Miesiącá ciągnął prosto do Wołoch/ gdzie się złe znáki przyszłey porażki nászych iáwnie okazowáły/ bo Srobski Ziemiánin ktoremu się kázitá głowá we Lwowie wołał/ iż nászy ná swe złe idą/ pod Krolem też sámym gdy iechał przez máły potoczek Koń żywotny bielutkny ná wybor vrodziwy padł y utonął w trosze wody/ w ktorym się Krol nawięcey kochał/ pod Namiotámi záś grom zábił iednego Szláchcicá y Koni dwánaście/ Kápłan tákże gdy miał Mszą/ nieopátrznie zwálił Ciáło Boże z Ołtarzá/ ktore aż sam Krol iáko Wapouius/ Bielski/ y Miechouius piszą/ obaczywszy ukazał.

Nic nie iest tá- iemnego coby się nie wyiáwiło.

Proroctwo Srobskiego száloneg.

Złe znáki.

Grom.

A Stephan Woiewodá Wołoski máiąc ná Albrichtowo przedsięwzięcie ku czemuby się ściągáło pilne oko/ iáko skoro obaczył iż nie ku Kámieńcowi gdzie byłá bliższa y prościeysza drogá do Kiliey y Białogrodu Zamkow Tureckich/ ále ná Pokucie ciągnie/ począł tym więcey być ostrożnieyszym/ y posłał trzech záchnych Pánow Wołoskich do Krolá/ dowiáduiąc się/ iesliby przyiacielskim álbo nieprzyiacielskim obyczáiem ciągnął do Wołoch/ co iesliby ná Turki chciał woynę wieść/ tedy to mogł dosyć prościeyszą drogą uczynić/ y do gránic Tureckich przyść/ obiecuiąc woyskom iego Polskim y Litewskim żywności dodáwáć/ y sam z swoim ludem záraz ku pomocy przybyć/ gdyby się iedno ná Tureckich gránicách położył/ A iesliby chciał Krol przeciw iemu woynę niewinnie podnieść/ tedy się chce o to stárać/ iż będzie Krol żáłował że kiedy ná Stephaná mieczá dobywał. Tym poselstwem hárdym Krol będąc obruszony/ posłow onych nád práwo ludzkie poimawszy do Lwowá pod strażą odesłał/ á sam nie czekáiąc woysk Litewskich/ áni Prussow/ áni Mázurow/ wciągnął nieprzyiacielskim obyczáiem do Wołoch/ gdzie Soczáwę stołeczny Zamek ze czterzech stron obegnał/ y mocno strzelbą mury tłukąc dobywał/ spodziewáiąc się/ iż Wołoszy oprzykrzywszy sobie srogie y Tyránskie pánowánie Stephánowo/ do niego mieli przystáć/ ále go to omyliło/ bo áczkolwiek osimdziesiąt tysięcy ludu Rycerskiego Koronnego było/ krom Woźnic/ kucharzow/ y inszych zászkodnych ludzi/ ktorych o czterdzieści tysięcy było/ bo y Woysko piczowánych

Ostrożność y szczerość Stefanowá/ y zárázem odpowiedz.

Dla zawáczenia Posłow Ruskie ziemie od Polowcow/ táko masz woyskeo Lisfanty od Polakow/ y Mołdwy ec. upádły.

Y tu był niewinien Stephan.

Liczbá woyská Koronnego.

piczowánych trzydzieści tysięcy w obozie było/ wszákże Wołoszy mężnie się bronili/ á gdzie nászy dziurę we dnie wybili/ to oni w nocy gnoiem drzewem y kamieniámi zátárásowáli. Ták gdy nászy długo około Soczáwy czás trawili/ Stephan zebrał chęż był woysko z swoich Wołochow/ z Turkow/ z Multanow/ y Czáklow/ z ktorym ludem ácz iáwnie polá nie stáwił/ wszákże nászych ustáwicznie z kotow trapił/ zwłaszczá w nieporządnym piczowániu bito ich wszędzie/ imano/ mordowano/ dla czego Szláchta wołáłá áby ich Krol do domow puścił/ widząc iż im zewsząd wszelka nędzá dogrzewáłá/ Nád to áni Litwá/ áni Mázurowie nie przyszli ná pomoc. Mistrz też Pruski Tifienius chory we Lwowie leżał/ y tam umárł/ A Stephan wszytki drogi kazał pozársbowáć/ y osádzić/ áby nászym áni żywność/ áni pomoc przybyć nie mogłá. Polacy też nieopátrzni w swey zwykłey bespieczności byli/ iż sobie drog ktorymi przyszli nie obwárowáli/ A w tym Posłowie przyiácháli od Włádisławá Krolá Węgierskiego y Czeskiego/ do Brátá Krolá Albrichtá/ prosząc áby miłościwie z Woiewodą Wołoskim Stephanem postępował/ áby się on z rospáczy do Turkow o pomoc nie udał/ przyzwolił tedy Krol Albricht snádnie ná ugodę/ gdy sam y febrą záchorowáł/ y szkodę niespodziáną w swoim woysku zá złą spráwą obaczył/ ále gdy się w conditiach około spolnego pokoiu zgodzić niemogli/ stánie docześne postánowili/ w ktorymby około utwierdzenia pokoiu tráctowáli/ ták tedy od oblężenia Soczáwy nászy odciągnęli/ Krol też posłał do Alexandrá Brátá Wielkiego Xiędzá Litewskiego v Brásławiá leżącego/ áby iuż z woyskiem Litewskim dáley się nie trudził/ Potym wyciągnienie y wrocenie z Wołoch do Polski ná pewny dzień w woysku wywołano/ y náznáczono.

Otoż [redacted] Wołoch.

Mistrz Pruski we Lwowie umárł.

Węgierskie obádwa.

A Stephan Woiewodá Wołoski skoro wyrozumiał iż Polacy inszą drogą nie tą ktorą przyszli názad do Polski wyciągáć chcieli (álbo iż prościeyszą onę drogę być rozumieli/ álbo iż tám tego kráiu iescze byli nie spustoszyli/ zá czymby woysko snádniey żywności dostáwáło) nápominał Krolá przez posły iżby tą drogą ktorą przyciągnął záś się názad wrocił/ powiádáiąc támtę drogę ktorą umyślił ná lewą stronę wyciągáć/ być nie ták iáko pirwsza szeroką/ ále lássow gęstością/ gor wysokich przykrością/ y wąwozow ciásnością záległą y záwáloną/ dla czego trzebá się obawiáć/ áby ludzie Wołoscy srodzy/ okrutni/ y nieusmierzoni/ ktorych trudno miał Woiewodá w posłuszeństwie zátrzymáć/ ile rozdrażnionych/ w onych ciásnościách czego się przeciw Polakom wetuiąc szkod swoich nie kusili. Ale temu nápominániu Polacy wiáry nie dáli/ mowiąc iż ná to Stephan zdraycá chytro záchodzi/ áby mu y iego poddánym támtey kráie niespustoszone á w cále od nas zostáły/ szli tedy gdzie kto chciał bez spráwy/ y bez rządu/ łupiąc/ y drapieżąc co się im náwinęło/ A ták zá czwartym stánowiskiem przyciągnęli do Bukowiny/ ktory lás iest Bukowy bárdzo gęsty/ ná dwie mili szeroki drogę wąwozysta/ gorzysta/ y dla skał kámienistych bárdzo ciásną máiąc/ przez ten Lás nieszczęsny kazał Krol Polakom wielkim z zászkodnymi wozámi naprzod ciągnąć/ y przeiecháli go bez żadney szkody. A Miechouius y Bielski piszą/ iż Krol z Wielgo Polany záraz náprzod iáchał/ ále sam Krol iák Cromer świádczy/ drugiego dniá zá nimi (postáwszy naprzod dziáłá y wozy) wyiechał tylko z Dworem swoim/ zá Krolem potym máłey Polski Szláchtá/ y Ruská bez spráwy/ bez szyku/ bez zbroie nolí iáko w domu bespiecznie się wlekli/ ná ostátku záś żołnierze iácháli. A Bielski pisze iż dziáłá we środku nád obyczay ku właśney szkodzie puścili. A iuż były wozy Krolewskie/ y insze ciężary rystunkow woiennych do puł lessá przyszły/ gdy oto Wołochowie chłopstwo piesze ze wszystkich stron wyrwawszy się zdrádliwie/ y z iáskiń leśnych ná oboz Krolewski uderzyli/ nászych sieką/ kolą/ morduią/ Ocide/ Ocide/ krzyczą/ wozy rozbijáią/ rozmiátáią/ łupią/

Y tu większa szczerość Stephanowá/ gdy sam przestrzegał

Co zá zdrádcá iż swego broni.

Náser wrzej Bukowins.

Co glupstwo w ielkie by gdyby się koni chcieli strzedz bronie w ciásności/ tedyby się sámi pobili naprzod.

Ocide po Wo-

tália / łupką / á nád to drzewá wielkie ktore byli vmyſlnie ſpodćinali / ſnádnie obaláią / drogi záwaláią / aby oſtátnie vphy náßych dáley poſtąpić / ſami ſie przedniey ße ná rátunek ſwoim wroćić nie mogły / wnet też bez mießkánia ſam Stephan Woiewodá nieſpodziány z wielkimi y potężnymi vſami iezdnych / y pießych przybył / ácz niektorzy piſzą / zwłaßcza Ruſki Látopiſzec / iż ſie kazał ná ſániach wieść / bo ná Podagrę chorował / ták z wielkim okrzykiem ná oſtátni vphy náßych z tyłu y z bokow vderzył / zámießáli ſie náßy rzeczą nieſpodziáną ſtrwożeni / iednák ſie káżdy mężnie bronił / ále bez woiennych znákow / y bez ſpráwy wßytko ſie dźiało / á ieden drugiego niemogł głoſu ſłyßeć / przed hukiem / krzykiem / koni rżániem / drzew obalániem / y łomotem / broni / y zbroy dźwiękiem / ktory tym głośniey po láſách ßerokich ſtráßliwie Echo roznośił / ná oſtátek gdy iuß náßym Wołoßy dogrzewáli / wroćili ſie do obozu ſwego od ktorego byli nie dáleko odiecháli / ále y tám otoczeni iuß zwątpiwßy w obronie y w zdrowiu tylko z Niebá ożąc y nárzekáiąc pomocy żądáli / drudzy ſie do Częſtochowey / drudzy do ſwiętego Krzyżá / drudzy do S. Iakobá grobu obiecowáli / Ale ich Wołochowie ná Odpuſty puśćić niechcieli / á tym więcey zewſząd ich bili / Aż Krol Dworu ſwego Rycerſtwo przebráne ná rátunek im poſłał / ktorzy prędko z Láſá wyiechawßy Trąb / y Bębnow dźwiękiem / y zbroie świetnośćią / nieprzyiaciol ná ſie obrocili / ſtoczyli bitwę znowu / á w tym czáſie oni co byli oblężeni wechodzie / porzućiwßy wozy / zbroie / y inße záſkodne ćiężáry gdźie kto mogł vćiekáli / tákże przez Lás do pierwßego wálnego vphu przyßli / do ktorego iuß był y Krol przybył / Wołochowie też nieſtrzymawßy bitwy Dworowi Krolewſkiemu pierzchnęli / á Dworzánie ſie z zwyćięſtwem przez lás do Królá wroćili.

Wołoßy ná ſánach bija iáko Wilkow w ſieći.

Echo ná Bukowinie.

Znowu bitwá náßych z Wołochy.

Dwor Krolewſki plác otrzymał.

Drugiego dniá Krol ná tymże mieyſcu ze wßyſtkim woyſkiem obozem ſtał / czekáiąc ieſliby kto z ſwoich w leśie ſie zátáił / álbo zábłądźił / ále bárdzo wiele Sláchty Polſkiey / y Ruſkiey zginęło / częśćią pobitych / częśćią poimánych. Y dźiś ieſzcze ná tym mieyſcu widźiałem ſam Mogiłę bárdzo wielką y kośći ſprochniáłe / Roku 1574. A Stephan Woiewodá więcey niż Pogáńſkiey ſrogośći vżywáiąc / wßytkich ktorzykolwiek w moc iego przyßli / przed oblicznośćią ſwoią pobić kazał / á ktorych Turcy álbo Tátarowie poimáli / tych w niewoli zágnęli / z tych był zacnieyßy Mikołay Grábiá z Tęczyná Woiewodá Ruſki / y Gabriel drugi Tęczyńſki / z Morawice Dźiedźic / y Aucinus Herbort mężnie ſie broniąc zábići / á Jánuß Zbigniewá z tegoż Tęczyná Grábie / Podkomorzego Krákowſkiego / y Stároſty Malborſkiego (ktorego Látopiſzec potym Márßałkiem wielkim zowie) Syn do Turek był záwiedźiony / ále potym z Turek vćiekł / y przyßedł do Oyczyzny / iáko Michouius lib. 4. piße. Piotr tákże Prochnicki / iák Cromer świádczy / y inßych wiele z Turek / y z Tátar powćiekáli. A o Synu Odrowąża Woiewody Ruſkiego wątpiono / oſtátniego potym Roku y ten ſie wroćił / á od Mátki rodźicznie przyięty / y do máiętnośći Oyczyſtych przypußczony był / ále powiádano / iż nie był Odrowązowym Synem / ále iego poddány / wßákże ſie tym być twierdząc zá Syná vßedł / wiek ſwoy wßytek potym w pijáńſtwie y ná zbytkách iáko wyrodek ſtráwił.

Morderſtwo nád więźniámi.

Zacni Pánowie Polſcy pobići.

33. roku Odrowąż ſie z Turek wroćił.

Potym náßy po ſkodźie mędrßy porządnym ßykiem ruſzywßy ſie od Bukowiny ćiągnęli / wßákże ich Wołoßy zewſząd trapić nie przeſtawáli / á gdy iedney nocy był wielki wiátr / zápalili trawę ſuchą nie dáleko od obozu / ták ogień gwałtownym wiátrem wznięcony / czym dáley tym ſie więcey do obozow przybliżał / y pewnieby był náßym iáko wielką ſkodę vczynił / by byli prędko koo nie porwáli / á trawy w koło nie poſiekli / y vprzątnęli. Mázurow w ten czás ßeść ſet od Xiążęćiá Conrádá z Krzyżáckim vphem inßą drogą według zmowy

Dawno po ſkodźie Polak mędr.

Tegoż fortelu Moſkwá ná Turki vżiłá / gdy do Aſtráchani ćiągnęli.

zmowy y powinnośći ná pomoc Krolowi do Wołoch ćiągnęli / przećiw ktorym Stephan Woiewodá trzy tyśiące przebránego Rycerſtwá poſłał / vderzyli ná nich v Sepnicz Wołoßy / Mázurowie też ácz nierowną widźieli / doſyć ſie mężnie bronili / ále od wielkośći przemożeni / ná głowę zbići ná plácu polegli / ktora bitwá ßczęſliwá Stephan podnieſiony / brzegi Prutu Rzeki ze wßytkim woyſkiem ſwoim záſiadł / áby náßym prześćia zábronił / tám gdy náßy przyćiągnęli ſtoczywßy bitwę bili ſie zobu ſtron wßytką mocą / gdźie dźielnośćią Polſką Wołoßy wſpárći / y wielką porażką odpędzeni w láſy zwykłe vćiekáli / á potym ſie więcey ná Polaki nie kuśili / tám Krol chorując v Czarnowicz trzy dni obozem leżał / á náßy wßerz y wzdłuż wkoło burzyli / á w tym wieść przyßłá / iż wielkie woyſká nieprzyiaciol przychodzą / á iż Krol opuśćiwßy woyſko potáiemnie chce viecháć / tá wieść ktorey prędko vwierzyli ták wßytkich ſtrwożyłá / zwłaßczá Wielgopolany / iż naprzod poczęli w tłomoki vkłádáć / á ná konie ich przywiązowáć / *turpem fugam* iák Cromer piße *parantes* / chcąc ſromotnie porzućiwßy wozy y inße ſprzęty vćiekáć. Czego dowiedźiawßy ſie Krol ácżkolwiek chory / y zemdlony / muśiał ſie woyſku vkázowáć / á Sigmuntá Brátá do Pánow poſłał / áby tę wieść vſkromił / á vmyſły chćiwe vćiekáiących potwierdźił / co vczynił pilnie Sigmunt z zápalonymi pochodniámi / y lanymi świecámi koło woyſká przez cáłą onę noc ieżdżąc / wßytkich kogo potkał ćießąc / y do Namiotow pániecych wchodząc / tákże ſie oná trwogá vćißyłá.

Mázurowie mężnie ſie bijąc od Wołochow zbići.

Jeſt tá Rzeká Prut troche wietßá niż Nie mięzą w Zmodźi / iákem iam widźiał / ále iguic ca Cromer iácinie ſelguire ziádźie v Sonowicz.

Wielgopolánie ſtrwożeni.

Trwogá w woyſku Polſkim.

Sigmunt trwogę vſmierzył.

Názáiutrz gdy ſie iuß chćiał Krol z obozu ruſzyć przyćiągnęło kilko tyśięcy iezdnego Rycerſtwá Litewſkiego od Alexándrá Wielkiego Xiędzá przyſłáni / *Regemq; & exercitum omnem ſpe meliore* / iáko Cromer piße / *impleuerunt*, á Krolowi y wßyſtkiemu woyſku Polſkiemu lepßey nádźieie y ſercá dodáli. Látopiſzec Litewſki kłádźie przyczynę w ktorey Cromer wątpi / iż Litwá nád ktorymi był przełożony Stániſław Piotrowic Kißká / y Kniáż Siemion Oſiemięcźic dla tego ná rátunek do Bukowiny omießkáli / bo ſkoro Dnieſtr przebyli / potkáło ich woyſko Wołoſkie / iáko y Mázurow ćo ku rzeczy / z ktorymi Litwá wielką bitwę zwiodłá / y ná głowę Wołochow zá pomocą Bożą porázili / czego Kroniki Polſkie zámilczáły. Piße záś Cromer: *Fecerunt à Rege Lituani, &c.* Proſiło Królá Litewſkie Rycerſtwo / áby ich ſámych puśćił w Wołoſką źiemię burzyć / ále im tego zábronił / chorym ſie zdrowim wymawiáiąc / dla ktorego ſie opátrzenia do Polſki był. A w Śniatyniu woyſko roſpuśćił / A Litwá názad poćiągnęli do Brácławia / y zá Brácławiem we dwunáſtu milách porázili kilká ſet Tátárow / iáko Látopiſzec świádczy / á potym odiecháli do Litwy.

Litwá Wołochow porázili / ćo ich to Mázurow pobili.

Litwá ſie ochotnie chćiáłá Polſkiey porážki mśćić ácz w niwiec.

Litwá Tátárow porázilá.

A Krol Albricht przyiechawßy do Krákowá z Wołoch po oney porażce ſromotney / iákoby co dobrego ſpráwił / kołácie / bieśiády / tánce ſtroiąc był weſół / powiádáią iż raz w nocy tylko ſámotrzeć po Mieśćie ćekłował / á gdy pijány ná Pijánicow trápił / powádźił ſie z nimi / támże go rániono / z ktorey rány długo chorowáł / práwie go był Bog tym ßrankiem ſromotnym ſkarał / gdy godnośći y Koron ſwoiego zábaczył / wßákże nic pożytecznego nie poſtánowił / niedbáiąc ná porażkę podiętą w Wołoſiech / áni pomniąc iák ſrogiego y śmiáłego nieprzyiaćielá Stephána ná ſie pobudźił / ſtąd potym wielkie ſkody / y ćięſkie ſmutki Polakom y Ruſſakom vroſły. Tę porażkę Polakow ná Bukowinie Michouius lib. 4. fol. 352. cap. 75. y Bielſki tákże Wápowſki zdrádźie Stephánowey przypiſuią / ále Cromer lib 30. fol 640 *primæ, ſecundæ vero editionis fol 434 Herbertus lib. 18 fol 341.* tákże Látopiſzec więcey nieſpráwie náßych przypiſuią / á iż chćiał wygnáć Stephána Albricht Krol według táiemney oney z Bráty vgody. Wiele ſmutku y żáłośći ſpołu wßytkim w Polſzce tá wypráwá nierządna á nieſpráwna ná ten czás przynioſłá / ſłyßąc o cnych á zacnych Pániech tákież Rycerzach /

Roſpuſtność Albrichtowá.

iedny być

iedny być w Turcech / drugie w Tátarzech / w Aziey / w Kápadociey / y zá Morzem / ktorzy ſwą krwią y więzieniem zdrowie Krolewſkie odkupili / wiele ich co ten vpadek wkładali ná Philippá Kállimáchá / ktorego rády Krol Albricht więcey ſłuchał niżli ſwoich obywátelow / á poſpolicie na to przychodzi tákim krolom ktorzy Cudzoziemcom więcey wierzą / y ná nie przekłádáią ſpráwy wſzelákie niż ná ſwoie / ktorzy záwżdy lepſze doświádczenie / tákież ſpráwy położenia / y obyczáie ſwego nieprzyiacielá wiedzą / niż cudzoziemiec. Był ten Kállimách rodem Włoch z Miáſtá Florenciey człowiek vczony / náuczyciel Krolá Albrichtá / wiáry roſtárgnioney / rády płochey / dla tego był vciekł do Polſki z Włoch prze niektory wyſtępek / y z Polſki był vciekł po tym vpadku zá Morze / wſzákże przez liſt Krolá Albrichtá názad do Polſki ſię wrócił / y tu vmárł / á w Krakowie w Kościele v Swiętey Troyce pod Moſiądzowym przykryciem leży / vmárł 1496. Roku.

Philip Callimach Włoch.

Tegoż Roku 1498. po porażce Polakow ná Bukowinie / był głod wielki w Litwie / y poczęłá ſię mnożyć w ludziách niemoc wielka y nieſłychána Fráncá do Polſki z Rzymu / á z Polſki do Litwy przynieſiona.

Głod á zá głodem FRANCA gość do Litwy.

O wybrániu ná Hetmáńſtwo Litewſkie Kniáżia Conſtantiná Oſtroſkiego / y o ſrogim zburzeniu Podola / y Ruſi / od Wolochow / Turkow y Tátarow / á o pozdychániu czterdzieśći tyśiecy Turkow od zimná.

Rozdział V.

Alexander Wielki Xiądz Litewſki wróciwſzy ſię od Brásłáwiá Wołyńſkiego do Litwy / przyiáchał do Trok iáko Látopiſzec świádczy / náwiedzáiąc chorego Woiewodę Trockiego Piotrá Iwanowicá Białego / bo był ná ten czás Woiewoda Trockim / y Hetmánem nawyżſzym Litewſkim / tám widząc Alexander iż iuſz Piotr Biały z tey choroby wynijść nie mogł / rádził ſię v niego / komuby Hetmáńſtwo po iego żywocie dáć miał / on powiedział iż ieſt tu Kniáż ieden ktory poſzedł z Kniáziow Druckich / á mieſzka ná Wołyniu imieniem Conſtantin Iwanowic / temu Hetmáńſtwo zleć / á podpomoż go imiony / bo ieſt godny człowiek / iákoſz Alexander ták vczynił / y miał z niego Hetmáná godnego / ktory ſię potym zwał Conſtantin Oſtroſki Xiąże z Oſtrogu.

Conſtantin Kniąż Oſtroſki Hetman.

A Stephan Woiewodá Wołoſki chcąc ſię pomśćić krzywdy / y niewinnego podnieſienia woyny przeciw ſobie od Janá Albrichtá / zebrał woyſko niemáłe z Wołoch ſwoich z Multan / z Turkow / y z Tátarow / z ktorymi Roku 1498. do Podola y do Ruſi wtárgnał / á minąwſzy Lwow do Káńczugi Miáſteczká / y do Rzeki Wiſłoká wſzytki włośći / wśi / y miáſteczká wſzerz y wzdłuż bez oporu ſplundrował / Przemyśle / Rádzimin / Przeworſko / Lancżut / Miáſtá ſpalił / gdzie wielkość ludzi oboiey płći / w nędzną niewolą Turcy / Tátarowie / y Wołoſzy wywiedli / ták iż Trácia / Mácedonia / Tátárſkie Hordy / Azia / y Grecia brańcámi Ruſkimi / y Polſkimi były nápełniony / bo o ſto tyśięcy ludu iáko powiedáią

Stephan Wołoſki ſkoro Polſkie kráiny zwoiował.

100000. ludzi w niewolą wźięto.

w ty czáſſy wźięli / z niezliczoną bydłá y łupow wſzelákich wielkośćią / Tátarowie potym złożywſzy łupy w Przekopſkiey Hordzie Mieśiącá Lipcá tyż Ruſkie kráiny vczyniwſzy odwot bárdzo okrutną wtarczką poburzyli. Tymi tedy ták wielkimi ſzkodámi y nárzekánim ludzkim (bo iuſz y z Polſki chcieli vciekáć / iáko Cromer piſze) Krol Albricht poruſzony / Szláchcie wſzytkiey kazał ſię ná woynę ruſzyć / á v Sędomirzá bez omieſzkánia zbroyno ſtáwić / ná co gdy ſię náſzy leniwo zbieráli / nieprzyiaciel obciążony łupámi do Hordy ſię w cále wrócił / co vſłyſzawſzy náſzy do Domow ſię też wrócili / gdy niemnieyſzą iáko Tátárowie Sendomirſki kray ſzkodą vtrapili / tylko co wżdy ludzi w niewolą nie bráli.

Náſzy ſwoich dowoiowáli.

Tegoż Roku po Tátarach ná ſchodzie Mieśiącá Nouembrá / Turkow iáko Cromer piſze / ſiedmdzieśiąt tyśięcy przez Wołochy do Podola wtárgnęli / á wſzyſtki włośći koło Dnieſtrá / Halicza / Zidaczowá / Drohobycy / y Samborá ogniem y żelázem woiowáli / á nie przeſtáliby byli burzyć / gdyby ich Pan Bog ſam też nie ſkarał / abowiem przyſzły ná nich ták wielkie zimná / y śniegi / iż zewſząd zaſpámi ogarnieni / áni dáley ciągnąć / áni ſię wróćić nie mogli / gdzie krom koni ich / y dobytkow / y inſzych więcey niż czterdzieśći tyśięcy Pogan od zimná zdechło / y wiele ich potym náydowano / ktorzy bijąc konie / w brzuchy ich roſprote ſię grzeiąc ſię ciepłą krwią ále prożno włáźili.

70000. Turkow do Podgorza.

40000 Turkow od zimná zdechło.

Drudzy záś ktorzy do Wołoch vciekli od Stephaná Woiewody Wołoſkiego / ktory woyſko ſwoie w ony ſzáty ná Bukowinie złupione po Polſku vbrał (iákoby ich w ſłowie Polacy gonili / á oni ſpáli) pobici ſą Roku 1499.

Fortel Stefanow ná Turki.

Tegoż Roku vrodził ſię miedzy Żydámi w Kázimirzu v Krákowá Cielec z dwiemá głowámi / iedná byłá ná ogonie / á druga ná przodku / á ogon we śrzodku grzbietá był / nog miał ſiedm ná práwym boku / á ná lewym żadney / á też ná rzyci Bluźniąc rozdwoiony.

Cud w Krákowie.

O vgodzie brátow Krolow / Władysławá Węgierſkiego z Albrichtem Polſkim / y Alexandrem W: X: Litewſkim / á o vdziale Sigmuntowym w Sląſku / y przymierzu z Stephanem Wołoſkim / Iwánem Moſkiewſkim / Bájazetem Tureckim / Monárchámi.

Rozdział VI.

ROku 1499. Przyiecháli po wtore Poſłowie od Krolá Włádiſławá Czeſkiego y Węgierſkiego do Krolá Albrichtá w Krákowie będącego / ktorzy ſtánowili obronę przeciw Turkom / y Tátárom / y káżdemu nieprzyiacielowi Korony Polſkiey / Czeſkiey / Węgierſkiey / y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / ále iż pokoy tym páńſtwom być nie mogł / dla nieprzyiáźni Stephaná Woiewody Wołoſkiego / ktory wſzytki nieprzyiaciele zwłaſczá Turki y Tátáry ná Polſkę y ná Litwę pobudzał / dla tego prośił zá nim Krol Włádiſław Brátá Albrichtá / áby z nim łáſkáwie poſtępował / gdyż ſam Stephan tego żądał /

Ziednoczenie Krolestw Węgierskiego/ Polskiego y Czeskiego/ y W. X. Litewskiego.

tego żądał. Támże się odnowienie y potwierdzenie vgody Krolá Władisławá z Krolem Albrichtem ostáło/ Węgierskie° tákże y Czeskiego z Polskim Krolestw ziednoczenie/ y obroná spolna przećiw Turkom vtwirdzona byłá / do tego się też y Alexander Wielki Xiądz Litewski z Ruskimi / Litewskimi y Wołyńskimi Xiążety y z Pány Rádnymi / tákże ze wszytkim Rycerstwem Litewskim przyłączył/ iż się też z Brátámi Krolámi y Krolestwy ich ziednoczył y sprzysiągł.

Declaratio Electiey Polskiey y Litewskiey.

Támże się ostáło odnowienie vgody / y ziednoczenia Wielkiego Xięstwá Litewskiego z Koroną Polską/ ták przez sámych Janá Albrichtá Krolá/ y Alexandrá Wielkiego Xiędzá Brátow przedtym dawnego postánowienia / iáko też iesz cze zá Jágiełá/ y zá Witołtá potwierdzonego / to wszystko ná ten czás ták Koronni iáko Litewscy Pánowie przy Monárchách swoich vchwalili stale trzymáć/ nád to iesz cze przydána byłá declarácia koło obierania Krolá y Wielkiego Xiędzá Litewskiego / to iest áby obádwá ty narody ieden bez drugiego Páná sobie nie obieráli/ áni podnosili/ skąd znáć iż byłá náruszoná zgodá miedzy Albrichtem y Alexandrem / y Polaki á Litwą ná ten czás / podobno o to iż był Albrichtowi ná pomoc Alexander z Litewskimi woyskámi do Wołoch nie przyszedł według zmowy/ O czym też Miechouius/ Wapowius/ y Cromerus lib. 30 *fol.* 653. *prima, secundæ uero editionis fol.* 436. y Bielski fol. 284 wspominaią / y listy w skarbie Koronnym ná Zamku Crákowskim pod pieczęćiámi Pánow Litewskich też świádczą.

Z Stephanem też Woiewodą Wołoskim / y z Synem iego Bohdanem pokoy y przymierze Krol Albricht vczynił/ z strony Koronney / Tákże Alexander z strony Wielkiego Xięstwá Litewskiego. W tenże czás Moskiewskiego Wielkiego Kniáziá Iwaná Wasilewicá o przymierze y przyiaźń Posłowie w Crákowie v Albrichtá Krolá byli/ ktore otrzymáli / á dla czegoby tego przymierza Moskiewski Kniáź prágnął/ gdyż Moskwá od Polski ták wielkim przeciągiem ziem

Fortel Moskiewski.

inszych iest dáleko rozłączona/ ia nie rozumiem/ iedno podobno ná to łowił/ gdy myślił ná Wielkie Xięstwo Litewskie woynę podnieść/ ktorym sprzymierzeniem rozumiał/ iż pomoc od Polakow Litwie powinną (iáko też o tym Wapowius świádczy/ á Cromerus się domniemawa) miał odiąć.

Sigmunt Xiążeciem o Stárostą Sląskim.

Tegoż Roku Władisław Krol Węgierski / y Czeski/ tákże Albricht Polski trzeciemu swoiemu Sigmuntowi Brátu / Głogowskie/ y Opawskie Xięstwá w Sląsku postąpili / y nád wyższym Sląskiem Stárostą go przełożyli/ ná ktorym páństwie będąc/ ku poddánym y pogránicznym ludziom z wielką sławą dosyć sprawnie záchował/ y łotrostwá/ tákże rozboie vskromił. Rychło potym Władisław krol Węgierski y Czeski brát ie° przydał Lusáckie Márgrábstwo do Slą.

Rychło potym Turecki Cesarz Báiázet/ vsłyszawszy o tákim ták wielu Monárchow y Xiążąt ziednoczeniu/ y sprzymierzeniu/ zacne Posły do Janá Albrichtá Krolá Polskiego przysłał/ pokoiu álbo przymierza ná czás przedłużenia prosząc/ bo w tym mądrze postępował / iáko rozumny y ostrożny woiennik / áby iednego czásu ták wiela woien nie był zábáwiony / gdyż w ten czás Weneckie páństwá Morzem y Ziemią woiował / y Metonę z ktorey się Biskupámi Mileńscy Sufrágánowie piszą / tákże Koronę / y Januam Miásto zacne portowe nád

Wenetowie pokoy odkupili v Turká.

Morzem/ wydárł im / Egeiskiego tákże Joniskiego y Helespontskiego Morzá Wyspy ktore były w dzierżáwie Weneckiey woiował/ ták áż pokoy v Turkow odkupić musieli.

Woyny srogie we Włoszech.

W tenże czás y Roku 1500. wielkie woyny we Włoszech były / gdy Hiszpáni z Fráncuzy o Krolestwo Neápolitáńskie/ Maximilian też z Szweycerámi/ tákże Pápież z Florentyny / Wenetowie z Genuensámi/ Mediolanczycy z Pánem swoim Ludowikiem Sforcią Dziádem Bony Krolowey Polskiey rozmáite woyny wiedli.

O Woynie

O Woynie Moskiewskiego przećiw Zięćiowi Alexandrowi Wielkiemu Xiedzu Litewskiemu/ y poráženiu Litwy ná Wiedrossi.

Rozdział VII.

Roku tegoż 1499. Jwan Wasilewic wielki Xiądz Moskiewski/ więcey rozszerzenia páństwá prágnący niż przymierza strzegący / nálazwszy przyczynę bárdzo máłą ná Litwę/ iż Alexander Wielki Xiądz Litewski Corce iego Helenie ktora byłá zá nim nie zbudował Cerkwie Ruskiey ná Wileńskim Zamku/ zádawáiąc też to/ iż Litwá iego Condicie przymierza przestąpiłá / nád to práwem niewiem iákim stárodawnych przodkow swoich vpominał się Ruskich páństw wszytkich od Litwy áż po Berezinę Rzekę / zmowił się z Medlikiereiem Carem Prekopskim / y z Szwagrem swoim Woiewodą Wołoskim Stephanem / y podniosł woynę przećiw Litewskim páństwom. Posłał też do Kniáziá Siemioná Jwánowicá Mozayskiego/ y do Kniáziá Wásilá Jwánowicá Osiemiatczycá / námawiáiąc ich z prosbą / áby ze wszytkimi Zamkami swoimi Siewierskimi od Zięciá iego Kniáziá wielkiego Litewskiego odstąpili/ á iemu służyli / ktorzy wnet postánowienie y przysięgę z Moskiewskim vczynili/ áby Wielkie Xięstwo Litewskie z pomocą iego woiowáli bez przestanku / á coby Zamkow Litewskich wzięli / to im Kniáź Moskiewski wszytko obiecał sámym dáć/ A gdy im to poprzysiągł spełnić Kniáź Wielki Moskiewski/ posłał záraz Woiewodę swego Jákowá Zachárinicza z wielą ludzi swych ná pomoc im/ z ktorymi posłi do Bránská y do Siewierskiey ziemie / A gdy przyciągneli pod Bránsk / á Woiewoda Bránski Stánisław Bartoszowic w ten czás był z Bránská odiáchał do dworu Alexandrá Wielkiego Xiędza Litewskiego ná Ojczyźnie będącego / wnet Bráńszczánie niktorzy wiedząc o Moskwie / vmyślnie ná zdrádzie Zamek zápalili. Co Moskwá widząc iż Zamek gorzał / pospieszyli się ku Zamkowi / y támże w ieńcey Woi Páná Stánisławá Bártoszewicá, y przy nim wiele Bráńskiey Slachty poimáli / á niktorzy Bráńszczy przysięgę vczynili służyć Kniázu Moskiewskiemu. Támże Kniáź Siemion Jwánowic Mozáyski / y Kniáź Wasili Jwánowic Osiemiaczyc przed Woiewodą Moskiewskiego Jákowem Zachárinicem ná rzece Rontowi przysięgli służyć wielkiemu Kniázu Moskiewskiemu ze wszytkimi zamkámi swoimi: To iest / z Czernihowem / z Stárodubiem/ z Nowym horodkiem Siewierskim/ z Rylskiem y ze wszytkimi włościámi/ cokolwiek mieli pod páństwem wielkiego Xięstwá Litewskiego. A Kniáź Siemion Jwánowic Bielski / przed tym iescze odiął Bránsk wziecy / podał się Moskiewskiemu ze wszystką oyczyzną swoią. Co ták Látopiszcze Litewskie świádczą.

Máła przyczyná ná woyny.

Woyná Moskiewskiego ná Litwę.

Siewá Látopiszcow.

Bráńszczánie zdráce sámi się podáli.

Mozáyski y Osiemiácz Kniáziowi Moskiewskiemu przysięgli.

A Alexander będąc ták wielką żáłością ziety dla niesłuszney woyny Oycá żony swey Xiędzá Moskiewskiego / y dla zdrády tych wyższey pomienionych Kniáziow/ ktorzy z Xiążąt Litewskich idąc od niego się do Moskwy przekinęli, zebrawszy woyská Litewskie / posłał z nimi Hetmáná swego Xiążę Constantyná Jwánowicá Ostrozkiego / y Márszałká swego dwornego Namiestniká Mereckiego/ y Onikscienskiego Páná Hrehorá Stánisławowicá Oscíká / y Podczászego

Litewskie woysko do Moskwy

czásego Wielkiego Xiestwá Litewskiego/ Namiestniká Bielskiego/ Páná Mikołáiá Mikołáiewicá Rádziwiłá/ y Márszałká swoiego Páná Litowará Chreptowicá Namiestniká Nowogrodzkiego/ y Słomińskie°/ y inszych wiele Xiążąt/ Panow/ Boiar/ y Dworzan Litewskich y Ruskich/ A sam zá nimi pociągnął do Mieńská/ á z Mieńská do Borisowá/ y támże niemáły czás stał/ A Hetman iego Kniáż Constantin Iwánowic Ostroski/ ze wszyckimi Pány wyższey pomienionymi/ pociągnął ku Smoleńsku/ á ná Smoleńsku ná ten czás od Kniáziá wielkiego Litewskiego Woiewodą był Pan Stánisław Piotrowic názwany Kiszká/ y przyszłá nowiná do Smoleńská/ iż Woiewodá Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego Jakow Zacharinic stoi z ludźmi ná Wiedrossy. Co vsłyszawszy Kniáż Constanti Ostroski/ wziął z sobą Woiewodę Smoleńskiego Páná Stánisłáwá Piotrowicá Kiszkę/ y wszytki Smolany/ á ták prosto ciągnął do Dorohobuzá/ y napierwey przyszedł do Jelney/ A tám poimáli iednego od Woyská Moskiewskiego imieniem Hermáná/ ktory był Dijakiem v Kniowáni. Szpiby przed tym niż był vciekł do Moskwy/ tenże powiedział iż Woiewodá Moskiewski Jakow Zacharinic z máłymi ludźmi pod Dorohobużem leżał/ niżli iáko trzeci dzień przyszli k niemu drudzy większy Woiewodowie/ To iest/ Kniáż Danijło Wásilewic Szczemá/ A Kniáż Jwan Michářłowic Przemyska y z inszymi wiele Woiewod/ y ludzi/ y iuż się wszyscy ná iednym mieyscu zgromádzili. A przeto w tym nie rádził áby mieli bitwę z Moskwą zwodźić/ gdyż nászych było máło/ wszákże nászy nie dáiąc mu w tym wiáry dáli go obieśić/ á sámi ná Moskwę pociągnęli/

Stánisław Kiszká Woiewodá Smoleński.

Moskiewskie Woysko.

Szpiego obieszon.

y przeszedszy Wieś Lopáczynę/ á nie doszedszy Rzeki y Stołá Wiedrossy/ we dwu milach od woyská Moskiewskiego stánęli/ gdzie dowiedzieli się zá pewne/ iáko Moskwy bárdzo wiele/ á iż iuż czekáią nászych stoiąc w spráwie/ y w szyku ku bitwie ná Wiedrossy. A Constantin vczyniwszy rádę z Pány/ y z Rycerstwem Litewskim/ przedsię poszli chcąc zwieść bitwę z Moskwą/ á ták ciągnęli dwie mili ciásnymi lássy/ y błotną drogą/ á skoro wyszli ná pole/ potkáli się z Moskwą/ gdzie wiele ludzi z obudwu stron pádło/ A Moskwá vstąpiwszy ná zad/ y przedobywszy się przez Rzekę Wiedrossę ku swoim wielkim vsom/ máło zátym wszyscy tyłu nie podáli/ bo się nádziewáli więcey ludzi Litewskich z Lesá przyść/ á gdy Litwá do Rzeki Wiedrossy przyskoczyli/ Moskwá obaczyłá woysko Litewskie być bárdzo máłe/ á posiłku żadnego z lássu ku nim nie baczyli/ gdyż było Litwy tylko pułczwártá tysiącá/ A Moskwy było czterdzieści tysięcy końnych krom pieszych/ y dziwowáłá się Moskwá ták wielkiemu męstwu Litewskiemu. A potym widząc ich máły poczet skoczyli ku Litwie/ á tám ich porázili ná głowę/ poimáli też miedzy inszymi Hetmáná sámego Kniáziá Constantiná/ y Hrehorá Stánisłáwowicá Osczyká/ Litowárá Chreptowicá Márszałká/ Mikołáiá Jurgiewicá Hlebowicá/ Mikołáiá Zienowicá/ y wiele inych Pánow pobito y poimano/ y odesłano do Moskwy. A iáko insze Látopiszcze świádczą Jácynczá Jwáná/ Jurgego Wołowicá/ Fiedorá Niemirę/ Bochdaná Másiewicá Sennikow/ gdy się mężnie bronili porámono/ wszákże obronną ręką vbiegli w lássy. Kniáż Constanti Ostroski był w tęższym więzieniu chowan/ ták iż iáko powiádano miał ręce opák ołowem ná zad zálane/ y nogi okowáne/ Bo gdy nie mogł dobrocią/ tedy go cięszką niewolą Jwan Moskiewski do przysięgi wierności przymuszał/ ktorą mu potym ále z nieprawego sercá zmyślnie musiał vczynić/ y był opátrzon práwie Xiążęcymi máiętnościámi w Moskwi/ y wielkie bitwy nád Tátáry zyskiwał/ y wygrawał.

Bitwá nászych z Moskwą.

Pułczwártá tysiącá Litwy ná 40000 Moskwy.

Litwá poráżoná o Pánowie przednieyszy poimani.

Tá nowiná o porázce woyská Litewskiego przyszłá do Kniáziá Litewskiego Alexandrá/ ktorego náleziono ná Rzece Bobrze/ powiádáiąc iż woyská iego pobite/ Hetmáná y Pánow Rádnych poimano/ z czego był bárdzo zásmucon/ y poszedł

poszedł z ludźmi swymi do Obolecz ku Witebsku/ tám stał niemáły czás/ á będącemu w Obolczách/ przyszedł do niego Goniec Moskiewski z listy odpowiednymi/ ktorego on odpuściwszy/ poszedł do Połocká/ y tam przez wszytkę Jesień w Połocku był/ A vmocniwszy Połock/ Witebsk/ Orszą/ y Smoleńsk/ wrocił się do Litwy.

Odpowiedź Moskiewskiego.

Teyże Jesieni Woiewodá Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego Jakow Zácharinic/ á Carewic Kazáński Machmecteley/ y Kniáż Wásiley Jwanowic Mozayski/ y Kniáż Wásiley Jwánowic Osiemiáczyc Zamek Litewski Puciwił wzięli zá Kijowem mil 60. w polách/ á od Czernihowá 30. mil leżący/ tam namiestniká Puciwlskiego Kniáziá Bohdaná Fiedorowicá Sapihę/ tákże wszytkę Szláchtę Puciwlską w więzienie pobráli/ y wszytkę ziemię Siewierską posiedli/ Zamki też Dorohobuż/ Zalidow/ y Toropiec wzięli/ A práwie tego látá wielką okrutną szkodę Alexandrowi Zięciu swemu/ y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu Kniáż Moskiewski nád przysięgę (iáko Látopiszcze świádczą) vczynił.

Moskwá Puciwl wzięła.

Dorohobuż y Toropiec wzięty.

Teyże Jesieni z náprawy Wielkiego Kniáziá Moskiewskiego Mindikirey álbo Menolikerey Car Perekopski posłał Syná swego Achmatkireiá Soltaná z inszymi Synámi swymi/ y z mnostwem Tátar w Polskie y w Litewskie páństwá/ ktorzy zwoiowáli ziemię Wołyńską/ Podláską/ y Polską/ y spalili Miásto Włodzimierz/ Brzeście spustoszyli/ w Polszcze też około Bełzá/ Kraśniká/ Turobiná/ Krásnego Stawu/ Lubliná/ Vrzędowá/ áż do Rzeki Wisły burzyli/ przeciw ktorym zebrał się Albricht Krol/ ále gdy nie mogł Pogan dogonić/ wrocił się do Krákowá. Ci Tátárowie rychło potym złożywszy łupy w Perekopie Miesiącá Wrześniá wrocili się w tęż krainę/ gdzie Ruskie strony ná południe leżące/ y część Litwy z náprawy Moskiewskiego zwoiowáli/ w Polszcze też koło Łańcutá/ Leżayská/ Przeworská przebywszy Wisłę od Opátowá/ áż do Brześcia Litewskiego náciągnąc wszytki włości splundrowáli/ á znáczyłá tę srogą plagę Pogáńską Cometá ośmnaście dni przed pirwszym wtárgnieniem Tátárskim trwáiąca.

Tátárowie Polskie y Litewskie kráiny woiuią.

Cometá.

Tegoż czásu wielki Xiądz Litewski Alexander dał Márszałkowstwo dworne Kniáziu Michałowi Lwowicu Glińskiemu/ ná ktorego był bárdzo łáskaw.

Gliński Márszałkiem.

Potym Roku 1500. Wielki Xiądz Litewski Alexander posłał do Korony Polskiey/ do Czech/ y do Niemiec lud służebny zbieráć zá pieniądze Litewskie przeciw Moskiewskiemu/ ktorych zebrał poczet niemáły/ á w Poznániu im Podskárbi Litewski pieniądze dawał/ Nád tymi żołnierzámi był Czech imieniem Jan Czerny stárszym/ á zwáli się wszyscy Brátámi/ ále ci Pánowie Brátrzykowie máło pożytku á więcey szkody Litwie vczynili leniwym swym ciągnieniem/ bo iuż zimno nádchodziło/ wszákże Alexander z tymi ludźmi y z woyski swymi Litewskimi/ pociągnął do Mińská/ á tám mu przyniesiono nowinę/ iż Kniáż wielki Moskiewski Jwan Wásilewic odpráwił Syná swego Kniáziá Dimitrá wielkie z wielkimi Woyski/ y z Dziáły pod Zamek Smoleński/ y iuż Smoleńská mocnie dobywał/ á vsłyszawszy to Alexander/ posłał przeciw iemu Stánisłáwá Janowicá Białego/ ktory był Pánem Trockim y Stárostą Żmodzkim ze wszytką Ziemią Litewską/ Tákże y Czernego Czechá ze wszytkimi Cudzoziemcy. A Syn Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego sam mocnie Smoleńská dobywał/ czyniąc szturmy w nocy y we dnie/ A nie tylko z Dział obijáli Zamek/ ále też Turámi/ ták Látopiszec miánuie/ násypuiąc piaskiem y ziemią niewymowny szturm do Zamku czynili. Wszákże zá pomocą Bożą/ y pilną obroną Stánisłáwá Kiszki Woiewody/ tákże Juriá Packá Namiestniká iego/ y Mikołáiá Sołohubá Okolicznego Smoleńskiego odbici byli/ y wielką trudność podiawszy/ y v káżdego szturmu bárdzo wiele ludu stráciwszy/ z wielką hańbą y sromotą od Zamku odstąpili. A Stárostá Żmodzki ze wszytką

Litwá lud w Polszcze zbiera.

Moskwá do Smoleńská.

Niewiem co to zá Turi podobno Kosze.

Moskwá od Smoleńská odbita.

mocą

moca Litewska / Tákże y Czerny Czech ze wszytkimi Cudzoziemcy przeszedwszy Rzekę Dniepr pod Orszą pociągnął z Tátárámi Záwolskimi / Co vsłyszawszy Kniaź Dimitrey Zyłká / iż Litwá idzie przeciwko niemu / co rychley pobieżał do Moskwy do Oycá swego / A Litwá się położyli ná Gorách / y leżeli tám ná ten czás przez wszytkę Jesień.

Nászych zwycięstwo leża.

A práwie tego czásu Kniáź Siemion Iwánowic Możayski od Litwy przekińczyk / z wiela ludzi Moskiewskich przyciągnął pod Zamek Mścisław / á w ten czás Litewskiego woyská niemáło ná Mścisłáwiu było / y Kniáź Michayło Lingwieniewic Mścisławski z nimi / á niedobywszy Zamku odeszli precz / A Litwá też z gor rospuszczeni byli do domow swych gdy zimá zászłá. Dwoiá tedy szkodá iáko Miechouius y Wapouius zá ktorych się to żywotá działo / y Cromerus piszą / Litwá biedna w ten czás podkáłá / pirwsza od Kniáziá Iwáná Moskiewskiego / druga iż pieniądze prozno wydáli ná Zołnierze / ktorzy miásto postrzegczego nieprzyiaciel nie zwoiował / to oni wracáiąc się plundrowáli / y zwoiowáli. To też y Cureus w Sląskiey Kronice wspomina.

Miechouius lib. 4. cap 69.

Szkodliwe przypadli ná Litwę.

O Sprzysiężeniu Tátarow Záwolskich z Litwą / y z Polską przeciw Moskwi / y Przekopskim Tátárom / á o scięciu Piotrá Woiewodzicá Wołoskiego / y o śmierci Janá Albrichtá Krolá.

Rozdział VIII.

Roku 1501. iedennastego dniá Jánuáriá skoro Krol Albricht odpráwił posły Tureckie z przymierzem ktorego rok cáły czekáli w Krákowie / záraz po nich przyiecháli też Posłowie Cárzá Záwolskiego Sachmackiereia / ktorzy sprzysiężenia y ziednoczenia z Polskim Krolestwem y wielkim Xięstwem Litewskim przeciw Moskiewskiemu y Przekopskiey Hordzie wiecznym ich á głownym nieprzyiaciołom żądáli / co było Krolowi wdzięczno / y vczynił przysięgę ná to z Pány Koronnymi / y z posłámi wielkiego Xięstwa Litewskiego od Alexandrá ku tey spráwie posłánymi / przysięgáli też Posłowie Tátárscy zwykłym obyczáiem ná Száble gołe / leiąc ná nie wodę / pili ią mowiąc tymi słowy: Ktoby tę przyiaźń y to sprzysiężenie przyiacielskie złamał / álbo przeciw iemu był / niechay od Száble ták zginie / y w niwecz się niech obroci iáko tá wodá. Odpráwieni tedy ci posłowie do Hordy z wielkimi podárkámi / á przy nich Jan Albricht Krol posłał Christophá Teślíká / á wielki Xiądz Litewski Micháłá Chaleckiego / obudwu w ięzyku Tátárskim biegłych do Cárá Záwolskiego Sachmáta w poselstwie / dziękuiąc zá tę iego przyiaźń / á postępuiąc mu Jurgieltu zá trzydzieści tysięcy złotych kożuchow / y sukná / á on miał z woyskiem swoim / ktorego był powinien stáwić trzydzieści tysięcy / záwżdy gotow być przeciw káżdemu Polskiemu y Litewskiemu nieprzyiacielowi. Przyiecháli też Posłowie od Woiewody Wołoskiego Stepháná ná ten Seym / prosząc áby mu według sprzymierzenia Krol wydał zbiegá Piotrá Syná Woiewody Heliaszá przed Stepháneḿ pánuiącego / dla tego iż się sádził ná Hospodárstwo Wołoskie / O tym gdy się długo

Przysięgá Tátárska.

Jurgelt Cárzowi Záwolskiemu z Polski y z Litwy.

długo Krol z Pány rádził / niewinnego wydáć zdáłá się rzecz okrutna / zás chowáć nieprzyiacielá swego towárzyszá Woiewody / ktorego on chciał woyną odiskiwáć / zdáłá się rzecz niebespieczna / poniewasz się Krol w ten czás do Prus wyprawował / A niechciał sobie nieprzyiacielá Stepháná okrutnego ná zad zostáwić. Przeto Piotrá Woiewodzicá kazał ściąć / ná co pátrzyli Posłowie Wołoscy / á iżby się tego ścięcie nie zdáło być bez przyczyny / rozsławiano pospolicie ácz niewinnie / iż się był fałszu w listách Krolewskich dopuścił / ják o tym Cromerus lib. 30. primæ editionis fol. 657. secundæ verò 439. Miechouius / Vapouius / Bielscius / Herbortus etc. świádczą.

Piotr Woiewodzic Wołoski w Polsce niewinnie ścięty.

Ták tedy Krol Albricht odpráwiwszy Posłow Wołoskich / do Toruniá się wypráwił / áby przysięgę wziął od nowego Mistrzá Pruskiego Fryderyká / ktory się długo z posłuszeństwá wyłámowáł / á gdy do niego Krol posłał / on zwłoczył czás ode dniá do dniá / w tym Krol Jan Albricht vmárł Apoplexią w Toruniu / ktorego ciáło do Krákowá odwiezione / w dzień S. Anny w Kościele S. Stánisłáwá ná Zamku vczciwie iest z zwykłymi Ceremoniámi / y processiámi pogrzebione. Był Jan Albricht wzrostu wysokiego / kościsty / w pismá czytániu / zwłaszczá koło Historikow pilnie się báwił / hoynością ku káżdemu skłonny / w Łacińskim y Niemieckim ięzyku krásomowcá wielki / Dworu niechciał więcey iedno tysiąc y sześć set chowáć / Mieczyk záwżdy przy boku miewał / był dochciwy / śmiáły / wielgomyślny / ále się fortuná z nim nieprzyiacielskie obchodziłá / krolował lat ośm według Miechouiuszá / ktory v niego był Doctorem w lekárstwie / Miesięcy ośm y 24. dni / ále Cromerus y Herbort z niego pisząc / dziewięć lat krolowánia iego ráchuią / miał lat wieku swego 40. y Miesiąc.

Jan Albricht Krol Polski vmárł.

Vrodá Albrichtowá y obyczáie

Teyże Jesieni iáko Látopiszcze Ruskie / y Miechouius świádczą Car Záwolski Sachmackierey Soltan Syn Achmátá dawnego przyiacielá Litewskiego / przebywszy Wolgę y Don álbo Tanais Rzeki ze wszytką Hordą Záwolską przyciągnął ná pomoc Litwie przeciw Moskiewskiemu / á przy nim poseł Kniáziá Wielkiego Litewskiego Alexandrá Pan Michayło Chalecki. Cromer sto tysięcy być (według powieści posłow Cárskich) Tátárow Záwolskich iezdnych opisuie. Wciągnął tedy prosto w ziemię Siewierską Sachmat / y stał pod Nowogrodkiem Siewierskim / y pod inymi Zamki / y spustoszył páństwá Moskiewskie áż do sámego Bráńská / y dobył Nowogrodká Siewierskiego / á inszé Zamki podáły się dobrowolnie. A Car Záwolski poruczywszy ony Zamki Pánu Micháłowi Chaleckiemu / áby ich trzymał ná Alexandrá Wielkiego Xiążęciá Litewskiego / sam stánął ná Dnieprze miedzy Czernihowem y Kijowem. Tám naprzod woyská Hordy Cárzá Prekopskiego Mendlikiereiá gdy mu onych pol chciał bronić stoczywszy bitwę porázil Záwolski Car Prekopcow / y rozgromił / iż ich máło vbiegło. A po tym zwycięstwie odpráwił Páná Micháłá Chaleckiego z Posły swymi do Litwy / powiádáiąc / iż im przyszedł ná pomoc we stu tysiącu koni Hordy swoiey / przeciw Cáru Prekopskiemu / y przeciw Kniáziu Moskiewskiemu / prosząc Alexandrá áby się z nim ziáchał / y nieprzyiaciele swoie woiował / á w ten czás Polacy Alexandrá ná Krolestwo wybráli. Ktory opuściwszy walkę z nieprzyiacioły swymi / y ná mięsne iátki wydawszy Cárá Záwolskiego / gotował się z Pány Litewskimi do Krákowá ná koronácią.

Sachmatkierey ze stem tysięcy Hordy ná pomoc Litwie.

Tátárowie z strony Litewskiey Moskwę woiuią.

O Alexandrze Kazimirzo, wicu Wielkim Xiedzu Litewskim ná Krolestwo Polskie koronowánym / Roku 1501.

Ksiegi XXII. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Janá Abramowicá Wolskiego Wilenskiego / Stárosty Lidskiego.

SKoro po smierći Albrichtá Krolá / záraz wedlug zwyczáiu Siem dla wybránia nowego Krolá Friderik Arcibiskup y Cardinał Brát Albrichtow w Piotrkowie złożył / ná ktorym się Senatorowie y Ricerstwo Koronne rozmáite votá y zdánia podawáiac nie zgadzáli / Bo iedni ná Włádisłáwá Wegierskiego y Czeskiego Krolá rádzili z strony swoiey / y iuß byli posłáli do niego ná Budzyń Piotrá Kmitę Márßałká Koronnego / proßac áby przyiechał ná Dziádowskie / y Oycowskie Krolestwo / ná co Włádisław bárdzo rad był przyzwolił / y do Cessárzá Maximilianá / tákże do Ludwiká Fráncuskiego Krolá / y inßych Panow Chrześciáńskich rospisał listy / iż go Pan Bog nie tylko ná Czeskie y Węgierskie Krolestwo wywyżßyć raczył / ále y ná oyczysta Koronę Polską. Drudzy záś Sigmuntá Opáwskiego / y Glogowskiego Xiążęciá strone trzymáli / ále ci przewiedli / ktorzy Alexandrowi Wielkiemu Xiedzu Litewskiemu sprzyiáli / bowiem to y pewnymi dowodámi / y przykłádámi okázáli / iż Włádisław pożyteczny nie mogł być Polßce z swoimi Krolestwámi Węgierskim y Czeskim / przywodząc pámięć nierządu y upadku swoiego zá Ludwiká / ktory też to dwoie Krolestwo trzymáiąc / á w Węgrzech mießkáiąc / Polskę był prawie w niwecz obrocił / ktorą záś áż Jagiełło Litwin rámionámi swoimi z upadku wydźwignął.

Rożne votá Electiey.

Tenże Jágiełło z Witołtem Litewskie wielkie Xięstwo z Koroną Polską wiecznym sprzymierzenia zwiąſkiem iáko iedno ciáło złączyli / y stowárzyßyli / ktore gdyby záś były rozłączone / wielkieby stąd ßkody Koronie urosły / przywodzili też to iák Cromer pißę / *Omnibus bellis priscis iuxta ac recentioribus Lituanos multum momenti Polonorum uiribus attulisse, &c.* iż we wßytkich woiennych ták stárodawnych iáko w świeżopámiętnych potrzebách Litwá ná wielkiey á znáczney pomocy záwżdy Polakom bywáłá / á iáko oni bez Polakow / ták Polacy bez nich rozdwoieni będąc máłoby czego sławnego poiedynkiem dokázáć mogli / iáko się to nie dawno iáwnie ná Wołoskiey potrzebie okázáło / gdzie bez Litwy iż się uopornie Albricht Krol spráwował / wiecznym tego świádkiem Bukowiná będzie / á gdzieby kto inßy był Krolem Polskim mimo Alexandrá / rozerwáłáby się iuß Litwá z Polską / y nie mogłoby to być bez wielkiego spolney krwie rozlania / bo się iuß Alexander brał z woyskiem Litewskim / chcąc dochodzić práwá Koronnego Oyczystego mocą / iáko Wapowius pißę / by go byłá Márká Elżbietá Krolowa stárá od tego nie hámowáłá. A w tym práwie ná czás Litewscy Pánowie przyiácháli / Wociech Tabor Biskup Wilenski / Jan Zabrzezinski / Márßałek wielki / Mikołay Rádziwił Podcząßy wielkie° Xięstwá / á drugich dwu Litewskich Pánow imion Cromer nie wiedząc pißę / *& alij quidam duo.*

Pożytki złączenia Xięstwá Lit: z Koroną.

Posłowie Litewscy ná Electią.

Ci tedy

Ci tedy Pánowie z roskazánia / y z náuki Wielkiego Xiedzá Alexandrá / y wßytkiego Senatu Litewskiego / mieli długie tráctaty z Pány Koronnymi około wybierania Krolá według spiskow spolnego oboygá páństw sprzymierzenia / przywodząc im dowodnie ßeroką rzeczą wielkie pożytki spolney iedności Litwy z Polską / á záś wielkie ßkody y upadki złączenia Korony Polskiey z Węgierską / oznaymuiąc też pewne rozłączenie Litewskiego Wielkiego Xięstwá z Polską / z tey przyczyny / iż gdyby iuß z Węgry iedność Polská wzięłá / iußbyście Pánowie Polacy chcieli obyczáiow Węgierskich wyknąć / y nasłgowáć / námi wzgárdziwßy / coby nam wielką nieprzyiaźń przyniosło / ináczbyście poźnym tego żałowáli / ále pozno / á też obyczáiow Węgierskich doświádczyli wáßy przodkowie zá Krolá Ludwiká / tákież Władisłáwá / ktorzy nie tylko skarby wáße z Polski wyciągnęli / ále y was sámych w wielkim uciśnieniu / trápieniu / y mordowániu chowáli.

Rzecz posłow Litewskich.

Puścili też wieść ci Pánowie Litewscy przerzeczeni / iż Alexander z woyskiem zá námi ciągnie / y iáwnie koło odnowienia sprzymierzenia stárodawnego z Koroną listy ukázáli / pod pieczęcią Alexandrową / y dwunastu pieczęci Pánow Litewskich / w ktorym sprzymierzeniu to pomiárkowánie niektore przydano / áby z Litwy y z Polski ieden był nápodobym Narod / pod iednego Páná władzą / á Krol áby w Polßce był wybieran y koronowan / ná ktorym zieździe Pánowie Litewscy káżdy według mieysc swoich w Senatorskim kole wotowáć álbo zdánia swoie czynić mieli / Rádá iedná áby u obu narodow / towárzystwo tákże spolne w ßczęśliwych iáko w nießczęśliwych przygodách iedná áby było / tylko Sądy według zwyczáiu stárego w Litwie / y w Polßce áby spráwowano.

Ták tedy y drugie articuly potrzebne spisawßy / y postánowiwßy / wnet Pánowie przerzeczeni Koronni Alexandrá Wielkiego Xiedzá Litewskiego Krolem Polskim iednostaynie y spolnymi głossy obwołáli / y záraz do Brześcia ku niemu Panow z Senatu przednieyßych wypráwili. Andrzeiá Rożego Arcibiskupá Lwowskiego / Janá Lubránskiego / Biskupá Poznánskiego / Andrzeiá z Számotuł Poznánskiego / y Janá Tárnowskiego Sramá przezwiskiem Lubelskiego / Woiewodow / ktorzy od Alexandrá y od Pánow Litewskich przysięgę wziąwßy około záchowánia praw y spiskow sprzymierzenia Litwy z Polską wßytkych / Krolestwo mu oddáli.

Posłowie Koronni do Alexandrá.

Ták Alexander bez mießkánia w tysiącu / y czterzech set iezdnego pocztu do Krákowá przyiechał / bo się obawiał áby mu Brát Włádisław Czeski y Węgierski Krol od niektorey częśći ná Krolestwo Polskie wybrány nie przeßkodził / á on nie tylko żeby się miał o to gniewáć / ále y pochwalił Polaki / iż Litewski Narod wielki y waleczny znowu do siebie tym sposobem przyłączyli.

Sczero dziáło

A w ten czás Posłowie od Cárzá Záwolskiego Sachmátá / ktory w Kijowskich polách leżał / przyiácháli do Krákowá / ktorzy przed wßytkim Senatem skarżyli się ták ná Polaki / iáko y ná Litwę / iż oni Sachmathá Cárzá ich / z wielkimi woyski przez ták dálekie á trudne drogi ná pomoc sobie przeciw Tátarom Perekopskim przyzwáli / á sámi z nimi mocy swoiey według zmowy y sprzysiężenia ták długo odwłaczáiąc złączyć / czym towárzyßow swoich w polách nieobronnych od zimná / niepogod / y głodu ginąć wespołek y z końmi ich dopuścili: Nic co im odpowiedziano / iż Krol Alexander Koronácią odpráwiwßy / miał się spießyć z Polskimi / y z Litewskimi woyskámi ná pomoc Sachmátowi / o co się też chce Krol stáráć / iż ták dálekiey drogi Sachmat Carz żáłowáć nie będzie. Z tym tedy poselstwem Tátárowie bieżni przydawßy im upominki kto-

Posłowie z skárga od Sachmátá.

minki/ ktoreby Cárowi swemu odnieśli/ odpráwieni. A w tym czáſie prawie/ Zoná Cárzá Sachmátá sprzykrzywßy sobie nedze/ głod y niepogody zimne w polách/ z większą połowicą iego Rycerstwá do Mendlikiereiá Prekopskiego Cárzá vciekłá. *Zoná Sachmátá Carzá zdrádziłá.*

Ktorey przybyćim bedąc śmielßy Car Prekopski Mendlikierey/ zebrawßy woyſká swe/ bez wieśći vderzył ná Cárá Zawolskiego Sachmatá/ y poráźił go ná głowe/ y Hordę iego wßytkę wziął/ A sam Car Zawolski Sachmat z Brátem swym Kazak álbo Kozák Soltanem/ y z nikorymi Kniáźmi y Vlany przybiegł do Kijowá (według Látopißcá) á stánąwßy nie podáleku Kijowá/ posłał do Kniáźiá Dimitrá Puciáczycá Woiewody Kijowskiego/ powiádáiąc mu o przygodzie swey/ A Woiewodá Kijowski wiele dni go ćcił/ y dáry wielkie dawał/ A potym Sachmat Car bez wiádomośći z Kijowá we trzech set koni iáko Miechouius piße/ ziáchał do Białogrodu. Chciał potym do Báiázetá Cesárzá Tureckiego vciec/ á podáć sie mu w moc/ etc. y żądáć pomocy przećiw Krolowi Polskiemu/ chcąc sie nád Polaki y Litwą/ dla ktorych wßytko vtráćił/ krzywdy swoiey mśćić. Ale gdy sie dowiedział/ iż Cessarz Turecki gwołt Mendlikiereiowi Cárzowi Prekopskiemu/ kazał go Sandziakowi Białogrodzkiemu poimáć/ á sobie do Constantinopolá przysłáć/ skokiem záśie do Kijowá przybieżał. A Woiewodá Kijowski obskoczywßy go do Wilná przyprowádził/ gdzie tám był w więzieniu áż do Seymu Brzeskiego/ ták o tym będzie niżey. *Sachmat poráżon.* *Sachmat bie dny w Wilnie osádzon.*

A Alexander Wielki Xiądz Litewski od Friderjká Brátá Arcibiskupá Gnieznienskiego/ y Kárdináłá dwunastego dniá Decembrá w Kośćiele Krákowskim zwykłymi Ceremoniámi pomázány/ koronowan ná Krolestwo Polskie/ przy bytnośći wßyckich Biskupow Koronnych/ y Wilenskiego Woiciechá Taborá/ y przy Elżbiecie Krolowey Mátce swoiey/ y przy Xiążeciu Conrádzie Mázowieckim. Też z Litwy przy Xiążeciu Możáyskim/ y Michale Glinskim/ y Jurgim Grodzienskim/ y przy wielkośći inßych Pánow y Posłow postronnych. Rychło potym 15. dniá Decembrá Sigmunt Xiąże Głogowskie/ y Opáwskie z Węgier/ Brát Alexandrow przyiáchał/ y Jan Baduarius Poseł Wenecki zá nim/ winßuiąc Krolowi nowemu ßczęśliwego Krolowánia.

Przyiecháłá też potym Krolowa Alexandrowa Helená Wielkiego Xiędzá Moskiewskiego Jwáná Wasilewicá Corká/ z Litwy ná drugiego Roku 1502. poczatku do Krákowá 4. dniá Februariá/ ále nie byłá koronowána Krolewską Koroną/ dla tego iż w Greckim zakonie trwáiąc Kátolicką sie wiárą brzydziłá. *[Kor]onowána nie [b]yła.*

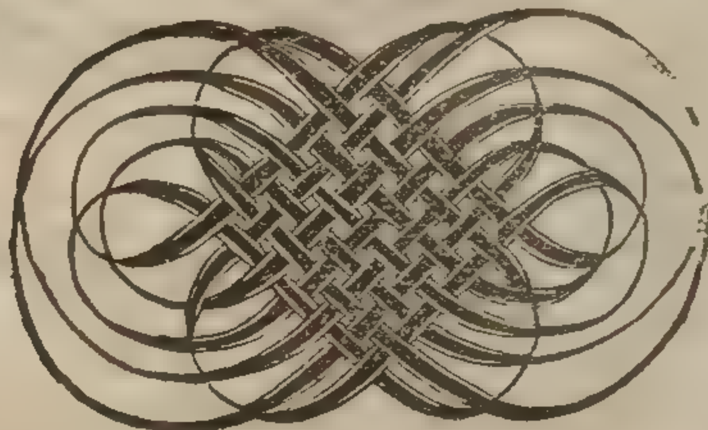

O odieź-

O odieździe Alexandrowym do Litwy/ o poselstwie iego do Moskiewskiego/ y przymierzu z nim/ woiowániu Ruskich kráin przez Tátáry/ á o poráżeniu ich przez Siemioná Olelkowicá Xiąże Słuckie zá Bobroyskiem.

Rozdział II.

KRol Alexander Roku 1502. w Zapusty záraz ruszył sie do Litwy/ z Krolową Heleną/ słyßąc o tym iż Kniáź Dimitr Zyłká Szwager iego/ Syn wielkiego Xiędzá Moskiewskiego/ Smolenskie włośći woiował/ ták zostáwiwßy Friderjká Brátá Kárdináłá Gubernatorem Krolestwá Polskiego/ przyiechał do Wilná/ á w tym czáśie Stánisław Kißká y iego Namiestnik Sołohub wtory raz Moskwę od Smolenskiego Zamku odbili/ wßákże iáko Miechouius fol. 364. lib. 4. cap. 51. piße/ wiele Moskiewski włośći Litewskich ná ten czás posiadł/ zá niedbáłośćią Alexandrową. *Moskwá wtory raz od Smoleńská odbita.*

Teyże zimy Krol Alexander posłał do Ććiá swego wielkiego Kniáźiá Moskiewskiego Posły swoie/ iák Látopiśec świádczy/ To iest/ z Korony Woiewodę Łęczyckiego/ Páná Piotrá Myskowskiego/ A Jáná Buczackiego Woiewodzicá Podolskiego. A z Litwy Woiewodę Połockiego Páná Stánisłáwá Hlebowicá/ A Márßałká y Pisarzá Krolowey Heleny/ Namiestniká Brásłáwskiego Páná Jwáná Sapihę/ ktorzy przymierze wzięli ná ßeść lat z Moskiewskim/ A Zamki odięte y więźnie ná Wiedroßy poimáni w Moskwi zostáli. Acżkolwiek Cromerus pod tą Conditią przymierze to być piße/ iż więźniowie mieli być wroceni. Herbersteinus tákże świádczy/ iż Kniáź Constanti Ostroski/ przed skończenim tego przymierzá/ gdy był zmyślnie przysiągł Moskiewskiemu wiárę záchowáć/ y opátrzenie z wielką máiętnośćią ná Moskwi w dzierżáwę wziął/ y w kilku bitew zwyćięstwo nád Tátáry otrzymał/ potym vpátrzywßy czás do Litwy vbiegł. *Przymierze z Moskwą.* *Kniáź Constanti Ostroski z Moskwy vciekł.*

Tegoż Roku 1503. nie wtorego iáko Látopißec położył/ przyßli Posłowie od Kniáźiá Moskiewskiego do Krolá Alexandrá/ Piotr Pleśćiow/ Constantin Zámyćki álbo Semeczká/ y Zięć tego Michayło Klápißt/ Mikitá Holubin Dyák/ y vtwierdzili przymierze do ßeśći lat stale trzymáć. *Posłowie Moskiewscy.*

Teyże Jeśieni doßłá nowiná Krolá Alexandrá/ iż Tátárowie przeßedßy rzekę Przypiecz pustoßą włośći Litewskie/ á Krol przećiwko nich posłał Xiąże Micháyłowicá Olelkowicá Słuckiego/ á Woiewodzicá Podolskiego Páná Jáná Buczackiego/ y przy nich Dworzan Litewskich/ y Rácow niemało/ ktorzy zá Litewskie pieniądze żołnierską po Vssárśku ná ten czás służyli. Z tymi Xiąże Słuckie Siemion dogoniwßy Tátárow zá Bobroyskiem w ßeśći milách ná rzece Dzie/ poráźił ich ná głowę/ y łupy wßytkie tákże więźnie sowito odebrał/ y z zwyćięstwem sie do Krolá wroćił. *Tátárowie poráżeni.*

Teyże Jeśieni ná Rzece Vßy/ Kniáź Fiedor Jwánowic Járosłáwowic/ y Kniáź Jurgi Jwánowic Dubrowicki/ y Kniáź Hrehori Hlinski Stárostá Owruckí/ stoczyli bitwę z Tátáry Prekopskimi/ A tám z dopußczenia Bożego poráżone było woysko Litewskie od Tátár/ y zábito Kniáźiá Hrehorá Hlinskiego/ y przy nim Hornostáiá. *Litwá od Tátárow poráżona.*

W tymże

Tátárowie v Słucká. *Klecko spalone.*

W tymże Roku 1503. Augustá trzydziestego dniá / Cárzewic Prekopski Bitikierey Soltan / Syn Carzá Mendlikiereiá / wpadł bez wieści w páństwá Litewskie/máiąc z sobą sześć tysiecy ludzi/ y przyszedł naprzod do Słucká/ A Xiążę Słuckie Siemion Michaylowic był ná ten czás w Słucku/ ktorzy Tátárowie wiele złego w Słucku vczynili/ A od Słucká ciągnęłá ich część do Kopyla / A iż ludzi przy sobie Kniáź Słucki nie miał / záwárł się ná Zamku / A Cárzewic sam położył się koszem pod Słuckiem w polu zá Vmlem / gdzie dziś Nowy Dwor Xiążę Jurgi Słuckie Wnuk iego zbudował. Z támtąd Cárzewic Tátárow rospuścił w zagony / y woiowáli około Klecká / y Nieświeżá / y Zamek Klecko spalili / y wrocili się áż w sześći milách od Nowogrodká ná Kolczy vroczyscu/ y wiele krwie Chrześćiáńskiey rozlawszy / bez odporu z polonem vszli do Hordy.

Tátárowie Polskę woiuią. *Wápowski.*

Máło co przed tym Tátárowie Prekopscy/ Podolskie / Ruskie y Sędomirskie kráie zwoiowawszy / splundrowáli też Rzessow / Járosław / Rádzimin / y Bełz/ á przeprawiwszy się przez Wisłę / Opátow/ Łagow / y Kunowo Miástá zburzyli / y spalili/ áż do Piácinowá potym bez odporu przyszli. Gdzie Jan Wapowski zebrawszy Strzelcow ile mogł / przed tym się im Miástem Páciánowem śmiele zástáwił / Ale Tátárowie będąc obciążeni wszelkim rodzáiem łupow do Hordy się wrocili / gdzie potopili przez tysiąc więzniow nászych / przepráwuiąc się przez Wisłę.

Przymierze z Turki.

Tegoż też czássu przymierze z Báiázetem Tureckim Cárzem Krol Alexander potwierdził / przez Mikołáiá Firleiá z Dąbrowice Stárostę Lubelskiego.

Tátárowie pod Słuck.

Tegoż Roku 1503. Tátárow trzy tysiące pod Słuck bez wieści wpádli/ y woiowáli áż pod Nowogrodek / á szli ná zad przez błoto Hryczinskie / ná ktorych Xiążę Słuckie Siemion / á przy nim Pánowie Litewscy / Stánisław Piotrowic Kiszká / Olbracht Gasztołt / y Jerzy Niemirowic wnet się zebráli / y

Tátárowie ná Hryczinskim od Litwy poráżeni.

dogonili ich zá Rzeką Przypiecza zá Grodkiem w mili / y tám zá pomocą Bożą ná głowę ich poráźili / y płonu kilká tysiecy odbili / z zwycięstwem ná zad się wrocili / w ktorey bitwie zábici są Dworzánie Krolewscy / Kák álbo Kaczko Máskiewic / y Zyniew z Wolkowiskiego powiátu.

Siemion Xiążę Słuckie vmárł.

Tegoż też Roku wrociwszy się z tey bitwy Xiążę Słuckie Siemion / szczęśliwy zwycięzcá nád Tátáry vmárł.

Teyże Jesieni Car Kazáński Machmetcieley / porzezał w Kázáni wszytkich Kupcow Moskiewskich.

Friderik Kárdinał vmárł / y nikczemność iego.

Tegoż Roku 1503. Friderik Krolewic Alexandrow Brát / Cárdinał *tituli sanctæ Luciæ in septem solijs*, y Arcybiskup Gnieznieński / Biskup Krákowski/ Gubernator Koronny vmárł / długą niemocą Fráncuską zemdlony / w Krákowie ná Zamku przed wielkim Ołtarzem pochowan w Mosiądzowym grobie / był Friderik wzrostu wysokiego / weyrzenia wdzięcznego / á godności pełen / ále rozumu nikczemnego / prożnuiący/ w pijáństwie y vstáwiczny wczas swoy w dumie / y w śmrodliwym mieszkániu trawiąc / z niktorym sobie podobnym towárzystwem/ iáko Miechouius pisze lib.4.

Postánowienie o Mázowszu.

Tegoż iednego czássu Conrad Xiążę Mázowieckie vmárło / po nim Jan/ y Stánisław Xiążętá Synowie w dzieciństwie zostáły. A Mátce ich Xiężnie Annie Wdowie po Conrádzie Xiążeciu / Krol Alexander dozwolił Xięstwo Mázowieckie do lat Synowiey spráwowáć / ktorzy potym sámi w Mázowszu mieli pánowáć / á iesliby bez potomstwá męskiego zeszli obádwá / tedy wszytko Xięstwo Mázowieckie ná Krolá Polskiego przypáść miáło / á Corki Xiężny iesliby były / tedy ich z posagiem według stanu Xiążęcego w małżeństwo wypráwić/ Táka byłá o Mázowieckie Xięstwo ná ten czás ná Seymie Piotrkowskim vgodá.

Tegoż

Tegoż Roku Woiewodá Kijowski Kniáź Dimitrey Puciáczyc / y Kniáź Siemion Jurgiewic Holszáński Stárostá Łucki pomárli / y dał Krol Woiewodztwo Kijowskie Jurgiewi Montowtowicu/ álbo Montultowicu. A Łucko dano Kniáziu Micháylu Jwánowicu Ostroskiemu / ktory w rychle vmárł/ A potym dano Łuck Pisárzowi Fiedorowi Jánuszowicu.

Tátárowie porázeni. *Zemelká zábity.*

Tegoż Roku Tátárowie wtárgnęli do Podola o S. Marcinie / gdzie wiele korzyści nábráli / A gdy z płonem ciągnęli / spadł śnieg wielki / w tym zebráli się ná nie onych kráin Rycerstwo z Zemełką Halickim y z innymi / szli zá nimi szlakiem ich torowánym / á oni do brzuchá w śniegu brodzili / posćignęli ich záczym/ y snádnie poráźili / iż żadny nie vciekł / y płon odięli / ále w ten czás zábity Zemełká Hetman ich od Tátárzyná z łuku / ktory iuż ná ziemi leżał / postrzelony.

Polácy Wołocho burzą wzáiem.

Potym Stephan Woiewodá Wołoski / postawszy woysko swoie / strony Ruskie wszytki Wołochom przyległe/ miedzy Dniestrem / y gorámi Sármáckimi álbo Tátrámi leżące/ ktore Pokuckimi zową / bez odporu powoiował / y w moc swoię podbił / powiádáiąc iż ten kray Polacy niesłusznie byli Wołochom odięli. Przeto Krol Alexander Roku 1503. przyiáchawszy z Litwy/ złożył Seym wálny w Lublinie ná dzień S. Simoná Judy ná Rycerstwo Korony Polskiey/ ná ktorym rádzili około Pokucia / ktore sobie przywłaszczał Wáłaski Woiewodá Stephan / y przyięli w ten czás służebnie obyczáiem Rackim álbo Vsárskim z Drzewcy y z Tarczámi / tych żołnierzow Krol Alexander do Wołoch posłał ná Wiosnę przyszłą / Roku 1504. ktorzy Wołoską ziemię wzáiem woiowáli/ ták długo áż Stephan Woiewodá Wołoski musiał vstąpić z Pokuckich Zamkow/ ktore był swoimi osádził / zwłasczá gdy sam w ten czás ná nogi Pedágrą chorował / z ktorey potym niemocy tegoż roku vmárł. Ten Stephan Woiewodá Wołoski był chytry y fortunny/ bo Turkow połorá stá tysiecy iednym razem poraził/ krom inszych częstych á znácznych z nimi vtarczek. Ten też Máciasza Krolá

Woyská Węgierskiego ktadzie Cromer czterdzieści tysiecy/ ná ktore Stephan wniecy zápaliwszy Miásteczko w ktorym leżeli vderzył/ gdzie ich náplácu 10000 legło/ krom ránnych y poimánych/ y wszytek obozą z łupami wziął / ták iż Matis Krol sam tor ledwo vciekł ránny.

Węgierskiego walecznego z ziemie Wołoskiey y z Czakielskiey wygnał/ poráziwszy przy nim wielkie Woysko Węgrow / y ránniwszy sámego trzemi strzáłámi / w Mieście Báni / zá ktorym zwycięstwem odiął mu y Czakielską Ziemicę. Ten też Tátáry wiele kroć porażał / Też y Polskiego Krolá Albrichtá ná Bukowinie nád nádzieię nászych pogromił. Ktorego może káżdy Historyk z tą Fortuną wielką á małym páństwem słusznie wysławiáć. O tym Wołoszy y Multani śpiewáią vstáwicznie w káżdey biesiedzie ná Serbskich skrzypicách przygrawáiąc swoim iezykiem: Stephan / Stephan / Woiewodá / Stephan / Stephan / Woiewoda / bijał Turkow / bił Tátárow / bijał Węgrow / Ruś y Polakow. Gdym iáchał do Turek / widziałem w Bukorestu stołecznym Mieście / y w Dworze Hospodárá Multáńskiego / v ktoregośmy byli ná czći/ Obraz wymálowány z possochem stároświeckim / wzrostu wysokiego / tego Stepháná w Komnácie Krolewskiey / ná murze w Swietlicy Hospodarskiey pokoiowey/ zowią go też Wołoszy Kárá Bochdan / to iest drogi Bochdan Stephan / á dla tego niewymowney dzielności / máią go zá Swiętego. Zostáwił po sobie Syna Bochdaná iednookiego.

Kara Bochdan Stephan. Carus po łáćinie po Wołosku Cara drogi.

Mistrz Pruski wymowił się z przysięgi.

Tegoż Roku 1504. Krol Alexander w Krákowie przezimowawszy / iáchał do Prus ná Wiosnę / gdzie od Miast Pruskich przysięgę wziął / á Mistrz Pruski nowy Friderik niechcąc przysięgi vczynić / do Niemiec Oyczystego Sáskiego Xięstwá ziáchał / áby miał słuszną wymowkę.

O Seymie w Brzesciu Litewskim/ y niesłusznym gniewie Alexandrá Krolá ná Pány Litewskie z oskárżenia Kniáziá Glinskiego.

Rozdział III.

Roku 1505. nie 4. iák Látopiszec kłádzie/ złożył Krol Alexander Siem w Brześciu Litewskim/ ná ktory przyiechał z Krakowá iedennastego dniá Styczniá we Czwartek/ máiąc ná Pány Litewskie gniew bez przyczyny/ A to tym obyczáiem/ iż Alexander zá przyczyną Kniáziá Michałá Glinskiego/ dał niiákiemu Andrzeiowi Drozdzy Lide/ iák Cromerus pisze powinnemu tegoż Michałá Glinskiego/ odiąwszy ią od Ilinicza/ A Ilinic vciekł się w tym do Pánow Rad Litewskich/ Naprzod do Woyciechá Taborá Biskupá Wilenskiego/ do Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wilenskiego/ do Woiewody Trockiego Jana Zabrzezinskiego/ y do Stanisłáwá Janowicá/ ktorego Miechouius y Cromer Zárnowcem miánuią/ Stárosty Zmodzkiego/ do Woiewody Połockiego Stánisłáwá Hlebowicá/ y do Stánisłáwá Piotrowicá Kiszki/ Namiestniká Smolenskiego. A ták ci Pánowie wzięli Priwiley Krolewski/ iáko Látopiszec świádczy/ ktory im dał kiedy go podnosili ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ w ktorym to Priwileiu ták stoi/ Iż nie ma żadnemu vrzędu bráć/ tylko ktoryby występkiem swym zásłużył strácić poczćiwość/ y gárdło. Przeto Pánowie wedla Priwileiu nie dopuścili Drozdzy Stárostwá Lidskiego/ ále zás wroćili Lide Ilinicowi. A Krol będąc w Krákowie vsłyszawszy o tym/ rozgniewał się ná Pány/ Glinski też vstáwicznie Krolá námawiał/ áby się tego nád Pány Litewskimi mśćił/ á zwłasczá ná Zabrzezinskim/ iákoż będąc ná Seymie w Brześciu Glinski przewiodł to ná Krolu/ máiąc łáskę Krolewską/ iż v Zabrzezinskiego Troki wzięto/ y dano ie Synowi Woiewody Wilenskiego/ Mikołáiowi Mikołáiewicu Rádziwiłu/ ktory był Podczászym v Krolá Alexandrá y Namiestnikiem Bielskim. Ilenicá też Stárostę Lidskiego kazał poimáć/ y w więzieniu osádzić/ A Pánom Rádom nie kazał do siebie ná oczy chodzić/ to poty Látopiszec prowádzi rzecz swoię/ Ale Miechouius lib. 4. fol. 364. cap. 81. zá ktorych to żywotá działo. Cromerus też lib. 30 *primæ editionis* fol. 66. *secundæ verò* 441. Wapowius lib. 19. cap. 5. Bielski fol 285. etc. dostáteczniey piszą/ iż Krol tym przerzeconym Pánom Litewskim kazał ná Siem przed się stánąć/ rozgniewawszy się ná nich/ o tę przyczynę iáko Látopiszec świádczy/ iż niedopuścili Lidskiego Stárostwá przerzeconemu Drozdzy/ A Kniáź Michał Glinski Márszałek dworny Litewski/ człowiek w cudzych stronách we Włoszech/ w Hiszpániey/ y ná Dworze Maximiliana Cesarzá/ tákże w woyskách iego bywáły/ w rzeczách Rycerskich biegły/ y v Monarchow postronnych dobrze záchowáły/ Ruskiego zakonu będąc/ wielkie dzierżáwy y z Zamkámi/ á práwie puł Litewskiego Páństwá trzymał/ zá czym wiele Slachty zwłasczá Ruskiey ná swoię stronę był sposobił. Dla czego się obawiáli Pánowie Litewscy/ áby Wielkiego Xięstwá Litewskiego vpátrzywszy czás nie opánował/ á do Rusi Stolice nie przeniosł/ wzgárdziwszy Alexandrá/ iż potomstwá nie miał/ y powiádano pospolicie iż on sądząc się ná Wielkie

Ilinic z Stárostwá Lidskiego złupion.

Stánisław Janowic Zárnowiec Stárostá Zmodzki dál do Zárnowski.

Pánowie Litewscy śmiele się w słuszney rzeczy opárli Krolowi.

Zabrzezinskiemu Troki wzięto.

Ilinic poimán bezpráwnie.

Wielkie Xięstwo stało ná gárdło zdrádliwie Alexandrowi/ y był w wielkiey nienawiśći v Pánow Litewskich. Ale Glinski będąc naprzednieyszym w łásce Krolá Alexandrá/ namniey tego ich ostáwienia niedbał/ y owszem iáwną nieprzyiaźń z Pány Litewskimi wiodł/ á máiąc tę przyczynę ná nich/ iż zábronili Lidy Drozdzy/ oskarżył ich v Krolá iáko oni iego Maiestatowi byli przeciwni y nieposłuszni/ tákże mu vstáwicznie w vcho szepcąc przywiodł go do tego/ iż Krol Alexander Zabrzezinskiemu/ Stánisłáwowi Kiszce/ Hlebowicowi/ Zárnowskiemu stał ná gárdło/ y chytre śidłá ná to gotował/ mowiąc Krolowi/ iż poki w Litwie ći Pánowie (namniey trzey) gárdłá nie dádzą/ poty w tym Xięstwie rostyrki będą: A to rádził Glinski przewrotnie/ iżby tym śnádniey zbywszy przećiwnikow głownych/ mogł Wielkie Xięstwo Litewskie/ ná ktore się sádził/ z Rusią pod Alexandrem opánowáć. Ale iż Krol Alexander niemogł tego dokázáć co mu Glinski rádził/ iáko Cromer pisze w poyśrzodku Litwy/ dla wielkiey možnośći/ y potężnośći tych Pánow/ y pospolitego żalu wszytkiey Litwy: Przeto ich wyzwał ná ten Siem do Brześćia/ chcąc ich tám stráćić/ Zamek o nich zámknąwszy/ y źleby iuż o ich zdrowiu/ vrzędách y poććiwośći było/ kiedyby ich był Jan Łaski Kanclerz Koronny/ iák Miechouius pisze/ nie przestrzegł. Przeto Pánowie Litewscy przestrzeżeni ná Zamek nie chćieli wniść. Tenże też Kanclerz Łaski z Janem z Oświećimia Kánonikiem Krákowskim/ Spowiednikiem Krolewskim Alexandrá Krolá od tego przedśięwzięćia odwodzili/ y oświádczał się Kánclerz Koronny Łaski mowiąc/ iż ią wolę do Polski się wroćić/ á niż przy tym szkodliwym rosterku być/ Ták się Krol skromnieyszym stał/ w oney zápalczywośći przećiw Pánom Litewskim/ tylko Zabrzezinskiemu Trockie Woiewodztwo wziął. A záraz z Brześćia Krol Alexander posłał po Cárá Záwolskiego Sachmata/ ktory chudziec od Prekopskiego Cárzá porázony/ był ná ten czás w Wilnie pod strażą chowan. A gdy przyiáchał Car Sachmat do Brześćia/ podkał go Krol Alexander przed Miástem w pięći milach/ z ozdobnymi pocztámi Pánow Koronnych/ y Dworu swego/ y stánął namiotem ná polu/ á kazał sukien wiele násłáć/ tám gdźie Car miał z koniá zśieść/ y tym suknem áż do Namiotu Krolewskiego szedł/ Krol zás potkawszy wziął z sobą do Namiotu/ y posádził go po práwey stronie/ iáko towárzyszá/ A tám śiedząc Krol Alexander/ y Car Záwolski/ pásowáli ná Rycerstwo wiele Polakow/ Litwy/ y Tátárow/ Potym go Krol wziął do Polski ná Siem Rádomski/ nie Sędomirski iáko Látopiszec kłádzie.

Glinskiego z Pány Litewskimi nieprzyiaźń.

Przewrotna rádá ku czemu przywodzi.

Pánowie Litewscy máło nie wrádli wniebeśpieczność zdrowia w Brześciu.

X. Łaskie° Kanclerzá Koronnego szczerość ku Pánom Litewskim.

Zabrzezinskiemu Trockie Woiewodztwo wzięto.

Uczciwość Sachmatowi Cárowi.

O śmierći Wielkiego Iwaná Wasilewicá Moskiewskiego Kniáziá/ po Seymie Rádomskim. Rozdział IIII.

Roku 1505. iáko Wapowius y Miechouius lib. 4. fol. 376. cap. 85. y Cromer świádczą/ ácz Látopiszec 1503. vchybiwszy dwu Lat kłádzie/ Iwan Wasilewic Wielki Xiądz Moskiewski ná schodzie Miesiącá Nouembrá vmárł. Nayszczęśliwszy to był po Włodimirzu Monárchá Ruski nád insze/ bo się z Tátárskiey niewoley/ ktorą przodkowie iego z dawná ćierpieli/ dzielnośćią swoią wybił/ y

Dzielność y powodzenie Iwana Wasilewicá Moskiewskiego.

wybił/ y sámych práwie Tátárow kilko Hord zhołdował/ Kázáńskie/ Permiyskie/ Sibirskie/ Láponskie/ Hugierskie/ zkąd Węgrowie wyszli/ y Bulgárskie/ Astráchańskie/ Zawolskie kráiny w Azyey ná wschod Słońcá/ aż do Morzá Káspiyskiego/ po Moskiewsku Chwalinskiego/ częścią zhołdował/ częścią pod moc swoię podbił/ z Swedámi/ z Liflanty/ z Filandy szczęśliwie woyny wiódł/ Litewskiemu Xięstwu 70. Zamkow y Miast z Nowogrodem wielkim odiął/ y strászny był wszytkim sąsiednym Narodom/ w Moskwi pijáństwá zábronił y zákazał/ pięći Synow Wásilá/ Iuriá/ Dimitrá/ Siemioná/ Andrzeiá spłodził/ á Heleię Corkę ktorą dał Alexandrowi wielkiemu Xiędzu Litewskiemu/ potym Krolowi Polskiemu w małżeństwo.

Dimitr Wielkim Xiędzem Moskiewskim náznáczon y podniesion.

Czołem zá ieść.

A iż teSz obyczay w Moskwi stárszemu Synowi wstępowáć ná stolec Oycowski práwem dziedzicznym/ Tedy gdy ten vmárł zá żywotá Oycowskiego Iwan Wásilewic Syná iego á Wnuká swego Dimitrá/ iák Herbersztein pisze/ náznáczył/ y zwykłymi Ceremoniámi podniosł/ po śmierci swoiey być wielkim Xiędzem Moskiewskim/ potym zá porádą wtorey żony Greczki/ odmieniwszy swoie pierwsze postánowienie/ Gábrielá Syná/ ktorego z tą Greką miał/ ktory potym był mianowan Wásilem/ ná Wielkie Xięstwo po śmierci swoiey wstáwił/ á Dimitrá Wnuká do Vgliczá ná więzienie posłał/ záś vmieráiąc Iwan Wásilewic tegoż Dimitrá Wnuká z więzienia do siebie przyzwał/ á przeprosiwszy go/ pierwsze mu mieysce po śmierci swey pánowáć ná Wielkim Xięstwie Moskiewskim wroćił/ ále skoro sam Moskiewski vmárł/ wnet Wásil Syn iego własny Dimitrá w więzienie wsádził/ á sam zupełnie Wielkie Xięstwo Oyczyste opánował/ ktorego Syn dziśieyszy Iwan Wásilewic tegoż imienia iáko y Dziad á tego czásu torem iego idąc pánuie/ Bo y ten nie mnieyszą część Litewskiego páństwá był opánował/ Tátárom też Prekopskim drogę do swych páństw zágrodził/ Y Liflántow większą część (ktore mil 90. wzdłuż á 40. wszerz ciągnęło swoie zá pánowánia Mistrzow od Żmodzi do Filándiey rościągáło) Roku 1577. osiadł.

Sachmat śmiele mowi w Senatorskim kole.

Krol Alexander tegoż Roku 1505. przyiechał z Seymu Brześcia Litewskiego ná Siem do Rádomia/ ná dzień wszech Swiętych/ ná ktory wziął z sobą Sachmátá Cárzá Zawolskiego/ y postáwił go naprzod w Nowym Mieśćie w Mázowszu pod strażą/ potym gdy się Pánowie Polscy y Litewscy ziáchali/ przyzwan do kołá Senatorskiego Sachmat Car Zawolski/ ktory śmiele/ dowodnie/ poważnie/ y z wielką wspániáłością skárżył się długą rzeczą ná Krolá Alexandrá/ y ná Pány Polskie y Litewskie/ iż od nich prożnymi obietnicámi był przyzwan przećiw Cárzewi Prekopskiemu ná pomoc/ z dálekich stron Scytyiskich Zawolskiey Hordy/ áż od Morzá Káspiyskiego álbo Perskiego/ potym gdy z woyskiem im ná pomoc przyciągnął/ opuszczony á práwie ná mięsne iátki wydány/ zá czym dla nich od Cárzá Prekopskiego porażony/ woysko wielkie/ y wszytki státki Rycerskie/ y skárby vtrácił/ ná ostátek gdy do nich iáko przyiaćioł/ y do towárzyszow sprzysiężonych vciekł/ nie inszey wczásność/ iákoby v nich przyiaćioł głownych otrzymał/ bo nád święte záchowánie przysięgi/ zá więźniá y poimánicá od nich miań/ pod strażą/ á práwie w ciemnicy będąc áż do tych czássow chowány/ Ale Bog (ták rzekł lámentliwie ręce wzgorę podniozwszy) dobrych wszytkich y złych rzeczy odpłáćićiel/ mnie y Krolá/ przed ktorym rowno stániewa/ w tey spráwie kiedy rozsądzi/ á nędze y vtráty moiey y zgwałconey przysięgi pomśći się sam spráwiedliwie/ ná potępienie Krolá Alexandrá zgwałćićielá przyrzecenia/ y obietnic swoich/ Ná ostátek prośił/ áby mu było wolno odiácháć/ y wroćić się do swoiey Hordy Zawolskiey. Ná to odpowiedź wziął od Rády Polskiey y Litewskiey/ iż áni ná Bogá/ áni ná Krolá/ áni ná nas tey winy

Nárzekánie Sachmatá Sołtaná.

Tylko wolności prośi.
Odpowiedź Pánow Cárzowi.

winy wkłádáć niemász/ iedno sam ná się/ á to przeto/ iżeś vmowie/ słowu y przysiędze swoiey dosyć nie vdźiáłał/ ábowiem gdyś v Kijowá leżał/ miásto obrony álbo pomocy/ twoi ludźie nászym poddánym szkody dźiáłáli/ iáko iedni nieprzyiaćiele/ około Kijowá/ y byłeś proszon od Kijowskich Mieszczan/ y od náseś przyzwolenie miał/ ábyś leżał z swoim ludem ná gránicy Moskiewskiey pod Stárodubiem/ á tám sobie korzyśći zdobywał z kráin nieprzyiaćielá nászego/ miáłi tu blisko Przekopu/ gdźieć záwżdy Mendlikierey Prekopski Carz o gárdło stał/ tám będąc/ dáleko przespiecznieyszyby był záwżdy/ ludźi/ státkuby był nie vtráćił/ áni zawiodł/ ták swoich iáko Krolewskich/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego Rycerstwá/ ktoreś swym vporem stráćił. Trzecie co gorszego/ iżeś był do Turek poiáchał bez nászey woley/ ácz nie dobrze wiemy poco/ ále to sam domyśł okázuie/ że ku nászey szkodźie.

Prosba Sachmátowá.

Zá tym Sachmat zwieśił głowę/ á prośił iuż nicz innego/ iedno áby mu dopomogł státku swego zdobyć pod Prekopskim/ álbo by mu dopuśćili Brátá iego posłáć do Ziemie Tátárskiey/ do Bráciey Nahayskich Carow o pomoc/ przez ktoreby mogł záśię do swey bliskośći przyść/ w tym go pocieszono/ iż to Krol vczyni/ by iedno mogł ták rychło ná to ludźi zebráć. A w ten czás poyźrzał po ludziech/ ktorych było dosyć około Krolá iáko ná Seymie/ á vkazawszy rękę rzekł/ á ći ázaby się też nie bili kiedy trzebá/ na co ie chowaćie. Odpowiedźiano mu/ iż tu nie w Tátárzech/ nie wszyscy v nas ná woyny iżdżą/ iedny chowáią do roley/ drugie ná rzemięsłá/ drugie ná służbę Bożą/ drugie ná spráwy sądowe y ná opátrzenie Zamkow. Potym dopuszczono mu Brátá Kozaká posłáć do Bráciey iego Nahayskich Cárzow zá Wolgę rzekę/ ták iáko prośił/ áby go Brácia rátowáli/ á pomogli mu záśię ku iego státkom/ y ludźiom przyść od Prekopskiego Cárzá/ bowiem był tey pewney nádźieie o swych Tátárzech/ iż skoro vyźrzą czapkę iego/ záśię k niemu przystáną/ z tey przyczyny był weseł z dobrey odpráwy.

Słowá Sachmatowe ná zgrdzie ludzi.

Ná tymże Seymie około obrony przećiw Tátárom Pánowie Koronni z Krolem stánowili/ á niektorą Szláchtę o rozboystwo/ y łotrowstwo potrácono/ Olachowskiego y Mysowskiego śćięto/ nie Myszkowskiego cnotliwego Szláchćicá/ y stárożytnego/ iáko się Drukarz w pierwszym wydániu Bielskiego omylił/ á Krzynowską Ziemiánkę w skorzniách z ostrogámi z mieczem w vbierze Męskim/ k'kołu poimano/ ol. iężono. A ná obronę pospolitą Máłey Polski Szláchtá po 12. groszy z włoki ná żołnierze postąpili/ ále Wielgopolanie ná to przyzwolić niechćieli. Ná tymże Seymie w Rádomiu Pánowie Litewscy chcąc niewinność swoię okázáć/ á niechcąc dłużey w niesłusznym gniewie być v Krolá Alexandrá/ dla oskárżenia przewrotnego Michałá Glinskiego/ prośili o przyczynę Pánow Polskich do Krolá/ iákoż Pánowie Polacy zá nimi prośili Alexandrá/ żeby im gniew swoy odpuśćił. A Krol zá przyczyną Pánow Polskich obiecał ich w łáskę przyiąć/ skoro się do Litwy wroći ich ziemie przyrodzoney. Tám Biskup Wileński Woyćiech Tabor począł Krolowi mowić/ iáko Látopiszec świádczy tymi słowy: Miłośćiwy Krolu niewinnie gniew twoy Krolewski był ná nas/ zá przyczyną niektorych ludźi/ bośmy my przećiw tobie Pánu swemu nie stáli/ ánismy się sprzećiwiáli/ álesmy bronili Praw y Priwileiow nászych/ żebysmy przy nich zostáli/ A ták Miłośćiwy Krolu/ ia iáko Litewskiego páństwá/ y twoy iáko Wielkiego Xiędzá á Páná nászego Pásterz/ powinienem y ćiebie Páná swego od tego odwodźić/ ábyś ty Pan nász prawá násze/ y listy swoie/ y przysięgę nam zupełnie záchował/ A ieśliby chćiał ich kto łámáć/ Boże bądź pomstą káżdemu tákowemu/ y skoro to Biskup wymowił/ nátychmiast Krolá zárázilá niemoc páráliszowa/ iák tenże Látopiszec świádczy.

Szláchtę Rozboynikow potrácono.

Pobor po 12. groszy.

Słowá Biskupá Taberá według Látopiszcá.

Krol Alexander Páráliszem zárážon.

Przeto

Przeto Krol Alexander párálißem zárázony y schorzáły / z Rádomiá do Krákowá iáchał/ dla lekárstwá / A Pánowie Litewscy będąc z lepßą nádzieią pewni łáski Krolewskiey/ do Litwy Sachmata Cárzá prowádzili wedle roská-zánia Krolewskiego/ á w Trokách go vczćiwie y hoynie do przyiázdu Krolewskie-go postáwili/ y inßych też iego Murzow y sług po leżách rozdzielili / gdy Sach-mat sam przyrzekł y slubował Krolá stale czekáć. Potym przyiecháli Posłowie w osmidziesiąt iezdnych Tátarow od Nahayskich Cárzykow do Wilná / w po-selstwie do Sachmatá/ do ktorego ná rozmowę byli wolno przypußczeni / A gdy ták długo z nimi w kowy y ná przeieżdżki ieżdżąc obcowáli / będąc wßyscy hoy-nym wychowániim/ pieniędzmi/ y ßátámi od Pánow Litewskich opátrzeni/ vpá-trzywßy czás Sachmat nád przyrzeczenie y slubowánie ze wßytkimi swoimi Tá-táry/ ktorychkolwiek mogł mieć/ z Trokow táiemnie vciekł/ ále od Olechná Moni-widowicá namiestniká Trockie° /y od inßych Dworzan Krolewskich Litewskich nocą y dniem v Kijowá dogonion / związan / y ná Troki odwiezion / gdzie pod strażą pilnie był chowany. A w ten czás gdy Krol Alexander w Polßce choro-wał / przyiecháli posłowie do Pánow Litewskich od Mendlikiereiá Cárá Pre-kopskiego / nápominaiąc / iż iesliby rozumieli / áby Sachmátá w więzieniu cho-wáli/ iáko też przodkowie ich pirwßy Litewscy Stryiowi tegoż Mendlikiereiá byli vczynili/ co iesliby się chcieli w tym Mendlikiereiowi záchowáć/ obiecował im pokoy/ y wieczną pomoc ná káżdego ich nieprzyiaciela / w ktorey się im iáko przyległy/ y Sąsiad bliski/ rychley á niż Sachmat z dáleką Hordą swoią zgodzić mogł. Vwierzyli tedy zdrádliwym słowam Mendlikiereiowym Pánowie Li-tewscy / wßákże żądánie y poselstwo iego do przyiazdu Krolá Alexandrá odło-żyli. A Sachmat Carz Záwolski nieborak / w więzieniu v Litwy będąc / gdy o sobie Tragedią czynioną widział / nápominał Pánow Litewskich áby zdrádli-wemu Mendlikiereiowi Prekopskiemu nie wierzyli/ mowiąc/ iż się on tym mo-im niewinnym więzieniem nie vskromi / áby nie miał do wáßych kráin sláć ná plun-drowánie / iákoż się wnet spełniło proroctwo Sachmatowo.

Sachmat do Trok.

Sachmat Carz z Trok vciekł/ v poimán od Olechná Moniwidá.

Posłowie od Cárzá Prekop-skiego do Litwy.

Sachmat chu-dzinа prorokuie

O srogim zburzeniu Litewskich państw przez Tátáry około Słucká/ Nowo-grodá/ Minská/ Witebská/ Połocká/ Loiowey gory/ Y o Wileńskiego Miástá obmurowániu.

Rozdział V.

Do Wielmożnego Páná Wáckáwá Agrippy/ Pisárzá Wielkiego Xięstwá Lit: Stárosty Niemonoyskiego.

W Roku 1506. iák Látopißec świádczy/ ále má być 1505. według Cromerá/ Miechouiußá y inßych/ przyßedł Cárewic Prekopski Syn Mendlikiereiá Cárá Prekopskiego Machmetkierey Soltan / z Brácią swą z Bitikierey Soltanem / á Burnas Soltanem / y ze wßytkimi siłámi Tátárskimi / y przyßli ku Dnieprowi ná Loiową gorę/ y tám się przez Dniepr przepráwiwßy/ sam Mach-

sam Machmetkierey Soltan poßedł pod Zamek Mieńsk / w srzodek Litwy / A pod Słucko posłał dwu Brátu swoich/ Bitikierey Soltaná/ y Burnas Solta-na / y przyßli w dzień święty ná dzień Pánny Máriey w Niebowzięcia w Piątek pod Słucko/ ná ktorym się byłá Anástasia Xiężná záwárła z Dziecięćkiem Jur-gim Siemionowicem / dzisieyßych Xiążąt Słuckich Dziádem / á ták w koło Słucká burzyli/ y do Zamku/ wiedząc iż tylko w nim Xiężná byłá ßturmowáli/ podmioty czyniąc/ y ogień podkłádáiąc/ ále się meżnie bronili Słuczánie/ kto-rych obwiezowáłá slubem y prosbą Anástasia Xiężná / áby iedynego Dziedzicá swego od gwáltu Pogáńskiego stale bronili / tákże wielkość Tátárow pod Zam-kiem poległá / Bo Slachty y Kniáziow inßych ná ten czás wiele v tey Xiężny Anástáziey ná Słucku służyli. A sam stárßy Carz Machmetkierey stánął tegoż dnia pod Mieńskiem koßem/ á puścił w zagony pod Wilno y w Záwiliyską stro-nę/ Tákże k Witebsku/ Połocku/ k Odrucku/ y ná wßytkie strony Litewskie/ y Ru-skie. A ći dwá Cárzewicy Brácia iego minąwßy Słucko / poßli ku Nowogrod-ku/ á ná ten czás Pánowie Litewscy wßyscy byli w Nowogrodku/ rádząc z so-bą/ coby mieli z tym czynić / że się Krol z przyczyny Glinskiego gniewał ná nich/ A iż ich obiecował záś do łáski przypuścić ná Seymie Rádomskim sko-roby przyiechał do Litwy / zmawiáli się też iákoby to Glinskiemu oddáć nie ... A dowiedziawßy się Tátárowie o Pániech w Nowogrodku / tym się rychley pospießyli ku Nowogrodku / iż im one rádę nie około obrony Rzeczy pospoli-tey/ ále o priuacie záczętą / rozerwáli. Pánowie też widząc gwałt z Nowo-grodká wyiecháli zá Niemen / A Tátárowie przyßedwßy ku Nowogrodku ... náßlinikogo/ y gonili zá Pány do Niemná y dáley / y wielką ßkodę vczyni-... przeßedwßy zá Niemen w Litewskiey ziemi / á z więźniámi y z dobytkiem ... się wrocili / A Zamku Nowogrodzkiemu nie mogli nic vczynić / Bo ná ten czás w Nowogrodku Woiewodá był Albricht Marcinowic Gastolt/ ktory będąc sam w Nowogrodku Zamek dobrze osádził / á przy nim Miáskie-wic Horodniczy / Jwan Trizná / Niemirá / y inßa Slachtá Nowogrodzka/ wyieżdżáiąc z Zamku káżdego dniá / y bijąc się z Tátáry/ nie dáli im Zamko-wi y Miástu ßkody czynić. Bárdzo też wiele strzelbą z Zamku sámych Tátar pobito/ Co widząc tedy Tátárowie/ iż Zamkowi y Miástu nic nie mogli vczy-nić/ odeßli precz.

Tátárowie od Słucká odbici.

Tátárowie w Nowogrodku máło nie zdobá-li Pánow Li-tewskich.

A Machmetkierey Cárowic / ktory stał pod Zamkiem Mieńskim koßem/ wßytki włości okoliczne zburzył / Miásto Mieńsko spustoßył / tylko Zamku ... inßym obronił/ Manástery y Cerkwi ogniem wypalił / w ziemi Litewskiey/ ... w Połocku/ w Witebsku/ y w Odrucku wiele ßkody poczynił / y srogie krwie roz-lánie w ten czás nád rodzáiem Chrześcijáńskim vczynił / y niepodiąwßy w lu-dziach swych ßkody / wrocił się ná zad.

Okrucieństwo Tátárskie.

Tákże Brát iego Bitikierey Soltan / y Burnas Soltan wrocili się od No-wogrodá z wielkim plonem / y dobytkiem / ludzi sámych przez sto tysięcy/ iáko Miechouius fol. 368. lib. 4. cap. 52. Wapouius/ Bielski/ y Cromerus lib. 30. fol. 459. primæ, secundæ uerò editionis 444. świádczą / z Ruśi y z Litwy wywiedli / ták iż ... ná káżdego Tátárzyná po dwudziestu y pięći Chrześćian więźniow dostawá-ło, krom pobitych: á nic liczą przerzeczeni Historikowie Polscy Tátárskiego woy-ská/ iedno quinq; milia expeditorum Tartarorum, pięć tysięcy przebranych Tátárow/ ácz Látopißce świádczą / iż ná troie koß mieli / y poßli mimo Słuck do Hordy máło ... swego vtráciwßy/ á po odeściu Tátar było powietrze w Mieńsku / y w in-ßych Miástách Litewskich.

100000 więź-niow Chrześci-an/ od 5000. Tátárow wzię-tych.

Teyże Jesieni Wielki Kniáź Wásiley Jwánowic Moskiewski/ posłał Brá-ta swego Kniáziá Dimitrá Zylkę/ á z nim Woiewodę swego nawyżßego Kniáziá

Fiedorá Iwánowicá Bielskiego / y inszych wiele Woiewod / ze wszytkimi siłámi Moskiewskimi konnymi / y pieszymi ludźmi / ná Wićinach Rzeką Wolhą / ná Machmetcieleiá Cárá Kázáńskiego / á przyszedwszy ku Kázáni / obstąpili Zámek ze wszytkich stron ziemią / y wodą szturmuiac. Potym wyszli ludzie zbroyni z Wićin z wody ná brzeg pod Zámek / ná ktorych vderzywszy Tátárowie wszytkich pobili / á inszy vciekáiacy potonęli w Jeziorze Pocháńym / y w Wołdze rzece / á ći ktorzy w Wićinach ná wodzie zostáli / przyszły ná nich burze wietrzne wielkie iż máło nie wszyscy potonęli / Tylko Kniáź Dimitrey Brát Kniáziá wielkiego Moskiewskiego / z Kniáziem Fiedorem Woiewodą w máłych poczćiech ledwe vciekli / A ktorzy byli Moskwą konni brzegiem przyszli pod Zámek / tych tákże máło nie wszytkich Tátárowie pobili / iż ich bárdzo máło vćiekło / zá czym wielka sie szkodá w Ludziach / y w Rynsztunkách woiennych od Tátar ná ten czás Kniáziu Wielkiemu Moskiewskiemu stáłá.

Moskwá do Kazáni.

Moskwá v Kazáni porázona.

Tegoż Roku Elżbietá Krolowa Kázimirzowa / świętego á pobożnego żywotá Páni / ktora Rzeczy pospolitey Polskiey / y Litewskiey wiele dobrego oświeconym swoim potomstwem vczyniłá / dług ostátni z ciáłá śmierći zápłáciłá / w Krákowie támże ná Zámku od Syná Alexandrá Krolá Polskiego / Wielkiego Xiędzá Litewskiego / pochowána vczćiwie / w tey Káplicy / gdzie Krol Kázimirz leży Małżonek iey sławney pámięći.

Krolowa Helżbietá vmárłá.

A w tym Roku 1506. Wilnowcy y Pánowie Litewscy / tym przestráchem Tátárskim / iáko Miechouius y Cromer świádczy / strwożeni / mur około Wilná obwodźić / y Zámkow opráwowáć poczęli.

Wilno obmurowáne.

Tegoż Roku Wołoski Woiewodá Bochdan iednooki / posłał w dziewosłębstwie do Krolá Alexandrá / prosząc / by mu byłá Krolewná Elżbietá Siostrá iego daná zá Małżonkę / postępuiąc zásię wroćić ty Powiáty / ktore gwałtownie był posiadł iego Oćiec / iáko Cieschybiesy y Tyśmienice / á Krol to dał ná wolą Krolewnie / ktora żadną miárą nie chćiáłá przyzwolić / iż był inszey wiáry / y ku temu iednooki / á to też k temu przekáziło / iż tego czásu Krolowa Kázimirzowa Elżbietá vmárłá Mátká iey.

A Krol Alexander Roku 1506. pilnośćią Lekárzow z niemocy wyzwolony / Miesiącá Listopádá do Lubliná ná Sięm z Krákowá przyiáchał / ná ktorym Seymie wszczął sie spor miedzy Swieckimi Pány / y Duchownymi / około sposobu y porządku śiedzenia w Senátorskim kole / bo sie domagáli Pánowie Swieccy / áby Biskupi ieden bok Krolewski chociaż prawy sobie obráli / á im iednego osobnego dopuśćili / A żeby też z imion swoich / y dochodow Kośćielnych / ktorych więcey niż Krol z Slachtą trzymáią / wypráwę pospolitą woienną [illegible] práwowáli. Tám po długich swarzech Krol zá Duchownymi skazał / áby oni przy swych Priwileiach y właśnośćiách w cále zostáli. Támże vchwalono monetę nową kowáć ná pospolitą obronę / y kowano pułgroszki. Duchowni też pobor postąpili ná żołnierze / ktorych Krol wypráwił przećiw Bochdanowi Woiewodźie Wołoskiemu Synowi Stephánowemu / gdźie posługę wielką vczynili / gdy Zámki niektore nád Niestrem pod Wołochy zásię pobráli. W ten czás dwá Młodźieńcy vrodziwi Strusowicowie / Szczesny á Jurek / odłączywszy sie od woyská / szli w kozáctwo do Wołoch w piąćidźieśiąt koni / gdźie tráfili ná wielkość Wołochow / á mogąc viecháć potkáli sie z nimi / tam od wielkośći przemożeni / Szczesny zárázem zábit / Jurek mogł viecháć / ále niechciał mowiąc / Boże tego nieday ábych przy swym miłym Brácie gárdłá nie dał / bił sie z nimi ták długo / áż go poimáli / potym śćięli / ktorych wszytek narod Polski żałował przez długi czás / wszákże sie tego pomśćili służebni zárázem nád Wołochy / gdy tákże Kámieniecki sámych Wołoskich Boiárow (porąziwszy ich dwá vffce) dał ná tym mieyscu pięćdźieśiąt śćiąć.

Spor o mieysca w Senácie.

Duchowni przy swoich Priwileiach zostáwieni.

Pułgroszki, monetá.

Wypráwá do Wołoch.

Dzielność Strusowicow

W teyże

W teyże bitwie Stárostá / álbo Bárkolab Choćimski zábit / á Kopacz Hetman ledwo vciekł / Aż potym Bochdan muśiał przymierza prośić / ktore pod Condićiámi otrzymał / ácz Miechouius / y Wapowski / tákże Bielski tey bitwy skutku nie kłádą / Ale Cromerus lib. 30. fol. *primæ editionis* 668. *secundæ verò* 445. kłádźie / iż sie tą woyną przymierzem skończyłá / dowodząc tego listámi tegoż Bochdaná / ktore w skárbie Koronnym widźiał.

Wołoszy porázeni.

O przyieździe Krolá Alexandrá do Wilná / osádzeniu Sachmatá Cárzá w Kowme / Niemocy y śmierći Krolewskiey / á fálszywym Lekárzu / y burzeniu Litewskiego Xięstwá od Tátárow / á porázeniu ich przez Litwę zá Hetmáństwem Glińskiego v Klecká.

Rozdźiał VI.

Krol Alexander Roku 1506. á według Látopiszcá 7. prosto z Seymu Lubelskiego do Litwy / ná dźień S. Grzegorzá przyiechał / bo go tám iák Cromer pisze Posłowie Cárzá Prekopskiego / y od Nahayskich Cárzykow drudzy czekáli. Też słysząc iż roku przeszłego Kniáź Moskiewski Iwan Wásilewic rozstał sie z Swiátem. Dla czego Alexander po iego śmierći gotował sie odzyskáć onych Zámkow / y Xięstw / ktore był iego Oćiec Kázimirzowi / y iemu sámemu od Wielkiego Xięstwá Litewskiego oderwał / Bo w ten czás rostyrki były wielkie / ták sie to wyższey pokazáło / miedzy Synem iego Wásilem / y Wnukiem Dimitrem / około Stolcá Wielkiego Xięstwá Moskiewskiego / y miedzy inszym pospolstwem / y Boiáry Moskiewskimi / wielkie nieznaszki. Ale gdy sie Alexander dowiedźiał / iż Wásil Oćiec dźiśieyszego / Wielkim Xiążęciem został / niechćiał go drażnić / y owszem bystrze zápalczywy gniew swoy (iáko ono mowią miły ieżu nie kol) vśmierzywszy / onę przećiw Moskwie wypráwę ná inszy czás odłożył. A chcąc vczynić dosyć żadániu Cárzá Prekopskiego / y záchowáć mu sie według iego poselstwá / zebrał Pány wszytkie Litewskie do Wilná / y kazał do siebie Sachmatá Cárzá Záwolskiego z Trokow przyprowádźić / ktory stał przed Wilnem w rozbitych Namiotách z swoimi / y z onymi co byli do niego posłáni od Nahayskich Cárzykow Tátárow / Tám go wnet Krol Alexander osądźił być zgwałćićielem przymierza / y zdraycą / iż chćiał z Litwy vćiec / á iż też przed tym będąc przyiaćielem szkody wielkie Litewskiemu páństwu około Kijowá poczynił / przeto zá wyrokiem Pánow Litewskich y Ruskich / od Kniáziá Michałá Glińskiego poimány / do Kowná ná więźienie odesłan / gdźie potym vmárł / á drudzy Tátárowie iego po inszych Zámkách rozłożeni.

Sachmat Cárz nędznie vmárł.

Rychło potym pięć tyśięcy Tátárow Prekopskich Podole / Ruś / y Litewskie páństwá srogo zwoiowáli / y przez sto tyśięcy Więźniow Chrześćiáńskich wtory raz w nędzną niewolą do Hordy bez odporu wywiedli / krom stárych y młodych więźniow / ktorych wielkość posiekli / y pomordowáli.

Tátárowie wtory raz 100000 Chrześćian wywiedli.

A Krol Alexander w Wilnie leżąc / co dáley to gorzey chorował / páráliszowym powietrzem zárażony / á w ten czás ozwał sie ieden Lekarz / álbo rádniey

mátácz

Bálinski Doctor Mátacz.

Lasskarys y Paleologowie przodkowie Fámiliy Greckiey.

mátacz niejáki Bálinski/ ktorego ták zwano po żenie / gdy v niejákiego Bálinskiego pod Ilkuszem Corkę poiął. A ten Mátacz gdy był vrodzonym Polakiem/ śmiáć miánował się być Grekiem z oyczyzny y z iezyká/ z Fámiliey Lásskárow / snadź przestrzegáiąc wyroku Christusowego / iż Prorok nie bywa przyiemny w oyczyznie swoiey / á ták się był swoim mátáctwem rozsławił / iż ze wszytkiego Krolestwá / á zwłasczá Miesczánie z Krákowá do niego się cisnęli / á tám w Bálinie w chłopskich chrominách pełni nádziei á zdrowia prożnych lekarstw y czárow iego vżywáli / od bogátszych nie brał iedno po stu czerwonych złotych / dla czego insi Medikowie názywáli go Setnikiem / á do Krákowá / iáko Miechouius pisze / nigdy się dla inszych Doctorow / iáko Sową ná świátło/ vkázáć nie śmiał.

Przeto Krol Alexander gdy mu niemoc przycisnęłá / posłał z Wilná po tego Bálinskiego sławą iego fáłeczną vwiedziony/ ktory nie chciał się z mieyscá ruszyć / áż mu napierwey dano trzy stá złotych czerwonych / á wziąwszy z sobą Aptekę Krolewską iáchał do Wilna / gdzie Krolowi przyprawił łáźnią (snadź ná zmowie z Michałem Glinskim) do ktorey rozmáitych ziół mocnych w kotliki / drugie w gárnce nákładł / á z wirzchu nád párą Krolá położył/ przypráwiwszy k temu mieysce/ áby się pocił/ k temu Málmázyą y Winá co namocniey-

Bálinski Mátacz Krolá leczy.

sze kazał mu pić / co iest przeciw wszytkim Lekárzom. A gdy z zbytniego pocenia był zemdlon / vpomniał drugi Doctor Krolewski z Bloniá Kánclerzá Láskiego/ áby go gwałtem odwiedli od tego lekarstwá śmiertelnego / ále gdyż dobrey woley nie chciał (bo go w tym Kniáź Glinski bronił) Kánclerz Láski z swego vrzędu widząc Krolá ná poły vmárłego / kazał Lekárzá poimáć/ á wsádzić/ y chowáć go áż do przyiázdu Sigmuntá z Sláská / wszákże przez pomoc Michałá Glinskiego vciekł on Mátacz / á przez Pruską ziemię przyszedł do Krákowá / gdzie áż ná Zwierzyńcu w Klasztorze przy żenie Bálinskiey mieszkał/ potym ná Skałce v Mnichow / stámtąd go záś Miedzileski Pisarz z Káncelláriey wziął/ y wsádził do Dworu Biskupiego / wszákże potym pusczon po długim więzieniu by nie vmárł/ Pátrzył záś się Alchimiey potáiemnie/ ná ktorą zádłużywszy się w pieniądze v Miesczan Krákowskich/ iák Waponius y Bielski z niego / piszą / vciekł precz od żony / tylosz go było widáć.

Krol Alexander gorzey choruie.

Tak Krol Alexander w Wilnie leżąc co dáley tym gorzey páráliszem zemdlony/ częścią z przepuszczenia Bożego / według onego wyroku Taborá Biskupá Wilenskiego ná Rádomskim Seymie/ częścią dla zdrádliwego y fałszywego lekárzá Mátaczá chorował. A Pánowie Litewscy iáko Cromer pisze / wnętrznymi nienawiściámi/ zwłasczá przeciw Glinskiemu spolnie się gryząc/ y k temu Krolewskim gniewem obruszeni/ káżdy z nich swoiey priuaty/ y własney spráwy pilnował / á żadnego stárániá około Rzeczy pospolitey nie mieli / ktore ich rosterki á Tátárowie Prekopscy bacząc / wnet złożywszy ony pirwsze niedawne łupy / mało co wytchnąwszy / z więtszą mocą z nowu w Litewskie páństwá wtárgnęli Miesiącá Augustá. A w ten czás Krol z Wilná ruszył się do Lidy / dwánaście mil od Wilná. Cromer wątpi dla ktorey przyczyny / Bo Miechouius pisze / iż Krol vsłyszawszy o tym wtárgnieniu Tátárskim / kazał się wszytkiemu Rycerstwu Litewskiemu przeciw im ruszyć. Ale gdy tego vczynić Litwá nie chciáłá/ za vporem Glinskiego/ ktory ná to wiodł áby się sam Krol osobą swoią áczkolwiek chory przy woysku ruszył/ kazał się Alexander w Lektyce / á Cromer pisze ná wozie do Lidy prowádzić/ chcąc to pokázáć/ iż on y w ostátnym skonániu przy poddánych swoich stáć był gotowy, Wapowski też w swoiey Kronice ktora ná świátło nie wyszłá pisze/ iż do Polski vmyślnie ciągnął/ chcąc tám brátu Sigmuntowi Xiążęciu Głogowskiemu wszytkę władzą Polskiego y Litewskiego pánowánia zlecić y zdáć/

Tátárowie z nowu do Litwy.

Krol do Lidy.

y zdáć/ áby sam dla nieuleczoney choroby co dáley to się weń przymnażáiącey ostatek żywotá w pokoiu strawił.

Zniesienie Historikow.

Látopiscze záś Litewskie świádczą / iż Krol Alexander Roku 1507. ále ma być 6. skoro przyiáchał do Wilná z Polski / niemocen będąc bárdzo chorobą páráliszową / vczynił Siem w Lidzie / wielká też Krolowa Helená widząc śmiertelnego/ zá nim przyiecháłá. A gdy w Lidzie był/ oto ieden iákiś/ iák Cromer pisze Szláchcic przyiáchał/ opowiedáiąc / iż Tátárowie ledwe ná ieden dzień iázdy od Lidy burzą / y plundruią / vkázował też rány co go Tátárowie strzáłá w twarz postrzelili/ áż zá ledwe prędkością koniá z ich ręku vszedł / záś drugá nowiná tákaż przyszłá / iż Cárewicy Prekopscy Bitikierey Sołtan / A Burnas Sołtan/ przyszli z dwudziestą tysięcy ludzi/ A Cromer y Miechouius kładzie ich być w liczbie trzydzieści tysięcy pod Słuck/ ktorzy się bráli ku Nowogrodku. Ale temu Pánowie iesscze nie dokończá wierzyli. Dla tego Kniáź Michał Glinski ktory przy Krolu mieszkał / kilko Ráczow swoich mężnych żołnierzow posłał/ áby się pewniey wszytkiego wywiedzieli/ Ale y Ráczowie nie dáleko odiechawszy ná vsiec Tátárow práwie wpádli/ á skoczywszy z Pogány iáko do bitwy / dwiescie ich zábili/ inszych rozgromili / á zábitych głowy ścięte do Páná swego ná kopiie wetknione przynieśli.

Wieść nagła o Tátárach.

Pewnieysza wieść o Tátárach od Ráczow.

Był strách wielki około Krolá w Lidzie chorego / zdáło się potym wszytkim áby Krol do Wilná w Lektice dla trzesienia y niewczásności drogi kámienistey był odniesion. Szláchtá też wszytká dopiero widząc gwałt / ku Lidzie do Krolá się zbieráłá / Tám Krol gniewáiąc się sam ná się / iż ná koniu nie mogł siedzieć/ Stánisłáwowi Kiszce Hetmánowi wielkiemu/ y Michałowi Glinskiemu/ wszytkę spráwę nád woyskiem Litewskim / ktorego się było według Látopiszcow dziesięć / á według Cromerá / Miechouiusá y inszych siedm tysięcy zebráło/ zlecił/ Do Brátá też Sigmuntá posłał áby co rychley przyieżdżał do Litwy. Bo chociażby też Krol był żyw álbo vmárł / chociażby też Litwá wygráłá álbo przegráłá / potrzebá byłá tego bytności ná ten czás wielka. A wtym zá wiesciámi vstáwiczne przychodziły/ iż Tátárowie przebrawszy dwádzieściá tysięcy ludu ná wybor mężnego / do Lidy vorteynie ciągną / przeto Krolá ná poły vmárłego Woyciech Tabor Biskup Wilenski / Jan Zabrzezinski / y Jan Láski Kánclerz z Krolową Heleną dniem y nocą do Wilná prowádzili / á nieśli go w Lektyce między dwiemá końmi przemieniáiąc ich często / ná ktorych siedzieli miásto Woźnic / Mikołay Kisocki ktory był potym Pánem Biechowskim/ y Jan Sobotká Kánclerzá Láskiego przyiaciel.

Krol do Wilná vniesion z Lidy.

Woźnice iacni.

A Tátárowie przyszedszy do Nowogrodká przepráwili się przez Niemen / á położyli się około Zamku Lidy w mili / á drudzy wpuł mili / támże Kościoły/ Dwory/ y Stogi palili/ co widząc Pánowie Litewscy/ bárdzo byli żáłośni z ták wielkiego okrucieństwá / y zebráło się ich ná iedno mieysce dziesięć tysięcy / gdyż nie mogło być więcey w ták krotkim czásie/ y posłáli nieco ludzi dla ięzyká / ktorzy w mili od Lidy nálezli kilká set Tátárow pálących w zagoniech / y támże ich ná głowę porázili/ y niemáło żywych poimáli/ Drugich głowy zwłasczá Ráczowie w taistrách przynieśli. A Tátárowie obaczywszy że iusz lud nád nimi/ wrocili się názad. A Pánowie Litewscy poszli zá nimi ku Nowogrodku chcąc vderzyć ná kosz/ gdzie sámi Cárzewicy stáli pod Zamkiem Kleckiem / máiąc wiádomość od więźniow Tátárskich / iż iesscze do Carzewicow Tátárowie z zagonow nie przyszli. Przeto wnet poruczywszy się Pánu Bogu / wyiácháli z Nowogrodká Miesiącá Augustá czwartego dniá w poniedziałek wieczor iusz przed zmierzkániem/ ciągnęli mimo Ostázyno/ y názáiutrz we wtorek przybieżáło niemáło ludzi od Cyriná y od Połonki / powiádáiąc że ludzie Tátárscy iusz nie dáleko woyská chodzą/ á nászy nic nie odpoczywáiąc ciągnęli ku Połonce/ y przyszedwszy wskok

Pirwsze szczęście ná Tátáry.

Wtora ßczęśliwa bitwá z Tátáry.

przedni ludzie Litewſcy/ potráfili ná pięć ſet Tátarow idących z zagonow do Klecká/ y tám ich wßytkich ná głowę poráźili/ y wiele więźniow wzięli/ A ci ktorzy vciekli ná koß/ Cárowicom ſpráwę dáli/ iż woyſko Litewſkie idzie/ Przeto Cárowicowie do bitwy ſię zgotowáli/ y iuß tám nąßych oczekiwáli: A náßy ze wßytkim woyſkiem/ ktorego nie było więcey 10000. we Wtorek we Wśi Lipiey nocowáli/ á názáiutrz we Srzodę Mieſiącá Auguſtá ßoſtego dniá/ gdy Stániſław Kiſzká Hetman Wielkiego X: Lit: bárdzo á nagle záchorzał/ zlecił wßyſtek ſwoy vrząd Michałowi Glinſkiemu/ ktory on chętliwie przyiąwßy/ będąc świádomy ſpoſſobu bitwy z Tátáry/ y iuß máiąc od nich pewne ſpiegi/ ciągnął śmiele ná koß Tátárſki pod Klecko/ Sláchty Litewſkiey y Zołnierzow ſiedm tyśięcy/ á trzy tyśiące motłochu zebránego porządnie zßykowawßy/ ták iż wßyſtkich było 10000.

Bitwá z Tátáry pod Klec-kiem ſławna.

Rozdział VII.

O tym czytay Owidiuſzá lib. 3. Metamorphoſeos.

TAk gdy okrutnym Marſem Pogáńſtwo burzyło/
  A z chromonogim włośći Wulkanem kurzyło/
  Strwożyłby ſie y Iowis/ iák Obrzymſkich czáſſow/
  Gdy do Egipſkich pierzchał/ z ſwym Senatem laſſow.
Lecz Michał Glinſki w ſpráwách rycerſkich Mąż ſpráwny/
  Widząc vpadek tuß być Litwy wßytkiey iáwny/
  Dzieśięć tyśięcy Litwy z Ruſſaki zßykował/
  A z nimi ſie pod Klecko co rychley gotował.

Crom: Priusquam cuncta agmina ad ſeſe recollegiſſent.

Gdzie koßem Cárzykowie dwá ſpolnie leżeli/
  A inßy ſie w zagony od nich rozbieżeli/
  Przeto w tych chciał vderzyć pierwey dwu Cárzyku/
  Niżliby ſie zebráli z rożnych ſtron ku ßyku.
Bo ich dwádzieśćiá tyśiąc burzyło w zagonách/

Szerokie zagony Tátárſkie.

  Rozbiegwßy ſie po Minſkich/ Lidſkich/ Słuckich ſtronách/
  Drudzy Oßmiánſkie/ Krewſkie włośći plundrowáli/
  Drudzy po Wołkowiſko/ Grodno woiowáli.
Ták Michał Glinſki proſto ciągnął pod Kleck w ſpráwie/
  Gdzie Koß Tátárſki leżał przy błociſtym ſtáwie/
  A pobił kilko vphcow Pogáńſkich ná drodze/
  Drudzy Cárzykom dáli wnet znáć o tey trwodze.

Cárzykowie do bitwy gotowi.

Przeto wnet Biczykierey Soltan zápalczywy/
  A przy nim zás Brát Burnas Cárzyk bitwy chćiwy/
  Wielkie woyſká Tátárow w vphy zßykowáli/
  A Litwy w ſpráwie ſtoiąc ták oczekiwáli.

Ziedney

Ziedney ſtrony Staw błotny Oboz ich oblewał/
  Przeto ſie Cárzyk ſtámtąd gwałtu nie ſpodziewał/
  Lecz Ráczowie Litewſcy prętko przyſkoczyli/
  A z ſtrażą ich nád Stáwem śmiele boy ſtoczyli.
Ráczom ná rátunk pięć ſet wnet Litwy przybyło/
  Ták Tátárow nád ſtáwem mieyſce omyliło/
  Iż im Litwá záráżem odgromiłá konie/

Litwá Tátárom konie odbiłá.

  Zá czym prętko Pogánom zeßło ná obronie.
Ták Tátarowie pießy iuß koni niemáiąc/

Tátárowie nie bez koni.

  Iednák ſie koło ſtáwu z Litwą vganiáiąc/
  O lepße mieyſce długo z ſobą ßermowáli/
  Lecz wſpárći do Cárzykow ſwych áppellowáli.
Byłá zás rzeczká támże nie bárdzo głęboka/

Crom: Erat propè ſtatiua hoſtiliæ amnis non magnus, ſed limoſus.

  Lecz błotna y z brzegámi przykrymi ßeroka/
  Zá tą ſie Tátárowie vphcámi zmocnili/
  By prześćia przez nię Litwie do ſiebie bronili.
Ták Litwie niechcąc brodu dopuśćić grad z łukow/

Crom: Denſo ſagittarum imbre Lituanos tranſitu prohibebant.

  Zelázny wypuśćili/ áż Niebo brzmi z hukow/
  Swißczące ſtrzáły iák deßcz zewßąd lecą pędem/
  Lecz Glinſki rozwlekłym był Litwę ſpráwił rzędem.
Ták im ſtrzáły Tátarſkie máło zá ßkodziły/
  A ießcze ná ich ſámych náßym ſie zgodziły/
  Tákże ſie koło Rzeki długo vganiáli/
  A Tátarowie ſie iuß tym więcey zmacniáli.
O tym z kilku Ruśnic ktore w woyſku náßy mieli/

Crom: Habebát Lituani bombardas aliquot. Ráczko o Páná Rádziwiłá Woiewody Wilenſkiego Márßałek tylko z dwu ruśnic ktore długie mieli Tátárow ſtrwożyli.

  Vderzyli w Pogány áż wßyſcy zádrżeli/
  Ráczko też miał Hárkábuz/ Rádziwiłow druga
  Márßałek miał Ruśnice (zá dziw w on czás) długą/
Z tych Ruśnic wnet od Rzeki Pogánow odpárli/
  A ſámi pędem wielkim zá nimi przytárli/
  Drudzy zás leśne rozgi śiekąc w Rzekę ſkáli/
  Drudzy deſki/ gáłęzie/ gácąc brod miotáli.
I náß Ráczko Hoſpodin tym śmieley hárcuie/

Słowá nieboszczyká Ráczká ktore iáko ſłáwią widząc iż ſie Tátárowie Ruśnic zlękli/ choć z niewidzieć tylko Tátárow gonił.

  Z Ruśniczką ſwoią gdy w niey wielką godność czuie/
  Nábiiáiet raz poraz/ á gdy tolko puknie/
  Alić Niechrzeſt Pohániec lecząc áni hyknie.
Glinſki też Michał widząc iż iuß moſt gotowy
  Przez Rzekę wnet nápomniał ſwych krotkimy słowy/
  By dla miłey Oyczyzny mężnie poczynáli/
  A iey vpadek ſobą śmiele zásłaniáli.

Przywo-

Przywodził im poczciwość/ sławe y wolności/
Dziatki/ Zony/ Rodzice/ Brácią/ Máietności/
Aby ſie zá ich zdrowie poteżnie potkáli/
A Brácią w polon wziętą z niewoley wyrwáli.

Rzecz Glinſkie go do Rycerstwá.

Ták nápominał wßytkich obieżdzáiąc wkoło/
A potym ſmiele krzycząc ſam ſkoczył ná czoło/
Krzycząc nuß zá mną Brácia: Litwá zá nim z krzykiem
Wielkim pędem ſkoczyłá zákrzywionym ßykiem.
Huk/ grzmot/ kołát/ trzaſk ſtráßny/ Niebo brzmi y láſſy/
Gdy gwałtownie w Tátáry vderzyli náßy/
Kurzy ſie pył końſkimi wzrußony kopyty/
A Echo głos rozdwoia po polách ſowity/

Pirwßy Koń pod Glinſkim zábity.

Glinſki ſie miedzy nimi okrył z vphcem ſwoim/
Tám poſtrzałem vbito pod nim koniá dwoim/

Męſtwo Glinſkiego.

Ná drugiego ſie przeſiadł/ tám z wielkiey ſmiáłości/
Ják Hetman/ y iák Rycerz odniosł dank dzielności.
W tym Nowogrodzka Slachtá pod Chorągwią ſwoią/

Nowogrodzkiey Slachty męſtwo.

Widząc iż Cárzykowie w wálnym vphie ſtoią/
Vderzyli w nich z boku z tákim wielkim pędem/
Aż Pogan wielkość pádłá iák lás pociąg rzędem.
Cárzykowie gwałt widząc/ wnet z ſwymi Murzámi/

Wálny vff Tátárſki z Cárzykámi znowu ná Litwe vderzył.

Wyſádzili ſie wßytką mocą/ naprzod ſámi/
Tańcem zwykłym ná wálny vph náßych przytárli/
A wßyſcy krzycząc/ hucząc/ gárdłá ſwe rozdárli.
Háłá/ Háłá/ wßędzie brzmi/ zewßąd głoſſy ſtráßne/
A ſtrzáły zásłaniáły lecąc słońce iáſne/

Minſkiey y Grodzienſkiey Slachty dzielność.

Lecz Minſka/ y Grodzienſka Slachtá w ſpolney ſpráwie/
Vderzyli Pogánom w bok ná ten czás práwie/
Iż im taniec zmylili/ y ßyk rozerwáli/
A zá tym ſie Polacy zbroyni vkazáli
W ſwietnych zbroiách/ á wßytkich trzy ſtá było koni/
Wßyſcy też po Vſárſku mieli łſniące broni/

Fortel.

Kopie z Proporcámi/ Tarcze z Skophiámi/
Stáneli ná págorku długimi vphcámi/
Iż ſie ich wielkie woyſko z dáleká być zdáło/
A w bebny vderzyli ták áż niebo grzmiáło.

Sendiwoy Czárnkowſki Woiewodzic Poznáński z Dworem Krolewſkim.

Nád nimi był Czárnkowſki Hetman przełożony/
Ktorych záraz Pogáńſki vph widząc ſtrwożony/
Mnimáiąc iż wielki lud przybył wnet pierzchneli/
A po błotnych niwinách vciekáiąc lgneli.

Polacy

Polacy ácz ſie ſámi w ten czás nie potkáli/
Ale sercá przybyciem ſwym Litwie przydáli/
W Trąby y w Bebny tylko ſtráßąc Pogan bili/
Co w was zá gnuſność byłá o Dworzánie mili.
Ja áczby mie przywiązał ku tákiey potrzebie/
Vgryzłbych ſie z powrozá/ iednák doſyć z ſiebie/
Spráwiliście gdy ſtráchem Tátárow ſtrwożyli/
Zá czym Litwowie ſnádniey ſtrwożonych pożyli.

Crom: Nach ſtáſtim terga vertere. Nec ſegnius inſtabant Lituani.

A Tátarowie bieżą rożno vciekáiąc/
Litwá zás po nich pędzi ſmiele doganiáiąc/
Sieką y kolą grzbiety ich długimi drzewy/
A krew po polách pluſczy záraz płynąc z trzewy/
Huk y krzyk po ßelinie/ po ßerokich polách/

Tátárowie rozgromieni.

Pełno trupow po drogách/ y brozdziſtych rolách/
Więzniow zás rozwiązáli ktorzy gorßy byli/
Ná Pogány bo wßytkich áż do ſmierci bili.
Kniáź też Glinſki iák Hetman y iák Rycerz práwy/
Otrzymał ſam nád inße dank dla dzielney ſpráwy/

Crom: Tribus equis ſub eo confoſsis.
Pod Glinſkim trzech Koni zábito.

Bowiem trzech koni pod nim zábito w tey trwodze/
Gdy bił Tátárow własną ręką y ſiekł ſrodze.
Ták ich bijąc po polách Litwá mordowáli/
Aż ich do Cepry Rzeki błociſtey przygnáli/
Gdzie więcey niż pod Kleckiem Pogánow zginęło/
Bo práwie źrzodło ich krwią po łąkách płynęło.
Część ich zás vciekáiąc potonęło w Ceprze/

W Ceprze Tátárow bárdzo wiele potonęło.

Drugich w błocie Grążiſtym bito iáko wieprze/
Aż ſie Rzeká od Trupow ich záhámowáłá/
Bo ich przez kilko tyſiąc w ſobie záchowáłá.
Y dziś w tych com ſam widział pługiem oſtrym polách/
Oracz krzywy náyduie znáki iáwne w rolách/
Wyorywa Páncerze y Strzáły zbotwiáłe/
Kopije/ Száble/ Słyki dawnością zbotwiáłe/
Bitikierey/ y Burnas dwá Cárſcy Synowie/

Crom: Soltani duces exercitus, equis in palude relictis aegrè euaſere.
Cárzykowie koni zbyli y vciekli.
Liczbá Tátárow pobitych.

Widząc iż ſie im w onym nie ßánuie kowie/
W Jezierze błotnym zbyli vciekáiąc koni/
Tákże vßli przez láſſy z oney ſtráßney toni.
Dwádzieściá tyſiąc Tátar poległo w tym boiu/
Ták iż kilko lat role ony miáſto gnoiu/
Z trupow ich nápoione długo były płodne/
A przedtym bez nawozu ták leżáły głodne.

Koni też

23000. Koni Tatarskich odięto. Koni też dwádzieściá trzy tysiecy odięli/
Y korzyść wszytkę w cále ná koszu ich wzięli/
Więzniow też wyzwolili kilko dziesiąt tysiąc/
Poimánych Pogan 3000. A poimánych Tátárow trzy tysiące licząc.
Crom: Neque tamen hac Glinscius contentus victoria fuit. A Glinski ná zwycięstwie nie przestáiąc onym/
Ale ku większey sławie będąc zápalonym/
Wiedząc iż sie rozeszli inszy w rożne strony/
A do koszá sie wszyscy mieli wracáć z plony.
Fortel Glinskiego ná insze zagony Tátárskie. Przeto sie ná Tátárskim koczisku położył/
A straż gdzieby vciekáć chcieli wnet rozłożył/
Ták czwartego dniá z plonem iáko byłá zmowá/
Do Koszá sie sciągáli gdzie byłá ich głowá.
Nie wiedząc o pogromie swych wpádli w swe śidło/
A Glinski ich z Litwą bił iáko błędne bydło/
Zagony Tátárskie pobite. Bo iáko bez pásterzá trzodá ták y oni
Vciekáli iák błędni odrzucáiąc broni.
Nástasia tez Xiężná Słucka swych Boiárow/
Rozesłáłá przeymowáć pierzchliwych Tátárow/
Słuczánie Tátárow znowu gromili. Ták iż ich pod Kopylem bárdzo wiele zbito/
Y v Piotrowic gárdłem zápłácili myto.
Tákże Pogáńskie wszytkie woyská porázone/
Drugie w Rzekách/ w Jeziorách błotnych pogrązone/
Dáli zacne zwycięstwo Litwie sławney z siebie/
Jż snaść lepsze przyczynce niż dziś mieli w Niebie.
(Lecz Rácko większy odniosł dank z ruśnicą swoią/
Y Rádwiłow Márszałek tákież strzelbą dwoią/
Dwá tylko ze dwu Ruśnic/ Tátar názad wspárli/
A nam zás dziś tysiąc Dział zá to ciż wydárli)
Wroćili sie z triumphy y z wielkimi łupy/
A Pogáńskie ná pokarm ptakom były trupy/
Trupy Tátárskie. Ták iż ich część dla smrodu zágrzebáli nászy/
Jnszych Psi/ inszych Wilcy rozwłoczyli w lássy.
Jesli co wiersze mogą cne Rycerstwo moie/
Niech będą poświęcone sławie wásze boie/
Jż was żaden nie złupi wiek z przeważney cnoty/
Mieyćiesz godną zapłáte w Niebie swey roboty.
W ten czás Krol Alexander testáment spráwiwszy/
Y z nabożeństwem Páńskie Swiątości vćiwszy/
Potwierdził Duszę przez Chleb Anyelski prawdziwy/
W ktorym sie nam Christus Bog sam okazał żywy.

Juž konał

Juž konał á Duszá sie ná on Swiát spieszyłá/ Alexander Krol konáiąc te Nowinę wesołą vsłyszał.
Gdy go wdzięczna nowiná z woyská pocieszyłá/
Jż Tátárow pobiłá Litwá/ á zwycięstwo
Sławne nád nimi wzięli przez wrodzone męstwo.
Więzniow/ polon odbili/ á sámi w cáłośći/
Wyswobodzili z stráchu Krolewskie włośći/
A Krol był mowę zámknął iuż práwie konáiąc/
Acz niemowił lecz wzdychał/ Bogu chwałę dáiąc.
Wznośił ręce á słozá słozę z oczu toczy/
Ták z sercá milczkiem Boskiey dzięki czynił mocy/ Alexander ácz mowę zámknął Bogu czyni dzięki.
Wzdychał długo/ chcąc sie iák podnieść/ ále prozno/
Bo z Smierćią niż z Tátáry walczyć było rożno.
Rękę dawał káżdemu/ stoiącym około/ Dawał około stoiącym rękę.
W Niebo z płáczem/ ná ludzi zás pátrząc wesoło/
Z tym triumphem dał winny tribut Smierći z ciáłá/
Ale sławá przed Kosą iey w cále zostáłá.
Bo z dwiemá záraz w ten czás sam Nieprzyiacioły
Woynę wiodł/ á z iednego wziął triumph wesoły/
Lecz zwycięscá zwyciężon zás od Smierći potym/ Alexander vmarł.
Ktorey sie nie odkupił Krol skárbem złotym.

O vrodzie/ obyczáiách/ y pogrzebie Alexandrowym w Wilnie/ y podniesieniu ná Wielkie Xięstwo Litewskie Sigmuntá Brátá iego/ Głogowskiego y Opáwskiego Xiążęciá.

Rozdział VIII.

Ták Krol Alexander Kázimirzowic Wnuk Jágiełow vmárł ná Zamku Wileńskim/ po tym sławnym zwycięstwie nád Tátary Roku 1506. Augustá Miesiącá 19. dniá/ we Srzodę w noc czwartey godziny/ wieku swego czterdzieśći y sześć lat/ iák Cromer pisze/ á Miechouius 45. kłádzie y dni 14/ wykonawszy ná Wielkim Xięstwie Litewskim lat 14. Miesięcy dwá/ A ná Krolestwie Polskim 4. Látá/ Miesięcy 5. pánował. Smierć iego Cometá znáczyłá/ ktora sie ná puł nocy máło co przed tym vkázowáłá/ tez okrągła kulá ognista bárdzo iásna z obłokow ná Wieżę Krákowskiego Ratuszá iedney nocy spádłá. (Cometá. Cud z Niebá.)

Był Alexander średniego wzrostu/ twarzy przydłuższey/ włosow smiádych/ kośćisty/ rámion szerokich/ y śił wiele mężnych/ ále dowćipu/ y rozumu przytępszego/ dla czego był milczący/ Hoynośćią wszytkich inszych Brátow przewyższył/ zá rostosz (Vrodá. Hoyność.)

zá roſkoſz to ſobie wielką poczytáiąc / gdy co dobrego Mężnym / Rycerſkim / Dworſkim y vczonym Ludziom vczynił / w Muſice y w Trębáczách też ſię bárzo kochał / dla czego więcey zá márnotrátnego niźli zá hoynego od wielu ludzi był mniman / ták iż práwie wczás vmárł / póki ieſzcze wſzytkiey Polſki / y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego márnie nie rozſzáfował / bo y Krolewſkich imion wielką część był pozáſtáwował.

Rozrywka Pánow Litewſkich.

Był potym ſpor około pogrzebu iego / bo Jan Łáſki Kánclerz vſiłował Ciáło Krolewſkie do Krákowá prowádzić / poniewaź y ſam zá żywotá o to proſił / záś Pánowie Litewſcy w Wilnie go podle Kázimirzá Brátá pochowáć chcieli / obawiáiąc ſię tego / áby Gliński człowiek pánowánia chćiwy / y ſwieżym zwyćięſtwem nádęty Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego zá przyiáźnią y pomocą ſwoich Ruſſákow nie poſiadł / y nie opánował / vbieżawſzy ſnádnie Wilno w niebytnośći Pánow Litewſkich / dokądby oni ciáło prowádzili do Krákowá / y záś ſię názad wroćili. A w tym Sigmunt Márgrábiá Łuſácki / Xiąże Głogowſkie / Opáwſkie / y Stároſtá Sląſki / vſłyszawſzy od Gońcow Litewſkich w drodze o śmierći Brátá Kroká Alexandrá / we dwunaśćie mil od Wilná / iáko Decius piſze / co rychley ſię do Wilná poſpieſzał.

Sigmunt do Wilná.

Tám ku niemu Kniąź Michał Gliński napirwſzy ze wſzytkich Pánow Litewſkich w ſiedmi ſet koni wyiechał / A z Xiążęćiem Sigmuntem więcey dwu ſet iezdnych niebyło / támże Gliński piękną Orácią vczyniwſzy / wiedząc iż iuſz był w podeyźrzeniu v Sigmuntá / wymawiał ſię / y ſpráwował z niewinnego oſkárżenia / y domniemánia Pánow Litewſkich / iákoby ſię on miał ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie ſádzić / á oczyśćiwſzy ſię z tego podeyźrzenia / poddánoſć / wierność / y poſługi chętliwe Xiążęciu Sigmuntowi iáko Pánu przyrodzonemu obiecował / zá co mu też Sigmunt podziękowawſzy / we wſzytkim mu ſię łáſkáwie ofiárował.

Gliński ſię obmawia.

Potym wſzyſcy Pánowie Litewſcy z wielkimi y świetnymi poczty przyiecháli / á przywitawſzy Xiążę Sigmuntá / y Wielkim Xiędzem Litewſkim pozdrowiwſzy / do Wilná go vććiwie prowádzili / Tám rychło potym zgotowawſzy wſzytkie zwykłe potrzeby do Ceremoniy pogrzebu Krolewſkiego należące / pochowáli Alexandrá nád wolą iego ná Zamku Wileńſkim / w Kośćiele S. Stániſłáwá / w teyże Káplicy w ktorey y Brát iego Kázimierz Xiążę cudámi świątobliwośći ſłáwny był pogrzebiony / y gdzie przed tym Witołd niż iego kośći Walerian Biſkup Wileńſki przenioſł / leżał / tákże Sigmunt y iego Syn Michayło / y Swidrigayło Xiążętá.

Pogrzeb Alexandrow.

Tegoż Roku 1506. odpráwiwſzy vććiwie pogrzeb Alexandrow / wſzyſcy Pánowie y Xiążętá Litewſkie / zgodliwymi głoſſy Sigmuntá Kázimirzowicá Brátá Alexandrowego iáko Páná przyrodzonego ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie wybráli. A czás podnieśienia iego był złożon Octobrá álbo Liſtopádá Mieśiącá według Miechowiuſſá dwudzieſtego / według Deciuſſá Ieſtá 26. we wtorek ná dzień przenieśienia S. Wociechá / tákże godziny ſzeſtnaſtey z wielką vććiwośćią / Ceremoniámi y triumphy / podnoſił go ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie / y Czapkę nań Xiążęcą Axamintu czerwonego w ſtrefy złote Kámieniámi drogimi oſſádzoną według zwyczáiu ſtárodawnego / kładł Biſkup Wileńſki Wociech Tabor / potym mu Miecz podawał Michał Gliński iáko Márſzałek / támże mu wſzyſcy Pánowie Litewſcy / Zmodzcy / y Ruſcy / y Poſłowie z Woiewodztw / y Powiátow / zá wierność / poſłuſzeńſtwo / y poddánoſć przyśięgáli.

Sigmunt ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie podnieśiony.

Sigmunt

Sigmund pirwſzy Jagiełow

Wnuk / á Syn piąty Kázimirzow / Głogowſkie y Opáwſkie Xiąże / Stároſtá Sląſki / z Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / ná Kroleſtwo Polſkie po Brácie Alexandrze / według dziedzictwá y godnośći koronowány / Roku 1507.

Kśięgi XXIII. Rozdźiał I.

Do Wielmożnego Kniáźiá Alexandrá Połubinſkiego Dzierzawce Wilkinſkiego / etc.

Pánowie Koronni y wſzytko Rycerſtwo / iáko ſkoro ſię dowiedźieli / iż Alexander dniá 19. Auguſtá Mieśiącá Roku 1506. w Wilnie oſtátni dług śmierći z ciáłá zápłáćił / ziecháli ſię ná Siem do Piotrkowá / dla Electiey Kroká nowego / Decembrá álbo Grudniá Mieśiącá dniá oſmego / tamże ná dzień święty poczęćia Pánny Máriey / Sigmuntá Kázimirzowego piątego Syná Wielkiego Xiędzá Litewſkiego / Ruſkiego / Sląſkiego / Opáwſkiego / Głogowſkiego etc. ſpolnymi głoſſy Krolem Polſkim obwołáli / y wybráli / ktora Electia dla trzech przednieyſzych przyczyn ſkutku rychłego doſzłá / naprzod iż Włádiſław Krol Czeſki y Węgierſki Brát iego ſpuśćił mu dobrowolne práwo przyrodne ná Kroleſtwo Polſkie / przez Poſłá ſwego Oswáldá Kárłáczá / Druga rzecz k temu pomogłá / iż iuſz Sigmunt był podnieśion ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie / Ruſkie y Zmodzkie / ktore páńſtwá ſnadźby ſię były pewnie oderwáły od Polſki / gdyby był inſzy wźięty ná Kroleſtwo Polſkie / Trzećia iż ſobie Pánowie Koronni w pámięć bráli / święte pánowánie Jágiełowe y Kázimirzowe / tudźieſz obecżną dzielność / y cnoty wrodzone Sigmuntá Syná iego Xiędzá Litewſkiego.

Przyczyny dla czego Sigmunt ták rychło ná Kroleſtwo wybran.

Wypráwili tedy záraz Pánowie Koronni do Litwy Poſły / ktorzyby Sigmuntá ná Kroleſtwo Polſkie Oyczyſte y Dziádowſkie przyprowádzili / to ieſt / Wincentego Przerebſkiego / Kuiáwſkiego / Jáná Lubráńſkiego Poznáńſkiego / y Máciejá Drzewickiego / Przemyſkiego / Podkánclerzego Koronnego Biſkupow / trzy nich Andrzejá z Számotuł Poznáńſkiego / Jáná z Tarnowá Bełſkiego / Woiewodow / y Jáná z Łáſká Kánclerzá Koronnego / ktorzy Sigmuntá w Mielniku z Pány Litewſkimi Seymuiącego záſtáli / y tám go ná Kroleſtwo Polſkie od wſzech ſtanow iednoſtáynie iáko Páná dziedzicznego żądáli / ktore on z wielką ochotą y rádośćią przyiąwſzy / á triumphy z zwykłymi ceremoniámi z weſelim poſpolitego ludu w Kośćielech ná chwałę Pánu Bogu odpráwiwſzy / nie mieſzkáiąc do Krákowá z Pány Litewſkimi y Poſłámi Koronnymi przyiáchał. Roku 1507. Jánuáriá dniá 20. gdzie więkſza część pocztow pánięcych iáko Joſtus Decius piſze / *Lituanico ritu instructa*, Litewſkim álbo Kozáckim ſtroiem z wielkim koſztem przybrána byłá; Bo y to dziś po trzech Krolách ſámi widzimy / iż iáki Krol / y z ktorey kráiny / táki y vbior náſzy iáko *Simia* noſzą.

Posłowie Koronni po Sigmuntá do Litwy.

Ták tedy dwudzieſtey wtorey godziny ná Zamek Krákowſki z rádośćią wſzytkiego Rycerſtwá y ludu poſpolitego / z niewymownym triumphem był

prowádzon /

prowádzon/ á po zgotowániu wszytkich potrzeb koronáciey należących/ w Kościele świętego Wacławá y S. Stánisławá zwykłymi Ceremoniami przyiąwszy zbáwionne Swiątości pomázan/ y koronowan ná Krolestwo Polskie/ przez Andrzeiá Rożego Arcybiskupá Gnieznienskiego/ przy bytności Bernhardá Wilczká/ Arcybiskupá Lwowskiego/ Janá Konárskiego/ Krákowskiego/ Macieiá Drzewickiego/ Przemyślkiego/ Janá Lubránskiego/ Poznáńskiego/ Wincentego Przerebskiego/ Kuiáwskiego/ Erasmá Witelusá Płockiego/ Lukaszá z Torunia Warmienskiego/ y Janá Amicinusá Láodickiego/ Sufráganá Krákowskiego/ Biskupow/ y przy Pośle Włádisłáwá Królá Węgierskiego/ y Czeskiego/ Stephanie Teleckim. Nád to Xiążąt y Pánow Litewskich wiele było/ Ale nástroynieyszy był ze wszytkich Pocztem okázáłym Kniáź Michał Glinski/ tákże Jan Zabrzezinski/ Jerzy Rádziwił/ Alexander Chodkiewic/ Wirszat Hościkowic/ y inszych bárdzo wiele. Tá Koronácia Sigmuntowá tráfiłá się dniá 24. Styczniá/ Roku odkupienia nászego 1507. Záś po odpráwieniu tych Ceremoniy Krolewskim obyczáiem/ drugiego dniá w Száty Krolewskie vbrány/ w Koronie ná Rynek Krákowski z Zamku wielkością Pánow y Rycerstwá otoczony iáchał/ támże ná Máiestacie przypráwionym/ od Mieszczan zá wierność y poddáność przyimował przysięgę/ gdzie też y wszytko pospolstwo podniesienim pálcow przysięgę wierności przyznawáło.

Witelius po nászemu Ciołek.

A odpráwiwszy Koronácią/ záraz Krol z Koronnymi y Litewskimi Pány/ spolną chęcią obmyśliwáć poczęli/ iákoby vpadek Rzeczypospolitey ná ten czás práwie w skárbie (ktory iest *neruus belli*/ siłá woyny) y w inszych rzeczách zniszczáłey nápráwić mogli.

Złożył tedy Krol Siem wálny w Krákowie/ ná ktorym o tym byłá rádá/ áby iesli się co przeszłych czássow niedbálstwem niedawno zmárłych Krolow w Rzeczypospolitey/ zwłaszczá nieporządną oną do Wołoch wypráwą vszczerbiło/ záś się to pokoiem wziąwszy ná czás przymierze z nieprzyiacioły/ nágrodziło. A iesliby z ktorey strony woyná nádeszłá/ tedy iż dla wyniszczenia skárbu porządnie spráwowána być nie mogłá/ podátek pospolity vchwalono/ iż wszyscy poddáni Sielscy ták Krolewscy/ iáko Slácheccy po 12. groszy z włoki dáwáć mieli według stárego zwyczáiu/ Mieszczánie záś po 6. groszy/ Slachtá/ Woytowie y inszy ktorzy ná Arendach pieniądze máią/ czynszow swoich czwartą część/ Duchowni tákże według stárodáwnego zwyczáiu/ y Biskupi osmą część Dziesięcin mieli płácić ná pospolitą obronę. Ná tymże Seymie monetę iáwnym decretem grosze/ pułgroszki/ y szelągi vchwalono kowáć Krolowi.

Siem w Krákowie.

Pobor.

Monetá.

Stephan też Telecki Włádisłáwá Węgierskiego/ y Czeskiego Krolá Poseł zá przyzwoleniem Sigmuntá Krolá/ y wszytkiego Senatu do Wołoch odiáchał/ áby Przymierze y Condicie spolnego pokoiu miedzy Bochdanem/ y obiemá Krolámi/ Włádisłáwem y Sigmuntem postánowił/ do Węgier tákże Posłowie Koronni Biskup Poznáński/ Márszałek Koronny/ y Kánclerz Jan Láski/ y Christoff z Szydłowcá posłáni/ ktorzy z Krolem Włádisłáwem y Krolestwy iego Węgierskim/ y Czeskim/ przymierze postánowili/ á od Prussow ná ten czás był pokoy.

Poseł do Wołoch.

Do Węgier.

O rozruchách

O rozruchách Glinskiego w Litwie/ y o początku woyny Moskiewskiego z Sigmuntem/ á wykupieniu przeżeń imion Krolewskich/ y poráženiu Tátárow pod Wronowem.

Rozdział II.

W Litwie tegoż roku 1507. wielkie rozruchy były miedzy Kniáziem Michałem Glinskim/ y Janem Zabrzezinskim/ Bo Glinski będąc Mężem wielkim śmiáłym/ ná wszem dzielnym/ rozumu dowcipnego/ y do káżdey potrzeby sposobnego (bo w Niemcech więcey niż dwanaście lat v Albrichtá Sáskiego Xiążęciá/ gdy w Frisiey woynę wiodł/ dobrze sobie poczynał/ y wszytki stopnie Rycerskiey godności przeszedszy/ iák *Herbersteinus in Cōmentarys Moschouiticis fol.* 106. pisze/ wielkie á sławne imię otrzymał/ we Włoszech też w woyskách Maximilianá Cesárzá żołnierską służył/ zá czym miedzy wszytkimi Krolmi/ y Xiążęty postronnymi dobrze był znáczny/ y wielce záchowáły) A gdy się do Litwy oyczystey wrocił/ v Alexandrá wielkiego Xiędzá Litewskiego/ potym Krolá Polskiego naprzedniejszą łáskę y práwie towárzyskie obcowánie miał/ przyiaciol záś wielkością/ ktorych sobie hoynością y dátkiem szczodrym bez liczby był sposobił/ tudzież máietności y skárbow práwie Xiążęcych dostátkiem/ z wielkiego szczęścia w pychę/ potym w Ambicią/ álbo pożądliwość zbytnie chciwą ná opánowánie wielkiego Xięstwá Litewskiego/ táwnie się był podniosł/ co iednák Sigmunt po śmierci Alexandrowey prętkim swoim przyiácháním do Wilná vprzedził/ y ná czás iáko táko vśmierzył/ gdy mu Glinski zá wierność á poddáność z inszymi Pány Litewskimi przy podnoszeniu ná wielkie Xięstwo Litewskie przysięgał. Ale się potym rychło vmyzły y przeciwiewiecie Glinskiego/ zá dowodem Janá Zabrzezinskiego/ wielkiego Xięstwá Litewskiego Márszałká okazáły/ y spráwy iego iáwnie się ku vpadku náchyliły/ *eamq; tunc mortalibus communem* Glinscius expertus est, iáko Joocus Decius pisze *fortunam*/ tákiego też ná ten czás szczęścia ludziom pospolite Glinski ná sobie doświádczył/ iż czássow szczęśliwych przyiaciol wiele miał/ á skoro się iedno trochę fortuná iego záchwiáłá/ żadnego przyiaciela nie było/ ták iż ich iuż y zá pieniądze nie mogł dostáć/ ktorych pirwey gdy Alexander pánował/ dármo wielkimi Kotámi zá nim y przed nim dudkuiąc chodziło. A gdy się z Zabrzezinskim o zádánie zdrády/ iáko z potwarcą przed Krolá pozywał/ złożył obiemá Krol rok pewny ná dowod y odwod/ ále iż widział rzecz wielką miedzy dwiemá wielkimi przeciwniki/ dla tego odwłoczył/ áżby się snadź iáko poiednáli/ álbo iżby się cznieysza za pewnieyszym dowodem o Glinskiego postępkach wywiedział.

Dum fueris Fęlix multos numerabis amicos,

Glinskiego z Zabrzezinskim zaście.

Potym Glinski 27. dniá Miesiącá Márcá/ do Włádisłáwá Węgierskiego y Czeskiego Krolá/ v ktorego też miał pierwey wielkie záchowánie Brátá Sigmuntowego/ ná Budzyń dla porády y przyczyny odiáchał/ gdzie widząc iż się w nádziei omylił/ bez pociechy do Litwy się záś wrocił/ wszákże przyniosł od Krolá Węgierskiego listy/ y Posłowie Węgierscy/ iáko Herbersteinus świádczy/ dla tego z nim przyiecháli/ áby tá przewłoká máiętności/ sławie/ y poćciwości iego nie szkodziłá/ y prosił Krolá Glinski/ áby wżdy iuż kiedy wyrok miedzy nim

Glinski do Węgier.

á Pány Litewſkimi/ zwłaſczá z Zabrzezinſkim vczynił. Ale gdy obaczył iż Krol onę ſpráwę po ſtáremu zwłoczył/ álbo ſnaść przećiwney ſtronie więcey folgował/ gniewem wielkim pobudzony/ Glinſki Krolowi powiedział/ mowiąc/ iż ſię pokuſzę o táką rzecz/ ktora tobie Krolu/ y mnie ná potym będzie żáłoſna. A odiáchawſzy do domu z gniewem/ wnet iednego ſwoiego wiernego ſługę z liſtámi do Moſkiewſkiego poſłał/ w ktorych to piſał/ iż ieſliby mu Wielki Xiądz Moſkiewſki dobrowolnego do ſiebie przyiáchánia dozwolił/ á ná to mu przyſiągł/ y liſty gleitowne przyſłał/ tedy z Zamkámi ktore w Litwie trzymał/ do niego ſię przekináć obiecał/ z czego ſię Moſkiewſki vrádowawſzy/ gdy ſłyſzał y znał wielką dzielność Glinſkiego/ wnet ná iego żądánie przyſięgę vczynił/ y czegobykolwiek od niego potrzebował/ to ſkutecznie przyrzekł wypełnić/ y ná to mu wieczne liſty táiemne poſłał.

Glinſkiego oświádczenie o nieuczynienie ſpráwiedliwo[ści].
Glinſkiego liſty do Moſkiewſkiego.

W tymże czáſie wnet przerzeczony Wáſil Iwánowic Kniąź Moſkiewſki z woyſkiem wielkim minąwſzy Smolenſk ná mil trzydzieśći/ w Litewſką ziemię wciągnął/ przeto Krol Sigmunt vſpokoiwſzy Kroleſtwo Polſkie od Węgier/ Wołoch/ y Pruſſow/ ruſzył ſię do Wilná z woyſkiem Polſkim/ potym z Rycerſtwem Litewſkim/ Zmodzkim y Ruſkim/ Tátárow k temu Przekopſkich przyzwawſzy/ ciągnął przećiw Moſkiewſkiemu/ ktory záraz vſłyſzawſzy iż Krol z Litwą y z Tátáry ſię przybliża/ niechcąc kuśić bitwy do Moſkwy ſię z woyſkiem ſwoim wroćił/ zá czym Litwá od Moſkwy Gzykow Zámek odyſkáłá/ á ſplundrowawſzy niemáło Miáſteczek y włości Moſkiewſkich/ łupy wielkie z plonem wywiedli. Sigmunt też Krol widząc/ iż nieprzyiaciel bitwy ſię chronił/ ku temu woyſko Litewſkie niedoſtątkiem żywnośći/ y zbytnią gorącośćią było ſtrapione/ do Wilná ſię wroćił. Tákże y Carz Prekopſki ktory ośmdzieſiąt tyśięcy Tátárow w woyſku ſwoim/ iáko ſławá byłá/ miał/ nic ſpráwiwſzy do Prekopu ſię wroćił.

Moſkwá Litwę woiuie.
Litwá Gzikow wzięłá.
Ośmdzieſiąt tyśięcy Tátárow ná pomoc Litwie prożno.

Sigmunt Krol potym Siem w Krákowie złożywſzy/ z Litwy do Krákowá Roku 1508. Styczniá 24. przyiechał/ á ná tym Seymie o poſtánowieniu ſpraw Koronnych rádzono/ ktore z łáſki Bożey ſpokoynie trwáły zá domowym pokoiem przez cáły rok/ wſzákże nowego Páná nowe przygody y fráſunki náchodziły/ gdy ſkarb ták Rzeczypoſpolitey/ iáko y właſny Krolewſki/ tákże y v Pánow/ iáko y dziś był wyniszczał/ dobrá Krolewſkie k temu záwiedzione/ á co więkſza żołnierze Czechowie/ Niemcy y Polacy/ ktorzy v Albrichtá y Alexandrá Krolow ſłużyli/ żołdu zápłácenia vpornie ſię domagáli/ lecz iednák Krol zá pomocą Bożą/ y Iana Bonárá pilną ſpráwą/ ktory był v niego ſprawcą wielkim/ y ſtárſzym nád Mienicą/ bárdzo prętko ſam ſiebie y rzeczpoſpolitą vpádłą podpárł/ bo napierwey nákowawſzy monety/ Krolewſkie dobrá w wielkich ſumách pieniędzy záſtáwione wykupił. Napierwey Ziemię Spiſką/ ktora byłá we 12. tyśiąc złotych czyrwonych od Janá Jordaná z Zakliczyná/ Oświęćim y Żupy Ruſkie/ ktore były we 14. tyśiąc złotych czyrwonych od Páwłá czarnego/ Mieſzczániná Krákowſkiego wykupił. Proſzowice od Jurká Langá dziewiąćią tyśiąc złotych czyrwonych/ Nieſſową od Stániſłáwá Kościeleckiego dziewiąćią tyśiąc. Od Krákowſkich Rádziec co ku wielkim rządom Zamkowym przyſłuſzało/ ſtraż Rybitwią/ Młyny/ Játki y ine dochody dwiemánaśćie tyśiąc/ y z żup obudwu Krákowſkich ſolnych wiele długu ſkupił/ Olborę Olkuſką/ to ieſt dźieśięćinę od Kruſzcu v Sewerina Bermáná Mieſzczániná Krákowſkiego pięćią tyśiąc złotych/ Sirádz 5. tyśiąc/ Goſtinim dwiemą tyśiącámi y trzemá ſty/ Rádom trzemi tyśięcy/ Socháczow ſiedmią tyśięcy/ Piotrkow tyśiącem y dwiemá ſty/ Drohobycz pięćią tyśięcy/ Rabſtym pułtorem tyśiącem/ Ritter zamek tyśiącem/ Cło Lubelſkie tyśiącem y cztermi ſty/ Słuchow 4. tyśięcy. Tuchola 11. tyśięcy. Sądecz 4. tyśięcy. Jnowłodſław 5. tyśięcy. Moſtowe y Cło Toruńſkie dźieśięćią tyśięcy złotych wykupił etc.

Jan Bonar.
Zamki/ Włośći y inſze dochody Krolewſkie wykupione.

Służebnym

Służebnym też żołnierzom ktorym ſię byli Brácia Albricht y Alexander zádłużyli zápłáćił/ ná ktore wyſzło więcey niż dwie śćie tyśięcy Złotych czerwonych/ Nád to Zamek Krákowſki/ ktory był práwie vpadł/ wielkim koſztem zmurował/ zwłaſczá onę ſtronę od zachodu Słońcá y ine ściány.

200000. Złotych czerwonych ná Zołnierze.

Tegoż Roku dniá 5. Kwietniá/ Żyd niiáki z ſwoimi pomocnikámi Sacrámentu Ciáłá Bożego w Krákowie nie vććił/ y inſze ſproſne rzeczy bluźnierſtwem złośliwym popełnił/ poiman potym/ á ná drábinę w Kośćiele Pánny Mariey przywiązány y rośćiągniony przy zgromádzeniu wielkim ludzi vczonych/ tám piſmem dowodnie/ ácz też wiele y śmiele z ſtrony ſwoiey mowił przekonány/ zwierzchnośći świeckiey podány y ſpalony ieſt.

Bluźnierca Żyd ſpalon.

Tegoż Roku nád mnimánie/ ták Decius piſze/ Aſtrologow náſzych/ powietrze morowe ſrogo pánowáło/ ktorym mnoſtwo ludu poſpolitego pomárło.

Mor.

Tegoż Roku Tátárow puł trzećiá tyśiącá do Wołyńſkich kráin vkradkiem wtárgnęli/ przećiw ktorym Jan Kámieniecki Mąż ſławney pámięći/ Lwowſki Caſtellan/ Stároſtá Buſki z pięćią ſet iezdnych żołnierzow był poſłány/ Ten Mieśiącá Lipcá 23. dniá do Miedzyboża przyćiągnąwſzy/ á Koniom y Rycerſtwu ſprácowánemu ledwo trzy godziny wytchnąwſzy/ z Winnickim/ y Brácłáwſkim Stároſtámi/ tákże z Sláchtą Wołyńſką/ y Podolſką zá Tátáry ćiągnął/ ktorych náſzy czarną drogą śpieſzno idąc tegoż dniá dogonili v Worono ná Horodziſcá/ gdzie ná nich/ gdy iuż wielkie łupy więźniow/ y dobytku gnáli/ mężnie y śmiele vderzyli/ porázili/ y roſproſzyli/ ták iż Pogan dwá tyśiącá ná plácu poległo/ á łupy wſzytki odgromiwſzy/ y ſowito odebrawſzy/ z zwyćięſtwem do Miedzyboża ſię wroćili.

Tátárowie porázeni.

Tegoż Roku 1508. Kniąż Conſtanti Oſtroſki/ Hetman pámięći ſławney/ Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego z Moſkwy wyſzedł/ gdzie był w więźieniu ſrogim przez lat ſiedm/ od oney porażki ná Wiedroſſe zá Alexandrá Roku 1500.

O zábiciu Janá Zabrzezinſkiego/ Márſzałka Wielkiego X: Lit: przez Michálá Glinſkiego/ y burzeniu iego około Słucká/ Kijowá/ y inſzych kráin Litewſkich/ y do Moſkwy zbieżeniu/ á rozgromieniu Moſkiewſkiego woyſká pod Orſzą/ Roku 1508.

Rozdział III.

Kniąż Michał Glinſki ſkoro po odieździe Krolá Sigmuntá z Litwy do Krákowá/ widząc iż mu ſię nie po myśli ſzáńcowáło v Krolá/ vdał ſię ku roſtirkowi ſzkodliwemu/ á naprzod zbuntowawſzy ſtáre towárzyſtwo y pomocniki ſwoie/ w ſiedmi ſet iezdnych zbroynych/ przepráwił ſię przez Niemen z Liſkowá/ y proſto do Grodná wiáchał/ máiąc wiádomość przez ſpiegi/ iż tám Zabrzezinſki Jan Márſzałek Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ iego nagłownieyſzy nieprzyiaciel w ten czás mieſzkał w Dworze ſwoim v Grodná/ á ná więkſze nieſzczęśćie iego teyże nocy potkał w drodze przed Grodnem Miłośnicę iego/ ktora od niego iáchálá/ á poimawſzy ią kazał iey pytáć mękámi ſtráſząc o wſzyſtkich táiemnicách Zabrzezinſkiego/ ktora dla

To Liſkowo dziś Xiążętá Słuckie trzymáią.

ſtráchu

Zabrzezinski obskoczon.
Schleynic Niemiec.
Zabrzezinski sćięty.

strachu wszystko musiáłá powiedźieć / Ták Glinski oskoczywszy go w Dworze niespodziánego tákich gośći / kazał do iego pokoiu drzwi wybić / támże iego naywiernieyszy przyiaciel y dworzánin Schleinic Slachćic z Missinskiey źiemie Niemiec / werwawszy się z inszymi / nálezli Zabrzezinskiego w pośćieli leżącego práwie w pierwoszpy / y kazáli go śćiąć Turczynowi / á wetknąwszy głowę iego ná Száblę / przynieśli przed Glinskiego / ktory ią kazał ná Drzewce wetknąć / y nieśiono ią przed nim 4. mile / áż do Jeziorká iednego ku Wilnu iádąc / támże ią kazał vtopić / gdźie ieszcze y dźiś słup murowány przy gośćińcu / nád tymże Jeziorkiem w boru stoi / potym wnet máiąc przez dwá tyśiącá iezdnych / rozesłał ich część po Litewskiey źiemi szukáć Pánow Litewskich / ktorych kazał zábiiáć / y mordowáć /

Glinski w Nowogrodku Slachtę morduie.

á sam zebrawszy więcey ludu / ciągnął do Nowogrodká / gdźie mieszkáiąc / Slachty bárdzo wiele pomordował / ktorych sobie być przećiwnymi rozumiał.

Potym Glinski widząc iż tym okrutnym vczynkiem / y Królá y wszytkę Litwę przećiw sobie sto kroć więcey niż pierwey obruszył / rozumieiąc też iż Krolowi tego ledá iáko mimo się puśćić dla przyiaćioł Zabrzezinskiego nie przystało / zwątpiwszy w łásce / wnet do wielkiey woyny myśl nakłonił / á Krolowi mocą odeprzeć vmyślił. Przeto kilko Pánow Litewskich / y Slachty Ruskiey ná swoię stronę obietnicámi / dárámi / y nádźieią opánowánia Wielkiego Xięstwá przyciągnął / á zwłaszcza z Wásilem Glinskim Brátem rodzonym złączył moc swoię / ktory mu też záraz kilko Zamkow swoich y Krolewskich / nád ktorymi był przełożon podał /

Glinski Minsko obległ.

oblegli záś Minsko / ále widząc iż go dobrze broniono / ciągnęli z woyskiem pod Klecko / stámtąd Wasili iego Brat ku Kijowskim się przygrodkom obroćił / Zytomirá / y Owruciá dobywał / námawiáiąc Ruską Slachtę y Boiáry / áby do iego Brátá dobrowolnie przystáli /

Glinski Slachtę buntuie Ruską.

ktory się ná to vdał / y w tym mu Bog ktory go k temu sam pobudźił poszczęśćił / iż od Litwy do Rusi Wielkie Xięstwo iáko przedtym było z stárodawná przenieśie / y Monárchią Kijowską odnowi / y iuż był tymi obietnicámi bárdzo wiele Boiar Kijowskich zwiodł / iż mu niektorzy przysięgáli. Sam záś Kniáź Michał Glinski Słucki Zamek obległ /

Glinski Słucko obległ.

spodźiewáiąc się zá porádą swoiey strony / iż Xiężná Anástásia iáko Wdowá ná ten czás po Xiążęćiu Siemionie będąca (tylko z iednym Synem Xiążęćiem Jerzym dźiśieyszych Xiążąt Słuckich Dźiádem) álbo z stráchu álbo z namowy łágodney iemu w Małżeństwo przyzwoli / ktorą poiąwszy (bo żony niemiał) ták rozumiał iż mu mocy nie mnieyszey tudźież skárbow zá przybyćim Xięstwá Słuckiego / y Kopylskiego przybyć miáło / y iuż spráwiedliwie Kijowskiey Stolice / iáko vdźielnego Xięstwá przedtym Włodimirzowi Olgierdowicu Xiążąt Słuckich przodkowi po żenie lub práwem lub woyną dochodźić mogł. Ale widząc iż Zamku mężnie ták z blánkow / iáko częstymi wyćieczkámi broniono / á iż też áni w łágodney namowie / áni w zdrádliwym słowie nie wskorał / rozgniewawszy się vmyślił przymiotem Zamek spalić / ále gdy mu wiele ludźi zbito / wnet

Okrućieństwo Glinskiego około Słucká.

zagony rospuśćił po wszystkich Słuckich / y Kopylskich włośćiách / mieczem y ogniem więcey niż Tátarską okrutnośćią Ludźi / Dobytki / Siołá plundruiąc / ták iż wszytki dźierżáwy wzdłuż / y wszerz Xiężny Słuckiey msczac się stałość iey nád poddánymi wypustoszył. Od Słucká záś y od Kopyla odćiągnąwszy / ćiągnął do Turowá /

Turow y Mozer Glinski wźiął.

ktorego wnet dobył / á swoimi ossádźił / y przysięgę od Boiárow Ruskich wźiął / Potym Mozer obległ / ktory też częśćią mocą / częśćią podánim od Slachty Kijowskiey wźiął / y ossádźił. Tám potym Wasil Wielki Xiądz Moskiewski przysłał mu ná pomoc Vstáphiiá Daszkiewicá onego sławnego kozaká (ktory się był do niego przedał / iáko miał obyczay) z dwudźiesta tyśięcy ludźi Moskiewskich iezdnych / z tymi pod insze Zamki Ruskie Glinski ćiągnął / á ták k niemu przystáli Kniáźiowie Druccy z Zamkiem swoim Druckiem / y Kniáź

Michayło

Michaylo Mśćisławski Lingwieniewic z Zamkiem Mśćisławiem / k temu Horszá / Kryczow / Homel / poddáły mu się / ktore Glinski Moskwą ossádźił / Sam záś názad wroćił się do Słucká / spodźiewáiąc się iż Xiężná Anastasia stráchem y iego szczęśćim vwiedźiona / miáłá mu się poddáć z Zamkiem Słuckim y Kopylskim / ále go tá nádźieiá iáko y pirwey omyliłá. Od Słucká záś ćiągnął znowu do Nowogrodká / á stámtąd zagony áż pod Wilno rospuśćił / bo w ten czás wielkie zabiegi do Wilná były przed nim. A widząc iż ieszcze ták wielkiey mocy nie miał / áby mogł Krolowi Sigmuntowi odeprzeć / wnet Zamki swoie wszytki osádźił / á sam postáwszy naprzod Brátá Kniáźiá Wásilá Glinskiego z skárbámi y z przyiaćioły do Moskiewskiego Wielkiego Xiędzá Wásilá źiáchał według postánowienia /

Glinski z Brátem do Moskwy źiáchał.

ktore był sobie przedtym v niego przez listy ná to przysłáne obwárował / Tám záraz Michał Glinski będąc od Xiędzá Moskiewskiego wdźięcznie przyięty / tráctowáli iákoby naprzod Smolenská dostáć / zá czymby snadniey iuż insze Xięstwá Litewskie ośieść mogli. Było ich też iuż z Rusi y z Litwy bárdzo wiele / iáko Jodocus Decius pisze / ktorzy tego Glinskiemu pomagáli / y chętliwieby przy nim do końcá byli stali / y tego ná co się sádźili dowiedli / by był po temu czás dłuższy / ále Sigmunt Krol początkom szkodliwey woyny zábiegáiąc / Mikołaiá Firleiá z Rycerstwem służebnym co naprędzey przed sobą wypráwił / sam też zá nim vspokoiwszy Koronne spráwy ruszył się spieszno do Litwy / czwartego dniá Máiá ná dźień S. Floriáná.

A w tym czáśie Michał Glinski wźiąwszy pomoc od Moskiewskiego z wielkim woyskiem ćiągnął pod Minsko / y dobywał Zamku vsilnym szturmowánim /

Glinski Minská wtore raz z Mieśćia dobywa.

ále widząc iż się mężnie á stale Slachtą Minska broniłá / k temu słyszał iż Sigmunt Krol z woyskiem ćiągnie / Przeto co rychley posłał do Moskiewskiego prosząc go o większą pomoc / ktory mu wnet posłał ná rátunek sześćdźieśiąt tyśięcy iezdnego woyská / nád ktorym włásnych swoich Hetmánow przełożył / Jacobá Zácháryná / y Kniáźiá Sczenię.

Pomoc wielka z Moskwy Glinskiemu.

Co vsłyszawszy Krol Sigmunt w Brześćiu Litewskim / wnet pięć tyśięcy Zołnierzow / y Dworzány swoie przećiw Glinskiemu posłał. Litewskie też woyská / y Ruskie według pospolitego ruszenia / y Tátarow kilko vph v Nowogrodká się szykowáli / z ktorymi złączywszy się Krol z ludem służebnym / ćiągnął przećiw Glinskiemu do Minská.

Krol Sigmunt z Litwą ná Glinskiego.

Co słysząc Michał Glinski przestrászony osobą Krolewską y iego przyćiągánim z woyskiem Litewskim / záraz od Minská odćiągnął / á pod Borissow z Moskiewskim ludem prosto się vdał. Krol też zszykowawszy znowu v Mienská vphy wszytkie Litewskie y służebne ćiągnął po nim / y dogonił go v Orszey / nád Dnieprem / gdźie mu iuż ono drugie woysko Moskiewskie w sześćiudźieśiąt tyśięcy z Dánilem Sczenią / y Jacobem Zacharinem było przybyło.

Przeto przerzeceni wodzowie Moskiewscy wyrozumiawszy iż Michał Glinski vćieka / á Krol zá nim z Litwą y z służebnymi tym śmieley goni / wnet z niespodźiáney trwogi vpádło im ono serce hárde / y záraz vwodźili woyská swoie w sámey vćieczce nádźieię pokłádáiąc /

Moskwá vćieka y Glinski.

á przepráwiwszy się názad z wielką trudnośćią y szkodą przez Dniepr / osádźili mocno wszytki brzegi / chcąc nászym przebyćia zá sobą obronić / á sámi się położyli w mili z one stronę Dnieprá między lásy. A w tym czáśie woysko nászych nád Dniepr przybyło w łśniących Zbroiách / Tarczámi / Drzewy / Proporcámi / vbiory świetnymi / pierzem etc. bárdzo ogromni / y położyli się obozem ná tym mieyscu / gdźie Moskwá przez Dniepr vćiekáłá / á ten dźień był ná ten czás świętey Málgorzáćie poświęcony.

Dźień bitwy.

A w tym kilko set / á potym kilko tyśięcy / potym kilko set iezdnych y pieszych Litewskiego Rycerstwá ochotnego / y żołnierzow ná dwu rożnych mieyscách w brod przebyli Dniepr / iedni ná dole drudzy ná gorze.

Ták tedy

Ták tedy Moſkwá bronili náßym brodu y przepráwowánia w iednym mieyſcu gdźie przeciw im náßy brnęli/ ále drudzy co ſię byli wniż y wzgorę ná dwu mieyſcách rożno y dáleko od ſiebie przepłáwili/ bez wieśći przyſkoczywßy ná Moſkiewſki oboz mężnie z weſołym á ogromnym okrzykiem vderzyli / y od potraw ich/ bo w ten czás ieść práwie byli poczęli / rozgromili / á pobiwßy ich oną ßczęśliwą vtarczką bárdzo wiele / z korzyśćią y z łupámi okwitymi w cále ná czás práwie do ſwoich Dniepr przebywáiących / á z Moſkiewſką záſſádą o brod ſię vganiáiących przybyli/ á złączywßy ſię / wnet Moſkwę ſpolną mocą od Dniepru wſpárli/ y odbili / ták iż śmiáłą przeważnośćią brod ſobie wolny żelázem vczynili/ y tám nád brzegiem Dnieprowym bárdzo wiele Moſkwy poráźili. Bacząc to Krol Sigmunt ktory z drugiey ſtrony bitwie ſię zácżętey dźiwował/ wnet z weſołą poſtawą we zbroi przez Dniepr ná koniu ſię przepráwił / gdźie ſwoim ſercá dobrego przydał/ á Moſkwie ßyki zmylił/ bo zá Krolem zewſząd co żywo krzycząc/hucząc ochotnie iáko ná weſele pießy y ieźdni w brod ciągnęli/ Ale iż iuß Słońce záchodźiło/ przeto Krol mądrze poſtępuiąc / dla iákiey zdrádliwey záſádki/ kazał ſwoim zbroynym w ſpráwie ná koniách ſtać po gotowiu / áby ták ſnádniey ná wielkie woyſko Moſkiewſkie ktore nie dáleko leżało vderzyć porządnym ßykiem mogli / ſkoroby świtáć poczęło / á ták poſtánowiwßy porządnie ſtraż w woyſku ſwoim / ſam ſię do obozu o trzeciey godźinie w noc wrocił / y áż w nocy obiedwał. A Michał Glinſki ktory oſtáteczne go ßczęśćia ſwoiego y zwyciſtwá w tey bitwie vſiłował ſkoßtowáć / nápominał Hetmánow Moſkiewſkich áby Krolowi wálną bitwę dáli/ obiecuiąc im pewne y bárdzo ſnádne zwyciſtwo / ieſliby według iego rády poſtępowáli. Ale Hetmánowie iż im mocey był Wielki Kniáź Moſkiewſki roſkazał/ álbo iż wierze y męſtwu ſwoiey Moſkwy nie do końcá vphali/ nie chcieli Glinſkiego w tym ſłucháć/ przeto o puł nocy ruſzyli ſię vciekáć wielkim ſtráchem potrwożeni / á porzucáiąc ciężáry y konie vſtawáiące/ y inße záßkodne ſtátki/ y żywnośći/ przez błociſte laſſy / y nieprzeßłe káłuże ono wielkie woyſko vwodźili. Michał też Glinſki hárde ßyki zmylił y áż ná Stárodub zá nimi muſiał pierzcháć / obawiáiąc ſię áby gdźie od náßych nie był przeięty/ iákoż iednák by ich náßy byli gonili/ bárdzo ſnádnie Moſkwę bez ſpráwy ſtrwożoną po leſiech vciekáiącą poráźiliby / ále iż częśćią dla drog niebeſpiecznych/ y inßych niewczáſow woiennych Pánowie Rádni tego Krolowi bronili / przeto proſto od Orßey ruſzył ſię do Smolenſká / á tám ná przedmieśćiu oboz położył/ Sierpniá Mieſiącá dniá pierwßego.

Náßy ná Moſkwę vderzyli/ z iedney ſtrony.

Sam Krol Sigmunt w zbroi przez Dniepr.

Glinſki chciał z Krolem bitwę zwieść.

Moſkwá vcieká.

Wſpomina też Herberſtein *in Commentarijs rerum Moſchouiticarum*, dźiwną przygodę czáſſu tey woyny niiákiego Pierſtinſkiego/ ktorego gdy Krol z woyſkiem leżał miedzy Dąbrowną y Smolenſkiem / koń twárdouſty wniosł w puł Dniepru Rzeki/ á potym go zrzućił z ſiebie/ á Pierſtinſki áż zá kolána w kiriſſową zupełną zbroię vbrány/ do dná w głębokość ſię Rzeki byſtrey pogrążył / y iuß go wßyſcy byli opłákáli/ mniemáiąc iż vtonął / gdy ná to y Krol ſam Sigmunt / y ludzi przez 3000. pátrzáło / á w tym Pierſtyńſki iáko był w ciężką zbroię opięty / pod wodą po źiemi idąc / przeßedł áż ná drugą ſtronę Dniepru / á tylko ſię dwá rázy wody nápił/ iáko ſamże powiádał/ y był potym v Królá w łáſce. A to ſię było y mnie tráfiło ſámemu/ gdym był vtonął ießcze máłym dźiecięćiem w ſtáwie wielkim Striykowſkim/ á gdy mię iuß zá vmárłego z wody wyrwano / położono w Kośćiele z żáłoſnym płáczem rodźicow ná márach / támże potym po długich Kośćiele z żáłoſnym płáczem rodźicow ná márach / támże potym po długich pospolitego ludu modlitwách / y kádzeniu rozmáitym / iáko mi Rodźicowie powiádáli/ z nowum ná márach ożył/ z nienacżká ſię rumieniejąc/ A to ſam bacząc/ gdy Rodźicowie Pánu Bogu dźiękuiąc / záraz przyniozwßy mię zmartwychwſtáłego z Kośćiołá / vbogich y inßych ludźi zebránych częſtowáli.

Potym

Potym Krol námowiwßy ſię z Pány Litewſkimi y Koronnymi / vrádźili Hetmáná wielkiego Xięſtwá Litewſkiego Xiążę Conſtantiná Oſtroſkiego/ y Mikołáiá Fierleiá z Dąbrowice Hetmáná żołnierzow Polſkich ná woiowánie Moſkiewſkiey źiemie poſłáć/ á Krol ſam tym czáſem iżby w Smolenſku leżał. Ale gdy tá wypráwá iáko v náßych obyczay dłużey byłá niż rzecz potrzebowáłá odwłoczona/ w czym ſię dwá Pánowie (ktorych Hiſtorie nie miánuią) miedzy ſobą powádźili / y táką trwogę á niewymowną y nienágrodzoną ßkodę Rzeczypoſpolitey vczynili/ iż nie tylko ono poſtánowienie do ſkutku przyßło / ále też Moſkiewſkie woyſko ktore ſię po láſách y tám y ſám ſtrwożone błąkáło w cále vßło / á zá ſobą náßym gdźie mieli w ich źiemie ciągnąć / drogi wielkie drzewá podćináiąc pozágrzebowáli y záwaláli / y Drohobuż Zámek zá Smolenſkiem mil 18. widząc iż go trudno bronić mieli ſpalili. Ták tedy dla onego záwichrzenia ßkodliwego/ dwu wartogłowow / z woyſkiem wßytkim Xiążę Conſtanti nie mogł do Moſkwy ciągnąć/ ále iednák żołnierze y zagony Litewſkich Kozakow wielkie ßkody częſtymi wtárczkámi ogniem/ mieczem/ y łupow wywodzeniem w Moſkiewſkich włośćiách poczynili. Kißkę też Hetmáná polnego Litewſkiego Krol poſłał z kilkiem tyśięcy Litwy/ y Polakow/ pod Wiazmę (nie Włoſię iáko Bielſki y Decius piße) Zámek Moſkiewſki zá Dorohobużem nád Dnieprem leżący/ ktory onę wßytkę włość Wiazmieńſką wßerz y wzdłuż bárdzo prętkimi zabiegi ogniem/ y mieczem wyplundrował. Co bacząc Xiądz Moſkiewſki wnet áby onę niebeſpieczność nagłą odbił/ woyſko ſwoie przeciw Kißce wypráwił / o ktorym woyſku Kißká wywiedźiawßy ſię przez ſpiegi / á rozumieiąc ſię być dáleko niezrownym ku nieprzyiaćielowi / co rychley Krolowi oznaymił / wnet tedy Krol áby ſwoich w oney niebeſpiecznośći rátował / ludu ſłużebnego Polſkiego kilko vphow z Mikołáiem Firleiem Hetmánem Koronnym ná pomoc Kißce poſłał/ ále Fierley dłużey niż rzecz nagła potrzebowáłá / báwiąc ſię przebywánim zárąbionych láſow/ omießkał ſwoim rátunku dáć y Kißkę w nádźiei omylił / ktory iednák ſtrách ná ſtronę odrzućiwßy kilko rázow ſtraż Moſkiewſką / y záſádki ich częſtymi vtárczkámi poráźił/ pobił y pogromił. Druga zás Moſkwá ránna vciekáiąc dla ſromoty/ álbo rádniey ſtráchem ſtrwożeni / powiedźieli ſwoim Hetmánom iż wielkie woyſko Litewſkie/ y Polſkie przeciw im tuß przyciąga. Co oni vſłyßawßy/ záraz porzucáiąc ciężáry záßkodne/ nocą y dniem áż do ſámey Moſkwy vciekáli/ drudzy po láſach y geſtych ßelinach vcieczką zdrowie ſwoie ſczyćili. Ták w ten czás Kißká nie wálną bitwą tylko ſtráchem mocy Polſkiey y Litewſkiey dwá kroć zwycięzcą nád Moſkwą zoſtał / wßákże y ſam gdy mu zbiegowie Moſkiewſcy o wielkim woyſku Moſkwy zá Litwą goniących powiedźieli / coś vciekáiącemu y zwycięzcy był podobny / bo niechcąc niebeſpiecznego ſczęśćia bitwy wątpliwey z możnym nieprzyiaćielem (niewiedząc iż pewnie vciekał) kosztowáć/ ná trzy mile vwiodł woyſko Litewſkie/ ále iednák z wielkim łupem y poionem dobytku y więźniow wcále z Litwą do Krolá przyciągnął. A wielki Xiądz Moſkiewſki Waſil Iwánowic dowiedźiawßy ſię o nieſczęśliwym powodzeniu woyſká ſwoiego/ wiele pobitych Boiar y Ricerſtwá/ tudźieß ludu poſpolitego zábránego widząc/ y włośći Wazmienſkie/ Mozáyſkie/ Bielſkie/ y Rſowſkie wßerz y wzdłuż mieczem/ y ogniem ſplundrowáne bacząc/ poſłał gońcá do Krolá przymierza ná czás prosząc / zá czym Poſły wielkie z pewnymi Condiciámi dla poſtánowienia wiecznego pokoiu przyſłáć obiecował. Krol też mądrze pożytki wßytkiey Rzeczypoſpolitey z Rádámi ſwoimi vważáiąc / y bacząc iż zimá nádchodźiłá/ Nieprzyiaciel zás bitwy iáwney zwieść ſię chronił / woyſko Litewſkie y Polſkie z wielkim koßtem á z máłym pożytkiem / y z więkßą vtrátą prożno po láſách y błotách nieprzeßłych mordowáć/ k temu iż pilne á wielkie ſpráwy Koronne bytnośći Krolewſkiey bárdzo ná ten czás potrzebowáły / przyzwolił

ná prośbę

Niezgodá dwu wßyſtko woyſko zátrwożyłá.

Drohobuż Moſkwá ſámá ſpaliłá 18. mil zá Smolenſkiem.

Kißká Wiazmienſkie włośći zburzył.

Kißká Moſkiewſkie woyſká rozgromił.

Moſkiewſki przymierza prośi.

Temu máło nie podobna Wielitolucka wypráwá/ Roku 1580.

ná proźbe Moſkiewſkiego / á w tey ſpráwie poſłał do niego Páná Iwáná Sápihe táiemnego piſárzá ſwego / Námieſtniká Witebſkiego / ktory ſnádnie ono doczeſne przymierze z Moſkiewſkim woyny ſie boiacym vtwierdził. A ty przedneyſze Conditie w tym przymierzu były zámknione / áby Zamki wſzytki ktore

Condicie przymierza z Moſkiewſkim.

Michał Glinſki przedtym zdawná dziedzicznym práwem w Litwie trzymał / y ktore zá tą woyną y zdrádą ſwoią pobrał / á ſwymi oſádził / były Krolowi ku Wielkiemu Xięſtwu Litewſkiemu wrocone. Glinſki iáko zbieg / áby w Litwie iuż wſzytkich dzierżaw poſtradał/ y z nich był wyzuty / á w Moſkwi ſobie mieſzkał/ Więźniowie też wſzyſcy z obudwu ſtron áby byli wypuſczeni/ iákoż wypuſcił w ten czás Moſkiewſki zacnych Pánow Litewſkich z więźienia / ktorych ono było z Kniáziem Conſtantinem ná Wiedroſzy poimano / Litawerá Chreptowicá/ y Hrehorá Bartoſzowicá Oſciká / y inſzych wiele. Przyiecháli potym z Moſkwy Poſłowie / ktorzy Zamki od Kniáziá Glinſkiego oſádzone według przymierza zámknionego Litwie wrocili / y podáli. Przyiacioły też Glinſkiego z zonámi y ze wſzytkim narodem Waſilá Brátá tego z zoną / ciż Poſłowie płaczących y lámentuiących (bo ſie im z oyczyſtey Litwy nie chciało) do Moſkwy pobráli/ bo ták było w przymierzu poſtánowiono. Ták w ten czás Litwá y Ruś z Kniaziow Glinſkich byłá oczyściona/ iż ich y dziś znáku niemáſz/ ácz ſie niektorzy Lichodzieyſkimi Kniaźmi w Litwie y na Wołyniu z tego pokolenia odzywáią/ wſzákże rychło potym gdy ſie im mieſzkánie w Moſkwi nad nádzieię wiſzienim ſrogim zdáło/ do Litwy názad vciekli/ á do Druckȧ Zamku Kniáziá Conſtantinowego dwie ſcie ich názad przyſzło/ miedzy ktorymi byli zacnieyſzy Oſtaphi Dáſzkowic Kozak/ y Rycerz częſtymi zwycięſtwy nád Tátáry ſławny/ y Vlrik Scelndorf Glinſkiego Poborcá. A Oſtáphi wziąwſzy gleit od Krolá do woyſká Litewſkie° przyſzedł/ drudzy przeiednawſzy winę v Krolá do Kniáziá Conſtantyná Oſtroſkiego/ drudzy do ſwoich pirwſzych Pánow rozeſzli ſie/ Sapihá też Iwan z Moſkwy to poſelſtwo y przymierze porządnie ſpráwiwſzy/ do Krolá ſie wrocił.

Przyiaciele Glinſkiego z Litwy do Moſkwy wzięci.

Lichi dziſieyſzy Kniaziowie z narodu Glinſkiego.

Glinſkiego ſtronnicy názad z Moſkwy do Litwy.

A Krol widząc iż ſie przymierze według woley iego ſtáło / woyſko roſpuścił bo zimá nádchodziłá / ták część Zołnierzow z Krolem do Wilná / á druga część z Kniáziem Conſtantinem Oſtroſkim ná Wołyń ciągnęła / bo tego czáſu Tatarowie Prekopſcy mniemáiąc iż ſie Krol z Moſkwą dłużey zábawi/ do Litwy byli wtargnęli / ktorych część Kniáź Conſtanti porázil y ná głowę pobił á drugą część ich zagonow Polus Ruſki ſławny Kozak y Rycerz pogromił/ y ſtupy odbił. Lukaſz zás Moráwiec Rotmiſtrz ná dwiemá ſty pieſzych ná trzeci zagon Tátárſki tráfił / á widząc iż álbo vciekáiąc álbo mężnie ſie broniąc iednákoż zginąć było / zdáłá mu ſie rzecz poczciwſza śmiele ácz nierowno z Pogány bitwę ſtoczyć/ Ták wnet nád Słuczą Rzeká ktora pod Słucki Zamek płynie zátoczywſzy wozy porządnie/ potkał ſie z Tátáry/ gdzie nie ták mocą iáko fortelem y przemyſlnym dochcipem / nád Pogánow ogromną wielkością zwycięſtwo otrzymał. Tátárowie porzućiwſzy polony roſpierzchneli ſie / ktorych gdy pieſzy dogonić nie mogli/ wypádli im ná rátunk iezdni Boiárowie z Zamku Słuckiego / ktorych Anaſtáſia Xiężná w ten czás przy ſobie miáłá / á ci dogoniwſzy Pogan ná błotiſtych mieyſcách/ część ich pobili/ y potopili/ część poimáli/ á drudzy roſproſzeni/ drugich bijąc ná kilkonaście mil gonili/ drudzy vcieczką zdrowie záchowáli. A ták Litewſkie Wielkie Xięſtwo ná ten czás od Tátárſkich y Moſkiewſkich ſrogich dwu nieprzyiacioł naiázdow było iednym rázem wybáwione. Krol potym do Wilná dniá 12. Nouembrá álbo Liſtopádá przyiáchał / gdzie Pánu Bogu zá ſczęśliwe zwycięſtwo z hárdych náiezdnikow podziękowawſzy / y Rycerze dobrze zaſłużone w tych obu potrzebách opátrzywſzy odiáchał do Polſki ná Sieim. Tákowe tedy było ná ten czás roku 1508. w Litwie/ w Ruśi y w Polſzce wſzytkich rzeczy poſtánowienie.

Kniáź Conſtanti y Polus Tátárow pogromili.

Lukaſz Moráwiec Tátárow nád Słuczą pobił.

O Woynie

O woynie Wołoſkiey z Bochdanem Woiewodą y wzięciu Pſkowá przez Moſkiewſkiego / Roku 1509.

Rozdział IIII.

Do Wielmożnego Páná Micháłá Wołowicá Stároſty Słonimſkiego / etc.

KRol Sigmunt przyiáchawſzy z Litwy po Moſkiewſkiey oney woynie y przymierzu / złożył Sieim w Piotrkowie / ná ktorym miedzy inſzymi rzeczámi Pánowie Koronni Krolá námowili / áby ſię w małżeńſki ſtan wſtąpił dla nádzieie potomſtwá / przeto ſkoro Krol do Krákowá z Piotrkowá 19. dniá Kwietniá przyiáchał / wypráwił Poſłow do Xiążęciá Mekielburſkiego / zá zezwoleniem Pánow Rádnych/ żądáiąc ſię niego Corki Anny w Małżeńſtwo.

A máło co przed tym 22. dniá Márcá Stradom Miáſto miedzy Krákowem y Kázimirzem do gruntu zgorzáło/ tylko trzy Kościoły S. Iádwigi S. Iágnieſzki / y Bernádinſki zoſtáły / y Krákowá ledwo od tey niebeſpieczności obroniono. Wyiecháli potym zgotowawſzy ſie porządnie Czerwcá Mieſiącá z Krákowá Poſłowie do Xiążęciá Mekielburſkiego w dziewoſłebſtwie / Jan Lubrańſki Biſkup Poznáńſki/ y Jan z Łaſká Kánclerz Koronny / y Chriſtoff Szydłowiecki/ ále z drogi názad wroceni byli/ iż ſnadź ták wola Boża byłá / bo to małżeńſtwo Koronie pożytku máło przynieść miáło/ ále tey odmienności więkſza przyczyná byłá nagła á niespodziewána woyná Wołoſka/ Bowiem Bochdan Woiewodá Wołoſki złamawſzy przymierze y poſłuſzeńſtwo według hołdu / do Podolſkich y Ruſkich Ziem ná początku Mieſiącá Lipcá z wielkim woyſkiem wtárgnął był/ mieczem/ ogniem burząc y plundruiąc okoliczne włości. Hálickiego Zamku potym dobywał/ gdzie kilko ſzturmow prożno ſtráciwſzy do Lwowá proſto ciągnął/ á záſádziwſzy Dziáłá ná gorze z dáleká ná Miáſto y ná Zamek z wierzchu ſtrzelał/ ále gdy wielką ſzkodę w ludziách ſwoich z Miáſtá pobitych obaczył/ trzeciego dniá od obleżenia odſtąpił/ bo ſłyſzał iż Krol Sigmunt przeciw iemu ná odſiecz ciągnął / wſzákże wielkie łupy wziął z przedmieſcia Lwowſkiego/ bo ſrebrne y złote naczynie z Kościołow/ Száty y Dzwony połupił/ tákże z inſzych Cerkwi Ruſkich. Rohátin Miáſteczko 7. mil zá Lwowem przez podánie wziął/ y ſpalił/ á lud wſzytek wpolon z wielką korzyścią zágnał. Co gdy Krol uſłyſzał zániechawſzy ſwátánia iáko co naprędzey mogł/ gotował ſię ná woynę przeciw Wołochom. Ták tedy Zołnierzow zá pieniądze zebrawſzy wyiáchał z Krákowá po S. Jakobie dniá 26. Lipcá Mieſiącá/ á v Lwowá położył ſie obozem/ gdzie też bárdzo wiele Podgorſkiey/ Ruſkiey/ Podolſkiey/ y Polſkiey Szláchty do niego przybyło.

Stradom zgorzał.

Poſłowie do X. Mekelburſkiego prożno.

Wołoſki Woiewodá Bochdan Podole y Ruś cie burzy.

Lwow obległ Wołoſzyn.

Rohatin ſpalon.

Krol do Lwowá z woyſkiem.

W tym Władiſław Krol Czeſki y Węgierſki przez liſty ſwoie proſił brátá Krolá Sigmunta/ áby od tey woyny Wołoſkiey przeſtał/ á z Bochdanem ſię Woiewodą poiednał/ przywodząc mu ná pámięć onę nieſczęſliwą porażkę Albrichtá brátá ná Bukowinie od Stephaná oycá Bochdanowe°/ też to ſnadź vważał ſobie Władiſław/ iż

ſław//iż gdyby Polacy Wołoſką ziemię zwoiowáli/ y ſpuſtoßyli ſrozßegoby potym nieprzyiacielá Turká ná ſię przywiedli / ktoryby w ſąſiedztwie ták Węgierſkiemu iák Polſkiemu Kroleſtwu dogrzewáć mogł / Wołochy puſte Turkámi oſádziwßy. Ale Krol Sigmunt żadną miárą áni rádą áni prożnym ſtráchem niedał ſię od przedſięwzięcia ſwoiego odwieść / á zßykowawßy woyſko wßytko Koronne / zlecił ie pod ſpráwę Mikołáiewi Kámienieckiemu Krákowſkiemu Woiewodzie/ y nawyżßemu Hetmánowi Koronnemu/ bo ſam dla nieſpoſobnego zdrowia febrą zemdlony nie mogł z woyſkiem ciągnąć. A tak Mikołay Kámieniecki z weſołym y wſpániáłym ſercem przyiąwßy on ſławny vrząd przepráwił ſię przez Dnieſtr / Wołoſką ziemię rozmáitym ſpoſobem wet zá wet ogniem y mieczem burząc.

Náßy wżalem Wołochy.

Byli też pod ſpráwą Cernego Czechá Cudzoziemcy żołnierze Czechowie y Niemcy/ ktorzy wiele Siół/ Folwárkow/ y Miáſteczek ſpalili y w popioł obrocili/ iáko Czarnowce/ Dorohim/ Botuſſány/ Sczepanowce / Chocim etc. á zburzywßy wßerz y wzdłuż/ tych Miaſt przyległe włości / pod Soczáwę ſtołeczny Zamek przyſtąpili / ále iż prożno ßturmowáli/ też nieprzyiacielá do ſtoczenia wálney bitwy wywabić nie mogli/ bo Woiewodá w leſiech ſię krył / przeto Kámieniecki Hetman nie máiąc co więcey plundrowáć (bo cáłe dwádzieścia dni rozſpuściwßy zagony Wołochy bez odporu burzyli) woyſko Polſkie wcále ku Dnieſtrowi odwiodł / w ciągnieniu y wyciąganiu / Mężow/ Niewiáſty/ Stárych y Dzieci/ tákże bydło ktore ſię przygodzić nie mogło / y ktorego wielkich trzod trudno zágnáć było/ poſiekli y pobili.

Po tym ſplundrowániu Wołoſkiey ziemie Włádiſław Krol Węgierſki do Brátá Sigmuntá Królá wtory raz przyſłał zacnych Pánow Węgierſkich Ozwáldá Karlacá/ y Betlemá Bornomiſſe/ proßąc áby miłościwiey poſtępował/ á pogodził ſię z Bochdanem Woiewodą Wołoſkim/ á gdy około przymierza Poſłowie Węgierſcy z náßymi tráctowáli/ á iuż ſię przez Dnieſtr do Podola Slachtá Polſka práwie wßytká przepráwiłá / tylko żołnierze pieniężni á Dwor Krolewſki w Wołoſkim brzegu zostáli/ nád ktorymi Tworowſki z Buczaca Rycerz y Mąż doświádczony był ſtárßym / nátychmiaſt z zaſadki wypádło woyſko Wołoſkiego Woiewody /. A Zołnierze Polſcy y Dwor Krolewſki namniey nie ſtrwożywßy ſobą/ wnet ſię śmiele á ochotnymi ſercy do bitwy ßykowáli/ do ktorey też Wołoßy ochotnie ſię ſtáwili/ á gdy z obu ſtron obie woyſká mężnie y rowną śmiáłością boy okrutny ſtoczyły/ ná oſtátek Wołoßy ktorych mniey było ßfánkowáli/ rozgromieni / pobici / y roſproßeni / drudzy poimáni byli/ z ktorych známácznych Burkołabow/ y zacnieyßych Wołoſkich Pánow trzydzieści było poimánych/ Mácey Legofet/ to ieſt Kánclerz álbo Namieſtnik / Kierza / y Humienik wielcy dwá Száfárze álbo Nadwornicy/ Pátryká y Dobroſteph etc. pięćdzieſiąt záś Slachcicow Wołoſkich poimánych Kámieniſki Hetman ściąć kazał / á dla tego tę ſrogość okazał/ iż też przedtym Stephan Woiewodá Wołoſki teo Bochdaná Ociec/ żołnierzow Polſkich w Trebowli poimánych / dał był w Podháyſcách ſiekierą poſcináć/ ktorych grob álbo mogiłę wyſoko vſipą/ gdzie byli weſpoł zágrzebieni/ widząc raz Kámieniecki z płáczem poprzyſiągł/ iż kiedy tedy miał ſię ich śmierci niewinney pomścić/ czego y w ten czás dokazał.

Ozwald Karlacz y Bornomiſſa do Krolá Poſłowie.

Wołoßy pogromieni.

50. Slachcicow Wołoſkich ściętę.

Tráfiłá ſię tá bitwá nád Nieſtrem w dzień S. Fránciſzká 4. dniá Octobrá/ ktore Swięto Polacy potym vćciwiey obchodzić poczęli/ w Wołoſkim woyſku przednieyßy Pánowie y Slachtá/ tákże Rycerſtwo nawybornieyße było/ k temu Turkow iezdnych Delijunakow dwá tyſiącá/ ktorych więkßa część ná placu poległá. Ták tedy náßy z zwycięſtwem ſławnym y z wielką korzyścią łupow wßelákich z Wołoch do Lwowá przyciągnęli / gdzie Krol leżał. A iż zimá nádchodziłá/ á Włádiſław Krol Węgierſki o vgodę á ziednánie zá Bochdanem proſił/ przeto Krol woyſko roſpuścił. A Poſłowie Węgierſcy Ozwáldus Kárlacki / y Betlem Bernomiſá pokoy y przymierze miedzy Bochdanem Woiewodą Wołoſkim y Sigmuntem Krolem pod tymi Condiciámi vmocnili/ áby Bochdan ßkody Krolowi nágrodził/ y łupy wßytki ktore był z Ruſkich ziem gwałtownie wywiodł wrócił / Krol tákże miał więźnie y dobytki wrocić/ ktore poſtánowienie poſłowie Woiewodzini mieli potwierdzić. Tákie tedy dokonánie Wołoſkiey woyny ná ten czás było/ á Krol ſię do Krakowá wrocił.

S. Fránciſzká dzień Polakom święty. 4. die Oct.

2000 Turkow z Wołochy.

Przymierze z Wołochy.

Tegoż czáſſu Prekopſki Carz Nahayſkich Tátárow Hordę z wielkim woyſkiem naiáchał / ná ktorego Nahayſcy prętko ſię zebrawßy ſtoczyli z nim bitwę ſrogą/ y wßytko woyſko Prekopſkie porázili ná głowę/ gdzie też dwá Cárzykowie Wnukowie Cárzá Prekopſkiego ná plácu polegli / á ſam w máłey drużynie ledwo vciekł.

Tátarowie Náháyſcy Prekopſkich porázili.

Tegoż Roku wielkie á ſtráßne ziemie trzęſienie w Tráciey/ w Greciey/ w Boſnſkim/ y Dalmatſkim Kroleſtwie/ y we Włoßech było w Conſtantinopolu ták wßytki práwie budowánia drżáły / iż Ceſſarz Turecki Baiazet dziſieyßego Amurátá Prádziad boiąc ſię w murze mießkáć ná pole wyciągnął / y tám długi czás w namiećiech ſtał. Jam bárdzo wiele vpadkow właſnym okiem w Conſtantinopolu Roku 1575. widział/ od tego trzęſienia / y ſłupow kilko ktore zwano triumphales zá ſtárych Ceſárzow Greckich / y wieże trzy/ tákże páłac Conſtántiná wielkiego/ od ktorego ma imię Conſtantinopole/ w ten czás vpadł/ y S. Sophie Kościołá połowá vpádłá/ w ktorim iuż dziś Turcy ſwoim kßtałtē modły czynią.

Trzęſienie ziemie ſrogie.

Tegoż czáſſu poſłowie od Krolá Rzymſkiego Maximilianá / Vitus Fürſt/ y Jan Kuchemeiſter w rzeczách Pruſkich do Krákowá przyiácháli.

Wáſil też Wielki Xiądz Moſkiewſki iſcząc ſię w poſtánowieniu przymierza/ ktore był z nim Jwan Sapihá z ſtrony Krolewſkiey Roku 1508. vczynił/ poſły ſwoie wielkie do Litwy poſłał / ktorzy do Wilná 18. dniá Januaria Mieſiącá we trzech ſet koni pocztu ſwego wiácháli / potym z obu ſtron wieczne przymierze przyſięgámi y liſtámi vtwierdziwßy / vczćiwie byli odpráwieni / á więźniowie wßyſcy wypuſzczeni / Moſkwy poimáney zacnych oſob pięćdzieſiąt Krol poſłom dárował. A Pánowie y Slachtá Litewſka co ſtronę Michałá Glinſkiego zdáli ſię trzymáć, poimáni byli, á z tych przednieyßy Gaſztołt Poborcá wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / y Michał Koniußy / Brát rodzony Kaſztołtow / y Zięć Kniáziá Glinſkiego/ przy tych inßych wiele Dworzan Litewſkich/ y Ruſkich było/ zacnieyßy byli chowáni pod ſtrażą w Wilnie w Slácheckich Domách / á inßych ná Trockim Zamku w więzienie poſádzono.

Poſłowie Moſkiewſcy do Krákowá.

Pánowie y Slachtá Litewſka dla Glinſkiego, poimáni.

Tegoż Roku 1509. Waſil Jwánowic wielki Xiądz Moſkiewſki (nie Jwan Waſilewic iák ſię Herberſteinus omylił, ktory iuż był dawno vmárł) Mieſiącá Octobrá Pſkow Miáſto wielkie / ludne y bogáte przez zdrádę niektorych Popow Ruſkich wziął/ bo naprzod zacnieyßich Mieſczan y Popow/ y Slachtę/ tákże namieſtniká wielkiego Xięſtwá Litewſkiego do ſiebie wyzwał w oboz/ á zátrzimawßy ich y łágodnie námowiwßy / potym y poſpolſtwo gdy im rádę odiął ſnádnie przyzwoliło/ iáko ſię to y w Połocku zá náßych czáſſow było ſtáło. A był w poyśrzodku rynku Pſkowſkiego z ſtárodawna wielki Dzwon/ ná ktorego dźwięk wßyſcy ſię do rády y ná wßelki gwałt zbieráli. Ten Dzwon Moſkiewſki do Moſkwy wziął/ á ſam ták ſławne Xięſtwo y Miáſto bogáte opánował / Wey nienágrodzoną ßkodę ſkarb Litewſki popadł.

Moſkiewſki Pſkow opánował.

Leży Pſkow nád Jeziorem wielkim z ktorego rzeká Pſkowſka portowa ſrzodkiem Miáſtá płynie/ á w ßeści milách zá Pſkowē w Jezioro Czuczko ku Inflantſkiey ziemi wpada/ to ſámo iedno Miáſto we wßytkiey práwie ziemi Moſkiew-

Położenie Pſkowá.

ſkiey teſz

skiey iest murowáne/ y ná cztery części rozdzielone / leży od Rygi mil 60. od Nowogrodá wielkiego 36. od Nárwy y Iwánowego Horodá Zamkow portowych mil 40. tákże wiele y od Wielkich Łukow. Miewáli z dawná swoie własne Xiążę/ y Rzeczpospolitą szeroko w pułnocnych kráinach pánuiącą.

O rozmáitych Poselstwách Chrześciáńskich y Pogáńskich Pánow do Królá Sigmuntá. Rozdział V.

ROku nowego 1510. gdy Posłowie Maximiliáná Królá Rzymskiego w Krakowie odpráwy czekáli/ przyiáchał też Legat od Papieżá Iuliussá wtorego Iacobus Piso do Krakowá dniá 6. Styczniá / summá iego poselstwá byłá do Królá Sigmuntá / iż Papież Iulius iáko pásterz stáráiąc się o rozmnożenie owczárniey Christusowey/ wszytki Chrześciáńskie Pány Krole y Xiążętá do zgody przywiodł / chcąc y stáráiąc się o to pilnie z vrzędu swego / áby ony y miecze ktore sámi ná się do tąd obracáli / ná nieprzyiaciela S. Krzyżá Turká wszyscy iednostáynie spolną zgodą obrocili. Przeto y Sigmuntá Królá przez wiárę nápominał / áby też on vspokoiwszy przez spolne przymierza Polskie od Wołoch/ á Litewskie od Moskiewskiego woyny y szkodliwe zobu stron naiazdy/ z Władisłáwem Brátem Węgierskim y Czeskim Krolem woyská swoie Polskie/ Litewskie y Ruskie złączył/ á do Tráciey przeciw Turkowi spolną mocą ciągnęli.

Poselstwo od Papieżá.

Támże ścieżki zjedli y Władisłáwá w Warnę.

Krol Sigmunt wysłuchawszy z Senatory poselstwá/ á widząc rzecz poważną y wielką/ odłożył to ná Sìem bliski Piotrkowski. A gdy iedney Niedziele Posłowie do Kościołá Pánny Máriey w Rynku przyszli/ Vitus de Fürst (nie Piso iáko Bielski nápisał omyliwszy się/ gdy iednego zá drugiego położył) poseł Cesárzá Maximiliáná Królá Rzymskiego wyrzucił z pirwszego mieyscá Legatá Papieskie Pisoná/ á gdy o to spor miedzy nimi był przed Krolem / á Piso dowodził iż Papieżowskiego Legatom pirwsze mieyscá máią być pozwolone: Odpowiedział Vitus Fürst/ iż Cesarz w spráwách świeckich wiecey ma być ważon / nád to tego dowodził / iż Piso niemiał zupełney mocy od Papieżá / ále się tego sam domyślił iáko zwykli Włoszkowie przewrotni/ áby co wyłudził y wymácał ná Krolu. A ták ten Iacobus Piso nie był Cesárskim ták Bielski dwá kroć kłádzie zomyłki / ále Papieskim posłem/ czego Iodocus Decius w spráwách Sigmuntowych fol. 71. ktorych był lepiey świádom dowodzi. Był potym Sìem w Piotrkowie/ ná ktorym Posłow Cesárskich/ ktorzy z Pruskiego Mistrzá strony y od wszytkiey Rzeszy Niemieckiey / Pomorskiey y Pruskiey ziemie vpomináli się / á odpráwy cáłe trzy Miesiące czekáli/ z tym odpráwił Krol Sigmunt y Pánowie Koronni/ iż Pruski Mistrz prożno się Prussow y Pomorskiey ziemie vpomina / gdyż tám nigdy z przodkow swoich dziedzicámi Mistrzowie y Krzyżacy nie byli / ále ich Xiążętá Polskie y Mázowieckie przywabili z Niemiec/ iáko inszych Jałmużnikow y Zakonnikow / dawszy im w Chełmienskiey ziemi osiádę y opátrzenie słuszne ku wychowániu / áby ich pomocy przeciw Prussom y Litwie Pogánom/ poniewaz to byłá ich professia/ vżywáli.

Cesárski Poseł Papieskiego z mieyscá wyższego wyrzucił.

Posłowie Cesárscy o Prussy odpráwieni.

Ták posłowie Cesárscy wziąwszy podarki vczciwie od Królá ná compromis y vgodę z strony Mistrzá Pruskiego Albrichtá do Poznániá iechali/ gdzie im był Krol

Krol z postánowienia Seymu Piotrkowskiego mieysce náznáczył / á stámtąd wrocili się do Cesárzá Maximiliáná.

Odpráwiono też Pisoná Postá Papieskiego z tym odkázem / iż się Krol Sigmunt z Brátem Władisłáwem Krolem Węgierskim miał przez Posły námowić o tey woynie przeciw Turkom/ á potym postánowienia spolnego spráwę Papieżowi obiecował oznaymić przez Posły swoie. Przeto z tegoż Seymu Posłowie Jan Łaski Kánclerz Koronny / y Mikołay Firley Woiewodá Lubelski do Władisłáwá Królá Węgierskiego y Czeskiego wypráwieni/ ktorzy tráctowáli o wypráwie spolney do Tráciey przeciw Turkowi.

Posłowie do Węgier.

Tegoż Roku 1510. Posłowie od Królá Duńskiego przyiácháli do Krakowá żądáiąc v Królá Sigmuntá Siostry Elżbiety w Małżeństwo swoiemu Krolowi/ ále gdy to Brát ná wolą Krolewnie Siestrze podał/ odpowiedziáłá/ iż iá wolę przy grobiech przodkow swoich głowę położyć/ niż się przez ták dáleką nieprzespieczność Morską nowego páństwá w cudzym Krolestwie szukáiąc niebespiecznie trudzić/ przeto Posłowie Duńscy dosyć hoynie vdárowáni z vczciwością wielką byli odpráwieni.

Posłowie Duńscy.

Dziesiątego potym dniá Márcá / Poseł Cesárzá Tureckiego Baiázetá do Krakowá przyiáchał/ ten oddawszy podárki zacne Krolowi Sigmuntowi imieniem Cesárzá swoiego / winszował mu iż go Pan Bog ná Stolicę Oycowską / y Dziádowską wywyższyć raczył/ życząc mu tego vprzeymie/ áby nád tymi páństwy długo pánował/ y Rzeczpospolitą ku nieśmiertelney sławie imienia swoiego rozmnażał/ prágnąc z nim przymierze vmocnić / ktore z Oycem iego Kázimirzem y Brácią Krolámi Narodu Polskiego stale trzymał.

Poseł Turecki.

Zá Tureckim Posłem przyiecháli też Posłowie Bochdaná Woiewody Wołoskiego/ 12. dniá Márcá/ á czwartego dniá po przyieździe byli słucháni / oddáli Złoto/ Srebro/ ktore był Woiewodá Wołoski Bochdan przeszłą woyną pobrał w Ruskich Cerkwiach / tákże wszyscy więźniowie z obudwu stron byli wypuszczeni/ á vtwierdziwszy przymierze wespoł z Posłámi Władisłáwá Królá Węgierskiego przez Węgierską ziemię do Wołoch odiecháli.

Posłowie Wołoscy.

Trzynastego záś dniá Máiá / od Królá Władisłáwá przyiechał w poselstwie Proboszcz Biáłogrodzki / Bochdan też Wołoski Woiewodá drugiego Postá przysłał/ ktorzy z Krolem y Pány Koronnymi około wypráwy do Traciey przeciw Turkom tráctowáli.

Poseł Węgerski y Wołoski.

Máło co potym od Wasilá wielkiego Xiedzá Moskiewskiego posłowie do Krakowá przyiácháli/ rzeczy Litewskie y Moskiewskie stánowiąc / ktorym wielkie dostátki dawano/ ále Cybule y Czosnku nie możono im dostátczyć.

Posłowie Moskiewscy.

Zá tymi od Cárzá Prekopskiego posłowie przybyli/ chcąc przymierze zdawná z Kázimirzem Krolem Polskim Wielkim Xiędzem Litewskim záchowáne odnowić y vmocnić.

Poseł Prekopski.

Tegoż roku dniá 20. Kwietniá/ Andrzey Roża Arcibiskup Gnieznienski vmárł/ ná iego mieysce Jan Łaski Kánclerz Koronny 23. dniá Máiá wstąpił.

Łaski Arcibiskup.

Potym záś ziazd w Poznániu ná dzień S. Janá był złożony/ ná ktory posłowie od Cessárzá Maximiliáná/ Opát Fuldeński / y Grof de Mansfeld / Poseł też Władisłáwá Węgerskiego y Czeskiego Królá Jan Turzo Biskup Wrotsławski/ á od Królá Sigmuntá y Senatu Polskiego Jan Łaski Arcibiskup Gnieznienski/ Wincenti Przerębski Kuiáwski/ Lubránski Poznánski/ y Łukasz Warmieński Biskupowie/ Andrzey Számotulski Poznáński / Gárdziná Káliski Woiewodowie/ Łukasz z Gorki Poznáński / Pámpowski Málborski / Stárostowie przyiácháli/ z strony záś Mistrzá Pruskiego / y od Friderika Saskiego Xiążęciá / y od Zakonu Krzyżáckiego Jop Biskup Pomezáński / y inszy Zakonni Contorowie byli. A

Posłowie Cesárscy/ Czescy/ y Węgerscy.

Condicie od Krzyżakow podane.

byli. A ci się vpominali po wtore / áby Pruſka Ziemia wſzytká / y Pomorſka Zakonowi Krzyżáckiemu byłá przywrocona / też áby od przyſięgi y hołdu Polſkiego wolni byli / Trzecia áby wypraw woiennych z Polaki nie podeymowáli / Czwarta áby Polacy do Zakonu nie byli przyimowáni / á po długich tráctatách ná tę czwartą condicią Polacy śnádnie przyzwolili / inſze trzy ich condicie iáko się niegodne być zdáły / ták też od Senatu Polſkiego gruntownie odrzucone były / ná oſtátek domagáli się áby y nowy ich Miſtrz záraz według powinnośći przyſięgę hołdu vczynił. Ták náſwárzywſzy się á nic nie ſpráwiwſzy Poſłowie Ceſárſcy / Rzeſcy y Pruſcy odiecháli precz. Ku tey ſpráwie był też poſłan od Papieżá Legat Achilles de Graſſis / ále iż dla dálekośći drogi omieſzkał / iednák do Krákowá przyiecháwſzy przed Sigmuntem Krolem y Senatem inſze poſelſtwo ſpráwował / námawiáiąc Krolá vśilnie áby woynę z Włádiſłáwem Brátem Krolem Węgierſkim / przećiw Turkom podniosł / Bo się do Włoch z Armatą wodną wten czás Baiazet gotował / w ktorey też ſpráwie przedtym był od Papieżá Iakobus Piſo przyſłány.

Poſeł Papieſki.

Ale gdy Krol wyrozumiał iż tá wypráwá iáko niepotrzebna / ták niepożyteczna się być zdáłá / ponieważ y ſam Ceſarz Turecki przyſięgę przymierza ſpolnego przedtym iuż był dobrowolnie przyſłał / Byłoby to przećiw práwu wſzech narodow / gdyby Polacy ácżkolwiek Pogáńſkiemu Pánu wiárę złamáć mieli / nád to niemnieyſza by ſtąd niebeſpieczność vrosłá / Turecki miecz od cudzey woyny ná się obroćić / á poſtronną ſzkodę ſwoiey nie vleczywſzy záſtępowáć / pewnieby Ceſarz y Papież z Xiążęty Włoſkimi wydawſzy Polaki ná mięśne iátki nie wczás ná rátunek przybyli / iáko to y Władiſłáwowi Iágiełowicu v Wárny z żáłośćią wſzytkiey Rzeczy poſpolitey zábitemu wyrządzili były Roku 1444. ktorego tákże Papież namowámi łágodnymi y rozgrzeſzenim od przyſięgi do nieſzczęſliwey woyny przywiodł. Przeto Krol y Senat Koronny Tureckiemu Ceſárzowi przymierze záchowáć / ponieważ go ſam prośił vmyſlił / Wſzákże kiedy Papież y Ceſarz / y inſzy Pánowie Chrześćiáńſcy według zmieny ná gránicy Tureckiey będą z woyſkámi / tedy też Krol z Polaki y z Litwą do nich może przybyć.

Odkaz Papieżowi o woynę Turecką.

Tegoż też czáſu Carz Prekopſki pámiętáiąc onę ſwoię pirwſzą porażkę od Nahayſkich Tátarow / zebrał się z wielkim woyſkiem / y ciągnął wtory raz przećiw Carzowi Nahayſkiemu / ktorego ná głowę poráźił / y wſzytki Nahayſkie / y Zawolſkie Hordy zá Wolgą rzeką y Kámą leżące ták ſplundrował / poburzył / ſpuſtoſzył / y ludu Nahayſkiego w polon ták wiele wygnał / iż drudzy Nahayczycy y Zawolczycy nie máiąc z kim w wypuſtoſzonych ſwoich Hordách zoſtáć / ći zá żonámi / ći zá Synámi / ći zá Oycámi / y Bráćią dobrowolnie ſzli do Prekopſkiey Hordy zá woyſkiem nieprzyiacielſkim / á gdy wſzyſcy oni Połońcy w Taurycę álbo Prekopie oſiedli / iuż się śnádnie rozmnożyłá / rozſzyrzyłá / y zmocniłá Hordá Prekopſka / ták iż wſzytkim przyległym narodom ſtráſznymi Tátarowie Prekopſcy być poczęli.

Carz Prekopſki Zawolſkich y Nahayſkich zwoiował.

Tegoż czáſſu v Wieliczki w Gorze ſolney / ieden kotr ſtąplowánie zdrádą / podrzućiwſzy ogień / zápalił / z ktorego dymu w podziemney iáſkini / iáko w piekle wiele się ludzi zádusiło / á drudzy chcąc wyleść ſzyie połamáli / Andrzey Kośćielecki ná ten czás Zupnikiem będąc / gdy się w iáſkinią gorną żaden z gminu wpuśćić nieśmiał / on ſam z Sewerinem Betmánem Krákowſkim Bormiſtrzem / ktory iuż miał lat 90. w Gorę się wpuśćił / y ći dwá podawſzy żywoty ſwoie w wielką niebeſpieczność iáko drudzy Kurciuſowie Rzymſcy / on ogień bárzo ſzkodliwy przeważną pracą vgáśili.

Gorá ſolna v Wieliczki zápalona.

Kośćielecki y Betman ogień vgáśili.

Potym 7. dniá Novembrá od Bochdaná Woiewody Wołoſkiego poſeł przyiáchał do Krákowá / proſząc Krolá Sigmuntá o pomoc przećiw Tátárom Prekopſkim /

kopſkim / prośił też áby Posłá Wołoſkiego do Wasilá Wielkiego Xiędzá Moſkiewſkiego przez páńſtwá Litewſkie przepuśćił / czego Krol záraz dozwolił / y Posłá odpráwił. A gdy ledwo Posłá Wołoſkiego odpráwiono / wnet Turecki Poseł Imbraim przyiechał dla przymierza rocznego / ktore Krol Sigmunt przed tymże Posłem przyſięgą potwierdził / Bowiem Báiázet Ceſarz Turecki pierwey też w Conſtantinopolu toż przyſiągł przed Skarzewſkim Posłem Krolewſkim.

Poseł Wołoſki.

Poseł Turecki.

O wtárgnieniu Tátarow do Litwy / y do Wołoch / etc. Y o pierwſzym Małżeńſtwie Krolá Sigmunta.

Rozdział VI.

Spráwy Litewſkiego wielkiego Xięſtwá ſpokoynie trwáły przez ten Rok cáły / ále Tátarowie Prekopſcy z Cárzykiem Bitikiereiem / czás vpátrzywſzy wtárgneli w Ruſkie ſtrony / á widząc iż odporu niemieli / burzyli Xięſtwo Litewſkie áż do Wilná / y zá Wilno dwanaśćie mil w ſtronę roſpuśćili zagony / gdzie nábrawſzy ludu y dobytku wielką moc / vſzli w cáłośći do Hordy z łupámi / bez wſzeláckiego odporu.

Tátárowie burzyli áż do Wilná.

Tym ſczęſliwym powodzenim będąc śmielſzy do Wołoſkiey Ziemie wtárgneli z tymże Bitikiereiem Cárzykiem / ktorą wſzerz y wzdłuż ſplundrowawſzy / przez ſiedmdzieśiąt tyśięcy ludzi y bydłá w polon iáko byłá ſławá wzieli / á gdy iuż chcieli Dnieſtr przebywáć wracáiąc się do Przekopu / bo się boieli Wołoſkiego woyſká po ſobie goniącego / tám Cárzyk Bitikierey z kilkiem tyśięcy Tátarow / y więźniow wielkośćią potoneli w Dnieſtrze / gdy ich ćiſnących się prumy znośić nie mogły / á w tym czáſie Kopacz Woiewody Wołoſkiego Hetman zebrawſzy iáko ná prętce mogł / nie wiele Rycerſtwá / dogonił Tátarow v przewozu / z ktorymi bitwę więcey vpornie niżli bácznie ſtoczył / bo od nieprzyiacioł ogárniony / gdy się mężnie bronił / zábity poległ. Wołochow więcey niż ſiedm ſet ná plácu zoſtáło / á przez trzy ſtá ich vcieczką zdrowie záchowáli / wſzákże więźniow y polonu wten czás wiele odbili. Ták Tátárowie większą porażkę od potopu w wodzie niż od Nieprzyiacioł podiąwſzy / do Hordy się wroćili.

Tátárowie w Dnieſtrze potoneli.

Tegoż Roku 1511. Papież Iulius wtory Iubileus álbo miłośćiwego Látá Odpuſty z liſtámi párgáminowymi z bulámi dla budowánia Kośćiołá S. Piotrá w Rzymie / do Polſki posłał / á przy tym ſkrzynię żelázną ná pieniądze / tákże też do Niemiec / y do inſzych kráin rozesłał był ty ſkrzynie / á przy nich Kupcow z Augſpurku Fogárow przyſtáwił. Tych Odpuſtow Polſki Senat y Rycerſtwo niechcieli przyiąć / y długi ſpor około onych Iubileuſzow był / áż to przewiedli / iż dwie częśći pieniędzy wybránych za ty Odpuſty wzięli Polacy ná obronę przećiw Pogánom / y opátrzenie vkrayny / A Fogárowie Kupcy Papieſcy trzecią część oney Summy w ſkrzynię żelázną wzięli ná Papieżá. W Niemcech záś á zwłaſczá w Sáſkim Xięſtwie / y Langrábſtwie Heſkim / ácz przyimowano ony Iubileuſzy / y kupowano drogo / zwłaſczá lud proſty / bo ie rozwieſzawáli Włoſzy po Cmintarzách iákoby iákie towáry / wſzákże gdy Martinus Luter Doctor w Teologiey / Mnich Dominiká S. w Witembergu / niewiem iákim Duchem pobudzony przećiw tym

Fogerowie álbo Fokierowie Familia sławna Kupcow z Augſpurku.

Martin Luther począł wbrzyć.

O tym szeroko czytay Sleidana/ Jouiusá etc.

ćić tym Odpustom/ názywáiąc ie szyderstwy/ począł kázáć/ á potym pisáć/ tedy ony skrzynie żelázne Xiążętá/ zwłasczá Saskie záhámowáły/ w ktorych bárdzo wielka summá pieniędzy byłá zebrána/ á Luther od tych czásśow z Sectą swoią począł plużyć.

Xiąże Słuckie Tátárow 8000 poráził.

Tegoż Roku 1511. Jurgi Xiąże Słuckie Siemionowic/ ácz młodego wieku ále sercá práwie męskiego będąc/ Tátárow ktorzy około Kijowá wiele wołości byli zwoiowáli/ poráził ná głowę y rozgromił/ ták iż ich ná plácu ośm tysięcy poległo/ ná Rutku vrocisczu zá Kijowem mil 20. ktorych fortelem nocnym pożył/ z Andrzeiem Niemirowicem Woiewodą Kijowskim/ á Murzowie trzey stárszy ledwo vciekli/ Aria Sieniag/ Adziga/ Toksor/ etc. w polách potym zá nimi goniąc porázili ich straży siedm set.

Monetá fálszywa ná Pioruná.

Tegoż Roku Miesiącá Lutego Siem Koronny w Piotrkowie był złożon/ ná ktorym Krol z Senatory pobor z Rycerskich y Duchownych dochodow postánowił/ dla podpory skárbu pospolitego/ támże vchwalono áby monety więcey nie kowano/ bo iż się iey było wiele á nie wárowney w ten czás námnożyło/ tedy czerwone Złote wzdrożáły były/ á w fálszowániu tey Monety był obwinion niiáki Piorun Senator y Podskárbi Koronny/ ktorego gdy go było o to obwiniono/ y ná Siem pozwano/ nie stánął/ przeto był wywołan z ziemie/ á ziąchawszy do Rákus mieszkał w Wiedniu/ támże vmárł/ ciáło iego do Sanicza przywieziono/ gdzie iest pochowan/ od tego Pioruná iesźcze owo stáre pułgroszki

Piorunki.

Polskie Piorunkámi zowią.

Ná tenże Siem do Piotrkowá Anná Xiężná Mázowiecka z dwiemá Synámi/ Stánisłáwem y Jánuszem przyiecháłá/ gdźie zá dozwolenim Krolewskim y Senatu/ Wiznenską ziemię Mázowszu przyległą od Jáná Łáskiego Arcybiskupá Gnieznienskiego/ ktory był Opiekunem niiákiego Glinki krewnego swego/ we dwunaście tysięcy Złotych wykupiłá.

W tenże czás gdy Krol Sigmunt w Piotrkowie mieszkał/ Władisław z Ludwikiem Synem Węgierscy y Czescy Krolowie/ do Sląskiego Wrátisławiá 29. dniá Stycznia przyiecháli/ tám był spor wielki miedzy Węgierskimi y Czeskimi Pány/ przy ktorymby Krolestwie Sląskie Xiestwo/ y Wrátisław miał zostáć/ y ktoremu Krolowi postuszeństwo mieli przysięgáć/ y powinność hołdu záchowáć/ iesli Czeskiemu/ iesli Węgierskiemu/ gdyż przedtym zdawná Sląsko Polskiemu Krolestwu należáło/ ále to nászy niedbále przespáli. W ten czás też Władisław pewnieby go był Sigmuntowi nie bronił/ gdyby práwem bliskości dochodził Sląská/ ále vchodząc tego áby y sam y Sigmunt trudności ná potym z Synem Ludwikiem/ ktory iusz Krolem Czeskim był koronowan/ niemiał/ puścił to imo się. A nie postánowiwszy nic/ wyiáchał z Wrátisławiá z Synem 15. dniá Márcá.

Ziazd w Wrátisłáwiu.

Przespánie Sląská.

Tegoż czásśu Wrátisłáwiánie otrzymáli Priwiley od Władisłáwá Krolá/ y od Ludwiká Syná iego/ iż postánowili kupieckich wszytkich rzeczy skład w Wrátisłáwiu/ ták Niemcom iáko Polakom/ y publikowáli ty listy/ áby żaden Kupiec z Polski/ y z Niemiec Wrátisłáwiá nie śmiał miiáć z kupiámi/ iedno ich tám przedáwáć y tám kupowáć. Przeto Sigmunt Krol Polski z Pány Rádymi/ widząc iż tá wielka á niezmierna szkodá/ y zelżywość vrosłáby Polakom/ zákazał áby żadnych towárow z Polski do Wrátisłáwiá nie wożono/ ále przez Czeską ziemię wszyscy Kupcy Polscy dobrowolnie do Niemiec ná Handle ieździli. Co widząc Wrátisłáwiánie stáráli się o to/ iákoby y inszym tę drogę zámknąć/ ále nie mogli/ bo Pánowie Czescy Polakom dla swego pożytku więcey życzyli/ czynili záś niezmierne nakłády Wrátisłáwiánie áby tego obronili/ á swoie priwileia otrzymáli/ dawáiąc podarki iusz Cesárzowi/ iusz Węgierskiemu y Czeskiemu Krolowi Władi-

Spor Polakow z Wrátisłáwiány o skład Kupiecki.

słáwowi (ktory też był w tym zábaczył miłości oyczyzny swoiey Korony Polskiey) y Xiążętom Niemieckim/ ktorzy przekupieni ácz vsiłowáli/ ále nie wskoráli/ bo Polacy ná szkodę ich przewiedli/ ták iż to zámknienie ziemie trwáiąc przez cztery látá sprzykrzyło się Wrátisłáwiánom/ bo dłużey przez towárow Polskich wytrwáć nie mogli/ z nienágrodzoną szkodą y vpadkiem swoim/ ták ich Krol Polski Sigmunt w ten czás siedząc w domu práwie był zwoiował/ bo ten skład w niwecz był potym obrocon ná ziezdzie onym Przesporskim z Cesárzem Krolow/ Polskiego/ Węgierskiego/ y Czeskiego/ iáko o tym będzie niżey.

Z ziemie Polskiey Towáry zámknione przez 4. látá.

Tákiego mogł y Gdańszczánom y inszym vczynić.

Potym z Piotrkowskiego Seymu Krol odiáchał do Krákowá/ ztámtąd záś 2. dniá Máiá ruszył się do Brześcia Litewskiego/ gdzie ná prośbę Pánow Koronnych y Litewskich/ onę Slachtę Ruską y Litewską/ zwłasczá Gasztołtow/ ktorzy dla towárzystwá/ y porozumienia z Glinskim Michałem byli poimáni/ z więzienia wyzwolił/ y ku pierwszey łásce ich przyiął.

Gasztołtowie y insza Slachtá Ruska y Litewska z więzienia wypuszczeni.

Przyiecháli potym od Cárzá Przekopskiego Mendlikiereiá Posłowie/ przez ktore Syná swoiego tákże Wnuká slubował dáć w zakłádzie Sigmuntowi Krolowi według postánowienia/ Też ná káżdy Rok przeciw nieprzyiacielom iego Polskim y Litewskim trzydzieści tysięcy Tátárow záwzdy miał stáwić/ A Krol Sigmunt Prekopskiemu Cárzowi ná kożdy rok piętnaście tysięcy Złotych czerwonych żołdu miał dawáć/ ktorey summy połowicę z Polskiego/ á połowicę z Litewskiego skárbu miano płáćić. Ale potym Mendlikierey wziąwszy Jurgielt/ złamał wiárę/ y Syná áni Wnuká w zakłádzie nie posłał/ y owszem do Wołoskiego páństwá hołdownego Krolowi Polskiemu/ z wielkim woyskiem wtárgnął/ gdzie wielką szkodę vczynił/ potym do Moskwy ciągnął/ ztąd wielki polon ludzi y dobytku wygnał/ A Krol Sigmunt postánowiwszy Litewskie spráwy w Brześciu/ do Polski się wrocił/ á wiáchał do Krákowá 30. dniá Pąździernika.

Ná 30000. Tátárow 15000. złotych czerwonych żołdu.

Tegoż czásśu Lubczánie (ktore Miásto Lubek iest sławne y mocne nád Baltyckim Morzem/ od przodkow nászych Polakow zbudowáne/ y Bukowczem według Kronik Niemieckich názwáne/ á przed 700. lat od Károlussá wielkiego Cesárzá podbite) ći skárbow dostátkiem y Miástá obroną/ tudziesz sposobnością portu iáko y nászy Gdańszczánie w pychę podniesieni/ z Krolem Duńskim ná ten czás walczyli/ y wielkimi á częstymi porażkámi nád nim zwycięstwo otrzymawáli/ áż ná ostatek Morską woynę z nim wiedli. Tráfiło się też iż Holandrowie w ten czás do Gdańská ná S. Dominik według zwyczáiu portem Krolá Duńskiego/ czego im Lubczánie chcieli zábronić/ przyiácháli/ á nábrawszy kupi Polskich w Okręty/ Miedzi/ Mosiądzu/ Ołowu/ Wánczosow/ Zboża etc. názad chcieli żeglowáć/ ále iż wiátru pogodnego niemieli/ przeto v Hále Krolá Polskiego Miásteczka ná kotwicách stáneli/ wiátru y pomocy Krolá Duńskiego czekáiąc/ a w tym dwádzieścia y pięć Okrętow Lubczánow strzelbą y Freybiterow dobrze k temu osádzonych/ zá wiátrem pogodnym ráno przypádli ná Holandrow/ á bez wieści ná bespiecznych vderzywszy snádnie ich rozgromili/ czterdzieści Okrętow Holánderskich vciekáiących spalili/ y potopili/ á sześćdziesiąt y ośm Okrętow cáłych poimáli/ ktore z kupiámi do Lubká triumphuiąc przyprowádzili/ inszy podniowszy żagle ku Gdańskowi/ drudzy ná Morze głębokie pouciekáli/ nawięcey kupi Fokárom Kupcom Augspurskim w ten czás pobráli/ zwłaszczá Miedzi y Mosiądzu/ ktore byli przedtym z Polski do Gdańská Wisłą przyprowádzili. Krol Sigmunt skárżył się ná Lubczany Cesárzowi Maximilianowi/ y pisał do Lubczan/ ále ledwo trzecią część y to Mosiądzu/ á Miedzi Kupcom/ zwłasczá Fokárom wrocili.

Lubczánie Holándrow ná Morzu rozbili.

Tegoż czáſſu Tátárowie Prekopſcy / ácz Ruſkich ziem dla przymierza w Brześciu Litewſkim poſtánowionego / nie náieżdżáli / wßákże zebrawßy woyſká więcey niż trzydzieśći tyśięcy iezdnych do Wołoch wtárgnęli / przećiw ktorym Bochdan Woiewodá z woyſkiem Wołoſkim ciągnął. Polakow mu też ná pomoc cztery tyśiące z Hetmánámi Stániſłáwem Landskorońſkim / y Tworowſkim przybyło / k temu Węgrow więcey niż ośm ſet / Bulgárow tákże Serbow / y Turkow / Vſárzow zá pieniądze z Tráciey Bochdan przyzwał / á zßykowawßy wßitkich porządnie / mieli wßyſcy Chrześćiánie pewną nádźieię zwyćięſtwá. Ale w ten czás Nahayſcy Tátarowie / ſłyßąc iż Prekopſcy do Wołoch wyćiągnęli / záraz wtárgnęli do Prekopſkiey Hordy / ktorą wßerz y wzdłuż ſrogo zwoiowáli / Czego gdy ſię dowiedział Carz Prekopſki / wnet ſię z Wołoch bronić ſwoiey Hordy wroćił / ále niż przyćiągnął / tedy Nahayſcy nábrawßy ſię zá Wolgę vbieżli z wielkimi łupámi. A ták Wołoſka ziemia w ten czás od wielkiey porażki zá właſną ßkodą Pogáńſką wyzwolona byłá.

Tátarowie Nahayſcy Prekopſką Hordę zwoiowáli.

Tegoż czáſſu w Tureckich páńſtwách wielkie zámießánie było / bowiem Salembeg álbo Selim Syn Ceſárzá Báizetá / ſtoiąc ná zdrowie właſnemu Oycowi / y chcąc pod nim Ceſárſtwo Tureckie opánowáć / Káfę Miáſto zacne portowe nád czarnym Morzem w Prekopie leżące (ktore był Machomet Dziad iego przedtym Genueńſom wziął) pod Oycem vbieżał / y opánował / Białogrodu też y Kiliey Miaſt portowych w Wołoßech dobył / á ſwoimi Jáńczary Porty Morzá Czarnego oſſádziwßy / buntował ſię z Prekopſkim Cárzem ná Oycá Báizetá / ktory w ten czás ſtárośćią zemdlony miał y ták doſyć biedy / od Sophiego Krolá Perſkiego / ták iż woyſká wielkie od Perſow pobite ſtráćiwßy z Conſtantinopolá do Andrinopolá ku Polßce pięć dni iázdy leżącego Miáſtá viáchał / á iż Andrinopole nie ieſt ták obronne iákom ſam widział / bo mury rozwálone á rozwlokło ſię ná trzy mile po gorách. Przeto Zelim widząc pogodę / zebrawßy woyſko z Tátar Prekopſkich / z Serbow / Bulgárow / y niktorey ſobie życzliwey ſtrony Turkow / ćiągnął przećiw Oycowi Bayzetowi do Andrinopolá. Co vſłyßawßy biedny Oćiec Báyzet / wyćiągnął przećiw złemu Synowi z woyſkiem / á ſtoczywßy bitwę ſrogą poráźił go / ták iż ledwo Zelim z Cárzá Prekopſkiego Synem vćiekł / ná ktorey porażki mieyſcu dzień iázdy od Andrinopola myśiny nocowáli / y widziałem ſam iſtwne bitwy znáki / ktore mi Bulgárowie vkázowali / Roku 1575.

Kośterki w Turcech.

Selim Syn ná Oycá Baizetá.

Andrinopole nád Strimonem Rzeką.

Baizet Zelimá Syná poráźił.

Wßákże rychło potym Roku 1512. Bayzet Ceſarz zeßły w ſtárośći vporowi Syná ſwego (gdy ſię do niego wßyſcy Jáńczárowie przekinęli) vſtąpił / y ſpuśćił mu Ceſárſtwo Tureckie zá żywotá / á ſam Hámázią Miáſto y kráinę w Syriey ſobie ku wychowániu obrał / gdźie potym wtorego dniá po przyieździe vmárł. Po iego śmierći drugi Syn Achmat Soltan / z wielkim woyſkiem / máiąc Perſow ná pomoc / przećiw Brátu Zelimowi przyćiągnął / á gdy z obudwu ſtron bitwę o Stolicę Ceſárſką ßczęśćia pátrząc zwiedli / porázon Achmat z Perſámi / ktorego poimánego záraz Brát Zelim kazał śćiąć ſiekierą / á ták po ſrogim krwie rozlaniu zupełne Ceſárſtwo Tureckie zbywßy Oycá y Brátá opánował. Syn zás Achmatá zábitego do Perſkiego Krolá vćiekł / ktoremu on dał Corkę ſwoię w małżeńſtwo / á ten potym dochodząc dźiedźictwá / y mßcząc ſię śmierći oycowſkiey / częſtokroć Zelimá porażał / y niewymowne mu ßkody woyną poczynił.

Amáſia kráiná w Syriey / do ktorey záwżdy Ceſárz Turecki ſtárße Syny ná wychowánie odſyła.

Zelim po tym zwyćięſtwie / przyſłał Poſłá ſwoiego do Sigmuntá Krolá Polaká poturczonego Láſkowſkiego z Mośćiſk Miáſteczká Woytowicá / Ten Tureckim ięzykiem przez Tłumáczá tymi ſłowy krotkimi poſelſtwo odpráwił mowiąc: Salembeg Turecki nowy Ceſarz / pokoy ten z tobą Sigmunćie Krolu / ktory

Láſkowſki Polak poturczony Poſſel.

ktory Dziad y Oćiec iego záchowywáli / chce trzymáć. A Krol Sigmunt tákże ſię oſtrzegáiąc Tureckiemu Ceſárzowi / poſłá odpráwił Roku 1512. Mieſiącá Lipcá.

Tegoż Roku Krol Sigmunt námowiony będąc od Brátá Włádiſłáwá Krola Węgierſkiego / y od Xiężny Jádwigi / z Trenczyná Wdowy po Woiewodźie Siedmigrodzkim Stepháńie zoſtáwioney / Corkę iey Barbarę zmowił w małżeńſki ſtan / po ktorą Roku 1512. Janá Lubráńſkiego Biſkupá Poznáńſkiego / Chriſtoffá Szydłowieckiego / Káſztellaná Sędomirſkiego / Lukaßá z Gorki wielkiey Polſki Stároſtę wypráwił. A ći w świetnych y okazáłych pocztách wyiechawßy z Krakowá przez Sląſko y Morawę do Trenczyná przyiácháli / tám wziąwßy z ſobą nową Oblubienicę Krolowi Sigmuntowi / wroćili ſię do Polſki / ktorą też Edwigá Mátká y Brát Januß Woiewodá Siedmigrodzki / potym Krol Węgierſki (zá ktorym zás oną Iſábellá Sigmuntowna byłá) y Kázimirz Wuy Xiąże Czeſińſkie w ośmi ſet koni prowádził / á gdy przyiecháli do Morawice bliſko Krakowá piątego dniá Lutego / tám nocowáli / Nazáiutrz w piątkowy dzień ráno Krol Sigmunt doſić z ozdobnymi pocztámi wyiechał przećiw iey. A w tym też Xiąże Bergienſkie Jerzy / ná to weſele proßony / w ſiedmi ſet koni świetnych zbroynych przyiechał / ktorego Krol ſkoro vććiwie przywitał / zátym Xiężná Bárbara nowa oblubienicá z mátką ná woźie ozdobnie zgotowánym przyiecháłá / á gdy z wozu ná ziemię wyſtąpiłá po ſuknie ku Krolowi byłá prowadzona / przywitał ią naprzod Jan Laſki Arcybiſkup Gnieźnieńſki od Krolá y od Senatu / potym ią pozdrawiał Láćińſką Orátią Jan Staphileus Legat Papieſki etc. Potym Krol Sigmunt wziąwßy ią do ſiebie ná ſánie iácháli ná Zamek Krákowſki / á w niedźielę oſtátnią Zapuſtow byłá oddána Krolowi w małżeńſtwo / y koronowána przez Janá Laſkiego Arcybiſkupá Gnieźnieńſkie° / przy ktorych Ceremoniách był Bernhard Wilczek Arcybiſkup Lwowſki / y wßyſcy Biſkupowie Polßcy y Pruſcy / Opátowie tákże y Pánowie Koronni z Litewſkimi / Od Włádiſłáwá Węgierſkiego / y Ludwiká Czeſkiego / Krolow / y od Xiążąt Sląſkich / y Miſtrzá Pruſkiego Poſłowie / Tákże Jerzy Brzeſkie / Bártkowney Sląſkie Xiążętá / Jan Turzo Biſkup Wrocłáwſki / Staphileus Legat Papieſki / Mazowiecka y Rátiborſka Xiężny / Wdowy / y poſłowie od Biſkupow Węgierſkich / y Czeſkich / y od Sáſkiego Xiążęćiá Jerzego / y Márgrábie Brandenburſkiego Frideriká / y Wołoſkiego y Siedmigrodzkiego Woiewodow / y inßych Litewſkich / Ruſkich Xiążąt / y pániąt bárdzo wiele / á odpráwiwßy zwykłe Ceremonie / y obiad hoynośćią Krolewſką / ták ten czás potrzebował przygotowány / długo káżdego dniá tańce y krotochwile rozmáite / gonitwy / ßermowánia / y inße Rycerſkie igrzyſká były ſpráwowáne. W gonitwie z drzewy między inßymi mieli przednieyße mieyſcá y dank dźielnośći Jan Tárło / y Járocki Polacy / y Rechemberger Slężak Dworzánin Krolewſki.

Xiąże Bergenſkie w 700 koni ná weſele.

Jan Tárło / Járocki / Polacy / Jan Rechemberger Slęzą oſſobliwi.

Odpráze.

O porázeniu 25000. Tátarow Prekopskich pod Wiſniowcem / Roku 1512. przez Polaki y Litwe.

Rozdział VII.

Mendlikierey Carz.

GDy Krol Sigmunt w Krákowie byl z Krolową nową/
Wnet przyßłá wieść/ Prekopſki iż Carz ciągnie głową/
Mendlikier w Ruſkie ſtrony z woyſki ogromnymi/
Słyßąc iż Krol był weſoł z Pány Koronnymi.

Pater patriæ.

Lecz Krol czuyny y Ociec oyczyzny ſwey prawy/
Chcąc odbić od ſwych włości miecz Pogáńſki krwáwy/
Posłał dwor ſwoy co rychley ná pomoc żołnierzom/
Ktorzy przed tym tám byli po Podolſkim leżom.
Szláchtá też y Rycerſtwo Ruſkie z powinności/
Jácháli wßyſcy przeciw Tátarſkiey ſrogości/

Kniáż Conſtanti Oſtroſki Hetman Litewſki.

Kniáż Conſtanti záś Hetman ciągnął z drugiey ſtrony
Z Litwą y z Wołyńcámi dla ſpolney obrony.

25000. Tátárow.

Tátárow dwádzieściá pięć tyſiecy / y więcey
W liczbie było/ ktorzy ták ſrogości źwierzęcey
Vżywáiąc/ Ruſki kray z gruntu zburzyć chcieli/
Bo Mendlikierá Cárzá tuß przy ſobie mieli.
A gdy iuß áż pod Bielke puścili zagony/

Stanisław Landſkoronſki Hetman polny.

Wnet Landſkorońſki polny Hetman doświádczony/
Z służebnymi Zołnierzmi ſiedm ſet ich porázil/
Czym náßym ſercá dodał á Pogánom ſkáził.
Jż żadnego żywego z nich nie zoſtáwili/
A plon y więźniow wßytkich w cále wybáwili/
Zá czym zwycięſtwo pewne ſobie winßowáli/
Y ochotniey w gromáde wßyſcy ſie zbieráli.
Polſkie y Ruſkie woyſko też ſie iuß ściągáło/
A pod Wiſniowcem w polu obozem leżáło/

Litwy 3000. ochotney.

Kniáż też Conſtanti Hetman trzy tyſiące Litwy/
Przywiodł Mężow ochotnych y prágnących bitwy.
Przy nim Kniáż Wiſniewiecki Michał był z Synámi/
Y Kniáż Andrzey Zbáráſki / z ktorych Hetmánámi

Kniáż Conſtanti od wßytkich zá Hetmáná obran.

Káżdy mogł być: lecz Xiąże [illegible] Conſtanti święty/
Był od wßytkich zá Spr[illegible] zwierzchnego przyięty.

Landſko/

Landſkoronſki Stánisław Rycerz sławny w męſtwie/
Będąc śmielßym po świeżym z Tátárow zwycięſtwie/
Z połkiem ſwoich żołnierzow woyſká ich ſpiegował/
A iák ich wiele w liczbie pilnie vpátrował.
Kniáż też Conſtanti z Pány Koronnymi rádził/
Jákby przeciw Tátárom vphy ſwe rozſádził/
Fortele przeciw mocy zwykłe wynáydował/
Bo iuß z Pogány ſto kroć przed tym ſie koßtował.

Rozrywká mądra Kniáziá Conſtántiná.

Wykłádał ich poſtępki y ſpoſob potkánia/
Vważał też y słuchał inßych pilnie zdánia/
Ják mądry Hetman wßytko rozumem ſpráwuiąc/
Ják w ſpráwie ſtáć/ iák gonić/ iák bić/ vkázuiąc.
W tym Landskronſki przyiechał z ſtraży w oboz wnocy/
Dáiąc znáć o Pogáńſkim woyſku y ich mocy/
Jż w ten czás iuß leżeli ná koßu ſpokoynie/
A ták beſpiecznych możem bić záraz przyſtoynie.
Tą nowiną wnet wßyſcy ták ſie pocießyli/
Y ſercá ná Pogány chćiwie záiußyli.

Ochotá náßych.

Ci dla Oyczyzny vmrzeć/ ći zwycięſtwá śmiele/
Winßuiąc ſobie káżdy chciał wprzod ſtáć ná czele.

Cromerus in orátione funebr: Cum noſtri ſex millium equitum numerum nō excederent. Iodocus autem Decius fol. 81. Lituanorum autem copiæ Polonis adiunctæ vix ſex millia equitum fuiſſe perhibentur.

Ták Kniáż Conſtanti widząc w nich táką chęć bitwy/
Do Polakow przyłączył woyſko ſwoie z Litwy/
Ledwo wßytkich ßeść tyſiąc z Wołyńcámi było/
Lecz káżdemu z dzieſiątkiem Pogan bić ſie miło.
Rußyli ſie z Wiśniowcá ku Tátárom drogą/
Tám w ciągnieniu niezgodá wnet zátrzęsłá trwogą/
Hetmánowie ſwar wſczeli o pirwße potkánie/
Polacy wprzod / Litwá wprzod chcieli ſkoczyć ná nie.
Kniáż Conſtanti Oſtroſki przod przywłaſczał ſobie/
Mowiąc iż o ich ßyku wiedział y ſpoſobie/
Jż ná tym wiek ſwoy ſtrawił/znał ich wßytki ſpráwy/
Swiádom ich rády wßytkiey y w koßu zaſtáwy/
Przeto (mowił) mnie z Litwą iż to wprzod przyſtoi/
Bo kto czego koßtował iuß ſie nie ták boi/

Mądra rádá Conſtantego.

A gdyby ſie Polacy wprzod mieli potykáć/
Nie świádomi ich ßykow pewnieby nam mykáć.
Boſkoroby ſie naprzod co złe popiſáło/
Jußby ſie y oſtátek woyſká zámießáło/
Ták Kniáż Conſtanti mądrze rádził/ lecz Polacy
Mowili iż też v nas ſą dobrzy Junacy/

Co y

O tey niezgodzie á swarze nászych czytay też Decyuszá.

Odpowiedź Kniaziá Constantiná.

Co y w Niemcech/ we Włoßech w Franciey bywáli/
  Y w ßermierskich sie ßkołách znácznie probowáli/
  Constanti przeciw temu mądrzey odpowiedział/
  Inßy Szpad/ inßy Saydak/ chocia w domu siedział/
Inßa we Włoßech inßa w Niemcech w woynie spráwá/
  Inákßy nieprzyiaciel inákßa zábáwá/
  Wiec ináczey z Tátáry postepowáć trzebá/
  Niż z Włochy/ tylko ieden Bog niech bedzie z Niebá.
A gdy to Kniáź Constanti rozwodził ßeroko/
  Wnet wieść przyßłá iż Tátar widziano ná oko/
  Tuß ciągnących wnet nászy porzuciwßy spory/
  Bo drugi co chciał wprzod bić ßtał sie z trwogi chory/
Zßykowáli sie prętko y stáneli w spráwie/
  A Kniáź Constanti naprzod iák Hector w postáwie/
  Z Bukáwą ieżdżąc wßytkich pocießał wesoło/
  A ná práwy bok Litwe zßykował ná czoło.

Szyk nászych.

Mikołay Kámieniecki Woiewodá zátym/
  Krákowski iák Annibal w Sturmaku czubátym/
  Jeżdżąc Polskie ná lewy Rog woyská zßykował/
  Srzedni zás vph celnieyßym ludem obwárował.
W ktorym Slácheckie poczty y paniece stały/
  A we wßytkich do bitwy sercá áż skakáły/
  Przed srzednim vphem Roty zás żołnierzkie były/
  Káżdy męstwo okázáć chciał wrodzoney siły.
Ták stali gotowi sie potkáć w sprawnym ßyku/
  Słucháiąc Tátarskiego z káżdych stron okrzyku/
  A Kniáź Constanti Litwe z Wołyńcy ná strone
  Odwiodł/ chcąc sam zá wßytkich wziąć ná sie obrone.
Dáleko od Polskiego woyská stánął czołem/
  Chcąc ná Tátáry przypáść przez págorki dołem/
  Iák Hercules Bukáwą ku gorze ćiskáiąc/
  Káżdego Brátem zowie sercá im dodáiąc/

Kształt ubior/ koń/ y mowá Kniaziá Constantiná.

Koń pod nim hasa bystry/ wrony/ białonogi/
  Podkową ziemię kopa ochotny do trwogi/
  Sam w Bechterze/ Sturmakiem obwárował głowę/
  A czyniąc chęć do bitwy ták vczynił mowę:
O towárzyße moi towárzyße mili/
  Juß nam potrzebá nagła przypádłá w tey chwili/
  Każe mi głossem przerwáć milczenie przed wámi/
  Byście wßyscy wiedzieli co sie dzieie z námi.

Ach ach

Rzecz do Rycerstwá/ z Ruskiey Poetyim wierszem vrawdziwie wyrażona.

Ach ach iák podeptána/ y iák vdręczona/
  Cudzą nogą y ßáblą iák iest potłoczona/
  Tym czásem Ziemiá nászá/ ktora nam być miáłá/
  Pewną nádzieią zysku/ teraz iuß zniscząłá.
Juß spustoßona leży/ zysk wespoł z nádzieią
  Zniszczony/ á z tego sie źli Pogáńcy śmieią/
  Widzicie iák sie nędzni Oracze błąkáią/
  Wygnáni domy swoie spustoßone máią.
Widzicie iáko drugich ćmą wiodą w powrozách/
  A Pánie/ Pánny wiozą ná ich włásnych wozách/
  Ku háńbie/ á mężow ich tuż w łáńcuchách pędzą/
  Aż mu płácz nie da mowić przed ták srogą nędzą.
Bo widzę iáko Brácia nászy nárzekáią/
  Związáni Niebo płáczem gorzkim przenikáią/
  W sámych nas tę nádzieię tylko pokłádáiąc/
  Z żonámi y z dziatkámi w niewoli wzdycháiąc.
Że ießcze ich żywoty będą obronione/
  Acz domy tákże polá iuß są potłoczone/
  Widzicie nieprzyiaciel iák sie w polu błyszczy/
  Role/ zbożá/ posády wßytko społem niszczy.
Juß Miástá y Folwárki ktore nászé były/
  Zburzone w pástwiská sie końskie obrociły/
  Ktoß to będzie mogł znośić/ kto będzie tákiego/
  Cierpiąc to/ sercá tákże/ vmysłu podłego.
Przyßedł nam żáłobliwy czás/ widzim ktorego/
  Nád sobą Tátarzyná Pohańcá srogiego/
  Przeto potrzebá przypiąć teraz ná sie zbroie/
  A łśniące ßáble porwáć w mężne ręce swoie.
W czym iesli przez nas iákie omießkánie będzie/
  Siádłá rzecz nászá iuß nas Pohániec osiędzie/
  Lecz sie długo niebáwiąc broń do ręku bierzcie/
  A co rychley ná rátunk Bráciey sie swey spießcie.
Gdy to mowił vsłyßą okrzyk/ Potym áli
  Tátarow kilko vphow od koßá sie wáli/
  Krzyk/ huk/ Hałá/ Hałá brzmi/ z trąb/ z bębnow grzmot sträß-(ny/

Potkánie z Tátáry.

  A świtánie rozganiał zorzą Titan iásny/
Ná Kniaziá Constantiná zwykłym táńcem owym
  Vderzyli/ á on też wnet z woyskiem gotowym/
  Stárł sie z nimi ochotnie strzáły iák grad lecą/
  A Kniáź Constanti máiąc o swych pilną pieczą/

Smiáłość Constantego.
Krzyczy nuż teraz Brácia chęcia iednákową/
Czyńcie/ ia was záſtáwię naprzod ſwoią głową/
Ták ſię ná vmor ſieką áż ſię pomieſzáli/
Litwá y Wołyńcowie męſtwem przewyżſzáli.
Tátarzy zás wielkością/ wſzyſcy dla zwycięſtwá/
Dokázuią iák Litwá ták Tátarzy męſtwá/
Kniáź Conſtanti ná wſzytko oko máiąc pilne/
Obaczył Tátary być Litwie bárdzo ſilne.
Przeto do Polſkich vphow od ſwych ſię wyſádził/
By Polakow Tátárom w bok zás przyprowádził/
Polacy w ſpráwie ſtali gdy ſię Litwá biłá/
Przeto Conſtantin krzyknął/ Hey w kim mężna ſiłá/
Brácia mili rátuycie/ Hey ná coż czekacie/
Nápominánie Kniáziá Conſtantiná.
A to mnie y cześć moię tu w zakłádzie macie/
Wiecie iż ſzczęście Druhom pomahaiet ſmiáłym/
Mężnym sławá dank dawa/ háńbę zniewieściáłym.
Gwałt ná Litwę.
A Tátárowie Litwie ták iuż dogrzewáli/
Iż też drudzy vcieczkę z gwałtu gotowáli/
Woiciech ſam Potomſki y Bernart Potocki.
W tym Woyciech Sampolenſki/ y Bernhard z Potoku/
Smiele Litwę z lewego rátowáli boku.
Z Rotą ſwoią przypadwſzy/ Kniáź Conſtantin przodkiem
Jeżdżąc woła/ zás miedzy Litwę ſkoczył ſrzodkiem/
Nápomina do bitwy/ bo iuż pierzcháć chcieli/
Lecz przy dobrym Hetmánie ſmiáłość ná ſię wzdzieli/
Iż znowu ná Tátáry wpádli wielkim pędem/
Aż ich záraz przez tyſiąc położyli rzędem/
Wnet ſię ſzczęście Pogánom zmieniło omylne/
Iż im ſerce vpádło y vphy poſilne.
A Kniáź Conſtantin z Litwą tym ſmieley náciera/
Wołáiąc hey w kim miłość ieſt oyczyzny ſzczera/
Teraz ią niech okaże/ teraz sławę ſwoię/
Potwierdź/ kożdy owo ia przed wſzytkimi ſtoię.
Ták zápaleni słowem Hetmáńſkim/ wnet potym
Gdy iuż Słońce promieniem rozświeciło złotym/
Kilko vphow Tátarſkich pobili ná głowę/
A drudzy vciekáli máiąc konie zdrowe.
Widząc to Cárzykowie co v koſzá byli/
Wnet ná rátunek ſwoim Tátárom przybyli/
Z wálnym woyſkiem Hordinſkim z Vlany/ z Murzámi/
Iż ich máło zoſtáło w koſzu nád więźniámi.

Aż w Kniáziu Conſtantim moc wſzytkę być ználi/ Tátárſka moc ná Conſtantiná.
Przeto ſię przeciw iemu wnet wſzyſcy vdáli/
Rozumieiąc to/ gdyby Conſtantin vciekał/
Iużby wálny vph Polſki Tátarow nie czekał.
Ták ná práwy rog z hukiem/ y z krzykiem nátárli/
Ale Conſtantinowcy wnet ich názad wſpárli/ Znowu bitwá.
Znowu ſię bitwá wſczęłá ſtrzáły świſzczą ſtráſzne/
Od kurzáwy Słońce ſię áż záćmiło iáſne.
W tym Polacy dopiero/ widząc iż gwałt ſrogi/
Ná Kniáziá Conſtantiná/ wnet ſmiele bez trwogi/
W czterzech rotách ná rátunk zbroynych mu przybyli/
A ći ſię miedzy woyſkiem Pogáńſkim zákryli.
Iuż nie widáć Rot Polſkich bo w ſrzodek ich ſmiele/
Przebili ſię Tátarow káżdy dwu trzech ściele/
A Kniáź Conſtantin krzyczy ſercá im dodáiąc/ Męſtwo Polakow.
Z ſwym kozáctwem Tátárſkie tańce przerywáiąc.
Potym iuż Roty Polſkie wnet iedná po drugiey/
Náſtępuią zá nimi bez zábáwy długiey/
Srzedni vph wálny w ktorym moc Polſka ſtoiáłá/
Vderzyli w Tátáry áż ziemiá zádrżáłá.
Bębny/ Trąby brzmią/ zbroy grzmot/ z ruſnic trząſk/ rżą Konie/
Hey/ hey/ náſzy/ Haká zás brzmi w Tátárſkiey ſtronie/
Ták bitwę odnawiáli Pogáni raz trzeći/ Trzeći raz bitwá.
A Kniáź Conſtanti krzyczy/ Hey nuż teraz dzieći/
Náſzeć zwycięſtwo iuż ieſt/ iedno docieraycie/
Ná wolność/ ná ſwą brácią w pętách wſpámiętaycie/
W tym iedná Rotá Polſka przez ſrzodek Tátárſki
Przebiłá ſię do więźniow tám gdzie był koſz Cárſki/
Vderzyli ná Tátar co przy więźniach byli/
A wſzytkich do iednego támże w koſzu zbili/
Drudzy rozwiązowáli więźniow ktorzy ręce/
Płácząc w Niebo wznośili będąc w oney męce.
Potym ieden drugiego gdy rozwiązał/ áli
Z Więźniow nędznych Rycerze wnet ſię mężni ſtáli/ Z Więźniow Rycerze.
Co kto mogł ten ſiekierę/ ten zás kiy dębowy
Porwawſzy rátunk dáli ſwym z tyłu gotowy.
A Pogáni ni w nocy/ ni w ſczęściu nádzieię/
Nie máiąc káżdy z ſtráchu vciekáiąc zieie/
Bieżą rożno po polách náſzy po nich gonią/
Chłopi v Rzek Pogánom zás przebycia bronią.

Tátárowie porájeni.

Ták pełne polá trupow Pogáńſkich leżáły/
A do Hordy bez rány rzadki vßedł cáły/
Sam też Carz w mále vßedł/ lecz przedni Murzowie/
Pobići y Cárſki Zięć/ y trzey Cárzykowie.
Z dwudzieſtu piąći tyśiąc máło ich vbiegło/

Polakow y Litwy ſto zábitych.

Náßych z Litwą ledwo ſto w tey bitwie poległo/
Ták przez dobrych Hetmánow to Bog dziwnie ſpráwił/
Nie w mocy lecz w ſwey łáſce zwycięſtwo obiáwił.
Więźniow ßeſnaśćie tyśiąc Mężow/ Zon z Dziatkámi/
Wyodáwili y polon wßytek z dobytkámi/

Łupy z Tátar.

Tátarſkich więcey á niż dzieśięć tyśiąc koni/
Łupow/ Satrow/ Wielbłądow/ ßat rożliczney broni.
Po Łopußáńſkich polách gdzie tá bitwá byłá/
Ziemiá ſię krwie Pogáńſkiey ták bárdzo nápiłá/
Iż długo bez nawozu zbożym role płodne/
Zywiły ſwych Oraczow w ony látá głodne.
A dziś tám ießcze porząc Oracz ziemię pługiem/
Dziwuie ſię Kopiom pokruſzonym długim/

Tom ſam widział roku 1574 gdym támtędy z Turek iáchał.

Wyorywa Saydaki/ Strzáły/ Włocznie rdzáwe/
Náyduie y ſczalbatki/ y Iarmolki krwáwe.

Tráfiłá ſię tá ſławna Bitwá/ y pámięći godney zwycięſtwo Roku 1512. w dzień S. Witáliſá 28. dniá Kwietniá poo Łopußną/ w ktorey Conſtanty Iwánowic Oſtroſkie ſławney á świętey pámięći Xiążę/ Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego Hetman/ naprzednieyßy dank odnioſł/ gdyż zá iego ſpráwą y przywodem wßytek ten porządny triumph do ſkutku ßczęſliwego Pan Bog przywiodł. Z Polſki záś byli ći Pánowie przednieyßy nád woyſkiem Koronnym y Ruſkim/ Mikołay Kámieniecki Woiewodá y Stároſtá Krákowſki/ Hetman Koronny/ Ian Odrowąż ze Sprowey/ Otto z Chodcza/ Woiewodá Podolſki/ Stániſław z Chodcza/ Marßałek Koronny/ Stároſtá Lwowſki/ Marcin Kámieniecki/ Ian Amor z Tarnowá/ Stániſław Landſkoruńſki/ Ian Swiecowſki/ Ian y Mikołay Pileccy/ Piotr y Stániſław Kmitowie Mężowie dzielni y w Rycerſtwie doświádczeni/ y wiele inßych Pániąt/ y Szláchty Koronney/ w ktorych chęć niezwyćiężona ku obronie Oyczyzny w ten czás znácznie ſię pokazáłá. Z Xiążąt záś y Pániąt Litewſkich ći przednieyßy byli przy Kniáziu Conſtantynie Oſtroſkim: Andrzey Xiążę z Zbárázu/ y Kniáź Michał Wiśniowiecki/ z Kniáźem Iwánem/ y Alexandrem/ Kniáź Alexander Czártoryſki/ Iurgi Rádziwił etc. y Poczty inßych Xiążąt y Pániąt. Też ná drugich inßych mieyſcách zagony Tátarſkie ktore w ten czás z Wołyniá/ y z Podola/ do Lwowſkiey/ Bełſkiey/ Buſkiey/ Lubelſkiey/ y áż pod Kraſny Staw záchodziły/ przez dwánaśćie vtarczńych bitew od Polakow były porążone.

Łopußna.

Pánowie Polſcy w bitwie z Tátáry.

Gdy o tym zwycięſtwie Krolowi do Krákowá znáć dano/ y Więźniow wielkość przywiedziono/ czyniono z wielkimi Ceremoniámi dzięki Pánu BOGV zá tákie dobrodzieyſtwo niezáſłużone/ Powiádáią też/ ná co ſię y wßyſcy Hiſtorikowie y Ludzie ſtárzy zgadzáią/ iż od tego czáſſu po tym zwycięſtwie

zwycięſtwie Polacy grube obyczáie porzućili/ vbiorow długich á ćiáſnych z wynioſłymi nád głową kołnierzámi (ktore záś dziś widzimy znowu náſtáiące) poprzeſtáli/ włoſy ktore przedtym w wárkocze plecione długie noſili/ ácz ſię im były po oney w Wołoßech ná Bukowinie porażce obrzydziły/ poczęli wyſoko ſtrzydz/ pićia zbytniego/ y bieſiádowánia vſtáwicznie zwykłego zániecháli/ á trzeźwośći przykłádem Krolá pobożnego/ y inßych cnot náſládowáć poczęli/ ták iż ſię práwie od tego czáſſu Polacy w inßą ſkorę byli przeoblekli/ y znowu z grubych obyczáiow w wypolerowáne odrodzili.

Odmienienie obyczáiow v Polakow.

A gdy ták Tátárowie zá pomocą Bożą znácznie od náßych ſkaráni byli/ Mieśiącá Máiá dniá 13. poſeł od Cárzá Prekopſkiego Mendlikiereiá do Krákowá przyiáchał/ áby przymierze ktore Roku przeßłego w Brześćiu Litewſkim było poſtánowiono odnowił/ á iżby Krol temu pewnieyßą wiárę dał/ powiedział iż Wnuk Cárſki Dialaldin Soltan w zakłádzie do Wilná iedzie/ co gdy ſię ſpełniło/ vczynił Krol przymierze z Tátáry/ ále Dialaldin Cárzyk nieoglądawßy Krolá w Wilnie vmárł febrą Roku 1513. Mieśiącá Lutego.

Lepßy targ.

Tátárowie też nád przymierze iáko narod Pogáńſki nieuſtáwiczny częſte wtarczki do Litewſkich/ y Koronnych kráin czynili.

Sigmunt Krol z Krákowá do Piotrkowá z Krolową ná Siem iáchał/ ſtámtąd záś do Poznániá ſię ruſzył/ á w ten czás Zamek Piotrkowſki poczęto murowáć/ ktorego potym áż Roku 1519. dokończono.

Zamek Piotrkowſki murowány.

Tegoż Roku Krol pilnośći około opráwienia Zamku Krákowſkiego przyłożył/ obraz też S. Stániſławá śrebrny ryty w Normbergu dał miſternie wielkim kosztem vczynić/ ktory w Krákowie ná Zamku w Kośćiele S. Stániſławá záraz widzimy/ y grob Moſiądzowy Brátu Fridrikowi Kárdinałowi/ támże wyſtáwił przed wielkim Ołtarzem.

Obraz S. Stániſławá.

Tegoż Roku Ceſarz Maximilian wziął wielką waśń ná Krolá Sigmuntá/ częśćią iż imo Wnuczkę iego Corkę Philippá Krolá Hiſpáńſkiego Oycá Károluſſá piątego/ ktorą mu ſam ráił/ Bárbarę poiął/ częśćią iż ná ziezdzie Poznáńſkim/ ná ktory ono był poſły ſwoie wypráwił/ iáko ſię wyżßey powiedziáło/ Krol nie chćiał wroćić Miſtrzowi Pruſkiemu Pomorſkiey y Pruſkiey ziemie/ przeto ſię przez poſły ſprzymierzył z Waſilem Xiędzem Moſkiewſkim/ obiecuiąc mu życzliwe we wßyſtkim przećiw Litwie y Polakom pomagáć. Iákoż Moſkiewſki w tę nádzieię zápomniawßy przymierza przez Ianá Sapiehę/ y potym przez wielkie Poſły ſwoie w Krákowie y w Wilnie potwierdzonego/ wielkie ßkody częſtymi vtarczkámi przez Michałá Glińſkiego w Litewſkich páńſtwách czynił/ y o Smolenſko ácz nießczęśliwie częſto ſię kuśił/ á ten był Polſkich y Litewſkich ſpraw Roku 1512. poſtępek.

Zátárgnienie z Maximilianem Ceſarzem.

Tegoż Roku 1512. Albricht Margraf Brandenburſki z Zophiey Kazimierzowny Krolewny Polſkiey Sioſtry Sigmuntowey vrodzony/ Miſtrzem wielkim Zakonu Krzyżáckiego w Pruśiech był obrány/ y w Krolewcu ná ſtolec z zwykłymi Ceremoniámi y triumphy był podnieśiony/ Sigmuntowi Krolowi Wuiowi ſwoiemu/ powinney przyśięgi y Hołdu ku Koronie Polſkiey należącego nie chćiał vczynić/ y owßem zá potuchą Ceſárzá Maximilianá/ y inßych Xiążąt Niemieckich/ oſſádziwßy Zamki Pruſkie od Litwy y Polſki/ Knechtámi y Reiterámi/ chćiał Krolowi Polſkiemu mocą odpieráć/ iáko o tym niżey opißemy.

Albricht Margraf Brandenburſki Miſtrz Pruſki.

Roku záś 1513. Marcá 25. dniá Bárbara Krolowa w Poznániu vrodziłá pirwßą Corkę/ ktorey dano imię Hedwigá.

Tegoż Roku Ian Łaſki Arcybiſkup Gnieźnieńſki/ z Stániſłáwem Oſtrorogiem Caſtellanem Káliſkim/ byli poſłáni ná Concilium Lateranenſkie od Iuliuſſá Papieżá złożone/ á gdy Iulius vmárł w tym czáſie/ á ná iego mieyſce Leo

Poſelſtwo ná Concilium.

dziesiąty wstąpił. Sprawowáli potym Łaski z Ostrorogiem poselstwo v Wenetow od Krolá / tákże v Papieżá nowego w Rzymie odpráwili potrzeby Koronne przeciw Krzyżakom Pruskim.

A Krol Sigmunt gdy ná ten czás w Poznániu mieszkał / przyniesiono mu nowinę / iż Wielki Xiądz Moskiewski Wasil przez Michałá Glinskiego / częste naiazdy do Litewskich stron czynił / przeto Krol kazał się Litwie pospolitym ruszenim ná woynę gotowáć do Moskwy.

Pospolite ruszenie do Moskwy

Helená vmárłá

Tegoż Roku 1513. Styczniá 29. dniá Helená Krolowa / Iwáná przedtym Moskiewskiego Corká / po Krolu Alexandrze Wdową zostáwiona vmárłá w Litwie. Potym też Zamek Wilenski wyższy / pięknym y kosztownym działem / y rozmáitym budowánim ácz z drzewá máło co przedtym wystáwiony zgorzał 21. dniá Lutego. A Kniąż Moskiewski słysząc o śmierci Siostry swoiey Heleny / tym więksże przyczyny woyny ná Sigmuntá Krolá / y ná Litwę począł wynáydowáć / Do Maximiliáná Cesárzá przez Liflantską y Pruską ziemię posły swoie wypráwił / prosząc go o Koronę ná Krolestwo Moskiewskie y wszytkiey Rusi. Też według sprzymierzenia námawiał go áby on ziednę stronę z Rzeszą Niemiecką / y z Krzyżakámi Pruskimi ná Polskę / á on z drugą stronę z Liflantskim Mistrzem ná Litwę woynę podnieśli. Glinski záś Michał posłał Schleinicá Niemcá do Sląská / do Czech / y do Niemiec / ktory zá pieniądze bárdzo wiele Reyterow y Knechtow náprzyimował / y do Moskwy przez Liflanty przywiodł. Byli też y między nászymi niektorzy / zwłaszczá chłopskiego narodu / ktorzy potáiemnie od Glinskiego pieniądze bráli / á z tych był przednieyszym Rotmistrzem Látá álbo Lada Czech / Mieszczánin Krákowski / á ten poimány ná gránicy Moskiewskiey / y do Krákowá odesłány / był ścięty.

Zamek Wilenski drzewiány zgorzał.

Moskiewskiego ná Litwę gotowánie.

Prussowie też y Liflánczi buntowáli się z drugą stronę / przeto tym złym początkom szkodliwey woyny Krol wczás zábiegáiąc / złożył Siem Koronny Polakom w Rádomiu miesiącá Czerwcá / ná ktorym postánowiwszy / y w pokoiu opátrzywszy / y przymierzem z Prekopskim Cárzem nie dawno postánowionym vbespieczywszy spráwy Koronne / prosto z Seymu do Litwy odiechał.

Siem w Rádomiu.

A w tym czásie Wáwrzyniec Myszkowski / Mąż w spráwách Rycerskich biegły / y záwołány / máiąc krzywdę od Ianá Xiążęciá Zatorskiego / prosił pokornie w Rádomiu Krolá o spráwiedliwość / ále to Krol ná przyiazd swoy z Litwy odłożył / wszákże do Xiążęciá Zatorskiego pisał / áby Myskowskiemu w tym czásie krzywdy nie czynił / ále Xiążę ná to niedbáło / y owszem vsłyszawszy iż Krol do Wilná odiáchał / záraz wodę od tego Stáwow odiął / tedy Myskowski nie mogąc oney krzywdy dłużey cierpieć / odważywszy sobie ná ostátek y zdrowie dla gruntu oyczystego położyć / iáchał sam do Xiążęciá ná ten czás poluiącego / á gdy tylko sámi dwá dáley od Slug gadáiąc odiáchâli / począł pokornymi słowy prosić Myszkowski Xiążęciá / áby mu krzywdy więcey nie raczył czynić / ále Xiążę iescze nád to więksże mu szkody wyrządzić groził / ktorą odpowiedzią Myszkowski záiuszony / dobywszy mieczá przebił Xiążę ná obiedwie stronie między łopátki / mowiąc / iż ták gdy spráwiedliwością nie mogę / koniec sobie woyny vczynię. Xiążę záraz spadwszy z koniá niż Słudzy przypádli skonał / á Myskowski znáiomymi ścieszkámi viáchał / iż go nie mogli zástoczyć. Ták potym Xięstwo Zatorskie od tego czássu w Stárostwo iest obrocone ku Krolestwu Polskiemu / ponieważ Xiążę bez potomstwá zeszło według stárodawnego z Kázimirzem Krolem postánowienia. A Myskowski nieborak w wielkiey niebespieczności żywotá swego będąc / długi czás v Krolá y v przyiacioł Xiążęciá zábitego łáski rozmáitym obyczáiem szukał / ktorey nie mogąc pozyskáć / ziáchał do Litwy / áż potym Roku 1514. ná oney sławney woynie z Moskwą pod Orszą stoczoney męstwá wielkiego dosyć przeważną śmiáłością / woyská nieprzyiacielskie przebiiáiąc dokazał. Z ktorey dzielności gdy go Hetmánowie y Rotmistrzowie zálecáli / był przyięt od Krolá w pirwszą łáskę. Potym przeiednał sobie przyiaciele Xiążęciá zábitego / ále o tey bitwie będzie niżey.

Myskowski X. Zatorskie zábił.

Xięstwo Zatorskie do Polski.

Skoro Krol Sigmunt do Litwy wyiáchał naprzod w Mielniku miał Seymik / rychło potym w Wilnie nárádziwszy się z Pány Rádnymi Litewskimi / posłał do Moskiewskiego szukáiąc z nim wszelkim obyczáiem zgody / ále gdy Moskiewski zhárdziawszy pomocą Liflantską / Cesárską y Pruską / páństwá Litewskie woiował / niechcąc ná przymierze z Litwą áni słowá rzec. Krol Sigmunt widząc iż gwałt gwałtem odbić potrzebá / posłał vpomink Cárzowi Prekopskiemu / ktory według powinności do Moskiewskich ziem wciągnąwszy / wielką korzyść ludu y dobytku wygnał / y włości wszerz y wzdłuż áż do Stárodubiá spustoszywszy / kilko zastępow Moskiewskich poraził / á tymi vtarczkámi Moskiewskiego od woiowánia Litewskich Ziem Carz Prekopski tego Roku 1514. odwiodł / tylkoż było godnieyszych ku pisániu rzeczy Roku 1513.

Moskiewski przymierza nie pozwolił.

Carz Prekopski Litwie dobrze posłużył.

O wzięciu Smoleńská.

A drugi Rok 1514. Sigmunt będąc w Wilnie z Pány Rádnymi Litewskimi pobor vchwalił / zá ktore pieniądze pretko pilnością Poborcow dobrych zgromádzone / Zołnierzow náprzyimowano iezdnych y pieszych / Pánowie też Litewscy gotowáli się z pocztámi wielkimi ná woynę. Ale Moskiewski Xiądz Wasił woysko bárdzo wielkie do Litwy posławszy / niż się nászy zgotowáli wszerz y wzdłuż kráiny Litewskie powoiował. Smolenski też Zamek położenim y przyrodzenim mieyscá / y ściánámi / blánkámi / k temu izbicámi z drzew zrąbionymi / á ziemią náfásowánymi dobrze opátrzony / nád Dnieprem leżący wielką mocą obegnał 1514. Máiá 16. dniá / y powiedáią iáko y Decius pisze / iż pod Smolenskiem miał w ten czás wielkich Dział trzy stá / z ktorych do Zamku ustáwicznie strzelano cáłe dwánaście Niedziel / ále iż się Solohub / ktory tám był w ten czás Namiestnikiem / dobrze y dosyć mężnie bronił / y kilko szturmow Moskiewskich pobił / tedy Moskiewski odciągnął od Smoleńská.

Moskwá Litwę zwoiowáłá.

Smolensko obłężone.

300 Dział pod Smolenskiem.

Moskwá przez Solohubá od Smolenská odbitá.

A tym czássem z woyskiem y tám y sám chodził / czyniąc szkody Xięstwu Litewskiemu / potym záś znowu pod Smolensko przyciągnął / y dobywał go przemyślnie wszelkim sposobem / vstáwicznie szturmy przypuszczáiąc / ále gdy powtore kilko tysięcy Ludu strácił / iuż był myślił odciągnąć ná końcu Miesiącá Lipcá / Bo y Sigmunt Krol wyciągnął był z Wilná ná odsiecz Smolensczánom dniá 22. Lipcá / y Solohub się mężnie bronił. Ale Glinski Michał / gdy mu Moskiewski Smolenskie Xięstwo ze wszystkimi przyległościámi podáć obiecał / iesliby go dostał / wnet się vdał ná Práktiki z Zołnierzámi y inszymi Smolenskimi Boiáry / á ták czego niemogł Moskiewski mocą / to Glinski przez chytre Condicie / y zdrádliwe obietnice (ktorego sámy potym

Solohubowá pilność w bronieniu Smolenská.

Bo mu Moſkiewſki obiecowal Xięſtwo Smolenſkie ieſli Zamku doſtanie/ á zá to wziął pętá/ y więzienie.

omylikſy) otrzymał/ vſtáwicznie tráctuiąc z obleżeńcy/ iż ſię w Zamku zdraycow bárdzo wiele náydowáło / náoſtátek gdy prawie wſzyſcy ná podánie Zamku przyzwolili/ Sołohub ich od tego hámował / obiecuiąc im prętki rátunek od Krolá / bo iuż był przyciągnął do Mieńſká. Ale gdy wſzyſcy Smolniánie ná podánie wołáli / nie mogł Sołohub ich nieſtwornośći więcey vhámowáć. Ták tedy Xięſtwo y Zamek Smolenſki ſławny y niedobyty/ ktory iáko go Witold był doſtał/ trwał przy włádzy Xięſtwá Litewſkiego lat ſto / á Moſkiewſkiemu ſię opierał lat 12. był podan Michałowi Glinſkiemu według vmowy Miesiącá Lipcá dniá 30. iáko Jodocus Decius piſze/ A názáiutrz ſam Wielki Xiądz Moſkiewſki Waſiley wiechał ná Zamek / gdzie w Cerkwi przednieyſzey modły zwykłe obyczáiem Ruſkim odpráwiwſzy/ wſzytek Zamek ze wſzytkich ſkárbow z Złotá/ z Srebrá/ z Perel y inſzych klenotow drogich złupił/ á wielkie łupy do Moſkwy odeſłał/ ále ták wiele ludu pod Smolenſkiem vtrácił/ y ſzkody popadł/ iż był mogł tákie dwá Zamki snádnie nowe zbudowáć.

Nie raz ſię ten Smolenſki Zamek krwią Moſkiewſką y Litewſką oblał/ bo przedtym zá Káźimirzá/ Albrichtá/ y zá Alexandrá Krolow/ Jwan Waſilewic Dziad dziſieyſzego Moſkiewſkiego Kniáziá / dobywał go práwie przez lat 12. pod Hlebem Wiazowicem / y potym pod Jurgim Hlebowicem Montwidowicem Synem iego/ ktory był w on czás po Oycu Hlebie Wiazowicu Woiewodą Smolenſkim od Alexandra. A gdy Jwan Jwanowic Moſkiewſki vmárł/ znowu Syn iego Waſiley Jwánowic Smolenſko wielką mocą pod tymże Hlebowicem obegnał/ ále vtráciwſzy kilko ſzturmow/ odiáchał ſam do Moſkwy/ Hetmánow dwu Kniáźiow Siewierſkich Siemiatczicow/ ktorzy ſię byli od Litwy do Moſkwy przedtym przekinęli / ná ſwym mieyſcu zoſtáwiwſzy / ktorzy gdy vſtáwiczną á gwałtowną ſtrzelbą iuż byli Blánki zbili/ y dziurę wielką w ſcienie do ſzturmu vczynili / wnet Mikołay Hlebowic tegoż Jurgego Syn / ktory był nie dawno z Moſkwy wypuſzczon/ po onym poimániu ná Wiedroſzy / wziąwſzy ná ſię rząd Zamkowy/ w zeſzłey ſtárośći oycowſkiey bronił ſię mężnie czás niemáły/ ále gdy Moſkwá tym vſilniey wieże y blánki ſtrzelbą pſowáłá/ y iuż drugą dziurę znowu wybili/ rokował Mikołay Hlebowic z ich Hetmánem / proſząc máłey folgi/ áżby ſię rozmyſlił o podániu Zamku / pozwolił mu tedy Moſkiewſki Hetman przez iedną noc rozmyſlánia / pod tą condicią áby ſiekierą námniey około Zamku opráwowánia nie robił/ á názáiutrz aby ſię ze wſzyſtkim podał. A w tym Hlebowic pełniąc condicią podáną / niekazał ſiekierámi robić / ále vmyſliwſzy ſię do gárdłá bronić / z Rycerſtwem Litewſkim y Ruſkim Smolenſkim z Sapiehámi / Kopciámi / Mieleſkámi / Hrićinámi (z ktorych Woynowie) Máſalſkimi/ etc. (ktorzy ácz im Moſkiewſki máietnośći pobrał przy Litwie ſtali) wiernie

Fortel Mikołáiá Hlebowicá piłá zá ſiekierę.

ſobie poczynáiąc Táráſſy mocne z drzewá y Izbice przez one noc piłámi miáſto ſiekier robiąc zrąbili / y ony dziury záprawili / Moſkwá názáiutrz gdy to obaczyli/ vpominali ſię ſłowá v Hlebowicá/ ktory odpowiedział/ iż conditiey podáney vczynił doſyć pod przyſięgą ſiekierą nie robiąc / á piłą robić iż ſię nie wyrzekał/ tedy w tym nie winien/ iż w niewoli ktora przemyſłow vczy / piłámi Zamku opráwił / co widząc Moſkiewſki Hetman ſtárſzy / á iż mu v pirwſzych ſzturmow ludu bárdzo wiele zbito / y przekopy wſzedzie pełne trupow były / náſromoćiwſzy Hlebowicowi obyczáiem ſwoim / á plunąwſzy / odciągnął z woyſkiem od

Moſkwá od Smolenſká przez Hlebowicá á od Mśćiſłáwia przez Kniáziá Sołomiereckiego odbitá.

obleżenia pod Mśćiſław drugi Zamek Litewſki Roku 1501. ále y tám nie wſkorał/ odbity przez Kniáziá Sołomiereckiego Stároſtę. A tu ſię y v Litwiná nie ieżdżąc do Włoch / iákiego tákiego fortelu może náuczyć. Wſzákże potym ten Mikołay Hlebowic Práwnuk Montwidow rychło ná Smolenſku támże vmárł. A Ociec iego dla ſtárośći y żáłośći Synowſkiey Jurgi/ Smolensko Krolowi Alexandrowi

Alexandrowi oddał/ wziąwſzy od niego Wołkowiſko/ ále ſię do rzeczy wrácam. Wſzákże záraz Moſkiewſki w śmiáłość podnieſiony / ze wſzytkich Zamkow ſwoich Moſkiewſkich Boiárow y Ludzi woiennych zebrał/ ták iż wſzytkiego woyſká ná ſto tyśięcy zgromádził/ á vfáiąc w ſwoiey mocy/ ſam w Smolenſku zoſtał/ á z Hetmánami ſwoimi ośmdzieſiąt tyśięcy iezdnego woyſká ná burzenie Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego wypráwił / y ciągnęli ku Orſzey / y ku Odrucku / á ſtamtąd obrocili ſię proſtą drogą ku Wilnu. Co ſłyſząc Krol Sigmunt ruſzył ſię z Mieńſká do Boriſſowá / máiąc z ſobą trzydzieśći tyśięcy ludu wybránego pieſzego/ y iezdnego. Przydawał też w ten czás dobrey nádzieie Michał Glinſki Krolowi / ktory go záś vſiłował przeiednáć / y od Moſkiewſkiego do Litwy zbieżeć / Bo tákom pierwey nápiſał / co też Herberſtein świádczy fol. 107. *in Cõmentarijs Moſchouiticis*, tákie miał poſtánowienie z Moſkiewſkim/ iż gdyby iákimkolwiek obyczáiem Smolenſká doſtał / miał mu go Moſkiewſki z Zamkiem / y wſzytkim Xięſtwem dáć w dzierżáwę / Ktorego poſtánowienia ſkutku gdy ſię vpominał Glinſki po wzięciu Smolenſká / Moſkiewſki go tylko prożną nádzieią karmił / czego nie mogąc ſcierpieć Glinſki / á niewątpiąc w łáſce Krolá Sigmuntá / zá porádą Władiſławá Węgierſkiego y Czeſkiego Krolá / poſłał iednego wiernego Sługę do Boriſſowá/ proſząc Krolá o łáſkę/ iż ieſliby mu pierwſze przewinienie odpuśćić raczył / chćiał ſię do Litwy od Moſkiewſkiego wroćić.

Moſkwy 80000. ku Wilnu.

Glinſki Krolá iedna.

Było to poſelſtwo bárdzo wdzięczne Sigmuntowi Krolowi / bo rozumiał iż bez Glinſkiego porády mogłby snádniey Moſkiewſki śmiáłość y ſzyki ſwoie zmylić/ ále ſkoro ſię tego Krol trzemá Pánom/ ktorym więcey vfał/ zwierzył / obiáwiono to Moſkiewſkiemu/ Też poſłańcá pirwſzego z liſtami Krolewſkimi/ ktore był poſłał Glinſkiemu / obiecuiąc go w pirwſzą łáſkę przyiąć/ Straż Moſkiewſka poimáłá / á gdy go z liſtámi do Kniáziá Moſkiewſkiego prętko przywiedziono / odkryłá ſię rádá Glinſkiego / Tákże go wnet Kniaź Wielki kazał poimáć/ y do Moſkwy ná więzienie odeſłáć. W tenże czás niektorego Szlachcicá Polſkiego Trepkę poſłał był Krol z drugimi liſtámi do Glinſkiego / vpewniáiąc go w łáſce ſwey / nie wiedząc co ſię iuż z nim y z pirwſzym poſłáńcem działo. Trepká chudziec áby tym lepiey Krolowi y Glinſkiemu poſłużył / zmyślił ſię być Zmiennikiem / á iáko drudzy powiádáią / iż ſię Legatem Papieſkim co więcey ą rzecy czynił / Bo w ten czás był Legatem Piſo zacny Człowiek v Krolá w Wilnie od Papieżá Leoná / ſtáráiąc ſię o to iákoby Moſkiewſkiego poiednał z Krolem / ále Krol niechcąc iednánia z podziękowánim názad Legatá do Papieżá odpráwił.

Rádá wydána

Glinſki poimany

A ten Trepko vczynił ſię był w ten czás zmyſlnie Legatem Papieſkim / bo po Węgierſku y po Włoſku dobrze vmiał / ále go ten fortel omylił / bo go Moſkwá poimáłá / Dano go potym ná probę / á przywiązawſzy nágiego do wielkiego rożná żeláznego/ pieczono go obracáiąc ku ogniowi nie ináczey iáko pieczenią/ ná to mu głowę / y páznogcie / y goleni wierciano / y inſze męki rozliczne nád nim wymyślano/ ktory iednák ták bárdzo táiemnicę Krolewſką záchował/ iż ináczey nie powiádał / iedno iáko y pierwey/ y ták go Moſkiewſki po długich mękách wyleczywſzy / vdárowánego hoynie do Litwy odpuśćił / ſkąd ſię okázuie iż ſię on Legatem Papieſkim czynił / á nie Zmiennikiem / w czym Herberſteinus vchybił / Bo gdyby ſię był zmiennikiem czynił / pewnieby go było ná zad nie puſzczono / Ale iáko Poſłá Papieſkiego / vbłágawſzy go zá ony męki y zelżywośći / áczkolwiek zá iego nie ſtáło / vczćiwie názad odpuſzczono / Czegoby nigdy Zmiennikowi nie vczyniono / co ſię to tuż y z Glinſkiego/ á to zacney y wielkiego záwołánia Oſoby pokaże / kthorego wnet Moſkiewſki

Męká Trepkowá od Moſkwy y wiernosć y cierpliwość iego.

Kśiąże Słuckie Olelkowicz pánie... Jurgi ſam ią to mi powiádał widział potym tego Trepkę iuż ſtárego z owymi znákámi tey męki.

Moſkiewſki kazawßy przed ſię do Smolenſká przywieść / Tymi go słowy przywitał / iák Herberſteinus piße / *Perfide, Zdrayco* / wnet godne karánie zá ſwoie záſługi weźmieß. Potym przy zgromádzeniu wielkości ludu do Wiazmy Zameczku z roſkazánia Wielkiego Kniáziá był odeſłány / Tám nawyżßy Hetman woyſk Moſkiewſkich / porzuciwßy w pośrzodek ciężkie / ktorymi miał być zwiazány łáńcuchy / rzekł do Glinſkiego / ták Kniáź wielki Michayle / bárdzo wielka iáko ſam wieß łáſkę pokiś mu wiernie ſłużył tobie okázował / ále iáko przez zdrádę chciałeś ſię zmocnić / tym cię według záſług vpominkiem dáruie / á to wymawiáiąc kazał nań záraz em łáńcuchy wrzucić. Potym do Moſkwy z Wiazmy ná więzienie w okowách odeſłan / O ktorego wybáwienie wiele ſię Krolow / y Ceſarz Maximilian ktorym był dobrze záchowáły ſtáráli / przez poſły y liſty / y wnuczká iego z Brátá Waſilá Glinſkiego / ktorą był Kniáź wielki poiął / tá ſię też vſtáwicznie przyczyniáłá zá nim / był potym wypuſczony z więzienia / á bacząc iego dzielność y we wßytkich poſtępkách Rycerſkich y domowych porządną ſpráwę Moſkiewſki / vczynił go Opiekunem Synow ſwoich / máiąc tę nádzieię o nim / iż zá iego pilnością Synowie iego iáko dziſieyßy Iwan Waſilewic / y Dimitrey ſpokoynie pánowáć ná Xięſtwie Moſkiewſkim mieli. Ale ſkoro vmárł Waſil wielki Kniáź / wnet Zoná iego Siniowicá Glinſkiego Wdową będąc / poczęłá roſpuſtnie żyć mießkáiąc z Owczyną / z czego gdy ią nápominánim karał Glinſki / zmowiłá ſię nań z Owczyną / iákoby Stryiá o gárdło przypráwić / á iż ináczey nie mogłá / zádáłá mu zdrádę / iż ſłowie chciał z nowu do Litwy vciec / ták go poimano y oſlepiono / iż oſtátká żywotá w więzieniu nędznie dokonał.

Moſkiewſki Glinſkiego poimánego vita.

Glinſki okowány.

Glinſki Opiekun Moſkiewſkiego X.

Glinſkiego nędzne zeście.

O słáwnym zwyćięſtwie nád 80000. tyſięcy woyſk Moſkiewſkich pod Orßą przez Litwę y Ruſſaki / z pomocą Polakow / Roku 1514. Mieſiącá Wrześniá dniá 8.

Kśięgi XXIIII. Rozdział I.

Do Iáśnie Wielmożnego Páná / Páná Mikołáiá Rádziwiłá ná Bierzach y ná Dubindze Xiążęciá / Nowogrodzkiego Woiewody / Mozerſkiego / Mereckiego etc. Stároſty.

Vaſil Iwánowic Wielki Xiądz Moſkiewſki / oſádziwßy Glinſkiego / á vſłyßawßy od ſpiegow o máłym woyſku przy Sigmuncie Krolu w Boriſowie / wnet poſłał do onego woyſká ſwoiego / ktore był wypráwił ośmdzieſiąt tyſięcy ná burzenie Litwy / áby proſto przećiw Sigmuntowi Krolowi do Beriſſowá ciągnęli / á oſtátecznego ßczęścia ſtoczywßy walną bitwę ſkoſztowáli / álbo obſtąpiwßy woyſká Litewſkie y Polſkie / z Krolem do Moſkwy iáko bydło przygnáli. Poſłał też do Ceſárzá Maximiliáná confiederatá ſwoiego / y do inßych Pánow Chrześćiáńſkich / rádząc ſię coby miał z Sigmuntem Krolem Polſkim czynić / ktorego iuß ſobie pewnie poimánego / y związánego przywieść obiecował.

Hárdość Moſkiewſkiego.

Moſkiewſki ná Niedźwiedziu ſkorę przedaie.

obiecował. Ták tedy ony buczne woyſká Moſkiewſkie zá roſkazánim Kniáziá Wielkiego pod oboz Krolewſki nád Berezinę Rzekę przyciągnęły / Krol też zoſtáwiwßy przy ſobie czterzy tyſiące ludu w Boriſſowie / bez mießkánia przećiw ſłáwney á świętey pámięci Hetmáná Kniáziá Conſtantiná Oſtrogſkiego / ktory we wßytkim mądrze poſtępuiąc / przebywßy Berezinę / ſtrzelbą z Dział y z hakowic począł gromić woyſko nieprzyiacielſkie / á 27. dniá Auguſtá ſtoczywßy z nimi vtarczkę bitwę po dwá kroć / iż kilko vphow poráził. Tegoż czáſſu Straż Moſkiewſka potkáłá ſię z Litewſką ná Rzece Bobrze / gdzie też Litwá plác otrzymáłá / y Więźniow bárdzo wiele do Hetmáná przywiedli. Ná Drowi tákże iedná Rotá Litewſká trzy vphce Moſkiewſkie poráziłá / gdzie Moſkwy o kilko ſet poległo / zá ſpráwą Iwaná Sapihy / ktory był potym Woiewodą Witebſkim / y Więźniow Ludzi bárdzo zacnych do Krolá przyprowádzono. A ták náßy záiußywßy ſię / śmiele ſobie zwyćięſtwá nád onym wielkim woyſkiem Moſkiewſkim winßowáli / y z dobrą nádzieią ná nieprzyiacielá vſtáwicznie náćieráli.

Szczęśliwe vtarczki Litwy z Moſkwą.

Hetman záś wielki Moſkiewſki Iwan Andrzeiewicz Celádin / ze wßytkim woyſkiem ſwoim ruſzył ſię názad zá Dniepr / chcąc tám ſobie mieyſce ſłußne do bitwy ſtoczenia obráć. A Kniáź Conſtantin zá nimi z woyſkiem Litewſkim y z Polaki ciągnął áż nád Dniepr pod Orßą / tám Litwá y Polacy zápaleni wrodzoną chęcią do ſtoczenia bitwy z nieprzyiacielem / widząc iż nie mogą Dniepru ináczey przebyć / iedno w tym mieyſcu przećiw ktoremu Moſkwá leżáłá / wnet poczynili moſty z płotow y z łodzi / á ná niktorych mieyſcách czynili gáći / wiążąc drzewá łáńcuchámi y wiciámi / przez ktore moſty / Dziáłá y inße riſtunki woienne w cále przeprowádzili. Jezdne záś woyſko Litewſkie ktorego było ßeſnaśćie tyſięcy / ći proſto w brod pod Orßą porządnym ßykiem z weſołymi ſercámi ochotnie przepłáwili ſię przez Dniepr wßyſcy wcále / iż tylko ieden vtonął. Polſkie też woyſko / nád ktorym był Hetmánem Jan Swierczowſki przy Litwie / ßczęśliwie Dniepr z dobrą nádzieią przebyło / tákże Pánięce Poczty Polſkie Tęczyńſkich / Pileckich / Kmitow / Zborowſkich / Myßkowſkich / y inßych ktorzy z wrodzoney chęći ku Krolowi dośyć ozdobnie á wielkim koßtem vpház w ten czás przećiw Moſkwi byli wywiedli / ták iż wßytkich Litwy y Polakow było dwádzieśćiá y pięć tyſięcy do bitwy godnych. Piße też Herberſtein / iż gdy ſię połowicá woyſká Litewſkiego przepráwiłá przez Dniepr / powiedziáłá o tym ſtraż Moſkiewſka Iwánowi Andrzeiewicu Celádinowi Hetmánowi naywyżßemu Moſkiewſkiemu / y rádzili mu inßy Woiewodowie / áby ná tę połowicę woyſká Litewſkiego vderzył / Ale on odpowiedział / iż ieſlibychmy tę część woyſká Krolewſkiego pobili / tedy teßcze druga ich połowicá zoſtánie / do ktorey drugie vphy mogłyby ſię przyłęczyć / z czegoby nam więkßa niebeſpieczność vrość mogłá / Przeto lepiey doczekaymy áż ſię wßytko woyſko przepráwi / bo táka ieſt moc náßá / y bez wątpienia á z máłą pracą / to ich woyſko álbo w niwecz zetrzeć / álbo otoczonych do Moſkwy iáko bydło y z Krolem ich puháми zápędzić / á zá tym o co nam grá idzie wßytkę Litwę śnádnie opánuiemy / co ich omyliło / iáko o tym wierßem niżey obaczyß.

Celádin Hetman Moſkiewſki.

Woyſko Litewſkie przez Dniepr.

Jan Swierczowſki Hetman Polſki.

Poczet Pánow Polſkich.

Hárda myśl Celádinowá y wſzeteczna.

Bitwá sławna z Moskwą.

Rozdział II.

WSzy ktore porządnie wiecie przeſzłe rzeczy/
Dzielnych Rycerzow sławe w pilney máiąc pieczy/
Otworzcie Helikońſkie teraz źrzodłá ſwoie/
Wſpomnicie bitne Meże y ich krwáwe boie.
Powiedzcie iáko naprzod Kniáź Conſtantin sławny/
Hetman (ktory narod ſwoy wiodąc ſtárodawny/
Rod Kniáźiá Conſtantego.
Z Ruſkich wielkich Monárchow) Litwe k bitwie ſpráwił/
A ſzeſnaście ich tyſiąc w práwy rog poſtáwił/
Szyk Litewſki y Polſki.
Przepráwiwſzy ich przez Dniepr zſzykowáni ſtali/
Strzelbá y Pieſzy.
A Dziáłá z inſzą ſtrzelbą ſpráwnie rozſtáwiáli/
W poſrzodku iedny/ z bokow záś y z tyłu drugie/
Pieſze naprzod co nieſli hakownice długie.
Páwezniczy.
Z páwezámi Rot kilko Polſkich z bokow ſtáło/
Iezdni.
Zołnierzow też y Pocztow Paniecych niemáło
Koronnych/ Jan Swiercowſki Mąż dzielny ſpráwował/
A poſileczny vph w nich y wálny zſzykował.
Ták obá Hetmánowie Litewſki z Koronnym/
Ciągneli ſpolną mocą w porządku ogromnym/
Kropiwna Rzeká.
Zá Orſzą cztery mile gdzie Kropiwná płynie/
Stáneli/ gdzie Moſkiewſkim pogromem włość słynie.
Czás potkánia.
A gdy iuſz trzy godziny ná dzień práwie było/
A Phebus twarz vkazał złotą świecąc miło/
Szyk woyſk Moſkiewſkich.
Moſkiewſkie woyſká Jwan Celádin ſzykował/
Wſzytkich ośmdzieſiąt tyſiąc długo rozſtáwował.
Przemysł proźny Celádinow.
A chcąc náſzych ogárnąć widząc ich być máło/
Z tyłu Litwie záſkoczyć naprzod ſie mu zdáło/
Ták ſwych dwá vphy posłał ktorzy długim rzędem/
Chcieli z tyłu zábieżeć Litwie wielkim pędem.
Tám naprzod Moſkwá w Trąby/ w bębny vderzywſzy/
Proporce y Chorągwie buczno roſpuściwſzy/
Potkánie Litwy z Moſkwą.
Ná Litwe vderzyli/ lecz Conſtantin śmiele/
Dał im wnet odpor meżny ſam ſtoiąc ná czele.
Nápomina do bitwy ſwoich ták ochotnie/
Wſpárli Moſkwe iż názad pierzchneli ſromotnie/

Polacy

Polacy z Kopiámi.
Polacy ich długimi wálą drzewy z Koni/
Swiſzczą ſtrzáły od zbroie grzmot/ y ręczney broni.
Ták ſie náſzym ná przodku ſzczeście ſzáncowáło/
Skąd nádzieie zwycięſtwá wſzytkim przybywáło/
Przeto zá Moſkwą Koniom puściwſzy wędzidłá/
Bieżą/ gdzie ich náſiekli po polách iák Bydłá.
A drudzy do wálnego woyſká vciekáli/
Celádin prożno woła áby w ſpráwie ſtali/
A widząc iż źle/ wnet im ná rátunk wypráwił/
Drugi vph Moſkwy iezdney by bitwe nápráwił.
Wtore potkánie Moſkwy z Litwą.
Ták Moſkiewſki vph świeży ſtárł ſie z Litwą znowu/
Litwá záś odpieráłá ſtoiąc po gotowiu/
Pieſzy też ná pomocy wielkiey Litwie byli/
Bo z Ruśnic ſkradáiąc ſie Moſkwy wielkość zbili.
Co widząc Kniáź Conſtantin iż ſie náſzym miele/
A Moſkwá trwoży ſobą/ wnet ták krzyknął śmiele/
W Litwie ſwoiey y w meżnych Polakách chęć niecąc/
Hey nuſz teraz nuſz Deti/ zátym Koniem kręcąc/
Rzecz Kniáźiá Konſtantiná do Rycerſtwá.
Nápomina ich pięknie pocieſznymi słowy/
Oto náſze zwycięſtwo y triumph gotowy/
Juſz nieprzyiatel mdleiet/ przeto Brácia mili/
Odnowcie zwykłe meſtwo w tey ſzczeſliwey chwili/
Tepir budte mużámi/ tepir w meżnym ciele/
Niech káżdy wzbudzi dzielność/ gdyſz nieprzyiatele
Szczki myla á ſam Bog ſtoi z náſzey ſtrony/
Już nam ſam tepir z Niebá dodawa obrony/
Juſz teraz wſzyſcy zá mną śmiele poſtępuyte/
A w meſtwie sławnych Oycow Synámi ſie czuyte/
Owo ia ſam przed wámi ſwoiu hławu ſtáwie/
A w pirwſzym z nieprzyiatol wnet ſzáble pokrwáwie.
Ták rzekł Hetman przesławny á káżdy tą mową/
Pośilony wzdział ná ſie śmiáłość ſercá nową/
Zápalili ſie zátym z wielkim pędem ſkoczą/
A potrwożoną Moſkwe bijąc końmi tłoczą/
Kniáź Conſtantin znowu ſwych poſila.
A Kniáź Conſtantin ieżdżąc z buławą w Bechterze/
Woła/ y nápomina/ O meżni Rycerze/
Teperże doteraite/ teper meżne śiły
Okażcie przodkow meżnych vpominek miły.
Jan Zborowſki y iego dzielność.
Jan Zborowſki (rzekłby był iż to Aiax drugi)
Nie máiąc áni Giermká przy ſobie ni Sługi/

Sam od

Sam od vphu ſwoiego miedzy Moſkwe ſkoczył/
A drzewem dwu przebiwßy koniem ich potłoczył.
Potym mieczá dobywßy ſiekł kto ſie náwinie/
Podobny byſtrey Rzece ktora z gory płynie/
Gdy czeſtym dzdzem y wielkim wod ſwoich przymnoży/
Z powodzią wßytki polá/ wßytki włośći trwoży/

[Jan Zborowſki y Wawrzyniec Myſkowſki ſyn Piotrá z Mirowá Woiewody Łeczyckiego z Herbu Jaſtrzebcow/ gdy wywołánia dla zábicia X. Zaorſkiego poprawował.]

Wáwrzyniec záś Myſkowſki idąc iego ſlådem/
Nie ináczey iáko gdy kiedy żyto grádem
Bywa zbite/ ták też on Moſkwe zbiiał z koni/
Y ná zad ſie záś przebił meżnie przez ich broni/
Potym drudzy Polacy z Swircowſkim przytárli/
A w ſrzodek ſie Moſkiewſkich wálnych vphow wdárli/

[Meſtwo Polakow.]

Siekąc koląc ná vmor co ſie náwinełó/
Aż krwią źrzodło pobitych Moſkwitow płynełó.
Kniáź też Conſtantin Dziáłá w chroście był rozſádził/

[Fortel Kniáziá Conſtantinow.]

A chcąc by Moſkwe ná hak oſtátni wprowádził/
Pierzchnął z Litewſkim vphem od Polakow chytrze/
Rozſtáwiwßy w záſadce wprzod pieße Rotmiſtrze.
Moſkwá głupia mniemáiąc izby vciekáli/
Wnet ſie z wálnego woyſká zá Litwą porwáli/

[Fortel/ ktorym też Turcy Wągrow v Mohácza porázili/ gdzie Ludwik Krol zginął.]

Goniąc ich w tym Conſtanti vſkoczył ná ſtrone/
A Dziáłá wyſtrzelono zátym rozſádzone.
Drżáło Niebo y Ziemiá págorki od trząſku/
Powietrze ſie záćmiło zwrußonego piáſku/
Kule z Dział ſwiſzczą hucznych á Moſkwá ſie wáli/
Bo tákiey ſtrzelby ná ſie przedtym nie miewáli.

[Moſkwá ſtrzelbą pogromiona.]

Ták ſtrwożeni po polách wnet ſie roſpierzchneli/
A drudzy vciekáiąc w błotách z końmi lgneli/
Celádin Hetman prożno pierzchliwych hámował/
Bo káżdy ten ná błoto ten w lás apellował.
Litwá záś y Polacy roſpuśćiwßy konie/
Gonią trupow pobitych pełno w káżdey ſtronie/
Słyßałby był tám ránnych á oni ſtekáią/
Ci dobiy/ drudzy nie ſiecz hołowy wołáią/

[Kniáziá Conſtantiná śmiáłość y poſtáwá.]

A Kniáź Conſtanty krzyczy trząſąc brodą długą/
Hey Detki teper káżdy okaż ſie z posługą/
Okaż káżdy ßto vmie/ á ſam ßáblą gołą/
Ná Koniu Turſkim ſkakał z poſtáwą weſołą.
Krzyk/ huk/ trząſk/ á kurzáwá końmi wzrußona/
Swiát záćmiełá Litwá też z ßczeſcia záiußona/

Siekł

Siekł Moſkwe pierzchliwą y długimi drzewy
Kolą/ á krew z pobitych záraz płynie z trzewy.

[Kropiwny Rzeki opiſánie.]

Jeſt Kropiwná Brzeziſta Rzeká y piáſczyſta/
Nád nią záś ziemiá chroſtem porosłá hráziſta/
Miedzy Horßą Dąbrowná krzywym puczim płynie/
Tá Moſkiewſką porażką y dziś znácznie słynie.
W tey to vciekáiąca Moſkwá ták tonełá/
Iż wodá przedtym byſtra ná trupiech ſtánełá/
Ják Groblą záſtáwiona tám krwáwe Bechtiry
Potonełty z bucznymi rázem Bohatiry.
Celádin Hetman ießcze ſtał ná plácu ſmiele/
Niedbáiąc nic ná Dziáłá/ ni Drabſkie piſzczele/

[Piate potkánie náßych z Moſkwą. Jurgi Rádziwil przy Polakách.]

Aż gdy Polſki vph z drzewy nań przytárł z okrzykiem/
Przy nich Jurgi Rádziwił z ſwym Kozáckim ßykiem.
Ci nátárwßy ná Moſkwe wnet ich rozgromili/
Iż ná pierwßey hárdośći oney pomylili/
Co chcieli Litwe zágnáć do Moſkwy iák bydłó/
Sámiß przed náßych meſtwem wpádli w ſwoie śidło.
Vciekáią po polách z oney krotochwile/
A Litwá y Polacy áż ná czterzy mile

[Moſkwá porążona.]

Gonią ſiekąc/ żadnego z gniewu nie żywili/
Chybá co ſie w zaległe láſſy ránni ſkryli.
Cáły dzień práwie bitwá tá ogromna trwáłá/
Aż ſie nád Moſkwą biedną noc vlitowáłá/
Wywiodłá chmury ná Swiát á Słońce też potym/
Skryło twarz niechcąc ná krew pátrzyć okiem złotym.

[Noc Moſkwi pomogłá vciekáiącey.]

Ták noc ſtrwożoną Moſkwe w ten czás rátowáłá/
Wßákże záiußona chęć w náßych nie vſtáłá/
Aż do pułnocy Moſkwe gonili po polách/
Pełno zbitych po polách y brożdziſtych rolách.
Drudzy ſie áż názáiutrz wroćili z pogromu/
A łupow/ ßczeſcie loſſem co przyniosło komu/
Wzieli z Moſkwy pobitey Szat/ Zbroy/ Wozow/ Koni/
Bechterow/ Dzienieg/ Złotá y rozliczney Broni.
Nád to obozy wßelkim oſtátkiem bogáte/
W ſpiże/ w ſtrzelbe/ y w ſkárby y w futrá koſmáte/
Nieprzyiacielſkich łupow ták wiele náleźli/
Iż dla cieżarow wtorą cześć ledwo záwieźli.
Oſtátek ná łup dano/ żołnierzom w obozie/
Gdzie Dzienieg ſrebrnych pełno náßli w káżdym wozie/

 Soboli/

Soboli/ Kunic/ z Kámchy szat y złotogłowu/
Nábrał sie chudy Drabik/ iż z kotrá Pan znowu.
Tám Litwá y Polacy mestwá dokazáli/
A w sławe meżnych przodkow Dank swoy wszrobowáli/
Wszyscy w ten czás vsilnie pomagáli sobie/
Iż káżdy z Achillesem mogł zrownáć w osobie.

Tráfiło sie to sławne á wieczney pámięci godne zwyciestwo nád osmidziesiąt tysiecy Moskwy Roku 1514. w dzień Národzenia Pánny Mariey Wrześniá dniá 8.

Więzniowie Moskiewscy powiedzieli dowodnie/ iż więcey niż czterdzieści tysiecy ná plácu/ y ná rożnych mieyscách Moskwy poległo/ krom tych co w Krośpiwnie potonęli/ ták iż od osmidziesiąt tysiecy ledwo ich co vbiegło. Z woyská zás Litewskiego y Polskiego czterzey Pániąt y Slácheicow zacnieyszych/ á pospolitych Zołnierzow y Slachty máło co więcey czterzech set vbito/ ácz ránnych w tey Trágediey iáko to bywa niemáło było. Z Więzniow przednieyszy byli z Hetmánow y Woiewod głownych dziesięć/ z ktorych celnieyszy Iwan Andrzeiewic Celádin. Po nim Kniáż Michayło Iwánowic Bułhakow/ y Brát iego rodzony Dimitr/ zás Kniáż Iwan Dimitrowic Prunski/ Dimitrey Wásilewic/ Kitáiew/ Dánilo Andrzeiewic Lesczeiew/ Iwan y Włodimirz Siemionowicy Kołyczowie/ Kniáż Boris y Syn iego/ Piotr Románodowski/ Kniáż Iwan Siemionowic Sielechow/ Kniáż Boris/ y Syn iego Iwan Stárodubiecczy/ K. Piotr Puciączyc/ y Synowiec iego/ Siemion Iwánowic/ y Andrzey Siemionowic Syn Kołyczow/ Boris Iwánowic/ Plesczeiow/ Iwan Wásilewic Kaleszow/ Philip Iwánowic Kisielow/ Iurgi Dimitrowic Łykczow/ Andrzey Philipowic Násczokin/ Iwan Andrzeiewic Járopin/ Mátwiey Iwánowic Wnuk/ Czimochwiey Dimitrowic Hubárow/ K. Iurgi Iwánowic Diwá/ Iwan Dimitrowic Kopnik/ Hárcziom Łupamdzin/ Niekluda Parchwieniewic/ Olnieiew Kopczámiczyn Syn Jásielniczego/ Bulay Kuczakow/ Fiedor Iwánowic Nowostelcá/ Siemion Fiedorowic Wuski/ Hrehor Borisowic Bezumny/ Mikitá Osáierow/ y inszych Pánow Rádnych y Dumnych Boiar niemáło. Vrzednikow zás rozmáitych wielkiego Kniáziá y Boiárskich Dziecí więcey niż dwá tysiąca poimano. Názáiutrz Kniáż Constanti posłał ich trzy stá y 80. do Borissowá Krolowi/ inszych więzniow motłochu prostego było bárdzo wiele/ ktorich Slachtá y Zołnierze rozebráli/ á przednieyszych po Zamkách Litewskich rozsádzono.

Krol Sigmunt záraz z Borissowá dał znáć o tym zwyciestwie Leonowi Papieżowi/ Więzniow też bárdzo wiele do inszych Pánow Chrześciáńskich rozesłał/ á do Papieżá czternaście Slácheicow Moskiewskich posłał przez Mikołáiá Wolskiego ná pewny znák zwyciestwá/ Potym gdy Wolski przyiechał ná schodzie Miesiącá Styczniá do Hale/ był záhámowan od Reytterow Cesárzá Maximiliáná Confederatá Moskiewskiego/ tám mu Moskiewskich więzniow okowy im odbiwszy odieto/ ná zelżywość Krolowi Polskiemu/ y Papieżowi/ ktorych poimáńcow vdárowawszy Cesarz przez Lubek y Liflantską ziemię do Moskwy odesłał/ Wolskiego też názad do Polski wrocono w cale z vczciwością.

Moskiewski vcieka.

A Wásil Wielki Xiądz Moskiewski vsłyszawszy o ták srogiey á niespodziáney porażce onych hárdych y wielkich woysk swoich/ záraz osádziwszy Zamek Smolenski do Moskwy w máłym poczcie ludzi vciekł/ á obawiáiąc sie izby Litwá Dorobużá nieposiádłá/ ktory leży zá Smolenskiem nád Dnieprem mil 18. sam go zápalić kazał/ Smolnian też wszytkich wywiodł do Moskwy/ y tám im

Drohobuż spalon od Moskwy

imioná porozdawał w Moskiewskich wołościách/ á Moskwie podawał imioná Smolenskie. A Kniáż Constantin Ostroski námowiwszy sie z Krolem po onym zwyciestwie/ ciągnął z woyskiem Litewskim pod Smolensko/ gdzie dla niepogod/ niewczásow/ y zaległych drog/ z wielką szkodą ledwo we czterzy Niedziele przyciągnął/ bo sámych wozow piczownych w Litewskim woysku było tysiecy więcey niż szesnaście/ przy ktorych bárdzo wiele koni nászym pozdychało/ dla czego y wozy po drogách drudzy porzucáli. A Kniáż Constanti iáko Hetman vrzedowi swemu czyniąc dosyć przedsie Smolenská przeważnie dobywał/ ále iż po temu strzelby niemiał/ posády Smolenskie wypustoszywszy/ y wołości okoliczne wypaliwszy/ trzy Zamki pod Moskwą wziął/ á z wielką korzyścią/ y sławą názad sie do Wilná wrocił.

Prożne zawády 16000. wozow piczownych pod Smolensko.

Potym Krol woysko rospuścił gránice żołnierzámi osádziwszy/ á Kniáziá Constantiná z Triumphem godnym w Wilnie przyimował/ y vdárowawszy hoynie do Ostrogá odpuścił. A Krol Sigmunt rozłożywszy część żołnierzow po Zamkách vkráinnych/ drugich po leżách/ wrocił sie z Krolową Bárbárą do Polski.

Kniáż Constanti w Wilnie triumphuie.

Rozdział III.

TEgoż czásu Mendlikierey Carz Prekopski gdy był wziął żołd od Królá Sigmuntá/ y miał ciągnąć záraz z Litwą ná tę woynę przeciw Moskiewskiemu/ tedy w tym chytrze postępuiąc/ położył sie nie dáleko od woyská Krolewskiego/ czekáiąc komuby ieśli Moskwie ieśli Litwie szczęście posłużyło/ á ktoby z nich bitwę wygrał/ tego stronę trzymáć był vmyślił/ á tym czásem zwłoczył rozmáitymi wymowkámi ná rátunek Litwie przybyć/ bo y Moskiewski posłał mu był vpominki/ wszákże widząc iż Krol zwyciestwo otrzymał/ wnet Litewskiego szczęścia náśláduiąc ze wszytką Hordą swoią ciągnął do Moskwy/ á rospuściwszy zagony po wszytkich Moskiewskich wołościách/ ták ich srogo bez odporu splundrował/ y zwoiował/ iż co nigdy w pámięci ludzkiey przed tym sie nie tráfiło/ przez sto tysiecy ludzi krom dobytkow/ łupow/ y połonu rozmáitego do Hordy wyprowádził. A tymi porażkámi srogimi/ y spustoszenim ziem swoich/ Wasil Kniáż Moskiewski pychę hárdą złożył/ ktory ono przedtym iuż był do Cesárzá y do inszych Pánow rospisał/ coby mu rádzili z Krolem Polskim Sigmuntem poimánym czynić.

Zdrádliwa pomoc Tátárska.

Tátarowie 100000. więzniow z Moskwy wywiedli.

Skore ná Niedzwiedzia przedáwáć nie dobrze.

Ale Cesarz Maximilian Confederat Moskiewskiego/ widząc iż sie z łáski Bożey Krolowi Sigmuntowi y Litwie zá spráwiedliwością przeciw Moskwi szczęśliwie powodziło/ wypráwił do Sigmuntá Polskiego/ y do Władisławá Brátá iego Węgierskiego/ y do Ludowiká Syná Władisławowego Czeskiego Krolow posły/ chcąc z nimi wieczne przymierze postánowić/ á prosił áby sie do niego ziacháli do Presporku. A ták potym Krol Sigmunt y Władisław z Ludowikiem Synem dogadzáiąc spolnym pożytkom wszystkiego Chrześciáństwá/ mieli sławny ziazd z Cesárzem Maximilianem w polu zá Presporkiem miedzy Hamburgiem y Brugiem Miásteczkámi Roku 1515. Lipcá dniá 16. przy czym też Posłowie práwie wszystkich Monárchow/ Krolow/ Xiążąt z rozmáitych stron byli/ á potym 19. dniá Lipcá do Wiedniá wszyscy wiácháli/ gdzie Cesarz Maximilian Annę Corkę Krolá Władisławá Węgierskiego Sinowicę Sigmuntowę/ Ferdinandowi Synowi w Małżeństwo poślubił/ y záraz ią sam koronował. Támże też inszy Pánowie Koronni y Litewscy ná tym ziezdzie wielkiey dzielności sławne danki odnieśli/ bo káżdy co kto vmiał przeważnie w zebrániu ták wielkich á rozmáitych narodow okázował: Zwłasczá Rádziminski Mázur

Sławny ziazd z Cesárzem trzech Krolow.

wielki zapáśnik. Mikołay też Rádziwił/ y Stániſław Gaſztołt z wielkim koſztem z Polſki w Muſice ćwiczonych mieli przez ſto/ po Moſkiewſku/ y po Tátarſku/ y Kozácku przybránych młodzieńcow/ ktorzy z Inſtrumentámi rozmáitymi muſices z Száblámi y z Saydakámi ná krzywych botách przed Ceſárzem w Kośćiele figurę záwżdy Mße y Nießpory ſpiewáli/ z wielkim podziwienim poſtronnych Narodow/ y Niemcow/ y Włochow/ ktorzy w tych ſtronách Litewſkich narod być gruby przedtym rozumieli. A potym Krol Sigmunt/ ktory był wyiáchał z Krakowá dniá 5. Márcá/ záś z Wiedniá do Polſki wyiáchał 6. dniá Auguſtá/ pożegnawßy ſię z Ceſárzem.

Summá poſtánowienia Preſporſkiego ziazdu.

A tá byłá Summá rzeczy poſtánowionych/ y ſpołnie vchwalonych ná tym ſławnym ziezdźie/ iż Ceſarz opuśćiwßy y vmorzywßy ony pierwße nieznaßki z trzemá naymożnieyßymi Krolámi/ przymierze wieczne y ſpowinowácenie zobudwu ſtron vczynił. Przymierze też z Moſkiewſkim przećiw Litwie poſtánowione miał wypowiedźieć/ álbo go przywieść do tego przez Poſły/ áby wieczną vgodę z Krolem Polſkim y z Litwą poſtánowił. Miſtrzá tákże Pruſkiego do vczynienia y wypełnienia powinnośći y do poſłußeńſtwá/ y áby Koronie Polſkiey/ y Krolowi przyśięgał/ przywieść/ álbo go odſtąpić miał iáko ſpolnego nieprzyiaćielá/ Záś pewnego czáſſu ná Turká woynę ſpolną mocą podnieść poſtánowili. A ſkład też Kupieckich towárow w Wrotſłáwiu niedawno ku ßkodźie Polakom poſtánowiony w ten czás był wniwecz obrocony. O czym też doſyć ßeroko możeß czytáć *Ioſtum Decium in Sigiſmundo.*

Skład Wrotſłáwſki zepſowan.

Tátárowie do Ruśi.

Tegoż czáſſu w niebytnośći Krolewſkiey Tátarowie Prekopſcy do Ruśi wtárgneli/ przećiw ktorym ſiedm ſet Zołnierzow iezdnych Pánowie Koronni/ ktorzy byli ná mieyſcu Krolewſkim/ wypráwili/ á gdy ſię ich ledwo połowicá do Trębowley ściągnęłá/ wnet Tátarow dwá tyśiącá 13. dniá Márcá ná nich w Miáſteczku bez wieśći gdy náßy ießcze ſpáli vderzyli/ Ale Jan Tworowſki z Buczacá/ ná ten czás Hetman Ruſkiego Rycerſtwá Mąż dla dzielnośći Rycerſkiey godny wieczney ſławy/ wnet ſwoich Zołnierzow do zbroie pobudził/ ktorzy zá mężnego Hetmáná ſpráwą niewymowną śmiáłośćią Tátarow z Miáſtá wyśiekli. Tátarowie záś obaczywßy/ iż Zołnierzow náßych nie wiele/ Miáſto obſtąpili/ y zápalić chćieli/ áby ták náßych snádniey pożyć y pomáć mogli.

Jan Tworowſki Mąż ſpráwny.

Bitwá z Tátáry.

Co widząc Tworowſki Hetman iż ſię nie miał z kim oprzeć/ á w Miáſteczku też żadney obrony nie było/ wßytkich Zołnierzow przez Moſt w cále wywiodł krom dwu zábitych. O ktory Moſt náßy bili ſię z Tátáry cáły dźień/ ták Tátarowie nie vczyniwßy nic Trębowli odćiągnęli do Hordy.

Kokleſſowie y Oraciuſſowie Rzymſcy.

A Bárbara Krolowá wtorego dniá Lipcá drugą Corkę Annę vrodźiłá.

Tátarſcy też poſłowie gdy ſię im ná Podolu po myśli nie ßáncowáło/ przyiecháli do Krákowá/ ktorzy Krolewſkiego przyiazdu w Káźimierzu czekáli.

Krol potym Sigmunt wyiechawßy z Wiedniá 6. dniá Auguſtá 19. dniá/ tegoż Mieśiącá do Krákowá przyiechał/ gdźie Krolową Bárbarę niedołożnego zdrowia dla niedawnego rodzenia záſtał/ ktora potym Octobrá dniá 2. dług śmierći zápłáćiłá.

Mor w Krákowie.

W Krákowie też ná ten czás wielkie powietrze morowe pánowáło/ ktorym wiele ludzi zacnych y poſpolitego gminu pomárło.

Sigmunt Krol do Litwy.

Ták Krol Sigmunt owdowiáły po śmierći Krolowey Bárbáry dniá 6. do Litwy ſię z Krákowá wroćił/ bo tego w ten czás ſpráwy Ruſkie y Litewſkie ...bowáły/ á wziawßy z ſobą Jádwigę y Annę Krolewny/ Corki máluczkie ... Sioſtrę Káźimierzownę do Sędomirzá przyiechał/ ſtámtąd

Helzbietę Sioſtrę zmowioną y poślubioną Friderikowi Legnickiemu Xiążęciu w małżeńſtwo z vczćiwym pocztem odeſłał.

Potym Krol do Brześćia Litewſkiego przyiechawßy niemáły czás zmießkał/ rádząc o obronie y inßych potocznych rzeczách z Pány Litewſkimi.

O Burzeniu Ziem Ruſkich przez Tátáry/ y Woynie Pruſkiey.

Rozdział IIII.

Do Jego Miłośći Páná Wociechá Przetockiego Horodniczego Wilenſkiego/ etc.

ROku záś 1516. Ceſarz Maximilian według poſtánowienia y vgody ná ziezdźie Preſporſkim y Wiedenſkim/ ſłał do Waſilá Moſkiewſkiego Poſłow zacnych kilko/ przywodząc go do vgody z Krolem Sigmuntem/ y z Wielkim Xięſtwem Litewſkim. Ale Moſkiewſki w ſwym vporze przedśięwźiętym trwał/ obćiążáiąc ná Ceſárzá iż go opuśćił y pierwße przymierze zrzućił. Krol iednák Sigmunt iáko Pan pobożny k woli Ceſárzowi hámował ſię od podnieśienia Woyny ná Moſkiewſkiego/ wßákże gdy obaczył iż Litewſkie Xięſtwo ináczey pokoiu od Moſkwy otrzymáć nie mogło/ iedno przez woynę/ poſłał do Cárzá Prekopſkiego/ áby ſię ná przyßłą Wioſnę do Moſkwy z Hordą ſwoią gotował według powinnośći.

Tátarowie ná Moſkwę.

W ten czás Władiſław Káźimirzowic Krol Węgierſki y Czeſki/ Brát Krolá Sigmuntá/ przyiechawßy od Ceſárzá z onego ziazdu/ máiąc wieku ſwego lat 60. vmárł/ á Ludwiká Syná ießcze zá żywotá ſwego ná obiedwie Kroleſtwie koronowánego Namieſtnikiem y Krolem Czeſkim/ y Węgierſkim zoſtáwił. Przeto Pánowie Koronni w niebytnośći Krolewſkiey poſłáli do Węgier Jáná Łáſkiego Arcybiſkupá Gnieźnienſkiego/ y Kryſtophá Szydłowieckiego Woiewodę Krákowſkiego/ á do Czech Andrzeiá Hrábię z Tęczyná Woiewodę Lubelſkiego Senatorá rozumu dowćipnego/ y Rády wielkiey/ ktorzy Ludwikowe rzeczy w Węgrzech y w Czechach bárdzo náchylone poſtánowili/ y vſpokoili.

Władiſław Krol Káźimirzowic vmárł.

Poſłowie Polſcy do Węgier.

Maximilian też Ceſarz áczkolwiek w ten czás wielką woyną we Włoßech z Wenetámi był zábáwiony/ wßákże czyniąc doſyć poſtánowieniu y zprzymierzeniu w Wiedniu z Krolámi/ iedny poſły ſwoie wypráwił do Węgier/ y do Czech dla ſtánowienia rzeczy Ludwikowych/ á drugich z ſtrony Sigmuntá Krolá/ y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ poſłał do Moſkiewſkiego/ iáko Sigmunta Herberſteiná/ y Piotrá Mraxiuſá.

O tym też czytay Jouium/ Volateranum/ Carionem/ Philippum etc.

Potym Carz Prekopſki ná Nowie Czerwcá Mieśiącá/ ktory miał według poſtánowienia y powinnośći do Moſkwy wtárgnąć/ obaczywßy iż Krol Sigmunt w Litwie ſię zábáwił/ do Podolá ſię zdrádliwie gotował/ o czym gdy częſte wieśći do Stároſtow y Pánow Koronnych przychodźiły/ nie wierzyli temu/ ſpuſzcżáiąc ſię ná to/ iż Prekopſki był w przymierzu z Koroną y z Litwą/ ále gdy wieśći zá wieśćiámi przyßły/ iż iuż Tátarowie ćiągną/ wnet Márćin

Zdrádá Tátárſka.

Pánowie Podolscy przećiw Tátarom.

Kámieniecki Podolski Woiewodá iáko czuyny Senator / y Mąż dzielnośći sławnych przodkow godny / wziął sam ná się obronę Oyczyzny / á zebrawszy Rycerstwo Podolskie w niewielkich pocztách / złączył się z Stánisłáwem Landskorońskim / y z Janem Tworowskim. A zá tym Miesiącá Lipcá Tátarow więcey niż trzydzieśći tysięcy ze cztermi Cárzykámi do Ruśi y do Podola ogromnie wtárgnęli / á położywszy się koszem nie dáleko od Buská / w zagony po wszytkich stronách rospuśćili paląc / łupiąc / zábijáiąc / wiążąc co się im náwinęło. Potym przepráwiwszy się przez Dniestr áż do Tátrow Gor Węgierskich wszytkie kráiny splundrowáli / co się nigdy w pámięći ludzkiey nie przytráfiło. Pisze Jodocus Decius iż więcey niż sześćdźieśiąt tysięcy ludzi w ten czás w niewolą zábráli / krom Dźiatek / y Stárych / ktorych z okrutnośći Pogáńskiey siekli y śćináli. A Krol w ten czás stánowiąc obronę przećiw Moskiewskiemu z Pány Litewskimi w Wilnie Seymował. Wszákże Szláchtá Ruska y Podolska z wrodzoney ku oyczyźnie miłośći zebráli się chcąc odpor dáć Pogánom / ále nie wczás / Jednák gdy do Buská szturmowáli / y vsilnie go (nád obyczay Tátarski) dobywáli / byli odbići od nászych. Názáiutrz zás gdy ich v szturmu nie máło zbito / spaliwszy przedmieśćie / łupámi obciążeni / ciągnęli ku Wiśniowcu / gdźie ná czterdźieśći mil wszytki włośći wszerz y wzdłuż ogniem y mieczem splundrowáli. Mikołay Fierley z Dąbrowice Hetman wielki Koronny z Pány y z Szláchtą Ruską / y Podolską gonił ich áż do Wiśniowcá / ále iż nie rowną widźiał / muśiał dáć pokoy. A Tátárowie w cáłośći od Wiśniowcá z wielkim polonem do Hordy vszli / Tylko ieden ich vphiec w ktorym było Tátarow dwie śćie wszyscy w bláchowe Zbroie nád obyczay iáko Niemcy vzbroieni / gdy się byli od wálnego odłączyli / od Kniáźiá Wiśniewieckiego Kozakow do iednego pobići / ták iż żaden nie viechał. Marćin też Kámieniecki z niewielkim pocztem żołnierzow wyciągnąwszy z Międzyboża / A Jan Tworowski z Buczacá z Landskorońskim / v Trębowley ieden zagon Tátárski mężnie poráźili / Drugi tákże ich vphiec w ktorym było Tátarow pięć set / wszytkich do iednego ná głowę szczęśliwie zbili y pogromili / wszákże Tátárowie gdy vsłyszeli iż nászy po nich gonią / wnet biedne Białegłowy / Pánny / y Dźieći ktorzy nie mogli vćiekáć pośiekli / y okrutnie pomordowáli.

Tátarowie áż do Tatrow burzą.

60000. więzniow z Polski.

Tátarowie szturmuią.

Okrucieństwo Tátarskie.

Tátarowie w Kirissach nád obyczay vbráni / pobići.

Nászy Tátary gromią.

Ták tedy to Pogáństwo gdy z wielką korzyśćią bez odporu y vtráty swoiey vszli / skoro Dniepr przebyli polon wszytek do Hordy odesłáli / á sámi drugi raz odwrot do Ruśi znowu vczynić chćieli. Ale Sigmunt Krol z Litwy posłał do Cárzá Prekopskiego / vskarżáiąc się o ty szkody y splundrowánie Páństwá swoiego / á o złamánie przymierza. Tátarski zás Carz przez Posły swoie wymawiał się z tego / ná młodź nievhámowáną / ktorey on nie mogł powśćiągnąć / wszytkę winę wkłádáiąc / wszákże pirwsze przymierze chćiał odnowić / á ná Moskiewskiego ze wszytką Hordą y Rycerstwem swoim slubował się obroćić / á Litwę od Moskiewskiey woyny sam przyrzekł zástąpić.

Wymowká Tátárska.

W ten czás też práwie Rycerstwo Ruskie / Wołyńskie y Podolskie z Kozakámi zá gránicę Turecką wtárgnąwszy / pod Białogrodem y Tehinią przez kilko tysięcy trzod Czabáńskich Owiec / y stádá Końskie / y Báwołow záieli / A Turcy dogoniwszy nászych stoczyli z nimi ręczną bitwę / tám nászy widząc iż inszą drogą nie mogli vbieżeć / iedno się mężnie bijąc bronią sobie prześćie wolne vczynić / wnet porzućiwszy boiaźń / śmiele się Turkom zástáwili / á gdy ták długo zobudwu stron / Turcy o záięte dobytki / nászy zás o zdrowie y o wzdobycz mężnie czynili / nászy położywszy ná plácu Turkow nie máło ostátek ich rozgromili / á przy wszytkiey korzyśći zostawszy / zdrowo do Podola (ácz zá ono splundrowánie Tátarskie nie stało) vszli.

Bitwá nászych z Turkámi.

Turcy porażeni

Gdy się ty burdy w Ruśi y ná Podolu toczyły / wnet Moskiewski Xiądz Wásil

Wásil posłał z drugiey strony woysko swoie ná plundrowánie Xięstwá Litewskiego / ále máło z łáski Bożey w Litwie vczynił / Bo Litewscy Zołnierze ściekáiąc z Zamkow vkráinnych / często Moskwę trwożyli w piczowániu imáli / wszákże do wálnego stoczenia bitwy nieprzyszło / bo áczkolwiek było kilko tysięcy Litewskiey Szláchty po gotowiu do potkánia / wszákże Moskwá spárzywszy się ná oney Horszáńskiey bitwie nie śmiáłá náćieráć.

Moskwá do Litwy.

Moskwá się stoczenia bitwy strzeże.

Tátárski też Carz chcąc Krolá Sigmuntá zá ono splundrowánie Ruskich kráin ktore nád przyśięgę vczynił vbłágáć / y przeiednáć / zebrawszy ośmdźieśiąt tysięcy / iáko byłá sławá / woyská z Hordy swoiey / bez wieśći do Moskwy wtárgnął / co vsłyszawszy Wásil Wielki Xiądz Moskiewski strwożył sobą bárdzo / wnet woysko ono z Litwy wroćił / á przećiw Tátarom wszytkę moc swoię posłał. Tátarowie też z łupem y polonem do Hordy się wroćić chćieli / y iuż wyciągáli / w tym czáśie Moskwá ná nich przytárłá / wywabiáiąc ich do wálney bitwy / Tátarowie zás wspomniawszy ná świeże szczęśćie swoie / ktore ich ná Podolu potkáło / y ná onę pirwszą porażkę Moskwy zá Orszą od Litwy / obroćili się tańcem zwykłym do Moskwy / á gdy się wálne woyská zobu stron potkáły / Moskwá nie dotrzymawszy plácu pierzchnęli po polách / á Tátárowie przy wszytkich łupách zostawszy z sowitym polonem do Hordy vszli / Powiádáią / iż w ten czás Moskwy ná poboyśku więcey niżli dwádźieśćiá tysięcy poległo.

Tátarowie z Litwy Moskwę zwroćili.

Moskwá od Tátarow porażona.

Tegoż czássu Albricht Margraf Brandenburski / Mistrz Pruski / nowe burdy przećiw Krolowi Polskiemu Wuiowi swoiemu hárdźie wzniecał / á chcąc Żmodzką źiemię od Litwy ku Prussom oderwáć / posłał był kilko vphow Reyterow y Knechtow ná burzenie Żmodzi / Ale Jan Mikołáiewic Rádziwił / Żmodzki Stárostá bez mieszkánia wnet się zebrał z Szláchtą / y z Rycerstwem Żmodzkim / ktorzy w iednym kącie ćiásnym nie dáleko od Rágnety dwie śćie Knechtow záskoczywszy / ná głowę ich zbili. Co vsłyszawszy Mistrz Pruski / iż się Szláchtá Żmodzka ostrożnie miáłá / wroćił ostátek woyská do Krolewcá nie wskorawszy.

Początek woyny Pruskiey.

Niemcy od Żmodzi porażeni.

Tegoż czássu Pánowie y Szláchtá Mázowiecka / sprzykrzywszy się srogim pánowániem y roskázowániem nieprzystoynym Białey głowy Xiężny Anny Wdowy po Conrádźie Xiążęćiu zostáwioney / chćieli wziąć y podnieść ná Stolicę Xięstwá Mázowieckiego Xiążę Stánisłáwá stárszego / á gdy im Xiężná tego broniłá / oblegli ią ná Zamku Mączkowie / gdźie się byłá z Synámi Xiążęćiem Stánisłáwem y z Jánuszem záwárłá / tám gdy szturmowáli / chcąc sobie gwałtem wziąć ná Xięstwo Xiążę Stánisłáwá stárszego / z przygody iák to bywa w tákiey trwodze / strzáłá z łuku do Zamku z polá wystrzelona / Czapkę ná głowie v Xiążęćiá Stánisłáwá przebiłá / á ták on ktorego wszytká Szláchtá y pospolstwo Mázowieckie prágnęło ná pánowánie / od swoichże ácz niechcących máło gárdłá nie dał. Ale to szkodliwe zámieszánie Arcibiskup Łaski vspokoił / wszytkie spráwy do przyszłego Seymu odłożywszy.

Burdy Mázowieckie.

Niebespieczność Xiążęciá Mázowieckiego Stánisłáwá.

Tegoż czássu Leo Papież / wtory raz Miłośćiwe Láto y Odpusty do Polski przysłał / ále Ludźie ná Papieżá iuż w ten czás máło dbáć poczęli / przeto przez dwie Lecie w Polszce y w Litwie nie bárdzo wielką summę Legatowie zgromádźili / ktorych iednák czwartą część ná opráwę Zamku Kámieńcá Podolskiego / á trzech ostátnich części połowicá rozdźielona / iedná część Rzeczypospolitey Koronney / ku obronie przećiw Tátarom / druga ná wystáwienie Kośćiołá Arcibiskupiego Gnieźnieńskiego miáłá być oddána.

Miłośćiwe Láto.

Tegoż czássu Woyćiech Fontinus Włoch Mnich Zakonu S. Fránćiszká pobożny / y wielkiey nauki Człowiek / nie dawno od Papieżá przysłány do Krákowá /

Woyćiech Fontinus zábit.

Krákowá / gdy był w Klaſztorze S. Fránciſzká ſtárßym Miniſtrem przełożony/ á inßych Mnichow z roſpuſtnośći hámowáć pocżął / oni wnet ſprzyſięgli ſię/ á ták Mieſiącá Wrześniá dniá piątego w nocy wybili do niego v Celle drzwi / á porwawßy nágiego wywlekli / tám Káznodźieiá vderzył go kijem w ßyię áż mu kárby ſpádły/ y ták go okrutnie zámordowáli.

Oyczeńſtwo Fránciſzkanow.

Tegoż Roku gdy Krol w Litwie mießkał / roſtyrk ßkodliwy záczął ſię był w Pruſiech miedzy Gdáńſkimi Mießczány y Szláchtą Pruſką/ wßákże Krol pocżątkom ßkodliwym wczás zábiegáiąc / wßytko to záraz vſpokoił przez Máciejá Drzewickiego Biſkupá Kuiáwſkiego.

Roſterki Gdáńſkie y Pruſkie.

Potym ná ſchodźie Nouembrá/ Tátarowie ktorzy z Moſkwy wyćiągnąwßy/ położyli ſię byli v czárnego láſſu/ rozdźielili zagony ná czterzy woyſká/ z ktorymi do Ruśi y ná Podole wtárgnęli. Pirwße woyſko ćiągnęło do Kámieńcá Podolſkiego/ Drugie do Litáwiczá/ Trzecie do Miedzybożá/ Czwarte w Szymkowſki Powiát zagony roſpuśćiło / ktory gwałt widząc Pánowie Koronni/ wnet z dwiemá tyśiącmi iezdnych Zołnierzow ktorych gotowych po oney pirwßey ßkodźie mieli / rußyli ſię przećiw Tátarom / Szláchtá też wßytká Ruſka widząc iż ſię im pirwßa niedbáłość znáć byłá dáłá / niechćieli więcey w domách nieprzyiaćielá czekáć / zebráli ſię wßyſcy ochotnie / śmiele zábiegáiąc Pogánom. Stániſław Landſkoronſki Kámieniecki Stároſtá wźiął ná ſię obronę Miedzybożkiego/ y Litawickiego powiátow/ á potkawßy ſię dwá kroć z Tátáry poráźił ich ßczęśliwie y pobił / y wßytek połon wyſwobodźił / Murzow też y Vłanow przednieyßych kilko poimał.

Tátárow czterzy woyſká do Ruśi.

Stániſłáwá Landſkorońſkiego dźielność.

Záś Xiążę świętey pámięći y wieczney ſławy godne Roman Kniáźiá Conſtantiná Oſtroſkiego Synowiec ná drugi zagon Tátarſki vderzył/ á gdy Tátárowie rozgromieni iuß vćiekáć chćieli / Kniáź Roman z wielkiey zápálczywośći w śrzodek ich ſkoczył / tám gdy właſną ręką Pogánow kilko zábił / wnet zá nießczęśćim koń pod nim padł / A Tátárowie przyſkoczywßy Kniáźiá Romaná w ßtuki rozſiekáli / wßákże náßy zá łáſką Bożą onych wßyſtkich Tátarow potym y ich zagony pogromili / y ná głowę ich poráziwßy łupy wßyſtki y połony odbili/ gdźie Jakob Secygniewſki y Páweł Farurey wodzowie dank dźielnośći odnieśli.

Kniáź Roman zábity.

Tegoż czáſſu Waſiley Wielki Kniáź Moſkiewſki włośći vkráinne Litewſkie woiował: Przeto Krol Sigmunt Roku 1517. wypráwił przećiw iemu Kniáźiá Conſtantiná Oſtroſkiego Hetmáná z woyſkiem Litewſkim y Ruſkim/ y Jana Swiercowſkiego z Polſkimi / Czeſkimi / y Moráwſkimi żołnierzámi/ o ktorych vſłyßawßy Moſkiewſki záráżem vſtąpił z woyſkiem ſwoim / pámiętáiąc ná Horßeńſką przeßłą porażkę / Wßákże náßy zá nim goniąc wiele iego ludu ná rozmáitych mieyſcách zbili / y wßyſtkę Siewierſką ziemię ogniem y mieczem zwoiowáli.

Moſkiewſki vćiekł.

Lepßy karány.

Potym zwoiowawßy Siewierſkie kráiny ná południe y ná wſchod leżące/ obroćili ſię do pułnocnych kráin Moſkiewſkich ku Pſkowu / á przepráwiwßy ſię przez Dniepr / Dźwinę / y inße Rzeki / przyćiągnęli áż pod Opoczkę Zamek drzewiány/ ále przyrodzenim mieyſcá obronny/ do ktorego gdy Czechowie ſturmow kilko nie vczyniwßy dźiury przypuśćili/ wiele ich Moſkwá z blánkow zbiłá/ obćináiąc kłodźiny záwießone/ tákże kámieńmi y rozmáitą ſtrzelbą. Dla tego náßy popadwßy niemáłą ßkodę w ludu pießym / á nie wźiąwßy Zamku / ktory pierwey Swinim karmnikiem názywáli / názad odćiągnąć muſieli / wßákże wielkie ßkody w Ziemiách Moſkiewſkich bez odporu poczynili / y ták długo wßerz y wzdłuż woiowáli/ áż ich zimá do domu wroćić ſię przymuſiłá/ z ktorey wypráwy Litwá wielkie korzyśći y łupy odnioſłá. Dźiało ſię to Roku 1517.

Náßy Moſkwę burzą.

Náßy pod Opoczką poráżeni.

Potym Roku 1518. Boná Xiążęciá Mediolanſkiego Janá Sforciego Corká/

Corká / zá nárżenim Máximiliáná Ceſárzá przynieśiona ieſt do Krákowá w Małżeńſki ſtan Sigmuntowi Krolowi / przez Janá Konárſkiego Archidiakoná Krákowſkiego/ y Stániſłáwá Oſtrorogá Caſtelláná Káliſkiego/ tegoż Roku koronowána byłá przez Janá Łaſkiego Arcybiſkupá Gnieźnieńſkiego / przy wielkośći rozmáitego zebránia Pánow Polſkich y Litewſkich.

Boná Krolowá.

Roku 1519. Mieśiącá Sierpniá Tátarowie zwoiowawßy Bełſką/ Lubelſką y Chełmſką ziemię/ poráźili náßych v Sokala. Bo niechćieli ſłucháć zdrowey rády Kniáźiá Conſtantiná Hetmáná Litewſkiego ſpráwnego / ktory był z Litwą y z Ruśią ná rátunek Polakom przybył. Tám Fredro Mąż wielkiego ſercá (iáko drugi Decius Pater przećiw Látinom / y Decius Filius przećiw Tuſkom) mogąc vbieżeć ſkoczył miedzy Tátáry z kopią zábiwßy ich kilku / bił ſię ták długo poki mu śił zſtawáło / á nie dał ſię poimáć áż go w ſtuki rozſiekano. Z tego ſą y dźiś Fredrowie zacni w Przemyſkiey ziemi. To też był vczynił Melſtinſki Spitek/ gdy ono Tátarowie Witołdá poráźili.

Náßy v Sokala poráżeni.

Fredrus drugi Decius.

Tegoż Roku Albrycht Miſtrz Pruſki Sieſtrzeniec Krolewſki czynił ßkody ná vkráinie Polſkiey y Zmodźkiey ziemi / y iáwną woynę przećiw Krolowi Sigmuntowi Wuiowi ſwoiemu wzniecał. Przeto Krol zebráwßy lud ſłużebny z Polſki / z Czech / y z Moráwy wypráwił ich do Prus / Litewſkich też Xiążąt y Pánow/ tákże Szláchty bárdzo wiele wyßło Polakom ná pomoc/ do Prus z Hetmánem ſwoim Jurgim Mikołáiewicem Rádziwiłem Stároſtą Grodźieńſkim/ ktory był potym Pánem Wileńſkim. Ták tedy Polacy złączywßy ſpolne mocy z Litwą y z Ruśią ná kilku mieyſcách Pruſſakow poráźili ßczęśliwie / y dobyli tych Zamkow / Holándu / Prabuty / Qwidzyná / Mielzáká / Milmtyná / Siekierki / Piśi / Lubáwy / Ornety / y wiele inßych Miaſt / y Wśi ſpuſtoßyli / y Brandenburg Zamek obronny y Miáſto wźięli.

Woyná Pruſka.

Polacy y Litwá do Prus.

Náßych ßczęśliwe powodzenie.

Potym Roku 1520. Wolfgang Schonenburg Hetman Miſtrzá Pruſkiego máiąc Knechtow dźieśięć tyśięcy z Niemiec / á iezdnych cztery tyśiące / wźiął Tſczow Miáſto nád Wiſłą dobrowolnie podáne. A oſádźiwßy Tſczow ćiągnął do Gdáńſká / y położył ſię obozem ná gorze Biſkupiey / cztery tyśiące kul/ iáko Kroniká Pruſka opiewa / do Miáſtá z dźiał wielkich wypuśćił / á nameńßey ßkody nie vczynił oblężonym.

Tſczow wźięty.

4000. Kul do Miáſtá Gdáńſkiego prożno.

Ná oſtátek táka nędzá przyßłá ná Knechty / iż kto ſię iedno z Miáſtá wyrwáć nie lenił / ten ich bił / y imał / y chłopiętá ich wiązáły y biły / gdy chłopi zgłodnieli / właśnie iáko pod Połockiem Roku 1579. A gdy ich bárdzo wiele zbito y poimano / muśieli od oblężenia niebożętá vćiekáć. Krol też Sigmunt Gdáńſczánom ná odśiecz poſłał był dwánaśćie tyśięcy iezdnych przebránych Polakow y Litwy / ktorzy oſtátek onych Niemcow vćiekáiących pobili/ y poráźili/ drugich Káßubiánie / y Pomorzánie potopili / ták iż ſię ich máło do Niemiec wrociło. A Polacy y Litwá ná[?] tym ßczęſliwym powodzenim / wźięli Tſczow/ Choynicę y Stárygrad. Jnße Zamki y Miáſtá dobrowolnie ſię Krolowi podáły / á Krzyżakow y ich Stároſty wyrzućili.

Knechti pod Gdáńſkiem poráżeni.

Radwáńkowſki tylko Ornetę Miſtrzowi álbo dla dárow álbo dla boiáźni podał/ dla czego był czći odſądzon ná wálnym Seymie Piotrkowſkim.

Radwánkowſki czći odſądzon.

Tegoż Roku w Krákowie Burmiſtrzá y dwu Ráycow Kázimirſkich śćięto/ iż nie ſłußnie poimawßy Szláchćicá niiákiego Słáboſſá dáli byli ſkwápliwie ná gorącym práwie śćiąć.

Tegoż Roku 1520. Boná Krolowa wtora Sigmuntowá/ vrodźiłá Sigmuntá Auguſtá pierwßego dniá Auguſtá Mieśiącá w Krákowie/ á Krol w ten czás był w Toruniu/ dla woyny Pruſkiey/ gdźie iednego práwie czáſſu y o zwyćięſtwie nád Krzyżaki / y o Synu ßczęśliwie národzonym otrzymał nowinę.

Sigmunt Auguſt vrodzony.

A Miſtrz

A Miſtrz Pruſki widząc iż prożno przećiw oſnowi wierzgáć/ prośił przez przyiacioły łáſki y przymierza do czterzech lat v Królá/ czego mu Krol łáſkáwie pozwolił Roku 1521.

Posłowie Moſkiewſcy do Krakowá. Roku záś 1523. Posłowie Moſkiewſcy od Wáſilá Wielkiego Kniáziá do Krákowá w pięći ſet koni przyiácháli/ y wźięli przymierze z Krolem y z Litwą do pięći lat.

Turcy y Tátarowie Podgorze zwoiowáli. Roku 1524. Turcy y Tátarowie Lwowſką/ Sanocką/ Bełſką/ y Podolſką Ziemię okrutnie raz po raz zwoiowáli/ á Polacy z nimi zetrzeć nie śmieli/ pámiętáiąc Sokalſką porażkę. Zá czym Pogáni nieopłákáną ſzkodę we wſzyſtkiey Ruśi Podgorſkiey vczynili.

Tegoż Roku Iwan Wáſilewic Kniáż Moſkiewſki Hordę Kazáńſką y Zámek/ ſkąd ſię Cárzem piſze/ opánowáł.

Zakon Krzyżacki w Pruſiech vſtał. Potym Roku 1525. Márcá Mieśiącá dniá 10. Albricht Miſtrz Pruſki Margrábic Brandenburſki vczynił hołd y Przyſięgę Krolowi Sigmuntowi w Krákowie ſrzod rynku ná Máieſtacie śiedzącemu/ támże zrzućił Płaſzcz Zakonu Krzyżackiego/ á ná Xięſtwo Pruſkie od Królá ieſt przełożon/ á od tego czáſu Zakon Krzyżacki/ z ktorym Litwá przez kilko ſet lat rozmáite woyny toczyłá/ w Pruſiech vſtał.

Rance Gdańſcy ściąni. Roku 1526. Krol Sigmunt do Gdańſká przyiáchawſzy burdy nowo wſczęte vſpokoił/ tych ktorzy byli przyczyną roſterkow dał śćiąć ſześći/ á potym śiedmi/ inſzych do Zamkow ná więźienie rozeſłał/ á drudzy ná morze vciekli.

Tegoż Roku Albrichtowi Xiążęciu Pruſkiemu przynieśiono w małżeńſtwo Dorotią Sioſtrę Królá Duńſkiego do Krolewcá.

Mázowſze do Polſki wćielone. W tenże práwie czás gdy Ianuſz Xiążę Mázowieckie vmárło w młodym wieku po Brácie Stániſłáwie we dwu lat/ Krol Sigmunt przyiácháwſzy z Gdańſká do Wárſzáwy/ wwiązał ſię w Xięſtwo Mázowieckie z zupełną mocą/ y wćielił ie y przyłączył do Korony Polſkiey/ áczkolwiek przećiw temu wiele Slachty y Pánow Mázowieckich było.

Tegoż Roku 1526. Ludowik Krol Węgierſki y Czeſki Xiążę Sląſkie etc. Wnuk Kázimierzow/ á Synowiec Sigmuntow porázon ieſt od Tureckiego Ceſárzá Solimáná v Mohárza z wielkim y oſtátnim vpadkiem Węgierſkiey Korony/ ſam gdy vciekał z przegráney bitwy od właſnego koniá przytłoczony vtonął y zádußon w błotnym potoku 27. dniá Mieśiącá Sierpniá w dzień śćięćiá S. Janá. Soliman potym wźiął Budzyń y inſze Zámki y Miáſtá vżywáiąc zwyćięſtwá. O tey nieopłákáney Bitwie czytay Paulum Iouium/ Herberſteinum/ Cureum/ Bielſkiego etc. O ktorego żáłoſney śmierći możemy właſnie on wierß de Pallante przypomnieć Wirgiliußow:

Quem non uirtutis egentem

Abſtulit atra dies & funere merſit acerbo.

Roku 1527. gdy Tátarowie wielkie ſzkody częſtymi wtarczkámi w Ruśi/ w Polſzce/ y w Litwie przyległey czynili/ wnet Pánowie Litewſcy z miłośći oyczyzny zebráli ſię przećiwko im ochotnie/ z Rycerſtwem Wołyńſkim/ á naprzod Kniáż Conſtantin Oſtroſki Hetman/ y Iurgi Siemionowic Xiążę Słuckie/ y Iurgi Mikołáiewic Rádziwił Stároſtá Grodzieńſki/ Kniáż Fiedor Sangußkiewic Włodimirſki/ Kniáż Iwan y Alexander Wiśniewieccy/ Kniáż Alexander Czártoriyſki/ Andrzey Niemirowic Woiewodá Kijowſki/ Oſtáfiey Daſkiewic Stároſtá Cyrkáſki/ y Kaniewſki/ y wiele Pániąt y Slachty ochotney z Litwy y z Ruśi/ ktorzy przyćiągnąwſzy do Kijowá/ gonili Tátarow zá Kijow mil 40. áż ná Holſanicę/ ktorych było z wielą Carzewicow trzydzieśći y cztery tyśiące/

tyśiące/ ktorych zá pomocą Bożą Litwá y Ruſſacy śmiáłą á mężną bitwą ſzczęśliwie ná głowę poráźili/ á połonu związánych Chrześćian oboiey płći z Ruśi/ z Podola/ y z Podgorza ośmdziesiąt tyśięcy odgromili/ y łupy wſzyſtkie z dobytkiem ſowito odięli. Tátarow ná plácu pobitych zoſtáło 24000. miedzy ktorymi też Turkow wiele było z Imbraimem Woiewodą Prekopſkim/ A Cárewicowie ſtárſzy Obuſkak Soltan/ y Dziuſub Sultan/ y Kohuczuk Biy/ w máłey drużynie vbiegli. Inſzych Murzow y Vlanow bárzo wiele zbito/ á drugich poimano. Iurgi Siemionowic Xiążę Słuckie/ drugi ich zagon poráźił v Kaniowá y v Cyrkaß z Oſtaphiem Daſkiewicem. Litwá Tátárow poráźiłá ná Holſánicy.

Tegoż Roku 25. Mieśiącá Septembrá Janus Waida Krol Węgierſki/ ktory był po Ludowiku koronowan od niemáłey częśći Pánow Węgierſkich/ porázony ieſt v Tokacza od ludu Ferdinandá Królá Rzymſkiego y Czeſkiego/ ktory też bliſkośćią dochodził Kroleſtwá Węgierſkiego po żenie ſwoiey Annie Práwnucce Iágełowey/ Corce Włádiſłáwá Królá Węgierſkiego y Czeſkiego Kázimierzowicá. Ianuſz Waydá porázony naprzod do Kamieńcá Podolſkiego Janus Waydá porázon.
przybieżał/ potym do Tarnowá/ gdźie kilko Mieśięcy czekáiąc pomocy/ y pogody mießkał/ á potym zá ſortowánim Hieronimá Laſkiego (ktoremu potym dobrodzieyſtwo niewdzięcznie więźienim płáćił) był wprowádzon ná Kroleſtwo Węgierſkie/ przez pomoc Solimáná Tureckiego/ zkąd Węgierſka Ziemiá w podawánie/ á potym w władzą Turecką przyſzłá. A my ſię też cudzą á ſąśiedzką przygodą karzmy. Węgierſka Ziemiá w Tureckie podawánie.

Nam tua res agitur paries dum proximus ardet.

Ktory wierß mnie często w podrożney Tureckiey rozmowie zá Andrinopolim/ Alexander Kundi dźiśieyßego Królá náßego Stephaná z Siedmigrodzkiey Ziemie Poseł/ z ciężkim wzdychánim vpadku ſwoiey oyczyzny przypominał.

Tegoż Roku 1527. w Brankowie v Rádomiá vrodźił ſię wielki á ſtráſzny dźiw człowieczego kſztałtu/ ktory miał Lwią głowę/ pierśi koſmáte/ á zębomá ſtráßliwie zgrzytał/ rycząc ogromnym głoſſem/ ośm godzin trwał żywy. Dźiw ſrogi vrodzony.

Tegoż Roku Borbonius z woyſkiem Ceſárſkim Rzym wźiął/ y Papież ná Caſtrum Angeli oblężony/ podał ſię ná łáſkę Ceſárſką. Ale Borbonius tám zábity zoſtał v ßturmu. Rzym wźięt. O tym czytay Iouium et Sleidanum.

Roku záś 1528. Krol Sigmunt z Krolową Boną do Litwy wyiáchał Mieśiącá Márcá/ poſtánowiwßy y vſpokoiwßy Pruſkie/ Mázowieckie/ y Podolſkie rzeczy/ tákże Koronne ná Seymie Piotrkowſkim.

Támże gdy Krol w Wilnie mießkał/ przyiácháli do niego Poſłowie Moſkiewſcy/ ſkarżąc ſię ná zboycę Morſkiego Seweriná Nordwedá/ ktory Moſkwi wielką ſzkodę czynił/ ále Krol do niego nie miał nic/ bo był nie Liflandczyk/ iáko Bielſki piſze/ ále Nordweyczyk/ przedtym Królá Duńſkiego Chriſtierná Morſki Hetman. O ktorym czytay Herberſteinum *in rebus Moſchouiticis fol. 54. de Ieiunio.* Sewerinus Nordwed.

Roku potym 1529. Oſtan Cárz Tátárſki w polach pod Oczakowem náßych ktorzy w kozáctwo chodźili nád vmowę poimał/ Mikołáiá Sieniáwſkiego Hetmáná Koronnego/ Ierzego Lacálſkiego/ y inßych wiele Rotmiſtrzow z ich Rotámi/ ktorych Tátárowie po rokowániu prośiwßy ná część powiązáli/ ták iż ſię iedni muśieli okupowáć/ á drugich do Turek przedáli. *Sero ſapiunt phriges,* po ſzkodźie Polak mądr. Náßy poimáni od Tátárow ná częśći.

Tegoż Roku 1529. ná dźień S. Łukaßá Sigmunt Auguſt Krolewic máiąc lat dźiewięć wieku ſwego/ był ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ Ruſkie/ y Sigmunt Auguſt ná Wielkie Xięſtwo.

 Zmodzkie/

Zmodzkie od Pánow y Rycerſtwá Litewſkiego wybrány / y podnieſiony / ná Zamku w Kośćiele S. Stániſłáwá / przy bytnośći Oycá Krolá Sigmuntá y Krolowey Bony / y wielu Xiążąt y Pánow Duchownych y Swieckich.

A potym tegoż Roku odiáchał Krol Sigmunt z Litwy do Polſki ná Sięm Piotrkowſki / ktory odpráwiwſzy / iáchał do Krákowá / w wielkich pocztách Pánow y Rycerſtwá ták Polſkiego iáko Litewſkiego / ná Koronácią Syná ſwego Sigmuntá Auguſtá / Roku 1530. Ktorego czáſſu Wilno ták ſrogo pogorzáło / iż go ledwo trzecia część zoſtáłá / Kośćioły też ták Rzymſkie / iáko y Ruſkie wielki vpadek przez ogień wzięły.

Wilno zgorzáło.

Tegoż Roku 1529. Turcy Wiedeń oblegli / gdźie ich zbito ośmdźieſiąt tyſiecy v ſzturmow / ták iż zá łáſką Bożą z ſromotą odciągnąć muſieli.

Turcy v Wiedniá prożno.

O Koronáciey Sigmuntá Auguſtá Wielkiego Xiedzá Litewſkiego ná Kroleſtwo Polſkie / Roku 1530.

Rozdział V.

DY ſie Xiążętá y Pánowie Koronni y Litewſcy / tákże poſtronni do Krákowá ná ceremonią Koronáciey vchwaloney zjecháli / Roku 1530. Februáriá álbo Lutego dniá 21. Sigmunt Auguſt był koronowan y pomázan ná Kroleſtwo Polſkie / przy bytnośći Xiążąt Albrichtá Pruſkiego / Jrzyká Opolſkiego / Fridrichá Legnickiego / y inych / z wielkimi triumphy / rádością / y weſelim wſzyſtkiego zebrania.

Tegoż Roku Węgrowie y Turcy poráźili ſześć tyſiecy Knechtow y Hiſzpanow Ferdinandowych pod Budzyniem / gdy Janá Waydy wtory raz dobywáli. A Jan ſię od tych czáſſow otrząſnął / ácz z ſzkodą wſzyſtkiey Rzeſze Niemieckiey.

Knechci poráżeni.

Tegoż Roku Tátarowie wtárgnęli do Litwy / ktorych Kniáź Jwan Dubrowicki z Rycerſtwem Litewſkim poráźił ná vroćiſcu Putozorze / y łup wſzyſtek odgromił.

Tátarowie poráženi.

Tegoż Roku Litwie y wſzyſtkim kráinom do Wielkiego Xięſtwá przyległym dáne ſą práwá piſſáne z vchwałą wſzyſtkich Stanow ná S. Michał.

Práwá Litwie piſáne.

A w Wilnie powietrze morowe ſrogie pánowáło.

Roku potym 1531. Petriło Woiewodá Wołoſki / złamawſzy hołd y przyſięgę / wtárgnął z wielkim woyſkiem do Pokuckich kráin Koronnych / z Wołochy / z Węgry / z Turki y z Multany / Śniátin / Kołomyią / Tyſmienicę y inſze Miáſteczká y Włośći áż do Hálicza zwoiował.

Woyná Wołoſka.

Przeto Krol Sigmunt zebrawſzy Zołnierzow ſześć tyſiecy zá pieniądze / poſłał ich przećiw krzywoprzyſięſcy Petriłowi / z Hetmánem pámięći ſławney Jánem z Tarnowá Herbu Leliwy.

Naprzod tedy Zołnierze Polſzcy mieli bitwę z kilkiem tyſiecy Wołochow ná vroćiſcu ktorą Gozdźiem zowią / gdźie zá pomocą Bożą fortelem ich poráźili / y łupy odbili.

Potym

Potym Jan Tarnowſki Hetman / widząc iż ſam Woiewodá z wielkim woyſkiem przećiw iemu ciągnie / położył ſię z ſześćią tyſiecy żołnierzow ſwoich v Obertyná ná mieyſcu obronnym / obwárowawſzy oboz dobrze páſiekámi / y wozámi zprzężonymi. Wołoſki Woiewodá vfáiąc w wielkośći woyſká ſwoiego / ktorego miał pięćdźieſiąt tyſiecy / przybliżył ſię śmiele tuż pod oboz náſzych / á ku wietſzemu ſtrachowi z onymi ogromnymi vſámi vkazał ſię z gory / potym ná hárc náſzych kazał wywabiáć / y z Dział wielkich ſtrzeláć / ktore namnieyſzey ſzkody w náſzych nieczyniły / bo iż niżey leżeli / tedy ich kule przenośiły. Szydźili Wołochowie z náſzych / Ale Tarnowſki nátychtowawſzy Działá ſwoie porządnie / y lud ſpráwnie vſzykowawſzy v Bram obozowych / kazał też ná Wołochow ſtrzeláć. Stáſkowſki ſtárſzy nád Działámi / zá pierwſzym ſtrzelenim pod Działem Wołoſkim oś vtrącił áż vpádło / y Puſzkarzá obráźił / wytoczyli ſię potym z obozu Polſzcy Rotmiſtrzowie Bálicki / Mikołay Sieniáwſki / Máciey Włodek y inſzy / podkáli ſię mężnie / iáko Leonides z Perſámi / z Wołochy / náſzy mężſtwem / Wołoſzy wielkością przechodźili / krzyk Mężow bitnych zobudwu ſtron / trzáſk z Dział y z Ruſnic / ránnych pod końmi ſiekánie / koni bez Pánow zbitych ogromne rżánie / Echo w leſiech y po gorách rozdwoiał. A w tym Prokop y Alexánder Sieniáwſcy z Herbu Leliwy rodzoni Bráćia / przypadſzy z Rotámi świeżymi w bok Wołochom / rozerwáli ich / z obozu záś ſtrzelbę gęſtą ná drugich Tarnowſki Hetman kazał wypuśćić / á rozrzućiwſzy páśieki obozu ſwoiego ſámi Polacy / ſkoczyli wſzyſcy zápalczywie do Wołochow / ktorzy zárazem tył podáli / rożno po polách vciekáiąc / Polacy ich gonili dáleko / bijąc / śiekąc y wiążąc. Ták iż zá dziwnym fortunowánim Bożym one pięćdźieſiąt tyſiąc Wołochow y Turkow / náſzych ſześć tyſiąc / á práwie gárść ludźi pobiłá / y rozgromiłá / Więźniow zacnieyſzych tyſiąc poimáli. Oboz wſzyſtek wźięli / y Dział wielkich 50. krom máłych y ręczney ſtrzelby / To wſzyſtko z triumphem do Krákowá prowádzono. A Woiewodá Petriło ránny ledwo ſámowtor vciekł.

Náſzych oboz v Obertyná.

Bitwá náſzych z Wołochy.

Sieniáwſkich dźielność.

Wołoſzy poráżeni.

Tegoż Roku Jan łáſki ſławney pámięći práwy Oyczyc Oyczyzny Arcybiſkup Gnieznienſki vmárł / ná iego mieyſce wſtąpił Máciey Drzewicki Biſkup Kuiáwſki.

Roku 1533. Hetman Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego drugi Annibal / Pirrus / y Scipio Ruſki y Litewſki / Kniáź Conſtantin Oſtroſki Jwánowic Woiewodá Trocki / Mąż świętey pámięći y trudno wyſtawioney dźielnośći / nád Tátáry y Moſkwą częſty á ſzczęſliwy zwyciężcá vmárł / po Wniebo wźięciu Pánny Máriey / ná iego mieyſce Jurgi Mikołáiewic Rádziwił Hetmánem wielkim wybran.

Kniáź Conſtanti vmárł.

Tegoż Roku w Moráwie nád Olomuńcem trzy Słońcá vkazáły ſię ná Niebie.

Tegoż Roku Pioter Opalenſki poſzedł do Turek / zjednał przymierze z obiemá Krolámi dożywotne / od Turkow / Tátarow / y Wołochow.

Przymierze z Turki.

Tegoż Roku Mieśiącá Czerwcá Turecki Ceſarz Solimán we dwu ſet tyſięcy woyſká / do Rákuſkiey Ziemie przyciągnął / gdźie pod Gunſzem Miáſteczkiem trzynaśćie ſzturmow ſtráćił / zá mężnym dokázowánim Mikołáiá Jurićhicá Węgrzyná / ktory ſię potym Turkom ſam dobrowolnie podał ná rokowániu / czym y Lud nędzny y Miáſto wybáwił od obleżenia.

Turcy do Rákus.

Roku 1534. Tátarowie ná Wołyniu plundrowáli / z ktorymi kilko bitew Rotmiſtrzowie Polſcy zwłaſzczá Jazłowieccy zwodźili. Wzyk też Kozak Chmielnicki poráźił ich zagon pod Záſtáwiem.

Potym Roku 1535. Waſiley Jwánowic Wielki Kniáź Moſkiewſki vmárł / zoſtáwiwſzy ná ſwym mieyſcu Jwáná ſtárſzego Syná dziśieyſzego wiel‑

Xiedzá Moſkiewſkiego / ktory ſie vrodził Roku Páńſkiego 1528. z Wáſilowey Glinſczanki / według Herberſteiná / ále w ten czás ießcze był dzieciecięciem w opiece v Owczyny / ktory miał porozumienie z Knieinią Wdową. Dla czego wielkie zámießánie w ten czás ná Moſkwi było / y ßkodliwe roſterki / zá czym y Michał Glinſki w więzieniu vmorzon / od Knieiney Wdowy Corki Brátá ſwoiego / y wiele Kniáztow y Boiar pomordowano.

Roſterki w Moſkwi.

W ktorym rozruchu przyiecháli do Litwy ná łáſkę Krolewſką z Moſkwy Kniaź Siemion Bielſki / y Iwan Łácki. Dał tedy Krol Sigmunt Bielſkiemu Ziżmory / Stokliſki / y Kormiałowo / á Iwanowi Łáckiemu z Synem / dał wyſoki Dwor y Żołudek w Trockim Woiewodztwie. A Owczyná Opiekun Wielkiego Kniázia młodego Iwaná Wáſilewicá z wielkim woyſkiem wtárgnął do Litwy tegoż Roku 1535. gdzie wielkie á prawie Pogáńſkie okrucienſtwo ogniem y ſzáblą vczyniwßy / dziatki niewinne y Białe głowy ná koły wtykáiąc / y oboię płeć rozmáicie morduiąc / áż ſie w piąćnaście mil od Wilná wrocił. Krol Sigmunt zebrawßy ludu ſłużebnego y dobrowolnego iezdnego y pießego z Polſki kilkonaście tyſięcy / przełożył nád nimi Hetmánem Ianá Tarnowſkiego / y Páná Andrzeiá z Gorki Stároſtę wielkiey Polſki / y poſłał ich Litwie ná pomoc. Xiążętá też Pánowie y wßyſtko Rycerſtwo Litewſkie y Ruſkie / zebráli ſie ochotnie dla ſpolnego rátunku z Hetmánem ſwoim Iurgim Radziwiłem / Pánem Wilenſkim / Stároſtą Grodzienſkim. A ták złączywßy ſie z Polaki ciągnęli zá Moſkwą / wzięli Zamek Homel w Siewierſkiey ziemi nád Rzeką Sożą. Potym Stárodub Zamek głowny / mocny / y wielki w izbice zrąbiony oblegli / ná ktorym ſie był záwárł Owczyná / Koluczow / y Soyſki / Sprawcy Moſkiewſcy / y ludu o ßeśćdzieſiąt tyſięcy / gdy go nie mogli pożyć ſtrzelbą z dział / podſádzili prochy / y ták zápalili Zamek / gdzie Owczynę / Soyſkiego / Koluczową / y inßych wiele Woiewod / Kniáztow y Boiar zacnych poimáli / ták iż Więźniowie Polſkie y Litewſkie woyſko przewyżßáli. Przeto ich więkßą część zwłaſzczá ſtárych y mniey godnych Ian z Tarnowá Hetman Koronny kazał ſcináć. Było wßyſtkich przez ßeśćdzieſiąt tyſięcy. Tám też ſkárbow y inßych rozmáitych wzdobyczy Litwá y Polacy bárdzo wiele doſtáli / wßákże ogień nie máło popſował. Woyſká ſie potym z zwycięſtwem y z korzyścią do domow rozieckáły. A Krol z Polſki tegoż Roku do Litwy przyiáchał / oddawßy Corkę Iadwigę zá Ioáchimá Márgrábię.

Bielſki y Łácki.

Okrucienſtwo Moſkiewſkie.

Litwá z Polaki do Moſkwy.

Stárodub wzięty.

Roku záś 1537. znowu ſie woyná záczęłá Polakow z Wołochy / Bo Petriło Woiewodá Pokuckie Włości częſtymi wtarczkámi po oney obercinſkiey porażce woiował / przeto Krol Sigmunt po Rokoßu ktory miał z Rycerſtwem we Lwowie / wypráwił do Wołoch ludu ſłużebnego kilko Rot / po S. Marcinie / ktorzy wzaiem ſpalili y wybráli / Czarnowce / Botuſſany y inße Wśi y Miáſteczká áż do Soczáwy.

Woyná Wołoſka wtora.

Ná drugi Rok potym 1538. Petriło Woiewodá z woyſkiem ſwoim Wołoſkim / y z Turkámi wtárgnął ná Podole / Mieſiącá Lutego / ſpaliwßy Czerwonę / obległ Iágelnicę / y Czarnokozince. Tám ſie Polſcy Rotmiſtrzowie prętko przeciw iemu zgotowáli / zwłaſzczá Andrzey Tęczyńſki / Mikołay Sieniáwſki Hetman polny / y inßy. A gdy bitwę ſtoczyli zobudwu ſtron ſmiele / zſánkowáli náßy / y muſieli przez Seret obronną ręką vchodzić / bo konie mieli boſſe / á w ten czás byłá wielka gołoledź / ná ktorą byli Wołoßy y Turcy oſtro Konie vkowáli. Wßákże ták wiele Wołochow iáko Polakow legło / miedzy ktorymi Pilecki y Węglinſki Rotmiſtrzowie zábici / á Włodek poiman.

Wołoſka woyná.

Nieſczeſna.

Przeto Krol Sigmunt tegoż Roku wypráwił do Wołoch znowu lud ſłużebny z Hetmánem Koronnym Ianem z Tarnowá / ktory obegnawßy Chocim nád Nieſtrem dobywał go rozmaicie / y iußby go był doſtał przez podſádę prochow / ále Woiewodá Petriło łáſki y pokoiu pod pewnymi condiciami proſił / co otrzymał / gdy znowu vczynił przyſięgę Krolowi Sigmuntowi.

Náßy pod Chocim.

Ieſt Chocim Zamek piękny y obronny ná Skále / podobny Kokonhauzowi w Inflanciech iákom ſie ſam oczemá przypátrzył / wßákże iuß Turkámi oſádzony widział roku 1574. Ale w nim przedſię ma Woiewodá ſwego Borkolabę / ktory nas tám dwá kroć imieniem Hoſpodárſkim podeymował.

Roku 1539. Woiewodá Wilenſki Albricht Gaſtołd vmárł / pochowan w Kościele S. Stániſłáwá ná Zamku Wilenſkim w Káplicy ſwoiey.

Tegoż Roku Iſabellá Corká Krolá Sigmuntá w Małżeńſtwo Ianowi Wáydzie Krolowi Węgerſkiemu ná Budzyń odnieſioną / przez Peteni Petra poſłá iego / y Stániſławá Tárłá / Biſkupá Przemyſkiego.

Iſábella do Węgier.

Tegoż Roku Malcherowa Raycyna Krákowſka o wiárę Żydowſką ſpalona ſrzod rynku Krákowſkiego.

Roku 1541. Iurgi Mikołáiewic Rádziwił Pan Wilenſki Hetman Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego vmárł po Wielkiey nocy.

Tegoż roku Bernat Pretwic Stároſtá ſławny Barſki / mſcząc ſię nád Tátary zwoiowánia Winnickich włości / wtárgnął do Prekopu z Ceremiſſámi / gdzie Tátárſkie żony y dzieci wyſcinał y potopił / y z wielką korzyścią w cále vßedł raz po raz oowrot do Horoy czyniąc.

Pretwic Horde woiuie.

Roku 1542. Mieſiącá Styczniá / Ian Mikołáiewic Rádziwił Stároſtá Żmodzki vmárł.

Tegoż też Roku po Wielkieynocy Iurgi Siemionowic Xiążę Słuckie / mąż wielkiey dzielności rozſtał ſię z Swiátem.

Iároſław też Łaſki Woiewodá Sierádzki z przeważnych ſpraw y poſelſtw ſławny śmierć z żywotem przemienił.

Tegoż roku Krol Sigmunt ſtáry z młodym Auguſtem / iádąc z Litwy porozdawáli Vrzędy niektore ziemſkie w Wilnie Pánom Litewſkim dobrze záſłużonym poſpolitey rzeczy / ſzoſtey Niedzielę po Wielkiey nocy. Pánu Ianowi Iurewicu Hlebowicowi / Oycowi dziſieyßego Páná Minſkiego / dał Woiewodztwo Wilenſkie / y Bobroyſko / Dał też Woiewodztwo Trockie Stániſłáwowi Albrichtowicu Gáſtołtowi / á Vpitę od Trokow w ten czás odłączono. Pánu Máciejowi Woyciechowicu Ianowiczá Stároſtwo Żmodzkie / Kniáziu Iwánu Dąbrowickiemu Woiewodztwo Kijowſkie / Stániſłáwowi Dowoynie Woiewodztwo Połockie / Iurgiewi Naßiłowſkiemu Woiewodztwo Witebſkie / Hieronimowi Chodkowicu Podczáſtwo y Radoń / y Ciwońſtwo Wilenſkie / Woyciechowi Iondziłowi Márßałkoſtwo Nadworne.

Vrzędy Pánom Litewſkim.

Vpita od Trokow.

Tegoż roku Szárańcza w Polßce około Krákowá / w Ruśi y w Litwie około Mielnika / Swierzyná / Kieydanowá / Iwieńcá y Wilná / ſtádámi iáko Spęcy latáłá / á gdzie vpádłá / tám Zytá / Iárzyny y trawę z ziemią wyiádłá y wygryzłá.

Száráńcza.

Teyże Ieſieni Mieſiącá Octobrá dniá 10. czwartey godziny w noc cudá ogniſte ná obłokach były widziáne.

W tymże roku Stániſław Albrichtowic Gáſtołd Woiewodá Trocki vmárł / w tydzień przed Bożym Narodzenim.

Roku 1543. Mieſiącá Kwietniá vmárł Stároſtá Żmodzki Máciey Woiechowic.

Tegoż Roku Máiá dniá 15. Elizabetá Corká Ferdinandá Krolá Rzymſkiego y

Pierwſza małżonká Auguſtá Królá.

ſkiego y Czeſkiego / przynieſiona ieſt do Krákowá w Małżeńſtwo Krolowi młodemu Sigmuntowi Auguſtowi.

Tegoż Roku 1543. ſrogie powietrze morowe w Krákowie pánowáło / w ſámym iednym Mieśćie ludzi dwádzieśćią tyſięcy vmárło.

Záćmienie Słońcá y Mieſiącá czwore.

Roku 1544. Januáriá álbo Styczniá 24. dniá przed południem w godzinę przyßłá ciemność wielka iákoby ſię znagłá zámierzkło / á Słońcá tylko ledwo był znák iákoby Sierp / álbo młody Mieſiąc / rogámi ná zachod / á potym ſię ony rogi obróćiły ná wſchod Słońcá / á dwie Gwiazdzie / iedná biała druga czerwona od zachodu ſię vkazáły / trwáło to záćmienie Słońcá o pułtory godziny zegárowych. Potym y drugie Záćmienie Słońcá było / ták iż tego iednego Roku cztery ſię Eclipſes álbo Záćmienia / Słońcá dwoie / á Mieſiącá dwoie przytráfiły. Zá czym był głod wielki w Wilnie / iáko ſię to won czás drogo zdáło / pułbeczek żytá po pułtory kopy kupowano.

Siem w Brześciu.

Tegoż Roku Krol Sigmunt ſtáry z Krolem młodym z Seymu Piotrkowſkiego przez Wárßáwę iádąc (ktore Miáſtá w ten czás pogorzáły) przyiáchał do Brześćia Litewſkiego dzieſiątey Niedźiele po Wielkieynocy / gdźie Siem wálny Pánom Litewſkim złożył / ná ktorym Seymie poſtánowiwßy wiße potrzeby Rzeczypoſpolitey / ſpuśćił wielkie Xięſtwo Litewſkie Synowi Krolowi młodemu / w tydzień po Ruſkiey Pokrowie Bohorodzicy. Támże vrzędy Pánom Litewſkim rozdał. Wierſiłowi Páńſtwo Wileńſkie / Kniaziu Janußowi Dubrowickiemu Woiewodztwo Trockie / Hieronimowi Chodkowicowi Páńſtwo Trockie / Mikołáiowi Janowiczu Rádziwiłowi Márßałkoſtwo Ziemſkie / Alexandrowi Chodkowicu Woiewodztwo Nowogrodzkie / Kniaziu Siemionowi Prunſkiemu Rzeczypoſpolitey przećiw Tátarom dobrze záſłużonemu Woiewodztwo Kijowſkie / Stániſłáwowi Piotrowicu Kißce Mężowi ná wßem dzielnemu Woiewodztwo Witebſkie / Pánu Mikołáiewi Jurgewicu Rádziwiłowi Podczáſtwo / ktory po wſchodzie cnoty Hetmáńſtwá wielkiego / y Woiewodztwá Wileńſkiego dziś ßczęśliwie doßedł / Janowi Janowicu Rádziwiłowi Kraiectwo / Hrehoremu Chodkowicu Podkomorſtwo / ktory był potym zá náßego wieku Hetmánem polnym y Pánem Wileńſkim.

Wielkie Xięſtwo Auguſtowi ſpuſzczone.

Vrzędi Pánom Litewſkim.

Z Seymu Brzeſcieyſkiego Krol ſtáry Sigmunt iáchał do Polſki / á Sigmunt Auguſt młody do Wilná z Krolową Helżbietą młodą.

Tegoż Roku Carolus Ceſarz po długich woynách zjednał ſię z Krolem Fráncuſkim Fránćißkiem.

Helżbietá Krolowa vmárłá.

Potym Roku 1545. Mieſiącá Czerwcá dniá 15. Helżbietá Krolowa młoda vmárłá bez potomſtwá w Wilnie / z wielką żáłością wßyſtkich Stanow. Pochowána ná Zamku Wileńſkim w Káplicy S. Kázimierzá Sierpniá Mieſiącá dniá 24.

Tegoż Roku Auguſtá 31. dniá / Krol młody Sigmunt Auguſt dał Stároſtwo Zmodzkie Pánu Trockiemu Hieronimowi Chodkowicowi.

Potym Krol młody rychło po pogrzebie Małżonki pirwßey Helżbiety / począł ſię ſwátáć y zálecáć Bárbárze Rádziwiłownie / ktora też byłá świeżo Wdową zoſtáłá po Stániſłáwie Gáſztołcie Woiewodzie Trockim / á ná ten czás mießkáłá przy Mátce ſwoiey Pániey Wileńſkiey Juriowey Rádziwiłowey / do ktorey Krol czeſto chodził ná bieſiády vczćiwą / vczyniwßy z Páłacu Zamkowego przez ogrod do tey dworu przechod / támże z nią potym wziął ſlub / ktory im wydawał Pleban Pánow Rádziwiłow / przy bytnośći Mikołáiá Rádziwiłá / ktory był potym ſławney pámięći Woiewodą Wileńſkim / Márßałkiem Ziemſkim / y Kánclerzem Wielkiego Xięſtwá Litew: Brátá iey Stryiecznego / y przy

Slub Auguſtow z Bárbárą Rádziwiłłowną.

y przy bytnośći Stániſłáwá Kieżgáłá Ciotecznego / y Mikołáiá Rádziwiłá ná ten czás Podczáßego Brátá rodzonego / y przy niktorych Pániach y Dworzánach. Po ſlubie małżeńſkim mießkáłá Bárbárá długo przy Mátce. Bo Krol roku 1547. przed Bożym Národzenim odiáchał z Wilná do Polſki náwiedzić Oycá Krolá ſtárego / y Mátkę Bonę Krolową: Támże to ożenienie ſwoie z Bárbárą Rádziwiłowną obiáwił Samuelowi Máćieiewſkiemu Biſkupowi Krákowſkiemu / ktory mu to małżeńſtwo potwierdził / y Janowi Gráfi z Tarnowá Pánu Krákowſkiemu / ktory też iáko mądry Senator raz ſpoionego małżeńſkiego ſlubu nie rozradzał. Aczkolwiek przećiw temu w Polſce / y w Litwie práwie wßyſcy Pánowie byli. Y Krol ſam Sigmunt ſtáry y Krolowa Boná Mátká tego mu ſrogo bronili / y paſqwiluſſe rozmáite piſſano.

Potwierdzenie ſlubu Małżeńſkiego z Bárbárą.

Tego też roku 1547. Carolus Ceſarz z Xiążęty Saſkimi / z Langrafem Heſkim y z inßymi ßkodliwe Chrześćiáńſtwu woyny wiodł. O czym czytay Paulum Jouium / Sleidanum y inßych.

Woyny Carolusowe z Xiążęty.

A Krol Sigmunt ſtáry złożywßy Siem wálny w Piotrkowie ná S. Márćin / poſtánowił wßyſtki ſpráwy Koronne około praw / y obrony gránic / Támże Mázowße y Pruſſy oddał ná wychowánie ku Wielkiemu Xięſtwu Litewſkiemu Synowi Krolowi młodemu Auguſtowi / ktory z Seymu Piotrkowſkiego pożegnawßy Oycá przyiáchał do Wilná poſcie Roku 1548. gdźie go też Pánowie Litewſcy niktorzy z nowu fráſſowáli o Małżeńſtwo z Bárbárą / y máło roſterkliwe nieznaßki do ſkutku onych wierßykow nie przywiodły.

Mázowße ná wychowánie Auguſtowi.

Combußit Phrygium paſtorem, Pérgama Græcos,
A Veneris ſurgens faculis amor, ignis, & ira, &c.

Archilremus.

Tegoż Roku Januárij 13. widziano ná obłokách ſtráßne Cudá w nocy / iákoby vſſy zbroyne ogromną bitwę ná pułnocy ſtaczáiące.

Cudá ná Niebie.

Tegoż Roku 1548. Mieſiącá Lutego Krol ſtáry Sigmunt przyiáchawßy do Krákowá z Seymu Piotrkowſkiego chory / tym bárdziey począł mdleć y chorowáć / A ták przyiąwßy z wielką ſkruchą y nabożeńſtwem Páńſkie Swiątośći / y rozrządziwßy porządnie oboię Rzecz poſpolitą ták Koronną iáko Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / przemienił ten żywot doczeſny z wiecznym / w dźień chwálebny Wielkonocny / godziny 9. wieku ſwego Lat oſmdzieſiąt y rok / Mieſięcy dwá / dni ſiedm / á ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim / Ruſkim / Zmodzkim etc. y ná Kroleſtwie Polſkim lat czterdzieśći / y pułtorá ßczęśliwie wykonawßy.

Krol Sigmunt vmárł.

Tę ſmutną nowinę przynieſiono z Krákowá do Wilná ráno w Przewodną Niedźielę Krolowi młodemu / ktory y wßyſtki Stany Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego z żáłośney Oycá Oyczyzny ſmierći z ſerdecznym opłákiwánim oczynili obchod żáłobny w tymże tygodniu w piątek Krolewſkim obyczáiem z márámi / z świecámi / y z koniámi koßtownie vbránymi po wßyſtkich Kośćiołách.

Obchod w Wilnie Sigmuntowi.

A potym tegoż czáſſu Niedźiele trzeciey po Wielkiey nocy / y po ſmierći Oycowſkiey Mieſiącá Kwietniá dniá ſiedmnaſtego / godziny 19. Krol Sigmunt Auguſt / wezwawßy do ſiebie Pánow Rad niktorych Litewſkich poſłał ich do Dworá Páná Rádziwiłowego / po Pánią Bárbárę Rádziwiłownę Trocką Woiewodzinę Wdowę / z ktorą iuß był wziął Slub / iáko ſię wyżßey powiedziáło. A ták Pánowie Litewſcy vczyniwßy iey vczćiwość zwykłą / prowádzili ią do Páłacow Krolewſkich ná Zamek Wileńſki / Krol ią potykał w Sieni v Drzwi / y tám ſię witáli. Opowiedział to potym Krol ozdobną rzeczą wßyſtkim Pánom / iż zá wolą Bożą y dziwnym zrządzenim tego iuß

TT iiij z Bárbárą

Bárbará Rádziwiłowná ná Pálac przyprowádzona.

z Bárbárą Rádziwiłowną iáko z Domu przednieyßego w Litwie z zacnego Oycą vrodzoną / brał ślub obyczáiem powßechnym Chrześciáńskim. Przeto tey potym y przećiwnicy powinną cześć muśieli wyrządźáć/ iáko Krolowey świetey.

Potym Krol záraz em w tydzień wyiáchał z Wilná do Krákowá ná pogrzeb Oycowski/ w żáłobnym poczcie Pánow y Dworzan Litewskich. Koronni też Pánowie/ y Wociech Pruskie / y Ciesinskie Xiążetá / y Márgrábic Brandenburski/ y Posłow bárdzo wiele od Krolow y Pánow Chrześciáńskich. Był potym

Pogrzeb Sigmuntow.

pogrzeb odpráwowan z wielką á Krolewską Pompą / z Chorągwiámi zbroynych Chorążow / z ziemskimi y powiátowymi Chorągwiámi / y z inßymi Ceremoniámi/ iáko iest obyczay w Polßce Krolow chowáć. Pochowan tedy 26. dniá Lipcá Roku 1548. ná Zamku Krákowskim w Kośćiele S. Stánisłáwá/ w Káplicy/ ktorą potym Krolowa Boná wielkim kosztem z kámieniá ciosáne, go z wierzchu/ á we wnątrz z Figurámi Mármurowymi ozdobnie iáko widzimy wywieść dáłá.

Po Ceremoniách pogrzebu / Krolowa Boná vstáwicznie Krolá młodego z Pány Koronnymi frássowáłá / wiodąc go do rozwodu z Bárbarą Rádziwiłowną/ Ale w tym Krol odiáchał do Litwy / gdzie w Wilnie będąc z Małżonką Bárbárą krotofil rozmáitych według młodośći vżywał.

Tátarowie Wołyń buria.

Roku 1549. Tátarowie Prekopscy ná Wołyń wtárgneli Miesiąca Wrześniá/ gdzie bárdzo wiele Szláchty y połonow rozmáitych nábrali/ y Kniaziá Wiśniewieckiego z Małżonką poimawßy do Hordy záwiedli.

Tegoż Roku w wielki post vmárł Kniąz Janus Dubrowicki Woiewodá Trocki.

Tego też Roku JAN HLEbowic Woiewodá Wilenski Kánclerz Wielkiego Xiestwá Lit. docześnemu świátu podźiękował rychło po Wielkieynocy.

O Koronáciey y śmierći Krolowey Bárbáry Rádziwiłowny/ y Seymach Wilenskim y Piotrkowskim/ Roku 1550.

Rozdział VI.

KRol Sigmunt August chcąc do skutku przywieść Koronácią Małżonki swey Bárbáry / złożył Sziem w Piotrkowie Roku 1550. ná ktory się bárdzo wiele Pánow Koronnych y Posłow ziemskich ziechálo. Tám byłá pierwßa propositia Krolewska / Iż káżdy Pan ná iednym vrzedzie álbo dostoieństwie miał przestáć/ á pluralitas dignitatum miáłá być odbieráná / Execucia też odbieránia dzierżaw Imion Krolewskich grożono. Co nie iednego ruszyło w sádno / bo WRDC nie káżdemu było śmiaczne. Przeto Posłowie ktorzy byli postáni z powiátow / y inßy / nie śmieli się woley Krolewskiey przećiwić/ iedni boiąc się stráćić/ á drudzy zábiegáiąc łáski. Byłá tedy ná tymże Seymie vchwalona Koronácia Bárbáry Rádziwiłowny/ ktora tegoż Roku w tydzień po S. Bárbárze byłá koronowána w Krákowie ná Zamku w Kośćiele S. Stánisłáwá ná Máiestacie według zwyczáiu przypráwionym/ przy zebrániu Biskupow y Pánow Koronnych / y Litewskich / ktorą też koro-

Krolowa Bárbárá koronowána.

náciey Koronácią vczćili Xiążętá Legnickie/ Cieszyńskie/ y inße/ y posłowie od Xiążęciá Pruskiego Albrichtá/ ktory też w ten czás Hołd Krolowi vczynił przez Posły y przysięgę potwierdził.

Rychło po Koronáciey tegoż Roku rozniemogłá się Krolowa Bárbárá/ z podeyźrzenim trucizny zádáney / przez zdraycę iednego Włochá Doctorá / y chorowáłá przez wßystkę Zimę y Wiosnę.

Roku 1551. po koronáciey Krolowey / dał Krol Woiewodztwo Trockie Pánu Mikołáiowi Jurgewicu Rádziwiłowi/ y Kieydanow w oyczyznę ze wßystkimi Folwárkiku niemu przyległymi.

A Pánu Mikołáiowi Janowicu Rádziwiłowi Márßałkowi / Kánclerstwo wielkiego Xiestwá Litewskiego.

Tegoż Roku Zimá názbyt ciepła w Litwie byłá / iż przez wßystki czásy Grudniá/ Styczniá y Lutego Miesiącow dżdże ciepłe ßły / Zytá ná polach pięknie się okazáły/ á skoro ná Wiosnę wßystko záś mrozy y dżdże zimne popsowáły/ ztąd drogość wielka vrosłá.

Krolowa Bárbárá vmárłá.

Tegoż roku 1551. w Swiątki Krolowa Bárbárá vmárłá w Krákowie/ Krol z wielką żáłośćią prowádził tey ciáło do Wilná / á odpoczywáiąc z ciáłem w Olkinikach / dał Woiewodztwo Wilenskie Pánu Mikołáiowi Rádziwiłowi Márßałkowi/ y Kanclerzowi wielkiego Xiestwá Lit: Potym Krol przyiáchawßy do Wilná / pochował Krolowę Bárbárę / z wielkim żalem y z Pompą Krolewską ná Zamku w Káplicy S. Kázimirzá podle pierwßey Małżonki Krolowey Helżbiety Ferdinándowny.

Pogrzeb Krolowey Bárbáry.

Bráslaw spalon.

Teyże Jesieni gdy Krol wyiáchał w łowy po onym smutku do Wigrow/ przyniesiono mu nowinę iż Carz Prekopski Zamek Brásław ná Wołyniu spalił/ y wßelkich ktorzy ná nim byli / ták Szláchtę iáko pospolity gmin w połon bez odporu wywiodł.

Sziem w Wilnie.

Potym Krol przyiáchawßy do Wilná złożył Sziem wálny Pánom y Rycerstwu Wielkiego Xiestwá Litewskiego / o świętym Michále / ná ktory Sziem przyiácháli Posłowie Koronni/ námawiáiąc Krolá / áby Pánow y Rycerstwo Litewskie/ Ruskie y Zmodzkie wiodł do Vniey z Koroną Polską / zá ktorym ziednoczenim wielkie pożytki y obronę przećiw Tátarom y káżdemu nieprzyiacielowi/ Wielkiego Xiestwá Lit: podawáli y obiecowáli. Wßakże Pánowie Litewscy áni Condiciy przyięli / áni Vniey pozwolić chcieli / y máło co potrzebnego ná tym Seymie postánowili / tylko Serepczyznę ná wßystkę Ziemię Litewską/ Ruską y Zmodzką/ ná trzy látá od Sochy po 5. großy Lit: dla obrony przećiw Nieprzyiaciołom / ktore pieniądze dawano potym z skárbu Rotmistrzom iezdnym y pießym ná vkrainę Moskiewską y Tátarską.

Stáránie o Vnią próżne.

Serepczyzná po 5. großy.

Ná tymże Seymie máło się wiele złego nie ostáło/ miedzy Pánem Mikołáiem Rádziwiłem Trockim / ktory miał z strony swoiey Kieizgáłá / y miedzy Pánem Stánisłáwem Kiszką Witebskim / Woiewodámi/ wßakże ich potym Krol pogodził / iż pirwßą przyiaźń potwierdzili.

Głod w Polßce.

Roku 1552. był głod wielki w Polßce: A Krol po trzech Królách z Wilná wyiáchał do Piotrkowá ná Sziem.

Janus Kr. Węgierski vmárł.

W tenże czás Isabellá Krolowa Węgierska Siostrá Krolewska po śmierci Męża swoiego Janußá Waydy Krolá Węgierskiego/ ktory vmárł roku 1540. w rok po oddániu Małżeńskim / vćierpiawßy oblężenie ná Budzyniu od Ferdinándá / y gdy Turcy Budzyń y Węgierską ziemię pogromiwßy Niemcow opánowáli/ Roku 1542. vstąpiwßy Solimanowi z Budzyniá do Siedmigrodzkiey Ziemie / przyiácháłá potym ná gránice Sląskie z Synem Janußem Krolewicem do Krzepic/ potym do Wieluniá / gdzie gdy mießkáłá / ieden

Czech

Ni Krolewica strzeżono.

Czech zdraycá strzelił z Rusznice ná Syná iey máłego Krolewicá Janusza/ wszákże zdraycá skaran záráżem. Przyiácháłá potym do Piotrkowá Roku 1552. gdźie Krol w ten czás Seymował/ ktory Siem trwał do Wielkieynocy. Támże Posłowie Tureccy z Węgier do Jsábelle y do Krolewicá przyieżdżáli/ prosząc áby się wrocili do Węgier ná swoie Krolestwo. Jácháłá potym Jsábellá do Warszáwy z Krolewicem Januszem do Krolowey Bony Mátki swoiey/ gdźie czás niemáły zmieszkawszy/ wrocìłá się do Węgier z Synem Krolewicem/ gdy iey Posłowie Tureccy przyrzekli pod przysięgą zá przespieczność/ ktorzy się iey lepiey niż sámi Węgrowie ná wszystkim záchowáli/ támże y żywotá dokonáłá. A Opiekuná iey y Krolewicowego Biskupa Wárádinskiego Mnichá Kinestártá/ ktory był nowo Kardinałem vczyniony/ zábił potym zdrádliwie ná pokoiu w rozmowie Włoch Jan Báptistá Gástaldus/ Roku 1560.

Krolowey Jsábelle pielgrzymowánie.

Mnich Kinstart zábity.

A Krol Sigmunt August tegoż roku 1552. skoro po Wielkiey nocy skończywszy Siem wyiáchał z Piotrkowá do Gostininá/ stámtąd zás ruszył się do Toruniá/ á potym do Gdańská skoro po Swiątkách wyiáchał/ y mieszkał w Gdańsku áż do S. Bártłomieiá/ z Gdańská zás wrácáiąc się do Litwy/ przyiáchał do Krolewcá/ gdźie był wdźięcznie y wesoło przyięty y częstowan od Albrichtá Xiążęciá Pruskiego/ Ale potym gdy strzelbę ognistą/ y rozmáicie przypráwioną z Dział Xiążę Pruskie okázowáło/ z tráfunku kulá z dźiáłá tuż zá Krolem zábiłá zwierzchu Kniáźiá Wiśniewieckiego ná ten czás Giermká Krolewskiego/ y głowę mu rostrąciłá/ ták áż mozg ná Krolá skoczył. Xiążę Pruskie bárdzo się o to frásowáł/ obawiáiąc się áby ná niego Polacy iákiego domniemániá złego o to nie mieli. Ale Krol obaczywszy iego słuszną wypráwę/ á vważywszy nie doścignione sądy Boże/ vskromił to wszystko. A Puszkarz zdraycá vciekł. A potym Xiążę weseląc się z przyiázdu Páná swego/ y śmierząc onę strászną przygodę/ krotofile rozmáite spráwowáło.

Krol August do Prus.

Xiążę Wiśniewiecki zábit/ y Krolewiká niebespieczność.

Wyiáchał potym Krol z Krolewcá ná Rágnetę do Ziemie Żmodzkiey ná Jurborg/ ná Skiersłomoń/ Wieloną/ Wilkią nád Niemnem/ á potym ná Kowno do Wilná. W Wilnie będąc/ vłożył z Pány czwarty pobor ná wszystkę Slachtę/ z káżdego koniá wiele ktory powinien ná woynę koni stáwić po kopie Litewskiey: O czym Slachtá máło wiedźiáłá/ ále zá niewolą muśieli dáć/ á kto nie oddał wczás z grábieżą bráno. A ty kopy do skárbu dawano/ nie do Poborcow obránych.

Pobor ná Slachtę.

O Koronáciy trzeciey Krolowey Kátárzyny/ y rosterkach około Ostrogá/ Roku 1553.

Rozdźiał VII.

Krol Sigmunt August będąc młodym Wdowcem vmyślił znowu przyiaźń odnowić z Domem Rákuskim przez małżeńską powinność. A ták roku 1553. skoro po Bożym Národzeniu wyiáchał z Wilná do Grodná/ gdźie ná ten czás Krolowa Boná Mátká iego mieszkáłá/ z ktorą námowiwszy się wyiáchał do Krákowá. Z Krákowá zás wypráwił Posły w swátánie do Krolá Rzymskiego y Czeskiego Ferdinándá/ pierwszey Mał-

szey Małżonki Helżbiety Oycá/ miedzy inszymi posłámi był przednieyszy Mikołay Rádziwił Woiewodá Wileński/ Kánclerz y Márszałek wielkiego Xięstwá Litewskiego.

A potym tegoż Roku w Sobotę po S. Jákobie/ Corkę Ferdinandowę Káterinę Siostrę rodzoną Helżbiety pierwszey Krolowey Wdowę/ przyprowádźił z inszymi Pány ozdobnie do Krákowá. A tá Cáteriná Ferdinándowná byłá przedtym tylko sześć Niedźiel zá Fránciszkiem Gonzágo Xiążęciem Mantuánskim Włoskim/ ktory potym vtonął ná wielkim Jezierze názwánym po Włosku *Laco de Garda*. Przyiáchał też z nią Ferdinand Arcixiążę Rákuskie/ Brát rodzony/ y wiele Grofow/ y Pániąt Czeskich y Niemieckich z Fraucimerem stroynym.

Káterina Krolowa.

Krol też Sigmunt August ná to Wesele z wielkością Pánow y Rycerstwá Koronnego y wielkiego Xięstwá Litewskiego wielkim/ świetnym/ á przeważnym kosztem poczty dziwnie ozdobne przygotował/ ták iż się wszystko świeciło od Złotá/ Srebrá/ Złotogłowow/ Altembássow/ Axamitow/ Szárłatow/ Atłasow/ Pierza/ Tarcz/ Zbroy pozłocistych/ koni przybránych etc. iákie Wirgilius Turnussowy *in Aeneidis* Homerus Mennowy v Troiey/ y Euripides Rezuszá Krolá Trackiego etc. opisuią. A Bárwy napodleysze były Szárłatowe/ Ale też miedzy Pány Koronnymi Pánowie z Gorki/ Synowie Páná Poznańskiego/ á miedzy Litewskimi Rádziwił Woiewodá/ á Hrehory Alexandrowic Chodkiewic Podkomorzy Wielkiego Xięstwá Litewskiego Stárostá Kowieński dziwnie nakłádnie y stroynie inszych przewyższáli/ áczkolwiek máło było czym brákowáć. Názáiutrz tedy w Niedźielę pierwszą po S. Jákobie było oddawánie Małżeństwá miedzy Krolem y nową Krolową/ ktora tegoż dniá byłá koronowána/ á potym wesele z rozmáitymi turnieiámi/ triumphy/ y krotofilámi odpráwowano.

Pompá Wesela.

Małżeństwo y Koronácya.

Tegoż Roku srogie á iádowite powietrze w Wilnie pánowáło/ dla ktorego byli Mieszczánie powciekáli gdźie kto mogł. Márło też w Trokach/ w Eyszyszkach/ w Miednikach/ y Zizmorach/ y w inszych okolicznych Wśiach y Miásteczkach.

Mor w Wilnie.

Teyże Jeśieni dniá 6. Wrześniá/ Kniáź Dimitr Sanguszkowic Stárośćic Włodimirski/ wziął Xiężnę Helszkę Ostroską gwałtem ná Ostrogu/ á Xiążę Constanty Zamek Ostrog sam opánował.

A gdy Xiężná Jliyna y Pan Zborowski Woiewodá Káliski/ y inszy Pánowie Polscy ktorzy swym kosztem iey pomagáiąc byli przyiácháli/ instigowáli y prośili o wyrok ná Kniáźiá Dimitrá Sanguszkowicá/ iáko ná nieposłusznego Mandatowi/ bo pozwány nie stánął/ y iáko ná wzruszyćielá pospolitego pokoiu: Krol cáły tydźień z Pány Rádámi Litewskimi ná tym śiedźiał/ potym wyrok od Krolá wyszedł przez Páná Mikołáiá Rádziwiłá Woiewodę Wileńskiego y Marszałká wielkiego/ ná Kniáźiá Dimitrá/ zá winę Krolewską/ Jż on zá Mándatem nie stał/ Dla czego był wywołan z ziemie/ á Máiętność y Jmienie iego ná Krolá/ Kniehiney zás Jliyney gárdłem go wydano/ y Jmioná y Zamek Ostrog kazał iey Krol wroćić/ á po Xiężnę Helszkę Corkę iey posłano Ludźi zacnych/ ktorym ią kazano wziąć od Kniáźiá Dimitrá/ y oddáć Mátce.

Kniáź Dimitr wywołan.

A w tym Kniáź Dimitr przez Spiegi ostrzeżony/ tylko ná iednym Rydwanie z Xiężną Helszką vbrawszy ią y postrzygwszy iáko páchołę zbiegł do Czech.

Pánowie Polscy z Pánem Zborowskim Woiewodą Káliskim pomagáiąc Xiężnie Jliyney prawdźiwie/ ácz z wielkim kosztem y pracą/ dogonili go

gonili go w Czechach sześć mil od Prági/ w Miásteczku Lyssey Gorze / támże go przez zdrádliwe Gospodarzá tego wydánie / zdybáli tylko iednego / y zránili/ y vstrzeláli okrutnie / bo się mężnie porwawszy łáwę / gdy nie miał czym inszym bronił/ támże w tych ránách y w więzieniu vmárł / y od tychże Mieszczan z wielką vczciwością iáko ná Xiążę przystało pochowan/ ktoremu y grob cum Epitaphio ozdobnie wystáwili. A Xiężná Helská przyniesiona y oddána Mátce przez tychże Pánow Polskich. O ktorą potym miedzy Pánem z Gorki á Xiążęciem Siemionem Słuckim było zwad y rosterkow wiele.

Kniaź Dimitr zabity.

Krol też mieszkáiąc z Krolową przez zimę w Knyszynie dla powietrza w Litwie pánuiącego/ złożył Siem wálny w Lublinie ná ktory skoro po Mięsopuściech Roku 1554. wyiáchał / ále się máło Pánow y Rycerstwá Koronnego ná ten Siem ziáchało/ tylko Posłowie z Powiátow / ktorzy się o to zástáwowáli/ iż nigdy Seymy w Lublinie nie bywáły / dla czego się żadne postánowienie o Rzeczpospolitą ziemską ná tym Seymie nie skończyło.

Siem w Lublinie prozny.

Tegoż Roku Iwan Wasilewic Wielki Kniáź Moskiewski Astrachan Zamek y Hordę nád Morzem Kaspiyskim / ktore Moskwá zowie Chwalinskoie Morze/ wziął y opánował / skąd się Cárem Astrachanskim pisze.

Astrachan Moskiewski wziął.

Tegoż Roku Stánisław Dowoyna Połocki Woiewodá w poselstwie od Królá do Moskwy iáchawszy / wziął przymierze z Wielkim Xiędzem Moskiewskim ná dwie lecie / od Zwiástowánia Pánny Máriey Roku wyższey miánowánego 1554. A Poseł Moskiewski z ktorym było tysiąc koni Moskwy do Lubliná przyiáchawszy potwierdził to przymierze ná dwie Lecie z Krolem.

Dowoyná Poseł do Moskwy.

Miał też to ná Instructiey od wielkiego Kniáziá Poseł / iż iesliby Krol Kniáziá Moskiewskiego chciał pisáć y wyznáć go Hospodarem y Cárem wszytkiey Rusi / tedy z nim chciał pokoy mieć wedle woley Krolewskiey / y Pánow Rad wielkiego Xięstwá Litewskiego / choć ná wiekuiste czássy / álbo ná czás pewny. Ná co Krol zezwolić nie chciał / á zá Titul prożno chlubny pokoiu nie kupował / ktorego woyną záwżdy mogł dostáć. Odpráwiwszy tedy Posłá Moskiewskiego/ wyiáchał Krol z Krolową z Lubliná do Litwy skoro po Wielkieynocy/ y zmieszkał w Brzesciu dni pięć/ potym názáiutrz po Wniebowstąpieniu Páńskim / wyiáchał z Brześcia do Grodná/ gdzie też mieszkał dni pięć / w Olkinikach tákże zábáwił się dni pięć / A w Wigilią Bożego Ciáłá przyiáchał do Wilná/ gdzie go wszyscy Pánowie Litewscy/ y Rycerstwo/ y Dworzánie w świetno ozdobnych pocztách potykáli / á potym w Niedzielę v Krolá Pánowie ná obiedzie byli.

Moskiewski zá Titul przymierze ofiárował.

Krol do Wilná.

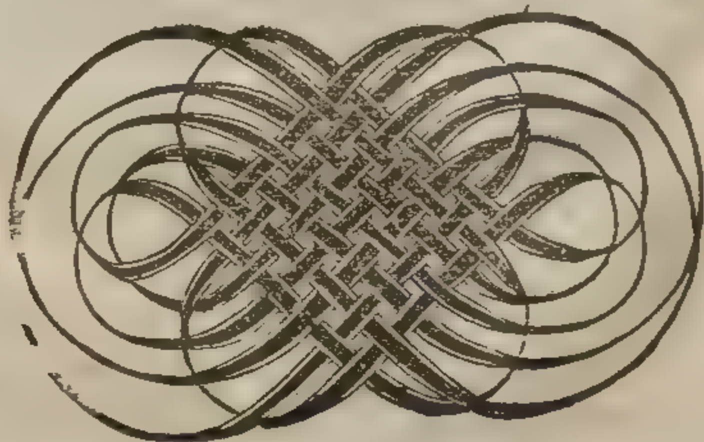

O woynie

O Woynie z Liflanti / y z Moskwą potym dla Liflantow.

Księgi XXV. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Páná Janá Wołminskiego/ Castellaná Połockiego/ Stárosty Krewskiego.

ROku 1556. Wilhelm Furstemberg Mistrz Liflandski / iáko skoro ze wszystkimi Kontorami y z Zakonem Krzyżakow swoich wiárę Luterską przyiął / zárázem ná Arcibiskupá Rygenskiego Márgrábię Brándenburskiego Wilhelmá/ rodzonego Xiążęciá Pruskiego Albrichtá / á ciotecznego Krolá Sigmuntá Augustá Polskiego Brátá powstał/ iż mu bronił Kościołow Kátolickich psowáć / y wiáry nicowáć. A szukáiąc ná niego przyczyny złożył Siem wálny w Wendzie stołecznym Zamku swoim/ ktory dziś naszy Kiesią zowią/ ná ktorym postánowił woynę ná Arcybiskupá podnieść/ kłádąc nań tę potwarz / iákoby on Liflanty chciał wydáć Krolowi Polskiemu/ á Kurlandy Brátu Xiążęciu Pruskiemu.

A ták Roku 1556. po S. Janie Chrzcicielu sam Wilhelm Furstemberg ze wszystkim Zakonem swoim/ y z Hermanem Derpskim / y z Rewelskim/ y Habselskim Biskupámi / y z Slachtą Liflandską wciągnął w Ziemicę Rigenską Arcibiskupią obyczáiem nieprzyiacielskim.

Woyná wnętrzna Liflandská.

Arcybiskup też ácz się był vmyslił polną bitwą potykáć / bo miał przy sobie Slachty niemáło / ále widząc nie rowną / vchodził obronną ręką do Rokenhausu Zamku swoiego nád Dźwiną / támże się záwárł. A Mistrz go wielką mocą dobywał / lecz iż był Zamek dobrze obwárowány / y położenim mieyscá obronny (iákom sam widział Roku 1573. iádąc tám tedy Dźwiną do Rygi z Witebská) przeto mu strzelbá máło wádziłá / ták tedy áż głod Oblężeńcow do poddánia przymusił / iż osmego dniá od oblężenia Zamek y Miásteczka zał Arcybiskup otworzyć/ podáiąc się dobrowolnie. Ale Mistrz nie bacząc ná iego pokorę / áni ná Xiążęcia godność y prinwáctká / nášydziwszy się z niey trzymał go w więzieniu máło nie cáły rok / wszystki mu Miástá y Zamki/ y máietności pobrawszy.

Arcibiskup Liflandski.

Przeto Krol August naprzod posłał Káspra Łączkiego do Mistrzá/ dla wyswobodzenia Arcybiskupá Rigenskiego / Brátá Ciotecznego. Ale Liflanci zgwałciwszy práwo Boże y Ludzkie / Łączkiego w drodze zábili / niż do Mistrzá doiáchał.

Zá tym Despectem posłał ieszcze Krol Biskupá Zmodzkiego do Mistrzá ktory tákże o zábicie Łączkiego/ iáko o wyzwolenie Arcybiskupá wiele prácował ále dla hárdości Niemieckiey prożno zás do Krolá przyiáchał.

Tymi tedy despectámi nieznośnymi Krol August słusznie pobudzony / Roku 1557. zebrawszy woyská práwie wybornego ták z Litwy iáko z Polski przeszło tysiecy / wyciągnął sam osobą swoią do Poswola z Dziáły / y z wielkim Rystunkiem woiennym / Pánowie też Koronni y Litewscy wielkie poczty stáwi

Xiążąt Słuckich Poczet/ 4000.

stáwili/ tákże Jurgi y Siemion Olelkowicy Xiążętá Słuckie/ cztery tysiące iezdnego y pieszego Rycerstwá ozdobnym kosztem przywiedli. A przed tym iescze Woiewodá Trocki Mikołay Rádziwił iusz był ná gránicy/ y począł był w Ziemie Liflandskie wtarczki czynić. Mistrz też Liflantski Furstemberg trwáiąc w swey hárdości zebrał był siedm tysiecy Reyterow/ y szesć Proporcow pieszych Knechtow/ tákże Lotwy gburow kilko tysiecy/ y Biskupi trzey Derptski/ Habselski/ y Rewelski vszy swoie przeciw Krolowi byli wywiedli. Ale gdy obaczyli iż prożno przeciw ostnowi wierzgáć/ wnet złożywszy hárdość nádętą/ vdał się Mistrz do pokory/ á przez Posły Cesárzá Ferdinandá/ y swoie prosił łaski y pokoiu/ ktory snádnie otrzymał. Bo Krol August náradziwszy się z Pány Rádámi/ odpowiedział Posłom łáskáwie/ iż gdyby nam o Sieroty/ y niewinne Wdowy nie szło/ nigdybysmy pokoiu Mistrzowi nie pozwolili/ Wszákże iżby wyrozumiał nas krwie Chrześciáńskiey rozlania nie prágnąć/ sam Mistrz iesli pokoiu prosi/ niechay tu do Obozu nászego przyiedzie/ á Arcybiskupá z sobą przyprowádzi.

Mistrz Liflandski łáski prosi.

Woysko Liflandskie.

Ták tedy Mistrz vdawszy się ná łáskę/ przyiáchał do Krolá z Arcibiskupem we trzech set iezdnych/ tám gdy vczynił pokorę y vpadwszy v nog Krolowi/ postąpił hołd/ y Arcibiskupá ná pirwsze mieysce przywrocić/ y szkody mu wszystki nágrodzić/ á Krolowi woienne nakłady odłożyć. Ktore Condicie ácz kolwiek się zdáły ciężkie Stanom Liflantskim/ wszákże zá Mistrzem musieli wszyscy przyzwolić/ obawiáiąc się czego gorszego. A zá tym był pokoy z obudwu stron vtwierdzony/ y woyská rospuszczone/ Roku 1558.

Pokoy Liflantom dá-

Tegoż Roku po Swiątkách Krol Sięm złożył w Krasnym stáwie/ ná ktory Polskich Pánow máło przybyło/ bo się vpominali przez Posły/ áby Sięm był w Piotrkowie/ á Krol potym wyiáchał do Wárszáwy/ á stámtąd do Krákowá do Krolowey pospieszył. A w tym czásie Jwan Wásilewic W. Kniáź Moskiewski nálazł też przyczynę ná Liflanty/ ták o wzruszenie przymierza z Narwy/ iáko o nie oddanie pewnych płátow pieniędzy z Biskupstwá Derptskiego/ ná ktore práwo dziedziczne sobie przywłaszczał.

Sięm w Krasnym stáwie.

A zebrawszy sto y trzydzieści tysięcy woyská z Moskwy y z Tátar wielkim gwałtem nie máłą część Liflantskich kráin zá krotki czás zwoiował/ y Narwę Miásto y Zamek portowy wziął/ tákże Wisemburg/ Heberpol/ Talkonlais/ Taurnest/ Hadzel/ Falkenach/ Neinhaus/ Kirempe/ Ollentorn/ Kaneliche/ Alkossen/ y inszych Zamkow z włościámi przez trzydzieści/ tákże Derbet álbo Derpt Miásto y Zamek Biskupi z wielkimi skárbámi posiadł/ y opánował/ á [illegible] wrzecz nie oszácowáną Hetmánowie iego do Moskwy wyprowádzili/ y Biskupá Derptskiego z Kánoniki.

Moskiewski Liflanty zwoiował y Zamki pobrał.

Roku záś 1559. Siemion Olelkowic Xiążę Słuckie przyiáchawszy niebácznie do Lwowá/ wziął slub z Xiężną Halską Hlianką Ostrogską/ poslubioną przed tym Łukászowi Pánu z Gorki/ o co wielkie burdy miedzy nimi z obudwu stron były vrosły/ áż to Krol w Krákowie ledwo vhámował/ y to ná czás.

Mistrz też Liflandski od Moskiewskiego zewsząd vtrapiony w lekce do Krákowá tegoż Roku przyiezdził/ prosząc Krolá o obronę/ przeto Krol August wyiáchawszy z Krákowá do Litwy/ złożył Sięm wálny w Wilnie/ ná ktorym potwierdzenia wolności y prywileiow swoich/ tudzież poprawienia Státutu Slachtá się Litewska/ Zmodzka y Ruska domowiłá/ Zá czym obroná Liflantom przeciw Moskiewskiemu byłá vchwalona/ ná ktorą Serepczyznę po dziesiąci groszy Litewskich od Sochy ná dwie Lecie postánowiono. A Mistrz Liflandski 6. Zamkow Krolowi postąpił w summie dziesięć kroć sto tysięcy Złotych/

Złotych/ to iest/ Bowsko/ Zelbork/ Trezicze/ Newenmil/ Lucen/ y Bassenborg/ ná ktore Zamki Krol záráżem Vrzędniki swoie posłał y iezdnych 500. á 500. pieszych dla obrony/ nád ktorymi był przełożony Jan Chodkiewic Stolnik W. X. Lit. y Jurgi Zienowic Stárostá Propoyski y Ciecierski.

Roku záś 1560. około trzech Krolow Woysko Moskiewskie Liflanty plundrowáło/ y Marienborg Zamek z inszymi wzięli/ przeciw ktorym wszystká Litewska Ziemiá byłá ruszona dla obrony Liflant/ ále Moskwá nábrawszy się z wielkimi łupámi do Moskwy vbiegłá. Woysko Litewskie do Liflant.

Tegoż Roku przed Swiątkámi Hieronim Chodkiewic Pan Wileński/ Stárostá Zmodzki/ máiąc tysiąc ludu pieniężnego/ y osm Márszałkow powiátowych/ tákże wszystkę Slachtę Zmodzką/ Kowieńską/ y záwiliyskie powiáty/ y Páńskich pocztow niemáło/ przepráwiwszy się pod Zelborkiem przez Dźwinę ciągnął przeciw woysku Moskiewskiemu/ ktorego było pod Kiesią 50000. ktorzy vsłyszawszy o nászych vbiegli do Moskwy/ daw[illegible] y ziemi Liflantskiey pokoy/ wszákże Kniáź Alexander Połubieński miał z nimi dwá kroć bitwę pod Marienborkiem/ y nie dáleko Kiesi/ gdzie straży Moskiewskiey 400. ná głowę poráził/ y Woiewodę iednego Kniáziá Jwáná Mesztierskiego poimał/ ktory był posłan z innymi zacnymi więźniámi od Páná Wileńskiego Krolowi do Wilná przez Hrehorá Triznę Márszałká y Rotmistrzá Krolewskiego.

Roku záś 1561. wszystká Ziemiá Litewska do Lifland przeciw Moskwi byłá ruszona z Hetmánem wielkim Mikołáiem Rádziwiłem Woiewodą Trockim/ przy ktorym byli Pánowie Hieronim Chodkiewic Cástellan Wileński/ Hrehor Chodkiewic Pan Trocki/ Páwel Sapihá Nowogrodzki/ Wasil Czizkiewic Podláski Woiewodowie/ y insze Rycerstwo Litewskie/ á gdy się pod Zelborkiem wszystko woysko przepráwiło przez Dźwinę/ wnet Moskwá ktorych stawiono być woyská 108000. vstąpili z Lifland do Moskwy. A Mikołay Rádziwił Woiewodá ná on czás Trocki/ Hetman wielki Litewski/ posłał z Rumborku pod Zamki Moskiewskie Juriá Tiszkiewiczá/ y Hrehorá Triznę Márszałkow y Rotmistrow Krolewskich/ dawszy im pod spráwę pięć tysięcy Slachty Litewskiey/ ktorzy plundrowáli áż do Derptu/ Włości Moskiewskie. Woysko Litewskie do Lifland pod Taurus.

A pod Zamkiem Taurusem/ z ktorego Moskwa częste naiázdy czyniłá trzy Niedziele práwie leżeli prożno. Aż potym Mikołay Rádziwił Woiewodá Trocki Hetman/ ze wszystkim woyskiem Litewskim przyciągnąwszy/ dobył go podkłádą prochow z wielką pilnością y niemnieyszą trudnością ostátniego dniá Lipcá Miesiącá/ gdzie się wielka á przeważna dzielność Rycerstwá Litewskiego iednego okazáłá/ ktorzy z wodzem swoim Janem Wołminskim/ dzisieyszym Castellanem Połockim zsiadwszy z koni z kopijámi do dziury wyrzuconey/ á od Moskwy potym zárobioney smiele się dárli/ támże mężnego Rotmistrzá Modrzewskiego zábito. Tau[illegible] wzięty.

Tegoż Roku w Jesieni Mistrz Liflantski nowy Gotard Ketler po Furstembergu ná Felinie od Moskwy wziętym wybrány/ y Arcibiskup y Ryzánie/ do Wilná do Krolá przyiáchali/ y tám Krolowi Ziemię Liflantską w obronę y sámych siebie w opiekę podáli/ ná czym y przysięgę vczynili. Ziemie Liflantskiey podánie.

Teyże Jesieni Pan Hieronim Chodkiewic Pan Wileński vmárł. Potym Pan Woiewodá Wileński Mikołay Rádziwił był posłan do Rigi przed Miesopusty/ dla przyięcia przysięgi od Miástá Rygi/ ále oni áni Zamku áni Miástá postąpić Krolowi nie chcieli/ tylko poddáność á wierność ofiárowáli.

A Krol też w ten czás z Seymu Łomżeńskiego przyiáchał do Wilná przed Miesopusty.

Potym Roku 1562. Moskiewski zátrzymawszy v siebie posłáńcá Krolewskiego/

lewskiego/ posłał woysko ná Gránice Litewskie/ ktore Witebsk/ Dabrowne/ Orßa/ Kopyß/ Sklow opaliło. Przeto Krol zárázem wypráwił Woiewodę Trockiego Mikołáiá Rádziwiłá Hetmáná wielkiego z woyskiem ná Gránice/ ktory położywßy się nie dáleko Orßy/ wypráwił część niemáłą woyská w ziemię Moskiewską/ ktore się potym wrociło wypaliwßy wßystki włości czterzy mile od Smolenská. A potym z Witebská Mikołay Rádziwił Hetman stał pod Wieliż/ ktory tákże náßy opaliwßy/ á nie dobywßy Zamku ná zad się wrocili.

Woysko Litewskie ná gránice.

Hrehory też Chodkiewic Pan Trocki Hetman dworny/ z Slachtą Ziemie Zmodzkiey/ y z ludem pieniężnym do Liflant był przeciw Moskwi wypráwion.

Tegoż Roku Albricht Laski Despotá Jakobá Heraclidá ná Wołoskie Hospodárstwo przeważnie wprowadził/ gdy Alexander Woiewodá własny do Tátar uciekł.

Despot z Laskim do Wołoch

Tegoż czássu z Lesniowolskim Stánisłáwem/ Polakow tysiąc iezdnych y pießych Florian Zebrzydowski Castellan Lubelski Hetman Koronny sam będąc chory z Jeziorzysc wypráwił pod Newel Zamek Moskiewski/ z kilkiemnaście Działek/ á przy nich było dwie ście Zołnierzow Litewskich/ y Dwor Dowoyny Woiewody Połockiego/ tákże Kozakow niemáło/ iż się wßystkich o pułtorá tysiącá zebráło. Ná tych przyßło woyská Moskiewskiego 45000. A Polacy zástánowiwßy się w błotnym/ w ciásnym y z przyrodzenia obronnym mieyscu/ y działá porządnie rozsádziwßy/ stoczyli bitwę z onym wielkim woyskiem Moskiewskim/ ktora trwáłá od poránku áż do wieczorá/ gdzie Moskwy więcey niż trzy tysiące ná placu poległo/ á náßych tylko piętnaście lekkich osob zábito.

Náßych bitwá pod Newlem z Moskwą.

Potym Roku 1563. Jwan Wasilewic wielki Kniáź Moskiewski odpráwiwßy Gońcá Krolewskiego/ y ubespieczywßy Litwę/ y Krolá listem glejtownym ná wielkie posty dánym/ zebrał woyská ze wßystkich ziem swoich iezdnego iáko stawią dwie ście tysięcy/ á pießych 80000 y dział 200. á przyciągnąwßy pod Połocko w Sobotę Miesiącá Grudniá 31. dniá/ obległ Miásto y Zamek ze wszytkich stron/ dobywáiąc go gwałtowną strzelbą. A Krol ná ten czás w Polßce ieymował. Przeto Hetman wielki Litewski Mikołay Rádziwił będąc w Miensku/ zbierał woysko iáko napilniey mogł/ ále gdy się máło powiátow ták gwałtownie zebráło/ ciągnął iednák ná odsiecz z Hrehorym Chodkiewicem Pánem Trockim/ Hetmánem polnym y z Brátem Stryiecznym Mikołaiem Rádziwiłem Woiewodą Wilenskim/ máiąc Litewskich Zołnierzow dwá tysiącá/ á Polakow czternaście set/ á przebywßy Berezynę y Czernicę Rzeki/ położył się od Połocká 14. mil/ A potym w ośmi milach/ Zá czym kilko zagonow Moskiewskich w pięzowániu náßy pogromili. Moskiewski záś tym usilniey Połocká dobywał/ w ktorym obleżeniu Jan Hlebowic Woiewodzic Wilenski/ dzisieyßy Pan Minski/ y Hrehory Hołubicki Rotmistrz wielkiey dzielności/ Piotr Dorohostayski/ Jeßmánowie/ Korsakowie/ y Polßcy Rotmistrzowie dosić się przeważnie y mężnie bronili/ y z Zamku częstymi wycieczkámi Moskwę wspieráli. Ale gdy Hołubickiego sztuká drzewá Działem wytracona zábiłá 1. dniá Lutego/ Dowoyna Woiewodá kazał Miásto y Párkan zápalić/ áczkolwiek mu tego Pan Jan Hlebowic odradzał/ slubuiąc sam ná się wziąć obronę wielkiey posády. Czerni też prostych ludzi o 20000. z Zamku wygnáli/ co wßystko było Moskiewskiemu ná rękę/ Bo zá przywodem onych Chłopkow z Jam leśnych wielkiey żywności Moskwá dostáłá/ y zá spalenim Miástá pod sámy Zamek Działa burzące przyßánico wáłá w nocy ná poniedziáłek/ á strzelaiąc gwałtownie bez przestanku zápaliłá Moskwá Zamek/ ták iż o 40 Horodzien wygorzáło/ y ludu w Zamku gáßenia broniąc bárdzo wiele strzelbą zbito/ W tym Dowoyná Woiewodá Połocki z Wládiką wyßli z Zamku/ podáiąc się ná łáskę Wielkiego Kniáziá/ Wierschlinski

Moskiewski Połocko obległ.

Náßa odsiecz prozno.

iednák

iednák Rotmistrz mężnie się bronił/ zástáwiwßy się w dziurze z Polakámi y z Slachtą Połocką. A potym z nimi Moskiewski długo tráktuiąc przez Woiewody y Boiárow swoich/ á ták Polakow iáko Rycerstwo Litewskie y Ruskie/ gdy się iuß prożno bronić rozumieli do podánia przywiodł/ gdy wßystkich przyrzekł zdrowo z máiętnościámi wypuścić. Ták tedy 15. dniá Lutego Moskiewski Połocko opánował/ gdzie Tátarowie Mnichow Bernardinow posiekli/ Zydow też wßystkich w Dźwinie potopiono/ á Woiewodę Połockiego Dowoynę z żoną/ y Wládikę y Páná Janá Hlebowicá Woiewodzicá Wilenskiego/ Niemierowiczow/ Jeßmanow/ Korßakow/ y wiele Slachty zacney/ tákże wßystkich Mießczan Połockich z wielkich skárbow złupionych nád umowę do więzienia wzięto/ y do Moskwy potym iáko Zydow do Bábilonu záprowádzono. Rotmistrzow sámych Polskich czterzech po Sobolim kożuchu Złotogłowem powleczonych dárowawßy częstował/ y wolno ich wypuścił ze wßystkimi Rotámi ich. A Moskiewski zostáwiwßy Kniáziá Piotrá Soyskiego z wielkim ludem ná Połocku sam do Moskwy z niezliczoną rzeczą skárbow y więzniow odiáchał.

Połocko wzięte.

Rotmistrzowie Polscy wypuszczeni.

Potym Roku 1564. Litewskie woysko y Polskie leżáło pod Połockiem kilko Niedziel/ chcąc wywabić Moskwę do stoczenia bitwy ále prożno/ Dział też dla dobywánia Zamku trudno było z Wilná wywieść przed gwałtownym powietrzym morowym/ przeto máło ná oney wypráwie wskoráli.

Náßo pod Połockiem prożno.

O poráženiu 25000. Moskwy ná Ule/ etc.

Rozdział II.

Tegoż Roku 1564. Wielki Kniáź Moskiewski zátrzymawßy Posły Litewskie zebrał wielkie woysko/ ktore tuż zá posłámi Litewskimi wypráwił z Piotrem Serebrnym y z Cárzewicem Kazánskim ná burzenie Litwy w pięćdziesiąt tysięcy iezdnych/ A z Połocká inßą drogą rußył się Piotr Soyski ze trzydziestą tysięcy/ á miáły się obiedwie woyská sciągnąć ná Druckich polach. Położył się tedy obozem Serebrny dwie mili od Orßey nád Rzeką Kropiwną/ A Soyski ná Czásnickich polách w Sielisku Jwánskim Burkołábowim/ o ktorym máiąc pewną spráwę od spiegow Mikołay Rádziwił Woiewodá Trocki/ Hetman wielki/ z Hrehorym Chodkowicem Pánem Trockim Hetmánem polnym/ y z Janem Chodkowicem ná on czás Stolnikiem wielkiego X. Lit: y z Bogdanem Sołomiereckim/ Romanem Sanguszkiem/ Bohusem Koreckim etc. Xiążęty/ prętko się zgotował/ máiąc po temu spráwnych Rotmistrzow/ Juriá Zienowicá/ Mikołáiá Sapihę/ Janá Wołminskiego/ Juriá Tiskiewicá/ Bakow/ Burkolabá/ y inßych dzielnych Panięt y Rycerstwá Litewskiego y Ruskiego nie więcey do boiu godnego o cztery tysiące: Z tymi ná ono wielkie woysko po Nießpornych godzinách 26. dniá Styczniá we srzodę názáiutrz po náwroceniu Páwłá S. Rádziwił Mikołay Hetman uderzył/ zá przywodem Hrehorego Chodkiewicá/ gdzie zá pomocą Bożą y przeważnym męstwem náßych/ Moskwy 25000. było rozgromionych y pobitych/ ták iż do Połocká ledwo 5000. ubiegło/ y to ránnych/ bo y w pogoni przez całą noc gdy Miesiąc świecił/ y potym w rożnych miescách tułáiących się

Serebrny Hetman Moskiewski.

Moskiewskie woysko porážone.

bárdzo

bárdzo wiele Chłopi y Kozacy pobili. Támże nawyższy Woiewodá Połocki Kniáź Piotr Soyſki od chłopá ſiekierą zábity poległ / ktorego potym w Wilnie w Cerkwi przeczyſtey pochowano. R Siemion Waſilewic y Jakow Lew / Jwan Waſilewic Sieremiet / Kniáź Alexander Porozowſki Woiewodá przedniego połku / Kniáź Dawid Waſilewic Skuntorow / Mikitá Romanowic Odoiewſki / Woiewodá wielkiego Grodu / Kniáź Siła / y Mikita Kuntorowicy / y Waſili / y Fiedor Woiewodowie / Danило Kuliczow / y Oſiph Chwiedorowic Bykow mąż wzroſtem wielki połtorá ſążnią wielkie / pod ktorego ſpráwą Dziáłá bywáły / y Kniáź Jwan Zachárin / Kniáź Fiedor y Siemion Páleccy / y inßych Pánow bárdzo wiele Rądnych / y Boiar zacnych pobito ná plácu / á poimánych z obozem / y z wielkimi łupámi / Hetman / Pánowie y Rycerſtwo Litewſkie miedzy ſię rozebráli / przednieyßych Wiezniow do Królá ná ten czás w Wárßáwie będącego odeſławßy. Jam tám ſam w tym polu Jwánſkim widział ießcze ſtog wielki kośći Moſkiewſkich złożony / iádąc z Witebſká Roku 1573.

Soyſki zábity.

Drugie woyſko więtßze / ktorego 50000. leżáło z Serebrnym od Orßy dwie mili / Filon Kmitá dziſieyßy Woiewodá Smolenſki tym fortelem ſtrwożył / poſłał do Dubrowná z liſtámi / dáiąc znáć o zwycięſtwie świeżym nád Moſkwą / y zábiciu Soyſkiego ná Jwáńſkim / á kazał vmyślnie onym poſłáńcom tám iácháć / gdzie rozumiał iż ich miáłá poimáć ſtraż Moſkiewſka / y ták ſię ſtáło / iż ich Moſkwá z onymi liſtámi poimáłá / ktore gdy przeczytał Serebrny Hetman Moſkiewſki / ták ſobą ſtrwożył / iż porzućiwßy wßyſtki obozy / namioty / y zá wády woienne / ze wßyſtkim woyſkiem záráżem począł vciekáć / á Filon Kmitá Stároſtá Orßenſki z Ośc(„)kiem Jurgim Woiewodą Mśćiſławſkim nie máiąc więcey dwu tyśiącu Rycerſtwá po nich gonili z okrzykiem bijąc / śiekąc / y imáiąc / potym gdy ták Moſkwá rozgromiona byłá / náßy wzięli wozow 25000. ná koſßu / y bárdzo wielkie łupy / y wzdobyczßat y vbiorow rozmáitych / y żywnośći / tákże páncerzow y bechterow ktore wieziono zá woyſkiem ná 6000. Oſob / náßy wzięli. A ták ty dwie woyſká Moſkiewſkie wielkie / ktore śię miáły ściągnąć ná Druckich polach / á potym ſpolną mocą ku Wilnu ciągnąć w ten czás dziwną mocą Bożą y dzielnośćią Litewſką były roſpruſzone / á drugie ná głowę pogromione y pobite / y z obozow złupione.

Drugie więtßze woyſko Moſkiewſkie fortelem porażone.

Stániſław też Pác wielkiego X. Lit. ná ten czás Namieſtnik / á dziſieyßy Woiewodá Witebſki / w dzień S. Małgorzáty / zebrawßy ze dwá tyśiącá Rycerſtwá ták Zołnierzow iáko Szláchty y Kozakow Witebſkich / poſłał ich ná odśiecz pod Ozieriſzcza Zamek / ktorego Tołkmak Jurgi z trzynaśćią tyśiący Moſkwy dobywał / tám zá pomocą Bożą y przywodem Jáná Snieporodá náßy / gdy im Kozakow przybyło Moſkwy 5000. ná plácu położyli / inßych rozgromili / powiązáli / y ſtrzelbę z obozem y łupámi wielkimi pobráli / A ſam Jurgi Tołkmak ledwo vbieżał / ktory iednák tegoż roku popráwiwßy śię / wielką mocą y ßturmámi dobył tegoż Zamku Ozierzyſc / gdzie Jan Dzierzaziński Rotmiſtrz przeważnie Zamku broniąc mężnie dał gárdło / y inßych wiele ludzi zacnych przy nim. A Krol Swedſki Erik práwie też w ty czáſſy Rewel y Biały Kámień w Inflanciech mocą wziął.

Moſkwá pod Ozieriſzczámi porájona.

Ozieriſzcze wzięte.

Roku záś 1565. Rycerſtwo Koronne y Pánowie Polſcy Pan z Gorki / y Leśniowolſki / Jakob Secygniowſki / y wiele inßych pod Kráſnogrodek Moſkiewſki Zamek chodzili / gdzie poczyniwßy ogniem y mieczem wielkie ßkody Zamku iednák nie wziąwßy názad śię wrocili. Poczepow też Zamek z Filonem Kmitą opalili / y Miáſto zburzyli / gdzie wielkich ſkárbow y łupow doſtáli / Bo tám y Karawany Kupcow Tureckich záſkoczyli / tákże áż do Stárodubia wßiſtki włośći ſplundrowáli.

Polacy pod Kráſnogrodek.

Mikołay

Mikołay też Talwos dziſieyßy Pan Zmodzki Swedſkie woyſko poráził / pod Moizą y Wśią Kirieмpe rzeczoną w Inflanciech / á pobiwßy ich kilko ſetow ná plácu / gonił drugich rozgromionych áż do Rewlá / potym do Wilná wiezniow 400. z Strzelbą y z Chorągwiámi / y z Bębny przyprowádził / Łukaß tákże Bolko Kniáź Swierſki z Ośćikiem Karkus y Holmet Zamki przeważną dzielnośćią z Moſkiewſkich gwałtownych ręku odrátował.

Swedowie od Talwoſa poráženi.

Łukaß Bolko Kniaź Swierſki pod Korkuſem.

Roku też 1566. Kozacy Witebſcy z Birulą zá ſpráwą Stániſłáwá Pácá Woiewody Witebſkiego wielkie ßkody w Moſkwi czynili / y łupy wywodzili. Ná Sitnie tákże Moſkwy 300. pogromili Roku 1567. y Dziáłek kilko / tákże Hakownic 120. wzięli / y prochu z kulámi moc wielką. Tegoż záś czáſſu pod Wieliżem bárdzo wiele Moſkwy y Dworzan Kniáziá wielkiego ná głowę poráźili 12. dniá Grudniá.

Moſkwá porážona od Kozakow.

Tegoż Roku 1567. 20. dniá Lipcá Kniáź Roman Sanguſzko máiąc pewną wiádomość od ſpiegow o woyſku Moſkiewſkim / ktorego było z Tátary 8000. ruſzył śię z Czaśnik do nich máiąc z ſobą poczet Hetmáná Hrehorá Chodkiewicá 200. Koni / nád ktorym był Fracz Zuk / y Kniáź Koziński / Kniáziá też Conſtántiná Wiśniewieckiego koni 200. Juriá Zienowicá koni 200. nád ktorymi był Sczigiel / Kniáziá Januſzá Zbaráſkiego / y Kniáziá Sokolinſkiego 400. Juriá Tiſſkiewicá 150. á ſámego Kniáziá Romaná 200. iezdnych / á pießych Ruśieckiego y Dimitrowſkiego Rotmiſtrzow 400. Kozakow też pießych z Czieliczą Bohdanem / y z Oſtiertą 150. Z tymi ze Czwartku ná Piątek w nocy naprzod pogromił ſto koni ſtráży Moſkiewſkiey / potym nád dniem bez wieśći ná woyſko przypádli rozrzućiwßy kobylenia / tám ná głowę ono woyſko Moſkiewſkie y Tátarſkie nie dawßy śię im roſpoſtrzeć poráźili / zbili / y wiezniow bárdzo wiele / tákże rozmáitych łupow ze wßyſtkim obozem nábráli / Piotr Serebrny Hetman ránny ledwo vciekł. Amurat Hetman Tátarſki zábity / Kniáź Waſili Pálecki poimán / ále od ran vmárł / á z náßych tylko 12. zábitych / á ránnych 30 było / A Moſkwy od 8000. máło co vbiegło.

8000. Moſkwy rozgromionych.

Tegoż roku gdy Moſkwy ßeść tyśiący z Ozifem Sczerbátym / y z Jurgim Kniáziem Boratinſkim / z Vły do Sußey ciągnęło / á przy nich Tátarow 3000. z Segit Murzą w porządnym do bitwy ßyku było / Wnet Kniáź Roman Sanguſko máiąc o nich pewną ſpráwę / zßykowawßy Roty ieżdne porządnie / vderzył ná nich z wielką żárkośćią / ták iż śię Moſkwá ſtrwożona mießáć bez ſpráwy poczęłá / á náßy ich tym śmieley przerywáli / bili / śiekli / y imáli / gdzie Kniáź Sczerbáty Ozif / y Boratinſki przednieyßy Woiewodowie byli poimáni / y przy nich przez 80. oſob zacnych / krom poſpolitych Boiar / á ná plácu ich bárdzo wiele poległo / z náßych też 30. ránnych / á trzey zabitych było.

Moſkwy y Tátarow 9000. porážonych.

Potym roku 1568. Sigmunt Auguſt Krol zebrawßy woyſká wybornego więcey niż ſto tyśiecy / z wielką á nakłádną Armatą woienną wyciągnął oſobą ſwoią pod Rádoſkowicze zá Wilno mil 24. ſkąd śię do Moſkwy miał ruſzyć wßyſtką mocą / ále ſtráwiwßy leniwie pod Rádoſkowicámi kilko Niedziel / część woyſká roſpuſzczono / á ſam Krol do Grodná śię wrocił / odpráwiwßy ſłużebnych z częśćią woyſká pod Vłę Zamek Moſkiewſki / nád ktorym ludem był przełożony Jan Chodkiewic Stároſtá Zmodzki / Gubernator Inflantſki / ktory dość przemyślnie y przeważnie gwałtowną ſtrzelbą Zamku Vły dobywał / ále gdy przyßłá Obleżeńcom pomoc z Połocká / Moſkwá śię tym vśilniey broniłá / gdzie wiele ludzi náßych do ßturmu niezwyczáynie przypuſzczonych (bo dziury nie było) zbito / y Jáná Kurnickiego Rotmiſtrzá pießego / gdy lud przywodził / poſtrzelono / ták iż náßy od obleżenia muśieli odciągnąć.

Poſłá byłá ta wypráwá Auguſtá Krola do Moſkwy ná one Fryderiká Ceſárzá do Włoch gdy go Florentini málowáli ná Rátu s tym napiſem: Tendimus in Latium.

Náßo pod Vłą proiuo.

A Filon

A Filon Kmitá Stároſtá Horſenſki/ z Łáckim/ Páłuſkim/ Wáſilowſkim/ y Iwanem Preſkurą/ tákże z Stároſtą Sklowſkim Ionolzilem Ierzym/ y z Stároſtą Páná Hlebowicowym z Dobrowną/ zebráwßy ludu o 4000. chodził áż pod Smoleńſko/ Gdźie przed Miáſtem ná harcu Moſkwy bárdzo wiele poráźił/ y znácznych ludźi poimał/ á potym náßy kilkonaśćie mil zá Smoleńſko burzyli źiemię Moſkiewſką bez odporu.

Smoleńſkie włośći ſpluſtrowáne.

Iurgi też Zienowic Caſtellan Połocki z Synem Kriſtofem pod Leplem Moſkwy kilko tyśięcy poráźili/ y rozgromili.

Tegoż Roku 1568. Mieśiącá Wrześniá dniá 20. Roman Sanguſzko Hetman polny fortelem przemyślnym nocnym Vlę Zámek Moſkiewſki mocno obronny wźiął y ſpalił/ naprzód Kozaki w Czołnach pod Zámek przypuśćił/ á ſam záſtąpiwßy z ludem Rycerſkim od Połocká y Turonley/ Raczkowſkiego y Tarnawſkiego Rotmiſtrzow z drábinkámi do Blankow przypuśćił/ Kozacy záś z Bierulą/ Minkiem/ y Oſtierką/ ſtrzelbę źiemną vbieżeli/ drudzy Bramy y forty poczęli śiec/ á drudzy Zámek zápalili. Bo Moſkwá ráduiąc ſię ſtrzelcom nowo przybytym popili ſię byli/ A gdy ſię potym z náßymi wręcz z Zámku zápalonego y w bramách poczęli śiec/ wnet Mikołay Sołohub Rotmiſtrz przeważnie mężny y śmiáły nie ßukáiąc brodu/ przebył Rzekę Vlę ze wßyſtką Rotą ſwoią/ y dodał pießym pośilku/ ktorzy ná blánki po drábinách leźli/ y w Bramách ſię z Moſkwą śiekli/ potym ſam Kniáź Roman poſłał Rotę ſwoię gdy iuż Zámek gorzał/ tákże Woynę y Tiſkiewicá/ y Kniáźiá Lukomlſkiego Rotmiſtrzow/ ktorzy gwałtownym zewſząd pędem Moſkwę vpornie ſię w ogniu broniącą pogromili/ pobili/ y Zámek wźięli/ gdźie dwu Woiewod Welaminow/ y Więźniow zacnych 300. poimáli/ á Strzelcow z Ruśnicámi 800. było/ ále korzyśći y inßych ſkárbow/ y żywnośći bárdzo wiele zgorzáło/ wßákże náßy Zámek z nowu zbudowáli.

Kniáź Roman pod Vlą.

Vlá wźięta.

Tegoż Roku Styczniá Mieśiącá dniá 5. y 17. Kozacy z Witebſká z Bierulą zá ſpráwą Stániſłáwá Páca Woiewody Witebſkiego/ Vſniát/ Wielis/ y Biele/ Zámki y Włośći Moſkiewſkie ſrogo opalili/ y ſpuſtoßyli/ á potym 28. dniá Styczniá/ Dworzan Kniáźiá wielkiego pod Wielizem (ſpaliwßy poſſády) pogromili/ gdźie wiele Oſob zacnych Dworzan/ y Podcząſzego wielkiego Kniáźiá/ Piotrá Hołowiná poimáli/ á z wielkimi łupámi do Witebſká przywiedli/ y ták przez cáły ten Rok vſtáwicznie zimie y lecie okrutne ßkody w źiemiach Moſkiewſkich pod rozmáitymi Zámkámi ći Kozacy Witebſcy czynili. Przeto Mieśiącá Wrześniá dniá 29. ná S. Michał Moſkwá z ßeśćią tyśięcy Tátar Nahayſkich pod Witebſk przyćiągnęli/ z trzemá przednieyßymi Woiewodámi Szeremietem/ Wazilem Buturlin/ y Hrehorem Soborom/ ktorzy przez dwá dni poſády Mieſkie we dwoię zápaliwßy pod Zámek náieżdżáli/ ále przemyślnym fortelem Woiewody Witebſkiego Pácá Stániſłáwá/ gdy zmyślił iż mu ná odśiec przybył Kniáź Roman odbići/ y częſtymi wyćieczkámi ſtrapieni/ przeto trzećiey nocy odćiągnęli/ A Witeblanie zá nimi idąc trapili ich w ćiáſnych mieyſcach gdźie mogli.

Kozacy Witebſcy.

Moſkwá pod Witebſk.

Potym Roku 1569. był Siem wálny w Lublinie/ ná ktory przyiáchał Hoſius Cardinał/ y Wincenti Porticus Legat Papieſki/ y Poſłowie od Ceſárzá Maximiliáná/ y od Ianá Królá Swedſkiego Swagrá Krolewſkiego/ Oznaymuiąc iáko go Pan Bog po długim więźieniu ná Kroleſtwo wywyżßył. Byli też Poſłowie od Xiążąt Pomorſkich/ y od Tureckiego Ceſárzá/ tákże Goniec Moſkiewſki/ Xiążę też Legnickie potym przyiácháło/ y oddał zá vpominek Krolowi dwu Lwu młodych. Ná tym Seymie ſkończyłá ſię gruntownie Vnia/ álbo zjednoczenie Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ z Koroną Polſką/ Wołyń też/ Podláſie/

Siem Lubelſki.

Vnia wielkiego Xięſtwá Litewſkiego z Koroną.

Podláſie/ y Kijowſkie Woiewodztwo/ do Korony ſię przyłączyły. Acżkolwiek przećiw temu wiele Pánow z Litwy było. Támże Kniáź Roman Sanguſzko wźiąwßy Vlę/ Dźiáłá y Więźnie Moſkiewſkie przyprowádźił do Królá. Támże Mikołáiewſkiego śćięto/ ktory dobrowolnie wolał dáć gárdło niż cześć vtráćić/ o zábićie Iáná Lutomirſkiego Caſtellaná Sierádzkiego/ etc.

Mikołáiewſki śćięt.

Támże Mieſczánie Gdáńſcy á zwłaſzczá Klefeld byli pozwáni criminaliter, iż Biſkupá Kuiáwſkiego Poſłá Krolewſkiego nie vczćili/ k temu nowe burdy wznieċáli/ y Freybiterow Krolewſkich pośćináli.

Burdy Gdańſkie.

Xiążę też Mekelburſkie w Iflanćiech poimáne/ á ná Zámku Ráwſkim pod ſtrażą chowáne/ w ten czás wypuſczono/ gdy przyśiągł Krolowi zá wierność y pokoy.

Xiążę Mekelburſkie puſczono.

Támże y Mieſczánie Krakowſcy byli pozwáni o śćięćie gwałtowne Collegiatá Miſtrzá Wolſkiego.

W tenże czás Piotr Zborowſki Poſeł Koronny w Turcech zátrzymány/ (iż ono Łaſki Albricht z Iakobem Secygniowſkim Tátarow áż pod Oczakow gonili) z przymierzym dożywotnim przyiáchał.

Zborowſki z przymierzem z Turek.

Ná tymże Seymie 19. dniá Lipcá Albricht Friderik Márgrábiá Brandenburſki wtore Xiążę Pruſkie Hołd/ y przyśięgę Krolowi Auguſtowi ná Máieſtaćie śiedzącemu vczynił/ támże go Krol y inßych wiele przy nim ná Rycerſtwo paſſował.

Hołd Xiążęcia Pruſkiego.

Potym Roku 1570. głod wielki w Litwie y w Polßce pánował/ ták iż ludźie proſći śćierwy zdechłych Bydląt/ y Pſow/ ná oſtatek vmárłych ludźi trupy wygrzebuiąc iedli/ ácżkolwiek Zboże nie názbyt drogie było.

Głod.

Tegoż Roku Turkow 25000. iezdnych/ á Iánczárow 8000. Tátárow 80000. á Galer 150. Zelim Ceſarz Turecki dobywáć Aſtrachani pod Moſkiewſkim źiemią y wodą wypráwił/ ále im Moſkwá naprzod Galery z ſtrzelbą odięłá/ ná Rzece Donie v Perewłoki/ y Iánczárow pobiłá/ potym iezdni v Aſtrachani/ głodem y nędzą ſtrapieni gdy názad ćiągnęli/ pozdycháli/ drudzy potonęli/ drugich Moſkwá pogromiłá/ ták iż y Tátarowie ſámi ichże własni towárzyßy oney woyny/ bili ich/ przeto od tey wielkiey liczby vtráćiwßy wßyſtkę Armatę/ ledwo śię ich 2000. do Conſtantinopola wroćiło.

Turcy od Moſkwy poráżeni.

Roku záś 1571. Woiewodá Inowłodſtáwſki/ y Mikołay Talwos Caſtellan Żmodzki/ Poſłowie wielcy z Moſkwy do Wárßáwy przyiácháli ná Siem/ vtwierdziwßy przymierze z Moſkiewſkim ná trzy látá zobudwu ſtron/ ácżkolwiek tám ſámych niemáłe deſpecty potkáły nieſłußnie nád Boże y ludzkie práwo.

Poſłowie z Moſkwy.

Tegoż Roku Roman Sanguſzko Hetman ſławny Litewſki polny vmárł gorączką dniá 12. Máiá wieku 34. Roku.

Kniáź Sanguſzko vmárł.

Tegoż Roku Tátarowie Prekopſcy Moſkiewſkie kráiny okrutnie zwoiowáli/ y ná dźień Bożego Wſtąpienia/ Miáſto ſtołeczne Moſkwę y niżny Zámek do gruntu ſpalili/ gdźie Ludźi bárdzo wiele zgorzáło y poduśiło ſię/ tylko iednego Zámku Kitaygrodá obroniono/ á Tátarowie z wielkimi łupy vßli bez odporu.

Moſkwá zwoiowána.

Roku záś 1572. Bochdan Woiewodá od Iwonie z Wołoſkiego Páńſtwá wygnány/ był potym prowádzon od ſławnego y przeważnie dźielnego Hetmáná Mikołáiá Mieleckiego Woiewody Podolſkiego do Wołoch/ y dokazáłby był ſwego przedśięwźięćia (Bo ſię iuż był Iwonia ácżkolwiek wielkie woyſko miał ſtrwożył) ále więcey ßło o przymierze z Turkiem/ á Bochdan potym do Moſkwy ziáchał.

Woiewodá Podolſki do Wołoch.

Tegoż

Posłowie Tátárscy w Moskwi poścináni.

Tegoż czáſſu gdy Pan Háraburdá z poſelſtwem był od Moſkiewſkiego do Królá odpráwion / Poſłowie Tátárſcy we trzech ſet koni przyiácháli do Moſkiewſkiego / vpomináiąc ſię dáni / których Moſkiewſki 300. kazał poścináć / á ſtárßym noſſy / vßy / y wárgi oberznąć / y ták ich do Cárzá Prekopſkiego odeſłał / poſtáwßy mu ſiekierę miáſto dáru / z odpowiedzią / iż mu miał ßyię tą ſiekierą vciąć.

Krol Auguſt vmárł.

Potym tegoż Roku 18. dniá Lipcá Mieſiącá / Sigmunt Auguſt Krol Polſki / pobożny / bogoboyny / y pokoy (co było nie bárdzo gránicom Litewſkim zdrowo) miłuiący / zápłácił śmierći dług z ćiáłá w Knyßynie / wieku ſwego roku 50. A iáko ſię ſam pokoiem rad báwił / ták też po iego śmierći nád nádzieię wßyſtkich ludzi / że wßech ſtron był mile pożądány pokoy / przez wßyſtko práwie

Interregnum ſpokoyne.

Interregnum / w którym przez cáły Rok były rozmáite ziazdy ná rożnych mieyſcách ták Pánow Koronnych w Polßce / iáko Litewſkich w Litwie / około Electiey Królá nowego / ná które wiele Poſłow od Monárchow poſtronnych / zwłáſczá Competitorow przyieżdżáło. Tylko ſię było Tátárow z Báka y Sie-

Tátárowie pogromieni.

czą ná Podole werwáło 1800. Roku 1573. w Sobotę Wielkonocną / ále y tych Stároſtá Bárſki Bucżácki Mikołay / y Stároſtá Kámieniecki znácznie pogromili / wßákże po głodzie wielkie powietrze morowe pánowáło / ták w Litwie iáko w Polßce ná wielu mieyſcách.

Mor.

Potym tegoż roku 1573. Kwietniá dniá 7. poczęłá ſię głowna Electia nád Wiſłą v Wárßáwy / ná którą ſię Pánowie y Rycerſtwo Polſkie y Litewſkie ziácháło w wielkich pocztach / Tám po długich tráctatách / y oddawániu

Henrik Krolem zwołány y Poſłowie do niego.

poſelſtw rozmáitych Competitorow / Henrik Xiążę Andegáweńſkie / Brát Królá Fráncuſkiego Caroluſá był Krolem Polſkim y Wielkim Xiędzem Litewſkim wybrány Máiá dniá 14. Po którego z Condiciámi Electiey byli wypráwieni Adam Konárſki Biſkup Poznáńſki / Albricht Łáſki / Jan Hrábiá z Tęczyná / Andrzey Pan z Gorki / Jan Tomicki z Mikołáiem Synem / Jan Herbort / Stániſław Kriſki / Mikołay Chriſtof Rádziwił Xiążę z Olyki y z Nieświeżá / Alexánder Xiążę Prunſkie Woiewodzic Kijowſki / Jan Zamoyſki / Jan Zborowſki / y Mikołay Firley. A do wielkiego Kniáziá Moſkiewſkiego Andrzey Táránowſki Gońcem był poſłan.

Pogrzeb Auguſtá Królá.

Potym Roku 1574. odpráwiwßy pogrzeb z zwykłymi Ceremoniámi Krolowi Sigmuntowi Auguſtowi w Krákowie / Mieſiącá Lutego dniá 15. Krol

Henrik do Krákowá y iego Koronácia.

Henrik wybrány wiáchał do Krákowá z Bálic wieczor dniá 18. Lutego we Czwartek / á Koronácia iego byłá w Niedzielę oſtátnią Zápuſtną dniá Lutego 21. ktorey tu Ceremonie opuſzczam / tákże pompę iego wiazdu do Krákowá / poniewążem to dość ßeroko wierßem ná on czás vczynił Polſkim y łáćińſką rzeczą /

Wierße moie o Koronáciey Henrikowey.

goziem wßyſtko doſtátecznie opiſał według potrzeby / tákże też pogrzeb Auguſtá Królá / R potym to w oſobnych kſięgách ponowię / gdzie wydam gruntownie wßyſtki ſpráwy zá żywotá Sigmuntá Auguſtá.

Wapowſki Caſztellan Przemyſki zábity.

Potym z ſtrony zábitego Wapowſkiego ná Zamku Krákowſkim od Samuelá Zborowſkiego toczyły ſię ſądy práwie przez cáły poſt. A Krol Henrik nie wykonawßy ná Kroleſtwie ledwo 16 Niedziel / iáko ſkoro mu nowiná przyßłá o śmierći Brátá Caroluſá Królá Fráncuſkiego / nátáńcowawßy ſię przedtym wole / y ná drugie ſię krotochwile w Ogrodzie Krolewſkim nakłádnie przygotowawßy / zbiegł potym z Zamku potáiemnie w nocy z piątku ná Sobotę tydzień

Henrik Krol vciekł do Franciey.

przed S. Janem / y viáchał z Polſki z kilkanáſcie Fráncuzow (ktorym ſię tylko był tego zwierzył) ná rozſadzonych koniach / potym przez Wiedeń / Wenecią y Xięſtwo Safoyſkie do Franciey przyiáchał / gdzie ná Oyczyſte Kroleſtwo vſkromiwßy burdy z Vgonoty wſtąpił.

Tegoż

Tegoż czáſſu Jwonia Hoſpodar Wołoſki / ktory Bochdáná wygnał / po długich á przeważnie mężnych bitwach z Turki y z Multany / był od ſwoich Turkom wydány / y ná czterzy częśći roſtárgány / iego głowę widziałem ſam Roku 1575 przybitą ná wrociech w Bukoreſtu Stołecznym Mieśćie Hoſpodárá Multanſkiego Alexándrá / ktorego Brát Petrilo ná Jwoniowo mieſce Wołoſkim Woiewodą zoſtał.

Jwonia Turkom wydány.

A Táránowſki Andrzey z ziazdu Wárßáwſkiego / tegoż Roku 1574. We wrześniu o S. Michále do Turek był poſłan / dla potwierdzenia przymierza z Kroleſtwem Polſkim y Wielkim Xięſtwem Litewſkim bez Królá. Jam też przy nim ieździł / ále dla wielkiego głodu w Wołoßech / y ná wßyſtkich Tureckich gośćincach pánuiącego / muſieliſmy iácháć nie zwykłą drogą / przez Multáńſką / Bulgárſką / Tribálſką ziemię / áż do Traciey przez wynioſłe áż pod Niebo kámieniſte y wyſokie Skáły Bálchány názwáne.

Przy nas Turecki Ceſarz Soltan Zelim vmárł / ſkoroſmy do Conſtantinopolá wiácháli / á przed tym dwie Niedzieli triumphował po wzięciu Tuniſu y Golety w Africe pod Hiſpany.

Tunis y Goletá wzięte.

Przy nas też ná mieſce Zelimá / Amurat Syn ſtárßy w niebytnośći od Baſkow wybrány Ceſárzem Tureckim / ktory przyiáchawßy do Conſtantinopolá Morzem z Amáſiey kráiny Siriyſkiey / dał záraz pięći Brátow młodßych zámordowáć / y położono ich wßyſtkich pięći rzędem w wynioſło ozdobnych Złotogłowem przykrytych grobach / w nogach grobu Oycowſkiego ná Cmintarzu Kośćiołá Sophie / ná com ſam własnymi oczymá pátrzał / y com wßyſtko porządnie wierßámi Polſkimi opiſał / ktorym ieſt Titul O Wolnośći Polſkiey / y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / etc.

Amurat Ceſarz Turecki dziśieyßy.

Wierße moie o Turcech.

A myſmy też przyiácháli do Polſki Roku 1575. po Wielkieynocy z vtwierdzonym przymierzym / miedzy nowym Ceſárzem Tureckim Amuratem / y Koroną Polſką / á Wielkim Xięſtwem Litewſkim / ták z ſtrony Wołochow iáko y Tátárow.

Przymierze z Turki.

Wßákże Tátárowie tegoż Roku 1575. Mieſiącá Wrześniá y Páździerniká wielkie á nie oßácowáne ßkody w Ziemiach Ruſkich / Wołyńſkich / y Podolſkich vczynili. Bo okrom pobitych ſtárych ludzi / y máłych Dziatek / Ludzi Chrześćiańſkich pięćdzieśiąt y pięć tyſiecy z 40. wywiedli w niewolą / á koni y klacz półtorá kroć ſto tyſiecy / Bydłá rogátego pięć kroć ſto tyſiecy / á owiec dwie śćie tyſiecy / okrom inßych łupow / ßat / Złota / Srebrá / y Skárbow tákże rozmáitych ſtátkow domowych. A táką ſpráwą wyciągáli z tymi łupámi z Podola. Naprzod Cárzykow ſiedḿ Synow Cárzá Przekopſkiego wßyſtki woyská Hordinſkie ſpráwowáli.

Tátárowie Wołyń o Podole zwoiowáli.

Szyk y ſpráwá woyſká Tátárſkiego.

Alikierey Soltan z Chorągwią Kitayki białey y czerwoney wßerz ná dwá ſążniá / á ná wierzchu kutas z końſkiego ogoná fárbowány / ludu było pod nią 15000.

Lazikieray Soltan z Chorągwią kitayki zieloney á białey / pod nią było Tátar 10000 / á Murzowſkich Chorągwi 8.

Alichwierczey / z Chorągwią czerwoną o dwu ogonách / pod ktorą było Tátar 10000. á Murzowſkich Chorągwi 10.

Sáckurczi z Chorągwią kitayki czerwoney y białey / z kutaſem / pod ktorą było ludu 15000. á Murzowſkich Chorągwi 25. Zá tymi ßli Sabayſcy Tátarowie / nád ktorymi był ſtárßy Solotay Kikierey Bakart z Chorągwią kitayki białey y zieloney o czterech ogonách / ludu było pod nią 8. tyſiecy.

Zá tymi ßli Cerkáſſowie Pięćhorſcy drugim Bakartem z Chorągwią Kitayki białey á zieloney / z kutaſámi / ludu pod nią było 7000.

Cerkáſſowie Pięćhorſcy Chrześćiánie.

Dobruccy

Batay.

Dobruccy y Białogrodſcy Tátárowie pießo ßli przed woyſkiem z Bákáiem/ ktorych było 10000. po práwey ſtronie/ Drugi záś Murza 12000. miał Tátar pießych z Chorągwią białego y zielonego Hatłaſu po lewey ſtronie woyſká.

Zięć Cárſki z dwunaśćią tyſięcy ludu z Chorągwią białą / zá tymi Derwi Murza ßedł w pozad woyſká w pułmilu z dźieſiącią tyſięcy ludu / zá tymi záś

Kommunicy.

Komunnikow o iednym koniu chłopow wybornych ßło 12000. A gdy to ſpráwą z połonem ciągneli/ vrywáli ich náßy gdzie mogli/ ále do wálney bitwy nie przyßło/ dla wielkiey mocy pogáńſkiey/ ták iż w cále do Hordy vßli z łupámi / z ktorych dźieśięćinę Cárzowi dawáli.

Electia w Stężycy prożna.

Tegoż Roku Pánowie Koronni y Litewſcy złożyli ziazd w Stężycy/ ná Electią Krolá nowego / ále zá vporem nikterych Senatorow / y Posłow Krolá Henriká odwłoczenim nie przyßłá do ſkutku Electia.

Przeto znowu w Wárßáwie był ziazd dla gruntowney Electiey/ ná ktorą Posłowie od Ceſárzá Maximilianá/ y od Xiążęćiá Ferarſkiego/ y od Woiewody Siedmigrodzkiego/ y inßych Xiążąt Rzeſkich przyiácháli/ ktorzy rozmáite Condicie podáiąc / káżdy Poseł zá Pánem ſwoim iáko mogł / áby był ná Kroleſtwo wybran vſiłował/ lecz w tym náßy pámiętáiąc ná poſtępki y Oracią Monlukowę po ßkodźie oſtrożnieyßy byli. A naprzod od Ceſárzá / álbo od Syná iego Erneſtá ty Condicie podawano.

Electia w Wárßáwie.

Condicie od Ceſárzá podáne.

Rozdźiał III.

Condicie Ceſárſkie.

1. Wßyſtki Práwá/ Priwileia / y Wolnośći ſtáre poprzyſiąc / y mocno trzymáć/ nád to ich według zdánia Rzeczypoſpolitey więcey przymnożyć.
2. Vrzędow ták Duchownych iáko Swieckich żadnym Cudzoziemcom / okrom właſnych obywátelow nie rozdawáć.
3. Spor o Pruſką y Iflantſką ziemię z Rzymſkim Ceſárſtwem ná wieki vśmierzyć / y ieſliby iákie práwo Dom Rakuſki ná Xięſtwo Mázowieckie miał dobrowolnie śię go wyrzec.
4. Zeglowánie do Nárwy z Krolem Duńſkim y z Miáſty Zamorſkimi poſtánowić / y ſprzymierzenie z ſiedmiądźieſiąt Miaſt Niemieckich wolnych vćwierdźić.
5. O Barſkie Xięſtwo y dochodach Neapolitanſkich / áby Krol Hiſpanſki Kroleſtwu Polſkiemu doſić vczynił pilno śię ſtáráć.
6. Z Krolem Hiſpáńſkim Koronę Polſką/ y Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ tákże Węgierſkie y Czeſkie Kroleſtwá / y inße wßyſtki páńſtwá ſwoie Ceſárſkie ſpołecznie ſprzymierzyć.
7. Przyiaźń y przymierze wieczne z Ceſárſtwem Rzymſkim z pomocą przećiwko káżdym Nieprzyiaćiołom / tákże ſprzymierzenie y towárzyſtwo z Duńſkim y Swedſkim Krolámi y wßyſtkiey Rzeße Niemieckiey Xiążęty vtwierdźić.
8. Kupiectwá obywátelow tych wßyſtkich Kroleſtw z Koroną Polſką tym więcey przymnożyć.
9. Stánowienie z Turkiem ieſliby śię ták Stánom Koronnym zdáło vczynić.
10. Ieſliby ſnadź w Węgrzech woyná miáłá być / Nie będźie vżywał Ceſarz Polſkich áni Litewſkich Zołnierzow / okrom dobrowolnych zá pewny żołd.

To Práwo Rakuſkie Accomodował ná Xięſtwo Mázowieckie przywłaſzczáiąc ſobie/ po Cunarte Wnuczce Olgerdowey Xiążęćiá Mázowieckiego Cor.

11. Dla

11. Dla obrony Gránic Koronnych cztery Zamki vkráinne wedle zdánia Rzeczypoſpolitey ná potrzebnych mieyſcach zbudowáć.
12. Academią Krákowſką nowym nádánim pomnożyć.
13. Ktorzy będą godni z Polſki y z Litwy ná Woiennych y Dworſkich vrzędach Xiążąt Rákuſkich będą przełożeni.
14. Pierwßego Roku trzy ſtá tyśięcy Złotych do Korony Polſkiey wnieść/ dla obrony Gránic/ y zápłácenia żołdu żołnierzom.
15. Długi wßyſtki Koronne / ták też Zołnierzom y Dworzánom zátrzymáne żołdy gruntownie zápłáćić.

Condicie od Xiążęćiá Ferarſkiego Alfonſá podáne.

1. Wolnośći y Priwileia wßyſtki w cále záchowáć.
2. Nic nie odnawiáć áni odmieniáć / áni ſpráwowáć iedno zá dozwolenim wßyſtkich Stanow.
3. Godnośći áni przełożeńſtw żadnemu z cudzoziemcow nie dawáć.
4. Pokoy miedzy Stanámi wßyſtkimi y około ſporu Religiey záchowáć.
5. Krákowſką Academią ludźmi vczonemi ozdobić / y Rzemieśniki dla budowánia y obrony Zamkow ſwoim koßtem z Włoch przywieść y záchowáć.
6. Dla pożytkow wietßych Koronnych / nowy ſpoſob y port Kupcom Polſkim vkazáć y ſpráwić do Włoch.
7. Ieſliby przećiwko Moſkiewſkiemu álbo ktoremu inßemu nieprzyiaćielowi pießych Zołnierzow było potrzebá / tedy cztery tyśiące Strzelcow Włoſkich przez ßeść Mieśięcy ſwoim nakłádem wywieść y chowáć obiecuie.
8. Ieſliby śię czego Boże vchoway tráfiłá niebeſpieczność ná Kroleſtwo/ on wßyſtkich Xięſtw y powinowátych ſwoich mocy y pośiłki iáko ná właſnego zdrowia obronę obroći.
9. Woynę wßelką zá zdrowie Koronne / y dobycie vtráconych Gránic ſam w ſwey oſobie záwżdy odpráwowáć będźie.
10. Czáſſu pokoiu vrząd dobrego Krolá według vſtaw y potrzeb Koronnych / álbo ná mieſcu mießkáiąc álbo wßyſtki kráiny Koronne obieżdżáiąc będźie wypełniał.
11. Długi Koronne zá rozſądkiem wßyſtkich Stanow zápłáći.
12. Ná káżdy Rok z Włoch do Polſki wßyſtki dochody ſwoie ho- ſił/ zoſtáwiwßy częśc dla obrony onego páńſtwá potrzebną.
13. Xięſtwo Kornuetſkie ktore trzyma práwem dźied- Kroleſtwu Polſkiemu ná wieki dáruie y wćieli.
14. Pięćdźieſiąt Szláchćicow Polſkich w Ferar- Mieśćie páńſtwá ſwego ná naukach wyzwolonych ſkiego Rzemiosłá właſnym nakłádem będźie chow-
15. Nád ty wßyſtki Condicie obiecuie zá dwá ney trzy ſtá tyśięcy złotych przyſłáć / á ſam oſobą / porádą y máiętnośćią leſtwu mogł być po

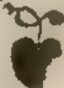

Condicie Batorego Woiewody Siedmigrodzkiego krotkie.

1. Práwá poprzysiąc y mocno strzymáć.
2. Długi Koronne zápłáćić.
3. Cokolwiek Moskiewski posiadł zdobywáć.
4. Wieczne przymierze z Turki y z Tátáry vczynić.
5. Gránice wßystki osádzić.
6. Przed swym przyiazdem sto tysiecy Złotych przysłáć.
7. Więźnie nie dawno od Tátarow pobráne wyswobodzić.

Dwá Candidaci od Rycerstwá.

Maximilian Cesarz Krolem mianowan.

Anná Krolowa á Stefan Batory Woiewodá Siedmigrodski Krolem Polskim.

Zjazd w Andrzeiowie.

Po tych Condiciy podániu y rozbieránia / część Senatorow y Rycerstwo niemal wßystko Koronne / nie zezwaláiąc żadnym sposobem ná Cesarzá / áni Dom Rákuski / á Xiąże Ferárskie y iego Condicie záráżem opuściwßy / Miánowáli dwu Candidatow swoich / Woiewodę Siedmigrodskiego / y Andrzeiá Grabię z Teczyn / Woiewodę Belskiego. Arcybiskup záś Gnieznienski z niktorą częścią Senatorow wyszedßy z mieysca okopem Electiey náznáczonego / 12. dniá Grudniá miánował Krolem Polskim Maximiliáná Cesárzá. Potym po długich sporach / gdy Pan z Teczyná Woiewodá Belski / wymowił się áby nie był Candidatem / opátruiąc w czym inßym posługę swą Rzeczypospolitey / záráżem więtsza część Rycerstwá y Senatorow / wybráli y mianowáli Krolową Polską Annę Krolewnę Sigmuntownę własną Dziedziczkę / Iagiełowę Krewniczkę / przydawßy iey zá Krolá y Małżonká / Stephaná Batorego Woiewodę Siedmigrodzkiego / á wypráwiwßy Posły do niego áby ná Krolestwo Polskie y Wielkie Xięstwo Litewskie (áczkolwiek przy tey rádzie Pánowie Litewscy nie byli) przyiáchał / żądáli. A dla gruntownieyßego postánowienia tey Electiey złożyli ziazd w Andrzeiowie 18. dniá Styczniá / ná ktory się wßyscy iáko ná woynę zieżdżáć mieli / dla gotowośći y odporu przeciw każdemu / ktoby się chciał nád ich Electią ná Krolestwo sádzić / iáko wßystko ßerzey opiewa Vniwersał Andrzeiowski. A ná przyimowánie Krolá obránego ná gránicach byli náznáczeni Biskup Krákowski / y Sedomirski / Ruski / y Belski / Woiewodowie / Pan Woynicki / y Hetman Koronny polny Sieniawski etc. Koronáciey záś y ślubowi dzień 4. Márcá náznáczony w roku 1576. A ták gdy Pan Bog sam / zá mądrych ...natorow porządną spráwą ony burdy rozerwániu grożące vśmierzył / Koro...n iest STEPHAN pierwßy / Woiewoda Siedmigrodzki z Familiey Ba... ...Krolestwo Polskie / y W. X. Lit: wespołek z poślubioną y oddáną Mał... ...rolową Sigmuntowną / w Krákowie przez Biskupá Kuiáw... Karnkowskiego / Bo Arcibiskup Gneznienski Iakob Vchániá Cesárská wymowił się niedołożnością zdrowia.

...otym Pánowie Litewscy y Rycerstwo w Gieranoynach / ...ohowie ziazdy miewáli / rádząc o potwierdzenie / y zu...śći / praw / y priwileiow swoich od Krolá nowo nád...ánego / y o przyięciu iego ná Wielkie Xięstwo. Bo też części táwne y táiemne posły strona swoię / od ktorey ...oim ná Krolestwo cießył. Ale mu wyßło ná to iáko ...erikowi trzeciemu / ktorego Florentini ná Ráku do...áli z tym napisem / TENDIMVS IN LATIVM. ...Lech / ktory był przyiáchał ná Ziazd do Mscziliſ...mi Cesárskimi po Wielkiey nocy / musiał

názad

názad viezdżáć nocą / gdy iuß Pánowie y wßystko Rycerstwo Litewskie Krolá Stephána zá Páná przyználi. A Cesarz też Maximilian Electorow swoich wydał / gdy się rychło potym tegoż Roku ná Krolestwo Niebieskie zániechawßy Polskiego pospießył. A Rudolf Syn Krol Rzymski y Węgierski ná iego mieysce Cesárzem wybran.

Cesarz Maximilian Elect Polski vmarł.

Pánowie też Litewscy / Pan Wilenski Jan Chodkiewic / y Pan Trocki Ostáfi Wołowicz / Jan Kißká Kráyczy wielkiego Xięstwá Litewskiego / Alexander Chodkiewic Stárostá Grodzienski / y inßy do Wárßawy przyiechawßy Miesiącá Máiá Stepháná Krolá imieniem wßystkiego Wielkiego Xięstwá Litewskiego zá Páná pozdrowili y przyználi.

Krol potym stánowiąc porządek y pokoy Koronny / złożył Siem w Toruniu tegoż Roku 1576. ná ktorym Gdańszczánie dla hárdych rozruchow swoich byli wywołáni / y nieprzyiacioły / y winnymi obráżenia Máiestatu Krolewskiego byli osądzeni / Bo trzymáiąc stronę Cesárską woysko z zamorskich ludzi zbieráli / wziąwßy sobie zá Hetmáná Hanusá von Cöllen: Wßákże Pan Bog ich hárdość znácznie skárał przez Janá Zborowskiego Castellaná Gnieznienskiego / Hetmáná Koronnego / ktory nie máiąc służebnych Żołnierzow więcey pułtora tysiącu z Haydukámi pießymi / poráźił ich woyská 12000. ktore było dobywáć Tczową z Działy wyciągnęło / ták iż Knechtow y Reyterow / tákże Mieszczan bucznych y hárdzie przed bitwą kazących ná plácu 4000. zábitych poległo / okrom ránnych / y tych ktorych bárdzo wiele w Stáwach y w Jeziorze Lubisewskim nád ktorym bitwá byłá / y w Wiśle potonęło / Capitanowie też y Fendrichowie wßyscy zbići / y ći ktorzy miedzy gory y lássy vciekli / Dział 40. (krom ręczney strzelby) y inßych łupow / y zbroie bárdzo wiele náßy wzięli. A Hanus von Köllen ledwo vbieżał ná rączym. Działo się to Roku 1577. Kwietniá dniá 13.

Siem w Toruniu.

Gdańskie woysko pod Tczewem porążono.

A potym Krol przyciągnąwßy sam z lekkim woyskiem pod Gdańsko / y Láterniey ich twierdze portowey vsilnie dobywáiąc / skrócił ich hárde buczne byki / y do posłußeństwá przypędził / Ták iż ná Condicie od Krolá podáne przyzwolić musieli / y nakłady woienne postąpić / 200000. Złotych w Malborku 2. dniá Listopadá.

Ale Tátárowie Przekopscy tegoż Roku máiąc pogodę / nie opłákáne ßkody ná Podolu / y ná Wołyniu poczynieli.

Tátárowie ná Podole.

Moskiewski też áczkolwiek do niego byli wypráwieni Posłowie wielcy tegoż Roku / Stánisław Kriski Woiewodá Mázowiecki / y Mikołay Sapihá Woiewodá Minski / y Fiedor Skumin Tiskiewic Podskárbi Nadworny Wielkiego Xięstwá Litewskiego / nád nádzieię náßych z wielkim woyskiem do Liflant osobą swoią z stárßym Synem / y z Mágnusem przyciągnął / Miesiącá Sierpniá / gdy Krol był pod Gdánskiem / gdzie wziął Kieś / álbo Wenden zá niestwornośćią Niemcow przez podánie / tákże Westen / Erlen / Nitaw / Jorgenburg / Sonsel / Rumborg / Marienhaus / Tákże też Dunemborg pod Kniáźiem Sokolinskim / Zamek kopcem wyniosło w rowninie vsutym obronny / y Creutzborg / Rokenhaus Zamek y Miásteczko / Ascherad / y Lonward Zamki nád Dźwiną przez wystráßone w lárwie podánie pobrał / y kilkonaście inßych Zamkow (iáko ptaki ná lepie zbieráiąc) opánował / gdzie wielkie morderstwá Moskwá y Tátarowie nád Niemcámi czynili / Mężow / Pánie / y Pánny okrutnie gwałcąc / śćináiąc / y w sztuki siekąc / zwłasczá w Kieśi y w Rokenhausie / ktore w lárwie Magnusowey połowił.

Posłowie do Moskwy.

Kniáź Moskiewski w Inflanciech Zamki pobrał.

Byli iuß w ten czás ná gránicách Moskiewskich Posłowie náßy / Kriski Mázowiecki / y Mikołay Sapihá Minski / Woiewodowie / y Fiedor Skumin

Tiskiewic

Tiſkiewic Podſkárbi nadworny wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / gdy vſłyßeli o tym ſplundrowániu Liflant/ dla czego ſię byli chcieli nązad wrocić/ Ale z roſkazánia Krolewſkiego potym iácháli do wielkiego Kniáziá / przed ktorym gdy ſpráwowáli poſelſtwo/ nie dał im áni wzmianki czynić o Liflantſkiey ziemi / y owßem ſię ieſcze vpominał wßyſtkiey Kurlándſkiey ziemie / y kráin inßych Pomorſkich áż do Prus/ twierdząc ſię mieć práwo dziedziczne nie tylko ná to ále y ná wßytkie Pruſſy/ y ná Polſkie y Litewſkie páńſtwá / po Pruſie Brácie Octawiuſá Ceſárzá / ktory iáko żywo nie był ná Swiecie / od ktorego ſię on według zmyſlonych baśni czwartymnaſtym pokolenim bez wſtydu być zmyſlnie mienił. O czym gdy Poſłowie náßy iuż z Moſkwy wyiácháli Krolowi dáli znáć/ poſłał z nowu Krol do Wielkiego Kniáziá Gońcá y Dworzániná ſwoiego Piotrá Háráburdę / przywodząc go wßelkim ſpoſobem pod ſłußnymi Condiciámi do pokoiu z obudwu ſtron vtwierdzenia. Ale Moſkiewſki według wrodzoney hárdośći / nie tylko ſię dał do przymierza nákłonić/ ále y Gońcá Krolewſkiego ledwo wyſłuchawßy/ dáleko od ſiebie odeſłał / y práwie zá więźnia chował.

O tym Pruſie żaden Hiſtorik iáko żywo nie wſpomina/ chybá o Krolu Bitiniey/ od ktorego ieſt Miáſto Pruſſa / y do ktorego ono był Annibal vciekł.

Ruſzyli ſię byli tegoż Roku Pánowie y Rycerſtwo Litewſkie ochotnie ná odpárcie Moſkiewſkiego gwałtu/ ále prożno / Bo y niepogody záßły/ A Moſkiewſki też Zamki pobráne oſádziwßy z Liflant wyciągnął.

Litwá pod Zelborg.

Tegoż Roku Cometá ſtráßna vkazawßy ſię 13. Nouembrá długo trwáłá/ A náßy też potym Dunenborg z Kozakiem dzielnym Zábą odiſkáli / y Wenden álbo Kieś przed tym Stolicę Miſtrzow Liflantſkich pod Moſkwą wzięli. A gdy ſię Moſkwá we dwudzieſtu tyſięcy woyſká znowu dwá kroć o dobycie Kieśi kuśiłá / poráźili ich náßy w máłym poczcie y rozgromili / złączywßy ſię z poſiłkiem Swedow ná ten czás przybyłym y Dział więcey niż 20. wielkich burzących/ á zwłaſzcza Wołká odięli/ zá ſpráwą y Hetmáńſtwem Andrzeiá Sapihy Woiewodzicá Nowogrodzkiego / gdzie też Woiewod y Boiárow zacnych bárdzo wiele krom pobitych ná plácu w więźienie pobrano / Roku 1578. zimie/ Dziáłá do Wilná/ ktorymi nieſłußnie Zamkow Krolewſkich dobywał/ á Więźnie do Grodná przyprowádzono/ A Moſkiewſki też po tey kaźni dopiero Gońcá Krolewſkiego Hárábúrdę Piotrá do ſiebie wezwawßy / vczciwßy tráctował y potym odpráwił.

Cometá.

Moſkwá poráżona y Dziáłá odięte.

Tegoż Roku Alexander Chodkiewic Stároſtá Grodzienſki świętey pámięći dług śmierći z ciáłá zápłáćił.

Tegoż też Roku Mieśiącá Sierpniá Jurgi Jurgewic Olelkowic Olgerdá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego potomek Xiążę Słuckie wieczney pámięći godne/ z Swiátem ſię rozſtał.

Tego też czáſſu Poſłowie Moſkiewſcy do Krakowá przyiácháli / ktorych w zebrániu Senatorow gdy Krol do ſpráwowánia poſelſtwá vczćiwie przyprowádzonych przypuśćił/ wnet od wrodzoney hárdośći poczęli niechcąc żadną miárą poſelſtwá ſpráwowáć / ażby ku nim Krol pierwey powſtał/ á ziąwßy Czapkę/ o zdrowiu Cárzá przeſtáwnego pytał. Czego gdy im iáko rzeczy nieſłußney Krol pozwolić niechciał / odiácháli do Moſkwy nic nie poſtánowiwßy / áni poſelſtwá ſpráwiwßy.

Hárde Poſelſtwo Moſkiewſkie.

Rozdział

Rozdział IIII.

Do Jego Miłośći Kniáziá Łukaßá Bolká Swierſkiego / Marßałká Krolá Jego M. etc.

Potym Krol przyiácháwßy z Wárßáwy roku 1579. przed Zápuſty do Grodná / był witan imieniem wßyſtkiey Rzeczypoſpolitey Litewſkiey od Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wilenſkiego w polu ozdobną Orátią/ támże w Grodnie po długich namowách nie obronę iáko przed tym Litewſkich Gránic/ ále Woynę przećiw Moſkiewſkiemu w iego Ziemię Krol z Pány Litewſkimi poſtánowił / ktora też iuż byłá ná Seymie Wárßáwſkim wßytkich Stanow zezwoleniem vchwalona / Do czego wielkie y gotowe pomocy Pánowie y Rycerſtwo wßyſtko Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego ochotnie ofiárowáli / y potym to nád Serepczyzny y podatki inße z imion ſwoich wydáne/ tym ochotniey ſkuteczną rzeczą znácznie pokazáli/ z miłośći wrodzoney iáko práwi oyczycy ku Rzeczypoſpolitey y Pánu ſwemu. A ták Krol porządnie we wßyſtkim poſtępuiąc / poſłał Gońcem Wacłáwá Lopácinſkiego do Wielkiego Kniáziá Moſkiewſkiego z liſtámi / opowiádáiąc mu ſłußne przyczyny woyny z ſtrony ſwoiey y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego.

Krol do Grodná.

Woyná przećiw Moſkiewſkiemu.

Lopácinſki do Moſkwy Faluſalis.

Potym Krol poſtánowiwßy wßyſtki poſtępki y potrzeby woienne/ z Pány Litewſkimi w Wilnie / wyiáchał oſtátniego dniá Lipcá do Swira / dla popiſu y ßykowánia woyſká/ ktore ſię tám było według náznáczenia w ty polá śćiągnęło/ Stámtąd záś Krol rußył ſię przez Głębokie/ y poſtáwy do Dziſny / á potym do Połocká przyciągnął ze wßyſtkim woyſkiem wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ Zmodzkiego / y Ruſkiego / nád ktorym był Hetmánem wielkim Mikołay Rádziwił Woiewodá Wilenſki / á nád Zołnierzámi Syn iego Chriſtof Hetman polny / Pan Trocki / Nád Polſkim záś Rycerſtwem Mikołay Mielecki Woiewodá Podolſki/ nád Węgry Caſpar Bekieß/ á nád Niemcámi pießymi Chriſtof Grof Rozrzarzewſki Stároſtá Łęczycki.

Popis v Swirá.

A w ten czás práwie Rycerſtwo y Kozacy Litewſcy y Ruſcy vprzedziwßy wielkie woyſko trzy Zamki álbo Twierdze Moſkiewſkie/ Coſiány/ Kráſne/ y Sſeno/ nagłą żárkośćią vbiegli y ſpálili.

Trzy Zamki Moſkiewſkie ſpalone.

A Krol gdy ze trzech ſtron Miáſto y Zamek Połocki obegnał/ 11. dniá Auguſtá nąząiwerz Miáſto nie mniey przekopámi/ wałem/ y śćiánámi / tákże báſztámi obronne/ Węgrowie/ y lud pießy Kánclerzá Koronnego Janá Zamoyſkiego/ tákże Litewſcy Háyducy y Kozacy zápalili/ gdzie Moſkwy bárdzo wiele pobili/ á drudzy do Zamku vciekli. Potym pod ſáme śćiány y Bramy Zamkowe náßy ſię przyßáńcowáli / ze trzech ſtron w Wieże y w Báſzty / tákże ná Blanki ogromną ſtrzelbę puſzczáiąc/ ále y Moſkwá nie mnieyßą vpornośćią y ſtrzelbie gęſtey/ y ſturmom náßych śmiele ſię we dnie y w nocy záſtáwowáli / y niktore ſtrony Zamku zápalone przeważnie gáſili/ ku temu dżdże gwałtowne ná wielkiey przeßkodzie náßym były/ áż potym dniá Auguſtá 29. Słońce weſoło iáſne / promieniámi długo pożądánymi Swiát oświećiło / ktorego dniá náßy Polacy/ Litwá y Węgrowie pießy/ przeważną śmiáłośćią z oſtátnią niebeſpiecznośćią ſwoią/ przekopy y Połotę Rzekę przebywßy/ y ná wynioſły Kopiec pod ſáme śćiány ognie podniowßy / Zamek zápalili/ ktore zápalenie gdy moc wzięło / wnet ochotne Rycerſtwo pieße Węgierſkie / y Polakow Rotá Kánclerzá Koronnego

Połocko oblężone.

Miáſto Połockie ſpalone.

To wßyſtko ſtáło ſię z frogimi dżdżámi zeßło.

 Janá

Janá Zamoyſkiego/ tákże Litewſcy Háyducy dárli ſię przez ogień y ſtrzelbę Moſkiewſką do Zamku/ ále przed gwałtownym ogniem y niezgodą ſwoią/ á ſtrzelbą nieprzyiacielſką 27. ſwoich vtráciwßy krom ránnych/ vſtąpić ná zad muſieli/ ále iednák z Moſkwy Strzelcow 200. zábili. Nazáiutrz tedy w Niedzielę 30. dniá Sierpniá gdy náßy znowu ogień podłożyli/ á Sciány ſię tym gwałtowniey palić poczęły/ ſtrzelbá też vſtáwiczna z trzech ßáńcow náßych/ Moſkwę trapiłá/ y obronę wßyſtkę gáßenia odięłá/ podáłá ſię Moſkwá z Zamkiem ná łáſkę Krolewſką/ gdy ich przyrzekł/ ktorzyby chcieli z máiętnoſciámi wolno do Moſkwy wypuścić/ á ktorzyby ſię vdáli Krolowi ſłużyć/ tym też łáſkę y żołd obiecano y ſpełniono. Tylko Ciprian Archiepiſkop Wielkolucki y Połocki/ y Waſil Iwanowic Mikolinſki/ Dimier Sczerbáty Obolinſki/ Máthiey Rzowſki/ Iwon Suſſyn/ Piotr Wołynſki Woiewodowie/ y Lukian Treciakow Piſarz Wielkiego Kniáziá/ nie chcieli ſię dobrowolnie podáć/ ácżkolwiek iuß Zamek w mocy Krolewſkiey widzieli/ przeto ich też poimano y pod ſtrażą oſádzono. A wßyſtkiego ludu Moſkiewſkiego do boiu y bronienia Zamku godnego/ było więcey niż ßeść tyſięcy. Ták tedy Zamek ſławny Połocko Stolicá dawnych Xiążąt Ruſkich vdzielnych y niektorych Litewſkich/ z ręku Moſkiewſkich ieſt wydárty Roku 1579. Sierpniá dniá 30. godziny 20. ze wßyſtką żywnoſcią/ ſtrzelbą/ y prochow okwitym doſtátkiem.

Połocko podáne.

Vpornoſć Moſkwy.

Przed tym też máło ſławney pámięci Jan Chodkiewic Cáſtellan Wilenſki/ Stároſtá Zmodzki etc. moy Dobrodziey Swiátu podziękowáł.

Potym gdy iuß Krol Połocko práwie wrotá Litewſkie od Moſkwy wybáwił/ Roſſiany też/ Sitno/ y Kraſnę 9. mil od Połocká náßy ſpalili/ zoſtáły były ieſzcze dwá Zámki ná przeßkodzie wielkiey/ Sokoł nád Driſſą y Niſſą Rzekámi 5. mil ná drodze Pſkowſkiey ku pułnocy/ y Turowla nád Dźwiną 4. mile ku Vle y Witebſkowi od Połocká idąc.

Pod Sokołem leżáło woyſko práwie wyborne Moſkiewſkie z Dworu/ y z celnieyßych Boiárow Wielkiego Kniáziá/ y z Kozakow Donſkich álbo Tánayſkich ſtrzelcow przebráne/ nád ktorymi byli Hetmánámi Fiedor Wáſilewic Sieremiet/ Andrzey Pálecki/ Michaylo Liká/ Waſil Krzyworborſki y inßy zacni Woiewodowie/ ktorzy wßyſcy myślili byli przebić ſię do Połocká ſwoim ná odſiecz przez Oboz Krolewſki/ ále temu byli mądrze Woiewodá Wilenſki Mikołay Rádziwił Hetman wielki/ z Synem Chriſtofem Hetmánem polnym zábieżeli/ gdy drogi wßyſtki porządnie opátrzyli. Naprzod tedy Jan Wołminſki Caſtellan Połocki/ Stároſtá Krewſki/ Mąż wielkiey dzielnośći/ y w Rycerſkich ſpráwách/ y bitwách/ z Moſkwą częſtym á dawnym ćwiczeniem doświadczony/ był poſłan pod Sokoł z kilkiem vſow/ á zá nim Chriſtof Rádziwił Hetman polny z Zołnierzámi Litewſkimi przybył/ Ale iż woyſko Moſkiewſkie pod Zamkiem y pod ſtrzelbą leżáło w okopie/ á bitwy wálney zwłaczáli zwieść/ tylko vrywkámi á hárcámi/ y wycieczkámi częſtymi bitwy zobudwu ſtron koßtowáli/ wßákże náßy Moſkwę áż do ſámego okopu z kopiámi wſpieráli. A w tym Woiewodá Wilenſki Mikołay Rádziwił Hetman wielki zá wolą Krolewſką wypráwił kilko vſow Kozakow z Kniáziem Conſtantinem Lukomſkim pod Turowlą/ ktorych obaczywßy Moſkwá/ á mniemáiąc iż wßyſtko woyſko dobywáć ich ciągnie/ wnet inßą Bramą Woiewodow ſámych zoſtáwiwßy vciekli. A ták Woiewodowie od ſwych opußczeni 4. dniá Wrzeſniá Zamek cáły podáli ze wßytką ſtrzelbą/ prochy y ſpiżą/ ktory potym náßy w kilku dni (ledwo mu ſię obrádowawßy) gdy Kniąż Lakomſki kazał z wietßych Dział pod dobrą myśl ſtrzeláć ſpalili/ ták iż lekko nábyte/ lekce zginęło.

Jan Wołminſki pod Sokoł.

Turowla wzięta/ y ſpalona.

W tenże czás Mikołay Woiewodá Podolſki Hetman Koronny z Polſkim y z Niemie-

-ckim woyſkiem przebywßy przez moſt z ſtrugow vczyniony Driſſę rzekę/ pod Sokoł przyciągnął/ á tegoż czáſſu pod Zamek ſię przyßáńcowáł/ bo Polacy od Niſſy/ á Niemcy od Driſſy ßáńce porządnie á prętko vkopáli. Januß záś Zbáráſki Woiewodá Bráctáwſki zá Niſſą Rzeką/ gdzie było snádnie Moſkwie vciekáć/ z vſem ſwoim ſtánął/ potym kulámi żeláznymi roſpalonymi náßy ná kilku mieſcách Zamek zápalili/ á gdy ogień wziął moc/ wnet Moſkwá zwątpiwßy w obronie Zamkowey/ przez Bramę od Niſſy wytoczyli ſię ku bitwie. Ale ich Polacy z ßáńcow/ á potym Niemcy pießy ſtrzelcy w Zamek y w ogień záſię wpárli/ ſámi też zápalczywiey Moſkwę goniąc do Zamku ſię werwáli/ tám wnet krátę Moſkwá ſpuśćiłá z bramy/ ták iż Polacy y Niemcy w Zamku zápalonym z Moſkwą zámknieni ná oſlep ſię rowną niebeſpiecznośćią ſiekli. A gdy záś náßy od ßáńcow kratę w bramie z wielką pracą przełomili/ dopiro ſię Moſkwá z Zamku gorącego wyſypáłá/ tákże náßy ránni y opaleni weſpołek z nimi/ tám ſię dopiro okrutna bitwá oſtáłá/ bo Niemcy żadnego Moſkwiciná nie żywili/ ták iż ich cztery tyſiące zbitych ná plácu poległo/ miedzy ktorymi przednieyßy Woiewodowie/ Boris Sein/ Andrzey Pálecki/ Michayło Lyk/ Waſil Kryworborſki zábići/ á Sieremiet Hetman Mąż wielkiey dzielnośći/ y Mieſoied ſtárßy ſprawcá Kozakow Donſkich żywo poimáni/ inßych więźniow łupow/ tákże ßat drogich/ koni/ pieniędzy/ y ryſtunkow koßtownych bárdzo wiele náßy doſtáli/ á Zamek do gruntu zgorzał. Z náßych też pod Sokołem ludzi zacnych/ iako z Chriſtofem Rádziwiłem Hetmánem polnym/ y z Janem Wołminſkim/ ták też w tey potrzebie mężnie gárdłá dáli/ Kámienſki Rotmiſtrz/ y Wyſocki/ Jakob Swiecinſki/ Jakob Bornkowſki/ y Mikołay Kloczewſki.

Sokoł obleżony.

Niebeſpieczność náßych.

Moſkwá pobita.

Sokoł ſpalony.

Náßy pod Sokołem pobići.

Potym Woiewodá Połocki/ Mikołay Dorohoſtayſki Moniwid po odiáchániu Krolewſkim z Połocká wziął Suſſą Zamek nád wielkim Jeziorem obronny/ przez dobrowolne podánie tráctuiąc z Woiewodą Rutaiem Suſkim y z Moſkwą przez Fracá Zuká/ A gdy im przyrzekł dobrowolne wyśćie z ruchomymi máiętnośćiámi do Moſkwy/ wyßło ich w liczbie 6000. A Woiewodá Połocki z Rycerſtwem Litewſkim y z Polſkim do Zamku Sußey wiáchał dniá 6. Páździerniká/ gdzie wziął Dział wietßych 21. Hakownic 136. Ruśnic długich 123. prochu beczek 100. ktore 400. Cetnarow ważyły/ Kul żeláznych wietßych od Dział 4822. y inßego ſprzętu zakowego/ y żywnośći bárdzo wiele.

Suſſá ſię podáłá.

Przed tym też Philon Kmitá Stároſtá Orßeńſki/ máiąc z ſobą ludu Rycerſkiego/ iezdnego y pießego/ y Kozakow vkráinnych niemáło/ włośći Smolenſkie okrutnie ogniem y mieczem zwoiowáł/ przez 2000. Siół ſpálił/ y ſámo Smolenſkie przedmieśćie w popioł obroćił/ á bez namnieyßey ßkody ſwoich/ lud Rycerſki z wielkimi łupámi/ y ſtádámi więźniow y bydłá do Horßey vwiodł.

Philon Smolenſk opálił.

Z drugiey záś ſtrony Conſtántin Xiążę Oſtrogſkie z Kniáziem Micháłem Wiſniewieckim Caſtellanem Bráctáwſkim/ y z Synem Janußem przepráwiwßy ſię przez Dniepr/ á roſpuśćiwßy przed ſobą wßerz y wzdłuż Kozakow ſwoich/ y Tátarow w zagony/ oblegli Czernihow Zamek Stolicę dawnych Xiążąt Siewierſkich/ ále iż ſię Moſkwá przeważnie broniłá/ á pießych do ßturmu máło było/ przeto ſpaliwßy ſámo Miáſto Czernihowſkie/ zagony práwie po wßyſtkiey Siewierſkiey Ziemi áż do Stárodubiá/ Rádohoſczá/ y Poczepowá roſpuśćili/ á potym z wielkimi łupámi bez odporu do domu ſię wroćili. Tymże ſpoſobem Stároſtá Mśćiſławſki Jároſławſkie miáſto/ y bárdzo wiele ſioł włośći Moſkiewſkich poburzył.

Czernihow y Siewierſkie kráie zwoiowáne.

A Krol potym przyiáchawßy z Połocká do Wilná/ w Grodnie też máło odpocząwßy/ poſpießył ſię ná Siem do Wárßáwy/ w ktorym czáſie liſty przinieſiono do Mi-

Liſty do Pánow Litewſkich od Rády Moſkiewſkiego.

iño do Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wilenſkiego / y do Oſtáfiá Wołowiczá Páná Trockiego / od dwu Pánow Rádnych Moſkiewſkich / Kniáziá Iwaná Mśćiſławſkiego / y Mikity Romanowicá Zacharina 28. dniá Września piſáne ze Pſkowá / gdzie ná ten czás z woyſkiem wielki Kniáź leżał / w ktorych liſtách to ſię oſobliwie zámykáło / áby Pánowie Litewſcy y Koronni Królá ſwoiego od rozlania krwie Chrześćiáńſkiey do zgody przywodzili / á oni tákże wielkiego Kniáziá ſwego / áby ſię nie mśćił ßkod od Królá poczynionych / hámowáć / y do pokoiu przywodzić ſię ślubowáli / á iżby też tym czáſem Poſłowie z obudwu ſtron chodząc dobre rzeczy ſtánowili. Ale to wßyſtko Krol ná Sieym Wárßawſki odłożył / gdzie znowu po długich namowách zá mądra rádą y perſuaſią Janá Zamoyſkiego Kánclerzá Koronnego woynę przećiw Moſkiewſkiemu kończć vchwalono / y pobor poſtánowiono.

Woyná przećiw Moſkiewſkiemu.

Nieſcierdá wybiezana.

Tegoż Roku Grudniá Miesiącá 13. dniá Jan Dorohoſtayſki Moniwid Woiewodá Połocki Nieſcierdę Zamek od Moſkwy niedawno vgruntowány vbieżał / y ſpalił / gdzie czterech Woiewod / á Mężczyzny / Niewiaſt y Dzieci 1000. náßy poimáli / á od mieczá y od ogniá gdy Zamek zewßąd gorzał / przez 2000. Moſkwy vpornie ſię ále prożno broniącey zginęło.

Potym gdy Krol z Wárßawſkiego Seymu do Wilná przyiáchał Roku 1580. á około kończenia woyny przećiw Moſkiewſkiemu z Pány Litewſkimi gruntownie poſtępował / wnet Moſkiewſki gdy mu mocy iáwney nie ſtawáło / vdał ſię do chytrych práktyk / á naprzod po Swiątkách przyſłał w oſobie Gońcowey ſpiegow ſwoich z Naſczekinem / ktory Naſczekin Goniec nálazwßy po ſwey myśli / áczkolwiek z Fámiliey zacney / ále z przyrodzenia wyrodká Hrehorá Oścíká / często z nim táiemnie tráctował w Wilnie knując zdrádę przewrotną przećiw Wielkiemu Xięſtwu Litewſkiemu / y zdrowiu Krolewſkiemu.

Goniec.

Naſczekin z Oścíkiem.

Miecz y Czapká od Papieżá.

A w tym też czáſie Máiá 29. dniá w Niedzielny dzień Nachwálebnieyßey Troyce S. Miecz poświęcony y Czapká / przez Páwłá Vchańſkiego od Papieżá Grzegorzá 13. przyſłány / ná ſtatek błogosławieńſtwá był oddan Krolowi Stephánowi przed wielkim Ołtarzem w Kośćiele Zamku Wilenſkiego klęczącemu / przez ręce J.M.X. Biſkupá Zmodzkiego Melchiorá Xiążęciá Gedroćkiego z zwykłymi Ceremoniámi.

Oścíkowá zdrádá y fałß.

Oścíkowá ſię też potym zdrádá przećiw Krolowi y Oyczyźnie iáwnie okazáłá / ktorey gdy nie mogł więcey przeć áni wymawiáć / á iáwne lice / fałßow / y zdrádziego / tudzież ſámy práwá / oyczyzná / ſpráwiedliwość y kaźń grzechu pomſty ná niego wołáły / wziął godną vczynkow zápłátę 18. dniá Czerwcá w Sobotę.

Oścík ścięty.

A Krol ſam odpráwiwßy przed tym Náſczekiná Gońcá Moſkiewſkiego rußył ſię z Wilná 15. dniá Czerwcá ná woynę potym przez Minſko y Boryſowo do Czaſnik / gdzie do Królá Goniec Moſkiewſki przyiáchał / poſły wielkie opowiádáiąc / przeto prośił áby ſię Krol do Wilná ich poſelſtwá ſłucháć wroćił na zwykłe mieyſce. Ale Krol widząc ßyderſtwo z Czaſnik áż do Krkonilá iáchał / gdzie ſię Zołnierze przebráni okázowáli / y Márßałek Królá Duńſkiego Farensbek z pocztem Reyterow. Potym Krol do Witebſká 29. dniá Lipcá przyciągnął / gdzie też Pánowie y Rycerſtwo Litewſkie / y od Xiążąt Słuckich / tákże Ciwonowie y Vrzędnicy Ziemie Zmodzkiey ozdobne poczty okazáli. Tegoż dniá Jan Zamoyſki Kanclerz Koronny wyciągnął z Witebſká do Wieliżá Zamku Moſkiewſkiego z ośmią tyśięcy ludu pießego y iezdnego / á obegnawßy on Zamek ßesnaśćie mil od Witebſká / przyrodzenim mieyſcá nád Dźwiną y mocnymi Sćiánámi y Báßtámi / tudzież Rycerſtwem Moſkiewſkim obronny / pierwßego práwie dniá zbił zaſtáwę y obronę Moſkiewſką z blánkow / y z Báßt / ták iż ſię prętko ná rokowánie vdáli / á ták piątego dniá od oblężenia przez podánie przy-

Szyderſtwo Moſkiewſkie.

Obóz w Witebſku.

Wieliż wźięty.

dánie przymußone 6. dniá Sierpniá w Sobotę wziął Pan Jan Zamoyſki Kánclerz Koronny Wieliß / (ktory práwie nád ßyią wiſiał wßyſtkiey vkráyny Ruſkiey Krolewſkiey) ze wßyſtką ſtrzelbą / żywnością / y rozmáitą ſpiżą / támże dwá Woiewodowie poimáni / Párolin Bruezow / y Waſil Baſmakow / á inßá wßyſtká Moſkwá według wiáry dáney wolno puſczona.

Potym Krol 8. dniá Sierpniá do Wieliża przyiáchał / A Pan Mikołay Rádziwił Woiewodá Wilenſki / Hetman wielki z Synem Chriſtofem Hetmánem Polnym / Pánem Trockim / y z Pánem Wilenſkim Oſtáfiem Wołowiczem / y z inßymi poczty Pánow y Rycerſtwá Litewſkiego przedtym przyciągnawßy pod Vświát drugi Zamek Moſkiewſki / á ßańce porządne ſpráwiwßy / ſkoro do nich Krol przybył / wzięli tákże Vświát porządną ſpráwą 6. dniá Sierpniá przez podánie wyſtráßone y przymußone pod Moſkwą / gdzie też poimáni dwá Woiewodowie Michał Welozeminow / y Iwan Aſczarow / inße pospolſtwo wolno puſczono.

Vświát wźięty.

A ten Zamek był zdawná Stolicą Olgerdá Wielkiego Xiedzá Litewſkiego / kiedy Xięſtwo Witebſkie otrzymał po żenie / y z tego Zamku wypráwiwßy ſię z Litewſkim woyſkiem ná Dimitrá Wielkiego Kniáziá Moſkiewſkiego przyciągnął był áż do ſámey Moſkwy / y gránice Litewſkie áż zá Mozaiſk 6. mil vgruntował.

Olgerd do Moſkwy.

Przed tym też 5. dniá Auguſtá Mikołay Moniwid Dorohoſtayſki Woiewodá Połocki pod Newel trzeći Zamek Moſkiewſki z Ślachtą ziemie Połockiey / y z Rycerſtwem ſwoim ciągnął. A Pan Kánclerz Koronny Jan Zamoyſki ku Wielkim Łukom / Támże Wielki Kniáź Moſkiewſki Gońcow ſwoich z liſtámi ſłał / hámuiąc Królá od krwie Chrześćiáńſkiey (człowiek nabożny y ſpokoyny) rozlania / wywodząc to z piſmá świętego / y z Pſálmow Dawidowych / á iż Poſłowie wielcy z dobrym idą / opowiádáiąc / przeto áby ſię do Litwy wroćił ich poſelſtwá ſłucháć prośił.

Woiewodá Połocki do Newlá.

Liſty Moſkiewſkie nabożne.

Ale Krol widząc iáwne ßyderſtwo / á Wieliż y Vświát Rycerſtwem ſwoim oſádziwßy / obroćił ſię ze wßyſtkim woyſkiem do Wielkich Łuk / wypráwiwßy ná pierwßą ſtraż / y rozdawánie Stanow wßyſtkiemu woyſku / Páná Janá Wolminſkiego / z domu Naſſutowego Caſtellaná Połockiego / Stároſtę Krewſkiego z kilkiem Rot / y Tátárow Nahayſkich połkiem / y z pięćią ſet Haydukow / ták iż miał w ſwym połku dwánaśćie ſet iezdnych y pießych / ná pierwßey ſtraży. Zá nim ciągnął Hetman Polny Chriſtof Rádziwił / Caſtellan Trocki / z trzemá tyśiącmi Zołnierzow / przy ktorym też był Stároſtá Zmodzki / Jan Kißká máiąc 400. Jezdnych / á 100. pießych / y Jánuß Xiąże Oſtroſkie z ośmią ſet połku. Pan Mikołay Rádziwił / Woiewodá Nowogrodſki. Pan Jan Hlebowic / Caſtellan Minſki. Euſtachi Tiſkiewic / Woiewodzic Smoleńſki. Márek Wnuczek Ciwon Retowſki / y inßy Ciwonowie / Vrzędnicy / y Rycerſtwo Zmodzkie / w ktorym połku było 2000. iezdnych. Potym Trocki / Wołyńſki Woiewodowie / y Alexander Xiąże Prunſkie Stolnik / ktorych było 800. Zá nimi Mikołay Rádziwił Woiewodá Wilenſki / Hetman wielki z trzemi tyśiącmi iezdnych. Potym Pan Wilenſki Oſtafi Wołowicz / Woiewodá Minſki / Mikołay Sapihá / y inßych Pánow y Rycerſtwá Litewſkiego 2000. Potym Rot Polſkich iezdnych 5000. Záś Węgrow 4000. iezdnych / Dopiero ſam Krol z Dworem ktorego było 1000. iezdnych. Zá Krolem Dźiáłá y inßa Armata / á przy nich pießych 20000. Zá tymi záś ßło w pozad z Janußem Xiążęciem Zbáráſkim Zołnierzow iezdnych 6000. A przepráwiwßy ſię przez Rzekę Dolzą /

Krol do Wielkich Łuk.

Jan Wolminſki ná pierwßé ſtraży.

Spoſob ciągnienia woyſká pod Wielkie Łuki.

Dolzą / Dowiedział się od poimáney Moskwy Pan Wolminski Castellan Połocki / iż Tátarowie z Wielkich Łuk mieli nań vderzyć w nocy / przeto chcąc ich vprzedzić wypráwił przećiwko im Syná swego Jerzego Podkomorzego Vpitskiego Rotmistrzá / á przy nim Kniázia Haurilá / Hołubká / y Drobyssá Rotmistrzow / ktorzy o pułnocy potkáli się nád Jeziorem we dwu milach od Wielkich Łuk z onymi Tátary / ktorych szczęśliwie poráźili / y rozgromili / y przywiodł kilko więzniow Jerzy Wolminski do Królá / z ktorych wszystkie spráwy o Wielkich Łukách wyrozumiał.

Tátarowie rozgromieni.

A ták przez wielkie á trudne przebycia lássow / Krol pod Wielkie Łuki przyciągnąwszy 26. dniá Sierpniá Mieśiącá / obległ Zámek ná kopcu w rowninie nád Rzeką Łowáćią y Jeziorem położony / á Miásto bárdzo wielkie y budowne sámá Moskwá dla snádnieyszey obrony spaliłá. Támże Posłowie Moskiewscy przyiácháli z zwykłymi basniámi / bo naprzod powiedzieli / iż Poselstwá od Cárzá przestáwnego spráwowáć nie mogli / ázby Krol od Zámku odstąpił / á do Wilná się ná zwykłe mieysce słuchánia Posłow wroćił. Ná co gdy im odpowiedziano / iż to być nie może / áni się też godzi / odeśli do swych Namiotow / iákoby w słowie chcąc precz iecháć / á gdy ták kilko dni prożno milcząc strawili / á iż Zámek iuż gore z wieśći vsłyszeli / wnet poczęli audienciey do spráwowánia poselstwá prośić / ktorey gdy im dozwolono / po stáremu básni práwili / wyliczáiąc z obudwu stron poselstwá / y krzywdy wielkie od Królá Wielkiemu Kniáziu vczynione / ktorych áby potym więcey nie czynił / żądáli / oznáymuiąc iż też iuż Kniáź Wielki wszystek gniew y zápał swoy przećiw Krolowi vśmierzył / á w ten czás z Dział trzask y grom strászny około dobywánia Zámku słycháć było. Potym według zwyczáiu Moskiewskiego / w inszym Namiećie przed Pány y Senatory Litewskimi ostátek poselstwá / ále ráczey szyderstwá odpráwowáli / to iest / áby Krol Połocko y insze Zámki wzięte Wielkiemu Kniáziu wroćił / á pokoy wieczny ieśliby chćiał z nim vtwierdził / co gdy się im nie powiodło / pozwolili záś áby Krol Połocko trzymał / y w Inflanciech ty Zámki ktore teraz dzierży / á zá Więźnie Moskiewskie áby Vświat Zámek ktory iuż Krol wziął / przy Litwie został. A ieśliby się o co zgodzić nie mogło (iákoż nie podobno było według tych ich básni) áby przez Gońcá swego Wielkiemu Kniáziu oznaymili. Czego im Krol dozwolił / iż z ich Gońcem swoiego Gońcá z listámi práwie Chrześćiáńskimi posłał. A Moskiewski sam ná ten czás w Alexandrowey słobodzie zá Moskwą 36. mil / y sam swoie y Syna stárszego wesele Małżeńskie odpráwował. Krol záś z iedney strony z Litwą / z Węgrámi / á Kánclerz Koronny Jan Zámoyski / z drugich bliższych száncow Zámku tym vsilniey dniá piętwszego Wrześniá dobywáć poczęli / stáráiąc się áby go cáło dostáć mogli. Ale gdy Moskwy áni łáská Krolewska / áni Condicie słuszne do poddánia przywieść nie mogły / á do gárdł się bronić przysięgli / Zámek záś nie tylko przyrodzeniem ná wyniosłym Kopcu w rowninie między Jeziory y Rzeką Łowáćią / tudzież przekopem z drugiey strony głębokim obronny / ále y wałem z darnu mysternie vsypánym obwárowány był / muśiał się Krol vdáć do zápalenia / A ták naprzod z száńcow Węgierskich z wielką prácą / y niebespiecznośćią Haydukow był Zámek zápalony / ále Moskwá przez trzy dni práwie mężnie y przemyślnie gáśiłá / á w tym z száńcow Polskich pod większą Bászte y drzewiáne śćiány przez proch podkopem podśádzony Zámek się gruntownie y Wieże ze wszystkich stron zápaliły w nocy / á názáiutrz 5. dniá Wrześniá ráno Moskwá się nie wczás podawáć poczęłá / ále iż ná ofiárowánie łáski Krolewskiey pierwey nie dbáli / wnet Węgrowie do Zámku wielką żarkośćią wskoczywszy / ták Czerncow z Krzyżámi processią idących / iáko insze Moskwę słusznym gniewem (mszcząc się swoich

Krol Wielkie Łuki obległ.

Posłowie Moskiewscy.

Básni Posłow Moskiewskich.

Wielkie Łuki zápalone.

się swoich morderstwá) zápaleni / siekli / máłą rożność Męskiey y żeńskiey płći máiąc / ták iż krew indzie strumieniámi płynęłá / y kopytá końskie okrywáłá / Bo przez 7000. głow Moskiewskich zá máluczki czás poległo / ták iż krzykiem / płáczem / lámentem / zábiiánim wszystek Zámek był nápełnion / tylko Mężom niektorym stárym / á Dziatkom / y Niewiástom żywot był záchowan / zwłaszczá ktorzy się między Litwę y Polaki dostáli. Woiewodowie Zámkowi poimáni Fiedor Łykow / Michał Kassin / Jurgi Athissakow / y Wasil Jsmaelow Syn przywiedzieni do száńcow Kánclerzá Koronnego / Janá Zámoyskiego / á Wielko ktory był nawyższym Woiewodą od wielkiego Kniáziá nád inszymi przełożon / został w Zámku zábity / Więźniow inszych bárdzo wiele y łupow táksze żywności wszelkiey wielkie dostáli. Z nászych záś Piotrá Kleczewskiego Castellaná Zawichostskiego / y Rusinskiego / y Drobyssá Rotmistrzá / y Leskiego zábito strzelbą z Zámku.

Moskwá w Zámku sieczona.

Woiewodowie WielkoŁuccy.

Nászy pod Wielkimi Łukámi zábići.

Ciwiczował potym Krol Zámek wałem przez czás niemáły / á w tym też Janusz Woiewodá Brásławski Kśiąże Zbárázkie / y Jurgi Barbi z Węgrámi / Samuel Zborowski / y inszy pod Toropiecz 16. mil od Wielkich Łuk przyszedwszy woysko Moskiewskie y Tátárow poráźili ná głowę / tuż pod sámym Zámkiem przećiw nászym zgotowáne / tám łupow y więźniow bárdzo wiele dostáli / á Moskwá sámá Miásto spaliłá / támże w pogromie gdy iuż Moskwá rożno vćiekáłá / Demecin Ceremissá łáská Wielkiego Kniáziá nád insze sławny / y Nascekin ktory był niedawno w Wilnie v Królá Gońcem poimáni / ktory Násczekin związány vyrzawszy Mikołáiá Oleśnickiego Dworzániná Krolewskiego / ktorego w Wilnie był poznał / rzekł do niego / Jáko rozmáite y rożne są przygody Oleśnicki / Oto mnie ku ktoremuśćie nie dawno wszyscy wyieżdżáli teraz záś związánego widźićie.

Moskwá od Tátárowie pod Toropcem poráżeni.

Demecin y Násczekin poimáni.

Mikołay też Moniwid Dorohostayski Woiewodá Połocki dobywáiąc Newlá Zámku práwie od tego czásu kiedy y Krol pod WielkieŁuki przyciągnął / wziął go potym przez poddánie wielką mocą y zápaleniem częstym przymuszone gdy mu przyszedł ná posiłek Janus Bornemissá Węgrzyn z kilkiem set Haydukow Węgierskich / gdzie Woiewodowie Jwan Kramissá / Mindzan Kolycow / Jwan Lubikow / Stephan Bobron / byli poimáni / inszych Boiárow Moskiewskich y pospolstwo z máiętnośćiámi wolno wypuszczono. Támże z nászych dwu Rotmistrzow zábito / Bernatá Gołubickiego / y Stánisławá Radzkiego.

Newel wźięty.

Filone też Kmitę Woiewodę Smoleńskiego / Stárostę Orszańskiego / ktory pierwey z łotrowny / á potym rozgniewánym szczęśćiem Smoleńskie włośći burzył / y Moskiewskie wsi gromił / przełożył Stárostą ná Zámku WielkoŁuckim ze wszystko władzą / Dziáły y Rycerstwem. A Kánclerzá Koronnego Janá Zámoyskiego z częśćią woyská Zawołoczia Zámku dobywáć wypráwił. A sam do Newlá ciągnął / támże pod Jezierzyszczá Zámek przyrodzeniem mieyscá / budowánim y strzelbą wárowny / y dziwnie obronny / ná Jezierze wielkim podáłá Moskwá dobrowolnie / ná wiárę Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wileńskiego Hetmáná wielkiego ze wszystką strzelbą / dziáły / prochy / y ćwiłtą żywnośćią.

Filon Stárostá ná Wielkich Łukach.

Jan Zamoyski pod Zawołocie.

Jezierzyszcza podáne.

Támże też Gońcowie Krolewski y Moskiewski od Wielkiego Kniáziá dopiro przyiácháli / z obyczáynieyszym po kaźni odkázem / Bo wszystki Zámki nád Rzeką Dźwiną (ktorey przedtym brzegi srebrne / á dno złote v siebie być powiádał) Krolowi postępował.

A Krol poſtawſzy świeżą pomoc iezdnych y pieſzych Kánclerzowi Koronnemu pod Zawołocie/ ſam ſie ruſzył do Połocká / á potym do Dzizni / gdzie mu przynieſiono wdzięczną nowinę / iż Zawołocie Zamek ná kopcu wyſokim / wodámi zewſząd otoczony / ludem y ſtrzelbą vmocniony / á trudny do dobycia/ wziął Kánclerz Koronny Jan Zamoyſki porządną á przeważną ſpráwą/ przez podánie gwałtem przymuſzone ze wſzyſtką ſtrzelbą / dziáły / ſpiżą / y żywnoſcią w cále / gdzie też Waſil Soborow (ktory Kazáńſkie y Aſtrachanſkie Hordy pod Járzmo Moſkiewſkie podbił) Jwan Złobin/ Waſil Nazimor / Woiewodowie ſą poimáni / á inſzy według wiáry dáney wolno puſczeni. Ale z náſzych/ iáko w tákiey Tragediey bywa/ niemáło ludzi Rycerſkich poległo / Zwłaſczá Chriſtof Grof Rozrzarzewſki Stároſtá Łęczycki w głowę poſtrzelony/ Mąż rodzáiu zacnoſcią / dowcipem / bywáłoſcią / y wielką dzielnoſcią ſławny / Tákże Marcin Weiher Syn Erneſtá Weierá Męża w Rycerſkich ſpráwach po wſzyſtkiey Europie ſławnego. Ale znáczne y pámięci wieczney godne rzeczy bez znáczney vtráty ſkutek ſwoy trudno otrzymáć mogą / bez niebeſpiecznoſci iákożkolwiek możem ſie vwárowáć / ále śmierći żaden ſie vſtrzedz nie może.

Zawołocie Zamek obronny wźięte.

Grof Rozrzarzewſki y Weyher zábici.

Ták tedy Krol zá tą wtorą ſczeſliwą wypráwą / Wielis / Vſwiát / Wielkie Łuki / wſzyſtkich Moſkiewſkich kráin Spiżárnią / Cejkhaus / ſkład potrzeb woiennych / y mieyſce zbieránia woyſk / Newel / Jezierzyſcza / Zawołocie / z wielką ſławą Polſkiey dzielnośći / Litewſkiego męſtwá y w bitwie żarkiey prętkośći / y Węgierſkiey przeważney śmiałośći z ręku Moſkiewſkich wydárwſzy/ oſádził ich Litewſkim y Węgierſkim Rycerſtwem/ á Roty Polſkie / w Ziemi Żmodzkiey y w Litwie z wielkim vdręczenim poſpolitego Ludu były rozłożone.

Potym z Seymu Wárſzáwſkiego Roku 1581. Poſły Moſkiewſkie odpráwiono / y podatki ná woynę przećiw temuż Nieprzyiacielowi vchwalono ná dwie lećie. A w tym też czáſie náſzy Chełmo Zamek Moſkiewſki wzięli / y Ruſſę ſpalili.

A Juſz do tego kreſſu zawod ſie náſz ſkończył Czytelniku łáſkáwy / gdzie iżem krotko ſpráwy zá Krolá Sigmuntá/ Auguſtá/ Henriká/ y Stepháná dziś ſczeſliwie kroluiącego przytoczył/ tedym to vmyſlnie vczynił / Bo iż ty Xięgi nád nádzieię moię ták wielkie z druku wyſzły / z niemnieyſzą pracą y nakłádem moim własnym/ tedyby ſie ich było tym ſowito więcey przymnożyło/ gdybych tu był teraz przyłożył żywot doſtátecznie opiſány Sigmuntá Auguſtá/ y rozmáite zá iego krolowánia przypadki/ tákże Interregna po nim y po Henriku/ y zá Krolá dziſieyſzego Stepháná / ktore wſzyſtkie rzeczy mam iuſz porządnie y práwie doſtátecznie ſpiſáne: Ale iżby tego tyle drugie á ſnadź więtſze kſięgi były / ku temu też iż żywych ludzi ſpráwy á świeżey pámięći rzeczy/ nie bárdzo beſpiecznie bywáią ná świátło wydawáne / gdzie ieſliby co komu słuſznie godney chwały y sławy zá iego vczćiwe y pámięći wieczney godne ſpráwy przypiſał/ to wnet pochlebſtwo przećiwnicy y zazdrośćiwi przyczytáią / á ieſli záś

co w kim

co w kim dla iego ſproſnych poſtępkow prawdziwie zgániſz / y ná potomne czáſſy ná przeſtrogę inſzym podaſz / wnet ſie o prawdę (á zwłaſczá prawdziwie źli) gniewáią. Przeto iż nie możemy dáć zupełnego y beſpiecznego rozſądku iedno o przeſzłych rzeczach/ iam ſie też z tym ná ten czás záhámował / Wſzákże ieſli Pan Bog mdłego żywotá przedłuży / á náſz dla vſtáwicznych pracy mozg wyſchły wdzięcznośći ſkutek od bacznych (bo ſproſnych y niewdzięcznych Beanow łáſki nie prośi) pozna / tedy y támty rzeczy w rychle od nas Czytelniku łáſkáwy otrzymaſz/ gdzie wſzyſtki á wſzyſtki przygody zá Auguſtá Krolá ták domowe iáko woienne/ y Sąſiádow przyległych / y Seymy tákże ziazdy w Interregná dwoie rozmáite/ y wſzyſtki zoſobná woyny Stepháná Krolá / y iego przeważne á ſczeſliwe ſpráwy gruntownie opiſáne/ y co komu zá iego dzielnośći sławá powinna/ obaczyſz. A teraz w tey vprzeymo ſczerey y oſmoletniey pracy náſzey ieſli ſie co komu nie po myſli zda / Tedy iż ták wiele ieſt ſmysłow y mniemánia rożnego ná Swiecie/ ile y głow ludzkich / trudno odemnie iednego táką potráwę ktoraby wſzyſtkim iednáko ſmákowáć miáłá przyprawić było. Przeto ná ten czás vprzeymie chętliwą
dobrą wolą náſzę / ktorą y Bog ſam wdzięczniey
niż ofiáry złotorogie przyimuie/ łáſkáwie przyimi Czytelniku miły.

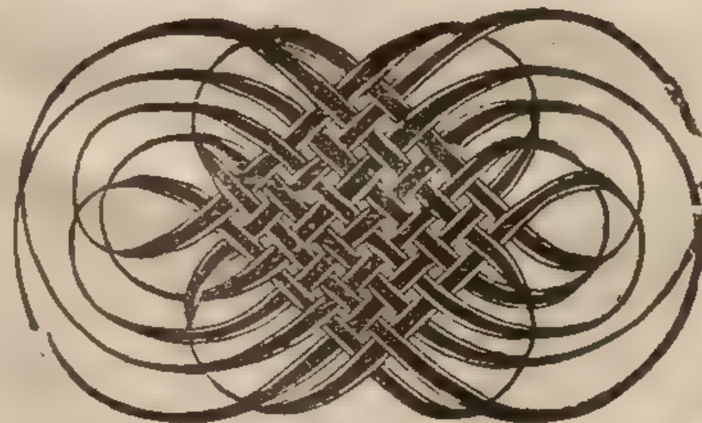

Do Czytelniká.

Jáko w káżdych ile ich kolwiek wyßło y wychodzi Kśięgach z Drukárni/ omyłki ſie w Literach / y w ſyllabach álbo ich przenieśieniu/ odmienieniu / opußczeniu / zopákowániu / álbo vmnieyßeniu / tráfiáią Czytelniku mili / ták ż żadnych Kśiąg Duchownych y Swieckich / bez omyłki w Literach / czáſem y w słowach nie naydzieß / tedy y tu w drukowániu tey Kroniki moiey tráfiło ſie kilko omyłkow w literach y w ſyllábach niktorych/ czego ſie vſtrzedz nie może ten ktory ſadzi litery/ by był napilnieyßy/ tákże y Corrector/ by miał ſto oczy w głowie / iáko on Argus / ktory iáko Ouidius Metam. 1. piße / *Centum luminibus cinctum caput Argus habebat*, á przedśię Krowy iedney nie mogł vſtrzedz / á coż ten ktory tu káżdą literę/ ile ich w tych wielkich Kśięgach nászych widziß / po iedney z ołowu lanego / parę tylko oczu mdłych máiąc/ ſadził/ przeto tych omyłkow popráwiemy / tumći Reieſtrzyk położył / á oſtátká ſie baczny á pilny Czytelnik dogada.

Omyłki w Druku.

Słow		Osłow w Prefaciey.		Zonatum,		Zonaram,	119.
ßćtowił		ſtánowił	fol.2.	Ikora		Ihora	támże.
Monorchia		Monarchia	fol.10.	Heractea		Heraclea	121.
w Dunay	czyt	Morze czarne	17.	Bobruckich	czyt	Dobruckich	133.
Kepha		Kapha	24.	Protopos		Protopop	137.
[illegible]		[illegible]	51.	Volcana		Vulcana	145.
Kaletany		Kaietany	támże.	Molutem		Polutem	147.
Chriuuſſá	tay	Chriſtuſá	58.	taſka		laſka	
Vitikiadus		Vitikindus	60.	Pigneach	tay	Pigmeach	158.
od *Capreæ*		ad *Capreæ*	60.	*Præcio*		*prælio*	201.
Archie		Archio:	6.	*Apophtegmatis*		*Apophtegmatibus*	239.
Oractuncula		Oratione	támże.	Gorta		Garta	913.
Tákże tuß narody		Tákże tuße	62.	*Veſperæ Piculanæ*		*Siculanæ*	349.
Kozuchow		Wſchowa	62.	*Galercius*		*Galeacius*	363.
Scandamiſkich		Skandawiyſkich	64.	Liewie	czyt	Litwie	367.
Mari	czyt	Mare	65.	Bitwá		Litwá	384.
Bellum Actiarum		*Actiacum*	69.	Na margines			
Tibuſtus		Tibullus	támże.	Sigeſſowi		Gigeſſowi	támże.
wybrány	tay	wygnány	70.	Do W: P. Janá Talwoſſá	tay	Mikoláiá	387.
Icombus		*Iconibus*	73.	Olger		Olgerd	406.
Vrbem nouam		*Romam*	75.	z Moſky		z Moſkwy	420.
Erraoſeolæ		*Erranſcola*	76.	*Dum flatus*		*flammas*	460.
Zamilyſka		[illegible]wiliyſka	82.	Zbarſcy		Zbáraſcy	461.
Zbarawſkiego		Zbaraſkiego		Iwo		Imo	462.
wydánia		wydánun	89.	Ociec		Oyczyc	
Datrauius		Dubrauius	90.	k tewu	czyt	k temu	támże.
Annotaſia		Anaſtaſia	91.	Xiazotek		z Xiążątek	463.
Portmio	czyt	Parmio	támże.	ogrownymi		ogromnymi	527.
Porſkie		Perſkie	97.	z woyſkiem		z Wozkiem	534.
KHO		KHA	támże.	Xiążęciem Niemieckim	tay	Veneckim	558.
verſat		verſor	105.	Do Wielmożne° Páná Janá Jaſieńſkiego czytay		Mikoláiá	fol. 629.
Accus	tay	*Arcus*	106.				
Poratis		*Pacatis*	108.				
Táballa		Tuballa	112.				
Lengtebami		Lengtelámi	115.				
Drewkanámi		Drewlanámi	támże.				

Reyeſtr / álbo krotkie náznáczenie mieyſc oſobliwßych / dla rychleyßego y snádnieyßego ználezienia.

A

B

Jagieło

L.

Litwá

M.

N.

Niemcow

W.

Poráżony

Reyeſtr.